DICCIONARI

CATALÁ-CASTELLÁ-LLATÍ-FRANCES-ITALIÁ.

PER UNA SOCIETAT DE CATALANS.

TOMO PRIMER.

Barcelona,

EN LA IMPRÈMPTA DE JOSEPH TORNER.

1839.

PRÓLEG.

Vergònyos y lamentable es per cert l' olvid en que jau de tèmps immemorial la llèngua catalana, la hermòsa llèngua en que foren escritas las sapientíssimas Constituciòns de Catalunya, que son la admiració del univers, y en que concebiren y expressaren sos gallards é ingeniòsos pensamènts lo facundíssim Ausias March, y lo inimitable Dr. García. ¿Quí al véurer la falta de Diccionaris de aquesta llèngua no creuria que èlla, lluny de ser sensilla, clara, concisa, precisa, exacta, enérgica, numerosa y flúida, es una gerga de una provincia bárbara, destituida de lleys y de lletras, indigna de alternar, é incapas de competir ab los pobles mès civilisads de Euròpa?

En vista de est culpable descuid, no es estrany que los DD. Esteve, Belvitges y Juglá distassen tant de donar á son Diccionari, lo únic que merex aquest nom, aquell grau de complemènt y perfecció que requirex una obra de esta naturalesa; puix se pot dir que se engolfaren en un mar nou, sens tenir una carta de navegar que bastás á apartarlos dels mòlts escolls ab que toparen. Tals son la falta de claredat, exactitud y precisió en mòltas definiciòns; la discordancia de algunas correspondencias castellanas y llatinas; lo aplicar las accepciòns dels vocables en lloc de definirlos, com se veu en los verbs *avarar*, *junyir*, *tastar* y en mòlts altres; la repetició de casi tòts los articles que constan de mès de una veu, en dòs, tres ó mès llocs diferènts, de la que es un exemple lo refrá *l' home besa mans que voldria véurer crèmadas*, lo cual se troba en lo lloc alfabétic propi de cada nom y verb que tè, y per fi la omissió de una infinitat de tèrmes castissos que deuen tenir acullimènt en lo Diccionari de la llèngua. No obstant son traball sèmpre será digne del apreci dels amants de èlla y de las glorias del nobilíssim principat de Catalunya.

Moguds de igual bon zel que los referids autòrs, nos associaram fa tèmps alguns catalans á fi de umplir aquell vuid, en cuant ho permetèssen nostras forsas, valendnos de tòts los medis que poguèssen conduir á bon éxit nostra empresa. Fruit de èlla es lo Diccionari que oferim al públic, no cregudas de que sia una obra que porte en sí lo sèllo de la perfecció, pero sí persuadids de que hem millorad y pujad un bon tros lo edifici interminable y susceptible sèmpre de nous retocs y anyadiduras.

Ademès, habend observad las infinitas relaciòns que per sa incomparable industria tè aquest Principat ab lo vehí regne de Fransa, y la sèva passió cada dia mès vehemènt per la divina música que immortalisa los noms dels sublimes poetas lírics de Italia, hem cregud útil anyadir á cada article la sèva correspondencia francesa é italiana; empresa traballosa y dificilíssima, com se veu desde luego, putx un serio estudi y un incessant desvetllamènt han hagud de suplir per una guia, que no ha estad possible haber, per no existir un Diccionari de la llèngua catalana á la italiana y á la francesa. No dubtam, doncs, que los naturals de est Principat acceptarán ab agrado aquest obsequi, si consideran que est Diccionari substituex ventatjosamènt per un del castellá al italiá y al frances, de que tenian necessitat pera traduir sos pensamènts, als cuals poden donar la matèxa expressió ó forsa que tènen en catalá, atesa l'afinitat de esta llèngua ab aquellas.

En cuant á la ortografía, hem abrassad las innovacions fètas en lo Diccionari castellá-catalá, que se publicá en Reus lo any 1836, per habernos aparegud bastant filosóficas las rahòns en que se funda son autòr. Sols en dòs cosas no hem convingud ab èll. La primera es la substitució de la *ñ* á la *ny* catalana; putx encaraque nos creiem autorisads pera reformar millorand la ortografía de nostra llèngua, si sè pod donar lo nom de refòrma á l'adopció de una ortografía sensilla, uniforme y filosófica èntre las mòltas que no merexen esta calificació y van en boga, no emperó pera introduir una lletra nova; axí com no se han cregud facultadas, ni l'Academia Francesa ni la Italiana, pera substituir á la sèva *gn*, que sona com la nostra *ny*, la referida *ñ* castellana. La segòna es la col-locació del accènt circumflexo. Sens examinar la cuestió de si lo us de distingir los dòs sonidos que tè la *x* anteposand á èlla una *i* cuand no tè la forsa de *cs* suau, es ó no mès general y constant que lo de posar un accènt circumflexo sòbre la vocal que se seguex cuand se deu pronunciar com las dòs consonants sòbreditas, exposarém sensillamènt las rahòns, ó per dirho millor, la necessitat que nos ha obligad á adoptar un método diferènt del que seguex lo referit autòr relativamènt á la col-locació del signe ab que distingex los dòs sonidos que tè la consabuda lletra. Veènd èll que anteposand una *i* á la *x* se anyadex á esta consonant un sonido que li dònan solamènt los naturals de un petit territori de Catalunya, abrassá lo método de posar un accènt circumflexo sòbre la vocal que l'antecedex cuand pren la forsa de *cs* suau, método mòlt mès filosófic que lo adoptad per lo erudit Dr. Ballot en la sèva *Gramática y apología de la llèngua catalana*, per cuant lo accènt circumflexo col-locad sòbre la vocal posterior á la *x*, com ho practica est humanista, no avisa ab anticipació que esta perd lo sonido semblant al de la *ch* castellana. Peró, prescindind de sutilesas, se ha de convenir forsosamènt en que, adoptandse cualsevol de estos dòs métodos, la prosodia no pod exercir lo sèu ofici en mòltas paraulas. Si pera indicar que la *x* pren la forsa de *cs* suau, col-locam lo accènt circumflexo sòbre la vocal que se seguex, la *a* de *exâmetro* no portará accènt agud, y per lo tant ningú podrá dirnos que fem mal pro-

nunciand *exâmétro*. Y si per evitar est inconvenient substituim en la matèxa veu lo accènt agud al circumflexo, com ho fan los autòrs del Diccionari publicad en 1803, no hi haurá un catalá que no tinga per exótic lo esdrúxul *exámetro* percebind lo sonido semblant al de la *ch* castellana que deu tenir en aquest cas la *x*. Igual inconvenient resulta de posar lo accènt circumflexo sòbre la vocal que preceex á aquesta lletra, com ho practica lo autòr del Diccionari impres en Reus, putx que las dicciòns *èxit*, *mâxima*, y *prôxim* copiadas de aquesta obra, si las pronunciam com requirex la prosodia de la gramática catalana, serán tal vegada veus de alguna llèngua, peró de una llèngua que no conexem.

Á fi de ocórrer á estos inconvenients, nos hem vist precisads á introduir la novedat de col·locar lo accènt circumflexo sòbre la matèxa *x* en las veus en que pren la forsa de *cs* suau, ménos cuand se seguex á èlla una consonant, putx en est cas es sabuda la regla general de que se deu pronunciar sèmpre de aquest últim modo; essènd evidentíssim que ab est método quedan desembrassadas las vocals immediatas á la *x* per rébrer cuand convinga un accènt agud tant ó mes necessari que lo circumflexo. No faltará algun zoilo que tindrá per un solemne disbarat lo col-locar lo referid accènt sòbre la *x*, fundandse en que fins ara may se ha vist un accènt sòbre una lletra consonant, y en que tòts los avantatjes indicads no son suficients per abonar una innovació que abolex un us que cònta sigles de existencia. Peró á esta objecció, mòlt fútil en sentir de algunas personas literatas consultadas per nosaltres, responem diènd, que lo accènt circumflexo, en la llèngua catalana, en rigor no merex aquest nom, putx no servex pera distingir las vocals llargas de las brèus, ni las fòscas de las claras ú obertas, y sí solamènt pera senyalar, com se ha dit, que la *x* immediata á la vocal sòbre la que está col-locad pren la forsa de *cs* suau, per lo que no tenind ninguna de las cualitats ú oficis propis del nom que se li dòna, y sènd un signe admes en nostra llèngua sols pera distingir los dòs sonidos que tè la *x*, *ningú*, atesas las comoditats mencionadas, deu tenir dificultat en col-locarlo sòbre èlla matèxa per mès que sia consonant; axí com no la tinguèren los castellans en posar sòbre la lletra que tè lo sonido igual al de la *ny* catalana la titlla composta dels dòs accènts llarg y brèu, que la prosodia llatina col-loca sòbre las vocals pera senyalar la cuantitat de las síl-labas. Á mès de que, si lo argumènt de *que una cosa per útil que sia no deu fèrse perqué fins ara may se ha fèt* en tòt tèmps hagués estat poderòs é incontestable com voldrán tal vegada que sia en aquest cas alguns subgèctes enemigs de que se altere en lo mès mínim la ortografía catalana, com si esta tingués tòta la perfecció de que es susceptible, ó fòs de una llèngua morta, seguramènt que èlls ara no llegirian impresas aquestas reflexiòns, putx Guttemberg hauria tingud que desistir de posar en práctica la sèva ingeniòsa é inestimable invenció, desaprobada per tòts los que may haguèssen vist multiplicar los exemplars de un escrit per medi de la imprèmpta.

Altre de las variaciòns relativas á la ortografía, que se observarán en aquest Diccionari, es la adopció de la *c* en tòtas las veus que se escribian ab *q*, com en *cuart*, *cualitat*, etc., excepte aquellas en que es indispensable esta última lletra, com *que*, *qui*, *quinquenni* y altras, habendnos acomodad en esta part á la moderna ortografía castellana per militar las matèxas rahòns que impel-liren á la Real Academia Espanyola á adoptar aquesta innovació.

Com lo particip de pretérit de un verb que tè dòs ó mès accepciòns, de las cuals una ó mès son anticuadas, y altra ó altras estan en us, no es anticuad respecte de las últimas, lo escribim ab *d* final en la terminació masculina, sens repetirlo escrit ab *t*, per no acumular articles inútils; axí com escribim ab aquesta lletra final los particips de pretérit dels verbs anticuads en tòtas sas accepciòns, per la rahò obvia de que los vocables que ha desterrad lo us estan exèmpts de tòta alteració com los de una llèngua morta.

En lloc de la V. (vide) tan usada en lo Diccionari publicad en 1803, escribim en versaletas la veu, frase, ó refrá corresponènt mès castis ó mès usad á que se remet lo article, per exemple: ABORT. s. m. GASTAMÈNT, GANASSA. s. m. GANAPIA, MUNTADA. s. f. PUJADA, SUPORTAR. v. a. SOPORTAR.

Suposad que se ha procurad evitar la repetició dels articles que tènen mès de una dicció, es menester advertir lo método y reglas que hem adoptad á fi de que puga trobarlos facilmènt lo qui los busque.

I. Los articles que constan de dòs ó mès veus, y entre èllas tènen algun substantiu, corresponen al lloc alfabétic propi de aquest, ó al del primer dels substantius, sin hi ha mès de un. Sols se exceptua la veu *cosa* per ser tan general.

II. Lo article de aquesta classe que no tinga cap substantiu, se trobará en lo lloc que per òrde alfabétic toca al adjectiu, sin hi ha, ó al primer dels adjectius sin tè varios.

III. Lo article que no tè cap substantiu ni adjectiu, correspon al lloc alfabétic propi del verb, ó del primer dels verbs sin tè mès de un. Se exceptuan de aquesta última part de la regla los verbs auxiliars *haber*, *ser* ó *esser*, y los que fan de auxiliars, com *anar*, *tenir*, los cuals no se considerarán en aquest cas com verbs, per evitar la excessiva repetició, que dificultaria trobar luego lo que se busca.

IV. Lo article que no tè cap substantiu ni adjectiu ni verb, deu buscarse en lo lloc que per òrde alfabétic correspon á la primera dicció, cualsevulla que sia.

Estas, doncs, son las innovaciòns fètas en la obra, que subjectam á la censura dels intel-ligènts que saben apreciar en son just valor lo immens traball de formar un copiòs Diccionari de la llèngua catalana á la castellana, llatina y francesa. Èlls judicarán si lo acert ha correspost als vius desitjs que tenim de ser útils als naturals del industriòs principat de Catalunya.

EXPLICACIÓ

DE LAS ABREVIATURAS EMPLEADAS EN EST DICCIONARI.

adj.	Adjectiu.
adv.	Adverbi.
adv. ll.	Adverbi de lloc.
adv. mod.	Adverbi de modo.
adv. t.	Adverbi de tèmps.
Agr.	Veu de la Agricultura.
Álg.	Veu de l'Álgebra.
amb.	Ambiguo.
Anat.	Veu de l'Anatomía.
ant.	Veu ó frase anticuada.
Arit.	Veu de l'Aritmética.
Arq.	Veu de l'Arquitectura.
Art.	Veu de l'Artillería.
Astron.	Veu de l'Astronomía.
aum.	Aumentatiu.
Bot.	Veu de la Botánica.
Catóp. ó *Catóptr.*	Veu de la Catóptrica.
Cir.	Veu de la Cirurgía.
Com.	Veu del Comers.
com.	Comú de dos.
comp.	Comparatiu.
conj.	Conjunció.
conj. dist.	Conjunció distributiva.
conj. disj.	Conjunció disjunctiva.
conj. adv.	Conjunció adversativa.
Cron. ó *Cronol.*	Veu de la Cronología.
dim.	Diminutiu.
Dióp. ó *Dióptr.*	Veu de la Dióptrica.
Esc.	Veu de la Escultura.
expr.	Expressió.
fam.	Familiar.
Farm.	Veu de la Farmacia.
Filos.	Veu de la Filosofía.
Físic.	Veu de la Física.
for.	Veu ó frase forense.
fr.	Frase.
fran.	En frances.
Geog.	Veu de la Geografía.
Geom.	Veu de la Geometría.
Gram.	Veu de la Gramática.
Imp.	Veu de la Imprèmpta.
imp.	Impersonal.
interj.	Interjecció.
irón.	Irónic.
irreg.	Irregular.
ital.	En italiá.
Jurisp.	Veu de la Jurisprudencia.
ll.	Lloc.
Loc.	Locució.
Lóg.	Veu de la Lógica.
llat.	En llatí.
Maq.	Veu de la Maquinaria.
Mat.	Veu de la Matemática.
Med.	Veu de la Medicina.
met.	Veu ó frase metafórica.
Milic.	Veu de la Milicia.
Min.	Veu de la Mineralogía.
mod. adv.	Modo adverbial.
Mús.	Veu de la Música.
n. p. ó n. pr.	Nom propi.
Náut.	Veu de la Náutica.
Ópt.	Veu de la Óptica.
Orat.	Veu de la Oratoria.
Ortogr.	Veu de la Ortografía.
p.	Particip.
p. p.	Particip de pretérit.
p. pres.	Particip de presènt.
p. us.	Veu ó frase poc usada.
part. comp.	Partícula comparativa.
part. conjunc.	Partícula conjunctiva.
Pers.	Veu de la Perspectiva.
pl.	Plural.
Pint.	Veu de la Pintura.
Poét.	Veu de la Poética.
Polít.	Veu de la Política.
prep.	Preposició.
pron.	Pronom.
Pros.	Veu de la Prosodia.
prov.	Proverbi ó proverbial.
Quím.	Veu de la Química.
ref.	Refrá.
Ret.	Veu de la Retórica.
s. f.	Substantiu femení.
s. m.	Substantiu masculí.
s. m. y f.	Substantiu masculí y femení.
sing.	Singular.
sup.	Superlatiu.
t.	Tèmps.
Teol.	Veu de la Teología.
territ.	Veu ó frase usada en algun territori.
V.	Vide.
v. a.	Verb actiu.
v. imp.	Verb impersonal.
v. n.	Verb neutre.
v. r.	Verb recíproc.
vulg.	Vulgar.

ADVERTENCIA.

Las definicions, las advertencias, y las correspondencias llatinas é italianas van de lletra rodòna; las castellanas y las francesas de lletra cursiva.

DICCIONARI

CATALÁ=CASTELLÁ=LLATÍ=FRANCES=ITALIÁ.

A

A. Primera lletra del abecedari y primera de las vocals, la cual se pronuncia del matèx modo en las llènguas catalana, castellana, llatina, francesa é italiana, ço es, obrind la boca, y dexand surtir llibre la respiració sonora, sens móurer la llèngua ni los llabis ni las dènts. Entre los antigs catalans la Á equivalia á la preposició *ab*, y axí deyan: *Ben viu Á gran dolòr qui perd son bon senyòr: bollat Á bulla d'or: nec ohia sino Á gran pena:* y en las Crónicas del rey don Jaume, crón. 16, se llegex: *E vengueren sols Á escut e Á lança; mes val morir Á honòr que veurer Á deshonòr*. També se servian de èlla en lloc de la preposició *de*, com se veu en aquestas locucións: *laixar Á dir; tenian Á passar; lo cual te ha Á jutjar*. Á vegadas significaba lo matèx que *pera* ó *á fi de*; y en aquest sentit diu lo rey don Père III en las Constitucións de Catalunya, llib. IV, tit. XIII, cap. IV: *Á ocórrer la desidia que en los notaris é tabellions fins aci es estada, volem, statuim*, etc.

A. La primera de las set lletras anomenadas dominicals, que servexen pera assenyalar los dias de la semmana segòns lo cálcul cronológic.

Á. Servex pera la composició de mòlts verbs y altres parts de la oració que se fòrman de substantius ó adjectius, com de bla ABLANIR, de consell ACONSELLAR.

Á. Ab èlla se fòrman mòltas frases ó modos adverbials, com Á gratsiènt, Á voltas, de cap Á cap, de gòm Á gòm. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Preposició que denota l'acció del verb, cuand preceex als noms propis, ó apellatius de las cosas, ó cuand se posa abans dels infinitius regids d'altres verbs, com anar Á dormir, anar Á passetj. *Á*. Ad. *Á*. A.

Á. Exprèssa la cercanía ó immediació á alguna cosa ó lloc, com assentad Á la taula. *Á*. Ad. *Á*. A.

Á. Significa lo paratge ó lloc ahònt succeex ó ha succeid alguna cosa: com Á la porta de la iglesia. *Á*. Ad. *Á*. A.

Á. Significa la distancia que hi ha de un lloc á altre, com de Figueras Á Barcelona hi ha vint y set horas. *Á*. Usque. *Á*. A.

Á. Desprès dels verbs que denotan movimènt senyala lo paratge ahònt se va, com anar Á la Habana. *Á*. Ad, in. *Á*. A.

Á. Explica lo termini ó fi de algun plasso, com de aquí Á Nadal. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Significa lo tèmps en que se ha fèt ó executad alguna acció, com Á deshora, Á las nou del vèspre, Á mitjdía. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Significa lo modo de la acció, v. g. Á peu, Á caball, poc Á poc. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Exprèssa lo us ó costum, com Á la espanyola, Á la italiana, Á la marinesca. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Denota la cuantitat ó número, com aquesta cosa val de trenta Á cuaranta mil lliuras. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Significa lo preu de las cosas, v. g. la carn va Á sis sous. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Exprèssa la connexió ó inconnexió de una cosa ab altra, com Á propósit de axó, Á diferencia de alló. *Á*. fran. *Á*. A.

Á. Se usa en sentit condicional al principi de la oració junt ab tèmps de infinitiu, y equival á la conjuncció SI, v. g. Á saberho no hauria vingud, Á dir veritat. *Á*. Si. *Á*. A.

A! interj. ant. AY.
A. Abreviatura de ALTESA.
AA. Abreviatura de ALTESAS y de AUTÒRS, segòns lo contèxt del escrit. Se usa també en la llèngua castellana, llatina, francesa é italiana.
AARON. s. m. BARBA DE AARON.
AB. prep. que se usa pera explicar lo medi, modo ó instrumènt ab que se fa alguna cosa. *Con.* Cum. *Avec.* Con. Deu advertirse que en italiá fòrma contracció ab los articles; y axí se diu: COL, COI, COLLO, COLLA, COGLI.
AB. Junt y en companyía. *Con.* Cum, simul. *Avec.* Con.
AB MÍ. Ablatiu de singular del pronom substantiu de primera persòna junt ab la preposició AB. *Conmigo.* Mecum. *Avec moi.* Meco ó con me.
AB SÍ. Ablatiu de singular y plural del pronom substantiu de la tercera persòna en la significació recíproca junt ab la preposició AB. *Consigo.* Secum. *Avec soi.* Con se ó seco.
AB TAL. mod. adv. ab que se prevé alguna condició ó calitat en un pacte ó tractat. *Con tal.* Dummodò. *Pourvu.* Purchè.
AB TÒT. mod. adv. No obstant. *Con todo.* Tamen, nihilominus. *Cependant.* Nondimeno, nulla di meno.
AB TÒT AXÓ. mod. adv. No obstant. *Con todo eso.* Attamen, nihilominus. *Avec tout cela.* Ciò non ostante, non ostante a questo.
AB TÒT QUE. mod. adv. ant. AB TÒT AXÓ.
AB TÚ. Ablatiu de singular del pronom substantiu de la segòna persòna junt ab la preposició AB. *Contigo.* Tecum. *Avec toi.* Con te ó teco.
ABACH. s. m. ant. ARITMÈTICA.
ABACIAL. adj. Lo que pertany al abad. *Abacial, abadengo.* Abbatialis, ad abbatem pertinens. *Abbatial.* Abbaziale, attenente ad abbate ó ad abbazia.
ABAD. s. m. Lo superiòr en alguns monastirs. *Abad.* Abbas, cœnobiarcha, monasterii præfectus. *Abbé.* Abate.
ABAD BENEID. Lo qui en la sèva iglesia y territori tè jurisdicció cuasi episcopal. *Abad bendito.* Abbas jure quasi episcopali fungens. *Abbé béni.* Abate ordinato.
ABAD MITRAD. Lo qui en certas ocasiòns usa de insignias episcopals, ço es, de mitra, crossa, etc. *Abad mitrado.* Abbas infulâ episcopali insignitus. *Abbé mitré.* Abate mitriato.
ABADEJO. s. m. BACALLÁ.
ABADESSA. s. f. La superiòra de una comunitat de religiòsas en la majòr part dels òrdes monacals y en alguns mendicants. *Abadesa.* Abbatissa, sacrarum virginum antistita. *Abbesse.* Abbadessa.
ABADÍA. s. f. La dignitat del abad. *Abadía.* Abbatia, abbatis dignitas. *Abbaye.* Badia, abbadia, abbazia.
ABADÍA. La casa en que habita lo abad. *Abadía.* Abbatis domus. *Abbaye.* Badia.
ABADÍA. territ. La casa en que habita lo párroco ó rectòr. *Abadia.* Parochi domus. *Presbytère.* Presbiterio.
ABADIAL. adj. ABACIAL.
ABADIAT. s. m. Lo territori ó districte assignad á cada abad pera exercir la sèva jurisdicció. *Abadía.* Abbatis territorium. *Abbaye.* Abbazia.
ABALANSAD, DA. p. p. de ABALANSAR y ABALANSARSE. *Abalanzado.*
ABALANSAR. v. a. Posar las balansas al fi, afinarlas. *Abalanzar.* Æquare lances. *Mettre en équilibre la languette d'une balance.* Bilanciare, aggiustare il peso pell'appunto.
ABALANSAR. Impel-lir. *Abalanzar.* Impellere, incitare. *Lancer.* Spingere, sventare, lanciare.
ABALANSARSE. v. r. Inclinarse. *Abalanzarse.* Ferri, propendere. *S'élancer, se ruer, se lancer.* Avventarsi.
ABALANSARSE. Acométrer á algú tirándseli sòbre. *Abalanzarse.* Alium impetere. *Se jeter sur.* Gettarsi addosso ad alcuno, sventarvisi, scagliarvisi sopra.
ABALLAR. v. a. ant. Vestir. *Vestir.* Vestire, induere. *Habiller.* Vestire.
ABALLAT, DA. p. p. de ABALLAR. *Vestido.*
ABALLIMÈNT. s. m. ant. Desitj. *Antojo.* Vehemens appetitus. *Caprice, caprice extravagant, fantaisie.* Capriccio, fantasia.
ABANDONAD, DA. p. p. de ABANDONAR y ABANDONARSE. *Abandonado; baldonado; envilecido.*
ABANDONAMÈNT. s. m. ABANDÒNO.
ABANDONAR. v. a. Dexar, desamparar una cosa, no fèr cas de èlla. *Abandonar.* Derelinquere, deserere. *Délaisser, abandonner, quitter, déguerpir.* Abbandonare, lasciare, lasciare in preda, in balia.

ABANDONAR. Dir fastigs á algú. *Baldonar.* Improperare; injuria, contumeliis afficere. *Injurier, mépriser en face.* Svillaneggiare.

ABANDONAR. Donar per ménos preu alguna cosa. *Hacer barato.* Minori pretio, minus justo vendere. *Vendre à bas prix, au rabais.* Gettar via.

ABANDONARSE. v. r. Pérdrer lo ánimo, desalentarse. *Abandonarse.* Animo cadere, deficere. *Perdre courage.* Scoraggiarsi.

ABANDONARSE. Entregarse del tòt á alguna cosa, com á la pietat de algú, als vicis, etc. *Abandonarse.* Se tradere. *Se livrer, s' adonner à une chose.* Confidarsi, darsi intieramente.

ABANDONARSE. Despreciarse, envilirse, abarraganarse. *Envilecerse.* Vilescere. *Se prostituer.* Avvilirsi.

ABANDONARSE. No cuidar de sas obligaciòns ó interessos. *Abandonarse.* Socordiæ atque ignaviæ se tradere. *S' abandonner, laisser aller les choses au hasard.* Scioperare, straccurare.

ABANDÒNO. s. m. L' acció y efècte de abandonar y abandonarse. *Abandono, abandonamiento.* Derelictio, destitutio. *Abandon, abandonnement.* Abbandonamento, abbandono.

ABAÑO. s. m. ant. VANO.

ABANILLO. s. m. ant. VENTALL.

ABANS. prep. conjunc. que denota anterioritat de lloc ó tèmps, y se anteposa sèmpre á las partículas DE y QUE. *Antes.* Priusquam, antequam. *Avant.* Prima di, prima che.

ABANS. adv. t. que denota preferencia èntre las acciòns y desitjs, y equival á PRIMER. *Antes.* Imò, quinimò. *Plutôt.* Piuttosto.

ABANS. Denota també preferencia de tèmps ó de lloc. *Antes.* Antea, priùs. *Auparavant.* Innanzi.

ABANS. Parland del tèmps y sas divisiòns se acostuma usar com adjectiu, y equival á ANTECEDÈNT ó ANTERIÒR, v. g. lo dia ABANS, la nit ABANS. *Antes.* Prior, anterior. *Précédemment.* Prima, precedentemente, da prima.

ABANS ó ABANS BÈ. conj. adv. ANS BÈ.

ABANS DE TÒT Ó DE TÒTAS COSAS. mod. adv. Primera ó principalmènt. *Ante todas cosas ó ante todo.* Primò, ante omnia. *Avant tout.* Prima di tutto.

DE ABANS. mod. adv. fam. De tèmps anteriòr. *De antes.* Priori tempòre. *D' auparavant.* Prima che, da prima di.

ABANZ. adv. ll. ant. AVANT.

ABARATID, DA. p. p. de ABARATIR. *Abaratado.*

ABARATIR. v. a. Disminuir, abaxar lo preu de alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Abaratar.* Pretium minuere, submittere. *Rabaisser, diminuer le prix.* Scemare, menomare.

ABARCA. s. f. ant. Calsat rústic fèt de cuiro de bou, caball, etc., sènse assahonar: tapa la planta y los dits del peu, y se lliga ab cordills ó corretjas sòbre la empenya y tormèll. *Abarca.* Pero. *Chaussure rustique de peau non tannée.* Calzamento rustico proprio d'alcuni paesani spagnuoli.

ABARCA DE FUSTA. ant. Soc. *Zueco.* Soccus. *Sabot.* Zoccolo.

ABARCAD, DA. p. p. de ABARCAR. *Abarcado.*

ABARCAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de abarcar. *Abarcadura, abarcamiento.* Susceptio. *Embrassement, étreinte.* Stretta, strettura.

ABARCAR. v. a. Encarregarse algú de mòltas cosas ó negocis á un tèmps. *Abarcar.* Multa simul aggredi, moliri, suscipere. *Entreprendre.* Intraprendere, assumere.

ABARRAGANAD, DA. p. p. de ABARRAGANARSE. *Amancebado, abarraganado.*

ABARRAGANAMÈNT. s. m. Amancebamènt. *Amancebamiento, abarraganamiento.* Concubinatus, pellicatus. *Concubinage.* Concubinato.

ABARRAGANARSE. v. r. Amancebarse, amistansarse. *Amancebarse, abarraganarse.* Pellicatum agere, pellici obstringi. *Vivre dans le concubinage, s' amouracher.* Invescarsi, invaghirsi.

ABARRAGANARSE. ABANDONARSE.

ABASSAMÈNT. s. m. ant. ABAXAMÈNT.

ABASSAR. v. a. ant. ABAXAR.

ABASSAT, DA. p. p. de ABASSAR.

ABAYSAR. v. a. ant. ABAXAR.

ABAYSAT, DA. p. p. de ABAYSAR.

ABAST. s. m. La provisió dels víurers necessaris. *Abasto.* Annona. *Pourvoierie, provision de vivres.* Vettovaglia, vivanda.

DONAR LO ABAST. fr. ABASTAR, en la segòna accepció.

DONAR LO ABAST. fr. met. que exprèssa la facilitat, desembras y promptitut que tè algú en lo despatx ó manetj dels ne-

gocis ó altras cosas; y axí se diu: fulano DÒNA LO ABAST á tòt. *Tener expediente.* In negotiis expediendis facilitatem habere. *Être habile, instruit, intelligent.* Attendere ad ogni cosa, esser da tutto, aver in capo ogni mestiere.

NO PODER DONAR LO ABAST. fr. met. No poder algú donar cap als mòlts negocis de que está ple. *Estar ó verse ahogado; no poder dar vado.* Premi, gravari. *Être accablé d'affaires.* Esser insufficiente, aver gran rompicapo, esser nell'acqua fino a gola.

ABASTAD, DA. p. p. de ABASTAR. *Alcanzado; abastecido.*

ABASTANT. adv. ant. BASTANT.

ABASTAR. v. a. Haber lo que está en algun paratge alt ó distant. *Alcanzar.* Manu prehendere. *Atteindre.* Staccare, arrivare una cosa.

ABASTAR. Donar lo abast de géneros, aliménts, etc. *Abastecer.* Alimoniarum, aliarumque rerum copiam parare. *Approvisionner, pourvoir.* Provvedere, far le provviste.

ABASTAR. v. n. Ser suficiènt ó bastant. *Bastar.* Sufficere. *Suffire, être assez.* Bastare, essere abbastanza.

ABASTONEJADOR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui abastoneja. *Apaleador.* Fustibus cædens. *Celui qui bâtonne.* Bastonatore.

ABASTONEJADURA. s. f. ant. L'acció y efècte de abastonejar. *Apaleamiento.* Fustuarium, fustigatio. *Bastonnade.* Bastonatura.

ABASTONEJAR. v. a. ant. Bastonejar. *Apalear.* Fuste cædere. *Bâtonner.* Bastonare, percuoter con bastone.

ABASTONEJAT, DA. p. p. de ABASTONEJAR. *Apaleado.*

ABAT. s. m. ABAD.

ABATANAD, DA. p. p. de ABATANAR. *Abatanado, batanado.*

ABATANAR. v. a. Copejar lo panyo en lo batan pera tráurerli l'oli, y donarli lo cos corresponènt. *Abatanar, batanar.* Pannum batuere, tundere. *Fouler.* Sodare i panni.

ABATIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de abátrer. *Abatimiento.* Dejectio, eversio. *Abattement.* Scadimento, lo scadere.

ABATIMÈNT. Postració, falta de forsas. *Abatimiento.* Virium dejectio, infirmitas. *Abattement.* Infralimento, sfinimento.

ABATIMÈNT. met. Decaimènt, falta de ánimo. *Abatimiento.* Animi dejectio, demissio. *Abattement.* Fralezza, fievolezza.

ABATIMÈNT. met. Humiliació. *Abatimiento.* Abjectio, depressio. *Dépression.* Abbizione, aggecchimento, tapinità.

ABATIMÈNT. Entre mercadèrs l'acció y efècte de abátrerse, suspenènd sòn giro ó tráfic, sènse pagar sòs deutes. *Quiebra.* Negotiatoris, qui solvendo non est, á negotiatione cessatio; bonorum cessione, creditoribus oblata dissolutio. *Faillite.* Fallimento.

ABÁTRER. v. a. Fèr cáurer, tirar á terra. *Abatir.* Dejicere, evertere, prosternere. *Abattre.* Abbattere, atterrare, demolire.

ABÁTRER. met. Humiliar, envilir. Se usa també com recíproc. *Abatir.* Deprimere, probro afficere. *Abaisser, déprimer.* Deprimere, avvilire, rintuzzare.

ABÁTRER. Fèr pérdrer lo ánimo, las forsas. Se usa mès comunmènt com recíproc. *Abatir.* Alicujus animum aut vires frangere. *Accabler, humilier.* Affievolire, snervare, abbattere, fiaccare.

ABÁTRER. ant. VÈNCER.

ABÁTRER. ant. REBAXAR Ó DESCONTAR.

ABÁTRERSE. v. r. Suspéndrer lo mercadèr sòn giro ó tráfic sènse pagar sòs deutes. *Quebrar.* Creditores solutione fraudare, foro cedere, creditoribus decoquere. *Faillir.* Fallire, far fallimento.

ABATUD, DA. p. p. de ABÁTRER y ABÁTRERSE. *Abatido; quebrado.*

ABATUD. adj. que se aplica al mercadèr que ha fèt bancarròta. *Quebrado, fallido.* Alieni æris decoctor. *Failli.* Fallito.

ABATUDAMÈNT. adv. mod. Ab abatimènt. *Abatidamente.* Abjectè, demissè. *Bassement, avec abattement.* Abbiettamente.

ABAX. adv. ll. En la part inferiòr. *Abajo.* Infra, deorsum. *Sous, dessous, par-dessous.* Sotto, di sotto.

ABAXAD, DA. p. p. de ABAXAR y ABAXARSE. *Bajado; tundido; agobiado; humillado; menguado, vaciado; mermado.*

ABAXADÒR. s. m. Lo qui tòn ó abaxa los panyos. *Tundidor.* Panni tonsor. *Tondeur de draps.* Cimatore.

ESTAR EN LOS ABAXADÒRS. fr. met. y fam. territ. Estar algú en decadencia. *Dar baja, andar ó ir de capa caida.* In deterius ruere, à pristina fortuna deci-

dere. *Déchoir de sa fortune, de son crédit.* Fare acqua.

ABAXAMÈNT. s. m. Disminució del preu, valòr y estimació de alguna cosa. *Baja.* Pretii remissio, diminutio. *Baisse, diminution de prix.* Discredito.

ABAXAMÈNT. ant. DAVALLAMÈNT.

ABAXAMÈNT. ant. ABATIMÈNT.

ABAXAR. v. a. Posar en lloc inferiòr ó mès bax alguna cosa que estaba alta. *Bajar.* Demittere, submittere, deponere. *Rabaisser.* Abbassare, discendere, mettere in basso alcuna cosa.

ABAXAR. Disminuir lo preu, valòr y estimació de alguna cosa. *Bajar.* Rerum æstimationem vel pretium minuere. *Diminuer, rabattre du prix.* Minorare, sminuire.

ABAXAR. Humiliar, abátrer; v. g. jo li faré ABAXAR l' orgull. *Bajar.* Humiliare, subigere. *Ravaler, abattre.* Abbassare, fiaccar le corna.

ABAXAR. Inclinar envers la terra alguna cosa; com ABAXAR lo cap, lo cos, etc. *Bajar.* Inclinare, inflectere. *Incliner, pencher.* Inchinare, incurvare, piegare.

ABAXAR. Tallar lo pel dels panyos é igualarlo ab las estisòras. *Tundir.* Pannos tondere. *Tondre.* Limare.

ABAXARSE. v. r. Inclinarse, acotarse. *Agobiarse.* Incurvari. *Se baisser, s' incliner.* Inchinarsi.

ABAXARSE. Humiliarse. *Abatirse, humillarse.* Abjici, demitti. *S' abattre, ramper.* Rinchinarsi.

ABAXARSE. Parland dels rius, disminuirse ó minvar l' aigua. *Menguar, vaciar.* Fluvium vel flumen decrescere, aquas perdere vel minuere. *Décroître, diminuer.* Scemare.

ABAXARSE. Disminuirse, com lo blat de una pila, sac, etc. *Menguar, mermar.* Decrescere, imminui. *Souffrir du déchet.* Diminuire.

ABBATE. s. m. Lo clergue de òrdes menòrs per lo comú, vestid ab habits clericals á la romana. *Abate.* Clericus minoribus ordinibus initiatus, veste non talari, at clericali indutus. *Abbé.* Abate.

ABCÈS. s. m. *Cir.* Especie de tumòr. *Absceso.* Abscessus, tumor. *Abcès.* Ascesso.

ABDICACIÓ. s. f. L'acció y efècte de abdicar. *Abdicacion.* Abdicatio. *Abdication.* Abdicazione, addicazione.

ABDICAD, DA. p. p. de ABDICAR. *Abdicado.*

ABDICAR. v. a. Renunciar. Se diu parland de las autoritats soberanas, com la corona, lo imperi. *Abdicar.* Abdicare. *Abdiquer.* Rinunziare la corona, dismettersene.

ABDICAR. for. Renunciar de sa propia voluntat lo domini, propietat ó dret de alguna cosa. *Abdicar.* Abdicare. *Renoncer.* Rinunziare.

ABDÓMEN. s. m. *Anat.* BAX VÈNTRE.

ABDOS. adj. pl. ant. Un y altre, lòs dòs. *Ambos, ambos á dos.* Ambo, uterque. *L'un et l'autre, tous les deux.* Ambo, ambi, ambodue, ambidue, amendue, amendune.

ABDOSOS. adj. pl. ant. ABDOS.

ABDUCAR. s. m. ant. ALDUCAR.

ABDUY. adj. pl. ant. ABDOS.

ABDUYS. adj. pl. ant. ABDOS.

ABECÉ. s. m. p. us. ABECEDARI.

ABECÉ. met. Los primers rudimènts ó principis de cualsevol ciencia ó facultat. *Abecé.* Scientiarum elementa. *Abc, commencement d'un art, d'une science.* Abbicì.

NO SABER LO ABECÉ. fr. fam. Ser mòlt ignorant, no saber los principis de algun art ú ofici. *No saber el cristus, la cartilla.* In summa ignorantia versari; vel prima artis rudimenta ignorare. *Il ne sait pas l'abc, ne savoir ni A ni B.* Non sapere l'abbicì.

ABECEDARI. s. m. L'òrde ó serie de las lletras de cada llèngua. *Abecedario, alfabeto, abecé.* Alphabetum. *Abc, abécédaire.* Alfabetto, abbeccedario.

ABECEROLAS. s. f. pl. CARTA, per lo llibret que conté lo abecedari.

NO SABERNE LAS ABECEROLAS DE ALGUNA COSA. fr. fam. Ignorar alguna cosa ó no poder donar rahó de èlla. *No saber de la misa la media.* Penitùs ignorare. *Ignorer parfaitement une chose.* Non saperne l'abbicì, mancare dell'intelligenza de' principj.

ABEDULL. s. m. Arbre de vint á trenta peus de altura, del cual per incisió destil-la una aigua que es un remey eficas contra lo mal de pèdra. Los sèus bròts ó rebròts servexen pera unir unas ab altras las bigas dels ratjs de fusta, pera fèr panèrs, canastras, etc. *Abedul.* Betula alnus. *Bouleau.* Betulla.

ABEGOT. s. m. ant. Insecte. BURINOT, en la segona accepció.

ABEILAR. s. m. ant. BUC DE ABELLAS.

ABELIMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de abelir. *Adorno, ornato.* Decoramen, exornatio. *Parure, embellissement.* Abbellimento, fregio.

ABELIR. v. a. ant. EMBÈLLIR.

ABELIT, DA. p. p. de ABELIR.

ABELLA. s. f. Insecte ab alas, de tres ó cuatre líneas de llarg, que junt ab altres individuos de sa matèxa especie fabrica la mel y la cera. *Abeja.* Apis. *Abeille.* Ape, pecchia.

ABELLA. Hèrba de dòs peus de alsada, que fa la flor blanca, y tè l'arrel en fòrma de dòs cabessas semblants als testículs de un gòs. *Compañon de perro.* Orchis bifolia. *Testicule-de-chien.* Testicolo di cane.

ABELLA BÒRDA. Insecte. BURINOT, en la segòna accepció.

ABELLAR. s. m. Lloc en que hi ha cria ó bucs de abellas. *Colmenar.* Alvear, alveare, alvearium, apiarium. *Endroit où il y a des ruches.* Alveario, alveo, alvearo.

ABELLAROL. s. m. Aucèll. ABELLEROL.

ABELLÈR. s. m. Lo qui cuida de las abellas. *Colmenero, abejero.* Apiarius, mellarius. *Gouverneur des abeilles.* Curatore del melajo.

ABELLEROL. s. m. Aucèll de unas tres pulgadas de llarg, que tè las alas de un blau y verd mòlt bonic, y lo pit grog. Perseguex á las abellas y se las mènja. *Abejaruco, azulejo.* Merops, apiastra. *Guépier, mérops.* Vespajo, vespeto.

ABELLETA. s. f. dim. de ABELLA. *Abejica, abejilla, abejita, abejuela.* Apicula, apecula. *Petite abeille.* Pecchietta.

ABELLIMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de abellir. *Adorno, ornato.* Decoramen, exornatio. *Parure, embellissement.* Abbellimento, fregio.

ABELLIR. v. a. ant. EMBÈLLIR.

ABELLIR. ant. AGRADAR, en la tercera accepció.

ABELLIT, DA. p. p. de ABELLIR.

ABELLOL. s. m. Aucèll. ABELLEROL.

ABERCOC. s. m. Lo fruit del abercoquèr. Es casi rodó, de una á dòs pulgadas, de colòr grog clar ó blanc, y á vegadas tè part de encarnad. Dins del pinyol tè una ametlla. *Albaricoque, albericoque.* Armeniacum malum. *Abricot.* Meliaca, albicocca, albercocca.

ABERCOQUÈR. s. m. Arbre fruitèr mòlt frondòs, que tè las fullas de un verd viu y de figura de cor. *Albaricoquero, albaricoque, albericoque.* Malus armeniaca. *Abricotier.* Meliaco, albicocco, albercocco.

ABET. s. m. Arbre, especie de pi, del cual fluex la trementina. La sèva fusta es preferida á las altras pera fèr instrumènts músics de corda. *Abeto, pinabete.* Pinus abies. *Avet, sapin.* Abeto, abete.

ABETERNO. loc. llatina que usa á vegadas la gènt instruida, y significa: dèsde la eternitat. *Abeterno.* Ab æterno. *De toute éternité.* Fin dall'eternità.

ABEURAD, DA. p. p. de ABEURAR. *Abrevado.*

ABEURADÒR. s. m. Lo qui abeura. *Abrevador.* Adaquator. *Celui qui abreuve.* Abbeveratore.

ABEURADÒR. Lo lloc ahònt se abeura al bestiar. *Abrevadero, abrevador, pilon, aguadero.* Aquarium, adaquatus. *Abréwoir.* Abbeveratojo.

ABEURADÒR. Lo vas en que se posa l'aigua per béurer los aucèlls. *Bebedero.* Vasculum aquarium. *Auget.* Beveratojo.

ABEURAR. v. a. Donar béurer al bestiar. *Abrevar.* Adaquare, ad aquarium ducere. *Abreuver.* Abbeverare.

ABEURAR. ant. REGAR.

ABIAXAD, DA. p. p. de ABIAXAR. *Sesgado.*

ABIAXAR. v. a. Tallar ó partir á biax. *Sesgar.* Transversè, obliquè secare, scindere. *Echancrer.* Incavare, tagliare a bioscio.

ABILLAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de abillar. *Adorno, ornato.* Decoramen, exornatio. *Parure, ornement.* Abbellitura, abbellimento.

ABILLAR. v. a. ant. ADORNAR, en la primera accepció.

ABILLAT, DA. p. p. de ABILLAR.

ABINICIO. loc. llatina que se usa en catalá pera significar dèsdel principi ó de tèmps antig. *Abinicio.* Ab initio. *Dès le commencement.* Dal principio.

ABINTESTAT. adv. derivad del llatí, que se usa en catalá pera significar sènse fèr testamènt; y axí se diu: ha mort ABINTESTAT, ço es, ha mort sènse fèr testamènt. *Abintestato.* Ab intestato, intestato. *Ab-intestat.* Ab intestato.

ABIS. s. m. ant. ABISME.

ABISAR. v. a. ant. ABISMAR.

ABISAR. v. n. ant. ENTRÁRSEN, en lo sentit de enfònsarse.

ABISAT, DA. p. p. de ABISAR.

ABISMAD, DA. p. p. de ABISMAR y ABISMARSE. *Abismado.*

ABISMAR. v. a. ant. Confóndrer, abátrer. *Abismar.* Deprimere, detrudere. *Confondre, humilier.* Rovinare.

ABISMARSE. v. r. Precipitarse en un abisme, ó cáurer en èll. *Abismarse.* Se in barathrum aut profundum injicere, vel ruere. *Se précipiter.* Profondarsi, sprofondarsi, immergersi.

ABISME. s. m. Profunditat mòlt gran. *Abismo.* Abyssus, barathrum, vorago. *Abîme, gouffre.* Abisso.

ABISME. Lo infern. *Abismo.* Inferi, gehenna. *Enfer.* Inferno.

ABISME. met. Lo que es immens é incomprehensible. *Abismo.* Immensum, incomprehensibile. *Abîme.* Voragine, vortice, gorgo.

ABITAMÈNT. s. m. ant. HABITACIÓ.

ABITATGE. s. m. ant. HABITACIÓ.

ABJECCIÓ. s. f. Abatimènt, humiliació. *Abyeccion, abatimiento.* Abjectio. *Abjection.* Abbiezione, aggecchimento, abbiettezza.

ABJECTAT, DA. adj. ant. Abatud, humiliad, menospreciad. *Abyecto.* Abjectus, vilis factus, contemptus. *Abject, bas, méprisable.* Abbietto, negletto, depresso.

ABJURACIÓ. s. f. L'acció y efècte de abjurar. *Abjuracion.* Detestatio. *Abjuration.* Abbiurazione.

ABJURAD, DA. p. p. de ABJURAR. *Abjurado.*

ABJURAR. v. a. Desdirse, retractarse ab juramènt del erròr ó equivocació que se habia patid. *Abjurar.* Admissum antea errorem juramento detestari. *Abjurer.* Abbiurare.

ABLANID, DA. p. p. de ABLANIR y ABLANIRSE. *Ablandado, emblandecido; mullido; reblandecido.*

ABLANIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui ablanex. *Ablandador.* Mollieus. *Celui qui amollit.* Mollitivo.

ABLANIDURA. s. f. ant. ABLANIMÈNT.

ABLANIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de ablanir. *Ablandamiento.* Mollitudo, mollimentum. *Amollissement.* Mollificamento, mollificazione.

ABLANIR. v. a. Estovar. *Ablandar, emblandecer.* Mollem reddere, mollire. *Amollir, adoucir.* Mollificare.

ABLANIR. Lafar, suavisar alguna cosa. *Ablandar.* Mollire, lenire. *Attendrir, relâcher.* Addolcire, rammorbidare.

ABLANIR. met. Mitigar la feresa, la ira, ó lo enutj de algú. Se usa també com recíproc. *Ablandar.* Iram sedare, animum lenire. *Adoucir l'humeur, le caractère.* Disasprire, mollire, abbonire.

ABLANIR. ant. Estovar lo llit ó cosa semblant. *Mullir.* Mollire. *Amollir, rendre mou.* Ammollare.

ABLANIR. v. n. Temperarse. Se diu del tèmps cuand disminuex la sèva fredòr, y dels gels y nèus cuand comensan á fóndrerse. Se usa mès comunmènt com recíproc. *Ablandar.* Frigus mitescere, gelu vel nives liquescere. *Se tempérer.* Temperarsi, attemperarsi.

ABLANIRSE. v. r. Posarse blana ó tendre ab la rosada alguna cosa. *Reblandecerse, relentecerse, rellentecerse.* Lentere, lentescere. *Se ramollir à la rosée.* Lenire.

ABLASMAR. v. a. ant. VITUPERAR, REPÈNDRER.

ABLASMAT, DA. p. p. de ABLASMAR.

ABLATIU. s. m. *Gram.* Lo sisé y últim cas de las declinaciòns del nom. *Ablativo.* Ablativus, sextus casus. *Ablatif.* Ablativo.

ABLATIU ABSOLUT. *Gram.* Lo qui no depènja de cap part exprèssa de la oració. *Ablativo absoluto.* Ablativus absolutus. *Ablatif absolu.* Ablativo assoluto.

ABLUCIÓ. s. f. ant. LAVATORI.

ABLUCIÓ. Lo vi y aigua ab que lo sacerdot purifica lo cálser, y ab que se rènta los dits desprès de haber sumid; y axí se diu: sumir las abluciòns. *Ablucion.* Ablutio. *Ablution.* Abluzione.

ABNEGACIÓ. s. f. Sacrifici absolut y espontáneo que algú fa de sa voluntat y de sos gustos. *Abnegacion.* Abnegatio sui. *Abnégation.* Abnegazione.

ABNEGAD, DA. p. p. de ABNEGAR. *Abnegado.*

ABNEGAR. v. a. Renunciar algú voluntariamènt á sos desitjs. Se usa mès comunmènt com recíproc. *Abnegar.* Suæ quemque voluntati renuntiare. *Renoncer à ses désirs, ou à ses passions.* Annegare.

ABOBAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de abobar y abobarse. *Abobamiento.* Stupiditas. *L'action de rendre quelqu'un sot, niais.* Sciocchezza.

ABOBAR. v. a. ant. Fèr tornar bobò á

algú, entorpirli lo us de las potencias. Se usaba també com recíproc. *Abobar, embobecer*. Stupefacere. *Rendre sot, stupide*. Stupidire.

ABOBAT, DA. p. p. de ABOBAR. *Abobado, embobecido*.

ABOBAT. adj. ant. Se diu del subgècte que tè trassa ó cosas de bobo. *Abobado*. Stulto vel stupido similis. *Celui qui a l'air sot, niais*. Scipito.

ABOCAD, DA. p. p. de ABOCAR y ABOCARSE. *Embrocado; echado; derribado; trastornado, trabucado; derramado, prodigado; agolpado; avalanzado*.

ABOCAR. v. a. Girar bòca per avall alguna eina pera fèr passar de èlla á altra algun líquid. *Embrocar*. Invergere, transfundere. *Verser d'un vaisseau dans un autre*. Traboccare.

ABOCAR. Fèr passar lo licòr de una eina á altra, com lo vi de l'ampòlla al got, á la còpa, etc. *Echar*. Infundere. *Verser, jeter*. Versare.

ABOCAR. ant. Tirar á terra. *Derribar*. Prosternere. *Renverser, terrasser*. Gittar giù, scagliare.

ABOCAR. Girar cap á terra alguna cosa. *Trastornar, trabucar*. Invertere. *Déranger, mettre dessus dessous, renverser*. Voltar sossópra.

ABOCAR. Acostar alguna cosa al paratge ahònt ha de obrar, com ABOCAR la artillería, las tròpas, etc. *Abocar*. Admovere, apponere, adducere. *Viser, pointer, mettre en mire*. Pigliar di mira.

ABOCAR. Gastar mòlts dinèrs ab lo fi de conseguir alguna cosa. *Derramar, prodigar*. Effusè expendere, prodigere. *Prodiguer, dissiper*. Spandere.

ABOCARSE. v. r. Juntarse de cop en algun lloc mòltas persònas; y axí se diu: tòta la gènt se ABOCÁ á la plassa. *Agolparse*. Confluere. *S'assembler, se porter en foule*. Affollarsi, urtarsi in folla.

ABOCARSE. Inclinarse, tirarse ab lo cos endavant. *Avalanzarse*. Procumbere. *S'élancer, se ruer*. Piegarsi.

ABOLICIÓ. s. f. L'acció y efècte de abolir. *Abolicion*. Abolitio. *Abolition*. Annullazione, cancellazione.

ABOLID, DA. p. p. de ABOLIR. *Abolido*.

ABOLIR. v. a. Anul-lar una llèy, us ó costum ó cosa semblant. *Abolir*. Abolere, delere. *Abolir, effacer*. Abolire, annullare, abrogare.

ABOMINABLE. adj. Lo que es digne de ser abominad. *Abominable*. Abominandus, abominabilis. *Abominable*. Abominabile.

ABOMINABLEMÈNT. adv. mod. *Abominablemente*. Abominanter. *Abominablement*. Abominevolmente, abominosamente.

ABOMINACIÓ. s. f. L'acció y efècte de abominar. *Abominacion*. Abominatio. *Abomination*. Abominazione, abominio.

ABOMINACIÓ. La cosa digna de ser abominada. *Abominacion*. Execratione dignum. *Abomination*. Abominazione.

ABOMINAD, DA. p. p. de ABOMINAR. *Abominado*.

ABOMINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui abomina. *El que abomina*. Exsecrans, exsecrator. *Celui qui déteste*. Abominatore.

ABOMINAR. v. a. Detestar, execrar, *Abominar*. Abominari. *Détester, exécrer*. Abominare, detestare.

ABONAD, DA. p. p. de ABONAR. *Abonado*.

ABONAD. adj. Se diu del subgècte de qui se pod fiar per sòn cabal y crédit. *Abonado*. Pecuniosus, benè nummatus et probus. *Accrédité*. Accreditato, messo in credito, che ha capitale.

ABONAD. Se diu del subgècte que ha pagad alguna cuantitat adelantada pera concòrrer á una diversió pública, ó disfrutar de alguna comoditat. *Abonado*. Qui symbolam dedit. *Abonné*. Abbonato.

ABONAD. irón. Se aplica al subgècte á qui se considèra disposad á dir ó fèr alguna cosa mala. *Abonado*. Aptus. *Capable*. Atto, capace.

ABONADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui abona. *Abonador*. Fidejussor. *Garant*. Mallevadore.

ABONAMÈNT. s. m. ABONO.

ABONANSAD, DA. p. p. de ABONANSAR. *Abonanzado*.

ABONANSAR. v. n. Comensar á calmar la tempestad, ó á serenarse lo tèmps. En est últim sentit se usa mès comunmènt com recíproc. *Abonanzar*. Sedari cœlum aut mare. *Se rasséréner*. Rasserenarsi, tranquillarsi, raddolcirsi il tempo.

ABONAR. v. a. Acreditar, donar per bo.

Abonar. Probare. *Accréditer, qualifier une chose de bonne*. Porre in credito, far che una cosa sia stimata.

ABONAR. Assentar en lo llibre de cómptes cualsevol partida á favor de algú. També significa péndrer á cómpte. *Abonar*. Pecuniæ summam acceptam referre. *Créditer, porter en compte*. Mettere a conto, abonare.

ABONAR. Exir fiador per algú. *Abonar*. Vadimonium facere, vadem se constituere. *Cautionner*. Mallevare, fidanzare.

ABONARSE. v. r. Pagar alguna cuantitat adelantada pera concórrer á una diversió pública, ó disfrutar de alguna comoditat. *Abonarse*. Symbolam dare. *S'abonner*. Abbonarsi.

ABONARSE. ant. ABONANSAR.

ALTRE VINDRÁ QUE ME ABONARÁ. ref. que advertex que móltas cosas se tènen per mólt dolèntas fins que se ne experimentan de pitjors. *Malo vendrá que bueno me hará*. Me malus excipiet pro quo bonus ipse videbor. *Le pire fait oublier le mauvais*. Ch' io sia si saprà quando un altro qui verrà.

ABONO. s. m. L'acció y efècte de abonar. *Abono, abonamiento*. Probatio. *Cautionnement, l'action d'accréditer*. Satisdazione.

ABONO. En los cómptes la admissió y aprobació de las partidas; y també lo recibo que se fa, ó lo assènto de lo que se cobra. *Abono*. Præstita cautio, acceptæ pecuniæ relatio. *L'action de créditer, allouer, porter en compte*. Abono.

ABONO. En los assèntos de rèndas y altres contractes la fiansa que algú dòna de que lo qui contracta cumplirá lo que promet. *Abono*. Cautio. *Garantie*. Malleveria, mallevadoria.

ABONO. Lo dret que tè lo qui se abona, ó lo recibo que se li fa de la cuantitat adelantada. *Abono*. Jus quod habet qui symbolam dedit, vel symbolæ acceptæ ratio. *Abonnement*. Abbonamento.

ABONO. Lo certificat que se dòna á un per lo bè que se ha portad durant lo tèmps que ha estad en una casa. *Certificacion*. De ministerio rectè præstito fidem facientes litteræ. *Certificat*. Benservito.

ABÒNYEGAD, DA. p. p. de ABÒNYEGAR. *Abollado*.

ABÒNYEGADURA. s. f. Bòny. *Abolladura*. Cavum contusione formatum. *Bosse*. Bozza.

ABÒNYEGAR. v. a. Fèr un ó mès bònys en una pèssa de mètall copejandla. *Abollar*. Contundere. *Bossuer*. Acciaccare, far qualche bozza sui metalli.

ABÒRDAD, DA. p. p. de ABÒRDAR. *Abordado; arremetido, azuzado*.

ABORDADÒR. s. m. Lo qui abòrda. *Abordador*. Qui hostiliter in navim irruit. *Celui qui aborde*. Colui che va all'abbordo.

ABORDADÒR. Lo qui acomet ab ímpetu y furia. *Arremetedor*. Aggressor. *Agresseur, assaillant*. Assalitore, quel che investe.

ABÒRDAL'. Se usa com interjecció pera ahissar als gòssos. *Chucho, zuzo*. Vox ad canem incitandum. *Xi, xi*.

ABÒRDAR. v. n. *Nàut*. Arrimarse una embarcació á altra, regularmènt pera embestirse. *Abordar*. Navem navi applicari. *Aborder*. Abbordare.

ABÒRDAR. Péndrer terra una embarcació. *Abordar*. Ad terram appellere navim. *Prendre terre*. Approdare, accostarsi al lido, venir a riva.

ABÒRDAR. v. a. Acométrer ab ímpetu y furia. *Arremeter*. Irruere, impetum facere. *Attaquer, assaillir*. Assalire, attaccare, urtare.

ABÒRDAR. Ahissar als gòssos. *Azuzar*. Canes stimulare, incitare. *Hâler, exciter*. Aissare, adizzare, instigare, eccitare.

ABÒRDATGE. s. m. *Nàut*. L'acció de abòrdar. *Abordaje*. Navium commissio aut pugna proprior. *Abordage*. Abbordo.

ABORRIBLE. adj. Lo que es digne de ser aborrid. *Aborrecible*. Odio dignus. *Haïssable*. Odioso, increscevole.

ABORRID, DA. p. p. de ABORRIR. *Aborrecido*.

ABORRIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aborrex. *Aborrecedor*. Osor. *Haineux*. Maligno, astioso.

ABORRIMÈNT. s. m. Odi, aversió. *Aborrecimiento*. Odium. *Aversion, haine*. Odio, malavoglienza.

ABORRIR. v. a. Tenir odi y aversió á alguna persòna ó cosa. *Aborrecer*. Odio habere. *Abhorrer, haïr*. Odiare, abbominare.

ABORRIR. ABURRIR, en lo sentit de aventurar ó gastar algun dinèr.

ABORRIR. ABURRIR, en lo sentit de dexar per sèmpre alguna cosa.

ABORT. s. m. GASTAMÈNT.

ABORTADO, DA. p. p. de ABORTAR.

ABORTAMÈNT. s. m. GASTAMÈNT.

ABORTAR. v. a. GASTARSE, en la accepció de malparir.

ABORTIU, VA. adj. Lo que nax abans de tèmps. *Abortivo.* Abortivus. *Né avant le terme.* Abortivo.

ABORTIU. Lo que tè virtut pera fèr abortar. *Abortivo.* Abortivus. *Abortif, ecbolique.* Abortivo.

ABOTINAD, DA. adj. EMBOTINAD.

ABOTXORNAD, DA. p. p. de ABOTXORNAR. *Abochornado.*

ABOTXORNAR. v. a. Fèr tornar á algú las galtas rojas ab acciòns ó paraulas picantas. *Abochornar.* Pungere aliquem, pudore suffundere. *Faire rougir de honte.* Svergognare.

ABOURAR. v. a. ant. ABEURAR.

ABOURAT, DA. p. p. de ABOURAR.

ABRANCAR. v. a. ant. AGARRAR.

ABRANCAT, DA. p. p. de ABRANCAR.

ABRAHONAD, DA. p. p. de ABRAHONARSE. *Agarrafado.*

ABRAHONARSE. v. r. Agarbonarse, agafarse fortamènt los que se barallan. *Agarrafarse.* Lacertis sese innodare. *S'empoigner avec force en se battant.* Abbrancare, Abbarruffarsi.

ABRAS. s. m. Lo acte de cenyir ab los brassos. *Abrazo, abrazamiento.* Amplexus. *Accolade, embrassement.* Abbracciata.

DONARSE LO ÚLTIM ABRAS. fr. Despedirse. *Darse el último abrazo.* Ultimum vale dicere. *Prendre congé, dire adieu.* Far gli ultimi addii.

ABRASAD, DA. p. p. de ABRASAR. *Abrasado.*

ABRASADÍSSIM, MA. adj. sup. de ABRASAD. *Abrasadisimo.* Perustus. *Très-embrasé.* Abbruciatissimo.

ABRASADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui abrasa. *Abrasador.* Ustor. *Brûleur.* Incendiario.

ABRASADÒR. ant. INCENDIARI.

ABRASADÒR. adj. Lo que abrasa. *Abrasante, abrasador.* Adurens. *Brûlant.* Abbruciante.

ABRASAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de abrasar. *Abrasamiento.* Incendium, exustio. *Embrasement.* Abbruciamento.

ABRASAR. v. a. Crèmar, reduir á brasa alguna cosa. *Abrasar.* Exurere. *Embraser, brûler.* Abbruciare, affiammare, infocare.

ABRASAR. Assecar, marxitar las plantas lo excèssiu calòr ó fret. *Abrasar.* Exsiccare. *Dessécher, stériliser.* Inaridire, riardere, cuocere.

ABRASARSE. v. r. Estar mòlt agitad de alguna passió, com de ambició, de ira, etc. *Abrasarse.* Ardere, inflammari. *S'enflammer.* Divampare.

ABRASARSE DE VIU EN VIU. fr. met. Sentir un calòr extremad. *Abrasarse vivo.* Calore summo aduri. *S'embraser, brûler.* Ardere, aver gran caldo.

ABRASARSE DE VIU EN VIU. fr. met. ab que se exagèra l' ardencia de una passió. *Abrasarse vivo.* Vehementiùs ardere cupiditate, ira aut alio affectu. *Être violemment agité.* Pigliar la vampa.

ABRASSAD, DA. p. p. de ABRASSAR. *Abrazado, abarcado.*

ABRASSADA. s. f. ABRAS.

DONARSE LA ÚLTIMA ABRASSADA. fr. DONARSE LO ÚLTIM ABRAS.

ABRASSADERA. s. f. La pèssa de fusta ó de mètall en fòrma de anèll que servex pera cenyir y assegurar alguna cosa, com las que unexen lo canó ab lo cep de las armas de fog. *Abrazadera.* Ænea aut lignea zona rebus comprimendis. *Chignon, virole, crampon, lien de fer.* Ghiera, gorbia, viera.

ABRASSADETA. s. f. dim. de ABRASSADA. *Abracijo.* Complexus, amplexus. *Petite accolade.* Abbracciatina.

ABRASSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui abrassa. *Abrazador.* Amplectens. *Celui qui embrasse.* Abbracciante.

ABRASSAMÈNT. s. m. ant. L' acció y efècte de abrassar. *Abrazamiento.* Amplexus. *L'action d'embrasser.* Abbracciamento: l' abbracciare.

ABRASSAR. v. a. Cenyir ab los brassos. *Abrazar.* Amplecti, complecti. *Embrasser, serrer.* Abbracciare.

ABRASSAR. Rodejar, cenyir alguna cosa. *Abrazar.* Circundare. *Ceindre, entourer.* Circondare, avvinchiare.

ABRASSAR. Péndrer á son càrreg alguna cosa. *Abrazar.* Suscipere. *Embrasser, entreprendre une affaire.* Addossarsi, incaricarsi d' un affare.

ABRASSAR. Admétrer, seguir alguna cosa, com opinió, partit, consell, etc. *Abrazar.* Amplecti, sequi. *Embrasser, suivre un parti.* Abbracciare, appigliarsi.

ABRASSAR. Compéndrer, contenir, enclóurer. *Abrazar, abarcar.* Includere, con-

tinere, comprehendere. *Contenir, renfermer.* Contenere, comprendere.

QUI MÒLT ABRASSA POC ESTRENY. ref. ab que se significa que qui empren ó pren á sou cárreg mòlts negocis en un tèmps, per lo comú no pod desempenyarlos bè tòts. *Quien mucho abarca poco aprieta.* Difficile est continere quod capere non possis. Pluribus intentus minor est ad singula sensus. *Qui trop embrasse mal étreint.* Chi molto abbraccia poco stringe.

ABRE. s. m. ARBRE.

ABRÈNT. s. m. L'oficial que en lo molí paperer fa los fulls. *Laurente.* Unus ex pistrini papyracei ministris. *Certain ouvrier dans les fabriques de papier.* Garzone d'un mulino di carta.

ABREVIACIÓ. s. f. L'acció y efècte de abreviar. *Abreviacion.* Compendium. *Abréviation.* Abbreviazione.

ABREVIACIÓ. p. us. EPÍTOME Ó COMPENDI.

ABREVIAD, DA. p. p. de abreviar. *Abreviado.*

ABREVIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui abrevia. *Abreviador.* Qui in compendium redigit. *Abréviateur.* Abbreviatore.

ABREVIADÒR. for. Lo ministre que en lo tribunal de la Nunciatura cuida de despachar los brèus. *Abreviador.* Apostolicarum litterarum tabellio. *Rédacteur de bulles.* Compilator di bolle.

ABREVIADURA. s. f. Modo de escríurer las veus ab ménos lletras de las que corresponen. *Abreviatura, cifra.* Nota, litterarum compendium. *Abréviation, suppression de lettres.* Abbreviatura.

ABREVIAR. v. a. Fèr brèu, escursar, reduir alguna cosa. *Abreviar.* In compendium redigere. *Abréger, accourcir.* Abbreviare.

ABREVIAR. Escríurer las veus ab ménos lletras de las que corresponen. *Escribir en abreviatura.* Notarum ope scribere. *En abrégé, avec abréviation.* Accorciare.

ABREVIAR. Accelerar, apressurar. *Abreviar.* Brevi rem exequi. *Accélérer, dépêcher.* Accorciare.

ABREVIAR. Fèr que dure ménos tèmps alguna cosa. *Abreviar.* Breviùs efficere. *Couper court, presser.* Accortare.

ABRIBADAMÈNT. adv. mod. ant. Furiosamènt, impetuosamènt. *Impetuosamente, furiosamente.* Impetuosè, furiosè, furenter. *Impétueusement.* Impetuosamente.

ABRIBAT, DA. adj. ant. Diligènt, pròmpte, velòs. *Pronto, veloz, diligente.* Velox, celer, promptus in agendo. *Agissant, expéditif.* Operoso, attivo.

ABRIG. s. m. Resguard del fret. *Abrigo.* Vestis, pallium, protectus quisque frigori arcendo. *Abri.* Coperta.

ABRIG. Auxili, patrocini, amparo. *Abrigo.* Patrocinium. *Défense, protection.* Patrocinio.

ABRIG. Lo lloc abrigad ó guardad dels vènts. *Abrigo, abrigadero, abrigado, abrigaño.* A ventorum vi tutus locus, apricus locus. *Abri, lieu à couvert du vent.* Ricovero.

ABRIG. Lloc pera amagarse ó refugiarse. *Guarida.* Refugium, asylum. *Asil, refuge.* Ricetto, rifugio.

ABRIGAD, DA. p. p. de ABRIGAR y ABRIGARSE. *Abrigado; cubierto.*

ABRIGAR. v. a. Resguardar del fret. Se usa també com recíproc. *Abrigar.* Fovere. *Abriter, échauffer.* Riparare, metter a riparo.

ABRIGAR. Auxiliar, amparar, patrocinar. *Abrigar.* Protegere, patrocinari. *Mettre à l'abri.* Difendere, proteggere, favorire.

ABRIGAR. territ. Cubrir, tapar. *Cubrir.* Cooperire, tegere. *Couvrir, cacher.* Ricoprire.

ABRIGARSE. ant. ASSOLEYARSE.

ABRIGARSE BÈ. fr. Taparse bè, y embolicarse ab la roba del llit, arrimandla al cos. *Arrebujarse.* Stragulis sese obtegere. *Se garantir du froid, en ramassant autour de soi les draps et les couvertures du lit.* Inviluppparsi.

ABRIL. s. m. Lo cuart mès del any, segòns nostre cómputo: tè trenta dias. *Abril.* Aprilis. *Avril.* Aprile.

EN ABRIL CADA GÒTA NE VAL MIL. ref. que manifèsta lo mòlt abundants que solen ser las plujas en aquest mès. *Abril aguas mil.* Pluviosus aprilis: imbribus, innumeris campos humectat Aprilis. *Avril pluvieux.* Aprile conta trenta, se piovesse trent'uno non farebbe mal a nessuno.

ABRILLANTAD, DA. p. p. de ABRILLANTAR. *Abrillantado.*

ABRILLANTAR. v. a. Aumentar lo brillo de las pèdras preciòsas, especialmènt dels diamants. *Abrillantar.* Gemmas angulatim incisas polire. *Brillanter, facetter.* Brillantare.

ABRIULLS. s. f. Planta que trau varios tròncs que se estènen per terra, y fa un fruit rodó que tè cinc punxas en fòrma de radios triangulars. *Abrojo*. Tribulus terrestris. *Tribule, herse*. Tribolo.

ABROGACIÓ. s. f. Anul-lació, revocació. *Abrogacion*. Abrogatio. *Abrogation*. Annullazione, abolizione.

ABROGAD, DA. p. p. de ABROGAR. *Abrogado*.

ABROGAR. v. a. Anul-lar, revocar lo que per llèy ó privilegi se habia establert. *Abrogar*. Abrogare, rescindere. *Abroger, annuller*. Abrogare, annullare, abolire.

ABRÒMAD, DA. p. p. de ABRÒMARSE. *Abromado*.

ABRÒMARSE. v. r. *Ndut*. Umplirse de bròma las naus. *Abromarse*. Carie naves confici. *Se remplir de tarière*. Intarlare.

ABRÓTANO. s. f. Hèrba. HÈRBA CUQUERA.

ABRUMAD, DA. p. p. de ABRUMAR. *Abrumado*.

ABRUMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui abruma. *Abrumador*. Gravis, molestus homo. *Accablant, fâcheux*. Seccatore, pesante, faticoso.

ABRUMAR. v. a. Oprimir ab algun pes grave. *Abrumar*. Gravi pondere opprimere. *Accabler, assommer*. Opprimere.

ABRUMAR. met. Causar gran molestia á algú. *Abrumar*. Molestiam alicui creáre. *Incommoder, être à charge*. Seccare.

ABRUSAD, DA. p. p. de ABRUSAR y ABRUSARSE. *Tostado; achicharrado*.

ABRUSAR. v. a. Escalfar ab desmasiada activitat y forsa, com fa lo sol en lo rigòr del estiu. *Tostar*. Adurere, exurere. *Rôtir, hâler, on le dit d'une chaleur excessive*. Abbrustolire, abbronzare.

ABRUSARSE. v. r. Abrasarse, escalfarse massa ab lo excèssiu calòr del fog ó del sol. *Achicharrarse*. Aduri, torreri. *Se griller, se brûler au feu, au soleil*. Riardere.

ABRUSARSE. met. ABRASARSE DE VIU EN VIU, en la accepció de sentir un calòr extremad.

ABSCÈS. s. f. ABCÈS.

ABSENCIA. s. f. AUSENCIA.

ABSÈNT. adj. AUSÈNT.

ABSÈNTAD, DA. p. p. de ABSÈNTARSE.

ABSÈNTARSE. v. r. AUSÈNTARSE.

ABSÓLDRER. v. a. Donar per llibre de algun cárreg ú obligació. *Absolver*. Absolvere. *Absoudre*. Assolvere, prosciogliere.

ABSÓLDRER. Remétrer á un penitènt sòs pecats en lo tribunal de la confessió, alsarli las censuras en que hagués incurs. *Absolver*. A noxis absolvere, absolutionem impertiri sacramentalem. *Absoudre, remettre*. Assolvere.

ABSÓLDRER. for. Donar per llibre al reo contra qui se habia entaulad una demanda civil ó criminal. *Absolver*. Absolvere. *Innocenter, délivrer, décharger*. Assolvere, sciorre.

ABSÓLRER. v. a. ant. ABSÓLDRER.

ABSOLT, TA. p. p. de ABSÓLDRER. *Absuelto*.

ABSOLTA. s. f. Lo responsori que apart del rèso se diu per los difunts. *Responso*. Responsorium, piaculares preces pro defunctis. *Répons qu'on chante pour les morts*. Responsorio.

ABSOLTA. Los individuos de una comunitat ecclesiástica, que en cos van á la casa del difunt á cantar una absolta. *Los individuos de una comunidad eclesiástica que en cuerpo van á la casa del finado á responsar*. Ecclesiastici corporis membra ad defuncti domum congregatim euntia, responsorium canendi causa. *Communauté en allant chercher le mort*. La communità de' preti cantando il responsorio nel condur un morto.

ABSOLUCIÓ. s. f. L'acció y efècte de absóldrer. *Absolucion*. Absolutio. *Absolution*. Assoluzione.

ABSOLUCIÓ GENERAL. L'aplicació de indulgencias y comunicació de bonas obras, que per privilegis apostólics fan alguns òrdes religiòsos als fidels certs dias del any. *Absolucion general*. Solemnis indulgentiarum erogatio in cœnobitarum templis. *Absolution publique*. Assoluzion generale.

ABSOLUCIÓ SACRAMENTAL. Lo acte de absóldrer lo confessòr al penitènt. *Absolucion sacramental*. Absolutio sacramentalis. *Absolution sacramentale*. Assoluzione sagramentale.

ABSOLUT, TA. adj. Lo que es independènt, il-limitad y no tè cap restricció. *Absoluto*. Quod á nullo pendet, nullisque limitibus coercetur. *Absolu, indépendant*. Assoluto, independente.

ABSOLUT. Lo que no tè relació ab altra co-

sa. *Absoluto*. Quod ad aliud non refertur. *Sans rapport, sans relation*. Assoluto.

ABSOLUT. Se diu del subgècte de geni imperiòs. *Absoluto*. Imperiosus. *Despotique*. Imperioso, magistrale.

ABSOLUTA. s. f. Acció mala, excès ó maldat. *Malhecho, fechoría, exceso, demasía*. Ausum, facinus, scelus. *Excès, désordre, énormité*. Villania.

ABSOLUTAMÈNT. adv. mod. Enterament, sèns limitació ni restricció. *Absolutamente*. Omninò. *Absolument, sans restriction, sans bornes*. Assolutamente.

ABSOLUTAMÈNT. Sènse cap relació. *Absolutamente*. Nulla cæterorum ratione habita. *D'une manière absolue*. Independentemente.

ABSOLUTAMÈNT. Generalmènt, sèns excepció de ningú. *Absolutamente*. Nemine dempto. *Absolument*. Senza eccezione.

ABSOLUTAMÈNT. Ab independencia, ab ple domini. *Absolutamente*. Liberè admodùm, libertate plenissima. *Indépendamment*. Con autorità assoluta.

ABSOLUTORI, RIA. adj. for. Se diu de la sentencia que declara absolt al reo contra qui se habia entaulad una demanda civil ó criminal. *Absolutorio*. Absolutoria sententia. *Absolutoire*. Assolutorio.

ABSORBÈNT. p. pres. de ABSORBIR. Lo que absorbex. Á vegadas sé usa com substantiu. *Absorbente*. Absorbens. *Absorbant*. Assorbente.

ABSORBID, DA. p. p. de ABSORBIR. *Absorbido*.

ABSORBIR. v. a. EMPAPAR.

ABSORBIR. *Med*. Atráurer, embéurer los humòrs. *Absorber*. Absorbere. *Absorber, dessécher l'humidité*. Assorbire, assorbere, attraere.

ABSORCIÓ. s. f. L'acció y efècte de absorbir. *Absorcion*. Absortio. *Absorption*. Assorbimento, attrazione, attraimento.

ABSÒRT, TA. adj. Admirad, pasmad. *Absorto*. Stupefactus. *Transporté, saisi d'étonnement*. Stordito, stupefatto.

ABSTENIRSE. v. r. Privarse de alguna cosa. *Abstenerse*. Abstinere; se ab aliqua re temperare. *S'abstenir, se priver*. Astenersi, contenersi, non fare.

ABSTERGÈNT. p. pres. de ABSTERGIR. *Med*. Lo que purifica ó neteja. Se usa també com substantiu. *Abstergente*. Abstergens. *Abstersif, abstergent*. Astersivo.

ABSTERGIR. v. a. *Med*. Purificar ó netejar. *Absterger*. Abstergere. *Absterger*. Astersivo, astergente.

ABSTERSIÓ. s. f. *Med*. L'acció de purificar ó netejar. *Abstersion*. Tersus, abstersio. *Abstersion*. Astersione, nettamento.

ABSTERSIU, VA. adj. *Med*. Lo que tè virtut pera abstergir ó netejar. *Abstersivo*. Abstergere valens. *Abstersif*. Astersivo.

ABSTINENCIA. s. f. Lo acte de abstenirse ó privarse de alguna cosa. *Abstinencia*. Abstinentia. *Abstinence, privation*. Astinenza, continenza.

ABSTINENCIA. Virtut de abstenirse, ó lo exercici de èlla. *Abstinencia*. Abstinentia. *Tempérence*. Moderazione, temperanza.

ABSTINENCIA. DIETA.

ABSTINÈNT. adj. Lo qui se abstè ó priva de alguna cosa. *Abstinente*. Abstinens. *Abstinent*. Astinente, moderato.

ABSTINÈNT. Se diu del subgècte temperad que mortifica sòs apetits, especialmènt lo de mènjar y béurer. *Abstinente*. Abstinens, cibi parcus. *Abstinent, sobre*. Sobrio.

ABSTINENTÍSSIM, MA. adj. sup. de ABSTINÈNT. *Abstinentísimo*. Valdè abstinens. *Très-sobre*. Moderatissimo.

ABSTINGUD, DA. p. p. de ABSTENIRSE. *Abstenido*.

ABSTRACCIÓ. s. f. L'acció y efècte de abstráurer y abstráurerse. *Abstraccion*. Abstractio. *Abstraction*. Astrazione.

ABSTRACCIÓ. Recullimènt, retiro. *Abstraccion*. Ab hominum frequentia recessus. *Isolément*. Rapimento.

ABSTRACTÍSSIM, MA. adj. sup. de ABSTRÈT. *Abstractísimo*. Quamplurimò abstractus. *Très-abstrait*. Assortissimo.

ABSTRÁURER. v. a. *Filos*. Considerar en una cosa un atribut ó una propietat sèns aténdrer als demès atributs ó propietats que tè. *Abstraer*. Abstrahere. *Abstraire, faire abstraction*. Astrarre, separare.

ABSTRÁURERSE. v. r. Recullirse, separarse de la desmasiada comunicació y tracte de la gènt. *Recogerse*. Abstrahi, abducere se à sæculo. *Se retirer du commerce des hommes*. Concentrarsi, internarsi in chicchessia.

ABSTRÁURERSE. ant. EXIMIRSE, ESCUSARSE.

ABSTRERSE. v. r. ant. ABSTRÁURERSE.

ABSTRERSE. ant. EXIMIRSE, ESCUSARSE.

ABSTRÈT, TA. p. p. de ABSTRÁURER y ABSTRÁURERSE. *Abstraido, abstracto.*

ABSTRÈT. s. m. Lo que significa alguna cualitat ab exclusió de subgècte. *Abstracto.* Abstractum. *Abstrait, séparé par l'abstraction.* Assorto.

ABSTRÈT. adj. Retirad ó separad de la comunicació y tracte de la gènt. *Abstraido.* Ab hominum frequentia substractus. *Retiré, éloigné de la société.* Concentrato.

EN ABSTRÈT. mod. adv. Ab exclusió del subgècte en qui se troba cualsevol cualitat. *En abstracto.* In abstracto: à subjecto abstracta qualitate. *Abstractivement.* In astratto.

ABSTRUS, SA. adj. Recóndit, de dificil intel-ligencia. *Abstruso.* Abstrusus, arcanus. *Abstrus, caché.* Astruso, oscuro, difficile a capire.

ABSUMID, DA. p. p. de ABSUMIR. *Asumido.*

ABSUMIR. v. a. Arrogarse, assumirse. *Asumirse.* Sibi asciscere, assumere. *S'arroger.* Arrogarsi, attribuirsi.

ABSURDAMÈNT. adv. mod. Fora de rahó. *Disparatadamente.* Absurdè. *Absurdement.* Assurdamente, sconciamente.

ABSURDÍSSIM, MA. adj. sup. de ABSURDO. *Absurdisimo.* Absurdissimus. *Très-absurde.* Ridicolissimo, assurdo assai.

ABSURDO, DA. adj. Lo repugnant á la rahó. *Absurdo.* Absonus, absurdus. *Absurde, absurdité, ineptie.* Assurdo, che ha dell' incredibile.

ABSURDO. s. m. Lo ditxo ó fèt repugnant á la rahó. *Absurdo.* Absurdè dictum aut factum. *Discours, action, opinion contraire à la raison.* Assurdo.

ABTESA. s. f. ant. APTITUT.

ABUFETEJAR. v. a. ant. BOFETEJAR.

ABUFETEJAT, DA. p. p. de ABUFETEJAR.

ABUGOT. s. m. ant. Jog. MÒSCA.

ABULTAD, DA. p. p. de ABULTAR. *Abultado.*

ABULTAD. adj. Gros, gran, de mòlt bulto. *Abultado, reabultado.* Pergrandis. *Grand, gros: ramassé en parlant d'un homme trapu.* Voluminoso.

ABULTAR. v. n. Fér bulto alguna cosa. *Abultar.* In molem excrescere. *Grossir.* Ingrossare.

ABULTAR. v. a. met. Exagerar, ponderar, aumentar una cosa mès de lo que élla es en sí. *Abultar.* Augere; amplificare. *Augmenter, accroître.* Accrescere, aggrandire, amplificare.

ABUNDAD, DA. p. p. de ABUNDAR. *Abundado.*

Á MAJOR ABUNDAMÈNT. loc. Per major seguretat ó proba. *Á mayor abundamiento.* Ad pleniùs struendùm, firmandum. *D'abondant, de plus.* Oltracciò.

ABUNDANCIA. s. f. Copia, gran cuantitat. *Abundancia.* Abundantia, copia, affluentia. *Abondance.* Abbondanza, copia.

DE L'ABUNDANCIA DEL COR PARLA LA BÒCA. loc. ab que se denota que per lo comú se parla mòlt de alló de que está mòlt penetrad lo ánimo. *De la abundancia del corazon habla la boca. Se va la boca adonde está el corazon.* Ex abundantia cordis os loquitur. *De l'abondance du cœur la bouche parle.* Rifluisce il labbro quel che 'l core rinserra.

L'ABUNDANCIA MATA LA FAM. ref. que se usa cuand algú fa ostentació, ó desperdicia lo que tè en abundancia. *La abundancia es madre del despilfarro.* Cui multum est piperis etiam oleribus immiscet. *L'abondance mène au gaspillage.* Cavami d'oggi, e mettimi in domani.

ABUNDANT. p. pres. de ABUNDAR. Lo que abunda. *Abundante.* Abundans. *Abondant, copieux.* Abbondante, abbondevole.

ABUNDANT. adj. Copiòs, en gran cuantitat. *Abundante, largo.* Copiosus, affluens. *Abondant, plein, fécond.* Copioso, abbondante.

ABUNDANTÍSSIM, MA. adj. sup. de ABUNDANT. *Abundantisimo.* Copiosissimus. *Très-fécond.* Abbondantissimo.

ABUNDANTÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de ABUNDANTMÈNT. *Abundantisimamente.* Copiosissimè. *Très-copieusement.* Abbondantissimamente.

ABUNDANTMÈNT. adv. mod. Ab abundancia. *Abundantemente, abondo, abundo.* Abundè. *Copieusement.* Abbondevolmente, abbondantemente.

ABUNDAR. v. n. Tenir abundancia ó gran cuantitat de alguna cosa; y axí se diu, que una horta ABUNDA de fruita, de aigua, etc. *Abundar.* Abundare. *Abon-*

dir, être dans l'abondance. Abbondare.

ABUNDÒS, SA. adj. ant. ABUNDANT.

ABUNDOSAMÈNT. adv. mod. ant. ABUNDANTMÈNT.

ABURRID, DA. p. p. de ABURRIR y ABURRIRSE. *Aburrido; aborrecido; expuesto.*

ABURRIMÈNT. s. m. Tedi, fastidi y desaMènt, originads de disgustos y molestias. *Aburrimiento.* Tædium, fastidium, aversatio. *Ennui, chagrin.* Noja, tedio.

ABURRIR. v. a. Molestar, causar, fastiguejar á algú. *Aburrir.* Molestiam gravem alicui creare. *Ennuyer, déplaire.* Tediare, annojare, seccare.

ABURRIR. Aventurar ó gastar algun dinèr ab lo fi de lograr alguna ganancia ó diversió. Se diu tambè del tèmps, com ABURRIR un dematí. *Aburrir, aborrecer.* Expendere. *Hasarder, risquer.* Arrischiare.

ABURRIR. Dexar per sèmpre alguna cosa aborrindla. Se diu dels aucèlls que aburrexen lo niu, los petits ó los ous. *Aburrir, aborrecer.* Deserere, aversari. *Quitter, abandonner.* Lasciare, abbandonare.

ABURRIRSE. v. r. Exposarse. *Exponerse.* Se in discrimen inferre. *Se mettre en péril.* Cimentarsi, mettersi in cimento.

ABUS. s. m. Lo mal us de alguna cosa. *Abuso.* Abusus, abusio. *Abus.* Abuso.

ABUSAD, DA. p. p. de ABUSAR. *Abusado.*

ABUSAR. v. n. Fèr mal us de alguna cosa. *Abusar.* Abuti. *Abuser, user mal.* Abusare.

ABUSIÓ. s. f. ant. ABUS.

ABUSIU, VA. adj. Lo que se introduex ó se practica per abus. *Abusivo.* Per abusum usurpatus. *Abusif.* Abusivo.

ABUSIVAMÈNT. adv. mod. Ab abus. *Abusivamente.* Abusivè. *Abusivement.* Abusivamente.

ABUYRAR. v. n. ant. SOBREXIR, en la accepció de excedir.

ABZIACH, GA. adj. ant. Infaust, infelis, desgraciad, de mal auguri. *Aciago.* Infaustus, ominosus. *Malheureux, funeste.* Infausto, sciagurato.

ACA.

ACA. s. f. HACA.

ACA ESPANYOLA. HACA ESPANYOLA.

ACÀ INGLESA. HACA INGLESA.

NO HI HA TAL ACA. fr. fam. NO HI HA TAL HACA.

ACABAD, DA. p. p. de ACABAR y ACABARSE. *Acabado; apurado, agotado.*

ACABAD. adj. Perfèt, complert en sa línea. *Acabado.* Numeris omnibus absolutus. *Parfait, accompli.* Perfetto, compiuto.

ACABAD. Lo que está espatllad, malparad ó en mala disposició; y axí se diu: fulano tè la salud bèn ACABADA. *Acabado.* Contritus, consumptus. *Consumé, détruit, usé.* Guastato, rovinato, danneggiato.

ACABADÍSSIM, MA. adj. sup. de ACABAD. *Acabadisimo.* Absolutissimus, perfectissimus. *Très-consommé, très-parfait.* Perfettissimo, strabuono.

ACABALAD, DA. adj. ACAUDALAD.

ACABALAD. met. p. us. Abundant, ric de alguna cosa. *Rico.* Abundans. *Riche, abondant.* Dovizioso.

ACABALAR. v. a. ant. ACAUDALAR.

ACABALAT, DA. p. p. de ACABALAR.

ACABALLERAD, DA. adj. Se diu del subgècte que en sas acciòns ó modals se porta com un cabellèr. *Acaballerado.* Nobili et generosa indòle præditus. *Noble, distingué dans ses actions et manières.* Cavalleresco.

ACABAMÈNT. s. m. Conclusió, fi. *Fin.* Perfectio, finis. *Fin.* Fine.

ACABAMÈNT. Terminació, final. *Final, remate.* Extremum, finis. *Fin, bout.* Estremo, capo.

ACABAR. v. a. Posar fi, conclóurer. *Acabar.* Absolvere, perficere. *Achever, finir.* Terminare, finire.

ACABAR. met. Consumir, afligir, angustiar. *Acabar.* Affligere, angere, molestiam alicui creare. *Consumer, chagriner.* Affliggere, angosciare.

ACABAR. met. Tráurer profit ó fruit de alguna cosa; y en aquest sentit se diu: quén ACABAS de plorar? *Sacar.* Prodesse. *Tirer, obtenir.* Ricavare.

ACABAR, met. Conseguir. *Acabar.* Obtinere, consequi. *Obtenir.* Ottenere.

ACABAR. Consumir, gastar. *Acabar.* Absumere. *Consumer.* Logorare.

ACABAR. Agotar lo licòr contingud en alguna eina, com ACABAR la ampòlla. Se usa mès comunmènt com recíproc. *Apurar, agotar.* Consumere, exhaurire. *Épuiser, tarir.* Esaurire.

ACABAR. v. n. Terminar, rematar; y axí se

diu que lo estoc ACABA en punta. *Acabar*. Desinere. *Finir*. Finire.

ACABAR. Morir, finar. *Acabar*. Mori, interire. *Mourir*. Morire, chiudere gli occhi, uscir di vita.

ACABAR. Usad com verb auxiliar junt ab la preposició DE, significa que no hi ha mòlt que se ha fèt la cosa de que se parla, com ACABAR de arribar, de esdevenir. *Acabar de*. Nuper accessisse: nunc, hac ipsa hora accidisse. *Venir de; il vient de*. En italiá se usa del auxiliar *avere* ó *essere*, y lo verb que en catalá está en infinitiu se posa en particip ab *or ora, testè, poc' anzi*, com: È GIUNTO TESTÈ.

ACABARSE. v. r. Extingirse, aniquilarse. *Acabarse*. Deficere, evanescere. *S'anéantir*. Annichilarsi, estinguersi.

ACABARSE. Anar faltand las forsas. *Acabarse*. Viribus destitui. *Défaillir, s'affaiblir*. Affiebolirsi.

ACABA DE UNA VEGADA. expr. fam. ab que se manifèsta lo desagrado ó entado que causa la tardansa de algú en dir ó fèr alguna cosa. *Acaba ya*. Age sis. *Finis donc, allons donc*. Finiamola; su, su.

N'HEM ACABAD DE EXIR. fr. fam. ab que se exprèssa lo gust de haber lograd alguna cosa ó de haber exid de algun dubte desprès de una llarga dilació. *Acabáramos, ó acabáramos con ello*. Tandem aliquando acta res est. *Enfin*. Ci siam giunti al fine.

ACABUSSAD, DA. p. p. de ACABUSSAR.

ACABUSSAR. v. a. CABUSSAR.

ACADAR. v. a. ant. AQUIETAR.

ACADAT, DA. p. p. de ACADAR.

ACADEMIA. s. f. Lloc ameno en los arrabals de Atènas ahònt Plato y altres filosops ensenyaban la filosofía. *Academia*. Academia. *Académie*. Accademia.

ACADEMIA. Secta de filosops que tingueren per mestre á Plato, la cual desprès se dividí en tres, anomenadas ANTIGA ACADEMIA, SEGÒNA ACADEMIA, Y NOVA ACADEMIA. *Academia*. Academia. *Académie*. Accademia.

ACADEMIA. La societat de literats ó facultatius establerta ab autoritat pública per lo adelantamènt de las ciencias, arts, bonas lletras, etc. *Academia*. Academia, eruditorum sodalitium litteris excolendis. *Académie*. Accademia.

ACADEMIA. La junta ó congregació dels académics; y axí se diu: demá no hi ha ACADEMIA. *Academia*. Congressus, conventus. *Académie*. Accademia.

ACADEMIA. Lo lloc ahònt se tènen las juntas académicas. *Academia*. Ædes academicæ. *Académie*. Accademia.

ACADEMIA. En las universitats y altras parts la junta que los professòrs tènen pera exercitarse en la teórica ó práctica de sas respectivas facultats. *Academia*. Alumnis exercendis ludus litterarius. *Assemblée*. Raunanza.

ACADEMIA. La concurrencia de alguns aficionads á la poesía pera exercitarse en èlla. *Academia*. Poëtica exercitatio. *Concours, réunion de poètes*. Raunanza.

ACADEMIA. La concurrencia de professòrs ó aficionads á la música pera exercitarse en èlla. *Academia*. Musica exercitatio, sive musices ludus. *Académie de musique*. Accademia musicale.

ACADÉMIC, CA. Lo individuo de alguna academia. *Académico*. Academicus. *Académicien, membre d'une académie*. Accademico.

ACADÉMIC. Lo filosop que seguex la secta de Plato anomenada ACADEMIA. *Académico*. Academicus. *Académicien, philosophe de la secte de l'académie*. Accademico.

ACADÉMIC. adj. Lo que pertany á la escola dels filosops que seguexen la secta de Plato. *Académico*. Academicus. *Académique*. Accademieo.

ACADÉMIC. Lo que es propi de academia, com discurs ACADÉMIC, oració ACADÉMICA. *Académico*. Academicus. *Académique*. Accademico.

ACALAR. v. a. ant. BAXAR, DAVALLAR.

ACALAR. ant. Agafar, cordar, lligar. *Prender, abrochar, atar*. Prehendere, fibulare, ligare. *Attacher*. Legare, abbottonare.

ACALAT, DA. p. p. de ACALAR. *Prendido, abrochado, atado*.

ACALORAD, DA. p. p. de ACALORAR y ACALORARSE. *Acalorado*.

ACALORADÍSSIM, MA. adj. sup. de ACALORAD. *Muy acalorado*. Valde inflammatus, incensus. *Très-échauffé*. Riscaldatissimo.

ACALORAMÈNT. s. m. Ardòr causad per un excès de traball ó exercici. *Acaloramiento*. Ardor. *Échauffement, effervescence*. Riscaldamento, riscaldazione.

ACALORAMÈNT. met. Movimènt del ánimo

ardènt y eficas, causad pèr algun afècte ó passió vehemènt. *Acaloramiento.* Agitatio, commotio. *Émotion vive.* Emozione, mozione.

ACALORAR. v. a. Encéndrer, causar calor. *Acalorar.* Calefacere, fovere. *Échauffer, chauffer.* Riscaldare, infiammare.

ACALORAR. met. Excitar, promóurer. *Acalorar.* Rei exsequendæ instare. *Presser, animer.* Affrettare, pressare.

ACALORARSE. v. r. Encéndrerse per rahó de un excès de traball ó exercici. *Acalorarse.* Agitari, inflammari. *S'enflammer, prendre feu.* Accendersi, infiammarsi.

ACALORARSE. met. Enardirse en la conversació ó disputa. *Acalorarse.* Incalescere, effervescere. *S'échauffer dans une conversation, dans une dispute.* Riscaldarsi, arrabbiarsi, pigliar fuoco.

ACAMINAR. v. n. ant. CAMINAR.

ACAMINAT, DA. p. p. de ACAMINAR.

ACAMPAD, DA. p. p. de ACAMPAR. *Acampado.*

ACAMPAMÈNT. s. m. Lo acte de acampar y acamparse. També significa lo terreno que ocupa un exèrcit acampad, y també la matèxa tròpa acampada. *Campamento, acampamento.* Castrametatio, castra. *Campement, camp, armée campée.* Accampamento.

ACAMPAR. v. a. Allotjar en tèndas ó barracas un exèrcit ó part de èll pera fèr alguna detenció. Se usa també com neutre y com recíproc. *Acampar.* Castrametari, castra ponere. *Camper.* Accampare.

ACANALAD, DA. p. p. de ACANALAR. *Acanalado.*

ACANALAD. adj. Lo que passa per canal ó paratge estret. *Acanalado.* Per canales aut angustias ductus. *On le dit de ce qui passe par un canal ou un endroit étroit.* Che passa per scanallatura.

ACANALAD. Se diu de lo que fòrma una cavitat en figura de canal. *Acanalado.* Canaliculatus, imbricatus. *Cannelé.* Scanalato, accanalato.

ACANALAD. Se diu del aire cuand passa per un paratge estret. *Colado, encallejonado.* Per arcta transiens. *Vent-coulis.* Aria colata.

ACANALAR. v. a. Fèr alguna cosa en forma de canal. *Acanalar.* Canaliculatum aliquid fabrefacere. *Canneler, faire en canal.* Scanalare, accanalare.

AÇANEA. s. f. ant. HACANEA.

ACANTONAD, DA. p. p. de ACANTONAR. *Acantonado.*

ACANTONAMÈNT. s. m. *Milic.* L'acció y efècte de acantonar la tròpa ó exèrcit. *Acantonamiento.* Stativorum adsignatio. *Cantonnement.* Accantonamento.

ACANTONAMÈNT. Lo siti ahònt estan acantonadas las tròpas. *Acantonamiento.* Stativa præsidia. *Cantonnement.* Accantonamento.

ACANTONAR. v. a. *Milic.* Distribuir las tròpas en diferènts paratges á fi de que estiguen ab comoditat. *Acantonar.* In stativa præsidia exercitum dividere. *Cantonner.* Ridurre ad accantonamento.

ACANYAD, DA. p. p. de ACANYAR y ACANYARSE. *Encanijado.*

ACANYAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de acanyar y acanyarse. *Encanijamiento.* Macies, infirmitas. *Maigreur d'un enfant qui a sucé mauvais lait.* Stenuazione.

ACANYAR. v. a. Fèr tornar magra á la criatura y enmalaltirla donandli llèt dolènta ó poca. *Encanijar.* Extenuare. *Rendre un enfant faible et malade, en lui faisant sucer un mauvais lait.* Stenuare, smagrire.

ACANYARSE. v. r. Enmagrirse y enmalaltirse la criatura, encaraque lo mal no provinga de la llèt. *Encanijarse.* Ægritudine macrescere. *Maigrir, s'affaiblir, dépérir un enfant.* Dimagrarsi, divenir lanternuto.

ACAPTA. s. f. CAPTA.

ACAPTAD, DA. p. p. de ACAPTAR.

ACAPTADÒR, RA. s. m. y f. ant. CAPTADÒR.

ACAPTAR. v. a. CAPTAR.

ACARAD, DA. p. p. de ACARAR y ACARARSE. *Careado, acarado.*

ACARAMÈNT. s. m. CARETJ.

ACARAR. v. a. for. Carejar ó confrontar unas persònas ab altras á fi de averiguar la veritat de alguna cosa. *Carear, acarar.* Homines coram sistere, conferre, comparare. *Accarer, confronter.* Confrontare.

ACARAR. Cotejar, carejar ó confrontar una cosa ab altra. *Carear, acarar.* Comparare, conferre. *Confronter deux ou plusieurs choses.* Confrontare, paragonare.

ACARARSE. v. r. Juntarse dòs ó mès persò-

nas pera traetar de alguna cosa. *Carearse.* Convenire. *S'aboucher.* Accontarsi, venir a colloquio.

ACARCANYAD, DA. p. p. de ACARCANYARSE. *Encharcado.*

ACARCANYARSE. v. a. que se usa solamènt en la frase ACARCANYARSE DE AIGUA, y significa béurerne ab excès. *Encharcarse de agua.* Aquâ turgere. *S'inonder l'estomac.* Riempiere lo stomaco d'acqua.

ACARICIAD, DA. p. p. de ACARICIAR. *Acariciado.*

ACARICIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acaricia. *Acariciador.* Blandiens. *Caressant.* Carezzante.

ACARICIAR. v. a. Fèr caricias, tractar á algú ab carinyo y ternura. *Acariciar.* Blandiri. *Caresser.* Accarezzare, far vezzi.

ACARNISSARSE. v. r. ant. ENCARNISSARSE.

ACARNISSAT, DA. p. p. de ACARNISSARSE.

ACARREAD, DA. p. p. de ACARREAR. *Acarreado.*

ACARREAR. v. a. Ocasionar, portar, ser causa de alguna cosa. *Acarrear.* Afferre. *Amener, attirer.* Cagionare, produrre.

ACAS. s. m. Casualitat, succès imprevist. *Acaso.* Casus, inopinatus eventus. *Hasard.* Evento, caso, accidente.

ACAS. Ab interrogant significa lo matèx que PER VENTURA. *Acaso.* Anne? Nonne? *Est-ce-que?* Forse.

ANAR ACASARAD. fr. fam. que se usa pera expressar que algú tè mòltas ganas de casarse. *Morir ó rabiar por casarse; llevar el cura debajo del brazo.* Nubendi desiderio flagrare. *Désirer avec ardeur le mariage.* Tracciar il matrimonio.

ACASSAD, DA. p. p. de ACASSAR.

ACASSAR. v. a. territ. EMPAITAR.

ACASSIA. s. f. Arbre ple de punxas, del cual fluex la gòma aràbiga. *Acacia, acasia.* Acacia ægyptiaca, seu mimosa nilotica. *Acacia.* Acacia vera o egiziana.

ACASSIA FALSA Ó FALSA ACASSIA. Arbre que tè las fullas compostas de altras petitas, de las cuals ixen unas punxas que cada una ne fa tres. *Acacia falsa ó falsa acacia.* Pseudo-acacia. *Faux-acacia.* Acazia comune.

ACASSIA ROSA. Arbusto ó arbre que tè las fullas de un verd pujad, y fa uns pòms de flors de colòr de rosa mòlt bonics. Se cultiva en los jardins. *Acasia rosa.* Robinia hispida. *Acacia.* Gaggia.

ACATALÉCTIC, CA. adj. *Poet.* Se diu dels versos complèts, perfèts, que tènen tòts los peus de que han de constar. *Acataléctico.* Acatalecticus, acatalectus. *Acatalectique.* Acatalettico.

ACATAD, DA. p. p. de ACATAR y ACATARSE. *Acatado.*

ACATAMÈNT. s. m. Veneració, respècte. *Acatamiento.* Reverentia. *Vénération, révérence, égard.* Venerazione, rispetto.

ACATAMÈNT. ant. PRESENCIA.

ACATAR. v. a. p. us. Venerar, honrar, respectar. *Acatar.* Venerari, revereri. *Respecter, révérer.* Rispettare.

ACATARSE. v. r. ant. ADÒNARSE, ADVERTIR.

ACAUDALAD, DA. p. p. de ACAUDALAR. *Acaudalado, atesorado.*

ACAUDALAD. adj. Se aplica al subgècte que tè mòlt cabal. *Acaudalado.* Opulentus, pecuniosus. *Argenteux, pécunieux.* Dovizioso.

ACAUDALAR. v. a. Atesorar, ó amontonar riquesas. *Acaudalar.* Opes congerere. *Thésauriser.* Tesaurizzare, ammassare denari.

ACAUDALAR. met. Adquirir, juntar alguna persòna mòltas prendas, gracias ó perfecciòns. *Atesorar.* Congerere. *Thésauriser, entasser des trésors.* Tesòreggiare.

ACÁURER. v. n. ant. ESDEVENIR.

ACAYGUT, DA. p. p. de ACÁURER.

ACCEDID, DA. p. p. de ACCEDIR. *Accedido.*

ACCEDIR. v. n. Adherirse al dictámen de algú. *Acceder.* Adhærere. *Être de l'opinion de quelqu'un.* Condiscendere, concorrere in opinione.

ACCEDIR. Concedir á algú lo que preten ó sol-licita. *Acceder.* Annuere. *Accorder.* Acconsentire, concedere.

ACCELERACIÓ. s. f. L'acció y efècte de accelerar. *Aceleracion, aceleramiento.* Acceleratio, properatio. *Accélération.* Acceleramento.

ACCELERAD, DA. p. p. de ACCELERAR. *Acelerado.*

ACCELERAR. v. a. Apressurar, executar alguna cosa ab diligencia y pròmptitut. *Acelerar.* Accelerare, properare, rem celeriùs agere. *Accélérer, hâter, presser.* Affrettare.

ACCÈNT. s. m. *Gram.* La pronunciació llarga de las síl-labas; y axí cuand se diu que lo ACCÈNT es en la *a* ó *e* de

una dicció, se dòna á enténdrer que estas vocals se pronuncian ab mès pausa ó detenció que las altras. *Acento*. Accentus. *Accent*. Accento.

ACCÈNT. *Gram*. La virguleta que se posa sòbre alguna vocal pera denotar lo to diferènt que tè respècte de las demès de la dicció. Lo accènt se dividex en agud y grave. Lo agud se senyala axí (´), y lo grave al contrari (`). Lo primer denota que es llarga la síl-laba, com en *rapé*, *sisé*, y lo segon que es fòsc lo so de èlla, com en lo ref. mès val un *tè* que dos *te* daré, en que la *e* de *tè*, tercera persòna del singular del presènt de indicatiu del verb tenir, se pronuncia fòsca, á diferencia de la de *te*, pronom, que se pronuncia clara ú oberta. Lo accènt circumflexo (^) se usa pera indicar que la *x* sòbre la que está col-locad pren la forsa de *cs* suau, com en *exèrcici*, *exordi*. Alguns lo posan sòbre la vocal anteriòr ó posteriòr á la *x*. *Acento*. Accentus, apex. *Accent*. Accento.

ACCÈNT. Lo to peculiar de cada provincia en la pronunciació; y axí se diu: ACCÈNT andalus, ACCÈNT aragones. *Acento*. Provinciæ cujusque peculiaris pronuntiationis sonus. *Accent*. Accento.

ACCÈNTAR. v. a. ant. ACCÈNTUAR.

ACCÈNTAT, DA. p. p. de ACCÈNTAR.

ACCÈNTUACIÓ. s. f. L'acció y efècte de accèntuar. *Acentuacion*. Accentuum, apicum appositio. *Accentuation*. Lo accentuare.

ACCÈNTUAD, DA. p. p. de ACCÈNTUAR. *Acentuado*.

ACCÈNTUAR. v. a. *Gram*. Pronunciar las paraulas ab lo accènt degud. *Acentuar*. Verba proprio accentu exprimere. *Accentuer*. Accentuare.

ACCÈNTUAR. Posar sòbre alguna vocal la virguleta anomenada ACCÈNT. *Acentuar*. Accentuum notas scripto appingere. *Mettre des accens*. Porre accenti.

ACCEPCIÓ. s. f. Lo sentit ó significat en que se pren una paraula. *Acepcion*. Sensus, acceptio. *Acception*. Significato, senso.

ACCEPCIÓ DE PERSÒNAS. Inclinació, passió ó afècte que se tè mès á una persòna que á altra sens aténdrer al mérit ó á la rahó. *Acepcion*, *aceptacion de personas*. Ratio personæ habita. *Acception de personnes*. Riguardo.

ACCEPTACIÓ. s. f. L'acció y efècte de acceptar. *Aceptacion*. Acceptio. *Acceptation*. Accettazione, ricevimento, accetto.

ACCEPTACIÓ. Aprobació. *Aceptacion*. Approbatio. *Approbation*, *applaudissement*. Approbazione, assenso.

ACCEPTACIÓ. Aplauso; y axí se diu: aquesta comedia no ha tingud ACCEPTACIÓ. *Aceptacion*, *aplauso*. Plausus. *Réussite*. Riuscita.

ACCEPTACIÓ. for. L'admissió de una herencia, dònació, etc. *Aceptacion*. Admissio. *Acceptation*, *admission*. Accettazione.

ACCEPTAD, DA. p. p. de ACCEPTAR. *Aceptado*.

ACCEPTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui accèpta. *Aceptador*. Acceptor. *Accepteur*. Accettatore.

ACCEPTADÒR DE PERSÒNAS. Lo qui afavorex á unas persònas mès que á altras per algun motiu ó afècte particular sèns aténdrer al mérit ó á la rahó. *Aceptador de personas*. Qui personis, non rebus consulit. *Celui qui a un certain égard pour quelques personnes plutôt que pour d'autres*. Colui che favorisce alle persone senza badar al pregio loro.

ACCEPTANT. p. a. de ACCEPTAR. Lo qui accèpta. *Aceptante*. Acceptans. *Accepteur*. Accettatore.

ACCEPTAR. v. a. Admétrer lo que algú dòna, ofèrex ó encarrega. *Aceptar*. Accipere, admittere. *Accepter*, *admettre*. Accettare, ricevere.

ACCEPTAR. *Com*. Parland de una lletra de cambi, obligarse per escrit en èlla matèxa á pagarla. *Aceptar*. Mensariam syngrapham in se suscipere solvendam. *Accepter une lettre de change*. Accettar una cambiale.

ACCÈPTE, TA. adj. Agradable, bèn rebud; y axí se diu que la oració es ACCÈPTA á Dèu. *Acepto*. Gratus, acceptus. *Agréable*, *agréé*. Gradevole, accetto, grato, caro.

ACCÈS. s. m. Acte carnal, cópula. *Acceso*. Concubitus. *Copulation charnelle*. Copula.

ACCÈS. Facilitat en dexarse parlar ó tractar. Regularmènt se usa ab los adjectius *fácil* ó *difícil*; y axí se diu: fulano es de DIFÍCIL ACCÈS. *Acceso*. Accessus, aditus. *Accès*, *abord*. Accesso.

ACCÈSSIBLE. adj. que se aplica al lloc ahònt se pod arribar. *Accesible*. Acces-

su facilis. *Accessible.* Accessibile.

ACCÈSSIBLE. Se diu de la persòna que es de fàcil accès, afable. *Accesible.* Comis, affabilis. *Accessible.* Di facil abbordo.

ACCÈSSIÓ. s. f. Entrada ó pujada de la fèbra. *Accesion.* Febris incrementum, accessus, accessio. *Accès, émotion.* Parossismo, accesso di febbre.

ACCÈSSIÓ. for. Un dels modos de adquirir lo domini de una cosa agena, y també la matèxa cosa adquirida axí. *Accesion.* Accessio. *Accession.* Accessione.

ACCÈSSORI, RIA. adj. Lo que se unex á lo principal, ó dependex de èll. *Accesorio.* Accessorius, adjectus, additítius. *Accessoire.* Accessorio, avventiccio.

ACCESSORIAMÈNT. adv. mod. Per accèssió ó agregació. *Accesoriamente.* Per accessionem. *Accessoirement.* Accessoriamente.

ACCIDÈNT. s. m. La cualitat que no es de la essencia ó naturalesa de la cosa. *Accidente.* Quod potest adesse, vel abesse citra rei corruptionem. *Accident.* Accidente.

ACCIDÈNT. Casualitat, acas. *Accidente.* Casus fortuitus. *Accident, cas fortuit.* Caso, avvenimento.

ACCIDÈNT. Indisposició ó malaltía que ve de repente, y priva de sentit ó de movimènt. *Accidente.* Repentinus morbus. *Attaque subite de maladie.* Accidente.

ACCIDÈNT. Malaltía que dòna convulsiòns, perturba las acciòns animals de alguna part del cos ó de tòtas, y lesia los sentits. Es mòlt frecuènt en las criaturas. *Alferecía.* Epilepsia. *Épilepsie.* Epilessia, mal caduco, battigia.

ACCIDÈNTS. pl. En la Eucaristía sòn la figura, lo colòr, sabòr y olòr que quèdan desprès de la consagració. *Accidentes.* Accidentia eucharistica. *Accident.* Le specie, gli accidenti.

PER UN ACCIDÈNT. mod. adv. Per casualitat, per acas. *Por accidente.* Casu fortuito. *Par accident, par hasard.* A caso, fortuitamente.

TENIR UN ACCIDÈNT. fr. Esser atacad de un accidènt grave que priva de sentit ó de movimènt. *Accidentarse.* Repentino morbo corripi. *Tomber en défaillance, en syncope.* Svenire.

ACCIDÈNTAL. adj. Lo que no es essencial. *Accidental.* Quod ad rei essentiam non pertinet. *Accidentel.* Accidentale.

ACCIDENTAL. Casual, fortùit. *Accidental.* Fortuitus. *Contingent, fortuit.* Casuale, fortuito.

ACCIDENTALMÈNT. adv. mod. Per un accidènt, per casualitat. *Accidentalmente.* Casu. *Accidentellement.* Accidentalmente, casualmente.

ACCIÓ. s. f. Acte. *Accion.* Actio, actus. *Action, acte.* Azione.

ACCIÓ. *Fisic.* La forsa ab que un cos obra sòbre altre, y lo efècte produid per èlla matèxa. *Accion.* Actio. *Action.* Azione, operazione.

ACCIÓ. La impressió que lo paciènt reb del agènt. *Accion.* Agentis operatio. *Action.* Azione.

ACCIÓ. Possibilitat ó facultat de fèr alguna cosa; y axí de un home lligad de mans se diu que lo han dexat sèns ACCIÓ. *Accion.* Agendi libertas. *Faculté, possibilité d'agir.* Azione, facoltà d'operare.

ACCIÓ. Movimènt del cos ó de alguna part de èll. *Movimiento.* Gestus. *Maniement, geste.* Gesto, disinvoltura.

ACCIÓ. Mostra de fèr alguna cosa. *Ademan.* Gestus. *Action, geste.* Attitudine, positura.

ACCIÓ. Batalla, combat, rencontre. *Accion.* Prælium. *Action.* Zuffa, combattimento.

ACCIÓ. for. Lo dret que se tè pera demanar alguna cosa en judici. *Accion.* Jus persequendi in judicio quod sibi debetur. *Action.* Azione, dimanda fatta in giudizio.

ACCIÓ. *Poét.* Lo assumpto principal de un poema épic ó dramátic. *Accion.* Argumentum. *Action.* Soggetto.

ACCIÓ. *Com.* Una de las parts ó porciòns que componen lo capital de una companyía ó establimènt públic de comers. *Accion.* Sors in mercatorum societate. *Action.* Azione.

ACCIÓ. *Pint.* L'actitut ó positura del model·lo natural. *Accion.* Corporis habitus, figura. *Attitude.* Positura, atteggiamento.

ACCIÓ DE GRACIAS. Las expressiòns de agrahimènt per los favòrs rebuds. *Accion de gracias.* Gratiarum actio. *Remerciment, action de grâces.* Ringraziamento, rendimento di grazie.

EN ACCIÓ. mod. adv. En positura ó actitut de anar á executar alguna cosa. *En ademan.* Cum gestu. *En posture, en attitude.* In attitudine.

ESTAR EN ACCIÓ. fr. *Milic.* Combátrer la tròpa. *Estar en accion.* Præliari. *Être en action.* Esser in fatto d'arme.

FÈR ACCIÓ, Ó L'ACCIÓ. fr. Fèr mostra. *Hacer ademan.* Monstrare, vel simulare. *Faire action, simuler.* Accennare.

ACCIONAD, DA. p. p. de ACCIONAR. *Accionado.*

ACCIONAR. v. n. *Ret.* Fer lo oradòr y lo actòr tòts los movimènts del cos y de la cara corresponènts á las expressiòns ab que intèntan persuadir ó mòurer als sèus oyènts. *Accionar.* Rem gestu exprimere. *Gesticuler.* Gestire, gesteggiare.

ACCIONAT. s. m. *Ret.* Lo conjunt de movimènts del cos y de la cara ab que lo oradòr y lo actòr acompanyan lo que diuen. *Accion.* Gestus. *Action.* Gesto.

ACCIONISTA. s. m. Lo subgècte que tè alguna acció en una companyía de comers. *Accionista.* Mercatoriæ societatis consors. *Actionnaire.* Azionario.

ACCORAR. v. a. ant. AFLIGIR y ACONGOXAR.

ACCORAT, DA. p. p. de ACCORAR.

ACCORDARSE. v. r. ant. Ajustarse, allistarse. Se usaba també com actiu. *Ajustarse, alistarse.* Pacisci, consortibi. *S'enrôler.* Arrolarsi.

ACCORDAT, DA. p. p. de ACCORDARSE. *Ajustado, alistado.*

ACEFALISME. s. m. La secta dels acéfalos. *Acefalismo.* Acephalismus. *Acéphalisme.* Setta senza capo, senza superiore.

ACÉFALO, LA. adj. Se diu de la comunitat, secta, etc. que no tè cap. *Acéfalo.* Acephalus. *Acéphale.* Acefalo.

ACENDRAD, DA. adj. que se aplica á lo que está purificad, y no tè cap taca ni defècte. *Acendrado.* Purus, mundus, purgatus. *Épuré, purifié, sans tache, sans défaut.* Ripurgare.

ACENSAD, DA. p. p. de ACENSAR. *Dado á censo, tomado á censo.*

ACENSAR. v. a. Donar una finca, eẋigind la obligació de pagar una pensió annual. *Dar á censo.* Rem sub annua pensione, vel canone tradere. *Acenser.* Accensare.

ACENSAR. Rébrer una finca, imposandse la obligació de pagar una pensió annual. *Tomar á censo.* Rem sub annua pensione, vel canone accipere. *Acenser.* Accensare, prender a censo.

ACERAD, DA. p. p. de ACERAR. *Acerado.*

ACERAR. v. a. Posar cèr als instrumènts de ferro que servexen pera tallar. *Acerar.* Admixto chalybe duritiem ferro addere. *Acérer.* Attaccare, mettere l'acciajo ad un ferro.

ACERAR. Barrejar polvos de cèr ab l'aigua ó altre licor, ó bè ficar dins de èlla un tros de dit mètall bruènt. *Acerar.* Candentem chalybem in aquam sæpiùs immergere. *Mettre de la teinture d'acier.* Gettar acciajo.

ACERBAMÈNT. adv. mod. Ab aspresa ó rigòr, amargamènt. *Acerbamente.* Acerbè, asperè. *Aprement.* Acerbamente, aspramente, rigidamente.

ACERBITAT. s. f. p. us. Crueltat, rigòr. *Crueldad, rigor.* Acerbitas. *Cruauté.* Acerbezza.

ACERBO, BA. adj. Crùel, rigurós. *Acerbo.* Acerbus, crudelis, asper. *Rude, cruel.* Acerbo, crudele, aspro, fiero.

ACERCA. adv. ll. y t. Próẋima ó immediatamènt. *Cerca.* Propè, juxta, circa, *Près, auprès.* Circa, vicino.

ACERCA. adv. mod. Sòbre la cosa de que se tracta, per lo que mira á èlla. *Acerca, cerca.* Quoad, de, super. *À l'égard de.* Presso di, intorno a.

ACERCAD, DA. p. p. de ACERCAR y ACERCARSE. *Acercado, llegado.*

ACERCAR. v. a. Acostar una cosa á altra. *Acercar, llegar.* Admovere, apponere, adjungere. *Rapprocher.* Avvicinare.

ACERCARSE. v. r. Acostarse á algú. *Acercarse, llegarse.* Accedere. *Se rapprocher.* Avvicinarsi, accostarsi.

ACÈRRIM, MA. adj. sup. Mòlt fort, tenas. *Acérrimo.* Acerrimus. *Tenace, très-courageux, très-obstiné.* Acerrimo.

ACERRIMAMÈNT. adv. mod. Ab mòlta forsa, vigòr ó tenacitat. *Acérrimamente.* Acerrimo impetu, vi acerrima, acerrimè. *Très-vivement.* Acerrimamente.

ACERT. s. m. L'acció y efècte de acertar. *Acierto.* Exitus felix. *L'action de donner au but.* Lo indovinare, colpire, aggiustare, etc.

ACERT. Tino, habilitat ó destresa en lo que se eẋecuta. *Acierto.* Consilium, solertia. *Prudence, tact.* Polso, maturezza.

ACERTAD, DA. p. p. de ACERTAR y ACERTARSE. *Acertado.*

ACERTÀD. adj. Bo, cabal, perfèt. *Acertado.* Prudens, perfectus. *Bon.* Buono, perfetto.

ACERTADAMÈNT. adv. mod. Ab acert. *Acertadamente*. Probè, dexterè. *Ingénieusement*. Destramente.

ACERTAR. v. a. Tocar alló á que se tira. *Acertar*. Attingere. *Donner au but*. Dar nel bersaglio.

ACERTAR. Trobar lo que se va buscand. *Acertar*. Invenire. *Rencontrer, trouver*. Trovare.

ACERTAR. Atinar, endevinar lo cert en materias dubtòsas. *Acertar*. Vera prædicere. *Deviner*. Indovinare, diciferare.

ACERTAR. met. Fèr ab acert alguna cosa; y axí se diu: fulano ha ACERTAD la vocació. *Acertar*. Rem probè, vel rectè agere. *Réussir*. Riuscire, destreggiare,

ACERTARSE. v. r. Succeir alguna cosa impensadamènt y per casualitat. *Acertar*. Contingere, accidere. *Arriver, survenir sans qu'on s'y attende*. Sopraggiungere.

ACETÒS, SA. adj. ant. AGRE.

ACETRERÍA. s. f. ant. Art de criar, domesticar, ensenyar y curar los falcòns y altres aucèlls de rapinya per cassar ab èlls. *Cetrería*. Aucupatoria ars. *Fauconnerie*. Falconeria.

ACEVAR. v. a. ant. ENCEVAR.

ACEVAT, DA. p. p. de ACEVAR.

ÁCIDO. s. m. *Quim*. Tòta substancia que combinada ab lo oxígeno ó ab altre cos apte ha adquirid lo gust agre, y la propietat de fèr tornar bermells los colòrs blaus vegetals, y de formar sals combinandse ab los álcalis y los óxidòs metál-lics. *Ácido*. Acidum. *Acide*. Acido.

ACIVADAMÈNT. s. m. ant. Mal que ve á las bestias per causa de béurer mòlta aigua desprès de haber mènjad desmasiada grana. *Encebadamiento, acebadamiento*. Morbus ex nimio hordeo jumentis præbito. *Maladie des chevaux, etc., qui ont bu trop d'eau après avoir mangé beaucoup d'avoine*. Malattia che accade alle bestie per aver bevuto troppa acqua dopo aver mangiato della biada.

ACIVADARSE. v. r. ant. Agafar alguna bestia lo mal anomenad acivadamènt. *Encebadarse, acebadarse*. Hordeo nimio jumenta vesci. *On le dit des chevaux, etc., qui contractent maladie pour avoir bu trop d'eau après avoir mangé beaucoup d'avoine*. Pigliar la malattia spiegata nell' articolo precedente.

ACIVADAT, DA. p. p. de ACIVADARSE. *Encebadado, acebadado*.

ACLAMACIÓ. s. f. L'acció y efècte de aclamar. *Aclamacion*. Acclamatio, plausus. *Acclamation*. Acclamazione, applauso.

PER ACLAMACIÓ. loc. que se usa parland de elecciòns pera denotar que se fan per comú consentimènt, y sènse votació individual. *Por aclamacion*. Publico omnium consensu. *Par acclamation*. Per acclamazione.

ACLAMAD, DA. p. p. de ACLAMAR. *Aclamado*.

ACLAMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aclama. *Aclamador*. Plausor, plaudens, acclamator. *Acclamateur*. Applaudente.

ACLAMAR. v. a. Cridar la multitut en honòr y aplauso de alguna persòna. *Aclamar*. Acclamare, plaudere. *Applaudir, approuver par acclamation*. Applaudire.

ACLAMAR. Elegir per aclamació. *Aclamar*. Aliquem omnium consensu ad aliquod munus vocare. *Proclamer*. Acclamare.

ACLAPARAD, DA. p. p. de ACLAPARAR. *Desjarretado*.

ACLAPARAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de aclaparar. *Debilidad, debilitacion*. Debilitas. *Débilité, faiblesse*. Fievolezza.

ACLAPARAR. v. a. Debilitar, llevar las forsas. *Desjarretar*. Enervare, debilitare. *Débiliter, affaiblir*. Infievolire.

ACLARACIÓ s. f. L'acció y efècte de aclarar. *Aclaracion*. Illustratio, explanatio. *Éclaircissement*. Dilucidazione, schiarimento.

ACLARAD, DA. p. p. de ACLARAR.

ACLARAR. v. a. ACLARIR, en la accepció de posar en clar, explicar, etc.

ACLARID, DA. p. p. de ACLARIR. *Aclarado; enrarecido; chapodado; desenmarañado, desovillado, desenredado; vendimiado; despejado; serenado*.

ACLARIMÈNT. s. m. ant. SERENA.

ACLARIR. v. a. Tráurer lo que ofusca la claredat ó transparencia de alguna cosa, donar claròr. *Aclarar*. Tenebras, caliginem depellere. *Éclairer*. Schiarare, rischiarare.

ACLARIR. Fèr que sia major lo interval-lo ó distancia que hi ha de una cosa á altra; y axí ACLARIR un bosc, es dexar los arbres mènos espessos: ACLARIR las filas dels soldats, es fèr que hi haja ma-

pòr distancia de uns á altres. *Aclarar*. Rarefacere. *Éclaircir*. Diradare.

ACLARIR. Disminuir lo espessòr de alguna cosa que sol ser densa ó atapaida. *Enrarecer*. Rarefacere. *Raréfier*, *éclaircir*. Rarefare, diradare.

ACLARIR. Tallar los sarmènts dels ceps ó las ramas dels arbres, á fi de donar pas al aire, y evitar que estos gasten la sèva força ó virtut en brancas inútils. *Chapodar*. Resecare. *Châtrer*. Chisciare.

ACLARIR. met. Posar en clar, explicar, declarar alguna cosa. *Aclarar*. Patefacere, enucleare, explicare, enodare. *Clarifier*. Dilucidare, schiarire, appianare.

ACLARIR. met. Posar en net algun negoci ó dependencia embolicada y confusa. *Desenmarañar*, *desovillar*, *desenredar*. Extricare, explicare. *Débrouiller*. Sviluppare, distrigare, rassettare.

ACLARIR. fam. Disminuir lo número de alguna cosa, matar; y axí se diu que la peste ACLAREX la gènt. *Vendimiar*. Necare. *Éclaircir*. Scemare, menomare.

ACLARIR. Tráurer lo entorpimènt del cap; y axí se diu: lo te me ha ACLARID lo cap. Se usa comunamènt com recíproc. *Despejarse*. Mentis aciem expedire. *Revenir d'un assoupissement*. Rasserenarsi.

ACLARIRSE. v. r. Apartarse, dissiparse los núvols. *Aclarar*, *aclararse*. Clarescere. *S'éclaircir*, *devenir serein*. Rasserenarsi.

ACLARIRSE. Posarse clar lo licòr que estaba tèrbol. *Aclararse*, *serenarse*. Turbida sedari. *Éclaircir*. Allungare.

JA TE ACLARIRÉ. loc. fam. TU ME LA PAGARÁS.

QUE SE ACLARESCAN. loc. fam. que se usa pera denotar que un no vol ser còmplice en alguna cosa, ó que se separa del dictámen per pòr de una fatal resulta ó consecuencia *Allá se las campaneen*. Ipsi viderint. *Je ne m'en mêle pas, c'est leur affaire*. Non me n' impiccio.

ACLIMATACIÓ. s. f. L'acció y efècte de aclimatar. *Aclimatacion*. Plantarum aut animalium ad alienum clima accomodatio. *L'action et l'effet d'acclimater*. Connaturalizzazione.

ACLIMATAD, DA. p. p. de ACLIMATAR. *Aclimatado*.

ACLIMATAR. v. a. Se diu propiamènt de las plantas cuand se introduex lo cultiu de éllas en un pais de diferènt clima. Se usa comunmènt com recíproc. *Aclimatar*. Plantas seu animalia ad alienum clima accomodare. *Acclimater*. Connaturalizzare.

ACLIVILLAD, DA. p. p. de ACLIVILLARSE.

ACLIVILLARSE. v. r. CLIVILLARSE.

ACLÒFAD, DA. p. p. de ACLÒFARSE.

ACLÒFARSE. v. r. territ. ARREPAPARSE.

ACLUCAD, DA. p. p. de ACLUCAR.

ACLUCAR. v. a. que sols tè us en la frase ACLUCAR LOS ULLS, y significa tancarlos. *Cerrar*. Claudere. *Fermer*. Chiuder gli occhi.

ACLUCARSE. V. R. ACLUCAR LOS ULLS.

ACLUCARSE. FÈR LOS ULLS GROSSOS.

ACOBARDID, DA. p. p. de ACOBARDIR y ACOBARDIRSE. *Acobardado*, *acollonado*, *alebronado*, *alebrado*.

ACOBARDIR. v. a. Fèr pèrdrer lo esperit ó valòr, fèr pòr. *Acobardar*, *acollonar*. Metum incutere, injicere. *Décourager*, *abattre le courage*. Scoraggire.

ACOBARDIRSE. v. r. Faltar lo esperit ó valòr. *Acobardarse*, *acollonarse*, *alebronarse*, *alebrarse*, *estrecharse de ánimo*. Animis, vel animo cadere, metu affici. *Se décourager*. Scoraggirsi.

ACÓLIT. s. m. Ministre de la iglesia que tè lo majòr dels cuatre òrdes menòrs, y servex immediat al altar. *Acólito*. Acolytus. *Acolyte*. Accolito.

ACÓLIT. Lo escolá que servex en la iglesia encaraque no tinga cap òrde menòr ni estigue tonsurad. *Acólito*. Acolytus. *Acolyte*. Accolito.

NO NECESSITAR DE ACÓLIT. fr. met. y fam. ab que se denota que algú sab manejarse sènse l'ajuda de altre. *Nadar sin calabazas*, *ó no necesitar de calabazas para nadar*. Industrium esse, alieno auxilio non indigere. *Voler de ses propres ailes*, *se suffire à soi-même*, *n'avoir besoin d'aide*. Volar da se.

ACOLLENSA. s. f. ant. ACULLIMÈNT.

ACOMANAR. v. a. ant. ENCOMANAR.

ACOMANAT, DA. p. p. de ACOMANAR.

ACOMES, SA. p. p. de ACOMÈTRER.

ACOMESA. s. f. L'acció y efècte de acomètrer. *Acometimiento*, *acometida*. Aggressio, impetus. *Attaque*, *charge*. Attacco, assalto.

ACOMETEDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acomet. *Acometedor*. Aggressor, invasor. *Agresseur*, *assaillant*. Assalitore.

ACOMETIMÈNT. s. m. ACOMESA.

ACOMÈTRER. v. a. Embestir á algú. *Acometer*. Adoriri, impetere. *Atta-*

quer, assaillir. Assalire, investire.

ACOMIADAR. v. a. ant. Despatxar ó despedir. *Despedir*. Dimittere. *Congédier, renvoyer*. Congedare, licenziare, mandar via.

ACOMIADAT, DA. p. p. de ACOMIADAR. *Despedido*.

ACOMODAD, DA. p. p. de ACOMODAR y ACOMODARSE. *Acomodado; prestado; aconchabado*.

ACOMODAD. adj. Conveniènt, oportú, á propósit. *Acomodado*. Aptus, conveniens, opportunus, accommodatus. *Commode, convenable, sortable*. Comodo, conveniente.

ACOMODAD. Abundant de medis, ric. *Acomodado*. Dives, pecuniosus. *Accommodé, aisé, médiocrement riche*. Agiato.

ACOMODABLE. adj. Lo que se pod acomodar. *Acomodable*. Aptus. *Accommodable*. Aggiustevole.

ACOMODADAMÈNT. adv. mod. Del modo que convé. *Acomodadamente*. Opportunè, aptè, accommodatè. *Commodément, convenablement*. Comodamente.

ACOMODADAMÈNT. Ab comoditat ó conveniencia. *Acomodadamente*. Commodè. *Convenablement*. Agiatamente.

ACOMODADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acomoda. *Acomodador*. Dissidentia accommodans. *Celui qui accommode*. Aggiustatore.

ACOMODAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de acomodar. *Acomodacion*. Accommodatio. *Accommodement, l'action d'accommoder, d'ajuster*. Accomodamento, conciatura.

ACOMODAR. v. a. Ordenar, posar en lo modo degud. *Acomodar*. Accommodare, ordinare, componere, aptare. *Accommoder, arranger, ajuster*. Adattare, aggiustare.

ACOMODAR. Compóndrer alguna renyina, disputa, plèt, etc. *Acomodar*. Dissidentes componere, conciliare; ad concordiam adducere; lìtem componere, dirimere. *Accommoder, mettre d'accord, terminer quelque différence*. Pacificare.

ACOMODAR. Col-locar, donar acomodo. Se usa també com recíproc. *Acomodar*. In officio, munere, aut dignitate aliquem collocare. *Placer, poster, employer*. Collocare, stabilire.

ACOMODAR. Proveir á algú de lo que necesita. *Acomodar*. Rebus necessariis instruere. *Fournir à quelqu'un tout ce dont il a besoin*. Provedere, adagiare.

ACOMODAR. Dèxar alguna cosa de us ó servey; y axí se diu: ACOMÓDAM un pa, un porró de vi, una gòrra, etc. *Prestar*. Commodare. *Prêter*. Prestare, dare a prestanza.

ACOMODAR. Ser una cosa útil ó agradable á algú. *Acomodar*. Convenire. *Convenir, accommoder, être agréable*. Piacere.

ACOMODAR. Donar estat. Se usa també com recíproc. *Dar estado*. Honestam vitæ rationem alicui constituere. *Donner un état à quelqu'un*. Acconciare, maritare.

ACOMODARSE. v. r. Conformarse, adaptarse al dictámen, geni ó alcans de algú. *Acomodarse, aconchabarse*. Alterius sententiæ adhærere, alterius ingenio indulgere. *S'accommoder, se conformer*. Accomodarsi, adattarsi.

ACOMODARSE Á TÒT. fr. Estar resignad, conformarse ab tòtas las cosas, no repugnar á res. *Acomodarse á todo*. Omnia libenti animo excipere. *Se conformer, se résigner*. Indursi a checchessia.

ACOMODATICI. V. SENTIT ACOMODATICI.

ACOMODO. s. m. Empleo, destino, conveniencia. *Acomodo*. Munus, officium, commoditas. *Emploi, place, charge*. Posto.

ACOMPANYAD, DA. p. p. de ACOMPANYAR y ACOMPANYARSE. *Acompañado*.

ACOMPANYAD. for. Lo jutge nombrad pera acompanyar en lo conexemènt y determinació de la causa al recusad per la part. Se diu també del notari nombrad per lo jutge pera acompanyar al recusad. *Acompañado*. Adjunctus, comes datus. *Adjoint, associé*. Aggiunto, associato.

ACOMPANYAD. Lo mètge, cirurgiá ó cualsevol perit que acompanya á altre ó altres pera determinar ab èlls alguna cosa de la sèva facultat. *Acompañado*. Adjunctus, in societatem adscitus. *Associé, adjoint*. Aggiunto, associato.

ACOMPANYADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acompanya. *Acompañador*. Comes. *Accompagnant, suivant*. Accompagnante, accompagnatore.

ACOMPANYAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de acompanyar. *Acompañamiento*. Comitatus. *Accompagnement*. Accompagnamento.

ACOMPANYAMÈNT. Lo número de persònas

que va acompanyand á algú. *Acompañamiento*. Comitum copia, frequentia. *Suite, cortége*. Corteggio, seguito.

ACOMPANYAMÈNT. En lo teatro las persònas que ixen á las taulas, y no representan. *Acompañamiento*. Personæ mutæ, asseclæ. *Comparse*. Comparse.

ACOMPANYAMÈNT. *Mús*. La composició que se toca per acompanyar al cantòr. *Acompañamiento*. Numeri ad lyram vocem sequentes. *Accompagnement*. Accompagnamento.

ACOMPANYAR. v. a. Anar en companyía de una ó mòltas persònas. *Acompañar*. Comitari. *Accompagner*. Accompagnare, andar in compagnia.

ACOMPANYAR. Escoltar ó comboyar alguna cosa. *Escoltar, convoyar*. Stipare, custodia cingere; tueri in via. *Escorter, convoyer*. Scortare.

ACOMPANYAR. met. Agregar una cosa á altra. *Acompañar*. Adjungere. *Unir, joindre*. Riunire, congiungere.

ACOMPANYAR. *Pint*. Adornar la figura principal ab algunas altras pera que ressalte mès. *Acompañar*. Ornare aliarum imaginum adjectione. *Accompagner, ajouter des ornemens à une peinture*. Assortire, affazzonare una pittura con aggiunti.

ACOMPANYAR. *Mús*. Executar las veus subalternas de la harmonía mèntres altre toca ó canta la part principal. *Acompañar*. Sociare lyræ numeris vocem canentis. *Accompagner*. Accompagnare.

ACOMPANYARSE. v. r. Cantar y tocar consonand lo instrumènt ab la veu. *Acompañarse*. Carmina cantare tibiis aut lyrà. *Accompagner la propre voix avec quelque instrument*. Accompagnarsi, sonar alcun strumento al concerto del canto.

ACOMPANYARSE. Entre jutges y mètges juntarse ab altre ó altres de la sèva facultat á fi de resóldrer ó determinar ab acert. *Acompañarse*. Consilii comitem sibi adsciscere, adjungere. *S'adjoindre*. Associarsi.

ACOMPARACIÓ. s. f. ant. COMPARACIÓ.

ACOMPARAD, DA. p. p. de ACOMPARAR.

ACOMPARADAMÈNT. adv. mod. ant. COMPARATIVAMÈNT.

ACOMPARAR. v. a. COMPARAR.

ACOMPASSAD, DA. p. p. de ACOMPASSAR. *Compasado*; *puesto á compás*.

ACOMPASSAD. adj. Lo que está posad ab la deguda proporció. *Acompasado*. Ad amussim exactus. *Compassé, bien proportionné, bien réglé*. Compassato, proporzionato.

ACOMPASSADAMÈNT. adv. mod. Ab règla ó mida, ab la deguda proporció. *Compasadamente*. Ad normam, concinnè, modulatè. *Avec mesure, avec ordre*. Ordinatamente.

ACOMPASSAR. v. a. Amidar ab lo compas alguna cosa. *Compasar*. Circino metiri, describere. *Compasser*. Compassare, misurare col compasso.

ACOMPASSAR. met. Posar las cosas ab la deguda proporció. *Poner á compás*. Ad amussim ordinare. *Compasser, régler*. Compassare, proporzionare.

ACOMPASSAR. met. Arreglar, proporcionar las cosas de manèra que no sobren ni falten. *Compasar*. Commetiri, exæquare. *Compasser*. Compassare, regolare, dispor bene.

ACOMPASSAR. *Mús*. Dividir en tèmps iguals una composició, fènd rallas perpendiculars sòbre las horisontals del papèr de solfa. *Compasar*. Lineolis tempus metiri in re musica. *Marquer les mesures sur un papier de musique*. Proporzionar bene.

ACONDUCTAD, DA. p. p. de ACONDUCTARSE. *Ajustado, igualado*.

ACONDUCTARSE. v. r. Convenirse una persòna ab algun facultatiu pera que lo visite ó li dòne las medicinas necessarias en sas malaltías, mediant una cuantitat annual de fruits ó de dinèrs. *Ajustarse, igualarse*. Medicum, chirurgum aut pharmacopolam conducere. *S'accorder, faire un accord, se concerter*. Convenirsi.

ACONDUID, DA. p. p. de ACONDUIR.

ACONDUIR. v. a. ACONDUCTARSE.

ACONGOXAD, DA. p. p. de ACONGOXAR. *Acongojado*.

ACONGOXAR. v. a. Oprimir, fatigar, afligir. Se usa tambè com recíproc. *Acongojar*. Angere. *Oppresser, inquiéter, affliger*. Affliggere, opprimere, oppressare.

ACÓNIT. s. m. Planta que tè dos peus de alsada, las fullas compostas de cinc tiras, y las flors de colòr blau en fòrma de espiga. La sèva arrel tè la figura de fus, y es venenòsa. *Anapelo, napelo, acónito, acónito pardal, uva versa, uva lupina*. Aconitum napellus. *Aconit, tue-loup*. Aconito.

ACONORTAD, DA. p. p. de ACONORTAR y ACONORTARSE. *Confortado*, *consolado*.

ACONORTAR. v. a. ant. Confortar, aconsolar, animar. Se usaba també com recíproc. *Confortar, consolar*. Confortare, consolari, animum allevare. *Conforter, ranimer, animer, fortifier, consoler*. Animare, incoreggiare.

ACONORTARSE. v. r. ACONSOLARSE.

ACONSEGUID, DA. p. p. de ACONSEGUIR. *Alcanzado*.

ESTAR ACONSEGUID. fr. Estar empenyad ó endeutad. *Estar ó andar alcanzado*. Ære alieno gravari. *Être arriéré, être criblé de dettes, être obéré*. Esser indebitato, carico di debiti.

ACONSEGUIMÈNT. s. m. ant. CONSECUCIÓ.

ACONSEGUIR. v. a. Arribar á juntarse ab una persòna ó cosa que va endavant. *Alcanzar*. Assequi, consequi. *Atteindre, attraper, joindre*. Raggiungere, rintracciare.

ACONSEGUIR. CONSEGUIR.

ACONSEGUIR. Parland de las persònas, concórrer ab èllas en un matèx tèmps, ser coetáneo: parland dels tèmps, haber viscud en aquell de que se parla. *Alcanzar*. In hæc aut illa tempora incidere. *Être contemporain d'une personne ou d'une chose*. Essere coetaneo.

ACONSEGUIR. territ. ACREDITAR, en la tercera accepció.

ACONSELL. s. m. ant. CONSELL.

ACONSELLAD, DA. p. p. de ACONSELLAR y ACONSELLARSE. *Aconsejado*.

ACONSELLANT. p. a. ant. Lo qui aconsella. *Aconsejador*. Consiliarius, consiliator. *Conseiller, celui qui conseille*. Consigliante, consigliatore.

ACONSELLAR. v. a. Donar consell. *Aconsejar*. Consilium dare, suadere. *Conseiller, donner conseil*. Consigliare, dar consiglio.

ACONSELLARSE. v. r. Demanar ó péndrer consell. *Aconsejarse*. Consulere, consultare. *Se conseiller*. Consigliarsi, pigliare o domandar consiglio.

QUI SOL SE ACONSELLA, SOL SE PENEDEX. ref. que advertex que es mòlt exposad y perillòs lo gobernarse un per sí sol en negocis de importancia. *Quien á solas se aconseja, á solas se remesa ó desaconseja*. Væ soli! Væ omni prorsus consilio destituto! Qui se consuluit solum sine teste dolebit. *Celui qui seul se conseille, seul se repent*. Chi fa a suo modo con lui pur si lagna.

ACONSOLAD, DA. p. p. de ACONSOLAR y ACONSOLARSE. *Conformado*.

ACONSOLADÒR, RA. s. m. y f. CONSOLADÒR.

ACONSOLAR. v. a. CONSOLAR.

ACONSOLARSE. v. r. Conformarse un ab alguna cosa encaraque li sia perjudicial ó desagradable. *Conformarse*. Sese submittere. *Se conformer*. Conformarsi.

ACONSOLARSE. Resignarse á sufrir algun dany; y axí una persòna que veu curada sens pensarho la gangrena que se li feya en lo genòll diu: ja me habia ACONSOLAD de pérdrer la cama. *Conformarse*. Damnum inevitabile credere. *Se résigner*. Uniformarsi, rassegnarsi.

ACONTENTAD, DA. p. p. de ACONTENTAR y ACONTENTARSE. *Contentado*.

ACONTENTAR. v. a. Agradar, satisfèr lo gust á algú, donarli contento. *Contentar*. Delectare. *Contenter*. Contentare, appagare.

ACONTENTARSE. v. r. Quedar contènt. *Contentarse*. Contentum esse. *Se contenter*. Esser pago.

SER DE BON Ó MAL ACONTENTAR. fr. fam. Tenir facilitat ó dificultat en acontentarse. *Ser de buen ó mal contentar: ser de buen ó mal contento*. Facilem vel difficilem, benignum vel morosum esse. *Être facile ou difficile à contenter*. Esser di buona o mala pasta.

ACONTÉXER. v. n. ant. Escáurer, esdevenir, succeir. *Acontecer*. Accidere, evenire. *Arriver, survenir, avenir*. Avvenire, accadere.

ACOQUINAD, DA. p. p. de ACOQUINAR. *Acoquinado*.

ACOQUINAR. v. a. Amilanar, acobardir, fèr pérdrer lo ánimo. Se usa també com recíproc. *Acoquinar*. Perterrere, deterrere. *Décourager, épouvanter, effrayer, faire peur, faire perdre courage*. Disanimare, abbattere, disconfortare, invilire, tor l' animo.

ACORAR. v. a. ant. AFLIGIR, ACONGOXAR.

ACORAT, DA. p. p. de ACORAR.

ACORD. s. m. ant. Ajust, conveni. *Ajuste, convenio*. Conventio. *Accommodement, contrat, pacte*. Accordo, convenzione.

ACORD. La resolució presa per tòts los vots ó la major part d' èlls en un tribunal, comunitat ó junta. *Acuerdo*. Decretum

Arrêté, décret. Decreto, ordinanza, arresto.

ACORD. *Mús*. La unió de varios sonidos que forman harmonía. *Acorde*. Musicus concentus. *Accord*. Accordamento, concento, consonanza.

DE ACORD. mod. adv. De conformitat, de concert, uniformemènt. Se usa per lo comú ab los verbs ESTAR, QUEDAR y POSARSE. *De acuerdo*. Uno consensu. *D'accord, d'intelligence*. D' accordo.

DE COMÚ ACORD. mod. adv. De conformitat, unanimamènt. *Acordadamente, de común acuerdo*. Concorditèr, unanimiter. *D'un commun accord*. D' unanime parere.

ACORDAD, DA. p. p. de ACORDAR y ACORDARSE. *Acordado*; *ajustado, convenido*.

LO ACORDAD. loc. for. Lo decrèt dels tribunals, ab que se mana observar lo resolt anteriormènt. *Lo acordado*. Decretum, jussum. *Ce qui a été arrêté, décrété*. Decretato.

ACORDADAMÈNT. adv. mod. ant. DE COMÚ ACORD.

ACORDAMÈNT. s. m. ant. ACORD.

ACORDANT. adj. ant. CONCORDANT.

ACORDANZA. s. f. ant. *Mús*. CONSONANCIA.

ACORDANZA. ant. ACORD.

ACORDAR. v. a. Determinar ó resóldrer de comú acord ó per majoría de vots alguna cosa. *Acordar*. Decernere. *Arrêter, décider, après avoir recueilli les voix*. Risolvere, decidere, stabilire.

ACORDAR. v. n. *Mús*. Consonar. *Acordar*. Consonare. *Accorder*. Accordare.

ACORDARSE. v. r. ant. Ajustarse, convenirse. *Ajustarse, convenirse*. Convenire. *S'accorder, faire un accord, convenir*. Accordarsi.

ACORDARSE. Posarse de acord. *Acordarse, ponerse de acuerdo*. Convenire. *S'accorder, se mettre d'accord, de concert*. Convenire, passarsela d' accordo.

ACORDE. adj. Conforme, igual y corresponènt. Regularmènt se aplica als instrumènts de música ó á las veus dels cantòrs. *Acorde*. Consonus. *Accordant, consonnant, qui résonne d'accord*. Accordante.

ACORDE. met. Conforme, concòrde, de un matèx dictámen. *Acorde*. Concors. *Conforme, d'accord, d'une même opinion*. Conforme, di simil forma.

ACORDI. s. m. ant. ACORD.

ACORRALAD, DA. p. p. de ACORRALAR.

ACORRALAR. v. a. ENCORRALAR.

ACORREGUD, DA. p. p. de ACÓRRER y ACÓRRERSE. *Corrido*.

ACÓRRER. v. a. Envergònyir y confóndrer. *Correr*. Rubore suffundere. *Confondre, couvrir de honte, decontenancer*. Confondere, convincere, far rimaner confuso.

ACÓRRER. ant. SOCÓRRER.

ACÓRRERSE. v. r. Envergònyirse, empatxarse. *Correrse*. Pudore affici. *Rougir, avoir honte*. Arrossire, aver vergogna, esser confuso.

ACORRIMÈNT. s. m. ant. Vergònya, empatx, rubor, confusió. *Corrimiento*. Pudor, rubor. *Honte, confusion*. Vergogna, rossore.

ACORRIMÈNT. ant. SOCORRO.

ACORRIMÈNT. ant. ABUNDANCIA.

STAR EN ACORT. fr. ant. Estar de acord. *Estar de acuerdo*. Concordes esse. *Être d'accord*. Esser d' accordo.

ACOSSAD, DA. p. p. de ACOSSAR. *Forzado, constreñido, estrechado*.

ACOSSAR. v. a. territ. EMPAITAR.

ACOSSAR. met. Forsar, constrényer. *Forzar, constreñir, estrechar*. Cogere, compellere. *Forcer, obliger, contraindre*. Costringere, violentare, sforzare.

ACÒSSEJAD, DA. p. p. de ACÒSSEJAR. *Acoceado, coceado*.

ACÒSSEJAR. v. a. Donar ó tirar còssas. *Acocear, cocear*. Pede ferire, calcitrare. *Ruer*. Sprangare, tirar calci.

ACOST. s. m. ant. ACCÈS.

ACOSTAD, DA. p. p. de ACOSTAR y ACOSTARSE.

ACOSTAD. adj. p. us. Próxim, cercá. *Próximo, cercano, allegado*. Proximus, vicinus, propinquus. *Proche, voisin*. Prossimo, vicino.

SER DELS ACOSTADS. fr. fam. Ser íntim amig de algú. *Ser muy del asa*. Intimâ esse amicitiâ conjunctum. *Être ami intime de quelqu'un*. Esser intimo, molto familiare, intrinseco.

ACOSTAMÈNT. s. m. ant. PROPINCUITAT.

ACOSTAMÈNT. ant. ACCÈS.

ACOSTAR. v. a. ACERCAR.

ACOSTARSE. v. r. ACERCARSE.

ACÓSTES. adv. mod. ant. Á coll. *Á cuestas*. Tergo, humeris. *Sur le dos, sur les épaules*. Sugli omeri.

ACOSTUMAD, DA. p. p. de ACOSTUMAR y ACOSTUMARSE. *Acostumbrado*.

ACOSTUMADAMÈNT. adv. mod. ant. Segòns costum. *Acostumbradamente.* Ex more, ut mos est. *Selon la coutume, selon l'usage, habituellement.* Giusta il costume.

ACOSTUMAMÈNT. s. m. ant. COSTUM.

ACOSTUMAR. v. a. Fèr que algú prenga lo costum de fèr alguna cosa. *Acostumbrar.* Assuefacere. *Accoutumer.* Avvezzare, assuefare.

ACOSTUMAR. v. n. Tenir de costum. *Acostumbrar.* Solere, suescere. *Avoir coutume.* Solere, costumare, usare.

ACOSTUMARSE. v. r. Péndrer lo costum de fèr alguna cosa. *Acostumbrarse.* Assuescere, assuefieri. *S'accoutumer, s'habituer.* Avvezzarsi, assuefarsi, far l'abito.

ACOTAD, DA. p. p. de ACOTAR y ACOTARSE. *Agobiado, encorvado.*

ACOTAR. v. a. COTAR.

ACOTARSE. v. r. Inclinar la part superiòr del cos envers la terra. *Agobiarse, encorvarse.* Incurvari. *S'incliner.* Inchinarsi.

ACOTXAD, DA. p. p. de ACOTXARSE. *Aborujado, arrebujado.*

ACOTXARSE. v. r. Embolicarse ab la roba. *Aborujarse.* Involvere se tegmine. *Ramasser autour de soi les habits.* Invilupparsi.

ACOTXARSE. Taparse y embolicarse bè ab la roba del llit arrimandla al cos. *Arrebujarse.* Stragulis sese obtegere. *Ramasser autour de soi les draps, les couvertures du lit pour se garantir du froid.* Invilupparsi nelle lenzuola.

ACOTXARSE. territ. ACOTARSE.

ACRE. adj. que se aplica á lo que tè un gust aspre ó fort, com lo suc de algunas hèrbas, arrels, etc., y també á los humòrs del cos. *Acre.* Acer. *Acre.* Acre, acro, agro, agrestoso.

ACRE. met. Se diu del geni aspre ó fort, y també de las paraulas duras ó picants. *Acre.* Acer, acerbus. *Aigre, rude, sévère, dur.* Duro, fiero, acerbo.

ACREDITAD, DA. p. p. de ACREDITAR y ACREDITARSE. *Acreditado, devengado.*

ACREDITAD. adj. que se aplica á lo que tè crédit y reputació. *Acreditado.* Nomine, opinione præclarus. *Accrédité.* Accreditato, messo in credito.

ACREDITAR. v. a. Abonar, donar reputació á alguna persòna ó cosa. *Acreditar.* Commendare. *Accréditer.* Accreditare, lodare, por in istima.

ACREDITAR. Donar probas de la certesa de alguna cosa. *Acreditar.* Approbare, fidem facere. *Prouver, faire voir.* Dimostrare, provare, manifestare, dichiarare.

ACREDITAR. Alcansar, tenir guanyad ó merescud. *Devengar.* Merere. *Mériter, gagner par son travail.* Aver guadagnato, tirar paga.

ACREDITARSE. v. r. Adquirir crédit ó reputació. *Acreditarse.* Bonam sibi famam adquirere. *Acquérir du crédit, de la réputation.* Farsi onore, acquistar merito.

ACREEDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui tè acció ó dret á demanar lo pago de algun deute. *Acreedor.* Creditor. *Créancier, créditeur.* Creditore.

ACREEDÒR. met. Merexedòr, digne. *Acreedor.* Dignus, meritus. *Digne de récompense ou autre chose bonne.* Degno, meritevole.

ACRIMINACIÓ. s. f. L'acció y efècte de acriminar. *Acriminacion.* Criminatio, insimulatio. *Crimination.* Criminazione, incolpamento.

ACRIMINAD, DA. p. p. de ACRIMINAR. *Acriminado, vituperado.*

ACRIMINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acrimina. *Acriminador.* Criminator. *Accusateur.* Accusante, incolpatore.

ACRIMINAR. v. a. Acusar de algun crim ó delicte. *Acriminar.* Criminari, insimulare. *Accuser quelqu'un d'un crime.* Accusare, incolpare, accagionare, calognare, calunniare.

ACRIMINAR. Abultar ó exagerar algun delicte, culpa ó defècte. *Acriminar.* Culpam, delictum exaggerare, augere. *Exagérer, aggraver un crime.* Esagerare, accrescere, render più grave un misfatto.

ACRIMINAR. Vituperar alguna acció. *Vituperar.* Vituperare. *Blâmer, reprendre.* Biasimare.

ACRIMONIA. s. f. La cualitat de aspre ó picant que tènen algunas cosas. *Acrimonia, acritud.* Acrimonia. *Acrimonie.* Acrimonia.

ACRIMONIA. met. Aspresa en las expressiòns ó en lo geni. *Acrimonia, acritud.* Asperitas, acerbitas. *Dureté, rudesse, mordacité dans les expressions, dans le caractère.* Asprezza, durezza, aspritade.

ACRISOLAD, DA. p. p. de ACRISOLAR. *Acrisolado.*

ACRISOLAR. v. a. Purificar en lo gre-

sol l' or ó altre mètall. *Acrisolar*. Igne purgare. *Affiner, purifier par le feu ou autre moyen*. Raffinare, purificare.

ACRISOLAR. met. Apurar ó aclarar alguna cosa per medi de testimonis ó probas, com la virtut, la veritat, etc. Se usa també com recíproc. *Acrisolar*. Patefacere. *Mettre dans tout son jour*. Palesare, esporre una cosa in tutto il suo lume.

ACRÓSTIC, CA. adj. Se aplica á la composició poética en que las lletras inicials del mitj ó finals fòrman un nom ó concèpte. *Acróstico*. Achrosticus. *Acrostiche*. Acrostico.

ACS. s. m. Arbre corpulènt que tè la fusta durissima y plena mòltas vegadas de tacas á manèra de ulls. Fa unas flors blancas, de mòltas fullas, ficadas en una roseta, col-locada al mitj de un calis, retallad ordinariamènt en cinc parts iguals. *Acere, arce*. Acer. *Érable*. Acero, acera.

ACTA. s. f. La relació escrita que conté las deliberaciòns y acords de cada una de las sessiòns de una junta ó corporació. Se usa comunmènt en plural en materias ecclesiásticas. *Acta*. Acta. *Actes, cahiers*. Atto.

ACTAS. pl. Las relaciòns ó historias coetáneas de las vidas dels sants. *Actas*. Acta sanctorum. *Actes*. Gli atti, le relazioni.

ACTE. s. m. Acció ó fèt. *Acto*. Actus. *Acte*. Atto, operazione, azione.

ACTE. Cada una de las parts en que se dividex la composició dramática. *Acto*. Comœdiæ vel tragœdiæ actus. *Acte*. Atto.

ACTE. Las conclusiòns que se defensan en las universitats, col-legis, etc. *Acto*. Thesium propugnatio. *Acte*. Disputa, difesa, tesi.

ACTE. ACTE CARNAL.

ACTE. Escriptura que se fa davant de notari y testimonis pera véndrer alguna cosa. *Carta de venta*. Emptionis syngrapha. *Contrat de vente*. Contratto, convenzione.

ACTE CARNAL. Cópula, accès. *Acto carnal*. Concubitus. *Coït, copulation charnelle*. Coito.

ACTE DE CONTRICIÓ. Lo acte de arrepentirse de haber ofes á Dèu sols per ser èll qui ès. També se anomena axí la fórmula ab que se exprèssa aquest dolòr. *Acto de contricion*. Contritionis actus, pœnitentiæ testatio. *Acte de contrition*. Atto di contrizione.

ACTE DE POSSESSIÓ. Lo exercici ó us d' èlla. *Acto de posesion*. Actus possessorius. *Acte de possession*. Atto di possessione.

ACTES DELS APÓSTOLS. Lo llibre sagrad escrit per lo evangelista san Lluc, en que se referexen los fèts dels apóstols. *Actos de los apóstoles*. Liber actuum apostolorum. *Actes des apôtres*. Gli atti degli apostoli.

EN ACTE. mod. adv. En acció, en actitut de fèr alguna cosa. *En acto*. In procinctu. *En attitude, en posture*. In atteggiamento.

LO ACTE MÈS BO QUE LO SAVI POD FÈR, ES DE CUMPLIR LO SANT VOLER. ref. ab que se repren á los que se glorian de saber mòltas ciencias, y viuen desastradamènt. *Aquel sabe que se salva, que el otro no sabe nada*. Nihil inaniùs quàm multa scire, et quid sibi prosit ignorare. *Il n' y a pas de véritable sagesse sans la vertu*. Colui la propria vita à più disteso, che quanto val l' eterna à ben compreso.

TENIR LO ACTE. fr. En los estudis públics sostenir una opinió ó doctrina, responend á las dificultats dels argüènts. *Defender actos ó conclusiones*. Theses propugnare, sustinere. *Soutenir une thèse*. Difendere una tesi.

ACTITAR v. a. ant. for. ACTUAR.

ACTITAT, DA. p. p. de ACTITAR.

ACTITUT. s f. Situació, disposició ó positura de cualsevol objècte. *Actitud*. Corporis habitus, dispositio. *Attitude*. Attitudine, postura, atteggiamento.

ACTIU, VA. adj. Lo que obra ó tè facultat de obrar. *Activo*. Activus, agens. *Actif*. Attivo, che agisce.

ACTIU. Se diu del subgècte diligènt y pròmpte en obrar. *Activo*. Impiger, celer in agendo, actuosus. *Actif, agissant, laborieux*. Attivo, attuoso, operoso.

ACTIU. Se aplica á lo que obra pròmptamènt ó fa luego sòn efècte. *Activo*. Efficax. *Efficace*. Attuoso, che ha attività.

ACTIU. *Gram*. Lo que pertany á l' acció del verb. *Activo*. Activus. *Actif*. Attivo, che ha significazione attiva.

ACTIU. for. Se aplica al for de portar las causas á certs tribunals, del cual gosan algunas persònas per privilegi del cos

de que son mèmbres. *Activo.* Forum cuique ita proprium, ut in alio cum illo nemo agere judicio valeat. *Actif.* Attivo.

PER ACTIVA Y PER PASSIVA. mod. adv. De tòts modos. *De todos modos.* Omnimodè. *Entièrement, absolument, généralement.* Per attiva e per passiva.

ACTIVAD, DA. p. p. de ACTIVAR. *Activado.*

ACTIVAR. v. a. Acalorar, excitar, promóurer. *Activar.* Excitare, urgere. *Activer.* Spignere, incitare, stimolare.

ACTIVÍSSIM, MA. adj. sup. de ACTIU. *Muy activo.* Diligentissimus. *Très-actif.* Attivissimo, attuosissimo.

ACTIVITAT. s. f. La facultat ó virtut de obrar. *Actividad.* Vis, virtus. *Activité.* Attività.

ACTIVITAT. Eficacia, pròmptitut en obrar. *Actividad.* Vis, celeritas in agendo. *Diligence, vivacité, intensité.* Fuoco, destrezza, vivacità, prontezza.

ACTÒR. s. m. for. Lo qui demana alguna cosa en judici. *Actor.* Actor, qui alium in jus vocat. *Demandeur.* Addimandatore.

ACTÒR. Lo qui represènta en los teatros. *Actor.* Histrio. *Acteur.* Attore da commedia.

ACTÒRA. s. f. Comedianta. *Actriz.* Actrix scenica. *Actrice.* Attrice.

ACTRIS. s. f. ACTÒRA.

ACTUACIÓ. s. f. for. L'acció y efècte de actuar. *Actuacion.* Causæ instructio. *L'action d'instruire un procès.* Il processare.

ACTUAD, DA. p. p. de ACTUAR. *Actuado.*

ACTUAL. adj. Existènt ó presènt. *Actual.* Præsens, existens. *Actuel, effectif, réel, présent, existant.* Attuale, vero, effettivo, reale.

ACTUALITAT. s. f. Estat presènt y actual de alguna cosa. *Actualidad.* Præsens rei status. *État présent et actuel de quelque chose.* Attualità, attualitade.

ACTUALMÈNT. adv. mod. Ara, al presènt. *Actualmente.* Nunc, in presenti. *Actuellement, présentement, à présent.* Ora, al presente, di presente.

ACTUANT. p. pres. de ACTUAR. En las universitats y col-legis lo subgècte que defensa conclusiòns. *Actuante.* Thesium propugnator. *Celui qui soutient une thèse publique.* Difensor di tesi.

ACTUAR. v. a. for. Instruir lo procès, proceir judicialmènt. *Actuar.* Causam instruere. *Instruire un procès: procéder juridiquement.* Processare, formar processo.

ACTUAR. p. us. Digerir, pair los alimènts ó remeys. *Actuar.* Concoquere, digerere. *Digérer les alimens ou les remèdes.* Digerire, smaltire.

ACTUAR. Enterar ó instruir bè á algú en cualsevol materia. *Actuar.* Admonere, instruere. *Instruire, informer quelqu'un; le mettre au fait de quelque chose.* Informare, ragguagliare.

ACTUARI. s. m. for. Lo escribá ó notari que entrevé en la instrucció del procès. *Actuario.* Actuarius. *Notaire, officier public, greffier.* Attuario.

ACUADRILLAD, DA. p. p. de ACUADRILLAR. *Acuadrillado.*

ACUADRILLAR. v. a. Formar cuadrillas, juntar en cuadrilla, gobernarla ó manarla. *Acuadrillar.* Catervas ducere. *Attrouper; assembler plusieurs personnes en troupe.* Raunar, far gente, arrolare.

ACUADUCTO. s. m. Conducto de aiguas. *Acueducto.* Aquæductus. *Aqueduc, canal pour conduire les eaux.* Acquidotto, acquidoccio.

ACUADUCTE. s. m. ACUADUCTO.

ACUARI. s. m. Un dels signes del zodíac. *Acuario.* Aquarius. *Verseau, aquarius.* Acquario.

ACUARTELAD, DA. p. p. de ACUARTELAR. *Acuartelado.*

ACUARTELAMÈNT. s. m. L'acció de acuartelar. *Acuartelamiento.* Castrorum adsignatio. *L'action de distribuer un corps de troupes dans des quartiers: casernement.* Lo alloggiar nelle caserne.

ACUARTELAR. v. a. Posar la tròpa en cuartèls. Se usa també com recíproc. *Acuartelar.* Militum stativa castra disponere, milites in stativis habere. *Caserner, distribuer des troupes dans des quartiers.* Distribuere i soldati ne' quartieri, alloggiar nelle caserne.

ACUÁTIC, CA. adj. que se aplica als amfibis y á las plantas que naxen en l' aigua. *Acuático.* Aquaticus. *Aquatique.* Acquatico, palustre.

ACUÁTIL. adj. Lo que pertany al aigua. Se diu particularmènt de lo que sols viu en èlla. *Acuátil.* Aquatilis. *Aquatique: en parlant de plantes, aquatile.* Acquajuolo, che ama l' acqua.

ACUDID, DA. p. p. de ACUDIR. *Acudido; ocurrido.*

ACUDIR. v. n. Arribar algú al lloc ahònt li convé ó es cridad. *Acudir*. Accurrere. *Accourir*. Accorrere.

ACUDIR. Anar á donar ajuda á algú. *Acudir*. Auxiliari, auxilium ferre. *Aller, venir, courir, accourir au secours de quelqu'un: aider, secourir*. Soccorrere, dar ajuto.

ACUDIR. Ocórrer, venir al pensamènt alguna especie de repènte y sèns esperarla. *Ocurrir, saltar*. Repentè occurrere, supervenire. *S'offrir à l'imagination, venir dans l'esprit*. Venir a mente, sovvenire.

ACUDIR. Recórrer á algú ó valerse de èll. *Acudir*. Auxilium ab aliquo petere. *Recourir: avoir recours à quelqu'un*. Ricorrere, rifuggire, aver ricorso.

ACUDIT. s. m. Ocurrencia viva y pròmpta que no s'esperaba. *Arranque*. Animi sensus inopinatus. *Saillie d'esprit, dit remarquable*. Arguzia, motto.

ACUEO, A. adj. que se aplica á lo que es de aigua ó de la naturalesa de aigua. *Acueo*. Aqualis, aquarius. *Aqueux; de la nature de l'eau, qui contient de l'eau*. Acquoso, acqueo.

ACULAD, DA. p. p. de ACULARSE.

ACULARSE. v. r. ABÁTRERSE, en la accepció de suspèndrer lo mercader, etc.

ACULLENSA. s. f. ant. ACULLIMÈNT.

ACULLID, DA. p. p. de ACULLIR y ACULLIRSE. *Acogido.*

ACULLIDA. s. f. ACULLIMÈNT.

ACULLIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de acullir. *Acogida, acogimiento*. Receptus. confugium. *Accueil, réception, traitement*. Accoglienza, accoglimento, ricevimento.

ACULLIR. v. a. Admétrer á algú en sa casa ó companyía. *Acoger*. Excipere aliquem hospitio, consortio. *Accueillir, recueillir, recevoir, admettre quelqu'un chez soi*. Accogliere, ricevere.

ACULLIRSE. v. r. Refugiarse, retirarse, posarse á cubert. *Acogerse*. Confugere. *Se réfugier, se mettre à couvert: se retirer en quelque lieu ou auprès de quelqu'un pour être en sûreté*. Ricoverarsi, ripararsi.

ACULTELLEJAR. v. a. ant. Donar ganivetadas. *Acuchillar*. Gladio cæsim ferire. *Écharper, taillader, estafilader, déchiqueter, donner des coups de couteau*. Frastagliare.

ACULTELLEJAT, DA. p. p. de ACULTELLEJAR. *Acuchillado.*

ACUMULACIÓ. s. f. L'acció de acumular. Se usa mès comunamènt en lo estil forense. *Acumulacion*. Cumulatio. *Accumulation: accumulation de droit, augmentation de droit sur quelque chose*. Cumulo, ammassamento, accumulazione di diritto, accumulamento.

ACUMULAD, DA. p. p. de ACUMULAR. *Acumulado.*

ACUMULADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acumula. *Acumulador*. Accumulator, insimulator. *Accumulateur, celui qui accumule*. Accumulatore.

ACUMULAR. v. a. Juntar y amontonar. *Acumular*. Accumulare, coacervare, *Accumuler, amasser, entasser*. Accumulare, ammassare, ammontare.

ACUMULAR. Imputar algun delicte ó culpa. *Acumular*. Insimulare, imputare. *Imputer un crime, un délit*. Imputar a delitto.

ACUMULAR. for. Unir uns autos á altres. *Acumular*. Adjungere. *Mettre ensemble, ajouter à des pièces d'un procès de nouvelles pièces, ou un procès à un autre, pour le faire juger plus promptement*. Riunir gli atti gli uni cogli altri.

ACUMULATIU, VA. adj. for. Se diu de la jurisdicció per la cual pod un jutge conéxer de las matèxas causas que altre, anticipandse á èll. *Acumulativo*. Communis cum alio judice. *S'applique au droit qu'a un juge ou un tribunal de juger une affaire que d'autres juges ou tribunaux pouvaient aussi juger*. Dicesi del diritto d'un tribunale per poter giudicar d'un negozio che potrebbe esser giudicato da un altro tribunale.

ACUMULATIVAMÈNT. adv. mod. for. Ab prevenció. *Acumulativamente*. Litis cognitione præoccupatâ. *Par précaution*. Con cautela.

ACUMULATIVAMÈNT. for. Junt ab altre ó altres, en comú, pro indiviso. *Acumulativamente*. Unà simul. *Conjointement, ensemble, en commun*. Unitamente, in un.

ACUÒS, SA. adj. Lo que abunda en aigua ó se sembla á èlla. *Acuoso*. Aquâ abundans, aquæ similis. *Aqueux, qui a de l'eau en abondance*. Acquidoso, che ha in se dell'acqua.

ACUÒSITAT. s. f. La cualitat de acuòs.

Acuosidad. Humiditas. *Qualité de ce qui est aqueux.* Acquosità, acquositade.
ACURSAD, DA. p. p. de ACURSAR.
ACURSAR. v. a. ESCURSAR.
ACUS. s. m. En lo jog del tuti y altres se aplica á determinadas cartas ab que segòns llèy de jog se guanya cert número de pèdras, manifestant lo jugadòr en tèmps oportú que las tè. *Acuse.* Sors quædam in ludo chartarum. *L'action par laquelle on accuse son jeu pour compter ou marquer des points.* Dichiarazion delle sue carte o giuoco.
ACUSACIÓ. s. f. L'acció y efècte de acusar. *Acusacion.* Accusatio. *Accusation.* Accusazione.
ACUSAD, DA. p. p. de ACUSAR y ACUSARSE. *Acusado.*
ACUSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acusa. *Acusador.* Accusator. *Accusateur.* Accusatore.
ACUSAR. v. a. Entaular una demanda criminal contra alguna persòna davant de jutge competènt. *Acusar.* Accusare. *Accuser.* Accusare.
ACUSAR. Notar, tatxar de alguna falta á alguna persòna. *Acusar.* Reprehendere, vituperare. *Blâmer, reprendre, inculper.* Incolpare.
ACUSAR. En lo jog del tuti y altres manifestar un jugador en tèmps oportú que tè determinadas cartas ab que segòns llèy de jog se guanya cert número de pèdras. *Acusar.* Sortem in ludo chartarum prodere. *Accuser son jeu.* Dichiarare, dir le sue carte, il suo giuoco.
ACUSARSE. v. r. Dir los pecats al confessòr en lo sagramènt de la penitencia. *Acusarse.* Noxas confiteri. *S'accuser.* Accusarsi, confessarsi.
ACUSATIU. s. m. *Gram.* Lo cuart cas en la declinació dels noms. *Acusativo.* Accusativus casus. *Accusatif.* Accusativo, quarto caso.
ACUSATORI, RIA. adj. for. Lo que pertany á la acusació, com delació ACUSATORIA. *Acusatorio.* Accusatorius. *Qui appartient à l'accusation.* Accusatorio.
ACÚSTICA. s. f. La teoría dels sonidos. *Acústica.* Sonorum scientia. *Acoustique.* Scienza o teoria de' suoni.
ACUSTUMAR. v. a. ant. ACOSTUMAR.
ACUSTUMAT, DA. p. p. de ACUSTUMAR.
ACUYDAMÈNT. s. m. ant. DESAFÍO.
ACUYDAR. v. a. ant. DESAFIAR.
ACUYDAT, DA. p. p. de ACUYDAR.
ACUYTAR. v. n. ant. CUITAR.
ACUYTAT, DA. p. p. de ACUYTAR.
AÇÈR, s. m. ant. CÈR.
AÇÓ. pron. demostratiu. ASSÓ.
AÇOMAR. v. a. ant. PROVOCAR.
AÇOMAT, DA. p. p. de AÇOMAR.
AÇOT. s. m. ASSOT.
AÇUT. s. m. ant. Máquina ab que se trau aigua dels rius pera regar los camps. *Azuda, zuda, zua.* Rota aquaria. *Machine hydraulique qui sert à élever des rivières l'eau nécessaire à l'arrosement des champs.* Macchina idraulica che serve a cavar dai fiumi acqua per innaffiare i campi.

AD.

AD. prep. ant. Á.
ADAGI. s. m. Sentencia brèu, comunamènt rebuda, y que per lo regular contè algun avis ó precèpte moral. *Adagio.* Adagium. *Adage.* Proverbio.
ADAGI. *Mús.* Un dels cinc movimènts fundamentals de la música, que equival á moderad. També se dòna aquest nom á la matèxa composició; y axí se diu que tocan ó cantan un ADAGI. *Adagio.* Modus temperatus in musicis. *Adagio.* Adagio.
ADALAD, DA. p. p. de ADALARSE. *Desalado.*
ANAR ADALAD. fr. fam. Anar ab la bòca badada, desitjar ab ansia alguna cosa. *Andar balando.* Inhiare, vehementèr cupere. *Soupirer après quelque chose.* Agognare.
ADALARSE. v. r. Anar ó córrer ab moltíssima acceleració, tirarse ab ansia sòbre alguna cosa. *Desalarse.* Præpeti cursu accurrere. *Accourir les bras ouverts.* Andar alla volta d'uno colle braccia aperte.
ADALID. s. m. ant. Capitá de gènt de guerra. *Adalid.* Dux, militum ductor. *Commandant, chef de gens de guerre.* Duce.
ADAMAD, DA. adj. Se diu del home que tè acciòns ó facciòns delicadas com las de la dona. *Adamado.* Feminea venustate præditus. *Efféminé, mou.* Effemminato.
ADAMITAS. s. m. pl. Certs herètges que anaban nusos com Adam en lo Paradís y èntre altres erròrs tenian per lícita la poligamia ó multitut de donas. *Adamitas.* Adamitæ. *Adamistes.* Adam

ADAPTABLE. adj. Lo que se pod adaptar. *Adaptable*. Quod aptari, vel accomodari potest. *Qui peut être adapté.* Adattabile.

ADAPTAD, DA. p. p. de ADAPTAR. *Adaptado.*

ADAPTADAMÈNT. adv. mod. Acomodadamènt. *Adaptadamente*. Aptè. *Justement, proprement, convenablement.* Adattatamente.

ADAPTAR. v. a. Acomodar ó aplicar una cosa á altra. Se usa també com recíproc. *Adaptar*. Aptare, adaptare. *Adapter*. Adattare, assettare.

ADARGA. s. f. Arma defensiva semblant al escud, fèta de cuiro, y de figura casi oval. *Adarga*. Parma. *Écu, bouclier.* Pavese.

ADARGARSE. v. r. ant. Cubrirse ab l'adarga per defensa. *Adargarse*. Parmâ tueri. *Se couvrir de l'écu ou du bouclier*. Coprirsi col pavese.

ADARGUETA. s. f. dim. de ADARGA. *Adarguilla*. Parmula. *Petit écu, bouclier.* Pavesetto.

ADASSÓ. pron. ant. ASSÓ.

ADDICIÓ. s. f. L' anyadidura que se posa en alguna obra ó escrit. *Adicion*. Additio. *Addition*. Addizione, aggiunta.

ADDICIONAD, DA. p. p. de ADDICIONAR. *Adicionado.*

ADDICIONAL. adj. Se diu del article, cláusula ó expressió que se anyadex á un tractat ó reglamènt ja formad. *Adicional*. Addititius. *Additionnel*. Addizionale.

ADDICIONAR. v. a. Fèr ó posar addiciòns. *Adicionar*. Ad sui aut aliorum scripta addere. *Additionner*. Aggiungere, accrescere.

ADDICTE, TA. adj. Mòlt inclinad, afècte. *Adicto*. Devotus, deditus. *Attaché, dévoué, incliné, porté à*. Affezionato, attaccato.

ADEALA. s. f. ant. Lo que se dòna de gracia sòbre lo preu principal en lo que se còmpra ó ven; ó los emolumènts que se agregan al sou de algun empleo ó comissió. *Adehala*. Additum supra pacti pretium. *Pot-de-vin, épingles*. Mancia.

ADECUAD, DA. p. p. de ADECUAR. *Adecuado.*

ADECUAD. adj. Lo que es á propósit ó acomodad perá alguna cosa. *Adecuado*. Aptus, idoneus. *Assortissant, assorti, propre*. Proprio, adattato.

ADECUADAMÈNT. adv. mod. Á propósit, oportunamènt. *Adecuadamente*. Opportunè. *À propos, à point*. Oportunamente, comodamente.

ADECUAR. v. a. Igualar, proporcionar, acomodar una cosa á altra. *Adecuar*. Adæquare, æquare. *Assortir, ajuster, proportionnèr*. Assettare, acconciare.

ADEFORA. adv. ll. AFORA.

ADELANTAD, DA. p. p. de ADELANTAR. *Adelantado; progresado.*

ADELANTADÍSSIM, MA. adj. sup. de ADELANTAD. *Adelantadísimo*. Valdè provectus. *Très-précoce, très-prématuré*. Avanzatissimo.

ADELANTAMÈNT s. m. L'acció y efècte de adelantar. *Adelantamiento*. Progressio. *Avancement, anticipation*. Progresso, avanzamento, vantaggio.

ADELANTAMÈNT. met. Progrès, ventatje ó millòra. *Adelantamiento*. Incrementum, profectus. *Accroissement, amélioration, progrès, perfection*. Accrescimento, ingrandimento, rifacimento.

ADELANTAR. v. a. AVANSAR, en la accepció de accelerar, etc.

ADELANTAR. AVANSAR, en lo sentit de anticipar, etc.

ADELANTAR. met. Aumentar, millorar. *Adelantar*. Augere. *Améliorer, augmenter*. Migliorare, ristorare, ristabilire, racconciare.

ADELANTAR. met. AVANSAR, en la accepció de aventatjar ó excedir á algú.

ADELANTAR. v. n. met. Fèr progressos; y axí se diu, que las ciencias naturals han adelantad mòlt en lo sigle dinou. *Progresar*. Progredi. *Faire des progrès*. Progredire.

ADELANTAT. s. m. Antiguamènt lo gobernador militar y polític de una provincia fronterissa. *Adelantado*. Præfectus, præses. *C'était anciennement le gouverneur civil et militaire d'une province*. Podestà.

ADELIL. s. m. ant. ADALID.

ADELITARSE. v. r. ant. DELEITARSE.

ADELITAT, DA. p. p. de ADELITARSE.

ADEMANT. s. m. ant. DIAMANT.

ADEMÈS. adv. mod. Á mès de axó ó alló. *Ademas*. Præterea, insuper. *Outre, de plus*. Oltre, inoltre.

ADERN. s. m. Arbre. ELADERN.

ADERRARIAR. v. a. ant. ENDERRERIR.

ADERRARIAT, DA. p. p. de ADERRARIAR.

ADÈS. adv. t. ant. ARA.

ADÈS. ant. LUEGO.

ADÈS, ADÈS. ant. ARA MATÈX.

ADÈS, ADÈS. mod. adv. ant. POC Á POC.

ADESTE. adv. ll. ant. A la dreta. *Á la derecha*. A dexterâ, ad dexteram. *Á droite*. A destra.

ADESTRAD, DA. p. p. de ADESTRAR y ADESTRARSE. *Adestrado*.

ADESTRAR. v. a. ENSINESTRAR.

ADESTRAR. ant. AMIDAR.

ADESTRARSE. v. r. Exercitarse, fèrse dèstre. *Adestrarse*. Exerceri. *S'exercer*. Esercitarsi, ammaestrarsi.

ADEVINALLA. s. f. ant. ENDEVINALLA.

ADEVINAT. v. a. ant. ENDEVINAR.

ADEVINAT, DA. p. p. de ADEVINAR.

ADFORÍ. s. m. ant. Hèrba. ÁSARO.

ADHERENCIA. s. f. Eullas, connexió, parentiu. *Adherencia*. Necessitudo, cognatio, affinitas. *Adhérence*. Aderenza, congiunzione.

ADHERÈNT. adj. Se aplica á lo que está annexo, unid, ó agafad ab alguna cosa. *Adherente*. Adhærens. *Adhérent*. Attaccato.

ADHERÈNTS. s. m. pl. Los que tènen adherencia ab algú. *Allegados*. Consanguinei, propinqui. *Tous ceux qui adhèrent*. Consanguineo, della medesima stirpe.

ADHERIMÈNT. s. m. ant. ADHESIÓ.

ADHERIR. v. n. Inclinarse, unirse, arrimarse al partit ó dictámen de algú. Se usa comunamènt com recíproc. *Adherir*. Adhærere. *Adhérer*. Essere attaccato, unito, appicciato.

ADHESIÓ. s. f. Lo acte y efècte de adherir. *Adhesion*. Adhæsio. *Adhésion*. Congiunzione, unione.

ADIAR. v. a. ant. Senyalar dia. *Señalar ó fijar dia*. Diem dicere, indicere. *Ajourner, assigner*. Asseguare, citare.

ADIAT, DA. p. p. de ADIAR. *Señalado, fijado*.

ADINERAD, DA. adj. Se aplica al que tè mòlt dinèr. *Adinerado, perulero*. Pecuniosus. *Argenteux, pécunieux, foncé*. Dovizioso.

ADINS. adv. ll. ó t. DINS.

ADINTRE. adv. ll. ó t. DINS.

ADIVINAR. v. a. ant. ENDEVINAR.

ADIVINAT, DA. p. p. de ADIVINAR.

ADJACÈNT. adj. Immediat, próxim. *Adyacente*. Adjacens, proximus, vicinus. *Adjacent*. Adjacente.

ADJECTIU. s. m. *Gram*. Lo nom que se junta al substantiu pera denotar sa cualitat, com groc, bermell, dolènt. *Adjetivo, adjunto*. Adjectivum nomen. *Adjectif*. Addiettivo.

ADJORNAR. v. a. ant. Senyalar dia. *Señalar ó fijar dia*. Diem dicere, indicere. *Ajourner*. Citare.

ADJORNAT, DA. p. p. de ADJORNAR. *Señalado, fijado*.

ADJUDICACIÓ. s. f. L'acció y efècte de adjudicar. *Adjudicacion*. Adjudicatio. *Adjudication*. Aggiudicazione.

ADJUDICAD, DA. p. p. de ADJUDICAR y ADJUDICARSE. *Adjudicado*.

ADJUDICAR. v. a. Declarar en favòr de algú la pertinencia de alguna cosa, lo que regularmènt se fa ab autoritat de jutge, y per lo comú en herencias y particiòns. *Adjudicar*. Adjudicare, addicere. *Adjuger*. Aggiudicare.

ADJUDICARSE. v. r. Apropiarse, aplicarse un á sí matèx alguna cosa. *Adjudicarse*. Sibi arrogare. *S'adjuger*. Arrogarsi.

ADJUNT, TA. adj. Lo que va ó está unid ab alguna cosa. *Adjunto*. Adjunctus. *Ci-joint*. Aggiunto.

ADJUNT. s. m. Lo company que se dòna al notari recusad. *Acompañado*. Adjunctus, comes datus. *Adjoint*. Aggiunto.

ADJUNTS. pl. Los jutges que se dònan per companys al que conex de la causa. *Adjuntos, jueces adjuntos*. Judices adjuncti, comites dati. *Personnes choisies pour aider les juges par ses observations*. Aggiunti.

ADJUTÒR. s. m. AJUDADÒR.

ADJUTORI. s. m. Ajuda, auxili. *Ayuda, auxilio*. Adjutorium, auxilium. *Aide, secours*. Ajuto, soccorso, aita.

ADMES, A. p. p. de ADMÉTRER. *Admitido; aceptado*.

ADMÉTRER. v. a. Rébrer, ó donar entrada. *Admitir*. Admittere, excipere. *Admettre, recevoir*. Ricevere, ammettere.

ADMÉTRER. Acceptar. *Aceptar*. Accipere, admittere. *Accepter*. Accettare, ammettere.

ADMÉTRER. Permétrer ó sufrir, y axí se diu: aquesta causa no ADMET dilació. *Admitir*. Pati. *Permettre*. Soffrire, permettere.

ADMINÍCUL. s. m. Lo que servex oportunamènt de ajuda ó auxili á alguna

cosa, ó intènt. *Adminiculo*. Adminiculum. *Adminicule*. Amminicolo, appoggio.

ADMINISTRACIÓ. s. f. L'acció y efècte de administrar. *Administracion*. Administratio. *Administration*. Amministrazione, maneggio, governo.

ADMINISTRACIÓ. Lo empleo de administradòr. *Administracion*. Administrandi munus. *Administration*. Amministrazione.

ADMINISTRACIÓ. La casa ú oficina ahònt lo administradòr y dependènts ejercexen sòn empleo. *Administracion*. Administrationis officina. *Administration*. Amministrazione.

ADMINISTRAD, DA. p. p. de ADMINISTRAR. *Administrado*.

ADMINISTRADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui administra. *Administrador*. Administrator. *Administrateur*. Amministratore.

ADMINISTRAR. v. a. Gobernar ó cuidar alguna cosa, com la hisenda, etc. *Administrar*. Gubernare, administrare. *Administrer*. Amministrare, reggere.

ADMIRABLE. adj. Lo que es digne de admiració. *Admirable*. Admirabilis, admirandus, mirus. *Admirable*. Ammirabile, mirabile.

ADMIRABLEMÈNT. adv. mod. Ab admiració. *Admirablemente*. Mirè, mirabilitèr. *Admirablement*. Mirabilmente.

ADMIRACIÓ. s. f. L'acció y efècte de admirar. *Admiracion*. Admiratio. *Admiration*. Ammirazione, ammiramento.

ADMIRACIÓ. La sorpresa que causa la vista ó consideració de alguna cosa extraordinaria ó inesperada. *Admiracion*. Admiratio. *Étonnement, surprise*. Stupore.

ADMIRACIÓ. *Ortogr*. Nota ab que se figura la admiració en lo escrit. *Admiracion*. Admirationis nota. *Point admiratif*. Ammirativo.

ADMIRAD, DA. p. p. de ADMIRAR. *Admirado*.

ADMIRADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui admira. *Admirador*. Admirator, admiratrix. *Admirateur*. Ammiratore.

ADMIRALL. s. m. ant. ALMIRANT.

ADMIRAR. v. a. Causar admiració. *Admirar*. Admirationem movere, inferre. *Étonner, émerveiller*. Sbalordire, sbigottire.

ADMIRAR. Mirar alguna cosa ab admiració. Se usa també com recíproc. *Admirar*. Mirari. *Admirer*. Ammirare.

ADMIRATIU. s. m. ADMIRACIÓ, en la accepció de nota ab que se figura, etc.

ADMISIBLE. adj. Lo que es digne de ser admes. *Admisible*. Acceptabilis, admitti dignus. *Admissible*. Ammissibile, ricevevole.

ADMISSIÓ. s. f. L'acció y efècte de admétrer. *Admision*. Receptio. *Admission*. Ammissione, ricevimento.

ADMONICIÓ. s. f. Advertencia, avis, amonestació. *Admonicion*. Animadversio, admonitio. *Admonition*. Monizione, ammonimento.

ADMONICIÓ. ant. AMONESTACIÓ, en la segòna accepció.

ADÒB. s. m. Reparo, remèndo, ó composició de alguna cosa. *Adobo*. Refectio, reparatio. *Raccomodage, réparation*. Racconciamento, racconciatura.

ADÒB. Amanimènt de las viandas. *Condimento, guiso, adobo*. Condimentum. *Daube*. Condimento.

ADÒB. La mescla de varios ingrediènts que se fa per assahonar las pèlls. *Adobo*. Mixtura quædam pellibus macerandis. *Melange, préparation de différentes choses pour le tannage*. Conciatura.

ADÒB. *Agr*. Los fèms y cualsevol altra cosa ab que se engrèxan las terras á fi de que produescan mès. *Abono*. Fimus, stercus, lætamen. *Fumier, engrais de végétaux en putréfaction dont on amende la terre*. Concime, letamajo.

ADÒBAD, DA. p. p. de ADÒBAR y ADÒBARSE. *Remendado, aderezado; mejorado; adobado; abonado; trastejado*.

ADOBADÒR DE CUIROS. s. m. ASSAHONADÒR.

ADÒBADURA. s. f. ant. ASSAHONAMÈNT, per l'acció y efècte de assahonar.

ADÒBAMITJAS. s. m. Lo qui compon ó repara tòta classe de mitjas. *Calcetero*. Tibialium refector, tibialia reficiens. *Ravaudeur*. Conciacalzette, rappezzatore.

ADÒBAR. v. a. Compóndrer, reparar alguna cosa que está espatllada. *Remendar, aderezar*. Reficere, sarcire, reconcinnare. *Rapiécer, rapetasser*. Rappezzare, rabberciare.

ADÒBAR. ant. ADORNAR.

ADÒBAR. Compóndrer, aliviar, millorar al malalt. Se usa també com recíproc. *Mejorar*. Ægrotum reficere, resarcire.

Se rétablir. Ristabilirsi, ristorarsi.

ADÒBAR. Assahonar las pèlls. *Adobar.* Pelles subigere, macerare. *Tanner, affaster.* Conciare.

ADÒBAR. *Agr.* Femar, engrexar las terras. *Abonar.* Agros stercorare, lætificare. *Engraisser, amender.* Concimare, letamare.

ADÒBAR. Reparar, compóndrer las teuladas posand teulas novas en lloc de las trencadas. *Trastejar.* Tecta sarcire. *Recouvrir un toit.* Rifare un tetto, un coperto.

ADÒBARSE. v. r. Adquirir algun aumènt ó perfecció. *Mejorarse.* Meliorescere, in melius mutari. *Accroître, augmenter, parvenir à un poste plus considérable.* Ammeliorarsi.

ADÒBARSE. Posarse mès benigne lo tèmps. *Mejorarse.* Meliorescere. *Se mettre au beau.* Raddolcirsi, rassereuarsi.

ADÒBERIA. s. f. Lo lloc ú oficina ahònt se assahònan las pèlls ó cuiros. *Tenería, curtiduría.* Coriaria officina. *Tannerie.* Concia.

ADOCTRINAD, DA. p. p. de ADOCTRINAR. *Doctrinado, adoctrinado.*

ADOCTRINAR. v. a. Ensenyar, donar instrucció á algú. *Doctrinar, adoctrinar.* Docere, instituere. *Enseigner, endoctriner.* Addottrinare, ammaestrare.

ADÒJO. adv. mod. fam. Ab mòlta abundancia. *Á boca de costal, aporrillo, á pote.* Abundè, affatim. *Abondamment, à foison.* A bizzeffe.

ADÓLCIR. v. a. ant. ENDOLSIR.

ADOLCIT, DA. p. p. de ADOLCIR.

ADOLECÈNT. s. m. ant. Fadrí, jòve. *Adolescente.* Adolescens. *Adolescent.* Adolescente, giovinetto.

ADOLESCENCIA. s. f. La edat dèsde catòrse fins á vint y cinc anys. *Adolescencia.* Adolescentia. *Adolescence.* Adolescenza, giovinezza.

ADOLÉXER. v. n. Patir de algun mal habitual. *Adolecer.* Ægrotare. *Être malade, indisposé.* Infermarsi, essere travagliato, tener l' anima co' denti, aver poca sanità.

ADOLÉXER. met. Parland dels afèctes ó passiòns, es estar subjècte á èllas. *Adolecer.* Aliquo animi affectu laborare. *Être en butte à quelque passion violente.* Soffrire, soggiacer a qualche passione.

ADOLORID, DA. adj. Afligid, ple de dolor y de angustia. *Dolorido, adolorido.* Dolore affectus. *Triste, affligé.* Mesto, afflitto, appenato.

ADOLORID. Lo qui patex dolor en alguna part ó mèmbre del cos. *Dolorido, doliente.* Dolens. *Souffrant, malade.* Penante, infermo, ammalazzato.

ADOLSAR. v. a. ant. ENDOLSIR.

ADOLSAT, DA. p. p. de ADOLSAR.

ADOLZAR. v. a. ant. ENDOLSIR.

ADOLZAT, DA. p. p. de ADOLZAR.

ADOMAR. v. a. ant. DOMAR.

ADOMAT, DA. p. p. de ADOMAR.

ADONAD, DA. p. p. de ADONARSE. *Advertido, reparado.*

ADONARSE. v. r. Advertir, reparar alguna cosa. *Advertir, reparar, echar de ver.* Animadvertere, perspicere. *Remarquer, s'apercevoir.* Avvedersi, accorgersi.

ADONARSE. territ. Tenir còmpte, atèndrer á alguna cosa ó tenir cuidado de èlla. *Tener cuenta.* Incumbere in rem, rei animum intendere. *Faire attention à quelque chose.* Badare, attendere.

ADONCHS. adv. t. ant. Á LAS HORAS.

ADÓNIC. adj. *Poét.* Se aplica á una especie de vers que consta de un dáctil y un espondeu, y se usa al fi de cada estrofa de versos sáfics. *Adónico, adonio.* Adonicus, adonium. *Adonien, adonique.* Adonico.

ADÓNIS. s. m. Nom pres de la mitología, que per comparació se aplica al noy ó jòve bonic y bèn dispost. *Adónis.* Adonis, pulcherrimus. *Adonis.* Adonide.

ADOPCIÓ. s. f. L'acció y efècte de adoptar. *Adopcion.* Adoptio. *Adoption.* Adozione, adottazione, adottamento.

ADOPTAD, DA. p. p. de ADOPTAR. *Adoptado.*

ADOPTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui adòpta. *Adoptador.* Adoptator. *Celui qui adopte.* Adottatore, che adotta.

ADOPTAR. v. a. Afillar. *Adoptar.* Adoptare. *Adopter.* Adottare.

ADOPTAR. met. Rébrer, admétrer alguna opinió, parer ó doctrina, aprobandla ó seguindla. *Adoptar.* Admittere, sequi. *Adopter.* Approvare.

ADOPTIU, VA. adj. que se aplica al fill que lo es per adopció. *Adoptivo.* Adoptivus. *Adoptif.* Adottivo, che attiene per adozione.

ADORABLE. adj. Lo que es digne de ser adorad. *Adorable.* Adorabilis. *Adora-*

lle. Adorabile, degno d' adorazione.

ADORACIÓ. s. f. L'acció y efècte de adorar. *Adoracion*. Adoratio, cultus, veneratio. *Adoration*. Adorazione, adoramento.

ADORAD, DA. p. p. de ADORAR. *Adorado*.

ADORADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui adòra. *Adorador*. Adorator, cultor. *Adorateur*. Adoratore, che adora.

ADORAR. v. a. Honrar y reverenciar ab culto sagrad ó religiòs; lo que principal y propiamènt se deu no mès á Dèu. *Adorar*. Adorare. *Adorer*. Adorare, riverire, onorare.

ADORAR. met. Amar en extrèm. *Adorar*. Adamare, ardère. *Adorer*. Adorare.

ADORAR. Besar la ma al papa en senyal de reconéxerlo per llegítim successòr de sant Père. *Adorar*. Adorare. *Adorer*. Adorare.

ADORATORI. s. m. Nom que los espanyols donaren als tèmples en que los indis adoraban als ídols. *Adoratorio*. Idolorum fanum. *Nom que les espagnols de l'Amérique donnait aux temples des idoles*. Tempio o chiesa degl' idoli.

ADORMID, DA. p. p. de ADORMIR y ADORMIRSE. *Endormecido; dormido; envarado*.

DESPERTAR ALS ADORMIDS. fr. Suscitar especies ab que algú se mou á fèr ó dir lo que no se pensaba. *Despertar á quien duerme*. Dormientem excitare, expergefacere. *Éveiller le chat qui dort*. Stuzzicare il vespajo, svegliare il can che dorme.

MITJ ADORMID. mod. adv. ab que se denota que algú fa alguna cosa no enteramènt despert. *Entre sueños; á duerme y vela, ó entre duerme y vela, semidormido*. Dormitando. *En songe, en dormant*. In sogno, in visione.

ADORMIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de ADORMIR y ADORMIRSE. *Adormecimiento*. Torpor. *Assoupissement*. Sopore, sonnolenza, cascaggine, addormentamento.

ADORMIR. v. a. Causar son ó fèr dormir. *Adormecer*. Sopire. *Endormir, assoupir*. Addormentare, addurre, conciliar il sonno, sopire, insonnare.

ADORMIRSE. v. r. Agafar lo son. *Dormirse*. Dormire, somno se dare. *S'endormir, s'assoupir*. Addormirsi, assonnarsi, esser soprappreso dal sonno, legar la giumenta.

ADORMIRSE. Endormiscarse algú, véncerlo la son. *Adormecerse*. Dormitare. *S'endormir, commencer à dormir*. Addormentarsi, lasciarsi vincer dal sonno.

ADORMIRSE. Entorpirse algun mèmbre del cos. *Adormecerse, envararse*. Torpescere, torpore affici. *S'engourdir*. Assiderarsi, agghiadare, aggranchiare.

ADORMIRSE. met. Descuidarse, obrar ab negligencia. *Dormir*. Negligenter agere, rem parùm curare. *Dormir*. Anneghittire, trascurare, lellare.

ADORNAD, DA. p. p. de ADORNAR. *Adornado*.

ADORNADÒR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui adòrna. *Adornador*. Ornator. *Celui qui orne, qui pare, qui embellit*. Adornatore, abbellitore, ornatore.

ADORNAMÈNT. s. m. ant. ADORNO.

ADORNAR. v. a. Hermosejar ab adornos. *Adornar*. Ornare. *Orner, embellir*. Ornare, abbellire, fregiare, arredare, addobbare.

ADORNAR. met. Se diu de las prèndas ó circunstancias que distingexen á alguna persòna. *Adornar*. Ornare. *Orner, douer, partager*. Adornare, arricchire, dotare.

ADORNO. s. m. Lo que servex pera hermosejar á alguna persòna ó cosa. *Adorno*. Ornatus. *Parure, embellissement*. Adornamento, ornamento, abbellimento.

ADORS. adv. mod. ant. DETRAS.

ADOSSAR. v. n. ant. Carregarse al coll ó á las espatllas alguna cosa. *Echarse á cuestas*. Tergo, humeris imponere. *Endosser, mettre sur son dos; se charger d'une chose*. Addossarsi.

ADOTSENAD, DA. p. p. de ADOTSENAR. *Adocenado*.

ADOTSENAD. adj. Se aplica á lo que es comú, ó de quen hi ha abundancia, com poeta ADOTSENAD. *Adocenado*. Communis, vulgaris. *Ordinaire, commun, à la douzaine: par exemple, poète à la douzaine*. Da dozzina, dozzinale.

ADOTSENAR. v. a. posar per dotsenas y ab separació alguns géneros ó mercaderías. *Adocenar*. Merces in duodenarios fasces distributas reponere. *Ranger par douzaines*. Collocare, assettare in dozzine.

ADOTSENAR. Compéndrer ó confóndrer á algú entre gènt de inferiòr calitat. *Ado-*

eenar. Vulgo adnumerare, adscribere. *Ranger quelqu'un parmi des gens peu considérés: compter à la douzaine*. Credere qualcheduno messo in dozzina.

ADQUIRID, DA. p. p. de ADQUIRIR. *Adquirido.*

ADQUIRIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui adquirex. *Adquiridor.* Acquisitor. *Acquéreur.* Acquistatore.

ADQUIRIR. v. a. Alcansar, guanyar, conseguir. *Adquirir.* Acquirere. *Acquérir, gagner.* Acquistare, guadagnare, ottenere, far acquisto.

ADQUISICIÓ. s. f. L'acció y efècte de adquirir. *Adquisicion.* Acquisitio. *Acquisition.* Acquisto, conseguimento.

ADQUISIT, DA. p. p. ant. de ADQUIRIR.

ADRASSANA. s. f. Lloc á la bora del mar ahònt se fabrican, reparan y conservan los bucs, y se guardan las municiòns, máquinas de guerra y demès cosas necessarias per equiparlos. *Arsenal, atarazana.* Navale, vel navalia. *Arsenal.* Arsenale, arsanale, arzanale, armamentario.

ADREDES. adv. mod. ant. ADRETAS.

ADREG. adj. ant. DÈSTRE.

ADREITAMÈNT. adv. mod. ant. RECTAMÈNT Ó JUSTAMÈNT.

ADRÈS. s. m. Adòrno de or, plata ó pedrería de que usan las donas, y se compon de collaret, arracadas, manillas, etc. *Aderezo.* Ornamentum muliebre. *Assortiment, garniture de diamans, de perles, etc.* Guarnizione di diamanti, monile, vezzo.

ADRÈS DE CABALL. La manta, las tapafondas y demès arreus que se posan al caball per adornarlo y gobernarlo. *Aderezo de caballo, jaez.* Phaleræ. *Harnois de cheval.* Bardatura, fornimento d' un cavallo da sella.

ADRÈS DE CASA. ant. PARAMÈNT DE CASA.

ADRESSAD, DA. p. p. de ADRESSAR. *Enderezado; levantado; jaharrado.*

ADRESSAMÈNT. s. m. ant. L'acció de adressar ó posar dret lo que está tort. *Enderezamiento.* Directio. *Redressement.* Dirizzamento.

ADRESSAR. v. a. Posar dret lo que está tort. Se usa també com recíproc. *Enderezar.* Rectum reddere. *Redresser.* Dirizzare, addirizzare.

ADRESSAR. ant. ENCAMINÀR.

ADRESSAR. Axecar, alsar lo caigud ó estes en terra. *Levantar.* Erigere. *Lever, dresser.* Alzare, levar su.

ADRESSAR. met. Arreglar, redressar ó reformar. *Enderezar.* Rectè disponere. *Redresser.* Rimettere.

ADRESSAR. Aplanar ó igualar lo mestre de casas la pared, disposandla per emblancarla. *Jaharrar.* Parietem æquare, gypsare. *Crépir une muraille avec du plâtre.* Ingessare.

ADRETAS. adv. mod. Expressamènt, de propósit. *Adrede, adredemente.* Consultò deditâ operâ. *Exprès, à dessein.* Espressamente, a posta.

ADRIÁTIC. adj. que se aplica al mar ó gòlfo de Venecia. Se usa també com substantiu. *Adriático.* Adriaticum mare, Adria. *Adriatique: on le dit de la mer et du golfe de Venise.* Adriatico: dicesi del mare e del golfo di Venezia.

ADRISSAD, DA. p. p. de ADRISSAR. *Adrizado.*

ADRISSAR. v. a *Ndut.* Adressar, alsar un barco que está tombad. *Adrizar.* Erigere, sublevare. *Redresser.* Raddrizzare.

ADROGUÈR. s. m. Lo qui ven drogas. *Droguero, especiero, confitero.* Aromatarius, aromatum propola, aromatopola. *Droguiste, confiseur.* Droghiere, confettiere.

ADROGUÈRÍA. s. f. ant. Botiga de adroguèr. *Droguería, especería, especiería.* Aromatum taberna. *Droguerie, confiserie.* Drogheria.

ADSEMBLA. s. f. ant. Mula ó matxo de cárrega. *Acémila.* Jumentum. *Sommier, bête de somme.* Somiere, giumento.

ADSEMBLAR. adj. ant. Lo que pertany á l'adsembla, ó al adsemblèr. *Acemilar.* Jumentarius. *Qui appartient à la bête de somme, ou à celui qui la conduit.* Appartenente al somiere o mulattiere.

ADSEMBLÈR. s. m. ant. Lo qui cuidaba ó tiraba per lo ronsal á las adsemblas. *Acemilero.* Mulio. *Muletier.* Mulattiere, giumenticre.

ADUANA. s. f. La oficina pública ahònt se registran los géneros y mercaderías, y se cobran los drets que se pagan per èlls. *Aduana.* Ædes publicæ vectigalibus exigendis. *Douane.* Dogana.

ADULACIÓ. s. f. L'acció y efècte de adular. *Adulacion.* Adulatio, assentatio. *Adulation.* Adulazione, lusinga.

ADULAD, DA. p. p. de ADULAR. *Adulado.*

ADULADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui adula. *Adulador, lavacaras, quitapelillos.* Adulator, assentator. *Adulateur, cajoleur, flagorneur.* Adulatore, lusinghiere.

ADULAR. v. a. Dir ó fèr ab estudi lo que se creu que pod agradar á algú. *Adular.* Adulari, blandiri, assentari. *Aduler.* Lusingare.

ADULATORI, RIA. adj. Lo que adula. *Adulatorio.* Adulatorius. *Adulatif, flatteur.* Lusinghiere.

ADULCIDURA. s. f. ant. L'acció y efècte de adulcir ó endolsir. *Endulzadura.* Dulcoratio. *Adoucissement, l'action d'adoucir.* Addolcimento.

ADULCIR. v. a. ant. ENDOLSIR.

ADULCIT, DA. p. p. de ADULCIR.

ADULT, TA. adj. Lo qui està en la edat de la adolescencia. *Adulto.* Adultus. *Adulte.* Adulto.

ADULTER. s. m. ant. ADÚLTERO.

ADULTERACIÓ. s. f. L'acció y efècte de adulterar. *Adulteracion, sofisticacion.* Adulteratio, falsatió. *Adultération.* Adulteramento.

ADULTERAD, DA. p. p. de ADULTERAR. *Adulterado, sofisticado.*

ADULTERADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui adultèra ó falsifica. *Adulterador.* Adulterator. *Celui qui adultère, altère, falsifie.* Falsificatore.

ADULTERAR. v. n. Cométrer adulteri. *Adulterar.* Adulterare, mœchari. *Adultérer.* Adulterare.

ADULTERAR. v. a. met. Viciar, falsificar alguna cosa. *Adulterar, sofisticar.* Falsare, corrumpere, adulterare. *Adultérer, falsifier.* Adulterare, falsificare.

ADULTERÍ. s. m. Lo acte carnal de home ab dona essend cualsevol dels dòs casad. *Adulterio.* Adulterium. *Adultère.* Adulterio.

ADULTERÍ, NA. adj. Lo que proceex de adulteri, ó lo pertanyènt á èll. *Adulterino, hornecino.* Adulterinus. *Adultérin.* Adulterino.

ADÚLTERO, RA. adj. que se aplica al que comet adulteri. Se usa també com substantiu en las dòs terminaciòns. *Adúltero.* Adulter. *Adultère.* Adultero.

ADURIR. v. a. ant. CREMAR.

ADURIT, DA. p. p. de ADURIR.

ADURMENTAD, DA. adj. ant. Adormid. *Adormecido.* Sopitus. *Endormi.* Addormentato.

ADUST, TA. adj. que se aplica al subgècte de geni melancólic y aspre. *Adusto.* Tetricus, asper. *Chagrin, sombre.* Tristo, maninconioso, cupo, mesto.

ADUSTIÓ. s. f. ant. L'acció y efècte de cremar. *Adustion.* Adustio. *Adustion.* Adustione, infiammazione.

ADUSTIU, VA. adj. ant. Lo que tè virtut de cremar. *Adustivo.* Ustivus. *Adurent, combustible; qui a la vertu de brûler.* Adustivo, che ha facoltà d'inaridire.

ADVENEDIS, SA. adj. Se diu per menyspreu de cualsevol que ve de fora á establirse en algun pais ó poble sèns empleo ú ofici. *Advenedizo.* Exter, extraneus. *Il se dit d'un étranger sans aveu, sans emploi, sans profession.* Avventuriere.

ADVENEDIS. ESTRANGÈR.

ADVENIDÈR, RA. adj. ant. ESTRANGÈR.

ADVENIMÈNT. s. m. VINGUDA.

ADVENIMÈNT. Elevació, exaltació de algú á una gran dignitat, com al trono, etc. *Advenimiento.* Ad insiguem aut supremam dignitatem adventus. *Exaltation, élévation.* Esaltazione.

ADVÈNT. s. m. Lo tèmps sant que celèbra la Iglesia dèsdel diumènge primer dels cuatre que preceexen á Nadal fins á la vigilia de aquesta fèsta. *Adviento.* Adventus. *L'avent.* L'avvento.

ADVENTICI, CIA. adj. Lo que es estrany ó sobrevé, á diferencia de lo que es natural y propi. *Adventicio.* Adventitius. *Adventice, adventif.* Avventizio.

ADVERACIÓ. s. f. for. L'acció y efècte de adverar. *Adveracion.* Asseveratio. *L'action d'assurer, d'affirmer.* Asseverazione.

ADVERAD, DA. p. p. de ADVERAR. *Adverado.*

ADVERAR. v. a. for. Certificar, assegurar, donar per certa alguna cosa. *Adverar.* Asseverare. *Certifier, assurer.* Assestare, assicurare.

ADVERAR. ant. AVARAR.

ADVERBI. s. m. *Gram.* Una de las parts de la oració que se junta al verb pera restringir, modificar, y determinar la sèva significació. *Adverbio.* Adverbium. *Adverbe.* Avverbio.

ADVERBIAL. adj. *Gram.* Lo que pertany al adverbi. *Adverbial.* Ad adver-

bium pertinens. *Adverbial.* Avverbiale.

ADVERBIALMÈNT. adv. mod. *Gram.* Á modo de adverbi, ó com adverbi. *Adverbialmente.* Adverbialiter. *Adverbialement.* Avverbialmente, a maniera d'avverbio.

ADVERS, SA. adj. Lo que es contrari ó desgraciad. *Adverso.* Adversus, contrarius. *Advers, contraire.* Avverso, contrario, sfortunato.

ADVERSAMÈNT. adv. mod. En contrari ó desgraciadamènt. *Adversamente.* Adversè. *D'une manière contraire, adverse: contradictoirement.* Sciaguratamente, avversamente, con avversità, malavventurosamente.

ADVERSARI. s. m. Contrari ó enemig. *Adversario.* Adversarius, contrarius. *Adversaire.* Avversario.

ADVERSATIU, VA. adj. *Gram.* Comunamènt se usa en la terminació femenina, y se aplica á aquellas partículas que exprèssan alguna oposició y contrarietat èntre lo que se ha dit y lo que se va á dir. *Adversativo.* Particulæ adversativæ. *Adversatif.* Avversativo.

ADVERSITAT. s. f. Succès advers ó contrari. *Adversidad.* Adversitas. *Adversité, accident fâcheux.* Avversità.

ADVERTENCIA. s. f. L'acció y efècte de advertir. *Advertencia, advertimiento.* Monitum, documentum. *Avertissement.* Avvertimento.

ADVERTID, DA. p. p. de ADVERTIR. *Advertido.*

ADVERTID. adj. Expert, discrèt, capas. *Advertido.* Expertus, solers. *Avisé, clairvoyant.* Prudente, cauto, savio.

ADVERTID. Previngud ó avisad pera que cuand algú li parle puga respóndrerli, ó no crega lo que li diga. *Orejeado.* Præmonitus, dictis præoccupatus. *Averti, instruit d'avance.* Avvertito.

ADVERTIDAMÈNT. adv. mod. Ab advertencia. *Advertidamente.* Meditatè, scienter. *Avec attention, à dessein, sciemment.* Scientemente.

ADVERTIR. v. a. Adonarse, reparar ó counéxer alguna cosa. *Advertir.* Animadvertere. *Remarquer, s'apercevoir.* Avvedersi, accorgersi.

ADVERTIR. Prevenir, avisar, aconsellar. *Advertir.* Admonere, suadere. *Avertir, prévenir.* Avvertire, avvisare.

ADVOCACIA. s. f. La professió y exercici de advocar. *Abogacía.* Causarum patrocinium, causídici munus. *Plaidoirie.* Piato.

ADVOCACIÓ. s. f. ant. ADVOCACÍA.

ADVOCAD, DA. p. p. de ADVOCAR. *Abogado.*

ADVOCAD. s. m. Lo professòr de jurisprudencia, que ab títol llegítim defensa en judici per escrit ó de paraula. *Abogado.* Causarum patronus. *Avocat.* Avvocato, giuriseonsulto.

ADVOCAD. met. Intercessòr, medianèr, patró. *Abogado.* Protector, patronus. *Avocat, intercesseur.* Avvocato, protettore, intercessore.

ADVOCADA. s. f. Intercessòra, medianèra, patròna. *Abogada.* Deprecatrix, patrona. *Avocate, médiatrice.* Mediatrice.

ADVOCAR. v. n. Defensar en judici per escrit ó de paraula. *Abogar.* Alicujus causam agere. *Défendre en justice, de vive voix ou par écrit.* Avvocare.

ADVOCAR. met. Intercedir, parlar á favor de algú. *Abogar.* Pro aliquo deprecari. *Intercéder: parler, prier, solliciter pour quelqu'un.* Intercedere.

ADZABARA. s. f. Planta que trau desde l'arrel un cono punxagud, compost de fullas enrotlladas unas sòbre altras, que successivamènt se desplegan, y tènen la figura de tascó, puntagudas, acanaladas, ab punxas en sa extremitat y boras, mòlt crassas, de colòr verd clar de tres á cuatre peus de llarg, y plenas de fibras llargas, fortas y blancas de las cuals sèn fa lo fil anomenad pita. Al cap de deu ó dotse anys nax del cèntro de las fullas un trònc que arriba tenir dòtse ó çatòrse palms de alsada anomenad arbre de adzabara, ó etsabara, lo cual trau en sa extremitat unas flors blancas; y en aquell matèx any mor la planta. *Pita.* Agave americana. *Pite, aloës-pite: plante dont on tire du fil.* Aloè.

ADZÀBELLA. s. f. ant. GAYETA.

ADZABEJA. s. f. ant. GAYETA.

ADZARÍ. s. m. ant. Hèrba. ÁSARO.

ADZEMBLE. s. f. ant. ADSEMBLA.

ADZEMBLER. s. m. ant. ADSEMBLÈR.

ADZUR. s. m. ant. BLAU DE CEL.

AE.

AEANANT y AENANT. adv. t. ant. En avant. *En adelante.* Deinceps, in post

rum. *Désormais*. D' or innanzi, in avvenire.

AER. s. m. ant. AIRE.

AÉREO, REA. adj. Lo que se compon de aire, ó lo que pertany á èll. *Aéreo*. Aërius, vel aërens. *Aérien: qui est d'air, qui appartient à l'air*. Aereo.

AÉREO. met. Lo que es va, fantástic. *Aéreo*. Inanis, vacuus, phantasticus. *Vain, fantastique, chimérique*. Vano, fantastico, chimerico.

AERIFORME. adj. *Quím*. Se diu de las substancias que tènen la fluides del aire. *Aeriforme*. Aëri similis. *Aériforme: tout ce qui a les propriétés physiques de l'air*. Aeriforme.

AEROMANCIA. s. f. Art de endevinar supersticiosamènt per los senyals è impressiòns del aire. *Aeromancia*. Divinatio ex eis, quæ in aëre observantur. *Aéromancie*. Aerimanzia.

AEROMÁNTIC. s. m. Lo qui profèssa la aeromancia. *Aeromántico*. Aeromanticus. *Aéromantique*. Aerimante.

AERÓMETRO. s. m. Instrumènt que serveix pera conéxer los graus de condensació ó rarefacció del aire. *Aerómetro*. Instrumentum aëris densitati dimetiendæ. *Aéromètre*. Aerometro.

AEROSTÁTIC, CA. adj. que se aplica al globo ple de un flúido mès llèuger que lo aire, y que per aquesta rahó se eleva en la atmósfera. *Aereostático*, *aerostático*. Globus fluido plenus, qui hac de causa alta petit. *Aérostatique*. Aerostatico.

AF.

AFABILITAT. s. f. Suavitat, dulsura, agrado en la conversació y tracte. *Afabilidad*. Affabilitas. *Affabilité, civilité, abord facile: manière douce et honnête de parler aux gens, de les recevoir*. Affabilità.

AFABILÍSSIM, MA. adj. sup. de AFABLE. *Afabilísimo*. Valdè affabilis. *Très-affable, doux*. Affabilissimo.

AFABLE. adj. Suau, dòls, agradable en la conversació y tracte. *Afable*. Affabilis, gratus. *Affable, liant, doux, agréable*. Affabile.

AFABLEMÈNT. adv. mod. Ab afabilitat. *Afablemente*. Affabiliter. *Affablement, civilement, d'une manière affable*. Affabilmente, civilmente, cortesemente.

AFADÍGAD, DA. p. p. de AFADIGAR. *Fatigado*.

AFADIGADAMÈNT. adv. mod. Ab fatiga. *Fatigadamente, fatigosamente*. Ægrè, molestè, difficulter. *D'une manière fatigante, avec peine, avec difficulté; péniblement, difficilement*. Faticosamente, penosamente, difficilmente.

AFADIGADÍSSIM, MA. adj. sup. de AFADIGAD. *Fatigadísimo*. Valdè defatigatus. *Très-fatigué, las, lassé*. Molto stanco, faticato.

AFADIGAR. v. a. Causar fatiga. Se usa també com recíproc. *Fatigar*. Defatigare, fatigare. *Fatiguer, lasser, harceler, harasser*. Stancare, fiaccare.

AFAENAT, DA. adj. ant. AFEINAD.

AFAENAMÈNT. s. m. ant. TAREA.

AFAIRE. s. m. ant. NEGOCI y QUEFÈR.

AFAITAD, DA. p. p. de AFAITAR.

AFAITAD. adj. vulg. Fèt, acostumad á alguna cosa. *Hecho, acostumbrado*. Assuetus. *Accoutumé*. Avvezzo.

AFAITAR. v. a. AFEITAR.

AFALACH. s. m. ant. AFALEG.

AFALEG. s. m. Demostració de amòr y carinyo per medi de acciòns ó paraulas. *Halago, popamiento*. Blanditiæ, blandimentum. *Caresse*. Carezzamento.

AFALEGAD, DA. p. p. de AFALEGAR. *Halagado*.

AFALEGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui afalega. *Halagador*. Blandiens. *Celui qui caresse*. Carezzante, carezzevole.

AFALEGAR. v. a. Donar á algú mostras de amòr y carinyo per medi de acciòns ó paraulas. *Halagar, popar*. Blandiri, mulcere, palpari. *Caresser, amadouer, mitonner, amignarder, amignoter, dorloter, cajoler, mijoter*. Carezzare, accarezzare.

AFAMAD, DA. p. p. de AFAMAR. *Hambreado*.

AFAMAD. adj. Se diu del subgècte que tè fam. *Hambriento, famélico*. Famelicus, esuriens. *Affamé, famélique*. Affamato. famelico.

AFAMAD. Se aplica á la persòna que continuamènt mostra tenir fam. *Hambron*. Esurio. *Famélique, qui a toujours faim*. Famelico.

AFAMAD. Desitjòs; y axí se diu: estic AFAMAD de véurer á fulano, de anar á sarau, etc. *Deseoso, hambriento*. Cupidus, avidus. *Avide, désireux*. Avido, cupido.

AFAMAD. Famòs. *Afamado, mentado, renombrado.* Famosus. *Renommé, fameux, célèbre.* Famoso, rinomato, celebre.

AFAMAR. v. a. Fèr patir fam á algú, impedindli la provisió de víurers. *Hambrear.* Fame obstingere. *Affamer, faire souffrir la faim.* Affamare.

AFAMAR. ant. Fèr venir gana de menjar, obrir lo apetit. *Abrir las ganas de comer.* Cibi appetentiam excitare. *Ragoûter, faire reprendre son appétit ordinaire.* Aguzzar l' appetito, invogliar a mangiare.

AFANAD, DA. p. p. de AFANAR. *Hurtado.*

AFANAR. v. n. ant. AFANYARSE, en la accepció de afadigarse en algun traball, etc.

AFANAR. v. a. territ. Robar. *Hurtar.* Furari, surripere. *Voler, dérober.* Rubare, involare, torre.

AFANGAR. v. a. ant. ENFANGAR.

AFANGAT, DA. p. p. de AFANGAR.

AFANNOS, A. adj. ant. AFANYÒS.

AFANY. s. m. Lo traball desmasiad, sollicitut ó diligencia que causa congòxa. *Afan.* Anxietas, labor improbus. *Sollicitude, anxiété, fatigue, travail corporel excessif.* Sollecitudine, affanno.

AFANYAD, DA. p. p. de AFANYAR y AFANYARSE. *Afanado.*

AFANYAR. v. a. Guanyar ab gran traball. *Ganar con afan.* Anxii laboris pretium mereri. *Gagner ou acquérir quelque chose après avoir travaillé avec excès.* Guadagnar a fatica, o durando una fatica da cani: durar fatica grandissima.

AFANYARSE. v. r. Afadigarse en algun traball, sol-licitut ó diligencia. *Afanarse.* Anxiari, defatigari. *Se fatiguer, avoir bien de la peine en faisant quelque chose.* Affaticarsi.

AFANYARSE. Despatxar, enllestirse. *Menear las manos, darse prisa.* Properare, sedulò laborare. *Se hâter.* Affrettarsi.

AFANYÒS, A. adj. Lo que es mòlt penòs ó traballòs. *Afanoso.* Ærumnosus, sollicitus, angore plenus. *Pénible, fatigant, laborieux.* Penoso, faticoso, arduo.

AFARDELLAD, DA. p. p. de AFARDELLAR. *Arrebujado.*

AFARDELLAR. v. a. Agafar malamènt y sèns òrde alguna cosa flexible, com la roba, tela, etc. *Arrebujar.* Confusè miscere, colligere. *Chiffonner, triper, mettre en désordre, en parlant du linge, des etoffes, etc.* Spiegazzare, sciupare, conciar male.

AFARMANSAR. v. a. ant. Fèr FIANSA.

AFARMANSAT, DA. p. p. de AFARMANSAR.

AFARTAD, DA. p. p. de AFARTAR. *Hartado.*

AFARTAMÈNT. s. m. ant. La replecić que resulta de mènjar massa. *Hartazgo, hartura, tupa.* Saturitas, saturatio, satietas, cibi repletio. *Rassasiement, satiété.* Sazietà.

AFARTAR. v. a. Satisfèr, saciar lo apeti de mènjar ó béurer. Se usa també con recíproc. *Hartar.* Satiare. *Rassasier souler.* Saziare, satollare, sfamare.

AFARTAR. met. Satisfèr lo gust ó desitj d alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Hartar.* Desideria explere. *Rassasier: satisfaire emplement un besoin quelconque.* Stuccare.

AFARTAR. met. Ab alguns noms y la preposició *de* significa donar copia ó multitut de lo que exprèssan los noms ab que se junta; y axí se diu: AFARTAR á algú de cops, de bastonadas, etc *Hartar.* Saturare, implere, afficere *Joint à un nom substantif précédé de la préposition de, il en prend la signification; par exemple:* afartar de bastonadas, *bâtonner.* Questo verbo esprime la significazione spiegata dal nome che vien dopo la preposizione *de* come: *afartar de bastonadas,* bastonare; *afartar de bofetadas,* schiaffeggiare; *afartar de cops de vimats,* svincigliare.

AFATXAD, DA. p. p. de AFATXAR. *Aburrido.*

AFATXAR. v. a. territ. Molestar, cansar fastiguejar á algú. *Fastidiar, aburrir* Molestiam gravem alicui creare. *Ennuyer, fâcher.* Infastidire, seccare, recar noja e fastidio, fastidiare.

AFAVORID, DA. p. p. de AFAVORIR. *Favorecido.*

AFAVORIDÒR, RA. s. m. y f. La persòna que afavorex. *Favorecedor, fautor.* Fautor, adjutor. *Celui qui favorise qui protége: protecteur.* Favoritore fautore, favoreggiatore.

AFAVORIR. v. a. Ajudar, amparar, socórrer á algú. *Favorecer.* Favere, adjuvare. *Favoriser, aider, protéger, appuyer, porter secours, assister.* Proteggere, ajutare, soccorrere.

AFAVORIR. Fèr algun favòr. *Favorecer.* Munere, gratia, favore donare. *Obliger, servir, rendre service, bien faire.* Favorire, favorare, favoreggiare, far grazia.

AFAYT. s. m. ant. AFEIT.

AFAITAMÈNT. s. m. ant. AFEIT.

AFEAD, DA. p. p. de AFEAR. *Afeado.*

AFEAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de afear. *Deformacion.* Deformatio. *Enlaidissement.* Bruttamento, disformamento.

AFEAR. v. a. Fèr tornar llètj. *Afear.* Fœdare, deturpare. *Enlaider, défigurer, déformer, rendre difforme, déparer, contrefaire, rendre laid.* Disformare, bruttare, imbrattare.

AFEAR. met. Tatxar, vituperar. *Afear.* Vituperare. *Blâmer, dénigrer, censurer, critiquer.* Diffamare, screditare, offendere, macchiare.

AFEBLIR. v. a. ant. ENFLAQUIR y DEBILITAR.

AFEBLIT, DA. p. p. de AFEBLIR.

AFECTACIÓ. s. f. L'acció y efècte de afectar. *Afectacion.* Affectatio. *Affectation.* Affettazione, artifizio, cura soverchia, studio.

AFECTAD, DA. p. p. de AFECTAR. *Afectado.*

AFECTAD. adj. Lo qui afècta ó presum. *Afectado, repulgado.* Exquisitus nimis. *Affecté, maniéré, pincé, précieux, contraint.* Affettato, pizzicato, svenevole, lezioso.

AFECTADAMÈNT. adv. mod. Ab afectació. *Afectadamente.* Affectatò, affectatè. *Avec affectation.* Affettatamente, con soverchia squisitezza, con affettazione.

AFECTAR. v. a. Posar desmasiad estudi ó cuidado en las paraulas, movimènts y adòrnos, de manèra que se fassan reparables. *Afectar.* Verba, gestum, habitum studiosiùs exquirere. *Affecter: mettre trop de recherche dans ses discours, mouvemens, actions: se parer.* Favellar sul quinci e sul quindi, affettatamente.

AFECTAR. Fingir, com AFECTAR ignorancia, zel de alguna cosa, etc. *Afectar.* Fingere, simulare. *Affecter, feindre.* Fingere, infingere, far vista di.

AFECTAR. Fèr impressió una cosa en altra, causand en èlla alguna alteració. *Afectar.* Afficere, commovere. *Affecter.* Muovere, commuovere, far impressione.

AFÈCTE. s. m. Cualsevol de las passiòns del ánimo, com de odi, ira, etc. *Afecto.* Animi affectio. *Affection, passion.* Affezione, desiderio, calore, brama.

AFÈCTE. Amòr ó carinyo. *Afecto.* Affectus, affectio. *Affection, sentiment, attachement, amour, amitié.* Affetto, benevolenza, affezione, amore.

AFÈCTE. Los mètges dònan aquest nom á algunas dolencias ó malaltías, com afècte de pit. *Afecto.* Affectus capitis, pectoris, etc. *Affecté, affligé.* Affezione.

AFÈCTE. adj. Inclinad á alguna persòna ó cosa. *Afecto.* Benevolens alicui, sive ad aliquam rem pronus, propensus. *Affectionné, attaché, passionné.* Affettuoso, benevolo, cordiale, amorevole.

AFÈCTE. Se aplica á vegadas á las possessiòns ó rèndas que estan subjèctas á alguna cárrega ú obligáció, y axí se diu que una casa está AFÈCTE á un cens de tantas lliuras. *Afecto.* Addictus, obnoxius. *Affecté.* Unito, aggiunto, appiccato.

AFÈCTÍSSIM, MA. adj. sup. de AFÈCTE. *Afectísimo.* Amantissimus, amicitiâ conjunctissimus, valde benevolus. *Très-affectionné.* Attaccatissimo, affettuosissimo.

AFECTUÒS, A. adj. Amoròs, carinyòs. *Afectuoso.* Benevolus, blandus. *Affectueux, touchant, cordial, sentimental.* Affezionato, cordiale, amico, sviscerato.

AFECTUOSAMÈNT. adv. mod. Ab afècte, ab carinyo, ab mòlta benevolencia. *Afectuosamente.* Amantèr, benevolè. *Affectueusement: d'une manière affectueuse, cordiale.* Affettuosamente, amorevolmente, teneramente.

AFECTUOSÍSSIM, MA. adj. sup. de afectuòs. *Afectuosisimo.* Benevolentissimus, amantissimus. *Très-affectueux.* Benevolissimo, amorevolissimo.

AFEGID, DA. p. p. de AFEGIR. *Añadido; juntado, pegado.*

AFEGIDURA. s. f. Lo que se afegex á alguna cosa. *Añadidura.* Additio, appendix. *Addition, augmentation.* Addizione, giunta, aggiunta.

AFEGIDURA. La part ó lloc en que se juntan y unexen dòs ó mès cosas, juntura. *Juntura.* Commissura, junctura. *Joint, jointure, articulation, emboîtement: endroit où deux choses se joignent.* Giun-

tura, congiuntura, commessura, commettitura.

AFEGIMÈNT. s. m. ant. AFEGIDURA.

AFEGIR. v. a. Aumentar, anyadir. *Añadir.* Addere. *Ajouter, joindre, augmenter, agrandir, mettre de plus.* Aggiungere, arrogere, accrescere.

AFEGIR. Unir, juntar unas cosas ab altras. *Juntar, pegar.* Conjungere, jungere. *Joindre, unir; assembler.* Unire, congiungere, appiccare, attaccare.

AFEGIR. Dir mès de lo que realmènt hi ha. *Añadir.* Rei veritati addere. *Amplifier une chose qu'on raconte, une nouvelle qu'on donne.* Accrescere, aumentare, far maggiore, dar accrescimento.

AFEINAD, DA. adj. Ataread, mòlt entregad al traball. *Atareado.* Operæ intentus. *Affairé, embesogné, sujet.* Affaccendato.

AFÉIT. s. m. La mescla de diferènts ingrediènts per pintar lo coll y la cara, de que usan las donas á fi de agradar. *Afeite, jalbegue, ajo, muda.* Fucus, offucia, pigmentum. *Fard.* Belletto, fattibello, liscio.

AFEITAD, DA. p. p. de AFEITAR. *Afeitado, jalbegado.*

AFEITAD. adj. que se aplica al subgècte que está compost ab aféits. *Afeitado.* Fucatus nimis comptus. *Fardé.* Lisciato.

AFEITAD DE POC. Rapad de nou, de poc tèmps. *Barbihecho.* Barbâ recens tonsus. *Ras: qui vient d'être rasé.* Raso di fresco.

AFEITADET, TA. adj. dim. de AFEITAD. *Afeitadillo.* Mediocriter tonsus. *Dimin. de ras ou rasé.* Tutto cincinato, ripulito.

AFEITADÒR. territ. BARBÈR.

AFEITAR v. a. Fèr la barba. *Afeitar.* Tondere barbam. *Raser, faire la barbe, faire le poil.* Radere, far la barba.

AFEITAR. Compóndrer ab aféits á alguna persòna. Se diu particularmènt de las donas, y se usa també com recíproc. *Afeitar, jalbegar.* Pigmentis fucare. *Farder, mettre du fard: donner un faux lustre.* Lisciarsi, imbellettarsi, azzimarsi, imbiaccare.

AFELI. s. m. *Astron.* Lo punt en que un planeta se troba ab sa órbita mès distant del sol. *Afelio.* Aphelios. *Aphélie.* Afelio.

AFEMAD, DA. p. p. de AFEMAR.

AFEMAR. v. a. FEMAR.

AFEMINACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de afeminar y afeminarse. *Afeminacion.* Effeminatio. *Effémination, manière de femme: l'état d'un homme efféminé.* Effeminatezza.

AFEMINAD, DA. p. p. de AFEMINAR. *Afeminado.*

AFEMINAD. adj. que se aplica al subgècte que en sas acciòns ó adòrnos apareix una dona, y també á las matèxas cosas en que tè aquesta semblansa, com cara AFEMINADA. *Afeminado.* Mollis, effeminatus. *Efféminé, amolli par les plaisirs.* Effeminato, delicato, lezioso, morbido, molle, donnesco, femminile.

AFEMINADAMÈNT. adv. mod. Ab afeminació. *Afeminadamente, mugerilmente, femenilmente.* Effeminatè, muliebriter. *Mollement, voluptueusement, d'une manière efféminée.* Effeminatamente, femminilmente, a guisa di femmina.

AFEMINAR. v. a. Debilitar, enflaquir, ó inclinar á algú al geni y acciòns propias de la dona. Se usa també com recíproc. *Afeminar.* Effeminare. *Efféminer.* Effeminare, rilassare, ammollire, ammorbidire, far divenir effeminato.

AFÈR. s. m. NEGOCI y QUEFÈR.

AFÈR. v. a. ant. FÈR.

AFERRAD, DA. p. p. de AFERRAR y AFERRARSE. *Aferrado, inculcado.*

AFERRAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de aferrar. *Aferramiento.* Fortis et valida compressio. *L'action de saisir, de lier, d'attacher.* Pigliamento, il pigliare, afferramento, l'afferrare.

AFERRAR. v. a. Agarrar ó agafar fortamènt. *Aferrar.* Fortiter stringere. *Prendre, saisir, lier, attacher fortement.* Prendere, pigliare, torre, uncicare, grancire, afferrare.

AFERRAR. *Ndut.* Plegar la vela sòbre la verga, y assegurarla ab una especie de faxa anomenada tomadòr. *Aferrar.* Vela contrahere, et antennæ alligare. *Ferler, graffer, bitter, serrer.* Serrar le vele.

AFERRARSE. met. Insistir tenasmènt en alguna opinió ó dictámen. *Aferrarse, inculcarse.* Alicui sententiæ tenaciter adhærere. *Se buter, s'opiniâtrer, s'obstiner.* Ostinarsi, intestarsi, volere ad ogni modo, sostener ostinatamente.

AFET. s. m. ant. FÈT.

AFFALAGAMÈNT. s. m. ant. AFALEG.

AFFAN. s. m. ant. AFANY.

AFFANAR. v. n. ant. AFANYARSE, en la accepció de afadigarse en algun traball, etc.

AFFANAT, DA. p. p. de AFFANAR.

AFFANYOS, A. adj. ant. AFANYÒS.

AFFANT. s. m. ant. AFANY.

AFFAR. s. m. ant. AFÈR.

AFFAZENDAT, DA. adj. ant. AFEINAD.

AFFEBLIR. v. a. ant. ENFLAQUIR y DEBILITAR.

AFFEBLIT, DA. p. p. de AFFEBLIR.

AFFECCIÓ. s. f. ant. AFICIÓ.

AFFECTION. s. f. ant. AFICIÓ.

AFFERMAMÈNT. s. m. ant. Lo apoyo ó fonamènt sòbre que se afirma alguna cosa. *Fundamento*. Fundamentum, stabilimentum, stabilimen. *Fondement: base, principal appui*. Appoggio, sostegno.

AFFERMAMÈNT. ant. AFIRMACIÓ.

AFFERMAR. v. a. ant. AFIRMAR, en la primera accepció.

AFFERMAT, DA. p. p. de AFFERMAR.

AFFIBAILL. s. m. ant. Gafet. *Broche, corchete*. Fibula, hamus. *Crochet, agraffe*. Fibbiaglio, fermaglio.

AFFIBLAR. v. a. ant. Cordar lo vestit ab gafets, botons, etc. *Abrochar*. Fibulis vestem stringere. *Boutonner, agraffer, lacer, attacher avec une agraffe, avec une boucle, avec un lacet*. Affibbiare, attaccare.

AFFIBLAT, DA. p. p. de AFFIBLAR. *Abrochado*.

AFFOGAR. v. a. ant. Apretar. *Apretar*. Premere, constringere. *Étreindre, presser, serrer avec force*. Stringere, premere, serrare.

AFFOGAT, DA. p. p. de AFFOGAR. *Apretado*.

AFFOLLAMÈNT. s. m. ant. MALPART.

AFFOLLAR. v. a. ant. Trepitjar, comprimir alguna cosa posand sòbre èlla los peus. *Hollar*. Calcare, conculcare. *Fouler, presser sous les pieds en marchant*. Calpestare, conculcare.

AFFOLLAR. ant. Malmétrer, maltractar ó espatllar alguna cosa. *Maltratar, echar á perder, malear*. Corrumpere, perdere. *Gâter, chiffonner, ternir, endommager*. Guastare, sconciare, danneggiare.

AFFOLLAR. ant. Oprimir. *Oprimir*. Opprimere. *Opprimer*. Opprimere.

AFFOLLAR. Espatllar, malmétrer algun mèmbre del cos. *Lastimar, lisiar*. Lædere. *Blesser, maltraiter*. Straziare, malmenare.

AFFOLLARSE. v. r. ant. MALPARIR.

AFFOLLARSE. ant. Tornarse botj. *Enloquecer, volverse loco*. Insanire, mente destitui. *Devenir fou, perdre l'esprit, la raison*. Insanire, impazzire.

AFFOLLAT, DA. p. p. de AFFOLLAR y AFFOLLARSE. *Hollado; maltratado, maleado; oprimido; lastimado, lisiado; enloquecido*.

AFFONDAR. v. a. ant. Enfònsar. *Hundir*. Mergere. *Enfoncer, effondrer, couler à fond, submerger*. Immergere, tuffare.

AFFONDAT, DA. p. p. de AFFONDAR. *Hundido*.

AFFOYLAR. v. a. ant. AFFOLLAR.

AFFOYLAT, DA. p. p. de AFFOYLAR.

AFFREBOLIR. v. a. ant. AFLAQUIR.

AFFREBOLIT, DA. p. p. de AFFREBOLIR.

AFFRENAR. v. a. ant. REFRENAR.

AFFRENAT, DA. p. p. de AFFRENAR.

AFFREVOLIR. v. a. ant. AFLAQUIR.

AFFREVOLIT, DA. p. p. de AFFREVOLIR.

AFFUMAR. v. a. ant. Fumar. *Ahumar*. Fumigare. *Fumer*. Fummicare, Suffummicare.

AFFUMAT, DA. p. p. de AFFUMAR. *Ahumado*.

AFÍ. s. m. y f. Lo parènt per afinitat. *Afin*. Affinis. *Parent par alliance, par affinité*. Affine.

AFIANSAD, DA. p. p. de AFIANSAR. *Afianzado*.

AFIANSAMÈNT. s. m. ant. Fiansa. *Fianza*. Fidejussio. *Caution, cautionnement*. Satisdazione.

AFIANSAR. v. a. Fèr fiansa per algú. *Afianzar*. Spondere, fidejubere. *Garantir, nantir, cautionner, assurer*. Fidanzare, mallevare.

AFIANSAR. Afirmar, assegurar alguna cosa ab puntals, claus, etc. *Afianzar*. Firmare, fulcire. *Assurer, étayer, étançonner*. Sorreggere, puntellare.

AFIBLAR. v. a. ant. Cordar lo vestit ab gafets, botons, etc. *Abrochar*. Fibulis vestem stringere. *Boutonner, passer les boutons dans les boutonnières; agraffer*. Affibbiare, abbottonare.

AFIBLAT, DA. p. p. de AFIBLAR. *Abrochado*.

AFIC. s. m. ant. Lo acte de fixar. *Fijacion*. Figendi actio. *Fixation, l'action*

de fixer. Fissazione.

AFIC. met. ant. APLICACIÓ.

AFICAR. v. a. ant. Fixar. *Fijar*. Figere, firmare. *Fixer*. Fissare, fermare.

AFICAR. v. n. met. ant. APLICARSE.

AFICAT, DA. p. p. de AFICAR. *Fijado*.

AFICIÓ. s. f. Inclinació á alguna persòna ó cosa. *Aficion, afeccion*. Amor, studium. *Affection, attachement, amour, inclination*. Affezione, affetto, amore, attaccamento, inclinazione.

AFICIÓ. Eficacia, activitat ó mòlta diligencia ab que se fa alguna cosa. *Ahinco, eficacia*. Nixus, conatus, efficacitas. *Efficacité, empressement, soin, vif désir*. Efficacia, cura, sollecitudine.

FÈR PÈRDRER L' AFICIÓ. fr. Fèr que algú dexe de tenir amòr ó inclinació á alguna cosa. *Desaficionar*. Animum abalienare, ab amore disjungere, alienare. *Détacher, dégoûter*. Generar fastidio, svogliare.

MIRARS'HO AB AFICIÓ Ó AB UNA AFICIÓ. fr. que se usa pera expressar l'atenció ab que se mira alguna cosa que se desitja tenir. *Echar el ojo ó tanto ojo*. Intentis oculis aliquid expetere, inhiare. *Désirer ardemment, être tout yeux*. Agognare, struggersi di desiderio.

AFICIONAD, DA. p. p. de AFICIONAR y AFICIONARSE. *Aficionado*.

AFICIONAD. adj. que se aplica á la persòna instruida en algun art que no es lo sèu ofici ó professió. *Aficionado*. Amator litterarum, artium, etc. *Amateur*. Dilettante.

AFICIONADAMÈNT. adv. mod. ant. Ab afició. *Aficionadamente*. Amanter, studiosè. *Affectueusement*. Affezionevolmente.

AFICIONADÍSSIM, MA. adj. sup. de AFICIONAD. *Aficionadísimo*. Amantissimus, *Très-attaché*. Affezionatissimo.

AFICIONAMÈNT. s. m. p. us. AFICIÓ, en lo sentit de inclinació, etc.

AFICIONAR. v. a. Causar afició. *Aficionar*. Allicere, trahere. *Attacher, plaire, inspirer de l'amour, de l'affection*. Allettare, affezionare, adescare.

AFICIONARSE. v. r. Cobrar afició á alguna cosa. *Aficionarse*. Alicujus rei amore trahi. *S'attacher, aimer, s'affectionner*. Affezionarsi, attaccarsi.

AFICIONETA. s. f. dim. de afició. *Aficioncilla*. Levicula vel tenella affectio. *Dim. d'affection, ou d'efficacité*. Affezionetta, affezioncina.

AFIGURAD, DA. p. p. de AFIGURAR y AFIGURARSE. *Divisado, columbrado, vislumbrado; figurado*.

AFIGURAR. v. a. Divisar, ovirar. *Divisar, columbrar, vislumbrar*. Prospicere. *Voir confusément, entrevoir, apercevoir sans distinguer*. Raffigurare, scorgere, ravvisare.

AFIGURARSE. v. r. Passar á algú per la imaginació alguna cosa que no es certa, ó formársela en èlla. *Figurarse*. Fingere. *Se figurer, s'imaginer, penser, croire*. Figurarsi, idearsi.

AFILAD, DA. p. p. de AFILAR. *Afilado*.

AFILADURA. s. f. ant. AGUDESA, en la primèra accepció.

AFILAR. v. a. Aprimar lo fil ó punta de cualsevol instrumènt de tall. *Afilar, dar un filo*. Acuere. *Aiguiser, affiler: rendre aigu, plus pointu, plus tranchant*. Affilare, aguzzare.

AFILLAD, DA. p. p. de AFILLAR. *Prohijado, ahijado*.

AFILLAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de afillar. *Prohijamiento*. Adoptio. *Adoption*. Adozione.

AFILLAR. v. a. Adoptar y declarar per fill al que ho es de altre naturalmènt. *Prohijar, ahijar*. Adoptare. *Adopter*. Adottare.

AFINAD, DA. p. p. de AFINAR. *Afinado; abalanzado*.

AFINADÒR. s. m. La persòna destinada per lo gobern pera igualar los pesos y midas, marçandlas á sòn tèmps. *Contraste*. Ponderum ac mensurarum speculator. *Étalonneur*. Aggiustatore: ufficiale che aggiusta i pesi e le misure.

AFINADÒR. Lo qui purifica los mètalls. *Afinador*. Metalla ad purum excoquens. *Affineur, raffineur*. Affinatore.

AFINAR. v. a. Perfeccionar, fèr arribar las cosas al últim grau de perfecció. *Afinar*. Perficere, summam rei attingere. *Perfectionner; mettre la dernière main à un ouvrage*. Perfezionare, dar perfezione, affinare.

AFINAR. Abalansar, posar las balansas al fi. *Abalanzar*. Lances æquare. *Mettre en équilibre la languette d'une balance*. Bilanciare, aggiustare 'l peso per l' appunto.

AFINAR. Trempar ab perfecció los instrumènts de vènt y de corda. *Afinar*. Ad harmoniæ normam exactos sonos ederc.

Accorder; mettre un instrument de musique au ton où il doit être. Accordare.

AFINAR. Purificar los mètalls, separand la escoria en lo gresol. *Afinar.* Metalla ad purum excoquere. *Raffiner, affiner.* Affinare, depurare, purgare, purificare.

AFINAR. Igualar y marcar los pesos y midas. *Potar.* Pondera mensurasque ad trutinam revocare. *Étalonner.* Aggiustar i pesi o le misure.

AFINAR. territ. AFILAR.

AFINAR. Èntre llibretèrs fèr que las cubertas del llibre sobreiscan igualmènt per tòtas parts. *Afinar.* Tegumentum libri exaquare, pergolire. *Égaliser les bords de la couverture d'un livre.* Aggiustare la coperta d'un libro legato.

AFINAR. v. n. Conformar perfectamènt la veu ó lo instrumènt á las notas de música. *Afinar.* Modulari. *Accorder.* Consuonare, consonare.

AFINCAD, DA. adj. que se aplica al subgècte que tè possessiòns ó fincas. *Arraigado.* Immobilia bona possidens. *On le dit de celui qui a des biens fonds, immeubles.* Posseditore.

AFINITAT. s. f. Parentiu que se contrau per lo matrimoni consumad ó per cópula il-lícita entre l' home y los parènts de la dona, y èntre la dona y los parènts del marit. *Afinidad.* Affinitas. *Affinité; parenté par alliance.* Affinità, alleanza, parentado.

AFINITAT. met. Analogía ó semblansa de una cosa ab altra. *Afinidad.* Analogia, similitudo. *Affinité, analogie, ressemblance, conformité, rapport.* Convenienza, similitudine, analogia, simiglianza.

AFINITAT. *Quim.* La forsa ab que se atrauen recíprocamènt las mol-léculas dels cossos, y se unexen mès ó ménos estretamènt. *Afinidad.* Attractio seu affinitas corpusculorum. *Affinité: affinité chimique.* Attraimento.

AFIRMACIÓ. s. f. L'acció y efècte de afirmar. *Afirmacion, afirmativa.* Affirmatio, asseveratio, assertio. *Affirmation.* Affermazione, asseveranza.

AFIRMAD, DA. p. p. de AFIRMAR y AFIRMARSE. *Afirmado.*

AFIRMADAMÈNT. adv. mod. Ab fermesa ó seguretat. *Afirmadamente.* Firmè, firmitèr. *Fermement, solidement.* Fermamente, saldamente, risolutamente.

AFIRMAR. v. a. Posar ferm, assegurar. *Afirmar.* Firmare. *Affermir, raffermir, assurer; rendre ferme, solide.* Stabilire, fortificare, consolidare..

AFIRMAR. Asseverar alguna cosa. *Afirmar.* Asseverare, asserere. *Affirmer, assurer, attester, certifier.* Affermare, confermare, ratificare, accertare.

AFIRMARSE. Estribar ó assegurarse en alguna cosa pera estar ferm, com en los estrèbs, etc. *Afirmarse.* Inniti. *S'affermir, se raffermir.* Confermarsi, rassodarsi, fortificarsi.

AFIRMARSE. Ratificarse ó mantenirse constant algú en lo que ha dit ó declarad. *Afirmarse.* Ratum habere, confirmare. *Confirmer ce qu'on a affirmé, insister, persister.* Persistere, perseverare, durare.

AFIRMATIU, VA. adj. Lo que afirma ó assevera. *Afirmativo.* Affirmativus. *Affirmatif.* Affermativo.

AFIRMATIVAMÈNT. adv. mod. Ab asseveració. *Afirmativamente.* Affirmatè, asseverantèr. *Affirmativement.* Affermativamente.

AFLAMAR. v. a. ant. INFLAMAR.

AFLAMAT, DA. p. p. de AFLAMAR.

AFLAQUID, DA. p. p. de AFLAQUIR y AFLAQUIRSE. *Enflaquecido.*

AFLAQUIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de aflaquir. *Enflaquecimiento.* Extenuatio, attenuatio, debilitatio. *Amaigrissement, maigreur: diminution d'embonpoint.* Smagrimento, emaciazione.

AFLAQUIR. v. a. Fèr tornar magre ó flac á algú, disminuind la sèva corpulencia ó forsas. *Enflaquecer.* Extenuare, macrum reddere. *Amaigrir: rendre maigre.* Dimagrare, smagrare.

AFLAQUIRSE. v. r. Tornarse magre ó flac. *Enflaquecerse.* Macessere. *Maigrir: devenir maigre.* Ammagrire, stecchire, struggersi.

AFLICCIÓ. s. f. Congòxa, mòlta pena ó sentimènt. *Afliccion, afligimiento.* Afflictio, angor, ærumna. *Affliction, désolation, abattement d'esprit.* Afflizione, travaglio, ambascia.

AFLICTE, TA. adj. ant. AFLIGID.

AFLICTIU, VA. adj. Lo que causa aflicció. Se diu de las penas corporals que imposa la justicia. *Aflictivo.* Quidquid afflictionem corpori parit. *Afflictif: on*

l'use seulement au féminin dans la phrase, peine afflictive. Afflittivo, penale.

AFLIGID, DA. p. p. de AFLIGIR. *Afligido.*

AFLIGID. adj. que se aplica á la persòna que tè aflicció. *Afligido, penoso.* Ærumnâ laborans. *Affligé, dolent, abattu, plaintif.* Afflitto, dolente.

AFLIGIDÍSSIM, MA. adj. sup. de AFLIGID. *Afligidísimo.* Valdè afflictus. *Très-affligé.* Afflittissimo, dolentissimo.

AFLIGIMÈNT. s. m. AFLICCIÓ.

AFLIGIR. v. a. Causar congòxa, mòlta pena ó sentimènt. Se usa també com recíproc. *Afligir.* Affligere. *Affliger, tourmenter, désoler.* Affliggere, travagliare.

AFLUENCIA. s. f. Facundia ó abundancia de expressiòns. *Afluencia.* Copia, abundantia verborum. *Facilité d'elocution, grâce du débit: abondance, affluence d'expressions.* Facondia, facondità.

AFLUÈNT. adj. Se diu de la persòna que es facunda ó abunda de expressiòns. *Afluente.* Verbis affluens. *Abondant, riche en expressions, disert.* Ornatore, dicitore, facondo.

AFLUXAD, DA. p. p. de AFLUXAR y AFLUXARSE. *Aflojado; desencaleado; follado.*

AFLUXAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de afluxar. *Aflojamiento.* Laxatio, laxamentum. *Relâchement, ralentissement.* Rallentamento, allentamento, rilassazione.

AFLUXAR. v. a. Posar flux lo que está estret ó tibant. *Aflojar, desencalear.* Lapare, remittere. *Ralentir.* Rallentare, rilassare.

AFLUXAR. v. n. Pérdrer la forsa alguna cosa; y en aquest sentit se diu que ha AFLUXAD la fèbra, la malaltía, etc. *Aflojar.* Remittere. *S'adoucir, diminuer, se modérer, s'apaiser.* Raddolcirsi, calmarsi.

AFLUXAR. met. Entibiarse, disminuirse lo fervòr ó aplicació ab que se feya alguna cosa; y axí se diu que algú ha AFLUXAD en lo estudi, en la devoció. *Aflojar.* Tepescere, defervere. *Se relâcher, se refroidir; perdre, diminuer de sa première ardeur.* Rallentare, scemar il fervore, la passione, lo zelo.

AFLUXARSE. v. r. fam. Dexar anar alguna ventositat sènse fèr sòroll. *Follarse.* Sine crepitu pedere. *Lâcher un vent sans bruit; vesser, lâcher une vesse.* Far una vescia.

AFLUXARSE. DESCORDARSE.

AFOGAR. v. a. ant. OFEGAR.

AFOGAT, DA. p. p. de AFOGAR.

AFOLLAR. v. a. ant. AFFOLLAR.

AFOLLAT, DA. p. p. de AFOLLAR.

AFÒNSARSE. v. r. ant. ENFÒNSARSE.

AFÒNSAT, DA. p. p. de AFÒNSARSE.

AFORA. adv. ll. Fora del siti en que se troba la persòna que parla; y axí se diu: anèm AFORA. *Afuera.* Extra, foras. *Dehors, en dehors.* Fuori, fuore, fuora.

AFORAD, DA. p. p. de AFORAR. *Aforado.*

AFORADÒR. s. m. Lo qui afora. *Aforador.* Mercium æstimator. *Celui qui afore.* Colui che fissa 'l prezzo.

AFORAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de aforar. *Aforamiento.* Æstimatio. *Appréciation.* Tassazione, il tassare o fissar il prezzo.

AFORAR. v. a. Regonéxer y avaluar los géneros ó mercaderías per lo pago dels drets. *Aforar.* Pendere, estimare merces ad exigenda vectigalia. *Affeurer, priser, afforer, évaluer des marchandises pour la fixation des droits qu'elles doivent payer.* Fissar il prezzo, prezzar le derrate per imporre i dazj.

AFORISME. s. m. Sentencia brèu y doctrinal. *Aforismo.* Aphorismus. *Aphorisme: ce mot est d'un très-grand usage parmi les médecins.* Aforismo.

AFORNAR. v. a. ant. ENFORNAR.

AFORNAT, DA. p. p. de AFORNAR.

AFORRAD, DA. p. p. de AFORRAR.

AFORRADÒR, RA. s. m. y f. ESTALVIANT.

AFORRAR. v. a. ESTALVIAR en la primèra accepció.

AFORRAR. FORRAR.

AFORRO. FORRO.

AFORTUNAD, DA. adj. Felis, ditxòs. *Afortunado.* Felix, fortunatus. *Heureux.* Felice, fortunato, beato.

AFOSSAR. v. a. ant. Fèr fosso al rededòr de alguna cosa. *Fosar.* Fossâ sepire, vallare. *Creuser, faire un fossé autour.* Scavare, incavare.

AFOSSAT, DA. p. p. de AFOSSAR. *Fosado.*

AFRANCAR. v. a. ant. Dar llibertat al esclau. *Ahorrar.* Servum manumittere.

Affranchir un esclave. Affrancare, donare la libertà.

AFRANCAR. ant. Enfranquir. *Enfranquecer*. Eximere, inmunem facere. *Rendre exempt, affranchir*. Esentare, francare, esimere.

AFRANCAR. ant. Alentar, confortar. *Alentar, confortar*. Animo vires, robur addere, confortare. *Encourager, animer*. Incoraggiare, animare.

AFRANCAT, DA. p. p. de AFRANCAR. *Ahorrado; enfranquecido; alentado, confortado.*

AFRANCESAD, DA. adj. Se diu de la persòna que imita ab afectació los usos y costums dels francesos. *Afrancesado*. Gallicos mores affectans, Galliam redolens. *Francisé: qui imite avec affectation les mœurs, les manières françaises*. Franceseggiato, che prende le maniere francesi.

AFRAÑALLAR. v. a. ant. *Ndut*. Lligar los rems cuand se para de bogar. *Afrenillar, frenillar*. Remos inhibere, religare, cohibere. *Arrêter, attacher les rames quand on ne s'en sert pas*. Disarmar il remaggio o palamento.

AFRANELLAT, DA. p. p. de AFRANELLAR. *Afrenillado, frenillado.*

AFRANQUID, DA. p. p. de AFRANQUIR.

AFRANQUIR. v. a. ENFRANQUIR.

AFRETAD, DA. p. p. de AFRETAR. *Afretado.*

AFRETAR. v. a. *Ndut*. Fregar y netejar la embarcació á fi de tráurerli la bròma ó còrc. *Afretar*. Navim converrere, mundare. *Nettoyer le vaisseau avec le faubert ou autrement*. Nettar la nave.

AFREULIR. v. a. ant. ENFLAQUIR y DEBILITAR.

AFREULIT, DA. p. p. de AFREULIR.

AFRICÁ, NA. adj. Lo qui es natural de África, ó lo que pertany á èlla. *Africano*. Africanus. *Africain*. Africano.

AFRÒNT. s. m. Lo ditxo ó fèt de que resulta deshonòr ó descrédit. També se dòna aquest nom á la infamia que se seguex de la sentencia pronunciada contra lo reo en causa criminal. *Afrenta*. Dedecus, ignominia. *Affront, déshonneur, outrage, infamie, honte*. Affronto, ingiuria, sopruso.

AFRÒNTA. s. f. ant. AFRÒNT.

AFRÒNTACIÓ. s. f. CONFRÒNTACIÓ en la segòna accepció.

AFRÒNTAD, DA. p. p. de AFRÒNTAR y AFRÒNTARSE. *Afrentado.*

AFRÒNTADÒR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui afrònta. *Afrentador*. Dedecorator. *Celui qui outrage, qui fait un affront*. Oltraggiatore.

AFRÒNTANT. p. pres. de AFRÒNTAR. Lo que afrònta. *Confrontante*. Confinis, conterminus. *Ce qui confine, qui est contigu, limitrophe*. Limitrofo, confinante, contiguo.

AFRÒNTAR. v. a. Causar afrònt. *Afrentar*. Dedecore, contumeliâ aliquem afficere. *Faire un affront, flétrir, diffamer*. Diffamare, screditare, attaccar sonagli.

AFRÒNTAR. v. n. CONFRÒNTAR.

AFRÒNTARSE. v. r. Envergònyirse, tornarse rotj. Se usa també com actiu. *Afrentarse*. Erubescere. *Rougir, avoir honte*. Arrossire, arrossare, vergognarsi.

AFRÒNTÒS, A. adj. Lo que causa afrònt. *Afrentoso*. Ignominiosus. *Déshonorant, outrageant, ignominieux, honteux*. Oltraggiante, ignominioso, obbrobrioso.

AFRÒNTÒSAMÈNT. adv. mod. Ab afrònt. *Afrentosamente*. Ignominiosè. *Ignominieusement, avec ignominie*. Ignominiosamente, vituperosamente.

AG.

AGÁ. s. m. Oficial del exèrcit turc. *Agá*. Præfectus castrensis inter turcas. *Officier de l'armée en Turquie*. Agà, comandante, custode.

AGAFAD, DA. p. p. de AGAFAR y AGAFARSE. *Asido, tomado, cogido; pegado; prendido; agarrado; enredado.*

AGAFADA. s. f. Lo conjunt de persònas ó cosas que se prenen ó agafan de una vegada; y axí se diu: han fèt una AGAFADA de lladres. *Redada*. Captura plurium. *Nombre de personnes ou de choses qu'on prend à la fois*. Gittata di reti.

AGAFADIS, SA. adj. Lo que facilmènt se agafa ó se apèga. *Pegadizo, pegajoso*. Viscosus, glutinosus. *Gluant, visqueux*. Viscoso, vischioso.

AGAFADIS. Encomanadis, contagiòs. *Pegadizo, pegajoso*. Contagiosus. *Contagieux*. Contagioso, appiccaticcio.

AGAFADIS. Se diu del subgècte que fácilment se arrima á algú ó se introduex ab èll, regularmènt per tráurerne algun profit. *Pegadizo*. Molestè adhærens,

parasiticus. *Qui s'attache à quelqu'un pour le gruger*. Appiccaticcio.

AGAFADÒR. s. m. La part per ahònt se agafa alguna cosa, com lo máneg, la nansa, etc. *Asidero*. Manubrium, ansa capulus. *Prise, manche, anse; la partie par où l'on prend ou l'on saisit une chose*. Preso, manico, impugnatura.

AGAFADÒR. met. Ocasió ó pretèxt. *Asidero*. Ansa, occasio. *Occasion, motif, prétexte dont on se sert pour faire ou ne pas faire une chose*. Pretesto.

AGAFAMÈNT. s. m. ant. L'acció de agafar. *Asimiento*. Apprehensio. *Prise, saisie*. Presa.

AGAFAR. v. a. Péndrer ab la ma alguna cosa. *Asir, tomar, coger*. Manu apprehendere, capere, prehendere. *Saisir, prendre, empoigner*. Prendere, pigliare.

AGAFAR. Apegar. *Pegar*. Conglutinare, glutinare. *Coller, unir avec de la colle*. Incollare, appiccare colla colla.

AGAFAR. Péndrer á un reo, ó á algú que futg. *Coger, prender*. Capere, comprehendere. *Prendre, arrêter, mettre en prison*. Arrestare, sopratenere.

AGAFAR. Sòbrevenir á un alguna especie ó afècte que lo incita ó mou violèntmènt; y axí se diu: m' ha AGAFAD son. *Tomar*. Incessere. *Prendre, sentir, saisir*. Soprapprendere.

AGAFAR. Contráurer alguna malaltía, contagi, etc. *Coger*. Contrahere. *Gagner une maladie*. Appiccarsi.

AGAFAR. Imitar; y axí se diu: ha AGAFAD lo estil, lo aire de fulano. *Tomar*. Imitari, referre. *Prendre: imiter les manières, le style, etc*. Prendere.

AGAFAR. Péndrer, dirigirse per alguna part ó camí; y axí se diu: AGAFAR á la dreta, á la esquerra. *Tomar*. Viam arripere. *Prendre le chemin de, s'acheminer vers*. Avviarsi, inviarsi, andar alla volta di.

AGAFAR. Péndrer, acceptar alguna cosa; y axí se diu: fulano AGAFA lo que li dònan. *Tomar*. Accipere, sumere, recipere. *Prendre, recevoir, accepter*. Prendere, ricevere, accettare.

AGAFAR. Empéndrer alguna cosa, ó encarregarse de alguna dependencia ó negoci. *Tomar*. Assumere, sibi recipere. *Prendre sur son compte: se charger de*. Incaricarsi, accollarsi, addossarsi, prender l' assunto di, assumersi l'incombenza.

AGAFAR. Experimentar en sí los efèctes de alguna cosa; y axí se diu: AGAFAR fret, calòr, etc. *Tomar*. Percipere, affici. *Prendre, sentir, prendre froid, etc*. Sentire.

AGAFAR. Elegir èntre varias cosas que se ofèrexen al arbitri alguna de èllas. *Tomar*. Eligere. *Prendre, choisir, préférer*. Scegliere, eleggere.

AGAFAR. Junt ab alguns noms, com forsa, esperit, etc., equival á cobrar ó adquirir lo que los matèxos noms significan. *Tomar*. Sumere, recipere animum, etc. *Joint à quelques noms, signifie la même chose que les verbes relatifs à ces noms; exemple:* agafar ánimo, *s'animer, etc*. Esprime l' azione che spiegano i nomi con cui s' accoppia: *agafar esperit*, rincorarsi; *agafar orgull*, inorgoglirsi.

AGAFAR. Junt ab los noms que denotan lo instrumènt ab que se fa alguna cosa, significa posarse á fèrla; y axí AGAFAR la plòma, vol dir posarse á escríurer AGAFAR l' agulla, posarse á cusir. *Tomar*. Hoc vel illud, operi, incumbendo, capere. *Joint aux noms de certains instrumens, il exprime l'action à laquelle ces instrumens servent:* agafar la plòma, *prendre la plume, écrire* Questo verbo s'accoppia con certi nomi e prende la significanza non già dai nomi, ma da ciò a che servano codesti nomi: *agafar la plòma*, vuol dire scrivere, poichè la traduzion litterale è pigliar la penna.

AGAFAR. *Náut*. Arribar á algun paratge h pera fòndejar. *Tomar*. Appellere. *Prendre port, se mettre en lieu de sûreté* Arrivare, accostar alla riva.

AGAFAR. Ocupar algun espay ó districte y axí se diu: la catifa AGAFA tòt lo estrado, la vinya dòs cuartèras de terra *Coger*. Extendi, implere, æquari. *Occuper, embrasser un espace de terrain* Occupare.

AGAFAR. Sorpéndrer á algú, descubrind son engany ó descuid. *Coger*. Mendacium, dolum alicujus detegere. *Surprendre, attraper dans une fourberie etc*. Sorprendere.

AGAFAR. v. n. Arrelar las plantas. *Asir, prender, pegar*. Radicari, radices emittere, coalescere. *Prendre, jeter racine* Radicare, abbarbicare, appigliarsi al terra colle radici.

AGAFAR. Péndrer lo fog. *Prender, pegar.* Corripere, invadere. *Prendre, se communiquer.* Communicarsi, appiccarsi.

AGAFAR. Sòbrevenir alguna cosa y comensar á sentirla fisicamènt, com AGAFAR un accidènt. *Dar.* Advenire, supervenire, invadere. *Survenir.* Sopraggiugnere, assalire.

AGAFAR. Sòbrevenir, sorpéndrer; y axí se diu: me AGAFÁ la nit, la tempestat, etc. *Coger.* Improvisò occupare. *Surprendre, en parlant de la nuit, de la pluie, de l'orage, etc.* Sopravvenire.

AGAFARSE. v. r. Arribar á las mans los que tènen baralllas. *Asirse.* Manus conserere, congredi. *Se quereller, se battre.* Azzuffarsi, contendere, azzuffarsi, venir alle strette, attaccare la zuffa.

AGAFARSE. Agafarse un ab alguna cosa regularmènt pera sostenirse. *Agarrarse, asirse.* Manu apprehendere. *S'attacher, saisir, prendre une chose pour se garantir d'une chute ou de quelque autre accident.* Attenersi.

AGAFARSE. Apegarse la vianda per falta de suc en la cassola ó en altra eina cuand se cou ó rescalfa. *Pegarse.* Glutinari. *S'attacher, se coller.* Attaccarsi: attaccarsi la vivanda alla pentola per mancanza di sugo.

AGAFARSE. Topar una cosa ab altra que la deté ó la embulla, com AGAFARSE lo vestit en un clau, lo fil en una bardissa. *Asirse, enredarse.* Prehendi, copulari. *S'entortiller, s'accrocher.* Aggrapparsi.

AGAFARSE. Encomanarse ó apegarse algun mal; y axí se diu que la verola se AGAFA. *Pegarse.* Communicari. *Gagner une maladie, se communiquer une maladie contagieuse.* Appiccarsi.

AGAFARSE. Unirse naturalmènt una cosa ab altra, de modo que sia difícil separarla. *Pegarse.* Hærere, copulari. *Se joindre, s'attacher.* Attaccarsi.

AGAFARSE. Péndrer ocasió ó pretèxt de alguna cosa pera dir ó fèr lo que se vol. *Asirse.* Causam vel occasionem capere, arripere. *Profiter d'une occasion, prendre une chose pour prétexte.* Profittar dell' occasione, cogliere il punto.

AGAFARLA. DONARLA, PEGARLA.

AGAFASÒPAS. s. m. Sòrna, pòrra. *Pelmazo, pelma, tardon.* Plumbeus homo, tardus, cunctator. *Lent, paresseux, indolent.* Lento, pigro.

AGAFASÒPAS. Lo subgècte mòlt desmanyotat que se embrassa en tòt lo que fa. *Zopo, zompo.* Hebes, tardus. *Lourdaud, stupide, malitorne.* Disadatto, balordo, goffo, sciocco, scimunito.

AGAFATÒS, A. adj. p. us. AGAFADIS, en la primèra accepció.

AGARBERAD, DA. p. p. de AGARBERAR. *Hacinado, enhacinado.*

AGARBERAR. v. a. Posar las garbas unas sòbre altras. *Hacinar, enhacinar.* Fasciculos congerere. *Mettre des gerbes en tas.* Ammanare.

AGARBONAD, DA. p. p. de AGARBONARSE. *Agarrafado.*

AGARBONARSE. v. r. Abrahonarse. *Agarrafarse.* Lacertis sese innodare. *Se saisir, s'empoigner avec force en se battant.* Abbrancare, abbarrufarsi.

AGÀRIC. s. m. Especie de bolet que nax en lo trònc de alguns arbres. *Garzo, agárico.* Agaricum. *Agaric.* Agarico.

AGARRAD, DA. p. p. de AGARRAR y AGARRARSE. *Agarrado.*

AGARRAD. adj. que se aplica al subgècte que es de estatura mediana, gros, fort y robust. *Rehecho.* Torosus, lacertosus. *On le dit d'un homme de taille moyenne, mais gros et robuste.* Tarchiato, fatticcio, atticciato.

AGARRANT. adj. Se diu de la persòna que es del puny estret, coquina, avara. *Agarrado.* Avarus; sordidus, pecuniæ tenax. *Mesquin, tenace, dur, chiche.* Avaro, sordido, misero.

AGARRANT. Se aplica al subgècte que pren ab frecuencia, facilitat ó descaro. *Tomajon, tomon.* Facilis, frequens acceptor. *Qui aime à prendre.* Lesto a raccorre.

AGARRAR. v. a. Agafar fortamènt ab la ma alguna cosa. *Agarrar.* Prehendere, inferre manum. *Prendre, empaumer, saisir avec la main.* Impalmare.

AGARRARSE. v. r. AGAFARSE, en la segòna accepció.

AGARRARSE. vulg. AGAFARSE, en la accepció de péndrer ocasió ó pretèxt.

AGARSA. s. f. ant. GARSA.

AGASAJAD, DA. p. p. de AGASAJAR. *Agasajado.*

AGASAJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui agasaja. *Agasajador.* Comis, urbanus. *Prévenant, officieux: celui qui fait bon accueil.* Cortese, grazioso, offizioso, obbligante.

AGASAJAR. v. a. Tractar ab atenció expressiva y cariñyòsa. *Agasajar*. Comiter, suaviter, officiosè tractare. *Accueillir avec amitié, caresser*. Far buona, far grata accoglienza.

AGASAJO. s. m. L'acció de agasajar. *Agasajo*. Comitas. *Prévenance, accueil, caresse, honnêteté*. Cortesia, belle maniere, accoglienza.

ÁGATA. s. f. Pèdra preciòsa sumamènt dura, clara, llustròsa y ab vetas de diferènts colòrs. *Ágata*. Achates. *Agate*. Agata.

AGAVÈLL. s. m. AGAVELLAMÈNT.

AGAVELLAD, DA. p. p. de AGAVELLAR. *Atravesado*.

AGAVELLADÒR. s. m. La persòna que se ocupa en lo tráfic abusiu y odiòs de comprar tòt lo género pera estaucarlo y véndrerlo á un preu alt. *Monopolista*. Monopolium agens, vel exercens. *Monopoleur: celui qui fait le monopole*. Monopolista.

AGAVELLAMÈNT. s. m. L'acció de agavellar. *Monopolio*. Monopolium. *Monopole: commerce illicite entre les mains d'un seul*. Monopolio.

AGAVELLAR. v. a. Ocuparse una companyía ó un particular en lo tráfic abusiu y odiòs de comprar tòt lo género pera estancarlo y véndrerlo á un preu alt. *Atravesar los géneros*. Rei frumentariæ vel cibariæ copiam parare ut cariùs vendatur. *Accaparer des marchandises*. Far un monopolio.

AGAYTAR. v. a. ant. AGUAITAR.

AGAYTAT, DA. p. p. de AGAYTAR.

AGÉ, NA. adj. Lo que es de altre. *Ageno*. Alienus. *Qui est à autrui, ou d'autrui*. Altrui.

AGÉ. met. Lo que es impropi, ó no corresponènt. *Ageno*. Indecorus, indecens. *Opposé, contraire, indigne, inconvenant, mal séant*. Contrario, indegno, disconvenevole.

AGEGANTAD, DA. adj. que se aplica á la persòna de estatura extraordinaria. *Agigantado*. Giganteus, procerissimus. *Gigantesque*. Gigantesco.

AGENCIA. s. f. L'ofici ó encárreg de agènt. *Agencia*. Negotiorum cura. *Agence, la charge, la fonction de l'agent et son bureau*. Agenzia.

AGENCIA. Diligencia, sol-licitut. *Agencia*. Diligentia. *Diligence, sollicitude, affaire*. Diligenza, sollecitudine.

AGENCIA FISCAL. Lo empleo de agènt fiscal. *Agencia fiscal*. Subprocuratoris fisci munus. *L'emploi d'agent ou de procureur fiscal*. Agenzia del procuratore: l' impiego di agente del procuratore de' tribunali.

AGENCIAD, DA. p. p. de AGENCIAR. *Agenciado*.

AGENCIAR. v. a. Sol-licitar, fèr diligencias pera conseguir alguna cosa. *Agenciar*. Solicitare, aliquid diligenter procurare. *Procurer, solliciter, faire obtenir*. Procurare, procacciare, sollecitare.

AGENOLLAD, DA. p. p. de AGENOLLARSE. *Arrodillado*.

AGENOLLAMÈNT. s. m. ant. Lo acte de agenollarse. *Arrodillamiento*. Genuflexio. *L'action de s'agenouiller*. Inginocchiazione.

AGENOLLARSE. v. r. Posar los genòlls en terra. *Arrodillarse*. In genua procumbere, genua flectere. *S'agenouiller, se mettre à genoux*. Inginocchiarsi.

AGÈNT. s. m. La persòna ó cosa que obra y tè facultat per produir ó causar algun efècte. *Agente*. Agens. *Agent: tout ce qui agit*. Agente.

AGÈNT DE NEGOCIS. Lo subgècte que cuida negocis de altres. *Agente de negocios*. Negotiorum gestor. *Agent d'affaires*. Agente d' affari.

AGÈNT FISCAL. La persòna destinada pera ajudar al fiscal en los negocis del sèu destino. *Agente fiscal*. Procuratoris fisci adjutor, subprocurator. *Agent, ou procureur fiscal*. Ministro.

AGENZAR. v. a. ant. ADORNAR, en la primèra accepció.

AGENZAT, DA. p. p. de AGENZAR.

AGERMANAD, DA. p. p. de AGERMANAR. *Hermanado; mancomunado*.

AGERMANAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de agermanar. *Mancomunidad*. Communio. *Union, association pour une entreprise*. Società.

AGERMANAR. v. a. Unir, juntar, uniformar. Se usa també com recíproc. *Hermanar*. Conformare, coæquare. *Joindre, unir, se joindre, s'unir*. Unire, congiugnere, unirsi.

AGERMANAR. ant. Ajuntar en una massa comuna los efèctes y géneros de distinctas classes y de distincts amos, tant pera pagar los nólits, com las averías

Mancomunar. In commune conferre. *Réunir les marchandises de plusieurs maîtres pour les charger au prorata des avèries.* Accumulare.

SER DE AGIBILIBUS. fr. fam. Tenir industria ó habilitat per procurarse la propia conveniencia. *Tener buen ó bravo agibilibus.* In rebus agendis dexteritate, solertiâ, industriâ pollere. *Avoir d'entregent: être adroit et actif dans le monde.* Aver destrezza, esser scaltro.

AGIBILLAD, DA. p. p. de AGIBILLAR.

AGIBILLAR. v. a. COMPÓNDRER.

ÁGIL. adj. Llèuger, prómpte, expedit. *Ágil.* Agilis, expeditus, celer. *Agile, léger, prompt, expéditif.* Agile, snello.

AGILÍSSIM, MA. adj. sup. de ÁGIL. *Agilísimo.* Celerrimus. *Très-agile, expéditif.* Agilissimo.

ÁGILMÈNT. adv. mod. Ab agilitat. *Ágilmente.* Agiliter. *Agilement, avec agilité.* Agilmente, destramente, snellamente.

AGILITAD, DA. p. p. de AGILITAR. *Agilitado.*

AGILITAR. v. a. Fèr ágil, donar facilitat pera fèr alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Agilitar.* Expedire, facilem reddere. *Dégourdir, rompre, rendre agile.* Ravvivare, dirozzare.

AGILITAT. s. f. Llèugeresa, expedició pera fèr alguna cosa. *Agilidad.* Agilitas. *Agilité, légèreté, promptitude.* Agilità, leggerezza.

AGILITAT. *Teol.* Un dels cuatre dots del cos gloriós. *Agilidad.* Agilitas, agilitatis donum. *Agilité.* Agilità.

AGIOTATGE. s. m. *Com.* Especulació que se fa cambiand lo papèr moneda en dinèr efèctiu, y lo dinèr efèctiu en papèr, aprofitand certas circunstancias pera lograr un interes crescud. *Agiotage, agio.* Numeratæ pecuniæ cum publica syngrapha et hujus cum illa permutatio. *Agiotage.* Traffico, usura di viglietti, promesse ed altre scritture di commercio.

AGIOTISTA. s. m. *Com.* La persòna que se ocupa en lo AGIOTATGE. *Agiotista, agiotador.* Qui numeratæ pecuniæ cum publica syngrapha et vicissim permutatione quæstum facit. *Agioteur.* Colui che fa il traffico usurajo de' viglietti; etc.

AGITACIÓ. s. f. L'acció y efècte de agitar. *Agitacion.* Agitatio, commotio, *Agitation.* Agitazione.

AGITAD, DA. p. p. de AGITAR. *Agitado.*

AGITAR. v. a. Móurer ab frecuencia y violentamènt. Se usa comunamènt com recíproc. *Agitar.* Agitare, jactare. *Agiter, secouer, battre, faire frétiller.* Agitare, smuovere.

AGLÁ. s. f. Lo fruit de l'alsina, del ròure y altres arbres del matèx género. *Bellota.* Glans. *Gland.* Ghianda.

AGLÁ. La extremitat del mèmbre viril cuberta ab lo prepuci. *Balano.* Glans. *Balanus, gland; tète du membre viril.* Ghianda, fava.

DONAR UN AGLÁ PER FÈR CAGAR UN RÒURE. fr. vulg. Fèr algú un petit benefici á fi de reportarne altre majòr. *Dar ó meter aguja y sacar reja.* Exiguum beneficium tribuere ad majus commodum exeo reportandum. *Donner un œuf pour avoir un bœuf: donner l'œuf pour avoir la poule.* Dare un ago, per aver un palo di ferro.

AGLATZ. s. m. ant. AGUAIT.

AGNACIÓ. s. f. for. Lo parentiu de consanguinitat èntre agnats. *Agnacion.* Agnatio. *Agnation.* Agnazione.

AGNACIÓ ARTIFICIÒSA. for. La que se considèra per succeir en alguns patrimonis vinclads que demanan descendencia de varó en varó, en la que si se interròmp entra lo fill varó de la femèlla mes próxima. *Agnacion artificiosa.* Agnatio ficta. *Agnation artificielle.* Agnazion artifiziale.

AGNACIÓ RIGURÒSA. for. La descendencia que ve del fundadòr del vincle per línea masculina no interrompuda. *Agnacion rigurosa.* Agnatio, propinquorum virilis successio. *Agnation réelle, véritable.* Agnazione reale.

AGNAD, DA. s. m. y f. for. Lo parènt per consanguinitat respècte de altre, cuand los dos descendexen per varó de un pare comú, en que se inclou també la femèlla, peró no los sèus fills, perqué en èlla se acaba l'agnació respectiva á sa descendencia. *Agnado.* Agnatus. *Agnat.* Agnato.

AGNATICI, CIA. adj. for. Lo que pertany al agnat ó ve de varó en varó, com successió AGNATICIA, descendencia AGNATICIA. *Agnaticio.* Agnatitius, ad agnatos pertinens. *Agnatique.* Degli agnati.

AGNEL. s. m. ant. ANYÈLL.

AGNICIÓ. s. f. *Poet.* En la tragedia y comedia lo regonexemènt de una persòna, cual calitat se ignoraba, y al fi se descubrex ab repentina mudansa de fortuna. *Agnicion.* Agnitio. *Reconnaissance, l'action de reconnaître une personne dans les pièces théâtrales.* Riconoscimento, cognizione, agnizione.

AGNOCAST. s. m. Arbusto. GATILLO CASTO.

AGNUS ó AGNUSDEI. s. m. PASTA DE AGNUS.

AGOLAR. v. a. ant. ENGOLIR.

AGOLAT, DA. p. p. de AGOLAR.

AGOLEJAR. v. a. ant. IGUALAR.

AGOLEJAT, DA. p. p. de AGOLEJAR.

AGONALS. adj. pl. que se aplicaba á las fèstas que celebraba la gentilitat en honòr del dèu Jano ó del dèu Agoni. *Agonales.* Agonalia. *Agonales.* Agonali.

AGONÍA. s. f. L'angustia y congòxa en que está un moribundo. *Agonia.* Moribundi angustia. *Agonie, dernier combat de la nature contre la mort.* Agonia.

AGONÍA. Gran pena ó aflicció. *Agonia.* Angor, gravis animi cruciatus. *Agonie, angoisse.* Angoscia, ambascia, affanno.

AGONISANT. p. pres. de AGONISAR. Lo qui está en la agonía de la mort. *Agonizante.* Animam agens. *Agonisant.* Agonizzante, boccheggiante.

AGONISANT. s. m. Lo religiòs del òrde que tè per institut auxiliar als moribundos. *Agonizante.* Sodalis religiosi cœtus, cujus munus est piis exhortationibus morientes adjuvare. *Religieux d'un ordre dont l'institut est d'assister les moribonds.* Religioso regolare che assiste i moribondi.

AGONISAR. v. n. Estar lo malalt en la agonía de la mort. *Agonizar.* Animam agere. *Agoniser, être à l'agonie.* Agonizzare, boccheggiare.

AGORÈR, RA. s. m. y f. Lo qui endevina per auguris. *Agorero, augur, agorador.* Augur. *Augure, devin.* Augure, ariolo.

AGOSADAMÈNT. adv. mod. ant. ATREVIDAMÈNT.

AGOSAR. s. m. ant. GOSAR, ATREVIMÈNT.

AGOSAT, DA. adj. ant. ATREVID.

AGÒST. s. m. L'octau mès del any. *Agosto.* Augustus mensis. *Août.* Agosto.

AGOSTEJADÒR. s. m. ant. Lo lloch ahònt pastura lo bestiar en lo estiu. *Agostadero.* Pascua æstiva. *Varenne, pâtis.* Pascolo, pastura.

AGOSTEJAR. v. n. ant. Pasturar lo bestiar durant lo mès de agost en los ròstolls ó terras que han estad sembradas. *Agostar.* Pascere pecora in demessa segete. *Paître pendant l'été dans les endroits où la récolte a été faite.* Pascolare, pasturare.

AGOSTEJAT, DA. p. p. de AGOSTEJAR. *Agostado.*

AGÒSTENC, CA. adj. que se aplica á alguns animals que per haber nad en lo mès de agòst son dèbils y malaltissos. *Agostizo.* Augusto mense natus. *On le dit de quelques animaux qui sont faibles et maladifs parce qu'ils sont nés au mois d'août.* Agostino.

AGOTAD, DA. p. p. de AGOTAR. *Agotado.*

AGOTAR. v. a. p. us. Consumir, tráurer l'aigua ó altre licòr fins que non quede gèns. *Agotar.* Exhaurire. *Épuiser, tarir.* Disseccare, votare, cavar l'acqua, esaurire.

AGOTAR. met. Parlant de cosas immaterials, com del enteniment, del ingeni, etc., significa emplearlo tòt en alguna cosa. *Agotar.* Ad incitas ingenium redigere. *Épuiser, mettre à bout.* Rifinire, consumare.

AGOTAR. met. Parland dels bèns ó caudals, significa consumirlos ó dissiparlos. *Agotar.* Dilapidare. *Épuiser, dissiper, consumer son bien.* Dissipare, dilapidare.

AGOTSIL. s. m. AGUSIL.

AGOVIAD, DA. p. p. de AGOVIAR. *Agobiado.*

AGOVIAR. v. a. Oprimir, agravar. *Agobiar.* Opprimere. *Opprimer, accabler.* Opprimere, aggravare.

AGOYTAR. v. a. ant. AGUAITAR.

AGOYTAT, DA. p. p. de AGOYTAR.

AGRACIAD, DA. p. p. de AGRACIAR. *Agraciado.*

AGRACIAD. adj. que se aplica á lo que tè gracia ó es graciòs. *Agraciado.* Decorus, pulcher, venustus. *Joli, gracieux, agréable.* Leggiadro, vago, vezzoso, bello, gentile.

AGRACIAR. v. a. Donar á alguna persòna ó cosa una perfecció que la fassa agradable. *Agraciar.* Venustatem, decorem alicui parere. *Avantager, donner de la grâce.* Affazzonare.

AGRACIAR. Fèr ó concedir alguna gracia ó mercé; y axí se diu: lo rey lo ha AGRA-

ciad ab una capitanía general. *Agraciar*. Gratificari, beneficium tribuere. *Gratifier, favoriser, accorder une grâce*. Graziare, far grazia.

AGRADABILÍSSIM, MA. adj. sup. de AGRADABLE. *Agradabilisimo*. Gratissimus. *Très-agréable*. Molto gradevole, accetto, leggiadro.

AGRADABLE. adj. Lo que agrada. *Agradable*. Gratus. *Agréable, beau, doux, récréatif, gracieux*. Gradevole, accetto, leggiadro.

AGRADAD, DA. p. p. de AGRADAR y AGRADARSE. *Agradado, gustado, prendado*.

AGRADANSA. s. f. ant. AGRADO.

AGRADAR. v. n. Compláurer, acontentar, donar gust. *Agradar*. Placere. *Plaire, complaire, contenter, convenir, revenir, agréer*. Garbeggiare, provar gusto o piacere, compiacere.

AGRADAR. Saber bo. *Saber bien, gustar*. Sapere. *Goûter, être du goût*. Piacere, saper buono, andar a genio, a grado, a gusto.

AGRADAR. Ser una cosa del gust ó aprobació de algú. *Gustar*. Placere, arridere. *Agréer, plaire, être du goût de*. Gradire, attagliare, attalentare, andar a voglia.

AGRADARSE. v. r. Tenir contento de alguna cosa, compláurerse en èlla. *Agradarse*. Gratum aliquid vel jucundum esse. *Se complaire*. Dilettarsi.

AGRADARSE. Desitjar, tenir gust de fèr ó dir alguna cosa; y axí se diu: fulano se AGRADA de quedar bè. *Gustar*. Cupere, velle, placere. *Désirer, aimer, avoir du goût pour*. Amare, esser vago.

AGRADARSE. Enamorarse de las prèndas ó bonas cualitats de algú. *Prendarse*. Dotibus capi, allici. *S'attacher à, prendre du goût, de l'affection pour*. Invaghirsi.

A MI ME AGRADA; LO QUE ME AGRADA, ME AGRADA; ME AGRADA PERQUE ME AGRADA. exp. fam. ab que algú contèsta al càrreg que altre li fa, de que elegex ó aprecia lo que no deu, afirmant que èll mira mès á son gust que á lo rahonable. *Lo que me suena me suena*. Quod placet, optimè sonat. *Il n'y a de bon, de joli que ce qui me plaît*. Tant'è per me la vo' così.

ME AGRADA, NO ME AGRADA. Joc de cartas en que sen dòna una á cada jugadòr, y comensand lo qui tè ma, si no está contènt de la sèva, la cambia ab la que tè lo del sèu costat: lo jugadòr quen troba una de bona diu: estig contènt; y lo qui tè un rey respon: cucut, y no cambia: lo últim pren la carta de sòta, que si es rey no li servex per res, y descubertas las cartas perd aquell que la tè mès baxa. *Malcontento, cuco*. Ludus chartarum pictarum sic dictus. *Jeu du coucou, ou de l'as qui court*. Certo giuoco di carte così detto.

AGRADATGE. s. m. ant. AGRADO.

AGRADIR. v. a. ant. AGRAHIR.

AGRADIT, DA. p. p. de AGRADIR.

AGRADO. s. m. Afabilitat ó agasajo que se manifèsta en lo tracte, en lo semblant y altras demostraciòns. *Agrado*. Morum suavitas, comitas. *Agrément, douceur, bonne grâce, obligeance, affabilité*. Grazia, vezzo, affabilità.

AGRADO. Voluntat, gust; y axí se diu: axó no es del mèu AGRADO. *Agrado*. Placitum, approbatio. *Volonté, plaisir, goût*. Volontà, grado, piacere.

AGRADÒS, A. adj. que se usa solamènt ab lo adverbi MAL, y significa aspre, poc cariñyòs, esgarrapòs. *Seco, desabrido*. Asper, durus, austerus. *Sec, rude, dur, âcre, sévère, de mauvaise humeur*. Ruvido, aspro, intrattabile, arcigno.

AGRAHID, DA. p. p. de AGRAHIR. *Agradecido*.

AGRAHID. adj. Junt ab lo adverbi MAL significa desagrahid. *Desagradecido*. Ingratus. *Ingrat, peu reconnaissant*. Ingrato, sconoscente.

AGRAHIDÍSSIM, MA. adj. sup. de AGRAHID. *Agradecidisimo*. Gratissimus. *Très-sensible, obligé, reconnaissant*. Gratissimo, molto riconoscente.

AGRAHIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de agrahir. *Agradecimiento*. Gratitudo, gratus animus. *Gratitude, reconnaissance, remercîment*. Riconoscenza, gratitudine.

AGRAHIR. v. a. Manifestar un ab obras ó paraulas la sua gratitut per algun benefici rebud. *Agradecer*. Gratificari, gratiam referre, gratum alicui se præbere. *Reconnaître un bienfait, un service: remercier, s'acquitter, savoir bon gré, être obligé, témoigner sa reconnaissance*. Riconoscere.

AGRAM. s. m. Hèrba medicinal que se estèn mòlt per terra, y tè las fullas un

poc semblants á las del blat: crèx cosa de un palm, y fa tres ó cinc espiguetas primas. *Grama*. Gramen. *Gramen, chiendent, dent-de-chien*. Gramigna.

VÍURER MÈS QUE LO AGRAM. fr. fam. Víurer mòlt tèmps. *Vivir mas años que Sarra, ó que Matusalen*. Diuturnâ vitâ frui. *Être plus vieux qu'Hérodes: être extrêmement vieux*. Viver più dell' avo di Noè.

AGRAMÈNT. adv. mod. met. Ab aspresa ó rigòr. *Agriamente*. Acerbè. *Aigrement, crûment, âprement, durement, rigoureusement*. Aspramente, rigorosamente, crudamente.

AGRANALL. s. m. ENGRANALL.

AGRANALLAD, DA. p. p. de AGRANALLAR.

AGRANALLAR. v. a. ENGRANALLAR.

AGRANAD, DA. p. p. de AGRANAR.

AGRANAR. v. a. ant. ENGRANALLAR.

AGRANAR. territ. ESCOMBRAR.

AGRARI, RIA. adj. Lo que pertany al camp, com llèy AGRARIA. *Agrario*. Agrarius. *Agraire*. Appartenente ai campi.

AGRAS. s. m. Lo rahim abans de madurar. *Agraz*. Uva acerba, labruscum. *Verjus, raisin cueilli avant sa maturité*. Agresto, uva acerba.

AGRAS. Lo suc que se trau del rahim abans de madurar. *Agraz*. Omphacium. *Verjus: le jus du raisin cueilli avant sa maturité*. Agresto, il liquore che si cava dell' agresto premuto.

AGRAS. La beguda que se fa de aigua, sucre y del suc del rahim abans de madurar. *Agua de agraz, agrazada*. Aqua omphacio, saccaroque mixta. *Eau composée avec du sucre et du verjus*. Agrestata: bevenda fatta con agresto, e con zucchero.

EN AGRAS. mod. adv. met. Abans del tèmps degut ó regular. *En agraz*. Immature. *Hors de saison, prématurément*. Acerbamente, anzi tempo.

AGRASSÈRA. adj. que se aplica á la parra cual fruit may madura. *Agracera*. Labrusca. *Vigne dont le raisin n'arrive jamais à une parfaite maturité*. Vite arbustina.

AGRASSIR. v. a. ant. AGRAHIR.

AGRASSIT, DA. p. p. de AGRASSIR.

AGRATSIÈNT. adv. mod. Á GRATSIÈNT.

AGRAVAD, DA. p. p. de AGRAVAR. *Agravado*.

AGRAVADAMÈNT. adv. mod. ant. Ab gravámen. *Agravantemente*. Gravatè. *D'une manière aggravante*. Gravosamente.

AGRAVAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de agravar y agravarse. *Agravamiento*. Gravamen, gravedo. *L'action d'aggraver*. Gravità, affanno.

AGRAVANT. p. pres. Lo que agrava, com circunstancia AGRAVANT. *Agravante*. Aggravans. *Aggravant: qui aggrave*. Aggravante.

AGRAVAR. v. a. Gravar ú oprimir. *Agravar*. Gravâre, opprimere. *Opprimer*. Gravare, gravitare, aggravare, esser grave.

AGRAVAR. Fèr alguna cosa mès grave ó molèsta de lo que era. Se usa també com recíproc. *Agravar*. Ingravescere, aggravescere, graviorem reddere. *Aggraver: rendre plus grief, plus grave*. Aggravarsi, divenir più grave.

AGRAVAR. Ponderar ó abultar la fealdat de alguna falta, ó mala acció. *Agravar*. Exaggerare. *Exagérer*. Iperboleggiare.

AGRAVATORI, RIA. adj. ant. GRAVATORI.

AGRAVI. s. m. Lo fèt ó ditxo que ofen la hònra ó fama. *Agravio*. Injuria, noxa, offensio. *Offense, injure*. Offesa, ingiuria.

AGRAVI. Ofensa ó perjudici que se causa á una persòna en sòs interessos ó drets. *Agravio*. Damnum. *Préjudice, tort, dommage*. Danno, scapito, nocumento.

AL-LEGAR DE AGRAVIS. fr. for. En las causas de còmptes demanar en justicia que se regonegan y desfassan los AGRAVIS que de èlls resultan. *Decir de agravios*. Damni, injuriæ agere. *Demander en justice la révision d'un compte, pour réparer les torts qui en résultent*. Dimandar al tribunale la revision d' un conto.

AGRAVIAD, DA. p. p. de AGRAVIAR. *Agraviado*.

AGRAVIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui agravia. *Agraviador*. Injuriam inferens. *Offenseur, celui qui offense, qui fait des injures*. Offensore, offenditore.

AGRAVIAR. v. a. Fèr agravi. *Agraviar*. Injuriâ aliquem afficere. *Injurier, offenser*. Offendere, oltraggiare, nuocere.

AGRAVIAR. Lesiar algun nirvi. Se usa també com recíproc. *Lisiar*. Lædere. *Faire du mal dans la partie organique du corps*. Dolere, sentir dolore.

AGRAVIAR. Perjudicar á algú en sòs inte

ressos ó drets. *Agraviar, perjudicar.* Damnum inferre. *Préjudicier, nuire.* Pregiudicare, nuocere, far danno.

AGRAVIARSE. v. r. Ofendrerse, donarse per sentid de alguna cosa teniudla per agravi. *Agraviarse.* Aliquâ re offendi, de injuriâ queri. *S'offenser, se piquer.* Recarsi a male, prendere il broncio, sdegnarsi.

AGRE. adj. Se diu de aquellas cosas que causan una sensació desagradable al paladar, mès ó ménos semblant á la que causa lo vinagre. *Agrio, acedo.* Acer, acidus. *Aigre, acide, acéteux.* Agro, acerbo, agresto, aspro, afro.

AGRE. met. Se diu del camí, terreno ó lloc que es aspre, ó está ple de rocas y malesas. *Agrio.* Arduus, asper. *Raboteux, rude, raide, escarpé, âpre, en parlant des lieux.* Scabro, scabroso, alpestro.

AGRE. met. Aspre, brònc, com resposta AGRE. *Agrio.* Asper, durus. *Rude, âpre, âcre, acariâtre.* Ritroso, increscevole, brusco.

AGRE. Se aplica als mètalls que per sa aspresa no se dexan traballar fácilmènt. *Agrio.* Metallum acre, non ductile, non flexibile. *Aigre: s'applique aux métaux dont les parties ne sont pas bien liées.* Crudo.

AGRE. *Pint.* Lo que es de mal gust en lo colorit y dibux. *Agrio.* Injucundè pictum. *Aigre: on le dit des couleurs qui ne sont pas liées par des passages qui les accordent.* Crudo.

AGRE. s. m. Lo suc desapacible al gust que tènen algunas fruitas, com la llimòna, taronja y altras. *Agrio.* Succus acidus. *Aigreur.* Agrezza, agrestezza, acetosità, bruschezza, ponticitade.

AGRE. Costum ó hábit; y axí cuand una persòna no fa lo que abans solia, se diu que ha perdud lo AGRE de fèr aquella cosa. *Costumbre, hábito.* Consuetudo, habitus. *Coutume, habitude.* Costume, abito, uso frequente.

FERSELI Á UN AGRE ALGUNA COSA. fr. ab que se exprèssa la repugnancia que tè algú á executar ó empéndrer alguna cosa. *Hacérsele de mal, hacérsele cuesta arriba.* Ægrè ferre. *Répugner: faire une chose à contre-cœur.* Parere altrui agro checchè sia, arrecargli dispiacere, essergli rincrescevole, fare una cosa a malincuore.

FÈR TORNAR AGRE. fr. Fèr que alguna cosa prenga un sabòr desapacible, mès ó ménos semblant al del vinagre. *Avinagrar.* Acerbare, acrem reddere. *Rendre aigre, aigrir.* Far inagrire, diventar agro.

TORNARSE AGRE. fr. Péndrer un gust desapacible, mès ó ménos semblant al del vinagre. *Agriarse, acedarse.* Acidum reddi, acescere. *S'aigrir; s'éventer, se gâter à l'air.* Inagrare, diventar agro.

TORNARSE AGRE. fr. Parland del llevat, malmétrerse ó passarse. *Ahilarse.* Acescere. *S'aigrir, en parlant du levain du pain.* Agrirsi.

TORNARSE AGRE. fr. Parland dels licòrs, especialmènt del ví, convertirse en vinagre. *Torcerse, volverse.* Acescere vinum. *S'aigrir, tourner.* Volgersi.

TORNARSE AGRE. fr. Parland de conservas y confituras fermentar ó malmétrerse. *Revenirse, rehervirse.* Fermentescere, acescere. *S'aigrir, en parlant des confitures: fermenter, s'aigrir, en parlant des conserves.* Divenir agro o lazzo, guastarsi.

AGREDÒLS. adj. que se aplica á lo que tè mescla de agre y dòls. *Agridulce.* Dulcacidus. *Aigre-doux: qui a un goût mêlé d'aigre et de doux.* Dolciamaro: misto d'amaro e dolce.

AGREGACIÓ, s. f. L'acció y efècte de agregar. *Agregacion.* Aggregatio. *Agrégation.* Aggregazione.

AGREGAD, DA. p. p. de AGREGAR. *Agregado.*

AGREGAR. v. a. Anyadir, unind ó juntand unas persònas ó cosas á altras. Se usa també com recíproc. *Agregar.* Aggregare, adjungere, accumulare. *Agréger, affecter, unir, annexer, assembler, joindre, coapter.* Aggregare, associare.

AGREGAR. Destinar á alguna persòna á un cos ú oficina, peró sènse donarli plassa efectiva. *Agregar.* Adscribere. *Agréger, destiner.* Ascrivere, metter nel numero.

AGREGAT. s. m. Lo conjunt de mòltas ó varias cosas. *Agregado.* Complexus, acervus, cumulus. *Agrégat, assemblage, réunion de différentes choses.* Aggregato, unione, complesso.

AGREGAT DE DISBARATS. Multitut de èlls. *Hato ó hatajo de disparates.* Ineptiarum acervus, copia. *Des sottises en grand nombre.* Copia, cumulo di spropositi.

AGREGAT DE BOTIS, DE XIMPLES, etc. Colla ó multitut de èlls. *Gavilla de locos; hato de tontos, de simples, etc.* Delirantium, insipientium vel stultorum caterva, multitudo. *Compagnie, assemblée de fous, niais, etc.* Ciurma di pazzi, schiera di serfedocchi, etc.

AGREJAR. v. n. Tenir punta de agre. *Tener punta de agrio, ser agrillo.* Acriculum esse. *Être aigrelet, aigret.* Inagrire, esser agrigno, lazzetto.

AGRÈLLAS. s. f. pl. Planta perenne, que tè las fullas retalladas, las cuals agrejan, y se usan en lo amanimènt de varias viandas. Alguns las mènjan cruas. *Acedera, acetosa.* Rumex acetosa. *Oseille.* Acetosa.

AGREMÈNT. adv. mod. Ab aspresa ó rigòr. *Agriamente.* Acerbè. *Aigrement, crûment, âprement, durement.* Agramente, mordacemente, aspramente, acerbamente.

AGREMIN. s. m. ant. SERRADURAS.

AGRESSIÓ. s. f. ant. Acomesa. *Agresion.* Aggressio. *Agression, attaque.* Assalimento, assalto.

AGRESSÒR, RA. s. m. y f. Lo qui acomet injustamènt á altre pera ferirlo ó matarlo. *Agresor.* Aggressor. *Agresseur: celui qui attaque le premier injustement.* Aggressore, assalitore.

AGRÈST, TA. adj. Se aplica al subgècte que tè modals grossers y rústics. *Agreste.* Agrestis, ferox. *Agreste, sauvage, grossier.* Incivile, scortese, rozzo, zotico.

AGRÈST. ant. Inhabitad. *Inhabitado.* Desertus. *Désert, inhabité.* Disabitato, inabitato, deserto.

AGRET, TA. adj. dim. de AGRE. *Agrillo, agrete.* Acriculus, acidulus, subacidus. *Aigrelet, aigret, suret, acidule.* Agretto, acidetto, agrigno, bruschetto, agrestino.

AGREUGER. v. a. ant. AGRAVIAR, PERJUDICAR.

AGREUJAR. v. a. ant. AGRAVIAR, PERJUDICAR.

AGREUJAT, DA. p. p. de AGREUJAR.

AGREVIAR. v. a. ant. AGRAVIAR, PERJUDICAR.

AGREVIAT, DA. p. p. de AGREVIAR.

AGRIAD, DA. p. p. de AGRIAR. *Agriado.*

AGRIAR. v. a. Exasperar los ánimos, disgustar mòlt. *Agriar.* Exacerbare, irritare, exasperare. *Aigrir, irriter, exaspérer, mettre dans une disposition fâcheuse.* Irritare, esacerbare, esasperare.

AGRICULTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui llaura ó cultiva la terra. *Agricultor.* Agricola, agricultor. *Agriculteur, celui qui cultive la terre.* Agricoltore, agricola.

AGRICULTÒR. s. m. Lo qui ensenya la agricultura, ó tracta de èlla. *Agricultor.* Agriculturæ studiosus, peritus. *Professeur d'agriculture: celui qui écrit sur l'agriculture.* Professore d'agricoltura.

AGRICULTURA. s. f. Lo cultiu de la terra. *Agricultura.* Agricultura, agricultio. *Labourage, culture de la terre.* Agricoltura: l'arte del coltivare.

AGRICULTURA. Lo-art que ensenya lo cultiu y llauró de la terra. *Agricultura.* Agricultura, ars agraria. *Agriculture: l'art de cultiver la terre.* Agricoltura.

AGRIFOLI. s. m. Arbre silvestre, que tòt lo any tè fullas, las cuals son caragoladas, y tènen las boras plenas de punxas, y un verd fòsc mòlt llustròs. *Acebo, agrifolio.* Agrifolium, agrifolia. *Houx.* Agrifoglio, alloro spinoso.

AGRIMENSÒR. s. m. CANADÒR DE TERRAS.

AGRIMONIA. s. f. Planta perenne, que tè las fullas llargas, talladas y un poc aspras al tacto com tòta la planta: crèx fins á l'altura de tres peus, y las sèvas flors, que son de colòr de palla mòlt bonic se emplean en algunas parts pera adòbar cuiros. *Agrimonia.* Agrimonia. *Aigremonie: eupatoire.* Agrimonia.

AGRIR. v. a. ant. Fèr tornar agre alguna cosa. Se usaba també com recíproc. *Acedar, avinagrar.* Acerbare, acidum reddere. *Aigrir, aciduler; rendre aigre, faire devenir acide.* Inagrare, inagrire, diventar agro.

AGRIR. met. ant. AGRIAR.

AGRIT, DA. p. p. de AGRIR. *Acedado, avinagrado.*

AGRÓ. s. m. Aucèll mès petit que la cigònya; tè monyo, lo bèc llarg y casi tòt negre; part del coll de colòr de cendra; lo cos gris, verdòs per sòbre, y pardo blanquinòs per sòta; los peus grogs, y en las alas una taca blanca. *Garza.* Ardea grisea. *Héron.* Aghirone, airone.

AGROPAD, DA. p. p. de AGROPAR y AGROPARSE. *Juntado.*

AGROPAR. v. a. ant. NUAR.

AGROPARSE. v. r. Reunirse, ajuntarse, arreplegarse. *Juntarse.* Congregari. *Se*

réunir, se rassembler, s'unir. Affollarsi.

AGROPS. s. m. ant. GRÒP, NU.

AGRÒR. s. m. Lo gust agre que tè alguna cosa. *Acedia, agrura.* Aciditas, acor. *Acidité, aigreur.* Acetosità, acidezza.

AGRÒRETA. s. f. dim. de AGRÒR. *Agrete, agrillo.* Suavis aciditas. *Aigrelet, aigret.* Agretto, agresto.

AGRUPAR. v. a. ant. NUAR.

AGRUPAT, DA. p. p. de AGRUPAR.

AGRURA. s. f. ant. AGRÒR.

AGRURA. met. ant. Aspresa en lo tracte. *Acedia.* Acerbitas. *Rudesse, aigreur.* Bruschezza, rozzezza.

AGUAIT. s. m. L'acció y efècte de aguaitar. *Acecho.* Speculatio. *Affût, aguet, guet: l'action d'épier, de guetter.* Agguato.

AL AGUAIT. mod. adv. Observand y mirand de amagad y ab cuidado. *Al acecho, ó en acecho.* In speculis. *Aux aguets, à l'affût, aux écoutes.* In agguato.

ESTAR AL AGUAIT. fr. Estar á la mira ó en observació. *Estar á la mira.* Spectare, speculari. *Être aux aguets, veiller, épier.* Adocchiare, spiare.

ESTAR AL AGUAIT. fr. Estar la tròpa embòscada per assaltar al enemig descuidad ó desprevingud. *Estar en celada.* Insidiari. *Être en embuscade.* Essere in agguato.

ESTAR AL AGUAIT. fr. met. Estar esperand algú la ocasió de lograr sòn intènt. *Estar al husmo; estar al olor.* Investigare. *Être à l'affût: épier l'occasion favorable.* Spiare il momento.

AGUAITAD, DA. p. p. de AGUAITAR. *Acechado, atisbado.*

AGUAITADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aguaita. *Acechador, acechon.* Speculator. *Espion; celui qui guette, qui est aux écoutes, aux aguets.* Spione, spiatore.

AGUAITAR. v. a. Mirar, observar ab cuidado alguna cosa, procurand no ser vist. *Acechar, hacer la acechona, atisbar.* Observare, speculari. *Guetter, épier: observer secrètement.* Insidiare, spiare.

AGUAMÈNT. s. m. ant. L'acció de fèr aguda la punta ó tall de alguna arma ó instrumènt. *Aguzadura, aguzamiento.* Exacutio. *Aiguisement: l'action d'aiguiser.* Aguzzamento, aguzzatura.

AGUAMÈNT. ant. Sutilesa del fil en los instrumènts de tall. *Agudeza.* Acumen. *Finesse du fil ou de la pointe d'un instrument tranchant.* Acume.

AGUANT. s. m. Fortalesa ó vigòr pera resistir lo mòlt traball. *Aguante.* Robur, vires. *Force, constance, courage, vigueur pour résister à un grand travail.* Vigore, sodezza.

AGUANT. Sufrimènt, paciencia. *Aguante.* Constantia, patientia. *Tolérance, patience, résignation.* Pazienza, sofferenza.

AGUANTAD, DA. p. p. de AGUANTAR y AGUANTARSE. *Aguantado.*

AGUANTAR. v. a. Sufrir, tolerar. Se aplica comunamènt á cosas mòlt graves ó molèstas. *Aguantar.* Tolerare, patienter ferre. *Supporter, souffrir, endurer.* Patire, compartire.

AGUANTAR. Sostenir, mantenir alguna cosa en lo estat en que se troba, perque no fuja, caiga ó se afluxe. *Aguantar.* Sustinere, coercere, continere. *Soutenir, maintenir.* Sostenere, reggere.

AGUANTARSE. v. r. Afirmarse ó assegurarse per no cáurer, tenirse. *Tenerse.* Consistere, casum vitare. *Se tenir ferme pour ne pas tomber.* Reggere, tenersi, attenersi, restare.

AGUANTARSE. Contenirse, reprimirse. *Contenerse.* Se cohibere, continere, frenare. *Se contenir, se contraindre, se commander, s'arrêter.* Raffrenarsi, fermarsi.

AGUAR. v. a. ant. Fèr aguda la punta ó tall de alguna eina ó instrumènt. *Aguzar.* Acuere. *Aiguiser, rendre aigu, plus pointu, plus tranchant.* Aguzzare.

AGUARDAD, DA. p. p. de AGUARDAR y AGUARDÀRSE. *Aguardado.*

AGUARDAR. v. a. Esperar alguna cosa. *Aguardar.* Sperare, spem habere. *Espérer.* Sperare, avere speranza.

AGUARDAR. Esperar que vinga ó arribe alguna persòna. *Aguardar.* Expectare, præstolari. *Attendre.* Attendere, sperare, aspettare.

AGUARDARSE. v. r. Donar tèmps ó espèra. Se diu comunamènt de la que se dòna al deutòr pera que pague. *Aguardar.* Prorogare diem alicui ad solvendum. *Donner un terme, un délai.* Aspettare, indugiare.

AGUAT, DA. p. p. de AGUAR. *Aguzado.*

AGUAYT. s. m. ant. GUARDA, MIRA, CUIDADO.

AGUAYT. Llas, embòscada. *Asechanza, celada*. Insidiæ. *Embûche, embuscade, trébuchet, piége, tromperie*. Agguato, trappola, insidia.

ESTAR EN AGUAYT. fr. ant. ESTAR AL AGUAIT, en l' accepció de estar la tròpa embòscada, etc.

AGUAYTAMÈNT. s. m. ant. AGUAIT.

AGUD, DA. adj. que se aplica á la punta, fil ó tall prim y sutil que tènen alguns instrumènts, especialmènt las armas de ferro, com la espasa, ganivet, etc. *Agudo*. Acutus. *Pointu, aigu, terminé en pointe très-fine*. Acuto.

AGUD. met. Se diu del subgècte que es sutil, perspicas é ingeniòs. *Agudo*. Solertiâ, ingenii acumine prœditus. *Fin, délié, subtil, spirituel, ingénieux*. Sottile, fino, scaltro.

AGUD. met. Se aplica al ditxo ingeniòs, graciòs y oportú. *Agudo*. Facetiæ. *Joli, saillant, à propos, en parlant d'un mot*. Acuto, piccante.

AGUD. met. Se aplica al dolòr viu y penetrant. *Agudo*. Vehemens dolor. *Pénétrant, aigu, vif, piquant, perçant, poignant, en parlant de la douleur*. Acuto, vivo, pungente.

AGUD. met. Se diu de la malaltía efecutiva, grave y de curta duració. *Agudo*. Acutus, præceps morbus. *Aigu*. Acuto.

AGUD. Se aplica al accènt que indíca que la vocal sòbre la que está col-locad se pronuncia ab mès pausa ó detenció que las altras. *Agudo*. Acutus accentus. *Aigu*. Acuto.

AGUDAMÈNT. adv. mod. Ab agudesa. *Agudamente*. Ingeniosè, argutè, acutè. *Adroitement, spirituellement*. Spiritosamente, vivacemente.

AGUDESA. s. f. Sutilesa del tall ó punta de algunas armas, instrumènts ó altras cosas. *Agudeza*. Acumen, acies ferri. *Finesse du fil ou de la pointe d'un instrument tranchant, ou d'une arme*. Acume.

AGUDESA. met. Perspicacia ó vivesa de ingeni. *Agudeza*. Solertia, acumen ingenii. *Vivacité, pénétration, esprit*. Vivacità, acutezza, perspicacità.

AGUDESA. met. Lo ditxo agud. *Agudeza*. Argutia, facetia. *Pointe, saillie, bon mot*. Facezia, detto arguto.

AGUDÍSSIM, MA. adj. sup. de AGUD. *Agudísimo*. Acutissimus. *Très-pointu, très-aigu*. Acutissimo.

AGUDÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de AGUDAMÈNT. *Muy agudamente*. Peracutè. *Très-adroitement, très-spirituellement*. Vivacissimamente, argutissimamente.

AGÜERO. s. m. AUGURI.

AGUERRID, DA. adj. Exercitad en la guerra. *Aguerrido*. Bello expertus. *Aguerri, accoutumé à la guerre*. Aguerrito, avvezzo a' disagi della guerra.

ÁGUILA. s. f. ÁLIGA.

AGUILENC, CA. adj. Se diu del nas prim y un poc corvo, semblant al bèc de l' áliga. *Aguileño*. Aquilinus, aduncus nasus. *Aquilin: courbé en bec d'aigle; on le dit du nez*. Aquilino.

AGUINYAR. v. a. ant. Apuntar ó dirigir lo tir de canó, flètxa ó altra arma á part determinada. *Asestar*. Collineare, collimare, intendere. *Viser, pointer, mettre en mire: on le dit ordinairement des armes à feu ou de trait*. Mirare, prender di mira.

AGUINYAT, DA. p. p. de AGUINYAR. *Asestado*.

AGULLA. s. f. Instrumènt de ferro, fusta ó altra materia, que acaba en punta per lo un cap, y per lo altre tè un ull per ahònt se passa lo fil, seda ó corda, etc., ab que se cus ó broda. Regularmènt se anomena, AGULLA DE CUSIR. *Aguja*. Acus. *Aiguille*. Ago, aguglia.

AGULLA. Trosset per lo comú de fil de llautó, y á vegadas de plata ú or en fòrma de agulla, ab la diferencia de que en lloc del ull tè un capsiró. Regularmènt se anomena AGULLA DE CAP. *Alfiler*. Acicula, acucula. *Épingle*. Spilla, spillo, spilletto.

AGULLA. Pèx que tè lo mòrro llarg y prim en fòrma de agulla. *Aguja, espeton, picudo*. Acus, acicula. *Aiguille; poisson*. Aguglia.

AGULLA. La pua tendre de un arbre que servex pera empeltar. *Pua*. Surculus. *Greffe: branche d'arbre qu'on ente sur une autre*. Marza, nesta.

AGULLA. Lo ferro que en los rellotges de sol senyala las horas. *Aguja, gnómon, estilo*. Gnomon, stilus. *Aiguille d'horloge*. Ago.

AGULLA. Lo assenyaladòr en los rellotges de corda. *Manecilla, mano, saeta, saetilla*. Gnomon. *Aiguille de montre, de pendule: index: aiguille tournant*

sur un point qui marque les heures, les minutes. Ago.

AGULLA. Obelisco ó pirámide. *Aguja.* Obeliscus. *Aiguille, obélisque, pyramide.* Guglia, obelisco.

AGULLA. Pilar que sosté lo edifici per alguna part principal. *Machon.* Pila, edificii fulcrum ex opere lateritio seu cæmentitio. *Contre-fort, mur, pilier, contre-boutant.* Puntello.

AGULLAS. pl. Lo regalo que solen fèr los passatgèrs á las criadas dels hostals cuand se despedexen de èllas. *Alfileres.* Pecunia quam à viatoribus diversorii famulæ exigunt. *Épingles: présens qu'on donne aux servantes d'une hôtellerie pour les services qu'elles ont rendu.* Beveraggio, mancia.

AGULLAS. La cantitat de dinèr que se senyala á algunas senyòras pera los gastos del adòrno de la sèva persòna. *Alfileres.* Minutioribus matronæ nobilis sumptibus consignata pecunia. *Épingles: ce qu'ordinairement donnent les maris à leurs femmes pour leur toilette et pour leurs menus plaisirs.* Spille.

AGULLAS. Jog de noys, que consistex en posar cada hu una agulla de cap en terra ó sòbre alguna taula, procurand formar una creu ab la del contrari, movènd la sèva ab la ungla del dit gros, cada vegada que li toca; y lo qui primèr encreua guanya l' agulla al altre. *Alfileres.* Acicularum ludus puerilis. *Jeu d'enfans avec des épingles.* Giuoco degli spilli.

AGULLA DE AMORTALLAR SOGRAS. L'agulla de cusir mès grossa que usan los sastres y las donas. *Aguja de verdugado.* Acus maxima quâ sartores et mulieres utuntur. *La plus grosse aiguille dont se servent les tailleurs.* Ago.

AGULLA DE ENLLARDAR. La que servex pera ficar tallets de cansalada en la carn dels aucèlls ó en altras viandas que se han de rostir al ast. *Mechera.* Veruculum. *Lardoire.* Lardatojo.

AGULLA DE ESPARTÈR. La que usa est oficial pera cusir estòras, sarrias, etc. *Aguja espartera.* Acus mattis vel storiis assuendis. *Grosse aiguille dont se servent les ouvriers en sparte.* Ago, aguglia.

AGULLA DE FÈR FILOSA. Instrumènt semblant en la figura á la llansadòra de texidòr, peró sènse lo vuid en que se posa lo canó. Se servexen de èlla las donas pera fèr filats, sarrèlls y altras cosas. *Lanzadera.* Radius. *Espèce de navette qui sert aux femmes pour faire franges et autres ouvrages.* Ago.

AGULLA DE FÈR MITJA. Fil de ferro ó de llautó, de un palm de llarg, que servex pera fèr mitjas, mitjòns y altras cosas semblants. *Aguja de hacer media.* Aciculæ tibialibus texendis. *Aiguille à tricoter.* Ferro da calze.

AGULLA DE GANXO. La de fil de ferro, que tè dòs puntas en fòrma de forquilló, y servex pera assegurar lo pentinat de las donas. *Horquilla.* Acus furculæ similis, quâ muliebris coma stabilitur. *Aiguille à deux pointes dont se servent les femmes pour arranger leurs cheveux.* Forchetta, forcella da capelli.

AGULLA DE LA MARE DE DÈU. L'agulla de cap mès petita que se conex. *Alfiler de toca de monja.* Acicula parvissima. *Camion.* Spilletto.

AGULLA DE MAREJAR. ant. AGULLA DE NAVEGAR.

AGULLA DE MATALASSÈR Ó DE BASTÈR. Agulla llarga y grossa de que se servexen estos oficials. *Aguja de ensalmar.* Acus clitellis et culcitris assuendis. *Carrelet, grosse aiguille à pointe angulaire dont se servent les selliers, etc.* Quadrello.

AGULLA DEL MÒNYO. La que las donas portan en èll, y es per lo comú de vidre ó plata, ab una boleta de la matèxa materia en cada un dels dòs extrèms. *Aguja.* Crinalis acus. *Aiguille de tête.* Aguglia.

AGULLA DE NAVEGAR. *Ndut.* Flètxeta de ferro passada per la pèdra iman, que posada en equilibri sòbre una pua, se gira sèmpre cap al nort, y col-locada al mitj de la rosa náutica servex de gobern als navegants pera conéxer lo rumbo de la embarcació. Se anomena també BRÚXULA. *Aguja, aguja de marear, brújula, saeta, saetilla.* Acus nautica. *Aiguille aimantée, aiguille marine: lame mobile de la boussole.* Ago calamitato.

AGULLA DE PASTÒR. Planta annual que tè las fullas retalladas, y fa un fruit llarg y prim en fòrma de agulla. *Aguja, aguja de pastor, aguja de Vénus.* Scandix. *Aiguille-de-berger, bec-de-grue.* Geranio.

AGULLA DE PICAR. Se dòna aquest nom á las que tènen lo cap de vidre, las cuals regularmènt se clavan en los coxins de fèr

puntas. *Alfiler con cabecilla de vidrio, que suele clavarse en los mundillos.* Acicula sic dicta. *Épingle ordinairement de fer ou d'acier avec grosse tête de verre dont on se sert dant les coussins pour faire de la dentelle.* Ago.

AGULLA SAQUÈRA. AGULLA DE MATALASSÈR.

BUSCAR UNA AGULLA EN UN PALLÈR. fr. ab que se exprèssa lo mòlt dificil que es de conseguir alguna cosa. *Quitar cruces de un pajar.* Æthiopem lavare. *Entreprendre une chose difficile, chercher une aiguille dans une botte de foin.* Beccarsi i geti.

AGULLADA. s. f. Lo bastó que en lo un cap tè una punta de ferro, ab lo cual los bovèrs y llauradòrs punxan als bous ó mulas. *Aijada, aguijada.* Stimulus. *Bâton avec pointe de fer dont on se sert pour piquer ou stimuler les bœuf, etc.: aiguillade.* Pungolo, pungiglione.

AGULLASSA. s. f. aum. de AGULLA. *Agujon.* Acus grandior. *Grosse aiguille.* Agone.

AGULLÈR. s. m. Lo qui fa ó ven agullas. *Agujero.* Acuum fabricator aut venditor. *Aiguillier; celui qui fait ou qui vend des aiguilles.* Agorajo.

AGULLÈR. La porció de fil, seda, estam ó altra materia semblant filada, que pera cusir alguna cosa se passa per lo cos de una agulla. *Hebra.* Filum. *Fil, brin, aiguillée de fil.* Agugliata.

AGULLÈR. ant. Canó en que se posan las agullas de cap y de cusir. *Alfiletero.* Tubulus condendis acubus et aciculis. *Aiguillér; étui où l'on met les épingles et les aiguilles.* Agorajo.

AGULLETA. s. f. dim. de AGULLA. *Agujuela, agujica, agujilla, agujita.* Acicula, acucula. *Petite aiguille.* Aghetto.

AGULLETÈR. s. m. ant. AGULLÈR, en la primèra accepció.

AGULLÓ. s. m. FIBLÓ.

AGULLÓ. La punta ó extrèm punxagud de l' agullada. *Aguijon.* Cuspis, spiculum. *Aiguillade, aiguillon.* Stuzzicatojo, pungetto.

CALCIGAR LO AGULLÓ. fr. met. ant. Obstinarse en resistir á la forsa superiòr. *Dar ó tirar coces contra el aguijon.* Adversus stimulum calcitrare. *Regimber contre l'éperon: regimber contre l'aiguillon.* Contro lo stimolo calcitrare.

AGULLONADA. s. f. ant. Punxada de agulló, fiblada. *Aguijonazo.* Aculei vel stimuli ictus. *Coup d'aiguillon.* Pugnimento.

AGULLONAR. v. a. ant. Punxar ab lo agulló. *Aguijar, aguijonear.* Stimulare, stimulis cædere. *Aiguillonner, piquer avec l'aiguillon.* Stuzzicare.

AGULLONAT, DA. p. p. de AGULLONAR. *Aguijado, aguijoneado.*

AGULLONEJAR. v. a. ant. Punxar ab lo agulló. *Aguijar, aguijonear.* Stimulare, stimulis fodere vel cædere. *Aiguillonner.* Stuzzicare.

AGULLONEJAT, DA. p. p. de AGULLONEJAR. *Aguijado, aguijoneado.*

AGUR. s. m. ant. AUGURI.

AGUSIL. s. m. Ministre inferiòr de justicia, que porta per insignia una vara, y servex pera agafar, y altres actes judicials. *Alguacil, corchete, ministril, satélite, alguacil.* Apparitor, accensus. *Alguazil, archer, sergent, sbire, huissier.* Birro, sbirro.

AGUSTINO, NA. adj. Lo religiòs ó religiòsa del òrde de sant Agustí. *Agustino, agustiniano.* Augustinianus, Augustini regulam professus. *Augustin, augustine, de l'ordre de saint Augustin.* Frate dell' ordine di santo Agostino.

AGUT. s. m. ant. Clau petit. *Clavo pequeño.* Clavulus. *Petit clou.* Chiodetto.

AGUTSIL. s. m. AGUSIL.

AGUYON. s. m. ant. FIBLÓ.

AGUZAR. v. a. ant. Fèr aguda la punta ó tall de alguna arma ó instrumènt. *Aguzar.* Acuere. *Aiguiser, rendre aigu, plus pointu, plus tranchant.* Affilare, aguzzare.

AGUZAT, DA. p. p. de AGUZAR. *Aguzado.*

AH.

AH! interj. de dolòr ó pena, que equiva á AY! *Ah!* Ah! heu! *Ah!* Ah! deh

AHÍ. adv. t. En lo dia antecedènt, im mediat al dia en que se parla. *Ayer* Heri. *Hier.* Ieri.

AHÍ. Poc ha, poc tèmps fa. *Ayer.* Nuper *Hier, il y a peu de temps, dernière ment, récemment.* Ieri, poco fa, d fresco.

DE AHÍ Á AVUY. DE AHÍ ENSÁ.

DE AHÍ ENSÁ. loc. fam. Dèsde lo dia ante cedènt, immediat al dia en que se par la. *Desde ayer, de ayer á hoy, d*

ayer acd. A die hesterno. *Depuis hier.* Da ieri.

AHINA. s. m. territ. EINA.

AHINADA. s. f. La veu del caball. *Relincho, relinchido.* Hinnitus. *Hennissement: cri naturel du cheval.* Nitrito.

AHINAR. v. n. Formar lo caball la sèva veu. *Relinchar.* Hinnire. *Hennir.* Nitrire, annitrire.

AHIR. adv. t. AHÍ.

AHISSAD, DA. p. p. de AHISSAR. *Izado; azuzado, enviscado.*

AHISSAR. v. a. Tirar amunt algun pes. *Izar.* Levare. *Hisser.* Alzare, issare.

AHISSAR. Incitar als gòssos pera que embestescan. *Azuzar, enviscar.* Canes stimulare, incitare. *Hâler, exciter.* Aissare, adizzare, instigare.

AHONT. adv. ll. Usad ab verbs de movimènt significa Á QUINA PART, Ó Á LA PART QUE. *Adonde.* Quò, quorsum. *Où.* Ove, dove.

AHÒNT. Usad ab verbs de quietut equival á EN CUAL PARATGE, EN LO CUAL Ó EN QUE. *Donde.* Ubi, quò. *Où.* Ove, dove.

¿AHÒNT BONA? mod. adv. que significa AHÒNT VA? *Adónde bueno? dónde bueno?* Quò? quorsum? *Où allez-vous?* Verso dove?

AHÒNT SE VULLA. mod. adv. En cualsevol part. *Donde quiera, do quiera.* Ubicumque, ubivis. *En quelque lieu que ce soit, où l'on voudra, partout.* Ovunque, in ogni dove.

DE AHÒNT. mod. adv. que denota lo lloc ó principi de que ve ó se inferex ó deduex alguna cosa. *De donde.* Undè. *D'où.* Da dove.

¿DE AHÒNT BONA? mod. adv. que significa DE AHÒNT VE? *¿De dónde bueno?* Undè? undenam? *D'où venez-vous?* Onde si viene?

PER AHÒNT. mod. adv. que denota lo paratge per lo cual se dirigex ó encamina alguna cosa. *Por donde.* Quà. *Par où, par quel endroit.* Per ove.

AHONTAR. v. a. ant. Aporronar, aprofonar, afrontar. *Denostar, afrentar.* Contumeliâ afficere, conviciari. *Injurier, outrager.* Ingiuriare, oltraggiare.

AHONTAT, DA. p. p. de AHONTAR. *Denostado, afrentado.*

AHUC. s. m. ant. ALARIT.

AHUIR. s. m. ant. AUGURI.

AHUR. Veu de que se usa pera despedirse y equival á Á DÈU. *Agur, ahur.* Vale, salve. *Adieu.* Addio.

AHURT. s. m. REGANY.

AI.

AIDAD, DA. p. p. de AIDAR.

AIDAR. v. a. territ. AJUDAR.

AIGLA. s. f. ant. ÁLIGA.

AIGNELET. s. m. dim. ant. ANYELLET.

AIGUA. s. f. Cos líquid y transparènt de que se fòrman los mars, rius, fonts, etc. *Agua.* Aqua. *Eau.* Acqua.

AIGUA. *Farm.* Lo licòr que se extrau de algunas hèrbas, flors y fruits, ó sas parts, destil-landlas ab aigua; com AIGUA de xicoiras, de rosa, etc. *Agua.* Liquor ex quibusdam olusculis, floribus, aut fructibus distillatus. *Eau.* Acqua: liquore acqueo che si cava dall' erbe, da' fiori, etc.

AIGUA Á COLL Y PEU AXUT. exp. fam. ab que se repren l'afectada ponderació de carinyo cuand las obras no corresponen. *Bien te quiero, bien te quiero, mas no te doy mi dinero: mucho os quiero, Pedro, no os digo lo medio.*

Te benè, te multum, te summè diligo, Fauste,
Nil tamen ex nummis do tibi, Fauste, meis.

Je vous aime, Julien: de grâce, rendez-moi mon pain. Dare assai pampani e poca uva. Il perdono di Serumido: molti baci e pochi quattrini.

AIGUA AB NÈU. La que se refresca ab esta. *Agua de nieve.* Aqua nive frigescens. *Eau à la glace: eau rafraîchie avec de la neige ou de la glace.* Acqua diacciata.

AIGUA AMUNT. mod. adv. Contra la corrènt ó curs natural de l'aigua. *Agua arriba.* Adverso flumine. *À mont: contre le courant.* Di sopra: l' insu del fiume.

AIGUA ANGÈLICA. V. ANGÈLICA.

AIGUA AVALL. mod. adv. Ab la corrènt ó curs natural de l' aigua. *Agua abajo.* Secundo flumine. *Avalant: en suivant le courant.* Che cala, che discende.

AIGUA BENEÍTA. La que beneex lo sacerdot, y servex pera lo us de la iglesia y dels fidels. *Agua bendita.* Aqua lustralis. *Eau bénite.* Acqua santa, acqua benedetta.

AIGUA BENEÍTA! interj. territ. AVE MARÍA!

AIGUA BONA PER BÈURER. La que no es mo-

lla ó no tè cap mal gust. *Agua bebediza, bebedora.* Aqua potabilis. *Eau buvable, potable: on le dit de l'eau qui est bonne, qui est destinée à être bue.* Acqua da bere.

AIGUA DE AGRAS. AGRAS, en l' accepció de beguda.

AIGUA DE CASTANYAS. fam. Se dòna aquest nom al xocolate clar. *Agua de castañas.* Massa plurimâ aquâ diluta vel dissoluta. *On le dit du chocolat trop clair.* Dicesi della cioccolatta troppo liquida.

AIGUA DE GÒMA. La en que se ha posad en infusió una proporcionada cuantitat de gòma arábiga. Ab èlla los pintòrs dexatan los colòrs á fi de que tingan majòr consistencia y vivacitat. *Aguagoma.* Gummi arabicum aquâ dissolutum. *Eau de gomme.* Acqua di gomma.

AIGUA DE LA REINA DE HUNGRÍA. Licòr clar com l'aigua que se trau destil-land la flor de romaní ab aiguardènt. *Agua de la reina de Hungria.* Aqua stillatitia sic dicta. *Boisson faite avec le jus du romarin et de l'eau de vie.* Acqua della regina.

AIGUA DE NÈU. La que proceex de esta cuand se desfá per lo calòr. *Agua de nieve.* Aqua ex nive liquefactâ. *Eau de neige.* Acqua di neve.

AIGUA DE NÈU. La que cau barrejada ab nèu. *Agua nieve.* Aqua nive interinixta, nivalis. *Verglas.* Gelicidio.

AIGUA DE OLÒR. La que está composta ab substancias aromáticas. *Agua de olor.* Aqua odorata, aromatica. *Eau de senteur.* Acqua d' ancioli, acqua concia, acqua d' odore.

AIGUA DE ORDI. Beguda que se fa de est gra, semblant á la tisana. *Hordiate.* Potio hordeacea. *Tisane d'orge.* Orzata.

AIGUA DE PLUJA. La que cau dels núvols. *Agua lluvia, llovediza.* Aqua pluvia, pluvialis, cœlestis. *Eau pluviale.* Acqua piovana.

AIGUA EMBASSADA. La que está estancada, y no tè corrènt. *Agua muerta.* Aqua stagnans, pigra. *Eau dormante.* Acqua morta, acqua stagnante.

AIGUA ÈNTRE CARN Y PÈLL. Lo mal anomenad hidropesía. *Agua entre cuero y carne.* Aqua intercus. *Eau entre cuir et chair.* Umore aquatico subcutaneo.

AIGUA FERRADA. Aquella en que los ferrèrs han apagad lo ferro ó cèr bruènt. *Agua de herreros.* Ferraria aqua. *Eau dans laquelle on trempe le fer ou l'acier.* Acqua ferrata: acqua in cui sia stato spento ferro infocato.

AIGUA MINERAL. La que naturalmènt mana traènd en disolució algunas substancias minerals, com sals, ferro, etc. *Agua mineral.* Aqua mineralis. *Eau minérale.* Acqua minerale.

AIGUA MORTA. AIGUA EMBASSADA.

AIGUA PASSADA, NO MOL MOLÍ. ref. ab que se dòna á entèndrer, que no vènen al cas los consells ó reflexiòns desprès de passada la ocasió de haberlos pogud aprofitar. *Agua pasada no muele molino.* De præteritis ne curato. *Au passé, passe-passe.* Se sul passato discorri predichi a' porri.

AIGUA ROS. Licòr clar que se extrau de las rosas de olòr destil-landlas ab aigua. *Agua rosada.* Aqua rosacea. *Eau rose.* Acqua rosa.

AIGUA SAL. L'aigua dòlsa en que s'hi tira alguna porció de sal. *Agua sal.* Aqua salita, salsa. *Eau douce où l'on a mis une portion de sel.* Acqua dolce in cui si getta del sale.

AIGUA TERMAL. La que á mès de ser mineral ix calènta del manancial en tòtas las estaciòns del any. *Agua termal.* Aqua thermalis. *Eau thermale.* Acqua termale.

AIGUA VA. expr. ab que se avisa á los que passan per lo carrèr, que se va á tirar per una finèstra ó balcó aigua ó immundicia. *Agua va!* Heus, apage, cave: aqua è fenestra jacitur. *Gare l'eau!* Guarda l' acqua.

AIGUA VIVA. La que raja y corre naturalmènt. *Agua viva; agua de pie.* Aqua viva, profluens. *Eau de source.* Acqua viva, acqua di vena.

AIGUAS. pl. Las medicinals per béurer ó banyarse. *Aguas.* Aquæ medicæ. *Eaux médicinales.* Acque medicinali.

AIGUAS. met. Los visos que fan algunas robas de seda, imitand á la undulació de l'aigua. *Aguas.* Colores serici textili undarum specie descripti. *Ondes.* A onde.

AIGUAS. met. Los visos que fan algunas pèdras preciòsas. *Aguas.* Scintillatio gemmæ. *Eaux.* A onde.

AIGUAS. met. Los visos que fan las plòmas de alguns aucèlls. *Aguas.* Pennarum colores, undulatâ luce scintillantes. *Eaux.* Ad onde.

AIGUAS. met. Los visos que fan las vetas de algunas fustas traballadas y embarnissadas, com la caoba, la noguèra, etc. *Aguas.* Venæ aliquorum lignorum levigatorum et gummi linitorum undarum speciem referentes. *Ondes.* Ad onde.

AIGUAS. Los orins ó la orina. *Aguas.* Urina. *Eau.* Acqua, orina.

AIGUAS BRUTAS. AIGUAS COMPOSTAS.

AIGUAS COMPOSTAS. Las begudas que se fan de aigua, sucre y del suc de algunas fruitas, ó de las matèxas fruitas posadas en infusió, com AIGUA de taronja, de llimó, etc. *Aguas compuestas.* Aqua saccharo, frugum, fructuumque succis condita. *Boissons faites avec le jus de quelques fruits.* Acque acconcie.

AIGUAS MAJÒRS Y MENÒRS. Se anomenan AIGUAS MAJÒRS los excremènts grossos del home, y MENÒRS la orina. *Aguas mayores y menores.* Excrementum et urina. *Excrémens solides et liquides, en parlant de ceux de l'homme.* Escremento, orina, feccia.

AIGUAS VESSANTS. Las que baxan de las montanyas ó serras. *Aguas vertientes.* Aquæ è montibus scaturientes, erumpentes. *Les eaux de pluie qui descendent des montagnes.* Acque piovane vegnenti dalle montagne.

ACARCANYARSE DE AIGUA. fr. Béurer aigua ab excès. *Encharcarse de agua.* Aquâ turgere. *Boire beaucoup d'eau, s'inonder l'estomac.* Gonfiare, riempiere lo stomacco d' acqua.

ASSERENAR L'AIGUA. fr. Posarla á la serena. *Serenar el agua.* Nocturno frigori aliquid exponere. *Mettre de l'eau rafraîchir au serein.* Rinfrescar, raffreddare l' acqua nel sereno.

AIXÓ ES CURAT AB AIGUA BENÉITA. expr. met. ab que se exprèssa la facilitat del remey ó composició de alguna cosa. *Eso se cura con una telaraña.* Levi remedio indiget. *On le dit d'un mal auquel il est aisé de remédier.* Sarà guarito col segno della croce; è mal da biacca.

BALLAR L'AIGUA DEVANT DELS ULLS. fr. fam. Esmerarse en complàurer ó agradar á algú. *Bailar el agua, ó bailar el agua delante.* Officiosissimè alicui assentari. *Se mettre en quatre pour faire plaisir à quelqu'un.* Pascer di finocchio, e far moine.

COM L'AIGUA DEL MÈS DE MAIG. loc. fam. ab que se pondèra lo mòlt desitjada que es alguna cosa. Se usa comunamènt ab lo verb ESPERAR ó DESITJAR. *Como el agua de mayo.* Avidissimè. *Comme l'eau dans le printemps: vivement.* Come il cacio sui maccheroni; come pioggia ai caldi giorni; come il porto a' naviganti.

DONAR L'AIGUA PER AMÒR DE DÈU. fr. fam. PLÓURER Á BÒTS Y Á BARRALS.

ENTRÁRSEN TÒT AB AIGUA. fr. ab que se exprèssa que es mòlt copiòsa la pluja ó mòlt forta una tempestat. *Venirse el cielo abajo; desgajarse el cielo ó las nubes.* Nubes in pluviam dissolvi, copiosum imbrem effundi. *Pleuvoir à verse.* Strapiovere, piovere a ciel dirotto.

ESTAR AIGUA FINS Á COLL. fr. met. Trobarse en gran aprèto ó perill. *Estar el agua, ó con el agua á la boca, ó hasta la garganta: tener el agua á la garganta: verse ó estar con la soga á la garganta: tener el lazo á la garganta.* In periculo summo esse, versari; grave discrimen adire. *Se trouver dans un grand péril.* Esser nell' acqua sopra 'l capo, o sino a gola.

ESTAR ÈNTRE DÒS AIGUAS. fr. met. y fam. Estar perplèxo en la resolució de alguna cosa sènse saber que fèrse. *Estar entre dos aguas.* Animo fluctuare, hæsitare. *Nager entre deux eaux: être irrésolu.* Star fra le due acque.

ESTAR FÈT UNA MAR DE AIGUA. fr. fam. Estar mòlt suad. *Estar hecho un agua, ó un pollo de agua.* Plurimùm sudore madere. *Être tout en eau, en sueur.* Grondante di sudore.

FÈR AIGUA. fr. Fèr provisió de aigua una embarcació. *Hacer aguada.* Aquari. *Faire aiguade.* Far acqua: provvedersi d' acqua dolce per servigio della nave.

FÈR AIGUAS. fr. Entrar l'aigua en una embarcació per algun forat, esclètxa ó juntura. *Hacer agua.* Aquam navim per rimas ingredi: navem rimis fatiscentem aquam accipere. *Faire de l'eau.* Far acqua: dicesi della nave nella quale per qualche apertura entri l'acqua.

FÈR AIGUAS fr. met. Anar cap per avall ó en decadencia, anar á ménos. *Ir cuesta abajo: andar de pié quebrado.* In perniciem vergere, in præceps ire. *Déchoir, aller en décadence.* Scadere, venir in decadenza.

FÈR AIGUAS. fr. met. Confòndrerse, no tro-

bar exida en lo discurs, ó no saber soltar alguna dificultat. *Perder pié.* Omninò cæcutire; undequaque esse impeditum; alicui hærere aqua. *Se confondre.* Andarsi colle trombe nel sacco, arrenare.

FÈR AIGUAS. fr. fam. Orinar. *Hacer aguas.* Mingere. *Uriner.* Orinare.

GUÁRDAT DE AIGUA QUE NO CÒRRA Y DE GAT QUE NO MIÒLE. ref. ab que se dòna á entèndrer que las persònas que sembla que tènen un geni manso y apacible, solen ser mès impetuòsas y terribles cuand arriban á enfadarse. *Del agua mansa me libre Dios, que de la recia (ó brava) me guardaré yo: guárdate del agua mansa.* Latentem mansueto pectore iram avertat Deus: præcipiti et apertæ ipse obsistam. *Prenez garde contre celui qui taise, plus què contre celui qui gronde.* Dei torticolli non tene fidare.

MALAGUANYADA L'AIGUA QUE BEU. fr. ab que se dòna á entèndrer que una persòna es mòlt bestia ó que no es bona pera res. *Qué lástima de pan habiendo cebada, ó habiendo paja y cebada!* Vel quam potat non est dignus aquâ. *Il n'est bon qu'à manger.* Essere una zucca vota.

MALAGUANYADA L'AIGUA QUE BEU. fr. ab que se repren á una persòna mandra y que fa lo dropo. *Reniego de bestia que en invierno tiene siesta.* Pigros, quicumque sint, odio habeo. *Manger et dormir, voilà ses désirs.* Essere uno scannapane, una bocca disutile.

NO DIGAS DE AQUESTA AIGUA NO BEURÈ PER TÈRBOLA QUE SIA. ref. ab que se dòna á entèndrer que ningú está llibre de que li succeesca lo que á altre. *Nadie diga de esta agua yo no beberé.* Nemo ab aliorum casibus se tutum credat. *¿Qui peut se croire à l'abri des calamités d'autrui?* Mentre uno ha denti in bocca, e' non sa quel che gli tocca.

NO GUANYA L'AIGUA QUE BEU. fr. que denota que es mòlt poc pagad lo traball de algú. *No gana el agua que bebe.* Ære meret parvissimo. *Il ne gagne pas son pain.* Non guadágna l' acqua da lavarsi le mani.

NO TROBAR AIGUA EN LO MAR. fr. No conseguir algú lo que es mès fácil de lograr. *No hallar agua en la mar.* In magna rerum copia indigere. *Il ne trouverait point de l'eau à la rivière.* Affogar nella bonaccia.

OFEGARSE AB POCA AIGUA. fr. met. y fam. Afligirse ó acongoxarse per poca causa. *Ahogarse en poca agua.* Levibus succumbere malis. *Se noyer dans un verre d'eau.* Affogare in un bicchier d' acqua, rompersi il collo in un fil di paglia, affogar ne' mocci.

PASSAR PER AIGUA. fr. Rèntar y ensabònar la roba que ha de anar á la bugada. *Jabonar, enjabonar.* Sapone sordes abstergere, eluere, diluere. *Savonner, nettoyer, blanchir avec du savon.* Insaponare, nettar col sapone.

PASSAR PER AIGUA. fr. met. Fèr alguna còsa deprèssa, y sènse mirar que estiga bèn ó mal fèta. *Atrabancar.* Præproperè et inconcinnè aliquid facere. *Bousiller, faire à la hâte, sans se mettre en peine si l'on fait bien ou mal.* Fare a occhio e croce.

PÈNDRER L'AIGUA DE LLUNY. fr. met. y fam. Comensar la relació de algun succès per las primèras causas ó circunstancias que ocorreguèren en èll. *Tomar de atrás el agua.* Rem altè, à capite, à fonte repetere. *Remonter à la source.* Incommínciar dal suo bel principio.

PORTAR, Ó FÈR ANAR L'AIGUA Á SÒN MOLÍ. fr. met. que se diu del que solamènt cuida de sòn interes ó profit. *Llevar el agua á su molino.* Sibi tantùm consulere. *Ne penser qu'à soi, ne prêcher que pour son saint.* Recar o portar l' acqua al suo mulino.

POSAR AIGUA AL VI. fr. Aigualir lo vi. *Merar el vino.* Aquam cum vino miscere, vinum aquâ diluere. *Tremper son vin.* Innacquare il vino.

SEMBLA QUE NO ES PER AIGUA ENTERBOLIR. fr. met. Se diu del que aparentand sensillesa ó innocencia oculta lo talènt ó malicia que no se creya que tingués. *Parece que no enturbia el agua.* Subdolum, vafrum esse, callidum. *Il n'a pas l'air d'y toucher.* Far la gatta morta, o il gattone.

SÈNSE DIR AIGUA VA. fr. met. y fam. que se usa cuand algú ocasiòna á altre algun dany ó pesar intempestivamènt y sènse prevenció. *Sin decir agua va.* Repentè, hospite insalutato. *Soudain, tout à coup, brusquement, ex-abrupto.* Ex-abrupto, in un tratto, senza pensare ad altro.

SER UNA COSA TAN CLARA Ó MÈS CLARA QUE

L'AIGUA, LO SOL, etc. fr. CLAR.

TIRAR AIGUA AL MAR. fr. met. Donar alguna cosa á quin tè mòlta abundancia. *Echar agua en el mar, llevar leña al monte: llevar hierro á Vizcaya.* Noctuas Athenas mittere. *Porter de l'eau à la rivière; faire du bien à qui n'en a pas besoin.* Portare il cavolo a Legnaja.

TRENCAR LAS AIGUAS. fr. Evacuar la dona prenyada lo humòr que circuex al feto, lo que es un senyal cert de la proximitat del part. *Romper las aguas.* [illegible] adesso. *Sortir les eaux.* Far le prime acque del parto.

VENIR PASSAD PER AIGUA. fr. met. y fam. que se diu de la persòna que dòna alguna noticia falsa ó sèns fonamènt. *Traer los papeles mojados.* Nugas marrare. *Débiter de fausses nouvelles, avancer des choses sans fondement.* Esser infinocchiato, esser andato a veder pescare colla gatta.

AIGUACUIT. s. m. Pasta forta, transparènt y apegadissa, que se fa coènd las extremitats de las pèlls, y servex pera juntar una cosa ab altra. *Cola.* Gluten, glutinum, glutinium. *Colle.* Colla.

AIGUADA. s. f. La provisió de aigua que se porta en alguna nau. Se usa comunamènt ab lo verb FER. *Aguada.* Aquatio. *Aiguade.* Provvisione d' acqua.

AIGUADA. Pint. Lo colòr líquid preparad ab aigua de gòma. *Aguada.* Pigmentum aquâ gummosâ dilutum. *Aquarelle: couleur en détrempe.* Acquerello.

AIGUADÈR. s. m. Lo qui no beu vi. *Aguado, abstemio.* Abstemius. *Abstème, hydropote.* Astemio: che non beve vino.

AIGUADÈR. MESTRE DE AIGUAS.

AIGUADÈR. Lo qui se ocupa en traginar aigua. *Aguador.* Aquarius, familiaris aquæ provisor. *Porteur d'eau.* Colui che porta dell' acqua.

AIGUADÈR. Lo qui fa ó ven begudas geladas. *Botillero.* Potionum gelidarum conditor aut venditor. *Limonadier.* Acquecedratajo.

AIGUAFORT. s. m. Lo ácido nítric anomenad axí per l'activitat ab que disol la plata y altres mètalls. *Ácido nitrico, agua fuerte.* Acidum nitricum. *Nitrique: acide du nitre: eau forte.* Acqua forte.

AIGUALID, DA. p. p. de AIGUALIR. *Aguado, merado.*

AIGUALID. adj. Lo que está plé ó mòlt ple de aigua. *Aguanoso.* Aquosus. *Aqueux, abreuvé, humide.* Acquidoso.

AIGUALIR. v. a. Barrejar aigua ab vi, vinagre ó altre licòr. *Aguar, merar.* Aquam cum aliquo liquore miscere; aquâ diluere. *Mêler de l'eau avec du vin ou autre liqueur.* Innacquare.

AIGUAMANS. s. m. L'aigua que servex pera rèntar las mans. *Aguamanos.* Aqua lavandis manibus. *L'eau qui sert pour laver les mains.* Acqua da lavar le mani.

DONAR AIGUAMANS. fr. Donar á algú aigua ab lo gerro pera rèntarse las mans. *Dar aguamanos.* Aquam abluendis manibus ministrare. *Servir le lavemain.* Dar acqua col lavamane.

AIGUAMEL. s. f. L'aigua barrejada ab alguna porció de mel. *Aguamiel.* Hydromeli, aqua mulsa, melicratum. *Hydromel.* Idromele.

AIGUAMOLL. s. m. Lo siti ahònt quèda alguna porció de aigua detinguda. *Aguazal.* Locus paludosus. *Marécage, flaque.* Laguna, palude, acquitrino.

AIGUAMÒX. s. m. AIGUAMOLL.

AIGUANAF. s. f. Licòr clar que se extrau destil-land la flor de taronjèr ab aigua. *Agua de azahar.* Citri floris aqua. *Naffe.* Acqua lanfa, acqua nanfa.

AIGUAPÒLL. adj. que se aplica al ou que per no tenir grèll no produex pòll encaraqué lo cove una lloca. *Huero.* Sterilis, infœcundus, urinus. *On le dit des œufs qui n'ont pas été fécondés.* Uovo non gallato.

TORNARSE AIGUAPÒLL. fr. fam. Frustrarse lo que se pretenia ó esperaba. *Salir huero; hacerse ó volverse agua de cerrajas.* Rem evanescere, frustrari. *Échouer, arriver tout autrement qu'on ne s'y attendait.* Non corrispondere all' espettativa; dare in budella.

AIGUARDÈNT. s. m. Licòr espiritòs que se extrau per destil-lació del vi y altras substancias. *Aguardiente.* Liquor ex vino distillatus, aqua vitæ. *Eau-de-vie.* Acquavite.

AIGUARDÈNT ANISSAD. Se diu del que está compost ab anis. *Aguardiente anisado.* Aqua vitæ aniso condita. *Fenouillette, anisette.* Acquavite di anice.

AIGUARDÈNT DE CANYA. RÒM.

AIGUARDÈNT DE HOLANDA. Se diu dol que no es anissad. *Aguardiente de Holanda.* Aqua vitæ aniso carens. *Eau-de-vie*

d'Hollandé. Acquavite d'Olanda.

AIGUARDÈNT REFINAD. Lo primer y mès fort que se trau de cada olla ó alambí. *Aguardiente de cabeza.* Vini distillati pars purior, purgatissima. *Eau-de-vie double.* Acqua arzente, acquarzente.

AIGUARDENTÈR, RA. s. m. y f. Lo qui ven aiguardènt. *Aguardentero.* Aquæ vitæ venditor. *Marchand d'eau-de-vie: brandevinier.* Colui che va vendendo l'acquavite.

AIGUARDENTERÍA. s. f. La tènda ahònt se ven aiguardènt á la menuda. *Aguardentería.* Liquoris ex vino distillati, seu aquæ vitæ taberna. *Boutique où l'on vend de l'eau-de-vie en détail.* Bottega ove si vende l'acquavite.

AIGUAROL. s. m. AIGUAMOLL.

AIGUARRAS. s. f. L'oli de trementina que servex pera fèr barnissos y altras cosas. *Aguarras.* Resinæ terebinthinæ pars purior, stillatim expressa. *Esprit de térébenthine.* Trementina: liquore che esce dal terebinto.

AIGUAT. s. m. La pluja subtada é impetuòsa que no sol durar mòlt. *Aguacero.* Nimbus. *Averse, agaste: pluie subite et abondante.* Rovescio.

AIGÜÈRA. s. f. Especie de pica, mès llarga que ampla, y no mòlt fònda, ahònt se posan los gibrèlls ó gabadals en que se rèntan los plats. *Fregadero, fregador.* Locus catinorum sordibus abstergendis. *Dalle.* Lavatojo in cucina.

AIGÜERADA. s. f. Conjunt de plats, cassolas, etc., per rèntar. *Loza que fregar.* Congeries catinorum abstergendorum. *Grand nombre de vaisselle à écurer.* Vassellame in quantità da forbire.

AIRADA. s. f. Cop de aire; y axí de una persòna, que estand suada se ha posad al aire, y li ha pegad un dolòr en la espatlla, per exemple, se diu: axó es una AIRADA. *Aire.* Aëris percussio. *Mauvais air: coup d'air.* Colpo d'aria.

AIRE. s. m. *Quim.* Flúido transparènt y elástic, que constituex principalmènt lo que anomenam atmósfera. *Aire.* Aër. *Air.* Aria, aere.

AIRE. Vènt. *Aire.* Ventus. *Air, vent.* Aria, vento.

AIRE. Lo tirat ó configuració de la cara. *Aire.* Facies. *Air, mine.* Aspetto, volto.

AIRE. La rèpresentació exteriòr en la cara, de algun efècte intern; y axí se diu: t'ho he conegut ab lo AIRE de la cara. *Semblante.* Vultus, aspectus. *Air, semblant.* Aria.

AIRE. Garbo, gallardía y gentilesa en la persòna y acciòns, com en lo caminar, ballar, etc. *Aire.* Elegantia, decor personæ. *Bon air.* Gentilezza, garbo, avvenentezza, leggiadria.

AIRE. met. Primòr, gracia ó perfecció en fèr las cosas. *Aire.* Venustas, concinnitas, elegantia. *Bonne grâce.* Grazia, destrezza, squisitezza.

AIRE. *Mús.* Lo tèmps que se dòna á la música que se canta ó toca. *Aire.* Modorum musicalium mensura. *Air.* Aria.

AIRE! interj. ab que se exprèssa la estranyesa ó sorpresa que causa alguna còsa. *Caramba!* Hui! *Malepeste.* Cospetto.

AIRE! interj. que servex pera expressar algun enfado. *Vaya.* Vah. *Peste!* Poffar il mondo.

AIRE. interj. ab que se alènta ó excita á executar alguna cosa pròmptamènt ó ab vigòr. *Sus.* Eja, heus. *Courage, sus, allons!* Orsù.

AIRE ACANALAD. Se diu del que passa per un paratge estret. *Aire colado.* Per arcta transiens. *Vent coulis.* Aria colata.

AIRE DE TACO. met. Desenfado, desinvoltura, desèmbras. *Aire de taco.* Procacitas, petulantia. *Air aisé: effronterie.* Aria di malandrino.

AIRES NATIUS. Los del lloc ó pais en que un ha nad ó s'ha criad. *Aires nativos.* Natalis aura. *Air natal.* Aria natale.

ANAR EN LO AIRE. fr. met. Anar de flux. *Proceder de ligero.* Levi fundamento duci. *A la légère, inconsidérément.* Fare al bacchio.

ANAR MÒLT EN LO AIRE. fr. Parland dels aucèlls volar mòlt alt. *Remontarse.* In sublime ferri. *S'élever, voler fort haut.* Volare molto alto.

CÓRRER AIRE. fr. Bufar ab forsa lo aire. *Correr viento.* Ventum perflare. *Souffler fortement, en parlant du vent.* Tirar vento.

CRÈURER EN LO AIRE. fr. fam. Créurer de flux, donar crédit fácilmènt á lo que se ou. *Creerse del aire.* Leviter credere. *Croire légèrement, être crédule.* Bersi una cosa, esser levato a cavallo.

DONARSE AIRE. fr. Fèr ab pròmptitut y diligencia alguna cosa ó caminar deprèssa. *Menearse.* Properare, agere. *Se hâter, se presser.* Affrettarsi, spicciarsi.

DÓNAT AIRE. fr. ab que algú que porta á

coll á altre li diu que no se carregue tant. *No te cargues.* Onus mihi minue. *Agilité, mon pesant ami, ou je succombe sous le faix.* Non ti far pesante: sei morto?

EN LO AIRE. mod. adv. que se usa pera significar que alguna cosa se porta ó va sènse tocar á terra. *En volandas.* Per aëra. *En l'air.* A predelline, a predellucce.

EN LO AIRE. mod. adv. ab que se significa que un cos está penjant y sèns descansar en altre. *En el aire, en peso, en vilo.* A terra elevatus, suspensus. *En l'air.* Penzolone.

ESCUPIR EN LO AIRE. fr. met. Proceir contra algú per medis que se convertexen en propi dany. *Escupir al cielo.* In sui ipsius damnum aliquem lædere. *Cracher en l'air.* Tirare a' suoi colombi, cercar di friguccio.

ESTAR EN LO AIRE. fr. met. Estar alguna cosa pendènt, no haberse resolt res en òrde á èlla. *Estar en el aire.* Pendere. *Être en suspens, en incertitude.* Esser in forse.

FÈR UN AIRE QUE TALLA LA CARA. fr. Fèr un aire mòlt fret. *Correr aire que corta, ó que afeita.* Ventum frigidissimum flare. *Souffler un vent glacial.* Tirare un vento freddo freddo.

FÈRSE AIRE. fr. Impel-lir algú cap á sí lo aire ab lo movimènt del vano ó altra cosa. *Hacerse aire.* Auras flabello colligere, ventum facere. *L'éventement, l'action d'éventer.* Farsi vento.

GUARDAR LOS AIRES. fr. met. Seguir á algú la veta, acomodarse ó atemperarse al sèu geni. *Guardar á alguno el aire.* Ad alicujus arbitrium et nutum, totum se fingere et accommodare. *Se plier au caractère de quelqu'un.* Dar nel genio.

MÈNJAR Ó BÈURER AB AIRE ALGUNA COSA. fr. Mènjársela ó béurersela ab delé. *Comer ó beber con ansia alguna cosa.* Avidè edere vel bibere. *Dévorer.* Mangiar con appetito canino.

MUDAR DE AIRES. fr. que se diu de la persòna que se ha emmalaltid en un lloc y passa á altre á véurer si se millòra. *Mudar aires ó de aires.* Cœlum mutare. *Changer d'air.* Cambiar aria.

PARAR LO AIRE. fr. Calmar. *Echarse el aire.* Ventum sedari. *S'apaiser, tomber, cesser, en parlant du vent.* Cessare l'aria.

PARLAR DEL AIRE. fr. ab que se exprèssa que es impossible executar ó enténdrer alguna cosa. *Hablar de la mar.* Rem difficilem tangere, aggredi. *Parler de choses impossibles ou incompréhensibles.* Far castelli in aria.

PARLAR EN LO AIRE. fr. Parlar vagamènt, sèns fonamènt ni oportunitat. *Hablar al aire.* Temerè, inconsultè loqui. *Parler en l'air, sans fondement.* Favellar in aria.

PÈNDRER AB AIRE ALGUNA COSA. fr. met. Sufrir ó tolerar ab paciencia y constancia algun dolòr, traball ó calamitat. *Vencer.* Æquo animo ferre, tolerare. *Souffrir avec constance.* Sofferire pazientemente, portar in pace.

PÈNDRER LO AIRE. fr. Passejarse ó posarse en algun paratge descubert en que còrra lo aire. *Tomar el aire.* Auram captare. *Prendre l'air, respirer le grand air, se promener au grand air.* Pigliar aria.

PÈNDRER LOS AIRES. fr. Estar en un paratge ab lo fi de recobrar la salud per medi de la mudansa de clima, de alimènts, etc. *Tomar aires.* Valetudini indulgere cœlum mutando. *Prendre l'air dans quelque lieu pour le rétablissement de la santé.* Mutar aria.

PORTAR EN LO AIRE ALGUNA COSA. fr. Portarla sèns que toque á terra. *Llevar en peso.* Sustinere. *Porter en l'air.* Portar sospeso.

¿QUE HA VINGUD PER LO AIRE DEL CEL? fr. ab que se reconvé á una persòna que nèga haber posad una cosa en un puesto, cuand ningú sinó èlla ha pogud executarho. *Lo habrá traido el duende.* Hoc, ergo, sors paravit. *Serait-ce l'œuvre d'un génie?* È stata qui la tregenda?

QUEDAR EN LO AIRE. fr. met. Quedar sèns determinarse dòs ó mès persònas que se habian juntad pera fèr un tracte. Se diu també del matèx tracte. *Quedar pendiente algun negocio.* Rem injudicatam relinquere. *Rester en suspens, en incertitude.* Non conchiudere, non decidere, restar in bilico.

QUEDARSE EN LO AIRE. fr. met. QUEDARSE EN DEJÚ.

TENIR UN AIRE DE ALTRE. fr. Semblarse un en alguna cosa á altre, com en lo modo de caminar, en las facciòns, etc. *Darse ó darle un aire á otro.* Vultu, facie, formâ, habitu similem esse alicui. *Avoir l'air d'un autre, avoir quel-*

que ressemblance. Rendere aria, somigliare, arieggiare.

VIURER DEL AIRE DEL CEL. fr. ab que se pondèra lo poc que mènja alguna persòna. *Sustentarse del aire*. Tenui cibo uti. *Vivre de l'air: manger très-peu*. Pascersi come il cavallo del Ciolle.

AIREJAD, DA. p. p. de AIREJARSE. *Aireado*.

AIREJARSE. v. r. Estar ó posarse al aire. *Airearse*. Auram captare. *Se mettre au grand air, prendre l'air*. Pigliar aria.

AIRET. s. m. dim. de AIRE. *Airecillo, airecito, airecico*. Ventulus. *Dimin. d'air*. Ventolino, venterello, venticello.

AIRÒS, A. adj. que se aplica al lloc en que hi fa mòlt aire. *Airoso*. Locus vento patens. *Aéré: venteux*. Arioso, ventoso.

AIRÒS. met. Lo que tè mòlt aire, garbo ó gallardía. *Airoso*. Elegans, venustus. *Bien tourné, bien découplé, bien fait, de belle taille, qui a de la grâce dans ses manières*. Gentile, svelto, elegante.

AIRÒS. met. Se diu del que ix de algun assumpto ó negoci felismènt. Se usa comunmènt ab lo verb QUEDAR. *Airoso*. Summa cum laude rem assecutus. *On le dit de celui qui se tire bien d'affaire, qui réussit*. Questo addiettivo s' accoppia col verbo *quedar*, e significa venir bene o fatto, riuscire, cavarsi d' impiccio.

AIRÒSAMÈNT. adv. mod. Ab aire, garbo ó gentilesa. *Airosamente*. Eleganter. *Gentiment, joliment, élégamment, noblement*. Gentilmente, vagamente, ottimamente.

AIROT. s. m. Aire ó vènt molèst. *Aire molesto*. Aër molestus. *Air importun*. Aria spiacevole, nojosa, molesta, importuna.

AISE ó AIZE. s. f. ant. COMMODITAT, ESPAY, LLOC, TÈMPS, OPORTUNITAT.

AISLAD, DA. p. p. de AISLAR. *Aislado*.

AISLAD. adj. met. que se diu de lo que se troba sol ó retirad. *Aislado*. Interclusus. *Isolé, seul, séparé*. Isolato.

AISLAR. v. a. Rodejar ó circuir de aigua per tòtas parts algun siti ó lloc. *Aislar*. Aquâ intercludere, obsidere. *Isoler, entourer d'eau*. Circondar da acqua.

AISLAR. Dèxar algun edifici sol, de modo que no confine ab altre per cap costat. *Aislar*. Ædificium extruere ab aliis seclusum. *Isoler, faire qu'une chôse ne tienne pas à une autre*. Staccar da tutte le bande.

AIUSTAR. v. a. ant. JUNTAR, CONGREGAR.

AIUSTAD, DA. p. p. de AIUSTAR.

AJ.

AJAD, DA. p. p. de AJAR.

AJAGUD, DA. p. p. de AJÁURER y AJÁURERSE. *Tendido; echado, recostado, tumbado; encamado*.

AJAGUD. adj. que se aplica als sembrads cuand per causa de la pluja, vènt, etc. estan caíguds uns sòbre altres. *Acamado*. Vi ventorum aut pluviæ jacens, prostratus. *Couché, en parlant des blés, du chanvre, du lin, etc., que le vent ou la pluie ont couchés*. Abbattuto, allettato, abbassato o spianato a terra.

AJAR. v. a. territ. ABASTAR, en la primèra accepció.

AJASSAD, DA. p. p. de AJASSARSE. *Echado, tendido; encamado*.

AJASSARSE. v. r. vulg. Tirarse sòbre la palla, llit, etc., pera dormir ó descansar. *Echarse á la larga, tenderse*. Recubare. *S'étendre, se coucher tout de son long*. Distendersi, sdrajarsi.

AJASSARSE. Ajáurerse lo cap de bestiar en lo jas, ó en lo lloc ahònt descansa. *Encamarse*. In cubili decumbere. *Se retirer dans son gîte, en parland des animaux*. Giacersi.

AJÁURER. v. a. Abaxar alguna cosa que estaba dreta. *Tender*. Extendere. *Étendre*. Abbassare, spianare a terra.

AJÁURERSE. v. r. Tirarse sòbre un llit, canapé, etc., pera dormir ó descansar. *Echarse, tenderse, recostarse, tumbarse*. Recubere. *Se coucher*. Sdrajarsi, mettersi a giacere, andarsi a dormire.

AJÁURERSE. Ficarse al llit per malalt. *Encamarse; caer en cama ó en la cama*. Recubere ob ægritudinem. *S'aliter, se coucher, se mettre au lit pour cause de maladie*. Coricarsi, mettersi a letto.

AJÁURERS'HI. fr. met. No poder cumplir ab la obligació de sòn empleo. *Acodillar con la carga*. Oneri succumbere. *Plier sous le fardeau: ne pouvoir remplir les devoirs de son état*. Non esser da tanto.

AJÁURÈRS'HI. fr. met. y fam. ADORMIRSE, en l' accepció de descuidarse, etc.

AJÁURÈRS'HI. fr. met. y fam. Passar per lo que vol altra persòna. *Pasar por ello*.

Accipere conditionem. *Se conformer.* Convenirsi, dirsi, affarsi, esser conforme.

AJÒCAD, DA. p. p. de AJÒCARSE. *Recogido.*

AJÒCARSE. v. r. ABAIXARSE.

AJÒCARSE. AJUPIRSE.

AJÒCARSE. Anársen á jòc las gallinas y altres aucèlls. *Recogerse.* In gallinarium se recipere. *Se retirer dans son gîte ou dans son nid, en parlant des volatiles.* Albergarsi.

AJÒGASSAD, DA. adj. que se aplica á la persòna ó animal que juga, salta y brinca ab frecuencia. *Juguèton, retozon, retozador.* Lascivus, lasciviens. *Folâtre, bondissant.* Scherzevole, giocoso, festevole, giovialone.

AJONJOLÍ. s. m. ALEGRÍA.

AJORNAR. v. a. ant. Senyalar dia. *Señalar ó fijar dia.* Diem dicere, indicere. *Ajourner.* Citare.

AJORNAT, DA. p. p. de AJORNAR. *Señalado, fijado.*

AJUDA. s. f. Socorro, favòr. *Ayuda.* Adjumentum, favor, juvamen, juvamentum, adjutorium. *Aide, secours.* Ajuto, aita, soccorso.

AJUDA. La cosa que servex per ajudar. *Ayuda.* Adjutorium. *Aide, secours.* Ajutamento.

AJUDA. Servicial, medicamènt bèn conegud que servex pera descarregar y netejar lo ventre. *Ayuda.* Clyster, clysterium. *Lavement, clystère.* Serviziale, cristeo.

AJUDA. ant. XERINGA.

AJUDA. Bufeta ó cosa semblant ab un canonet en lo forad, que servex pera donar servicials. *Mangueta.* Clysterium. *Seringue.* Sciringa, scilinga.

AJUDA DE CÁMARA. s. m. Lo criad destinad pera afeitar, pentinar y vestir á sòn amo. *Ayuda de cámara.* Servus à cubiculo, cubicularius. *Valet de chambre.* Cameriere.

AJUDA DE CÁMARA DEL RÈY. Criad que servex en la cámara del rèy per ajudar á vestirlo y altras cosas. *Ayuda de cámara del rey.* Regis cubicularius. *Valet de chambre du roi.* Cameriere regio.

AJUDA DE COST. s. f. Lo socorro en dinèr que se sol donar á mès del salari assenyalad al subgècte que exercex algun empleo. *Ayuda de costa.* Mercedula. *Gratification.* Soprappiù.

AJUDA DE ORATORI. s. m. Lo clergue que en los oratoris de la casa real fa de sagristá. *Ayuda de oratorio.* Domûs augustæ sacrorum custos. *Sacristain de l'oratoire du roi.* Sagrestano nell' oratorio del re.

AB AJUDA DE VEHINS. loc. fam. Ab lo auxili de altre ó altres. *Con ayuda de vecinos.* Non sine alterius operâ. *Avec le secours des autres.* Coll' altrui soccorso.

NO HABER MENESTER AJUDAS. fr. fam. NO NECESSITAR DE ACÓLIT.

AJUDAD, DA. p. p. de AJUDAR y AJUDARSE. *Ayudado.*

AJUDAR. v. a. Donar ajuda, auxili. *Ayudar.* Adjuvare, opitulari. *Aider, secourir.* Ajutare, soccorrere, favorire, concorrere.

AJUDARSE. v. r. Fèr los medis pera conseguir alguna cosa. *Ayudarse.* Sibi consulere. *Prendre, chercher les moyens convenables, faire les démarches nécessaires pour parvenir à quelque but.* Procurare di ottenere.

AJUDARSE. ant. VALERSE.

AJUDAR Á BÈ MORIR. fr. Auxiliar al moribundo. *Agonizar; ayudar á bien morir.* In extremo agone laboranti pios affectus inspirare. *Aider un moribond à bien mourir.* Dar lo ajuto spirituale al moribondo.

AJÚDAT QUE T'AJUDARÈ. ref. que ensenya que un no se ha de refiar enteramènt del favòr de altre, sinó que ha de fèr cada hu de sa part lo que puga pera conseguir lo fi que se proposa. *Ayúdate, y ayudarte he.* Nitere; nitentem, quà fas erit, ipse juvabo. *Aide-toi, Dieu t'aidera.* Ajutati, e Iddio t' ajuterà.

AJUNTAD, DA. p. p. de AJUNTAR y AJUNTARSE. *Acoplado.*

AJUNTAMÈNT. s. m. La corporació composta del corregidòr ó alcaldes y dels regidòrs, que gobernan una població. *Ayuntamiento.* Congressus, senatus, cœtus. *Municipalité.* Municipalità, consiglio, comune.

AJUNTAMÈNT. ant. JUNTURA.

AJUNTAMÈNT. ant. ACTE CARNAL.

AJUNTAR. v. a. JUNTAR.

AJUNTAR. En alguns oficis mecánics ajustar, unir, fèr venir bè las pèssas que èntran en una obra. *Acoplar.* Aptè copulare. *Assembler, joindre.* Congiungere, unire.

AJUNTARSE v. r. JUNTARSE.

AJUNYIR. v. a. ant. JUNTAR.

AJUPID, DA. p. p. de AJUPIRSE. *Agachado.*

AJUPIRSE. v. r. Inclinar mòlt lo cos envers la terra. *Agacharse.* Sese curvare. *S'accroupir, se tapir.* Acquattarsi.

AJUST. s. m. Conveni, concert. *Ajuste, ajustamiento.* Conventio, pactio. *Contrat, composition, arrangement, accord, pacte.* Acconcio, accordo.

AJUST. ant. JUNTA, CONGRÈS.

VAL MÈS UN DOLÈNT AJUST QUE LO MILLÒR PLÈT. ref. que ensenya que se deuen evitar los plèts, encaraqué sia ab alguna pérdua, per la contingencia que hi ha de no guanyarlos, y la certitut dels gastos que portan. *Mas vale mal ajuste que buen pleito: mas vale mala avenencia que buena sentencia.* Præstat concordia lite. Pax vel injusta utilior est quàm justissimum bellum. *Un mauvais accomodement vaut mieux qu'un bon procès.* La miglior lite non vale quanto il mal acconcio.

AJUSTAD, DA. p. p. de AJUSTAR y AJUSTARSE. *Ajustado; entornado; emparejado; igualado.*

AJUSTAD. adj. Just, recte; y axí se diu: fulano tè la conciencia AJUSTADA. *Ajustado.* Integer, rectus. *Juste, droit, équitable.* Giusto, debito, retto.

AJUSTADAMÈNT. adv. mod. Igual y cabalmènt, conforme á lo just. *Ajustadamente.* Ex æquo et bono, apposité. *Justement, conformément à ce qui est juste et raisonnable.* Giustamente, precisamente, a dovere.

AJUSTADIS, SA. adj. ant. ARREPLEGADIS.

AJUSTADÍSSIM, MA. adj. sup. de AJUSTAD. *Ajustadisimo.* Valdè integer, rectus. *Très-juste, droit.* Convenevolissimo, giustissimo, assai retto.

AJUSTAMÈNT. s. m. ant. AJUST.

AJUSTAMÈNT. ant. ACTE CARNAL.

AJUSTAMÈNT DE FRUITS. ant. GARBÈRA.

AJUSTAR. v. a. Arreglar á lo just alguna cosa, com la vida, las acciòns, etc. *Ajustar.* Ad æquum et bonum quidquam conformare: temperatis moderatisque moribus vivere. *Régler, conformer à la règle.* Regolare, condurre, dirigere, governare, reggere.

AJUSTAR. Igualar una cosa ab altra, arreglarla ó acomodarla al vuid ó lloc en que ha de servir. *Ajustar.* Rem rei aptare. *Ajuster, assortir, proportionner, égaliser, accorder, faire cadrer, adapter, conformer.* Accomodare, acconciare, confarsi.

AJUSTAR. Concertar, capitular, concordar alguna cosa, com lo casamènt, la pau, las diferencias ó plèts. *Ajustar.* De re aliqua convenire. *Traiter, arranger, accommoder.* Ordinare, disporre, adattare, aggiustare.

AJUSTAR. Concertar lo preu de alguna cosa. *Ajustar.* Pretium pacisci, de pretio convenire. *Marchander, faire le prix, convenir du prix de quelque chose.* Chieder il prezzo, far mercato.

AJUSTAR. Girar la porta ó la finèstra deixandla mitj tancada. *Entornar.* Vertere, versare. *Tourner une porte, une fenêtre.* Socchiudere.

AJUSTAR. Tancar la porta ó la finèstra, pero sènse girar la clau ó posar los baldòns, etc. *Emparejar.* Claudere. *Pousser une porte, une fenêtre.* Chiudere.

AJUSTAR. ant. JUNTAR.

AJUSTARSE. v. r. Fèr algun ajust ó conveni. *Ajustarse.* De re aliqua convenire: pacisci. *S'accorder, traiter, convenir, faire un accord.* Accordarsi, passarsela d'accordo.

AJUSTARSE. Convenirse sòbre lo salari ó estipendi de algun traball, servey, etc. *Igualarse.* De mercede convenire. *Convenir d'un salaire pour son travail.* Convenire.

AJUSTARSE. Formar alguns una especie de companyía pera fèr alguna empresa ó negoci. *Igualárse.* Se colligare, convenire. *S'accorder, se liguer, s'associer.* Associarsi, far società.

AJUSTARSE. ant. JUNTARSE, UNIRSE.

AJUSTAR BÈ Ó MAL. fr. Encaxarse bè ó mal lo que se tanca ó se unex. *Tener buen ó mal ajuste.* Benè, aut malè jungi, compaginari. *Être bon ou mauvais l'ajustement.* Incastrare bene o male.

AJUSTICIAD, DA. p. p. de AJUSTICIAR. *Ajusticiado.*

AJUSTICIAR. v. a. Castigar al reo ab pena de mort. *Ajusticiar.* Capitis supplicio afficere. *Exécuter, supplicier, justicier, faire justice: punir de mort un criminel.* Giustiziare.

AJUTAR. v. a. ant. AJUDAR.

AL.

AL. Contracció del article lo ab la preposició á. *Al.* fran. *Au.* Al, allo.

ALA. s. f. Part del cos dels aucèlls é insectes, de que se servexen pera volar. *Ala.* Ala, penna. *Aile.* Ala, ale.

ALA. La de gallina, capó ó altre aucèll, plòmada. *Alon.* Ala implumis. *Aile sans plume.* Ala.

ALA. Lo conjunt de espinas mès ó ménos duras, col-locadas en fila y unidas ab una mèmbrana que tènen los pèxos en la esquena, vèntre, costats y cua, y ab las cuals se ajudan pera nadar. *Aleta.* Pinna, ala. *Nageoire: aileton de poisson.* Aletta, pinna de' pesci.

ALA. Filera ó fila. *Ala.* Series, ordo. *Haie, file.* Fila.

ALA. *Milic.* La part de tròpa que cubrex lo cèntro del exércit per cualsevol dels dos costats. *Ala.* Ala, cornu exercitûs. *Aile.* Ala, corno dell' esercito.

ALA. En lo sombrèro la part que rodeja la copa. *Ala.* Galeri alæ. *Aile du chapeau.* Ala del cappello.

ALA. Lo declivi ó pendènt de una montanya ó de una altura per sòs costats. Comunmènt se diu ALA DE MONTANYA. *Ladera.* Clivus, declivia montis. *Pente d'une montagne.* Pendice, declivio, pendio.

ALA. La part de la teulada que ix fora de la pared pera desviar de èlla l'aigua de pluja. Comunament se diu ALA DE TEULADA. *Alero.* Suggrunda. *Avant-toit, auvent, subgrode: saillie d'un toit sur la rue.* Gronda.

ALA! interj. que servex pera expressar algun enfado. *Vaya.* Hui. *Sorte d'interjection qui sert pour marquer le dégoût: malepeste.* Oibò, diacine.

ALA, ALA. interj. ab que se alènta, excita ó mou á algú á executar alguna cosa promptamènt ó ab vigòr. *Ea, sus, vamos.* Eja, age. *Sus, bon, courage.* Su, su.

ALAS. pl. met. Llibertat, atrevimènt que tè algú confiad en lo carinyo ó protecció de alguna persòna de autoritat. *Alas.* Audacia, temeraria fiducia. *Encouragement, liberté que donne la protection, l'amitié, le pouvoir, etc.* Audacia, ardire.

ALAS. *Náut.* Velas pètitas que se anyadexen á altras mès grans en tèmps de calma. *Alas.* Parva vela majoribus superposita, quibus meliùs venti navem impellant. *Bonnettes: petites voiles ajoutées à de grandes.* Coltellacci.

ALAS DEL COR. Dos receptáculos membranòsos y musculòsos apegads á la basa del cor, y arrimads un á altre. Lo de la part dreta reb la sang de las venas cavas, y lo de la esquerra la de las venas que los anatómics anomenan PULMONARS. *Alas del corazon, auriculas.* Cordis ventriculi. *Oreillettes du cœur.* Auricole del cuore.

CAIGUD DE ALAS. ALABAX.

CÁURER Á ALGÚ LAS ALAS DEL COR. fr. met. Desmayar, faltar lo ánimo y constancia en algun contratèmps ó adversitat. *Caérsele á alguno las alas del corazon.* Animo deficere, linqui. *Perdre courage.* Scoraggiarsi.

DONAR ALAS. fr. met. Donar ánimo ó confiansa á algú perqué se atrevesca á fèr alguna cosa. *Dar alas.* Animúm áddere. *Encourager.* Giunger legne al fuoco.

FÈR ANAR LAS ALAS. fr. Móurer frecuentmènt las alas ab violencia y sèns posarse á volar. *Aletear.* Alas quatere, motitare, concutere, jactare. *Battre des ailes avec force, sans rompre l'air.* Dimenar le ali.

FÈR CÁURER LAS ALAS. fr. met. Fèr pérdrer la confiansa, desanimar. *Cortar ó quebrar las alas.* Conatus refringere, exanimare. *Décourager.* Scorare.

SER TOCAD DE L'ALA. fr. met. y fam. Ser aficionad á aquella cosa de que se parla. *Ser tentado de la hoja.* Aliqua re captum, allectum esse. *Être affectionné, attaché.* Aver a cuore, andar a sangue, a genio.

TALLAR LAS ALAS. fr. met. Detenir los progrèssos de algú en lo que pretèn, intènta ó executa. *Cortar los vuelos.* Obsistere alicui. *Couper les ailes.* Troncar il volo.

ALÀ. s. m. Lo gòs que nax de la unió del de presa ab la mastina. Es corpulènt y fort, tè lo cap gros, las aurellas caigudas, lo mòrro ròm y arremangad, la cua llarga y lo pel curt y suau. *Alano.* Molossus. *Alain, alan, dogue.* Alano.

ALÁ. Veu árabe que significa DÈU. *Alá.* Nomen quo mahometani *Deum* appellant. *Allah.* Alà.

ALABAD, DA. p. p. de ALABAR y ALABARSE. *Alabado.*

ALABADÍSSIM, MA. adj. sup. de ALABAD. *Alabadísimo.* Valdè laudatus, laudatissimus. *Très-loué.* Lodatissimo.

ALABADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui alaba. *Alabador.* Laudator. *Loueur, louangeur, prôneur.* Lodatore.

ALABANSA. s. f. L'acció y efècte de alabar. *Alabanza.* Laus. *Éloge, louange.* Lode, loda, lodamento.

UMPLIR Á ALGÚ DE ALABANSAS. fr. Alabarlo mòltíssim. *Llenar á alguno de alabanzas.* Laudibus ad cœlum usque extollere. *Donner beaucoup de louanges.* Burbanzare.

ALABAR. v. a. Elogiar, celèbrar ab paraulas. *Alabar.* Laudare. *Louer, vanter, prôner.* Lodare, celebrare, encomiare.

ALABARSE. v. r. Jactarse ó vanagloriarse. *Alabarse.* Gloriari, jactare sese. *Se vanter, se glorifier, se flatter, s'applaudir.* Vantarsi, millantarsi.

COM SE ALABA! loc. fam. ab que se repren als que acostuman elogiar y ponderar las sèvas propias cosas. *Como el viva no faltará quien le alabe.* Si nemo laudet, se ipsum, dum vita suppetat, ultrò laudabit. *Il n'a pas besoin de prôneur.* Mangia carne di allodola.

NO SEN ALABARÁ, Ó NO TEN ALABARÁS. expr. ab que se amenassa á la persòna que ha comes algun excès ó dolènteria, donand á enténdrer que tindrá lo cástig que merex. *No se irá alabando, ó no te irás alabando.* Non impunè feret, vel feres. *Il trouvera son compte : il le paiera.* Non sene riderà; legherommela nel dito.

TEN POTS BÈN ALABAR. expr. irón. ab que se fa burla dels que se vanaglorian de haber fèt cosas de poca entitat ó importancia. *Aldbate polla que has puesto un huevo, y ese huero.* Egregium profectò factum. *Expression ironique contre celui qui se vante d'avoir fait de très-petites choses.* Bella prodezza!

ALABARDA. s. f. Arma ofensiva, que consta de un bastó de sis á set peus de llargaria, y de un ferro, que va disminuind fins acabar en punta, de dòs palms de llarg y de dòs dits de ample á poca diferencia, col-locad en un de sòs extrèms. En aquest ferro hi ha una especie de ganiveta plana atravessada y de dòs talls, que tè una punta aguda en un costat, y la figura de una mitxa lluna en lo altre. *Alabarda.* Hasta ancipiti ferro per cuspidem transverso instructa. *Hallebarde.* Labarda, alabarda, asta.

ALABARDÈR. s. m. Lo soldad que usa de alabarda, y pertany á una de las companyías de la guardia del rèy. *Alabardero.* Hastatus. *Hallebardier.* Alabardiere, lanzo.

ALABASTRE. s. m. Pèdra de guix, per lo comú blanca, poc dura, transparènt, fibrosa y trencadissa. *Alabastro.* Alabastrites. *Albâtre.* Alabastro.

ALABASTRE ORIENTAL. Pèdra un poc transparènt y mès dura que lo marbre. Ne hi ha de blanc y de varios colòrs. *Alabastro oriental.* Alabastrites orientalis. *Albâtre : pierre de la nature du marbre, mais plus transparente.* Alabastro: spezie di marmo bianchissimo e trasparente.

ALABAX. adj. que se aplica al sombrèro que tè las alas caigudas. *Alicaido.* Demissus alis. *Avec les ailes abattues.* Colle ali cadute.

ALABAX. met. y fam. Débil y flac de forsas per la mòlta edat ó per alguna indisposició. *Alicaido.* Gracilis. *Faible, abattu, débile.* Fievole, debole.

ALABAX. met. y fam. Se aplica á la persòna que ha caigud de sòn estat de opulencia ó poder. *Alicaido.* Viribus aut fortunâ dejectus. *Déchu d'un état florissant.* Conquiso.

ALACAYET. s. m. dim. de ALACAYO. *Lacayuelo.* Pedisequus tener vel imberbus. *Petit laquais, laqueton.* Lacchettino.

ALACAYO. s. m. Criad de llibrea, que principalmènt se ocupa en seguir á lo sèu amo á peu, á caball ó en la trasèra del còtxe. *Lacayo.* Pedisequus. *Laquais: valet de livrée qui suit son maître.* Lacchè.

ALACRAN. s. m. ant. Pèx. ESCÓRPORA.

ALAD, DA. adj. Lo que tè alas. *Alado.* Alatus, pennatus, aliger. *Ailé: qui a des ailes.* Alato.

ALADA. s. f. Fòrmiga ab alas. *Aluda, alaica.* Formica alata. *Fourmi ailée.* Formica alata.

ALADAR. s. m. ant. Lo conjunt de cabells que está als costats del cap, y cau sòbre los pòlsos. *Aladar.* Capilli temporum. *Faces, ailes-de-pigeon : cheveux qui tombent sur les tempes.* Lendini.

ALADERN. s. m. Arbre. LLADERN.

ALADILLA. s. f. Ferro de dòs peus de llarg y de cuatre pulgadas de ample á

poca diferencia, que se encaxa en lo vuid de la pèdra superiòr del molí, á la cual dòna movimènt per medi del colíferro que se introduex en èll. *Palahierro*. Ferrum rotatile quo superius molinum saxum nititur. *Espèce de pelle de fer dans les moulins à eau*. Spezie di paletta di ferro.

ALADRÈ. s. m. ant. ARADA.

ALADROC. s. m. territ. SARDINETA.

ALAFAYA. s. f. Especie de tela ó texid que antiguamènt se feya de cotó, y modernamènt de seda. *Anafaya*. Tela gossypino filo olim contexta, nunc serico. *Sorte d'étoffe*. Stoffa altrevolte di cottone ed ora di seta che si usa nelle Andaluzie.

ALAGOTAYAR. v. n. ant. ADULAR.

ALAJA. s. f. Cualsevol moble ó adòrno preciòs, y en sentit metafóric significa cualsevol possessió de mòlt valòr y estima. *Alhaja*. Id omne quod pretiosum est, et ornamenti, fortasse etiam supellectilis nomine continetur. *Bijou*. Gioja, arredo, giojello.

QUINA ALAJA! expr. irón. que se aplica al subgècte pícaro ó viciòs, y també al que es astut, sagas y travès. *Buena alhaja*. Non magno pretio permutandus. *Bonne pièce, bon drille*. Buona lana, capitalone.

ALAJAD, DA. p. p. de ALAJAR. *Alhajado*.

ALAJAR. v. a. Adornar ab alajas. *Alhajar*. Pretiosa supellectile ornare, parare. *Garnir, meubler, emmeubler*. Arredare, guarnire.

ALAJETA. s. f. dim. de ALAJA. *Alhajuela*. Crepundia. *Petit bijou*. Arredino.

ALAMARA. s. f. Trensilla ó cordó de seda ab un botó al un cap y un trau al altre, que se cus al coll de la capa, manteu ó armussa perqué no caiga. *Fiador*. Pallii fibula. *Attache d'un manteau: tresse qu'on coud au collet, avec un bouton d'un côté et une boutonnière de l'autre*. Alamaro.

ALAMARA. Especie de presilla y botó, ó tram sobreposad, que se cus á la bora del vestit ó capa, y servex per cordarse, y també per gala y adòrno. *Alamar*. Patagiuum. *Brandebourg, ganse: espèce de boutonnière*. Trina, cappietto.

ALAMBÍ. s. m. Eina de mètall, vidre ó altre materia, que servex pera destil-lar licòrs. *Alambique, alquitara*. Cacabus stillatorius. *Alambic*. Lambicco, limbicco.

PASSAR PER TÒTS LOS ALAMBINS. fr. met. Tenir ó haber tingud una cosa sòn curs ó exámen per tòts los medis corresponènts. *Pasar por todas las aduanas*. Exactiori trutinâ expendi. *Passer par l'étamine*. Veder fil filo.

ALAMBINAD, DA. p. p. de ALAMBINAR. *Alambicado*.

ALAMBINAR. v. a. Tráurer per alambí ó retorta algun licòr mediant l'acció del fog. *Alambicar*. Distillare. *Distiller*. Lambiccare, stillare: far uscir per lambicco.

ALAMBINAR. met. Exáminar atentamènt alguna cosa, com paraula, escrit ó acció, fins apurar lo sèu verdadèr sentit, mérit ó utilitat. *Alambicar*. Subtilliùs rem prospicere, perpendere. *Alambiquer, repasser, examiner attentivement et avec un grand soin*. Lambiccare: esaminar una cosa accuratamente, ponderarla bene.

ALAMBOR. s. m. ant. Lo pla inclinad que fòrma la muralla del cos principal de una plassa dèsde lo bocèll fins al fosso y contrascarpa, ó lo pla també inclinad que fòrma la pared que sosté la terra del camí cubert. *Escarpa*. Murus declivis. *Escarpe*. Scarpa.

ALAMBRÍ. s. m. ant. ALAMBÍ.

ALANAGAR. v. n. ant. RELLISCAR.

ALANCEJAR. v. a. ant. Donar llansadas, ferir ab llansa. *Alancear, alanzar*. Lanceâ ferire. *Blesser, frapper avec la lance*. Lanciare.

ALANCEJAT, DA. p. p. de ALANCEJAR. *Alanceado, alanzado*.

ALARB. s. m. L'home incult ó brutal. *Alarbe*. Homo rusticus vel ferus. *Allobroge, grossier, rustre, savoyard, brutal, qui a le sens de travers*. Allobrogo, grossolano, tanghero.

ALARDE. s. m. ant. La revista que se passa als soldads. *Alarde*. Copiarum recensio. *Montre, revue, parade de soldats*. Parata, mostra.

FÈR ALARDE. fr. Fèr vanitat ó gala de alguna cosa. *Hacer alarde*. Jactare, ostentare. *Faire parade, faire montre, faire ostentation, se glorifier*. Andare fastoso, fare pompa.

ALARGUAR. v. a. ant. ALLARGAR.

ALARIT. s. m. Crid llastimòs en que se prorròmp per causa de algun dolòr, pena ó conflicte. *Alarido*. Vehemens clamor. *Clameur, hurlement*. Clamore,

ALBERGINIA CASTELLANA. La que tè figura de ou, de cuatre á sis pulgadas de llargaria, y un colòr morad clar. *Berengena.* Melongena. *Espèce de melongène.* Spezie di petonciano.

ALBERGINIA GABATXA. ALBERGINIA CASTELLANA.

ALBERGINIÈRA. s. f. planta annual de peu y mitg á dòs peus de alsada, ramòsa y poblada de fullas grans, las ouals son de figura ovalada, de colòr verd y plenas de punxas. Las flors son grans y de colòr morad. *Berengena.* Solanum melongena. *Plante qui donne de melongènes.* Pianta che produce il petonciano.

ALBERGUÈR, RA. s. m. y f. Lo qui alberga á altre. *Albergador.* Hospes. *Celui qui loge.* Alloggiatore, ricettatore, albergatore.

ALBERNUZ. s. m. ant. Especie de capa ó capot ab caputxo, que se feya antiguamènt de un drap de llana mòlt fort pera resguard de las plujas y nèus. *Albornoz.* Pallium ex tela lanea strictiori filo contexta. *Albornoz.* Sorta di cappotto introdotto da' mori e turchi, onde si coprono quando fa cattivo tempo.

ALBEYLAN. s. m. ant. CLAVAGUÈRA.

ALBIR, ALBIRE, ALBIRI. s. m. ant. ARBITRI, JUDICI, PARER.

ALBIRAR. v. a. ant. JUDICAR, ARBITRAR.

ALBIRAR. ant. OVIRAR.

ALBIXERA. s. f. ant. Lo regalo que se fa per alguna bona nova. *Albricias.* Strenæ, evangelia. *Étrennes que l'on donne à celui qui apporte une bonne nouvelle.* Mancia, strenna.

ALBIXERA. ant. Bona nova. *Buena nueva.* Faustum nuncium. *Bonne nouvelle.* Buona nuova.

ALBOR. s. m. ant. Blancura perfèta. *Albura, albor.* Candor. *Blancheur parfaite.* Candidezza.

ALBOROT. s. m. Tumult, motí, commoció de gènt ab crids y sòroll. *Alboroto.* Tumultus. *Tumulte, sédition, émeute.* Tumulto, ammutinamento.

ALBOROT. Bullici ó ruido ocasionad del gran número ó concurs de persònas. *Alboroto.* Tumultuarium murmur. *Bruit, criaillerie, vacarme, fracas.* Strepito, fracasso, chiasso.

ALBOROTAD, DA. p. p. de ALBOROTAR y ALBOROTARSE. *Alborotado.*

ALBOROTAD. adj. que se aplica á la persòna que per massa vivesa obra precipitadamènt y sèns reflexió. *Alborotado.* Tumultuosus, turbulentus. *Turbulent.* Torbolento, torbido.

ALBOROTAD. Se diu del subgècte que ab poc motiu se alborota ó inquièta. *Alborotadizo.* Turbulentus. *Turbulent.* Alterato.

ALBOROTADAMÈNT. adv. mod. Ab alborot ó desòrde. *Alborotadamente.* Turbulentè, seditiosè. *Turbulemment, avec turbulence.* Torbolentemente.

ALBOROTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui alborota. *Alborotador.* Seditiosus, turbator. *Turbulent, crieur, criailleur, séditieux.* Gridatore, garritore.

ALBOROTAMÈNT. s. m. p. us. ALBOROT, en la primèra accepció.

ALBOROTAPOBLES. com. Albòrotadòr. *Alborotapueblos.* Turbulentus, seditiosus. *Turbulent, tapageur, remuant.* Schiamazzatore.

ALBOROTAPOBLES. fam. Lo qui tè mòlt bon humòr, y sèmpre mou bulla y tabola. *Alborotapueblos.* Letitiâ gestians. *Boute-en-train: celui qui excite le plaisir.* Quell' uomo allegro ch' eccita gli altri a far chiasso.

ALBOROTAR. v. a. Móurer un alborot, perturbar la pau, inquietar. *Alborotar.* Turbare. *Soulever, ameuter.* Sollevare, turbare, commuovere.

ALBOROTARSE. v. r. AMOTINARSE, REVOLTARSE.

ALBOROTARSE. Alterarse, desassossegarse. *Alborotarse.* Turbari. *S'inquiéter, se troubler.* Turbarsi, alterarsi, intranquillarsi.

PER RES SE ALBOROTA. fr. fam. ab que se exprèssa que algú se sènt y altèra ab facilitat y tòntamènt de cualsevol cosa que se li diu. *Salta como granizo en albarda.* Pronus ad iracundiam est. *Avoir la tête près du bonnet; pètri de salpêtre: on le dit de celui qui se pique de rien.* Esser stizzoso, trascorrer tosto all' ira, pigliar il broncio.

ALBUDECA. s. f. ant. Meló aigualid é insípid. *Badea.* Melo insipidus. *Melon très-juteux, insipide et jaunâtre.* Mellone scipito.

ALBUFÈRA. s. f. Estany grau que nax del mar ó se fòrma de las sèvas crexènts, com l' ALBUFÈRA de Valencia y la de Mallorca. *Albufera.* Lacuna ex marinis aquis. *Lagune, lac formé par l'eau de la mer.* Lago.

ALCABOT. s. m. ant. ARCABOT.

ALCABOTARÍA. s. f. ant. ARCABÒTERÍA.

ALCAIC, CA. adj. que se aplica á una especie de vers compost de espondeu, jambo, cesura y dòs dáctils. *Alcaico.* Alcaicum carmen. *Alcaïque.* Alcaico.

ALCALDADA. s. f. fam. Resolució atropellada é imprudènt. *Cabildada.* Præceps, inconsideratum statutum, consilium. *Délibération précipitée et inconsidérée.* Tostano consiglio.

ALCALDE. s. m. Lo jutge ordinari que administra justicia en algun poble. *Alcalde.* Judex. *Alcade, maire, juge.* Alcaldo.

ALCALDE DE BARRI. En Barcelona y altres pobles grans lo jutge pedáneo que se anomena annualmènt pera cada barri. *Alcalde de barrio.* Judex pedaneus unitantum vico constitutus. *Certain commissaire de quartier.* Giudice di pace.

ALCALDE DE CASA Y CÒRT. Jutge togad dels que en la còrt componen la sala anomenada de *Alcaldes*, que junts forman la quinta sala del consell de Castilla. *Alcalde de casa, corte y rastro.* Regiæ domus et curiæ ad jus dicendum præpositus. *Juge dans les tribunaux suprêmes qui composent le conseil de Castille.* Giudice ne' tribunali supremi.

ALCALDE MAJOR. Jutge de lletras que exerceix la jurisdicció ordinaria en algun poble. També se anomena axí lo qui hi ha en algunas ciutads abònt lo corregidòr es jutge llèg, del cual es assessòr. *Alcalde mayor.* Judex primoris disceptationis judicia exercens; prætoris urbani assessor. *Juge ordinaire d'une ville ou village.* Pretore.

ALCALDESSA. s. f. La dona del alcalde. *Alcaldesa.* Judicis uxor. *La femme de l'alcade.* La moglie dell' alcaldo.

ALCALDÍA. s. f. L'ofici de alcalde, ó lo territori de la sèva jurisdicció. *Alcaldía.* Munus, vel ditio judicis. *Emploi, dignité d'alcade et son ressort.* Dignità ed uffizio dell' alcaldo.

ALCALI. s. m. *Quim.* Nom genéric que se dona á diferènts substancias sólidas ó líquidas de sabòr acre y corrosiu, que tènen la propietat de combinarse fácilmènt ab los ácidos y formar sals. *Álcali.* Sal alkalinum. *Alcali.* Alcali.

ALCALI FIXO. Se dòna aquest nom al que no se volatilisa ó evapòra al fog y se trau comunamènt de las cendras dels vegetals. Combinad ab l' oli fòrma sabó de llosa. *Álcali fijo.* Sal alkalinum fixum. *Alcali fixe.* Alcali fisso.

ÁLCALI VOLÁTIL. Se dòna est nom al que se volatilisa ó evapòra fácilmènt al fog y tè un olor mòlt fort y estimulant. Comunmènt es líquid, y se extrau per destil-lació de sal amoníac. *Álcali volátil.* Sal alkalinum attenuatum, volaticum. *Alcali volatil.* Alcali volatile.

ALCANS. s. m. En materia de còmptes la diferencia que hi ha del cárreg á la data. *Alcance.* In supputationibus reliqua summa debiti. *Débet, reliquat, déficit d'un compte.* Dee, è debitore, resto d' un conto.

ALCANS. met. Capacitat ó talènt. *Alcance, ó alcances.* Ingènium. *Talent, capacité.* Talento, capacità.

ANAR AL ALCANS. fr. Anar darrèra del enemig que se retira ó futg. *Seguir el alcance.* Fugientes insequi. *Aller à la poursuite de l'ennemi.* Inseguir alcuno.

ALCANSAD, DA. p. p. de ALCANSAR. *Alcanzado.*

ALCANSAR. v. a. ACONSEGUIR, en la primèra accepció.

ALCANSAR. Quedar acreedòr á alguna cuantitat al ajustar còmptes. *Alcanzar.* Superiorem in supputationibus alicui manere. *Être créancier d'un reliquat de compte.* Esser creditore.

ALCANSAR. Entèndrer, compèndrer. *Alcanzar.* Ingenio assequi, comprehendere. *Comprendre, entendre, savoir.* Capire, comprendere, intendere.

ALCANSAR. Conseguir ó lograr. *Alcanzar.* Obtinere, impetrare. *Obtenir, acquérir, réussir.* Ottenere, impetrare, conseguire.

ALCANSAR. Parland de las armas de fog es poder portar balà de un calibre determinad; y axí se diu, que lo fusèll ingles ALCANSA bala de unsa. *Calzar.* Capacem esse. *Porter, en parlant du calibre d'une arme à feu.* Capere, comprendere, prendere.

ALCÁNTARA. s. f. En los telèrs de fèr vellut una caxa gran de fusta en fòrma de baul, que se col-loca sòbre las picalcas, y servex pera guardar la pèssa que se va traballand. *Alcántara.* Capsa textoria, ubi serica tela inter texendum asservatur. *Cassette pour recevoir le velours de dessus l'ensuple.* Spezie di soppidiano ne' telai di velluto.

ALCARXOFA. s. f. ESCARXOFA.

ALCARXOFÈRA. s. f. ESCARXOFÈRA.

ALCÁSSAR. s. m. *Ndut.* Lo espay que hi ha èntre lo arbre mestre y la entrada de la cámara alta de un vaxèll. *Alcázar.* Stega. *Arcasse; culasse du navire; gaillard d'arrière.* Cassero.

ALCEA. s. f. Planta. MALVA VERA.

ALCOBA. s. f. Pèssa ó aposènto destinad pera dormir. *Alcoba.* Cubiculum. *Alcove.* Alcovo.

ALCOBASSA. s. f. aum. de ALCOBA. *Alcobaza.* Capacius cubiculum. *Augmentatif d'alcove.* Alcovazzo.

ALCOBETA. s. f. dim. de ALCOBA. *Alcobilla, alcobita.* Angustum cubiculum. *Diminutif d'alcove.* Alcovetto.

ALCOFÒLL. s. m. ant. ANTIMONI.

ALCOFOLLAR. v. a. ant. Pintar ab alcofòll los cabells, cèllas y pestanyas. *Alcoholar.* Stibio fucare. *Teindre en noir, avec de l'antimoine préparé, les cheveux, les sourcils et les paupières.* Lisciarsi i capei, le ciglia, e le palpebre coll' antimonio preparato.

ALCOFOLLAT, DA. p. p. de ALCOFOLLAR. *Alcoholado.*

ALCOHOL. *Quím.* Licòr mòlt diáfano y sèns colòr, mòlt mès llèuger que l' aigua, inflamable, volátil, de sabòr acre y picant, que resulta per destil-lació del vi y de altres licòrs esperitòsos. *Alcohol, cohol.* Alcohol seu spiritus vini purissimus. *Alcohol: esprit-de-vin.* Spirito di vino raffinatissimo.

ALCORÁ. s. m. Llibre en que se conté la llèy de Mahòma y los sèus ritus y ceremonias. *Alcoran.* Alcoranus, legis mahometicæ codex. *Alcoran, coran, ou Koran.* Alcorano.

ALDEA. Lloc curt sèns jurisdicció propia, que dependèx de la vila ó ciutad en cual districte está. *Aldea.* Pagus. *Hameau, village.* Borgo, casale, villaggio.

ALDEÁ, NA. adj. Lo natural de alguna aldea. *Aldeano.* Paganus. *Villageois, campagnàrd, paysan.* Borghiano, villanello.

ALDUCAR. s. m. La seda que rodeja exteriormènt lo capòll del cuc de seda, la cual sèmpre es mès basta. *Aducar.* Sericum bombicio capsulam circumtegens. *La soie extérieure et grossière du cocon: contilles, strasses, rondelettes.* Borra di seta.

ALDUF. s. m. ant. CATÚFOL.

ALDUF. ant. PANDÈRO.

ALDUFER, RA. s. m. y f. ant. Tocadòr de pandèro. *Adufero.* Tympanorum pulsator. *Joueur de tambour de basque.* Sonator di cembalo, o di tamburello.

ALDUFRABAL. s. m. ant. PANDÈRO.

ALÉ. s. m. Lo aire que despedex lo animal per la bòca cuand respira. *Aliento.* Halitus. *Haleine.* Alito, alena, fiato, lena, respiro.

NO FA UN ALÉ DE AIRE. fr. ab que se exprèssa que es cuasi imperceptible lo aire que còrre. *No hace, no corre un pelo de aire.* Nec minimus flat ventus. *Il ne fait pas un léger souffle de vent.* Non tira un soffio d' aria, un fiato di venticello.

PUDIR LO ALÉ Á ALGÚ. fr. Fèr mal olòr lo aire que despedex per la bòca una persòna cuand respira. *Heder ú oler mal la boca d alguna persona.* Halitum fetere. *Puer l'haleine.* Puzzare, putire, fetere l' alito.

ALEGRA. s. f. Instrumènt de ferro ab dòs talls mòlt fins y torts per la punta, del cual se servexen los cirurgians y menescals pera descubrir y rascar lo cráneo, y registrar si hi ha en èll ruptura ó contusió. *Legra.* Scalprum chirurgicum. *Trépan.* Trapano.

ALEGRAD, DA. p. p. de ALEGRAR y ALEGRARSE. *Alegrado.*

ALEGRADÒR DE LLUMS. Una llenca llarga de papèr retort, que servex pera avivar las llums torcènd lo ble. *Alegrador.* Fortilis chartula excutiendo el lychnio, excitando lumini. *Morceau de papier avec lequel on arrange la mèche d'une chandelle, afin quelle donne plus de lumière.* Pezzo di carta avvoltolato per raccender il lume.

ALEGRAMÈNT. adv. mod. Ab alegría *Alegremente.* Alacriter. *Gaiement joyeusement.* Allegramente.

ALEGRAMÈNT. Veu vulg. territ. ABUR.

ALEGRANSA. s. f. ant. ALEGRÍA.

ALEGRAR. v. a. Causar alegría. *Alegrar* Exhilarare. *Égayer, réjouir, donner de la joie.* Rallegrare, divertire, ricreare, tener allegro, altegrare, appiacere, dar diletto.

ALEGRARSE. v. r. Rébrer ó sentir alegría *Alegràrse.* Lætari. *Se réjouir, s'égayer, avoir de la joie.* Sollazzarsi, ricrearsi gioire, rallegrarsi, divertirsi, giocondare.

ALEGRARSE. ant. Gaudir de alguna cosa, com privilegi, exempció, etc. *Gozar.* Potiri, frui. *Jouir, posséder.* Godere, possedere, fruire.

ALEGRATGE. s. m. ant. ALEGRÍA.

ALÈGRE. s. m. ant. ALEGRÍA.

ALÈGRE. adj. Joyòs, contènt. *Alegre.* Alacris, lætus, hilaris. *Joyeux, gai, réjoui, content.* Allegro, giocondo, lieto, gajo, festante, contento, giojoso.

ALÈGRE. Se aplica á la persòna que tè alegría per haber begud vi ó altres licòrs ab algun excès. *Alegre.* Vino calescens, vini lætitiâ gestiens. *Gris, gai par le vin.* Brillo, ciuschero.

ALÈGRE. met. Se diu de las cosas inanimadas, que per sa vista agradable causan alegría, com casa ALÈGRE, campinya ALÈGRE. *Alegre.* Alacris, lætus. *Gai, riant, réjouissant, agréable.* Ridente, vago, ameno, gradevole.

ALÈGRE. met. Se diu dels colòrs mès vius y agradables á la vista, com es lo encarnad, verd, blau de cel, etc. *Alegre.* Alacris, vividus, gratus. *Vif, gai, en parlant des couleurs.* Vivo, vivace, acceso.

ALÈGRE. met. Fausto, felis, favorable, com noticia ALÈGRE. *Alegre.* Faustus, lætus. *Heureux, favorable.* Fortunato, felice, avventurato, fausto, venturoso.

ESTAR ALÈGRE. fr. Tenir alegría per haber begud vi ó altres licòrs ab algun excès. *Alegrarse.* Vini lætitiâ gestire. *Se griser, noyer son chagrin dans le vin.* Esser brillo, alquanto alto dal vino.

ALEGRÍA. s. f. Júbilo, contènto del ánimo. *Alegría.* Alacritas, lætitia, gaudium, hilaritas. *Gaieté, joie, réjouissance, allégresse.* Allegrezza, letizia, giovialità, allegria, gajezza.

ALEGRÍA. Planta de un peu de alsada, que tè las camas y fullas plenas de pelussa y la flor blanca, y fa una capseta, dins de la cual hi ha cuatre llavòrs ovaladas, comprimidas y groguencas. *Alegría, ajonjoli, aljonjoli.* Sesamum orientale. *Sésame, jugoline: plante.* Giuggiolena, sesamo, sisamo.

SALTAR DE ALEGRÍA. fr. Manifestar ab extrèms l' alegría interior que se tè. *Dar saltos de alegría, ó de contento.* Præ lætitia saltare, exsultare. *Sauter de joie.* Tripudiare.

ALEGRÍSSIM, MA. adj. sup. de ALÈGRE. *Alegrísimo.* Lætissimus. *Très-gai, très-riant, très-content.* Lietissimo, giocondissimo, molto allegro, gajo assai.

ALÈGRO. s. m. *Mús.* Un dels movimènts fundamentals de la música, que equival á viu ó alègre. També se dòna est nom á la matèxa composició; y axí se diu que tocan ó cantan un ALÈGRO. *Alegro.* Modus celerior et hilarior. *Allégro: mouvement vif et gai.* Allegro.

TENIR LOS ALEGROIS. fr. fam. ESTAR ALÈGRE.

ALELAD, DA. adj. que se aplica á la persòna que se ha tornad lela. *Alelado.* Infatuatus. *Hébêté, stupide.* Stupido, mellone, bighellone.

ALELUYA. s. f. Veu hebrea que significa ALABAU Á DÉU. *Aleluya.* Alleluia. *Alléluia.* Alleluia.

ALELUYA. Hèrba. LÚJULA.

ALEMANDA. s. f. Ball usad en Espanya en diferènts tèmps. *Alemana, alemanda.* Veteris tripudii hispanici genus. *Allemande: espèce de danse.* Danza tedesca.

ALEMANY, A. adj. Lo natural de Alemania, ó lo que pertany á èlla. *Aleman.* Germanus. *Allemand.* Tedesco.

ALEMANY. s. m. Lo idioma alemany. *Aleman.* Germanorum lingua, sermo. *Allemand.* Lingua tedesca.

ALENA. s. f. Instrumènt que se compon de un ferro prim, de dòs á tres pulgadas de llarg, un poc còrvo, ab una punta aguda, y de un máneg de fusta, de que se servexen los sabatèrs y altres oficials pera foradar, cusir y repuntar. *Lesna, alesna, subilla.* Subula. *Alène.* Lesina.

ALENADA. s. f. L'acció y efècte de despedir lo alé. *Vaharada.* Halitûs emissio. *Souffle, halenée.* Alenamento.

ALENAR. v. n. Respirar ó despedir lo alé. *Alentar.* Respirare, spirare. *Respirer.* Alitare, alenare.

ALENDAR. v. n. ant. Respirar fort. *Resollar.* Anhelare. *Souffler, respirer avec bruit.* Respirar con affanno.

ALENDAR. s. m. ant. Respiració forta. *Resuello.* Anhelitus. *Haleine, respiration forte et pressée.* Alitare, fiato, respiro con affanno.

ALENEGABLE. adj. ant. Lo que llisca fácilmènt. *Deleznable, resbaladizo, lúbrico.* Lubricus. *Glissant, qui échappe.* Sdrucciolante.

ALENEGAMÈNT. s. m. ant. L'acció de

lliscar. *Resbalon, resbalamiento, desliz, deslizamiento.* Lapsus. *Glissade.* Sdrucciolamento.

ALENEGARSE. v. r. ant. Lliscar. *Resbalarse, deslizarse, escurrirse.* Labi. *Glisser.* Sdrucciolare.

ALENS. s. m. ant. ALÈ.

ALENT. s. m. ant. ALÈ.

ALENTAD, DA. p. p. de ALENTAR. *Alentado.*

ALENTAD. adj. Animòs y valènt. *Alentado.* Fortis, strenuus. *Courageux, valeureux, vaillant.* Coraggioso, valente, bravo, prode.

ALENTAR. v. a. Animar, esforsar, donar vigòr. Se usa també com recíproc. *Alentar.* Animo vires, robur addere. *Enhardir, encourager, animer.* Incoraggiare, rincorare, inanimire, avvalorare.

ALENTORN. adv. ant. ENTÒRN.

ALEP DE MOLÍ. s. m. Cilindro vertical, ab mòltas paletas horissòntals en fòrma de roda, las cuals impel-lidas per la corrènt de l'aigua dònan movimènt á la pèdra superiòr del molí. *Rodezno.* Cylindrus cochlearibus quibusdam instructus in moletrinis. *Roue à aubes d'un moulin à eau.* Ruota di mulino con pale o aliette.

ALERTA. s. f. Lo avis que se dònan las centinèllas unas á altras per no adormirse. *Alerta.* Heus, eja, vigila. *Alerte!* All' erta.

ESTAR ALERTA. fr. Estar ab vigilancia. *Estar, ó andar alerta.* Vigilem esse. *Avoir l'œil au guet.* Stare a occhio teso, all' erta, spiare.

VÈS ALERTA. expr. ab que se amenassa á algú, ó se li fa entèndrer que está exposad á algun pèrill ó cástig. *Guárdate del diablo.* Cave. *Prends garde à toi.* Badate a voi.

ALET. s. m. Se diu de la persòna astuta y dissimulada. *Pajarraco, pua.* Callidus, vafer homo. *Personne rusée; fin matois.* Volpone, cattivello.

ALETA. s. f. dim. de ALA. *Aleta, alilla, alita, alica.* Pennula. *Aileron; petite aile.* Alietta.

ALETA. Ala de pèx. *Aleta.* Pinna, pinnula. *Nageoire: aileron de poisson.* Aletta, pinna de' pesci.

FÈR L'ALETA. fr. Móurer los aucèlls las alas manteníndse en lo aire sèns apartarse del siti en que estan. *Cernerse.* Crebro alarum motu aves veluti pendulas consistere. *Planer, en parlant des oiseaux.* Librarsi su l' ali.

FÈR L'ALETA. fr. met. y fam. Acudir lo pretendènt de alguna senyòra als paratges ahònt aquesta se troba, per lograr de sa vista y mostrarli sòn afècte ú obsequi. *Hacer la rueda.* Ibi adesse, ea loca adire amasium, quæ illa, quam diligit, adit. *Fréquenter quelque lieu pour voir sa bien-aimée.* Vagheggiare.

ALETAR. v. a. ant. Donar mamar. *Aletar.* Lactare. *Allaiter.* Allattare.

ALEVÒS, A. adj. Lo qui comet alevosía, ó l'acció fèta ab èlla. *Alevoso.* Infidus, perfidus. *Traître, perfide, déloyal.* Traditore, perfido, misleale.

ALEVOSAMÈNT. adv. mod. Ab alevosía. *Alevosamente.* Perfidè. *Perfidement.* Perfidamente, fellonescamente.

ALEVOSÍA. s. f. Traició, infidelitat, maquinació cautelosa contra algú. *Alevosía.* Proditio. *Perfidie, trahison, infidélité; machination secrète.* Tradimento, infedeltà, perfidia, malvagità, misleanza.

ALEXANDRÍ. adj. que se aplica al vers de catòrse síl-labas, dividid en dòs hemistiquis. Antiguamènt se usá esta classe de versos en la poesía castellana, y se anomená axí per haberse escrit en èlls lo poema de Alexandre. *Alejandrino.* Alexandrinus. *Alexandrin.* Alessandrino.

ALFABAGA. s. f. ant. ALFÁBREGA.

ALFABEGA. s. f. ant. ALFÁBREGA.

ALFABET. s. m. ABECEDARI.

ALFABÈTIC, CA. adj. Lo que pertany al alfabet. *Alfabético.* Ad alphabetum pertinens. *Alphabétique.* Alfabetico.

ALFÁBREGA. s. f. Planta annual, poblada de ramas y fullas, de un verd mòlt bonic, de la cual se cultivan varias especies per la fragancia que llansan. *Albahaca, alfábega.* Ocimum, vel ocymum. *Fabrègue.* Clinopodio.

ALFAC. s. m. Banc de arena que se fòrma en las costas del mar, y en la bòca ó entrada dels rius ó ports, com los ALFACS de Tortosa. *Alfaque.* Syrtis. *Banc de sable.* Secca.

ALFALS. s. m. Planta, especie de melga que crèx mès ó ménos segòns lo terreno en que se cultiva: comunmènt no passa de cuatre palms; las sèvas fullas estan de tres en tres, y las flors se componen de

cinc fullas. Es un mènjar mòlt saludable y fresc pera las caballerías. *Alfalfa, alfalfe*. Medica, mèdicago sativa. *Luzerne*. Cedrangola, erba medica.

ALFANET. s. m. Especie de falcó, de color blanquinòs ab piçs pardos, lo cual amansad servex pera cassar altres aucèlls. *Alfaneque*. Falco lanarius. *Crécerelle*. Cheppio, acertello, fottivento.

ALFANGE. s. m. Arma blanca, ampla, curta y còrva, que tè tall sols per un costat. *Alfanje*. Acinaces. *Coutelas; anche; cimeterre: sabre court, large, et recourbé*. Scimitarra, squarcina.

ALFANGE GRAN. ALFANJAS.

ALFANJAS. s. m. aum. de ALFANGE. *Alfanjon, alfanjazo*. Grandior acinaces. *Augmentatif d'alfange, coutelas*. Scimitarrone.

ALFAQUÍ. s. m. Lo doctor ó sabi de la llèy èntre los moros. *Alfaquí, talisman*. Mahometanæ legis doctor. *Fakir*. Spezie di Dervis.

ALFARDÓ. s. m. ant. BOLANDÈRA.

ALFAYATE. s. m. ant. SASTRE.

ALFENYIC. s. m. ant. Pasta de sucre amassada ab oli de ametllas dòlsas. *Alfeñique*. Massa è saccharo et amygdalarum oleo confecta. *Pâte faite avec du sucre et de l'huile d'amandes douces*. Pasta impastata con zucchero ed olio di mandorle.

ALFERES. s. m. *Milic*. Subtinènt de caballería. *Alférez*. Præfectus castrensis inferior. *Enseigne*. Alfiere.

ALFIL. s. m. ORFIL.

ALFOLBES. s. f. ant. SINIGRÈC.

ALFOLÍ. s. m. Lo magatsem de la sal. *Alfolí*. Apotheca salaria. *Gabelle*. Granajo del sale.

ALFONDECH. s. m. ant. Casa pública destinada pera la compra y venda de blat. *Alhóndiga*. Ædes publicæ mercaturæ frumentariæ exercendæ. *Halle, fondique*. Piazza, mercato, bruletto.

ALFONSO. s. m. Pèx. PERSEGA.

ALFORJA. s. f. Especie de talega que forma á cada extrèm una bòssa gran, per lo regular cuadrada, en que se repartex lo pes pera portarlo mès còmodamènt. Se usa mès comunamènt en plural. *Alforja*. Mantica, pera. *Besace*. Bisaccia, carniere.

ALFORJAS DE PÈLL. pl. Las de cuiro que usan los viatjans. *Bizazas, biazas*. Mantica pellicea. *Sacoche, besace*. Bisacce.

ALFORJETA. s. f. dim. de ALFORJA. *Alforjilla, alforjita, alforjuela*. Manticula. *Petite besace*. Bisaccina, carnierino.

ALFORRAR. v. a. ant. Donar llibertat al esclau. *Ahorrar*. Manumittere. *Affranchir un esclave*. Affrancare.

ALFORRAT, DA. p. p. de ALFORRAR. *Ahorrado*.

ALFORRE, RA. adj. ant. Lo qui es llibre, y ántes era esclau. *Horro, manumiso*. Manumissus. *Libre, affranchi*. Liberto.

ALGA. s. f. Hèrba mòlt llèugera que se cria en lo mar, y en los rius, safaretjs y pòus. La matèxa aigua l' arranca fácilmènt, y va per sòbre. *Ova, alga*. Alga, ulva. *Algue, fucus, varec*. Alga, aliga.

ALGALIA. s. f. Substancia resinòsa, de consistencia de mel, de colòr grog bax, de sabòr un poc acre, y de olòr aromátic fort y semblant al almesc. Se trau de una bòssa que tè á la bora del ano lo gat de algalia. *Algalia*. Zibethum. *Civette*. Zibetto.

ALGALIA. *Cir*. Especie de proba un poc convexa, vuida y foradada per los costats solamènt, de la cual se servexen los facultatius pera las operaciòns de la bufa, especialmènt pera donar curs á la orina en las retenciòns de èlla. *Algalia*. Fistula chirurgica. *Algalie*. Tenta scannellata.

ALGARABÍA. s. f. Confusió de crids de varias persònas que parlan tòtas á un tèmps. *Algarabía*. Tumultuarius clamor. *Charivari*. Chiasso, stiamazzo, baccano.

ALGARADA. s. f. ant. Avalot gran causad per algun tropèll de gènt, y de ordinari per la cuadrilla de caballería que acometia improvisamènt al enemig. *Algarada*. Tumultus, hostilis clamor. *Hurlemens*. Urlo, urlamento.

ÁLGEBRA. s. f. Part de la matemática que considera la cuantitat, ja sia contínua ó discrèta, del modo mès general que se pod considerar, servindse pera representarla de las lletras del abecedari, com signes mès universals. *Álgebra*. Algebra. *Algèbre*. Algebra.

ALGEBRAIC, CA. adj. Lo que pertany á l' álgebra. *Algebraico*. Ad algebram pertinens. *Ce qui appartient à l'algèbre*. Algebraico.

ALGEBRISTA. s. m. Lo qui está instruid

en l' álgebra, una de las parts de la matemática. *Algebrista*. Algebræ peritus. *Algébriste*. Algebrista.

ALGEPS. s. m. ant. GUIX.

ALGORFA. s. f. ant. GÒLFA.

ALGOTZILAT. s. m. ant. L'ofici de agusil. *Alguazilazgo*. Accensi munus. *Sergenterie*. Ufficio di sbirro.

ALGETZIR. s. m. ant. AGUSIL.

ALGÚ. pron. indef. ab que se significa una persòna indeterminada. *Alguien*. Aliquis. *Quelqu'un, quelque personne*. Qualcheduno, qualcuno.

ALGUAZIR. s. m. ant. AGUSIL.

ALGUIRANDO. s. m. ant. Lo regalo que se fa per Nadal. *Aguinaldo*. Strena. *Étrennes*. Mancia.

ALGUN, NA. adj. que se aplica indeterminadamènt á una persòna ó cosa respècte de mòltas. *Algun, alguno*. Aliquis. *Quelqu'un*. Alcuno.

ALGUN TANT. mod. adv. Un poc, colcom. *Algun tanto*. Aliquantùm, nonnihil. *Quelque peu, un peu*. Un poco, alquanto.

ALGUTZIR. s. m. ant. AGUSIL.

ALHENYA. s. m. ant. OLIVÈLLA.

ALI. s. m. En lo jog de seçansa se anomenan axí dòs cartas de un matèx punt ó figura. *Ali*. Sors quædam in chartarum lùdo, *secansa* apud nos dicto. *Terme dans certain jeu de cartes*. Termine d' un giuoco.

ALIACRÀ. s. f. ant. ICTERICIA.

ALIAD, DA. p. p. de ALIARSE. Se usa també com substantiu. *Aliado*. Fœderatus. *Confédéré*. Alleato, confederato.

ALIANSA. s. f. Unió ó lliga, que en virtut de un tractad fòrman éntre sí los prínceps ó estads pera defensarse de sòs enemigs ó pera ofendrerlos. *Alianza*. Fœdus. *Alliance*. Alleanza, liga, confederazione.

ALIANSA. Pacte, convenció. *Alianza*. Pactum, conventio. *Pacte, convention*. Patto, accordo.

ALIANSA. Connexió ó parentiu contrèt per via de casamènt. *Alianza*. Affinitas. *Alliance*. Alleanza, parentado.

ALIANSA. Lo anèll ó tumbaga composta de dòs, enllassadas ó encadenadas èntre sí. Ne hi ha de una sola pèssa, ab dòs mans grabadas, que represèntan l' acció de encaxar. *Union, concordia*. Annulus sic dictus. *Union: sorte d'anneau*. Alleanza.

ALIARIA. s. f. Planta de l' alsada de un peu, que tè las fullas de figura de cor, las flors blancas y petitas, y dòna per fruit una tavelleta plena de llavòrs mòlt menudas. Tòt èlla fa una fòrtor semblant á la del all. *Aliaria*. Alliarium. *Aliaire, alliaire*. Scordeo, alliaria.

ALIARSE. v. r. Unirse ó col-ligarse en virtut de un tractad los prínceps ó estads uns ab altres pera defensarse de sòs enemigs ó pera ofendrerlos. *Aliarse*. Inire fœdus, consociari. *S'allier*. Confederarsi, collegarsi.

ÁLIAS. adv. llatí, que se usa en catalá; significa de altre modo ó per altre nom, com lo Dr. Vicens García, ÁLIAS lo rectòr de Vallfògona. *Álias*. Alias, alio nomine. *Autrement, autrement dit*. Alias.

ALICACABI. s. m. Planta de arrels llargas, plenas de nusos y retortas; tè las ramas bermellas, de un peu de llargaria, ab un poc de pelussa, y fa un fruit semblant á la cirèra, ple de llavòrs xatas y blanquinòsas. *Vejiga de perro*. Solanum vexicarium. *Espèce de solanum vésicatoire*. Solano a vesciche.

ALICANTÍ, NA. adj. Lo natural de la ciutad de Alicant. *Alicantino*. Illicianus. *D'Alicante*. Alicantino.

ALICÁTAS. s. f. pl. Especie de estenallas ab puntas mòlt pètitas y de diferènts figuras, de que se servexen varios artífices en obras menudas y delicadas de tòta classe de mètalls, ja pera retórcer ó caragolar los fils, ja per assegurar las pèssas pètitas que volen llimar, ó ja pera col-locarlas en los sèus puestos, y altres usos. *Alicates*. Parvæ forcipes. *Pinces*. Tanagliette.

ALICIÈNT. s. m. Atractiu ó incentiu. *Aliciente*. Incitamentum, invitamentum, invitatio, stimulus. *Motif, aiguillon, mobile, attrait*. Esca, stimulo, incitamento, sprone.

ALICORN. s. m. Animal semblant á un caball pètit, de colòr pardo y bonic, que tè una sola banya, segòns lo descriuen los historiadòrs y poetas. Los naturalistas dònan alguna vegada lo nom de alicorn al rinoceront, que efectivamènt no tè mès que un corn y rara vegada dòs. *Unicornio*. Unicornis, monoceros. *Licorne, unicorne*. Liocorno, unicorno.

ALICUÀNTA. adj. Se diu de cada una de las parts que no poden ser contingudas

exactamènt en un tòt, anomenandse axí per contraposició á las que poden serho. *Alicuanta*. Aliquanta. *Aliquante*. Aliquanto.

ALICUOTA. adj. que se aplica á la part contingúda exactamènt en un tòt cert número de vegadas. *Alicuota*. Alicuota. *Aliquote*. Aliquoto.

ALIDADA. s. f. *Geom.* Lo regle movible que servex en alguns instrumènts geométrics y astronómics pera amidar los ángols. *Alidada*. Regula versatilis. *Alidade*. Alidada, indice.

ALIENACIÓ. s. f. ENAGENACIÓ.

ALIENAD, DA. p. p. de ALIENAR.

ALIENAD. adj. met. p. us. Transportad, fora de sí. *Enagenado*. Sensibus abstractus. *Ravi, charmé*. Estatico, rapito, stordito.

ALIENAR. v. a. ENAGENAR.

ALIFAFA. s. f. Butllofa ó tumòr ácueo que se forma en las sefrajas de las cabalcaduras, y de quen hi ha varias especies. *Alifafe*. Tumor aquosus in cruribus jumentorum enascens. *Courbe*. Corba.

ÁLIGA. s. f. Aucèll de rapinya, comunmènt de colòr rotj ences y de vista perspicas, que excedex á tòts los demès en forsa y en la rapidesa del vol. *Águila*. Aquila. *Aigle*. Aguila.

ÁLIGA. La insignia principal dels exércits romans. *Águila*. Aguila. *Aigle*. Aguila.

ÁLIGA BÒRDA. La que degènera de la sèva especie, y tè ménos forsa y rapidesa en lo vol. *Aguilucho, águila bastarda*. Aquila degener. *Aiglon, aubrier*. Piguardo.

ÁLIGA PESCADÒRA. Aucèll de rapinya, de uns dòs peus de llarg, que tè la esquena de un colòr pardo, y lo vèntre blanc, lo bèc còrvo y mòlt fort, axí com las unglas y los dits dels peus units ab una membrana en tòta la mitat de la sèva llargaria. Se anomena axí perqué ab la sèva vista agudíssima descubrex los pèxos del mar y tirandse sòbre las aiguas y cabussandse los trau ab las unglas. *Halieto*. Falco haliætus. *Balbuzard*. Falco pescatore.

ÁLIGA REAL. La majòr èntre tòtas las de la sèva especie. *Águila real*. Regius ales. *Aigle royal*. Aguila reale.

ÁLIGA TRENCALÒS. Especie de falcó, que tè un colòr cendròs, lo pit clapad de bermell y las camas grogas. Es aucèll de passa, y sols en lo ivern permanex en Espanya. *Atahorma*. Falco pygargus. *Jean-le-blanc, aigle queue blanche*. Sorta di falcone.

DONARSE Á LAS ÁLIGAS. fr. fam. Enfadarse mòlt, irritarse. *Darse á perros*. Frendere. *Frémir de rage, se mettre en furie*. Dar de' pugni in cielo.

SERHE L'ÁLIGA. fr. met. y fam. que se usa pera ponderar l' habilitat, comprehensió y destresa que algú tè en algun art, facultat ó ciencia. *Ser buen sastre*. Apprimè industrium, solertem ingeniosum esse. *Être un habile homme*. Essere una aguila.

ALIGOT. s. m. Lo pòll de l' áliga. *Aguilucho*. Pullus aquilæ. *Aiglon*. Aguilotto.

ALIGOT. ÁLIGA BÒRDA.

ALIGOT. En lo jog de secansa se anomenan axí tres cartas de un matèx punt ó figura. *Trinca*. Sors quædam in chartarum ludo, *secansa* apud nos dicto. *Terme d'un jeu de cartes*. Cricca.

ALIJAMA. s. f. ant. Junta de moros ó juèus. *Aljama*. Judæorum aut maurorum cœtus. *Réunion des maures ou des juifs*. Ghetto.

ALIMARIAS. s. f. pl. ant. LLUMINARIAS.

ALIMÈNT. s. m. Cualsevol cosa que servex per alimentar lo cos. *Alimento*. Alimentum, pabulum. *Aliment, nourriture*. Cibo, alimento.

ALIMÈNTS. pl. Las assistencias que dònan en dinèr los pares als fills, los possessòrs de patrimonis vinclads als sèus germans ó al parènt que es immediat successòr. *Alimentos*. Alimenta. *Aliment, pension alimentaire*. Alimenti.

ALIMENTAD, DA. p. p. de ALIMENTAR. *Alimentado*.

ALIMENTAR. v. a. Donar alimènt, sustentar. Se usa també com recíproc. *Alimentar*. Alere, pascere. *Nourrir, alimenter*. Cibare, nodrire.

ALIMENTAR. Subministrar á alguna persòna lo necesari pera la sèva manutenció y subsistencia. *Alimentar*. Alere, sustentare, alimenta præbere. *Entretenir*. Mantenere, far le spese.

ALIMENTAR. met. Parland de virtuts, vicis, passiòns y afèctes del ánimo significa fomentarlos, mantenirlos. *Alimentar*. Colere, exercere, fovere. *Alimenter, nourrir, fomenter*. Nutrire, nutricare, alimentare.

ALIMENTARI, RIA. s. m. y f. for. La

persòna que gosa de aliments senyalads. *Alimentista*, *alimentario*. Alimentarius. *Pensionnaire*. Pensionario.

ALIMENTICI, CIA. adj. Lo que pertany al alimènt. *Alimenticio*. Alimentarius. *Alimentaire*. Alimentario: attenente agli alimenti.

ALINEAD, DA. p. p. de ALINEAR. *Alineado*.

ALINEAR. v. a. Posar en línea recta. *Alinear*. Recto ordine collocare, disponere. *Aligner, affiler*. Livellare, disporre a linea retta, far cordeggiare.

ALINYAD, DA. p. p. de ALINYAR. *Aliñado*.

ALINYAR. v. a. Adornar, hermosejar. *Aliñar*. Ornare. *Parer, orner, enjoviler*. Abbellire, fregiare, affazzonare, ornare, agenzare.

ALINYO. s. m. Adòrno, asseo, compostura. *Aliño*. Ornatus. *Propreté, ornement, parure, netteté*. Abbellimento, fregio, abbellitura, ornamento.

ALIOLI. s. m. Composició fèta de alls picads y oli. *Ajiaceite*. Alliatum ex oleo. *Aillade*. Agliata.

ALISADURA. s. f. ant. LLISCADA.

ALISAR. v. n. ant. LLISCAR.

ALIURA. s. f. ant. ASPI.

ALIURAR. v. a. ant. ASPIAR.

ALIVI. s. m. ALIVIO.

ALIVIAD, DA. p. p. de ALIVIAR. *Aliviado*.

ALIVIAR. v. a. Donar alivio ó deseans, parland dels traballs y fatigas corporals ó del ánimo. *Aliviar*. Levare, allevare, sublevare. *Alléger; adoucir; soulager; délasser; décharger*. Alleggerire, alleviare, sgravare, consolare, soccorrere, ralleviare.

ALIVIO. s. m. Disminució del cansaci, fatiga ó mal corporal, y també de las penas ó aflicciòns del ánimo. *Alivio*. Levamentum, levamen, animi relaxatio. *Allégement, soulagement, relâche, repos*. Alleggerimento, alleggiamento, sollievo.

ALJABA. BUIRAC.

ALJAMA. s. f. ant. Junta de moros ó juèus. *Aljama*. Judæorum aut maurorum cœtus. *Réunion des maures ou des juifs*. Radunanza di mori o ebrei.

ALJAMA. ant. Sinagoga de juèus. *Aljama*. Synagoga judæorum. *Synagogue*. Sinagoga: adunazione degli ebrei.

ALJÓFAR. s. m. ant. Nom que se donaba á las perlas de figura irregular y comunamènt mès petitas. *Aljófar*. Minutiores et inæquales margaritæ. *Semence de perles*. Seme di perle.

ALJOFRE. s. m. ant. ALJÓFAR.

ALJONOLIO. s. m. ant. Hèrba. ALEGRIA.

ALJUB. s. m. ant. CISTERNA.

ALJUBA. s. f. Vestidura morisca que usaren també los cristians espanyols. *Aljuba*. Vestis arabicæ genus. *Vêtement maure, que les espagnols portaient aussi*. Abito moro usato a' tempi andati in Ispagna.

ALJUVAR. s. m. ant. PARAMÈNT DE CASA.

AL-LEGACIÓ. s. f. L'acció de al-legar. *Alegacion*. Allegatio. *Allégation*. Allegazione, citazione.

AL-LEGAD, DA. p. p. de AL-LEGAR. *Alegado*.

AL-LEGAR. v. a. Citar, portar á sòn favòr algun ditxo, exemple ó altra cosa que proba lo intènt proposad. *Alegar*. Adducere pro se testimonium. *Alléguer*. Allegare, citare, produrre l' altrui autorità.

AL-LEGAR. for. Portar lo advocad llèys, autoritats y rahòns en defensa del dret del sèu cliènt. *Alegar*. Allegare. *Alléguer*. Allegare, esporre.

AL-LEGAR. Fèr menció de alguna cosa, citarla. *Alegar*. Commemorare, recencere. *Citer*. Produrre, addurre, citare.

AL-LEGAT. s. m. for. Lo escrit en que lo advocad exposa lo que conduex al dret de la causa ó part, que defensa. *Alegato, alegacion*. In scriptis allegatio. *Factum, plaidoyer*. Atti, allegazioni, difesa, aringa, discorso d' un avvocato.

AL-LEGORÍA. s. f. Figura retórica, la cual consta de metáforas continuadas. *Alegoria*. Allegoria. *Allégorie*. Allegoria.

AL-LEGÓRIC, CA. adj. Lo que pertany á l' al-legoría ó la compren. *Alegórico*. Allegoricus. *Allégorique*. Allegorico.

AL-LEGÓRICAMÈNT. adv. mod. Ab al-legoría ó en sentit al-legóric. *Alegóricamente*. Allegoricè. *Allégoriquement*. Allegoricamente.

AL-LIGACIÓ. s. f. *Fisic*. Mescla, unió ó incorporació de una cosa ab altra. *Aligacion*. Alligatio. *Alliage*. Lega, legatia.

ALMADRABA. s. f. Lo filat ab que se pescan las tunyinas. *Almadraba*. Rete quo capiuntur thymni. *Combrière*. Rete da pigliar tonni.

ALMANAC. s. m. La distribució del any per mèsos y dias, ab noticia de las fèstas, vigilias, llunacións y altras cosas pera lo gobern ecclesiástic y civil, y també lo papèr que conté esta distribució. *Almanaque, almanac, calendario.* Calendarium. *Almanach, calendrier.* Calendario, calendaro, almanacco.

ALMANCO. adv. Á LO MÉNOS.

ALMANGONAR. v. a. ant. ENMANGRAR.

ALMANGRA. s. f. Mescla natural de alúmina y altras terras ab óxido rotj de ferro que li dòna lo colòr mès ó ménos encès á proporció de la cuantitat que conté. *Almagre, almagra, almazarron, almánguena.* Oxidum rubrum ferri, rubrica. *Rubrique : terre rouge.* Rubrica, sinopia.

ALMANGUENA. s. f. ant. ALMANGRA.

ALMARRAXA. s. f. ant. MORRATXA.

ALMARTECH. s. m. ant. LITARGIRI.

ALMEDROT. s. m. ant. ALMODROC.

ALMÉNOS. adv. Á LO MÉNOS.

ALMENYS. adv. ant. Á LO MÉNOS.

ALMESC. s. m. Substancia concrèta de colòr pardo fòsc y mòlt olòrosa que se trau de una bòssa que tè prop del llombrígol lo cuadrúpedo anomenad *desman*, que se cria en l' Asia. *Almizcle, musco.* Moschus, moschum. *Musc.* Muschio, musco.

ALMÍBAR. s. m. Lo sucre disolt en aigua y cuit al fog fins que adquirex la consistencia de axarop. *Almibar.* Saccharum liquatum. *Sirop.* Sciroppo, sciloppo, siroppo.

ALMIRALL. s. m. ant. ALMIRANT, en la primèra accepció.

ALMIRANT. s. m. La persòna que en las cosas de mar tenia jurisdicció ab mer y mixto imperi y ab mando absolut sòbre las armadas, vaxèlls y galeras. *Almirante, almirante de la mar, almirante mayor de la mar.* Classis maritimæ prætor, præfectus. *Amiral.* Ammiraglio.

ALMIRANT. La persòna que mana l' armada, escuadra ó flota desprès del capitá general. *Almirante.* Classis legatus, secundus à duce. *Amiral.* Ammiraglio.

ALMIRAY. s. m. ant. ALMIRANT, en la primèra accepció.

ALMODROC. s. m. ant. Salsa composta de oli, alls, fòrmatge y altras cosas ab que se assabònan las alberginias. *Almodrote.* Moretum. *Sauce faite avec de l'huile, de l'ail, etc., pour les aubergines.* Intingolo pelle petronciane.

ALMOINA. s. f. La caritat que se fa per amòr de Dèu pera socorrer alguna necessitat. *Limosna.* Stips, eleemosyna. *Aumône.* Limosina.

L'ALMOINA CUAND LA FARÁS, NO MIRES Á QUI LA FAS. ref. que ensenya que lo bè se ha de fèr sèns fins particulars. *Haz bien y no mires ó no cates á quien.* Egenti quicumque ille sit, benefac. *Un bienfait avec arrière-pensée, n'est pour rien compté.* Si dee far la limosina colla borsa e non col bossolo.

ALMOINÈR. s. m. CAPTADÒR.

ALMOINÈR. Lo qui fa almoina. *Limosnero.* Eleemosynæ præbitor. *Aumônier.* Caritatevole.

ALMOINÈR. Lo qui está destinad en los palacis dels rèys, prelads ó altras persònas pera distribuir las almoinas. *Limosnero.* Regiarum in egenos largitionum præfectus. *Aumônier (Grand).* Limosiniere, cappellano.

ALMORSAR. v. n. ant. ESMORSAR.

ALMOSTA. s. f. La porció de cosas menudas y no líquidas, com gra y altras llavòrs, que cab en las dòs mans juntas y posadas en fòrma cóncava. *Almuerza.* Quantùm seminis, alteriusve rei similis ambæ volæ complecti possunt. *Jointée.* Giumella.

ALMUD. s. m. ant. Mesura castellana de grans, com sòn blat, ordi, etc., y de fruitas secas, com avellanas, castanyas, etc., que en unas parts correspon á mitja fanega, y en altras á la duodécima part de esta. *Almud.* Aridorum mensura minor quæ mensuræ maximæ, *fanega* apud hispanos dictæ, in quibusdam provinciis duas, in quibusdam duodecim partes capit. *Mesure de grains et de fruits.* Misura pelle biade e pei frutti.

ALMUGÁVER. s. m. En la milicia antigua lo soldad de una tròpa escullida y mòlt dèstre en la guerra, que vivia en los boscos y camps, y s' empleaba en fèr entradas y surtidas en lo pais enemig. *Almogávar, almogárabe.* Miles è turma excursorum in hostiles terminos. *Militaire qui faisait des incursions dans le pays ennemi.* Soldato che faceva correrie nelle terre nemiche.

ALMUSSA. s. f. ARMUSSA.

ALNA. s. f. ant. Mida mès curta que una

mitja cana, la cual se usa en algunas provincias de Espanya. *Ana.* Ulna, mensura belgica quædam. *Aune.* Auna: sorta di misura.

ALÓ. s. m. ALA, la de gallina, capó, etc.

ALÓ. interj. ALON.

ALOCUCIÓ. s. f. Discurs, per lo comú brèu, y dirigid per un superiòr als sèus súbdits. *Alocucion.* Allocutio. *Allocution.* Aringa, parlata.

ALODI. s. m. ALOU.

ALODIAL. adj. for. Se aplica als bèns cual domini directe no está separad del útil. *Alodial.* Ad allodium pertinens. *Allodial.* Allodiale.

ALOES. s. m. Planta. CEVER.

ALOIGNAR. v. a. ant. ALLUNYAR.

ALOJA. s. f. ant. Beguda que se compon de aigua, mel y especias. *Aloja.* Aqua mulsa. *Boisson composée d'eau, de miel et d'épices.* Bevanda fatta da acqua, mele, e spezie.

ALOMÉNOS. adv. Á LO MÉNOS.

ALON. interj. fam. que equival á ANÈM. *Alon.* Age, eamus. *Allons.* Andiamo via.

ALONGACIÓ. s. f. ant. PROLONGACIÓ.

ALONGAMÈNT. s. m. ant. DILACIÓ, DEMÒRA.

ALONGAR. v. a. ant. ALLARGAR.

ALOPECIA. s. f. *Med.* Especie de tinya que fa cáurer los cabells. *Alopecia, lopicia, pelona, pelonia, peladera, pelambrera.* Alopetia, profluvies capillorum. *Alopécie, pelade.* Alopecia, alopezia, pelatina.

ALORA. adv. t. ant. Á LAS HORAS.

ALOSA. s. f. Aucèll semblant al cotoliu: es del colòr de la terra, y acuadrillad ab altres de la sèva especie va sèmpre per los ermots y terras llauradas. Algunas vegadas se junta ab los cotolius y cugulladas. *Terrera.* Avis sic dicta. *Espèce d'alouette.* Sorta di allodola.

ALOU. s. m. Heretat llibre. *Alodio.* Allodium. *Alleu.* Allodio.

ALQUERIA. s. f. MASÍA.

ALQUIMIA. s. f. Art ab lo cual se creya que se podian trasmudar los mètalls. Lo sèu fi principal era transformar en or los tinguds per ménos perfèts. *Alquimia.* Alchimia, chimia. *Alchimie.* Alchimia.

ALQUITRÁ. s. m. ant. QUITRÁ.

ALRE. adj. ant. Altre, altra cosa. *Otro, otra cosa.* Aliud. *Autre, autre chose.* Altro.

ALS. adj. ant. Altre, altra cosa. *Otro, otra cosa.* Aliud. *Autre, autre chose.* Altro.

ALS. adv. ant. De altre modo ó manèra. *De otro modo, de otra suerte.* Aliter, aliusmodi. *Différemment.* Altrimenti, in altro modo.

ALSA. s. f. Tros de sola ó vaqueta, que los sabatèrs posan sòbre la fòrma cuand la sabata ha de ser un poc mès ampla ó alta de lo que correspon al tamany de aquella. *Alza.* Frustum crassioris corii calceo, dum à sutore conficitur, dilatando. *Hausse.* Brietta.

ALSAD, DA. p. p. de ALSAR y ALSARSE. *Alzado, levantado; subido; remontado; volado.*

ALSADA. s. f. Alsaria, com la ALSADA de un caball, de una torra, etc. *Alzada.* Altitudo. *Hauteur.* Altezza, altura, altitudine.

DIR Á L'ALSADA DE UN CAMPANAR. fr. fam. Dir mòltas llibertats ó picardías. *Decir de uno hasta ciento.* Ingeminatis, probris aliquem lacessere. *Chanter pouilles, couvrir d'injures.* Dir un carro di villanie.

FÈR ALSADA. fr. *Imp.* Posar en roda tòtas las jornadas que se han tirad de una impressió y tráurer los fulls de un á un pera ordenarlos, de manèra que cada volúmen tinga los que li tocan, y pugá lo llibretèr encuadernarlos. *Alzar.* Chartarum folia typis impressa hinc inde collecta ordinare. *Assembler des feuilles d'impression.* Riunir i fogli stampati.

ALSADURA. s. f. ant. ALSAMÈNT.

ALSAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de alsar. *Alzamiento, levantamiento.* Erectio, levatio. *L'action de hausser de lever, etc.* Alzamento; l' alzare l' elevazione.

ALSAMÈNT. ant. Rebel-lió ó insurrecció. *Alzamiento, levantamiento.* Rebellio, seditio. *Révolte, soulèvement.* Ribellione sollevazione.

ALSAMÈNT DE VEDA. L'acció y efècte de alsar la veda. *Desacoto.* Prohibitionis substractio. *L'action de lever une défense.* Sospensione d' un divieto.

ALSAPRÈM. s. m. Barra de ferro ó fusta que servex per axecar cosas de mòlt pes, posand sòta de èllas una punta, y carregandse sòbre l' altra. *Alzaprima.* Ferreus vectis ad sublevanda pondera. *Levier, pied de chèvre.* Lieva, leva

stanga da sollevare o sollalzare pesi.

ALSAPREMAD, DA. p. p. de ALSAPREMAR. *Alzaprimado.*

ALSAPREMAR. v. a. Axecar alguna cosa ab lo alsaprèm. *Alzaprimar.* Vecte ferreo pondera sublevare. *Lever un fardeau avec un levier.* Sollalzare qualche cosa colla stanga.

ALSAR. v. a. Axecar alguna cosa, ó posarla mès alta de lo que estaba. *Alzar, levantar.* Elevare, extollere, attollere. *Hausser, lever, élever, rehausser.* Alzare, innalzare, elevare, far più alto.

ALSAR. Posar dret lo que estaba caigud ó estes en terra. *Levantar.* Erigere. *Lever, dresser.* Alzare, sollevare, metter su.

ALSAR. En lo jog de cartas, ESCAPSAR.

ALSAR. Parland del entredit, arrèst, desterro, etc., donarlo per finid. *Alzar.* A censuris absolvere, pœnam levare. *Lever.* Togliere, rivocare.

ALSAR. Parland de las mans, dels ulls, etc., axecarlos, elevarlos. *Alzar.* Erigere, levare. *Lever, élever.* Alzare, volgere, indirizzare.

ALSAR. Péndrer ó portársen alguna cosa de algú. *Alzar.* Auferre. *Enlever, ôter.* Togliere, prendere, rapire, portar via.

ALSAR. Pujar, fèr mès alta alguna cosa, com ALSAR una casa, una pared, etc. *Subir.* Elevare, accrescere, augere. *Élever, exhausser.* Elevare, innalzare, levar in alto, ergere.

ALSAR. Avarar una grua. *Remontar.* Elevare. *Élever.* Alzare.

ALSAR. Fèr que lo aucèll se axeque y vole pera tirarli. Se usa també com recíproc. *Volar.* Avis volatum incitare. *Faire lever.* Levare, far alzare a volo.

ALSAR. Móurer, axecar, fèr fugir la cassa que no vola. Se usa també com recíproc. *Levantar.* Feras excitare, dimovere cubilibus. *Faire lever le gibier.* Levare, scovare.

ALSAR. *Imp.* FÈR ALSADA.

ALSAR. Reclutar, allistar, fèr gènt pera lo exèrcit. *Levantar.* Milites cogere, conscribere. *Lever, recruter.* Levar genti, far soldati, reclutare.

ALSAR. Parland de la veu, pujarla, axecarla. *Levantar.* Vocem intendere. *Élever (la voix).* Alzar la voce, rialzarla.

ALSARSE. v. r. Axecarse, posarse dret lo qui estaba ajagud ó assentad. *Levantarse.* Surgere, exsurgere. *Se lever, se mettre debout.* Rizzarsi, levarsi in piedi.

ALSARSE. Axecarse, posarse dret lo qui estaba agenollad. *Alzarse.* Genuflexum erigi. *Se lever, se relever.* Sorgere, levarsi su.

ALSARSE. Sublevarse, rebel-larse, revoltarse. *Alzarse, levantarse.* Rebellare. *Se soulever, se révolter, se lever, s'ameuter.* Sollevarsi, ribellarsi, commuoversi.

ALSARSE. Llevarse, exir del llit. *Levantarse.* Lectum relinquere, è lecto surgere. *Se lever, sortir du lit.* Alzarsi, levarsi, sorgere, uscir del letto.

ALSARSE. Vèstirse, dèxar lo llit lo qui estaba en èll per alguna malaltía ó indisposició. *Levantarse.* Cubantem valetudinis causâ, dejecto morbo, vesteque induta, è lecto surgere. *Se relever d'une maladie.* Levarsi, sorger dal letto, uscir di malattia.

NO PODER ALSARSE. fr. met. No poder mèdrar ó fèr fortuna. *No cubrirle pelo á alguno.* Haud proficere; fortunam alicui adversari. *Échouer dans toutes ses entreprises; être malheureux.* Non poter rifarsi.

ALSARIA. s. f. ALSADA.

ALSINA. s. f. Arbre ramòs, que tè lo trònc macis, las fullas ovaladas, oblòngas, blanquinòsas per sòta, y dòna per fruit los aglans. *Encina.* Quercus, ilex. *Chêne.* Quercia.

ALSINA SURÈRA. Arbre, especie de alsina de trenta á cuaranta peus de alsada; tè la fusta sumamènt dura, y la escorxa mòlt flonja, á la cual dònan lo nom de suro. *Alcornoque.* Quercus suber. *Liége.* Sughero, sughera, suvero.

ALSINAR. s. m. Bosc de alsinas. *Encinar, encinal.* Quercetum. *Chênaie.* Querceto.

ALSINÈRA. s. f. ant. ALSINA.

ALSINETA. s. f. dim. de ALSINA. *Encinilla.* Parva quercus. *Chêneau, petite chêne.* Querciuolo.

ALT, TA. adj. Elevad. *Alto.* Altus, sublimis, celsus. *Haut, élevé.* Alto.

ALT. Lo que tè gran estatura ó tamany, com arbre ALT, casa ALTA. *Alto.* Altus, procerus. *Grand, haut.* Grande, alto, elevato, eminente.

ALT. met. Árduo, difícil de compéndrer ó executar. *Alto.* Difficilis, arduus. *Difficile à obtenir ou à comprendre.* Alto, difficile, malagevole, arduo.

ALT. met. Se aplica als subgèctes, dignitats y empleos mòlt elevads. *Alto.* Exaltatus,

dignitate præcellens. *Éminent*, *élevé*. Alto, eminente, sublime.

ALT. Parland de la situació dels carrers, provincias, ó paissos, se diu dels que estan mès elevads. *Alto*. Superior. *Haut*. Alto, altiero.

ALT. Parland del preu de las cosas, car ó crescud. *Alto*. Magni pretii. *Cher, haut, excessif, par les nues*. Alto, caro.

ALT. Respècte de las fèstas movibles del any y de la cuaresma se diu cuand cauen mès tard que en altres anys; y axí se diu: aquest any la cuaresma es mòlt ALTA. *Alto*. Tardiùs celebrandum. *Haut, tardif*. Tardi.

ALT. s. m. *Mús*. Cualsevol veu posada sòbre lo baix. *Alto*. Altior vox. *Dessus, par-dessus*. Soprano.

ALT. adv. mod. En veu alta. *Alto*. Magnâ, intentâ voce. *Haut, à haute voix*. Ad alta voce.

ALTS Y BAXOS. Desigualtat en algun terreno. *Altibajos*. Inæquale solum. *Terrain inégal*. Alti e bassi.

ALTS Y BAXOS. met. Desigualtat, ó varietat en los succèssos, ja prósperos, ja adversos. *Altibajos, altos y bajos*. Rerum vicissitudo, temporum varietas. *Vicissitude, flux et reflux des choses humaines*. Vicissitudini, inegualità.

ALT Y FLAC. Se diu de la persòna desproporcionada per ser mòlt llarga y prima. *Langaruto*. Nimiùm longus et gracilis. *On le dit d'une personne grande, maigre, efflanquée, élancée*. Segaligno, sparuto, spilungone.

PER ALT. mod. adv. Parland de la consecució de algun empleo ó gracia, significa per particular favòr ó protecció, y sèns anar per los trámits regulars. Se usa comunmènt ab lo verb TRÁURER. *Por alto*. Præter communem ordinem. *Par une faveur particulière*, *par protection*. Dar un impiego per favore.

PER ALT. mod. adv. PER SÒBRE.

ALTA. En lo gobern económic de la milicia es aquella nota per la cual consta la existencia de algun subgècte, que habendlo donad de baxa per malaltía ó deserció tòrna á servir. També significa lo papèr que porta lo soldad que ha estad malalt, per lo cual consta que tòrna al servey. *Alta*. Tessera seu schedula, quæ invalidum aut desertorem militem ad militiæ munia redire testatur. *Note pour conster que quelqu'un rentre dans le service après l'avoir quitté*. Alta.

ALTA. En los hospitals la òrde que se comunica al malalt á qui se dòna per sa, pera que dèxe la enfermería. *Alta*. Vale dictum in nosocomio ægris, cum sani sunt. *Note pour renvoyer des hôpitaux les malades déjà rétablis*. Alta.

ALTAMÈNT. Perfèta ó excel-lentmènt, en extrèm, en gran manèra. *Altamente*. Perfectè, præstanter, summè, magnoperè. *Hautement*, *parfaitement*. Altamente, sublimamente.

ALTANÈR, RA. adj. Altiu, va, superbo. *Altanero*. Arrogans, tumidus, superbus. *Hautain, fier, arrogant*. Altiero.

ALTANERÍA. s. f. Altivesa, superbia. *Altanería*. Animi elatio. *Hauteur, arrogance*. Alterigia.

ALTAR. v. a. ant. ALTERAR.

ALTAR. s. m. En los tèmples de la religió católica es una especie de taula mès llarga que ampla, en la que se celèbra lo sacrifici de la missa. Los gentils donaban també est nom al lloc en que feyan sacrificis als sèus dèus falsos. *Altar*. Altare. *Autel*. Altare.

ALTAR. Lo qui se compon de mesa de altar, gradería, retaule y altres adòrnos. *Altar*. Altare. *Autel*. Altare.

ALTAR MAJÒR. Lo principal ahònt per lo comú se col-loca lo sant titular. *Altar mayor*. Ara maxima, altare primarium. *Maître-autel, grand-autel*. Altare maggiore.

ALTAR PORTÁTIL. Lo qui es movible y fácil de transportar de una part á altra, y se pod erigir en cualsevol puesto per facultat ó privilegi. *Altar portátil*. Altare mobile quod ex privilegio ubivis erigi potest. *Autel portatif*. Altare portatile.

ALTAR PRIVILEGIAD. Lo qui tè concedida indulgencia plenaria pera las missas que se celèbran en èll. *Altar de alma ó de ánima*. Altare privilegiarium. *Autel privilégié*. Altare privilegiato.

DESPARAR UN ALTAR PER PARARNE UN ALTRE. fr. ab que se repren als que per motiu particular aplican á un subgècte lo que pertanyia á altre, no obstant de ser los dòs iguals en mérit. *Quitar de un santo para poner en otro*. Aliis eripiunt quod aliis largiantur. *Voler Pierre pour enrichir Jean*. Spogliare l' altare maggiore per la capella.

DEVANT ALTAR. ant. PÁLIT.

VISITAR LOS ALTARS. fr. Fèr alguna oració vocal davant de cada hu de èlls per alguna fi piadòs. *Visitar los altares*. Altaria orationis causâ adire. *Faire une station à chaque autel*. Fare le stazioni.

ALTARET. s. m. dim. de ALTAR. *Altarico, altarillo, altarito*. Arula. *Dim. d'autel*. Altaretto.

ALTARIA. s. f. ant. ALSADA.

ALTARSE. v. r. ant. Aficionarse, enamorarse de alguna cosa ó persòna. *Prendarse*. Aliqua re capi. *S'attacher à, prendre du goût, de l'affection pour*. Affezionarsi.

ALTARSE. ant. VANAGLORIARSE.

ALTERABLE. adj. Lo que se pod alterar. *Alterable*. Mutabilis. *Altérable*. Alterabile.

ALTERACIÓ. s. f. L'acció y efècte de alterar ó alterarse. *Alteracion*. Mutatio, immutatio, alteratio. *Altération*. Alterazione.

ALTERACIÓ. Perturbació, mutació considerable en los humòrs del cos. *Alteracion*. Commotio. *Altération, émotion*. Perturbazione, alterazione.

ALTERACIÓ. Movimènt de la ira ó altra passió. *Alteracion*. Animi perturbatio. *Altération*. Alterazione, perturbazione.

ALTERACIÓ. ant. SED.

ALTERAD, DA. p. p. de ALTERAR ó ALTERARSE. *Alterado*.

ALTERAMÈNT. s. m. ALTERACIÓ.

ALTERAR. v. a. Mudar, innovar. Se usa també com recíproc. *Alterar*. Alterare, aliquid novare. *Altérer*. Alterare, mutare.

ALTERAR. Commóurer, causar enfado, inquietut ó alborot. *Alterar*. Commovere, perturbare. *Troubler, émouvoir, ameuter*. Alterare, turbare, sollevare.

ALTERAR. ant. Causar sed. *Causar sed*. Sitim movere. *Provoquer la soif*. Risvegliar la sete.

ALTERAR. Viciar, corrómprer. *Alterar*. Vitiare, corrumpere. *Altérer*. Alterare, guastare.

ALTERAT, DA. adj. ant. ASSEDEGAD.

ALTERCACIÓ. s. f. L' acció y efècte de altercar. *Altercacion, altercado*. Altercatio. *Altercation, débat*. Altercazione, dibattimento.

ALTERCAD, DA. p. p. de ALTERCAR. *Altercado*.

ALTERCAD. s. m. for. INCIDÈNT.

ALTERCADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui alterca, porfia ó es propens á disputar. *Altercador, altercante*. Altercator. *Ergoteur, pointilleux*. Brigoso, beccalite.

ALTERCAR. v. n. Disputar, porfiar. *Altercar*. Altercari, verbis contendere. *Ergoter, disputer, débattre*. Disputare, contendere.

ALTERNAD, DA. p. p. de ALTERNAR. *Alternado*.

ALTERNADAMÈNT. adv. mod. ant. ALTERNATIVAMÈNT.

ALTERNAR. v. n. Dir ó fèr una persòna després de altra una matèxa cosa per òrde alternatiu ó per tòrn. *Alternar*. Alternare, alterna vice agere. *Alterner*. Alternare, operare a vicenda.

ALTERNAR. Variarse las cosas, succeindse unas á altras. *Alternar*. Alternis vicibus evenire. *Alterner*. Alternare.

ALTERNATIU, VA. adj. Lo que se diu ó se fa ab alternació. *Alternativo*. Alternatus, alternus. *Alternatif*. Alternativo.

ALTERNATIVA. s. f. Opció èntre dòs cosas. *Alternativa*. Alternatio. *Alternative*. Alternativa, alternata.

ALTERNATIVAMÈNT. adv. mod. Ab alternació. *Alternativamente, alternadamente*. Alternatim, alternè, vicissim. *Alternativement*. Alternamente, a vicenda, scambievolmente.

ALTESA. s. f. ant. ELEVACIÓ, ALTURA.

ALTESA. Tractamènt que se dòna als fills dels reys, prínceps soberans, y á algunas corporaciòns. *Alteza*. Dignitatis titulus, quo regis filius aut etiam regius senatus nuncuperi solet. *Altesse*. Altezza.

ALTIMETRÍA. s. f. Part de la geometría práctica, que ensenya á amidar alturas. *Altimetría*. Altimetria. *Altimètrie*. Altimetria.

ALTIMIRA. s. f. Planta perenne, de un péu de alsada: tè las fullas partidas y blanquinòsas per lo revès; y las flors, que fòrman una espiga, sòn rodònas y blancas ab lo cèntro grog. *Artemisa, artemisia*. Artemisia. *Armoise*. Artemisia.

ALTISME. s. m. ant. ALTÍSSIM.

ALTÍSSIM, MA. adj. sup. de ALT. *Altisimo*. Altissimus. *Sup. de haut*. Altissimo.

ALTÍSSIM. s. m. Per excel·lencia se anomena axí á Dèu. *Altisimo*. Altissimus. *Le Très-Haut*. L' Altissimo.

ALTISSONANT. adj. *Poet.* Se aplica al

estil retumbant. *Altisonante.* Altisonus. *On le dit d'un style pompeux.* Altisonante.

ALTITUT. s. f. ALTURA, ALSADA.

ALTIU, VA. adj. Orgullòs, superbo. *Altivo.* Elatus, arrogans. *Hautain, haut, altier.* Altiero, superbo.

ALTIVAMÈNT. adv. mod. p. us. Ab altivesa. *Altivamente.* Elatè, tumidè, superbè. *Avec hauteur, arrogamment.* Altieramente.

ALTIVESA. s. f. Orgull, superbia. *Altivez.* Elatio animi, arrogantia. *Orgueil, hauteur, superbe, fierté.* Orgoglio, alterezza.

ALTO. s. m. *Milic.* La detenció ó parada de la tròpa que va marxand. *Alto.* Militaris statio. *Halte.* Fermata.

ALTO. *Milic.* La veu que se usa pera manar parar la tròpa. *Alto.* Sistite, state. *Halte.* Ferma.

ALTO. Aludind á la veu militar se usa pera que altre suspenga la conversació, discurs ó cosa que está fènd. *Alto.* Heus, sat est. *Halte-là, c'est assez.* Ferma.

ALTO AQUÍ. exp. que se usa pera suspèndrer ó detenir á algú en lo pas ó en lo discurs. *Alto ahí.* Siste gradum, vocem. *Arrêtez-vous là; halte-là.* Fermi olà, alto là.

FÈR ALTO. fr. Pararse ó detenirse en algun lloc. *Hacer alto.* Sistere, sisti. *Faire halte.* Fare alto, fermarsi, posarsi.

ALTRE, TRA. adj. La persòna ó cosa distincta de aquella de que se parla. *Otro.* Alter, alius. *Autre.* Altro.

ALTRE. Se usa á vegadas pera explicar la mòlta semblansa èntre dos cosas ó persònas distinctas. *Otro.* Idem ac alter. *Autre.* Un altro.

ALTRE. Se usa com interjecció pera expressar lo enfado quens causa una persòna quens importuna ab especies molèstas y desagradables. *Otro.* Iterum atque iterum. *Autre.* Un' altra ancora.

ALTRE QUE TAL. expr. AQUESTA ES ALTRA.

ALTRE TANT. loc. Lo matèx, ó igual cuantitat. *Otro tanto.* Tandidem, tantumdem. *Double, autant.* Altrettanto.

AQUÉSTA ES ALTRA. expr. ab que se explica que lo que se diu es un nou despropósit ó impertinencia. *Esa es otra.* Simile quidem. *Autre impertinence.* Quest' è bella.

ALTREMÈNT. adv. mod. De altre modo. *De otro modo, de otra suerte.* Aliter, alio modo. *Différemment, d'une autre manière.* Altramente, altrimenti.

ALTRESÍ. adv. mod. ant. Á mès de axó, ademès, també. *Otrosí, tambien.* Item, itidem, pariter. *En outre, de plus.* Altresì.

ALTRETAL. adv. mod. ant. SEMBLANTMÈNT, IGUALMÈNT.

ALTRI. adj. ant. ALTRE.

ALTRUY. adj. ant. ALTRE.

ALTURA. s. f. La elevació que tè cualsevol cos sòbre la superficie de la terra. *Altura, alto.* Altitudo. *Hauteur, élévation.* Altezza, altura, altitudine.

ALTURA. La montanya, coll ó lloc alt que domina á una plassa, dèsdel cual la poden bátrer los enemigs. *Padrastro, dominacion.* Mons vel collis urbi seu arci imminens. *Lieu élevé qui commande une place.* Altura, eminenza.

ALTURA. La regió del aire considerada ab alguna distancia de la terra. *Altura.* Cœlum, æther, aër. *La haute région de l'air.* Altura.

ALTURA. Lo cim de las montanyas, colls ó llocs alts del camp. *Altura.* Cacumen. *Hauteur, éminence.* Altezza: l'estremità alta della distanza.

ALTURA DE LA VISTA. *Pers.* La línea recta que baxa de la vista y es perpendicular al pla geométric. *Altura de la vista.* Visûs altitudo. *Point de vue.* Punto di vista.

ALTURA DE POLO. *Astron.* Lo arc del meridiá compres èntre l' horisont de algun lloc y lo pol del sèu hemisferi. *Altura de polo.* Poli elevatio. *Hauteur, élévation du pôle.* Altezza del polo.

ALTURA DE UN ASTRE. *Astron.* Lo arc del círcul vertical compres èntre lo astre y l' horisont. *Altura de un astro.* Astri altitudo. *Hauteur d'un astre.* Altezza d' un astro.

ALTURA MERIDIANA. *Astron.* L' altura máxima que lo sol ó altre cualsevol astre tè cada dia, y es cuand se troba en lo meridiá. *Altura meridiana.* Altitudo meridiana solis, vel astri cujuslibet. *Hauteur méridienne.* Altura meridiana.

ALTURA VIVA DE L'AIGUA. En la hidrometría es la línea perpendicular tirada dèsde la superficie de l' aigua á la profunditat del riu ó canal que se amida. *Altura viva del agua.* Linea perpendicularia à superficie aquæ ad imum di-

recta. *Hauteur de l'eau.* Altura dell'acqua.

ALTURAS. pl. Lo cel, y en est sentit se diu: Dèu de las ALTURAS. *Alturas.* Cœli, celsa ætheris. *Le ciel, les cieux.* Il cielo.

EN QUINA ALTURA Ó EN QUINAS ALTURAS NOS TROBAM? fr. fam. que se usa pera preguntar en quin estat se troba lo negoci á que se referex. *En qué altura nos hallamos?* Quomodò res se habet? *Comment vont nos affaires?* Come va la faccenda?

PENDRER L'ALTURA DEL POLO. fr. *Astron.* Amidar la elevació de est sòbre l' horisont. *Tomar la altura del polo.* Poli altitudinem metiri. *Prendre la hauteur du pôle.* Prendere, osservare l'altezza d'un polo.

ALUCINACIÓ. s. f. L' acció y efècte de alucinar ó alucinarse. *Alucinacion, alucinamiento.* Allucinatio. *Hallucination.* Sbagliamento.

ALUCINAD, DA. p. p. de ALUCINAR ó ALUCINARSE. *Alucinado.*

ALUCINAMÈNT. s. m. ALUCINACIÓ.

ALUCINAR. v. a. Ofuscar, confóndrer. Se usa mès comunamènt com recíproc. *Alucinar.* Allucinari. *Éblouir, égarer, décevoir, offusquer, fasciner.* Abbagliare, abbacinare, offuscare.

ALUDA. s. f. LUDA.

ALUDIR. v. a. Fèr referencia á alguna cosa. *Aludir.* Alludere, sensum aliò referre. *Faire allusion.* Alludere.

ALUM. s. m. Sal que resulta de la combinació del ácido sulfúric ab l' alúmina. Se troba formad naturalmènt en varias pèdras y terras, de las cuals se extrau per medi de l' aigua, y se reduex á cristalls mès ó ménos blancs y transparènts. Se infla y derritex al fog, y servex de mordènt pera tenyir. *Alumbre.* Alumen, sulphas aluminæ. *Alun.* Allume.

ALUM DE GÒS. Lo excremènt de est animal. *Canina.* Caninum stercus. *Excrément de chien.* Escremento di cane.

ALUM DE PLÒMA. Lo qui se troba naturalmènt cristallisad en fils un poc semblants als pels de una plòma. *Alumbre de pluma.* Alumen scissile. *Alun de plume.* Allume di piuma.

ALUM DE ROCA. Lo qui se troba naturalmènt en cristalls semblants á las rocas per sa figura. *Alumbre de roca.* Alumen rupium formam referens. *Alun de roche.* Allume di rocca.

ALUMAIRE. s. m. Lo qui arreplega lo alum de gòs pera las blanquerías. *Caninero.* Canini stercoris collector. *Celui qui ramasse l'excrément de chien.* Colui che va raccogliendo l'escremento di cane.

ALUMAR. v. a. ant. Donar claròr, despedir la sèva claredat lo cos lluminòs. *Alumbrar.* Illuminare. *Éclairer, luire, illuminer.* Illuminare, alluminare: dar lume, luce, splendore a checchè si sia.

ALUMÈRA. s. f. La mina de ahònt se trau lo alum. *Alumbrera.* Fodina aluminis. *Alunière.* Cava d' allume.

ALÚMINA. s. f. Terra mòlt suau, grexòsa y llapissòsa al tacto, mès ó ménos blanca segòns la sèva puresa: se agafa á la llèngua, y despedex un olòr térreo particularmènt cuand se mulla. *Alúmina.* Alumina. *Alumine.* Creta.

ALUMNO, NA. s. m. y f. Lo dexèble ó persòna criada ó educada dèsde la infancia per algú. *Alumno.* Alumnus. *Élève, disciple.* Allievo, alunno, scolare.

ALUSIÓ. s. f. La referencia que se fa á una cosa. *Alusion.* Allusio, rei ad rem relatio, respectus. *Allusion.* Allusione.

ALUSIU, VA. adj. Lo que aludex ó fa alusió. *Alusivo.* Alludens, aliò respiciens. *Qui fait allusion.* Che allude.

ALVEDRIU. s. m. ant. ALBEDRIU.

ÁLVEO. s. m. La mare del riu. *Álveo.* Alveus. *Lit de rivière.* Alveo: letto del fiume.

ALVÉOLO. s. m. *Anat.* La cavitat en que estan encastadas las dènts en las barras dels animals. *Alvéolo.* Alveolus. *Alvéole.* Alveoli de' denti.

ALXUB. s. m. ant. CISTERNA.

ALL.

ALL. s. m. Planta anyal, de un peu y mitj á dos peus de alsada: tè las fullas llargas, estretas y comprimidas, y las flors pètitas y blancas. Immediat á l'arrel produex una cabessa composta de diferènts grans ovalads, còrvos, cuberts de una mèmbrana estiraganyòsa, anomenada comunmènt esclofòlla, y units èntre sí per varios tels mòlt prims. Tènen un gust acre y estimulant, y despedexen un olòr fort cuand se pican. *Ajo.* Allium sativum. *Ail.* Aglio.

ALL. Cada un dels grans en que se dividex la cabessa de alls. *Ajo.* Allium. *Gousses*

d'ail. Spicchio d' aglio.

ALL TENDRE. Lo qui no tè encara formada la cabessa. *Ajete.* Allium tenerum. *Ail tendre.* Aglietto.

ALL DE BRUXAS. Especie de porro, que se distingex del cultivad en tràurer las fullas de la cama rodònas, y las fibras pètitas y violadas. Se cria en las vinyas y olivèrars. *Puerro silvestre ó salvage, ajipuerro, ajete, ajo de viñas.* Porrum silvestre. *Poireau sauvage.* Porro salvatico.

SA COM UN ALL. expr. que se aplica á la persòna mòlt vigorosa, robusta y de bon colòr. *Sano como una manzana.* Validissimus. *On le dit d'un homme fort, robuste, vigoureux.* Sano come un pesce, verde come un aglio.

ALLÁ. adv. ll. que significa en aquell lloc, ó á aquell lloc, com jo estaba ALLÁ, jo aniré ALLÁ. Mòltas vegadas se anyadex est adverbi als noms de llocs pera denotar la distancia d' èlls, com ALLÁ á l' Habana. *Allá.* Illic, illuc. *Là, y.* Là, colà.

ALLÁ SE LAS HAJA, ó SE LAS HAJAN. loc. que se usa pera denotar que un no vol ser cómplice en alguna cosa, ó que se separa del dictámen per pòr de un mal resultat. *Allá se lo haya, ó allá se las haya; allá se lo avenga, ó allá te lo avengas.* Tu videris, ipse viderit. *Je m'en lave les mains.* Acconcinsi l' uova nel paniermzzo.

ALLADA. s. f. ant. ALIOLI.

ALLARG. s. m. La dilatació ó extensió de alguna cosa, especialmènt parland del tèmps. *Prolongacion, prolongamiento.* Dilatio, mora. *Prolongation, prolongement.* Prolongazione, prolougamento.

ALLARGS. pl. ALLARGAS.

ALLARGAD, DA. p. p. de ALLARGAR y ALLARGARSE. *Alargado; atrasado, diferido.*

ALLARGAR. v. a. Fèr alguna cosa mès llarga de lo que era, donarli majòr extensió. *Alargar.* Extendere, protendere, dilatare, producere. *Alonger, prolonger, étirer.* Allungare, slungare.

ALLARGAR. met. Prolongar alguna cosa, fèr que dure mès tèmps. *Alargar.* Fusiùs aliquid exponere: rem procrastinare. *Augmenter, ajouter.* Indugiare, prolungare, diferire.

ALLARGAR. met. Aumentar lo número ó cuantitat senyalada, com ALLARGAR lo salari, la racció. *Alargar.* Adaugere. *Augmenter.* Accrescere, aumentare.

ALLARGAR. Donar alguna cosa á l' altre que está apartad. *Alargar.* Porrigere, prævere. *Donner une chose à une personne éloignée.* Porgere.

ALLARGAR. Donar ó cedir. *Alargar.* Cedere. *Céder.* Dare, cedere.

ALLARGAR. AMOLLAR.

ALLARGAR. Parland de las armas de fog arribar lo tiro á certa distancia; y axí se diu: esta escopeta ALLARGA mòlt. *Alcanzar.* Pertingere. *Porter.* Arrivare, colpire.

ALLARGAR. Suspéndrer ó dèxar per mès tard la execució de alguna cosa. *Atrasar, diferir.* Procrastinare, differre ad aliud tempus, prolatare. *Suspendre.* Sospendere, diferire.

ALLARGARSE. v. r. Anársen ó ausentarse ab prèstesa una persòna. *Largarse.* Festinanter abire. *S'éloigner, s'en aller vîte.* Dileguarsi.

ALLARGARSE. Parland del tèmps fèrse mès llarg ó de majòr duració; y en est sentit se diu que se ALLARGAN los dias ó las nits. *Alargarse.* Crescere. *S'alonger, croître.* Crescere.

ALLARGAR POC, ó NO ALLARGAR MÈS. fr. fam. Tenir poca capacitat, comprehensió ó alcans. *Alcanzársele poco á alguno, ó no alcanzársele mas.* Minus mentis aci[illegible] pollere. *Avoir peu de talens.* Sentir dello scemo.

ANAR ALLARGAND. fr. met. Anar donan[illegible] allargas á algun negoci. *Dar cuerda, [illegible] la cuerda.* Negotium sensim differre *Tirer une affaire en longueur.* Tirar i[illegible] lungo.

ANAR ALLARGAND. fr. Buscar allargas per n[illegible] fèr alguna cosa. *Andar en vueltas.* Di[illegible]verticula, rei faciendæ excusatione[illegible] quærere. *User de détours, de subterf[illegible]ges.* Metter tempo in mezzo, manda[illegible] in lunga.

NO SE ALLARGUE TANT. fr. fam. MIRE C[illegible] PARLA.

ALLARGAS. s. f. pl. Dilaciòns. *Largas.* M[illegible]ræ. *Délais, remises.* Soprattieni.

DONAR ALLARGAS. fr. fam. Valerse de cu[illegible]sevol medi pera diferir ó dilatar lo fi[illegible] resolució de un negoci. *Dar larg[illegible]* Moras nectere. *Différir, tirer en lo[illegible]gueur.* Menar il can per l' aja.

ALLET. s. m. dim. de ALL. *Ajet[illegible] ajillo, ajico, ajito.* Parvum alliu[illegible]

Dim. d'ail. Agliettino.

ALLETAR. v. a. ant. Donar mamar. *Atetar.* Lactare. *Allaiter.* Allattare, dar il latte.

ALLÈUGERAD, DA. p. p. de ALLÈUGERAR. *Aligerado.*

ALLEUGERAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de allèugerar. *Aligeramiento.* Allevatio, allevamentum, levamentum. *Allégement.* Alleggerimento, alleviamento.

ALLEUGERAMÈNT. L' acció de allèugerar la càrrega de una nau. *Alijo.* Exoneratio. *Allégement d'un navire.* Alleggerimento d' una nave.

ALLÈUGERAR. Fèr llèugera ó ménos pesada alguna cosa. *Aligerar.* Exonerare. levem reddere. *Alléger.* Alleggerire, alleviare, sgravare.

ALLÈUGERAR. met. Aliviar, moderar. *Aligerar.* Lenire, mitigare, allevare. *Soulager, tempérer, modérer.* Sollevare, mitigare.

ALLÈUJAD, DA. p. p. de ALLÈUJAR. *Alijado.*

ALLEUJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui allèuja. *Alijador.* Exonerator. *Celui qui allége un navire.* Alleggeritore.

ALLEUJAMÈNT. s. m. ALLEUGERAMÈNT.

ALLÈUJAR. v. a. ALLÈUGERAR.

ALLÈUJAR. Naut. Allèugerar, aliviar la càrrega de una nau. *Alijar.* Exonerare. *Alléger un navire de sa charge.* Alleggerir un vascello.

ALLEVAD, DA. p. p. de ALLEVAR. *Levantado, impuesto, achacado, prohijado.*

ALLEVAR. v. a. Fingir, atribuir, imputar falsa y maliciosamènt alguna cosa. *Levantar, imponer, achácar, prohijar.* Imputare, affingere, rem alicui falsò tribuere. *Imputer, attribuer faussement.* Imputare, attribuire, incolpare.

ALLEVIAMÈNT. s. m. ant. ALLEUGERAMÈNT, en la segòna accepció.

ALLEVIAR. v. a. ant. ALLÈUJAR, en la segòna accepció.

ALLÍ. adv. ll. En aquell lloc, á aquell lloc. *Allí.* Illic. *Là, y, en ce lieu-là.* Lì, quivi.

ALLÍ. adv. t. que se usa pera significar lo momènt determinad en que succeí alguna cosa; y axí se diu: ALLÍ fòren los traballs, en lloc de llavors ó en aquell tèmps. *Allí.* Tunc, ibi. *Alors.* Allora.

DE ALLÍ ENFORA. mod. adv. Dèsde allí ó dèsde aquell lloc. *De allí, desde allí.* Inde. *De là.* Di là, da quel punto.

ALLIBERTADÒR, RA. s. m. y f. ant. LLIBERTADÒR.

ALLIBERTAR. v. a. ant. LLIBERTAR.

ALLIMARIAS. s. f. pl. LLUMINARIAS.

ALLISAD, DA. p. p. de ALLISAR. *Alisado, enrasado.*

ALLISADÒR, RA. Lo qui allisa. *Alisador.* Politor. *Polisseur.* Lisciatore, pulitore.

ALLISAMÈNT. s. m. ant. L'acció de allisar. *Alisadura.* Politio, levigatio. *Polissure, lissure.* Pulitura, pulimento.

ALLISAR. v. a. Posar llisa alguna cosa. *Alisar.* Polire, levigare. *Polir, lisser.* Pulire, lisciare, lustrare.

ALLISAR. Igualar, posar planas y llisas las pareds. *Enrasar.* Planare, æquare. *Araser.* Agguagliare, pareggiare.

ALLISTAD, DA. p. p. de ALLISTAR. *Alistado, listado.*

ALLISTAMÈNT. L'acció y éfècte de allistar ó assentar en la llista. *Alistamiento.* Conscriptio. *L'action de mettre quelqu'un sur une liste.* Lo arrolare.

ALLISTAR. v. a. Assentar ó escríurer en llista á algú. Se usa també com recíproc. *Alistar, listar.* Conscribere. *Enregistrer.* Arrolare, scrivere alla lista.

ALLITARSE. v. r. ant. AJÁURERSE, en la accepció de ficarse al llit, etc.

ALLITAT, DA. p. p. de ALLITARSE.

ALLÓ. pron. demostratiu de alguna cosa, y se entèn de la que está mès distant respècte de altra. *Aquello.* Illud. *Ce, cela.* Quello.

DE ALLÓ MILLÒR. mod. adv. Á propósit, al cas, adecuadamènt. *De molde, de perilla.* Appositè, aptissimè. *À propos, fort bien, parfaitement.* A maraviglia, in mirabil modo.

DE ALLÓ MILLÒR. mod. adv. Bè, perfetamènt. *De molde, á maravilla, maravillosamente.* Mirabiliter, egregiè. *À merveille, merveilleusement.* Mirabilmente, maravigliosamente.

DE ALLÓ MILLÒR. mod. adv. DE LO MILLÒR.

ALLOCARSE. v. r. ant. Tornarse lloca la gallina. *Aclocarse, ponerse clueca la gallina.* Ovis incubitionem appetere. *Couver.* Diventar covaticcia.

ALLÒMAD, DA. p. p. de ALLÒMAR ó ALLÒMARSE. *Deslomado, derrengado.*

ALLÒMADURA. s. f. L'acció y efècte de allòmar y allòmarse. *Deslomadura.* Lumbifragium. *Rupture des reins, tour*

de reins. Dilombato, il dilombare.

ALLÒMAR. v. a. Maltractar, lesiar los llòms. Se usa també com recíproc. *Deslomar*, *derrengar*. Delumbare. *Éreinter*, *échiner*. Dilombare.

ALLUNAT, DA. adj. ant. LLUNÁTIC.

ALLUNYAD, DA. p. p. de ALLUNYAR y ALLUNYARSE. *Alejado; enmarado*.

ALLUNYAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de allunyar y allunyarse. *Alejamiento*. Amotio. *Éloignement*. Allontanamento, dileguo.

ALLUNYAR. v. a. Desviar, apartar mòlt una cosa de altra. *Alejar*. Amovere, semovere, ablegare. *Éloigner*, *écarter*. Allontanare, scostare, rimuovere.

ALLUNYARSE. v. r. Apartarse mòlt de algun lloc. *Alejarse*. Longè recedere, procùl abscedere. *S'éloigner*, *s'écarter*. Allontanarsi, scostarsi.

ALLUNYARSE. ALLARGARSE, en lo sentit de anársen ó ausentarse, etc.

ALLUNYARSE. Apartarse de la costa y entrar en alta mar. *Hacerse á la mar*, *enmararse*. Vela in altum dare. *Mettre à la voile*, *faire voile*, *gagner la mer*. Far vela.

AM.

AM. s. f. Ganxet de ferro ó altre mètall que penjad al cap de vall de una llinya y tenind en la punxa lo esquèr servex pera pescar. *Anzuelo*. Hamus. *Hameçon*. Âmo.

AMA. s. f. ant. MESTRESSA.

AMABILITAT. s. f. La calitat que fa amable á alguna persòna. *Amabilidad*. Amabilitas. *Amabilité*. Amabilità.

AMABILÍSSIM, MA. adj. sup. de AMABLE. *Amabilisimo*. Amabilissimus. *Sup. d'aimable*. Amabilissimo.

AMABLE. adj. Lo que es digne de ser amad. *Amable*. Amabilis. *Aimable*. Amabile, caro.

AMABLEMÈNT. adv. mod. Ab amòr ó carinyo. *Amablemente*. Amabilitèr. *Aimablement*. Amabilmente.

AMAD, DA. p. p. de AMAR. *Amado*.

AMADÍSSIM, MA. adj. sup. de AMAD. *Amadisimo*. Dilectissimus. *Sup. d'aimé*. Amatissimo.

AMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui ama. *Amador*. Amator. *Amant*, *amoureux*. Amatore.

AMADÒR. AFICIONAD.

AMADRINAR. v. a. Juntar dòs mulas ó caballs ab la corretja dita madrina. *Amadrinar*. Bina jumenta corrigia vincire. *Atteler ensemble deux chevaux ou deux mulets*. Attaccar due cavalli, due muli, etc., con una correggia.

AMAESTRAD, DA. p. p. de AMAESTRAR. *Amaestrado*.

AMAESTRAMÈNT. s. m. ant. ENSENYANSA.

AMAESTRAR. v. a. ant. Ensenyar ó adestrar. *Amaestrar*. Docere, erudire, instruere. *Enseigner*, *instruire*, *élever*. Ammaestrare.

AMAG. s. m. Substancia tòva, groga y amarga que fan las abellas pera que los cucs no mènjen la mel. *Amago*. Commosis. *Substance coriace jaune et amère*, *qu'on trouve mêlée avec le miel*, *et qui le rend désagréable*. Sostanza gialla ed amara della quale le api coprono il mele perchè gli insetti non lo mangino.

AMAGACREUS. s. m. fam. Lo qui guarda mòlt lo dinèr. *Ata el gato*. Avarus. *Avare*, *ladre*, *vilain*. Morso dal granchio, avaraccio.

AMAGAD, p. p. de AMAGAR. *Escondido*, *oculto*.

DE AMAGAD. mod. adv. Ocultamènt. *Á escondidas*. Clanculùm, occultè. *En cachette*, *à la dérobée*. Nascosamente furtivamente.

ANAR DE AMAGAD. fr. met. Obrar secrèta ó ocultamènt. *Andar á sombra de tejado*, *ó á sombra de tejados*. Clanculùm agere. *Se soustraire aux regards*. Fa[r] alla macchia.

MIRAR DE AMAGAD. fr. met. Mirar ab dissi[-] mulo. *Mirar de lado*, *ó medio lad[o]*. Furtim intueri. *Regarder de côté*, *av[ec] dédain*. Guardare sotto occhio.

AMAGADAMÈNT. adv. mod. Ocult[a-] mènt. *Escondidamente*. Clam, latent[er]. *Secrètement*. Secretamente, nasco[sa-] mente.

AMAGADET, TA. adj. dim. Amagad[...] cuidado y reserva per no ser vist. [...] *condidillo*, *ocultito*. Latitans. *Ca[...]* Ascosetto.

DE AMAGADET. mod. adv. De amagad[...] cuidado y reserva per no ser vist. *[E]condidillas*. Latitanter, clanculùm. [...] *cachette*. Secretamente.

AMAGADÍSSIM, MA. sup. de AMA[GAD]. *Ocultisimo*. Occultissimus. *Sup. de ca[...]* Nascostissimo.

AMAGADÒR, RA. s. m. y f. Lo

amaga. *Ocultador*. Occultator. *Celui qui cache*. Nasconditore.

AMAGAMÈNT. s. m. Lo fèt de amagar alguna cosa. *Ocultacion*. Occultatio. *L'action de cacher*. Nascondimento.

AMAGAMÈNT. s. m. ant. AMAGATALL.

AMAGAR. v. a. Posar alguna cosa en lloc que no sia vista. Se usa també com recíproc. *Esconder, encubrir*. Abdere, celare, occultare, abscondere. *Cacher*. Nascondere, celare.

AMAGAR. met. Contenir ó inclóurer en sí alguna cosa que no es manifèsta á tòts. *Esconder*. Continere, includere. *Renfermer, contenir*. Rinchiudere.

AMAGATALL. s. m. Lloc per amagar alguna cosa. *Escondite, escondrijo*. Latibulum. *Cache*. Biscanto, nascondiglio.

AMAGATEJAR. v. a. ant. AMAGAR.

DE AMAGATÒNS. mod. adv. DE AMAGADET.

DE AMAGATOTIS. mod. adv. fam. DE AMAGADET.

AMAGRID, DA. p. p. de AMAGRIR ó AMAGRIRSE. *Enflaquecido*.

AMAGRIMÈNT. s. m. L' acció ó efècte de amagrir. *Enflaquecimiento*. Macrefaccio, extenuatio. *Amaigrissement, maigreur*. Smagramento, smagratura.

AMAGRIR. v. a. Fèr pérdrer lo grèx á algú. *Enmagrecer*. Magrum reddere, macrefacere. *Amaigrir*. Dimagrare, magrare.

AMAGRIRSE. v. r. Tornarse magre, pérdrer lo grèx. *Enmagrecer, enflaquecer*. Macrescere. *Amaigrir, s'amaigrir*. Smagrire, dimagrare.

AMAINAR. v. a. *Náut*. Recullir del tòt ó en part las velas de alguna embarcació á fi de que no camine tant. *Amainar*. Vela contrahere, colligere. *Ferler, larguer*. Serrare le vele.

AMAINAR. met. Afluxar ó ced'r en algun desitj, empenyo ó passió. *Amainar*. Remittere. *Se modérer, se départir, se relâcher*. Moderare, cedere.

AMÀLGAMA. s. f. *Quím*. Barreja de argèntviu ab altre mètall. *Amálgama*. Massa ex argento vivo et metallis compacta. *Amalgame*. Amalgama.

AMALGAMACIÓ. s. f. *Quím*. L' acció y efècte de amalgamar. *Amalgamacion*. Metallorum liquatio ope argenti vivi vel hidrargyri. *Amalgamation*. Amalgamazione.

AMALGAMAMÈNT. s. m. AMALGAMACIÓ.

AMALGAMAMÈNT. met. Lo acte de barrejar varias cosas. *Mezcla, mezcladura, mezclamiento*. Commixtio. *Mélange*. Mescolanza.

AMALGAMAR. v. a. *Quím*. Barrejar y unir lo argèntviu ab altres mètalls. *Amalgamar*. Argento vivo metalla commiscere. *Amalgamer*. Amalgamare.

AMALGAMAR. met. Barrejar. *Amalgamar*. Commiscere. *Amalgamer*. Amalgamare, mischiare.

AMAÑAR. v. a. ant. MENAR.

AMANCEBAD, DA. p. p. de AMANCEBARSE. Se usa també com substantiu. *Amancebado*. Concubinarius, concubina. *Celui qui a commerce illicite avec une femme*. Concubinario.

AMANCEBAMÈNT. s. m. Tracte il-lícit habitual de home y dona. *Amancebamiento*. Concubinatus, pellicatus. *Concubinage*. Concubinato.

AMANCEBARSE. v. r. Adquirir amancebamènt. *Amancebarse*. Pellicatum agere, pellici obstringi. *Vivre dans le concubinage*. Vivere nel concubinato.

AMANERAD, DA. adj. Lo qui en sas obras ó acciòns guarda certa uniformitat y semblansa. Comunamènt se diu dels professòrs de las bellas arts, y de las obras de èlls. *Amanerado*. Adfectator, adfectatò agens. *Maniéré, mannequiné*. Ammanierato.

AMANESCUD, DA. p. p. de AMANÉXER. *Amanecido*.

AMANÉXER. v. n. Comensar á aparéxer la llum del dia. *Amanecer*. Lucescere. *Commencer à faire jour*. Aggiornare, spuntar il dì, farsi giorno.

AMANÉXER. Arribar á algun lloc al aparéxer la llum del dia. *Amanecer*. Prima luce alicubi adesse. *Arriver, se trouver à un endroit à la pointe du jour*. Giungere nello spuntar del dì.

AMANÉXER. Aparéxer de nou ó manifestarse alguna cosa al apuntar lo dia. *Amanecer*. Apparere. *Paraître, apparaître au point du jour*. Apparire nel farsi giorno.

AMANID, DA. p. p. de AMANIR y AMANIRSE. *Aprontado, aparejado; condimentado, adobado; aprestado*.

AMANIMÈNT. s. m. Prevenció, disposició, preparatiu per alguna cosa. *Apresto*. Apparátus, preparatio. *Appareil, apprêt, préparatif*. Apparecchio, apparato, preparativo.

AMANIMÈNT. SALSA.

AMANIMÈNT. Lo suc compost de vinagre, sal, orengá, alls y pebre que servex per assahonar y conservar las carns. *Adobo.* Condimentum. *Daube.* Apparecchio, acconciamento.

AMANIMÈNTS. pl. Los ingrediènts del suc dels guisads. *Ingredientes del moje.* Jusculi elementa. *Ce qui entre dans la composition de la sauce.* Condimenti.

AMANIMÈNTS. pl. L'oli, vinagre y sal que se posa en los ensiams y viandas bullidas. *Aceites.* Condimenta. *L'huile, le vinaigre et le sel pour la salade.* Condimento per l' insalata.

AMANIR. v. a. Aparellar alguna cosa. *Aprontar, aparejar.* Parare, preparare. *Fournir, pourvoir, préparer.* Preparare, apparecchiare.

AMANIR. Posar los amanimènts á alguna vianda. *Condimentar, adobar.* Condire. *Assaisonner.* Condire.

AMANIRSE. v. r. Disposarse ó prepararse algú. *Aprestarse, aparejarse.* Sese expedire, parare. *Se préparer, se disposer.* Disporsi, accingersi, apparecchiarsi.

AMANLLEUTAR. v. a. MANLLEUTAR.

AMANSA. s. f. ant. La amiga ab qui algú tè tracte il-lícit continuad. *Manceba.* Pellex, concubina. *Concubine, maîtresse.* Concubina.

AMANSAD, DA. p. p. de AMANSAR. *Amansado.*

AMANSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui amansa las bestias. *Amansador.* Pacator, sedator. *Celui qui apprivoise.* Dimesticatore.

AMANSADURA. s. f. ant. AMANSAMÈNT.

AMANSAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de amansar. *Amansamiento.* Lenimentum, mitigatio. *Apprivoisement.* Dimesticamento, dimesticazione.

AMANSAR. v. a. Fèr manso, domesticar algun animal. *Amansar.* Mansuefacere, mansuetum reddere. *Apprivoiser.* Addimesticare, mansuefare, ammansare.

AMANSAR. met. Calmar, disminuir la cólera de algú. *Amansar.* Mitigare, lenire, placare. *Adoucir, apaiser, calmer, mitiger.* Addolcire, acquetare, placare.

AMANSIR. v. a. AMANSAR.

AMANT. p. pres. de AMAR. Lo qui ama. *Amante.* Amans. *Aimant.* Amante.

AMANTAD, DA. p. p. de AMANTAR.

AMANTAR. v. a. ENMANTAR.

AMANTINA. s. f. *Naut.* La corda que servex pera fèr estar plans y segurs los penòns. *Amantillo.* Anguina. *Balancine.* Bilancina.

AMANTÍSSIM, MA. adj. sup. de AMANT. *Amantísimo.* Amantissimus. *Sup. d'aimant.* Amantissimo.

AMANUENSE. s. m. Lo qui escriu á ma lo que altre dicta. *Amanuense.* Amanuensis. *Écrivain à qui on dicte.* Manuense, scritturale.

AMANYAGAD, DA. p. p. de AMANYAGAR. *Popado, acariciado.*

AMANYAGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fa caricias. *Acariciador.* Blanditor. *Caressant.* Carezzante.

AMANYAGAR. v. a. Fèr caricias, tractar á algú ab notable amòr y ternura. *Popar, acariciar.* Blandiri. *Cajoler, mitonner, amadouer.* Careggiare, lusingare.

AMAR. v. a. Tenir amòr ó afició á alguna persòna ó cosa. *Amar.* Amare. *Aimer, affectionner.* Amare.

QUI BÈ AMA BÈ CASTIGA. ref. que ensenya que lo verdadèr carinyo consistex en avisar y corretgir al amig en alló que erra, estimandse mès lo fruit que podrá produir la represió que lo evitar la vergònya de la matèxa. *Quien bien te quiere te hará llorar.* Meliora sunt vulnera diligentis quam fraudulenta oscula odientis: qui te flere facit te sanè diligit ipse. *Ordinairement celui qui vous caresse plus vous trompe, et celui qui vous corrige vous aime.* Chi ama davvero al pari gastiga.

QUI BÈ AMA TARD OLVIDA. ref. que ensenya que lo amòr ó carinyo que fòu verdadèr no lo mudan las contingencias de tèmps ni altras circunstancias, ans queda sèmpre viu per mès que aparega refredarse. *Quien bien ama tarde olvida.* Verum amor oblivium nescit. *La véritable affection ne connaît point l'oubli.* Chi ama molto è tardivo nel dimenticare.

AMAR MÈS. fr. p. us. ESTIMARSE MÈS, PREFERIR.

AMARANTA. s. f. Planta que tè lo tròn[c] verd, morad y dur, comunamènt lla[rg] uns dòs palms y mitj: las fullas son [de] figura de llansa, no xicas y del col[or] del tròne: del cap de munt de est br[o]ta la flor principal semblant á un pil[o] de pirámides mès ó ménos xicas: la [...]

mès amunt ó de cap de bròt se allarga fins á formar la figura de un mòc de gall, y per axó la planta se diu també mòc de gall. *Amaranto*. Amaranthus. *Amaranthe*. Amaranto, sciamito.

AMARANTA. s. f. Flor de la planta de est nom. També se diu gelosía, flor de amòr. *Amaranto, flor de amor*. Amaranthus. *Amaranthe, jalouse*. Amaranto.

AMARAD, DA. p. p. de AMARAR. *Empapado: enriado*.

ESTAR TÒT AMARAD. fr. fam. Estar ple de suòr. *Estar hecho un agua, ó un pollo de agua*. Plurimùm sudore madere. *Être tout en eau, en sueur*. Esser inzuppato di sudore.

AMARADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui posa lli ó cánam á amarar. *Enriador*. Immergens. *Celui qui rouit du lin, du chanvre*. Maceratore.

AMARAR. v. a. Mullar alguna cosa de manèra que quede de dins y de fora penetrada del líquid. Se sol usar com recíproc aplicad tant al sólido, penetrad per lo líquid, com al líquid que penetra dins del sólido. *Empapar*. Imbuere, madefacere. *Tremper, imbiber*. Inzuppare, immollare.

AMARAR. Parland de la cals, posarla en aigua. *Apagar la cal*. Calcem aquâ diluere. *Éteindre la chaux*. Spegner la calce.

AMARAR. Posar en aigua per algunos dias lo lli, cánam ó espart á fi de que se coga. *Enriar*. Cannabum, linum macerare, aquâ subigere. *Rouir*. Macerare.

AMARG, GA. adj. que se aplica á las cosas que tènen un sabòr desagradable, mès ó ménos semblant al del fel. *Amargo*. Amarus, acerbus. *Amer*. Amaro.

AMARG. met. Lo que causa disgust ó pena. *Amargo*. Amarus, ingratus, injucundus. *Amer*. Amaro.

AMARGS. pl. Dòlsos que fan los sucrèrs ab barreja de ametllas amargas. *Amargos*. Dulcia amaris amygdalis condita. *Confitures faites avec des amandes amères*. Confetti che hanno dell' amaro.

AMARGAMÈNT. adv. mod. Ab amargura. *Amargamente*. Amarè. *Amèrement*. Amaramente.

AMARGAMÈNT. met. Ab pena ó aflicció. *Amargamente*. Dolenter, amarè, acerbè. *Amèrement, douloureusement, avec amertume*. Amaramente, con cordoglio.

AMARGANT, TA. adj. AMARG.

AMARGANTÍSSIM, MA. adj. sup. de AMARGANT. *Amarguísimo*. Acerbissimus, amarissimus. *Sup. d'amer*. Amarissimo.

AMARGAR. v. n. Tenir gust amarg. *Amargar*, Amarescere, amarum esse. *Être amer*. Amareggiare.

AMARGAR. met. Causar amargura ó pena. *Amargar*. Exacerbare, affligere. *Causer de l'amertume*. Amareggiare, amarezzare.

AMARGAR. met. Sufrir un efècte desagradable de algun gust. *Pagar caro*. Pœnam subire. *Payer*. Amareggiare.

AMARGÒR. s. f. Lo sabòr ó gust amarg. *Amargo, amargura*. Amaritudo, amaror, amarities. *Amertume*. Amarezza.

AMARGÒR. met. Pena, dolòr, disgust, sentimènt. *Amargor, amargura*. Afflictio, angor, amaritudo. *Amertume*. Amarezza, cordoglio, amaritudine.

AMARGÒS, A. adj. dim. Lo que tira á amarg. *Amarguillo*. Subamarus. *Dim. d'amer*. Amaretto, amarognolo.

AMARGOSAMÈNT. adv. mod. ant. AMARGAMÈNT.

AMARGOT, TA. adj. Lo que es dolènt per amarg. *Amargo*. Amarus. *Amer*. Amaro, acerbo.

AMARGOTEJAR. v. n. Tirar á amarg. *Amargar un poco*. Aliquantulum amarescere. *Être quelque peu amer*. Amarezzare.

AMARGURA. s. f. AMARGÒR.

AMARGUESA. s. f. ant. AMARGÒR.

AMARGUÍSSIM, MA. sup. de AMARG. *Amarguísimo*. Amarissimus. *Sup. d'amer*. Amarissimo.

AMARINAR. v. a. ant. TRIPULAR.

AMARRA. s. f. *Náut*. Lo cap ab lo cual se assegura la embarcació en lo port ó lloc ahònt dòna fòns, ja sia ab áncora ó en terra. *Amarra*. Rudens. *Amarre, attrape, attrapage*. Gomona, cavo.

AMARRADÈRO. s. m. Lo pilá ó argolla en lo cual se amarra alguna cosa. *Amarradero*. Ligamen, locus ubi alligari quidquam potest. *Amarrage*. Ormeggio.

AMARRAD, DA. p. p. de AMARRAR. *Amarrado*.

AMARRAR. v. a. Lligar y assegurar una cosa ab altra per medi de algunas cordas, gúmeras, cadenas, etc. *Amarrar*.

Alligare, funibus vincire. *Amarrer, attacher, enchaîner*. Ormeggiare.

AMARTELLAR. v. a. Posar al punt de dalt una arma de fog. *Amartillar*. Catapultam ad jactum parare. *Bander une arme à feu*. Armare il fucile.

AMARTELLAR. Picar ó copejar ab martèll. *Martillar*. Malleo tundere. *Marteler*. Martellare.

AMARTELLAR. ant. ATORMENTAR.

AMASSAD, DA. p. p. de AMASSAR. *Amasado*.

AMASSAD. adj. Se aplica á la pasta tupida. Comunamènt se diu del pa poc ullad. *Tupido: metido en harina*. Panis nimia farina infectus. *On le dit du pain qui n'est pas spongeux*. Sodo, non lievito.

AMASSAD. met. Se aplica al qui está gras y tè las carns macissas. *Metido en harina*. Solidus. *Être gros et gras*. Fatticcio, ben tarchiato.

AMASSADET, TA. adj. dim. de AMASSAD. *Amasadito*. Aliquantulum stipatus. *Diminutif d'*AMASSAD. Sodetto, un poco atticciato.

AMASSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui amassa ó pasta. *Amasador*. Pistor, pistrix. *Pétrisseur*. Impastatore.

AMASSADURA. s. f. ant. L'acció y efècte de amassar. *Amasadura*. Pistura. *Pétrissage*. Impastatura.

AMASSAMÈNT. s. m. ant. AMONTONAMÈNT.

AMASSAR. v. a. territ. Fèr la pasta barrejand farina ó guix ó cosa semblant ab aigua. *Amasar*. Massam conficere. *Pétrir*. Impastare.

AMASSAR. ant. AMONTONAR.

AMASSAR. met. ant. Preparar ó disposar bè las cosas per conseguir lo intènt. *Amasar*. Res aptè preparare, disponere. *Manigancer*. Ordire, archimiare.

AMASSÒNA. s. f. Nom de unas donas guerreras de la ribera del Tanais y Termodon que no tenian sino una mamèlla putx se cremaban la dreta pera poder tirar millòr. *Amazona*. Amazon. *Amazone*. Amazzone.

AMATÈNT, TA. adj. Pròmpte, prèst. *Pronto*. Promptus, celer. *Prompt*. Tostano, presto.

DE AMATÈNT. adv. mod. De pròmpte, de repènt. *Prontamente*. Celeriter, festinanter. *Au plus tôt, promptement*. Tosto, prestamente, subito.

AMATINAD, DA. p. p. de AMATINARSE. *Madrugado*.

AMATINADAMÈNT. adv. mod. Anticipadamènt. *Anticipadamente*. Cum anticipatione. *Avec anticipation*. Anticipatamente.

AMATINADÌSSIM, MA. adj. sup. de AMATINAD. *Anticipadisimo*. Valdè anticipatus. *Superlatif d'*AMATINAD. Anticipatissimo.

AMATINARSE. v. r. Anticiparse en alguna solicitut ó empresa. *Madrugar*. Præripere, antevertere. *Prévenir*. Anticipare: vantaggiarsi nel tempo, in fare checchè sia.

AMATISTA. s. f. Pèdra preciòsa de colòr violad, transparènt, que se pulex y aplica á la construcció de anèlls y altres adòrnos. *Amatista, ametista*. Amethystus. *Améthiste*. Amatista.

AMATISTA ORIENTAL. s. f. Pèdra dura, especie de safir, que se distingex del comú en lo colòr, que es un blau violad. *Amatista oriental*. Saphirus amethystinus. *Améthiste orientale*. Amatista orientale.

AMATORI, RIA. adj. Lo que tracta de amòr ó lo inspira. *Amatorio, erótico*. Amatorius. *Érotique*. Amatorio, erotico.

AMBÁ. s. m. Pared prima de mahó de cantèll que comunamènt servex per las divisiòns interiòrs de las casas. *Tabique, sardinel*. Cratitius, tenuis paries. *Cloison mince de briques*. Assito, tramezzo.

ÁMBAR. s. m. Betum fóssil de colòr grog, transparènt, llèuger y tant dur que un cop traballad y pulid servex per collarets y altres adòrnos. Si se frega se electrisa, y cuand se crèma fa un olòr un xic aromátic. *Ámbar, sucino*. Bitumen succinum. *Carabé, succin, ambre jaune*. Carabe, ambra gialla.

ÁMBAR GRIS. Substancia dura, de colòr cendròs ab taquetas blancas y de gris fòsc, que se troba nadand en las boras dels mars de India. Es aromátic agradable, y cuand se crèma fa mòlt olòr y servex pera perfums y altras cosas. *Ámbar gris*. Electrum opacum. *Ambre gris*. Ambragrigia.

AMBICIÓ. s. f. Passió desordenada de obtenir fama, hònras ó dignitats. *Ambicion*. Honorum cupiditas. *Ambition*. Ambizione.

AMBICIONAD, DA. p. p. de AMBICIONAR. *Ambicionado*.

AMBICIONAR. v. a. Desitjar ab ambic

ó ansia alguna cosa. *Ambicionar*. Ambire, nimiùm cupere. *Ambitionner*. Ambire, ricercar con ardore.

AMBICIÓS, A. adj. Lo qui tè ambició. *Ambicioso*. Cupidus, inhians, ambitiosus. *Ambitieux*. Ambizioso.

AMBICIOSAMÈNT. adv. mod. Ab ambició. *Ambiciosamente*. Ambitiosè. *Ambitieusement*. Ambiziosamente, con ambizione.

AMBIDEXTRE, A. adj. Lo qui usa igualmènt de la ma dreta y de la esquerra. *Ambidextro*. Utraque manu pro dextri uteas. *Ambidextre*. Ambidestro.

AMBIÈNT. s. m. Lo aire que circuex los cossos. *Ambiente*. Aër, ambiens, aura. *Ambiant*. Ambiente.

AMBIGÚ. s. m. Veu francesa novamènt introduida que significa lo mènjar compost de viandas calèntas y fredas, ab las cuals se cubrex la taula una vegada. *Ambigú*. Convivium, epulum. *Ambigu*. Merenda a guisa di cena.

AMBIGUAMÈNT. adv. mod. Ab ambigüitat. *Ambiguamente*. Ambiguè. *Ambigument*. Ambiguamente, dubbiosamente, con ambiguità.

AMBIGÜITAT. s. f. Dupte, confusió ó incertitut. *Ambigüedad*. Ambiguitas, amphibologia. *Ambiguité*. Ambiguitade, dubbiezza.

AMBIGUO, GUA. adj. Lo que tè ambigüitat. *Ambiguo*. Ambiguus, dubius, anceps. *Ambigu, douteux*. Ambiguo, dubbio, dubbioso, equivoco, incerto.

AMBIGUO. adj. *Gram*. Se aplica al género dels noms que indistintamènt se usan com á masculins y femenins. *Ambiguo*. Ambiguum. *De deux genres*. Ambiguo, che ha i due generi.

ÀMBIT. s. m. Lo espay compres dins de certs límits. *Ámbito*. Ambitus. *Contour, circuit*. Compreso, contegnenza, territorio.

AMBLADÒR, RA. adj. ant. Se deya de la caballería de bon pas. *Amblador*. Gradarius. *Cheval qui va l'amble*. Ambiante.

AMBLADURA. s. f. ant. Lo bon pas de una caballería. *Ambladura*. Folutarius, incessus. *Amble*. Ambio, ambiadura.

AMBLANT. adv. mod. ant. Á bon pas. *Á buen paso, á paso de andadura*. Folutim. *Á grand pas*. Di portante.

AMBLAR. v. n. ant. Anar la caballería á bon pas. *Amblar*. Gradi. *Aller l'amble*. Ambiare.

AMBO. s. m. En lo jog de lotería es la sort de dòs números ab los cuals guanya lo jugadòr. *Ambo*. Cujusdam aleatorii ludi sors. *Ambe*. Ambo.

AMBÒC. s. m. Pas de la bola per dins de l' anèlla en lo jog de mesa, ó lo pas de alguna altra cosa per part estreta. *Emboque*. Transitus per angustum locum. *Passage d'une boule par la passe*. Passagio di checchè si sia per parte stretta.

AMBRE. s. m. ÁMBAR.

AMBRETA. s. f. dim. de ÁMBAR. *Ambarito*. Abreta, leviculum ambar. *Dim. d'ambre*. Ambretta.

AMBROSIÀ, NA. adj. Se diu de algunas cosas que prenen nom de sant Ambros. *Ambrosiano*. Ambrosianus. *Ambrosien*. Ambrogiano.

AMBROSÍA. s. f. Mènjar dels dèus de la gentilitat. *Ambrosía*. Ambrosia. *Ambroisie*. Ambrosia.

AMBROSÍA. met. Mènjar ó beguda de gust delicad. *Ambrosía*. Suavior esca vel potus. *Ambroisie*. Ambrosia, cibo degli dei.

AMBROSÍA MARINA. s. f. Planta anyal que sols crèx fins á l' altura de un peu, tè las fullas mòlt retalladas, mòlt blancas y peludas. *Ambrosía*. Ambrosia maritima. *Armoise*. Tè del Messico.

AMBRUNAL. s. m. *Nàut*. Cada un dels forads que hi ha demunt la coberta de la embarcació pera que isca l'aigua que sol entrar en èlla. *Embornal*. Navis foramen ad aquæ emissionem. *Dalot, orgue*. Imbrunalo.

AMDOS, AMDUES, AMDOSSOS, AMDUY. adj. pl. ant. Tòts dòs. *Ambos, ambos á dos*. Ambo, uterque. *Tous les deux, l'un et l'autre*. Ambo, ambi, amendune.

AMEBEU, EA. adj. Se aplica als versos ab que parlan ó cantan á competencia y alternativamènt los pastòrs que se introduexen en algunas églogas, com en la tercera de Virgili. *Amebeo*. Amœbæus. *Pastoral*. Pastorale, dei pastori, buccolico.

AMELLERAL. s. m. ant. AMETLLAR.

AMEN. Paraula hebréa que se diu al fi de las oraciòns, y significa AXÍ SIA. *Amen*. Amen. *Amen*. Ammen.

AMEN DE DÈU! loc. ab la cual se exprèssa lo desitj de que se verifique alguna cosa. *Ojalá!* Utinam! *Plût à Dieu*. Volesse il cielo, magari.

MÒLTS AMENS PUJAN AL CEL. ref. que denota la eficacia de las oraciòns repetidas per alcansar lo que se demana. *Muchos amenes llegan al cielo: amen, amen al cielo llega.* Multiplicatis intercessoribus. *Il faut être constant dans la prière.* Prega con zelo e t' udrà il cielo.

AMENAR. v. a. ant. MENAR.

AMENASSA. s. f. L'acció ó las paraulas ab que se dòna á entendrer que se vol fèr algun mal á altre. *Amenaza.* Minæ, minatio. *Menace.* Minaccia, minaccio, minacciatura.

AMENASSAD, DA. p. p. de AMENASSAR. *Amenazado.*

SON MÈS LOS AMENASSADS QUELS NAFRADS. ref. ab lo cual se dòna á entendrer que es mès fácil amenassar que pegar. *Mas son los amenazados que los acuchillados.* Quo minacior quisque, eo minus timendus. *Il y a plus de vaines menaces que de coups d'épée.* Di minacce non temere, di promesse non godere.

AMENASSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui amenassa. *Amenazador.* Minax. *Menaçant.* Minacciatore.

AMENASSAMÈNT. s. m. ant. AMENASSA.

AMENASSAR. v. a. Donar á entendrer á algú ab acció ó paraulas que se li vol fèr algun mal. *Amenazar.* Minari, minas inferre. *Menacer.* Minacciare.

AMENASSAR. v. n. Estar en próxim perill ó contingencia de succeir alguna cosa, com AMENASSAR una tempestat. *Amenazar.* Imminere. *Menacer; gronder la foudre.* Minacciare.

AMENÍSSIM, MA. adj. sup. de AMENO. *Amenisimo.* Amænissimus, valdè amænus. *Superlatif d'*AMENO. Amenissimo, assai ameno.

AMENISAR. v. a. Donar amenitat. *Amenizar.* Amænum facere. *Donner de l'aménité.* Render ameno, dare amenità.

AMENITAT. s. f. La frondositat y hermosura que presènta en lo camp la multitut de arbres, plantas, hèrbas y flors. *Amenidad.* Amænitas. *Aménité.* Amenitade, amenità.

AMENITAT. met. La varietat y adòrno ab que se vestexen los discursos y se fan agradables. *Amenidad.* Sermonis venustas, elegantia. *Aménité.* Amenità, amenitate.

AMENO, NA. adj. Frondòs, hermòs á la vista per la multitut de arbres, plantas y hèrbas. *Ameno.* Amænus. *Agréable à la vue, qui a de l'aménité.* Ameno, che ha amenità.

AMENO. met. Se aplica als escrits ó discursos que tènen amenitat. *Ameno.* Sermo venustus, ornatus. *Beau, charmant, qui a de l'aménité.* Ameno, piacevole, bello.

AMENLA. s. f. ant. AMETLLA.

AMENUT. adv. t. Significa mòltas vegadas, repetidamènt y ab continuació. *A menudo.* Crebrò, frequenter, assiduè. *Souvent, continuellement.* Sovente.

AMERAR. v. a. ant. Barrejar un licòr ab altre ó per aumentarli la virtut ó per suavisarla. Se deya especialmènt del acte de posar aigua al vi. *Merar.* Miscere, aquâ diluere. *Mêler une liqueur avec une autre; tremper son vin.* Mescere i liquori; inacquare.

AMERIC. adj. ant. AMERICÁ.

AMERICA. s. f. Una de las cinc parts en que generalmènt se dividex la terra. *América.* America. *Amérique.* America.

AMERICÁ, NA. adj. Lo natural de América. *Americano.* Americanus. *Américain.* Americano.

AMÈS. adv. mod. ab que se exprèssa lo que se anyadex á alguna cosa; y axí se diu: AMÈS de la casa tè una vinya. *A mas.* Præter. *De plus, en outre.* Inoltre.

AMESARAD, DA. adj. ant. MESURAD.

AMESURADAMÈNT. adv. mod. ant. MESURADAMÈNT.

AMETLLA. s. f. La llavòr que se troba dins del pinyol del fruit del ametllèr, cuberta ab un tel de colòr de canyella. *Almendra.* Amygdalum. *Amande.* Mandorla, mandola.

AMETLLA. La llavòr que se troba dins del pinyol de las fruitas. *Almendra.* Nucle pars interior edulis. *Amande.* L'anima il seme che si conserva dentro al nocciolo.

AMETLLA. Se diu del diamant ó altra pèdr preciòsa que tè la figura de tal llavòr *Almendra.* Adamas amygdali figuran referens. *Amande.* Diamante a man dorla.

AMETLLA CUBERTA. AMETLLA ENSUCRADA.

AMETLLA DE SUCRE. AMETLLA ENSUCRADA.

AMETLLA ENSUCRADA. La que está cuberta d sucre. *Peladilla.* Amygdalum sacchar oblitum. *Amandes confites et couvert*

de sucre. Mandorla inzuccherata.

AMETLLAR. s. m. Terreno poblad de ametllèrs. *Almendral*. Locus amygdalis abundans. *Terrain planté d'amandiers*. Terren pieno di mandorli.

AMETLLASSA. s. f. aum. de AMETLLA. *Almendron*. Amygdalum grandius. *Augmentatif d'amande*. Mandorlazza.

AMETLLAT. s. m. Beguda composta de llèt de ametllas picadas y sucre. *Almendrada*. Amygdalina potio, amygdalinus cremor. *Amandée*. Mandorlato, emulsione di mandorle.

AMETLLÈR. s. m. Arbre que crex á vegadas fins á vint peus de altura, tè las fullas primas y de un verd clar: sòn fruit es ovalad, de una pulgada de llarg, cubert de una escorxa verda y dura que tapa un pinyol llenyòs y ple de poros molt visibles. Dit pinyol conté la llavòr ó ametlla. *Almendro, almendrera*. Amygdalus communis. *Amandier*. Mandorlo.

AMETLLETA. s. f. dim. de AMETLLA. *Almendrita, almendrica, almendrilla*. Amygdalum parvum. *Dim. d'amande*. Mandorlino, mandorletta.

AMETLLETA. s. f. Llima que usan los manyans y finex en figura de ametlla. *Almendrita, almendrica, almendrilla*. Lima in amygdali faciem turbinata. *Lime de serrurier qui a la forme d'une amande*. Lima a mandorla.

AMETLLÓ. s. m. Lo fruit del ametllèr cuand tè encara verda la primera pèll, y la esclòfolla no se ha endurid, y la carn interiòr está á mitj péndrerse. *Almendruco*. Amygdala mollis, immatura. *Amande verte avec sa première écorce*. Mandorla immatura.

AMFALONIR. v. n. ant. ENFALLONIRSE.

AMFESTIJAR. v. n. ant. FASTIGUEJAR.

AMFIBI, A. adj. que se aplica als animals que viuen tant en la terra com en l'aigua. *Anfibio*. Amphibius. *Amphibie*. Anfibio.

AMFIBOLOGÍA. s. f. Paraula ó sentencia que pod enténdrerse de dòs maneras. *Anfibología*. Amphibologia, amphibolia. *Amphibologie*. Anfibologia.

AMFIBOLOGÍA. *Ret*. Figura que consistex en usar paraulas ó sentencias que poden enténdrerse en diferènts sentits. *Anfibología*. Amphibologiá, amphibolia. *Amphibologie*. Anfibologia, discorso che ha sentimento equivoco.

AMFIBOLÓGIC, CA. adj. Lo que inclou amfibología. *Anfibològico*. Amphibolus, amphibologicus. *Amphibologique*. Anfibologico.

AMFIBOLÓGICAMÈNT. adv. m. Ab amfibología. *Anfibològicamente*. Amphibologicè, amphibolicè. *Amphibologiquement*. Anfibologicamente, con ambiguità.

AMFITEATRO. s. m. Edifici de figura rodòna ú ovalada ab gradas al entòrn, ahònt se celebraban diferènts espectacles, com los combats dels gladiadòrs ó de feras. *Anfiteatro*. Amphitheatrum. *Amphithéâtre*. Anfiteatro.

AMIANTO. s. m. Mineral de colòr regularmènt blanc brut, llèuger, trencadis, compost de fils prims, suaus y flexibles: resistex á l'acció del fog. *Amianto*. Amianthus. *Amiante*. Amianto.

AMICAR. v. n. ant. FÈRSE AMIGS.

AMIDAD, DA. p. p. de AMIDAR. *Medido*.

VENIR AMIDAD. fr. Venir just. *Venir á plana renglon*. Ad mensuram venire. *On le dit d'une chose parfaitement assortie, juste à une autre*. Esser a misura; far giusta misura.

AMIDAR. v. a. Examinar la grandaria ó extensió de alguna cosa valendse de instrumènts á propósit. *Medir*. Metiri. *Mesurer*. Misurare.

AMIDAR. met. Igualar ó comparar alguna cosa no material ab altra, com AMIDAR lo ingeni, las forsas, etc. *Medir*. Metiri, comparare. *Mesurer, comparer, proportionner*. Misurare, pesare, compassare.

AMIDÓ. s. m. ant. MIDÓ.

AMIDONAR. v. a. ant. ENMIDONAR.

AMIDONAT, DA. p. p. de AMIDONAR.

AMIG, GA. s. m. y f. Lo qui tè amistat. *Amigo*. Amicus. *Ami*. Amico.

AMIG. met. Aficionad ó inclinad á alguna cosa, com AMIG de tertulias. *Amigo*. Propensus, proclivis. *Amateur*. Amante, vago, dilettante.

AMIG CORAL. Lo qui ho es íntim, de cor y de mòlta confiansa. *Amigo del alma, amigo cordial*. Amicus ex animo, carissimus. *Ami du cœur, ami intime*. Fido Acate.

AMIG DE NOTICIAS. Lo qui va á la cassa de èllas. *Paradislero*. Nuntiarum captator. *Personne qui est à la quête des nouvelles*. Amante di notizie, appassionato ad esse.

AMIG DE PENDENCIAS. AMIG DE RAHÒNS.

AMIG DE RAHÒNS. Lo qui es propens á barallarse ó mòurer pendencias. *Pendenciero, quimerista, camorrista, rencilloso.* Rixator. *Olindeur, querelleur.* Litigioso, cercator di briglie.

AMIG DE RENYINAS. AMIG DE RAHÒNS.

AMIGS FINS ALS OCS; Á LA BÒSSA NO M' HI TOCS. ref. AIGUA Á COLL Y PEU AXUT.

AMIG RECONCILIAD, ENEMIG DOBLAD. ref. GUÁRDAT DE AMIG RECONCILIAD.

AMIG Y TRASTO QUE NO SERVEX, AL CARRÈR. ref. ab que se dòna á enténdrer lo poc que importa que se perdan las cosas inútils. *El amigo que no presta y el cuchillo que no corta, que se pierda poco importa.* Avari amici et obtusi gladii non magna est jactura. *Pour des choses inutiles, ne vous donnez de la peine.* Roba che a nulla serva, po' mi cale che si perda.

AL AMIG Y CABALL NO CANSAL. ref. que advertex que no convé importunar als amigs. *Al amigo y al caballo no apretallo.* Amicorum gratiâ non abutendum. *De l'amitié, il ne faut pas abuser.* Chi vuol amici assai, ne provi pochi.

COM MÈS AMIGS MÈS CLARS. ref. que ensenya que la seguretat y formalitat en lo que se tracta no deu tenirse per desconfiansa de l' amistat, ans bè servex pera fèrla mès duradòra. *Entre dos amigos un notario y dos testigos: entre dos hermanos dos testigos y un notario.* Etiam inter amicos res certò constet. *Dans un contrat la sûreté, l'amitié à part.* Conti chiari, amici cari.

ÈNTRE AMIGS Y SOLDADS LOS CUMPLIMÈNTS SÒN ESCUSADS. ref. que ensenya que èntre los que se tractan ab amistat y franquesa no se deu reparar mòlt en ceremonias. *Entre amigos y soldados cumplimientos son escusados.* In sodalium frequentiâ ab officiosis salutationibus abstinendum. *Entre amis, sans façon, sans cérémonie.* Non stan gli amici in su' convenevoli.

ESTAR BÈ AB SOS AMIGS. fr. fam. Estar gras y bo. *Estar de buen año: no estar de mal año.* Nitere, pinguem et nitidum esse. *Emplir bien son pourpoint.* Esser fiori e baccelli.

FÈR AMIGS. fr. TORNAR EN AMISTAD, en la accepció de reconciliar, etc.

FÈRSE AMIGS. fr. Contráurer amistat alguns èntre sí. *Hacerse amigos.* Amicitiâ conjungi. *Se lier d'amitié.* Darsi per amico.

FÈRSE AMIGS. TORNAR EN AMISTAT.

GUÁRDAT DE AMIG RECONCILIAD. ref. que advertex que no deu un fiarse de un enemig ab qui se ha tornad en amistat. *Amigo reconciliado enemigo doblado.* Paci cum inimico pactæ non maximè fidendum. *On ne doit pas se fier à l'ami réconcilié.* Cavolo riscaldato non fu mai buono.

SÈR MÒLT AMIGS. fr. fam. Anar alguns sèmpre junts, tractandse ab amistat y franquesa. *Ser compinches, camaradas.* Summa familiaritate conjungi. *Être camarades.* Esser come pane e cacio.

TAN AMIGS COM ÁNTES. loc. fam. ab que un manifèsta que li es indiferènt que se li concedesca ó no lo que demana á altre. *Tan amigos como de antes.* Incolumi vel salvâ amicitiâ. *Amis comme auparavant.* Amici sempre.

AMIGA. s. f. Concubina. *Manceba, barragana, amiga, daifa.* Pellex. *Concubine, maîtresse.* Concubina, druda.

AMIGABLE. adj. AMISTÒS.

AMIGABLEMÈNT. adv. mod. Ab amistat. *Amigablemente.* Amicè. *Amicalement.* Amichevolmente.

AMIGAMÈNT. s. m. ant. Amancebamènt, abarraganamènt. *Amancebamiento, abarraganamiento.* Pellicatus, concubinatus. *Concubinage.* Concubinato.

AMIGAR. v. a. ant. Unir en amistat á dòs persònas. *Hacer amigos.* In amicitiam conjungere. *Rapatrier.* Rapattumare.

AMIGAR. v. n. ant. FÈRSE AMIGS.

AMIGAT, DA. adj. ant. AMANCEBAD.

AMIGATXO, XA. s. m. y f. aum. fam de AMIG. *Amigazo.* Amicus carissimus *Augmentatif d'ami.* Amicone.

AMIGUET, TA. s. m. y f. dim. de AMIG *Amiguillo, amiguito.* Amiculus. *Dim d'ami.* Amichetto.

AMIGUÍSSIM, MA. adj. sup. de AMIG *Amiguisimo.* Amicissimus. *Sup. d'ami* Amicissimo.

AMILANAD, DA. p. p. de AMILANAR AMILANARSE. *Amilanado.*

AMILANAR. v. a. Fèr mòlta pòr á algu dexándlo aturdid y sèns acció. Se u també com recíproc. *Amilanar.* Terre, metum injicere. *Effrayer, épouvanter.* Stordire, far rimanere attonit sbalordito.

AMINVAR. v. a. ant. Agotar. *Agotar* Exhaurire. *Épuiser.* Esaurire.

AMISTANÇA. s. f. ant. AMISTAT.

AMISTANSA. s. f. ant. ALIANSA, en la primèra accepció.

AMISTANSAD, DA. p. p. de AMISTANSARSE. *Amancebado, abarraganado.*

AMISTANSARSE. v. r. Amancebarse, tenir tracte il-lícit habitual home y dona. *Amancebarse, abarraganarse, amigarse.* Pellici devinctum esse, pellicatum agere. *Vivre dans le concubinage.* Stare in druderia.

AMISTAT. s. f. Afècte recíproc èntre dòs ó mès persònas, fundad en un tracte y correspondencia honèsta. *Amistad.* Amicitia. *Amitié.* Amicizia, amistà, amistade, amistanza.

AMISTAT. Lo tracte il-lícit èntre home y dona. *Amistad.* Concubinatus. *Concubinage.* Concubinato.

FÈR UNA AMISTAT. fr. fam. Besar la ma. *Besar la mano.* Manum osculare. *Baiser la main.* Baciar la mano.

TORNAR EN AMISTAT. fr. Reconciliarse los qui eran enemigs. *Amistarse.* Reconciliari. *Se réconcilier.* Rappacificarsi, tornare amico, riconciliarsi.

TORNAR EN AMISTAT. fr. Reconciliar als enemistads. *Amistar.* Reconciliare. *Rapatrier.* Rapattumare, metter d' accordo.

AMISTAYAR. v. a. ant. TORNAR EN AMISTAT, en l' accepció de reconciliar, etc.

AMISTÒS, A. adj. Lo que toca ó pertany á l' amistat, com correspondencia AMISTÒSA. *Amistoso, amigable, amigo.* Amicabilis, amicalis. *Amiable.* Amichevole.

AMISTOSAMÈNT. adv. mod. Ab amistat. *Amistosamente.* Amicè. *Amiablement.* Amichevolmente.

AMIT. s. m. Tela de uns cuatre palms en cuadro ab una creu al mitj, que se posa sòbre lo cap, y de allí se baxa y cesyex al coll, y es part de las vestiduras sagradas. *Amito.* Amictus; linteum quo sacra facientes caput primò, deinde humeros tegunt. *Amict.* Ammitto.

AMITJANAD, DA. p. p. de AMITJANAR. *Promediado.*

AMITJANAR. v. a. Igualar ó repartir alguna cosa en dòs parts iguals, ó que ho sian ab poca diferencia. *Promediar.* In medias partes dividere; medium tenere. *Diviser, partager par moitié.* Ammezzare.

AMMORZAMÈNT. s. m. ant. L' acció y efècte de ammorzar. *Amortiguamiento, amortiguacion.* Mitigatio, languor. *Assoupissement.* Lo smorzare.

AMMORZAR. v. a. ant. APAGAR.

AMMORZAR. met. ant. Temperar, moderar, mitigar. *Amortiguar.* Temperare, mitigare. *Tempérer, modérer.* Ammorzare, attutire.

AMMI. s. m. AMNIÓ.

AMNIÓ. s. m. Planta de dòs peus de alsada: las sèvas fullas se parexen á las del fonòll, y fan un olòr semblant al de la orenga: las flors son pètitas y dispo-sadas en fòrma de parasol, y la llavòr, que es menuda, convexa, estriada y aromática, se usa en la medicina. *Ameos, ami, fistra.* Ammi, ammium. *Ammi.* Ammi.

AMNISTIA. Perdó ó indult general que decrèta un soberá en favòr de algun poble ó persònas. *Amnistia.* Criminum anteà admissorum venia et oblivio à principe oblata. *Amnistie.* Amnistia.

AMO. s. m. Lo cap de casa ó familia. *Amo.* Herus, pater familias. *Maître.* Padrone, il capo di casa, il principale della famiglia.

AMO. Lo senyòr respècte del criad. *Amo, dueño.* Dominus. *Maître, patron.* Padrone, signore.

AMO. Lo senyor propietari de alguna cosa. *Amo, dueño.* Dominus. *Maître, propriétaire.* Padrone.

AMO. Lo que ho es de alguna casa que tè llogada á altre. *Casero.* Ædis conductæ dominus. *Loueur.* Padrone, signore.

AMO. ant. La persòna encarregada de la criansa de algun noy. *Ayo.* Educator. *Gouverneur.* Ajo.

AMO. ant. La persòna encarregada de la educació de algun noy. *Ayo, pedagogo.* Pædagogus. *Précepteur.* Precettore, pedagogo.

AMO QUE TÈ MÒSSOS Y NÒLS VEU, SE FA POBRE Y NO S'HO CREU. ref. que indica los perjudicis á que per lo comú está subjècte lo qui abandòna las sèvas cosas al cuidado de altre. *Hacienda, tu dueño te vea.* Curator dominus melior fit semper agrorum. *L'œil du maître engraisse le cheval, sa négligence le tue.* Dove non son gatti i topi vi ballano.

FÈRSE AMO. Fèrse senyòr de alguna cosa, apropiársela. *Alzarse con algo.* Aliquid sibi usurpare. *S'emparer de ce qui appartient à un autre.* Impadronirsi.

GIRARSE CONTRA LO AMO. fr. met. Engreirse, entonarse; desvanéxerse. *Alzarse á ma-*

yores. Primas, priores partes affectare. *Lever la crête, s'enorgueillir.* Alzar le corna, levarsi in superbia.

NO SE POD SERVIR Á DÒS AMOS. ref. que ensenya que no se poden cumplir perfectamènt las cosas cuand sen emprenen ó tractan mòltas á un matèx tèmps. *Quien á muchos amos sirve, á alguno, ó á uno ú otro ha de hacer falta.* Nemo potest duobus dominis servire. *Qui a deux maîtres, doit manquer à un.* Chi due bocche bacia, l' una convien che gli puta.

NO SER AMO DE FÈR ALGUNA COSA. fr. ab que se explica la falta de llibertat que algú tè pera obrar. *No ser dueño de alguna cosa.* In sua non esse facultate aliquid. *N'être maître de rien.* Non poter padroneggiare.

NOSTRE AMO. *Naut.* La persòna que mana las maniobras del barco, y cuida de la marinería bax las òrdes del oficial de guerra. *Contramaèstre.* Navis, nautarumque subpræfectus. *Contre-maître.* Contramaestro.

SER LO AMO DE L'AUCA. fr. fam. Tenir algú mòlt ascendènt en alguna casa, ó en altras persònas. *Ser el dueño del cuchillon, del hato, de los cubos, etc.* Magna apud aliquem auctoritate valere. *Être le factotum.* Tener la mestola, far il messere.

SER LO AMO DEL TRULL. fr. fam. SER LO AMO DE L'AUCA.

SER LO AMO DELS DAUS. fr. fam. SER LO AMO DE L'AUCA.

AMODORRIRSE. v. r. ant. Ensòpirse. *Amodorrarse.* Consopiri. *S'assoupir.* Addormentarsi.

AMODORRIT, DA. p. p. de AMODORRIRSE. *Amodorrado.*

AMOHINAD, DA. p. p. de AMOHINAR ó AMOHINARSE. *Atronado, aturdido.*

AMOHINAR. v. a. Perturbar los sentits á algú, fèrli mal de cap. *Atronar, aturdir.* Obtundere. *Étourdir.* Stordire.

AMOHINAR. met. Molestar, cansar á algú ab discursos impertinènts. *Romper la cabeza ó los cascos.* Caput obtundere. *Rompre la tête, fatiguer.* Sbalordire, spezzar la testa.

AMOHINARSE. v. r. met. Cansarse ó afadigarse mòlt ab lo estudi ó averiguació de alguna cosa. *Romperse la cabeza ó los cascos.* Nimio studio defatigari. *Se fatiguer.* Aver la testa aggravata, aver il capo come un cestone.

AMOHINO. s. m. Ruido y confusió gran. *Baraunda.* Strepitus. *Grand bruit, confusion.* Scompiglio, confusione, perturbamento.

AMOHINO. met. Trencacap, mal de cap. *Quebradero de cabeza.* Molestum negotium. *Souci, inquiétude.* Scompigliamento, parapiglia.

AMOLLAD, DA. p. p. de AMOLLAR. *Amollado.*

AMOLLAR. v. a. Afluxar, dexar anar poc á poc. *Largar.* Laxare. *Lâcher.* Allentare, mollare.

AMOLLAR. En alguns jogs de cartas es dexar passar la basa jugand una carta inferiòr á la que va jugada, tenindne alguna de superiòr ab que poder matar. *Amollar.* Potentiori chartæ cedere. *Ganer; lâcher au jeu.* Lasciar andare.

AMOLLID, DA. p. p. de AMOLLIR. *Ablandado, enmollecido.*

AMOLLIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de amollir. *Ablandamiento.* Mollitudo, mollimentum. *Amollissement.* Mollificamento, mollificazione.

AMOLLIR. v. a. Estòvar, suavisar, posar tòva alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Ablandar, enmollecer.* Mollem reddere. *Amollir, attendrir, rendre mou.* Mollificare, intenerire, rammorbidare.

AMOLLONAR. v. a. MOLLONAR.

AMOMO. s. m. GINGÈBRE.

AMONESTACIÓ. s. f. Consell, avis, advertencia. *Amonestacion.* Admonitio monitum, monitus. *Conseil, avis.* Ammonizione.

AMONESTACIÓ. La publicació que se fa e[n] la missa majòr de las persònas que vo[l]len contràurer matrimoni ó ordenarse pera que si algú sab algun impedimè[nt] lo denuncie. *Amonestacion.* Edicta eccl[e]siastica nuptiarum aut sacri ordinis ca[u]sâ, monitiones. *Ban de mariage.* Ba[n]do, denunziamento de' matrimònj.

TIRAR LAS AMONESTACIÒNS. fr. AMONESTAR, [e]n l' accepció de publicar en la iglesia, et[c.]

AMONESTAD, DA. p. p. de AMONESTA[R]. *Amonestado.*

AMONESTADÒR, RA. adj. Lo qui am[o]nèsta. També se usa com substanti[u]. *Amonestador, amonestante.* Monito[r,] admonens. *Admoniteur.* Ammonitore.

AMONESTAR. v. a. Prevenir, advert[ir.] *Amonestar.* Admonere, monere. *Pré*

nir, avertir. Ammonire, avvertire.

AMONESTAR. Publicar en la iglesia al tèmps de la missa majòr las persònas que volen contráurer matrimoni ú ordenarse, perque si algú sab algun impedimènt lo denuncie. *Amonestar.* Instantes nuptias aut sacros ordines in ecclesia publicè edicere. *Publier des bans de mariage.* Far il bando, o la denunziazione de' matrimonj.

AMONESTARSE. Ser la persòna de la cual se tiran las amonestaciòns. *Ser amonestado.* In ecclesia publicari. *On le dit de celui dont les bans de mariage ont été publiés.* Esser publicato in bando.

AMONÍAC. s. m. *Quim.* Substancia en forma de aire, sumamènt volátil, de olòr fort y penetrant, que exhalan las materias animals cuand se pudrexen ó se crèman. Si está disolt en aigua, se diu ALCALI VOLÁTIL. *Amoníaco.* Ammoniacum. *Ammoniac, ammoniaque.* Ammoniaco.

AMONÍAC. Gòma rehinòsa en figura de llágrimas, ó en pasta composta de groms grogs rojencs per fora, y blancs de llèt per dins, de sabòr un xic amarg: fa ascos, y tè un olòr desagradable. *Amoniaco.* Gummi ammoniacum. *Gomme ammoniaque.* Gomma ammoniaca.

AMONT. adv. ll. ant. AMUNT.

AMONTANAR. v. a. ant. AMONTONAR.

AMONTANYAR. v. a. ant. AMONTONAR.

AMONTONAD, DA. p. p. de AMONTONAR. *Amontonado.*

AMONTONADAMÈNT. adv. mod. p. us. En forma de montó. *Amontonadamente.* Acervatim. *Par tas, par monceaux.* In mucchio.

AMONTONADET, TA. adj. dim. de AMONTONAD. *Amontonadito.*

AMONTONADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui amontòna. *Amontonador.* Accumulator, acervatim congerens. *Ramasseur.* Ammassatore.

AMONTONAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de amontonar. *Amontonamiento.* Coacervatio. *Accumulation, agglomeration, entassement.* Accumulazione, ammassamento, adunamento.

AMONTONAMÈNT. met. Lo conjunt de varias especies y veus. *Amontonamiento.* Conglomeratio, turba. *Confusion de mots ou d'idées.* Mucchio, confusione, inviluppo.

AMONTONAR. v. a. Posar unas cosas demúnt de altras sèns òrde ni concert. *Amontonar.* Indiscriminatim congerere. *Accumuler, entasser, tasser.* Ammontare, ammassare, ammucchiare, rammucchiare.

AMONTONAR. met. Juntar y mesclar varias especies sèns òrde ni elecció; y axí se diu comunamènt que un lletrad AMONTONA tèxtos, y un predicadòr concèptes. *Amontonar.* Ineptè atque inordinatè multa effutire. *Entasser, confondre.* Inviluppare.

AMÒR. s. m. Inclinació ó afècte á alguna persòna ó cosa. *Amor.* Amor. *Amour.* Amore.

AMÒR. La persòna amada. En aquest sentit los amants solen dirse AMÒR MÈU, MÒS AMÒRS. *Amor.* Res amata. *La personne, l'objet aimé.* Amore.

AMÒR. Blanura, suavitat; y axí se diu que los pares castigan als fills ab AMÒR. *Amor.* Blandities. *Douceur.* Amore, dolcezza, soavità.

AMÒR DE HORTOLÁ. Planta de dòs peus de altura, que tè la cama cuadrada y plena de punxas, y las fullas estretas y posadas de vuit en vuit ab punxas per demunt: las flors son xicas y grogas. En alguns llocs ne diuen APEGALOSOS. *Amor de hortelano.* Galliam, apparine, lappa, personata. *Grateron, rèble, ou rièble.* Aparine.

AMÒR PLATÓNIC. Amòr pur sèns mescla de interes ni sensualitat. *Amor platónico.* Amor platonicus. *Amour platonique.* Amore platonico.

AMÒR PROPI. Lo amòr desordenad ab que un ama á sí matèx y á sas cosas. *Amor propio.* Effrenatus amor sui. *Amour propre.* Amore proprio.

AMÒR DE GÒS. vulg. Aquell que sols tè per objècte lo gust sensual, y sols dura lo tèmps de gosar. *Amor lascivo.* Amor libidinosus. *Amour lascif.* Amore, desiderio libidinoso.

PER AMÒR. loc. que se aplica á lo que se fa per causa, per rahó de, etc. *Por amor.* Gratia, ergo. *A cause.* Per amore, per rispetto, per cagione.

PER AMÒR DE DÈU. loc. ab que se exprèssa que se fa alguna cosa sèns interes temporal. *Por amor de Dios.* Per Deum, propter amorem Dei. *Au nom de Dieu.* Per l' amor di Dio.

PER AMÒR DE DÈU. loc. fam. ab que se significa que no se ha cobrad la recom-

pensa del traball; y axí diem: sò trabàllad PER AMÒR DE DÈU. *Por amor de Dios*. Gratis, amore Dei. *Gratis*. Gratis.

PER AMÒR DE DÈU. loc. pera demanar encaridamènt alguna cosa. Comunamènt se usa pera demanar caritat. *Por amor de Dios*. Propter Deum. *Au nom de Dieu*. Per amor del cielo, per carità, per Dio.

AMÒR AB AMÒR SE PAGA. ref. ab que se denota la mutua correspondencia de algunas persònas en cualsevol cosa favorable ó contraria. *Amor con amor se paga*. Amor amore refertur: solus amor pretium dignum reperitur amoris. *À bon chat, bon rât*. Render pan per focaccia.

AMÒR DE GENDRE, BUGADA SÈNSE CENDRA. ref. que denota la fredòr y poca duració de l' amistat èntre sogres y gendres. *Amistad de yerno sol en invierno*. Talis amor generi qualis sol tempore brumæ; amicitia inter generum socerumque non satis fida. *Amitié de gendre et soleil d'hiver ne durent pas*. L'amor di genero è come seren di verno, nugolo di state, e vecchia prosperitate.

AMÒR DE SENYÒR AIGUA EN CISTÈLLA. ref. que denota la poca seguretat que se ha de tenir en lo carinyo dels senyòrs. Los castellans ho diuen dels noys. *Amor de niño agua en cesto ó agua en cestillo*. Pueri amor, nugæ. *Amitié d'enfant, c'est de l'eau dans un panier percé*. Amor di nobile, amore mobile.

PER AMÒR DEL BOU LLÈPA LO LLÒP LO JOU. ref. REMENA LA CUA LO CA, NO PER TÚ, SINÓ PER LO PA.

PASSAN LOS AMÒRS Y QUEDAN LAS DOLÒRS. ref. que dòna á enténdrer que los acabamènts dels amòrs solen ser ordinariamènt amargs y tristos. *Vanse los amores y quedan los dolores*. Extrema gaudii luctus occupat. *L'amour s'en va, en nous laissant la peine*. Si estingue l'amore, e nasce il cruccio.

AMORATAD, DA. adj. que se aplica á lo que tira á morad. *Amoratado*. Lividus. *Livide*. Livido.

AMORBAD, DA. p. p. de AMORBARSE.

AMORBARSE. v. r. ant. ENMALALTIRSE.

AMOREJAR. v. a. ant. APALEGAR.

AMORET. s. m. dim. de AMOR. *Amorcillo*. Tenellus amor. *Amourettes*. Amoretto.

AMORETAS. s. f. pl. Las senyas, gèstos y altras acciòns ab que se manifèsta lo amòr que se tè á alguna persòna. *Amorícones*. Amatorii gestus. *Démonstrations, signes par lesquels on manifeste l'amour*. Amorevolezze.

AMORÒS, A. adj. Carinyòs, amable. *Amoroso*. Amabilis, blandus, benevolus. *Affectueux, sensible, aimable*. Amoroso, caro.

AMORÒS, A. Parland de cosas materials, bla, suau, pastòs. *Amoroso*. Suavis, lenis. *Doux, tendre*. Tenero, dolce, pieghevole.

AMOROSAMÈNT. adv. m. Ab amòr. *Amorosamente*. Amantèr. *Amoureusement*. Amorevolmente.

AMOROSET, TA. adj. dim. de AMORÒS. *Algo amoroso*. Aliquantulum amabilis. *Dim. d'affectueux*. Amorosello.

AMOROSÍSSIM, MA. adj. sup. de AMORÒS. *Amorosísimo*. Amantissimus, suavissimus. *Sup. d'affectueux*. Amorosissimo.

AMOROSÍSSIMAMÈNT. adv. mod. p. us. sup. de AMOROSAMÈNT. *Amorosísimamente*. Valde amanter. *Très-amoureusement*. Amorevolissimamente.

AMÒRRAD, DA. p. p. de AMÒRRAR y AMÒRRARSE. *Puesto de hocicos*.

AMÒRRAR. v. a. Posar las bestias de mòrros á algun lloc. *Póner de hocicos*. Rostrum alicubi appropinquare. *Mettre de mufle*. Legar una bestia in qualche luogo.

AMÒRRAR. met. vulg. Fèr violencia á alguna persòna per fèrla topar de cara ó de bòca en algun lloc. *Empujar con violencia á alguno para hacerle dar de hocicos en alguna parte*. Aliquem violenter impellere ut in aliquid faciem se offendat. *Pousser quelqu'un de face contre un objet*. Far dare il muso contro qualche cosa.

AMÒRRARSE. v. r. Posarse las bestias de mòrros á algun lloc. *Ponerse de hocicos á alguna parte*. Rostrum alicubi appropinquare. *Se mettre de mufle les animaux quelque part*. Mettere il muso sopra qualche cosa.

AMÒRRARSE. met. vulg. Posarse de llabis á algun lloc. *Acercar los labios á alguna parte*. Labra alicubi appropinquare. *Se mettre de mufle*. Mettere le labbra sovra qualche cosa.

AMORRAGIA. s. f. ant. HEMORRAGIA.

AMORSAR. v. a. ant. ESMORSAR.

AMORSAR. s. m. ant. ESMORSAR.

AMORTALLAD, DA. p. p. de AMORTALLAR. *Amortajado.*

AMORTALLAR. v. a. Embolicar lo mort ab la mortalla. *Amortajar.* Mortuoria vestimenta corpori induere. *Ensevelir.* Seppellire.

AMORTAR. v. a. ant. APAGAR.

AMORTIR. v. a. ant. APAGAR.

AMORTISAD, DA. p. p. de AMORTISAR. *Amortizado.*

AMORTISACIÓ. s. f. L'acció y efècte de amortisar. *Amortizacion.* Bonorum adscriptio in perpetuum ea conditione ut alienari nequeant; redemptio. *Amortissement.* Ammortimento.

AMORTISAR. v. a. Passar los bèns á mans mortas que no pugan enagenarlos, vinculadlos en alguna familia ó en algun establimènt. *Amortizar.* Bona in perpetuum legare ut alienari nequeant. *Amortir.* Ammortire.

AMORTISAR. Parland de censos, censals, y altras obligaciòns, es lluir, quitar, redimir lo capital. *Amortizar.* Redimere. *Amortir.* Ammorzare.

AMOSCAD, DA. p. p. de AMOSCARSE. *Atufado, amoscado.*

AMOSCARSE. v. r. Enfadarse, enujarse. Se usa també com actiu. *Atufarse, amoscarse.* Irasci. *Se fâcher, se dépiter, fumer de colère.* Adirarsi, annojarsi.

AMOSSADÒR, RA. s. m. ant. AMUSSADÒR.

AMOSSAMÈNT. s. m. ant. AMUSSAMÈNT.

AMOSSAR. v. a. ant. AMUSSAR.

AMOSSAT, DA. p. p. de AMOSSAR.

AMOSTRAD, DA. p. p. de AMOSTRAR.

AMOSTRAR. v. a. MOSTRAR.

AMOTARSE. v. r. Créxer las plantas á motas. *Amacollarse.* In manipulos crescere. *Tasser, croître en se ramassant.* Ammucchiarsi.

AMOTINAD, DA. p. p. de AMOTINAR y AMOTINARSE. *Amotinado.*

AMOTINADAMÈNT. adv. mod. En fòrma de motí. *Sediciosamente.* Seditiosè, tumultuosè. *Séditieusement.* Sediziosamente.

AMOTINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui amotina ó mou motí. *Amotinador.* Seditionis auctor. *Mutin, séditieux.* Sedizioso.

AMOTINAMÈNT. s. m. L'acció de amotinarse, y lo matèx motí. *Amotinamiento.* Seditio, tumultuatio. *Révolte, sédition.* Sedizione, abbottinamento, sobuglio.

AMOTINAR. v. a. Concitar, commòurer algun regne, poble, república ó exèrcit contra sòu superiòr. Se usa també com recíproc. *Amotinar.* Tumultuari, seditionem movere. *Ameuter, soulever.* Ammotinare, sollevare.

AMOTINAR. Perturbar ó inquietar las potencias de l'ánima y los sentits. *Amotinar.* Turbare, commovere. *Émouvoir, agiter, troubler.* Turbare, intranquillare.

AMOTLLAR. v. a. ENMOTLLAR.

AMOVIBLE. adj. m. Se diu de aquells destinos que no son fixos, y que sòs obtentòrs poden ser remoguds sèns que dega resultarlos descontento ni ofensa. *Amovible.* Amovendus. *Amovible.* Amovibile.

AMOVIBLE ó AMOVIBLE AD NUTUM. adj. for. Se aplica al benefici ecclesiástic que no es col-latiu, pera denotar la facultat que queda al donadòr de remóurer al obtentòr. *Amovible ó amovible ad nutum.* Ad nutum, ad arbitrium amovendus. *Amovible.* Amovibile.

AMOXAD, DA. p. p. de AMOXAR. *Halagado, popado.*

AMOXADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui amòxa. *Halagador.* Delinitor. *Celui qui caresse.* Vagheggiatore, lusinghiero.

AMOXAMÈNT. s. m. ant. L'acció de amoxar. *Mimo, halago.* Blanditiæ, blandimentum. *Caresse, flatterie.* Lusinga, lisciamento.

AMOXAR. v. a. Acariciar, halagar. *Popar, mimar, pasar la mano por el cerro.* Blandiri, eblandiri, mulcere. *Caresser, flatter du plat de la main.* Lusingare, lisciare, grattar le orecchie.

AMPARA. s. f. for. Detenció, embarg. *Ampara.* Sequestratio. *Séquestre.* Staggina, sequestro.

AMPARAD, DA. p. p. de AMPARAR. *Embargado.*

AMPARADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui posa l'ampara. *Embargador.* Sequestrator. *Celui qui séquestre.* Sequestratore.

AMPARADÒR. Lo qui ampara ó protegex. *Amparador.* Protector. *Défenseur, protecteur.* Protettore.

AMPARAR. v. a. for. Detenir bèns ó fruits per òrde superiòr. *Embargar.* Sequestrare. *Séquestrer.* Sequestrare.

AMPARAR. Impedir la prosecució de alguna obra. *Embargar.* Impedire. *Saisir.* Staggire.

AMPARO. s. m. Favòr ó protecció. *Amparo.* Protectio, patrocinium. *Faveur, protection.* Protezione, favore.

AMPARO. Lo abrig ó defènsa de que algú se ampara. *Amparo.* Tutamen, præsidium. *Asile, refuge.* Asilo, ricovero.

AMPLADA. s. f. AMPLARIA.

AMPLAMÈNT. adv. mod. Ab amplaria ó extensió. *Ampliamente, amplamente.* Latè, diffusè, amplè. *Amplement, largement.* Ampiamente, largamente.

AMPLARIA. s. f. La dimensió contraposada á lo llarg. *Anchura, ancho.* Latitudo. *Largueur.* Larghezza.

AMPLARIA. La de las telas. *Ancharia.* Latitudo. *Lé.* Larghezza d'un panno.

AMPLAS, SA. adj. aum. de AMPLE. *Muy ancho.* Valde latus. *Augmentatif de large.* Larghotto.

AMPLE, A. adj. Lo que tè amplaria. *Ancho.* Latus. *Large.* Largo.

AMPLE. Lo extes y dilatad. *Amplio, amplo.* Amplus. *Ample, large, étendu.* Largo, ampio.

AMPLE. s. m. AMPLARIA.

VENIR AMPLE. fr. ab que se exprèssa que la roba ó calsat es majòr de la mida que li correspon. *Venir holgado.* Nimium esse laxum. *Être ample, large.* Essere largo.

VENIR AMPLE. fr. VENIR BALDÈR.

AMPLECURT, TA. adj. Lo que es mès ample que llarg. *Anchicorto.* Latitudine amplus, strictus longitudine. *Ce qui est court et large.* Ciò ch' è ampio e corto.

AMPLESA. s. f. ant. AMPLARIA.

AMPLET, TA. adj. dim. de AMPLE. *Anchuelo.* Aliquantulum latus. *Dim. de large.* Larghetto.

AMPLIAD, DA. p. p. de AMPLIAR. *Ampliado.*

AMPLIACIÓ. s. f. L'acció y efècte de ampliar. *Ampliacion.* Amplificatio. *Ampliation.* Ampliazione.

AMPLIAMÈNT. s. m. ant. AMPLIACIÓ.

AMPLIAR. v. a. Exténdrer, dilatar. *Ampliar.* Ampliare. *Agrandir, amplier, étendre.* Ampliare, ampiare.

AMPLIFICACIÓ. s. f. *Ret.* Figura ab la cual lo oradòr explica circunstanciadamènt las diferènts parts ó diferènts punts de una proposició pera mostrar ab mès evidencia la veritat que vol persuadir. *Amplificacion.* Amplificatio. *Amplification.* Amplificazione.

AMPLIFICAD, DA. p. p. de AMPLIFICAR. *Amplificado.*

AMPLIFICADAMÈNT. adv. mod. Ab amplificació. *Amplificadamente.* Cum amplificatione. *Avec amplification.* Con amplificazione.

AMPLIFICADAS, SA. adj. aum. de AMPLIFICAD. *Demasiado amplificado.* Cum nimia amplificatione. *Augmentat. d'amplifié.* Amplificatuzzo.

AMPLIFICADET, TA. adj. dim. de AMPLIFICAD. *Algo amplificado.* Cum aliqua amplificatione. *Dim. d'amplifié.* Amplificatino.

AMPLIFICADÍSSIM, MA. adj. sup. de AMPLIFICAD. *Amplificadísimo.* Cum multa amplificatione. *Sup. d'amplifié.* Amplificatissimo.

AMPLIFICADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui amplifica. *Amplificador.* Amplificator, amplificatrix. *Amplificateur.* Amplificatore.

AMPLIFICAR. v. a. *Ret.* Usar de l'amplificació. *Amplificar.* Amplificare. *Amplifier.* Amplificare.

AMPLÍSSIM, MA. adj. sup. de AMPLE. *Anchísimo.* Latissimus. *Sup. de large.* Ampissimo.

AMPLITUT. s. f. ant. AMPLARIA.

AMPLOYA. s. f. Pèx blau ó especie de sardina mòlt poc estimada cuand es fresca, pero comunamènt se sala, y á las horas se diu arengada. *Sardina.* Alex. *Sardine.* Sardella.

AMPLURA. s. f. ant. AMPLARIA.

AMPÒLLA. s. f. Pot de vidre ó de cristall, que tè lo coll llarg y estret, y lo cos ample y rodó de sòta. *Ampolla.* Ampulla. *Ampoule.* Bottiglia.

AMPÒLLA. Pot de vidre ó de cristall, ample de bax, que va estrenyendse cap á la bòca. *Redoma.* Ampulla vitrea; phiala. *Bouteille, fiole.* Fiasco, bottiglia.

AMPÒLLA. La que tè lo coll mòlt estret, y comunamènt no hi cab mès de un porró de vi. *Botella.* Laguncula vinaria. *Bouteille.* Ampolla.

NO ES BUFAR Y FER AMPÒLLAS. fr. ab que se exprèssa que alguna cosa no es mòlt fácil. *Tener uñas.* Difficile esse. *On le dit d'une affaire épineuse, difficile.* Non è parlare e far sermone.

AMPÒLLETA. s. f. dim. de AMPÒLLA. *Ampollita, ampollica, ampolluela, ampolleta, redomica, redomilla, redomita.* Parva ampulla. *Petite bouteille.* Ampolletta.

AMPÒLLETA DE AIGUA DE OLÒR. *Pomo.* Vitreum pomum. *Flacon pour les eaux de senteur.* Boccetta.

AMPÒLLETAS. Se dòna èx nom al rellotge de arena perquè està compost de dòs ampòlletas. *Ampolleta.* Horologium arenarium. *Ampoulette.* Ampolletta, oriuolo a polvere.

AMPÓSIT. s. m. EMPÓSIT.

AMPRAR. v. a. territ. ENMANLLEVAR.

AMPRIUS. s. m. pl. Terra comuna de algun poble que no està cultivada. *Baldio.* Vacans, incultus, otiosus ager. *Qui est en friche, inculte.* Landa, fratta.

AMPUTACIÓ. s. f. *Cir.* La operació de tallar y separar algun mèmbre del cos humà. *Amputacion.* Amputatio, mutilatio. *Amputation.* Troncamento, amputazione.

AMPUTAD, DA. p. p. de AMPUTAR. *Amputado.*

AMPUTAR. v. a. *Cir.* Tallar ó separar del tot algun mèmbre. *Amputar.* Amputare, mutilare. *Amputer.* Tagliare, troncare.

AMULATAD, DA. adj. que se aplica á la persòna que tè colòr semblant al dels mulatos. *Amulatado.* Fuscus, subniger. *Qui a la couleur d'un mulâtre.* Di color bruno, arsiccio.

AMULET. s. m. Remey supersticiòs pera preservar de algun mal ó perill. *Amuleto.* Amuletum. *Amulette.* Amuleto.

AMUNT. adv. ll. ab lo cual se denota la part alta ó lloc de dalt. Èx adverbi inclou la idea de movimènt, y en axó se diferencia de DEMUNT y de DALT. *Arriba.* Sursum, supra. *Dessus.* Sopra, su.

AMUNT. met. Se pren per lo lloc preeminènt en que està col-locada alguna persòna en rahó del empleo, destino ú honòrs. *Arriba.* In loco superiori, in gradu sublimiori. *En haut.* In alto.

AMUNT. met. En los escrits equival á AVANS ó ANTECEDENTMÈNT. *Arriba.* Supra. *Avant.* Prima, avanti.

AMUNT. met. En los guarismes denota excès de aquella cantitat que se anomena, v. g.: de deu en AMUNT. *Arriba.* Supra. *Au-dessus.* In su.

DE AMUNT AVALL. mod. adv. que equival á dèsdel principi fins al fi. *De arriba abajo.* À summo usque deorsum, à capite ad calcem. *De haut en bas; du commencement à la fin.* Da cima al fondo, d' alto in basso.

FÈR ANAR DE AMUNT AVALL. fr. que significa desordenar, regirar en confusió. *Revolver, desordenar.* Confundere, perturbare, miscere. *Mettre dessus dessous.* Andare, mettere sossopra.

AMURA. s. f. *Nàut.* Mida del barco en lo punt de la cuarta part de la llargaria de cuberta y de la llargaria exteriòr contand dèsde la proa. *Amura.* Dimensio quædam in navibus. *Mesure d'un vaisseau au quart de sa longueur du côté de la proue.* Mezzo, siotta.

AMURA. *Nàut.* Corda que pènja de las velas majòr y triquet, y servex per amarrarlas á la proa. *Amura.* Funis è velis pendens, et ad proram pro oportunitate ducendus. *Couet, écouet.* Contre.

AMURAD, DA. p. p. de AMURAR. *Amurado.*

AMURADA. s. f. *Nàut.* Un dels costats de la nau per la part interiòr. *Amurada.* Navis interius latus. *Côté ou flanc d'un vaisseau en-dedans.* Fianco interno delle navi.

AMURAR. v. a. *Nàut.* Tirar la amura acostand la vela al punt de proa ahònt aquella està assegurada. *Amurar.* Funem veli ad proram deducere. *Amurer.* Tirar la fune.

AMURRIADÒR. s. m. Lo lloc ahònt lo bestiar passa la mitjdiada. *Sesteadero, sestero.* Æstiva, æstivus locus. *Lieu où le bétail fait la méridienne.* Stallaggio.

AMURRIAR. v. n. Passar lo bestiar la mitjdiada dormind ó descansand. *Sestear.* Meridiari. *Faire le bétail la méridienne.* Meriggiare.

AMUSSAD, DA. p. p. de AMUSSAR y AMUSSARSE. *Embotado, enmudecido.*

AMUSSAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de amussar. *Embotamiento.* Obtusio, hebetatio. *L'action d'émousser.* Rintuzzamento.

AMUSSAMÈNT DE LAS DÈNTS. Certa sensació aspra y desagradable que fa en las dènts lo agre de las fruitas y de altras viandas de manèra que sembla que no poden tallar. *Dentera.* Stupor. *Agacement.* Allegamento de' denti.

AMUSSAR. v. a. Engruxir lo tall ó punta de las armas ó de altres instrumènts. Se usa també com recíproc. *Embotar.* Hebetare, obtundere. *Émousser.* Rintuzzare.

AMUSSAR. Causar amussamènt á las dènts. Se usa també com recíproc. *Dar den-*

tera. Hebetare dentes. *Agaçer les dents.* Allegare i denti.

AMUSSAR. met. Tráurer á algú las ganas de parlar. Se usa també com recíproc. *Enmudecer*. Ad silentium adigere. *Faire taire, rendre muet*. Far ammutolire.

AMUSSAR. met. Debilitar, fèr ménos activa y eficas alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Embotar*. Enervare, hebetare. *Énerver, affaiblir*. Enervare, ammorzare.

AN.

AN. s. m. ant. ANY.

ANA. s. f. Mida aprofimada á la mitja cana, usada en algunas provincias de Espanya. *Ana*. Ulna, quædam mensura belgica. *Aune*. Sorta di misura usata in Spagna.

ANA. Xifra que usan los mètjes en sas recèptas pera denotar que los ingredièns han de ser de pes ó parts iguals. *Ana*. Ana. *Ana*. Ana.

ANABAPTISTA. s. m. Lo herètge que creu que los infants no se han de batejar fins que tingan us de rahó, y que si se han batejad essend pètits se han de batejar altra vegada cuand sòn grans. *Anabaptista*. Anabaptista. *Anabaptiste*. Anabattista.

ÁNAC. s. m. y f. ÁNEC.

ANACARD. s. m. Arbre gros de la India, que tè la escorxa de colòr cendròs fòsc, las fullas en fòrma de tascó, grossas y sembradas de pels clars. Lo fruit, que es tòu y de figura de cor, tè dins un pinyol prenyad de una llavòr de la matèxa figura. Esta llavòr servex en la medicina. *Anacardo*. Semecarpus, anacardium. *Acajou, anacardier*. Anacardo.

ANACARDÍ, NA. adj. Lo que es compost de anacards. *Anacardino*. Anacardio confectum. *Le composé d'anacardes*. Composto d'anacardi.

ANACARDINA. s. f. *Med.* Confecció que se feya de anacards, á la cual se atribuia la virtut de restituir la memoria. *Anacardina*. Anacardii confectio. *Confection d'anacarde pour fortifier la mémoire*. Confezione d'anacardi.

ANACORETA. s. m. Lo qui viu en lloc solitari, apartad del tracte humá, y entregad del tòt á la virtut y penitencia. *Anacoreta*. Anachoreta. *Anachorète*. Anacoreta, eremita.

ANACORÉTIC, CA. adj. Lo que pertan[y] al anacoreta. *Anacorético*. Ad anacho[]retam pertinens. *Anachorétique*. Anaco[]retico, eremitico.

ANACREÓNTIC, CA. adj. que se aplic[a] á las poesías fètas á imitació de las d[e] Anacreonte. *Anacreóntico*. Anacreon[]teus. *Anacréontique*. Anacreontico.

ANACRONISME. s. m. Erròr que consistex en col-locar un fèt ans ó desprè[s] del tèmps en lo cual succeí. *Anacronismo*. Anachronismus, vitiosa tempori[s] computatio. *Anachronisme*. Anacronismo.

AÑAD, DA. p. p. de ANAR. *Ido*.

ÁNADA. s. f. ÁNEC.

ANADA. s. f. Lo acte de anar de un llo[c] á altre. *Ida*. Profectio. *Allée*. Andata

ANADA. DESCART.

ANADA. En lo jog de mesa, y en lo de vi[]llar, es la surtida de la bola del que ju[]ga á fora de la mesa. *Ida*. Globuli ex[]itus. *Saut d'une bille de billard pa[r] dessus la bande*. Salto della biglia.

AB DÒS ANADAS Y VINGUDAS. loc. fam. Breu[]mènt, promptamènt. *En dos idas y ve[]nidas*. Brevi, breviter. *Brièvemen[t] promptement*. In un tratto.

L'ANADA DEL FUM. loc. ab la cual cuand al[]gú sen va donam á entèndrer lo desit[g] de que no torne. *La ida del humo* Abeat non rediturus. *On le dit du de[]part d'une personne qu'on désire n[e] plus revoir*. Andata del fumo.

NO DÈXAR L'ANADA PER LA VINGUDA. fr. qu[e] explica la eficacia y vivesa ab que alg[ú] pretèn ó sol-licita alguna cosa. *No da[r] ó no dejar la ida por la venida*. Max[i]ma sollicitudine affici. *Précipiter un affaire, ne pas laisser le temps de l[a] mûrir*. Non lasciarla delle mani.

ANADEJAR. v. a. Caminar movènd la[s] cadèras de un costat á altre com l[os] ánecs. *Anadear*. Anatis more inceder[e]. *Caneter*. Barcollare.

ANADÍ. s. m. Lo pollet del ánec. *Anad[i]no*. Pullus anatinus, anaticula. *Caneto[n] canette, albran*. Anitrella.

ANADÒ. s. m. ant. SURTIDÒR.

ANADÒR. s. m. ant. ANDADÒR.

ANADURA. s. f. ant. ANADA, en la primè[]ra accepció.

ANAFIL. s. m. ant. Instrumènt músic d[e] bòca mòlt usad èntre los moros, sem[]blant á una trompeta recta. *Añafil*. T[u]ba punica. *Sorte de trompette droite* [...]

usage chez les maures. Tromba punica.

ANAGALLS. s. m. pl. Planta silvèstre que tè una cama de uns cuatre peus de alsada, y en èlla unas flors bermellas mòlt semblants á las de la escabiòsa. Tè mòltas virtuts, especialmènt contra la pestilencia. *Anagálide*. Anagallis. *Mouron*. Anagallide.

ANAGOGÍA. s. f. Sentit místic de la Sagrada Escriptura, de que se usa cuand se aplican degudamènt alguns tèxtos pera explicar las excel-lencias de la gloria. *Anagogia, anagoge*. Anagogia. *Sens spirituel et mystique de l'Écriture sainte*. Anagogia.

ANAGÓGIC, CA. adj. Lo que pertany á l' anagogía. *Anagógico*. Anagogicus. *Anagogique*. Anagogico, che ha anagogia.

ANAGÓGICAMÈNT. adv. mod. Ab anagogía. *Anagógicamente*. Anagogicè. *D'une manière anagogique*. Anagogicamente, con anagogia.

ANAGRAMMA. s. m. Transposició de las lletras de una paraula ó sentencia, de que resulta altra paraula ó sentencia distincta. També se anomena axí la matèxa veu ó sentencia en que se ha fèt la transposició, com Roma de amòr. *Anagrama*. Anagramma. *Anagramme*. Anagramma.

ANAGUAS. s. f. pl. ENAGUAS.

ANALISAD, DA. p. p. de ANALISAR. *Analizado*.

ANALISAR. v. a. Fèr análisis de alguna cosa. *Analizar*. Rem perpendere, singillatim considerare. *Analiser*. Far l' analisi.

ANALISIS. s. f. Resolució ó separació de las parts de un tòt fins arribar á conéxer los sèus principis ó elemènts. *Análisis*. Analysis, resolutio. *Analyse*. Analisi.

ANALISIS. *Mat*. Lo art de resóldrer los problemas per medi de l' álgebra. *Análisis*. Analytica methodus. *Analyse*. Analisi.

ANALISIS. met. Exámen per menòr que se fa de alguna obra, discurs ó escrit. *Análisis*. Litterarii operis examen, perpensatio. *Analyse*. Analisi.

ANALISTA. s. m. Lo qui escriu anals. *Analista*. Annalium scriptor. *Annaliste*. Annalista.

ANALÍTIC, CA. adj. Lo que pertany á l' análisis. *Analítico*. Analyticus. *Analytique*. Analittico.

ANALÍTICAMÈNT. adv. mod. Ab análisis ó método analític. *Analíticamente*. Analysis ope, per analysim. *Analytiquement*. Per via d' analisi, in modo analittico.

ANÁLOG, GA. adj. Lo que pertany á l'analogía. *Analógico, análogo*. Analogicus. *Analogique*. Analogico.

ANALOGÍA. s. f. La relació y proporció ó correspondencia que tènen unas cosas ab altras. *Analogía*. Analogia. *Analogie*. Analogia, proporzione, convenienza, similitudine.

ANALOGÍA. *Gram*. La segòna part de la gramática, que tracta de las parts de la oració separadas, y de las sèvas propietats, variaciòns y circunstancias. *Analogía*. Analogia. *Analogie*. Analogia.

ANALÓGIC, CA. adj. ANÁLOG.

ANALÓGICAMÈNT. adv. mod. Ab analogía. *Analógicamente, análogamente*. Per analogiam. *Analogiquement*. Per analogia.

ANALS. s. m. pl. Las historias que se escriuen referind los succèssos de cada any separadamènt. *Anales*. Annales. *Annales*. Annali.

ANAMÈNT. s. m. ant. ANADA.

ANANA. s. f. Planta anyal de dòs peus de alsada, las sèvas fullas sòn llargas y plenas de punxas, y acaban en una punta dura: las flors sòn de un colòr violad, y lo fruit, semblant á una pinya en la figura, tè mòlta mòlsa, y es grog, mòlt fragant y saboròs cuand es madur. *Anana, ananas*. Bromelia ananas. *Ananas, nanna*. Ananas.

ÁNAP. s. m. ant. Còpa gran que usaban los antigs en los bríndis. *Copa, taza*. Patera, poculum, calix. *Tasse*. Nappo.

ANAPESTO. s. m. Peu de vers compost de dòs síl-labas brèus y una llarga. *Anapesto*. Anapæstus. *Anapeste*. Anapesto.

ANAR. v. n. Caminar ó mòurerse de un lloc á altre. *Ir*. Ire. *Aller, passer*. Andare, ire. Questo verbo congiunto a diversi nomi, o talora a modi avverbiali, forma moltissime maniere di dire, e varie frasi.

ANAR. Apostar; y axí se diu: VA un duro, VAN dòs doblas de cuatre. *Ir*. Sponsionem facere; sponsione provocare, la-

cessere. *Gager, parier.* Scomettere.

ANAR. Consistir ó dependir; y axí se diu: en axó li VA la vida á fulano. *Ir.* Situm esse, consistere. *Consister, dépendre.* Andarne.

ANAR. Importar, interessar; y axí se diu: en axó no me hi VA res. *Ir.* Interesse. *Importer, intéresser.* Calere, premere.

ANAR. Distingirse, diferenciarse una persòna ó cosa de altra, y axí se diu: lo que VA de gobernad á gobernant. *Ir.* Distare. *Être distingué, différent.* Essere differenza.

ANAR. Se usa pera denotar cap ahònt se dirigex un camí; y axí se diu: est camí VA á tal part. *Ir.* Ducere. *Aller, conduire, aboutir.* Andar alla volta di, andare in là.

ANAR. Obrar, proceir. *Ir, andar.* Agere. *Agir.* Agire.

ANAR. Ser algun nom ó verb de la matèxa declinaciò ò conjugació que altre; y axí se diu: lo verb casar VA com amar. *Ir.* Verbum, nomen alterius instar flecti. *Se conjuguer, se décliner.* Congiugarsi, declinarsi.

ANAR. En lo jog de cartas entrar, ó elegir coll. *Ir.* Sortem lusoriam intentare, aggredi. *Aller.* Giuocar solo, andar solo.

ANAR. Parland del cor ó del pòls bátrer, palpitar. *Latir, pulsar.* Pulsare. *Battre.* Battere, palpitare.

ANAR. Junt ab los gerundis de altres verbs denota l' acció de èlls, y dòna á entèndrer l' actual execució de lo que dits verbs significan. *Ir, andar.* fran. *Avec un gérondif, marque l'action désignée par le verbe. Ex.* ANAR JUGAND, *jouer.* Andare.

ANAR. Junt ab alguns verbs significa lo modo de anar, com ANAR á peu, á caball, etc. *Ir.* Ire. *Aller.* Andare.

ANAR. Junt ab la preposició *á* y algun infinitiu significa disposarse pera l' acció del verb ab lo cual se junta. *Ir.* fran. *Aller.* Andare.

ANAR. Junt ab la preposició *ab* equival á tenir ó portar lo que lo nom significa; y axí se diu: ANAR *ab* tino, *ab* pòr, etc. *Ir, andar.* fran. *Agir avec.* Operare, procedere.

ANAR. Junt ab la preposició *contra* equival á perseguir, y també sentir ó pensar lo contrari de lo que significa lo nom ab lo cual se junta; y axí se diu: ANAR *contra* la corrènt, *contra* la opinió de algú. *Ir.* fran. *Aller, s'opposer.* Opporsi.

ANAR. Junt ab la preposició *fora de* significa l' acció contraria del verb ó nom ab lo cual se junta. *Ir.* fran. *Aller contre.* Giuocare a rovescio, fare, operare al contrario.

ANAR. Véndrerse á tal preu las cosas. *Valer.* Valere. *Valoir.* Valere, costare.

ANAR. Córrer per tants ó cuants anys; y axí se diu: VA per los setanta anys. *Ir.* Annos agere. *Être de tel ou tel âge.* Esser a un dì presso di tal età.

ANAR. Estar, trobarse; y axí se diu: VA tòt trist. *Andar.* Esse, vel se habere. *Être.* Stare, andare.

ANAR. FÈR DE COS.

ANAR. Parland de algunas máquinas significa lo matèx que móurerse; y axí se diu: que VA lo rellotge, lo molí, etc. *Andar.* Moveri. *Aller.* Andare: dicesi di molti stromenti che abbiano moto artificiale, come oriuoli, mulini, etc.

ANAR. Ab la partícula *á* y alguns noms, com ANAR *á* punyaladas, *á* ganivetadas, etc., significa barallarse ó pelear ab estas armas ó de est modo. *Andar.* Pugnis, cultris oppetere. *Se battre à coups de poing, à coups de couteau.* Fare a.

ANÁRSEN. v. r. Apartarse de alguna persòna ó lloc, ausèntarse. *Irse.* Abire, discedere. *S'en aller.* Andare in dileguo, andare pe' fatti suoi.

ANÁRSEN. Esquinsarse, fèrse trossos alguna roba, y també fèrse vèlla. *Irse.* Dirumpi, senescere. *Se rompre, se déchirer, s'user.* Stracciare, squarciare.

ANÁRSEN. Morirse ó estarse morind. *Irse.* Animam agere, vitam edere, exhalare. *S'en aller, être mourant.* Andare tra que' più, andare al mondo di là, essere alla candela, conteggiare colla morte.

ANÁRSEN. Exir algun líquid insensiblemènt de la eina ahònt está. També se diu de la matèxa eina que lo conté; y axí se diu: èxa bòta sen VA. *Irse.* Defluere. *S'en aller, s'écouler; fuir.* Andarsene, scemare, diminuire.

ANÁRSEN. Gastarse, consumirse. *Irse.* Evanescere. *S'exhaler.* Andare in broda.

ANÁRSEN. Fèr algú las sèvas necessitats sèns adonársen. *Irse.* Ventrem solvi. *Aller sous soi.* Cacarsi sotto.

ANAR Á LA QUE SALTA. fr. Donarse á la briboneria y á no traballar. *Andar á la que salta.* Turpi otio et segnitiæ se tra-

dere. *Se livrer à la friponnerie.* Vivere da frate gaudente.

ANAR Á LA QUE SALTA. fr. Aprofitarse un de cualsevol ocasió que se presènta pera conseguir lo que desitja. *Andar á la que salta.* Nil non tentare, dum sibi consulat. *Être à l'affut.* Tirar l'ajuolo.

ANAR Á LAS BONICOYAS. fr. que se usa cuand dòs persònas tiran la pilota de una ma á altra, jugand sèns dèxarla cáurer á terra. També se diu de altres jogs cuand no se juga interes. *Jugar á las bonicas.* Recreationis gratiâ absque mercede colludere. *Renvoyer alternativement la pelote d'une main à l'autre sans la laisser tomber.* Far saltare la palla vicendevolmente dalla man d' uno, alla mano d' un altro.

ANAR Á LAS BONICOYAS. fr. met. No empenyarse ni esforsarse en alguna cosa, sinó péndrerla sèns traball y cómodamènt. *Andar á las bonicas.* Lenitèr, parcè, levitèr rem tractare. *Faire une chose à son aise.* Andare a bell' agio.

ANAR Á MÈNOS. fr. Anar decaiend de sòn estat. *Retrasar; ir á menos.* A pristina fortuna decidere, ad ruinam vergere. *Déchoir de sa fortune.* Andar in conquasso.

ANAR Á PIÈRET. fr. fam. Caminar sèns fèr soròll. *Ir ó andar chiticallando.* Silenter, tacitè incedere. *Aller très-doucement, marcher à pas de loup.* Andare a pian passo, adagio, muoversi lentamente.

ANAR Á ROSSEGÒNS. fr. Anar arrossegandse. *Ir arrastrando.* Serpere, reptare. *Ramper.* Strisciare.

ANAR Á ROSSEGÒNS. fr. Anar alguna cosa per terra per despreci ó descuid. *Rodar.* Pessumdari. *Rouler.* Andar a bambera.

ANAR Á TOMBALLÒNS. fr. Rodolar, cáurer per algun declivi. *Rodar.* In præceps cadere. *Rouler.* Rotolare, voltolare.

ANAR Á TOMBALLÒNS. fr. Tropessar ó ensopegar ab frecuencia y violencia. *Trompicar.* Cæspitare. *Broncher souvent.* Inciampare spessissimo.

ANAR AB ALGÚ. fr. Ser de la sèva part, estar á sòn favòr. *Ir con alguno.* Alicui auxilio esse, ab aliquo esse. *Être de l'avis, prendre le parti de quelqu'un.* Convenire, esser della stessa opinione, esser concorde, concordare, star d' accordo.

ANAR BO Ó BÈ, Ó MAL. fr. Trobarse en bon ó mal estad alguna cosa. *Ir bien, ó mal.* Benè vel malè sese habere. *Aller bien ou mal.* Andar bene o male.

ANAR BÈ. fr. ANAR MILLÒR.

ANAR DALTABAX. fr. ANAR DE DALT ABAX.

ANAR DAMUNT Ó PER DAMUNT. fr. Surar; y axí se diu: que l' oli VA DAMUNT de l' aigua. *Nadar, sobrenadar.* Supernatare. *Nager, surnager.* Andar a galla.

ANAR DARRÈRA, Ó AL DARRÈRA. fr. Seguir desprès de altre en l' òrde ab que se camina. *Ir detras.* Pone sequi. *Aller derrière, après.* Andare dietro, seguitare, venir dopo.

ANAR DARRÈRA DE ALGÚ. fr. ANAR DETRAS DE ALGÚ, en l' accepció de no dexarlo, etc.

ANAR DARRÈRA DE ALGÚ. fr. Anarlo seguind ó córrerli detras. *Ir ó andar tras alguno.* Aliquem insequi. *Aller, courir après quelqu'un.* Andare dietro passo passo.

ANAR DARRÈRA DE ALGÚ. fr. Buscarlo ab diligencia pera péndrerlo ó per altre fi. *Andar ó ir tras alguno.* Insequi, persequi. *Aller, courir après quelqu'un.* Andare in traccia, andare alla seconda.

ANAR DARRÈRA DE ALGUNA COSA. fr. Fèr medis eficassos per lograrla. *Andar ó ir tras alguna cosa.* Sollicitare, quærere. *Courir après quelque chose, travailler à l'obtenir.* Correr dietro a qualche cosa.

ANAR DARRÈRA DE ALGUNA PERSÒNA. fr. Volerla en extrèm. *Ir tras alguna persona.* Ardentiùs diligere. *Aimer passionément quelqu'un.* Amare svisceratamente, pisciar maceroni d' uno.

ANAR DAVANT. fr. Preceir. *Ir delante.* Præcedere, anteire. *Devancer, aller devant.* Andare innanzi.

ANAR DE ASSÍ Y DE ALLÍ. fr. fam. Anar de una part á altra, no establirse en lloc. *Andar de acá para allá, ó de acá para acullá.* Nullibi sedem figere, vagari, non proprias habere sedes. *Çà et là, de-çà de-là.* Andar vagando in qua e in là, andar di qua e di là.

ANAR DE BO. fr. Anar de veras. *Ir de veras.* Seriò agi, loqui. *Agir, parler sérieusement.* Fare daddovero.

ANAR DE DALT ABAX. fr. Cáurer de dalt abax. *Dar abajo.* Præcipitem ferri. *Tomber d'en haut.* Cader da cima in fondo.

ANAR DE LA CECA Á LA MECA. fr. fam. Anar

divagand ociòsa é inútilmènt de una part á altra. *Andar de ceca en meca; andar de zoca en colodra.* Huc illuc vagam vitam agere. *Errer çà et là.* Andare a zonzo.

ANAR DE MAL Á PITJÒR. fr. fam. ab que se denota que alguna cosa se va deteriorand ó pitjorand. *Ir de rocin á ruin, de mal en peor.* Ab equis ad asinos, de calcariâ in carbonariam. *Aller de mal en pis.* Andare di male in peggio.

ANAR DEPRÈSSA. fr. Fèr las cosas ab prèssa. *Andar de prisa, ó priesa.* Festinanter agere. *Se presser, agir à la hâte.* Spicciarsi.

ANAR DEPRÈSSA. fr. Portar prèssa, no poderse detenir per haber de acudir á altra cosa. *Estar de prisa, ó priesa.* Festinanter progredi. *Être pressé.* Andare a spron battuti, andare in fretta.

ANAR DETRAS. fr. ANAR DARRÈRA.

ANAR DETRAS DE ALGÚ. fr. ANAR DARRÈRA DE ALGÚ, en l' accepció de anarlo seguind, etc.

ANAR DETRAS DE ALGÚ. fr. No dèxarlo, seguirlo en tòts llocs. *Ir al rabo.* Instanter insequi. *Suivre quelqu'un partout, être sans cesse sur ses talons.* Andare dietro, seguitare.

ANAR DETRAS DE ALGÚ. fr. ANAR DARRÈRA DE ALGÚ, en l' accepció de buscarlo, etc.

ANAR DETRAS DE ALGUNA COSA. fr. ANAR DARRÈRA DE ALGUNA COSA.

ANAR DETRAS DE ALGUNA PERSÒNA. fr. ANAR DARRÈRA DE ALGUNA PERSÒNA.

ANAR ENDARRÈRA. fr. ENDARRERIRSE.

ANAR ENDAVANT. fr. Avansar, fèr algun nou progrès. *Adelantar.* Progredi. *Avancer, devancer, faire des progrès.* Progredire.

ANAR ENDAVANT. fr. No detenirse, proseguir en lo que se está fènd ó tractand. *Ir adelante.* Haud cessare. *Aller en avant, poursuivre une entreprise.* Continuare, seguitar a fare.

ANAR MILLÒR. fr. Anar recobrand la salud. *Mejorar.* Meliùs se habere. *Se rétablir.* Guarire, ricoverar la sanità.

ANAR PER ALGUNA COSA. fr. Fèr diligencias pera conseguirla. *Andar por una cosa.* Ambire. *Faire ses diligences pour obtenir quelque chose.* Andare pe' fatti suoi, correr dietro ad una cosa.

ANAR PER BÈ. fr. ANAR MILLÒR.

ANAR PER MILLÒR. fr. ANAR MILLÒR.

ANAR PER SÒBRE. fr. ANAR DAMUNT.

ANÈM, VAJA.

Á POC Á POC ANIRÈM LLUNY. ref. que ensenya lo mòlt que se adelanta perseverand en lo traball. *Poco á poco hila la vieja el copo.* Festina lentè. *Petit à petit l'oiseau fait son nid.* Pian piano si va ben ratto.

AHÒNT VAJES DELS TÈUS HI HAJA. ref. que ensenya lo mòlt útil que es trobar parènts ó coneguds en pais estrany per rahó de l' assistencia que se pod prométrer de èlls. *Donde vayas de los tuyos hayas.* Quocumque advenias noti vel sanguine juncti
Sint aliqui, possint hic ut adesse tibi.
En de pays lointains, on a besoin des siens. Se di patria sei assente, cura aver di tua gente.

ALLÁ VA QUE TRONA. loc. fam. ab que se exprèssa que algú fa ó empren alguna cosa sèns considerar los resultats. *Allá va con mil pares de pipas.* Quisquis sit eventus, quidquid tandem accidat, eat. *Il marche en aveugle, à tâtons.* A occhio e croce.

AXÓ VA MAL. loc. fam. ab que se dòna á enténdrer que algun negoci no camina favorablemènt. *Á mal viento va la parva.* Malè agitur. *L'affaire n'est pas en bon train.* Non andar in regola.

FÈR VAHI TÒT, Ó UN VAHI TÒT. fr. Envidar en lo jog tòt lo dinèr que un tè en la taula. *Echar el resto, envidar el resto.* Omnem pecuniam sorti lusoriæ committere. *Jouer de son reste.* Far del resto.

FÈR UN VAHI TÒT. fr. met. y fam. Fèr tòts los esforsos possibles pera lograr alguna cosa. *Echar el resto, envidar el resto.* Totis viribus niti. *Jouer de son reste, faire les derniers efforts.* Fare uno sforzo, arrischiar il tutto.

JERUSALEM, JERUSALEM, COM MÈS ANAM MANCO Ó MÈNOS VALEM. loc. fam. ab que se exprèssa que una cosa lluny de millorarse se pitjòra cada dia. *Mientras mas vieja mas pelleja: Martin, Martin, cada dia mas ruin.* Quotidiè in pejus ruimus. *De mal en pis, chaque jour de pis en pis.* Andar ognora di male in peggio.

MAL ME ANIRIA, Ó MAL ME HAURIA DE ANAR. expr. ab que se manifèsta la confiansa que se tè en la propia industria ó valimènt pera conseguir alguna cosa. *Mal me andarán las manos, ó mal me han de andar las manos.* Malè res cesserit

minus processerit. *C'est mon affaire, pour peu que je puisse.* Sarà mia cura.

MÒLT BÈ VA. loc. irón. ab que se exprèssa que una cosa no va com deu. *Bueno va el deo: buena va la danza.* Bellè, optimè agitur. *On le dit ironiquement d'une chose mal concertée.* Va benone.

NO ANAR GAYRE. fr. ant. No tardar mòlt á succeir alguna cosa. *No tardar mucho; no pasar mucho tiempo.* Non multò post. *Ne tarder pas beaucoup.* Non indugiar guari.

NO VAJE TAN DEPRÈSSA. expr. fam. ab que se advertex á algú que se detinga, ó s'espere. *Tenga, ó sufra Vm. el resuello.* Siste, exspecta. *Attendez un moment: un peu de patience.* Abbiate più flemma.

PER AHÒNT ANIRÁS, FARÁS LO QUE VEURÁS. ref. que advertex que deu cada hu acomodarse als usos y estils del pais ahònt se troba. *Por donde fueres, ó donde fueres, haz como vieres.* Dum fueris Romæ, romano vivito more. *Accomodez-vous aux mœurs du peuple dont vous vivrez: dans Rome soyez romain.* In chiesa co' santi, e alla osteria co' ghiottoni. Paesi che vai, usi che trovi.

PER MALAMÈNT QUE VAJE. loc. fam. Per mal que vajen las cosas, per desgraciadamènt que succeescan. *Á turbio correr, ó cuando todo turbio corra.* Ut ut male res cedant. *Au pis aller.* Al peggio andare.

QUI MAL VA, MAL ACABA. ref. ab que se denota que la persòna que viu desordenadamènt tè per lo comú un fi desastrad. *Quien mal anda, mal acaba.* Sicut vita finis. *Telle vie telle fin.* Tal si muore qual si visse.

QUI VA ALLÁ? expr. que se usa regularmènt á la nit cuand se descubrex algun bulto ó se sènt algun soròll, y no se veu qui lo causa. *Quien va? quien va allá?* Quis es tu? quis adest? *Qui est là? qui va là?* Chi è? chi va là?

SEGÓNS COM ANIRÁ. expr. fam. ab que se dona á enténdrer que una cosa se fará ó no segòns las circunstancias. *Conforme cayeren las pesas: conforme diere el dado.* Prout res, vel sors tulerit. *Selon que le dé tournera.* Giusta il voltar della luna.

SÈNS Á COM VA NI Á COM COSTA. expr. fam. Sèns preparació, sèns avis, de un modo irregular. *Á secas y sin llover.* Hospite insalutato. *Sans consulter, sans avis, contre les règles.* Correndo a furia.

SÈNS Á COM VA NI Á COM COSTA. expr. fam. Sèns motiu, sèns causa ni rahó. *Sin qué ni para qué: sin qué ni por qué.* Sine causa, absque nulla causa. *Sans raison, sans motif.* Senza motivo.

SÈNS ANARLI NI VENIRLI. expr. que se usa pera donar á enténdrer que á algú no le importa res alló de que se tracta. *Sin irle ni venirle.* Quin sua referat. *Sans que cela lui importe.* Senza che gli prema.

VAJA. interj. que servex pera expressar algun enfado, y també per aprobar alguna cosa, y pera excitar ó contenir; y axí se diu: VAJA estigue quiet; VAJA, VAJA, cuitem, etc. *Vaya, vamos.* Eja, age, age dum. *Allons, soit, fort bien.* Sia, così sia.

VAJE UNA COSA PER ALTRA. loc. fam. que se usa cuand lo defècte ó imperfecció de una cosa se compensa ab la bondat ó perfecció de altra. *Váyase mocha por cornuda.* Hoc unum alio compensetur vel reprendatur. *Les défauts d'une chose son compensés par la bonté d'une autre.* Vada una cosa per l'altra.

VATI AB QUI VATJ. loc. fam. ab que un se jacta de ser del partit ó dictámen de alguna persòna de valimènt. *Con quien vengo, vengo.* Auctoritate pollentis partes sequor. *Je suis de l'avis du plus sage.* M'appiglio al parer di chi vo'.

VAYA. VAJA.

VÈS DE AQUÍ. loc. Futg de aquí, apártat de aquí. *Ábate, quitate allá, apártate de ahí.* Apage te. *Gare.* Va a farti benedire.

VÈS, VÈSTEN ENHORAMALA. expr. de enfado y despreci. *Anda; anda noramala.* Abi in malam crucem. *Va: va-t'en à la maleheure.* Va nella malora.

ANARQUÍA. s. f. Lo estad que no tè cap que lo goberne. *Anarquia.* Anarchia. *Anarchie.* Anarchia.

ANÁRQUIC, CA. adj. Lo que pertany á l'anarquía. *Anárquico.* Anarchicus. *Anarchique.* Anarchico.

ANASARCA. s. f. *Med.* Especie de hidropesía. *Anasarca.* Hidrops. *Anasarque.* Anassarca.

ANATEMA. s. m. EXCOMUNIÓ.

ANATEMATISAD, DA. p. p. de ANATEMATISAR.

ANATEMATISAR. v. a. ESCOMUNICAR.

ANATEMATISME. s. m. ESCOMUNIÓ.

ANATISTA. s. m. L'oficial que en la curia romana tè á sòn cárreg los llibres y despatx de las mitjas annatas. *Anatista.* Tabellio proventuum dimidii anni rationes et acta referens. *Employé de la daterie chargé du registre des annates.* Annatista.

ANATOMÍA. s. f. Dissecció ó separació artificiòsa de las parts del cos humá á fi de que se conega l'ofici de cada una, y se curen ab acert las malaltías. *Anatomía.* Anatomia. *Anatomie.* Anatomia, notomia.

ANATOMÍA. La ciencia que tracta del conexemènt de las parts sólidas del cos humá y del animal pera saber sa figura, situació, enllas, oficis, etc. *Anatomía.* Ars secandi, anatomia. *Anatomie.* Anatomia.

ANATOMÍA. *Pint.* La organisació, tamany, fòrma y situació de tòts los mèmbres que componen lo cos humá, y lo de cualsevol altre animal. *Anatomía.* Corporis humani structura, compago. *Toute l'organisation d'un corps animal.* Anatomia.

FÈR ANATOMÍA. fr. met. Examinar per parts alguna cosa. *Hacer anatomía.* Accuratè scrutari, excutere. *Faire l'anatomie.* Notomizzare, far notomia di qualche cosa.

FÈR ANATOMÍA. fr. met. Tròssejar, esmenussar. *Hacer añicos.* In frustula redigere. *Bresiller, mettre en pièces.* Sbrizzare, sminuzzolare.

ANATÓMIC, CA. adj. Lo que pertany á l'anatomía. *Anatómico.* Anatomicus. *Anatomique.* Anatomico.

ANATÓMIC. Lo professòr de anatomía. *Anatómico.* Anatomiæ magister, præceptor. *Anatomiste; professeur d'anatomie.* Anatomico.

ANATÓMICAMÈNT. adv. mod. Segòns reglas de anatomía. *Anatómicamente.* Secundum anatomiæ præcepta. *Anatomiquement.* Anatomicamente.

ANATOMISAR. v. a. Fèr anatomía de algun cos. *Anatomizar.* Anatomiam exercere. *Anatomiser.* Notomizzare.

ANATOMISAR. FÈR ANATOMÍA.

ANATOMISTA. s. m. ANATÓMIC, en la segòna accepció.

ANAURISME. s. m. *Cir.* Tumòr que se fòrma per relaxació ó ruptura de alguna arteria. *Aneurisma, neurisma.* Tumor ex debilitate, vel sectione arteriæ succrescens. *Anévrisme.* Aneurisma.

ANC. adv. t. ant. MAY.

ANC. adv. mod. ant. ENCARA, ENCARA MÈS, TAMBÈ.

ANCA. s. f. Tros carnòs y rodó de la part de darrèra del home mès amunt de la cuxa. *Nalga.* Clunis, nates. *Fesse.* Natica, chiappa.

ANCA. La part de darrèra de las bestias. *Anca.* Clunis, coxendix. *Croupe.* Groppa.

ANCAS. pl. ant. Pica de la font. *Taza.* Crater. *Bassin de fontaine.* Vasca.

POSARSE DE ANCAS Á LA PARED. fr. met. y fam. Mantenirse ab tenacitat en la sèva opinió. *Poner pies en pared.* Suæ sententiæ tenaciter adhærere. *Être tenace.* Incocciarsi.

ANCALSAR. v. a. ACONSEGUIR.

ANCIÁ, NA. adj. Lo qui tè mòlts anys. *Anciano.* Senex, vetustus. *Agé.* Vecchio, veglio, attempato.

ANCIANAMÈNT. adv. t. ant. ANTIGUAMÈNT.

ANCIANÍA. s. f. ant. ANCIANITAT.

ANCIANITAT. s. f. Edat avansada, ó vèllesa. *Ancianidad.* Senectus, senium senilis ætas. *Longévité.* Vecchiezza.

ANCOR. adv. mod. ant. ENCARA.

ÁNCORA. s. f. Instrumènt de ferro, con un am de dòs llenguas, que lligad a capdevall de un cap ò gúmera, y tirat al mar servex per aferrar las embarcaciòns y assegurarlas del cop dels vènts *Ancla, áncora.* Anchora. *Ancre.* Ancora, ferro.

ÁNCORA DE LA ESPERANSA. La mès grossa que servex en un gran pèrill de mar. Se anomena axí perqué es de majòr seguretat y lo sol recurs y sola esperansa que quèda. *Áncora de la esperanza.* Anchora magna. *Ancre d'espérance: maîtresse ancre.* Ancora della speranza.

ESTAR Á L'ÁNCORA. fr. *Náut.* Estar la embarcació aferrada y assegurada ab las áncoras. *Estar sobre las áncoras, ó anclas.* Navim jactis anchoris sistere. *Être à l'ancre.* Stare in ancore.

LLEVAR ÁNCORAS. fr. *Náut.* Tráurerlas del fòns á fi de que no detingan la embarcació. *Levar anclas.* Anchoras tollere. *Lever les ancres.* Sarpare, levar l'ancora.

TIRAR ÁNCORAS. fr. *Náut.* Donar fòns. *Echar anclas ó áncora.* Anchoras jacere. *Do*

ner fond, jeter l'ancre, mouiller. Ancorarsi, dar fondo.

ANCORATGE. s. m. *Náut*. Lo acte de tirar áncoras al mar. *Anclaje, ancoraje*. Anchoræ jactus. *Ancrage*. Ancoramento.

ANCORATGE. Lo lloc á propósit pera tirar áncoras. *Anclaje, ancoraje*. Locus jaciendis anchoris opportunus. *Mouillage, ancrage*. Piaggia: luogo dove si possa ancorare.

ANCORATGE. Lo dret que se exigex en los ports de mar per permétrer que las embarcaciòns hi dònen fòns. *Anclaje, ancoraje*. Vectigal anchorarium. *Droit d'ancrage*. Ancoraggio.

ANCUSA. s. f. Planta medicinal que tè las fullas llargas y armadas de punxas. Fa unas flors blavas en figura de embut y succesivamènt cuatre llavòrs un xic llargas y ròmas en cada flor. En las apotecarías ne diuen *buglosa*. També se diu LLÈNGUA BOVINA. *Lengua de buey, ancusa*. Buglossum, buglossa, bulglotis. *Anchuse, orcanette*. Ancusa.

ANDADÒR. s. m. Lo ministre inferiòr de las confrarías que passa los avisos als confrares. *Muñidor, mullidor, llamador*. Monitor, invitator, vocator. *Bedeau de confrérie*. Avvisatore.

ANDALUS, SA. adj. Lo natural de Andalusía, ó lo que pertany als règnes que ètla compren. *Andaluz*. Bæticus. *Andalous*. Andaluzzo.

ANDALUSADA. s. f. FANFARRÒNADA.

ANDANA. s. f. La renglèra de algunas cosas posadas en fila; y axí se diu que en lo port hi ha deu AÑDANAS de barcos. *Andana*. Series, ordo. *File, rang*. Fila, serie.

ANDANADA. s. f. Descárrega cerrada de una andana ó batería que hi ha en un costat de la embarcació. *Andanada*. Formentorum bellicorum in navi simul erumpentium explosio. *Volée*. Scarico di più cannonate insieme.

ANDANADA. met. Repreensió, reconvenció aspra y severa. *Andanada*. Aspera et dura animadversio. *Réprimande sévère*. Rabbuffo, bravata.

ANDANTE. s. m. *Mús*. Un dels movimènts fundamentals de la música que equival á CALCIÒS. També se aplica á la matèxa composició; y axí se diu que cantan ó tocan un ANDANTE. *Andante*. Modus temperatus et jucundus. *Andante*. Andante.

ANDAR. v. n. ant. ANAR.

ANDERRIS. s. m. ant. CLAMÁSTECS.

ANDES. s. f. pl. ant. LLITÈRA.

ANDES. ant. LLIT DE MORTS.

ANDIRA. s. f. Arbre de cuaranta á cincuanta peus de altura, que tè las fullas semblants á la noguèra. Sas flors sòn xicas y posadas en fòrma de rahims, y sòn fruit es ovalad, de dòs pulgadas de llarg, ab una juntura llarga que fa rebaba. Tè adins una ametlla dura y rojenca, plena de una pasta de un gust mòlt desagradable èntre amarg y agre. *Pangelin, angelin*. Andira racemosa. *Angelin*. Quattro foglie.

ANDRESSAMÈNT. s. m. ant. ADRESSAMÈNT.

ANDRESSAR. v. a. ant. ADRESSAR.

ANDRIANA. s. f. Especie de bata que usaban abans las donas: era mòlt ampla y no ajustaba al cos. *Andriana*. Cyclas mulieribus olim usitata. *Andrienne*. Andrienne.

ANDRÓGINO. s. m. HERMAFRODITA.

ANDRÓMINA. s. f. Embustería, enrèdo ab lo cual se procura enganyar. Se usa mès comunamènt en plural. *Andrómina*. Fraus, fallacia. *Mensonge, conte, fable*. Conto, favola.

ANDRÓMINAS. pl. Bagatèl-las, trastos pètits de mòlta varietat y poca importancia; y axí se diu trau de aquí tòtas aquestas ANDRÓMINAS. *Chismes*. Scruta, utensilia detrita. *Brimborions, colifichets, babioles*. Frascherie, cianfrausaglie.

ANDRÒNA. s. f. Espay com á carreró ó cel obert que se dèxa èntre pared y pared á fi de péndrer llum. *Callejon*. Andron. *Allée, ruelle*. Atiassuolo.

ANDULLO. s. m. La fulla llarga de tabaco caragolada. *Andullo*. Tabaci folia replicata. *Tabac en rouleau, carotte de tabac*. Rotolo.

ANDURAIR. v. n. ant. ENDURIRSE.

ANDURRIALS. s. m. pl. Llocs extraviads ó fora de camí. *Andurriales*. Loca invia. *Lieux écartés et sans chemins*. Cammini alpestri.

ÁNEC. s. m. Aucèll de aigua de un peu de alsada, que tè las camas rojas y mòlt curtas, los dits juntads ab una mèmbrana, lo bèc rodó de la punta, y lo cos clapad de blanc, negre y blau, ab visos que reflectexen la llum. *Ánade*. Anas. *Canard, cane*. Anitra.

ÁNEC BOSCÁ. Lo qui no es doméstic ó caso-

lá. *Lavanco.* Anas fluviatilis. *Canard sauvage.* Anatra salvatica.

ANÉCDOTA. s. f. Noticia, novedat, ocurrencia ignorada avans. Propiamènt significa lo que encara no se ha divulgad. *Anécdota.* Novum, novitèr notum, scitu recens. *Anecdote.* Aneddoto.

ANEGAR. v. a. ant. OFEGAR, INUNDAR, ABSORBIR.

ANÈLL. s. m. Pèssa pètita de mètall ó de altra materia en fòrma de círcul, que comunamènt se porta per adòrno en los dits. *Anillo.* Annulus. *Anneau.* Anello.

ANÈLL DE L'ARADA. Círcul de ferro ó de fusta per dins del cual passa lo timó de l' arada. *Barzon.* Annulus ferreus aut ligneus aratri timonem astringens. *Anneau qui joint le timon de la charrue au paumillon.* Anello che unisce il timone dell' aratro col ferro.

ANÈLL DEL PESCADÒR. Lo que usan los papas per sèllar los brèus. *Anillo del pescador.* Annulus piscatoris. *Anneau du pêcheur.* Anello del pescatore.

ANÈLL DE SAGÈLL. Lo que se usaba pera sèllar. *Anillo de sello.* Annulus sigillarius vel signatorius. *Sceau antique.* L' anello ch' usa il Papa per mettere il sugello ai' brevi.

VENIR COM LO ANÈLL AL DIT. fr. fam. que significa que una cosa se ha dit ó fèt ab oportunitat. *Venir como anillo al dedo; venir como nacido; venir como pedrada en ojo de boticario.* Opportunè factum vel dictum. *Fait ou dit à propos.* Stare como il cacio sui macheroni.

ANÈLLA. s. f. Pèssa de ferro ó brònse de figura circular mès ó ménos regular, que sol posarse en las portas pera trucar ab èlla. *Aldaba.* Uncinus, marculus ferreus quo pulsantur fores. *Marteau de porte, heurtoir.* Campanella.

ANÈLLA. *Zool.* En los insectes y altres animals cada una de las faxas circulars en que tènen dividid lo cos. *Anillo.* Segmentum, annulus. *Anneau.* Anello.

ANÈLLA. Cada una de las nansas de ferro semblants á las anèllas de las portas, que tèuen los bauls y cofres á cada cap pera poderlos agafar y móurer de un lloc á altre. *Aldabon.* Ferreus annulus grandior. *Crochet, main.* Anello.

ANÈLLA. Ferro del cap de las bigas. *Anillo.* Fibula, clavus lignorum. *Anneau.* Anello.

ANÈLLA. Cada punt de las cotas que usab antiguamènt los guerrèrs, ditas cot de malla. *Eslabon.* Annulus loricæ. *A neau de la cotte de maille.* Maglia.

ANÈLLA. Cada malla de las cadenas y coll rets. *Eslabon, torce.* Annulus cate vel torquis. *Chaînon.* Anello di caten

ANÈLLA. Cada una de las que se pos dalt de las cortinas pera que pug córrer per la barreta. *Sortija.* Annul *Anneau de rideau.* Campanella.

ANÈLLAS. s. m. aum. de ANÈLL. *Anil grande, sortijon.* Annulus grandio *Augmentatif d'anneau.* Anellone.

ANÈLLASSA. s. f. aum. de ANÈLLA. *An llo grande, eslabon grande, sortijo* Annulus grandior. *Augm. d'annea* Magliotta, anellone.

ANÈLLET. s. m. dim. de ANÈLL. *Anill to, anillico, anillejo, anillete.* Anne lus, anellus. *Dim. d'anneau.* Anellin

ANÈLLETA. s. f. dim. de ANÈLLA. *Ald billa; anillito, anillejo; sortijita, s tijuela.* Parvus uncinus; annellus. *Di de heurtoir, et d'anneau.* Campanelli anelletto, maglietta.

ANÈLLETA. La de or ó plata que pènja un forad xic en la part de bax de l' rella. Servex per adòrno de las dona y de alguns homes especialmènt d negres y esclaus. Lo us comú es port ne dòs, y per axó sol usarse en plur *Zarcillo, arillo.* Inauris, annellus au cularis. *Jonc, oreillette, bague d'oreil boucle d'oreille.* Orecchino.

ANÈLLOT. s. m. Anèll dolènt. *Anillo n lo ó ruin.* Annulus malus. *Anneau mauvaise qualité.* Anellaccio.

ANÈLLOTA. s. f. Anèlla dolènta. *Anil eslabon, torce malo, ó sortija ma* Annulus malus. *Anneau, chaînon mauvaise qualité.* Anellaccio, magli cia.

ANEMÓMETRO. s. m. *Fisic.* Instrum que servex per amidar lo vènt. *A mómetro.* Anemometrum. *Anémomè* Anemometro.

ANÈMORA. s. f. NÈMORA.

ANET. s. m. ant. ÀNEC.

ANET. Hèrba medicinal mòlt semblant fonòll, y que fa venir son. Fa la en fòrma de girasol, y las llavòrs dòs en dòs, ovaladas, planas, estria y ribetejadas. *Eneldo.* Anethum. *A* Aneto.

ANFFALONIR. v. n. ant. ENFADARSE.

ANFISCIS. s. m. pl. Los habitants de la zona tórrida, la sombra dels cuals mira ja á septentrió, ja á mitjdía. *Anfiscios.* Amphiscii. *Amphisciens.* Anfiscj.

ANFLAQUAIR. v. a. ant. AFLAQUIR.

ANGANILLAS. s. f. pl. Especie de cadira, fèta de corretjas y brassos de fusta llargs, que servex pera que las donas pugan anar segudas en las caballerías ab alguna comoditat. Se col-loca y lliga damunt del bast ó albarda. *Jamuga ó jamugas.* Ephippium muliebre. *Sorte de selle de cheval pour femme.* Sorte di sedia sulla quale vanno a cavallo le donne.

ÀNGEL. s. m. Esperit celestial que Dèu criá per sòn ministeri. Se diu generalment de cualsevol esperit celestial. *Ángel.* Angelus. *Ange.* Angiolo.

ÁNGEL. Cualsevol dels esperits celestials que pertanyen al últim dels nou cors. *Ángel.* Angelus. *Ange.* Angelo.

ÁNGEL. Pèx, especie de escat, que crèx fins á la llargaria de sis peus. Es xato, y tè algunas espinas en lo cap y vèntre, y las aletas del pit, que sòn mòlt amplas, axí com la del vèntre que está partida en dòs, semblan unas alas. *Angelote.* Squalus squatina. *Ange, squale.* Angelino.

ÁNGEL BO Ó DE LLUM. Lo qui no prevaricá. *Ángel bueno ó de luz.* Bonus angelus. *Bon ange, ange de lumière.* Angelo buono.

ÁNGEL CUSTODI Ó DE LA GUARDA. Lo qui está senyalad á cada persòna per sa guarda ó custodia. *Ángel custodio ó de la guarda.* Angelus custos. *Ange gardien.* Angelo custode.

ÁNGEL DE LA GUARDA. met. Lo valedòr ó protectòr de algú en sas pretensiòns. *Ángel de guarda.* Patronus. *Ange gardien, protecteur.* Custode, protettore.

ÁNGEL MAL Ó DE TENÈBRAS. Diable, dimoni. *Ángel malo ó de tinieblas.* Diabolus, dæmon. *Mauvais ange, ange de ténèbres.* Angelo cattivo.

CANTAR COM UN ÁNGEL. fr. fam. ab la cual se exprèssa la dulsura y destresa ab que algú canta. *Cantar como un ángel.* Dulciter canere. *Chanter comme un ange.* Cantare come un angelo.

ES UN ÁNGEL. expr. fam. ab que se pondèra la hermosura ó bon genial de algú. *Es un ángel, ó como un ángel.* Non homo, non angelus illo pulchrior, mitior. *C'est un ange.* È un' angelo.

ES UN ÁNGEL. expr. fam. ab que se pondèra la innocencia ó puresa de alguna persòna. *Es un ángel.* Mirâ innocentiâ, puritate pollet. *C'est un ange.* Egli è un angelo.

FÈR LO ÁNGEL. fr. ant. que en lo jog de mesa significaba lo ventatje de pujar damunt de la mesa pera jugar las bolas cuand no se hi arribaba dèsde fora. *Dar, tomar ó llevar ángel.* Optio data adversariis, qui globulis eburneis ad tabulam rotandis ludunt, ut è terra sublevati innitantur tabulæ. *Jouir de certain avantage au jeu de billard.* Far l' angelo.

ANGELET. s. m. dim. de ÁNGEL. Se aplica als infants per la innocencia. *Angelito, angelico.* Puellus innocens. *Petit ange.* Angelino, angeletto.

ANGÉLIC, CA. adj. ANGELICAL.

ANGÉLICA. s. f. Planta perpetua, de peu y mitj de alt, poblada de ramas, ab las fullas compostas de altras ovaladas de la bora, y las flors pètitas que naxen en fòrma de parasol. *Angélica, yerba de los lazarosos.* Angelica silvestris. *Angélique; podagraire.* Angelica.

ANGÉLICA. Una llissó que cantan lo dissapte sant en la benedicció del ciri. Se diu axí perque comensa ab las paraulas EXULTET JAM ANGELICA TURBA COELORUM. *Angélica.* Lectio in benedictione cerei cantari solita. *Angélique.* Angelica.

ANGÉLICA. *Med.* Beguda purgant composta de manna y altras cosas. *Angélica.* Angelica potio, vel aqua. *Eau angélique.* Acqua d' angeli.

ANGELICAL. adj. Lo que pertany ó se sembla als ángels. *Angelical, angélico.* Angelicus. *Angélique.* Angelico.

ANGELICALMÈNT. adv. mod. Ab candòr ó innocencia. *Angelicalmente.* Candidè, purè. *Angéliquement.* Angelicamente.

ANGINA. s. f. Inflamació de la gorja. *Angina, engina.* Angina, faucium inflammatio. *Angine.* Angina, scheranzia.

ANGIR. v. a. ant. Rodejar ó circuir algun terreno ab vall, tapia, tanca ó pared, de manèra que quede clos, resguardad y separad de altres. *Cercar.* Sepire, vallare. *Ceindre, entourer, clore.* Cingere, circondare, cerchiare, assiepare.

ANGLANTINA. s. f. ENGLANTINA.

ANGLE. s. m. ant. ÁNGUL.

ANGLES, A. adj. ant. INGLÉS.

ANGLOAMERICÀ, NA. adj. Lo natural dels Estads-unids de l'América septentrional, y lo pertanyent á èlls. *Angloamericano.* Angloamericanus. *Anglo-Américain.* Angloamericano.

ANGLOTAYR. v. a. ant. ENGLUTIR.

ANGOISSAR. v. a. ant. ACONGOXAR.

ANGOISSA, ANGOIXA. s. f. ant. CONGÒXA, ANGUNIA.

ANGOISSOS, ANGOIXOS. adj. ant. CONGOIÒS, ANGUNIÒS.

ANGONAL. s. f. La part del cos en la cual se juntan las cuxas ab lo vèntre. *Ingle.* Inguen. *Aine.* Anguinaja.

ANGUILA. s. f. Pèx un xic semblant á la sèrp, que á vegadas crèx fins á mitja cana de llarg, tè lo cos cilíndric, y en la cua ó part inferiòr aplanada, está tòt cubert de una substancia viscòsa que lo fa mòlt relliscòs. *Anguila.* Anguilla. *Anguille.* Anguilla.

ANGUILA. Pal ó biga que tè una osca al mitj, y se unta ab seu pera que encaxada allí la quilla de una embarcació, llisque y còrra al botarla á l' aigua. *Anguila.* Tignum canali instructum, per quod recenter fabricata navigia in mare delabuntur. *Anguille.* Curvo.

ANGUILA. *Naut.* Cada un dels dòs pals llargs col-locads en pendènt á la bora del mar, pera que per èlls llisque y èntre en l'aigua la embarcació que se avara. *Anguila.* Geminæ trabes declives ad ripam, quâ constructæ naves in aquam deducuntur. *Anguilles, coittes.* Anguilla.

ÁNGUL. s. m. *Mat.* La inclinació de dòs líneas que se juntan en un punt. *Ángulo.* Angulus. *Angle.* Angolo.

ÁNGUL AGUD. Lo menòr ó mès clos que lo recte. *Ángulo agudo.* Angulus acutus. *Angle aigu.* Angol acuto.

ÁNGUL CURVILÍNEO. Lo qui se fòrma de dòs líneas curvas. *Ángulo curvilíneo.* Angulus curvatus, curvus. *Angle curviligne.* Angolo curvilineo.

ÁNGUL ENTRANT. *Fort.* Lo qui tè la punta cap á la plassa. *Ángulo entrante, ángulo muerto.* Angulus recedens. *Angle rentrant.* Angol entrante.

ÁNGUL MIXTO. Lo qui se fòrma de una línea recta y una curva. *Ángulo mixto, mixtilíneo.* Angulus mixtus, rectâ et curvâ lineâ constans. *Angle mixtiligne.* Angolo mistilineo.

ÁNGUL OBTUS. Lo mès obert que lo recte. *Ángulo obtuso.* Angulus obtusus. *Angle obtus.* Angol ottuso.

ÁNGUL PLA. La concurrencia de dòs plans en una línea. *Ángulo plano.* Angulus planus. *Angle plain.* Angolo piano.

ÁNGUL RECTE. Aquell en lo cual las líneas cauen perpendicularmènt una sòbre altra. *Ángulo recto.* Angulus rectus. *Angle droit.* Angolo retto.

ÁNGUL RECTILÍNEO. Lo formad per dòs líneas rectas. *Ángulo rectilíneo.* Angulus rectis lineis. *Angle rectiligne.* Angolo rettilineo.

ÁNGUL SÓLIDO. Lo qui se fòrma de mès de dòs ánguls plans que no estan en una matèxa superficie plana. *Ángulo sólido.* Angulus solidus. *Angle solide.* Angol solido.

ÁNGUL DEL ULL. *Anat.* Lo racó ahònt se juntan las dòs pestanyas. *Ángulo del ojo.* Angulus oculi, locus ubi junguntur palpebræ et angulum efformant. *Coin de l'œil.* Coda dell' occhio.

ANGULAR. adj. Lo que pertany al ángul, ó tè la figura de èll. *Angular.* Angularis. *Angulaire.* Angolare.

ANGUNIA. s. f. Passió de ánimo ab aflicció y congòxa. *Angustia, congoja.* Animi angor, anxitudo. *Chagrin, tourment, angoisse.* Angoscia, travaglio, affanno, afflizione.

SUAR DE ANGUNIA. fr. Llansar de sí un suòr tenue y leve, causad regularmènt per alguna dolencia, ansia ó pesar. *Trasudar.* Anxiè sudare. *Suer d'angoisse.* Sudar da angoscia.

TENIR ANGUNIA. fr. Estar impaciènt, ab temòr ó dubte. *Estar en brasas.* Cura sollicitudine angi. *Être sur les épines* Esser angoscioso.

ANGUNIAD, DA. p. p. de ANGUNIARSE *Acongojado.*

ANGUNIARSE. v. r. Donarse angunia *Acongojarse.* Angi, anxiari. *S'inquieter, s'affliger.* Angosciarsi, affannarsi

ANGUNIÒS, A. adj. Lo qui patex angunia. *Congojoso.* Angore affectus. *Angoissé, affligé, chagrin.* Angoscioso.

ANGUSTIA. s. f. ANGUNIA.

ANGUSTIAD, DA. p. p. de ANGUSTIAR. *Angustiado.*

ANGUSTIAR. v. a. Causar angustia. *Angustiar.* Angere, affligere. *Chagriner, attrister.* Angosciare, dar angoscia, travagliare.

ANGUSTIARSE. V. r. ANGUNIARSE.

ANGUXAR. v. a. ant. ACONGOXAR.

ANGUYAR. v. a. ant. ACONGOXAR.

ANHELO. s. m. DELÉ.

ANHILLAR. v. a. ant. ANIQUILAR.

ÁNIMA. s. f. Lo principi interiòr de tòt cos vivènt. Se dividex en vegetativa que nudrex y fa créxer las plantas: en sensitiva, que dòna vida y sentit als animals: y en racional, la cual es espiritual é inmortal, capas de entèndrer, discórrer é informar al cos humá, junt ab lo cual constituex la essencia del home, que també reunex lo sensitiu y lo vegetal. *Alma.* Anima, animus, mens. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. Lo vuid de las pèssas de artillería abònt èntra la bala y la pólvora. *Alma, ánima.* Oris diametros in tormentis bellicis. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. Lo bastònet que se posa dins dels instrumènts músics de pont, com violí, contrabax, etc., á fi de que las dòs tapas se mantingan á igual distancia. *Alma.* Liræ, citharæ et similium fulcimentum interius, quo summa et ima superficies inter se firmitèr suffultæ sunt. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. ESCÀTALL.

ÁNIMA. met. Lo home; y axí se diu: no hi ha una ÁNIMA, no se veu una ÁNIMA. *Alma.* Homo, aliquis. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. met. Lo que dòna esperit, forsa ó movimènt á alguna cosa; y axí se diu: *lo general es l' ÁNIMA del exércit, lo amòr á la patria es l' ÁNIMA del estad.* *Alma.* Vigor, robur. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. met. Lo principal ó la substancia de alguna cosa; y en èx sentit se diu: anem á l' ÁNIMA del negoci. *Alma.* Rei caput, medulla. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. met. La conciencia; y axí del qui obra sèns temòr de Dèu y ab malicia se diu comunamènt que no tè ÁNIMA. *Alma.* Conscientia. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. met. Lo que se posa dins de alguna cosa de poca consistencia pera darli forsa y solidesa. *Alma.* Fulcimentum interius. *Âme.* Anima.

ÁNIMA. met. Vivesa, esperit, forsa, expressió; y axí se diu: representar, pintar ab mòlta ÁNIMA, aquest cuadro tè mòlta ÁNIMA. *Alma.* Vis, acumen, virtus. *Âme.* Anima.

ÁNIMA DE BOTÓ. La pètita rotllana de os ó fusta, que se posa dins dels botòns. *Hormilla, almilla.* Globuli astrictorii fulcimentum interius. *Moule de bouton.* L' anima, la parte interiore del bottone.

ÁNIMA DE CABALL. expr. fam. que se diu de la persòna de cor pervers, que sèns escrúpol comet maldats. *Alma de caballo.* Effrenus, effrenatis moribus homo. *Homme sans foi ni loi.* Uomo sviscerato.

ÁNIMA DE CANTI. expr. fam. que se aplica á la persòna mòlt necia ó tònta. *Alma de cántaro.* Homo stolidus. *Niais, sot, stupide.* Avannotto, bambo.

ÁNIMAS BENÈITAS! interj. que exprèssa desitj. *Ánimas de Dios!* Utinam! Taxit Deus. *Plût à Dieu.* Magari.

ÁNIMA DE DÈU. Se diu del que es bonatxas y sensill. *Alma de Dios.* Vir simplex candidusque. *Bon diable, bonasse.* Bonaccione.

ÁNIMA EN PENA. La que patex en lo purgatori. *Alma en pena.* Anima in purgatorio luens peccatorum pœnas. *Âme en peine.* Anima in pena.

ÁNIMA EN PENA. met. Lo qui va sol, trist y melancólic. *Alma en pena.* Homo solitarius, solivagus. *Personne triste, mélancolique.* Anima in pena.

ÁNIMA ENTRAVESSADA. ÁNIMA DE CABALL.

ÁNIMA FREDA. met. La persòna de poc esperit y vivesa. *Ave fria.* Pusillanimis, insulsus. *Personne froide, sans vivacité.* Uomo da poco.

ÁNIMA MÈVA. expr. de carinyo. *Alma mia, mi alma.* Anima mea, animæ dimidium meæ. *Mon amour, m' amour.* Anima mia.

ÁNIMA VIVÈNT. expr. que se usa sèmpre ab negació, y equival á NINGÚ, y es ponderativa. *Alma viviente.* Prorsus nemo. *Ame vivante, personne.* Anima nata, anima viva.

ARRANCAR L' ÁNIMA Á ALGÚ. fr. met. Fèrli gastar tòt lo que tè. *Sacar el alma, el corazon, las entrañas, los tuétanos á alguno.* Fortunas alicujus absumere. *Sucer quelqu'un jusqu' à la moelle des os.* Cavare l' ultimo quatrino.

ARRANCAR L' ÁNIMA Á ALGÚ. fr. met. Matarlo ó fèrli mòlt mal. Comunamènt se diu amenassand. *Sacar el alma, el corazon, las entrañas ó las tripas á alguno.* Lacerare, trucidare, enecare. *Arracher les yeux, l'âme.* Cavare l' ultimo quatrino.

ARRANCARSE L' ÁNIMA Á ALGÚ. fr. met. ab la cual se exagèra lo dolòr ó compassió que se tè per alguna cosa llastimòsa,

Arrancarse á uno el alma, el corazon, las entrañas, etc. Animum dolore aut commiseratione affici. *Rendre l'âme, déchirer le cœur.* Strazziarsi il core.

DESPEDIR L'ÁNIMA. fr. Expirar, morir. *Dar ó despedir el alma.* Animam agere, efflare. *Rendre l'âme.* Rendere lo spirito.

DÓLDRER Á ALGÚ EN L'ÁNIMA ALGUNA COSA. fr. fam. Sentirla vivamènt. *Sentir en el alma alguna cosa.* Quàm maximè dolere, ægerrimè ferre. *Sentir vivement.* Rincrescer molto.

DONAR L'ÁNIMA Á DÈU. fr. Morir, expirar. *Entregar el alma ó su alma á Dios.* Spiritum Deo reddere, animam efflare. *Rendre l'âme, mourir.* Render l'anima.

ESTAR AB L'ÁNIMA Á LAS DÈNTS. fr. fam. ab la cual se explica la gran pòr que patex algú, que sembla posarlo en pèrill de morirse. *Estar con ó tener el alma entre los dientes.* Vehementer timere, pavere. *Avoir une frayeur extrême.* Star coll'anima a' denti.

LLEVAR L'ÁNIMA Á ALGÚ. fr. met. ARRANCAR L'ÁNIMA Á ALGÚ.

NO GOSA DIR QUE L'ÁNIMA SIA SÈVA. fr. fam. Se diu de la persòna que está aturdida. *No osa chistar.* Nec hiscere audet. *Il n'ose point desserrer les dents.* Non ardisce aprir bocca.

SENTIR EN L'ÁNIMA. fr. Sentir vivamènt algun mal succès ó contratèmps. *Pesarle á uno ó sentirlo en el alma.* Quàm maximà dolere, ægerrimè ferre. *Sentir vivement.* Giunger al core.

TENIR L'ÁNIMA PÈNJADA DE UN FIL. fr. met. fam. Agitarse per pòr de algun gran pèrill. *Estar con el alma en un hilo.* Vehementissimè angi. *Être affecté par la peur ou la crainte.* Essere assalito di finimondo.

TENIR L'ÁNIMA ENTRAVESSADA. fr. fam. Tenir un cor pervers. *Tener un corazon perverso.* Esse pravi animi. *Être dépravé.* Essere scellerato.

UNA ÁNIMA SOLA NI CANTA NI PLORA. ref. que denota que un tòt sol sèns ajuda de altres no pod servir de res. *Una ánima sola ni canta ni llora.* Væ soli! unus vir, nullus vir. *Un, synonyme de rien.* Uomo solo a nulla è buono.

ANIMACIÓ. s. f. L'acció de animar ó infundir l'ánima en lo cos. *Animacion.* Animatio. *Animation.* Animazione.

ANIMAD, DA. p. p. de ANIMAR. *Animado.*

ANIMADET, TA. adj. dim. de ANIMAD. *Algo animado.* Non nihil vividus, ardens, vehemens. *Dim. d'animé.* Animatino.

ANIMADÍSSIM, MA. adj. sup. de ANIMAD. *Muy animado.* Valdè vividus, ardens, vehemens. *Sup. d'animé.* Animatissimo.

ANIMADÒR, RA. s. m, y f. Lo qui anima. *Animador.* Animator. *Celui qui anime.* Animatore.

ANIMAL. s. m. Cos que tè sentit y movimènt. *Animal.* Animal. *Animal.* Animale.

ANIMAL. Comunmènt se pren per lo irracional. *Animal.* Bestia, pecus. *Bête.* Animale, bestia.

ANIMAL. met. Lo home incapas ó mòlt ignorant. *Animal.* Stupidus, stolidus. *Bêta, bête.* Animalaccio.

ANIMAL. adj. Lo que pertany al cos animal y que tè sentit. *Animal.* Animalis. *Animal.* Animale.

ANIMAL AB SÈCHS. ant. INSECTE.

ANIMAL ENCUBERTAT. ant. RINOCERONT.

ANIMALÀS. s. m. aum. de ANIMAL. *Animalazo, animalon, animalote.* Ingens bellua. *Augment. d'animal.* Animalotto.

ANIMALAS. met. Lo qui es sumamènt ignorant. *Animalazo.* Pænè stipes, plumbeus, rudis. *Gros bêta, grand lourdaud.* Animalaccio.

ANIMALET. s. m. dim. de ANIMAL. *Animalejo, animalito, animalillo, animalico.* Parvulum animal, bestiola. *Animalcule, bestiole.* Animaletto.

ANIMALÓ. s. m. dim. de ANIMAL. ANIMALET.

ANIMALÓ. Se diu dels insectes que viuen en aigua ó llocs humids. *Gusarapo.* Vermis aquaticus. *Espèce d'insecte ou de ver aquatique.* Animaluccio.

ANIMALOT. s. m. Animal de mala figura, ó llètj, ó estrany, que no tè nom conegud. *Animalucho.* Deforme animal. *Animal hideux, difforme et peu connu.* Animaluzzo.

ANIMALOT. met. ANIMALAS.

ANIMAR. v. a. Infundir l'ánima. *Animar.* Animare. *Animer.* Animare, infondere l'anima.

ANIMAR. Donar ánimo ó valentía. Se usa també com recíproc per cobrar ánimo. *Animar.* Animum addere, reddere. *Animer, enhardir.* Incoraggiare.

ANIMAR. met. Se diu de las cosas inanimadas naturals y artificials á las cuals naturalesa ó lo art infundex vigòr, y

certa manèra vida y esperit. *Animar.* Vivificare, vitam vigoremque dare. *Animer.* Animare, vivificare.

ANIMÈR, s. m. Lo qui capta per las ánimas del purgatori. *Animero.* Eleemosynarum collector ad suffragia animarum in purgatorio degentium. *Celui qui quête pour les âmes du purgatoire.* L'incaricato di chieder elemosina pelle anime.

ANIMETA. s. f. dim. de ÁNIMA. ÁNIMA DE CABALL.

ANIMETA. PALIA.

ÁNIMO. s. m. L'ánima ó lo esperit en quant es principi de las operaciòns racionals. *Ánimo.* Animus. *Esprit.* Spirito.

ÁNIMO. Valentía ó esfors. *Animo.* Virtus animi. *Valeur, courage.* Virtute, valore.

ÁNIMO. Intenció ó voluntat. *Ánimo.* Consilium, propositum. *Dessein, volonté.* Disegno, proponimento.

ÁNIMO! interj. de que se usa per alentar ó esforsar á algú. *Ánimo! Buen ánimo!* Macte, macte animo. *Courage! ferme! or ça!* Orsù, coraggio.

COBRAR ÁNIMO. fr. Esforsarse, alentarse. *Cobrar ánimo, valor, espíritu, etc.* Animum vires capere, erigere. *S'enhardir.* Rallentarsi.

DONAR ÁNIMO. fr. alentar ó esforsar á algú. *Animar.* Incitare, animare. *Animer.* Incuorare.

TENIR ÁNIMO. fr. Tenir intenció de alguna cosa. *Hacer ó tener ánimo.* In animo habere, deliberare. *Avoir dessein.* Fare proposito.

FÈR PERDRER LO ÁNIMO. fr. Desanimar, desalentar. *Desanimar, desalentar.* Exanimare. *Décourager.* Scoraggiare.

MUDAR DE ÁNIMO. fr. Variar la intenció. *Variar de intento.* Mutare consilium. *Changer de dessein.* Cangiar disegno.

PERDRER LO ÁNIMO. fr. Acobardirse. *Estrecharse de ánimo.* Animum reprimere. *Se décourager; perdre courage.* Scoraggiarsi.

ANIMÒS, A. adj. Valeròs, esforsad. *Animoso.* Animosus, imperterritus, generosus. *Courageux.* Valeroso, coraggioso.

ANIMOSAMÈNT. adv. mod. p. us. Ab ánimo. *Animosamente.* Animosè, fortitèr, strenuè. *Courageusement.* Coraggiosamente, animosamente.

ANIMOSÍSSIM, MA. adj. sup. de ANIMÒS: *Animosísimo.* Fortissimus, strenuissimus. *Sup. de courageux.* Coraggiosissimo, animosissimo.

ANIMOSITAT. s. f. Valentía, atrevimènt. *Animosidad.* Animositas, audacia. *Hardiesse, courage.* Ardire, animosità.

ANIQUILABLE. adj. Lo qui fácilmènt se pod aniquilar ó destruir. *Aniquilable.* Destructilis, destructibilis. *Qui peut être anéanti.* Annichilabile.

ANIQUILACIÓ. s. f. ANIQUILAMÈNT.

ANIQUILAD, DA. p. p. de ANIQUILAR y ANIQUILARSE. *Aniquilado.*

ANIQUILADÒR, RA. Lo qui aniquila. *Aniquilador.* Destructor, extinctor. *Destructeur.* Annichilatore.

ANIQUILAMÈNT. s. f. L'acció y efècte de aniquilar. *Aniquilamiento, aniquilacion.* Destructio, in nihilum redactio. *Annihilation, anéantissement.* Annichilazione.

ANIQUILAR. v. a. Resóldrer ó reduir á ser alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Aniquilar.* Ad nihilum redigere. *Annihiler, anéantir.* Annichilare, annichilire.

ANIQUILAR. met. Destruir ó arruinar enteramènt. Se usa també com recíproc. *Aniquilar.* Destruere, funditùs evertere. *Annihiler, anéantir.* Annichilire.

ANIQUILARSE. v. r. met. Deteriorarse mòlt alguna cosa, com la salud, la hisènda. *Aniquilarse.* Deteriorem fieri. *S'anéantir.* Annichilarsi.

ANIQUILARSE. met. Humiliarse, abátrerse fins á no res en la consideració propia. *Aniquilarse.* Demissè de se ipso sentire, pro nihilo reputari. *S'anéantir, s'humilier profondément.* Prosternarsi, abbattersi.

ANIS. s. m. Planta anyal de cosa de un peu de alt, que tè las fullas rodònas y retalladas á pomets, las flors pètitas en fòrma de parasol, y la llavòr menuda, de un sabòr agradable. *Anis.* Anisum, anicetum. *Anis.* Anice.

ANIS. La llavòr de la planta de èx nom. *Anis.* Anisum. *Anis.* Anice.

ANIS. Especie de confits mènuds. *Anis, anises.* Anisum saccharo conditum. *Dragées d'anis.* Anici inzuccherati.

ANIS ESTRÈLLAD. Arbret de Indias que fa un fruit, garrofa, ó tabèlla, á modo de estrèllas, dins de las cuals hi ha una llavòr mènuda, llustròsa, de un gust suau èntre fonòll y anis, y se usa en la medicina. *Badian.* Anisum stellatum.

Badiane. Anice della Cina.

ANIS ESTRELLAD. Arbusto de Filipinas y de la Xina, que fa un fruit en figura de estrèlla, lo cual conté una llavòr parda de sabòr y olòr aromátic. *Badiana, anis de la China, anis estrellado de las Indias*. Anisum stellatum. *Badiane*. Anice chinese.

ANIS ESTRÈLLAD. La llavòr del arbret del matèx nom. *Anis estrellado*. Anisum stellatum. *Anis étoilé*. Anice chinese.

ANISSAD, DA. adj. Lo que está compost ó adobad ab anis ó tè gust de anis. *Anisado*. Aniso conditus. *Composé d'anis*. Coperto d'anici.

ANISSAR. v. a. Posar anis, barrejar esperit de anis ab alguna cosa. *Anisar*. Aniso condire. *Aniser*. Condire coll'anice.

ANIVELLAR. v. a. Tirar lo nivèll pera examinar si un pla está igual. *Nivelar*. Perlibrare, ad libellam vel perpendiculum exigere. *Niveler*. Livellare.

ANIVELLAR. Posar un pla en la posició horisontal justa. *Nivelar*. Æquare, ad amussim planum reddere. *Niveler*. Livellare.

ANIVELLAR. Posar en equilibri ó igualtat cualsevol cosa material. *Nivelar*. Ad libellum ducere, ad amussium dirigere. *Mettre de niveau ou en équilibre*. Equilibrare.

ANIVELLAR. met. Guardar igualtat ó equitat en lo que se executa. *Nivelar*. Ad æquum exsequi. *Observer une juste égalité, une équité parfaite*. Livellare.

ANIVERSARI. s. m. L'ofici ó missa que en sufragi de algun difunt se celèbra en lo dia que cumplex lo any de sa mort. *Aniversario*. Anniversarius. *Obit*. Anniversario.

ANIVERSARI. Lo dia que fa un any dèsde que succeí alguna cosa. *Aniversario*. Dies anniversaria. *Anniversaire*. Anniversario, annuale.

ANJALITS. s. m. pl. Planta anyal, que crèx fins á tres peus, y trau varias ramas pobladas de fullas estretas y de flors grossas de un blau hermòs. *Azulejo, liebrecilla*. Centaurea cianus. *Aubifoin, bluet*. Fioraliso, cattisegola.

ANLASSAR. v. a. ant. ENLLASSAR.

ANLLÁ. adv. ll. ant. ENLLÁ.

ANMARSIR. v. n. ant. ENMUSTIGAR.

ANNALISTA. s. m. ANALISTA.

ANNALS. s. m. pl. ANALS.

ANNATA. s. f. La rènda, fruits ó utilitats que produex en un any cualsevol benefici ó empleo. *Anata*. Annuus reddítus. *Revenu annuel d'un bénéfice, d'u[n] emploi*. Rendita annuale, annata.

MEDIA ANNATA. Dret que se paga en lo ingrès de cualsevol benefici eclesiástic, pensió ó empleo secular, y es la mita[t] de sòn valòr en lo primer any. Tamb[é] se anomena axí lo que se paga per lo[s] títols, y per lo honorífic de alguns em[-] pleos y altras cosas. *Media anata*. Di[-] midia proventuum annuorum pars. *An[-] nate*. Annata.

ANEXO, XA. adj. Lo que está unid á al[-] tra cosa ab dependencia de èlla. *Anex[o] anejo*. Annexus. *Annexe*. Annes[so] unito.

ANNOBLIMÈNT. s. m. ant. ENNOBLIMÈNT.

ANNOBLIR. v. a. ant. ENNOBLIR.

ANNOBLIT, DA. p. p. de ANNOBLIR.

ANNUAL. adj. Lo que se fa ó succeex ca[-] da any. *Anual, anuo, añal*. Annuus. *Annuel*. Annuario.

ANNUALITAT. s. f. La rènda ó pensió d[e] un any. *Anualidad*. Annuus redditu[s]. *Annualité*. Annata.

ANNUALMÈNT. adv. t. Cada any. *Anua[l] mente*. Singulis annis. *Annuellemen[t]*. Annualmente.

ANO. s. m. *Cir*. La part del cos humá pe[r] ahònt se expel-lex lo excremènt. *An[o]* Anus. *Anus*. Forame, ano.

ANODÍ, NA. adj. *Cir*. y *Med*. Se diu d[el] medicamènt que tè virtut de suavisar [y] calmar los dolòrs. També se usa co[m] substantiu. *Anodino*. Medicamentu[m] temperans. *Anodin*. Anodino, lenitiv[o].

ANOLIEJAR. v. a. ant. FLETAR.

ANOMALÍA. s. f. *Gram*. La irregularit[at] de alguns noms y verbs que en sa de[-] clinació y conjugació se apartan de [la] règla comuna. *Anomalia*. Anomali[a]. *Anomalie*. Anomalia.

ANOMALÍA. *Astron*. La distancia angular d[el] lloc verdadèr de un planeta fins á s[on] afeli vista dèsdel cèntro del sol. *An[o]malia*. Anomalia. *Anomalie*. La dista[n]za ch'è tra un pianeta e'l suo afelio.

ANOMALÍA. IRREGULARITAT.

ANÓMALO, LA. adj. *Gram*. Se diu [lo] nom ó verb que tè alguna irregularit[at]. *Anómalo*. Anomalus. *Anomal*. Anomal[o].

ANOMENAD, DA. p. p. de ANOMEN[AR]. *Llamado, nombrado, apellidado*.

ANOMENADA. s. f. Nom, fama. *Nomb[re] nombradia*. Nomen. *Nom, renom*. G[...]

do, nome, nomanza, nomea, nominanza.

ANOMENADAMÈNT. adv. mod. ant. Ab distinció del nom. *Nombradamente.* Nominatim, signanter. *Nommément.* Nominatamente.

ANOMENAR. v. a. Designar á alguna persòna ó cosa per sòn nom. *Llamar, nombrar, apellidar.* Nominare, vocare, appellare. *Appeler, nommer.* Nomare, nominare.

ANOMENAR. Elegir per algun cárreg ó empleo. *Nombrar.* Nominare. *Nommer.* Nominare.

ANOMENARSE. v. r. Dirse ó tenir nom. *Llamarse, apellidarse.* Appellari. *Se nommer, s'appeler.* Nominarsi, aver nome.

ANOMENARSE. Dir sòn nom, ó dir qui es pera que lo conegan. *Decir quién es.* Sese nominare, notum facere. *Déclarer son nom.* Nomarsi.

NO ME LO ANOMENE. expr. ab que algú explica la repugnancia de que li fassan memoria de la persòna que aborrex, ó ama en extrèm. *No me lo nombre.* Nec nominetur. *Ne m'en parlez pas.* Non lo dir, non nomarlo.

ANÓNIM, MA. adj. Lo que no tè nom. *Anónimo.* Anonymus. *Anonyme.* Anonimo.

ANPOQUIR. v. a. ant. DISMINUIR.

ANQUETA. s. f. dim. de ANCA. *Nalguita, nalguilla, nalguica.* Clunicula, clunicula. *Dim. de fesse.* Natichetta.

ESTAR DE MITJA ANQUETA. fr. fam. Estar mal assentad, assentad á mitjas. *Estar de media anqueta.* Incommodè assidere: vix sedile natibus tangere. *Être mal assis, n'être assis que sur une fesse.*

ANRAVIRONAR. v. a. ant. RODEJAR, CIRCUIR.

ANRERA. adv. ll. ENDARRÈRA.

ANRIQUEIR. v. a. ant. ENRIQUIR.

ANS. adv. ABANS.

ANS, Ó ANS BÈ. conj. adv. Al contrari, per ècho millòr. *Ántes, ántes bien.* Imò, quinimò, potiùs. *Au contraire, plutôt.* Anzi, piuttosto.

ANSA. s. f. NANSA.

DONAR ANSA. met. Donar pretèxt, motiu. *Dar asa.* Ocasionem præbere. *Donner prétexte.* Dar adito.

ANSAGUIR. v. a. ant. SEGUIR, PROSEGUIR, PERSEGUIR.

ANSANGONAR. v. a. ant. ENSANGRENTAR.

ANSAT. s. m. territ. TUFÍ.

ANSEÁTIC, CA. adj. que se aplica als pobles y ciutads llibres, y reunidas mutuamènt pera lo comers. *Anseático.* Civitates anseaticæ fœderatæ. *Anséatique.* Anseatico.

ANSEGUIR. v. a. ant. SEGUIR, PROSEGUIR, PERSEGUIR.

ANSETA. s. f. NANSETA.

ANSIA. s. f. Congòxa ó fatig que causa en lo cos inquietut ó movimènt violènt. *Ansia.* Anxietas. *Anxiété.* Ansietà, affanno, ambascia.

ANSIA. Angustia ó afflicció del ánimo. *Ansia.* Afflictio. *Angoisse.* Angore.

ANSIA. Desitj vehemènt. *Ansia.* Cupido, cupiditas. *Avidité.* Avidità.

ANSIAS. pl. Basquetj, ganas de vomitar. *Bascas, arcadas.* Nausea. *Nausées.* Nausea, stomacazione.

DONAR ANSIA. fr. Causar temòr, recel, ó espant lo mal estad de alguna cosa. *Dar cuidado.* Curam injicere. *Mettre en peine.* Far temere, dar pensiere.

DONARSE ANSIA. fr. DONARSE BRASA.

ESTAR AB ANSIA. fr. ESTAR AB CUIDADO.

PASSAR ANSIA. fr. PASSAR CUIDADO.

ANSIETAT. s. f. ANSIA.

ANSIÓS, A. adj. Lo qui tè ansia. *Ansioso.* Anxius, sollicitus, cupidus. *Avide, convoiteur.* Sollecito, accurato.

ANSIOSAMÈNT. adv. mod. Ab ansia. *Ansiosamente.* Anxiè, sollicitè, avidè, cupidè. *Avidement.* Sollecitamente, accuratamente.

ANTA. s. f. Especie de cèrvo mès gros que lo comú, del cual se diferencia principalmènt en que sas banyas dèsdel matèx naxemènt de èllas, estan divididas com los dits de una ma. *Anta.* Cervus alces. *Tapir.* Sorta di cervo.

ANTA. La pèll adòbada de la danta ó búfalo, y també de alguns altres animals. *Ante.* Corium bubalinum. *Peau de buffle ou d'autres animaux.* Cuojo di bufalo.

ANTABAIR. v. n. ant. ENTIBIARSE.

ANTAGONISTA. s. m. Lo qui es oposad ó contrari á altre. *Antagonista.* Adversarius, antagonista, æmulus. *Antagoniste.* Antagonista, competitore.

ANTANY. adv. t. En lo any pròxim passad. Algunas vegadas se aplica extensivamènt als anys anteriòrs. *Antaño.* Anno proximè elapso. *Antan.* L' anno scorso.

ANTÁRTIC, CA. adj. *Astron.* Se diu del polo oposad al ártic. *Antártico.* Antarcticus. *Antarctique.* Antartico, australe.

ANTÁRTIC. Lo que pertany al polo antártic. *Antártico.* Ad australem vel antarcticum polum pertinens. *Antarctique.* Antartico.

ANTE. s. f. ANTA, en la segòna accepció.

ANTECEDENCIA. s. f. ANTECEDÈNT.

ANTECEDÈNT. p. pres. de ANTECEDIR. Lo que antecedex. *Antecedente.* Antecedens. *Précédent.* Precedente.

ANTECEDÈNT. s. m. *Lóg.* La primèra proposició de un entimema ó de un argumènt que tè dòs proposiciòns. *Antecedente.* Antecedens, prior propositio enthymematis. *Antécédent.* Antecedente.

ANTECEDÈNT. *Geom.* y *Arit.* Lo primer tèrme de una rahó que se compara ab lo segòn. *Antecedente.* Antecedens. *Antécédent.* Antecedente.

ANTECEDENTMÈNT. adv. t. ANTERIORMÈNT.

ANTECEDIR. v. a. Anar davant en tèmps, òrde ó lloc una cosa á altra. *Anteceder.* Antecedere. *Devancer, précéder.* Precedere, precorrere, andare avanti.

ANTECESSÒR, RA. s. m. y f. Lo qui precef á altre en alguna dignitat, empleo, ministeri ó encárreg. *Antecesor.* Antecessor, qui antecessit, præcessit. *Prédécesseur, devancier.* Predecessore, antecessore.

ANTECESSÒRS. pl. Los antepassads dels cuals algú descendex. *Antecesores:* Majores, avi. *Ancêtres, devanciers, aïeux.* Antenati.

ANTECO, CA. adj. que se aplica als habitants del globo terrestre que estan sòta de un matèx meridiá, y á igual distancia del ecuadòr, los uns per la part septentrional, y los altres per la meridional. *Anteco.* Populi è regione oppositi sub uno eodemque meridiano, et ab æquatore æquè distantes. Antœci. *Antisciens.* Antechi.

ANTECOR. s. m. La pèssa que está abans del cor. *Antecoro.* Anterior chorus. *Avant-chœur.* Anticoro, avancoro.

ANTECUART. s. m. Lo senyal que fan alguns rellotges un poc abans de tocar los cuarts. *Antecuarto.* Horologii preventiva pulsatio. *Bruit de certains horloges avant de sonner les quarts.* Rumor che fan alcuni oriuoli poco prima di suonare.

ANTELACIÓ. s. f. Preferencia de una cosa á altra en tèmps. *Antelacion.* Antecessio, prælatio. *Antériorité.* Anteriorità.

ANTEMURAL. s. m. La fortalesa, roca ó muralla que servex de reparo ó defensa. *Antemural.* Propugnaculum, seu rupes murum protegens. *Rempart.* Bastione, baluardo.

ANTEMURAL. met. Reparo ó defensa, com ANTEMURAL de la cristiandat. *Antemural.* Præsidium. *Rempart, défense.* Difesa, riparo.

ANTEMURALLA. s. f. ANTEMURAL, en la primèra accepció.

ANTENA. s. f. *Náut.* Pal llarg, al cual está assegurada la vela llatina en las embarcaciòns de esta classe. Se diferencia de la verga, que servex per las velas cuadradas, en ser mès llarga y formar curva. *Entena.* Antenna. *Antenne.* Antenna, pennone.

ANTEPASSADS. s. m. pl. Aquells dels cuals descendex algú. *Antepasados.* Majores, avi, proavi. *Ancêtres, devanciers.* Antenati.

ANTEPENÚLTIM, MA. adj. que se aplica á la persòna ó cosa que está inmediatamènt abans de la penúltima. *Antepenúltimo.* Penultimo anterior. *Antepénultième.* Antepenultima.

ANTEPOSAD, DA. p. p. de ANTEPOSAR y ANTEPOSARSE. *Antepuesto.*

ANTEPOSAR. v. a. Preferir, estimars mès. *Anteponer.* Anteponere præferre. *Préférer.* Anteporre.

ANTEPOSARSE. v. r. Posarse davant ó a preferencia á algú. *Anteponerse.* Sese anteponere, præponere. *Se mettre devant.* Porsi avanti.

ANTEQUERÁ, NA. adj. Lo natural de Antequera, ó lo pertanyènt á esta ciutad. *Antequerano.* Singiliâ oriundus. *D'Antequera.* D' Antechera.

ANTERIÒR. adj. Lo que preceex en lloc ó tèmps. *Anterior.* Anterior, prior antiquior. *Antérieur.* Anteriore.

ANTERIORITAT. s. f. Precedencia temporal de una cosa relativamènt á altra. *Anterioridad.* Antecessio, præcedentia antiquitas, major antiquitas. *Antériorité.* Anteriorità.

ANTERIORMÈNT. adv. t. Ab anterioritat. *Anteriormente.* Priùs, anteriùs. *Antérieurement.* Anteriormente, precedentemente.

ÁNTES. prep. y adv. ABANS.

ÁNTES BÈ. conj. adv. ANS BÈ.

ÁNTES DE AHÍ. mod. adv. Dòs dias abans del presènt. *Anteayer, ántes de ayer, antier.* Nudius tertius. *Avant-hier.* Ieri l' altro, avant' ieri, l' altro ieri.

ANTESALA. s. f. La pèssa que está ántes de la sala ó salas principals de alguna casa. *Antesala.* Interius vestibulum, primus intra ædes aditus. *Antichambre.* Anticamera.

FÈR ANTESALA. fr. Esperar en èlla. *Hacer antesala.* In intèriori vestibulo præstolari, audientiam expectare. *Attendre dans l'antichambre.* Aspettar nell' anticamera.

ANTEVIGILIA. s. f. Lo dia abans de la vigilia. *Antevíspera.* Pridie vigiliam ecclesiasticam. *Avant-veille.* Antivigilia.

ANTI. Preposició inseparable presa del grèg, que èntra en la composició de algunas paraulas, y significa contra, ó lo que es contrari, com ANTIPAPA, lo qui es contra del papa. *Anti.* fran. *Anti.* Anti.

ANTICAMBRA. s. f. ant. La pèssa que está immediata abans de la sala principal ó salas principals de alguna casa ó palaci. *Antecámara.* Anterior cubiculi aditus. *Antichambre.* Anticamera.

ANTICIPACIÓ. s. f. L' acció y efècte de anticipar ó anticiparse. *Anticipacion.* Anticipatio. *Anticipation.* Anticipazione, anticipamento.

ANTICIPACIÓ. *Ret.* Figura que se comet cuand en lo discurs se anticipa ó prevé lo que algú podria dir ó alegar en contrari. *Anticipacion.* Prolepsis, occupatio. *Anticipation.* Anticipazione.

ANTICIPACIÓ. Lo acte de madurar los fruits abans de tèmps. Per extensió se diu també de altras cosas. *Precocidad.* Maturitatis anticipatio. *Hâtiveté.* Anticipamento.

ANTICIPAD, DA. p. p. de ANTICIPAR. *Anticipado.*

ANTICIPADAMÈNT. adv. t. Ab anticipació. *Anticipadamente.* Cum anticipatione. *Avec anticipation.* Anticipatamente, con anticipazione.

ANTICIPADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui anticipa. *Anticipador.* Anticipator. *Celui qui anticipe.* Colui che anticipa.

ANTICIPAR. v. a. Passar avant ó fèr alguna cosa abans del tèmps regular ó assenyalad. També se usa com recíproc. *Anticipar.* Anticipare, anteçapere. *Anticiper.* Anticipare.

ANTICRIST. s. m. Aquell home pervers y diabólic que ha de perseguir á la Iglesia Católica y á sòs fiels en la fi del mon. *Antecristo, anticristo.* Antichristus. *Antéchrist.* Anticristo.

ANTICRÍTIC. s. m. Lo oposad ó contrari del crític. *Anticritico.* Critico adversus, infensus. *Anticritique.* Anticritico.

ANTICUAD, DA. adj. Lo que mòlt tèmps ha que no está en us. Comunamènt se aplica á las llèys de una nació, ó á las paraulas y frases de una llèngua. *Anticuado.* Inusitatus, obsoletus. *Suranne.* Antico.

ANTICUARI. s. m. Lo qui fa professió é estudi particular del conexemènt de las cosas antiguas. *Anticuario.* Antiquarius. *Antiquaire.* Antiquario.

ANTICUÈLA. s. f. Planxeta rodòna de plata ó de altre mètall, la cual servex pera brodar, assegurandla en la roba ab puntadas que passan per un foradet que tè en lo cèntro. *Lantejuela, lentejuela, tembleque.* Lenticula. *Paillette pour les broderies.* Bisantini, bisanti.

ANTICUÈLA. Planxeta mòlt prima y rodòna que dèxan en la pèll los grans cuand se han assecad. *Lantejuela.* Crustula. *Petite croûte que laisse un bouton séché sur la peau.* Crostetta.

ANTÍDOTO. s. m. Composició ó medicamènt contra lo veneno. Per extensió se diu de cualsevol preservatiu de altre mal. *Antídoto.* Antidotum, antidotus. *Antidote.* Antidoto, contravveleno.

ANTÍDOTO. met. Lo medi ó preservatiu per no cáurer en algun vici ó falta. *Antídoto.* Præcautio, cautela. *Antidote.* Antidoto.

ANTÍFONA. s. f. Lo verset que en lo rèso ecclesiástic se diu ó canta abans y desprès de cada salm. *Antífona.* Antiphona. *Antienne.* Antifona.

ANTIFONARI. s. m. Llibre de cor que conté las antífonas de tòt lo any. *Antifona, antifonario.* Antiphonarius, antiphonarium. *Antiphonier, antiphonaire.* Antifonario.

ANTIFONÈR. s. m. La persòna destinada en lo cor pera entonar las antífonas. *Antifonero.* Antiphonarum præcentor. *Celui qui entonne les antiennes.* Antifonario.

ANTÍFRASIS. s. f. *Ret.* Figura que se

comet cuand se denota una cosa ab veus que significan lo contrari. *Antifrasis.* Antiphrasis. *Antiphrase.* Antifrasi.

ANTIG, GA. adj. Lo que tè antiguitat. *Antiguo.* Antiquus. *Antique.* Antico.

ANTIGS. s. m. pl. Los que visqueren en los sigles remots, y los homes célebres de l' antiguitat. *Antiguos.* Veteres, prisci sapientes. *Anciens.* Maggiori.

Á L' ANTIGA. mod. adv. Á L'ANTIGALLA.

ANTIGALLA. s. f. Monumènt de l'antiguitat. *Antigualla.* Monumenta pervetusta. *Antique.* Anticaglia.

ANTIGALLAS. pl. Noticias antiguas. *Antiguallas.* Antiqui usus, veteres consuetudines. *Antiquailles.* Anticaglie.

Á L' ANTIGALLA. mod. adv. Segòns lo us ó costum del tèmps antig. *Á lo antiguo.* More antiquo. *Á l'antique.* All' antica, all' uso antico.

ANTIGUAMÈNT. adv. t. En lo tèmps antig. *Antiguamente.* Antiquè, antiquitus, olim. *Anciennement.* Anticamente.

ANTIGUÍSSIM, MA. adj. sup. de ANTIG. *Antiquisimo, antiguisimo.* Antiquissimus. *Sup. d'ancien.* Antichissimo.

ANTIGUÍSSIMAMÈNT. adv. t. sup. de ANTIGUAMÈNT. *Antiquisimamente.* Antiquissimè. *Sup. d'anciennement.* Antichissimamente.

ANTIGUITAT. s. f. La calitat de antig; com la ANTIGUITAT de una ciutat, de una familia, etc. *Antigüedad.* Antiquitas. *Antiquité.* Antichità.

ANTIGUITAT. Lo tèmps antig, y també las cosas que en èll succeiren. *Antigüedad.* Antiquitas. *Antiquité.* Antichità.

ANTIMONI. s. m. Fóssil que casi no se troba sinó combinad ab altras substancias. Lo mès comú es mòlt pesant, medianamènt dur, y de colòr gris ó ménos clar. *Antimonio, estibio, alcohol.* Stibium. *Antimoine.* Antimonio.

ANTIMONIA. s. f. ant. ANTIMONI.

ANTIMONIAL. adj. que se aplica á la composició en que hi èntra antimoni. *Antimonial.* Antimonialis. *Antimonial.* Antimoniale.

ANTINOMIA. s. f. for. Contrarietat de llèys en lo dret escrit, ó de dòs lloos de una matèxa llèy. *Antinomia.* Antinomia. *Antinomie.* Antinomia.

ANTIPAPA. s. m. Lo qui no es canónicamènt elegid per papa, y pretèn ser regonegud per tal contra lo verdadèr y llegítim. *Antipapa.* Antipapa. *Antipape.* Antipapa.

ANTIPAPAT. s. m. La il-legítima dignitat del antipapa, y també lo tèmps que dura. *Antipapado, antipontificado.* Antipapatus. *Antipapauté.* Antipapato.

ANTIPARA. s. f. ant. Cancèll ó biòmbo que se posa davant de alguna cosa pera taparla. *Antipara.* Operculum. *Écran, paravent.* Coperchio: paravento, parafuoco, etc., secondo l'uso a cui è destinato.

ANTIPARRAS. s. f. pl. fam. Ullèras. *Antiparras.* Vitra ocularia. *Besicles.* Occhiali.

ANTIPARRES. s. f. pl. ant. CALSÓ.

ANTIPATÍA. s. f. La contrarietat ú oposició de geni, humòr ó naturalesa que uns subgèctes ó cossos tènen ab altres. *Antipatía.* Antipathia. *Antipathie.* Antipatía.

ANTIPÁTIC, CA. adj. Lo que tè antipatía. *Antipático.* Repugnans, contrarius, discors. *Antipathique.* Antipatico.

ANTIPERISTÁLTIC, CA. adj. *Anat.* Lo que obra de bax á dalt. *Antiperistáltico.* Antiperistalticus. *Antipéristaltique.* Contrario a peristaltico.

ANTIPERÍSTASIS. s. f. L' acció de dòs cualitats contrarias, una de las cuals excita per sa oposició lo vigòr de l' altra. *Antiperístasis.* Antiperistasis. *Antipéristase.* Andiperistasi.

ANTIPERISTÁTIC, CA. adj. Lo que pertany á l' antiperístasis. *Antiperistático.* Antiperistasis proprius. *Antipéristatique.* Andiperistatico.

ANTÍPODA. s. f. Lo habitant del globo terrestre diametralmènt oposad per sa situació á altre. *Antípoda.* Antipodes, antichthones. *Antipode.* Antipodo.

ANTÍPODA. met. y fam. Lo qui es de geni contrari á altre. *Antípoda.* Adversus, contrarius. *Antipode.* Antipodo.

ANTIPÚTRIDO, DA. adj. Lo que es contrari á la corrupció. *Antipútrido, antiséptico.* Quidquid putredinem vetat. *Antiputride.* Quello che impedisce la putrefazione.

ANTIQUIÒR. adj. Lo mès antig. *Antiquior.* Antiquior. *Ancien.* Più antico.

ANTIQUÍSSIM, MA. adj. sup. de ANTIG. ANTIGUÍSSIM.

ANTÍTESIS. s. f. *Ret.* Figura que se comet cuand en la oració se juntan concèptes ó paraulas de sentit contrari

Antitesis. Antithesis, antitheton. *Antithèse*. Antitesi.

ANTITESIS. *Gram*. Figura que se comet cuand se muda una lletra en altra. *Antitesis*. Antithesis. *Antithèse*. Antitesi.

ANTONOMASIA. s. f. *Ret*. Figura que se comet cuand per excel-lencia se aplica y pren una veu apel-lativa en lloc del nòm propi de alguna persòna, v. g.: lo Apóstol en lloc de sant Pau, lo Filosop en lloc de Aristóteles. *Antonomasia*. Antonomasia. *Antonomase*. Antonomasia.

ANTONOMÁSTIC, CA. adj. Lo que pertany á l' antonomasia. *Antonomástico*. Antonomasiæ proprius. *Qui a rapport à l'antonomase*. Antonomastico.

ANTONOMÁSTICAMÈNT. adv. mod. Per antonomasia. *Antonomásticamente*. Antonomasticè, per antonomasiam. *Par antonomase*. Antonomasticamente.

ANTORXA. s. f. Atxa pera fèr llum. *Antorcha*. Fax, funale. *Flambeau*. Face, facella.

ANTORXETA DE TERRA. Especie de candelèro fèt de terrissa que usaban en las cuinas pera fèr llum. *Candelero de barro*. Candelabrum fictile. *Chandelier de limon*. Lumiera, lustro.

ANTOSTA. territ. ESCUDELLÈR.

ANTÒX. s. m. Lo desitj vehemènt de alguna cosa, y comunmènt s' enten del que sols va gobernad per lo gust ó capritxo. *Antojo, capricho*. Libido. *Envie, caprice*. Capriccio.

ANTÒXAD, DA. p. p. de ANTÒXARSE. *Antojado*.

ANTÒXADIS, SA. adj. Se diu de la persòna que ab mòlta facilitat varia de antòxos. *Antojadizo*. Inconstantis ingenii homo. *Fantasque, capricieux*. Fantastico, capriccioso.

ANTOXAMÈNT. s. m. ANTÒX.

ANTÒXARSE. v. r. Apetéxer ó desitjar ab vehemencia alguna cosa, y casi sèmpre per mer capritxo. Solamènt se usa en las tercèras persònas, y posposad al pronom *se* y á algun dels pronoms *me, li, te, etc.*, v. g.: SE LI ANTÒXA, SE TE ANTÒXA, etc. *Antojarse*. In aliquid ferri animi levitate, vel libidine. *Convoiter*. Agognare, ardentemente bramare.

ANTÒXÀRSELI Á UN ALGUNA COSA. fr. Formar judici ab poc exámen ó sèns èll. *Antojarse á uno alguna cosa*. Aliquod animo fingere, sibi leviter persuadere. *Juger d'une chose sans fondement*. Far giudizio sulle prime.

ANTRACAMBIAR. v. n. ant. ALTERNAR, en la primèra accepció.

ANTRETAYAR. v. a. ant. ENTRETALLAR.

ANTRISTAIR. v. a. ant. ENTRISTIR.

ANTROPÓFAGO. s. m. L' home que mènja carn humana. *Antropófago*. Anthropophagus. *Antropophage*. Antropofago.

ANTUVIO. s. m. fam. Cop ó cas repentí. *Antuvion*. Repentina aggressio, improvisus ictus. *Action subite et imprévue*. Colpo improvviso.

AL PRIMÈR ANTUVIO. mod. adv. fam. En lo principi de un negoci ó assumpto. *Á las primeras de cambio*. Penè incepta re. *Au commencement*. Sulle prime.

ANUENCIA. s. f. CONDESCENDENCIA.

ANUJAR. v. a. ENUJAR.

ANUJÒS, A. adj. ENUJÒS.

ANVANAIR. v. a. ant. DESVANÈXER, DISSIPAR, ANIQUILAR.

ANVANCIR. v. n. ant. DESVANÈXERSE.

ANVAYR. v. n. ant. ENVÈLLIR.

ANVERGOYR. v. n. ant. ENVERGÒNYIRSE.

ANVILAIR. v. a. ant. ENVILIR.

ANUL-LABLE. adj. Lo que se pod anul-lar. *Anulable*. Quod aboleri vel rescindi potest. *Qui peut être annullé*. Annullabile.

ANUL-LACIÓ. s. f. L' acció y efècte de anul-lar. *Anulacion*. Abolitio, rescissio, abrogatio. *Annullation*. Annullazione, annullamento.

ANUL-LAD, DA. p. p. de ANUL-LAR. *Anulado*.

ANUL-LADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui anul-la. *Anulador*. Abrogator, abrogans. *Celui qui annulle*. Annullatore.

ANUL-LAMÈNT. s. m. ant. ANIQUILAMÈNT.

ANUL-LAR. v. a. Invalidar, donar per nul-lo algun tractad, contracte ó privilegi. *Anular*. Abrogare, irritum facere, rescindere. *Annuller*. Annullare.

ANUNCI. s. m. Presagi, pronóstic. *Anuncio*. Omen, augurium. *Augure, présage*. Augurio, presagio, indizio.

ANUNCI. Noticia que se dòna per escrits al públic de la venda de alguna obra literaria ó de cualsevol altra cosa. *Anuncio*. Enuntialis publicè edita de quibusdam rebus venalibus. *Annonce, affiche*. Cartello.

ANUNCIACIÓ. s. f. p. us. ANUNCI.

ANUNCIACIÓ. Per antonomasia la embaxada

que lo ángel sant Gabriel portá á la Verge Santíssima del misteri de la Encarnació. *Anunciacion*. Annuntiatio beatæ Virginis Mariæ. *Annonciation*. Annunziazione.

ANUNCIAD, DA. p. p. de ANUNCIAR. *Anunciado*.

ANUNCIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui anuncia. *Anunciador*. Annuntiator. *Celui qui annonce*. Annunziatore.

ANUNCIAMÈNT. s. m. ant. ANUNCI.

ANUNCIAR. v. a. Donar la primèra noticia ó avis de alguna cosa. *Anunciar*. Nunciare, annuntiare. *Annoncer*. Annunziare.

ANUNCIAR. Pronosticar bons ó mals succèssos. *Anunciar*. Augurari, prædicere. *Annoncer, présager*. Presagiare, augurare.

ANUTJ. s. m. ENUTJ.

ANUVOLARSE. v. r. ant. ENNUVOLARSE.

ANVOLTAR. v. a. ant. EMBOLICAR.

ANXOVA. s. f. Nom que se dòna al saitó cuand está salad. *Anchoa, anchova*. Apua, aphya. *Anchois*. Acciuga, alice.

ANXUP. s. m. Caseta ó depósit que se fa per rébrer l' aigua y repartirla. *Arca de agua, cambija*. Castellum, aquarum receptaculum, dividiculum. *Château d'eau*. Serbatojo.

ANY. s. m. Lo tèmps que está lo sol à donar la volta á la eclíptica, en virtut de sòn movimènt aparènt al rededòr de la terra. *Año*. Annus. *An*. Anno.

ANY. Tèmps mès llarg que lo regular ó necessari pera fèr alguna cosa; y axí se diu: ha tardad un ANY, ha estad un ANY, etc. *Año*. Diù, multùm, diutius. *Long-temps*. Anno.

ANY. En las universitats y col-legis lo tèmps senyalad en cada any per assistir á la cátedra. *Curso, año*. Cursus, curriculus litterarius, academicus. *Cours*. Corso degli studj.

ANY ANOMALISTIC. Lo tèmps que tarda la terra dèsde que ix del afeli de la sèva órbita fins que tòrna á èlla: es mès llarg que lo astronómic y lo trópic, y consta de 365 dias, 6 horas, 15 minuts y 25 segòns. *Año anomalistico*. Annus sic dictus. *Année anomalistique*. Anno anomalistico.

ANY ASTRONÓMIC. Lo qui consta de 365 dias, 6 horas, 9 minuts y 24 segòns. *Año astronómico, astral, sideral, sidéreo*. Annus astronomicus. *Année astronomique*. Anno astronomico.

ANY VIGÈST. ANY DE TRASPAS.

ANY CIVIL. Lo qui consta de un número cabal de dias, 365 si es comú, ó 366 si es bigèst. *Año civil, politico*. Annus civilis. *Année civile*. Anno civile.

ANY CLIMATÉRIC. *Med*. Lo any seté ó nové de la edat de una persòna y los sèus multíplices. També se dòna aquest nom per extensió al any calamitòs. *Año climatérico*. Annus climatericus. *Année climatérique*. Anno climaterico.

ANY COMÚ. Lo qui consta de 365 dias. *Año comun, usual, vulgar*. Annus usualis. *Année commune*. Anno volgare.

ANY CORRENT. Lo presènt en que succeex, se executa ó mana fèr alguna cosa. *Año corriente*. Hic ipse annus, annus præsens, annus vertens. *Année courante*. Anno corrente.

ANY DE GRACIA. Lo del naxemènt de nostre Senyor Jesucrist. *Año de gracia, ó de nuestra salud*. Annus nativitatis Domini nostri Jesu Christi. *An de grâce*. Anno di salute.

ANY DE NÈU ANY DE DÈU. ref. que dòna á entèndrer que en lo any que nèva mòlt sol ser abundant la cullita. *Año de nieves año de bienes*. Dulces satis nives. *Neige sans gelée, annonce bonne levée*. Sotto acqua fame, sotto neve pane.

ANY DE TRASPAS. Lo qui tè un dia mès que lo comú, ço es, 366 dias: vè cada cuatre anys, á excepció del último de cada sigle. *Año bisiesto*. Annus bissextus, bissextilis. *Année bissextile*. Anno bisestile.

ANY EMERGÈNT. Lo qui se comensa á contar dèsde un dia cualsevol que se assenyala fins á altre igual del any seguènt; com lo qui se dòna de temps en las pragmáticas y edictes, comensandse á contar dèsde lo dia de la fètxa. *Año emergente*. Annus emergens. *An émergent*. Anno emergente.

ANY ECCLESIÁSTIC. Lo qui goberna las solemnitats de la Iglesia, y comensa en la primera dominica de advènt. *Año eclesiástico*. Annus ecclesiasticus. *Année ecclésiastique*. Anno ecclesiastico.

ANY FATAL. for. Lo any senyalad com á tèrme peremptori pera interposar y millorar las apel-laciòns en certas causas. *Año fatal*. Fatalis annus. *Année fatale*. Anno fatale.

ANY LLUNAR. Any propi dels árabes y altres pobles orientals, y consta de 354 dias. *Año lunar*. Annus lunaris. *Année lunaire*. Anno lunare.

ANY NOU. Los primers dias del any. *Año nuevo*. Calendæ, januarii. *Nouvel an*. L'anno nuovo.

ANY SANT. Lo del jubileu universal que se celèbra en Ròma en certas épocas, y desprès per medi de butlla se sol concedir en iglesias senyaladas pera tòts los pobles de la cristiandat. *Año santo, ó de jubileo*. Jubilæus annus. *Année de jubilée*. Anno santo.

ANY TRÓPIC. Lo tèmps que está lo sol á tornar al matèx punt equinoccial, y consta de 365 dias, 5 horas, 48 minuts y 50 segòns. *Año trópico*. Annus sic dictus. *Année tropique*. Anno tropico.

ANYS. pl. Edat avansada; y axí se diu: fulano tè ANYS. *Años*. Ætas ingravescens. *Âge avancé*. Anni.

Á CÈNT ANYS COTETA VERDA. ref. que repren als vèlls que se afeitan y adòrnan com si fossen jòves. *Á rocin viejo cabezadas nuevas: á la vejez viruelas*. In senecta fucus. *Le fard est hors de saison dans la vieillesse*. Quanto è più vecchio l'arcolajo, meglio gira.

CÈNT ANYS HA QUE ES MORT LO MUD, Y ENCARA LO CUL LI PUD. ref. vulg. ab que se repren als que renovan quèxas de agravis antigs. *Antaño murió el mulo y hogaño le hiede el culo*. Post annum functi nunc fœtet culus aselli. *Le temps doit amortir toute rancune*. Null'altro che tua rancura al mondo dura.

CÓRRER LO ANY. fr. Estar actualmènt passand los dias del any. *Correr el año*. Annum præterire, labi. *S'écouler l'année*. Passare, trascorrere l'anno.

CÓRRER LO ANY Ó TAL ANY. fr. ab que se exprèssa lo any en lo discurs del cual succeí ó se fèu alguna cosa. *Correr el año*. Fluere, decurrere annum. *C'était dans l'année*. C'era nell'anno.

CUMPLIR ANYS. fr. FÈR ANYS, en l'accepció de arribar algú, etc.

DE CÈNT EN CÈNT ANYS, DE MIL EN MIL ANYS UNA VEGADA. loc. que se usa pera explicar que alguna cosa succeex rara vegada. *Por jubileo; rara vez*. Raró. *Rarement*. Di rado, da cento in cent'anni.

DURAR ANYS Y PANYS. fr. Durar per llarg tèmps; y axí se diu de un bon drap que DURARÁ ANYS Y PANYS. *Durar por peñas*. Diutissimè durare, subsistere. *Durer long-temps*. Durar anni e anni.

ÈNTRE ANY. mod. adv. En lo discurs del any ó durant èst. *Entre año*. In ipso anni cursu, labente anno. *Dans le cours de l'année*. Durante l'anno.

FÈR ANYS. fr. Arribar algú en cada any al dia que correspon al de sòu naxemènt. *Cumplir años ó dias*. Natalem cujusque diem esse. *Être au jour anniversaire de sa naissance*. Essere il natale d'uno.

FÈR ANYS. fr. Haberhi anys que ha succeid alguna cosa. *Hacer años*. Aliquod fluxisse annis. *Y avoir*. Anni fa.

FÈR ANYS. fr. Cuidar de la vida, evitand lo que pod ser danyòs á la salud ó á la quietut del ánimo; y axí se diu á una persòna que está apesarada: vòsté lo que ha de procurar es FÈR ANYS. *Vivir*. Vitam curare. *Avoir soin de soi*. Invecchiare.

JUGARSE LOS ANYS. fr. fam. Jugar per mera diversió ó entretenimènt, sèns atravessar cap interes. *Jugar los años*. Ludum nullo proposito prœmis exercere. *Jouailler*. Giuocar di niente.

LO ANY DE LA MARÍA CASTANYA, Ó DEL ANY DE LA MARÍA CASTANYA. expr. fam. En tèmps ó de tèmps antig. *En tiempo de Maricastaña, ó del tiempo de Maricastaña*. Olim, antiquitus. *Anciennement; dès les siècles reculés*. Al tempo che Berta filava.

LO ANY DEN MÁRRAS. exp. fam. LO ANY DE LA MARÍA CASTANYA.

LO ANY DEN MÁRRAS. expr. fam. que se usa pera donar á entèndrer que tardará mòlt tèmps á executarse alguna cosa, ó que se dubta de la possibilitat de que succeesca. *Cuando la rana tenga ó crie pelos*. Ad calendas græcas. *Quand les poules auront des dents*. Quando la ranocchia avrà denti.

LO QUE NO ES EN MÒN ANY, NO ES EN MÒN DANY. ref. que exprèssa que no debem tenir sentimènt per los succèssos passads que no estiguèren al nostre cuidado. *Lo que no fue en mi año, no fue en mi daño*. Res sine me acta, mea non interest. *Les faits d'autrui, à sa charge mon ami*. Di ciò che non ho amministrato non rispondo.

LO QUE NO SUCCEEX EN UN ANY, SUCCEEX EN UN INSTANT. ref. que denota la contingencia y varietat dels succèssos humans. *Lo que no acaece, sucede ó se hace en*

un año, acaece en un rato. Quod distulit annus, trahit dies. *Ce qui n'arrive en un an, arrive en un moment.* Ciò che non accadde in un anno avviene in un giorno.

MAL ANY LO PEL. imprec. fam. ab que se desitja mal á algú. *Mal año para él.* Malum! *Peste! malepeste!* Lo colga il malanno.

QUI VOL SER RIC MASSA AVIAT, ABANS DEL ANY ES PÈNJAD. ref. que amenassa á las persònas que per medis il-lícits volen fèrse rics en poc tèmps. *Quien en un año quiere ser rico, al medio le ahorcan.* Præcoces fortunæ ruunt. *La fortune improvisée, tombe de même.* Chi vuol esser ricco in breve tempo è facile ch'abbia la forca per termine.

RECORDARSE DEL ANY DE LA FAM. fr. fam. ab que se dòna á enténdrer que una cosa es mòlt antigua. *Acordarse del tiempo del rey que rabió, ó ser una cosa del tiempo del rey que rabió, ó del rey que rabió por gachas.* Obsolevit. *Se souvenir de loin: être vieux.* Rammentarsi del tempo di Berta.

VISCA VÒSTÉ MÒLTS ANYS, Ó MIL ANYS. expr. cortesana que se usa pera expressar lo agrahimènt per la dádiva ó benefici rebud; axí com tambè per las mostras de afècte y amistat. *Viva V. mil años, ó muchos años.* Sis felix et longævus. *Je vous suis bien obligé.* Grazie a lei.

ANYADA. s. f. Los fruits de cada especie que se cullen en un any. *Añada.* Annus. *Levée annuelle.* Raccolta annuale.

ANYADID, DA. p. p. de ANYADIR. *Añadido.*

ANYADIDURA. s. f. Lo que se anyadex á alguna cosa. *Añadidura.* Additio, appendix. *Addition.* Addizione.

ANYADIR. v. a. Aumentar ó afegir. *Añadir.* Addere. *Ajouter, joindre.* Congiungere, appiccare.

ANYADIT. s. m. Lo cabell sòbreposad ó postis. *Postizo, añadido.* Adscititia coma. *Postiche.* Posticcio.

ANYAL. adj. ANUAL.

ANYÈLL, LLA. s. m. y f. Nom que se dòna al fill de la òvella fins que ha cumplert un any, passad lo cual se anomena bòrreg. *Cordero, cordera.* Agnus, agna. *Agneau.* Agnello.

ANYÈLL. met. Manso, dócil y humil. *Cordero.* Mitis, tenis. *Agneau, docile.* Docile, agnello.

ANYÈLL DE LLÈT. Lo qui mama. *Cordero de leche, lechal, lechar, lecental, de socesto.* Agnus lactens. *Agneau de lait.* Agnello che latta.

ANYÈLL XISCLÓ. Lo qui tè un testícul dins y altre fora. *Cordero rencoso.* Agnus altero testiculo pensili, altero occulto. *Agneau qui a un testicule caché.* Agnello che ha un testicolo coso.

CUAND DE MAL JUST VÈ LO ANYÈLL, MAL PROFIT FA LA PÈLL. ref. que advertex la facilitat ab que se solen dissipar los bèns mal adquirids. *Lo bien ganado se lo lleva el diablo, y lo malo á ello y á su amo: de malo vino el conejo, con el diablo irá èl pellejo.* Malè parta, malè dilabuntur. *Ce qui vient du diable, au diable s'en va.* La farina del diavolo va tutta in crusca.

ES UN ANYÈLL DE PA. expr. fam. ab que se pondèra l'afabilitat y bon natural de alguna persòna. *Es un ángel.* Angelicam redolet indolem. *C'est un ange.* È un'agnellino.

SI DE MAL JUST VÈ LO ANYÈLL, MAL PROFIT FARÁ LA PÈLL. ref. CUAND DE MAL JUST VÈ LO ANYÈLL, MAL PROFIT FA LA PÈLL.

ANYÈLLAR. v. a. Parir la òvella. *Parir.* Parere. *Mettre bas.* Partorire.

ANYÈLLET, TA. s. m. y f. dim. de ANYÈLL. *Corderico, corderillo, corderito, corderuelo, corderica, corderilla, corderita, corderuela.* Agnellus. *Agnelet.* Agnelletto.

ANYETARSE. v. r. ant. Rébrer alteració algunas cosas ab lo transcurs del tèmps, ja millorandse, y ja deteriorandse. *Añejarse.* Senescere, mutari. *Vieillir, passer.* Passare.

ANYINA. s. f. ant. Llana de anyèll de llèt. *Añinos.* Vellus agninum. *Laine des agneax de lait.* Lana d'agnello.

ANYINES. s. f. pl. ant. Pèlls de anyèlls de llèt ab sa llana, las cuals adòbadas servexen pera varios usos. *Añinos.* Pelles agninæ. *Peaux des agneaux de lait.* Bassette.

ANYÍVOL. adj. que se aplica als arbres y plantas que en un any dònan mòlt fruit, y poc ó ningun en altre. *Vecero.* Alternis annis fructificans. *On le dit des végétaux qui ne donnent pas du fruit toutes les années.* Dicesi de' vegetali che non fruttano tutti gli anni.

ANYÒRAD, DA. p. p. de ANYÒRAR y ANYÒRARSE.

ANYÒRAR. v. a. Tenir sentimènt y pena per l'ausencia de alguna persòna ó per la falta de alguna cosa. *Echar menos.* Hominis absentiam, rei inopiam deflere. *Regretter.* Rammaricare.

ANYÒRARSE. v. r. Estar algú disgustad en un lloc, ja sia per l'ausencia de alguna ó algunas persònas, ó ja per los objèctes que lo rodejan. *No hallarse.* Male alicubi se habere, invitum esse. *Ne point se trouver bien quelque part.* Trovar a meno.

ANZIANAMÈNT. adv. t. ant. ANTIGUAMÈNT.

AO.

AOMBRAR. v. a. ant. Fèr òmbra una cosa á altra. *Asombrar.* Inumbrare, obumbrare. *Ombrager.* Ombreggiare, adombrare.

AOMBRAR. ant. Atemorisar, espantar. *Asombrar.* Terrere. *Épouvanter.* Spaventare.

AONTADAMÈNT. adv. mod. ant. AFRONTOSAMÈNT.

AONTAR. v. a. ant. AFRÒNTAR.

AORRIR. v. a. ant. ABORRIR.

AORTA. s. f. *Anat.* L'arteria majòr del cos humá, que nax del ventrícul esquerr del cor. *Aorta.* Aorta. *Aorte.* Aorta.

AP.

APACIBILÍSSIM, MA. adj. sup. de APACIBLE. *Apacibilísimo.* Mansuetissimus, mitissimus. *Sup. d'affable.* Mansuetissimo.

APACIBILITAT. s. f. Afabilitat, dòlsura ó suavitat en lo tracte. *Apacibilidad.* Lenitas, mansuetudo, affabilitas. *Affabilité, douceur.* Mansuetudine.

APACIBILITAT. Lo bon tèmple, amenitat y suavitat de alguna cosa. *Apacibilidad.* Lenitas, suavitas. *Douceur, aménité.* Lenità.

APACIBLE. adj. Se diu de la persòna dòcil y afable en lo tracte. *Apacible.* Lenis, mitis, suavis. *Affable, docile.* Mansueto.

APACIBLE. met. Agradable, de bon tèmple, com dia APACIBLE, siti APACIBLE. *Apacible.* Amœnus, jucundus, placidus. *Agréable, doux.* Benigno, piacevole.

APACIBLEMÈNT. adv. mod. Ab apacibilitat. *Apaciblemente.* Leniter, placidè. *Affablement, agréablement.* Mansuetamente.

APACIGUAD, DA. p. p. de APACIGUAR. *Apaciguado.*

APACIGUADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui apacigua. *Apaciguador.* Pacator, pacis conciliator. *Celui qui apaise.* Pacificatore.

APACIGUAR. v. a. Posar en pau, assossegar, aquietar. Se usa també com recíproc. *Apaciguar.* Pacare, conciliare, sedare. *Pacifier, apaiser.* Rappattumare, rappaciare, metter d'accordo.

APADASSAD, DA. p. p. de APADASSAR. *Remendado, aderezado.*

APADASSAR. v. a. Reforsar lo que es vèll, foradad ó esquèxad, posandhi algun padas. *Remendar, aderezar.* Sarcire, resarcire, assuere. *Rapiécer, rapetasser.* Rappezzare, racconciare.

APADRINAD, DA. p. p. de APADRINAR. *Apadrinado.*

APADRINAR. v. a. Fèr ofici de padrí, acompanyand ó assistind á altre en algun acte públic. *Apadrinar.* Comitari, patrocinari. *Servir de parrain dans certaines cérémonies.* Servir di patrino.

APADRINAR. Patròcinar, protegir. *Apadrinar.* Patrocinari. *Protéger, défendre.* Proteggere, aver in protezione, patrocinare.

APAGAD, DA. p. p. de APAGAR. *Apagado.*

APAGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui apaga. *Apagador.* Exstinguens, restinguens. *Celui qui éteint.* Smorzatore.

APAGADÒR. APAGALLUMS.

APAGADÒR. En varios instrumènts de corda cada una de las massetas cubertas de cuiro que corresponen á cada tècla y servexen pera apagar lo so. *Apagador.* Parvissima tudes corio cooperta qua instrumentorum sonus exstinguitur. *Ce qui éteint le son dans certains instrumens.* Sordina.

APAGALLUMS. s. m. Pèssa vuida de mètall en figura cónica que servex pera apagar los llums. *Apagador, matacandelas.* Exstinctorium. *Éteignoir.* Spegnitojo.

APAGALLUMS. Planta, especie de escorsonèra, que crèx á l'altura de un peu, y que se diferencia de la comuna en que las sèvas fullas sòn mòlt estretas y estrelladas en fòrma de dèntetas. *Barbaja.* Scorzonera laciniata. *Scorsonère laciniée.* Scorzonera.

APAGAMÈNT. s. m. Lo acte y efècte de apagar. *Apagamiento.* Restinctio, exstinctio. *Extinction.* Spegnimento.

APAGAR. v. a. Extingir. Se usa també com recíproc. *Apagar.* Exstinguere, restinguere. *Éteindre.* Spegnere, estinguere, smorzare, ammorzare.

APAISSAD, DA. adj. Se diu de la pintura que tè mès de ample que de llarg, en semblansa dels cuadros en que se pintan paissos. *Apaisado.* Pictura in latum quàm in longum extensior. *Oblong.* Bislungo.

APAMAD, DA. p. p. de APAMAR. *Medido á palmos.*

TENIR BÈN APAMAD. fr. met. Tenir perfèt conexemènt de algun lloc ó de alguna cosa. *Tener medido á palmos.* Perspectum, exploratum habere. *Avoir sondé le terrain.* Esserne conoscitore.

APAMAR. v. a. Amidar á pams. *Medir á palmos.* Palmis metiri. *Mesurer à palmes.* Misurar a palmi.

APANAD, DA. p. p. de APANAR. *Mantenido, alimentado.*

APANAR. v. a. fam. Manténir, alimentar, afartar, atipar. *Mantener, hacer el pico, hartar.* Alere, saturare. *Nourrir, entretenir.* Nutrire.

APANARSE. v. r. fam. Mènjar en algun lloc á costa de algú. *Comer de mogollon.* Alienâ vivere quadrâ. *Piquer l'assiette.* Appoggiar la labarda.

APANYAD, DA. p. p. de APANYAR. *Apañado.*

APANYADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui apanya. *Apañador.* Qui aptat. *Celui qui arrange.* Acconciatore.

APANYADURA. s. f. L'acció de apanyar. *Apañadura, apaño, apañamiento.* Aptatio. *L'action d'arranger.* Acconciamento, assetto, ordine.

APANYAMÈNT. s. m. APANYADURA.

APANYAR. v. a. territ. Compóndrer, guarnir, endressar, adornar. *Apañar.* Aptare, polire, ornare. *Arranger, parer, orner.* Assettare, acconciare, ordinare.

APARACIÓ. s. f. ant. EPIFANÍA.

APARADÒR. s. m. La taula en la cual está preparad tòt lo necessari pera servir lo dinar ó sopar. *Aparador.* Abacus. *Dressoir.* Credenza.

APARADÒR. CREDENSA.

APARADÒR. Especie de armari ab portas de vidre ó de cristall, que servex pera guardarhi imatges ó alajas finas y delicadas. *Escaparate.* Armarium. *Châsse.* Armario.

APARADÒR. Se diu especialmènt dels armaris movibles ab portas de cristall, que tènen en la botiga los quinquillaires, argentèrs y altres venedòrs de cosas delicadas. *Escaparate.* Armarium. *Sorte d'armoire.* Armadio.

APARATO. s. m. Prevenció, preparatiu, disposició, reunió de lo que se necessita per algun objècte. *Aparato, apresto, aparejo.* Apparatus, apparatio, præparatio. *Préparatif, apprêt, disposition.* Apparato, apparecchio, preparamento.

APARATO. Pompa, ostentació. *Aparato.* Pompa. *Pompe, appareil.* Pompa.

APAREDAR. v. a. PAREDAR.

APAREGUD, DA. p. p. de APARÈXER. *Aparecido, parecido.*

APARELL. s. m. APARATÓ.

APARELL. Los arreus ó guarnimènts de las cabalcaduras per montarlas, carregarlas ó posarlas á tirar. *Aparejo.* Dorsualia, ephippium. *Harnais.* Arnese, bardatura.

APARELL. *Náut.* Lo conjunt de velas y altres guarnimènts de las embarcaciòns. *Aparejo.* Armamenta, funalia navis. *Apparaux.* Apparecchio.

APARELL. *Náut.* Máquina composta de uns ternals ab un cap ó corda que passa del un al altre, y servex pera alsar cosas de pes. *Aparejo.* Machina levandis ponderibus in navi. *Moufle, palan.* Paranco

APARELL. La mescla de varios ingrediènts que se fa per adòbar las pèlls, y donar cos y llustre á las robas. *Adobo.* Mixtura quædam pellibus macerandis vel telis parandis. *Mélange, préparation pour le tannage.* Preparazion per la conciatura de' pelli.

APARELL. ARRÉUS, ORMETS.

APARELL. *Pint.* Bany ó primers colòrs ab que se preparan las telas pera pintarlas. *Imprimacion.* Linimentum præparatorium. *Imprimure.* Mestica.

APARELL. En las viaudas es lo que serve pera assahonarlas y donar bon gust. *Condimento.* Condimentum. *Condiment.* Condimento.

APARELL DE GUERRA. ant. Municiòns, armas, máquinas y demès ormetjs per fèr guerra. Solia usarse en plural. *Pertrechos.* Apparatus bellici. *Munition*

armes. Munizioni, provvisioni di guerra.

APARELLAD, DA. p. p. de APARELLAR. *Aparejado, imprimado*.

APARELLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aparella. *Aparejador*. Instructor. *Appréteur*. Apparecchiatore.

APARELLAR. v. a. Preparar, prevenir, amanir. També se usa com recíproc. *Aparejar*. Parare, præparare, disponere. *Préparer, disposer*. Apparecchiare, metter in ordine, preparare, apprestare.

APARELLAR. ant. Posar los aparells á las cabalcaduras. *Aparejar*. Clitellas jumentis imponere. *Embâter*. Mettere il basto addosso.

APARELLAR. *Náut*. Posar las velas y demès aparells á la embarcació pera tenirla á punt de poder navegar. *Aparejar*. Malo, velisque navem instruere. *Agréer, gréer*. Guarnire.

APARELLAR. *Pint*. Preparar ab lo bany ó primers colòrs las telas que se han de pintar. També se diu èntre los dauradòrs al donar la cola, guix y bolarmini á la pèssa que se ha de daurar. *Imprimar*. Pictoriam tabulam incrustare, præparare. *Imprimer*. Mesticare.

APARENCIA s. f. APARIENCIA.

APARENSA. s. f. APARIENCIA.

APARÈNT. adj. Lo que sembla y no es. *Aparente*. Apparens. *Apparent*. Apparente.

APARENTAD, DA. p. p. de APARENTAR. *Aparentado*.

APARENTAR. v. a. Manifestar ó donar á entèndrer lo que no es ó lo que no hi ha. *Aparentar*. Simulare, fingere. *Feindre*. Fingere.

APARENTAR. V. D. EMPARENTAR.

APARENTMÈNT. adv. mod. Ab apariencia. *Aparentemente*. Specie, in speciem. *En apparence*. In apparenza.

APARER. v. n. ant. SEMBLAR.

APARÉXER. v. n. SEMBLAR.

APARÉXER. Dexarse véurer alguna cosa. Se usa comunament com recíproc. *Aparecer, aparecerse, parecer, parecerse*. Apparere. *Apparâitre*. Apparere, comparire.

APARÉXER. Formar judici ó parer de alguna cosa. Comunamènt se usa com impersonal. *Parecer*. Videri. *Paraître, sembler*. Parere, sembrare.

APARÉXER. Trobarse lo que se tenia per perdud. *Parecer*. Inveniri. *Se retrouver*. Ritrovare, rinvenire.

Á MÒN APARÉXER. mod. adv. Segòns ó conforme al propi parer ó dictámen. *Á mi ver*. Meo judicio. *A mon avis*. Giusta il mio parere.

NO SÉ APAREX; NI MÉNOS SE APAREX; TÒT JUST SE APAREX. loc. ab que se denota que alguna cosa es poc perceptible ó mòlt pètita. *No se parece, apènas se parece*. Non percipitur, vix percipitur. *Est à peine apercevable*. Si scorge a stento.

PER BÈN APARÉXER. loc. ab que se dòna á entèndrer que algú obra per atenció y respècte á lo que poden dir ó pensar de èll, y no segòns sa propia inclinació ó geni. *Por el bien parecer*. Ut aliorum offensio vitetur. *Par respect humain*. Per soddisfar al mondo.

APARIAD, DA. p. p. de APARIAR. *Pareado; apareado; emparejado*.

APARIAR. v. a. unir èntre sí cosas iguals ó semblants, fèndne parells ó posaudlas de dòs en dòs. *Parear*. Æqua aut similia copulare, jungere, conjungere; binarios facere. *Assembler par paires*. Accoppiare.

APARIAR. Igualar ó ajustar una cosa ab altra de manèra que queden iguals. *Aparear*. Æquare coæquare. *Égaler, ajuster*. Congiunger insieme, uguagliare.

APARIAR. Posar un mascle y una femèlla en lloc estret á fi de que se avingan per fèr cria. *Emparejar*. Masculum et fæminam conjugare. *Appareiller*. Far coppia.

APARIAR. ADÒBAR, en la primera y tercera accepció.

APARIAR. AMANIR.

APARIAR. ENDRÈSSAR.

APARICIÓ. s. f. L'acció y efècte de aparéxer, ó aparéxerse. *Aparicion, aparecimiento*. Apparendi actio. *Apparition*. Apparizione.

APARIENCIA. s. f. La presencia exteriòr de alguna cosa. *Apariencia*. Species. *Apparence*. Apparenza.

APARROQUIANAD, DA. p. p. de APARROQUIANAR y APARROQUIANARSE. *Aparroquiado*.

APARROQUIANAR. v. a. Adquirir ó portar parroquians á una botiga, fábrica ó altre establimènt. *Aparroquiar*. Emptores adducere, allicere. *Achalander*. Allettar gli avventori.

APARROQUIANARSE. v. r. Fèrse parroquiá de

alguna botiga ó de altre establimènt. *Hacerse parroquiano.* Fieri assuetus emptor. *Être chaland.* Farsi avventore.

APART. adv. mod. ab que se significa al qui escriu que acabe lo párrafo, y comense altre. *Aparte.* Paragraphum conclude, et alium incipe. *Alinéa.* Da capo, a linea.

APART. Separadamènt, ab distincció. *Aparte.* Separatim, divisim. *Séparément.* In disparte.

APART. En las comedias las paraulas que lo representant diu suposand que nòl senten. També se usa com substantiu pera denotar las paraulas que se han de dir axí. *Aparte.* Verba quæ profert comœdus, tamquam sibi solis loquens in scena. *Aparté,* A parte.

APARTAD, DA. p. p. de APARTAR y APARTARSE. *Apartado.*

APARTADAMÈNT. adv. mod. ant. SEPARADAMÈNT.

APARTADÍSSIM, MA. adj. sup. de APARTAD. *Muy apartado.* Valdè remotus, distans. *Très-distant.* Lontanissimo, assai discosto.

APARTAMÈNT. s. m. ant. SEPARACIÓ.

APARTAMÈNT. ant. DIVORCI.

APARTAR. v. a. Separar, desunir, dividir. També se usa com recíproc. *Apartar.* Separare. *Éloigner, écarter.* Allontanare, discostare, dilungare.

APARTAR. Tráurer una cosa del lloc ahònt estaba pera dexarlo desembrassad. *Apartar.* Amovere, avertere, arcere. *Tirer, retirer.* Ritirare, cavare, togliere, levare.

APARTAR. met. Dissuadir á algú de alguna cosa, fèr que desistesca de èlla. *Apartar.* Dissuadere, dehortari. *Détourner, détacher.* Ditornare, sconsigliare, dissuadere, distrarre.

APARTAR. ant. ENGANYAR.

APARTARSE. v. r. Desviarse ó retirarse del siti ó paratge ahònt s' estaba. *Apartarse.* Abscedere, recedere. *S'éloigner.* Dileguarsi, allontanarsi.

APARTAT. s. m. En las administraciòns de correus las cartas que se separan pera donarlas als interessads ántes de posar la llista. *Apartado.* Litteræ in publica tabellariorum officina, pactâ mercede, primo veredariorum adventu secernendæ ut maturiùs suis nominibus tratantur. *Lettres qui doivent être distribuées aux personnes qui s'abonnent pour les avoir avant le public.* Abbonamento alla posta.

APÁRTAT; APÁRTAT DE AQUÍ, Ó DE DAVANT. fr. fam. ab que se advertex á algú que dèxe de fèrnos nosa, ó incomodarnos, ó privarnos la vista. *Quita; quitate de ahi; quitate de delante.* Apagesis; apage te à me. *Va-t-en.* Va via.

APASSIONAD, DA. p. p. de APASSIONAR Y APASSIONARSE. *Apasionado.*

APASSIONADAMÈNT. adv. mod. Ab passió ó desitj vehemènt. *Apasionadamente.* Cupidè, vehementèr, perditè. *Passionnément.* Ansiosamente, svisceratamente.

APASSIONADÍSSIM, MA. adj. sup. de APASSIONAD. *Apasionadisimo.* Vehementèr accensus. *Sup. de passionné.* Appassionatissimo.

APASSIONAR. v. a. Causar, excitar alguna passió. *Apasionar.* Affectus accendere, muovere, eiere, inflammare. *Rendre passionné.* Muovere passione.

APASSIONARSE. v. r. Aficionarse excessivamènt á alguna persòna ó cosa. *Apasionarse.* Impensè aliquid diligere, affectu accendi, alicujus desiderio flagrare. *Se passionner.* Appassionarsi.

APASCURAR. v. a. ant. Donar mènjar. *Dar de comer.* Pascere. *Donner de quoi manger.* Dar da mangiare.

APASTURAR. ant. Dar pastura á las bestias. *Apacentar.* Pascere. *Faire paître.* Pascere.

ÁPAT. s. m. vulg. Lo dinar, barenar ó sopar en que hi ha mòlta abundancia de viandas. Algunas vegadas se pren també per lo menjar ordinari; y axí se diu: jo fas tres ÁPATS cada dia. *Comilona; comida.* Comessatio; comestio. *Bâfre, repas.* Pasto, pappata, mangiata.

APATÍA. s. f. Dèxadesa, insensibilitat. *Apatía.* Affectuum vacuitas, apathia. *Apathie.* Apatia, indolenza.

APÁTIC, CA. adj. Lo qui es mòlt dèxad ó poc sensible. *Apático.* Iners. *Apathique.* Spassionato, apatista.

APEAD, DA. p. p. de APEAR Y APEARSE. *Apeado.*

APEAR. v. a. AVERIGUAR.

APEAR. Llevar lo empleo á algú. *Apear.* Dignitate privare. *Destituer.* Deporre, rimuovere, privar d' un impiego.

APEARSE. v. r. Báxar de caball, del carruatge, etc. *Apearse.* Equo, curru desilire, descendere. *Mettre pied à terre.*

Scendere da cavallo, o da carrozza, mettere piede a terra.

APEDESAR. v. a. ant. APADASSAR.

APÈDREGAD, DA. p. p. de APÈDREGAR. *Apedreado.*

APÈDREGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui apèdrega. *Apedreador.* Lapidator. *Celui qui jette des pierres.* Allapidatore.

APEDREGADÒR. Lloc ahònt solen reunirse los xicots pera fèr pèdradas. *Apedreadero.* Lapidationis arena. *Endroit où les enfans se réunissent pour se battre à coups de pierres.* Luogo ove i ragazzi si radunano per darsi pietrate.

APÈDREGAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de apèdregar. *Apedreamiento, apedreo.* Lapidatio. *Lapidation.* Allapidamento.

APÈDREGAR. v. a. Tirar pèdras. *Apedrear.* Lapidare, lapides jacere. *Lapider.* Allapidare.

APÈDREGAR. v. n. p. us. PÈDREGAR.

APEGAD, DA. p. p. de APEGAR, y APEGARSE. *Pegado.*

APEGADIS, SA. adj. AGAFADIS.

APEGADIS. LLAPISSÒS.

APEGADIS. met. Suau, atractiu, gustòs; y axí se diu: veu APEGADISSA. *Pegajoso.* Mellitus, suavis, blandus, alliciens. *Doux, agréable.* Melodico, dolce.

APEGADURA. s. f. APEGAMÈNT.

APEGADÒS, A. adj. AGAFADIS.

APEGALÒSOS. s. m. pl. Planta. AMÒR DE HORTOLÁ.

APEGAMÈNT. s. m. Lo acte de apegar ó enganxar una cosa ab altra. *Pegamiento.* Conglutinatio. *L'action de coller.* Conglutinamento, appiasticciamento.

APEGAR. v. a. AGAFAR, en la segòna accepció.

APEGARSE. v. r. AGAFAR, en la quinta accepció.

APEGARSE. AGAFARSE, en la quinta y sexta accepció.

APEGARSE. Introduirse ó agregarse algú ahònt no li demanan ni tè motiu per serhi. *Pegarse.* Adhærescere, importunè adjungi. *S'introduire, se couler.* Intromettersi, ficcarsi.

APEGARSE. Introduirse ó insinuarse alguna cosa en lo ánimo de manèra que cause gust ó afició; y axí se diu: las paraulas de fulano ab lo tracte se APÈGAN. *Pegarse.* Animo insinuari. *S'insinuer dans l'esprit.* Tirare, allettare, attrarre.

APEGARSE. Aficionarse ó inclinarse mòlt á alguna cosa, de manèra que sia difícil dèxarla ó separarse de èlla. *Pegarse.* Inescari, trahi. *Prendre goût.* Attaccarsi.

APEGARSE COLCOM. fr. Tráurer alguna utilitat de lo que se maneja, tracta ó administra. *Pegarse algo.* Utilitatem aucupari. *Tirer profit, ferrer la mule.* Trar vantaggio, fare agresto.

APÈGO. s. m. Afició ó inclinació particular. *Apego.* Adhæsio, propensio vehemens. *Attachement.* Attaccamento.

APELFAD, DA. adj. Lo que está fèt ó texid en fòrma de pelfa. *Afelpado, felpudo, felpado.* Instar serici lanuginosi contextus. *Velouté, peluché.* Vellutato.

APEL-LABLE. Lo que admet apel-lació. *Apelable.* Non irrevocabile. *Ce qui est révocable.* Appellabile.

APEL-LACIÓ. s. f. for. Lo acte de apel-lar, ó remey que la llèy concedex al que se creu perjudicad per una providencia de un tribunal inferiòr, facultandlo per acudir al superiòr á fi de que millore ó revoque dita providencia. *Apelacion.* Appellatio. *Appel, appellation.* Appellagione, appellazione, appellamento.

DESAMPARAR L' APEL-LACIÓ. fr. for. No seguir algú la que interposá. *Desamparar la apelacion.* Appellationem deserere, derelinquere. *Abandonner l'appellation.* Abbandonare l' appellazione.

DONAR PER DESERTA L' APEL-LACIÓ. fr. for. Declarar lo jutge que ha passad lo termini dins del cual lo qui apel-lá debia portar lo plèt al tribunal superiòr segòns la llèy. *Dar por desierta la apelacion.* Appellationem, vadimonium derelictum declarare. *Déclarer tout appel nul.* Dichiarar invalida l'appellazione.

INTERPOSAR L' APEL-LACIÓ. fr. for. Apel-lar pera davant del jutge superiòr de la sentencia dictada per lo inferiòr. *Interponer apelacion.* Ad superiorem judicem provocare. *Interjeter appel.* Interporre appellazione.

MILLORAR L' APEL-LACIÓ. fr. for. Fundarla davant del superiòr desprès de haber apel-lad pera davant de èll, y fèr presènt lo agravi que se sènt en algun auto donad per lo jutge inferiòr. *Mejorar la apelacion.* Ad superiorem judicem adire. *Appuyer l'appellation.* Migliorar l' appellazione.

NO TENIR APEL-LACIÓ. fr. met. y fam. No tenir remey ó recurs en alguna dificultat ó apuro. *No tener apelacion.* Aliquid irrevocabile esse, insanabile. *N'avoir point de remède.* Non aver risorsa.

APEL-LAD, DA. p. p. de APEL-LAR. *Apelado.*

APEL-LADÒR. s. m. APEL-LANT.

APEL-LANT. p. pres. de APEL-LAR. Lo qui apel-la. *Apelante.* Appellans, appellator. *Appellant.* Appellante.

APEL-LAR. v. n. for. Interposar apel-lació, declarar que se vol acudir al tribunal superiòr pera que revoque la sentencia que se suposa injustamènt dictada per lo inferiòr. *Apelar.* Appellare, provocare. *Émettre appel.* Appellare.

APEL-LAR. met. Recórrer, buscar remey per alguna necessitat ó traball. *Apelar.* Ad aliquem confugere; alicujus opem, præsidium invocare. *Se replier.* Ripiegarsi, raggirarsi.

APEL-LAR. met. Referirse á alguna cosa ó persòna com á un testimoni ó justificatiu de lo que se pretèn probar ó persuadir. *Apelar.* Referri. *Se rapporter.* Rimettersi, stare a ciò che dica la tal persona.

APEL-LATIU, VA. adj. *Gram.* Se aplica al nom comú que convé á tòts los individuos de una especie; com home, caball, per contraposició al nom propi, que denota lo determinad individuo; com Toledo, Fernando. *Apelativo.* Appellativus. *Appelatif.* Appellativo.

APELL. s. m. ant. APEL-LACIÓ.

APELLAD, DA. p. p. de APELLAR y APELLARSE. *Encorado.*

APELLAR. v. a. ant. ANOMENAR.

APELLAR. ant. CRIDAR.

APELLARSE. v. r. La operació natural de posar pèll ó recobrarla la part del cos ahònt hi habia llaga. *Encorar, encorecer.* Vulnera cicatricem ducere. *Revenir la peau.* Rifarsi la pelle.

APELLIDAR. v. a. ant. PROCLAMAR.

APELLIT. s. m. ant. COGNOM, NOM DE CASA.

APENAD, DA. adj. APESARAD.

APÉNAS. adv. mod. Ab dificultat. *Apénas.* Ægrè, difficulter. *À peine.* Appena.

APÉNAS. Luego que, al punt que, tòt seguid que. *Apénas.* Vix, ferè. *À peine, aussitôt que.* Tosto che, subito che.

APÉNDIX. s. m. Addició, anyadidura, suplemènt que se fa á alguna obra ó tractàd. *Apéndice.* Appendix. *Appendice.* Appendice.

APÈNDRER. v. a. Adquirir conexemènt de algúna cosa per medi del estudi. *Aprender.* Discere, ediscere. *Apprendre.* Imparare.

APENSADAMÈNT. adv. mod. ant. Adretas, expressamènt, ab previa meditació y estudi. *De pensado.* Consultò. *À dessin.* A posta, a proposito.

APERCEBID, DA. p. p. de APERCEBIR. *Apercibido.*

APERCEBIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de apercebir. *Apercibimiento.* Præparatio; admonitio, animadversio. *Blâme; disposition; avis.* Avvestimento, correzione.

APERCEBIR. v. a. ant. Prevenir, disposar, preparar lo necessari per alguna cosa. *Apercibir.* Præparare, parare. *Préparer, disposer.* Parare, disporre, accingersi.

APERCEBIR. Amonestar; advertir. *Apercibir.* Admonere. *Avertir, admoneter.* Monire, ammonire.

APERCEBIR. for. Requirir lo jutge á algú amenassandlo pera que fassa lo que tè manad. *Apercibir.* Animadvertere. *Sommer juridiquement.* Intimare, ammonire sotto pena.

APERCÉBRER. v. a. ant. APERCEBIR.

APERCEBUT, DA. p. p. de APERCÉBRER.

APERFIDIA. mod. adv. ant. Ab emulació, á competencia. *Á porfia.* Certatim. *À l'envie.* A gara.

APERHIBIR. v. a. ant. EXHIBIR.

APERITIU, VA. adj. *Med.* Se aplica als remeys que tènen la virtut de obrir las vias. *Aperitivo.* Apertivus. *Apéritif.* Apertivo.

APERSÒNAD, DA. p. p. de APERSÒNARSE. *Apersonado.*

APERSÒNAD. adj. Se usa ab los adverbis *bè* ó *mal*, y se aplica al que tè bona ó mala presencia, ó persòna. *Apersonado.* Corpore elegans, decorus, aut contra. *Formé (bien ou mal).* Formato, tagliato, fatto.

APERSÒNAD. *Bot.* LLABIAD.

APERSÒNARSE. v. r. Avistarse ab alguna persòna. *Apersonarse.* Convenire aliquem. *S'aboucher.* Abboccarsi.

APERTAMÈNT. adv. mod. ant. OBERTAMÈNT.

APESARAD, DA. p. p. de APESARAR. *Apesadumbrado.*

APESARAD. adj. Lo qui tè pesar, pena, sentimènt ó aflicció. *Apesadumbrado, pesaroso.* Mœstus; mœstitia, mœrore confectus. *Contristé.* Mesto, rattristato.

APESARADAMÈNT. adv. mod. p. us. Ab pesar, pena ó aflicció. *Con pesar, ó pesadumbre.* Dolentèr, mœstè. *Avec regret.* Mestamente.

APESARAR. v. a. Causar pesar, sentimènt. Se usa mès comunamènt com recíproc. *Apesadumbrar.* Mœstitiam afferre; mœrore affici. *Contrister, chagriner.* Angosciare, accorare.

APÈSTAD, DA. p. p. de APÈSTAR.

APÈSTAR. v. a. y n. EMPÈSTAR.

APETÈXER. v. a. Tenir ganas de alguna cosa ó desitjarla. *Apetecer.* Appetere, desiderare, expetere. *Désirer fort.* Agognare.

APETIR. v. a. p. us. APETÈXER.

APETIT. s. m. Movimènt vehemènt del ánimo que nos inclina á apetéxer alguna cosa. *Apetito.* Appetitus. *Appétit.* Appetito.

APETIT. Gana de mènjar. *Apetito.* Appetentia, edendi appetitus. *Appétit.* Appetito.

APETIT. ant. ANTÒX.

APETIT LUXURIÒS. Inclinació vehemènt á la luxuria. *Salacidad.* Salacitas. *Lubricité.* Lubrichezza, impudicizia.

APETITS. pl. Requisits, guisadets esquisits. *Golleria, golloria, gulleria, gulloria.* Cupediæ, gulæ irritamenta, incitamenta. *Friandise.* Ghiottornia, leccornia.

ENCENDRER Ó FOMENTAR LO APETIT. fr. Parland de las bestias significa fèrlas posar calèntas ó en gelosía: parland dels homes excitar ó avivar la passió del amòr. *Recalentar.* Amorem, libidinem excitare. *Exciter l'amour.* Destar l' appetito, invogliare, pugnere.

APETITIU, VA. adj. *Filos.* Se aplica á la potencia ó facultat de apetéxer. *Apetitivo.* Appetens. *Appétitif.* Appetitivo.

APETITÒS, A. adj. Gustòs, saboròs, que excita lo apetit. *Apetitoso.* Appetibilis, gratus, ciens appetentiam. *Appétissant.* Appetitoso.

APIADAD, DA. p. p. de APIADARSE. *Apiadado.*

APIADARSE. v. r. Tenir pietat. *Apiadarse.* Misereri. *Avoir pitié.* Compatire.

ÀPICE. s. m. Lo extrèm de dalt ó la punta de alguna cosa. *Ápice.* Apex. *Sommet, pointe.* Somità, cima.

ÁPICE. met. La mès mínima part de alguna cosa. *Ápice.* Cujusvis rei minima pars. *Partie la plus petite d'une chose.* Menomissima parte di qualche cosa.

ÁPICE. met. Parland de alguna cuestió ó dificultat es lo mès árduo ó delicad de èlla. *Ápice.* Rei summa. *Le point de la difficulté.* Il bianco della difficoltà.

APILAD, DA. p. p. de APILAR y APILARSE. *Apilado.*

APILADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui apila. *Apilador.* Accumulator, coacervator. *Celui qui amoncelle.* Accumulatore, ammontatore.

APILAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de apilar. *Amontonamiento.* Conglomeratio, coacervatio, congestio. *Accumulation, amoncellement.* Mucchiamento.

APILAR. v. a. Posar una cosa damunt de altra, fènd pila. *Apilar.* Congerere, coacervare. *Amonceler.* Accumulare, ammucchiare, ammontare.

APILARSE. v. r. APILOTARSE.

APILOTAD, DA. p. p. de APILOTAR y APILOTARSE. *Agolpado.*

APILOTAR. v. a. APILAR.

APILOTARSE. v. r. Reunirse, juntarse en algun lloc mòltas persònas. *Agolparse.* Confluere. *S'amasser, s'assembler.* Radunarsi, raunarsi.

APINYAD, DA. p. p. de APINYAR. *Apiñado.*

APINYAR. v. a. Juntar y apretar mòlt unas cosas ab altras. Se usa tambè com recíproc. *Apiñar.* Congerere in unum, arctè premere, stringere. *Grouper; se grouper.* Aggrupparsi.

ÁPIT. s. m. Planta que crèx fins á l' alsada de dòs peus; tè la cama gruxuda, pelada, vuida, solcada y ramòsa; las fullas sòn de vuit á deu pulgadas de llarg y retalladas: las flors sòn xicas y blancas y estan col-locadas en fòrma de parasol. Se cultiva en los horts y se colga. Se mènja per enciam. *Apio.* Apium. *Céleri, ache.* Appio.

ÁPIT BÒRD. Planta mòlt pareguda á la cicuta que se cria en las montanyas. *Apio montano.* Apium montanum, agreste. *Cicutaire, livèche.* Mirride.

ÁPIT DE AIGUA. Lo qui se cria en llocs de aiguamolls. *Apio palustre.* Apium palustre. *Céleri.* Appio.

Apit de macedonia. Planta que se cria en Macedonia, y es mòlt pareguda al amni, sinó que fa mès olòr. *Peregil macedonio.* Apium macedonium, sexatile. *Persil de Macédoine.* Ipposelino.

APITRAD, DA. p. p. de apitrar.

APITRAR. v. a. vulg. embèstir.

APLAER. adv. mod. ant. apler.

APLANAD, DA. p. p. de aplanar. *Allanado, aplanado; apuntado.*

APLANADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aplana. *Allanador, aplanador.* Complanator. *Celui qui aplanit.* Spianatore.

APLANADURA. s. f. ant. L' acció de aplanar. *Allanamiento, aplanamiento.* Complanatio, exæquatio. *Aplanissement.* Spianamento.

APLANAR. v. a. Posar plana ó igual la superfície de un terreno, sol, ó de cualsevol altra cosa. *Allanar, aplanar.* Æquare, complanare. *Aplanir.* Appianare, spianare.

aplanar. Parland de la escopeta ó altra arma de fog, apuntar. *Apuntar.* Collineare, collimare. *Pointer, mirer, viser.* Mirare, prender la mira.

APLASSAD, DA. p. p. de aplassar. *Aplazado.*

APLASSAR. v. a. Convocar, citar, cridar pera tèmps y siti senyalad. *Aplazar.* Condicere locum tempusque coëundi. *Convoquer.* Convocare.

APLATAR. v. a. ant. amagar.

aplatarse. v. r. ajupirse, ajòcarse.

APLAUDID, DA. p. p. de aplaudir. *Aplaudido.*

APLAUDIR. v. a. Celebrar ab paraulas ó demostraciòns de júbilo á alguna persòna ó cosa. *Aplaudir.* Plaudere, applaudere. *Applaudir.* Applaudire, lodare.

APLÁURER. v. n. ant. pláurer.

APLAUSO. s. m. Aprobació ó alabansa pública ab demostraciòns de alegría. També se anomena axí la que ab paraulas fa un particular á altre. *Aplauso, plauso.* Plausus, applausus. *Applaudissement.* Plauso, applauso.

APLEG. s. m. Multitut de gènt reunida en un matèx lloc. *Golpe de gente.* Multitudo, turba. *Foule.* Folla, calca.

apleg. La concurrencia de mòltas cosas en un matèx siti, com apleg de aigua. *Acogida.* Confluvium. *Affluence.* Copia, folta.

apleg. Rotllo de gènt. *Corro, corrillo, rueda, rolde.* Circulus, corona. *Cercle.* Radunanza.

apleg. Indigestió del ventrell. *Asiento.* Cruditas. *Indigestion.* Indigestione.

APLEGA. s. f. capta.

aplega. apleg, en la tercèra accepció.

APLEGAD, DA. p. p. de aplégar y aplegarse.

APLEGADIS, SA. adj. arreplegadis.

APLEGADÒR, RA. s. m. y f. captadòr.

aplegadòr. Especie de caxó de fusta sènse tapa ni post davant, y ab un máneg al detras, de uns cuatre palms de llarg, que servex per arrepiegar las escòmbrarías. També se anomena axí lo estòret pètit de espart que servex pera lo matèx fi. *Cogedor.* Excipulus domesticis sordibus colligendis. *Sorte de boîte pour ramasser les balayures.* Sorte di cassa colla quale le fanti raccolgono le spazzature quando scopano le camere.

APLEGAR. v. a. arreplegar.

aplegarse. v. r. arreplegarse.

APLER. adv mod. Sèns fèr soròll, ó ab veu baxa. *Quedo, quedito, paso, pasito, pasitamente.* Submissè, submissâ voce. *Bas.* Pian piano, sotto voce.

apler. adv. mòd. Ab cuidado, sèns precipitació. *Quedo, quedito, pasito, pasitamente.* Pedetentim. *Doucement.* Adagio.

apler. Á poc á poc, despay. *Poco á poco, poquito á poco, paso á paso, paso ante paso, paso entre paso.* Lentè, paulatim, pedetentim. *Pas à pas.* Poco a poco, pian pianino.

APLERET. apler.

APLETAR. v. n. Fèr nit lo bestiar en alguna plèta, albergarse en algun paratge. *Majadear, cubilar.* In ovilia pecus se recipere. *Passer la nuit quelque part, en parlant des troupeaux.* Passar la mandra la notte in un luogo chiamato *plèta*, cioè, *ovile.*

APLICABLE. adj. Lo que se pod aplicar. *Aplicable.* Applicationis capax. *Applicable.* Applicabile.

APLICACIÓ. s. f. L' acció de aplicar ó aplicarse. *Aplicacion.* Applicatio cujusque rei ad aliam: artium, litterarum studium. *Application.* Applicamento, adattamento.

aplicació. Lo esmèro, diligencia y cuidado ab que se fa alguna cosa. Se diu particularmènt del estudi. *Aplicacion.* Assiduitas. *Assiduité.* Applicazione.

APLICAD, DA. p. p. de APLICAR y APLICARSE. *Aplicado.*

APLICAD. adj. Lo qui tè aplicació. *Aplicado.* Intentus rei, studiosus. *Assidu.* Intenta, studioso.

APLICADÍSSIM, MA. adj. sup. de APLICAD. *Aplicadísimo.* Studiosissimus, intentissimus rei. *Sup. d'assidu.* Intentissimo.

APLICAR. v. a. Arrimar una cosa á altra. *Aplicar.* Applicare, adjungere, apponere. *Appliquer.* Adattare.

APLICAR. met. Adaptar, apropiar ó acomodar al propósit de lo que se tracta algun pensamènt, doctrina, etc. *Aplicar.* Accommodare. *Adapter.* Adattare, appropriare.

APLICAR. Destinar alguna cosa á algun us. *Aplicar.* Adjicere, destinare, designare. *Destiner.* Destinare, assegnare.

APLICAR. for. Adjudicar bèns ó efèctes per sentencia de jutge. *Aplicar.* Adjudicare. *Adjuger.* Aggiudicare, assegnare.

APLICARSE. v. r. Dedicarse á algun estudi ó exercici. *Aplicarse.* Incumbere, se tradere. *S'adonner.* Addarsi, darsi.

APLICARSE. Posar gran diligencia y esmèro en executar alguna cosa, especialmènt en estudiar. *Aplicarse.* Litteris, vel alio instituto studiosè operam dare, animum intendere. *S'appliquer.* Applicarsi.

APOBRIMÈNT. s. m. ant. EMPOBRIMÈNT.

APOBRIR. v. a. ant. EMPOBRIR.

APOC, APOC. mod. adv. Á POC Á POC.

APOC, APOC. DE POC EN POC.

ÁPOCA. s. f. Instrumènt públic ó privad, en que lo acreedòr confèssa haber rebud del deudòr la cantitat que li debia. *Carta de pago.* Apocha. *Mandement, acquit.* Quitanza, ricevuta.

FERMAR ÁPOCA. fr. Otorgarla. *Otorgar ó dar carta de pago.* Pecuniæ acceptæ testimonium vel chirographum dare. *Donner acquit.* Donar quitanza.

APOCAD, DA. p. p. de APOCARSE. *Apocado.*

APOCAD. adj. que se aplica á la persòna de poc esperit. *Apocado.* Debilis, abjectus animo. *Pusillanime.* Timido, rimesso, pusillanimo.

APOCAD. p. us. Mesquí. *Mezquino, apretado.* Parcus, sordidus. *Mesquin, chiche.* Stitico, guitto, mignata.

APOCALÍPSIS. s. m. Lo llibre canónic que comprèn las revelaciòns misteriòsas que tingué, y escrigué lo evangelista S. Joan. *Apocalipsis.* Liber Apocalypsis. *Apocalypse.* Apocalissi.

APOCAMÈNT. s. m. Encugimènt, abatimènt, falta de ánimo ó de esperit. *Apocamiento.* Animi abjectio, timiditas. *Pusillanimité.* Pusillanimità, timidità, debolezza d' animo.

APOCARSE. v. r. Humiliarse, abátrerse, tenirse en poc. *Apocarse.* Sese abjicere. *S'abaisser, se ravaler.* Umiliarsi, abbassarsi.

APÓCOPE. s. f. *Gram.* Figura que se comet suprimind alguna lletra ó síl-laba al fi de la dicció; com *quém donard?* en que se calla la *e* del pronom ME. *Apócope.* Apocope. *Apocope.* Apocopa.

APÓCRIF, FA. adj. Fabulòs, suposad, fingid. *Apócrifo.* Apocryphus. *Apocryphe.* Apocrifo.

APÓCRIFAMÈNT. adv. mod. Ab fonamènts falsos ó incerts. *Apócrifamente.* Incertè, dubiè, vel falsò. *D'une manière apocryphe.* Apocrifamente.

APODAMÈNT. s. m. ant. Motiu, ditxo. *Apodo.* Cognomen alicui inditum ob corporis vitium, proprietatem seu circumstantiam notatu dignam. *Sobriquet.* Soprannome.

APODAR. v. a. ant. Motejar. *Apodar.* Cavillari, callidè irridere, jocari. *Donner des sobriquets, apostropher.* Motteggiare, dar soprannome.

APODERAD, DA. s. m. y f. Lo qui tè poders de altre pera administrar alguna hisènda ó executar cualsevol altra cosa. *Apoderado, poderhabiente.* Procurator. *Procureur.* Procuratore.

CONSTITUIR APODERAD. fr. for. Anomenar ab las fòrmalitats establertas per las llèys á algú, pera que puga representar llegítimamènt la sèva persòna en judici y fora de èll. *Constituir apoderado.* Procuratorem nominare. *Nommer procureur.* Nommare, fare, scegliere procuratore.

APODERARSE. v. r. Fèrse amo de una cosa, ocuparla, posarla bax sòn poder. *Apoderarse.* Occupare, in potestatem redigere. *S'emparer, se saisir.* Impadronirsi, impossessarsi.

APOGEO. s. m. *Astron.* Lo punt en que un planeta se troba mès distant de la terra. *Apogeo.* Apogæum. *Apogée.* Apogeo.

APOL-LINAR. adj. *Poét.* Lo pertanyènt á Apolo. *Apolineo, apolinar.* Apolli-

neus. *Apollinaire*. Apollinario.

APOL-LINARISTA. s. m. Herètge sectari de Apol-linar. *Apolinarista*. Apollinaris sectator. *Apollinariste*. Apollinarista.

APOLOGÉTIC, CA. adj. Lo que pertany á l' apología. *Apologético*. Apologeticus. *Apologétique*. Apologetico.

APOLOGÍA. s. f. Discurs que se fa de paraula ó per escrit en defensa de alguna persòna ú obra. *Apología*. Apologia. *Apologie*. Apologia.

APOLÓGIC, CA. adj. Lo que pertany al apólogo ó fábula moral. *Apológico*. Ad apologum pertinens. *Apologique*. Apologico.

APOLOGISTA. s. m. Lo qui fa alguna apología. *Apologista*. Apologiam scribens. *Apologiste*. Apologista.

APÓLOGO. s. m. Especie de fábula en la cual bax lo vel de la ficció s' ensenya una veritat moral. *Apólogo*. Apologus. *Apologue*. Apologo.

APOPLÉTIC, CA. adj. que se aplica al accidènt de apoplexía, ó al qui la patex. *Apoplético*. Apopleticus. *Apoplétique*. Apopletico.

APOPLEXÍA. s. f. FERIDURA.

APORISMA. s. m. *Cir*. Lo tumòr que se fa per derramamènt de sang èntre carn y pèll, cuand al donar la sangría se fa ménos obertura en lo cútis que en la vena. *Aporisma*. Aporisma. *Aporisme*. Aporisma.

APÒRREJAR. v. a. ant. Copèjar ab pòrra ó bastó, ó donar bastònadas y pòrradas. *Aporrear*. Fuste percutere, fustem alicui impingere. *Rondiner, rosser*. Bastonare, legnare.

APÒRRONAD, DA. p. p. de APÒRRONAR. *Denostado*.

APÒRRONAR. v. a. Dir fástigs, injuriar de paraula, aprofanar, atrutinar. *Denostar; poner á alguno de lodo*. Conviciari, probris onerare. *Injurier, outrager*. Oltraggiare.

APORTAD, DA. p. p. de APORTAR y APORTARSE. *Aportado; portado*.

APORTAR. v. n. *Náut*. Péndrer port ó arribar á èll. *Aportar*. Appellere. *Aborder*. Approdare.

APORTAR. for. Portar. *Aportar*. Ferre. *Produire*. Portare, produrre.

APORTARSE. v. r. Portarse, gobernarse en alguna dependencia ó negoci ab acert, valòr ó discreció; ó al contrari ab necedad, cobardía, falsedat ó engany. *Portarse*. Præclarè vel ineptè se gerere. *Se comporter, se conduire*. Condursi.

APOSÀD, DA. p. p. de APOSAR. *Aplicado*.

APOSAR. v. a. ALLEVAR.

APOSAR. ant. Aplicar una cosa á altra. *Aplicar*. Apponere, applicare. *Appliquer*. Adattare.

APOSENTAD, DA. p. p. de APOSENTAR. *Aposentado*.

APOSENTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aposènta. *Aposentador*. Hospitium designans. *Celui qui loge*. Alloggiatore.

APOSENTADÒR. Lo qui tè per ofici aposentar. *Aposentador*. Hospitiis designandis præfectus. *Celui qui loge*. Alloggiatore.

APOSENTADÒR. En la milicia antiga lo qui destinaba lo camp que hábia de ocupar lo exércit. *Aposentador*. Stativorum metator, designator. *Fourrier*. Foriere.

APOSENTADÒR DE CAMÍ. Lo qui en las jornadas que fan las persònas reals se avansa pera disposar lo sèu aposènto y lo de las sèvas familias. *Aposentador de camino*. Regii hospitii designator. *Maréchal-des-logis*. Quartiermastro.

APOSENTADÒR DE CASA Y CÒRT. Una de las persònas que componian la junta de aposènto, y tenian vot en èlla pera tòt lo pertanyènt á la casa de aposènto. *Aposentador de casa y corte*. Regii hospitii regendi curiæ vocalis. *Membre d'une junte dans le palais du roi, qui s'occupait de tout ce qui pouvait concerner le logement*. Membro del palazzo de' Re, sotto la cui direzione era tutto quanto riguardava l' alloggiamento della famiglia regale.

APOSENTADÒR MAJÒR DE CASA Y CÒRT. Lo president de la junta de aposento. *Aposentador mayor de casa y corte*. Regii hospitii regendi curiæ præses. *Président de la junte de logement*. Il primo dei regali alloggiatori.

APOSENTADÒR MAJÒR DE PALACI. Lo qui tè sòn cárreg la separació dels cuartos de las persònas reals, y la designació de paratges pera las oficinas y habitació dels subgèctes que deuen víurer dins de palaci. *Aposentador mayor de palacio*. Regis ædibus dividendis et designandis præfectus. *Grand maréchal du palais*. Maliscalco del palazzo.

APOSENTAR. v. a. Donar habitació ó hospedatge á la persòna que arriba d

viatge. Usad com recíproc equival á allòtjarse. *Aposentar*. Hospitium designare, hospitio excipere. *Loger*. Alloggiare.

APOSÈNTO. s. m. Cualsevol cuarto ó pèssa de una casa. *Aposento*. Cubiculum. *Chambre*. Camera.

APOSÈNTO. Posada, hospedatge. *Aposento, aposentamiento*. Hospitium, diversorium. *Logement*. Alloggio, osteria.

APOSÈNTO DE CÒRT. L'habitació que se destina als criads de las casas reals y dels ministres que viuen de assènto en la còrt. *Aposento de corte*. Hospitia regis famulis in urbe regiâ designata. *Logement des personnes attachées à la cour*. Alloggio de' servitori di corte.

APOSICIÓ. s. f. *Gram.* Figura que se comet posand dòs ó mès substantius seguids sèns conjuncció; com Lisboa, còrt del rèy de Portugal. *Aposicion*. Appositio. *Apposition*. Apponimento, apposizione.

APÓSIT. s. m. *Med*. Remey que se aplica exteriormènt á algun malalt. *Apósito, pictima*. Appositum. *Topique*. Topico.

APOSTA. s. f. POSTA, JUGUESCA.

APOSTA. adv. mod. Adretas, de propósit, expressamènt. *Aposta, apostadamente*. Consultò, datâ operâ. *Exprès*. A posta.

FÈR UNA APOSTA. fr. APOSTAR, en la primèra accepció.

APOSTAD, DA. p. p. de APOSTAR. *Apostado*.

APOSTAR. v. a. Pactar èntre sí dòs ó mès persònas que disputan, que si no se verifica lo que algú de èllas assegura perdrá alguna cantitat ó altra cosa. *Apostar*. Sponsionem facere. *Parier, gager*. Scommettere.

APOSTAR. Posar una ó mès persònas ó caballerías en puesto ó paratge senyalad per algun fi. Se usa també com recíproc. *Apostar*. Catervâ seu turmâ quemlibet locum occupare. Veredos aut cursores certo loco sistere. *Poster*. Porre in posto.

APOSTASÍA. s. f. Negació de la fe de Jesucrist rebuda en lo baptisme. *Apostasia*. Apostasia, defectio à vera religione. *Apostasie*. Apostasia.

APOSTASÍA. La deserció ó abandòno públic del institut ó religió que algú professaba. *Apostasia*. Ab aliquo religioso instituto defectio. *Apostasie*. Apostasia.

APÓSTATA. s. m. Lo qui comet lo delicte de apostasía. *Apóstata*. Apostata: religiosi instituti desertor. *Apostat*. Apostata.

APOSTATAD, DA. p. p. de APOSTATAR. *Apostatado*.

APOSTATAR. v. n. Negar la fe de Jesucrist rebuda en lo baptisme. Per extensió se diu també de la persòna que abandòna lo sèu institut ó religió. *Apostatar*. Deficere à fide, veram religionem deserere: ab aliquo instituto religioso deficere. *Apostasier*. Apostatare.

APOSTÈRMA. s. f. ant. POSTÈRMA.

APÓSTOL. s. m. Segòns sòn orígen significa enviad. La Iglesia dòna èx nom als dòtse principals dexèbles de Jesucrist, als cuals enviá á predicar lo Evangeli per tòt lo mon. *Apóstol*. Apostolus. *Apôtre*. Apostolo.

APÓSTOLS REVERENCIALS. for. Testimoni ó certificació del auto de apel-lació. *Testimonio de apelacion*. Apostoli. *Certificat d'appellation*. Attestato d' appellazione.

SER UN BON APÓSTOL. fr. met. y fam. que se usa pera denotar que algú es mòlt dolènt, sagas, astut ó bellaco. *Ser buena, brava ó linda caña de pescar*. Sollertem esse, astutum, sagacem, versipellem. *C'est un bon oiseau, c'est un fin merle*. Putta scodata, sorcio ricotto.

APOSTOLAT. s. m. La dignitat de apóstol. *Apostolado*. Apostolatus. *Apostolat*. Appostolato.

APOSTOLAT. La congregació ó col-legi dels sants apóstols. *Apostolado*. Apostolicum collegium, apostolorum cœtus. *Apostolat*. Appostolato.

APOSTOLAT. Las imatges dels dòtse apóstols. *Apostolado*. Apostolorum omnium effigies, imagines. *Les images des douze apôtres*. Il quadro dove stiano dipinti i dodici apostoli.

APOSTÓLIC, CA. adj. Lo que per algun títol pertany als apóstols, ó se derivá de èlls. *Apostólico*. Apostolicus. *Apostolique*. Apostolico.

APOSTÓLIC. Lo que pertany al papa ó dimana de la sèva autoritat apostólica; com jutge APOSTÓLIC, indult APOSTÓLIC. *Apostólico*. Apostolicus, ab auctoritate pontificis summi immediatè exoriens, prodiens. *Apostolique*. Apostolico.

APOSTOLICAL. adj. ant. APOSTÓLIC.

APÓSTROF. s. m. APÓSTROFO.

APOSTROFAR. v. n. Dirigir lo discurs ab vehemencia á alguna persòna ó cosa presènt ó ausènt. *Apostrofar*. Vehementèr orationem in aliquem vel in aliquam rem convertere. *Apostropher*. Far un' apostrofe.

APÓSTROFE. s. f. *Ret*. Figura que se comet cuand lo qui parla dirigex la paraula á alguna persòna ó cósa presènt ó ausènt. *Apóstrofe*. Apostrophe. *Apostrophe*. Apostrofe.

APÓSTROFO. s. m. Virguleta que se posa en la part superiòr de la consonant anteriòr á la vocal que se suprimex pera evitar la cacofonía; com L'AURÒRA, L'AGULLA. *Apóstrofo*. Suppressæ vocalis orthographica nota. *Apostrophe*. Apostrofe.

APOTECARI. s. m. Lo qui prepara y ven las medicinas. *Boticario, farmacópola*. Pharmacopola. *Apothicaire*. Speziale.

APOTECARÍA. s. f. La oficina y botiga ahònt se fan y venen las medicinas ó remeys pera la curació dels malalts. *Botica*. Pharmacopolæ officina, pharmacopolium. *Pharmacie, apothicairerie*. Spezieria.

APOTECARIESSA. s. f. La mullèr del apotecari. *La muger del boticario*. Pharmacopolæ uxor. *Apothicairesse*. Moglie dello speziale.

APOTEGMA. s. m. Sentencia brèu dita ab agudesa. *Apotegma*. Apophthegma. *Apophtegme*. Apotegma.

APOTEOSIS. s. f. La ceremonia superstiticiòsa ab que los gentils col-locaban algun héroe èntre sòs dèus. *Apoteósis*. Apotheosis. *Apothéose*. Apoteosi, deificazione.

APOYAD, DA. p. p. de APOYAR y APOYARSE. *Apoyado*.

APOYAR. v. a. Afavorir, patrocinar, ajudar. *Apoyar*. Patrocinari, adjuvare, opem ferre. *Appuyer*. Proteggere, favorire, ajutare, patrocinare.

APOYAR. Confirmar, probar, sostenir alguna opinió ó doctrina; y axí se diu: sant Agustí APOYA èxa sentencia. *Apoyar*. Confirmare. *Appuyer*. Appagarsi.

APOYARSE. v. r. Carregar, estrèbar una cosa en altra; y axí se diu: la columna SE APOYA sòbre lo pedestal. *Apoyar*. Inniti. *Appuyer, poser sur*. Appoggiare.

APOYARSE. Servirse de alguna persòna ó cosa per apoyo. *Apoyarse*. Alicujus patrocinio inniti. *S'appuyér*. Appoggiarsi, fondarsi.

APOYATURA. s. f. *Mús*. Una figura pètita que servex pera donar certa gracia y apoyo á la nota que se seguex. *Apoyatura*. Modus anteriori modo levitèr insistens, quò gratior sonet. *Port de voix*. Appoggiatura.

APOYO. s. m. Lo que servex pera sostenir alguna cosa; com lo puntal respècte de una pared, y lo bastó respècte de una persòna. *Apoyo, costrivo*. Sustentaculum, fulcrum, fulcimentum. *Appui, support, accotoir*. Appoggio, appoggiatojo.

APOYO. met. Protecció, auxili ó favòr. *Apoyo*. Protectio, favor. *Appui, protection*. Ajuto, favore.

APRECI. s. m. La estima que se fa de las cosas ó persònas dignas de aprobació ó alabansa. *Aprecio*. Æstimatio, commendatio. *Estime, considération*. Pregio, stima.

APRECIABLE. adj. Lo que es digne de apreci. *Apreciable*. Æstimabilis. *Appréciable*. Pregiabile.

APRECIAD, DA. p. p. de APRECIAR. *Apreciado*.

APRECIADÍSSIM, MA. adj. sup. de APRECIAD. *Apreciadísimo*. Valdè æstimabilis. *Sup. d'apprécié*. Pregiatissimo, stimatissimo.

APRECIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aprecia. *Apreciador*. Æstimator. *Estimateur*. Pregiatore, apprezzatore.

APRECIAMÈNT. s. m. ant. APRECI.

APRECIAR. v. a. Avaluar, posar preu á las cosas vendibles. *Apreciar*. Æstimare, taxare, pretium alicui rei facere. *Apprécier, estimer, évaluer*. Apprezzare, valutare.

APRECIAR. met. Estimar, fèr apreci ó estima de alguna cosa ó persòna. *Apreciar*. Æstimare. *Apprécier, estimer, faire cas*. Pregiare, aver in pregio, in istima, in venerazione.

APRECIATIU, VA. adj. Lo que pertany al apreci ó estima que se fa de alguna cosa. *Apreciativo*. Ad æstimationem pertinens. *Appréciatif*. Pregioso.

APREGONIRSE. v. r. ant. Se deya dels rius que còrren èntre serras per fraus ó terras trencadas, estretas y fòndas. *Ahocinarse*. In fauces coarctari. *Se resserrer, s'étrecir*. Ristringersi.

APREGONIT, DA. p. p. de APREGONIRSE. *Ahocinado*.

APREHÉNDRER. v. n. Concebir alguna cosa per lo que sembla, ó ab poc fonamènt. *Aprehender*. Imaginari, fingere. *Imaginer, croire sur léger fondement*. Comprendere, intendere.

APREHÉNDRER. *Filos*. Conçebir las especies de las cosas sèns fèr judici de éllas ó sèns afirmar ni negar. *Aprehender*. Apprehendere, mente concipere. *Prendre une idée sans porter jugement*. Apprendere.

APREHENSIÓ. s. f. L'acció y efècte de aprehéndrer. *Aprehension*. Apprehensio. *Appréhension*. Percezione: l'atto dell'apprendere.

APREHENSIÓ. Lo fals concèpte que la imaginació fa formar á algú sòbre alguna cosa. *Aprehension*. Præceps conceptus. *Imagination, préoccupation*. Capriccio, idea, immaginazione mal formata.

APREHENSIÓ. *Filos*. Lo primer acte del enteniment que consistex en la simple percepció de una idea. *Aprehension*. Perceptio, idea. *Appréhension*. Percezione: la cosa appresa.

APREHENSIU, VA. adj. Se din de la persòna que aprehen ó concibex ab vehemencia alguna especie; y mès comunmènt del qui ab poc motiu concibex ideas de temòr ó recel. *Aprehensivo*. Imaginosus, timidus, ad vanas imagines pavidus. *Appréhensif*. Percettibile.

APREHENSIU. Lo que pertany á la facultat de aprehéndrer en l'home. *Aprehensivo*. Phantasiæ proprius. *Qui appartient à l'appréhension*. Percettibile, che si può apprendere.

APREMI. s. m. for. Manamènt del jutge, en virtut del cual se compel-lex á un al cumplimènt de alguna cosa. *Apremio*. Mandatum judicis. *Ordonnance, sommation*. Sentenza, decreto, decisione del giudice.

APREMIAD, DA. p. p. de APREMIAR. *Apremiado*.

APREMIAR. v. a. for. Compel-lir ú obligar á algú ab manamènt de jutge á que fassa alguna cosa. *Apremiar*. Cogere, compellere. *Contraindre*. Costringere, far condannare in giudicio.

APRENÈNT, TA. s. m. y f. Lo qui apren algun art ú ofici. *Aprendiz, aprendiza*. Tiro; tirunculа. *Apprenti*. Fattore, fattorino, garzon di bottega.

APRENÈNTATGE. s. m. Lo acte de apéndrer algun art ú ofici, y lo tèmps que s'hi emplea. *Aprendizage*. Tirocinium. *Apprentissage*. Scuola, occupazione di chi impara un'arte: tempo che il fattore dee star col maestro.

APRES, A. p. p. de APÈNDRER. *Aprendido*.

APRES. adj. ant. INSTRUID, EDUCAD.

APRÈS. adv. t. ll. y òrd. DESPRÈS.

APRÈS. adv. ll. y t. ant. Cerca, prop. *Cerca*. Propè, juxta, circa. *Près, auprès*. Presso, circa, vicino.

APRESSAD, DA. p. p. de APRESSAR. *Apresado*.

APRESSADAMÈNT. adv. mod. ant. APRESSURADAMÈNT.

APRESSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui apressa ó fa presas de naus. *Apresador*. Pirata, prædo. *Capteur, captureur*. Pirata, corsale, rubator di mare.

APRESSAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de apressar. *Apresamiento*. Captura, præda capta. *Prise, capture*. Presa.

APRESSAR. v. a. Péndrer alguna nau, apoderarse de èlla. *Apresar*. Prædari, vi auferre. *Prendre, capturer*. Prendere, rubare, torre, portar via, pigliare.

APRESSAT, DA. adj. ant. APRESSURAD.

APRESSURACIÓ. s. f. L'acció y efècte de apressurar. *Apresuracion*. Properatio, festinatio. *Précipitation*. Fretteria, fretta, prestezza.

APRESSURAD, DA. p. p. de APRESSURAR. *Apresurado*.

APRESSURAD. adj. Lo qui va deprèssa, ó fa las cosas deprèssa. *Apresurado, acelerado*. Festinus. *Qui se hâte, qui se presse, qui fait diligence*. Frettoloso.

APRESSURADAMÈNT. adv. mod. Ab apressuramènt. *Apresuradamente*. Properè, properantèr, festinantèr. *Vite, à la hâte*. Frettolosamente, affrettatamente.

APRESSURAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de apressurar. *Apresuramiento*. Festinatio, properatio. *Précipitation, hâte, diligence*. Fretta, sollecitudine.

APRESSURAR. v. a. Donar prèssa, accelerar. Se usa tambè com recíproc. *Apresurar*. Urgere, instare, festinantèr agere. *Hâter, presser, activer*. Affrettare, sollecitare, spronare, accelerare.

APRETAD, DA. p. p. de APRETAR. *Apretado*.

ESTAR APRETAD, Ó MÒLT APRETAD. fr. fam. Trobarse en gran risc ó pèrill. Se diu comunamènt dels malalts. *Estar muy*

apretado. In summo esse discrimine, hærere in angustiis. *Être en grand danger*. Essere in grandi angustie, avere il fuoco al culo, essere in bocca alla morte.

APRETADA. s. f. L' acció y efècte de apretar. *Apreton*. Oppressio, pressura, pressus. *Étreinte, serrement*. Stretta, strignimento, strignitura.

APRETADAMÈNT. adv. mod. ant. De un modo apretad, estretamènt. *Apretadamente*. Arctè, strictè. *Étroitement*. Strettamente.

APRETADÍSSIM, MA. adj. sup. de APRETAD. *Apretadisimo*. Strictissimus. *Très-pressé*. Strettissimo, ristrettissimo.

APRETADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aprèta. *Apretador*. Premens, constringens, stringens, astringens, opprimens. *Celui qui serre, qui étreint, qui presse*. Colui che stringe o comprime.

APRETADÒR. Instrumènt que servex per apretar, de quen hi ha varias especies. *Apretador*. Quidquid stringendis corporibus servit. *Instrument qui serre*. Strumento a stringere.

APRETAMÈNT. s. m. ant. APRETADA.

APRETAR. v. a. Estrényer ab força, comprimir. *Apretar*. Stringere, constringere, premere. *Étreindre, presser*. Serrare, stringere, ristrignere.

APRETAR. met. Afligir, angustiar. *Apretar*. Affligere. *Affliger, chagriner*. Affliggere, cruciare.

APRETAR. Instar ab eficacia. *Apretar*. Instare, urgere. *Presser*. Sollecitare, affrettare.

APRETAR Á CÓRRER. fr. fam. Posarse á córrer. *Apretar á correr*. Cursum arripare. *Se mettre à courir*. Mettersi la via tra le zampe.

APRÈTO. s. m. Pèrill, conflicte. *Aprieto, apretura, estrecho, estrechez, estrechura*. Discrimen, periculum, angustiæ. *Péril, risque, danger*. Pericolo, rischio, cimento, conflitto.

APRETÓ. s. f. Opressió causada per un concurs numeròs de gènt mòlt apinyada. Comunmènt se diu APRETÓ DE GÈNT. *Apretura, aprieto*. Multitudinis, turbæ compressio. *Foule, presse, oppression*. Folla, pressa, calca.

APRIMAD, DA. p. p. de APRIMAR y APRIMARSE. *Adelgazado*.

APRIMADÍSSIM, MA. adj. sup. de APRIMAD. *Muy adelgazado*. Attenuatissimus. *Très-mince*. Assottigliatissimo.

APRIMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aprima. *Adelgazador*. Attenuans. *Qui amincit*. Assottigliatore.

APRIMADURA. s. f. APRIMAMÈNT.

APRIMAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de aprimar. *Adelgazamiento*. Attenuatio. *L'action d'amincir*. Assottigliamento.

APRIMAR. v. a. Fèr tornar prima alguna cosa. *Adelgazar*. Attenuare, tenuem reddere. *Amincir*. Assottigliare, ridurre a sottigliezza.

APRIMAR. met. Discórrer ab sutilesa. *Adelgazar*. Subtilitèr disserere, cogitare. *Penser, raisonner avec beaucoup de subtilité*. Affinare, lambiccarsi il cervello.

APRIMARSE. v. r. Posarse prim, amagrirse. *Adelgazarse*. Gracilescere. *Amincir, maigrir*. Immagrire.

APROAR. v. n. *Naut*. Girar lo barco la proa á alguna part. *Aproar*. Proram dirigere, advertere. *Diriger la route*. Appruare.

APROBACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de aprobar. *Aprobacion*. Approbatio. *Approbation*. Approbazione.

APROBAD, DA. p. p. de APROBAR. *Aprobado*.

APROBADÍSSIM, MA. adj. sup. de APROBAD. *Aprobadisimo*. Approbatissimus. *Sup. d'approuvé*. Approbatissimo.

APROBADÒR, RA. s. m. y f. Lo qu[i] aproba. *Aprobador*. Probator, approbator. *Approbateur*. Approbatore.

APROBAR. v. a. Calificar ó donar per bo[…] *Aprobar*. Approbare, laudare. *Approuver*. Approbare.

APROBAR. ant. PROBAR.

APROFANACIÓ. s. f. PROFANACIÓ.

APROFANAD, DA. p. p. de APROFANA[R]

APROFANADÒR, RA. s. m. y f. PROFANADÒR.

APROFANAR. v. a. PROFANAR.

APROFANAR. APORRONAR.

APROFITABLE. adj. Lo que se p[…] aprofitar. *Aprovechable*. Utile, qu[i] prodesse potest. *Profitable*. Profitte[vo]le, vantaggioso.

APROFITAD, DA. p. p. de APROFITAR[…] APROFITARSE. *Aprovechado*.

APROFITADAMÈNT. adv. mod. Ab p[ro]fit, ab utilitat. *Aprovechadamente*. U[ti]litèr, cum proventu. *Utilement*. Va[n]taggiosamente, utilmente.

APROFITADÒR, RA. s. m. y f. Lo q[…]

aprofita. *Aprovechante.* Proficiens. *Qùi profite.* Colui che profitta.

APROFITADÒR. adj. que se aplica al que acostuma aprofitar cosas que los altres solen despreciar. *Aprovechado.* Parcus, minimus sumptibus parcens. *Économe, avare.* Economo.

APROFITAMÈNT. s. m. Profit, utilitat. *Aprovechamiento.* Profectus, utilitas. *Profit.* Profitto, guadagno, vantaggio, giovamento.

APROFITAR. v. n. Ser profitòs, servir de profit, utilitat ó adelantamènt. *Aprovechar.* Prodesse, juvare, proficere. *Profiter.* Approfittare, profittare, far profitto.

APROFITAR. v. a. Emplear útilmènt alguna cosa, com APROFITAR la tela, lo tèmps, etc. *Aprovechar.* Utilitèr collocare, fructuosè impendere. *Ménager.* Esser utile, recar profitto.

APROFITARSE. v. r. Parland de virtut, estudis, arts, etc., significa adelantar. *Aprovechar ó aprovecharse.* Progressus facere. *Profiter, faire des progrès.* Avanzarsi.

APROFITARSE. Utilisarse, tráurer profit de alguna cosa. *Aprovecharse.* Ex alicujus rei usu commodum vel utilitatem referre. *Profiter, faire sa main.* Acquistare, guadagnare.

APROPIACIÓ. s. f. L' acció y efècte de apropiar ó apropiarse. *Apropiacion.* Adscriptio, assumptio. *Appropriation.* Appropriazione.

APROPIAD, DA. p. p. de APROPIAR y APROPIARSE. *Apropiado.*

APROPIAD. adj. Propi, á propósit, proporcionad pera lo fi á que se destina. *Apropiado.* Accomodatus, aptus. *Propre, convenable.* Proprio, acconcio, convenevole.

APROPIADÍSSIM, MA. adj. sup. de APROPIAD. *Apropiadisimo.* Valdè accomodatus, aptus, proprius, conveniens. *Sup. de propre.* Appropiatissimo.

APROPIAMÈNT. s. m. p. us. APROPIACIÓ.

APROPIAR. v. a. Adjudicar, fèr propia de algú cualsevol cosa. *Apropiar.* Rem alicui adjudicare. *Donner en propriété.* Appropriare, far proprio, recare in proprietà.

APROPIAR. Aplicar á cada cosa lo que li es propi y mès convenièut. *Apropiar.* Aptare. *Approprier.* Adattare.

APROPIAR. mèt. Aplicar ab propietat las circunstancias ó moralitat de una cosa ó de un succès á la cosa ó cas de que se tracta. *Apropiar.* Accomodare, aptare. *Accommoder.* Applicare.

APROPIARSE. v. r. Péndrer pera sí alguna cosa fèndse amo de èlla. *Apropiarse.* Rem assumere, sibi arrogare, vindicare. *S'approprier.* Appropriarsi, arrogarsi.

APROPINCAR. v. a. ant. ACERCAR.

APROPINCARSE. v. r. ant. ACERCARSE.

APROPINCAT, DA. p. p. de APROPINCAR y APROPINCARSE.

APROPÓSIT. s. m. ant. PROPÓSIT.

APROXIMACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de acostar. *Aproximacion.* Appropinquatio. *Rapprochement.* Approssimamento.

APROXIMACIÓ. Especie de sort en la lotería, que la guanya lo número mes immediat al que ix premiad. *Aproximacion.* Proximitas numeri ad numerum sortitum. *Approximation.* Aprossimazione.

APROXIMAD, DA. p. p. de APROXIMAR y APROXIMARSE. *Aproximado.*

APROXIMAR. v. a. Arrimar, acostar alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Aproximar.* Admovere; appropinquare, accedere, approximare. *Approcher.* Approssimare, appressare.

APTAMÈNT. adv. mod. Ab aptitut. *Aptamente.* Aptè. *Proprement.* Attamente.

APTE. adj. Idóneo, hábil, á propósit pera fèr alguna cosa. *Apto.* Aptus, idoneus. *Apte.* Atto, acconcio.

APTÍSSIM, MA. adj. sup. de APTE. *Aptisimo.* Aptissimus, valdè idoneus. *Sup. d'apte.* Attissimo.

APTITUT. s. f. La suficiencia ó idoneitat pera obtenir ó exercir algun empleo ó cárreg. *Aptitud.* Habilitas, aptitudo. *Aptitude.* Attitudine.

APUNT. adv. mod. Á PUNT.

APUNTACIÓ. s. f. L' acció y efècte de apuntar. *Apuntacion, apunte, apuntamiento.* Adnotatio, annotatio. *L'action de pointer.* Lo appuntare, appuntatura.

APUNTACIÓ. *Mús.* L'acció de posar las notas y punts de la solfa ab tòta exactitut y claredat, y també las matèxas notas. *Apuntacion.* Notarum musicarum accurata descriptio. *Note.* Annotazione.

APUNTAD, DA. p. p. de APUNTAR. *Apuntado.*

APUNTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui

apunta. *Apuntador*. Annotator. *Pointeur*. Colui che appunta.

APUNTADÒR. Lo qui va llegind los versos pera que lo representant los recite. *Apuntador, consueta*. Qui histrioni versus recitandos suggerit. *Souffleur*. Suggeritore.

APUNTADÒR. Lo qui en las catedrals nota las faltas al cor. *Pitancero*. Absentium annotator in choro. *Chanoine qui pointe ceux qui ne sont pas présents à l'office*. Canonico appuntatore.

APUNTADÒR. En los jogs de cartas lo qui assenyala los tantos pera saberse qui guanya. *Tanteador*. Notator. *Marqueur*. Marcatore.

APUNTADÒR. La veu del apuntadòr que va llègind lo que han de recitar los representants; y axí se diu: no me agrada estar prop de las taulas perqué se sènt lo APUNTADÒR. *Apunte*. Vox prælegentis histrionibus versus recitandos. *Voix du souffleur*. Voce del suggeritore.

APUNTALAD, DA. p. p. de APUNTALAR. *Apuntalado*.

ANAR APUNTALAD. fr. Obrar ab mòlta precaució, tino, consideració y prudencia. *Andar ó ir con pié ó con piés de plomo*. Cautè, prudentèr agere. *Procéder avec lenteur*. Cautelare, esser cauto.

APUNTALADÒR. s. m. En las minas lo qui las apuntala. *Entibador*. Fodinarum cuniculos fulciens. *Celui qui étaye les mines*. Puntellatore.

APUNTALAR. v. a. Posar puntals. *Apuntalar*. Fulcire. *Étayer, étançonner*. Puntellare.

APUNTALAR. En las minas posar puntals á fi de que no s'esllabissen. *Entibar*. Fodinarum cuniculos fulcire. *Étayer les mines*. Puntellare.

APUNTALAR. Sostenir ab puntals, bigas ó altras cosas las parts de un edifici que han de subsistir, pera tirar á terra las immediatas, ja sian inferiòrs ó laterals, que per sòn mal estad es necessari renovar. *Apear*. Diruendæ domûs partem stabilem sustentare, fulcire. *Chevaler, étayer*. Puntellare, por sostegno ad alcuna cosa.

APUNTALARSE. v. r. met. Procurarse bons medis, ó protecció per assegurar lo resultat de una empresa. *Pertrecharse*. Muniri, fulciri. *Disposer, préparer tout pour une entreprise*. Munirsi per la riuscita.

APUNTAMÈNT. s. m. APUNTACIÓ.

APUNTAR. v. a. Péndrer la direcció del punt ahònt se vol dirigir lo tir, posand l'arma en posició de tirar dret. *Apuntar, asestar, zallar*. Collineare, collimare. *Pointer, mirer, viser*. Appuntare.

APUNTAR. Posar en escrits breumènt alguna idea que se vol conservar. *Apuntar*. Adnotare, commentarium facere. *Marquer, noter*. Notare, scrivere.

APUNTAR. Fèr alguna senyal en alguna part del escrit á fi de trobarla fácilmènt. *Apuntar*. Notare. *Marquer, noter*. Segnare.

APUNTAR. En las iglesias catedrals, col-legiatas y altras que tènen horas canónicas, es notar las faltas que sòs individuos fan en l'assistencia al cor, ó en alguna altra de llurs obligaciòns. *Apuntar, puntar*. In ecclesiis cathedralibus et collegiatis, annotare quoties quisque canonicus aut portionarius officium deserat. *Pointer*. Appuntare.

APUNTAR. Insinuar ó tocar lleugeramènt alguna especie ó cosa. *Apuntar*. Levitèr attingere. *Insinuer*. Insinuare, dimostrare.

APUNTAR. Senyalar ó indicar. *Apuntar*. Indicare. *Désigner, indiquer*. Accennare, dinotare.

APUNTAR. Comensar á clavar ó col-locar alguna cosa interinamènt, com cuand se comensa á clavar una post ó un drap sèns reblar los claus. *Apuntar*. Levitèr affigere. *Attacher*. Appuntare.

APUNTAR. Comensar á manifestarse alguna cosa, com APUNTAR lo dia, la barba, etc. *Apuntar*. Apparere, elucere, incipere, prodire, exoriri. *Poindre*. Spuntare.

APUNTAR. En lo jog de la banca es posar damunt de una carta la cantitat que se vol jugar. *Apuntar*. In ludo chartarum pecuniam sorti objicere. *Mettre une quantité quelconque d'argent sur une carte au pharaon*. Mettere nel giuoco che si dice bassetta.

APUNTAR. En las comedias es anar llegind lo apuntadòr los versos á fi de que lo representant los recite. *Apuntar*. Histrioni recitanda suggerere. *Souffler*. Suggerire.

APUNTARSE. v. r. CONTRAPUNTARSE.

APUNYEGAD, DA. p. p. de APUNYEGAR. *Apuñeteado, apuñeado*.

APUNYEGAR. v. a. Donar ó pegar pu

nyadas, ó cops de puny. *Apuñetear, apuñear*. Crebris pugnorum ictibus percutere. *Donner des coups de poing*. Dar delle pugna.

APUNYEGARSE. v. r. Donarse punyadas. Cuand sòn dòs que se las pegan un á altre se diu també FER PUNYADAS. *Darse de puñadas*. Pugnis sese contundere; pugnis certare, contendere. *Se battre à coups de poing*. Fare alle pugna.

APURAD, DA. p. p: de APURAR y APURARSE. *Apurado*.

VEURERSE APURAD. fr. Trobarse en apuros y sèns recurs. *Hallarse apurado*. Nescire ad quid confugere. *Être aux abois*. Esser ridotto agli estremi.

APURADAMÈNT. adv. mod. fam. Precisamènt, cabalmènt. *Apuradamente*. Precisè. *Ponctuellement*. Esattamente, puntualmente.

APURADÒR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui apura. *Apurador*. Perscrutator. *Celui qui examine, qui apure*. Colui che affina, ripurga, o esaurisce.

APURAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de apurar. *Apuramiento*. Perscrutatio. *Examen, observation, recherche*. Osservazione, esame, perquisizione, ricerca.

APURAR. v. a. Purificar y netejar alguna materia de las parts impuras ó estranyas. *Apurar*. Expurgare, ad purum deccquere. *Purifier, épurer*. Ripurgare, purificare.

APURAR. Averiguar y arribar á saber radicalmènt una cosa. *Apurar*. Perscrutari, inquirere. *Éclaircir, vérifier, examiner à fond*. Affinare.

APURAR. Acabar ó consumir alguna cosa fins á la última part. *Apurar*. Consumere, exhaurire. *Épuiser*. Esaurire.

APURAR. Molestar ó incomodar á algú fins que arribe á pérdrer la paciencia. Se diu també APURAR la paciencia, y equival á fèrla pérdrer. *Apurar*. Irritare, exacerbare. *Outrer*. Stizzire.

APURARSE. v. r. Enfadarse al cap de mòlt sufrir ab paciencia la molestia ó incomoditat. *Apurarse*. Irritari, exacerbari. *Être poussé à bout*. Annojarsi.

APURARSE. Acòngoxarse, afligirse. *Apurarse*. Mœrore affici; tristari, mœrere. *S'affliger*. Affliggersi.

APURO. s. m. Conflicte, aprèto, escassesa gran, falta de recursos. *Apuro*. Angustiæ, inopia. *Détresse, extrémité*. Trambasciamento.

AQ.

AQUEFERAT, DA. adj. ant. Estar mòlt dedicat á mòltas cosas ú ocupaciòns. *Atareado*. Pluribus intentus, addictus. *Affairé, embesogné*. Affaccendato.

AQUÈLL, LLA. pron. demostratiu de alguna persòna ó cosa, y s' enten de la que está mès lluny respècte de altra. *Aquel, aquella*. Ille, illa. *Le, cet, celui, celui-là: cette, celle, celle-là*. Quel, quello.

AQUÈST, TA. pron. demostratiu de lo que está ó se tè present, ó se signa, ó toca. *Este, aqueste, esta, aquesta*. Iste, ista. *Ce, cet, celui-ci, cette, celle-ci, ce, ceci*. Questo, costui.

AQUEX, XA. pron. demostratiu de alguna cosa presènt, peró mès lluny que altra. També se usa en lloc de AQUEST. *Ese, aquese; esa aquesa*. Is, ea. *Ce, cette, cela*. Codesto.

AQUÍ. adv. ll. En aquest lloc, ó á aquest lloc. *Aqui*. Hic, huc. *Ci, ici*. Qui.

AQUÍ. Anteposada la partícula *de* significa *dèsde aquest lloc*, ó *dèsde aquest tèmps*. Algunas vegadas se referex á lo succeid ó dit, y val lo matèx que DE AXÓ. *Aqui*. Hinc, indè, ex hoc. *De là, de cela, de ceci*. Da qui.

AQUÍ. En assó, com AQUÍ está la dificultat. *Ahi*. Ibi. *Là, en ceci, en cela*. Qui.

AQUÍ. Á poca distancia, com AQUÍ á dòs portas. *Ahi*. Hic. *Là*. Qui, qua.

AQUÍ. Lo lloc ahònt se troba la persòna que parla. *Acá*. Huc. *Ici, çà*. Qui, qua.

AQUÍ, AQUÍ. Veu repetida que se usa pera animar en batalla ó baralla. *Á ellos*. Invade. *Sus, or sus*. Su, su.

AQUÍ Y ALLÍ. mod. adv. que denota indeterminadamènt diferènts llocs, y equival Á AQUESTA PART Y Á L' ALTRA. *Acá y allá*. Huc, illuc. *Çà et là*. Qua e là.

DE AQUÍ Y DE ALLÍ. mod. adv. De una part á altra, sèns permanèxer en cap. *De aqui para alli*. Hinc inde; nunc huc, nunc illuc. *De-çà, de-là*. Da qua e da là.

VET AQUÍ; VEUS AQUÍ. loc. demostrativas que se usan pera senyalar alguna persòna ó cosa. *He aqui; hete ahi; cata ahí; ve ó ves aqui; ved ahi*. En; ecce; eccere; ecere. *Voici, voilà*. Ecco.

VÈTEL AQUÍ; VÈTELA AQUÍ. loc. demostrativas

que se usan pera senyalar alguna persòna ó cosa. *Étele; étela.* Eccum; ellum; eccam; ellam. *Le voilà; la voici.* Eccolo, eccola.

AQUIETAD, DA. p. p. de AQUIETAR y AQUIETARSE. *Aquietado.*

AQUIESCENCIA. s. f. for. AQUIETAMÈNT.

AQUIETAMÈNT. s. m. for. Assentimènt, consentimènt. *Aquiescencia.* Assensus, consensus. *Assentiment, acquiescement.* Assentimento.

AQUIETAR. v. a. Assossegar, apaciguar, tranquilisar. Se usa també com recíproc. *Aquietar, quietar.* Sedare. *Apaiser, tranquilliser, calmer.* Rappattumare, rappacificare, metter la pace, appaciare.

AQUIETARSE. v. r. CONSENTIR, CONFORMARSE.

AQUILEGIA. s. f. Planta que crèx fins á l'altura de dòs peus, tè las fullas llargas y estretas, menudamènt retalladas en tiras; las flors li naxen en lo cap dels bròts y sòn petitas, blancas ó encarnadas, y fòrman ramets espessos y enteramènt plans. *Milenrama, aquilea.* Achillea, millefolium. *Achillée, millefeuille.* Acillea.

AQUILONAR. adj. Lo que pertany á cers, nort ó tramontana. *Aquilonar, aquilonal.* Aquilonalis, aquilonaris, borealis. *Aquilonnaire.* Boreale.

AR.

ARA. s. f. En sòn sentit riguròs es lo altar en lo cual se oferexen sacrificis. *Ara.* Ara. *Autel.* Altare.

ARA. La pèdra consagrada demunt de la cual lo sacerdot extèn los corporals pera celebrar lo sant sacrifici de la missa. *Ara.* Ara sacris celebrandis consecrata. *Pierre sacrée sur laquelle on étend le corporal.* Ara.

ARA. conj. dist. ab la cual se denota que varias cosas distinctas se confòrman en alguna cosa, y en aquest sentit servex pera distingir las cláusulas, y assenyalar perfectamènt las acciòns y objèctes, y val com JA, TANT, SI, v. g.: ARA seguescas las armas, ARA la iglesia, sèmpre te serán útils los estudis. *Ahora, ora, ya.* Sive, seu. *Soit que.* Ora.

ARA. adv. t. que significa lo actual ó presènt en que succeex, ó se fa alguna cosa. *Ahora.* Nunc, presenti tempore. *Maintenant, à présent.* Adesso, [ora, presentemente.

ARA. Algunas vegadas denota tèmps mòlt prop, passad ó venidèr, com ARA me han dit tal cosa; ARA faré tal altra. *Ahora.* Nunc. *Tout à l'heure.* Poco fa, adesso.

ARA ABANS ARA. loc. ab que se significa la peremptorietat ab que va á succeir alguna cosa. *De un momento á otro.* Pro nunc. *À l'instant, sur-le-champ.* Ad or, ad ora.

ARA ARA. loc. ab la cual se denota lo tèmps passad poc distant. *Ahora ahora.* Nuperrimè. *Tout à l'heure.* Poc'anzi.

ARA BÈ. mod. adv. Val lo matèx que SUPOSAD AXÓ. *Ahora bien.* Age dum, age verò. *Hé bien.* Dato che.

ARA MATÈX. mod. adv. Significa lo tèmps passad ó venidèr mòlt poc distant. *Ahora mismo.* Nunc, jam jam, mox. *Tout à l'heure.* Or ora.

ARA POC HA. Ara matèx, en lo sentit de tèmps passad. *Ahora mismo, ahora poco.* Dudum, modò, nuper. *Tout à l'heure.* Poco fa, testè.

ARA TÒT JUST. ARA POC HA.

ARA Y ADÈS. loc. p. us. ab la cual se exprèssa l'alteració de cosas contrarias ab inconstancia del qui las fa. *Ahora.* Nunc. *Maintenant.* Adesso, ora.

PER ARA. mod. adv. Per lo tèmps presènt. *Por ahora.* Ut nunc est; intereà. *Pour le présent.* Per ora.

ÁRABE. adj. ARÁBIG.

ÁRABE. s. m. ARÁBIG.

ARABESC. s. m. *Pint.* Adòrno de fullas posadas en fòrma de festó, que se usa en los frisos y taulèlls de pintura. Comunamènt se usa en plural. *Arabesco.* In pictura, foliarum ornatus. *Arabesques.* Arabesco.

ARÁBIG, GA. adj. Lo natural de l'Arabia. *Árabe.* Arabs. *Arabe.* Arabo.

ARÁBIG. Lo que pertany á l'Arabia. *Arábigo, arabesco, árabe.* Arabicus, arabius, arabus. *Arabe.* Arabigo.

ARÁBIG. s. m. Lo idioma arábic. *Árabe arábigo.* Lingua arabica. *Arabe.* Arabo

ARADA. s. f. Instrumènt de agricultur ab lo cual se llaura la terra forman sòlcs. *Arado.* Aratrum. *Charrue.* Aratro.

ARADRA, ARADRE. s. f. ant. ARADA.

ARAGONES, A. adj. Lo natural de Aragó, ó lo pertanyènd á aquell règne. *Aragonés.* Aragonius. *Aragonais.* Aragonese, figlio d'Aragona.

ARAM. s. m. Especie de còure obscur que sol servir pera pèssas de planxa prima. Antiguamènt aquest nom comprenia lo brònse, lo llautó y lo còure. *Alambre*. *Æs*. *Cuivre*. Rame.

ARAM. Es veu col-lectiva que compren las einas ó lo paramènt de cuina fèt de aquell mètall. *Bateria de cocina; cobre*. Culinæ vasa vel instrumenta ærea. *Batterie de cuisine en cuivre*. Stoviglie.

ARANCEL. s. m. Reglamènt fèt ab autoritat pública, en lo cual se assenyalan los drets que se han de cobrar, ó los preus á que se han de véndrer las cosas. *Arancel*. Edictum de venalium pretio. *Tarif*. Tariffa.

ARANY. s. m. ant. Filat mòlt prim pera cassar aucèlls. *Arañuelo*. Reticulum pertenue ad passeres implicandos. *Araigne*. Rete finissima per cacciare gli uccelli.

ARANYA. s. f. Especie de insecte xic, que tè vuit camas y vuit ulls posads en la part anteriòr del cap, y dòs brassèts ò tenalletas pera agafar. Fa un texid de fils sumamènt prims, de una substancia particular que li ix de la bòca. *Araña*. Aranea. *Araignée*. Ragno.

ARANYA. Especie de pèx que sol tenir un xic mès de un pam, la esquena de un groc fòsc, los costats y vèntre platejads, y está tacad de pardo á rallas transversals: tè lo quèx de bax mòlt mès llarg que lo de dalt, y puja en fòrma de arc. Las aletas del llòm y de la panxa sòn casi tan llargas com lo cos, y damunt de la arrel del cap ne tè altra en fòrma de vano. *Peje araña, araña*. Trachinus draco. *Araignée-de-mer*. Ragno di mare.

ARANYA. Especie de candèlero sèns peu y ab mòlts brocs pera posarhi llums. Servex pènjad en las salas que se volen il-luminar, y ordinariamènt es compost de pètitas pèssas de cristall, juntadas unas ab altras per medi de filferro, ó bè enfiladas. *Araña*. Candelabrum multifidum pensile ex crystallo. *Lustre*. Lumiera, lustro.

ARANYA. *Náut*. Tros de fusta llargarud, ple de forads per hònt passan las cordas primas. Servex pera que no s' enrede la vela ab los caps que guarnexen lo arbre de la nau. *Araña*. Lignum multiforum, multisque funiculis in araneæ speciem instructum. *Araignée*. Pezzo di legno per legare le corde sottili della nave.

Á L'ARANYA. mod. adv. fam. que se aplica á l'acció de ser mòlts en tropèll per arreplegar alguna cosa prenèndsho de las mans. *Á la rebatiña*. Raptim. *À la gribouillette*. Rapacemente.

Á L'ARANYA ESTIRA CABELLS. mod. adv. fam. Á L'ARANYA.

FÈR L'ARANYA. fr. met. y fam. FÈR CÓRRER.

ARANYAD, DA. p. p. de ARANYAR.

ARANYADA. s. f. L'acció y efècte de aranyar. *Araño*. Unguibus facta sauciatio. *L'action d'égratigner*. Graffiamento.

ARANYADA. Ferida lleugèra. *Araño*. Percussio levis. *Égratignure*. Graffiatura.

ARANYAR. v. a. ESGARRAPAR.

ARANYASSA. s. f. aum. de ARANYA. *Araña grande*. Aranea grandior. *Augment. d'araignée*. Ragnone.

ARANYETA. s. f. dim. de ARANYA. *Arañuela*. Araneola, araneolus. *Diminutif d'araignée*. Ragnetto.

ARANYÓ. s. m. Lo fruit del aranyonèr, que es pètit y mòlt aspre. *Endrina, amargaleja*. Prunum silvestre. *Prunelle; prune de Damas*. Susina silvestre.

ARANYONÈR. s. m. Arbre que tè las ramas plenas de punxas y las fullas en figura de llansa y llisas. *Endrino*. Prunus spinosa. *Prunelier de Damas*. Prugnolo, susino salvatico.

ARAR. v. a. ant. LLAURAR.

ARAU. s. m. ant. RÈY DE ARMAS.

ARAUT. s. m. ant. NUNCI y ENVIAD.

ARBERGAR. v. a. ant. ALBERGAR.

ARBITRACIÓ. s. f. ant. ARBITRAMÈNT.

ARBITRABLE. adj. Lo que dependex del arbitri. *Arbitrable*. Arbitralis. *Arbitraire*. Arbitrario.

ARBITRAD, DA. p. p. de ARBITRAR. *Arbitrado*.

ARBITRADÒR. s. m. ÁRBITRE.

ARBITRAL. adj. ARBITRARI, en la segòna accepció.

ARBITRAMÈNT. s. m. for. La facultat y acció de arbitrar. *Arbitramento, arbitramiento, arbitraje*. Arbitrium. *Arbitrage*. Arbitramento.

ARBITRAMÈNT. for. Lo judici ó sentencia del jutge árbitre. *Arbitramento, arbitramiento, arbitrio*. Arbitratus. *Arbitrage*. Arbitraggio.

ARBITRAR. v. a. for. Judicar, determinar com á árbitre. *Arbitrar*. Arbitrari.

Arbitrer. Arbitrare, giudicar come arbitro.

ARBITRAR. ant. CONSIDERAR.

ARBITRARI, RIA. adj. Lo que dependex del arbitri. *Arbitrario, arbitrativo.* Arbitrarius. *Arbitraire.* Arbitrario.

ARBITRARI. Lo que pertany als jutges árbitres, ó als sèus judicis y sentencias. *Arbitrario, arbitrativo.* Arbitrarius. *Arbitral.* Arbitrato.

ARBITRARIAMÈNT. adv. mod. Al arbitri. *Arbitrariamente.* Pro arbitrio, pro voluntate. *Arbitrairement.* Arbitrariamente, a proprio senno.

ARBITRARIETAT. s. f. Proceimènt ó dictámen segòns lo propi capritxo. y contra las règlas de la rahó. *Arbitrariedad.* Actio ex libidine orta et rationi repugnans. *Procédé arbitraire.* Arbitrarietà.

ÁRBITRE. s. m. La persòna en mans de la cual dèxan de comú acord las parts la decisió de sas respectivas pretensiòns. *Árbitro, arbitrador.* Arbiter. *Arbitre.* Arbitro.

ÁRBITRE. Lo qui nò dependex de altre pera fèr alguna cosa. *Árbitro.* Qui sui juris est. *Arbitre.* Arbitro.

ÁRBITRE ARBITRADÒR, Y AMIGABLE COMPONEDÒR. for. Árbitre. *Árbitro arbitrador, y amigable componedor.* Arbiter. *Arbitre.* Arbitro, arbitratore.

ARBITRI. s. m. Facultat de determinarse á alguna cosa ab preferencia á altra. *Arbitrio.* Arbitrium, arbitratus. *Arbitre.* Arbitrio.

ARBITRI. Lo medi extraordinari que se proposa pera lograr algun fi. *Arbitrio.* Consilium, via, ratio ad aliquid assequendum. *Expédient, moyen.* Mezzo, verso, modo.

ARBITRIS. pl. Los drets que mòlts pobles imposan ó tènen imposads ab competènt facultat sòbre certs gèneros ó rams pera satisfèr las sèvas cárregas ó cubrir los sèus gastos. *Arbitrios.* Vectigal ex rebus venalibus populis regiâ facultate concessum. *Voies et moyens.* Gabelle.

ARBITRISTA. s. m. Lo qui proposa algun arbitri, pretenènd que es en benefici del estad. *Arbitrista.* Qui consulere rei publicæ aliquo consilio seu ratione existimatur. *Celui qui fait des projets en faveur de l'état.* Colui che propone gabelle.

ARBOLAD, DA. p. p. de ARBOLAR.

ARBOLADURA. s. f. *Náut.* Lo conjunt de arbres de un barco. *Arboladura.* Mali, arbores navis. *Mâture.* Alberatura.

ARBOLAM. s. m. ant. HORTALISSA.

ARBOLAR. v. a. ABRASAR, en la primèra accepció.

ARBOLEDA. s. f. Lo siti poblad de arbres. *Arboleda.* Arbustivus locus. *Futaie, bois.* Arboreto.

ARBORAR. v. a. ant. ENARBOLAR.

ARBOREDA. s. f. ant. ARBOLEDA.

ARBÒS. s. m. Arbre que tè la escorxa aspra y clivillada, y las ramas de la part superiòr un xic bermellas; las fullas sòn semblants á las del llorèr; las flors de figura de globo y unidas en fòrma de rahim; y lo fruit, que tè lo nom de cirèra de arbòs, es esféric, al principi verd, desprès grog, y últimamènt de un hermòs encarnad y de gust dòls ab una punta de agre. *Madroño.* Arbutum, arbutus. *Arbousier.* Corbezzolo.

ARBOSSÈR. s. m. ant. ARBÒS.

ARBRAD, DA. adj. que se aplica al terreno poblad de arbres. *Arbolado.* Arbustivus, arboribus consitus. *Peuplé d'arbres.* Pieno d' alberi.

ARBRAS. s. m. aum. de ARBRE. *Arbolazo.* Arbor procera. *Aug. d'arbre.* Alberonaccio.

ARBRE. s. m. Planta que se diferencia de las demès per sa corpulencia, que tè per lo comú un sol trònc, y èx llenyòs axí com també las ramas, y que viu mòlts anys. *Árbol.* Arbor. *Arbre.* Albero.

ARBRE. Cualsevòl dels que se col-locan en una nau perpendicularmènt á la quilla, los cuals junt ab los mástils servèxen pera sostenir las vergas y las velas. Comunamènt se anomena ARBRE DE BARCO. *Árbol, palo.* Malus. *Mât.* Albero di nave.

ÁRBRE. En la camisa lo cos sol de èlla sèu se las mánigas. *Arbol.* Subucula cui nondum manicæ sunt assutæ. *Corps de chemise sans manches.* Corpo di camiscia.

ARBRE DE ADZABARA. Lo trònc que trau èsta planta. *Pitaco, piton, pitreo, liser.* Agave americanæ truncus. *Tige de l'aloës-pite.* Tronco d' aloè.

ARBRE DEL AMÒR. Arbre de uns deu peus de alsada, que al principi de la primavera

ra se vestex de mòltas flors bonicas de colòr carmesí, las cuals produexen unas llegums del matèx colòr, encaraqué un poc mès bax, en ocasió que lo arbre se cubrex de fullas de figura de cor. *Cidamor.* Cercis siliquastrum. *Gaîmer.* Albero di S. Giuseppe.

ARBRE DE CONSANGUINITAT. ARBRE GENEALÓGIC.

ARBRE DE DIANA. *Quím.* Amalgama de plata y argèntviu, que pren la figura de un arbret metál-lic, posandse dins de una disolució de mercuri fèta en ácido nítric y un poc dèxatad en aigua un tròsset de plata. *Árbol de Diana.* Arbor Dianæ. *Arbre de Diane.* Albero di Diana, albero filosofico.

ARBRE DE FOC. Máquina de fusta cuberta de varios fogs artificials, que en la figura se sembla un poc á un arbre. *Árbol de fuego.* Machina lignea, arbori similis, pyropolis sive ignibus missilibus circumdata. *Arbre de feu.* Pianta di fuochi d' artificio.

ARBRE DE MITJANA. *Nàut.* Lo arbre de la nau immediat á la pòpa. *Mesana.* Epidromon. *Misaine.* Alberó di trinchetto.

ARBRE DEL PARADÍS. Arbre de dòtse á quinse peus de alsada, que tè lo trònc blanquinòs y las fullas de una pulgada de llarg, llustròsas y estretas de un y altre cap, y fa un fruit semblant á la oliva. Florex per lo matj y juny; y tant las flors, que són pètitas, blanquinòsas y groguencas per dins, com las fullas, despedexen un olòr aromátic mòlt fort. *Árbol del paraiso.* Elæagnus angustifolia. *Éléagnus, olivier de Bohême.* Eleagno.

ARBRE DE TRIQUET. *Nàut.* Lo tercèr arbre cap á la part de proa en las naus majòrs, y lo segòn en las menòrs. *Trinquete.* Malus in navis prorâ erectus. *Mât de misaine dans les gros vaisseaux: trinquet dans les galères.* Trinchetto.

ARBRE DE VAXÈLL. ARBRE, en la segòna accepció.

ARBRE FRUITÈR. Lo qui fa fruita. *Frutal, árbol frutal.* Arbos. *Fruitier.* Albero fruttifico.

ARBRE GENEALÓGIC. La descripció figurada en fòrma de arbre, en que se demostra la ascendencia ó descendencia de alguna familia. *Árbol genealógico, árbol de costados.* Progenitorum series in arboris imagine descripta. *Arbre généalogique.* Albero genealogico.

ARBRE MESTRE. *Nàut.* Lo arbre majòr col-locad al mitj de la nau. *Palo mayor, árbol mayor.* Altior malus in medio navis erectus. *Grand mât.* Albero maestro.

ARBRE POMIFÈR. ant. ARBRE FRUITÈR.

ARBRE SOVINT TRASPLANTAD NO POSA ARRELS. ref. ab que se repren la inconstancia de alguns, que en cap estad estan contènts, y mudand sèmpre, no mèdran may. *Planta muchas veces traspuesta, ni crece ni medra.* Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt. *Arbre souvent transplanté, jamais enraciné.* Albero che sovente traspiantasi non aligna.

Á ARBRE SEC. mod. adv. *Nàut.* Se diu de una nau cuand camina portand las velas plegadas. *Á palo seco.* Velis plicatis. *À sec.* Correre ad alberi e corde.

CÓRRER Á ARBRE SEC. fr. *Nàut.* Navegar en tèmps de borrasca portand las velas plegadas. *Correr á árbol seco, ó á palo seco.* Contractis in procella velis, navim fluctibus et ventis committere. *Naviguer à mât et à cordes.* Correre ad alberi e corde.

DE DOLÈNT ÁRBRE NÒN ESPERES BON FRUIT. ref. que ensenya que de homes de baxa ma no poden esperarse obras ni acciòns nobles. *De rabo de puerco nunca buen virote.* Mali corvi malum ovum. *Mauvais arbre, mauvais fruit.* Da albero cattivo non n' aspettar buon frutto.

EN ARBRE CAIGUD TÒTHOM HI FA LLÈNYA. ref. que dòna á entèndrer lo despreci que se fa comunamènt de aquell á qui ha estad contraria la sort, y la utilitat que alguns ne trauen de la sèva desgracia. *Del árbol caido todos hacen leña.* Ultrò secant omnes excisâ ex arbore ramos. *Quand le lion est malade l'âne vient lui donner son coup de pied.* Cane ch' invecchia la volpe gli piscia addosso.

SI LO ARBRE GRAN VINCLAR VOLDRÁS, ABANS QUE LO VINCLES LO TRENCARÁS. ref. que ensenya que se deuen corretgir y castigar las malas inclinaciòns que solen mostrar los noys, perqué ab la edat se fan incorretgibles. *Los niños, de pequeños, que no hay castigo despues para ellos.*

Corripias pueros, nam plectes posteà nullum:
Cum mala per longas invaluere moras.

Le châtiment dans l'enfance, dans l'âge mûr la punition. Chi d' ammonir ha tempo, non aspetti tempo.

ARBRET. s. m. dim. de ARBRE. *Arbolico, arbolillo, arbolito, arbolecico, arbolecillo, arbolejo, arbolcillo.* Arbor parva. *Dim. d'arbre.* Arboscello.

ARBUSTO. s. m. Planta llenyòsa, que per lo débil ó bax de sòu trònc y ramas no arriba á tenir lo nom de arbre. *Arbusto.* Arbuscula, frutex. *Arbuste.* Arbusto.

ARC. s. m. Una porció de curva, com per efemple de una elipse, de un círcul, etc. *Arco.* Arcus. *Arc.* Arco.

ARC. Arma fèta de ferro, fusta ó altra materia elástica, la cual oprimida per los extrèms ab una corda, fòrma una part de círcul, y servex pera tirar flètxas. *Arco.* Arcus. *Arc.* Arco, saeppolo.

ARC. *Arq.* Obra en fòrma de arc. *Arco.* Arcus, fornix. *Arc, arcade, arche, cintre.* Arco volto, centina.

ARC Á NIVÈLL. *Arq.* Lo qui vè á degenerar en línea recta. *Arco adintelado, degenerante, ó á nivel.* Fornix parum arcuatus, ferè planus. *Arc qui dégénère en ligne droite.* Arco a livello.

ARC APUNTAD. Lo qui consta de dòs porciòns de círcul que fòrman ángul en la clau. *Arco apuntado.* Acuminatus arcus. *Arc formé par deux portions de cercle qui font angle ensemble à la clef de la voûte.* Arco di ponte.

ARC DE CÍRCUL. *Geom.* Una part de la circumferencia del círcul. *Arco de circulo.* Arcus, circuli pars. *Arc.* Arco.

ARC DE SANT MARTÍ. Arc celeste de varios colòrs que se veu en los núvols. *Íris, arco iris, arco del cielo.* Iris, arcus. *Arc-en-ciel.* Arcobaleno, iride, arco celeste.

ARC ÍRIS. ARC DE SANT MARTÍ.

ARC TRIUMFAL. Obra magnífica en fòrma de arc, adornada de estatuas y baxos rellèus, construida á la entrada de las ciutads ó en algun altre paratge públic en honòr del vencedòr á qui se habia concedid lo triumfo per alguna conquista ó victoria senyalada. Ara se dòna també èx nom als que s' erigexen en las entradas públicas dels prínceps, ó en celebració de algun succès notable. *Arco triunfal.* Arcus triumphalis, fornix. *Arc de triomphe.* Arco trionfale.

ARCA. s. f. ant. CAXA.

ARCA DEL TESTAMÈNT. L' arca en que se guardaban las taulas de la llèy, lo manná y la vara de Aaron. *Arca del testamento.* Arca testamenti. *Arche d'alliance.* Arca del testamento, dell' alleanza.

ARCA DE NOÈ. Especie de embarcació, en que fou preservad del diluvi lo género humá en las persònas de Noé, la sèva dona, y los sèus tres fills ab las sèvas mullèrs, com també los animals y aucèlls que se tancaren en èlla. *Arca de Noé, ó del diluvio.* Arca diluvii. *Arche de Noé.* Arca di Noè.

ARCABOT, TA. s. m. y f. La persòna que solicita ó sostrau á alguna dona pera usos lascius ab algun home, ó tapa, concerta ó permet en sa casa èxa il·lícita comunicació. *Alcahuete, echacuervos, zurcidor, corredor de oreja: alcahueta, trotaconventos.* Leno; lena. *Maquignon, maquereau, mercure, entremetteur.* Ruffiano.

ARCABOT. met. y fam. La persòna que servex pera encubrir lo que se vol ocultar. *Alcahuete: alcahueta.* Occultator, celator. *Recéleur.* Ruffiano, mezzano.

ARCABOTAS, SA. s. m. y f. aum. de ARCABOT y ARCABOTA. *Alcahueton, alcahuetazo: alcahuetona, alcahuetaza.* Insignis leno vel lena. *Augm. de maquignon.* Ruffianaccio.

ARCABÒTEJAR. v. n. Servir de arcabot ó fèr actes de tal. *Alcahuetear, rufianear.* Lenocinari. *Faire le maquereau.* Arruffianare, ruffianare.

ARCABÒTERÍA. s. f. Lo acte de arcabòtejar. *Alcahueteria, rufianeria.* Lenocinium. *Maquerellage, maquignonnage.* Ruffianeria, ruffianesimo, ruffiania.

ARCABÒTERÍA. met. y fam. Lo acte de ocultar ó encubrir á alguna persòna per que efecute lo que no vol ó no li convé que se sapia. *Alcahueteria.* Occultatio. *Recèlement, cachetterie.* Ruffianesimo, artifizio.

ARCABOTET, TA. s. m. y f. dim. de ARCABOT y ARCABOTA. *Alcahuetillo, alcahuetilla.* Juvenis leno. *Dim. de maquignon.* Ruffianetto.

ARCABUS. s. m. Arma de fog que se portaba al coll com ara lo fusèll, y de que ne hi habia varias especies. *Arcabuz.* Tormentum bellicum minus, ignea fistula, scloppetum. *Arquebuse.* Archibuso, arcobugio.

ARCABUSSADA. s. f. Lo tiro disparad ab arcabus. *Arcabuzazo*. Scloppeti explosio. *Arquebusade*. Archibusata.

ARCABUSSEJAD, DA. p. p. de ARCABUSSEJAR. *Arrabuceado*.

ARCABUSSEJAR. v. a. Passar per las armas. *Arcabucear*. Displosis scloppetis capite damnatum interficere. *Arquebuser*. Archibusare.

ARCABUSSÈR. s. m. ant. Lo soldad que portaba arcabus. *Arcabucero*. Catapultarius miles. *Arquebusier*. Archibusiere.

ARCABUSSET. s. m. dim. de ARCABUS. *Arcabucete*. Catapulta parva. *Dim. d'arquebuse*. Archibusetto.

ARCADA. s. f. Lo conjunt ó serie de arcs en las obras, especialmènt en los ponts. Comunmènt se usa en plurál. *Arcada*. Arcum series, arcuatio. *Arches, arcades*. Volta.

ARCADE. adj. Lo natural de l' Arcadia, y lo pertanyènt á aquella provincia. *Arcade*. Arcadius. *Arcadien*. Arcadio.

ARCADE. Lo individuo de l' academia de poesía y de bonas lletras anomenada dels ARCADES, establerta en Roma. *Arcade*. Arcas. *Arcadique*. Arcadio.

ARCAISME. s. m. Us de veus ó frases anticuadas. *Arcaismo*. Archaismus. *Archaisme*. Arcaismo.

ARCÀNGEL. s. m. Esperit celestial que está entre los ángels y los principats. *Arcángel*. Archangelus. *Archange*. Arcangelo.

ARCANO. s. m. Secrèt mòlt reservad y de importancia. *Arcano*. Arcanum: abdita et omnibus incognita res. *Mystère profond: secret important*. Arcano.

ARCBOTANT. s. m. *Arq*. Arc de pèdra ó de mahó arrimad á alguna pared, la cual sosté la empenta de alguna bóveda ó arc. *Arbotante*. Anterides, erisma. *Arc-boutant*. Pilastro.

ARCELLANT. s. m. ant. Instrumènt músic, especie de llaut y majòr que èll. Tè, á mès de la caxa regular, un máneg ample, lo cual se dividex en certa proporció, quedand la part inferiòr pera lligar las cordas primas que sòn los tiples; y per la part superiòr se extèn y dilata altre tant mès, en cual remato se lligan los bordòns que sòn los baxos. *Archilaud*. Cithara magna. *Archiluth*. Arciliuto.

ARCHER. s. m. ant. Soldad de la guardia principal propia de la casa de Borgònya que portá á Castèlla lo emperadòr Cárlos V. Era guardia noble, y se reformá á la entrada de Felip V en Espanya. *Archero*. Regius stipator sicâ instructus. *Archer*. Arciere, arciero, sagittario.

ÀRCTIC, CA. adj. *Astron*. ARTIC.

ARDÈNT. adj. Lo que tè ardòr. *Ardiente*. Ardens. *Brûlant, ardent*. Ardente, abbruciante.

ARDÈNT. met. Fervoròs, actiu, eficas. *Ardiente*. Ardens. *Ardent*. Ardente, energico.

ARDENTÍSSIM, MA. adj. sup. de ARDÈNT. *Ardentísimo*. Ardentissimus. *Sup. d'ardent*. Ardentissimo.

ARDER. v. n. ant. Gosar, atrevirse. *Osar*. Audere. *Oser*. Osare.

ARDIACA. s. m. Lo primèr dels diacas. Ara es dignitat en las iglesias catedrals. *Arcediano*. Archidiaconus. *Archidiacre*. Arcidiacono.

ARDIACONAT. s. m. La dignitat de ardiaca, ó lo territori de la sèva jurisdicció. *Arcedianato*. Archidiaconatus. *Archidiaconat*. Arcidiaconato.

ARDIDAMÈNT. adv. mod. ant. Animosamènt, intrépidamènt, atrevidamènt. *Denodadamente, osadamente*. Intrepidè, animosè, strenuè, audactèr. *Courageusement*. Coraggiosamente.

ARDIDESA ó ARDIESA. s. f. ant. Valòr, intrepiditat, atrevimènt, esperit. *Ardimiento, denuedo, osadía, ánimo*. Strenuitas, audentia, audacia, animus. *Bravoure, courage*. Ardimento, ardire.

ARDILLON. s. m. ant. PUNGANT.

ARDIMÈNT. s. m. ant. ARDIDESA.

ARDIR. s. m. ant. ARDIDESA.

ARDIR. v. n. ant. Gosar, atrevirse. *Osar*. Audere. *Oser*. Ardire, osare.

ARDIT, DA. adj. ant. Atrevid, animòs, intrépid. *Denodado, osado, animoso*. Audax, animosus, strenuus. *Courageux, hardi, intrépide*. Ardito, animoso, coraggioso.

ARDIT. ant. Axèrid. *Vivo*. Alacer. *Vif*. Svelto.

ARDIT. s. m. Certa moneda de poc valòr que corregué antiguamènt en Castèlla. En Catalunya encara ne hi ha y val un dinèr. *Ardite*. Minimum numisma obolo persimile. *Patard, maille, obole*. Patacca.

ARDIT. Estratagema, astucia ó art ab que se pretèn lograr algun fi. *Ardid*. Astus.

Astuce, ruse. Astuzia, inganno, accortezza, frodo, artificio, scaltrimento.

NO VAL UN ARDIT. fr. ab que se exprèssa lo poc valòr de alguna cosa, ó lo poc apreci que se fa de èlla. *No vale un ardite, ó no se estima en un ardite ó dos ardites.* Nullius est pretii, teruncii non facio. *Il ne vaut pas une obole, une maille.* Non val un obolo.

ARDIU. adj. ant. Atrevid, animòs, intrépid. *Denodado, osado, animoso.* Audax, animosus, strenuus. *Courageux, hardi, intrépide.* Ardito, coraggioso.

ARDÒR. s. m. Calòr gran. *Ardor.* Ardor, æstus. *Ardeur.* Ardore, arsura.

ARDÒR. met. Vivesa, eficacia. *Ardor.* Vis, efficacia. *Fougue, feu, ardeur.* Ardore, desiderio intenso, affetto.

ÁRDRER. v. n. ant. Crèmar. *Arder.* Ardere. *Brûler.* Abbruciare.

ÁRDUAMÈNT. adv. mod. Ab gran dificultat. *Arduàmente.* Difficilitèr, difficultèr, ægrè. *Péniblement.* Penosamente, faticosamente.

ARDUÍSSIM, MA. adj. sup. de ÁRDUO. *Arduísimo.* Difficillimus. *Très-difficile.* Arduissimo.

ÁRDUO, DUA. adj. Lo que es bastant difícil. *Arduo.* Arduus, difficilis. *Difficile.* Arduo, difficile.

ÀREA. s. f. *Geom.* Lo espay que compren una figúra. *Área.* Spatium lineis conclusum. *Aire.* Area, superficie.

ÀREA. Lo espay de terra que ocupa un edifici. *Área.* Area. *Aire.* Area.

ARECH. s. m. ant. Cultiu de la terra. *Labranza.* Agricultura. *Labourage.* Lavoreccio della terra.

ARENA. s. f. Lo conjunt de partículas despresas de las rocas y penyas, y acumuladas comunamènt en las boras del mar y dels rius. *Arena.* Arena. *Sable, arène, gravier.* Sabbia, arena, sabbione, rena.

ARENAS. pl. Pèdretas ó concreciòns pètitas que se troban en la bufa, é ixen ab la òrina. *Arenas.* Calculi per urinam ejecti. *Gravelle.* Renella.

EDIFICAR SÒBRE ARENA. fr. met. ab que se denota la instabilitat y poca duració de alguna cosa. *Edificar sobre arena.* Caduca et facilè labentia construere. *Bâtir sur le sable.* Edificare sulla rena.

ESCRÍURER EN L'ARENA. fr. met. ab que se dòna á enténdrer la poca fermesa ó duració en lo que se resol ó determina. *Escribir en la arena.* Arenæ inscribere. *Écrire sur le sable.* Scrivere nella rena.

SEMBRAR EN L'ARENA. fr. met. que se usa pera denotar lo traball va ó infructuòs. *Sembrar en la arena.* Arenæ mandare semina. *Semer sur le sable.* Seminare nella rena.

ARENAL. s. m. Lo terreno en que hi ha mòlta arena. *Arenal.* Arenosum solum. *Grève.* Spiaggia.

ARENAR. s. m. ant. ALADAR.

ARENC. s. m. Pèx de vuit á deu pulgadas de llarg, estret de cos, de colòr verd blanc y platejad. Se mènja fresc, salad y dessecad al fum, y en algunas parts ne fan oli exprimindlo. *Arenque.* Halex, alec. *Hareng.* Aringa.

ARENER. s. m. ant. ALADAR.

ARENETA. s. f. dim. de ARENA. *Arenica, arenilla.* Arenula. *Dim. de sable.* Sabbietta.

ARENGA. s. f. Oració ó discurs dirigid á una comunitat ó persòna de respècte. *Arenga.* Concio, oratio. *Harangue.* Aringa, aringo.

ARENGA. irón. Discurs ó enrahonamènt afectad é impertinènt pera persuadir ó enganyar á algú. *Arenga.* Oratio subdola et argutiis plena. *Harangue étudiée.* Filatera, filastroccola.

ARENGADA. s. f. L' amploya salada. *Sardina salada.* Muriatica alex. *Sardine salée.* Sardella.

ARENGADÈR, RA. s. m. y f. La persòna que ven arengadas. *Sardinero.* Muriaticæ halecis negotiator. *Marchand de sardines.* Sardellajo.

ARENGAR. v. a. Fèr en públic alguna arenga. *Arengar.* Concionari. *Haranguer.* Aringare.

ARENGAR. ant. Arreglar, ordenar. *Arreglar, ordenar.* Ordinare. *Régler, ajuster, ordonner.* Regolare, ordinare.

ARENILLA. s. f. Pòlvos de escríurer. *Arenilla.* Arenula litteris recens scriptis exsiccandis. *Sablon.* Sabbia, polvere per mettere in sullo scritto.

ARENÒS, A. adj. Lo que tè mòlta arena. *Arenoso.* Arenosus. *Sableux.* Sabbionoso.

ARENÒS. Lo que tè mescla de arena. *Arenisco.* Arenosus. *Sablonneux.* Sabbioso.

ARENÒS. Lo que consta de la naturalesa, calitats de l'arena. *Arenoso, arenáceo.* Arenaceus. *Sableux.* Sabbioso.

AREÓMETRO. s. m. Instrumènt que servex pera conéxer la relació que hi ha èntre las densitats ó los pesos específics dels líquids que se comparan. *Areómetro.* Aërometrum. *Aréomètre.* Areometra.

AREOPAGITA. s. m. Cualsevol dels jutges del areópago. *Areopagita.* Areopagita. *Aréopagite.* Areopagita.

AREÓPAGO. s. m. Tribunal superiòr en Aténas. *Areópago.* Areopagus. *Aréopage.* Areopago.

ARESTA. s. f. La punta llarga y aspra en que termina lo bòll que embolica lo gra del blat y de altras plantas semblants. *Arista, raspa.* Arista. *Barbe ou pointe de l'épi de blé.* Resta.

ARESTA. La punxa ó estèlleta de cualsevol cosa que se clava en la carn. *Espina, rancajo.* Assula tenuissima carni infixa. *Écharde.* Sverza.

ARESTA ESPINA, per la del pèx.

ARGA. s. f. Máquina pera móurer cosas de mòlt pes, la cual consistex en un cilindro clavad en unas pèssas de fusta, de tal modo que empenyènd dòs ó mès homes las palancas que per la part superiòr lo atravèssan, lo mouen al rodedòr, ab cual moviment se li va entortolligand un rèst, que per un extrèm està afiansad en lo matèx cilindro, y per lo altre á la pèssa que se ha de móurer. *Cabrestante, cabestrante.* Machina tractoria. *Cabestan.* Argano.

ARGAMASSA. s. f. Mescla fèta principalmènt de arena y cals, que servex pera juntar las pèdras dels edificis y altras obras que fan los mestres de casas. *Argamasa, mezcla.* Calx aquâ sabuloque compacta. *Mortier.* Smalto, calcina da murare.

FÈR ARGAMASSA. fr. Fèr mortèr. *Argamasar.* Calcem aquâ sabuloque miscere, subigere. *Faire du mortier.* Fare calcina da murare.

ARGANÈLL. s. m. *Ndut.* L'anèlla de l'áncora. *Argáneo.* Circulus, annulus ancoræ. *Arganeau, organeau.* Occhio di ferro.

ARGANÈLL. Círcul pètit de mètall que èntra en la construcció del astrolabi. *Arganel.* Circulus, quo astrolabium instruitur. *Petit cercle de métal qui fait partie de l'astrolabe.* Anello di metallo.

ARGANÈLLS. pl. territ. ÁRGUENS.

ARGÈLAGA. s. f. Planta perpetua, que tè las ramas tòtas plenas de punxas, las fullas mòlt pètitas y las flors de un colòr grog bonic. Lo sèu fruit es una tavèlla xica. *Aliaga, árgoma.* Ulex. *Jonc, ajonc.* Robbia.

ARGÈLAGA VERA. Mata plena de punxas, que tè las fullas semblants á las del bòx ó murtra, y se cria en paratges ombrívols y humids. *Tamujo.* Rhamnus hispanicus buxifolius. *Arbuste épineux dont les feuilles ressemblent à celles du buis.* Spini.

SER AMORÒS COM UNA ARGÈLAGA. fr. ab que se denota que una persòna es aspra y desapacible en lo sèu tracte y en las sèvas paraulas. *Ser como unas ortigas.* Asperæ, pungentis, urentisve naturæ se præbere. *Être d'une humeur aigre, acariâtre, piquer par tous les bouts.* Essere soave quanto una ortica.

ARGELÍ, NA. adj. Lo natural de Argel, y lo que pertany á èxa ciutad. *Argelino, jazarino.* Algeriensis. *Algerien.* Algerino.

ARGÈNS. s. m. La mitat de un dragma. *Adarme.* Dimidia drachmæ pars. *Demi-gros.* Mezza dramma.

ARGÈNT. s. m. ant. PLATA.

ARGÈNTAR. v. a. ant. PLATEJAR.

ARGENTÈR. s. m. Lo artífice que traballa la plata fènd de èlla varias cosas. *Platero.* Argentarius artifex vel cælator. *Orfèvre.* Orefice, orafo.

ARGÈNTERIA. s. f. Lo carrèr en que los argentèrs tènen las sèvas botigas. *Platería.* Via argentaria. *Rue des orfèvres.* Via degli orefici.

ARGÈNTERÍA. ant. PLATA OBRADA.

ARGÈNTVIU. s. m. Mètall de colòr blanc, sumamènt pesant, que se manté naturalmènt flúido. *Azogue.* Argentum vivum, hydrargyrum vel hydrargyrus. *Mercure, vif-argent.* Mercurio, argento vivo.

SEMBLA Ó ES UN ARGÈNTVIU. fr. met. y fam. ab que se denota que alguna persòna es mòlt inquieta. *Es un azogue.* Irrequietus, hydrargyro afflatus. *Il est vif comme le salpêtre.* Essere molto vivace.

ARGILA. s. f. ALÚMINA, ab la diferencia de que per lo regular se li dòna lo nom de ARGILA cuand está barrejada naturalmènt ab altras terras y ab altres óxidos de ferro que li dònan lo colòr grog bermellenc y altres. Servex pera fèr pisa ordinaria, teulas, maòns y altras

cosas. *Arcilla, argilla.* Argilla. *Argile, glaise.* Argilla, argiglia.

ARGILÒS, A. adj. Lo que tè argila, ó se sembla á èlla. *Arcilloso.* Argillosus, argillaceus. *Argileux, glaiseux.* Argilloso.

ARGÒLLA. s. f. Especie de anèlla gran que regularmènt es de ferro. *Argolla.* Annulus ferreus. *Anneau de fer gros et grand.* Gogna.

ARGÒLLA. Jog que se anomena axí per ser lo sèu principal instrumènt una ARGÒLLA de ferro, la cual ab una punta aguda que tè se clava en terra, de modo que puga móurerse fácilmènt al rededòr. Lo fi de est jog es fèr passar per dins de la ARGÒLLA unas bolas de fusta, per medi de unas palas cóncavas de la matèxa materia. *Argolla.* Ludus, in quo globoli per medium annulum ferreum transmittendi impelluntur. *Sorte de jeu.* Sorta di giuoco.

ARGÒLLA. Cástig públic que en mòltas parts se dòna á alguns delincuènts posandlos á la vergònya, ficad lo coll en una argòlla. *Argolla.* Vinculum ferreum quo noxiorum collum constringitur. *Peine du carcan.* Gogna.

ARGÒLLASSA. s. f. aum. de ARGÒLLA. *Argollon.* Annulus ferreus grandior. *Anneau de fer très-gros.* Gogna grande.

ARGÒLLETA. s. f. dim. de ARGÒLLA. *Argollita, argòllica, argolleta.* Parvus annulus ferreus. *Petit anneau de fer.* Gogna piccola.

ARGONAUTA. s. m. Nom que se doná als que anaren á Cólcos ab la nau Árgos, á la conquista del velló de or. *Argonauta.* Argonauta. *Argonaute.* Argonauta.

ÁRGOS. s. m. Se usa solamènt en la frase SER UN ÁRGOS, pera significar la mòlta vigilancia de algú. *Argos.* Sollicitus, vigilans. *Argus: espion.* Argo.

ÁRGUENS. s. m. pl. Arreus un poc semblants á una sarria, fèts de vímets ó altra materia fleéible, que se col-locan sòbre lo bast ó albarda de una cabalcadura pera transportar cosas delicadas, com vidre, terrissa, etc. *Árganas.* Vectabulum arcuatum vimineum. *Sorte de panier ou de corbeille pour mettre aux bêtes de somme.* Argano.

ARGÜÈNT. p. pres. de ARGÜIR. Lo qui argüex. *Arguyente.* Arguens. *Argumentant: qui argumente.* Arguente.

ARGÜID, DA. p. p. de ARGÜIR. *Argüido.*

ARGÜIR. v. n. Disputar impugnand la sentencia ú opinió de altre. *Argüir, argumentar.* Arguere, disputare, disceptare. *Argumenter.* Disputare, argomentare.

ARGÜIR. v. a. Donar indici ó mostrar alguna cosa; com la vivesa dels ulls ARGÜEX ingeni. *Argüir.* Indicare. *Indiquer, prouver, marquer.* Accennare, indicare, mostrare.

ARGÜIR. Inferir, deduir. Se usa també com recíproc. *Argüir.* Inferre, argumentari. *Induire, inférer, conclure.* Dedurre, inferire.

ARGULLÒS, A. adj. ant. Agud, ingeniòs. *Agudo, ingenioso.* Acutus, ingeniosus. *Fin, délié, subtil, spirituel.* Sottile, scaltro.

ARGULLOSAMÈNT. adv. mod. ant. Agudamènt, ingeniosamènt. *Agudamente, ingeniosamente.* Ingeniosè. *Adroitement, spirituellement.* Destramente, ingegnosamente.

ARGUMÈNT. s. m. La objecció que se oposa á la sentencia ú opinió de altre, disposada segòns las reglas de la dialéctica. *Argumento.* Argumentum. *Argument.* Argomento.

ARGUMÈNT. Lo assumpto ó materia de que se tracta en alguna obra; com ARGUMÈNT de la Eneida. *Argumento.* Libri materia, argumentum. *Argument.* Argomento, soggetto.

ARGUMÈNT. Lo sumari ó epítome del llibre, del poema ó cant que se sol posar al principi de èll, ja sia en prosa ó en vers. *Argumento.* Argumentum. *Épitome, sommaire.* Sommario.

ARGUMÈNT. Indici ó senyal. *Argumento.* Signum, indicium. *Argument, indice, marque, preuve.* Argomento, segno.

ARGUMÈNT NEGATIU. Lo qui se pren del silenci de aquells subgèctes de autoritat, que sènd natural que sabèssen ó parlassen de una cosa, per ser concernènt á la materia que tractan, la omitexen. *Argumento negativo.* Argumentum negativum. *Argument négatif.* Argomento negativo.

APRETAR LO ARGUMÈNT. fr. fam. Ser de mòl difícil solució. *Apretar el argumento.* Argumentum esse magni ponderis. *Avoir une solution difficile.* Essere di difficil sconfitta.

DESFÈR LO ARGUMÈNT. fr. SOLTAR LO ARGUMÈNT.

SOLTAR LO ARGUMÈNT. fr. Donarli solució

Soltar ó desatar el argumento. Quæstionem dirimere, nodum solvere. *Résoudre une difficulté.* Risolvere l'argomento.

ARGUMENTACIÓ. s. f. *Lóg.* L'acció de argumentar. *Argumentacion.* Argumentatio. *Argumentation.* Argomentazione.

ARGUMENTAD, DA. p. p. de ARGUMENTAR.

ARGUMENTADÒR. s. m. Lo qui argumènta. *Argumentador, argumentista.* Argumentator. *Argumentateur.* Argomentatore.

ARGUMENTAR. v. n. ARGÜIR.

ARGUMENTET. s. m. dim. de ARGUMÈNT. *Argumentillo, argumentito, argumentico.* Leve argumentum. *Dim. d'argument.* Argomentetto.

ARIA. s. f. Composició musical pera cantar una sola veu cert número de versos. *Aria.* Cantiuncula. *Air, composition de musique.* Aria.

ARIDAMÈNT. adv. m. ant. SECAMÈNT.

ARIDITAT. s. f. ant. Sequedat gran en la terra. *Aridez.* Siccitas, ariditas. *Aridité, sécheresse.* Aridezza, siccità, adustione.

ÀRIDO, DA. adj. que se aplica principalmènt á la terra que está seca. També se diu de altras cosas que tènen poc suc ó humitat. *Árido.* Aridus. *Aride, sec.* Arido, secco, adusto.

ÀRIES. s. m. Lo primèr signe del Zodíac. *Áries.* Aries, cœleste signum. *Le Bélier, aries.* Ariete, montone celeste.

ARIETA. s. f. dim. de ARIA. *Arieta.* Levis cantiuncula; cantiuncula pretiosa. *Ariette, petit air.* Arietta.

ARIETARI, RIA. adj. Lo que pertany á la máquina dita aríete. *Arietario.* Arietarius. *Qui appartient à la machine bélier.* Che appartiene al bolcione.

ARIETE. s. m. Máquina militar que usaban antiguamènt pera bátrer las murallas de las ciutads. Li donaban aquest nom perqué en la punta de la máquina, que era una gran biga, se hi posaba una pèssa de ferro colad que tenia la figura de un cap de moltó. *Ariete.* Aries. *Bélier.* Ariete, montone, bolcione.

ARISMÉTICA. s. f. ARITMÉTICA.

ARISMÉTIC, CA. adj. ARITMÈTIC.

ARISSAD, DA. p. p. de ARISSAR y ARISSARSE.

ARISSAR. v. a. ERISSAR.

ARISSÓ. s. m. Animal cubert de punxas, xic de cos y paregud al porc. Cuand tè pòr se plega com una bola. *Erizo.* Hericius, heres, herinaceus, ericius. *Hérisson.* Riccio.

ARISSÓ. Marisco que tè la closca rodòna y plena de punxas com lo arissó de terra, tè la boca en lo cèntro de part de sòta. *Erizo.* Echinus marinus. *Hérisson ou châtaigne de mer.* Riccio marino.

ARISSÓ. La escorxa aspra y espinòsa dins de la cual se cria la castanya y alguns altres fruits. *Erizo.* Echinus calyx. *Coque ou peau qui enveloppe la châtaigne.* Guscio della castagna.

ARISSÓ MARÍ. Animal de closca de figura rodònenca, la part superiòr plana ab sis renglas de puas llargarudas y una berrugueta en la soca de cada una. *Erizo.* Echinus esculentus. *Oursin.* Riccio di mare.

ARISTARCO. s. m. Lo censòr ó criticadòr dels escrits agens. Se diu per alusió á Aristarco, famòs critic del tèmps antig. *Aristarco.* Aristarchus. *Aristarque.* Aristarco.

ARISTOCRACIA. s. f. Gobern en lo cual tènen part sols los nobles, com succehia en lo de Venecia, Génova, etc. *Aristocracia.* Aristocratia. *Aristocratie.* Aristocrazia.

ARISTÓCRATA. s. m. Lo qui es afècte al gobern aristocràtic. *Aristócrata.* Aristocraticus. *Aristocrate, partisan aristocratique.* Aristocrata.

ARISTOCRÁTIC, CA. adj. Lo pertanyènt á la aristocracia. *Aristocrático.* Aristocraticus. *Aristocratique, ce qui appartient à l'aristocratie.* Aristocratico.

ARISTOL. s. m. La virolla del cap devall de la llansa. *Cuento, regaton.* Contus. *Bout d'une pique, d'une hallebarde.* Impugnatura da piè.

ARISTÓLOQUIA. s. f. *Bot.* Hèrba medicinal de la cual se distingexen tres especies, de arrel llarga, rodòna, ó tenue ó clemática. *Aristoloquia.* Aristolochia. *Aristoloche.* Aristologia.

ARISTOTÉLIC, CA. adj. Lo que pertany á la doctrina y sistema de Aristóteles. *Aristotélico.* Aristotelicus. *Qui appartient à Aristote.* Che appartien ad Aristotele.

ARITMÉTIC, CA. adj. Lo que pertany á la aritmética. *Aritmético, arismético.* Arithmeticus. *Arithmétique.* Arismetico.

ARITMÉTICA. s. f. Part de las matemáticas que considera lo valòr y propietat dels números. *Aritmética, arismética.* Arithmetica. *Arithmétique, science des nombres.* Arismetica, arimmetica, aritmetica.

ARITMÉTICAMÈNT. adv. mod. Segòns règlas ó método de aritmética. *Aritméticamente.* Arithmeticè. *D'une manière arithmétique, arithmétiquement.* Aritmeticamente, per via d'aritmetica.

ARJANT. s. m. fam. Dinèr. *Cuatrin, moga.* Pecunia. *Argent.* Danaro.

ARLEQUÍ. s. m. Un dels personatges graciòsos de la farsa italiana, y de algunas companyías de volatins. *Arlequin.* Mimus. *Arlequin, buffon des pantomimes.* Arlecchino, zanni.

ARLOTERÍA. s. f. ant. DROPERÍA.

ARLOTZ. s. m. ant. DROPO, BRIBÓ.

ARMA. s. f. Tòt género de instrumènt destinad á ofèndrer al contrari ó á defensarse, y per axó las armas se dividexen en ofensivas y defensivas. *Arma.* Arma. *Arme.* Arma, arme.

ARMA BLANCA. La que no es de fog, per exèmple lo punyal, la espasa, etc. *Arma blanca.* Gladium, sicca, ensis, etc. *Arme blanche.* Arme bianca.

ARMA DE FOG. La que se carrega ab pólvora, per exèmple la escopeta, la pistola, etc. *Arma de fuego.* Arma ignifera, igniflua, tormentum ignarium. *Arme à feu.* Arma da fuoco.

ARMA PUNXAGUDA. La que tè punxa, com la espasa. *Espiche.* Spiculum. *Rapière, estoc.* Arma da punta.

ARMAS. pl. Las tròpas ó exèrcit de alguna potencia, per exèmple, las ARMAS de Espanya, del Imperi, etc. *Armas.* Exercitus, agmina. *Armée, armes.* Arme, armi.

ARMAS. Los medis que servexen pera conseguir alguna cosa. En èx sentit se diu: no ting mès ARMAS que la veritat y la justicia. *Armas.* Facultas, via, ratio. *Armes, arguties.* Arme.

ARMAS. Las insignias que usan las familias nobles en sòn escud pera distingirse unas de altras. També se dòna èx nom als matèxos escuds, y á las insignias dels prínceps, règnes, provincias, y ciutads. *Armas.* Gentilitia signa, stemmata, familiæ tessera. *Armoiries, blason.* Arme, insegna, stemma, scudo gentilizio.

ARMAS BLANCAS. Las que antiguamènt vestia lo caballèr ú home de armas. *Armas.* Lorica. *Armes des anciens chevaliers.* Loriga.

ARMAS FALSAS. Las insignias mal formadas ó contra las règlas del art. *Armas falsas.* Tesseræ gentilitiæ absormes. *Fausses armes, armes en enquerre.* Arme false.

ARMAS NO ESTAN BÈ EN MANS DE BESTIAS. ref. que avisa que pera que las armas sian de profit convé que estiguen en mans de qui las sapia manejar. *Armas y dineros buenas manos quieren.* Ne puero gladium. *Les armes et l'argent ne sont point pour les mains de certaines gens.* Arme chiedon mani esperte.

AB LAS ARMAS EN LAS MANS. loc. Ab que se exprèssa estar armad y disposad pera fèr guerra. *Con las armas en la mano.* Armatus, armis paratus. *Prêt à faire la guerre.* Esser ad arme, esser per guerreggiare.

DESCANSAR SÒBRE LAS ARMAS. fr. *Milic.* Apoyar lo fusèll en terra al costat del peu dret. *Descansar sobre las armas.* Armis inniti. *Se reposer sur ses armes.* Riposarsi sull'armi.

DÈXAR LAS ARMAS. fr. Retirarse del servey de la milicia. També se usa pera expressar que cuand la tròpa está sòbre las armas, las arrima pera descansar. *Dejar las armas.* A militia discendere arma deponere. *Prendre congé du service militaire, mettre de côté les armes.* Lasciar il servizio dell'armi.

DONAR ARMAS AL ENEMIG. fr. met. Subministrar á altre medis que poden produir perjudici al qui los dòna. *Dar armas contra sí.* Alteri in sui ipsius perniciem instrumenta præstare. *Donner des armes contre soi-même.* Dar arm[e] contra se stesso.

ESTAR SÒBRE LAS ARMAS. fr. Estar la tròp[a] previnguda y preparada en sòs puest[os] pera lo que puga ocórrer. *Estar sob[re] las armas.* In armis esse. *Être sous [les] armes.* Essere sotto l'armi.

FÈR ARMAS. fr. Péndrer part ab las arm[as] en alguna guerra ó discordia. *Hac[er] armas.* Præliari. *Prendre parti avec [les] armes.* Adoperar d'arme, operar in f[at]ti d'arme.

FÈR ARMAS. fr. met. Hostilisar ó fèr la c[on]tra ab escrits ó paraulas. *Hacer arm[as].* Præliari. *Faire des armes.* Far d'ar[me] esser in arme.

FÈRSE Á LAS ARMAS. fr. Acostumarse al exercici de èllas. *Hacerse á las armas.* Arma tractare. *S'accoutumer aux armes.* Avvezzarsi all'armi.

FÈRSE Á LAS ARMAS. fr. met. Acostumarse y acomodarse á alguna cosa á que obliga la necessitat. *Hacerse á las armas.* Assuefieri, tempori inservire. *Faire de nécessité vertu.* Accomodarsi a checchè sia.

PASSAR PER LAS ARMAS. fr. Fusellar á algú, matarlo ab tirs de fusèll. *Pasar por las armas, arcabucear, fusilar.* Displosis scloppetis capite plectendum interficere. *Arquebuser, passer par les armes.* Passar per l'armi.

PENDRER LAS ARMAS. fr. Inscríurerse en la forsa armada. *Ir á las armas.* In militia inscribi. *S'engager, s'enrôler.* Arrolarsi.

PENDRER LAS ARMAS. fr. Agafarlas pera fèr los honòrs militars á las persònas á las cuals corresponen per òrdenansa. *Tomar las armas.* Arma honoris causa sumere, militaria obsequia alicui tribuere. *Prendre les armes.* Prender l'armi, correr all'arme.

PENDRER LAS ARMAS CONTRA ALGÚ. fr. met. Declararse sòn contrari, y fèrli guerra com á tal. *Tomar las armas contra uno.* Contra aliquem arma sumere. *S'avouer ennemi de quelqu'un.* Prender l'armi, muover guerra, levarsi ad arme.

PREPARAR LAS ARMAS. fr. Alsar la clau de las armas de fog posandla en lo disparadòr ó punt de dalt. *Preparar ó montar las armas.* Tormenta parare. *Bander les armes.* Apparecchiare, disporre l'armi.

PRESENTAR LAS ARMAS. fr. *Milic.* Posarlas lo soldad en una posició que se vejan del tòt. *Presentar las armas.* Armas ostendere. *Présenter les armes.* Presentar l'armi.

RENDIR LAS ARMAS. fr. *Milic.* Fèr los honòrs al Santíssim Sagramènt posand en terra lo gènoll dret, inclinand lo fusèll de manèra que la bòca del canó toque en terra. *Rendir las armas.* Arma submittere honoris causa. *Rendre les armes.* Render l'armi.

RENDIR LAS ARMAS. fr. Entregar la tròpa sas armas á la tròpa enemiga donandse per vensuda. *Rendir las armas.* Manus dare, cedere victori, arma victori dedere. *Se livrer aux ennemis, mettre bas les armes.* Render l'armi.

VESTIRSE LAS ARMAS. fr. Posárselas pera entrar en combat, ó armarse ab èllas. *Vestir las armas.* Arma induere. *S'armer.* Armarsi.

VETLLAR LAS ARMAS. fr. En lo antig era guardarlas lo qui habia de ser armad caballèr, fènd centinèlla de nit prop de èllas sèns pérdrerlas de vista. També se deya fèr la vètlla. *Velar las armas.* Ante arma excubare. *Veiller, prendre soin des armes.* Vegliare l'armi.

ARMAD, DA. p. p. de ARMAR. *Armado.*

ARMAD. s. m. Cada un dels que vestids de soldads romans, van á las professòns de la semmana santa representand la guarda pretoriana. *Armado, soldado romano.* Miles pretorianus. *Homme armé à l'antique pour aller en procession, ou garder la chapelle où est exposé le saint-sacrement le jeudi et le vendredi saints.* Uom vestito da soldato romano antico.

ARMAD. Cada una de las figuras de soldad romá que solen posarse en los monumènts de la semmana santa com á guardas. *Armado, soldado romano.* Miles pretorianus. *Figures qui représentent garder le saint sépulcre à la semaine sainte.* Figura travestita da soldato romano antico.

ARMAD DE PUNTA EN BLANC, Ó DE CAP Á PEUS, Ó DE TÒTAS ARMAS, Ó DE TÒTS PUNTS. fr. que se diu del que porta posadas tòtas las armas de costum á punt de entrar en combat. *Armado de punta en blanco, ó de todas armas.* Cataphractus. *Être armé de but en blanc.* Apparecchiato di tutte l'arme in punto.

VÈNS MÒLT ARMAD. fr. fam. ab la cual sé sol expressar á algú que se presènta enfadad y disposad á renyir. *Vienes con lanza en ristre, ó dispuesto á romper lanzas.* Hostiliter venis. *Arriver la lance en arrêt, être disposé à brouiller.* Hai la muffa al naso.

ARMADA. s. f. ant. EXÈRCIT.

ARMADA. Conjunt de forsas marítimas de alguna potencia. *Armada.* Classis. *Armée navale, division de force maritime.* Armata.

ARMADÒR. s. m. Lo qui arma ó avia alguna embarcació. *Armador.* Navis instructor. *Armateur, celui qui arme à ses frais un ou plusieurs vaisseaux pour aller en course.* Armatore.

ARMADÒR. Lo qui busca y allista marinèrs

pera la pesca de la balena ó del bacallá. *Armador*. Piscatorum conductor. *Armateur, celui qui enrôle des hommes pour la pêche*. Armatore.

ARMADURA. s. f. Lo conjunt de armas de ferro ó cèr que vestian antiguamènt los que habian de combátrer. *Armadura*. Armatura, lorica. *Armure*. Armatura, armadura.

ARMADURA. Lo conjunt de las pèssas principals sòbre de las cuals se arma alguna cosa. *Armadura*. Sustentaculum, fulcimentum. *Monture, charpente, armature*. Armadura, armatura.

ARMAMÈNT. s. m. Preparatius de guerra, prevenció de tòt lo necessari pera fèrla. *Armamento*. Apparatus bellicus. *Appareils de guerre, armement*. Armamento.

ARMALÁ. s. m. Hèrba ramòsa, de cosa de dòs peus de alt, que tè las fullas llargas, talladas de mòltas parts, lo trònc verdòs, fòsc, la flor un poc pareguda á la de la camamilla ab las fulletas blancas. *Gamarza*. Pegamum harmala. *Harmale*. Armora.

ARMAR. v. a. Vestir ó posar á altre las armas ofensivas ó defensivas. Se usa també com recíproc. *Armar*. Armare, armis instruere. *Fournir d'armes, armer, revêtir d'armes à quelqu'un*. Armare.

ARMAR. v. n. Cuadrarli bè á algú alguna cosa, sentarli bè, acomodarse á sòn geni ó parer. *Armar*. Aptè convenire. *Donner à quelqu'un ce dont il a besoin, agréer, aller bien à une personne quelque chose*. Andar a genio.

ARMAR. fam. y met. Disposar, forjar, formar alguna cosa, com ARMAR un sarau, una disputa, etc. També se usa com recíproc. *Armar*. Moliri, evenire, suscitare, movere. *Préparer, disposer*. Promuovere, commuovere, dar moto, cominciamento.

ARMAR. Guarnir alguna cosa damunt de altra que li servex de sostenimènt per fèrla aguantar, ó guardar una certa figura. *Armar*. Inniti, incumbere. *Joindre une chose à une autre pour la faire tenir roide. Si l'on parle des vêtements, doubler*. Travagliar una cosa sopra un' altra.

ARMAR. Parland de embarcaciòns significa posarlas á punt y proveirlas de tòt lo necessari. *Armar*. Instruere. *Équiper, armer un vaisseau*. Armare, provvedere, munire.

ARMAR Á ALGÚ. fr. met. y fam. Donarli lo que necessita per algun fi, com per comerciar, obrir botiga, etc. *Armar*. Necessariis aliquem instruere. *Donner à une personne ce dont il a besoin pour s'établir*. Fornire, provvedere di ciò che fa di bisogno altrui per qualche particolar impresa o affare.

ARMAR Á ALGÚ. fr. met. y fam. CARREGAR DE LLUQUETS.

ARMAR Á ALGÚ. FÈR ENFADAR.

ARMARI. s. m. Caxa de fusta ab sas portas y que dins tè pots ó prestatges pera posarhi roba y altras cosas. *Armario*. Armarium, pluteus. *Armoire, buffet, serre-papiers, et chapier si l'on parle des armoires d'une église*. Armadio, armario.

ARMARI DE PARED. Vuid fèt en lo tòu de la pared á manèra de finèstra, ab sas portas y prestatges pera guardarhi algunas cosas. *Alacena*. Riscus. *Armoire pratiquée dans l'épaisseur d'un mur*. Armadio nel muro.

ARMATOST. s. m. ant. Máquina ab que se armaban antiguamènt las ballestas. *Armatoste*. Vertibulum arcuarium. *Instrument avec lequel on bandait l'arbalète*. Lieva, o martiriello.

ARMATOSTA. s. f. Cualsevol máquina ó moble, gros y pesad. *Armatoste*. Ingens et inutilis supellex, aut moles. *Meuble mal travaillé, qui est plutôt embarrassant que commode*. Qualsivoglia mole grossa ed inutile.

ARMEJAR. v. n. ant. PELEAR.

ARMELI. s. m. ant. ARMINYO.

ARMÈLLA. s. f. Anèlla de ferro ó de altre mètall, que comunamènt sol tenir una espiga pera clavarla en part sólida, com sòn aquellas per las cuals èntra lo forrallat. *Armella*. Annulus ferreus. *Anneau, piton, sorte de clou dont la tête est percée en anneau*. Ghiera, ghera, viera.

ARMENI, NIA. adj. Lo natural de Armenia, ó lo pertanyènt á aquell pais. *Armenio*. Armenius. *Arménien, tout ce qu'appartient à l'Arménie*. Armenio.

ARMÈR. s. m. Lo mestre ó artista que fabrica armas. *Armero*. Armorum faber. *Armurier, ouvrier qui fabrique ou qui vend des armes*. Armajuolo.

ARMÈR. Lo qui en las armerías guarda la

armas y cuida de sa netedat. *Armero.* Armorum custos. *Garde d'arsenal, contrôleur.* Custode dell' armeria.

ARMÈR. Fusta ab mòltas oscas ó encaxos que en los cossos de guarda servex pera que los soldads col-loquen los fusèlls ab separació. *Armero.* Armariolum armis in statione deponendis. *Râtelier.* Rastrelliera.

ARMÈR MAJÒR. Lo qui en palaci tè á sòn cárreg l' armería del rèy, y á sas òrdes los dependènts de èlla. *Armero mayor.* Regii armamentarii custos præfectus. *Surintendant de l'arsenal particulier du roi.* Soprantendente dell' armeria.

ARMERÍA. s. f. Lo edifici ó lloc ahònt se guardan diferènts géneros de armas per curiositat ú ostentació. *Armería.* Armamentarium. *Arsenal, magasin d'armes en tout genre, soit pour la terre, soit pour la mer.* Armeria.

ARMILLA. s. f. Pèssa de roba ajustada al cos, sèns mánegas, que se porta sòta la casaca, jupa, etc. *Chaleco.* Thorax. *Gilet.* Farsetto, giubbettino.

ARMILLA. ARMÈLLA.

ARMILLA. Gipó clos per tòtas parts, escotad, ab mitjas mánegas sèns arribar al colze, que solian posarse los antigs cavallèrs sòta de l' armadura. *Almilla.* Interior thorax. *Chemisette, camisole: cotte d'armes qu'on portait dessous la cuirasse.* Imbottito.

ARMILLA. ant. BRASSALET ó MANILLA.

ARMIL-LAR. adj. ESFÈRA ARMIL-LAR.

ARMINI. s. m. ARMINYO.

ARMINYO. s. m. Animal cuadrúpedo, de vuit á deu pulgadas de llarg, ab la cua casi tant llarga com èll. Tè tòt lo cos blanc de nèu, ménos la extremitat de la cua que es negra. *Armiño.* Mustela erminea, mus ponticus. *Hermine.* Ermellino, armellino.

ARMINYO. La pèll del animal de aquest nom. *Armiño.* Pellis mustelæ ermineæ, muris pontici. *Peau d'hermine.* Pelliccia d' armellino.

ARMINYO. La armussa dels canonges cuberta de pèlls blancas. *Armiño.* Canonicorum amiculum humerale. *Camail couvert avec une peau blanche.* Ermellino, pelluccia de' canonici.

ARMINYO. Figura dels escuds de armas que á manèra de mosqueta negra sòbre camp blanc, imita las pèlls y cuetas dels arminyos. *Armiño.* Nigræ imagines in alba superficie scuti gentilitii depictæ. *Hermine, il se dit d'une des deux fourrures du blason.* Armellino.

ARMIPOTÈNT. adj. *Poét.* Lo poderòs en armas. *Armipotente.* Armipotens. *Belliqueux, guerrier, puissant en armes.* Potente nell' armi, armigero.

ARMISTICI. s. m. Suspensió de armas. *Armisticio.* Induciæ. *Armistice, suspension d'armes.* Armistizio, tregua, sospensìon d' armi.

ARMOLL. s. m. Planta. MOLL.

ARMONÍA. s. f. La consonancia en la música que resulta de la varietat de veus posadas en deguda proporció. *Armonía.* Harmonia. *Harmonie, accord de divers sons.* Armonia.

ARMONÍA. met. La conveniènt proporció y correspondencia de unas cosas ab altras. *Armonía.* Concordia, convenientia. *Intelligence, accord.* Armonia, proporzione, proporzionata corrispondenza di parti.

ARMONÍA. Amistat y bona correspondencia. *Armonía.* Necessitudo, familiaritas. *Assortiment, amitié.* Armonia, concordia.

ARMONIAC. s. m. AMONIAC.

ARMÓNIC, CA. adj. Lo que pertany á l' armonía; com instrumènt ARMÓNIC, composició ARMÓNICA. *Armónico.* Harmonicus. *Harmonique, qui produit de l'harmonie.* Armonico.

ARMONIÒS, A. adj. Lo sonoro y agradable al oido. *Armonioso.* Harmonicus. *Harmonieux, qui a de l'harmonie.* Armonioso.

ARMONIÒS. met. Lo que tè armonía, ó correspondencia èntre sas parts. *Armonioso.* Harmonicus. *Harmonieux, qui a de la proportion, de la symétrie.* Armonico, armonioso, armoniale, armoniato.

ARMONISTA. s. m. Lo qui sab lo art de l' armonía ó música. *Músico.* Musicus. *Musicien.* Musico, maestro di musica.

ARMUSSA. s. f. Pèssa de roba á manèra de esclavina que los prelads portan en las espatllas y se corda ab botòns en la part de devant. Los capellans la portan també en lo cor, peró es oberta de devant y ab giras bermellas si sòn doctòrs, y si no ho sòn, ab giras negras. *Muceta.* Amiculum humerale. *Mantelet, camail de chanoine, d'évêque.* Mantelletta, sorta d' insegna ornamentale di dignità, che cuopre le spalle ed il petto.

ARNA. s. f. BUC DE ABELLAS.

ARNA. Cuquet que se cria en la roba y la rosega. *Polilla.* Tinea, blatta. *Ver, insecte qui ronge les étoffes.* Tignuola.

ARNA. Especie de papallònet ó maripòsa de dòs ó tres líneas de llarg, que tè lo cap grog y las alas llargarudas arrimadas al cos, de colòr gris, ab una taca al mitj. Se alimènta de llana, y ab lo pel de esta fòrma una bòsseta en figura de canó, dins de la cual viu en estad de larva. *Polilla.* Phalæna vestianella, tinea. *Teigne.* Tignuola.

ARNA. Planta perenne de un peu á peu y mitj de altura, ab las fullas senceras y las flors grossas, blavas, y lo cèntro grogas. En algans paratges se cultiva per adòrno dels jardins. *Amelo.* Aster hamelus. *Espargonte, petit-muguet.* Aster attico, bubonio, inguinale, asteroide.

ARNA. met. Lo que espatlla ó destruex insensiblemènt alguna cosa. *Polilla.* Quod sensim nocet, corrumpit. *Tout ce qui mine, détruit insensiblement.* Logoratore.

TRÁURER LAS ARNAS. fr. Espolsar, sacudir ó picar la roba ó altra cosa que tè arnas á fi de que caigan. *Desapolillar.* Fineas depellere, excutere. *Oter les mites, les teignes.* Levar le tignuole.

ARNAD, DA. p. p. de ARNARSE. *Apolillado.*

ARNARSE. v. r. Destruirse ó deteriorarse alguna cosa per causa de las arnas que la rosegan ó penetran. *Apolillarse.* Tinea corrodi, blattis exedi. *Se ronger, se détériorer quelque chose.* Deteriorarsi, logorarsi, ridursi in cattivo stato.

ARNÉS. s. m. Conjunt de armas de ferro defensivas que se acomodaban al cos, assegurandlas ab corretjas y sivèllas. *Arnés.* Lorica. *Harnais, l'armure complète d'un homme d'armes.* Arnese.

ARNETA. s. f. fam. Se aplica al que es mòlt sutil, y ab art y dissimulo conseguex lo que vol. *Picarillo, taimado.* Callidus, astutus, vafer. *Astucieux, rusé, petit coquin.* Volpone, scaltrito.

ARO. s. m. Hèrba comuna que tè la cama alta casi un peu, rodòna y á sòlcs, y las fullas llargas, casi triangulars, lluèntas y venòsas. Lo fruit se compon de mòltas bayas unidas com en una tabèlla llargueta, encarnadas y rodònas. Tòta la planta crèma la llèngua ab sòn gust acre. *Yaro.* Arum. *Pied-de-veau: plante.* Gichero, jaro, colocasia, collocassia.

ARÒMA. s. f. La flor del arbre dit AROMÈR. Es com una bola de mitja pulgada de diámetro, composta de borletas de colòr grog de or, y sostinguda per una cua llargueta. Despedex un olòr mòlt agradable. *Aroma.* Aroma. *Arome.* Aromo.

ARÒMA. s. m. Nom genéric que se dòna á tòts los olòrs. *Aròma, aromaticidad.* Aroma, aromaticus odor, fragantia. *Principe odorant de chaque plante.* Aromato.

AROMÁTIC, CA. adj. Lo que tè olòr ó fragancia. *Aromático.* Aromaticus. *Aromatique.* Aromatico.

AROMÁTICS. pl. Nom col-lectiu que se aplica á las gòmas, bálsams, fustas, hèrbas, es dir generalmènt á las drogas oloròsas. *Aroma.* Aromata. *Qui est de la nature des aromates ou qui a son odeur.* Aromatico.

AROMATIZACIÓ. s. f. ant. L' acció y efècte de aromatizar. *Aromatizacion.* Odoratio ope aromatum facta. *Aromatisation, l'action d'aromatiser.* Lo aromatizzare, aromaticità.

AROMATIZAR. v. a. ant. Dar ó comunicar olòr á alguna cosa. *Aromatizar.* Aromatibus perfundere, condire. *Aromatiser, mêler des aromates avec quelque chose.* Aromatizzare.

AROMÈR. s. m. Arbre que crèx fins á l' altura de vint peus en los climas calènts de Espanya; tè las ramas tòtas armadas de espinas, y las fullas compostas de varias fulletas; las flors fan un olòr mòlt agradable y sòn grogas. Lo fruit es una garrofa negra, forta y torta. *Aromo.* Mimosa farnesiana. *Acacia, arbre.* Acazia.

ARONDETA. s. f. ant. ORENETA.

ARPA. s. f. Instrumènt músic de figura triangular: se compon de unas postetas primas, juntadas en fòrma de caxa de morts, cuberta ab una tapa plena de botonets, en los cuals se asseguran las cordas que van á parar al cap, y se posan en unas clavillas de ferro, que mogudas ab la clau ó trempadòr, servexen pera posar lo instrumènt acorde; se toca ferind las cordas ab las unglas. *Arpa.* Lyra grandior, harpa. *Harpe.* Arpa, arpe.

ARPA. GRAPA.

ARPAD, DA. p. p. de ARPAR. *Agarrádo, zarpado.*

ARPADA. s. f. L'acció de procurar agarrar ab las unglas, especialmènt los animals que las tèneu còrvas. També se diu de cualsevol animal, y fins del home. *Garfada, garfiada.* Unguium ictus. *Coup de griffe; accrocher, saisir avec les ongles quelque chose.* Ferimento coll' artiglio.

ARPAR. v. a. Donar arpadas. *Echar la zarpa, agarrar.* Arripere. *Mettre la main sur un objet.* Artigliare, prendere, ferir coll' artiglio.

ARPAR. met. RAPINYAR.

ARPER. s. m. ant. ARPISTA.

ARPIA. s. f. Aucèll fabulòs, cruel y brut ab cara de dona, y lo restant de aucèll de rapinya. *Arpía.* Harpya. *Harpie, oiseau de proie fabuleux et ailé.* Arpia.

ARPIA. met. fam. Se diu de la dona de mala condició, ó mòlt llètja y flaca. *Arpía.* Deformis, aspera, et immitis femina. *Femme avare, escroqueuse.* Diavol in carne.

ARPIA. s. f. Bastó que al capdevall tè un ferro pètit com una fitòra, ab lo cual agarra y no dèxa. *Garrocha, garlocha.* Spiculum. *Sorte de dard ou d'aiguillon à crochet.* Pertica con uncino.

ARPIAS. pl. f. Eina de pages pera recullir las hèrbas secas y brossa y altres objèctes. Se compon de un máneg llarg de sis pams poc mès ó ménos, que al capdevall tè un travessèr ab dènts. *Rastro.* Rastrum. *Bâton long à l'usage de la campagne pour ramasser les herbes.* Rastrello.

ARPILLERA. s. f. XARPALLÈRA.

ARPISTA. Lo qui tè per ofici tocar l'arpa. *Arpista.* Harpæ pulsator. *Joueur de harpe.* Arpeggiatore.

ARQUEBISBAL. adj. Lo que pertany al arquebisbe. *Arzobispal.* Archiepiscopalis. *Archiépiscopal, ce qui appartient à l'archevêque.* Arcivescovale.

ARQUEBISBAT. s. m. La dignitat de arquebisbe, y lo territori de sa jurisdicció. *Arzobispado.* Archiepiscopatus, sive archiepiscopalis diœcesis. *Archevêché, dignité d'archevêque.* Arcivescovado.

ARQUEBISBE. s. m. Lo bisbe metropolità, ó lo principal de la provincia. *Arzobispo.* Archiepiscopus. *Archevêque, prélat métropolitain, qui a un certain nombre d'évêques pour suffragans.* Arcivescovo.

ARQUEJAD, DA. p. p. de ARQUEJAR. *Arqueado.*

ARQUEJAR. v. a. Donar á alguna cosa la fòrma de arc. *Arquear.* Arcuare, curvare. *Arquer, courber en arc.* Archeggiare.

ARQUEOLOGÍA. s. f. Estudi dels monumènts de l' antiguitat. *Arqueología.* Archêologia. *Archéologie.* Archelogia.

ARQUEÓLOGO. s. m. Lo qui se dedica á l' arqueología. *Arqueólogo.* Archêologiæ addictus. *Archéologue.* Archelogo.

ARQUÈR. s. m. Lo soldad que peleaba ab arc y flètxas. *Flechero.* Sagittarius. *Archer, faiseur de flèches anciennement.* Arciere, arciero.

ARQUERÍA. s. f. Conjunt de arcs. *Arquería.* Arcuatio, arcuum copia. *Arcade, série d'arcs qui forment une ouverture, un passage.* Reunion d' archi.

ARQUET. s. m. Bastònet prim y còrvo que ab unas cerdas asseguradas en los caps servex pera tocar las cordas dels instrumènts músics. *Arco.* Plectrum. *Archet.* Archetto, plettro.

ARQUETA. s. f. dim. de ARCA. Caxa pètita. *Arquita, arqueta, arquilla.* Arca minor. *Cassette, petit coffre.* Cassetta.

ARQUETECLIN. s. m. ant. REPETONÈR.

ARQUILLA. s. f. Especie de armariet ó caxònet primorosamènt traballad, ab embutids de marfil ó de ébano ó ab altres adòrnos, ab sòs calaxets y prestatgets pera guardar alajas, que antiguamènt servia pera adornar la sala. *Escritorio.* Armariolum pluribus capsulis affabrè constructis ebore átque ebeno ornatis. *Sorte d'armoire en marqueterie orné d'ivoire, d'écaille, avec plusieurs compartimens en dedans.* Scrigno.

ARQUISINAGOG. s. m. Lo principal de la sinagoga. *Arquisinagogo.* Archisynagogus. *Président, principal personnage d'une synagogue.* Arcisinagogo.

ARQUITECTE. s. m. Lo qui está instruid eu tòtas las parts de l' arquitectura, y la exercex ab títol de tal. *Arquitecto.* Architectus. *Architecte, celui qui exerce l'architecture, l'art de bâtir.* Architetto.

ARQUITECTÓNIC, CA. adj. Lo que pertany á l' arquitectura. *Arquitectónico.* Architectonicus. *Architectonique, qui*

appartient à l'architecture. Architettonico.

ARQUITECTURA. s. f. Lo art de construir y fèr edificis pera us y comoditat dels homes. Aquesta se diu ARQUITECTURA civil. *Arquitectura.* Architectura. *Architecture, l'art de disposer et d'orner les édifices.* Architettura.

ARQUITECTURA HIDRÁULICA. Lo art de construir obras en las aiguas y de fèr de éllas lo us mès cómodo y fácil, com canals, resclosas, ponts, etc. *Arquitectura hidráulica.* Architectura hydraulica. *Architecture hydraulique, l'art de construire dans l'eau.* Architettura idraulica.

ARQUITECTURA MILITAR. Lo art de fortificar. També se diu FORTIFICACIÓ. *Arquitectura militar, fortificacion.* Architectura militaris. *Architecture militaire, art de fortifier les places.* Architettura militare.

ARQUITECTURA NAVAL. Lo art de construir las embarcaciòns. *Arquitectura naval.* Architectura navalis. *Architecture navale, l'art de construire les vaisseaux.* Architettura navale.

ARQUITRAU. s. m. *Arq.* La part inferiòr del enteulamènt, la cual descansa immediatamènt damunt del capitèll de la columna. *Arquitrabe.* Coronæ pars inferior. *Architrave.* Architrave.

ARRÁBAL. s. m. Població ó barri immediat á las ciutads populòsas, peró fora de las murallas. Comunamènt se diuen també ARRABALS los extrèms de una població gran encaraqué sian dins de murallas. *Arrabal.* Suburbium, vicus urbanus. *Faubourg, la partie d'une ville qui est au-delà de son enceinte.* Borgo, sobborgo.

ARRABASSAD, DA. p. p. de ARRABASSAR. *Rozado; descepado; arrancado; arrebatado.*

ARRABASSAMÈNT. s. m. p. us. L'acció de arrabassar. *Roza; arranque; arrebatamiento.* Runcatio, aberruncatio; evulsio; raptus. *Enlèvement, ravissement, arrachement.* Rapimento.

ARRABASSAR. v. a. Arrancar las matas de un terreno pera cultivarlo. *Rozar.* Runcare, aberruncare. *Déraciner, échardonner, ôter les mauvaises herbes.* Svellere.

ARRABASSAR. Arrancar de arrel arbres y plantas que tènen rabassa. *Descepar.* Eradicare, radicitùs evellere. *Pivoter.* Sradicare, diradicare.

ARRABASSAR. Arrancar ab violencia una cosa del lloc ahònt está clavada, com ARRABASSAR un clau, un caxal, etc. *Arrancar.* Evellere, exstirpare, radicitùs eruere. *Arracher.* Divellere.

ARRABASSAR. Péndrer alguna cosa ab violencia ó precipitació. *Arrebatar.* Rapere, arripere. *Ravir, enlever, emporter.* Rapire.

ARRACADA. s. f. Cualsevol dels adòrnos que las donas se posan pènjads á las orellas. *Arracada, pendiente, perendengue.* Inauris, stalagmium. *Pendeloque, parure de pierreries ajoutées à des boucles d'oreille.* Pendente di orecchini.

ARRACADASSA. s. f. aum. de ARRACADA. *Arracada ó pendiente grande.* Magnum stalagmium, inauris magna. *Grande pendeloque.* Pendentacci.

ARRACADETA. s. f. dim. de ARRACADA. *Arracadilla.* Inauris minor, parvum stalagmium. *Petite pendeloque.* Pendentini.

ARRACONAD, DA. p. p. de ARRACONAR y ARRACONARSE. *Arrinconado; arrimado; retirado.*

ARRACONAR. v. a. Posar alguna cosa en un racó. Se diu també de las persònas cuand las obligan á ficarse en un racó. Se usa mòlt com recíproc. *Arrinconar.* In angulo collocare, conjicere, abstrudere. *Mettre de côté, jeter dans un coin.* Metter d'accanto.

ARRACONAR. Dèxar alguna cosa per inútil. *Arrimar.* Rejicere. *Cesser de se servir d'une chose.* Scartare, ricusare, rigettare.

ARRACONAR. ARRIMAR.

ARRACONAR. met. Privar á algú del manet confiansa, favòr ó empleo de que gosaba. *Arrinconar.* Gratia privare, amovere, deponere. *Priver d'un emploi quelqu'un, reléguer.* Relegare, sfratare.

ARRACONARSE. v. r. ARRIMARSE.

ARRACÒNARSE. Retirarse del tracte de gènt. *Arrinconarse, retirarse.* Hominum frequentiam fugere. *Se retirer de la société, se mettre dans un coin.* Isolarsi.

ARRAIGAD, DA. adj. Lo qui tè bèns immobles. *Arraigado.* Immobilia bona possidens. *Celui qui possède des biens fonds.* Possessor di poderi.

ARRAIGO. s. m. BÈNS IMMOBLES; peró s

se usa en estas expressiòns: es home de ARRAIGO, tè ARRAIGO, y fincas de ARRAIGO. *Arraigo*. Fortunæ, bona, possessiones, fundi. *Biens immeubles*. Poderi, beni immobili.

ARRAHONAR. v. n. ant. ENRAHONAR.

ARRAMANGAR. v. a. ARREMANGAR.

ARRAMBAD, DA. p. p. de ARRAMBAR.

ARRAMBAR. v. a. ABÒRDAR, en la primèra accepció.

ARRAMBAR. ARRIMAR.

ARRAMBATGE. s. m. ABÒRDATGE.

ARRAMBATGE. met. fam. PITRADA, en lo sentit de reprehensió.

ARRAMIR. v. a. ant. ARREMÉTRER.

ARRAN. adv. mod. Junt á alguna cosa ó tant prop de èlla que no quede res èntremitj, v. g.: ARRAN de la carn. *Á raiz*. Ad radicem. *A cru, sur la peau nue*. A fior.

ARRANAD, DA. p. p. de ARRANAR. *Cortado de raiz, á cercen, á rapa terron*.

ARRANAR. v. a. Tallar arran. *Cortar de raiz, á cercen, á rapa terron*. Ad radicem scindere, amputare. *Écourter*. Tagliar di radice.

ARRANC. s. m. RAMPÈLL.

ARRANCACAXALS. s. m. La persòna que se dedica á arrancar los caxals. *Sacamuelas, sacamolero*. Dentium molarium vel maxillarium avulsor, extortor. *Arracheur de dents*. Cavadenti.

ARRANCAD, DA. p. p. de ARRANCAR. *Arrancado*.

ARRANCADA. s. f. Lo primèr movimènt de un cos que estaba quiet y comensa á mòurerse ab furia. *Arranque*. Primus motus. *Premier mouvement d'un corps*. Slancio, avventamento.

ARRANCADA. L'acció y efècte de arrancar. *Arranque*. Evulsio. *Arrachement, l'action d'arracher*. Svellimento.

ARRANCADA. *Arq*. Naxemènt ó comensamènt de un arc formad damunt de pilastras ó pilans que carrega sòbre la imposta ó cornisa. També se diu movimènt del arc. *Arranque*. Arcus aut fornicis initium. *L'endroit par où une voûte commence à se former en ceintré*. Imposta d'un arco.

ARRANCADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui arranca. *Arrancador*. Avulsor, exstirpator. *Arracheur, celui qui arrache*. Strappatore, svellitore.

ARRANCADURA. s. m. ant. ARRANCADA en la segòna accepció.

ARRANCAMÈNT. s. m. ant. ARRANCADA en la segòna accepció.

ARRANCAPINS. s. m. Motiu que se aplica als homes pètits. *Arrancapinos*. Homuncio. *Petit homme, de petite stature ou hauteur de taille, et nabot par sobriquet*. Omiciattolo.

ARRANCAR. v. a. Tráurer de arrel lo que está plantad, com arbres, plantas, etc. *Arrancar*. Vellere, evellere, exstirpare, radicitùs eruere. *Déraciner*. Sradicare.

ARRANCAR. Tráurer del pit las reumas. *Arrancar*. Pituitam exscreare. *Arracher les rhumes quand on est malade de la poitrine, expectorer, cracher avec force*. Espurgare, mandar fuori dal petto.

ARRANCAR. Tráurer ab violencia alguna cosa de sòn lloc, com un clau, un caxal, etc. *Arrancar*. Eruere, vi eripere. *Extorquer*. Svellere, strappare.

ARRANCAR. Tráurer las matas y hèrbas de algun terreno pera cultivarlo. *Rozar*. Runcare. *Sarcler, échardonner*. Sarchiellare, chisciare.

ARRANCAR. ARRABASSAR, en la cuarta accepció.

ARRANCAR. v. n. *Arq*. Parland de arcs y bóvedas comensar á formar la sèva curvatura sòbre la cornisa ó impósta. *Mover, arrancar*. Incipere. *Commencer à former la courbure d'une voûte*. Comminciare un' arco.

ARRANCAR. Comensar á mòurer ab furia pera prosseguir corrènd. *Arrancar*. Arripere cursum. *Prendre la course, s'élancer*. Lanciarsi.

ARRANCAR. fam. Partir ó exir de alguna part. *Arrancar*. Exire, abire, proficisci. *Partir, sortir, quitter un lieu*. Partire, uscire.

ARRANCAR Á CÓRRER. fr. Posarse á córrer. *Echar á correr*. Cursum arripere. *Se mettre à courir*. Lanciarsi a correre.

ARRANCAR Á UN ALGUNA COSA. fr. met. Conseguirla ab mòlta instancia é importunació. *Arrancar á uno alguna cosa*. Extorquere. *Obtenir quelque chose par importunité, avec empressement*. Strappare checchessia ad uno.

ARRAPAD, DA. p. p. de ARRAPAR y ARRAPARSE. *Rapado*.

ARRAPAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de arrapar ó rapar los cabells. *Rapadura, rapamiento*. Pilorum abrasio. *L'action de raser*. Radimento, rasura.

ARRAPAR. v. a. Péndrer ab violencia. *Rapar, garrafiñar*. Rapere. *Voler, emporter de force le bien d'autrui*. Rapire.

ARRAPAR. ant. Tallar los cabells ab la navaja. *Rapar*. Pilos radere. *Raser*. Radere.

ARRAPAR. territ. Agarrar fortamènt alguna cosa. *Engarrafar*. Arripere, apprehendere. *Accrocher, harper, saisir fortement*. Pigliare, torre.

ARRAPARSE. v. r. AGAFARSE, en la segòna y sexta accepció.

ARRAS. s. f. pl. for. ESCRÈX.

ARRAS. for. JOYAS.

ARRASSAD, DA. p. p. de ARRASSAR. *Arrasado, rasado, raido*.

ARRASSAR. v. a. Aplanar la superficie de alguna cosa, posarla rasa. *Arrasar*. Exæquare, complanare. *Aplanir, rendre égale une surface*. Spianare.

ARRASSAR. Assolar, tirar á terra, arruinar. *Arrasar*. Æquare solo. *Démanteler, detruire*. Distruggere, rovinare, demolire.

ARRASSAR. Igualar ab la rasadòra las mesuras del blat, ordi y altres grans. *Rasar, raer*. Hostorio vel radio adæquare. *Rader*. Radere.

ARRASTRAD, DA. p. p. de ARRASTRAR.

ARRASTRAD. adj. que se aplica á la persòna que viu en mòlta pobresa y necessitat, y també á la vida y port de èlla. *Arrastrado*. Infortunatus, miser. *Pauvre. malheureux, homme misérable*. Sciagurato.

ARRASTRADA. adj. que se aplica á la dona prostituta. Alguna vegada se usa com substantiu. *Arrastrada*. Prostituta; prostibula, prostibulum. *Traîneuse, femme prostituée*. Donna prostituta.

ARRASTRADAMÈNT. adv. mod. fam. Ab traball ó escassesa. *Arrastradamente*. Miserè, infelicitèr. *Pitoyablement*. Miseramente.

ARRASTRADURA. s. f. ant. L'acció y efècte de arrastrar. *Arrastramiento*. Tractus. *Rampement*. Strascinamento.

ARRASTRAR. v. a. ARROSSEGAR.

ARRASTRAR. met. Portar, atráurer un á altre á sòn dictámen ó voluntat. *Arrastrar*. Adducere, trahere aliquem in suam sententiam. *Entraîner, persuader*. Attrarre.

ARRASTRAR. v. n. En varios jogs de cartas surtir jugaud alguna del coll que es trunfo. *Arrastrar*. In chartarum ludo eâ chartâ uti, cui omnes pareant. *En jouant aux cartes, faire à-tout*. Trionfare.

ARRASTRE. s. m. En varios jogs de cartas l'acció de arrastrar. *Arrastre*. In chartarum ludo ejus chartæ emissio, cui omnes pareant. *L'action de faire à-tout*. L'atto di giuocar trionfo.

ARRAULID, DA. p. p. de ARRAULIRSE.

ARRAULIRSE. v. r. Arronsarse, arrimar mòlt la roba al cos per abrigarse. *Acurrucarse, acorrucarse*. In semetipso convolvi. *S'accroupir, se blottir*. Rannicchiarsi.

ARRAULIRSE. Enmagrirse, enneulirse. *Varearse*. Macrescere, languescere. *Maigrir, s'affaiblir*. Infiebolirsi, diventar magro.

ARRÀX. s. m. Capitá de embarcació morisca. *Arraez*. Maurusiacæ navis dux vel præfectus. *Capitaine d'un vaisseau morisque*. Arrazzo.

ARRAYGAR. v. n. ant. ARRELAR.

ARREAMÈNT. s. m. ant. ARREU.

ARREAR. v. a. ant. ADORNAR, ATAVIAR.

ARREARSE. v. r. ant. Provehirse. *Proveerse*. Se instruere. *Se munir*. Arredarsi.

ARREAT, DA. p. p. de ARREAR y ARREARSE. *Proveido*.

ARREAT. adj. ant. Disposad, aparellad. *Dispuesto, aprestado*. Paratus, promptus. *Disposé*. Arredato.

DE ARREBAT. mod. adv. ant. ARREBATADAMÈNT.

ARREBATAD, DA. p. p. de ARREBATAR y ARREBATARSE. *Arrebatado, arrobado*.

ARREBATAD. adj. Precipitad, velòs é impetuòs; com proceiment ARREBATAD, mo ARREBATADA. *Arrebatado*. Rapidus, præceps. *Outré, emporté*. Stizzoso, furibondo, impetuoso.

ARREBATAD. met. Se diu del home inconsiderad ó violènt en sas operaciòns. *Arrebatado*. Inconsultus, præceps. *Précipité, impetueux*. Matto, sconsigliato.

ARREBATADAMÈNT. adv. mod. Precipitadamènt, sèns consideració. *Arrebatadamente*. Raptim, temerè, properantèr. *Précipitamment, inconsidérément*. Frettolosamente; precipitosamente.

ARREBATAMÈNT. s. m. L'acció de arrebatar. *Arrebatamiento*. Raptus. *Enlèvement, ravissement*. Rapimento.

ARREBATAMÈNT. met. Furòr, ímpetu causad per algun afècte ó passió vehement. *Arrebatamiento*. Furor, vehemens

mi perturbatio. *Transport, déchaînement.* Scatenamento, trasporto.

ARREBATAMÈNT. Éxtasis, rapto. *Arrobamiento.* Mentis alienatio. *Extase, ravissement d'esprit, emportement.* Estasi, ratto.

ARREBATAMÈNT. ant. ROBO.

ARREBATAR. v. a. ant. ARRABASSAR, en la cuarta accepció.

ARREBATAR. met. Suspéndrer lo ánimo, los sentits. Se diu de la hermosura, de la música, de la poesía, etc. *Arrebatar.* Mentem, sensus abripere. *Enthousiasmer, transporter.* Estasiare, rapire.

ARREBATARSE. v. r. Enfurismarse. *Arrebatarse.* Furere. *Se mettre en colère, en furie.* Infuriarsi.

ARREBATARSE. Elevarse, tenir éxtasis. *Arrobarse, arrebatarse.* A sensibus alienari, mentis deliquium pati. *S'extasier.* Estasiarsi, rapirsi.

ARREBOL. s. m. ant. Colòr rotj dels núvols. *Arrebol.* Rubor, color rubeus. *Rouge, couleur que prennent les nues frappées des rayons solaires pendant les deux crépuscules.* Il rosseggiar del sole che riflette nelle nubi.

ARREBOSSAD, DA. p. p. de ARREBOSSAR y ARREBOSSARSE. *Revocado, embozado, arrebozado, tapujado.*

ARREBOSSADÒR. s. m. Lò qui arrebòssa. *Revocador.* Qui parietes arenato dealbat vel loricat. *Maçon qui s'occupe à plâtrer.* Ingessatore.

ARREBOSSAMÈNT. s. m. L'acció de arrebossar. *Revoque, revoco.* Actio dealbandi arenato parietes. *Renformis.* Rintonaco.

ARREBOSSAR. v. a. Exténdrer una capa de mortèr en la pared. *Revocar.* Parietes arenato dealbare vel loricare. *Plâtrer, enduire de plâtre.* Ingessare.

ARREBOSSARSE. v. r. ARREMANGARSE, en la primèra accepció.

ARREBOSSARSE. Cubrirse la cara ab lo embòs, embossarse. *Embozarse, arrebozarse, tapujarse.* Faciem velare, obtegere pallio vel alio tegumento. *Se couvrir le visage jusqu'à la hauteur des yeux, s'envelopper.* Inviluppparsi.

ARRECONAD, DA. p. p. de ARRECONAR.

ARRECONAR. v. a. ARRACONAR.

ARREDOLAR. v. n. ant. RODOLAR.

ARREDRAD, DA. p. p. de ARREDRAR. *Arredrado.*

ARREDRAR. v. a. Fèr tornar endarrèra. Se usa en sentit metafóric. *Arredrar.* Deterrere. *Éloigner.* Arretrarsi.

ARREGLAD, DA. p. p. de ARREGLAR y ARREGLARSE. *Arreglado.*

ARREGLADAMÈNT. adv. mod. Ab mida ó règla. *Regladamente.* Ad normam, parcè, moderatè. *Réglément, avec règle, d'une manière réglée.* Regolatamente.

ARREGLAMÈNT. s. m. Concert, òrde, disposició. *Reglamento, regla.* Ordo, dispositio. *Etablissement, ordre prescrit par un supérieur.* Regolamento, ordinamento.

ARREGLAR. v. a. Posar las cosas en règla ó en òrde. *Arreglar.* Ordinare, regulare. *Régler, arranger.* Regolare, ordinare.

ARREGLAR. Conformar las acciòns á la règla. *Reglar.* Ad normam agere. *Conformer, réduire à la règle.* Regolare.

ARREGLARSE. v. r. Conformarse, seguir la llèy, règla ó costum que hi ha en alguna cosa. *Arreglarse.* Legem exsequi, legi conformari. *Se conformer.* Conformarsi, seguire la legge, la regola.

ARREGLARSE. Reduirse ó reformarse. *Reglarse.* Moderari, temperari. *Se réformer, se régler.* Riformarsi, ridursi.

ARRÈGLO. s. m. Règla, òrde, coordinació. *Arreglo.* Regula, rei ordinatio, dispositio. *Règlement, ordre, ajustement.* Regolamento, ordine, regola.

ARREL. s. f. La part infima dels cossos pertanyènts al règne vegetal que está ficada en la terra, y per ahònt reben lo humòr ó substancia que los aumenta y conserva. *Raiz.* Radix. *Racine.* Radice.

ARREL. met. La part de cualsevol cosa, de la que quedand oculta proceex lo que está manifèst. *Raiz.* Radix. *Partie cachée d'une chose.* Radice.

ARREL. met. La part inferiòr de cualsevol cosa. *Raiz.* Radix, basis. *Partie inférieure d'une chose vivante.* Radice.

ARREL. met. L'orígen ó principi de que proceex alguna cosa. *Raiz.* Radix, origo, stirps. *Principe, commencement.* Radice, sorgente, principio.

ARREL DE BOTJ. met. Lo geni inconstant ó voluble. *Vena de loco.* Furor, inconstantia animi, mèntis. *Avoir un grain de folie.* Vena di pazzo.

ARREL DE CAMPANAR. Planta que se cria ordinariamènt en llocs montanyòsos ú om-

brívols: trau una cama de uns tres palms de alsada, grossa á proporció, cantelluda y peluda: la sèva flor es groga, y las fullas semblants á las de la blenèra, encaraqué un xic mès aspras y llargas; y la sèva arrel, que es medicinal, es grossa, blanquinòsa, oloròsa y de un gust acre. *Ala.* Helennium. *Aunée.* Enula campana.

ARREL DE CAXAL. La part de est os que está ficada dins de la barra. *Raigon.* Molaris vel maxillaris dentis radix. *Grosse et vieille racine, racine des dents molaires.* Radice di dente.

ARRELS. pl. Las primas, á manera de fils, que tènen los arbres y plantas. *Barbas.* Tenuiores radices. *Barbes, chevelu.* Barba, capellatura.

DE ARREL. mod. adv. Enteramènt. *De raiz.* Radicitùs. *Radicalement, entièrement.* Da radice.

POSAR ARRELS. fr. ARRELAR.

ARRELAD, DA. p. p. de ARRELAR y ARRELARSE. *Arraigado.*

ARRELAM. s. f. Lo conjunt de arrels que espargex per la terra un ó mòlts arbres ó plantas, unidas y trabadas èntre sí. *Raigambre.* Radices. *Assemblage de racines entrelacées.* Radicame.

ARRELAR. v. n. Criar ó produir arrels un arbre ó planta. Se usa també com recíproc. *Arraigar, radicar, echar raices.* Radicari, radices agere. *Prendre racine.* Radicarsi.

ARRELARSE. v. r. met. Adquirir bèns algú en lo paratge en que se ha establert. *Arraigarse.* Immobilia bona aliquem adquirere in eo loco, ubi domicilium sibi constituit. *Jeter, pousser des racines.* Porre, fare, gittar radici.

ARRELARSE. met. Fortificarse algun us, virtut, vici ó costum. *Arraigarse.* Diuturno usu aliquid firmari. *Se fortifier, encourager ou s'établir plus fortement une vertu, usage, etc.* Radicarsi.

ARRELASSA. s. f. aum. de ARREL. *Raigon.* Vetus, grandior radix. *Grande racine.* Radiciaccia.

ARRELETA. s. f. dim. de ARREL. *Raicilla, raicita, raicica, raiceja.* Radicula. *Petite racine.* Radicina.

ARREMÁ. adv. mod. Lluny, fora del comers. *A trasmano.* Procul, extra hominum frequentiam. *Hors du commerce des hommes.* Lungi dagli uomini.

ARREMANGAD, DA. p. p. de ARREMANGAR y ARREMANGARSE. *Arremangado, remangado; enfaldado, arregazado, regazado.*

ARREMANGAD. adj. Lo que tè la punta cap amunt; y axí se diu: NAS ARREMANGAD. *Arremangado, arregazado.* Arrectus. *Troussé.* Camuso, naso alla francese.

ARREMANGAR. v. a. Doblegar ó tirar las mánigas per amunt. *Arremangar, remangar.* Manicas succingere. *Replier, relever: on dit, bras retroussé jusqu'au coude.* Ripiegare, alzare.

ARREMANGARSE. v. r. Doblegar ó tirar per amunt la part inferiòr del vestit talar. *Enfaldarse, arremangarse, arregazarse, regazarse.* Vestes difluentes colligere. *Lever, hausser l'habit.* Alzare la veste, l'abito.

ARREMANGARSE. met. Posarse de véras á executar alguna cosa; y axí se diu: si jo m'hi ARREMANGO, etc. *Arremangarse.* Aggredi efficaciter. *Se résoudre, prendre à cœur.* Sbracciarsi.

ARREMANGO. s. m. Senyal ó acció de voler executar alguna cosa. *Amago, ademan.* Gestus, minæ, minitatio. *Air, mine.* Aria.

FÈR ARREMANGOS. fr. Donar á entèndrer ab accions ó paraulas que se vol fèr algun mal á altre. *Amagar.* Minari, minitari. *Menacer, avoir l'air de vouloir tomber sur quelqu'un.* Far minaccie.

ARREMATAD, DA. p. p. de ARREMATAR.

ARREMATAR. v. a. REMATAR.

ARREMES, A. p. p. de ARREMÈTRER. *Arremetido.*

ARREMESA. s. f. ant. L'acció de arremètrer. *Arremetida.* Irruptio. *Attaque, irruption.* Attacco.

ARREMÈTRER. v. a. Acomètrer ab ímpetu y furia. *Arremeter.* Irruere, impetere. *Assaillir, attaquer brusquement.* Assaltare.

ARREMIR. v. a. ant. AMENASSAR.

ARRENCAR. v. a. ARRANCAR.

ARRENDABLE. adj. Lo que se pod arrendar. *Arrendable.* Locatitius, conductitius. *Qui peut être affermé, loué, etc.* Fittabile.

ARRENDAD, DA. p. p. de ARRENDAR. *Arrendado.*

ARRENDADÒR, RA. s. m. y f. Lo que dòna á arrendamènt alguna cosa. *Arrendador.* Locator. *Financier, loueur, preneur.* Allogatore.

ARRENDADÒR DE HÈRBAS. Lo qui dòna á

rendamènt lo hèrbatge dels sèus prats ó devesas. *Herbajero.* Pascuorum locator. *Qui donne les herbes de ses prairies, prés, ou ses pâturages en bail.* Fittajuolo d'erbe.

ARRENDAMÈNT. s. m. L'acció de arrendar. *Arrendamiento, arrendacion.* Locatio, conductio. *Louage, arrentement.* Logazione.

ARRENDAMÈNT. Lo preu convingud en lo arrendamènt. *Arrendamiento.* Conductionis pretium. *Amodiation, bail, prix de ferme.* Fitto.

ARRENDAMÈNT. Contracte per lo cual un gosa, per preu convingud, de la finca ó heretat de que altre es propietari. *Arrendamiento, arriendo, locacion.* Locatio. *Contrat de location et conduction.* Fitto.

ARRENDAR. v. a. Donar ó péndrer en arrendamènt alguna cosa. *Arrendar.* Locare, conducere. *Arrenter, amodier.* Affittare.

ARRENDATARI, RIA. adj. Lo qui pren á arrendamènt alguna cosa. *Arrendatario.* Conductor. *Fermier.* Fittajuolo.

ARRENDATARI DE ESPOLIS. Lo qui pren á arrendamènt los espolis de algun prelad difunt. *Espolista.* Bonorum episcopi morientis conductor. *Celui qui afferme la dépouille d'un évêque mort.* Fittajuolo di spoglie.

ARRENDATARI DE HÈRBAS. Lo qui pren á arrendamènt lo hèrbatge dels prats ó devesas. *Herbajero.* Pascuorum conductor. *Celui qui prend des herbes en arrentement.* Fittajuolo d'erbe.

ARRENDID, DA. p. p. de ARRENDIR.

ARRENDIR. v. a. RENDIR.

ARRENDIRSE. v. r. RENDIRSE.

ARREPAPAD, DA. p. p. de ARREPAPARSE. *Repantigado, repanchigado, arrellanado, recalcado, aculado.*

ARREPAPARSE. v. r. Axamplarse y exténdrerse en lo assènto ab tòta comoditat y regalo. *Repantigarse, repanchigarse, arrellanarse, recalcarse, acularse.* Pigrè admodùm sedere; in sella recumbere. *Se câliner, s'asseoir à son aise.* Baloccarsi.

ARREPAR. v. a. ant. ARRAPAR.

ARREPEL. adv. mod. Contra la caiguda ó direcció natural del pel. *Á contrapelo, pelo arriba, á póspelo.* Pilo contrario. *A contre-poil.* A contrappelo.

ARREPEL. met. Contra la propensió ó inclinació natural, ab repugnancia. *Á póspelo, cuesta arriba.* Invitâ minervâ, ægrè. *Avec contrarieté, aversion, peine, à contre-cœur.* A contraggenio, a controstomaco.

ARREPENTID, DA. p. p. de ARREPENTIRSE.

ARREPENTIDA. s. f. La dona que habend conegud sòs errórs y mala vida, se arrepentex y se tanca en clausura ó monastir, fundad pera est fi, á víurer religiosamènt y en comunitat. *Arrepentida.* Peccatrix mulier, quæ ad meliorem frugem conversa monialibus spontè ascribitur. *Femme du monde qui s'enferme dans un cloître pour épier ses fautes.* Meretrice pentita.

ARREPENTIMÈNT. s. m. Pesar de haber fèt alguna cosa. *Arrepentimiento.* Pœnitentia. *Repentir, repentance.* Pentimento.

ARREPENTIRSE. v. r. Penedirse algú de haber fèt alguna cosa. *Arrepentirse.* Pœnitere. *Se reconnaître, se regretter.* Pentirsi.

ARREPLEGAD, DA. p. p. de ARREPLEGAR y ARREPLEGARSE. *Recogido, juntado, llegado, allegado; cogido; alzado.*

ARREPLEGADIS, SA. adj. Lo que se arreplega y junta sèns elecció, y sols per aumentar lo número. *Allegadizo.* Collectitius. *Réuni, ramassé par-ci, par-là, sans choix.* Raccolto senza eliggere.

ARREPLEGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui arreplega. *Recogedor, allegador.* Colligens. *Ramasseur.* Raccoglitore.

ARREPLEGADÒR. CAPTADÒR.

ARREPLEGADÒR DE SABÓ Y ESCAMPADÒR DE FARINA. ref. ab que se repren lo mal gobern y economía de la persòna que se aplica á guardar las cosas de poc valòr, y no cuida de las de mòlta importancia. *Allegador de la ceniza, y derramador de la harina.* Furfuris avarus, farinæ prodigus. *Voilà le sieur Jean, qui épargne les croûtes et dépense l'argent.* Guarda un po' messer Pietro, butta l'argento e raccoglie il vetro.

ARREPLEGAR. v. a. Juntar, unir ó congregar algunas cosas separadas ó desunidas. *Recoger.* Colligere. *Rassembler, amasser.* Radunare, raccogliere.

ARREPLEGAR. Anar juntand de poc en poc, y guardand especialmènt lo dinèr. *Recogedor.* Sensim recolligere in futurum

vel reponere. *Recueillir, amasser de l'argent.* Raccogliere.

ARREPLEGAR. Recobrar lo que se habia dèxad en algun lloc, ó á alguna persòna. *Recoger.* Recipere. *Reprendre, prendre une seconde fois.* Ricuperare.

ARREPLEGÁR. Juntar, fèr provisió, com ARREPLEGAR víurers. *Juntar, recoger, llegar, allegar.* Colligere, comparare. *Joindre, assembler.* Unire, ragunare.

ARREPLEGAR. Recullir á algú. *Recoger.* Recipere. *Accueillir, recevoir quelqu'un chez soi.* Accogliere.

ARREPLEGAR. Recullir los fruits de la terra, com ARREPLEGAR lo vi, las olivas, etc. *Recoger, coger.* Colligere. *Faire la récolte.* Far la raccolta.

ARREPLEGAR. Recullir ó posar en cobro lo que estaba dispers ó esbarriad; y axí se diu: ARREPLEGA aquexos papèrs. *Recoger.* In custodiam recipere. *Recueillir, ramasser.* Rammucchiare, rammontare.

ARREPLEGAR. Cullir de terra alguna cosa. *Alzar, levantar del suelo.* Tollere. *Hausser, lever quelque chose du plancher.* Alzare.

ARREPLEGAR. Recullir alguna cosa á la cual se hábia donad sòn curs, pera esmenarla ó pera altre fi, com ARREPLEGAR un papèr que se habia escampad. *Recoger.* Revocare. *Reprendre.* Riprendere, richiamare.

ARREPLEGAR. Notar, apuntar, recullir las especies ó noticias que se troban en varios autòrs ó estan espargidas. *Recoger.* Colligere. *Rassembler des passages d'auteurs.* Raccogliere.

ARREPLEGARSE. v. r. Reunirse mòlts en un matèx lloc pera algun fi particular. *Juntarse.* Convenire, congregari. *S'associer, se réunir, se rassembler dans un endroit.* Congregarsi, rammassarsi.

ARREPLEGARSE. ABOCARSE, en la primèra accepció.

ARRÈRA. adv. ll. Darrèra, endarrèra, atras. *Detras, tras, atras.* Pòst, ponè, retrò, à tergo, post tergum. *Derrière, en arrière.* Indietro.

ARRES. s. m. pl. ant. ARREUS.

ARRESAR. v. a. ant. ADORNAR, ATAVIAR.

ARRÈST. s. m. L'acció de arrestar á algú. Se usa comunmènt en la milicia. *Arresto.* Detentio. *Arrêt, arrestation, détention.* Arresto.

ARRESTAD, DA. p. p. de ARRESTAR. *Arrestado.*

ARRESTAR. v. a. Detenir, posar pres á algú. Se usa comunamènt en la milicia *Arrestar.* Detinere, in carcerem conjicere. *Mettre aux arrêts, en prison, arrêter.* Arrestare, porre in arresto.

ARRESTELLAD, DA. p. p. de ARRESTELLAR.

ARRESTELLAR. v. a. Posar algunas cosas sòbre altras ab cert òrde, fèr una restallèra. *Hacer un rimero ó rima.* Sub ordine congerere, struere. *Faire une pile, un monceau de choses diverses par ordre.* Ammassare con ordine.

ARREU. s. m. Adòrno, ataviu. *Arreo.* Ornatus, cultus. *Ornement, ajustement.* Ornamento, fregio.

ARREUS. pl. Las cosas necessarias per algun fi; y axí se diu: fulano portaba tòts los ARREUS pera cassar. *Arneses, arreos, aparejos, pertrechos, trebejos.* Instrumentum. *Apprêts, moyens, attirails.* Atrezzi, arredi.

TÒT ARREU, Ó PER TÒT ARREU. mod. adv. en cualsevol part, ahònt se vulla. *Donde quiera, do quiera.* Ubicumque, ubivis, ubilibet, ubiquaque. *Par tout, par toute part.* Per ogni dove.

ARRI. Veu de que se usa pera fèr caminar las cabalcaduras. *Arre.* Age. *Haïe.* Hi.

ARRI! interj. que se usa pera expressar la dissonancia quens fa una especie exagerada. *Mas acá hay posada.* Næ istud nimium est. *Male-peste.* Oh diamine! ba!

ARRI, ARRI. mod. adv. ab que se repren la importuna repetició de alguna cosa. *Otra al dicho Juan de coca.* Crambe repetita. *Allez, allez au fait.* Dalle, dalle.

ARRIÁ, NA. adj. Lo qui seguex los erròrs de Arrio, y lo que pertany á la sèva secta. *Arriano.* Arrianus. *Arrien, sectaire de la doctrine d'Arrius.* Arriano.

ARRIAD, DA. p. p. de ARRIAR.

ARRIALLAMENT. s. m. ant. RIALLA.

ARRIALLAT, DA. adj. ant. RIALLÈR.

ARRIANISME. s. m. La heretgía de Arrio ó la sèva secta. *Arrianismo.* Arrianismus. *Arrianisme, secte, doctrin[e] d'Arrius.* Arrianesimo.

ARRIAR. v. a. Estimular ó avivar á la[s] bestias ab crids ó accións á fi de qu[e] caminen. *Arrear.* Stimulare, concitar[e]. *Animer les chevaux et autres bêtes d[e] somme pour les faire marcher.* Aizzar[e]

ARRIAR. *Ndut.* Baxar las velas ó bandèras. *Arriar.* Vela contrahere, vexilla submittere. *Amener, arisser les voiles.* Ammainare.

ARRIAR. *Ndut.* Afluxar ó dèxar córrer los caps á poc á poc. *Arriar.* Funes paulatim laxare, remittere. *Filer la corde, le cable tout doucement.* Mollare, filar.

ARRIAR EN BANDA. fr. *Ndut.* Dèxar anar enteramènt los caps. *Arriar en banda.* Solvere, dimittere. *Lâcher tout à fait le cable.* Calare.

ARRIATA. s. f. La mula que se anyadex al carro ó altre carruatge de camí ó transport pera que tire devant de las altras. *Reata.* Mula anterior vel prævia. *Mule ou cheval d'arbalète.*-Trapela.

ARRIATA. La corda que unex dòs ó mès cabalcaduras pera que vajen en línea una detras de l' altra. *Reata.* Religamen. *Corde qui attache plusieurs chevaux à la queue les uns des autres.* Fune que serve a legare gli animali di soma l' uno dietro l' altro.

ARRIATA. met. La conformitat cèga de algú al parer bo ó mal dels altres. *Reata.* Pedibus alterius sententiam ire. *Condescendance aveugle aux sentimens de celui qui parle le premier.* Condiscendenza al parere altrui.

ARRIBAD, DA. p. p. de ARRIBAR. *Llegado, arribado.*

ARRIBADA. s. f. L' acció y efècte de arribar. *Llegada, arribo; arribada, arribaje.* Appulsus. *Arrivée.* Arrivo, giunta.

ARRIBAMÈNT. s. m. ant. ARRIBADA.

ARRIBAR. v. n. Tocar lo punt ahònt se va venind de altre. *Llegar, arribar.* Pervenire, adventare. *Parvenir, arriver.* Giungere, arrivare.

ARRIBAR. Anar á paratge determinad que sia á prop. *Llegarse.* Accedere. *Aller dans un endroit voisin.* Giungere a un sito vicino.

ARRIBAR. Bastar ó ser suficiènt per alguna cosa; y axí se diu: lo dinèr no ARRIBARÀ pera pagar tòts los deutes. *Alcanzar.* Sufficere. *Suffire.* Bastare, essere a sufficienza.

ARRIBAR. Compéndrer, enténdrer; y axí se diu que ARRIBA mòlt per amunt qui tè mòlt talènt. *Alcanzar.* Assequi. *Comprendre, entendre.* Arrivare.

ARRIBAR. Venir per sòn òrde ó tocar per sòn tòrn alguna cosa ó acció á algú. *Llegar.* Succedere. *Arriver à son tour.* Venire alla volta.

ARRIBAR. Conseguir lo fi á que se aspira; y axí se diu: ARRIBÁ á ser general. *Llegar.* Assequi. *Atteindre, arriver.* Parvenire, giungere.

ARRIBAR. Tenir prou llargaria ó movimènt fins á un punt determinad; y axí se diu: la capa ARRIBA als talòns, la bala no hi ARRIBA. *Alcanzar, llegar.* Pertingere. *Avoir la force, la longueur nécessaire.* Giungere.

ARRIBAR. Tocar la nau en lo port. *Arribar.* Appellere. *Arriver, aborder.* Arrivare, approdare.

ARRIBAR. *Ndut.* Tocar en algun paratge pera refugiarse una nau fugind de temporal ó altre pèrill. *Arribar.* Confugere. *Relâcher à cause du mauvais temps ou d'un danger quelconque.* Surgere, pigliar terra.

ARRIBAR. Junt ab algun verb tè la significació del verb ab qui se junta; y axí se diu: ARRIBÁ á oir, ARRIBÁ á enténdrer, per oí, ENTENGUÈ. *Llegar.* fran. *Commencer à entendre, à comprendre, à réussir.* Giungere.

ARRIBAR Á POC, NO ARRIBAR Á MÈS. fr. ALLARGAR POC.

ARRIBAR MÒLT MAL, Ó MÒLT PER ENLLÁ. fr. ab que se explica lo pèrill en que ha estad un malalt. *Llegar al cabo.* In extremo agone versari. *Arriver à être bien malade.* Giungere agli ultimi.

ARRIBAR PER ENLLÁ. fr. Arribar algun negoci al majòr aprèto. *Llegar a las dagas.* In arcto rem esse. *Être quelque chose en danger.* Giungere agli stremi.

ARRIBAR POC ENLLÁ, NO ARRIBAR MÈS ENLLÁ. fr. ALLARGAR POC.

ARRIBAR PRIMÈR. fr. Acudir ántes que los altres á algun congrès, junta, etc. *Ganar la palmatoria ó la palmeta.* Palpræripere, omnibus præire. *Arriver le premier.* Giungere il primo.

ARRIBAR Y MÓLDRER. loc. ab que s' explica la brevedat ab que se logra alguna cosa. *Llegar y besar, ó llegar y besar el santo.* Brevi rem conficere, expedire. *Arriver, et obtenir sa besogne.* Giungere e far farina.

SI ARRIBA NO ARRIBA. fr. ab la cual se denota que una cosa es tan tafada y escassa que apénas basta pera lo que ha de servir. *Si alcanza no llega.* Ægrè sufficit. *Si cela ne suffit pas, il s'en*

faut de peu. Se basta non basta.

ARRIÈRO, s. m. Lo qui tè per ofici anar de un lloc á altre menand algun carruatge. *Calesero.* Carrucarius, qui pilentum regit. *Conducteur de calèche.* Veturiere.

ARRIMA. s. f. Pila, pilot, depósit de cosas que no servexen ó estan desadas. *Monton.* Acervus. *Tas, amas.* Mucchio, stipa.

ARRIMAD, DA. p. p. de ARRIMAR y ARRIMARSE. *Arrimado.*

ARRIMAD Á LA SÈVA. loc. ab que se exprèssa que algú está pertinas en sòn dictámen. *Temoso, temático.* Proprii judicii nimium tenax. *Têtu, opiniâtre.* Ostinato, pertinace.

ARRIMADÈROS. s. m. pl. Los adòrnos ab que se vestexen las pareds, que regularmènt eran de estòra de palma, y ara se fan de pinturas, de tafetá, ó de altra cosa lluida. *Frisos.* Storea vel aulæa parietibus affixa; ornatus inferiorem muri partem cooperiens. *Tapisseries à hauteur d'appui au tour d'un salon.* Tapizzerie attaccate al muro.

ARRIMADET, TA. adj. dim. de ARRIMAD. *Arrimadito.* Aliquantulum adhærens. *Être bien attaché, bien joint à quelqu'un.* Attaccattino.

ARRIMADÍSSIM, MA. adj. sup. de ARRIMAD. *Muy arrimado.* Valdè adhærens. *Très-approché.* Attaccattissimo.

ARRIMADURA. s. m. L' acció de arrimar. *Arrimadura.* Admotio. *Approche.* Attaccamento.

ARRIMAR. v. a. Acostar una cosa á altra. *Arrimar.* Admovere, applicare. *Rapprocher.* Attaccare, accostare.

ARRIMAR. Dèxar de servirse de alguna cosa per ser inútil. *Arrimar.* Rejicere. *Mettre une chose de côté.* Lasciar da banda.

ARRIMAR. met. Dèxar ó abandonar; y axí se diu ARRIMAR lo bastó, per dèxar lo mando: ARRIMAR los llibres, per dèxar lo estudi. *Arrimar.* Deponere, dimittere. *Laisser, quitter, renoncer.* Lasciare.

ARRIMAR. met. Exonerar á algú de sòn empleo, ó dèxarlo sèns lo valimènt y autoritat que abans tenia. *Arrimar.* Exautorare, dignitate privare. *Démettre, destituer d'un emploi, priver de la faveur.* Scaricare, destituire.

ARRIMARSE. v. r. Apoyarse sòbre alguna cosa, com pera descansar ó sostenirse. *Arrimarse.* Inniti, incumbere. *Se soutenir, se reposer en s'appuyant.* Appoggiarsi.

ARRIMARSE. Agregarse, juntarse ab altres formand ab èlls un matèx cos. *Arrimarse.* Consociari, conjungi. *S'agréger, se réunir à d'autres personnes.* Unirsi, congiungersi.

ARRIMARSE. Posarse bax la protecció y amparo de algú. *Arrimarse.* Confugere. *S'étayer de la protection de quelqu'un.* Accostarsi, coricarsi sotto alcuno.

ARRIMARSE. met. Arribar á prop de conéxer ó endevinar alguna cosa. *Arrimarse.* Propiùs accedere. *Commencer à saisir le point d'une difficulté.* Avvicinarsi.

ARRIMO. s. m. APOYO.

ARRIPAR. v. n. ant. ARRIBAR.

ARRISC. s. m. Contingencia ó proximitat de algun mal. *Riesgo.* Discrimen, periculum. *Risque, danger.* Rischio.

CÓRRER ARRISC ó RISC. fr. Estar exposad á algun mal ó á pérdrerse, ó estar en pèrill. *Correr riesgo.* In discrimine versari. *Être en péril, en danger.* Correre rischio.

ARRISCAD, DA. p. p. de ARRISCAR. *Espuesto.*

ARRISCAD. adj. ATREVID.

ARRISCAR. v. a. Exposar, ó posar en contingencia de algun dany ó perdua. Se usa també com recíproc. *Arriesgar.* Fortunæ committere, sorti dare, in discrimen conjicere. *Risquer, exposer, mettre en danger.* Rischiare.

QUI NO SE ARRISCA NON PISCA. ref. que avisa que mòltas vegadas es necessari exposarse pera conseguir alguna cosa. *Quien no se aventura no pasa la mar.* Audaces fortuna juvat, timidosque repellit. *Qui ne veut rien hasarder ne fera pas fortune.* Chi non s' abbruccia non si riscalda.

ARRISSAR. v. a. *Nàut.* Lligar los rissos de las velas. *Arrizar.* Vela contrahere. *Accourcir une voile avec des rides.* Accorciare, accortare.

ARRISSAR. *Nàut.* Trincar, ó assegurar al cordas alguna cosa en las embarcacions. *Arrizar.* Funibus firmare vel religare. *Attacher, garrotter quelque chose dans le vaisseau.* Attaccare.

ARROBA. s. f. Pes de vint y sis lliuras en Catalunya, y vint y cinc en Castella, peró aquestas sòn lliuras de set

cosas. *Arroba*. Pondus viginti sex aut viginti quinque librarum. *Arrobe*. Nome di peso spagnuolo equivalente a 40 lire.

ARROCAR. v. a. ant. DESTROSSAR.

ARRODILLAD, DA. p. p. de ARRODILLARSE.

ARRODILLARSE. v. r. AGENOLLARSE.

ARRODONID, DA. p. p. de ARRODONIR. *Redondeado*.

ARRODONIR. v. a. Fèr rodòna una cosa. *Redondear*. Rotundare. *Arrondir, rendre rond*. Rotondare.

ARRODONIRSE. v. r. Descarregarse de gasto y acomodarse ó cenyirse á lo que se tè propi, ó á la rènda. *Redondearse*. Sumptus ad proventum redigere; pro proventu sumptum facere. *Se débarraser de tout soin, et réformer son train, sa dépense*. Ridursi.

ARROGACIÓ. s. f. L' acció de arrogarse. *Arrogacion*. Attributio. *L'action de s'arroger*. Arrogarsi.

ARROGACIÓ. for. L' adopció que se fa del que no tè pare, ó del que está fora de la patria potestat; lo que no pód fèrse sèns rescripte del príncep. *Arrogacion*. Arrogatio. *Espèce d'adoption*. Arrogazione.

ARROGAD, DA. p. p. de ARROGARSE. *Arrogado*.

ARROGADÒR. s. m. Lo qui se arroga alguna cosa. *Arrogador*. Sibi arrogans. *Celui qui s'attribue qui s'arroge quelque chose*. Arrogatore.

ARROGANCIA. s. f. Cert sentimènt del ánimo ab lo cual algú se atribuex una autoritat y superioritat que no tè, desitjand ser tractad per los demès com si fossen inferiòrs. *Arrogancia*. Arrogantia. *Suffisance, arrogance*. Arroganza, alterigia.

ARROGANCIA. Lo aire exteriòr del que tracta ab los demès segòns li dicta lo sèu sentimènt de superioritat. *Arrogancia*. Arrogantia. *Fierté*. Arroganza, orgoglio, tracotanza.

ARROGANCIA. GALLARDÍA.

ARROGANT. adj. Lo qui tè arrogancia. *Arrogante*. Arrogans. *Arrogant, fier, rebutant*. Arrogante, superbo, altiero, presontuoso.

ARROGANT. Lo qui presènta un exteriòr briòs, valènt, alentad. *Arrogante*. Strenuus, fortis. *Courageux, brave, vaillant*. Coraggioso, bravo, prode.

ARROGANT. GALLARD.

ARROGANTÍSSIM, MA. adj. sup. de ARROGANT. *Arrogantísimo*. Valdè arrogans; strenuissimus. *Très-orgueilleux, intrépide*. Presontuosissimo, assai arrogante.

ARROGANTMÈNT. adv. mod. Ab arrogancia. *Arrogantemente*. Arrogantèr. *Avec hauteur, arrogamment*. Arrogantemente, con arroganza, superbamente.

ARROGARSE. v. r. Atribuirse, apropiarse. Se diu comunamènt de cosas immaterials, com jurisdicció, facultat, etc. *Arrogarse*. Sibi arrogare, asciscere. *S'attirer, s'arroger, s'attribuer*. Arrogarsi, attribuirsi, ascriversi.

ARROJAR. v. a. ant. LLANSAR, ETJEGAR.

ARROJAT, DA. adj. ant. ARRUXAD.

ARROMANSAR. v. a. ant. Posar en romans lo que está escrit en altra llèngua. *Romancear, romanzar*. In vernaculam linguam vertere. *Traduire en romance quelque chose*. Tradurre in ispagnuolo.

ARRONSAD, DA. p. p. de ARRONSAR. *Encogido*.

POSARSE TÒT ARRONSAD. fr. POSARSE TÒT ARRUPID.

ARRONSAMÈNT. s. m. L' acció de arronsar. *Encogimiento*. Contractio. *Rétrécissement, raccourcissement*. Stringimento, accorciamento.

ARRONSAR. v. a. Reduir á ménos llargaria sèns alterar la cosa. Se usa també com recíproc. *Encoger*. Contrahere, retrahere. *Resserrer, retirer*. Contrarre, ristrignere.

ARRONSARSE. v. r. ARRUPIRSE.

ARRONSAR LAS ESPATLLAS. fr. que significa péndrer paciencia. *Encoger los hombros, ó encogerse de hombros*. Humeros contrahere. *Hausser les épaules*. Stringersi nelle spalle.

ARRONSAR LAS ESPATLLAS. fr. ab que se manifèsta aquell movimènt natural que causa la pòr. *Encogerse de hombros*. Humeros contrahere. *Avoir peur, être timide, sans courage*. Mostrar paura.

ARRONSAR LAS ESPATLLAS. fr. Negar la contestació á alguna cosa. *Encogerse de hombros*. Silentio premere, diffiteri. *Ne faire aucune réponse*. Stringersi nelle spalle.

ARROP. s. m. Lo mòst cuit al fog fins que pren la consistencia de mel ó axarop. *Arrope*. Sapa. *Moût de vin cuit au feu, sirop de raisin*. Sapa: mosto cotto e al-

quanto condensato nel bollire.

ARROPAD, DA. p. p. de ARROPAR. *Arropado; provisto de ropa.*

ARROPAMÈNT. s. m. ant. L' acció y efècte de abrigar ab mòlta roba. *Arropamiento.* Vestium frigori arcendo multiplicatio. *L'action de se vêtir, de se couvrir soigneusement quand on a froid.* Involgimento nella veste.

ARROPAR. v. a. Abrigar ab mòlta roba. Se usa també com recíproc. *Arropar.* Vestibus, vel stragulis tegere. *Couvrir de hardes.* Involgersi ne' panni.

ARROPAR. Proveir de roba. Se usa també com recíproc. *Proveer á alguno de ropa.* Vestes suppeditare. *Pourvoir quelqu'un d'habillements.* Fornire d' abiti.

ARROPAR. Tirar arrop al vi. *Arropar.* Vinum sapa condere. *Jeter ou mêler le moût avec le vin.* Metter sapa al vino.

ARROS. s. m. Planta gramòsa pareguda al mill, que fa lo fruit dit també arros. *Arroz.* Oryza sativa. *Riz, plante.* Riso.

ARROS. Lo fruit de la planta del matèx nom. Es de figura ovalada, de dòs líneas de llarg, ab un sòlc que li corre de cap á cap: cuand se li ha trèt lo bòll, es blanc y farinòs; desprès que es cuit es un alimènt agradable y mòlt usad. *Arroz.* Oryza. *Riz, le grain de la plante de ce nom.* Riso.

ARROS Y GALL MORT, Y GALLINA Á LA OLLA. expr. ab que se pondèra la esplendides de algun mènjar ó convit. *Arroz y gallo muerto.* Lautissimæ dapes. *Chez mon voisin il y a un banquet, ou les chiens mangent le blanc des poulets.* Lauta pappata.

ARROSSEGAD, DA. p. p. de ARROSSEGAR. *Arrastrado.*

ARROSSEGAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de arrossegar. *Arrastramiento, rastra.* Raptio. *L'action de traîner quelqu'un.* Trascinamento.

ARROSSEGANT. adj. que se aplica á las vestiduras vistòsas y mòlt llargas. *Rozagante.* Splendida vestis talaris. *Habit traînant, magestueux.* Veste addeggiante, vestito pomposo.

ARROSSEGAR. v. a. Fèr córrer alguna cosa per terra fèndla seguir tirand. *Arrastrar, llevar á la rastra.* Raptare, trahere. *Entraîner, tirer après soi, avec soi.* Strascinare.

ARROSSEGAR. v. n. Anar alguna cosa fregand en terra. *Arrastrar.* Reptare, serpere. *Ramper:* Strisciare.

ARROSSEGARSE. v. r. Anar per terra fregand, ó revolcandse com solen fèr los noys. *Arrastrarse.* Repere, serpere. *Se traîner.* Strasciuarsi per terra.

ARROSSÈR. s. m. Lo qui cultiva ó ven lo arros. *Arrozero.* Oryzæ cultor vel venditor. *Homme qui cultive ou qui vend le riz.*

ARROSSÈR. Lo camp sembrad de arros. *Arrozal.* Ager oryzâ satus. *Rizière.* Risiera.

ARROSTIR. v. a. ant. ROSTIR.

ARRUFAD, DA. p. p. de ARRUFAR. *Alechugado; arrufado.*

ARRUFADURA. s. f. *Ndut.* La curvatura de las parts de la embarcació. *Arrufadura, arrufo.* Convexitas in navibus. *Convexité d'un vaisseau dont le milieu est bas et les extrémités sont relevées.* Archeggio.

ARRUFAMÈNT. s. m. ant. ERISSAMÈNT.

ARRUFAR. v. a. Arrugar ó disposar alguna cosa en figura de fulla de enciam, com se usa en las guarnicións y adòrnos dels vestids, principalmènt de las donas. *Alechugar, escarolar.* In lactucæ formam plicare. *Fraiser, plisser à la manière d'une fraise.* Increspare.

ARRUFAR. *Ndut.* Donar curvatura á alguna cosa. *Arrufar.* Arcuare. *Courber en arc.* Archeggiare.

ARRUGA. s. f. Lo dobleg ó pleg que f[a] la pèll arronsada. *Arruga, ruga.* Ruga *Ride.* Ruga, grinza.

ARRUGA. Lo pleg que fa la roba per no venir justa, ó per estar mal plegada mal cusida. *Arruga, ruga, fuelle.* Ruga. *Pli, pince.* Crespa, piega.

ARRUGAD, DA. p. p. de ARRUGAR y AR[R]UGARSE. *Arrugado, rugado.*

ARRUGAMÈNT. s. m. L' acció y efèc[te] de arrugar y arrugarse. *Arrugamient[o], arrugacion.* Rugandi actio. *État d'u[ne] chose ridée, qui a des plis.* Raggrin[za]mento, crespezza.

ARRUGAR. v. a. Arronsar la pèll fè[nt] plegs. Se usa també com recíproc. *A[r]rugar, rugar.* Rugare. *Rider, fronc[er]* Corrugare, aggrinzare.

ARRUGAR. Fèr arrugas ó plegs en la rob[a] papèr y altras cosas. *Arrugar, rug[ar]* Rugare, corrugare. *Grésiller, fa[ire] des plis dans des hardes, dans du p[a]pier.* Increspare, raggrinzare, ridu[rre] in crespe.

ARRUINAD, DA p. p. de ARRUINAR y ARRUINARSE. *Arruinado.*

ARRUINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui arruina. *Arruinador.* Eversor. *Celui qui détruit, qui délabre.* Rovinatore.

ARRUINAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de arruinar. *Arruinamiento.* Eversio, excidium. *Renversement, ruine.* Rovinamento.

ARRUINAR. v. a. Fèr cáurer algun edifici. Se usa també com recíproc. *Arruinar.* Evertere, diruere. *Ruiner, détruire, ravager.* Rovinare, ruinare, atterrare, far cadere.

ARRUINAR. met. Destruir, causar gran dany. Se usa també com recíproc. *Arruinar.* Evertere, perdere. *Rompre, désoler, délabrer.* Rovinare, ruinare.

ARRUINAR. met. Ocasionar á algú la pérdua de sòs bèns. També se usa com recíproc. *Arruinar.* In egestatem adducere. *Renverser la fortune de quelqu'un.* Rovinare, mandare in precipizio, impoverire.

ARRUPID, DA. p. p. de ARRUPIRSE. *Ovillado, acurrucado, acorrucado, aovillado.*

POSARSE TÒT ARRUPID. fr. Arronsarse mòlt per pòr ó per causa de algun dolòr. *Hacerse un ovillo.* Incurvescere. *Se mettre en peloton.* Aggomitalarsi.

ARRUPIRSE. v. r. Posarse arronsad com si fos un capdèll per tenir ménos fred ó per fèr ménos bulto. *Ovillarse, acurrucarse, acorrucarse, aovillarse.* Incurvescere, in semetipso concolvi. *Se ramasser, se tapir.* Accovacciarsi, acquattarsi.

ARRUX. s. m. RAMPÈLL.

ARRUXAD, DA. p. p. de ARRUXAR. *Rociado; espurriado.*

ARRUXAD. adj. Se aplica á la persòna de poc judici, desbaratada é imprudènt. *Loco.* Imprudens, delirus. *Fou, inconsidéré, qui agit sans réflexion.* Sbalestrato.

ARRUXAD. ant. ATREVID.

ARRUXAR. v. a. ant. LLANSAR.

ARRUXAR. Espargir en gòtas mènudas l'aigua ó cualsevol licòr. *Rociar.* Aspergere. *Bruiner.* Spruzzare, bagnare colle dita.

ARRUXAR. Humitejar alguna cosa ab una glopada de aigua, com se fa ab la roba blanca que se ha de planxar. *Espurriar.* Conspergere. *Arroser.* Spruzzare: bagnar leggiermente colla bocca socchiusa, mandando fuor con forza il liquore, che vi s' ha dentro.

ARS. s. m. Rabòll que tè las ramas plenas de punxas, las fullas un xic semblants á las del ápit, y la fusta dura. Fa unas bayas rodònas ab melic, carnòsas y bermellas, de las cuals sen fa una conserva medicinal. *Espino majuelo, pirlitero, mojera, mojuelo, espino albar.* Cratægus oxyacantha. *Aubepine.* Biancospino.

ARSÈNIC. s. m. Mètall de colòr gris de cèr, mòlt trencadis, que se entela y robella fácilmènt, y posad al fog se dissipa y fa un olòr paregud al del all. Se usa combinad ab altres mètalls, com estany, còure ó zinc pera fèr peltre y altras composiciòns. Es un veneno mòlt actiu, majormènt en estad de cals ó de óxido blanc, que es lo que se anomena comunamènt ARSÈNIC. També se diu ARSÈNIC BLANC. *Arsénico.* Arsenicum. *Arsenic.* Arsenico.

ARSÈNIC GROG. REALGAR.

ARSÈNIT. s. m. ARSÈNIC.

ARSEPÈLEC. s. m. ant. Alguna part del mar poblada de islas. Se diu axí per excel-lencia lo mar Egeo en lo Mediterráneo. *Archipiélago.* Archipelagus. *Archipel.* Arcipelago.

ARSÓ. s. m. La fusta de davant ó de darrèra de la sèlla de anar á caball. *Arzon.* Ephippii pars anterior vel posterior arcuata. *Arçon.* Arcione.

ARSURA. s. f. ant. ARDÒR.

ART. s. m. Conjunt de precèptes y règlas pera fèr bè alguna cosa. En plural se usa també ab lo article femení. *Arte.* Ars, disciplina. *Art.* Arte.

ART. Tòt lo que se fa per industria y habilitat del home, y en aquest sentit se contraposa á naturalesa. *Arte.* Ars, industria. *Tout ce qui se fait par industrie.* Arte.

ART. ARTIFICI, en la segòna accepció.

ART. Instrumènt de fils ó cordas texid á mallas que servex pera pescar. *Red.* Rete. *Filet de pêcheur.* Rete.

ART DE BRUXERÍA. La superstició y enganys en que vulgarmènt se creu que se exercitan las bruxas. *Brujería.* Maleficium. *Ensorcellement, diablerie.* Malia, malefizio.

ART DE ENDEVINAR. La habilitat de conjecturar, dir ó assegurar lo que ha de suc-

ceir. *Arte de adivinar*. Mantice. *Art du devin*. Arte d'indovino.

ART DE PAGES. La professió de cultivar la terra. *Labranza, agricultura*. Agricultura. *Labourage, art de labourer les terres*. Agricoltura, coltura, bifolcheria.

ART MÁGIC. MÁGICA.

ARTS LLIBERALS. Se conexen per aquesta calificació las arts en las cuals tè mès part lo ingeni que la práotica y lo eⱡercici de la ma. *Artes liberales*. Artes liberales. *Art libéral*. Arti liberali.

ARTS MECÁNICS. Al revès de las lliberals, sòn aquells en los cuals tè mès part la práctica y eⱡercici de la ma, que lo ingeni. *Artes mecánicas*. Mecanicæ artes. *Art mécanique*. Arti meccaniche.

BELLAS Ó NOBLES ARTS. Las que tènen per basa lo dissenyo ó dibux, com la pintura, la arquitectura y la escultura. *Bellas ó nobles artes*. Quæ in arte graphica fundamentum habent. *Beaux arts*. Belle arti.

DONAR LO ART Á QUI LO HA. ref. ab lo cual se advertex que ningú obre ni parle sinó en materia que la entenga. *El que ó quien las sabe las taňe*. Tractent fabrilia fabri. *La musique, mon enfant, c'est pour celui qui la comprend*. Chi non sa scorticare, intacca la pelle.

NO TENIRHI ART NI PART. fr. No pertányer á algú alguna cosa, ó estarne enteramènt exclos per no ser de sòn interes. *No ser ó no tener arte ni parte*. Nullatenus interesse. *N'avoir aucune connaissance sur une affaire*. Non tenervi parte.

PER ART DE ENCANTAMÈNT. loc. fam. ab la cual se denota haberse fèt alguna cosa per medis ocults y extraordinaris. *Por arte de birli birloque*. Præter spem, inopinatò, occultâ ratione et viâ. *Parvenir à ses fins par l'art de Machiavel*. Per l'arte del fascino.

PER MAL ART. expr. fam. ab que se exprèssa que alguna cosa es fèta per medis que estan fora del òrde natural. *Por arte del diablo*. Diaboli ope, præter naturæ ordinem. *Par l'art de sorcellerie*. Per sortilegj.

ARTECH. adj. ant. ASTUT.

ARTÈLL. s. m. ant. GARRA.

ARTEMISSA. s. f. planta. ALTIMIRA.

ARTER. adj. ant. ASTUT.

ARTERIA. s. f. *Anat*. Conducto destinad á rébrer la sang del cor y portarla á tòtas las parts del cos, axí com la vena porta la sang al cor dèsde las parts del cos que la reben de la ARTERIA. *Arteria*. Arteria. *Artère*. Arteria.

ARTESÁ. s. m. Lo qui eⱡercex algun art mecánic. *Artesano*. Artifex, faber. *Artisan*. Artigiano, artefice, artista.

ARTET. s. m. FILAT TRAVESSÈR.

ARTET. dim. de ART. *Redecilla, redecita, redilla, redita, redica*. Reticulum, reticulus, retiaculum. *Petit filet*. Reticella.

ARTÉTICA. s. f. Lo mal de gòta en las mans. *Quiragra, gota artética*. Chiragra, arthritis. *Goutte des mains*. Chiragra, ciragra.

ARTÉTICH, CA. adj. ant. Lo qui patex de gòta en las mans. *Artético*. Chiragricus, arthriticus. *Arthritique*. Artetico, artritico, articolare.

ÁRTIC, CA. adj. *Astron*. Se aplica al pol septentrional, y als mars y regiòns que li sòn vehinas. *Ártico*. Articus. *Arctique*. Artico, settentrionale.

ARTICLE. s. m. Una de las parts en que solen dividirse los escrits. *Artículo*. Articulus. *Article, partie d'un écrit*. Articolo, capo o punto di scrittura.

ARTICLE. En los diccionaris es cualsevol vocable ó accepció que se definex separadamènt. *Artículo*. Articulus. *Article*. Articolo.

ARTICLE. for. Cuestió incidènt en la causa principal. *Artículo*. Exceptio dilatoria. *Exception dilatoire*. Articolo.

ARTICLE. for. Cada una de las preguntas de que se compon un interrogatori. *Artículo*. Articulus interrogatorius. *Demande faite dans un interrogatoire, article*. Articolo interrogativo.

ARTICLE. En los tractads de pau ó capitulaciòns, etc., significa cada un dels punts convinguds que contènen y en los cual ordinariamènt se dividexen. *Artículo*. Conditio. *Condition, chacun des points d'un traité de paix, d'une capitulation*. Articolo.

ARTICLE. *Gram*. Part de la oració que so se junta ab lo nom substantiu pera determinar la persòna, cosa ó acció significada per lo matèx substantiu. *Artículo*. Articulus. *Article*. Articolo.

ARTICLE DE FE. Veritat que debem créure com á revelada per Dèu y proposada com á tal per la Iglesia. *Artículo de fe*. Christianæ fidei caput; veritas cathol

ca fide credenda. *Article de foi.* Articolo di fede.

ARTICLE DE LA MORT. Aquella part de tèmps mòlt á prop de la mort. *Artículo de la muerte.* Suprema vitæ hora. *Article de la mort.* Articolo di morte, o della morte.

FORMAR ARTICLE. fr. for. Introduir ó entaular la cuestió dita ARTICLE. *Formar artículo.* Questionem movere incidentem priusquam principalis quæstio absolvatur decidendam. *Opposition suscitée dans un procès pour en retarder le jugement.* Suscitare, produrre una questione per ritardar la sentenza.

ARTICULACIÓ. s. f. Unió, conjuntura de dòs ó mès ossos que se mouen. *Articulacion.* Articulatio. *Jointure des os.* Articolazione, giuntura.

ARTICULACIÓ. Pronunciació clara y distincta de las paraulas. *Articulacion.* Aperta vocum pronuntiatio. *Articulation: prononciation distincte des mots.* Articolazione, l'articolare.

ARTICULAD, DA. p. p. de ARTICULAR. *Articulado.*

ARTICULADAMÈNT. adv. mod. Ab pronunciació clara y distincta. *Articuladamente.* Articulatim. *Clairement, d'une manière articulée.* Articolarmente.

ARTICULADÒR, RA. s. m. y f. fam. Se diu del que es inclinad á disputar, ó tè vici de fèrho fins en las materias mès claras. *Disputador.* Disputator. *Disputeur.* Contenzioso.

ARTICULAR. v. a. Pronunciar las paraulas clara y distinctamènt. *Articular.* Articulare. *Articuler, prononcer distinctement les mots.* Articolare.

ARTICULAR. for. Posar preguntas dins del termini de proba pera que sòbre de èllas sian examinads los testimonis. *Articular, deducir por artículos.* Interrogationes ad rationem legis disponere. *Déduire par articles, articuler des faits, les proposer par ordre interrogatoire pour examiner des témoins.* Dedur per gli articoli, contendere, dilucidare.

ARTICULAR. fam. DISPUTAR, DISCUTIR.

ARTICULAR. adj. Lo que pertany als nusos ó junturas, com malaltía ARTICULAR. *Articular.* Articularis. *Jointure des os dans le corps de l'animal.* Articolare, appartenente a giuntura.

ARTICULATA. s. f. for. Lo escrit de articles que se oferexen á proba en lo plet. *Interrogatorio.* Interrogationes. *Interrogatoire.* Interrogatorio.

ARTICULATA. fam. DISPUTA.

ARTÍFICE. s. m. Lo qui fa alguna obra mecánica segòns art. *Artífice.* Artifex. *Artiste, artisan, ouvrier.* Artefice, artigiano.

ARTIFICI. s. m. Lo art ó primòr ab que está fèta alguna cosa. *Artificio.* Artificium, ars. *Artifice, art, industrie.* Artificio.

ARTIFICI. met. Dissimulo, manya, cautela. *Artificio, arte.* Artificium, calliditas, astutia. *Habileté, finesse, ruse.* Artificio, invenzione astuta.

ARTIFICIAL. adj. Lo que se fa per art ó industria del home. *Artificial.* Industriâ, aut ingenio factum. *Artificiel, factice.* Artificiale.

ARTIFICIÒS, A. adj. Lo fèt ab artifici ó primòr. *Artificioso.* Artificiosus, affabrè factus. *Artificiel, ingénieux, adroit.* Artificioso.

ARTIFICIÒS. Se diu de la persòna que usa de artifici ó cautela. *Artificioso.* Callidus, astutus. *Astutieux, fourbe, cauteleux.* Artificioso, ingegnoso, astuto.

ARTIFICIOSAMÈNT. adv. mod. Ab artifici. *Artificiosamente.* Artificiosè. *Artificiellement.* Artifizialmente, artifiziatamente.

ARTIGA. s. f. La terra que de nou se ròmp, se llaura y se sembra pera que dòne fruit. *Arrompido.* Novalis. *Terre nouvellement défrichée, novale.* Novale, maggese, maggiatica.

ARTIGAD, DA. p. p. de ARTIGAR. *Roto.*

ARTIGAR. v. a. Llaurar per primèra vegada la terra que no se habia cultivad may. *Romper.* Proscindere, arare incultum agrum. *Rompre, mettre en valeur un terrain inculte.* Dissodare.

ARTILLÈR. s. m. Lo qui profèssa per principis teórics la facultat de l'artillería. *Artillero.* Machinariæ artis peritus. *Le professeur de l'art de l'artillerie.* Artigliere.

ARTILLÈR. Lo soldad que servex en l'artillería. *Artillero.* Tormentarius miles. *Artilleur, canonnier, bombardier.* Artigliere.

ARTILLÈR DE MAR. Classe en la marina militar, á la cual se puja dèsde la de marinèr. *Artillero de mar.* Ignifer navalis. *Canonnier de marine.* Artigliere di mare.

ARTILLERÍA. s. f. Lo art de construir, de conservar y fèr us de tòtas las armas, máquinas y municiòns de guerra. *Artilleria, arte tormentaria.* Militares machinas fabricandi adhibendique ars. *Artillerie.* Artiglieria.

ARTILLERÍA. Tòt lo tren de canòns, mortèrs, obusos, pedrèrs y altras máquinas de guerra que tè una plassa, un exércit ó un vaxèll. *Artilleria.* Tormentorum et machinarum apparatus bellicus. *Tout l'attirail de guerre qui comprend les canons, les mortiers, les hommes.* Artiglieria.

ARTILLERÍA. Lo cos militar destinad á èx servey. *Artilleria.* Collegium seu legio militum qui tormenta bellica curant. *Corps d'artillerie.* Artiglieria.

ARTILLERÍA DE CAMPANYA. La destinada als exércits pera sostenir y auxiliar las tròpas en campanya, y facilitar las sèvas evoluciòns davant del enemig; y se compon de pèssas de mitjá y gros calibre. *Artilleria de campaña ó de batalla.* Tormenta tractu leviora. *Artillerie de campagne.* Cannoni da campagna.

ARTILLELÍA DE SITI Ó GROSSA. La que s'emplea en lo siti de las fortalesas ó plassas fortas pera demolir sas obras y arruinar sas defensas: se compon de pèssas de gros calibre. *Artilleria de sitio ó gruesa.* Tormenta majora, quarum usus in obsidionibus. *Grosse artillerie, artillerie de siége.* Artiglieria da assedio.

ARTILLERÍA DEL TREN. La que va tirada per caballs ó mulas, y está servida per artillèrs muntads, y se destina principalmènt á protegir y auxiliar los movimènts de la caballería: se compon solamènt de pèssas de mitjá y pètit calibre. *Artilleria de á caballo ó ligera.* Tormenta equitatui propria. *Train d'artillerie.* Arnesi de' pèzzi d'artiglieria.

ARTILLERÍA VOLANT. ARTILLERÍA DEL TREN.

CLAVAR L'ARTILLERÍA. fr. Tapar los fogòns de las pèssas ab uns claus ó ferros pera que no pugan servir. *Clavar la artilleria.* Tormenta bellica clavis obstruere, inutilia reddere. *Enclouer l'artillerie.* Chiovare, inchiodare le artiglierie.

DESMUNTAR L'ARTILLERÍA. fr. Tráurerla dè la curenya. *Desmontar la artilleria.* Tormenta carris deponere. *Démonter l'artillerie, ôter la pièce de dessus son affût.* Smontar i cannoni.

ENCLAVAR L'ARTILLERÍA. fr. CLAVAR L'ARTILLERÍA.

MUNTAR L'ARTILLERÍA. fr. Posarla ó col-locarla en la curenya, disposandla pera usar de èlla especialmènt en la muralla ó atacos. *Montar ó encabalgar la artilleria.* Tormenta carris imponere: missiliumque projectioni præparare. *Monter les canons sur leurs affûts.* Metter su i cannoni.

ARTIMANYA. s. f. Artifici ó astucia de que algú se val per enganyar á altre. *Artimaña.* Ars, dolus. *Industrie, fourberie.* Sagacità, scaltrimento.

ARTISAN. s. m. ant. ARTESÁ.

ARTISTA. s. m. Lo qui exercex algun art. *Artista.* Artifex. *Artiste.* Artista, artefice.

ARTISTAMÈNT. adv. mod. ant. ARTIFICIOSAMÈNT.

ARTÍSTIC, CA. adj. Lo que pertany á las arts, especialmènt á las que se anomenan NOBLES. *Artístico.* Ad artes pertinens. *Artistique.* Appartenente ad arte.

ARUGA. s. f. Cuquet mòlt nociu que s'engendra de las fullas verdas de la hortalissa, lo cual cuand es vèll se agafa á un trònc de arbre, y sol fèr un capòll grog, del que ixen desprès los papallòns. *Oruga.* Campe, eruca. *Chenille, insecte.* Bruco.

ARXIDUC. s. m. En sòn orígen fòu un duc revestid de autoritat superiòr á l[...] dels altres ducs. Ara es dignitat de so[...] berá de l'Austria, y se anomenan ar[...] tòts los sèus fills. *Archiduque.* Archi[...] dux. *Archiduc, titre des princes de l[...] maison d'Autriche.* Arciduca.

ARXIDUCAL. adj. Lo que pertany al ar[...]xiduc ó al arxiducat. *Archiducal.* Ar[...]chiducalis. *Qui appartient à l'archidu[...] ou à l'archiduché.* Arciducale.

ARXIDUCAT. s. m. La dignitat de arx[...]duc, ó lo territori pertanyènt á èll[...] Ara sols se anomena axí lo de la casa [...] Austria. *Archiducado.* Archiducat[...] *Archiduché, seigneurie d'archiduc.* [...]ciducato.

ARXIDUQUESSA. s. f. La mullèr, fill[...] germana del arxiduc, ó la possess[...] del estad de Austria. *Archiduque[...]* Archiducissa. *Archiduchesse.* Arci[...]chessa.

ARXIPÉLAG. s. m. Alguna part del [...] poblada de islas. Se anomena axí [...] excel-lencia lo mar Egeo en lo M[...]

terráneo. *Archipiélago.* Archipelagus, mare Ægeum. *Archipel, étendue de mer parsemée d'îles.* Arcipelago.

ARXIPÈSTRAT. s. m. La dignitat de arxipèstre, ó lo territori de sa jurisdicció. *Arciprestadgo, arciprestazgo.* Archipresbyteratus. *Archiprêtré.* Arcipretato.

ARXIPÈSTRE. s. m. Dignitat ecclesiástica que significa lo principal ó primèr dels preberes. *Arcipreste.* Archipresbyter. *Archiprêtre, titre de dignité ecclésiastique.* Arciprete.

ARXITRAU. s. m. ant. ARQUITRAU.

ARXIU. s. m. Lo lloc en que se conserva ab separació y seguretat papèrs ó documènts de importancia. *Archivo.* Tablinum, tabularium, tabulinum. *Archives.* Archivio.

ARXIVAD, DA. p. p. de ARXIVAR. *Archivado.*

ARXIVAR. v. a. Posar y guardar alguna cosa en arxiu. *Archivar.* In tabulario recondere, servare. *Garder, déposer dans des archives.* Conservar nell'archivio.

ARXIVÈR. s. m. Lo que tè á sòn cárreg algun arxiu. *Archivero, archivista.* Tablino præpositus. *Archiviste, garde des archives.* Archivista.

ARXOTA. s. f. Pasta bermella que se fa dels grans del fruit de un arbre de Nova-Espanya, y servex pera tenyir. *Achiote, achote, bija.* Lignum indicum. *Achiot, roucou.* Oriana.

TENYIR DE ARXOTA. fr. *Embijar.* Ligno indico tingere. *Teindre d'achiot.* Tinger di oriana.

AS

AS. prep. ant. Á.

AS. s. m. En lo jog de cartas la primera de cada coll, que porta lo número 1. *As.* In chartis lusoriis monas. *As, un point seul marqué sur un des côtés d'une carte.* Asso.

AS. En los daus es un sol punt senyalad en una de las sis caras. *As.* In talis monas. *As, point seul marqué sur un des côtés d'un dé.* Asso.

AS. Jog de cartas en que sen dònan tres á cada jugadòr; se gira la que queda sòbre de las que sobran pera senyalar lo trumfo: èntra lo que vol, y guanya á proporció de las basas que fa. *Burro.* Chartarum quidam ludus. *Espèce de jeu de cartes.* Sorte di giuoco da carte.

AS. Moneda de còure dels romans, que en los primèrs tèmps no estaba encunyada, y pesaba una lliura. Desprès s'encunyá, y se li disminuí lo pes, peró conservand sòn valòr de dòtse unsas. *As.* As. *Ancienne monnaie romaine.* Moneta antica de' romani.

AS. for. Lo tòtal de la heretat. *As.* As. *As.* Fondo.

FER ASOS. fr. met. Exirli mal á algú lo que solicitaba. *Echar azar.* Adversam sortem experiri. *Avoir du malheur, jouer de guignon.* Riuscir al rovescio.

ÁSARO. s. m. Planta perenne, de cual arrel naxen las fullas en fòrma de ronyó, y del cèntro de èstas la cama, que sosté en sa extremitat las flors, que sòn de un colòr bermell que tira á negre. *Ásaro, asdraca, asarabdcara.* Asarum europeum. *Asarum, plante; nard sauvage.* Asaro, spigo salvatico.

'ASATS. adv. mod. ant. BASTANTAMÈNT, MÒLT.

ASAZ. adv. mod. ant. BASTANTAMÈNT, MÒLT.

ASBAGENAR. v. a. ant. Còurer la vianda dèxandla mitj crua y sèns assabonar. *Salcochar, sancochar.* Leviter coquere; semicoctum relinquere. *Faire cuire de la viande sans l'assaisonner.* Cuocere il cibo senza condirlo.

ASBAGENAT, DA. p. p. de ASBAGENAR. *Salcochado, sancochado.*

ASBALAYR. v. n. ant. Patir suspensió ó pérdua dels sentits y del movimènt dels esperits. *Pasmarse.* Spasmo affici, corripi. *Se pâmer, tomber en défaillance.* Svenire.

ASBEST. s. m. Fóssil fibròs de colòr blanc, que tira á grog ó bermell, mès ó ménos pujad, mòlt bla, y que no obstant no se ròmp fácilmènt. Cuand se talla en planxas mòlt primas es flexible. *Asbesto.* Talcum asbestum. *Asbeste, pierre fibreuse.* Asbesto.

ASCABRANTAR. v. a. ant. CONSTERNAR.

ASCALONITA. adj. Lo natural de Ascalonia, ciutad de Palestina; com Herodes ASCALONITA. *Ascalonita.* Ascalonita, ascalonius. *Ascalonite.* Ascalonita.

ASCAMPAR. v. a. ant. ESCAMPAR.

ASCENDENCIA. s. f. La serie de pares y avis dels cuals descendex cualsevol persòna. *Ascendencia.* Majorum series. *Origine d'où quelqu'un tire sa naissance.* Ascendenza.

ASCENDÈNT, TA. s. m. y f. Lo pare ó cualsevol dels avis de qui algú descendex. *Ascendiente*. Majores, patres. *Ascendent*. Ascendente.

ASCENDÈNT. Predomini ó autoritat sòbre algú. *Ascendiente*. Auctoritas. *Ascendant, influence*. Ascendente, superiorità.

ASCÉNDRER. v. a. ant. ENCÈNDRER.

ASCENSIÓ. s. f. L' acció de pujar. Per excel-lencia s' enten l'*ascensió* de Cristo nostre redemptòr al cel, y la fèsta ab que annualmènt se celèbra èx misteri. *Ascension*. Ascensio: Christi in cœlum ascensio, dies Christo in cœlum ascendenti sacer. *Ascension*. L' Ascensione, La salita al cielo di N. S. Gesù Cristo.

ASCENSIÓ OBLICUA. *Astron*. Lo arc del Ecuador pres dèsdel principi de Aries cap al oriènt fins á aquell punt que nax ó arriba al horisònt al matèx tèmps que lo astre en la esfèra oblicua. *Ascension oblicua*. Ascensio obliqua. *Ascension oblique*. Ascensione, ascenso obliquo.

ASCENSIÓ RECTA. *Astron*. Lo arc del Ecuadòr compres èntre lo principi de Aries, y lo punt que arriba al horisònt al matèx tèmps que lo astre en la esfèra recta, ó bè lo meridiá en cualsevol esfèra. *Ascension recta*. Ascensio recta. *Ascension droite*. Ascensione retta.

ASCENSIONAL. adj. *Astron*. Lo que pertany á l' ascensió dels astres. *Ascensional*. Ascensionalis. *Ascensionnel*. Ascensionario.

ASCENSO. s. m. Pujada, adelantamènt ó promoció á majòr dignitat ó empleo. *Ascenso*. Promotio. *Avancement, promotion*. Avanzamento, vantaggio, promozione.

ASCÉTIC, CA. adj. que se aplica á las persònas que se dedican particularmènt á la práctica y exercici de la perfecció cristiana. També se anomenan axí los escriptòrs y obras que tractan de èxa materia, com vida ASCÈTICA, llibre ASCÈTIC. *Ascético*. Asceticus. *Ascétique, qui a rapport aux exercices de la vie spirituelle*. Ascetico.

ASCLA. s. f. territ. ESTÈLLA.

ASCLAD, DA. p. p. de ASCLAR.

ASCLADÒR. s. f. territ. ESTELLALLÈNYA.

ASCLAR. v. a. territ. ESTELLAR.

ASCLEPIADEU. s. m. Especie de vers llatí, inventad per lo poeta Asclepíades, que se compon de cuatre peus, un espondeu, dòs coriambos y un pirriqui: ó de cuatre peus y una cesura, lo primèr espondeu, lo segòn dáctil, cesura, y los dòs últims dáctils. *Asclepiadeo*. Asclepiadæum carmen. *Asclépiade, vers grec ou latin*. Asclepiadeo.

ASCO. s. m. Alteració del ventrell, causada per la repugnancia que se tè á alguna cosa que incita á vómit. *Asco*. Nausea. *Nausée, dégoût*. Nausea, schifo.

ASCO. ant. Ròt, ventositat. *Eructo, regüeldo*. Eructatio, ructus. *Rot, vapeur qui sort de l'estomac, rapport*. Rutto.

ASCOS. pl. Movimènt violènt y penòs del ventrell que excita á vómit. *Arcadas*. Nausea. *Bondissement de cœur, nausée*. Nausea.

ES UN ASCO. expr. fam. ab que se manifèsta que una cosa es despreciable. *Es un asco*. Nihil sanè vilius. *Fi donc! cela ne vaut rien*. E' lordezza.

FÈR ASCO. fr. fam. Fèr fástig, ó ser despreciable ó indecènt alguna cosa. *Hacer ascos*. Nauseare, fastidire. *Faire des minauderies, affecter en méprisant quelque chose*. Portar fastidio.

FÈR ASCOS. fr. fam. que se usa pera repéndrer á la persòna que diu cosas fastigòsas, indecènts ó porcas, ó per despreciar alguna cosa. *Provocar á vómito*. Fastidium, nauseam movere. *Haceler, inciter quelqu'un à vomir*. Essere nauseoso, riuscir carne grassa.

ASCÓ. s. m. Especie de banc ab espallèr, de bastant amplaria, en que poden assentarse tres ó cuatre persònas. *Escaño*. Scamnum, subsellium. *Sorte de banc à dossier pour trois ou quatre personnes*. Panca.

ASCÒN. s. m. territ. ASCÓ.

ASCONET. s. m. dim. de ASCÓ ó ASCÒN. *Escañillo*. Scamnellum, scamnillum. *Petit banc à dossier*. Piccola panca.

ASDELANAGAR. v. n. ant. Lliscar. *Resbalarse, deslizarse, escurrirse*. L... *Glisser, faire un faux pas*. Sdrucciolare.

ASE. s. m. Animal cuadrúpedo ab cas... de cuatre á cinc peus de alsada, de lòr cendròs per lo comú: tè las ar... llas mòlt llargas y la extrémitat d... cua poblada de cerdas. Se alimènt... hèrbas y llavòrs, y es mòlt sufert. ... *no*. Asinus. *Âne, bête de som...* Asino.

ASE. met. La persòna ruda y de poqu...

alcans. *Asno*. Stolidus. *Celui qui a un esprit lourd et grossier*. Asino, zotico.

ASE. Moble compost de cuatre fustas, dòs en la part inferiòr y dòs en la superiòr, unidas per medi de vuit travessèrs, lo cual servex pera estufar la roba del llit y escalfarla ab unas cuantas brasas posadas dins de una cassola ó braseret que se col-loca sòbre una posteta engalsada en las dòs fustas de la part de sòta. *Tumbilla*. Machinula lignea ad lecti calefaciendi sindonem sublevandam. *Moine, meuble pour chauffer le lit*. Trabiccolo.

ASE CARREGAD DE LLETRAS. Lo qui ha estudiad mòlt, y no tè discernimènt ni ingeni. *Burro cargado de letras*. Studiosus, sed ingenii acumine carens. *Celui qui a beaucoup étudié, qui a beaucoup lu sans discernement, sans critique*. Studente di grossa pasta, di capo duro.

ASE DE INDIAS. ant. ALICORN.

ASE DE TÒTS CUATRE CUARTOS. Se diu de la persòna sumamènt ruda y tònta. *Tonto de cuatro suelas*. Summè stolidus. *Extrêmement sot*. Asinaccio.

ASE EUGASSÈR. Lo qui está destinad pera cubrir las èugas y las burras. *Garañon, guaran*. Admissarius asinus. *Étalon, on le dit de l'âne, du cheval et du chameau*. Stallone.

ASE MAGRE PLE Ó CARREGAD DE MÒSCAS. ref. que dòna á enténdrer que al pobre, miserable y abatud tòts li van sòbre y procuran reduirlo á majòr miseria. *El perro flaco todo es pulgas*. Quem fortuna deserit omnes impetunt. *Quand l'arbre est à bas, chacun se plait à lui arracher des branches*. Alla nave rotta ogni vento è contrario.

ASE SILVÈSTRE Ó FERÈSTEG. Lo qui no está domesticad. *Onagro*. Onager. *Onagre, âne sauvage*. Onagro, asino salvatico.

BÈ PODS XIULAR SI LO ASE NO VOL BÈURER. ref. que significa que es precisa la capacitat y disposició en una cosa pera que los medis que se volen aplicar no sian vans ó infructuòsos. *La cítola es por demas cuando el molinero es sordo*. Incassum surdis canitur. *On ne saurait faire boire un âne quand il n'a pas soif*. Puoi darle canapo se non vuol filare.

CÁURER DEL ASE. fr. fam. Conéxer que ha errad en alguna cosa lo matèx que la tenia ó defensaba com á acertada. *Caer de su asno, de su burra ó de su borrico*. Errorem suum tandem agnoscere, confiteri. *Reconnaître son erreur*. Riconoscer il suo fallo.

FERMA Ó LLIGA LO ASE AHÒNT LO AMO VOL. ref. que dòna á enténdrer lo mòlt estimad que es del amo lo criad que l'obeex puntualmènt. *Haz lo que tu amo te manda y sentardste con él á la mesa*. Obsequentem servum amat herus. *Fais ce que ton maître te commande, et mets-tois sans crainte à table auprès de lui*. Lega l' asino dove vuol il padrone, e s' e' si scortica suo danno.

LO ASE FA UN CÒMPTE Y LO TRAGINÈR EN FA UN ALTRE. ref. que advertex lo diferènt modo ab que pensan los que manan y los que obeexen. *Uno piensa el bayo y otro el que le ensilla*. Altera tentat equus, sellam cupit altera cingens. *Le compte de Fabien n'est pas celui de son chien*. Un conto fa il ghiotto, e l' altro il tavernajo.

LO ASE PER FAM MÈNJA AGRAM. ref. ab que se dòna á enténdrer que cuand aprèta la necessitat no se repara en delicadesas. *Á hambre no hay pan bazo: á la hambre no hay mal pan: á buena hambre no hay pan duro, ni falta salsa á ninguno: á gran hambre no hay pan malo, ni duro ni bazo*. Nil comedendum respuit famelicus. *Il n'est sauce que d'appétit*. A fame pane, a sonno panca. A tempo di carestia pan veccioso.

MÒLTS ASES HI HA AL MERCAD QUE SE SEMBLAN. fr. mòlt usada per via de comparació cuand se vol escusar á una persòna determinada de que no ha fèt alguna cosa, diènd: no será èll, MÒLTS ASES HI HA AL MERCAD QUE SE SEMBLAN. *Hay un diablo que se parece á otro, ó hay muchos diablos que se parecen unos á otros*. Est vel inter dæmones similitudo. *Il y a à la foire beaucoup d'ânes qui s'appellent Martin*. Gli asini si rassomigliano.

QUÈ SAB LO ASE QUE COSA ES SAFRÁ SI MAY HA ESTAD ADROGUÈR? ref. ab que se dòna á enténdrer que no se pod judicar bè de una cosa de que no se tè conexemènt. *El ciego no distingue de colores*. Nemo potest cœcus discrimina nosce colorum. *L'aveugle ne juge des couleurs*. Chi vino non beve non sa d' ubbriacchezza.

QUI DIU MAL DEL ASE AQUELL LO CÒMPRA. ref.

ab que se repren á la persòna que dissimula la voluntat ó ganas que tè de alguna cosa; posandli afectadamènt tatxas ó defèctes. *Quien dice mal de la pera ese la lleva.* Qui respuere affectat, ipse appetit. *Qui parle mal de la bique celui l'emporte.* Chi fiasima vuol comperare.

SEGÒNS LO ASE L'ALBARDA. ref. que explica que á cada cosa se li ha de donar alló que li correspon ó ha menester. *Á cada ollaza su coberteraza: á chico pajarillo chico nidillo.* Pauperem dominum exigua decet domus. *Selon l'habit la doublure.* Gli asini si conoscono a' basti.

SÈNSE DIR ASE NI BESTIA. Modo vulgar de parlar que significa sènse dir paraula; y axí se diu: sen aná SÈNSE DIR ASE NI BESTIA. *Sin decir oxte ni moxte.* Hospite insalutato, nec verbo dicto. *Sans dire gare.* Senza far nè motto, nè totto.

TRÁURER LO ASE DEL COS. fr. fam. Fèr pérdrer á algú la rudesa ó tráurerli la rusticitat ab la ensenyansa. *Desasnar.* Socordiam alicujus excutere. *Débourrer, déniaiser.* Digrossare, scaltrire.

ASEJAR. v. a. ant. que se usaba solamènt en la frase ASEJAR VENTURA, y significaba exposarse ó preténdrer alguna cosa en que se considèra algun risc ó grave dificultat que posa en dubte la sèva consecució. *Probar ventura.* Fortunam tentare. *Tenter fortune.* Arrischiarsi.

ASENADA. s. f. BURRICADA.

ASENAL. adj. ant. Lo pertanyènt al ase. *Asnal, ásnino.* Asininus, asinarius. *Asine, qui concerne les ânes.* Asinile, asinesco.

ASENAS. s. m. aum. de ASE. *Asnazo.* Asinus pergrandis. *Grand âne.* Asinaccio.

ASEÑAS. met. La persòna mòlt ruda, tònta ó brutal. *Asnazo.* Stolidissimus. *Stupide, excessivement bête.* Asinaccio, zotico, ignorante.

ASENET ó ASET. s. m. dim. de ASE. *Asnillo, asnico.* Asellus. *Ânon.* Asinello, asinino.

ASFALT. s. m. Betum sólido, llustròs, mòlt trencadis y de colòr comunamènt negre, que se encèn y se derritex al fog com la pega. Va per damunt de las aiguas del estany Asfáltic en Judea, y en altras varias parts de Euròpa y América. Se usa en la medicina, y èntra en la composició de alguns barnissos. *Asfalto, pisafalto.* Asphaltum. *Asphalte, espèce de bitume solide.* Asfalto.

ASFORSAR. v. n. ant. Refèrse ó anar convalexènd de alguna malaltía grave. *Alear, ir aleando.* Sanitatem sensim recuperare. *Se remettre d'une indisposition.* Riaversi, esser convalescente.

ASGORDAR. v. a. ant. MIRAR.

ASICHATS. s. m. ant. Especie d' espuela que sols tè una punta de ferro pera picar al caball, y en èlla un botó á distancia proporcionada pera impedir que èntre mòlt la punta. *Acicate.* Calcar arabicum. *Éperon turc.* Pungetto, sperone.

ASILE. s. m. ant. ASSILO.

ASIURER. v. n. ant. SEURER.

ASMA. s. f. Malaltía de pit, que consistex en la dificultat de respirar. *Asma.* Asthma. *Asthme, courte haleine.* Asma.

ASMÁTIC, CA. adj. Lo qui patex de asma, ó lo que pertany á èxa malaltía. *Asmático.* Asthmaticus. *Asthmatique.* Asmático.

ASNA. s. f. ant. BURRA.

ASNET. s. m. ant. ASENET.

ASOLDAR. v. a. ant. ASSALARIAR.

ASPA. s. f. Dòs fustas entravessadas una sòbre altra, que fòrman la figura de una X. *Aspa.* Decussis lignea cujus figura est latina X. *Pièces de bois jointes en sautoir.* Due traverse in croce di sant' Andrea.

ASPA DE SANT ANDRÈU. Creu de panyo ó bayeta bermella en figura de aspa, que se posaba en lo capotillo grog que portaban los penitenciads per la inquisició. *Aspa de san Andres.* Decussis rubra quâ insigniabetur sagum eorum, qui fide catholica deficiebant. *Croix d'étoffe rouge que portaient ceux que l'inquisition punissait.* Croce di panno rosso che portavano coloro a chi l' inquisizione puniva.

ASPA DE SANT ANDRÈU. Insignia de la casa de Borgònya, que se posa en las bandèras d' Espanya. *Aspa de san Andres.* Decussis, burgundæ domus insigne. *Croix de saint-André, sautoir.* Croce di sant' Andrea.

ASPARGATA. s. f. ant. ESPARDENYA.

ASPÁRREG. s. m. ESPÁRREG.

ASPASSAGAR. v. a. ant. Fèr alguna cosa mòltas vegadas, repetir un acte á menud. *Frecuentar, menudear.* F[illegible]

quentare, frequentèr agere. *Fréquenter, réitérer plusieurs fois.* Spesseggiare.

ASPATXAMÈNT. s. m. ant. DESPATX, per l'acció de despatxar.

ASPEATXAMÈNT. s. m. ant. DESPATX, per l' acció de despatxar.

ASPÈCTE. s. m. Lo que parexen los objectes á la vista, com lo ASPÈCTE del mar, del camp. *Aspecto.* Aspectus, conspectus, species. *Aspect, vue d'un objet.* Aspetto.

ASPÈCTE. Lo semblant; y axí se diu: ASPÈCTE venerable, ASPÈCTE graciòs, etc. *Aspecto.* Vultus, facies. *Aspect, avoir un bon ou un mauvais aspect, face, mine, contenance.* Aspetto, volto, sembiante.

TENIR BON Ó MAL ASPÈCTE ALGUNA COSA. fr. met. Trobarse una cosa ab bon ó mal estad ó disposició. *Tener buen ó mal aspecto alguna cosa.* Rem boni aut mali eventûs indicia præbere. *En parlant d'une affaire, d'une entreprise, présenter, offrir un bon aspect.* Aver buono o cattivo aspetto.

ASPERESA. s. f. ASPRESA.

ASPERGES. s. m. Veu llatina usada en estil jocòs, que significa ASPERSIÓ. *Asperges.* Aspersio. *Aspersion; on ne s'en sert qu'en plaisantant.* Aspersione.

ASPERGES. Bastó curt y rodó que tè en una extremitat un manadet de cerdas ó una bola de mètall vuida ab forads; dins de la cual estan ficadas las cerdas, y servex en las iglesias pera donar aigua beneita ó espargirla al poble. També sol ser lo máneg de plata ó altre mètall. *Hisopo, aspersorio.* Aspersorium lustrale. *Goupillon, aspersoir.* Aspersorio.

PRENDRE ASPERGES. fr. Arruxar ó tirar aigua ab lo aspérges. *Hisopear.* Aspergere. *Asperger, arroser par petites gouttes.* Aspergere, spruzzare.

ASPERITAT. s. f. ant. ASPRESA.

ASPERSIÓ. s. f. Lo acte de arruxar ab aigua ó cualsevol cosa líquida. *Aspersion, rociada, rociadura, rociamiento.* Aspersio. *Aspersion, l'action d'asperger.* Aspersione, l' aspergere.

ASPERSIÓ DE SANG. ant. Derramamènt de sang. *Derramamiento de sangre.* Sanguinis effusio. *Effusion de sang.* Effusion di sangue.

ASPÈRULA DE OLÒR. s. f. Planta perenne que crèx cosa de mitj peu: las ramas sòn mòlt primas y compostas de nusos, en cada un dels cuàls naxen al rodedòr vuit fullas pètitas; y lo sèu fruit, que es rodó, está ple de puntas escabròsas. Tòta la planta despedex un olòr agradable. *Asperilla.* Asperula odorata. *Aspérule.* Asperugine.

ASPI. s. m. Instrumènt mòlt comú de varias fòrmas: la mès usada es de un bastó de uns tres palms de llarg en que s'entravèssa altre mès prim per la part superiòr, y altre igual á est per la part inferiòr al travès del de dalt. Servex pera recullir lo estam, seda, fil ó lli filad, fèndne madèxas. *Aspa.* Decussis lignea aut cannea circulis clausa, circa quos obvoluti fili, spiræ fiunt. *Pièces de bois jointes en sautoir.* Aspo, naspo.

ASPIA. s. f. ant. ASPI.

ASPIAD, DA. p. p. de ASPIAR. *Aspado.*

ASPIAR. v. a. Recullir lo estam, fil, etc., en lo aspi, fèndne madèxa. *Aspar.* Rotata decussi filum vel stamen in spiras convolvere. *Mettre en écheveau le fil qui est sur le fuseau.* Avvolger la matassa sull' aspo.

ASPIERA. s. f. ant. ESPITLLÈRA.

ASPIRACIÓ. s. f. L'acció de aspirar. *Aspiracion.* Aspiratio. *Aspiration.* Aspirazione.

ASPIRACIÓ. En la tèología mística lo afècte ardènt de l' ánima envers Dèu. *Aspiracion.* Ardentior erga deum affectus. *Aspiration de l'âme à Dieu.* Affetto verso Iddio.

ASPIRACIÓ. *Gram.* La forsa ab que se pronuncian las vocals, que en algunas llènguas se denota ab la lletra *h*, y en catalá y en castellá sols en algunas interjecciòns. *Aspiracion.* Aspiratio. *Manière de prononcer en aspirant, aspiration.* Aspirazione.

ASPIRACIÓ. *Mús.* Lo espay menòr que la pausa mèntres se dòna lloc á respirar. *Aspiracion.* Respirandi mora, intervallum, spatium. *Soupir, pause du tiers ou du quart d'une mesure.* Aspirazione.

ASPIRAD, DA. p. p. de ASPIRAR. *Aspirado.*

ASPIRADAMÈNT. adv. mod. Ab aspiració. *Aspiradamente.* Cum aspiratione. *En aspirant, avec aspiration.* Con aspirazione.

ASPIRAR. v. a. Atráurer lo aire exteriòr, introduindlo en los pulmòns. *Aspirar.* Aspirare. *Aspirer, attirer l'air avec la bouche.* Spirare, respirare.

ASPIRAR. Pretèndrer ó desitjar ab ànsia algun empleo, dignitat ó altra cosa. *Aspirar.* Affectare, appetere aliquid. *Tendre, buter, aspirer à quelque chose.* Aspirare.

ASPIRAR. *Gram.* Pronunciar ab forsa las vocals, lo cual se denota en algunas llènguas ab la lletra *h*, y en catalá y en castellá sols en algunas interjeccións. *Aspirar.* Litteram vel vocem cum aspiratione proferre. *Aspirer.* Spirare.

ÁSPIT. s. m. Culèbra de un peu de llarg, bermella, que tè en lo vèntre unas rallas que semblan lletras. La sèva picada es venenòsa. *Áspid.* Aspis. *Áspic, petit serpent.* Aspe, aspide.

ASPORDIR. v. a. ant. Espavordir, esporuguir. *Amedrentar.* Terrere, metum incutere. *Intimider, effrayer, épouvanter.* Sgomentare.

ASPRA. s. f. Lo pal ó estaca que se posa als ceps y arbres pera sostenirlos. *Rodrigon.* Ridica. *Echalas, tuteur.* Broncone.

ASPRE, A. adj. Lo que es desapacible al tacto perqué tè la superficie desigual ó escabròsa, com la pèdra ó la fusta sèns brunyir, lo drap grossèr, etc. *Áspero.* Asper, scaber, scabrosus. *Âpre, dur, raboteux.* Aspro.

ASPRE. Parland del terreno significa lo matèx que desigual, escabròs, difícil pera caminar. *Áspero.* Asper. *Rude, anfractueux, âpre.* Rozzo, alpestre.

ASPRE. met. Se diu de las cosas desapacibles al gust ó al oido. *Áspero.* Asper, acerbus. *Âcre, acerbe, rude au goût, à l'oreille.* Aspro, ingrato.

ASPRE. met. Se diu de tòt alló que es contrari á la afabilitat y suavitat de geni, com paraulas ASPRAS. *Áspero.* Austerus, severus, immitis, asper. *Brusque, désobligeant, loup-garou.* Rozzo, ruvido, aspro.

ASPREDAT. s. f. ant. ASPRESA.

ASPREJAMÈNT. s. m. ant. ASPRESA.

ASPREJAR. v. n. Tenir lo sabòr aspre. Se diu de las fruitas y dels licòrs. *Asprear, raspar.* Acerbi saporis esse. *Être âpre, acide au goût.* Aspreggiare.

ASPREMÈNT. adv. mod. Ab aspresa. *Asperamente.* Asperè, asperiter. *Âprement, rudement, sévèrement.* Aspramente.

ASPRÈR. s. m. ASPRA.

ASPRESA. s. f. La calitat de aspre que tènen algunas cosas. *Aspereza.* Asperitas, asperitudo. *Âpreté.* Asprezza.

ASPRESA. En lo terreno es la desigualtat que lo fa escabròs y difícil pera caminarhi. *Aspereza.* Asperitas loci, scabrum. *Aspérité, anfractuosité d'un chemin.* Disugualtà, rozzezza.

ASPRESA. met. Se diu de las cosas desapacibles al gust y al oido; com de las fruitas que per falta de ser maduras sòn desagradables al gust, de la veu ó música desapacible, del estil desigual, etc. *Aspereza.* Asperitas, acerbitas. *Aigreur, âpreté.* Asprezza, amarezza.

ASPRESA. met. Rigòr, rigidesa ó austeritat en lo tracte, geni ó costums. *Aspereza.* Asperitas, severitas, durities. *Austérité, dureté.* Durezza, ruvidezza.

ASPRET, TA. adj. dim. de ASPRE. *Asperillo.* Acidulus, subasper. *Un peu âpre.* Aspretto.

ASPRETAT. s. f. ant. ASPRESA.

ASPRÍSSIM, MA. adj. sup. de ASPRE. *Asprísimo, aspérrimo.* Asperrimus, acerbissimus. *Très-âpre.* Asprissimo.

ASPRÒR. com. ASPRESA.

ASPROSETA. s. f. Lo gustet un xic agre de la fruita, y de alguns licòrs y mènjars. *Asperillo, asperete.* Acidulus sapor. *Un peu aigre ou acide.* Asprume, aspritá.

ASPRÒS, A. adj. dim. de ASPRE. *Asperillo.* Acidulus, subasper. *Un peu âpre.* Asprigno.

ASQUEROS, A. adj. Lo que causa ascos. *Asqueroso.* Nauseosus, supurus, squalidus, immundus. *Sale, malpropre, salope.* Schifo, sudicio.

ASQUEROSAMÈNT. adv. mod. Ab asquerositat. *Asquerosamente.* Immundè sordidè. *Salement, salopement, malproprement.* Schifamente, sporcamente.

ASQUEROSÍSSIM, MA. adj. sup. de ASQUERÒS. *Asquerosísimo.* Valdè immundus. *Très-saligaud, très-malpropre* Sporchissimo, sucidissimo.

ASQUEROSITAT. s. f. Porquería ó brutícia que fa ascos. *Asquerosidad.* Immunditia, sordes. *Saleté, grande malpropreté.* Lordura, sporchezza, sucidume.

ASSABENSAR. v. a. ant. FÈR SABER.

ASSABIRIR. v. a. ant. SUAVISAR.

ASSABORAR. v. a. ant. ASSABORIR.

ASSABORID, DA. p. p. de ASSABORIR y ASSABORIRSE. *Catado, probado, gustado*

ASSABORIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de assaborir. *Saboreamiento.* Saporis perceptio. *L'action et l'effet de savourer.* Assaporimento.

ASSABORIMÈNT. s. m. ant. SABÒR.

ASSABORIR. v. a. ASSAHONAR, en la segòna accepció.

ASSABORIR. Tastar, mènjar ó béurer de espay alguna cosa pera sentir bè lo gust ó sabòr. *Catar, probar, gustar.* Deliberare, degustare. *Goûter avec attention, faire l'essai d'un mets.* Assaporire.

ASSABORIRSE. v. r. SABOREJARSE.

ASSACIAD, DA. p. p. de ASSACIAR. *Saciado, harto.*

ASSACIAMÈNT. s. m. ant. SACIETAT, FART.

ASSACIAR. v. a. Satisfèr de mènjar ó béurer. Se usa tambè com recíproc. *Saciar.* Satiare, saturare. *Rassasier.* Saziare, satollare, sfamare.

ASSACIAR. met. Satisfèr en las cosas del ànimo. Tambè se usa com recíproc. *Saciar.* Satiare. *Rassasier, au propre et au figuré.* Sbramare.

ASSADOLLAD, DA. p. p. de ASSADOLLAR.

ASSADOLLAMÈNT. s. m. ant. SACIETAT, FART.

ASSADOLLAR. v. a. ant. ASSACIAR, AFARTAR.

ASSA FÈTIDA. s. f. Gòma rehinòsa, concrèta, de colòr grogueno brut, ab grums mès ó ménos blancs, de olòr semblant al del porro mòlt fort y pudènt, y de un sabòr amarg que fa ascos. Fluex naturalmènt y per incisió de una planta del matèx nom que se cria en África y en Persia, y se usa en la medicina com un remey antiespasmódic. *Asa fètida.* Assa fœtida. *Assa-fœtida.* Assafetida.

ASSAG. s. m. ant. ENSATJ.

ASSAGELLAR. v. a. ant. SELLAR.

ASSAGETEJAR. v. a. ant. Tirar saetas á algú pera ferirlo ó matarlo. *Asaetear.* Sagittis configere. *Tirer de l'arc, de l'arbalète, percer de traits, de flèches.* Frecciare, saetare.

ASSAHONAD, DA. p. p. de ASSAHONAR. *Curtido, adobado, sazonado.*

ASSAHONADÒR. s. m. Lo qui tè per ofici adobar las pèlls. *Zurrador, curtidor, noquero.* Coriarius, pellio, pellionarius. *Maroquinier, corroyeur.* Cuojajo.

ASSAHONAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de assahonar las pèlls. *Curtimiento.* Coriorum maceratio. *L'action de tanner.* Lustramento.

ASSAHONAMÈNT. ant. Sabòr de las viandas assahonadas. *Sazon.* Sapor, gustus. *Temps de la maturité des fruits, et le goût qu'ils produisent.* Maturità.

ASSAHONAR. v. a. Parland de las pèlls, significa picarlas, tráurer de èllas lo grèx y lo pel, posandlas en disposició de servir pera los diferènts usos que se fa de èllas. *Zurrar, curtir, adobar.* Coria subigere, macerare. *Tanner, affeuter, corroyer.* Lustrare, polire il cuojo.

ASSAHONAR. Parland de viandas es donar á èllas bon sabòr de manèra que estiguen en lo punt que correspon pera que sian gustòsas. *Sazonar, saborear.* Condire. *Assaisonner.* Condire.

ASSAHONAR. Posar las cosas al punt y maduresa que deuen tenir; y axí se diu que lo sol ASSAHÒNA las fruitas; y per translació se diu tambè de las cosas del ànimo. Se usa tambè com recíproc. *Sazonar.* Maturare, maturè disponere. *Mûrir, venir à maturité.* Maturare.

ASSAIG. s. m. ant. ENSATJ.

ASSAILLER. v. a. ant. ACOMÈTRER.

ASSAJAD, DA. p. p. de ASSAJAR.

ASSAJADOR. s. m. ant. ENSAJADÒR.

ASSAJAMÈNT. s. m. ant. ENSATJ.

ASSAJAR. v. a. ant. ENSAJAR.

ASSALARIAD, DA. p. p. de ASSALARIAR. *Asalariado, señalado, conducido.*

ASSALARIAR. v. a. Donar salari. *Asalariar, salariar.* Mercede conducere. *Salarier, gager, donner un salaire.* Salariare.

ASSALARIAR. Triar, destinar ó assenyalar una cosa èntre mòltas. *Señalar.* Designare. *Marquer, indiquer, désigner.* Accennare, destinare.

ASSALARIÁRSE. v. r. Llogarsé per un cert salari. *Conducirse, ponerse á salario.* Conduci. *S'engager, s'obliger à servir quelqu'un pour un certain temps, moyennant un prix convenu.* Assoldarsi.

ASSALT. s. m. La embestida impetuòsa que se dòna á las murallas de una plassa ó fortalesa á fi de entrarhi á forsa de armas. *Asalto.* Aggressus, oppugnatio, aggressio. *Assaut.* Assalto.

ASSALT. Lo acte de sorpéndrer de repènt á las persònas, com fan los lladres als passatgèrs en los camins. *Asalto.* Improvisa aggressio, invasus repentinus. *L'action de surpendre quelqu'un.* Sorpresa.

ASSALT. En la esgrima es la embestida que

se dòna entrand al matèx tèmps lo peu dret y la espasa. Es paraula de la escola italiana. *Asalto*. Aggresio quædam in arte gladiatoria. *Se battre au fleuret pour s'exercer, faire assaut*. Dar l'assalto.

DONAR ASSALT. fr. ASSALTAR, en la primèra accepció.

ASSALTAD, DA. p. p. de ASSALTAR. *Asaltado*.

ASSALTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui assalta. *Asaltador*. Expugnator, oppugnator. *Assaillant*. Assalitore.

ASSALTAMÈNT. adv. mod. ant. BELLAMÈNT.

ASSALTAR. v. a. Embestir impetuosamènt una fortalesa á fi de entrarhi á forsa de armas. *Asaltar*. Oppugnare. *Assaillir, attaquer une forteresse, monter à l'assaut*. Assalire.

ASSALTAR. Sorpéndrer, acométrer á algú de repènt, com ho fan los lladres en los camins. *Asaltar, saltear*. Invadere, aggredi ex improviso. *Attaquer inopinément, assaillir*. Assalire, attaccare.

ASSALTARSE. v. r. ant. EMPRENDARSE.

ASSALTHOM. s. m. ant. Lo qui está adornad de bonas cualitats ó perfecciòns ab que la naturalesa afavorex als homes. *Hombre de prendas*. Egregius vir. *Homme marqué au bon coin*. Uomo egregio.

ASSALUDADÒR. s. m. SALUDADÒR.

ASSAMARRAR. v. a. Tractar mal á algú portandlo de una part á altra ab violencia y cops. *Zamarrear*. Hinc inde concutere. *Secouer, battre quelqu'un contre terre*. Scuotere, battere.

ASSAMBLEA. s. f. Junta ó congrès. *Asamblea*. Conventus, cœtus. *Assemblée*. Assamblea.

ASSAMBLEA. Tribunal especial del òrde de S. Joan, compost de caballèrs profèssos y capellans de justicia del matèx òrde. *Asamblea*. Tribunal sancti Joannis hierosolymitani militibus peculiare. *Assemblée, tribunal de l'ordre de Saint-Jean, composé de chevaliers profès et de chapelains*. Assamblea.

ASSAMBLEA. *Mil*. Toc pera que la tròpa se reunesca y fòrme en sòs cossos respectius y llocs destinads. *Asamblea*. Classicum. *Appel*. Chiamata.

ASSARID ó ASSERID, DA. adj. ESTURDID.

ASSARRONAD, DA. p. p. de ASSARRONAR. *Tundido*.

ASSARRONAR. v. a. Castigar pegand mòlts cops ab bastó ó assots. *Tundir*. Crebrò verberare vel percutere. *Châtier à coups de bâton, de fouet, etc.* Dar un fracco di legnate.

ASSATG. s. m. ant. ENSATJ.

ASSATIAR. v. a. ant. SITIAR.

ASSATJAR. v. a. ant. ENSAJAR.

ASSATS. s. m. ant. ENSATJ.

ASSATS. adv. mod. ant. PROU.

ASSAYAR. v. a. ant. ENSAJAR.

ASSEAD, DA. p. p. de ASSEAR. *Aseado*.

ASSEAR. v. a. Adornar, compóndrer alguna cosa ab curiositat y limpiesa. *Asear*. Mundare, expolire. *Orner, parer, mettre dans un état de propreté*. Parare, fregiare.

ASSECAD, DA. p. p. de ASSECAR y ASSECARSE. *Secado*.

ASSECADÒR. s. m. Lo lloc destinad pera posar á assecar alguna cosa. *Secadero*. Locus ubi aliquid siccandum exponitur. *Endroit destiné pour faire sécher quelque chose*. Asciugatojo.

ASSECAR. v. a. Extráurer la humitat ó fèr que se exhale de un cos mullad per medi del aire ó del calòr. *Secar*. Siccare. *Essuyer, sécher*. Asciugare, seccare.

ASSECARSE. v. r. Axugarse la humitat d[e] algun cos evaporandse. *Secarse*. Exsiccari, arescere. *Se dessécher, deveni[r] sec*. Seccarsi.

ASSECARSE. Parland de rius, fonts, llac[s] etc., significa faltarlos l'aigua. *Secarse*. Exsiccari. *Se tarir*. Inaridire, seccarsi.

ASSECARSE. Parland de las plantas signific[a] pérdrer sòn vigòr, ufana y verdòr á [la] forsa dels aires y del sol. *Secarse*. Arescere, exarescere. *Se faner, se flétri[r]*. Appassire, illanguidire.

ASSECARSE. Fastiguejarse, aburrirse. *Secarse*. Tædio affici. *S'ennuyer*. Annojarsi, seccarsi.

ASSECARSE. met. Parland de animals es e[l] magrirse, extenuarse á causa de mal[al]tía ó vellesa que li consum la humit[at] del cos. *Secarse*. Macrescere. *Maigri[r], perdre son embonpoint*. Immagrire.

ASSEDEGAD, DA. adj. Lo qui tè s[ed]. *Sediento*. Sitibundus. *Être altéré, [avoir] soif*. Assetato.

ASSEGUD, DA. p. p. de ASSEURER y [AS]SEURERSE. *Sentado*.

ASSEGURAD, DA. p. p. de ASSEGUR[AR]. *Asegurado*.

ASSEGURADAMÈNT. adv. mod. Ab [se]guretat, ab certesa, sèns pèrill. *Seg[*

ramente. Tutè, securè. *Sûrement*. Sicuramente.

ASSEGURADÒR. s. m. Lo qui assegura. Se aplica comunamènt al qui per un cert interes respon del pèrill que poden còrrer algunas mercaderías ó altras cosas. *Asegurador*. Assertor, sponsor. *Assureur, qui assure un vaisseau ou les marchandises de son chargement*. Assicuratore.

ASSEGURACIÓ. s. f. ASSEGURAMÈNT, en la segòna accepció.

ASSEGURAMÈNT. s. m. L'acció de assegurar. *Aseguramiento*. Securitas. *Assurance*. Assicuramento.

ASSEGURAMÈNT. Lo contracte de comers per medi del cual se assegura lo pèrill de mar. *Seguro, aseguracion*. Cautio, satisdatio. *Caution, sauf-conduit*. Cauzione.

ASSEGURAMÈNT. ant. SEGURETAT.

ASSEGURANSA. s. f. SEGURÉTAT.

ASSEGURAR. v. a. Donar fermesa ó seguretat á alguna cosa material pera preservarla de ruina, ó pera que se mantinga en lo lloc ahònt se posa, v. g.: ASSEGURAR lo edifici, ASSEGURAR lo clau en la pared. *Asegurar, segurar*. Firmare. *Affermir, consolider*. Assicurare, assodare.

ASSEGURAR. *Com*. Respóndrer lo asseguradòr mediant lo interes pactad, de tòts ó de algun dels pèrills y danys que poden patir en lo mar las mercaderías ó caudals embarcads, y los bucs en que se condueixen. També se asseguran de incendis los edificis y lo que contenen. *Asegurar*. Pactâ mercede rei alienæ damnum præstare. *Garantir, moyennant une certaine somme, les marchandises dont un vaisseau est chargé*. Assicurare, garantire.

ASSEGURAR. Posar en lloc segur. Se aplica comunamènt á las persònas en significació de posarlas presas. *Asegurar*. Securo loco custodire, in tuto locare. *Arrêter, mettre en sûreté, emprisonner*. Imprigionare.

ASSEGURAR. met. Afirmar, asseverar, certificar lo que se cònta. *Asegurar*. Asseverare, asserere. *Assurer, affirmer, soutenir*. Assicurare, affermare.

ASSEGURAR. met. Preservar ó resguardar de dany á las persònas ó á las cosas, ó defensarlas y destorbar que passen á poder de altre. *Asegurar*. Sartum tectum servare, tueri. *Préserver, défendre, mettre à couvert*. Preservare, custodire, esentare.

ASSEGURAR. met. Donar fermesa ó seguretat per medi de hipoteca ó fiansa ó penyòra que fassa cert lo cumplimènt de lo que se contracta. *Asegurar*. Pignus dare. *Donner caution ou des assurances*. Cauzionare.

ASSEGURARSE. v. r. Prevenirse de defensas. *Pertrecharse*. Muniri. *Se pourvoir, se munir*. Munirsi.

ASSEGURARSE DE ALGÚ. fr. ASSEGURAR, en sa tercèra accepció.

ASSEGURARSE DE ALGUNA COSA. fr. Averiguar bè fins á saber la certesa. *Cerciorarse bien*. Aliquid usque ad certitudinem investigare. *S'assurer, se certifier, s'affirmer*. Assicurarsi, confermarsi.

ASSEGURARSE DE FÈR ALGUNA COSA. fr. Fèr alguna cosa bèn complerta ó casi sobrant. *No quedarse corto*. Nihil incompletum relinquere. *Mettre tout en œuvre pour réussir à quelque chose*. Grantirsi.

QUI ASSEGURA, DURA. ref. que denota lo cuidado ab que se denen guardar algunas cosas. *A cada puerta su dueña*. In domûs custodia nil negligendum. *Qui garde soigneusement sa mule ne la perdra pas*. Chi va piano, va lontano.

ASSEMBLAR. v. n. ant. SEMBLAR.

ASSEMBLAR. v. a. ant. Fèr una cosa semblant á altra. *Asemejar*. Assimilare. *Assimiler*. Assimilare.

ASSEMEJAR. v. a. ant. SEMBLAR.

ASSENAT, DA. adj. ant. Lo qui tè mòlt seny. *Sesudo, asesado*. Cordatus. *Sage, judicieux, sensé*. Assennato.

ASSENTAD, DA. p. p. de ASSENTAR y ASSENTARSE. *Asentado, sentado*.

ASSENTAD. adj. Judiciòs, prudènt. *Sentado*. Quietus animo, maturus. *Tranquille, posé, grave*. Posato, quieto.

ASSENTADA. s. f. fam. CONFERENCIA.

DE UNA ASSENTADA. mod. adv. fam. De una vegada. *De una asentada*. Continentèr. *D'un seul coup, d'une seule fois*. In una sola volta.

ASSENTAMÈNT. s. m. ant. CONFERENCIA.

ASSENTAMÈNT. ant. RESOLUCIÓ.

ASSENTAR. v. a. Posar á algú de ancas en alguna cadira, banc ó altre siti. Se usa comunamènt com recíproc. *Asentar, sentar*. In sede collocare. *Asseoir, mettre dans un siége*. Sedere.

ASSENTAR. Col-locar alguna cosa de manèra

que estigue ferma. També se usa com recíproc. *Asentar.* Firmare. *Affermir, poser.* Posare, porre.

ASSENTAR. Posar alguna cosa per escrits pera que conste. *Asentar.* Notare, scripto tradere. *Noter, enregistrer.* Notare.

ASSENTAR. Presuposar. *Asentar.* Ponere, supponere. *Supposer, convenir de quelque chose.* Suporre.

ASSENTARSE BÈ. fr. Parland de mènjar ó béurer, vol dir fèr bon profit en lo ventrell. *Sentar.* Stomacum benè accipere. *N'être point incommodé de ce qu'on mange, le bien digérer.* Far pro.

ASSENTÁRSELI BÈ Á ALGÚ UNA COSA. fr. Posárseli, venirli bè; com ASSENTÁRSELI BÈ lo vestid. *Asentar.* Convenire. *Aller bien une chose à quelqu'un, un habit, etc.* Adattarsi bene ad alcuno qualche cosa.

ASSENTÁRSELI BÈ Ó MAL Á ALGÚ UNA COSA. fr. met. que significa agradar ó no, ser ó no conforme al gust ó parer de algú. *Sentar bien ó mal.* Arridere, placere, displicere. *Plaire, agréer ou désobliger quelque chose.* Andar bene ó male. Stare o non istare.

ASSENTIMÈNT. s. m. ant. Consentimènt. *Asenso.* Assensus, assensio. *Assentiment. consentement.* Assenso, consenso.

ASSENTISTA. s. m. Lo qui fa contracte ab lo estad ó ab lo públic obligandse á donar provisiòns, vestids, etc. *Asentista.* Redemptor, annonarius. *Assentiste, fournisseur, entrepreneur des vivres.* Assentista, provveditore.

ASSÈNTO, s. m. SITI.

ASSÈNTO. En los edificis es la unió dels materials causada per lo pes de uns sòbre altres que produex mès solidesa y fermesa, per lo cual desprès de algun tèmps que es acabada una obra diem que ha fèt ASSÈNTO. *Asiento.* Ædium consolidatio proprio pondere facta. *Base, repos, placement d'une chose sur une autre.* Riposo.

ASSÈNTO. Contracte que se fa pera proveir de dinèr, víurers ó géneros á algun exèrcit, provincia, etc. *Asiento.* Redemptura. *Contrat pour faire les fournitures, fournir des vivres, argent, etc., d'une armée.* Contratto di munizioni di guerra.

ASSÈNTO. Apuntació de alguna cosa per escrits pera que no se olvide. *Asiento:* Adnotatio. *Note qu'on écrit pour servir de souvenir.* Annotazione.

ASSÈNTO. Cordura, prudencia, maduresa. *Asiento.* Prudentia, sana mens. *Prudence, circonspection, tenue.* Senno.

ESTAR Ó QUEDARSE DE ASSÈNTO EN ALGUN LLOC. fr. Establirse en algun poble ó altre paratge. *Estar ó quedarse de asiento.* Sedem figere. *Résider, être fixé dans un endroit.* Fissarsi.

ASSENYALAD, DA. p. p. de ASSENYALAR. *Señalado, apuntado.*

ASSENYALAD, DA. adj. Insigne, famòs. *Señalado.* Insignis. *Distingué, célèbre, fameux.* Famoso, celebre.

ASSENYALADAMÈNT. adv. mod. Ab especialitat ó singularitat, ab expressió determinada. *Señaladamente.* Maximè, speciatim. *Expressement, spécialement.* Specialmente, singolarmente.

ASSENYALADÍSSIM, MA. adj. sup. de ASSENYALAD. *Señaladísimo.* Valdè insignis. *Très-signalé, très-distingué.* Specialissimo.

ASSENYALADÒR. s. m. AGULLA, en la quinta accepció.

ASSENYALADÒR. AGULLA, en la sexta accepció.

ASSENYALADÒR. Lo bastonet ó agulla ab que los mestres de noys tocan las lletras pera que las pronuncie lo dexèble. *Puntero.* Index, stilus. *Touche, baguette.* Tocco.

ASSENYALAMÈNT. L'acció de assenyalar. *Señalamiento.* Assignatio, designatio. *Assignation, l'action de marquer, désigner, etc.* Signalamento.

ASSENYALAR. v. a. Posar senyal en alguna cosa pera distingirla de altra, donarla á conéxer, ó recordarse de alguna especie desprès. *Señalar.* Signar[e]. *Mettre une marque, faire des signau[x] pour reconnaître une chose.* Mettere d[e'] signali.

ASSENYALAR. Determinar, fixar persòn[a], dia, lloc, etc., per algun fi. *Señalo[r].* Designare. *Assigner, fixer l'heure, jour, etc.* Fissare, signalare.

ASSENYALAR. Fèr alguna senyal en lo c[os] particularmènt en la cara ab alguna [fe]rida visible. *Señalar.* Vulnere signa[re]. *Dévisager, balafrer, faire une bless[ure] au visage.* Svisare, sgraffiare.

ASSENYALAR. Tocar lo mestre ab lo assen[ya]ladòr ó tocadòr las lletras pera qu[e las] pronuncie lo dexèble. *Apuntar.* S[...] monstrare, signare. *Pointer, mon[trer] avec le doigt ou la baguette.* Toccar[e].

ASSENYALAR. Fèr alguna senyal per d[...]

noticia de alguna cosa. *Señalar*. Dare signum. *Donner avis par des signaux*. Far de' signali.

ASSENYALAR. Posar lo dit, bastó ó altra cosa ab la punta dirigida á alguna persòna ó cosa pera donarla á conéxer. *Señalar*. Digito monstrare, signare. *Montrer au doigt*. Additare.

ASSENYALAR. En lo jog es posar tantos ó rallas ó altra senyal pera contar los punts que guanya lo jugadòr. *Señalar*. Puncta notare. *Marquer au jeu les points qu'on gagne*. Marcare i punti.

ASSENYALARSE. v. r. Distingirse ó singularisarse, especialmènt en materias de reputació, crédit y hònra. *Señalarse*. Eminere, excellere. *Se signaler, se singulariser*. Distinguersi, signalarsi, illustrarsi.

ASSEQUIBLE. adj. Lo que pod conseguirse ó alcansarse. *Asequible*. Quod assequi possumus. *Ce qu'on peut obtenir, ou se procurer*. Ottenibile.

ASSÈR. s. m. CÈR.

ASSERAR. v. a. ACERAR.

ASSERCIÓ. s. f. Afirmació. *Asercion*. Assertio. *Assertion, affirmation*. Asserzione. asseverazione.

ASSERENAD, DA. p. p. de ASSERENAR y ASSERENARSE. *Serenado*.

ASSERENAR. v. a. Aclarir, assossegar, tranquilisar alguna cosa, com lo tèmps, la mar. Se usa també com recíproc. *Serenar*. Sedare, serenare. *Se rassurer, se mettre en beau, devenir calme la mer, ou serein le temps*. Rasserenarsi.

ASSERENAR. Posar á la serena algun licòr ó altra cosa. *Serenar*. Nocturno frigori aliquid exponere. *Mettre de l'eau rafraîchir au serein*. Rinfrescar col sereno.

ASSERENAR. met. Apaciguar ó sossegar disturbis ó alborots. *Serenar*. Sedare, placare. *Pacifier, calmer un tumulte, une émeute*. Tranquillare, pacificare.

ASSERENARSE. v. r. Cessar en algú l'agitació de alguna passió, desaparexènd del semblant los senyals de èlla. *Serenarse*. Frontem serenare. *Se rassurer, se remettre de son trouble*. Rifarsi, rasserenarsi.

ASSERIR. v. a. ant. AFIRMAR, ASSEVERAR.

ASSERTIVAMÈNT. adv. mod. Afirmativamènt. *Asertivamente*. Affirmatè. *Affirmativement, avec affirmation*. Assertivamente.

ASSESÍ. s. m. p. us. ASSESSINO.

ASSESSINAD, DA. p. p. de ASSESSINAR. *Asesinado*.

ASSESSINAMÈNT. s. m. ant. ASSESSINAT.

ASSETIAR. v. a. ant. SITIAR.

ASSESSINAR. v. a. Matar alevosamènt á algú. *Asesinar*. Per insidias interficere. *Assassiner, massacrer, homicider*. Assassinare.

ASSESSINAD, DA. p. p. de ASSESSINAR. *Asesinado*.

ASSESSINAT. s. m. L' acció de matar á algú alevosamènt y també lo delicte que en aquest cas se comet. *Asesinato*. Proditoria cædes. *Assassinat, meurtre en trahison et de guet-à-pens*. Assassinamento, assassinio.

ASSESSINO. s. m. Aquell qui mata alevosamènt. *Asesino*. Siccarius. *Assassin, meurtrier de dessein prémédité et en trahison*. Assassino.

ASSESSÒR. s. m. Lo advocad ab qui se acompanya lo jutge no lletrad per proveir y sentenciar en las causas. *Asesor*. Assessor. *Assesseur, celui qui donne des conseils*. Assessore.

ASSESSORAD, DA. p. p. de ASSESSORARSE. *Asesorado*.

ASSESSORARSE. v. r. Péndrer assessòr. *Asesorarse*. Assessorem judiciis adhibere. *Prendre un assesseur, s'aider de ses conseils*. Prendere assessore.

ASSESSORÍA. s. f. Lo empleo y cárreg de assessòr. *Asesoría*. Assessoris munus. *L'emploi, place d'assesseur*. L' impiego d' assessore.

ASSESTAMÈNT. s. m. ant. L' acció de assestar. *Asestadura*. Directio. *Braquement, l'action de pointer, de viser*. Assestamento.

ASSESTAR. v. a. ant. APUNTAR.

ASSETGE. s. m. ant. SITI.

ASSETIAMÈNT. s. m. ant. ACAMPAMÈNT.

ASSETIAR. v. a. ant. SITIAR.

ASSETIAR. v. n. ant. ACAMPAR.

ASSETJAMÈNT. s. m. ant. SITI.

ASSETJAR. v. a. ant. ASSENTAR, en la primèra accepció.

ASSETJAR. v. a. ant. SITIAR.

ASSÉURER. v. a. ASSENTAR, en la primèra accepció.

ASSEVERACIÓ. s. f. L' acció de asseverar. *Aseveracion*. Asseveratio. *Affirmation, assurance*. Assicuramento, asseverazione.

ASSEVERAD, DA. p. p. de ASSEVERAR. *Aseverado.*

ASSEVERADAMÈNT. adv. mod. Ab asseveració. *Aseveradamente.* Asseverantèr. *Affirmativement.* Affermativamente, asseveratamente.

ASSEVERAR. v. a. Afirmar ó assegurar lo que se diu. *Aseverar.* Asseverare. *Assurer, témoigner.* Asseverare, affermare.

ASSÍ. adv. ll. AQUÍ.

ASSÍ Y ALLÍ. mod. adv. que servex per denotar indeterminadamènt varios paratges. *Acá y allá.* Hùc, illùc. *Ça et là; par ici par là; ici et là.* Qua e là.

ASSIATIC, CA. adj. Lo natural de l'Asia ó pertanyènt á èlla. *Asiático.* Asiaticus. *Asiatique.* Asiatico.

ASSIDENT. s. m. ant. ASSESSÒR.

ASSIDUAMÈNT. adv. mod. CONTINUAMÈNT.

ASSIDUIT, TA. adj. ant. CONTINUO.

ASSIDUITAMÈNT. adv. mod. ant. CONTINUAMÈNT.

ASSIDUITAT. s. f. ant. FRECUENCIA.

ASSIGNABLE. adj. Lo que se pod assignar. *Asignable.* Assignabilis. *Qui peut être assigné, assignable.* Assegnabile.

ASSIGNACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de assignar. *Asignacion.* Assignatio. *L'action et l'effet d'assigner.* Signalamento.

ASSIGNACIÓ. Lo senyalamènt de alguns efèctes que fa lo deutòr perqué lo acreedòr cobre lo que li pertany. *Situacion.* Redituum constitutio. *Désignation d'un fonds pour le payement d'une somme, assignation.* Assegnazione.

ASSIGNAD, DA. p. p. de ASSIGNAR. *Asignado.*

ASSIGNAR. v. a. Senyalar, destinar. *Asignar.* Assignare. *Placer, assigner, indiquer.* Assegnare, destinare.

ASSIGNATURA. s. f. Las materias que se tractan en cada curs en las universitats. *Asignatura.* Annua comentatio discipulis prælegenda, professori academico assignata. *Le programme ou désignation des matières qu'un professeur doit traiter dans son cours.* Programma stabilito dal professore intorno alle materie che si devon trattare nel corso degli studj.

ASSILO. s. m. Lloc de refugi que la llèy concedex als reos de alguns delictes. *Asilo.* Asylum. *Asile, lieu de refuge pour les débiteurs et les criminels.* Asilo, luogo di rifugio, di sicurezza.

ASSILO. met. Amparo, protecció. *Asilo.* Patrocinium. *Protection, faveur.* Asilo, favore, ricovero.

ÁSSIMO, MA. adj. que se aplica al pa que es fèt sèns llevad. *Ázimo.* Panis azymus. *Pain azyme, pain sans levain.* Azzimo.

ASSISTAR. v. a. ant. APUNTAR.

ASSISTENCIA. s. f. L'acció de assistir ó la presencia actual. *Asistencia.* Præsentia. *Assistance, présence.* Assistenza.

ASSISTENCIA. Ajuda, favòr. *Asistencia.* Auxilium. *Aide, secours.* Ajuto, soccorso, favore, aita.

ASSISTENCIA AL RÈY. expr. ab que los ministres de justicia demanan ajuda per péndrer á algun delincuènt. *Favor al rey, á la justicia.* Favete. *Manière de demander main-forte pour saisir un criminel. En France on dit: « À la garde!"* Favore al re.

ASSISTENCIAS. pl. Los medis que se donan á algú perqué puga mantenirse. *Asistencias.* Victus quotidiani largitio. *Alimens, pension alimentaire.* Mantenzione, alimenti.

ASSISTÈNT. p. pres. de ASSISTIR. Lo qu assistex. *Asistente.* Præsens, assistens. *Assistant, qui assiste.* Assistente.

ASSISTÈNT. Lo soldad que está destinad pe servir á algun oficial. *Asistente.* Centurionis minister. *Domestique d'un militaire.* Assistente: soldato che liber dal servizio militare serve particolarmente un uffiziale.

ASSISTÈNT. Cada hu dels dòs bisbes qu ajudan al qui consagra á altre bisb *Asistente.* Episcopus alterius consecrationi deserviens. *Prêtre qui assiste a sacre d'un évêque, qui aide à la cérémonie.* Assistente.

ASSISTÈNT. En alguns òrdes regulars lo religiòs destinad per ajudar al general lo gobern universal del òrde y en particular de cada provincia. *Asistente.* Apud præfectum ordinis generali assistens. *Assistant, religieux, moi adjoint au général de son ordre pour l'aider dans ses fonctions.* Assistente

ASSISTID, DA. p. p. de ASSISTIR. *Asistido.*

ASSISTIR. v. a. Donar socorro, aju *Asistir.* Adjuvare, opitulari. *Secour aider.* Aitare, porger aita, soccorre

ASSISTIR. Parland dels malalts, cuidar

procurar sa curació. *Asistir.* Ægroto assidere. *Garder, soigner, gouverner un malade.* Invigilare, curare.

ASSISTIR. v. n. Estar presènt. *Asistir.* Assistere. *Assister, concourir, être présent.* Assistere.

ASSITIAD, DA. p. p. de ASSITIAR.

ASSITIADÒR. s. m. SITIADÒR.

ASSITIAMÈNT. s. m. SITI.

ASSITIAR. v. a. SITIAR.

ASSIURE. v. n. ant. SEURER.

ASSÒ. pron. AXÓ.

ASSOCIABLE. adj. Lo qui naturalmènt es inclinad á la societat, ó tè disposició pera èlla. *Sociable.* Sociabilis. *Sociable, qui aime naturellement la compagnie.* Sociabile.

ASSOCIACIÓ. s. f. L' acció y efècte de associar y associarse. *Asociacion.* Consociatio, societas. *Association.* Associazione, associamento.

ASSOCIAD, DA. p. p. de ASSOCIAR y ASSOCIARSE. *Asociado.*

ASSOCIAMÈNT. s. m. ant. ASSOCIACIÓ.

ASSOCIAR. v. a. Donar á un per company á alguna persòna ó empresa. *Asociar.* Consociare. *Associer, adjoindre.* Associare.

ASSOCIARSE. v. r. Juntarse ó acompanyarse ab altre per algun efècte, com los comerciants per los sèus tractes, los jutges de un tribunal ab los de altre per fallar un plèt. *Asociarse.* Consociare. *S'associer, s'agréger, s'adjoindre à un autre.* Associarsi, unirsi.

ASSOCIAT. s. m. ant. COMPANY.

ASSOE. s. m. Substancia simple que en forma de gas èntra en la composició del aire atmosféric: per sí sol no es respirable, y en èll no hi pod víurer ningun animal, ni cremarhi ningun cos. *Azoe.* Gas azoticum. *Azote.* Azoto.

ASSOLAD, DA. p. p. de ASSOLAR y ASSOLARSE. *Asolado.*

ASSOLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui destruex ó arrasa alguna cosa. *Asolador.* Vastator, eversor. *Désolateur, destructeur.* Desolatore.

ASSOLADURA. s. f. ant. DESOLACIÓ.

ASSOLAR. v. a. Destruir, arruinar, arrasar. *Asolar.* Vastare, depopulari. *Ravager, dévaster.* Devastare, depredare, distruggere.

ASSOLAR. INFESTAR. Causar als enemigs danys y estragos ab incursiòns, destruind y cremand sembrads y edificis. *Infestar, talar.* Devastare, depopulari. *Ruiner, saccager, ravager.* Distruggere, spopolare.

ASSOLAR. DETERMINAR, RESÓLDRER.

ASSOLARSE. v. r. Aclarirse los licòrs baxand lo solatge al fondo del vas. *Asolarse, reposar.* Desidere, subsidere. *S'épurer, s'éclaircir, déposer.* Purificarsi, ripurgarsi.

ASSOLDAR. v. a. ant. SOLDAR.

ASSOLEYAD, DA. p. p. de ASSOLEYAR y ASSOLEYARSE. *Asoleado.*

ASSOLEYADÒR. s. m. Lloc descubert bo pera péndrer lo sol. *Solana, solejar.* Solarium. *Endroit où le soleil donne en plein.* Solatio.

ASSOLEYAR. v. a. Posar al sol alguna cosa. *Asolear, solear, insolar.* Soli exponere. *Insoler, mettre, exposer quelque chose au soleil.* Soleggiare.

ASSOLEYARSE. v. r. Péndrer lo sol. *Tomar el sol, coger el sol.* Solem captare. *Prendre le soleil.* Soleggiarsi.

ASSOLIDOR. s. m. ant. Lo qui aconseguex á algú. *Alcanzador.* Qui accedit ad eum quem consequendo assequitur. *Celui qui atteint, qui obtient.* Incalzatore.

ASSOLIMÈNT. s. m. L' acció de aconsèguir. *Alcance.* Accessio ad eum quem consequendo assequimur. *L'action d'atteindre.* Incalzamento.

ASSOLIR. v. a. Alcansar, aconseguir. *Alcanzar.* Assequi, consequi. *Atteindre, attraper, joindre.* Arrivare, raggiugnere.

ASSOLIR. ant. ATRAPAR.

ASSOMAR. v. n. ant. Aparéxer, dexarse véurer. *Asomar.* Ostendere, proferre. *Poindre, commencer à paraître.* Guatare, far capolino.

ASSOMBRAR. v. a. Causar admiració. *Asombrar.* Stupefacere. *Étonner, stupéfier.* Stupefare, sbalordire.

ASSOMBRAR. ant. Espantar. *Asombrar.* Exterrere. *Épouvanter, effrayer.* Sbigottire, impaurire.

ASSOMBRÒS, A. adj. Lo que causa espant ó admiració. *Asombroso, pasmoso, prodigioso.* Mirabilis, stupendus. *Étonnant, merveilleux, surprenant.* Meraviglioso, stupendo.

ASSONAD, DA. p. p. de ASSONAR. *Asonado.*

ASSONADA. s. f. Junta tumultuaria de gènt pera perturbar la tranquilitat pú-

blica. *Asonada.* Tumultuaria copiarum collectio. *Rassemblement tumultueux.* Tumulto, schiamazzo, tramazzo, garbuglio, trambusta.

ASSONANCIA. s. f. La correspondencia de un sonido ab altre. *Asonancia.* Consonantia, concentus. *Accord de deux sons, consonnance.* Consonanza.

ASSONANCIA. *Poet.* La correspondencia que hi ha èntre uns assonants y altres. *Asonancia.* Similitudo vocum quarum duæ ultimæ sillabæ iisdem vocalibus aspirantur. *Assonnance.* Simile disinenza.

ASSONANT. p. pres. de ASSONAR. Lo que fa assonancia. *Asonante.* Similitèr sonans. *Assonnant.* Assonante.

ASSONANT. *Poet.* Se diu de la última paraula del vers, que dèsde la vocal en que se carrega lo accènt, tè las matèxas vocals que la del vers ab que deu assonar, y també se dòna aquex nom al matèx vers axí construid. *Asonante.* Voces quarum duæ ultimæ sillabæ iisdem vocalibus aspirantur. *Mots qui ont une ressemblance imparfaite dans leurs terminaisons, assonnant.* Assonante.

ASSONAR. v. n. *Poet.* Fèr assonancia. *Asonar.* Assonare, similitèr sonare. *Former assonnance, être assonnant.* Far assonanza.

ASSONAR. ant. Fèr son. *Adormecer.* Sopire, soporem inducere. *Endormir, assoupir.* Addormentare, assonnare, sopire.

ASSORTID, DA. p. p. de ASSORTIR. *Surtido.*

ASSORTIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de assortir. *Surtimiento.* Provisio. *L'action de fournir.* Provvedimento.

ASSORTIMÈNT. Lo matèx género de que se está assortid; com un ASSORTIMÈNT de panyos. *Surtido.* Copia, provisio. *Assortiment, apprêt, fourni.* Sortimento.

ASSORTIR. v. a. Proveir de lo necessari. *Surtir.* Necessaria præbere, suppeditare. *Pourvoir, assortir.* Assortire, provvedere.

ASSOSSEGAD, DA. p. p. de ASSOSSEGAR. *Sosegado.*

ASSOSSEGAD. adj. Pacífic, quiet. *Sosegado, quieto, reportado, sesgo.* Quietus, tranquillus. *Calme, paisible.* Tranquillo, quieto.

ASSOSSEGADAMÈNT. adv. mod. Ab sossègo. *Sosegadamente.* Sedatè. *Tranquillement, paisiblement.* Tranquillamente.

ASSOSSEGAMÈNT. s. m. ant. sossègo.

ASSOSSEGAR. v. a. Aquietar alguna cosa. *Sosegar.* Sedare, placare. *Calmer, apaiser, pacifier.* Tranquillare, pacificare.

ASSOSSEGAR. v. n. Aquietarse ó descansar de alguna turbació ó movimènt. *Sosegar, sosegarse, serenarse.* Quiescere, placari. *Se reposer, se délasser, se tranquilliser.* Riposare, tranquillarsi.

ASSOSSEGARSE. v. r. ASSOSSEGAR, en la segòna accepció.

ASSOT. s. m. Instrumènt que servex per assotar. *Azote.* Flagrum. *Fouet, instrument pour fouetter.* Frusta.

ASSOT. Lo cop donad ab lo matèx assot. *Azote.* Flagri ictus. *Coup de fouet.* Frustata.

ASSOT. met. Calamitat, desgracia. *Azote.* Calamitas, afflictio. *Fléau, calamité.* Calamità, flagello.

ASSOTS. pl. Especie de pena infamatoria que se executa assotand públicamènt al delincuènt. *Azotes.* Supplicium flagellorum infamia afficiens. *Peine du fouet infligée aux criminels.* Frusta.

ASSOTS. Cástig que dònan als noys en lo estudi. *Pages.* Verbera pueris impacta. *Étrivières, fouet qu'on donne aux écoliers.* Staffilate.

ASSOTS Y Á GALERA. loc. met. ab que se denota la repetició continua de una matèxa cosa, com del mènjar ordinari cotidiá. *Azotes y galeras.* Crambe repetita, recocta. *Mon oncle Bastien toujours me donne à manger des carottes avec du pain. Ne vivre que de carottes.* Pan asciutto e poi farina.

ASSOTAD, DA. p. p. de ASSOTAR. *Azotado.*

ASSOTAMÈNT. s. m. L'acció de assotar. *Vapulamiento, vapulacion, flagelacion.* Verberatio. *L'action de fouetter.* Lo sferzare, frustatura.

ASSOTAR. v. a. Castigar á algú ab assots. *Azotar, vapular.* Verberare, flagellare. *Flageller, fouetter.* Sferzare, frustare.

ASSOTILLAR. v. a. ant. SUTILISAR.

ASSUETO. s. m. Lo dia ó tarde que se concedex de vacaciòns als estudiants. *Asueto.* Consueti dies quibus ab studiis et negotiis vacamus. *Campos, congé donné à des écoliers, jours de vacances.* Vacanza.

ASSUMIRSE. v. r. Apropiarse alguna di

ó altra cosa incorporal. *Asumirse.* Sibi assumere, sibi arrogare, asciscere. *S'approprier, usurper la propriété.* Appropriarsi.

ASSUMPCIÓ. s. f. La fèsta que celèbra la Iglesia en commemoració de habersen pujad al cel la mare de Dèu. *Asuncion.* Festum assumptionis beatæ Mariæ virginis. *Assomption.* Assunzione.

ASSUMPTA. s. f. ASSUMPCIÓ.

ASSUMPTO. s. m. La materia de que se tracta. *Asunto.* Materia, argumentum. *Sujet, thème, matière.* Tema, soggetto, argomento, materia.

ARREGLAR LOS ASSUMPTOS. Posarlos corrènts y clars. *Orillar.* Expedire, absolvere. *Ajuster, arranger une affaire.* Acconciar gli affari.

DONAR ASSUMPTO. fr. Donar materia pera dir ó fèr alguna cosa. *Dar asunto.* Materiam dicendi præbere. *Donner occasion, donner sujet.* Dar tema.

ENREDOLLAR UN ASSUMPTO. fr. Enredarlo de modo que no se puga averiguar la veritat. *Barajar un negocio.* Negotium implicare, involvere. *Embrouiller une affaire.* Imbrogliar un affare.

ASSURTIMÈNT. s. m. ASSORTIMÈNT.

ASSURTIR. v. a. ASSORTIR.

ASSUSTAD, DA. p. p. de ASSUSTAR y ASSUSTARSE. *Asustado.*

ASSUSTAR. v. a. Causar susto. *Asustar.* Subitum pavorem injicere. *Alarmer, épouvanter.* Sbigottire.

ASSUSTARSE. v. r. Rébrer susto. *Asustarse.* Terrificari. *S'effrayer, prendre l'épouvante.* Sgomentarsi.

ASSUT. s. m. La resclosa que se fa en los rius pera distribuir l'aigua. *Azud.* Moles in fluminis alveo constructa intercipiendæ aquæ gratiâ. *Écluse.* Cateratta, cateratola, pescaja.

AST. s. m. Barreta de ferro llarga y prima que servex per enfilarhi la carn y rostirla fèndla rodar á la bora del fog. *Asador, espeto.* Veru. *Broche rôtissoire.* Schidione, spiedo.

ASTA. s. f. HASTA.

ASTAFERM. s. m. ant. ESTAFERM.

ASTÈLLA. s. f. ESTÈLLA.

ASTÈLLALLÈNYA. s. m. Lo qui se emplea en estèllar llènya. *Hachero.* Securi ligna scindens. *Charpentier.* Tagliator di legne.

ASTÈLLAR. v. a. ESTÈLLAR.

ASTÈRCOL. s. m. ant. FÈMS.

ASTET. s. m. dim. de AST. *Asadorcillo.* Veruculum. *Petite broche.* Spiedo piccolo.

ASTIL. s. m. ant. HASTA.

ASTILLÈR. s. m. Lo paratge ahònt se construexen y componen los bucs. *Astillero.* Navale, navalia. *Chantier naval, lieu où l'on construit toute sorte de vaisseaux.* Cantiere.

ASTÒR. s. m. Aucèll de rapinya de un peu y mitj de llarg: per sòbre es de colòr negre clar, y del vèntre es blanc ab tacas negras: tè las alas negras, la cua cendròsa tacada de blanc, las camas de colòr grog y lo bèc negre. *Azor.* Falco palumbarius. *Autour, sabech, oiseau de proie du genre de l'épervier.* Astore.

ASTORAD, DA. p. p. de ASTORARSE. *Azorado.*

ASTORAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de astorarse. *Azoramiento.* Trepidatio, terror, pavor. *Effroi, épouvante.* Spavento, spaventamento.

ASTORARSE. v. r. Sobresaltarse, conturbarse. Se diu per alusió als aucèlls cuand se veuen perseguids per lo astòr. *Azorarse.* Conturbari, trepidare. *Se troubler, s'effarer.* Esser turbato, fuor di se.

ASTÒTX. s. m. ESTÒTX.

ASTRE. s. m. Cos lluminòs del cel, com sol, lluna, estrèlla. *Astro.* Astrum. *Astre, corps céleste lumineux.* Astro.

ASTRE. met. ant. Sort, destino. *Estrella.* Sors, fatum. *Étoile, destinée, sort, fatalité.* Destino, sorte, pianeta.

ASTRINGÈNT. adj. que se aplica als alimènts y remeys que restrenyen. *Astringente.* Astringens. *Astringent, qui resserre.* Astringente, astrettivo.

ASTROLABI. s. m. Instrumènt matemátic de mètall, graduad y pla en fòrma de planisferi ó de esfèra descrita sòbre un pla: se usa principalmènt en lo mar pera observar l'altura del pol y dels astres. *Astrolabio.* Astrolabium. *Astrolabe, instrument dont les anciens se servaient pour les observations.* Astrolabio.

ASTRÓLEG. s. m. Lo qui profèssa l' astrología. *Astrólogo.* Astrologus. *Astrologue.* Astrologo, astrolago, strologo.

ASTROLOGÍA. s. f. Ciencia dels astres, que antiguamènt se cregué que servia també pera pronosticar los succèssos per la situació y aspècte dels planetas.

A èxa vana ciencia se donaba lo nom de ASTROLOGÍA JUDICIARIA. *Astrologia.* Astrologia. *Astrologie.* Astrologia.

ASTROLÒGIC, CA. adj. Lo que pertany á l' astrología. *Astrológico, astrólogo.* Astrologicus. *Astrologique, qui appartient à l'astrologie.* Astrologico, d' astrologo.

ASTROLOMÍA. s. f. ant. ASTRONOMÍA.

ASTRONOMÍA. s. f. Ciencia que tracta de la grandaria, mida y moviment dels cossos celestes. *Astronomía.* Astronomia. *Astronomie, science des astres.* Astronomia.

ASTRONÓMIC, CA. adj. Lo que pertany á l' astronomía. *Astronómico.* Astronomicus. *Astronomique.* Astronomico.

ASTRONÓMICAMÈNT. adv. mod. Segòns los principis y règlas de l' astronomía. *Astronómicamente.* Astronomicâ ratione. *D'une manière astronomique, astronomiqùement.* Astronomicamente.

ASTRÓNOMO. s. m. Lo qui profèssa l' astronomía. *Astrónomo.* Astronomus. *Astronome.* Astronomo.

ASTRUCH, CA. adj. ant. AFORTUNAD.

ASTUCIA. s. f. Ardit, manya, sagacitat. *Astucia.* Astus, astutia, calliditas, versutia, vafritia. *Astuce, ruse, subtilité, finesse.* Astuzia, furberia, accortezza, sottigliezza, scaltrimento.

ASTUCIÒS, A. adj. ant. ASTUT.

ASTURDID, DA. adj. ESTURDID.

ASTUT, TA. adj. Lo qui tè astucia. *Astuto.* Astutus, callidus, versutus, vafer. *Astucieux, rusé, sagace, finaud.* Astuto, scaltro.

ASTUTAMÈNT. adv. mod. Ab astucia. *Astutamente.* Astutè, callidè, versutè, vafrè. *Avec astuce.* Astutamente.

ASUAVAR. v. a. ant. SUAVISAR.

ASUBTILIAR. v. a. ant. SUTILISAR.

ASUSAUGAR. v. n. ant. SOSSEGAR.

ASUSAUJAR. v. n. ant. SOSSEGAR.

ASVAYR. v. a. ant. ENDERROCAR.

AT.

ATÁBAL. s. m. ant. TABAL.

ATABALAD, DA. p. p. de ATABALAR.

ATABALAR. v. a. ATOLONDRAR.

ATACAD, DA. p. p. de ATACAR. *Atacado.*

ATACADÒR. s. m. Instrumènt per atacar los canòns de artillería. *Atacador, estiva, roquete.* Asserculus ligneus, stipando nitrato pulveri in tormentis bellicis. *Fouloir, refouloir.* Battipalle.

ATACAR. v. a. Acométrer, embestir. *Atacar.* Oppugnare, aggredi. *Attaquer, assaillir.* Assalire, assaltare.

ATACAR. met. Apretar á altre en algun argumènt ó sòbre alguna pretensió. *Atacar.* Urgere, instare, in angustias redigere. *Serrer de près, combattre quelqu'un par le raisonnement.* Prendersela contra qualcheduno.

ATACAR. Ficar y apretar lo taco en la escopeta ó en cualsevol altra arma de fog. *Atacar.* Pulverem nitratum in catapulta stipare. *Bourrer, refouler la charge dans une arme à feu.* Metter lo stoppaccido nell' arme.

ATACO. s. m. L'acció de atacar, acométrer ó embestir una plassa, exèrcit, etc. *Ataque.* Aggressio, oppugnatio. *Attaque, charge.* Attacco, assalto.

ATACONAD, DA. p. p. de ATACONAR y ATACONARSE. *Remendado; zurrado; atracado.*

ATACONADÒR. s. m. Lo qui sols adòba las sabatas vèllas, foradadas ó gastadas. *Zapatero de viejo, zapatero remendon.* Veteramentarius, sutor cerdo. *Savetier.* Ciabattino.

ATACONAMÈNT. s. m. ADÒB, en la primèra accepció.

ATACONAR. v. a. Adobar las sabatas vèllas. *Remendar.* Resarcire. *Rapiécer, rapetasser.* Rattoppare, racconciare.

ATACONAR. Castigar á algú pegandli, especialmènt ab assots. *Zurrar, santiguar, solfear, sobar, tundir.* Verberare, tundere. *Châtier à coups de fouet, de bâton, etc.* Sferzare.

ATACONARSE. v. r. vulg. Atiparse. *Atiborrarse, rellenarse, tupirse.* Cibis oppleri, ingluviem refercire. *Farcir son estomac, se bourrer.* Impinzarsi.

ATALAYA. s. f. Tòrra fèta regularmènt en lloc alt pera registrar dèsde allí la campanya, ó lo mar, y donar avis de lo que se descubrex. *Atalaya, vigia.* Specula. *Échauguette, beffroi.* Vedetta.

ATALAYA. La que antiguamènt ocupaba una part interiòr del recinto de la plassa. *Roqueta.* Speculæ, ac propugnaculi genus. *Sorte de chevalier en parlant de fortification.* Cavaliere: eminenza di terreno fatta per offendere.

ATALAYA. Cualsevol altura desde la cual se descubrex mòlt terreno. *Atalaya, viso,*

vistillas. Specula. *Lieu élevé d'où l'on découvre une grande étendue de terrain.* Veletta.

ATALAYA. s. m. Lo home destinad á registrar dèsde l' atalaya, y donar avis de lo que descubrex. *Atalaya, vigia, atalayador, ojeador.* Speculator. *L'homme qu'on poste sur l'échauguette, sur le beffroi.* Veletta, vedetta.

ATALAYAD, DA. p. p. de ATALAYAR. *Atalayado; columbrado; atisbado.*

ATALAYADÒR, RA. s. m. y f. ATALAYA, lo home destinad, etc.

ATALAYADÒR. ant. Lo qui procura averiguar tòt lo que passa. *Atalayador, atisbador.* Scrutator, investigator. *Celui qui guette.* Spiatore.

ATALAYAR. v. a. Registrar la campanya ó lo mar dèsde alguna altura pera donar avis de lo que se descubrex. *Atalayar, vigiar.* Speculari. *Être en vedette, guetter.* Stare alla veletta, osservare.

ATALAYAR. Ovirar de lluny alguna cosa. *Columbrar.* Prospicere. *Apercevoir, découvrir de loin.* Scorgere.

ATALAYAR. met. Observar ó espiár las accions de algú. *Atalayar, atisbar.* Observare, attentè inspicere. *Épier, guetter.* Adocchiare.

ATALAYARSE. v. r. ADONARSE.

ATALANTAR. v. n. ant. Agradar. *Atalantar, agradar.* Placere, arridere. *Plaire, convenir.* Piacere.

ATALUSSAR. v. a. Tallar una montanya ó un terreno posandlo en pla inclinad ó pendènt com lo que fòrma la muralla de una fortificació. *Escarpar.* Declivem reddere. *Couper un terrain en pente.* Dar china.

ATALLADOR. s. m. ant. Lo qui surt devant per una dressèra. *Atajador.* Interceptor. *Celui qui arrête, qui coupe chemin.* Colui che va per scorciatoja.

ATALLAMÈNT. s. m. ant. DRESSÈRA.

ATALLAMÈNT. ant. Medi pera terminar alguna desavenencia. *Corte, ajuste.* Via, ratio finem discordiæ imponendi. *Arranger, accommoder une affaire, moyen adopté pour terminer un différent.* Assetto.

ATALLANT. mod. adv. ant. PER LA DRESSÈRA.

ATALLAR. v. a. ant. Exir al encontre á algú per una dressèra á fi de detenirlo. *Atajar.* Intercipere, intercludere. *Prendre un chemin de traverse pour arrêter quelqu'un.* Tagliar la strada.

ATALLAR. ant. Escursar camí anand per la dressèra. *Atajar.* Breviori via ire. *Couper chemin.* Pigliar la scorciatoja.

ATALLAR. met. ant. Detenir lo curs de alguna cosa, com lo fog, los plèts, etc. *Atajar.* Coërcere, restinguere. *Arrêter les progrès, les effets de quelque chose.* Reprimere, affrenare.

ATALLS. s. m. pl. ant. PLER.

ATAMBÒR. s. m. Certa máquina pera pujar tòta classe de pesos. *Grua.* Tympanum. *Grue, escoperche.* Grua, argano.

ATANASIA. s. f. Especie de lletra de imprèmpta un grau majòr que la de CÍCERO. *Atanasia.* Characteris typographici genus. *Saint-Augustin.* Silvio.

ATANASIA. Planta ramòsa, alta de un pam y mòlt pareguda á la òrenga: al cap de munt fa un pòm ab certas flors com bombòllas doradas que duran mòlt tèmps. *Yerba de santa Maria, atanasia.* Costus hortensis, tanacetum. *Tanaisie.* Atanasia.

ATANASIA MARINA. Planta de un peu de altura, ab las fullas en figura de ferro de llansa, y las flors grogas. Está tòta cuberta de un borrissol blanc mòlt llarg que sembla cotó. *Algodonosa.* Athanasia maritima. *Tanaisie maritime.* Tanaceto.

ATANS. s. m. p. us. APROXIMACIÓ.

ATANSAD, DA. p. p. de ATANSAR y ATANSARSE. *Acercado, aproximado.*

ATÀNSAR. v. a. p. us. ACERCAR.

ATANSARSE. v. r. p. us. ACERCARSE.

ATÁNYER. v. n. p. us. PERTÁNYER.

ATAPAID, DA. p. p. de ATAPAIR. *Tupido.*

ATAPAID. adj. Se aplica al panyo que está bèn apretad cuand ix de la perxa. *Acipado.* Compactus. *Serré, uni; on le dit du drap.* Compresso.

BÈN ATAPAID. mod. adv. Mòlt pitjad. *Recalcadamente.* Confertim. *D'une manière serrée, pressée.* Calcatamente.

ATAPAIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de atapair ó atapairse. *Tupa.* Stipatio. *L'action d'entasser, et l'effet de cette action.* Stivamento.

ATAPAIR. v. a. Pitjar mòlt alguna cosa tancandli los poros. Se diu especialmènt de las pastas, y se usa també com recíproc. *Tupir.* Stipare. *Entasser, serrer, presser.* Stivare, serrare, unire.

ATAPAR. v. a. ant. TAPAR.

ATARANTAD, DA. adj. que se aplica á la persòna que fa las cosas deprèssa y sèns consideració. *Atronado*. Inconsideratus, præceps. *Étourdi, éventé*. Sventato, stordito, cervellino.

ATARANTAR. v. a. Excitar ó persuadir á algú pera que fassa alguna cosa inconsideradamènt. *Levantar de cascos*. Ad aliquid inconsultè faciendum excitare. *Exciter, fomenter, être cause*. Eccitare, provocare, muovere, stimolare.

ATASCAD, DA. p. p. de ATASCARSE.

ATASCARSE. v. r. Obstinarse ó mantenirse ferm en la sèva opinió ó diotámen, sèns escoltar las rahòns y persuasiòns en contra. *Encastillarse, cerrarse de campiña, cerrarse*. Suæ sententiæ tenacem esse, vel tenaciter adhærere. *Tenir ferme, persister*. Intestarsi.

ATATXONAD, DA. p. p. de ATATXONAR. *Tachonado; claveteado; embutido*.

ATATXONAR. v. a. Adornar alguna cosa sobreposandli algun dibux de tatxetas. *Tachonar*. Tasciolas ad ornatum superassuere. *Garnir de clous dorés ou argentés*. Guarnire di chiavelli.

ATATXONAR. Clavar en una cosa mòltas tatxas, com en los bauls. *Tachonar, clavetear*. Clavis ornare. *Clouter*. Guarnire di bullette.

ATATXONAR. Umplir alguna cosa pitjand lo que se fica en èlla. *Embutir*. Farcire. *Mettre, presser une chose dans une autre*. Calcare.

ATAVIAD, DA. p. p. de ATAVIAR. *Ataviado*.

ATAVIAR. v. a. Adornar, compóndrer, assear. *Ataviar*. Ornare. *Parer, embellir*. Ornare, fregiare, abbellire.

ATAVIU. s. m. Lo adorno y compostura de la persòna. *Atavío*. Ornatus, cultus. *Atour, parure*. Ornamento, acconciamento, assetto.

ATEIRADAMÈNT. adv. mod. ant. ARREGLADAMÈNT.

ATEIRAMÈNT. s. m. ant. ÒRDE, RÈGLA.

ATEISME. s. m. Opinió impía dels que nègan la existencia de Dèu. *Ateismo*. Atheismus, atheia. *Athéisme*. Ateismo, d' Ateo.

ATEISTA. s. m. Lo qui nèga la existencia de Dèu. *Ateista*. Atheus, atheos. *Athée*. Ateo, ateista.

ATEMORISAD, DA. p. p. de ATEMORISAR. *Atemorizado*.

ATEMORISAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de atemorisar. *Aterramiento*. Terroris injectio; terror. *L'action d'atterrer*. Sbigottimento.

ATEMORISAR. v. a. Causar temòr. *Atemorizar*. Terrorem injicere. *Intimider, alarmer*. Intimorire, sbigottire, spaventare, impaurire.

ATEMPERAD, DA. p. p. de ATEMPERAR. *Atemperado, temperado*.

ATEMPERADAMÈNT. adv. mod. ant. Ab templansa ó moderació. *Templadamente, temperadamente*. Temperatè. *Modérément*. Moderatamente, ammisuratamente.

ATEMPERAR. v. a. Reduir alguna cosa al sèu temperamènt. *Atemperar, temperar*. Temperare. *Réduire quelque chose à son tempérament*. Temperare, moderare, attemperare.

ATEMPERAR. Móderar, calmar, mitigar alguna cosa. *Atemperar*. Mitigare. *Tempérer, adoucir, modérer*. Mitigare, modificare, appiacevolire.

ATEMPERARSE. v. r. Acomodarse á alguna cosa. *Atemperarse*. Sese accomodare. *Se régler*. Accomodarsi a checchè sia, indurvisi, adattarsi.

ATEMPTAR. v. a. ant. INTENTAR, PROJECTAR.

ATENALLAR. v. a. Arrancar trossos de carn á alguna persòna ab estenallas. *Atenacear, atenazar, tenacear*. Forcipibus dilaniare. *Tenailler*. Attanagliare.

ATENCIÓ. s. f. L'acció de aténdrer. *Atencion*. Attentio. *Attention*. Attenzione, attendimento.

ATENCIÓ. Cortesía, urbanitat, respècte ú obsequi. *Atencion*. Comitas, observantia, urbanitas. *Égard, respect*. Riguardo, rispetto.

ATENCIÓ. Consideració, miramènt; y axí se diu en ATENCIÓ á sòs mérits. *Atencion*. Respectus. *Considération, attention*. Considerazione.

ATEND. s. m. ant. ATENCIÓ.

ATENDARSE. v. r. ant. *Mil.* ACAMPARSE.

ATENDAT, DA. p. p. de ATENDARSE.

ATENDEMÈNT ó ATENDIMÈNT. s. m. ant. ATENCIÓ.

ATENDENCIA. s. f. ATENCIÓ.

ATÉNDRER. v. n. Estar ab cuidado ó aplicació á lo que se mira, ou, fa ó diu. També se usa com actiu. *Atender*. Attendere, animum intendere. *Écouter, prêter attention*. Attendere, por mente,

stare attento.

ATENDRER. Tenir consideració á alguna cosa. *Atender*. Considerare, expendere. *Considérer, avoir égard*. Attendere, considerare.

ATENDRER. Mirar per alguna cosa ó cuidar de ella. *Atender*. Alicui rei diligenter prospicere; studiosè aliquid curare. *Prendre soin de quelque chose*. Curare, tener conto.

ATENDRER. v. a. ant. ESPERAR.

ATENIES, A. adj. Lo natural de Atènas, ó lo que pertany á aquella ciutad. *Ateniense*. Atheniensis. *Athénien, d'Athènes*. Ateniense, d' Atene.

ATENIRSE. v. r. Arrimarse, adherirse á alguna persòna ó cosa tenindla per mès segura. *Atenerse*. Alicui adhærere, opinioni alicujus stare. *S'en tenir à... se rapporter à....* Riferirsi, attenersi, appagarsi.

ATENT, TA. adj. Lo qui tè ó fixa l'atenció en alguna cosa. *Atento*. Attentus, intentus. *Attentif, éveillé*. Attento.

ATENT. Lo qui tè urbanitat ó cortesía. *Atento*. Comis, urbanus. *Honnête, courtois, poli*. Cortese, gentile, garbato.

ATENTAD, DA. p. p. de ATENTAR. *Atentado*.

ATENTAMÈNT. adv. mod. Ab atenció. *Atentamente*. Attentè. *Attentivement*. Attentamente, con attenzione.

ATENTAMÈNT. Ab urbanitat ó cortesía. *Atentamente*. Comitèr, urbanè. *Poliment, honnêtement*. Gentilmente.

ATENTAR. v. a. Intentar ó cométrer algun delicte. *Atentar*. Machinari, contra jus et fas aliquid facere. *Attenter*. Commettere, far un attentato.

ATENTAT. s. m. Delicte ó excès gran. *Atentado*. Pergrave facinus, scelus. *Attentat, grand crime*. Attentato, delitto, misfatto.

ATENTAT. Proceimènt de jutge sèns prou jurisdicció, ó contra l' òrde y fòrma que prevé lo dret. *Atentado*. Illegalis judicis actus. *Subversion des lois par un juge qui s'arroge la juridiction qu'il n'a pas*. Sovversione delle leggi.

ATENTÍSSIM, MA. adj. sup. de ATÈNT. *Atentísimo*. Intentissimus, urbanissimus. *Très-attentif, très-honnête*. Gentilissimo, assai garbato.

ATENYER. v. n. ant. PERTÁNYER.

ATENYER. ant. ARRIBAR.

ATÉNYER. v. a. territ. ACONSEGUIR, en la primèra accepció.

ATEO. s. m. ATEISTA.

ATERMENADÒR. s. m. ant. Lo qui posa fitas á las terras. *Amojonador*. Finitor. *Celui qui plante des bornes*. Colui che pone termini.

ATERMENAR. v. a. ant. Fitar. *Amojonar, mojonar*. Agros terminare. *Aborner, mettre des bornes, planter des limites*. Limitare, confinare, por confini.

ATERRAD, DA. p. p. de ATERRAR y ATERRARSE. *Aterrado*.

ATERRAMÈNT. s. m. ant. L' acció y efècte de aterrar. *Aterramiento*. Eversio: terror. *L'action d'atterrer*. Atterrimento.

ATERRAR. v. a. Tirar á terra. *Aterrar*. Prosternere, evertere. *Renverser par terre*. Atterrare, abbattere, gettar a terra.

ATERRAR. Causar terròr. Se usa també com recíproc. *Aterrar, aterrorizar*. Terrere. *Épouvanter, consterner, remplir de terreur, d'effroi*. Atterrire.

ATERRARSE. v. r. *Ndut*. Arrimarse los barcos á terra. *Aterrarse*. Oram legere. *Prendre terre les vaisseaux*. Approdare alla terra.

ATERRIT, DA. adj. ant. Aterrad, aterrorisad. *Aterrorizado*. Exterritus, territus. *Effrayé, épouvanté*. Atterrito, sbigottito.

ATERRORISAR. v. a. ATERRAR, en la segòna accepció.

ATERROSSAD, DA. p. p. de ATERROSSAR. *Aterronado*.

ATERROSSAR. v. a. Fèr terrossos de alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Aterronar*. In glebas cogere. *Diviser la terre ou autre matière dure en parcelles, en mottes, en grumeaux*. Ridurre a zolle.

ATES, A. p. p. de ATÈNDRER. *Atendido, atento*.

ATES. adv. mod. En atenció ó consideració á alguna cosa; y axí se diu: ATES que es mòlt docte, etc. *Atento*. Quoniam, quapropter, quocirca. *Attendu que... vu que.... en égard à....* Avuto riguardo, rispetto a.

ATESAR. v. a. *Ndut*. Estirar ó posar tibants los caps ó velas. *Atesar*. Vela, rudentes extendere. *Roidir, tendre un cordage, une voile*. Tesare.

ATESORAD, DA. p. p. de ATESORAR. *Atesorado*.

ATESORAR. v. a. Recullir y guardar tresors y riquesas. *Atesorar*. Divitias condere, accumulare. *Thésauriser, amasser des trésors*. Tesaurizzare, tesoreggiare, accumular tesori.

ATESTACIÓ. s. f. Declaració de testimoni ó de persòna que testifica ó afirma alguna cosa. *Atestacion*. Testificatio, attestatio. *Attestation, témoignage*. Attestato, certificato.

ATESTAT. s. m. TESTIMONIALS.

ATIAD, DA. p. p. de ATIAR. *Atizado*.

ATIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui atia. *Atizador; soplador*. Excitator, concitator. *Attiseur, celui qui attise*. Aizzatore, colui che attizza.

ATIAR. v. a. Avivar lo fog ó removènd los tiòns ó bufand pera que no se apague. *Atizar*. Ignem excitare. *Attiser, approcher les tisons l'un de l'autre pour les faire mieux brûler*. Attizzare.

ATIAR. met. Fomentar ó avivar las passiòns y afèctes. *Atizar*. Ciere, excitare. *Fomenter, allumer les passions*. Incitare, stimolare, aizzare.

ÀTIC. s. m. Lo cos de arquitectura que se col-loca per adòrno damunt de la cornisa de un edifici, y ocupa á vegadas la mitat y á vegadas tòta la fachada de èll. *Ático*. Frons ædium atticurges. *Attique*. Attica.

ÀTIC, CA. adj. Lo pertanyènt á Aténas. *Ático*. Atticus. *Qui est de façon du pays d'Athènes, attique*. Attico.

ATINAD, DA. p. p. de ATINAR. *Atinado*.

ATINADAMÈNT. adv. mod. Ab tino, ab acert. *Atinadamente*. Dexterè, probè. *Adroitement, habilement*. Destramente, giudiziosamente, con discernimento.

ATINAR. v. a. Acertar, donar èn lo blanc. *Atinar*. Scopum attingere. *Frapper au but*. Imbroccare, imberciare.

ATINAR. met. Acertar alguna cosa per conjecturas ó sènse véurer l' objècte. *Atinar*. Rem acu tangere. *Trouver une chose par hasard, par conjecture*. Apporsi.

ATINGUD, DA. p. p. de ATENIRSE. *Atenido*.

ATIPAD, DA. p. p. de ATIPAR. *Hartado*.

ATIPAR. v. a. Satisfèr la gana de mènjar ó de béurer. Se usa també com recíproc. *Hartar*. Satiare. *Rassasier, gorger de nourriture*. Sfamare, soddisfare.

ATIPAR. met. Satisfèr lo gust ó desitj de alguna cosa. Se usa comunamènt com recíproc. *Hartar*. Desideria explere. *Satisfaire amplement un besoin quelconque*. Satollare, sfamare, assaziare.

ATIPAR. met. Fastiguejar, cansar. També se usa com recíproc. *Hartar*. Fastidire, tædium inferre. *Dégoûter, ennuyer*. Infastidire, stuccare.

ATIPLAD, DA. adj. Lo que tè la veu ó to de tiple. *Tiplisonante*. Acuta voce præditus. *Qui a une voix de dessus*. Che ha voce di soprano.

ATIRIZIA. s. f. ant. ICTERICIA.

ATLÀNTIC, CA. adj. Lo que pertany á Atlante, com mar ATLÀNTIC, isla ATLÀNTICA. *Atlántico*. Atlanticus. *Atlantique*. Atlantico.

ATLÀNTIC. Se aplica á un òrde de arquitectura que se distingex dels cinc coneguds en que en lloc de columnas solen posar en lo toscá y en lo dóric figuras ó estatuas. *Atlántico*. Atlanticus. *Atlantique, ordre d'architecture*. Atlantico.

ÀTLAS. s. m. *Geog*. Col-lecció de mapas. Se digué axí aludind á la fábula de Atlas ó Atlant, que sostenia lo mòn sòbre las espatllas. *Átlas*. Atlas geographicus, chartarum geographicarum volumen. *Atlas*. Atlante.

ATLETA. s. m. Lo qui pelea. *Luchador atleta*. Athleta, luctator. *Athlète*. Atleta, lottatore.

ATMÓSFERA. s. f. *Fis*. Flúido sutil y elástic que rodeja un cos per tòtas parts, y participa de sòs movimènts. *Atmósfera*. Atmosphæra. *Atmosphère*. Atmosfera.

ATMÓSFERA. Tòta la massa de aire, ab sos vapòrs, exhalaciòns, núvols y metéoros, que rodeja lo globo de la terra fins á una altura considerable. *Atmósfera*. Atmosphæra terrestris. *Atmosphère terrestre*. Atmosfera.

ATMÓSFERA. met. Lo espay al cual s' extènen las emanaciòns y los influxos de cualsevol cos, com ATMÓSFERA magnetica, eléctrica, etc. *Atmósfera*. Atmosphæra. *Atmosphère*. Atmosfera.

ATMÓSFERA. Lo flúido sutil que se suposa rodedòr del sol, de la lluna y demés planetas. *Atmósfera*. Atmosphæra solis aut planetarum. *Atmosphère*. Atmosfera.

ATMOSFÈRIC, CA. adj. Lo que pertany á l' atmósfera. *Atmosférico*. Atmosph

ricas. *Atmosphérique, qui a rapport à l'atmosphère.* Atmosferico, che appartiene all' atmosfera.

ATOLONDRAD, DA. p. p. de ATOLONDRAR. *Aturdido, atolondrado, atronado.*

ATOLONDRAD. adj. que se aplica á la persòna que obra ab desmasiada vivesa y sense reflexió. *Atolondrado.* Inconsideratus, præceps animo, in consiliis cæcus. *Étourdi, turbulent.* Stordito, inconsiderato.

ATOLONDRAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de atolondrar ó atolondrarse. *Atolondramiento.* Perturbatio. *Étourdissement, étourderie.* Stordimento, attronamento.

ATOLONDRAMÈNT. Acceleració confusa y desordenada. *Tropelia.* Inordinata propemtio, festinatiò. *Foule, précipitation accompagnée de désordre, de confusion.* Confusione, fretta disordinata.

ATOLONDRAR. v. a. Perturbar los sentits á algú, amohinar. Se usa també com reciproc. *Aturdir, atolondrar, atronar.* Perturbare, obtundere. *Étourdir, fâcher.* Sbalordire, stordire.

ATOMISTA. s. m. Lo qui seguex ó defensa lo sistema dels átomos. *Atomista.* Atomorum sectator. *Partisan du système des atômes.* Atomista.

ATOMÍSTIC, CA. adj. Lo que pertany als atomistas. *Atomistico.* Atomorum sententiæ congruus, consentaneus. *Qui a rapport aux partisans ou à la doctrine des atômes.* Atomistico.

ATOMO. s. m. Lo cos mès pètit que se suposa indivisible. *Átomo.* Atomus. *Atôme.* Atomo.

ATONIR. v. a. ant. ATURDIR, ESPANTAR.

ATÓNIT, TA. adj. Pasmad de algun objècte ó succès raro. *Atónito.* Attonitus, stupefactus, stupens, obstupefactus. *Stupéfait, étonné.* Stupefatto, attonito.

ATONTIMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de atontir. *Atontamiento.* Stupor, stupiditas. *Abrutissement, étourdissement.* Stupidezza, stolidezza.

ATONTIR. v. a. ant. Aturdir ó atolondrar. *Atontar.* Stupefacere, obtundere. *Assoter, abrutir.* Sbalordire.

ATONTIRSE. v. r. ant. Tornarse tònto, entontirse. *Entontecer, entontecerse.* Infatuari, stupidum vel stolidum reddi. *Se rendre imbécile, stupide, hébété.* Stupidire.

ATONTIT, DA. p. p. de ATONTIR y ATONTIRSE. *Atontado; entontecido.*

ATONYAD, DA. adj. Apretad. *Apretado, prieto.* Compactus. *Serré, contraint.* Ristretto, riserrato.

ATORDIMÈNT. s. m. ant. ATURDIMÈNT.

ATORDIR. v. a. ant. ATURDIR.

ATORGAD, DA. p. p. de ATORGAR.

ATORGAMÈNT. s. m. OTORGAMÈNT.

ATORGANT. p. pres. de ATORGAR. OTORGANT.

ATORGAR. v. a. OTORGAR.

ATORMENTAD, DA. p. p. de ATORMENTAR. *Atormentado.*

ATORMENTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui atormènta. *Atormentador.* Fortor, cruciator. *Celui qui tourmente, importun, fatigant.* Tormentatore.

ATORMENTAR. v. a. Afligir ó molestar corporalmènt á altre. *Atormentar.* Torquere, cruciare. *Tourmenter, faire souffrir quelque tourment de corps.* Tormentare.

ATORMENTAR. met. Causar aflicció, molestia ó enfado. Se usa alguna vegada com recíproc. *Atormentar.* Afficere aliquem dolore, molestia; vexare. *Obséder, harceler, affliger.* Affliggere, tribolare.

ATORMENTAR. ant. Donar tormènt á algú pera que confèsse la veritat. *Dar tormento.* Extorquere aliquem. *Donner la question à un criminel.* Dar tortura, dar corda.

ATOROSAT, DA. adj. ant. que se aplicaba á la bestia que patex torsó. *Torzonado.* Torminosus. *Qui a des tranchées, en parlant d'un cheval, etc.* Che patisce pondi.

ATORROLLAD, DA. p. p. de ATORROLLAR.

ATORROLLAR. v. a. ATURRULLAR.

ATORSONAT, DA. adj. ant. ATOROSAT.

ATRABILIARI, RIA. adj. *Med.* Lo pertanyènt á l' atrabílis. *Atrabiliario, atrabilioso.* Atrâ bili affectus. *Atrabilaire.* Atrabiliario.

ATRABÍLIS. s. f. *Med.* La cólera ó bilis negra. *Atrabilis.* Bilis atra. *Atrabile, bile noire.* Atrabile.

ATRACAD, DA. p. p. de ATRACAR. *Atracado.*

ATRACADÈRO. s. m. Paratge ahònt poden sèns pèrill arrimarse á terra las embarcaciòns menòrs. *Atracadero.* Statio. *Attérage.* Ancoraggio.

ATRACAR. v. a. Parland de embarca-

ciòns, arrimarlas á terra, ó unas á altras. Se usa també com recíproc. *Atracar.* Navim appellere. *Approcher un vaisseau de terre ou d'un autre vaisseau.* Approdare.

ATRACAR. Ménjar y béurer mòlt, atiparse. Se usa comunamènt com recíproc. *Atracar, atiborrar, embarrar, embuchar, embutir, zampar.* Cibis oppleri, edere ad satietatem. *Bâfrer, gorger, empiffrer.* Diluviare, pacchiare, divorare.

ATRACCIÓ. s. f. L' acció ó virtut de atráurer. *Atraccion.* Attractio, attractus. *Attraction, l'action d'attirer.* Attrazione, attraimento.

ATRACTIU, VA. adj. Lo que atrau ó tè virtut de atráurer. *Atractivo.* Attrahendi vim habens. *Attrait, appas.* Attrattivo, allettamento.

ATRACTIU. s. m. Gracia en lo semblant ó en las paraulas, acciòns y costums que cautiva la voluntat. *Atractivo.* Illecebræ, illicium, illectamentum, illectatio. *Attractif, attirant, séduisant, ravissant.* Vezzo, attrattivo.

ATRAFAGAD, DA. p. p. de ATRAFAGARSE. *Atrafagado.*

ATRAFAGAD, DA. adj. que se aplica á la persòna que está dedicada á mòltas cosas ú ocupaciòns. *Atareado.* Pluribus intentus, addictus. *Affairé, embesogné.* Affaccendato.

ATRAFAGARSE. v. r. Afanyarse. *Atrafagar.* Defatigari. *Se fatiguer, s'excéder de travail.* Affaccendarsi.

ATRAIRER. v. a. ant. ATRÁURER.

ATRAPAD, DA. p. p. de ATRAPAR. *Atrapado, cogido.*

JA TE HE ATRAPAD. expr. fam. ab que se significa que á algú se li ha fèt confessar ab manya lo que vol negar. *Cogite.* Teneo te. *Je te tiens.* T' ho colto, ci sei caduto.

ATRAPAR. v. a. Agafar á la persòna que futg ó va deprèssa. *Atrapar, coger.* Deprehendere, deprendere. *Atteindre, saisir quelqu'un qui fuit.* Arrivare, raggiungere.

ATRAPAR. ACONSEGUIR, en la primèra accepció.

ATRAPAR. Sobrevenir, sorpéndrer; y axí se diu: lo ATRAPÁ la pluja, la nit, etc. *Coger.* Improvisò occupare. *Surprendre.* Cogliere, sorprendere.

ATRAPAR. Trobar, encontrar; y axí se diu: me ATRAPÁ descuidad. *Coger.* Deprehendere. *Trouver, rencontrer.* Trovare.

ATRAPAR. Sorpéndrer á algú, descubrindli sòn engany ó descuid. *Coger.* Mendacium, dolum alicujus detegere. *Surprendre, attraper dans une fourberie, etc.* Sorprendere, cogliere.

ATRAS. adv. ll. ab que se denota la part posteriòr de alguna cosa, ó lo que está ó quèda endarrèra. *Atras.* A tergo. *Arrière, derrière.* Dietro.

ATRAS. adv. t. Se diu de cualsevol cosa ja passada. *Atras.* Retrò. *Avant, antérieurement, ci-devant.* Di dietro.

ATRAS. s. m. Lo efècte de atrassar ó atrassarse. *Atraso.* Retardatio: bonorum amissio, æris alieni magnitudo, appressio. *Retard, délai.* Indugio, ritardo.

ATRAS. Lo que se ha dèxad de pagar en lo tèmps degud. Se usa comunamènt en plural. *Atrasados, caidos.* Redditus, vegtigalia constituto die non soluta. *Payement arriéré.* Resto di debito.

ATRAS QUE, ó ATRAS DE. mod. adv. No obstant que, á mès de; y axí se diu: ATRAS QUE vè tard encara renya. *Tras de.* Præterquam quod, insuper. *Outre que.* Oltre che.

ATRASSAD, DA. p. p. de ATRASSAR. *Atrasado.*

ATRASSAD. adj. Empenyad, endeutad. *Atrasado.* Multis nominibus obligatus, ære alieno obrutus. *Arriéré, court d'argent, endetté.* Indebitato.

ATRASSAD DE NOTICIAS. Se diu de la persòna que ignora lo que saben tòts, ó lo que es mòlt comú. *Atrasado de noticias.* Notissimarum rerum ignarus. *Qui n'est pas au courant des connaissances les plus communes à tous.* Scarso di notizie.

ANAR ATRASSAD. fr. Estar aconseguid, trobarse faltad de medis. *Andar á tres menos cuartillo.* Paupertate, inopiá laborare. *Être court d'argent.* Aver pochi pezzi in tasca.

ATRASSAR. v. a. Retardar. *Atrasar.* Procrastinare. *Retarder.* Ritardare, indugiare, differire.

ATRASSAR. ant. CAUSAR.

ATRASSAR. PROPORCIONAR.

ATRASSAR. Fèr la trassa de algun edific. *Trazar.* Delineare. *Donner le plan, dessin d'un édifice.* Far il disegno.

ATRASSARSE. v. r. Anar á mènos en algu cosa, com en la hisènda, en los estudis, etc. *Retrasar.* Retrorsum ire. *D*

meurer en arrière, s'arriérer. Arretrarsi.

ATRAURER. v. a. Portar cap á sí alguna cosa, com lo imau al ferro, la gaveta á la palla. *Atraer.* Attrahere. *Attirer, tirer à soi.* Attrarre.

ATRAURER. met. Inclinar á altre á la sèva voluntat, opinió, etc. *Atraer.* Allicere, allectare, attrahere aliquem ad se. *Attraire, incliner, gagner la volonté d'autrui.* Attrarre, allettare.

ATRAVESSAD, DA. p. p. de ATRAVESSAR y ATRAVESSARSE. *Atravesado, travesado.*

ATRAVESSAD. adj. que se aplica al animal nascud de pare y mare de diferènts castas. *Mestizo.* Hybridus. *Métis, engendré d'animaux différens.* Meticcio.

ATRAVESSAD. adj. Se diu del gòs de diversas rassas. *Atravesado.* Hybrida canis. *Chien métis, de deux races.* Meticcio.

[illegible] ATRAVESSAD. fr. ATRAVESSAR, en la primèra accepció.

ATRAVESSAR. v. a. Posar una cosa de una part á altra, com una biga de una á altra pared. *Atravesar, travesar.* Transversè ponere. *Traverser, croiser.* Attraversare.

ATRAVESSAR. Passar de part á part lo cos ó algun mèmbre de èll ab espasa, flètxa, bala, etc. *Atravesar.* Transfodere, transverberare. *Percer.* Trafiggere, passar da banda a banda.

ATRAVESSAR. Passar creuand de una part á altra, com ATRAVESSAR la plassa, lo carrèr, etc. *Atravesar.* Transire. *Traverser.* Traversare, passare a traverso.

ATRAVESSAR. En lo jog fèr travèssas, apostar alguna cosa fora de lo que se juga: lo que solen fèr també los miradòrs á favor de algun de los que jugan. *Atravesar.* Extra principalem ludi sortem aliquid spondere. *Parier.* Scommettere.

ATRAVESSARSE. v. r. Posarse alguna cosa entremitj de altras. *Atravesarse.* Sese interponere. *S'interposer.* Frapporsi.

ATRAVESSARSE. Interposarse, interessarse, ficarse en algun empenyo ó fèt de altre. *Atravesarse.* Intercedere. *S'immiscer, intervenir dans une affaire d'autrui.* Mischiarsi, intrare.

ATRAVESSARSE. Intervenir, ó córrer alguna cosa que impedex lo curs de altra. *Atravesarse.* Intervenire. *Se mettre en travers devant quelque chose, et servir d'obstacle.* Attraversare.

ATRAVESSARSE. En los jogs de interes se diu de la cantitat que se ha perdud ó guanyad. *Atravesarse.* Alicujus summæ jacturam in ludo fieri. *Se monter, en parlant du gain ou de la perte au jeu.* Giuocarsi.

ATRAUMÈNT. s. m. ant. ATRACCIÓ.

ATRESSÍ. adv. mod. ant. Á mès de axó, ademès. *Otrosí.* Item insuper. *En outre, de plus.* Oltrecciò.

ATRESORAR. v. a. ATESORAR.

ATRET, TA. p. p. de ATRÁURER. *Atraido.*

ATREVID, DA. p. p. de ATREVIRSE. *Atrevido.*

ATREVID. adj. Lo qui se atrevex, y lo fèt ab atrevimènt. *Atrevido.* Audax. *Hardi, audacieux.* Ardito, audace.

ATREVIDAMÈNT. adv. mod. Ab atrevimènt. *Atrevidamente.* Audactèr. *Hardiment, intrépidement.* Audacia.

ATREVIDET, TA. adj. dim. de ATREVID. *Atrevidillo.* Audaculus. *Petit entreprenant, petit audacieux, petit gaillard.* Audacino.

ATREVIDÍSSIM, MA. adj. sup de ATREVID. *Atrevidisimo.* Audacissimus. *Très-téméraire, très-osé, très-décidé.* Audacissimo.

ATREVIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de atrevirse. *Atrevimiento.* Audacia. *Hardiesse, audace.* Audacia, ardire.

ATREVIRSE. v. r. Determinarse á algun fèt ó ditxo arriscad, irreverènt ó insolènt. *Atreverse.* Audere. *User de certaines libertés, manières ou paroles hasardeuses, insolentes.* Ardire.

ATRIBUCIÓ. s. f. *Filos.* L'acció de atribuir. *Atribucion.* Attributio. *Attribution.* Attribuimento.

ATRIBUCIÓ. Facultat, jurisdicció, cárreg. *Atribucion.* Facultas, jus, munus. *Faculté, juridiction, autorité qui appartient à quelqu'un.* Facoltà, attribuzione.

ATRIBUID, DA. p. p. de ATRIBUIR. *Atribuido, tribuido.*

ATRIBUIR. v. a. Donar ó aplicar á un alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Atribuir.* Attribuere. *Attribuer, imputer.* Attribuire, ascrivere.

ATRIBULAD, DA. p. p. de ATRIBULAR y ATRIBULARSE. *Amotinado; atribulado.*

ATRIBULAD. adj. TRIBULET, ATOLONDRAD.

ATRIBULAR. v. a. Perturbar las potencias de l'ánima y los sentits. Se usa també com recíproc. *Amotinar.* Turbare, commovere. *Émouvoir, agiter, trou-*

bler. Turbare, intorbidare.

ATRIBULARSE. v. r. Patir tribulació. Se usa també com actiu. *Atribularse.* Ærumnis angi. *S'affliger, se chagriner.* Accorarsi, angosciarsi, addolorarsi.

ATRIBUT. s. m. Cada una de las cualitats ó proprietats de una cosa. *Atributo.* Attributio. *Attribut.* Attributo.

ATRIBUT. *Teol.* Cualsevol de las perfecciòns de la essencia de Dèu, com la sèva omnipotencia, la sèva sabiduría, lo sèu amòr, etc. *Atributo.* Attributa divina. *Attributs de la divinité.* Attributo.

ATRIBUT. Símbol ó senyal que denota lo carácter y ofici de las figuras, v. g.: la palma, ATRIBUT de la victoria, lo cadússeo de Mercuri, etc. *Atributo.* Insigne, quo figura quævis dignoscitur. *Symbole qui caractérise les personnages ou figures, comme la palme, le laurier.* Simbolo, attributo.

ATRICIÓ. s. f. Dolòr de haber ofes á Dèu per la gravedat y fealdat dels pecats, per temòr de las penas del infern, ó de pérdrer la benaventuransa, ab propósit de la esmena. *Atricion.* Attritio. *Attrition.* Attrizione.

ATRINXERAD, DA. p. p. de ATRINXERAR y ATRINXERARSE. *Atrincherado; barreado.*

ATRINXERAMÈNT. s. m. TRINXÈRA.

ATRINXERAR. v. a. Tancar ó cenyir ab trinxèras alguna cosa pera defensarla. *Atrincherar.* Aggere, cingere, vallare. *Retrancher, faire des retranchemens.* Trincierare.

ATRINXERARSE. v. r. Posarse en trinxèras á cubert del enemig. *Atrincherarse, barrearse.* Aggere, vel vallo se munire. *Se retrancher.* Trincierarsi.

ATRISSAR. v. a. ant. Reduir á pòls. *Pulverizar.* Pulverare. *Broyer, piler.* Tritare, sminuzzolare, ridur in polvere.

ATRISSAT, DA. p. p. de ATRISSAR. *Pulverizado.*

ATRIT, TA. adj. Lo qui tè atrició. *Atrito.* Attritus. *Qui a de l'attrition.* Chi ha attrizione.

ATRIVENSA. s. f. ant. ATREVIMÈNT.

ATROBAR. v. a. ant. TROBAR.

ATROCÍSSIM, MA. adj. sup. de ATROS. *Atrocísimo.* Atrocissimus. *Très-énorme, très-atroce.* Atrocissimo.

ATROCITAT. s. f. Crueltat gran. *Atrocidad.* Atrocitas. *Atrocité.* Atrocità.

ATROMPETAD, DA. adj. que se aplica al canó de trabuc, carrabina, etc., que tè la bòca en fòrma de trompeta. *Abocardado, atrompetado.* In tubæ formam ore composito. *Qui est en forme de trompette.* Che ha forma di tromba.

ATRONAD, DA. p. p. de ATRONAR. *Atronado.*

ATRONAD. adj. ATOLONDRAD.

ATRONAR. v. a. Fèr gran soroll á imitació del tro. *Atronar.* Strepere, tonare. *Faire un bruit semblable à celui du tonnerre.* Rintronare.

ATROPELLAD, DA. p. p. de ATROPELLAR y ATROPELLARSE. *Atropellado.*

ATROPELLADAMÈNT. adv. mod. Ab desòrde y confusió, mòlt deprèssa. *Atropelladamente.* Tumultuosè, tumultuatim, tumultuariè. *Brusquement, tumultueusement.* Tumultuosamente, frettolosissimamente.

ATROPELLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui atropèlla. *Atropellador.* Conculcans. *Celui qui foule, qui brusque.* Brusco, frettoloso, pugnitopo.

ATROPELLAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de atropellar. *Atropellamiento.* Conculcatio, conculcatus. *L'action de fouler, de brusquer.* Calpestamento, fretta, scortesia.

ATROPELLAR. v. a. Passar precipitadamènt per sòbre de alguna persòna. *Atropellar.* Conculcare. *Faire choir passer brusquement par dessus quelqu'un.* Calpestare.

ATROPELLAR. met. Parland de llèys, respèctes ó inconveniènts, no fèr cas de esta cosas: passar per sòbre de èllas sèns ningun reparo. *Atropellar.* Parvi, ac nihili pendere. *Ne faire attention rien.* Conculcare.

ATROPELLAR. met. Ultrajar á algú de paraules sèns donarli lloc de parlar ó exposar las sèvas rahòns. *Atropellar.* Contumeliosè agere. *Brusquer, offenser quelqu'un par des paroles rudes, incivile* Oltraggiare.

ATROPELLARSE. v. r. Apressurarse massa las obras ó paraulas. *Atropellarse.* Præcipitantèr agere. *Se précipiter, se hâter trop dans l'exécution d'une cho* Precipitarsi.

ATROPELLARSE. Donarse empentas uns á altres en algun concurs. *Atropellarse.* mutuo protrudere. *Se pousser les uns les autres, se précipiter.* Spingersi, estrudersi.

ATROS. adj. Enorme, grave. *Atroz.* Atrox. *Énorme.* Atroce.

ATROS. Fer, cruel, inhumá. *Atroz.* Atrox. *Atroce, cruel, inhumain.* Atroce, crudele.

ATROSMÈNT. adv. mod. Ab atrocitat. *Atrozmente.* Atrocitèr. *Excessivement, cruellement.* Atrocemente.

ATROSSAD, DA. p. p. de ATROSSAR. *Sofaldado.*

ATROSSAR. v. a. Axecar las faldas. *Sofaldar.* Vestem, lasciniam allevare, succingere vestem. *Lever, trousser sa robe.* Alzare.

ATRUTINAD, DA. p. p. de ATRUTINAR y ATRUTINARSE. *Envilecido.*

ATRUTINAD. adj. VIL, BAX.

ATRUTINAR. v. a. APOBROXAR.

ATRUTINARSE. v. r. Abátrerse, pérdrer un la estimació que tenia. *Envilecerse.* Vilescere, degenerare. *S'avilir, devenir vil, abject, se dégrader.* Avvilirsi.

ATSAR. s. m. ACAS, CASUALITAT.

ATSAR. En lo jog de villar, cualsevol dels dòs costats del ou que miran á la mesa, y en lo de la pilota las cantònadas, portas, finèstras y altres destòrbs. *Azar.* In globulorum aut in pilæ ludo quodcumque certos ducere jactus prohibet. *Rebord de blouses au jeu du billard, et les encoignures au jeu de paume.* Risalto nel giuoco del bigliardo; cantonata nel giuoco della palla.

ATSARENA. s. f. ant. Certa vestidura llarga y rodòna que usaren antiguamènt las donas. *Ciclada.* Cyclas. *Sorte de robe traînante et arrondie par le bas, à l'usage des femmes.* Gonnella.

ATSAVARA. s. f. Planta. Adzabara. *Pita, magey.* Agave americana. *Pite, aloès-pite, plante d'Amérique dont on tire du fil.* Aloè.

ATSEGAYA. s. f. ant. Llansa ó dard pètit. *Azagaya.* Missile telum. *Zagaie, javelot.* Zagaglia.

ATSEROLA. s. f. Lo fruit del atserolèr: tè lo colòr encarnad ó grog, lo gust agre peró saboròs, y dins tres pinyolets units mòlt forts. *Acerola.* fran. *Azerole, fruit.* Azzeruola.

ATSEROLÈR. s. m. Arbre de trenta á cuaranta peus de alsada, que fa las flors blancas y en fòrma de rahims, y las fullas retalladas. La sèva fusta, que es dura y de un colòr de carn, es mòlt estimada. *Acerolo.* fran. *Azerolier, l'arbre qui porte les azeroles.* Azzeruolo.

ATSIBAR. v. a. ant. ETSIBAR.

ATTANYÈNT. p. pres. ant. PERTANYÈNT.

ATTENDAR. v. n. ant. ACAMPARSE.

ATTENEDÒR, RA. adj. ant. Lo que es digne de atenció ó merex ser atès. *Atendible.* Consideratione dignus. *Qui mérite être écouté.* Chi merita d' esser atteso.

ATUFARSE. v. r. ant. Enfadarse, enujarse. *Atufarse.* Irasci. *Se fâcher, se dépiter.* Stizzirsi.

ATUIR. v. a. vulg. Matar. *Apiolar.* Necare. *Tuer, ôter la vie.* Amazzare, uccidere.

ATURAD, DA. p. p. de ATURAR y ATURARSE. *Detenido, parado; retenido.*

ATURAD. adj. Encugid, parad, descuidad en sas acciòns y movimènts. *Parado.* Segnis, remissus, hærens. *Lent, indolent, avoir un cœur de glace.* Agghiacciato, lento, immobile.

ATURADA. s. f. L'acció de aturarse. *Parada, detencion.* Statio, mansio. *Séjour, station, délai.* Soggiorno, possa.

NO TENIR ATURADÒR. fr. met. Entregarse desordenadamènt als vicis. *Correr sin freno.* Effrenatè agere. *Se laisser emporter sans frein par des vices.* Essere sfrenato.

ATURAMÈNT. s. m. ENCANTAMÈNT.

ATURANSA. s. f. ant. ATURADA.

ATURAR. v. a. Suspéndrer alguna cosa, impedir, destorbar que passe endavant. *Detener, parar.* Morari, sistere. *Arrêter, suspendre.* Trattenere, sospendere, arrestare, fermare.

ATURARSE. v. r. Cessar en lo movimènt ó en l' acció, no passar endavant en èlla. *Parar, pararse, detenerse.* Morari, sistere. *S'arrêter.* Fermarsi, arrestarsi.

ATURARSE. Detenirse lo que es de altre. *Retener, detener.* Detinere, retinere. *Retenir, garder ce qui appartient à autrui.* Rattenersi.

ATURARSE. ant. ENVERGONYIRSE.

ATÚRAT. expr. fam. ab que algú s' excusa de fèr lo que altre li demana. *No en mis dias.* Nunquam per me licebit. *De ma vie, ni de mes jours.* Ce la vedremo.

ATÚRAT. exp. fam. ab que algú manifèsta que evitará lo fèr alguna cosa de que judica que lin pod resultar dany. *Guarda Pablo.* Cavè, absit. *Gare, prenez garde; revenez-y.* Aspetta un pò.

JA LO ATURARÁN. fr. met. y fam. ab que se

dòna á enténdrer que á la persòna que viu entregada als plers li vindrá dia en que tinga que sufrir y patir. *Ya le vendrd ó le llegard su san Martin.* Extrema gaudii luctus occupat. *On lui arrivera son mardi.* Ei fara giudizio.

ATURDID, DA. p. p. de ATURDIR. *Aturdido, atronado.*

DÈXAR ATURDID. fr. DÈXAR PARAD.

QUEDAR ATURDID. fr. QUEDAR PARAD.

ATURDID. adj. Espantad, acoquinad. *Tamañito.* Pavidus. *Craintif, timide.* Timido, pauroso.

ATURDIMÈNT. s. m. Perturbació dels sentits, que s' experimènta regularmènt en lo cap. *Aturdimiento.* Perturbatio, commotio. *Étourdissement, ébahissement.* Sbalordimento.

ATURDIMÈNT. Admiració gran. *Asombro, pasmo.* Stupor. *Étonnement, surprise.* Stupore, ammirazione.

ES UN ATURDIMÈNT. fr. fam. ab que s' exprèssa lo excès ó multitut de alguna cosa. *Es una atrocidad; es un juicio.* Nequit verbis exprimi quantum sit. *C'est un excès, c'est une chose énorme.* È una barbarità.

ATURDIR. v. a. Perturbar los sentits á algú. *Aturdir, atronar.* Perturbare. *Étourdir.* Turbare, sbalordire.

ATURDIR. Causar mòlta admiració. Se usa també com reciproc. *Aturdir.* Stupefacere. *Admirer, étonner, donner de l'admiration.* Stupire.

ATURRULLAD, DA. p. p. de ATURRULLAR. *Aturrullado.*

ATURRULLAR. v. a. fam. Confóndrer, dèxar á algú sènse paraula. *Aturrullar.* Confundere, jus verborum adimere. *Décontenancer, confondre.* Imbrogliare, confondere, conturbare.

ATXA. s. f. Ciri llarg y gruxud de figura cuadrada y ab cuatre blens. *Hacha.* Fax, funale. *Flambeau de cire.* Torchio, face.

ATXA. ant. DESTRAL.

ATXA DE VÈNT. La que se fa de espart y pega, que resistex al vènt sèns apagarse. *Hacha de viento, hachon.* Fax spartea picataque vento resistens. *Torche de résine, etc.* Torcia da vento.

PASSAR Ó REGALAR L' ATXA. fr. Fóndrerse ó derritirse ab excès fènd canal la cera. *Correrse la hacha.* Funale liquefieri. *Couler le flambeau, la chandelle.* Scorrere, liquefarsi.

ATXACÒS, A. adj. Lo qui pátex algun atxaque ó mal habitual. *Achacoso, achaquiento.* Valetudinarius, invaletudinarius. *Maladif, infirme, grabataire.* Valetudinario.

ATXADA. s. f. Cop de atxa. *Hachazo.* Ictus face impactus. *Coup de hache ou de flambeau.* Torchiata.

ATXAQUE. s. m. Indisposició ó malaltía habitual. *Achaque, alifafe, aje.* Invaletudo. *Infirmité, maladie habituelle.* Malore abituale.

ATXARI. s. m. Hèrba. ÁSARO.

ATXÈRA. s. f. Lo candèlero en fòrma de palmatoria, ahònt se posa l' atxa. *Hachero.* Candelabrum in formam ferulæ manuale funalibus sustinendis. *Grand chandelier pour les flambeaux.* Viticcio.

ATXETA. s. f. dim. de ATXA. *Hachuela, hacheta.* Parva fax. *Hachereau, assette.* Ascetta.

AU.

AU. s. m. ant. AUCÈLL.

AUBADA. s. f. ALBADA.

AUCA. s. f. ant. OCA.

AUCA. Jog. OCA.

AUCELADÒR. s. m. ant. Cassadòr de aucèlls. *Cazador de aves.* Auceps. *Chasseur d'oiseaux.* Uccellatore.

AUCELEGADÒR. s. m. ant. Cassadòr de aucèlls. *Cazador de aves.* Auceps. *Chasseur d'oiseaux.* Uccellatore.

AUCÈLL. s. m. Nom que se dòna á aquells animals que tènen tòt lo cos ó una gran part de èll cubert de plòmas, y que tènen solamènt dòs peus y dòs alas, mediant las cuals la majòr part de èlls volan. *Ave, pájaro.* Avis, ales, volucris. *Oiseau.* Uccello.

AUCÈLL. met. Astut, sagas y cautelòs. *Pájaro.* Sagax, callidus, versutus. *Homme fin, rusé.* Volpe.

AUCÈLL DE LA CUA LLARGA. fam. XERINGA.

AUCÈLL DEL PARADIS. Aucèll de mitj peu de alsada, que tè lo cos de colòr de palla, lo pit blau, las alas negras, y lo véntre cendròs. Sòta de las alas li naxen una porció de plòmas mòlt primas y dòs vegadas mès llargas que lo sèu còs. *Ave del paraiso, pájaro del sol, manucodiata.* Paradísea apoda. *Oiseau-du-paradis.* Uccello del paradiso.

AUCÈLL DE PASSA. Lo qui en certas esta-

ciòns del any se muda de una regió á altra. *Ave pasagera, de paso.* Avis peregrina. *Oiseau de passage.* Uccello di passo.

AUCÈLL DE RAPINYA. Lo qui se manté de aucèlls y cuadrúpedos que cassa y mata: com tòts los de la sèva especie, tè lo bèc còrvo y fort, y las unglas gruxudas y mès fortas també que los altres aucèlls. *Ave de rapiña.* Avis rapax. *Oiseau de proie.* Uccello di preda.

AUCÈLL NOCTURNO. Lo qui de dia s' està amagad y vola solamènt de nit. *Ave nocturna.* Avis nocturna, noctivaga. *Oiseau nocturne.* Uccello notturno.

AUCÈLL PASSAD NO ES ENGABIAD. ref. AUCÈLL VÈLL NO ÈNTRA EN GABIA.

AUCÈLL SALVATGE. Lo qui may ó rara vegada se domestica y futg de poblat. *Ave silvestre ó brava.* Avis silvestris. *Oiseau sauvage.* Uccello ramingo.

AUCÈLL VÈLL NO ÈNTRA EN GABIA. ref. que ensenya que no es fácil enganyar als que estan versads en alguna cosa ó tènen experiencia de èlla. *Pájaro viejo no entra en jaula.* Annosa vulpes haud capitur laqueo. *Contre l'oiseau vieux c'est inutile la cage.* Non torna mai in gabbia l' uccel che ne fuggì.

HA FUGID LO AUCÈLL DE LA GABIA. fr. met. HA FUGID LO AUCÈLL DEL NIU.

HA FUGID LO AUCÈLL DEL NIU. fr. met. ab que s' explica que algú á qui se buscaba ab cuidado ha fugid del siti ó paratge ahònt se creya trobarlo. *Saltó el pájaro del nido.* Evolavit, aut fugit, evasit. *Les oiseaux sont dénichés, se sont enfuis, évadés.* L' uccello se n' andò.

MÈS VAL SER AUCÈLL DE BOSC QUE DE GABIA. ref. ab que se denota lo mòlt apreciable que es la llibertat. *El buey suelto bien se lame.* Non benè pro toto libertas venditur auro. *Des trésors le plus grand c'est la liberté.* Cavallo sciolto ratto tresca.

MÈS VAL SER AUCÈLL DE BOSC QUE DE GABIA. ref. ab que se manifèsta que es millòr la condició del reo que futg. *Mas vale salto de mata, que ruego de buenos.* Fuga patrono melior. *Il vaut mieux attendre de loin que de près.* Fuggi, fuggi, e non morrai.

MÈS VAL UN AUCÈLL EN LA MA QUE UN' ÁLIGA EN LO AIRE, Ó MÈS VAL UN AUCÈLL EN LA MA QUE DÒS QUE VEJAS VOLAR. ref. que aconsella que no se dèxen las cosas seguras encaraqué sian pètitas, per la esperansa de altras majòrs que sòn contingènts. *Mas vale pájaro en la mano que buitre volando.* Certum pro incerto ne mutato. *Le moineau pris vaut mieux que l'oie qui vole.* Meglio è fringuello in man, che tordo in frasca.

AUCELLAS. s. m. aum. de AUCÈLL. *Pajarote.* Avis grandior. *Aug. d'oiseau.* Uccellone.

AUCELLET. s. m. dim. de AUCÈLL. *Avecica, avecilla, avecita, pajarico, pajarillo, pajarito.* Avicula. *Dim. d'oiseau.* Uccellino.

AUCELLOT. s. m. Lo aucèll gros, desconegud ó que no se li sab lo nom. *Pajarraco, pajaruco, avechucho.* Immanis ignotaque avis. *Gros oiseau dont on ignore le nom.* Uccellotto.

AUCIR. v. a. ant. MATAR.

AUCIDERE. v. a. ant. MATAR.

AUCIURE. v. a. ant. MATAR.

AUDACIA. s. f. Seguretat ó excessiva confiansa ab que algú sèns témer lo pèrill, ó sèns respectar lo pudòr se atrevex á alguna cosa temeraria. *Audacia, osadía.* Audacia. *Audace.* Audacia.

AUDACIOS, A. adj. ant. AUDAS.

AUDACIOSAMÈNT. adv. mod. ant. Ab audacia. *Osadamente.* Audactèr. *Audacieusement.* Audacemente.

AUDAS. adj. Lo qui obra ab audacia. *Audaz, osado.* Audax. *Audacieux, hardi.* Audace, ardito.

AUDICIÓ. s. f. ant. AUDIENCIA.

AUDICIÓ. for. ant. EXÁMEN DE TESTIMONIS.

AUDIENCIA. s. f. Lo acte de oir los soberans, superiòrs y ministres á las persònas que tènen que parlarlos. *Audiencia.* Audientia. *Audience.* Audienza.

AUDIENCIA. Tribunal de justicia que compren cert territori y se compon de ministres togads. *Audiencia.* Conventus juridicus. *Audience.* Udienza.

AUDIENCIA. Lo edifici ahònt se reunex lo tribunal del matèx nom. *Audiencia.* Conventus juridici ædes. *Audience.* Audienza.

DONAR AUDIENCIA. fr. Admétrer lo rey ó algun ministre, superiòr ó autoritat á las persònas que tènen negocis ó pretensiòns pendènts, y enterarse de las rahòns en que las fundan. *Dar audiencia.* Audientiam impertiri, præbere, tribuere. *Donner, accorder audience.* Concedere audienza.

AUDIENSA. s. f. ant. AUDIENCIA.

AUDITOR. s. m. ant. OYÈNT.

AUDITÒR DE GUERRA. Jutge lletrad que conex de las causas del for militar en primèra instancia. *Auditor de guerra.* Judex militaribus causis. *Juge qui connaît en première instance des causes relatives aux militaires.* Assessore di guerra.

AUDITÒR DE MARINA. Jutge lletrad que conex de las causas del for de mar en primèra instancia. *Auditor de marina.* Judex marinis causis. *Juge des causes relatives à la marine.* Assessore di marina.

AUDITÒR DE LA NUNCIATURA. Assessòr del nunci en Espanya, lo cual per nombramènt real y confirmació del papa conex de las causas ecclesiásticas en apel-lació dels ordinaris y metropolitans. *Auditor de la nunciatura.* Judex delegatus pro causis ecclesiasticis in gradu appellationis. *Assesseur du nonce du pape en Espagne.* Segretario del nunzio apostolico.

AUDITÒR DE ROTA. Un dels dòtse prelads que en lo tribunal romá, anomenad ROTA, tè jurisdicció pera conéxer en apellació de las causas ecclesiásticas de tòtas las provincias y règnes católics. *Auditor de rota ó de la rota.* Sacræ rotæ romanæ judex. *Auditeur de rote.* Uditore di rota.

AUDITORI. s. m. Concurs de oyènts. *Auditorio.* Auditorium, concio. *Auditoire.* Auditorio, uditorio.

DÒNAR AUDITORI. fr. fam. que significa escoltar á algú. *Dar oidos.* Aures præbere. *Écouter.* Porgere orecchio, dar reta.

AUDITORÍA. s. f. Lo empleo de auditòr. *Auditoría.* Judicis munus. *Emploi d'auditeur.* Assessoria.

AUDITORÍA. Lo tribunal del auditòr. *Auditoria.* Judicis forum. *Tribunal de l'auditeur.* Tribunale dell' assessoria.

AUGE. s. m. Elevació gran en dignitat ó fortuna. *Auge.* Opes, fortuna, dignitates. *Apogée.* Potenza, fortuna, prosperità.

AUGMENTACIÓ. s. f. ant. AUMÈNT.

AUGMENTAR. v. a. ant. AUMENTAR.

AUGMENTAT, DA. p. p. de AUGMENTAR.

AUGURADÒR. s. m. p. us. AGORÈR.

AUGURAL. adj. Lo que pertany al auguri y als agorèrs. *Augural.* Auguralis. *Augural.* Augurale.

AUGURAMÈNT. s. m. ant. Lo acte de endevinar per lo vol dels aucèlls. *Auguracion.* Auguratio. *Augure.* Augurazione.

AUGURAR. v. a. p. us. Endevinar ó pronosticar lo que succeirá per la vana observació de algunas cosas que no tènen ni poden tenir cap influencia en los fèts venidèrs. *Agorar, augurar, ominar.* Augurare. *Augurer.* Augurare.

AUGURI. s. m. Pressagi ò senyal de cosa venidèra, ó pronóstic favorable ó contrari de cosas futuras, formad superstíciosamènt per senyals ó casualitats infundadas, com feyan los gentils observand lo cant y altras cosas dels aucèlls. *Agüero, augurio.* Augurium, auspicium, omen. *Augure.* Augurio.

AUGUST, TA. adj. Lo que merex veneració per la dignitat y excel-lencia. *Augusto.* Augustus. *Auguste.* Augusto.

AUGUST. Nom que prenian los que pujaban á ser emperadòrs romans, afegiudlo al de *César*, desprès que aquest passá á ser nom de dignitat. *Augusto.* Augustus. *Auguste.* Augusto.

AULA. s. f. La sala ahònt s'ensenya algun art ó facultat en las universitats ó casas de estudis. *Aula, general.* Aula litteraria, litterarius ludus, schola. *Salle, classe.* Classe, scuola.

AULA. ant. Lo palaci de algun príncep soberá. Se prenia també per la reunió dels cortesans. *Aula.* Aula. *Palais.* Curia.

AULESA. s. f. ant. BELLAQUERÍA.

AULET. s. m. territ. ALSINAR.

ÁULIC, CA. adj. Lo cortesá ó palaciego, ó lo que pertany á la còrt ó palaci. *Áulico.* Aulicus. *Aulique.* Cortigiano.

AULINA. s. f. ant. ALSINA.

AULTRE, TRA. s. m. y f. ant. ADÚLTERO.

AULLADOR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui ullpren. *Aojador.* Fascinator. *Enchanteur.* Maliardo.

AULLAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de ullpéndrer. *Aojamiento, aojo, aojadura.* Fascinatio. *Fascination.* Malia, fattura.

AULLAMÈNT. ant. UDÒL.

AULLAR. v. a. ant. ULLPÈNDRER.

AULLAR. ant. UDOLAR.

AUMÈNT. s. m. L' acció y efècte de aumentar ó aumentarse. *Aumento, acrecentamiento.* Augmentum, incremen-

tom. *Augmentation.* Accrescimento, aumento.

AUMÈNTS. pl. Los adelantos y millòras en conveniencias ó empleos. *Aumentos.* In muneribus provectio, in opibus seu facultatibus incrementum. *Gains, profits.* Progressi, profitti.

ANAR DE AUMÈNT Ó EN AUMÈNT. fr. que denota l' acció progressiva de aumentarse alguna cosa. *Ir en aumento.* Augescere. *Augmenter.* Accrescere, ingrandire.

AUMENTACIÓ. s. f. *Ret.* Figura que se comet cuand poc á poc se va pujand la ponderació en algun discurs. *Aumentacion.* Gradatio. *Gradation.* Gradazione.

AUMENTAD, DA. p. p. de AUMENTAR. *Aumentado.*

AUMENTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui aumènta. *Aumentador.* Amplificator, ampliator. *Augmentateur.* Aumentatore.

AUMENTAR. v. a. Donar majòr extensió á alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Aumentar, acrecentar, acrecer.* Augere. *Augmenter, accroître.* Accrescere, allargare, ingrandire.

AUMENTAR. v. n. Parland de animals y plantas se pren per créxer, y parland de bèns de fortuna es anarne adquirind mès. *Medrar.* Crescere, progressum facere, coalescere. *Croître, faire des progrès.* Crescere.

AUMENTARSE. v. r. Créxer alguna cosa no material. *Prevalecer.* Invalere, coalere, invalescere. *Croître, augmenter.* Pigliar piedi, crescere.

AUMENTATIU. adj. *Gram.* Se aplica als noms que aumèntan la significació dels positius. *Aumentativo.* Augmentum afferens. *Augmentatif.* Accrescitivo, aumentativo.

AUMOSTA. s. f. La porció de cosa solta y no líquida que cab en las dòs mans juntas posadas en fòrma cóncava. *Almuerza.* Quantum ambabus volis, seminis reive similis comprehendi potest. *Jointée.* Giumella, giomella.

AUMOSTA. territ. GRAPAT.

AUNA. s. f. ANA.

AUNAD, DA. p. p. de AUNAR. *Aunado.*

AUNAR. v. a. ant. Juntar varias cosas de manèra que física ó moralmènt vingan á formar un sol cos. Se usa també com recíproc. *Adunar, aunar.* Adunare. *Mêler plusieurs choses pour n'en former qu'un tout.* Adunare.

AUNATGE. s. m. ant. La mida que se fa per aunas. *Aneaje.* Mensura per ulnas belgicas. *Aunage.* La misura delle stoffe.

AUNEJAR. v. a. ant. Amidar ab l' auna. *Anear.* Ulnâ belgicâ metiri. *Auner.* Misurare coll' auna.

AUR. s. m. ant. OR.

AURA. s. f. *Poet.* Lo aire mès sútil, ó lo vènt suau y apacible. *Aura.* Aura. *Souffle du zéphyr.* Aura.

AURA POPULAR. met. Lo aplauso y acceptació del poble. *Aura popular.* Popularis aura. *Voix publique, approbation générale.* Aura populare.

AUREJAD, DA. p. p. de AUREJAR.

AUREJAR. v. a. OREJAR.

AURELLA. s. f. Tendrum cubert de pèll, que tè lo animal á los dòs costats del cap; lo cual servex pera que se introduescan los sons que percebex lo oido. *Oreja.* Auris. *Oreille.* Orecchio, orecchia.

AURELLA. Per metonimia s' entèn l' oido. *Oreja.* Auris, auditus. *L'ouïe.* Udito, orecchio.

AURELLA. La part de la sabata, que surtind mès per un costat y altre servex per ajustar la empenya del peu, per medi de betas, botòns ó sivèllas. *Oreja.* Ansula calcei. *Oreille de soulier.* Orecchio.

AURELLA DE MONJO. Planta, de cual arrel ixen en lo ivern una porció de fullas que tènen la fòrma de una paperina, y destruidas estas en la primavera nax la cama que tè la llargaria de un peu, y que sosté las flors que sòn pètitas y blancas. *Ombligo de Vénus, oreja de abad, oreja de monge.* Cotyledon. *Nombril de Vénus.* Ombelico di Venere.

AURELLA DE RATA. Planta que tè l'arrel composta de fibras mòlt primas, las camas cilíndricas, las fullas llargas y estretas, y las flors pètitas y blancas. *Oreja de raton, picagallina, alsine, paverina.* Auricula muris, alsine. *Oreille-de-rat, piloselle.* Orecchia di topo.

ABAXAR LAS AURELLAS. fr. met. y fam. Cedir ab humilitat en alguna disputa ó réplica. *Bajar las orejas.* Auriculas dimittere. *Baisser les oreilles.* Rilasciarsi scemar di vigore.

ESCALFAR LAS AURELLAS Á ALGÚ. fr. met. y fam. Repèndrerlo ab mòlta severitat. *Calentar á alguno las orejas: poner las orejas coloradas.* Asperè, rigidè, severè arguere, increpare. *Faire rougir*

quelqu'un jusqu'aux oreilles. Riscaldar le orecchie.

ESTAR PENJAD Á L'AURELLA. fr. met. y fam. que se diu del que está sèmpre ab altre, sèns apartarse de èll, ni donar lloc á que li parlen reservadamènt. També se diu del qui está instand y porfiand sòbre alguna pretensió. *Estar á la oreja.* Auri jugitèr susurrare. *Être pendu à l'oreille.* Gonfiar gli orecchi.

ESTIRAR L'AURELLA AL GAT. fr. met. y fam. Jugar á cartas. *Tirar las orejas ó la oreja; mirarse las uñas.* Ludo chartarum vacare. *Jouer aux cartes.* Aver l' asso nel ventriglio.

FÈR AURELLAS DE MERCADÈR. fr. Fèr lo desentes, fèr com qui no ou. *Hacer orejas de mercader.* Surdum agere, surdas alicui aures præbere. *Faire la sourde oreille.* Far orecchie di mercante.

FÈR Ó PARAR UNAS AURELLAS. fr. met. y fam. Escoltar ab mòlta atenció ó curiositat lo que altre proposa ó còuta. *Abrir tanto el oido.* Aures arrigere. *Prêter l'oreille.* Dar orecchio, star cogli orecchi tesi.

LLEVAR Ó TALLAR LAS AURELLAS. fr. *Desorejar.* Auriculas mutilare, amputare. *Essoriller.* Mozzare le orecchie.

PARAR L'AURELLA. fr. Escoltar ab atenció. *Aplicar el oido, abrir los oidos.* Præbere aurem, aures intendere. *Écouter attentivement.* Prestare orecchio.

PARAR LAS AURELLAS. fr. Escoltar ab gust y apreci lo que se diu. *Dar oidos.* Aures præbere, arrigere. *Écouter.* Porgere orecchio.

PER UNA AURELLA M'ÈNTRA Y PER L'ALTRA MÉ IX. fr. met. y fam. ab que s' exprèssa que no se fa cas ni apreci de lo que altre diu, ó del avis, noticia ó consell que dòna. *Por un oido me entra y por otro me sale.* Surdo canitur. *Cela m'entre par une oreille, et sort par l'autre.* Mi entra per un' orecchio e mi esce dall' altro.

SACUDIR Ó SACUDIRSE LAS AURELLAS. fr. Mòurerlas lo animal espolsándselas. *Orejear.* Aures excutere vel agitare. *Secouer les oreilles.* Scuotere le orecchie.

TAPARSE LAS AURELLAS. fr. ab que se pondèra la dissonancia ó escándol que causa alguna cosa que se diu, y que per no oirla deuen taparse los oidos. *Taparse las orejas ú oidos.* Aures obturare, occludere. *Se boucher les oreilles.* Turarsi le orecchie.

XIULAR Á L' AURELLA. fr. met y fam. Estar suggerind á altre alguna especie continuamènt y ab empenyo. *Ladrar al oido ó á la oreja.* In aurem obgannire. *Solliciter, presser vivement.* Torre gli orecchi.

XIULAR LAS AURELLAS. fr. Sentir xiulets dins de èllas. *Zumbar, zurrir los oidos.* Bombitare, tinnire aures. *Bruire, bourdonner les oreilles.* Rommoreggiare gli orecchi.

AURELLANA. s. f. ÒRELLANA.

AURELLANA DE PARED. territ. CONSOLVA.

AURÈLLETA. s. f. dim. de AURELLA. *Orejilla, orejita, orejica, orejeta.* Auricilla, oriolla. *Dim. d'oreille.* Orecchino.

AURELLÒNS. s. m. pl. ORELLÒNS.

AURELLUD, DA. adj. que se aplica al animal que tè las aurellas gressas y llargas. *Orejudo.* Auritus. *Qui a de grandes oreilles.* Orecchiuto.

AURELLUD. territ. LLANUD, TONTO.

AURENETA. s. f. ÒRENETA.

ÁUREO. s. m. Moneda antiga d'or que corria en tèmps de san Fernando. *Áureo.* Nummus aureus. *Ancienne monnaie d'or du règne de saint Ferdinand.* Antica moneta d' oro.

ÁUREO NÚMERO. *Cron.* Lo período de dinou anys, en que las conjuncións de la lluna tòrnan á succeir en los matèxos dias. Se anomená axí perqué los romans los senyalaban en sòs calendaris ab lletras ó números d' or. *Áureo número,* cicle *decemnovenal ó decemnovenario,* cicle *lunar.* Aureus numerus. *Nombre d'or,* *cycle lunaire.* Numero aureo, numero d' oro.

AUREOLA. s. f. Diadema, corona ó cercul de llum que se posa en lo cap de las imatges dels sants. *Auréola.* Diadema candida. *Auréole, nimbe.* Aureola.

AURETJ. s. m. ORETJ.

AURICULAR. adj. Lo que pertany al oido. Comunmènt se aplica á la confessió èntre los católics. *Auricular.* Auricularis, auricularius. *Auriculaire.* Auricolare, auriculare.

AURICULAR. Se aplica al dit xic, perque regularmènt ab èll se netejan las aurellas. *Auricular.* Digitus minimus. *Auriculaire.* L' auricolare, il dito mignolo.

AURÒRA. s. f. La llum rosada que p

ceex immediatamènt á la exida del sol. *Aurora*. Auroràa. *Aurore*. Aurora.

AURÒRA. *Poet*. Lo principi ó los primèrs tèmps de alguna cosa. *Aurora*. Ortus. *Aurore*. Aurora.

AURÒRA. Beguda composta de llèt de ametlla y aigua de canyèlla. *Aurora*. Potio ex amygdali et cinnamomi succo condita. *Orgeat auquel on ajoute de la cannelle*. Orzata con cannella.

AURÒRA BOREAL. *Fisic*. Fenómeno lluminòs que aparex algunas vegadas en lo cel á la part del nort. *Aurora boreal*. Aurora borealis. *Aurore boréale*. Aurora boreale.

APUNTAR L'AURÒRA. fr. Comensar á apuntar lo dia. *Despuntar la aurora*. Lucescere. *Poindre l'aurore*. Spuntar l' aurora.

PLORAR L'AURÒRA. fr. *Poet*. Cáurer la rosada al tèmps de exir lo sol. *Llorar la aurora*. Rorare. *Tomber la rosée*. Irrugiadare, irrugiadare.

AUS. s. m. ant. AUCÈLL.

AUSADES ó AUSAD ES. expr. ant. Se usaba para donar per cert ó assegurar lo que se deya. *Claro está, ya se ve*. Patet, liquet. *C'est clair*. Certo, sicuro.

AUSEL. s. m. ant. AUCÈLL.

AUSELAR. v. a. ant. Cassar aucèlls. *Cazar aves*. Aucupare. *Chasser oiseaux*. Uccellare.

AUSELAIRE. s. m. ant. Cassadòr de aucèlls. *Cazador de aves*. Auceps. *Chasseur d'oiseaux*. Uccellatore.

AUSENCIA. s. f. L' acció y efècte de ausentarse ó de estar ausènt. *Ausencia*. Absentia. *Absence*. Assenza.

AUSENCIA. Lo tèmps en que algú está ausènt. *Ausencia*. Absentia. *Absence*. Assenza, assentamento.

L'AUSENCIA CAUSA OLVID. ref. que denota que ab l' ausencia se olvida lo que se ama. *Ausencia, enemiga de amor; cuan lejos de ojos, tan lejos de corazon: á muertos y á idos no hay mas amigos*. Absentes ut vitâ functos, oblivio manet. *Les absens ont tort*. La lontananza ogni gran piaga salda.

TENIR Á ALGÚ BONAS Ó MALAS AUSENCIAS. fr. fam. Parlar bè ó mal de èll cuand está ausènt. *Tener buenas ó malas ausencias*. Benè aut malè de absente loqui. *Avoir des prôneurs ou des détracteurs dans son absence*. Parlar bene o sparlare d' un assente.

TENIR LAS AUSENCIAS Y ENFERMEDATS. fr. Substituir á algú en sòn empleo mèntre que está ausènt ó malalt. *Servir ausencias y enfermedades*. Absentis vel ægroti munus explere. *Remplacer quelqu'un dans ses fonctions toutes les fois qu'il s'absente ou qu'il tombe malade*. Far le veci.

AUSÈNT, adj. Lo qui está separad de alguna persòna ó de algun lloc. *Ausente*. Absens. *Absent*. Assente.

AUSENTAD, DA. p. p. de AUSENTARSE. *Ausentado*.

AUSENTARSE, v. r. Separarse de alguna persòna ó de algun lloc. *Ausentarse*. Discedere, abire. *S'absenter*. Assentarsi.

AUSERDA. s. f. ant. ALFALS.

AUSIR. v. a. ant. MATAR.

AUSIURER. v. a. ant. MATAR.

AUSPICI. s. m. Auguri, vaticini que feyan los gentils per lo cant, vol y altras senyals que observaban en los aucèlls. *Agüero, auspicio*. Auspicium. *Auspice*. Auspicio, aruspicio.

AUSPICI. Protecció, favòr. *Auspicio*. Protectio. *Auspices*. Auspizio, protezione.

AUSTÈR, RA. adj. Retirad, mortificad y penitènt. *Austero*. Pœnitens, solitarius. *Austère, pénitent*. Austero, rigido.

AUSTÈR. Sevèr, rigurós. *Austero*. Austerus, severus. *Austère, sévère*. Severo, fiero.

AUSTERAMÈNT. adv. mod. Ab austeritat. *Austeramente*. Austerè. *Austèrement*. Austeramente.

AUSTERÍSSIM, MA. adj. sup. de AUSTÈR. *Austerísimo*. Severissimus. *Sup. d'austère, sévère*. Austerissimo, rigidissimo.

AUSTERITAT. s. f. Mortificació dels sentits y passiòns, rigòr en lo tracte del cos. *Austeridad*. Corporis voluntaria afflictio. *Austérité*. Austerità, mortificazione, rigore di vità.

AUSTERITAT. met. Severitat, rigidesa. *Austeridad*. Severitas, asperitas, austeritas. *Austérité*. Austerità.

AUSTOR. s. m. ant. ASTÒR.

AUSTRAL. adj. Lo que pertany al mitjdía. *Austral*. Australis. *Austral*. Australe.

AUSTRÍAC, CA. adj. Lo natural de Austria ó lo que pertany á èlla. *Austriaco*. Austriacus. *Autrichien*. Austriaco.

AUT, TA. adj. ant. ALT.

AUTÉNTIC, CA. adj. Lo autorisad ó legalisad que fa fe pública. *Auténtico.* Authenticus. *Authentique.* Autentico, valido.

AUTÉNTICA. s. f. Lo despatx ó certificació ab qué se testifica la identitat de alguna reliquia ó de algun miracle. *Auténtica.* Certissimæ auctoritatis scriptum quo miraculorum vel sacrarum reliquiarum veritas comprobatur. *Authentique.* Autentica.

AUTÉNTICA. for. Cualsevol de las constituciòns recopiladas per òrde de Justiniano al fi del códig. *Auténtica.* Authentica imperatorum lex. *Authentique.* L' autentica.

AUTENTICACIÓ. s. f. L' acció y efècte de autenticar. *Autenticacion.* Comprobatio publicâ auctoritate firmata. *L'action d'authentiquer.* Autenticazione.

AUTENTICAD, DA. p. p. de AUTENTICAR. *Autenticado.*

AUTÉNTICAMÈNT. adv. mod. Ab autenticitat, ó en fòrma que fassa fe. *Auténticamente.* Publicâ et firma auctoritate. *Authentiquement.* Autenticamente.

AUTENTICAR. v. a. Autorisar ó legalisar juridicamènt alguna cosa. *Autenticar.* Auctoritate firma, et publica fide aliquid comprobare. *Authentiquer.* Autenticare.

AUTENTICITAT. s. f. La circunstancia ó requisit que fa auténtica alguna cosa. *Autenticidad.* Auctoritas, fides. *Authenticité.* Autenticità.

AUTO. s. m. Decrèt judicial dictad en alguna causa civil ó criminal. *Auto.* Judicatum, sententia. *Acte, décret, arrêté, arrêt, ordonnance, sentence.* Decreto, sentenza, ordinanza.

AUTO. Usad en plural significa lo procès. *Autos.* Acta forensia. *Procès, actes.* Atti.

AUTO ACORDAD. La determinació que pren per punt general algun consell ó tribunal supremo ab assisténcia de tòtas las salas. *Auto acordado.* Supremi conventûs judicum Hispaniæ decretum. *Arrêt rendu à l'unanimité par un conseil ou un tribunal suprême.* Atto accordato, convenuto.

AUTO DE FE. Lo del tribunal de la inquisició en públic, traiend los reos á un catafal, als cuals se llègian públicamènt los sèus procèssos desprès de senten-ciads. *Auto de fe.* Publica lectio actorum in causa religionis, et sententiæ ab inquisitione latæ. *Auto-da-fé.* Auto da fè.

AUTO DEFINITIU. Lo que tè fòrsa de sentencia. *Auto definitivo.* Ultima definitiva sententia. *Sentence définitive.* Sentenza definitiva.

AUTO DE INQUISICIÓ. AUTO DE FE.

AUTO DE OFICI. Lo que proveex lo jutge sèns pedimènt de part. *Auto de oficio.* Decretum ex officio judicis. *Jugement d'office.* Giudizio, giudicato d' uffizio.

AUTO INTERLOCUTORI. Lo que no decidex definitivamènt lo plèt, ó lo article. *Auto interlocutorio.* Decretum de summa litis non decernens. *Sentence interlocutoire.* Sentenza interlocutoria; che non decide il merito, che non è definitiva.

AUTO SACRAMENTAL. Composició dramática en la cual se introduexen per interlocutòrs persònas al-legóricas, y se descriuen comunamènt acciòns sagradas. *Auto sacramental.* Dramatis genus allegoricis personis decoratum. *Pièce dramatique dans laquelle on introduit des personnages allégoriques.* Divina commedia.

CONSTAR DE AUTOS Ó EN AUTOS. fr. for. Estar probada en èlls alguna cosa. *Constar de autos ó en autos.* Actis in judicio rem esse probatam, patere. *Conster des actes.* Constare negli atti.

CRIDAR LOS AUTOS. fr. for. Manar lo jutge que li porten lo procès. *Llamar los autos.* Acta litis ad se vocare. *Appeler les actes.* Chieder gli atti.

ESTAR EN AUTOS. fr. fam. Estar enterad de alguna cosa. *Estar en los autos.* Rem probè tenere. *Être instruit d'une affaire,* Aver contezza.

POSARSE EN AUTOS. fr. fam. Enterarse bè de lo que altre conta ó lo instruex. *Ponerse en los autos.* Rem callere. *S'instruire d'une affaire.* Informarsi, pigliar notizia.

AUTÓGRAFO. s. m. Cualsevol original ó escrit de ma del matèx autòr. Se usa alguna vegada com adjectiu. *Autógrafo.* Autographum. *Autographe.* Autógrafo.

AUTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui es causa de alguna cosa. També se diu del primèr que la invènta. *Autor.* Auctor, causa, origo. *Auteur.* Autore.

AUTÒR. Lo qui compon alguna obra litera

ria. *Autor.* Auctor, scriptor. *Auteur.* Autore.

AUTÒR. En las companyías de comediants es lo qui cuida del gobern económic de èllas y de la repartició dels caudals. *Autor.* Histrionum præfectus et ministrator. *Directeur d'un théâtre.* Direttor d'un teatro.

AUTÒR DE NOTA. Lo autòr de fama, nom y estimació. *Autor de nota, ó de buena nota.* Auctor probatissimus, laudatissimus. *Auteur renommé, célèbre.* Autore rinomato.

AUTORÍA. s. f. Lo empleo de autòr en las companyías cómicas. *Autoria.* Histrionum præfecti munus. *Direction.* Direzione.

AUTORISACIÓ. s. f. L'acció y efècte de autorisar. *Autorizacion.* Testificatio auctoritate firmata. *Autorisation.* Autorizzazione, consenso, approvazione.

AUTORISAD, DA. p. p. de AUTORISAR. *Autorizado.*

AUTORISAD. adj. Se aplica á la persòna que per sa calitat, empleo ó circunstancias es digna de respècte ó respectada. *Autorizado.* Auctoritate et dignitate pollens, potensque. *Respectable, recommandable.* Commendabile, ragguardevole.

AUTORISADAMÈNT. adv. mod. Ab autoritat. *Autorizadamente.* Cum auctoritate. *Avec autorité.* Con autorità, autorevolmente.

AUTORISADÒR. s. m. Lo qui autorisa. *Autorizador.* Auctoritate sua aliquid firmans. *Celui qui autorise.* Colui che autorizza.

AUTORISAMÈNT. s. m. AUTORISACIÓ.

AUTORISAR. v. a. Donar autoritat ó facultat á algú pera fèr alguna cosa. *Autorizar.* Auctoritatem, potestatem alicui conferre. *Autoriser.* Autorizzare.

AUTORISAR. Legalisar lo notari alguna escriptura ó documènt de manèra que fassa fe pública. *Autorizar.* Publica notarii fide scriptum firmare. *Authentiquer, légaliser, homologuer.* Autenticare, omologare, aver per rato.

AUTORISAR. Confirmar, comprobar alguna cosa ab autoritat, sentencia ó tèxt de algun autòr. *Autorizar.* Probati auctoris testimonio comprobare, firmare. *Confirmer par l'autorité.* Autorizzare, dar autorità.

AUTORISAR. Aprobar ó calificar alguna cosa. *Autorizar.* Auctoritatem dare. *Approuver, avouer une chose.* Approvare.

AUTORITAT. s. f. Lo caràcter ó representació que tè alguna persòna per sòn empleo, mérit ó naxemènt. *Autoridad.* Auctoritas. *Autorité.* Autorità, autoritade.

AUTORITAT. Potestat, facultat. *Autoridad.* Potestas, facultas, auctoritas. *Commandement.* Autorità, facultà, podestà.

AUTORITAT. Lo crédit y fe que se dòna á alguna cosa. *Autoridad.* Auctoritas, fides. *Autorité.* Autorità, credenza.

AUTORITAT. Ostentació, fausto, aparato. *Autoridad.* Apparatio, magnificentia. *Majesté, grandeur.* Pomposa mostra, ostentazione.

AUTORITAT. Lo tèxt ó las paraulas que se citan de algun escrit per apoyar lo que se diu. *Autoridad.* Verba scripta alicujus auris in testimonium adducta, auctoritas. *Autorité, texte.* Autorità.

PASSAD EN AUTORITAT DE COSA JUDICADA. for. Se diu de lo que está executoriad. *Pasado en cosa juzgada, ó en autoridad de cosa juzgada.* Res judicata. *Ayant force de chose jugée.* Avendo forza di cosa giudicata.

PASSAD EN AUTORITAT DE COSA JUDICADA. met. Se diu de cualsevol cosa que ja se suposa y de que es inútil parlar. *Pasado en cosa juzgada, ó en autoridad de cosa juzgada.* Res judicata. *C'est chose jugée.* Cosa giudicata.

AUTREIAR. v. a. ant. ENTREGAR.

AUTUMNAL. adj. Lo pertanyènt á la tardòr. *Autumnal.* Autumnalis. *Automnal.* Autunnale, d'autunno.

AUTUMNO. s. m. ant. TARDÒR.

AUXILI. s. m. Ajuda, socorro. *Auxilio.* Auxilium. *Secours, assistance.* Soccorso, ajuto, aita.

AUXILIAD, DA. p. p. de AUXILIAR. *Auxiliado.*

AUXILIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui auxilia. *Auxiliador.* Auxiliator, opitulator, opifer. *Celui qui aide.* Ajutatore.

AUXILIAR. v. a. Donar auxili, protegir, amparar. *Auxiliar.* Auxiliari, opitulari. *Aider, secourir.* Ajutare, soccorrere, sovvenire, porger ajuto.

AUXILIAR. Ajudar á bè morir. *Auxiliar, agonizar.* In extremo agone laboranti pios affectus inspirare; moribundum piè adhortari. *Exhorter à la mort.*

Esortar alla morte, confortare, assistere a ben morire.

AUXILIAR. adj. Lo que auxilia. *Auxiliar.* Auxiliaris, auxiliarius. *Auxiliaire.* Ausiliario, ajutativo, soccorrevole.

AUXILIAR. BISBE AUXILIAR.

AUXILIATORI, RIA. adj. for. que se aplica al despatx ó provisió que se dòna per los tribunals superiòrs pera que se obeescan y cumplan los mandatos y providencias dels inferiòrs, y de altres tribunals y jutges. *Auxiliatorio.* Auxiliarius. *On le dit de l'arrêt d'une cour supérieure qui ordonne l'exécution des arrêts des tribunaux inférieurs.* Ausiliario: s' appropria a' decreti de' tribunali superiori per far ubbidire quei degl' inferiori.

AUYAR. v. a. ant. ULLAR.

AUZIR. v. a. ant. OIR.

AV.

AVALAR. v. n. ant. DAVALLAR, BAXAR.

AVALORAT, DA. adj. ant. VALÈNT.

AVALOT. s. m. MOTÍ.

AVALOT. Confusió de crids. *Gritería, ginebra, zambra.* Multorum vociferatio, clamor, tumultus. *Criaillerie.* Gridio.

AVALOTAD, DA. p. p. de AVALOTAR.

AVALOTADAMÈNT. adv. mod. ant. En tumulto, motí ó alborot popular, sèns òrde ni concert. *Tumultuariamente, tumultuosamente.* Tumultuariè, tumultuosè. *Tumultueusement.* Tumultuariamente.

AVALOTADÒR, RA. s. m. y f. AMOTINADÒR.

AVALOTAR. v. a. AMOTINAR en la primèra accepció.

AVALOTAR. Donar xasco, sumbarse ó trumfarse de algú, fèr burla. *Dar matraca, dar brega, dar vaya.* Jocosè cavillari, scommatibus urgere. *Brocarder.* Uccellare, sbottoneggiare.

AVALUACIÓ. s. f. Lo acte de avaluar alguna cosa. *Valuacion, avaluacion, avalúo.* Æstimatio. *Évaluation.* Estimazione, apprezzamento.

AVALUAD, DA. p. p. de AVALUAR. *Valuado, avaluado, avalorado, valorado, valoreado.*

AVALUAR. v. a. Taxar, senyalar ó determinar lo preu ó estimació de alguna cosa. *Valuar, avaluar, avalorar, valorar, valorear.* Æstimare, pretium alicui rei facere, arrogare, statuere, constituere, imponere. *Évaluer, priser, estimer.* Valutare, apprezzare, stimare, dar il valore.

AVALL. adv. ll. En la part inferiòr. *Abajo.* Deorsum. *Sous, dessous.* Sotto, di sotto.

AVALLAR. v. a. ant. DAVALLAR, BAXAR.

AVANS. s. m. AVANTATJE.

AVANSAD, DA. p. p. de AVANSAR y AVANSARSE. *Adelantado, avanzado.*

TENIR MÒLT AVANSAD. fr. met. Haber vensud la majòr part de las dificultats que oferia un negoci. *Tener muy adelantado.* Rei difficultates penè superasse. *Être au bout.* Ravviare il bandolo.

AVANSADA. s. f. L'acció de avansar ó acométrer. *Avance.* Invasio, aggressio. *Attaque.* Attacco, assalto.

AVANSADA. Partida de soldads apartada á certa distancia del cos principal pera observar de prop al enemig y prevenir las sorpresas. *Avanzada.* Exploratorum manus. *Troupes avancées.* Guardia avanzata.

AVANSAMÈNT. s. m. ant. ADELANTAMÈNT, en la primèra accepció.

AVANSAR. v. a. Accelerar, apressurar. *Adelantar.* Festinare, accelerare. *Avancer, anticiper, accélérer.* Avanzare, anticipare.

AVANSAR. Anticipar, com la paga, lo salari, etc. *Adelantar.* Anticipare. *Avancer.* Anticipare.

AVANSAR. Guanyar la delantèra á algú caminand ó corrènd, dèxarlo endarrèra. Se usa també com recíproc. *Adelantar.* Præcurrere, præire. *Devancer.* Anticorrere, precedere.

AVANSAR. met. Aventatjar, excedir á algú. Se usa també com recíproc. *Adelantar.* Præcellere. *Devancer, surpasser.* Avanzare, superare.

AVANSAR. met. Aumentar, millorar. *Adelantar.* Augere. *Améliorer, augmenter.* Migliorare, ridur in migliore stato, aumentare, crescere, andar avanti, promuovere.

AVANSAR. v. n. *Milic.* Embestir, acométrer. *Avanzar.* Invadere, aggredi. *Attaquer.* Assalire, assaltare, affrontare, investire.

AVANT. adv. ll. ENDAVANT.

AVANT. adv. t. ENDAVANT.

AVANTAD, DA. p. p. de AVANTARSE.

AVANTARSE. v. r. ALABARSE.

AVANTATJAD, DA. p. p. de AVANTATJAR. *Aventajado.*

AVANTATJADAMÈNT. adv. mod. Ab avantatje. *Aventajadamente.* Præstanter. *Avantageusement.* Vantaggiosamente.

AVANTATJAR. v. a. Portar avantatje, excedir. Se usa també com recíproc. *Aventajar.* Excellere, præstare. *Devancer, surpasser.* Superare, avanzare.

AVANTATJE. s. m. La superioritat que comparativamènt tè una persòna ó cosa sòbre altra en cualsevol línea. *Ventaja.* Præstantia, excellentia. *Avantage.* Avvantaggio, superiorità.

AVANTATJE. Lo partit ó ganancia anticipada que se concedex á altre per igualar lo excès que se regonex en habilitat ó destresa. *Ventaja.* Conditio excellens. *Avantage.* Vantaggio, utile, utilità, pro, avvantaggio, profitto.

GUANYAR LO AVANTATJE. fr. Ser mès diligènt que altre. *Ganar la gurupa.* Diligentiâ præire. *Prendre les devans.* Precorrere, andar innanzi.

AVANTATJÒS, A. adj. Lo que es superiòr comparativamènt á altra cosa en sa línea. *Ventajoso.* Præstans, excellens. *Avantageux.* Avvantaggioso.

AVANTBRAS. s. m. ant. Pèssa de l'armadura antiga, que servia pera cubrir y defensar la part del bras que hi ha dèsde lo colse fins á la ma. *Avambrazo.* Ulnæ armatura. *Avant-bras.* Armatura del cubito.

AVANGUARDA. s. f. La part mès avansada de un exèrcit ó armada. *Vanguardia.* Prima acies. *Avant-garde.* Vanguardia, avanguardia, avantiguardia.

AVARAD, DA. p. p. de AVARAR. *Remontado.*

AVARAR. v. a. Botar una nau á l'aigua. *Botar al agua.* Navim in aquam deducere. *Lancer un bâtiment à l'eau.* Varare.

AVARAR. Parland de gruas fèrlas alsar. *Remontar.* Elevare. *Élever.* Innalzare, levar in alto.

AVAREZA. s. f. ant. AVARICIA.

AVARICIA. s. f. Apetit desordenad de adquirir y retenir riquesas. *Avaricia.* Avaritia, cupiditas, avarities. *Avarice.* Avarizia, spilorceria, pidocchieria.

AVARICIÒS, A. adj. ant. AVARO.

AVARICIOSAMÈNT. adv. mod. ant. Ab avaricia. *Avariciosamente, avarientamente, avaramente.* Avarè. *Avaricieusement.* Avaramente, con avarizia.

AVARO, RA. adj. Lo qui tè avaricia. *Avariento, avaro, avaricioso.* Avarus. *Avaricieux.* Avaro, spilorcio.

AVASSALLAD, DA. p. p. de AVASSALLAR. *Avasallado.*

AVASSALLAR. v. a. Subjectar, rendir. *Avasallar.* Subjicere, subdere. *Assujettir.* Sottomettere, soggiogare, soggettare.

AVEGADAS. adv. Á VEGADAS.

AVEHINAMÈNT. s. m. ant. L'acció de acostar ó de acostarse á algun lloc. *Aproximacion.* Appropinquatio, admotio. *Rapprochement.* Avvicinamento, accostamento.

AVEHINARSE. v. r. ant. Establirse en algun lloc. *Avecindarse.* Inter cives adscribi, adnumerari. *S'établir.* Fissar il domicilio, stanziarsi.

AVEHINARSE. ant. Acostarse una cosa á altra. *Avecindarse.* Accedere, appropinquare, approximare. *S'approcher.* Avvicinarsi.

AVELLANA. s. f. Lo fruit del avellanèr, que es rodó, de mitja pulgada de diámetro, y se compon de una esclofòlla dura, prima, de colòr èntre rotj y grog, dins de la cual hi ha la mòlsa ó ametlla cuberta de un tel del matèx colòr. Èxa ametlla es blanca, oliòsa y de un gust agradable. *Avellana.* Avellana. *Noisette, aveline.* Nocciuola, nocella, avellana.

AVELLANAL. s. m. ant. AVELLANAR.

AVELLANAR. s. m. Lo siti poblad de avellanèrs. *Avellanar.* Coryletum. *Coudraie.* Luogo piantato di nocciuoli.

AVELLANÈR. s. m. Arbusto que trau dèsde l'arrel varias ramas dretas, flexibles y de vuit á deu peus de alsada: las fullas sòn grans y rodònas, las flors poc vistòsas, y lo fruit rodó. *Avellano.* Corylus. *Avelinier, noisetier, coudre, coudrier.* Nocciuolo, avellano.

AVELLANETA. s. f. dim. de AVELLANA. *Avellanica, avellanita.* Avellana parva. *Dim. de noisette.* Nocciuoletta.

AVE-MARÍA. s. f. La oració composta de las paraulas ab que lo arcángel S. Gabriel saludá á la Mare de Dèu, y de las que digué santa Isabel y altras que auyadí la Iglesia. *Ave María.* Salutatio angelica. *Avé, avé-maria.* L'ave, l'ave Maria, o Avemmaria.

AVE MARÍA! interj. JESUS!

AVE MARÍA? expr. QUI HA DALT?

AL AVE-MARÍA. mod. adv. que significa lo matèx que Á ENTRADA DE FÒSC. Se diu axí per lo lloable costum de tocar en aquesta hora las campanas y resar la salutació angélica en memoria de la encarnació del Verb diví. *Al Ave Maria.* Luminibus accensis. *À la brune.* Verso la sera.

EN UN AVE-MARÍA. loc. fam. En un instant. *En un Ave Maria.* Momentò. *En un instant.* In un credo.

AVENEDITZ. adj. ant. ESTRANGÈR.

AVENIDÈR, RA. adj. ant. ESDEVENIDÒR.

AVENIMÈNT. s. m. ant. VINGUDA.

AVENIR. v. a. Ajustar, fèr concordar als desavinguds. Se usa comunamènt com recíproc. *Avenir.* Conciliare, componere. *Accommoder, arranger.* Rappattumare, rappacificare.

AVENIR. v. n. ant. ARRIBAR.

AVENIRSE. v. r. Estar concordes en los ánimos. *Avenirse.* Concordare, convenire. *S'accommoder.* Esser d'accordo, star d'accordo, concordare.

AVENIRSE. Apariarse, venir bè una cosa ab altra. *Concertar.* Convenire, quadrare. *Cadrer, convenir.* Avvenirsi.

ALLÁ SA LAS AVINGAN. loc. ALLÁ SE LAS HAJA.

AVENTATJA. s. f. AVANTATJE.

AVENTATJAR. v. a. AVANTATJAR.

AVENTURA. s. f. ant. VENTURA.

AVENTURA. Succès estrany. *Aventura.* Casus, eventus inopinatus vel singularis. *Aventure.* Avventura, caso, accidente.

AVENTURAD, DA. p. p. de AVENTURAR. *Aventurado.*

AVENTURAR. v. a. Arriscar, posar en pèrill. *Aventurar.* Fortunæ committere. *Aventurer.* Avventurare, arrischiare, venturare, sporre.

AVENTURÈR. s. m. Lo qui busca aventuras. *Aventurero.* Inconsideratè et temerè pericula tentans. *Aventurier.* Uom d'industria, damerino, avventuriere.

AVENTURÈR. adj. En la milicia se aplica al que èntra en èlla voluntariamènt, y servex al rèy sènse sou. Antiguamènt se deya també dels que entraban voluntariamènt en las justas y tornetjs. *Aventurero.* Miles voluntarius, propriis militans stipendiis. *Aventurier, volontaire.* Avventuriere.

AVENTURÈR. ADVENEDIS.

AVENTURÒS, A. adj. ant. VENTURÒS.

AVER. v. a. ant. HABER.

AVERAMÈNT. s. m. ant. Asseveració. *Aseveracion.* Asseveratio. *Affirmation.* Affermazione.

AVERAR. v. a. ant. Assеverar. *Aseverar.* Asseverare. *Affirmer.* Confermare, assicurare.

AVERÍA. s. f. territ. CABALCADURA.

AVERÍA. Dany que patexen las mercaderías ó géneros. Se diu mès comunamènt del que patexen en lo mar. *Averia.* Jactura mercium. *Avarie.* Avaria.

AVERÍA. Detrimènt ó dany que reb la embarcació per la forsa del vènt ó los embats del mar. *Averia.* Jactura, damnum. *Avarie.* Avaria.

AVERÍA. fam. Cualsevol desgracia impensada, dany ó perjudici. *Averia.* Damnum, detrimentum. *Accident, malheur.* Avaria, danno, pregiudicio, detrimento.

AVERIAD, DA. p. p. de AVERIARSE. *Averiado.*

AVERIARSE. v. r. Malmétrerse ó fèrse malbé alguna cosa. Se diu mès comunmènt dels géneros ó mercaderías que se portan en las naus. *Averiarse.* Deteriorari, jacturam pati. *S'avarier.* Danneggiarsi.

AVERIGUABLE. adj. Lo que se pod ó es fácil de averiguar. *Averiguable.* Investigabilis. *Qui peut être examiné.* Che si può investigare.

AVERIGUACIÓ. s. f. L'acció y efècte de averiguar. *Averiguacion.* Inquisitio, investigatio. *Examen.* Ricercamento, investigagione, investigazione, ricerca.

AVERIGUAD, DA. p. p. de AVERIGUAR. *Averiguado.*

AVERIGUADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui averigua. *Averiguador.* Inquisitor, investigator. *Investigateur.* Ricercatore, investigatore.

AVERIGUAR. v. a. Descubrir la veritat, inquirirla, buscarla. *Averiguar.* Investigare, perquirere, inquirere. *Enquerir, rechercher.* Inquisire, ricercare, investigare.

AVERIMÈNT. s. m. ant. COSTUM, HÁBIT.

AVERSIÓ. s. f. Repugnancia, oposició. *Aversion.* Adversatio. *Aversion.* Avversione, antipatia naturale.

AVESAD, DA. p. p. de AVESAR y AVESARSE.

AVESAR. v. a. ACOSTUMAR.

AVESARSE. v. r. ACOSTUMARSE.

AVESCHA. s. m. ant. BISBE.

AVESPA. s. f. ant. VÈSPA.

AVESTRUS. s. m. Aucèll de una cana de alsada, que tè solamènt dòs dits en ca-

da peu, las camas mòlt llargas, lo coll, lo cap, lo pit y vèntre sènse plòmas, y las alas mòlt curtas é inútils pera volar. *Avestruz.* Struthio, struthiocamelus, passer marinus. *Autruche.* Struzzo, struzzolo.

AVEXIGAD, DA. p. p. de AVEXIGARSE.

AVEXIGARSE. v. r. BUTLLOFARSE.

AVI. s. m. Lo pare de la mare ó del pare de algú. *Abuelo.* Avus. *Aïeul.* Avolo, nonno.

AVI. fam. L'home vèll ó anciá. *Abuelo.* Avus. *Père.* Attempato.

AVI. fam. Se diu de la persòna que tè costum de renyar per cualsevol cosa. *Regañon.* Asper, minax. *Grondeur.* Vecchiardo.

AVIS. pl. Los passads ó ascendènts. *Abuelos.* Majores, proavi, avi. *Aïeux.* Antenati, avoli, maggiori.

AVIA. s. f. La mare del pare ó de la mare de algú. *Abuela.* Avia. *Aïeule.* Avola, nonna.

AXÍ COM M'AVIA. expr. fam. ab que se nèga ó dubta lo que algú referex per cert ó segur; y axí de la persòna que vanament se creu lograr algun empleo ó dignitat se diu: ho conseguirá AXÍ COM M'AVIA. *Como mi abuela.* Vana spes. *Comme je chante.* Come le more in gennajo.

CONTAU Á LA TÈVA AVIA. fr. fam. ab que se dubta ó nèga alguna cosa que se referex com á certa. *Cuéntaselo á tu abuela.* Credat judæus Apella. *À d'autres.* Non me la ficcate.

AVIAD, DA. p. p. de AVIAR.

AVIAMÈNT. s. m. ant. PARTIDA, MARXA.

AVIAR. v. a. Prevenir ó disposar alguna cosa pera lo camí. *Aviar.* Ad viam parare aliquid. *Préparer, disposer.* Apparecchiare, disporre, allestire.

AVIAR. Dèxar anar; y axí se diu: he AVIAD un aucèll. *Soltar.* Solvere. *Lâcher.* Distacciare.

AVIAR. Disparar un'arma de fog. Se usa alguna vegada com recíproc. *Disparar.* Explodere, displodere. *Tirer.* Tirare.

AVIAR. v. n. ant. Posarse en camí. *Ponerse en camino.* Viæ se committere. *Se mettre en chemin.* Inviarsi.

FORA AVIAR. fr. ant. Tráurer fora. *Echar fuera.* Foras pellere, ejicere. *Mettre dehors.* Mandar via.

AVIAT. adv. t. Luègo, prèst. *Luego, presto.* Mox, præstò. *Aussitôt.* Tosto, subito.

COM MÈS AVIAT MILLÒR. expr. ab que s'explica lo desitj de que succeesca una cosa promptamènt y sèns dilació. *Antes hoy que mañana.* Quantò citiùs, tantò meliùs. *Le plus tôt possible.* Presto quanto è più possibile.

AVICIAD, DA. p. p. de AVICIAR y AVICIARSE. *Mimado, viciado, enviciado.*

AVICIAD. adj. que se aplica als que per estar acostumads á una cosa mòlt tèmps, tènen dificultat en dèxarla. *Talludo.* Inveteratus. *Qui a pris son pli.* Che ha preso mala piega.

AVICIADURA. s. f. Contemplació desmasiada, regalo y condescendencia excèssiva ab que tractan, especialmènt las mares, á las criaturas. *Mimo.* Blandimentum, nimia indulgentia. *Cajolerie.* Caccabaldole, carezzine, moine.

AVICIAR. v. a. Contemplar massa á una criatura, tractarla ab excèssiu regalo y condescendencia. *Mimar.* Blandiri, palpare, plus æquo indulgere. *Cajoler, amadouer.* Lusingare, far vezzi, careggiare.

AVICIARSE. v. r. Acostumarse ó aficionarse mòlt á una cosa. *Viciarse, enviciarse.* Nimia cupiditate ferri. *S'affectionner.* Affezionarsi, porre l'animo.

AVIDAMÈNT. adv. mod. ant. ANSIOSAMÈNT.

AVIDITAT. s. f. p. us. ANSIA, en la tercèra accepció.

ÁVIDO, DA. adj. Codiciòs, ansiòs, voras. *Ávido.* Avidus. *Avide.* Avido, voglioso.

AVILANIRSE. v. r. ant. Degenerar algú de sa noblesa y proceir com un villá. *Avillanarse.* Ignobilém, degenerem reddi, effici. *S'encanailler.* Tralignare dagli antenati.

AVILANIT, DA. p. p. de AVILANIRSE. *Avillanado.*

AVILAR. v. a. ant. Envilir. *Envilecer.* Vilem reddere, vilitare. *Avilir.* Avvilire, aggecchire, abbassare, svilire, deprimere, smaccare.

AVILAT, DA. p. p. de AVILAR. *Envilecido.*

AVILAT. adj. ant. Aturdid, amilanad. *Amilanado.* Territus. *Découragé, effrayé.* Stordito.

AVILIMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de avilar. *Envilecimiento.* Contemptus, despectus. *Avilissement.* Avvilimento, depressione, aggecchimento.

AVILIR. v. n. ant. Amilanarse, acoqui-

narse. *Amilanarse.* Cadere animis, terreri, perterreri. *S'effrayer.* Sbigottirsi, spaventarsi.

AVILIR. v. a. ant. Envilir. *Envilecer.* Vilem reddere, vilitare. *Avilir.* Abbassare, deprimere, avvilire.

AVILIZIR. v. a. ant. Envilir. *Envilecer.* Vilem reddere, vilitare. *Avilir.* Avvilire, smaccare, rendere spregevole.

AVINEN. adj. ant. APACIBLE, TRACTABLE.

AVINENSA. s. f. Conveni, ajust, concert. *Avenencia.* Fœdus, pactio, conventio. *Accord, convention, pacte.* Accordo, convenzione, concordia.

FÈR AVINÈNT. fr. MANIFESTAR, FÈR PRESÈNT.

SER AVINÈNT. fr. Estar cerca ó prop. *Estar á mano.* In proximo esse. *Être à la portée, sous la main.* Essere a mano.

AVINENTEA, AVINENTESA, AVINENTEZA. s. f. ant. Facilitat, proporció pera fèr alguna cosa. *Proporcion.* Occasio, commoditas. *Occasion.* Oportunità, congiuntura, occasione, acconcezza.

AVINENTMÈNT. adv. mod. ant. Hermosamènt, ab gracia. *Hermosamente, graciosamente.* Bellè, venustè. *Joliment, agréablement.* Leggiadramente, garbatamente.

AVINGUD, DA. p. p. de AVENIR y AVENIRSE. *Avenido.*

BÈN Ó MAL AVINGUDS. Se diu dels que estan concordes ó discordes en los ánimos. *Bien ó mal avenidos.* Animis disjuncti vel concordes. *Vivre en bonne ou mauvaise intelligence.* Star di buon o mal accordo.

AVINGUDA. s. f. Crexènt impetuòsa de algun riu ó rièra. *Avenida, venida.* Alluvies, alluvio. *Inondation.* Inondazione.

AVINGUDA DE LA LLÈT. L'abundancia de èxa substancia ó licòr que acud als pits de las femèllas cuand dònan mamar. *Apoyadura.* Lactis exuberantia. *Effort de lait quand une femme allaite.* Soprabbondanza di latte.

AVIÓ. s. m. FALSÍA.

AVIRONAR. v. a. ant. Circuir, rodejar. *Circuir, rodear.* Circumdare. *Enceindre.* Circondare.

AVIS. s. m. Noticia donada á algú. *Aviso.* Nuncius, nuncium, denuntiatio. *Avis.* Annunzio, avviso.

AVIS. Advertencia. *Aviso.* Monitum, admonitio. *Avertissement.* Avvertimento.

AVIS. ant. DISCRECIÓ, PRUDENCIA, CORDURA.

ANAR Ó ESTAR SÒBRE LO AVIS. fr. Estar previngud y ab cuidado. *Andar ó estar sobre aviso.* Cautum esse. *Être sur ses gardes.* Essere assentito, essere accorto.

AVISAD, DA. p. p. de AVISAR. *Avisado.*

UN AVISAD VAL PER DÒS. ref. que denota que es mòlt útil no estar descuidad. *Hombre prevenido vale por dos.* Præmonitus damni melius sua, seque tuetur. *Un bon averti en vaut deux.* Uomo avvisato ne val cento.

AVISADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui avisa. *Avisador.* Indicator, monitor. *Celui qui avertit.* Avvertitore.

AVISAR. v. a. Donar noticia de alguna cosa. *Avisar.* Nunciare, notum facere. *Avertir, annoncer.* Annunziare, dar notizia.

AVISAR. Advertir, aconsellar. *Avisar.* Monere, suadere. *Conseiller.* Consigliare.

AVISAT, DA. adj. ant. Sagas, discrèt, prudènt. *Avisado.* Solers, cautus. *Adroit, avisé.* Accorto.

AVISPAD, DA. p. p. de AVISPARSE.

AVISPAD. adj. Viu, despert ó agud. *Avispado.* Solers, acutus. *Vif, alerte, éveillé.* Arguto, scaltro.

AVISPARSE. v. r. fam. Fèrse mès advertid, discrèt y entes lo qui ántes era rudo, ó tenia cosas de bobo ó ximple. Se usa també com actiu. *Despertar.* Oscitantiam, tarditatem ingenii deponere. *Devenir plus avisé.* Diventar vivace.

AVIST, TA. adj. Discrèt, sagas, advertid. *Avisado, advertido.* Solers, cautus, prudens. *Avisé, prudent.* Sagace, accorto.

AVISTAD, DA. p. p. de AVISTAR. *Avistado.*

AVISTAR. v. a. Arribar ab la vista á divisar alguna cosa. *Avistar, dar vista á alguna cosa.* Prospicere, conspicere. *Découvrir de loin.* Scoprire, veder da lontano.

AVISTARSE. v. r. Véurerse alguna cosa á mòlta distancia. *Avistarse.* Conspici. *S'entrevoir.* Scorgere.

AVISTARSE AB ALGÚ. fr. Véurerse una persòna ab altra pera tractar algun negoci. *Avistarse con alguno.* Convenire. *S'aboucher avec quelqu'un.* Abboccarsi.

AVITUALLAR. v. a. ant. *Milic.* Proveir de víurers. *Avituallar.* Cibaria compa-

rare. *Avitailler*. Vettovagliáre.

AVITUALLAT, DA. p. p. de AVITUALLAR. *Avituallado*.

AVIVAD, DA. p. p. de AVIVAR. *Avivado*.

AVIVAR. v. a. Vivificar, donar vida. *Avivar*. Vivificare. *Animer, vivifier*. Vivificare.

AVIVAR. Donar vivesa, excitar, animar. Se usa també com recíproc. *Avivar*. Excitare, stimulare. *Exciter, ranimer*. Spronare, eccitare.

AVIVAR. met. Encéndrer, acalorar. Se usa també com recíproc. *Avivar*. Inflammare, incendere. *Exciter, stimuler*. Infiammare, spronare, riscaldare, indurre.

AVIVAR. AVISPAR.

AVIVAR. Parland dels colòrs significa posarlos mès vius, encesos, brillants y pujads. *Avivar*. Colorem magis vividum, splendidiorem fulgentioremque efficere. *Aviver, rafraîchir*. Avvivare, rifiorire.

AVIVARSE. v. r. Vivificarse ó rébrer vida. *Avivarse*. Vivescere. *Se ranimer, se vivifier*. Ranimarsi, avvivarsi.

AVO. s. m. *Arit*. Paraula ab la cual se expréssan los quebrads de una cantitat. *Avo*. Unitatis minima pars. *Terminaison des nombres fractionnaires*. Avo.

AVOCACIÓ. s. f. for. L'acció de avocar. *Avocacion, avocamiento*. Advocatio. *Évocation*. Lo avocare.

AVOCACIÓ. ant. La professió y exercici de advocar. *Abogacia*. Causidicina. *Plaidoirie*. Avvocheria, avvocazione.

AVOCAD, DA. p. p. de AVOCAR. *Avocado*.

AVOCAR. v. a. for. Atráurer ó fèrse portar lo tribunal superiòr, durant la primèra instancia, un plèt que se seguia en altre inferiòr. *Avocar*. Causam avocare. *Évoquer*. Avocare.

AVOL. adj. ant. DOLÈNT.

AVONCLE. s. m. ant. ONCLE.

AVORRIR. v. a. ant. ABORRIR.

AVUCASTA. s. f. ant. AVUTARDA.

AVUTARDA. s. f. Aucèll mòlt comú en Espanya, de un peu y mitj de llarg, de colòr rotj clapad de negre, ab las plòmas llargas, de la bora de l' ala blancas, y las altras negras, y lo coll llarg y prim. Tè las alas xicas, y per axó sòn vol es curt y pesad. *Avutarda, avucasta, avetarda, oto*. Otis. *Outarde*. Ottarda.

AVUTARDA PÈTITA. Aucèll semblant á la avutarda, tè disset pulgadas de llarg; los costats del cap, la barba y la gorja pardo blanquinòs; lo coll negrenc ab dòs collarets blancs: lo restant del cos jaspejad de negre, pardo y gris, y las camas llargas. *Gallaron*. Otis tetrax. *Espèce d'outarde*. Sorta d' ottarda.

AVUY. adv. t. En aquest dia. *Hoy*. Hodie. *Aujourd'hui*. Oggi.

AVUY PER AVUY. mod. adv. Precisamènt en aquest dia. *Hoy mismo*. Hodie. *Dans ce jour même*. Oggi stesso.

DE AVUY Á DEMÁ. mod. adv. ab que se dòna á entèndrer que alguna cosa succeirá prèst ó está próxima á executarse. *De hoy á mañana*. Mox. *Du soir au lendemain*. D' oggi in domani.

DE AVUY ENDAVANT; DE AVUY EN ENLLÁ. loc. Dèsde aquest dia. *De hoy mas; de hoy en adelante*. Exindè, deinceps, ex hac die. *Dorénavant, désormais*. D' oggi in poi, d' or innanzi.

AX.

AX. Veu dels noys ab que dònan á entèndrer algun mal que no saben explicar. *Pupa*. Puerorum vox pupulam demonstrans. *Mot des enfans qui se plaignent*. Esclamazione de' ragazzi.

AXA. s. f. Eina de fustèr composta de un máneg curt, y de un ferro ample mòlt afilad. Servex pera desbastar fusta. *Azuela*. Ascia, dolabra. *Herminette*. Ascia torta, ascetta da legnajuoli.

AXA. Lo instrumènt de cèr que usan los botèrs pera treballar las galledas, portadòras y altras cosas de sòn ofici. *Segur doladera*. Dolabra. *Doloire*. Mannaja.

AXA. ant. DESTRAL.

PASSAR PER AXA. fr. Desbastar la fusta ab l' axa. *Azolar*. Dolare. *Dégrossir*. Sgrossare, sbozzare.

AXADA. s. f. *Agr*. Eina pera cavar la terra. Es una planxa de ferro plana y xata, ab un máneg de fusta de una mitja cana de llarg. *Azada, azadon*. Ligo, pastinum, vanga. *Bêche, houe, pioche*. Vanga.

AXADA DE GALLÓ. La que en la part oposada á la pala tè un ferro semblant á la escòda, de uns dòs dits de amplaria, y servex pera ficarla per èntre las arrels y pèdras y fèr forsa ab èlla. *Azadon de peto*. Ligo hinc lato, hinc acuto ferro præfixus. *Hoyau à bec*. Zappane.

AXADAGAT, DA. adj. ant. ASSEDEGAD.

AXADÈLL. s. m. *Agr.* Eina torta de ferro ab sòu máneg, que servex pera axarcolar. Es paregud á la axadeta sinó que es mès xic y manejable. *Escardillo, escarda, escardilla, sacho, zarcillo.* Sarculum, mateola. *Sarcloir.* Sarchiello, sarchiella.

AXADÈLLA. s. f. territ. AXADÈLL.

AXADETA. s. f. dim. de AXADA. *Azadica, azadilla, azadita, azadoncillo.* Ligo levis. *Dim. de bêche.* Vangheta.

AXADÓ. s. m. territ. dim. de AXADA. AXADETA.

AXADÓ. AXADA DE GALLÓ.

AXALABRAD, DA. adj. Lo desatènt, desatinad, que no tè tino en lo que fa. Se usa alguna vegada com substantiu. *Tolondro, tolondron, torbellino, turumbon.* Inconsultus, præceps. *Étourdi.* Sconsigliato.

AXALABRAD. La persòna de poc judici, desbaratada é imprudènt. *Loco.* Imprudens, delirus. *Fou.* Sconsigliato, pazzaccio.

AXALAD, DA. p. p. de AXALAR. *Desalado.*

AXALAR. v. a. Tallar ó escapsar las plòmas de las alas á algun aucèll á fi de que no puga volar. *Desalar.* Pennas incidere. *Couper les ailes.* Tagliar le ali.

AXALAR. met. Destruir los progressos de algú en lo que preten, intènta ó efecuta. *Cortar los vuelos.* Alicui obsistere. *Couper les ailes.* Tagliar le gambe.

AXALAVAD, DA. p. p. de AXALAVAR. *Enjuagado.*

AXALAVAR. v. a. territ. Passar per aigua. Comunamènt se diu de la roba que surt de la bugada. *Enjuagar.* Abluere, abstergere, detergere, lavare. *Aigayer, rincer.* Sciacquare.

AXALOC. s. m. XALOC.

AXALSAT, DA. adj. ant. ENSALSAD.

AXAM. s. m. Número de abellas ab sa mare que se juntan é ixen del buc. *Enjambre.* Examen. *Essaim.* Sciame, sciamo.

AXAM. met. La multitut de persònas ó cosas juntas. *Enjambre.* Multitudo, copia. *Essaim.* Sciame.

AXAMANARSE. v. r. Apilarse las abellas en fòrma de rahim. *Arracimarse.* In racemorum speciem, vel formam conglobari. *Se grouper.* Ridursi, mettersi in sciame, farsi uno sciamo.

ÀXAMBRAR. v. n. Fèr las abellas segòna cria desprès de la principal, y separarse de la mare un curt número ab sa mestra. *Jabardear, pavordear, escamochear.* Apes examina edere. *Essaimer.* Far lo sciame.

AXAMENAR. v. a. Agafar las abellas que van dispersas ó los axams que estan fora dels bucs pera tancarlos en èlls. *Enjambrar.* Vernacula examina capere, alvearibus cogere. *Ramasser un essaim d'abeilles dans une ruche.* Pigliare uno sciame.

AXAMENAR. Tráurer de un buc un axam ó un número de abellas ab sa rèina cuand está mòlt poblad y á punt de exirse. *Enjambrar.* Examen ex alveario, propter apum nimiam copiam, extrahere. *Tirer, retirer d'une ruche un essaim d'abeilles.* Trarre uno sciame.

AXAMENAR. Tráurer las abellas del buc. *Desabejar.* Apes alveario extrahere. *Ôter les abeilles d'une ruche.* Trarre le api dall' arnia.

AXAMENAR. v. n. Criar un buc tantas abellas que estigan en disposició de separarse un número de èllas ab sa rèina. *Enjambrar.* Alvearia novis fœtibus exundare. *Essaimer.* Far uno sciame.

AXAMENÈR. s. m. Lo lloc ahònt los abellèrs axamenan sòs bucs. *Enjambradero.* Apiarium. *L'endroit où essaiment les abeilles.* Il luogo ove si conduce uno sciame.

AXAMORAD, DA. adj. Lo que está humid y no del tòt mullad. *Liento.* Humidus, madidus. *Moite, humide.* Umido, acquoso.

AXAMORAR. v. a. SUAVISAR.

AXAMPLAD, DA. p. p. de AXAMPLAR y AXAMPLARSE. *Ensanchado.*

AXAMPLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui axampla. *Ensanchador.* Amplificator. *Celui qui élargit.* Allargatore.

AXAMPLAMÈNT. s. m. ant. AXAMPLE.

AXAMPLAR. v. a. Extèndrer, dilatar alguna cosa en amplaria, fèrla ocupar majòr lloc. Se usa també com recíproc. *Ensanchar.* Ampliare, extendere, amplificare, laxare. *Agrandir, élargir.* Allargare.

AXAMPLAR. OBRIR.

AXAMPLE. s. m. Dilatació, extensió en amplaria. *Ensanche, ensanchamiento, ensancha.* Extensio, amplificatio, laxamentum. *Élargissement.* Allargamento.

axample. La part de roba que se dèxa dins de la costura pera poder axamplar lo vestid cuand convinga. Comunamènt se usa en plural. *Ensanche*. Laxamentum. *Rempli, élargissure*. Ripiegamento.

axample. met. desahogo.

donar axamples. fr. met. Significa donar massa llibertat ó llicencia pera algunas acciòns. *Dar ensanchas*. Nimiùm alicui concedere, indulgere. *Laisser prendre des pieds*. Scior la briglia.

donar axamples algun negoci. fr. met. Donar tèmps ó medis per ajustarlo ó compóndrerlo. *Dar ensanchas*. Negotium diferri. *Présenter des ressources*. Dar luogo.

AXANCARRAD, DA. p. p. de axancarrarse. *Esparrancado*.

axancarrad. adj. Lo qui camina ó está mòlt obert de camas. *Esparrancado*. Divaricatus pruribus. *Qui a les jambes écarquillées*. Spalancato.

AXANCARRARSE. v. r. fam. Obrirse de camas, separarlas. *Esparrancarse*. Crura divaricare. *Écarquiller les jambes*. Spalancarsi, allargarsi.

AXANGUÈR. s. m. La corretja forta y ampla ó corda de cánam ab que se subjécta lo camatimó de l' arada al jòu. *Coyunda*. Lorum jugi. *Courroie pour attacher les bœufs au joug*. Correggia per legare i buoi al giogo.

AXAPLUGARSE. v. r. Resguardarse de la pluja. *Guarecerse de la lluvia*. Pluviam arcere. *Chercher un asile pour se garantir de la pluie*. Ricoverarsi.

AXARAGALL. s. m. xaragall.

AXARAGALLAR. v. a. Fèr la pluja sòlcs ó xaragalls en lo camp portándsen la terra. Per lo comú se usa com recíproc. *Arroyar*. Pluviam fossas proscindere. *Entraîner*. Solcare o far solchi per mezzo della pioggia.

AXARCOLAD, DA. p. p. de axarcolar. *Escardado, sachado*.

AXARCOLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui axarcòla. *Escardador*. Sarritor. *Celui qui échardonne*. Quello che toglie i cardoni; sarchiatore.

axarcoladòr. axadèll, magalló.

AXARCOLAMÈNT. s. m. Lo traball de axarcolar los sembrads. *Escarda, escardadura, sachadura*. Sarritio, sarritura, sarculatio. *Sarclage*. Sarchiellamento.

AXARCOLAR. v. a. Entretráurer y arrancar las hèrbas dels sembrads cuand estan tendres, y en hèrba. *Escardar, sachar*. Sarrire, sarculare. *Échardonner, sarcler*. Torre i cardoni, sarchiare, sarchiellare.

AXADÒR. s. m. Escalfòr gran. *Ardor*. Ardor, æstus. *Ardeur*. Arsura.

AXARÍ. s. m. ant. ásaro.

AXARID, DA. adj. Lo qui en lo exteriòr ja presènta la mòlta vivesa de sòn geni. *Vivaracho, despabilado*. Alacris, alacer. *Extrêmement vif*. Vivace.

AXARMENTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui arreplega los sarmènts podads. *Sarmentador*. Sarmentorum collector. *Celui qui ramasse les sarmens*. Raccoglitor di sarmenti.

AXARMENTAR. v. a. Arreplegar los sarmènts podads. *Sarmentar*. Sarmenta colligere. *Ramasser les sarmens*. Raccogliere i sarmenti.

AXAROLAR. v. a. enxarolar.

AXAROP. s. m. Beguda dòlsa y medicinal que componen los apotecaris fins á la consistencia del sucre clarificad. Sol péndrer nom dels ingrediènts de que se compon, com axarop de xicoira, de cascall, etc. *Jarabe*. Ecligma, sirupus. *Sirop*. Sciroppo, siroppo.

axarop de gers. La pasta fèta de aquesta fruita y sucre, que dexatada ab aigua servex pera refrescar. *Churdon, chordon*. Massa ex fragis saccharo condita. *Sirop de framboises*. Siroppo di lampione.

axarop de mel y vinagre. Composició que se fa barrejand dòs parts de mel y una de vinagre blanc, y se dèxa cóurer fins á posarla en lo punt de axarop. També se fa compost afegindli la decocció de las cinc arrels aperitivas, y las llavòrs de julivert y fonòll. *Ojimel, ojimiel*. Oxymeli. *Oxymel*. Ossimele.

axarop de pámpol. fam. Lo vi. *Agua de cepas*. Vinum. *Eau de cep*. Siroppo di cantina.

axarop de taronja. Beguda fèta de taronjas y sucre clarificad. *Naranjada*. Potio ex aurantiis pomis et saccharo condita. *Orangeade*. Aranciata.

AXAROPAD, DA. p. p. de axaroparse. *Jarabeado*.

AXAROPARSE. v. r. Péndrer axarops regularmènt pera disposarse y prevenirse cuand se ha de péndrer purga, ó péndrerlos ab frecuencia. *Jarabearse*.

Ecligmatibus vel sirupis frequenter uti. *Boire du sirop pour se préparer à prendre médecine.* Siropparsi, bere siroppi.

AXARPALLARSE. v. r. AXANCARRARSE.

AXARRAID, DA. adj. Sec, faltad de hùmitat. Se aplica comunamènt á las viandas. *Sequeroso.* Siccus, aridus. *Sec.* Secco, arido.

AXART. s. m. EMPELT.

AXARTÈLL. s. m. AXADÈLL.

AXATAR. v. a. ant. DEXATAR.

AXAUGAR. v. a. *Ndut.* REMOLCAR.

AXAUS. s. m. pl. Cantitat que en los encants se proposa per premi de aquell que dòna dita, y la guanya en lo cas de que lo tregan de dita millorand la sèva. *Prometido.* Licitatæ pecuniæ merces, præmium. *Enchère.* Incanto: offerta che si fa in una vendita allo incanto.

AXECAD, DA. p. p. de AXECAR y AXECARSE.

AXECAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de axecar y axecarse. *Alzamiento, levantamiento.* Erectio, levatio. *L'action de hausser, de lever.* Levamento, alzamento.

AXECAMÈNT DE VEDA. ALSAMÈNT DE VEDA.

AXECAR. v. a. ALSAR.

AXECARSE. v. r. ALSARSE.

AXEDRES. s. m. Jog bèn conegud, que se compon de varias pèssas, la mitat blancas y la mitat negras, que sòn dòs rèys, dòs rèinas, cuatre orfils, cuatre caballs, cuatre tòrras y setse peòns. Se juga èntre dòs en una fusta ó tauleta cuadrada dividida en sexanta cuatre casetas iguals blancas y negras alternativamènt. Cada pèssa de las majòrs tè sa especial marxa, y lo jog es una idea de batalla. *Ajedrez.* Latrunculorum ludus. *Échecs.* Scacco.

AXÈLLA. s. f. La concavitat que fòrma l' arrancada del bras ab lo cos. *Sobaco.* Axilla, ala. *Aisselle.* Ascella.

SÒTA L'AXÈLLA. loc. ab que se exprèssa lo espay del ángul que fa lo bras ab lo cos. *Debajo del sobaco.* Sub axilla. *Pardessous l'aisselle.* Sotto l' ascella.

PORTAR SÒTA L'AXÈLLA. fr. Trasladar alguna cosa que fassa bulto posada èntre lo bras y lo cos. *Sobarcar.* Suffarcinare; brachio sarcinam cingere. *Porter, emporter sous le bras.* Portare sotto l' ascella.

AXELLERÓ. s. m. Pèssa cuadrada que se posa en la part de la camisa, que correspon á l' axèlla, per refòrs, per ser allí de ahònt patex mès, y per donar jog á la mánega. *Cuadrado.* Subucularum quadrata fascia. *Gousset de chemise sous l'aisselle.* Gherone di tela.

AXERID, DA. adj. AXARID.

AXERIRSE. v. r. Aliviarse algú del ensopimènt que tenia. *Despejarse.* E sopore vel torpore emergere. *Revenir d'un assoupissement.* Rasserenarsi, rivenire.

AXERRI. s. m. Fèm de bestiar de llana y cabriu. *Sirle, sirria.* Stercus ovile vel caprinum. *Excrémens des bêtes à laine.* Sterco pecorino.

AXERRIS. s. m. ant. FÈMS.

AXETA. s. f. Canó que se posa en la part inferiòr de las bòtas y de altras einas pera facilitar ó impedir la exida del líquid. *Canilla, espita, llave.* Fistula, epistomium. *Cannelle, broche.* Cannella.

AXETA. La grossa de còure ó altre mètall què se posa en las fonts pera donar exida á l' aigua. *Grifon.* Fontis epistomium, fistula ænea. *Robinet de fontaine.* Chiave d' una fontana.

POSAR AXETA. fr. Col-locarla y ajustarla en lo forad de la bòta, gerra ó altra eina. *Espitar.* Epistomium cupæ affigere. *Mettre une cannelle à un tonneau.* Mettere cannella.

AXETAR. v. a. ant. DEXATAR.

AXÍ. adv. mod. De aquesta manèra. *Asi.* Sic, sicce; ita. *Ainsi.* Così.

AXÍ. adv. afirmatiu que se usa ab lo verb *ser* ó *estar*, com per exèmple: AXÍ ès, ó no es AXÍ. *Asi.* Sic est, ita sanè. *Ainsi.* Così.

AXÍ. adv. de desitj, com AXÍ fòs jo sant. *Asi.* Utinam. *Plût-à-Dieu.* Così.

AXÍ. part. causal que equival á PER AXÓ, PER LO CUAL. Comunamènt se li anteposa la conjuncció Y. *Y asi.* Itaque, quapropter, quæ cum ita sint, propterea, idcircò, quocirca. *C'est pourquoi.* Così.

AXÍ. Cuand preceex immediatamènt á la partícula *com,* equival á DEL MATÈX MODO, DE LA MATÈXA MANÈRA QUE, v. g.: AXÍ com la modestia atrau, AXÍ retrau la disolució. Peró cuand la partícula *com* está en lo segòn extrèm de la comparació, AXÍ val lo matèx que TANT. *Asi como.* Quemadmodum. *De même que.* Così come.

AXÍ AXÍ. adv. mod. que denota la mitjanía de alguna cosa. *Asi asi.* Mediocritèr.

La la; couci couci; tel quel. Così così.

AXÍ COM, ó AXÍ QUE. Luègo que. *Así como, asi que.* Ut primum, simul ac. *Comme, sitôt que.* Subito che.

AXÍ COM AXÍ. De cualsevol manèra, de tòts modos. *Asi como asi, asi que asi.* Utcumque erit. *Quoi qu'il en soit.* Comunque sia.

AXÍ MATÈX. adv. mod. for. Significa lo matèx que Á MÈS DE AXÓ, ENCARA MÈS. *Otrosi.* Item, itidem. *En outre, de plus.* Oltrecciò.

AXÍ QUE AXÍ. AXÍ COM AXÍ.

AXILAR. v. a. ant. DESTERRAR.

AXIMPLARSE. v. r. Tornarse ximple. *Infatuarse, ensandecer.* Infatuari. *S'infatuer.* Impazzire.

AXIOMA. s. m. Sentencia, proposició ó principi sentad. *Axioma.* Axioma. *Axiome.* Assioma.

AXIQUID, DA. p. p. de AXIQUIR. *Achicado.*

AXIQUIDURA. s. f. ant. L'acció y efècte de axiquir. *Achicadura.* Imminutio. *Apetissement, diminution.* Appiccolamento.

AXIQUIMÈNT. s. m. ant. AXIQUIDURA.

AXIQUIR. v. a. Reduir á ménos la grandaria de una cosa, fèr tornar xic. També se usa com recíproc. *Achicar.* Imminuere, minuere. *Apetisser.* Appiccinire, appiccolare.

AXIRIBIRSE. v. r. AXERIRSE.

AXIS. adv. mod. AXÍ.

AXISPARSE. v. r. Posarse alegre ab lo vi, ó emborratxarse un poc. *Achisparse.* Vino calescere. *Se griser.* Innebbriarsi.

AXÓ. pron. demostratiu de lo que está ó se tè present. *Esto.* Hoc, istud, id. *Ce, ceci.* Ciò, questo.

AXÓ ES ALTRE, ó ALTRA COSA. loc. ab que se demostra que alguna idea ó cosa es diferènt de lo que pensabam y nos fa mudar de concèpte. *Eso es otra cosa; ese es otro cantar.* Aliud est, diversum est. *C'est autre chose.* Questo è altro.

AXÓ ES AXÓ. loc. afirmativa que servex per aprobar lo que altre diu ó fa. *Eso es, eso mismo.* Id ipsum. *Celà même.* E' pur questo, è ben questo, così è.

AXÓ MATÈX. loc. AXÓ ES AXÓ.

AXÓ PER AXÓ. loc. AXÓ ES AXÓ.

AXÓ PER AXÓ. loc. Per aquest matèx motiu. *Por eso mismo; por lo mismo.* Propterea, idcircò, ideò. *Par celà même.* Per questo stesso, è per ciò che.

EN AXÓ. mod. adv. Estand en axó, en aquest tèmps, succeind alló de que se parla. *En esto.* Interea, dum. *Pendant ce temps-là.* In questo.

AXOBRIR. v. a. territ. AXORBIR.

AXOL DE DÒS CAPS. s. m. Eina de mestre de axa. Se compon de un máneg com lo de un martèll, encaraqué mès llarg, y de un ferro que per un costat es en fòrma de axa y per lo altre en fòrma de destral. *Alcotana.* Ascia. *Hachette, décintroir.* Gravina.

AXOLLAR. v. a. ant. XULLAR.

AXOLLAT, DA. p. p. de AXOLLAR.

AXONAR. v. a. ESPAMPÒLAR.

AXONAR. Esfullar los arbres. *Deshojar.* Folia decerpere. *Effeuiller.* Sfogliare.

AXONAR. Cullir olivas, agafand las brancas ab la ma y tirand per avall. *Ordeñar.* Oleas vel olivas ex arbore decerpere. *Cueillir les olives avec la main.* Cogliere ulive colla mano.

AXORBAR. v. a. ant. ESPANTAR.

AXORBIR. v. a. MAJENCAR.

AXORCA. s. f. Especie de argòlla d' or ó plata que per adòrno portaban las donas en las munyecas y en lo coll de la cama. *Ajorca.* Armilla muliebris. *Bracelet, bague.* Maniglia, braccialetto.

AXORDAD, DA. p. p. de AXORDAR. *Asordado.*

AXORDAR. v. a. Entorpir l' oido á algú ab soròll ó crids de manèra que no hi senta; com succeex al qui está prop de las campanas cuand se tocan. *Asordar.* Exsurdare, auditum obtundere. *Abassourdir, assourdir.* Assordare, assordire.

AXORDAR. Introduirse ó fèrse sentir ab gran eficacia en l' oido algunas veus per lo agud del to ab que se pronuncian. *Taladrar.* Auditum acutè percutere. *Briser le tympan.* Strappar l' orecchie, far buttar sangue dagli orecchi.

AXOVAR. s. m. ant. PARAMÈNT DE CASA.

FÈR LO AXOVAR. fr. FÈR LO PANERET.

AXUGAD, DA. p. p. de AXUGAR y AXUGARSE. *Enjugado; secado; agotado.*

AXUGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui axuga. *Enjugador.* Exsiccator. *Celui qui essuie.* Asciugatore.

AXUGADÒR. Especie de timbal de fusta prima ó riscle que tè dins un enrexad de cordill, damunt del cual se posa la roba per axugarla ó escalfarla. Servex

principalmènt pera la roba dels malalts y la de bolcar las criaturas. En alguns territoris se fa també de figura cuadrada y plana com una tauleta. *Enjugador, zahumador, camilla.* Mensula exsiccandis calefaciendisque vestibus. *Soufroir, séchoir.* Seccatojo.

AXUGAMÁ. s. m. Drap que servex pera axugarse las mans desprès de rentadas. Comunamènt es cuadrad, de uns tres palms á cuatre, y sol tenir una baga de veta pera poderlo pènjar en un clau. *Paño de manos.* Mappa, mantile, mantelium. *Essuie-main.* Bandinella, asciugatojo.

AXUGAMÁ. Lo drap que servex per axugar los plats. *Albero.* Linteum detergendis patinis seu lancibus. *Torchon.* Strotinaccio.

AXUGAR. v. a. Tráurer la humitat de alguna cosa. Comunamènt se diu de la roba humida ó mullada. *Enjugar.* Siccare. *Sécher.* Asciugare.

AXUGAR. Assecar. *Secar.* Arefacere. *Sécher.* Asciugare.

AXUGAR. Consumir y agotar l'aigua ó altre líquid de algun depósit ó manantial. *Agotar.* Exsiccare, exhaurire. *Épuiser, tarir.* Inaridire, votare, esaurire.

AXUGAR. Tráurer la humitat que llansa de sí lo cos; com las llágrimas, suòr, etc.; ó la que reb mullandse, com las mans, cara, etc. Se usa comunamènt com recíproc. *Enjugar.* Detergere, mundare. *Essuyer.* Asciugare, tergere.

AXUGARSE. v. r. Assecarse la humitat de alguna cosa evapòrandse. *Secarse.* Exsiccari, arescere. *Sécher, devenir sec.* Seccarsi.

AXUGARSE. Se diu de las fonts, rius, estanys, etc., als que falta l' aigua. *Secarse.* Arescere. *Se dessécher, tarir.* Asciugarsi, esaurire.

AXÚGAT QUE SUAS. loc. irón. que se diu de la persòna que habend traballad poc, aparènta estar mòlt cansada. *Arrópate que sudas.* Multum sanè insudasti. *On le dit à celui qui après avoir travaillé peu paraît fatigué.* Siedi che molto t' hai affaticato.

AXULLAR. v. a. ant. XULLAR.

AXURMAR. v. a. ant. Remar per ajudar la nau que ja va ab lo vènt. *Remar por debajo.* Subremigare. *Ramer pour pousser le vaisseau.* Remare.

AXUT, TA. adj. Lo que no tè humitat. *Enjuto, seco.* Siccus. *Sec.* Secco, arido.

AXUT. met. Home de pocas paraulas. *Seco.* Asper, austerus. *Sec, rude.* Secco, asciutto.

AXUT. Parland del vi lo qui no tè dolsòr. *Seco.* Dulcedine carens. *Sec, âpre.* Aspro.

AXUT. s. m. Sequedat en la terra per falta de pluja. *Sequía, seca, sequedad.* Siccitas, pluviarum penuria. *Sécheresse.* Siccità, secchezza, aridità, asciugaggine.

AXUTESA. s. f. ant. AXUT, en la última accepció.

AXUTESA. Falta de paraulas, asperesa en lo tracte. *Sequedad, desabrimiento.* Asperitas, austeritas. *Sécheresse, froideur.* Fridezza, asprezza.

AY.

AY. interj. de dolòr. *Ay.* Heu, hei. *Ay! ah! aie! eh!* Ah! ahi!

AY. interj. ab que s' exprèssa l' admiració que causa alguna cosa; y així se diu: AY quin fret fa! *Fuego.* Papæ! *Peste! malpeste!* Cospetto!

AY QUE DE QUE! expr. fam. Per poc. *Por poco.* Parùm abfuit quin. *Pour peu il s'en est peu fallu.* Poco è mancato.

AYADE. s. f. ant. AXADA.

AYGUADA. s. f. ant. AIGUAT.

AYGUADUIT. s. m. ant. ACUADUCTO.

AYGUOSITAT. s. f. ant. ACUOSITAT.

AYL. s. m. ant. ALL.

AYLÉ, NA. adj. ant. AGÈ.

AYLÍ. adv. ll. y t. ant. ALLÍ.

AYLÓ. pron. demostratiu ant. ALLÓ.

AYMÍA. s. f. ant. AMIGA.

AYNA. s. f. ant. EINA.

AYO, YA. s. m. y f. ant. DIDOT y DIDA.

AYO. ant. La persòna encarregada de la criansa de alguna criatura. *Ayo.* Pædagogus, custos. *Gouverneur.* Ajo.

AYOLI. s. m. territ. ALIOLI.

AYONOLAR. v. n. ant. AGENOLLARSE.

AYROLA. s. f. ant. ÈRA.

AYTAL. adj. ant. TAL.

AYTAL. adv. mod. ant. COM.

AYTAMBE. conj. ant. TAMBÉ.

AYTAN. adj. ant. TANT.
AYTANT, TA. adj. ant. ALTRE TANT.
AYTANT. adv. mod. ant. Fins á tant. *Hasta tanto, hasta que.* Quoadusque. *Jusqu'à tant.* Fin che, insin che.
AYTANTBEN. conj. ant. TAMBÈ.

AZ.

AZ. prep. ant. Á.
AZANYA. s. f. ant. HASSANYA.
AZOR. s. m. ant. ASTÒR.
AZUL. adj. ant. BLAU DE CEL.

B.

B. Segòna lletra del abecedari y la primèra de las consonants anomenadas labials, perqué se pronuncia llansand lo alé suaumènt al tèmps de obrir ó separar los llabis. En tèmps antig era numeral y senyalaba 300.
BA, BA. Síl-laba repetida que usada com interjecció servex per expressar en conversació que no se fa cas de lo que altre diu, ó per expressar algun enfado, ó per contenir ó trencar la conversa, y axí se diu: BA, BA, axó son rabòns; BA BA, no me enfades; BA BA, ja ho ting entes, etc. Lo significat de esta síl-laba depèndex del to ab que se pronuncia. *Basta, vaya, bien.* Sat, eja. *Assez, bah, plaisanterie, c'est bon, c'est bon.* Basta, tanto basta, va bene, bravo, oibò.
BABA. s. f. La humitat que raja de la bòca. *Baba.* Saliva deflua. *Bave.* Bava.
BABA. Lo humòr viscòs de alguns insectes, com del caragol, del cuc de seda, etc. *Baba.* Saliva deflua. *Glaire: humeur visqueuse de quelques animaux comme les mollusques.* Bava, schiuma, umor viscido.
CAURERLI LA BABA Á ALGÚ. fr. met. y fam. ab que s'exprèssa lo gran gust que algú tè en véurer lo primòr ab que fa ó diu alguna cosa la persòna de sòn carinyo. *Caérsele la baba á alguno.* Suspensa ora tenere. *S'extasier à la vue de quelque chose ou en entendant quelque chose.* Provar sommo piacere.
TENIR MALA BABA. fr. met. Ser murmuradòr y desllenguad. *Tener lengua de escorpion.* Maledicum esse. *Langue de vipère, méchant calomniateur.* Aver lingua tabana.
BABADÈRO. s. m. Pedas de tela regularmènt cuadrilongo que per netedat posan al pit de las criaturas y dels ximplets. *Babador, babero, pechero.* Linteolum munditiæ gratiâ pectori aptatum. *Bavette.* Bavaglio, bavaglino.
BABADÈRO. Entre sastres es cualsevol de las pèssas ó llencas que posan en los extrèms del vestid, com en los devants y bocamánegas per part de dins, perq que tingan mès resistencia. *Bebedero.* Tæniæ vestium oris interiùs assutæ. *Bandes de toile dont les tailleurs doublent les bords d'une étoffe pour les renforcer.* Pezzo di panno lino che adoperano i sartí per rinforzare i lembi d'un abito.
Á LA BABALÁ. mod. adv. fam. Ab poc cuidado, atenció y miramènt. *Á media talla.* Per functoriè. *À la hâte, sans soin, sans attention.* A occhio e croce.
BABALLAS. s. f. pl. Lo que se dèxa en lo plat desprès de haber menjad. *Escacamochos.* Reliquiæ, residua mensæ. *Restes de ce qu'on a mangé, bu.* Avanzi.
BABALLAS. La palla dura ó los nusos que dèxa lo bestiar en la menjadòra. *Granzones.* Palearum pars durior. *Restes de pailles que laissent les bestiaux.* Avanzi di paglia che lascia il bestiame.
BABAR. v. a. BABEJAR.
BÁBARA. s. f. Especie de cotxo anomenad axí per haber vingud de Baviera los primèrs. *Bábara.* Essedum bavarium. *Berline, espèce de voiture bavaroise.* Berlina.
BABASÁY. s. m. terrít. BABADERO.
BABASSA. s. f. Lo humòr ácuoo, espes y agafadis que ix de alguns animals y plantas. *Babaza.* Glutinosus liquor salivæ instar defluentis. *Bave, écume épaisse des animaux ou des plantes.* Bava, schiuma, umor viscoso.
BABASSA. LLIMAC.
BABAU. s. m. BADOC.
BABAU. TONTO.
BABEJAD, DA. p. p. de BABEJAR. *Babeado, baboseado.*
BABEJAR. v. a. Expel-lir ó tráurer de sí la baba. *Babear, desbabar.* Fluentem salivam emittere. *Baver, jeter de la bave.* Far bava.

BABEJAR. Mullar ó umplir de babas. *Babosear*. Saliva deflua inquinare, conspuere. *Laisser tomber de la bave sur quelque chose*. Inumidir colla báva.

BABEJAR. v. n. met. CÁURÉRLI LA BABA Á ALGÚ.

BABÈRA. s. f. Pèssa de l'armadura antiga que tapaba la bòca, barba y barras. *Babera, baberol, barbote*. Buccula. *Mentonnière, partie d'un casque sous le menton*. Guanciale: parte dell'elmo che difende la guancia e il mento.

VENIR DE LA BABIA. fr. fam. Estar distrèt y ab lo pensamènt mòlt distant de lo que se tracta. *Estar en Babia*. Aliò intentum esse. *Bayer, regarder la bouche béante*. Baloccare, stare a badalucco, piantar una vigna.

BABIECA. s. m. fam. Bobo, tònto, ximple. *Babieca*. Bardus, stupidus, hebes. *Nigaud, idiot, stupide*. Minchione, balordo, pecorone, baggianaccio, sciocco, babbuino.

BABILONI, NIA. adj. Lo natural de Babilonia. *Babilonio*. Babylonius, babyloniensis. *Babylonien*. Babilonio.

ES UNA BABILONIA. fr. fam. ab que se dòna á enténdrer la confusió originada de la mòlta concurrencia de gènt en algun lloc. *Es una Babilonia*. Confusus, perturbatus est rerum ordo. *C'est la tour de Babel*. E' una Babilonia.

BABILÓNIC, CA. adj. Lo que ès propi de Babilonia ó pertany á èlla. *Babilónico*. Babylonicus. *Babylonien, qui appartient à Babylone*. Babilonico.

BABILLA. s. f. La pèll prima que junta la illada ab la cuxa del caball, mula, etc. *Babilla*. Tenuis pellicula quæ ilia cruribus equorum adnectit. *Le pli saillant que fait la peau des quadrupèdes entre la cuisse et le ventre, et qui semble lier ces deux parties ensemble*. Piega che fa la pelle de' quadrupedi fra la coscia ed il ventre.

BABÒR. s. m. Lo costàt esquerre de la embarcació, mirand de pòpa á proa. Se usa ab las partículas Á, DE, POR. *Babor*. Sinistrum navigii latus. *Babord, côté gauche d'un vaisseau à partir de la poupe*. Bordo a sinistra.

BABÒS, A. adj. que se aplica á la persòna que fa mòltas babas. *Baboso*. Salivarius. *Baveux, qui bave*. Bavoso.

BABÒS. met. MOCÒS.

BABOT. s. m. GOTIM.

BABOYA. s. m. Lo tònto y bobo. *Mameluco*. Stupidus, stolidus. *Niais, grue, dandin*. Balordo, scimunito, babbuasso, gufaccio, allocco.

BABUTXA. s. f. Sabata prima ab una sola costura y de una sola. *Escarpin, zapatilla*. Calceus levior. *Escarpin, soulier à une simple semelle*. Scarpino, scarpetta.

FÈR UNA BACAINA. fr. Quedarse dormid una estoneta lo qui está molestad de la son. *Descabezar el sueño*. Dormitare, brevissimum somnum capere. *Dormir un moment*. Dormire un sonno.

BACALLÁ. s. m. Pèx que tè dòs ó tres peus de llarg, que se pesca ab mòlta abundancia, especialmènt en lo banc de Terranova, y se conserva salad. *Abadejo, bacalao, bacallao*. Gadus morhua. *Morue, poisson de mer*. Merluzzo, baccalà.

BACALLÁ. met. Home flac y sec. *Bacalao*. Homo macer. *Homme maigre, sec*. Uom lanternuto.

BACALLÁ PRIM. Pèx de la matèxa especie del bacallá peró que no tè tanta gruxa. *Truchuela*. Asellus salitus grassilior. *Petite merluche sèche*. Merluzza spolpata, nasello salato.

BACANALS. adj. pl. que se aplicaba á las fèstas que feyan los gentils en honòr de Baco. Se usa també com substantiu. *Bacanales*. Bacchanalia. *Bacchanales*. Baccanali.

BÁCARA. s. f. Hèrba oloròsa que èntre los antigs servia pera fèr garlandas. *Bácara, bacaris*. Baccharis. *Baccharis, plante corimbifère*. Bacchera, baccaro.

BACÍ. s. m. Orinal. *Bacin*. Lasanum, scaphium. *Pot-de-chambre*. Cantero, orinale.

BACÍ. ant. BACINA.

BACÍ. ant. Gibrèll ó cònca pera rèntar los peus. *Baño*. Pelvis, pelluvium, pelluvia. *Bain, terrine non vernissée*. Tinozza, bagno.

BÁCIGA. s. f. Jog de cartas en lo cual se diu BÁCIGA lo punt que componen las tres cartas de cada jugadòr ab tal que no passe de nou. *Báciga*. Trisfolia novenum numerum non excedentia in quodam cartharum ludo. *Jeu de cartes qu'on joue à deux ou à plusieurs personnes, avec trois cartes chacune*. Spezie di giuoco di carte chiamato *báciga*.

BACINA. s. f. Especie de plata gran, regularmènt de mètall que servex pera

mòlts usos. *Fuente, bacía.* Pelvis. *Grand plat ou bassin.* Bacino, bacile.

BACINA. La gibrèlla de una figura especial que usan los barbèrs pera remullar las barbas. *Bacía.* Pelvis. *Bassin à barbe.* Catinella.

BACINA. Lo que servex pera captar. *Bacineta, bacinica, bacinilla, bacin.* Parva pelvis. *Petite soucoupe qui sert aux quêteurs pour recevoir l'aumône.* Bacile.

BACINADA. s. f. La inmundicia llansada del orinal. *Bacinada.* Excrementa è lasano projecta. *L'immondice dont on débarrasse un pot-de-chambre.* L'escremento che si butta dal cantero.

BACINET. s. m. dim. de BACÍ. *Bacinejo.* Parvum lasanum. *Petit pot-de-chambre.* Canterello.

BACINET. Pèssa de l' armadura antiga que defensaba lo cap. *Bacinete.* Cassis. *Bassinet, sorte de chapeau de fer des anciens hommes-d'armes.* Cappelletta.

BACINETA. s. f. dim. de BACINA. *Bacineta, bacinica, bacinilla.* Parva pellis. *Petit plat ou bassin.* Bacinella, bacinetta.

BACINETA. La que usan las donas y criaturas pera fèr sas necessitats corporals. *Bacinilla, bacinica.* Parvum lasanum. *Petit pot-de-chambre à l'usage des femmes et des enfants.* Cantarello, orinaletto.

BACÓ. s. m. PORC.

BÁCULO. s. m. CROSSA, GAYATO.

BÁCULO. La crossa ó gayato que usaban los agorèrs com á insignia de sa dignitat. *Lituo.* Lituus. *Baguette de magicien.* Bacchetta divinatoria.

BÁCULO PASTORAL. La crossa que portan los bisbes y está fèt en figura del gayato que solen portar los pastòrs de òvellas. *Báculo pastoral.* Pedum pontificale, lituus episcoporum. *Crosse, bâton d'un évêque ou d'un abbé.* Pastorale, bastone vescovile.

BADA. s. f. ant. ESCÒLTA, CENTINÈLLA.

BADAD, DA. p. p. de BADAR. *Hendido, rajado, abierto.*

BADADÒR. s. m. ant. MIRADÒR.

BADADURA. s. f. ant. ESCLÈTXA.

BADALOT. s. m. Obertura ó claraboya que se fa en los sòstres ó en las pareds en lloc de finèstra: regularmènt es un óvalo ab declivi circular, á fi de que entrand per allí la llum, se espargesca per lo aposento ahònt dòna. *Tragaluz,* Sublimis fenestra lumen diffundens. *Lucarne, œil-de-bœuf.* Abbaino.

BADALOT. La caxa ó lo vuid en que se construex la escala de un edifici. *Caja.* Area scalæ spatium, area ubi ædium scalæ locantur vel construuntur. *Endroit où l'on pratique un escalier.* Luogo ove si pratica la scala.

BADALL. s. m. L'acció y efècte de badallar. *Bostezo.* Oscitatio. *Bâillement.* Sbadiglio, sbadigliamento.

BADALL. Lo tall que se fa en las plòmas de escríurer. *Badajo, abertura.* Incisio. *Fente, crevasse.* Fesso, fenditura.

BADALL. La obertura, tall ó esclètxa de alguna cosa. *Raja, quebradura, quebraja, rotura.* Scissura, fissura. *Fente, coupure.* Fessura, fenditura.

BADALL. Obertura en la terra. *Hendedura, grieta, quiebra, resquebrajo, resquebrajadura.* Hiatus, abruptio. *Crevasse qui se fait dans la terre pendant les grandes chaleurs.* Crepaccia, spaccatura.

BADALL. La esclètxa que fa lo vènt en la fusta. *Venteadura.* Rima. *Soufflure, on le dit d'un certain défaut dans le bois.* Crepatura, fessura.

BADALL. territ. BATALL.

FÈR BADALLS Y CREUETAS. fr. fam. No haber mènjad. Se diu axis perqué lo no haber mènjad ó estar dejú sol denotarse fèndse una creu en la bòca. *Hacerse cruces, estar por esta cruz de Dios.* Incænatum, impransum esse. *Être à jeun.* Aver il mal della lupa; rimaner co' denti asciutti.

FÈR LO ÚLTIM BADALL. fr. que significa estar á punt de morirse. *Dar la última boqueada.* Animam exhalare. *Rendre l'âme, l'esprit, les derniers soupirs.* Conteggiare colla morte; essere colla morte in bocca.

LO BADALL NO POD MENTIR, FAM Ó SON Ó SER RUÍ. ref. que indica las causas comunas del badallar. *Hambre ó sueño ó ruindad del dueño.* Somnum, famemve signat oscitatio frequens, malam vel indolem. *Bouche que bâille a faim, amour ou sommeil.* La cagion dello sbadigliamente è sonno, negghienza, o rincrescimento.

LO BADALL NO POD MENTIR, VOL MÈNJAR Ó VOL DORMIR, Ó DOLENTERÍA MANTENIR. ref. que significa lo matèx que lo anteriòr.

BADALLAR. v. n. Respirar obrind invo-

luntariamènt la bòca mès de lo regular. *Bostezar*. Oscitare. *Bâiller*. Sbadigliare.

BADANA. s. f. La pèll de moltó ó de òvella adòbada. *Badana*. Aluta. *Basane*. Alluda.

BADANA. met. Tònto, ximple. *Badulaque*. Inanis, futilisque homo. *Bégault, vaurien*. Barbagianni, stupido, insensato, balordo.

TOCAR LA BADANA. fr. fam. Pegar á algú. *Zurrar la badana*. Contundere. *Repasser le buffle à quelqu'un, le rosser, le battre*. Dar percosse, dibattere.

BADAR. v. a. Fèr alguna obertura llarga en un cos dur sèns acabarlo de dividir del tòt. Se usa també com recíproc. *Hender, rajar*. Findere. *Fendre, traverser*. Fendere, spaccare.

BADAR. Parland de la bòca de persòna, animal ó cosa insensible, com BOCA de sac, etc., es lo matèx que OBRIR. *Abrir*. Explicare. *Ouvrir*. Aprire.

BADAR. v. n. Contemplarse alguna cosa ab admiració de tònto. *Embebecerse*. Stolidè inspicere. *Demeurer interdit, ravi, stupéfait*. Incantarsi.

BADAR. Apartar l'atenció del objècte que deu ocuparnos per mirar sèns objècte determinad. *Distraerse*. Animum avertere. *Se distraire*. Distrarsi.

BADAR. ant. ATÈNDRER.

BADEJO. s. m. BACALLÁ.

BADEYAR. v. n. ant. BADALLAR.

BADÍA. s. f. ant. ABADÍA.

BADÍA. Entrada del mar en la costa, y de mòlta extensió, que resguarda las embarcaciòns. *Bahía, rada, abra, angra*. Sinus, statio. *Baie, rade*. Golfo, baja, seno di mare.

BADIL. s. m. ant. PALA, PALETA.

BADOC. s. m. Se aplica al que se encanta á contemplar tontamènt cualsevol cosa, y se admira de tòt lo que veu y ou. *Pazguato, pdparo*. Stupidus, stultus, qui omnia miratur. *Badaud, ignorant que tout étonne*. Babbeo, goffone.

BADOC. Home de poc talènt. *Bodoque*. Stolidus, ineptus. *Musard, nigaud*. Barbagianni, bescio.

BADOC. La figa cuand está badada. *Higo abierto*. Ficus apertus. *Une figue ouverte*. Fico aperto.

BADOMERÍAS. s. f. pl. ant. Cosas de poca entitat. *Fruslerías*. Quisquiliæ, ineptiæ. *Futilité, frivolité*. Cianciafruscole.

BAF. s. m. VAF.

BAGA. s. f. Part de la llassada que compren la doblada que se dèxa del nus en amunt sèns acabar de passar lo cap á fi de que tirand de aquest se puga fácilmènt desfèr la lligadura. *Lazo, lazada*. Nexus. *Lacet, nœud coulant*. Vincolo.

BAGA. Anèlla de ferro ó de altre mètall, que comunamènt sol tenir una espiga pera clavarse en paratge dur, com aquellas per dins de las cuals èntra lo forrellat. *Armella*. Annulus ferreus. *Piton, sorte de clou dont la tête est percée en anneau*. Chiodo con un foro nella testata.

BAGA. La corrètja que se entortolligaba en la flètxa ó en lo dard pera tirarlo ab mès furia. *Amiento*. Amentum. *Courroie, lanière*. Soatto, staffile.

BAGA. L' anèlla que assegura lo espigó de l' arada. *Belorta*. Ferreus annulus ad temonem aratri firmandum. *Anneau qui fixe la flèche d'une charrue*. Vite che tien forte il timone dell' aratro.

BAGA DE BALDÓ. Especie de lligada de ferro que se posa en los panys á fi de que lo baldó corra per dins de èlla. *Picolete*. Compago ferrea. *Picolet, petit crampon qui soutient le pêne dans la serrure*. Piegatelli.

BAGARRO. s. m. VAGARRO.

BAGASSA. s. f. Nom injuriòs que se dòna á las donas de mala vida. *Gorrona, peliforra, pelleja, pendanga, perendeca, escaldada, zorra, mozcorra, zurrona*. Scortum. *Femme gueuse, publique, prostituée, bagasse, coureuse de remparts*. Bagascia, baldracca, scrofa.

BAGASSEJAR. v. n. PUTEJAR.

BAGASSÈR. s. m. PUTÈRO.

BAGASSERÍA. s. f. ant. BORDÈLL.

BAGATEL-LA. s. f. Cosa de poca substancia y valòr. *Bagatela, chilindrina, frusleria, papasal, tenuidad, futilidad, minucia, niñeria; niquiscocio*. Res futilis. *Bagatelle, minutie*. Bagatella.

BAGATGE. s. m. La bestia de cárrega que servex en lo exèrcit. *Bagaje*. Jumentum sarcinarium. *Bête de somme, cheval de bagage*. Bestia da soma, cavallo da vettura.

BAGATGE. La cárrega que porta lo bestiar que servex en lo exèrcit. També se pren per lo conjunt de bestias carregadas. *Bagaje*. Impedimenta, juventa sarcina-

ria. *Bagage, équipage de guerre*. Salmeria, bagaglio.

BAGATGÈR. Lo qui mena lo bagatge. *Bagajero*. Mulio. *Conducteur de bagage*. Conduttor di salmeria.

BAGOL. s. m. territ. CLAMÒR, CRID.

BAGOLAR. v. n. territ. CRIDAR.

BAGOLAYRE. s. m. territ. CRIDAIRE.

BAGOT. s. m. Una de las parts en que se dividex lo rahim. *Gajo*. Botrus exiguus. *Grappe de raisins*. Racimolo.

BAGOT. Lo rahim de pocs grans que solen dèxar endarrèra los veremadòrs, ó que quèda desprès de la verema. *Cencerron, redrojo*. Botryon exiguus. *Grappe de raisin qui reste dans une vigne vendangée*. Racimolo che riman nella vigna dopo la vendemmia.

BAGOT. ant. BURINOT, en la segòna accepció.

BAGRA. s. f. Pèx comú en los rius de Espanya, tè lo cos cilíndric, lo colòr platejad, y las alètas casi blancas. Es bo per mènjar. *Boga*. Cyprinus grislagine. *OEil-de-bœuf, nom d'un poisson*. Reina: specie di pesce.

BAHIA. s. f. BADÍA.

BAILARÍ. s. m. Lo qui balla. Mès propiamènt se diu del qui ho tè per ofici. *Bailarin, saltarin, danzante, danzarin*. Saltator. *Danseur, celui qui professe l'art de la danse*. Ballerino.

BAILARINA. s. f. La dona que tè per ofici lo ballar, ó ballá ab destresa. *Bailarina, saltatríz*. Saltatrix. *Danseuse, femme qui a le métier de danser*. Ballerina.

BAILE. s. m. ant. BATLLE.

BAILET. s. m. XICOT.

BAILET. Lo sagal que guarda la roba ó farcellet dels pastòrs. *Ropero*. Puer pastorum supellectilis custos. *Berger chargé aussi de faire les fromages*. Ragazzo che serve i pastori.

BAILET. Lo xicot de las casas de camp que cuida de anar al poble per los recados. *Sobajanero*. Famulus in villis. *Valet de métairie, etc., pour faire les commissions*. Ragazzo, valetto d' un poder affittato, d' una villa.

BAILET. SAGAL.

BAILET. Lo xicot que servex als pagesos pera portar recados als treballadòrs ó dels treballadòrs del camp. *Mochil, motril*. Operariorum famulus. *Valet de laboureur*. Ragazzo che serve a' contadini.

BAILLIR. v. a. ant. GOBERNAR.

BAINA RIQUÈ. s. m. Insecte mòlt comú en Espanya de mitja pulgada de llarg, enteramènt negre ab las banyetas mès llargas que lo còs. *Algavaro*. Cerambix cerdo. *Espèce d'insecte; cerambix*. Specie d' insetto.

BAISAR. s. m. ant. BÈS.

BAJÁ, NA. adj. Lo qui es de poc enteniment y capacitat. *Bobo, bobatel, sandio*. Stolidus. *Sot, imbécile*. Balordo, scimunito, babbuasso, babbaccio.

BAJANADA. s. f. Una expressió ó un fèt neci. *Bobería, sandez, bobada*. Stoliditas. *Bêtise, niaiserie, simplicité*. Sciocchezza, babbuassaggine.

BAJAÑAS. s. m. aum. de BAJÁ. *Bobalicon, bobon, bobazo, bobarron, bobalias*. Stolidissimus, stultissimus. *Godiche, blancbec*. Sganagherato, scemo.

BAJANÍA. s. f. BAJANADA.

BAJANOT. s. m. aum. de BAJÁ. BAJANAS.

BAJOC, CA. adj. BAJÁ.

BAJOC. Moneda de còure que corre en Ròma y gran part de Italia, y corresponguè en algun tèmps á un cuarto, y en altre á tres maravedissos. *Bayoco, bayoque*. Moneta itala quadam. *Baïoque, petite monnaie d'Italie*. Bajocco.

BAJOCA. s. f. territ. MONJETA TENDRA.

BAJOCA. territ. TAVÈLLA, en la primèra accepció.

BALA. s. f. Globo ó bola de diferènts midas que se fa de ferro, plòm ó pèdra per carregar las armas de fog. *Bala*. Globus catapultarius. *Balle*. Palla.

BALA. Entre mercadèrs significa cualsevol fardo de mercaderías apretad, y especialmènt los que se transportan embarcads. *Bala*. Mercium fascis. *Paquet de marchandises, enveloppé de grosse toile et lié de cordes pour être transporté d'un lieu à un autre*. Balla.

BALA. Parland de papèr significa deu raimas. *Bala*. Fascis duscentis scapis constans. *Balle*. Balla di carta.

BALA. *Imp*. Coxinet compost de una fusta rodòna y cóncava ab sòn máneg, en la cual se col-loca una porció de llana, y se cubrex ab un baldres ó tros de pèll de crestat ó de gòs. Servex pera péndrer la tinta y distribuirla sòbre la lletra. *Bala*. Pulvineus pelliceus. *Balle*. Mazzo.

BALA. Cada un dels globos pètits fèts regularmènt de vidre, pèdra ó barro ab los cuals jugan los noys donandlos impuls ab un dit pera que corrènd vajen á to-

car lo globo contrari. *Balita.* Globulus. *Petite balle à jouer.* Pallotta.

BALA ENCADENADA. La de ferro partida en dòs meitats agafadas per part de dins ab una cadeneta. Se carrega ab èlla la pèssa de artillería, y servex regularmènt contra las embarcaciòns, perquè al exir lo trèt se extèn la cadeneta y fa lo efècte de desarbolarlas. *Bala enramada, bala de cadena.* Dimidiatus globus tormentarius catenâ ligatus. *Boulet coupé ou ramé.* Palla incatenata.

BALA RASA. La que se posa sola en l'arma de fog. *Bala rasa.* Globus catapultarius. *Balle sèche.* Palla a secco.

BALA ROJA. La de ferro bermella de fog, que se fica dins de la pèssa de artillería, y disparada encèn de cop la materia combustible que troba; per axó se usa regularmènt á fi de pegar fog als magatsems de pólvora, etc. *Bala roja.* Globus tormentarius igne candescens. *Boulet rouge.* Palla infocata.

BALA DE TERRA. La pilota de barro assecada al aire que servia pera tirar ab la ballesta. *Bodoque.* Globulus fictilis ballistæ. *Balle de terre qu'on lançait avec l'arbalète.* Palla di terra per le balestre.

COM UNA BALA. loc. fam. ab la cual se pondèra la promptitut y llestesa ab que se corre. *Como una bala.* Citissimè, velocissimè. *Très-vite, comme un éclair.* Come un lampo.

COM UNA BALA. loc. fam. ab la cual parland de las viandas se pondèra la duresa de èllas. *Como un alcornoque.* Durissimus. *Dur comme une pierre.* Durissimo.

BALADÍ, NA. adj. que se aplica á las cosas que sòn mòlt débils ó primas y de poca consistencia. *Endeble, rompedero.* Debilis, inanis. *Faible.* Debole, fievòle.

BALADRAYRE. s. m. ant. BALADRÈR.

BALADRE. s. m. Arbret hermòs per sòs rams de flors de colòr de rosa. Tè las fullas paregudas á las del llorèr, bè que mès estretas y ménos lluènts, y se consèrvan tòt lo any. Es planta verinòsa. *Adelfa, baladre.* Nerium, rododaphne. *Oléandre, laurier rose.* Oleandro, nervio, alloro rosa.

BALADREJAIRE. s. m. BALADRÈR.

BALADREJAR. v. a. Fèr crids, alsar ó esforsar mòlt la veu. *Vocear, ajordar, vociferar, gritar.* Vociferare. *Crier, élever la voix, pousser des cris.* Vociferare, gridare quanto se n' ha nella gola.

BALADRÈR, RA. adj. Lo qui crida ó parla mòlt fort. *Vocinglero, voceador, clamoroso, gritador, griton, jarro.* Clamosus, garrulus. *Criailleur, braillard.* Vociferante, che grida forte.

BALANCEGAR. v. a. ant. Posar en equilibri una cosa ab altra en las balansas. *Balancear, balanzar.* Librare. *Mettre en équilibre dans la balance.* Bilanciare.

BALANCEJAR. v. n. BALANDREJAR.

BALANCEJAR. met. Dubtar en la resolució de alguna cosa. *Vacilar, fluctuar.* Nutare, vacillare, in dubio versari. *Chanceler, branler.* Esitare, star dubbioso.

BALANCÍ. s. m. Fusta que se entravèssa al cap devall de la estisòra dels carros y còtxos ahònt èntra la llansa. Aquest se diu BALANCÍ gros, á diferencia dels pètits que sòn los que se posan agafads á aquest y servexen pera assegurar los tirants. *Balancin.* Trabs quædam carrucaria. *Volée, pièce de bois de traverse qui s'attache au timon d'une voiture.* Bilancino.

BALANCÍ. La barra llarga que portan á las mans los volatins, y servex de contrapes. *Balancin.* Funambulorum æquipondium. *Balancier, contre-poids.* Bilanciere.

BALANCÍ. En las casas de moneda es la máquina de sellarla. *Balancin.* Machinula cudendæ monetæ. *Balancier de monnayeur.* Torchio.

BALANDRA. s. f. Embarcació de un sol pont y un sol arbre ab una vela cuadrilátera mès ampla per la part inferiòr. *Balandra.* Navigii vectorii genus. *Balandre.* Nave così chiamata.

BALANDRAM. s. m. Vestidura talar ampla que se porta sèns cenyir, y per la part que cubrex las espatllas pènjan de èlla unas mánegas curtas: se fa de varias robas, y se servexen de èlla particularmènt los ecclesiástics per anar per casa ab decencia y comoditat. *Balandran.* Talaris tunica qua ecclesiastici viri domi utuntur. *Balandran ou balandras.* Palandrano.

BALANDREJAR. v. n. Mòurerse alguna cosa de un costat á altre sèns pérdrer lo siti que ocupa. Se usa també com recíproc. *Bambolear.* Nutare, vacillare. *Brimbaler, mouvoir en balançant.* Dondolare.

BALANDRETJ. s. m. Lo movimènt que tè un cos que se balandreja. *Bamboleo,*

tambalco, balance. Nutàtio, vacillatio. *Branle, balancement.* Barcollamento.

BALANS. s. m. BALANDRETJ.

BALANS. *Com.* Lo còmpte de crédits y deutes que fan los comerciants á certas épocas pera saber lo estad dels sèus negocis. *Avanzo, balance, avance.* Rationum computatio. *Résultat du commerce actif et passif d'une maison.* Bilancio.

BALANSA. s. f. Lo seté signe del Zodíac, primèr dels australs, que correspon al mès de setèmbre. *Libra.* Libra. *Balance, septième signe du zodiaque.* Libra.

BALANSAS. pl. Máquina que servex per pesar y se compon del canastró ab sòn piu del cual pènjan dos plats per posar en lo un lo pes y en lo altre la cosa que se deu pesar. *Balanza.* Libra, trutina. *Balance, instrument pour peser.* Bilancia.

BALANSAS. Los dòs plats sèns lo canastró. *Balanzas.* Libræ lances. *Les deux bassins de la balance pris séparément.* Guscio della bilancia.

CAURER LA BALANSA. fr. Inclinarse á una part mès que á altra. *Caer la balanza.* Inclinari, propendere bilancem. *Pencher, s'incliner.* Inclinarsi.

BALAR. v. n. BELAR.

BALAR. v. a. ant. BALLAR.

BALAY. s. m. ant. BALAX.

BALAX. s. m. Especie de mineral de color roj, obscur, dur, pesad, llustròs y un poc transparènt y trencadis. *Balaj.* Silex schorbus ruber. *Balais.* Balascio.

BALB, BA. adj. Lo qui no pod valerse de las mans per haberhi perdud la sensibilitat y movimènt á causa de un gran fret. *Arrecido.* Manibus præ frigore torpens. *Engourdi, perclus par le froid.* Intirizzito; non poter far pepe.

BALBUCIÈNT, TA. adj. Lo qui no pod pronunciar ab claredat. *Balbuciente.* Balbus, balbutiens. *Bègue, qui balbutie.* Balbettante, linguettante, balbetticante.

BALCÓ. s. m. Obertura que se fa en las pareds exteriòrs de las casas y comensa al nivèll del sòstre de cada pis, en la cual si posa una barana de ferro ó fusta que acostuma exir en fora per sortirhi á mirar sèns pèrill de cáurer. *Balcon.* Mœnianum. *Balcon, petite saillie attachée à un bâtiment, et entourée d'une grille ou travée d'appui.* Balcone.

BALCONADA. s. f. Tòt lo jog de balcòns que tè un edifici. *Balconaje.* Mœnianorum ordo, series. *Série, rang, file de balcons qui composent la façade d'un édifice.* Balconata.

BALD, DA. adj. ant. ALEGRE.

BALDA. s. f. Pèssa de ferro en figura de barra que servex per assegurar las portas desprès de tancadas. *Aldaba.* Sera, pessulus, repagulum. *Verrou.* Chiavistello.

BALDAD, DA. p. p. de BALDAR y BALDARSE. *Baldado.*

BALDAMÈNT. interj. que servex per manifestar lo desitj que tenim de que succeesca alguna cosa. *Ojalá.* Utinam. *Plût à Dieu! Dieu veuille que!* Magari, volesse Iddio.

BALDAR. v. a. Impedir ó privar alguna malaltía ó accidènt lo us dels mèmbres ó de algun de èlls. *Baldar.* Membra lædere, contrahere. *Rendre perclus.* Rattrappare.

BALDARSE. v. r. Quedar impedid dels mèmbres ó de algun de èlls. *Baldarse.* Membris capi. *S'estropier, se priver de l'usage d'un ou de plusieurs membres.* Rattrapparsi.

BALDER. s. m. ant. ALEGRÍA.

BALDÈR, RA. adj. Lo que es ample y sobrad á proporció de lo que deu enclóurer. *Holgado.* Laxus, amplus. *Ample, large, spacieux.* Largo, amplo.

VENIR BALDÈR. fr. Venir una cosa mòlt ampla á altra que deuria venirli ajustada. *Nadar.* Nimis laxum esse. *Être trop large, en parlant d'un habit, etc.* Essere largo.

BALDERA. s. f. ant. ALEGRÍA.

BALDILLÓ. s. m. territ. BALDÓ, en la segòna accepció.

BALDÓ. s. m. Balda pètita. *Aldabilla.* Parvus pessulus. *Petit verrou.* Chiavistellino.

BALDÓ. Tròsset de fusta clavad en las portas y finèstras que tanca fèndlo rodar. *Taravilla.* Retinaculum ligneum mobile. *Sorte de petit tourniquet en bois pour fermer une fenêtre, etc., birloir.* Sprangbetta.

BALDÓ. Pèssa de ferro que se posa per tancar las portas fèndla córrer horisontalmènt, é introduind la punta en un foradet fèt á propósit. *Passador, pestillo, colanilla.* Pessulus. *Sorte de targette ou de verrou.* Sorta di chiavistello.

BALDÓ. Afrònt, injuria y paraula afrentò-

sa. *Baldon.* Improperium, convicium. *Opprobre, affront.* Obbrobrio.

BALDONAD, DA. p. p. de BALDONAR. *Baldonado.*

BALDONAR. v. a. Afròntar, injuriar á algú dè paraula á la cara. *Baldonar.* Improperare, contumeliis afficere. *Injurier, mépriser en face.* Obbrobriare, ingiuriare.

BALDONET. s. m. dim. de BALDÓ. *Aldabilla.* Parvus pessulus, parvum repagulum. *Petit verrou.* Spranghettina.

BALDRES. s. m. LUDA.

BALDUFA. s. f. Pèssa de fusta de figura casi cónica ab una punta de ferro clavada al extrèm, que servex per jugarhi los noys, los cuals la fan ballar lligandhi una corda al vol y tirandla desprès á terra. *Peon, trompo.* Trochus, turbo. *Toupie, sabot, jouet d'enfant.* Trottola.

JUGAR Á BALDUFA. fr. Divertirse fèndla ballar. *Trompar, trompear.* Turbine ludere. *Jouer à la toupie.* Giuocare alla trottola.

BALEJAD, DA. p. p. de BALEJAR. *Abaleado.*

BALEJAR. v. a. Nètejar lo blat, ordi y altres grans desprès de ventads y separad lo gra de la palla: se fa regularmènt ab una escòmbra de alguna planta mòlt aspra. *Abalear.* Evallire. *Vanner, nettoyer le grain avec un van.* Ventolare, sventare le biade.

BALENA. s. f. Especie de pèx lo mès gros que se conex, que arriba á tenir fins á vint y cinc y trenta canas de llarg, tè lo cos rodó, de colòr fòsc, ab dòs aletas prop del cap y altra igual en la part posteriòr del cos; despedex á gran distancia tòta l' aigua que traga, per dòs forads que tè sòbre lo cap, y aquest y la bòca sòn mòlt grossos. Tè tòt lo cos impregnad de una substancia coneguda ab lo nom de oli de balena; viu en la mar; peró surt á la platja, ahònt la femèlla parex los sèus fills, als cuals alimènta ab los pits com los cuadrúpedos. *Ballena.* Balæna. *Baleine, cétacée d'une grandeur extraordinaire.* Balena.

BALIGABALAGA. s. m. fam. Home de poca formalitat, de poc fonamènt, sèns substancia. *Badulaque.* Inanis, futilis homo. *Bégault.* Balordo.

BALMA. s. f. COVA.

BALÓ. s. m. dim. ant. Fardellet. *Baleta.* Sarcinula, fasciculus. *Petit ballot.* Balletta.

BALÒNA. s. f. VALÒNA.

BALÒNS. s. m. pl. ant. Especie de calsotets. *Bragas.* Bracce, femoralia. *Braies; on dit, sortir d'une affaire les braies nettes.* Brache.

BALS. s. m. Lloc elevad per lo cual no pod passarse sèns pèrill de cáurer de alt á bax. *Derrumbadero, despeñadero.* Præceps, præruptus locus. *Précipice.* Precipizio.

BALSAM. s. m. Substancia mòlt semblant á la resina, de olòr suau y fragant, principalmènt cuand se crèma, que raja naturalmènt y per incisió dels tròncs y ramas de algunas plantas, y conté un ácido particular com lo del Perú y altres. *Bálsamo.* Balsamum. *Baume.* Balsamo.

BÁLSAM. *Farm.* Medicamènt compost de substancias regularmènt aromáticas que se gastan per curar feridas, llagas y altres mals. *Bálsamo.* Unguentum medicatum. *Baume.* Balsamo.

SER UN BÁLSAM. fr. fam. que s' emplea per manifestar que algun mènjar ó licòr es mòlt delicad y suau. *Ser un bálsamo.* Suavissimum esse, gratum odorem emittere. *Être exquise une viande, être un nectar le vin ou les liqueurs.* Essere un balsamo.

BALSAMAR. v. a. ant. EMBALSAMAR.

BALSAMÈRA. s. f. Vas pètit y tapad que se fa de diferènts materias y figuras y servex pera posarhi bálsam. *Balsamerita.* Vasculum ad opobalsamum servandum. *Petit vase à mettre du baume.* Vaso dove si tiene il balsamo.

BALSÁMIC, CA. adj. que se aplica á lo que tè cualitats de bálsam. *Balsámico.* Balsamicus. *Balsamique, qui tient du baume.* Balsamico.

BALSAMILLA. s. f. Planta anyal que crèx fins á dòs ó tres peus, tè las brancas com sarmènts, las fullas partidas á llencas, las flors pètitas, y lo fruit ovalad, molsud y de un colòr que tira á taronja. *Balsamina.* Momordica balsamita. *Balsamine.* Balsamina.

BALSAMILLA DE PRAT. Planta que crèx fins á uns dòs peus, tè las fullas llargas y estretas, y estan retalladas á llencas mòlt pètitas; las flors que naxen al extrèm de las brancas sòn pètitas y blancas ó

bermellas, y fòrman pòmets mòlt espessos y del tòt plans. *Milenrama, milhojas.* Achilea, millefolium. *Millefeuille, plante.* Millefoglie.

BALSAMINA. s. f. BALSAMILLA.

BALSAMITA MENOR. s. f. Planta que tè las fullas llargas y las flors en fòrma de parasol pètitas y grogas. *Agerato.* Achilea ageratum. *Eupatoire de Niesné, plante.* Erba giulia.

BALUART. s. m. Obra de fortificació en fòrma de triángul que se col-loca en la part exteriòr de las murallas pera defensarlas. *Baluarte, bastion.* Agger, propugnaculum. *Boulevart.* Bastione, baluardo.

BALUART. met. Amparo, defensa, com BALUART de la religió. *Baluarte.* Propugnaculum. *Ce qui défend, qui protége.* Propugnacolo, riparo.

BALUSTRADA. s. f. Òrde ó serie de balustres posads proporcionadamènt. *Balaustrada.* Columnellarum septum. *Balustrade.* Balaustrata.

BALUSTRE. s. m. Especie de columna pètita fèta de diferènts manèras, la cual servex per formar las baranas dels balcòns, escalas y altres puestos. *Balaustre.* Columnella ad septa exstruenda. *Balustre, petit pilier façonné, balustre d'une rampe d'escalier.* Balaustro.

BALL. s. m. L'ordenad número de passos y figuras que deuen fèrse balland, y que per sa varietat li dònan los diferènts noms de contradansa, vals, etc. *Baile.* Numerosa saltatio. *Danse, bal.* Danza.

BALL. La reunió de varias persònas que se juntan pera ballar. *Baile.* Saltatio, tripudium, chorea. *Assemblée pour danser, bal.* Ballo.

BALL DE BASTÒNS. Ball rústic en lo cual los balladòrs portan en las mans uns bastòns com baquetas de tabal, y los fan pegar uns ab altres al so de la música. *Baloteado.* Tripudium crepitantibus bacillis. *Danse dans laquelle les danseurs ont des baguettes qu'ils frappent les unes contre les autres.* Ballo in cui i danzatori hanno de' piccoli bastoni co' quali battono l' uno contro l' altro, seguendo la battuta della musica.

BALL DE BASTÒNS. met. vulg. Disputa ruidòsa que para en bastonadas. *Paloteado.* Rixa iteratis ictibus. *Dispute où l'on en vient aux coups.* Disputa che finisce col bastonarsi.

FICAR EN LO BALL. fr. met. Enclóurer á algú en un negoci ab persuasió ó engany. *Meter en la danza.* Negotio aliquem implicare. *Entrer, se mettre dans la nasse.* Mettere nella danza.

BALLADAS. s. f. pl. BALL, en la segòna accepció.

BALLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui balla ó es aficionad á ballar. *Bailador.* Saltator. *Danseur.* Danzatore, ballatore.

BALLAR. v. n. Fèr certs movimènts ab lo cos, y particularmènt ab los peus, ab determinad òrde y compas. *Bailar.* Saltare, tripudiare. *Danser.* Ballare.

BALLÀR. Móurerse alguna cosa acceleradamènt donand voltas sèns apartarse del matèx puesto com la baldufa. *Bailar.* Circumagi, circumvolvi. *Tourner rapidement sans changer de place.* Girare, ballare.

BALLAR. Venir ó estar una cosa mès ampla de lo que deuria, com las sabatas als peus. *Nadar.* Nimis laxum esse. *Être une chose trop large.* Esser largo e grande per ogni verso.

BALLAR. Entrevenir ó tenir part en algun negoci. *Jugar, danzar.* Intervenire immisceri. *Intervenir, se mêler dans une affaire.* Danzare, entrare in danza.

BALLAROLA. s. f. Insecte de cuatre alas, llarguerud, un poc aplanad, de colòr pardo obscur, ab dòs antenas llargas en lo cap á manèra de pels de porc, y dòs banyetas á la cua: se cria en los paratges humids de las casas y ahònt troba pa, farina ó altres comestibles: es mòlt lleugèr, futg de la llum y fa pudòr. *Cucaracha.* Blatta orientalis. *Cloporte, insecte.* Porcellino terrestre.

BALLARUGA. s. f. GALA.

BALLARUGAS. s. f. pl. Diversió que fa la gènt ordinaria ó los que volen imitarla. *Baile de boton gordo, de candil ó de cascabel gordo.* Tripudium plebeium, rusticum, triviale. *Bastringue.* Tripudio.

BALLE. s. m. ant. BATLLE.

BALLESTA. s. f. Especie de arma que servex pera disparar flètxas, balas de fang y altras cosas. Consistex en un bastó de cuatre ó cinc pams de llarg, lo cual en un dels extrèms tè un arc de cèr ab una corda lligada á cada cap, que estirandla fins que arribe á la nou

que hi ha á mitj bastó y disparandla desprès, despedex ab gran forsa la flètxa, bala ó lo que sia. *Ballesta.* Ballista. *Arbalète, arme de trait.* Balestra.

BALLESTA. Antiga máquina de guerra que servia per tirar pèdras y saetas grossas. *Ballesta.* Ballista. *Arbalète.* Balestra.

BALLESTEJAR. v. a. ant. Tirar ab la ballesta. *Ballestear.* Ballistâ jaculari. *Tirer de l'arbalète.* Balestrare.

BALLESTÈR. s. m. Lo qui tira ab ballesta. *Ballestero.* Ballistarius. *Arbalétrier.* Balestrajo.

BALLESTÈR. Lo qui fa ballestas. *Ballestero.* Ballistarius faber. *Celui dont le métier est de faire des arbalètes.* Balestriere.

BALLESTÈRA. s. f. Planta perenne que crèx fins á l'altura de cinc ó sis pams; tè las fullas fortas, peludas y de un colòr verd blanquinòs, las flors bermellas y col-locadas á la extremitat dels bròts. *Aguavientos.* Phlomis, herba venti. *Phlomis.* Violetta.

BALLIA. s. f. ant. BATLLÍA.

BAMBA. s. f. XIRIPA.

BAMBALEJAR. v. n. ant. Estar incert, titubejar. *Balancear.* Hærere, cunctari. *Douter, être irrésolu, perplexe.* Essere fra due acque.

BAMBARRIA. s. f. XIRIPA.

BAMBÈRO. s. m. XIRIPÈRO.

BAMBOLEJAR. v. n. No estar segur, mòurerse de un costat á altre. *Bambolear, bambolearse, cabecear.* Vacillare. *Brimbaler.* Dondolare.

BAMBOLINA. s. f. Tros de drap que en los teatros se posa de bastidòr á bastidòr, pintad de modo que figure la part superiòr de lo que vol imitar tòta la decoració. *Bambalina.* Linteæ fasciæ fastigio theatri pendentes. *Pièce de toile peinte qui forme la partie supérieure d'une décoration de théâtre.* Zendado di teatro.

BAMBÒLLA. s. f. ant. BOMBÒLLA.

BAMBOLLAR. v. n. ant. BUTLLOFARSE.

BAMBÚ s. m. Especie de jònc ple de nusos, ó canya de Indias que s'emplea en bastòns y altres usos. *Bambú, bambuc.* fran. *Bambou.* Canna indiana.

BAN. s. m. BÁNDOL, CRIDA.

BAN. MULTA.

BANASTA. s. f. ant. Especie de cistèll gran fèt de vímets ó de llengüetas de fusta primas y entretexidas, que tè comunmènt una figura llargaruda, y servex per portar fruita y altras cosas. *Banasta.* Cophinus. *Grand panier, grande corbeille.* Corba, cesto.

BANC. s. m. Assènto que regularmènt es fèt de fusta y en lo cual poden sentarse en un matèx tèmps varias persònas: uns tènen espatllèr y altres no. *Banco.* Sedile, scamnum. *Banc, long siége où peuvent s'asseoir plusieurs personnes.* Banco, scanno.

BANC. Lo lloc ahònt ab autoritat pública se poden depositar dinèrs, percibind de èlls los corresponènts interessos. *Banco.* Argentaria, nummularii mensa. *Banque, caisse publique à laquelle chacun peut s'intéresser.* Banca.

BANC. En los molins de oli es lo lloc ahònt se posan las olivas ja moltas, que regularmènt es de pèdra, y tè una canaleta al rodedòr per la cual passa lo licòr que la forsa de la prèmpsa fa sortir de la oliva. *Alquerque.* Locus ubi oliva premitur. *Pierre sur laquelle on place pour les presser les cabas d'olives écrasées.* Banco.

BANC DE ARENA. Munt de arena que se fòrma dins del mar y dels rius, y que comunmènt no tè sòbre prou aigua per navegarhi sèns perill. *Banco de arena, bajío.* Syrtis, arenæ agger, dorsum. *Ensablement, banc de sable.* Banco secco.

BANC DE FERRÈR. Lo qui tènen los ferrèrs per col-locar la enclusa petita. *Macho, banco.* Scamnum ferrarium. *Banc de forgeron sur lequel est une petite enclume.* Banco.

BANC DE FUSTÈR. Lo que se fòrma de una post gruxuda ab cuatre camas, del cual se servexen los fustèrs per treballar. Servex també per altres oficis. *Banco.* Abacus operarius. *Banc.* Banco del legname.

BANC DE GALERA. Lo assènto en que se col-locan los qui reman en las galeras y altras embarcaciòns. *Banco.* Transtrum. *Banc de galère.* Banco di galera.

BANC DE LA PACIENCIA. CAXABANC.

BANC DE LA PIGRICIA. Banqueta ahònt lo mestre fa sentar los noys que han fèt alguna falta. *Cúcana.* Sedicula, scamnulum. *Banc de pénitence, dans une école.* Sgabello.

BANC ESPATLLÈR. Lo qui tè al detras alguna fusta pera reclinarse. *Escaño.* Scamnum, subsellium. *Sorte de banc à dos*

sier pour trois ou quatre personnes. Scanno.

ESTAR EN LO BANC DE LA PACIENCIA. fr. met. Estar sufrind alguna molestia. *Estar en el banco de la paciencia.* Patienter ferre, sustinere, tolerare. *Souffrir patiemment.* Sedere nella panca della pazienza.

BANCA. s. f. Assènto sèns espatllèr, fèt de fusta y á manèra de una tauleta baxa. *Banca.* Sedile dorso carens. *Bancelle, petit banc sans dossier.* Banchina.

BANCA. Jog de cartas que consistex en que lo qui fa lo jog posa certa cuantitat de dinèrs, que també se diu BANCA, y los qui jugan contra èll posan sòbre las cartas que eligexen la cuantitat que volen. Lo banquèr las va traient per la part de sòbre tirandlas á dreta y esquerra. Las cartas de la part dreta sòn á benefici del qui tè la BANCA, y las de la part esquerra á benefici dels altres jugadòrs. *Banca.* Quidam chartarum ludus. *Banque, nom d'un jeu et du fond d'argent qu'a devant lui celui qui tient le jeu.* Banca.

FÈR CÍCRER DE LA BANCA. fr. DESBANCAR.

BANCADA. s. f. Post prima de uns cinc dits de grux y set de ample que servex regularmènt per fèr portas y finèstras. *Alfajia, alfarjia.* Exiguæ crassitici et latitudinis lignum. *Soliveau, petite solive.* Travicello.

BANCADA. Lo espay que hi ha en las vinyas ó oliverars èntre cada filèra de ceps ú olivèrs. *Entreliño.* Vinetorum, vel olivetorum viæ interjectæ. *Espace entre les rangées des ceps de vignes, d'oliviers.* Spazio che media nelle file degli oliveti, e delle viti.

BANCAL. s. m. Drap per cubrir los bancs y per altres usos. *Bancal.* Stragulum. *Tapis pour couvrir une table.* Coperta.

BANCAL. territ. BANCADA, en la segòna accepció.

BANCARROTA. s. f. L'acció y efècte de abstrerse. Se usa mès comunamènt en la frase FÈR BANCARROTA. *Quiebra, bancarrota.* Creditorum fraudatio. *Faillite, banqueroute.* Fallimento.

BANDA. s. f. Certa insignia que usaban antiguamènt los militars y consistia en una cinta ó tafetá que passaba de la espatlla esquerra al costat dret. Se consèrva encara en alguns òrdes y per altres usos. *Banda.* Balteus, cingulum militare. *Ruban des chevaliers de certains ordres militaires, écharpe.* Ciarpa.

BANDA. Costat, part. *Banda.* Latus. *Côté.* Lato.

BANDA. Paratge. *Sitio, parage.* Locus, situs. *Lieu, endroit.* Sito, luogo, posto.

BANDA. Partit, facció. *Banda.* Factio. *Bande, parti, ligue.* Partito, lega.

BANDARRA. adj. vulg. que se aplica á la dona que futg del traball, vagamunda. Se usa també com substantiu. *Haragana, holgazana.* Deses. *Cognarde.* Infingarda.

BANDARRIA. s. f. Massa de ferro ab un máneg de fusta, que servex en la marina pera clavar los claus grossos. *Bandarria.* Malleus navalis. *Gros marteau dont on se sert sur les vaisseaux.* Martello marino.

BANDEIG. s. m. ant. DESTERRO.

BANDEIX. s. m. ant. DESTERRO.

BANDEJAMÈNT. s. m. ant. DESTERRO.

BANDEJAR. v. a. ant. DESTERRAR.

BANDÈRA. s. f. Insignia ó senyal que se compon de un tros de tela, tafetá, ó altra roba, de figura cuadrada ó cuadrilonga; que per un dels costats se fa ferma en una hasta, y que per sòn colòr ó per lo escud de armas que hi ha dòna á conéxer la potencia á que pertany lo lloc ó cosa ahònt está posada; com la embarcació, lo castèll. *Bandera.* Vexillum. *Drapeau, bannière.* Bandiera, vessillo, stendardo.

BANDÈRA. Tros de tela que acostuma ésser de varios colòrs, y servex per adornar alguna tòrra ó embarcació en las grans festivitats, y també en las escuadras y tòrras de la costa pera fèr senyals. *Bandera.* Signum, vexillum. *Drapeau, pavillon.* Bandiera.

BANDÈRA. La que usan los regimènts de infantería y acostuma tenir uns sis pens en cuadro ab lo escud de armas de la potencia á que servex lo regimènt. *Bandera.* Vexillum. *Enseigne d'infanterie, drapeau.* Bandiera, insegna.

BANDÈRA. La que usan los regimènts de caballería. *Estandarte.* Vexillum. *Étendart, drapeau, bannière.* Stendardo.

BANDÈRA. La que usan los regimènts de dragòns, y en la marina es insignia particular dels almirants, la cual tè dòs puntas á manèra de cua de milá. *Corneta.* Vexillum. *Cornette, étendart de cavalerie.* Cornetta.

BANDÈRA. La partida de tròpa manada per un oficial ó sargènto que está destinada á enganxar reclutas, com la BANDÈRA de l' Habana. *Bandera de recluta.* Parva militaris manus conscribendis voluntariis militibus destinata. *Bannière de recrue.* Bandíera di recluta.

BANDÈRA. adj. fam. que se aplica á aquell que roda mòlt sèns cap necessitat. *Andariego, andador.* Vagus, ambulatorius. *Batteur de pavé, coureur, marcheur.* Ambulante, vagamondo.

BANDÈRA DE PAU. La blanca que se alsa en las fortalesas, embarcacións y altres puèstos en senyal de que vol tractarse alguna cosa amistosamènt fènd cessar las hostilitats. *Bandera de paz:* Pacis vexillum. *Drapeau blanc qu'on arbore pour demander à capituler.* Bandiera bianca.

ASSEGURAR LA BANDÈRA. fr. En la marina disparar una canònada ab bala al matèx tèmps de enarbolar la bandèra: y èsta es la senya mès segura de que aquella bandèra es la nacional, per ser contra lo dret de gènts disparar ab bala sèns la propia bandèra. *Asegurar la bandera.* Jacto globo è tormento bellico vexillum navis affigere. *Assurer son pavillon.* Assicurare lo stendardo.

AIXECAR Ó ALSAR BANDÈRA. fr. met. Fèrse cap de algun partit. *Levantar bandera.* Factioni alicui aut seditioni præesse. *Se faire chef d'un parti.* Alzar bandiera.

SEGUIR LA BANDÈRA DE ALGÚ. fr. met. Ser de sa opinió, bándol ó partit. *Militar debajo de la bandera de alguno ó seguir su bandera.* Alicujus partes aut consilia sequi. *Marcher sous les enseignes de quelqu'un, embrasser son opinion.* Seguir il partito d' alcuno, seguir le sue orme.

BANDÈRADO. s. m. L'oficial de infantería destinad á portar la bandèra. *Abanderado.* Vexillarius, signifer. *Porte-bannière, porte-drapeau.* Alfière.

BANDÈRADO. L'oficial de caballería que porta la bandèra del sèu cos. *Portaestandarte.* Signifer. *Porte-bannière, cornette.* Cornetta.

BANDÈRADO. Cualsevol dels que en las professòns portan las bandèras de las diferènts confrarías. *Abanderadò.* Sacræ pompæ signifer. *Celui qui porte l'étendard dans les processions.* Quello che porta una bandiera nelle processioni.

BANDERER. s. m. ant. BANDÈRADO.

BANDÈRETA. s. f. dim. de BANDÈRA. *Bandereta, banderica, banderilla.* Parvum vexillum. *Petit drapeau.* Drappellino.

BANDÈRETA DE CAMPANAR. Bandèra pètita que se posa en alguns campanars pera senyalar ab lo sèu movimènt de quina part vè lo vènt. *Veleta.* Ventorum index. *Girouette.* Banderuola.

BANDÈRETA DE CAMPANAR. met. La persòna inconstant y variable. *Veleta.* Homo vento mobilior vel indice ventorum mutabilior. *Girouette, personne légère, inconstante.* Girellajo.

BANDERILLA. s. f. Bastó prim de uns dòs peus de llarg ab una llèngüeta de ferro en una de las puntas que servex pera torejar: tè aquest nom perqué la empunyadura se adòrna regularmènt ab llèngüetas de papèr en figura de bandèretas. *Banderilla:* Spiculum hamatum ad agitandos in circo tauros deserviens. *Dard orné d'une banderole qu'on jette aux taureaux.* Dardo con una banderuola, col quale si ferisce al toro nei giuochi toreschi.

CLAVAR UNA BANDERILLA. fr. met. y fam. Dir á altre alguna paraula picant ó satírica. *Poner á uno una banderilla.* Scommate lacessere, cavillo mordere. *Dire à quelqu'un des choses piquantes, satiriques.* Satirizzare qualcuno.

BANDÈROLA. s. f. Bandèra pètita de un peu en cuadro, que clavada en una hasta de unas dòs canas, servex pera marcar distancias y tirar líneas en los campamènts y altres puèstos ahònt se volen fèr obras. *Bandérola.* Vexillum brevi fascia, quo terræ affixo castrorum spatia ac directiones designantur. *Banderole.* Banderuola.

BANDÈROLA. *Naut.* La bandèra llarga y estreta que fa punta, la cuál se col-loca en la part mès alta dels mastelèrs. *Grímpola.* Vexillum navale. *Flamme, longue banderole de vaisseau.* Fiamma.

BANDÈROLA. La bandèreta que acostuman portar las imatges de Cristò ressuscitad, sant Joan Baptista y altres sants. *Banderola.* Breve vexillum. *Banderole.* Banderuola.

BANDÈROLA. Llenca de roba en fòrma de bandèra que alguns dels soldads de caballería portan per adòrno lligad sòta lo ferro de la llansa. *Banderola.* Serica fasciola militum lanceis ornandis desti-

ssta. *Banderole, sorte d'étendard qui sert d'ornement.* Banderuola.

BANDO. s. m. BÁNDOL.

BÁNDOL. s. m. Cualsevol edicte publicad solemnemènt de òrde superiòr, y també lo matèx acte de publicarlo. *Bando.* Edictum, lex vel ipsa edicti promulgatio. *Ban, édit, ordonnance.* Bando.

BÁNDOL. Facció, partit. *Bando.* Factio. *Bande, parti, faction.* Fazione.

DIVIDIR EN BÁNDOLS. fr. Móurer discordias y parcialitats èntre los que estan units. *Abanderizar, banderizar.* Seditionem facere, in factiones distrahere. *Bander, former des partis, des cabales.* Far congiure, alzar partito.

PUBLICAR UN BÁNDOL. Fèr saber al públic alguna llèy ó edicte ab la deguda solemnitat. *Echar bando.* Edictum promulgare. *Publier un mandement par ban.* Pubblicare un bando.

BÁNDOLA. s. f. Instrumènt músic pètit de cuatre cordas qūe tè una figura còrva. *Bandola.* Cithara minor. *Mandore, espèce de luth.* Mandola.

BANDOLEJAR. v. a. ant. Fèr vida de bandolèr. *Saltear.* Viatoribus insidiari, grassari. *Brigander.* Assaltare, gittarsi alla strada.

BANDOLÈR. s. m. Lladre y saltejadòr de camins. *Bandolero, bandido.* Insidiator, grassator, latro. *Bandoulier, brigand.* Malandrino, masnadiero, scherano.

BANDOLÈRA. s. f. Banda de cuiro que los soldads de caballería portan sòbre la espatlla esquerra y que per davant del pit passa cap al costat dret, y servex pera pènjar la carrabina. *Bandolera.* Balteus, cingulum militare. *Bandoulière.* Bandoliera.

BANDONER. s. m. ant. PENDONÈR.

BANDOSITAT. s. f. ant. PARCIALITAT.

BANDURRIA. s. f. Instrumènt músic de cuatre ó cinc cordas que se toca ab la punta de una plòma. Es mès pètit que la cítara y tè la caxa composta de dòs fustas planas que servexen de cul y tapa anand en disminució fins al máneg, que es mòlt curt y està dividid en sis ó set trasts com lo de la guitarra. Algunas tènen la figura de una mitja carabassa. *Bandurria.* Cithara minor. *Mandore, sorte de luth.* Mandola, sorta di liutò.

BANOVA. s. f. Cuberta del llit mès prima que la colxa. *Bánova.* Lodix, lecti operimentum. *Couverture de lit, courtepointe.* Coltre.

BANQUÈR. s. m. Lo qui tè per ofici rébrer cuantitats de dinèrs per fèrlas entregar en altre puèsto, mediant una lletra de cambi ó carta òrde, y cobrand per axó lo corresponènt interes. *Banquero, cambista.* Argentarius, nummularius, mensarius, campsor. *Banquier, celui qui fait commerce d'argent de place en place.* Banchiere, colui che tien banco.

BANQUÈR. Lo qui tè la banca en lo jog de cartas axí anomenad. *Banquero.* Mensarius, princeps cujusdam chartarum ludi. *Banquier, celui qui tient le jeu de la banque.* Banchiere, colui che tiene la banca.

BANQUET. s. m. dim. de BANC. *Banquillo.* Parvum sedile. *Bencelle, escabeau.* Panchetta.

BANQUET. Mènjar esplendid al que assistexen mòlts convidads. *Banquete.* Epulæ, solemne convivium. *Banquet, repas magnifique.* Banchetto, convite, corredo, pasto.

BANQUETA. s. f. Banc pètit de tres peus, que acostuman fèr servir los sabatèrs y altres menestrals. *Banqueta.* Tripus. *Banquette, petit banc à trois pieds.* Trepiede.

BANQUETA. Banc pètit que se posa davant de las cadiras y servex per posar los peus. *Escañuelo, escabel.* Scabellum. *Escabeau, escabelle.* Sgabello.

BANQUETA. Especie de pedris que hi ha en la muralla ó cualsevol altra fortificació al peu del parapeto, y que servex pera que los soldads hi pugan pujar pera tirar y desprès baxand á terra pugan carregar l' arma á cos cubert. *Banqueta.* Podium interius circum ambulandis mœnibus exstructum. *Banquette, petite élévation derrière un parapet.* Zoccolo, banchina.

BANQUETA. En las fortificaciòns es també cert espay que hi ha al peu de la muralla arrimad al declivi exteriòr del terraplé, y servex pera que la terra y pèdras que cauen de èlla cuand lo enemig la bat, se detingan y no caigan dins del fosso. *Berma, lisera.* Spatium exteriùs infimo muro vicinum excipiendis ejus ruderibus. *Berme, chemin entre le pied du rempart et le fossé.* Viottolo, sponda di riparo.

BANQUETA. *Arq.* La basa llarga y continuada sòbre que se apoya tòt lo edifici ó part de èll. *Embasamento.* Ædificii basis. *Soubassement.* Basamento, zoccolo.

BANQUETA. Tros de arquitectura que surt fora del pla terreno ahònt está col-locad y servex pera sostenir alguna cosa. *Ménsula.* Ædificii alicujus basis. *Corbeau, membre d'architecture qui ressort du plan où il est placé, et qui sert à recevoir ou à soutenir quelque chose.* Mensola.

BANQUETEJAR. v. n. ant. Donar banquets ó anarhi. *Banquetear.* Epulari, convivari. *Festiner, banqueter.* Banchettare, pasteggiare.

BANY. s. m. L'acció y efècte de banyarse ab aigua ó altre licòr. *Baño.* Lavatio. *Bain.* Bagnatura.

BANY. Pèssa gran de fusta, llauna ó altra materia, que servex pera banyarse. *Baño.* Vas balnearium vel balneatorium, balneum, balnearium. *Baignoire.* Bagno.

BANY. La capa de sucre, cera ó altra materia ab que se cubrex alguna cosa. *Baño.* Incrustatio, illinimentum. *Couverte, enduit.* Intonaco.

BANY. *Quim.* Calòr moderad per la interposició de alguna materia èntre lo fog y alló que s' escalfa. Tè diferènts noms segòns las varias materias interposadas; y axí se diu: BANY de arena, de cendras, etc. *Baño.* Ignis per interpositam substantiam applicatio. *Bain.* Bagno.

BANY DE MARÍA. Aquell en que l'aigua servex pera moderar lo calòr del fog. *Baño de Maria.* Ignis balnei Mariæ. *Bain-Marie.* Bagnomaria.

BANY DE PEGA. La capa de pega que se dòna als bòts y altras einas que deuen servir per posarhi líquids. *Pega.* Picatio, picis linimentum. *Enduit qu'on met à la poterie, aux outres.* Stratto di pece.

BANYS. pl. Las aiguas que servexen pera banyarse y lo lloc ahònt sòn; y axí diem: los BANYS de Caldes, de Arenys, etc. *Baños.* Balneæ, thermæ. *Bain, l'eau ou autre chose dans laquelle on doit se baigner.* Bagni.

BANYS DE PEUS. Los que se prenen en aquesta part del cos per acarrearhi los humòrs. *Pediluvios.* Pedum in aqua tepida immersio. *Pédiluve.* Pediluvio.

PÈNDRER BANYS. fr. Banyarse repetidas vegadas. *Tomar baños.* Balneis uti. *Prendre les bains.* Bagnarsi.

BANYA. s. f. L'arma que alguns animals, com lo bou, lo moltó y altres tènen en lo cap pera defensarse. *Cuerno, asta, madera del aire.* Cornu. *Corne, partie dure qui sort de la tête de quelques animaux.* Corno.

BANYA. Cada una de las dòs puntas que alguns insectes com la maripòsa y lo caragol tènen en lo cap. *Cuerno, antena.* Corniculum. *Antenne, chacune des cornes mobiles ou aigrettes des insectes.* Antenna.

BANYA. Lo bòny que surt en lo cap de resultas de algun cop. *Chichon, tolondro, tolondron, burujon, bollo.* Tuber ex ictu proveniens. *Bosse au front.* Bozza, corno.

ABÁTRER LAS BANYAS Á ALGÚ. fr. met. ant. Reprimir la altivesa de algú, humiliarlo. *Bajar los brios á alguno.* Alicujus audaciam frangere, humiliare, subigere. *Humilier quelqu'un.* Fiaccar le corna.

FÈR PORTAR Ó POSAR BANYAS. fr. met. que se aplica á la dona que falta á la fe del matrimoni; y també del cómplice en lo adulteri se diu que POSA LAS BANYAS al marit. *Poner los cuernos, encornudar.* Currucam facere, torum violare. *Faire porter des cornes, faire cocu.* Far le corna.

BANYAD, DA. p. p. de BANYAR y BANYARSE. *Bañado.*

BANYADA. s. f. Cop de banya. *Cornada, amurco.* Cornu ictus. *Coup de corne.* Cornata.

BANYADÒR. s. m. ant. BANYÈR.

BANYADÒR. Lo lloc fangòs en que se revòlcan los porcs senglars y altres animals salvatges. *Bañadero, baña, bañil.* Lacus limosus. *Bauge, lieu fangeux ou bourbeux, où se vautre le sanglier.* Guazzo.

BANYAMÈNT. s. m. ant. BANY, en la primèra accepció.

BANYAR. v. a. Ficar lo cos, alguna part de èll ó cualsevol altra cosa dins de l'aigua per limpiesa, necessitat ó altre motiu. *Bañar.* Lavare, abluere, madefacere. *Baigner, doucher.* Bagnare.

BANYAR. Mullar, regar ó tocar l'aigua alguna cosa, com un riu las murallas de una ciutad. *Bañar.* Alluere. *Arroser.* Irrigare, bagnare.

BANYAR. Untar alguna cosa ab un líquid de consistencia, de modo que després de sec forme una crosteta. *Bañar.* Crustare. *Glacer, en parlant des confitures.* Incrostare, intonacare.

BANYARSE. v. r. Péndrer banys, ficarse en un bany. *Bañarse.* Se lavare, abluere. *Se baigner.* Bagnarsi, prendere bagni.

BANYÈR. s. m. Lo amo dels banys, ó lo qui cuida de èlls. *Bañero.* Balneator. *Baigneur, étuviste.* Bagnajuolo, stufajuolo.

BANYETA. s. f. dim. de BANYA. *Cuernecillo, cuernecico, cornezuelo, piton.* Corniculum. *Petite corne.* Cornetto.

BANYETA. La banya que comensa á exir als animals, com al moltó, anyèll, cabrit, etc. *Piton, punzon.* Cornu novum. *Cornichon, petite corne d'un jeune chevreau.* Cornicina.

BANYETA. fam. Nom que se dòna al dimoni. *Patillas.* Cacodæmon. *Le diable, petit démon.* Farfarello.

BANYUD, DA. adj. Lo qui tè banyas. *Cornudo.* Cornutus. *Cornu, qui a des cornes.* Cornuto.

BAO. s. m. *Náut.* Cada una de las bigas que se posan de un costat al altre, y servexen pera subjectar los costats y sostenir lo pont ó cuberta de las embarcacions. *Bao.* Trabes in navi crassiores. *Baux, solives mises par le travers d'un vaisseau pour soutenir les tillacs.* Baglio.

BAPTISMAL. adj. Lo que pertany al baptisme. *Bautismal.* Baptismalis. *Baptismal.* Battesimale.

BAPTISME. s. m. Lo primèr sagramènt de la Iglèsia lo cual fa al home cristiá purificandlo del pecat original. *Bautismo.* Baptismus. *Baptême.* Battesimo.

BAPTISTERI. s. m. Lo lloc ahònt estan col-locadas las fonts baptismals. *Bautisterio, baptisterio.* Baptisterium. *Baptistère.* Battisterio.

BAQUETA. s. f. Barreta de ferro ó de fusta que tè en la una punta un botonet de banya ó de mètall y servex per atacar las armas de fog. *Baqueta.* Virga ad sulphureum pulverem globulosque plumbeos in tormento bellico minori premendos. *Baguette de fer, de bois, de baleine pour les armes à feu.* Bacchetta.

BAQUETAS. pl. Cástig que se dòna en la milicia per alguns delictes, y consistex en fèr passar lo delincuent per èntre dos filas de soldads, los cuals mèntres passa, li van pegand ab corretjas ó vergas. *Baquetas.* Verbera loco pœnæ militibus infligi solita. *Passer par les baguettes.* Passar le verghe.

BAQUETAS. Dòs bastònets rodòns y de grux proporcionad, que rematan en un botó, y servexen pera tocar lo tabal. *Baquetas, palillos.* Bacilli quibus tympana pulsantur. *Baguettes de tambour.* Bacchette da tamburo.

MANAR Á BAQUETA. fr. fam. Manar absoluta y despóticamènt. *Mandar á baqueta ó á la baqueta.* Tirannicè imperare. *Commander avec hauteur et dureté.* Comandar a bacchetta.

PASSAR PER LAS BAQUETAS. fr. Executar lo cástig de baquetas. *Dar baquetas.* Scopare, scopere, reum militem virgis cædere. *Frapper quelqu'un avec les baguettes.* Passar le verghe.

TRACTAR Á BAQUETA. fr. Tractar á algú malamènt ó ab despreci. *Tratar á baqueta.* Durè in aliquem se gerere. *Mener, commander à la baguette, avec dureté.* Trattare a bacchetta.

BAR, BARA, BARE. s. m. ant. Traidòr. *Traidor, alevoso.* Proditor, perfidus. *Traître, perfide.* Traditore.

BARALLA. s. f. Disputa acalorada èntre dòs ó mès persònas en la que regularmènt se hi barrejan patacadas. Se usa mòlt comunmènt en plural. *Riña, pendencia, quimera, brega, escarapela, zuiza.* Rixa. *Querelle, dispute.* Disputa, zuffa.

BARALLAR. v. a. territ. RENYAR.

BARALLARSE. v. r. Tenir barallas. *Reñir, pendenciar, bregar, rifar.* Rixari, contendere, jurgare. *Quereller, disputer.* Contendere, disputare, arrissarsi.

BARANA. s. f. Serie de balustres units èntre sí, que se col-locan en los balcòns, escalas y altres puèstos per agafarse y privar de cáurer. *Barandilla, baranda.* Clathratum, septum columellis distinctum. *Garde-fou avec balustres pour les balcons et rampes d'escaliers.* Spalletta, sponda.

BARANA. La pared que en lloc de balustres se construex á la bora dels terrats y de altres puèstos. *Pretil, antepecho.* Maceria, maceries. *Mur d'appui, gardefou.* Parapetto.

BARANDAT. s. m. ant. ENVÍ.

BARÀNDILLA. s. f. BARANA.

BARAT. s. m. VARAT.

BARAT. ant. ENGANY, TRAMPA.

BARAT. ant. BARATA.

BARATA. s. f. Cambi de una cosa ab altra. *Trueque, cambio, trueco, barata.* Permutatio, commutatio. *Échange, troc.* Baratto, cambio.

BARATA. Lo cambi ridícul de futesas ó cosas de poca importancia. *Tracamundana, cambalache.* Ridicula permutatio, confusio rerum parvi momenti. *Échange, troc ridicule ou de choses de peu de valeur.* Baratto.

BARATÀD, DA. p. p. de BARATAR. *Trocado, cambiado: permutado.*

BARATADÒR. s. m. aut. TRAMPISTA, ENGANYADÒR.

BARATAR. v. a. Fèr alguna barata. *Trocar, cambiar, permutar.* Permutare, commutare. *Commuer, échanger.* Far baratti.

BARATÈR. s. m. Lo qui de grat ó per forsa cobra lo barato en las casas de jog. *Baratero.* Qui à superantibus in ludo donationem exigit. *Trompeur.* Bulo.

BARATÈR. Lo qui frecuènta las casas de jog. *Garitero, tablajero, leonero.* Aleator. *Brelandier, joueur de profession, qui fréquente les académies.* Biscajuolo, biscazziere.

BARATÈR. ant. TRAMPISTA, ENGANYADÒR.

BARATERÍA. s. f. ant. Engany, embustería. *Embuste, engaño, falsedad.* Fraus, deceptio. *Mensonge, fourberie.* Bararia, trufferia.

BARATERÍA. Lo vici de frecuentar las casas de jog. *Tablajería, tahurería.* Aleatorium vitium. *Filouterie, vice, défaut de jouer.* Truffa, marioleria.

BARATET, TA. adj. dim. de BARATO. *Baratillo.* Vili pretio emptum vel venditum. *Qui se vend au dessous du prix ordinaire.* Buon mercato.

BARATO, TA. adj. Lo que se còmpra ó se vend per poc preu. *Barato.* Res parvo pretio empta vel vendita. *Bon-marché.* Buon mercato.

BARATO. s. m. La porció de dinèr que lo qui guanya en lo jog dòna á aquells que vol. *Barato.* Gratuita donatio superantis in ludo spectatoribus facta. *L'argent qu'un joueur qui gagne au jeu donne volontairement à quelqu'un.* Una parte del guadagno che i buli si fanno dar dai giuocatori.

FÈR Ó FÈRSE BARATO. fr. Véndrer algun gènero á preu bax per despatxarlo luègo. *Hacer barato.* Minori pretio vendere. *Vendre à bas prix, au rabais.* Far a basso prezzo.

LO BARATO ES CAR. ref. ab que se ensenya que lo que costa pocs dinèrs resulta mòltas vegadas mès car per sa mala calitat y poca duració. *Lo barato es caro.* Quod parvo emitur carius esse solet. *On n'a jamais bon marché de mauvaises marchandises.* Il buon mercato riesce caro.

BARAYAR. v. n. ant. BENYAR.

BARB. s. m. Pèx mòlt comú en varios rius de Espanya. Crèx á vegadas fins á dòs peus de llarg, tè lo cos mès estret que alt, de un colòr blanc fòsc, lo cap xato, dòs barbetas sòta la barra inferiòr y altras dòs mès llargas en la punta de la matèxa. *Barbo.* Barbus, mullus, mullus barbatus. *Barbeau, poisson d'eau douce.* Barbio.

BARBS. pl. Especie de tacas y grans que ixen á la cara particularmènt cuand se comensa á posar barba. *Barvos.* Vari. *Boutons, petites élevures rouges qui viennent sur la peau.* Bolle che nascono nel viso.

BARBA. s. f. La part de la cara que está sòta la bòca. *Barba.* Mentum. *Menton.* Mento.

BARBA. Lo pel que nax en la part inferiòr de la cara. *Barba.* Barba. *Barbe.* Barba.

BARBA. Lo qui fa los papèrs de vèll en las comedias. *Barba.* Dramatis persona senem agens. *Acteur qui joue au théâtre les rôles de vieillard.* Padre nobile.

BARBA DE AARON. Planta perenne, que tè l'arrel mòlt gruxuda, de la cual ixen una porció de fullas de figura de ferro de llansa, grossas, y de un verd fòsc, y del mitj de èllas surt la cama que sosté las flors. *Barba de Aaron ó Aron, jarillo, zumillo.* Arum dracontium. *Pied-de-veau.* Gichero, jaro.

BARBA DE CABRA. Planta perpetua, que crèx fins á l'alsaria de un peu y mitj: tè las fullas ovals y llisas, y las flors de colòr grog. *Barba cabruna.* Tragopogon pratense, barbulæ hirci. *Barbe-de-bouc.* Barba di becco, sassefrica.

BARBA DE CABRA. Planta perenne, que crèx fins á l'alsada de tres ó cuatre peus: tè las fullas partidas, duras, aspras y arrugadas, y las flors, que pènjan en fòr-

ma de panotjas, sòn blancas, y despedexen mòlt bon olòr. *Barba de cabra.* Spirma uruncus. *Arbre-de-bouc.* Barba di capra.

BARBA DE GALL. ant. BARBALLÈRA, en la segòna accepció.

BARBA DE JÚPITER. Planta. PUNTÈRA.

APUNTAR LA BARBA. fr. Comènsar l' home á tenir barba. *Barbar, apuntar el bozo.* Pubescere, mentum barba induere. *Commencer à prendre de la barbe, poindre la barbe.* Aver lanugine.

CON MÈS POCAS BARBAS MÈS POCA VERGÒNYA. ref. que ensenya que los pocs anys fan regularmènt als homes atrevids. *Á poca barba poca vergüenza.* Facilè procax adolescentia esse solet. *La jeunesse est audacieuse.* Poca barba e men colore, sotto il ciel non è il peggiore.

QUAND VEJAS LA BARBA DE TÒN VEHÍ PELAR, POSA LA TÈVA Á REMULLAR. ref. que ensenya que debem aprofitarnos de lo que succeex á altres pera escarmentar y viurer ab cuidado. *Cuando la barba de tu vecino vieres pelar echa la tuya en remojo ó á remojar.* Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. Alieno periculo expertus fias. *Quand l'âne de ton voisin regimbe, gare, gare.* Mettiti in guardia quando la casa del vicino s' abbruccia.

DIR Á LAS BARBAS. fr. Afear alguna cosa á algú en sa presencia. *Echar á las barbas.* Aliquid apertè alicui exprobrare; in faciem objicere. *Sur la moustache de quelqu'un, en sa présence et malgré lui.* Dir alla barba, in faccia.

FER LA BARBA. fr. Afeitar. *Hacer la barba.* Barbam tondere. *Raser, faire la barbe.* Far la barba, radere.

NEGRE DE BARBA. Lo qui tè la barba negra. *Barbinegro.* Barbâ niger. *Qui a la barbe noire.* Che a la barba nera.

PELARSE LAS BARBAS. fr. Manifestar ab acciòns gran sentimènt, ira ó altra passió semblant. *Pelarse las barbas.* Præ iracundia et indignatione excruciari. *Être dans une violente colère.* Crucciarsi.

PER BARBA. mod. adv. que significa lo matèx que per cap ó per persòna; y axí se diu: pollastre PER BARBA, etc. *Por barba.* Viritim, per singula capita. *Tant par tête, à pique-nique.* Per uno.

POSAR BARBA. fr. Náxer los pels en la barba. *Embarbecer.* Pubescere. *Poindre, commencer à avoir de la barbe.* Spuntar la barba.

PUNYIR LA BARBA. fr. ant. APUNTAR LA BARBA.

RÒS DE BARBA. Lo qui tè la barba ròssa. *Barbirubio.* Barbâ rufus. *Qui a la barbe blonde ou rousse.* Che ha la barba bionda.

TENIR POCAS BARBAS. fr. fam. Tenir pocs anys, poca experiencia. *Tener pocas barbas.* Nimis juvenem, inexpertum esse. *Être un enfant, un morveux.* Aver poca barba.

BARBABLANC, CA. adj. Lo qui tè blancs los pels de la barba. *Barbiblanco.* Barbâ albus, candidus. *Qui a la barbe blanche.* Bianco di barba.

BARBACANA. s. f. La part de taulada que surt mès que la pared per desviarne l' aigua. *Alero, socarren, vuelo, alar.* Subgrunda. *Saillie d'un toit sur la rue, severonde.* Aggetto, sporto, davanzale.

BARBACANA DE MURALLA. Fortificació que antiguamènt se col-locaba davant de las murallas: era mès baxa que la principal y servia pera defensar lo fosso. *Barbacana.* Antemurale. *Seconde enceinte dont le terreplein joint l'escarpe de la première faussé-braie.* Falsabraca.

BARBACERRAD, DA. adj. Lo qui tè la barba espessa. *Barbiespeso, cerrado de barba.* Barbâ densus, hirsutus. *Qui a la barbe épaisse et forte.* Che ha la barba densa.

BARBAD, DA. adj. que se aplica al home que tè barbas. *Barbado.* Barbatus. *Barbu, qui a de la barbe.* Barbato.

BARBADA. s. f. La part inferiòr de la barra de bax en los caballs y mulas. *Barbada.* Inferior mexillæ pars in equis et mulis. *Ganache, extrémité de la mâchoire inférieure du cheval.* Ganascia.

BARBADA. La cadeneta ó ferro tort que se posa als caballs ó mulas per sòta de la barba, atravessand de la una cama del fre á l'altra, pera regirlos y subjectarlos. *Barbada.* Catenula adstrictoria utrinque freno affixa. *Gourmette, chaînette de fer attachée à la branche de la bride.* Barbazzale.

BARBAFORT, TA. adj. Lo qui tè los pels de la barba forts y aspres. *Barbitaheño.* Homo aspera et rigida barba præditus. *Celui qui a la barbe dure, rude.* Irsuto di barba.

BARBAFRESC, CA. adj. AFEITAD DE POC.

BARBAGRIS, A. adj. Lo qui tè los pels de la barba barrejads de blanc y negre. *Barbirucio*. Barba penè canescente. *Grison*. Canuto di barba.

BARBALLÈRA. s. f. La carn que crèx sòta la barba. *Papada, papadilla*. Guttur obesum. *Double menton*. Doppio mento.

BARBALLÈRA. Lo tros de pèll bermella que pènja als galls sòta del bèc. *Barbas*. Galli palea. *Barbe*. Bargiglione, bargiglio.

BARBALLÓ. s. m. territ. ESPÍGOL.

BARBAMEC. adj. Lo qui tè poca barba. *Barbilampiño*. Raripilus. *Qui a peu de barbe*. Lanuginoso, di poca o di prima barba.

BARBANEGRE, A. NEGRE DE BARBA.

BARBAPUNYÈNT. adj. ant. Lo qui comensa á posar barba. *Barbiponiente*. Pubescens, barbatulus. *Qui est en âge de puberté, à qui vient le poil follet*. Pubescente, di prima o di poca barba.

BARBAR. v. n. ant. Posar barba. *Barbar*. Pubescere, pubere. *Commencer à pousser la barbe*. Aver la prima barba.

SANTA BÁRBARA. Nom que se dòna al puèsto en que se guarda la pólvora en las embarcaciòns. *Santa Bárbara*. Pulveris pyrii apotheca in navi. *Sainte-Barbe*. La santa Barbara.

BÁRBARAMÈNT. adv. mod. Ab barbaritat, ab grossería. *Bárbaramente, barbáricamente*. Barbarè, rusticè. *Barbarement, grossièrement*. Barbarescamente, crudelmente, ruvidamente.

BARBARIA. s. f. BARBARITAT.

BARBARIA. ant. BARBARISME.

BARBÁRIC, CA. adj. ant. BÁRBARO.

BARBARISME. s. m. Vici contra las règlas y puresa del llèuguatge. *Barbarismo*. Barbarismus. *Barbarisme*. Barbarismo.

BARBARITAT. s. f. Feresa, crueltat. *Barbaridad*. Feritas, inhumanitas. *Barbarie, cruauté*. Barbarie, crudeltà.

BARBARITAT. Grossería, falta de cultura. *Barbaridad, barbarie, barbarismo*. Rusticitas, inurbanitas. *Grossièreté, défaut de politesse*. Zotichezza, rusticaggine, inciviltà.

BARBARITAT. Excès; y axí se diu: es una BARBARITAT lo que mènja. *Atrocidad*. Excessus. *Énormité; on dit, il mange, il travaille énormément*. Eccesso, enormità.

BARBÁRITAT. Tontería, disbarat. *Barbaridad*. Stultum, inconsultum dictum vel factum. *Sottise, extravagance*. Sciocchería, stravaganza.

BÁRBARO, RA. adj. Cruel, inhumá. *Bárbaro*. Barbarus, ferox. *Barbare, cruel, inhumain*. Barbaro, crudele, inumano.

BÁRBARO. Incult, grossèr. *Bárbaro*. Rusticus, incivilis. *Grossier, sauvage, sans politesse*. Rozzo, incolto, ruvido.

BÁRBARO. Atrevid, temerari. *Bárbaro*. Temerarius. *Hardi, téméraire, audacieux*. Audace, temerario, sfacciato, ardito.

BARBARRÒS, SA. adj. RÒS DE BARBA.

BARBARROTJ, OJA. adj. Lo qui tè rotj lo pel de la barba. *Barbirubio, taheño*. Barba rufus, ænobarbus, æneobarbus. *Qui a la barbe rousse*. Rosso di barba.

BARBASSA. s. f. aum. de BARBA. *Barbaza*. Promissa barba. *Grande barbe, grand menton*. Barba grande, gran mento.

BARBÈR. s. m. Lo qui tè per ofici afeitar ó fèr la barba. *Barbero, rapista, rapador*. Tonsor. *Barbier, celui dont la profession est de faire la barbe*. Barbiere.

BARBÈRA. s. f. La dona del barbèr. *Barbera*. Tonsoris uxor. *La femme du barbier*. Barbiera, la moglie del barbiere.

BARBERA. ant. Pèssa de l'armadura antiga que cubria la bòca, barba y barras. *Babera, baberol, barbote*. Buccula, buccæ tegmen. *Mentonnière*. Bulla.

BARBERÍA. s. f. Botiga de barbèr. *Barbería*. Tonstrina, tonsorium. *Boutique de barbier*. Barberia.

BARBERÍA. L'ofici de afeitar. *Barbería*. Tonsoris opera. *Métier de barbier*. Mestier di barbiere.

BARBERÍA. La pèssa ó sala que las comunitats tenian destinada per afeitar. *Barbería*. Cœnobiorum tonstrina. *Salon destiné à faire la barbe*. Barberia, barbieria.

BARBETA. s. f. dim. de BARBA. *Barbita, barbica, barbilla*. Barbula. *Petit menton*. Piccolo mento.

BARBOTEJAR. v. n. Parlar èntre dènts pronunciand confusamènt. *Barbotar, musitar*. Mussare, mussitare. *Marmotter, parler entre les dents confusément*. Borbottare, brontolare.

BARBUD, DA. adj. Lo qui tè mòlta barba. *Barbudo*. Stipatam et productam

barbam habens. *Qui a beaucoup de barbe.* Barbuto.

BARCA. s. f. Embarcació pètita pera pescar, traficar en las costas del mar, y passar los rius. *Barca.* Cymba, scapha, acatium. *Gabarre, bac.* Navicello, barca peschereccia.

BARCA. Embarcació de vela llatina ab un ó dòs arbres, que servex pera cárreg, y pod portar fins á trescèntas toneladas. *Fusta.* Navicula vectoria. *Fuste, bâtiment de charge long et de bas bord.* Fusta.

BARCA. met. fam. Lo os del pit dels aucèlls. *Caballete.* Os pectoris avis. *Os qui forme une partie de la poitrine des oiseaux.* Osso del petto degli uccelli.

BARCA PARADA NO GUANYA NÓLITS. ref. que indica que la ganancia es fruit del traball. *Andando gana la aceña que no parada.* Nulla navis lucrum, ni merces transvehat, affert. *C'est en travaillant qu'on gagne de l'argent.* Mulino fermo non fa farina.

BARCADA. s. f. La cárrega que porta una barca en cada viatge. *Barcada.* Vectura cymbæ. *Batelée, navée: la charge d'un bateau, d'une barque.* Barcata.

BARCASSA. s. f. aum. de BARCA. *Barcaza.* Cymba major. *Grande gabarre.* Bastimento grande.

BARCASSA. Embarcació que tè la proa rodòna y es de una sola cuberta: sa arboladura y velam se reduex á un gran arbre posad al mitj, que no tè sinó una vela que ocupa la embarcació de pòpa á proa. Sòn de diferènts grandarias. *Barcolongo, barcoluengo.* Navis oblonga. *Barque longue.* Musciera.

BARCASSA. Embarcació xata y sèns carena que servex pera portar caballs. *Tafurca.* Hippago, hippagum, hippagus. *Bâtiment plat pour le transport des chevaux.* Piatta.

BARCELONES, A. adj. p. us. BARCELONÍ.

BARCELONÍ, NA. adj. Lo natural de Barcelòna ó lo pertanyènt á èsta ciutad. *Barcelones.* Barcinonensis. *Natif de Barcelonne, qui appartient à Barcelonne.* Barcelonese.

BARCÈLLA. s. f. territ. Una mesura de gra. *Varchilla.* Mensura quædam frumentaria. *Mesure de grain.* Vaso col quale si misura grano, biade e simili.

BARCO. s. m. Cualsevol embarcació. *Barco, pino.* Navigium. *Barque, bateau à quille.* Barca, bastimento.

BARCO. Embarcació de vela llatina que era mòlt comuna en los mars de llevant y era de cènt toneladas poc mès ó ménos. *Galizabra.* Celox. *Sorte de bâtiment à voile latine, dans les mers de l'occident.* Spezie di fregata usata dagli antichi.

BARCO PESAD. La embarcació que no navega llèugera. *Barco zorrero.* Tarda navis. *Vaisseau mauvais voilier, qui a peine à suivre les autres.* Nave grave, pesante.

BARCO PLA. La embarcació que pod navegar en poca aigua per tenir massa pla. *Barco planudo.* Navigium planum. *Bateau plat.* Piatta.

BARDANA. s. f. Planta. Amòr de hortolá. *Amor de hortelano, bardana, lampazo, purpúrea.* Aparine, persolata, personata, lappa, asperula. *Bardane ou glouteron.* Bardana, lappola maggiore.

BARDAX. s. m. ant. Lo minyó del cual abusan los llibertins. *Puto.* Cinædus, puer meritorius. *Jeune garçon dont les débauchés abusent.* Bardache, bagascione, zanzero.

BARDAXA. s. f. ant. La puta sodomita. *Sodomita.* Meretrix sodomita. *Sodomite.* Sodomita.

BARDAXA. p. us. PUTA.

BARDISSA. s. f. Lo lloc ple ó poblad de esbarsèrs. *Zarzal.* Rubetum. *Buisson, lieu couvert de ronces.* Macchia, buscione.

BARDISSA. La tanca fèta ab esbarsèrs, ramas ó abriulls pera privar que èntren en un hort, camp, etc. *Bardal.* Seps dumis contecta. *Clôture, enceinte.* Siepe.

BARENA. s. f. BARENAR.

BARENADA. s. f. La barena espléndida y abundant. *Merendona.* Lauta merenda. *Goûter abondant, splendide.* Lauta merenda.

BARENAR. s. m. Lo mènjar que se fa á la tarde abans de sopar. *Merienda.* Merenda. *Léger repas entre le dîner et le souper, goûter.* Merenda.

BARENAR. v. n. Mènjar alguna cosa á la tarde èntre lo dinar y sopar. *Merendar.* Merendam sumere. *Goûter, manger entre le dîner et le souper.* Merendare.

BARGANT, TA. adj. Dolènt, sèns hònra ni vergònya. *Bergante, pícaro.* Improbus, nequam. *Coquin, effronté, polis-*

son. Briccone, furfante, birbante.

BARGANT. Lo minyó mal criad que no tè modos ni vergònya. *Pillo*. Malè educatus et impudens. *Maraud, fripon*. Baroncio, monello.

BARGANTADA. s. f. PICARDÍA, PILLADA.

BARGANTAS, SA. s. m. y f. aum. de BARGANT. *Berganton, picaron*. Valdè improbus, nequissimus, impudentissimus. *Mauvais sujet*. Ribaldone.

BARGANTASSAS. s. m. aum. de BARGANTAS. *Bergantonazo, picaronazo*. Nequissimus, impudentissimus. *Très-impudent, très-maroufle*. Ribaldonaccio.

BARGANTEJAR. v. n. Fèr ó executar picardías ó pilladas. *Picardear*. Nequitèr agere. *Folâtrer, plaisanter*. Ribaldeggiare, birboneggiare.

BARGANTERÍA. s. f. PICARDÍA.

BARLET. s. m. Ferro gros de figura de un set, ab que los fustèrs y altres menestrals asseguran la fusta damunt dels bancs pera poderla traballar. *Barrilete*. Ferrum quo constringùntur et firmantur ligna dolanda. *Valet, instrument de fer en forme du chiffre 7 qui sert aux menuisiers à tenir le bois sur l'établi*. Barletto.

BARLIQUIBARLOQUI. s. m. Lo xarraire que posad damunt de un banc ó taula reunex la gènt, y relata las virtuts de algunas hèrbas, confecciòns ó quintas essencias que porta y que ven com á remeys singulars. *Saltabanco, saltabancos, salta en banco, salta en bancos, saltimbanco*. Circulator. *Saltimbanque*. Cantambanco, ciarlatano.

BARLIQUIBARLOQUI. BALIGABALAGA.

BARLOVÈNT. s. m. *Náut*. La part de ahònt vè lo vènt respècte á un punt ó lloc determinad. *Barlovento*. Plaga, unde ventus spirat. *Lieu, point d'où souffle le vent*. La parte d' onde soffia il vento.

BARNABITA. s. m. Lo clergue regular de la congregació de san Pau, que prengué aquest nom per haber comensad los sèus exercicis en la iglesia de san Bernabé de Milan, lo any 1533. *Barnabita*. Barnabita, congregationis sancti Pauli frater. *Barnabite, clerc régulier de Saint Paul*. Barnabita.

BARNATZ. s. m. ant. VALÒR, ESPERIT.

BARNIS. s. m. Composició líquida ab la cual se untan las pinturas, las fustas finas y altras cosas pera que tingan mès llustre y se conserven millòr. *Barniz*. Liquor gummosus. *Vernis, enduit liquide qui se dessèche à l'air*. Vernice.

BARNIS. Certa composició fèta de trementina y oli bullid, ab lo cual y lo fum de estampa ó altra materia colorant se fa la tinta pera imprimir. *Barniz*. Resina terebinthina, oleo liquata. *Vernis*. Vernice.

BARNIS. Lo bany lluènt ab que se cubrex alguna cosa, com lo de la terrissa. *Mogate*. Vitreum linimen. *Vernis qui couvre la faïence, etc*. Vernice.

BARÓ. s. m. Nom de dignitat de mès ó ménos preeminencias segòns los paissos. *Baron*. Baro. *Baron, titre de noblesse*. Barone.

BARÓMETRO. s. m. Instrumènt de vidre ab lo cual per medi del argèntviu se conexen la gravedat del aire y las variaciòns de l'atmósfera. També servex per amidar l' altura del globo. *Barómetro*. Barometrum. *Baromètre*. Barometro.

BARONA. s. f. ant. BARÒNESSA.

BARONESSA. s. f. La mullèr del baró ó la que gosa de alguna baronía. *Baronesa*. Baronis uxor. *Baronne, la femme d'un baron*. Baronessa.

BARÒNIA. s. f. Lo territori ó dignitat del baró. *Baronía*. Baronis dignitas, territorium. *Baronie, seigneurie et terre d'un baron*. Baronia.

BARONÍVOL. adj. ant. VARONIL.

BARONIVOLMÈNT. adv. mod. ant. VARONILMÈNT.

BARQUEJAR. v. n. Anar ab la barca de una part á altra. *Barquear*. Cymba transvehere, trajicere. *Aller et venir sur une barque, la conduire çà et là*. Condur la barca quà e là; andare e venire colle barche.

BARQUÈR. s. m. Lo qui goberna la barca. *Barquero*. Navicularius. *Batelier, celui qui conduit un bac, un batelet*. Barcajuolo, barcarolo.

BARQUET. s. m. dim. de BARCO. *Barquito, barquillo, barquete*. Navicella. *Petit bâtiment léger, esquif*. Barchetto, barchettino.

BARQUETA. s. f. dim. de BARCA. *Barqueta, barquilla*. Scaphula, cymbula. *Petit bac, bachot*. Barchetta, barchettina.

BARQUILLA. s. f. Especie de petxina mès ampla que alta, rallada de fora, poc lluènta, y que varia mòlt en sòs

colòrs. *Almeja, telina, tellina, chirla.* Mitulus. *Mytule, coquillage bivalve, moule.* Forma, conchiglia bivalva.

BARQUILLA. La capseta que en figura regularmènt de barca servex en las iglesias pera ministrar lo encens en la cerimonia de incensar. *Naveta.* Acerra. *Navette, vase en forme de navire pour l'encens.* Navicella dell' incenso.

BARQUILLA. ant. Especie de got per vénurer fèt en figura de barca. *Barquillo.* Cymbium. *Espèce de verre ou vase.* Sorta di bicchiere.

BARQUITXÓ. s. m. dim. de BARCO. *Barquichuelo.* Navicella, navicula. *Batelet, petit bateau.* Barchettino.

BARRA. s. f. Palanca de ferro que servex per alsar ó móurer cosas de mòlt pes. *Barra.* Vectis. *Barre.* Barra, stanga.

BARRA. Lo tros de or ó plata ó altre mètall sens traballar. *Barra.* Rudis argenti vel auri massa. *Lingot, masse de mètal qui n'est pas mis en œuvre.* Verga d' oro o d' argento.

BARRA. En lo jog de la mesa es un ferro en forma de arc que está col-locad uns cuatre pams lluny de la barana. *Barra.* In trudiculorum ludo arcus ferreus tabulæ affixus. *Passe, petite verge de fer en arc fixée sur une table de billard.* Segno.

BARRA. Banc de arena ó roca que se extèn en la entrada de algun port ó riu y la fa difícil y perillòsa majormènt en la marea baxa. *Barra.* Brevia, syrtis in ostio portûs aut fluminis. *Barre, banc de sable qui barre une rivière ou un port.* Banco, scoglio.

BARRA. ant. En los panyos es cert defècte en lo texid, un senyal de diferènt colòr que sembla una via ó vió. *Barra.* Fascia discolor pannis contexta. *Dans les draps, c'est la tache ou trait d'une couleur différente de celle de la pièce entière.* Verga: lista ne' drappi e ne' panni.

BARRA. Pèssa de ferro llarga de diferènt pes y figura, ab la cual se juga, tirandla dèsde un lloc determinad, y guanya lo qui la fa arribar mès lluny ab tal que caiga de punta. *Barra.* Vectis ferreus. *Barre à jouer.* Barra.

BARRA. En los escuds de armas es cada una de las vias rectas y paralelas de diferènt colòr que lo camp; y axí diem las BARRAS de Aragó. *Barra.* Fascia. *Barre, pièce de l'écu qui va du haut de la gauche au bas de la droite.* Sbarra.

BARRA. Pal gruxud que se posa detras de las portas ó finèstras pera tancarlas, ó bè apuntad en terra ó ficad en algun forad ó encax. *Tranca.* Repagulum, vectis, repages. *Barre pour fermer et assurer une porte, etc.* Stanga.

BARRA. Lo os del cap en que estan encastadas las dènts y los caxals. *Quijada, mandibula, carrillera, quijal, quijar, ingina.* Mandibula. *Mâchoire.* Mascella, ganascia.

BARRA. PERXA.

BARRA. En los còtxes y altres carruatges semblants es cada un dels dòs pals èntre los cuals se posa y assegura la caxa. *Vara.* Rhedæ perticæ conti. *Brancards d'une voiture.* Stanga.

BARRA. En lo telèr de brodar cada un dels llistòns de fusta, mès gruxuds, ahònt se clavan dòs llencas de tela en que se cus la roba que se ha de brodar. *Banzo.* Teniæ ligneæ quibus linteum acu pingendum assuitur. *Ensouple du métier à broder.* Subbio.

BARRA. La palanca de la cual se servexen los bastaxos pera traginar èntre dòs un gros pes. *Palanca.* Phalangæ, palangæ. *Barre de portefaix.* Barra.

BARRA. En los escrits es la ralla ó rasgo que se tira voluntariamènt pera esborrar alguna cosa. *Tachon.* Litura. *Rature.* Linea, concellatura.

BARRA. En los carros y galeras es lo pal de las baranas. *Telero.* Curruum stipites. *Morceaux de bois qui composent les lisses d'appui, dans les galères, et les ridelles dans les charrettes.* Sorta di rastrolliera ne' carri.

BARRA. Cada un dels trossos de or pur que se troba en lo fondo de las minas. *Palacra, palacrana.* Palacra, palacrana. *Lingot, morceau d'or natif dans une mine.* Pezzo d' oro.

BARRA. Lo peu dret que en las siquias subjècta las comportas ó resclosas á fi de que l'aigua puje fins als repartidòrs. *Brenca.* Vectis ad cataractas validiùs occludendas. *Pièces de maçonnerie qui soutiennent les écluses.* Pezzi di struttura che sostengono le imposte.

BARRA. En alguns carruatges es cada una de las fustas llargas que fòrman sòn sitial. *Limonera, limon.* Plaustri asser. *Espèce de brancard formé par les deux*

limons adaptés au devant d'une voiture. Stanghe d'una carretta, timone d'un carro.

BARRAS. pl. En los panys de las armas de fog lo ferro en que está col-locada la pèdra, ó que pèga sòbre lo pistó. *Gatillo.* In catapultis, clavis seu forceps quæ silicem tenent. *Noix d'une arme à feu.* Noce.

ALSAR LAS BARRAS. fr. Posar l'arma al punt de dalt. *Calar el can.* Scloppetum explosioni aptare. *Bander une arme à feu.* Metter un'arma da fuoco in istato di tirare.

DE BARRA Á BARRA. mod. adv. fam. Fermamènt, rodonamènt, ab mòlta porfía y terquedat; y axí se diu: ho ha negad DE BARRA Á BARRA. *A pié juntillas, ó á pie juntillo.* Firmitèr, tenacitèr. *Opiniâtreté, avec obstination.* A bastalena.

FÈR MALBÉ LAS BARRAS Á ALGÚ. fr. Fèr mòlt mal á algú en la cara pegandli mòlt fort. *Descarrillar.* Maxillas convellere, concutere. *Démantibuler, déchirer les mâchoires.* Smascellare.

JUGAR Á LA BARRA, Ó Á TIRAR LA BARRA. fr. Exercitarse en lo jog de fèr arribar lluny una pèssa de ferro llarga y fèrla cáurer de punta. *Jugar ó tirar á la barra.* Vecti ferreo jaciendo exerceri. *Jeter la barre, lancer la barre.* Gettar, lanciar la barra.

PASSAR BARRA. fr. ESBÒRRAR.

POSAR BARRAS. fr. BARRAR, en la segòna accepció.

POSAR BARRAS. fr. EMBARRAR.

SER DE BARRA Ó TENIR BONA BARRA. fr. que exprèssa que algú es mòlt menjadòr. *Tener buen diente.* Edacem esse. *Avoir un grand appétit, manger beaucoup.* Diluviare; far ben ballare i denti; essere una gola disabitata.

TIRAR LA BARRA. Llansarla tant lluny com se puga ab tòta la forsa sèns atenció al jog, ni cuidado de fèr bona ma. *Desbarrar.* Vectem ferreum sine artis ratione projicere. *Lancer une barre de toute sa force sans viser à aucun but.* Lanciar la barra con tutta sua forza senza battere a un segno.

BARRACA. s. f. Caseta tòsca y rústica pera recullirse. *Barraca, choza.* Tugurium. *Baraque, hutte.* Baracca, tenda.

BARRACA. Cabanya de pastòrs. *Tugurio, cabreriza.* Tugurium. *Cabane de berger.* Tugurio.

BARRACA. La caseta de fusta ab sòn siti en alt que usan las que venen en la plassa. *Garabito.* Olitoria in macello taberna. *Petite boutique portative où l'on vend sur la place du fruit, etc.* Baracca, bottega di legno.

BARRACA. Caseta de palla grau de una sola pèssa y sèns pis. *Bohio.* Tugurium, casa. *Chaumière, cabane.* Capanna, tugurio, casuccia coperta di paglia.

BARRACA. Cobertis fèt de uns pals drets y altres entravessads damunt, y tapad ab ramas pera fèr sòmbra en lo estiu. *Sombrajo, sombraje.* Umbraculum. *Feuillée, couvert fait de branches d'arbres pour se mettre à l'ombre.* Frascato.

BARRACA. Especie de caseta fèta sòbre pals ó arbres pera los que guardan las vinyas. *Gayola.* Tugurium. *Cabane de garde de vigne.* Capanna.

BARRACA DE PORC. ant. Còrt de tòcinos. *Pocilga, zahurda.* Hara, suile. *Étable à cochons.* Porcile.

FICARSE EN BARRACAS. fr. Posarse á cubert dins de èllas. *Abarracarse.* Tuguriis se protegere. *Se baraquer, se hutter.* Albergarsi in una baracca.

BARRAD, DA. p. p. de BARRAR. *Barreado, barreteado.*

BARRADÒR. s. m. En los molins de oli es cada un dels taulòns que se posan entravessads sòbre lo cap de la biga ó prèmpsa pera no dèxarla móurer cap á munt, á fi de esprémer millòr las olivas. *Trabon.* Lignum ad torculariam trabem supernè firmandam. *Chacun des madriers qu'on met sur une presse dans les moulins d'olives pour qu'elle ne bouge pas.* Tavolone, pancone.

BARRAGAM. s. m. Drap de llana de amplaria poc mès de mitja cana. *Barragan.* Telæ laneæ genus. *Bourracan, gros camelot.* Ciambellotto.

BARRAGANA. s. f. La amiga ó concubina que se conservaba en la casa del que estaba amancebad ab èlla. *Barragana.* Concubina. *Femme entretenue, concubine qui demeurait dans la maison de celui qui l'entretenait.* Concubina.

BARRAL. s. m. Especie de portadòreta tapada, fèta á propòsit pera transportar en carros vi ó bè oli. *Carral.* Cupa, cadus. *Baril propre à transporter du vin sur des charrettes.* Caratello.

BARRALLADA. s. f. Lo cop que se dòna ab la barra. *Trancazo.* Vectis ictus.

Coup de barre. Colpo o percossa di barra.

[illegible] Ó DONAR BARRALLADA. fr. met. y fam. Péndrer alguna resolució extraordinaria pera sortir de alguna dificultat. *Echar por en medio.* Lubricam viam audacter arripere. *Prendre un parti, une résolution extraordinaire.* Appigliarsi ad una risolusione.

BARRANC. s. m. Obertura fònda que fan en la terra las corrènts de las aiguas. *Barranca, barranco, barranquera.* Cavum alluvionis defossum, anfractus. *Lieu cavé par les eaux de pluie, fondrière.* Frana, scoscendimento di terra.

BARRANC. met. Dificultat, embras, destòrb en lo que se intènta ó executa. *Barranco.* Difficultas, labor, arduitas. *Difficulté, obstacle, embarras dans une entreprise.* Difficoltà, impaccio, imbroglio.

[illegible] DEL BARRANC. fr. met. Desembrassarse de alguna gran dificultat, ó deslliurarse de algun gran traball. *Salir del barranco.* È vadis emergere, è gravi discrimine evadere. *Se tirer du bourbier, sortir d'embarras.* Uscir d'un gineprajo.

[illegible] EN UN BARRANC. fr. EMBARRANCARSE.

[illegible] BARRANCS. mod. adv. Deprèssa, y sens art. *Á trancos.* Saltibus. *À sauts, à la hâte, sans ordre.* Alla rinfusa, [illegible]tamente.

BARRAQUETA. s. f. dim. de BARRACA. *Barraquilla.* Casula, tuguriolum, tugurunculum. *Petite chaumière.* Barraccuzza.

BARRAR. v. a. Tancar, assegurar ó fortificar algun lloc obert ab barras de fusta, faxina ó altra cosa. *Barrear.* Transversis lignis aut virgulatorum fascibus locum sepire, munire. *Barrer, barricader, fortifier.* Sbarrare, stangare, abbarrare.

BARRAR. Fortificar ó assegurar alguna cosa ab barras de ferro ó de altre mètall com se fa en los bauls, caxòns, etc. *Barrear.* Transversis ferri alteriusve metalli vectibus firmare, munire. *Renforcer avec des barres de métal, un coffre, une malle, une caisse.* Afforzare con stanga o barra.

BARRAR. EMBARRAR.

BARRAT, DA. adj. ant. VIAD.

BARREIG. s. m. ant. SAQUETJ, PILLATGE.

BARREJA. s. f. Confusa reunió de cosas diferènts. *Conmistion, ligacion, pepitoria.* Mixtio. *Amas confus de choses diverses.* Mucchio.

BARREJA. Unió de cosas no materials, com sentimènts, paraulas, etc. *Conglobacion.* Conglobatio. *Réunion de preuves, d'argumens, de mots, etc.* Riunione di cose immateriali.

BARREJA. Cert pas de tornetj que se executaba desprès de haber tornejad cada hu ab lo mantenidòr dividiudse en dòs cuadrillas, y embestind uns contra altres se ferian donandse cops de espasa á dreta y esquerra sèns òrde ni concert, de manèra que semblaba que estaban fora de sí. *Folla.* Equestre certamen confusis et concitatis motibus actum. *Combat des cavaliers d'un tournoi, qui, après les courses, se chargent sans ordre.* Sorta di combattimento nel torneamento.

BARREJA. La confusa unió de varios ingrediènts. *Menjurje.* Liquida mixtura. *Mélange liquide et de mauvais goût, de divers ingrédiens.* Miscuglio.

BARREJA. La incorporació de una cosa ab altra. *Mezcla, mezcladura, mezclamiento, mistion, mistura.* Mixtio. *Mélange.* Mescolamento.

BARREJA. La confusió de algunas cosas regularmènt líquidas. *Permistion.* Permixtio. *Mixtion.* Mistione.

BARREJA. Lo agregad de cosas estrany y ridícul. *Mescolanza.* Ridicula congeries. *Bigarrure.* Screzio.

BARREJA. Parland de mètalls es la unió ó confusió de uns ab altres. *Confraguacion.* Metallorum copulatio. *Alliage de métaux.* Legatia, lega di metalli.

BARREJA. MISTELA.

POSARSE Á LA BARREJA. fr. usada en alguns jogs de cartas que significa rendirse, ó donar per perduda la passada. *Entrarse ó meterse en baraja.* Manus dare, se victum fateri in ludo chartarum. *Donner gain de cause.* Darsi per vinto.

BARREJAD, DA. p. p. de BARREJAR. *Mezclado, misturado, barajado.*

BARREJAR. v. a. Juntar, incorporar una cosa ab altra. Se usa també com recíproc. *Mezclar, misturar.* Commiscere. *Mêler, mélanger, mixtionner.* Mescolare, mischiare, mescere.

BARREJAR. En lo jog de cartas es ficarlas unas èntre mitj de altras sèns òrde abans de repartirlas. *Barajar.* Pagellas lusorias subagitare, immiscere. *Battre, mê-*

lèr les cartes au jeu. Mescolar le carte.

BARREJAR. Incorporar ó confóndrer una ó mès cosas ab algun líquid fins á fèrne una pasta mès ó ménos dura; com cuand los apotecaris fan las confecciòns, opiatas, píndolas, etc. *Confingir.* Confingere. *Faire des préparations pharmaceutiques.* Manipolare i farmaceutici.

BARREJAR. Mènjar carn y pèx en dia magre. *Promiscuar.* Carne piscibusque promiscuè vesci. *Manger gras et maigre les jours maigres.* Mangiare promiscuamente.

BARREJAR. ant. SAQUEJAR.

BARREJARSE. v. r. ENTREMÉTRERSE.

BARRELETS. s. m. pl. AURELLA DE MONJO.

BARRELL. s. m. ant. BARRA, en la segòna accepció.

BARRÈLLA. s. f. Planta que crèx en las boras de mar y altres terrenos salitròsos. Puja fins á l'altura de tres peus; es ramòsa y de colòr rojenc. Tè las fullas pètitas, grassas y punxagudas, y las flors mòlt pètitas. En Espanya se cultiva per aprofitarse de la sèva cendra. *Barrilla.* Salsola soda. *Plante dont les cendres donnent de la soude.* Erba cali.

BARRÈLLA. La cendra de la planta del matèx nom ó bè de la sosa, que ab la acció del fog se tòrna dura á manèra de pèdra, y servex pera fèr vidre, sabó y altras cosas. *Barrilla.* Favilla, cinis salsolæ sodæ. *Kali.* Cali.

BARRÈRA. s. f. En las plassas de toros es la barana de posts ab la cual se tanca tòt voltand á fi de que no iscan los toros, y pugan defensarse los espectadòrs y los torèros. *Barrera, talanquera.* Septum, repagulum, vallum è tabulis. *Barrière, enceinte pour les tournois et les courses de taureaux.* Steccato.

BARRÈRA. La fusta que se posa entravessada en los ponts y camins pera aturar al passatgèr y que pague lo dret de pontatge ó portasgo. *Barrera.* Transversa ligna viarum transitum vel pontium aditum recludentia. *Barrière, pieux enfoncés en terre et garnis de traverses sur une route, sur un pont, pour faire payer un péage, un impôt.* Barriera.

BARRÈRA. La fusta entravessada que sol posarse en los carrèrs pera que no hi passen carruatges cuand hi ha algun malalt, ó pera que no hi passe la gènt cuand hi fan obras. *Barrera.* Transversum lignum viam recludens, repagulum. *Barrière.* Barriera.

BARRÈRA. Tanca composta de dòs pals y tres posts clavadas en èlls, de prop de dòs canas de llarg, y servex pera tancar bestiar de llana. *Telera.* Vallum. *Barrière pour enfermer le bétail.* Steccato.

PARLAR DÈSDE LA BARRÈRA, Ó MIRAR DÈSDE LA BARRÈRA. fr. met. ab que se dòna á entèndrer la facilitat ab que judican ó murmuran de acciòns agenas y perillòsas los que estan en lloc segur. *Hablar de ó desde la talanquera.* Extra periculum garrire. *Faire le brave quand on est en lieu de sûreté.* Esser prode dal campanile.

BARRET. s. m. Part del vestid pera abrig y adorno del cap. Comunmènt se fa de llana y pel de camèll ó conill. *Sombrero.* Pileus. *Chapeau.* Cappello.

BARRET. En las torres ó campanars es lo cap de munt que se alsa en figura piramidal. *Chapitel.* Turris capitellum. *Sommet d'une tour de forme pyramidale.* Somità de' campanili a guisa di cappello.

BARRET ALABAX. Lo rodó que se porta ab l' ala estesa. *Sombrero gacho.* Incurvis oris pileus. *Chapeau dont les ailes sont abattues.* Cappellone di grandi tese.

BARRET APUNTAD. BARRET DE TRES PICS.

BARRET DE CANAL. BARRET DE TEULA.

BARRET DE CAPELLÁ. ant. BONETO.

BARRET DE CRESTA. BARRET DE TRES PICS.

BARRET DE CUATRE CORNS. ant. BONETO.

BARRET DE GRASOL. BARRET DE TRES PICS.

BARRET DE LLUM. BARRET DE TRES PICS.

BARRET DE RIALLAS. fam. Home ruc ó de poca substancia. *Naranjo.* Homo inanis. *Calin, butor.* Babbaccio, baggiano.

BARRET DE TEULA. Lo acanalad que usan los ecclesiástics. *Sombrero de teja.* Pileus canaliculatus. *Chapeau relevé en forme de tuile.* Sorte di cappello ch'usa il clero in Ispagna.

BARRET DE TRES CORNS. BARRET DE TRES PICS.

BARRET DE TRES PICS. Lo qui tè fòrma de triángul. *Sombrero de tres picos.* Triangularis pileus. *Chapeau à trois cornes.* Cappello a tre pizzi.

ARÒNT HI HA BARRETS NO CAMPAN CAPUTXAS. ref. que manifèsta que deu donarse la prèferencia á las cosas de majòr excellencia ó autoritat. *Juego mayor quita menor.* Præstantius præponendum ve-

nit. *Le plus fort l'emporte.* Dove ci sono calzoni tacciono le gonnelle.

D'GASLI BARRET, DÍGASLI SOMBRÈRO. ref. que sol dirse als que gastan lo tèmps buscand diferencias en las cosas que substancialmènt no las tènen; y també als que ab impertinencia repetexen una cosa, bè que ab diferènt nom ó diferènts paraulas. *Olivo y aceituno todo es uno.* Nil oleæ distat, si res spectetur, oliva. *Bonnet blanc et blanc bonnet.* Esser l'istesso.

LLEVARSE LO BARRET. fr. Descubrir lo cap cubert ab ell en senyal de cortesía y respècte. *Quitarse el sombrero, desgorrarse.* Caput aperire. *Ôter son chapeau, se découvrir.* Sberrettarsi.

POSARSE LO BARRET. fr. Col-locarlo en lo cap. *Ponerse el sombrero, cubrirse.* Caput pileo operire. *Se couvrir, mettre son chapeau.* Porsi il cappello.

BARRETA. s. f. dim. de BARRA. *Barrilla, barreta, barrita.* Parvus vectis. *Petite barre.* Stanga.

BARRETA. Barra de ferro llarga, prima y rodòna que se usa pera tenir pènjadas las cortinas. *Varilla, varita.* Virga rotunda ferrea. *Tringle de lit, etc.* Verga.

BARRETA. Cada un dels ferros del fre ahònt està agafada la brida. *Cama, camba,* ... Freni retinaculum. *Chacune des branches qui soutiennent le mors de la bride.* Barreta.

BARRETA. En lo telèr de brodar dòs llistons de fusta prims que se fican en las barras, los cuals tènen diferènts forads pera estirar ó afluxar lo telèr, posandhi unas clavillas que lo tènen tibant. *Barras.* Tæniæ ligneæ leviores in machina ad acu pingendum aptata. *Les deux pièces du métier à broder qui sont percées de trous pour étendre l'étoffe au point qu'on veut.* Verghe.

BARRETADA. s. f. Cop de barret. *Sombrerazo.* Percussio impacta. *Coup de chapeau.* Cappellata, colpo di cappello.

BARRETADA. Cortesía que se fa llevandse lo barret. *Cortesía hecha con el sombrero.* Aperto ob reverentiam capite salutatio. *Révérence qu'on fait avec le chapeau.* Sberrettata.

FER BARRETADA. fr. LLEVARSE LO BARRET.

BARRETAS. s. m. aum. de BARRET. *Sombrerazo.* Ingens pileus, petasus. *Grand, énorme chapeau.* Cappellone.

BARRETÈR. s. m. SOMBRERÈR.

BARRETÈR DE AGULLA. ant. Lo qui tè per ofici fèr gòrras. *Gorrero.* Pileorum opifex. *Bonnetier, calotier, ouvrier qui fait des bonnets.* Berrettajo.

BARRETET. s. m. dim. de BARRET. *Sombrerillo, sombrerito.* Pileolus, petasunculus. *Petit chapeau.* Cappellino.

BARRETINA. s. f. territ. GÒRRA.

BARRI. s. m. Una de las parts en que se dividexen los pobles grans. *Barrio, barriada.* Vicus. *Quartier, partie d'une ville qui comprend un certain nombre de rues et de maisons.* Rione.

BARRI. La pared ó tapia que se posa pera tancar alguna casa á fi de que servesca de resguard ó divisió. *Cerca.* Septum, sepimentum. *Enceinte, mur, enclos.* Chiuso, recinto.

ALBOROTAR LO BARRI. fr. met. y fam. Inquietar lo vehinat. *Alborotar la calle.* Viciniam conturbare. *Troubler le voisinage.* Far un bordello.

BARRIL. s. m. Eina de fusta en fòrma de bòta que servex pera conservar y transportar varias cosas. Se fa de mòltas midas. *Barril, tonel, pipote.* Doliolum. *Baril, petit tonneau.* Barile, caratello.

DESCARREGA BARRILS. s. m. Jog de noys que consistex en agafarse dòs de èlls per la cintura capiculads, y apoyand alternativamènt los peus en terra se capgiran mutuamènt damunt de la esquena de altres dòs que se posan de cuatre grapas, quedand axí una vegada lo un dret y lo altre cap per avall. *Quebrantahuesos.* Ludus puerorum sic dictus ex conversione corporis. *Sorte de jeu d'enfants.* Giuoco de' ragazzi.

BARRILET. s. m. dim. de BARRIL. *Barrilejo, barrilico, barrilillo, barrilito, cuñete.* Parvum doliolum. *Barillet, bariquaut, petit baril.* Bariletto.

BARRINA. s. f. Eina que consistex en un ferro mès ó ménos llarg y gruxud, lo cual tè en lo un cap una maneta de fusta entravessada, y en lo altre unas roscas, y servex pera foradar la fusta. *Barrena.* Terebra. *Vrille, outil propre à percer le bois.* Succhio.

BARRINA. Barra de ferro ab tall á la punta, que servex pera foradar las rocas que se han de volar ab pólvora. *Barrena, barreno.* Terebra perforandis rupibus. *Vrille, tarière.* Succhio.

BARRINA. met. fam. DISCURS, MEDITACIÓ.

BARRINA GROSSA. BARRINASSA.

BARRINAD, DA. p. p. de BARRINAR. *Barrenado, taladrado.*

BARRINADA. s. f. Forad que se fa ab la barrina. *Barreno, taladro.* Terebratio, terebratus. *Le trou fait avec la vrille.* Bucco fatto dal succhio.

BARRINADA. Lo forad que se fa en las rocas pera umplirlo de pólvora y volarlas. *Barreno.* Terebratus nitrato pulvere infarciendus. *Trou percé dans une roche pour être rempli de poudre et la faire sauter.* Mina di fuoco.

BARRINAMÈNT. s. m. ant. BARRINADA.

BARRINAR. v. a. Foradar ab barrina. *Barrenar, taladrar.* Terebrare. *Percer, forer avec la vrille, avec le foret.* Succhiellare.

BARRINAR. Foradar alguna embarcació pera que vaje á fòns. *Dar barreno, barrenar.* Navem sumergendam terebrare vel perforare. *Percer un vaisseau pour le couler à fond.* Succhiellare.

BARRINAR. met. fam. DISCÓRRER.

BARRINASSA. s. f. aum. de BARRINA. *Barreno.* Magna terebra. *Grande vrille, grande tarière.* Succhione.

BARRINETA. s. f. dim. de BARRINA. *Barrena chica.* Terebella. *Petite vrille.* Succhiello.

BARRO. La pasta resultant de la barreja de terra y aigua, que servex pera fèr terrissa, estatuas, relleus, y altras cosas. *Barro.* Lutum. *Boue, crotte, limon.* Fango, loto.

BARRÓ. s. m. La fusta que se posa entravessada damunt de altras pera reforsar. *Barrote.* Longurius, palus transversarius. *Barre de fer ou d'autre matière propre à former, soutenir, lier plusieurs sortes de pièces.* Pertica lunga.

BARRUNTAR. v. a. ant. Prevéurer ó conjecturar per algun senyal ó indici. *Barruntar.* Conjectare. *Prévoir, augurer, sentir.* Congetturare.

BART. s. m. Armadura de cuiro ó de ferro, ó de un y altre, ab la cual se cubria antiguámènt lo pit, los costats y las ancas del caball pera sa defensa en la guerra y en los tornetjs. *Barda.* Munimentum ex corio aut ferro, quo equi bellatores tegebantur. *Barde, armure en lames sur le poitrail, les flancs et la croupe du cheval.* Barda.

BART. adj. ant. que se aplicaba al caball cubert ab la armadura del matèx nom. *Bardado.* Loricatus. *Bardé, on le disait du cheval couvert d'une barde.* Bardato.

BARTZ. s. m. ant. BARRO.

BARULLO. s. m. Confusió, desòrde, barreja de gènt de tòtas classes. *Barullo.* Turba, tumultus. *Confusion, désordre, trouble.* Bordello, chiasso, frastuono.

BARUTELAR. v. a. ant. PASSAR FARINA.

BARUTELZ. s. m. ant. CEDAS.

BAS. prep. ant. BAX, SÒTA.

BAS, SA. adj. ant. BAX.

BASA. s. f. Lo assèuto sòbre lo cual se col-loca la columna, estatua, etc. *Basa.* Basis. *Base, ce qui soutient, ce qui supporte une colonne, une statue ou un piédestal.* Imbasamento.

BASA. *Mat.* En las figuras planas la línea damunt de la cual carregan las demès de la figura, y en las sólidas la superficie sòbre que estrèban las altras. *Base.* Basis. *Base.* Base.

BASA. met. Fonamènt ó principi de alguna cosa. *Basa.* Fundamentum, principium. *Principe, fondement.* Base, sostegno.

BASA. En lo jog de cartas es lo número de las que arreplega lo qui guanya la passada. *Baza.* Chartarum series in ludo pagellarum collecta à victore. *Levée, au jeu de cartes.* Base.

ARREPLEGAR LA BASA. fr. Alsar lo qui guanya las cartas de cada passada y posarlas al costat sèu. *Asentar la baza ó a baza.* Collusorum pagellas sibi tradita juxta se ponere. *Prendre les levées qu'on a faites au jeu, les mettre de son côté.* Prendere la base.

DÈXAR CÓRRER Ó PASSAR LA BASA. fr. En lo jog de cartas permétrer que la guany un altre podendla guanyar. *Soltar la baza.* Chartam lusoriam vincenti submittere. *Lâcher la levée à un autre.* Lasciar la base.

FÈR BASA. fr. En lo jog de cartas jugar una superiòr á las demès jugadas en aquella passada. *Meter baza.* Cartâ lusoriâ alias superare. *Faire, gagner une levée.* Far base.

LLEVAR BASA. fr. FÈR BASA.

POBRE, POCA Ó PÈTITA BASA. loc. fam. Lo q[ui] es poc intel-ligènt en alguna cosa. *Co[r]ta pala.* Imperitus. *Peu instruit da[ns] une matière.* Uom da poco.

SENTADA LA BASA Ó AQUESTA BASA. loc. fa[m.] Sentad lo principi ó aquest princi[pi] suposad axó. *Sentada la baza, ó e[sta]*

basa. Hoc posito, statuto, stabilito. *Cela supposé, ce principe admis*. Questo supposto.

BASALTO. *Min.* Especie de marbre de colòr y duresa del ferro, descubert per los egipcis en la Etiopia. *Basalto*. Basaltes. *Basalte*. Bassalte.

BASAMÈNT. *Arq.* Cualsèvol cos que se posa sòta de la canya de la columna, y así compren la basa y lo pedestal. *Basamento*. Stylobates. *Soubassement*. Basamento, zoccolo d' un edifizio.

BASAR. s. m. ant. BÈS.

BASARDA. s. f. vulg. PÒR.

BASCA. s. f. Deliqui de ánimo, privació dels sentits, desmay. *Desmayo*. Deliquium, animi defectio. *Défaillance, évanouissement*. Svenimento, deliquio.

CAURE EN BASCA. fr. Pérdrer los sentits y lo conexement. *Desmayarse*. Deliquium pati, animo deficere, linqui. *Tomber en défaillance, s'évanouir*. Svenire, mancare.

DONAR BASCA. fr. met. y fam. DONAR CUIDADO.

NO LI DÒNA CAP BASCA. loc. fam. No l' immuta, no li fa res. *No le da frio ni calentura*. Nil eum commovet. *Ne faire ni chaud ni froid, ne faire aucune impression, n'être d'aucun poids*. Non se ne impiccia.

BASCOLL. s. m. ant. BESCOLL.

BASCOLLEJAR. v. a. ant. CLATELLEJAR.

BASILEU. adj. que se aplica al animal mort naturalmènt, y á sa carn. *Mortecino*. Morticinus. *Qui mort naturellement, de mort naturelle*. Morto da se.

BASILICA. s. f. Segòns lo sèu orígen significa palaci ó casa real. Desprès se doná est nom á las iglesias magníficas, com en Ròma á la de sant Père, á la de santa María, etc. També consèrvan èx nom algunas en lo règne de Navarra, com la de sant Ignasi en Pamplòna, etc. *Basilica*. Basilica. *Basilique*. Basilica.

BASILICON. s. m. Unguènt compost de cera, grèx de bòc, resina y pega grèga ó negra. *Ungüento amarillo ó regio, basilicon*. Basilicon, basilicum. *Basilicon, onguent suppuratif*. Unguento basilico.

BASILISC. s. m. ant. BASILISCO.

BASILISCO. s. m. Animal fabulòs, al cual se atribuex que mata ab la vista. *Basilisco*. Basiliscus. *Basilic*. Basilischio.

BASQUETJ. s. m. Ansia ó inquietut que se experimènta en lo ventrell cuand se vol vomitar. *Basca, náusea*. Nausea. *Nausée, dégoût qu'on éprouve avant de vomir*. Nausea.

TENIR BASQUETJ. fr. Basquejar. *Basquear, nausear*. Nauseare. *Éprouver des nausées*. Star nauseabondo.

BASQUEXAD, DA. p. p. de BASQUEXAR.

BASQUEXAR. v. n. PASSAR CUIDADO.

BASSA. s. f. NECESSARIA.

BASSA. Porció de aiguas detingudas en algun paratge fòndo. *Balsa*. Palus, stagnum. *Mare, amas d'eau dormante et bourbeuse*. Lama, lacuna.

BASSA. Especie de safaretj que se fa en los molins pera recullir l' aigua cuand ne hi ha poca, á fi de que isca de allí ab mès forsa y puga móurer la mola. *Cubo*. Receptaculum aquarium moletrinæ. *Espèce d'étang de moulin*. Palude, laguna.

BASSA. Safaretj pètit pera tenir pèxos. *Nansa*. Piscinula. *Étang pour y mettre des petits poissons*. Stagno, lagume.

ESTAR COM UNA BASSA DE OLI. fr. met. y fam. ab que se exprèssa la quietut de un poble ó de cualsevol concurs. *Estar como una balsa de aceite*. Placidè conversari, convivere. *On le dit pour marquer la tranquillité où est une population, société ou assemblée*. Star cheto come l' olio.

BASSAL. s. m. MULLADÈR.

BASSAL DE AIGUA. Fòtja, clot de aigua. *Charco*. Aqua stagnans. *Mare, margouillis*. Pozzanghera.

BASSAL DE OLI. Cantitat de èx líquid vessad. *Aceitada*. Olei effusio. *Huile répandue*. Quantitá d' olio versato.

BASSAMÈNT. s. m. ant. BAXESA.

BASSAMÈNT. adv. mod. ant. BAXAMÈNT.

BASSAR. v. a. ant. BAXAR.

BASSETJA. s. f. FÒNA.

BASSEYA. s. f. ant. FÒNA.

BASSÓ, NA. adj. Cada un dels dòs ó mès germans nads de un matèx part. *Gemelo, mellizo*. Gemellus, geminus. *Jumeaux, enfants nés d'une même couche*. Gemello, binato.

BAST. s. m. Especie de aparell ó albarda que portan las bestias de cárrega. *Basto*. Clitellarum genus. *Bât, selle pour les bêtes de somme*. Basto.

BAST, TA. adj. Grossèr, tòsc, sèns pulimènt. *Basto*. Rudis, impolitus. *Grossier, brut, matériel*. Grosso, grossolano.

BAST. p. p. ant. de BASTAR.

BASTA. s. f. Cada un dels punts llargs que

se fan pera embastar alguna cosa. *Hilvan, paso, basta.* Sarcimen perfunctoriè factum, sutura superficialis. *Faufilure, fausse couture à longs points.* Imbastitura.

BASTA. Cada un dels punts que se dònan al matalas pera mantenir la llana en sòn lloc. *Basta.* Sutura calcitæ laneæ superaptata. *Points, piqûres que l'on fait de distance en distance à un matelas pour y retenir la laine.* Imbastitura.

BASTADAMÈNT. adv. mod. ant. BASTANTAMÈNT.

BASTAMÈNT. s. m. ant. Provisió de víurers. *Bastimento.* Annona, cibaria commeatus. *Provision, amas de choses nécessaires pour la subsistance d'une ville, d'une province, d'une armée.* Annona, vettovaglia.

BASTAMÈNT. ant. SUFICIENCIA.

BASTANT. p. pres. de BASTAR. Lo que basta. *Bastante.* Sufficiens. *Suffisant, bastant.* Bastante.

BASTANT. adv. BASTANTAMÈNT.

BASTANTAMÈNT. adv. mod. Suficientmènt. *Bastantemente, bastante, á suficiencia.* Satis, sufficientèr. *Suffisamment, assez.* Bastantemente, assai.

BASTANTÍSSIM, MA. adj. sup. de BASTANT. *Bastantísimo.* Sufficientissimus, amplissimus. *Très-suffisant.* Sufficientissimo.

BASTANTÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de BASTANTAMÈNT. *Bastantísimamente.* Amplissimè. *Très-suffisamment.* Sufficientissimamente.

BASTANTMÈNT. adv. mod. BASTANTAMÈNT.

BASTAR. v. a. ant. ABASTAR, en la segòna accepció.

BASTAR. v. n. Ser suficiènt y proporcionad per alguna cosa. *Bastar.* Sufficere, sat esse. *Suffire, être assez.* Bastare.

BASTAR. ant. SOBRAR.

BASTARD, DA. adj. que se aplica al fill de pares que no podian contràurer matrimoni cuand lo procrearen. *Bastardo, hernecino, noto.* Adulterinus, nothus. *Bâtard, enfant né hors du mariage légitime.* Bastardo.

BASTARDA. Se diu de la lletra de imprèmpta que imita la de ma. *Bastardilla.* Littera prælo typico excussa, manu exaratæ similis. *Caractère italique, lettre bâtarde.* Lettera bastarda.

BASTARDEJAR. v. n. ant. Degenerar dels sèus. *Bastardear.* Degenerare. *Abâtardir, dégénérer.* Imbastardire.

BASTARDÍA. s. f. ant. La calitat de bastard. *Bastardía.* Adulterinum origo: spurii natales. *Bâtardise, qualité de bâtard.* Bastardigia.

BASTARDÍA. ant. met. Ditxo ó fèt que degenèra del estad ú obligaciòns de cada hu. *Bastardía.* Factum, vel dictum alicui indecorum, indecens. *Discours, action qui dégrade une personne.* Detto o fatto indegno d'uno.

BASTAX. s. m. L'home que porta càrregas de una part á altra. *Palanquin, bastaje.* Phalangarius, bajulus. *Portefaix, crocheteur.* Facchino, bastagio.

BASTAXAR. v. a. ant. Portar al coll alguna cosa de pes. *Ajobar.* Bajulare, humeris gestare. *Porter un fardeau sur le dos.* Facchineggiare.

BASTAY. s. m. ant. BASTAX.

BASTÈR. s. m. Lo qui fa ó ven las albardas anomenadas BASTS. *Bastero, albardero.* Clitellarum opifex, aut venditor. *Bâtier, celui qui fait des bâts pour les bêtes de somme.* Bastajo.

BASTIDA. s. f. Lo conjunt de taulòns lligads á unas entenas sòbre los que treballan los mestres de casas cuand alsan un edifici. *Andamio.* Tabulatum. *Échafaud.* Tavolato, ponte, pallo.

BASTIDA. Máquina militar de que se usaba antiguamènt pera bátrer los castèlls y plassas fortas: èra un castèll de fusta mès alt que la muralla: col-locad sòbre uns fusèlls ab sas rodas tenia á competènt altura un cubert de fustas gruixudas, sòta del cual anaban defensads los que l'ocupaban, y arrimandlo á las murallas tiraban dèsde allí als enemics dards y altras armas pera desallotjarlos passand després, ab un pont llevadis que portaban, á ocupar la muralla. *Bastida.* Pluteus, vinea. *Mantelet, ancienne machine de siège où le soldat était à couvert.* Manteletto.

BASTIDA. ant. EDIFICI.

BASTIDÒR. s. m. Lo drap ó cartró estirad y clavad sòbre fustas ó llistòns, que se usa en los teatros pera figurar las scenas y mutaciòns. *Bastidor.* Depicta linteа super compactos asserculos expansa. *Coulisse de théâtre.* Quinta, scenario.

BASTIMÈNT. s. m. Lo marc que rodeja ó cenyex, y ahònt s'encaxa la porta, finèstra, pintura, etc. *Marco.* Ora, e

go. *Cadre de fenêtre, de tableau.* Cornice.

BASTIMÈNT. Lo conjunt de fustas ó llistòns que servex per armar vidrièras. *Bastidor.* Cancelli vitro instructi. *Châssis.* Invetriata.

BASTIMÈNT. ant. FÁBRICA, CONSTRUCCIÓ.

BASTIMÈNT. ant. Provisió de víurers. *Bastimento.* Annona commeatus, cibaria. *Provisions, amas de vivres.* Annona.

BASTIMÈNT. Buc, embarcació. *Bastimento.* Navis. *Bâtiment, vaisseau.* Bastimento.

BASTIR. v. a. ant. EDIFICAR.

BASTIR. ant. *Milic.* FORTIFICAR.

BASTIT, DA. p. p. de BASTIR.

BASTO. s. m. Cualsevol de las cartas del coll de BASTOS. *Basto.* Pagella seu charta lusoria bacillo signata. *Une carte quelconque de celles qui composent la couleur trèfle du jeu de cartes.* Fiore: qualunque carta di quelle che hanno dipinto il fiore.

BASTOS. pl. Un dels cuatre colls del jog de cartas. *Bastos.* Bacilli: chartæ lusoriæ bacillorum figuris ornatæ. *Trèfle, l'une des quatre couleurs du jeu de cartes.* Fiore: uno de' quattro semi delle carte.

BASTÓ. s. m. Vara gruxuda y llarga de cualsevol fusta, que tè diferènts usos, disposada en varias figuras y ab diferènts tamanys. *Palo.* Fustis. *Bâton,* bastone.

BASTÓ. Canya de Indias ó vara de cualsevol fusta fèta de propòsit ab sòn puny y que servex per apoyarse en èlla. *Baston.* Scipio, baculus. *Bâton, canne.* Canna, bastone.

BASTÓ. En lo art de la seda una fusta rodona, de uns dòs pams de llarg, ab que se recull tòta la pèssa urdida pera passarla desprès al plegadòr. *Baston.* Cylindrus, quo tela serica implicatur. *Espèce de doloire, morceau de bois rond qui sert à travailler la soie.* Bastone negli ordigni di seta.

BASTÓ DE CÈGO. Lo qui usan los cègos pera que les servesca com de guia. *Tiento.* Baculus quo cæcus iter prætentat. *Bâton d'aveugle.* Bastone.

CRUSAR LO BASTÓ. fr. Pegar ab èll de ple à plè á algú. *Terciar el baston ó el palo.* Pleno ictu ferire. *Croiser le bâton sur quelqu'un, le bâtonner en plein.* Suonar col bastone.

DAR BASTÓ. fr. fam. BASTONEJAR.

MENAR LO BASTÓ. fr. ab que s' exprèssa lo càstig domèstic, especialmènt èntre la gènt baxa. *Andar el palo.* Fustibus castigare, verberare. *Faire marcher le bâton, bâtonner.* Giuocar di bastone.

VESTEX UN BASTÓ Y SEMBLARÁ UN BARÓ. ref. ab que se pondèra lo mòlt que contribuexen la compostura y lo adòrno á fèr agradable la vista de alguna cosa. *Afeita un cepo parecerá mancebo: compon el sapillo parecerá bonillo.* Ornatus deformitatem operit. *La belle plume fait le bel oiseau.* I panni rifanno le stanghe.

BASTOMAR. v. n. ant. BLASFEMAR.

BASTONADA. s. f. Lo cop que se dòna ab algun bastó. *Palo.* Fuste impactus ictus. *Coup de bâton.* Bastonata.

BASTÒNADA DE CÈGO. Lo cop gran dònad ab un bastó. Se diu perqué lo cègo, com pèga á las palpèntas, descarrega ab furia lo cop. Y per aiusió se diu de cualsevol dany ó injuria que se fa sèns reflexió ó mida. *Palo de ciego.* Fustis ictus vehemens. *Coup de bâton donné avec force.* Bastonata da cieco.

DOBLEGAR Á BASTÒNADAS. fr. Donar á algú mòlts cops de bastó en las costèllas ò en la esquena. *Doblar á palos.* Fustibus cædere, fustibus aliquem obruere. *Bâtonner, faire plier sous le bâton.* Sonar a doppio.

BASTONEJAD, DA. p. p. de BASTONEJAR. *Apaleado.*

BASTONEJAR. v. a. Donar cops ab vara ó bastó á alguna persòna ó cosa. *Apalear, dar de palos.* Fuste cædere, fustem alicui impingere. *Donner des coups de bâton, battre avec un bâton.* Bastonare.

BASTONÈR. s. m. ant. VERGUÈR.

BASTONÈR. La persòna que goberna en los balls, y senyala las persònas que han de ballar juntas. *Bastonero.* Choragus, choreæ dux, magister. *Maître de ballet.* Maestro di ballo.

BASTONET. s. m. dim. de BASTÓ. *Palillo, bastoncillo, bastoncico, bastoncito.* Paxillus, fusticulus. *Petit bâton, petite canne.* Bastoncino.

BASTONOT. s. m. Bastó pètit, mal formad y tòsc. *Palitroque, palitoque.* Parvus rudisque sudes. *Petit morceau de bois brut.* Bastoncinaccio.

BASTRACH. s. m. ant. BESTRÈTA.

DE BAT Á BAT. mod. adv. ab que se significa que estan obertas enteramènt las

portas ó finèstras. *De par en par.* Expansis, patentibus foribus. *Les portes, fenêtres, entièrement ouvertes.* Spalancatamente.

BATA. s. f. COTA.

BATAFALUA. s. f. ant. MATAFALUGA.

BATALL. s. m. Tros de ferro ó de mètall llarg y gros per lo un cap que tènen las campanas per dins pera tocarlas. *Badajo, lengua.* Campanæ seu tintinnabuli clava metallica. *Battant d'une cloche.* Battaglio, batocchio.

BATALLA. s. f. Lo combat ó pelea de un exèrcit ab altre, ó de una armada naval ab altra. *Batalla.* Prælium, pugna. *Bataille, combat.* Battaglia, zuffa.

BATALLA. *Pint.* Lo cuadro en que se representa alguna batalla ó acció de guerra. *Batalla.* Tabula picta, ubi præliantium conflictus spectatur. *Bataille, tableau qui représente une bataille.* Battaglia.

BATALLA. En la esgrima la pelea dels que jugan ab florets. *Batalla.* Gladiatoribus ludus. *Assaut au fleuret.* Assalto d' armi.

BATALLA. met. L'agitació é inquietut interiòr del ánimo. *Batalla.* Animi commotio, agitatio. *Agitation, inquiétude.* Agitazione, inquietudine, turbazione, commovimento d' animò.

BATALLA. ant. BATALLÓ.

BATALLA. ant. DESAFÍO.

BATALLA Á ULTRANSA. ant. Desafío fins al últim extrèm de rendirse ó morir un dels combatènts. *Desafío á todo trance.* Duellum usque ad mortem vel deditionem unius ex certatoribus. *Duel à outrance.* Duello fino all' ultimo sangue.

BATALLA CAMPAL. La que se dòna èntre dòs exèrcits de poder á poder. *Batalla campal.* Totis utrinque viribus commissa pugna. *Bataille rangée.* Battaglia campale.

ARREAR DE BATALLA. fr. Disposarse pera lo desafío. *Aprestarse ó disponerse para el duelo.* Se præparare ad duellum. *Se disposer, se préparer à un duel.* Accingersi ad un duello.

EN BATALLA. mod. adv. *Milic.* Ab lo frènte de la tròpa estes y ab poc fòndo. *En batalla.* Acie. *En forme de bataille.* In forma di battaglia.

PÈRDRER LA BATALLA. fr. Abandonar, forsad per lo enemig, lo camp ahònt se ha donad la batalla. *Perder la batalla.* Prælium amittere, prælio cedere, dare manus. *Perdre la bataille, être vaincu.* Esser vinto, perder la battaglia.

PRESENTAR LA BATALLA. fr. *Milic.* Posarse davant del enemig ab sòn exèrcit ordenad, y provocarlo á la batalla. *Presentar la batalla.* Copias in aciem producere. *Présenter la bataille.* Affrontare, presentar battaglia.

BATALLADA. s. f. Lo cop que dòna lo batall en la campana. *Badajada.* Ictus clavæ campanam seu tintinnabulum pulsantis. *Coup de cloche.* Percossa del battaglio.

BATALLADÒR, RA. s. m. y f. ant. La persòna que pelea. *Batallador, lidiador.* Bellator. *Guerrier, combattant, homme de guerre.* Battagliatore, combattitore.

BATALLANT. p. pres. ant. de BATALLAR. Lo qui batalla ó pelea. *Batallador.* Bellator. *Batailleur.* Battagliere, guerreggiante.

BATALLAR. v. n. ant. Pelear, combátrer. *Batallar, lidiar, pugnar.* Præliari, pugnare, armis contendere. *Combattre, se battre.* Battagliare, combattere, far battaglia.

BATALLAR. En la esgrima bátrerse un ab altre jugand ab florets. *Batallar.* Gladiatorium ludicrum exercere. *Escrimer, faire assaut.* Tirare di spada, giuocare di scherma, schermire.

BATALLAR. met. Maldar, patollar. *Pugnar, bregar.* Pugnare, contendere. *Lutter, se débattre.* Lottare.

BATALLARESCH, CA. adj. ant. Lo pertanyènt á la guerra ó batalla. *Bélico.* Bellicus. *Qui appartient à la guerre.* Battaglieresco.

BATALLARÒS, A. adj. ant. Bel-licòs. *Belicoso.* Bellicosus. *Belliqueux, guerrier.* Battaglieroso, bellicoso, battaglioso.

BATALLATIVOL. adj. ant. Lo pertanyènt á la guerra ó batalla. *Bélico.* Bellicus. *Martial, qui appartient à la guerre.* Quel che corrisponde alla guerra.

BATALLER, RA. s. m. y f. ant. Lo qui pelea. *Batallador.* Bellator. *Batailleur.* Battagliatore, combattitore.

BATALLÓ. s. m. En la milicia un cos ó tros dels regimènts de infantería de mès ó ménos número de companyías. *Batallon.* Cohors. *Bataillon.* Battaglione.

BATALLOLA. s. f. *Náut.* Especie de barandilla dòble de fusta de ferm ó llevadissa, que encaxada en candelèros de

ferro, còrre las orlas ú obras mortas del barco. *Batayola, batallola*. Trabeculæ navis lateribus adfixæ. *Batayole, filaret de bastingage*. Battagliola.

BATAMÈNT. s. m. ant. Lo acte de bátrer ó pegar á algú. *Apaleamiento, aporreo, aporreamiento*. Percussio, fustigatio, fustuarium. *Bastonnade, l'action de battre à coups de bâton*. Bastonatura.

BATAMÈNT DE PEUS. ant. PICAMÈNT DE PEUS.

BATAN. s. m. Máquina composta de unas massas gressas de fusta, que mogudas per una roda impel-lida per la corrènt de l'aigua pujan y baxan alternativamènt, ablanind las pèlls y apretand los panyos ab los cops què dònan sòbre èlls. *Batan*. Fullonica, fullonia, fullonium. *Foulerie*. Gualchiera.

DONAR UN BATAN. fr. fam. Sacudir ó donar cops á algú. *Batanear*. Contundere, percutere. *Frapper quelqu'un, lui donner des coups*. Percuotere.

BATANAD, DA. p. p de BATANAR.

BATANAR. v. a. ABATANAR.

BATANEAD, DA. p. p. de BATANEAR.

BATANEAR. v. a. territ. DONAR UN BATAN.

BATATA. s. f. PATATA.

BATAVO, VA. adj. Lo natural de l'antigua Batavia, ó lo que pertany á èlla. *Bátavo*. Batavus. *Batave, hollandais*. Batavo.

BATAYA. s. f. ant. DESAFÍO.

BATAYAR. v. n. ant. BATALLAR.

BATCOLL. s. m. ant. BESCOLL.

BATCOLLADA. s. f. ant. BESCOLLADA.

BATEDÒR. s. m. ant. Lo picadòr que usan las bugadèras pera rèntar la roba. *Moza, criada*. Pala linteis contundendis. *Battoir*. Pilo, pestone.

BATEDÒR. Lo qui bat los grans en la èra. *Trillador*. Tritor. *Celui qui bat le blé, batteur en grange*. Battitore.

BATEJAD, DA. p. p. de BATEJAR. *Bautizado*.

BATEJAR. v. a. Administrar lo sagramènt del baptisme. *Bautizar, acristianar, cristianar*. Baptizare. *Baptiser, conférer le baptême*. Battezzare.

BATEJAR. met. Donar á alguna persòna ó cosa altre nom que lo qui li correspon. *Bautizar*. Fictum nomen alicui imponere. *Donner un sobriquet à quelqu'un*. Dar un soprannome.

BATELL. s. m. ant. Bòt, especie de llanxa. *Bote, batel*. Scapha. *Petit bateau, canot*. Sciatta, lancia, schifo.

BATÈNT. p. pres. de BÁTRER. Lo que bat. *Batiente*. Quatiens, concutiens. *Celui qui bat*. Battente.

BATÈNT. s. m. La part del bastimènt de las portas, finèstras y altras cosas semblants en que se detènen y baten cuand se tancan. *Batiente*. Postis, ubi occlusæ portæ pulsant et consistunt. *Feuillure*. Battitojo, battente.

BATERÍA. s. f. Lo conjunt de canòns de artillería ó mortèrs posads en fòrma pera disparar al enemig. També se anomena axí lo siti ahònt se col-loca. *Batería*. Tormentorum bellicorum ordo. *Batterie*. Batteria.

BATERÍA. En los vaxèlls lo conjunt de canòns que hi ha en cada pont cuand seguexen de pòpa á proa. *Batería*. Tormentorum bellicorum ordo in navibus à puppi ad proram vergens. *Batterie*. Batteria.

BATERÍA. ant. L'acció y efècte de bàtrer. *Batería*. Concussio, quassatio murorum machinis bellicis facta. *L'action et l'effet de battre*. Il battere.

BATERÍA. ant. COMBAT.

BATERÍA. met. La multitut ó repetició de empenyos é importunaciòns pera que alguna persòna fassa lo que se li demana. *Batería*. Instantia, sollicitatio vehemens. *Batterie*. Spedienti, mezzi.

BATESTIRI. s. m. ant. BAPTISTERI.

BATETJ. s. m. L'acció y efècte de batejar; y axí se diu: he anad al BATETJ del fill de fulano. *Bautizo, bateo*. Baptismum, baptisma. *Action de baptiser*. Battezzamento.

BATEU. s. m. ant. Bòt, especie de llanxa. *Bote, batel*. Scapha. *Chaloupe, esquif*. Schifo.

BATIAR. v. a. ant. BATEJAR.

BATIDÒR. s. m. Cualsevol dels guardias de còrps que van davant del còtxe del rèy ó de altra persòna real, y cualsevol dels soldads de caballería que precexen als capitans generals y virrèys. *Batidor*. Corporis custos equestris. *Garde du corps qui précède le carrosse du roi*. Gentiluomini arcieri, guardie del corpo.

BATIDÒR DE EMPEDRAT. ant. Vagamundo, rodaire. *Callejero*. Concursans, concursator, per vicos errans. *Oisif, coureur, batteur de pavé*. Scioperato, perdigiorno.

BATIDÒR DE ESTRADA. ant. *Milic*. Lo explo-

radòr què regonex los camins ó campanyas pera saber si estan segurs de enemigs. *Batidor.* Excursor, explorator. *Batteur d'estrade.* Battitore: colui che si manda a riconoscer le strade e la campagna, battistrada.

BATIFULLA. s. m. ant. BATIFULLÈR.

BATIFULLAD, DA. p. p. de BATIFULLAR.

BATIFULLAR. v. a. Traballar or, plata ó altre mètall, reduindlo á fullas ó planxas. *Batir hoja.* Bracteare. *Battre un métal, le laminer, le réduire en lames.* Battere i metalli, ridurli in lamine.

BATIFULLÈR. s. m. Lo qui fa de or ó plata fullas ó planxas pera dorar ó platejar. *Batihoja, batidor de oro ó plata.* Bractcator, bractearius. *Batteur d'or.* Battiloro.

BATIMÈNT. s. m. ant. L'acció de pegar á algú. *Apaleamiento, aporreo, aporreamiento.* Fustigatio. *L'action de frapper quelqu'un.* Percotimento.

BATIMÈNT. ant. ABATIMÈNT, en la última accepció.

BATIMÈNT DE ALAS. Lo movimènt de èllas. *Aletada.* Alarum motus, agitatio. *Mouvement des ailes.* Scuotimento d' ali.

BATIMÈNT DE MANS. PICAMÈNT DE MANS.

BATIMÈNT DEL COR. Lo movimènt accelerad ó palpitació de esta entranya. *Latido del corazon, palpitacion.* Cordis palpitatio, pulsatio. *Palpitation, battement du cœur.* Palpitamento, batticuore, palpitazione, battimento di cuore.

BATISME. s. m. Lo primèr dels sagramènts de la Iglesia, ab lo cual se nos dòna lo sèr de gracia y lo carácter de cristians. *Bautismo.* Baptisma, baptismum, baptismus. *Baptême.* Battesimo.

BATISME. La fe ó certificad de èll. *Fe de bautismo.* Testimonium de collato alicui baptismatis sacramento. *Extrait baptistaire, certificat qui atteste qu'on a été baptisé.* Fede di battesimo.

BATISTA. s. f. Tela fina y blanca que se fabrica en Flándes y en Picardía. *Batista.* Linteum subtilissimum. *Batiste, toile de lin très-fine.* Batista: spezie di tela di lino finissima.

BATLE. s. m. territ. BATLLE.

BATLLE. s. m. Lo jutge ordinari que administra justicia en algun poble. *Alcalde, baile.* Judex, prætor. *Alcade, maire.* Alcaldo.

BATLLE DE AIGUAS. Emplead dependènt del Real Patrimoni que cuida principalmènt de vigilar la bona distribució de las aiguas. *Baile de aguas.* Aquarum distributioni invigilans. *Employé qui s'occupe de la légale distribution des eaux.* Uffiziale che ha cura della dovuta distribuzione delle acque.

BATLLE DE SAC. territ. Emplead que en alguns territoris cuida de recullir lo delme y repartir las porciòns que corresponen á cada un dels que tènen dret á èllas. *Baile de sac.* Decimarum collector et distributor. *Employé qui s'occupe de percevoir la dîme.* Uffiziale che raccoglie la decima.

BATLLIA. s. f. Lo territori en que tè jurisdicció lo batlle. *Bailia.* Judicis vel prætoris ditio, territorium. *Emploi, dignité d'alcade et son ressort, bailliage.* Distretto della giurisdizione dell' alcaldo.

BATLLÍA. Territori de alguna encomènda dels òrdes militars. *Bailia, bailiaje, bailiazgo.* Equestris ordinis territorium. *Territoire d'une commanderie.* Distretto d' una giurisdizione.

BATLLIU. s. m. Lo caballèr profès del òrde de sant Joan que tè batllia. *Bailio.* Ordinis divi Joannis commendatarius aut beneficiarius eques. *Bailli. Bali.*

BATÒLLA. s. f. Instrumènt compost de dòs fustas una mès llarga que altra, unidas per medi de una corda, ab lo cual s'esgrana lo ségol donand cops sòbre èll. *Mayal.* Lignum duobus contextum brachiis, quo secale conteritur. *Espèce de fléau pour battre le sarrasin.* Strumento per uso di battere il grano saraceno.

BÁTRER. v. a. Móurer ab ímpetu y forsa alguna cosa, com BÁTRER las alas. *Batir.* Agitare, commovere, quatere. *Agiter, mouvoir avec force.* Battere, smuovere, dimenare, scuotere.

BÁTRER. DEBÁTRER.

BÁTRER. Fèr cáurer ab los cops y movimènts de una vara ó perxa los fruits de alguns arbres. *Varear.* Perticâ excutere, dejicere. *Gauler un arbre.* Abbacchiare, bacchiare.

BÁTRER. Parland del sol, del aire, dèl mar, etc., pegar en alguna part sèns cap destòrb. Se usa també com neutre. *Batir, bañar.* Percutere. *Battre, frapper.* Battere, percuotere.

BÁTRER. Mőurerse ab violencia y acceleració alguna de las parts interiòrs del cos del animal, com le cor, l'arteria. *Latir, pulsar*. Palpitare, pulsáre; venam salire. *Palpiter, élancer*. Palpitare.

BÁTRER. Copejar ab lo martèll lo ferro. *Martillar, amartillar*. Malleo tundere. *Marteler, battre à coups de marteau*. Martellare, percuotere col martello.

BÁTRER. Xafar las garbas estesas en la èra, y separar lo gra de la palla ab lo trepitj dels animals ó ab lo trill. *Trillar*. Triturare, terere. *Battre le blé*. Battere il grano.

BÁTRER. Véncer. *Batir*. Superare, vincere. *Battre, vaincre*. Vincere.

BÁTRER. ant. REBÁTRER.

Á BÁTRER. mod. adv. En lo tèmps de bátrer. *Por la trilla*. Trituræ tempore. *Quand on battra le blé*. Al batter il grano.

BÁTRERSE. v. r. Pelear, combátrer. *Batirse*. Præliari, pugnare, contendere. *Se battre*. Azzuffarsi.

BÁTRERSE. BARALLARSE.

BATSACADA. s. f. Lo cop que se reb de alguna caiguda. *Porrazo*. Ictus, percussio. *Coup, quel qu'il soit*. Colpo.

BATUD, DA. p. p. de BÁTRER y BÁTRERSE. Batido; *vareado; martillado, amartillado; trillado*.

BATUDA. s. f. Las garbas estesas en la èra antes de bátrerlas ó desprès de trilladas antes de separar lo gra. *Parva*. Messis in area trituræ seu ventilationi parata. *Airée*. Ajata.

BATUDA. L'acció y efècte de bátrer los arbres. *Vareo, vareaje*. Arborum excussio perticæ ope. *L'action de gauler*. Lo abbacchiare, il bacchiare.

ALÇAR LA BATUDA. fr. Recullirla fèndne una pila. *Desemparvar*. Trituratas messes coacervare. *Entasser, amonceler sur l'aire le grain battu*. Ammucchiare nell' aja il grano battuto.

DONAR UNA BATUDA. fr. met. y fam. DONAR UN BATAN.

ESTENDRER LA BATUDA. fr. PARAR LA BATUDA.

PARAR LA BATUDA. fr. Disposar las garbas en la èra pera bátrerlas. *Aparvar, emparvar*. Messem in area ad trituram extendere, distendere. *Tendre les gerbes pour les battre*. Distendere i covoni nell' aja.

VENTAR LA BATUDA. fr. Tirarla al aire ab lo ventadòr pera que se separe la palla ó bòll del gra. *Bieldar, aventar la parva*. Messem trituratam ventilare. *Vanner, éventer l'airée*. Ventolare, sventare le biade.

BATUSSA. s. f. Barallas, pendencia, camòrra. *Escaramuza, reyerta, pendencia, marimorena, redopelo, pelotera, camorra, revuelta*. Rixa, jurgium. *Mêlée, débat, altercation*. Zuffa, mischia.

BATXELLÆR. s. m. ant. BATXILLÈR.

BATXELLERAT. s. m. ant. BATXILLERAT.

BATXELLEREJAR. v. n. ant. BATXILLEREJAR.

BATXILLÈR. s. m. Lo qui ha rebud le primèr grau en alguna facultat majòr. *Bachiller*. Bachalaureus. *Bachelier*. Baccelliere.

BATXILLÈR, RA. adj. fam. Lo qui parla mòlt y fora de propòsit. *Bachiller*. Garrulus, loquax. *Discoureur, bavard, grand parleur*. Ciarlone, parabolano.

BATXILLÈR. fam. Curiòs. *Curioso*. Secreta scrutandi avidus. *Curieux*. Curioso.

BATXILLÈR. fam. Se diu de la persòna que s'entremet en lo que no l'importa. *Camasquince*. Ardelio, alienis se negotiis immiscens. *Ardélion*. Ficcanaso, faccendiere.

BATXILLERAT. s. m. Lo grau de batxillèr. *Bachillerato*. Prima laurea, primus gradus litterarius. *Baccalauréat*. Baccelleria.

BATXILLEREJAR. v. n. Parlar mòlt y sèns fonamènt. *Bachillerear*. Garrire, deblaterare. *Discourir sans rien dire de solide*. Garrire, parlar scioccamente.

BATXILLEREJAR. Ocuparse en averiguar lo que altres fan ó diuen. *Curiosear, huronear*. Avidè occulta scrutari. *Fureter, chercher à savoir tout ce qui se passe*. Frugare, scrutinare.

BATXILLEREJAR. ENTREMÉTRERSE.

BATXILLERÍA. s. f. Xarramènta importuna, encaraqué sia ab gracia. *Bachillería*. Garrulitas, loquacitas. *Babil, caquet*. Garrulità, ciarla.

BATXILLERÍA. Desitj de saber y averiguar lo que altres fan ó diuen. *Curiosidad*. Libido occulta scrutandi. *Curiosité*. Curiosità.

BATXILLERÍA. L'acció de batxillerejar ó entremétrerse. *Entremetimiento*. Ardelionis actus. *L'action de s'ingérer dans les affaires, de s'en mêler sans qu'on le demande*. Faccenderia, affannoneria.

BAU, A. adj. territ. BALB.

BAUL. s. m. Especie de cofre que tè lo tap mès arquejad que los ordinaris. *Baul.* Arca camerata. *Coffre, malle.* Cofàno, forziere.

BAUL. Caxa de morts cuberta comunamènt de bayeta. *Ataud.* Sandapila. *Cercueil.* Bara, cataletto.

BAULET. s. m. dim. de BAUL. *Baulillo.* Arcula camerata. *Petit coffre.* Cofanetto.

BAUMA. s. f. territ. COVA.

BAUPRES. s. m. *Náut.* Arbre gran que se col-loca en la proa de las embarcaciòns formand un àngul agud ab èlla. *Bauprés.* Malus proræ navis procliviter innitens. *Beaupré.* Bompresso.

BAUSADOR. s. m. ant. TRAIDÒR.

BAUSIA. s. f. ant. Traïció, fellonía. *Traicion, felonia.* Perfidia. *Perfidie, déloyauté.* Dislealtà, perfidia.

BAVASSALL. s. m. ant. Babadèro. *Babador, babero.* Linteolum munditiæ gratia puerorum pectori aptatum. *Bavette.* Bavaglia.

BAX, A. adj. Lo que tè poca altura ó alsada. *Bajo.* Humilis, depressus. *Qui a une basse-taille, bas.* Basso.

BAX. Inclinad cap avall y que mira á terra, com cap BAX, ulls BAXOS. *Bajo.* Demissus. *Bas, incliné vers la terre.* Basso.

BAX. Parland de colòrs se diu del qui tè poca vivesa. *Bajo.* Debilis, languescens. *Bas, faible, blafard.* Dilavato, scolorito.

BAX. Parland del estil y del llènguatge, lo contraposad al sublime. *Bajo.* Demissus, humilis. *Bas, plat.* Basso, comune.

BAX. Parland de or ó plata, ínfim, de pocs quilats. *Bajo.* Vilis. *Bas, abaissé.* Basso.

BAX. met. Humil, despreciable, abatud. *Bajo, soez, bahuno, ratero, rastrero.* Abjectus, vilis, contemnendus. *Bas, servil, abject.* Basso, vile, abbietto.

BAX. adv. ll. ABAX.

BAX. prep. DAVALL, SÒTA.

BAX. adv. Ab veu baxa, á poc á poc. *Bajo, quedo, quedito.* Submissâ voce. *À voix basse, doucement.* Sotto voce.

BAX. s. m. ant. Banc de arena en lo mar. *Bajio, bajo.* Syrtis. *Syrte, bassier, banc de sable.* Banco.

BAX. La veu ó instrumènt que en la música porta èx punt, que es una octava mès baxa que tenòr. També se anomena axí lo matèx cantòr. *Bajo.* Musici concentûs gravis, vel imus sonus, vel qui hunc sonum voce edit. *Bas.* Basso.

BAX. CONTRABAX, instrumènt músic.

BAX DE DAVANT. met. BENEIT.

BAXOS. pl. Las pèssas ó cuartos mès baxos de un edifici. *Cuartos bajos.* Infima domûs habitacula. *Rez-de-chaussée.* Quartiere a terreno.

ESTAR AL BAX. fr. met. y fam. ANAR ATRASSAD.

ESTAR AL BAX. fr. Estar acabandse alguna cosa. *Boquear.* Finem rei instare, ad extremum venire. *Tirer sur sa fin.* Non poter accozzare la cena col desinare.

BAXA. s. f. Disminució del preu, valòr y estimació de alguna cosa, com la BAXA del blat, de la carn, etc. *Baja.* Diminutio pretii. *Abaissement, diminution de prix.* Diminuzione, calamento.

BAXA. En la milicia, la nota per la cual consta la falta de un individuo; y també la papeleta per la cual lo soldad ó marinèr es admes en l'hospital del rèy. *Baja.* Nota militis deficientis aut in nosocomio recepti. *Note qui constate la faute d'un militaire, et le billet ou ordre par écrit qu'on donne à un soldat ou à un marin pour qu'il soit admis à l'hôpital.* Esenzione temporale dal servigio militare.

DONAR DE BAXA. fr. *Milic.* Notar la falta de algunas persònas per mort, deserció ó altras causas en las llistas ó estads que s'entrègan als superiòrs dels cossos ó establimènts. *Dar de baja.* Militibus deficientibus adscribere. *Se dit des listes que les sergens-majors présentent composées des noms des soldats morts, absens ou déserteurs.* Esentare dal servizio militare.

PÈR BAXA. fr. Disminuirse lo preu dels géneros ó comestibles. *Bajar el precio de los géneros ó comestibles.* Minui pretium mercium. *Diminuer, rabattre du prix.* Diminuire, calare.

BAXAD, DA. p. p. de BAXAR. *Apeado; descolgado; bajado.*

BAXADA. s. f. Lo camí ó senda per ahònt se baxa dèsde alguna part. *Bajada.* Via declivis. *Descente, pente par laquelle on descend.* Scesa, pendio.

BAXADA. En las poblaciòns se aplica als carrèrs que estan en majòr declivi ó pendènt que los altres. *Costanilla.* Declivis callis. *Rue en pente.* Scesa.

BAXADÒR. s. m. ABAXADÒR.

BAXADÒR. Pedris ó cosa semblant pera ba-

xar de caball ab comoditat. *Apeadero.* Podium ad desiliendum ex equo. *Montoir.* Cavalcatojo.

BAXAMAR. s. f. Lo fi ó tèrme del minvant de mar. *Bajamar.* Æstuantis maris recessus. *Basse-mer.* Basse acque.

BAXAMÈNT. adv. mod. Ab baxesa ó abatimènt. *Bajamente.* Indignè, turpiter. *Bassement, avec bassesse.* Bassamente, indegnamente.

BAXAR. v. n. Anar dèsde un lloc á altre mès bax. *Bajar.* Descendere. *Baisser, descendre.* Scendere, discendere.

BAXAR. Minorarse ó disminuirse alguna cosa; y axí se diu que ha BAXAD la fèbra, lo preu ó valòr, etc. *Bajar.* Diminui, decrescere. *Décroître, diminuer.* Decrescere, scemare.

BAXAR. Apearse. Se usa també com actiu. *Apearse, desmontar.* Equo desilire, è curru descendere. *Descendre de cheval, mettre pied à terre.* Scavalcare.

BAXAR. v. a. Dexar cáurer poc á poc una cosa penjada de alguna corda, cordill, etc. *Descolgar.* Rem appensam demittere. *Dépendre, détacher, décrocher.* Spiccare, colare.

BAXAR. BAXAR, en la cuarta accepció.

BAXAR. Posar en lloc inferiòr ó mès bax alguna cosa que estaba alta. *Bajar.* Demittere, submittere. *Descendre, porter en bas.* Discendere, abbassare.

BAXESA. s. f. Acció ó fèt vil ó indigne. *Bajeza.* Dedecus, probrum. *Bassesse, action vile et méprisable.* Indignità, viltà, ignobilità.

BAXESA DE NAXEMÈNT. Humilitat de naxement. *Bajeza de nacimiento.* Generis ignobilitas. *Obscurité, bassesse de naissance.* Bassezza della nascita.

BAXISSIM, MA. adj. sup. de BAX. *Bajísimo.* Valdè demissus. *Très-bas.* Bassissimo.

BAXÓ. s. m. Instrumènt músic de vènt, rodó, cóncavo, de uns cuatre pams de llarg y de la gruxaria de un bras: tè varios forads per ahònt respira lo aire; y posand en ells los dits conforme á las reglas del art, se fòrma la diferencia de sonidos. Se anomena axí per imitar lo punt bax ú octava baxa de la música. *Bajon, piporro.* Tubus musicus qui aëris inspiratione gravem sonum edit. *Basson, basse de haut-bois, tarot.* Bassone.

BAXURA. s. f. ant. Fòndo, terreno bax. *Hondo.* Ima campi pars, demissior tractus. *Bas, en parlant d'un terrain.* Paese basso.

BAXURA. ant. BAXESA.

BAYAROLA. s. f. territ. BUXINOT, en la primèra accepció.

BAYART. s. m. Instrumènt compost de dòs samalèrs ab tres ó cuatre posts clavadas en èlls, que servex pera portar materials per edificis y altras cosas. *Angarillas.* Tabulatum vectarium, fabrorum ferculum. *Civière, brancard sur lequel on porte des fardeaux.* Barella.

BAYART. Conjunt de posts en figura de taula cuadrada, ab dòs fustas llargas als costats pera portar al coll alguna persòna ó altra cosa. *Andas.* Tensa. *Brancard sur lequel on porte des statues, personnes, etc.* Barella.

BAYEROLA. s. f. ant. ABELLEROL.

BAYETA. s. f. Roba de llana fluxa y clara, que tè de ample per lo comú una cana. *Bayeta.* Textum laneum rarum et laxum. *Bayette, étoffe de laine.* Bajetta.

BAYETÓ. s. m. Roba de llana atapaida y peluda, que se usa per abrig. *Bayeton.* Lanea tela plurimùm stipata et valdè pilosa. *Palanche.* Bajetta.

BAYN. s. m. ant. BANY.

BAYNAR. v. a. ant. MULLAR.

BAYÒNETA. s. f. Arma de que usan los soldads de infantería y dragòns. Es un ferro acerad pera ferir de punta, ab un canòuet á la part oposada ab que se posa y assegura en la bòca del fusèll. *Bayoneta.* Sica catapultæ igneæ aptata. *Baïonnette.* Bajonetta.

ARMAR LA BAYÒNETA. fr. *Milic.* Assegurarla en la bòca del fusèll. *Armar la bayoneta.* Sicam ori catapultæ igneæ aptare, affigere. *Mettre la baïonnette au bout du fusil.* Armare la bajonetta.

CALAR LA BAYÒNETA. fr. *Milic.* Posar lo fusèll ab la punta de la bayòneta al frènte, apoyandlo en la ma esquerra, y empunyandlo ab la ma dreta per lo coll. *Calar la bayoneta.* Sicam catapultæ igneæ aptare. *Armer la baïonnette, se mettre en garde la baïonnette armée.* Metter la bajonetta in canna.

BAYÒNETADA. s. f. Cop donad ab la bayòneta. *Bayonetazo.* Ictus sicâ impactus. *Coup de baïonnette.* Colpo di bajonetta.

BAYTLE. s. m. ant. BATLLE.

BE.

BE. Sonido que fòrman las òvellas, mòltons y anyèlls, lo cual se sembla al que resulta de la pronunciació de la lletra B. *Be.* Bee. *Cri d'une brebis qui bêle.* Be.

BÈ, s. f. Nom que tè la lletra *b*, segòna del nostre alfabet. *Be.* Nomen litteræ b. *Nom du b.* Bi.

BE. s. m. ANYÈLL.

BÈ. Lo qui tè en sí la summa perfecció y bondad; y en èx sentit sols Dèu es lo summo BÈ. *Bien.* Summum bonum. *Bien.* Bene.

BÈ. L' objècte que mou é inclina la voluntat á sòn amòr, com BÈ útil, BÈ honèst. *Bien.* Bonum. *Bien.* Bene.

BÈ. Utilitat, benefici; y axí se diu: BÈ de la república, BÈ de la patria. *Bien.* Bonum, commodum. *Bien, utilité, profit.* Bene.

BÈ. adv. mod. Rectamènt, ab acert, segòns se deu. *Bien.* Benè, rectè, probè. *Honnêtement, comme il faut.* Bene.

BÈ. Felismènt; y axí de un malalt que va de millòra, se diu que va BÈ. *Bien.* Felicitèr. *Bien.* Bene.

BÈ. Ab gust, de bona gana; y axí se diu: jo BÈ ho faria, jo BÈ hi aniria. *Bien.* Libentèr. *Bien, avec plaisir, de bon cœur, volontiers.* Volontieri.

BÈ. Mòlt; y axí se diu, camina BÈ, mènja BÈ. *Bien.* Summè, maximè, affatim, valdè. *Bien, beaucoup, extrêmement.* Bene, molto.

BÈ. Junt ab alguns verbs califica l' acció de èlls, y denota majòr perfecció, com imposarse BÈ. *Bien.* Rectè. *Bien, parfaitement.* Bene.

BÈ. Mòltas vegadas denota enfado ó amenassa, segòns lo to y semblant ab que se diu, com: BÈ está; BÈ, BÈ. *Bien.* Sat est. *C'est bon, c'est bon.* Brava, brava.

BÈ. Ara bè, ó axó suposad. *Ahora bien; bien.* Nunc autem. *Hé bien, cela étant.* Ebbene.

BÈ. Dit ab agrado es senyal de concedir lo que se demana, ó de quedar contènt de lo que se ha oid. *Bien.* Benè, rectè admodùm. *Bien, fort bien, oui.* Sta bene.

BÈ. Junt ab lo verb *ser* substantiu, significa mòltas vegadas aumènt, com: BÈ es veritat, que equival á ES MÒLTA VERITAT. *Bien.* Certè admodùm, verùm quidem. *Il est vrai que, bien est-il vrai que.* Egli è pur vero, sta bene.

BÈ. Anteposad als verbs ab qui se junta, equival á CERTAMÈNT ó SEGURAMÈNT, com BÈ se casaria ab èlla si li donaban bon dot. *Bien.* Certò, abs dubio. *Certainement, bien.* Certo, sicuro.

BÈ. Junt ab las partículas *que* y *si* equival á ENCARAQUE. *Bien que, si bien.* Etsi. *Bien que, encore que, quoique.* Ancorchè, sebbene.

BÈ. Desprès de negació significa APÈNAS, com cuand se diu: no BÈ arribarem al poble, cuand nos digueren, etc. *No bien.* Vix, vix dum. *A peine.* Appena.

BÈNS. pl. Hisènda, riquesa. *Bienes.* Bona, opes, fortunæ. *Biens, richesses.* Beni, poderi.

BÈNS ADVENTICIS. for. Los que lo fill de familias estand bax la patria potestat adquirex per sòn trabail en algun ofici, art ó industria, y los que herèta de propis ó estranys, ó adquirex per fortuna. *Bienes adventicios, peculio adventicio.* Bona adventitia. *Biens adventices, ou adventifs.* Beni avventicj.

BÈNS CASTRENSES Ó CUASI CASTRENSES. for. Hisènda ó cabal que se adquirex per la milicia ó la toga. *Bienes castrenses ó cuasi castrenses, peculio castrense ó cuasi castrense.* Peculium castrense, aut quasi castrense. *Biens qui arrivent à quelqu'un par la milice ou par la magistrature.* Peculio castrense, e quasi castrense.

BÈNS DE FORTUNA. Bèns temporals. *Bienes de fortuna.* Fortuita bona. *Biens temporels, fortune, avoir.* Beni di fortuna.

BÈNS GANANCIALS. Los que se adquirexen durant lo matrimoni. *Bienes gananciales.* Bona manènte matrimonio acquisita. *Biens acquis pendant le mariage, acquêts.* Beni acquistati nel matrimonio.

BÈNS IMMOBLES. Los que consistexen en terras y possessiòns. *Bienes raices, bienes sedientes, bienes sitos ó sitios.* Bona immobilia. *Biens-fonds.* Beni inmovili.

BÈNS LLIBRES. Los que no sòn vinclads. *Bienes libres.* Bona quorum libera proprietas penes possessorem est. *Biens libres, non gravés de substitutions.* Beni liberi, beni sciolti.

BÈNS MOSTRENCS. Los que per no tenir amo conegud se aplican al príncep. *Bienes mostrencos.* Incerti domini bona. *Biens dont le maître est inconnu, et qui appartiennent au roi.* Beni che non hanno padrone conosciuto.

BÈNS MOBLES. Los que poden trasladarse de una part á altra, en contraposició als bèns immobles. S' exceptua lo bestiar, al cual se li dòna lo nom de semovènt. *Bienes muebles*. Moventes res. *Biens-meubles*. Beni movili.

BÈNS PARAFERNALS. for. Los que porta la dona al matrimoni á mès del dot. *Bienes parafernales ó parafrenales*. Parapherna. *Biens paraphernaux*. Beni parafernali, beni sopraddotali.

BÈNS PROFECTICIS. for. Los que adquirex lo fill que viu bax la patria potestat ab los de sòn pare, ó li vènen per respècte de èll. *Bienes profecticios, peculio profecticio*. Bona profectitia. *Biens profectifs*. Beni creditati.

BÈNS SEENTS. ant. BÈNS IMMOBLES.

¿AHÒNT VAS BÈ? AHÒNT MÈS NE SÈ. ref. LO PODER APODÈRA.

DE BÈ Á BÈ. mod. adv. Amigablemènt, sèns contradicció ni disgust, de bon grat. *De bien á bien, por bien*. Libenter, ultrò, spontè. *De gré à gré*. Alle buone.

LO BÈ NO ES CONEGUD FINS QUE ES PERDUD. ref. que denota lo mòlt apreci que deu ferse de la bona sort per los perjudicis y danys que s' experimèntan cuand se mal-logra. *El bien no es conocido hasta que es perdido*. Cum bonum amittitur tunc cognoscitur. *On ne saurait connaître le mérite des choses que quand on les perd*. Il bene è conosciuto quando egli è perduto.

ESPIRITUALISAR ALGUNS BÈNS. fr. Reduirlos per l' autoritat llegítima á la condició de bèns ecclesiástics, de manèra que lo qui los posseex puga ordenarse ab títol de èlls, servindli de congrua. *Espiritualizar algunos bienes*. Bona quædam tradis clericis devovere. *Faire que des biens séculiers deviennent biens ecclésiastiques*. Destinare i beni alla chiesa.

ESTAR BÈ AB ALGÚ. fr. Conservar sa amistat y favòr. *Estar bien con alguno*. Esse amicum alicui. *Se conserver en amitié avec quelqu'un*. Essere amico d' uno.

EXECUTAR LOS BÈNS DE ALGÚ. fr. for. Tràurelos de sòn poder per auto de jutge y véndrerlos públicamènt pera pagar al creedor lo que se li deu. *Ejecutar en los bienes á alguno*. Subhastare. *Faire exécuter ou vendre juridiquement les biens d'un débiteur*. Sequestrare i beni.

NO DIR BÈ NI DE MAL. expr. que manifesta la insensibilitat ab que algú veu ó ou las cosas. *Ni pena ni gloria*. Insulsus homo vel nulla sollicitudine laborans. *On le dit d'un homme à qui tout est égal, que rien ne touche*. Non gode ne soffre.

Y BÈ. expr. que servex pera introduirse á preguntar alguna cosa, com: Y BÈ ¿qué vols dir ab axó? Y BÈ ¿qué succeí? *Y bien*. Quid igitur? *Eh bien?* Ebbene.

BEABÁ. s. m. Llista ó cuadernet de las síl-labas que fòrman diversas combinaciòns de las lletras, y servex per apéndrer á llegir. *Silabario*. Syllabarum catalogus. *Syllabaire, recueil, catalogue de syllabes*. Libro elementare per imparare a leggere.

BEAT. s. m. ant. BEATO.

BEATA. s. f. La dona que porta hábit religiòs y viu en comunitat observand certa règla ó institut. *Beata*. Pia mulier, monialium vestem induta, intra cœnobium vitam devotè agens. *Femme en habit religieux, qui s'occupe à des œuvres de piété*. Beata.

BEATERI. s. m. La casa en que víuen las beatas formand comunitat y observand alguna règla. *Beaterio*. Piarum fœminarum communis domus. *Béguinage*. Casa di beate.

BEATERÍA. s. f. irón. L' acció afectada de virtut. *Beatería*. Simulata virtus. *Bigoterie, pruderie*. Bacchettoneria.

BEATÍFIC, CA. adj. *Teol*. Lo que fa benaventurad á algú. *Beatífico*. Beatificus. *Béatifique*. Beatifico.

BEATIFICACIÓ. s. f. L' acció de beatificar. *Beatificacion*. Inter beatos adscriptio. *Béatification*. Beatificazione.

BEATIFICAD, DA. p. p. de BEATIFICAR. *Beatificado*.

BEATIFICAMÈNT. adv. mod. *Teol*. Ab visió beatífica. *Beatíficamente*. Beatificè. *À la manière des bienheureux*. Beatificamente.

BEATILLA. s. f. Especie de tela prima y clara. *Beatilla*. Lintea tela quædam raro et tenui filo contexta. *Toile de lin très-fine et très-claire*. Tela sottile.

BEATÍSSIM, MA. adj. sup. de BEATO. *Beatísimo*. Beatissimus. *Très-bienheureux*. Beatissimo.

BEATITUT. s. f. Tractamènt que se dòna al summo pontífice. *Beatitud*. Beatitudo. *Béatitude*. Beatitudine.

BEATO, TA. adj. Se diu de la persòna beatificada per lo summo pontífice. *Bea-*

to. Beatus. *Bienheureux, qui jouit de la béatitude éternelle*. Beato.

BEATO. irón. Se aplica á la persòna que afècta virtut. *Beato, gazmoño, mojigato*. Pietatis larvam induens. *Bigot, béat, faux dévot*. Graffiasanti, spigolistra.

BEATUTXO, A. adj. Lo qui tontamènt afècta virtut. *Beatico*. Ineptus virtutis simulator. *Béguin*. Beghino.

BEBEDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui beu. Comunmènt se diu del qui beu ab excès vi ó licòrs. *Bebedor, bèberron*. Bibax. *Buveur, biberon*. Bevitore, beone.

BEBÈNDA. s. f. Lo bon ó mal gust ó sabòr que tènen los licòrs, especialmènt lo vi; y axí diem: aquest vi tè bona BEBÈNDA. *Boca, embocadura*. Gustus, sapor. *Goût, bouquet, saveur*. Sapore, beva.

BEBÈNT. s. m. BEBÈNDA.

BÈC. s. m. En los aucèlls es lo compost de dòs pèssas mès llargas que amplas de la matèxa naturalesa que la banya, y estan col-locadas la uná en la part superiòr de la bòca y l'altra en la part inferiòr. Fan en part l'ofici de las dènts de que carexen tòts los aucèlls. *Pico*. Rostrum. *Bec d'oiseau*. Becco.

BÈC. met. La extremitat punxaguda de algunas cosas, com lo BÈC de la capa, de la mantellina, etc. *Pico, cabo*. Rostrum, acumen. *Bout, extrémité d'une chose pointue*. Punta, becco.

BÈC. Certa canaleta punxaguda que solen tenir los gerros y altres vasos semblants pera que isca lo licòr á poc á poc y mès suau y fácilmènt. *Pico*. Rostrum. *Bec*. Becco.

BÈC. ant. BÒC.

BÈC Á BÈC. mod. adv. ant. CARA Á CARA.

BÈC DE ÁNEC. Instrumènt de cirurgiá que pren aquest nom per rahó de sa figura. *Pico de ánade*. Instrumentum chirurgicum anatis rostrum referens. *Espèce d'instrument de chirurgie*. Becco di grue.

BÈC DE CIGÒNYA. Planta que dèsde l'arrel trau varios grífols de un á dòs peus de alt, peluds, un poc rojencs, plens de nusos y de ramas: las fullas, que algunas ja naxen de l'arrel, sòn llargas, retalladas, de un verd fòsc, y tacadas de rotj per las boras: las flors sòn xicas, encarnadas, y los fruits llargs, acanalads y piramidals, semblands al bèc llarg y estret de un aucèll. *Pico de cigüeña*. Geranium robertianum. *Bec-de-grue*. Geranio.

BÈC DE GRUA. Instrumènt de cirurgiá que pren aquest nom per rahó de sa figura. *Pico de grulla, tirabala*. Strombulcus. *Sorte d'instrument de chirurgie qui a la figure d'une grue*. Becco di grue.

BÈC DE PARDAL. Instrumènt de cirurgiá axí dit per sa figura. *Pico de gorrion*. Instrumentum chirurgicum passeris rostrum referens. *Instrument de chirurgie qui a la figure d'un moineau*. Pinzette.

TRÁURER DEL BÈC. fr. met. Fèr ab manya y art que algú diga ó confesse lo que volia callar. *Sacar el alma de pecado á alguno*. Astute ab aliquo extorquere quod nollet. *Arracher un secret*. Cavar di bocca.

BECA. s. f. Distinctiu que los col-legials portan damunt del manto del matèx ó diferènt colòr. Es una faxa de llana de un pam de ample poc mès ó mènos que portan encreuada per davant del pit dèsde la una espatlla á l'altra, y baxa de tòtas dòs pènjand per la esquena, mès ó mènos segòns lo us dels col-legis. *Beca*. Trabea, fascia lanea transversè super pectus ducta. *Longue bande de drap que les boursiers portent dans les colléges*. Dassi in Ispagna questo nome alla banda che portono pendente dalle spalle gli allievi d'alcuni collegj.

BECA. La plassa de col-legial; y axí se diu fulano ha entrad en la BECA de sutano *Beca, colegiatura*. Locus inter collegas *Place, pension fondée dans un collége* Il posto di collegiale.

BECADA. s. f. Aucèll de passa, un poc mès xic que la perdiu, pardo, ab tacas de colòr rotj obscur, negras y blancas rojencas per damunt y mès claras per sòta, tè lo bèc llarg, y la barra de baix s'encaxa en una osca que tè la barra de dalt en la punta. Se manté de cucs y altres insectes, y la sèva carn es mòlt gustòsa. *Chocha, chochaperdiz, becada, gallina sorda, pitorra, coalla, chorcha*. Rusticula. *Accee, bécasse*. Beccaccia.

BAXAR LA BECADA. fr. fam. Rébrer algun socorro, majormènt si es repetid. *Venir el cuervo*. Alimoniam accipere. *Recevoir habituellement quelque secours*. Venir il mannà.

BECADÈLL. s. m. Aucèll mès pètit que

becada, casi del matèx colòr. Comunamènt està en reguerons y aiguerols ahònt se ajup y amaga. *Agachadiza.* Scolopax gallinago. *Bécassine, oiseau.* Beccaccino.

BÈCGROG. s. m. ant. BÈCMOLL.

BÈCMOLL. adj. Lo qui es fácil de manejar ó enganyar. *Boquimuelle.* Facilis, incautus. *Facile à tromper, à gouverner, à mener.* Quello che si lascia menar pel naso.

BÈCMOLL. BÒCAMOLL.

BECO. s. m. Lo amo ó lo qui cuida de la casa ahònt se dòna mènjar als hostes. *Fondista.* Caupo. *Aubergiste, restaurateur.* Locandiere, oste.

BECUADRO. s. m. *Mús.* La primèra propietat de la música, y es cuand lo hexacordo comensa per la clau de gesolreut. *becuadrado, beduro.* Prima musicæ proprietas. *Bécarre.* Bisquadro.

BECUADRO. *Mús.* Accidènt de la música, ab lo cual lo punt, á qui abans se li habia posad un sostenido ó bèmoll, tòrna á posarse natural. *Becuadro.* Musices signum quoddam. *Bécarre.* Bisquadro.

BEDEJAR. v. n. ant. BADALLAR.

BEDÈLL. s. m. En las universitats y estudis generals lo ministre que tè la obligació de vigilar l'assistencia á las aulas, avisar los dias de assueto y fèstas, citar pera las juntas, y altres cárrecs. *Bedel.* Accademiæ apparitor. *Bédeau.* Bidello.

FÈR BEF, BAF. fr. ant. FÈR BEFA.

BEFA. s. f. Irrisió ó escarni. *Befa.* Irrisio, derisus, derididiculum. *Moue, dérision.* Beffa.

FÈR BEFA ó BEFAS. fr. Burlarse, mofarse, fer escarni. *Befar.* Illudere, irridere, deridere. *Narguer, faire la lippe, railler.* Beffare.

BEFABEMÌ. s. m. BEFAMÍ.

BEFAMÌ. s. m. *Mús.* Lo tercèr signe de la música segòns lo sistema de Güido Aretino, lo cual consta de una lletra y dos veus. *Befabemí.* Musices signum quoddam. *Be-fa-si.* Bi-fa-si.

BEGUDA. s. f. Cualsevol licòr simple ó compost que se passa per la bòca al ventrell: mès comunamènt se pren per la beguda composta, com, per exèmple, la orxata, etc. *Bebida.* Potius, potio. *Boisson, breuvage.* Bevanda.

BEGUDA. Medicina composta per lo apotecari. *Bebida, bebedizo.* Medicamentum potabile. *Breuvage.* Bevanda, beveraggio.

BEGUDA. Lo tèmps que reposan los jornalèrs y traballadòrs, especialmènt del camp, y en lo cual prenen algun bocí ó beuen un trago. *Bebida.* Parva refectio ad instaurandas vires. *Temps pendant lequel se reposent les ouvriers.* Lo spazio di tempo nel quale i contadini ed altri operarj cessano dal loro lavoro per bere.

BEGUDA INGRATA. La composta de ingrediènts desapacibles al paladar. *Brebaje, jarope.* Potio injucunda. *Breuvage de mauvais goût.* Beveraggio, bevanda spiacente.

MALA BEGUDA. BEGUDA INGRATA.

MALA BEGUDA. met. Noticia de alguna adversitat que causa sentimènt. *Mal trago, jarope.* Nuncium triste. *Suée.* Infausta nuova.

FÈR BEGUDA. fr. fam. Èntre los traballadòrs del camp significa dèxar lo traball per una estòna y péndrer algun bocí ó béurer un trago. *Tomar un bocadillo.* Parvam refectionem accipere. *Repas que les gens de la campagne prennent entre le déjeuner et le dîner.* Sospendere il lavoro per bevere.

BEGUER. s. m. Magistrat que en Catalunya y Mallorca exercia á poca diferencia la matèxa jurisdicció que lo corregidòr en Castèlla. *Beguer.* Prætor. *Béguer.* Chiamavasi così un'antico magistrato di Catalogna e Majorca.

BEGUERÌA. s. f. Lo districte de la jurisdicció del beguer. *Beguerío.* Prætoris ditio vel territorium. *Ressort de la juridiction du béguer.* Giustizierato del Beguer.

BEHETRÌA. s. f. Antigamènt era la població, en la cual los vehins, com á amos absoluts, podian rébrer per senyòr á qui volguessen y mès bè los fès. *Behetría.* Jus eligendi sivi dominum cuivis civitati acquisitum. *Population dont les habitans étaient libres, et pouvaient choisir qui ils voulaient pour seigneur.* Il luogo dove gli uomini liberi sceglievano un signore.

BEHETRÌA DE ÈNTRE PARÈNTS. La que podia elegir per senyor á qui volgues ab tal que fòs de determinads llinatges naturals del matèx lloc. *Behetría de entre parientes.* Municipium cui jus erat dominum inter populares dumtaxat eli-

gendi. *Ville qui avait le droit de choisir son seigneur parmi certaines familles de l'endroit.* Scelta di signore fra le persone d'una famiglia.

BEHETRÍA DE MAR Á MAR. La que llibremènt podia triar senyòr sèns subjecció á llinatge determinad, per haber estad estrangèrs sòs conquistadòrs, y haberse ausentad de aquestos regnes. *Behetria de mar á mar.* Municipium cui jus erat quemcumque dominum liberè eligendi. *Ville qui avait le droit de choisir son seigneur, sans être assujettie à le prendre dans une famille déterminée.* Il diritto di scegliere qualunque signore.

BÈINA. s. f. VEINA.

BEIRE. s. m. Còpa de vidre ó cristall. *Copa.* Cyathus vitreus vel crystallinus. *Coupe.* Tazza, coppa, nappo.

BEJANÍA. s. f. BAJANADA.

BEL. s. m. La veu ó crid de la òvella, del moltó y del anyèll. *Balido.* Balatus. *Bêlement.* Belamento, belata.

BÈLABARQUÍ. s. m. Especie de barrina pera foradar, que tè un máneg en figura de cemicírcul y un pòm en lo cual estrèba lo pit. *Berbiquí.* Terebra arcuato manubrio instructa. *Vilebrequin.* Trapano a mano.

BELAR. v. n. Cridar ó donar bels la òvella ó moltó, etc. *Balar.* Balare. *Bêler.* Belare.

BELGA. adj. Lo natural de la Bélgica, ara Flándes. *Belga, bélgico.* Belga. *Belge.* Belga.

BÈLGIC, CA. adj. Lo que pertany á la Bélgica. *Bélgico.* Belgicus. *Belgique.* Belgico.

BELITRALLA. s. f. ant. Conjunt de pobres. *Pobretería.* Mendicorum turba. *Troupe de pauvres.* Poveraglia.

BELITRARIA. s. f. ant. La vida vagamunda y ociòsa de demanar caritat sèns aplicarse á cap traball. *Briboneria.* Vagatio. *Vie, métier de fripon.* Bricconeria, cialtroneria, furberia.

BELITRE. s. m. Bribó, pícaro, de mals costums. *Belitre.* Nequam, improbus, pravis moribus instructus. *Belître, coquin, maraud.* Birbone, guidone, truffatore.

BELITRE. ant. Pobre, vagamundo, y que va demanand caritat. *Gallofero.* Vagus homo mendicans. *Gueux, mendiant, vagabond.* Vagabondo, gaglioffo.

BELITREJAR. v. n. ant. Demanar caritat, vivind ociosamènt sèns aplicarse á cap traball. *Gallofear.* Vitam vagam e inopem agere. *Mener une vie oisive gueuser.* Baronare, paltoneggiare.

BEL-LICÓS, A. adj. Guerrèr, marcial *Belicoso.* Bellicosus. *Belliqueux, guerrier.* Bellicoso, belligero.

BELTAT. s. f. ant. Hermosura de las donas. *Beldad.* Muliebris pulchritudo, venustas. *Beauté, jeune merveille.* Bellezza, beltà.

BÈLUA. s. f. ant. BESTIA.

BÈLL, LLA. adj. Hermòs, perfèt en s[u] classe. *Bello.* Formosus, pulcher, dec[o]rus, egregius, eximius. *Beau, genti[l], parfait.* Bello.

BÈLL. Gran en sa línea; com, BÈLLA estòn[a], BÈLL tros. *Gran, grande.* Magn[us]. *Grand.* Grande, bello.

BELLACAMÈNT. adv. mod. Ab bellaqu[e]ría. *Bellacamente.* Astutè, subdolè. *E[n] coquin, en gueux, en fripon.* Scaltr[a]mente, furbamente.

BELLACO, CA. adj. Dolènt, pícaro. *Bellaco, malandrin.* Malignus, improb[us]. *Fripon, méchant.* Briccone.

BELLACO. Astut, sagas. *Bellaco, peje, gu[i]tarron, lagarto, pardal, matrero.* A[s]tutus, callidus. *Aigrefin, fourbe, dr[ô]le.* Scaltro, sagace.

TORNARSE BELLACO. fr. Adquirir astuci[a], sagacitat y picardía dissimulada. *E[m]bellaquecerse.* Subdolum, malignu[m], versutum fieri. *Devenir coquin.* F[a]rsi scaltro, sagace.

BELLAMÈNT. adv. mod. Ab primò[r] perfecció. *Bellamente.* Bellè, egre[gie]. *Fort bien, excellemment.* Bellame[nte], eccellentemente.

BELLAQUERÍA. s. f. L'acció ó expre[ssió] propia de un bellaco. *Bellaquería.* V[er]sutia, vafritia, piaculum. *Fourbe[rie], friponnerie, tour de coquin.* Briccon[eria].

BELLAQUET, TA. adj. dim. de BELLA[CO]. *Bellacuelo.* Vafellus. *Petit coquin, p[etit] fripon.* Bricconcello.

BÈLLASOR. s. f. ant. BELLESA.

BELLESA. s. f. Hermosura. Se diu d[e] persònas y de las cosas. *Belleza.* [Pul]chritudo, venustas. *Beauté.* Bellezz[a].

BELLÍSSIM, MA. adj. sup. de BÈLL. [*Be*]*llísimo.* Pulcherrimus, venustissi[mus]. *Très-beau, bellissime.* Bellissimo.

BELLOR. s. f. ant. BELLESA.

BELLOTA. s. f. AGLÁ.

BELLOTER, RA. adj. ant. GLANÈR.

llotia. Lo qui cull ó ven aglans. *Bellotero*. Glandium collector aut venditor. *Celui qui ramasse ou qui vend du gland*. Venditor di ghiande.

BELLUGADISSA. s. f. Multitut posada en movimènt. *Hormiguero, hervidero*. Multitudo formicans. *Fourmilière*. Folta, calca, formicolajo.

BELLUGAR. v. n. Móurerse ó manejarse ab massa vivesa, no parar ni estar assossegad en cap lloc. Se usa també com recíproc. *Bullir*. Irrequietum esse, huc illuc incessanter moveri. *Fretiller, s'agiter*. Muoversi senza ritegno.

BELLUGARSE. v. r. Comensarse á móurer lo que estaba quiet. *Rebullir*. Parùm vel aliquantulùm se movere. *S'émouvoir, s'agiter*. Aggirarsi.

BELLUGÓ. s. m. Pèx de un peu escas de llarg, casi cilíndric y aprimad en fòrma de tascó cap á la cua. Tòt èll es de colòr rotj ab algunas tacas verdas y blancas en lo vèntre. Tè lo cap cubert de planxetas duras, la barra de dalt enfonsada ú oscada del mitj, y á la soca del cap tres filets llargs y rodòns á cada costat. *Milano*. Milvus, milvius. *Milan marin*. Pesce rondine.

BELLUGUET. s. m. Nom que se dòna á la persòna que no esta quièta ni assossegada en cap part. *Bullebulle*. Irrequietus. *Hurluberlu*. Avventato, irrequieto.

BÈMBÉ. adv. mod. Mòlt bè. *Muy bien*. Optimè, egregiè. *Très-bien*. Molto bene, ottimamente.

BÈMOLL. s. m. *Mús*. Accidènt de la música, que servex pera disminuir un semitò al punt que lo tè á la esquerra. *Bemol*. Aliud ex signis musicæ. *Bémol*. Bimmolle.

BÈN. adv. mod. BÈ. Se usa solamènt cuand precéex als adjectius ó adverbis y significa MÒLT, com BÈN ric, BÈN fort. *Bien*. Valdè, maximè, summè. *Très, fort, bien*. Ben, molto.

[...]A. s. f. Hèrba pètita mòlt comuna en los sembrads y llocs incults, tè las fullas en figura de llansa, verdas, blanquinòsas y suaus, las camas en fòrma de forqueta, y las flors en figura de espiga de mill. Cuand es tendre la mènjan en alguns llocs com á llegum. *Colleja*. Cucubalis behen. *Mâche*. Valeriana dometica.

[...]SA. s. f. VENA.

[...] DE FERRO. ant. La llauna que se posa á las rodas dels còtxes, carros, etc. *Llanta*. Bractea ferrea rotam amplectens. *Bandes de fer autour d'une roue*. Cerchio di ferro per le ruote de' carri, o simili.

BENAURAT, DA. adj. ant. BENAVENTURAD.

BENAVENTURAD, DA. adj. Lo qui gosa de Dèu en lo cel. *Bienaventurado*. Beatus. *Bienheureux*. Beato.

BENAVENTURAD. Afortunad, venturòs, felis. Se aplica també á las cosas inanimadas. *Bienaventurado*. Fortunatus, felix. *Fort heureux, extrêmement heureux*. Beato, fortunato.

BENAVENTURAD. irón. Massa sensill, ximple. *Bienaventurado*. Vir simplex, nimis credulus. *Benêt, benin*. Castrone, barbagianni.

BENAVENTURADAMÈNT. adv. mod. Ab benaventuransa, ab felicitat. *Bienaventuradamente*. Beatè, felicitèr. *Heureusement, avec bonheur*. Beatamente.

BENAVENTURANSA. s. f. La gloria, la vista y possessió de Dèu en lo cel. *Bienaventuranza*. Beatitudo. *Béatitude, félicité, gloire éternelle*. Beatezza, beatitudine.

BENAVENTURANSA. La prosperitat ó felicitat humana. *Bienaventuranza*. Prosperitas, felicitas. *Bonheur, prospérité*. Prosperità, felicità.

BENAVENTURANSAS. pl. Las vuit felicitats que, segòns consta en lo Evangeli, ensenyá Cristo á sòs dexèbles pera que aspirassen á èllas. *Bienaventuranzas*. Octo beatitudines à Christo benè operantibus promissæ. *Les huit béatitudes évangéliques*. Beatitudini evangeliche.

BENAVENTUROS, A. adj. ant. AFORTUNAD, VENTURÒS.

BENDA. s. f. ant. VENA.

BENDAR. v. a. ant. ENVENAR.

BENEDICCIÓ. s. f. L' acció y efècte de beneir. *Bendicion*. Benedictio. *Bénédiction*. Benedizione.

BENEDICCIÓ EPISCOPAL, PAPAL Ó PONTIFICAL. La que en dias solemnes dònan lo papa, los bisbes y altres prelads ecclesiástics, fènd tres vegadas lo senyal de la creu cuand se anomenan las tres persònas de la Santíssima Trinitat. *Bendicion episcopal ó pontifical*. Benedictio pontificalis aut episcopalis. *Bénédiction papale, épiscopale, etc*. Benedizione pontificale.

DONAR LA BENEDICCIÓ. fr. met. No voler en-

téndrer mès en algun negoci. *Echar la bendicion.* Alicui rei valedicere; non amplius velle se immiscere. *Faire la croix, renoncer pour toujours à une chose.* Dar la benedicola.

BENEDICTA. s. f. Planta. VALERIANA.

BENEDICTÍ, NA. adj. Lo que pertany ó es propi de la règla ú òrde de san Benet. *Benedictino.* Benedictinus. *Qui appartient à l'ordre de saint Benoît.* Benedettino.

BENEFACTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fa bè á altre. *Bienhechor.* Benefactor. *Bienfaiteur.* Benefattore.

BENEFET. s. m. ant. BENEFICI, en la primèra accepció.

BENÉFIC, CA. adj. Lo qui fa bè. *Benéfico.* Beneficus. *Bienfaisant, qui fait du bien.* Benefico.

BENEFICENCIA. s. f. La virtut de fèr bè á altre. *Beneficencia.* Beneficentia. *Bienfaisance.* Beneficenza.

BENEFICI. s. m. Lo bè que se fa ó se reb. *Beneficio.* Beneficium, benefactum. *Bienfait.* Beneficio.

BENEFICI. for. Dret que pertany á algú per llèy ó privilegi. *Beneficio.* Jus lege vel privilegio datum. *Bénéfice, privilége, droit accordé par la loi ou par le souverain.* Benefizio.

BENEFICI. Utilitat, profit. *Beneficio.* Commodum. *Bénéfice, profit, gain.* Profitto.

BENEFICI. Lo producto de un dia de funció que se concedex á algun dels comediants. *Beneficio.* Pecuniæ summa ex singulari dramatis actione percepta. *Avantage accordé à un comédien.* Serata.

BENEFICI CURAD. Lo benefici ecclesiástic que tè annexa la cura de ánimas. *Beneficio curado.* Parochi beneficium ecclesiasticum. *Bénéfice avec charge d'âmes.* Beneficio.

BENEFICI ECCLESIÁSTIC. Cárreg ú ofici en la Iglesia, que se conferex canónicamènt. *Beneficio eclesiástico.* Beneficium ecclesiasticum. *Bénéfice, titre ecclésiastique.* Beneficio.

BENEFICI SIMPLE. Lo benefici ecclesiástic que no tè annexa la cura de ánimas. *Beneficio simple.* Beneficium ecclesiasticum. *Bénéfice simple qui n'exige pas résidence, etc.* Benefizio.

NO REGONÈXER LO BENEFICI. fr. No correspóndrer al bè ó favòr rebud, ser ingrat. *Desconocer el beneficio.* Beneficio ingratum esse. *Ne point reconnaître un bienfait.* Non rispondere al benefizio.

BENEFICIAD, DA. p. p. de BENEFICIAR. *Beneficiado.*

BENEFICIAD. s. m. Lo qui obté algun benefici ecclesiástic que no es curad ni prebènda. *Beneficiado.* Beneficiarius, beneficium ecclesiasticum obtinens. *Bénéficier.* Beneficiato.

BENEFICIAL. adj. Lo que pertany á benefici ecclesiástic. *Beneficial.* Beneficiarius. *Bénéficial.* Beneficiale.

BENEFICIAR. v. a. Fèr bè. *Beneficiar.* Benefacere. *Bien faire.* Beneficare.

BENEFICIAR. Millorar alguna cosa procurand que dòne utilitat. *Beneficiar.* Excolere, fecundare. *Exploiter, faire valoir une chose.* Coltivare, governare.

BENEFICIÒS, A. adj. Profitòs, útil. *Beneficioso.* Utilis, beneficus. *Utile, bon, avantageux.* Profittevole.

BENEID, DA. p. p. de BENEIR. *Bendecido, bendito.*

BENEIR. v. a. Dedicar alguna cosa al culto ó servey de la Iglèsia ó utilitat dels fiels, usand de varias oraciòns, benedicciòns y ceremonias. *Bendecir.* Benedicere, solemni ritu consecrare. *Bénir.* Benedire.

BENEIR. Parland dels camps, de las casas, de las armas, etc., es resar sòbre aquestas cosas certas oraciòns, ab benedicciòns y ceremonias destinadas per la Iglèsia pera demanar á Dèu la fertilitat ó prosperitat de aquellas. *Bendecir.* Benedicere, benè precari. *Bénir, prier Dieu.* Benedire.

BENEIR. Dir los pares certas paraulas ó expressiòns demanand á Dèu la felicitat de sòs fills, fènd damunt de èlls una creu ab la ma dreta. *Bendecir.* Benedicere, benè precari. *Bénir.* Benedire.

BENEIR. Parland de las criaturas envers Dèu, es alabarlo, ensalsarlo, cantar sas grandesas. *Bendecir.* Laudare, laudibus efferre. *Exalter la gloire de Dieu.* Benedire, lodare, esaltare.

BENEÍT, TA. p. p. de BENEIR. *Bendito.*

ES UN BENÈIT. expr. fam. Se diu de la persòna sensilla y de poc alcans. *Es un bendito.* Simplex, candidus, haud multum perspicax. *C'est un bon diable, un bonasse.* Egli è un bonario, scempiato.

BENEMÉRIT, TA. adj. Lo qui es digne de algun honòr ó empleo per sòs mérits

ó serveys. *Benemérito.* Bene meritus. *Digne, méritant.* Benemerito.

BENENANT. adj. ant. ACOMODAD, en la tercèra accepció.

BENEPLÁCIT. s. m. Aprobació, permis. *Beneplácito.* Venia. *Agrément, bon plaisir, approbation.* Beneplacimento.

BENESTANT ó BENESTANZ. adj. ant. ACÓMODAD, en la tercèra accepció.

BENESTAR. s. m. Comoditat, vida cómoda y proveida de tòt lo que contribuex á passarla bè. *Bienestar.* Rerum ad vitam commodè ducendam copia. *Bien-être.* Agio, comodo.

BENEUYRAT, DA. adj. ant. BENAVENTURAD.

BENÉVOL, LA. adj. Lo qui tè bona voluntat y afècte á altre. *Benévolo.* Benevolus. *Bienveillant.* Benevolo.

BENEVOLENCIA. s. f. Afècte, bona voluntat. *Benevolencia.* Benevolentia. *Bienveillance.* Benevolenza.

BENEVOLENSA. s. f. ant. BENEVOLENCIA.

BENFACTÒR, RA s. m. y f. ant. BENEFACTÒR.

BENFET. s. m. ant. BENEFICI, en la primèra accepció.

BENHAUIRAT, DA. adj. ant. BENAVENTURAD.

BENIFET. s. m. ant. BENEFICI, en la primèra accepció.

BENIFEYT, TA. adj. ant. BENEFICIAD, FAVORID.

BENIGNAMÈNT. adv. mod. Ab benignitat. *Benignamente.* Benignè. *Bénignement, débonnairement, avec bonté.* Benignamente.

BENIGNE. adj. Afable, piadòs. *Benigno.* Benignus, humanus. *Bénin, affable, doux.* Benigno.

BENIGNE. met. Apacible, suau, temperad, com clima BENIGNE. *Benigno.* Suavis, placidus. *Tempéré, doux.* Benigno.

BENIGNE. met. y fam. XIMPLE, BENAVENTURAD, en la última accepció.

BENIGNE. s. m. ant. BENIGNITAT.

BENIGNÍSSIM, MA. adj. sup. de BENIGNE. *Benignísimo.* Benignissimus. *Très-affable, très-humain.* Benignissimo.

BENIGNÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de BENIGNAMÈNT. *Benignísimamente.* Valdè benignè. *Très-bénignement.* Benignissimamente.

BENIGNITAT. s. f. Afabilitat, agrado, pietat. *Benignidad.* Benignitas. *Bénignité, bonté, indulgence.* Benignità.

BENIGNITAT. met. Bon temperamènt, suavitat, com per exèmple la BENIGNITAT del aire, del tèmps, etc. *Benignidad.* Suavitas, lenitas. *Douceur de l'air, du temps, de la saison.* Benignanza, benignità.

BENIVOLENSA. s. f. ant. BENEVOLENCIA.

BENJUÍ. s. m. Bálsam concrèt que raja naturalmènt y per incisió del arbre anomenad *lasserpici*, y de las brancas de un arbre de la India oriental. Se usa com á perfum y com á medicamènt. *Benjuí, menjuí, asa dulce.* Laser. *Benjoin, résine aromatique.* Belzuino, belgivì.

BENPARLAD, DA. adj. Lo qui parla ab urbanitat, sèns murmurar. *Bienhablado.* Comiter, benignè loquens. *Bien-disant.* Ben parlante.

BENSTANT. adj. ant. ACOMODAD, en la tercèra accepció.

BÈNVINGUDA. s. f. La enhorabona que se dòna á algú per haber arribad felismènt. *Bienvenida.* De adventu gratulatio. *Compliment sur l'heureuse arrivée de quelqu'un.* Benvenùta.

BENVIST, TA. adj. BÈNVOLGUD.

BENVOLENCIA. s. f. ant. BENEVOLENCIA.

BÈNVOLER. v. a. Voler bè, estimar, apreciar. *Bienquerer, querer bien.* Amare, diligere. *Estimer, affectionner.* Voler bene.

BENVOLGUD, DA. adj. Lo qui es estimad de tòts y tè bona fama. *Bienquisto.* Omnibus acceptus, gratus. *Bien-voulu, bien-aimé.* Benvoluto.

BERBENA. s. f. Hèrba medicinal que trau per lo comú de cada arrel una sola cama de dòs peus de alsada, dreta y mòltas vegadas ramòsa per la part superiòr; las fullas de dòs en dòs oposadas, un poc arrugadas y partidas: las flors en la extremitat de la cama fòrman una panotja de espigas primas, de un colòr blau purpúreo, ab cuatre llavòrs cada una un xic llargas. *Verbena.* Verbena, verbenaca. *Verveine.* Verbena.

BERBERIS. s. m. Arbusto que tè las ramas y fullas de un verd llustròs y plenas de punxas. *Agracejo, berberis.* Berberis vulgaris. *Berberis, épine-vinette.* Berberi, berbero, crespino.

BERBÈRISC, CA. adj. Lo natural de Bervería, ó lo que pertany á èlla. *Berberisco, berberí.* Barbaricus. *Barbaresque, de Barbarie.* Berberi, berbero, crespino.

BESAVIA. s. f. La mare del avi ó avia. *Bisabuela*. Proavia. *Bisaïeule*. Bisavola.

BESCAMBI. s. m. Cambi de unas monedas per altras sèns interes. *Cambio, trueque*. Pecuniæ permutatio absque fænore. *Échange*. Scambio.

BESCAMBI. Lo cambi que se fa de unas monedas per altras pagand cert interes; com plata per or, calderilla per plata. *Cambio minuto*. Monetarium diversi metalli permutatio, pacto fænore. *Change avec intérêt*. Cambio con interesse.

BESCAMBRA. s. f. ant. NECESSARIA.

BESCAMBRILLA. s. f. Jog de cartas, que se juga ab trumfo: al principi sèn dònan tres á cada hu, y desprès se van prenend de una á una del jog fins que se acaba. Guanya lo qui tè al fi mès pèdras, y èstas resultan del valòr de las cartas que hi ha en èllas. Cualsevol carta de trumfo es superiòr á tòtas las dels altres colls. *Brisca*. Quidam chartarum ludus. *Brisque*. Sorta di giuoco di carte.

BESCANTAR. v. a. Publicar las faltas ó defèctes ocults de alguna persòna. *Sacar á la plaza ó á plaza; echar en plaza ó en la plaza; hacer plaza*. Vulgare, palàm facere. *Publier, divulguer*. Screditare.

BESCOLL. s. m. La part exteriòr del coll immediata al clatèll, cuand es grossa y abultada. *Cerviguillo*. Cervix crassior. *Gros chignon, grosse nuque*. Gran collottola.

BESCOLLADA. s. f. Lo cop que se dòna ab la ma en lo bescoll. *Pescozon, pescozada*. Cervicis percussio. *Coup sur le chignon*. Colpo dato nella collottola.

BESCÒMPTAD, DA. p. p. de BESCÒMPTARSE.

BESCÒMPTARSE. v. r. Equivocarse en algun còmpte. *Errar la cuenta*. Errare in supputatione. *Errer, se tromper dans un compte*. Ingannarsi in un conto.

BESCÒMPTAT. s. m. ant. VISCOMPTAT.

BESCÒMPTE. s. m. Erròr ó equivocació en algun còmpte que lo enrèda ó dificulta. *Trabacuenta, yerro de cuenta, gabarro*. Supputationis vel computationis error. *Erreur de calcul*. Sbaglio in un conto.

BESCOMPTE. ant. VISCÒMPTE.

BESCOMPTESSA. s. f. ant. VISCOMPTESSA.

BESCÚIT. s. m. Pasta composta de la flor de la farina, ous y sucre, que se cou en fòrns pètits, y se fa de diferènts manèras. *Bizcocho*. Dulciarius panis, crustulum dulciarium. *Biscuit*. Biscotto.

BESCÚIT. territ. BORREGO.

BESCÚIT DE GALERA. GALETA.

BESCUITAD, DA. p. p. de BESCUITAR. *Bizcochado*.

BESCUITAR. v. a. Recóurer lo pa pera que se puga conservar millòr. *Bizcochar*. Buccellatum conficere. *Recuire le pain*. Ricuocere, biscottar il pane.

BESCUITET. s. m. dim. de BESCÚIT. *Bizcochillo, bizcochito, bizcochuelo*. Dulciarium crustulum parvum. *Biscotin*. Biscottino.

BESCUYT, TA. p. p. ant. de BESCUITAR. *Bizcochado*.

BESET. s. m. dim de BÈS. *Besillo, besito, besico*. Suaviolum, saviolum. *Petit baiser*. Baciucchio.

BESNÈT. s. m. Lo fill del nèt ó nèta. *Biznieto*. Pronepos. *Arrière-petit-fils*. Pronipote.

BESNÈTA. s. f. La filla del nèt ó nèta. *Biznieta*. Proneptis. *Arrière-petite-fille*. Pronipote.

BESNÈTOLÍ. s. m. Tercèr nèt, lo cual tè lo cuart grau de consanguinitat en la línea recta descendènt. *Tataranieto, chozno*. Trinepos. *Arrière-petit-fils*. Pronipote, pronepote.

BESNÈTOLINA. s. f. Tercèra nèta, la cual tè lo cuart grau de consanguinitat en la línea recta descendènt. *Tataranieta, chozna*. Trineptis. *Arrière-petite-fille*. Pronipote, pronepote.

BESNÈULA. s. f. Hèrba medicinal y ramòsa, del tamany de la llèngua bovina, que tè las arrels negras de fora, blancas de dins y de figura de fus, las fullas llargas de figura de llansa, cubertas de un borrissol fi blanquinòs, las camas vuidas y també peludas, y la flor de una pèssa en fòrma de embut. *Cinoglosa, lengua de perro*. Cynoglossos. *Cynoglosse, langue-de-chien*. Cinoglossa, lingua di cane.

BESOAR. s. m. Pèdra ó concreció que se troba en lo ventrell y en los bodèlls de algunas especies de cabras que se crian en la India. Se tenia per remey contra lo veneno y alguns mals. *Bezar, bezaar, bezoar*. Lapis bezoarius. *Bezoard*. Belzuar.

BESSAC. s. m. ant. ALFORJAS DE PÈLL.

BESSÓ, NA. adj. Cada un dels dòs ó mès

germans nads de un matèx part. *Gemelo, mellizo.* Gemellus, geminus. *Jumeau.* Gemello, binato.

BESSOGNA. s. f. ant. URGENCIA, NECESSITAT.

BESSOGNAR. v. n. ant. NECESSITAR.

BESSOGNÒS, A. adj. ant. MENESTERÒS.

BESSOGON. s. m. ant. NECESSITAT, MENESTER.

BESTIA. s. f. Animal irracional. Comunamènt s' entèn dels cuadrúpedos, especialmènt dels doméstics, com caball, mula, etc. *Bestia.* Quadrupes. *Bête, animal brute, quadrupède.* Bestia, quadrupede.

BESTIA. met. L'home rudo é ignorant. *Bestia.* Rudis, stolidus. *Animal, lourdaud, stupide.* Stolto, bestia.

BESTIA BRUTA. expr. vulg. de que se usa pera despreciar la tontería é incapacitat de algú. *Bestion, bruto.* Stolidus, hebes, pecus, bestia. *Brute, quadrupède.* Bestia incantata.

BESTIA DE CÁRREGA. Lo animal destinad pera portar cárrega, com lo matxo, la mula, lo ase. *Bestia de carga.* Jumentum sarcinarium. *Bête de somme, sommier.* Somiere, bestia da soma.

BESTIA DE TRAGÍ. BESTIA DE CÁRREGA.

QUI BESTIA VA Á ROMA, BESTIA TÒRNA. ref. que ensenya que á una persòna de mòlta incapacitat no li servexen de cap profit los viatjes ni los estudis. *Fuime á palacio: fui bestia y vòlví asno.* Stultus et inde redit, stultus qui migrat Athenas. *Encore que l'âne soit maître de chapelle, jamais chantera l'ut, re, mi.* Fu l' asino all' università e tuttora neghia.

BESTIAL. adj. Brutal ó irracional, com apetit BESTIAL. *Bestial.* Belluinus, bestialis. *Brutal, bestial.* Bestiale, brutale, animalesco.

BESTIALITAT. s. m. Brutalitat ó irracionalitat. *Bestialidad.* Stoliditas, stupiditas. *Bestialité.* Bestialità.

BESTIALMÈNT. adv. mod. Ab bestialitat. *Bestialmente.* Belluinum in modum. *Bêtement, bestialement.* Bestialmente, a guisa de' bruti, alla maniera delle bestie.

BESTIAR. s. m. Nom que se dòna á las bestias mansas que pasturan ó van juntas, com BESTIAR boví, cabriu, etc. *Ganado.* Pecus. *Troupeau.* Gregge, bestiame.

BESTIAR. met. y fam. Cria de pòlls en lo cap ó en altra part del cos. *Ganado.* Pediculorum copia. *Vermine, poux.* Pidocchi.

BESTIAR BOVÍ. Los bous ó vacas. *Ganado vacuno.* Pecus bovillum. *Bêtes à cornes.* Bestiame grosso.

BESTIAR CABRIU Ó CABRUM. Las cabras. *Ganado cabrio.* Pecus caprigenum. *Troupeau de chèvres.* Bestiame minuto.

BESTIAR DE CERDA. ant. Los tocinos. *Ganado de cerda.* Sues, porce. *Troupeau de cochons.* Bestiame di porci.

BESTIAR DE LLANA. Los moltòns ú òvellas. *Ganado lanar.* Pecus lanare. *Bêtes à laine.* Bestiame di lana.

BESTIAR GROS. Lo qui se compon de caps de bestiar majòrs, com bous, mulas, èugas, etc. *Ganado mayor.* Armentum. *Gros bétail.* Bestiame grosso.

BESTIAR MENUD. Lo qui se compon de caps de bestiar menòrs, com òvellas, cabras, etc. *Ganado menor.* Pecus. *Petit bétail.* Bestiame minuto.

GUARDAR LO BESTIAR. fr. Cuidar de pasturarlo y conservarlo sèns dany. *Guardar el ganado.* Gregem, armenta ducere, custodire. *Garder un troupeau.* Aver cura delle greggia.

MARCAR LO BÈSTIAR. fr. Posarli una marca ó senyal de pega. *Empegar, empeguntar.* Pice oves illinire, notare. *Marquer les bêtes à laine avec de la poix.* Marchiar il bestiame minuto colla pece.

BESTIASSA. s. f. aum. de BESTIA. *Bestiaza, bestion.* Ingens bestia. *Grande bête, bestiasse.* Bestiaccia.

BESTIASSA. met. y fam. ANIMALAS.

BESTIEJAR. v. n. ant. Fèr bestiesas, bobejar. *Bobear.* Stultè vel stolidè agere. *Niaiser, nigauder.* Bestialeggiare, fare o dire cose bestiali.

BESTIESA. s. f. Necedat, ximplesa. *Necedad, boberia, sandez.* Stolide dictum aut factum, ineptiæ. *Badauderie, fadaise, sottise.* Scipitezza, balordaggine.

DIR BESTIESAS. fr. Dir necedats ó ximplesas. *Necear.* Ineptire. *Niaiser, dire des sottises.* Bestialeggiare, dire cose bestiali.

FÈR BESTIESAS. fr. Fèr ximplesas. *Hacer simplezas, bobear.* Nugas agere. *Nigauder, s'amuser à des choses de rien.* Baloccare.

BESTIETA. s. f. dim. de BESTIA. BESTIOLA.

BESTIÓ. s. m. ant. BALUART.

BESTIOLA. s. f. dim. de BESTIA. *Bestezuela, bestiecica, bestiecilla, bestiecita.* Bestiola. *Bestiole.* Besticciuola.

BESTIOLETA. s. f. dim. de BESTIA. BESTIOLA.

BESTIOTA. s. m. Lo qui se sembla á las bestias, ó per la sèva necedad ó ignorancia, ó per los sèus modals. *Abrutado.* Stupidus, brutis similis. *Brutal.* Bestione.

BESTRÁURER. v. a. Adelantar, anticipar, com la paga, lo salari, etc. *Adelantar.* Anticipare. *Avancer, payer par avance.* Anticipare, far un' anticipata.

BESTRÁURER. Suplir lo que altre deu pagar, ab lo dret de reintegrarse. *Lastar.* Pro alio solvere, salvo repetendi jure. *Payer pour un autre avec le droit de se réintégrer.* Pagare per un altro dovendo esser rimborsato.

BESTRÁURER. met. Introduirse inoportunamènt en la conversa de altres. *Meter su cucharada.* Sese aliorum confabulationi inopportunè miscere. *S'ingérer, se mêler dans une conversation hors de propos, sans en être requis.* Darsi gli impacci del rosso.

BESTRÁURER. met. Pegar; y axí se diu: li ha BESTRÈT unas cuantas bastònadas. *Dar.* Percutere. *Frapper, donner des coups de bâton.* Percuotere.

BESTRER. v. a. ant. BESTRÁURER.

BESTRÈTA. s. f. Dinèr adelantad. *Dinero adelantado.* Pecunia anticipata. *Avance, paiement avant le terme.* Anticipata.

BESUGADA. s. f. Barenar ó mènjar de besugos. *Besugada.* Amicorum comessatio sparos simul edendi gratia. *Repas fait avec des rousseaux.* Mangiata di spari.

BESUGO. s. m. Pèx mòlt comú en los mars septentrionals de Espanya, de un peu de llarg, comprimid, y tè la esquena de colòr blau clar, y lo vèntre blanc, ab una taca negra prop de la ganya. La sèva carn es blanca y mòlt gustòsa. *Besugo.* Sparus cantabricus, aso. *Rousseau.* Sparo: pesce similissimo all' orata.

BESUGO. territ. Os gros. *Huesarron.* Ingens os. *Grand os.* Osso grande.

BETA. s. f. VETA.

BETA. *Ndut.* Cualsevol de las cordas empleadas en los aparells, com no sia guindalessa ó altra corda que per la sua gruxaria y figura tinga sòn nom particular. També se dòna èst nom á tòta corda de espart. *Beta.* Funis. *Garant.* Vetta.

BETAY. s. m. ant. Lo qui pelea. *Batallador, combatiente.* Bellator, pugnator. *Combattant, qui combat.* Battagliatore.

BETLEMÍTIC, CA. adj. Lo que pertany á Betlem. *Betlemítico.* Bethlehemicus, bethlehemiticus. *Qui appartient à la ville de Bethléem.* Appartenente alla cittá di Betlemme.

BETÓNICA. s. f. Planta que trau una cama de un peu de alsaria, cuadrada y plena de nusos, de cada un dels cuals naxen dòs fullas, y en la extremitat de èll las flors, que sòn moradas y alguna vegada blancas. Las fullas y arrels de èsta planta se usan en la medicina. *Betónica.* Betonica. *Véronique, bétoine.* Bettonica, brettonica.

BETUM. s. m. Materia combustible de diferènts colòrs, un poc semblant á las rehinas, que se troba en la superficie y entranyas de la terra, y conté un ácido particular com lo ámbar ó succino y altres. *Betun, antera, bitúmen.* Bitumen. *Bitume.* Bitume.

BETUM. Mescla de cals, oli, y altres ingrediènts que servex pera unir y agafar unas cosas ab altras. Los mestres de casas se valen de èll en las canònadas, fonts y safaretjs. *Betun.* Bitumen ex calce et oleo confectum. *Lut, mastic de fontainier, etc.* Loto, luto.

BETUM DE FOG. Betum que se fa ab pòlvos de marbre, pega y claras de ou, y se usa per juntar ó agafar las pèdras. *Litocola.* Lithocolla. *Lithocolle.* Stucco.

BETUMINAR. v. a. ant. EMBETUMAR.

BEURADA. s. f. Lo mortèr clar y fi que se tira èntre las junturas de las pèdras picadas per unirlas. *Lechada.* Arenatum dilutum. *Mortier.* Smalto, calcina da murare.

BEURADÒR. s. m. ABEURADÒR.

BEURADÒRA. s. f. ABEURADÒR, en la segòna accepció.

BEURER. v. a. Passar per la bòca al ventrell alguna cosa líquida. *Beber.* Bibere. *Boire.* Bevere, bere.

BEURERSE. v. r. Empaparse; y axí se diu que la terra SE BEU l' aigua. *Embeber.* Imbibere. *S'imbiber.* Imbeversi, inzupparsi.

BÉURER AMORRAD. fr. Béurer bòca per avall. *Beber de bruces.* Ore pronum bibere. *Boire ventre à terre.* Bever boccone.

BÉURER Y BUFAR NO POD SER. ref. que ensenya que no se poden fèr en un matèx témps y ab perfecció dòs cosas diferènts. *No se puede repicar y andar en la procesion: soplar y sorber no puede junto ser.* Pluribus intentus, minor est ad singula sensus. *On ne peut pas boire et siffler tout à la fois.* Non si può cantare e portar la croce.

BÉURERS' HO. fr. met. y fam. Créurers' ho tenirho per cert. *Tragárselo.* Credere. *Gober, croire légèrement.* Bersi una cosa, andare a veder pescar colla gatta.

BEVENDA. s. f. ant. PURGA.

BEVENDA. ant. BEGUDA.

BEXIGA. s. f. VEXIGA.

BEY. s. m. Entre los turcs lo gobernadòr de una ciutad, districte ó provincia, com lo BEY de Argel. *Bey.* Præfecti nomen apud turcas. *Bey.* Il bey.

BEYNOT. s. m. ant. VEINA.

BEZOAR. s. m. BESOAR.

BI.

BIAIS. s. m. ant. BIAX.

BIAX. s. m. La obliquitat ó tortaria de alguna cosa cap á un costat, ó en lo tall, ó en la situació. *Sesgo.* Obliquitas. *Biais, obliquité.* Sghembo.

BIAX. La obliquitat immediata al bastiment, que se fòrma en la òbertura de un balcó, finèstra, etc., pera que pugan obrirse mès las mitjas portas, ó pera que entre mès llum. *Derrame, derramo, alfeizar.* Obliqua parietis sectio in valvis. *Embrasure.* Vano d' una finestra.

BIAX. met. Medi tèrme que se pren en las dependencias ó negocis duptòsos. *Sesgo.* Modus, via, ratio. *Tournure, expédient qu'on prend dans une affaire.* Giro, girata.

BIAX. mod. adv. Oblicuamènt. *Sesgamente, sesgadamente, al sesgo.* Obliquè. *Obliquement, de biais.* A sghembo.

BUSCAR UN BIAX. fr. met. Agafar un camí extraordinari en lo modo de obrar ó discórrer. *Senderear.* Per arduas semitas, tramites pergere, procedere. *Conduire à un but par des voies extraordinaires.* Andare per viottoli.

BIBÈRO. s. m. Tela anomenada axí per venir de Bibero, lloc de Galicia. *Bibero.* Lintei genus. *Sorte de toile de lin qu'on fabrique à Bibère, dans la Galice.* Sorta di tela fabbricata in Bibero.

BIBLIA. s. f. Los llibres canónics del vèll y nou testamènt. *Biblia.* Biblia. *Bible.* Bibbia.

BÍBLIC, CA. adj. Lo que pertany á la biblia. *Bíblico.* Biblicus. *Biblique.* Biblico.

BIBLIOGRAFÍA. s. f. Descripció, conexemènt de llibres, de sas edicións, etc. *Bibliografía.* Bibliographia. *Bibliographie.* Bibliografia.

BIBLIOGRÁFIC, CA. adj. Lo que pertany á la bibliografía. *Bibliográfico.* Bibliographicus. *Bibliographique.* Bibliografico.

BIBLIOTECA. s. f. LLIBRERÍA; pero comunamènt se dòna lo nom de BIBLIOTECA á la que es mòlt numeròsa y está destinada pera lo us públic, com la BIBLIOTECA real de Madrid, la del Escorial, etc. *Biblioteca.* Bibliotheca. *Bibliothèque.* Biblioteca.

BIBLIOTECARI. s. m. Lo qui tè á sòn cárreg lo cuidado de alguna biblioteca. *Bibliotecario.* Bibliothecarius. *Bibliothécaire.* Bibliotecario.

BICOCA. s. f. Cosa de poca entitat y estima. *Bicoca.* Res parvi momenti. *Bicoque, vétille.* Bazzecola, fanfaluca.

BIÉNNAL. adj. Lo que dura dòs anys. *Bienal.* Biennis, biennalis. *Biennal.* Di due anni.

BIENNI. s. m. Lo espay de dòs anys. *Bienio.* Biennium. *Espace de deux ans.* Biennio.

BIF. adj. BIFI.

BIFI, FIA. adj. que se aplica á la persòna que tè mès gros lo llabi inferiòr, com solen tenirlo los caballs. *Belfo.* Labeo. *Lippus.* Chi ha il labbro di sotto troppo grosso.

BIGA. s. f. Fusta llarga y gruxuda que servex per lo regular pera fòrmar los sostres en los edificis, y sostenir y assegurar las obras. *Viga, trabe.* Trabs, tignum. *Poutre.* Trave.

BIGA DE LA ESQUENA. ESPINADA.

BIGA TRAVESSÈRA. Pèssa de fusta sostinguda per dòs peus drets pera que descanse y se mantinga en èlla lo edifici que amenassa ruina. *Asnilla.* Fulcimentum. *Étai.* Puntello.

BIGAM. s. m. Lo conjunt de bigas en las obras ó edificis. *Viguería.* Trabium se-

ries. *Charpente.* Legname, armadura di legname.

BIGAMIA. s. f. for. Lo segòn matrimoni que se contrau per lo qui sobreviu dels dòs cónjuges. *Bigamia.* Bigamia. *Bigamie.* Bigamo.

BIGAMIA. Lo estad de un home casad ab dòs donas en un matèx tèmps, ó de la dona casada ab dòs homes. *Bigamia.* Viri unius cum duabus simul mulieribus, aut mulieris unius cum duobus viris conjugium. *Bigamie.* Bigamia.

BIGAMO. s. m. Lo casad dòs vegadas, y lo qui se casa ab viuda. *Bígamo.* Bigamus. *Bigame.* Bigamo.

BÍGAMO. Lo qui se casa vivind lo sèu primèr cónjuge. *Bigamo.* Bigamus. *Bigame.* Bigamo.

BIGARRAD, DA. adj. que se aplica á lo que tè varios colòrs sèns distribució ni òrde. *Abigarrado, bigarrado.* Diversis variegatus coloribus. *Bigarré.* Screziato.

BIGARRAR. v. a. Posar á una cosa varios colòrs sèns distribuciò ni òrde. *Abigarrar.* Diversis variegare coloribus. *Billebarer, bigarrer.* Variare, screziare, vergare.

BIGÈST. adj. que se aplica al any que tè 366 dias. *Bisiesto.* Bissextus. *Bissextil.* Bisestile.

BIGORNIA. s. f. Especie de enclusa. *Bigornia.* Incus. *Enclume, bigorne.* Bicornia.

BIGOT. s. m. ant. BIGOTI.

BIGOTADA. s. f. Lo cop que dònan los noys ab la punta de la baldufa en lo cap de altra baldufa. *Cachada.* Ictus puerilis turbinis cuspide alteri turbini illatus. *Coup de toupie.* Colpo dato colla punta d' una trottola in cima d' un' altra.

BIGOTÈRA. s. f. Un tros de camussa ó badana fina ab que se tapan los bigotis estand en casa ó en lo llit pera que no se descompongan. *Bigotera.* Fasciola pellicea ad redigandos labii superioris pilos. *Sorte de petite bourse à enfermer les moustaches.* Pezzo di cuojo per coprire i mustacchi.

TENIR BONAS BIGOTÈRAS. fr. fam. que se usa parland de las donas pera dir que tènen la cara bonica. *Tener buenas bigoteras.* Ore venusto pollere. *Être très-jolie.* Esser bella anzi che no.

BIGOTI. s. m. Lo pel que nax sòbre lo llabi superiòr. *Bigote.* Labii superioris pili. *Moustache.* Basetta.

BIGOTI. LLABI.

BIGOTIS. pl. Pèssas cusidas en lo èntrecuix de las calsas ó pantalòns. *Entrepiernas.* Femoralium sarcimen, assutus pannulus. *Morceaux qu'on met à une culotte, dans l'entre-deux des cuisses.* Striscia di panno cucita nel tramezzo de' calzoni.

ANAR DE BIGOTIS. fr. CÁURER DE BIGOTIS.

CÁURER DE BIGOTIS. fr. Cáurer de cara en terra. *Hocicar, dar de hocicos en el suelo.* Pronum cadere, terram ore contundere. *Donner du nez par terre.* Cimbottolare.

CLAVAR PER LOS BIGOTIS. fr. met. y fam. Dir á la cara. *Echar á la cara ó en la cara; echar á las barbas.* Coram exprobrare, in faciem objicere. *Jeter au nez.* Buttare in faccia, o negli occhi.

FÈR PETAR PER LOS BIGOTIS. fr. met. CLAVAR PER LOS BIGOTIS.

LLÈPARSE LOS BIGOTIS. fr. Passar la llèngua per los llabis. *Relamerse.* Labra lingere. *Se lécher les lèvres.* Leccare, leggiermente fregare le labbra colla lingua.

LLÈPARSEN LOS BIGOTIS. fr. ab que s' exprèssa lo particular gust ab que se mènja alguna cosa. *Chuparse los dedos.* Cibi saporem jucundè capere, aliquo cibo summè delectari. *S'en lécher les doigts.* Leccarsene le dita.

PEGAR DE BIGOTIS. fr. CÁURER DE BIGOTIS.

PEGAR DE BIGOTIS. fr. Pegar de cara en alguna part. *Dar de hocicos.* Ore impingere. *Heurter de nez contre un coin, etc.* Urtare, dar contro.

PLANTAR PER LOS BIGOTIS. fr. met. CLAVAR PER LOS BIGOTIS.

TENIR BIGOTIS. fr. met. Tenir algú fermesa, carácter y constancia en sas resolucións, y no dexarse manejar fácilmènt. *Tener bigotes.* Constantia et fortitudine pollere. *Avoir de la fermeté, du caractère.* Esser di gran cuore.

BIGUETA. s. f. dim. de BIGA. *Vigueta.* Trabecula, trabicula, tigillum. *Poutrelle, petite poutre.* Travetta.

BILA. s. f. ant. BÍLIS.

BILIÒS, A. Lo qui tè mòlta bílis. *Bilioso.* Biliosus. *Bilieux.* Bilioso.

BÍLIS. s. f. Un dels humòrs del cos del home que se fòrma en lo fètge: es viscòs, amarg, y tè un colòr groguenc. *Bilis.* Bilis. *Bile.* Bile, collera.

BILLART. s. m. Jog semblant al de mesa,

peró no tè barras ni bolillo. No tè mès que sis forats, un en cada cantó, y dòs al mitj. *Billar*. Trudiculorum ludi species. *Billard*. Bigliardo.

BILLONALLA. s. f. ant. MONEDA DE VELLÓ.

BIMESTRE. s. m. Lo espay de dòs mèsos. *Bimestre*. Bimestris. *Qui dure deux mois, durée de deux mois*. Bimestre.

BIOGRAFÍA. s. f. Historia de vidas particulars. *Biografía*. Biographia. *Biographie*. Biografia.

BIOGRÁFIC, CA. adj. Lo que pertany á la biografía. *Biográfico*. Biographicus. *Biographique*. Biografico.

BIÓGRAFO. s. m. Escritor de biografías. *Biógrafo*. Biographus. *Biographe*. Biografo.

BIOMBO. s. m. Especie de mampara fèta de fusta, tela, ó altra materia, que posada sòbre uns bastimènts units per medi de frontissas se tanca, obre y desplega. *Biombo*. Cancelli versatilis genus. *Paravent*. Paravento.

BIOT. s. m. ant. BASSA DE ÁIGUA.

BIRAM. s. f. Volatería. *Volatería*. Volatilia. *Volaille*. Pollame.

BIRBADÒR. s. m. territ. ARRANCADÒR.

BIRBAMÈNT. s. m. territ. ARRABASSAMÈNT.

BIRBAR. v. a. territ. ARRABASSAR, ARRANCAR.

BIRIBIS. s. m. Cert jog de sort que se juga del modo següènt. En una tauleta dividida en varias casetas cuadradas ó redonas, tòtas numeradas, hi ha pintadas varias figuras. En una bòssa se posan tantas bolas com casetas hi ha, ab un número corresponènt á cada hu dels de la tauleta, dins de cada una. Los jugadors posan lo que volen en una ó mòltas casetas. Lo qui porta lo jog remenand la bòssa la dona á algú perqué trega una bola, y vist lo número que tè la que ix, guanyan multiplicadamènt tòts los que han posad en la caseta que tè lo matèx número. També se diu BIRIBIS la tauleta que servex pera jugarhi. *Biribis, biribis*. Aleæ ludus quidam. *Biribi*. Biribisso.

BIRLAR. v. a. En lo jog de bitllas tirar segòna vegada la bola dèsde lo lloc ahònt se habia aturad la primèra vegada de tirar. *Birlar*. In trunculorum ludo alterum jactum facere. *Rabattre*. Tirare nel giuoco de' birilli.

BIRLOTXO. s. m. Carruatge llengèr de dòs ó cuatre rodas y dòs assèntos ab la caxa cuberta per davant. *Birlocho*. Rheda, essedum. *Sorte de voiture à quatre roues, ouverte par devant*. Sorta di vettura.

BIROLET. s. m. Pèssa pètita de fusta ó altra materia, que tè cuatre caras iguals y remata en punxa; del cap de dalt es plana ab un maneguet que servex per fèrla ballar agafandla ab los dòs dits y retorcèndla. En cada cara hi ha una lletra, en la una una S, en l'altra una P, en l'altra una D, y en l'altra una T. Servex per lo jog que també se anomena BIROLET que consistex en que cuand lo birolet acaba de ballar si la lletra que quèda sòbre es la S, qui lo ha fèt ballar guanya un tanto dels que hi ha posads, si es una P ne perd un, si es una T ho guanya tòt, y si es una D ni perd ni guanya. *Perinola*. Quadratus trochulus litteras quatuor inscriptas habens, cuidam ludo deserviens. *Toton*. Girlo.

BIROLLA. s. f. Especie de abrassadèra de ferro ó altre mètall que se posa á la extremitat de alguna barra de fusta cuand deu unírsenhi altra á fi de que no se esquerde. *Birola, manija*. Annulus ferreus. *Virole, frette, talon*. Calcio, cerchio di ferro.

BIROLLA. Pèssa de mètall que se posa á la punta dels bastòns pera que cuand toque á terra no se gaste ó espatlle la fusta. *Birola, casquello, contera, regaton, recaton*. Circulus ferreus quo baculorum extrema muniuntur. *Bout de canne*. Ghiera, viera.

BIRRETA. s. f. Solideo bermell que lo papa dòna als cardenals al tèmps de crearlos. *Birreta*. Pileum, cardinalium insigne. *Barrette, bonnet rouge*. Berretta di cardinale.

BIRULÉ. s. f. Lo rotllo que se feya ab la mitja doblegandla sòbre lo genòll. *Barulé*. Tibialium volumen. *Bas roulé sur le genou*. Viluppo, piego della calza sul ginocchio.

BIS. s. m. ant. VARAT.

BISARRAMÈNT. adv. mod. Ab bisarría. *Bizarramente*. Egregiè, strenuè. *Cavalièrement, noblement, généreusement, courageusement*. Egregiamente, nobilmente.

BISARRÍA. s. f. Gallardía, valor. *Bizarría*. Magnanimitas, animi fortitudo. *Courage, valeur, générosité, désintéressement, bravoure*. Prodezza, valore.

BISARRÍA. Generositat, lluimènt, esplendòr. *Bizarria.* Generositas, ostentatio, magnificentia. *Noblesse, magnanimité, galanterie.* Nobiltà, magnanimità.

BISARRÍSSIM, MA. adj. sup. de BISARRO. *Bizarrisimo.* Eximie generosus strenuus liberalis. *Très-courageux, bien honorable.* Prodissimo, nobilissimo.

BISARRO, RA. adj. Lo qui tè valòr. *Bizarro.* Fortis, strenuus. *Courageux, valeureux, brave, gaillard.* Prode, bravo, gagliardo.

BISARRO. Generòs, lluid, espléndid. *Bizarro.* Generosus, magnificus. *Généreux, magnifique, noble, grand, honorable, galant.* Magnífico, generoso, splendido, nobile.

BISARRO. HERMÒS, GALLARD.

BISART. s. m. ant. Aucèll. SACRE.

BISBAL. adj. Lo que pertany al bisbe. *Episcopal, obispal.* Episcopalis. *Épiscopal.* Vescovale, episcopàle, vescovile.

BISBAT. s. m. La dignitat de bisbe. *Obispado.* Episcopatus. *Épiscopat.* Vescovado.

BISBAT. Lo territori ó districte senyalad á cada bisbe per exercir sas funciòns. *Obispado, obispalia.* Episcopalis ditio. *Évêché.* Vescovado, diocesi.

BISBE. s. m. Prelad ó pastòr de alguna iglesia consagrad llegítimamènt per cuidar del past espiritual de las sèvas òvellas que sòn los fidels del sèu territori ó districte. Los reys sòn los qui los elegexen, y elegids los proposan al papa, qui deu confirmarlos, encaraqué en algunas iglesias de Alemania los elegexen los matèxos capítols. *Obispo.* Episcopus, antistes, præsul. *Évêque.* Vescovo.

BISBE. fam. Butifarra que se fa de un dels budèlls mès grossos del porc. *Obispillo, obispo.* Faliscus venter, botulus, botellus. *Gros boudin.* Sanguinaccio.

BISBE DE ANÈLL Ó AUXILIAR. Aquell que nombran alguns bisbes ó arquebisbes pera que los ajude á cumplir ab lo càrreg de pastòr, ja sia per sa mòlta vellesa, ja per malaltía, ó bè per la mòlta extensió del territori que los impedex que per sí sols pugan acudir personalmènt al cumplimènt de tòtas sas obligaciòns. Lo papa acostuma senyalar á aquests bisbes alguna iglesia de las que en altre tèmps ne tingueren y ara estan en poder dels infiels. *Obispo auxiliar, de anillo.* Titularis in partibus infidelium episcopus. *Évêque in partibus.* Vescovo in partibus.

BISBE DE GRACIA. ant. BISBE DE ANÈLL.

BISBIR. s. m. BIRIBIS.

BISLLAURAR. v. a. Llaurar segòna vegada los sembrads cuand ja han trèt prou arrels, lo que se fa al revès de cuand se llauraren pera sembrar lo gra, á fi de trencar las arrels de las malas hèrbas. *Arrejacar, aricar.* Lirare, noxias radices proscindere. *Donner un second labour à la terre, pour détruire les mauvaises herbes.* Riarare.

BISMUT. s. m. *Min.* Especie de mètall de un colòr blanc groguenc; es trencadis, mòlt fácil de fóndrer, y servex pera fèr blanquet. *Bismuto.* Quoddam metalli genus. *Bismuth.* Bismutte.

BISNAGA. s. f. Planta anyal que se fa en Espanya, y crèx fins á dòs ó tres peus. Tè las fullas partidas menudamènt, y las flors, que sòn pètitas y blancas, fòrman un parasol. *Biznaga.* Daucum, daucon. *Gingidium.* Pianta da fare steccadenti.

BISÒNYO, NYA. adj. que se aplica al soldad ó tròpa que tòt just comensa á servir. *Bisoño.* Tiro. *Neuf, recrue.* Recluta.

BISSAC. s. m. ant. ALFORJAS DE PÈLL.

BISSO. s. m. ant. VARAT.

BISTIA. s. f. ant. BESTIA.

BISTORT, TA. adj. Lo que es mòlt tort. *Retorcido.* Retortus. *Retordu.* Ritorto.

BISTORTA. s. f. Planta perenne que se fa en Espanya: tè la arrel llenyòsa y retorta, y las fullas ovaladas y de un verd fòsc. Los tròncs sòn sensills, y al extrèm tènen una espiga de flors pètitas de un bermell clar. Las arrels sòn astringènts. *Bistorta.* Polygonum bistorta. *Bistorte.* Bistorta.

BISTURÍ. s. m. *Cir.* Instrumènt en figura de ganibetet que servex per fèr incisiòns. *Bisturí.* Scalprum. *Bistouri.* Gamautte, bistorì.

BITÁCULA. s. f. *Nàut.* La caxa que servex per posar la brúxula pera que vaje ferma y puga tenir movimènt contra los balandretjs del barco. *Bitácora.* Pyxis nautica. *Gingeole.* Luogo della bussola.

BITAS. s. f. pl. *Nàut.* Dòs trossos de biga que servexen per assegurar lo cap desprès de haber amarrad l'áncora. *Bitas.* Trabes quibus anchoræ funes alligantur. *Bittes.* Bitta.

BITLLA. s. f. Tros de fusta tornejad, de

uns tres cuarts de llarg y mès ample del peu perquè puga tenirse dret, que servex per jugar. *Bolo*. Ligneus obeliscus, trunculus lusorius. *Quille*. Birillo.

BITLLA. s. f. En lo jog de billar es cuand lo jugadòr fa entrar en lo fórad una bola tocandla primeramènt ab la sèva. *Billa*. Sors quædam in trudiculorum ludo. *Blouser, faire bille*. Far biglia.

BITLLAS. pl. Jog que consistèx en posar en terra nou bitllas, apartadas la una de l'altra, formand tres renglèras separadas ab igualtat, y tirand ab una bola dèsde algun puèsto senyalad, guanya lo qui tira alló que se han convingud los jugadòrs per cada bitlla que fa cáurer. *Bolos*. Trunculorum ludus. *Jeu de quilles*. Giuoco de' birilli.

BITLLAS. Lo jog de noys que es mòlt semblant al altre de bitllas, sinó que cada bitlla es mès pètita, y se tira també ab altra bitlla, guanyand aquell que mès ne fa cáurer. *Chirinola*. Puerilis de bacillis deturbandis lusoria concertatio. *Sorte de jeu de quilles*. Sorta di giuoco dei birilli.

BITLLET. s. m. Cualsevol papèr pètit que servex pera comunicarse familiarmènt alguna cosa. *Billete*. Schedula. *Billet*. Biglietto.

BITLLO BITLLO. mod. adv. Á pagar en seguida. *Á toca teja*. Numeratâ pecuniâ. *Comptant, argent comptant*. In contanti.

BITÓ. s. m. *Naut*. La òbertura que tènen los barcos sòbre cuberta y davant del arbre mestre, que servex per carregar y descarregarlos. *Escotilla*. Navis valvæ. *Écoutille*. Boccaporta.

BITOR. s. m. Cert aucèll, anomenad per altre nom lo rèy de las guatllas, que tè la llèngua mòlt llarga. *Bitor, rey de las codornices*. Glottis. *Roi des cailles*. Sorta di guaglia.

BITSEGA. s. f. Bastó de bòx, curt y cuadrad, que usan los sabatèrs per allisar y donar llustre al cantó de la sola de la sabata desprès de enfranquida. *Bisagra*. Buxeum, instrumentum perpoliendis calceis. *Bisaigue, buis*. Marmotta.

BITXO. s. m. La persòna de estatura pètita y ridícula. *Figurilla, bicho*. Homunculus. *Bout d'homme, homme ridicule, mal bâti*. Omicciatolo.

BITXO. Especie de pebrot prim, llargarud y comunmènt bermell, que pica mòlt. *Guindilla, cerecilla*. Capsici species. *Piment d'Inde*. Pepe d'India.

MAL BITXO. MALA CUCA.

BÍVARO. s. m. ant. CASTÒR.

BÍVARO. ant. Lo pel del castòr. *Castor*. Castoreus pilus. *Le poil du castor*. Castoro.

BÍVERO. s. m. ant. CASTÒR.

BIXET. adj. ant. BIGÈST.

BL.

BLA, NA. adj. Lo que es tòu y cedex fácilmènt al tacto. *Blando, mole, muelle*. Mollis, tactui cedens, tener. *Mou, mollet, douillet*. Molle, morbido, soave.

BLA. Pastòs, amoròs. *Blando, pàstoso, suave, tierno*. Mollis. *Souple, mou*. Molle, soave.

BLA. Benigne de condició. *Blando*. Blandus. *Doux, suave, agréable, affable*. Dolce, amabile, carezzevole.

BLADA. s. f. Especie de arbre que crèx naturalmènt en algunas montanyas, fa un trònc gruxud, tè la escorxa clivillada y parda, y la fusta mòlt forta. Servex per fèr caxas de fusèll, motllos de pintar indianas, violins y altras obras de resistencia, tenind lo avantatje de no corcarse may. *Arce, falso plátano, ó moscon*. Acer pseudo platanus. *Érable*. Acero.

BLADÈR. s. m. Especie de aucèll anomenad axí perquè se cria y va mòlt èntre lo blat. *Triguero*. Triticarius, frugipeta. *Petit oiseau qui se tient dans les blés*. Uccello che ama molto il frumento.

BLADÈR. ant. Lo qui fa lo comers del blat. *Triguero*. Tritici commercium agens. *Marchand de blé*. Frumentajo.

BLAN, NA. adj. territ. BLA.

BLANC, CA. adj. que se aplica al colòr mes clar de tòts, com lo de la nèu y altres. *Blanco*. Albus, candidus. *Blanc*. Bianco.

BLANC. Parland de persònas, lo qui proceex honradamènt. *Blanco*. Homo integer, rectæ fidei. *Honnête*. Dabbene, uom d' onore.

BLANC. s. m. Lo espay que quèda vuid en algunas cosas y mès particularmènt en los escrits. *Blanco, laguna*. Lacuna, spatium vacuum. *Blanc*. Bianco.

BLANC. Lo senyal fixo, que regularmènt es blanc, ahònt se tira ab fusèll, escopeta ó altra arma per exercitarse en la puntería. *Blanco, hito*. Scopus, meta. *Le*

but, le blanc. Bersaglio, mira, brocco, segno.

BLANC. met. Lo fi ú objècte ahònt se dirigexen nostres desitjs ó acciòns. *Blanco*. Scopus, finis. *Intention, but, fin*. Scoppo.

BLANC. La primèra fòrma que se posa en la prèmpsa pera imprimir un full, distincta de la segòna que se diu RETIRACIÓ. *Blanco*. Prima forma, sive primum exemplar in opere typographico. *Tirage*. Prima forma che si mette nella stampa nello stampare un foglio.

BLANC DEL OU. CLARA.

NO DISTINGIR LO BLANC DEL NEGRE. fr. Ser algú tan ignorant que no conega las cosas per claras que sian. *No distinguir lo blanco de lo negro*. Alba et atra non discernere. *Ne pas distinguer le blanc du noir, ne savoir où l'on en est*. Non connettere, non annodare.

TOCAR AL BLANC. fr. met. Acertar ó endevinar lo punt de alguna dificultat. *Dar en el hito, dar en la yema*. Punctum attingere. *Frapper au but, mettre la main dessus*. Colpire il segno.

BLANCA. s. f. Especie de moneda que valia mitj maravedis. *Blanca*. Semiteruncius. *Ancienne monnaie de billon. Blanc, n'est plus d'usage qu'au pluriel, p. e. six blancs*. Antica moneta.

BLANCATXO, A. adj. que se aplica al colòr que tira á blanc. *Blanquizco, blancazo, blanquecino*. Albidus, subalbidus. *Blanchâtre*. Bianchiccio.

BLANCCRÚ. s. m. Lo plòm reduid per los vapòrs del vinagre á una substancia semblant al guix prim, encaraqué mès blavenca y mès suau al tacto. *Albayalde*. Cerussa. *Céruse, blanc de plomb, blanc, blanc d'Espagne*. Biacca.

BLANCÒR. s. m. BLANCURA.

BLANCÒS, A. adj. ant. BLANCATXO.

BLANCURA. s. f. La cualitat que fa que una cosa sia blanca. *Blancura, blancor*. Albedo, candor, albor. *Blancheur*. Bianchezza.

BLANDEJAR. v. a. ant. BLANDIR.

BLANDEJAR. V. N. BALANDREJAR.

BLANDICIA. s. f. ant. ADULACIÓ.

BLANDIR. v. a. Móurer la espasa ó llansa, etc., ab un movimènt trémul. *Blandir, blandear*. Vibrare, motare. *Brandir, vibrer*. Brandire, vibrare.

BLANDÓ. s. m. Atxa de cera de un sol ble. *Blandon*. Cereum funale. *Flambeau*. Torchio, face.

BLANDÓ. Lo candelèro gros ó lo broc ahònt se col-locan las atxas de cera en las illuminaciòns de las iglèsias. *Blandon*. Candelabrum. *Torchère*. Candelliere, coppiere.

BLANQUAIR. v. a. ant. BLANQUEJAR.

BLANQUEJAD, DA. p. p. de BLANQUEJAR. *Blanqueado*.

BLANQUEJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui blanqueja. *Blanqueador*. Albarius, dealbator. *Qui blanchit*. Imbiancatore.

BLANQUEJADÒR. BLANQUETJ, en la cuarta accepció.

BLANQUEJADÒR. En las casas de moneda es lo oficial que blanqueja, neteja y enllustra las monedas de or, plata ó aram. *Blanquecedor*. Artifex poliendæ monetæ. *Celui qui est chargé de blanchir les pièces de monnaie*. Colui che nella zecca imbianchisce.

BLANQUEJADURA. s. f. L'acció de blanquejar. *Blanqueadura*. Dealbandi actus. *Blanchîment*. Imbiancamenti.

BLANQUEJADURA. En las casas de moneda es la operació de blanquejar ó netejar lo mètall abans de encunyarlo. *Blanquicion, blanquecimiento, blanqueacion*. Monetam dealbandi actus. *Blanchîment*. Bianchimento.

BLANQUEJAMÈNT. s. m. ant. BLANQUEJADURA.

BLANQUEJAR. v. a. Posar ó fèr tornar blanca alguna cosa. *Blanquear*. Dealbare, album reddere. *Blanchir, reficher, mettre du blanc*. Imbiancare, bianchire, inalbare.

BLANQUEJAR. En las casas de moneda y èntre argentèrs es netejar y fèr tráurer colòr al or, á la plata y altres mètalls. *Blanquecer*. Detergere, mundare. *Blanchir*. Bianchire.

BLANQUEJAR. EMBLANQUINAR.

BLANQUEJAR. v. n. Mostrar alguna cosa sa blancòr. *Blanquear*. Albescere. *Blanchir, devenir blanc*. Bianchire.

BLANQUEJAR. Tirar á blanc lo colòr de alguna cosa. *Blanquear*. Albescere. *Tirer sur le blanc*. Biancheggiare.

BLANQUÈR. s. m. ASSAHONADÒR.

BLANQUERÍA. s. f. ant. La maniobra del blanquèr, ó l' acció de adòbar las pèlls. *Curtimiento*. Coriorum maceratio. *L'action de tanner*. Conciatura.

BLANQUERÍA. La oficina del blanquèr, en la cual se adòban las pèlls. *Curtiduría, tenería*. Coriaria officina. *Tannerie*, Concia.

BLANQUESA. s. f. ant. BLANCURA.

BLANQUET. s. m. BLANCCRÚ.

BLANQUET. Lo afèit que gastaban las donas pera semblar mès blancas de cara. *Blanquete, albayalde, albarino.* Fucus ex cerussa. *Blanc, blanc de perle, céruse.* Biacca, cerussa.

BLANQUET, TA. adj. dim. de BLANC. *Blanquillo.* Albidus, candidulus. *Blanchâtre, un peu blanc.* Bianchiccio.

UNTAD AB BLANQUET. fr. Lo que tè alguna capa ó bany de èsta materia. *Albayaldado.* Cerussatus. *Blanchi avec du blanc de plomb.* Imbiancato.

BLANQUETJ. s. m. L' acció y efècte de blanquejar. *Blanqueo, blanqueadura.* Dealbatio, dealbandi actus. *Blanchissage.* Imbiancatura.

BLANQUETJ. La barreja de ingrediènts que se fa pera blanquejar. *Blanqueo.* Confectio dealbando deserviens. *L'action de mêler des drogues pour blanchir.* Il mescolare delle droghe che servono per imbiancare.

BLANQUETJ. L' aigua composta pera blanquejar prômpte y bè las telas, la cera y altras cosas. *Blanquimiento.* Medicata aqua ad dealbandum. *Blanchîment.* Acqua per imbiancare.

BLANQUETJ. Lo lloc ú oficina ahònt se blanquejan las telas y altras cosas. *Oficina del blanqueo.* Dealbandi officina. *Blanchisserie, blancherie.* Cura, purgo.

BLANQUETJ. BLANQUEJADURA, en la segòna accepció.

BLANQUIMÈNT. s. m. ant. BLANQUEJADURA, EMBLANQUINAMÈNT.

BLANQUINÒS, A. adj. Lo que tira á blanc. *Blanquecino, blanquizco.* Albidus, subalbidus, subalbus. *Blanchâtre.* Bianchetto.

BLANQUIR. v. a. ant. BLANQUEJAR; EMBLANQUINAR.

BLANQUÍSSIM, MA. adj. sup. de BLANC. *Blanquísimo.* Candidissimus. *Très-blanc.* Bianchissimo.

BLANQUIT, DA. p. p. de BLANQUIR.

BLANURA. s. f. La cualitat de las cosas tovas. *Blandura, molicie.* Mollities. *Mollesse.* Mollezza, tenerezza.

BLANURA. SUAVITAT; DOCILITAT; TENDRÒR.

BLANURA. *Pint.* y *Esc.* Suavitat de las carns de una figura. *Morbidez.* Teneritas, mollitude. *Morbidesse.* Morbidezza.

BLASFEMAD, DA. p. p. de BLASFEMAR. *Blasfemado.*

BLASFEMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui blasfema. *Blasfemador.* Blasphemator. *Blasphémateur.* Bestemmiatore.

BLASFEMAR. v. n. Dir blasfemias. *Blasfemar.* Blasphemare, exsecrare. *Blasphémer, faire des imprécations.* Bestemmiare.

BLASFEMIA. s. f. Paraula injuriòsa contra Dèu ó los sants. *Blasfemia.* Blasphemia. *Blasphème.* Bestemmia.

BLASFEMO, MA. adj. que se aplica á lo que conté blasfemia. També se usa com substantiu en lloc de BLASFEMADÒR. *Blasfemo.* Blasphemus. *Blasphémateur, qui blasphème.* Bestemmiatore.

BLASMAR. v. a. ant. VITUPERAR, REPÈNDRER.

BLASME. s. m. ant. VITUPERI.

BLASMOR. s. f. ant. VITUPERI.

BLASSÓ. s. m. Cada figura, senyal ó pèssa que se posa en un escud. *Blason.* Gentilitia insignia. *Blason.* Blasone, arme.

BLASSÓ. ESCUD DE ARMAS.

BLASSÓ. HONÒR, GLORIA.

BLASSONADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui se jacta de alguna cosa. *Blasonador.* Jactator. *Glorieur, plein de vanité, celui qui fait parade.* Borioso, millantatore.

BLASSONAMÈNT. s. m. JACTANCIA.

BLASSONAR. v. n. Fèr ostentació de alguna cosa ab alabansa propia. *Blasonar.* Gloriari. *Se vanter, se flatter, faire le fanfaron.* Vantarsi, andar fastoso.

BLASTEMAR. v. n. ant. BLASFEMAR.

BLAT. s. m. Planta bèn coneguda, que se cultiva generalmènt en Euròpa, y fa una espiga plena de grans tançads dins de dòs pellofas, los cuals sòn durs y forts, y cuand sòn madurs tènen un colòr de or. Servexen pera lo principal alimènt del home reduids á farina, de la cual se fa lo pa. Sas especies se distingexen per lo colòr del gra ó de la arèsta ó per la grandaria de aquesta, putx alguns casi non tènen. *Trigo.* Triticum, frumentum, frumentum triticeum. *Blé, froment.* Fromento, grano.

BLAT BLANCAL. ant. BLAT CANDIAL.

BLAT BLANCATXO. BLAT CANDIAL.

BLAT CANDIAL. Lo de millòr calitat. *Trigo candeal, trigo blanco.* Siligo. *Froment de première qualité.* Fromento.

BLAT DE MORO. Planta, regularmènt de poc mès de una cana de alt. Tè una canya ab nusos de tant en tant, dels cuals ixen

na, voluntariamènt, sèns repugnar. *De buenas á buenas; de bueno á bueno; á buenas.* Libenter, grato animo, ultrò. *De gré à gré.* Alle buone.

DONAR ALGUNA COSA DE BO. fr. ab que se pondèra lo vehemènt desitj que se tè de lograr ó de que succeesca alguna cosa. *Dar algo bueno, dar un brazo.* Quidquam vel pretiosum dare. *Donner quelque chose de bon.* Dar qualunque cosa.

DONAR BO. fr. FÈR BO.

DONAR BO DE RÍCRER. fr. DONAR GANAS DE RÍCRER.

ENCARA BO. loc. ENCARA BÈ.

FÈR BO. fr. Tenir las cosas bona disposició, simetría ó adòrno de manèra que dònen gust de véurer. *Parecer bien.* Bellè apparere. *Avoir bonne apparence.* Andar bene, comparire bene.

FÈRHI BO. fr. ab que se denota que no s'está lluny de lo que se volia fèr, dir ó endevinar. *No ir léjos ó muy léjos.* Parum aberrare. *N'en être pas éloigné.* Avvicinarvisi molto.

LA HEM FÈTA BONA. expr. fam. ab que s'exprèssa haberse esgarrad alguna cosa, ó que ha exid mal contra la nostra esperansa. *Buena la hemos hecho.* Benè, perbellè quidem. *Nous voilà dans de beaux draps.* L' abbiamo fatta.

NO SER BO PER PÓNDRER NI PER COVAR. fr. fam. No ser á propósit pera res, ser enteramènt inepte. *No ser para silla ni para albarda.* Esse omnino ineptum. *Ne savoir pas casser des œufs.* E' non torrebbe ad accozzar tre palle in un bacino.

SABER BO. fr. Agradar alguna cosa de mènjar ó béurer. *Saber bien, gustar.* Sapidum esse. *Plaire, être du goût.* Piacere.

SABER BO. fr. met. Agradar, ser del gust de un alguna cosa, donarli complacencia. *Gustar.* Placere, arridere. *Plaire, agréer, faire plaisir.* Aggradare.

SABER MÈS BO. fr. Agradar mès una vianda que altra, ó que la matèxa ab altre condimènt, etc. *Saber mejor.* Sapidius esse. *Plaire mieux.* Piacere più.

SER MASSA BO. Tenir massa bon geni. *Ser demasiado bueno; tener buen cunjo.* Nimium se facilem commodumque præbere; patientem nimis esse. *Être un bon homme, bonasse.* Esser bonario.

TENIR LA BONA. fr. fam. Estar de bon humòr. *Estar de chirinola.* Festivè, facetè se aliquem gerere. *Être en goguettes.* Stare in zurlo.

TÒT LO BO COSTA, Ó TÒT LO QUE COSTA ES BO. expr. ab que se avisa que no deu repararse en lo treball ó en lo cost de las cosas cuand es mòlt útil ó profitós lo lograrlas, ó sòn mòlt dignes de estimació. *Lo que mucho vale mucho cuesta.* Bonum non sine magno pretio comparatur: difficila, quæ pulchra. *Ce qui est bon vaut son pesant d'or.* Quel ch' è buono è caro.

BOA. s. f. Serpènt lo majòr que se coneix, y que á vegadas arriba á trenta peus de llarg. Lo colòr de la sèva pèll es infinitamènt variad, peró sèmpre es una barreja de colòrs hermòsos y vius. No es verinòs, peró tè tanta forsa que subjècta fins los toros y los tigres. *Boa.* Boa. *Boa.* Sorta di serpente.

BOÁ. s. m. Adòrno de senyòra novamènt introduid, que consisteix en una especie de mániga de pèll que dòna volta al coll, y dèxa pènjar los caps per davant. Lo usan en lo ivern. *Boá.* Collare pelliceum. *Boà.* Collana di pelle.

BOATO. s. m. Ostentació en lo port exteriòr. *Boato.* Pompa, apparatus, ostentatio. *Train, attirail, ostentation, faste.* Treno, arredo, apperato.

BOBANSA. s. f. ant. BOBERÍA.

BOBANZ. adj. ant. VANAGLORIÒS.

BOBANZA. s. f. ant. VANAGLORIA, VANITAT

BOBANZAMÈNT. adv. mod. ant. VANAGLORIOSAMÈNT.

BOBANZARSE. v. r. ant. VANAGLORIARSE

BOBAS, SA. adj. aum. de BOBO. *Bobazo bobon, bobalicon, bobote, bobalias, hobarron.* Valdè stultus vel stupidus. *Très bûche, gros lourdaud.* Melenso, baggeo.

BOBEJAR. v. n. Fèr ó dir boberías. *Bobear.* Insipienter agere, desipere. *Niaiser, nigauder, badauder, babouiner* Balocc are.

BOBEJAR. Gastar lo tèmps en cosas vanas inútils. *Bobear.* Nugare. *Muser, lambiner.* Ciucischiare, dimenarsi nel m nico.

BOBERÍA. s. f. Expressió ó fèt tònto neci. *Boberia, bobada.* Nugæ. *Fadaise, crucherie, niaiserie, badauderie, jaune, nigauderie.* Sciocchezza, scitezza.

BOBO, BA. adj. Lo qui es de poc enteniment y capacitat. *Bobo, bausan.* St

tus. *Badaud, hébété, magot.* Sciocco, bertuccione.

BOBO. s. m. Lo graciòs dels entremesos. *Gracioso.* Mimus. *Bouffon.* Buffone, zanni.

BOBO. Truhá, bufó. *Bufon.* Scurra. *Farceur.* Buffone.

BOBO DE COMEDIA. fam. BOBO, en l' accepció de truhá.

BOBOYA. s. m. BABOYA.

BÒC. s. m. Cuadrúpedo ab banyas grans, cantèlludas, plenas dè gròps, retortas y tiradas cap endarrèra. Tè lo pel llarg, fort y aspre, y sòta de la barra de bax un gran manyoc de pel en fòrma de barba. *Cabron, macho cabrío ó de cabrío, bode.* Hircus. *Bouquin, vieux bouc.* Becco, caprone.

BÒCA. s. f. Part de la cara que servex pera péndrer lo alimènt y per ahònt se despedex la veu. *Boca.* Os, bucca. *Bouche.* Bocca.

BÒCA. Entrada, obertura. *Boca.* Aditus, os. *Embouchure.* Bocca, imboccatura.

BÒCA DEL COR. La part del cos èntre lo pit y lo vèntre que reb los alimènts. També se pren per la part exteriòr. *Boca del estómago.* Ventriculi os. *Le creux de l'estomac.* Fontanella dello stomaco, bocca.

BÒCA DE DRAG. fam. La que es grossa ó mòlt oberta. *Boca de espuerta, boca rasgada.* Os patulum. *Bouche fendue jusqu'aux oreilles.* Bocca aperta.

BÒCA DE FOG. Cualsevol arma que se carrega ab pólvora, peró mès particularmènt se diu de la escopeta, pistola y altras semblants. *Boca de fuego.* Arma ignifera. *Bouche à feu.* Bocca di fuoco.

BÒCA DE INFERN. met. L'home blasfemo y mal parlad. *Renegado.* Blasphemus, maledicens. *Blasphémateur, pervers.* Bestemmiatore.

BÒCA DE OR. Epíteto que se dòna al que enrahòna mòlt bè ó ab elegancia. *Pico de oro, boca de oro.* Facundissimus vir, chrysostomus. *Bouche d' or.* Bocca d' oro, uomo che parla come un angelo.

BÒCA DE PINYÓ. BÒQUETA.

BÒCA DEL VENTRELL. BÒCA DEL COR.

BÒCA INFERNAL. BÒCA DE INFERN.

BÒCA PER AMUNT. mod. adv. Guardand una posició en que la bòca vaje á la part de sòbre, com estar ajagud BÒCA PER AMUNT. *Boca arriba.* Recto, erecto ore. *À la renverse.* Rovescione, disteso supino.

BÒCA PER AVALL. mod. adv. De modo que la bòca vajè á la part inferiòr. *De bruces, de buces, boca abajo.* Ore deorsum verso. *Le ventre à terre, sur le ventre.* Boccone, colla bocca in terra.

BÒCA QUE VOLS, COR QUE DESITJAS. loc. met. que se usa cuand alguna cosa va del matèx modo que se preten. *Á qué quieres boca.* Ut fer voluntas. *À bouche que veux-tu, au gré de ses désirs.* A bocca che vuoi.

Á BÒCA PLENA. mod. adv. Ab claredat, sèns dissimulo. *Á boca llena.* Pleno ore, apertè. *Ouvertement, sans détour.* Sciorre la bocca al sacco.

Á BÒCA QUE NO PARLA DÈU NO LA OU. ref. que servex per repéndrer lo encugimènt de aquells que dèxan de lograr alguna cosa per no atrevirse á demanarla. *Á quien no habla no le oye Dios.* Obmutescens non auditur. *On ne peut entrer dans le sens de celui qui se tait.* In bocca chiusa non entrò mai mosca.

Á DEMANAR DE BÒCA. mod. adv. p. us. Com se desitja. *Á pedir de boca.* Ad voluntatem, ex animi sententia. *À souhait.* Secondo il desiderio.

AB TÒTA LA BÒCA. mod. adv. Á BÒCAPLENA.

ANAR AB LA BÒCA BADADA. fr. ANAR ADALAD.

BUSCAR Á ALGÚ LA BÒCA. fr. Donar motiu ab lo que se diu ó fa pera que algú parle y diga lo que sèns èll callaria. *Buscar á uno la boca.* Tacentem verbis lacessere, provocare. *Tirer les vers du nez.* Cavar la lepre dal bosco.

CALLAR LA BÒCA. fr. No dir paraula. *Callar la boca; callar su pico.* Tacere. *Garder le silence.* Ammutolire.

COSIRSE LA BÒCA. fr. met. fam. Tancarla, dèxarse de parlar. *Coserse la boca.* Reticere, verba coercere. *Se taire par force.* Aver la bocca chiusa.

DE BÒCA. mod. adv. De paraula. *Á boca.* Ore. *De vive voix.* A bocca.

DE BÒCA EN BÒCA. loc. met. ab que se exprèssa que una noticia se difundex diènd-la uns á altres. *De boca en boca, de lengua en lengua.* Altero alteri dicente. *De bouche en bouche.* Di bocca in bocca.

DIR AB MITJA BÒCA. fr. fam. Oferir alguna cosa per mer cumplimènt. *Decir con la boca chica.* Verbo tenus aliquid promittere. *Offrir une chose purement par politesse.* A bocca stretta.

DIR DE AQUELLA BÒCA. fr. fam. Dir algú á altre paraulas injuriòsas y ofensivas ab

imprudencia y enfado. *Echar de ó por aquella boca.* Insolenter loqui, injurias et convitia evomere. *Vomir des injures.* Dirne delle grosse.

DIR LO QUE PRIMÈR VÈ À LA BÒCA. DIR TÒT LO QUE VÈ Á LA BÒCA.

DIR TÒT LO QUE VÈ Á LA BÒCA. fr. Parlar sèns reflexió, axí com vè, encaraqué sia disbaratand. *Hablar á tontas y á locas.* Ineptè garrire. *Parler à tort et à travers.* Aprir la bocca e soffiare.

EN BÒCA TANCADA NO HI ÈNTRA MOSCA NI ALADA. ref. que ensenya cuant profitòs es regularmènt lò callar. *En boca cerrada no entra mosca.* Non hominis clausum potest os musca subire. *Il est utile de ménager ses paroles.* La bocca con ritegno è di giudizio un gran segno.

EN LA BÒCA DEL DISCRÈT LO QUE ES PÚBLIC ES SECRÈT. ref. que ensenya la prudencia ab que se goberna en los secrèts la gènt de judici. *En la boca del discreto lo público es secreto.* Prudenter tacitus quod scit nescire videtur. *Celui qui est discret n'avoue jamais son secret.* L'uomo savio conserva il segreto.

ESCALFARSE DE BÒCA. fr. met. Acalorarse y prorómprer diènt á algú malas paraulas. *Calentársele á uno la boca ó la lengua.* Ardenter et effrenatè loqui. *Être fort en bouche.* Essere largo di bocca.

ESTAR AB LA BÒCA BADADA. fr. Quedar neciamènt embadalid á vista de alguna cosa que se tè al davant ó se sènt. *Andar, estar ó quedarse con la boca abierta.* Stultè mirari, inaniter in admirationem rapi. *Rester la bouche béante.* Stare a bocca aperta.

ESTAR AB LA BÒCA BADADA. fr. que servex per denotar la gran atenció y gust ab que se mira ó escòlta alguna cosa. *Estar con la boca abierta.* Os intentum tenere. *Rester extasié.* Stare a bocca aperta.

LA BÒCA FA LO JOG. fr. ab que se denota que en lo jog se deu tenir paraula, encaraqué sia contra la intenció del que la ha donada, y metafóricamènt significa que tòt lo que se diu deu cumplirse. *La boca hace juego.* Standum verbis, verba ligant homines. *Il faut tenir sa parole.* Andar sopra la parola.

LA BÒCA LI ES MESURA. fr. fam. que manifèsta la gran facilitat que tè algú de lograr lo que demana. *Su boca es medida.* Quidquid vult obtinet. *Ses vœux sont remplis.* Soddisfatte le sue brame.

LLEVAR DE LA BÒCA. fr. LLEVAR LA PARAULA DE LA BÒCA.

LLEVARS' HO DE LA BÒCA. fr. met. Privarse algú de las cosas necessarias pera donarlas á altre. *Quitárselo de la boca ó de su comer.* Necessariis spontè privari, aliis elargiendi gratiâ. *S'ôter les morceaux de la bouche.* Torsi il boccone dalla bocca.

NO BADAR BÒCA. fr. met. Estarse sèns dir paraula. *No decir esta boca es mia, no descoser los labios.* Nec verbum proferre. *Demeurer muet comme une statue.* Ammutolire.

NO DIR ÈSTA BÒCA ES MÈVA. fr. NO BADAR BÒCA.

NO DIR UNA COSA AB TÒTA LA BÒCA. fr. DIR AB MITJA BÒCA.

NO OBRIR LA BÒCA. NO BADAR BÒCA.

NO POSARSE EN LA BÒCA. fr. met. No parlar de algú ó de alguna cosa. *No tomar en boca ó en la boca.* Nullam de re aliqua mentionem facere. *Ne pas faire mention.* Non parlare di checchessia.

QUEDARSE AB LA BÒCA BADADA. fr. met. fam. Quedarse algú sèns parlar en mitj de una conversació. *Aporrar, atarugarse.* Obmutescere. *Rester interdit, s'embrouiller.* Imbarazzarsi, impacciarsi.

RENTARSE LA BÒCA. fr. Limpiársela glopèjand aigua ó altre licòr. *Enjuagar.* Os abluere. *Rincer la bouche.* Sciacquar la bocca.

TAPAR LA BÒCA. fr. met. Reduir algú á que seguesca algun dictámen ú opinió callánd ó dissimuland la que tenia en contrari. *Ganar la boca.* Alicujus silentium et consensim captare. *Amener à son avis.* Far fare a suo modo.

TAPAR LA BÒCA Á ALGÚ. fr. met. Fèrlo callar. *Cerrar, tapar la boca á alguno.* Linguam alicui occludere. *Faire taire, imposer silence.* Imporre silenzio.

TAPAR LA BÒCA Á ALGÚ. fr. met. Sobornarlo ab dinèrs ó altres regalos á fi de que calle. *Tapar la boca á alguno.* Muneribus elinguem aliquem reddere. *Fermer la bouche à quelqu'un.* Turar la bocca.

TORNAR Á LA BÒCA. fr. met. Sentirhi lo gust de alguna cosa que se ha mènjad ó begud anteriormènt y que al ventrell li costa de pair. *Venirse á la boca, repetir.* Cibi nondum digesti gustum in palatum revenire. *Revenir, causer des rapports.* Ruttare.

VENIR Á LA BÒCA. fr. met. Oferirse algunas especies ó paraulas pera proferirlas re-

gularmènt en defensa de altre. *Venirse á la boca.* Aliquid inter loquendum occurrere. *Venir à la bouche.* Occorrere, venire naturalmente.

BOCABADAD, DA. adj. Lo qui tè la bòca oberta. *Boquiabierto.* Ore hians. *Bayeur.* Stupido.

BOCACÍ. s. m. BOCARAM.

BOCADA. s. f. MOSSEGADA.

BOCADUR, RA. adj. que se aplica al caball que tè mòlt dura la pèll de las genivas, y per axó no sènt gaire lo fre y no l'obeex. *Boquiduro.* Tenax. *Fort en bouche.* Bocchiduro.

BOCAFLUX, A. adj. BÒCAMOLL, en la primèra accepció.

BOCALLADA. s. f. L'acció de obrir la bòca. *Boqueada.* Oris hiatus. *Soupir.* Apertura.

BOCAMÀNEGA. s. f. La obertura que tè la mánega prop de la munyeca. *Bocamanga.* Manicarum ora. *Fourchette de chemise.* Spaccatura.

BOCAMOLL, LLA. adj. Home fácil en dir las cosas. *Boquiroto, boquirubio.* Loquax, garrulus. *Bavard, hâbleur, babillard.* Ciarlone, chiacchierone.

BOCAMOLL. Lo qui fácilmènt se dèxa enganyar. *Boquirubio, mollar.* Incautus, facilis, stultus. *Blanc-bec.* Sbarbatollo.

BOCARAM. s. m. Especie de drap de lli engomat, mòlt gruxud y ordinari. *Bocací.* Linum textum rude et gummosum. *Bocassin.* Sorta di bambagina.

BOCASSA. s. f. fam. aum. de BÒCA. *Bocaza.* Os patulum, latè deductum. *Grande bouche, gueule.* Boccaccia.

BOCATORT, TA. adj. Lo qui tè la bòca torta. *Boquituerto, boquitorcido.* Ore distortus, flexus. *Qui a la bouche de travers.* Bocchitorto.

BOCÈLL. s. m. *Arq.* Especie de motllura en forma de mitja canya. *Bocel, cordon.* Convexa cælatura, canaliculata. *Bosel, tore.* Astragalo, bottaccio.

BOCÈLL. Lo instrumènt que tè figura de mitja canya y servex per fèr èxa classe de motllures. *Bocel.* Forma ad elaboranda opera canaliculata. *L'instrument qui sert à faire le bosel.* L'istrumento che serve a far gli astragali.

BOCELLAD, DA. p. p. de BOCELLAR. *Bocellado.*

BOCELLAR. v. a. Fèr lo bocèll á alguna pessa de plata ó altra materia. *Bocelar.* In formam canalis aliquid elaborare. *Faire le bord d'un vase.* Orlare.

BOCELLAS. s. m. aum. de BOCÈLL. *Bocelon.* Magnus astragalus. *Grand bosel.* Astragalone.

BOCELLET. s. m. dim. de BOCÈLL. *Bocelete.* Parvus astragalus. *Petit bosel.* Astragaletto.

BOCÍ. s. m. La porció de mènjar que regularmènt cap en la bòca. *Bocado.* Buccea. *Bouchée.* Boccone.

BOCÍ. La part de alguna cosa separada del tòt. *Pedazo.* Frustum, fragmentum. *Morceau, pièce, portion.* Pezzo, brano, brandello, squarcio.

BOCÍ. Distancia, tirada. *Trecho.* Tractus. *Espace.* Spazio, distanza.

BOCÍ DE FUSTA. Lo tros curt y gruxud que queda al escapsar algun cuadrat ó altra fusta. *Zoquete.* Stipes, truncus ligneus. *Morceau de bois.* Stipite.

BOCÍ DE PA. Lo tros que se talla del pa entèr ó queda del pa que se mènja. *Zoquete.* Frustum panis. *Morceau de pain.* Boccone di pane.

BOCÍ DE PA. Lo mès prècis pera mantenirse, y axí se diu: guanyar un BOCÍ DE PA, no tenir un bocí de pa. *Pedazo de pan.* Victus diurnus, panis frustum. *Morceau de pain.* Pezzo di pane.

AB LO BOCÍ Á LA BÒCA. expr. fam. Acabad de dinar ó sopar. *Con el bocado en la boca.* Vix comesturâ finitâ. *Avec le morceau au bec.* Col boccone in bocca.

CONTARLI Á UN LOS BOCINS, Ó LOS BOCINS QUE MÈNJA. fr. Observar lo que altre mènja, per semblar al que mira que mènja mès de lo que èll voldria. *Contarle á uno los bocados.* Edentem nimia curiositate observare. *Compter les morceaux.* Contare y bocconi.

BOCINET. s. m. dim. de BOCÍ. Caxaladeta. *Bocadillo.* Buccella. *Petite bouchée.* Morsello.

BOCINET. Trosset. *Pedacito.* Frustulum. *Petit morceau.* Pezzetto.

BÒDA. s. f. Lo casamènt y la fèsta ab que se celèbra. *Boda.* Nuptiæ. *Mariage, noce.* Nozze.

Á LA BÒDA DEL FIOL, QUI NO T'HI CONVIDA NO T'HI VOL. ref. que aconsella que ningú se fique allí ahònt no lo demanan, especialmènt si es cosa de mènjar ó bèurer. *Á boda ni bautizado no vayas sin ser llamado.* Sit thalami fædus, sint vel lustralia festa, non invitatus providus ipse fuge. *On marque partout les écor-*

nifleurs. Se fai lo scroocone sarai tabbuffato.

NO HI HA CAP BÒDA POBRE NI CAP MORT RICA. ref. que dòna á enténdrer que al témps de fèr un casamènt tòthom procura efagerar las riquesas, y cuand vè lo cas de la mort tòts tractan de disminuirlas. *Ni boda pobre, ni mortuorio rico*. Nec funus dives sunt nec connubia egena. *Le mariage n'est jamais pauvre, l'enterrement n'est jamais riche*. Le nozze con pernici, le esequie con fùnghi e co' fichi secchi.

BÒDEGA. s. f. Cellèr, lloc destinad pera depositar y guardar lo vi de la cullita. *Bodèga*. Cella vinaria. *Cave*. Cantina.

BÒDEGA. Tòt lo puèsto que las embarcaciòns tènen sòta cuberta. *Bodega*. Navigii alveus sub tabulato. *Cale, fond de cale*. Stiva.

BÒDEGA. La parada que se planta en los carrèrs pera véndrer cosas de mènjar als pobres y gènt de tráfag. *Tabanco*. Vulgaris caupona vel popina. *Étal*. Banco del beccajo.

BÒDEGA. fam. PANXA.

BODEGÓ. s. m. La casa ahònt guisan y venen viandas ordinarias. *Bodegon, figon, gula*. Caupona, popina. *Taverne, cabaret, gargote, bouchon*. Bettola.

BODÉGUER, RA. s. m. y f. ant. Lo qui cuida de la bòdega. *Bodeguero*. Cellarius. *Celui qui garde une cave*. Cantiniere.

BOFET. s. m. ant. BOFETADA.

BOFETADA. s. f. Cop donad en la galta ab la ma estesa. *Bofetada, bofeton, guantada*. Alapa. *Soufflet*. Guanciata, schiaffo.

BOFETADETA. s. f. dim. de BOFETADA. *Bofetoncillo*. Levis alapa. *Petit soufflet*. Schiaffetto.

BOFETEJAD, DA. p. p. de BOFETEJAR. *Abofeteado*.

BOFETEJAR. v. a. Donar bofetadas. *Abofetear*. Alapis cædere, alapas impingere. *Souffleter, taper*. Schiaffeggiare.

BOGA. s. f. Hèrba de cinc á sis peus de alsada, ab unas fullas de la figura de una espasa, la cama llarga á manèra de jònc, y una especie de panotja al extrèm, que cuand ès seca dèxa anar un borrissol blanc, lleugèr y mòlt agafadis. Las fullas servexen principalmènt pera fèr assèntos de cadira. *Espadaña, enea, anea, ensordadera*. Gladiolus palustris. *Sagette, glaïeul, flèche d'eau, flèchière aquatique*. Chiaggiuolo.

BOGA. Pèx mòlt comú en los rius de Espanya, de un fòrc de llarg: tè lo cos cilíndric, y tòt èll es de colòr platejad, ménos las aletas que sòn casi blancas. Es bo per mènjar. *Boga*. Cyprinus grislagine. *Œil*. Carpione, pesce vaina.

BOGA. Altra especie de pèx que abunda mòlt en los mars de Espanya. Tè lo cos aplanad y de un colòr blanc que tira á blau, ab sis ó vuit rallas que li passan de llarg á llarg, de las cuals las de sòbre sòn negrencas, y las de la part inferiòr dauradas y platejadas. També es bo per mènjar y no hi ha de mòltas midas. *Boga*. Sparus boops. *Œil*. Sparo, pesce.

BOGA. L' acció de bogar. *Boga*. Remigatio. *Vogue*. Voga.

ANAR EN BOGA. fr. met. Usarse, ser mòlt corrènt alguna cosa. *Estar en boga*. In usu esse. *Avoir la vogue, être en vogue*. Essere in voga, in credito.

EMBOLICAR LA BOGA. fr. met. Desbaratar algun negoci. *Revolver la feria*. Perturbare, rem totam evertere. *Troubler la fête, brouiller les cartes*. Imbrogliar le carte, mettere in tumulto.

BOGADÒR. s. m. Lo qui boga. *Bogador, boga*. Remex. *Vogueur, rameur*. Rematore.

BOGAR. v. n. Remar. *Bogar*. Remigare. *Voguer, ramer*. Remare, remigare.

BOGAR. met. REMAR.

BOGEJAR. v. n. Dir ó fèr bogerías. *Loquear*. Insanire. *Extravaguer*. Farneticare, insanire.

BOGEJAR. Fèr mòlta bulla. *Loquear*. Immoderatè et intemperanter exhilarari. *Folâtrer*. Pazzeggiare, ruzzare.

BOGERÍA. s. f. Privació del enteniment y us de la rahó. *Locura*. Insania, dementia. *Folie, démence*. Pazzia.

BOGERÍA. Acció inconsiderada, desatino. *Locura*. Stultum factum, dementia. *Sottise, extravagance, absurdité*. Pazzia.

BOGERÍA. La casa destinada pera recullir y curar los botjs. *Casa de locos, de orates*. Domus curandis amentibus instituta. *Petites-maisons*. Ospedale de' pazzi.

BOGÍA. s. f. ant. MÒNA.

BOGIOT. s. m. ant. MICO.

FÈR BÓGIT. fr. Se diu dels arbres que estènen mòlt las ramas y fullas. *Hacer*

pompa. Longè lateque foliis diffundi. *Être touffu*. Essere folto.

BOIRA. s. f. Lo vapòr espes que s' estèn sòbre la terra y que no pod pujar amunt per lo sèu pes. Acostuma alsarse dels llocs humids y pantanòsos, y se manté fins que la forsa del sol lo fa desaparéxer. *Niebla*. Nebula. *Brouillard*. Nebbia.

BOIRA. Lo vapòr que regularmènt en fòrma de nuvolet se arrossega per las montanyas. *Gata*. Nubecula montibus serpens. *Nuage*. Nebbia, nuvolaglia.

BOIRA BAXA. La que no pod alsarse y se quèda bax dels plans. *Neblina*. Nebula densior. *Brouillard épais et peu élevé*. Nebbia bassa.

BOIRA DE MAR. La que se alsa en lo mar. *Bruma, brumazon*. È mari prodiens nebula. *Brume*. Nuvolo di buriana, nebbione.

BOIRÒS, A. adj. Lo que abunda de boiras ó está cubert de èllas. *Nebuloso*. Nebulosus, nubilus. *Nébuleux*. Nebbioso.

Á LA BOJA. mod. adv. vulg. Sèus òrde ni concert. *Á tontas y á locas*. Inordinatè, absurdè. *À tort et à travers, pêle-mêle*. Alla rinfusa.

BOJAMÈNT. adv. mod. Ab bogería. *Locamente*. Insanè, stultè. *Follement*. Pazzamente.

BOJAMÈNT. Excessivamènt, sèns moderació. *Locamente*. Immoderatè. *Excessivement, outre mesure*. Smesuratamente, eccessivamente.

BOJARRÓ. s. m. SODOMITA.

BOJOT, TA. adj. Lo qui obra bojamènt y ab manía. *Atreguado*. Temerarius. *Qui agit follement, en maniaque*. Pazzarello.

BOL. s. m. BOLARMINI.

BOLA. s. f. Cos rodó fèt de cualsevol materia. *Bola*. Globus, sphæra. *Boule, pelote, globe*. Palla.

BOLA. En alguns jogs de cartas la partida en que un sol jugadòr fa tòtas las bazas. *Bola*. Ludi chartarum sors quædam. *Aux certains jeux de cartes on nomme* bola *lorsqu'on lève tout le jeu*. Cosi si chiama in alcuni giuochi di carte il fare tutte le base un solo giuocatore.

BOLA. La de mantega, sagí, etc. *Pella*. Massa conglobata. *Amas de choses qui se tiennent, graisse de porc, masse en rond*. Pane di burro.

BOLA DE AFEITAR. Lo tros de sabó de figura rodòna que tè barrejada alguna essencia, y servex per afeitar. *Jaboncillo, jabonete, jabonete de olor*. Orbiculus saponis aromaticus. *Savonette*. Saponetto.

BOLA DE GAS Ó DEL GAS. BÒMBA DEL GAS.

BOLADA. s. f. Cop donad ab una bola. *Bolazo*. Globi ictus. *Coup de boule ou de bille*. Pallata.

BOLADA. Tir que se fa ab la bola. *Bolada*. Globi ictus. *Coup*. Botta di palla.

BOLADO. s. m. Porció de sucre cuit fins á tenir lo punt de caramelo, y al cual se anyadex un poc de llimó quedand esponjad com bresca. Servex pera refrescar. *Azúcar rosado, bolado, esponjado, panal, azucarillo*. Sacchareus favulus. *Sucre rosé, gâteau de sucre*. Zucchero rosato.

BOLANDÈRA. s. f. Anèll de ferro que se posa en los carruatges èntre la roda y la clavia á fi de que aquella no se gaste fregand. *Estornija*. Annulus ferreus currus axi aptatus. *Rondelle de fer qu'on le met au bout de l'essieu entre la roue et l'esse*. Anello.

BOLANDÈRA. En los carros, galeras, curenyas, etc., cada un dels dòs anèlls complanads de ferro en que èntra lo fusèll, y servex pera que lo botó de la roda no fregue ni se gaste ab la continuació del movimènt. *Arandela, volandera*. Ferreus annulus in plaustris, cui axis immittitur. *Anneau de fer, dont on garnit intérieurement le moyeu des roues*. Anello di ferro che guarnisce il mozzo di una ruota.

BOLARMÉNIC. s. m. BOLARMINI.

BOLARMINI. s. m. Especie de argila mòlt fina y de colòr rotj mès ó ménos euces. *Bolo arménico, bolarménico, bol*. Bolus armenius. *Bol d'Arménie*. Bollo armeno.

BOLCADA. s. f. BOLQUÈRS, en l' accepció de tòta la roba, etc.

BOLCADA. VÒLC.

BOLCADÒR. s. m. ant. Lloc en que se revòlcan los animals, *Revolcadero*. Volutabrum. *Endroit où les animaux se roulent*. Luogo dove si ravvolgono i porci.

BOLCAMÈNT. s. m. ant. Revolcamènt. *Revuelco*. Volutatio. *Roulement*. Ravvolgimento.

BOLCAR. v. a. y n. VOLCAR.

BOLCAR. v. a. Embolicar las criaturas ab los bolquèrs y demès roba. *Empañar*. Infantem pannis involvere. *Emmailloter*. Fasciare.

BOLCARSE. v. r. VOLCARSE.

BOLEA. s. f. Tros de fusta traballada ab una argòlla al mitj, que se assegura en la punta de la llausa dels còtxes, y servex pera lligar los tirants de las mulas de davant. *Bolea*. Tignum annulo ferreo instructum. *Volée, palonnier*. Bilancino.

BOLEJAR. v. n. En lo jog de billart entretenirse en taquejar y fèr córrer las bolas sèns interes ni fèr partit. *Bolear*. Globulos incassum, jocosè jactare. *Jouer au billard sans faire partie, remuer les billes pour s'amuser*. Palleggiare.

BOLÈRO, RA. s. m. y f. Lo qui tè per ofici ballar lo bolèro. *Bolero*. Saltator. *Danseur, celui qui fait le métier de danser le* bolero. Quello che balla il *bolero*.

BOLÈRO. s. m. Especie de ball espanyol, que per ballarlo bè vol mòlt garbo y mòlta gracia. *Bolero*. Saltationis hispanicæ genus. *Sorte de bal espagnol*. Ballo spagnuolo.

BOLET. s. m. Nom que se dòna generalmènt á una especie de plantas, que sòn de una substancia mès ó ménos esponjòsa; no tènen ramas, fullas ni flors, sinó una sola cama que acaba ab una cosa com un barretet, ó altra figura, segòns las diferènts especies. Alguns sòn bons per mènjar y altres sòn venenòsos. *Hongo*. Fungus. *Champignon*. Fungo.

BOLET. Lo qui es bo per mènjar. *Seta*. Fungus edulis. *Champignon*. Fungo.

BOLETA. s. f. dim. de BOLA. *Bolilla*. Sphærula. *Petite boule*. Palletta.

BOLETOS, A. adj. ant. Lo que es flonjo y esponjòs com lo bolet. *Hongoso, fungoso*. Fungosus. *De la nature du champignon, spongieux*. Spugnoso, fungoso.

BÓLICA. s. m. fam. PLAGA.

BOLICH. s. m. ant. EMBOLIC.

BOLILLA. s. f. dim. de BOLA. BOLETA.

BOLILLO. s. m. En lo jog de mesa es un ferro rodó de un fòrc de alsada, posad perpendicularmènt davant de las barras; del peu ès un poc mès gruxud. *Bolillo*. Ferrea columella arcæ trudiculari affixa. *Barre de fer, qu'on met perpendiculairement sur quelques jeux de billard*. Ferro che si mette in alcuni bigliardi.

BÓLIT. s. m. Jog de noys, que consistex en fèr saltar un bastònet de mitj pam de llarg ab una punta en cada cap, y que també se diu BÓLIT, per medi de un bastó de uns dòs pams de llargaria; y guanya lo qui lo fa saltar mès lluny. *Tala, billalda, billarda*. Puerorum ludus palo acuminato utrinque, qui altero impellitur. *Jeu du bâtonnet*. Giuoco del bastoncino.

BÓLIT. Lo bastònet prim, de cosa de mitj pam de llarg, que los noys fan saltar picandli en la punta ab un altre bastó mès llarg que li diuen CANA cuand jugan al jog del matèx nom. *Tala*. Paxillus utrinque acutus qui altero impellitur. *Bâtonnet*. Bastoncino.

BÒLITX. s. m. Bola pètità que se usa en lo jog de bòtxas y servex de punt abòut tiran á acostarse aquestas. *Boliche, bolin, traiña*. Minor globulus. *But*. Bersaglio, brocco.

BÒLITX. Filat pera pescar lo pèx mènud. *Boliche*. Retis piscatoriæ genus. *Filet pour pêcher le menu poisson*. Sorta di rete.

BOLONI. adj. Rudo, ignorant, tònto. *Bolonio*. Inscius, ineptus, stultus. *Cruche, ignorant*. Stupido, bestia.

BOLORI. s. m. for. Patrimoni ó herencia que vè dels avis. *Abolengo*. Avorum hereditas. *Patrimoine, héritage des aïeux*. Eredità, retaggio.

BOLQUÈR. s. m. Lo llansolet ó tros de tela ab que s' embolican las criaturas de mamèlla. *Pañal*. Pannus. *Couche*. Pannilini, pezze.

BOLQUÈRS. pl. Tòta la roba ab que s' embolica ó bòlca á las criaturas de mamèlla. *Pañales, envoltura, empañadura, mantillas*. Panni infantiles, infantium involucra. *Màillot, couches et langes d'enfant au berceau*. Pannitelli d' un bambino.

BOLQUÈRS. Figuradamènt se pren per los primèrs principis de la criansa. *Pañales*. Educationis primordia. *Premiers principes d'éducation*. Fascie.

NO HABER DÈXAD LOS BOLQUÈRS. fr. met. y fam. Tenir poc ó ningun conexemènt de alguna cosa. *Estar en pañales*. Imperitum esse. *Avoir une faible connaissance de quelque chose*. Essere nelle fasce.

BOLQUIM. s. m. ant. BOLQUÈR.

BOLSIC. s. m. ant. BUTXACA.

BOLSÓ. s. m. ant. BÒSSA.

BÒLL. s. m. La esclòfolleta que abriga lo gra del blat, del ordi, etc. *Cascabillo.* Folliculus. *Balle.* Pula, loppa, colla.

BÒLL. ant. BÒLLO, BÒNY.

BÒLLA. s. f. ant. SÈLLO.

BÒLLA. ant. Cert dret que se pagaba en Catalunya al tèmps de véndrer á la menuda los texids de llana y seda que se consumian en lo Principat. Tenia aquest nom per rahó del sèllo que sels posaba en l' aduana. *Bolla.* Vectigal ex textis laneis aut sericis sigillo munitis. *Droit qu'on payait dans la Catalogne.* Dazio che si pagava in Catalogna.

BÒLLA. Dret que encara se paga pera véndrer los jogs de cartas, y se diu axí á causa de la marca ó sèllo que se posa regularmènt en lo cuatre de còpas. *Bolla.* Vectigal ex foliorum lusoriorum scapis sigillo munitis. *Droit qu'on paie pour les cartes qu'on vend.* Imposta sulla vendita delle carte.

BÒLLA. La matèxa marca ó sèllo que se posa en los jogs de cartas com autorisació pera véndrerlos. *Bolla.* Foliorum lusoriorum sigillum. *La marque des cartes.* Marchio, impronta, segno che si mette nelle carte.

BOLLAR. v. a. ant. SELLAR.

BOLLAR. Estampar un sèllo en los jogs de cartas com á senyal de autorisació pera véndrerlos. *Bollar.* Folia lusoria sigillo munire. *Marquer les cartes.* Bollare, contrassegnare, marchiare.

BOLLARMINI. s. m. ant. BOLARMINI.

BOLLICIÓ. s. f. ant. BULL.

BOLLO. s. m. Panet pastad ab varias cosas com ous, llèt, etc. *Bollo.* Paniculus ex siliginea farina, ovis, lacte et sacchare subactus. *Pain au lait, ou au beurre.* Pane fatto con latte.

BOLLO. Especie de pleg en la roba, en fòrma de bola, usad en las guarnicions dels vestids de senyòra, y en los adòrnos de casa. *Bollo.* Plicatura, ornatus in vestibus mulierum, necnon in aulæis. *Godron.* Piego in crespatura.

BOLLO. Especie de pastis de una figura particular. *Saboyana.* Artocreatis genus. *Espèce de pâté.* Sorta di pasticcio.

BOLLO DE MANTEGA. Especie de panet pastad ab mantega. *Mantecado.* Libum. *Espèce de gâteau, ou de brioche au beurre.* Stiacciata fatta con burro.

BÒMBA. s. f. Máquina pera tráurer aigua dels barcos, pòus y altres llocs fòndos. *Bomba.* Antlia. *Pompe.* Tromba.

BÒMBA. Máquina hidráulica que servex pera apagar incendis, la cual fa exir l'aigua per una mánega de cuiro ab mòlta furia y la tira á gran altura. *Bomba, matafuego.* Siphon. *Pompe pour les incendies.* Tromba.

BÒMBA. Bola de ferro vuida que se umple de pólvora per un forad, en lo cual se li posa un canònet sensill de fusta anomenad espoleta. Se dispara ab lo mortèr, é introduind á dins lo fog de la espoleta que está plena de mixto, revènta la bòmba y causa ab sòs cascos mòlt dany á las persònas y als edificis. *Bomba.* Globus ignifer arte tormentaria inventus. *Bombe.* Bomba.

BÒMBA. Canó encorvad que servex pera tráurer lo líquid de bòtas ó altras einas. *Sifon.* Siphon, tubus incurvus ad liquorem hauriendum. *Siphon.* Sifone.

BÒMBA DE GAS Ó DEL GAS. Máquina de tafetá ó de altra tela de poc pes, en figura de bola, que plena de aire mès lleugèr que lo atmosféric, puja fins á trobar lo equilibri proporcionad á la gravedat específica. *Globo aerostático ó aereostático.* Globus fluido leviore aëre plenus, qui hac de causa alta petit. *Aérostat, ballon aérostatique.* Pallone areostatico.

BÒMBA. ant. PÒMPA, OSTENTACIÓ, BOATO.

DONAR Á LA BÒMBA. fr. *Ndut.* Valerse de aquest instrumènt pera tráurer l' aigua del barco. *Dar á la bomba.* Aquam è navibus antlia extrahere. *Pomper.* Attigner acqua colla tromba.

BOMBAR. v. a. Fèr anar la bòmba pera tráurer aigua. *Dar á la bomba.* Antliam agitare. *Pomper, épuiser avec une pompe.* Far giuocar la trompa.

BÒMBARDA. s. f. Máquina militar antiga que tenia un canó de gros calibre. *Bombarda.* Tormentum bellicum. *Bombarde.* Bombarda.

BÒMBARDA. *Ndut.* Especie de fragata destinada á tirar bòmbas: no tè arbre de triquet: regularmènt porta dòs mortèrs en cuberta èntre lo arbre mestre y la proa, lo un davant del altre, y las cubertas estan fortamènt apuntaladas pera que pugan resistir la empenta de la pólvora. *Bombarda.* Navis globis igniferis emittendis. *Galiote à bombes.* Galeotta da bombe.

BÒMBARDA. ant. PET.

BÒMBARDEJAR. v. a. BÒMBEJAR.

BOMBARDEJAR. v. n. ant. PETAR.

BÒMBARDÈR. s. m. Lo soldad que carrega y dispara las bòmbas dels mortèrs. *Bombardero.* Miles qui globos igniferos jaculatur. *Bombardier.* Bombardiere.

BÒMBARDÈRA. s. f. Llanxa fèta á propósit pera portar un mortèr y bátrer mès de prop al enemig. *Lancha bombardera.* Ad globos igniferos emittendos aptata scapha. *Chaloupe canonnière.* Scialuppa con cannoniere.

BÒMBARDETJ. s. m. p. us. Lo acte y efècte de tirar bòmbas. *Bombardeo.* Globorum igniferorum emissio. *Bombardement.* Il bombardare.

BÒMBEJAR. v. a. Tirar bòmbas. *Bombear, bombardear.* Globos igniferos jaculari, emittere. *Bombarder.* Bombardare.

BÒMBO. s. m. Timbal mòlt gros que acompanya com á bax en las músicas militars. *Bombo.* Timpanum ingens. *Grosse caisse.* Cassa.

BÒMBÒLLA. s. f. Boleta formada de un tel de aigua mòltíssim prim y plena de aire, que sol fèrse y desfèrse momentáneamènt en l'aigua cuand bull ó cuand plou fort damunt de èlla. *Ampolla, burbuja, campanilla, pompa.* Bulla. *Bulle.* Bolla, bollicella, bollicina.

BÒMBÒLLA. BUTLLOFA.

BÒMBÒLLA. met. BUTLLOFA, en lo sentit de mentida.

FÈR BÒMBÒLLAS. fr. Se diu de l' aigua cuand fòrma las boletas plenas de aire. *Burbujear.* Bullare, bullas emittere. *Former des bulles dans l'eau.* Far bolle.

FÈR BÒMBÒLLAS. BUTLLOFARSE.

BÒMBÒLLETA. s. f. dim. de BÒMBÒLLA. *Burbujita, ampolleta, ampollica, ampollita, ampolluela, gorgorita.* Bullula. *Petite bulle.* Bollicina.

BOMBOSÍ. s. m. Tela de cotó que servex regularmènt pera forrar vestids. *Fustan, bombasi.* È gossypio pannus. *Bombasin, futaine.* Bombagino.

BON. adj. BO. Solamènt se usa cuand precéex á un substantiu, com BON any, BON dia, etc. *Buen.* Bonus. *Bon.* Buono.

BONABOYA. s. f. Lo qui se lloga voluntariamènt pera remar en las galeras. *Buenaboya.* Voluntarius remex. *Bonneboglie.* Buonavoglia.

BONACOSA. adv. Mòlta ó gran cuantitat de alguna cosa. *Mucho; buen rato.* Plurimùm, multùm. *Beaucoup, suffisamment.* Assai, molto.

BONAIRE. adj. ant. Benigne, de bon geni, pacífic. *Bonazo.* Benignæ, mitissimæ indolis. *Bonasse.* Bonario.

BONAIRE. s. m. ant. BENIGNITAT.

BONAMÈNT. adv. mod. Fácilmènt, cómodamènt, ab poc traball. *Buenamente.* Facilè, nullo negotio, sine labore. *Commodément, sans peine, à l'aise.* A bell' agio, comodamente.

BONAMÈNT. VOLUNTARIAMÈNT.

BONAMÈNT. DE BONA GANA.

BONANSA. s. f. Tèmps tranquil ó seré en lo mar. *Bonanza.* Mare placidum. *Bonace, calme.* Bonaccia, calma.

BONANSA. met. Prosperitat. *Bonanza.* Prosperitas. *Bonheur, prospérité.* Felicità, prosperità.

BONAS, SA. adj. fam. que se aplica á la persòna pacífica ó de bon natural. *Bonazo.* Homo pacificus, suavis, benignus. *Bonasse.* Bonaccio.

BONATXAS, SA. adj. aum. de BO. Lo qui tè lo geni dócil, crédul y amable. Se usa tambè com substantiu. *Bonachón.* Homo benignissimæ indolis. *Bonasse, homme sans malice.* Bonaccione.

BONATXO, XA. adj. fam. BONAS.

BONATXOT, TA. adj. fam. BONAS.

BONAVENTURA. s. f. Profecía ó endevinació supersticiòsa de las gitanas per las rallas de las mans y per la fisonomía. *Buenaventura.* Mulierculàrum superstitiosa divinatio. *Bonne aventure, bonne fortune.* Ventura.

DIR LA BONAVENTURA. fr. Anunciar á algú lo que li succeirá fundandho supersticiosamènt en las rallas de las mans y altras senyals, com fan las gitanas. *Decir la buenaventura.* Futuram sortem alicui superstitiosè prædicere. *Dire la bonne fortune.* Far la ventura.

BONDADÒS, A. adj. Lo qui está ple de bondat y tè geni mòlt apacible. *Bondadoso, bondoso.* Benignus. *Doux, plein de bonté.* Bontadioso.

BONDAT. s. f. Calitat que constituex alguna cosa bona en cualsevol línea. *Bondad.* Bonitas. *Bonté.* Bontà.

BONDAT. Suavitat de geni. *Bondad.* Suavitas, lenitas. *Bonté, douceur, amabilité.* Bontà, dolcezza.

BONDAT. Rectitut de ánimo, integritat, honradesa en l' obrar. *Probidad.* Pro-

bitas. *Probité, legalité, loyauté, droiture.* Integrità, probità.

FILL DE BONDAT. BONDADÒS.

BONEA. s. f. ant. BONDAT.

BONESA. s. f. ant. BONDAT.

BONET, TA. adj. dim. de BO. *Bonito, bonico.* Aliquantulum bonus. *Un peu bon, de bon naturel.* Buonino.

BONET. s. m. ant. GÒRRA.

BONETO. s. m. Especie de gòrra que portan al cap los ecclesiástics col-legials y graduads: ne hi ha de mòltas manèras, peró la mès comuna es ab cuatre puntas que tiran cap amunt. *Bonète.* Pileus. *Bonnet.* Berretta.

BONETO. Lo ecclesiástic secular, á diferencia del regular que se diu CAPELLÁ. En aquest sentit parland de un capellá sabi y virtuòs solem dir que es lo millòr BONETO del bisbat. *Bonete.* Clericus sæcularis. *Clerc, prêtre.* Prete.

BONETO. En la fortificació es una especie de defensa exteriòr en las plassas ó castèlls, es dir una tenalla doble ó cua de oreneta. *Bonete.* Oppidi munimentum exterius forcipis formam referens. *Bonnette, flèche.* Doppia tanaglia..

LLEVARSE LO BONETO. fr. Tráurerselo del cap. *Desbonetarse.* Pileum deponere. *Ôter le bonnet de dessus la tête.* Far di berretta.

BONIC, CA. adj. Lo que es bèn paregud y agradable á la vista. *Bonito, lindo, venusto.* Formâ eximius, pulcher. *Joli, gentil, mignon, agréable.* Bello, vago.

BONIC. Bèn paregud de cara. *Barbilucio, bonito.* Decorus. *Joli.* Vago, leggiadro.

BONIC. adv. mod. Tal cual, ab tino, maña ó dissimulo. *Bonicamente, bonitamente.* Moderatè, tacitè, solerter. *Tout beau.* Pian piano, destramente.

BONIC. Primorosamènt, ab perfecció. *Lindamente.* Concinnè, eleganter, perbelle. *Joliment, avec grâce, gentiment.* Bravamente, da maestro.

BONICS. pl. Adòrnos. *Aliños, aderezos, galas, atavios.* Ornatus. *Parure, ornement.* Fregi.

EIXIR AB LOS BONICS Ó AB TÒTS LOS BONICS. fr. Se diu de las donas cuand se presèntan adornadas y compostas tant que poden. *Salir con todos sus alfileres, ó de veinte y cinco alfileres.* Ornatissimè prodire. *Être tiré à quatre épingles.* Essere assettatuzzo.

POSAR BONICS. fr. Compóndrer ab adòrnos. *Aliñar, atildar, aderezar.* Parare, ornare. *Parer, orner, enjoliver, embellir, atourner.* Affazzonare, abbellire, agenzare.

POSARSE BONIC. fr. Vestirse ab adòrnos, compóndrerse. *Aliñarse, atildarse, aderezarse, engalanarse, acicalarse, ataviarse.* Sese parare, ornare. *Se parer, s'embellir.* Fregiarsi, abbellirsi, addobbarsi.

BONICIÓ. s. f. ant. BRUNSID.

BONICOY, YA. adj. dim. de BONIC. BONIQUET.

ANAR Á LAS BONICOYAS. fr. ANAR.

BONIFICAR. v. a. ABONAR, en la segòna accepció.

BONIQUESA. s. f. HERMOSURA.

BONIQUET, TA. adj. dim. de BONIC. *Bonitillo.* Bellulus, pulchellus. *Un peu joli.* Bellino.

BONIR. v. n. ant. BRUNSIR.

BONÍSSIM, MA. adj. sup. de BO. *Bonísimo.* Optimus. *Très-bon.* Buonissimo.

BONITO, ó BONITOS. s. m. Pèx mòlt comú en los mars de Espanya, de un peu á peu y mitj de llarg. Tè lo cos platejad y pintad de blau en lo llòm, en lo cual se li obsèrvan unas ralletas blavas que còrren de dalt á bax. Darrèra de las aletas del llòm y del vèntre ne tè altras sèns espinas. Es bo pera mènjar. *Bonito, bonitalo, biza, albacora.* Scomber pelamis. *Bonite.* Scombro.

BONTAT. s. f. ant. BONDAT.

BÒNY. s. m. La infló y bulto que se cria en alguna part del animal. *Tumor, tuberosidad.* Tumor, tuber. *Tumeur.* Confiaggine.

BÒNY. La elevació que fa cualsevol tumòr ó infló. *Bulto.* Tumor, tuber. *Bosse, grosseur, enflure qui vient d'une contusion.* Bozza.

BÒNY. La infló que surt en lo cap de resultas de algun cop que se ha rebud en èll. *Burujon, bollo, tolondro, tolondron, chichon, turumbon, porcino.* Tuber ex ictu proveniens. *Bosse.* Bozza.

BÒNY. La elevació ó bulto que se fa en las pèssas de mètall copejandlas. *Bollo, abolladura, bolladura.* Cavum ex contusione. *Bosse, tétine.* Ammaccatura, acciaccatura.

BÒNY. Bulto no gros de alguna materia, com de llana apretada, ó endurida. *Burujo.* Parva moles. *Paquet d'une moyenne grandeur.* Fardello, mazzo.

BÒNY. Lo bulto ó defècte que se troba en lo interiòr del canó de artillería per ser mal fos. *Rebollidura.* Internum offendiculum. *Soufflure.* Vuoto, cavità.

BONYEGAR. v. a. ant. ABÒNYEGAR.

BÒNYET. s. m. dim. de BÒNY. *Tumorcillo, bultito, bultillo.* Tuberculus. *Petite tumeur.* Bozzetta.

BOOTES. s. m. Signe ó constelació que está prop de la ònsa majòr. *Boótes.* Bootes, arctophylax. *Bootes, bouvier, chèvre.* Boote.

BOQUEJAR. v. n. ant. Obrir la bòca. *Boquear.* Hiare. *Ouvrir la bouche.* Boccheggiare.

BOQUERÓ. s. m. Obertura gran. *Boqueron.* Pergrande foramen. *Grande brèche.* Rotturaccio.

BOQUERÓ. SAITÓ.

BÒQUETA. s. f. dim. de BÒCA. *Boquilla, boquita.* Osculum. *Petite bouche.* Bocchina.

BOQUITJA. s. f. Llagueta que sol fèrse en la bòca de las criaturas per la continuació de mamar y per lo calòr de la llèt. *Ubrera.* Aphtæ, oscedo. *Aphte.* Bolla, bottoncino.

BORA. s. f. Lo fi, tèrme, límit ó extrèm de l'ampiaria de alguna cosa. *Orilla.* Ora. *Bord, extrémité d'une chose.* Orlo.

BORA. Lo extrèm ó remato de alguna roba de llana, seda ó fil, ó de cualsevol altre texid, y lo dels vestids. *Orilla, orla.* Ora, fimbria. *Lisière.* Lembo.

BORA. Lo marge de la terra que está mès prop del mar ó del riu; lo que está mès prop de l'aigua. *Orilla.* Ripa, ora, litus. *Bord, rivage.* Riva, sponda.

BORA. met. Límit, tèrme ó fi de cualsevol cosa no material. *Orilla.* Limes. *Fin, terme, limite.* Limite, confine.

BORA. Lo dobleg que se fa en los extrèms de la part tallada de la roba cap á dins, y se cus á fi de que no se desfile. *Dobladillo.* Lintei ora convoluta et consuta. *Ourlet.* Orlo, orlatura.

BORA. Lo cantèll ó llabi que tè al rodedòr de la bòca tòta especie de vas y altras cosas de figura semblant. *Borde, labio.* Labrum, ora. *Bord, lèvre.* Orlo.

BORA. La part del carrèr mès á prop de las casas per ahònt sol passar la gènt de peu pera no enfangarse. *Orilla.* Ora, trita semita. *Le haut du pavé.* Parte della strada più vicina alle case.

BORA. La part del carrèr arrimada á las casas y enllosada per ahònt va la gènt de peu á fi de fugir lo tropèll dels animals y carruatges, y trepitjar mès pla. *Acera, cera.* Callis pars domibus proximior. *Trottoir.* Marciapiede.

BORA. Entre cusidòras es lo bocí que dèxan pera que no se desfile lo cusid. *Pestaña.* Limbus. *Passe-poil.* Pistagna.

BORA DE L'AIGUA. La extremitat de la terra que toca l'aigua del mar ó de algun riu. *Lengua del agua.* Crepido terræ aquæ imminentis, ripa, litus. *Fleur d'eau.* Lido, riva.

GUARNIR LA BORA. fr. Posar algun adòrno en los extrèms de la roba ó vestid. *Orillar, orlar.* Fimbriis ornare. *Ourler.* Orlare, far orlo.

BORA VIVA. BORAVIU.

Á LA BORA. mod. adv. Á poca distancia, immediat, á prop. *Junto, cerca, á la orilla.* Juxta. *Auprès, au bord.* Circa, alla sponda.

Á LA BORA DEL FOC. mod. adv. Á prop del fog, de manèra que escalfe y no crème. *Al amor de la lumbre.* Ad ignem. *Assez près du feu.* Vicino al fuoco, intorno al fuoco.

TOCAR DE BORAS. fr. fam. Ausèntarse ó fugir. *Tomar las de villadiego; tomar dos dé lias y Juan danzante; tomar el pendingue: tomar el pendil.* Insperatò abire, affugere. *Prendre la poudre d'escampette.* Mettersi la via tra le gambe, sbrattare il paese.

BORAVIU. s. m. Lo extrèm de l'ampiaria de cualsevol texid que per no ser tallad no se desfila. *Vivo.* Telæ extima pars. *Lisière.* Lembo.

BÒRBÒLL. s. m. Engany ó mentida que causa dissensiòns, cònfusiòns, y disputas. *Enredo, embrollo.* Mendacium, dolus, fallacia. *Embrouillement.* Imbroglio, confusione, impiccio, intrigo.

BÒRBÒLL. Artifici enganyòs é il-lícit ab lo cual se perjudica y defrauda á algú en la venda de alguna alaja. *Trapaza, trapacería, faramalla.* Fraus, dolus. *Fraude, dol, tromperie.* Tràppola, inganno.

BÒRBÒLLAIRE. s. m. Lo qui fa ó procura fèr bòrbòlls. *Trapacista, trapacero, faramalla, faramallero, faramallon.* Dolosus, falax homo, nebulo. *Trompeur.* Trappolatore, marinolo.

BÒRBÒLLAIRE. vulg. ALMANAC.

BÒRBÒLLEJAR. v. n. Enganyar ab men-

tidas y bòrbòlls. *Trapacear, trapazar.* Fraudulentèr, dolosè agere, dolis uti. *Frauder.* Garabullare, frodare, gabbare.

BORC. s. m. ant. POBLE, ARRABAL.

BORCEGUÍ. s. m. Especie de calsad ó bota que arriba fins á mitja cama. *Borceguí.* Cothurnus. *Brodequin.* Calzare, stivaletto.

BORCEGUINÈR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui feya ó venia borceguins. *Borceguinero.* Cothurnorum artifex aut venditor. *Celúi qui fait des brodequins.* Colui che fa gli stivaletti.

BORCEGUINERÍA. s. f. ant. Oficina del borceguinèr. També se prenia per lo barri ahònt estaban las botigas dels borceguinèrs. *Borceguinería.* Cothurnorum officina. *Endroit où l'on fait, où l'on vend des brodequins.* Bottega dove si fanno o vendono gli stivaletti.

BÒRD, DA. adj. Lo fill nad fora de matrimoni. Se usa també com substantiu. *Borde.* Nothus. *Bâtard.* Bastardo.

BÒRD. Lo fill de pares que no podian contràurer matrimoni cuand lo tingueren. *Bastardo, hornecino.* Adulterinus. *Bâtard.* Bastardo.

BÒRD. EXPÓSIT.

BÒRD. Lo que degenèra de sòn orígen y naturalesa. *Bastardo.* Degener. *Abâtardi.* Imbastardito, degenerato.

BÒRD. Parland de arbres se entèn lo silvèstre que no es cultivad ni empeltad. *Borde.* Silvestris, agrestis. *Arbre sauvage non enté.* Salvatico non innestato.

BÒRD BÒRDEJA, Y MARS MARSEJA. ref. BÒRD Y MULA CADA DIA SÈN PENSA UNA.

BÒRD Y MULA CADA DIA SÈN PENSA UNA. ref. que denota la poca estabilitat de operacions en la gènt rústica y de mals principis. *El hijo borde y la mula cada dia se mudan.* Ne martis mensi nimiùm tu fide, nothove. *Le bâtard a son dit et son dédit.* Essere un girellajo.

BORDA. s. f. MAS, MASÍA.

BORDADA. s. f. *Náut.* La volta que fan las embarcaciòns á un costat y altre alternativamènt, navegant de borina sòbre los costats pera guanyar lo vènt. *Bordo.* Navis gyrus. *Bordée.* Bordata.

FÈR BÒRDADAS. fr. *Náut.* Fèr voltas la embarcació á un costat y altre alternativamènt, navegand de borina sòbre los costats pera guanyar lo vènt que li es contrari. *Bordear, dar bordos.* Navem gyros ducere, ventis obsistere. *Bordayer, louvoyer.* Star sulle volte, star sui bordi.

BORDEGAS, SA. adj. ant. BÒRD.

BORDEGAS, SA. s. m. y f. Minyó ó minyòna de poca edat. *Rapaz.* Puer. *Enfant: garçon ou fille en bas-âge.* Ragazzo.

BORDEGASSET, TA. adj. dim. de BORDEGAS. *Ragazuelo.* Puerulus. *Garçonnet.* Ragazzino.

BORDEJAR. v. n. Degenerar dels sèus, ó de sa naturalesa. Se diu dels animals y plantas. *Bastardear.* Degenerare. *Abâtardir, s'abâtardir, dégenérer.* Imbastardire.

BORDEJAR. *Náut.* DONAR BORDADAS.

BORDÈLL. s. m. La casa pública de donas mundanas, que en tèmps antig hi habia en mòltas ciutads. *Burdel, lupanar, ramería, conejera, conejal, conventico, conventito, conventillo, serrallo.* Lupanar, lupanarium. *Bordel.* Bordello.

BORDER. s. m. ant. MASOVÈR.

BÒRDO. s. m. Lo costat exteriòr de cualsevol embarcació. *Bordo.* Navis latus. *Bord.* Bordo.

BÒRDO. La matèxa embarcació; y axí se diu es á BÒRDO, ving de BÒRDO. *Bordo.* Navis. *Bord.* Bordo.

Á BÒRDO. mod. adv. En la embarcació; y axí se diu: mènjar Á BÒRDO, navegar Á BÒRDO de tal ó cual barco. *Á bordo.* In navi, intra navem. *À bord.* A bordo.

BORDÓ. s. m. Bastó mès alt que la estatura de un home, ab una birolla de ferro que fa punta, y al mitj y al cap uns botòns que lo adòrnan. Solen usarlo los peregrins. *Bordon.* Baculus. *Bourdon.* Bordone.

BORDÓ. En los instrumènts músics de corda es cualsevol de las mès gruxudas que fan lo bax. *Bordon.* Chorda major. *Bourdon.* Bordone.

BORDÓ. *Arq.* Una motllura ó adòrno del cordó que se posa sòbre la basa y sòta lo fris del capitèll de la columna. *Tondino.* Astragali cælatura, ornatus. *Tondin.* Tondino.

BORDÓ. Bastó llarg daurad ó platejad que usan los capiscols en lo cor y professòns. *Cetro.* Baculus argenteus. *Sceptre.* Bordone.

BORDÓ. ant. ESTOC.

BORDONÈR. s. m. Lo ministre que en las funciòns de iglesia porta capa y bordó.

Cetrero. Argenteam virgam gerens. *Chapier qui porte le sceptre.* Prete con piviale.

BOREAL. adj. Lo que pertany al vènt tramontana, ó la part septentrional. *Boreal.* Borealis, aquilonaris. *Boréal.* Boreale, aquilonare.

BORG. s. m. ant. POBLE, ARRABAL.

BORGUES, A. s. m. y f. ant. BURGES.

BORI. s. m. ant. MARFIL.

NAVEGAR DE BORINA. fr. *Nàut.* Navegar guanyand distancia en la direcció del vènt. *Navegar de bolina, barloventear.* Adverso vento navigare, lateri incumbere navim. *Aller à la bouline.* Andar a orza, andar alla banda.

BORLA. s. f. Especie de botó de seda, or, plata ó de altra cosa semblant, del cual pènja un manyoc de fils de aquestas materias en figura de campaneta. *Borla.* Apex. *Houppe.* Fiocco, nappa.

BORLA. Insignia dels graduads de doctòrs ó mestres en las universitats. *Borla.* Doctorum laurea, insigne. *Bonnet de docteur.* Berretta da dottore.

BORLA. Lo acte y efècte de passarse doctòr. *Doctoramiento.* Doctoris inauguratio. *Réception de docteur.* Addottoramento.

DONAR LA BORLA. fr. Passar doctòr á algú. *Dar la borla, doctorar.* Doctoris gradum conferre. *Donner le grade, le bonnet de docteur.* Addottorare.

PÈNDRER LA BORLA. fr. Graduarse de doctòr ó mestre. *Tomar la borla.* Lauream adipisci. *Recevoir le grade, le bonnet de docteur.* Addottorarsi.

BORLETA. s. f. dim. de BORLA. *Borlita, borlilla.* Apiculus. *Petite houppe.* Fiocchetto.

BORLETA. La de seda fluxa que imita la figura de una cirèra de arbòs. *Madroño.* Floccus sericus arbuti formam referens. *Petite houppe en forme d'arbousier.* Fiocchetta.

BÒRM. s. m. BRÒM.

BÒRN. s. m. MERCAD, PLASSA.

BORN, ó BORNA. ant. Volta. *Vuelta.* Gyrus. *Tour.* Giro.

BORNAR. v. n. ant. Donar voltas. *Voltear.* Rotari. *Voltiger.* Girare.

BORNI, NIA. adj. que se aplica á la persòna que li falta un ull, ó tè un ull inútil. *Tuerto.* Luscus, cocles. *Borgne.* Losco.

FÈR BORNI. Tráurer ó inutilisar un ull á algú. *Entortar.* Luscum facere. *Éborgner.* Far losco.

BORNÍ. s. m. Aucèll de rapinya. Tè lo cos cendròs; lo cap, lo pit, las plòmas llargas de las alas, y los peus de colòr grog fòsc: viu en aiguamolls y fa niu á la bora de l'aigua. *Borni.* Falgo ærugi-nosus. *Sorte de faucon.* Falcone gentile.

BÒRRA. s. f. La part mès grossèra y curta de la llana. *Borra.* Tomentum, sordidior lana. *Bourre lanice.* Borra di lana.

BÒRRA. Lo pel que lo abaxadòr trau del panyo ab las estisòras. *Borra, tundizno.* Tomentum. *Bourre.* Cimatura.

BÒRRA. Lo pel que en las fábricas de panyos se trau ab los palmassos. *Curesca.* Tomentum. *Bourre.* Borra.

FÈR BÒRRA DE BAST. fr. met. y fam. FÈR BÒRRA DE BOU.

FÈR BÒRRA DE BOU. fr. met. y fam. Fèr alguna cosa deprèssa, y sènse mirar que estigue bèn ó mal fèta. *Atrabancar.* Præproperè aliquid facere. *Bousiller.* Acciarpare, acciarpinare.

BÒRRA. Lo pel que cau sòta dels telèrs, ó lo desperdici dels materials que se texexen. *Caedura.* Linis, lanæve particulæ inter texendum depereuntes. *Déchet.* Scemamento.

BÒRRAS. pl. La estòpa grossèra plena de caramuxas y arèstas que quèda del lli ó cánam desprès de pentinad, la cual filada servex pera fèr xarpallèras y altres draps bastos. *Estopon.* Crassior stupa. *Grosse étoupe.* Grossa stoppa.

BÒRRAS. BORRAS.

BORRADÒR. s. m. Lo primèr escrit en que se fan esmenads y variaciòns. *Borrador.* Prima scripti ratio, ordo, forma. *Brouillon.* Stracciafoglio.

BORRADÒR. MINUTA.

FÈR BORRADÒRS. fr. Posar lo primèr escrit de alguna escriptura, contracte ó altra cosa, de manèra que puga esmenarse y variarse abans de posarlo en net. *Minutar.* Summam facere. *Minuter.* Far la bozza, abbozzare.

BORRAJA. s. f. ant. Planta. BORRATXA.

NO ENTÉNDRERHI BORRALL. fr. ab la cual se denota que algú es mòlt ignorant en alguna cosa. *No entender ni pizca, no saber una jota.* Nil in aliqua re percipere. *Ne savoir ni A ni B; n'en savoir goutte; ne point savoir son a b c.* Non ne saper biracchio.

BORRALLÓ DE LLANA. s. m. FLOC DE LLANA.

BORRALLÓ DE NÈU. FLOC DE NÈU.

BORRAR. v. a. ESBÒRRAR.

BORRAS. s. m. Drap mòlt bast y aspre que se fa de la filassa de la estòpa mès ordinaria de cánam. *Malacuenda, estopon.* Stupea tela crassior. *Grosse toile d'étoupe.* Tela di stoppa.

FÈR ANAR Á MAL BORRAS. fr. fam. FÈR ANAR EN ORRI.

BORRASCA. s. f. La tempestat del mar ó perturbació de las sèvas aiguas causada per la violencia dels vènts. *Borrasca.* Tempestas, procella. *Bourrasque, tourmente.* Burasca, tempesta, procella.

BORRASCA. met. Lo temporal fort ó tempestat de terra. *Borrasca.* Procella, turbo. *Orage, tempête.* Tempesta.

BORRASCA. met. ant. BARALLA, RENYINA.

BORRASCÒS, A. adj. Lo que causa ó está subjècte á bòrrascas, com lo vènt, la mar, lo tèmps, etc. *Borrascoso, proceloso.* Procellosus, turbulentus. *Orageux, tourmenteux.* Burascoso, procelloso.

BORRATXA. s. f. Planta anyal que crèx cosa de un peu y mitj. Tè lo trònc ramòs, las fullas grossas y ovaladas, y las flors de un hermòs colòr blau, y posadas á pòms. Tòta èlla está cuberta de pèls aspres y que punxan. *Borraja.* Borrago officinalis. *Bourrache.* Borrana, borraggine.

BORRATXADA. s. f. fam. Disbarat gros. *Borrachera.* Absurdum, insania. *Bévue, bêtise.* Pazzia, abbaglio.

BORRATXADA. fam. Gran número y multitut de cosas. *Infinidad.* Innumerabilitas. *Qui ne peut se nombrer, infinité.* Infinità.

BORRATXEJAR. v. n. Emborratxarse sovint. *Borrachear.* Vino operam dare, crapulæ indulgere. *Riboter.* Crapulare.

BORRATXÈRA. s. f. La acció de emborratxarse, y la matèxa perturbació de las potencias causada per la abundancia del vi ó de altre licòr. *Borrachera, embriaguez, borrachez, crápula, ebriedad, lobo, mona, perra, zorra, zamacuco.* Ebrietas, crapula. *Enivrement, ivresse.* Ubbriachezza.

BORRATXÈRA. Banquet ó funció en que hi ha algun excès de mènjar y béurer. *Borrachera.* Perpotatio. *Orgie, débauche de table, prouesse.* Stravizzo.

BORRATXO, XA. adj. Lo qui s'emborratxa. Algunas vegadas se usa també com substantiu. *Borracho, beodo, peneque, pellejo, ebrio, zaque, odre, odrina, espita, cuero, temulento.* Ebrius, temulentus. *Ivre, ivrogne, biberon.* Ebro, ebbrio, briaco, ubbriaco, innebbriato, avvinazzato, tracannatore, trincone, gorgione, cinciglione, beone, vinolento, moscione, cioncatore.

BORRATXO. Lo qui está donad al vi ó acostuma béurerlo en excès. *Vinolento, vinoso, ebrioso, espita, cuero, cuba.* Vinolentus, vinosus, vino deditus. *Ivrogne.* Ubbriaco.

POSARSE MITJ BORRATXO. Béurer fins á comensar á sentir lo cap tocad dels vapòrs del vi, ó fins á estar alègre per la forsa del licòr. *Asomarse, achisparse.* Vino calescere. *Se griser, se prendre de vin.* Innebbriare.

BORRATXÓ, NA. adj. aum. de BORRATXO. *Borrachon.* Valdè ebrius. *Biberon.* Beone, briacone.

BORRATXONAS, SA. adj. aum. de BORRATXÓ. *Borrachonazo.* Summè ebrius. *Grand ivrogne, grand biberon.* Ubbriacone.

BORRAX. s. m. Sal blanca per fora y cristallina de dins, que se troba naturalmènt formada en las aiguas de diferènts estanys, especialmènt en las Indias orientals, de ahònt se trau y purifica. Es medicinal, y la gastan los que traballan plata y or pera soldar y per altres usos del sèu ofici. *Borraj, atíncar.* Tinckal, santerna. *Tinkal, borax, borate de soude.* Acido borato.

BORREG, GA. s. m. y f. Lo anyèll que no tè sinó un any, ó que no arriba á dòs. *Borro, borrego; borra, borrega.* Agnus hornus, vel anniculus. *Agneau qui n'a plus d'un an.* Agnello d'un anno.

BORREGO. s. m. Ronyonet de pa pètit y rodó regularmènt blanc y de regalo. *Mollete.* Exiguus panis delicatus. *Miche, pain mollet.* Sorte di panecino.

BORREGUET, TA. s. m. y f. dim. de BORREG y BORREGA. *Borreguillo, borreguilla.* Agnellus anniculus. *Petit agneau, agnelet.* Agnellino.

BORRIM. s. m. territ. BORRISSOL.

BORRISSOL. s. m. La pelussa que se trau de sòbre del pel del panyo. *Flojel.* Lanugo. *Petite bourre.* Cimatura.

BORRISSOL. Aquella especie de pel que surt als aucèlls ántes de surtirlos la plòma.

parvi emisse jactat. *Qui achète et qui ment, à sa bourse le sent.* Qui compera e mente in borsa lo sente.

SANGRAR LA BÒSSA. fr. SANGRAR LA BUTXACA.

TENIR BONA BÒSSA. fr. Tenir abundancia de dinèrs. *Tener talego.* Pecuniâ abundare. *Avoir le gousset bien garni.* Star sul grasso.

TRÁURER LA BÒSSA. fr. Prevenir dinèrs per algun gasto gros. *Alargar la bolsa.* Pecunias parare. *Préparer de l'argent; délier l'escarcelle.* Snodar la borsa.

BOSSÈR. s. m. En alguns òrdes monacals lo qui fa de majòrdom del monastir. *Cillerero.* OEconomus. *Cellérier.* Cellerajo.

BÒSSETA. s. f. dim. de BÒSSA. *Bolsita, bolsica, bolsilla, bolsico, bolsillo.* Parva crumena. *Petite bourse, bourson.* Borsetta, scarcellina.

BOSSIC. s. m. ant. BÒSSETA.

BOSSINADA. s. f. ant. REVÈS.

BÒT. s. m. Pèll de cabra ó de altre animal adobada y cusida per tòts costats, dèxandhi solamènt una obertura en un dels caps, que servex per posarhi vi, oli, ó altre cualsevol licòr. *Odre, pellejo, cuero.* Uter. *Outre.* Otre, otro.

BÒT. Barco pètitet y sèus cuberta ab unas posts posadas al travès per assentarshi los que bogan, que servex pera transportar gènt y equipatges als barcos grossos, y pera córrer y traficar per dins dels ports. *Bote, batel, esquife.* Linter, scapha. *Bot, petit bateau, esquif, canot.* Schiffo.

BÒT. Lo salt que dòna la pilota al cáurer ó tirarla en terra. *Bote.* Repulsio pilæ à corpore duro resilientis. *Bond.* Balzo.

BÒT. ant. POT.

BÒT. Movimènt violènt del cos, especie de salt que se dòna per temòr ó susto. *Repullo.* Subsaltatio. *Vive démostration de douleur, de ressentiment, etc.* Balzo.

Á BÒT Y BOLEA. mod. adv. usad en lo jog de pilota per expressar l' acció de tornarla al matèx tèmps de arribar á terra. *Á botivoleo.* Pilæ inter lapsum et saltum repulsio. *De volée, à la volée.* Di posta e volata.

INFLARSE COM UN BÒT. fr. Inflarse excessivamènt. *Abotagarse, embotijarse.* Inflari, tumescere, intumescere. *Se boursouffler.* Gonfiarsi.

PLÓURER Á BÒTS Y Á BARRALS. fr. Plóurer ab mòlta abundancia. *Llover á cántaros.* Copiosè et violenter imbres ruere. *Pleuvoir à seaux, à verse.* Piovere dirottamente.

POSARSE COM UN BÒT. fr. INFLARSE COM UN BÒT.

REVENTAR LO BÒT. fr. met. Explicar lo sèu sentimènt aquell que habia estad calland per mòlt tèmps. *Volar la mina.* Tandem disrumpere in iras. *La bombe crève.* Scoppiare.

BÒTA. s. f. Eina de fusta que servex per posar vi, oli, y altres licòrs. Se compon de varias llenças de fusta unidas per medi dels cércols que las abrassan, y un poc mès amplas del cèntro á fi de que fassan panxa, ab una fusta rodòna que tapa á cada cap. *Cuba, bota.* Cupa, dolium. *Cuve.* Botte.

BÒTA. Especie de bòt pètit en fòrma de pirámide ab un broquet de fusta á la punta que servex per posarhi vi y bèurer. *Bota, zaque, borracha.* Utriculus. *Petite outre.* Otrino.

BÒTA. La destinada pera transportar drogas y altres géneros particularmènt per mar. *Barrica.* Doliolum. *Barrique, tonne, boucaut.* Barile, carratello.

BOTA. Especie de calsad de cuiro que cubrex lo peu y part de la cama. *Bota.* Ocrea. *Botte.* Stivale.

BOTA. Lo dobleg que se fa al extrèm de la mánega. *Vuelta.* Extremæ manicæ partis conversio. *Manchette, parement.* Manichi.

BÒTA. met. La persòna mòlt grossa y que fa mòlta panxa. *Cuba.* Ventrosus homo, dolium crassitudine referens. *Barrique.* Botte.

BÒTA. ant. BÒT, en la segòna accepció.

BÒTA DE CUYRO. ant. BÒT, en la primèra accepció.

ESTAR AB LAS BOTAS POSADAS. fr. Estar pera empéndrer algun viatge. *Estar con las botas puestas, tener las espuelas calzadas.* In procinctu esse. *Avoir le pied dans l'étrier; être tout botté.* Aver il pie nella staffa.

ESTAR AB LAS BOTAS POSADAS. fr. met. Estar disposad pera empéndrer alguna cosa. *Estar con las botas puestas, estar con las espuelas, ó tener las espuelas calzadas.* Paratum, expeditum, promptum, in procinctu esse. *Être prêt, disposé.* Essere in procinto di partire, d' intraprendere qualche affare.

POSARSE Ó TORNARSE COM UNA BÒTA. fr. En-

grexarse mòlt, posar carns. *Embarnecer, embastecer*. Pinguescere. *Prendre de l'embonpoint*. Diventar grasso come un bue.

BÒTADA. s. f. Las posts estretas que servexen per fèr una bòta. *Duelas*. Doliares tabulæ. *Douve, douelle*. Doga.

BÒTAFOG. s. m. *Art*. Bastonet que tè lo artillèr per posarhi la mètxa á la punta, y poder axí calar fog dèsde lluny al canó ó altra pèssa de artillería. *Botafuego*. Fustis ignifer ad bellica tormenta accendenda. *Boute-feu*. Canna da dar fuoco al cannone.

BÒTAFOG. met. BUSCARAHÒNS.

BÒTAM. s. m. Lo conjunt de bòtas que hi ha en un cellèr. *Piperia, barrileria*. Doliorum congeries. *Futaillerie*. Quantità di botte.

BÒTAM. Lo conjunt de bòtas que tè un barco pera portar l' aiguà. *Botámen, botería, tonelada, tonelería*. Doliorum congeries, copia. *Assemblage de tonneaux*. Le botte d' un bastimento.

BÒTANA. s. f. Trosset de fusta que se posa als forads dels bòts ó bòtas de vi pera que no vèssen. *Botana*. Utri assuendum ligni frustulum. *Bouchon de bois*. Turacciolo.

BÒTÁNIC, CA. adj. Lo que pertany á la botánica. *Botánico*. Herbarius. *Botanique*. Botanico.

BÒTÁNIC. s. m. Lo qui profèssa la bòtánica. *Botánico, botanista*. Herbarius. *Botaniste*. Botanico.

BÒTÁNICA. s. f. La ciencia que dòna règlas pera conéxer y classificar las plantas y ensenya las relaciòns que èllas tènen èntre sí. *Botánica*. Ars herbaria. *Botanique*. Botanica.

BÒTAR. v. n. Fèr bòts ó salts. *Saltar, brincar*. Saltare. *Sauter*. Balzare.

BÒTAR. Tornar á alsarse la pilota desprès de haber pegad á terra. *Botar*. Lusorium pilam resilire. *Bondir*. Saltare, balzare.

BÒTAR Á FORA. fr. p. us. Expel-lir, tráurer á fora ab violencia. *Botar*. Impellere, extrudere. *Lancer, jeter*. Gittare, lanciare.

BÒTAVANT. s. m. Instrumènt de que se servexen los ferrèrs pera aplanar lo casco dels animals cuand los ferran. Consistex en una especie de pala de ferro acèrada, esmolada del cap, ab las boras del costat giradas amunt, y un máneg del matèx ferro al darrèra en figura de set, al cual sèn hi junta altre de fusta que servèx per agafar y manejar lo instrumènt. *Pujavante*. Scalprum. *Bute, butoir*. Incastro.

BOTÈLLA. s. f. Especie de ampòlla de vidre mòlt gruxuda, y que tè lo coll mòlt estret, en la que regularmènt hi cab un porró. *Botella*. Ampulla. *Bouteille*. Fiasco, bottiglia.

BOTÈLLA. met. Lo licòr contingud dins de alguna botèlla; y axí diem: béurerse una BOTÈLLA de cervesa. *Botella*. Liquoris mensura ampullam exæquans. *Bouteille*. Bottiglia, fiasco.

BOTÈR. s. m. Lo qui fabrica bòtas. *Cubero, tonelero*. Cuparum artifex, doliarius. *Tonnelier*. Bottajo.

BOTERÍA. s. f. Lo art ú ofici de fèr bòtas. *Tonelería*. Doliaria ars. *Tohnellerie*. L' arte del bottajo.

BÒTET. s. m. dim. Lo bòt pètit de posar vi. *Botillo*. Utriculus. *Petite outre*. Otretto.

BÒTETA. s. f. dim. de BÒTA. *Botilla, cubeta*. Doliolum. *Petit tonneau*. Bariletto.

BÒTÍ. s. m. Especie de calsad fèt regularmènt de panyo que abriga un tros de la cama, ahònt se botòna per la part de fora, y caiend sòbre la sabata dèxa cuberta la mitat del peu. *Botin, polaina*. Ocrea. *Guêtre*. Uosa.

BÒTÍ. Las despullas que los soldads prenen als enemigs en las entradas, combats, y batallas. *Botin*. Manubiæ. *Butin*. Bottino, preda.

BOTIGA. s. f. Lo lloc ahònt los botiguèrs tènen de manifèst y per véndrer los sèus géneros. *Tienda, casatienda*. Taberna. *Boutique*. Bottega.

BOTIGA. La del apotecari. *Botica*. Pharmacopolium. *Pharmacie, apothicairie*. Spezieria.

BOTIGA. La del barbèr. *Barbería*. Tonstrina. *Barberie, boutique de barbier*. Barbieria.

BOTIGA. La del cadiraire. *Sillería*. Sellarum taberna. *Boutique où l'on vend des chaises*. Bottega dove si vendono le sedie.

BOTIGA. La del candelèr de cera. *Cerería*. Cereorum taberna. *Boutique où l'on vend de la cire*. Bottega del cerajuolo.

BOTIGA. La del candelèr de seu. *Velería*. Candelarum sebacearum taberna. *Bou-*

tique de chandelier. Bottega del candelajo.

BOTIGA. La del cistellèr. *Cestería.* Cistarum officina. *Vannerie.* Bottega del panierajo.

BOTIGA. La de llanas. *Lanería.* Lanaria taberna. *Boutique où l'on vend la laine.* Bottega del lanajuolo.

BOTIGA. La de llibretèr. *Librería.* Libraria. *Boutique de libraire.* Bottega di librajo.

BOTIGA. La de manyá. *Cerrajería.* Ferraria officina. *Boutique de serrurier.* Bottega del magnano.

BOTIGA. La de miralls. *Espejería.* Speculorum taberna. *Miroiterie.* Bottega dello specchiajo.

BOTIGA. La de passamanèr. *Cordonería.* Restiarii officina. *Passamenterie.* Bottega dove si vendono passamani.

BOTIGA. La de pellèr. *Peletería, pellejería, pelletería.* Pellionis taberna. *Boutique de pelletier.* Bottega del pellicciere.

BOTIGA. La de pentinèr. *Peinería.* Pectinarii taberna. *Boutique où l'on vend des peignes.* Bottega del pettinajuolo.

BOTIGA. La de sabatèr. *Zapatería.* Sutrina, sutrinum. *Boutique de cordonnier.* Bottega del calzolajo.

BOTIGA. La de sombrerèr. *Sombrerería.* Pilearia officina. *Boutique de chapelier.* Bottega del cappellajo.

BOTIGA. La de telas. *Lencería.* Lintearia taberna. *Boutique de linger.* Bottega di biancheria.

BOTIGA. La del vidrièr. *Vidriería.* Taberna vitriaria. *Boutique de vitrier.* Vetraja.

OBRIR BOTIGA. fr. PLANTAR BOTIGA.

PARAR BOTIGA. fr. PLANTAR BOTIGA.

PLANTAR BOTIGA. fr. Posarse en algun puèsto pera véndrer públicamènt algunas manufacturas ó mercaderías. *Abrir tienda.* Mercaturam instituere, tabernam mercibus aut artefactis instruere. *Établir une boutique.* Piantar bottega.

PLEGAR LA BOTIGA. Dèxarla, tancarla. *Alzar ó levantar tienda.* Tabernam claudere. *Détaler, fermer la boutique.* Chiuder bottega.

POSAR BOTIGA. fr. PLANTAR BOTIGA.

BOTIGUÈR. s. m. Lo qui tè botiga. *Tendero, lonjista.* Tabernarius. *Marchand.* Bottegajo.

BOTIGUÈR. Aucèll de uns tres pams de llargaria. Tè lo llòm de un colòr blau cendròs, las plòmas de las alas unas blancas, altras bermellas, altras negras y altras grogas, á trossos; las potas y lo bèc negrencs, y la part de davant del cap cuberta de plòmas mòlt finas y de un negre fòsc, ab un plomèro grog mòlt bonic, que hi tè sòbre. Es manso, y se manté de insectes y llavòrs; es mòlt comú en África y sèn troban també en las islas Balears. *Martinete, martin del rio.* Ardea pavonina. *Aigrette.* Garza bianca.

BOTIGUÈR DE PANYOS. Lo mercadèr que tè botiga de panyos. *Pañero.* Pannorum negotiator. *Marchand drapier.* Mercatante di panni.

BÒTIJA. s. f. Eina de terrissa, mitjansèra, rodòna, que tè un coll curt y estret. *Botija.* Fictilis lagena. *Flacon.* Boccetta.

BÒTIJASSA. s. f. aum. de BÒTIJA. *Botijon.* Fictilis lagena grandior. *Gros flacon.* Boccettone.

BÒTIJETA. s. f. dim. de BÒTIJA. *Botijilla, botijuela.* Fictilis lagena parva. *Petit flacon.* Boccettina.

BÒTIL. s. m. L' home pètit y rodanxó. *Recoquin, retaco, zoquete, rechoncho, regordete, morcon.* Brevis homo, crassusque. *Homme trapu.* Mastacco, maccianghero.

BOTILLA. s. f. ant. BÒTÍ, en la sègona accepció.

BOTILLER. s. m. ant. Lo qui guarda lo bòtí. *Botinero.* Prædæ custos. *Celui qui garde le butin.* Custode del bottino.

BOTILLERÍA. s. m. La casa ahònt [illegible] venen licòrs y altras bègudas. *B[illegible]ría.* Generosarum aliarumque potio[illegible] taberna. *Boutique de limonadier.* Botti[illegible]glieria.

BOTIQUÍ. s. m. Caxó pètit ple de me[illegible]cinas per anar de camí. *Botiquin.* C[illegible]sula medicaminum. *Boîtier.* Scatola [illegible] chirurgo.

BOTIRÓ. s. m. BÒTIL.

BOTIVOLESA. s. f. L' acció de torna[illegible] pilota al matèx tèmps de cáurer en [illegible]ra. *Botivoleo.* Pilæ inter saltum et [illegible]sum repulsio. *Le coup où l'on ren[illegible] la balle avant qu'elle ait touché à [illegible]re; l'action de jouer de volée, de p[illegible]dre à la volée.* L' azione di rimette[illegible] posta.

BOTJ, JA. adj. Lo qui ha perdud l[illegible] dici. *Loco, insano, orate.* Demens [illegible]sanus. *Fou, insensé.* Pazzo, matto.

BOTJ. Lo imprudènt ó de poc judici. [illegible]

Imprudens, delirus. *Fou, inconsidéré.* Forsennato, pazzo a bandiera.

BOTJ. Lo estrambótic, arruxad. *Atreguado.* Temerarius. *Lunatique.* Lunatico, sciocco.

BOTJ. met. Abundantíssim, exorbitant. *Loco.* Uberrimus, fœcundissimus. *Fertile, abondant.* Abbondante.

BOTJ ARREMATAD. Aquell que tè la bogería en tal punt que ja li es impossible curarne. *Loco rematado, loco de clavo pasado.* Amentissimus. *Fou achevé, fou accompli.* Pazzo da catena.

BOTJ DE LLIGAR. expr. fam. que se aplica á aquell que en las sèvas acciòns proceex com si no tinguès entenimènt. *Loco de atar.* Furiosè agens. *Fou à lier.* Pazzo da catena.

DE BOTJ. mod. adv. Inconsideradamènt, sèns reflexió. *De bolin de bolan, á tontas y á locas.* Inordinatè, inconsultè. *Étourdiment.* Forsennatamente.

FER LO BOTJ. fr. Dir ó fèr bogerías ó disbarats. *Loquear.* Desipere, insanire. *Extravaguer.* Farneticare.

FER LO BOTJ. fr. met. Móurer mòlta tabola. *Loquear.* Intemperantèr exhilarari. *Folâtrer.* Scherzare, pazzeggiare.

FER TORNAR BOTJ. fr. Ser causa de que algú perda lo judici. *Enloquecer.* Furiare, dementare. *Rendre fou, faire perdre l'esprit.* Far impazzire.

FER TORNAR BOTJ. fr. met. Confóndrer á algú ab diversitat de especies de manèra que no acerte ni atine. *Volver á uno loco.* Alicujus mentem perturbare, confundere. *Aliéner l'esprit, faire devenir fou.* Impazzire.

LO QUE FA LO BOTJ Á LA DERRERÍA, FA LO SABI Á LA PRIMERÍA. ref. que ensenya que l' home tònto no fa sinó desprès de mòlts desenganys y cuand ja no pod mès lo que l' home prudènt y considerad fa de bon principi ab previsió. *Lo que hace el loco á la derrería, hace el sabio á la primería.* Quod primum sapiens postremum conficit amens. *Le sage fait au principe ce que l'insensé fait à la fin.* Il pazzo finisce da dove cominicia il savio.

LES BOTJ CUAND NÈX MAY NE GUAREX. ref. que ensenya que las cosas que se apreen de pètit ó los hábits que se agafan en aquella primèra edat difícilmènt se olvidan ó se dèxan. *Lo que se aprende en la cuna siempre dura.* Durat quod à crepundiis ediscitur. *Ce qui s'apprend au berceau, on s'en souvient jusqu'au tombeau.* Chi nasce pazzo non guarisce mai.

RIURER COM UN BOTJ. fr. Riurer ab excès fènd movimènts violènts. *Descalzarse, despedazarse ó descoyuntarse de risa.* Cachinnari, immoderatè ridere. *Rire à gorge deployée.* Ridere smascellatamente.

SAB MÈS LO BOTJ EN CASA SÈVA QUE LO SABI EN CASA DELS ALTRES. ref. que ensenya que en los negocis propis mès hi entèn aquell á qui interessan, per poc que sapia, que aquell que mirándsels de lluny hi vol donar cullarada sèns conexemènt. *Mas sabe el loco ó el necio en su casa que el cuerdo en la agena.* Plura domi stolidus callet, quam mente sagaci præditus externa calleat ipse domo. *Personne ne sait mieux ses affaires, que celui à qui elles appartiennent.* Sa meglio i fatti suoi un matto, che un savio quel degli altri.

TORNARSE BOTJ. fr. Pérdrer lo judici. *Enloquecer, dementarse.* Insanire. *Devenir fou.* Insanire, diventar pazzo.

BOTÓ. s. m. Rodeta de fusta cuberta de seda ó altra roba que se posa á las boras dels vestids pera que ficandla dins del trau los subjècte y corde. Ne hi ha també sèns ánima com sòn los de mètall. *Boton.* Globulus adstrictorius. *Bouton.* Bottone.

BOTÓ. BORRÓ, en la tercèra accepció.

BOTÓ. En las flors la poncèlla tancada y cuberta ab las fullas que la defensan, fins á tant que se obre per haber ja pres tòta la sèva consistencia. *Boton.* Calix. *Bouton, bourgeon.* Bottone, gemma.

BOTÓ. Xapa pètita y rodòna de ferro, que se posa á la punta del floret, y se acostuma cubrir de llana ó luda pera que las estocadas no fassan mal. *Boton.* Circulus ferreus ensis cuspidem obtundens. *Bout de fleuret.* Bottone di fioretto.

BOTÓ. ant. Gra de la cara. *Pustula.* Pustula. *Bube, pustule.* Pustula.

BOTÓ DE FOG. Lo canteri que se dòna ab un ferro bullènt que acaba en figura de BOTÓ. *Boton de fuego.* Cauterium. *Bouton de feu.* Bottone da cauterio.

BOTÓ DE RÓDA. La pèssa de fusta que se posa en lo cèntro de la roda ahònt estan clavads los ratjs, y que tè un forad al mitj per ahònt passa lo fusèll. *Cubo.*

Rotæ modiolus. *Moyeu de roue.* Mozzo.

BOTÓ DE RODA. La extremitat del fusèll que en los carruatges surt fora de la roda. *Pezon.* Axis extremitas. *Bout de fusée d'essieu.* Capo di sala d' una vettura.

BOTÒNS. pl. ant. Boletas blancas y negras que servexen pera votar. *Habas.* Globulis suffragiis designandis. *Fèves.* Fave.

BOTONADA. s. f. Jog de botòns per un vestid. *Botonadura.* Globulorum ordo pro unaquaque veste. *Assortiment, garniture de boutons.* Bottonatura.

BOTONAR. v. a. Cordar lo vestid ab los botòns. *Abotonar.* Vestis clavulos ad retinacula contorquere. *Boutonner.* Abbottonare.

BOTONAR. v. n. Parland dels arbres y plantas es tráurer lo borró. *Abotonar.* Gemmare. *Boutonner.* Germogliare, spuntare.

BOTONERA. s. f. ant. TRAU.

BOTÒNET. s. m. dim. de BOTÓ. *Botoncico, botoncillo, botoncito.* Parvus globulus adstrictorius. *Petit bouton.* Bottoncino.

BOTORNÒNS. s. m. pl. La postèrma ó tumòrs que se fan en lo sòtabarba entre la gorja y las òrellas. *Paperas.* Gutturis tumor. *Goître.* Gozzo.

BOTSINAR. v. n. BUTSINAR.

BÒTXA. s. f. Bola de fusta de mediá tamany, que servex pera tirarla en lo jog que diuen de bòtxas. *Bocha.* Globulus ligneus. *Boule.* Boccia.

BÒTXA. La obra que fa lo cuc de seda ab sa baba; tè la figura de un ou de colòm y casi lo matèx tamany, de colòr de palla, blanc ó blavenc. *Capullo, capillo.* Bombycis folliculus. *Coque, cocon.* Bozzolo.

BÒTXA. Planta. HÈRBA CUQUÈRA.

BÒTXA. L' arruga del vestid, ja sia casual ó ja fèta aposta, ó per estar mal cusid. Se usa comunamènt en plural. *Fuelle.* Tumida ruga in vestibus. *Faux plis.* Crespa, grinza.

BÒTXA. Pleg, fullatge ó sacsó apuntad de tant en tant de manèra que fassa dibux, que se usaba antiguamènt per adòrno ó com á guarnició dels vestids. *Tomadero.* Vestium plicatura ad ornatum. *Espèce de falbala qu'on mettait autrefois sur les habits.* Piegatura.

BÒTXA BLANCA. Mata ramòsa de cosa de dòs peus de alt, que tè las fullas blanquinòsas y la flor groga. *Albaída.* Anthyllis cytisoides. *Espèce d'arbrisseau.* Citiso.

BÒTXAS. pl. Jog que se juga èntre dòs ó mès persònas ab unas bolas mitjansèras y altra mès pètita que se tira á certa distancia; y guanya lo qui se arrima mès á èlla ab las altras. *Juego de las bochas.* Globulorum ludus. *Jeu de boules.* Giuoco di boccie.

BOTXÍ. s. m. BUTXÍ.

BOTZINA. s. f. ant. TRÒMPA MARINA.

BOU. s. m. Lo toro capad que servex pera las feinas del camp. *Buey.* Bos. *Bœuf.* Bue.

BOU DE CASSA. Ó es verdadèr ó fingid. Lo verdadèr es lo bou del cual se valen los cassadòrs pera amagarse detras de èll y tirar dèsde allí á la cassa. Lo fingid es una figura de bou fèta de cércols lleugèrs y una tela pintada pera ficarse dins lo cassadòr. *Buey de cabestrillo; buey de caza.* Aucupatorius bos. *Bœuf naturel ou artificiel.* Bue.

BOU JÒVE. Lo de pocs anys y que encara no está donad ó posad al jòu. *Novillo.* Juvencus. *Bouvillon.* Giovenco.

BOU MALICIÒS. Lo bou que no envestex sinó á cop segur. *Buey marrajo.* Bos callidus. *Bœuf futé.* Bue scaltro.

BOU MARÍ. VACA MARINA.

BOU MENÈR. Lo bou manso que va davant dels toros ab una esquèlla al coll y lo servex de guia. *Cabestro, manso.* Bos sectarius, dux gregis. *Bœuf qui va la tête d'un troupeau.* Bue castrato.

BOU Y ARROS. loc. fam. ARROS Y GALL MO Y GALLINA Á LA OLLA.

AHÒNT ANIRÁS BOU QUE NO LLAURES? ref. q ensenya que en tòts los oficis y est hi ha traballs que sufrir. *Á dó irá buey que no are?* Nusquam sine lab officium. *Aux gueux la besace.* In og dove si è per le fratte.

JA ES DUR LO BOU AL AST. ref. que se diu d las persònas á las cuals sels ha passad l tèmps de apéndrer. *Ya está duro el a cacer para zampoñas; tiene ya du la mollera.* Duriòr est cera sigillo. *N'ét plus en état d'apprendre.* Non è p tempo.

LO BOU TIRA L'ARADA, MÈS NO DE GANA. ab que se dòna á entèndrer que lo t ballar sèmpre costa repugnancia. *buey traba el arado, mas no de su do.* Laborem nemo libenter susc

Chacun porte sa croix, mais force lui est. Andarvi come la biscia all' incanto.

so véurer un bou á tres passas. fr. fam. ab que se pondèra la falta de vista de algú. *No ver siete sobre un asno.* Apertis oculis omninò caligare. *N'y voir goutte.* Non vede i campanili.

BOUADA. s. f. ant. Ramat ó multitut de bous. *Boyada.* Boum grex vel copia. *Troupeau de bœufs.* Mandra.

BOUAS. s. m. aum. de bou. *Bueyazo, boyazo.* Magnus bos. *Gros bœuf.* Bue grande.

BOUET. s. m. dim. de bou. *Bueyecillo, bueyezuelo, boyezuelo.* Parvus bos. *Petit bœuf.* Bue piccolo.

BOVA. s. f. boga.

BOVATJE. s. m. Dret que antiguamènt se pagaba en Catalunya per los parells de bous. *Bovaje, bovático.* Vectigas super boum juga. *Impôt sur les bœufs de labour.* Dazio sopra i buoi.

BÓVEDA. s. f. *Arq.* Cualsevol sostre que fa arc ó fondo, ó no es superficie plana. *Bóveda.* Fornix, camera. *Abside, voûte.* Volta.

bóveda. soterrani.

BOVÈR. s. m. Lo qui guarda bous ó los conduex. *Boyero, vaquerizo, vaquero.* Bubulcus. *Bouvier, vacher.* Bifolco.

BOVINA. adj. Lo que pertany als bous y vacas. *Boyuno, bueyuno, vacuno.* Bovinus, bovillus. *Qui appartient aux bœufs.* Bovino.

BÒX. s. m. Arbret mòlt comú en varias parts de Espanya. Crèx en alguns llocs fins á vint peus de alt, y en altres no arriba á dòs. Es mòlt ramòs, y manté las fullas tòt lo ivern, las cuals sòn pètitas, duras y lluèntas; y per axó se cultiva per adòrno en los jardins. Tè la fusta groga, y sumamènt dura, y es mòlt apreciada pera obras de tornèr y altres usos. *Boj.* Buxus. *Buis, bouis.* Bosso, busso.

bòx. Entre sabatèrs es una especie de bitlla de fusta, la cual remata á manèra de barella y servex pera cusir damunt de ella los trossos de cuiro ó cordobá de que se fan las sabatas. *Boj.* Bacillus ligneus assuendis calceis deserviens. *Buis.* Bisarmotta.

BÒXEDA. s. f. Lloc poblad de bòxos. *Bojedal, bujedal, bujedo, bujeda.* Buxetum. *Lieu planté de buis.* Bosco di bossi.

BÒXEDAL. s. m. ant. bòxeda.

BÒXET. s. m. Bastònet comunamènt de bòx, que servex pera fèr puntas. Se fa al tòrn: do mitj en amunt es mès prim á fi de capdellarhi lo fil, y de mitj en avall es mès gruxud pera que fassa pes. *Bolillo, palillo, majaderillo, majaderito.* Paxillus torno politus pro reticulatis fimbriis texendis. *Fuseaux.* Trafusola.

BOYA. s. f. *Náut.* Tros de suro ó fusta que lligad á un cap y nadand damunt de l' aigua indica la situació de l' áncora. *Boya.* Tignum aut suberis frustum anchorali allicatum et anchoræ locum indicans. *Bonneau, bouée.* Segnale.

BR.

BRAC. s. m. postèrma.

brac. ant. Lo gòs que se para al alsar la pèssa de cassa com ensenyandla pera que li tiren. *Perro de muestra.* Canis prædæ monstrator. *Braque, brac, chien d'arrêt.* Cane da fermo.

BRACMAN. s. m. Lo sacerdot y filosop èntre los antigs indis. *Bracman.* Brachmanes. *Bracmane.* Bramino.

BRAGA. s. f. La llenca de tela llarga y estreta que se posa á las criaturas sòta dels bolquèrs pera poderlos netejar sovint sèns desembolicarlos. *Metedor, culero.* Panniculus suppositorius. *Braie.* Brache.

bragas. pl. ant. Especie de calsas amplas. *Bragas.* Bracæ. *Chausses.* Braghesse.

bragas. ant. calsotets.

á qui no está acostumad á bragas las costuras li fan llagas. ref. que denota la repugnancia y dificultat que costa fèr las cosas á que no está un avesad. *Al que no está hecho á bragas las costuras le hacen llagas.* Turpi assuetus otio, levissimo labore conficitur. *Celui qui tient ses mains croisées, sera aux abois s'il doit travailler.* Chi non è avezzo al lavoro, il veder lavorar l' amazza.

BRAGADA. s. f. En las bestias la part del cos dèsde las angonals fins á las sòfrajas. *Bragada.* Femur. *La partie intérieure des cuisses des bêtes.* Coscia.

BRAGUÈR. s. m. Lligadura composta de algunas faxas que se lligan á la cintura y passan per sòta de las angonals, pera curar ó sostenir la trencadura. Se fan de varias materias, com cèr, cuiro, te-

la, etc. *Braguero, apretadero.* Fascia intestina sustinens ne procidant. *Brayer.* Brachiere.

BRAGUÈR. *Náut.* Cada un dels dòs caps gruxuds que se asseguran un per cada cara de la pala del timó, y servexen pera gobernarlo cuand falta la canya, y pera que no sèn vaje si faltan los gòlfos en los cuals estrèba y damunt dels cuals roda. *Braguero.* Funes gemini in navigii clavo firmati. *Drague.* Cavo.

BRAGUETA. s. f. La obertura de davant de las calsas. *Bragueta.* Bracarum anticus hiatus. *Brayette.* Brachetta.

BRAHÓ. s. m. Lo muscle gros del bras del animal. *Muñon.* Brachii torus, vel ingens musculus. *Gros muscle du bras.* Topetto.

TENIR BON BRAHÓ. fr. Ser bèn fornid y robust. *Tener buenos jarretes.* Lacertis, brac, nervisque pollere. *Être ferme sur ses jarrets.* Sentirsi bene in gamba.

BRAM. s. m. La veu ó crid que fan alguns animals fèrs com lo toro, etc. *Bramido.* Fremitus, ruditus. *Mugissement.* Muggito, mugghiamento.

BRAM. met. Lo crid ó veu forta y confùsa del home cuand está colèric y furiòs. *Bramido.* Vociferatio, vox intensa et cum impetu prolata. *Cri, voix forte et confuse.* Grido.

BRAM. met. Lo soròll gran que resulta de la forta agitació del aire, del mar, etc. *Bramido.* Stridor, fremitus, mugitus. *Mugissement.* Strepito, ruggito.

BRAM. La veu forta ó lo crit dels ases. *Rebuzno, roznido.* Ruditus. *Braiment.* Ragghio.

BRAM. La veu ó crid del bou. *Mugido.* Mugitus. *Mugissement.* Muggito.

BRAM. La veu ó crid del vedèll. *Berrido.* Mugitus. *Beuglement, mugissement.* Mugghio, muglio.

BRAM. La veu ó crid del lleó y altras fèras. *Rugido.* Rugitus. *Rugissement.* Ruggito.

CÓRRER LA BRAMA. fr. vulg. CÓRRER LA VEU.

BRAMAR. v. a. Fèr brams. *Bramar, dar bramidos.* Fremere, rudere. *Bramer.* Gridare.

BRAMAR. Fèr brams los ases. *Rebuznar, roznar.* Rudere. *Braire.* Ragghiare.

BRAMAR. Fèr brams lo bou. *Mugir.* Mugire. *Mugir.* Muggire.

BRAMAR. Fèr brams lo vedèll. *Berrear.* Mugire. *Beugler, meugler, mugir.* Muggire, mugghiare.

BRAMAR. Fèr brams lo lleó. *Rugir.* Rugire. *Rugir.* Ruggire.

BRAMAR. met. Estar enfadad excessivamènt. *Bramar.* Furere, vehementer irasci. *Devenir furieux.* Fremere.

BRAMAR. met. Se diu de las cosas inanimadas; com dels elemènts y del mar cuan estan agitads per algun impuls violènt en rahó del soròll que fan. *Bramar.* Fremere, stridere, mugire. *Bramer.* Muggire, ruggire, fremere.

BRAMAIRE. s. m. vulg. BALADRÈR.

BRAMIT. s. m. ant. BRAM.

BRAMOS, A. adj. ant. DESITJÒS.

BRAN. s. m. ant. ESPASA.

BRAN DE INGLATERRA. Especie de ball anti espanyol. *Bran de Inglaterra.* Saltatio nis ordo quidam. *Ancienne danse e pagnole.* Antico ballo spagnuolo.

BRANC. s. m. ant. RAMAT.

BRANCA. s. f. Lo lluc ó grífol que brò de la soca ó dels tròncs principals de planta ó arbre. *Rama, brazo.* Rami brachium. *Branche, rameau.* Ramo.

BRANCA. La rama del arbre esquexada. *G jo, garrancho.* Discerptus ramus. *Bra che d'arbre coupée.* Ramo sbranato.

BRANCA. La rama tallada del arbre. *Ram* Ramus. *Rameau.* Ramicello.

BRANCA. met. En la genealogía es la pers na que trau sòn orígen comú ab alt de una matèxa soca. *Rama.* Progeni soboles. *Rameau, branche.* Stirpe, miglia, ramo.

BRANCA. met. Lo tros ó part separad algun tòt peró ab dependencia de *Ramo.* Pars. *Morceau, partie sépar dépendante d'un tout.* Pezzo, brac boccone, brandello.

BRANCA URSINA. Planta perpetua que tè tas las fullas radicals amplas, gross retalladas de la hora, y un sol trònc blad de flors poc vistòsas. *Acanto, ba gigante.* Acanthùs. *Acanthe, br che ursine.* Brancorsina.

ANÁRSEN PER LAS BRANCAS Ó BRANQUETAS. met. y fam. Pararse en lo mènos s tancial de algun assumpto dèxan mès important. *Andarse por las ra* Inania sequi. *S'arrêter à des min et négliger ce qu'il y a d'impor* Lasciare il proprio per l'appellativ

BRANCAL. s. m. *Arq.* Cada una d dòs pèdras picadas que posadas d

en los dòs costats de las portas ó finèstras sostènen la llinda. *Jamba.* Postis. *Dosseret, allége, jambage de porte.* Impostatura.

BRANCALL. s. m. Lo conjunt de rametas talladas dels arbres, especialmènt cuand sòn pètitas y primas. *Ramojo.* Ramusculorum congeries. *Ramées.* Frasconi.

BRANCAR. v. a. ant. AGARRAR.

BRANCATGE. s. m. RAMATGE.

BRANCUTZ. adj. ant. RAMÒS.

BRANDADA. s. f. Lo movimènt encontrad de un cos á un costat y altre ó endavant y endarrèra, com lo de las embarcacions cuand tènen mar. *Vaivén.* Fluctuatio, anceps motus. *Branlement, balancement.* Barcollamènto.

BRANDAR. v. a. GRÒNXAR.

BRANDIR. v. a. ant. BLANDIR.

BRANDÓ. s. m. ant. BLANDÓ.

BRANILLA. s. f. Lo cos dur á manèra de banya que la balena tè en la barra de dalt y que tallad á llencas mès ó ménos amplas servex pera diferènts usos. *Ballena, barba de ballena.* Os cetaceum. *Baleine.* Osso di ballena.

BRANILLA. En los vanos es cualsevol de las llencas de marfil, fusta fina ó altra matèria en las cuals se encasta lo papèr ó la tela. *Varilla.* Flabelli feminarum virgula. *Petits bâtons plats.* Chiamansi così i bastoni del vantaglio perche ordinariamente sono d' osso di ballena.

BRANQUEJAR. v. n. ANÁRSEN PER LAS BRANCAS.

BRANQUETA. s. f. dim. de BRANCA. *Ramillo, ramito.* Ramusculus. *Petite branche.* Rametto.

BRANQUETAS. pl. Lo conjunt de ramas pètitas que se tallan dels arbres y servexen regularmènt per llènya. *Fusta.* Ramusculi igni apti. *Branchages, menu bois.* Frasconi.

BRANXET. s. m. ant. dim. de BRAC. *Braquillo.* Catulus monstrator. *Petit braque.* Canino da fermo.

BRAQUET. s. m. dim. de BRAC. BRANXET.

BRAS. s. m. Mèmbre del cos que compren dèsdel muscle fins al extrèm de la ma. *Brazo.* Brachium. *Bras.* Braccio.

BRAS. En las balansas es cada una de las dòs meitats del canastró, de la cual pènjan los cordòns, cordas ó cadenas que sostènen los plats. *Brazo.* Bilancis brachium. *Fléau.* Raggio pesatore.

BRAS DE CADIRA. Cualsevol dels dòs llistòns que ixen dèsde mitj espatllèr cap en davant, y servexen pera descansar y apoyar los brassos del qui está assegud. *Brazo de silla.* Sellæ brachia, cubitalia. *Bras de fauteuil.* Bracciuoli.

BRAS DE CAMPANA. Cada un dels dòs trossos de la fusta que en figura de creu sostè la campana. *Brazo de campana.* Lignei apicis, campanæ brachium. *Hune.* Cicogna.

BRAS DE CREU. La meitat del pal que s'entravèssa en un altre dret pera formar una creu. *Brazo de cruz.* Crucis brachium. *Croisillon, traverse, bras d'une croix.* Traversa, braccio di croce.

BRAS DE LA CAMPANA. Lo ferro de la campana ahònt se lliga la corda pera tocarla. *Cigüeña.* Vectis ferreus campanæ pulsandæ deserviens. *Pièce de fer, à laquelle est attachée la corde de la cloche.* Braccio.

BRAS DE MAR. Canal ample y llarg del mar que èntra terra endins. *Brazo de mar.* Brachium maris. *Bras de mer.* Braccio, stretto.

BRAS DEL REGNE. Cada una de las distinctas classes que represèntan al règne junt en còrts. *Brazo del reino.* Reipublicæ ordines. *Chacun des ordres du royaume député aux états.* Braccio.

BRAS DE RIU. Part del riu que se separa y còrre dividida fins á tornarse á reunir ó fins á la desembocadura. *Brazo de rio.* Fluminis brachium. *Bras de rivière.* Braccio di fiume.

BRAS DE RODA. ant. RATJ DE RODA.

BRAS ECCLESIÁSTIC. Lo cos dels diputads que represèntan al clero en las còrts ó juntas del règne. *Brazo eclesiástico.* Ecclesiasticus ordo. *Députés du clergé aux états du royaume.* Braccio della chiesa.

BRAS MILITAR. Lo cos de la noblesa represèntad per sòs diputads en las còrts. *Brazo de la nobleza.* Ordo equestris. *Députés de la noblesse aux états du royaume.* Braccio militare.

BRAS SECULAR. La autoritat temporal que exercexen los tribunals y magistrats reals. *Brazo secular ó seglar, ó real.* Potestas temporalis, secularis auctoritas. *Bras séculier.* Braccio secolare.

AB LOS BRASSOS OBERTS. loc. met. Ab agrado y amòr. Se usa ab los verbs REBRER, ADMÈTRER, ESPERAR, etc. *Abiertos los brazos, ó con los brazos abiertos.* Benevolè, benignè. *À bras ouverts.* A braccia aperte.

DONAR LO BRAS Á ALGÚ. fr. Oferirli lo bras pera que se apoye en èll á fi de caminar ab mès descans. *Dar el brazo*. Brachium tendere quo aliquis sustineatur. *Offrir, présenter son bras*. Stendere a uno le braccia.

DONAR LOS BRASSOS. fr. fam. ABRASSAR.

DONAR UN BRAS. fr. DONAR ALGUNA COSA DE BO.

ESTARSE AB LOS BRASSOS ENCREUADS. fr. ESTARSE AB LAS MANS PLEGADAS.

LO BRAS AL PIT Y LA CAMA AL LLIT. ref. que aconsella que pera cada cosa se fassan los medis proporcionads pera conseguirla. *La pierna en el lecho y el brazo en el pecho*. Non omnibus omnia expediunt. *Ne pas plaindre ses soins pour réussir*. Lavorare al bisogno.

NO ALLARGAR MÈS LO BRAS QUE LA MÁNEGA. ref. que advertex que ningú gaste mès de lo que permeten las sèvas possibilitats, ni pretènga mès de lo que correspon á sa classe y estad. *Extender la pierna hasta donde llega la sábana: no estirar la pierna mas de lo que alcanza la manta*. Neque sumptus ultra facultates, neque ultra meritum petitiones decent. *Ne dépenser plus de ce qu'on a*. Non distendersi più che il lenzuolo non è lungo.

SÒTA LO BRAS. mod. adv. SÒTA L'AXÈLLA.

BRASA. s. f. La materia com carbó, llènya, etc., encesa y penetrada del fog. *Brasa, ascua*. Pruna. *Braise*. Bragia, bracę.

DONARSE BRASA. fr. fam. Apressurarse á fèr alguna cosa. *Darse prisa*. Festinare. *Se presser, se hâter*. Far presto, spacciarsi.

ESTAR EN BRASAS. fr. met. Tenir gran inquietut y desfici per algun cuidado, recel ó temòr. *Estar en brasas, ó como en brasas, ó en ascuas*. Sollicito, anxio animo esse; curâ, sollicitudine angi. *Être sur les épines*. Stare sulle spille.

ESTAR ENCES COM UNAS BRASAS, Ó COM UNA BRASA DE FOG. fr. met. ab que se denota que algú tè lo colòr de la cara mòlt bermell ó pujad per agitació ó per ira. *Estar hecho unas brasas, ó un ascua; echar ascuas*. Vultu, ore ignescere. *Avoir le visage tout en feu*. Pigliar fuoco.

PASSAR PER LAS BRASAS. fr. BRASEJAR.

BRASEJAR. v. a. Mitj rostir ó rostir lleugeramènt damunt de las brasas. *Soasar en las ascuas*. Prunis leviter torrere, assare. *Rôtir légèrement sur les braises*. Arrosticciare.

BRASÈR. s. m. Pèssa de mètall, en figura de cossi, ab dòs nansas, en que se posa fog pera escalfarse. Se sol col-locar en una tarima anomenada capsa. *Brasero*. Foculus. *Brasier*. Braciere.

BRASÈRET. s. m. Especie de caxeta que tè rèxa en la tapadora y servex pera posarhi fog á fi de escalfarse los peus. Lo usan generalmènt las donas. *Braserico, braserillo, braserito, rejuela, estufilla*. Foculus calefaciendis pedibus. *Couvet, chaufferette*. Caldanino.

BRASIL. s. m. La fusta de un arbre natural de Campeche en l'América. Es de colòr bermell fòsc, pesant, astellòsa, y servex pera tints. *Brasil, palo brasil ó del Brasil, palo campeche ó de Campeche*. Hæmatoxyli campechiani lignum. *Bois de Brésil*. Brasile.

BRASIL. Colòr de la fusta del matèx nom, ó encarnad que servia per afèit de las donas. *Brasil*. Purpurissum. *Couleur rouge*. Cinabro, minio.

BRASILET. Fusta ménos dura y mès baxá de colòr que lo brasil fi. *Brasilete*. Ligni rubelli genus. *Brésillet*. Brasile di inferiore qualità.

BRASSA. s. f. Mida de sis peus que prengué aquest nom perqué es la mida comuna dels brassos estesos. *Braza*. Mensura sex pedibus constans. *Brasse*. Braccio.

BRASSA. *Náut*. Cap que se lliga en cada un dels extrèms de las vergas, y servex pera subjectarlas y mantenirlas en la posició que convinga á fi de que las velas reban lo vènt bè pera navegar. *Braza*. Funis in antenna revinctus. *Hale-bas*. Caricabasso per i pennoni.

BRASSAD. s. m. Lo que se pod contenir èntre los dòs brassos arquejads; y en aquest sentit se diu: un BRASSAD de llènya, de palla, etc. *Brazado, brazada*. Quod duobus brachiis amplecti potest. *Brassée*. Bracciata.

BRASSADA. s. f. Lo movimènt que se fa ab los brassos extenendlos y alsandlos, com cuand se tira una galleda de aigua de un pou. *Brazada*. Brachiorum extensio, elevatio. *Mouvement qu'on fait avec les bras en les élevant*. Muoto che si fa colle braccia.

BRASSAL. s. m. Pèssa de l'armadura antiga que cubria lo bras. *Brazal, braceral, brazalete*. Brachii ferreum tegmen. *Brassard*. Bracciale.

BRASSALET. s. m. Adòrno de dona, que cenyex lo bras mès amunt de la munyeca: sol ser de or, tumbaga, etc. *Brazalete.* Armilla, brachiale. *Bracelet.* Maniglia, braccialetto.

BRASSAS. s. m. aum. de BRAS. *Brazazo.* Magnum brachium. *Gros bras.* Braccione.

BRASSATGE. s. m. *Náut.* La mida ó nùmero de brassas que hi ha dèsde la superficie de l'aigua fins al fòndo. *Brazaje.* Mensura altitudinis à superficie ad fundum maris. *Brassiage.* La misura d'acqua dalla rena alla superficie.

BRASSEJADA. s. f. Lo movimènt dels brassos executad ab esfors y valentía. *Braceada.* Brachiorum jactatio aut tensio. *Mouvement qu'on fait avec les bras.* Bracciata.

BRASSEJADÒR. s. m. ant. Lo qui tè bon bras pera tirar la barra, llansà ó altra arma de las que se tiran. *Bracero.* Jaculator validus, torosus. *Celui qui tire bien la barre, qui a bon bras à ce jèu.* Lanciatore.

BRASSEJAR. v. n. Mónrer ó manejar los brassos. *Bracear.* Brachia movere, jactare. *Mouvoir les bras.* Rimovere le braccia.

BRASSÈR. s. m. Lo jornalèr que se lloga pera cultivar la terra ab l'axada, arada ó altra eina. *Bracero, gañan.* Agrestis mercenarius, operarius. *Journalier.* Lavorante alla giornata, operario.

BRASSÈR. ant. Lo qui dona lo bras á altre pera que se apoye en èll. Comunmènt se entenia dels que donaban lo bras á las senyòras. Cuand en lo palaci real hi habia patges dels que dèsde noys entraban á servir á la reina ó als prínceps, un de èlls tenia lo exercici de donar lo bras á la reina, y se li deya BRASSÈR. *Bracero.* Brachio alium sustentans. *Celui qui donne à un autre son bras pour s'appuyer: on le dit plus communément de celui qui dònne le bras aux dames.* Bracciere.

BRASSET. s. m. dim. de BRAS. *Bracillo, bracito, brazuelo.* Brachiolum. *Petit bras.* Braccietto.

FÈR BRASSET. fr. DONAR LO BRAS Á ALGÚ.

BRAU, VA. adj. Feròs, indómit, salvatge. Regularmènt se diu dels animals no domesticads. *Bravio, bravo.* Ferox, agrestis. *Farouche, féroce, sauvage, brave.* Bravo.

BRAU. Valènt, esforsad. *Bravo.* Strenuus, fortis. *Brave, vaillant, courageux.* Prode.

BRAU. Bo, excel-lènt. *Bravo.* Egregius, eximius. *Bon, excellent, parfait.* Eccellente.

BRAU. s. m. Bou pètit que tòt just tè un any. *Becerro.* Vitulus, juvencus. *Veau.* Vitello.

BRAVADA. s. f. L'olòr fort y molèst que llansa alguna cosa. *Tufo, tufarada.* Gravis halitus, odor. *Exhalaison, vapeur, touffeur.* Alito.

BRAVADA DE VI. Lo tuf que fa lo alé de aquell que acaba de béurer vi. *Estocada de vino.* Vini halitus acer. *Bouffée de vin.* Sentore di vino.

BRAVAMÈNT. adv. mod. Bè, copiosamènt, en gran manèra. *Bravamente.* Egregiè, optimè, abundè. *Bravement, abondamment, copieusement.* Bravamente, abbondantemente.

BRAVATA. s. f. Amenassa fèta ab arrogancia pera intimidar á algú. *Bravata, bravura.* Minæ jactatæ, verborum terror. *Bravade.* Bravata, braveria.

BRAVATA. Ditxo ó fèt de fanfarró. *Bravata, baladronada, fanfarria.* Jactatum inaniter. *Rodomontade.* Burbanza, trasonerìa, rodomanterìa, spaccata.

BRAVATEJAR. v. a. Tirar bravatas. *Bravear, desquijarar leones.* Facinora venditare, inaniter se jactare. *Braver, menacer, faire des rodomontades.* Bravare, minacciare.

BRAVEJAR. v. n. BRAVETEJAR.

BRAVESA. s. f. Ferocitat. *Bravura, braveza.* Ferocitas. *Férocité.* Ferocità.

BREGA. s. f. Disputa, barallas. *Brega.* Rixa, contentio. *Mêlée.* Mischia, zuffa.

BREGA. Bulla, tabola que se fa pera celebrar alguna cosa. *Chacota.* Joculatio. *Badinage, joie bruyante.* Trastullo, solazzo.

ARMAR BREGA. fr. Embolicar, causar rabòns ó disputas. *Armar pendencias.* Rixas suscitare, movere. *Chicaner, chercher querelle.* Gavillare: cercar cinque piedi al montone.

MÓURER BREGA. fr. Divertírse ab mòlta brèma, crids y riallas. *Chacotear.* Joculari, cachinnis perstrepere. *Badiner, se réjouir, s'amuser d'une manière bruyante.* Trastullare, schiamazzare.

BREGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui brega lo cánam ó lli. *Agramador.* Tundenda

vel macerandæ cannabis opifex. *Celui qui broie le chanvre*. Canapajo.

BREGADÒRAS. s. f. pl. Lo instrumènt que servex pera bregar lo cánam ó lli. *Agramadera*. Instrumentum quo cannabis maceratur. *Broie ; maque*. Maciulla.

TENIR BONAS BREGADÒRAS. fr. met. y fam. Mènjar mòlt y deprèssa. *Estar picada la piedra*. Deglutire, vorare. *Tordre et avaler*. Macinare a due palmenti.

BREGAR. v. a. Trencar lo cánam ó lli pera tráurerne lo fil. *Agramar*. Cannabem conterere, macerare. *Broyer*. Macinare.

BRÈMA. s. f. La recol-lecció y cullita dels rahims, y lo tèmps en que se fa. *Vendimia*. Vindemia. *Vendange*. Vendemmia.

BRÈMAR. v. a. Recullir lo fruit de las vinyas. *Vendimiar*. Vindemiare. *Vendangèr*. Vendemmiare.

BRÈNA. s. f. BARÈNA.

BRÈNAR. v. n. BARÈNAR.

BRENYA. s. f. aut. Terra trencada èntre rocas y plena de malesa. *Breña*. Prærupta montium, dumetis, aut vepretis consita. *Terrain raboteux, crevassé, scabreux, rempli de ronces*. Scabro, ronchioso.

BRÈS. s. m. territ. BRÈSSOL.

BRESCA. s. f. Cos esponjòs que las abellas fan de cera, tòt guarnid de casetas de figura exágona, ahònt fabrican y guardan la mel. *Panal*. Favus. *Rayon, gâteau de miel*. Cassetta, bugno.

BRESCADÒR. s. m. Instrumènt que servex per obrir los bucs de las abellas. Es de ferro de cosa de un pam y mitj de llarg, fènd de un dels caps com un enformadòr no mòlt punxagud, y tenind del altre un ganxet com la ungla de un aucèll de rapinya. *Tempanador*. Ferramentum alveariuin operculis detrahendis. *Instrument qui sert à ouvrir les ruches*. Strumento per aprire le arnie.

BRESCADURA. s. f. L'acció de brescar. *Castrazon*. Alveariorum castratio. *L'action de châtrer les ruches*. L'azione di cavar mele dall' arnie.

BRESCAR. v. a. Tráurer dels bucs part de las brescas ab la mel dexandhi las suficients pera que las abellas pugan tornar á fabricarne. *Castrar*. Alvearia castrare. *Châtrer les ruches*. Levar via una parte del mele delle arnie.

BRESSAR. v. n. Grònxar lo brèssol. *Brizar, mecer la cuna*. Cunam agere, agitare. *Bercer*. Anninnare, cullare.

BRÈSSO. s. m. Nom que se dòna á varias plantas de un matèx gènero, que tòtas tènen las arrels grossas, la fusta dura, las fullas y las flors pètitas, y aquestas de un colòr de púrpura mòlt bònic. *Brezo*. Erica. *Bruyère*. Erica.

BRÈSSOL. s. m. Especie de llitet en fòrma de caxó mès llarg que ample, lo cual se pod grònxar fácilmènt pera que dorman las criaturas. *Cuna*. Cunæ, cunabula. *Berceau*. Culla.

POSAR AL BRÈSSOL. fr. *Encunar*. Infantem cunabulis imponere. *Mettre un enfant dans le berceau*. Mettere in culla.

BRÈSSOLAR. v. a. territ. BRÈSSAR.

BRÈSSOLET. s. m. dim. de BRÈSSOL. *Cunica, cunilla, cunita*. Parva cunabula. *Petit berceau*. Cullina.

BRÈTOL. s. m. Home desvergonyid, que no tè modos ni criansa. *Pillo*. Nebulo. *Coquin, vaurien, maraud, fripon*. Briccone, birbo.

BRÈTXA. s. f. La obertura que fa en las murallas la artillería ó cualsevol altra máquina de guerra. *Brecha*. Pars muri bellicis tormentis diruta. *Brèche*. Breccia.

OBRIR BRÈTXA. fr. Arruinar ab las máquinas de guerra part de la muralla de una plassa, castèll ó altra cualsevol fortificació pera poder donarhi lo assalt. *Abrir brecha*. Tormentis mœnia quatere, diruere. *Faire brèche*. Far breccia.

BRÈU. adj. Lo que es de poca extensió ó duració. *Breve*. Brevis. *Brief, court, concis, succint*. Brève, curto.

BRÈU. s. m. Lo butleto apostólic que concedex lo papa ó lo sèu llegat á latere. Sèn diu BRÈU perqué s' escriu y despatxa sèns aquellas cláusulas mès extensas y llargas que hi ha en las butllas. *Breve*. Breve pontificium. *Bref*. Breve.

BRÈU. s. f. Nota musical que val dòs compassos, y se figura ab una *o* èntre dòs rálletas que la tocan. *Breve*. Musicæ signum temporis mensuram brevians. *Brève*. Breve.

EN BRÈU. mod. adv. Luègo, dins de poc tèmps. *En breve; breve*. Brevi. *Sous peu, d'abord*. Frappoco.

BRÈUET, TA. adj. dim. de BRÈU. *Brevecico, brevecillo; brevecito*. Breviculus. *En abrégé*. Brevino.

BREUGETAT, s. f. ant. BREVEDAT.

BRÈUMENT. adv. mod. Ab brevedat. *Brevemente.* Breviter. *Brièvement.* Brevemente, suocintamente.

BREVATGE. s. m. Cualsevol beguda composta de ingrediènts desagradables al paladar. *Brebaje.* Injocunda potio. *Breuvage.* Beveraggio, bevanda.

BREVEDAT. s. f. La poca extensió ó duració de alguna cosa, acció ó succès. *Brevedad.* Brevitas. *Brièveté.* Brevità, cortezza.

BREVIARI. s. m. Lo llibre que conté lo rèso ecclesiástic de tòt lo any. *Breviario.* Breviarium. *Bréviaire.* Breviario, ufficio.

BREVIARI. Especie ó grau de lletra pètita, de que se usa en la impressió dels breviaris manuals. *Breviario.* Characteres, formæ minutæ litterarum. *Caractère d'imprimerie très-petit.* Carattere di stamperia così chiamato.

BREVIETAT. s. f. ant. BREVEDAT.

BREVÍSSIM, MA. adj. sup. de BRÈU. *Brevisimo.* Brevissimus. *Très-court, bien concis.* Brevissimo.

BREVÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de BRÈUMÈNT. *Brevisimamente.* Brevissimè. *Très-brièvement.* Brevissimamente.

BREVITAT. s. f. ant. BREVEDAT.

BREVOL. adj. Débil, de poca resistencia. *Endeble.* Debilis. *Faible, débile.* Debole, fievole, frale.

BRI. s. m. Cada un dels filets que contènen algunas plantas ántes de limpiarlas, com lo cánam, lli, llana, etc. *Hebra.* Filamenta. *Brin.* Gambo.

BRI. DRAP DE CÁNAM.

BRI DE CARN. Cada un dels fils que fà la carn. *Hebra.* Fibra. *Filament de viande.* Filamento, fibra.

BRI DE LLI. La part mès fina del lli ántes de filarlo. *Estopilla.* Lini infecti pars subtilior. *Filasse de lin très-fine.* Filamento.

BRI DE SAFRÁ. Cada un dels tres filets que fà la flor del safrá. *Hebra.* Croci pistillum. *Filaments qui composent les houppes du safran.* Filetti.

BRIÁ. s. m. Especie de mal que consisteix en uns granets bermells y apinyads que surten á la pèll, los cuals cundexen mòlt, dònan picòr y regularmènt acaban formand una especie de crostas còm sagó menud. *Herpes.* Herpes. *Herpe.* Erpete.

BRIÁ VÈRBOL. VÈRBOL.

BRIAL. s. m. ant. Especie de vestid que usaban las dònas antigamènt; se lligaba á la cintura y baxaba rodó fins als peus. *Brial.* Muliebris tunica à renibus ad talos usque defluens. *Jupe de soie ou d'une autre étoffe riche.* Gonna, gonnella.

BRIBA. s. f. Vagamundería, dropería. *Briba.* Desidia, otiositas. *Fainéantise, gueuserie.* Infingardaggine, pigrizia.

ANAR Á LA BRIBA. fr. Vagamundejar, fèr lo dropo. *Andarse á la briba; andar á la gandaya; correr ó buscar la gandaya.* Otiosè vagari. *Truander, mener une vie oisive.* Baronare, birboneggiare, far la birba.

FÈR LA BRIBA. fr. BRIBONEJAR.

BRIBAR. v. n. ANAR Á LA BRIBA.

BRIBÓ, NA. adj. Dropo, tunante. *Bribon, galopin.* Deses, vagabundus. *Drôle, ribaud, fripon, trucheur, coquin, ribleur.* Briccone, birbo, birbante.

BRIBÒNADA. s. f. Dolentería, picardía. *Bribonada.* Nequitia, calliditas. *Friponnerie, coquinerie, polissonnerie.* Bricconata.

BRIBÒNALLA. s. f. Conjunt de bribòns. *Picaresca, jabardo, jabardillo, gazapina.* Nebulorum turba, improbrorum cœtus. *Troupe de vauriens.* Truppa di mascalzoni.

BRIBONAS. s. m. aum. de BRIBÓ. *Bribonazo.* Summè callidus, versutus, nequissimus. *Franc coquin, pendard fieffé.* Birbonaggio, forcaccio.

BRIBONEJAR. v. n. Fèr vida de bribó. *Bribonear.* Versutias exercere, vagam vitam ducere. *Friponner, coquiner, libertiner, polissonner.* Birbaneggiare, baronare, birbanteggiare.

BRIBONERÍA. s. f. Vida ó exercici de bribó. *Bribonería.* Otiositas, vagatio. *Friponnerie, vie ou métier de fripon.* Briboneria, bricconeria.

BRIBONERÍA. Ditxo ó fèt de bribó. *Picardía.* Improbitas. *Méchanceté.* Friponeria, bricconata.

Á LA BRIBONESCA. mod. adv. Fènd lo dropo. *Á la briba.* Otiosè. *Oisivement.* Alla birba.

BRIBONET. s. m. dim. de BRIBÓ. *Briboncuelo, briboncillo.* Vafellus. *Friponneau.* Bricconcello.

BRICÓ, NA. adj. ant. BRIBÓ.

BRIDA. s. f. La corretja ó corretjas agafadas al fre de las caballerías pera que lo qui va á caball puga gobèrnarlas ti-

rand ó afluxand. *Rienda, brida.* Frenum. *Bride.* Briglia.

Á BRIDA BATUDA. mod. adv. met. Ab mòlta violencia, mòlt deprèssa. *Á rienda suelta.* Laxatis habenis. *À bride abattue.* Correre a tutta briglia.

Á BRIDA BATÚDA. met. Sèns subjecció, ab tòta llibertat. *Á rienda suelta.* Laxatis habenis. *Avec la bride sur le cou.* A brigli a sciolta.

AFLUXAR LA BRIDA AL CABALL. fr. Allargarli la brida pera que camine ab mès velocitat. *Abrir la mano al caballo.* Equo frena laxare, remittere. *Lâcher, rendre la main à un cheval.* Lasciar la briglia.

MENAR PER LA BRIDA. fr. Guiar las cabalcaduras anandlos al davant ó al costat tenind la brida á la ma. *Llevar del diestro ó de diestro.* Freno vel capistro ducere. *Mener par la bride, par le licou.* Condurre, guidare per briglia.

TENIR LA BRIDA. fr. met. Contenir á algú, fèr que no s'excedesca en alguna cosa. *Meter en freno, refrenar.* Modum ponere, cohibere, corrigere. *Tenir en bride, assujettir avec le frein.* Tener alcuno in briglia, tirar la briglia.

TIRAR LA BRIDA. fr. met. Subjectar, contenir, reduir. *Tirar las riendas.* Habenas cohibere, continere. *Assujettir.* Frenare, rintuzzare.

BRIDECÚ. s. m. Corretja que se cenyex á la cintura, la cual tè á la part esquerra dòs corretjetas que pènjan y estan unidas per la part inferiòr per enganxarhi lo sabre, espasa, etc. *Biricú.* Balteus. *Ceinturon, porte-épée.* Cinturino.

BRIGADA. s. f. *Milic.* Cert número de batallòns ó escuadròns. *Brigada.* Legio, militaris manus pluribus cohortibus constans. *Brigade.* Squadroni o battaglioni comandati da un brigadiere.

BRIGADA. *Milic.* En alguns cossos militars cert número de individuos. *Brigada.* Manipulus. *Brigade.* Brigata.

BRIGADA. *Milic.* Cert número de animals ab los sèus tirs y conductòrs que van ab alguna divisió de tròpa pera portar las provisiòns de campanya y tòt lo demès necessari. *Brigada.* Jumentorum numerus certus machinis et sarcinis exercitûs vehendis. *Brigade.* Truppa, brigata.

BRIGADÈR. s. m. Grau militar superiòr al de coronèl é inferiòr al de mariscal de camp en lo exèrcit, ó comandant de escuadra en la marina. *Brigadier.* Tribunus militum, legionis, seu alæ, seu parvæ classis præfectus. *Brigadier.* Brigadiere.

BRIGOLA. s. f. ant. Máquina de que usaban los antigs pera bátrer las murallas. *Brigola.* Machina quassandis muris deserviens. *Ancienne machine de guerre.* Antica machina di guerra.

BRILL. s. m. Instrumènt de que se servexen los cassadòrs pera imitar los xisclets dels animals, com la guineu, la llèbra, lo cunill, etc. *Chilla, chillo.* Fistula aucupatoria, animalium sibilum fingens. *Appeau.* Fischio, fistio.

BRILLADÒR. s. m. Especie de flauteta ó trasto de fang que tirandhi aigua y bufandhi per un forad fa un so que imita lo cant y los gorguetjs dels aucèlls. *Rèclamo, pito.* Illex aucupis, folliculus avis vocem imitans. *Appeau, sifflet.* Richiamo, fischio.

BRILLANT. p. pres. de BRILLAR. *Brillante.* Scintillans. *Brillant, éclatant, luisant.* Brillante.

BRILLANT. s. m. Diamant abrillantad. *Brillante.* Adamas magno lumine radians. *Brillant.* Brillante brillantato.

BRILLANTÒR. s. f. Lo resplandòr ó llum que despedex de sí alguna cosa. *Brillo, brillantez.* Fulgor, scintillatio. *Éclat, étincellement, brillant.* Splendore, lume, lampeggiamento.

BRILLAR. v. n. Resplandir, despedir ratjs de llum, com las estrèllas, los diamants, etc. *Brillar.* Fulgere, splendere, radiare. *Briller, éclater, luire, reluire.* Brillare, splendere.

BRILLAR. Imitar lo cant dels aucèlls ab lo brilladòr. *Reclamar.* Folliculo aves allicere, earum voces imitando. *Piper, réclamer, appeler un oiseau avec un appeau.* Ricchiamare, uccellare.

BRILLAR. Tocar lo brill. *Chillar.* Aucupatoriâ fistulâ animalium sonum fingere, simulare. *Piper.* Zuffolare, fischiare.

BRILLO. s. m. Brillantòr. *Brillo.* Fulgor. *Éclat, étincellement.* Splendore.

BRINDAR. v. n. Béurer á la salud de algú. *Brindar.* Bibere alicui benè precando. *Toster.* Bere alla salute di uno, fare brindisi.

BRINDAR. Oferir alguna cosa voluntariamènt. *Brindar.* Offerre, invitare. *Offrir, présenter.* Offerire.

BRINDAR. Se diu també de las matèxas co-

sas cuand excitan y convidan á gosarne. *Brindar*. Invitare, allicere. *Inviter, exciter, provoquer à*. Spronare, muovere, eccitare.

BRÍNDIS. s. m. L' acció de béurer á la salud de altre. *Brindis*. Potatio alicui salutem precando. *Toast*. Brindisi.

FÈR BRÍNDIS. fr. BRINDAR.

BRIO. s. m. Forsa. *Brio*. Robur, fortitudo. *Force, nerf, vigueur*. Forza, nervo, vigore, vigoria.

BRIO. Esperit, valor, resolúció. *Brio*. Animi vis, firmitas. *Valeur, courage, bravoure, vaillance, énergie, fermeté*. Bravezza, valore, prodezza, fermezza.

ABATAR LOS BRIOS. fr. Humiliar, abátrer. *Bajar los brios*. Animum frangere. *Rabaisser le caquet*. Debellare, umiliare, far tacere.

BRIOL. s. m. *Naut*. Una de las cordas que servexen pera carregar y recullir las velas del barco. *Briol*. Funis nautica ad religanda vela. *Breuil*. Carica.

BRIONIA. s. f. Planta mòlt comú en varias parts d' Espanya. Trau unas camas llargas, que se emparran, y aspres axí com las fullas que sòn rodònas y partidas com las de la parra. Tè las flors blanquinòsas y fa un fruit rodó negre ó blanc. En algunas parts fan servir las arrels, que sòn farinòsas, pera suplir la falta del pa, fèndlas bullir ántes á fi de fèrlos pérdrer la sèva acrimonia: axí matèx mènjan los bròts cuits. *Nueza, algalia, brionia*. Bryonia alba. *Couleuvrée*. Bionia, vitalba, fescera.

BRIÒS, A. adj. Lo que tè brio. *Brioso*. Strenuus. *Courageux, vaillant, fort*. Prode, bravo, animoso.

BRISA. s. f. Las pèlls y llavòrs del rahim que quèdan desprès de xafad y extrèt lo vi. *Orujo, casca*. Uvarum folliculi. *Marc de raisins*. Feccia.

BRISA. Especie de vènt que vè de la part del nordest. *Brisa*. Aquilonaris ventus. *Brise*. Brisa.

BRISNÒS, A. adj. Lo que tè mòlts brins. *Briznoso*. Ramentis plenus. *Qui a des brins, qui est plein de brins*. Che è pieno di fili, di gambe, etc.

BRIVANT. s. m. ant. VAGAMUNDO.

BRIVÓ. s. m. BRIBÓ.

BRIVONALLA. s. f. BRIBONALLA.

BROC. s. m. Lo coll estret que tènen algunas einas, com garrafas, ampòllas, etc. *Gollete*. Collum. *Goulot*. Canna, collo, bucciuolo.

BROC. Especie de canal en figura de bèc que acostuman tenir los gerros y gerras y altras einas pera que lo líquid que contènen isca ab mès facilitat y suavitat. *Pico*. Rostrum. *Bec*. Canna.

BROC. Lo canó ó canaleta ahònt se posa lo ble per il-luminar en la llumanèra y altres trastos semblants. *Mechero*. Myxus, myxos. *Lamperon*. Luminello.

BROC. Lo canó dels candelèros ahònt se fica la candela. *Mechero*. Candelabri tubulus. *Tuyau*. Canna.

BROC. Pèssa rodòna de llauna, cristall ó altra materia que se posa á la bòca dels candelèros pera recullir las cendras que cauen y la çera ó seu que se fòn. *Arandela*. Catinulus circùm tubulum candelabri affixus favillæ excipiendæ. *Bobèche*. Bocciuolo.

BROC. BROCADA.

ANÁRSEN COM LO BROC DEL CANTI. fr. que se diu dels que patexen un excèssiu flux de vèntre. *Irse como una canilla ó de canilla*. Ventris profluvio laborare. *Avoir le dévoiement*. Aver il ventre stemperato come un' oca.

NO FICARSE EN BROCS. fr. Abstenirse algú de dir ó fèr impertinentmènt mès de lo que li correspon. *No meterse en dibujos*. Aliena negotia non curare. *Ne point se mêler des choses qui ne nous regardent pas*. Non cacciarvi il naso.

BROCA. s. f. Instrumènt de cèr rodó y llarg ab que los carnicèrs afilan los tallants, ganivets, etc. *Eslabon*. Chalybs acuendis cultellis aptus. *Fusil*. Acciarino.

BROCA. territ. Bastó per tocar lo timbal. *Baqueta, palillo*. Bacillus pulsando tympano aptus. *Baguette de tambour*. Bacchetta.

BROCA. territ. Vergueta de vesc per cassar aucèlls. *Vareta*. Virgula visco illita. *Gluau*. Panione, paniuzza.

BROCA. territ. BASTÒNET.

BROCADA. s. f. Lo tros de sarmènt ab dòs ó tres nusos que se dèxa als ceps al podarlos pera que bròten y tregan nous sarmènts. *Pulgar, perchon*. Vitis surculus. *Maître jet qu'on laisse à la vigne*. Germoglio di vite.

BROCADA. ant. Embestida. *Arremetida*. Aggressio, irruptio. *Attaque, irruption*. Lanciata.

BROCADILLO. s. m. Drap de seda y or de calitat inferiòr y mès lleugèra que lo brocat. *Brocadillo.* Textum sericum et aureum. *Espèce d'étoffe de soie.* Tessuto d' oro e di seta.

BROCAL. s. m. Especie de eina ampla y rodòna que tè un broc llarg y estret; ne hi ha de vidre, de còure, d' estany y altras materias, y servex pera refrescar las begudas. *Garrafa.* Vas vitreum vel ex altera quacumque materia refrigerandis liquoribus deserviens. *Carafe.* Caraffa, guastada.

BROCAL. COLL DE PÒU.

BROCAL. ant. BROC, en la tercèra accepció.

BROCAR. v. n. ant. Embestir, llansarse sòbre algú ó alguna cosa. *Arremeter.* Invadere. *Attaquer brusquement.* Attaccare, urtare.

BROCAT. s. m. Roba de seda á manèra de tapicería, texida ab or ó plata. Sèn fa de varias classes. *Brocado.* Tela serica auro vel argento intertexta. *Brocard, brocart.* Broccato.

BRÓCOLI. s. m. Especie de col que se distingex principalmènt de la comú en que las sèvas fullas no se capdèllan, y sòn de un colòr mès fòsc. *Bróculi, brécol, brecolera.* Oleracea brassica. *Brocoli.* Broccoli.

BRODAD. s. m. BRODADURA.

BRODADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui tè per ofici brodar. *Bordador.* Phrygio acu pictor, limbator. *Brodeur.* Ricamatore.

BRODADURA. s. f. L' acció de brodar, y també lo matèx brodad. *Bordadura, bordado.* Opus phrygium. *Broderie.* Ricamo.

BRODADURA. Los rexads y altres dibuxos que se fan ab l' agulla de cusir en las robas blancas de fil ó de cotó traiend y juntand alguns fils, imitand axí las puntas. *Calado.* Opus terebratum. *Broderie à jour.* Ricamo.

BRODADURA DE REALS. Aquella en que los dibuxos que se brodan fan rellèu. *Recamo.* Supereminens labor in opere phrygio. *Broderie en ronde-bosse.* Ricamo in rilievo.

BRODAR. v. a. Traballar alguna roba formandhi ab l' agulla varios dibuxos ab fil, seda, plata ó altra materia. *Bordar.* Acu pingere. *Broder.* Ricamare.

BRODAR AL TAMBÒR. Brodar ab punt de cadeneta en un telèr pètit, de figura semblant á la del tabal dels soldads, ab una agulla que tè un ganxet á la punta, y está ficada dins un maneguet de os ó de marfil. *Bordar á tambor.* Ad tympanum acu fingere. *Broder au tambour.* Ricamare al tamburo.

BRODAR DE REALS. Brodar de modo que lòs dibuxos fassan rellèu. *Recamar.* Eminenti labore acu pingere. *Broder en ronde-bosse.* Ricamare in rilievo.

BRODARIA. s. f. ant. BRODADURA.

BROGIR. v. n. ant. Fèr soròll. *Meter ruido.* Obstrepere. *Faire du bruit.* Far chiasso.

BROGIT. s. m. ant. TUMULTO.

BROIDA. s. f. HÈRBA CUQUÈRA.

BROLLA. s. f. Camp sèns cultivar ple de matas y malesas. *Matorral, escobo.* Dumetum. *Broussailles, bruyères, hallier.* Macchia, siepaglia.

BROLLAR. v. n. Estar en movimènt una multitut de cosas, regularmènt de una matèxa especie. *Hervir, bullir.* Fervere, ebullire. *Fourmiller, abonder.* Brulicare.

BROLLAR. Xurriar, fluir. *Brotar, manar.* Scaturire. *Couler, découler.* Scaturire.

BROLLAR. Se diu de l' aigua que ix de algun puèsto á dòlls ó á grífols. *Borbollar, borbollonear.* Ebullire, strepere, æstuare, scaturire. *Bouillonner.* Bollire, crosciare.

BRÒM. s. m. Mal que patexen las cabalcaduras, y que se dividex en dòs especies: lo primèr es lo comú de que patexen tòts cuand tènen poc tèmps; acostuma á ser agud y se dòna á conéxer per la inflamació de las glándulas del coll y per un humòr viscòs que expellexen per los forads del nas: lo segòn es lo bròm verdadèr y de un carácter crónic, que es mès apegadis y de difícil curació: tè los matèxos síntomas, peró mès graves. *Muermo.* Grassior equi pituita vel destillatio. *Morve.* Moccio.

BRÒMA. s. f. BOIRA.

BRÒMA. vulg. Tabola, confusió de veus ó de persònas que cridan y enrèdan. *Tremolina, batahola, tabaola, broma.* Tumultus, vociferatio. *Cohue, vacarme, train, grand bruit, tintamarre, bagarre.* Bombazzo, bordello, chiasso.

BRÒMA. BRONQUINA.

BRÒMA. territ. NÚVOL.

FÈR BRÒMA. fr. fam. Divertirse ab gatsara. *Meter bulla.* Obstrepere. *Faire du vacarme.* Far chiasso.

BROMISTA. adj. com. Amig de fèr bròma. *Bromista, chacotero.* Jaculator. *Gros réjoui.* Giulivetto, giocondato.

BROMÒS, A. adj. que se aplica á las cabalcaduras que patexen de bròm. *Muermoso.* Pituità morbosus. *Morveux.* Moccioso.

BRÒNC, CA. adj. met. Poc amable, aspre, de mal geni. *Bronco.* Asper, insuavis. *Âpre, rude, brusque.* Ruvido, incivile, aspro.

BRÒNC. Desapacible al oido. *Bronco.* Absonus, insonus. *Âpre, rude, aigre.* Aspro.

BRONDÓ. s. m. ant. BLANDÓ.

BRONJA. s. f. Especie de pinsèll gros que usan los pintòrs. *Brocha.* Penicillus. *Brosse.* Pennello grosso.

BRONQUINA. s. f. Rahòns, disputas, principi de barallas. *Bronquina.* Rixa, iurgium. *Rixe, querelle.* Zuffa.

BRONQUINÒS, A. adj. Amig de bronquina. *Buscaruidos, rencilloso.* Rixator, jurgiosus. *Querelleur, ferrailleur.* Schermidore.

BRÒNSE. s. m. Lo còure fòs ab lo estany ó ab altres mètalls que li dònan mès duresa y un colòr semblant al del or. *Bronce.* Æs. *Bronze.* Bronzo.

ESTAR COM UN BRÒNSE. expr. fam. que se aplica particularmènt als vèlls que conservan encara mòlt brio y van tièssos com si fossen jòves. *Como un ajo.* Valentissimus. *Être fort, vigoureux, robuste; en parlant d'un vieillard qui est encore comme un jeune homme.* Forte come il bronzo.

SER DE BRÒNSE. fr. Tenir una complexió mòlt robusta y ser infatigable en lo trabalI. *Ser de bronce ó un bronce.* Durum et patientem laboris esse. *Être de fer.* Esser di ferro.

BRONSEJAR. v. a. Pintar de colòr de bronse. *Broncear.* Æris colore tingere. *Bronzer.* Dare il color di bronzo.

BROQUÈR. s. m. ant. Escud pètit fèt de fusta y cubert de ante, encerad ó luda, ab una guarnició de ferro á la bora: al mitj hi habia una cassoleta de ferro buida pera que la ma poguès agafar l'ansa que tenia per la part de dins. Servia pera cubrir lo cos y defensarse dels cops del enemig. Ne hi habia també de cèr y de ferro. *Broquel.* Pelta, cetra. *Bouclier.* Targa, clipeo.

BROQUERAT, DA. adj. ant. Cubert ab lo broquèr. *Abroquelado.* Cetrâ protectus. *Couvert d'un bouclier.* Scudato.

BROSSA. s. f. La despulla dels vegetals. *Broza.* Quisquiliæ. *Broutilles.* Frasconi, vettoni.

BROSSA. Las matas, arbrets y plantas de que está ple algun terreno. *Broza, maleza.* Dumetum. *Ronces, broussailles.* Macchie, prunaje, boscaglie.

BROSSA. Lo raspall ab que los impressòrs trauen la tinta y netejan la lletra dels motllos. *Broza, escobilla.* Scopula. *Brosse.* Setola, spazzola.

BROSSA. Partícula de fil, palla ó altra cosa semblant que per sa pètitesa es mòlt lleugèra. *Mota.* Festuca, atomus. *Brin de fil, duvet, etc.* Filo, strame, bruscolo.

BROSSA. RUNA.

BROSSA. met. Las cosas inútils ó de poc momènt que se diuen de paraula ó per escrit. *Broza.* Res futilis, nullius momenti. *Paille, bavardage, remplissage.* Paglia, loppa.

BROSSAR. v. a. En la imprèmpta netejar los motllos ab la brossa. *Brozar.* Detergere. *Brosser.* Setolare, spazzolare.

BROSSAT. s. m. territ. MATÓ.

BROT. s. m. Lo lluc ó grífol tendre que bròta del arbre ó planta. *Vástago, renuevo, pimpollo, brota, brote.* Surculus, germen, pullus. *Brin, rejeton d'arbre.* Germe, germoglio, rampollo, brocco.

BRÒT. La branqueta de las plantas; y axí diem: un BRÒT de alfàbrega, de mènta, etc. *Ramo.* Ramus. *Morceau.* Brano, squarcio.

BROTADA. s. f. L'acció y efècte de brotar. *Brotadura, germinacion.* Germinatio. *Germination.* Germinazione, germogliamento.

BROTAR. v. n. Tráurer lo arbre ó planta las sèvas fullas y bròts. *Brotar, echar renuevos, entallecer, germinar, apimpollarse, apitonar, pimpollecer, pulular.* Germinare, pullulare. *Bourgeonner, pousser, germer.* Germogliare, spuntare.

BROTAR. Tráurer los ceps los sèus bròts. *Abollonar.* Vites gemmare. *Bourgeonner.* Germogliare.

BROTAR. BROLLAR, en la segòna accepció.

BROTÓ. s. m. Lo rebròt de la col verda. *Breton.* Brassicæ oleraceæ novus surculus. *Chou vert.* Cavolo verde.

BROU. s. m. GALDO.

BROU DE PA. L' aigua en que se ha fèt bullir lo pa á fi de que tinga substancia. *Substancia de pan.* Panis elixatura. *Substance de pain.* Acqua di pane.

ES BROU DE LLÈNGUAS. fr. fam. que denota que algú diu lo que no ha de executar. *Es todo jarabe de pico.* Blaterare. *Paroles en l'air, n'être brave qu'en paroles.* Far la voce del camelo, parlar in aria.

LI HAN DONAD BROU DE LLÈNGUAS. expr. fam. ab que se denota que algú enrahòna mòlt, de modo que no dòna lloc de parlar als demès. *Todo se lo habla: no deja meter baza.* Indesinenter verba fudit. *Parler sans relâche.* Parlare alla balorda.

BRU, NA. adj. Negre, obscur. *Bruno.* Ater, niger, pullus. *Brun.* Bruno, fosco.

BRUC. s. m. Nom que se dòna á varios arbrèts de un matèx género, que tòts tèneu las arrels grossas, la fusta dura, las fullas y flors mòlt xicas, y aquestas de un hermòs colòr de púrpura. *Brezo.* Erica. *Bruyère.* Erica.

BRUC. s. m. ant. GALSERÁ.

BRÚFOL. adj. que se aplica al dia nuvolos. *Pardo.* Fuscus, obscurus. *Sombre, obscur.* Oscuro, fosco.

BRÚFOL. s. m. BÚFALO.

BRUGAR. s. m. ant. BRUGUÈRA, en la segòna accepció.

BRUGIR. v. n. ant. BRUNSIR.

BRUGIT. s. m. Lo soròll aspre, desagradable y confus, com lo que se sènt en las òrellas per algun aire introduid en èllas. *Zurrido, zurrío.* Susurrus. *Bourdonnement.* Rombo, ronzo.

BRUGIT. Lo soròll confus y poc distinct que resulta de veus desentonadas que se pronuncian confusa y atropelladamènt. *Zurrido, barbulla.* Dissonum murmur. *Bruit confus, murmure.* Mormorio, garbuglio.

BRUGIT. Lo soròll que se fa parland, especialmènt cuand no se percebex lo que se diu. *Murmullo.* Murmur. *Murmure.* Mormorio, rumore, bisbiglio.

FÈR BRUGIT. fr. Parlar atropelladamènt movènd mòlta bulla. *Barbullar.* Garrire, confusè vociferare. *Barbouiller.* Parlare sciocamente.

BRUGUÈRA. s. f. ant. BRUC.

BRUGUÈRA. Lo terreno poblad de brucs. *Brezal.* Ericetum. *Lieu couvert de bruyère.* Luogo ericoso.

BRUIR. v. n. ant. BRUNSIR.

BRUJÓ. s. m. BURXÓ.

BRULOT. s. m. Embarcació plena de quitrá y altres materials combustibles que servex pera cremar las embarcacions enemigas. *Brulote.* Navis incendiaria. *Brûlot.* Brulotto.

BRUMÈRA. s. f. Conjunt de bòmbòllas que lo aire agitad fòrma y reunex en la superficie dels líquids. *Espuma.* Spuma. *Écume, mousse.* Schiuma, spuma.

BRUMÈRA. La saliva que trauen per la bòca los homes y bruts en gran cantitat cuand estan irritads. *Espumarajo, espumajo.* Oris spuma. *Écume que jette par la bouche un homme, ou un animal furieux.* Spuma, bava.

TRÁURER BRUMÈRA. fr. Tráurer per la bòca mòlta saliva espessa que ordinariamènt sol ser blanca semblant á la ensabonada. *Espumajear.* Spumare. *Écumer, jeter de l'écume, baver.* Far bava.

TRÁURER BRUMÈRA PER LA BÒCA. fr. met. Estar en gran manèra enquimerad ó irritad. *Echar espumarajos por la boca.* Iracundiâ exardescere, vehementer agitari. *Écumer de rage, faire éclater sa colère.* Pigliar fuoco, venir la schiuma alla bocca.

BRUMEROT. s. m. territ. BURINOT, en la primèra accepció.

BRUNEZA. s. f. ant. NEGRÒR.

BRUNEZIR. v. n. ant. Enfòsquirse, cubrirse lo dia, ó lo cel de núvols. *Cerrarse el cielo.* Cœlum nubibus offundi, obnubilari. *Se couvrir le ciel de nuages.* Affoscarsi, adombrarsi.

BRUNSID. s. m. Lo soròll continuad y agud que fan en lo aire las cosas que hi passan ab furia. *Zumbido.* Susurrus, raucus stridor, bombus. *Tintoin, bourdonnement.* Tintinnamento, ronzio.

BRUNSIR. v. n. Fèr un soròll continuad y agud, com fan en lo aire las cosas que hi passan ab mòlta furia, com las balas, las pèdras, etc. *Zumbar.* Bombilare, bombitare. *Bourdonner, tinter.* Tintinnire.

BRUNYIDÒR. s. m. Instrumènt pera brunyir. *Bruñidor.* Lapis; lignum vel ferrum poliendo deserviens. *Brunissoir, lissoir, broèsse.* Brunitojo.

BRUNYIDÒR. Instrumènt dels argentèrs pera netejar las pèssas dauradas. *Grata.* Instrumentum inauratis vasis perpolien-

dis. *Polissoir, brunissoir, lissoir*. Brunitojo.

BRUNYIDÒR. Lo qui brunyex. *Bruñidor*. Politor, levigator. *Brunisseur, polisseur*. Brunitore.

BRUNYIDURA. s. f. L' acció y efècte de brunyir. *Bruñido, bruñidura, bruñimiento*. Levigatio, politio, politura. *Polissure, brunissage, fourbissure*. Brunitura.

BRUNYIR. v. a. Donar llustre á algunas cosas, com pèdras, fustas, etc., fregandlas ab un cos llis. *Bruñir, acicalar*. Polire, levigare. *Brunir, polir, fourbir*. Brunire.

BRUNYIR. Donar llustre y colòr pujad á las pèssas doradas per medi del brunyidòr. *Gratar*. Perpolire. *Brunir*. Rinettare, brunire.

BRUNYIR. met. Polir la cara per medi de afèits com fan las donas. *Bruñir*. Fucare. *Se farder*. Imbellettarsi, lisciarsi.

BRUSA. s. f. Raspall rodó fèt de cerdas molt espessas y fortas ab una abrassadèra de cuiro per part de fora, que serveix pera netejar los caballs, mulas, etc. *Bruza*. Strigilis, scopula crinibus stipata ad detergendos equos. *Brosse*. Brusca.

BRUSAR. v. a. ant. ABRUSAR.

BRUSC, CA. adj. p. us. Aspre, desapacible, lo qui fa cara de enfadad. *Brusco, hosco, fosco, capotudo, carrasqueño*. Asper, durus. *Brusque, rude*. Aspro, ruvido.

BRUSCA. s. f. Pètita astèlla que se pulex y talla proporcionadamènt fèndli punta á cada cap pera escurar las dènts. *Palillo*. Paxillus, dentiscalpium. *Curedents*. Stuzzicadenti.

BRUSCA. BROSSA, en la cuarta accepció.

BRUSCARIA. s. f. ant. La asperesa de geni. *Bronquedad, dureza*. Indolis acerbitas, insuavitas. *Rudesse*. Asprezza, ruvidezza.

BRUSCO. s. m. ant. GALSERÁ.

BRUSI. adj. ant. BRUSC.

BRUSIDÒR. s. m. Pèssa de ferro de que se valen los vidrièrs pera brusir los vidres ó cristalls: es llarga de cosa de un forc, cuadrada, y gruxuda com un dit; remata en un tros de círcul ab la punta inclinada cap al cos de la pèssa; y èntre mitj de las dòs queda un vuid pera que hi èntre lo vidre que se vol brusir. *Brugidor*. Uncinus vitreis laminis circumcidendis. *Grésoir*. Stromento da vetrajo.

BRUSIR. v. a. Èntre vidrièrs es igualar y tráurer las desigualtats que quèdan en los vidres desprès de tallads ab lo diamant. *Brugir*. Vitreas laminas ferreo uncino circumcidere. *Égriser*. Spegare.

BRUT. s. m. Lo animal irracional. Comunamènt se entèn dels cuadrúpedos. *Bruto, brutal*. Brutum animal. *Brute, bête*. Bestia, bruto, belvo.

BRUT, TA. adj. Lo que tè en sa superficie substancias estranyas y asqueròsas com los excremènts. *Sucio, puerco, sórdido*. Immundus, sordidus. *Sale*. Sporco, sucido.

BRUT. Lo qui es porc y malèndressad. *Cochino, puerco*. Sordidus, inconcinnus. *Sale, cochon, malpropre, salaud*. Sporco, sucido.

BRUT. met. Grossèr, sèns política ni criansa. *Puerco, sucio*. Incivilis, inurbanus. *Incivil, impoli, malhonnête*. Incivile, scortese, impulito.

BRUT. met. L' home neci, ignorant, incapas, ó excessivamènt desarreglad en sòs costums. Se usa també com substantiu. *Bruto*. Stolidus, hebes vel effrenus moribus, dissolutus. *Bêta, bête, abêti, stupide*. Bestia, stupido.

EN BRUT. mod. adv. Sèns pulir, no traballad; y axí diem: un diamant EN BRUT. *En bruto*. Absque politione. *En brut*. Grezzo, rozzo, di primo getto.

EN BRUT. Sè diu de las cosas que se prenen á pes sèns rebaxar las taras, ó de altras cualsevols cosas de las que hi ha que rebaxar. *En bruto*. Nullâ factâ deductione. *En brut, en gros*. In grosso, all' ingrosso.

BRUTAL. adj. Lo que imita ó sembla als bruts ó irracionals. *Brutal*. Belluinus, ferinus. *Brutal*. Brutale, bestiale.

BRUTALITAT. s. f. La calitat de brut, ó de irracional. *Brutalidad*. Belluina conditio, feritas. *Brutalité*. Brutalità.

BRUTALITAT. met. Acció desòrdenada y deshonèsta, ó lo excèssiu desòrde dels afèctes y passiòns. *Brutalidad*. Obscenitas, brutum facinus. *Brutalité*. Brutalità.

BRUTALITAT. met. La incapacitat de algú, ó la falta de rahó. *Brutalidad*. Stupiditas, stolidum ingenium. *Abrutissement*. Stupidità, stolidezza.

BRUTALMÈNT. adv. mod. Ab brutalitat. *Brutalmente, feamente*. Belluino more, turpiter, fœdê. *Brutalement, avec brutalité*. Brutalmente, alla bestiale.

BRUTAMÈNT. adv. mod. ant. BRUTALMÈNT.

BRUTEDAT. s. f. ant. BRUTALITAT, en la primèra accepció.

BRUTEDAT. ant. BRUTICIA.

BRUTICIA. s. f. Los excremènts, y altras substancias que á imitació de èlls fan fástig, y constituexen desagradable la cosa que las tè en sa superficie. *Porquería, suciedad, bascosidad.* Immunditia, sordes. *Saleté, ordure.* Sucidume, bruttura, sporcizia.

BRUTICIA. Lo grèx de la roba per lo contínuo fregar á la pèll. *Grasa, mugre, pringue.* Sordes. *Graisse.* Bruttura, sporcizia.

BRUTICIA. La calitat contraria á la netedat. *Suciedad, porquería, sordidez.* Spurcitia, sorditudo. *Saleté, malpropreté.* Sucidume.

BRUXA. s. f. La dona que segòns la opinió vulgar tè pacte ab lo dimoni, y per sòn medi fa cosas extraordinarias. *Bruja, hechicera.* Strix, saga, venefica, malefica. *Sorcière.* Maga, maliarda, fattucchiera.

SEMBLA UNA BRUXA. fr. fam. que se diu de la dona llètja y vèlla. *Es una bruja ó parece una bruja.* Deformis, aspectu horrida instar maleficæ. *C'est une sorcière.* E' una maliarda.

BRUXERÍA. s. f. Lo art supersticiòs de embruxar en que vulgarmènt se creu que s' exercitan las bruxas. *Brujería, hechicería.* Veneficæ artes, veneficium. *Sorcellerie, ensorcellement.* Stregoneria, fattura, malia.

BRUXERÍA. Cualsevol acte supersticiòs de embruxar. *Hechicería.* Veneficium, maleficium, incantatio. *Sorcellerie, féerie, charme.* Fatatura, incantesimo.

FÈR BRUXERÍAS. Segòns la opinió vulgar practicar certas ceremonias supersticiòsas y produir cosas extraordinarias per medi de pacte ab lo dimoni. *Brujear, hacer brujerías.* Maleficia, incantationes exercere. *Faire des sortiléges, des maléfices.* Fare malie, incantesimi.

BRÚXOT. s. m. L' home supersticiòs que se diu que tè pacte ab lo dimoni com las bruxas. *Brujo, hechicero.* Veneficus, maleficus. *Sorcier.* Stregone, maliardo.

BRÚXULA. s. f. AGULLA DE NAVEGAR.

BU.

BUA. s. f. Tumoret de materia que se fa en lo cos. *Bua.* Pustula. *Bube.* Bolla, pustula.

BUBAS. pl. GÁL-LIC.

BUBÓ. Tumòr gros ple de materia. *Bubon.* Grandior pustula, tumor purulentus. *Bubon.* Bubbone, ciccione.

BUBÓ. Tumòr mès ó ménos gros de certas glándulas, especialmènt de las angonals. *Bubon.* Bubo, inguen. *Bubon.* Inguinaglia.

BUBONIA. s. f. Hèrba mòlt comú en los llocs poblads de espinas, que tè en la part superiòr unas punxas col-locadas de manèra que fòrman com una estrèlla. Se anomena axí per la virtut especial que tè pera curar los bubòns. *Bubónica.* Inguinaria, bubunium, aster atticus. *Inguinaria, sorte d'herbe médicinale pour tout ce qui concerne les douleurs de l'aine.* Inguinaria.

BUC. s. m. La capacitat de alguna cosa. *Buque.* Capacitas, spatium. *Capacité.* Capacità, portata.

BUC. La embarcació ó nau. *Buque.* Navis. *Vaisseau, bâtiment.* Bastimento.

BUC. Lo casco de cualsevol embarcació considerad tòt sol. *Buque.* Navis alveus. *Carcasse d'un bâtiment.* Scafo.

BUC. fam. Lo vèntre ó ventrell; y axí diem que fulano ha umplert bè lo BUC. *Buche.* Stomachus, ventriculus. *Estomac, bedaine.* Ventricolo, cavità.

BUC DE ABELLAS. Especie de caxa ó vas gran de suro ó de fusta, dins del cual crian las abellas, y fan la mel y la cera. *Colmena.* Alveare, alvearium, alvus, alveus. *Ruche.* Arnia, alveare.

BUC DE RIU. ant. MARE DE RIU.

UMPLIR LO BUC. fr. fam. Menjar bè. *Llenar el buche, llenar el jergon.* Replere se cibo. *Se gorger de nourriture.* Empir fino a gola.

BÚCARO. s. m. Se dòna aquest nom [a] tres especies de argila que se troban e[n] varias parts de América, y que desp[rès] dexen un olòr agradable, majormè[nt] mulladas. Se distingexen èntre altr[as] cosas ab lo colòr, perqué la una es be[r]mella, l'altra negra y l'altra blanc[a]. *Búcaro.* Bucar, *Bucaro.* Sorta di ter[ra] di Spagna.

BUCLE. s. m. Risso de cabells en fòrma [de]

anèlla ó de canònet. *Bucle*. Cincinnus. *Boucle*. Riccio, anello.

BUCÓLICA. s. f. Poesía ó diálogo pastoril en que se introduexen á parlar pastòrs ó gènt del camp. *Bucólica*. Bucolica, carmen bucolicum, pastorale. *Bucolique*. Bucolica.

BUCÓLICA. fam. Lo mènjar. *Bucólica*. Victus, æpulæ. *Mangeaille*. Cibo, esca.

BUDELÈRES. s. m. pl. ant. Budèlls. *Intestinos, tripas*. Intestina. *Boyaux*. Budella.

BUDÈLL. s. m. Tripa que fa mòltas voltas, y servex pera rébrer los alimènts cuand ixen del ventrell, y pera expellir lo excremènt. Propiamènt la tripa no es mès que un sol budèll, peró se dividex en varios trossos que cada un se diu BUDÈLL, y pren un adjectiu diferènt segòns sa grandaria, figura, siti ú ofici. *Intestino, tripa*. Intestinum. *Intestin, boyau*. Budello, intestino.

BUDÈLL CÈGO. Lo cuart tros en que se dividex la tripa, y comensa dèsde lo tercèr fins al sacsonèr. *Ciego, intestino ciego*. Intestinum cæcum. *Cæcum*. Intestino cieco.

BUDÈLL CUART. BUDÈLL CÈGO.

BUDÈLL CULAR. Lo darrèr tros en que se dividex la tripa. *Intestino recto, tripa del cagalar*. Intestinum rectum, alvus. *Boyau culier, colon*. Colon.

BUDÈLL DARRÈR. BUDÈLL CULAR.

BUDÈLL DEJÚ. Tros de tripa que comensa allí ahònt acaba lo budèll primèr. Ordinariamènt se troba vuid, y per axó se li ha donad aquest nom. *Intestino yeyuno*. Intestinum jejunum. *Boyau plat*. Budello vuoto.

BUDÈLL GIRAD. Malaltía ó especie de cólica que consistex en nuarse lo budèll sacsonèr, y obliga á tráurer lo excremènt per la bòca. *Miserere, volvo, vólvulo*. Volvulus. *Miséréré*. Dolore dell' intestino, ileo.

BUDÈLL LLARG. BUDÈLL TERCÈR.

BUDÈLL PRIM. BUDÈLL TERCÈR.

BUDÈLL PRIMÈR. Lo de mès amunt dels estrets, que se cònta llarg de uns dòtse dits travessèrs. *Intestino duodeno*. Intestinum duodenum. *Duodénum*. Duodeno, il primajo intestino.

BUDÈLL QUINT. BUDÈLL SACSONÈR.

BUDÈLL SACSONÈR. Lo tros de tripa dèsdel budèll cègo fins al cular. *Colon, intestino colon*. Colon, colum. *Colon*. Colon.

BUDÈLL TERCÈR. Lo tros de tripa dèsdel budèll dejú fins al cègo. *Íleon, ilion*. Ilion. *Iléon*. Ileo.

BUF. s. m. L'acció de bufar. *Soplo*. Flatus. *L'action de souffler, soufflage, soufflement*. Soffio, soffiamento.

BUF. Lo aire mogud per lo acte de bufar. *Soplo*. Spiritus, halitus, ventus. *Souffle*. Soffio, respiro.

BUF. ant. RESSÓ.

BUFA. s. f. Part del animal que servex de receptáculo á la orina: se compon de una pelleta prima y forta y tè la figura de una bòssa. També se dòna èx nom á la bòssa del fel. *Vejiga*. Vesica. *Vessie*. Vescica, vessica.

BUFAD, DA. adj. ESTUFAD.

BUFADA. s. f. L'acció de bufar. *Soplo*. Flatus. *Soufflement, soufflage*. Soffiatura.

BUFADA DE VÈNT. Lo cop de aire que vè y èntra de repènt y para pròmpte. *Bocanada de viento*. Aëris subitus et vehemens flatus. *Bouffée de vent*. Soffio di vento.

BUFADA DE VÈNT. met. L'acció lleugeramènt executada, ó ab brevedat y sèns impedimènt ni destòrb. *Pasavolante*. Levis actio. *Action inconsidérée, bouffée*. Boffio.

BUFADETA. s. f. dim. de BUFADA. *Soplico, soplillo*. Levis flatus. *Petit souffle, légère bouffée*. Soffietto.

BUFADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui bufa. *Soplador*. Flans. *Souffleur*. Soffiatore.

BUFADÒR. Canó de mètall en fòrma de trompeta, ample de un cap, y prim en disminució cap al altre, que es tort. Lo usan los argentèrs y altres pera soldar, aplicand lo cap ample á la bòca y lo prim á la flama de un llum, y bufand ab èll suaumènt pera fóndrer los ingrediènts de la soldadura. *Soplete*. Tubus metallicus fundendo inserviens. *Chalumeau*. Cannello.

BUFADÒRS. pl. territ. VÈNTAFOGS.

BUFAFOGS. s. m. pl. territ. VÈNTAFOGS.

BUFAFOGS. fam. CUINÈRA.

BÚFALA. s. f. La femèlla del búfalo. *Búfala*. Bubalus femina. *La femelle du buffle*. La femmina del bufolo.

BÚFALÍ, NA. adj. Lo que pertany al búfalo. *Bufalino*. Bubalinus. *Qui appartient au buffle*. Proprio del bufolo.

BÚFALO. s. m. Especie de bou que se diferencia del comú en que tè lo pel mès

clar y fort, especialmènt en lo llòm, y en que tè las banyas giradas endarrèra. *Búfalo*. Bubalus. *Buffle, bufle*. Bufolo.

BUFAR. v. n. Llansar vènt per la bòca traiend los llabis enfora y tancandlos un poc, de manèra que se recull lo alé á fi de que desprès fènd forsa isca ab alguna violencia. Mòltas vegadas se usa com actiu. *Soplar*. Flare, spirare. *Souffler*. Soffiare.

BUFAR. Tráurer lo alé ab ira y furia lo toro, lo caball y altres animals. *Bufar, resoplar*. Reflare, fremere. *Bouffer*. Sbuffare.

BUFAR. Manifestar l'home sa indignació ab certa imitació dels animals cuand bufan. *Bufar*. Fremere. *Bouffer, fumer de colère*. Sbuffare.

BUFAR. ant. RESSONAR.

BUFAR. met. Inspirar. *Soplar*. Inspirare. *Souffler, suggérer*. Soffiare, inspirare.

BUFAR. met. fam. BURLAR, en la segòna accepció.

BUFAYNA. s. f. ant. BOATO.

BUFET. s. m. Taula que se destina per estudiar, escríurer ó altres usos semblants. *Bufete*. Mensa lectioni aut scripturæ destinata. *Bureau*. Banco, tavolino.

BUFET. La veu ó soròll del animal que bufa. *Bufido, resoplido*. Fremitus, iracundiæ motus, signum. *Cri, clameur, expression, marque de colère*. Fremito, sbuffo.

BUFET. met. PARAULADA.

BUFETA. s. f. dim. de BUFA. *Vejigüela, vejiguica, vejiguilla, vejiguita*. Vesicula. *Petite vessie*. Vessichetta.

BUFIT. s. m. ant. BUFET, en la segòna y tercèra accepció.

BUFO, BUFA. s. m. y f. La persòna que fa papèr de graciòs en la ópera italiana. *Bufo*. Scurra mimarius. *Bouffe*. Buffo.

BUFO. En la ópera italiana lo cantòr que fa lo bax. *Bajo*. Qui imum sonum voce edit. *Basse*. Il basso.

BUFO, FA. adj. que se aplica á la ópera graciòsa, y á l'aria que se canta en èlla. *Bufo*. Jocosum drama vel dramatis pars cantum ornati. *Bouffon*. Buffone.

BUFÓ, NA. adj. Lo que es pulid, delicad ó tè gracia. *Mono*. Perpolitus. *Mignon, joli, gentil*. Gentile, grazioso, leggiadro.

BUFÓ. ant. ESTUFAD.

BUFÓ. s. m. TRUHÁ.

BUFÓ. TALP.

BUFONADA. s. f. TRUHANERÍA.

BUFONADA. FANFARRÒNADA.

BUFONAMÈNT. s. m. ant. Altivesa, orgull, vanitat, presumpció. *Desvanecimiento, entono*. Elatio, arrogantia. *Présomption, vanité*. Presonzione, boria.

BUFONERÍA. s. f. TRUHANERÍA.

BUFONESC, CA. adj. ant. Lo que tè truhanería. *Chocarrero*. Scurrilis. *Bouffon, turlupin*. Buffonesco.

BUFONET. s. m. dim. de BUFÓ. *Monito*. Perpolitus. *Joliet*. Vaghetto.

BUGADA. s. f. La roba ficada en un cubèll ab cendra damunt, en la cual cendra se hi tira aigua calènta, que filtrand per la roba la neteja, y desprès ix per un forad de bax fèta llèxiu. *Colada*. Lintea quæ in colo purgantur. *Lessive*. Bucato.

BUGADA. Lo conjunt de la roba que ha estad netejada filtrandla l'aigua de cendra. *Colada*. Lintea colo purgata. *Linge mis à la lessive*. Panni di bucato.

FÈR BUGADA. fr. Netejar la roba per medi de la filtració de l'aigua de cendra. *Hacer colada*. Lintea colo purgare. *Lessiver*. Imbucatare.

PASSAR LA BUGADA. fr. Anar tirand l'aigua en la cendra pera que vaje filtrand y netejand la roba posada en lo cubèll. *Colar la ropa*. Lintea in colo posita lixivio purgare, mundare. *L'action de couler la lessive*. Fare il bucato.

BUGADÈR. s. m. territ. CUBÈLL per fèr bugada.

BUGADÈR. s. m. territ. CENDRÈR.

BUGADÈRA. s. f. La dona que fa bugadas. *Lavandera*. Lotaria. *Blanchisseuse, lavandière*. Lavandaja.

BUGAR. s. m. ant. ABELLAR.

BUGAT. s. m. ant. BUGADA.

BUGÍA. s. f. ant. MÒNA.

BUGIOT. s. m. MICO.

BUGLOSA. s. f. Planta. LLÈNGUA BOVINA.

BUGUER. s. m. ant. ABELLAR.

BUHIGA. s. f. RÒMPUDA.

BÚINA. s. f. Lo excremènt del bestiar boví. *Boñiga*. Stercus bovinum. *Bouse*. Bovina, buina.

BUIRAC. s. m. Caxa ampla de dalt y estreta de bax, dins de la cual se portaban las flètxas, saetas ó dardos. *Aljaba, carcaj, carcaza*. Pharetra. *Carquois, trousse*. Turcasso, faretra.

BUIRAC. Coxinet en lo que los sastres y las donas clavan las agullas de cusir. *Acerico*. Pulvinulus acubus affingendis. *Pelote, peloton*. Buzzo.

BUITRE. s. m. Aucèll de rapinya, natural de Espanya, de dòs ó tres peus de alt, enteramènt negre, y de vol pesad. Se alimènta de rossas, y viu en cuadrilla ab los de la sèva especie. *Buitre*. Vultur. *Vautour*. Avvoltojo.

BUJARÍA. s. f. ant. GALINDAINA.

BUJOL. s. m. Vas de fusta á manèra de galleda, peró mès ample y sèns nansa, regularmènt bax, que servex pera diferènts usos. *Cubeto*. Doliolum, alveus ligneus. *Baril*. Barile.

BUJOLA. s. f. Vas de fusta, rodó, tant ample de dalt com de bax, compost de varias pèssas com á llencas de fusta juntadas del matèx modo que en las galledas, y subjectadas ab cércols de ferro. Es del matèx gènero peró mès alt que lo bujol. *Cubeta*. Dolioli genus. *Baquet, tinette*. Tinozza.

BULETO. s. m. BUTLLETO.

BULTO. s. m. Lo volúmen ó tamany de alguna cosa. *Bulto*. Moles. *Volume*. Mole, volume.

BULTO. Cualsevol cosa que fa massa volum y mòlt embras. *Promontorio*. Cumulus. *Volume considérable*. Volume, cumulo.

BULTO. Cos que per causa de la distancia, per falta de llum ó per estar tapad no se distingex de lo que es. *Bulto*. Corpus, moles nondum perspicuè visa. *Image confuse d'un corps peu éclairé, ou vu de loin*. Volume, corpo indistinto.

BULTO. La elevació que causa cualsevol tumòr ó inflòr. *Bulto*. Tumor. *Grosseur, tumeur, bosse*. Bolla, tumore.

BULTO. Lo busto ó imatge de escultura. *Bulto*. Sculptile. *Buste*. Busto.

Á BULTO. mod. adv. que se usa cuand se compra alguna cosa en pila, sèns distinció de parts y sèns pesar, contar ni mesurar. *De monton, en monton, á granel*. Acervatim. *À monceau*. A mucchi.

Á BULTO. met. En gros, per damunt, sèns examinar bè las cosas. *Á bulto*. Confusè, indistinctè. *En gros, à boule-vue*. All'ingrosso, alla balorda.

SER DE BULTO. fr. Ser alguna cosa mòlt clara y manifèsta. *Ser de bulto*. Rem per se patere. *Être de ronde-bosse*. Esser chiaro, patente.

BULL. s. m. Lo movimènt agitad dels líquids produid per lo calòr exteriòr ó per la fermentació. *Hervor, ebullicion*. Fervor, ebullitio. *Bouillonnement, ébullition*. Bollimento, bollicamento.

BULL. Lo movimènt agitad del tint en la caldèra. *Bullon*. Tinctura fervens. *La teinture, lorsqu'elle bout*. Bollimento.

BULL. Lo ruido y movimènt agitad y violènt de las aiguas del mar, estanys, etc., semblants al dels líquids cuand bullen. *Hervor*. Maris æstus, agitatio. *Bouillonnement*. Bollicamento.

BULL DE SANGS. *Med*. La rarefacció de aquest humòr causada per excèssiu calòr. *Hervor de la sangre*. Sanguinis effervescentia. *Ébullition de sang*. Ebullimento di sangue.

ARRANCAR LO BULL. fr. Comensar á bullir algun líquid. *Alzar ó levántar el hervor*. Fervescere. *Commencer à bouillir, bouillonner*. Crosciare.

BULLA. s. f. Gatsara ó soròll que fa una ó mès persònas. *Bulla*. Murmur, strepitus. *Train, tapage, quanquan, branle*. Bordello, chiasso.

BULLA. Regositj y alegría èntre mòlts, acompanyada de riallas, crids y demostraciòns semblants. *Broma, chacota*. Joculatio cum strepitu. *Badinage, joie bruyante, éclats de rire*. Sollazzo, fracasso.

BULLA. Soròll de barallas ó pendencias. *Bolina*. Strepitus, vociferatio. *Bruit, querelle, dispute*. Disputa, schiamazzo.

BULLA. ant. BUTLLA.

FÈR BULLA. fr. Burlarse, xanxejarse, divertirse ab bròma, crids y riallas. *Chacotear*. Cum strepitu joculari. *Badiner, se réjouir, s'amuser d'une manière bruyante*. Folleggiare, vaneggiare, frascheggiare.

MÓURER BULLA. fr. Fèr soròll confus de veus, parland mòlts en un tèmps, de manèra que no s' entèngan. *Meter bulla*. Strepitum, clamorem edere. *Faire du vacarme*. Buzzare, scherzare.

MÓURER ALGUNA BULLA. fr. Excitar algun rumòr, disputa, baralla ó altra novedat estrepitòsa. *Levantar una polvareda*. Contentionem aut quid simile excitare. *Faire courir un bruit, donner lieu à une dispute*. Sollevar disputa.

PÈNDRER PER BULLA. fr. Desentèndrerse de alguna cosa introduind especies estranyas pera desviar la conversa. *Echar á chacota, meter á bulla*. Tanquam per jocum aliquid dictum vel factum accipere. *Rompre les chiens*. Entrar di mezzo.

PER BULLA Ó DE BULLA. mod. adv. Á modo

de bròma ó xanxa, ó per ríurer. *Por juego ó por modo de juego.* Per ludum, per jocum. *En badinant, pour rire.* Per giuoco, per ischerzo.

BULLÈNT. p. a. de BULLIR. Lo que bull. *Herviente, hirviente.* Fervens. *Bouillonnant.* Bollente.

BULLICI. s. m. Lo soròll ó rumòr que causa la mòlta gènt. *Bullicio.* Rumor, murmur. *Bruit de gens assemblés.* Romore, chiasso.

BULLICI. Alborot, sedició, tumulto. *Bullicio.* Tumultus, seditio. *Trouble, désordre, émeute, sédition.* Sedizione, tumulto, sollevazione, ammutinamento.

BULLICIA. s. f. p. us. BULLA.

BULLICIÒS, A. adj. Lo qui es mòlt inquièt ó tè excèssiva vivesa. *Bullicioso, bullidor, bullebulle.* Irrequietus, valdè vivax. *Fretillant, sémillant, remuant, inquiet.* Inquieto, turbulento.

BULLID, DA. p. p. de BULLIR. *Hervido, bullido.*

BULLID. s. m. La carn bullida. *Cocido.* Elixa caro. *Bouilli.* Lesso, bollito.

BULLIDÒR. s. m. Lo movimènt circular de l'aigua en alguns llocs dels rius y del mar que sol ser efècte de algun forad que xucla l'aigua. Se pren indistinctamènt per lo matèx forad ó lloc de èll. *Remolino, tragadero.* Vorago. *Tourbillon d'eau.* Voragine, baratro.

BULLIR. v. n. Móurerse violèntment algun líquid á causa del calòr extern ó de la fermentació. *Hervir, bullir.* Fervere, ebullire. *Bouillir.* Bollire.

BULLIR. BROLLAR.

BULLIR. met. Parland del mar posarse sumamènt agitad, fènd mòlt soròll y espuma. *Hervir.* Fervere, agitari. *Bouillonner.* Fervere, agitarsi.

BUMBUM. s. m. BUNIÓ.

BUMBUM. BRUGIT, en la tercèra accepció.

BUNIC, CA. adj. BONIC.

BUNIÓ. s. f. Lo sonido brònc, desapacible y confus, com lo qui se percebex en los oidos cuand se ha introduid en èlls algun aire. *Zurrido, zurrio.* Susurrus, bombus. *Bourdonnement.* Bombo, ronzo, susurro.

BUNIÓ. Lo ruido, brugit ó so continuad y agud que fan las cosas en lo aire. *Zumbido, zumbo.* Bombus. *Tintoin.* Ronzo, ronzamento.

BUNIR. v. n. ant. Fèr un so brònc, desapacible y confus alguna cosa. *Zurrir, zumbar.* Bombitare, susurrare. *Bruire, bourdonner, corner.* Ronzare, rombare.

BUNYOL. s. m. Pasta bèn batuda, fregida ab oli, mantega ó llard. Cuand se fregex s' estufa, é ix de varias figuras y tamanys, y se mènja comunmènt ab aiguamel ó sucre. *Buñuelo.* Laganum. *Beignet.* Frittello.

BURBUJA. s. f. ant. BÒMBÒLLA, en la primèra accepció.

BURC. s. m. ant. Lloc, poble. *Lugar, pueblo.* Oppidulum, pagus. *Bourgade.* Borgata.

BURC. ARRABAL.

BURCEGA. s. f. PARED SECA.

BURÈLL. s. m. Panyo pardo del colòr de la llana. *Buriel.* Pannus vilior fuscum lanæ colorem referens. *Drap roussâtre.* Panno rossiccio.

BURÈLL. Colòr èntre negre y rotj obscur. *Buriel.* Burrus. *Couleur mêlée de noir, et de rougeâtre.* Colore fra il nero ed il rossiccio.

BURGES. s. m. ant. En sòn orígen significaba habitant de una vila en contraposició als habitants de las ciutads que se anomenaban ciutadans. Posteriòrmènt fòu un dels títols de honòr de Catalunya, del cual sen fèren tres classes, majòrs, mitjans y menòrs. Los burgesos majòrs eran los que no tenian cap ofici mecánic; los mitjans eran los mercadèrs, y los menòrs los menestrals. Aludind seguramènt als majòrs se introduí la expressió familiar L' OFICI DEL BURGES, MÈNJAR, BÈURER Y NO FÈR RES. *Villano.* Oppiduli habitator. *Villageois.* Contadino, borghigiano.

BURGES. met. territ. VAGAMUNDO.

FÈR BURGÍA. fr. territ. Dir, esbombar. *Propalar.* Propalare. *Ébruiter.* Divulgare, bucinare.

BURÍ. s. m. Instrumènt de cèr cantellud y punxagud, que servex als grabadòrs pera obrir y fèr líneas en los mètalls. *Buril.* Cælum, cæltes, celte, celtis. *Burin.* Bulino.

BURINOT. s. m. Insecte ab alas, de una pulgada de llarg, cendròs, y que cuand vola fa una bunió ó brugit mòlt fort. En la part interiòr del cap tè unas tacas negras que reprèsèntan la figura de un cap de mort. *Abejarron, abejorro.* Sphinx atropos. *Bourdon.* Fuco.

BURINOT. Abella bòrda, abella mascle. *Abe-*

jon, zángano. Fucus. *Frelon.* Pecchione.

BURINOT. met. Home de poc seny. *Botarate.* Levis homo. *Cerveau brûlé.* Uomo dappoco.

BURINOT CISTÈLLA. met. y fam. BURINOT, en la última accepció.

BURLA. s. f. Mofa ó despreci. *Burla.* Derisus, derisio, irrisio. *Moquerie, dérision, raillerie, jouet, gausserie, pièce, plaisanterie.* Beffa, derisione, baja, ludibrio, burla.

BURLA. Engany. *Burla.* Deceptio. *Tromperie, duperie.* Inganno, burla.

DE BURLAS. mod. adv. No de veras; y axí se diu: parlar DE BURLAS. *De burlas, de burlicas, de burlitas.* Joco, per jocum. *Pour rire.* Per giuoco.

EN PARLAS EN BURLAS. mod. adv. DE BURLAS.

LAS BURLAS MÒLTAS VEGADAS SE TÒRNAN VERAS. ref. que ensenya lo miramènt y discreció que se deu guardar en las xanxas y bròmas pera que no sian pesadas ni ofensivas. *Á las burlas asi ve á ellas, que no te salgan á veras.* Sic moderare jocos, ut nunquam in seria migrent. *Chi qui raille à tout moment, il parle trop de bon le plus souvent.* Chi troppo [illegible] un giorno annoja.

LAS BURLAS PASSAN Á VERAS. ref. LAS BURLAS MÒLTAS VEGADAS SE TÒRNAN VERAS.

[illegible] BURLAS. fr. fam. Ser poc sufrit ó resentirse ab mòlta facilitat. *Tener pulgas ó malas pulgas; sacudirse las pulgas; no sufrir pulgas.* Impatiens injuriæ esse. *N'être pas endurant, ne pas se laisser marcher sur le pied.* Non soffrir le beffe.

BURLAD, DA. p. p. de BURLAR Y BURLARSE. *Burlado, fisgado.*

BURLAR. v. a. Enganyar. *Burlar.* Decipere, dolis capere. *Tromper, décevoir.* Ingannare, gabbare, garabullare.

BURLAR. Frustrar, desvanéxer alguna idea de algú. *Burlar.* Fallere, spe destituere, eludere. *Frustrer.* Fallire.

BURLARSE. v. r. Fèr mofa de algú. *Burlarse.* Deridere, irridere, subsannare. *Se railler, se moquer, se rire.* Beffarsi, dar la baja, canzonare, cuculiare, infinocchiare.

BURLARSE. Sumbarse, trumfarse de algú. *Burlarse, fisgar, hacer fisga.* Irridere. *Se moquer.* Bergolinare, metter in canzone.

TÒT BURLAND BURLAND. loc. fam. TÒT RIÈND RIÈND.

BURLESC, CA. adj. Jocòs, festiu. *Burlesco.* Jocosus, facetus. *Burlesque, plaisant.* Faceto, arguto.

BURLETA. s. com. Lo qui acostuma burlarse. *Fisgon.* Irrisor. *Moqueur.* Sbeffatore, burlatore.

BURLÓ. s. m. ant. BURLETA.

BURLOT. s. m. La persòna que es l' objècte de la burla dels altres. *Hazmereir.* Ludibrium, ridiculus homuncio. *Bouffon, jouet, plastron.* Buffone, trastullo, favola.

BURQUE. s. m. ant. Barco. *Barco.* Navis. *Barque.* Legno, bastimento.

BURRA. s. f. La femèlla del burro. *Burra, borrica.* Asina. *Ânesse.* Asina, uriccia.

BURRADA. s. f. La falta que se comet en alguns jogs de cartas no servind del coll que se juga. *Renuncio.* In chartarum pictarum ludis chartæ classis expetitæ reservatio. *Renonce.* Rinunzia.

FÈR BURRADA. fr. En alguns jogs de cartas, no servir del coll que se juga tenind carta de èll. *Renunciar.* In chartarum pictarum ludis chartam classis expetitæ non exponere. *Renoncer.* Rinunziare, rifiutare.

BURRAS, SA. s. m. y f. aum. de BURRO y BURRA. *Burrazo, borricon, borricote; burraza.* Pergrandis asinus vel asina. *Gros âne.* Asinaccio.

BURRET, TA. s. m. y f. dim. de BURRO y BURRA. BURRIQUET.

BURRICADA. s. f. Acció ó paraula necia. *Borricada, burrada.* Stultum dictum aut factum. *Ânerie.* Asinità, asinaggine.

BURRIQUET, TA. s. m. y f. dim. de BURRO y BURRA. *Borriquillo, borriquito, rozno, sardesco.* Asellus. *Ânon.* Puledro asinino.

BURRO. s. m. Ase. *Burro, borrico.* Asinus. *Âne, baudet.* Asino.

BURRO. met. y fam. Lo neci, ignorant y negad. *Burro, borrico.* Stultus, mentis inops. *Stupide, ignorant.* Asino, animale.

BURRO. Roda dentada de fusta, ab que se posan en movimènt tòtas las estrèllas ó rodas que servexen en lo tòrn de retòrcer seda. *Burro.* Rota versatilis, instructaque dentibus, cujus motu cæteræ torni serici rotæ agitantur. *Roue dentée qui met en mouvement une machine à*

tordre la soie. Ruota dentata per muovere una macchina da torcere la seta.

BURRO. Jog de cartas. AS.

BURRO. Lo qui no fa basa en lo jog del as. *Burro*. In quodam chartarum ludo, vulgò *as* dicto, qui victus cedit. *Celui qui perd à un certain jeu de cartes qu'on appelle* burro. Quel che perde nel giuoco chiamato *burro*.

BURRO CARREGAD DE LLETRAS. ASE CARREGAD DE LLETRAS.

BURRO DE CINIA. met. Se diu de la persòna que suporta gran traball. *Borricon, borricote*. Laboris patientissimus. *Grand âne*. Asino.

BURRO EUGASSÈR. ASE EUGASSÈR.

BURRO GUIXÈR. met. BURRO DE CINIA.

ES UN BURRO DE TRAGÍ. loc. ab que se denota que algú es mòlt traballadòr. *Es un burro para el trabajo*. Laboris patientissimus est. *Travailleur infatigable*. Esser l' asino.

BURXA. s. f. Instrumènt de ferro pera remenar y regirar lo fog. *Hurgon, hurgonero*. Rutabulum. *Fourgon*. Forchetto.

BURXA. Instrumènt de ferro de que usan los guardas en los portals per averiguar lo que vè ó èntra en las cárregas. *Pincho*. Pugio longus manubrio instructus, quo ad explorandas sarcinas vectigalium quæsitores utuntur. *Poinçon*. Punteruolo.

BURXA DE ESCOPETA. BAQUETA.

BURXAD, DA. p. p. de BURXAR. *Hurgado*.

BURXAR. v. a. Remenar ó regirar lo fog ab la burxa. *Hurgonear*. Rutabulo ignem movere, excitare. *Fourgonner*. Rattizzare.

BURXÓ. s. m. BURXA.

FÈR LO BUS. fr. Fèr alguna demostració de obsequi, rendimènt ó llisònja. *Hacer el buz*. Blanditias, adulationis signa ostentare. *Témoigner son dévouement, sa soumission*. Parlar colla bocca piccinina.

BUSAYNES. s. f. ant. ALOPECIA.

BUSCA. s. f. BRUSCA.

BUSCA. territ. ASSENYALADÒR, en la tercèra accepció.

BUSCA. territ. Vergueta de vesc pera cassar aucèlls. *Vareta*. Virgula visco illita. *Gluau*. Panione, paniuzza.

BUSCAR. v. a. Inquirir, fèr diligencias pera trobar alguna cosa. *Buscar*. Quærere, inquirere. *Chercher, rechercher, quérir*. Cercare.

QUI BUSCA TROBA. fr. ab que se dòna á entèndrer lo mòlt que importa la diligencia y activitat pera conseguir lo que se desitja. *Quien busca halla*. Labore et studio desiderata comparantur. *Celui qui cherche trouve*. Chi sempre cerca un giorno trova.

QUI BUSCA TROBA. ref. QUI NO VOL PÒLS QUE NO VAJE Á LA ÈRA.

BUSCALAVIDA. s. m. La persòna mòlt diligènt en proporcionarse per tòts los medis lícits la sèva subsistencia y la de sa familia. *Buscavidas*. Sollicitus, diligens, victûs quærendi studiosissimus. *Soigneux, empressé*. Guadagnátor di vita.

BUSCARAHÒNS. s. m. Inquièt, provocatiu, que va movènd alborots, pendencias y discordias. *Buscaruidos*. Rixator, jurgiosus. *Querelleur, ferrailleur*. Schermidore, accattabrighe.

BUSCARUIDOS. s. m. BUSCARAHÒNS.

BUSÓ. s. m. ant. COHET.

BUSQUETA. s. f. Aucèll. REYETÓ.

BUSSO. s. m. L' home que detenindse per mòlt tèmps lo alé dins de l' aigua trau las cosas sumergidas en lo fòndo de èlla. *Buzo, somorgujador*. Urinator. *Plongeur, urinateur*. Marangone, palombaro.

BUSTIA. s. f. ant. Caxeta en que se posa l' almoina que se arreplega. *Cepillo*. Arcula stipi cogendæ. *Tronc*. Cassetta della limosina.

BUSTO. s. m. Lo mitj cos humá de escultura y sènse brassos. *Busto*. Statua dimidiata, infernè trunca. *Buste*. Busto.

BUTIFARRA. s. f. Tros de budèll prim, ple de carn de porc trinxada ab sa corresponènt sal y especias. *Butifarra*. Botulus. *Sorte de saucisse*. Salsiccia.

BUTIFARRA DE SANG. Tros de budèll ple de carn de porc trinxada y barrejada ab sang, ab sa corresponènt sal y especias. *Morcilla*. Botulus. *Boudin*. Sanguinaccio.

BUTLETO. s. m. Brèu del papa ó del nunci. *Buleto*. Diploma, breve pontificium. *Bref du pape ou du nonce*. Breve.

BUTLLA. s. f. Lletras apostólicas despatxadas en la curia romana, que contènen alguna gracia ó providencia. *Bula*. Bulla apostolica. *Bulle*. Bolla.

BUTLLA. fam. La taca del excremènt que

sol quedar en las camisas. *Palomino.* In subucula macula excrementi. *Taches d'excrémens au bas de la chemise.* Bolletta.

BUTLLA DE COMPOSICIÓ. La que dòna lo comissari general de Crusada en virtut de la facultat que tè del summo pontífice, als que posseexen bèns de altres, cuand se ignòra lo duenyo de èlls. *Bula de composicion.* Bulla compositionis. *Bulle d'arrangement.* Bolla.

BUTLLA DE LA CRUSADA. La butlla apostólica en que los pontífices romans concedian diferènts indulgencias als que anaban á la conquista de Terra Santa: actualmènt se concedex als règues d' Espanya y als fiels de èlls que contribuexen ab la limòsna que se senyala en èlla, per ajudar á la guerra que lo rèy fa als infiels en defensa de la religió. Se anomena comunamènt axí lo sumari de la matèxa BUTLLA que expedex lo comissari general de Crusada, y se distribuex impres. *Bula de la Cruzada.* Bulla sanctæ Cruciatæ. *Bulle par laquelle le pape accorde des indulgences à ceux qui donnent de l'argent pour faire la guerre aux infidèles.* Bolla della Crociata.

BUTLLA DE OR. Ordenansa fèta per lo emperadòr Cárlos IV lo any 1356, que servia de llèy fundamental en lo imperi y segòns èlla se arreglaren tòtas las ceremonias y la fòrma de la elecció de emperadòr fixand lo número dels electòrs, la cual fòu aprobada per tòts los prínceps del imperi. *Bula de oro.* Bulla aurea. *Bulle d'or.* Bolla d' oro.

TENIR BUTLLA DE FERRO. fr. met. y fam. ab que se denota que algú fa lo que li dòna la gana, encaraqué sia il-lícit, sèns temòr de ser castigad. *Tener bula para todo.* Omnia sibi licere aliquem reputare. *Avoir carte blanche.* Tener carta bianca.

BUTLLARI. s. m. Col-lecció de butllas. *Bulario.* Bullarium. *Bullaire.* Bollario.

BUTLLETA. s. f. Papeleta que se dòna pera poder entrar llibremènt en alguna part. *Boleta.* Syngraphus. *Billet.* Biglietto.

BUTLLETA. La papeleta que se dòna als soldads cuand èntran en un lloc, senyalandlos la casa ahònt se han de allotjar. *Boleta, boletin.* Chirographum domui assignandæ militibus prætereuntibus deserviens. *Bulletin.* Biglietto d' alloggio.

BUTLLETA. La llenca de papèr en que se dòna algun avis. *Papeleta.* Schedula. *Billet d'avis.* Biglietto.

BUTLLETÍ. s. m. Llenca de papèr impresa que se dòna als que cumplexen la parroquia. *Cédula de comunion ó confesion.* Schedula quæ præcepto ecclesiastico de Eucharistia quotannis recipienda satisfactum esse testatur. *Billet de confession ou de communion.* Biglietto che si da nella chiesa a quei che vanno a confessare alla quaresima.

BUTLLOFA. s. f. La bòmbòlla que s'elèva en la pèll plena de humòr acueo. *Vejiga, ampolla.* Vesica, vesicula. *Vessie.* Vescica, bollicina.

BUTLLOFA. met. Mentida. *Bola, pajarota, pajarotada, gazapa, trufa.* Mendacium. *Bourde, défaite, colle, menterie.* Baja, carota.

BUTLLOFAD, DA. p. p. de BUTLLOFAR y BUTLLOFARSE. *Ampollado.*

BUTLLOFAR. v. a. Fèr surtir butllofas. *Ampollar.* Vesicas gignere, excitare. *Faire venir des ampoules.* Produrre delle vesciche.

BUTLLOFARSE. v. r. Exir butllofas en alguna part del cos. *Ampollarse.* Vesicis intumescere. *Devenir plein d'ampoules.* Nascere delle vesciche.

BUTLLOFETA. s. f. dim. de BUTLLOFA. *Vejiguilla, vejiguita, vejiguica, vejigüela, ampolleta, ampollica, ampollita, ampolluela.* Vesicula. *Petite vessie.* Vescichetta.

BUTSINAIRE. s. m. Lo qui butsineja. *Rezongador, rezonglon, rezongon, zorronglon.* Obmurmurans. *Grogneur.* Gorgogliatore, buffonchiatore.

BUTSINAR. v. n. BUTSINEJAR.

BUTSINEJADÒR, RA. s. m. y f. BUTSINAIRE.

BUTSINEJAR. v. n. Manifestar disgust ó repugnancia en la execució de alguna cosa, parland èntre dènts. *Gruñir, rezongar, respingar, refunfuñar.* Obmurmurare, mutire. *Marmonner, marmotter, grogner, regimber.* Borbottare, gorgogliare, buffonchiare, avere il calabrone nel fiasco.

BUTXACA. s. f. Especie de saquet que los homes portan cusid en la casaca, jupa ó pantalòns, y servex pera portar en èll algunas cosas usuals, com lo mocadòr, la capsa, etc. *Bolsillo, faltri-*

quera. Loculus. *Poche*. Tasca, borsa, borsiglio.

BUTXACA. Cada una de las bòssas que portan las donas cenyidas ó cusidas en las faldillas ó devantal. *Faltriquera, faldriquera*. Sacculus. *Poche*. Borsellino.

BUTXACA SÈNSE DINÈRS DÍGASLI CUIRO. ref. BÒSSA SÈNSE DINÈRS DÍGASLI CUIRO.

BUTXACAS. pl. met. Se diu del home que se dèxa dominar ó persuadir ab facilitat, especialmènt per las donas. *Bragazas, calzonazos*. Vir nimium docilis. *Jocrisse*. Bietolone, lesina, spizzica.

BUTXACAS. BÒSSAS.

ANAR CALÈNT DE BUTXACA. fr. ANAR FORT DE BUTXACA.

ANAR FORT DE BUTXACA. fr. Estar ó anar bèn provist de dinèrs. *Tener ó llevar bien herrada la bolsa*. Pecuniâ abundare, affluere. *Avoir la bourse bien garnie*. Aver buona borsa.

COM SI HO TINGUÈS EN LA BUTXACA. loc. ab que s' exprèssa la entèra seguritat que se tè de conseguir alguna cosa. *Como si lo tuviera en la bolsa*. Resim tuto posita est. *Comme si je l'avais dans ma poche*. Come se l' avesse in borsa.

DÈXAR Á ALGÚ NET DE BUTXACA. fr. Guanyarli tòts los dinèrs en lo jog. *Dejar á uno á buenas noches*. Omnem alicui in ludo pecuniam auferre. *Mettre un joueur à sec*. Ridurre al verde.

ESCURAR LA BUTXACA Á ALGÚ. Portársen'hi los dinèrs que hi tè. *Mondar*. Nummos detrahere. *Dépouiller, plumer*. Soorticare.

ESPOLSAR LA BUTXACA. fr. met. DÈXAR NET DE BUTXACA.

GRATARSE LA BUTXACA. fr. fam. Tráurer lo dinèr de èlla. *Rascar ó rascarse la faltriquera pelo arriba*. Crumenam vel marsupium radere. *Délier l'escarcelle, financer*. Radere la borsa.

NO PICÁRSEN RES Á LA BUTXACA. fr. met. y fam. No interessarse ó no tenir utilitat en alguna cosa. *No echarse nada en la bolsa*. Nihil lucrifacere. *Ne mettre rien dans sa poche*. Non cavarne verna.

PAGAR DE SA BUTXACA. fr. Pagar ab los sèus dinèrs alguna cosa. *Pagar de su bolsillo*. De suo solvere. *Payer de sa monnaie*. Pagare del suo danaro.

QUEDAR ESCURAD DE BUTXACA. fr. met. Quedar enteramènt sènse dinèrs. Se usa regularmènt en lo jog. *Quedar limpio*. Pecuniâ vacuum omnino remanere vel evadere. *Rester sans un sou, rester ou être à sec*. Rimanere al verde.

QUEDAR NET DE BUTXACA. fr. met. QUEDAR ESCURAD DE BUTXACA.

SANGRAR LA BUTXACA. fr. met. y fam. Imposar alguna pena pecuniaria. *Castigar en la bolsa*. Pecunia mulctare, pœna pecuniaria afficere. *Mettre à l'amende*. Punire in ammenda.

BUTXACÓ. s. m. BUTXACA.

BUTXÍ. s. m. Lo ministre de justicia executòr de las penas de mort, y altras corporals. *Verdugo*. Carnifex, tortor. *Bourreau*. Bojo.

BUTXÍ. Aucèll de rapinya de mitj peu de alsada, cendròs, ab las alas y cua negras clapadas de blanc: la cua es llarga, y tè la figura de un tascó. *Alcaudon, caudon*. Lanius excubitor. *Moquette*. Sorta d' uccello di preda.

BUXAR. v. a. ant. ULLPÈNDRER.

BUXAROLA. s. f. Mata medicinal, especie de arbòs. Crèx mòlt poc, estèn las camas per terra, cubertas de fullas ovaladas, llustròsas y amargas. Las flors estan apinyadas en figura de rahim, que se convertexen en un fruit encarnad. Se usa pera curar lo mal de orina. *Gayuba*. Uva ursi. *Bousserole, raisin-d'ours*. Uva d' orso.

BUXETA. s. f. Especie de ganiveta de còure ab que los blanquèrs ó assahonadòrs trauen rascand las aiguas y tacas al cordobá de colòr, y allisan la part exteriòr de èll. *Estira*. Radula coriaria. *Estire*. Raspajolo.

BUYAL. s. m. ant. FORAD.

BUYDANSA. s. f. ant. La falta de cos ahònt ne hi habia de haber, ó la calitat que constituex lo vacuo. *Vacuidad*. Vacuitas. *Vacuité*. Vacuità, votezza.

BUYDESA. s. f. ant. BUYDANSA.

C.

C. Es lletra muda, tercèra del abecedari, y segòna en l' òrde de las consonants, la cual se pronuncia arrimand la llèngua á las dènts de dalt, y despedind la veu al tèmps de apartarla.

c. Lletra numeral que tè lo valòr de cènt

en los números romans, de que usam també en català; però si abans de èlla se posa una X valen solamènt las dòs lletras noranta; cuand se li posaba una ralla damunt valia cènt mil; cuand se troban dòs CC girada la segòna al revès y una I al mitj en èsta fòrma CIↃ val mil, y trèta la primèra de èst modo IↃ val cinccènts.

CA. s. m. gòs.

Á CA GROS NO CAL DIR QUITXO. ref. que ensenya que es mòlt difícil enganyar al home experimentad y judiciòs. *Á perro viejo nunca cuz cuz: á perro viejo no hay tus tus.* Difficile est seni verba dare; annosa vulpes non capitur laqueo. *Vieille sorcière n'est jamais dupe.* D' ingannar non v' è maniera l' uom da bosco e da riviera.

CANS AB CANS NO SE MOSSEGAN, Ó MAY SE MOSSEGAN. ref. que ensenya que los de una matèxa classe no se solen fèr dany. *De cosario á cosario no se pierden sino los barriles.* Jurgia prædonum tantum modò dolia perdunt. *De corsaire à corsaire on ne perd guère.* Tra corsale e corsale non si guadagna se non i barili voti.

COM UN CA BASTONEJAD. loc. ab que s' explica que algú se ausentá, sentid de alguna especie, ab precipitació, botxòrno y prèssa. *Como perro con vejiga, con cencerro, con maza ó con cuerno.* Vereoundiâ affectum fugam capere. *Comme mécontent de l'accueil.* Come gatto infocato.

CUAND LOS CANS LIADRAN ALGUNA COSA SÈNTEN. ref. que ensenya que lo rumòr y veus del poble solen tenir algun orígen. *Cuando la sarten chilla algo hay en la villa: cuando el rio suena piedras lleva.* Novi aliquid popularis rumor portendit. *Il n' y a pas de fumée sans feu.* Chi vede il fummo ei trova il fuoco.

QUI VOL BÈ Á ÈN BERTRAN VOL BÈ Á SÒS CANS. ref. ab que se dòna á enténdrer que lo qui vol bè á algú vol bè á tòtas las sèvas cosas. *Quien bien quiere á Beltran bien quiere á su can.* Cuì dilectus herus, canis est dilectus herilis. *Qui aime Bertrand, aime son chien.* Chi ama me ama le mie cose.

CABACET. s. m. ant. Pèssa de l'armadura antiga, que cubria y defensaba lo cap. *Capacete, capillo de hierro.* Cassis, galea. *Morion, cabasset.* Morione.

CABAL. adj. Lo ajustad á pes ó mida. *Cabal.* Numero, pondere aut mensura expensus, exactus. *Juste, complet.* Completo, esatto.

CABAL. met. Perfèt, cumplert. *Cabal.* Exactus, perfectus. *Parfait, accompli.* Compiuto, perfetto, intiero.

CABAL. s. m. Hisènda, bèns de cualsevol especie. *Caudal, capital.* Bona, opes, facultates. *Biens, richesses.* Beni, dovizie.

CABAL. Là hisènda ó capital que lo pare ó senyòr permet al fill ó esclau pera sòn us y comers. *Peculio, pegujal, pegujar.* Peculium. *Pécule.* Peculio.

CABAL. ant. CAPITAL.

CABAL. adv. JUST.

CABALS. pl. GÉNEROS.

FÈR CABAL DE ALGÚ. fr. FÈR CAS DE ALGÚ.

FÈR CABAL DE ALGUNA COSA. fr. met. Apreciarla, estimarla, fèrne cas. *Hacer caudal de alguna cosa.* Magni facere, æstimare, magni æstimare. *Faire cas de quelque chose.* Far conto, far capitale.

POC CABAL, MALA VENTURA. ref. que se aplica á la persòna que en lo poc que tè esperimènta desgracia ó perdua. *Poca lana, y esa en zarzas.* Parva res, et hæc perdita. *Pécule court et borné, et en fausse monnaie.* Poche fave e queste nere.

QUI PAGA LO QUE DEU, FA CABAL PER SÒN HEREU. ref. que aconsella que se paguen ab pròmptitut los deutes per lo avantatje que en sí porta lo posarse corrènt. *Quien paga deudas, hace caudal: quien debe y paga no debe nada.* Debita qui solvit, censu benè divite crescit. *Celui qui paie comptant sait la somme de son argent.* Paga i tuoi debiti e saprai cosa hai.

CÁBALA. s. f. En sòn sentit recte significa tradició ó doctrina rebuda; però ara sols se usa èsta veu pera expressar lo art va y ridícul que profèssan los juèus, valèndse de anagrammas, transposiciòns y combinaciòns de las paraulas y lletras de la sagrada Escriptura, per averiguar sòs sentits y misteris, y mòltas vegadas anyadexen endevinaciòns supersticiòsas. *Cábala.* Cabala, cabbala. *Cabale.* Magia, cabala.

CÁBALA. fam. Negociació secreta y artificiòsa. *Cábala.* Clandestinum consilium. *Cabale.* Congiura, maneggio, segreta trama.

CABALCAD, DA. p. p. de CABALCAR. *Cabalgado.*

CABALCADÒR. s. m. ant. PUJADÒR.

CABALCADURA. s. f. La bestia de cárrega. *Cabalgadura.* Jumentum sarcinarium. *Bête de somme, monture.* Somaro.

CABALCADURA. La bestia en que se va á caball. *Caballeria.* Jumentum. *Monture.* Cavalcatura.

DOLÈNTA CABALCADURA. met. MALA CUCA.

CABALCAR. v. n. Anar ó passejar á caball. *Cabalgar.* Equitare. *Chevaucher, aller à cheval.* Cavalcare.

CABALÍSTIC, CA. adj. Lo que pertany á la cábala; com llibre CABALÍSTIC. *Cabalístico.* Cabalisticus. *Cabalistique.* Cabalistico.

CABALMÈNT. adv. mod. JUSTAMÈNT.

CABALÓ. s. m. dim. de CABAL. *Caudalejo.* Modicæ facultates, opes. *Petit pécule.* Peculietto.

CABALOS, A. adj. ant. Acaudalad. *Acaudalado, caudaloso.* Peculiatus. *Argenteux, pécunieux.* Dovizioso, ricco.

CABALL. s. m. Cuadrúpedo de peus ab casco, y de coll y cua poblada de crin ó cerdas llargas y abundants. Lo sèu colòr mès comú es lo rotj, peró ne hi ha també de blancs, negres y clapads de èstos colòrs. Es animal que se domestica fácilmènt, y dels mès útils al home. *Caballo.* Equus. *Cheval.* Cavallo.

CABALL. Pèssa del jog del axedres, que tè figura de caball. *Caballo.* Equi forma in latrunculorum ludo. *Cavalier, chevalier.* Cavaliere, cavallo.

CABALL. En lo jog de cartas es una figura que se represènta muntada á caball. *Caballo.* Hominis equitantis imago in lusoriis chartis depicta. *Dame.* Donna.

CABALL. Entre mestres de casas banc alt fèt de una fusta ab cuatre peus, sòbre lo cual se posan taulòns y servex de bastida portátil pera fèr revoltòns y altras obras de èsta especie. *Caballo.* Tabulatum portabile cæmentarium sustinens ad opus cameratum construendum. *Tréteau.* Cavalletto.

CABALL. Lo bri de fil que s' encreua y entravèssa al tèmps de formar lo ram ó madèxa en lo aspi. *Caballo.* Filum in spira contortum, implicatum, extra ordinem convolutum. *Fil qui traverse et mêle un écheveau qu'on dévide.* Filo che s' atravversa e lega la matassa.

CABALL DE FRISA. CABALL FRISÓ.

CABALL DE FUSTA. fam. Cualsevol embarcació. *Caballo de palo.* Equus ligneus. *Cheval de bois.* Bastimento, legno.

CABALL DE FUSTA. fam. Lo pòtro en que se donaba tormènt. *Caballo de palo.* Equuleus. *Cheval de bois.* Eculeo, cavalletto.

CABALL DE FUSTÈR. Instrumènt compost de tres fustas oblicuas, en que se passan per axa las vigas y altras fustas grossas. *Borrico.* Fulcrum fabris tignariis usitatum. *Chevalet.* Pietica.

CABALL DE REGALO. Lo qui se tè reservad pera lo lluimènt. *Caballo de regalo, caballo de aldaba.* Equus delectus, luxui destinatus. *Cheval de maître.* Cavallo di gala.

CABALL FOGUEJAD. Lo caball á qui no fa pòr lo tro ó resplandòr de las armas de fog. *Caballo fogueado.* Equus imperterritus. *Cheval fait au feu.* Cavallo avezzo al fuoco.

CABALL FRISÓ. *Milic.* Una fusta en fòrma de cilindro, á la cual se clavan unas puas llargas de ferro ó fusta, y entravessada sòbre altras dòs fustas clavadas en terra impedex lo pas á la caballería enemiga cuand vol atacar algun exército. *Caballo de frisia.* Truncus aculeis stipatus aditum præcludiens. *Cheval de frise.* Cavallo di frisa.

CABALLFUST. s. m. ant. MATXINA.

CABALL LLEUGÈR. Lo qui no porta armas defensivas, y per axó se pergira y maneja ab mès facilitat y lleugèresa. *Caballo ligero.* Levis armaturæ equus. *Chevauléger.* Cavallo leggiero.

CABALL MARÍ. Cuadrúpedo de dòtse á catòrse peus de llarg y de sis de alt. Es de colòr pardo fòsc; tè las camas gruxudas y curtas, la bòca mòlt gran, lo mòrro llarg, y la pèll sumamènt dura. Es natural de l' África, ahònt viu indistinctamènt en l' aigua y fora de èlla. *Caballo marino, caballo de mar ó de agua, hipopótamo.* Hippopotamus, caballio. *Hippopotame, cheval marin.* Cavallo marino.

CABALL MARÍ. Pèx que habita en los mars de Espanya. Es de vuit á deu pulgadas de llarg; tè lo cos comprimid de set costats y ple de tubèrculs; la cua igualmènt comprimida de cuatre costats y mès llarga que lo cos, y lo cap llarg y ravenxinad com lo de un caball. *Caballo marino, hipocampo.* Hippocampus. *Hippocampe.* Caval marino.

CABALLS. pl. En la milicia los soldads de caball; y axí se diu: lo exércit tè tants mil CABALLS, atacá ab tants CABALLS. *Caballos.* Equites, equestres milites. *Soldats à cheval.* Cavalli.

Á CABALL. mod. adv. Anand ó estand muntad en alguna caballería. *Á caballo.* Equitando, equo insidendo. *À cheval.* A cavallo.

Á CABALL COM LAS DONAS. mod. adv. que se diu del que va muntad en alguna caballería ab las dòs camas á un costat, com solen anar las donas. *Á asentadillas, á sentadillas, á mugeriegas.* Sedentis more, habitu. *À cheval en femme.* Seduto a cavallo.

Á CABALL DONAD NO LI MIRES LO DENTAD. ref. que repren la impertinencia dels que van buscand faltas en las cosas quels regalan, manifestand sòn geni descontentadís. *Á caballo presentado no hay que mirarle el diente.* Non oportet dentes equi inspicere donati. *À cheval donné on ne regarde point à la bouche.* A caval donato non si guarda in bocca.

Á CABALL DONAD NO LI MIRES LO PEL. ref. que significa lo matex que lo anteriòr.

ANAR AB LO CABALL DE SANT FRANCESC. fr. fam. Anar á peu. *Ir á pata, ir á talon.* Pedibus ire. *Aller à pied.* Andar sul cavallo di S. Francesco.

ANAR COM UN CABALL DESENFRENAD. fr. met. Entregarse desordenadamènt als vicis. *Correr sin freno.* Effrenatè, inverecundè agere. *Lâcher la bride à ses passions.* Correre senza briglia.

BAIXAR DE CABALL. fr. Apearse de alguna caballería, carruatge, etc. *Apearse, desmontar.* Equo, curru desilire, descendere. *Descendre de cheval, mettre pied à terre.* Smontare, discender da cavallo.

PUJAR A CABALL. fr. Posarse damunt de alguna caballería. *Subir ó montar á caballo.* Equum vel in equum conscendere. *Monter à cheval.* Cavalcare, montare a cavallo.

[illegible] CABALL ENSOPÈGA. ref. ab que se dona á entendrer la facilitat de cáurer [illegible] algun descuid ó erro fins los mès advertids y prudènts. *El mas diestro la yerra.* Quandoque bonus dormitat Homerus. *Le plus habile se trompe quelquefois.* Il più agile casca.

[illegible]ALLÁS. s. m. aum. de CABALL. *Caballon.* Pergrandis equus. *Gros cheval.* Cavallone.

CABALLÈR. adj. Lo qui va muntad á caball. *Caballero, ginete.* Eques. *Cavalier.* Cavaliere.

CABALLÈR. s. m. La persòna de calificada noblesa. *Caballero.* Eques. *Chevalier, gentilhomme.* Cavaliere.

CABALLÈR. Lo qui es armad cavallèr y profèssa algun dels òrdes de caballería; com de Calatrava, Alcántara, etc. *Caballero.* Eques militarem ordinem professus. *Chevalier.* Cavaliere.

CABALLÈR. En la fortificació es un fort interiòr que se alsa sòbre lo terraplé de la plassa y servex pera defensar una part de la fortalesa. *Caballero.* Intra muros hisque superior ad ipsorum defensionem exstructio. *Cavalier.* Cavaliere.

CABALLÈR DE BRAGUETA. Lo qui gosa del privilegi de caballèr per haber tingud set fills varòns sèns interrupció de femèlla alguna. *Hidalgo de bragueta.* Nobilitatus fecunditate prolis. *Celui qui jouit de la dignité de chevalier pour avoir eu de suite sept fils.* Padre che gode certi privilegj della nobiltà per avere dodici figli viventi.

ARMAR CABALLÈR. fr. Posar á un las armas altre caballèr ó lo rèy, lo cual li cenyex la espasa ab certas ceremonias. Ara se obsèrva y practica ab los caballèrs dels òrdes militars, que sòn armads per altre del sèu òrde. *Armar caballero.* Equestribus armis aliquem donare. *Armer chevalier.* Armare cavaliere.

CABALLERAS. s. m. fam. Lo caballèr distingid èntre los de la sèva classe per lo il-lustre de sòn llinatge, per lo sèu port y representació. *Caballerote.* Præstans, generosus, præclarissimusque eques. *Grand gentilhomme, grand chevalier, grand seigneur.* Cavalierotto.

CABALLERET. s. m. dim. de CABALLÈR. *Caballerito, caballerete.* Juvenis eques. *Jeune chevalier.* Cavaliere giovane.

CABALLERET. Lo caballèr jòve presumid en lo sèu trajo y acciòns. *Caballerete.* Adolescentulus eques nimis comptus et vanus. *Jeune et galant chevalier.* Cavalierino.

CABALLERÍA. s. f. La bestia en que se va á caball. *Caballería.* Jumentum. *Monture.* Cavalcatura.

CABALLERÍA. Lo cos de soldads de caball que es part de un exércit; també se anomena axí cualsevol part del que fòrma cos separad. *Caballería.* Equitatus. *Cavalerie.* Cavalleria.

CABALLERÍA. Cualsevol dels òrdes militars que hi ha hagud y ha en Espanya; com la de la Banda, Calatrava, Montesa, etc. *Caballería.* Ordo equestris. *Chevalerie.* Ordine cavalleresco.

CABALLERIS. s. m. Lo qui tè á sòn cárreg lo gobern y cuidado de la caballerissa y sòs dependènts. *Caballerizo.* Equitiarius, stabulo præfectus. *Écuyer.* Cavallerizzo.

CABALLERIS DEL RÈY. Lo qui tè per ofici exir á caball á la esquerra del còtxe del rèy. *Caballerizo del rey, caballerizo de campo.* Qui regalem essedam à sinistra equitando insequitur. *Écuyer du roi.* Cavallerizzo del re.

CABALLERIS MAJÒR DEL RÈY. Lo qui tè à sòn cárreg lo cuidado y gobern de la caballerissa de S. M., de la armería y casa dels caballèrs patges. *Caballerizo mayor del rey.* Regis equitio vel stabulo summus præfectus. *Grand écuyer.* Cavallerizzo maggiore.

PRIMÈR CABALLERIS DEL RÈY. Lo immediat subaltern del caballeris majòr, y que en sa ausencia goberna la caballerissa de S. M. *Primer caballerizo del rey.* Summo regii stabuli præfecto proximus administer. *Premier écuyer du roi.* Primier cavallerizzo del re.

CABALLERISSA. s. f. Siti ó lloc cubert ahònt se recullen y descansan desprès del traball los caballs y bestias de cárrega, y ahònt sels dòna la grana. *Caballeriza.* Equile. *Écurie.* Stalla.

CABALLEROT. s. m. fam. Lo caballèr que no tè cultura ni garbo. *Caballerote.* Rudis et impolitus eques. *Chevalier, gentilhomme grossier.* Cavallierotto.

CABALLET. s. m. dim. de CABALL. *Caballito, caballico, caballejo, caballuelo.* Equulus. *Petit cheval, criquet.* Cavalluccio.

CABALLET. *Pint.* Especie de bastimènt mès ample de bax que de dalt, sòbre lo cual descansa la tela que se ha de pintar, y se puja ó baxa segòns es menestèr. *Caballete.* Equuleus pictorius. *Chevalet.* Leggio.

CABALLET. En la imprèmpta es un tros de fusta que se assegura ab un tornillo en la cuxa esquerra de la prèmpsa, ahònt descansa y se deté la barra. *Caballete.* Trunculus in opere typographico vectem sustinens. *Chevalet.* Cavalletto di stampa.

CABALLÓ. s. m. Lo llòm de terra llaurada que quèda èntre sòlc y sòlc. *Caballon, camellon.* Porca, lira. *Terre élevée entre deux sillons.* Terra elevata tra i due solchi d' un campo.

CABANA. s. f. CABANYA.

CABANYA. s. f. Caseta tòsca y rústica fèta en lo camp pera recullirse los pastòrs y guardians. *Cabaña, tugurio.* Tugurium, casa. *Cabane, chaumière, hutte.* Capanna.

CABANYETA. s. f. dim. de CABANYA. *Cabañuela.* Tuguriunculum, tuguriolum. *Loge, petite cabane, petite hutte.* Capannetta.

CABAS. s. m. Especie de senalla grossa de espart. *Capazo, esportillo.* Fiscella spartea, sborta. *Panier de sparte.* Sporta.

CABASSAS. s. m. aum. de CABAS. *Capazon.* Sporta grandis. *Gros panier de sparte.* Sportone.

CABASSET. s. m. dim. de CABAS. *Capazo pequeño.* Sportula. *Petit panier de sparte.* Sportina.

CABELL. s. m. Lo pel que nax en lo cap. *Cabello, pelo.* Capillus, capillatio, capillum, crinis. *Cheveu.* Capello.

CABELL NATURAL. Lo no postis ó manllevadis. *Pelo propio.* Coma vel cæsaries. *Cheveux naturels.* Capelli naturali.

CABELLS BLANCS. Los que han perdud lo colòr negre, ròs, rotj ó castany. *Canas.* Cani. *Cheveux blancs.* Capelli bianchi, capelli canuti.

CABELLS DE ÁNGEL. La consèrva fèta de una especie de carabassa semblant á la sindria, que fa uns fils mòlt prims á manèra de cabells. *Cabellos de ángel.* Dulcia in exiles tæniolas instar capillorum dissecta. *Conserve de carottes.* Conserva di carote.

CABELLS DE DETRAS. La part posteriòr del cabell que se solen dèxar los que sel tallan pera que cubresca lo clatèll y servesca de adòrno. *Coleta.* Occipitis coma caudata. *Cheveux de derrière.* Capelli della parte posteriore del capo.

AGAFARSE PER LOS CABELLS. fr. fam. Estirársels los que se barallan. *Andar á la greña.* In capillum involare, in crines rixando insilire. *Se prendre aux cheveux.* Pigliarsi a' capelli.

AGAFARSE PER UN CABELL. fr. met. y fam. Valerse algú de cualsevol pretèxt pera conseguir sòs desitjs. *Asirse de un cabello.* Ansam capere, arripere ad opta-

ta assequenda. *Se servir du plus léger prétexte.* Arrampicarsi sù' vetri.

ALLISAR LOS CABELLS. fr. Tornar á passar lleugèramènt la pinta per lo pentinat pera dèxarlo perfèt. *Traspeinar.* Pectine iterum orines extergere; discriminare. *Repeigner.* Ravviar i capelli.

ANAR Á ESTIRA CABELLS. fr. fam. Concórrer á porfía á péndrer alguna cosa, arrabassándsela de las mans uns á altres. *Andar á la rebatiña.* Raptim è manibus auferre; arripere certatim. *Se disputer une chose, se l'arracher mutuellement des mains.* Azzuffarsi per avere una cosa.

BLANC DE CABELLS. Lo qui tè cabells blancs. *Cano, pelicano, peliblanco.* Canus. *Qui a des cheveux blancs.* Canuto.

EMBULLAR LOS CABELLS. fr. Descompóndrerlos, embolicarlos, desordenarlos. *Despeinar, despelotar.* Capillos intricare, disturbare. *Défriser, décoiffer.* Arruffare, scapigliare.

ERISSARSE LOS CABELLS. fr. Posárse drets y tièssos. Es efècte d' espant ó horròr. *Despeluzarse, espeluznarse.* Horripilare. *Se dresser, se hérisser.* Rizzarsi.

ESCLARIR LOS CABELLS. fr. Desembullarlos. *Escarmenar el pelo.* Capillos implicatos extricare. *Démêler les cheveux.* Sviluppare.

ESCLARISSAR LOS CABELLS. fr. ESCLARIR LOS CABELLS.

ESTIRAR PER LOS CABELLS. fr. met. Aplicar ab violencia alguna autoritat, sentencia ó succès á altra materia ab la cual no tè relació ni connexió. *Traer por los cabellos.* Incongrua in suam sententiam detorquere. *Tirer par les cheveux.* Trarre, condurre pe' capelli.

ESTIRARSE LOS CABELLS. fr. AGAFARSE PER LOS CABELLS.

GRIS DE CABELLS. Lo qui tè lo cabell mitj negre, castany ó ròs, y mitj blanc. *Entrecano.* Semicanus. *Gris.* Incanutito.

PARTIR UN CABELL EN LO AIRE. fr. met. Tenir mòlta perspicacia ó vivesa en compéndrer las cosas per dificultòsas que sian. *Hender ó partir un cabello en el aire.* Ingenii acumine pollere, admodùm perspicacem esse. *Comprendre, concevoir dans un clin-d'œil.* Essere sagacissimo.

POSAR CABELLS BLANCS. fr. Tornarse blancs los cabells de algú. *Encanecer.* Canescere. *Blanchir, grisonner.* Incanutire.

RÒS DE CABELLS. Lo qui tè lo cabell ròs. *Pelirubio.* Flavus pilis. *Blondin.* Biondetto.

ROTJ DE CABELLS. Lo qui tè lo cabell rotj. *Pelirojo.* Flavus capillis. *Roux.* Rosso, rossigno.

TIRAR PER LOS CABELLS. fr. met. ESTIRAR PER LOS CABELLS.

TORNARSE BLANC DE CABELLS. fr. POSAR CABELLS BLANCS.

CABELLADURA. s. f. ant. CABELLÈRA.

CABELLÈRA. s. f. Los cabells, especialmènt los llargs. *Cabellera.* Capillamentum, capillago, capillatura, capillitium. *Chevelure.* Chioma.

CABELLÈRA. Lo cabell desfèt ó deslligad. *Melena.* Cæsaries. *Chevelure éparse.* Chioma, zazzera.

CABELLET. s. m. dim. de CABELL. *Cabellejo, cabelluelo, cabellito, cabellico.* Capillulus. *Petit cheveu.* Capellino.

CABELLUD, DA. adj. Lo qui tè lo cabell llarg. *Cabelludo, melenudo.* Capillatus, crinigcr, crininus, crinitus, comatus. *Chevelu.* Capelluto.

CABES. s. m. ant. VALÒNA.

CABES. ant. COLL DE CAMISA.

CABESSA. s. f. Part de l' arrel de algunas plantas, que es tendre, sucòsa, ovalada ó rodòna, y composta á vegadas de varios tels ó pèlls com la ceba comuna. *Bulbo, cebolla.* Bulbus. *Bulbe.* Cipolla, bulbo.

CABESSA DE ALLS. Lo conjunt dels grans que fòrma prop de l' arrel la planta anomenada ALL cuand estan encara apinyads, formand un sol cos. *Cabeza de ajos.* Allii caput. *Tête d'ail.* Capo d' aglio.

DONAR CABESSADAS. fr. *Ndut.* CABESSEJAR.

CABESSEJAMÈNT. s. m. *Ndut.* CABESSETJ.

CABESSEJAR. v. n. ant. Móurer ó inclinar lo cap ja á un costat, ja á altre, ó móurerlo ab frecuencia cap endavant. *Cabecear.* Nutare, motare caput. *Branler, agiter, hocher la tête.* Scuotere, crollare, dimenare il capo.

CABESSEJAR. *Ndut.* Fèr la nau un movimènt de proa á pòpa, baxand y pujand alternativamènt una y altra. *Cabecear.* Nutare. *Tanger, tanguer.* Barcollare da poppa a prua.

CABESSETJ. s. m. *Ndut.* L' acció y efècte de cabessejar la nau. *Cabeceo.* Nutatio. *Tangage.* Barcollamento da poppa a prua.

CABESSUT, DA. adj. ant. Tussud, tero.

Cabezudo. Pertinax, tenax. *Têtu, entêté*. Caparbio, ostinato, pertinace.

CABESTRE. s. m. Lo ronsal que se lliga al cap de la cabalcadura pera menarla ó assegurarla. *Cabestro*. Capistrum. *Chevêtre, licou*. Capestro.

CABESTRER. s. m. ant. Lo qui fa ó ven cabestres. *Cabestrero*. Capistrorum artifex aut venditor. *Cordier*. Colui che fa i capestri.

CABIMÈNT. s. m. CABUDA.

CABIRÓ. s. m. Fusta grossa que servex pera obras y altras cosas, y tè viut y cuatre pams de llarg, y nou dits de ample. *Cuarton, cábrio*. Tignum. *Sapine*. Trave.

CABIROL. s. m. Especie de cabra mòlt comú en los Pirineus y altras parts d' Espanya, que tè las banyas dretas y en fòrma de ganxos. *Cabra montés*. Caprea, rupicapra. *Chèvre sauvage*. Capra silvestre.

CÁBIT. s. m. Lo cop de ple que en lo jog de l' argòlla dòna una bola á altra impel-lida per la pala, de manèra que arribe al cap del jog, ab que se guanya ralla. *Cabe*. In quodam globulorum ludo ictus plenior globulo impactus. *Coup qu'une boule donne à une autre au jeu de l'*argolla. Nel giuoco dell' *argolla* il colpo che dà una palla ad un' altra.

CÁBIT DE PALA. Cas en lo jog de l' argòlla, cuand las dòs bolas quèdan á tal distancia que á lo ménos hi cap èntre èllas la pala ab que se juga. *Cabe de paleta ó á paleta*. Sors quædam in globulorum ludo, *argolla* vulgò dicto. *Sorte de coup au jeu de l'*argolla. Uno dei casi del giuoco detto dell' *argolla*.

CÁBIT DE PALA. met. La ocasió que impensadamènt se oferex pera lograr lo que se desitja. *Cabe de pala, cabe de paleta ó á paleta*. Occasio, opportunitas, fausta sors. *Coup de partie, occasion favorable et imprévue d'obtenir ce qu'on désire*. Colpo di fortuna.

CABLE. s. m. *Náut*. La gúmera ab que está agafada l' áncora principal de la nau. *Cable*. Anchorale. *Câble*. Fune dell' ancora.

PICAR LO CABLE Ó LOS CABLES. fr. *Náut*. Tallarlos á cops de destral. *Picar cables*, Anchoralia præcidere. *Couper les câbles*. Tagliar le funi dell' ancora.

CABO. s. m. CABO DE ESCUADRA.

CABO DE ESCUADRA. Lo soldad que en la infantería tè l'ofici de manar las escuadras. *Cabo de escuadra*, *cabo*. Ductor, caput manipuli militum. *Caporal*. Caporale.

CABO FURRIÈR. FURRIÈR.

CABORCA. s. f. aut. COVA.

CABORIA. s. f. TRENCACAP.

CABOT. s. m. Especie de mujol que tè lo cap mès gros de lo que correspon al sèu cos: se alimènta, viu, y se deleita en lo llòt ó fang corrompud. *Capiton*. Capito cephalus. *Meúnier*. Cefalo.

CABOTA. s. f. La part superiòr del clau abònt se dònan los cops pera clavarlo. *Cabeza*. Clavi caput. *Tête*. Capocchia, testa.

CABOTADA. s. f. Movimènt ó inclinació del cap. *Cabezada*. Capitis inflexio. *Coup de tête*. Crollamento di testa.

DONAR Ó PEGAR CABOTADAS. fr. fam. Inclinar algú repetidas vegadas lo cap envers lo pit cuand está endormiscad. *Cabezear, dar cabezadas*. Caput somno gravatum submittere, inflectere. *Pencher la tête sur la poitrine*. Piegare il collo.

CABOTATGE. s. m. La navegació ó tráfic que se fa per las immediaciòns y á vista de la costa del mar. *Cabotaje*. Oris semper proxima navigatio. *Cabotage*. Cabottaggio.

CABRA. s. f. Cuadrúpedo. La femèlla del bòc, que se diferencia de èll en ser mès pètita, en tenir lo pel mès aspre, y en ser de condició mès mansa. *Cabra*. Capra. *Chèvre, bique*. Capra.

CABRA. Insecte de mitja línea de llarg, casi rodó, pelud, xato, sènse alas, y de colòr blanquinòs. Tè sis peus armads en sas extremitats ab dòs ganxets en fòrma de estenallas, ab los cuals se agafa fortamènt á las parts mès peludas del cos humá, de cual substancia se alimènta, causand mòlta picòr. *Ladilla*. Pediculus pubis. *Morpion*. Piattola, piattone.

CABRA MONTESA. CABIROL.

CABRA AVESADA Á SALTAR, SALTA Y SALTARÁ. ref. que denota que ab dificultat se trau ó perd un mal costum arrelad. *El que malas mañas ha, tarde ó nunca las perderá*.

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.......

Le loup mourra dans sa peau. Il lupo cangia il pelo, ma non il vezzo.

CARREGAR LAS CABRAS Á ALGÚ. fr. Donar la culpa á qui no la tè. *Cargarle á uno las cabras; echarle las cabras.* Culpam alicui falsò imputare, culpam in alium detorquere. *S'en prendre à quelqu'un, lui donner le tort.* Rovesciar la broda addosso ad uno.

CARREGAR LAS CABRAS Á ALGÚ. fr. fam. Fèr que pague sol lo que ab altre ó altres habia perdud. *Cargar á alguno las cabras.* In solidum exigere quod non nisi per partes debetur. *Faire payer à un ce que les autres ont perdu.* Far pagare ad uno solo tutto ciò che perdettero gli altri.

FÈR CABRAS. fr. fam. Jugar los que han perdud algun partit á qui ha de pagar sol lo que se ha perdud èntre tòts. *Echar cabras ó las cabras.* Omnem ludi sortem inter devictos collusores mittere. *Joüer quelques personnes à qui payera tout leur écot.* Giuocare a chi pagherà le perdite di tutti.

LA CABRA DE MÒN VEHÍ TÈ MÈS LLÈT QUE LA MÈVA. ref. que repren als envejòsos, que sèmpre tènen per millòr lo que altres possecxen. *La gallina de mi vecina mas huevos pone que la mia, ó mas gorda está que la mia.* Omne alienum cupio. *Les envieux mourront, mais non jamais l'envie.* Astio ed invidia non mori mai.

CABRAFIGADURA. s. f. ant. L'acció de cabrafigar. *Cabrahigadura.* Caprificatio. *Caprification.* Caprificazione.

CABRAFIGAR. v. a. ant. Fèr enfiladas de figas de la cabrafiguèra, y pènjarlas en las ramas de la figuèra femèlla cuand no se pod plantar lo mascle prop de èlla, pera que fasse lo fruit assahonad y dòls. *Cabrahigar, encabrahigar.* Caprificari. *Rendre les figues bonnes à manger.* Far la caprificazione.

CABRAFIGUÈRA. s. f. Arbre. FIGUÈRA BÒRDA.

CABRÈLLAS. s. f. pl. Las set estrèllas que estan juntas en lo signe de Tauro. *Cabrillas, pléyadas, pléyades.* Plejades, vergiliæ. *Pléiades.* Plejadi, gallinelle.

CÁBRER. v. n. Poder contenirse una cosa dins de altra. *Caber.* Contineri, indudi posse. *Contenir.* Capire, contenere, racchiudere.

NO CÁBRER ALGUNA COSA EN ALGÚ. fr. met. y fam. No ser algú capas y proporcionad pera èlla. *No caber alguna cosa en alguno.* Incapacem, inhabilem esse. *Être au-dessus des forces.* Essere oltre le forze.

CABRÈR. s. m. Lo pastòr de cabras. *Cabrero, cabrerizo, guardacabras.* Caprarius. *Chevrier.* Caprajo.

CABRESTANT. s. m. ARGA.

CABRETA. s. f. dim. de CABRA. *Cabrilla, cabrita.* Capella. *Chevreau, petite chèvre.* Capretta.

CABRETAS. pl. CABRÈLLAS.

CABRETILLA. s. f. La pèll de cualsevol animal pètit, com cabrit, anyèll, etc., adobada. *Cabritilla.* Hædina seu agnina pellis macerata. *Chevrotin, canepin, cabron.* Pelle di capretto concia.

CÁBRIA. s. f. Máquina composta de unas bigas que fòrman un ángul, en lo cual se assegura un ternal, y servex pera muntar l' artillería y axecar altres pesos grossos. *Cábria, trucha.* Grus tractoria, trochlea. *Chèvre, corne, cabre.* Argano.

CABRIDET. s. m. dim. de CABRIT. *Cabritillo.* Hædulus. *Cabri.* Caprettino.

CABRIOLA. s. f. Brinco que fan los que bal'an encreuand varias vegadas los peus en lo aire. *Cabriola.* Levis in sublime saltus certa lege. *Cabriole.* Cavriuola, capriola.

CABRIOLA. met. Cualsevol brinco que se fa ab lleugèresa. *Cabriola.* Saltus in sublime. *Saut fait avec adresse et avec agilité.* Balzo fatto agilmente.

FÈR CABRIOLAS. Fèr brincos ab lleugèresa. *Cabriolar, cabriolear, dar ó hacer cabriolas.* Levi saltu sese in sublime tollere. *Cabrioler.* Saltare, far capriole.

CABRIOLÉ. s. m. Especie de birlotxo ó volant. *Cabriolé.* Essedæ genus. *Cabriolet.* Biroccio.

CABRIT. s. m. Lo fill de la cabra cuand es pètit. *Cabrito.* Hædus. *Chevreau.* Capretto, cavretto.

CABRIT DE LLÈT. Lo qui mama. *Choto.* Hædus lactens. *Chevreau, cabri.* Cavretto.

CABRITAR. v. n. Parir la cabra. *Parir la cabra.* Capram parere. *Biqueter.* Partorire capretti, far capretti.

CABRÓ. s. m. BÒC.

CABRÓ. Pèx cubert de closca, de la llargaria y grux del dit pètit y de colòr pardo clar; tè sis peus y dòs mans y lo cos un poc còrvo; del cap li ix una especie de banyeta plena de dentetas y vol-

tad de uns pels mòlt prims. *Camaro, camaron, esquila*. Cancer squilla. *Crabe*. Granchio di mare.

CABRÓ. CRESTAT.

CABRÓ. met. CORNUD.

CABRÓ CONSENTID. met. y fam. Lo qui consènt en lo adulteri de la sèva mullèr. *Cabron*. Proprii thalami copiam faciens, aquariolus. *Complaisant*. Becco cornuto.

CABRONADA. s. f. fam. L' acció infame que permet algú contra la sèva hònra. *Cabronada*. Infamia, dedecus, ignominia. *Injure, infamie*. Disonore, infamia.

CABRONADA. met. y fam. Cualsevol incòmoditat grave é importuna. *Cabronada*. Nimia molestia, incommodum. *Importunité, chagrin*. Importunità, seccaggine.

CABRONIL. adj. ant. Lo que pertany á las cabras. *Cabruno*. Caprinus. *Qui appartient aux chèvres*. Caprigno, caprino.

CABUDA. s. f. Lo espay ó capacitat que tè una cosa pera contenirne altra. *Cabida*. Capacitas. *Capacité, contenance*. Capacità, estensione.

CABUDA. ant. INTERVENCIÓ.

CABUSSADOR. s. m. ant. BUSSO.

CABUSSAMÈNT. s. m. ant. CABUSSÓ.

CABUSSARSE. v. r. Ficarse de cop sòta de l' aigua. En riguròs sentit propi significa enfònsarsi de cap. Algunas vegadas se usa també com verb actiu. *Chapuzarse, zabullirse, zambullirse, somorgujarse*. Aquis se immergere. *Se plonger dans l'eau, barboter*. Tuffarsi.

CABUSSÓ. s. m. L' acció d' enfònsarse ó enfònsar á algú de cop sòta de l' aigua. *Zabullidura, zabullida, zambullida, zambullidura, chapuz, capuz*. Immersio. *Plongeon*. Tuffo.

CABUSSÓ. Nom que se dòna als aucèlls de aigua que tènen la propietat de cabussarse. *Somorgujo, somorgujon, somormujo, zaramagullon*. Avis aquatica aqua sese immergens. *Plongeon, oiseau aquatique*. Mergo, smergo.

CABUSSÓ. Aucèll mòlt semblant á la oca ab los dits juntads per medi de una mèmbrana, lo bèc llarg y rodó, dentad y tort de la punta. *Cuervo marino, mergo, mergdnsar*. Mergus. *Plongeon, bièvre, harle*. Oca marina.

FER UN CABUSSÓ. fr. Cabussarse una vegada. *Dar una zambullida*. Aquis se immergere. *Donner une tête*. Dare il tuffo.

CACA. s. f. Lo excremènt de las criaturas. *Caca*. Puerorum excrementum. *Caca*. Cacca.

CACA. Paraula ab la cual las criaturas que comensan á parlar avisan que volen fèr de cos. *Caca*. Vox pueri ventrem exonerare cupientis. *Caca*. Cacca.

DESCUBRIR, CALLAR Ú AMAGAR LA CACA. fr. met. y fam. Dèxar ó no dèxar conéxer algun defècte ó vici. *Descubrir, callar ú ocultar la caca*. Vitium aut culpam prodere vel celare. *Découvrir, cacher une faute*. Scoprir il fallo.

CACAREJADÒR, RA. adj. p. us. que se aplica al gall ó gallina que cacareja. *Cacareador*. Cucuriens. *Poule qui closse; coq qui coqueline*. Gallo o polla che chioccia.

CACAREJAR. v. a. Cridar ó cantar lo gall ó gallina. *Cacarear*. Cucurire. *Closser, coqueliner*. Chiocciare.

CACAREJAR. met. Ponderar ab excès, exagerar las acciòns propias. *Cacarear*. Jactare, ostentare, gloriari. *Se vanter, exagérer*. Esagerare, metter di bocca.

CACAU. s. m. Arbre de América que tè las fullas lluèntas, llisas, duras y ovaladas; las flors grogas y bermellas, y fa un fruit llarg, cantellud, de mitj peu de llarg y dels matèxos colòrs que la flor, que tè dins de vint á cuaranta llavòrs. *Cacao*. Theobrama cacao. *Cacaoyer*. Caccao.

CACAU. La llavòr del arbre del matèx nom. Es semblant á las amètllas. Va cubert de una pellofa prima y parda que se li trau torrandla. Es lo principal ingrediènt de la xocolata. *Cacao*. Amigdalus indica, vulgò *cacao* dicta. *Cacao*. Caccao.

CACIC. s. m. Senyòr de vassalls, ó superiòr de alguna provincia ó poble en la India. *Cacique*. Dinastes apud indos. *Cacique*. Titolo di dignità in parecchie regioni d' America, equivalente a principe o generale.

CACOFONIA. s. f. Vici que consistex en toparse ó repetirse mòlt sovint unas matèxas síl-labas ó lletras. *Cacofonia*. Cacofonia. *Cacophonie*. Cacofonia.

CACOQUIMIA. s. f. *Med*. Vici que consistex en l' abundancia de mals humòrs. *Cacoquimia*. Cacochimia, vitium ex

pravitate humorum. *Cacochymie*. Strabboudanza d' umori.

CACOQUÍMIC, CA. adj. Lo qui patex de cacoquimia. *Cacoquimico*. Cacochimicus, vitiò humorum laborans. *Cacochyme*. Cachettico.

CACOQUÍMIC, CA. MELANCÓLIC.

CADA. Partícula que unida á altra paraula la determina á especie, individuo ó part certa, com CADA home, CADA casa. Admet també abans de èlla altras partículas, com á CADA pas, en CADA poble, per CADA lliura, etc. *Cada*. Quisque. *Chaque, tout*. Ciascuno, ogni.

CADA HU. adj. Significa lo individuo de la especie humana indeterminadamènt sèns expressar aquest ó lo altre. *Cada uno* Quisque. *Chacun*. Ognuno, ciascheduno.

CADA HU DEL SÈU NE POD FÈR Ó NE FA LO QUE VOL. fr. fam. que denota la llibertat ab que pod disposarse de las cosas propias sèns donarne rahó. *Cada uno puede hacer de su capa un sayo*. Cuique suam in sagulum fas est mutare lacernam. *Chaçun se fouette à sa guise*. Ognun può far della sua pasta gnocchi.

CADA HU AB LO QUE LA PÈGA. ref. que explica la tenacitat y passió que se tè al parer propi. *Cada loco con su tema y cada lobo por su senda*. Aliud noctua sonat, aliud cornix. *Chaque fou a sa marotte*. Cuocersi nel suo brodo.

CADAFAL. s. m. ant. CATAFAL.

CADARN. s. m. Fluxió ó destil-lació que ataca lo nas, la bòca ó lo pit. *Catarro*. Coryza, catharrus. *Catharre*. Catarro.

COURER Ó COURERSE LO CADARN. fr. Tornar á sòn estad natural los líquids alterads per lo cadarn. *Cocer ó cocerse el resfriado*. Ex obstructione frigoris ad sanitatem restitui. *Céder l'enrhumure*. Guarirsi il raffredare.

CADARNÈRA. s. f. Aucèll natural d' Espanya, de unas tres polsadas de llarg. Tè la esquena parda, la panxa blanca, lo comensamènt de las alas grog, las plòmas de las alas clapadas de blanc, y lo cap de bermell. Se amansex fácilmènt, se atravèssa ab lo canari y es apreciable per lo sèu cant. *Jilguero, pintadillo, pintacilgo*. Carduelis. *Chardonneret*. Cardellino, cardeletto.

CADASCÚ, NA. adj. territ. Cada persòna. *Cada uno*. Quisque. *Chacun*. Ognuno, ciascuno.

CADÁVER. s. m. Lo cos mort. *Cadáver*. Cadaver. *Cadavre*. Cadavero.

CADAVÉRIC, CA. adj. Descolorid y desfigurad, ó mòlt semblant á un cadáver. *Cadavérico*. Cadavericus, cadaverosus. *Cadavreux*. Cadaveroso, cadaverico.

CADÈLL. s. m. Lo gòs de poc tèmps. També lo fill pètit de altres animals, com lleó, llòb, òs, tigre, etc. *Cachorro*. Catulus. *Petit chien, petit d'une chienne*. Cagnolino.

CADÈLL. La troca pètita de seda ó fil. *Cadejo*. Spira brevis. *Écheveau*. Matassa.

CADÈLL. La part dels cabells mòlt enredada que se separa pera desenredarla y pentinarla. *Cadejo*. Capillitii pars implicata. *Chignon*. La parte di capelli inviluppati che si divide dagli altri per pettinarli.

CADÈLL. Lo conjunt de mòlts fils pera fèr borlas ó altra obra de passamanèr. *Cadejo*. Plura inter se jugata fila. *Flocon*. Fiocco, ciocca.

CADÈLL. En los molins farinèrs es la fusta penjant de una cordeta damunt de la mola pera que la tramuja vaja donand lo gra, y pera que dèxand de pegar cops se conega que la mola se atura. *Citola*. Crepitaculum ligneum molendinariam rotam pulsans. *Claquet, cliquet, traquet*. Battagliuolo.

CADELLAR. v. a. Parir las gòssas. *Parir la perra*. Canem catulos edere. *Mettre bas, en parlant d'une chienne*. Partorire.

CADELLAR. met. Anar donand mès y mès de sí alguna cosa. *Parir, dar de sí*. Augeri. *Enfanter, produire*. Partorire, produrre.

CADELLET. s. m. dim. de CADÈLL. *Cachorrillo, cachorrito*. Catellus. *Petit d'une chienne*. Cagnolinetto.

CADENA. s. f. La filèra de mòltas anèllas juntadas una ab altra per los caps. Se fan de diferènts mètalls. *Cadena*. Catena. *Chaîne, cadène*. Catena.

CADENA. Lo conjunt de presidaris que van á cumplir la pena. Comunamènt van lligads un detras del altre. *Cadena*. Ergastularium grex, remigio alisve pœnis damnatorum. *Chaîne*. Catena.

CADENA. Lo enllas de fustas ó bigas juntadas per los caps unas ab altras. *Cadena*. Catena. *Poutres ajoutées les unes aux autres par les bouts*. Catena.

CADENA. met. La subjecció que causa una passió vehemènt ó una obligació. *Cade-*

na. Vinculum, subjectio. *Esclavage, penchant irrésistible.* Vincolo, nodo, laccio.

CADENA. La successió de succèssos. *Cadena.* Eventuum series. *Enchaînement.* Seguito, serie.

CADENA. Mida arbitraria que solen usar los enginyèrs en los camins. *Cadena.* Catena dimetiendis spatiis viarum. *Mesure qui sert pour déterminer l'espace des routes.* Misura non fissa colla quale si misurano le strade.

CADENCIA. s. f. Assonancia afectada y de mal gust usada per alguns escriptòrs, imitand en la prosa las caigudas y finals del vers. *Cadencia.* In oratione soluta poetici numeri affectatio. *Cadence.* Cadenza, numero.

CADENCIA. Lo so que correspon á cada especie de vers, sèns lo cual dèxa de ser vers. *Cadencia.* Numerus, mensura. *Cadence.* Numero, armonia, cadenza.

CADENETA. s. f. dim. de CADENA. *Cadenilla, cadenita.* Catenula. *Chaînette, petite chaîne.* Catenetta.

CADENETA. Feina de dona, especie de punt que per guarnició de la roba fan ab fil ó seda en figura de una cadena mòlt prima. *Cadeneta.* Catenula acu elaborata. *Points de chaînette.* Sorta di lavoro nel cucire, somigliante a una catenella.

CADENETA. Cadena estreta que se posa per adòrno en las guarnicions. *Cadenilla.* Tæniola in catenæ formam elaborata. *Espèce de tissu de soie.* Sorta di treccia, di fettuccia.

CADENETA DE OR. Soguilla. *Bejuquillo.* Catenula aurea. *Petite chaîne d'or.* Catenella.

CADÈRA. s. f. Part lateral del cos que está damunt de la cuxa. *Cadera.* Coxa, coxendix. *Hanche.* Anca, coscia.

CADET. s. m. Lo soldad noble que servex en algun regimènt ab ascenso á oficial. *Cadete.* Nobilis miles. *Cadet.* Volontario, cadetto.

CADÍ. s. m. Entre turcs y moros es lo jutge que conex de las causas civils. *Cadi.* Judex civilis apud turcos. *Cadi.* Cadi.

CADIRA. s. f. Siti ab espatllèr y á vegadas ab brassos, pera séurerhi una persòna. *Silla.* Sella. *Chaise, siége.* Sedia.

CADIRA DE BRASSOS. Lo siti que tè espatllèr y brassos pera recolsarse. *Silla de brazos.* Sedile aptum ad tergum humerosque reclinandos. *Fauteuil, chaise à bras.* Sedia a braccioli.

CADIRA MITJANA. La que es un poc mès baxa que las comunas. *Silla baja.* Sella minor. *Chaise un peu plus basse que les autres.* Sedia piccola.

CADIRA POLTRÒNA. La que tè los brassos mès baxos que la comuna, peró es mès gran y de mès comoditat. *Silla poltrona.* Ampla et placida sedes. *Bergère.* Sedia a braccioli e bassa.

CADIRAS. pl. Conjunt de las posadas en òrde pera assentarse. També se diuen axí los sitis del cor de las iglèsias pera us de la comunitat. *Sillería.* Sellarum, sedium series, ordo. *Assemblage de chaises rangées.* Riunione di sedie.

CADIRAIRE. s. m. Lo qui fa, adòba ó ven cadiras. *Sillero.* Sellarum opifex, venditor. *Celui qui fait des chaises.* Colui che fa le sedie.

CADIRASSA. s. f. aum. de CADIRA. *Sillon.* Magna sedes. *Grande chaise.* Sedione.

CADIRÈR. s. m. CADIRAIRE.

CADIRETÁ. s. f. dim. de CADIRA. *Sillita, silleta.* Sella parva. *Petite chaise.* Seggioletta.

CADIRETA. Siti que fòrman èntre dòs ab las cuatre mans agafand lo un las del altre. *Silla de la reina.* Modus gestandi aliquem implexis duorum manibus. *Siége que forment deux personnes en se tenant par les mains.* Sedia che formano due persone prendendosi per le mani.

CADUC, CA. adj. Decrépit, mòlt vèll. *Caduco.* Caducus, decrépitus, senio confectus. *Caduc, décrépit, très-vieux, cassé.* Caduco.

CADUC, CA. Lo que es poc durable. *Caduco.* Caducus, ruinæ obnoxius. *Fragile, peu durable.* Fragile.

CADUCAR. v. n. Pérdrer la forsa per falta de us ó per altra rahó algun decrèt ó escriptura pública. *Caducar.* Caducum fieri. *Dépérir, s'user.* Scemare, decadere.

CADUCAR. Parland de llegad ó fideicomis extingirse per falta de la persòna en la cual debia recáurer. *Caducar.* Caducum fieri. *S'éteindre.* Stinguersi.

CADUCARSE. v. r. ant. CADUQUEJAR.

CADUF. s. m. territ. CATÚFOL.

CADÚFOL. s. m. territ. CATÚFOL.

CADUQUEJAR. v. n. Dir ó fèr cosas sèn judici ni concert per debilitat de cap filla de la edat avansada, ó vèllesa. *C*

ducar. Debilitate mentis præ senio laborare. *Radoter.* Anfanare, rimbambire.

CADUSSEO. s. m. Bastó prim, llis y rodó que tè dòs sèrps entortolligadas y es la insignia de Mercuri, de la cual usaban los embaxadòrs grègs com á senyal de pau. *Cadúceo.* Caduceum. *Caducée.* Caduceo.

CAEDIS, SA. adj. ant. Lo que cau mòlt fácilmènt. *Caedizo.* Labilis, caducus. *Qui tombe facilement.* Labile, caduco.

CAF. adj. ant. SEXARI.

CAFÉ. s. m. La llavòr del tamany dels favolins, casi rodòna de una part y un xic plana de l' altra, que ix de la planta del matèx nom; es un poc flexible y de un colòr blanquinòs verdòs. Torrada y molta se cou lleugèramènt ab aigua pera fèr la beguda del matèx nom que se usa com estomacal fèndla mès ó ménos dòlsa per medi del sucre. *Café.* Fabula arabica, vulgò *café*, et ejus potio. *Café.* Caffè.

CAFÉ. La casa pública destinada per anarhi á péndrer la beguda del matèx nom y altres licòrs. *Café.* Taberna ubi fabagina potio, vulgò *café*, venditur. *Café.* Caffè.

CAFÉ. La beguda preparada ab la llavòr del matèx nom torrada y molta. *Café.* Fabagina potio, vulgò *café* dicta. *Café.* Caffè.

CAFETAL. s. m. Lloc poblad de arbres que produexen la llavòr dita café. *Cafetal.* Locus arboribus, vulgò *café*, consitus. *Caféirie, caféière, caféyère.* Luogo dove è piantato l' albero che produce il caffè.

CAFETÈRA. s. f. La eina en que se fa la beguda anomenada café. *Cafetera.* Cucumella potioni fabaginæ præparandæ. *Cafetière.* Caffettiera.

CAFILA. s. f. fam. Lo conjunt ó multitut de gènt, de animals ó de cosas. *Cáfila.* Inordinata multitudo. *Foule, troupe, rassemblement.* Folla, colla, turba.

CAFIS. s. m. Mesura imaginaria que en unas provincias es de dòs fanegas y en altras de ménos. *Cahiz.* Mensuræ genus. *Mesure de douze boisseaux à peu près.* Misura di dodici staj.

CAFRE. s. m. Lo natural de la costa de África envers lo cap de Bona Esperança. *Cafre.* Cafer. *Cafre.* Cafro.

CAGACALSAS. s. m. met. y fam. Cobard, poruc, pusilánim. *Cagon.* Timidus, meticulosus. *Timide, poltron, pusillanime.* Pauroso, codardo, dappoco, pigro.

CAGAD, DA. adj. CAGACALSAS.

CAGADA. s. f. CAGARADA.

CAGADA. L' acció de cagar. *Evacuacion de vientre.* Ventris exoneratio. *Cacade.* Cacata.

CAGADA. met. y fam. L' acció contrària de la que convé fèr en algun negoci, ó la que desbarata ó llansa á pérdrer algun negoci. *Cagada.* Gravis error in negotio gerendo. *Cacade.* Frittata.

CAGADÒRA. s. f. Lo lloc destinad pera cagar. *Cagadero, letrina, cagatorio.* Latrina. *Latrines, commodités, lieux privés.* Agiamento, cacatojo, cessa, destro, privato, zambra, agio, cameretta.

CAGAFÈRRO. s. m. La escoria que ix del ferro ences en la fornal cuand se pica ab lo martèll y se purifica. *Cagafierro, moco.* Ferri scoria. *Mâchefer.* Rosticci.

CAGAIRE. s. m. CAGANÈR.

CAGALLÓ. s. m. Lo excremènt de las mulas, caballs, burros, etc. *Cagajon.* Jumentorum excrementum. *Crottin.* Pillacola.

CAGALLÓ. Lo excremènt del bestiar menud, com cabras, anyèlls, etc. *Cagarruta.* Stercus, excrementum capræ, ovis, leporis, etc. *Crotte, étron.* Caccola, zacchera.

CAGAMÈNT. s. m. ant. CAGADA.

CAGANÈR, RA. s. m. y f. vulg. Lo qui vuida mòlt sovint lo vèntre. *Cagon.* Nimio ventris profluvio laborans. *Chieur, foireux.* Cacatore.

CAGANÈR, RA. met. vulg. MESQUÍ.

CAGANERÍA. s. f. vulg. Poquedat ó miseria en lo que se dòna. *Roñería.* Sordida parcitas. *Ladrerie, avarice, mesquinerie.* Pidocchieria, spilorceria.

CAGAR. v. a. Descarregar ó vuidar lo vèntre. *Cagar.* Cacare, alvum exonerare. *Chier, embrener, décharger le ventre.* Caccare.

CAGARADA. s. f. Lo excremènt que ix cada vegada que se vuida lo vèntre. *Cagada.* Ventris ejectamenta. *Cacade.* Cacada.

CAGARSE. v. r. Escaparli á algú la caguèra, *Ciscarse.* Alvum fluere, laxari, *Chier.* Tortire, caccarsi sotto.

CAGARINA. s. m. vulg. CAGACALSAS.

CAGARINAS. s. f. pl. La repetició de evacuacións de vèntre. *Cagalera.* Alvi profluvium. *Diarrhée.* Diarrea.

CAGAROT, TA. s. m. y f. ant. CAGANÈR.

CAGARRO. s. m. vulg. Excremènt llarg y cilíndric. *Cagajon.* Excrementum. *Excrément long et cylindrique.* Pillocolone.

CAGARRET. s. m. vulg. dim. de CAGARRO. *Pequeño cagajon.* Excrementum parvum. *Petit excrément.* Pillacolina.

CAGUÈRA. s. f. Necessitat ó ganas de vuidar lo vèntre. *Gana de cagar.* Necessitas alvei exonerandi. *Envie de chier.* Voglia di cacare.

CAIGUD, DA. p. p. de CÁURER. *Caido.*

CAIGUD. adj. DECAIGUD.

CAIGUDA. s. f. L'acció y efècte de cáurer. *Caida.* Casus. *Chute.* Caduta.

CAIGUDA. La llargaria de las robas que pènjan, com tapicerías, cortinas, faldillas, etc. *Caida.* Aulæorum aliarumve rerum pendentium longitudo. *Chute.* Tombata.

ANAR DE CAIGUDA. fr. met. y fam. Sufrir algú gran decadencia en sòs bèns, fortuna ó salud. *Andar ó ir de capa caida.* Ad interitum vergere. *Commencer à déchoir de son crédit, de ses forces.* Venir in decadenza, andar all' ingiù.

CAIMAN. s. m. Animal amfibi, especie de llangardax mès xic que lo cocodrillo peró que li sembla mòlt en tòt lo demès. *Caiman.* Lacerta alligator. *Caïman.* Caimano.

CAIRE. s. m. CANTÈLL.

CAIRÈLL. s. m. CANTÈLL.

CAIRÈLL. Cércol de cabellèra manllevadissa que imita y suplex lo cabell natural. *Cairel.* Adscititii capillamenti circulus, corona. *Tour de cheveux postiches.* Cerchio di capelli posticcj.

CAIRÓ. s. m. Rajola cuadrada. *Baldosa.* Later quadratus. *Carreau, brique carrée.* Quadrello.

CAITIU. adj. ant. DOLÈNT.

CALA. s. f. Ensenada pètita que fa la mar ficandse terra en dins. *Cala.* Sinus maris. *Cale.* Cala, calarca.

CALA. Especie de mètxa de sabó, oli, sal ó de altres ingrediènts que se aplica en lloc de ajuda per descarregar lo vèntre. *Cala.* Balanus. *Bougie faite avec du savon, de l'huile et du sel, dont on se sert en place de lavement.* Tasta.

CALA. Cantitat de desfilas que unidas en figura de clau se introduexen en la llaga ó ferida pera impedir que se tanque. *Clavo, lechino, mecha.* Penicillum, linamentum clavi formam referens. *Tente de charpie pour les plaies.* Tasta.

CALA. ant. La sònda que lo cirurgiá introduex en la ferida pera examinar la sèva profunditat. *Tienta, calador.* Specillum vulnerarium. *Sonde.* Sonda.

CALA PÈTITA. La ensenada que ocupa poc lloc. *Caleta.* Sinus parvus. *Petite anse.* Caletta.

CALABÒSSO. s. m. Lloc fort y mòltas vegadas soterrani, dins del cual se tancan los presos per delictes graves. *Calabozo.* Ergastulum. *Cachot.* Segreta, ergastolo, prigione oscura.

CALABROT. s. m. *Náut.* Cable prim. *Cabrote.* Levis rudens. *Câbleau, châbleau, petit câble.* Alzaja, cavo del ferro d'una lancia.

CALABRUX. s. m. territ. CALAMARSA.

CALABRUXONAR. v. n. ant. CALAMARSEJAR.

CALAD. s. m. Traball de adòrno que se fa en los mètalls, fustas y altras cosas foradandlas de part á part. *Calado.* Opus terebratum. *Broderie à jour.* Ricamo.

CALAD. REXAD.

CALADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui cala. *Calador.* Qui terebrat. *Celui qui perce, bande une arme, comprend, etc.* Quel che fora, buca, capisce, comprende, etc.

CALADÒR. CALA, en la cuarta accepció.

CALAFAT. s. m. Lo qui calafateja los barcos. *Calafate, calafateador.* Rimarum navis stipator. *Calfat, calfateur.* Calafato.

CALAFATADÒR. s. m. CALAFAT.

CALAFATAMÈNT. s. m. L'acció de calafatejar. *Calafateria.* Rimarum navis stipatio. *Calfatage.* Le stoppe.

CALAFATAR. v. a. CALAFATEJAR.

CALAFATEJAR. v. a. Tapar bè las junturas de las posts y fustas del barco ab estòpa y quitrá á fi de que no hi èntre l'aigua. *Calafetear, calafatear.* Navis rimas stuppâ bituminatâ intercludere. *Calfater.* Ristoppare, calefatare.

ESTAR MÒLT CALAFATEJAD. fr. met. y fam. Estar atropellad y faltad de salud, especialmènt lo vèll. *Estar echo un cascajo.* Senio, aut infirmâ valetudine laborare. *Être cassé.* Snervato, rovinato, pesto.

CALAGUALA. s. f. Planta perpetua de América, especie de polipodi que fa las fullas de un peu de llarg, de figura de ferro de llansa, llisas y de colòr verd fòsc. La arrel, que es rastrèra, se usa en

la medicina. *Calaguala*. Indica radix. *Plante semblable au polypode*. Polipodio quercino.

CALAMACO. s. m. CICUTA.

CALAMAR. s. m. territ. CALAMARS.

CALAMARS. s. m. Animal marí de un peu de llarg. Se compon de un cos ovalad en figura de bòssa de la cual ix lo cap y en la part oposada tè una cua cuadrada. Conté un humòr negre ab lo cual embruta l'aigua y se amaga cuand lo perseguexen. *Calamar*. Loligo. *Calmar, cornet*. Pesce calamajo.

CALAMARSA. s. f. La pluja congelada en lo aire, que cau en granets pètits. *Granizo*. Grando. *Grêle*. Grandine.

CÁURER CALAMARSA. fr. CALAMARSEJAR.

CALAMARSADA. s. f. L'abundancia de calamarsa que càu de una vegada y ab continuació. *Granizada, granizo*. Grando. *Grêle*. Grandine, gragnuola.

CALAMARSEJAR. v. n. Despedir calamarsa lòs núvols. *Granizar*. Grandinare. *Grêler*. Grandinare, tempestare.

CALAMAS. s. m. ant. CALAMARS.

CALAMBUC. s. m. Arbre natural de Espanya que crèx fins á l'altura de vint peus, tè las fullas ovaladas, llisas, duras y lluèntas, las flors blancas y que fan olòr, los fruits rodòns y carnòsos. Aquestos y lo cim de la soca y brancas destil·lan un licòr viscòs que se pren al aire en fòrma de gòma. *Calambuco*. Callophillum calaba. *Calambouc*. Agalloco.

CALAMÈNS. s. m. Planta perpetua de un peu de alt, ramòsa, ab las fullas ovaladas y las flors á pòms. Fa un olòr agradable, y se usa per remey de la hipocondría, del histéric y de altres mals. *Calamento, calaminta*. Calamintha. *Calament*. Nepitella.

CALAMÈNT. s. m. ant. DAVALLAMÈNT.

CALAMINA. s. f. Mina de zen en fòrma de pèdra, de colòr grog rojenc, que servex pera fèr llautó fonèndla ab lo còure, y pera algunas composiciòns medicinals de us extern. *Calamino ó piedra calaminar*. Lapis minerale zinki. *Calamine, cadmie*. Giallamina.

CALAMITAT. s. f. Desgracia, infortuni, principalmènt cuand compren á mòltas persònas. *Calamidad*. Calamitas. *Calamité*. Calamità.

CALAMITÒS, A. adj. Infelis, desditxad. *Calamitoso*. Calamitosus. *Calamiteux*. Calamitoso.

CALAMITOSÍSSIM, MA. adj. sup. de CALAMITÒS. *Calamitosísimo*. Valde calamitosus. *Très-calamiteux*. Calamitosissimo.

CALANDRA. s. f. CALANDRIA.

CALANDRIA. s. f. Aucèll de sis á vuit pòlsadas de llarg, de colòr que tira á pardo, ab un collaret negre, las dòs plòmas llargas exteriòrs de las alas blancas, y las altras clapadas de blanc en la punta. *Alondra, calandria, caladre*. Alanda. *Alouette, calandre*. Calandra.

CALANYA. s. f. Índole, calitat, naturalesa de la persòna ó cosa. *Calaña*. Species, genus, conditio. *Qualité, caractère, propriété*. Carattere, genio.

CALÁPAT. s. m. Especie de granota ventruda y cuberta de verrugas, de las cuals raja un humòr pudènt. No tè dènts. Tè un rodet gruxud dètras de la aurella, y los peus de darrèra curts. *Sapo*. Bufo. *Crapaud*. Rospo, botta.

CALAR. v. a. Foradar ó entrar algun instrumènt en algun altre cos passandlo de part á part. *Calar*. Transforare, transfigere. *Percer à jour*. Forare.

CALAR. Imitar lo traballad de las puntas en la tela blanca de fil ó de cotó traendli ó juntand alguns fils ab la agulla de cusir. *Calar*. Reticulatum opus in telis acu laborare. *Broder à jour*. Ricamare.

CALAR. Parland de algunas armas, com bayoneta, etc., es posarlas horisontals á la altura de la cintura en disposició de aturar ab èllas al enemig que embestex ó de clavarlas en lo enemig embestid. *Calar*. Arma horisontaliter parare, aptare. *Armer la baïonnette*. Spingere, mettere in faccia.

CALAR. met. Penetrar ó compèndrer lo motiu, rahó ó secrèt de alguna cosa. *Calar*. Capere, intelligere. *Pénétrer, saisir, comprendre*. Comprendere, pigliare, capire.

CALAR. ant. BAXAR.

CALAR. v. n. ant. CALLAR.

CALARSE. v. r. Mènjarse alguna cosa ab prèssa. *Zamparse, echarse al coleto*. Deglutire, vorare. *Engloutir, engouler*. Inghiottire, ingollare.

CALARSE. Junt ab algun infinitiu y la partícula *á* significa donar principi á la acció del verb, com: CALARSE á ríurer, CALARSE á jáurer, etc. *Echar, ponerse*. Incipere. *Se mettre à....* Cominciare a, lanciarsi a.

CALASTÓ. s. m. ant. CANASTRÓ.

CALAVÈRA. s. f. Los ossos dels animals, juntads com estan mèntres viuen, peró despullads de tòta la carn. *Esqueleto.* Ossium compages dempta carne. *Squelette.* Scheletro, carcame.

CALAVÈRA. CAP DE MORT.

CALAVÈRA. ant. XABEC.

CALAVÈRA. s. m. met. La persòna de poc judici. *Calavera.* Caput vacuum, homo insanæ mentis. *Tête de mort.* Craneo.

CALAVERADA. s. f. fam. Acció desconcertada de home de poc judici. *Calaverada.* Imprudentis hominis factum. *Étourderie, échappée, coup de tête.* Balordaggine, cavallo scapestrato.

FÈR CALAVERADAS. fr. Executar acciòns ó fèts de poc judici. *Calaverear.* Imprudenter, sine consilio agere. *Faire des étourderies, des inconséquences.* Far pazzie, far delle balordaggini.

CALAX. s. m. Capsa sèns tap que s' encaxa en alguns mobles, com armaris, taulas, etc., y corre endavant y endarrèra. *Cajon.* Capsula deductilis. *Caisson.* Cassone.

SER UN CALAX DE SASTRE. fr. met. y fam. Se diu del qui tè en sa imaginació gran varietat de especies desordenadas y confusas. *Ser un cajon de sastre.* Confusæ, inordinatæ mentis esse. *Avoir une grande confusion d'idées.* Aver mille idee confuse.

CALAXÈRA. s. f. Moble de fusta fina casi cuadrad ab tres ó cuatre calaxos de la matèxa llargaria y amplaria, que servex pera desar la roba. *Cómoda.* Vestiarium. *Commode.* Armadio.

CALC. s. m. Lo dibux que queda impres en un papèr calcand altre. *Calco.* Exemplar imaginis appositione impressum. *Calque.* Calco.

CALCA. s. f. Llistó de mès de mitja cana de llarg que se posa en los telèrs ajagud en terra y pènjad per un cap ab una cordeta que va á la viadòra en la cual está ficad lo urdid. Lo texidòr lo mou ab un peu fèndlo baxar fins á terra, y ab aquest movimènt puja y baxa la viadòra, pera que se muden los fils, y la llansadòra passe texind. *Cárcola.* Insile, insilia. *Marche de métier à tisser.* Calcole.

CALCADA. s. f. TREPITJADA.

CALCAR. v. a. ant. TREPITJAR.

CALCAR. Passar los perfils del dibux ab un punxó ó agulla pera que se imprimescan en altra part, per lo que es menestèr fregar la part posteriòr del dibux ab pòlvos de llápis. *Calcar.* Imprimere. *Calquer.* Calcare.

CALCÁREO, REA. adj. Lo que tè cals ó participa de èlla. *Calcáreo, calizo.* Quod calcem in se habet. *Calcaire.* Calcario.

CALCEDONIA. s. f. ÁGATA.

CALCETÈR. s. m. ant. Lo qui adòbaba mitjas. *Calcetero.* Tibialium sartor. *Ravaudeur.* Conciacalzette, rappezzatore.

CALCIGÀR. v. a. ant. TREPITJAR.

CALCIGADÒR. s. m. ant. TREPITJADÒR.

CALCIGAMÈNT. s. m. ant. L' acció de trepitjar. *Pisa.* Calcatio. *L'action de fouler aux pieds.* Calpestamento.

CALCIGAR. v. a. ant. TREPITJAR.

CALCINAMÈNT. s. m. ant. CALSINACIÓ.

CALCOGRAFÍA. s. f. Lo art de estampar láminas. *Calcografía.* Calcographia. *Calcographie.* Calcografia.

CÁLCUL. s. m. Lo còmpte que se fá de alguna cosa per medi de operaciòns matemáticas. *Cálculo.* Calculus. *Calcul.* Calcolo, conto, scandaglio.

CÁLCUL DIFERENCIAL. La part de las matemáticas que tracta de las diferencias infinitamènt pètitas de las cantitats que crexen ó disminuexen. *Cálculo diferencial.* Pars quædam mathesis, quantitatum variabilium minutissimas computans disparitates. *Calcul différentiel.* Calcolo di differenze.

CÁLCUL INFINITESSIMAL. Lo diferencial y lo integral junts. *Cálculo infinitesimal.* Pars quædam mathesis minutissimas disparitates et variabiles quantitates computans. *Calcul infinitésimal.* Calcolo infinitesimale.

CÁLCUL INTEGRAL. Part de las matemáticas que ensenya de descubrir las cantitats variables conegudas sas diferencias infinitamènt pètitas. *Cálculo integral.* Pars quædam mathesis variabiles quantitates notis disparitatibus ostendens. *Calcul intégral.* Calcolo integrale.

CALCULADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui calcula. *Calculador.* Calculator. *Calculateur.* Calcolatore.

CALCULAR. v. a. Fèr cálculs, ó buscar lo resultat de alguns antecedènts coneguds, per medi de operaciòns matemáticas. *Calcular.* Calculare. *Calculer, supputer.* Calcolare, contare, scandigliare.

CALDA. s. f. L'acció de caldejar lo ferro. *Calda*. Calefactio. *Chaude*. Caldo.

CALDAS. pl. Los banys de aiguas minerals calèntas. *Caldas*. Thærmæ. *Bains thermaux*. Bagni caldi, stufe.

DONAR UNA CALDA Á ALGÚ. fr. Acalorarlo, estimularlo ó encéndrerlo pera que fassa alguna cosa. *Dar calda ó una calda á alguno*. Stimulare, agitare. *Aiguillonner*. Spronare, muovere, stimolare.

CALDÁIC, CA. adj. Lo que pertany á Caldea. *Caldaico*. Chaldaicus. *Chaldéen*. Caldeo.

CALDAMÈNT. adv. mod. ant. ARDENTMÈNT.

CALDÈJAR. v. a. Fèr tornar bermell lo ferro pera traballarlo. Se usa també com recíproc. *Caldear*. Ferrum ignire. *Rougir, chauffer au rouge*. Infuocare.

CALDÈJAR. Escalfar mòlt; y axí se diu que lo sol ó lo fog ha CALDEJAD lo cuarto. *Caldear*. Calefacere. *Chauffer, échauffer, cuire, brûler*. Scaldare, riscaldare.

CALDÈJAR. fam. Péndrer caldo sovint. *Tomar caldo á menudo*. Liquorem rerum coctarum frequenter potare. *Prendre du bouillon souvent*. Prendere brodo sovente.

CALDEO, EA. adj. CALDÁIC.

CALDÈR. s. m. territ. CALDERÓ.

CALDÈRA. s. f. Vas gran, rodó, de ferro, aram ó altre mètall, ab una nansa al mitj ó una nanseta á cada costat pera alsarlo. Sol servir pera escalfar aigua en gran cantitat, y per altres usos. *Caldera*. Caldarium, ahenum. *Chaudière*. Caldaja.

CALDÈRA. La mitja bola de aram vuida damunt de la cual se arma la pèll de las timbalas. *Caldera*. Timpani militaris antiqui onea compages cui corium affigitur. *Demi-globe de cuivre*. Mezza caldaja.

CALDÈRA GRAN. La que tè mòlta cabuda. *Calderon*. Caldarium majus. *Grosse chaudière*. Caldajone.

CALDÈRAS DÈN PÈRE BOTÈRO, fam. Lo infern. *Caldera de Pero botero*. Tartarus, infernus. *L'enfer*. L'inferno.

CALDÈRA VÈLLA Ó TERRAT SÈMPRE TÈ BÒNY Ó FORAD. ref. que denota que la vèllesa sèmpre va acompanyada de mals. *Hombre viejo saco de azares*. Infirmat senium vires, ac æra vetustas. *Le vieillard est toujours infirme, maladif, ou cacochyme*. Cavallo vecchio se non carca inciampa.

AB UNA CALDÈRA VÈLLA SÈN TROBA UNA DE NOVA. ref. que se aplica als jòves ó á las jòvas, que se casan ab vèlls á fi de heredarlos. *Con un caldero viejo se compra otro nuevo*. Veteris pretio novum emitur ahenum. *Ce pot cassé en moyenne un neuf*. La pentola fessa ne da una di nuova.

CALDÈRADA. s. f. Lo que cab de una vegada en una caldèra. *Calderada*. Quod caldarium capit. *Chaudronnée*. Una piena caldaja.

CALDÈRASSA. s. f. aum. de CALDÈRA, CALDÈRA GRAN.

CALDERÈR. s. m. Lo qui tè per ofici fèr ó véndrer caldèras y altras pèssas de aram. *Calderero*. Ahenorum vasorum opifex aut venditor. *Chaudronnier*. Calderajo.

CALDERÈRA. s. f. La mullèr del calderèr. *La muger del calderero*. Ahenorum vasorum opificis mulier. *Chaudronnière*. Calderaja.

CALDÈRETA. s. f. dim. de CALDÈRA. *Calderuela, calderilla, calderita*. Caldariola. *Petite chaudière*. Caldajetta.

CALDÈRETA. La pètita caldèra que servex pera tráurer aigua. *Caldero, acetre*. Situlus æneus. *Chaudron*. Caldaja, pajuolo.

CALDÈRETA. p. us. CALDÈRILLA.

CALDÈRILLA. s. f. Pètita caldèra que servex pera portar l'aigua benéita en las iglesias. *Calderilla, caldereta, calderita, acetre*. Caldariola quâ aqua benedicta defertur. *Bénitier portatif*. Pila dell'acqua santa.

CALDÈRILLA. Moneda de còure en contraposició á la de plata y or. *Calderilla*. Ærea moneta. *Monnaie de billon*. Biglione.

CALDERÓ. s. m. dim. de CALDÈRA. *Calderico, calderilla, calderita*. Caldariola. *Petit chaudron*. Caldajetta.

CALDERÓ. s. m. CALDÈRETA, en la segòna accepció.

CALDERÓ. En la imprèmpta es lo senyal ab lo cual se distingexen los párrafos ó se assenyalan los fulls que van fora de la obra principal. *Calderon*. Nota typographis usitata. *Ancien caractère d'imprimerie*. Carattere di stamperia.

CALDERÓ. *Mús*. Lo senyal ó la nota que advertex que callen los demès instrumènts á fi de que lo qui sona ó canta puga executar de fantasía lo que vulla. *Cal-*

deron. Signum musicale quo instrumentis silentium indicitur. *Point d'orgue*. Punto d' organo.

CALDO. s. m. Lo suc ó l' aigua en la cual se ha bullid la vianda. *Caldo*. Jus, liquor rerum coctarum. *Bouillon*. Brodo, broda.

CALDOS. pl. *Com*. Lo vi, oli y aiguardènt que se transporta per mar. *Caldos*. Liquores quibus mercatura exercetur. *Liquides, liqueurs pour être embarquées*. Liquidi.

CALDÒS, A. adj. que se aplica á lo que tè mòlt caldo, com sòpa CALDÒSA. *Caldoso*. Jure, liquore abundans. *Qui a trop de bouillon*. Brodoso.

CALDOT. s. m. Lo suc de la vianda bullida ab mòlta aigua y per consegüènt mal assahonad. *Calducho*. Jusculum insipidum. *Bouillon clair*. Brodaccio.

CÀLDRER. v. defectiu. Ser precis, ser menestèr ó necessari. *Ser preciso, ser menester*. Opus esse. *Falloir*. Bisognare, essere d' uopo, far d' uopo.

CALÈNDA. s. f. La llissó del martirologi romá, en la cual estan escrits los noms y fèts dels sants y fèstas del dia. *Calenda*. Lectio martyrologii. *Leçon, chapitre du martyrologe romain*. Lezione di martirologio.

CALÈNDAS. pl. En lo antig cómputo romá y en lo ecclesiástic es lo primèr dia del mès. *Calendas*. Calendæ. *Calendes*. Calende, calen.

CALENDAR. v. a. for. Expressar la fètxa de algun contracte, escriptura, etc. *Calendar*. Diem locumque consignare. *Dater*. Metter la data.

CALENDAR. fam. p. us. FÈR MENCIÓ.

CALÈNDARI. s. m. ALMANAC.

CALÈNDARI GREGORIÁ NOU Ó REFORMAD. Lo almanac que ara usa la iglesia católica romana per disposició del papa Gregori XIII que en lo any 1582 maná tráurer deu dias al mès de octubre, per haberse avansad altres tants lo equinocci de primavera, y restituirlo al dia 21 de mars, com se ordená en lo concili Niceno. *Calendario gregoriano, nuevo ó reformado*. Calendarium gregorianum. *Nouveau calendrier*. Calendaro.

PER UN MATÈIX CALÈNDARI. mod. adv. met. Ab rigorósa igualtat, sèns la mès pètita diferencia. Comunamènt se usa ab los verbs *anar, fèr anar, portar*, y se aplica generalmènt á la direcció ó curs dels negocis. *Por un rasero, ó por el mismo rasero*. Æqualiter, æquâ mensurâ. *Avec égalité parfaite*. Par una strada.

CALENDÈR. s. m. ant. ALMANAC.

CALÈNT, TA. adj. que se aplica al cos que tè calòr. *Caliente*. Calidus. *Chaud*. Caldo.

CALÈNT. met. Aplicad á las disputas, renyinas, batallas, barallas, etc., significa viu ó acalorad. *Caliente*. Fervidus, ardens. *Ardent, fougueux*. Caldo, ardente, vivo.

CALÈNT DE CAP. Lo qui tè un principi de borratxèra. *Caliente de cascos*. Aliquantulum vino madens. *Être gris*. Essere brillo, ciuschero, alquanto alto dal vino.

ANAR CALÈNT Ó FORT. fr. Se diu dels animals que estan ab desitj de criar. *Estar en zelo, estar caliente*. Catulire, libidine ardere. *Être en chaleur, en rut*. Essere in caldo, andar in amore.

ANAR CALÈNT, FORT, Ó FERM. fr. Parland de algun negoci significa tractarse ab activitat. *Bullir*. Urgere, instanter promoveri. *Aller rondement*. Fare in caldo.

DE CALÈNT EN CALÈNT. mod. adv. Pròmpte, tòt seguid, luègo, al momènt. *En caliente*. Dum fervet opus. *Tout chaud, tout de suite*. A sangue caldo.

MÈNTRE ES CALÈNT SE PELA. loc. fam. que denota que las cosas se han de fèr en la ocasió oportuna sèns dèxarla passar. *El llanto sobre el difunto*. Occasioni instandum; quod facturus es fac citius. *Il faut battre le fer pendant qu'il est chaud*. Battere il ferro mentre egli è caldo.

CALENTAR. v. a. ESCALFAR.

CALENTURA. s. f. ant. CALÒR.

CALENTURA. ant. FÈBRA.

CALES, CALESA. s. m. y f. Carruatge compost de un siti de fusta cubert de cuiro obert per davant, posad sòbre dòs barras ab dòs rodas. *Calesa*. Carpentum, pilentum, rheda minor. *Calèche*. Calesso.

CALESÈR. s. m. Lo qui mena la calesa. *Calesero*. Carrucarius, qui pilentum regit. *Conducteur de calèche*. Condottiere di calesso.

CALESÈR. Lo qui lloga calesas ó volants. *Calesinero*. Carpentorum locator. *Cocher de calèche*. Colui che da calessi in fitto.

CALESÍ. s. m. Calesa mès llengèra. *Calesin*. Carpentum velocius. *Calèche légère*. Calessinetto.

CALETA. s. f. CALA PÈTITA.

CALETRE. s. m. Tino ó discernimènt. *Caletre*. Mens, ratio. *Judiciaire, jugement*. Giudizio.

CALFRED. s. m. Indisposició del cos per la cual al matèx tèmps se sènt algun fred y calòr estrany. *Calofrio, escalofrio*. Frigoris simul et caloris affectio. *Frisson*. Brividio.

CALIBRE. s. m. *Art*. Lo diámetro de la bala. *Calibre*. Globi tormentarii diameter. *Calibre*. Calibro.

CALIBRE. Lo vuid ó ánima del canó de artillería. *Calibre*. Tormenti bellici capacitas. *Calibre*. Calibro.

CALICUT. s. m. ant. Roba prima de seda que prengué lo nom de una provincia de la India oriental en la cual se texia. *Calicud, calicut*. Tela serica indica. *Calicut*. Stoffa di Calicut.

CALIDO, DA. adj. Lo que tè virtut pera donar calòr. Se diu de las cosas de mènjar ó béurer. *Cálido*. Calidus. *Chaud*. Caldo.

CALIFA. s. m. Veu arábiga introduida en nostra llèngua y es lo matèx que *successòr*. Se donaba aquest nom als prínceps sarrains successòrs de Mahoma que dominaban en Assia. *Califa*. Sarracenorum summus princeps. *Calife*. Califfo.

CALIFICACIÓ. s. f. L'acció y efècte de calificar. *Calificacion*. Censura, judicium. *Qualification*. Qualificazione.

CALIFICAD, DA. adj. que se aplica á la persòna de autoritat, mérit y respècte; y així se diu: subgècte CALIFICAD, persòna CALIFICADA. *Calificado*. Vir auctoritate et gravitate pollens. *De qualité, distingué, considéré*. Qualificato.

CALIFICADAMÈNT. adv. mod. p. us. Ab calificació. *Calificadamente*. Rei qualitate inspecta. *Avec qualification*. Qualificatamente.

CALIFICADÍSSIM, MA. adj. sup. de CALIFICAD. *Calificadísimo*. Valdè probatus. *Très-qualifié, qui a de très-grandes qualités*. Qualificatissimo.

CALIFICADÒR. s. m. Lo qui califica. *Calificador*. Probator, censor. *Qui qualifie, censeur*. Qualificatore.

CALIFICADÒR DEL SANT OFICI. Lo teóleg què nomenaba la inquisició pera censurar los llibres ó proposiciòns. *Calificador del santo oficio*. Censor in rebus fidei. *Qualificateur*. Qualificatore, esaminatore del santo offizio.

CALIFICAR. v. a. Donar per bona ó mala alguna cosa segòns sas cualitats y circunstancias. *Calificar*. Indicium ferre. *Qualifier, évaluer, estimer, apprécier*. Qualificare.

CALIFICAR. met. Autorisar, comprobar la veritat de alguna cosa. *Calificar*. Approbare, comprobare. *Légaliser, autoriser, attester*. Autenticare.

CALIFICAR. met. Ennoblir, acreditar alguna persòna ó cosa. *Calificar*. Nobilitare, commendare. *Ennoblir, illustrer*. Qualificare, nobilitare.

CALIGRAFÍA. s. f. Art de escríurer bè y correctamènt. *Calografía, caligrafía*. Ars benè scribendi. *Calligraphie*. Caligrafia.

CALIJA. s. f. ant. CALITJA.

CALIS, SA. adj. CALCÁREO.

CALISSAYA. s. f. *Bot*. Una de las especies de quina mès medicinals. *Calisaya*. Kinakinæ genus. *Espèce de quinquina*. Spezie di chinachina.

CALITAT. s. f. La propietat natural de cada cosa per la cual se distingex de las altras. *Calidad*. Qualitas, conditio. *Qualité*. Qualità.

CALITAT. met. Noblesa y llustre de la sang. *Calidad*. Nobilitas, generis splendor, claritas, decus. *Condition, noblesse, rang*. Nobiltà, grado, rango.

CALITJA. s. f. Vapòr espes á manèra de boira que se alsa en tèmps de mòlt calòr y encèn y obscurex lo aire. *Calina*. Caligo, nebula. *Brume*. Nebbia, caligine.

CALIU. s. m. La cendra calènta que consèrva brasetas mòlt mènudas. *Rescoldo*. Cineres prunarum reliquiis mixtæ. *Cendre chaude où il reste quelques étincelles de feu*. Cinigia.

CAL-LIDITAT. s. f. ant. ASTUCIA.

CALMA. s. f. Falta de vènt. *Calma*. Ventis cessatio, quies, tranquillitas. *Calme, bonace*. Calma, bonaccia.

CALMA. met. Cessació ó suspensió de alguna cosa, com CALMA en los dolòrs, en los negocis, etc. *Calma*. Suspensio, cessatio. *Cessation, suspension*. Suspensione, indugio.

EN CALMA. mod. adv. que se diu del mar cuand no fa onadas. *En calma*. Tranquillo. *En calme, en bonace*. In calma, in bonaccia.

CALMANT. p. pres. de CALMAR. Comunamènt se aplica als medicamènts narcó-

tics, y á las horas se sol usar com substantiu. *Calmante*. Mitigans, sopiens. *Calmant, adoucissant*. Calmante.

CALMAR. v. n. Estar en calma, ó posarse en calma. *Calmar*. Quiescere, sedari. *Calmer, être tranquille, en repos*. Calmare.

CALMAR. ENCALMARSE.

CALMAR. v. a. Assossegar, esmortuir, temperar, y axí se diu que la cánfora CALMA los dolòrs. *Calmar*. Mitigare, placare, sopire. *Calmer*. Calmare.

CALOGNAR. v. a. ant. CALUMNIAR.

CALOGRAFÍA. s. f. CALIGRAFÍA.

CALÒR. s. m. La impressió que sé sènt acostandse al fog ó posandse al sol, ò á altra cosa semblant. *Calor*. Calor, æstus. *Chaud*, *chaleur*. Caldo, calore.

CALÒR. met. Ardimènt, activitat, vivesa. *Calor*. Fervor, ardor. *Ardeur, vivacité, activité*. Caldo, attività, ardore.

CALÒR. met. Lo mès fort de alguna acció. *Calor*. Ardor, vehemens vis. *Chaleur, ardeur, effervescence*. Calore, forza.

CALÒR NATURAL. Lo qui es propi y necessari per conservar la vida. *Calor natural*. Nativus calor. *Chaleur naturelle*. Calor naturale.

AGAFAR CALÒR. fr. Rébrer las impressiòns del calòr á causa del sol ó de movimènt. *Coger calor*. Calore affici. *S'échauffer*. Prendere, pigliare caldo.

DONAR CALÒR. fr. Fomentar, avivar, ajudar á algú pera enllèstir alguna cosa. *Dar calor*. Excitare, impellere. *Animer, encourager*. Incoraggiare, inanimare, eccitare, spronare.

ENTRAR EN CALÒR. fr. Comensarse á trobar calènt lo qui estaba fret. *Entrar en calor*. Calescere. *S'échauffer*. Scaldarsi.

FÈR CALÒR. fr. Ser calènt lo tèmps. *Hacer calor*. Æstuare diem, fervere. *Faire chaud*. Far caldo.

FÈR MÒLT CALÒR. fr. Ser mòlt calènt lo tèmps. *Dejarse caer el calor*. Æstuare diem valdè, calorem incréscere. *Faire grand chaud*. Far gran caldo.

MORIRSE DE CALÒR. fr. Sentir un calòr excèssiu que fa patir. *Freirse de calor*. Æstuare. *Brûler, mourir de chaud*. Abbruciarsi, ardere.

OFEGARSE DE CALÒR. fr. Estar mòlt afadigad per causa del calòr. *Ahogarse de calor*. Æstu nimio urgeri. *Étouffer de chaleur*. Affogarsi, soffocarsi.

PICAR LO CALÒR. fr. FÈR MÒLT CALÒR.

CALÓRIC. s. m. *Quím*. Segòns la comú opinió dels químics es un flúido sutilíssim que no pod pesarse ni reduirse á espay determinad, y es causa de la fluidesa dels cossos y de la sensació del calòr. *Calórico*. Caloricum. *Calorique*. Calorico.

CALORÒS, A. adj. Lo que tè calòr y ne fa seutir. *Caluroso, caloroso*. Calidus, fervidus. *Chaleureux*. Caloroso.

CALOTO. s. m. Mètall portad de América de las reliquias de la campana de un poble del matèx nom en la provincia de Popayan, al cual lo vulgo atribuex certas virtuts. *Caloto*. Metalli genus. *Métal, alliage porté d'Amérique*. Lega, legatia tratta dell' America.

CALS. s. f. Una de las terras tingudas per simples, que en la naturalesa sèmpre se troba combinada ab alguna altra substancia. *Cal*. Calx. *Chaux*. Calce, calcina.

CALS FÒSA. La pèdra calissa calsinada després que se li ha tret la virtut cáustica per medi de l'aigua. *Cal muerta*. Calx perfusa. *Chaux éteinte*. Calcina spenta.

CALS VIVA. La pèdra calissa despullada de sòn ácido carbónic y aigua de cristalisació per medi de la calcinació del aire llibre. *Cal viva*. Calx viva. *Chaux vive*. Calcina viva.

AMARAR LA CALS. fr. Tirarli aigua pera temperar sa forsa. *Ahogar la cal*. Calcem aqua pérfundere. *Mêler de l'eau avec la chaux*. Far sfiorir la calce.

CALSAD, DA. adj. Se aplica als aucells que tènen pel ó plòma fins als peus. *Calzádo*. Plumipes. *Pattu*. Calzato.

CALSAD. Se aplica al animal que tè los peus blancs y lo cos de altre colòr. Se diu ab mès frecuencia dels caballs. *Calzado*. Pedibus albis. *Animal qui a les pieds blancs, et le reste du corps d'une autre couleur: cheval balzan*. Balzano.

CALSAD. Se aplica al frare ó monja de algun òrde dels que no professan anar descalsos. Se usa també com substantiu pera significar lo matèx frare ó monja. *Calzado*. Calceatus. *Certains moines*. Frate o monaca onde l' ordine non prescrive d' andar scalzi.

CALSAD. s. m. Tòt género de abrig del peu com sabatas, espardenyas, etc. *Calzado*. Calceamentum, calceamen. *Chaussure*. Calzamento, calzare.

CALSAD. Tòt lo que cubrex peu y cam

Calzado. Calceamentum. *Chaussure.* Calzare.

CALSADA. s. f. Camí real empedrad, fèt pera comoditat dels passatgèrs y del tragí públic. *Calzada.* Via strata. *Chaussée.* Ghiajata.

CALSADÒR. s. f. Llenca de pèll, ó tros de banya tallad com una mitja canya, ample de un cap y punxagud del altre, que servex pera calsarse las sabatas. *Calzador.* Corii aut cornu assula aptandis calceis. *Chausse-pied.* Calzatojo.

CALSAR. v. a. Cubrir lo peu y algunas vegadas las camas ab lo calsad. També se usa com recíproc. *Calzar.* Calceos induere. *Chausser, botter.* Calzare.

CALSAR. Colgar la cama de algunas verduras com ápits, etc., á fi de que se consèrven tendras y se tòrnen blancas. *Aporcar, acogombrar.* Porcas facere, imporcare. *Buter.* Imporcare.

CALSAR. Tenir lo peu una grandaria que necessita un calsad de cert número de punts. *Calzar.* Certam calcei longitudinem pedem adæquare. *Chausser à tant de points.* Calzare a tanti punti.

CALSAR. Parland de las criaturas, es posarlos un vestid curt en lloc de bolquèrs pera que comensen á caminar. *Sacar los pies al niño.* Ab involucris liberare. *Tirer du maillot.* Calzare pella prima volta un bambino.

CALSAS. s. f. pl. Part del vestid del home que tapa dèsde la cintura fins mès avall del genòll. *Calzones.* Bracæ, femoralia, feminalia. *Chausses.* Brache, calzoni.

CALSAS. ant. MITJAS.

DESFÈRSE LAS CALSAS. fr. Descordarse los botòns ó cordòns que las aguantan, pera que pugan baxar. *Desatacarse.* Femoralium ligulas solvere, laxare. *Mettre culotte bas.* Sbotonare i calzoni.

PORTAR LAS CALSAS. fr. met. Se diu de la dona que domina al marid y mana despóticamènt en la casa. *Calzarse los calzones, calzarse las bragas, ponerse los calzones.* Priores partes uxorem agere, domus imperium sibi assumere. *Porter la culotte.* Portar le brache.

POSARSE LAS CALSAS DE ALGÚ. fr. met. y fam. Gobernar ó manejar á algú. *Calzarse á alguno.* Aliquem sibi devincere, allicere. *Mener quelqu'un, le dominer.* Menare, condurre a suo talento.

CALSASSAS. s. f. pl. aum. de CALSAS. *Calzonazos.* Laxa feminalia. *Grosse culotte.* Calzonacci.

CALSASSAS. s. m. fam. Lo qui es mòlt flux y condescendènt. *Calzonazos.* Deser. *Jocrisse.* Uccellone, bietolone.

CÁLSER. s. m. Lo vas gran de or ó plata que servex en la missa pera posarhi lo vi que se ha de cónsagrar. *Cáliz.* Calix. *Calice.* Calice.

CALSETA. s. f. Lo bòci de drap ó cuiro que se posa com un anèll á la cama de la biram pera conéxerla èntre altres caps. *Calza.* Tæniola gallinæ cruri circumducta. *Petit morceau de drap ou de cuir qu'on met au pied des poules pour les marquer.* Striscia di panno o tela che si mette alla gamba d'una gallina per contrasegno.

POSAR CALSETA Á ALGÚ. fr. met. y fam. Notarlo pera conéxerlo y guardarse de èll. *Echarle una calza á alguno.* Notare, nota signare. *Noter quelqu'un.* Notare, facciare.

CALSINA. s. f. La barreja menuda de cals, pedretas y altres materials. *Calcina.* Rudus calce et arena commistum. *Beton.* Smalto che si mette nelle fondamenta.

CALSINACIÓ. s. f. L'acció de calsinar. *Calcinacion.* Exustio. *Calcination.* Calcinatura.

CALSINAIRE. s. m. Lo qui fa cals. *Calero.* Calcarius. *Chaufournier.* Fornacciajo.

CALSINAIRE. Lo qui ven cals. *El que vende cal.* Calcis venditor. *Celui qui vend de la chaux.* Colui che vende la calce.

CALSINAR. v. a. Reduir los cossos á cals despullandlos de las substancias volátils per medi del fog. *Calcinar.* Calcinare, ignis ope ad calcem vel pulverem redigere. *Calciner.* Calcinare.

CALSÓ. s. m. Abrig de la cama fèt de roba ó cuiro que se corda á part de fora ab botòns de dalt á bax. També se anomena axí una especie de mitjas usadas en alguna part de Catalunya, las cuals no tènen peu sinó una tira de cosa de un dit de ample que passa per sòta de la font del peu. *Polaina.* Tibialia sine soleis. *Guêtre.* Uosa.

CALSOTAS. s. m. fam. CALSASSAS, en la segòna accepció.

CALSOTETS. s. m. pl. Las calsas de tela que se posan sòta de las altras. *Calzoncillos.* Intima femoralia lintea. *Caleçon,* Mutanda.

CALT. adj. ant. CALÈNT.

CALTERISAR. v. a. ant. CAUTERISAR.

CALTIRI. s. m. ant. CAUTERI.

CALUMNIA. s. f. L' acusació falsa fèta maliciosamènt pera perjudicar. *Calumnia, calunia.* Calumnia. *Calomnie.* Calunnia.

AFIANSAR DE CALUMNIA. fr. for. Obligarse lo acusadòr á justificar lo que diu contra del acusad, subjectandse á las penas establertas per las llèys en cas de no cumplirho. *Afianzar de calumnia.* Se suo pericolo vadem dare pró veritate accusationis. *S'engager à prouver ce qu'on avance contre quelqu'un sous la peine imposée par la loi, si la preuve n'est pas suffisante.* Obbligarsi l' accusatore a soffrir le pene impostegli dalle leggi se non prova l' accusa.

CALUMNIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui calumnia. *Calumniador.* Calumniator. *Calomniateur.* Calunniatore.

CALUMNIAR. v. a. Acusar falsa y maliciosamènt á algú, imputandli un delicte que no ha comes. *Calumniar.* Calumniari. *Calomnier.* Calunniare.

CALUMNIÒS, A. adj. Lo que conté calumnia. *Calumnioso.* Calumniosus. *Calomnieux.* Calunnioso.

CALUMNIÒSAMÈNT. adv. mod. Ab calumnia. *Calumniosamente.* Calumniosè. *Calomnieusement.* Calunniosamente.

CALVA. s. f. La closca del cap que li ha caigud lo cabell, ó la falta de cabell en lo cap. *Calva, calvez.* Calvities, calvitium. *Chauveté, calvitie.* Calvezza.

CALVARI. s. m. Lo camí que se fòrma ab varias estaciòns de creus ó capèllas en memoria y correspondencia dels passos que doná Jesucrist caminand cap al Calvari. *Calvario, via crucis.* Calvarium, via crucis. *Calvaire.* Calvario.

CALVESA. s. f. ant. CALVA.

CALVICIA. s. f. fam. CALVA.

CALVINISME. s. m. La heretgía de Calvino y sa secta. *Calvinismo.* Calvinismus. *Calvinisme.* Calvinismo.

CALVINISTA. s. m. Lo qui profèssa los erròrs de Calvino. *Calvinista.* Calvinista. *Calviniste.* Calvinista.

CALVO, VA. adj. Se diu de la persòna que li ha caigud lo cabell del cap. *Calvo.* Calvus. *Chauve.* Calvo.

CALVO DEL TÒT. Lo qui ha perdud tòts los cabells. *Calvatrueno.* Amplior calvus. *Calvitie qui prend toute la tête.* Calvo intiero.

TORNARSE CALVO. fr. Pérdrer los cabells. *Encalvecer.* Calvescere. *Devenir chauve.* Diventar calvo.

CALL. s. m. La duricia que se fá en la pèll ab la continuació de fregar, traballar ó anar apretada. *Callo.* Callus, callum. *Cal, cor.* Callo.

CALL. Camí estret y llarg èntre dòs montanyas; y per semblansa se diu també del que fòrman dòs pareds. *Callejon.* Via angusta inter montes vel parietes. *Ruelle.* Vico, vicolo.

CALL DE LA MA. ant. PALMÈLL.

FÈRSELI CALLS Á ALGÚ. fr. met. Endurírse per costum en los traballs ó en los vicis. *Criar, hacer ó tener callos.* Obdurescere, percallescere. *S'endurcir, être endurci au travail, aux malheurs, vieillir dans les vices.* Indurarsi, incallire.

CALLAD, DA. adj. Lo qui es reservad y sab guardar un secrèt. *Callado.* Arcanus. *Silencieux, réservé.* Guardingo, cauto.

CALLAD. Lo qui fa las cosas sènse sòròll. *Callado.* Silenter agens. *Fin, dissimulé.* Simulato, segreto.

CALLADA. s. f. ant. GAYATO.

CALLADAMÈNT. adv. mod. Ab secrèt ó resèrva. *Calladamente.* Tacitè, secretò. *Secrètement.* Segretamente.

TÒT CALLANDET. mod. adv. fam. Ocultamènt, ab dissimulo. *Calla callando.* Tacitè, clam, latenter. *Sans bruit, avec réserve.* Sottovoce, simulatamente.

CALLANSA. s. f. ant. SILENCI.

CALLAR. v. a. No expressar algú ab paraulas sòs pensamènts. *Callar.* Tacere, silere. *Se taire.* Tacere.

CALLAR. Dissimular no donandse un per entes de lo que ou ó sab. *Callar.* Dissimulare, silentio premere. *Taire, dissimuler.* Tacere, dissimulare.

CALLAR. Passar en silenci alguna cosa. *Callar.* Omittere, prætermittere. *Taire, omettre.* Tacere, omettere.

CALLAR. *Poet.* Parland del vènt, del mar, dels rius, etc., se diu cuand va calmand ó disminuindse lo sòròll que fèyan. *Callar.* Silere, placida esse. *Se calmer, s'apaiser.* Tacere, acquetarsi, addolcirsi.

CALLA TÚ Y CALLARÉ JO. loc. CALLA Y CALLARÉ.

CALLA Y CALLARÉ. loc. ab que se denota que á la persòna que tè defèctes propis no li convé reconvenir á altra per los sèus.

Callate y callemos, que sendas nos tenemos. Tace simul ipse tacebo. *Tais-toi, et moi je ne dirai mot.* Taci tu tacerò io.

QUI CALLA OTORGA. ref. que ensenya que qui no contradiu á sòn tèmps dòna á entèndrer que aproba alló que no li agrada. *Quien calla otorga.* Qui tacet consentire videtur. *Qui ne dit mot consent.* Chi tace consente.

CALLARIS. s. m. ant. CALL, en la segòna accepció.

CALLÓS, A. adj. Lo que tè calls ó duricias. *Calloso.* Callosus. *Calleux.* Calloso.

CALLOSITAT. s. f. La duricia que se fa en lo llabi de la llaga ó ferida. *Callosidad.* Callositas. *Callosité.* Callosità.

CAMA. s. f. La part del animal que está èntre mitj del peu y del genòll, y també se diu comprenendhi la cuxa. *Pierna.* Crus. *Jambe.* Gamba.

CAMA. En lo art de escríurer es lo pal que tira cap avall y èntra en la formació de algunas lletras, com de la M. y de la N, etc. *Pierna.* Litteræ pars oblonga. *Jambages.* Gambe.

CAMA. En lo art de escríurer significa també aquella ralla que puja ó baxa mès que lo cos de la lletra. *Palo.* Litteræ prominentia. *Queue.* Gambo.

CAMA. En la imprèmpta cada un dels dòs pals drets que se posan á tòts dòs costats de la prèmpsa pera estrebar y assegurar tòta la máquina. *Pierna.* Fulcrum. *Jumelles.* Cosce del torchio.

CAMA. Pètit bocí de cordó ó de altra materia ab lo cual se assegura alguna cosa, com per exemple aquell bocí de sòta del botó que servex pera clavarlo. *Presilla.* Ausula. *Ganse.* Trina, cappietto.

CAMA ASSÁ CAMA ALLÁ. mod. adv. que denota la posició del que va á caball ab lo entrecux damunt del llòm de la bestia, tenind cada cama per sòn costat. *Á horcajadas, á horcajadillas.* Divaricatis cruribus, virilem in modum. *À califourchon, à chevauchons.* A cavalcioni.

CAMA DE FIGUÈRA. ant. CAMATORT.

CAMAS DE GÁNGUIL. fam. Lo qui tè las camas llargas y primas. *Zanquivano.* Gracilibus seu exilibus cruribus homo. *Qui a les jambes longues et sans mollets.* Gambuto.

PEGARSE LAS CAMAS Á COLL. fr. Marchar á peu. *Marcharse á pie.* Pedibus proficisci. *Partir à pied.* Usar lo spadone a due gambe.

ESTAR Á CAMAS. fr. met. fam. Haber exidbè de alguna dificultat, ó haber trobad lo modo de vèncerla pera tirar avant lo negoci. *Estar á caballo.* Expeditam rem habere. *Avoir le dessus, se tenir sûr.* Essere a cavallo.

ESTIRAR Ó ESTIRARSE LAS CAMAS. fr. fam. Passejarse. *Estirar ó extender las piernas.* Deambulare. *Se promener.* Stare sulla gamba.

HABER Á CAMAS. fr. fam. ACONSEGUIR, en la primèra accepció.

LA CAMA AL LLIT Y LO BRAS AL PIT. ref. LO BRAS AL PIT Y LA CAMA AL LLIT.

MÓURER LAS CAMAS. fr. APRETAR LO PAS.

SEGAR LAS CAMAS. fr. met. TRENCAR LAS CAMAS, en la segòna accepció.

SER LA CAMA DEL MAL. fr. fam. ab que se dòna á entèndrer que se sol imputar á algú tòt lo mal que succeex. *Ser el dedo malo.* Crimina omnia in aliquem verti, conjici. *Tout le monde lui jette la pierre.* Esser la calamita del male.

TENIR BONA CAMA, Ó MÒLTA CAMA. fr. Ser caminadòr ó llèst y ágil pera caminar. *Tener buenos ó muchos pies.* Velocem esse, perniciter gradi. *Avoir de bonnes jambes.* Aver buona gamba.

TENIR UNA CAMA AL FÒSSAR. fr. TENIR UN PEU Á LA FÒSSA.

TENIR UNA CAMA Á LA SEPULTURA. fr. TENIR UN PEU Á LA FOSSA.

TORT DE CAMAS. CAMATORT.

TRENCAR LAS CAMAS Á ALGÚ. fr. met. Impossibilitarlo pera alguna cosa. *Cortar á alguno las piernas.* Negotium alicui impedire. *Couper bras et jambes.* Mettere intoppi.

TRENCAR LAS CAMAS Á ALGÚ. fr. met. Aturar ó impedir á algú sòn modo de obrar ó sas operaciòns. *Cortar los vuelos ó los pasos á alguno.* Alicui obsistere. *Couper les ailes.* Tagliar le ali.

VALERSE DE LAS CAMAS, fr. Fugir ó escaparse corrènd. *Encomendarse á los pies; poner pies en polvorosa; tomar las de villadiego.* Aufugere. *Prendre la poudre d'escampette.* Mettersi la via tra le gambe.

CAMADA. s. f. Cop que se dòna ó movimènt violènt que se fa ab la cama. *Pernada.* Cruris ictus, calcitratus. *Coup donné avec la jambe.* Gambata.

CAMAFEU. s. m. La figura traballada de

rellèu en una pèdra preciòsa que regularmènt tè lo fondo fòsc. També se dòna aquest nom á la matèxa pèdra. *Camafeo.* Imago monochromatea pretioso lapide insculpta, vel ipse lapis. *Camée.* Cameo, cammèo.

CAMAL. s. m. ant. Especie de argòlla que se posaba á la cama dels esclaus ab una cadena pera que no fugissen. *Corma.* Cippus. *Cep.* Ferri.

CAMALS. s. m. pl. ant. Especie de càlsad. BOTAS.

CAMÁLIC. s. m. L' home que en mòltas poblaciòns se posa per las cantònadas y altres llocs mès públics ab una corda al coll á fi de que cualsevol puga servirse de èll pera traginar cosas de pes ó fèrli fèr algun altre recado. *Mozo de cordel, mozo de esquina, ganapan.* Baiulus. *Portefaix, crocheteur.* Facchino, bastaggio.

CAMÁLLEÓ. s. m. Especie de llangardax de diferènts colòrs segòns ahònt se cria y las agitaciòns que patex. Es mòlt pòrug y pesad pera caminar. *Camaleon.* Chamæleon. *Caméléon.* Camaleonte.

CAMALLIGA. s. f. territ. LLIGACAMA.

CAMALLUÈNT. s. m. vulg. Nom que se dòna als pagesos de montanya. MONTANYES.

CAMAMILLA. s. f. Hèrba silvèstre que comunamènt fa uns bròts alts de cosa de un pam, poblads de fullas espessas y menudas; es de varias especies, com bòrda, vera, romana, etc. *Manzanilla, camamila, camomila.* Chamæmelon, anthemis. *Camomille, estragale.* Camomilla.

CAMÁNDULA. s. f. Lo rosari que se compon de una ó tres desenas. *Camándula.* Denorum aut terdenorum globorum series. *Chapelet composé d'une ou trois dixaines.* Corona di tre decine.

CAMÁNDULA. Una refòrma del òrde de san Benet. *Camándula.* Benedictini ordinis reformatio. *Camaldule.* Riformazione monastica.

CAMÁNDULA. s. m. iròn. BELLACO.

TENIR MÒLTAS CAMÁNDULAS. fr. iròn. fam. Ser mòlt astut y bellaco. *Tener muchas camándulas.* Calliditate, versutia pollere. *Être un grand cafard.* Essere un pinzochero.

CÁMARA. s. f. La pèssa del palaci en la cual sols hi tènen entrada los gentils homes, embaxadòrs y algunas altras persònas. *Cámara.* Interior regiæ domus aula. *Chambre, salle.* Camera.

CÁMARA. Nom genéric que se dòna als consells compostos de mòlts ministres ó consellèrs. *Cámara, consejo.* Consessus. *Conseil, chambre.* Camera.

CAMARADA. s. m. Lo qui acompanya á altre y mènja y viu ab èll. *Camarada.* Contubernalis, familiaris. *Camarade, compagnon.* Camerata, compagno.

CAMARADA. Lo qui va en companyía de altres tractandse ab amistat y confiansa. *Camarada.* Comes, sodalis. *Camarade, compagnon, ami.* Camerata, sozio.

CAMARÈR. s. m. Lo qui desempenyaba la camarería en los monastirs. *Camarero.* Camerarius. *Chambrier.* Procuratore.

CAMARÈR. Criad de mòlta distincció que servia en las casas dels grans y manaba tòt lo pertanyènt á la cambra. *Camarero.* Cubicularius. *Valet de chambre, camérier.* Gran cameriere.

CAMARÈR DEL RÈY. Lo principal de la cambra del rèy en la casa real de Castèlla fins que se introduiren los noms de la casa de Borgònya. *Camarero mayor.* Regio cubiculo præfectus. *Archichambellan, grand chambellan.* Gran ciambellano.

CAMARERÍA. s. f. Cert ofici ó dignitat en los monastirs. *Camarería.* Camerarii officium. *Chambrerie.* Uffizio del procuratore.

CAMARIL. s. m. La pèssa comunamènt adornada darrèra del altar en la cual sol col-locarsi alguna imatge. *Camarin.* Interior altaris cella. *Lieu où l'on serre tout ce qui sert à orner une image.* Camerino dove si mette tutto quello da ornar un santo.

CAMARILLA. s. f. Pètits aposèntos en los cuals se col-locan los espectadòrs en los teatros y altres espectacles públics. *Camarilla, palco.* Parvum cubiculum ludis spectandis deserviens. *Loge.* Palchetto.

CAMARISTA. s. m. Ministre del consell de la Cámara de Castèlla. *Camarista.* Supremi consilii, regalis cameræ minister. *Conseiller.* Consigliere.

CAMARISTA. s. f. La criada de distincció ó la dama que servex á la rèyna ó infantas, ó asistex continuamènt en lo aposènto de èllas. *Camarista.* Fæmina reginæ cubiculo deserviens. *Cameriste.* Camerista.

CAMARLENG. s. m. Lo qui en la casa real de Aragó obtenia la dignitat del matèx nom que era de grans preeminencias y venia á correspóndrer á la de camarèr del rèy en la casa de Castèlla. *Camarlengo*. Regii cubiculi summus præfectus. *Chambellan*. Camarlingo.

CAMAROJA. s. f. Planta. MORÈLLA ROQUÈRA.

CAMAROT. s. m. Cada una de las pètitas divisiòns que hi ha en los barcos pera col-locar lo llit. *Camarote*. Cubiculum in navi. *Cajute*. Letti fissi.

CAMASSA. s. f. aum. de CAMA. *Pernaza*. Ingens crus. *Grande ou grosse jambe*. Gambaccia.

CAMATORT, TA. adj. que se aplica á la persòna ó animal que tè las camas ó potas tortas. *Patituerto*. Loripes, varus. *Cagneux*. Strambo, sbilenco.

CAMATORT, TA, EN FORA. Lo qui tè las camas tortas cap á fora. *Patizambo, zámbigo, zambo, zancajoso, zancajiento*. Valgus. *Cagneux, qui a les jambes courbées en dehors*. Strambo in fuori.

CAMAURA. s. f. Especie de gòrra ab dòs puntas que tapan las òrellas. *Papalina, becoquin*. Pileus ansatus. *Bonnet à oreilles*. Birretto orecchiuto.

CAMBI. s. m. Permuta de una cosa per altra. *Cambio, trueque*. Permutatio, commutatio. *Troc, change, échange*. Baratto, cambio.

CAMBI. Entre comerciants lo acte de péndrer dinèrs obligandse per un cert premi á posarlo en lo lloc que se pacta. *Cambio*. Pecuniæ permutatio lucri gratia. *Change*. Cambio.

CAMBI. Lo aumènt ó disminució de la moneda en las provincias ahònt se destina. També se anomena axí lo interes que se paga per lo giro. *Cambio*. Fenus pro pecuniæ permutatione. *Change*. Cambio.

CAMBI. Lo lloc ahònt se fan los cambis. *Cambio*. Mensariorum forum. *Change*. Banca.

CAMBI. Lo donar ó péndrer unas monedas per altras, com or per plata, aram per or, etc. *Cambio*. Monetarum diversi metalli permutatio. *Change*. Cambio.

CAMBI. MUDANSA.

CAMBI. Lo sobrant que deu tornarse á algú que paga alguna cosa ab moneda majòr del preu concertad. *Vuelta*. Reddenda pecunia rei emptæ pretium excedens. *Retour*. Resto.

CAMBI PER LLETRAS. La barata de la moneda presènt per la que está en altre lloc representada ab una lletra pera que entreguen la moneda en lo lloc ahònt es. *Cambio por letras*. Mutatio pecuniæ per litteras syngrapho dato. *Change réel*. Cambio.

Á LAS PRIMÈRAS DE CAMBI. loc. En lo comensamènt de un negoci ó assumpto. *Á las primeras de cambio*. Penè incepta re. *Au commencement*. Sulle prime.

CAMBIADÒR. s. m. Lo qui cambia. *Cambiador*. Permutans, commutans. *Changeur, troqueur*. Barattatore, cambiatore.

CAMBIADÒR. Lo qui reduex las monedas de una especie á altra per cert interes. *Cambiador*. Monetarum diversi metalli permutator pro fenore. *Changeur*. Cambiatore.

CAMBIAMÈNT. s. m. ant. CAMBI.

CAMBIAMÈNT. MUDANSA.

CAMBIAR. v. a. Péndrer y donar una cosa per altra que sèn reb ó dòna. *Cambiar*. Mutare, permutare. *Changer, échanger, troquer, commercer*. Barattare, cambiare, cangiare.

CAMBIAR. Mudar, variar. *Cambiar*. Mutare. *Changer, varier, altérer, transférer, transporter*. Mutare, cambiare, variare.

CAMBIÈRA. s. f. ant. CAMBI.

CAMBISTA. s. m. Lo qui tè per ofici péndrer dinèrs en un lloc y donarlos en un altre, girand lletra per cert interes. *Cambista*. Nummularius, mensarius. *Cambiste, changeur, banquier*. Banchiere.

CAMBRA. s. f. Cualsevol cuarto de una casa. *Cámara, aposento*. Cubiculum. *Chambre*. Camera.

CAMBRA. En las casas de pages lo cuarto de dalt de la gòlfa que servex pera desar lo gra. *Cámara*. Granarium, horreum. *Grenier*. Granajo.

CAMBRA. En los barcos la sala que hi ha en la pòpa ahònt habitan los capitans, y en alguns també los passatgèrs. *Cámara*. Navis conclave. *Chambre*. Camera.

CAMBRA. Lo excremènt del home. *Cámara*. Ventris purgamentum. *Excrément humain*. Scremento, feccia.

CAMBRA PER MÈNJAR. ant. MENJADÒR.

CAMBRAS. pl. Lo flux de vèntre ó corrèndas. *Cámaras*. Diarrhæa, ventris fluxus. *Diarrhée, dyssenterie*. Diarrea, soccorrenza.

ANAR DE CAMBRA. fr. Descarregar lo vèntre. *Vaciar ó regir el vientre.* Ventrem exonerare. *Décharger son ventre.* Cacare, alleviare, scorricare.

LO QUI TÈ CAMBRAS. La persòna que patex de flux de vèntre. *Camariento.* Ventris fluxione laborans. *Qui a une dyssenterie.* Cacastecchi.

CAMBRAINA. s. f. Tela mòlt prima que prengué nom de la ciutad ahònt se fabrica. *Cambray.* Linteum cameracense. *Toile de Cambrai.* Stoffa di Cambrai.

CAMBRÈR. s. m. ant. CAMARÈR.

CAMBRÈRA. s. f. La criada que servex prop de la senyòrá y se ocupa en cusir, brodar, etc. *Doncella, camarera.* Cubicularia, pedissequa. *Fille de chambre.* Cameriera, donna da camera.

CAMBRETA. s. f. dim. de CAMBRA. *Camarilla, camarita, aposentillo.* Angustum cubiculum. *Chambrette.* Camerino.

CAMEDRIS. s. m. Planta que nax en llocs aspres y pedregòsos. Tè las fullas pètitas y semblants á las del ròure, la flor un xic bermella, pètita y amarganta. *Camedrio, camedris.* Teucrium chamædrys. *Germandrée.* Camedrio.

CAMEJAR. v. n. Móurer ab violencia las camas. *Pernear.* Crura violenter movere. *Gambader, remuer les jambes avec violence.* Corvettare, scambiettare.

CAMEJAR. Caminar mòlt y ab prèssa y afany per algun negoci. *Pernear.* Properos gressus glomerare, festinare. *Faire beaucoup de pas.* Gambettare.

CAMÈLL. s. m. Animal cuadrúpedo, de coll mòlt llarg, mès alt que lo caball, ab un gèp en lo llòm. Se cria en Assia, aguanta mòlta cárrega y passa mòlts dias sèns béurer. *Camello.* Camelus. *Chameau.* Cammello.

CAMÈLLA. s. f. La femèlla del camèll. *Camella.* Camelus femina. *Chameau femelle.* Cammella.

CAMELLET. s. m. dim. de CAMÈLL. *Camellejo.* Parvus camelus. *Petit chameau.* Cammelletto.

CAMETA. s. f. dim. de CAMA. *Piernecita.* Crusculum. *Petite jambe.* Gambetta.

CAMETA. En l' arada la pèssa de fusta encorvada que per un cap está assegurada èntre lo dèntal y la estèva, y per lo altre cap en lo espigó. *Cama.* Pars aratri curva cui stiva innititur. *Partie inférieure du train d'une charrue.* Parte inferiore del legname d' un aratro.

CAMÍ. s. m. La terra trepitjada per hònt transitan los passatgèrs de uns pobles á altres. *Camino.* Via, iter. *Chemin, route, voie.* Strada, cammino, via.

CAMÍ. Cada un dels viatges que fa lo portadòr ó conductòr de alguna cosa. *Camino.* Itio, actus eundi ad vecturam faciendam. *Voyage.* Viaggio.

CAMÍ. Lo viatge que se fa de una part á altra. *Camino.* Iter, via emensa. *Chemin, voyage.* Cammino, viaggio.

CAMÍ. met. Lo medi ó modo que se troba pera fèr alguna cosa. *Camino.* Via, ratio, modus. *Chemin, moyen.* Strada, via, mezzo, verso.

CAMÍ CARRETÈR. Aquell per lo cual se pod anar ab carruatge. *Camino carretero ó de ruedas.* Via carrucaria. *Grand chemin à voitures.* Strada postale.

CAMÍ CUBERT. En las fortificaciòns es lo espay que quèda èntre la contraescarpa y la esplanada. *Camino cubierto.* Via operta, via loricata, exterius fossæ labrum. *Chemin couvert.* Strada coperta.

CAMÍ DE FERRADURA. Aquell per lo cual sols poden passarhi cabalcaduras. *Camino de herradura.* Semita, via equitibus pervia. *Chemin pour les bêtes de somme.* Strada da somiere.

CAMÍ DRET. met. Lo conjunt de medis conduènts pera lograr algun fi. *Camino derecho.* Recta via, ratio conveniens, opportunus ordo. *Le grand chemin, le meilleur et le plus court.* Strada diritta.

CAMÍ MORRALÈR. CAMÍ DE FERRADURA.

CAMÍ RAL. Lo públio y mès frecuentad per lo cual se va á las principals ciutads del règne. *Camino real, camino cabdal, camino caudal.* Via publica, communis. *Grand chemin.* Strada postale.

CAMÍ RAL. met. Lo modo comú y regular de obrar ó discórrer. *Camino trillado, camino carretero.* Trita via, communis agendi ratio. *Le pont aux ânes.* Risposta de' goffi, risposta trita.

CAMÍ RAL. met. Lo medi mès fácil y segur pera lograr algun fi. *Camino real.* Via tuta, recta. *Le grand chemin.* La strada larga, battuta.

CAMÍ DE RODAS. CAMÍ CARRETÈR.

CAMÍ DE SANT JAUME. VIA LACTEA.

ANAR DE CAMÍ. fr. No estar en lo lloc en que un se troba, sinó de passo pera arribar á altre lloc. *Ir de viage.* Iter fa-

-cere. *Être de voyage.* Andar di viaggio.

ANAR FORA DE CAMÍ. fr. Passar algú per altra part que per lo camí que deu seguir. *Ir fuera de camino.* A via deflectere, aberrare. *S'égarer.* Traviare; smarrire la strada.

ANAR FORA DE CAMÍ. fr. met. Apartarse de la veritat, ó pensar erradamènt. *Ir fuera de camino, ir descaminado.* Aberrare, à vero deviare. *S'écarter de la raison, de la vérité.* Essere fuor di strada.

ANAR FORA DE CAMÍ. fr. met. Obrar sèns método, òrde ni rahó. *Ir fuera de camino, ó descaminado.* Temerè, inconsultò agere. *Se fourvoyer.* Uscir di strada.

DE CAMÍ. mod. adv. DE PASSADA.

DE CAMÍ. mod. adv. Ab lo vestid y arreus que solen usar las persònas pera viatjar. *De camino.* Habitu itineris. *De voyage.* Di viaggio.

DE CAMÍ. mod. adv. DE SEGUIDA.

DESFÈR LO CAMÍ. fr. Tornar endarrèra per lo matèx camí que se ha seguid. *Desandar.* Viam repetere. *Rétrograder, rebrousser chemin, retourner sur ses pas.* Venir indietro, disfare la strada.

DESFÈR LO CAMÍ. fr. met. Per precisió desfèr lo fèt á causa de erròr ó inadver...cia patida. *Desandar lo andado.* Ac...tum rescindere, dissolvere. *Refaire, recommencer.* Ritornar da capo.

DONAR UN CAMÍ. fr. met. OBRIR ALGUN CAMÍ.

...ENDRER LO CAMÍ. fr. POSARSE EN CAMÍ.

...YAR LO CAMÍ DE LA ESCALA, Ó DE LA PORTA. fr. met. Tráurer de casa ó despatxar á algú. *Enseñar la puerta de la calle.* Domo abigere. *Mettre à la porte.* Far passar la porta, mostrar l'uscio.

...SÒN CAMÍ. fr. Seguir algú la sèva direcció sèns distráurerse ab altras cosas. *Ir su camino.* Suam viam sequi. *Aller son chemin.* Seguir la sua strada.

...LLIR DE CAMÍ. fr. Apartarse del camí dret dirigindse á algun dels costats. *Torcer el camino.* Deflectere. *Se détourner.* Sviare, uscir della strada.

...ILERHI CAMÍ NI CARRÈRA. fr. met. y fam. Ser alguna cosa tant dificultòsa que no se li sab medi de lograrla. *No haber medio.* Impossibile apparere. *N'y avoir pas moyen.* Non esservi il verso, il mezzo.

...ERIR LO CAMÍ. fr. met. Ser lo primèr en fer alguna cosa ó inventarla. *Abrir camino.* Rei auctorem, inventorem esse. *Frayer le chemin.* Battere, aprir la strada.

OBRIR UN CAMÍ. fr. Facilitar lo tránsit de una part á altra per paratge abònt no hi habia camí. *Abrir camino, romper un camino.* Viam sternere. *Faciliter les moyens d'effectuer le passage d'un endroit à un autre.* Fare strada.

OBRIR ALGUN CAMÍ. fr. met. Proporcionar, aconsellar, indicar, donar á entèndrer lo medi pera exir de alguna dificultat ó millorar de fortuna; y en aquest sentit diem: Dèu nos OBRIRÁ ALGUN CAMÍ. *Abrir camino.* Rei expediendæ vel fortunæ capessendæ rationem monstrare. *Faciliter la réussite.* Agevolare la strada.

PÈNDRER LO CAMÍ DE LA PORTA. fr. Exir de casa. *Tomar ó coger la puerta.* Abire domo. *Enfiler les degrés.* Andar diritto all' uscio.

POSARSE EN CAMÍ. fr. Comensar á caminar ó viatjar. *Ponerse en camino.* Viæ se committere. *S'acheminer, se mettre en chemin.* Mettersi in cammino.

TENIR Ó NO TENIR CAMÍ. fr. met. Ser ó no alguna cosa fundada ó rahonable. *Llevar ó no llevar camino.* Fundamentum habere vel non. *Avoir, ou n'avoir pas de fondement.* Avere o non avere fondamento o probabilità qualunque cosa.

TORNAR Á CAMÍ. fr. met. Reduir á algú á la rahó apartandlo del erròr ó judici errad. *Entrar á uno por camino; meter por camino.* Ad meliorem frugem reducere. *Persuader, réduire à la raison.* Mettere in istrada.

VENIR DE CAMÍ. fr. VENIR DE PASSADA.

CAMILLA. s. f. Hèrba. CAMAMILLA.

CAMINADA. s. f. CAMINATA.

CAMINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui camina mòlt. *Caminador, andador.* Strenuus ambulator. *Bon piéton, grand marcheur.* Buon pedone, uom di gamba.

CAMINADÒRS. s. m. pl. Los cordòns ó cintas que cusidas al cap damunt del gipó de las criaturas ó passads per la cintura servexen pera ensenyarlas de caminar sèns pèrill de cáurer perqué alguna persòna aguanta los tals cordòns ó cintas. *Andadores.* Fasciolæ quibus infantes sustinentur. *Lisières.* Falde.

ANAR SÈNS CAMINADÒRS. fr. met. fam. ab la cuál se dòna á entèndrer que algú tè prou industria pera manejarse sèns ajuda de altre. *No haber menester andadores, ó poder andar sin andadores.*

Industrium esse, alieno auxilio non indigere. *Marcher sans lisières*. Correre senza falde.

NO NECESSITAR CAMINADÒRS. ANAR SÈNS CAMINADÒRS.

CAMINANT. p. pres. de CAMINAR. Lo qui camina ó va de camí. *Caminante*. Ambulans, viator. *Celui qui chemine*. Camminante, viandante.

CAMINAR. v. n. Móurerse donand passos endavant. *Andar, caminar*. Ambulare. *Cheminer, marcher*. Camminare, andare.

CAMINAR. Anar de viatge de un lloc á altre. *Caminar*. Iter facere. *Voyager*. Viaggiare, girare.

CAMINAR. met. Se diu de las cosas inanimadas que tèuen movimènt, com los planetas. *Caminar*. Moveri, progredi, gradi. *Avancer, aller en avant*. Progredire, andare, muoversi.

CAMINATA. s. f. fam. Passetj llarg que sol tenir l' objècte de fèr exercici, ó viatge curt que se fa per diversió. *Caminata*. Deambulatio. *Longue promenade, petit voyage*. Camminata.

CAMINET. s. m. dim. de CAMÍ. *Caminillo, caminito*. Semita. *Petit chemin*. Stradina, camminetto.

CAMINET. Lo camí estret en lo cual sols hi cab una persòna ó cabalcadura. *Senda, sendero*. Trames. *Sentier*. Sentiero.

CAMINET. Camí estret y escusad que servex de dressèra pera anar á alguna part. *Trocha*. Trames. *Sentier, chemin de traverse*. Strada vicinale.

CAMINET. Lo camí tan estret que casi no hi ha lloc sinó per posar lo peu. *Trochuela, senderuelo, sendica, sendilla, sendita*. Stricta semita. *Petit sentier, chemin étroit*. Sentiero stretto.

CAMISA. s. f. La vestidura interiòr de tela ab sòn coll y mánegas. *Camisa*. Inducium, subucula, interula. *Chemise*. Camicia.

CAMISA EXQUITRANADA. Tros de drap gruxud y vèll que regularmènt se fa de las velas vèllas y altre géuero ordinari y s'empapa de quitrá ó de altras materias combustibles. Servex en la guerra pera incendiar los barcos enemigs, descubrir de nit los traballs, etc. *Camisa alquitranada, embreada ó de fuego*. Linthea sulphurata, incendiaria. *Toile goudronnée*. Camicia incatramata.

CAMISA DE VUÈLTAS. La fina que se posa damunt de l' altra y sol estar guarnida del pit y dels punys. *Camisola*. Subtilior et ornata subucula. *Chemise fine*. Camicia fina.

CAMISA LLARGA. La que tè mòlta caiguda. *Camison*. Subucula longa, promissa. *Chemise longue*. Camicia lunga.

DÈXAR Á UN AB LA CAMISA DE LA ESQUENA. fr. DÈXAR Á UN SÈNS CAMISA.

DÈXAR Á UN SÈNS CAMISA. fr. fam. que denota haberli pres á un tòt lo que tenia. *Dejarle á uno sin camisa, ó no dejarle ni aun camisa*. Aliquem bonis omnibus spoliare. *Laisser quelqu'un sans chemise, le dépouiller de tout*. Spogliare in strada.

EN CAMISA. mod. adv. Sèns portar mès roba posada que la camisa. *En paños menores*. Induculâ indutus. *En chemise*. In camicia.

JUGARSE LA CAMISA. fr. ab la cual se exagèra la excessiva afició al jog. *Jugar hasta la camisa*. Sorti vel ipsam tunicam committere. *Jouer jusqu'à la chemise*. Giuocare tutto quel che s' ha.

PRIMÈR ES LA CAMÍSA QUE LO GIPÓ. ref. que avisa la preferencia que se deu donar als parènts ó persònas immediatas, mès que á las estranyas. *Mas cerca está la camisa de la carne que el jubon*. Aptum quæque locum teneant; sint prima priora. *La peau est plus proche que la chemise*. Stringe più la camicia che la gonnella.

QUEDAR AB LA CAMISA DE LA ESQUENA. fr. met. Tornarse pobre enteramènt. *Quedar sin camisa*. Ad summam paupertatem devenire. *Rester à sec*. Rimaner povero in canna.

VÈNDRERSE LA CAMISA. fr. met. y fam. Vèndrer algú tòt lo que tè sèns reservar res. *Vender hasta la camisa*. Omnes facultates vendere, abalienare. *Vendre jusqu'à la chemise*. Vendersi fin la gonnella.

CAMISETA. s. f. dim. de CAMISA. *Camisilla, camisita*. Brevis, parva subucula. *Petite chemise, chemisette*. Camicina.

CAMISOLA. s. f. Pèssa de l'armadura antiga que tenia las mánegas fins á la ma. Solia portarse sòta de la corassa. *Camisote*. Armaturæ veteris genus. *Chemise de mailles*. Giaco di maglia.

CAMISÒN. s. m. Tros de tela planxad ab coll y sèns esquena, que se posa damunt de la camisa davant del pit, pera estalviar la camisa de vuèltas. *Camisolin*.

Pectorale linteum subuculæ adsutum. *Chemisette*. Farsetto, camiciuola.

CAMISSA. s. f. ant. TIMÓ DE L' ARADA.

CAMÒRRA. s. f. Baralla ó pendencia. *Camorra*. Rixa. *Noise, querelle, batterie*. Briga, gara, contesa.

CAMÒRRISTA. s. m. y f. Buscarahòns. *Camorrista*. Rixator, jurgiosus. *Querelleur, chicanier*. Brigoso, beccalite.

CAMÒSA. adj. Que se aplica á una especie de pòma, de un olòr y sabòr mòlt suau y agradable. També se aplica á la pomèra que produex tals pòmas. *Camuesa*. Pomum redolens; malum bæticum. *Calville*. Calvilla, caravella.

CAMÒSINA. adj. CAMÒSA.

CAMP. s. m. Lloc espayòs y estes, especialmènt lo qui está fora de poblad. *Campo*. Campus. *Campagne*. Campagna.

CAMP. Tros de terra mès ó ménos gran y pla que se conrèsa y se sembra. *Campo*. Ager. *Champ*. Campo.

CAMP. La extensió ó espay ahònt cab alguna cosa, ja sia material, com lo CAMP del aire; ja immaterial, com lo CAMP de la imaginació, de la instrucció, etc. *Campo*. Campus, spatium. *Champ*. Campo.

CAMP. Lo que está llis en las telas y texids; y així lo fòndo se diu CAMP respècte de las flors ó dibuxos col-locads en èll. *Campo*. Plana telæ superficies. *Champ*. Fondo.

CAMP. Lo exèrcit que está acampad y en disposició de donar batalla. *Campo*. Acies, exercitus instructus. *Camp*. Campo.

CAMP. CAMPAMÈNT.

CAMP. Lo lloc que ocupa lo exèrcit en la campanya. *Campo*. Stativa. *Camp*. Campo.

CAMP. En los grabads y pinturas es lo espay que no tè figuras, ó sòbre lo cual aquestas se representan. *Campo*. In tabulis pictis area imaginibus vacua. *Champ*. Campo.

CAMP. En los escuds de armas es lo espay ó lo pla damunt del cual se col-loca la empresa ó divisa. *Campo*. Æqua et plana gentilitii scuti superficies. *Champagne, plaine*. Campo.

CAMP. Lo siti que se triaba pera exir á bàtrerse los desafiads. *Campo*. Locus ad singulare certamen constitutus. *Camp*. Campo.

CAMP DE BATALLA. Lo lloc ahònt combaten dòs exèrcits. *Campo de batalla*. Prælii campus. *Champ de bataille*. Campo di battaglia.

CAMP DE BLAT DE MORO. Lo tros dè terra plantad de aquest gra. *Maizal*. Ager zeâ satus. *Champ semé de maïs*. Campo di grano d' India.

CAMP DE CIURÒNS. Lo tros de terra plantad de èst llegum. *Garbanzal*. Ager ciceribus satus. *Champ semé de pois chiches*. Campo di cece.

CAMP DE DARRÈRA CASA. fam. Lo trasèro. *Tafanario, tabalario*. Nates, clunes. *Le derrière*. Culo, chiappe, natiche.

CAMPS. pl. Los sembrads, arbres y demès que produex la terra cultivada; y així se diu: los CAMPS estan perduds de sequedat. *Campos*. Sata, segetes, arvum. *Campagne*. Campagna.

CAMPS Á TRAVÈS. mod. adv. Dèxand lo camí y passand per los camps á fi de no fèr volta. *Á campo travieso*. Per obliquas et transversas vias incedendo. *À travers champs*. Per mezzo i campi.

ALSAR LO CAMP. fr. Posarse en movimènt lo exèrcit que estaba acampad. *Levantar el campo*. Castra movere. *Décamper, lever le camp*. Levarsi da campo, levarsi da oste.

ANAR DE CAMP. fr. Exir de la ciutad pera passar algun dia á fora per via de recreació. *Ir de campo, hacer dia de campo, estar de campo*. Rure versari. *Avoir un jour de récréation à la campagne*. Andare in villeggiatura, villeggiare.

ASSENTAR LO CAMP. fr. Acampar. *Asentar el campo*. Castra facere, ponere. *Asseoir le camp*. Porre il campo.

ASSENYALAR LO CAMP. fr. Formar ab estacas ó altres senyals lo circúit del lloc que ha de ocupar lo campamènt. *Marcar el campo*. Castrametari. *Marquer le camp*. Segnare il campo.

CUAND NO HI HA PER LOS CAMPS NO HI HA PER LOS SANTS. ref. que denota que en los anys de mala cullita no poden fèrse mòltas caritats. *Cuando no lo dan los campos, no lo han los santos: no lo han los santos donde no dan campos*. Cum nihil arva ferunt, superis sua munera desunt. *Quand la récolte est courte, tout le monde éprouve sa disette*. Quando regna la fame, tutti, tutti la hanno.

DESCUBRIR CAMP. fr. Regonéxer, examinar

la situació del exército enemig. *Descubrir campo ó el campo.* Ordinem, statum inimici exercitus explorare. *Tâter, reconnaître le terrain.* Esplorare il campo.

DESCUBRIR CAMP. fr. met. Esbrinar alguna cosa ó sondejar á algú pera averiguar. *Descubrir campo ó el campo.* Aliquid, alicujus animum explorare. *Rechercher, scruter, sonder.* Esplorare, scoprire il campo.

DÈXAR LO CAMP LLIBRE. fr. met. Retirarse de alguna pretensió que tè altres competidòrs, ó dèxar en llibertat á altres per algun fi. *Dejar el campo abierto, libre, desembarazado.* Ab incepto desistere, alteri locum cedere, dare. *Laisser le champ libre.* Lasciare in libertà.

EXIR AL CAMP. fr. Anársen á fora pera fugir de algun pèrill ó pera robar ó venjarse de sòs enemigs. *Hacerse al campo.* In campestria fugere. *Battre aux champs, s'enfuir ou courir les champs pour voler.* Uscir in strada, battere la strada.

QUEDAR EN LO CAMP. fr. Ser vensud ó mort en desafío. *Quedar en el campo.* In conflictu occumbere. *Rester sur la place, demeurer sur le carreau.* Restar in campo.

CAMPAL. adj. que se aplica á la batalla que se dòna èntre dòs exércits ab tòtas sas forsas. *Campal.* Totis utrinque viribus. *Bataille rangée.* Battaglia campale.

CAMPAMÈNT. s. m. ACAMPAMÈNT.

CAMPANA. s. f. Instrumènt cóncavo de mètall, de la figura de una còpa cap per avall, que tè al mitj una llèngüeta ó batall ab que se toca. Servex principalmènt en los tèmples per avisar al poble cuand deu acudir als oficis. *Campana.* Campana. *Cloche.* Campana.

CAMPANA. La máquina comunamènt de fusta que usan los bussos pera mantenirse mès tèmps sòta de l' aigua. *Campana de buzo.* Urinatorum campana. *Cloche de plongeur.* Campana da marangone.

Á SO DE CAMPANA. mod. adv. Fènd sòròll ab las campanas pera avisar de alguna cosa. *Á campana tañida, á toque de campana.* Ad sonum campanæ. *Au son de la cloche.* Suono di campana a doppio.

FÈR CAMPANA. fr. Faltar á la escola. *Hacer novillos, hacer corrales.* Scholam prætermittere. *Faire l'école buissonnière.* Mancar la scuola.

VENTAR LAS CAMPANAS. fr. Tocarlas fèndlas donar voltas ab lo batall solt. *Tocar ó echar á vuelo las campanas.* Campanas circumvolvendo pulsare. *Sonner à toute volée, mettre les cloches tout-à-fait en branle.* Sonare a distesa.

CAMPANADA. s. f. BATALLADA.

CAMPANADA. met. Escándol ó novedat ruidòsa. *Campanada.* Facinus. *Bruit scandaleux, extraordinaire.* Publicità scandalosa.

CAMPANAR. s. m. La tòrra ó lloc en que se col-locan las campanas. *Campanario, torre.* Campanaria turris. *Clocher.* Campanile.

PUJÁRSEN AL CAMPANAR. fr. met. y fam. Enfadarse mòlt. *Subirse á las bovedillas.* Vehementer irasci. *Entrer en fureur, se piquer, n'être pas endurant.* Pigliar il broncio.

CAMPANEJAR. v. n. Tocar las campanas ab frecuencia. *Campanear.* Campanas crebrò pulsare. *Sonner des cloches à coups redoublés.* Sonar le campane a distesa.

CAMPANÈR. s. m. Lo qui tè per ofici fèr campanas. *Campanero.* Campanarius. *Fondeur de cloches.* Colui che fà le campane.

CAMPANÈR. Lo qui tè á sòn cárreg tocar las campanas. *Campanero.* Campanarius. *Sonneur de cloches.* Campanajo, campanaro.

CAMPANETA. s. f. dim. de CAMPANA. *Campaneta, campanilla, campanita.* Tintinnabulum. *Clochette, petite cloche, sonnette.* Campanella.

CAMPANETA. p. us. GARGAMELLÓ.

CAMPANETA DE AIGUA. ant. BÒMBOLLA, en la primèra accepció.

CAMPANETJ. s. m. p. us. COP DE CAMPANAS.

CAMPANIL. s. m. ant. CAMPANAR.

CAMPANILLAS. s. f. pl. Instrumènt usad en las músicas militars, que se compon de un bastó vuid del capdemunt, en lo forad del cual se encaxa baldèra una barreta de mètall guarnida de varias pèssas de llautó mòlt primas que tènen pènjadas mòltas campanetas. *Chinescos.* Quoddam militare musicum instrumentum. *Chinois.* Cappello cinesco.

AB TÒTAS LAS CAMPANILLAS. mod. adv. fam. Ab tòtas las circunstancias ó requisits ó

solemnitats. *Con todos los arrequives.* Omnibus conditionibus requisitis, solemnitùs. *Avec toutes les circonstances, avec toutes les particularités.* Con tutto sfarzo.

CAMPANUD, DA. adj. que se aplica al estil y paraulas infladas y retumbants. *Campanudo.* Turgidum, inflatum dicendi genus. *Enflé, boursouflé.* Gonfio, ampolloso.

CAMPANYA. s. f. Lo camp pla sèns montanyas. *Campaña.* Campus patens, apertum æquor. *Campagne.* Campagna.

CAMPANYA. Lo tèmps que cada any estan los exércits fora de cuartèls contra sòs enemigs. *Campaña.* Stativorum tempus, expeditio. *Campagne.* Campagna.

EXIR Á CAMPANYA. fr. Exir de cuartèls pera anar contra lo enemig. *Salir á campaña, ó á la campaña.* Ad bellum gerendum proficisci. *Se mettre en campagne.* Andare ad oste.

ESTAR Á CAMPANYA. fr. Trobarse fora de cuartèls pera obrar contra lo enemig. *Estar ó hallarse en campaña.* Bellum gerere. *Se trouver en campagne.* Essere in campagna.

CAMPAR. v. n. ACAMPAR.

CAMPAR. SALVÀRSE.

CAMPEJAR. v. n. Aventatjar als demès en alguna habilitat, art ó dò natural. *Campar, campear.* Eminere, excellere. *Surpasser, exceller.* Eccellere, superare, maneggiare, soprastare.

CAMPEÓ. s. m. Lo héroe famòs en armas ó que campeja en las acciòns mès senyaladas de la guerra. *Campeon.* Egregius, fortissimus bellator. *Champion.* Campione.

CAMPESTRE. adj. Lo que pertany al camp y la persòna que va sèmpre per lo camp. *Campesino, campestre.* Campestris, rusticus. *Champêtre.* Campestre, campereccio.

CAMPET. s. m. dim. de CAMP. *Campecico, campecillo, campecito, campillo.* Agellus. *Petit champ.* Campetto.

CAMPÈTXE. s. m. La fusta de un arbre natural de Campètxe en l'América, de colòr bermell fòsc, pesant, de la que se fa us en las arts pera tenyir. *Palo campeche ó de Campeche, palo brasil ó de Brasil.* Hæmatoxyli campechiani lignum. *Campèche.* Campeggio.

CAMPINYA. s. f. Espay gran de terra plana de conreu. *Campiña.* Campus patens. *Guéret.* Maggese, maggiatico.

CAMPIÓ ó CAMPIÒN. s. m. ant. CAMPEÓ.

CAMUSSA. s. f. Pèll prima que adobada servex pera mòlts usos. *Gamuza, camuza.* Pellis à coriario subacta. *Chamois.* Camoscio.

CAN. adv. t. ant. CUAND.

CANA. s. f. Instrumènt fèt regularmènt de fusta, que servex pera amidar, graduad ab varios senyals que lo dividexen en vuit pams. *Cana.* Mensura duas circiter ulnas continens. *Mesure qui est en usage dans la Catalogne, de deux vares de long.* Canna.

CANA. Lo tros de tela ó altra cosa que tè la llargaria de vuit pams. *Dos varas.* Pannus, tela duabus ulnis constans. *Toile ou étoffe qui a deux vares de long.* Stoffa, o tela lunga una canna.

CANA. Lo bastó ab que se fa saltar lo bólit en lo jog de aquest nom. *Marro.* Bacillus. *Bâton pour jouer au bâtonnet.* Canna.

MITJA CANA. Instrumènt de fusta ó altra materia, que se usa pera amidar, graduad ab varías rallas que senyalan la llargaría de cuatre pams. *Vara.* Ulna. *Vare.* Vara.

MITJA CANA. Lo tros de tela ó altra cosa que tè la llargaria de cuatre pams. *Vara.* Pannus, tela ulnâ constans. *Toile ou étoffe qui a trois pieds de long.* Stoffa o tela d'una vara di lungo.

SET CANAS SÒTA TERRA. loc. met. de que se usa pera denotar que alguna cosa está mòlt oculta ó amagada. *Siete estados debajo de tierra.* In terræ visceribus. *Très-caché, très-voilé.* Sotto terra.

CANACIÓ. s. f. L'acció de amidar robas ab la mitja cana. *Vareaje, vareo.* Ulnâ dimensio. *L'action de mesurer, de vendre à la vare.* L'azione di misurare colla vara.

CANACIÓ. L'acció de amidar terras. *Apeo.* Agrorum dimensio. *Arpentage.* Agrimensura.

CANADÈLL. s. m. territ. CANADÈLLA, en la segòna accepció.

CANADÈLLA. s. f. ant. CETRILL.

CANADÈLLA. Cada una de las dòs ampolletas, gerrets ó cetrills que servexen pera posar l'aigua y lo vi que se servex en la missa. *Vinajera.* Ampulla. *Burette.* Ampollina.

CANADÈLLAS. pl. territ. CETRILLÈRAS.

CANADÒR. s. m. Lo qui amida las ter-

ras. *Apeador, agrimensor.* Agrarius dimensor. *Arpenteur.* Agrimensore.

CANAL. s. f. Cavitat llarga y descuberta per la cual se conduex recullida l'aigua ó altre líquid; se fa de terra, pèdra, fusta, plòm, etc., y servex pera regadiu, navegació, desguas y altres objèctes. Se usa en género masculí parlant de canals grans, com lo CANAL de Castèlla, lo CANAL de Urgèll, etc. *Canal.* Canalis. *Canal.* Canale.

CANAL. Teula prima y mòlt mès tòmbada que las comuns, y servex pera formar en los terrats y teuladas los conductos per ahònt sèn va l'aigua. *Canal.* Colliciæ. *Noue.* Doccia.

CANAL. Especie de teula llarga, comunamènt de llauna, que posada en las boras dels terrats reb sas aiguas y las llansa lluny de las pareds. *Canalon.* Tubus aquarius. *Gouttière.* Grondaja.

CANAL. Vall ó fosso obert pera tráurer aigua de algun riu y conduirla ahònt se vol. *Caz.* Incile. *Pertuis, canal, rigole.* Canale, fossa.

CANAL. s. m. En la mar es lo lloc estret per ahònt seguex la corrènt fins á exir á lloc mès ample. *Canal.* Fretum. *Canal.* Canale.

CANAL. Lo del mar èntre dòs islas ó bancs de arena. *Canalizo.* Breve fretum inter insulas aut scopulos. *Petit canal entre deux îles.* Canale.

ANAR ó RAJAR LAS CANALS. fr. Cáurer l'aigua per las canals á causa de la pluja abundant. *Correr las canales.* Per tegulas imbrem decurrere. *Tomber l'eau à pleines gouttières.* Piovere molto.

CANALÈRA. s. f. territ. CANAL, en la tercèra accepció.

CANALETA. s. f. dim. de CANAL. *Canaleja, canalita.* Canaliculus. *Petite gouttière.* Doccina.

CANALLA. s. f. La gènt baxa y de malas costums. *Canalla.* Populi fæx. *Canaille.* Canaglia, gentaccia, bruzzaglia.

CANALLA. s. m. BRIBÓ.

CANALÓ. s. m. CANALETA.

CANALOBRE. s. m. ant. CANDELÈRO.

CÁNAM. s. m. Planta anyal que se cultiva y prepara com lo lli pera fèr texids, cordills y altras cosas. Tè las fullas retalladas en fòrma de dits, y las flors de colòr d'hèrba. La llavòr, que es rodòna, mès pètita que lo pebre y cuberta de una pellofa llisa, tè un gust agradable y servex de mènjar als aucèlls y per altres usos. *Cáñamo.* Cannabis. *Chanvre.* Canapa.

CANAMÈNT. s. m. ant. CANACIÓ.

CANANA. s. f. Cartutxèra que se porta cenyida al cos y ajustada al vèntre. *Canana.* Militare marsupium quod veluti fascia corpori cingitur pulveri pyrio deferendo. *Sorte de cartouchier.* Tasca di cuojo per custodire i cartocci.

CANANEO, EA. adj. Lo pertanyènt á la terra de Canaan. *Cananeo.* Cananæus. *Chananéen.* Cananeo.

CANAPÉ. s. m. Especie de banc que comunamènt tè lo sitial y lo espatllèr embutid de clin ó plòma á fi de que sia mès cómodo. També se fan solamènt de fusta y boga. Es paraula presa del frances. *Canapé.* Bisellium. *Canapé.* Canapè, lettuccio.

CANAR. v. a. Amidar robas ab la cana ó mitja cana. *Varear.* Ulnâ metiri. *Mesurer à la vare.* Misurar colla canna o vara.

CANAR. Amidar terras. *Apear.* Agros metiri. *Arpenter.* Misurare, livellare.

CANARI. s. m. Aucèll de la matèxa grandaria que lo passarèll, de colòr comùnamènt grog ó de palla, y de cant fort y armoniòs. Es procedènt de Canarias, de diferènts colòrs, y se cria engabiad. *Canario.* Canariensis passerculus. *Serin, canarin, canari.* Canario, canarino.

CANARI. Especie de embarcació pètita. *Canario.* Naviculæ genus. *Espèce de petit bâtiment de mer.* Sorta di navicella.

CANARIA. s. f. La femèlla del canari. *Canaria.* Canariensis passerculus femina. *Serine.* Canarina, passera di Canaria.

CANASTA. s. f. ant. NANSA DE PESCAR.

CANASTRA. s. f. Cistèll rodó y ample de bòca que sol tenir dòs nansas, y se fa de jòncs, ó de llenquetas de fusta. També se fan llargarudas y de diferènts figuras. *Canasta, banasta, banasto.* Canistrum, riscus. *Bannette.* Paniera.

CANASTRETA. s. f. dim. de CANASTRA. *Banastillo, canastilla.* Canistellum. *Petite bannette.* Panierina.

CANASTRÓ. s. m. Los brassos del pes de creu, dels cuals pènjan las balansas. *Astil.* Statera hastile. *Fléau.* Raggio pesatore.

CANASTRONET. s. m. dim. de CANASTRÓ. *Astilico.* Parvum stateræ hastile. *Petit fléau.* Piccolo raggio pesatore.

CANAVERA. s. f. MALVINS.

CANCEL-LACIÓ. s. f. L'acció y efècte de cancel-lar. *Canceladura, cancelacion.* Cancellatio. *Cancellation.* Cancellatura, cancellamento, cancellazione, cancellagione.

CANCEL-LAR. v. a. Anul-lar, truncar, llevar l'autoritat á alguna escriptura pública; lo que se fa tallandli ó inutilisandli lo signe. *Cancelar, chancellar.* Cancellare. *Canceller.* Cancellare, cassare, annullare, dannare.

CANCELL. s. m. Ambá de fusta ab que se priva la entrada del aire en las iglesias y entradas. En las iglesias comunamènt es cubert. Lo frènte es lo mès ample y los costats ahònt solen estar las portèllas se juntan ab la pared. *Cancel.* Cancellus. *Portière en forme de paravent.* Portiera fatta a guisa di paravento.

CANCELLÈR. s. m. Lo qui en las universitats tè l'autoritat pontificia y real pera donar los graus. *Cancelario.* Cancellarius. *Chancelier d'université.* Cancelliere.

CANCELLÈR. Lo qui antiguamènt era secretari del rèy y tenia á sòn cárreg la guarda del sèllo rèal dèsde que se comensá á usar en tèmps del emperadòr D. Alfonso VII, y ab èll autorisaba los privilegis y rèals despatxos. *Canciller, chanciller.* Cancellarius, tabulario præfectus. *Chancelier.* Cancelliere.

CANCELLÈR MAJÒR. Lo qui guarda lo sèllo rèal y sèlla los despatxos rèals ó fèndho èll matèx ó per medi de sòs tinènts. *Canciller mayor.* Supremus cancellarius. *Archichancelier.* Gran cancelliere.

CANCELLÈR MAJÒR DE CASTÈLLA. Títòl purament honorari que usa lo arquebisbe de Toledo. *Canciller mayor de Castilla.* Supremus Castellæ cancellarius. *Archichancelier, grand chancelier de Castille.* Gran cancelliere di Castiglia.

GRAN CANCELLÈR DE LAS INDIAS. Lo qui tè á sòn cárreg los sèllos rèals pera sellar los despatxos del rèy pertanyènts á las Indias. *Gran canciller de las Indias.* Supremus rerum indicarum cancellarius. *Grand chancelier des Indes.* Gran cancelliere dell' Indie.

CANCELLERÍA. s. f. XANCILLERÍA.

CANCELLERÍA. Tribunal per lo cual se despatxan en Ròma las gracias apostólicas. *Cancelaría.* Cancelleria romana. *Chancellerie romaine.* Cancelleria romana.

CÁNCER. s. m. Lo signe del zodíac al cual arriba lo sol en lo solstici d'estiu. *Cáncer.* Cancer. *Cancer, écrevisse.* Cancro.

CÁNCER. CRANC, en la segòna y tercèra accepció.

CANCERARSE. v. r. Sobrevenir un cranc á alguna part del cos. *Cancerarse.* Cancro, carcinomate viciari. *Être attaqué d'un cancer.* Patire il canchero.

CANDALOBRE. s. m. ant. CANDELÈRO.

CANDELA. s. f. Pasta de cera ó seu, etc., en figura de bastó, que tè al mitj un ble de dalt á bax pera que ences fassa llum. *Vela, candela.* Candela. *Chandelle, bougie.* Candela.

CANDELA. Cala llarga y prima cuberta de cera y altres ingrediènts, que usan los cirurgians per las malaltías que se patexen en la orina. *Candelilla.* Specillum. *Bougie, verge cirée.* Tenta incerata.

ACABARSE LA CANDELA. fr. met. que se usa en los encants pera significar que se acaba lo tèmps assenyalad pera rematar, lo cual se amida per lo que dura una candela encesa. *Acabarse la candela.* Subhastationis tempus finiri. *Finir le terme d'un enchère.* Finir l' incanto.

ACABARSE LA CANDELA. fr met. y fam. Se diu del malalt que está morindse. *Acabarse la candela.* Vitam extingui. *Être près de la mort.* Esser la candela al verde.

FÓNDRERSE LA CANDELA. fr. Derritirse lo seu ó cera que la compon gastandse mòlt deprèssa de un costat. *Correrse la vela.* Candelam liquefieri. *Couler la bougie, ou la chandelle.* Scorrere, colare la candela.

CANDELABRO. s. m. Candelèro que servex per mès de un llum. *Candelabro.* Candelabrum. *Candelabre.* Candelabro.

CANDELÈR. s. m. CERÈR.

CANDÈLÈR DE SEU. Lo qui fabrica ó ven las candelas de seu. *Velero.* Candelabrum sebacearum opifex aut venditor. *Chandelier.* Candelajo.

CANDELÈRA. s. f. Fèsta de la Purificació de Nostra Senyòra. *Candelaria.* Festum Purificationis B. V. Mariæ. *Chandeleur.* Candellara, candellaja.

CANDELÈRA. s. f. Hèrba. BLENÈRA.

CANDELÈRO. s. m. Instrumènt de mètall ó altra materia; comunamènt tè un peu ample, damunt de èll una cama á

manèra de columna y al cap damunt de aquesta un broc pera aguantar la candela ó ciri. *Candelero.* Candelabrum. *Chandelier.* Candelliere.

CANDELÈRO DE MÒLTS BRASSOS Ó BRANCAS. SALAMÓ.

ESTAR EN LO CANDELÈRO. fr. met. que denota trobarse algú en puèsto de gran dignitat ó autoritat. *Estar en el candelero.* Honore, dignitate potiri. *Être placé sur le chandelier.* Essere sul candelliere.

CANDELETA. s. f. dim. de CANDELA. *Candelilla, candelica, velilla.* Exigua candela. *Petite chandelle, petite bougie.* Candeletta, candelina.

MÒLTAS CANDELETAS FAN UN CIRI PASCUAL. fr. met. y fam. que explica que mòltas vegadas la repetició de cosas leves fa materia grave. *Muchas candelillas hacen un cirio pascual; muchos pocos hacen un mucho.* Partibus ex minimis magnus consurgit acervus. *Les petits ruisseaux font les grandes rivières.* I ruscelletti formano i gran fiumi.

CANDELIER. s. m. ant. CANDELÈR.

CANDÈLLS. s. m. pl. Planta. ABRIULLS.

CANDI. adj. que se aplica al sucre que per medi de repetidas clarificaciòns y de una evaporació lènta y quièta está reduid á cristalls blancs y transparènts. *Cande, candi.* Crystallinum. *Candi.* Candito.

CANDIAL. adj. què se aplica al blat millòr y que fa lo pa mès blanc, y també al matèx pa. *Candeal, candial.* Siligineus. *Froment de première qualité.* Formento.

CÁNDIDAMÈNT. adv. mod. Sensillamènt, ab candidesa. *Cándidamente.* Candidè. *Candidement.* Candidamente, sinceramente.

CANDIDAT. s. m. Lo qui pretèn alguna dignitat ó empleo honoríflc. Per extensió se diu també dels que van proposads sèns pretèndrer. *Candidato.* Candidatus. *Candidat.* Candidato.

CANDIDATURA. s. f. La llista ó proposició de candidats. *Candidatura.* Candidatorum catalogus. *Liste, catalogue de candidats.* Catalogo de' candidati.

CANDIDESA. s. f. La sensillesa de ánimo, sèns malicia ni solapa. *Candidez.* Animi candor. *Candeur, sincérité.* Candidezza, candore.

CÁNDIDO, DA. adj. Sensill, sèns malicia ni solapa. *Cándido.* Candidus. *Candide, naïf, ingénu.* Candido, puro, innocente.

CANDIOTA. adj. Lo pertanyènt á la isla de Candia. *Candiota.* Cretensis. *Candiot.* Figlio di Candia.

CANDIOTA. s. f. ant. Especie de gerra. *Candiota.* Cadus cretensis. *Cruche percée.* Sorta di mezzina.

CANDÒNGA. s. f. fam. La llissònja ó salamería ab que algú ab apariencia de carinyo pretèn enganyar á altre. *Candonga.* Adulatio dolosa. *Feinte, finesse, flagornerie.* Adulazione, infignimento, dopniezza.

CANDÒR. s. m. CANDIDESA.

CANEJADÒR. s. m. ant. CANADÒR.

CANEJAR. v. a. ant. CANAR.

CANELA. s. f. ant. CANDELA.

CANÈLLA. s. f. territ. AXETA.

CANET. s. m. dim. de CA. GÒSSET.

CANEYLA. s. f. ant. CANYÈLLA.

CÁNFORA. s. f. Substancia blanca, transparènt, mòlt volátil y oloròsa que se trau de una especie de llorèr y de altras plantas. *Alcanfor.* Camphora. *Camphre.* Canfora.

CANFORAD, DA. adj. Lo que está compost ó barrèjad ab cánfora. *Alcanforado.* Camphora immistus. *Camphré.* Canforato.

CANGE. s. m. Cambi. Se usa en materias diplomáticas, parland de poders, presonèrs, etc. *Cange.* Permutatio. *Échange, permutation.* Permuta, cambio, trocco.

CANGEAD, DA. p. p. de CANGEAR. *Cangeado.*

CANGEAR. v. a. Fèr cange ò cambi. Se usa en assumptos diplomátics. *Cangear.* Permutare. *Échanger, permuter.* Cambiare, troccare.

CANGILÓ. s. m. ant. CATÚFOL.

CANGRENA. s. f. GANGRENA.

CANGRENARSE. v. r. GANGRENARSE.

CANÍ, INA. adj. Se aplica á las propietats que tènen semblansa ab las del gòs. *Canino.* Caninus. *Canin.* Canino.

CANÍBAL. s. m. Home cruel é inhumá. *Caribe, canibal.* Trux, efferus homo. *Féroce, cruel.* Feroce, crudele, barbaro.

CANÍCULA. s. f. *Astron.* Estrèlla de la constelació axí dita. *Canícula.* Canicula. *Canicule, grand-chien.* Canicola.

CANÍCULA. Lo tèmps en que la estrèlla de

aquest nom ix y se pon ab lo sol. *Canicula.* Caniculare tempus. *Canicule.* Canicola.

CANICULAR. adj. Lo que pertany á la canícula. *Canicular.* Canicularis. *Caniculaire.* Canicolare.

CANIQUÍ. s. m. Especie de tela prima que se fa de cotó y vè de la India. *Caniquí.* Tela indica subtilis ex gossypio contexta. *Canequin.* Tela che vien dalle Indie.

CANÓ. s. m. Instrumènt vuid de mètall ó altra materia á manèra de canya que servex pera diferènts usos. *Cañon.* Tubus. *Canon, tuyau.* Tubo, canna, doccia.

canó. Pèssa de artillería. Ne hi ha de diferènts calibres, com de bátrer, de campanya, etc. *Cañon.* Tormentum bellicum. *Canon.* Cannone.

canó. La plòma dels aucèlls cuand comensa á náxèr. *Cañon.* Teneriores pennæ. *Plume naissante des oiseaux.* Le penne degli uccelli quando cominciano a comparire.

canó. Lo mès fort del pel de la barba y que está prop de l' arrel. *Cañon.* Durior capillorum barbæ pars radici proximior. *La partie de la barbe plus proche de la racine.* La parte prossima alla radice nella barba degli uomini.

canó. Pèssa de fusta ó de mètall de la grandaria comunamènt de un dit poc mès ó mènos, vuida y encaxada ab un tap, de la cual se servexen las donas pera guardar las agullas de cap y de cusir. *Alfiletero.* Denticulum. *Aiguillier.* Agorajo.

canó. La canyeta que tè capdellad lo fil, seda ó cotó, y que los texidòrs collocan dins de la llansadòra. *Canilla.* Textorius fusus, *Bobine.* Rocchetto.

canó. Las pèssas vuidas, rodònas, de diferènts grandarias, fètas de mètall, terrissa ó altra materia, á manèra de canya pera conduir l' aigua per dins de ellas. *Caño.* Tubus. *Tuyau.* Canna, tubo.

canó. En las canyas, sarmènts y altras plantas foradadas es lo tros que hi ha de nus á nus. *Cañuto.* Tubus. *Portion de canne ou roseau entre deux nœuds.* Nodo.

canó de la freixura. L' arteria del pulmó. *Garguero, caña del pulmon, traquea, traquiarteria.* Trachia, trachea. *Trachée-artère.* Canna del polmone, trachea.

canó de xemeneya. Conducto de obra que puja desde la falda de la xemeneya, y servex de respirall pera que isca lo fum. *Humero, cañon de chimenea.* Camini spiraculum. *Tuyau de cheminée.* Fummajuolo.

fèr canòns. fr. Capdellar lo fil, seda, cotó ó llana en las canyas que servexen pera texir. *Encanillar, encañar, encañonar.* Stamen, sericum, etc., fusis textoriis glomerare, circumvolvere. *Bobiner.* Incannare.

posar canòns. fr. Se diu dels aucèlls que comensa á exirlos la plòma, ja sia la primèra vegada de teuirne, ó ja cuand mudan. *Encañonar, echar cañones.* Plumescere. *Naître les plumes; muer, changer de plumes.* Mudare o nascere le piume.

CANOA. s. f. Especie de embarcació que usan los indis, fèta ordinariamènt de una pèssa en fòrma de pastèra sèns carena, pòpa ni proa. *Canoa.* Cymba. *Canot.* Sciatta, famiglia.

CÁNON. s. m. Decisió ó règla establerta en algun concili de la Iglèsia sòbre lo dogma ó la disciplina. *Cánon.* Ecclesiæ canon. *Canon.* Canone.

cánon. La part de la missa que comensa: *Te igitur* y acaba ab lo *Pater noster.* *Cánon de la misa.* Missæ canon. *Canon.* Canone della messa.

cánon, for. Lo cens que se paga en regonexemènt del domini directe. *Cánon.* Canon emphyteuticus. *Droit que paie une terre.* Canone.

cánons. pl. La facultat de cánons ó lo dret canónic. *Cánones, derecho canónico.* Jus canonicum. *Droit canon.* Gius canonico, dritto canonico.

CANONADA. s. f. Lo conducto fèt de canòns, per dins del cual se conduex l'aigua de un punt á altre. *Cañería, encañado, acueducto.* Aquæductus. *Conduite d'eau.* Canna, acquidoccio.

canonada. Lo tir del canó de artillería y lo estrago ó sòròll que fa. *Cañonazo.* Tormenti bellici explosio, jaculatio. *Coup de canon.* Cannonata.

CANONAS. s. m. aum. de canó. *Cañonazo.* Tubus grandior. *Gros canon, gros tuyau.* Cannone grosso.

CANONEJAR. v. a. Disparar los canòns de artillería contra algun objècte. Se usa tambè com recíproc cuand se parla de dòs partits ó fortalesas ó baterías, etc., que se tiran uns á altres. *Acaño-*

near, cañonear. In aliquid tormentis bellicis explosis impetere. *Canonner.* Cannoneggiare.

CANONÈR, RA. adj. que se aplica á las llanxas armadas ab canòns. *Cañonero.* Tormento bellico instructus. *Canonnière.* Cannoniere.

CANONÈR. Lo qui fa canòns pera los texids. *Canillero.* Artifex fusorum textoribus inservientium. *Celui qui bobine.* Incannatore.

CANÒNET. s. m. dim. de CANÓ. *Cañoncico, cañoncillo, cañoncito.* Tubulus. *Petit tuyau, petit canon.* Cannoncino.

CANONGE. s. m. Lo qui obté algun canonicat. *Canónigo.* Canonicus. *Chanoine.* Canonico.

CANONGE REGULAR. Lo qui obté canonicat en iglèsia regular, y també lo religiòs premonstratense y altres de la règla de S. Agustí. *Canónigo regular.* Canonicus regularis. *Chanoine régulier.* Canonico regolare.

CANONGESSA. s. f. La que viu en comunitat religiòsa observand alguna règla, peró sèns fèr vots solemnes ni obligarse á perpetua clausura. *Canonesa.* Canonica, mulier sodalitio canonico adscripta. *Chanoinesse.* Canonichessa.

CANONGÍA. s. f. Las prebèndas ó dignitats de las catedrals y col-legiatas. Tènen aquest nom perqué la principal obligació del obtentòr es cantar los salms. *Canongía, canonicato.* Canonici beneficium. *Chanoinie, canonicat.* Canonicato.

CANÓNIC, CA. adj. Lo que está fèt ó arreglad segòns los sagrads cánons, com horas CANÓNICAS, llissó CANÓNICA, etc. *Canónico.* Canonicus. *Canonique.* Canonico.

CANÓNIC. Se aplica als llibres auténtics de la sagrada Escriptura. *Canónico.* Libri canonici vel autentici scripturæ sacræ. *Canonique.* Canonico.

CANONICAL. adj. Lo que pertany al canonge ó á la canongía. *Canonical.* Ad canonicum vel canónici beneficium spectans. *Canonial.* Canonicale.

CANÓNICAMÈNT. adv. mod. Segòns las disposicions dels sagrads cánons. *Canónicamente.* Canonicè. *Canoniquement.* Canonicamente.

CANONICAT. s. m. CANONGÍA.

CANONISACIÓ. s. f. Lo acte de canonisar. *Canonizacion.* Sanctorum albo adscriptio. *Canonisation.* Canonizzazione.

CANONISAR. v. a. Declarar lo papa solemnemènt per sant y col-locar en la llista dels sants á algun beato. *Canonizar.* In sanctorum numero adscribere. *Canoniser.* Canonizzare.

CANONISTA. s. m. Lo professòr del dret canónic. *Canonista.* Juris canonici peritus. *Canoniste.* Canonista.

CANSACI. s. m. Falta de forsas que resulta de haberse afadigad. *Cansancio.* Defatigatio. *Lassitude, fatigue, abattement.* Fatica, stanchezza.

CANSAD, DA. p. p. de CANSAR. *Cansado.*

CANSAD. adj. que se aplica á algunas cosas que van perdènd la velocitat del movimènt primèr; com bala CANSADA, pilota CANSADA. *Cansado.* Tardus, remissus. *Ralenti, froid.* Rilassato, scemato, rallentato.

CANSAD. adj. que se aplica á la vista cuand se ha debilitad. *Cansada.* Debilis. *Travaillée.* Debole, faticata.

CANSAD. adj. que se aplica á las planxas, motllos y lletras de imprèmpta que se han gastad per haber tirad massa exemplars. *Cansado.* Obsoletus. *Usé, émoussé.* Guastato, usato.

CANSAD. s. m. Lo qui cansa ó molèsta á altre. *Cansado.* Molestus. *Fatigant, ennuyeux.* Nojoso, molesto.

CANSADÍSSIM, MA. adj. sup. de CANSAD. *Cansadisimo.* Molestissimus; valdè fatigatus. *Très-fâcheux, très-ennuyant.* Nojosissimo.

CANSALADA. s. f. La carn grassa del porc que fa una capa sòta de la cònna. *Tocino.* Porcina, suilla. *Lard.* Lardo.

CANSALADÈR, RA. s. m. y f. Lo qui tè per ofici vèndrer cansalada y altra carn de porc. *Tocinero.* Carnis porcinæ venditor. *Charcutier.* Pizzicagnolo.

CANSAMÈNT. s. m. CANSACI.

CANSAR. v. a. Causar cansaci. Se usa també com recíproc. *Cansar.* Defatigare. *Lasser, fatiguer, harasser.* Stancare, faticare.

CANSAR. Tráurer de la terra la substancia y virtut per las repetidas y continuas cullitas ó per la calitat de las llavòrs. Se usa també com recíproc. *Cansar.* Agri fecunditatem iteratis messibus exhaurire. *Débiliter, lasser, relâcher.* Affiebolire, indebolire, scemare.

CANSAR. met. Enfadar ó molestar. Se usa també com recíproc. *Cansar.* Molestiá

afficere, alicui gravem esse. *Ennuyer, importuner.* Annojare, stancare, molestare.

QUI CANSA ALCANSA. ref. que proba que pera lograr lo que se desitja no hi ha cosa mès útil que la constancia. *Pobre importuno saca mendrugo.* Stipem importunus extorquet. *La convoitise rompt le sac.* Chi ognor dimanda un giorno ottiene.

CANSÓ. s. f. Composició en vers pera cantarse. *Cancion.* Cantilena, canticum, carmen. *Chanson.* Canzone.

CANSÒNS. pl. IMPERTINENCIAS.

DÈXARSE DE CANSÒNS. fr. Aténdrer sols á lo essencial ó mès important de una cosa. *Quitarse de cuentos.* Mittere nugas, inania omittere, seriò agere. *Couper court, venir droit au fait.* Venir alle corte.

TORNAR AB LA MATÈXA CANSÓ. fr. fam. Repetir importunamènt una matèxa cosa. *Volver á la misma cancion.* Importunè aliquid repetere. *N'avoir qu'une chanson.* Essere la canzon dell' uccellino.

CANSÒNEJAR. v. a. RÒNDALLEJAR.

CANSONÈR. s. m. RÒNDALLÈR.

CANSÒNERÍA. s. f. RÒNDALLERÍA.

CANSÒNETA. s. f. dim. de CANSÓ. *Cancioneta, cancioncica, cancioncilla, cancioncita.* Cantiuncula, canticulum. *Chansonette.* Canzonetta, canzoncina.

CANT. s. m. L' acció de cantar. *Canto.* Cantus. *Chant.* Canto.

CANT. Especie de poema curt fèt ab estil heróic que pren aquell nom per la semblansa ab los cants dels poemas épics. *Canto.* Poëma. *Sorte de poëme héroïque très-court.* Canto.

CANT. Cada una de las parts en que se dividexen los poemas épics. *Canto.* Cantus. *Chant.* Canto.

CANT DE ORGA. La acció de cantar que admet acompanyamènt. *Canto de órgano, canto figurado.* Concentus musicus. *Chant organisé, contre-point.* Canto figurato.

CANT FIGURAD. CANT DE ORGA.

CANT GREGORIÁ. CANT PLA.

CANT PLA. Lo qui consta solamènt de las sis veus del diapassòn. *Canto llano, canto gregoriano.* Cantus per simplicia musices signa modulatus. *Plain-chant, chant grégorien.* Canto fermo, canto gregoriano.

FÈR ABAXAR LO CANT. fr. Humiliar, abátrer. *Bajar los brios.* Humiliare, subigere. *Rabaisser le caquet.* Far ta cere, confondere.

CANTADA. s. f. Entre músics es una composició de recitad y de una ó dòs arias pera cantarla un sol. *Cantada.* Cantiuncula, cantilena. *Cantate.* Cantata.

CANTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui canta, ó es aficionad á cantar. *Cantor.* Cantator. *Chanteur.* Cantore.

CANTAL. s. m. ant. ROC.

CANTAR. v. a. Móurer la veu ab inflexiòns ordenadas. *Cantar.* Cantare, canere, cantum edere. *Chanter.* Cantare.

CANTAR. Entre poetas compóndrer ó recitar alguna cosa. *Cantar.* Carmina condere, recitare, cantare, canere. *Chanter, louer, célébrer.* Cantare, recitare.

CANTAR. En alguns jogs de cartas es publicar lo punt ó calitats de las que tè lo jugadòr. *Cantar.* Proferre. *Accuser son point.* Dichiarare, dire il punto.

CANTAR. fam. Descubrir lo que era secrèt. *Cantar.* Occulta revelare. *Publier, divulguer.* Pubblicare.

CANTAR CLAR, Ó CANTARLAS CLARAS. fr. ab que se denota la llibertat y desembras ab que se diu alguna cosa. *Decir alguna cosa tan claro como el agua, ó mas claro que el agua.* Clarè, apertè, liberè loqui. *Parler sans détour.* Parlar schietto.

CANTAR DE PLA. fr. Confessar algú tòt lo que se li pregunta ó tòt lo que sab. *Cantar de plano.* Omnia planè revelare, aperire. *Accuser juste.* Accusare la ronfa giusta.

CANTAR DE REPÈNTE. fr. No necessitar tèmps pera estudiar un papèr de música al objècte de cantarlo. *Cantar á libro abierto.* Extempore canere. *Chanter à livre ouvert.* Cantare a libro aperto, esser sicuro a libro.

CÁNTARA. s. f. Especie de canti de terrissa generalmènt mès gran y en figura de gerra. Se usa sols en alguns territoris. *Cántara.* Cantharus, amphora. *Cruche.* Broccamezzina.

CÁNTARA. territ. Mesura de vi. CANTI.

CANTARÈLLA. s. f. Cert so monótono y desagradable que se nota en alguns cuand parlan, llegexen ó predican. *Tonillo.* Ingrata vocis contentio, tonus loquendi. *Ton monotone et désagréable.* Cantilena.

CANTARÈLLA. ant. Especie de pètit cantiret ó gerreta que comunamènt sol servir pera tráurer aigua de las cisternas. *Cantarilla.* Urnula. *Cruchón.* Brocchetta.

CANTARÈR. s. m. GERRÈR, TERRISSÈR.

CANTARÈR. s. m. Lo banc que servex pera posar los cantis de aigua. *Cantarera.* Hydriarum urnarium. *Endroit où l'on met les cruches remplies d'eau.* Sorta di panca di legno con buchi rotondi per averci le brocche.

CANTARÍ, NA. adj. fam. Lo qui canta á tòtas horas fora de propósit. *Cantarin.* Molestus cantator. *Fredonneur, chanteur èternel.* Canterino.

CANTÁRIDA. s. f. Insecte de una polsèrá de llarg y tres líneaș de ample, de colòr verd daurad, ab cuatre alas que las dòs de damunt servexen com de estòtx á las de sòta. Es de calitat acre y corrosiu, y si se aplica en polvos sòbre la pèll fa butllofas. *Cantárida, abades, cubillo.* Cantharis. *Cantharide.* Cantaride, cantarella.

CANTARINA. s. f. La que tè per ofici cantar en lo teatro. *Cantarina, cantatriz.* Cantatrix. *Cantatrice.* Cantante, canterina.

CANTÈLL. s. m. La extremitat ó costat de cualsevol part ó siti. *Canto.* Extremitas. *Bord, extrémité, dos, carne.* Orlo, lembo, margine.

CANTÈLL. Lo ángul, punta, cantònada ó bora que es lo acabamènt de alguna cosa. *Canto.* Extremitas. *Bord, extrémité, angle.* Angolo, estremità, orliccio.

CANTÈLL. Tros de alguna cosa, que regularmènt sol ser de figura irregular y tenir cantònadas, com CANTÈLL de formatge, de pa, per ser un extrèm arrancad ó trencad de un cos que pod facilmènt partirse. *Cantero, canto.* Angulus, frustum. *Croûton.* Pezzo.

DE CANTÈLL. mod. adv. que se usa pera significar que algunas cosas no estan posadas planas sinó de costat; com los mahòns, las posts, etc. *De canto.* Obliquè, transversim. *De champ.* A traverso, di lato.

CANTELLUD, DA. adj. Lo que tè cantòns. *Esquinado.* Angulatus, angulosus. *Qui a des coins, des angles.* Angoloso.

CANTENO. s. m. Pèx delicad que viu per lo comú èntre rocas, y se troba prop de la isla de Escarpanto èntre Candía y Rodas. *Escaro.* Scarus. *Scare.* Scaro.

CÁNTER. s. m. p. us. CANTI.

CANTI. s. m. Eina gran, comunamènt de terrissa, estreta de peu, ampla de panxa, y que altra vegada va estrènyèndse mès amunt. En alguns territoris tè al capdemunt una bòca estreta, una nansa á cada costat y un broc prim al davant, en altres tè lo buc rodó de dalt ab una nansa damunt, un broc prim en un costat, y un de mès ample en lo altre. També se fa de aram y de altras materias. *Cántaro.* Amphora, cantharus, vas aquarium. *Cruche.* Brocca.

CANTI. Mesura de vi de diferènt cabuda segòns los territoris. Se usa comunamènt en Aragó y part de Catalunya. *Cántaro.* Amphora, mensuræ vinariæ genus. *Mesure pour le vin.* Cantaro.

CANTI. La caxa ó altra eina en que se posan los números ó bolas pera fèr sorts en elecciòns, quintas, etc., y com en tèmps antig se feyan las sorts ab las bolas dins de un canti, ha quedad aquest nom á tòtas las einas que servexen per aquest us. *Cántaro, urna.* Urna, situla. *Urne.* Urna.

CANTI. met. Lo licòr que cab en la mesura del matèx nom; y axí diem: en aquesta bòta hi caben deu CANTIS, ó es de deu CANTIS. *Cántaro.* Quantum licoris cantharus capere potest. *Cruchée.* Una piena brocca.

TANTAS VEGADAS VA LO CANTI Á LA FONT QUE SE TRENCA. ref. que avisa que lo qui se exposa sovint á las ocasiòns, alguna vegada pèrilla en èllas. *Cantarillo que muchas veces va á la fuente ó deja el asa ó la frente: tantas veces va el cántaro á la fuente que alguna se quiebra; tantas veces va el cántaro á la fuente que deja el asa ó la frente.* Urnula quæ fontem crebrò petit, ora vel ansas linquere ibi fractas, sæpius icta solet. *Tant va la cruche à l'eau qu'enfin elle se casse.* Tanto va la gatta al lardo che si lascia la zampa; tante volte va al pozzo la secchia ch'ella vi lascia il manico e l'orecchia.

CÁNTIC. s. m. En los llibres sagrads es la composició poética fèta pera donar gracias á Dèu per alguna victoria ó altre benefici rebud, com los CÁNTICS de Moisès, lo CÁNTIC de la Verge María, etc. *Cántico.* Canticum. *Cantique.* Cantico.

CÁNTICS. pl. Un dels llibres de la sagrada

Escriptura. Cánticos. Cantica canticorum. *Le cantique des cantiques.* Cantica.

CANTIGA. s. f. CÒPLA.

CANTIMPLORA. s. f. Máquina hidráulica de un canó encorvad ab los dòs brassos desiguals, que servex pera tráurer lo líquid de las bòtas y altres depósits. També se conex per lo nom de BÒMBA. *Cantimplora, sifon.* Sipho. *Chantepleure, siphon.* Pevera.

CANTIMPLORA. Especie de bròcal de estany ó de altre mètall que servex pera refrescar l'aigua. *Cantimplora.* Lagena. *Vase pour faire rafraîchir les liqueurs.* Cantimplora.

FÈR LA CANTIMPLORA. fr. met. FÈR LO PLORICÓ.

CANTINA. s. f. Lloc públic immediat als cuartels y campamènts, en lo cual se ven vi y alguna cosa de mènjar. *Cantina.* Taberna vinaria. *Cantine.* Cantina.

CANTINÈR, RA. s. m. y f. Lo qui tè cantina. *Cantinero.* Institor vinarius. *Cantinier.* Cantiniere.

CANTITAT. s. f. Propietat de cualsevol cos en cuant está subjècte á número, pes ó mesura. *Cantidad, cuantidad.* Quantitas. *Quantité.* Quantità.

CANTITAT. Porció gran de alguna cosa. *Cantidad.* Copia, magna portio. *Quantité.* Quantità.

CANTITAT CONTINUA. La extensió de un cos en llargaria, amplaria y grux. *Cantidad continua.* Quantitas continua. *Quantité continue.* Quantità continua.

CANTITAT DISCRETA. La unió ó pilot de mòltas cosas separadas unas de altras, com los números, los grans de una pila de gra, etc. *Cantidad discreta.* Quantitas discreta. *Quantité discrète.* Quantità discreta.

CONCURRÈNT CANTITAT. La competènt y necessaria pera completar lo que falta á certa suma. *Concurrente cantidad.* Summæ complementum. *Appoint.* Resto.

CANTÓ. s. m. Lo ángul exteriòr que fòrman dòs superficies en lo punt ahònt se tocan; com lo que resulta de dòs parets de un edifici unidas. *Esquina, canton.* Angulus exterior. *Coin, angle.* Angolo, cantone.

CANTÓ. La punta ó ángul del matalas, heretat, edifici, ètc. *Cornijal.* Cornu, angulus. *Coin, angle.* Angolo, punta.

GIRAR DE CANTÓ. fr. Tórcer de camí exind de un carrèr y entrand en altre. *Doblar la esquina.* Ad angulum deflectere. *S'esquiver au coin d'une rue.* Schifarsi.

CANTON. s. m. ant. CANTÓ.

CANTONS. pl. ant. Los costats de algun cos de tròpa. *Flancos.* Exercitus cornua. *Flancs.* Lato, fianco.

CANTONAD, DA. adj. Se aplica á la pèssa principal del escud de armas cuand l'acompanyan altras pèssas en los cantòns de èll. *Cantonado.* Circumdatus, circumornatus. *Cantonné.* Accantonato.

CANTÒNADA. s. f. CANTÓ.

CANTONAT, DA. adj. ant. CANTELLUD.

CANTONÈRA. s. f. Pèssa de ferro ó altre mètall que se posa en los cantòns de algunas pèssas de fusta pera lligar y assegurar los costats ó per adòrno. *Cantonera.* Ænea lamina supellectilis ligneæ angulis fulciendis vel ornandis. *Cornière, équerre de fer.* Parellatura, parella, angolo.

CANTONÈRA. s. f. Taula pètita ó repisa de figura triangular, que se col-loca en lo racó ó ángul de la sala ó habitació. *Rinconera.* Mensa ad cubiculi angulum accomodata. *Encoignure.* Cantonata.

CANTÒR. s. m. Lo qui canta. Mès comunamènt se aplica al qui tè per ofici lo cantar. *Cantor.* Cantor, cantator. *Chanteur.* Cantore, cantatore.

CANTÒRA. s. f. La que tè per ofici lo cantar. *Cantora, cantarina, cantatriz.* Cantatrix. *Chanteuse, cantatrice.* Cantatrice.

CANTURIA. s. f. Cant acorde y armoniòs de diferènts veus. *Concento.* Concentus. *Concert, accord.* Concerto.

CANTURIA. Entre músics es lo mòdo y aire de cantarse que tènen las composiciòns músicas, y axí se díu: aquesta composició tè bona ó mala CANTURIA. *Canturia.* Cantûs ordo, ratio. *Musique, chant.* Canto.

CANTURIA. s. f. p. us. CAPÈLLA, en la segòna accepció.

CANUT. s. m. territ. CANÓ.

CANUPIR. v. n. ant. Tornarse blanc de cabells. *Encanecer.* Canescere. *Blanchir, grisonner.* Incanutire.

CANXALAGUA. s. f. Planta anyal de América, especie de genciana mòlt pareguda á la centaura menòr ó fel de terra, y que se usa en la medicina. *Canchalagua, canchelagua.* Gentiana canchalahuam. *Plante des Indes, qui ressemble à la paille de seigle.* Erba d'India.

CANYA. s. f. Planta perpetua ab las fullas mòlt llargas, tal cual estretas y punxagudas, que se cria en los marges, tancas, y altres llocs. Sòs bròts que sòn alts, drets, llenyòsos, vuids, y ab nusos de tant en tant servexen pera fèr rexads y altras cosas. *Caña.* Arundo, canna. *Canne, roseau.* Canna.

CANYA. Per semblansa se anomena axis la cama ó trònc del blat y altras llavòrs. *Caña.* Culmus. *Tuyau.* Canna, fusto, bocciuolo.

CANYA. Especie de jònç que se usa per bastòns, ó mangalas. *Caña.* Juncus, arundo. *Canne.* Canna.

CANYA. ant. MOLL DEL OS.

CANYA. La llèngüeta del baxó y de altres instrumènts de vènt que se fica á la bòca pera sonar. *Estrangul.* Lingula eburnea vel metallica tubæ insufflandæ. *Anche.* Linguetta.

CANYA DELS LEUS. ant. CANÓ DE LA FREXURA.

CANYA DEL PULMÓ. CANÓ DE LA FREXURA.

CANYA DÒLSA Ó DE SUCRE. Planta anyal pareguda á la canya, peró tè los bròts mès curts y plens de una substancia sucòsa y dòlsa de la cual se extrau lo sucre. *Caña dulce ó de azúcar, cañamiel.* Canna mellita, arundo saccharifera. *Canne à sucre.* Canna.

CANYA FERA Ó FERLA. Planta silvèstre semblant á la canya comú. *Cañaheja, cañaherla, férula, cañareja.* Ferula. *Canneberge.* Canna greca.

CANYA PRIMA. La que tè poca gruxa. *Cañucela.* Levis arundo, cannula. *Roseau, canne mince.* Canna smilza.

CANYAS. pl. Especie de tornetj que la noblesa sol fèr en ocasiòns de alguna celebritat pública. Se fòrma de algunas cuadrillas que fan varias escaramussas, y corren unas contra altras tirandse las canyas, de las cuals se resguardan ab las adargas. *Cañas.* Cannis pugnantium equestris ludus. *Carrousel.* Carozello.

CÓRRER CANYAS. fr. Pelear á caball diferènts cuadrillas sèns altras armas que canyas pera ostentar destresa. Solia fèrse en las fèstas públicas. *Correr cañas.* Equestri cannarum ludo certare. *Faire un carrousel.* Giostrare, far un carozello.

ESTAR COM UNA CANYA. fr. Tenir mòlt poca carn, ó ser mòlt magre. *Estar como el naipe.* Nimis gracilem esse. *Être maigre et sec.* Essere magro come un'osso.

FERIR AB CANYAS. fr. Fèr us de canyas talladas de manèra que fassan punxa com á flètxas, y clavarlas en la carn. *Acañaverear, cañaverear.* Exacutis cannis impetere. *Tuer à coups de roseaux pointus.* Ferire colle canne.

CANYAFÍSTOLA. s. f. Arbre gran y frondòs de las Indias que tè las fullas y flors mòlt vistòsas. Lo fruit que es un llegum llarg, rodó, ròm y de colòr pardo fòsc, conté de tant en tant una substancia ó carn negrenca y dòlsa que se usa en la medicina. *Cañafistula.* Cassia fistula. *Cassie.* Gaggia.

CANYAFÍSTOLA. Lo fruit del arbre del matèx nom. *Cañafistula.* Cassia fistula. *Casse.* Cassia.

CÁNYAM. s. m. territ. CÁNAM.

CANYAMÀS. s. m. Drap grossèr que se fa de la estòpa del cánam. *Cañamazo.* Tela cannabina vilior. *Carisel.* Canevaccio.

CANYAMAS. Drap clar de cánam, damunt del cual se broda ab seda ó llana de colòrs y servex pera cubrir taulas, cadiras, etc. També se dòna lo matèx nom al drap desprès de brodad. *Cañamazo.* Cannabinum textum operi phrygio elaborando. *Canevas.* Canevaccio.

CANYAMEL. s. f. CANYA DÒLSA.

CANYAMÓ. s. m. ant. LLAVÒR DE CÁNAM.

CANYAR. s. m. Lo lloc poblad de canyas. *Cañaveral, cañal, cañar, cañizal, cañizar.* Arundinetum, cannetum. *Cannaie.* Canneto.

CANYAR. Lo lloc poblad de canyaveras. *Carrizal.* Carectum. *Lieu planté de roseaux.* Canneto.

CANYAVERA. s. f. Planta semblant á la canya peró mès prima y ménos llenyòsa, que se cria en llocs de mòlta humitat ó dins de l'aigua. En mòlts llocs la fan servir pera cubrir las barracas. *Carrizo, cañavera.* Carex. *Glaïeul.* Ghiaggiuolo.

CANYAXIULA. s. f. ant. CANYAVERA.

CANYELÓ. s. m. Confit llarg que tè dins un bocinet de canyèlla ó de confitura de ponsem. *Canelon.* Cinnamomi frustulum sacchari massâ obductum. *Cannelas.* Cannellini.

CANYÈLLA. s. f. Pètit arbre de las Indias que tè gran virtut y olòr en la escorxa. La fusta no es apreciada per sa aspresa. *Canela.* Cinnamomum, cinnamum. *Cannellier.* Albero della cannella.

CANYÈLLA. La segòna escorxa del arbre de

matèx nom. Es de colòr rotj groguenc, y de colòr y sabòr mòlt aromátic y agradable. *Canela.* Cinnamomum, cinnamum. *Cannelle.* Cannella.

CANYÈLLA DE LA CAMA, ó DEL BRAS. L'os dèsdel genòll fins al peu; dèsdel còlse fins á la munyeca. *Canilla, caña.* Radius. *Tibia, cubitus.* Tibia.

CÁNYEM. s. m. ant. CÁNAM.

CANYER. s. m. ant. CANYAR.

CANYETA. s. f. dim. de CANYA. *Cañilla, cañita, cañuela.* Cannula. *Petite canne.* Cannetta.

CANYIS. s. m. Especie de texid de canyas y cordill, que fòrma una figura plana, y servex pera mòlts usos, com pera criar cucs de seda, pera posar cosas á assecar, etc. *Cañizo, zarzo.* Arundinea crates, cannarum compago. *Claie de roseaux.* Graticcio, canniccio.

CANYIULA. adj. fam. Se aplica al que es flac y débil. També se usa com substantiu. *Canijo.* Debilis, languidus. *Chétif, maigre.* Meschino, sparuto.

CANYO. s. m. ant. CLAVAGUÈRA.

CANYÓ. s. m. territ. GARGAMÈLLA.

CANYÓ DE PAPÈR. territ. PAPERINA.

CANYOTA. s. f. CANYAVERA.

CANYUTILLO. s. m. Fil de or ó plata crespad en canònets pera brodar. *Cañutillo.* Fila metallica in formam tubuli instructa. *Cannetille.* Canutiglio.

CANZ. s. m. ant. CANT.

CAOBA. s. f. Arbre gran y hermòs de América semblant al cinamomo. La fusta es mòlt estimada pera fèrne mobles y altras cosas á causa de ser mòlt atapaida y susceptible de un hermòs puliment. Cuand es fresca tè un hermòs colòr grog á vetas, y desprès pren un colòr de castanya mès ó ménos fòsc. *Caoba, caobana.* Swietenia mahagonia. *Acajou.* Acaju.

CAOS. s. m. Lo estad de confusió en que se trobaban las cosas al momènt de la creació abans de que Dèu las col-locas en l'òrde que desprès tinguèren. *Caos.* Cahos. *Chaos.* Caos.

CAOS. met. Confusió, desòrde. *Caos.* Confusio, perturbatio. *Chaos.* Confusione, caos.

CAP. adj. que exprèssa absoluta negació del substantiu ab que se junta ó referex. *Ningun.* Nullus. *Pas un, aucun, nul.* Néssuno, veruno.

CAP. s. m. La part superiòr del cos que está damunt del coll. *Cabeza, calamorra.* Caput. *Tête.* Capo, testa.

CAP. La part que comensa en lo frònt y seguex tòta la closca comprenènd lo tros propi dels cabells. *Cabeza.* Vertex capitis. *Le sommet de la tête.* Vertice del capo.

CAP. Lo principi ó extrèm de alguna cosa, com los CAPS de una viga, de un pont, etc. *Cabeza.* Cujusvis rei caput, extremitas. *Tête.* Capo, principio.

CAP. Punta; y axí se diu lo CAP del nas, lo CAP de la llèngua, etc. *Pico.* Cuspis, extremitas. *Bout.* Punta.

CAP. Lo superiòr que goberna ó presidex en algun cos ó comunitat. *Cabeza.* Caput, præses. *Chef.* Capo.

CAP. En algunas frases equival á judici, talènt ó capacitat; y axí diem: fulano es home de gran CAP, tè gran CAP. *Cabeza.* Ratio, judicium. *Tête, esprit, jugement, bonne caboche.* Testa, talento, judizio.

CAP. Individuo de la especie de que se parla; y axí parland de la especie humana significa persòna, parland de bestiar significa una de las bestias de que se parla. *Cabeza.* Caput. *Tête, personne, individu.* Individuo, testa.

CAP. ant. CAPÍTOL.

CAP. Lo bocí de planxa de llauna ó llautó que se posa al extrèm dels cordòns, trensillas, etc., á fi de que pugan passar fácilmènt per los ullets. *Herrete.* Capulum, contus. *Ferret, alferon.* Puntale di stringa.

CAP. Lo extrèm del fil en los rams y madèxas ó trocas. *Cabo.* Extremum filum. *Centeine.* Bandolo.

CAP. Lo bocí ó part pètita que queda de alguna cosa llarga; y axí diem: un CAP de corda. *Cabo.* Residuum. *Reste.* Resto, avanzo.

CAP. *Nàut.* Cualsevol de las cordas que servexen en las embarcaciòns. *Cabo.* Funis nauticus. *Corde, câble, amarre.* Cavo, gomona, canapo.

CAP. *Nàut.* CABLE.

CAP. *Geog.* Montanya ó tros de terra elevada que èntra en lo mar. *Cabo.* Promontorium, lingula, lingua. *Cap, promontoire.* Capo, promontorio.

CAP. territ. RES.

CAP. prep. que determina lo tèrme del movimènt. *Hácia.* Versus, ad. *Vers.* Verso.

CAP Á CAP. mod. adv. Un ab altre, tòts dòs sols. *De persona á persona, de silla á silla, mano á mano, cuerpo á cuerpo.* Vir ad virum, singulus cum singulo. *Corps à corps, tête à tête, entre quatre yeux.* Testa per testa, a solo a solo, a quattr' occhi.

CAP AL TARD. mod. adv. Lo últim de la tarde ántes de fèrse fòsc. *Sobretarde.* Sub vesperum. *Sur la brune.* Sullo imbrunire.

CAP AMUNT. mod. adv. Dirigindse á lloc mès alt. *Hácia arriba.* Sursum. *Vers le haut.* Verso su.

CAP ATOLONDRAD. fam. Lo qui per excèssiva vivesa obra sèns reflexió ab precipitació y sèns tino en lo que fa. *Tolondro, tolondron.* Præceps. *Étourdi.* Testa sciagurata.

CAP AVALL. mod. adv. Dirigindse á lloc mès bax. *Hácia abajo.* Deorsum. *Vers le bas.* Verso l' ingiù.

CAP BOTJ. fam. Se aplica á la persòna que tè poc judici y obra sèns reflexionar. *Casquilucio, alegre de cascos.* Inconsultus. *Guilleret.* Scemo, girellajo, sconsiderato.

CAP DE ANY. ANY NOU.

CAP DE ANY. Lo primèr dia del mès de janèr. *Dia de año nuevo.* Prima anni dies. *Le premier jour de l'an, le commencement de l'année.* Capo d' anno.

CAP DE ANY. Lo funèral que se fa per algun difunt lo dia que fa un any de sa mort. També per abus se diu axí encaraqué se fassa en altre dia. *Cabo de año.* Anniversariæ exequiæ. *Bout de l'an.* Anniversario.

CAP DE ASE. Planta perpetua semblant al espígol, ab las flors moradas y en fòrma de espiga, que acaba ab un plòmallet del matèx colòr. *Cantueso.* Lavandula sthæcas. *Stéchas.* Lavanda stica.

CAP DE ASE. fam. TÒNTO, IGNORANT.

CAP DE BESTIAR. Un animal cuadrúpedo de las especies doméstícas, com lo bou, lo moltó, etc. *Res, cabeza de ganado.* Pecus. *Mouton, bœuf, bête à laine, bête à corne, pièces de bétail.* Capo.

CAP DE CARABASSA. loc. fam. met. CAP SÈNSE CERVÈLL.

CAP DE CASA. Lo principal en cada familia al cual tòts los demès estan subordinads. *Cabeza de familia.* Familiæ caput. *Chef d'une maison.* Capo di famiglia.

CAP DE CASA. En los patrimonis vinclads es lo qui per llegítima descendencia del fundadòr tè la primogenitura y herèta tòts sòs drets. *Cabeza de casa ó linaje.* Familiæ caput. *Chef d'une famille.* Capo di linaggio.

CAP DE COLLA Ó CUADRILLA. Parland dels treballadòrs de la terra es lo capatas que dirigex una reunió de èlls. *Manijero.* Rusticorum præfectus in agrorum cultu. *Celui qui est à la tête d'une troupe de journaliers.* Capo.

CAP DE DIT. La part carnòsa de la punta del dit acabat lo os y al indret de la ungla. *Yema del dedo, pulpejo del dedo.* Digiti extremitas interior ungui adversa. *Bout du doigt.* Punta, estremità.

CAP DE DOL. Lo parènt mès prop del difunt que porta lo dol en lo enterro ó reb los pésams en la casa. *Dolorido.* Funebris pompæ caput. *Le plus proche parent d'un défunt, qui mène le deuil.* Capo di comitiva funebre.

CAP DE ESCALA. Lo replá ó part mès alta de la escala. *Alto de escalera.* Schalæ summitas. *Le dernier palier ou repos.* Capo di scala.

CAP DE ESCUADRA. CABO DE ESCUADRA.

CAP DE FERRO. Lo qui no se cansa en mòlt tèmps encaraqué continuamènt se ocupe en algun traball de entenimènt. *Cabeza de hierro.* Caput laboris tenax. *Tête infatigable.* Testa indefessa.

CAP DE LA IGLÈSIA. Títol que se dòna al papa respècte de la iglèsia universal. Supremum ecclesiæ caput. *Chef de l'église.* Capo della chiesa.

CAP DE LLINATGE. CAP DE CASA, en la segòna accepció.

CAP DE MORT. Lo conjunt dels ossos del cap despullad de tòta lá carn y pèll que lo cubrian. *Calavera.* Calvaria. *Tête de mort.* Craneo.

CAP DE NÚVOL. Lo cop de aigua abundant que cau de un núvol en lloc determinad á diferencia de la que diem pluja general. *Nubada, nubarrada.* Nimbus. *Ondée.* Acquazzone, rovescio d' acqua.

CAP DE MONTANYA Ó SERRA. CIM Ó CIMA.

CAP DE PA. L' home neci. *Cabeza de tarro.* Stultus, hebes. *Lourdaud, stupide.* Goffo, beseio, carciofo, capocchio.

CAP DE PARTIT. La població principal del territori anomenad *partit*, que compren varios pobles dependènts de èlla en lo judicial y gobernàtiu. *Cabeza de*

partido. Urbs princeps, regionis caput. *Chef-lieu, chef de parti.* Capoluogo.

CAP DE PARTIT Ó BÁNDOL. Lo qui mou, dirigex ó capitaneja als que fòrman un partit ó bándol. *Cabeza de partido ó bando.* Seditionis caput, dux. *Chef, capitaine d'un corps, d'une communauté, d'une bande ou faction.* Capo d' un partito.

CAP DE PROCÈS. Lo auto de ofici que dicta lo jutge manand averiguar lo delicte en las causas criminals. *Cabeza de proceso.* Causæ caput. *Acte d'un juge qui ordonne une information en matière criminelle.* Il primo atto d' un giudice in processo criminale.

CAP DE REBELDES. Lo qui capitaneja alguna tròpa dels que se han rebel-lad. *Cabecilla.* Rebellantium dux. *Chef de rebelles.* Caporubelle.

CAP DE RÈGNE Ó PROVINCIA. La població principal de algun règne ó província en la cual residex lo respectiu gobern superiòr. *Cabeza de reino ó provincia, capital.* Urbs princeps. *Capitale.* Capitale.

CAP DE TAULA. Lo extrèm de la taúla que se tè per lo lloc de preferencia. *Cabecera de la mesa.* Mènsæ locus princeps. *Le haut d'une table.* Il primo luogo, il posto d' onore, capo di tavola.

CAP DESBALLESTAD. CAP SÈNSE CERVÈLL.

CAP ESGABELLAD. met. La persòna que tè moltas especies sèns òrde ni método, ó que no tè òrde ni concert en sas cosas. *Madeja sin cuenda.* Homo non sibi constans. *Celui qui a beaucoup d'idées mal classées.* Capo scervellato, capo disordinato.

CAP FLUX. L' home de poc judici. *Casquivano.* Mente vacuus, levis, inanis. *Qui a la tête vide, légère, à l'évent.* Cervel d' oca, saltanseccia.

CAP GROS. Lo cap mòlt gros y desproporcionad. *Cabezorro.* Immane caput. *Grosse tête, grosse caboche.* Grande zucca.

CAP GROS. met. Home tònto. *Cabeza redonda.* Hebes, stipes. *Hébêté.* Stupido, merlo, bighellone.

CAP NEGRE. ABELLEROL.

CAP PELAD. expr. ab que se moteja al rapad de cap. *Muerte pelada.* Depile caput. *Homme naturellement chauve, ou qui l'on a coupé les cheveux.* Dicesi colui a cui hanno tagliato i capelli col rasojo, o molto corti.

CAP PER AMUNT. mod. adv. Perpendicular, dret. *Cabeza arriba.* Sursum versus. *À pic.* A picco.

CAP PER AVALL. mod. adv. Ab lo extrèm superiòr dirigid á terra y lo inferiòr al cel. *Cabeza abajo.* Deorsum versus. *À rebours.* A ritrosso.

CAP PRINCIPAL. Lo qui dirigex ó goberna com á primèr algun assumpto. *Principal.* Caput, primus. *Principal agent.* Primo capo.

CAP SÈNSE CERVÈLL. CAP FLUX.

CAP SÈNSE DÈNTS. loc. fam. ab que se moteja al que no tè dènts ó las tè dolèntas ó separadas. *Muelas de gallo.* Edentulus, dentibus minutus. *Édenté, ou qui a de mauvaises dents.* Capo sdentato.

CAP VERD. loc. met. y fam. Persòna de poc judici y reflexió. *Barrenado de cascos.* Mentis inops, inconsideratus. *Écervelé.* Sventato.

CAPS. pl. Las varias especies que se tocan ó èntran en un discurs. *Cabos.* Capita, aut membra orationis. *Les différens points d'un discours.* Capi.

AL CAP DEL MÒN, Ó FINS AL CAP DEL MÒN. loc. fam. Á cualsevol part per lluny y retirada que sia. *Al cabo del mundo, ó hasta el cabo del mundo.* Ad extremas orbi plagas. *Au bout du monde.* In capo al mondo.

AL CAP Y Á LA FI, Ó AL CAP Y AL ÚLTIM. loc. fam. adv. Desprès de tòt, per últim, al fi. *Al cabo, al cabo al cabo, al cabo y á la postre, al cabo de la jornada.* Demùm, tandem. *Au bout du compte.* Al fin del conto.

AL CAP Y AL RATO. mod. adv. ab lo cual se nota ó repren al qui desprès de haberse detingud mòlt tèmps en pensar ó fèr alguna cosa la fa malamènt ó ix ab algun despropósit. *Al cabo de rato.* Post tot temporis. *Après tant de temps.* Dopo tanti guai.

BLANC DE CAP Ó DE CABELLS. Lo qui tè los cabells blancs. *Cano.* Canus. *Qui a des cheveux blancs.* Incanutito.

CALÈNT DE CAP. Lo qui comensa á tenir un xic de borratxèra. *Asomado.* Ebriolus. *Gris.* Brillo, ciuschero, alto dal vino.

ALSAR LO CAP. fr. met. Restablirse en la salud ó en los bèns. *Alzar, levantar cabeza.* Instaurare vires, fortunam. *Se remettre, relever de sa maladie, rétablir de ses affaires.* Alzare il capo.

ANAR CAP PER AVALL. fr. met. Decáurer en

salud ó bèns. *Ir cuesta abajo.* Minuî re, valetudiue. *Déchoir, aller en décadence, tirer à sa fin.* Rimaner col capo rotto.

ANÁRSEN LO CAP, Ó ANÁRSEN LO CAP Á PASSEJAR. fr. met. Flaquejar lo cap, perturbarse los sentits. *Desvanecerse, irse la cabeza.* Turbari caput, vertigine laborare. *Avoir des vertiges.* Avere il capogirlo.

ANÁRSEN DEL CAP ALGUNA COSA, Ó FUGIR DEL CAP. ANÁRSEN DE LA MEMORIA.

BALLAR PER LO CAP. fr. met. Acudir alguna idea ó record incert de alguna cosa que se creu succeida. *Bullir por la cabeza.* Quamdam in mente speciem excitari rei quam quis-factam esse putat. *Repasser dans son esprit, dans sa mémoire.* Andar pella testa.

CANSARSE LO CAP. fr. Pensar, meditar mòlt sòbre alguna cosa. *Devanarse los sesos.* Intensè meditari. *Se creuser la tête.* Lambiccarsi il cervello.

CARREGÁRSELI LO CAP Á ALGÚ. fr. Sentir pesadesa ó entorpimènt en lo cap. *Cargársele á uno la cabeza.* Caput gravari, gravedine affici. *Avoir la tête pesante, lourde.* Essere accapacciato.

DE CAP. mod. adv. De memoria, ab lo treball de aquesta. *De cabeza, de memoria.* Memoriter. *De mémoire, par cœur.* A mente.

DE CAP. mod. adv. que se usa ab alguns verbs y significa que lo cap es lo primèr mèmbre del cos ab lo cual executam l' acció del verb; y axí se diu: ficarse de CAP, cáurer de CAP, etc. *De cabeza.* In capite. *De tête.* Di capo, di testa.

DE CAP Á CAP. mod. adv. De un extrèm fins al altre. *De barra á barra, de cabo á rabo.* Ab una ad aliam extremam partem. *D'un bout à l'autre.* Da un capo all' altro.

DE CAP Á PEUS. mod. adv. Dèsdel principi fins al fi. *De arriba abajo; de alto abajo; de pies á cabeza.* A capite usque ad calcem. *De pied à cap, du haut en bas.* Da capo a piedi.

DE CAP Y DE NOU. mod. adv. ab que s' exprèssa que alguna cosa se ha de tornar á comensar dèsdel principi. *De nuevo, nuevamente.* Denuò, ab initio. *Derechef, de nouveau, nouvellement.* Da capo.

DE SÒN CAP. mod. adv. Per lo sol capritxo propi, sèns consultar á ningú. *Por su cabeza.* Marte suo, suopte ingenio. *De sa propre tête.* A capo suo.

DEL UN CAP AL ALTRE. mod. adv. DE CAP Á CAP.

DÈSDEL CAP FINS Á LA CUA. mod. adv. DE CAP Á CAP.

DESVANÈXERSE LO CAP. fr. ANÁRSEN LO CAP.

DIR LO QUE VÈ AL CAP. fr. Parlar sèns reflexió ni conexemènt, sinó lo que primèr acud á la imaginació. *Hablar de memoria, de cabeza, ó de repente.* Inconsideratè loqui. *Parler d'abondance.* Dire a braccia.

DOBLAR UN CAP. fr. *Náut.* Passar la embarcació per davant de algun cap ó promontori, y posarse al altre costat. *Doblar ó montar un cabo.* Promontorium flectere. *Doubler un cap.* Passare un capo.

DONAR CAP. fr. TRÁURER, en lo sentit de portar un camí á alguna part.

DONAR CAP. fr. ANAR Á PARAR.

DONAR CAP. fr. Ocuparse de alguna cosa ó cuidar de èlla. *Atender.* Aliquid curare. *Ménager, prendre garde.* Regolare, condurre, maneggiare.

DONAR CAP Á ALGUNA COSA. fr. Despatxar ó acabar algun assumpto. *Dar vado, dar salida.* Expedire. *Expédier une affaire, en faciliter l'issue.* Spedire, sbrigare.

DONARSE DE CAP PER LAS PAREDS. fr. Estar sumamènt irritad. *Darse contra una pared.* Præcipitem ferri. *Frémir de rage.* Fremere di rabbia.

EMBROMAD DE CAP. ESPES DE CAP.

EMBULLAR LO CAP. fr. Despentinar, desarreglar los cabells. *Despeinar.* Capillos disturbare. *Défriser, mêler, déranger les cheveux, décoiffer.* Scapigliare.

ENTABANAR DE CAP. fr. met. fam. Persuadir á algú que fassa alguna cosa inconsiderada. *Levantar de cascos.* Ad aliquid inconsideratè agendum excitare. *Énorgueillir, donner de la vanité.* Gonfiare, far montare in superbia.

ESCALFARSE LO CAP. fr. CANSARSE LO CAP.

ESCARMENTAR EN CAP DE ALTRE. fr. Tenir presènt lo cas trágic de altre pera evitar la matèxa dèsgracia. *Escarmentar en cabeza agena.* Alieno periculo sapere. *Devenir sage aux dépens d'autrui.* Imparare sui mali altrui.

EXIR DE SÒN CAP. fr. TRÁURER DE SÒN CAP.

EXIRSE DEL CAP. fr. ANÁRSEN DE LA MEMORIA.

FÈR CAP Á ALGUN LLOC. fr. ANAR Á PARAR.

FÈR CAP Á ALGUN LLOC. fr. ACUDIR, en la primèra accepció.

FÈR ANAR LO CAP. fr. Móurer lo cap á un costat y altre. *Cabecear, menear la cabeza.* Caput nutare, motare. *Branler, agiter, hocher la tête.* Dimenare, crollare il capo.

FÈR DE MAL CAP. fr. Entregarse als vicis. *Ser mala cabeza.* Vitiis indulgere. *Se débaucher.* Darsi alla libidine, alla dissolutezza.

FÈR DE MAL CAP. fr. fam. Parland de las donas. PROSTITUIRSE.

FICAR AL CAP. fr. Persuadir, donar entenènt alguna cosa. *Meter en la cabeza.* Infigere animo, suadere. *Mettre dans la tête, persuader.* Mettere in cervello.

FICAR LO CAP AL COVE. fr. met. Mantenir ab terquedat y temeritat alló en que se ha patid equivocació. *Meter la cabeza en un puchero.* Pertinaciter errorem sustinere. *S'opiniâtrer, se raidir, s'entêter.* Star alla dura, intestarsi.

FICARSE AL CAP ALGUNA COSA. fr. Afirmarse un en lo dictámen ó concèpte que tè fèt de alguna cosa, y perseverar en èll. *Encajársele á uno en la cabeza alguna cosa.* Animo tenaciter adhærere. *S'attacher opiniâtrément à quelque chose, se raidir.* Incaponire, intestarsi, incocciare.

FLAC DE CAP. fr. L' home poc ferm en sòs judicis ó ideas. *Flaco de cabeza.* Fluxæ mentis, aut levis animi homo. *Qui a la tête faible.* Uomo dappoco, di capo fievole.

[illegible] DE CAP DE DITS. fr. met. ab que s'explica lo desitj de castigar á algú fèndli algun mal per venjansa. *Coger en las uñas ó entre uñas.* Apprehendere. *Attraper.* Desiderar di vendicarsi.

[illegible] Á CAP Ó CREU. fr. met. ab que s'expressa lo poc apreci que se fa de alguna cosa, y que no se tindrá sentimènt de pérdrerla. *Echarla á pares y nones.* Parvi pendere aliquid, vel ejus amissionem. *Jeter à croix ou pile.* Giuocar a santo e cappelletto.

[illegible] DE CAP PRIMÈR. fr. ant. PRECIPITAR.

[illegible] LO CAP. fr. fam. Subjectar ab un cordó los cabells. *Atar el cabello.* Comam ligare, astringere. *Nouer les cheveux.* Attaccare, annodare i capelli.

[illegible] CAPS. fr. met. Recopilar los punts ó circunstancias de un assumpto. *Juntar partes, ó cabos.* Rem ad præcipua capita revocare. *Récapituler les circonstances d'une affaire.* Radunare le circostanze d' un' affare.

MAL CAP. Viciòs, lo qui proceex sèns judici ni consideració. *Mala cabeza.* Vitiosus, imprudens, inconsideratus. *Écervelé, mauvaise tête.* Sventato, scervellato.

MENJAR SÒBRE LO CAP DE UN TINYÒS. fr. ab que se denota la mòlta gana de algú que no repara en escrúpols. *Comer en la cabeza de un tiñoso.* Lancem sordidam non respicere. *Avoir un appetit extrême.* Aver tanta fame che si mangia qualunque cosa.

MÈS VAL SER CAP DE ARENGADA QUE CUA DE PAGÈLL Ó DE VARAT. ref. que denota que es mès apreciable, ser lo principal y manar en una comunitat ó corporació pètita, que ser lo darrèr en una de majòr. *Mas vale ser cabeza de raton que cola de leon.* Esse caput muris præstat quam cauda leonis. *Il vaut mieux être prince d'un petit état, que sujet dans un grand royaume.* E' meglio esser capo di gatto che coda di leone.

MÈS VAL SER CAP DE LLUS QUE CUA DE AVESTRUS. ref. MÈS VAL SER CAP DE ARENGADA QUE CUA DE PAGÈLL Ó DE VARAT.

MIRARSE DE CAP Á PEUS. fr. fam. que se usa pera denotar que cada hu se ha de examinar á sí matèx abans de repéndrer als altres. *Darse una vuelta á la redonda.* Teipsum nosce prinsquam alium carpas. *Passer ses défauts en revue, examiner sa conscience.* Esaminare la coscienza, esaminare i proprj diffetti.

NO TENIR CAP NI CENTÈNÈR. fr. met. fam. Estar alguna cosa tan plena de dificultats y contradicciòns que no se sab com posarla en clar, ó per quin costat empéndrer lo sèu arrèglo. *No tener cabo ni cuenda.* Rem difficilem, inextricabilem esse. *Être une affaire très-embrouillée.* Essere una matassa.

NO TENIR CAP NI PEUS. fr. met. fam. Sér alguna cosa mòlt desarreglada, desconcertada ó inverosímil. *No tener ó no llevar pies ni cabeza.* Rem inordinatam, confusam et extra ordinem esse. *Être saugrenu, sens dessus dessous.* Non aver capo nè piedi.

OBRAR DE SÒN CAP. fr. FÈR DE SÒN CAP.

OBRIR LO CAP Á ALGÚ. fr. Fèr á algú una ferida no grave en lo cap. *Descalabrar, abrir la cabeza á alguno.* Caput vul-

nerare, frangere, findere. *Blesser, casser la tête.* Spaccar il cervello.

PARLAR DE SÒN CAP. fr. DIR LO QUE VÈ AL CAP.

PASSARLI Á ALGÚ PER LO CAP ALGUNA COSA. fr. Oferírseli á la imaginació alguna cosa sèns antecedènt, y proposarse fèrla. *Pasarle á alguno por la cabeza alguna cosa.* In mentem venire. *Former quelque chose dans son idée, venir dans l'esprit, venir en tête.* Venire in testa.

PELAD DE CAP. Lo qui tè los cabells tallads mòlt arran. *Raido de cabeza.* Capite rasus. *Qui a les cheveux coupés extrêmement.* Raso di testa.

PER CAP CAP, PER NINGUN CAP. mod. adv. que exprèssa la absoluta negació ó impossibilitat de alguna cosa. *Por ningun cabo, de ningun modo, por ningun medio.* Nullatenus, nu la via, nullo modo. *En aucune façon.* In nessun modo.

PER LO CAP MÈS BAX. mod. adv. Á lo mènos. *Á lo menos, por lo menos, cuando menos.* Ad minus, ad minimum, minimè. *Au moins, du moins, tout au moins.* Al meno, per lo meno.

PORTAR DE CAP ALGUNA COSA. fr. Tenir pensada ó previnguda ab cuidado alguna cosa intentand executarla. *Tener en la mente alguna cosa.* Mente tenere. *Avoir présent à l'esprit.* Aver in mente.

POSAR AL CAP. fr. FICAR AL CAP.

POSAR SÒBRE LO CAP ALGUNA COSA. fr. Parland de las cédulas y despatxos rèals es una demostració del respècte y reverencia ab que se reben. Metafóricamènt se diu pera manifestar lo apreci que se fa de alguna cosa. *Poner alguna cosa sobre la cabeza.* Summum honorem ac venerationem erga rem aliquam signis ostendere. *Mettre quelque chose sur sa tête.* Mettere sul capo.

POSARSE AL CAP ALGUNA COSA. fr. FICARSE AL CAP ALGUNA COSA.

PUJÁRSEN AL CAP. fr. ab que s' explica lo aturdimènt que causan los vapòrs del vi, del tabaco, etc. *Subirse á la cabeza.* Caput torpore afficere. *Monter à la tête.* Dare al capo.

RAPAD DE CAP. PELAD DE CAP.

RODAR LO CAP. fr. ANÁRSEN LO CAP.

RODAR LO CAP. fr. Móurer lo cap á un costat y altre en senyal de que no se consènt en lo que se ou ó se demana. *Cabecear.* Renutare, renuere, abnuere. *Secouer la tête.* Dimenare il capo.

RÓMPRER LO CAP. fr. OBRIR LO CAP Á ALGÚ.

RÓMPRER LO CAP Á ALGÚ. fr. met. y fam. Molestar y cansar á algú ab discursos impertinènts. També se usa en sentit recíproc per cansarse mòlt en lo estudi ó investigació de alguna cosa. *Romper la cabeza ó los cascos.* Caput defatigare. *Corner aux oreilles; se casser la tête.* Rompere altrui il capo, rompersi il capo.

SENTIRHO DE CAP DE NAS. fr. met. Entèndrer algun rumòr ó indici de alguna cosa. *Dar en la nariz, husmear, oler.* Subodorari. *Pénétrer les desseins.* Averne odore, averne il sentore.

SER CAP DE DANSA. fr. fam. Fèr lo papèr principal en un assumpto que no va bo. *Guiar la danza.* Choriphæum agere, ductorem esse. *Jouer un grand rôle.* Capo di brigata allegra.

SER CAP DEL DOL. fr. Assistir com á parènt mès prop ó principal interessad á algun funeral. *Hacer el duelo.* Funus ducere, funeri præesse. *Mener le deuil.* Menare la comitiva funebre.

TALLAR CAPS. fr. *Naut.* Rómprer á cops de destral los caps ó cordas pera dexar llibre la embarcació. *Picar cables.* Anchoralia præcidere. *Couper les câbles à coups de hache.* Tagliare i cavi.

TANTS CAPS TANTS BARRETS. ref. que repren la poca unió en una familia. *Los hijos de Mari-rabadilla ó Mari-sabadilla cada uno en su escudilla.* Si malè ducuntur, frangit discordia fratres. *Tant de têtes tant de bonnets.* Ognuno fa a suo modo, ognuno a suo vento.

TANTS CAPS TANTS BARRETS. ref. ab que se notan los varios parers de una multitut. *Cada gorrion con su espigon.* Quot homines tot sententiæ. *Il y a autant d'opinions qu'il y a de têtes d'hommes.* Ognuno vive a suo talento.

TENIR CAP DE CARABASSA. fr. met. y fam. Ser home de poc judici. *Tener cascos de calabaza ó malos cascos; tener la cabeza á las once.* Insanum, haud sanæ mentis esse. *Avoir une tête de linotte, tête légère.* Aver cervel di gatta.

TENIR CAP DE CARABASSA. fr. met. y fam. Ser poc reposad ó de poca reflexió. *Tener cascos de calabaza ó los cascos á la gineta.* Irrequietum, turbulentum, amentem esse. *Avoir la cervelle mal timbrée, avoir la tête à l'escarpolette.* Essere intronato.

TENIR AL CAP DE LA LLÈNGUA ALGUNA COSA. fr. Voler dir alguna cosa sabuda y no recordársen al pas que sembla que va á acudir á la memoria. *Tener alguna cosa en el pico de la lengua.* E memoria inter loquendum, quod in promptu erat excidisse. *Avoir une chose sur le bout de la langue.* Aver una cosa sulle labra.

TENIR LO CAP GROS. fr. met. y fam. Ser de entenimènt poc agud. *Ser de entendimiento gordo.* Hebetis esse ingenii. *Avoir l'esprit épais et bouché.* Capo grosso.

TENIR LO CAP PLE DE VÈNT. fr. met. y fam. Ser va y presumid. *Tener la cabeza llena de aire.* Inaniter jactabundum esse. *Être vain, avoir la tête pleine de vent.* Esser orgoglioso.

TENIR PER LO CAP DELS DITS ALGUNA COSA. fr. met. Saber alguna cosa mòlt bè ó serne mòlt práctic. *Tener en la uña alguna cosa.* In promptu habere. *Avoir sur le bout du doigt.* Aver una cosa sulle dita.

TENIR UN CAP BOTJ. fr. TENIR CAP DE CARABASSA, en lo primèr sentit.

[illegible] CAP. fr. Ser á propósit ó venir al cas. *Venir; venir al caso.* Ad propositum pertinere, opportunum esse. *Venir à propos, être à propos, être convenable.* Venir a proposito, essere a tempo.

[illegible] LO CAP. fr. met. y fam. Comensarse á manifestar lo que estaba ocult. *Sacar la cabeza.* Primum apparere, pródire. *Se montrer, commencer à paraître.* Apparire.

[illegible] LO CAP Á ALGUNA PART. fr. Mostrarse, dèxarse véurer, exir á alguna part, com al balcó, á la finèstra. *Asomarse, asomar la cabeza.* Prodire, sese ostendere, proferre. *Se faire voir, se mettre à la fenêtre.* Affacciarsi.

[illegible] DEL CAP. fr. met. y fam. Dissuadir á algú del concèpte que tenia formad ó de la intenció que portaba. *Quitar de la cabeza, quitar ó raer del casco.* Dissuadere, à proposito removere. *Ôter de la tête.* Torre dal capo, levar da testa.

[illegible] DE SÒN CAP. fr. Inventar, idear alguna cosa sèns haberla vista ni apresa de altre. *Sacar de su cabeza.* Suopte ingenio vel proprio marte invenire. *Inventer.* Inventare.

[illegible] DE SÒN CAP ALGUNA COSA. fr. fam. Fingir, forjarse, inventar alguna noticia ó cas fals. *Levantar de su cabeza.* Ementiri. *Forger quelque chose de sa tête.* Ghiribizzare, immaginare.

TRENCAR LO CAP. fr. OBRIR LO CAP Á ALGÚ.

TRENCAR LO CAP. fr. met. y fam. RÓMPRER LO CAP Á ALGÚ.

TRENCARSE LO CAP. fr. Afadigarse mòlt en lo estudi ó investigació de alguna cosa. *Romperse la cabeza ó los cascos.* Nimio studio defatigari. *Se casser la tête, étudier avec excès.* Rompersi il capo.

UMPLIR DE CAP. fr. met. Donar á algú mòltas noticias ó especies impertinènts. *Llenar la cabeza.* Mentem explere. *Rompre la tête.* Rompere il capo.

UMPLIR DE CAP. fr. met. RÓMPRER LO CAP Á ALGÚ.

UMPLIR LO CAP. fr. met. RÓMPRER LO CAP Á ALGÚ.

UMPLIR LO CAP DE VÈNT. fr. met. Adular á algú, umplirlo de vanitat. *Henchir ó llenar la cabeza de viento.* Adulari, assentari. *Flatter, chatouiller l'oreille.* Grattar l' orecchia.

VENIR Á CAP. fr. Parland de tumòrs madurarse la materia ó postèrma fins al estat de poderse tráurer ó de exir de èlla matèxa. *Cocer ó cocerse la materia ó materias.* Suppurare. *Venir à suppuration.* Maturarsi.

XAFAR LO CAP. fr. met. y fam. Abátrer, humiliar la superbia de algú. *Quebrantar la cabeza.* Caput conterere, audaciam frangere. *Humilier.* Rintuzzar l' orgoglio.

CAPA. s. f. Pèssa de roba llarga y dèxada anar, sèns mánegas, que portan los homes damunt del vestid. Es estreta per la part del coll, ampla y rodòna de bax, y oberta de davant. Se fa de panyo y altras robas. *Capa.* Pallium. *Manteau.* Mantello, tabarro.

CAPA. Lo que se posa damunt de altras cosas pera cubrirlas ó donarlos un bany que fòrma en la superfície de èllas una especie de crosta. *Capa.* Tegumentum, crusta. *Enduit, crépi.* Intonico.

CAPA. Lo bany de colòr, barnis, guix ó altra cosa que se dòna á alguna pared, tela, cuadro, etc. *Mano.* Coloris aut rei similis superinductio. *Première couche de couleur.* Mano, strato.

CAPA. La porció de algunas cosas que estan estesas y col-locadas unas sòbre altras; com CAPA de terra. *Capa.* Crusta, cortex. *Lit.* Suolo.

CAPA. Lo tel que se fa damunt dèls licòrs. *Capa, tela.* Spumea crusta, caticula. *Pellicule.* Pellicola.

capa. met. Lo pretèxt que se pren pera fèr alguna cosa amagand lo fi que se proposa. *Capa, socapa, socolor.* Prætextus, species. *Prétexte, raison apparente.* Colore, coverta.

capa. Lo encubridòr de alguna cosa; y axí se diu: capa de lladrès. *Capa.* Celator, occultator. *Qui cache.* Occultatore.

capa consistorial. capa magna.

capa de cor. La que usan los dignitats, canonges y demès prevendats de las catedrals y col-legiatas pera assistir en lo cor als oficis y horas canónicas, y pera altres actes capitulars. *Capa de coro.* Ecclesiastica trabea, pallium sacrum. *Domino, chape, manteau de chœur.* Cappa.

capa del cel. met. Lo matèx cel que cubrex tòtas las cosas. *Capa del cielo.* Cœlum. *Voûte, cape du ciel.* Il cielo.

capa magna. La que se posan los arquebísbes y bisbes pera assistir en lo cor de sas iglesias ab lo capítol als oficis y altres actes capitulars. Es de la matèxa fòrma que la capa de cor dels canonges, peró ab lo rósseg mès llarg, y la caputxa no baxa ni acaba en punta á la esquena, perqué no passa de la bora del coll. *Capa magna, capa consistorial.* Pallium solemne episcoporum. *Chape d'évêque.* Cappa vescovale.

capa pluvial. La que usan los prelads y los que fan ofici de prèste en vèspras, profèssòns y altres actes: se posa en las espatllas cordandla per davant ab alguns gafets, presillas, etc. *Capa pluvial.* Pluviale pallium. *Chape.* Piviale.

anar de capa caiguda. fr. met. y fam. Sufrir alguna gran decadencia en sòs bèns, fortuna ó salud. *Andar ó ir de capa caida.* Ad interium vergere. *Déchoir de sa fortune, de son crédit, de son pouvoir, etc.* Rimanere col capo rotto.

fèr una capa mal tallada. fr. Arreglar un negoçi dificultòs prenènd un tèrme medi, encaraqué sia ab algun perjudici. *Dar un corte.* Rem decidere vel cum damno. *Couper court, trouver un expédient pour terminer une affaire.* Decidere checchessia, purchè ne venga un danno.

guardar la capa. fr. Procurar la seguretat propia y evitar lo dany. *Guardar el sayo.* Propriæ securitati consulere. *Défendre ses intérêts, se garantir d'un danger.* Diffendere i suoi interessi.

llansar la capa. fr. Dèxarla cáurer de las espatllas pera obrar ab desembras. *Derribar la capa.* Pallio se expedire. *Laisser tomber le manteau.* Gettar via il mantello.

mantenirse á la capa. fr. met. *Ndut.* Disposar las velas del barco de manèra que camine poc ó gèns. *Estar, ponerse ó esperar á la capa.* Instructis velis navem retinere. *Se tenir à la cape.* Stare alla cappa.

mantenirse á la capa. fr. met. Estar en observació esperand la ocasió á propósit pera lograr alguna cosa. *Estar ó estarse á la capa.* Observare tempus rei faciendæ, rei gerendæ opportunitatem spectare. *Attendre une occasion favorable.* Starsi alla cappa.

passejar la capa. fr. fam. Exir de casa sèns mès objècte que la diversió. *Pasear la capa.* E domo per otium exire. *Sortir de chez soi pour aller se divertir.* Andar girando.

tirar la capa al toro. fr. met. y fam. Aventurarse á alguna cosa pera evitar algun mal ó conseguir algun fi. *Echar la capa al toro.* Fortunæ se committere, aleam jacere. *Prendre le mors aux dents.* Darsi risolutamente a qualche cosa.

tráurer las capas netas. fr. met. y fam. Exir felismènt de algun negoci y sèns dany ó perdua. *Salir bien librado.* Feliciter agere. *Réussir.* Riuscire, uscire a bene.

CAPACÍSSIM, MA. adj. sup. de capas. *Capacísimo.* Capacissimus. *Très-capable.* Capacissimo.

CAPACITAT. s. f. Lo ámbit de alguna cosa en que pod contenirne altra. *Capacidad.* Capacitas. *Capacité, contenance.* Capacità.

capacitat. La extensió ó espay de algun lloc. *Capacidad.* Capacitas, amplitudo. *Capacité, étendue.* Estensione.

capacitat. Lo talènt ó disposició pera compéndrer bè las cosas. *Capacidad.* Facultas, ingenium. *Capacité, habilité, suffisance.* Idoneità, capacità.

CAPADA. s. f. Lo que cab en la punta de la capa posada, fènd fòndo ó cassola ab la robá col-locada damunt dels brassos, de modo que quède èntre èlls á manèra de bòssa. *Capada.* Quod pallio in sacci formam aptato comprehendi potest. *Ce*

qu'on peut faire tenir dans le pan d'un manteau mis sur les épaules. Quello che cape nel lembo d' un mantello messo addosso.

CAPANA ó CAPANNA. s. f. ant. CABANYA.

CAPAR. v. a. SANAR.

CAPARON. s. m. ant. CAPERUTXO.

CAPARRADA. s. f. COP DE CAP.

CAPARRAS. s. m. aum. de CAP. *Cabezorro.* Imane caput. *Gros caboche, grosse tête.* Capone.

CAPARRÓ. s. m. dim. de CAP. *Cabecilla, cabecita, cabezuela.* Capitellum, capitulum. *Petite tête.* Capolino.

CAPARRÓ. met. y fam. Lo qui tè poc judici. *Cabezuela.* Insanum, vacuum caput. *Pauvre tête.* Caponcello.

CAPARRÒNET. s. m. dim. CAPARRÓ.

CAPARROS. s. m. Sal de colòr verd de esmeralda, composta de ferro y ácido sulfúric, que se troba formada per la naturalesa, y servex pera fèr tinta, tenyir de negre, y altres usos. *Caparrosa.* Chal canthum. *Couperose, atramentaire.* Copparosa.

CAPAS. adj. Lo que tè espay ó ámbit pera contenir en sí altra cosa. *Capaz.* Capax. *Capable.* Capace.

CAPAS. Lo que es gran y espayòs. *Capaz.* Spatiosus, amplus, vastus. *Spacieux, suffisant.* Capace, largo.

CAPAS. met. Apte, proporcionad, suficiènt per algun fi ó cosa. *Capaz.* Idoneus, aptus. *Capable.* Idoneo, capace.

CAPAS. met. Lo qui tè talènt é instrucció. *Capaz.* Eruditus, doctus, ingeniosus. *Capable, habile, intelligent, instruit.* Idoneo, capace, dotto, ingegnoso.

FERSE CAPAS DE ALGUNA COSA. fr. Enterarse de alguna cosa fins á entèndrerla bè. *Hacerse capaz de alguna cosa.* Intelligere, certiorem de aliqua re fieri. *Se rendre capable, s'instruire.* Rendersi capace.

CAPÀTAS. s. m. Lo qui goberna y tè á son cárreg cert número de persònas pera alguns traballs. *Capataz.* Præfectus. *Contre-maître.* Capo.

CAPBAX. adj. fam. Lo qui tè lo cap caigud endavant. Mès comunamènt se usa pera denotar al qui es de geni meláncolic, abstrèt, y pensatiu. *Cabizbajo.* Demissus capite, cogitabundus. *Qui porte la tête basse.* Chi va a capo chino.

CAPCIÓ. s. f. ant. CAPTURA.

CAPCIÒS, A. adj. Artificiòs, enganyòs. *Capcioso.* Captiosus. *Captieux.* Ingannevole, cazioso.

CAPDAL. s. m. ant. CAP PRINCIPAL.

CAPDÈLL. s. m. Bola ó pilota, regularmènt rodòna, formada de fil, seda ó llana devanada en èlla, del tamany que se vol. *Ovillo.* Glomus. *Peloton.* Gomitolo.

CAPDÈLL. met. Se diu de las cosas que estan enredadas y fòrman figura rodòna. *Ovillo.* Globulus intricatus. *La forme ronde qu'ont les choses entrelàcées.* Gomitolo.

CAPDÈLL. Lo ull de la col capdellada. *Repollo.* Brassicæ capitatæ meditullium. *Chou cabus ou pommé.* Cavolo cappuccio.

CAPDÈLL. met. Pilot apinyad de cosas sèns òrde ni art. *Ovillo.* Congeries confusa. *Amas informe de diverses choses.* Mucchio, congerie.

POSARSE COM UN CAPDÈLL. fr. met. que se diu de la persòna que per fret, pòr, dolòr ó altra cosa se arrònsa mès del natural. *Hacerse un ovillo.* Incurvescere. *Se tapir, se mettre en peloton.* Accovacciarsi, acquattarsi.

CAPDELLAR. v. a. Fèr capdèlls devanand fil ó seda pera fèrlos servir. *Ovillar.* Glomerare. *Pelotonner, dévider.* Gomitolare.

CAPDELLAR. ant. REUNIR, ARREPLEGAR.

CAPDELLARSE. v. r. POSARSE COM UN CAPDÈLL.

CAPDELLET. s. m. dim. de CAPDÈLL. *Ovillejo, ovillico, ovillito.* Glomicellus, glomulus. *Petit peloton.* Gomitoletto.

CAPEJAR. v. a. Se diu dels torejadòrs, y es fèr jogs al toro evitand lo cop de áquest ab la capa. *Capear.* Taurorum impetum pallio eludere. *Distraire le taureau.* Distrarre il toro col mantello.

CAPEL. s. m. ant. BARRET.

CAPELO. s. m. Lo barret bermell que portan los cardenals de la iglèsia romana. *Capelo.* Pileus cardinalitius. *Chapeau rouge.* Cappello cardinalizio.

CAPELO. La dignitat de cardenal. *Capelo.* Cardinalium dignitas. *Dignité de Cardinal.* Cappello.

CAPEL-LO. s. m. CAPELO.

CAPÈLL. s. m. ant. BARRET.

CAPÈLL. Lo tros de cordobá que se posa de part de sòbre á las sabatas dolèntas de mitj peu endavant, pera que pugan tornar á servir. *Capellada.* Corium anteriori calcei parti superius assutum.

Morceau de cuir ajouté à l'empeigne d'un soulier. Striscia di cuojo col quale si racconciano le scarpe.

CAPÈLL. Lo tros de pèll que se posa á la punta de las sabatas per part de dins. *Capillo.* Corium anteriori calcei parti interius assutum. *Pièce de cuir qu'on met au dedans à la pointe d'un soulier.* Pezzo di cuojo che si mette nell' interno d' una scarpa.

CAPÈLL. Bocí de tela ajustadá al cap, que se posa á las criaturas dèsde que naxen. *Capillo.* Capidulum. *Têtière.* Cuffietta.

CAPÈLL. GAMBUX.

CAPÈLL. Cuberta de cuiro que se posaba als falcòns y altres aucèlls de cassa, y los tapaba los ulls á fi de que estiguèssen quiets en la ma ó en la barra, y sels treya cuand habian de volar. *Capillo, capirote.* Accipitris capidulum. *Chaperon.* Cappello.

CAPÈLL. ant. La obra que fa lo cuc de seda ab sa baba. *Capullo, capillo.* Bombycis folliculus. *Coque, cocon.* Bozzolo.

CAPÈLL. ant. PREPUCI.

CAPÈLL. ant. CAPUTXO.

CAPÈLLA. s. f. Edifici xic dins de algunas iglèsias ab altar y advocació particular. També se diuen axí las que estan separadas de las iglèsias. *Capilla.* Capella, cella, sacellum. *Chapelle.* Cappella.

CAPÈLLA. Lo cos de músics assalariads en alguna iglèsia. *Capilla.* Musicorum chorus sacra canentium. *Chœur.* Coro.

CAPÈLLA RÈAL. La que es de patronat especial del rèy. Se anomena comunament axí la capèlla que tè lo rèy en sòn palaci. *Capilla real.* Sacellum regium, regia capella. *Chapelle du roi.* Regia cappella.

ESTAR EN CAPÈLLA. fr. que se diu del reo que dèsde la notificació de la sentencia de mort existex en la capèlla de la presó pera disposarse á morir bè. *Estar en capilla ó en la capilla.* Capitis pœna damnatum in carceris sacello esse. *Être enfermé le criminel pour se préparer à la mort.* L'essere un condannato a morte rinchiuso in una stanza della carcere l'ultimo giorno della sua vita per disporsi a morire.

ESTAR EN CAPÈLLA. fr. met y fam. Se diu del que está esperand mòlt de prop lo resultat de algun negoci ó pretensió que li dòna cuidado. *Estar en capilla.* Proximum gravis negotii exitum attendere. *Être sur les épines.* Sperare il prossimo fine di qualunque cosa.

POSAR EN CAPÈLLA. fr. Trasladar al reo condemnad á mort, á la capèlla de la presó pera que se dispose á morir bè. *Poner en capilla.* Capitis pœna damnatum in sacellum immittere. *Resserrer un criminel pour se préparer à la mort.* Rinchiudere un condannato a morte in una stanza della carcere a ciò che si accinga a morire.

CAPELLÁ. s. m. Lo qui en virtut de òrdes sagrads que ha rebud está dedicad al servey del altar sèns vot solemne. *Capellan, clérigo.* Capellanus, clericus. *Prêtre.* Prete, sacerdote.

CAPELLÁ. Lo sacerdot que diu missa en la capèlla ú oratori de algun senyòr ó particular, y viu per lo comú com á doméstic en la sèva casa ab cert estipendi. *Capellan.* Capellanus. *Chapelain.* Cappellano.

CAPELLÁ DE ALTAR. Lo qui canta las missas solemnes en la capèlla rèal en los dias en que no hi ha funció pública. *Capellan de altar.* Presbiter in regio sacello sacra celebrans. *Prêtre qui chante la messe dans la chapelle du roi.* Prete che canta la messa nella regia cappella.

CAPELLÁ DE CALDERETA. fam. CAPELLÁ DE MISSA DE ÒNSE.

CAPELLÁ DE COR. Cualsevol dels capellans que hi ha en las catedrals y col-legiatas pera assistir al cor. *Capellan de coro.* Sacerdos choro addictus. *Chantre.* Cantore.

CAPELLÁ DE HONÒR. Lo qui diu la missa al rèy y persònas rèals en sòn oratori privad, y assistex á las funciòns de la capèlla rèal en lo banc de capellans. *Capellan de honor.* Sacerdos regiæ domus sacello deserviens, regi à sacris. *Chapelain, prêtre officier du roi.* Cappellano regio.

CAPELLÁ MAJÒR. Lo cap y superiòr de algun capítol ó comunitat de capellans. *Capellan mayor.* Cœtui sacerdotum præfectus. *Chef d'une communauté de prêtres.* Capo de' preti.

CAPELLÁ MAJÒR D' EXÈRCIT. VICARI GENERAL CASTRENSE.

CAPELLÁ MAJÒR DEL RÈY. Lo prelad que tè la jurisdicció espiritual y ecclesiástica en lo palaci, en las casas y sitis rèals, com també en los criads del rèy. Actualmènt la exercex lo patriarca de las In-

dias, y usa de aquell títol lo arquebisbe de San Jaume. *Capellan mayor del rey.* Aulæ sacerdos primarius. *Prelat qui a la juridiction ecclésiastique dans la maison du roi.* Primo cappellano regio.

CAPELLÁ DE MISSA. SACERDOT.

CAPELLÁ DE MISSA DE ÒNSE. fam. Lo capellá que no ha seguid carrèra, ni tè destino que la necessite. *Clérigo de misa y olla.* Sacerdos nec doctrina nec munere ornatus. *Prêtre ignorant.* Pretazzuolo, pretignolo, pretozzolo.

CAPELLANÍA. s. f. BENEFICI ECCLESIÁSTIC.

CAPELLANÍA. Fundació fèta per alguna persòna sèns intervenció del ordinari, ab certa obligació de algun rèsó, y comunamènt ab lo cuidado de la capèlla. *Capellanía laical.* Capellania. *Chapellenie.* Cappellania.

CAPELLANIU. s. m. L'obtèntòr de alguna capellanía. *Capellan.* Capellanus. *Chapelain.* Cappellano.

CAPELLÈR. s. m. Lo qui cuida de alguna capèlla y de tòt lo pertanyènt á èlla. *Capiller, capillero.* Ædituus, æditimus. *Sacristain.* Sagrestano.

CAPELLET. s. m. territ. CAPSÓ.

CAPÈLLETA. s. f. dim. de CAPÈLLA. *Capillita, capilleja.* Ædicula. *Petite chapelle.* Cappelletta.

CAPELLINA. s. f. Pèssa de l' armadura antiga que cubria la part superiòr del cap. *Capellina.* Galea. *Casque.* Cappellina.

CAPELLINA. ant. Lo soldad que usaba l' armadura del matèx nom. *Capellina.* Miles galeatus. *Cavalier qui portait un casque.* Soldato armato di cappellina.

CAPÈR. s. m. En las iglèsias cualsevol dels que assistexen al cor y al altar ab capa pluvial. *Capero.* Sacerdos pallio pluviali indutus. *Chapier.* Colui che è parato con piviale.

CAPERÓ. s. m. ant. CAPERUTXO.

CAPERON. s. m. ant. CAPERUTXO.

CAPERUTXA. s. f. CAPERUTXO.

CAPERUTXO. s. m. Especie de boneto que acaba en punta inclinad cap en darrèra. *Caperuza.* Capitis amictus in cucculli formam desinens. *Chaperon, capeluche, coqueluche.* Cappuccio.

CAPET. s. m. dim. de CAP. CAPARRÓ.

CAPETA. s. f. dim. de CAPA. *Capita.* Palliolum. *Petit manteau.* Mantelluccio, tabàrrino, ferrajuoletto.

CAPFICAD. s. m. Lo sarmènt llarg de algun cep que sèns arrancarlo se enterra de modo que lo cap isca en lo lloc ahònt faltaba un cep pera que umpla lo vuid. També se aplica al plansó de altras plantas soterrad pera reproduirlas. *Mugron.* Mergus. *Marcotte.* Propaggine.

CAPFICAD, DA. adj. Melancólic, trist, afligid. *Amarrido, marrido.* Mœstus, afflictus. *Marri, affligé, morne, dolent.* Pensieroso, malinconico.

CAPFICAD. Parland de algun malalt, ensopid. *Amodorrado, amodorrido.* Sopitus, sopore correptus. *Assoupi.* Sopito, assonnato.

FÈR CAPFICADS. fr. Fèr passar lo sarmènt llarg per sòta terra, de modo que trega lo cap allí ahònt convé pera suplir lo cep que falta. *Amugronar.* Demittere vitem in propagines. *Provigner.* Propagginare.

CAPGIRAR. v. a. Mudar la posició de alguna cosa fènd que vaje á sòbre lo que estaba á sòta y al revès. *Volver de arriba abajo, trabucar.* Sursum, deorsum invertere. *Déranger, mettre sens dessus dessous.* Sconvolgere.

CAPGIRAR. Fèr anar á bax lo cap ó extrèm de alguna cosa. *Volver de cabeza ó de punta.* Deorsum vertere. *Renverser, mettre à l'envers, tourner de haut en bas.* Capovolgere, capovoltare.

CAPGIRAR. met. Trastornar, perturbar l'òrde de las cosas. *Volver lo de abajo arriba, ó lo de arriba abajo.* Invertere, turbare, sursum deorsum permiscere, summa ab imo evertere. *Déconcerter.* Disordinare, scompigliare.

CAPGROS. s. m. Lo embrió de la granota. *Renacuajo, ranacuajo, girino.* Gyrinus. *Têtard.* Cazzola.

CAPGROS. Pèx de cuaranta á xexanta peus de llarg, dels cuals lo cap ocupa mès de la mitat. Es negrenc, tè la bòca armada de pètitas dènts, y un canó damunt del cap, per lo cual tira aigua. *Marsopa, marsopla, cachalote.* Physeter macrocephalus. *Marsoir, phisetère.* Fissetero.

CAPIALT, TA. adj. que se aplica al arc que per part de fora es escassèr, y per dins está á nivèll, ó per fora rodó y per dins escassèr, de modo que sa volta fassa pendènt cap á fora. *Capialzado.* Arcûs species. *Voussoir, vousseau, voussure, courbure.* Spigolo.

CAPIDA. s. f. CAPILLA, en la primèra accepció.

CAPIGORRISTA. s. m. fam. L' ociòs y vagamundo que comunamènt va de capa y gòrra. *Capigorron, capigorrista.* Vagabundus, errans. *Oisif, vagabond.* Vagamondo.

CAPIGORRISTA. Lo qui tè òrdes menòrs y se manté sèmpre axí sènse péndrer los majòrs. *Capigorron, capigorrista.* Clericus minoribus ordinibus initiatus, ad majores transire recusans. *Clerc qui a reçu les ordres mineurs, et qui ne veut pas recevoir les majeurs.* Il chierico che non vuol essere sacerdote.

CAPIL-LAR. adj. *Anat.* Se aplica als vasos del cos que sòn mòlt sutils y prims. *Capilar.* Tenuissimum. *Capillaire.* Capillare.

CAPIL-LAR. En la física se aplica als tubos mòlt estrets. *Capilar.* Capilli instar. *Capillaire.* Capillare.

CAPILLA. s. f. Especie de vel blanc en fòrma de caputxa, que se posa á las criaturas al cap en la ceremonia que se fa acaband de batejarlas. *Capillo.* Capidulum album infantium baptismo deserviens. *Chrémeau.* Berrettino.

CAPILLA. Part del hábit dels frares, que servex pera tapar lo cap. Es de diferènt figura segòns lo institut dels respectius òrdes. *Capilla.* Monachalis cucullus. *Capuchon, capuce.* Cappuccio.

CAPILLA. Lo frare de cualsevol òrde. *Capilla.* Religiosum ordinem professus. *Moine, religieux.* Monaco.

CAPILLA. Lo primèr exemplar de cada full de la obra que se imprimex. *Capilla.* Exemplar primum ex typographicâ officinâ eductum. *La première feuille d'un ouvrage qui sort de la presse.* Il primo foglio d' ogni opera stampata.

HO HA PRES AB LA CAPILLA Y HO DÈXARÁ AB LA MORTALLA. ref. que avisa que las cosas que se aprenen y las costums que se adquirexen dèsde noy, dificilmènt se olvidan ó se dèxan. *Lo que se aprende en la cuna siempre dura.* Quod puerilis ætas docet sola mors delet. *De ce qui s'apprend au berceau, on s'en souvient jusqu'au tombeau.* I vizj della gioventù seguono fino alla morte.

CAPILLUD, DA. adj. Lo que tè figura semblant á la capilla dels frares. *Capilludo.* In cuculli formam instructus. *Qui semble à un capuchon.* In guisa di cappuccio.

CAPIR. v. a. FÈRSE CAPAS.

CAPIRÓ. s. m. ant. CAPIROT.

CAPIROT. s. m. Armussa ab un caperutxo per part de darrèra, que usan los doctòrs y mestres en las universitats pera certs actes públics. Cada facultat la porta de diferènt colòr. *Capirote.* Doctorum et magistrorum insigne. *Camail.* Mantelletta.

CAPIROT. Lo cop que se dòna en lo cap, frònt ó cara estrèband lo dit del mitj en lo dit pòlser, y dèxandlo anar ab violencia. *Papirote, capirote.* Talitrum. *Chiquenaude, croquignole.* Buffetto.

CAPIROTADA. s. f. ant. Especie de salsa de hèrbas, alls, ous y altres ingrediènts. *Capirotada.* Moretum, minutal. *Capilotade.* Ammosellato.

CAPISCOL. s. m. Lo qui goberna lo cor dirigind ab sa veu lo cant pla. *Chantre, capiscol, sochantre.* Chori præfectus. *Chantre.* Cantore.

CAPISCOLÍA. s. f. La dignitat de capiscol. *Chantría, capiscolía.* Chori præfectura. *Chantrerie.* Dignità del cantore.

CAPISSAYO. s. m. Vestidura que portan los bisbes y prelads damunt del roquet, y arriba mès avall dels genòlls, ab dòs oberturas pera tráurer los brassos. *Mantelete, capisayo.* Tunica ad genua demissa. *Mantelet violet.* Mantellina.

CAPITÁ. s. m. Lo qui mana una companyía de soldads. Los capitans se distingexen per los noms que se anyadexen, com CAPITÁ de infantería, de caballería, de dragòns, etc. *Capitan.* Centurio, dux. *Capitaine.* Capitano.

CAPITÁ. Lo qui es cap de facineròsos, lladrès, etc. *Capitan.* Grassatorum princeps, caput, dux. *Capitaine, chef de voleurs.* Capobandito.

CAPITÁ. ant. GENERAL.

CAPITÁ DE BANDÈRA. En l' armada lo qui mana y goberna lo barco que porta lo general. *Capitan de bandera.* Navis prætoriæ præfectus. *Officier de marine après l'amiral.* Sotto ammiraglio.

CAPITÁ DE BATALLÓ. Lo capitá que mana una de las sis companyías que componen un batalló de marina. *Capitan de batallon.* Classiariæ cohortis dux. *Capitaine de marine, qui commande une compagnie.* Capitano.

CAPITÁ DE CLAUS. En las plássas de armas

es lo qui tè á sòn cárreg obrir y tancar las portas á las horas de ordenansa. *Capitan de llaves*. Portarum urbis custos, præfectus. *Capitaine des portes*. L' uffiziale che ha l' incarico di chiudere e d' aprire le porte d' una città.

CAPITÁ DE FRAGATA. Lo qui la goberna y tè grau de tinènt coronel. *Capitan de fragata*. Celocis præfectus. *Capitaine de frégate*. Capitano di fragata.

CAPITÁ DE GUARDIAS DE CÒRPS. Lo qui mana ab immediata subordinació al rèy cualsevol de las companyías de guardias de còrps. *Capitan de guardias de corps*. Regiorum stipatorum, seu corporis custodum præfectus. *Capitaine des gardes du corps*. Capitan della guardia.

CAPITÁ DEL PORT. Lo qui tè á sòn cuidado la netedat y bon òrde del port y pren noticia de las embarcaciòns que èntran ó ixen de èll. Sol tenir grau militar. *Capitan del puerto*. Portûs præfectus. *Capitaine de port*. Capitano del porto.

CAPITÁ DE MESTRANSA. Lo qui en las adressanas tè á sòn cárreg los aparells y lo cuidado dels magatsems. *Capitan de maestranza*. Armamentarii præfectus. *Commandant d'un arsenal*. Comandante d' arsenale.

CAPITÁ DE MAR Y GUERRA. Lo qui mana vaxèll de guerra de l' armada. *Capitan de mar y guerra*. Navis præfectus. *Capitaine d'un vaisseau de guerre*. Capitano d' un vascello.

CAPITÁ DE VAXÈLL. Lo qui lo mana y tè grau de coronèl. *Capitan de navío*. Navis præfectus. *Capitaine de vaisseau*. Capitano d' un vascello.

CAPITÁ GENERAL. Lo qui mana com á superior de tòts los oficials y cabos militars de un exércit, provincia ó armada, y se distingex ab los noms de CAPITÁ GENERAL de exércit, CAPITÁ GENERAL de provincia y CAPITÁ GENERAL de l' armada. Lo títol de CAPITÁ GENERAL de exércit se sol concedir com á grau mès alt de tòts en la milicia. *Capitan general*. Imperator. *Général en chef*. Capitan generale.

CAPITACIÓ. s. f. Repartimènt de tributs y contribuciòns per caps. Es veu moderna. *Capitacion*. Capitatio. *Capitation*. Capitagione.

CAPITAL. s. m. Lo cabal de cualsevol especie que algú posseex, estimad en dinèr. *Capital*. Bona, res. *Capital*. Capitale.

CAPITAL. La cantîtat de dinèrs que se posa á cens, censal ó altre guany ó interes damunt de alguna finca ó penyòra. *Capital*. Caput, census. *Capital*. Capitale.

CAPITAL. s. f. La ciutad que es cap de algun règne, provincia ó estad. *Capital*. Metropolis, urbs princeps. *Capitale*. Capitale.

CAPITAL. adj. Lo que pertany al cap, com accidènt CAPITAL. *Capital*. Capitalis. *Capital*. Capitale.

CAPITAL. Se aplica als pecads ó vicis que sòn cap ú orígen de altres, com la superbia, etc. *Capital*. Gravius, capitale. *Grave, remarquable, grand, capital*. Capitale, mortale.

CAPITAL. met. Se aplica á lo que es principal ó mòlt gran, com enemig CAPITAL, erròr CAPITAL. *Capital*. Capitalis. *Capital*. Capitale, nimico giurato.

CAPITALISAR. v. a. Reduir á capital lo import de la rènda, sou ó pensió anyal, que quèda redimida entregand dit import. Pera buscarlo y determinarlo en las rèndas perpetuas basta fixar lo tant per cènt del rèddit anyal; pero en las vitalicias es necessari fixar prudencialmènt los anys de vida del qui cobra la rènda, ó deduirlo de las taulas de mortalitat y probabilitats de la duració de la vida. *Capitalizar*. Reditus in caput convertere. *Capitaliser*. Ridurre a capitale.

CAPITALISAR. *Com*. Afegir al capital lo import dels interessos ja vensuds, y fèr de tòtas dòs cantîtats un nou y majòr capital, que per consegüent anirá guanyand majòr cantitat de interessos. *Capitalizar*. Reditibus non solutis caput augere. *Capitaliser*. Far nuovo capitale.

CAPITALISTA. s. m. Lo qui tè sòn caudal en moneda metál-lica, á diferencia del qui lo tè ab fincas que sol dirse hisendad ó propietari. *Capitalista*. Dominus capitis, ex quo reditus capiuntur. *Capitaliste*. Capitalista.

CAPITALISTA. En lo comers s' entèn lo qui ab preferencia á altres negocis emplea sòn dinèr en lo giro de lletras de cambi al interes corrènt de la plassa. *Capitalista*. Mensarius. *Capitaliste*. Banchiere.

CAPITANA. s. f. La mullèr del capitá. *Capitana*. Centurionis uxor. *La femme du capitaine*. Moglie del capitano.

CAPITANA. Lo principal vaxèll de alguna armada ó escuadra, en lo cual va lo general de èlla ó lo qui la mana. Cuand hi habia galeras també se donaba aquest nom á la principal que duya lo general ó comandant. *Capitana.* Prætoria navis. *Vaisseau amiral.* Capitana.

CAPITANAS. s. m. fam. Lo capitá mòlt acreditat per sa valentía y pericia militar. *Capitanazo.* Insignis, expertus belli dux. *Grand capitaine,* Gran capitano.

CAPITANEJAR. v. a. Gobernar tròpa ó armada fènd l' ofici de capitá. *Capitanear.* Exercitui seu classi præesse. *Commander des troupes.* Capitanare, capitaneggiare.

CAPITANEJAR. Guiar ó conduir alguna gènt encaraqué no sia tròpa ni armada, anand davant de èlla pera alguna funció ó festetj. *Capitanear.* Regere, ducere, præire. *Guider, conduire.* Capitanare.

CAPITANÍA. s. f. Lo empleo de capitá. *Capitania.* Præfectura militaris. *Capitainerie.* Capitananza.

CAPITÈLL. s. m. *Arq.* La part superiòr que coròna la columna. Es de diferènt fòrma segòns los diferènts òrdes de arquitectura. *Capitel, chapitel.* Columnæ capitellum. *Chapiteau.* Capitello.

CAPITÈLL. Especie de banc prim y lleugèr que sol servir pera col-locarhi damunt lo telèr de brodar, y per altres usos. *Banquillo.* Scamnillum quo lignea machina ad opus phrygium deserviens sustinetur. *Bancelle.* Banchina.

CAPÍTOL. s. m. La junta que fan los religiòsos y clergues regulars á determinads tèmps, segòns sòs respectius estatuts, pera las eleccions de prelads y per altres assumptos. Se diu CAPÍTOL general cuand hi concòrren tòts los vocals de un òrde, y s' elegex general de èlla; y CAPÍTOL provincial cuand assistexen sols los de una provincia, y elegexen provincial. *Capítulo, cabildo.* Religiosorum comitia, concilium. *Chapitre.* Capitolo.

CAPÍTOL. En los òrdes militars es la junta dels caballèrs y demès vocals de alguna de èllas; y també la que se fa pera posar lo hábit á algun caballèr. *Capítulo.* Equitum militarium ordinum consessus. *Chapitre.* Capitolo.

CAPÍTOL. Lo conjunt dels canonges de alguna catédral ó col-legiata. *Cabildo.* Capitulum. *Chapitre.* Capitolo.

CAPÍTOL. Lo lloc ahònt se congrègan los canonges pera tenir sas juntas. *Cabildo.* Capitulum, exedra. *Chapitre.* Capitolo.

CAPÍTOL. La junta que tènen los canonges en lo lloc destinad pera tenirlas. *Cabildo.* Canonicorum congregatio, cœtus. *Chapitre.* Capitolo.

CAPÍTOL. La divisió que se fa en los llibres y en altre cualsevol escrit pera mès fácil intel-ligencia de la materia. *Capítulo.* Libri caput. *Chapitre.* Capitolo, capo.

CAPÍTOL. Entre religiòsos es la reprehensió que se dòna á algun davant de la sèva comunitat per alguna culpa ó falta notable que ha comes. *Capítulo.* Religiosi coram fratribus correctio. *Semonce.* Ammonizione.

CAPÍTOL PROVINCIAL. En lo òrde militar de sant Joan. tribunal compost de cinc vocals al ménos, al cual se apel-la de las determinacions de l' assamblea. *Capítulo provincial.* In ordine equestri sancti Joannis tribunal superius, ad quod ab alio inferiori provocatur. *Tribunal de l'ordre militaire de saint Jean.* Capitolo di provincia.

CAPÍTOLS MATRIMONIALS. Los concerts ó pactes segòns los cuals se ajusta y fa un matrimoni, y se autorisan ab escriptura pública. Se aplica aquest nom á la matèxa escriptura. *Capitulaciones ó capítulos matrimoniales.* Pacta matrimonialia. *Articles d'un contrat de mariage.* Capitolazioni matrimoniali.

GUANYAR Ó PÉRDRER CAPÍTOL. fr. met. y fam. Conseguir ó pérdrer lo que se pretenia ó disputaba èntre mòlts. *Ganar ó perder capítulo.* Feliciter vel adversè alicui sententiam vel consilium cedere. *Obtenir ou perdre ce qu'on demande, ce qu'on dispute.* Guadagnare o perdere ciò che si disputava fra molte persone.

CAPÍTULA. s. f. Lloc de la sagrada Escriptura que se rèsa en tòtas las horas del offici diví desprès dels salms y de las antífonas, ménos en las matines. *Capítula.* Capitulum. *Capitule.* Capitolo.

CANTAR LAS CAPÍTULAS. fr. Dir cantand en lo cor los llocs de la sagrada Escriptura pertanyènts á las horas canónicas, anomenadas CAPÍTULAS. *Capitular.* Capitula ad horas canonicas pectantia canere. *Chanter les capitules.* Cantare i capitoli.

CAPITULACIÓ. s. f. Concert ó pacte fèt èntre dòs ó mès persònas sòbre algun

negoci comunamènt grave. *Capitulàcion.* Pactio, conventio. *Capitulation.* Capitulazione.

CAPITULAD, DA. p. p. de CAPITULAR. *Capitulado.*

CAPITULAR. s. m. Lo mèmbre de alguna comunitat que tè vot en èlla. *Capitular.* Jus suffragii sodalitio obtinens. *Celui qui a voix dans un chapitre.* Chi ha voce in capitolo.

CAPITULAR. adj. Lo que toca ó pertany al capitol. *Capitular.* Capitularis. *Capitulaire.* Capitolare.

CAPITULAR. v. a. Pactar, fèr algun conveni ó concert. *Capitular.* Pacisci, pactum inire. *Capituler, traiter, convenir, concerter, parlementer.* Capitolare.

CAPITULAR. Fèr cárregs á algú. *Capitular.* Accusare, crimina objicere. *Accuser.* Accusare.

CAPLEUTA. s. f. ant. Fiansa que se dòna pera exir un reo de la presó. *Fianza carcelera.* Fidejussio rei iterum se carceri sistendi. *Caution donnée pour un prisonnier qu'on élargit.* Cauzione data da chi è in carcere per ottenere la libertà colla promessa di presentarsi quando sia chiamato.

CAPMASCLES. s. m. pl. ant. CLAMÁSTECS.

CAPÓ. s. m. Lo pollastre que se capa cuand es pètit y s' engrèxa pera mènjarlo. *Capon.* Capo, capus. *Chapon.* Cappone.

CAPÓ. Lo qui está capad. Se diu dels homes y dels animals. *Capon.* Eunuchus, spado. *Castrat, châtré.* Castrato, menno.

CUAND FERRABAN LOS CAPÒNS EN LLEIDA. expr. fam. ab que se dòna á entèndrer que una cosa es mòlt antiga. *En tiempo de maricastaña, ó del rey que rabió por gachas.* Olim. *Du temps que Berta filait, aux bons vieux temps. C'est du gaulois.* Ne' tempi che Berta filava.

CAPOLAMÈNT. s. m. Cansaci, desassosègo en lo cos, que sembla que trenca los ossos. *Quebrantamiento.* Lassitudo, corporis attritio. *Lassitude.* Lassezza.

CAPOLAR. v. a. TRINXAR, PICOLAR, MAGULAR.

CAPÒLL. s. m. La obra que fa lo cuc de seda. Tè figura de un ou de colòm, y casi la matèxa grandaria. Es de colòr de palla, blanc, ó blavenc. *Capullo, capillo.* Bombycis folliculus. *Coque, cocon.* Bozzolo.

CAPÒLL. ant. PREPUCI.

CAPÒLL. Lo botó de las rosas, del cual se trau una aigua destil-lada. *Cabezuela.* Rosarum capita, gemmæ. *Bouton de rose.* Bottone di rosa.

CAPÒLL. Lo botó de las flors, especialmènt de la rosa. *Capullo.* Calix, gemma. *Bouton.* Bottone, gemma.

CAPÒNA. s. f. Especie de xarratèra que no tè sarrèll. *Capona.* Militare insigne. *Contre épaulette.* Spallacci.

CAPÒNADA. s. f. Pa estovad ab aigua y amanid ab sal, oli, vinagre y ceba. *Gazpacho.* Offæ panis, oleo, aceto, sale et cæpe conditæ. *Sorte de soupe.* Pane innaffiato, e composto poi con oleo, aceto e sale.

CAPÒNADURA. s. f. ant. L' acció y efècte de capar. *Capadura, castradura.* Exsectio, castratura, eviratio. *Castration.* Castratura.

CAPONAR. v. a. SANAR.

CAPONÈRA. s. f. En la fortificació es la comunicació dèsde la plassa á las obras exteriòrs que se fa excavand lo fosso. *Caponera.* Cripta subterranea. *Caponnière.* Capponiera.

CAPORAL. s. m. ant. CABO DE ESCUADRA.

CAPOT. s. m. Especie de capa de ménos vol y ab mánegas. *Capote.* Pallii genus. *Manteau.* Tabarro, ferrajuolo.

CAPOT. En alguns jogs de cartas es la passada en que un dels jugadòrs fa tòtas las basas. Se usa ab lo verb *donar*, com me han donad ó he donad CAPOT. *Capote.* Omnem sortem lucrari in quibusdam pagellarum ludis. *Capot.* Cappotto.

DONAR CAPOT. fr. met. y fam. Dèxar sèns mènjar á algú per haber arribad tard. *Dar capote.* Tardius adventantem incœnatum relinquere. *Faire capot.* Dar cappotto.

CAPOTILLO. s. m. Lo capot curt que usaban las donas per abrig. *Capotillo.* Palliolum muliebre. *Mantelet, manteau court.* Mantelletta.

CAPRICORN ó CAPRICORNI. s. m. Signe austral del Zodíac, al cual hi arriba lo sol en lo solstici del ivern. *Capricornío.* Capricornus. *Capricorne.* Capricorno.

CAPRITXADA. s. f. CAPRITXO.

CAPRITXO. s. m. Lo concèpte ó idea que algú fòrma fora de las règlas ordinarias y comuns, casi sèmpre sèns fonamènt ni rahó. *Capricho.* Judicium, sententia à communi rerum ordine alie-

na, dissona. *Caprice, idée, goût, volonté déraisonnable.* Capriccio, grillo, ghiribizzo, bizzarria.

CAPRITXO. En las obras de poesía, música y pintura es lo que s' executa per la forsa del ingeni mès que per la observancia de las règlas del art. *Capricho.* Luxuriantis ingenii fœtus, res ingenii acumine effìcta. *Caprice, fantaisie.* Fantasia, capriccio.

CAPRITXO. ANTÒX.

CAPRITXÒS, A. adj. Lo qui obra per antòx y lo seguex ab tenacitat. *Caprichoso, caprichudo.* Levis animi et sententiæ tenax. *Capricieux, bizarre, fantasque.* Capriccioso, bisbetico.

CAPRITXÒS. Lo que se fa per capritxo. *Caprichoso.* Res leviter et tenaciter effecta. *Capricieux.* Fantastico.

CAPRITXÒS. *Pint.* Lo que está fèt ab capritxo. *Caprichoso.* Magna vi ingenii exactus, elaboratus. *Qui a de l'imagination, du génie.* Fantastico, bizzarro.

CAPRITXOSAMÈNT. adv. mod. Ab capritxò. *Caprichosamente.* Leviter et tenaciter. *Capricieusement, bizarrement.* Fantasticamente, capricciosamente.

CAPSA. s. f. Pèssa de mètall, fusta, pèdra, cartró ó altra materia, que servex pera ficarhi dins alguna cosa. Se cubrex ab un tap solt ó agafad á la part principal. Servex pera mòlts usos, y es de varias fòrmas y tamanys. *Caja.* Capsa. *Boîte, cassette, layette.* Cassa, cassetta, scatola, bossolo.

CAPSA DE BLAT DE MORO. ESPIGA DE BLAT DE MORO.

CAPSA DE BRASÈR. Especie de tarima de fusta ab un forad rodó al mitj, en que s' encaxa lo brasèr. *Caja de brasero.* Lignea compages ubi foculus reponitur. *Boîte de brasier.* Utensilio di legno con un gran buco in mezzo per mettervi il braciere.

CAPSA DE GARRAFÓ. Especie de pot de suro, que servex pera posar la ampòlla en nèu á fi de refrescar lo bèurer. *Corchera.* Vas subereum. *Seau de liège.* Secchia di sughero.

CAPSA DE HOSTIAS. Especie de potet en que se guardan las hostias no consagradas. *Hostiario.* Hostiarium capsula, theca. *Boîte aux hosties.* Cassetta delle ostie.

CAPSA DE SOMBRÈRO Ó BARRET. La que servex pera desar lo barret á fi de preservarlo de la pòls. Sol ser de fusta ó de cartró. *Sombrerera.* Pilei theca, capsula. *Étui de chapeau.* Cappelliera.

CAPSADA. s. f. Entre llibretèrs es lo cordillet ab que se juntan los caps dels fulls al encuadernar, y que quèdan un al cap de munt del llibre, y altre al cap de vall. *Cabezada.* Funiculus annectendis voluminum foliis deserviens. *Tranchefile.* Capitello.

CAPSADA. Entre los hortolans es cada un dels trossos de terra cuadrilongos en que dividexen l' hort. *Era, bancal, tablar.* Area hortensis. *Carré, couche, planche d'un jardin, d'un potager.* Quaderno.

CAPSAL. En las campanas es la fusta ó guarnimènt ab que se asseguran y que las aguanta. *Armazon.* Superpositum culmen, apex. *Armature, charpente.* Armadura.

CAPSAL DEL LLIT. La part superiòr de èll, ahònt se posan los coxins. *Cabecera de la cama.* Lecti summa pars ubi cervicalia locantur. *Dossier du lit.* Cappezzale.

CAPSALÈRA. s. f. La fusta que sol posarse dreta al cap de munt del llit, detras dels coxins. *Cabecera.* Caput lecti. *Dossier du lit.* Capoletto.

CAPSANA. s. f. Especie de rosca fèta de drap ó altra materia tòva, que se colloca en lo cap pera servir de coxí, á fi de portar damunt de èlla algun pes sèns que fassa mal al cap. *Rodete.* Cesticulus, cesticillus, cestillus. *Bourrelet, bourlet.* Carello, cercine.

CAPSAR. v. a. Posar cap de llauna, llantó ó altra cosa als cordòns, trensillas, etc. *Clavetear, herretear, echar herretes.* Ferreos contos funiculis aptare. *Ferrer des aiguillettes.* Mettere il puntale agli aghetti.

CAPSAR. Entre llibretèrs es posar capsadas als llibres. *Cabecear.* Extrema voluminum tæniâ assuere, firmare. *Mettre des tranche-files.* Mettere i capitelli.

CAPSÈR. s. m. Lo qui tè per ofici fèr capsas y altras cosas de fusta prima ó cartró. *El que hace cajas.* Capsarum opifex. *Boîtier.* Bossalajo.

CAPSETA. s. f. dim. de CAPSA. *Cajita, cajeta, cajuela.* Capsa parva. *Petite boîte.* Cassettina, bossoletto.

CAPSETA. s. f. *Bot.* Lo vaset membranòs ó de closca y vuid, dins del cual està tancadas las llavòrs, y se obre natural

mènt per punt determinad. *Cajilla, caja, cápsula.* Capsula. *Capsule.* Capsula.

CAPSIGRANY. s. m. CAP GROS.

CAPSIRÓ. s. m. dim. de CAP. *Cabezuela, cabecilla, cabecita.* Capitulum. *Petite tête.* Capetto.

CAPSÓ. s. m. La cuberta de tela ajustada al cap, que se posa per abrig á las criaturas dèsde que naxen. *Capillo.* Capidulum. *Têtiere.* Berrettino.

CAPTA. s. f. Lo acte de demanar y recullir dinèrs ó altras caritats ab autoritat pública per objèctes piadòsos. *Cuesta, demanda.* Quæstura, mendicatio. *Quête.* Busca, cerça.

CAPTADOR, RA. s. m. y f. Lo qui demana caritat ó fa la capta. *Demandador, cuestor.* Quæstor eleemosinarius, stipem quærens. *Quêteur.* Cercante, cercatore.

CAPTAR. v. a. Demanar caritat. *Pedir limosna, mendigar.* Emendicare. *Mendier, gueuser, demander l'aumône.* Mendicare, limosinare, accattare.

CAPTAR. Atráurer la voluntat ó atenció de altre ab paraulas falaguèras, ab la suavitat del tracte, ab la elocuencia del parlar ó ab altres medis. *Captar.* Captare, allicere. *Capter.* Adescare, allettare.

CAPTAR. Procurarse medis que regularmènt depènjan de altre y se necessitan pera la consecució de algun fi. *Mendigar.* Emendicare. *Mendier, rechercher avec empressement.* Ricercare, procacciarsi.

CAPTENENZA. s. f. ant. CONSTANCIA, FIRMESA.

CAPTIRI. s. m. CAPTA.

CAPTIRI. p. us. La bacina de captar en las iglèsias, en la que regularmènt hi ha la imatge del sant per lo culto del cual se capta. *Demanda.* Tessella ad stipem conquirendam, corrogandæ eleemosinæ patina. *Petit plat, petite soucoupe où l'on reçoit la quête.* Piatto della limosina.

CAPTIU. s. m. CATIU.

CAPTIVAR. v. a. Fèr presonèrs als enemigs en la guerra, privandlos de la llibertat. Se aplica mès propiamènt als presonèrs cristians fèts per los turcs y los de Berbería, en rahó del mal tracte que los donaban. *Cautivar.* Captivare, in captivitatem adducere. *Faire prisonnier, rendre captif.* Cattivare.

CAPTIVAR. met. Rendir, subjectar las potencias de l'ánima. *Cautivar.* Captivare, subjicere, submittere. *Assujettir.* Soggiogare, sommettere.

CAPTIVARSE. v. r. CAPTAR, en la segòna accepció.

CAPTIVARSE. ant. SOMÈTRERSE.

CAPTIVATGE. s. m. ant. CAPTIVERI.

CAPTIVERI. s. m. Estad de la persòna que perduda la llibertat en la guerra viu en poder del enemig. *Cautiverio, cautividad, captividad.* Captivitas. *Captivité, esclavage.* Cattività, schiavitù.

CAPTIVITAT. s. f. CAPTIVERI.

CAPTURA. s. f. for. Lo acte de agafar á algú pera posarlo en presó. *Captura.* Captura. *Capture.* Cattura, presura.

CAPTURAR. v. a. for. Agafar á algú y posarlo á la presó. *Proceder á la captura, poner en captura.* In carcerem immittere. *Capturer, faire capture.* Catturare.

CAPTURAR. Fèr pagar la multa imposada al que ha contravingud á algun bándol. *Multar.* Mulctare. *Amender.* Far pagare l'ammendo.

CAPUTXA. s. f. Cuberta generalmènt de bayeta que portan las donas de montanya en lloc de mantellina, y arriba fins á la cintura poc mès ó mènos. En la part de darrèra del cap fa una punxa com una especie de capilla. *Capucha.* Muliebris cucullus, ricinium. *Capuchon de manteau de femmes.* Cappuccio.

CAPUTXA. CAPUTXO.

CAPUTXA. Entre impressòrs es lo accènt circumflexo. *Capucha.* Nota accentûs circumflexi. *Accent circonflexe.* Accento circunflesso.

CAPUTXÍ. s. m. Lo frare descals del òrde de sant Francesc, que porta barba llarga, lo hábit de sayal pardo fòsc, ab capa curta del matèx sayal, y un caputxo punxagud que cau sòbre la esquena, y servex pera taparse lo cap. *Capuchino.* Capuccinus monachus. *Capucin.* Cappuccino.

CAPUTXÍ, NA. adj. Lo que pertany al òrde dels caputxins. *Capuchino.* Ad capuccinorum institutum pertinens. *Qui appartient à l'ordre des capucins.* Attenente ai cappuccini.

CAPUTXÍ. territ. que se aplica als pésols tirabècs. *Mollar.* Pisi genus. *Pois sans cosse, pois goulus.* Piselli teneri che si cucinano col baccello.

CAPUTXINA. s. f. La monja descalsa del

òrde de sant Francesc, que seguex la règla dels frares caputxins. *Capuchina.* Monialis capuccinorum institutum professa. *Capucine.* Cappuccina.

CAPUTXINA. Planta que tè las fullas en figura de escud, y la flor ab asparó y en fòrma de caputxa, de colòr que tira á taronja, fa olòr suau, y es de gust un xic picant. Se cultiva per adòrno en los jardins, y sol mènjarse per enciam. *Capuchina.* Tropæslum majus. *Capucine.* Nasturzio d'India.

CAPUTXO. s. m. Abrig del cap, mès llarg que ample; acaba en punta y se tira á la esquena cuand se vol. *Capucho, capucha.* Cucullus. *Coqueluche, capuchon.* Cappuccio.

CAR. part. conjunc. ant. PUTX, PERQUÈ.

CAR. adv. mod. Á un preu alt. *Caro.* Carè. *Cher, chèrement.* Caro, a prezzo alto, caramente.

CAR, RA. adj. Lo que tè preu alt. *Caro.* Carus. *Cher.* Caro.

CAR. Estimad. *Caro, querido.* Carus, dilectus. *Cher, tendrement aimé.* Caro.

AL CAR. mod. adv. *Ndut.* Envers, á la part, á la banda. *Á la parte.* Versus. *Á la bande.* Alla banda.

COSTAR CAR. fr. fam. Resultar de alguna cosa mòlt perjudici ó dany. *Costarle á uno caro ó cara alguna cosa.* Rem alicui malè cedere, magni constare. *En résulter préjudice.* Costar caro.

EXIR CAR. fr. COSTAR CAR.

SER CAR DE DÈXARSE VEURER. fr. fam. Oferirse poc fácilmènt ó poc sovint al tracte, comunicació ó vista dels que ho solicitan ó desitjan. *Venderse caro.* Ægrè sui copiam facere. *Se faire désirer.* Non lasciarsi mai vedere.

CARA. s. f. La part de davant del cap dèsdel principi del frònt fins á la punta de la barba. *Cara.* Facies, vultus. *Visage, figure.* Viso, volto, faccia.

CARA. Semblant; y en aquest sentit diem: fulano me fa mala CARA, me ha rebud ab bona CARA. *Cara, semblante.* Vultus, aspectus. *Figure, mine.* Cara, sembianza, faccia.

CARA. Fatxada ó enfròut de alguna cosa. *Cara.* Frons. *Face.* Facciata, faccia, fronte, prospetto.

CARA. met. La superficie de alguna cosa que en las telas se diu ENDRET. *Cara, haz.* Superficies. *Endroit.* Verso, lato.

CARA. aut. CARESTÍA.

CARA Á CARA. mod. adv. Manifestamènt, descubertamènt. *Cara á cara.* Facie ad faciem. *Évidemment, à nu.* Faccia a faccia, in viso.

CARA Á CARA. mod. adv. En presencia, davant de algú. *Cara á cara, rostro á rostro.* Coram, in conspectu, adverso vultu. *En face, face à face.* In faccia.

CARA DE ALIGOT. fam. Se diu de la persòna que es carallarga, beguda de galtas, y tè lo nas de lloro. *Cariaguileño.* Oris aquilini homo. *Qui a le visage long et le nez aquilin.* Si dice a chi ha viso lungo e naso aquilino.

CARA DE JUEU. expr. que denota lo llètj y horrible semblant de una persòna. *Cara de hereje.* Os nocturnum. *Visage d'excommunié.* Faccia da scomunicato.

CARA DE MERDA DE OCA. exp. vulg. Lo qui está mòlt descolorid ó grog. *Cara de gualda.* Pallidus, pallenti ore homo. *Visage pâle, défait.* Viso smorto, viso interriato.

CARA DE NOY. La que per sas fesomías sèmpre criatureja. *Cara amuchachada.* Puerilis aspectus. *Visage enfantin.* Viso di ragazzo.

CARA DE PASCUAS. L'apacible, festiva, riallèra. *Cara de pascua ó de risa.* Hilaris et festiva facies. *Figure agréable.* Viso allegro.

CARA DE POCS AMIGS. Se diu del qui tè lo aspècte desagradable. *Cara de pocos amigos ó de vinagre.* Torvus, horridus vultus. *Homme de mauvaise mine.* Viso arcigno.

CARA DE VAQUETA. Se diu del que no tè vergònya, y no fa cas de que li digan injurias, ó lo atrápen en mentida ó en alguna mala acció. *Cara de vaqueta.* Impudens, inverecundus. *Effronté, éhonté.* Fronte incallita.

CARA DE VINAGRE. CARA DE POCS AMIGS.

CARA ESTRAFÈTA. La que tè fesomías estranyas y defectuòsas. *Cara ó figura dificultosa.* Deformis vultus. *Visage défiguré.* Viso deforme.

CARA SÈNS VERGÒNYA. Descarad, desvergonyid. *Cariraido.* Effrons, impudens. *Effronté, éhonté.* Faccia invetriata.

Á CARA DE AIGUA, Á LA CARA DE L'AIGUA. mod. adv. Á la superficie ó prop de la superficie de l'aigua. *Á flor, ó á la flor del agua.* Ad aquæ superficiem. *Á fleur d'eau.* A fior d'acqua.

Á CARA DESCUBERTA. mod. adv. Descuber-

tamènt, á vista de tòts. *Á cara descubierta*. Palàm, in conspectu omnium. *Ouvertement*. Facciatamente, a viso aperto.

ANAR AB LA CARA DESCUBERTA. fr. ab que se dòna á entendrer que qui obra bè y segòns rahó, pod anar per tòt sèns recel ni pòr de que algú lo reprenga ó vitupère. *Andar con la cara descubierta*. Securè, apertè, sine metu se manifestare. *Aller tête levée*. Andar colla fronte scoperta.

CÁUREELI LA CARA DE VERGÒNYA. fr. met. y fam. Patir algú mòlt rubòr per haber caigud en alguna falta. *Caérsele á uno la cara de vergüenza*. Verecundiâ suffundi. *Rougir jusqu' au blanc des yeux*. Fare il viso rosso.

CLAVAR PER LA CARA Ó PER LOS BIGOTIS. fr. met. Reconvenir á algú vituperandli alguna cosa. *Dar en cara, ó en rostro*. Exprobrare. *Reprocher*. Rinfacciare, gettar al viso.

CLAVAR PER LA CARA. fr. Dir á algú sòs defèctes, y també fèrli memoria de algun benefici que ha rebud. *Echar á la cara ó en la cara*. Coram exprobrare. *Reprocher, remettre devant les yeux*. Rinfacciare.

CONÈIXERELI AB LA CARA. fr. Manifestar algú ab la cara lo que li está passand ó lo que sènt en sòn interiòr. *Traerlo escrito en la frente, conocérsele en la cara*. In vultu apparere, manifestari. *Parler sa figure*. Averlo scritto in fronte.

DE CARA. mod. adv. Enfrònt; y axí se diu: lo sol vè DE CARA. *De cara*. Ore adverso, è regione, à fronte. *De front*. A fronte.

DESFÈR LA CARA Á REVESSOS. fr. fam. Bofetejar mòlt fort ab gran dany de la cara. *Deshacer los hocicos, las narices, la cara, etc*. Acerbè percutere. *Souffleter*. Schiaffeggiare.

DIR Á LA CARA. fr. met. Parlar davant de un alguna cosa contra de èll. *Decirselo en su cara*. In conspectu loqui. *Dire en face*. Dire in faccia.

EIXIRLO LA CARA. fr. met. Mostrarse en la cara las senyals de alguna cosa. *Salir á la cara*. Ore ostendi. *Rougir de quelque chose*. Dirlo il viso.

ENCÈS DE CARA. Lo qui está mòlt bermell per acaloramènt ó agitació. *Encendido de cara*. Rubens, flammeus. *Enflammé, excité, irrité*. Rosso.

ENCÈS DE CARA. Lo qui naturalmènt está mòlt rotj. *Encendido de color*. Flammeus vultu. *Celui qui a le teint vermeil*. Chi ha il color rosso.

ESCUPIR Á LA CARA Á ALGÚ. fr. Burlarse de algú cara á cara fèndne mòlt despreci. *Escupir en la cara á alguno*. Os alicui sublinere. *Cracher au nez à quelqu'un*. Sputar in faccia.

ESTRELLAR Á LA CARA. fr. met. y fam. Dirli á algú á la cara alguna cosa que li sia mòlt sensible. *Dar entre ceja y ceja*. Palàm, apertè, in ore objurgare. *Dire au nez, en face*. Dire in faccia, dire schietto.

FÈR ALTRA CARA. fr. met. Variar las circunstancias de algun assumpto. *Mudar de semblante ó de color*. Aliter se habere. *Changer de face*. Cangiar aspetto.

FÈR BONA CARA, MALA CARA, ALTRA CARA, MILLÒR CARA. fr. met. Estar algun negoci en estad que fa esperar bon ó mal resultat, altre resultat ó millòr resultat. *Hacer ó presentar buen ó mal semblante, otro semblante, ó mejor semblante*. Meliori, vel pejori, vel alio modo se habere. *Avoir un bon ou mauvais aspect*. Aver buon o cattivo aspetto, aver buon' aria.

FÈR BONA Ó MALA CARA. fr. Estar de bon ó mal humòr. *Estar de buen ó mal gesto*. Hilarem vel tristem se vultu prodere. *Avoir l'air content ou chagrin, être de bonne ou de mauvaise humeur*. Far buona o mala cera.

FÈR CARA. fr. Oposarse, resistir; y axí se diu: FÈR CARA als enemigs, als pèrills, etc. *Hacer cara ó rostro*. Obsistere, resistere. *Faire face, résister, s'opposer*. Mostrare il viso.

FÈR CARA. fr. que se diu del edifici que esta enfrònt de altre, v. gr.: la aduana FA CARA á palaci. *Hacer fachada*. È regione esse. *Faire face*. Essere a fronte, essere in faccia.

FÈR CARA Á DÒS. fr. met. y fam. Compláurer algú per sa propia utilitat á dòs persònas encontradas, donaud la rahó á la una y á l'altra. *Comer á dos carrillos*. Dextrâ lævâque assentari. *Ménager la chèvre et le chou*. Salvar la capra e i cavoli.

FÈR DÒS CARAS. fr. met. y fam. Proceir ab solaparía. *Hacer á dos caras*. Simulatè vel subdolè agere. *Procéder avec feinte*. Operar con doppiezza.

FÈR MALA CARA Á ALGUNA COSA. fr. Donar

mostras de no agradarli. *Hacer gestos á alguna cosa.* Despicere. *Faire la mine à quelque chose.* Far mala cera, far il muso.

FÈR MALA CARA Ó CARA DE ENFADAD. fr. Presentar en lo semblant senyals de enfado. *Poner mal gesto.* Vultum contrahere. *Avoir ou prendre un air refrogné.* Far il viso arcigno, fare il viso dell' armi.

FÈR PETAR PER LA CARA. fr. met. y fam. CLAVAR PER LA CARA.

FRESC DE CARA. Lo qui tè la cara lluènta ó llisa per sana complexió. *Carilucio.* Nitida facie. *Qui a le teint frais.* Viso fresco.

GIRAR LA CARA. fr. ab que se explica lo carinyo ó atenció cuand se inclina cap á una persòna pera mirarla, y al contrari despreci ó desvío cuand se aparta la vista del subgècte. *Volver el rostro.* Oculos in aliquem convertere vel ab aliquo avertere. *Regarder avec complaisance. Tourner la tête pour ne pas voir quelqu'un.* Dare il viso, voltare il viso.

GROS DE CARA. adj. Lo qui tè la cara grossa. *Carigordo.* Pleni, inflati oris homo. *Joufflu.* Paffuto, carnaccioso.

LA CARA LI DIU. fr. fam. Ab que se exprèssa la conformitat que sol haber èntre las inclinaciòns ó costums de una persòna y sòn semblant. *La cara se lo dice, ó en la cara se le conoce.* Imago animi vultus est. *Sa figure parle.* Averlo nel viso.

LA CARA LI FA PROCÈS. fr. fam. LA CARA LI DIU.

LLARG DE CARA. CARALLARG.

MIRAR AB CARA DE ENFADAD. fr. Mostrar ab la vista y modo de dirigirla lo enfado que se tè. *Mirar de lado ó de medio lado.* Transversis oculis intueri. *Regarder de côté, avec dédain.* Guardar bieco.

MIRAR AB CARA DE MALICIA. fr. Mostrar ab la vista y modo de dirigirla la malicia que se tè á algú. *Mirar con ceño ó sobrecejo.* Torvis oculis quempiam intueri. *Morguer.* Bravare, rabbuffare.

MUDAR Ó MUDARSE DE CARA. fr. Desfigurarse, descompóndrerse las fesomías per malaltia ó accidènt repentí. *Desencajarse la cara ó el rostro.* Faciem immutari, deformari. *Être défiguré.* Svisare, sfigurare.

NEGRE DE CARA. Se diu del qui tè la cara mòlt morena. *Carinegro.* Ore fuscus, subniger. *Brun, basané.* Bruno, fosco.

NO GIRAR CARA. fr. met. Prosseguir ab constancia lo comensad. *No volver la cara atras.* Ab incæpto non desistere, propositum constanter tenere. *Ne point démordre, ne point se désister.* Non lasciar la strada, non desistere, non cessare.

NO MIRAR LA CARA Á ALGÚ. fr. Estar enfadad ó renyid ab algú. *No mirar á la cara á alguno.* Aspectum alterius vitare, sustinere non posse. *Être enragé contre quelqu'un.* Non guardar uno.

NO TENIR CARA PER FÈR Ó DIR ALGUNA COSA. fr. Estar impedid de fèr ó dir per vergònya, pòr ó recel. *No tener cara para hacer ó decir alguna cosa.* Pudore aut metu prohiberi, terreri à re facienda vel dicenda. *N'avoir pas le courage de dire ou de faire une chose.* Non ardir di fare o di dire.

PER LA SÈVA BONA CARA. mod. adv. que juntandse ab los verbs que significan pretèndrer, conseguir, fèr ó donar vol dir sèns mérits ni medis. *Por su bella cara; por sus ojos bellidos.* Gratuitò, extra vel præter meritum. *Pour ses beaux yeux.* Per il suo bel visetto.

PLE DE CARA. Se diu del que tè las galtas molsudas. *Carilleno.* Ore crassus. *Qui a la figure pleine.* Tondo di viso.

RENTAR LA CARA Á ALGÚ. fr. met. y fam. Adularlo, llisonjearlo. *Lavar á uno los cascos ó la cara.* Blandiri. *Flatter.* Accarezzare, adulare.

RENTAR LA CARA Á ALGUNA COSA. fr. met. Donarli nou llustre, compóndrerli lo exteriòr, pulirla de part de fora. *Lavar la cara á alguna cosa.* Nitidum reddere. *Raccomoder à neuf.* Racconciare, rinnovare, mutar l' aspetto.

RODÓ DE CARA. Lo qui tè la cara rodòna. *Cariredondo.* Facie rotundus, orbiculatus. *Qui a le visage rond.* Chi ha il viso tondo.

ROTJ DE CARA. ENCÈS DE CARA.

SALTAR Á LA CARA. fr. Ser una cosa certa, clara y evidènt. *Saltar á la cara.* Patere. *Être évident, clair, manifeste.* Essere chiaro, manifesto, palese.

TRÁURER LA CARA. fr. met. Presentarse ó interessad en algun assumpto. *Sacar la cara.* In se quidquam suscipere. *Se présenter.* Apparire, comparire.

TRÁURER LA CARA PER ALGÚ. fr. met. Eixir en favòr, defensa ó abono de algú. *Sa*

la cara por alguno. Alicujus partes suscipere, tueri. *Défendre hautement quelqu'un, prendre sa défense.* Uscir alla difesa d'uno.

UMPLIR LA CARA DE DITS. fr. fam. Donar bofetadas á algú. *Llenar á uno la cara de dedos.* Alapis aliquem cædere. *Souffleter quelqu'un, donner une giroflée à cinq feuilles.* Dar guanciate sode.

VEURERSE LAS CARAS. fr. fam. ab que se denota las ganas de avistarse ab algú pera mostrarli vivamènt de paraula ó de fèt lo sèu ressentimènt ó lo sèu parer. *Verse las caras.* Aliquem coram arguere. *Se voir avec quelqu'un, vider une querelle les armes à la main.* Vedersi, farne ragione colla spada.

QUI CARA VEU CARA HÒNRA. ref. que denota que en presencia de la persòna no se diu per respècte lo que se diu de darrèra sèns cap reparo; ó que ab dificultat se nèga lo que se demana á la cara. *Cara á cara ó barba á barba vergüenza se cata.* Præsentiam reverentia comitatur. *On s'abouche et l'on se respecte.* Crescere agli occhi.

CARABASSA. s. f. Lo fruit del carabassèr. *Calabaza.* Cucurbita. *Citrouille.* Zucca.

CARABASSA CONFITADA. La confitura seca de carabassa. *Calabazate.* Cucurbitæ frusta sacharo condita et siccata. *Citrouille confite.* Zucca confettata.

CARABASSA DE CABELLS DE ÁNGEL. Especie de sindria que tè la escorxa llisa ab clapas blanquinòsas y groguencas, y las llavòrs comunamènt negras. La sèva mòlla es sucòsa, blanca y tan fibròsa que desprès de cuita se sembla á una cabellèra embullada, de la cual sèn fa la confitura anomenada cabells de ángel. *Cidracayote.* Cucurbita citrulus. *Espèce de calebasse d'Amérique.* Zucca d'America.

CARABASSA DE IVERN. La que se cria en ivern. *Calabazona.* Cucurbita hiemalis. *Citrouille d'hiver.* Zucca d'inverno.

CARABASSA VINÈRA Ó DE VI. La que fòrma dòs bolas de las cuals es la majòr la de la part de la flor. Un cop seca servex pera portar vi y altres licòrs. *Calabaza vinatera, calabacino.* Cucurbita vinaria. *Calebasse, gourde.* Zucca lunga.

DONAR CARABASSA. fr. met. y fam. Reprobar á algú en exámens, ó dejectar las donas als que las demanan per esposas. També se diu portársen ó rébrer CARABASSA, referindse al reprobad ó dejectad. *Dar calabazas; llevar calabazas.* Reprobare, repellere; repulsam pati. *Réprouver, renvoyer, congédier, dédaigner. Être réprouvé, renvoyé, etc.* Riprovare.

NADAR SÈNSE CARABASSAS. fr. met. y fam. ab que se denota que algú tè prou industria pera manejarse tòt sol sèns ajuda de altre. *Nadar sin calabazas, ó no necesitar de calabazas para nadar.* Industrium esse, alieno auxilio non indigere. *Voler de ses propres ailes.* Volar da se.

CARABASSAT. s. m. ant. CARABASSA CONFITADA.

CARABASSEJAR. v. a. fam. RÒNDALLEJAR.

CARABASSÈR. s. m. Planta anyal rastrèra, que se extèn á la distancia de dòtse á catòrse pams. Las camas las tè cubertas de un pel aspre. Fa las flors grogas, y lo fruit gros, rodó, ovalad ó llargarud. *Calabacera, calabaza.* Cucurbita. *Courge, citrouille.* Zucca.

ENFILARSE COM UN CARABASSÈR. fr. fam. Crèxer mòlt alguna cosa en poc tèmps. *Crecer á palmos.* Ultra modum brevi tempore excrescere. *Croître à vue d'œil.*

PUJÁRSEN AL CARABASSÈR. fr. met. y fam. PUJÁRSEN AL CAMPANAR.

CARABASSÈRA. s. f. CARABASSÈR.

CARABASSETA. s. f. dim. de CARABASSA. *Calabacica, calabacilla, calabacita.* Cucurbitula. *Petite citrouille.* Zucchetta.

CARABASSÓ. s. m. Carabasseta pètita y cilíndrica, que tè la pèll verda y la carn blanca. *Calabacin.* Cucurbitula. *Petite citrouille tendre.* Zucchettina.

CARÁCTER. s. m. La cualitat distinctiva per la cual se distingexen los homes y las cosas èntre sí. *Carácter.* Character. *Caractère.* Carattere.

CARÁCTER. La índole ó geni de cada hu. *Carácter.* Indoles. *Caractère, esprit.* Carattere.

CARÁCTER. Fermesa, constancia, inflexibilitat. *Carácter, teson.* Constantia, rigor. *Caractère.* Carattere, fermezza.

CARÁCTER. Lo senyal que imprimexen en l' ánima los sagramènts del batisme, confirmació y òrde sagrad. *Carácter.* Sacramenti character. *Caractère sacramental.* Carattere.

CARÁCTER. La hòura é importancia que dònan los empleos y dignitats. *Carácter.*

Dignitas, honor. *Caractère, dignité, rang.* Carattere, dignità.

CARÁCTER. La fòrma ó figura de la lletra, y també la matèxa lletra. *Carácter.* Litteræ character, forma, figura. *Caractère.* Carattere.

CARACTERISAD, DA. adj. Se diu de la persòna mòlt distingida per sa calitat ó empleo. *Caracterizado.* Magnis honoribus insignitus, decoratus. *Distingué par son caractère.* Distinto, conosciuto nel suo carattere.

CARACTERISAR. v. a. Distingir á alguna persòna ó cosa ab las calitats que li sòn mès propias. *Caracterizar.* Insignire, distinguere. *Caractériser.* Caratterizzare.

CARACTERISAR. Autorisar á alguna persòna ab algun empleo, dignitat ú honòr. *Caracterizar.* Decorare, ornare, insignire. *Constituer en dignité.* Dignitoso.

CARACTERÍSTIC, CA. adj. Lo que toca ó pertany al carácter. *Característico.* Quod rei characterem exprimit. *Caractéristique.* Caratteristico.

CARACTERÍSTICAMÈNT. adv. mod. Assenyaladamènt. *Característicamente.* Expressè, manifestè. *Caractéristiquement.* Con carattere.

CARAD, DA. adj. que ab los adverbis *bè ó mal* se aplica al que tè bona ó mala cara. *Bien ó mal carado, encarado, agestado.* Pulchra aut fœda facie conspicuus. *Qui a un visage beau ou laid.* Chi ha viso, o faccia.

CARAFRESC, CA. adj. FRESC DE CARA.

CARAGIRAD. s. m. FASÒLET.

CARAGOL. s. m. Animal de closca de la grandaria de una nou, que se cria en llocs humids y en algunas plantas, dins de una conxa orbicular y oberta en sòn principi en fòrma de mitjalluna, ab una marca ó senyal per damunt que acaba en espiral. Tè en lo cap cuatre banyetas membranòsas, las dòs mès llargas que las altras. *Caracol.* Cochlea. *Limaçon.* Lumaca, lumacone.

CARAGOL. La closca de alguns animalets de mar. *Caracol.* Concha, limax. *Coquille.* Cochiglia, conchiglia.

CARAGOL. Escala sèns replans, en poc lloc y en fòrma espiral. *Caracol.* Scala in spiræ formam ducta. *Caracol.* Scala a chiocciola.

CARAGOL. Cilindro ab oscas espirals tòt voltant, per medi de las cuals que s' encaxan en las alternadas de la femèlla, puja y baxa per dins de èlla. *Husillo.* Cylindrus spiris excavatis dispositus. *Vis de pressoir.* Vite.

CARAGOL. Lo dobleg tort que fa al arronsarse la seda, fil, etc., per ser massa retort. *Retortijon.* Contorsio. *Retordement.* Torcimento, torcitura.

CARAGOL. Lo bucle ó anèlla que naturalmènt sol fèr lo cabell. També se diu dels artificials. *Sortija, rizo.* Annulus, cincinnus. *Frisure des cheveux, boucle de cheveux.* Riccio, anello.

CARAGOL. Especie de clau ab oscas espirals, que servex pera armar alguna máquina ó unir las pèssas de èlla, enroscandlo en la femèlla ó en los forads fèts á posta. *Tornillo.* Ligneus aut ferreus cylindrus in spiras tornatus. *Clou à vis.* Chiodo con vite.

CARAGOLS DE FUSTÈR. pl. ENCENALLS.

CARAGOLA. s. f. Caragol de closca blanca. *Caracola.* Parvus limax. *Petit limaçon blanc.* Lumaca bianca.

CARAGOLAD, DA. p. p. de CARAGOLAR y CARAGOLARSE. *Arrollado, rollado; enroscado; ensortijado; encarrujado.*

CARAGOLAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de caragolar alguna cosa. *Enroscadura.* Spira, involutio. *Entortillement.* Avvolgimento, torcitura.

CARAGOLAR. v. a. Fèr rodar la bora de una cosa sòbre èlla matèxa, de manèra que la cosa quede en fòrma de canó ab varias voltas la una dins de l' altra. *Arrollar, rollar.* Convolvere. *Rouler, enrouler.* Avvoltare.

CARAGOLAR. Tórcer, fèr rodar en direcció contraria los dòs caps de una cosa flexible, de manèra que la cosa quede en fòrma de rosca. *Enroscar.* Sinuare, in orbem convolvere. *Entortiller, recoquiller.* Aggrovigliare, raggricchiare.

CARAGOLAR. Parland dels cabells, fil, seda, etc., es fèrli caragols. *Ensortijar.* Torquere filum, stamen, etc., comam crispare, in cincinnos flectere. *Former un anneau, friser, boucler les cheveux.* Ricciare.

CARAGOLARSE. v. r. Parland dels cabells es posarse en fòrma de caragols ó cresparse èlls matèxos. *Ensortijarse.* Crispari. *Se crêper.* Increspare, arricciare.

CARAGOLARSE. Parland de seda, fil, etc., es arronsarse fènd doblegs torts per estar massa retort. *Encarrujarse.* Implicari.

Se retrousser. Rimboccare, arricciare.

CARAGOLARSE. Parland de las fullas de varias plantas ó arbres, doblegarse naturalmènt en fòrma de caragol, arriband algunas fins á formar canònets. Sol ser per influxo de algun aire ó de algun insecte. *Encarrujarse*. Implicari. *Se rouler, se reçoquiller*. Avvoltarsi, avviticchiarsi.

CARAGOLET. s. m. dim. de CARAGOL. *Caracolillo, caracolito, caracolejo*. Cochleola. *Petit limaçon*. Lumachetta.

CARAGOLÍ. s. m. dim. de CARAGOL. CARAGOLET.

CARAGOLÍ. Planta, especie de monjetèra, que fa una flor blanca y blava, de un olòr aromátic suau, y de figura de un caragolet. *Caracolillo*. Phaseolus caracalla. *Caracole*. Fagiuolo d' India.

CARAGOLÍ. La flor de la planta del matèx nom. *Caracolillo*. Phaseolus caracalla. *Caracole*. Il fiore del fagiuolo d' India.

CARAGOLILLO. s. m. CARAGOLÍ, en lo segòn y tercèr significat.

CARALLARG, GA. adj. fam. Lo qui tè la cara llarga. *Carilargo*. Oblonga facie homo. *Qui a la figure allongée*. Chi ha il viso lungo.

CARAMBA! interj. ab que s' exprèssa la estranyesa ó sorpresa que causa una cosa. *Caramba!* Hui! *Malepeste*. Canchero, cospettone.

CARAMBOLA. s. f. En lo jog de billar es lo cop que se fa tirand una bola de manèra que toque á las altras dòs, y se diu CARAMBOLA limpia; peró si la bola impel-lida per la primèra toca á la tercèra es CARAMBOLA sucia. *Carambola*. Duorum globulòrum collisio ex alterius jaculatione. *Carambolage*. Carambola.

CARAMELA. s. f. ant. CARAMÈLLA.

CARAMELAR. v. n. ant. Tocar la caramèlla. *Tocar el caramillo*. Fistulare, calamo vel avenâ canere. *Jouer du chalumeau*. Suonar la fistola.

CARAMÈLL. s. m. Lo tros de glas llarg y prim á manèra de bastó, que fòrma l' aigua que degòta de algun punt, y se va geland al matèx tèmps, com sol succeir en las canals. *Canelon, cerrion, calamoco, carámbano*. Stiria. *Glaçon*. Dracciuolo.

CARAMÈLL. Lo bocí de seu ó cera que en las atxas, candelas, ciris, etc., se va formand á manèra de mòc cuand la substancia fòsa raja ó degòta per un cantó, y se va prenènd ó solidaud en fora del ciri, atxa, etc. *Moco*. Candelæ vel cerei recrementum. *Suif ou cire qui coule d'une chandelle et qui s'y attache*. Lagrimetta.

CARAMÈLL. Lo bocí de ble mòlt cremad que sol formar com un bolet al cap de munt en los llums, especialmènt en tèmps humid. *Moco*. Lucernæ fungus. *Champignon*. Fungo.

CARAMÈLLA. s. f. Especie de fluviol prim que tè un so mòlt agud. *Caramillo, flautillo*. Calamus, avena, stipula. *Chalumeau, pipeau*. Zampogna.

CARAMÈNT. adv. mod. COSTOSAMÈNT.

CARAMIDA. s. f. IMAN.

CARAMOREÑO, NA. adj. Lo qui es mòlt moreno de cara. *Carinegro*. Ore subniger, fuscus. *Brun, basané*. Bruno, fosco.

CARAMUXÀ. s. f. La canya del cánam desprès de trossejada y separada de la fibra. *Agramiza, arista, cañamiza*. Calamus cannabinus. *Chènevotte*. Lisca.

CARANTONIAS. s. f. pl. Las caricias y fèstas que se fan á algú pera conseguirne alguna cosa. *Carantoñas*. Blanditiæ, illecebræ. *Minauderies*. Lezio, smanceria.

CARAPLÉ, NA. adj. PLE DE CARA.

CARARRODÓ, NA. adj. RODÓ DE CARA.

CARARRUGAD, DA. adj. Lo qui tè la cara frunsida. *Carifruncido*. Oris corrugati homo. *Qui a le visage ridé*. Chi ha il viso pieno di rughe.

CARASSA. s. f. aum. de CARA. *Caraza*. Obesa facies. *Grosse figure*. Visaggio.

CARASSA. La cara grossa fèta de pèdra ó fusta que hi ha en alguns edificis, y mès comunamènt sòta de las orgas. *Mascaron*. Humani vultus enormis imago. *Mascaron*. Mascherone.

CARASSA. La careta de disfressarse que figura unas fesomías grossas y ridículas. *Mascaron, carantamaula, carantoña*. Deformis larva vel persona. *Masque hideux*. Maschera brutta.

CARASSA. ant. CARETA, en lo segòn significat.

FÈR CARASSAS. fr. FÈR CAROTAS.

CARASSAT, DA. adj. ant. Lo qui porta careta. *Enmascarado*. Larvatus, personatus. *Masqué*. Mascherato.

CARÁTULA. s. f. ant. CARETA, en lo segòn significat.

CARAVANA. s. f. Multitut de gènt que

en Assia y África se reunex per fèr algun viatge ab seguretát. Es frecuènt en oriènt per anar á visitar lo sepulcre de Mahòma, ó á negociar á las firas. *Caravana*. Peregrè euntium caterva, agmen. *Caravane*. Carovana.

CARBASSA. s. f. CARABASSA.

CARBASSAR. s. m. Tros de terra plantad de carabassèras. *Calabazar*. Locus cucurbitis satus, consitus. *Lieu planté de citrouilles ou de calebasses*. Zuccajo.

CARBASSÈR. s. m. CARABASSÈR.

CARBASSÈRA. s. f. CARABASSÈRA.

CARBASSÓ. s. m. CARABASSÓ.

CARBÓ. s. m. Trossos de llènya que desprès de haberlos penetrad lo fog se apagan ab terra, y quèdan disposads pera tornarse á encéndrer. *Carbon*. Carbo. *Charbon*. Carbone.

CARBÓ. Cualsevòl brasa desprès de apagada. *Carbon*. Pruna extincta. *Charbon*. Carbone.

CARBÓ DE BRANQUETA. Lo qui se fa dels tròncs ó ramas primas de l'alsina, ròure y altres arbres. *Carbòn de canutillo*. Carbo selectus. *Charbon des troncons*. Carbone di fette.

CARBÓ DE PÈDRA. Substancia mineral, especie de betum y terra, de colòr fòsc y casi negre. Servex pera fèr fog y crèma mès tèmps que lo carbó fèt de llènya. *Carbon de piedra*. Carbo fossilis. *Charbon fossile, charbon de terre*. Carbone fossile.

CARBÓ DE RABASSA Ó RABASSÓ. Lo qui se fa de las arrels arrancadas. *Carbon de arranque*. Carbo è radicibus arborum. *Charbon de racines d'arbre*. Carbone di radici d' albero.

CARBÒNADA. s. f. vulg. Lo primèr excremènt de las criaturas acabadas de náxer. *Alhorre, pez, meconio*. Meconium. *Méconium*. Meconio.

CARBONCLE. s. m. ant. CARBUNCLE.

CARBONÈR. s. m. Lo qui fa ó ven carbó. *Carbonero*. Carbonarius. *Charbonnier*. Carbonajo.

CARBONÈRA. s. f. La mullèr del carbonèr. *La muger del carbonero*. Carbonarii uxor. *Charbonnière, la femme du charbonnier*. Moglie del carbonajo.

CARBONÈRA. Lo fòrn ó lloc en que se fa lo carbó. *Carbonera*. Carbonaria. *Charbonnière*. Carbonaja.

CARBONÈRA. Lo lloc destinad pera guardar lo carbó en las casas. *Carbonera*. Carbonaria cella. *Charbonnière*. Carbonaja.

CARBONET. s. m. dim. de CARBÓ. *Carboncillo*. Carbunculus. *Charbon menu*. Carboncino.

CARBÓNIC, CA. adj. *Quim*. Lo que está formad per la combinació del carbono ab lo oxígeno. *Carbónico*. fran. *Carbonique*. Carbonico.

CARBONISAR. v. a. *Quim*. Combinar ab lo carbono. *Carbonizar*. fran. *Carboniser*. Ridurre in carbone.

CARBONISSA. s. f. TARREGADA.

CARBONO. s. m. *Quim*. Carbó pur sèns mescla de altras materias. *Carbono*. fran. *Carbone*. Carbonio.

CARBUNCLE. s. m. Pèdra preciòsa mòlt dura, lluènta y no mòlt pesant, de colòr per lo comú bermell de rosa ó de carmí. Se troba en Assia y en América, y se usa per adòrnos. Es de las pèdras mès estimadas. *Rubí, carbúnculo, carbunclo, carbunco*. Carbunculus. *Carboncle, escarboncle*. Carbocchio, carbuncolo.

CARBUNCLE. Tumòr punxagud ab inflamació y dolòr, principalmènt cuand fa materia. *Carbunclo, carbunco*. Carbunculus. *Carboncle, charbon, anthrax*. Carbonchio.

CARC. s. m. ant. CÁRREG.

CARC. p. p. ant. de CARREGAR. *Cargado*.

CARCAÑADA. s. f. Lo conjunt de ossos ó calavèra que quèda dels aucèlls desprès de haberlos trèt los cuartos. *Caparazon*. Avis ossea compages. *Squelette d'oiseau*. Carcame, arcame.

APLICARHI LA CARCANADA. fr. met. POSARHI LO COLL.

SUAR LA CARCANADA. fr. met. vulg. SUAR LA CANSALADA.

CARCAX. s. m. ant. BUIRAC.

CARCELÈR. s. m. ant. ESCARCELLÈR.

CARCELLARÍA. s. f. ant. L' ofici d' escarcellèr. *Alcaidía*. Carcerarii officium. *Emploi de geôlier*. Carico di carceriere.

CARCELLER. s. m. ant. ESCARCELLÈR.

CÁRCER. s. f. ant. PRESÓ.

CARD. s. m. Planta anyal que tè las fullas grossas y plenas de punxas com las de la escarxofèra, y las pencas se mènjan cruas ó cuitas desprès que han estad colgadas á fi de que sian mès tendras. *Cardo*. Carduus. *Chardon, cardon*. Cardo.

CARD BÒRD. Planta anyal que se cria en los

sembrads y gurèts. Tè las fullas crespadas y plenas de punxas de la bora, y una pètita penca de colòr muso que se mènja cuita cuand es tendre abans de grillar la planta. *Cardillo, cardito, cardico.* Scolymus hispanus. *Espèce de chardon bon à manger.* Cardo salvatico.

CARDA. s. f. Instrumènt compost de una fusta plana, en la cual se hi assegura un tros de vaqueta plena de punxas de fil de ferro. Servex pera preparar ó estovar la llana desprès de rentada y netejada á fi de que puga filarse ab perfecció y facilitat. Ne hi ha de mòltas midas. *Carda, peigne.* Pecten. *Carde.* Cardo, scardasso.

CARDA. La de ferro pera cardar la llana. *Cardencha.* Ferreus pecten ad lanam carminandam. *Carde.* Cardo.

CARDA. Lo instrumènt ab que se dòna á la llana la tercèra cardada. *Carda de rodilla.* Pecten quo tertiò lana carminatur. *Peigne du cardeur.* Pettine de' cardatori.

CARDA. met. y fam. Reprehensió. *Carda.* Admonitio, reprehensio. *Vespérie, réprimande.* Rimprovero.

DONAR UNA CARDA. fr. Repéndrer fortamènt á algú. *Dar una carda.* Vehementer objurgare. *Vespériser, rebouiser.* Rimproverare, sgridare.

CARDADA. s. f. L' acció de cardar. *Cardadura.* Carminatio. *L'action de carder.* Cardatura.

CARDADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui carda la llana. *Cardador.* Carminàtor, carminarius. *Cardeur.* Cardatore.

CARDAIRE. s. m. CARDÈR.

CARDAMÈNT. s. m. ant. CARDADA.

CARDAMOMO. s. m. Especie de gingèbre ab lo fruit mès pètit, triangular y estiraganyòs, y las llavòrs cautelludas, aromáticas y de gust un xic picant. *Cardamomo, grana del paraiso.* Cardamomum. *Cardamome.* Cardamomo.

CARDAR. v. a. Preparar per medi de la carda la llana á fi de poderla filar. *Cardar.* Carminare, pectere, carere. *Carder.* Cardare.

CARDAR. Parland de panyos y altras robas es tráurer suaumènt lo pel ab lo cardot. *Cardar.* Pannum carmine pectere. *Carder, chardonner.* Cardare.

CARDENAL. s. m. Persòna ecclesiástica constituida en eminènt dignitat, y mèmbre del sagrad col-legi ó consell del summo pontífice pera los graves negocis de la Iglèsia. Setanta componen lo col-legi, y votan en la elecció de papa. *Cardenal.* Ecclesiæ cardinalis. *Cardinal.* Cardinale.

CARDENAL. ant. VERDANC.

CARDENAL. Aucèll un xic mès gros que lo tòrt, de colòr de sang, ab una faxa negra tòt voltant del bèc que s' extèn fins al coll. Uns tènen mònyo y altres no, y sòn mès ó ménos clapads de negre. *Cardenal.* Loxia cardinalis. *Cardinal.* Nome d' un passero d' America.

CARDENALAT. s. m. La dignitat de cardenal. *Cardenalato.* Cardinalitia dignitas. *Cardinalat.* Cardinalismo.

CARDENALICI, CIA. adj. Lo que pertany al cardenal. *Cardenalicio.* Cardinalitius. *Qui appartient au cardinal.* Cardinalesco.

CARDÈR. s. m. Lo qui fabrica cardas. *Cardero.* Pectinum òpifex vel artifex. *Cardier.* Colui che fa e vende gli scardassi.

CARDEROLA. s. f. ant. Aucèll. CADARNÈRA.

CARDÍAC, CA. adj. que se aplica á certas malaltías del cor y als remeys que las curan. *Cardíaco, cordíaco.* Cardiacus. *Cardiaque.* Cordiale.

CARDÍACA. s. f. Planta anyal de dòs peus de alt, ab las fullas en figura de ferro de llansa, divididas en tres glóbulos. Las flors naxen en roda tòt voltant del bròt y sòn de colòr blanc purpúreo. *Cardiaca.* Leonurus cardiaca. *Espèce d'ortie.* Cardiaca.

CARDIALGÍA. s. f. Dolòr viu en la bòca del cor. *Cardialgia.* Cardiacus morbus. *Cardialgie.* Anticuore, cardiaco, cardialgia.

CARDINA. s. f. territ. CADARNÈRA.

CARDINAL. adj. Principal, fundamental; y axí se diu: virtuts CARDINALS, vènts CARDINALS. *Cardinal.* Cardinalis. *Cardinal.* Cardinale.

CARDO SANTO. s. m. Planta anyal medicinal, cuberta de pels aspres, las fullas ab caxalets espinòsos, y los bròts acanalads y rojencs que rematan ab una especie de pinsellet. *Cardo santo, cardo bendito.* Carduus benedictus. *Chardon-béni.* Cardo-santo.

CARDÓ DE PARAIRE. s. m. ant. CARDOT.

CARDOT. s. m. Planta de dòs á tres peus de alt, ab las fullas dentadas com una serra, espinòsas y que abrassan lo trònc; lo cual al extrèm fa un cap com una pinya composta de arèstas llargas y duras que acaban ab punta de ham. Los paraires gastan pinyas de aquestas pera tráurer lo pel als panyos en la perxa. *Cardencha, cardon.* Dipsacos. *Chardon-à-bonnetier.* Labbro di Venere.

CARDOT. La pinya ó cap del bròt de la planta del matèx nom. *Carda.* Carmen, carduus fullonum vel veneris. *Espèce de petits crochets.* Il bottone del labbro di Venere.

CAREJAR. v. a. Confrontar una cosa ab altra. *Carear, acarar.* Comparare, conferre. *Comparer, confronter.* Confrontare, comparare, riscontrare.

CAREJAR. for. Fèr acarar dòs persònas discordants en sas declaraciòns, á fi de que se recouvingan y se aclare la veritat. *Carear, acarar.* Homines coram sistere, conferre. *Accarer.* Confrontare.

CARENA. s. f. Fusta ó biga grossa y llarga que corre de pòpa á proa de la embarcació per sòta de èlla y es lo fonamènt de tòta la fábrica. *Quilla.* Carina. *Quillè.* Chiglia.

CARENA. La compostura ó adòb que se fa en lo buc de la nau pera que puga tornar á servir. *Carena.* Navis reparatio, instauratio. *Carénage, carène, radoub.* Carenaggio.

CARENA. En lo llaurad es lo llòm que fa la terra èntre sòlc y sòlc. *Loba, caballon, caballete, camellon, lomo.* Porca, lira. *Terre élevée entre deux rasés ou sillons.* Terra che resta alta tra due solchi.

CARENA. ant. CALAVÈRA.

DONAR CARENA. fr. CARENAR.

CARENAR. v. a. Reparar ó compóndrer lo buc de la embarcació pera que puga tornar á servir. *Carenar.* Carinare. *Caréner.* Dar carena, carenare, mettere alla banda.

CARENCIA. s. f. Falta ó privació de alguna cosa. *Carència.* Indigentia, privatio. *Défaut, manque, dénuement, privation, carence.* Mancanza, carenza.

CARESTÍA. s. f. Falta y escassesa de alguna cosa: per antonomasia se entèn del blat y demès grans necessaris per lo mantenimènt. *Carestia.* Caritas. *Disette, rareté.* Disagio, scarsezza, inopio, carestia.

CARESTIÒS, A. adj. ant. ESTÉRIL.

CARETA. s. f. dim. de CARA. *Carita, carilla.* Vulticulus. *Petit visage, petite figure.* Visetto, visino.

CARETA. Cara postissa, comunamènt de cartró, que servex pera disfressarse. *Máscara, cáreta, carátula, mascarilla.* Larva, persona. *Masque.* Maschera.

LLEVARSE LA CARETA. fr. met. Descubrir lo ánimo ó la intenció que se portaba amagada. *Quitarse el embozo.* Consilium, rem animo celatam detegere. *Dire franchement ce qu'on pense.* Torre il velo.

TRÁURERSE LA CARETA DE LA CARA. fr. met. Dèxar lo empatx ó la vergònya pera dir ó fèr algúna cosa. *Quitarse la mascarilla, ó la máscara.* Perfricare faciem, frontem, os. *Lever le masque.* Cavarsi la maschera.

CARETJ. s. m. L'acció y efècte de carejar. *Careo.* Comparatio, collatio. *Accariation, confrontation.* Confronto, confrontazione.

CARETO, TA. adj. que se aplica als caballs y èugas que tènen un cuadrilongo de pel blanc estes en tòta la llargaria del frònt y cara, y casi en tòta l' amplaria. *Careto.* Equus albicante fascia in frònte distinctus. *On le dit d'un cheval qui a le chanfrein blanc.* Cavallo che ha il frontale bianco.

CARÉXER. v. n. Tenir falta de alguna cosa. *Carecer.* Carere. *Manquer, avoir faute de.* Mancare, penuriare.

CAREY. s. m. Closca de tortuga de mar, que desprès de traballada servex pera capsas, embutids y àltras cosas. *Carey, caray.* Concha marina testudinea. *Écaille de tortue.* Cova, guscio di testuggine.

CARGA. s. f. CÁRREGA y CÁRREC, en la sexta accepció.

CARGAR. v. a. ant. CARREGAR.

CARIARSE. v. r. Danyarse ó pudrirse algun os. *Cariarse.* Cariare. *Se carier.* Intarlare, putrefare.

CARIÁTIDE. s. f. *Arq.* Estatua en figura de doña, vestida de una roba llarga anomenada estola, que alguns arquitectes grègs introduiren en lloc de columna. Per extensió se diu CARIÁTIDE cualsevol figura humana que en un cos de arquitectura servex de columna ó pilastra. *Caridtide.* Caryatides, cariatides. *Caryatide.* Cariatide.

CARIBE. s. m. Home cruel é inhumá. Aludex als indis de la provincia de Cariba-

na. *Caribe.* Trux, efferus homo. *Caraïbe, cannibale, cruel, inhumain.* Cannibale, crudele.

CARICATURA. s. f. Retrato ridícul en lo cual se abultan y pintan llètjíssimas y desproporcionadas las fesomías de alguna persòna. També se diu axí la pintura ó dibux que ab emblemas ó alusiòns enigmáticas se dirigex á ridiculisar á alguna persòna ó cosa. *Caricatura.* Ridicula pictura, qua faciei lineamenta alicujus deformata irrisioni vel derisui exponuntur. *Caricature.* Caricatura.

CARICIA. s. f. Afaleg, expressió amoròsa. *Caricia.* Blanditia, blandimentum. *Caresse.* Carezza, vezzo.

CARICIAR. v. a. ant. ACARICIAR.

CARICIÒS, A. adj. p. us. CARINYÒS.

CARID, DA. adj. Estimad. Algunas vegadas se usa com substantiu y significa amant, festejadòr ó festejadòra, amiga ó concubina. *Querido.* Amasius. *Cher, aimé.* Amante, drudo, amico.

CARIES. s. f. Dany ó pudridura de algun os. *Caries.* Caries. *Carie.* Carie.

CARINYO. s. m. Amòr, benevolencia, afecte. *Cariño.* Amor. *Affection, tendresse, caresse.* Tenerezza, amore, affetto.

CARINYO. Lo senyal ó expressió de amòr. *Cariño.* Amoris signum, blanditia. *Tendresse, affection.* Tenerezza, affetto, amore.

PENDRER CARINYO. fr. Posar amòr, estimació ó afecte á algú ó á alguna cosa. *Cobrar ó tomar cariño, encariñarse.* Amore duci in aliquem, amore, studio affici. *S'attacher, s'affectionner, avoir de l'attachement.* Attaccarsi, affezionarsi.

CARINYÒS, A. adj. Afectuòs, amoròs. *Cariñoso.* Amans. *Affectueux, tendre, expressif.* Carezzevole, tenero.

CARINYOSAMÈNT. adv. mod. Ab carinyo. *Cariñosamente.* Amicè, amanter. *Affectueusement, tendrement, chèrement.* Carezzevolmente, teneramente, vezzosamente.

CARINYÒSÍSSIM, MA. adj. sup. de CARINYÒS. *Cariñosísimo.* Amantissimus. *Très-affectueux.* Tenerissimo, carezzevolissimo.

CARISMA. s. m. *Teol.* Lo dò gratúit que Dèu concedex abundantmènt á alguna criatura. *Carisma.* Charisma. *Grâce, don du ciel.* Carisma.

CARÍSSIM, MA. adj. sup. de CAR. *Carissimo.* Carissimus. *Très-cher.* Carissimo.

CARITAT. s. f. Una de las tres virtuts teologals que consistex en amar á Dèu sòbre tòtas las cosas y al pròxim com á nosaltres matèxos. *Caridad.* Charitas. *Charité.* Carità.

CARITAT. Almoina. *Caridad.* Eleemosina, stips. *Charité, aumône.* Carità, limosina.

AXÓ ES FÈR CARITAT AL DIABLE. expr. fam. ab que se repren la tontería del que sèns elecció ni discernimènt dòna fins alló que á èll matèx li fará falta á qui no ho ha menestèr. *Dais por Dios al que tiene mas que vos.* Potentiori auxilium præstas. *Ce serait donner au démon.* Questo è far carità al diavolo.

DEMANAR CARITAT. fr. Implorar la compassió ó beneficencia agena, ó anar de porta en porta á fi de recullir algun socorro. *Pedir limosna, pordiosear, mendigar.* Stipem emendicare. *Mendier, gueuser, demander l'aumône.* Mendicare, limosinare, accattare.

FÈR CARITAT. fr. Donar algun socorro á algun necessitad, especialmènt al qui lo demana. *Hacer ó dar limosna.* Eleemosinàm elargiri. *Faire l'aumône, donner pour aumône.* Limosinare.

LA CARITAT BÈN ORDENADA COMENSA PER SÍ MATÈX. ref. que denota que la primèra obligació es la conservació propia, y que no debem olvidarnos á nosaltres matèxos pera socórrer als demès. *La caridad bien ordenada comienza por sí mismo.* Charitas benè ordinata à semetipso incipit. *Charité bien ordonnée commence par soi-même.* Vera caritas incipit a se.

CARITATIU, VA. adj. Lo qui exercita la caritat. També se aplica á las cosas que dimanan de èlla. *Caritativo.* Pius, charitate flagrans. *Charitable.* Caritevole, caritatevole.

CARITATIVAMÈNT. adv. mod. Ab caritat. *Caritativamente.* Piè, cum charitate. *Charitablement.* Caritatevolmente.

CARLÁ. s. m. En alguns llocs de la coròna de Aragó era un senyòr que tenia certa jurisdicció y drets en algun territori. *Carlan.* Judex quidam apud aragonenses. *Celui qui jouit d'un revenu ou qui exerce une juridiction dans un territoire.* Colui che nel regno d' Aragona aveva de' dazzi, e n' era giudice.

CARLANÍA. s. f. La dignitat de carlá y

lo territori de sa jurisdicció. *Çarlania.* Dignitas quædam aut ditio apud aragonenses. *Dignité de* carlan. La dignità di *carla.*

CARLÍ. s. m. Moneda de plata que s' encunyá en tèmps del emperadòr Cárlos V. *Carlin.* Nummus carolinus. *Carlin.* Carlino.

CARLINA. s. f. Planta perpetua, per lo comú sènse trònc: tè las fullas retalladas y plenas de punxas, y l' arrel de figura de fus. Picada ó xafada y estovada ab aigua produex lo vesc. *Ajonjera, ajonjero, aljonjera, aljonjero, cardo aljonjero, carlina.* Carolina. *Carline.* Carlina.

CARMELITA. adj. Se aplica al religiòs ó religiòsa del òrde del Carme. *Carmelita.* Carmelitanus. *Carme.* Carmelitanò.

CARMELITÁ, NA. adj. Lo que pertany á la religió del Carme. *Carmelitano.* Carmelitanus. *Carme, carmélite.* Carmelitano.

CARME. s. m. L' òrde regular de religiòsos que pren nom del mònt Carmelo. Uns sòn calsads y altres descalsos, ab hábit y escapulari negre ó pardo, y capa blanca. També hi ha convènts de monjas de aquest òrde calsadas y descalsas. *Cdrmen.* Carmelitanus ordo. *Carme.* Carmine.

CARMENADÒR. s. m. ant. Lo qui neteja la llana. *Carmenador.* Carminator. *Cardeur.* Cardatore.

CARMENADURA. s. f. ant. L' acció de netejar la llana. *Carmenadura.* Carminatio. *L'action de carder.* Cardatura.

CARMENAR. v. a. ant. Netejar la llana. *Carmenar.* Carminare. *Carder.* Cardare.

CARMES. s. m. Lo insecte que se cria en la grana y de aquí prenguè nom lo colòr carmesí. *Carmes.* Cocci vermiculus. *Kermes.* Chermel, chermisì.

CARMESÍ, NA. adj. que se aplica á las robas tenyidas de colòr de púrpura mòlt pujad. *Carmesi.* Purpureus. *Cramoisi.* Tinto dí chermisì.

CARMESÍ. s. m. La pòls que ix de la grana y servex pera tenyir de sòn colòr. *Carmesi.* Pulvis purpureus. *Cramoisi.* Chermisì, cremisino.

CARMÍ. s. m. Especie de pasta de colòr bermell fort, que se fa de cotxinilla ó de campetxe y alum. *Carmin.* Purpurissum. *Carmin.* Carminio.

CARMÍ. Lo colòr ences semblant al de la pasta de aquest nom. *Carmin.* Rubor, purpureus color. *Carmin.* Carminio.

CARMÍ BAIX. Lo que se fa ab guix prim y cotxinilla. *Carmin bajo.* Purpurissum inferius. *Rouge fait avec du plâtre fin et de la cochenille.* Carminio chiaro.

CARN. s. f. La part tòva del cos dels animals. *Carne.* Caro. *Chair.* Carne.

CARN. Per antonomasia s' entèn la que se ven en públic per lo abast del comú. *Carne.* Cibaria caro. *Viande.* Cibo, vivanda.

CARN. Lo mènjar que se compon de parts animals de la terra ó del aire, en contraposició á la que se compon de animals de aigua, que se diu pèx. *Carne.* Obsonium ex carne. *Gras.* Grasso.

CARN. met. La part tòva de la fruita que está cuberta ab la pèll, escorxa ó esclofòlla. *Carne, pulpa.* Pulpa. *Chair.* Carne, polpa.

CARN. Un dels tres enemigs de l' ánima, que inclina á la sensualitat y á la lascivia. *Carne.* Libido. *Chair, concupiscence.* Carne.

CARN DE CODÒNY. CODONYAT.

CARN DE PEL. La del conill y de altres animals de cassa que tènen pel y sòn bons pera mènjar. *Carne de pelo.* Pilosi animalis caro edilis. *Chair noire.* Carne nera.

CARN DE PLÒMA. La dels aucèlls que servexen pera lo regalo y alimènt, com gallinas, colòmins, capòns, etc. *Carne de pluma.* Avium caro edilis. *Chair blanche.* Carne bianca.

CARN MORTA. La de las bestias que se matan. *Carniza.* Çadaverina caro. *Chair morte.* Carne morta.

CARN MORTEINA. ant. La dels animals morts sèns violencia. *Carne mortecina.* Morticina caro. *Viande.* Carne degli animali morti da se.

CARN SALVATGE. La dels animals montesos. *Carne salvajina.* Ferina caro. *Viande de bête sauvage.* Carne d' animal selvatico.

CARN SÈNS OSSOS. loc. met. y fam. Empleo que porta utilitat y convèniencia ab poc ó ningun traball. *Carne sin hueso; bocado sin hueso.* Munus, officium utile, incommodi expers. *Sinécure.* Boccon ghiotto.

CARN TRINXADA. La part tòva del moltó, gallina, etc., reduida á micas mòlt mènu-

das. *Gigote*. Edulium ex concisa minutatim carne. *Hachis, galimafrée, capilotade*. Ammorsellato, fricassea.

CARN VIVA. Se diu de aquella part en las llagas ó feridas, que si bè está sènse pèll, se manté sana sèns materia ó putrefacció. *Carne viva*. Caro vegeta. *Chair vive, sensible*. Carne viva.

CARN Y SANG. Los germans y parènts. *Carne y sangre*. Propinqui, consanguinei. *Frères, parens*. Fratelli, parenti.

ENTRE CARN Y PÈLL. mod. adv. En la part interiòr peró prop de la superficie del cos. *Entre cuero y carne*. Carnem inter et cutem. *Entre cuir et chair*. Tra carne e pelle.

NO ES CARN NI PÈX. fr. met. ab que se significa que alguna persòna no es bona pera res. *Ni es carne ni pescado*. Neque prodest, neque obest. *Il n'est bon à bouillir ni à rôtir; il n'est ni chair ni poisson*. Non essere carne nè pesce.

PLE DE CARNS. Lo qui tè mòltas carns. *Carnoso, carnudo, abultado de carnes*. Carnosus, carnatus. *Charnu*. Polputo, carnaccioso, carnuto.

POSAR CARNS. fr. Engrexarse lo qui está flac. *Cobrar, echar ó tomar carnes; encarnecer, embarnecer*. Pinguescere. *Engraisser, prendre de l'embonpoint*. Rimettersi in carne.

POSAR LA CARN Á LAS MANS DEL LLÒP. fr. met. Encarregar los negocis ó bèns á qui sol pérdrerlos ó destruirlos. *Encomendar las ovejas al lobo*. Oves lupo committere. *Donner la brebis à garder au loup*. Dar la lattuga in guardia a' paperi.

POSAR TÒTA LA CARN Á LA OLLA. fr. met. Arriscar de una vegada tòt cuant se tè sèns reservarse res. *Poner toda la carne en el asador*. Omnia bona in sortem, in periculum mittere. *Mettre tous les œufs dans un panier*. Rischiar d' una volta tutto il capitale, o qualunque altra cosa.

PUJAR LA CARN. fr. Criar carn cuand se va curand alguna llaga ó ferida. *Encarnar*. Carnem accrescere. *S'incarner*. Rincarnare.

SER CARN Y UNGLA. fr. met. y fam. Haberhi estreta ó íntima amistat èntre algunas persònas. *Ser uña y carne*. Arctissima necessitudine teneri, jungi. *Unis comme les deux doigts de la main*. Essere carne e ugna.

SER DE CARN Y OSSOS. fr. met. y fam. ab que se dòna á entendrer que algú sènt com los altres las incomoditats y traballs de aquesta vida. *Ser de carne y hueso*. Infirmitatibus corporis, animique affectionibus obnoxium esse. *Être de chair et d'os comme les autres*. Essere tanto sensibile quanto gli altri.

SOFREGIR Ó FÈR TORNAR RÒSSA LA CARN. fr. Passarla una mica per lo fog ó per la cassola. *Perdigar*. Avem vel carnes leviter amburere. *Faire roussir la viande*. Soffriggere.

CARN FA CARN. ref. ab que se dòna á entendrer que la carn es un alimènt mòlt mès substanciòs que lo pèx. *Carne carne cria, y peces agua fria*. Carnem lauta caro, pisces aqua frigida gignit. *Manger gras fait engraisser*. Il grasso ingrassa.

MÈS PROP ESTÁ DE LA CARN LA CAMISA QUE LO GIPÓ. ref. que avisa la preferencia que deu donarse als parènts y persònas acostadas. *Mas cerca está la camisa de la carne que el jubon*. Aptum quæque locum teneant; sint prima priora. *La peau est plus proche que la chemise*. Stringe più la camicia che la gonnella.

QUI MÈNJA LA CARN QUE ROSEGUE LOS OSSOS. ref. que ensenya que las conveniencias y utilitats se han de gosar ab sas càrregas y penalitats. *Quien come la carne que roa el hueso*. Cui commodum, et incommodum. *On ne peut avoir les roses sans les épines; nul bien sans peine*. Chi ha capre ha corna; non v' ha mai carne senz' osso.

CARNADURA. s. f. Lo estad ó calitat que tè la carn en un cos viu en cuant á la cura de las feridas; y axí se diu: fulano tè bona ó mala CARNADURA. *Encarnadura*. Carnis natura. *Charnure*. Carne, carnagione.

CARNAL. s. m. Lo tèmps del any que no es cuaresma. *Carnal*. Carnium edendarum tempus annuum. *Charnage*. Giorni di grasso.

CARNAL. adj. Lo que pertany á la carn. *Carnal*. Carnalis, carneus. *Charnel*. Carnale.

CARNAL. Lo lasciu ó luxuriòs, ó lo que pertany á la luxuria, com pecad CARNAL. *Carnal*. Libidinosus. *Vénérien, sensuel*. Carnale, lussurioso.

CARNAL. met. Lo que mira solamènt á las cosas del mòn. *Carnal*. Terrenus. *Charnel, terrestre*. Carnale.

CARNAL. GERMÁ, CUSÍ, NEBÒD Y ÒNCLE.

CARNALMÈNT. adv. mod. Ab carnalitat. *Carnalmente.* Libidinosè. *Charnellement.* Carnalmente.

CARNALS. s. m. pl. Especie de tela èntrefiua mòlt coneguda. *Crea.* Lintei genus. *Cretonne.* Sorta di tela bianca.

CARNAROL. s. m. ant. SARRÓ DE CASSADÒR.

CARNASSA. s. f. La cara de las pèlls, que ha estad immediata á la carn y fòrma lo revès, ahònt no hi ha pel. *Carnaza.* Corii pars interior. *Le côté d'un cuir opposé à l'épiderme.* La parte interna della pelle.

CARNASSA. fam. L'abundancia de carn. *Carnaza.* Nimia in epulis carnium copia. *Abondance de viande.* Carnaggio.

CARNÈR. s. m. ant. SEPULTURA, en la segòna accepció.

CARNÈRA. s. f. Planta perpetua que tè tòtas las fullas radicals amplas, grans y retalladetas de las boras, ab una sola cama mòlt poblada de flors, encaraqué poc vistòsas. *Acanto, yerba gigante.* Acanthus. *Acanthe.* Acanto, brancorsina.

CARNESTOLTAS. s. f. pl. Los tres dias de carn que hi ha ántes del dia de cendra. *Carnestolendas, carnaval.* Hilaria, triduum præcedens jejunium quadragenarium apud christianos. *Carnaval.* Carnasciale, carnovale.

CARNESTOLTAS. s. m. fam. BERNAT PESCAIRE, la persòna, etc.

CARNETA. s. f. dim. de CARN. *Carnecilla, carnecita, carnecica.* Caruncula. *Peu de viande.* Carnicina.

CARNICÈR, RA. s. m. y f. Lo qui publicamènt ven y pèsa carn. *Carnicero, cortador, cortante.* Lanius, lanio, carnarius. *Boucher.* Beccajo, macellajo.

CARNICÈR. adj. que se aplica als animals y aucèlls quen matan altres per lo sèu sustènto, com lo llòp, lo esparvèr, etc. *Carnicero.* Carnivorus. *Carnivore, carnassier.* Carnivoro.

CARNICÈR. fam. Lo qui mènja mòlta carn. *Carnicero.* Carnarius. *Carnassier.* Ghiotto della carne.

CARNICÈR. ant. BÒTXÍ.

CARNICERÍA. s. f. La casa ó lloc públic ahònt se ven la carn á la mènuda pera donar lo abast al comú. *Carniceria.* Carnarium, taberna carnaria. *Boucherie.* Macello, beccheria.

CARNICERÍA. La destrossa ó mortaldat de gènt que se fa en la guerra ó en altres casos semblants. *Carniceria.* Carnificina, cædes, strages. *Massacre, carnage.* Macello, strage, beccheria.

FÈR CARNICERÍA. fr. fam. Fèr mòltas fèridas ó tallar mòlta carn á algú. *Hacer carniceria.* Aliquem pluribus vulneribus afficere, lacerare, laniare. *Taillader.* Speggiare, squarciare.

CARNÍVORO, RA. adj. que se aplica als animals que se alimèntan de la carn crua dels cossos morts. *Carnívoro.* Carnivorus. *Carnivore, carnassier.* Carnivoro.

CARNÒS, A. adj. Lo que es de carn. *Carnoso.* Carneus. *Charneux.* Carnuto, carnoso.

CARNOT. s. m. La carn superflua que crèx en alguna llaga, ó bè ix enforá en alguna part del cos. *Carnosidad.* Caruncula. *Carnosité.* Carnosità.

CARNSALADA. s. f. Aquella especie de grèx que tè lo porc apegada á la pèll, que salada pera que se consèrve, se guarda gran part del any pera posarla en la olla y en los platillos. *Tocino.* Caro porcina salita. *Salé.* Carnesalata, carnesecca.

CARNUS. adj. Brut, asqueròs. *Sucio, asqueroso.* Sordidus. *Sale, saligaud.* Sporco, sordido, sudico, lordo.

CARNUS. s. m. territ. ROSSA.

CARNUSSA. s. f. La reunió de mòlta carn que arriba á fèr fástig. *Carnuza.* Carnium fastidita congeries. *Quantité de chair qui cause du dégoût.* Carname.

CAROTA. s. f. Gèsto desproporcionad que se fa ab la cara y ab que se manifèsta lo fástig que nos fa alguna cosa ó lo disgust que nos causa. *Visaje.* Faciei gestus quo aliquis rei fastídium vel nauseam ostendit, significat. *Grimace.* Smorfia.

FÈR CAROTAS. fr. Denotar ab las acciòns de la cara lo desabrimènt que nos causa algun mènjar aspre, agre, etc. *Alargar los dientes, ó poner los dientes largos.* Cibi acerbitatem vultu comedentem ostendere. *Agacer les dents.* Allegare i denti.

CARPETA. s. f. Cuberta de carta. *Sobrecarta, cubierta.* Epistolæ involucrum. *Enveloppe de lettre.* Coperta di lettera.

CARPIO. s. m. Pèx que se cria en los estanys y en las bassas dels rius, y tè lo

cap y las escatas mès grossas que la tenca, á la que se sembla bastant en lo demès. *Carpa.* Cyprinus, cyprius. *Carpe.* Carpione, pesce reina.

CARPÓ. s. m. La punta ó extremitat de la espinada. *Hueso sacro, rabadilla.* Uropygium, os sacrum. *Os sacrum, croupion.* Osso sacro.

CARPÓ. Parland dels aucèlls se dòna aquest nom á la extremitat que tèneu per fèr anar las plòmas de la cua. *Rabadilla, obispillo.* Uropygium. *Croupion.* Groppone.

CARRABINA. s. f. Especie de arma de fog semblant á la escopeta: tè un poc mès de mitja cana de llarg. *Carabina.* Scloppetum brevius. *Carabine.* Carabina.

VAL TANT COM LA CARRABINA DÈN AMBROS. loc. fam. que se diu de las cosas que no serveixen pera res. *Es lo mismo que la carabina de Ambrosio, ó vale tanto como la carabina de Ambrosio.* Res nihili facienda. *C'est une chose qui ne sert à rien.* Non val niente.

VAL TANT COM LA CARRABINA DÈN AMBROS CARREGADA DE SAGÓ. loc. fam. VAL TANT COM LA CARRABINA DÈN AMBROS.

CARRABINADA. s. f. Lo sòròll que fa la carrabina al dispararla. *Carabinazo.* Explodentis sclоppeti fragor, strepitus. *Bruit que fait un coup de carabine.* Chiasso che fa lo sparo d' una carabina.

CARRABINADA. Lo dany que causa ló tir de la carrabina. *Carabinazo.* Scloppeti ictus. *Coup de carabine.* Carabinata.

CARRABINÈR. s. m. Soldad de caball de la brigada de carrabinèrs rèals. *Carabinero.* Regiæ scloppetariorum alæ eques. *Carabinier.* Carabina.

CARRABINÈR. En los regimènts de caballería lo soldad que no portaba botas, sinó bòtins, y tenia lo distinctiu de un galònet de plata ú or, segòns la divisa del regimènt, en las bòtas de la casaca. Hi habia cuatre carrabinèrs en cada companyía, triand èntre los demès soldads aquells de mès experiencia y millor conducta. *Carabinero.* Scloppetarius eques, quandoque pedibus incedens. *Soldats de cavalerie qui dans les défilés ouvrent le passage.* Soldato a cavallo armato di carabina.

CARRABINÈR. Soldad de peu ó de caball, destinad per la real hisènda á la persecució del frau en las costas y frontèras. *Carabinero.* Miles vel eques mercium interdictarum introductionem impediens. *Carabinier.* Doganiere.

CARRANCO, CA. adj. fam. que se aplica al qui coxeja. *Renco.* Claudus. *Écloppé.* Sciancato, zoppetto.

CARRANCOL. s. m. Aucèll. VERDUM.

CARRANQUEJAR. v. n. Anar com un carranco, manejarse de un costat á altre. *Renquear.* Claudicare. *Clocher, clopiner.* Zoppicare.

CARRASCA. s. f. Arbre pètit, especie de alsina que tè las fullas ovaladas, èntre espinòsas y dentadas, y llisas dels dòs costats. En las ramas y fullas se hi posa un insecte que picandhi y ponèndhi los ous fòrma unas excrecencias á manèra de galas pètitas, que recullidas á tèmps, servexen pera tenyir de bermell lo matèx que la cotxinilla, y tènen també algun us en la medicina. *Coscoja, carrasca, carrasco.* Cusculium. *Yeuse.* Elce, leccio.

CÁRREG. s. m. Lo conjunt de partidas ó cuantitats que algú tè rebudas, y de las que deu donar còmpte. *Cargo.* Acceptæ pecuniæ ratio. *Recette.* Riscossione.

CÁRREG. met. Dignitat, empleo, ofici. *Cargo.* Dignitas, munus. *Charge, office, emploi.* Carica, uffizio, impiego, posto.

CÁRREG. met. Obligació, precisió de haber de fèr ó cumplir alguna cosa. *Cargo.* Onus, officium. *Charge, obligation, devoir.* Peso, carico.

CÁRREG. met. Gobern, direcció. *Cargo.* Præfectura, imperium. *Charge, direction.* Carico, governo.

CÁRREG. La culpa ó falta de que se acusa á algú en lo cumplimènt de sòn empleo. *Cargo.* Objectum crimen, culpa. *Chef, charge, article, point d'une accusation.* Colpa, carico, accusa.

CÁRREG. Lo conjunt de géneros ó mercaderías que se carrega en algun barco. *Cargamento, cargazon.* Navis onus; merces in navi rehendæ. *Chargement, cargaison.* Carico.

CÁRREG DE CONCIENCIA. Lo que grava la conciencia. *Cargo de conciencia.* Religio. *Cas de conscience.* Caso di coscienza.

DEMÈTRER Á ALGÚ DE SÒN CÁRREG. fr. ant. Privar á algú del empleo ó degradarlo dels honòrs ó dignitat que tè. *Deponer.* Dignitate vel honore privare. *Déposer, destituer, démettre.* Rimovere, deporre.

DEMÈTRERSE DE SÒN CÁRREG. fr. ant. Fèr di-

missió del empleo. *Dimitir el empleo; hacer dejacion ó dimision del empleo.* Dimittere. *Renoncer, abdiquer, se démettre.* Rinunziare.

FÈR CÁRREG Á ALGÚ DE ALGUNA COSA. fr. Imputárlahi, reconvenirlo de élla. *Hacer cargo á uno de alguna cosa.* Rem alicui exprobrare. *Charger.* Caricare, dar carico.

FÈRSE CÁRREG DE ALGUNA COSA. fr. Compéndrerla bè. *Hacerse cargo de alguna cosa.* Rem callere. *Comprendre, concevoir, entendre bien quelque chose, en avoir une juste idée.* Comprendere, capire.

PÉNDRER Á SÒN CÁRREG. fr. Encarregarse de fèr alguna cosa. *Tomar á su cargo.* Sibi sumere aliquid exequendum. *Se charger d'une affaire.* Assumersi.

CÁRREGA. s. f. Cualsevol cosa que pèsa sòbre altra. *Carga.* Pondus. *Charge, fardeau, faix.* Peso, soma, salma.

CÁRREGA. Certa cuantitat de grans que varía segòns las diferènts provincias, y en Catalunya pèsa dòtse arrobas. En los líquids tè diferènt pes segòns èlls. *Carga.* Quædam granorum mensura justæ sarcinæ apta. *Mesure de grains, qui contient quatre boisseaux.* Certa quantità di biade, o di liquidi che cangia in ogni paese.

CÁRREGA. Lo pes que comunamènt porta sòbre sí l' home ó la bestia pera transportarlo de una part á altra, y també lo que porta un carro ó una embarcació. *Carga.* Onus, sarcina. *Charge.* Carico, carica.

CÁRREGA. La cantitat de pólvora, balas ó municiòns que se tira dins de la escopeta ó altra arma de fog pera dispararla. *Carga.* Ad tormenti aut catapultæ ictum pulveris pyrii ac globulorum sufficiens mensura. *Charge.* Carica, caricatura.

CÁRREGA. Tribut, imposició, gravámen. *Carga.* Tributum, vectigal, onus. *Charge, imposition.* Imposta, gravezza.

CÁRREGA. La obligació que se contrau per rahó del estad, empleo ú ofici. *Carga.* Onus, juris vinculum, obligatio. *Charge, obligation, condition onéreuse.* Gravezza, carico, obbligo.

CÁRREGA. ant. CÁRREG.

CÁRREGA CERRADA. La descarga general que fa la tròpa. *Carga cerrada.* Communis, generalis tormentorum bellicorum explosio, ictus. *Décharge générale.* Sparo generale.

CÁRREGA QUE PLAU NO PÈSA. ref. que denota que lo que vè de gust y se pren voluntariamènt no incomoda per molèst que sia. *Sarna con gusto no pica.* Fit labor ipse levis, grata est cum causa laboris. *On supporte les peines sans regret, si l'on les souffre de son bon gré.* La carica che piace non da fatica.

SACUDIRSE LA CÁRREGA. fr. Llibertarse de algun gravámen ó cuidado. *Echar la carga de sí.* Onere se expedire. *S'affranchir d'un devoir.* Sottrarsi, liberarsi da un peso da un' obbligo.

TRÁURERSE LA CÁRREGA DE DAMUNT. fr. Apartarse voluntariamènt de alguna obligació en que s' estaba. *Soltar la carga.* Onus deponere, munus dimittere. *Secouer le fardeau.* Levarsi da dosso.

CARREGAD, DA. p. p. de CARREGAR. *Cargado.*

ESTAR CARREGAD. fr. met. y fam. Estar tònto per haber begud massa vi. *Estar ó ir calamocano.* Mente captum esse præ nimio potu. *Être échauffé.* Esser brillo.

CARREGADÍSSIM, MA. adj. sup. de CARREGAD. *Cargadísimo.* Valdè onustus. *Très-chargé.* Caricatissimo.

CARREGADÒR. s. m. Lloc abònt se acostuman á carregar y descarregar las mercaderías y altras cosas que s' embarcan y desembarcan, ó se transportan de una part á altra. *Cargadero.* Locus navibus, plaustris, etc., onerandis et exonerandis destinatus. *Lieu où l'on charge et où l'on décharge des marchandises.* Il luogo di carica e scarica.

CARREGADÒR. Instrumènt de fusta que serveix pera carregar las pèssas de artillería. *Cargador.* Instrumentum ligneum tormentis bellicis pulvere pyrio muniendis aptum. *Chargeoir, lanterne, cuiller à canon.* Cucchiara.

CARREGAMÈNT. s. m. CÁRREG, en la sexta accepció.

CARREGAMÈNT. Lo pes que se sènt en alguna part del cos, com en lo cap, en lo vèntre. *Cargazon.* Gravedo. *Pesanteur, appesantissement, lourdeur de tête, d'estomac.* Gravezza, aggravamento.

CARREGAR. v. a. Posar algun pes sòbre un home, una bestia, un carró, un barco, ó cualsevol altra cosa. *Cargar.* Onerare. *Charger.* Caricare.

CARREGAR. Embarcar y transportar mercaderías pera comerciar ab èllas. *Cargar.*

Navem mercibus onerare. *Charger.* Caricare.

CARREGAR. Introduir la cárrega en cualsevol arma de fog pera dispararla. *Cargar.* Tormentum bellicum pulvere pyrio, glandibusque munire. *Charger.* Caricare.

CARREGAR. Parland de cosas de mènjar ó béurer significa mènjarne ó béurerne mòlt. *Cargar mucho ó demasiado.* Usque ad ingluviem epulari; nimium potare. *Trop boire ou trop manger.* Caricar la balestra, mangiare a crepa corpo.

CARREGAR. Proveirse de algunas cosas pera usarlas, véndrerlas ó per altres fins. *Cargar.* Accumulare, congerere. *Charger.* Caricare.

CARREGAR. met. Imputar, aposar á altre alguna cosa. *Cargar.* Rem alicui attribuere, ascribere. *Charger.* Imputare, rimproverare.

CARREGAR. met. Aumentar lo pes de alguna cosa. *Cargar.* Onus augere, onus oneri addere. *Charger.* Caricare.

CARREGAR. met. Imposar sòbre las persònas ó cosas algun gravámen, cárrega ú obligació. *Cargar.* Vectigal, tributum, officium imponere. *Charger, imposer une taxe, une condition onéreuse.* Impòrre, aggravare.

CARREGAR. met. Apuntar en lo llibre de comptes lo que algú quèda debènd. *Cargar.* Debitum in rationario notare. *Charger un livre de compte.* Notare, scrivere a libro.

CARREGAR. met. En los jogs de cartas significa tirarne una de superiòr á la jugada, pera que la guanye. Se diu principalmènt en la manilla. *Cargar.* In chartarum ludo pagellâ pagellam vincere. *Charger.* Giuocar una carta più alta del bisogno.

CARREGAR. v. n. met. y fam. Béurer massa vi. *Asomarse.* Inebriari. *Se prendre de vin.* Caricar l' orza col fiasco.

CARREGAR. Entrar y descansar la biga en la pared. *Atizonar.* Trabem parieti incumbere. *Faire entrer l'extrémité d'une poutre dans un mur.* Riposare.

CARREGAR. Estribar ó descansar una cosa sòbre altra. *Cargar.* Inniti, sustentari. *Appuyer, poser sur.* Posare, appoggiare, reggersi.

CARREGARSE. v. r. Inclinar tòt lo cos á alguna part. *Cargarse.* Incubare, incumbere. *Pencher le corps d'un côté.* Inchinarsi, piegarsi.

CARREGARSE. Fèrse cárreg en los còmptes de las cuantitats rebudas. *Cargarse.* In rationibus reddendis nummorum summam acceptam referre. *Se porter en compte.* Notare a libro.

CARREGÒS, A. adj. Molèst, gravòs. *Gravoso, molesto.* Gravis, molestus. *Gênant, fâcheux.* Nojoso, molesto.

CARREGUETA. s. f. dim. de CÁRREGA. *Carguilla, carguita.* Levis sarcina. *Petite charge.* Carichetto.

CARREJAMÈNT. s. m. ant. CARRETETJ.

CARREJAR. v. a. ant. CARRETEJAR.

CARRÈR. s. m. Lo espay que quèda èntre dòs renglèras de casas. *Calle.* Callis, via. *Rue.* Strada.

DEXAR AL CARRÈR Á ALGÚ. fr. met. y fam. Péndrerli los bèns ó lo empleo ab que se mantenia. *Dejar á uno en la calle.* In summam egestatem redigere. *Laisser quelqu'un sur le pavé.* Lasciar uno al lastrico.

GIRAR DE CARRÈR Ó LO CARRÈR. fr. Mudár de camí surtind de un carrèr y entrand en altre. *Doblar la esquina, doblar la calle.* Viæ angulum prætergredi. *S'esquiver au coin d'une rue.* Schifarsi.

PASSEJAR LOS CARRÈRS. fr. Anar continuamènt de carrèr en carrèr sèns necessitat. *Callejear, hopear, corretear, azotar calles.* Tota urbe discurrere, vagari. *Battre le pavé, courir les rues.* Essere un perdigiorno, un poncacciere.

QUEDAR AL CARRÈR. fr. met. Pérdrer tòts los medis de subsistencia. *Quedar ó quedarse en la calle.* In summam egestatem devenire. *Rester sur le pavé.* Essere al lastrico.

TIRAR AL CARRÈR. fr. met. Fèr malbé los dinèrs, la hisènda, etc. *Tirar, ó tirar á la calle.* Dilapidare, dissipare. *Prodiguer, dissiper son bien.* Scialacquare mandar a male.

TRÁURER AL CARRÈR Ó DE CASA. Privar á algú de la habitació que tenia féndlone marxar per forsa. *Echar de casa.* Ejicere ædibus foras. *Mettre quelqu'un à la porte.* Mandar via, cacciare di casa.

TRÁURER AL CARRÈR. fr. met. Despatxar algú de la casa ahònt servia ó estaba acomodad. *Echar á la calle, poner en la calle.* È domo ejicere. *Mettre quelqu'un au milieu de la rue.* Licenziare.

TU PASSARAS PER LO MÈU CARRÈR. loc. ab que

amenassam al qui nos nèga un favòr, donandli á enténdrer que cuand èll nos necessitará li donarém la matèxa paga. *Arrieros somos, y en el camino nos encontrarémos.* Fies mihi obvius, proque merito tibi rependam. *Je te renverrai la balle.* Tu verrai da me.

CARRÈRA. s. f. Lo camí ral que va de una part á altra. *Carrera.* Via. *Route.* Via, strada.

CARRÈRA. Lo camí que seguex alguna professó, ó destinad per alguna funció pública. *Carrera.* Via aulæis ornata. *Rues par où passe un cortége ou une procession.* Le strade per dove va la processione.

CARRÈRA. met. Lo curs ó la duració de la vida humana. *Carrera.* Vitæ spatium. *Cours.* Corso, decorso.

CARRÈRA. La professió de las armas ó lletras. *Carrera.* Armorum, vel litterarum professio. *Carrière, profession.* Carriera, stato, professione.

CARRÈRA. La seguida de punts escapads en la mitja. *Carrera.* Aliquot tibialium nodi soluti. *Série de mailles qui s'échappent dans un bas.* Maglia.

CARRÈRA. En la música es la pujada ó baxada que fa lo qui toca ó canta, pujand ó baxand per lo comú una octava, passand lleugeramènt per los punts intermedis. També se anomenan axí las notas que la exprèssan. *Carrerilla, carrera.* In musicis vocis aut soni elevatio vel depressio concitatior. *Démanchement.* Scala.

CARRÈRA. met. Lo curs ó camí que algú seguex en las sèvas acciòns. *Carrera.* Vitæ ratio, modus. *Essor.* Volo, varco.

CARRÈRA. ant. CARRÈR.

ESTAR EN CARRÈRA. fr. que servex pera denotar que algú ha comensad á servir algun destino ó professió, y en aquest matèx sentit se diu: donar CARRÈRA á algú, posarlo en CARRÈRA. *Estar en carrera.* Viam adipiscendorum munerum aut honorum tenere. *Suivre une carrière.* Essere in una carriera.

SEGUIR LA CARRÈRA DE LAS LLETRAS. fr. Aplicarse als estudis. *Seguir las letras.* In litteras vacare. *S'adonner aux sciences.* Darsi alle scienze, alle lettere.

CARRERÓ. s. m. Lo carrèr estret y escusad per ahònt no se hi passa gaire. *Callejuela, calleja.* Angiportus, angustus callis. *Ruelle.* Vico, vicolo.

CARRERÓ QUE NO PASSA. Lo qui no tè exida á altre carrèr. *Callejuela sin salida.* Angiportus, angiportum. *Cul-de-sac.* Chiassetto.

CARRETA. s. f. Especie de carro llargarud, estret y mès bax del regular, que tè lo pla sèus empostissar y formad solamènt de tres ó cinc llatas, ab la del mitj mès llarga, que servex de llansa, ahònt se enganxan los bous pera tirarla. No tè mès que dòs rodas ab uns segòns cércols de fusta en lloc dels de ferro que tènen los carros. *Carreta.* Plaustrum, carrus, plostrum, curriculum, vehes. *Charrette.* Carretta, carrettata.

CARRETADA. s. f. La cárrega que porta un carro ó carreta. *Carretada.* Vehes. *Charretée.* Carrata, carro.

CARRETADA. fam. La multitut ó gran cuantitat de cosas de cualsevol especie. *Carretada.* Rerum congeries, acervus. *Charretée, foison, abondance.* Copia, gran quantità.

Á CARRETADAS. mod. adv. fam. Copiosamènt. *Á carretadas.* Copiosè, affatim, affluenter. *À foison.* A ribocco, in chicca.

CARRETAM. s. m. Conjunt de carros ó carretas. *Carretería.* Plaustrorum multitudo. *Assemblage de charrettes.* Carreggio.

CARRETEJAR. v. a. Conduir alguna cosa ab carro ó carreta. *Carretear, acarrear.* Carro, plaustro vehere, portare, advectitare, advectare. *Charrier, charroyer.* Carreggiare.

CARRETELA. s. f. Còtxe lleugèr que va tapad ó destapad, á voluntat del qui lo usa. *Carretela.* Currus. *Voiture légère à quatre roues.* Carrozza leggiera.

CARRETÈLL. s. m. BÒTETA.

CARRETÈR. s. m. Lo qui fa carros y carretas. *Carretero, carpintero de carretas, carpintero de prieto.* Plaustrarius. *Charron.* Carradore.

CARRETÈR. Lo qui mena algun carro ó carreta. *Carretero.* Plaustrarius. *Charretier.* Carretiere, carretajo.

SUAR COM UN CARRETÈR. fr. fam. Suar ab mòlta abundancia. *Sudar á chorros.* Copioso sudore manare. *Suer copieusement.* Sudare inchiostro.

CARRETÈRA. s. f. Lo camí públic, ample y espayòs, per ahònt poden passar carros y còtxes. *Carretera.* Via publica, lata, curribus pervia. *Grand che-*

min, grande route. Strada battuta.

NO DÈXES LA CARRETÈRA PER ANAR PER LA DRESSÈRA. ref. que ensenya que pera lograr algun fi deuen preferirse sèmpre los medis mès regulars y segurs, encaraqué mès lèntos, als que poden conduirhi mès prompte peró que no presèntan tanta seguretat. *Por ningun tempero no dejes el camino real por el sendero.* Tramitis haud quæras, moneo, compendia, cum te. Quò pergis, ducit publica trita via. *Ne te détourne jamais du chemin battu.* Non lasciar la pesta.

CARRETETA. s. f. dim. de CARRETA. *Carretilla.* Carrulus. *Petite charrette.* Carrettina.

CARRETETJ. s. m. L'acció de carretejar. *Acarreo.* Advectio, vectura. *Charriage, roulage, portage.* Carreggio, portatura.

CARRETIER. s. m. ant. CARRETÈR.

CARRETILLA. s. f. territ. CÒBET BORRATXÓ.

CARRETÓ. s. m. Especie de caxònet pètit que no tè barana sinó en tres costats, ab una roda sola per la part de davant y per la de detras dòs mánegs pera que puga menarlo un home. Servex pera portar pèdras, mortèr y altres materials cuand se fan obras. *Carretilla.* Carrulus. *Tombereau.* Carretto.

CARRETÓ. Carro pètit fèt com un caxonet ab las rodas sènse ratjs, que pod tirarlo un home ó un burret y servex als pobres pera tráurerlos als paratges públics á demanar caritat. *Carreton.* Plostellum, grabatus. *Brouette, vinaigrette.* Carriuola.

CARRETÓ. Especie de carret que tè una roda ficada èntre dòs barras que se van axampland per lo altre cap, ahònt los esmoladòrs portan la mola, ab alguna eina plena de aigua pera dexárlahi cáurer axí com la van necessitand. *Carreton.* Carrulus cotis vectorius. *Sorte de charriot.* Sorta di carretto.

CARREU. s. m. La pèdra picada en cuadro pera los edificis, en la cual se van assentand las altras. *Sillar.* Lapis quadratus vel quadrus. *Pierre taillée en carré.* Pietra tagliata in quadro.

CARREUADA. s. f. Lo conjunt de carreus posads uns damunt de altres ó de filèra que fa part de algun edifici. *Silleria.* Lapidum quadrorum series, ordo. *Bâtiment en pierre de taille.* L' insieme delle pietre tagliate in quadro.

CARRIERA. s. f. ant. CARRÈRA.

CARRIL. s. m. Lo senyal que dèxan en terra las rodas dels carruatges. *Carril.* Orbita. *Ornière.* Rotaja.

CARRIL. Lo camí que sols tè l' amplaria justa pera poderhi passar un carro. *Carril.* Via carribus pervia. *Chemin.* Via.

CARRILLÈRA. s. f. Cada una de las dòs corretjas comunamènt cubertas de escatas de mètall ab las cuals los soldads subjèctan lo morrió lligandlas sòta la barba. Se usa en plural. *Carrilleras.* Corigiæ squamatæ infra mentum ductæ, quibus galea capiti alligatur. *Aiguyettes.* Barbozza.

CARRO. s. m. Máquina de fusta que sèrvex pera portar cárrega. Se fa de varias manèras, encaraqué la mès comú consistex en un empostissad mès llarg que ample ab baranas als costads, posad damunt de un fusèll ab dòs rodas, y va tirad per cabalcaduras ó bous. *Carro.* Carrus, plaustrum, plostrum, vehia, vehes. *Charrette:* Carrétta.

CARRO. En los còtxes es la máquina sènse la caxa. *Carro.* Carrus rhedarius. *Train d'une voiture.* Legname d' una carrozza.

CARRO. Constelació que los astrónomos anomenan ossa majòr. *Carro.* Ursa major. *Chariot, grand chariot, chariot-de-David.* Orsa maggiore, carro.

CARRO DE CUATRE CABALLS. Aquell que cuatre caballs lo tiran. *Cuadriyugo.* Quadrijugus currus, quadriga. *Chariot attelé de quatre chevaux.* Quadriga.

CARRO TRIUMFAL. Lo carruatge gran ab sitis, pintad y adornad, que se usa en las professòns, representaciòns y altras fèstas ú obsequis. *Carro triunfal.* Currus triumphalis, vehiculum triumphale. *Char qui sert dans les fêtes.* Carro di trionfo, trionfale.

UNTAR LO CARRO. fr. met. y fam. Regalar ó gratificar á algú pera conseguir lo que se desitja. *Untar el carro.* Muneribus delinire. *Graisser la patte.* Ugner le carrucole.

CARROBLA. s. f. ant. GARROFA.

CARROLL. s. m. territ. GÒTIM.

CARROSSA. s. f. Còtxe gran ricamènt vestid y adornad, que regularmènt se fa pera funciòns públicas. *Carroza.* Ornatior currus, carruca. *Carrosse.* Carrozza.

CARROSSA. ant. Especie de galera ó carro

llarg de cuatre rodas. *Galera.* Plaustrum. *Chariot couvert.* Carro.

CARRUATGE. s. m. Es nom genéric de las máquinas ab rodas que servexen pera portar tiradas de animals. *Carruaje.* Vehiculum. *Voiture.* Vettura.

CARRUATGE. Lo conjunt de carros, còtxos, etc., que se prepara per algun viatge. *Carruaje.* Vehiculorum copia. *Assemblage de voitures de toutes sortes.* Carriaggio.

CART. s. m. ant. CARDOT.

CARTA. s. f. Papèr escrit y comunamènt clos ab hostia ó lacre que s' envia de una part á altra pera tractar y comunicarse los ausènts. *Carta.* Epistola, litteræ. *Lettre, épître.* Lettera.

CARTA. L'ibret que conté lo abecedari y primèrs rudimènts per apéndrer de llegir. *Cartilla.* Tabella alphabetica. *Abécédaire, a b c.* Abbiccì.

CARTA. Cartró tallad á la proporció de un vinticuatré de un full comú, en lo cual estan pintadas de diferènts colòrs algunas figuras en número determinad pera jugar á varios jogs, formand un número de cuaranta ó cuaranta vuit, divididas en cuatre colls que sòn oros, còpas, espasas y bastos. *Naipe, carta.* Charta picta lusoria, pagella lusoria. *Carte.* Carta da giuoco.

CARTA. ant. Testimoni per escrits. *Escritura.* Syngrapha, syngraphus, scriptura solemnis. *Acte public passé pardevant notaire.* Carta.

CARTA. ant. PAPÈR.

CARTA BLANCA. Lo títol ó despatx de algun emplco cuand se dèxa en blanc lo nom del agraciad pera poderlo umplir á favor de qui se vulla. *Carta blanca.* Litteræ sine nomine expeditæ. *Carte blanche.* Carta bianca.

CARTA BLANCA. En lo jog se diu axí la que es figura. *Carta blanca.* Charta lusoria nulla imagine humana depicta. *Carte blanche.* Carta semplice.

CARTA BLANCA. La autorisació que se dòna á algun magistrat pera que obre lo que crega convenièut segòns las circunstancias. *Carta blanca.* Ampla facultas. *Carte blanche.* Carta bianca.

CARTA CIRCULAR. Lo escrit que se dirigex á moltas persònas de igual categoría en los matèxos tèrmes. *Carta circular.* Litteræ circuláres. *Lettre circulaire.* Lettera circolare.

CARTA CREDENCIAL. Lo escrit que se dòna á algun embaxadòr á fi de que lo regonegan y admetan en la còrt ahònt es enviad. *Carta credencial; credenciales; carta de creencia.* Fiduciariæ litteræ. *Lettre de créance.* Lettera credenziale.

CARTA DE DEUTE. ant. DEBITORI.

CARTA DE FILÒSA. Especie de paperina cap per avall que posan en la filòsa per assegurar la encerròssada. *Rocadero, capillo.* Colûs vel pensi cucullus. *Cornet renversé.* Cartoccio alla rovescia.

CARTA DE GRACIA. for. Pacte de que lo compradòr restituirá la cosa comprada sèmpre y cuand lo venedòr li restituesca lo preu. *Pacto de retrovendendo.* Pactum de re empta restituenda venditori, restituto pretio. *Faculté de réméré.* Facoltà del riscato.

CARTA DE GERMANDAT. Lo títol ó escrit que dòna lo prelad de algun òrde religiòs á favòr del que admet per germá. *Carta de hermandad.* Litteræ quibus inter sodales adscriptitios alicujus ordinis monachalis quis recensetur. *Lettre de confrérie.* Lettera di confraternità.

CARTA DE NATURALESA. Lo privilegi ab que se concedex á un estrangèr lo ser considerad com á natural del règne pera poder obtenir beneficis ecclesiástics y altras prerrogativas que no podria gosar com á estrangèr. *Carta de naturaleza.* Juris patrii extero concessi litteræ publicæ, privilegium. *Lettre de naturalisation.* Diritto di naturalità.

CARTA DE NAVEGAR. Mapa en lo cual se descriu y assenyala lo mar ó una part de èll ab sas costas y llocs ahònt hi ha escòlls ó bancs de arena. *Carta de marear.* Tabella, charta hydrographica, nautica. *Carteaux.* Carte marine.

CARTA DE PAGO. Instrumènt públic ó privad, en que lo acreedòr confèssa haber rebud del deutòr lo que li debia. *Carta de pago.* Apocha. *Mandement, acquit.* Quitanza, ricevuta.

CARTA DE PROCURACIÓ. PROCURA.

CARTA DOTAL. Instrumènt públic en lo cual consta tòt lo que la mullèr porta en dot. *Carta de dote.* Dotales litteræ. *Contrat par lequel une dot est assurée, constituée.* Scrittura di dote.

CARTA FAMILIAR. La que escriu algun parènt ó amig á altre. *Carta familiar.* Litteræ familiares. *Lettre, épître familière.* Lettere, epistole familiari.

CARTA MISSIVA. La que s' envia á alguna persòna ausènt. *Carta misiva.* Litteræ. *Missive.* Lettera missiva.

CARTA ÒRDE Ó DE ÒRDE. La que conté alguna òrde ó mandato. Comunamènt se diu de aquella en que se mana entregar dinèrs. *Carta órden.* Præceptum scripto traditum. *Mandement.* Comando, ordine.

CARTA PASTORAL. Escrit ó discurs que dirigex lo prelad ó superiòr ecclesiástic ab alguna instrucció ó manamènt al clero y poble de la sèva diócessis. *Carta pastoral; pastoral.* Litteræ seu edictum quo episcopus populum sibi creditum alloquitur. *Instruction pastorale.* Editto pastorale.

CARTA PLÚMBEA. ant. Escriptura ab sèllo de plòm. *Carta plomada.* Diplóma sigillo plumbeo munitum. *Lettres scellées en plomb.* Carta sigillata.

CARTA VISTA. Ventatje que se dòna en alguns jogs, y consistex en poder véurer abans la carta que li toca y dèxarla si no li agrada. *Carta vista.* Lusoria charta patens. *Avantage qu'on accorde au reversi de pouvoir regarder les cartes du talon.* Carta alla scoperta.

CARTA VIVA. La persòna que anand á alguna part está encarregada de dir á altra lo que se li habia de enviar per escrits. *Carta viva.* Qui ad aliquem mittitur ut cum eo negotium conferat, quod litteris commendare non expedit. *Personne chargée de dire de bouche une chose qu'on devait écrire.* Colui che è incaricato di dire quello che si doveva scrivere.

ANARSEN DE LAS CARTAS. fr. Descartarse. *Irse de las cartas.* Chartas rejicere, deponere in pagellarum ludis. *S'en aller de ses cartes, s'en défaire en jouant.* Disfarsi d' una carta.

APARTAR LAS CARTAS. fr. En lo correu no inclóurerlas en la llista, y donarlas separadamènt. *Apartar las cartas.* Epistolas in officina tabellaria seórsim locare, seponere. *Séparer les lettres.* Dividere, separare, spartire.

ARMAR Ó ENCORTAR LAS CARTAS. fr. ant. Disposar las cartas ab alguna trampa pera guanyar en lo jog. *Armarla.* Fraudibus et dolis in ludo uti. *Tricher.* Barare, mariolare.

CERTIFICAR UNA CARTA. fr. Assegurar la oficina de correus que una carta arribará allá ahònt va dirigida. *Certificar la carta.* Fidem publicam obligare pro litteris à tabellario securiùs deferendis. *Certifier une lettre.* Raccomandare una lettera.

CLÓURER UNA CARTA. fr. Doblar lo papèr en que se ha escrit, de manèra que posandhi hostia ó lacre no puga obrirse sèns esquexarla. *Cerrar la carta.* Obsignare litteras, epistolam. *Cacheter une lettre.* Sigillare una lettera.

FRANQUEJAR UNA CARTA. fr. Pagar los ports de èlla en lo acte de entregarla á la oficina de correus. *Franquear la carta.* Vehendi litteras pretium seu mercedem anticipare. *Affranchir une lettre.* Affrancare una lettera.

NO VÉURERSE CAP CARTA. fr. Tenir mal jog. *No ver carta.* Malè sortem in ludo cedere. *Avoir mauvais jeu.* Aver cattivè carte al giuoco.

PECAR PER CARTA DE MÈS Ó DE MÉNOS. fr. fam. ab que se denota lo excès ó defècte en lo que se fa ó se diu, y que per lo comú se han de evitar los extrèms. *Pecar por carta de mas ó de menos.* Excessu vel defectu peccare. *Manquer pour plus ou pour moins.* Fallire pel più o pel meno.

PÈNDRER LAS CARTAS. fr. met. y fam. Posarse á enrahonar sèns donar tanda. *No dejar meter baza.* Loquendi facultatem alteri præcludere. *Parler sans relâche.* Far le carte.

PÈRDRER AB BONAS CARTAS. fr. met. No conseguir alguna pretensió tenind medis y mérits suficiènts. *Perder con buenas cartas.* Spe non temerè præconcèpta decidere. *Perdre à beau jeu.* Perdere con tutto il giuoco.

CARTABÓ. s. m. Règla de que se valen los fustèrs pera tallar la fusta en àngul recte. *Cartabon.* Norma. *Buveau.* Quartabuono.

CARTÁGINES, A. adj. Lo natural de Cartago ó lo pertanyènt á èlla. *Cartaginense, cartagines.* Carthaginiensis, carthaginensis. *Carthaginois, de Carthage.* Cartaginese.

CARTAGINES. Lo natural de Cartagena ó lo pertanyènt á èlla. *Cartagines.* Carthaginensis. *Carthaginois.* Figlio di Cartagena.

CÁRTAMO. s. m. SAFRÁ BÒRD.

CARTEJAR. v. a. ant. FULLEJAR.

CARTEJARSE. v. r. Correspóndrerse ab car-

tas unas persònas ab altras. *Cartearse.* Litteras sibi invicem mittere. *Suivre, entretenir une correspondance épistolaire.* Carteggiarsi.

CARTELA. s. f. Èntre escultòrs es la repisa pera sostenir algun pes; y èntre ferrèrs es lo ferro que sosté los balcòns que volan mòlt enfora, y no tènen repisa de obra. *Cartela.* Mensula. *Console.* Mensola.

CARTÈLL. s. m. Lo papèr que se planta en algun lloc públic pera fèr saber alguna cosa. *Cartel.* Tabula, edictum. *Affiche.* Cartello.

CARTÈLL. Lo papèr escrit ab que un desafiaba á altre pera bátrerse ab èll. *Cartel.* Litteræ provocatoriæ. *Appel, cartel.* Cartello di disfida, lettera di disfida.

PLANTAR CARTÈLLS. fr. Fixar en los llocs públics los edictes de alguns tribunals ó los de escomunicació en las iglèsias. *Poner cedulones.* Edicta vel programmata publicis locis affigere. *Afficher.* Affiggere un cartello.

PLANTAR CARTÈLLS. fr. Fixar en lloc públic papèrs infamatoris ó satírics en descrédit ó despreci de algú. *Poner cedulones.* Libellos famosos publicis locis affigere. *Afficher des jugemens, des édits, des arrêts.* Affiggere.

CARTÈR. s. m. Lo qui porta á las casas las cartas del correu. *Cartero.* Chartarius. *Facteur.* Colui che porta pella città le lettere ai particolari.

CARTÈRA. s. f. Especie de bòssa fèta de pèll ó tela en que se guardan las cartas y papèrs plegads pera portarlos en la butxaca de modo que no se fassan malbé. *Cartera.* Sacculus coriaceus servandis epistolis. *Cartéro, porte-lettre, porte-feuille.* Portalettere.

CARTÈRA. Bòssa que se fa ab dòs fulls de cartró cubert de badana ó de altra cosa, y servex de cuxí pera escríurer ó dibuxar, y se hi dèsan los papèrs pera que no s' embruten. *Cartera.* Theca chartaria, scrinium. *Cartéro.* Cartella.

CARTÈRA. Lo adòrno ó tapa que amaga la bòca de las butxacas de las casacas y altras pèssas de roba. *Cartera, portezuela, golpe.* Portula loculo vestis occludendo. *Patte d'une poche.* Striscia di panno che si soprappone al lembo delle tasche degli abiti.

CARTESIÁ, NA. adj. Lo qui seguex lo sistèma de Descártes, ó lo que pertany á èll. *Cartesiano.* Cartesii sectator. *Cartésien.* Cartesiano.

CARTETA. s. f. dim. de CARTA. *Cartita, cartilla, cartica.* Chartula, epistolium, litterula. *Petite lettre.* Letteretta.

CARTILAGINÒS, A. adj. *Anat.* Lo que consta de tèndrums. *Cartilaginoso.* Cartilaginosus. *Cartilagineux.* Cartilaginoso.

CARTILLA. s. f. CARTA, en la segòna accepció.

CARTILLA. Lo testimonial que se dòna als que tènen òrdes sagrads pera que conste que estan ordenads. *Cartilla.* Litteræ acceptum ordinem sacrum testantes. *Lettres d'ordination.* Attestato d'ordinazione.

CANTAR LA CARTILLA Á ALGÚ. fr. fam. Rependrerlo advertindli lo que deu fèr. *Cantarle ó leerle á uno la cartilla.* Severiùs aliquem commonere, objurgare. *Avertir quelqu'un de son devoir.* Avvertire, ammonire uno.

CARTIPAS. s. m. Cuadern de papèr rallad en lo cual escriuen los principiants pera acostumarse á la igualtat. *Cartapacio.* Codex virgatus quo tirones litteras æquales exarare discunt. *Cahier.* Quinterno di carta.

CARTIPAS. Cuadern de papèr blanc que servex pera notar algunas cosas, ó per escríurer lo que dictan los mestres en las universitats. *Cartapacio.* Commentarium. *Cahier.* Quinterno, quaderno.

CARTRÓ. s. m. Conjunt de varios fulls de papèr enganxads uns ab altres ab cola ó pastetas fins que tingan la consistencia necessaria per los usos á que se destinan, y fòrmen tòts junts com si fòs un full tòt sol peró gruxud. *Carton.* Charta pluribus foliis conglutinatis compacta. *Carton.* Cartone.

CARTUTXÈRA. s. f. La bòssa ó capsa de cuiro en que los soldads portan los cartutxos. *Cartuchera.* Militare marsupium pulveri pyrii globulisque tormentariis deferendis. *Cartouchier, giberne.* Cartocciere.

CARTUTXO. s. m. La cantitat de pólvora y municiòns corresponènt á cada trèt de alguna arma de fog, embolicada en papèr ó drap pera carregar ab facilitat y de una vegada. *Cartucho.* Tubulus papyraceus glandibus et pulvere

pyrio infarsus, scloppeto aptus. *Cartouche*. Cartoccio.

CARTUXA. s. f. Òrde religiòs y mòlt austèr fundad per S. Bruno. Prengué nom del lloc ahònt se fundá la primèra casa. *Cartuja*. Carthusianus ordo. *Ordre de chartreux, de saint Bruno*. Certosino.

CARTUXA. Cada un dels convènts de cartuxos. *Cartuja*. Cœnobium carthusianum. *Chartreuse*. Certosa.

CARTUXO. s. m. Lo religiòs del òrde de sant Bruno. *Cartujo*. Carthusianus monachus. *Chartreux*. Certosino.

CARVÍ. s. m. Planta perpetua de l' altura de dòs peus, que tè las fullas mòlt primas y l' arrel semblant á la del gamonet. *Alcaravea*. Chara, careum. *Carvi*. Carvi.

CARVÍ. Llavòr de la planta de aquest nom. Es aròmática, pètita, convexa, llargaruda, acanalada per una part y plana de l' altra. *Carví, alcaravea*. Charæ semen. *Carvi*. Carvi.

CARXOFA. s. f. La pinya ó flor que fa la carxofèra. *Alcachofa*. Carduii aculeati calyx. *Artichaut*. Carciofo.

CARXOFAR. s. m. Lo tros de terra plantal de carxofèras. *Alcachofal*. Locus carduis aculeatis consitus. *Terrain planté d'artichauts*. Carciofaja, carciofoletto.

CARXOFÈR. s. m. CARXOFÈRA.

CARXOFÈRA. s. f. Planta perpetua, especie de card de dòs á tres peus de alsada, que tè las fullas llargas y retalladas, de un verd clar per lo endret, y cendròs del revès, ab la penca ampla, grossa y acanalada. *Alcachofa, alcachofera*. Carduus aculeatus, cactos. *Artichaut*. Carciofo.

CARXOFERAR. s. m. CARXOFAR.

CAS, SA. adj. for. Nul-lo. *Nulo*. Cassus. *Nul*. Nullo.

CAS. s. m. Succès, esdeveniment. *Caso*. Casus. *Événement, occurrence, cas*. Caso. successo, occorrenza.

CAS. Casualitat. *Caso*. Casus, inopinatus eventus. *Casualité, cas fortuit, aventure*. Avventura, accidente.

CAS. Llans, ocasió, conjuntura. *Caso*. Occasio, opportunitas. *Cas, conjoncture*. Opportunità, caso, congiuntura.

CAS. La especie ó assumpto que se proposa á algú pera consultarli y demanarli lo sèu dictámen. *Caso*. Instituta quæstio. *Cas*. Caso, fatto.

CAS. *Gram*. Lo diferènt significad dels noms per rahó de la diversitat de sas terminaciòns ó de las preposiciòns ab las cuals se juntan. *Caso*. Casus. *Cas*. Caso.

CAS. ant. La fòrma ó aire de las lletras de ma. *Caso*. Litteræ ductus. *Forme d'un caractère d'écriture*. Forma del carattere.

CAS APRETAD Ó APURAD. Lo qui es de difícil exida ó resolució. *Caso apretado, lance apretado*. Grave discrimen, lubricum negotium. *Cas, circonstance difficile*. Caso arduo.

CAS DE CÒRT. for. La causa civil ó criminal que per alguna de las calitats marcadas en la llèy pod comensarse en algun tribunal superiòr prescindind dels inferiòrs, encaraqué sia traiend á algun dels litigants de sèn for ó domicili. *Caso de corte*. Causa quæ in superiori senatu inchoari potest. *Cas, affaire, procès porté à une cour supérieure en première instance*. La lite che già si presentava nei tribunali superiori.

CAS DE MENÒS VALER. Lo fèt del cual resulta á algú perjudici ó deshonòr. *Caso de menos valer*. Res indecora, inhonesta, dedecus. *Action déshonorante*. Azione vile.

CAS FAVORABLE. Cualsevol de aquells que lo dret afavorex particularmènt. *Caso favorable*. Casus cui jus propitium est. *Cause qui a la loi en sa faveur*. Caso a cui è propizia la legge.

CAS FORTÚIT. Succès impensad. *Caso fortúito*. Casus, casus fortuitus, inopinatus eventus. *Hasard, cas fortuit*. Caso, evento.

CAS RESERVAD. Lo fèt de culpa tan grave que sols pod absóldrerlo lo superiòr, y ningú mès sèns llicencia sèva. *Caso reservado*. Negotium superioris judicis sententiæ reservatum. *Cas réservé*. Caso riservato.

Á CAS PENSAD. mod. adv. Expressamènt, deliberadamènt, ab premeditació. *De caso pensado*. Datâ operâ. *Avec préméditation, de propos délibéré*. Con arte, per arte.

ANÈM AL CAS. fr. fam. que se usa pera que dèxand lo accessori ó inútil se passe á tractar de lo principal. *Vamos al caso*. Ad propositum veniamus. *Venons au fait*. Veniamo al fatto.

AQUÍ ES Ó ESTÁ LO CAS, Ó AQUEST ES LO CAS. fr. que se usa pera indicar la dificultat

que se troba en donar solució á alguna cosa. *Ese es el diablo.* Hoc opus, hic labor est. *C'est là le diable.* Qui è dove giace Nocco.

DAD CAS. mod. adv. EN CAS QUE.

DONAD CAS. mod. adv. EN CAS QUE.

EN CAS QUE. mod. adv. que equival á SI SUCCEIS QUE. *Caso que; en caso de que; dado que.* Dato quod. *En cas que.* Caso che.

EN TÒT CAS. loc. que equival á de cualsevol manèra que sia ó que vaje. *En todo caso.* In quocumque eventu. *Dans tous les cas.* Comunque sia, in ogni caso.

ES CAS NEGAD. fr. fam. que se usa pera dir que es mòlt dificultòs ó casi impossible que succeesca ó se fassa alguna cosa. *Es caso negado.* Nequitur; res factu difficilis est. *C'est presque impossible.* E' inutile.

ESTAR Ó NO ESTAR AL CAS. fr. fam. Fèrse ó no cárreg de algun assumpto, estarne ó no enterad. *Estar ó no estar en el caso.* Rem capere, probè tenere, vel contra. *Être ou n'être pas au fait.* Essere o non ne' fatti.

FÈR Ó NO CAS DE ALGÚ Ó DE ALGUNA COSA. fr. fam. Tenir consideració á algú ó á alguna cosa, apreciarla. *Hacer caso de uno ó de alguna cosa.* Æstimare, magni habere. *Faire cas de quelqu'un, de quelque chose.* Fare caso.

FÈR Ó NO AL CAS Ó PER LO CAS ALGUNA COSA. fr. Venir ó no á propósit de lo que se tracta, ser ó no útil per lo que se desitja. *Hacer ó no al caso, venir ó no al caso alguna cosa.* Ad propositum pertinere, vel ab eo alienum esse: ad rem esse, vel contra. *Venir ou ne venir point à propos.* Essere al bisogno, esser fuor di luogo.

PER LO MATÈX CAS. mod. adv. Per la matèxa rahó, per lo matèx fèt. *Por el mismo caso.* Ideo, eapropter, idcircò. *Pour la même raison.* Per questo appunto.

POSAR LO CAS. fr. Donar per suposad. *Poner caso.* Ponere. *Supposé que, supposons que.* Caso che.

SER Ó NO SER DEL CAS ALGUNA COSA. fr. FÈR Ó NO AL CAS ALGUNA COSA.

VENIR Ó NO AL CAS. fr. FÈR Ó NO AL CAS ALGUNA COSA.

CASA. s. f. Edifici fèt per habitar. *Casa.* Ædes, domus. *Maison, logis, habitation.* Casa.

CASA. Lo conjunt de fills y doméstics que componen una familia. *Casa.* Familia, domestici. *Maison.* Casa.

CASA. La descendencia ó llinatge que tè un matèx nom de casa y vè de un matèx orígen. *Casa.* Genus, stirps. *Maison.* Casa, ischiatta, legnaggio, stirpe.

CASA. En lo jog dels escacs y de damas es cada un dels cuadros en que está dividida la tauleta. *Casa, casilla, escaque.* Lusorii alveoli tessella. *Case.* Casa, asta.

CASA CONSISTORIAL Ó CASAS CONSISTORIALS. La casa de la vila ó ciutad ahònt se congrèga lo ajuntamènt á celebrar sas juntas. *Casa consistorial ó casas consistoriales.* Curia, municipalis domus. *Maison de ville.* Palazzo della città.

CASA DE AIGUAS. p. us. La botiga en la cual se venen begudas ó refrescos. *Botillería.* Gelidarum potionum taberna. *Boutillerie.* Bottega dove si vendono le bevande.

CASA DE ARGENTÈR. ant. SECA.

CASA DE BOTJS. p. us. BOJERÍA.

CASA DE BOTJS. met. Aquella en que hi ha mòlt bullici, inquietut y falta de gobern. *Casa de locos, casa de orates.* Inordinata, turbulenta domus. *Hôpital de fous.* Ospedale de' pazzi.

CASA DE CAMP. La construida fora de poblad ab jardins y altres adòrnos per diversió. *Casa de campo.* Villa. *Maison de campagne, de plaisance.* Villa.

CASA DEL COMÚ. territ. CASA CONSISTORIAL.

CASA DE DESPESAS. La casa particular en la cual se admeten alguns hostes pagand lo preu que se concerta. *Casa de posada ó de posadas.* Domus hospitalis. *Hôtel, maison garnie.* Casa mobigliata.

CASA DE DÈU. Lo tèmple ó iglèsia. *Casa de Dios, casa de oracion.* Templum, domus orationis. *Temple.* Chiesa, tempio, casa di Dio.

CASA DE DEVOCIÓ. CASA DE DÈU.

CASA DE EXPÓSITS Ó BÒRDS. Lo establimènt de caritat pública ahònt se reben y crian los bòrds y criaturas llegítimas abandonadas. *Inclusa; casa de expósitos.* Brephotropheum, brephotrophium. *Hôpital pour les enfans trouvés.* Ospitale degli esposti.

CASA DE MONEDA. SECA.

CASA DE PAGO. Lo lloc públic ahònt se paga. *Pagaduría.* Officina solvendo deputata. *Endroit où se font les paiemens.* Cassa, tesoro.

CASA DE POSADA. CASA DE DESPESAS.

CASA DEL SENYÒR. Lo tèmple ó la iglèsia.

Casa del Señor. Templum, ecclesia. *Temple, église*. Tempio, casa di Dio.

CASA DESMÈRA. La del vehí hisendad que se tria pera que lo privilegiad cobre los delmes de èlla. *Casa excusada, casa dezmera*. Decumana domus. *Maison désignée pour y faire le dépôt des dîmes*. Casa dove vengono depositate le decime.

CASA FORTA. La que se fabricaba en fòrma de casa per habitarla, y tenia fortalesa pera defensarse dels enemigs. *Casa fuerte*. Munita domus. *Maison forte, maison fortifiée*. Casa fortificata.

CASA PAIRAL. La que habita lo cap de algun llinatge. Se diu respècte dels que descendexen de èlla y no l' habitan. *Casa paterna*. Domus gentilitia primaria. *Maison paternelle*. Casa paterna.

CASA PÚBLICA. La de las donas de mala vida. *Casa pública*. Lupanar, lupanarium. *Maison, lieu public, bordel*. Bordello, baccano, porcile.

CASA RÈAL. Lo palaci del rèy. *Casa real, casa del rey, palacio*. Aula, palatium. *Maison royale, maison du roi*. Palagio, palazzo.

CASA RÈAL. Las persònas rèals y lo conjunt de sòs familiars. *Casa real*. Domus regia augusta. *Maison royale*. Casa reale.

CASA SANTA. La de Jerusalem abònt está lo sepulcre del Salvadòr. *Casa santa*. Sacra domus hierosolymitana. *Temple de Jérusalem*. Tempio.

CASA SOLAR. La casa del noble que es cap de sòn llinatge. *Casa solariega*. Nobilium domus gentilitia primaria. *Maison ancienne et noble*. Casa antica di nobiltà.

ANAR DE CASA Ó DE PER CASA. fr. Portar lo vestid ó roba que se sol portar pera estarse á casa. *Estar de casa*. Domi agere inconditè, familiariter. *Être en négligé*. Andar con abito di casa.

CADA HU SAB Á CASA SÈVA ABÒNT SE HI PLOU. ref. ab que se dòna á enténdrer que cada hu sab millòr que los altres lo que li convé. *Cada uno sabe donde le aprieta el zapato*. Sua quisque probè noscit. *Chacun sait où le bât le blesse*. Ognuno sa come gli duole il capo.

DICHÒSA LA CASA QUE HI HA CORÒNA RASA. ref. que denota que los ecclesiástics sòlen ser lo amparo de sas familias. *Do no hay cabeza raida no hay cosa cumplida*. Rasum ubi non caput est, omnis res prospera defit. *La maison qui a un bonnet carré, attache un clou à la roue de la fortune*. Dove c' è un prete non vi son fame nè sete.

EN CASA QUE NO SE HI RENYA NO HI HA PA. ref. que denota que lo descuid del que goberna es danyòs als interessos. *Casa reñida, casa regida*.

Indociles natos, cessantem ni increpet herus
Uxorem, famulos, cunctos vexabit egestas.

Qui sait gronder, sait gouverner. Chi sgrida governa.

EN LA CASA DÈN POC PA POC HI DURA LA ALEGRÍA. ref. EN LA CASA QUE NO HI HA PA, TÒTHOM CRIDA, Y TÒTHOM TÈ RAHÓ.

EN LA CASA QUE NO HI HA PA, TÒTHOM CRIDA, Y TÒTHOM TÈ RAHÓ. ref. que denota que la miseria sol ocasionar disgustos y rahòns èntre las familias. *Donde no hay harina, ó en la casa donde no hay harina todo es mohina*. Paupertas odia gignit. *Quand il n'y a point de foin au ratêlier les chevaux se battent*. Il cavallo che non ha fieno da de' calci alla rastrelliera.

FRANQUEJAR LA CASA. fr. Donar entrada ó permis á algú pera que vinga á èlla sèmpre què vulla. *Franquear la casa*. Ædium aditum facilem alicui concedere. *Accorder l'entrée dans une maison*. Aprir la casa.

NO EXIR DE CASA. fr. Estarse mòlt en èlla. *Guardar la casa*. Domi se tenere. *Garder la maison, ne point sortir*. Restare a casa.

NO TENIR CASA NI ALBERG. fr. fam. que significa la mòlta pobresa de algú. *No tener casa ni hogar*. In summa egestate degere, egestate premi. *N'avoir ni feu ni lieu*. Essere poverissimo.

OFERIR LA CASA. fr. FRANQUEJAR LA CASA.

PARAR CASA. fr. Establirse com á cap de familia. *Poner casa, asentar casa*. Domum stabilire. *Lever maison*. Aprir casa.

PARAR CASA Á ALGÚ. fr. Moblarla pera que puga habitarhi. *Poner la casa á alguno*. Domum alicui parare. *Meubler, garnir une maison*. Mobigliare una casa.

PARAR CASA Á PART. fr. Separarse los que vivian junts, y formar familia diferènt. *Apartar casa, poner casa aparte*. Domicilium disjungere. *Se séparer, faire ménage à part*. Aprir casa per se.

PLEGAR CASA. fr. fam. Mudarse ab la fami-

lia de un lloc á altre pera residir en èll. *Arrancar ó levantar la casa.* Sedem, domicilium aliò transferre. *Déloger, aller s'établir ailleurs.* Sloggiare.

QUI TÒT HO VOL AVERIGUAR, CASA SÈVA HA DE PLEGAR. ref. que denota que lo qui s'entreté mòlt en saber las cosas agenas, descuida y perd las sèvas. *Quien las cosas mucho apura no tiene vida segura.* Aliena inquirère periculosum. *Qui est ami des affaires d'autrui, ne l'est pas de son métier.* Chi vuol sapere i fatti altrui dimentica i sui.

SAB MÈS LO BOTJ EN CASA SÈVA QUE LO SABI EN CASA DELS ALTRES. ref. que ensenya que en los negocis propis mès sab aquell á qui pertanyen, per poc que ho entènga, que lo qui mirandlos dèsde lluny se fica á judicarlos sèns conexemènt. *Mas sabe el necio en su casa que el cuerdo en la ajena.*

Plura domi stolidus callet, quàm mente sagaci.
Prœditus externâ calleat ipse domo.

Sait mieux un fou ses affaires qu'un savant ceux des autres. Sa meglio il matto i fatti suoi, che il savio quelli d'altrui.

SER LA CASA DÈN GARLANDA Ó DEL MAL GOBERN. fr. fam. No haberhi òrde ni concert en alguna casa. *Andar manga por hombro.* Nullo ordine regi domum, familiam. *Négliger ses affaires, les laisser en désordre.* Non esservi ordine nè regola in una casa.

SER MÒLT DE CASA. fr. ab que se significa la mòlta confiansa, familiaritat y franquesa que algú tè en alguna casa ó ab la familia. *Ser muy de casa.* Alicujus familiæ esse amicissimum. *Être l'ami de la maison.* Essere di casa.

CASACA. s. m. Especie de vestid que se porta ajustad al cos sòbre l'armilla, ab mánegas fins á la munyeca y faldòns què arriban fins al genòll peró que no tapan sinó la part de atras. *Casaca.* Chlamys, tunica manicata, sagum. *Casaque, justaucorps.* Marsina.

GIRARSÈ LA CASACA. fr. met. y fam. Dexar algú lo camí, partit ú opinió que seguia y péndrer lo contrari. *Volver casaca.* Sententiam, animum mutare. *Tourner casaque.* Voltar casacca.

PASSEJAR LA CASACA. fr. Divagar sènse cap ocupació. *Pasear la capa.* È domo per otium exire. *Sortir pour aller se divertir.* Girare.

CASACON. s. m. Casaca gran que se porta sòbre la ordinaria per majòr abrigo. *Casacon.* Tunica amplior, sagum grandius. *Grande casaque.* Casacca.

CASADA. s. f. La familia de una casa. *Casa.* Familia, domus. *Maison.* Casa.

CASADÒR, RA. adj. que se aplica á la persòna que tè ja la edat ó se troba en estad de casarse. *Casadero.* Nubilis. *Mariable, nubile.* Nubile.

CASAL. s. m. ant. ARRABAL.

CASAMATA. s. f. Volta que se fa en alguna part de la muralla pera posar una batería baxa que defensa lo fosso. *Casamata.* Camera subterranea fornicata, ubi tormenta bellica mœnium fossæ tuendæ locantur. *Casemate.* Casamatta.

CASAMÈNT. s. m. Contracte fèt èntre home y dona ab las solemnitats previngudas per la iglèsia pera víurer maridablemènt. *Casamiento.* Connubium, conjugium; nuptiæ, nuptus. *Mariage, noce.* Nozze, matrimonio.

NO HI HA CAP CASAMÈNT POBRE NI CAP MORT RICA. ref. NO HI HA CAP BÒDA POBRE NI CAP MORT RICA.

CASAMENTÈR, RA. s. m. y f. Lo qui proposa ó entrevé en algun casamènt. *Casamentero.* Nuptiator. *Marieur.* Paraninfo.

CASANÈLLA. s. f. GALA, lo fruit del rò[u]re, etc.

CASAQUILLA. s. f. Vestidura semblant á la casaca de la que se diferencia solamènt en que tè los faldòns mòlt mès curts. *Casaquilla.* Exigua chlamys. *Casaquin.* Giubba.

CASAR. v. n. Contráurer matrimoni. Se usa també com recíproc. *Casar.* Nubere, matrimonio conjungi. *Marier.* Maritare, sposare, ammogliare.

CASAR. v. a. Se diu del rectòr, ó altre cualsevol sacerdot ab llicencia sèva que autorisa lo sagramènt del matrimoni. *Casar.* Maritare, connubio jungere. *Marier.* Maritare.

CASAR. met. Juntar una cosa ab altra. *Casar.* Unire, copulare. *Ajuster, joindre, marier.* Maritare, accoppiare.

CASAR. En cualsevol jog significa posar dinèr que se ha de jugar. *Meter.* Lo exponere. *Mettre.* Mettere al giuoco.

VAL MÈS CASARSE QUE CREMARSE. ref. que aconsella lo matrimoni com á remei contra la concupiscencia. *Mas vale casarse que abrasarse.* Melius est nube[re]

quam uri. *Plutôt se marier que de brûler.* Prima di ardere prender moglie.

CASAD, DA. p. p. de CASAR. *Casado.*

CASCABÈLL. s. m. Boleta vuida de mètall grossa com una nou ó avellana, ab una nanseta y una obertura á la part de sòta que tè un foradet á cada cap y un bocinet de ferro ó llautó ficad dins pera que sone fèndlo bellugar. Servex comunamènt pera posarlo en lo coll de alguns animals y en los guarnimènts dels caballs, y pera altres usos. *Cascabel, cascabillo.* Sonorus ex ære globulus. *Grelot.* Sonagliuzzo, sonaglio.

TENIR CASCABÈLLS AL CAP. fr. Ser mòlt alborotad, no tenir judici. *Ser un cascabel.* Inani capite esse, cerebro carere. *Être un étourdi.* Essere uno stordito, sconsiderato.

OMPLIR DE CASCABÈLLS LO CAP. fr. met. y fam. Alborotar á algú ab esperansas agradables y vanas pera alguna cosa. *Cascabelear.* Incerti gaudii spe aliquem incitare. *Bercer, amuser d'espérances fausses ou éloignées.* Dar canzone, dar erba trastulla. Empir la testa di vento.

CASCABÈLLITO. s. m. Especie de pruna petita y rodòna, de un colòr purpúreo fosc, dòlsa de gust, que se separa fácilmènt del pinyol, y que posada á assecar al sol ó al aire llibre se pansex. *Cascabelillo.* Prunum minutius. *Moyeu.* Susinetta.

CASCAD, DA. p. p. de CASCAR. *Cascado.*

ESTAR CASCAD. fr. met. y fam. Estar mòlt faltad de salud. *Estar cascado.* Infirmâ valetudine uti. *Être cassé, affaibli, débilité.* Essere infievolito, esser da poco.

CASCADA. s. f. Despenyadèro de aigua natural ó artificial. *Cascada.* Præceps aquæ lapsus. *Cascade, saut, nappe d'eau.* Cateratta, cascata d'acqua.

CASCADURA. s. f. territ. CONTUSIÓ.

CASCADURA DE MAMÈLLA. Mal de que acostuman á patir las donas que crian y provè de congelársels la llèt en los pits, fèndse malbé y causandlos dany. *Pelo.* Lactis in uberibus mulierum coagulatio. *Poil.* Cacità.

CASCALL. s. m. Planta que produex las fullas llargas, partidas al rodedòr, y agafadas sènse cua á las camas: las sèvas flors sòn com las rosas y de varios colòrs, y la llavòr, que es negra, se usa en la medicina. *Adormidera, dormidera.* Papaver. *Pavot.* Papavero.

CASCAR. v. a. vulg. Pegar. *Cascar.* Percutere, contundere. *Battre.* Percuotere.

CASCAR. MAGULAR.

CASCARSE. v. r. vulg. Mènjarse ó béurerse alguna cosa. *Echarse algo al coleto.* Manducare aut bibere. *Se mettre sur l'estomac.* Inghiottire.

CASCARILLA. s. f. Escorxa de un arbre de América semblant al que fa la quina, que es amarga, aromática y medicinal, y cuand se crèma despedex un olòr com lo del almesc. *Cascarilla.* Croton cascarilla. *Cascarille.* Ricino.

CASCARRIA. s. f. Lo fang que se apèga caminand al cap de vall dels vestids. *Cazcarria, zarria, zarpa, zarrapastra.* Lutum oris vestium adhærens. *Crotte.* Loto che attacca nel lembo degli abiti, zacchera.

CASCARRÒS, A. adj. Lo que tè mòltas cascarrias. *Cazcarriento, zarriento, zarposo.* Luto infectus, lutulentus. *Crotté.* Zaccheroso.

CASCATA. s. f. CASCADA.

CASCAVÈLL. s. m. CASCABÈLL.

CASCAVÈLLITO. s. m. CASCABÈLLITO.

CASCO. s. m. Pèssa de l'armadura antiga que servia pera cubrir y defensar lo cap. *Casco.* Cassis, cassida. *Casque.* Elmo.

CASCO. Aquella especie de ungla que tènen los caballs, mulas y altres animals semblants á la extremitat de las potas, y en la que se hi clava la fèrradura. *Casco.* Ungula. *Corne, sabot.* Corno, unghia.

CASCO. *Naut.* Lo buc del barco sènse arbres ni demès aparells. *Casco.* Navis alveus. *Coque, carcasse d'un vaisseau.* Scafo.

CASCO. Lo material de un edifici sèns adòrnos ni altres adherènts. *Casco de casa.* Ædium moles. *Cage d'une maison.* Le quattro muraglie, intelajatura.

CASCO. Lo espay que ocupa alguna població. *Casco.* Spatium, circuitus, ambitus loci. *Enceinte.* Ricinto, giro.

ALEGRE DE CASCOS. Lo qui no tè gaire seny ni reflexió. *Alegre de cascos, casquilucio.* Levis ingenii homo. *Guilleret, léger de cerveau.* Leggiero.

SÈR UN ALBOROTAD DE CASCOS. fr. met. y fam. ab que se denota que algú es poc reposad y tè mòlt poc entenimènt. *Tener cascos de calabaza, ó los cascos á la gineta.* Inquietum, turbulentum, amentem esse. *Être un écervelé, avoir la cer-*

velle mal timbrée. Scervellato.

CASCÚ, CASCUN. pron. ant. CADA HU.

CASÈR, RA. adj. Lo que se fa ó cria en casa ó pertany á èlla. *Casero*. Domesticus. *Domestique*. Caserèccio.

CASERÍA. s. f. Lo conjunt de casas de un poble ó ciutad. *Caserio, caseria*. Domorum congeries. *Assemblage de maisons*. Casale.

CASERÍA. Lo conjunt de casas en lo camp que no arriban á formar poble. *Casar*. Pagus. *Hameau*. Borghetto, casale.

CASÈRIU. s. m. CASERÍA.

CASERNA. s. f. Especie de volta que se construex sòta dels baluarts, fèta á proba de bòmba, que servex pera collocarhi los soldats y pera magatsem de víurers y altras cosas. *Caserna*. Camera, ópus cameratum. *Caserne*. Caserma.

CASET. s. m. dim. de CAS. Se diu irónicamènt del que es arduo y dificultòs. *Casillo*. Negotium arduum, difficile. *Petite occurrence, petit accident*. Casetto.

CASETA. s. f. dim. de CASA. *Casilla, casita, casica*. Ædicula, domuncula. *Maisonnette*. Caserella, casetta, casina.

CASI. adv. t. Lo matèx que PROP DE, POC MÈS Ó MÈNOS, faltand poc ó estand próxima á succeir alguna cosa. *Casi*. Ferè, fermè, propè, quasi. *Presque, quasi*. Quasi.

CASI CASI. expr. que denota MÒLT PROP DE. *Casi casi*. Penè, ferè, propemodum. *Proche de, approchant, à côté de, lez*. Vicino, allato, accanto.

CASILLO. s. m. ant. MATÓ.

CASIMIR. s. m. Roba de llana mòlt fina semblant al panyet encaraqué texid de diferènt modo. *Casimira, casimiro*. Lanea tela tennior panno. *Casimir*. Casimiro.

CASINYOT. s. m. fam. Casa pètita y despreciable. *Casucha*. Casula. *Mauvaise petite maison, cahute, taudis, taudion*. Casipola, casupola.

CASOLÁ, NA. adj. CASÈR.

CASOLÁ. Se diu de la persòna que está mòlt en casa y cuida de sòn gobern y economía. *Casero*. Qui rem familiarem diligenter tuetur. *Casanier*. Casalingo.

CASOLÁ. Se diu del colòm doméstic. *Duendo, casero*. Cicur. *Domestique, privé*. Dimestico, addomesticato.

CASORI. s. m. Casamènt fèt sèns judici ni consideració. *Casorio*. Inconsideratæ, inconsultæ nuptiæ. *Mariage inconsidéré*. Matrimonio sconsiderato.

CASPA. s. f. Especie de pellofas semblants al sagó que se fòrman en lo cap arran dels cabells, y també las que quedan sòbre alguna llaga ó inflòr desprès de curada. *Caspa*. Furfures capitis, porrigo. *Crasse farineuse*. Forfora.

CÁSPITA! interj. ab qué expressam la admiració ó estranyesa que nos causa alguna cosa. *Cáspita*. Hui! papæ! *Malepeste! morbleu!* Cospetto! capperi! cappita!

CASQUET. s. m. Cuberta cóncava que se fa de seda, panyo ó cualsevol altra roba, y servex pera tapar la closca del cap. *Casquete*. Pileus. *Calotte*. Berrettino.

CASQUET. Mescla de pega y altres ingrediènts que se posa als tinyòsos tapandlos tòt lo cap, y que arrancandla desprès fa seguir las arrels del cabell, ab lo cual curan. *Casquete, casco*. Malagma porriginoso capiti impositum. *Emplâtre pour les teigneux*. Berrettino da tignoso.

CASSA. s. f. L'acció de cassar. *Caza*. Venatio, venatura, venatus. *Chasse*. Caccia.

CASSA. Los animals que se van á cassar, ántes y desprès de haberlos cassad. *Caza*. Venatio, præda venatu vel aucupio capta. *Chasse, gibier, oisellerie*. Caccia, preda.

CASSA. Eina de ferro ó altre mètall que tè lo máneg recte ab un gauxo al extrèm, y servex pera tráurer y posar aigua. *Cazo*. Cacabus. *Sorte de cuiller de métal à long manche*. Pajolo.

CASSA MAJÒR. La cassa del senglar, llòp, cèrvo y altres animals grossos. *Caza mayor*. Venatio, ferarum agitatio. *Chasse de bêtes fauves*. Cacciareale.

CASSA MENÒR. La de las llèbras, perdius, colòms, etc. *Caza menor*. Minorum animalium venatio. *Chasse de menu gibier*. Caccia.

ALSAR LA CASSA. fr. Fèr que lo cap de cassa se alse y se pose á volar pera tirarli. *Volar*. Avis volatum incitare. *Voler*. Levare, far alzare a volo.

ALSAR Ó AIXECAR LA CASSA. fr. Parland dels altres animals que no volan, fèrlos surtir del sèu cau ó jas pera poder matarlos ó agafarlos. *Levantar la caza*. Feras in venatione commovere. *Faire lever le gibier*. Levare, scovare.

ANAR Á LA CASSA DE ALGUNA COSA. fr. met. Buscarla ó sol-licitarla ab mòlta diligen-

cia. *Andar á caza de alguna cosa.* Aucupari. *Pourchasser quelque chose.* Rintracciare.

DONAR CASSA. fr. *Naut.* Perseguir una embarcació á altra á forsa de vela y rem, fend tòts los esforsos per aconseguirla. *Dar caza.* Velorum, remorumque ope navim hostili animo insequi, urgere. *Chasser, courre sus.* Mettersi in caccia, andar in caccia.

ESPANTAR LA CASSA. fr. met. Precipitar ó llansar á pérdrer algun negoci, anticipand importunamènt los medis de conseguirlo, ó empleand los que no fan al cas. *Espantar la caza.* Præpostera festinatione rebus suis officere, præposterè agere. *Échouer par trop de précipitation.* Andare col cembalo in colombaja.

TÈ: ALSAR LA CASSA. fr. ALSAR LA CASSA.

TÈ ALSAR LA CASSA. fr. ALSAR Ó AIXECAR LA CASSA.

CASSACIÓ. s. f. for. L' acció de anular y declarar sèus valòr ni efècte algun instrumènt. *Casacion.* Abrogatio. *Cassation, résiliation.* Cassazione, annullazione.

CASSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui cassa per ofici ó per diversió. *Cazador.* Venator. *Chasseur.* Cacciatore.

CASSADÒR DE ART Y MANYA. Lo qui cassa ab trampas. *Chuchero, parancèro.* Industrius venator. *Oiseleur, tonneleur.* Uccellatore, cacciator col butrio.

CASSADÒR DE BARRACA. Lo qui espèra la cassa en la barraca sèns cansarse en perseguirla. *Paradislero.* Venator statuarius. *Chasseur à l'affût.* Cacciator d' agguato.

CASSADÒR DE FÈRAS. Lo qui es aficionad ó se dedica per ofici á la cassa majòr. *Montero.* Venator, ferarum abactor. *Veneur.* Cacciator maggiore.

CASSANELLA. s. f. GALA, lo fruit del roure, etc.

CASSAR. v. a. Buscar y perseguir los aucèlls, fèras y altres animals pera agafarlos ó matarlos. *Cazar.* Venari. *Chasser.* Caceiare.

CASSAR. for. Anul-lar, derogar. *Casar.* Cassare. *Casser, résoudre, annuler un acte.* Annullare.

CASSAROLA. s. f. Eina de mètall, de figura silíndrica, ab un máneg llarg y comunamènt de ferro, que servex per cuinarhi. *Cacerola.* Cacabus. *Casserole.* Casseruola.

CASSÈRA. s. f. La cassa que se disposa èntre mòlts pera divertirse. *Cacería.* Venatio. *Chasse, partie de chasse.* Caccia.

CASSÈRA. ant. Matalas de plòma. *Plumon, plumazo.* Culcita plumea. *Matelas de plume.* Materasso di piume, coltrice.

CASSETA. s. f. Especie de cassa, regularmènt de llautó, ab sòn peu abònt hi cab una lliura medicinal de licòr, de que usan los apotecaris pera despatxar algunas medicinas. *Caceta.* Cacabus, ubi medicamina diluuntur. *Petit poêlon de cuivre jaune.* Padellino, casseruola.

CASSETA. La que fan servir los argentèrs pera blanquejar ó netejar la plata ú or. *Balanzon.* Orbicularis cacabus quo utuntur argentarii artifices vel aurifices. *Poêlon dont se servent les orfèvres.* Padellino da orefice.

CASSETA. La eina de còure que servex per tráurer y portar l' oli á las picas en los molins. *Taceta.* Vas olearium quoddam. *Espèce de sébile, vaisseau de cuivre rond et creux.* Scodella.

CASSIA. s. f. Arbre. ACASSIA.

CASSIAFÍSTULA. s. f. Arbre gran y frondòs de las Indias, que tè las fullas y las flors mòlt vistòsas. Lo fruit, que es una tabèlla llarga, rodòna, obtusa y de colòr pardo fòsc, conté una substancia negrenca y dòlsa que servex en la medicina. *Cañafístula.* Casiæ fistula. *Cassie.* Gaggia, acazia.

CASSÓ. s. m. Eina de mètall, comunamènt de aram, en fòrma de mitja taronja, ab sòn máneg de ferro pera posarla y tráurerla del fog. *Cazo.* Cacabus. *Poêlon, casserole.* Padellino.

CASSOLA. s. f. Eina rodòna de terrissa, mès ampla que fònda, y de varias midas, que servex pera guisar y altres usos. *Cazuela.* Scutella. *Terrine vernissée.* Terrina.

EXIRSE DE CASSOLA. fr. met. y fam. EXIRSE DE FOGÓ.

PORTAR LA CASSOLA AL FÒRN. fr. met. Portar un negoci en que èntrevenen alguns. *Menear el ojo.* Tractare. *Être le chef à traiter quelque affaire.* Far le carte.

CASSOLASSA. s. f. aum. de CASSOLA. *Cazolon.* Grandius vas fictile. *Grosse terrine vernissée.* Terrinaccia.

CASSOLETA. s. f. dim. de CASSOLA. *Cazolilla, cazoleta, cazoleja.* Parva scutella. *Petite terrine vernissée.* Terrinetta.

CASSOLETA. Una de las pèssas del pany de las

armas de fog. Es cóncava á manèra de mitja canya: se col-loca immediata al oido del canó, y servex pera posarhi la pólvora, que rebènd las espurnas de la pèdra foguèra, s'encèn y fa disparar l'arma. *Cazoleta.* Scloppeti alveolus. *Bassinet.* Scodellino.

CASSOLETA. Pèssa de ferro ó altre mètall que se posa sòta del puny de la espasa, y servex pera resguardar la ma. *Cazoleta.* Capuli ensis ferreum munimen. *Plaque.* Caccia della spada.

CASSOLETA. L'os que fa lo jog del genòll. *Choquezuela, rótula.* Patella. *Rotule.* Rotella, padella.

CAST, TA. adj. Pur, honèst. *Casto.* Castus. *Chaste, pudique.* Casto, onesto, pudico.

CASTA. s. f. Generació ó llinatge. Se diu també dels irracionals. *Casta.* Genus, progenies. *Lignée, race, espèce.* Razza, stirpe, schiatta, casata.

CASTA. met. Especie ó calitat de alguna cosa. *Casta, laya.* Genus. *Espèce, qualité, nature, genre.* Qualità, genere.

VENIR DE CASTA. fr. met. Haberse continuad y continuarse una cosa en los de alguna comunitat ó familia, y ser ja com una propietat inseparable de èlla. *Llevar de suelo y propiedad.* Ab origine duci. *Être en possession de... Il chasse de race.* Esser di stirpe.

CASTAMÈNT. adv. mod. Ab castedat. *Castamente.* Castè. *Chastement.* Castamente.

CASTANY, NYA. adj. que se aplica al colòr semblant al de la esclofòlla de la castanya. *Castaño.* Corticis castaneæ nucis colorem referens. *Châtain, baibrun.* Castagno, castagnino.

CASTANYA. s. f. Fruit que dòna lo castanyèr, mòlt nutritiu y saboròs; es gros com una nou, tè la figura de cor, y está cubert de una esclofòlla gruxuda y de colòr de caoba. *Castaña.* Castanea, nux castanea. *Châtaigne.* Castagna.

CASTANYA. Eina ó ampòlleta de vidre ó terrissa que tè la figura de una castanya y servex pera posarhi algun licòr. *Castaña.* Vas in castaneæ formam redactum. *Dame-jeanne.* Anfora, fiascone.

CASTANYA. Lo cabell lligad en fòrma de castanya. *Castaña.* Capillorum nodus, castaneæ nuci similis. *Chignon, tignon.* Tignone.

CASTANYA BÒRDA. La que produex lo castanyèr bòrd. *Castaña regoldana.* Castanea silvestris. *Châtaigne sauvage.* Castagna selvatica.

CASTANYA DE MAR. Especie de petxina que tè la conxa rodòna y plena de punxas com lo erissó, y la bòca en lo cèntro de la part inferiòr. *Erizo.* Echinus marinus. *Oursin.* Riccio di mare.

CASTANYA SECA. La que se ha fèt assecar pera que puga guardarse tòt lo any. *Castaña pilonga ó apilada; pilonga.* Castanea exsiccata. *Châtaigne sèche.* Castagna secca.

CASTANYAL. s. m. ant. CASTANYAR.

CASTANYAR. s. m. Lloc plantad de castanyèrs. *Castañal, castañar.* Castanetum. *Châtaigneraie.* Castagneto.

CASTANYÈR. s. m. Arbre gros y ramòs ab las fullas en figura de llansa, punxagudas y ab caxals á las boras, que dòna per fruit una especie de bòssa guarnida de punxas com un erissó, ahònt está ficada la llavòr anomenada castanya. *Castaño.* Castanea. *Châtaignier, marronnier.* Castagno.

CASTANYÈR, RA. s. m. y f. Lo qui ven castanyas. *Castañero.* Castanearum venditor. *Châtaignier.* Venditor di castagne.

CASTANYETA. s. f. Lo esclafit que fan los dits cuand se juntan la punta del dit mitj ab la del dit pòlse, y se separan desprès ab violencia. *Castañeta.* Crepitus collisione digitorum editus. *Bruit qu'on fait en frottant fortement le pouce contre le doigt du milieu.* Crepito che si fa colle dita.

CASTANYOLA. s. f. Planta pareguda al jòncs, que tè l'arrel llarga, negra y olòrosa, los bròts triangulars, y en cada un una panotja composta de pètitas espigas. Es medicinal. *Juncia.* Cyperus. *Souchet.* Giunco odorato.

CASTANYOLAS. pl. Instrumènt pètit que comunamènt se fa de la fusta del noguèr ó castanyèr, y algunas vegadas de ébano ó marfil, y se compon de dòs mitads còncavas, que unidas per medi de una cinta ó cordó que passa per dòs foradets que tè cada mitad á la part de sobre, fòrman la figura de una castanya. Servexen pera acompanyar algun ball espanyol. *Castañuelas, castañetas.* Crepitaculum. *Castagnettes.* Castagnette.

CASTANYOLAS. Tèstets que los noys se posan èntre los dits y fèndlos pegar un ab altre dònan un sonido que se sembla poc al de las castanyolas. *Tarreñas,*

juelas, tejoletas. Crepitaculum, testæ. *Cliquettes*. Nacchere, battigliuolo.

TOCAR LAS CASTANYOLAS. Fèr repicar la una mitad ab l'altra. *Castañetear*. Crepitaculum pulsare, percutere. *Jouer des castagnettes*. Toccare, sonare le castagnette.

CASTEDAT. s. f. La virtud que se oposa als afèctes carnals. *Castidad*. Castitas, castitudo. *Chasteté*. Castità.

CASTEDAT CONJUGAL. La que los casads se guardan mutuamènt. *Castidad conyugal*. Conjugalis castitas. *Fidélité conjugale*. Fedeltà coniugale.

CASTÈLL. s. m. Lloc fort voltad de murallas, baluarts, fossos y altras fortificaciòns. *Castillo*. Castellum, castrum, arx. *Château*. Castello.

CASTÈLL DE FOC. Máquina de fusta en fòrma de castèll, guarnida de fogs artificials, que servex per diversió cuand se fan algunas fèstas. *Castillo de fuego*. Igniferum castellum, missilibus ignibus instructa machina. *Feu d'artifice*. Fuoco artifiziale.

FER CASTÈLLS EN LO AYRE. fr. met. y fam. que se diu de aquells que sènse cap fonamènt se umplen de vanas esperansas. *Hacer castillos en el aire*. Vana spe duci, *Faire des châteaux en Espagne*. Far castelli in aria.

CASTELLÁ. s. m. La llèngua que parlan los de Castèlla. *Castellano*. Castellanus sermo, lingua. *Langue castillane*. Castigliano.

CASTELLÁ. Lo gobernadòr de algun castèll. *Castellano*. Castellanus. *Châtelain*. Castellano.

CASTELLÁ, NA. adj. Lo natural de Castèlla ó lo que pertany á ella. *Castellano*. Castellanus. *Castillan*. Castigliano.

CASTELLANÍA. s. f. Territori ó jurisdicció independènt de altra que tè sas lleys particulars y jurisdicció separada per lo gobèrn de sa capital y demès pobles de son districte. *Castellania*. Castellani, aut arcis custodis territorium. *Châtellenie*. Castellania, castellaneria.

CASTELLAR. s. m. CASTELLÁ, en la segòna accepció.

CASTELLET. s. m. dim. de CASTÈLL. *Castillejo, castillete, castilluelo*. Parvum castellum. *Châtelet*. Castelletto, castellino.

CASTEYL. s. m. ant. CASTÈLL.

CASTIAR. v. a. ant. CASTIGAR.

CÁSTIG. s. m. La pena que se imposa á algú per haber comes algun delicte ó falta. *Castigo, punicion*. Pœna, punitio, castigatio. *Châtiment*. Gastigo, punizione, punimento.

CÁSTIG. CÁUSTIC.

CÁSTIG EXEMPLAR. Lo extraordinari que se dòna pera majòr escarmènt. *Castigo ejemplar*. Supplicium ut alii sapiant, severitatis exemplum. *Punition exemplaire*. Punizione esemplare.

CASTIGAD, DA. p. p. de CASTIGAR. *Castigado*.

CASTIGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui castiga. *Castigador*. Castigator, punitor. *Celui qui châtie*. Punitore.

CASTIGAMÈNT. s. m. ant. CÁSTIG.

CASTIGAR. v. a. Executar algun cástig sòbre aquell que ha comes algun delicte ó falta. *Castigar*. Castigare, punire, puniri. *Châtier, punir*. Punire, gastigare.

CASTIGAR. Mortificar; affigir. *Castigar*. Ærumnis afficere, affligere. *Affliger, mortifier*. Mortificare; punire.

CASTIS, SA. adj. Lo qui es de bon orígen y casta. *Castizo*. Nobili genere ortus. *De bonne race*. Di buona stirpe, di vera razza.

CASTIS. Aplicad al estil se diu del que es pur, natural y sèns mescla de veus ni locuciòns estranyas. *Castizo*. Pura et emendata locutio. *Châtié, pur, correct, naturel*. Puro, limato, corretto.

CASTÍSSIM, MA. adj. sup. de CAST. *Castísimo*. Castissimus. *Très-chaste, très-pudique*. Castissimo.

CASTLÁ. s. m. CASTELLÁ, en la segòna accepció.

CASTLANÍA. s. f. CASTELLANÍA.

CASTÒR. s. m. Animal cuadrúpedo y amfibi mès gros que un gat, ab lo pel espes, mòlt suau, de colòr comunamènt pardo fosc. Tè lo cap semblant al de la rata de aigua ab las orellas mès curtas, los dits dels peus de darrèra units per una mèmbrana, y la cua ovalada ab escatas y aplanada horisontalmènt. Viu en companyía ab los de la sèva especie y es admirable per sòn instint. *Castor*. Castor, fiber. *Castor*. Castore, castoro.

CASTÒR. Certa roba de llana que se anomena axí per la semblansa que tè ab la suavitat del pel del castòr. *Castor*. Castorea, castorina vel fibrina tela. *Sorte d'étoffe de laine*. Panno di castoro.

CASTÓREO. s. m. Cada una de las bòssas grossas com un ou, y semblants á una figa seca negra, que cria lo castòr en las angonals, y contènen una substancia medicinal espessa de colòr de castanya, y de olòr fort. *Castóreo, castóreos.* Castoreum. *Castoréum.* Castorio.

CASTÒRET. s. m. Roba de llanà texida com la estamenya; peró ab pel semblant al del panyo. *Castorcillo.* Laneæ telæ genus. *Castorine.* Castorina, sorta di drappo.

CASTRAD, DA. p. p. de CASTRAR. *Castrado, capado.*

CASTRADÒR. s. m. Lo qui castra. *Castrador, capador.* Castrator. *Châtreur.* Castraporci.

CASTRAMETACIÓ. s. f. Lo art de arreglar los acampamènts militars. *Castrametacion.* Castrametandi ars. *Castramétation.* Castrametazione, acampamento.

CASTRAR. v. a. Tallar ó tráurer los testículs. *Castrar, capar.* Castrare. *Châtrer, émasculer.* Castrare.

CASTRAT. s. m. CRESTAT.

CASTRENSE. adj. que se aplica á algunas cosas que pertanyen al exèrcit, estad ó professió militar. *Castrense.* Castrensis. *Militaire.* Castrense, militare.

CASÚ. adj. ant. CADA HÚ.

CASUAL. adj. Lo que succeex per casualitat. *Casual.* Fortuitus, casualis. *Casuel.* Casuale, accidentale, fortuito.

CASUALITAT. s. f. Esdevenimènt ó succès impensad. *Casualidad.* Casus, inopinatus eventus. *Casualité, contingence, aventure, événement inopiné.* Casualità.

DE CASUALITAT. mod. adv. CASUALMÈNT.

PER CASUALITAT. mod. adv. CASUALMÈNT.

CASUALMÈNT. adv. mod. Per casualitat. *Casualmente.* Fortuitò, casu. *Casuellement, éventuellement.* A sorte, casualmente, accidentalmente, a caso.

CASUISTA. s. m. Lo qui escriu casos práctics de teología moral. *Casuista.* Moralis scientiæ utcumque peritus. *Casuiste.* Casista.

CASULOT. s. m. fam. CASINYOT.

CASULLA. s. f. La vestidura sagrada que lo sacerdot se posa damunt de tòtas las altras pera dir missa. Es oberta dels costats, y per davant y darrèra cau dèsde las espatllas fins á las canyèllas de las camas. Á dalt de tòt tè un forad pera passarhi lo cap. *Casulla.* Planeta, casulla. *Chasuble.* Pianeta.

CASULLÈR. s. m. Lo qui tè per ofici fer casullas y altres ornamènts pera lo servey del culto diví. *Casullero.* Sacrarum vestium sartór. *Chasublier.* Banderajo.

CASUTXA. s. f. CASINYOT.

CATACUMBAS. s. f. pl. Cementiri subterráneo. *Catacumbas.* Cœmeterium subterraneum. *Catacombes.* Catacombe.

CATAFAL. s. m. Lo tablado que se sol guarnir per alguna funció pública. *Tablado, andamio.* Tabulatum. *Échafaud.* Palco.

CATAFAL. Lo tablado en que s'executan las sentencias de mort. *Cadalso.* Tabulatum ubi publicè capite plectuntur rei. *Échafaud.* Ponte, palco, tavolato.

CATALÁ, NA. adj. Lo natural de Catalunya, ó lo que pertany á aquesta provincia. Se usá també com substantiu en lo primèr sentit. *Catalan.* Catalaunensis. *Catalan.* Catalano.

CATÁLAGA. s. f. ant. CATÁLEG.

CATALANESC, CA. adj. ant. CATALÁ.

CATALICON. s. m. Electuari purgatiu. *Catalicon.* Medicamenti cathartici genus. *Catholicon.* Diacattolicon.

CATÁLOG. s. m. Memoria, inventari ó llista de persònas, cosas ó fèts posads en òrde. *Catálogo.* Catalogus. *Catalogue.* Catalogo.

CATAPLASMA. s. m. Medicamènt á manèra de pegad, fèt de arrels, fullas llavòrs bullidas, picádas ó moltas, que se aplica exteriormènt. *Cataplasma.* Cataplasma. *Cataplasme.* Cataplasma.

CATAPULTA. s. f. Máquina militar que se usá antiguamènt pera tirar pèdras flètxas. *Catapulta.* Catapulta. *Catapulte.* Catapulta.

CATARANYA. s. f. Aucèll de nit semblant al xerxet. *Cataraña.* Cataracta, cataracta, cataractes. *Oiseau de nuit.* Cataratto.

CATARATA. s. f. Tel blanc que se fa en la nina del ull y tapa la vista. *Catarata.* Suffusio. *Cataracte.* Cateratta.

CATARATA. Núvol carregad de aigua. *Catarata.* Cataracta. *Cataracte, catadoupe.* Cateratta.

TENIR CATARATAS. fr. met. No entèndre no conèxer bè las cosas per ignorancia ó per passió. *Tener cataratas.* Pr... non rectè percipere. *Ne pas voir c...* Aver gli occhi tra peli.

TRÁURER LAS CATARATAS. fr. Tráurer ... ulls lo tel que impedex la vista. ...

las cataratas. Suffusionem avellere, extrahere. *Abaisser, enlever la cataracte.* Tagliare, levare le cateratte.

CATARRAL. adj. Lo pertanyènt al catarro. Comunamènt se aplica á las fèbras que provènen de catarro. *Catarràl.* Rheumaticus. *Catharral, catharreux.* Catarrale.

CATARRO. s. m. Fluxió ó destil·lació que ataca lo nas, bòca ó pit. *Catarro.* Coryza, catarrhus. *Catharre.* Catarro.

CATASTA. s. f. ant. Pòtro pera donar tormènt desconjuntand al pacièut. *Catasta.* Catasta. *Chevalet.* Eculeo, cavalletto.

CATASTRO. s. m. La contribució rèal que pagan nobles y plebeus, y se imposa sòbre tòtas las rèndas fixas y possessiòns que produexen fruits anyals, fixos ó no. *Catastro.* Tributum commune super agros, res immobiles, aut reditus perpetuos impositum. *Cadastre.* Catastro.

CATÁSTROFE. s. f. Lo desenrèllo de la trama ó enllas dels poemas dramàtics. *Catástrofe.* Catastrophe, catastropha. *Catastrophe.* Catastrofe, scioglimento.

catástrofe. Desgracia extraordinaria que altèra l' òrde regular de las cosas. *Catástrofe.* Calamitas, rerum subversio. *Catastrophe.* Catastrofe.

CATAU. s. m. cau, en la segòna accepció.

catau. amagatall.

catau. met. Lo lloc ahònt sol algú fèr cap ab frecuencia. *Guarida, nidal, nido.* Secessus. *Repaire, maison qu'on fréquente habituellement.* Ricovero, albergo, nascondiglio.

CATECISME. s. m. Lo llibre que conté la explicació de la doctrina cristiana. *Catecismo.* Catechismus, catechesis. *Catéchisme.* Catechismo, catecismo.

CATECÚ. s. m. Substancia medicinal concrèta, un poc semblant á terra, de colòr de canyèlla, de gust un xic amarg, que se trau per decocció de un arbre de las Indias orientals. *Cato, tierra japónica.* Extractum ex mimosa catechu. *Cachou.* Caccíù.

CATECÚMENO, NA. s. m. y f. La persòna que se está instruind en la doctrina cristiana y misteris de la santa fe católica á fi de rèbrer lo batisme. *Catecúmeno.* Catechumenus. *Cathécumène.* Catecumeno, catecumino.

CÁTEDRA. s. f. Especie de trono ab siti, dèsde ahònt los mestres explican las ciencias á sòs dexèbles. *Cátedra.* Cathedra. *Chaire.* Cattedra.

cátedra. Lo empleo y exercici del catedrátic. *Cátedra.* Professoris munus. *Chaire.* Cattedra.

cátedra. La facultat que ensenya algun catedrátic. *Cátedra.* Scientia in scholæ cathedrâ exposita. *Chaire.* Cattedra.

cátedra. La dignitat pontificia ó episcopal. *Cátedra.* Pontificia vel episcopalis dignitas. *Chaire.* Cattedra.

cátedra. Lo siti ó cadira pontifical. *Cátedra.* Cathedra pontificia. *Chaire.* Sedia pontificale.

cátedra del esperit sant. trona.

cátedra de sant père. La dignitat de papa, y á vegadas se pren per lo matèx papa. *Cátedra de san Pedro.* Cathedra divi Petri. *Siége de saint Pierre.* Cattedra di S. Pietro.

CATEDRAL. adj. La iglèsia principal en que residex lo bisbe ó arquebisbe ab sòn capítol. Se usa també com substantiu femení. *Catedral.* Cathedralis ecclesia. *Cathédrale.* Cattedrale.

CATEDRÁTIC. s. m. Lo qui tè cátedra pera ensenyar alguna facultat. *Catedrático.* Professor. *Cathédratique.* Professore.

CATEDRILLA. s. f. En algunas universitats es la cátedra ménos principal. *Catedrilla.* In scholis inferioris ordinis cathedra. *Chaire de peu d'importance.* Cattedrina.

CATEGORÍA. s. f. *Log.* predicamènt.

categoría. met. Carácter, calitat ó circunstancias que fan recomendable á alguna persòna. *Categoría.* Dignitas. *Catégorie.* Categoria, dignità.

CATEGÓRIC, CA. adj. que se aplica al discurs ó proposició que clara y sensillamènt afirma ó nèga alguna cosa. *Categórico.* Categoricus. *Catégorique.* Breve, schietto, chiaro.

CATEGÓRICAMÈNT. adv. mod. Decisivamènt, afirmand ó negand clara y sensillamènt alguna cosa. *Categóricamente.* Præcisè, non ambiguè. *Catégoriquement.* Decisamente.

CATEQUISAR. v. a. Instruir en la doctrina cristiana. *Catequizar.* Catechizare, catechissare. *Catéchiser.* Catechizzare.

catequisar. met. Persuadir á algú que fassa ó consènta en alguna cosa que re-

puguaba. *Catequizar*. Persuadere, inducere. *Catéchiser, tâcher de persuader*. Catechizzare, indur con ragioni.

ÇATEQUISTA. s. m. Lo qui instruex en la doctrina y misteris de la fe católica als adults que desitjan ser batejads. *Catequista*. Catechista. *Catéchiste*. Catechista.

CATERVA. s. f. Multitut de persònas ó cosas reunidas en algun lloc, comunamènt sèns òrde ni concert. *Caterva*. Caterva. *Foule, multitude, troupe*. Folla, calca, moltitudine.

CATERVA. Multitut de cosas que vènen de una vegada. *Ventregada*. Caterva, copia. *Multitude de choses qui viennent toutes à la fois*. Moltitudine che vien a un tratto.

CATHEDRANT ó ÇATHREDANT. s. m. ant. CATEDRÁTIC.

CATIFA. s. f. Texid de llana ó seda de diferènts colòrs ab que se cubrex lo pavimènt de las habitaciòns per abrig y adòrno. *Alfombra, aloatifa*. Tapes, tapetum, tapetium. *Tapis, drap du pied*. Strato, tappeto.

CATIFA MORISCA. Especie de catifa que usan los moros. *Zofra*. Tapetum. *Sorte de tapis moresque*. Strato morisco.

CATIFETA. s. f. dim. de CATIFA. *Alfombrilla*. Parvus tapes. *Petit tapis*. Tappetino.

CATIPÓ. s. m. Especie de adòrno que se posa al cap de las cabalcaduras y bestias de cárrega. Regularmènt se fa de llana de diferènts colòrs ab borlas y altres adherènts. *Quitapon*. Jumentorum phaleræ amoviles. *Ornement en laine de diverses couleurs, aigrettes, etc*. Pennacchio, pennoncello.

CATIU, VA. s. m. y f. Lo presonèr en la guerra contra infiels. *Cautivo, captivo*. Captivus. *Captif*. Prigione, schiavo, cattivo.

CATIU. s. m. ant. CAUTIVERI.

CATIVAR. v. a. ant. CAUTIVAR.

CATIVERI. s. m. ant. CAUTIVERI.

CATÓLIC, CA. adj. Lo matèx que UNIVERSAL, y per aquesta calitat se ha donad èst nom á la Santa Iglèsia romana. *Católico*. Catholicus. *Catholique, universel*. Cattolico. universale.

CATÓLIC. Cert, infalible, de fe divina; y axí se diu: dogma CATÓLIC, doctrina CATÓLICA. etc. *Católico*. Fide certum, catholicum. *Vrai, infaillible, certain, indubitable*. Infallibile, vero, immancabile.

CATÓLIC. fam. Se diu de lo que es sa, bo y perfèt; peró comunamènt se usa en la frase no ser mòlt CATÓLIC. *Católico*. Sanus, incolumis. *Bon, catholique*. Cattolico, buono.

CATÓLIC, CA. s. m. y f. Lo qui profèssa la religió católica. *Católico*. Catholicus. *Catholique*. Cattolico.

CATÓLICAMÈNT. adv. mod. p. us. Confórme á la doctrina católica. *Católicamente*. Catholicè. *Catholiquement*. Cattolicamente, da cattolico.

CATOLICISME. s. m. La creencia de la Iglèsia católica. *Catolicismo*. Catholicæ Ecclesiæ fides, fidei catholicæ professio. *Catholicisme, catholicité*. Cattolicità.

CATOLICISME. La comunitat y gremi universal dels que vivim en la religió católica. *Catolicismo*. Catholicæ religionis cultorum congregatio, sodalitium. *Catholicisme*. Cattolichismo.

CATOLICÍSSIM, MA. adj. sup. de CATÓLIC. *Catolicisimo*. Catholicæ religionis observantissimus. *Très-catholique*. Cattolichissimo.

CATÓPTRICA. s. f. Ciencia que tracta de las propietats de la llum reflexa. *Catóptrica*. Catoptrica, catoptrice. *Catoptrique*. Catottrica.

CATÒRSE. adj. Se diu del número cardinal que se compon de una desena y cuatre unitats. *Catorce*. Quatuordecim. *Quatorze*. Quattordici.

CATÒRSE, NA. adj. ab que s' exprèssa lo número catòrse posad en relació ab los altres números. *Catorceno*. Quartusdecimus. *Quatorzième*. Quatordicesimo, quartodecimo, decimoquarto.

CATÒRSE. Aplicad al panyo significa certa especie grossèra y ordinaria. *Catorceno*. Rudior, aut pænè infimæ sortis pannus. *Sorte de drap grossier*. Sorta di panno rozzo.

CATRE. s. m. Llit llengèr pera dormir una sola persòna. Regularmènt lo pla ahònt se jau es de drap fort, los barrots y peus fèts de manèra que podent plegarse pera poderse portar y usar còmodamènt. Ne hi ha ab pilans, de estisòra, y de altras fòrmas. *Catre*. Lectulus portabilis. *Lit de camp*. Letto di campo.

CATRE DE BAUL. Cofre destinad pera plegar hi lo llit, y que tè adins uns barrots

que servexen de catre. *Catricofre*. Lectuli plicatilis genus. *Coffre destiné à recevoir un lit et à servir de lit de camp*. Cassa, o forziere dove si racchiude un letto da campo, del quale costituisce una parte.

CÁTREDA. s. f. CÁTEDRA.

CATÚFOL. s. m. Especie de gerro de terrissa á manèra de canó, de cosa de un pam y mitj de llarg, que servex pera tráurer aigua de las sinias y altres llocs, lligandne mòlts lo un darrèra del altre èntre dòs cordas que descansan damunt de una roda y arriban á bax á l' aigua. *Arcaduz, cangilon*. In antliis urceolus quo aqua educitur. *Godet*. Cappelletto.

ESTAR CATÚFOLS. fr. Se diu del vèll que ja tè la memoria y lo judici débils per rahó de la edat. *Chochear, caducar*. Debilitate mentis prae senio laborare: senio delirare, ineptire. *Radoter*. Vaneggiare, anfanare, rimbambire.

CATXAPÒRRA. s. f. Bastó de uns cuatre ó cinc pams de llarg que en un extrèm forma una especie de bola ó cap. Comunamènt lo usan los pastòrs y gènt de montanya. *Cachiporra*. Clava, fustis capitatus. *Gourdin*. Frugone, batacchio.

CATXASSA. s. f. fam. Fleuma, lentitut y sosègo en lo modo de obrar. *Cachaza*. Tanquillitas animi. *Flegme, lenteur*. Flemma, pazienza, sangue freddo.

CATXASSUD, DA. adj. Lo qui tè mòlta catxassa. *Cachazudo*. Lentus, tranquillus animo. *Flegmatique, de sang froid*. Posato, flemmatico.

CATXET. s. m. CATXETA.

CATXETA. s. f. Lo cop que se dòna á la cara ab lo puny clos. *Cachete*. Ictus pugno impactus. *Coup de poing donné sur la joue*. Guanciata.

CATXIDIABLI. s. m. Lo qui se vestex de un modo ridícul imitand la figura ab que sol pintarse lo diable. *Cachidiablo*. Ridiculè personatus. *Masqué en diable*. Mascherato da diavolo.

CATXO. s. m. Jog de cartas que se juga ab la mitad de èllas dèsde los sisos fins als rèys, ó ab l'altra mitad, graduand per aquest òrde lo valòr de cada carta, y aumentandse lo punt segòns se van lligand los colls, sènd lo majòr lo del sis ó cinc de cada un. Se repartexen las cartas de una en una fins á tres, y en èstas se pod envidar; cuand arriban á lligar las très de un coll se fa CATXO, y se diu CATXO *majòr* lo de tres rèys. *Cacho*. Pagellarum ludus, quo sortem ducit qui majorem ejusdem generis numerum aptat. *Jeu de cartes: consiste à faire le plus fort point avec trois cartes de la même couleur*. Giuoco di carte nel quale guadagna quello che fa il punto più alto con tre carte dello stesso seme.

HEM FÈT BON CATXO. expr. fam. LA HEM FÈTA BONA.

CATXUMBO. s. m. Nom que en varias parts de América dònan á la closca llenyòsa y dura de algunas fruitas, de las cuals ne fan vasos, tassas, rosaris y altras cosas. *Gachumbo, cachumbo*. Cortex quorumdam fruticum. *Écorce ligneuse et dure*. Scorza, buccia dura e legnosa.

CATXUPÍ. s. m. Lo espanyol que passa á América y se hi establex. *Cachupin*. Hispanus advena apud indos. *Gachupin*. Nome che si da agli spagnuoli che vanno in America e vi si stabiliscono.

CAU. s. m. La pètita cova ahònt viuen y crian alguns animals. *Madriguera*. Cuniculus, latebra. *Cache, cachette*. Nascondiglio, ascosaglia, bugigatto.

CAU. met. Lloc ocult. *Ostugo*. Latibulum, latebra, recessus. *Cache, enfoncement, trou profond*. Buco, sfondato.

CAU. met. Lo paratge en que s' está ó se recull algú. *Manida*. Receptaculum. *Demeure, séjour, retraite, gîte*. Ricovero.

CAU. met. CATAU, en la tercèra accepció.

CAU. met. Lo lloc retirad ahònt sol juntarse mòlta gènt de mala vida. *Madriguera, nido, conejera, conejal*. Sceleratorum latebra vel latibulum. *Repaire, retraite cachée*. Nascondiglio, covile, covacciolo.

CAU DE CÈRVOS Y DAINAS. Lo lloc ahònt se recullen cèrvos y dainas. *Venadero*. Cervorum vel damarum receptaculum. *Lieu où les cerfs et les daims ont coutume de se retirer*. Ricoveri di cervi e di damme.

CAU DE CUNILLS. Lo forad ó pètita cova ahònt viuen y crian los cunills. *Madriguera, conejera, conejal, vivar, vivero, gazapera*. Cuniculorum latibulum vel latebra. *Halot, clapier*. Conigliera.

CAU DE GRILLS. Lo forad en que se dèsan los grills en lo camp. *Grillera*. Gryllo-

rum cavea vel latebra. *Trou de grillon.* Tana di grilli.

CAU DE GUINEUS. La cova en que se recull la guineu. *Raposera.* Lucanar. *Gîte, repaire de renard.* Volpaja.

CAU DE LLADRÈS. Lo lloc ahònt se amagan los lladrès. *Ladronera, cueva de ladrones.* Latronum receptaculum, latibulum. *Retraite de voleurs.* Nido di ladri.

CAU DE LLARGANDAXOS. Lo forad ó niu del llangardax. *Lagartera.* Lacerti cuniculus, latibulum. *Trou de lézard.* Forame di lucerte.

CAU DE ÒSSOS. La cova en que se recull lo òs pera abrigarse y criar sòs fills. *Osera.* Ursorum lustrum. *Tanière d'ours.* Covile, tana d' orsi.

CAU DE PORCS SÈNGLARS. Lo lloc ahònt fan lo jas y viuen en la montanya los porcs sènglars. *Porquera.* Aprorum hara. *Bouge.* Covo del cignale.

CAU DE RATAS. Lo forad dins del cual crian las ratas. *Ratonera.* Murium cubile. *Trou de rats.* Topaja.

TRÁURER DEL CAU. fr. met. Esquivar ó allunyar de algun lloc als que acostumaban amagarse ó refugiarse en èll. *Desanidar.* Pellere, amovere à receptaculo. *Dénicher.* Cacciare.

CAUCIÓ. s. f. Seguretat que dòna una persòna á altra de que cumplirá lo pactad, promes ó manad. *Caucion.* Cautio, cautela; sponsio. *Caution.* Cauzione, malleveria.

CAUCIÓ DE INDEMNITAT. La que algú dòna á altre prometènd tráurerlo salvo de alguna obligació. *Caucion de indemnidad.* De alteriùs indemnitate sponsio, fidejussio. *Caution d'indemnité.* Scritta d' obbligo di compensare i danni.

CAUCIÓ FIDEJUSSORIA. for. La caució que se dòna ab fiansa. *Caucion fidejusoria.* Cautio fidejussoria. *Cautionnement.* Satisdazione.

CAUCIÓ JURATORIA. for. La obligació ó promesa que fa ab juramènt lo pobre que no tè fiansa. *Caucion juratoria.* Cautio juratoria. *Caution juratoire.* Cauzione giuratoria.

PRESTAR CAUCIÓ. fr. CAUCIONAR.

CAUCIONAMÈNT. s. m. ant. CAUCIÓ.

CAUCIONAR. v. a. Obligarse per un altre en seguretat de que fará ó no fará alguna cosa. *Dar ó prestar caucion.* Cavere, spondere. *Cautionner.* Mallevare, fidanzare.

CAUDAL. s. m. Cantitat de dinèrs, hisènda ó bèns. *Caudal.* Bona, opes, facultates, copiæ. *Argent, biens, richesses.* Capitale.

CAUDAL. met. Abundancia de alguna cosa. *Caudal.* Ubertas, copia. *Abondance.* Abbondanza, copia.

CAUDALÒS, A. adj. que se aplica á las corrènts de rius, rièras, etc., que portan mòlta aigua. *Caudaloso.* Copiosus, dives aquarum. *Copieux.* Copioso, abbondante.

CAUDALOSÍSSIM, MA. adj. sup. de CAUDALÒS. *Caudalosísimo.* Copiosissimus. *Très-copieux.* Copiosissimo, abbondantissimo.

CAUDATARI. s. m. Lo ecclesiástic domèstic del bisbe ó arquebisbe, destinad á pòrtarli alsad lo rósseg de la capa consistorial. *Caudatario.* Caudatarius, caudæ portator, à cauda. *Caudataire.* Caudatario.

CÁURER. v. n. Pérdrer algun cos sòn equilibri fins á tocar en terra ó en altra cosa ferma que lo detinga. *Caer.* Cadere, decidere. *Tomber.* Cadere, cascare.

CÁURER. met. Pérdrer la fortuna, emplèo ó valimènt. *Caer.* Fortunam aut dignitatem amittere, statu deturbari. *Perdre sa fortune, son emploi, etc.* Cadere.

CÁURER. met. Incórrer en algun error, ignorancia, falta ó pèrill. *Caer.* Incider in errorem, culpam, etc. *Tomber.* Cadere.

CÁURER. met. Anar á parar á diferènt lloc de aquell que un se proposaba al principi. *Caer.* Divertere ad aliquem locum aliò divertere. *Échoir.* Capitare, abbattersi.

CÁURER. met. y fam. Cumplirse lo plazo en que se comensa á déurer alguna cantitat ó pensió. *Caer.* Advenire diem dictum redditibus percipiendis. *Tomber, échoir.* Scadere.

CÁURER. met. y fam. Estar situada alguna cosa en alguna part; y axí se diu: cosa CAU á ma dreta, tal poble CAU al ponènt, etc. *Caer.* Jacere. *Tomber, échoir.* Giacere.

CÁURER. met. y fam. Celebrarse alguna festivitat en cert tèmps ó dia. *Caer.* In certum diem festum incidere. *Tomber.* Essere, venire.

CÁURER. Parland del sol, del dia, de

tarde, significa acostarse á sòn fi. *Caer.* Declinare in vesperum. *Tomber.* Cadere.

CÁURER BÈ Ó MAL. fr. met. fam. Tenir òrde y proporció, conveniencia y oportunitat, ó tenir tòt lo contrari; y en aquest sentit diem: èst mocadòr no CAU BÈ á la cara, aquesta casaca no li CAU BÈ, etc. *Caer bien ó mal una cosa con otra, ó á otra.* Unum alteri aptari, convenire, vel dissonum esse, non cohærere. *Aller bien ou mal, seoir.* Essere, andare.

CÁURER BÈ Ó MAL. fr. Agradar ó no agradar; y en aquest sentit diem: la mèva proposició no li ha CAIGUD BÈ. *Cuajar ó no cuajar alguna cosa á uno.* Arridere, vel displicere. *Donner ou ne pas donner dans la visière.* Andar a genio.

CÁURERHI. fr. met. fam. Venir en conexemènt de alguna cosa, compéndrerla ó recordarse de èlla. *Caer en ello.* Capere, comprehendere aliquid: alicujus rei reminisci, recordari. *Comprendre, se mettre au fait.* Esservi, cascar nell' animo.

CAUSA. s. f. Lo principi que produex alguna cosa. *Causa.* Causa. *Cause.* Causa, cagione, motivo.

CAUSA. Motiu ó rahó pera fèr alguna cosa. *Causa.* Causa, ratio. *Cause, fin, motif, raison, but.* Cagione, ragione.

CAUSA. for. Lo plèt contestat per las parts davant del jutge. *Causa.* Causa, lis. *Cause, affaire, procès.* Lite, causa.

CAUSA. for. Lo procès criminal que se fòrma contra algú, ja sia de ofici, ja á instancia de part. *Causa.* Dica, actio in aliquem. *Cause, procès.* Processo, causa.

CAUSA. ant. COSA.

CAUSA FINAL. Lo fi ab que ó perqué se fa alguna cosa. *Causa final.* Causa, propositum, finis agendi. *Cause finale.* Causa finale.

CAUSA IMPULSIVA Ó MOTIVA. La rahó ó motiu que inclina á fèr alguna cosa. *Causa impulsiva ó motiva.* Causa inducens. *Motif qui détermine à agir.* Causa d'operare, che induce ad operare.

CAUSA INSTRUMENTAL. La que servex de instrumènt. *Causa instrumental.* Causa instrumentum præbens. *Cause instrumentale.* Causa istrumentale.

CAUSA LUCRATIVA. Lo títol ab que se posseex ó adquirex alguna cosa, com per donació ó llegat. Se diu axí pera diferenciarla de la causa onerósa. *Causa lucrativa.* Lucrativa causa. *Titre en vertu duquel on possède, on acquiert par un legs, par une donation.* Titolo possessorio.

CAUSA PRIMÈRA. La que produex lo efècte ab independencia absoluta; y axí Dèu es propiamènt la única CAUSA PRIMÈRA. *Causa primera.* Summus rerum opifex, prima rerum causa, Deus. *Première cause.* Causa prima.

CAUSA PÚBLICA. La utilitat y bè del comú. *Causa pública.* Bonum publicum, res publica. *Cause publique, bien, intérêt commun.* Causa pubblica, interesse pubblico, generale.

CAUSA SEGÒNA. La que produex sòn efècte ab dependencia de la primèra. *Causa segunda.* Secunda causa, causa à prima dependens. *Cause seconde.* Causa seconda.

CONÉXER DE UNA CAUSA. fr. Serne jutge. *Conocer de una causa.* Judicem super rè aliqua cognoscere. *Connaître d'une affaire.* Giudicare un negozio.

DECÁURER EN LA CAUSA. fr. for. ant. Pérdrerla. *Perder la causa, el pleito.* Causâ cadere. *Perdre la cause.* Perder la lite.

DONAR PER CONCLOS EN CAUSA. fr. for. ab que se significa que ja no se pod al-legar res mès en lo plèt, y se dòna per acabad á fi de que lo jutge dòne la sentencia. *Dar la causa por conclusa.* Causam in judicio actam pronuntiare. *Regarder un procès suffisamment instruit.* Dichiarare un processo assai informato.

MENAR UNA CAUSA. fr. ant. Portar una causa. *Defender una causa.* Causam agere alicujus. *Défendre en justice.* Agitare, trattare una lite.

CAUSAD, DA. p. p. dè CAUSAR. *Causado.*

CAUSAL. s. f. La rahó en que se funda alguna cosa. *Causal.* Causa, ratio. *Raison, motif.* Ragione, motivo, causa.

CAUSANT. p. pres. de CAUSAR. Lo qui causa. *Causante.* Qui in causa est, ut aliquid fiat. *Causant.* Chi è causa.

CAUSANT. s. m. for. La persòna de qui se deriva lo dret que algú tè; y axí lo parc es CAUSANT de tòts los drets que lo fill hereu troba en la herencia, lo qui fundá un vincle es CAUSANT respècte del qui lo posseex. *Causante.* Majoratûs aut alicujus juris fundator. *Celui de qui dérive le droit que quelqu'un a sur quelque chose.* Colui da chi ci ha il diritto sopra una cosa.

CAUSAR. v. a. Produir la causa sòn efècte; y axí se diu: lo fog CAÙSA calòr, la nèu CAUSA fred. *Causar.* Creare, efficere. *Causer, produire.* Causare, cagionare, esser cagione, produrre.

CAUSAR. Ser causa, motiu ú ocasió de que succeesca alguna cosa. *Causar.* In causa esse ut aliquid eveniat. *Causer, occasioner.* Cagionare, occasionare, porgere occasione.

CAUSÍDIC, CA. adj. for. Lo que pertany al seguimènt de causas y plèts. *Causidico.* Forensis, ad forum judiciale pertinens. *Qui concerne les causes, les procès.* Ciò che tocca alle liti e ai processi.

CÁUSTIC, CA. adj. que se aplica al medicamènt corrosiu que consum la carn com si la cremás. Se usa comunamènt com substantiu en la terminació masculina. *Cáustico.* Causticus. *Caustique, corrosif.* Caustico.

CAUTAMÈNT. adv. mod. Ab precaució. *Cautamente.* Cautè. *Avec précaution.* Cautamente.

CAUTELA. s. f. La precaució y resèrva ab que se va en algunas cosas. *Cautela, caucion.* Cautela, cautio. *Précaution, prévoyance.* Cautela, accortezza.

CAUTELAD, DA. p. p. de CAUTELAR y CAUTELARSE. *Cautelado.*

CAUTELAR. v. a. Prevenir, precaucionar. *Cautelar.* Cavere. *Prévoir, prévenir.* Prevedere, antivedere.

CAUTELARSE. v. r. Precaucionarse, recelarse. *Cautelarse.* Sibi cavere. *Se précautionner, prendre ses précautions.* Cautelarsi.

CAUTELÒS, A. adj. Lo qui obra ab cautela ó malicia. *Cauteloso.* Cautus, versutus. *Avisé, prudent, circonspect.* Accorto, sagace.

CAUTELOSAMÈNT. adv. mod. Ab cautela. *Cautelosamente.* Cautè. *Prudemment.* Accortamente, con cautela.

CAUTELOSÍSSIM, MA. adj. sup. de CAUTELÒS. *Cautelosisimo.* Percautus. *Très-avisé.* Accortissimo.

CAUTELOSÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de CAUTELOSAMÈNT. *Cautelosisimamente.* Percautè. *Très-prudemment.* Accortissimamente.

CAUTERI. s. m. Barreta de ferro rodòna, ab un cap ó botònet á la punta, de que se servexen los cirurgians, fèndla tornar bermella y aplicandla sòbre las fe-[...]que fan en algunas malaltías, á fi de estroncar la sang y axugarlas. *Cauterio.* Cauterium, cauter. *Cautère.* Cauterio, rottorio.

CAUTERI. La acció de aplicar lo cauteri. *Cauterio.* Curatio caustica. *Cautère.* Il cauterizzare.

CAUTERI. Medicamènt cáustic. *Cauterio.* Cauterium. *Remède caustique.* Caustico.

CAUTERI. met. Lo que corretgex ó presèrva de algun mal. *Cauterio.* Remedium, correctio. *Remède, préservatif.* Preservativo, cauterio.

CAUTERISACIÓ. s. f. L'acció y efècte de cauterisar. *Cauterizacion.* Curatio caustica. *Cautérisation.* Il cauterizzare.

CAUTERISAD, DA. p. p. de CAUTERISAR. *Cauterizado.*

CAUTERISADÒR. s. m. Lo qui cauterisa. *Cauterizador.* Cauterio inurens. *Celui qui cautérise.* Colui che cauterizza.

CAUTERISANT. p. pres. de CAUTERISAR. Lo que cauterisa. *Cauterizante.* Cauterizans. *Qui cautérise.* Ciò che cauterizza, cauterio.

CAUTERISAR. v. a. Donar cauteris. *Cauterizar, dar boton.* Cauterizare. *Cautériser.* Cauterizzare.

CAUTIU, VA. s. m. y f. CATIU.

CAUTIVAR. v. a. Fèr presonèr al enemig en la guerra privandlo de la llibertat. Se diu mès propiamènt dels cristians que eran fèts presonèrs per los moros á causa dels mals tractes que rebian. *Cautivar.* Captivare. *Rendre captif, captiver, faire prisonnier.* Prigionare, cattivare.

CAUTIVERI. s. m. Estad á que passa la persòna que habènd perdud sa llibertat en la guerra viu en poder del enemig. *Cautiverio, cautividad, captividad.* Captivitas. *Captivité, esclavage.* Cattività, cattivanza, prigionia, schiavitù.

CAUTIVITAT. s. f. CAUTIVERI.

CAUTO, TA. adj. Lo qui obra ab sagacitat ó precaució. *Cauto.* Cautus, providus. *Prudent, avisé, circonspect.* Cauto, guardingo, accorto.

CAVA. adj. que se aplica á la vena majòr del cos, que èntra en la cavitat dreta del cor. *Cava.* Vena cava. *Cave.* Vena cava.

CÁVAC. s. m. AXADA.

CAVAD, DA. p. p. de CAVAR. *Cavado.*

CAVADA. s. f. L'acció de cavar. Se diu mès comunamènt del traball que s'emplea en las vinyas cavandlas. *Cava.* Fos-

sio, pastinatio, pastinatus, excavatio. *Façon qu'on donne aux vignes avec la houe.* Cavata.

CAVADÒR. s. m. Lo qui tè per ofici cavar la terra. *Cavador.* Cavator, pastinator. *Celui qui creuse, qui fouit, qui remue la terre.* Cavatore.

CAVADURA. s. f. L'acció y efècte de cavar. *Cavadura.* Fossio, pastinatus. *L'action de creuser, de fouir, de remuer la terre.* Cavatura, cavamento.

CAVALCANT. s. m. ant. Lo qui va á caball. *Cabalgador.* Equitans. *Cavalier.* Cavalcatore, cavalcante.

CAVALCATA. s. f. ant. Reunió de mòltas persònas, que ja per l'objècte de passejar, ja per lo de divertirse en alguna funció, van á caball ó ab burros. *Cabalgata.* Equitantium turma deambulandi vel se oblectandi causa. *Cavalcade.* Cavalcata.

CAVALCATA. ant. Especie de tribut que pagaban los vassalls al rèy ó al senyòr. *Cabalgada.* Militiæ equestris officium regi ab ejus subditis præstandum. *Cavalcade.* Dazio che si pagava ai signori.

CAVALÈR. s. m. ant. CABALLÈR.

CAVALGADURA. s. f. ant. CABALCADURA.

CAVALGAR. v. n. ant. CABALCAR.

CAVALIÈR. s. m. ant. CABALLÈR.

CAVALLÈR. s. m. ant. CABALLÈR.

CAVALLÈR. ant. CABALLÈR, en lo sentit de fort interiòr, etc.

CAVALLÈRS. pl. ant. Bancs de llit. *Bancos, pies de cama.* Lecti fulcra. *Pieds du chalit.* Piedi del letto.

CAVALLERIL, CAVALLERIVOL. adj. ant. Caballeresc, lo que pertany ó es propi de caballèr. *Caballeresco.* Equestris. *Qui tient de chevalier.* Cavalleresco.

CAVAR. v. a. Alsar y remóurer la terra ab lo cávac ó altre instrumènt semblant. *Cavar.* Cavare, pastinare, fodere. *Creuser, fouir la terre.* Cavare.

CAVAR. met. Pensar intensamènt en alguna cosa. *Cavar.* Vehementi cura aliquid meditari, mente, animo aliquid evolvere. *Penser profondément.* Pensare meditatamente.

CAVAR. Tráurer la terra de las minas d'or. *Escapetar.* Effodere. *Creuser et tirer la terre dans les mines d'or.* Scavare.

CAVAR. Parland de las vinyas, tráurer la terra del rodedòr dels ceps á fi de que resistescan al temporal. *Mullir.* Leviter excavare. *Fosser.* Incavare.

CAVAR. ant. EXCAVAR.

CAVAR. v. n. Anar las materias profundisand y pudrind la carn. *Cavar.* Apostematis pus interiùs penetrare, permeare. *Approfondir, creuser, pénétrer.* Penetrare, approffondire.

CAVAR ENDINS. fr. CAVAR FÒNDO.

CAVAR FÒNDO. fr. ENFÒNDIR.

CAVAR FÒNDO. fr. met. Adelantar en la intel-ligencia y conexemènt de alguna cosa, compéndrerne ó penetrarne lo mès profundo. *Ahondar, profundizar, profundar.* Intensius rem callere, perpendere. *Approfondir.* Sapere o penetrar a fondo.

CAVAYL. s. m. ant. CABALL.

CAVERNA. s. f. Cova ó concavitat fèta sòta terra, ú oberta en alguna roca. *Caverna.* Caverna. *Caverne, antre.* Caverna, antro, spelonca.

CAVERNÒS, A. adj. Lo que tè mòltas cavernas. *Cavernoso.* Cavernosus. *Caverneux.* Cavernoso.

CAVIL-LACIÓ. s. f. L'acció y efècte de cavil-lar. *Cavilacion.* Cavillatio. *Sophisme.* Cavillazione.

CAVIL-LAR. v. a. Fixar la imaginació en alguna cosa ab massa sutilesa y sèns profit. *Cavilar.* Intenta mente subtiliùs quàm par est rem meditari. *User de sophismes, de fausses subtilités.* Cavillare.

CAVIL-LÒS, A. adj. Lo qui es de geni inquiet y amig de enredos y enganys. També se aplica á las cosas y operaciòns de las persònas de èxa classe. *Caviloso.* Cavillator. *Captieux, sophistiqueur.* Cavilloso.

CAVIL-LOSAMÈNT. adv. mod. Ab cavil-lositat. *Cavilosamente.* Cum cavillatione. *Captieusement, subtilement.* Cavillosamente.

CAVIL-LOSITAT. s. f. Aprehensió infundada, judici poc meditad. *Cavilosidad.* Præceps conceptus, judicium temerum. *Sophisme.* Cavillazione.

CAVITAT. s. f. Lo espay vùid que acostuma haberhi en la terra y en altres cossos. *Cavidad.* Cavus, cavum, cavòsitas. *Creux, cavité.* Cavità, cavo.

CAXA. s. f. Capsa gran ab tapa plana, assegurada ab fròntissas pera pòder obrir y tancar, y que se tanca per davant ab pany. Comunamènt es de fusta, sènse fòrro interiòr ni exteriòr. *Arca.* Arca. *Caisse.* Cassa.

CAXA. En las tresorerías y casas de comers lo puesto destinad pera rébrer, guardar y entregar los dinèrs. *Caja*. Ærarium, cella nummaria. *Caisse de trésorier*. Cassa.

CAXA. En los correus la oficina pública que hi ha en alguns pobles, ahònt concòrren las cartas de altres pera ser distribuidas y dirigidas als sèus destinos. *Caja*. Tabellaria domus; domus publica excipiendis et perferendis epistolis. *Bureau de la poste*. Posta.

ÇAXA. *Imp*. Lo caxó gran ab mòltas divisiòns que servex pera posarhi las lletras per classes. *Caja*. Loculi ad litterarum typos separandos. *Casse d'imprimerie*. Cassetta.

CAXA. La pared que se fa en las canònadas ó acueductos pera resguard dels canòns. *Atarjea, atajea, atajia*. Lateritius canalis tuborum seriem in aquæductis includens vel tegens. *Encaissement des tuyaux*. Incassamento.

CAXA. La gran que tènen los pagesos pera guardar las sèvas cosas. *Hucha*. Arca. *Huche*. Cassa.

CAXA. La que servex de motllo pera fèr tapias. Consistex en dòs posts que se posan paralelas, asseguraudlas ab uns llistòns ó ab clavillas de fusta. *Tapial*. Asserum forma ad parietes fornaceos exstruendos. *Forme pour élever les murs de torchis*. Cassa.

CAXA DE CÒTXE. La part del còtxe ahònt van sentadas y á cubert las persònas que l'ocupan. *Caja de coche*. Currûs alveus, ubi sedile instruitur. *Coffre de carrosse, bateau*. Cassetta.

CAXA D'ESCOPETA, FUSÈLL, etc. La fusta de las armas de fog ahònt se posan y assegura lo canó y lo pany. *Caja de escopeta, fusil, arcabuz, etc*. Lignea catapultæ compages. *Fût*. Cassa.

CAXA DE MORTS. La que servex pera col-locar lo cadáver y enterrarlo. *Ataud, caja*. Sandapila, loculus. *Bière, cercueil*. Bara, cataletto.

CAXAL. s. m. Cada una de las últimas dènts de la barra, que tènen una configuració diferènt de las altras y servexen pera mastegar y trinxar lo mènjar. *Muela*. Dentes maxillares vel molares. *Dent molaire, grosse dent*. Dente.

CAXAL. En los edificis cada pèdra ó tros de pared que se dèxa exir enfora pera encaxarhi las demès cuand se continue la obra. *Diente, adaraja*. Dentes. *Harpe*. Morsa.

CAXAL DEL SENY. Cualsevol dels caxals que naxen en la edat varonil á la extremitat de la barra. *Cordal, muela del juicio*. Dentes genuini vel intimi. *Dent de sagesse*. Dente di sapienza.

CAXAL DE LLÒP. Instrumènt de que se servexen alguns artífices pera pulir. *Diente de lobo*. Instrumenti genus expoliendo deserviens. *Dent de loup*. Dente di cane.

MOSTRAR LOS CAXALS. fr. met. MOSTRAR LAS DÈNTS.

HABER POSAD LO CAXAL DEL SENY. fr. met. Ser prudènt ó mirad en sas acciòns. *Haber salido la muela del juicio*. Circunspectum, prospicientem, cordatum esse. *Avoir la dent de sagesse*. Avere il dente della sapienza.

TENIR CAXALS. fr. met. Ser mòlt difícil la execució de alguna cosa. *Tener uñas; tener pelos*. Difficile admodum esse; nodo gordiano teneri. *Être épineux*. Essere intralciato.

CAXALADA. s. f. MÒSSEGADA, per l' acció de mòssegar.

CAXALADA. MÒSSEGADA.

CONTARLI Á ALGÚ LAS CAXALADAS. fr. Observar ab mòlta atenció lo que mènja. *Contar los bocados*. Prandentem nimia curiositate observare. *Compter les morceaux*. Contare i bocconi.

DONAR UNA CAXALADA. fr. Donar una mòssegada. *Dar un bocado ó mordisco*. Mordere. *Donner un coup de dent*. Dare una dentata.

MÈNJARSE AB CUATRE CAXALADAS ALGUNA COSA. fr. Mènjársela ab mòlta brevedat. *Comer en uno ó dos bocados alguna cosa*. Vorare, avidè comedere. *Dévorer, manger vîte*. Mangiar in pugno.

CAXALADETA. s. f. dim. Bocinet de alguna cosa de mènjar. *Bocadillo, bocadito*. Buccella. *Petit morceau*. Bocconcino.

CAXALAR. v. a. territ. MÒSSEGAR.

CAXALEJAR. v. a. Mòssegar frecuènt ó lleugeramènt sènse fèr presa. *Mordiscar*. Morsicare, morsicatim apprehendere, scindere. *Mordiller*. Morsecchiare.

CAXALÈR. s. m. ant. ARRANCACAXALS.

CAXÈR. s. m. La persòna que en las tresorerías y casas de comers cuida de rébrer y distribuir lo dinèr que hi èntra. *Cajero, caja*. Capsæ argentariæ admi-

nister, supputationum aut rationum præfectus. *Caissier*. Cassiere.

CAXETA. s. f. dim. de CAXA. *Arquilla, arquita, arqueta*. Arcula. *Cassette, coffret*. Cassetta.

CAXETA. Caxa pètita tancada ab sòn pany y clau, que en lo cèntro de la tapa tè una pètita obertura per ahònt se tiran las caritats. Tè diferènt nom segòns lo destino de las caritats que se hi arreplegan, com CAXETA de las ánimas, CAXETA del sagramènt, etc. *Cepo, cepillo*. Arcula stipi cogendæ. *Tronc*. Cassetta della limosina.

CAXISTA. s. m. L' oficial de la imprèmpta que junta y ordèna las lletras pera compóndrer la dicció que se ha de imprimir. *Cajista*. Litterarum ordinator in arte typographica. *Compositeur d'imprimerie*. Compositore.

CAXÓ. s. m. Especie de caxa fèta per lo regular grosseramènt, que servex pera conduir ó transportar ab seguritat los géneros ó cualsevol cosa que se hi pose. *Cajon*. Grandior capsa. *Caisson*. Cassone.

CAYLAR. v. n. ant. CALLAR.

CAYMÈNT. s. m. ant. CAIGUDA.

CAYRE. s. m. ant. CUADRO.

CAYRÈLL. s. m. ant. FLÈTXA.

CAZACN. adj. ant. CADA HU.

CE.

CÈ. Nom que tè la lletra C.

CEBA. s. f. Planta que se cultiva en los horts, de l' alsaria de l' all, tè las fullas rodònas y vuidas, la cama estufada de la part del mitj, y remata en una especie de panotja globòsa. En l' arrel se hi forma una soca rodòna y un poc xata, formada de varios grills tendres y sucòsos, de un olòr fort y un gust acre y picant. *Cebolla*. Cæpe, cæpa, cæpium. *Oignon, ognon*. Cipolla.

CEBA. L' arrel ó cabessa de la planta del matèx nom. *Cebolla*. Cæpitium, cæpicius, cæpitius. *Bulbe*. Bulbo, cipolla.

CEBA MARINA. Planta perenne y medicinal, que tè las fullas de un verd mòlt bonic, amplas y sucòsas, y l' arrel semblant á la de la ceba comuna, ab los grills mès gruxuds y viscòsos, mòlt acres y amargs. *Cebolla albarrana; albarrana*. Scilla. *Scille, squille*. Panerazio.

CEBASSA. s. f. aum. de CEBA. *Cebollon*. Cæpa grandior. *Gros oignon*. Cipollone.

CEBETA. s. f. dim. de CEBA. *Cebolleta*. Cæpula, cæpulla, gethyum. *Oignonette*. Cipollina.

CEBOLLÍ. s. m. ant. LLAVÒR DE CEBA.

CEBRA. s. f. Animal cuadrúpedo de África, semblant á la mula, de colòr de présseg melocotó, ab unas vias pardas ó negras al travès de tòta la pèll; es viu y bèu plantad com lo caball, y mès lleugèr. *Cebra*. Cebra. *Zèbre*. Zebro.

CEC. s. m. ant. CÈGO.

CECADÈRO. s. m. En los còtxes y galeras lo tirant de cánam ó cuiro que se assegura en la retranga de la guarnició, y trabad en la rosca que s' encaxa en la llansa servex pera recular lo carruatge. *Cejadero*. Retinaculum. *Mancelle, bande de côté*. Ritegno di vettura.

CECH. s. m. ant. CÈGO.

CECINA. s. f. p. us. Carn salada de bou ó altre animal, axuta y àssecada al fum, al sol, ó al aire. *Cecina*. Caro salita, et sole aut fumo exsiccata. *Saline*. Salsume, salume.

CEDAS. s. m. Instrumènt compost de un cércol de fusta prima y ampla, ab una tela, comunamènt de pel ó seda, mès ó ménos clara, que servex pera separar las partículas mènudas de las grossas en algunas cosas. *Cedazo*. Incerniculum, cribrum, excussorium cribrum. *Sas, bluteau, blutoir, tamis*. Staccio.

PASSAR PER LO CEDAS. fr. Separar ab lo cedas la farina del sagó ó cualsevol altra materia reduida á pòlvos, de modo que las partículas mès grossas quèden sòbre la tela y las mès pètitas caigan sòta. *Cerner*. Cribrare. *Bluter, sasser*. Stacciare.

CEDASSET. s. m. dim. de CEDAS. *Cedacillo, cedacito, cedazuelo*. Parvum incerniculum. *Sasset*. Staccetto.

CEDIBLE. adj. for. Lo que pod cedirse. *Cesible*. Quod alteri donari potest. *Qui peut être cédé*. Cedevole.

CEDIR. v. a. Dar, transferir, traspassar á altre alguna acció ó dret. *Ceder*. Cedere. *Céder, transporter, renoncer à, transférer*. Cedere, trasportare.

CEDIR. v. n. Rendirse, subjectarse. *Ceder*. Cedere. *Céder, se rendre, se soumettre*. Cedere, arrendersi, sottomettersi.

CEDIR. Ser, resultar, convertirse alguna cosa en bè ó mal, alabansa ó estimació de algú. *Ceder*. In alicujus commodum

vel incommodum cedere. *Tourner au profit, à l'avantage ou désavantage de.* Volgere, voltare.

CEDIR. Parland de algunas cosas, com del vènt, de la fèbra, mitigarse, disminuir la forsa. *Ceder.* Remittere. *Se ralentir, diminuer, se relâcher.* Cedere, rallentare, scemare, rilassare.

CEDIR. Parland de algun negoci afluxar lo ardòr ab que se habia empres. *Cejar.* Cedere, ab incepto desistere. *Céder, reculer, plier, se désister.* Cedere, piegarsi.

CEDRO. s. m. Arbre de las Indias, especie de pi mòlt alt, ab las pinyas formadas de escatas membranòsas, y la fusta aromática, de colòr mès clar que la caoba, méuos atápaida y que no se còrca. *Cedro.* Cedrus. *Cèdre.* Cedro.

CÉDULA. s. f. Tros de papèr ó pergamí escrit ó pera escríurerhi alguna cosa. *Cédula.* Schedula. *Cédule.* Cedola.

CÉDULA DE PREEMINENCIAS. La que se dòna á alguns individuos de un cos que habend servid mòlts anys sòs oficis no póden continuar per malalts, ocupads, ó per altras justas causas. *Cédula de preeminencias.* Rescriptum principis, quo senatoribus vacatio muneris, quoties ipsis libuerit, absque honorum et stipendii diminutione conceditur. *Lettres de vétérance.* Privilegio d' anzianità.

CÉDULA INTRODUCTORIA. La primèra petició que se presènta sòbre algun negoci. *Libelo introductorio.* Libellus. *Libelle introductif.* Libello introduttorio.

CÉDULA RÈAL. Despatx del rèy expedid per algun tribunal superiòr, ab que se concedex alguna gracia ó se pren alguna providencia. *Cédula real.* Regium diploma. *Brevet, dépêche, patente royale.* Regio viglietto.

CEF. s. m. Animal cuadrúpedo, especie de mico, ab la closca del cap un poc elevada, la cara de un blau negrenc, la pèll de colòr de oli, cendròsa, bigotis blancs inclinads cap amunt, barbas negras, una especie de mònyo sòbre las òrellas, y las potas negras. *Cefo, celfo, cebo, cepo.* Cephus. *Ceb, cep.* Cercopiteco.

CEFÁLIC, CA. adj. *Med.* Lo que pertany al cap. *Cefálico.* Cephalicus, cephalæus. *Céphalique.* Cefalico.

CEFÁLICA. adj. *Anat.* que se aplica á la vena superiòr del bras anomenada axí per créurerse que prenia la sang del cap. *Cefálica.* Vena cephalica. *Céphalique.* Vena cefalica.

CEFALLÒS, A. adj. BALBUCIÈNT.

CEFALLÒS. territ. PAPISSOT.

CEGALLÒS, A. adj. ant. Lo qui habitualmènt tè los ulls carregads y ploròsos. *Cegajoso, cegatoso.* Lippus. *Chassieux.* Cisposo, caccoloso, cispo, brulazzo.

CEGAMÈNT. adv. mod. Ab ceguedat. *Ciegamente.* Temerè, inconsultè, cæco impetu. *Aveuglément, à l'aveuglette.* Ciecamente.

CEGAR. v. a. ant. Fèr cègo, llevar la vista. *Cegar.* Cæcare, excæcare, obcæcare. *Aveugler.* Accecare.

CEGAR. met. Ofuscar lo enteniment, la rahó, com solen fèr nostras passiòns desordenadas. *Cegar.* Mentem obcæcare. *Enivrer, aveugler.* Accecare.

CEGAR. v. n. ant. Tornarse cègo, pérdrer la vista. *Cegar.* Cæcutire, luminibus orbari. *Devenir aveugle.* Accecare, ciecare.

Á CÈGAS. mod. adv. CEGAMÈNT.

Á CÈGAS. met. Sèns conexemènt, sèns reflexió. *Á ciegas.* Temerè, inconsultò. *En aveugle, à tâtons.* Al tasto, tastone.

CÈGO, GA. adj. que se aplica al qui está privad de la vista. També se usa com substantiu. *Ciego.* Cæcus, cæcatus, luminibus orbus. *Aveugle.* Cieco.

CÈGO. met. Lo qui está posseid de alguna passió vehemènt, com CÈGO de rabia. *Ciego.* Cæcus animo. *Aveugle.* Cieco.

SER CÈGO. fr. met. No entèndrer ó no conéxer bè las cosas per ignorancia ó per passió. *Tener cataratas.* Pravè, non rectè percipere. *Ne pas voir clair.* Esser cieco.

TORNARSE CÈGO. fr. Pérdrer enteramènt la vista. *Cegar.* Cæcutire, luminibus orbari. *Devenir aveugle, perdre la vue.* Accecare.

CEGÒNYA. s. f. CIGÒNYA.

CEGÒNYA Ó CEGÒNYAL. ant. Perxa plantada damunt de un peu que en alguns llocs servex pera tráurer aigua dels pòus. *Cigoñal.* Pertica puteali aquæ exhauriendæ inserviens. *Bascule pour puiser de l'eau.* Lieva.

CEGUEDAT. s. f. CEGUÈRA.

CEGUÈRA. s. f. Privació tòtal de la vista. *Ceguera, ceguedad.* Cæcitas. *Cécité, aveuglement.* Cecità, cechità.

CEGUÈRA. met. Alucinació, afècte que ofus-

ca la rahó. *Ceguedad, obcecacion, desalumbramiento, deslumbramiento.* Mentis cæcitas. *Aveuglement, enivrement, trouble, obscurcissement de la raison.* Cecità, offuscamento.

CEGUET. s. m. dim. de cègo. *Ceguezuelo, ceguecillo, cieguezuelo, cieguecillo, cieguecito, cieguecico.* Cæculus. *Jeune homme aveugle, un pauvre petit aveugle.* Ciecolino.

CEGUETA. s. f. dim. de cèga. *Ceguezuela, cieguezuela, cieguecilla, cieguecita, cieguecica.* Cæcula. *Jeune fille aveugle, une pauvre petite aveugle.* Ciechetta.

CEGUETAT. s. f. ant. ceguedat.

CEIBA. s. f. Arbre gran y espinòs de Indias: tè la fusta flonja, y lo suc verinòs. *Ceiba.* Bombax. *Ceiba, saba.* Bombace.

CEL. s. m. L' òrbe diáfano que circuex la terra, y en lo cual sembla que se mouen los astres. *Cielo.* Cœlum. *Ciel.* Cielo.

cel. La còrt celestial en la cual Dèu se manifèsta als sèus sants. *Cielo.* Cœlum, æterna beatorum sedes, aula cœlestis. *Ciel, paradis.* Cielo, paradiso.

cel. La gloria celestial ó la benaventuransa. *Cielo.* Beatitudo. *Béatitude, gloire éternelle.* Beatitudine.

cel. L' atmósfera ó la regió dels núvols. *Cielo.* Atmosphæra. *Ciel, air, atmosphère.* Cielo, aria, atmosfera.

cel. pron. ant. aquell.

cel. met. Dèu ó sa providencia. *Cielo.* Deus, vel ejus providentia. *Ciel, Dieu, Providence.* Cielo, Dio.

cel. Clima ó temperamènt; y axí se diu que la Espanya tè un cel benigne. *Cielo.* Cœlum. *Ciel, climat.* Clima, cielo.

clarirse lo cel. fr. Fugir los núvols y posarse serè. *Despejarse el cielo.* Nubes prorsùs abigi. *Se rasséréner, se mettre au beau.* Rasserenarsi, schiarirsi.

[illegible] al cel. fr. Se diu de l' ánima cuand se separa del cos. *Ir al cielo; volar al cielo; subirse al cielo.* Ad cœlum evolare. *S'envoler au ciel.* Involarsi, volare al cielo.

[illegible]ad del cel. loc. fam. ab que se dòna á enténdrer que alguna cosa es prodigiòsa, excel-lènt y cabal en tòtas sas circunstancias. *Bajado del cielo.* Tamquam cœlo demissus, admiratione dignus, omnibus numeris absolutus. *Descendu du ciel.* Caduto dal cielo.

escupir al cel. fr. Obrar contra algú ab medis que se convertexen en dany propi. *Escupir al cielo.* In sui ipsius damnum aliquem lædere. *Cracher en l'air.* Sputar in aria.

estar en lo cel. fr. met. y fam. Trobarse llibre de tòta molestia. *Estar en la gloria.* Nullâ curâ angi; undique se habere felicem. *N'avoir point de souci.* Essere sbrigato.

guanyar lo cel. fr. met. que significa lo matèx que fèr bonas obras, denotand que per medi de exercitar las virtuts se logra la benaventuransa. *Comprar, conquistar ó ganar el cielo.* Cœlum virtutibus assequi, comparare. *Acheter, gagner le ciel par de bonnes œuvres.* Acquistare il cielo.

mudar de cel. fr. mudar de aires.

pujársen al cel. fr. met. y fam. anársen al cel.

se pensa tocar lo cel ab las dènts. expr. fam. que se aplica al qui es mòlt vanitòs, y se figura tenir mès mérit que los altres. *Engreido como gallo de cortijo.* Supra cæteros sese effert. *Fier comme un paon.* Superbo come un pavone, borioso.

semblar un cel. fr. met. y fam. ab que s' exprèssa que algun lloc dòna mòlt gust, per estar mòlt il-luminad, ó adornad, ó haberhi alguna altra recreació, com bona música, etc. *Estar hecho un cielo.* Splendore et ornatu eminere, cœli instar splendescere, micare. *Être magnifiquement illuminé, et orné avec goût.* Essere un paradiso.

vès al cel. loc. ab que se desprecia lo que altre diu. *Vaya Vm. al cielo, al rollo, á pasear.* Apage, abi hinc. *Allez vous promener.* Va via.

véurer lo cel obert. fr. met. Ocórrer algun medi pera exir de algun apuro. *Ver el cielo abierto ó los cielos abiertos.* Spem affulgere, in spem venire. *Toucher le ciel du bout des doigts.* Toccare il ciel col dito.

véurer lo cel per un forad, ó per lo forad de l' aiguèra. fr. met. y fam. que se aplica als que per haberse criad ab mòlt recullimènt tènen poc conexemènt del mòn. *Ver el cielo por embudo.* Negotiorum rudem et ignarum esse. *Voir le ciel par un entonnoir.* Non veder più in là di due dita.

VOL PUJAR AL CEL Á DESPIT DELS SANTS. fr. ab que se repren á la persòna que s' empenya en lograr lo sèu antòx ó sa voluntat de cualsevol manèra que sia, just ó injust. *Quiere mi padre Muñoz lo que no quiere Dios.* Nec impossibilia nec injusta appetere fas est. *Il veut rester à la maison en dépit du maître.* Volere intrare a dispetto della porta.

CELADA. s. f. Pèssa de l' armadura antiga que servia pera tapar y defensar lo cap. *Celada.* Cassis, galea, cassida. *Salade, heaume.* Celata.

CELADA. ant. EMBOSCADA.

CELADA. ant. AMAGATALL.

CELADA BORGONYONA. Pèssa de l' armadura antiga, que dèxand descuberta la cara, tapaba y defensaba la part superiòr del cap. *Celada borgoñona.* Burgundica galea. *Bourguignote.* Borgognotta.

CELADAMÈNT. adv. mod. ant. AMAGADAMÈNT.

CELADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui vigila alguna cosa. *Celador.* Curator. *Surveillant.* Custode, guardiano.

CELAR. v. a. ant. Amagar, ocultar, recatar. *Celar.* Celare. *Céler.* Celare.

CELAR. Vigilar ab particular cuidado lo cumplimènt, observancia, ó conservació de alguna cosa. *Celar.* Invigilare. *Surveiller, observer, veiller avec zèle.* Vegghiare, invigilare.

CELDA. s. f. Lo aposènto destinad al religiòs ó religiòsa en sòn convènt. *Celda.* Cella. *Cellule.* Cella.

CELDETA. s. f. dim. de CELDA. *Celdita.* Cellula. *Petite cellule.* Celletta.

CELEBÈRRIM, MA. adj. sup. de CÉLEBRE. *Celebérrimo.* Celeberrimus. *Très-célèbre, très-fameux.* Celeberrimo.

CELEBRACIÓ. s. f. Lo acte de celebrar. *Celebracion.* Celebratio. *Célébration.* Celebrazione.

CELEBRAD, DA. p. p. de CELEBRAR. *Celebrado.*

CELEBRAD, DA. adj. Lo que tè fama ó nom, célebre, famòs. *Mentado, renombrado.* Nominatus, famosus, celebris. *Renommé, fameux, célèbre.* Rinnomato, famoso.

CELEBRADÍSSIM, MA. adj. sup. de CELEBRAD. *Celebradísimo.* Celeberrimus. *Très-célèbre, très-exalté.* Celebratissimo.

CELEBRADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui celèbra ò aplaudex. *Celebrador.* Celebrator. *Celui qui applaudit, qui célèbre, qui loue.* Celebratore, esaltatore.

CELEBRANT. s. m. Lo sacerdot cuand diu missa ó está preparad pera dirla. *Celebrante.* Sacerdos sacrum peragens, vel peracturus. *Célébrant.* Celebrante.

CELEBRAR. v. a. Alabar, aplaudir, encarir. *Celebrar.* Celebrare. *Célébrer, exalter, louer avec éclat.* Celebrare, lodare, esaltare.

CELEBRAR. Reverenciar, venerar solemnemènt ab culto públic los misteris de nostra santa religió y la memoria de sòs sants. *Celebrar.* Celebrare, colere. *Célébrer, solenniser.* Celebrare, solenneggiare.

CELEBRAR. Fèr solemnemènt y ab los requisits necessaris alguna funció ó contracte. *Celebrar.* Ritè, solemniter celebrare. *Célébrer, contracter.* Celebrare.

CELEBRAR. Dir missa. *Celebrar.* Sacrum peragere. *Célébrer, dire la messe.* Celebrare.

CÉLEBRE. adj. Lo que tè fama. *Célebre.* Celebris, celeber. *Célèbre, fameux, renommé.* Celebre, rinnomato.

CÉLEBRE. met. y fam. Festiu, agradable en la conversació, xistòs. *Célebre.* Facetus, lepidus. *Plaisant, agréable, enjoué, divertissant, badin, aimable.* Grazioso, allegro, festevole, piacevole, faceto.

CELEBRITAT. s. f. La famá, renom ó aplauso que tè alguna persòna ó cosa. *Celebridad.* Celebritas, fama, nomen. *Célébrité.* Celebrità, fama, nome.

CELEBRITAT. Lo conjunt de aparatos, fèstetjs y altras cosas ab que se solemnisa y celèbra alguna fèsta ó succès. *Celebridad.* Pompa, magnifica ostentatio. *Célébrité.* Solennità.

CELEMÍ. s. m. Mesura de gra, que comunamènt es la duodécima part de una fanega. *Celemin.* Modius. *Picotin.* Profenda.

CELEMÍ. La cantitat de gra que cab en la mesura del matèx nom. *Celemin.* Frumenti aliusve rei similis portio modio mensurata. *Picotin.* Profenda.

CELÈRITAT. s. f. Pròmptitut, prestesa. *Celeridad.* Celeritas. *Célérité, vitesse, diligence, promptitude.* Celerità, prestezza.

CELESTE. adj. Lo que pertany al cel. Regularmènt se aplica á la part física y visible del firmamènt que anomenam cel; y axí diem que los astres sòn cossos CELESTES. *Celeste.* Cœlestis. *Céleste.* Celeste.

CELESTIAL. adj. Lo que pertany al cel considerad com á mansió dels benaventurads, que per axó anomenam còrt CELESTIAL, als ángels esperits CELESTIALS, etc. *Celestial.* Cœlestis. *Céleste.* Celeste.

CELESTIAL. adj. Lo que pertany á la gloria dels benaventurads. *Celeste.* Cœlestis. *Céleste.* Celeste.

CELESTIAL. met. Lo perfèt, agradable y deliciòs. *Celestial.* Gratum, jucundum. *Céleste, divin, excellent, parfait, exquis, merveilleux.* Celestiale, divino, perfetto.

CELÍACA. s. f. *Anat.* L'arteria que porta la sang al bax vèntre. *Celiaca.* Arteria cœliaca. *Céliaque.* Celiaca.

CELIANDRIA. s. f. Hèrba aromática y ramòsa de la grandaria del julivert, que tè las arrels primas y blanças, las fullas un xic rodònas, lo lluc rodó y dret; las flors, que tiran á rosa, posadas á pòms en fòrma de girasol, y la llavòr globòsa, aromática y de virtut estomacal. *Cilantro, culantro.* Coriandrum. *Coriandre.* Curiandolo, coriandro.

CELIBAT. s. m. Lo estad de soltèr. *Celibato.* Cælibatus. *Célibat.* Celibato.

CÉLIBE. s. m. Lo soltèr ó que no se ha casad. *Celibato, célibe.* Cælebs. *Célibataire.* Celibe.

CELIDONIA. s. f. Hèrba medicinal ramòsa ab las fullas verdas de sòbre y un xic groguencas del revès, los llucs rodòns ab alguns nusos y un poc peluds, y que en cualsevol punt que se talle fa un suc grog del matèx colòr que la flor. *Celidonia, golondrinera, hirundinaria.* Chelidonia. *Chélidonie.* Celidonia.

CELLER. s. m. ant. CELLÈR.

CELISTIA. s. f. La llum escassa que hi ha per la nit ab lo sol resplandòr de las estrellas. *Resplandor de las estrellas.* Stellarum splendor. *Resplendissement.* Chiarore emanato dalle stelle.

CELÒBERT. s. m. Lo pla terreno tancad ab pareds ó galerías al voltant que en las casas se dèxa sèns cubrir regularmènt pera donar llum. *Patio.* Impluvium. *Cour.* Corte, cortile.

CELÒRASO. s. m. Lo sostre dels cuartos de las casas que tè la superficie igual. Regularmènt es postis y de una matería lleugèra, y se posa pera tapar lo sostre verdadèr que faria llètj. *Cielo raso.* Cubiculi tectum planum. *Plafond.* Soffitta, soffitto.

CELCITUT. s. f. La elevació, excel-lencia ó grandesa de alguna persòna ó cosa. *Celsitud.* Celsitudo, celsitas. *Grandeur.* Celsitudine.

CELCITUT. Tractamènt que antiguamènt se donaba á las persònas rèals. *Celsitud.* Dignitatis titulus, quo regis filius nuncupabatur. *Titre ancien qui répondait à celui d'altesse.* Celsitudine.

CELTA. adj. que se aplica al individuo de una nació que s'establí en part de la antigua Galia. També se usa com substantiu. *Celta.* Celtæ. *Celte.* Celta.

CELTIBÉRIC, CA. adj. Lo natural de Celtiberia ó lo pertanyènt á èlla. *Celtibérico.* Celtibericus, celtiberius, celtiber. *Celtibérien.* Celtiberico.

CÉLTIC, CA. Lo que pertany als celtas. *Céltico.* Celticus. *Celtique.* Dei celti.

CELL, CELLA. pron. ant. AQUELL, AQUELLA.

CÈLLA. s. f. La porció de pel curt que en fòrma de arc guarnex la part superiòr de la concavitat del ull en la cara de las persònas. *Ceja.* Supercilium. *Sourcil.* Ciglio.

CÈLLA. ant. CAMBRA.

CÈLLAJUNT, TA. adj. fam. ant. Lo qui tè las cèllas mòlt pobladas de pel de manèra que casi se juntan una ab altra. *Cejijunto.* Densis et contiguis superciliis homo. *Qui a les sourcils joints.* Chi ha le ciglia unite.

CELLÈR. s. m. Lloc destinad pera guardar lo vi de la cullita. *Bodega.* Cella vinaria. *Cave.* Cantina.

CELLÈR. ant. TABERNA.

FICAR EN LO CELLÈR. fr. Desar alguna cosa en lo lloc destinad pera guardar lo vi. *Embodegar.* In cella vinaria recondere. *Mettre le vin à la cave.* Mettere in cantina.

CELLERER. s. m. ant. CELLÈR.

CELLUT, DA. adj. ant. Lo qui arruga lo fròut en senyal de enfado. *Ceñudo.* Torvus, tetricus, superciliosus. *Morne, rechigné, sombre.* Dispettoso, fosco, cupo, torvo.

CEMENTAR. v. a. ant. Fèr los fonamènts de algun edifici. *Cimentar.* Fundare. *Fonder.* Fondare, gettare i fondamenti.

CEMENTIRI. s. m. Lloc sagrad fora de las iglèsias en lo cual se enterran los cossos dels fiels. *Cimenterio, cementerio.* Cœmeterium. *Cimetière.* Cimitero.

CÈNA. s. f. ant. SOPAR.

CENA. Tribut que se pagaba en Navarra y Aragó per la taula del rèy, y equivalia al que se pagaba en Castèlla bax lo nom de YANTAR. *Cena del rey*. Tributum cœnæ regalis nomine pensum. *Sorte de taxe que les provinces de Navarre et d'Aragon payaient au roi pour sa nourriture*. Dazio che in Aragona ed in Navarra si pagava pella tavola del re.

CENA DEL SENYÒR. Lo sopar de Jesus en lo cual instituí lo sagramènt de la eucaristía. També per antonomasia s'exprèssa ab lo sol nom CENA. *Cena del Señor*. Cœna Domini nostri Jesu Christi. *Cène*. Cena del Signore, sacra cena.

CENACLE. s. m. ant. CENÁCULO.

CENÁCULO. s. m. La sala ahònt Jesus celebrá lo últim sopar. *Cenáculo*. Cœnaculum. *Cénacule*. Cenacolo.

CENADÒR. s. m. ant. MENJADÒR. Aposènto pera mènjar.

CENAR. v. a. ant. SOPAR.

CENDAL. s. m. Texid ó roba de seda ó lli mòlt prima y transparènt. *Cendal*. Tela serica aut byssina. *Étoffe de soie ou de lin très-mince et transparente*. Sorta di drappo di seda o panno lino sottilissimo e trasparente.

CENDAT. s. m. ant. CENDAL.

CENDÈRA. s. f. Rèt ó filat pera cassar cunills. *Capillo*. Cassiculus cuniculis capiendis. *Filet pour attraper des lapins*. Rete da cacciare i conigli.

CENDRA. s. f. Especie de pòls que quèda de cualsevol cos dèsprès de cremad. *Ceniza*. Cinis. *Cendre*. Cenere.

CENDRAS. pl. met. Las reliquias ó rèstos de algun cadáver. *Ceniza, cenizas*. Cadaverum cineres, reliquiæ. *Cendres*. Ceneri.

CENDRAS BLAVAS. *Pint*. Mineral de còure que gastan los pintòrs pera colòr blau especialmènt pintaud al tremp. *Ceniza azul ó cenizas azules*. Carbonas cupri et calcis. *Cendre bleue*. Ultramaro abbrucciato.

FÈR CENDRAS Ó REDUIR Á CENDRAS. fr. met. Destruir del tòt alguna cosa. *Hacer ceniza ó cenizas alguna cosa*. Rem funditùs evertere. *Détruire, dissiper, pulvériser*. Distruggere, annichilare.

CÈNDRADA. s. f. La cendra que quèda en lo cendrèr desprès de passada la bugada. *Cernada*. Cinis ex lixivio remanens, lix, lixivium. *Charrée*. Ceneraccio.

CENDRADA. Cataplasma de cendra y altres ingredièuts que fau los manescals pera fortificar alguna part macada de las cabalcaduras. *Cernada*. Cataplasma cinereum. *Emplâtre de cendre et d'autres ingrédiens*. Cenerata.

CENDRAR. v. a. ant. Purificar l'or, plata y altres mètalls en lo gresol. *Acendrar*. Metalla igne purgare. *Purifier, affiner, épurer*. Purificare, ripulgare.

CENDRÈR. s. m. Drap gruxud que se col-loca damunt de la roba de la bugada, y en lo cual se posa la cendra á fi de que cuand se hi tira l'aigua, filtre aquesta, y se quède la cendra en lo drap. *Cernadero*. Linteum rude colando lixive deserviens. *Charrier*. Ceneracciolo.

CENDRÈRA. s. f. Llòc destinad pera recullir ó guardar la cendra. *Cenicero*. Cinerarium. *Cendrier*. Luogo dove si tengon le ceneri.

CENDRÒS, A. adj. Lo que tè colòr de cendra. *Ceniciento, cenizoso, cinéreo*. Cineraceus, cineritius, cinereus. *Cendré*. Cenerino, cenerognolo.

CENDRÒS. Lo que tè cendra ó está cubert de èlla. *Cenizoso*. Cinerosus. *Cendreux*. Ceneroso.

CENEFA. s. f. Llenca que se posa en la part superiòr de las cortinas, dossèrs, llits, tapisserías, etc., de la matèxa roba ó de altra. *Cenefa*. Limbus, fimbria. *Enclôture*. Orlatura, fimbria, lembo.

CENEFA. En las casullas ès la llenca del mitj que sol ser de roba diferènt de la dels costats. *Cenefa*. Fascia medium planetæ occupans. *La bande qui est au milieu d'une chasuble*. Benda, lista di pianeta.

CENIA. s. f. territ. CINIA.

CENIT. s. m. *Astron*. Lo punt que en la esfèra celeste está perpendicularmènt damunt del nostre cap. *Cenit*. Cœli vertex. *Zénith*. Zenit.

CENOBITA. s. m. MONJO.

CENOPÉGIAS. s. f. pl. La fèsta dels Tabernacles que los hebrèus celebraban ab gran solemnitat. *Cenopegias*. Scenopegia. *Fête des tabernacles chez les juifs*. Festa dei tabernacoli tra i giudei.

CENOTAFI. s. m. Monumènt sepulcral construid pera conservar la memoria de alguna persòna il-lustre. *Cenotafio*. Cenotaphium. *Cénotaphe*. Cenotafio.

CENRA. s. f. territ. CENDRA.

CENS. s. m. Lo dret que tenim de exigir de altre á qui habem concedid alguna

cosa cert réddit ó pensió. També se pren per la obligació del qui ha de pagar la pensió, y també per la pensió matèxa. *Censo*. Jus canonem percipiendi; canon, census annuus. *Cens*. Censo, rendita.

CENS. Pensió sòbre los bèns del comú concedida ó per mera gracia ó per remuneració de serveys, ó per via de réddits de capital rebud. *Juro*. Perpetuum ex ærario beneficium. *Droit perpétuel de propriété*. Censo sopra i poderi d'una università.

CENS ENFITÈUTIC Ó SENYORIAL. Dret de exigir de altre certa pensió anyal per haberli traspassad lo domini útil de alguna finca, reservandse lo domini directe ab pacte de no poderli péndrer la finca á éll ni als sèus mèntres que paguen la pensió. *Censo enfitéutico*. Jus canonem percipiendi ex contractu emphiteutico. *Cens emphytéotique*. Censo enfiteotico.

CENS PERPETUO. Imposició fèta sòbre fincas, en virtut de la cual lo compradòr quèda obligad á pagar al venedòr certa pensió cada any, no podend enagenar la finca obligada sèns avisar abans al amo del cens á fi de que ó se la quède per lo matèx preu quen dòna un altre ó percibesca la vintena part del preu. *Censo perpetuo*. Pensio perpetua. *Cens à vie*. Censo vitaliccio.

CENS REDIMIBLE. Aquella pensió de la cual pod descarregarse lo qui la paga mediant un cert preu. *Censo redimible*. Pecunia fœneri ad tempus data, vel accepta. *Cens rachetable*. Censo redimibile.

CENS RESERVATIU. La obligació de pagar certa pensió que se ha pactad al tèmps de transferir alguna finca ab tòt lo domini útil y directe ó senyorial. *Censo reservativo*. Pensio annua pro domo vel fundo solvenda. *Albergeage*. Appodiazione.

CARREGAR UN CENS. fr. Imposar sòbre alguna finca la obligació de pagarlo. *Cargar censo*. Domum, fundum pensione gravare. *Charger d'une redevance*. Imporre un censo.

CENSAL. s. m. Dret de cobrar una pensió anyal sòbre alguna finca, cual dret lo amo de la finca ha venud per un determinad preu, quedand senyòr de èlla com era abans. També se pren per la obligació del venedòr, y també per la matèxa pensió. *Censo*. Pecunia fœnebris, fœnerata. *Cens*. Censo.

PÉNDRER UN CENSAL. Carregar sòbre una finca la obligació de pagar una pensió anyal en rahó del preu ó cantitat que se reb. *Cargar censo, acensuar*. Domum fundum pensione grabare, obstringere. *Acenser, charger d'une redevance*. Accensare, mettere a censo.

SER UN CENSAL. fr. met. y fam. ab que se pondèra lo gasto repetid y continuad que porta alguna cosa. *Ser un censo ó un censo perpetuo*. Crebris sumptibus locum dare. *Être une rente perpétuelle*. Essere un censo.

CENSALISTA. s. m. Lo qui tè dret de cobrar las pensiòns de un censal ó cens. *Censualista*. Annuam pensionem seu canonem percipiens. *Censier*. Censualista.

CENSALISTA. Lo qui tè obligació de pagar las pensiòns de un censal ó cens. *Censatario*. Annuam pensionem seu canonem solvens. *Censitaire*. Censuario, livellario.

CENSÒR. s. m. Lo qui per òrde de la autoritat competènt examina llibres ó altras obras que se publican, y dòna lo sèu parer sòbre èllas. *Censor*. Librorum censor. *Censeur*. Censore.

CENSÒR. Lo qui murmura ó critica las persònas ó acciòns. *Censor*. Detractor, vituperator. *Censeur*. Censore, critico.

CENSÒR. Magistrat de la república romana que tenia á sòn cárreg lo empadronamènt de la ciutad, la vigilancia sòbre las costums, y lo cástig dels desordenads en los vicis. *Censor*. Censor. *Censeur*. Censore.

CENSURA. s. f. Lo parer ó judici que se fa de alguna obra ó escrit desprès de haberlo examinad. *Censura*. Judicium, censura. *Censure*. Censura.

CENSURA. Nota, correcció ó reprobació de alguna cosa. *Censura*. Nota, reprobatio. *Censure*. Censura, correzione.

CENSURA. Murmuració, detracció. *Censura*. Detractio. *Censure*. Mormorazione, detrazione.

CENSURA. L'ofici del censòr èntre los romans. *Censura*. Censura. *Censure*. Censura.

CENSURA. Pena ecclesiástica de for extern, imposada per algun delicte arreglada als cánons. *Censura*. Censura ecclesiastica. *Censure*. Censura ecclesiastica.

CENSURABLE. adj. Lo que merex cen-

sura. *Censurable*. Notâ, censurâ dignus. *Censurable, critiquable*. Censurabile, riprensibile.

CENSURADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui censura. *Censurador*. Censor. *Critique, censeur, contrôleur*. Censuratore, critico.

CENSURAR. v. a. Formar judici de alguna cosa. *Censurar*. Censere, sententiam ferre. *Censurer, critiquer*. Censuraré.

CENSURAR. Murmurar, vituperar. *Censurar*. Detrahere, vituperare. *Censurer, critiquer, draper, fronder*. Riprendere, biasimare, sparlare, tacciare.

CENSURAR. Corretgir, reprobar, ó declarar dolènta alguna cosa. *Censurar*. Notare, reprobare. *Censurer, noter, contrôler*. Riprovare, criticare.

CÈNT. adj. Numeral que val deu vegadas deu. *Ciento*. Centum. *Cent*. Cento.

CÈNT EN BÒCA. fam. XANGUET.

CÈNTAURA. s. f. Hèrba medicinal ramòsa, que tè las fullas compostas de altras fulletas agafadas de costat y arrengleradas de cap á cap del trònquet. Lo bròt acaba ab un cap compost de escatas sènse punxas. *Centdurea mayor, ruipóntico vulgar*. Centaurium, centaureum, centaurea, centaurus. *Centaurée*. Centaurea.

CENTAURA MENÒR. Planta. FEL DE LA TERRA.

CENTAURO. s. m. Monstruo fingid per los antigs, mitj home y mitj caball. *Centauro, hipocentauro*. Centaurus. *Centaure*. Centauro.

CENTAURO. *Astron*. Una de las constel-laciòns australs. *Centauro*. Centaurus. *Centaure*. Centauro.

CÈNTCAMAS. s. m. CÈNTPEUS.

CÈNTCAPS. s. m. Planta perpetua natural de Espanya que crèx fins á dòs peus y tè las fullas en fòrma de serreta, aspras y erissadas, y las flors blancas ó bermellas ab lo càlis cubert de punxas mòlt menudas. *Cabezuela*. Centaurea salmantica. *Chardon-volant*. Eringio.

CENTÉ, NA. adj. CENTÈSSIM.

CENTÈLLA. s. f. ESPURNA.

CENTÈLLA. Materia que s' encèn y despren dels núvols en certas circunstancias y produex lo llampeg y lo sòròll que se anomena tró. *Centella*. Fulmen. *Foudre, éclair*. Folgore, fulmine.

SER VIU COM UNA CENTÈLLA. fr. fam. que se diu de la persòna que tè mòlta vivesa. *Ser una cendra, ó vivo como una cendra*. Irrequieto vigore et agilitate esse, promptum, expeditum esse. *Être pétri du salpêtre*. Esser focoso come il salnitro.

CENTÈLLEJAR. v. n. Brillar ó despedir ratjs de llum. *Centellear, centellar*. Scintillare, refulgere. *Étinceler, scintiller, rayonner, luire, briller*. Scintillare, splendere, brillare, sfavillare.

CENTÈLLETA. s. f. dim. de CENTÈLLA. *Centellita, centellica*. Scintillula. *Petite étincelle*. Scintillina, favilletta.

CENTENA. s. f. CÈNTENAR.

CÈNTENAR. s. m. Lo número compost de cènt unitats. *Centena; centenar, centenal*. Centum. *Centaine*. Centinajo.

Á CÈNTENARS. mod. adv. ab que se pondèra lo mòlt número de algunas cosas. *Á centenares, á centenadas*. Ingenti numero. *Par centaines*. A centinaja.

CENTENARI. s. m. Fèsta que se celèbra de cènt en cènt anys. *Centenario, centenar*. Festum centeno quovis anno agi solitum. *Fête centenaire*. Festa centenaria.

CENTENÈR. s. m. Cert cordònet de fils que recull y dividex la madèxa á fi de que no s' embulle. *Cuenda*. Filum quo mataxa circumligatur ne intricetur. *Centaine, sentène*. Bandolo.

CENTENÈR. ant. CENTURIÓ.

CENTÈSSIM, MA. adj. Lo que complèta lo número de cènt. *Centésimo, centeno*. Centesimus. *Centième*. Centesimo, centesima.

CENTINÈLLA. s. f. *Milic*. Lo soldad que vètlla guardand lo punt que se li ha encarregad. També se usa com masculí. *Centinela*. Vigil, excubitor, statio. *Sentinelle, vedette*. Sentinella, ascolta.

CENTINÈLLA. La persòna que está en observació de alguna cosa. *Centinela*. Speculator, observator. *Personne qui guette, qui observe*. Guatatore, sentinella.

CENTINÈLLA AVANSADA. Lo soldad apostad á distancia del cos del exèrcit pera observar los movimènts del enemig ó per altres fins. *Centinela avanzada*. Excubitor longiùs à castris progressus hostes explorandi causâ. *Sentinelle avancée*. Sentinella avanzata.

ESTAR DE CENTINÈLLA. fr. Permanèxer lo soldad vètlland algun punt. *Estar de centinela, hacer centinela*. Excubare, stationem agere. *Être en sentinelle, faire sentinelle*. Fare la sentinella.

FÈR CENTINÈLLA. fr. ÉSTAR DE CENTINÈLLA.

CÈNTPEUS. s. m. Insecte pètit veneuòs, ab alas y dòs banyas, ab dòs especies de estanalletas en lo llabi inferiòr ab las que mòssega y fa mal, y lo cos compost de mòltas anèllas ab dòs peus en cada una. *Cientopies, escolopendra.* Scolopendra, oniscus. *Millepieds.* Millepiedi.

CÈNTRAL. adj. Lo que pertany al cèntro de alguna cosa. *Central, céntrico.* Centralis. *Central.* Centrale.

CÈNTRÈ. s. m. CÈNTRO.

CÈNTRIC, CA. adj. CÈNTRAL.

CÈNTRO. s. m. Lo punt del mitj de una figura, per ahònt se pod partir en dòs trossos iguals. *Centro.* Centrum. *Centre.* Centro.

CÈNTRO. met. Lo fi ú objècte á que se aspira. *Centro.* Scopus. *Centre, but, objet.* Fine, oggetto, scopo.

CÈNTRO DE GRAVEDAT. Lo punt que passandhi una línea dèsde la part superiòr fins al pla dividex cualsevol cos en dòs bocins de igual pes. *Centro de gravedad.* Ponderis punctum medium', centrale. *Centre de gravité.* Centro di gravità.

CÈNTRO DE LA BATALLA. La part del exèrcit que está en mitj de las dòs alas. *Centro de la batalla, cuerpo de la batalla ó del ejército.* Acies secunda. *Centre d'une armée.* Mezzo, centro d' un' esercito.

ESTAR EN SÒN CÈNTRO. fr. met. Estar alguna persòna contènta y satisfèta en algun lloc ó empleo. *Estar en su centro.* Tranquillo et læto animo frui. *Être où l'on se plaît.* Essere nel suo centro.

CÈNTUPLICAR. v. a. Repetir cènt vegadas. *Centuplicar.* Centies repetere. *Centupler.* Centuplicare.

CÈNTURIA. s. f. Lo número de cènt anys. *Centuria.* Annorum centuria, seculum. *Centaine d'années.* Centinajo.

CENTURIA. En la milicia romana la companyía de cènt homes. *Centuria.* Centuria. *Centurie, centaine.* Centuria.

CÈNTURIÓ. s. m. Lo capitá que en la milicia romana gobernaba una centuria. *Centurion.* Centurio. *Centurion.* Centurione.

CENYID, DA. p. p. de CENYIR y CENYIRSE. *Ceñido.*

CENYIDÒR. s. m. Especie de faxa ab que se cenyex lo cos per la cintura, y la que gastan los capellans pera cenyirse la sotana. *Ceñidor.* Cingula, cingulum, cingulus, zona. *Ceinture.* Cintola, cingolo, cinto.

CENYIR. v. a. Rodejar, ajustar ó apretar la cintura, lo cos, lo vestid ó altra cosa. *Ceñir.* Cingere. *Ceindre, serrer.* Cingere, cignere, attorniare, circondare.

CENYIR. Voltar una cosa á altra. *Ceñir.* Circuere, circumdare. *Ceindre, entourer, environner.* Circondare, attorniare.

CENYIR. met. Abreviar ó reduir una cosa á ménos. *Ceñir.* Contrahere, in compendium redigere. *Réduire, abréger, raccourcir.* Ridurre, raccorciare, scorciare.

CENYIRSE. v. r. Ajustarse ó apretarse alguna cosa á la cintura. *Ceñirse.* Se cingere. *Se ceindre, se serrer.* Cingersi.

CENYIRSE. Moderarse ó reduirse en los gastos. *Ceñirse.* Parciùs se gerere, sumptibus modum adhibere. *Se resserrer, retrancher de sa dépense.* Ridursi, scemar le spese.

CEP. s. m. La planta que produex los rahims. *Vid, cepa.* Vitis. *Cep.* Ceppo.

CEP. Trampa que se construex de varias manèras y servex pera cassar llòps y altras bestias. *Cepo.* Decipula. *Traquenard.* Trappola.

CEP. Instrumènt fèt de dòs fustas gruxudas, que unindlas dèxan al mitj uns forads rodòns ahònt se hi assegura lo coll ó la cama del reo. *Cepo, brete.* Cippus. *Ceps.* Ceppi, ferri.

CEP. Cert instrumènt que servex pera devanar la seda abans de tõrcerla. *Cepo.* Rota filis sericis glomerandis. *Sorte de rouet à dévider la soie.* Ruota setaja.

CEP. Lo qui ja no fa rahims y se arranca pera cremarlo. *Ceporro.* Vitis truncus foco tantùm utilis. *Vieux cep qu'on arrache.* Ceppo di vite.

CEP D' ESCOPETA. CAXA D' ESCOPETA.

POSAR AL CEP. fr. Se diu dels reos que asseguran ab lo cep per cástig ó prevenció. *Encepar.* In cippum conjicere. *Mettre les ceps à un criminel.* Porre i ferri.

MALA CEPA. MALA MENA.

CÉPTIC, CA. adj. Se aplica al filosop que fa professió de dubtar de tòt, y á aquesta especie de filosofia. *Escéptico.* Scepticus. *Sceptique.* Scettico.

CEPTICISME. s. m. La doctrina dels céptics. *Escepticismo.* Scepticorum doctrina. *Scepticisme.* Scetticismo.

CEPTRE. s. m. ant. CETRO.

CEQUÍ. s. m. Moneda d' or de que usaren los árabes en Espanya, y ara còrre en Venecia y altras parts. *Cequí.* Aureus nummus africanus. *Sequin.* Zecchino.

CEQUIA. s. f. Vall ó canal que servex pera conduir las aiguas per regar y altres usos. *Acequia, zequia.* Incile. *Navile.* Fossa.

CÈR. s. m. Lo ferro combinad ab una porció de carbó per medi del fog, ab lo que se tòrna mòlt dur, trencadís, y susceptible de un hermòs polimènt. *Acero.* Chalybs. *Acier.* Acciajo.

CÈR NATURAL. Lo que se troba en las minas format per la matèxa naturalesa. *Acero natural.* Chalybs nativus. *Acier naturel.* Acciajo naturale.

CERA. s. f. Substancia oliòsa, concrèta, que recullen y preparan las abellas, y servex pera fèr ciris y altres usos. *Cera.* Cera. *Cire.* Cera.

CERA. Lo conjunt de ciris ó atxas que hi ha en alguna funció. *Cera.* Candelarum lucentium multitudo. *Cire.* Cera.

CERA BLANCA. La que reduida á fulls y posada al sol ó de altre modo ha perdud lo colòr grog y se ha tornad blanca. *Cera blanca.* Cera punica. *Cire blanche.* Cera bianca.

CERA BLANCA. La bèn purificada que usan los cerèrs pera donar la última capa á las atxas y ciris. *Brumo.* Cera purior candelis incrustandis deserviens. *Cire très-blanche.* Cera bianca.

CERA GROGA. La que tè lo matèx colòr de la bresca, desprès de separada de la mel y fòsa y colada. *Cera amarilla.* Cera miniata vel miniatula. *Cire jaune.* Cera gialla.

CERA GRUM. territ. CERA BRANCA, en la segòna accepció.

CERA VERGE. La que está encara en la bresca sèns traballarse. *Cera virgen.* Cera purior. *Cire-vierge.* Cera vergine.

EMBRUTAR DE CERA. Tacar á algú de cera, com cuand las atxas ó ciris degòtan. *Encerar.* Cerâ inquinare. *Tacher avec de la cire.* Macchiare con cera.

TACAR DE CERA. fr. EMBRUTAR DE CERA.

NO HI HA MÈS CERA QUE LA QUE CRÈMA. fr. met. y fam. ab que s' exprèssa que un no tè mès que lo que se veu de aquella cosa de que se tracta. *No hay mas cera que la que arde.* Nil admodùm restat. *Voilà tout.* Qui c' è il tutto.

CERAPEGA. s. f. Mescla de pega y cera de que usan los sabatèrs pera empegar lo llinyol. Se pod fèr també de pega y oli, però ix de inferiòr calitat. *Cerote, cerapez.* Ceratum. *Cérat.* Cerotto.

CERAT. s. m. *Farm.* Composició de cera, oli y altres ingrediènts mès molla que un emplastre y mès dura que un ungüènt. *Cerato, ceroto.* Ceratum. *Basilicon.* Unguento basilico.

CERBATANA. s. f. Canó de fusta ó altra materia ahònt se hi fican baletas de fang ó altras cosas pera despedirlas bufaud ab violencia per un dels caps. *Cerbatana.* Fistula, tubus glandibus flatu explodendis deserviens. *Sarbacane.* Cerbottana.

CERCA. s. f. p. us. L' acció de buscar. *Busca.* Quæstio. *Quête, recherche.* Ricerca.

CERCA. ant. Tanca, la tapia ó muralla que se posa al rodedòr de alguna heretat ó casa pera guardarla ó dividirla. *Cerca.* Sepimentum, sepimen. *Enceinte, enclos, clôture, mur.* Giro, circuito, chiuso.

CERCA. CAPTA.

CERCA. adv. ll. y t. Pròxima ó immediatamènt. *Cerca.* Propè, juxta, ad, apud, circa. *Près; auprès.* Circa, presso.

CERCA. ACERCA, en la segòna accepció.

CERCÁ, NA. adj. Pròxim, immediat. *Cercano.* Vicinus propinquus. *Voisin, proche.* Prossimo, vicino.

CERCAD, DA. p. p. de CERCAR. *Cercado.*

CERCADÒR. s. m. CAPTADÒR.

CERCANÍA s. f. Proximitat, immediació. *Cercania.* Propinquitas, vicinitas. *Approche, proximité, voisinage.* Vicinanza, prossimità.

CERCAPÒUS. s. m. Instrumènt compost de varios ganxos de ferro, que pènjad en una corda se baxa al pòu per tráurerne lo que hi ha caigud. *Rebañadera.* Ferreus circulus variis harpagonibus pendentibus instructus. *Crochet pour retirer ce qui tombe dans un puits.* Crampinera.

CERCAR. v. a. BUSCAR.

CERCAR. ant. Rodejar algun lloc ab una tanca de modo que quède clos, resguardad y separad dels altres. *Cercar.* Sepire. *Ceindre, entourer, clore, enclore, enceindre, parquer, murer.* Cingere, attorniare, chiudere, murare.

CERCAR. ant. Circuir, rodejar. *Cercar.* Cir-

cumstare, circumdare, circuire. *Environner, entourer*. Circondare, attorniare.

QUI CERCA TROBA. fr. QUI BUSCA TROBA.

CERCAT. s. m. ant. CERCA, en la segòna accepció.

CERCÈLLA. s. f. Aucèll de uns dòs pams de llarg que viu á las boras del mar ahònt se alimènta de pèxos. Lo mascle es negre, la femèlla parda y tòts dòs tènen lo bèc clapad de negre y rotj, y las potas bermellas ab las unglas negras, y los dits reunids per medi de una mèmbrana. Lo mascle á mès del color se distingex per una especie de bòny ó duricia que tè arran del bèc. *Negreta*. Anas fusca. *Espèce de canard de couleur fort obscure*. Anatra.

CERCENAD, DA. p. p. de CERCENAR. *Cercenado*.

CERCENAR. v. a. Disminuir ó escursar, com CERCENAR lo gasto, la familia. *Cercenar*. Familiæ sumptibus modum adhibere. *Retrancher, diminuer*. Scemare, scorciare.

CERCETA. s. f. Especie de ánec de la mida de un colòm, que tè lo bèc gruxud y ample, ab la part superiòr que li tapa la inferiòr: es pardo, cendròs, clapad de unas taquetas fòscas, y ab unas cuantas plòmas blancas y unas cuantas de verdas en las alas; tè la cua curta, y los dits unids ab una mèmbrana. *Cerceta, Zarceta*. Querquedula, cerceris. *Sarcelle, cercelle, judelle*. Arzavola.

CERCHA, CERCHE. adv. mod. ant. ACERCA, en la segòna accepció.

CERCIORAD, DA. p. p. de CERCIORAR. *Cerciorado*.

CERCIORAR. v. a. Assegurar á algú la veritat de alguna cosa. Se usa tambè com recíproc. *Cerciorar*. Certiorem aliquem facere alicujus rei. *Assurer, certifier, affirmer*. Affermare, accertare.

CERCLAR. v. a. ant. ENCERCOLAR.

CERCLE. s. m. ant. CÍRCUL.

CERCO. s. m. ant. CÍRCUL.

CERCO. ant. TANCA.

CÈRCOL. s. m. Círcul de fustá, ferro ó altra materia que servex per cenyir alguna cosa. *Aro*. Circulus, annulus. *Cerceau, cercle*. Cerchio, circolo.

CÈRCOL. Lo qui servex per assegurar las dustas de una bòta. *Fleje, aro de cuba, cerco de cuba*. Circulus ferreus vel ligneus dolium cingens. *Cerceau*. Cerchio.

CÈRCOL. Lo segòn que se posa als extrèms de las bòtas y altras einas semblants pera assegurarlas mès. *Sotalugo*. Dolii circulus secundus strictorius. *Second cerceau d'un tonneau*. Secondo cerchio d' una botte.

CÈRCOL. Lo qui se posa en lo botó de la roda pera reforsarlo. *Cincho*. Circulus ferreus rotæ modiolum astringens. *Frette*. Cerchio del mozzo d' una ruota.

CÈRCOL. ant. Rotllo, rodòna de gènt. *Corro, corrillo, rolde, rueda*. Circulus, corona. *Cercle*. Conversazione, radunanza.

CERCOLAR. v. a. ant. ENCERCOLAR.

CERCOLÈR. s. m. Lo qui tè per ofici fèr cércols. *Arquero*. Circulorum artifex. *Celui qui fait des cercles ou des cerceaux*. Cerchiajo.

CERDA. s. f. Pel gruxud, fort y aspre que tènen alguns animals en la cua, y de que altres, com lo porc, estan cuberts del tòt. *Cerdá, seda*. Seta. *Crin*. Crine.

CERDÒS, A. adj. Lo que cria ó tè mòltas cerdas ó hi es paregud per la sèva aspresa. *Cerdoso, cerdudo, sedeño*. Setósus, hirsutus, setiger. *Couvert de crins*. Crinito, crinuto.

CEREBELO. s. m. *Anat*. Cos que está inmediat al cervèll per la part de sòta y en la posteriòr y mès baxa del cap. Tè la figura de un globo un xic aplanad, sis vegadas mès pètit que lo cervèll; peró la sèva substancia es mès clara y sólida. *Cerebelo*. Cerebellum. *Cervelet*. Cerebello.

CEREMONIA. s. f. Acció ó acte exteriòr arreglad per llèy, estatut ó costum pera donar culto á las cosas divinas, y reverencia y honòr á las profanas. *Ceremonia*. Cæremonia, cærimonia. *Cérémonie*. Ceremonia, cirimonia.

CEREMONÍA. Acció afectada en obsequi de alguna persòna ó cosa. *Ceremonia*. Gestus, comitas affectata, nimis officiosa. *Cérémonie, civilité outrée*. Ceremonia indigesta.

DE CEREMONIA. mod. adv. ab que se denota que se fa alguna cosa ab tòt lo aparato y solemnitat que correspon. *De ceremonia*. Solemniter. *En cérémonie, solennellement*. In pompa, solennemente.

FÈR CEREMONIAS. fr. met. Despreciar alguna cosa ó manifestársen poc contènt. *Hacer gestos á alguna cosa*. Despicere,

repudiare. *Faire des grimaces.* Fare smorfie.

PER CEREMONIA. mod. adv. que servex per manifestar que alguna cosa no se fa mès que per cumplimènt. *Por ceremonia, de ceremonia.* Urbanitatis causâ. *Par cérémonie.* Per ceremonia.

SÈNSE CEREMONIA. mod. adv. Sensillamènt, ab franquesa. *Caseramente, llanamente.* Familiariter. *Sans façon, familièrement, sans cérémonie.* Senza cirimonia, francamente, liberamente.

CEREMONIAL. s. m. Llibre en que estan escritas las ceremonias que se han de observar en los actes públics. *Ceremonial.* Liber cærimonialis, ritualis. *Cérémonial.* Rituale, ceremoniale.

CEREMONIAL. adj. Lo que pertany al us de las ceremonias. *Ceremonial.* Cærimonialis, cærimoniosus. *Qui appartient aux cérémonies.* Che appartiene alle ceremonie.

CEREMONIÈR, RA. adj. que se aplica al qui fa ceremonias ó acciòns afectadas. *Ceremonidtico.* Nimiæ comitatis vel urbanitatis affectator. *Cérémonieux.* Cerimoniaste.

CEREMONIÒS, A. Lo qui es mòlt amig de ceremonias y cumplimènts. *Ceremonioso.* Nimiæ comitatis affectator. *Cérémonieux.* Cerimonioso.

CEREMONIÒSAMÈNT. adv. mod. Ab ceremonia. *Ceremoniosamente.* Ritè. *Avec cérémonie.* Ceremoniosamente.

CEREPÒLL. s. m. Planta anyal que tè l' arrel dreta y blanca; las fullas divididas en altras mòlt pètitas; la cama de uns tres cuarts de alsada, vuida, plena de sòlcs, un poc tacada de rotj, y llenyòsa; las flors pètitas, blandas y posadas en fòrma de girasol; y las llavòrs també pètitas, plenas de sòlcs, convexas de un costat y planas del altre. *Perifollo, cerafolio.* Cærefolium. *Cerfeuil.* Cerfoglio.

CEREPÒLL. Planta perenne. Tè l' arrel recta, llarga y blanca; las fullas grans, amplas, y divididas en altras, que també se dividexen y subdividexen, de colòr verd clar, y á vegadas ab clapas blancas; los tròncs sòn de cuatre á cinc pams de alsada, ramòsos, plens de pelussa y vuids; las flors blancas, y las llavòrs pètitas y de una figura semblant al bèc de un aucèll. *Perifollo, cerafolio.* Cærefolium, scandix odorata. *Cerfeuil.* Cèrfoglio, cerfuglio.

CERÈR. s. m. Lo qui traballa la cera ó tè bòtiga pera vèndrerla. *Cerero.* Cerarius, cerearius. *Cirier.* Cerajuolo.

CERILLA. s. f. Candela mòlt primeta y llarga que se plega de varias manèras y mòlt comunamènt donandli la figura de un llibret. Servex per llum manual y per altres usos. *Cerilla.* Cereolum, cereolus. *Bougie très-mince.* Candelina.

CERNÍCALO. s. m. Especie de falcó que tè lo cap gros, lo bèc còrvo, los ulls grossos, la cua llarga y en fòrma de vano cuand la estèn, y lo cos de colòr de canyèlla. *Cernícalo.* Tinnunculus. *Crécerelle.* Creppio, fottivento.

CERO. s. m. La desena xifra de l' aritmética que tè la figura de una *o* pètita y ni per sí ni posada abans de altre número tè cap valòr; peró posada desprès, fa que lo número crèsca segòns la cuantitat de èlls á desena, centena, milar ó còmpte. *Cero.* Nota arithmetica, *cero* dicta. *Zéro.* Zero.

CEROFERARI. s. m. Lo acólit que porta lo candelèro en la iglèsia y professòns. *Ceroferario.* Ceroferarius. *Céroféraire.* Acolito che porta il cero.

CEROT. s. m. *Farm.* CERAT.

CEROT DE SABATÈR. CERAPEGA.

CERQUILLO. s. m. Lo círcul ó coròna que fòrma lo cabell en lo cap dels religiòsos. *Cerquillo.* Monachorum corona. *Jonc.* Corona.

CERRA. s. f. CERDA.

CERRÒS, A. adj. CERDÒS.

CERRALLÈR. s. m. MANYÁ.

CERRO. s. m. Lo manyoc de lli ó cáuam desprès de netejad. *Cerro.* Linum vel cannabum carminatum. *Lin, chanvre peigné.* Lucignolo.

CERS. s. m. Vènt sec y fret que còrre del nort al mitj dia. *Cierzo.* Aquilo. *Bise.* Aquilone, rovajo.

CERT, TA. adj. Lo que es segur, verdadèr, indubitable. *Cierto.* Certus. *Certain, sûr, indubitable.* Certo, sicuro.

CERT. Se usa també en sentit indeterminad y significa un dels tants, com CERT dia, CERTA semana. Cuand se usa en aquest sentit va davant dels substantius, peró sèns article; perqué si ne hi ha, quèda ja determinad lo sentit: v. g., es CERT lo dia, es CERT lo lloc. *Cierto.* Quidam. *Certain, quelque.* Certo, tale, certo tale.

CERT. adv. mod. CERTAMÈNT.

DE CERT. mod. adv. CERTAMÈNT.

JA ES BÈN CERT. loc. No hi ha dupte. *Á buen seguro; de seguro.* Certò quidem, indubitanter. *Certainement, indubitablement.* Non v' è dubbio.

PER CERT; SI CERT; SI PER CERT. En veritat, certamènt. *Por cierto.* Certè, profectò. *En vérité.* Egli è vero, in verità.

PROU ES CERT; PROU ES BÈN CERT. loc. ab que se afirma ó se dòna per segura alguna cosa. *De seguro, seguramente.* Haud dubio. *Sûrement, certainement.* L' accerto io, non v' ha dubbio, egli è pur vero.

CERTÁ. adj. ant. CERT.

CERTÁMEN. s. m. Funció literaria en que se disputa sòbre algun assumpto comunamènt poétic. *Certámen.* Certamen litterarium. *Combat, dispute littéraire.* Certame.

CERTAMÈNT. adv. mod. Ab certesa. *Ciertamente, cierto.* Certè, profectò, sine dubio, prócul dubio. *Certainement, assurément.* Certamente.

CERTAN. adj. ant. CERT.

CERTANAMENT. adv. mod. ant. CERTAMÈNT.

CERTANSA, CERTANZA. s. f. ant. CERTESA.

CERTÈNITAT. s. f. CERTESA.

CERTÈR, RA. adj. Lo qui sab acertar lo tir. *Certero.* Certus jaculis. *Qui ajuste, qui pointe bien, qui vise juste.* Quello che mette la palla o freccia a segno certo.

CERTES. adv. mod. CERTAMÈNT.

DE CERTES. mod. adv. ant. CERTAMÈNT.

PER CERTES; SI PER CERTES. mod. adv. ant. PER CERT; SI PER CERT.

CERTESA. s. f. Lo conexemènt cert y segur de alguna cosa. *Certeza, certidumbre.* Certitudo. *Certitude.* Certezza.

CERTITUT MORAL. La que tenim de alguna cosa de modo que lo dubtarne sia tingud per temeritat. *Evidencia moral.* Rei cognitio certa, quæ nisi temerè in dubium vocari non potest. *Évidence, certitude morale, extrême probabilité.* Certezza morale.

CERTIFICACIÓ. s. f. Document ab que se assegura la veritat de algun fèt. *Certificacion, certificado.* Litteræ fidem facientes. *Certificat.* Attestato, attestazione.

CERTIFICAD, DA. p. p. de CERTIFICAR. *Certificado.*

CERTIFICAR. v. a. Assegurar, donar per certa alguna cosa. *Certificar.* Affirmare. *Certifier, assurer, témoigner.* Attestare, dar fede, affermare.

CERTIFICAR. for. Fèr certa alguna cosa per medi de algun instrumènt públic. *Certificar.* Scripto testimonio affirmare, fidem facere. *Certifier, attester.* Attestare, rendere testimonianza.

CERTIFICAT. s. m. CERTIFICACIÓ.

CERTIFICATORIA. s. f. ant. CERTIFICACIÓ.

CERTÍSSIM, MA. adj. sup. de CERT. *Certísimo, ciertísimo.* Valdè certus. *Bien sûr.* Certissimo.

CERTÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de CERTAMÈNT. *Certísimamente, ciertísimamente.* Certissimè. *Très-certainement.* Certissimamente.

CERTITUT. s. f. CERTESA.

CÈRVA. s. f. La femèlla del cèrvo: es casi de la matèxa mida y figura, y pocas vegadas tè banyas. *Cierva.* Cerva. *Biche.* Cerva, cervia.

CERVATÈLL. s. m. Lo cèrvo novèll que ja no mama peró que encara no ha fèt tòta la crescuda. *Cervato.* Cervulus, hinnuleus. *Daguet.* Cerviatto, fusone.

CERVÈLL. s. m. La massa continguda en la closca del cap de cualsevol animal. *Celebro, sesos.* Cerebrum. *Cerveau.* Cervello, cerebro.

CERVÈLL. met. Prudencia, judici, sabiduría. *Celebro, seso.* Prudentia, mens, judicium. *Prudence, jugement, sagesse.* Cerbello, giudizio.

CERVÈLL. met. Imaginació y fantasía. *Celebro.* Phantasia. *Imagination,* Fantasia, imaginazione.

DESSUCARSE LO CERVÈLL. Escalfarse de cap rumiand mòlt sòbre alguna cosa. *Devanarse los sesos.* Defatigari intensa meditatione. *Se creuser la tête, se fatiguer à force de penser.* Stillarsi, beccarsi il cervello.

ENTRAR AL CERVÈLL, Ó AL CERVÈLL DEL CAP. fr. met. FICARSE AL CERVÈLL.

ESCALFAR LO CERVÈLL. fr. ant. ENQUIMERAR.

FICARSE AL CERVÈLL. fr. met. Se diu de algun so ó sòròll violènt que penètra mòlt l' oido. *Taladrar la cabeza ó los oidos.* Aures, auditum acutè percutere. *Briser le tympan.* Rompere il timpano, sbalordire.

CERVELLÈRA. s. f. ant. MORRIÓ.

CERVESA. s. f. Beguda de olòr y sabòr

de vi, que se fa dèxand fermentar l'ordi ó blat dins de l' aigua junt ab una hèrba que també tè per nom CERVESA. *Cerveza.* Cervisia, zythum, zythus. *Bière, cervoise.* Birra, cervosa, cervogia.

CERVESA. Planta que s' emparra, mòlt comú en varias parts de Espanya: tè las fullas semblants á las de la parra, y las flors casi verdas. Servex pera fabricar la beguda del matèx nom, á la que comunica lo gust amarg de las sèvas fullas y trònes. *Hombrecillo, lúpulo.* Salictarius lupus. *Houblon, vigne-du-nord.* Lupolo.

CÈRVO. s. m. Cuadrúpedo vivíparo, silvèstre, mòlt lleugèr, generalmènt de colòr pardo, y lo mascle ab unas banyas rodònas, grossas y ramòsas. *Ciervo.* Cervus. *Cerf.* Cervo, cervio.

CÈRVO VOLANT. Insecte mòlt semblant al escarabat, de colòr negre, ab cuatre alas, las dòs de sòbre duras, pardas, y que servexen de estòtx á las altras dòs que sòn membranòsas; tè en lo cap dòs banyetas negras, llustròsas y semblants á las del cèrvo. *Ciervo volante.* Scarabæus cornutus. *Cerf-volant.* Scarafaggio.

CÈS. s. m. La part del cos humá per ahònt se expel-lexen los excremènts. *Ano.* Anus. *Anus, fondement.* Forme, ano, anello, fondamento.

CÈS. CUL.

CÉSAR. s. m. Entre los antigs romans era sòbrenom de la familia dels Julios: desprès va passar á ser nom de dignitat ab que se distingian los que debian succeir en lo imperi, y lo conservaban encara cuand ja eran emperadòrs, anyadindhi á las horas lo de Augusto. *César.* Cæsar. *César.* Cessare, imperatore.

CESÁREO, REA. adj. Lo que pertany al emperadòr, al imperi ó magestat imperial. *Cesáreo.* Cesareus. *Qui appartient à l'empereur, à l'empire, ou à la majesté impériale.* Da cessare.

CESARIENSE. adj. Lo natural de Cesarea ó lo que pertany á èxa ciutad. *Cesariense.* Cæsariensis. *Césaréen.* Cesariano.

CESENÉS, A. adj. Lo natural de Cesena, y lo que pertany á èlla. *Cesenés.* Cæsenas. *De Césène.* Ceseno.

CESINA. s. f. GECINA.

CESOLFAUT. s. m. *Mús.* Un dels set signes de la música que consta de una lletra que es C y de tres veus, que sòn SOL, FA, UT. *Cesolfaut.* Signum quoddam musicæ. *Ut.* Cesolfaut.

CESSACIÓ. s. f. L' acció y efècte de cessar. *Cesacion.* Cessatio. *Cessation.* Cessazione, intralasciamento.

CESSAD, DA. p. p. de CESSAR. *Cesado.*

CESSAMÈNT. s. m. ant. CESSACIÓ.

CESSAR. v. n. Suspéndrerse ó acabarse alguna cosa. *Cesar.* Cessare. *Cesser, discontinuer.* Cessare, fermarsi, tralasciare.

CÈSSE. s. m. La nota que se posa en las llistas dels que cobran sou de la real hisènda, particularmènt en la milicia, pera que dèsde aquell dia cèsse lo pago del que tenia algun individuo. *Cese.* Nota libris rationum apposita, et stipendii cessationem indicans. *Note par laquelle on désigne qu'aucun paiement ne doit plus être fait aux personnes qui ont cette note.* Nota che significa non doversi più pagare a colui al cui nome va aggiunta.

CESSIÓ. s. f. Renuncia de alguna possessió, alaja, acció ó dret que se fa á favòr de altra persòna. *Cesion.* Cessio. *Cession, renonciation, transport, démission.* Cessione, cedizione.

CESSIÓ DE BÈNS. for. Lo acte de abandonar los bèns á favòr dels acreedòrs, que fa lo deutòr cuand no pod pagarlos promptamènt. *Cesion de bienes.* Bonorum cessio. *Cession de biens.* Cedobonis.

FÈR CESSIÓ DE BÈNS. fr. for. Abandonarlos á favòr dels acreedòrs. *Desamparar sus bienes.* Cedere bonis. *Faire cession de biens.* Far cedobonis.

CESSIONAR. v. a. ant. CEDIR.

CESSIONAR. fòr. p. us. Fèr cessió de bèns. *Ceder, hacer cesion de bienes.* Bona cedere. *Faire cession.* Far cessione.

CESSIONARI, RIA. s. m. y f. La persòna á favòr de la cual se fa la cessió de bèns. *Cesionario.* Creditor, cui bonorum cessione satisfit. *Cessionaire.* Cessionario.

CESTA. s. f. ant. CISTÈLLA.

ARA DIU CESTA ARA BALLESTA. fr. fam. ab que se denota que algú es poc consecuènt en lo que diu. *Unas veces dice cesta y otras ballesta.* Incongruè, inordinatè loquitur. *Il dit tantôt blanc, tantôt noir.* Tosto dice basso, tosto alto; tosto il bianco, tosto il nero.

CESURA. s. f. En la poesía llatina es la síl-laba que quèda de alguna dicció

desprès que se ha formad algun peu. *Cesura*. Cæsura, *Césure*. Cesura.

CETÁCEO, CEA. adj. que se aplica als animals vivíparos grossos del mar. Se usa també com substantiu en la terminació masculina. *Cetáceo*. Cete, cetus, cetaceus. *Cétacée*. Cetaceo.

CETIS. Moneda menuda antiga que corria en Galicia, y valia la sexta part de un maravedís. *Cetís*. Monetæ genus sextam ternucii partem continens. *Ancienne monaie de Galice, qui valait un sixième de maravédis*. Antica moneta di Galizia onde il valore è un sesto di maravedis.

CETRELL. s. m. territ. CETRILL.

CETRILL. s. m. Especie de ampòlleta comunamènt ab broc que servex pera posar oli ó vinagre. També se fan de llauna y de altras materias. *Ampolleta*. Ampulla. *Fiole*. Boccia, fiala, ampolla.

CETRILL DE OLI. Lo qui servex determinadamènt pera posar oli y no vinagre. *Aceitera, alcuza*. Lecythus. *Huilier, huilière, vase à l'huile*. Stagnata, utello.

CETRILL DE VINAGRE. Lo qui servex determinadamènt pera posar vinagre y no oli. *Vinagrera*. Acetabulum. *Vinaigrier*. Orciuolo.

CETRILLS. pl. Las ampòlletas que se posan á taula ab vinagre y oli cru. *Vinagreras*. Binæ ampullæ acetum et oleum continentes. *L'huilière et le vinaigrier*. Ampolline.

CETRILLADA DE OLI. s. f. La cantitat de oli que cab en lo cetrill. *Alcuzada*. Olei portio quam capit lecythus. *La portion d'huile qui entre dans l'huilier*. Tutto l'oleo che cape in un' utello.

CETRILLÈRAS. s. f. pl. La pèssa ó guarnimènt de fusta, mètall, cristall ó de altra materia, en la cual van col-locads los cetrills que se posan á taula. *Angarillas*. Ampullarium vectabulum. *Portehuiliers de table*. Piede delle ampolline.

CETRO. s. m. Bastó d'or ó de altra matèria preciòsa traballad ab mòlt primòr, que lo usan sols los emperadòrs y rèys com á insignia de sa dignitat. *Cetro*. Sceptrum. *Sceptre*. Scetro.

[illegible]. s. m. ant. ESQUÈR, ENGRANALL.

[illegible] met. Al-liciènt, incentiu. *Yesca*. Fomes, incentivum. *Aiguillon, stimulant*. [illegible]a, sprone, stimolo.

[illegible]TÍ, NA. adj. Cosa de Ceuta. *Ceutí*. Septanus. *De Ceuta, qui appartient à Ceuta*. Di Ceuta.

CEVAR. v. a. ant. ENCEVAR.

CEVÈR. s. m. Planta medicinal de la cual s'esprèm un suc amarguíssim. Es originaria de África, peró se cria ja naturalmènt en las costas calentas del mitjdía de Espanya, y servex de tanca en las heretats com la etsavara, de la cual se distingex en que no aguanta cert grau de fred, ni las fullas acaban en punxa dura, llarga y fina, ni tè la flor en fòrma de embud, y está mès baxa que lo fruit. *Zábida, zábila, aloe, acíbar*. Aloe. *Aloès*. Aloè.

CEVÈR. Lo suc amarguíssim de la planta del matèx nom. *Acíbar, aloe*. Aloe. *Chicotin*. Aloè, sugo amaro.

CEVO. s. m. ant. ESQUÈR, ENGRANALL.

CEYL. pron. ant. AQUELL.

CHA. s. m. ant. CA.

CHRESTIANESC, CA. adj. ant. CRISTIÀ.

CI.

CIAR. v. n. ant. *Nàut*. Remar endarrèra. *Ciar*. Retrò navim remis ducere. *Scler*. Segare.

CIÁTIC, CA. adj. Lo que pertany á la ciática. *Ciático*. Ischiadicus. *Sciatique*. Sciatico.

CIÁTICA. s. f. Malaltía causada per un humòr que se fixa en l'os de la cadèra. *Ciática, ceática*. Ischias. *Sciatique*. Sciatica.

CIBADA. s. f. CIVADA.

CIBADÈR. s. m. MORRAL.

CIBADILLA. s. f. Hèrba medicinal mòlt semblant á la espuèla de caballèr, de la cual es especie. Tè las fullas de bax grossas, amplas, y semblants á las de la figuèra infernal. Las flors sòn blavas, las llavòrs grassas, triangulars, arrugadas, amargas y cáusticas. Los pòlvos de èllas aplicads á la pèll per èntre la roba interiòr ó ficads en una bòsseta de tela clara, matan y fan fugir los pòlls. *Yerba piojera ó piojenta; albarraz*. Staphis, stapis. *Staphisaigre, herbe-aux-poux*. Stafisagra, strafizzeca.

CIBARI, RIA. adj. que se aplica á las llèys romanas que arreglaban los convits del poble. *Cibario*. Cibarius. *Somptuaire: on le dit des lois romaines, qui concernaient les repas du peuple*. Suntuarie.

CIBET. s. m. GAT DE ALGALIA.

CICATÈR, RA. adj. Lo qui escasseja lo que ha de donar. *Cicatero*. Sordidus, avarus. *Chiche, mesquin, avare, vilain, trop ménager*. Spilorcio, stitico, guitto, mignato, avaro, sordido, stretto, tenace, pillacchero.

CICATERÍA. s. f. Miseria del qui escasseja lo que ha de donar. *Cicateria*. Sordida parsimonia. *Lésine, mesquinerie, chicheté, épargne sordide*. Lesina, spilorceria, strettezza.

CICATÈRO, RA. adj. CICATÈR.

CICATRIS. s. f. Senyal que quèda en la pèll desprès de curada y tancada alguna ferida. *Cicatriz*. Cicatrix. *Cicatrice*. Cicatrice, margine.

CICATRISACIÓ. s. f. L' acció de cicatrisar. *Cicatrizacion*. Vulneris obductio. *L'action de cicatriser*. Cicatrizzazione.

CICATRISAR. v. a. Tancar las llagas y feridas ab remeys desprès de curadas. Se usa també com recíproc. *Cicatrizar*. Cicatricare. *Cicatriser*. Cicatrizzare.

CÍCERO. s. m. Lletra de imprèmpta que tè un grau mès que la de entredòs y un ménos que l' atanasia. Hi ha CÍCERO xic y CÍCERO gros. *Lectura*. Character typographicus mediocris moduli. *Philosophie*. Filosofia, lettura.

CICERONIÁ, NA. adj. que se aplica al estil de Cicèro y dels que lo imitan. *Ciceroniano*. Ciceronianus. *Cicéronien*. Ciceroniano.

CÍCLADA. s. f. Certa vestidura llarga y rodòna que usaren antiguamènt las donas. *Ciclada*. Cyclas. *Sorte de robe traînante et arrondie par le bas*. Gonella rotonda e strascinante.

CICLO. s. m. Período de tèmps, ó cert número de anys que acabads se tòrnan á contar de cap y de nou. *Ciclo*. Cyclus. *Cycle*. Ciclo.

CICLO SOLAR. Lo número de vint y vuit anys solars desprès dels cuals tòrna lo diumènge al matèx dia del mès. *Ciclo solar*. Cyclus solaris. *Cycle solaire*. Ciclo solare.

CICLOIDE. s. f. *Mat*. Línea curva descrita per un punt de la circumferencia de un círcul que avánsa rodand damunt de un pla. *Cicloide*. Cicloides. *Cycloïde*. Cicloide.

CÍCLOPE. s. m. Cada un dels gègants que los poetas fingiren fills del cel y de la terra, dels cuals deyan que no tenian sinó un ull al mitj del frònt. Se ocupaban en fabricar llams pera Júpiter en la farga de Vulcano sòta del Etna. *Ciclope, ojanco*. Cyclops. *Cyclope*. Ciclope.

CICUTA. s. f. Hèrba de la grandaria del fonòll ab la arrel gruxuda de un dit y en fòrma de fus, rojenca de fora y blanca de dins, los bròts cilíndrics, vuids, llisos, y ab tacas de bermell fòsc, las fullas punxagudas, pudèntas, de un verd negrenc, las flors blancas y á pòms en fòrma de girasol. Lo suc de esta hèrba bullid fins á pèndrer la consistencia de mel espessa se usa interiormènt en pètita cantitat com á medicina mòlt activa. *Cicuta*. Cicuta. *Ciguë*. Cicuta.

CICUTA MENÒR. Planta mòlt comú en los sembrads de Espanya. Fa los llucs de mès de cuatre pams de alt compostos de nusos dels cuals naxen las fullas compostas de altres mòlt semblants á las del ápit. Las flors sòn pètitas y blancas, y naxen en fòrma de girasol, y cada una fa dòs llavòrs ovaladas, ralladas, convexas de una cara y planas de l' altra. *Etura*. Æthura cynapium. *Œthuse*. Etura.

CIDRA. s. f. Beguda ó licòr fèt de pòmas ó peras que suplex al vi. *Sidra*. Sicera. *Cidre*. Sidro.

CIENCIA. s. f. Sabiduría de las cosas per principis certs. També donam aquest nom á algunas facultats encaraqué no tingan aquesta certesa de principis. *Ciencia*. Scientia. *Science*. Scienza.

CIENCIAS EXACTAS. Las que estan subjèctas á demostració com las matemáticas. *Ciencias exactas*. Scientiæ principiis certis innitentes. *Connaissance certaine et évidente*. Scienze esatte.

CIENCIAS NATURALS. Las que tènen per objècte la investigació de la naturalesa. *Ciencias naturales*. Physica. *Physique*. Fisica.

AB CIENCIA Y PACIENCIA. mod. adv. Ab noticia, permissió y tolerancia de algú. *A ciencia y paciencia*. Alio sciente ac silente. *Au su, et de l'aveu de quelqu'un*. A vista e saputa di qualcuno.

CERTA CIENCIA. Ple conexemènt. *Pleno conocimiento, cierta ciencia*. Certa scientia. *Connaissance certaine*. Certa cognizione.

CIENTÍFIC, CA. adj. que se aplica á la persòna que posseex alguna ciencia ó ciencias, y á las cosas pertanyènts á èllas. *Científico*. Sciens; ad scientiam pertinens. *Scientifique*. Scientifico.

CIENTMÈNT. adv. mod. p. us. Á GRATSIENT.

CIGALA. s. f. Insecte ab cuatre alas, semblant á la llagòsta, de colòr comunamènt verdòs, groguenc, las banyetas un xic mès llargas que lo cap, lo ventre cónic, abultad y ab dòs planxas que tapan lo conducto per lo cual canta en tèmps mòlt caluròs damunt de las matas y altras plantas. *Cigarra, chicharra.* Cicada. *Cigale.* Cicala.

CIGALASSA. s. f. aum. de CIGALA. *Cigarron.* Grandior sicada. *Grosse cigale.* Cicalaccia.

CIGALETA. s. f. dim. de CIGALA. *Cigarra pequeña.* Tettigonia. *Petite cigale.* Cicaletta.

CIGARRÈR, RA. s. m. y f. Lo qui fa ó ven cigarros. *Cigarrero.* Tabaci foliorum in tubulum convolutorum opifex vel venditor. *Qui vend des cigarres.* Chi vende de' zigari.

CIGARRISTA. s. m. Lo qui fuma mòlts cigarros. *Cigarrista.* Fumi tabaci voluptate affectus. *Qui fume trop.* Colui che fuma molti zigari.

CIGARRO. s. m. Pètit canònet fèt de fullas de tabaco caragoladas, que s' encèn per un cap y se xucla per lo altre. També se fa de tabaco picad y embolicad ab un paperet. *Cigarro.* Tabaci folia in tubulum convoluta. *Cigarre.* Zigaro.

CIGNE. s. m. p. us. Aucèll. CISNE.

CIGONY. s. m. ant. Lo pòll de la cigònya. *Cigoñino.* Pullus ciconinus. *Cigogneau, cigoineau.* Cigognino.

CIGÒNYA. s. f. Aucèll de passa, especie de grua blanca, majòr que la gallina; tè lo coll, la cua y los peus llargs cosa de cuatre dits, lo bèc llarg, recte, casi aplanad, de colòr de sang, y acanalad dèsdel nas fins al cap de vall. Tè plòmas negras en las alas. Se manté de insectes, fa niu en las tòrres y en lo cim dels arbres, y cuand canta fa un sòròll com si se picás ab dòs fustetas. *Cigüeña.* Ciconia. *Cigogne.* Cigogna.

CIGÒNYETA. s. f. Aucèll semblant á la cigònya, peró mòlt mès pètit. *Cigoñuela.* Avis ciconiæ similis. *Espèce de cigogne.* Cigognina.

CIGUELA. s. f. ant. CIGALA.

CILICI. s. m. Lo sac ó vestidura aspra que usaban antiguamènt pera penitencia. *Cilicio.* Saccus, vestis aspera. *Cilice, sac.* Cilizio, cilicio.

CILICI. Faxa de cerdas ó de cadenetas de ferro ab punxas, que se porta cenyida al cos arran de la carn pera mortificació. *Cilicio.* Cilicium. *Cilice.* Cilizio.

CILINDRIC, CA. adj. Lo que tè fòrma de cilindro. *Cilindrico.* Cylindraceus, cylindratus. *Cylindrique.* Cilindrico.

CILINDRO. s. m. *Geom.* Lo sólido, llarg y rodó en fòrma de columna ab los caps plans. *Cilindro.* Cylindrus. *Cylindre.* Cilindro.

CIM. s. m. Lo mès alt de las montanyas, serrats ó colls. *Cima, cumbre, ceja, copete, cabezo.* Cacumen, vertex, culmen, júgum. *Cime, haut, croupe, sommet.* Cima, sommità, vetta, cacume, giogo.

CIM. La part mès alta dels arbres. *Cima.* Arborum apex, vertex. *Cime.* Sommità.

CIM. met. Lo grau superiòr á que se pod arribar en alguna cosa. *Cumbre.* Fastigium, summitas. *Comble, apogée.* Apogeo, colmo, sommo.

CIM DEL CAP. La part mès alta de èst mèmbre. *Coronilla, vértice.* Vertex. *Sommet de la tête.* Vertice, cima, sommità.

PUJAR AL CIM. fr. Trasladarse al punt mès alt. *Encumbrarse.* Culmen conscendere, superare. *Monter à une grande hauteur.* Andar al culmine.

PUJAR AL CIM. fr. met. Ensalsar mòlt á algú, honrandlo y col-locandlo en puèstos ó empleos honorífics. *Encumbrar, encaramar.* In fastigium evehere, extollere. *Exalter, élever à des places honorifiques.* Alzar al culmine.

CIMA. s. f. CIM.

CIMA. CIMÈRA.

ESTAR FINS Á LA CIMA DELS CABELLS. fr. met. Estar mòlt cansad de sufrir alguna cosa lo qui no estaba obligad á sufrirla. *Estar hasta el gollete.* Lacessitum injuriis esse, diutiùs ferre non posse. *Être poussé à bout, en avoir par dessus la tête.* Averne fino sopra i capelli.

CIMASA. s. f. *Agr.* Motllura en fòrma de *S* composta de dòs parts de círcul, que rematan lo ample de la motllura, sèns fèr ánguls. *Cimacio.* Cymatium, cymation. *Cymaise, cimaise, abaque, abaco.* Cimasa.

CIMBÈLL. s. m. Lo cordill que se posa en la punta del bastònet en que está lo aucèll ó reclam pera cassarne altres. També se anomena axí lo matèx aucèll. *Cimbel.* Chorda, restis aucupatoriæ virgæ.

Cordeau avec lequel est attaché l'oiseau qui sert d'appeau. Oiseau qui sert d'appeau. Corda ove è legato il richiamo. Richiamo.

CIMBOL. s. m. p. us. CLAVE.

CIMBORI. s. m. *Arq.* Lo cos que carrega damunt dels cuatre arcs principals y sas petxinas, y se compon de sócol, cos de llums, mitja taronja y pedestal. *Cimborio, cimborrio.* Tholus. *Dôme.* Cupola.

CIMÈRA. s. f. La part mès alta del elm que solia adornarse ab plòmas y altras cosas. *Cimera.* Conus. *Cimier.* Cimiero.

CIMÈRA. Lo adòrno que en las armas se posa damunt de la cima del elm ó de la celada, com un cap de gòs, un grifo, un castèll, etc. *Cimèra.* Gentilitia insignia super galeam depicta. *Cimier.* Cimiero.

CIMIERA. s. f. ant. CIMÈRA.

CIMITARRA. s. f. Arma de cèr á manèra de sabre, de tres dits de ample y mitja cana de llarg; tè lo tall mòlt fi y la figura torta, y acaba en punta. Ès mòlt usada èntre los sarrains. *Cimitarra.* Acinaces. *Cimeterre.* Scimitarra, storta, squarcina.

CIMITERI ó CIMINTERI. s. m. ant. CEMENTIRI.

CINAMÒMO. s. m. Arbre frondòs de la grandaria de la perèra, que tè las fullas compostas de altras pètitas y agafadas una per altra á una cua sensilla. Tè las flors á pòms de colòr de viola y fan un olòr agradable. La fusta es dura y aromática. *Cinamomo.* Cinamomum, cinnamum, connamus, conamomum, connamon. *Cinnamome, acédérac, azédérac.* Azadarac.

CINC. s. m. Lo senyal ó figura que represènta cinc unitats. *Cinco.* Nota numeralis quinque unitates referens; pentas. *Cinq.* Cinque.

CINC. La carta de jugar que represènta cinc senyals; com lo cinc de còpas, de oros, etc. *Cinco.* Pagella lusoria quinque signans. *Cinq.* Un cinque.

CINC. adj. numeral que se aplica á lo que está compost de cinc unitats. *Cinco.* Quinque. *Cinq.* Cinque.

CINC EN RAMA. s. f. Hèrba medicinal un xic semblant á la maduxèra, ab las fullas compostas de altras cinc mès pètitas, los bròts estesos en terra, la flor groga, y l' arrel gruxuda comunamènt com una plòma de escríurer, y de colòr pardo rojenc. *Cincoenrama, quinquefolio.* Pentapetes, pentaphyllum, pentadactylum, pentadactylos, quinquefolium. *Quinte-feuille.* Pentafilo, cinquefoglio.

CINCANYAL. adj. ant. Lo que tè cinc anys. *De cinco años.* Quinquennalis. *De cinq ans, qui a cinq ans.* Che ha cinque anni.

CINCCÈNTS. adj. num. pl. Cinc vegadas cènt ó lo résultat de la multiplicació de cinc per cènt. *Quinientos.* Quingenti, quingeni. *Cinq cents.* Cinquecento.

CINCMESÓ, NA. adj. Lo qui nax al cap de cinc mèsos de ser engendrad. *Cincomesino.* Quinquemestris. *De cinq mois, qui a cinq mois.* Quinquimino.

CINCOGESMA. s. f. PASCUA DE PENTECÓSTES.

CINCUAGÈSSIMA. s. f. ant. La dominica abans de la primèra de cuaresma. *Quincuagésima.* Dominica quinquagesimæ. *Quinquagésime.* Quinquagesima.

CINCUANTA. adj. num. y ord. Lo que se compon de cinc desenas. *Cincuenta.* Quinquaginta, quinquageni. *Cinquante.* Cinquanta.

CINCUANTÈ, NA. adj. Lo qui per òrde es lo darrèr individuo dels que componen lo número de cincuanta, ó lo qui complèta aquest número. *Quincuagésimo.* Quinquagesimus. *Cinquantième.* Cinquantesimo.

CINCUANTÈ. Lo que pertany al número cincuanta. *Cincuenteno.* Quinquagenarius. *De cinquante, composé de cinquante.* Di cinquanta.

CINCUANTENA. s. f. CINCUANTA.

CINDRIA. s. f. Planta semblant á la melonèra, de fulla rodòna y flors grogas, y de bròts també rastrèrs que se estènen á deu ó dòtse peus de distancia: la fulla es mès pètita y de un verd mès fòsc. *Sandia, zandia.* Anguria, cucurbita citrullus. *Pastèque.* Anguria.

CINDRIA. Lo fruit de la planta del matèix nom. Es rodó, ab la escorxa mòlt llisa y verda. Las llavòrs sòn regularmènt negras, ovaladas y planas. Tè la mòlsa per lo comú encarnada mès ó ménos. *Sandia, zandia, melon de agua.* Rotundus pepo. *Melon d'eau.* Cocomero.

CINDRIA. *Arq.* Guarnimènt de fusta pera construir damunt de èll los arcs y voltas. Se compon de una superficie convexa, segòns lo que ha de ser cóncava la volta ó arc, la cual descansa sòbre un fonamènt de fusta forta, á fi de que

puga aguantar tòt lo pes del arc ó volta fins que se clóu. *Cimbra, cerchon.* Ligneus arcus fornicibus excipiendis vel construendis. *Cintre.* Centina, armadura.

CINGLA. s. f. Faxa de cánam, llana, pel ó cuiro ab que se assegura la sèlla ó albarda en la cabalcadura, passandla per sòta de la pauxa, y apretandla ab una ó mès sivèllas. *Cincha.* Cingula. *Sangle, ventrière, sous-ventrière.* Sopraccinghia.

CINGLA. territ. TIMBA.

DESFÈR LA CINGLA. fr. Afluxar la faxa que assegura la sèlla ó lo bast. *Descinchar.* Cingulam solvere. *Dessangler.* Allentare, levare le cinghie.

CINGLADA DE MAL DE VÈNTRE. Lo dolòr curt y viu que se tè en las tripas. *Retortijon de tripas.* Tormina, torsio. *Tranchée.* Pondi.

CINGLAR. v. a. Assegurar la sèlla ó albarda apretand la cingla. *Cinchar.* Cingere, cingulum substringere. *Sangler.* Cignare.

CÍNGUL. s. m. Cordó ó cinta de seda ó lli, ab una borla á cada cap, que servex pera cenyirse l' alba lo sacerdot cuand se revestex. *Cingulo.* Cingulum, cingulus. *Ceinture.* Cintola.

CÍNGUL. ant. Lo cordó que usaban per insignia los soldads. *Cingulo.* Cingulum, cingulus. *Cordon.* Cingolo, cintola.

CINIA. s. f. Máquina composta de dòs ó mès rodas, comunamènt moguda per un animal, que servex pera tráurer aigua de un pòu al objècte de regar. *Noria.* Antlia, haustrum. *Noria.* Tromba da cavar acqua.

CINIA. Lo pou del cual se trau l' aigua per medi de la máquina del matèx nom. *Noria.* Puteus ovalis. *Puits d'où l'on tire de l'eau à l'aide de la noria.* Pozzo onde si cava l' acqua colla tromba.

CÍNIC, CA. adj. que se aplica á una secta de filosops, de la cual fòu autòr Antístenes, y seguí Diógenes, y á lo que pertany á sa doctrina. *Cínico.* Cynicus. *Cynique.* Cinico.

CINOCÉFALO. s. m. Animal cuadrúpedo, especie de mòna sèns cua que se cria en África. Tè lo cap rodó, lo mòrro un xic semblant al del gòs dogo, la cara cuberta de un bòrrissol blanquinòs, la esquena parda verdòsa, las unglas rodònas, y las ancas sènse pel y callòsas. Es mòlt luxuriòs, fogòs y fort. *Cinocéfalo.* Cynocephalus. *Cynocephale.* Cinocefalo.

CINOSURA. s. f. *Astron.* Constel-lació que consta de set estrèllas, y també se anomena ONSA MENÒR. *Cinosura.* Cynosura, cynosuris. *Cynosure, petite-ourse.* Cinosura, orsa minore.

CINQUÉ, NA. adj. QUINT.

CINQUENAMÈNT. adv. mod. ant. En quint lloc. *En quinto lugar.* Quintò. *En cinquième lieu.* In quinto luogo.

CINT, TA. p. p. ant. de CENYIR. *Ceñido.*

CINTA. s. f. Texid llarg y estret de seda de cualsevol colòr, que servex pera lligar ó adornar. *Cinta.* Tænia. *Ruban.* Nastro.

CINTA. ant. CINTURA.

CINTA. La que servex als ecclesiástics pera cenyirse la sòtana. *Ceñidor.* Cingulus, zona. *Ceinture.* Cingolo, cintola.

CINTA DE BARRET. La que volta la còpa. *Cintillo.* Tænia serica variegata. *Bourdaloue.* Cordon di cappello.

CINTA DE CUIRO. Llenca de cuiro de tres ó cuatre dits de ample, que servex pera ajustar la cintura. Regularmènt s'estreny ab una sivèlla. *Cinto.* Astrictorium cingulum ex corio. *Ceinture de cuir.* Cintura di cuojo.

CINTA ESTRETA. La que tè ménos amplaria. *Bocadillo, melindre, liston, liguilla.* Tæniola serica. *Nompareille.* Nastrino.

ESTAR EN CINTA. fr. Se diu de las donas prenyadas. *Estar en cinta.* Prægnantem, gravidam esse. *Être enceinte, être grosse.* Essere in cinta, gravida.

GUARNID DE CINTAS. adj. Lo que está adornad ab cintas. *Cinteado.* Tæniis ornatus. *Garni de ruban.* Fregiato di nastri.

CINTÈR. s. m. CORRETJÈR.

CINTETA. s. f. dim. de CINTA. *Cintilla.* Tæniola. *Petit ruban.* Nastrino.

CINTORIA. s. f. Hèrba. CENTAURA.

CINTURA. s. f. La part prima del cos sòta de las costèllas, per ahònt comunamènt nos cenyim. *Cintura.* Medium corporis quà homo cingitur. *Ceinture.* Cintura.

CINTURA. ant. CENYIDÒR.

CINTURÓ. s. m. Corretja cenyida de la cual se porta pènjada la espasa. *Cinturon.* Cinctorium. *Ceinturon.* Cinturino.

CIPIA. s. f. Animal de mar mòlt semblant al calamars, del cual se distingex en no tenir cua, y sí en lo cap dòs cosas com banyetas. Tè un os tòu damunt del

llòin, lo cual se usa en la farmacia y en las arts. *Jibia, sepia*. Sepia. *Sèche*. Seppia.

CIPIETA. s. f. dim. de CIPIA. CIPIÓ.

CIPIÓ. s. m. Cipia pètita. *Choco*. Sepiola. *Petite sèche*. Seppietta.

CIPRÈR. s. m. ant. Arbre. XIPRÈR.

CIRCENSE. adj. que se aplica als jogs y espectacles que feyan los romans en lo circo. *Circense*. Circensis. *On le dit des jeux du cirque*. Circense.

CIRCO. s. m. Entre los romans èra un lloc destinad á alguns espectacles y especialmènt á fèr córrer caballs y carros. Solia ser de figura elíptica ab gradas tòt voltant pera los espectadòrs. *Circo*. Circus. *Cirque*. Circo.

CIRCUICIÓ DE CAMÍ. ant. MARRADA.

CIRCUIR. v. a. Rodejar, voltar, formar una línea tòt voltant de alguna cosa. *Circuir*. Circuere. *Enceindre, entourer, environner*. Attorniare, circondare.

CIRCÚIT. s. m. Lo espay de terreno compres en certa circumferencia, y la matèxa circumferencia. *Circúito*. Circuitus. *Circuit, contour, enceinte, circonférence*. Giro, circuito.

CÍRCUL. s. m. *Geom*. Figura plana de una sola línea que fòrma un rotllo perfectamènt rodó y clos. *Círculo, redondel*. Circulus. *Cercle*. Circolo, cerchio.

CÍRCUL. CIRCÚIT; DISTRICTE.

CÍRCUL. Lo conjunt de assèntos posads en cert òrde pera los que van de ofici ó convidads á alguna funció, y lo conjunt de las persònas que l' ocupan. *Circo*. Circus. *Lieu où l'on a réservé des siéges pour les personnes invitées à une fête ou cérémonie publique*. Circo.

CÍRCUL GRAN. La figura rodòna que tè mòlt diámetro. *Redondon*. Magnus circulus vel orbis. *Grand cercle, grand rond*. Gran cerchio.

CÍRCUL VICIÒS. Vici de la oració que se comet cuand dòs cosas s' explican la una per l' altrá recíprocamènt y tòtas dòs quèdan sèns explicació. *Circulo vicioso*. Orationis vitium, in qua duæ res per seipsas invicem definiuntur. *Cercle vicieux*. Circolo vizioso.

CÍRCULS DE ALTURA Ó DEPRESSIÓ. pl. *Astron*. Los que se considèran paral-lelos al horisònt ó sòbre de èll y determinan l' altura dels astres, ó sòta de èll y determinan la depressió de aquestos. *Almicantáradas, almicantárat, círculos de altura ó depresion*. Circuli horizonti paralleli. *Almicantarat, almucantarat*. Almucantaro.

CIRCULACIÓ. s. m. L' acció de circular. *Circulacion*. Circulatio. *Circulation*. Circolazione.

CIRCULAR. v. n. Se diu de aquellas cosas que passan mòltas mans, com la moneda que va de un á altre per medi del comers. *Circular*. Circumagi, circulare, per hominum manus circumferri. *Circuler*. Circolare.

CIRCULAR. Parland de la sang es comunicarse per las arterias dèsdel cor á las demès parts del cos tornand per las venas al cor. *Circular*. Circulare, in gyrum volvi. *Circuler*. Circolare.

CIRCULAR. adj. Lo que pertany al círcul ó tè sa figura. *Circular*. Circularis. *Circulaire*. Circolare.

CIRCULAR. Se aplica á la carta, avis, etc., que s' escriu de òrde superiòr á persònas ó comunitats, donand alguna òrde ó noticia á tòts en los matèxos tèrmes. *Circular*. Litteræ circulares. *Circulaire*. Circolare.

CIRCULARMÈNT. adv. mod. En círcul. *Circularmente*. Circulatim, orbiculatim. *Circulairement, en rond*. Circolarmente, in circolo.

CIRCUMCIDAR. v. a. Tallar tòt voltant la part de pèll que tapa lo extrèm del mèmbre. *Circuncidar*. Circumcidere. *Circoncire*. Circoncidere.

CIRCUMCIS, A. p. p. irreg. de CIRCUMCIDAR. *Circunciso*.

CIRCUMCISIÓ. s. f. Lo acte de circumcidar. *Circuncision*. Circumcisio. *Circoncision*. Circoncisione.

CIRCUMCISIÓ. La fèsta que celèbra la Iglèsia en lo dia primèr del any en memoria de la Circumcisió del Senyòr. *Circuncision*. Dominicæ Circumcisionis festum. *Fête de la Circoncision*. Circoncisione.

CIRCUMFERENCIA. s. f. La línea curva que tanca dins de èlla lo espay de un círcul. *Circunferencia*. Circumferentia. *Circonférence*. Circonferenza.

CIRCUMFLEXO. adj. que se aplica al accènt compost de agud y grave juntads per lo extrèm superiòr en fòrma de ángul agud ó caputxa. *Circunflejo*. Circumflexus. *Circonflexe*. Circonflesso.

CIRCUMLOCUCIÓ. s. f. Figura retórica que se usa cuand s' explica ab mòltas

paraulas lo que podia dirse ab pocas ó ab una. *Circunlocucion.* Circumlocutio. *Circonlocution.* Circonlocuzione.

CIRCUMLOQUI. s. m. Lo que se diu ab mòltas paraulas podendse explicar ab ménos. *Circunloquio.* Circuitio verborum, circumlocutio. *Circonlócution, périphrase.* Perifrasi, circonlocuzione.

CIRCUNSCRIT, TA. p. p. de CIRCUNSCRÍURER. *Circunscrito.*

CIRCUNSCRÍURER. v. a. Reduir á certs límits ó tèrmes alguna cosa. *Circunscribir.* Circumscribere. *Circonscrire, borner, limiter, terminer, restreindre dans des bornes.* Circonscrivere, limitare, serrare, ridurre.

CIRCUNSPECCIÓ. s. f. Atenció, cordura, prudencia, compostura, miramènt. *Circunspeccion.* Circumspectio. *Circonspection, discrétion, réserve, prudence.* Circonspezione, prudenza, accorgimento, avvertenza.

CIRCUNSPECCIÓ. Serietat, decoro y gravedat en acciòns y paraulas. *Circunspeccion.* Gravitas, severitas morum. *Circonspection, gravité dans le maintien, dans les paroles, dans les actions.* Prudenza, contegno, gravità.

CIRCUNSPÈCTE, TA. adj. Judiciòs, prudènt. *Circunspecto.* Circumspectus, prudens. *Circonspect, prudent, sensé.* Circonspetto, considerato, accorto.

CIRCUNSPÈCTE. Serio, grave, respectable. *Circunspecto.* Gravis. *Grave, sérieux, respectable.* Serio, grave, circonspetto.

CIRCUNSTANCIA. s. f. Accidènt de tèmps, lloc, modo, etc., que está unid á la substancia de algun fèt ó dit. *Circunstancia.* Circumstantia, adjunctum. *Circonstance.* Circostanza.

CIRCUNSTANCIA. Calitat ó requisit. *Circunstancia.* Qualitas, adjuncta rei conditio. *Circonstance, condition requise.* Circostanza, qualità.

CIRCUNSTANCIAD, DA. adj. que se diu de lo que s' explica ab tòtas las sèvas circunstancias. *Circunstanciado.* Exactè, adamussim relatus. *Circonstancié.* Circostanziato.

CIRCUNSTANCIADAMÈNT. adv. mod. Ab tòtas las circunstancias, sèns dèxar cap particularitat. *Circunstanciadamente.* Exactè, adamussim. *En détail, d'une manière circonstanciée.* Circostanziatamente.

CIRCUNSTANT. adj. Lo que está al rodedòr de altra cosa. *Circunstante.* Circumstans. *Qui est autour, qui environne.* Circostante, attorniante.

CIRCUNSTANTS. pl. Los que estan presènts, assistexen ó concòrren. *Circunstantes.* Homines circumstantes, adstantes. *Présens, assistans.* Presenti, assistenti, circostanti.

CIRCUNVALACIÓ. s. f. L' acció de circunvalar. *Circunvalacion.* Circumvallandi actus. *L'action d'entourer, d'environner.* Attorniamento, cignimento.

CIRCUNVALAR. v. a. Rodejar, circuir alguna cosa, com una ciutad, un exèrcit. *Circunvalar.* Circumvallare. *Enceindre; entourer, environner.* Cignere, attorniare, accerchiare.

CIRCUNVEHÍ, NA. adj. Cercá, próxim. *Circunvecino.* Vicinus, proximus. *Circonvoisin, proche, contigu.* Vicino, prossimo.

CIRENÁIC. adj. Se aplica á una secta de filosops que va nàxer de la divisió dels peripatétics y de la que fòu autòr Aristipo Cireneo. *Cirenaico.* Cyrenaicus, cyrenæus. *Cirénaïque.* Cirenaico.

CIRÈR. s. m. CIRERÈR.

CIRÈRA. s. f. Lo fruit del cirerèr. No hi ha de varias especies. *Cereza.* Cerasum. *Cerise.* Ciriegia, ciliegia.

CIRÈRA DE ARBÒS. Fruit del cirerèr del matèx nom mòlt semblant á la cirèra, que al principi es verd, desprès va tornandse grog, y al últim pren un colòr bermell mòlt viu. Tè lo gust un poc aspre. *Madroño.* Arbutum. *Arbouse.* Corbezzola.

CIRÈRA GUINDA. Cirèra igual á las comuns, solamènt que es un poc agre. *Guinda.* Cerasum. *Griotte, guigne.* Visciola, marasca.

CIRÈRAR. s. m. Lloc plantad de cirerèrs. *Cerezal.* Locus cerasis consitus. *Cerisaie.* Ciregeto.

CIRERÈR. s. m. Arbre mitjá y ramòs, ab las fullas èntre ovaladas y de figura de llansa, la escorxa llisa, y la fusta de colòr castany. *Cerezo.* Cerasus. *Cerisier.* Ciriegio, ciliegio.

CIRÈRETA. s. f. Aucèll de unas cuatre pòlsadas de llarg, que tè la esquena y las alas cendròsas, lo vèntre y lo davant blancs, y las potas rojas. Li agrada grònxarse sòbre las canyas y jòncs, y mènja llavòrs é insectes. *Arandillo.* Mo-

tacilla salicaria. *Roitelet de haie*. Scricciolo.

CIRI. s. m. Candela de cera de un sol ble, llarga y gruxuda mès de lo regular. *Cirio*. Cereus. *Cierge*. Cero, torchio.

CIRI PASCUAL. Ciri gros en que se hi clavan cinc pinyas de encens en figura de creu. Se beneex lo dissapte sant, y crèma en la iglèsia tòta la missa y vèspras en algunas solemnitats fins al dia de la Ascensió, que se apaga desprès del evangeli. *Cirio pascual*. Cereus paschalis. *Cierge pascal*. Cero pasquale.

CIRIÈR. s. m. ant. CERÈR.

CIRINEU. s. m. met. y fam. Lo qui ajuda á altre en algun empleo ó traball. *Cirineo*. Adjutor. *Aide*. Ajutante.

CIRQUE. s. m. CIRCO.

CIRURGÍA. s. f. Art de curar las malaltías del cos humá per medi de operaciòns fètas ó ab las mans solas ó ab ajuda de algun instrumènt. *Cirugía*. Chirurgia. *Chirurgie*. Chirurgia, cirurgia.

CIRURGIÁ. s. m. Lo qui profèssa lo art de la cirurgía. *Cirujano*. Chirurgus. *Chirurgien*. Chirurgo, cerusico.

CISALPÍ, NA. adj. Lo que está situad èntre los Alpes y Ròma. *Cisalpino*. Cisalpinus. *Cisalpin*. Cisalpino.

CISÈLL. s. m. Instrumènt de cèr que tè diferènts caires y acaba ab punxa, de que se servexen los grabadòrs per obrir y fèr líneas en los mètalls. *Buril*. Cæltes, cælum. *Burin*. Bolino, bulino.

CISMA. s. m. Divisió ó separació èntre los individuos de algun cos ó comunitat. *Cisma*. Schisma. *Schisme*. Scisma.

CISMA. Discordia, desavenencia. *Cisma*. Discordia, dissensio. *Schisme, discorde, dissension*. Discordia, dissenzione.

CISMÁTIC, CA. adj. que se aplica al qui se aparta de sòn llegítim cap. *Cismático*. Schismaticus. *Schismatique*. Scismatico.

CISMÁTIC. Lo qui introduex lo cisma ó discordia en alguna comunitat. *Cismdtico*. Seditiosus, turbulentus. *Inquiet, remuant, séditieux, turbulent*. Sedizioso, torbido, inquieto, turbulento.

CISMONTÁ, NA. adj. Lo que está situad de part ensá de las montanyas respècte de la situació de ahònt se considèran. *Cismontano*. Cismontanus. *Qui est en deçà des montagnes*. Chi è di qua dai monti.

CISNE. s. m. Aucèll, especie de ánec, gros còm una oca, ab la plòma blanca lo bèc negre y mitj cilíndric, ab una mèmbrana de colòr groguenc á la basa, lo pit ample y lo coll llarg y mòlt bonic. *Cisne*. Cygnus, cycnus, olor. *Cygne*. Cigno.

CISNE. Una de las constel-laciòns boreals. *Cisne*. Cycnus. *Cygne*. Il cigno.

CISNE. met. Lo músic ó poeta mòlt bo. *Cisne*. Poeta vel musicus cygnum suavitate referens. *Cygne*. Dassi questo nome agli egregi poeti.

CISTÈLL. s. m. Especie de cistèlla gran, fèta comunamènt de vímets sèns pulir. *Cesto*. Corbis, fiscina. *Panier*. Paniere, cesta.

CISTÈLL. ant. CISTÈR.

CISTÈLLA. s. f. Texid de vímets, llencas de canya, sálsar ó cualsevol fusta flexible, que tè regularmènt una figura rodòna y cóncava, y servex pera portar ó guardarhi fruita, roba y altras cosas semblants. *Cesta*. Cista, fiscina. *Corbeille*. Cestello, fiscella.

CISTÈLLA AB TAPA. *Excusabaraja*. Canistrum operculo munitum. *Grand panier dont le couvercle se ferme*. Cesta con chiusino.

CISTÈLLASSA. s. f. aum. de CISTÈLLA. *Ceston*. Amplior, grandior corbis. *Gros panier*. Panierone.

CISTÈLLET. s. m. dim. de CISTÈLL. *Cestillo, cestico, cestito*. Corbicula, corbula. *Petit panier, corbillon*. Cestino.

CISTÈLLETA. s. f. dim. de CISTÈLLA. *Cestilla, cestita, cestica*. Cistellula, cistella, fiscella. *Petite corbeille, maniveau*. Fiscelletta.

CISTÈLLETA. La que servex á las donas pera portar la feina. *Tabaque*. Fiscella. *Petit panier dans lequel les femmes portent leur ouvrage*. Fiscella.

CISTÈR. s. m. L' òrde religiòs de S. Bernat. *Cistel, cister*. Cisterciensis ordo. *Ordre de Cîteau*. Ordine cisterciense.

CISTERCIENSE. adj. Lo que pertany al òrde del Cistèr. *Cisterciense*. Cisterciensis. *Qui appartient à l'ordre de Citeaux*. Cisterciense.

CISTERNA. s. f. Cavitat ó volta ahònt se recull y consèrva l' aigua de las plujas ó la que se hi conduex de algun riu. *Aljibe, cisterna*. Cisterna. *Citerne*. Cisterna.

CISTERNETA. s. f. dim. de CISTERNA. *Cisternilla, cisternita, cisternica*. Parva

cisterna. *Citerneau.* Cisternetta.

CISTO. s. m. Arbusto que crèx fins á un poc mès de una cana: tè las fullas encontradas, llargas, aspras del revès, y las flors grossas, blancas ab una taca fosca, formada cada una de fullas disposadas á manèra de rosas. *Jara, lada, ladon.* Cistus. *Ledum, lède.* Imbrentina.

cisto. Arbusto que tè las fullas semblants á las del llorèr, arrugadas, verdas de las dòs caras y com si fòssen rebinòsas, las ramas plenas de pelussa, y las flors blancas. *Estepa.* Cistus laurifolia. *Ciste.* Cistio, rimbrertane.

CISURA. s. f. La pètita obertura que se fa en cualsevol cosa, y regularmènt se dòna aquest nom á la ferida que lo saugradòr fa en la vena. *Cisura.* Scissura. *Incision, petite ouverture faite à quelque chose.* Fessura, spaccatura.

[CI]TA. s. f. Senyalamènt, assignació de dia, hora y lloc pera vèurerse y parlarse una persòna ab altra. *Cita.* Diei aut loci dictio, quò aliqui conventuri sunt. *Citation, rendez-vous.* Assegnazione, appuntamento.

[CI]TA. La nota de la llèy, doctrina, autoritat ó altre cualsevol instrumènt que se al-lèga pera probar lo que se diu ó referex. *Cita.* Legis vel auctoris cujuslibet annotatio. *Citation.* Citazione, allegazione, testimonianza.

[CI]TACIÓ. s. f. L' acció de citar. *Citacion, emplazamiento.* In diem dictio. *Citation, ajournement.* Citazione.

[CI]TAD, DA. p. p. de CITAR. *Citado.*

[CI]TADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui cita. *Citador.* Qui diem dicit. *Celui qui cite, qui assigne, qui donne rendez-vous.* Citatore.

[CI]TAR. v. a. Avisar á algú senyalandli dia, hora y lloc pera tractar de algun negoci. *Citar.* Locum aut diem alicui ad conveniendum indicere. *Donner rendez-vous.* Citare, dar appuntamento.

[CI]TAR. Referir, notar ó tràurer al marge de algun escrit los autòrs, llèys ó llocs que se al-lègan en confirmació de lo que se diu ó escriu. *Citar.* Ad testimonium citare, in testimonium adducere. *Citer, apporter, alléguer un passage, un auteur, etc.* Citare, allegare.

[CITAR]. for. Fèr saber á alguna persòna lo manamènt del jutge pera que comparega en judici. *Citar.* Citare, in jus vocare. *Citer, assigner, ajourner à comparaître par devant la justice.* Citare.

CÍTARA. s. f. Instrumènt músic un poc semblant á la guitarra, peró mès pètit y rodó: tè las cordas de llautó, y se toca ab una plòma trèmpada. *Cítara.* Cithara. *Citole.* Cetra.

CITARISTA. s. m. y f. Lo qui toca la cítara. *Citarista.* Citharista, citharœdus, citharistria, citharicen. *Celui qui joue de la citole.* Suonator di cetra.

CITATORI, RIA. adj. for. que se aplíca al manamènt que se fa á algú per comparéxer en judici. *Citatorio.* Citatorius. *Citatoire.* Citatorio.

CITATORIA. s. f. ant. CITACIÓ.

CITERIÒR. adj. Lo que está de part ensá, en contraposició de lo que está de part enllá, que se diu ulteriòr. *Citerior.* Citerior. *Citérieur.* Citeriore, di qua.

CITOYEN. s. m. Vestid que portaban las donas ajustad al cos, bastant clos del pit, y ab una espècie de collet. *Chamerluco.* Muliebris vestis strictior fasciolâ collariâ ornata. *Sorte de robe de femme à collet.* Sorta d' abito di donna.

CITRA. s. m. ant. CÍTARA.

CITRAGO. s. m. Hèrba medicinal y ramòsa, de la mida de la ortiga, ab las fullas ovaladas, un poc peludas y de un colòr verd illustròs, las camas cuadradas ab nusos y casi llisas, y la flor blanca purpúrea. *Cidronela.* Citrago, citreago. *Citronelle, mélisse.* Melissa.

CITRAMARÍ, NA. adj. ant. Lo que está mès ensá del mar. *De acá del mar; de esta parte del mar.* Citra mare. *En deçà de la mer.* Di qua del mare.

CITRAMONTÁ, NA. adj. Lo que está mès ensá de las montanyas. *Citramontano.* Citramontanus. *Qui est en deçà des montagnes.* Di qua dei monti.

CITRÈLL. s. m. territ. CETRILL.

CITRÈLLA. s. f. territ. CANTI, CANTIRET.

CIURÓ. s. m. Planta ramòsa y mòlt comú ab las fullas en fòrma de gla, compostas de altras fulletas dentadas, la cama angulòsa y la flor blanca de figura de maripòsa: dòna per fruit una tabèlla que conté una ó dòs llavòrs que fan una figura semblant á un cap de moltó, sòn mès pètitas que una avellana y bònyegudas dels costats, y tènen al mitj una punxeta encorvada. *Garbanzo.* Cicer arietinum. *Pois chiche.* Cece.

CIURÓ. Lo fruit de la planta del matèx nom.

Garbánzo. Cicer. *Pois chiche, pois gris.* Cece.

CIURÓ TORRAD. *Toston.* Cicer frictum. *Pois chiche rôti.* Cece arrostito.

CIURÒNAR. s. m. Camp plantad de ciuròns. *Garbanzal.* Terra ciceribus sata. *Champ semé de pois chiches.* Campo pieno di ceci.

CIURÒNET. s. m. dim. de CIURÓ. *Garbanzuelo, garbancillo, garbancito, garbancico.* Cicercula. *Petit pois chiche.* Cecetto.

CIUTAD. s. f. Població comunamènt grau que gosa de majòrs preeminencias que las vilas. Algunas sòn capitals de règne, y altras tènen aquex títol per privilegi. *Ciudad.* Civitas, urbs. *Ville, cité.* Città.

CIUTAD. Lo conjunt de carrèrs, casas y edificis que la fòrman. *Ciudad.* Urbs. *Ville.* Città.

CIUTAD. Lo ajuntamènt de la matèxa, y també los diputads ó procuradòrs á còrts que la representan. *Ciudad.* Civitatis senatus, civitatis procuratores. *Ville.* Consilio municipale.

CIUTADÁ, NA. s. m. y f. Lo vehí de alguna ciutad. *Ciudadano.* Civis. *Citoyen.* Cittadino.

CIUTADÁ. adj. Lo que pertany á la ciutad ó á sòs vehins. *Ciudadano.* Civilis, urbanus. *Civil.* Civile.

CIUTADÁ HONRAD. Títol de honòr de Catalunya que compren als que tènen un estad mitjá èntre los cavallèrs y los menestrals. *Ciudadano.* Nobilitatis gradus equestri ordini proximus. *Noble dont le rang était inférieur à celui des chevaliers et supérieur à celui des artisans.* Nobile ch' era fra i cavalieri e gli artigiani.

CIUTADELA. s. f. Fortalesa ab baluarts y fosso, situada en paratge ventatjòs pera subjectar ó defensar una plassa de armas. *Ciudadela.* Arx. *Citadelle.* Cittadella.

CIVADA. s. f. Planta anyal, especie de agram que dòna lo fruit en una panotja y tancad dins un bòll gros ab una arèsta que li ix dèsde la esquena. Se cultiva pera mantenirne los animals. *Avena.* Avena. *Avoine, aveine.* Biada, vena.

CIVADÈR. s. m. MORRAL.

CIVADÈRA. s. f. ant. MORRAL.

CIVÈLLA. s. f. Pèssa de mètall que se fa de varias figuras, ab unas punxas al mitj que rodan de una part á altra, y que servex per assegurar las òrellas de las sabatas, las corretjas, cintas, etc. *Hebilla.* Fibula, fibla. *Boucle.* Fibbia.

CIVÈLLETA. s. f. dim. de CIVÈLLA. *Hebillita, hebilleta, hebillica, hebilluela.* Parva fibula. *Petite boucle.* Fibbietta.

CIVET. s. m. GAT DE ALGALIA.

CÍVIC, CA. adj. DOMÈSTIC.

CIVIL. adj. Lo que pertany á la ciutad ó á sòs habitants. *Civil.* Civilis. *Civil.* Civile.

CIVIL. Sociable, urbá, atènt. *Civil.* Comis, urbanus, civilis. *Civil, poli, honnête, courtois.* Civile, pulito, cortese.

CIVIL. Lo que pertany á la justicia respècte de interessos, en contraposició de lo que pertany al cástig dels delictes, que se diu CRIMINAL. *Civil.* Civilis. *Civil.* Civile.

CIVILISACIÓ. s. f. Aquell grau de cultura que adquirexen los pobles ó persònas cuand passan de la rusticitat natural al primòr, elegancia y dulsura de veus; usos y costums propis de gènt culta. *Civilizacion.* Urbanitas, civilitas. *Civilisation.* Civilizzazione.

CIVILISAD, DA. p. p. de CIVILISARSE. *Civilizado.*

CIVILISARSE. v. r. Adquirir civilisació. Se usa també com actiu. *Civilizarse.* Urbanis, civilibus moribus assuefieri. *Se civiliser.* Civilizzarsi.

CIVILITAT. s. f. Sociabilitat, urbanitat. *Civilidad.* Civilitas. *Civilité, politesse, honnêteté, courtoisie.* Pulitezza, civiltà, cortesia.

CIVILMÈNT. adv. mod. Ab civilitat. *Civilmente.* Civiliter. *Civilement, honnêtement.* Pulitamente, cortesemente.

CIVILMÈNT. for. Confòrme al dret civil. *Civilmente.* Civiliter. *Selon les règles et les formes du droit civil.* Civilmente.

CL.

CLACA. s. f. Conversació llarga y de poca substancia. *Parola, parleta.* Longa et inanis confabulatio. *Babil, caquet.* Ciarla, ciarcia, chiaccheria.

FÈR PETAR LA CLACA. fr. Parlar mòlt y sèns substancia uns ab altres per diversió ó passatèmps. *Parlotear.* Colloqui, varios sermones miscere. *Babiller, caqueter.* Chiacchierare, ciarlare, cornacchiare, cicalare.

CLAFÒLL. s. m. ant. CAFÒLL.

CLAFÒLL. territ. ESCLÒFÒLLA.

CLAM. s. m. for. ant. La primèra demanda que lo acreedòr presentaba al jutge contra sòn deutòr. *Demanda*. Petitio, postulatio. *Demande, requête*. Supplica.

CLAMADÒR. s. m. for. ant. Lo qui presentaba lo clam. *Demandador, demandante*. Postulator, petitor. *Demandeur, demandant*. Supplicatore.

CLAMALLS. s. m. pl. territ. CLAMÁSTECS.

CLAMANT. s. m. for. ant. CLAMADÒR.

CLAMAR. v. n. Quexarse, dar veus llastimòsas demanand favòr ó ajuda. *Clamar*. Clamare, queri. *Invoquer, implorer, demander à grands cris, d'une manière plaintive*. Querellarsi, lamentarsi.

CLAMAR. met. Se diu algunas vegadas de las cosas inanimadas que manifèstan tenir necessitat de alguna cosa; com la terra CLAMA per aigua. *Clamar*. Clamare. *Exiger, demander, avoir besoin*. Chiedere, richiamare.

CLAMAR. v. a. for. ant. Presentar clam contra algú. Se usaba també com recíproc. *Demandar*. Postulare, petere. *Demander*. Supplicare.

CLAMÁSTECS. s. m. pl. Cadena de ferro que hi ha pènjada en la xemeneya, ab un ganxo al cap de vall pera pènjarhi la caldèra, y un altre á poca distancia, que servex pera pujarla ó baxarla ficandlo en las diferènts anèllas. *Llares*. Catena ferrea focis domesticis appendi solita. *Crémaillère*. Catena da fuoco.

CLAMATER. s. m. for. ant. CLAMADÒR.

CLAMÒR. s. m. Crid ó veu pronunciada ab vigòr y esfors. *Clamor*. Clamor. *Clameur, cri*. Clamore, grido.

CLAMÒR. Veu llastimòsa que indica aflicció ó passió de ánimo. *Clamor*. Querela, querimonia, questus. *Doléance, gémissement, cri plaintif*. Gemito, querimonia, doglienza.

CLAMOREJAR. v. n. Pregar ab instancias y quèxas ó veus llastimèras pera conseguir alguna cosa. *Clamorear*. Magnis fletibus et ejulatibus rem expetitam deprecari. *Conjurer, solliciter, supplier, prier instamment, implorer d'une manière plaintive*. Chiedere, scongiurare, pregar caldamente.

CLAMORÒS, A. adj. que se aplica al rumòr llastimòs que resulta de las veus ó quèxas de una multitut de gènt. *Clamoroso*. Querulus. *Plaintif*. Gemebondo, querulo, dolente, lamentevole.

CLANDESTÍ, NA. adj. Secrèt, ocult. *Clandestino*. Clandestinus. *Clandestin, secret, caché*. Clandestino, nascoso, secreto.

CLANDESTINAMÈNT. adv. mod. De amagadh, sènse testimonis. *Clandestinamente*. Clandestinò, clam. *Clandestinement, à la dérobée, secrètement*. Ascosamente, a furto, clandestinamente.

CLANDESTINITAT. s. f. La calitat de clandestí. *Clandestinidad*. Occultatio, secretum. *Clandestinité*. Occultazione, ascondimento.

CLAPA. s. f. La part ó porció que hi ha en algun cos de distint colòr que lo demès, com se veu en los caballs, gòssos, etc. *Mancha*. Macula. *Tache, madrure*. Macchia, marezzo.

CLAPAD, DA. adj. Lo que tè clapas. *Manchado*. Maculosus. *Tiqueté*. Screziato.

CLAPIR. v. n. Lladrar lo gòs de certa manèra cuand veu ó va seguind la cassa. *Latir*. Gannire. *Glapir*. Gagnolare, schiattire.

CLAPIT. s. m. Modo de lladrar interrompud que tè lo gòs de cassa cuand la veu ó la seguex; y també aquella especie de plor que fòrma cuand sènt algun dolòr. *Latido*. Gannitus. *Aboiement*. Abbajamento.

CLAR, RA. adj. Lo que tè claredat ó llum. *Claro*. Clarus. *Clair, lumineux*. Chiaro, chiarore.

CLAR. Net, desembrassad; com vista CLARA, etc. *Claro*. Perspicax. *Clair*. Chiaro, perspicace.

CLAR. Se diu de las cosas líquidas mescladas ab alguns ingrediènts que no estan mòlt lligadas ni espessas; com la xocolata. *Claro*. Paulò liquidior. *Clair*. Liquido.

CLAR. Lo que está mès separad ó tè èntremitj mès espays vuids dels que acostuma tenir; com cabells CLARS. *Claro*. Rarul. *Clair*. Rado.

CLAR. Se diu del colòr que no es gaire pujad ó está poc carregad de tint; com blau CLAR, verd CLAR. *Claro*. Color tenuis, temperatus. *Clair*. Chiaro, aperto.

CLAR. Evidènt, cert, manifèst. *Claro*. Clarus, evidens, perspicuus. *Clair, évident, manifeste*. Aperto, manifesto, chiaro.

CLAR. Lo que se diu ab llibertat y llisura. *Claro.* Sincerum, liberum dictum. *Clair, libre, franc.* Chiaro, netto, a viso aperto, a chiare note.

CLAR. Se diu del tèmps, dia, nit, etc., en que está seré. *Claro.* Clarus, serenus. *Clair, serein.* Chiaro, sereno, aperto.

CLAR. Parland de texids se diu dels que tènen los fils mès separads del regular. *Ralo, claro.* Rarus. *Clair, rare, peu dense, peu compacte.* Rado.

CLAR. Se diu de l'aigua, del vidre y altras cosas semblants cuand sòn mòlt transparènts. *Claro.* Clarus, translucidus, pellucidus. *Clair, transparent.* Chiaro, pulito, trasparente.

CLAR. ant. Il-lustre. *Claro.* Clarus. *Illustre.* Chiaro.

CLAR. Intel-ligible. *Claro, inteligible.* Dilucidus, perspicuus. *Clair, distinct, intelligible, aisé à comprendre.* Chiaro, intelligibile, piano, agevole.

CLAR. met. Perspicas, agud. *Claro.* Perspicax. *Clair, aigu.* Arguto, perspicace.

CLAR. s. m. Cualsevol distancia que hi ha èntre un tros y altre de narració ó escrit. *Claro.* Interstitium, intervallum. *Interstice, espace, intervalle.* Spazio, intervallo, interstizio.

CLAR. *Pint.* La porció de llum que banya la figura ó altra cualsevol part del cuadro. *Claro.* Picturæ pars clarior, lucidior. *Jour.* Lume.

CLAR. Lo espay ó intermedi que hi ha en algunas cosas, com en las professòns, en los sembrads, etc. *Claro.* Intervallum, interstitium. *Distance, espace.* Spazio, distanza.

CLAR. adv. mod. CLARAMÈNT.

CLAR ESTÁ. exp. de que se usa pera donar per cèrt ó assegurar lo que se diu. *Claro está.* Patet, liquet. *C'est clair.* E' chiaro, chiaro.

CLAR Y OBSCUR. *Pint.* Lo dibux que no tè mès que un colòr sòbre lo camp ahònt se pinta, ja sia sòbre drap ja sòbre papèr. *Claro y oscuro, claroscuro.* Picturæ adumbratio. *Clair-obscur.* Chiaroscuro.

Á LAS CLARAS. mod. adv. Manifestamènt, públicamènt. *Á la clara, ó á las claras.* Palàm, manifestè. *À découvert.* Apertamente.

ANÈM CLARS. expr. fam. ab que se manifèsta lo desitj de que la materia de que se tracta se explique ab tòta sensillesa y claredat. *Vamos claros.* Rem apertè agamus. *Parlons franchèment, entendons-nous.* Parliamo schietto.

PÈRSE CLAR. fr. PÈRSE DIA.

POSAR EN CLAR. fr. Aclarir, explicar ab claredat alguna cosa. *Poner en claro.* Patefacere, dilucidare. *Tirer au clair.* Mettere in chiaro.

SER UNA COSA MÈS CLARA QUE L'AIGUA, QUE LO SOL, etc. fr. de que se usa pera ponderar la suma claredat ab que se diu ó explica algun pensamènt. *Ser una cosa tan clara ó mas clara que el agua, el sol, etc.* Luce meridiana clariorem esse. *Être clair comme le jour.* Più chiaro dell' acqua.

TÒT CLAR. mod. adv. Claramènt, sèns fèr embuts. *En puridad, por lo claro.* Apertè. *Clairement, sans détour.* A viso aperto, a chiare note.

TRÁURER EN CLAR. fr. Deduir la substancia de algun discurs llarg. *Sacar en claro.* Apertè deducere. *Prendre la substance d'un discours.* Cavarne in chiaro.

CLARA. s. f. La materia blanca y líquida que rodeja lo ròvell del ou. *Clara.* Albumen, albumentum, albugo. *Aubin, blanc-d'œuf.* Albume.

CLARABOYA. s. f. Finèstra alta sènse porticòns que sol obrirse en los edificis pera que èntre la llum. *Claraboya.* Ædium lumen, fenestra ad lucis introitum patens. *Claire-voie, œil-de-bœuf.* Occhio, fratino.

CLARAMÈNT. adv. mod. Ab claredat. *Claramente, claro.* Clarè. *Clairement, manifestement.* Chiaramente, palesemente.

CLAREA. s. f. ant. Beguda que se fa ab vi blanc, sucre ó mel, canyèlla y altras cosas aromáticas. *Clarea.* Mulsi genus. *Boisson composée de vin blanc, de sucre, de cannelle, etc.* Bevanda di vino, zucchero, etc.

CLAREDAT. s. f. Lo efècte que causa la llum il-luminand algun espay de modo que puga distingirse lo que hi ha. *Claridad.* Claritas, claritudo. *Clarté, lumière, splendeur.* Chiarore, chiarezza, lucidezza.

CLAREDAT. Lo modo de explicarse sèns confusió pera ser entes en la materia de que se tracta. *Claridad.* Perspicuitas. *Clarté, perspicuité.* Chiarezza, nettezza.

CLAREDAT. Un dels cuatre dots de que go-

son los cossos gloriòsos, y consistex en lo resplandòr y llum de que estan adornads. *Claridad.* Claritas. *Clarté.* Chiarezza.

CLAREDAT DE VISTA. La limpiesa ó perspicacia que tènen los ulls pera véurer. *Claridad de la vista, ó de los ojos.* Claritas oculorum vel visûs. *Clarté, netteté de la vue.* Chiarezza.

CLAREJAR. v. n. Fèrse clara alguna cosa perdènd lo espessòr ú opacitat que àntes tenia. *Ralear, ardalear.* Rarescere. *S'éclaircir.* Diradarsi.

CLAREJAR. Passar la llum al travès de algun cos per tenir poc grux ó poca opacitat. *Clarearse.* Pellucere. *Être transparent.* Tralucere.

CLAREJAR. Se diu dels rahims que no granan gaire. *Ralear, ardalear.* Rarescere. *Avoir les grains clair semés.* Avere i grani radi.

CLAREJAR. Comensar á manifestarse la llum del dia. *Clarear, clarecer.* Lucescere, illucere. *Commencer à faire clair, à faire jour.* Farsi giorno.

CLARESA. s. f. ant. CLAREDAT.

CLARET. adj. que se aplica á una especie de vi negre un poc clar. *Clarete.* Vinum helveolum. *Clairet.* Chiarea.

CLAREYA. s. f. ant. CLAREA.

CLARÍ. s. m. Instrumènt músic de bòca. Consistex en un canó de mètall ab varias tortas, y dèsde la bòca fins al extrèm se va axampland proporcionalmènt: tè un so agud y á propósit pera enardir los ánimos. *Clarin.* Tuba. *Clairon.* Tromba chiarina.

CLARÍ. Lo qui tè per ofici tocar lo instrumènt de aquest nom. *Clarin, clarinero.* Buccinator, tubicen. *Celui qui sonne du clairon.* Suonator di tromba chiarina.

CLARIANA. s. f. Lo rato en que para la pluja é hi ha un poc de claredat. *Clara.* Imbris intermissio. *Éclaircie.* Chiarore.

CLARIANA. En las robas es aquell tros que per haberhi alguna tara ó per ser ja massa usad dèxa traspassar la llum mès de lo regular. *Clara.* Panni pars rarè texta, vel pellucida. *Endroit, dans une étoffe, plus clair, moins serré que les autres.* La parte d'un panno fatta rada pell' uso.

CLARIFICACIÓ. s. f. Lo acte de clarificar. *Clarificacion.* Liquandi actus. *Clarification, dépuration.* Depurazione, purgamento.

CLARIFICAR. v. a. Posar clar y limpio, y tráurer las brossas y bruticia de lo que estaba térbol ó espes. Comunamènt se diu del sucre y licòrs. *Clarificar.* Liquare. *Clarifier, épurer.* Depurare, purgare, liquefare.

CLARIFICAR. ant. Aclarir, posar en clar. *Clarificar, aclarar.* Clarare. *Éclaircir, rendre clair.* Schiarare, dilucidare, appianare.

CLARINET. s. m. Instrumènt militar de vènt semblant al oboé encaraqué ab diferènt embocadura. *Clarinete.* Buccina. *Clarinette.* Chiarina, cennamella.

CLARINET. Lo qui toca lo instrumènt axí dit. *Clarinete.* Buccinator. *Celui qui sonne de la clarinette.* Cennamella.

CLARIÓ. s. m. Pasta fèta de guix blanc y greda, que servex de llápis pera dibuxar en la tela aparellada lo que se ha de pintar. *Clarion, gis.* Lapis artificialis albus delineandis imaginibus. *Craie.* Creta.

CLARIR. v. n. ant. RESPLANDIR.

CLARISSA. s. f. La religiòsa que profèssa la règla de santa Clara. *Clarisa.* Ordinis sanctæ Claræ monialis. *Clairiste.* Monaca di santa Chiara.

CLARÍSSIM, MA. adj. sup. de CLAR. *Clarísimo.* Clarissimus. *Très-clair.* Chiarissimo.

CLARÍSSIM. ant. Mòlt il-lustre. *Clarísimo, esclarecidísimo.* Clarissimus, præclarissimus. *Très-illustre, très-noble.* Chiarissimo.

CLARÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de CLARAMÈNT. *Clarísimamente.* Valdè clarè. *Très-clairement.* Chiarissimamènte.

CLARIT, DA. adj. ant. RESPLANDÈNT.

CLARÓ. s. m. ant. CLARÍ.

CLARÒR. s. f. Lo efècte que causa la llum il-luminand algun espay de manèra que se veja lo que hi ha en èll. *Claridad.* Claritas. *Clarté, splendeur.* Chiarezza, lume, luce, lucidezza.

DONAR CLARÒR. fr. Comunicar la llum. *Esclarecer.* Illuminare. *Éclaircir.* Schiarare.

PASSAR LA CLARÒR. fr. Véurerse la llum al travès de un cos per ser mòlt prim ó sutil. *Clarearse.* Pellucere. *Être transparent.* Tralucere.

CLARTAT. s. f. ant. CLAREDAT.

CLASCA. s. f. ant. ESCLÒFÒLLA.

CLASSA. s. f. ant. ACASSIA.

CLASSAFÍSTOLA. s. f. ant. CANYAFÍSTOLA.

CLASSE. s. f. Òrde ó número de persònas del matèx grau, calitat ú ofici. *Clase*. Classis. *Classe, rang, ordre*. Classe, ordine, grado.

CLASSE. L' òrde de cosas que pertanyen á una matèxa especie. *Clase*. Ordo, genus. *Classe*. Ordine, genere.

CLASSE. AULA, en la primèra accepció.

CLÁSSIC, CA. adj. Principal, gran ó notable en alguna classe. *Clásico*. Classicus. *Principal, grand, notable*. Classico.

CLÁSSIC. Se aplica al nom autòr, y significa autòr antig, aprobad, y que fa autoritat en alguna materia. *Clásico*. Classicus. *Classique*. Classico, che fa autorità.

CLASSIFICACIÓ. s. f. L' acció y efècte de classificar. *Clasificacion*. Ordinatio. *Classification*. Classificazione.

CLASSIFICAR. v. a. Arreglar ó triar per classes algunas cosas. *Clasificar*. Ordinare, ordinatim disponere. *Classer*. Classificare, classare.

CLATÈLL. s. m. La part de darrèra del cap que está immediatamènt damunt del coll. *Cogote, colodrillo*. Occiput, occipitium. *Occiput*. Nucca.

CLATÈLL D' ESTÈLLAS. loc. vulg. LLANUD, en lo sentit de tònto.

GROS DE CLATÈLL. Lo animal que tè lo bescoll abultad y doble. *Cervigudo*. Animal crassa et obesa cervice. *Animal qui a une grosse nuque*. Di grossa nucca.

RAPAD DE CLATÈLL. Lo qui porta lo clatèll pelad y descubert. *Descogotado*. Detecto et raso occipite incedens. *Qui a l'occiput pele*. Di nucca pelata, rapa.

TALLAR LO CLATÈLL. fr. Matar per medi de una ferida en lo clatèll. *Acogotar, acocotar*. Ictu occipiti impacto interficere. *Tuer en frappant à la nuque*. Tagliare la nucca.

CLATÈLLADA. s. f. Cop donad ab la ma en lo clatèll. *Pescozon, pescozada, pestorejon, pestorejazo*. Ictus occipiti impactus. *Coup sur le chignon*. Collottolata.

CLATÈLLUD, DA. adj. vulg. LLANUD, en lo sentit de tònto.

CLAU. s. m. Bocinet de ferro llarg y prim, ab cap y punta, que servex pera clavarlo en alguna part, ó pera assegurar una cosa ab altra. *Clavo*. Clavus. *Clou*. Chiodo.

CLAU. ant. CLAVÈLL, especia.

CLAU. met. Dolòr ó pena. *Clavo*. Animi dolor, ærumna. *Peine, chagrin, souci, affliction*. Pena, cordoglio, dolore.

CLAU. s. f. Instrumènt comunament de ferro que servex pera tancar y obrir, introduindlo en lo forad del pany y donandli volta, ab cual movimènt fa córrer lo pèstèll. *Llave*. Clavis. *Clef*. Chiave.

CLAU. Instrumènt de ferro que servex pera guarnir ó desguarnir llits y altras cosas putx facilita lo us dels caragols que se fan rodar ab facilitat per medi de èlla. *Llave*. Clavis. *Clef de lit*. Chiave.

CLAU. La part de las armas de fog que servex pera dispararlas. *Llave*. Scloppeti clavis. *Clef de pistolet, de carabine, etc*. Chiave.

CLAU. Instrumènt de mètall que servex pera donar còrda als rellotges. *Llave*. Horologii clavis. *Clef d'une montre*. Chiave d' orologio.

CLAU. *Arq*. La pèdra que tanca lo arc ó volta. *Clave*. Fornicis umbilicus, arcûs medius lapis. *Clef de voûte*. Serraglio.

CLAU. La nota ó explicació que se posa en alguns llibres ó escrits pera la intelligencia de sa composició artificiosa. *Clave, contracifra*. Clavis librorum arcanis aperiendis. *Clef d'un ouvrage, d'un système, etc*. Chiave d' un' opera.

CLAU. *Mús*. Lo senyal que se posa al principi del papèr de solfa, y segòns la rallá en que está denota lo to que se ha de péndrer. *Clave*. Clavis, toni musici nota, signum. *Clef*. Chiave.

CLAU. Lo ferro que servex pera trempar alguns instrumènts músics de corda. *Afinador, llave, templador, martillo*. Clavis quâ clavecymbali vel fidis chordæ tenduntur aut laxantur. *Clef de clavecin, de harpe, d'épinette, etc*. Chiave.

CLAU. met. Lo medi pera descubrir lo ocult ó secrèt. *Llave*. Secreta investigandi ratio, modus. *Clef*. Chiave.

CLAU. met. Lo principi que facilita lo conexemènt de altras cosas. *Llave*. Principia, elementa. *Clef*. Chiave.

CLAU CAPÒNA. fam. La del gentilhome del rèy, que sols es honoraria, sèns entrada ni exercici. *Llave capona*. Clavis honoraria domûs augustæ. *Clef des gentilshommes de la chambre honoraires*. Chiave dei gentiluomini di camera d' onore.

CLAU COMÚ. La que está fèta ab tal disposició que obra y tanca tòtas las portas de la casa. Se usa mòlt en los collegis y convènts, á fi de que los de ca-

sa pugan passar per tòt, quedand las portas tancadas pera'los de fora. *Llave maestra.* Clavis omnibus domûs ejusdem foribus communis. *Passe-partout.* Chiave comune.

CLAU DAURADA. La que usan los gentilshomes del rèy ab entrada ó exercici. *Llave dorada.* Clavis deaurata, quorumdam aulicorum insigne. *Clef des gentilshommes qui ont les entrées du palais.* Chiave dei gentiluomini di camera.

CLAU DE ALA DE MÒSCA. Lo qui tè la cabota de figura semblant á l' ala de èst insecte. *Clavo de ala de mosca.* Clavus muscarius. *Clou dont la tète a la forme d'une aile de mouche.* Chiave che ha la capocchia a guisa d' ala di mosca.

CLAU DE CABOTA. TATXA DE SABATÈR.

CLAU DE CIVÈLLA. ant. PUNGANT.

CLAU DE ENTRADA. La que autorisa als gentilshomes del rèy sèns exercici pera entrar en algunas salas del palaci. *Llave de entrada.* Honoraria aulæ clavis. *Clef des chambellans.* Chiave di ciambellano.

CLAU DE FUSTA. Estaqueta ó bocinet de fusta que imita la figura dels claus de ferro. Servex pera apretar los encaxos de dòs fustas y unirlas com si fòs ab claus de ferro. *Tarugo, sobina.* Clavus ligneus. *Cheville de bois.* Cavicchio, piuolo.

CLAU DE GANXO Ó GANXUD. Lo qui en lloc de cabota tè una especie de colsada pera aturar lo que se pènja en èll. *Escarpia, alcayata.* Uncus, clavus in anguli formam effictus. *Clou à crochet.* Uncino, raffio, rampone.

CLAU DEL RÈGNE. met. Fortalesa col-locada en la frontèra que dificulta la entrada al enemig. *Llave del reino.* Plaustrum regni. *Clef du royaume, place frontière.* Chiave del regno.

CLAU DE PAS. CLAU COMÚ.

CLAU DE ROSCA. Lo qui tè unas oscas espirals, y servex pera juntar ó parar alguna máquina ó las pèssas de èlla, aprenandse en los forads anomenads femèllas. *Tornillo.* Ligneus aut ferreus cylindrus in spiras tornatus. *Clou à vis.* Vite.

CLAU DÒBLE Ó DE DÒS VOLTAS. La que á mès de las dènts regulars ne tè altras que arriban á fèr donar una segòna volta al pèstèll, y axí lo pany no pod obrirse ab clau sensilla. *Llave doble.* Clavis duplici dentium ordine instructa. *Grosse clef.* Doppia chiave.

CLAU FALSA. La que se fa furtivamènt pera forsar un pany. *Llave falsa.* Clavis laconia, adultera. *Fausse clef.* Falsa chiave.

CLAU MESTRA. CLAU COMÚ.

CLAU ROMÁ. Lo qui tè la cabota moltíssim grossa, ab diferènts rellèus y comunamènt daurada al fog, que servex pera tenir apartadas las cortinas y altres usos. *Clavo romano.* Clavus bullâ ectypâ et deauratâ constans. *Paterre.* Paterra.

CLAU SÈNSE CABOTA. *Saetin.* Clavus sine capite. *Cheville de menuisier, de cordonnier, etc.* Chiodo senza capocchia.

CLAUS DE LA IGLÈSIA. La potestat espiritual pera lo gobern y direcció dels fiels. *Llaves de la Iglesia.* Claves Ecclesiæ. *Clefs de l'Église, clefs du trésor de l'Église.* Chiavi di S. Pietro, potestà delle chiavi.

CLAVAR UN CLAU Á LA RODA DE LA FORTUNA. fr. met. que se diu dels que gosand ja bona fortuna se posan en estad de assegurar una constant prosperitat. *Echar un clavo á la rueda de la fortuna.* Fortunam figere. *Attacher un clou à la roue de la fortune.* Piantare un chiodo nella ruota della fortuna, arrestar la fortuna.

CLAVAR UN CLAU AL COR. fr. met. Causar gran aflicció, pena ó sentimènt. *Clavar el corazon.* Animi dolore præ alicujus infortunio excruciari. *Percer le cœur.* Accorare, traffiggere il core.

DINS CLAU. mod. adv. ant. SÒTA CLAU.

VOL FÈR ENTRAR LO CLAU PER LA CABOTA. fr. fam. que se diu de la persòna que insistex ab mòlta terquedat en alguna cosa. *Clavará un clavo con la cabeza.* Sententiæ tenax est. *Se cogner la tête contre un mur.* Batter il capo nel muro, dar un pugno in cielo.

FÈR UNA CLAU FALSA. fr. Copiar la clau de algun pany á fi de obrirlo furtivamènt. *Falsear una llave.* Clavim adulterare. *Faire une fausse clef.* Fare una falsa chiave.

GIRAR LA CLAU. fr. Tancar ab èlla. *Echar la llave.* Clavi claudere. *Fermer une porte.* Chiudere.

GIRAR LA CLAU. Fèrli donar voltas dins del pany pera obrir ó tancar. *Torcer ó doblar la llave.* Clavim circumducere claudendi vel aperiendi causâ. *Fermer à double tour.* Fermar con due giri.

LA CLAU ES LA PAU. ref. que denota que lo

cuidado en tenir bèu guardadas las cosas estalvia disgustos, suspitas y rahòns. *Mas vale vuelta de llave que conciencia de fraile.* Si bona tuta cupis, clavibus auge fores. *La vigilance vaut mieux que la confiance. La clef est la mère de la sûreté.* La chiave è la prima fiducia.

NO DÈXAR UN CLAU EN LA PARED. fr. Portársen tòt lo que hi habia en una casa sèns que hi quède res. *No dejar clavo ni estaca en pared.* Domum penitùs nudere. *Piller, emporter tout.* Mettere tutto a ruba.

NO SE MÈN DÒNA UN CLAU. fr. ab la cual se denota lo poc apreci que se fa de alguna cosa, ó lo poc que importa. *No se me da un hilo: no se me da un bledo; no importa un clavo.* Non flocci facio: teruntii non facio. *Il ne vaut pas une tripette.* Non me n'importa niente, me ne frego, non me n'impiccio.

PER UN CLAU SE PERT UNA FERRADURA. ref. que avisa que lo descuidar cosas que semblan de poca importancia, sol causar perduas y danys de consideració. *Por un clavo se pierde una herradura.* Qui spernit modica statim decidet. *Pour un point Martin perdit son âne.* Per un punto Martin perse la cappa.

SÒTA CLAU. mod. adv. Desad dins de algun lloc tancad ab clau. *Debajo de llave, tras llave.* Sub clavi. *Sous la clef.* Sotto chiave.

UNA AL CLAU Y CÈNT EN LA FERRADURA. fr. met. y fam. ab que se nota als que parlan mòlt, y la majòr part fora de propósit. *Dar una en el clavo y ciento en la herradura.* Semel sapere, centis desipere. *Battre la campagne.* Saltar di palo in frasca.

AQUÍ QUÈDAN LAS CLAUS. loc. met. ab que se dòna á enténdrer que algú dèxa lo manetj de algun negoci sèns donar rahó de sòn estad. *Ahi te quedan las llaves.* Rem totam tibi committo. *Abandonner une affaire sans en rendre compte.* Qui la lascio, non me ne cale più.

GUARNID DE CLAUS. Lo que está armad ó adornad ab èlls. *Clavado.* Clavatus. *Garni de clous.* Guarnito di chiodi.

PRESENTAR LAS CLAUS. fr. que significa lo acte de obediencia ó sumissió al soberá cuand èntra á alguna ciutad. *Presentar las llaves.* Claves offerre, exhibere. *Presenter les clefs.* Presentare le chiavi.

CLAUDICAR. v. n. Obrar defectuòsa ó desarregladamènt. *Claudicar.* Claudicare. *Boiter, clocher.* Andar zoppiconi, zoppicare.

CLAUÈR. s. m. Anèlla de mètall en que se portan las claus regularmènt pènjand de una cadeneta. *Llavero.* Annulus ex metallo annectendis gerendisque clavibus. *Clavier.* Mazzuolo.

CLAUÈR. CLAVARI.

CLAUÈR. En alguns òrdes militars era lo caballèr que tenia certa dignitat, y lo cárreg de guardar y defensar sòn principal castèll ó convènt. *Clavero, clavario.* Claviger. *Chevalier dignitaire à qui sont confiées la garde et la défense d'un château appartenant à son ordre.* Nelle ordini militari colui a cui è fidata la difesa e le chiavi d'un castello.

CLAUÈRA. s. f. La criada encarregada de las claus y economía de la casa. *Ama de llaves, muger de gobierno.* Rei domesticæ curatrix. *Femme de charge.* Donna che ha cura del vasellame, delle biancherie, etc.

CLAUET. s. m. dim. de CLAU. *Clavillo, clavito, clavete.* Clavulus. *Petit clou.* Chiodetto.

CLAUETA. s. f. dim. de CLAU. *Llavecilla, llavecita, llavecica.* Parva clavis. *Petite clef.* Chiavicella.

CLAUSTRA. s. f. ant. CLAUSTRO.

CLAUSTRAL. adj. que se aplica á alguns òrdes religiòsos y á sòs individuos. *Claustral.* Claustralis. *Claustral.* Claustrale.

CLAUSTRET. s. m. dim. de CLAUSTRO. *Claustrillo, claustrito, claustrico.* Augustum clausum. *Petit cloître.* Chiostrino.

CLAUSTRO. s. m. Galería que volta lo pati principal de algun convènt ó iglèsia. Sol usarse en plural. *Claustro.* Peristylum, clausum. *Cloître.* Chiostro.

CLAUSTRO. En las universitats es la junta composta del rectòr, catedrátics, doctòrs y mestres graduads. *Claustro.* Academicus conventus. *La réunion de membres dignitaires d'une université.* Università.

CLÁUSULA. s. f. Lo período que tè sentit complèt pera sa intel-ligencia. *Cláusula.* Clausula. *Clause.* Clausola.

CLÁUSULA. En los testamènts y escripturas de fundació, es la part ó article en lo cual se tracta expressamènt de cada una

de las disposiciòns del testadòr ó fundadòr. *Cláusula*. Clausula. *Clause*. Clausola.

CLÁUSULA DE CONSTITUT. for. La que sol posarse en algunas escripturas ab la cual algú se constituex possessòr per altre. *Cláusula de constituto*. Clausula constituti. *Clause constituée*. Clausola di costituto.

CLÁUSULA IRRITANT. La que anul-la alguna cosa. *Cláusula irritante*. Clausula aliquid irritum faciens. *Décret irritant, qui casse, qui annulle*. Clausula che cassa, o annulla.

CLAUSULAD, DA. adj. que se aplica al estil de cláusulas curtas. *Clausulado*. Concisa oratio. *Coupé à phrases très-courtes*. Fatto a piccole clausule.

CLAUSULETA. s. f. dim. de CLÁUSULA. *Clausulilla, clausulita*. Brevis clausula. *Petite clause*. Clausolina.

CLAUSURA. s. f. En los convènts de frares es lo recinto interiòr ahònt no poden entrar donas, y en los de monjas es aquell ahònt no poden entrar homes ni donas. *Clausura*. Clausum, clausura. *Clôture*. Clausura.

CLAUSURA. La obligació que tènen las persònas religiòsas de no exir de cert recinto, y la prohibició dels seculars de entrarhi. *Clausura*. Religiosæ clausuræ onus. *Clôture*. Clausura.

CLAUSURA. Lloc tancad ó de retiro. *Encierro, encerramiento, encerradura, estrechura, recogimiento, clausura*. Clausum, clausura, clusura. *Retraite, clôture*. Ritiro, solitudine, clausura.

CLAVA. s. f. Garrot de mès de cuatre pams de llarg que dèsdel cap per ahònt se empunya va send mès gruxud y acaba ab un nus com una porra ple de punxas. Comunamènt se dòna aquest nom á la pòrra de Hércules. *Clava*. Clava. *Massue, bâton noueux*. Clava, mazza ferrata.

CLAVAGUÈRA. s. f. Conducto subterrani per ahònt se recullen y tènen exida las aiguas brutas de una població. *Alcantarilla, albañal, cloaca, caño*. Cloaca, colluviaria. *Cloaque*. Pozzo nero, bottino.

CLAVAGUÈRA MESTRA. La que tè mès capacitat y á la cual van á parar las altras. *Madre, cloaca maestra*. Cloaca. *Égout*. Chiavica, fogna, smaltitojo.

CLAVAGUERÓ. s. m. La clavaguèra petita que servex pera conduir las aiguas brutas dèsde la casa á la clavaguèra que regularmènt passa per lo mitj del carrèr. *Atarjea, atajia*. Angusta cloaca. *Évier*. Acquajo.

CLAVAR. v. a. Introduir un clau ó alguna altra cosa punxaguda dins de un cos sólido á forsa de cops. *Clavar*. Affigere, figere. *Clouer, cogner*. Inchiodare, commettere, conficcare.

CLAVAR. Assegurar una cosa á altra ab claus. *Clavar*. Clavis figere, affigere. *Clouer*. Inchiodare.

CLAVAR. Introduir alguna cosa punxaguda en altra. Se sol usar com recíproc; com CLAVARSE una espina. *Clavar, clavarse*. Figere, affigere. *Se mettre une épine, un piquant, etc.* Affiggersi.

CLAVAR. Pegar, com CLAVAR una bofetada, un cop de puny, etc. *Dar, pegar, encajar*. Ictum inferre. *Donner, frapper*. Dare.

CLAVAR. Introduir una cosa en altra de modo que la penètre y quède fixa. *Hincar*. Figere. *Ficher*. Ficcare, piantare.

CLAVAR. ENCLAVAR.

CLAVARSE. v. r. Mènjarse. *Zamparse*. Edere. *Manger goulument*. Inghiottire.

CLAVAR Á ALGÚ. met. fam. Dir alguna cosa á algú dèxandlo sufocad y sènse resposta. *Atarugar, atragantar*. Ad silentium redigere, rubore suffundere. *Rembarrer quelqu'un*. Rimbrottare.

CLAVARLA Á TÒTHOM. fr. fam. que se aplica á la persòna que diu llibremènt lo sèu sentir sèns tenir respècte á ningú. *No ahorrarse con nadie: no ahorrarse con su padre: no ahorrarse con nadie, ni con su padre*. Nulli parcere. *Saint Jean bouche d'or*. S. Giovanni bocca d'oro.

CLAVARI. s. m. La persòna que guarda las claus de algun lloc de confiansa. *Clavero, clavario*. Clavicarius, claviger. *Celui qui a la clef d'un lieu de confiance*. Custode delle chiavi.

CLAVE. s. m. Instrumènt músic de corda de mètall, fèt com una caxa ó taula de fusta. Tè lo tèclat com la orga, y las tèclas mouen los martèllets que ferexen las cordas. *Clavicordio, clave*. Clavecymbalum. *Clavecin*. Gravicembalo, buonaccordo, clavicembalo.

CLAVELAR. v. a. ant. CLAVAR.

CLAVÈLL. s. m. La flor entèra y sèns obrir de un arbre de Assia semblant al

llorèr. Tè la figura de un clau pètit ab un botònet rodó per cabota voltad de cuatre puntas. Tè lo colòr pardo, fa olòr aromátic y agradable, y es de gust un xic picant. Es medicinal, y se gasta com especia en diferènts guisads. *Clavo.* Caryophyllum, garyophyllum. *Clou-de-girofle.* Garofano.

CLAVÈLL. La flor de la clavellina. *Clavel.* Dianthi caryophylli flos. *Œillet.* Garofano, viuola.

CLAVÈLL. ant. CLAVELLINA.

CLAVÈLL DE PÒM. Lo qui tè mòltas fulletas llargas y estretas, retalladas del cap de munt á manèra de borlas. *Minutisa, manutisa.* Dianthus barbatus. *Espèce de petit œillet.* Sorta di garofano.

CLAVÈLL VÈLL. Lo del arbre de Assia que ha estad en lo arbre dòs anys. *Madreclavo.* Caryophyllum bienne. *Clou de girofle qui est resté deux ans sur l'arbre.* Girofano ch' è stato due anni nello albero.

CLAVELLAR. v. a. ant. CLAVAR.

CLAVELLAS. s. m. aum. de CLAVÈLL. *Clavelon.* Dianthi caryophylli flos grandis. *Gros œillet.* Garofanone.

CLAVELLÈR. s. m. territ. CLAVELLINA.

CLAVELLÈR DE ÁFRICA. Planta que trau de las arrels diferènts llucs de un peu de llarg, cuberts de pels aspres com las fullas. Las flors, que li naxen á espigas, sòn bermellas y mòlt paregudas á las violas. *Alboqueron.* Hesperis africana. *Espèce de violier.* Sorta di viuola.

CLAVELLINA. s. f. Planta que tè las fullas llargas, estretas, punxagudas, de un verd un xic fòsc, lo bròt de un peu de alt, dret, ab alguns nusos, y ramificaciòns al cap de munt. La flor ès de diferènts colòrs. *Clavel.* Dianthus caryophyllus. *Œillet.* Garofano, viuola.

CLAVÈRA. s. f. Lo ferro ó motllo que servex pera donar als claus sa figura y fèrlos la cabota. *Clavera.* Clavorum forma, typus. *Clouière.* Chiodaja.

CLAVÈRA DE CALDERÈR. Tros de ferro fort, de figura casi circular, pla de part de bax, y que tè á part de dalt un vuid en lo cual èntra lo clau que los calderèrs á cops de martèll clavan en las caldèras, cassòns, etc. *Embutidera.* Ferrum infixioni clavorum deserviens. *Sorte d'enclume ronde.* Incudinetta.

CLAVETAIRE. s. m. Lo qui tè per ofici fèr claus grossos ó xics. *Chapucero.* Clavorum artifex. *Cloutier, taillandier.* Chiodajuolo.

CLAVETÈR. s. m. p. us. CLAVETAIRE.

CLAVEYL DE GIROFLE. s. m. ant. CLAVÈLL, en la primèra accepció.

CLAVIA. s. f. Tros de ferro que travèssa lo cap del fusèll dels carruatges á fi de que la roda no puga fugir. *Pezonera.* Fulcrum extremi axis. *Esse.* Acciarino.

CLAVIA MESTRA. La barra de ferro en forma de clau gros y rodó que en los carruatges de cuatre rodas servex pera que lo carro descanse damunt del jog de davant, facilitand á aquest lo movimènt á dreta y esquerra. *Clavija maestra.* Rhedæ clavus princeps, retinaculum. *Cheville ouvrière.* Chiavarda.

CLAVICÍMBOL. s. m. CLAVE.

CLAVICORT. s. m. ant. CLAVE.

CLAVÍCULA. s. f. *Anat.* Os col-locad de travès y un xic inclinad en la part superiòr del pit. *Clavícula.* Clavicula. *Clavicule.* Clavicola.

CLAVILLA. s. f. Bocinet de ferro ó fust llarg y rodó que passa per un forad fèt en algun ferro ó fusta á fi de assegurar alguna cosa suplind l' ofici de un clau. *Clavija.* Vectis clavi formam referens. *Cheville, chevillette.* Cavicchio, caviglia.

CLAVILLA. En los instrumènts músics de corda es lo bocinet llarg de ferro ó fusta en lo cual se asseguran y entòrtolligan las cordas á fi de poderse tremp[ar]. *Clavija.* Collabus. *Cheville.* Bischero.

CLAVILLA. *Ndut.* TIMÓ.

APRETAR LAS CLAVILLAS Á ALGÚ. fr. met. fam. Posarlo en apuro ab alguna ra[hó] ó argumènt. *Apretarle á uno las clavijas.* Urgere, premere, constring[ere]. *Serrer le bouton à quelqu'un.* Strig[nere] fra l' uscio e il muro.

NO HI HA PITJÒR CLAVILLA QUE LA DEL MA[TEIX] FUST. ref. que exprèssa que comu[na]mènt lo pitjòr enemig es lo qui ha [es]tad amig, company, etc., ó del ma[teix] ofici, ó familia. *No hay peor cuña que la del mismo palo: no hay peor cu[ña] que la del mismo palo ó de la mi[sma] madera.* Propinquorum et contu[ber]nalium maximè timenda inimicitia. [Ce]*lui qui est du même metier que vo[us] est d'ordinaire votre ennemi.* Il ne[mico] del calzolajo è quel che fa scarpe.

POSAR CLAVILLAS. fr. Parland de instrum[ènts]

músics es col-locar en sòs corresponènts forads las estaquetas necessarias pera assegurar y trempar las cordas. *Enclavijar*. Collabis instruere. *Mettre des chevilles*. Mettere i bischeri.

CLAVILLÈR. s. m. ant. TURMÈLL.

CLAVILLOT. s. m. *Ndut*. TIMÓ.

CLAVIORGA. s. m. Instrumènt músic mòlt armoniòs que tè cordas com un clave, y flautas com una orga. *Claviórgano*. Organum fidibus et fistulis instructum. *Clavecin organisé*. Gravicembalo da organo.

CLAVÓ. s. f. Lo conjunt de claus clavads en alguna cosa ó preparads pera clavarlos. *Clavazon*. Clavorum copia. *Garniture de clous*. Chiodagione.

CLEMENCIA. s. f. Virtut que modèra lo rigòr de la justicia. *Clemencia*. Clementia. *Clémence*. Clemenza.

CLEMÈNT. adj. Lo qui tè clemencia. *Clemente*. Clemens. *Clément*. Clemente.

CLEMENTINA. s. f. Cualsevol de las constitucións de que se compon la col-lecció del dret canónic dita CLEMENTINA. *Clementina*. Clementina constitutio. *Clémentine*. Clementina.

CLEMENTINAS. pl. Una de las col-leccións del dret canónic publicada per lo papa Joan XXII en lo any 1317. Se anomena axí perquè tòtas las constitucións que conté fòren fètas per Climènt V. *Clementinas*. Clementinæ constitutiones. *Clémentines*. Clementine.

CLEMENTÍSSIM, MA. adj. sup. de CLEMÈNT. *Clementísimo*. Clementissimus. *Très-clément*. Clementissimo.

CLENXA. s. f. La ralla ó divisió que parteix lo cabell en dòs meitats tirand la una á un costat y l' altra al altre. També se diu axí cada una de las dòs meitats divididas. *Crencha*. Capillorum discrimen, capitis discrimen. *Raie*. Drizzatura, spartimento.

CLENXADÒR. s. m. ant. Agulla per partir los cabells. *Partidor*. Acus ad capillos dividendos. *Aiguille de tête*. Ago da spartire i capelli.

CLERC. s. m. ant. CLERGUE.

CLERECÍA. s. f. Lo conjunt de persònas ecclesiásticas que concòrren á alguna funció. *Clerecía*. Clericorum congressus. *Clergé*. Clero.

CLERGUE. s. m. Lo qui en virtut dels òrdes sagrads que ha rebud está dedicad al culto ó al servey del altar. *Clérigo*. Clericus. *Clerc, petit collet*. Chierico.

CLERGUE. Lo qui tè la primèra tonsura. *Clérigo*. Clericus. *Clerc*. Cherico.

CLERICAL. adj. Lo que pertany al clero, com hábit CLERICAL, estad CLERICAL, etc. *Clerical*. Clericalis. *Clérical*. Clericale, Chiericale.

CLERO. s. m. Lo conjunt de ecclesiástics. *Clero*. Clerus. *Clergé*. Clero.

CLERO. Lo conjunt de capellans que concòrren á alguna funció ecclesiástica. *Clerecía*. Clericorum congressus. *Clergé*. Clero.

CLERO. Lo estad clerical. *Clericatura, clericato*. Clericatus. *Cléricature*. Chericato.

CLERO REGULAR. La porció del poble cristiá dedicada al culto y servey del altar per medi dels òrdes sagrads, que se lliga ab vots solemnes de pobresa, obediencia y castedat. *Clero regular*. Clerus. *Clerc régulier*. Clero regolare.

CLERO SECULAR. La porció del poble cristiá dedicada al culto y servey del altar per medi dels òrdes sagrads pero sèns vots solemnes. *Clero secular*. Clerus. *Clerc séculier*. Clero secolare, secolaresco.

CLÈTXA. s. f. p. us. ESCLÈTXA.

CLIÈNT. s. m. Lo qui está bax la protecció ó tutela de altre. *Cliente*. Cliens. *Client*. Cliente, aderente, partigiano.

CLIENTELA. s. f. Protecció, amparo ab que los poderòsos patrocinan als que se acullen á èlls. *Clientela*. Clientela. *Clientèle*. Clientela, aderenza, patrocinio.

CLIENTELA. Lo conjunt dels cliènts. *Clientela*. Clientela. *Clientèle*. Clienti, partigiani.

CLIMA. s. m. *Geog*. Espay de terra comprès èntre dòs paralelos de la equinoccial, en los cuals lo dia majòr del any se varia per mitjas horas. *Clima, plaga*. Clima. *Climat*. Clima.

CLIMA. Lo temperamènt particular de cada pais. *Clima*. Cœli temperies, clima. *Climat*. Clima, cielo.

CLIMATÉRIC, CA. adj. que se aplica al any supersticiosamènt tingud per funèst, per concórrer en èll certs números. *Climatérico*. Climactericus. *Climatérique*. Climaterico.

CLIMATÉRIC. met. Se aplica al tèmps malaltis per lo temperamènt, ó perillòs per sas circunstancias. *Climatérico*. Climactericus. *Malsain, dangereux*. Cagionoso, ammalaticcio.

ESTAR CLIMATÉRIC. fr. fam. No tenir bon humòr ó bona disposició, y rébrer mal algú lo que se li diu. *Estar climatérico.* Acri esse animo, ægrè ferre. *Être de mauvaise humeur.* Esser di cattivo umore.

CLIN. s. f. Lo conjunt de pels llargs que tènen alguns animals damunt del coll. Se usa comunamènt en plural. *Crin, crines, clin.* Crinis, juba. *Crin.* Crine, chioma.

CLIN. s. m. Conjunt de pel que servex pera omplir coxins y fèr embutids. *Crin, pelote.* Pilus caprinus. *Crin.* Crine.

CLÍNICA. s. f. Part de la medicina que ensenya de observar y curar las malaltías al capsal del llit dels malalts. *Clínica.* Clinice. *Clinique.* Clinico.

CLÍNICA. Sala destinada en los hospitals pera estudiar la part práctica de la medicina. *Clinica.* In nosocomiis schola ubi clinice exponitur. *Clinique.* Scuola clinica.

CLINOPODI. s. m. Hèrba ramòsa, especie de farigòla ab las fullas semblants á las del poliol, estretas y duras, lo bròt prim, y las flors á pòmets y oloròsas. *Clinopodio.* Clinopodion, clinopodium. *Clinopode, faux-basilic.* Basilico, ozzimo.

CLIVÈLLA. s. f. CLIVILLA.

CLIVELLARSE. v. r. CLIVILLARSE.

CLIVILLA. s. f. Esclètxa, obertura. *Resquebradura, resquebrajadura, resquebrajo, hendedura.* Rima, fissura. *Fente, crevasse, ouverture.* Fessura, fenditura, crepaccio, crepatura.

CLIVILLA. Esquerda ú obertura de la terra. *Grieta.* Hiatus. *Crevasse.* Spaccatura, fessura.

CLIVILLA. Lo tall que se fa en lo cútis comunmènt per causa del fred. *Grieta.* Cutis hiatus frigoris causâ. *Gerçure.* Screpolo, fesso, pelo.

CLIVILLARSE. v. r. Obrirse, esquerdarse. *Resquebrajarse.* Findi, hiascere. *Se fendre, s'entr'ouvrir.* Fendersi, spaccarsi, sfendersi.

CLÒCAR. v. n. CLOQUEJAR.

CLOÈNDA. s. f. Lo acabamènt ó conclusió de alguna cosa. *Conclusion, remate.* Finis, conclusio. *Achèvement, fin, terme.* Conclusione.

CLOFIA. s. f. ESCLÒFÒLLA.

CLOFÒLL. s. m. ESCLÒFÒLLA.

CLÒFÒLLA. s. f. ESCLÒFÒLLA.

CLOIR. v. a. ant. CLÓURER.

CLÒP. s. m. Arbre alt y corpulènt, ab las fullas èntre ròdònas y romboidals, punxagudas y dentadas, lo trònc dret y cilíndric que vá disminuind fins á la punta, y la escorxa escabròsa. *Chopo, álamo negro.* Populùs nigra. *Léard.* Pioppo.

CLOQUEJAR. v. n. Fèr CLO, CLO, la gallina lloca. *Cloquear, clocar.* Glocire, glocitare, glociare. *Closser, glousser.* Chiocciare, crocciare.

CLOS, A. p. p. de CLÓURER. *Cerrado.*

CLOS. ant. CONCLOS.

CLOS. s. m. Especie de plassa circuida de alguna tanca que servex per executarhi alguna funció pública. *Coso.* Arena, septum. *Carrière, arène, carrousel.* Lizza, aringo.

CLOS. Cualsevol paratge rodejad de valls, tapias ó altra classe de tanca. *Cercado, cerrado.* Sepes, seps, ager septus. *Enclos, clos, clôture.* Chiudenda.

CLOS. Lo puèsto tancad ab un enrexad de llistòns de fusta. *Seto.* Sepes, sepimen, sepimentum, septum. *Échalier.* Chiusa, siepe.

CLOS. Lloc que está tancad ab arbustos ó plantas. *Repajo.* Septum. *Haie, haie vive.* Fratta, siepaglia.

CLOS. Paratge destinad pera córrer caballs en las fèstas públicas. *Hipódromo.* Hippodromus. *Hippodrome.* Ippodromo.

CLOSCA. La cuberta que tènen algunas fruitas y altras cosas. *Cáscara.* Putamen. *Écale, coque.* Guscio, baccello.

CLOSCA. La part exteriòr y dura que cubrex alguns animals; com las tortugas, los caragols, las ostras, etc. *Concha, valva.* Concha. *Coquille, valve.* Nicchio, conchiglia.

CLOSCA DEL CAP. L'os cóncavo que cubrex lo cap y conté lo cervèll. *Casco, cholla.* Testa, calvaria. *Crâne.* Cranio.

CLOSCA DE OU. La cuberta del ou de cualsevol aucèll. Se usa mès comunamènt de aquesta veu cuand se parla de la closca que trenca lo pòllet pera surtir del ou. *Cascaron.* Ovi putamen. *Coque.* Guscio, scorza.

CUBERT DE CLOSCA. *Testáceo, crustáceo, conchudo.* Testaceus. *Testacé, crustacé.* Crostaceo, testaceo.

CLOT. s. m. Concavitat formada naturalmènt en la terra ó fèta á propòsit. *Hoyo.* Fovea, scrobs. *Fosse, trou.* Fossa, fosso, forame, buco.

CLOT. La fossa. *Hoya, hoyo.* Fossa. *Fosse, fossé.* Fossato.
CLOT. CLOTADA.
CLOT. Concavitat que se fa en algunas superficies; com los senyals que dèxa la verola. *Hoyo.* Lacuna. *Creux, marque de petite vérole.* Cavo.
CLOT. La cavitat pètita y rodòna que fan los noys en terra pera jugarhi, tirand á feri ficar las balas, los dinèrs ó altras cosas semblants. També se anomena OUET. *Boche, bote.* Scrobiculus. *Fossette.* Buca, fossicina.
CLOT. Lo senyal que los carruatges dèxan en los carrèrs y camins ab la continuació de passarhi. *Bache.* Fossula in viis. *Flache.* Fossa, fossato.
CLOT. La cavitat que se fa en la terra pera plantarhi algun arbre. *Gavia.* Fossa. *Fosse creusée.* Fossa.
CLOT. Escavació que se fa al rodedòr de alguna planta pera que consèrve la humitat. *Socava.* Fossa, fovea. *Effondrement.* Fossatello.
CLOT. La concavitat que la materia fa en las llagas y feridas. *Caverna.* Caverna. *Antre, caverne.* Caverna, antro.
CLOT DE AIGUA. L'aigua detinguda en alguna concavitat. *Charco, encharcada.* Aqua stagnans. *Marc.* Lama.
CLOTADA. s. f. Espay de terreno enclotad. *Hondonada, hondon, hoyada.* Locus profundus. *Fond, terrain profond.* Terreno basso.
CLOTET. s. m. dim. de CLOT. *Hoyuelo, hoyito, hoyico.* Scrobiculus. *Petit trou, fossette.* Buchetto.
CLOTXA. *s. f.* Jog de noys que consistex en fèr ficar cuartos ó altras monedás dins de un clotet que fan en terra, tirándlosbi dèsde certa distancia. *Hoyuelo.* Scrobiculi ludus puerilis. *Fossette.* Fossetta.
CLOTXETA. s. f. Altrè jog de noys que se fa tirand un cuarto cada hu á un clotet que han fèt en terra: aquell qui lo hi fa anar mès prop guanya la ma y comensa á jugar fènd ficar cuartos dintre del clot tirand ab la ungla del dit polser, guanyandne tants com ne hi fa ficar ab tres tiradas. *Uñeta, uñate.* Scrobiculi ludus puerilis. *Jeu d'enfans, qui consiste à pousser à coups d'ongle, dans une fossette, des pièces de monnaie.* Giuoco che fanno i ragazzi mettendo nella fossetta una moneta.

CLÓURER: v. a. Tancar, posar algun destòrb que impedesca obrir alguna cosa. *Cerrar.* Claudere. *Clore, barrer, entourer.* Chiudere, attorniare.
CLÓURER. ant. CONCLÓURER.
CLÓURER AL MITJ. fr. Tenir rodejad á algú de modo que ab dificultat puga escaparse. *Entrecoger.* Intercipere. *Enfermer, renfermer entre quelque chose.* Interchiudere.
CLUB. s. m. Junta de individuos de una societat política clandestina. *Club.* Clandestinus cœtus hominum de rebus politicis agentium: clandestinum conciliabulum. *Club.* Conciliabolo.
CLUCA. s. f. territ. Jog. FÈT.
CLUNIACENSE. adj. Lo que pertany al monastir ó congregació de Cluni, que es de sant Benet en Borgònya. *Cluniacense.* Cluniacensis. *De Cluni.* Di Cluni.
CLUSCA. s. f. territ. CAPIROT, lo cop que se dòna ab lo dit del mitj.
CLUSQUET. s. m. territ. CAPIROT, lo cop que se dòna ab lo dit del mitj.

CO.

COA. s. f. territ. CUA.
COACCIÓ. s. f. Forsa ó violencia que se fa á alguna persòna pera obligarla á dir ó efecutar alguna cosa. *Coaccion.* Coactio. *Coaction, contrainte, violence.* Coazione, sforzamento, costrignimento.
COACTIU, VA. adj. Lo que tè forsa de obligar. *Coactivo.* Vim inferens. *Coactif.* Coattivo.
COADJUTÒR, RA. s. m. y f. La persòna que ajuda y acompanya á altra en certas cosas. *Coadjutor.* Adjutor. *Coadjuteur, adjoint.* Coajutore, coajutatore.
COADJUTÒR. Lo qui en virtut de butllas pontificias tenia la futura de alguna prebènda ecclesiástica y la servia per lo propietari, sèns gosarne las rèndas ni emolumènts. *Coadjutor.* Adjutor, designatus ecclesiastici beneficii successor. *Coadjuteur.* Coajutore.
COADJUTORÍA. s. f. La facultat que per butllas apostólicas se concedia á algú pera servir alguna dignitat ó prebènda ecclesiástica en vida del propietari, ab dret de succehirhi després de sa mort. *Coadjutoria.* Adjutoris munus cum jure ad beneficii ecclesiastici successionem. *Coadjutorerie.* Coadjutoria.
COADJUTORÍA. Lo empleo ó cárreg de coad-

jutòr. *Coadjutoria.* Adjutoris munus in ecclesiasticis. *Coadjutorerie.* Coadjutoria.

COADJUVAD, DA. p. p. de COADJUVAR. *Coadyuvado.*

COADJUVANT. p. pres. de COADJUVAR. Lo que coadjuva. *Coadyuvante.* Adjuvans. *Qui aide, qui seconde.* Coadjuvante.

COADJUVAR. v. a. Contribuir, assistir ó ajudar á la consecució de alguna cosa. *Coadyuvar.* Adjuvare. *Aider, seconder.* Coadjuvare, ajutare.

COADMINISTRADÒR. s. m. Lo qui en vida de algun bisbe propietari exercex tòtas sas funciòns ab las facultats necesarias. *Coadministrador.* Episcopi adjutor, administer. *Coadministrateur.* Vescovo coajutore.

COADUNACIÓ. s. f. Unió, mescla ó incorporació de unas cosas ab altras. *Coadunacion.* Coadunatio. *Mélange, union.* Coadunazione.

COADUNAD, DA. p. p. de COADUNAR. *Coadunado; acuadrillado.*

COADUNAR. v. a. Unir, mesclar ó incorporar unas cosas ab altras. També se usa com recíproc. *Coadunar.* Coadunare. *Mêler, mélanger, unir, incorporer.* Coadunare, adunare.

COADUNAR. ant. Formar collas, juntarlas ó gobernarlas. *Acuadrillar.* Catervas ducere. *Attrouper.* Raunare, far gente.

COÁGUL. s. m. *Med.* L' acció y efècte de coagularse la sang. *Coágulo.* Sanguinis coagulatio, concretio. *Coagulation.* Coagulazione, quagliamento, presa.

COÁGUL. Lo grumull de sang coagulada. *Coágulo.* Globus sanguinis. *Caillot.* Grumo di sangue, sangue rappreso.

COAGULACIÓ. s. f. L' acció y efècte de grumullarse ó condensarse alguna cosa. *Coagulacion.* Coagulatio. *Coagulation, caillement.* Rappigliamento.

COAGULAD, DA. p. p. de COAGULAR. *Coagulado.*

COAGULAMÈNT. s. m. ant. COAGULACIÓ.

COAGULANT. p. pres. de coagular. Lo que coagula. *Coagulante.* Coagulans. *Qui coagule, qui caille.* Coagulante.

COAGULAR. v. a. Espessir, condensar lo que es líquid; com la llèt, etc. *Coagular.* Coagulare. *Coaguler, cailler, figer.* Coagulare, rappigliare.

COALICIÓ. s. f. Confederació, lliga, aliansa. *Coalicion.* Fœdus. *Coalition.* Coalescenza.

COAPÓSTOL. s. m. Lo qui es company de altre en lo apostolat. *Coapóstol.* Socius in apostolatu. *Apôtre avec un autre.* Apostolo insieme con un' altro.

COARRENDADÒR. s. m. Lo qui juntamènt ab 'altre dòna á arrendamènt alguna cosa. *Coarrendador.* In locatione socius. *Co-preneur.* Affittante insieme con un' altro.

COARRENDATARI. s. m. Lo qui juntamènt ab altre arrènda alguna cosa. *Coarrendador.* In conductione socius. *Co-preneur.* Affittatore insieme con un' altro.

COART. adj. ant. COBARD.

COARTAD, DA. p. p. de COARTAR. *Coartado.*

COARTADA. s. f. Se usa comunamènt ab lo verb probar y significa fèr constar que lo qui se creu reo estaba ausènt del lloc del delicte en la matèxa hora en que se sab que aquest se va cométrer. *Coartada.* Absentia è loco, ubi commisum fuit crimen, certis argumentis probata. *Alibi.* Alibi.

COARTAR. v. a. Limitar, no concedir enteramènt alguna cosa. *Coartar.* Coarctare. *Limiter, restreindre, borner.* Coartare, ristrignere, limitare.

COBALT. s. m. *Min.* Mètall de colòr blanc platejad, mòlt poc dúctil, difícil de fóndrer, y algun tant magnétic, que se troba mineralisad comunamènt ab lo arsénic y altres mètalls: lo sèu óxido, que es de colòr de rosa, servex per donar lo colòr blau als esmalts y al vidre. *Cobalto.* Metalli genus. *Cobalt, cobolt.* Cobalto.

COBARD, DA. adj. Lo qui no tè valòr. *Cobarde, menguado, gallinoso.* Ignavus, timidus. *Coquin, lâche, coïon.* Codardo, vile, poltrone.

COBARDAMÈNT. adv. mod. Ab cobardía. *Cobardemente.* Ignavè, pavedè. *Lâchement, timidement.* Codardamente, poltronescamente.

COBARDÍA. s. f. Falta de ánimo y valòr. *Cobardía, gallinería.* Timiditas, ignavia, ignavitas. *Lâcheté, poltronnerie, pusillanimité, coïonnerie.* Codardia, vigliaccheria, poltroneria.

COBDICIA. s. f. Desitj desordenad de riquesas. *Codicia.* Cupiditas, avaritia, avarities. *Cupidité, convoitise, avidité.* Avidità, bramosia, cupidigia, ingordigia.

COBDICIA. territ. Cuidado, sol-licitut, afany. *Cuidado, solicitud, afan.* Cura, studium, anxietas, anxitudo, anxietudo. *Sollicitude, anxiété, désir ardent.* Ansietà, affanno, ambascia, sollicitudine, ansia.

COBDICIAD, DA. p. p. de COBDICIAR. *Codiciado.*

COBDICIAR. v. a. Desitjar ab ansia las riquesas ó altras cosas. *Codiciar.* Expetere, appetere, vehementer cupere. *Convoiter, désirer avec avidité.* Desiderare, agognare.

COBDICIÒS, A. adj. Lo qui tè cobdicia. *Codicioso, ávido.* Avidus, cupidus. *Avide, convoiteux, désireux.* Cupido, bramoso, desideroso.

COBDICIÒS. met. y fam. Laboriòs. *Codicioso.* Laboriosus, diligens. *Laborieux.* Laborioso, operoso.

COBDICIOSÍSSIM, MA. adj. sup. de COBDICIÒS. *Codiciosisimo.* Avidissimus. *Très-avide, très-laborieux.* Bramosissimo, operosissimo.

COBEITAT. s. f. ant. COBDICIA.

COBEITÒS, A. adj. ant. COBDICIÒS.

COBEJANÇA. s. f. ant. COBDICIA.

COBEJAR. v. a. ant. COBDICIAR.

COBERT, TA. adj. CUBERT.

COBERT. s. m. CUBERT.

COBERTÒRA. s. f. CUBERTÒRA.

COBERTURA. s. f CUBERTURA.

COBES, SA. adj. ant. COBDICIÒS.

COBEZESA. s. f. ant. COBDICIA.

COBLA. s. f. CÒPLA.

COBLEJADÒR. s. m. ant. VERSISTA.

COBLEJAR. v. n. ant. Fèr còplas. *Coplear.* Tetrastichos componere, pangere. *Faire des couplets.* Far canzoni.

COBLEJAYRE. s. m. ant. VERSISTA.

COBRAD, DA. p. p. de COBRAR. *Cobrado.*

COBRADÒR. s. m. Lo qui tè á sòn cárrec cobrar alguna cosa. *Cobrador.* Exactor. *Receveur, collecteur.* Collettore, esattore.

COBRADÒR. adj. Lo que se ha de cobrar ó pot cobrarse. *Cobradero.* Recuperandus. *Qui peut être recouvré.* Ricuperabile, raccattabile.

COBRAMÈNT. s. m. ant. COBRANSA.

COBRANSA. s. f. Exacció ó recaudació de dinèrs ó altras cosas que se deuen. *Cobranza, cobro.* Exactio. *Recouvrement.* Riscossione, esazione.

COBRAR. v. a. Rébrer la paga de lo que se deu. *Cobrar.* Recipere, recuperare. *Percevoir.* Raccogliere, riscuotere.

COBRAR. Usad ab alguns substantius es lo matèx que agafar, com COBRAR carinyo, afició, etc. *Cobrar.* Amore vel odio prosequi, metu affici. *Se prendre de...* Prendere.

COBRAR. Adquirir, com COBRAR crédit, etc. *Cobrar.* Acquirere. *Acquérir.* Acquistare, guadagnare.

COBRECÁLSER. s. m. Lo tros de drap que servex pera tapar lo cálser, y que regularmènt es del matèx género y colòr que la casulla. *Paño de cáliz.* Calicis tegumentum. *Voile.* Panno di calice.

COBRELLIT. s. m. Lo tros de indiana ó altra roba que se posa sòbre los llansols, flassadas y tòt lo demès del llit per abrig y decencia. *Sobrecama, cubierta de cama.* Supernum tegmen lecti, tapetum. *Courte-pointe, couverture de lit.* Coltre.

COBRETAULA. s. m. Lo drap que se posa sòbre la taula per majòr decencia, limpiesa y comoditat. *Sobremesa, carpeta, tapete.* Tapetum, tapetium, tapes, tapete. *Tapis.* Strato, tappeto.

COBRO. s. m. COBRANSA.

POSAR EN COBRO ALGUNA COSA. fr. Posarla en lloc ahònt estigue segura. *Poner en cobro alguna cosa.* Rem in tuto ponere, servare. *Garder une chose, la mettre en sûreté.* Custodire, serbare.

POSARSE EN COBRO ALGUNA PERSÒNA. fr. Refugiarse en paratge segur. *Ponerse en cobro alguna persona.* Se in tutum locum recipere. *Se réfugier.* Ricoverarsi.

COC. s. m. La persòna que tè per ofici cuinar ó cóurer las viandas. *Cocinero, guisandero.* Coquus, cocus. *Cuisinier.* Cucinajo, cuciniere, cuoco.

CÒCA. s. f. Pasta de pa que tè regularmènt una figura llarga y plana de la que ne hi ha diferènts especies segòns lo diferènt modo de fèrla y los diferènts ingrediènts que se hi posan, com CÒCA de ous, CÒCA seca, etc. *Torta.* Placenta. *Tourte.* Torta.

FÈRSE UNA CÒCA. fr. met. Xafarse ó fèrse trossos alguna cosa. *Hacerse tortilla.* Omninò confringi, obtundi. *Se briser, se mettre en morceaux.* Fracassarsi, cognassarsi, rompersi in molti pezzi.

COCCIÓ. s. f. L' acció y efècte de cóurer ó cóurerse alguna cosa. *Coccion.* Coctio. *Coction.* Cocitura, cocimento.

COCEJAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de donar ó tirar còssas. *Acoceamiento, coceamiento.* Calcitratus. *Ruade.* Calcio.

COCI. s. m. Eina de barro comunamènt rodòna y fònda que servex pera varios usos doméstics. *Tinajon, cuenco.* Vas luteum, dolium. *Tinette.* Secchione, bigoncia.

COCLEARIA. s. f. Hèrba medicinal pètita y ramòsa, que tè las fullas de figura de cor, obtusas, tendres, de un gust un poc picant, y que fa la flor blanca. *Coclearia.* Cochlearia officinalis. *Cochléaria.* Coclearia.

COCLEARIA DE IVERN. Especie de planta que tè las fullas de bax á modo de llansa, dentadas, y que abrassan lo trònc, y las de dalt de figura de alabarda y blanquinòsas, las flors blancas y á modo de girasol, y la llavòr en una especie de tabèlletas punxagudas. *Draba.* Draba. *Drave.* Draba.

COCLEJAR. v. n. Se diu del cridar que fan alguns aucèlls, com lo corb, y la gallina cuand l' agafan. *Graznar, gaznar.* Crocire, crocitare. *Croasser.* Gracchiare, crocidare.

CÒCÒ. s. m. Arbre de América, semblant á la palmèra, que tè las fullas compostas de altras fulletas pètitas de figura de espasa y plegadas cap endatras, y que regularmènt dòna fruit dòs ó tres vegadas cada any. *Coco.* Palma indica. *Cocotier.* Albero del cocco.

CÒCÒ. Lo fruit del arbre del matèx nom. Es de la mida de un meló regular, cubert de dòs esclòfòllas, la primèra mòlt fibròsa, y la segòna mòlt dura. Cuand está verd tè dins una especie de llèt mòlt agradable y refrescant, y desprès de madur hi tè una substancia mòlt semblant á l' avellana tant en lo colòr com en lo gust. *Coco.* Palmæ indicæ fructus. *Coco, noix d'Inde.* Coccodelle, maldive.

CÒCÒ. La segòna esclòfòlla que tè lo còcò, la que servex pera fèr tassas, vasos y altras cosas. *Coco.* Putamen interius fructus palmæ indicæ. *Coco.* Cocco.

COCOBOLO. s. m. Arbre que se cria en las Indias, que tè la fusta casi bermella, mòlt preciòsa y pesada, y que servex pera fèr varios mobles. *Cocobolo.* Arbor indica. *Cocobolus.* Cocobolo.

COCODRILLO. s. m. Animal amfibi que se cria en lo Nilo y altres rius de América; es una especie de llangardax mòlt gros, feròs y lleugèr, cubert de escatas en fòrma de escuds, tan fortas que no pod atravessarlas una balá; tè un colòr verdòs obscur ab unas tacas groguencas que rojejan un poc, lo mòrro llargarud, la llèngua curta y casi enteramènt apegada á la barra de sòta, las potas de detras un poc semblants á una ma, la cua comprimida, y en la part superiòr de èlla una especie de cresta á cada costat. *Cocodrilo, crocodilo.* Crocodilus. *Crocodile.* Coccodrillo.

COCOLLIS. s. m. ant. Especie de alsina pètita que tè las fullas espinòsas, en la escorxa se hi fòrman unas excrecencias de colòr bermell ahònt se crian uns cuquets pètits de un colòr rotj mòlt pujad que sòn los que fan la grana. *Coscoja, carrasça, carrasco.* Cusculium. *Arbre de kermès.* Leccio.

COCUYO. s. m. Insecte de Indias ab banyas y cuatre alas, llargarud, pardo, que dòna llum en la nit, particularmènt la femèlla que per no tenir alas se troba mès comunamènt. *Cocuyo.* Elater noctilucus. *Espèce de ver luisant des Indes.* Lucciola.

CODERNA. s. f. *Náut.* Lo compost del pla ab las dòs estamenèras que se unexen ab los sèus caps. *Cuaderna.* Navis pavimentum. *Assemblage du fond de cale ou de la quille.* Commessura della stiva.

CODI. s. m. ant. CÓDIG.

CODICIA. s. f. COBDICIA.

CODICIAR. v. a. COBDICIAR.

CODICIL. s. m. Instrumènt ab que algú declara per escrits sa última voluntat pera tráurer ó afegir alguna cosa al testamènt ó declarar lo disposad en ell. *Codicilo.* Codicillus. *Codicille.* Codicillo.

CODICIL-LAR. adj. Lo que pertany al codicil. *Codicilar.* Codicillaris. *Faire codicille.* Fare il codicillo.

CODICIÒS, A. adj. COBDICIÒS.

CÓDIG. s. m. Colecció de llèys ó constitucions de algun soberá, que pren lo nom del príncep que maná formarlo ó del autòr que la va fèr, com lo códig Teodosiá, lo CÓDIG Justiniá, etc. Per antonomasia s' entèn lo de Justiniá. *Código.* Codex. *Code.* Codice.

CODILLO. s. m. En alguns jogs de cartas lo cas de pérdrer la posta lo qui la

trad per haber fèt mès basas que èll los altres jugadòrs. *Codillo.* Sors amissa in quibusdam chartarum ludis. *Codille.* Codiglio.

DONAR CODILLO. fr. En alguns jogs de cartas fèr pérdrer la posta al qui ha entrad, fènd mès basas que èll. *Acodillar, dar codillo.* In quibusdam chartarum ludis adversarium debellare. *Gagner codille.* Fare il codiglio.

DONAR CODILLO. fr. met. Valerse de alguna astucia ó engany á fi de lograr algú pera sí lo que altre demanaba. *Jugársela á uno de codillo.* Callidè, subdolè præoccupare quod alter sibi acquirendum expectabat. *Jouer un tour de maître Gonin.* Barbaria ad uno da volpone.

ESCAPAR DE CODILLO. fr. met. DONAR CODILLO, en la segòna accepció.

CÓDOL. s. m. Pèdra, roc. *Canto.* Saxum. *Pierre.* Pietra.

CODOLADA. s. f. Cop de códol, pèdrada. *Cantazo.* Saxi ictus. *Coup de pierre.* Pietrata.

CODÒNY. s. m. Lo fruit del codonyèr. Tè la figura semblant á una pera, lo colòr grogueuc, l' olòr agradable y lo gust aspre. *Membrillo.* Cotoneum, cotonium malum, cydonium, citonium. *Coing.* Cotogna.

CODONYAT. s. m. Especie de consèrva que se fa de codònys. *Carne de membrillo.* Cydonia mala melle vel saccharo condita, cydonites. *Cotignac.* Cotognato.

CODONYÈR. s. m. Arbre que arriba á tenir uns deu peus de alsaria; tè las fullas rodònas, punxagudas, blanquinòsas y plenas de bòrrissol de sòta, llisas y verdas de sòbre, y las flors de colòr de carn. Dòna per fruit lo codòny. *Membrillo.* Cotoneum. *Coignassier.* Cotogno.

CODONYÈRAR. s. m. Terreno plantad de codonyèrs. *Membrillar.* Locus cotoneis consitus. *Lieu planté de coignassiers.* Luogo piantato di cotogni.

CODORNAL. s. m. *Náut.* Tros de cuadrad de fusta ab dòs ó tres politxas grossas, que servex pera posar los arbres al barco y guarnir las drissas majors ab los guindastes. *Cuadernal.* Trabs quadrata in navibus. *Sorte de moufle pour mâter un vaisseau, hisser les voiles, etc.* Polispasto, taglia.

COEJADURA. s. f. ant. L' acció de coejar. *Coleadura, coleo.* Caudæ jactatio. *L'action de remuer la queue.* Dimenar la coda.

COEJAR. v. n. ant. CUEJAR.

COERCIÓ. s. f. L' acció de refrenar ó contenir algun desòrde. *Coercion.* Coërcitio. *Coercition.* Raffrenamento, costrignimento.

COERCITIU, VA. adj. Lo que refrena ó reprimex. *Coercitivo.* Coërcens. *Coercitif.* Coercitivo.

COETA. s. f. ant. Ancèll. CUERETA.

COETÁNEO, NEA. adj. que se aplica á las persònas y á algunas cosas que se troban en un matèx tèmps. *Coetáneo.* Coætaneus, coævus. *Contemporain.* Coetaneo, contemporaneo.

COETERN, NA. adj. usad en la teología pera denotar que las tres persònas divinas sòn igualmènt eternas. *Coeterno.* Coæternus. *Coéternel.* Coeterno.

COEVO, VA. adj. Se aplica á las cosas que van existir en un matèx tèmps. *Coevo.* Coævus. *Contemporain.* Coetaneo, contemporaneo.

COEXISTENCIA. s. f. La exîstencia de una cosa juntamènt ab altra. *Coexistencia.* Rei alicujus simul cum alia existentia. *Coexistence.* Coesistenza.

COEXISTÈNT. p. pres. de COEXISTIR. Lo que exîstex juntamènt ab altre. *Coexistente.* Unà cum alio existens. *Coexistant.* Coesistente.

COEXISTIR. v. n. Exîstir una cosa juntamènt ab altra. *Coexistir.* Existere simul cum alio. *Coexister.* Coesistere.

COFA. s. f. ant. COFIA.

COFA. s. f. *Náut.* Especie de tablado que hi ha en los arbres dels barcos allí ahònt se juntan sas diferènts pèssas, que servex pera fèr varias maniobras. *Cofa.* Tabulatum malo navis superiùs affixum. *Hune.* Coffa, gabbia.

COFAD, DA. adj. Tou, estufad. *Hueco.* Elatus. *Vain, présomptueux.* Superbo, orgoglioso.

COFARSE. v. r. fam. ARREPAPARSE.

COFFA. s. f. ant. COFIA.

COFFAL. s. m. ant. COFIA.

COFÍ. s. m. Especie de cistèll ó canastra de espart, vímets ó fusta pera portar fruitas ó altras cosas de una part á altra. *Cofin, serijo, serillo.* Cophinus. *Panier, cabas, corbeille.* Sporta.

COFIA. s. f. Especie de gòrra que portan las donas per abrig y adòrno del cap: se fa de puntas, cintas, etc., y de va-

rias figuras y midas. *Cofia, escofia.* Calantica. *Cale.* Cuffia.

COFIETA. s. f. dim. de COFIA. *Cofiezuela.* Parva calantica. *Petite cale.* Cuffietta.

FÈR CÓFIS Y MÓFIS. fr. Obrar ab parcialitat en algun negoci, seguind en tòt lo propi arbitri y no guardand la legalitat deguda. *Hacer mangas y cabezones.* Arbitrio suo disponere. *En faire des choux et des raves; tout va par compère et par commère.* Dar il tracollo alla bilancia.

COFRE. s. m. Especie de caxa que tè la tapa un poc arquejada, está tòta cuberta de pèll, badana ó baqueta, de dins es forrada de tela y servex regularmènt pera guardar roba. *Cofre.* Arca vestiaria. *Coffre, bahut.* Forziere, baule.

COFRE RÈAL. ant. Lo rèal erari. *Erario.* Ærarium. *Trésor royal.* Erario.

COFURNA. s. f. Aposènto pètit ó habitació estreta. *Tabuco, chiribitil.* Gurgustium. *Petite chambre.* Cameretta, stanzino.

COGITACIÓ. s. f. ant. PENSAMÈNT, l'acció y efècte de pensar.

COGITAR. v. a. ant. PENSAR.

COGITAT, DA. p. p. ant. PENSAD.

COGNACIÓ. s. f. Parentiu de consanguinitat per la línea femenina èntre los que descendexen de un pare comú. *Cognacion.* Cognatio. *Cognation.* Cognazione.

COGNAD, DA. adj. Lo parènt per consanguinitat respècte de altre, ó cuand tòts dòs ó algun de ètls descendexen per línea masculina de un pare comú. *Cognado.* Cognatus. *Cognat.* Cognato.

COGNICIÓ. s. f. ant. CONEXEMÈNT.

COGNOM. s. m. Lo sòbrenom que tè algú y que lo distingex per la casa ó llinatje; com Gralla, Queralt, Pinòs. *Apellido, sobrenombre.* Cognomen, cognomentum. *Surnom.* Cognome, soprannome.

COGÒMBRE. s. m. Planta que fa unas camas sucòsas, que se ajauen per terra, y tènen de dòs á tres canas de llarg; las fullas sòn rodònas, raspòsas y partidas, fa las flors grogas, y de aquestas unas sòn masculinas y altras femeninas. *Pepino.* Cucumis. *Concombre.* Cetriuolo.

COGÒMBRE. Fruit de la planta del matèx nom. Es cilíndric ú ovalad, segòns de quina mena es, tè un poc mès de mitj pam de llarg, es de un verd mès ó mènos clar per la part de fora, y está ple de uns pètits granets. Per la part de dins es blanc y conté una multitut de llavòrs de figura ovalada, encaraqué punxagudas de un cap, xatas y pètitas. Es bastant bo per mènjar. *Pepino.* Cucumis. *Concombre.* Cedriuolo.

QUI HA FÈT LO COGÒMBRE QUE LO TREGA Á LA ÒMBRA. ref. que ensenya que qui ha fèt algun mal deu sufrir las sèvas resultas. *Quien hizo el cohombro que le lleve al hombro.* Qui cucumim excoluit, premat hujus pondere tergum. *Qui lie le faix doit le charger.* Chi fece il bambin egli il nudrisca.

COGOMBRÈR. s. m. Terreno plantad de cogòmbres. *Pepinar.* Locus cucumeribus consitus. *Couche de concombres.* Luogo piantato di cedriuoli.

COGULLA. s. f. CUGULLA.

COGULLADA. s. f. Aucèll. CUGULLADA.

COHA. s. f. ant. CUA.

COHABITACIÓ. s. f. Lo acte de cohabitar. *Cohabitacion.* Cohabitatio. *Cohabitation.* Coabitazione.

COHABITAR. v. n. Fèr los casads vida maridable. Se diu tambè dels amancebads. *Cohabitar.* Cohabitare, individuam vitam, cum uxore honestissimè, cum scorto turpiter agere. *Cohabiter.* Coabitare.

COHERCIÓ. s. f. ant. COERCIÓ.

COHERENCIA. s. f. Conexió, relació ó unió de unas cosas ab altras. *Coherencia.* Cohærentia. *Cohérence, connexion, liaison.* Coerenza, unione, convenienza.

COEREU, VA. s. m. y f. Lo qui es hereu juntamènt ab altre. *Coheredero.* Cohæres. *Cohéritier.* Coerede.

CÒHET. s. m. Canó de canya ó papèr, reforsad ab mòlts tòms de fil empegad, y ple de pólvora bèn atacada, que se dispara calandhi fog. *Cohete.* Pyrobolum. *Fusée.* Razzo.

CÒHET BORRATXÓ. Especie de còhet que ences va per terra y se fica èntre los peus de la gènt. *Buscapiés, carretilla.* Pyrobolum super solum serpens. *Vétille, fusillette, serpenteau.* Razziuoli.

COHETAIRE. s. m. Lo qui tè per ofici fèr còhets y altres fogs artificials. *Cohetero, polvorista.* Pyrobolarius. *Artificier.* Ingegnere, facitor di fuochi artifiziali.

COHETÈR. s. m. COHETAIRE.

COHIBIR. v. a. ant. Reprimir, refrenar.

Cohibir. Cohibere. *Réprimer, contenir, réfréner*. Raffrenare, repprimere.

COHONESTAR. v. a. Donar apariencias de bona á alguna acció. *Cohonestar, honestar*. Cohonestare, honestare. *Colorer*. Colorire, simulare, ricoprire.

COINCIDENCIA. s. f. Lo acte ó efècte de coincidir. *Coincidencia*. Concursio. *Coïncidence*. Coincidenza.

COINCIDIR. v. n. Convenir una cosa ab altra, ser conforme ab èlla. *Coincidir*. Convenire. *Coïncider*. Coincidere.

COINDAMENT. adv. mod. ant. AIROSAMÈNT.

COINQUINAR. v. a. fam. que se usa en la frase COINQUINÀR LA PACIENCIA, y significa molestar, importunar, enfadar. *Majar, jorobar*. Molestiâ afficere. *Ennuyer, importuner, fatiguer*. Infastidire, annojare.

COISSÓ. s. f. Sensació doloròsa excitada en la carn per algun cop ó ferida. *Escozor, escocimiento*. Acer pruritus. *Coisson*. Crociore, bruciore.

DONAR COISSÓ. fr. *Escocer*. Acriter dolere, prurire. *Cuire*. Frizzare, bruciare.

COL. s. f. Planta de la que sèn cultivan varias cualitats tòtas bonas per mènjar, y que comunamènt se distingexen per lo colòr y figura de las fullas; la mès comú es la que las tè blancas. *Col, berza*. Caulis. *Chou*. Cavolo.

COL DE BÒRDA. Especie de col que se cria sènse cultivar, y tè un poc mès dè un pam de alsaria, tres fullas crespadas, y un bròt al mitj ab una flor blanquinòsa. *Lampsana*. Lapsana, lampsana. *Lampsane, herbe-aux-mamelles*. Lampsana.

COL BORRATXÒNA. Especie de col que tè lo tronxo mòlt pètit, las fullas crespadas, de colòr verdòs, y fa capdèll. *Berza*. Brassica. *Chou crêpé*. Cavolo romacco.

COL CAPDÈLLADA. Especie de col que tè las fullas fortas y tan apretadas la una ab l'altra que ántes de espigarse fòrman lo matex que un capdèll. *Repollo*. Brassica capitata. *Chou cabus ou pommé*. Cavolo cappuccio.

COL CRESPADA. Especie de col verda que tè las fullas mòlt crespadas, y de la cual sèn trauen també brotòns. *Berza encrespada ó rizada*. Brassica apiana vel crispa. *Chou frisé*. Cavolo nero.

COL DE BROTÓ. COL VERDA.

COL DE SOLDAD. COL CAPDÈLLADA.

COL GITANA. Especie de col que tè lo tronxo mòlt alt, las fullas mòlt crespadas de colòr verd y blanquinòs, y fa capdèll. *Col de asa de cántaro*. Brassicæ genus. *Chou frisé*. Cavolo riccio, romano.

COL NANA. COL BORRATXÒNA.

COL VERDA. Varietat de col que tè lo tronxo mòlt alt, trau mòlts bròts, y arrancandlos bròta de nou. *Breton*. Brassica oleracea. *Chou vert*. Cavolo verzotto.

COL VERDA. Se anomena també axí altra especie de col que es mès tendre que l'anteriòr, tè las fullas mès llargas, y vè mès primarenca que èlla y que la crespada. *Llanta*. Brassicæ oleraceæ genus. *Sorte de chou, qui coupé, repousse et dure toute l'année*. Sorta di cavolo che poi d'essere stato tagliato rigermoglia.

COL Y BRÓCOLI. BRÓCOLI.

COL Y FLOR. Especie de col que al espigarse fòrma una especie de pinya composta de diferènts bròtets blancs que se mènjan de diferènts manèras. *Coliflor*. Brassica cauliflora. *Chou-fleur*. Cavol fiore.

PARLAM DE COLS LA MARE EN CUINA. expr. fam. ab que se repren als que responen fora de propòsit. *Si preguntais por berzas, mi padre tiene un garbanzal*. Ad rogatum non respondes. *Quand je veux dire blanc, la quinteuse dit noir. On te parle grec et tu réponds latin*. Diciam di pomi rispondi d'oleo.

REMENAR LAS COLS. fr. met. y fam. Entrevenir, manejar algun assumpto ó negoci. *Menear el ajo*. Rem gerere, alicui negotio interesse. *Être à la tête d'une affaire; être le factotum de l'affaire*. Essere il capodanza.

COLA. s. f. AIGUACUIT.

COLA DE BÒCA. Certa preparació del aiguacuit comú que se usa humitejandla ab saliva. *Cola de boca*. Gluten valde viscosum. *Colle à bouche*. Colla di bocca.

COLA DE PÈX. Especie de aiguacuit blanc que se fa de la pèll y de algunas mèmbranas de varios pèxos, especialmènt de la bufeta del aire dels esturiòns, que es la millòr. *Cola de pescado, colapez, colapiscis*. Ichthyocolla. *Colle de poisson*. Collapesce.

COLA DE RETALL. Especie de aiguacuit clar, ó suc agafadis que se fa ab las retalladuras de luda, y servex pera pintar al tremp, y pera preparar las telas y las pèssas del daurad y brunyid, y també

pera donar consistencia al papèr y altras cosas. *Cola de retazo ó de retal.* Gluten ex segmentis pellium compactum. *Colle de rognures de gants.* Colla fatta dagli avanzi dei guanti.

COLACIÓ. s. f. COL-LACIÓ.

COLADA. s. f. L' acció y efècte de colar alguna cosa líquida. *Coladura, colada.* Colandi actus, colo facta purgatio. *Colature.* Colatura.

COLADÒR. s. m. Drap, cedas, ó cosa semblant pera colar algun líquid. *Coladero, colador.* Colum. *Couloir, chausse, cloyon.* Colatojo.

COLADÒR. Instrumènt fèt en fòrma de paperina que en las apotecarías servex pera colar los licòrs. *Filtro.* Pannus quo pharmacopolæ liquores et medicamenta percolant. *Filtre.* Filtro, colatojo.

COLADÒR. Concavitat ó cova en la terra que servex pera que s' escòrren las aiguas. *Sumidero.* Vorago. *Égout, cloaque.* Fogna.

COLADÒR. Forad per lo cual se còla l' aigua ó altre líquid. *Tragadero.* Vorago, faux, os. *Gouffre.* Smaltitojo, gorgo.

COLADÒR. En la imprèmpta es una especie de bujolet ab forads en lo cul, lo cual se umple de cendra, y tirandhi aigua passa per èlla y surt llexiu. *Colador.* Dolium lixiviæ eliquandæ. *Baquet d'imprimerie.* Tinozza di stampa.

COLADÒRA. s. f. En los molins de oli es cert vas de llauna ab que se trau l' oli de la pica cuand es fòndo. *Escullador.* Vas quoddam olearium. *Sorte de vaisseau de fer-blanc pour prendre l'huile.* Vaso di latta da prendere l' oleo.

COLADURA. s. f. COLADA.

COLAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de colar. *Colada, coladura.* Percolatio. *L'action de couler, de passer, de filtrer.* Colamento.

COLAR. v. a. Fèr passar algun líquid per un drap, cedas ó cosa semblant. *Colar.* Colare, percolare. *Couler, passer, filtrer.* Colare.

COLARSE. v. r. Passar l' aigua ó altre líquid per algun forad estret. *Sumirse.* Sub humum ire, absumi. *S'écouler.* Passare, affondersi, colare.

COLARSE. Aclarirse los líquids depositand en la part inferiòr las partículas que los espessian, embrutaban ó enterbolian. *Asolarse.* Subsidere. *S'épurer, déposer.* Purgarsi, ripurgarsi.

COLARSE. met. y fam. Introduirse de amagad y sènse llicencia en alguna part. *Colarse.* Clam, latenter irrepere; correpere. *S'introduire, se fourrer, se couler, se glisser.* Intrare, cacciarsi, ficcarsi di soppiatto.

COLASSA. s. f. aum. de COL. *Berzaza.* Caulis grandior. *Gros chou.* Cavolone.

COLCOM. pron. que significa indeterminadamènt alguna cosa cualsevol que sia, y es lo contrari de res. *Algo.* Aliquid. *Quelque chose, tant soit peu.* Qualche cosetta.

COLCOM. Cosa poca ó de poca importancia; y en aquest sentit se diu: axó val COLCOM. *Algo.* Aliquid. *Un peu, quelque peu.* Qualche cosa, un pocchettino.

COLCOM. s. m. Bèns, hisènda, caudal; y en aquest sentit diem: fulano tè COLCOM. *Bienes, caudal, hacienda.* Bona, opes, facultates. *Biens, richesses, avoir.* Beni, dovizie.

CÓLDRER. v. a. Guardar, celebrar alguna fèsta. *Celebrar.* Colere. *Celébrer.* Colere, venerare.

CÓLDRER. Parland de refredamènts ó constipaciòns es curarlas guardandse mòlt y procurand suar. *Cocer.* Ex obstructione frigore illatâ ad sanitatem restitui. *Se tenir chaudement.* Cuocere.

CÓLERA. s. f. Humòr del cos humá que se fòrma en lo fètge. *Cólera.* Bilis, cholera. *Bile.* Bile, collera.

CÓLERA. Ira, enfado. *Cólera.* Ira, indignatio. *Colère, emportement.* Furore, impeto, trasporto.

CÓLERA. s. m. CÓLERA-MORBO.

EXALTARSE LA CÓLERA. fr. Enfadarse moltíssim. *Montar en cólera, tomarse de la ira, emborracharse de cólera, tomar cólera.* Vehementèr irasci, iram colligere. *Se cabrer, s'effaroucher.* Dar ne' lumi, inalberarsi.

CÓLERA-MORBO. s. m. Malaltía coneguda que se li aplicá aquest nom perqué los síntomas y efèctes de èlla sòn mòlt semblants als de la malaltía epidémica procedènt de l' Assia que ha corregud per tòta la Euròpa en aquestos últims tèmps. *Cólera-morbo, cólera.* Cholera morbus; passio cholerica. *Choléra-morbus.* Colera morbus.

COLÉRIC, CA. adj. Lo que pertany á la cólera ó participa de èlla. *Colérico.* Cholericus, biliosus. *Qui appartient à la bile.* Appartenente a collera.

COLÈRIC. Lo qui fácilmènt se dèxa posseir de la cólera. *Colérico, corajudo*. Iracundus. *Colérique, emporté, bilieux*. Iracondo, stizzoso.

COLÈRIC, CA. s. m. y f. La persòna que està atacada del cólera-morbo. *Colérico*. Cholera morbo correptus. *Celui qui est attaqué du choléra-morbus*. Ammalato dal colera morbus.

COLETA. s. f. dim. de COL. *Col pequeña*. Cauliculus. *Petit chou*. Cavoletto.

COLETO. s. m. ant. Vestidura, especie de gipó per lo comú fèt de anta ab faldònets. *Coleto*. Pelliceus thorax. *Buffle, collet de buffle*. Colletto di bufalo.

COLGAD, DA. p. p. de COLGAR y COLGARSE. *Puesto, traspuesto; cubierto; aporcado, acogombrado; acodado, amugronado*.

COLGAD. s. m. Lo sarmènt llarg de un cep, que sènse tallarllo de èll s' enterra de modo que isca la punta en lo lloc ahònt faltaba algun cep, pera que umpla aquell vuid. Se aplica també al bròt de altras plantas. *Mugron, acodo, codal*. Propago, tradux. *Marcotte*. Barbatella, propaggine.

FÈR COLGADS. fr. COLGAR, en la cuarta accepció.

COLGAFOGS. s. m. fam. Dropo que no sab exir de la bora del fog. *Torreznero*. Homo juxta focum semper sedens. *Paresseux qui est toujours au coin du feu*. Colui che è sempre intorno al focolare.

COLGAR. v. n. ant. Póndrerse lo sol. *Ponerse, trasponerse*. Occidere. *Se coucher*. Sparire, tramontare.

COLGAR. v. a. Enfònsar alguna cosa en alguna substancia sólida de las que se semblan als líquids per la facilitat ab que se juntan y separan sas parts, com la arena, los grans, etc. *Cubrir*. Condere, operire. *Couvrir*. Coprire, coperchiare.

COLGAR. Parland de ápits, escarolas y altras hortalissas es taparlas ab terra á fi de que se tòrnen blancas y tendres. *Aporcar, acogombrar*. Accumulare, aggerere, aggerare. *Buter*. Coricare, ricoricare.

COLGAR. Parland dels sarmènts en las vinyas es fèrlos passar per sòta terra fins á anar á tráurer lo cap en lo lloc ahònt deuen ocupar lo de un cep que falta. *Acodar, amugronar*. Propagare; propagare vites in sulcos. *Provigner*. Propagginare.

COLGARSE. v. r. territ. Ficarse al llit. *Tender la raspa*. Cubare. *Se coucher tout de son long*. Coricarsi.

CÓLIC. s. m. Malaltía que se patex en lo budèll quint ab dolòrs aguds y restrenyimènt de vèntre. *Cólico, dolor cólico*. Dolor colicus. *Colique*. Dolori colici.

CÓLICA. s. f. Malaltía que consistex en dolòrs aguds en los budèlls y causa vómits violènts y evacuaciòns de vèntre. *Cólica*. Morbus colicus. *Colique*. Colica.

COLIFLOR. s. f. Planta. COL Y FLOR.

COLIMÈNT. s. m. ant. CULTO.

COLISEU. s. m. Teatro destinad á funciòns públicas de diversió, com tragedias y comedias. Se originá del anfiteatro Flavi, davant del cual fòu col-locada una estatua colossal de Domiciá. *Coliseo*. Theatrum. *Théâtre, colisée*. Teatro, culiseo.

COLITXO. s. m. Hèrba pètita mòlt comú en los sembrads y llocs erms, que tè las fullas de figura de llansa, verdas, blanquinòsas y suaus, los llucs forcads y las flors en espiga. *Colleja*. Cucubalis behen. *Pissenlit, mâche*. Smirnio, macerone.

COL-LACIÓ. s. f. Lo curt alimènt que se sol péndrer en la nit dels dias de dejuni. *Colacion*. Vesperna parca, vespertina cœnula. *Collation*. Colazione.

COL-LACIÓ. Lo acte de conferir canónicamènt los beneficis ecclesiástics, y també lo acte de conferir los graus en las universitats. *Colacion*. Collatio. *Collation*. Collazione.

FÈR COL-LACIÓ. fr. Péndrer un curt alimènt en las nits dels dias de dejuni. *Hacer colacion*. Vespernam parcam sumere. *Faire collation*. Far colazione.

PORTAR Á COL-LACIÓ. fr. En las herencias y particiòns es manifestar lo que algun dels participants tè rebud, á fi de igualar las parts y no perjudicar á ningú. *Traer á colacion y particion*. In hæreditate aut divisione bonorum rationes accepti referre. *Venir à rapport et à partage*. Dare a spartimento.

COL-LADÒR. s. m. Lo qui dòna col-lació de algun benefici ecclesiástic. *Colador*. Collator. *Collateur*. Colui che dà un benefizio ecclesiastico.

COL-LAR. v. a. p. us. Parland de beneficis ecclesiástics es conferirlos canóni-

camènt. *Colar*. Canonica institutione conferre. *Conférer un bénéfice ecclésiastique*. Dare un benefizio ecclesiastico.

COL-LATERAL. adj. En los edificis se aplica á la part ó adòrno que está en un y altre costat. *Colateral*. Collateralis. *Collatéral*. Collaterale.

COL-LATERAL. Lo parènt que no ho es per línea recta. *Colateral*. Collateralis. *Collatéral*. Collaterale.

COL-LATIU, VA. adj. que se aplica als beneficis ecclesiástics y á tòt lo que no pod tenirse sèns col-lació canónica. *Colativo*. Collativus. *Collatif*. Che si conferisce.

COL-LECCIÓ. s. f. Lo conjunt de varias cosas, per lo comú de una matèxa classe, com de escrits, de medallas, etc. *Coleccion*. Collectio. *Collection, recueil, assemblage*. Raccolta, compilazione.

COL-LECCIÓ DE CANSÒNS. Lo llibre en lo cual estan reunidas varias cansòns y poesías comunamènt de diferènts autòrs. *Cancionero*. Cantionum aut carminum liber. *Chansonnier*. Canzoniere.

COL-LECCIÓ DE ROMANSOS. Llibre en que estan reunids diferènts romansos, especialmènt los antigs. *Romancero*. Collectio poematiorum hujus nominis. *Recueil d'anciennes romances*. Collezione d'antichi romanzi.

COL-LECTA. s. f. ant. Repartimènt de alguna contribució. *Colecta*. Tributorum collectio, exactio. *Collecte*. Colletta, aggravio, imposizione.

COL-LECTA. Capta, recaudació. *Recaudacion, recaudamiento, colectacion*. Exactio. *Recouvrement*. Riscossione.

COL-LECTA. La oficina en la cual se cobran los drets en los portals. *Fielato*. Officina portoriis exigendiis destinata. *Bureau d'octroi*. Il dazio.

COL-LECTA. Cualsevol de las oraciòns de la missa. Se anomenan axí perqué se diuen cuand los fiels estan reunids. *Colecta*. Missæ collecta, seu communes preces. *Collecte*. Colletta.

COL-LECTADÒR. s. m. p. us. COL-LECTÒR.

COL-LECTAR. v. a. Arreplegar ó cobrar caudals ó efèctes. *Recaudar, colectar*. Exigere. *Recouvrer*. Riscuotere.

COL-LECTIU, VA. adj. Lo que tè virtut de recullir ó reunir. *Colectivo*. Collectivus. *Capable de réunir ; de rassembler*. Capace di radunare, di compilare.

COL-LECTIU. Se aplica á alguns noms que si bè sòn singulars significan pluralitat, com poble, col-legi, etc. *Colectivo*. Collectivus. *Collectif*. Collettivo.

COL-LECTIVAMÈNT. adv. mod. En comú, unidamènt. *Colectivamente*. Conjunctè. *Collectivement, en commun, dans un sens collectif*. Collettivamente.

COL-LECTÒR. s. m. Lo qui fa alguna col-lecció. *Colector*. Collector. *Celui qui rassemble, qui ramasse, qui fait une collection*. Collettore.

COL-LECTÒR. Lo encarregad de la cobransa dels caudals públics. *Recaudador, colector*. Exactor, collector. *Collecteur*. Collettore, esattore.

COL-LECTÒR. En las iglèsias es lo ecclesiástic encarregad de arreplegar las limòsnas de las missas y repartirlas als que las han de dir. *Colector*. Stipendii missarum collector. *Ecclésiastique chargé de recevoir l'argent qu'on donne pour les messes*. Prete che ha l'incarico di ricevere la limosina delle messe.

COL-LECTÒR DE ESPOLIS. Lo qui está encarregad de recullir los bèns que dèxan los bisbes, que pertanyen á la dignitat, pera invertirlos en caritats y obras pias. *Colector de espolios*. Spoliorum episcopalium collector. *Receveur du bien que laissent les évêques en mourant*. Collettore de' beni che lasciano i vescovi nel morire.

COL-LECTÒR RÈAL. La persòna encarregada de cobrar los drets rèals. *Tablajero*. Vectigalium exactor. *Commis*. Collettore de' reali dazzi.

COL-LEGI. s. m. Comunitat de persònas que viuen en una casa destinada á la ensenyansa de ciencias, arts ú oficis bax lo gobern de certs superiòrs y règlas. També se anomena axí la matèxa casa ó edifici. *Colegio*. Collegium. *Collége*. Collegio.

COL-LEGI. Casa ó convènt de regulars destinada pera estudis. *Colegio*. Cœnobium litterarum studiis consecratum. *Collége*. Collegio.

COL-LEGI. Casa destinada pera la educació y criansa de noyas. *Colegio*. Ædes puellis alendis et erudiendis. *Maison d'éducation de jeunes filles*. Collegio.

COL-LEGI. Conjunt de persònas de una matèxa professió que sèns viurer en comunitat obsèrvan certas constituciòns com lo COL-LEGI de advocads, lo de cor-

redòrs, etc. *Colegio.* Collegium, sodalitas, sodalitium, cœtus. *College.* Collegio.

COL-LEGI APOSTÓLIC. Lo dels apóstols. *Colegio apostólico.* Collegium apostolorum. *College apostolique.* Collegio degli appostoli.

COL-LEGI DE CARDENALS. Lo cos que componen los cardenals de la Iglesia romana. *Colegio de cardenales.* Collegium cardinalium. *Sacré college, college des cardinaux.* Collegio dei cardinali.

COL-LEGI MILITAR. Cada una de las casas dels òrdes militars, destinadas pera que los freiles estudien allí las ciencias. *Colegio militar.* Militarium ordinum collegium. *College pour les membres des ordres militaires.* Collegio degli ordini di cavalleria.

COL-LEGI MILITAR. Casa destinada á la educació é instrucció dels jòves que seguexen la milicia. *Colegio militar.* Collegium militare tironibus instituendis. *Maison d'éducation de jeunes militaires.* Collegio militare.

COL-LEGIAD. adj. que se aplica als mètges, apotecaris, notaris, advocads y procuradòrs que estan incorporads en lo col-legi de sa professió. *Colegiado.* In collegium adscriptus. *Agrégué.* Collegiato.

COL-LEGIADA. adj. COL-LEGIATA.

COL-LEGIAL, LA. s. m. y f. La persòna que tè beca ó plassa en algun col-legi. *Colegial.* Collegiatus. *Boursier de college.* Collegiale, convittore.

COL-LEGIAL. adj. Lo que pertany al col-legi. *Colegial.* Collegiarius, collegialis. *Collégiale, qui appartient à un college.* Collegiale.

COL-LEGIAL. COL-LEGIATA.

COL-LEGIALET. s. m. dim. de COL-LEGIAL. *Colegialillo, colegialito, colegialico.* Juvenis collegiatus. *Petit boursier de college.* Convittorino.

COL-LEGIATA. adj. que se aplica á la iglèsia que no essend cadira de arquebisbe ó bisbe, se compon de dignitats y canonges seculars, y en la cual se celebran los oficis divins com en las catedrals. *Colegial, colegiata.* Ecclesia collegiata. *Collégiale.* Collegiata.

COL-LEGIR. v. a. Inferir, deduir una cosa de altra. *Colegir.* Colligere. *Déduire, conclure, inférer.* Conchiudere, dedurre, giudicare.

COL-LIGACIÓ. s. f. L'acció y efècte de col-ligarse. *Coligacion.* Colligatio, fœdus. *Ligue, enlacement, confédération.* Lega, alleanza, confederamento.

COL-LIGAD, DA. adj. Lo qui está unid y confederad ab altre. Se usa també com substantiu. *Coligado.* Fœderatus. *Allié, uni, confédéré, coalisé.* Alleato, confederato.

COL-LIGANZA. s. f. ant. COL-LIGACIÓ.

COL-LIGARSE. v. r. Unirse, confederarse uns ab altres pera algun fi. *Coligarse.* Colligare se cum aliis. *Se liguer, se coliguer, s'unir, s'allier, se confédérer.* Allearsi, confederarsi.

COL-LIRI. s. m. Medicamènt compost de una ó mès substancias disoltas ó dexatadas en algun licòr, ó fètas pòlvos fins y barrejadas, que se aplica en las malaltías de ulls y altras. *Colirio.* Collyrium. *Collyre, bérytion.* Collirio.

COL-LISIÓ. s. f. Fregadura, ó ferida fèta á copia de fregar una cosa ab altra. *Colision.* Collisio, collisus. *Collision.* Collisione.

COL-LITIGANT. s. m. Lo qui pledeja ab altre. *Colitigante.* Litigator, lite cum alio contendens. *Contendant.* Collitigante.

COL-LOCACIÓ. s. f. Lo acte ó efècte de col-locar. *Colocacion.* Collocatio. *Arrangement.* Collocamento.

COL-LOCACIÓ. Empleo ó destino. *Colocacion.* Collocatio. *Établissement, emploi, place.* Impiego, posto.

COL-LOCAR. v. a. Posar alguna cosa en sòn degud lloc. *Colocar.* Collocare. *Placer, arranger, disposer.* Collocare, allogare, accomodare.

COL-LOCAR. Acomodar á algú en algun estad ó empleo. Se usa també com recíproc. *Colocar.* Officium, munus alicui conferre. *Établir, placer.* Stabilire, collocare.

COL-LOCUTÒR. s. m. Cualsevol de las persònas que parlan en una conversa. *Colocutor.* Collocutor. *Interlocuteur.* Interlocutore.

COL-LOQUI. s. m. Conferencia de dòs ó mès persònas pera tractar algun negoci particular. *Coloquio.* Colloquium. *Colloque, entretien, conversation, devis.* Colloquio, parlamento.

COL-LUSIÓ. s. f. for. Conveni, contraete fraudulènt y secrèt que se fa èntre dòs ó mès persònas sòbre algun negoci.

Colusion. Collusio, collusium. *Collusion*. Collusione.

COLMADAMÈNT. adv. mod. Ab mòlta abundancia. *Colmadamente*. Cumulatim, cumulatè. *Abondamment, avec profusion*. Copiosamente.

COLMAR. v. a. p. us. Umplir alguna mesura ó altre vas de manèra que lo que se hi posa puje mès amunt de las boras del vas tant com se puga. *Colmar*. Cumulare. *Combler*. Colmare, empiere a trabocco.

COLMAR. met. Donar ab abundancia. *Colmar*. Cumulare. *Combler*. Colmare.

COLMO. s. m. ant. CURULL.

COLOBRINA. s. f. ant. CULEBRINA.

COLOCASSIA. s. f. Planta que se cultiva en América; tè las fullas grossas de figura ovalada y ab fistó á la bora, sèns cama, y la flor de colòr de rosa. Sa arrel es carnòsa y mòlt agre cuand es fresca; mès si se cou perd lo mal gust, y se usa com alimènt, lo matèx que las fullas. *Colocasia, haba de Egipto*. Colocasium, colocacia. *Colocasie*. Fava d' Egitto.

COLOFONIA. s. f. PEGA GRÈGA.

COLOIGNA. s. f. ant. COLONIA.

CÒLÒM, MA. s. m. y f. Aucèll doméstic que prové del salvatge. Sòn infinitas sas varietats ó castas que se diferencian principalmènt per lo colòr ó la grandaria. *Palomo, paloma*. Columbus, columba. *Colombe, pigeon*. Colomba, colombo.

CÒLÒM CALSAD. Lo qui tè los peus y camas vestids de plòma. Comunamènt sòn blancs. *Paloma calzada*. Columba dasypus. *Pigeon pattu*. Piecione calzato.

CÒLÒM CORONAD. Lo qui tè sòbre lo cap una porció de plòmas dretas en figura de una corona ó diadema. *Paloma tripolina*. Columba anglica. *Pigeon pattu*. Piccione coronato.

CÒLÒM DE MÒNYO. Lo qui tè una especie de plòmallet damunt del cap. *Paloma de moño, paloma moñuda*. Columba cristata. *Pigeon huppé*. Colombo capelluto.

CÒLÒM PEONÈR. CÒLÒM CALSAD.

CÒLÒM ROQUÈR. TUDÓ.

CÒLÒM SALVATGE. TUDÓ.

CÒLÒMA ÇURANA. ant. TUDÓ.

COLOMAIRE. s. m. Lo qui se ocupa en cuidar, criar y véndrer còlòms. *Palomero*. Columbarius. *Celui qui nourrit des colombes*. Chi ha cura delle colombe.

CÒLÒMAR. s. m. La caseta en la cual se crian los còlòms. *Palomar*. Columbarium. *Colombier, pigeonnier*. Colombaja.

CUAND ES FÈT LO CÒLÒMAR LO CÒLÒM SE MOR. ref. que se diu cuand se moren los que fan casas tòt just comensan á disfrutarlas. *La casa hecha, y el huerco á la puerta: casa hecha sepultura abierta*. Vix perfecta domus, videas adstare feretrum. *La cage est faite, et l'oiseau est mort*. Fatto il vascello il marinajo s' affoga.

CÒLÒMASSA. s. f. Lo excremènt dels còlòms. Servex pera engrexar las terras. *Palomina*. Timus columbinus. *Colombine*. Colombina.

CÒLÒMER. s. m. ant. CÒLÒMAR.

CÒLÒMÍ. Lo pòll del còlòm salvatge. *Palomino*. Columbulus. *Pigeonneau*. Piccionino.

CÒLÒMÍ. Lo pòll del còlòm casolá. *Pichon*. Columbulus, pipio. *Pigeonneau*. Piccionino torrajuolo.

CÒLÒMINA. s. f. Hèrba. FUMARIA.

CÓLON. s. m. Part ó mèmbre principal del período. *Colon*. Colon, colum. *Membre principal d'une période*. Parte principale.

CÓLON. BUDÈLL QUINT.

COLON. s. m. ant. MASOVÈR.

COLONA. s. f. ant. COLUMNA.

COLONIA. s. f. Certa porció de gènt que s' envia de òrde de algun príncep ó república á establirse en algun lloc, y també lo lloc ahònt s' establex. *Colonia*. Colonia. *Colonie*. Colonia.

COLOQUINTA. s. f. Hèrba, especie de cogòmbre ab las fullas talladas per mòltas parts, aspras, peludas y blanquinòsas; los llucs prims, cantèlluds y poblads de pèls curts, lo fruit mòlt amarg de la grandaria de una pilota mitjana, y semblant á una sindria. *Coloquintida*. Colocynthis, colocyntidæ. *Coloquinte*. Colloquintida.

COLÒR. s. m. La impressió que fan en los ulls los ratjs de llum que reflexa la superficie de algun cos. Comunamènt s' entèn per COLÒR lo que fa visible la superficie dels cossos. *Color*. Color, colos. *Couleur*. Colore.

COLÒR. COLÒRET.

COLÒR. Parland de vestids s' entèn del que no es negre. *Color*. Quicumque color non niger. *Couleur*. Colore.

COLÒR. Parland dels aucèlls es lo tint de

sas plòmas. *Jaldre.* Avium color. *Couleur des oiseaux.* Color.

COLÒR. Parland dels núbols, es aquell tint que casi sèmpre se varia en los extrèms de èlls, segòns com los va tocand lo sol, y segòns lo espessos que sòn. *Celaje.* Nubes orientis aut occidui solis radiis transversis splendens. *Nuances qu'on aperçoit aux extrémités des nues.* Colore.

COLÒR. met. p. us. Pretèxt. *Color.* Color. *Couleur, prétexte, apparence, ombre, masque.* Colore, pretesto, apparenza.

COLÒR DE AURÒRA. Lo qui resulta de la barreja de blanc, encarnad y blau. *Aurora.* Color ex albo, coccineo et cæruleo compositus. *Aurore.* Color giallo.

COLÒR DE FOG. Lo encarnad fòsc que no tè la perfecció del carmesí. *Color de fuego.* Flammeus color. *Couleur de feu.* Color di fuoco, rosso.

COLÒR ESBLAIMAD. COLÒR TRENCAD.

COLÒR ESMORTUID. Lo qui no tè vivesa. *Color amortiguado.* Debilis, languescens. *Couleur amortie.* Colore smorto.

COLÒR TRENCAD. Lo colòr bax que no tè vivesa. *Color quebrado ó quebradizo.* Color subpalidus. *Couleur faible,* Color debole.

COLÒRS. pl. *Pint.* Los materials de varios colòrs preparads pera pintar. *Colores.* Pigmenta. *Couleurs.* Colori.

COLÒRS PRIMITIUS. Entre tintorèrs los cinc colòrs següènts: blau, encarnad, de palla, musc y negre. *Colores primitivos.* Colores præcipui. *Couleurs primitives.* Colori primitivi.

CAURER LO COLÒR. fr. Pérdrer la sèva vivesa. *Caer el color.* Decolorari, colorem deficere. *S'affaiblir, perdre sa vivacité.* Scolorire.

COLÒR DE ALBERGINIA. *Aberengenado.* Subviolaceus. *Qui a la couleur d'une aubergine.* Violaceo.

COLÒR DE BURÈLL. *Aburelado.* Burrus. *De couleur de la bure.* Color di bigello.

COLÒR DE CANYÈLLA. *Acanelado, canelado.* Casiam referens. *De couleur de canelle.* Color di cannella.

COLÒR DE CASTANYA. CASTANY.

COLÒR DE CASTANYA CLAR. *Acabellado.* Subflavus. *Châtain-clair.* Castagno chiaro.

COLÒR DE CENDRA. *Ceniciento, cenizoso, cinericio.* Cineritius, cinereus, cineraceus, gilvus. *Cendré.* Cenerino.

DE COLÒR DE LLIMÓ Ó DE LLIMÒNA. *Limonado.* Citrinus, citratus. *De couleur de citron.* Citrino, cederno.

DE COLÒR DE NÁCAR. *Nacarado.* Roseus. *Nacarat.* Rancio.

DE COLÒR DE NOGUÈRA. *Noguerado.* Nucei coloris. *De couleur de noyer.* Color di noce.

DE COLÒR DE OLIVA. *Aceitunado.* Oleacei coloris. *Olivâtre.* Ulivastro.

DE COLÒR DE PALLA. *Pajado, pajizo.* Pallidus. *De couleur de paille.* Pagliato.

DE COLÒR DE PLATA. *Plateado, argentado.* Argenteus. *De couleur d'argent.* Argentino.

DE COLÒR DE ROSA. *Roseo.* Roseus. *Rosé.* Rosato.

DE COLÒR DE SAFRÁ. *Azafranado.* Croceus, crocinus. *Safrané.* Giallo.

DE COLÒR DE TARONJA. *Naranjado.* Aureus. *Orangé.* Aurino, rancio.

DISTINGIR DE COLÒRS. fr. fam. Tenir discerniment pera no confóndrer las cosas y pera donar á cada una lo apreci que li correspon. *Distinguir de colores.* Rectè de rebus judicare. *Juger sainement des choses, les estimer ce qu'elles valent.* Giudicar con discrezione.

DONAR COLÒR Ó COLÒRS. fr. Pintar. *Dar color ó colores, colorar, colorir.* Colorare. *Colorer, colorier.* Colorare.

FÈR EXIR LOS COLÒRS Á LA CARA. fr. met. Fèr tornar rotj á algú envergonyindlo. *Sacar los colores, ó sacar los colores al rostro ó á la cara.* Pudore afficere, suffundere. *Faire rougir.* Dar colore, arrossare.

FÈR PÉRDRER LO COLÒR. Deslluir lo colòr natural, ú obligarlo á decáurer. Sol succeir cuand s'espanta á algú. *Robar el color.* Decolorare. *Manger la couleur.* Impallidire, far impallidire.

MUDAR DE COLÒR Ó LO COLÒR. fr. fam. Manifestar en la cara alguna alteració, efècte de aflicció de ánimo. *Mudar de semblante ó de color.* Vultum mutare. *Changer de visage, ou de couleur.* Cangiar colore, mutar colore.

PÉNDRER COLÒR. fr. Comensar á madurarse los fruits donandne senyal ab lo colòr natural y propi que tènen cuand sòn madurs. *Tomar color.* Maturitatem colore indicare. *Prendre couleur.* Prender colore.

PÉNDRER LO COLÒR. fr. Tenyirse ó emparse bè de èll las cosas que artificial-

mènt se tenyexen. *Tomar el color.* Colore imbui. *Prendre la couleur.* Pigliare il colore.

PUJAR LO COLÒR. fr. Donarli mès vivesa carregandlo mès ó afegindhi alguns ingrediènts á fi de que ressalte. *Subir el color.* Colorem saturare, intendere. *Donner plus de vivacité aux couleurs.* Caricar o aggravar di colore.

TENYIR DE ALGUN COLÒR. fr. DONAR COLÒR.

TENYIR DE TÒTS COLÒRS. fr. met. BALLAR SEGÒNS LO SO.

TORNARSE DE MIL COLÒRS. fr. fam. de que se usa pera denotar la turbació de ánimo que algú patex cuand tè pòr de que se descubresca alguna cosa que no li convé, ó cuand se troba combatud de diferènts afèctes. *Un color se le iba, y otro se le venia.* Non vultus, non color idem.... *Il changeait de couleur à chaque instant.* Mutar mille colori.

COLORAD, DA. p. p. de COLORAR. *Colorado.*

COLORAD. Lo que se funda en alguna apariencia de rahó y de justicia, com títol COLORAD. *Colorado.* Speciosus, coloratus. *Coloré, spécieux.* Colorito.

POSARSE COLORAD. fr. Tornarse rotj. *Colorar.* Excandescere. *Rougir, devenir rouge.* Arrossire.

COLÒRAINA. s. f. Colòr viu y mòlt pujad, principalmènt cuand está al costat de altres. Se usa regularmènt en plural; y axí se diu: á aquesta dona li agradan mòlt las COLÒRAINAS. *Colorin, colorines.* Coloratior color, intensior, oculos offendens. *Couleur tranchante.* Colori taglienti.

COLORAR. v. a. met. Donar algun motiu ó rahó aparènt pera fèr alguna cosa poc justa, ó cohonestarla desprès de fèta. *Colorear, colorir.* Colorare. *Colorer, couvrir de quelque prétexte.* Colorire.

COLÒRET. s. m. Lo colòr que gastan las donas pera pintarse la cara á fi de semblar mès hermòsas. *Color, ajo, arrebol, colorete.* Purpurissum. *Rouge, rouge de fard.* Minio, liscio, fattibello.

COLORID, DA. p. p. de COLORIR. *Colorido.*

COLORIR. v. a. Donar los colòrs á lo que se pinta. *Colorir.* Colorare. *Colorier.* Colorare.

COLORISTA [BON Ó MAL]. *Pint.* Lo qui dòna bè ó mal los colòrs á lo que pinta. *Buen ó mal colorista.* Affabrè vel infabrè colores inducens. *Coloriste.* Colorista.

COLOSSAL. adj. Lo que pertany al colosso, ó es majòr que la estatura natural. *Colosal.* Colossicus, colosseus. *Colossal.* Colossale.

COLOSSENSE. adj. Lo natural de Colòsis y lo que pertany á aquexa ciutad. *Colosense.* Colossiuus. *De Colosse.* Di Colossis.

COLOSSO. s. m. Estatua de una grandaria que excedex bon tros á la estatura natural, com fòu la de Rodas. *Coloso.* Colossus. *Colòsse.* Colosso.

COLOSTRE. s. m. La primèra llèt que vè desprès del part. *Calostro.* Colostra. *Calostre.* Colostro.

COLP. s. m. p. us. COP.

COLPA. s. f. Mixto que servex pera beneficiar la plata y altres mètalls. *Colpa.* Metallorum mixtura. *Coupelle.* Coppella.

COLRAD, DA. p. p. de COLRAR y COLRARSE. *Corleado, corlado, asoleado.*

COLRAD. adj. Torrad del sol, moreno per habérsehi estad mòlt tèmps. *Asoleado, requemado.* Adustus, sole perustus. *Bruni, extrêmement brun, brûlé par le soleil.* Annerito.

COLRADURA. s. f. *Pint.* Especie de barnis, que aplicandlo sòbre una pèssa platejada la fa semblar daurada. *Corladura.* Aureum linimentum. *Sorte de vernis qui, appliqué sur l'argent, lui donne la couleur de l'or.* Vernice aurino.

DONAR COLRADURA. fr. *Pint.* COLRAR.

COLRAR. v. a. *Pint.* Aplicar cert barnis sòbre una pèssa platejada, de modo que desprès semble daurada. *Corlear, corlar.* Aureo colore linire. *Enduire une pièce d'argent du vernis qui lui donne la couleur de l'or.* Vernicare d'oro.

COLRARSE. v. r. Tornarse moreno per estar mòlt tèmps exposad als ratjs del sol. *Asolearse.* Sole peruri. *Se hâler, se noircir, se brûler au soleil.* Abbronzarsi, abbrustolirsi.

CÓLRER. v. a. ant. CÓLDRER.

CÒLSADA. s. f. Lo cop donad ab lo còlse. *Codazo.* Ictus cubito impactus. *Coup de coude.* Gomitata.

CÒLSADA. RECÒLSADA.

DONAR CÒLSADA. fr. PEGAR CÒLSADA.

PEGAR CÒLSADA. fr. fam. Tocar á algú ab

lo cólse pera que advertesca alguna cosa. *Dar del codo.* Cubito aliquem admonere. *Toucher quelqu'un avec le coude.* Dare del gomito.

CÒLSADURA. s. f. La part del sarmènt ajaguda en terra de ahònt surt lo cep. *Codadura.* Propago. *Marcotte, branche de vigne.* Barbatella.

CÒLSE. s. m. La part exteriòr del bras ahònt está la juntura dels dòs ossos que lo componen. *Codo.* Cubitus, cubitum, olecranum. *Coude.* Gomito.

APRETAR LO CÒLSE. fr. fam. Se diu del que assistex á un moribundo que dura poc. *Apretar ó hincar el codo.* Animam agenti auxiliari. *Assister un moribond.* Assistere un infermo.

AIECAR Ó ALSAR LO CÒLSE. fr met. y fam. Béurer mòlt vi ó altres licòrs. *Alzar, empinar ó levantar de codo ó el codo.* Nimium potare. *Hausser le coude, boire beaucoup.* Bere a braccia quadre.

ENRAHONAR PER LOS CÒLSES. fr. fam. XARRAR PER LOS CÒLSES.

REMENAR LOS CÒLSES. fr. Móurerlos ó donar cops ab èlls mòlt soviut. *Codear.* Cubitos mutare. *Coudoyer.* Dar gomitate.

TOCAR AB LO CÒLSE. fr. PEGAR CÒLSADA.

XARRAR PER LOS CÒLSES. fr. fam. Enrahonar massa. *Hablar por los codos, hablar por las coyunturas.* Garrire, nimia loquacitate obstrepere. *Avoir un flux de bouche.* Aver la cacajuola nella lingua.

CÒLSEJAR. v. n. ant. PEGAR CÒLSADA.

COLTEL. s. m. ant. GANIVET.

COLTÈLL. s. m. ant. GANIVET.

COLTELLADA. s. f. ant. GANIVETADA.

COLUMNA. s. f. Especie de pilar rodó que servex pera sostenir ó adornar algun edifici. *Columna, coluna.* Columna. *Colonne.* Colonna.

COLUMNA. En los llibres cualsevol de las parts en que acostuman dividirse las planas per medi de un blanc ó línea que las separa de dalt á bax. *Columna, coluna.* Paginæ in longum divisæ dimidia vel tertia pars. *Colonne.* Colonna.

COLUMNA. *Milic.* Porció de soldads formads en línea, de modo que presènten poc davant y mòlt fòndo. *Columna, coluna.* Agmen in columnæ speciem instructum. *Colonne.* Colonna.

COLUMNA. met. La persòna ó cosa que servex de mòlt amparo y protecció. *Columna, coluna.* Præsidium. *Colonne, appui, soutien.* Colonna, sostegno.

COLUMNA AISLADA. *Arq.* La que está sèns arrimar á las paréds ni á altra part del edifici. *Columna, coluna aislada.* Columna parieti non adhærens. *Colonne isolée.* Colonna isolata.

COLUMNA ÁTICA. *Arq.* Pilar de cuatre ángul que dèxa véurer tòtas sas cuatre caras. *Columna, coluna ática ó cuadrada.* Columna attica. *Colonne attique ou carrée.* Colonna attica.

COLUMNA COMPOSTA. *Arq.* La que pertany al òrde compost. Las sèvas proporciòns sòn iguals á las de las COLUMNAS dels òrdes jónic y corintio; peró se distingex de aquellas en lo capitèll. *Columna, coluna compuesta.* Columna composita. *Colonne composite.* Colonna composta o composita.

COLUMNA CORINTIA. *Arq.* La pertanyènt al òrde corintio. Tè las matèxas proporciòns que la jónica; peró lo capitèll es diferènt. *Columna, coluna corintia.* Columna corinthia. *Colonne corinthienne.* Colonna corintia.

COLUMNA CUADRADA. *Arq.* COLUMNA ÁTICA.

COLUMNA DÓRICA. *Arq.* Lo que pertany al òrde dóric. La sèva elevació es de set vegadas y mitja lo sèu grux ó diámetro. Antiguamènt tenia altras proporciòns. *Columna, coluna dórica.* Columna dorica. *Colonne dorique.* Colonna dorica.

COLUMNA JÓNICA. *Arq.* La pertanyènt al òrde jónic. Tenia vuit gruxos de alsaria; peró desprès se li anyadí mitj grux mès. *Columna, coluna jónica.* Columna jonica. *Colonne ionique.* Colonna ionica.

COLUMNA SALOMÓNICA. *Arq.* La que puja en fòrma espiral donand alguns tòms, que regularmènt sòn sis. *Columna; coluna salomónica.* Columna spiræ formam referens. *Colonne torse.* Colonna a chiocciola.

COLUMNA TOSCANA. *Arq.* La que pertany al òrde toscá. Sa proporció se reduex á tenir de elevació set vegadas lo grux ó diámetro de la part inferiòr. *Columna, coluna toscana.* Columna tusca. *Colonne toscane.* Colonna toscana o rustica.

COLUMNARI, RIA. adj. que se aplica á la moneda de plata fèta en América, que tè esculpidas dòs columnas y las paraulas PLUS ULTRÀ. *Columnario.* Nummus argenteus columnis distinctus. *Monnaie d'argent frappée aux Indes avec*

deux colonnes, et les mots plus ultrà. Colonnato.

COLUMNATA. s. f. Òrde de columnas que sostènen ó adòrnan algun edifici. *Columnata.* Columnatio. *Colonnade.* Colonnata.

COLUMNETA. s. f. dim. de COLUMNA. *Colunita, colunilla, colunica.* Columella, columnella. *Petite colonne.* Colonnetta.

COLUMPI. s. m. Sòga ó corda assegurada dels caps, ahòut se assènta alguna persòna y se gròuxa ó bè per èlla matèxa ó bè empenyèndla altras, agafandse ab las mans á fi de no cáurer. Ne hi ha de construcció mès cómoda ab dòs assèntos un davant del altre sòbre una basa arquejada y pènjada de cuatre barras de ferro, las cuals se mouen al rodedòr de un èx col-locad en una armatosta de fusta, á impuls de altra persòna, ó de las matèxas que se gròuxan, valendse de alguna corda. *Columpio.* Oscillatio. *Escarpolette, brandilloire, balançoire.* Bindolo, dordolo.

COLURO. s. m. *Astron.* Cualsevol dels dòs círculs màxims que se considèran en la esfèra, los cuals se partexen en ánguls rectes per los pols del mòn y atravèssan lo zodíac; de modo que lo un passa per los primèrs graus de Áries y Libra, y se anomena COLURO DELS EQUINOCCIS; y lo altre per los de Cáncer y Capricorni, que se anomena COLURO DELS SOLSTICIS. *Coluro.* Coluri. *Colure.* Coluro.

COLUSIÓ. s. f. COL-LUSIÓ.

COLXA. s. f. Cubertura de llit que se fa de dòs fulls de indiana ó altra roba semblant, èntremitj dels cuals se hi cus un grux corresponènt de cotó flux, llana, etc., y servex al matèx tèmps de adòrno y abrig. *Colcha.* Lecti stragulum. *Lodier.* Schiavina, coltrone.

COLL. s. m. La part del animal que unex lo cap ab lo cos. *Cuello.* Collum. *Cou.* Collo.

COLL. La part superiòr y mès estreta de alguna eina, com lo COLL de l' ampòlla, etc. *Cuello, gollete.* Collum. *Cou, col, goulot.* Collo, canna, bucciuolo.

COLL. Altura de terra que no arriba á ser montanya. *Collado.* Collis. *Coteau, monticule.* Colle, collina, poggio.

COLL. Cualsevol de las cuatre classes de cartas de que se compon un jog. *Palo, manjar.* Chartarum pictarum ordo quilibet. *Couleur.* Seme.

COLL. La llenca de roba que se posa á la part superiòr dels vestids, que vè sòbre las espatllas, y al voltant del coll. *Cuello.* Fasciolá vestis cervici tegendæ. *Collet.* Collaretto, bavero.

COLL DE CAMA. La part inferiòr que la unex ab lo peu. *Garganta del pie.* Cruris pars ima. *La partie inférieure de la jambe qui la joint au pied.* Collo del piede.

COLL DE CAMISA. La llenca de roba doblada que se cus á la part superiòr de la camisa, y voltand lo coll, se lliga ab vetas ó se corda ab botòns. *Cabezon, cuello de camisa.* Subuculæ fasciola collum præcingens. *Col de chemise.* Collo, collare.

COLL DE CAMISA. La llenca de roba abans de cusirla á la camisa. *Tirilla.* Fasciola subuculæ nondum assuta. *Bandelette de toile.* Striscia, benda, fascia.

COLL DEL PEU. COLL DE CAMA.

COLL DE PÒU. La barana que hi ha en la obertura dels pòus pera poder arrimars'hi sèns pèrill de cáurer. *Brocal.* Puteal. *Mardelle.* Sponda.

COLL DE PUNTAS. Lo adòrno de puntas estretas cusidas á una llenqueta de tela y enganxadas al coll de la camisa de las donas per la part superiòr que cenyex las espatllas y lo pit. *Escote.* Tenuissimi fili reticulum quo indusii muliebris collum ornatur. *Tour de gorge de dentelle.* Collarino di merletto.

COLL TORT. met. Motiu que se dòna al que es hipócrita. *Cabeza torcida.* Homo simulatæ virtutis, demisso capite pietatem effingens. *Bigot, cafard, hipocrite.* Torticollo, spigolista, baciapile.

Á COLL, AL COLL. mod. adv. Sòbre las espatllas. *Á hombro, sobre los hombros, á cuestas.* Tergo, humeris. *Sur le dos.* Addosso, alle spalle.

Á COLL DE MATXOS. mod. adv. ab que se indica lo modo de trasportar alguna cosa carregada sòbre animals. *Á lomo.* Jumentis sarcinas bajulantibus. *À dos de mulet.* Alla schiena di muli.

AGAFAR PER LO COLL. fr. *Apercollar.* Collo apprehendere, arripere. *Colleter.* Prendere al collo.

ESTARNE FINS AL COLL. fr. met. Estar apurad y cansad de sufrir. *Estar hasta el gollete.* Dintiùs, ampliùs ferre non pos-

se; lacessitum injuriis esse. *Être poussé à bout*. Esserne agli stremi, non poterne più.

ESTIRAR LO COLL Á ALGÚ. fr. vulg. Pènjarlo. *Estirar á uno el pescuezo*. Suspendere, suspendio perimere. *Allonger le cou à quelqu'un*. Impiccare.

GROS DE COLL. *Pescozudo*. Torosus collo. *Qui a le cou, le chignon gros*. Còllo grosso.

LO COLL LI PUD Á CORDA. expr. vulg. que se diu dels de mala vida y facinerósos. *Le huele la garganta á esparto*. Funem redolet. *Il sent la corde*. Essere un avanzo di forca.

PORTAR Á COLL. fr. met. y fam. Carregarse algú ab las obligaciòns ó necessitats de altre. *Llevar á cuestas*. Sustinere, tolerare. *Avoir toute la peine*. Portar addosso.

POSARHI LO COLL. fr. mèt. Traballar ab activitat, ajudar ó contribuir á la consecució de algun fi. *Arrimar el hombro*. Vehementer, omni conatu operi incumbere. *Travailler avec zèle à une affaire, y donner tous ses soins*. Sbracciarsi.

QUEDAR PÈNJAD PER LO COLL. fr. met. y fam. Quedar algú burlad en sas pretensiòns ó esperansas. *Quedarse colgado: quedarse tocando tabletas*. Spe dejici. *Rester sur le pavé*. Deluso nelle sue speranze.

TÒRCER LO COLL. fr. met. Morirse. *Torcer el pescuezo, liarlas*. Animam efflare; decedere. *Tordre le cou*. Torcere il collo.

TRENCARSE LO COLL. fr. *Desnucarse*. Cervicem frangi. *Se déboiter*. Rompersi il collo, dislogarsi.

TRENCARSE LO COLL LO DIABLE Ó ALGUN DIABLE. fr. usada cuand se logra alguna cosa que mòlt tèmps ha se desitjaba y may se habia pogud conseguir; y en aquest cas se sol dir: ALGUN DIABLE SE HA TRENCAD LO COLL. *Quebrar el ojo al diablo*. Optata tandem assequi. *Le diable s'en est mêlé*. Il diavolo vi ha cacciato la coda.

COLLA. s. f. Junta de mòltas persònas per algun fi determinad. *Cuadrilla, mano*. Turma, manus. *Troupe de gens assemblés*. Folla, turma.

COLLA. La junta de persònas comunamènt de baxa ma sèns òrde ni concert. *Gavilla*. Caterva, manipulus. *Troupe, bande de gens*. Moltitudine, banda.

COLLA. Lo conjunt de bestias de cárrega destinadas per lo tragí. *Recua*. Mandra. *Troupe de bêtes de somme*. Mandra.

COLLA. La de burros. *Borricada, burrada*. Asinorum grex. *Troupeau de bourriques*. Moltitudine d' asini.

COLLA. La de gòssos. *Perrería, perrada*. Canum multitudo, copia. *Multitude de chiens*. Banda di cani.

COLLA. La de gòssos destinads pera cassar. *Muta, recova*. Ex canibus venatoribus mandra. *Meute*. Muta.

COLLA DE BURROS, DE BOTJS, ETC. met. Multitut de gènt ignorant, plaga, etc. *Manada, hato de borricos, de locos, etc.* Stultorum, amentium cœtus, turba. *Grand nombre, multitude de bêtes, de fous*. Folla di pazzi, folla di bestie.

COLLA DE BRIBÒNS, PÍCAROS, PILLOS, ETC. BRIBÒNALLA.

COLLA DE LLADRÈS. La partida de èlls que van reunids. *Camada*. Prædonum turma. *Bande de voleurs*. Ladronaja.

COLLADA. s. f. Seguida ó conjunt de cartas de un matèx coll. *Runfla, flux*. Chartarum ejusdem coloris series. *Séquence*. Seguito di carte dello stesso seme.

COLLADA. ant. COLL, en la tercèra accepció.

COLLADÒR. s. m. COL-LADÒR.

COLLAR. s. m. Adòrno que se porta al rodedòr del coll, y está regularmènt guarnid de pèdras preciòsas. També se dòna aquest nom al que portan alguns animals pera diferènts usos. *Collar*. Torques, torquis. *Collier*. Monile, collana.

COLLAR. Lo de ferro ó cuiro mòlt fort que se posa als gòssos de ramat. Es ample y está guarnid de punxas de ferro pera guardarlos lo coll de las mòssegadas dels llòps. *Carlanca*. Millum, millus, milus, collare. *Collier de chien armé de pointes de fer*. Collana.

COLLAR. v. a. En alguns jogs de cartas significa juntarne dòs del matèx coll, que valen segòns lo sèu número. *Ligar*. Copulare. *Lier, unir*. Legare.

COLLAR. ant. Pujar. *Subir*. Attollere. *Monter*. Salire.

COLLAR. p. us. COL-LAR.

COLLAR. v. n. Importar, pujar ó arribar á certa cuantitat las diferènts partidas de un còmpte desprès de reunidas. *Montar*. Summam esse. *Monter*. Giungere, ascendere.

POSAR COLLAR. fr. *Acollarar*. Collaria aptare, torquibus ornare. *Mettre le collier*

aux animaux. Porre la collana agli animali.

COLLARET. s. m. dim. de collar. *Collarito, collarico, collarejo.* Parvus torques. *Petit collier.* Collarino.

collaret. Lo adòrno que portan las donas al coll, que sol ser de pèdras preciòsas ó de perlas, corals, granets de vidrè, etc. *Gargantilla.* Monile. *Collier de femme.* Moniletto.

COLLEGIR. v. a. ant. En las causas ó plèds fèr un resúmen de lo al-legad per las parts. *Recopilar, resumir.* Colligere, in summarium redigere. *Récapituler.* Riepilogare, raccapitolare.

COLLÈRA. s. f. Lo collar de cuiro embutid de estòpa ó palla que se posa al coll de las mulas ó caballs pera tirar algun carruatge. *Collera.* Collare coriaceum. *Bourrelet.* Carello, cercine.

posar las collèras. fr. *Acollarar.* Collaria coriacea aptare. *Mettre les bourrelets.* Porre i cercini.

COLLET. s, m. Llenca de panyo ó altra roba, ab una ánima de cuiro ó alguna cosa semblant que li dòne consistencia, ampla de uns dòs á tres dits, y adornada ab una cinteta blanca ó blava, ó dels dòs colòrs, que portan los ecclesiástics al coll en lloc de corbatí. *Alzacuello, collarin, sobrecuello, esclavina.* Collare clericorum. *Porte-collet.* Goletta del collare.

COLLIDÒR, RA. adj. ant. cullidòr.

collidòr. s. m. ant. col-lectòr.

COLLIGANZA. s. f. ant. col-ligació.

COLLIGIR. v. a. ant. collegir.

COLLIR. v. a. ant. cullir.

COLLITA. s. f. ant. cullita.

COM. s. m. Oubi, especie de gabadal que servex principalmènt pera donar mènjar als tocinos. *Gamella, dornajo, dornillo.* Rude labrum lignèum suibus cibandis. *Auge.* Trogolo.

com. adv. mod. que servex pera denotar lo modo ó manèra ab que se fa ó succeex alguna cosa. *Como.* Sicut, sicuti, velut, veluti. *Comme, de même que, ainsi que.* Come, a guisa di, così come.

com. Significa també comparació de dòs extrèms semblants en alguna cualitat; y axí diem: es blanc com una nèu. *Como.* Ut, tamquam, tanquam. *Comme.* Come, quale.

com. Algunas vegadas significa en quin estad; y axí se diu: ¿com está lo malalt? *Como.* Quid? quomodo? *Comment, dans quel état?* Come?

com. Segòns, confòrme. *Como.* Quomodo, sicut. *Selon que.* Come, secondo.

com. Posad ab interrogació al principi de una cláusula es lo matèx que ¿perqué? y axí diem: ¿com no has vingud? *Como.* Cur, quare? *Comment, pourquoi?* Come, perchè?

com. Á vegadas significa que; y axí se diu: escriuen com ha plogud. *Como.* Quod. *Que.* Che.

com. adv. t. cuand.

com. Servex també pera demostrar cuantitat, y es lo matèx que cuant. *Cuanto.* Quantùm, quantò. *Combien.* Quanto.

com se vulla. mod. adv. De cualsevol modo, de cualsevol manèra, en cualsevol circunstancia. *Como quiera.* Utcumque. *De manière ou d'autre.* Comunque, in qualunque modo.

CÒMA. s. f. Senyalet de aquesta figura (,) que servex pera dividir los mèmbres mès pètits del período. *Coma.* Comma, incisum. *Virgule.* Virgola.

còma. *Mús.* Cada una de las cinc parts en que se dividex lo to. *Coma.* Toni musici pars. *Comma.* Comma.

còma. Altura pètita y prolongada. *Loma.* Clivus. *Coteau, colline, tertre.* Colle, poggio.

sèns faltar una còma, ó sèns faltar un punt ni una còma. expr. fam. ab que se pondèra la puntualitat ab que algú ha dit una relació estudiada, ó donad algun recado. *Sin faltar una coma, ó sin faltar punto ni coma.* Ad unguem, perfectè, absolutè. *Avec les points sur les i.* Senza mancarvi le minuzie, con tutti i punti.

COMADRÓ. s. m. Lo qui tè per ofici lo de llevadòra. Es ofici introduid de poc en Espanya. *Comadron, partero.* Vir obstetricia exercens. *Accoucheur.* Raccoglitore.

COMANADÒR. s. m. Lo caballèr que comanda en algun dels òrdes militars de caballería. *Comendador.* Militares eques beneficiarius, censu donatus. *Commandeur.* Commendatore.

comanadòr. Lo prelad de algunas casas de religiòsos, com de la Mercé y de S. Anton Abad. *Comendador.* Quorumdam cœnobiorum præfectus, antistes. *Titre des supérieurs de quelques ordres religieux.* Commendatore.

COMANADÒRA. s. f. La superiòra dels convènts dels òrdes militars, y la dels convènts de religiòsas de la Mercè. *Comendadora.* Monialibus quibusdam præfecta. *Supérieure de quelques ordres religieux.* Commendatrice.

COMANAR. v. a. ant. ENCOMANAR.

COMANDA. s. f. Dignitat dotada de rènda corresponènt que en los òrdes militars se dòna á alguns caballèrs. *Encomienda.* Beneficium ecclesiasticum militarium ordinum equitibus destinatum. *Commanderie.* Commenda.

COMANDA. Lo lloc, territori y rèndas de la dignitat. *Encomienda.* Beneficii ecclesiastici equitibus militarium ordinum concessi territorium, proventus. *Commanderie.* Commenda.

COMANDA. ant. Encárreg. *Encomienda.* Mandatus, mandatum. *Charge.* Carico, incombenza.

COMANDAMÈNT. s. m. ant. MANAMÈNT, ENCÁRREG.

COMANDANCIA. s. f. Lo empleo de comandant. *Comandancia.* Ducis, præfecti munus. *Commandement.* Impiego, uffizio di comandante.

COMANDANCIA. La provincia que está subjècta en lo militar á algun comandant. *Comandancia.* Ducis, præfecti ditio. *Province sous les ordres d'un commandant militaire.* Distretto d' un comandante.

COMANDANT. s. m. L'oficial que mana una plassa, un punt, ó cualsevol tròpa. *Comandante.* Arcis aut militiæ præfectus. *Commandant.* Comandante.

COMANDANT. Lo qui tè lo mando de algun lloc, gènt ó altra cosa. *Comandante.* Præfectus. *Commandant.* Comandante.

COMANDANT GENERAL. L'oficial general que mana lo exércit de un règne ó de una provincia. *Comandante general.* Provinciæ militaris præfectus, dux. *Commandant général.* Comandante generale.

COMANDANT GENERAL. Lo qui tè lo mando tòtal sòbre altres comandants subalterns. *Comandante general.* Exercitûs imperator. *Commandant général.* Comandante principale, primo comandante.

COMANDAR. v. a. Manar. Principalmènt se usa en la milicia per manar un exércit, una plassa, un destacamènt, etc. *Comandar.* Imperare. *Commander, gouverner avec autorité.* Comandare, ordinare.

COMARCA. s. f. Porció de territori que compren varias poblaciòns. *Comarca, redonda, taha.* Regio. *Contrée.* Contrada, regione.

COMARCÁ, NA. adj. Cercá, immediat. *Comarcano.* Conterminus, finitimus, confinis, vicinus. *Circonvoisin, contigu, limitrophe.* Circonvicino, confinante.

COMARE. s. f. Padrina de batejar. *Comadre, madrina.* Lustrica mater. *Commère.* Comare.

COMARE. La vehina y amiga ab qui altra dona tè mès tracte y confiansa. *Comadre.* Amica, familiaris. *Commère.* Comare, amica.

COMBAT. s. m. Pelea, batalla èntre persònas ó animals. *Combate.* Pugna, certamen, dimicatio. *Combat.* Zuffa, pugna, combattimento, conflitto, certame.

COMBAT. met. Batalla interiòr del ánimo; com COMBAT de pensamènts, de tentaciòns. *Combate.* Animi agitatio, fluctuatio. *Combat, trouble, agitation intérieure.* Combattimento, agitazione, guerra.

COMBATÈNT. p. p. de COMBÁTRER. Lo qui combat. *Combatiente.* Pugnans, dimicans. *Combattant, qui combat.* Combattente, combattitore, battagliatore.

COMBATÈNT. s. m. Cualsevol dels soldads que componen un exércit. *Combatiente.* Miles, pugnator. *Combattant.* Combattente.

COMBATIMÈNT. s. m. ant. COMBAT.

COMBÁTRER. v. n. Pelear. *Combatir.* Pugnare, dimicare, certare. *Combattre, attaquer.* Combattere, pugnare.

COMBÁTRER. v. a. Acométrer, embestir. *Combatir.* Invadere. *Attaquer, assaillir.* Assalire, investire, affrontare.

COMBÁTRER. met. Se diu de algunas cosas inanimadas, com las onadas del mar y los vènts, per bátrer, acométrer. *Combatir.* Percutere, verberare. *Combattre.* Contrastare, azzuffarsi.

COMBÁTRER. met. Contradir, impugnar. *Combatir.* Contradicere, adversari. *Combattre.* Opporsi, contrastare, contendere.

COMBÁTRER. met. Se diu dels afèctes y passiòns que agitan lo ánimo. *Combatir.* Agitare, perturbare. *Combattre.* Combattere, contendere.

COMBATUD, DA. p. p. de COMBÁTRER. *Combatido.*

COMBINABLE. adj. Lo que pod combinarse. *Combinable.* Conveniens, concor-

dabilis. *Qui peut être combiné.* Concordabile.

COMBINACIÓ. s. f. L'acció y efècte de combinar. *Combinacion.* In unum conjunctio. *Combinaison.* Combinazione.

COMBINACIÓ. La reunió de dòs cosas en un matèx subgècte. *Combinacion.* Duorum in unum conjunctio. *Combinaison.* Combinazione.

COMBINACIÓ. En los diccionaris lo conjunt de veus que comensan per una matèxa síl-laba, posadas per òrde alfabétic. *Combinacion.* Verborum series ordine litterarum. *Combinaison.* Combinamento.

COMBINAD, DA. p. p. de COMBINAR. *Combinado.*

COMBINAD. adj. que se aplica als exèrcits ó escuadras de distintas potencias reunidas per alguna expedició. *Combinado.* Conjunctus. *Combinée.* Combinato, unito, accozzato.

COMBINAR. v. a. Ordenar cosas èntre sí diferènts, de modo que resulte de èllas un compost, com lletras per una veu, números per una cantitat. *Combinar.* In unum conjungere, aptare. *Combiner.* Combinare, unire.

COMBINAR. Comparar, cotejar una cosa ab altra. *Combinar.* Comparare, conferre. *Comparer.* Comparare.

COMBINAR. Parland de exèrcits ó escuadras, juntarlos, reunirlos. *Combinar.* Conjungere. *Combiner.* Accozzare, unire.

COMBOY. s. m. La guarda que se destina per mar ó per terra pera escoltar y acompanyar ab seguritat alguna cosa, y també los matèxos efèctes escoltads. *Convoy.* Præsidium rebus vehendis, et ipsæ res. *Convoi.* Convojo.

COMBOYAD, DA. p. p. de COMBOYAR. *Convoyado.*

COMBOYAR. v. a. Escoltar lo que se conduex de una part á altra pera que vaje resguardad. *Convoyar.* Tueri in via. *Convoyer, escorter.* Convogliare, scortare.

COMBREGAD, DA. p. p. de COMBREGAR. *Comulgado.*

COMBREGADÒR. s. m. Lo puesto de la Iglesia destinad pera donar la sagrada comunió. *Comulgatorio.* Eucharistiæ vel synaxis administrandæ destinatus locus. *Lieu où l'on donne la communion.* Loco dove si comunica.

COMBREGAR. v. a. Donar la comunió. *Comulgar.* Sacram eucharistiam vel synaxim administrare. *Communier.* Comunicare.

COMBREGAR. Donar á algun malalt la comunió per viátic. *Sacramentar, dar ó administrar el viático.* Synaxim infirmo administrare. *Administrer le Sacrement, le viatique.* Comunicare per viatico.

COMBREGAR. v. n. Rébrer la sagrada comunió. *Comulgar.* Sacram eucharistiam sumere. *Communier.* Comunicarsi.

COMBREGAR. s. m. Lo santíssim sagramènt del cos de Jesucrist, que se administra als malalts que estan en pèrill de mort. *Viático.* Sacra eucharistia, viaticum. *Viatique.* Viatico.

COMBUSTIBLE. adj. que se aplica á lo que tè disposició ó facilitat pera cremarse. *Combustible.* Combustione, comburi facilis. *Combustible.* Combustibile.

COMBUSTIÓ. s. f. L' acció y efècte de cremar. *Combustion.* Combustio. *Combustion.* Combustione.

COMEDIA. s. f. Poema dramátic en lo cual se representa alguna acció familiar que se suposa passar èntre particulars y se dirigex á la correcció de las costums. *Comedia.* Comœdia. *Comédie.* Commedia.

COMEDIA DE CAPA Y ESPASA. Aquella cual acció se suposa passar èntre persònas que no passan de nobles y caballèrs. *Comedia de capa y espada.* Comœdia togata. *Comédie dans laquelle les principaux personnages sont des nobles ou des chevaliers.* Commedia onde le parti sono di nobili e cavalieri.

COMEDIA DE GRACIÒS. La que tè per principal objècte repéndrer algun vici ridícul y extravagant. *Comedia de figuron.* Atellana, atellana fabula. *Comédie qui a pour but de tourner en ridicule des vices blâmables, extravagans, bizarres.* Commedia onde lo scopo è mettere sul ridicolo i vizj bizzarri, stravaganti.

COMEDIA HERÓICA. Aquella cual acció se suposa passar èntre prínceps y altres personatges. *Comedia heroica.* Comœdia prætextata. *Comédie dans laquelle les principaux personnages sont des princes, des souverains.* Commedia le cui parti primarie sono de' principi, de' rè, etc.

ENTRAR EN UNA COMEDIA. fr. Ser un dels que la represèntan. *Entrar en una come-*

dia. Partes agere. *Jouer un rôle*. Far una parte.

ES UNA COMEDIA. expr. fam. ab que se significa que alguna cosa causa mòlta diversió ó rissa. *Es una comedia*. Festivum, comicum est. *C'est une comédie*. E' una commedia.

COMEDIANT, TA. s. m. y f. La persòna que tè per ofici representar comedias ó tragedias en los teatros públics. *Comediante, cómico, actor*. Comœdus, comicus actor, scenicus artifex, histrio. *Comédien, auteur*. Commediante, istrione.

COMEDIANT. met. Lo xarraire embustero que tira á enganyar als altres. *Farandulero*. Vafer, versutus, falsiloquus, falsidicus. *Comédien*. Simulatore, ipocrito.

COMEDID, DA. adj. Cortes, atènt, moderad. *Comedido*. Comis. *Sage, modéré, honnête, civil*. Saggio, civile, pulito, cortese.

COMEDIDAMÈNT. adv. mod. Ab comedimènt. *Comedidamente*. Comiter. *Sagement, modérément, honnêtement, civilement*. Pulitamente, cortesemente.

COMEDIMÈNT. s. m. Cortesía, criansa, urbanitat, moderació. *Comedimiento*. Comitas, urbanitas. *Modération, retenue, modestie, honnêteté, discrétion*. Pulitezza, discrezione, civiltà, moderazione.

COMEDIRSE. v. r. Arreglarse, moderarse, contenirse. *Comedirse*. Moderari animo, temperari. *Se retenir, se modérer, se régler, se contenir*. Moderarsi, temperarsi, contenersi, raffrenarsi.

COMEMORAR. v. a. ant. COMMEMORAR.

COMENS. s. m. ant. COMENSAMÈNT.

COMENSAL. s. m. Company en la taula. *Comensal, conmensal*. Convictor. *Commensal*. Commensale.

COMENSAL. Lo prebendat que tè comensalía en alguna catedral ó col-legiata. *Racionero*. Reddituum cathedrális aut collegialis ecclesiæ particeps. *Ecclésiastique qui jouit d'une prébende dans un chapitre*. Nome di prete che ha una certa prebenda.

COMENSALÍA. s. f. Prebènda en las catedrals y col-legiatas immediata als canonicats, que tè sa rènda en la taula capitular. *Racion*. Præbenda reddituum cathedralis aut collegialis ecclesiæ participans. *Prébende attachée à un canonicat*. Prebenda prossima al canonicato.

COMENSAMÈNT. s. m. Alló per lo cual comensa alguna cosa ó que está al principi de èlla. *Principio*. Initium. *Commencement*. Cominciamento.

COMENSAMÈNT. Lo principi de algun discurs ó cuènto. *Empuñadura*. Initium, principium. *Commencement, début de quelque discours, de quelque conte*. Cominciamento, principio.

COMENSANZA. s. f. ant. COMENSAMÈNT.

COMENSAR. v. a. Principiar, donar principi á alguna cosa. *Comenzar, empezar, incoar*. Incipere, initium facere, inire, principium capessere, inchoare. *Commencer, donner commencement*. Cominciare, dar principio.

COMENSAR. v. n. Tenir principi alguna cosa. Se usa comunamènt com recíproc. *Comenzar*. Incipere. *Commencer, prendre commencement*. Cominciare, aver principio.

COMENSAR BÈ. fr. Tenir ditxa ó fortuna en lo comensamènt de alguna cosa. *Entrar con el pie derecho ó con buen pie*. Faustis auspiciis rem aggredi; incipere feliciter. *Débuter heureusement*. Cominciar bene.

COMÈNT. s. m. Explicació, aclaració de algun llibre ú obra literaria. *Comento*. Commentarium, commentarius. *Commentaire*. Comentario.

COMENTADÒR. s. m. Lo qui comènta. *Comentador*. Interpres, explanator. *Commentateur*. Comentatore.

COMENTAR. v. a. Explicar, glosar, aclarar alguna obra literaria pera que s'entènga mès fácilmènt sòn contingud. *Comentar*. Commentari. *Commenter*. Comentare.

COMENTARI. s. m. Escrit que servex d' explicació y comènt de alguna obra pera que s' entènga mès fácilmènt. *Comentario*. Commentarius, commentarium. *Commentaire*. Comentario.

COMERCIABLE. adj. que se aplica á las cosas que poden ser materia de comers. *Comerciable*. Venalis, mercabilis. *Commerçable*. Di traffico, di commercio, che si può trafficare.

COMERCIANT. s. m. Lo qui comercia. *Comerciante*. Mercator. *Commerçant*. Negoziante.

COMERCIAR. v. n. Negociar, comprand y venènd ó cambiand géneros ó mer-

caderías. *Comerciar.* Mercaturam facere. *Commercer, trafiquer, faire commerce.* Negoziare, trafficare, far commercio.

COMERS. s. m. Negociació que se fa comprand y venènd géneros, ó cambiand unas mercaderías per altras. *Comercio.* Mercatura, commercium. *Commerce, trafic.* Commercio, traffico.

COMERS. Comunicació ó tracte de uns pobles ab altres. *Comercio.* Commercium. *Commerce, communication, correspondance.* Commercio, corrispondenza.

COMERS. Lo cos ó companyía de comerciants. *Comercio.* Mercatorum societas. *Commerce.* Commercio.

COMERS. met. Tracte il-lícit, comunamènt secrèt, èntre dòs persònas de diferènt sexo. *Comercio.* Commercium. *Commerce scandaleux, illicite, de galanterie.* Commercio amoroso.

COMERS. Especie de jog de cartas, que se fa de varias manèras, peró la mès comú es de repartir èntre tòts los jugadòrs tòtas las cartas de un jog, desprès se trau de un altre jog una carta que se amaga, se van girand las demès, y los jugadòrs van dèxand las iguals fins que quèda un ab una sola carta en la ma, que es igual á l'amagada, y aquest es lo qui guanya. *Comercio.* Chartarum ludus duplicibus pagellis instructus. *Jeu du commerce.* Giuoco del commercio.

COMERSAR. v. n. ant. COMERCIAR.

COMES, A. p. p. de COMÈTRER. *Cometido.*

COMESTIBLES. s. m. pl. Tòta especie de mantenimènts ó cosas bonas pera mènjar. *Comestibles.* Cibaria. *Comestibles, vivres, alimens.* Comestibili, vivande, cibi.

COMETA. s. m. Cos celeste semblant als planetas, que se dèxa véurer de tant en tant, y seguex una órbita mès excéntrica que aquells, desaparexènd desprès. Segòns lo aspècte ab que se presènta á nostra vista lo rastre de llum que lo acompanya, se diu ab cua, ab barba ó ab cabellèra. *Cometa.* Cometes, cometa. *Comète.* Cometa.

COMETA. Jog de cartas que consistex en repartirlas tòtas èntre los jugadòrs, y lo qui tè ma comensa á jugar tòtas las que tè per òrde, com as, dos, tres, cuatre, cinc, etc., y si arriba al rèy tòrna á comensar; lo qui seguex continua descartandse si tè la carta immediata á la última que ha dèxad lo primèr; y si nó, passa al qui la tè. Lo primèr que acaba las cartas es lo qui guanya. *Cometa.* Pagellarum ludus, vulgò *cometa,* dictus. *Cerf-volant.* Cervo volante.

COMÈTRER. v. a. Encarregar á algú algun negoci. *Cometer.* Committere, commendare. *Commettre, confier, préposer.* Commettere, confidare, affidare.

COMÈTRER. Parland de delictes, erròrs, faltas, etc. cáurer, incórrer en èllas. *Cometer.* Admittere, perpetrare. *Entrependre, exécuter, faire.* Commettere, fare.

COMÈTRER. *Gram.* y *Ret.* Parland de tropos y figuras, usar de èllas. *Cometer.* Uti, adhibere. *Commettre, employer.* Impiegare, usare.

COMÍ. s. m. CUMÍ.

COMIAT. s. m. ant. DESPEDIDA.

DAR COMIAT. fr. ant. DESPEDIR.

PÈNDRER COMIAT. fr. ant. DESPEDIRSE.

CÓMIC, CA. adj. Lo que pertany á la comedia. *Cómico.* Comicus. *Comique.* Comico.

CÓMIC. s. m. COMEDIANT.

CÓMICA. s. f. COMEDIANTA.

CÓMICAMÈNT. adv. mod. Á manèra de comedia ó á estil de cómic. *Cómicamente.* Comicè. *Comiquement.* Comicamente.

COMICIS. s. m. pl. Las juntas que tenian los romans pera tractar dels negocis públics. *Comicios.* Comitia. *Comices.* Cimizio.

COMINAL. adj. ant. COMÚ.

COMIS. s. m. for. Pena de pérdrer la cosa lo qui trafiqueja ab géneros prohibids, ó lo qui falta á lo pactad. També se dòna aquest nom á los matèxos bèns perduds. *Comiso.* Mercium ex lege ad fiscum addictio. *Saisie, confiscation.* Staggina, confiscazione.

DONAR DE COMIS. fr. COMISSAR.

COMISSAR. v. a. Declarar que una cosa ha caigud en comis. *Comisar.* Confiscare, fisco addicere, adjudicare. *Confisquer.* Confiscare.

COMISSARI. s. m. Lo qui tè poder ó facultat de altre pera executar alguna òrde ó enténdrer algun negoci. *Comisario.* Legatus, delegatus, præfectus, cui aliquod negotium vel provincia comissa est. *Commissaire.* Commissario, delegato.

COMISSARI DE GUERRA. Ministre destinad á passar revista á la tròpa, y examinar si

estan complèts los regimènts y evitar fraus. *Comisario de guerra.* Recensioni militum præfectus. *Commissaire de guerre.* Commissario di guerra.

COMISSARI DEL SANT OFICI Ó DE LA INQUISICIÓ. Cada un dels ministres sacerdots que aquest tribunal tenia en los pobles principals del règne pera entèndrer en los encárregs que se li feyan. *Comisario del Santo Oficio ó de la Inquisicion.* Fidei tribunalis à negotiis minister. *Commissaire du Saint-Office.* Commissario del Santo Ufficio.

COMISSARI GENERAL. Antiguamènt era lo qui manaba un tros de caballería en los exércits. *Comisario general.* Equitum alæ præfectus. *Commissaire général.* Commissario generale.

COMISSARI GENERAL. En l' òrde de S. Francesc es lo religiòs que mena y goberna las provincias cismontanas. *Comisario general.* Ordinis sancti Francisci cis montes præfectus, moderator. *Commissaire général.* Commissario generale.

COMISSARI GENERAL DE CRUSADA. Persòna eclesiástica que per nombramènt del rèy y facultat del papa tè á sòn cárreg los negocis pertanyènts á aquesta gracia. *Comisario general de Cruzada.* Præfectus, præpositus judex in causis sanctæ Cruciatæ. *Commissaire général de la Cruciade.* Commissario generale della Crociata.

COMISSARI GENERAL DE INDIAS. En l' òrde de S. Francesc es lo frare que goberna sas provincias en las Indias. *Comisario general de Indias.* Ordinis sancti Francisci apud indos præfectus. *Religieux de l'ordre de saint François qui est à la tête des provinces dans les Indes.* Commissario d' Indie.

COMISSARI DE JERUSALEM Ó DE TERRA SANTA. Frare franciscano condecorad que resideix en la còrt per nombramènt del rèy pera las cosas corresponènts á caudals dels convènts y hospicis que l' òrde tè en la Terra Santa. Es de patronat rèal. *Comisario de Jerusalen ó Tierra Santa.* Ordinis sancti Francisci cœnobita, facultatum ad xenodochia et cœnobia hierosolymitana pertinentium delegatus, procurator, præfectus. *Moine, cordelier qui, à la cour est procureur général des maisons dans les Saints Lieux.* Monaco di S. Francesco delegato della Terra Santa alla corte.

COMISSARI ORDENADÒR. Persòna immediata en autoritat al intendènt de exércit, y que fa los oficis de aquest en sa ausencia; peró fora de aquest cas fa lo matèx que los comissaris de guerra, ab majòr sou y honòrs. *Comisario ordenador.* Secundus à quæstore militari. *Commissaire ordonnateur.* Commissario ordinatore.

COMISSARÍA. s. f. La plassa ó empleo de comissari. *Comisaría, comisariato.* Delegati, præfecti, vel legati munus. *Commissariat.* Posto del comissario.

COMISSARIA. s. f. La mullèr del comissari. *Comisaria.* Delegati vel præfecti uxor. *La femme d'un comissaire.* La moglie del commissario.

COMISSAT, DA. adj. ant. COMISSIONAD.

COMISSIÓ. s. f. Òrde y facultat que alguna persòna dòna per escrit á altra pera que en sa virtut execute algun encárreg, ó entènga en algun negoci. *Comision.* Delegatio. *Commission, mandement.* Commessa, comandamento.

COMISSIÓ. Encárreg que una persòna dòna á altra pera que fassa alguna cosa. *Comision.* Mandatus, mandatum, negotium. *Commission.* Commessione, incombenza.

COMISSIÓ. Lo número de individuos encarregads de algun assumpto per alguna corporació. *Comision.* Delegatorum conventus. *Commission.* Commissione.

COMISSIONAD, DA. p. p. de COMISSIONAR. *Comisionado.*

COMISSIONAD, DA. adj. que se aplica á la persòna que está encarregada per alguna corporació, comunitat ó particular de entèndrer en algun negoci. Se usa també com substantiu. *Comisionado.* Legatus, mandatarius. *Député.* Deputato, delegato.

COMISSIONISTA. s. m. La persòna que se ocupa en comprar ó véndrer per comissió de altres. *Comisionista.* Qui pro aliis emit aut vendit, mandatarius. *Commissionaire, coagis.* Fattore, commissario.

CÓMIT. s. m. Ministre que en las galeras tenia á sòn cárreg lo gobern de la maniobra y lo cástig dels galiots. *Cómitre.* Portisculus, celeustes. *Comite.* Comito.

COMITIT, DA. adj. ant. COMISSIONAD.

COMITIVA. s. f. Acompanyamènt, séquit que algun senyòr porta en algun viatge ó passetj. *Comitiva, convoy.* Comitatus.

Suite, train, cortége. Corteggio, comitiva, seguito.

COMMEMORACIÓ. s. f. Memoria ó record que se fa de alguna persòna ó cosa. *Conmemoracion.* Commemoratio. *Commémoraison, commémoration, mémoire, mention, souvenir.* Commemorazione, ricordanza.

COMMEMORACIÓ. En l' ofici ecclesiástic es la memoria que se fa de algun sant, feria, vigilia ó infraoctava á vèspras, laudes y missa, cuand lo rèso del dia es de altre sant ó festivitat majòr. *Conmemoracion.* Commemoratio. *Commémoration.* Commemorazione.

COMMEMORACIÓ DELS DIFUNTS. Lo aniversari que per via de sufragi fa cada any la Iglèsia Católica en lo dia dòs de novèmbre per las ánimas que estan en lo purgatori. *Conmemoracion de los difuntos.* Fidelium defunctorum commemoratio. *Commémoration des morts.* Commemorazione.

COMMEMORAR. v. a. Contar, fèr memoria de alguna cosa. *Conmemorar.* Commemorare. *Rappeler, faire mention.* Commemorare, rammemorare.

COMMENSURACIÓ. s. f. La mesura, igualtat ó proporció que tè ó se fa de una cosa ab altra. *Comensuracion.* Mensuratio. *Mesure, proportion, justesse.* Misuramento, misura.

COMMENSURAR. v. a. Amidar ó mesurar ab igualtat ó deguda proporció. *Conmensurar.* Metiri. *Mesurer avec justesse et proportion.* Commensurare.

COMMERCI ó COMMERSI. s. m. ant. COMERS.

COMMERÇANT. s. m. ant. COMERCIANT.

COMMERÇAR. v. a. ant. COMERCIAR.

COMMINACIÓ. s. f. Lo apercebimènt que fa lo jutge ó superiòr á la persòna que se suposa culpada, amenassandla ab pena pera que se corretgesca ó declare la veritat, ó per altres fins. *Conminacion.* Comminatio. *Menace, injonction d'un juge à un accusé de dire la vérité.* Comminazione.

COMMINAR. v. a. Apercebir lo jutge ó superiòr á la persòna que se suposa culpada, amenassandla ab pena pera que fassa alguna cosa ó dèxe de fèrla. *Conminar.* Comminari. *Menacer, enjoindre à un accusé de dire la vérité.* Comminare.

COMMINATORI, RIA. adj. que se aplica al manamènt que inclou amenassa de alguna pena. *Conminatorio.* Comminativus. *Comminatoire.* Comminatorio.

COMMISERACIÓ. s. f. La compassió y sentimènt que un tè del mal de altre. *Conmiseracion.* Commiseratio. *Commisération, compassion, miséricorde.* Commiserazione.

COMMIXTIÓ. s. f. Barreja de cosas diferènts. *Conmistion, conmixtion.* Commistio, commixtio. *Mélange, mixtion.* Commestione, commistione.

COMMOCIÓ. s. f. Movimènt ó perturbació violènta de cos ó esperit. *Conmocion.* Commotio. *Commotion, secousse, agitation, ébranlement, émotion.* Commozione, commovimento.

COMMOCIÓ. Alborot, alsamènt, insurrecció de algun règne, provincia ó poble. *Conmocion.* Motus, seditio. *Émeute, trouble, soulèvement, rumeur, agitation des esprits.* Commovimento, sedizione, tumulto, sollevazione.

COMMOGUD, DA. p. p. de COMMÓURER. *Conmovido.*

COMMÓURER. v. a. Perturbar, inquietar, alterar, móurer. *Conmover.* Commovere. *Troubler, émouvoir, inquiéter, agiter, affecter, toucher.* Commuovere, turbare, alterare, sollevare.

COMMOVIMÈNT. s. m. ant. COMMOCIÓ.

COMMUTABLE. adj. Lo que se pod commutar. *Conmutable.* Commutabilis. *Commuable.* Commutabile.

COMMUTACIÓ. s. f. Lo cambi ó permuta que se fa de una cosa per altra. *Conmutacion.* Commutatio, permutatio. *Commutation.* Commutamento, commutazione.

COMMUTAR. v. a. Cambiar, baratar una cosa per altra. *Conmutar.* Commutare, permutare. *Commuer, changer, échanger.* Commutare, mutare, scambiare.

COMMUTATIU, VA. adj. que se aplica comunamènt á la justicia que arrègla la igualtat ó proporció que deu haber èntre las cosas cuand se dònan unas per altras. *Conmutativo.* Commutativus. *Commutatif.* Commutativo.

COMODAMÈNT. adv. mod. Ab comoditat. *Cómodamente.* Commodè. *Commodément.* Comodamente.

COMODAMÈNT. Oportuna, conveniènt, útilmènt. *Cómodamente.* Commodè, convenienter, aptè. *Convenablement, à propos, avec opportunité.* Convenevolmente, comodamente.

COMODAT. s. m. for. Lo contracte de donar ó rébrer dèxada alguna cosa pera servirse de èlla ab obligació de tornarla. *Comodato*. Commodatum. *Commodat*. Comodato.

COMODATARI. s. m. for. La persòna que enmanllèva alguna cosa ab obligació de tornarla. *Comodatario*. Commodatarius. *Commodataire*. Comodatario.

COMODÍ. s. m. Lo que se fa servir pera tòt segòns lo que convé al qui ho usa. *Comodin*. Quod adhibetur indiscriminatim prout interest. *Doublure*. Ripieno.

COMODITAT. s. f. Conveniencia. *Comodidad*. Commoditas, rerum abundantia. *Commodité, aisance, aise*. Comodità.

COMODITAT. La bona disposició de las cosas pera lo us que se ha de fèr de èllas. *Comodidad*. Commoditas, convenientia. *Commodité*. Comodità, comodo, agio.

COMODITAT. Utilitat, interes. *Comodidad, cómodo*. Commoditas, commodum. *Commodité, utilité, intérêt, avantage*. Comodità, comodo, vantaggio.

CÒMODO, DA. adj. Convenient, oportú, acomodad, proporcionad. *Cómodo*. Opportunus. *Commode, aisé, propre, convenable*. Comodo, acconcio, agiato.

EN CÓMODO. fam. Se diu del subgècte que es amig del regalo ó de las sèvas conveniencias. *Don Cómodo*. Delicatus, mollis. *Celui qui aime à vivre à gogo, qui veut être comme rat en paille*. Colui che ama le comodità.

CÓMODO. mod. adv. que servex pera denotar que alguna cosa se ven á preu moderad. *Á precio acomodado*. Mediocri pretio. *À prix modéré*. A buon mercato.

COMPACTE, TA. adj. Atapaid; y axí se diu que la caoba es mès COMPACTA que lo pi. *Compacto*. Compactus. *Compacte, dense, épais*. Compatto, denso, sodo.

COMPADÈXERSE. v. r. Tenir llástima, sentir l' aflicció de algú. Se usa també com actiu. *Compadecerse*. Compati, miserescere. *Compatir*. Compatire.

COMPADESCUD, DA. p. p. de COMPADÈXERSE. *Compadecido*.

COMPAGINACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de compaginar. *Compaginacion*. Compages, compago. *Arrangement, assemblage, liaison*. Congiunzione, ligamento.

COMPAGINAR. v. a. Compóndrer, arreglar unas cosas ab altras ab las cuals tènen relació ó connexió. *Compaginar*. Compaginare. *Assembler, disposer avec ordre, arranger, lier, enchaîner*. Congiungere, radunare.

COMPAGN. s. m. ant. COMPANY.

COMPANATGE. s. m. Lo que se mènja ab pa. *Condumio*. Obsonium. *Tout ce qu'on mange avec du pain*. Quello che si mangia col pane.

COMPANY. s. m. La persòna que acompanya ó se acompanya ab altra per algun fi. *Compañero*. Socius, comes. *Compagnon, camarade*. Compagno, camerata.

COMPANY. En alguns jogs se dòna aquest nom á cada un dels jugadòrs que se juntan y ajudan contra los altres. *Compañero*. Socius, consors. *Partenaire, croupier*. Compagno nel giuoco.

COMPANY. Parland de cosas inanimadas se diu de las que fan jog ó simetría, ó tènen correspondencia èntre sí. *Compañero*. Compar. *Pareil*. Pari.

COMPANY. met. Lo que se acostuma á portar ó usar; y axí se diu COMPANY al bastó, etc. *Compañero*. Socius, familiaris. *Associé*, Compagno, socio.

COMPANY DE COL-LEGI. Lo qui está ó ha estad ab altre en un col-legi al matèx tèmps. *Colega*. Collega. *Collègue*. Compagno.

COMPANY D' ESCLAVITUT. Lo qui es esclau junt ab altre. *Consiervo*. Conservus, collega. *Compagnon d'esclavage, esclave avec un autre*. Compagno di catena.

COMPANY DE PRESBITERAT. Lo qui es prebère al matèx tèmps que altre. *Compresbitero*. Compresbyter. *Prêtre avec ou en même temps qu'un autre*. Prete con un altro.

ANAR DE COMPANYS. fr. Marxar junts. *Ir en compañia*. Unà, simul progredi. *Aller, partir ensemble*. Andare insieme.

ANAR DE COMPANYS. COMPANY, en la segòna accepció.

TROBAR COMPANY, ó SÒN BON COMPANY. fr. Descubrir en algun altre lo matèx geni ó las matèxas inclinaciòns y gustos. *Encontrar Sancho con su rocin*. Quod cuique convenit, id invenire. *Trouver à qui parler*. Trovar compagno.

COMPANYA. s. f. territ. COMPANYÍA.

COMPANYA. ant. La familia ó los fills. *Familia, hijos*. Familia, nati. *Famille, enfans*. Famiglia.

COMPANYA. ant. La gènt ó la familia del

servey de algú. *Gente, servidumbre.* Alicui addicti viri, famuli. *Famille, gens.* Familiari.

COMPANYÈRA. s. f. La dona que acompanya ó se acompanya ab altra pera algun fi. *Compañera.* Socia. *Compagne.* Compagna.

COMPANYÍA. s. f. Societat ó junta de varias persònas unidas pera un matèx fi. *Compañía.* Societas, consociatio. *Compagnie, société.* Compagnia, società, brigata.

COMPANYÍA. La persòna que acompanya á altra, ó la que va junt ab èlla. *Compañía.* Comes. *Compagnon, camarade.* Compagno, camerata.

COMPANYÍA. Lo contracte que se fa èntre comerciants, contribuind ab cert capital ó industria pera participar de las ganancias ó perduas. *Compañía.* Societas. *Compagnie.* Società.

COMPANYÍA. Cert número de soldads que militan á las òrdes de un capitá. *Compañía.* Centuria, manipulus. *Compagnie.* Compagnia.

COMPANYÍA. Lo número de comediants que se juntan y fan un cos pera representar comedias ó tragedias en los teatros públics. *Compañía.* Comœdorum societas. *Troupe.* Compagnia.

COMPANYÍA. Lo marit respècte de la mullèr y èsta respècte de aquell. *Compañía.* Conjux. *Le mari ou la femme, l'époux ou l'épouse.* Conjuge, consorte.

COMPANYÍA D' ESPARDENYA. expr. fam. que se diu de la persòna que habend exid en companyía de altra la dèxa cuand vol. *Compañía del ahorcado; la honra del ahorcado.* Infidus comes. *Faire gilles.* Compagnia di comodo.

DÈXAR LA COMPANYÍA DE ALGÚ. fr. Evitar lo anar ab algú, procurar separársen. *Desacompañar, desgarrarse.* Dissociari, disjungi. *Quitter la société, la compagnie de quelqu'un.* Fuggir la società, la compagnia d' uno.

LAS MALAS COMPANYÍAS NO PORTAN RES DE BO. ref. que aconsella que debem fugir de juntarnos ab gènt dolènta. *Huye del malo que trae daño.* Ne damnum subeas vita consortia nequam. *Le dangereux compagnon contamine le plus beau nom.* Chi coi cattivi va cattivo viene.

COMPANYÓ, NA. s. m. y f. COMPANY Y COMPANYÈRA.

COMPANYÒNA. ant. MULLÈR.

COMPARABLE. adj. Lo que pod ó merex compararse ab altra cosa. *Comparable.* Comparabilis. *Comparable.* Comparabile.

COMPARACIÓ. s. f. Lo acte ó efècte de comparar una cosa ab altra. *Comparacion.* Comparatio. *Comparaison.* Comparazione.

COMPARACIÓ. ant. COMPARECENCIA.

CÓRRER LA COMPARACIÓ. fr. Haberhi la igualtat y proporció corresponènt èntre las cosas que se comparan. *Correr la comparacion, correr la paridad.* Comparationem aptam esse. *Être proportionné.* Essere adeguato.

TÒTA COMPARACIÓ ES ODIÒSA. expr. fam. ab que se vitupèran alguns cuèntos y símils que se solen portar en la conversació pera ferir á alguna persòna. *Toda comparacion es odiosa.* Omnis comparatio tædium parit. *Toute comparaison est odieuse.* Ogni comparazione è odiosa.

COMPARAD, DA. p. p. de COMPARAR. *Comparado.*

COMPARANSA. s. f. COMPARACIÓ.

COMPARAR. v. a. Fèr comparació de una cosa ab altra. *Comparar.* Comparare, conferre. *Comparer, confronter, combiner, conférer, collationner.* Comparare, confrontare, paragonare.

COMPARATIU, VA. adj. Lo que compara ó servex pera fèr comparació de una cosa ab altra. *Comparativo.* Comparativus. *Comparatif.* Comparativo.

COMPARATIU. *Gram.* Lo que fa comparació ab lo positiu; com millòr ab bo, pitjòr ab mal. *Comparativo.* Comparativus gradus. *Comparatif.* Comparativo.

COMPARATIVAMÈNT. adv. mod. Ab comparació. *Comparativamente.* Comparativè, comparatè. *Comparativement.* Comparativamente.

COMPARE. s. m. Lo padrí de batejar ó confirmar. *Compadre.* Lustricus pater; susceptor infantis in confirmationis sacramento. *Compère.* Compare.

FÈR COMPARES Y COMARES. fr. met. y fam. FÈR CÓFIS Y MÓFIS.

COMPARECENCIA. s. f. Lo acte de comparéxer ó presentarse alguna persòna davant del jutge ó altre superiòr en cumplimènt de alguna òrde que se li ha donad. *Comparecencia, comparicion.* Vadimonii executio, vadimonii obeundi actus. *Comparation, comparition.* Comparigione, comparizione.

COMPARENDO. s. m. Lo despatx en que lo superiòr ó jutge mana comparéxer á algun súbdit. Se usa mès comunamènt en los tribunals ecclesiástics. *Comparendo.* Vadimonii jussum, mandatum. *Ajournement, assignation à comparir.* Appuntamento per comparire.

COMPARER. v. n. ant. COMPARÈXER.

COMPARÉXER. v. n. Presentarse una persòna davant de altra personalmènt ó per poder en virtut de intimació que se li ha fèta, ó pera manifestarse part en algun negoci. *Comparecer.* Comparere. *Comparaître, sister, comparoir, ester à droit.* Comparire, appresentarsi alla ragione.

COMPARÈXER. Dèxarse véurer alguna cosa. *Parecer.* Apparere. *Paraître, se montrer.* Apparire, mostrarsi.

COMPARÈXER. Trobarse lo que se tenia per perdud. *Parecer.* Apparere. *Se retrouver.* Trovarsi, rincontrarsi.

COMPARÈXER. Presentarse de nou ó inopinadamènt en algun puesto. *Remanecer.* Apparere, in conspectum venire. *Apparaître.* Comparire, apparire.

COMPARICIÓ. s. f. for. COMPARECENCIA.

COMPARSA. s. f. Acompanyamènt ó séquit de algun personatge en las representaciòns teatrals. *Comparsa.* Comitatus histrionalis. *Comparse.* Comparsa.

COMPART. com. for. Lo qui es part juntamènt ab altre en algun negoci civil ó criminal. *Comparte.* Socius, particeps. *Partie plaignante ou demandante avec une autre, dans un même procès.* Compartecipe.

COMPARTID, DA. p. p. de COMPARTIR. *Compartido.*

COMPARTIMÈNT. s. m. ant. L'acció de compartir. *Compartimiento.* Partitio, distributio, divisio. *Division, distribution, répartition.* Compartimento.

COMPARTIR. v. a. Dividir, distribuir las cosas en parts iguals ó proporcionalas. *Compartir.* Partiri, distribuere, dividere. *Répartir, diviser, distribuer.* Compartire, distribuire, dividere.

COMPAS. s. m. Instrumènt compost de dos camas iguals acabadas ab punxa, y que estan juntadas del altre cap per medi de un pètit encax ab un clauet travessèr, de modo que pugan obrirse y tancarse mès ó ménos: servex pera péndrer midas y formar círculs. *Compas.* Circinus. *Compas.* Seste, compasso.

COMPAS. *Mús.* La mida del tèmps ab que se medex la detenció de cada nota ó figura, y també lo movimènt de la ma del que regex lo cor alsandla y baxandla; y axí matèx las líneas perpendiculars que hi ha al travès de las cinc ratllas en lo papèr de solfa. *Compas.* Mensura temporis in re musica. *Cadence, mesure.* Battuta, misura, tempo.

COMPAS MAJÒR. *Mús.* Un dels que se usan en èlla y se nota al principi de la composició desprès de la clau, senyalandlo ab una C y una ratlleta que la passa de dalt á bax, y á las horas la nota anomenada máxima val cuatre compassos. *Compas mayor.* Mensura major in re musica. *Mesure, mouvement à deux temps graves.* Tempo maggiore.

COMPAS MENÒR. Un dels cuatre que se empleau en la música, que se senyala ab una C desprès de la clau; y á las horas la nota máxima val vuit compassos. *Compas menor, compasillo.* Mensura minor in re musica. *Mesure à deux temps vîtes, à deux quatre.* Tempo a capella.

PORTAR LO COMPÀS. fr. Gobernar una orquèsta ó capèlla de música. *Llevar el compas.* Cantum, numerosque in concentu moderari. *Battre la mesure.* Battere il tempo.

PORTAR LO COMPAS. fr. met. Dirigir, gobernar y arreglar alguna cosa. *Llevar el compas.* Dirigere, gubernare. *Conduire la barque.* Menar la danza.

COMPASSIÓ. s. f. Sentimènt que se tè del mal de altre. *Compasion.* Commiseratio, miseratio, misericordia, miseramen. *Compassion, miséricorde, pitié.* Compassione, pietà.

FÈR COMPASSIÓ. fr. FÈR LLÁSTIMA.

COMPASSIU, VA. adj. Lo qui fácilmènt se mou á compassió. *Compasivo.* Misericors. *Compatissant, sensible, secourable.* Compassivo.

COMPASSIVAMÈNT. adv. mod. Ab compassió. *Compasivamente.* Misericorditer. *Miséricordieusement.* Compassionevolmente.

COMPATIBILITAT. s. f. L'aptitut y proporció que tè alguna cosa pera unirse ab altra en un matèx lloc y subgècte. *Compatibilidad.* Convenientia, congruentia. *Compatibilité.* Compatibilità.

COMPATIBLE. adj. Lo que tè aptitut ó proporció pera unirse en un matèx lloc

ó subgècte. *Compatible.* Conveniens. *Compatible.* Compatibile, accoppiabile.

COMPATRICI, CIA. s. m. y f. COMPATRIOTA.

COMPATRIOTA. s. m. y f. Lo qui es de la matèxa patria. *Compatriota, terrin.* Conterraneus, concivis. *Compatriote.* Compatriotta.

COMPATRÓ, NA. s. m. y f. Lo qui es patró juntamènt ab altre. *Compatrono, compatron.* Compatronus. *Patron conjointement avec un autre.* Patrone con un'altro.

COMPATRONAT. s. m. Lo dret y facultats de compatró. *Compatronado.* Juris patronatûs communio. *Droit de patronage.* Diritto di co-patrone.

COMPANYA. s. f. ant. Familia. *Familia.* Familia. *Famille.* Famiglia.

COMPEL-LID, DA. p. p. de COMPEL-LIR. *Compelido.*

COMPEL-LIR. v. a. Obligar á algú ab forsa ó autoritat superiòr á que fassa lo que no vol. *Compeler.* Compellere. *Contraindre, astreindre, forcer, obliger, pousser.* Obbligare, costringere, forzare, violentare.

COMPENDI. s. m. Escrit ó relació abreviada. *Compendio.* Compendium, epitome. *Abrégé, compendium, sommaire, précis.* Compendio, ristretto.

EN COMPENDI. mod. adv. COMPENDIOSAMÈNT.

COMPENDIAD, DA. p. p. de COMPENDIAR. *Compendiado.*

COMPENDIADÒR. s. m. Lo qui compendia. *Compendiador.* In compendium redigens. *Abréviateur.* Abbreviatore.

COMPENDIAR. v. a. Reduir á compendi. *Compendiar.* In compendium redigere, breviare, coarctare. *Abréger, résumer, réduire.* Compendiare, ridurre.

COMPENDIÓS, A. adj. Abreviad, reduid. *Compendioso.* Compendiosus, compendiarius. *Abrégé, succint, resserré.* Compendioso.

COMPENDIOSAMÈNT. adv. mod. Ab brevedat, resumidamènt. *Compendiosamente, compendiariamente.* Compendiosè, summatim. *En abrégé, sommairement.* Compendiosamente.

COMPÈNDRER. v. a. Abrassar, rodejar per tòtas parts alguna cosa. *Comprender.* Complecti, comprehendere. *Embrasser, environner, entourer.* Comprendere, abbracciare.

COMPÈNDRER. Contenir, enclóurer en sí alguna cosa. *Comprender.* Continere, includere, comprehendere. *Comprendre, enfermer, renfermer, contenir.* Contenere, rinserrare, comprendere.

COMPÈNDRER. Enténdrer, penetrar. *Comprender.* Comprehendere. *Comprendre, concevoir, entendre, saisir.* Capire, intendere, comprendere.

COMPENSA. s. f. ant. COMPENSACIÓ.

COMPENSABLE. adj. Lo que pod compensarse. *Compensable.* Compensationis capax. *Qui peut ou doit être compensé.* Compensabile.

COMPENSACIÓ. s. f. L'acció y efècte de compensar. *Compensacion.* Compensatio. *Compensation, récompense, dédommagement, réparation.* Compensamento, compensazione.

COMPENSAD, DA. p. p. de COMPENSAR. *Compensado.*

COMPENSAR. v. a. Dar una persòna á altra alguna cosa, ó fèrli algun benefici en ressarcimènt del dany, agravi ó perjudici que se li ha causad. També se usa com recíproc. *Compensar.* Compensare. *Compenser, balancer, contrebalancer, récompenser, dédommager.* Compensare, bilanciare, dar il contraccambio.

COMPENSARSE UNA COSA AB ALTRA. fr. Ressarcirse las perduas ab las gauancias, ó los mals ab los bèns. *Compensarse una cosa con otra.* Compensari. *Compenser une chose par une autre.* Compensare uno coll'altro.

COMPETENCIA. s. f. Disputa èntre dos ó mès subgèctes sòbre alguna cosa *Competencia.* Competitio, competentia *Compétence.* Competenza, gara.

COMPETENCIA. Pertenencia, incumbencia *Competencia.* Jus, negotium. *Charge, droit de propriété, département.* Competenza, giurisdizione.

Á COMPETENCIA. mod. adv. Á porfia. *Á competencia.* Certatim. *À l'envi.* A gara

COMPETÈNT. adj. Bastant, degud, proporcionad; com premi, cástig, etc., COMPETÈNT. *Competente.* Competens. *Compétent.* Competente.

COMPETENTMÈNT. adv. mod. Suficientmènt, proporcionadamènt. *Competentemente.* Competenter. *Compétemment.* Competentemente.

COMPETIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui competex. *Competidor.* Competitor, competitrix. *Compétiteur, concurrent*

rival, émule, contendant. Competitore, concorrente, rivale.

COMPETIR. v. n. Pertányer, tocar á un alguna cosa. *Competer.* Competere. *Compéter, convenir, appartenir.* Competere, convenire, appartenere.

COMPETIR. Aspirar dòs ó mès subgèctes ab empenyo á una matèxa cosa. *Competir.* Competere. *Poursuivre, briguer en concurrence.* Competere, gareggiare, contendere, quistionare.

COMPILACIÓ. s. f. Colecció de varias noticias ó materias. *Compilacion.* Compilatio. *Compilation.* Compilazione, compilamento.

COMPILADÒR. s. m. Lo qui compila. *Compilador.* Compilator. *Compilateur.* Compilatore.

COMPILAR. v. a. Reunir y juntar varias noticias ó materias. *Compilar.* Compilare. *Compiler.* Compilare, ordinare, raccorre.

COMPINXE. s. m. fam. Amig, camarada. *Compinche.* Amicus, contubernalis, socius. *Ami, camarade, compère, compagnon.* Compare, amico, compagno.

COMPLACENCIA. s. f. Gust y satisfacció que resulta de alguna cosa. *Complacencia.* Voluptas, delectatio. *Complaisance.* Compiacenza.

COMPLACENCIA. Lo gust especial que algú troba en las cosas de sòn geni ó inclinació. *Comidilla.* Voluptas, deliciæ. *Goût, plaisir, délices.* Piacere, delizia.

COMPLACÈNT. p. pres. de COMPLÁURER. Lo qui complau ó se complau. *Complaciente.* Complacens, gaudens. *Complaisant, qui se complaît.* Compiacente.

COMPLACÈNT. adj. Agradable, que dòna gust y satisfacció. *Placible, placiente.* Placidus, placens. *Complaisant, commode, accommodant, accordant.* Compiacente, piacevole, cortese, caro.

COMPLANCTA, COMPLANTA. s. f. ant. LAMÈNTO.

COMPLÁNYER. v. n. ant. PLÁNYER, LAMENTARSE.

COMPLÁURER. v. a. Dar gust á algú condescendind ab lo que desitja y pod serli agradable. *Complacer.* Complacere. *Complaire.* Compiacere.

COMPLÁURERSE. v. r. Alegrarse, y tenir satisfacció en alguna cosa. *Complacerse.* Delectari. *Se complaire, se plaire.* Compiacersi, dilettarsi.

COMPLEMÈNT. s. m. La perfecció de alguna cosa. *Compleménto.* Complementum. *Complément, complètement, achèvement.* Compimento, finimento.

COMPLÈT, TA. adj. Perfèt, cabal. *Completo.* Completus, absolutus. *Complet, entier, achevé, parfait, plein.* Compito, compiuto, perfetto, intiero.

COMPLETAMÈNT. adv. mod. Sèns faltarhi res. *Completamente.* Plenè, absolutè. *Complètement, parfaitement, pleinement.* Compitamente, compiutamente.

COMPLETAR. v. a. Fèr cumplerta y cabal alguna cosa. *Completar.* Complere, perficere. *Compléter, terminer.* Compire, compiere, finire.

COMPLÈTAS. s. f. pl. La part del ofici diví ab que se acaban y complètan las horas canónicas del dia. *Completas.* Completorium. *Complies.* Compieta.

COMPLETIU, VA. adj. Lo que complèta. *Completivo.* Complens. *Complétif.* Completivo.

COMPLEXIÓ. s. f. Temperamènt ordinari del cos humá, que lo constituex robust ó delicad, sa ó malaltis. *Complexion.* Constitutio, habitudo, temperamentum. *Complexion, naturel, tempérament, constitution, humeur.* Complessione, temperatura, qualità.

DE BONA COMPLEXIÓ. Bèn complexionad, de un temperamènt robust. *Bien complexionado.* Benè constitutus. *Bien complexionné, constitué.* Ben temperato, di buona complessione.

DE MALA COMPLEXIÓ. Mal complexionad, de un temperamènt delicad. *Mal complexionado.* Malè constitutus. *Mal complexionné, constitué.* Mal temperato, di cattiva complessione.

COMPLEXIONAD, DA. adj. que ab los adververbis BÈ y MAL se aplica al que tè bona ó mala complexió. *Bien ó mal complexionado, acomplexionado.* Benè vel malè constitutus. *Complexionné. Il se trouve toujours joint aux adverbes* bien *ou* mal. Complessionato. Va sempre cogli avverbi *bene* o *male.*

COMPLEXO. s. m. Lo conjunt ó unió de dòs ó mès cosas. *Complexo.* Complexus. *Complexe.* Complesso, composto.

COMPLICACIÓ. s. f. Concurrencia y mescla de cosas diversas. *Complicacion.* Implicatio. *Complication.* Complicazione, adunamento, ammassamento.

COMPLICAD, DA. p. p. de COMPLICAR. *Complicado.*

COMPLICAR. v. a. Mesclar, unir cosas diversas èntre sí. *Complicar.* Implicare. *Compliquer.* Adunare, ammassare, radunare, mischiare.

CÓMPLICE. com. Company en lo delicte. *Cómplice.* Complex. *Complice.* Complice.

COMPLICITAT. s. f. La calitat de cómplice. *Complicidad.* Societas in crimine. *Complicité.* Complicità.

COMPLIR. v. a. ant. CUMPLIR.

COMPLID, DA. p. p. de COMPLIR. CUMPLERT.

COMPLOT. s. m. Lliga, unió, conveni de dòs ó mès persòuas èntre sí per algun fi, comunamènt dolènt. *Conchabanza, complot.* Coitió, conspiratio. *Ligue, cabale, complot.* Trama, congiura, macchinazione.

COMPLUTENSE. adj. Lo natural de Alcalá de Henares y lo que pertany á èxa ciutad. *Complutense, alcalaino.* Complutensis. *D'Alcala.* D'Alcalà.

COMPONEDÒR. s. m. En la imprèmpta, un llistó de fusta de casi un peu de llarg, un dit de grux y un de alt. En un dels caires hi tè un vuid y está torrad ab una xapa de ferro ó de llautó, en que se col-locan una á una las lletras que han de formar una ratlla, y de allí se passan á la galera en que se fòrma lo motllo. *Componedor.* Regula typographica characteribus aptandis. *Composteur.* Compositojo.

COMPONEDÒR. ant. COMPOSITÒR.

COMPÓNDRER. v. a. Formar de varias cosas una, juntandlas y col-locandlas ab cert òrde. *Componer.* Concinnare, aptè disponere. *Composer.* Comporre.

COMPÓNDRER. Construir, formar, donar sèr á un cos ó agregat de varias persònas ó cosas. També se usa com recíproc, parland de las parts de que se compon un tòt respècte de èll matèx. *Componer,* Componere, conflare. *Composer.* Comporre.

COMPÓNDRER. Ordenar, adobar lo desconcertad ó espatllad. *Componer, aderezar.* Ordinare, reparare. *Arranger, raccomoder, rapiéceter, réparer.* Racconciare, comporre, raccomodare.

COMPÓNDRER. Reforsar, restaurar; y axí se diu que los corroborants COMPONEN lo vèntrell. *Componer.* Reficere. *Restaurer, rétablir, refaire, arranger.* Rifare, comporre, racconciare, ristaurare.

COMPÓNDRER. Adornar alguna cosa; com la casa, la sala, etc., y axí matèx posar galas y adòrnos á alguna persòna: en lo últim cas també se usa com recíproc. *Componer.* Ornare. *Décorer, enjoliver, arranger, aligner, embellir, orner.* Ornare, abbellire, fregiare.

COMPÓNDRER. Posar en pau los enemistads, avenir los desavinguds. També se usa com recíproc. *Componer.* Componere. *Réconcilier, rapatrier, accorder, arranger.* Rappatumare, amicare.

COMPÓNDRER. Corretgir, arreglar. *Componer.* Moderari, modum adhibere, componere. *Corriger.* Regolare, correggere, ammendare, riformare.

COMPÓNDRER. Escríurer, inventar alguna obra de ingeni; com de música, de historia, etc. *Componer.* Componere. *Composer.* Scrivere, comporre.

COMPÓNDRER. En la imprèmpta formar diccións, juntand las lletras. *Componer.* Characteres typographicos aptare, disponere. *Composer.* Comporre.

COMPÓNDRER. Parland de números sumar ó pujar á una cantitat determinada. *Componer.* Constituere. *Monter à....* Giungere, salire, montare.

COMPÓNDRER. Parland de un negoci ó assumpto, arreglarlo, transigirlo. *Zanjar.* Transigere. *Transiger, arranger.* Comporre, accordare, transigere.

COMPÓNDRERSE. v. r. Adobarse en la salud. *Mejorar.* Meliùs se habere. *Se rétablir.* Ristabilirsi.

COMPÓNDRERSE. Parland del tèmps. ADOBARSE.

ANEUHO Á COMPÓNDRER; ANEUHO VOSALTRES Á COMPÓNDRER; VÁJEHO VOSTÈ Á COMPÓNDRER. fr. fam. ab que se denota que no se pod conciliar la contradicció aparènt ó verdadèra de algunas paraulas ó fèts. *Ajustadme esas medidas: ajústeme usted esas medidas: adóbame esos candiles.* Compone si possis has discordias: hæc tu, si vales, concilia. *Allez démêler cette fusée.* Sviluppa la matassa.

QUE SE COMPONGAN. loc. ALLÁ SE LAS HAJA.

COMPONENDA. s. f. La cantitat que se paga en la dataría de Roma per algunas butllas y llicencias que no tènen drets senyalads. *Componenda.* Pacta pecunia in romana curia pro diplomatibus scribendis. *Componende.* Sorta di convenzione che si fa circa certi diritti dovuti alla corte di Roma.

COMPONIBLE. adj. Se diu de tòta cosa que se pod conciliar ab altra. *Componi-*

ble. Concordabilis. *Accommodable.* Conciliabile, aggiustabile.

COMPORT. s. m. ant. TOLERANCIA.

COMPORTA. s. f. Especie de porta composta de dòs ó mès taulòns gruxuds y assegurads ab bigas ó barras de ferro, que se posa en los canals y resclosas dels rius, pera que alsandla ó baxandla detingue ó dèxe anar l'aigua pera regar la terra y fèr anar los molins y altras máquinas. *Compuerta, tablacho.* Cataracta. *Écluse, vanne, empellement.* Pescaja, cateratta, imposta.

COMPORTABLE. adj. Tolerable, soportable. *Comportable.* Tolerabilis. *Supportable, tolérable.* Comportabile, comportevole.

COMPORTAD, DA. p. p. de COMPORTAR. *Comportado.*

COMPORTAMÈNT. s. m. Conducta, modo de portarse. *Comportamiento.* Vita. *Comportement, conduite.* Condotta, procedimento, modo.

COMPORTAR. v. a. Sufrir, tolerar. *Comportar.* Tolerare, ferre. *Souffrir, porter, tolérer.* Sofferire, tolerare, comportare.

COMPORTARSE. v. r. Aportarse, conduirse. *Comportarse.* Se gerere. *Se comporter, se conduire.* Condursi, comportarsi.

COMPOSAR. v. a. ant. AJUSTAR, en la tercèra accepció.

COMPOSICIÓ. s. f. L'acció y efècte de compóndrer. *Composicion.* Còmpositio, compositura. *Composition.* Compositura, composizione.

COMPOSICIÓ. Ajust, conveni. *Composicion, compositura.* Compositio, conventio, pactio. *Composition, arrangement, accord, ajustement.* Aggiustamento, concordia, composizione.

COMPOSICIÓ. *Mús.* Part de la música que ensenya las règlas per la formació del cant y del acompanyamènt. *Composicion.* Scriptio musica. *Composition.* Composizione, contrappunto.

COMPOSICIÓ. Obra de ingeni en prosa, vers ó música. *Composicion.* Scriptio poetica vel theorica. *Composition.* Componimento.

COMPOSICIÓ. La oració que lo mestre dicta en llèngua vulgar al dexèble pera que la traduesca en la llèngua que está aprenènd. *Composicion.* Thema à tironibus vertendum in linguam quam edocentur. *Composition, thème.* Tema.

COMPOSICIÓ. Reparació de alguna cosa descomposta, maltractada ó trencada. *Compostura.* Reparatio. *Arrangement, réparation, rapiècetage.* Assettamento, acconciamento.

COMPOSITÒR. s. m. Lo qui compon. *Compositor, componedor.* Compositor, conditor. *Compositeur.* Componitore, compositore.

COMPOSITÒR. Lo qui fa composiciòns músicas. *Compositor.* Compositor musicus. *Compositeur.* Componitore, maestro.

COMPOSITÒR. CAXISTA.

AMIGABLE COMPOSITÒR. Lo subgècte en qui se comprometen alguns que pledejan pera que determine y decidesca lo sèu plèd, subjectandse á sa decisió. *Componedor, amigable componedor.* Arbiter, judex arbitrarius. *Amiable compositeur.* Mezzano.

COMPOST, TA. p. p. de COMPÓNDRER. *Compuesto.*

COMPOST. s. m. Agregat de varias cosas que componen un tòt. *Compuesto.* Totum ex diversis partibus constans. *Composé.* Composto, componimento.

COMPOSTURA. s. f. COMPOSICIÓ, en la sexta accepció.

COMPOSTURA. Modestia, circunspecció. *Compostura, composicion.* Modestia, gravitas. *Modestie, circonspection, retenue, maintien.* Modestia, contegno, ritenutezza, equanimità, avvertenza, moderamento.

COMPOSTURA. COMPOSICIÓ, en la segòna accepció.

COMPOSTURA. Adòrno, asseo de alguna persòna ó cosa. *Compostura.* Ornatus. *Parure, enjolivement, ornement.* Assetto, acconciamento, abbellimento, affazzonamento.

CÒMPRA. s. f. L'acció y efècte de comprar. *Compra.* Emptio. *Achat, emplette.* Compra, incetta.

COMPRADIS, SA. adj. Lo que se pod comprar. *Compradizo.* Emptitius, emptivus. *Qui peut être acheté.* Che si può comperare.

COMPRADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui còmpra. *Comprador.* Emptor. *Acheteur.* Comperatore.

COMPRADÒR. Lo subgècte destinad pera comprar diariamènt los comestibles necessaris per lo sustènto de una casa ó comunitat. *Comprador.* Obsonator. *Domestique chargé de faire l'achat des*

provisions, maître d'hôtel. Spenditore.

COMPRAR. v. a. Adquirir per dinèrs lo domini de alguna cosa. *Comprar.* Emere. *Acheter.* Comperare.

COMPRÁRSELA. fr. fam. Anársen ó escaparse. *Tomar dos de lias y Juan danzante; tomar las de Villadiego; tomar el pendil; liarlas; escurrirse.* Abire, sufugere. *Décamper, prendre son sac et ses quilles, prendre la poudre d'escampette, s'en aller sans demander son reste.* Far fagotto, voltar le calcagna.

COMPREHENSIBLE. adj. Lo que pod compéndrerse. *Comprensible.* Comprehensibilis. *Compréhensible, concevable.* Concepibile, comprensibile, intelligibile.

COMPREHENSIÓ. s. f. Lo acte de compéndrer. *Comprension.* Comprehensio. *Compréhension, l'action de comprendre.* Comprensione.

COMPREHENSIÓ. Facultat, perspicacia y capacitat pera compéndrer ó penetrar. *Comprension.* Comprehensio. *Connaissance, compréhension.* Comprensiva.

COMPREHENSIU, VA. adj. que se aplica á lo que tè facultat ó capacitat de compéndrer ó enténdrer perfectamènt alguna cosa. *Comprensivo.* Comprehendendi capax. *Qui peut comprendre, concevoir.* Atto a concepire.

COMPREHENSIU. Lo que compren, en lo sentit de contenir ó enclóurer. *Comprensivo.* Comprehendens. *Qui peut environner, entourer.* Comprendente.

COMPREHENSÒR, RA. s. m. y f. *Teol.* Lo qui gosa de la eterna benaventuransa. *Comprensor.* Beatus. *Bienheureux.* Beato.

COMPRES, A. p. p. de COMPÈNDRER. *Comprendido.*

COMPRESSIÓ. s. f. L'acció y efècte de comprimir. *Compresion.* Compressio. *Compression, resserrement.* Ristrignimento, compressione.

COMPRESSIU, VA. Lo que comprimex. *Compresivo.* Comprimens. *Compressif.* Comprimente.

COMPRIMID, DA. p. p. de COMPRIMIR. *Comprimido, compreso.*

COMPRIMIR. v. a. Oprimir, apretar, pitjar, reduir á lloc estret. *Comprimir.* Comprimere. *Comprimer, resserrer, oppresser.* Comprimere, ristringere, pigiare, calcare.

COMPRIMIR. Reprimir, contenir. *Comprimir.* Comprimere, cohibere. *Contenir, réprimer, retenir.* Raffrenare, ritenere.

COMPROBACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de comprobar. *Comprobacion.* Comprobatio. *Confirmation, vérification, épreuve.* Verificazione.

COMPROBAR. v. a. Verificar, confirmar una cosa ó cotejandla ab altra ó presentand probas que la acrediten. *Comprobar.* Comprobare. *Confirmer, vérifier, prouver.* Verificare.

COMPROMES, A. p. p. de COMPROMÈTRER. *Comprometido.*

COMPROMES. s. m. ant. COMPROMIS.

COMPROMETIMÈNT. s. m. COMPROMIS, en la cuarta accepció.

COMPROMÉTRER. v. a. Dèxar en mans de un tercèr la determinació de alguna diferencia, plèd, etc., sòbre lo cual hi ha disputa. També se usa com recíproc. *Comprometer.* Compromittere. *Compromettre.* Compromettere.

COMPROMÈTRER. Exposar á algú, posarlo en pèrill per alguna acció aventurada. També se usa com recíproc. *Comprometer.* In discrimen adducere. *Compromettre.* Compromettere.

COMPROMÈTRER. Constituir á algú en una obligació, fèrlo responsable de alguna cosa. També se usa com recíproc. *Comprometer.* Alicujus fidem obligare et sponsorem reddere. *Obliger, engager.* Obbligare.

COMPROMIS. s. m. Una de las tres manèras de fèr elecció canónica; y tè lloc cuand tòts los electòrs dònan á un ó mès de èntre èlls lo poder pera elegir. *Compromiso.* Compromissum. *Compromis.* Compromesso.

COMPROMIS. Conveni èntre litigants, ab lo cual comprometen lo plèd á jutges árbitres. *Compromiso.* Compromissum. *Compromis.* Lodo.

COMPROMIS. La escriptura ab la cual los litigants anomenan jutges árbitres que decidescan la disputa. *Compromiso.* Compromissi charta. *Compromis.* Compromesso.

COMPROMIS. Dificultat, embras, empenyo. *Compromiso.* Difficultas, obex, common. *Embarras.* Intoppo.

COMPROMISSAR. v. a. ant. COMPROMÈTRER.

COMPROMISSARI. s. m. La persòna á la cual altras comprometen sa disputa pera que la decidesca. *Compromisario.*

Compromissarius. *Compromissaire.* Compromissario.

COMPROVINCIAL. adj. que se aplica á cada un dels bisbes de una matèxa provincia. *Comprovincial.* Comprovincialis, suffraganeus episcopus. *Évêque suffragant.* Vescovo suffragante.

COMPTADOR, RA. s. m. y f. ant. CONTADÒR.

COMPTANT. s. m. ant. CONTANT.

COMPTAR. v. a. ant. CONTAR.

CÒMPTAT. s. m. Lo territori subjècte á la jurisdicció de un còmpte, y la dignitat de aquest. *Condado.* Comitatus. *Comté.* Contea.

CÒMPTE. s. m. Títol de honòr y dignitat ab que los prínceps y soberans hònran y distingexen á alguns de sòs principals súbdits. *Conde.* Comes. *Comte.* Conte.

CÒMPTE. L'acció y efècte de contar. *Cuenta.* Computatio, calculatio. *Compte.* Conto.

CÒMPTE. Cálcul, ú operació aritmética. *Cuenta.* Computus, calculus, supputatio. *Compte, calcul.* Conto, calcolo.

CÒMPTE. Lo papèr en que estan escritas las partidas del import de alguna cosa que al cap de vall se suman ó rèstan. *Cuenta.* Supputationis, rationis scheda. *Compte, mémoire.* Conto.

CÒMPTE. Lo producto ó resultat de cènt mil multiplicads per deu. *Cuento.* Decies centena millia. *Million.* Millione.

CÒMPTE. Rahó ó satisfacció; y axí diem: no tinc de donar CÒMPTE á ningú de lo que fas. *Cuenta.* Reddenda ratio. *Compte, raison.* Conto.

CÒMPTE. ant. RÒNDALLA.

CÒMPTE ERRAD QUE NO VALGA. fr. fam. que se diu pera salvar la equivocació que pod patirse en algun fèt. *Cuenta errada que no valga.* Computus haud valeat, quoties intervenit error. *Sauf erreur.* Salvo errore.

CÒMPTE RODÓ. Cuantitat justa sèns sobrarli ni faltarli. *Cuenta cabal.* Exacta solutio. *Compte juste.* Conto saldato.

CÒMPTES VÈLLS BARALLAS NOVAS. ref. que aconsella que no se deu retardar lo passar còmptes perqué després de mòlt temps solen produir disputas per l'olvid de las circunstancias. *Á cuentas viejas, barajas nuevas.* Nomina inveterata rixas pariunt. *Les vieilles dettes font des débats de compte.* Conti vecchi questioni nuove.

Á CÒMPTE. mod. adv. que se diu de rébrer ó donar una cantitat sèns pagar ó cobrar tòt lo còmpte ó deute. *Á cuenta; á buena cuenta.* In summam persolvendam. *Á compte.* A buon conto.

Á BON CÒMPTE. mod. adv. Á CÒMPTE.

AL PASSAR CÒMPTES NOS VEURÈM. ref. ab que se nota als que dissipan las cosas de que han de respóndrer. *Al dar la cuenta me lo diréis.* Cum veniet tempus rationis damna videbis. *Il le verra dans le temps.* Al fare i conti ci vedremo.

COMPROBAR UN CÒMPTE. fr. Tornar á exáminar las partidas de las cuals se compon, per assegurarse de la exactitut. *Pelotear.* Summas conferre summis; rationis expendere. *Recevoir les articles d'un compte.* Rivedere i conti.

CÓRRER PER CÒMPTE DE UN ALGUNA COSA. fr. Tenirla á sòn cárreg, ser responsable de èlla. *Correr por cuenta de uno alguna cosa.* Negotium proprio periculo curare. *Prendre sur son compte.* Essere del conto d'uno.

CRIDAR Á CÒMPTE. fr. Exigir que algú los dòne de lo que ha tingud á sòn cárreg. *Residenciar.* Rationes petere, inquirere. *Faire rendre compte à quelqu'un de l'emploi qu'on lui a donné.* Chieder i conti.

DEMANAR CÒMPTE. fr. Exigir la rahó ó motiu de lo que se fa. *Pedir cuenta.* Rationem petere, rationem ponere cum aliquo. *Demander compte.* Chieder conto.

DONAR CÒMPTE DE ALGUNA COSA. fr. fam. é irón. Donar fi á alguna cosa destruindla ó malgastandla. *Dar cuenta de algo.* Pessumdare, pessundare, disperdere. *Détruire, consumer, voir la fin de quelque chose.* Distruggere, pestare, ridurre a fine.

DONAR BON Ó MAL CÒMPTE DE SA PERSÒNA. fr. Correspóndrer bè ó mal á la confiansa que se ha fèt de èll, ó al encárreg que se li ha confiad. *Dar buena ó mala cuenta de su persona.* Suscepti negotii rationem reddere. *Rendre compte de sa personne.* Render conto da se.

DONAR CÒMPTE Y RAHÓ. fr. Mostrar la exactitut y diligencias de lo que se ha fèt. *Dar cuenta y razon.* Rationem reddere. *Rendre raison, rendre compte exact.* Render conto.

EN CÒMPTE. mod. adv. EN LLOC.

ESTAR Á CÒMPTE. fr. Ser útil ó conveniènt.

Tener cuenta alguna cosa; estar á cuento. Rem utilem, proficientem esse. *Être utile, avantageux, convenable.* Riuscire a conto.

ESTAR FORA DE CÒMPTE. fr. HABER PERDUD LO CÒMPTE.

FÈR CÒMPTE. fr. RESÓLDRER, DETERMINAR.

FÈR CÒMPTES ALEGRES. fr. Llissongearse algú ab poc fonamènt de conseguir lo que desitja. *Hacer ó formar cuentas alegres ó galanas.* Vanâ spe pasci. *Se bercer de quelque espoir.* Fare i bei conti.

FÈRSE CÒMPTE. fr. Suposar, donar per fèta alguna cosa. *Hacer cuenta.* Existimare, æstimare, ponere. *Faire état, supposer.* Suporre, far conto.

HABER EXID DE CÒMPTE. fr. HABER PERDUD LO CÒMPTE.

HABER PERDUD LO CÒMPTE. fr. que se diu de la dona prenyada que ha entrad al novè mès. *Estar fuera de cuenta.* Mulierem gravidam novem mensium tempus excessisse. *Être à terme.* Essere o giungere al termine della gravidanza.

JA TE AJUSTARÈ LO CÒMPTE; JA AJUSTARÈM CÒMPTES. fr. fam. ab que se amenassa á algú. *Yo ajustaré cuentas contigo; ya ajustarémos cuentas.* Malefacti pœnas mihi dabis: non impunitus abibis. *Je vous repasserai le buffle.* Ce la vedremo.

LO CÒMPTE DE LA VÈLLA. Lo còmpte que trauen ab los dits ó ab los grans dels rosaris los que no saben de aritmética. *La cuenta de la vieja.* Ratio per digitos vel per globulos inita. *Compte que font ceux qui ne connaissent point l'arithmétique.* Far i conti colle dita.

PÈNDRER Á ALGÚ PER SÒN CÒMPTE. fr. Péndrer á algú per objècte de conversació ó murmuració. *Hacer platillo.* Fabulam facere; de aliquo fabulari. *Médire de quelqu'un.* Prendere pel suo conto.

PÈNDRER Á ALGÚ PER SÒN CÒMPTE. fr. Contradirlo y culparlo sèmpre, péndrerlo de esquira. *Tomarla con alguno.* Alicui jugiter adversari. *Se prendre de grippe contre quelqu'un.* Prevenirsi sfavorevolmente contro di alcuno.

PÈNDRER Á CÒMPTE, Ó Á BON CÒMPTE. fr. Admétrer alguna partida en part del pago del deute. *Tomar en cuenta.* Aliquid in acceptum referre. *Mettre en ligne de compte, recevoir à compte.* Prender a conto.

PÈNDRER CÒMPTES. fr. Examinar los que algú presènta. *Tomar cuentas.* Rationes ab alio redditas examinare. *Examiner un bon compte.* Rivedere i conti.

PÈRDRER LO CÒMPTE DE ALGUNA COSA. fr. que explica ser mòlt difícil recordarse de las cosas ó reduirlas á número, á causa de sa antiguitat ó multitut. *Perder la cuenta.* Computum aliquid excedere; ad computum redigi non posse. *Perdre pied.* Perdere il fondo.

PÈNDRER PER SÒN CÒMPTE. fr. Péndrer á sòn cárreg lo que pertany á altre. *Tomar por su cuenta.* In se recipere. *Prendre pour son compte.* Prendere pel suo conto.

PORTAR UN CÒMPTE. fr. Tenir cuidado de assentar las partidas que lo han de compóndrer. *Llevar la cuenta.* Rationem ducere. *Tenir un compte.* Far conti, tener conto.

POSAR EN CÒMPTE. fr. Continuar en los còmptes alguna partida de descárreg. *Datar.* In rationibus quid expensum fuerit recensere. *Mettre au débit.* Mettere a conto.

RETRE CÒMPTE. fr. ant. Donar còmpte. *Dar cuenta.* Rationem reddere. *Rendre compte.* Render conto.

TENIR CÒMPTE. fr. Atèndrer. *Tener cuenta.* Incumbere in rem; rei animum intendere. *Faire attention.* Attendere.

TENIR CÒMPTE. fr. Guardar alguna cosa, cuidar de sa seguretat. Se usa també com recíproc. *Tener cuenta.* Curam adhibere. *Avoir soin.* Aver cura.

TENIRSE CÒMPTE EN LO MÈNJAR. fr. Anar ab cuidado de no mènjar massa, ó lo que pod ser danyòs á la salud. *Guardar la boca.* Gulæ non indulgere. *Être sobre.* Esser temperante, parco, sobrio.

TÈNTE CÒMPTE. loc. ab cuidado. *Cuenta con la cuenta.* Cave ne tibi quid mali accidat. *Prenez-y-garde.* Abbi l' occhio, guarda la gamba, guarda come vai.

TÈT' CÒMPTE. loc. TÈNTE CÒMPTE.

TRÁURER CÒMPTE. fr. ESTAR Á CÒMPTE.

TRÁURER CÒMPTES. fr. Calcular sòbre poc mès ó ménos lo import, gasto ó utilitat de alguna cosa. *Echar la cuenta ó cuentas.* Computare. *Calculer.* Calcolare, far conti.

TRÁURER CÒMPTES ALEGRES. fr. FÈR CÒMPTES ALEGRES.

TRÁURER SÒS CÒMPTES. fr. met. Considerar la utilitat ó dany que pod resultar de algun negoci, empresa, etc. *Ajustar cuentas.* Negotium maturè perpendere.

Faire le compte. Fare i suoi conti.

TENIR Á CÒMPTE. fr. ESTAR Á CÒMPTE.

VIURER Á CÒMPTE DE ALGÚ. fr. Depéndir de èll enteramènt, en especial en cuant á la manutenció. *Vivir á cuenta de otro.* De alieno vivere, cura alterius vivere. *Dependre de la volonté d'autrui.* Essere a conto d' uno.

CÒMPTESA. s. f. La mullèr del còmpte, ó la que heretá y obté un còmptat. *Condesa.* Comitis uxor, comitissa. *Comtesse.* Contessa.

CÒMPTESETA. s. f. dim. de CÒMPTESA. *Condesilla, condesita, condesica.* Puella comitissa. *Jeune comtesse.* Contessina.

COMPTESTABLE. s. m. ant. CONDESTABLE.

CÒMPTET. s. m. dim. de CÒMPTE. *Condesillo, condesito, condesico.* Comes puer. *Jeune comte.* Contino.

CÒMPTET. Pètit còmpte. *Cuentecilla, cuentecita, cuentecica.* Ratiuncula. *Petit compte.* Conticino.

COMPULSA. s. f. for. Copia, trasllat de alguna escriptura trèt judicialmènt y cotejad ab són original. *Compulsa.* Apographum, exemplar ab actuario jure datum. *Copie, extrait d'un acte collationné sur l'original par ordre du juge.* Stratto di scrittura trascritto dall' originale per comandamento del giudice.

COMPULSAR. v. a. for. Tráurer alguna compulsa. *Compulsar.* Apographum, exemplar transcribere. *Compulser.* Trascrivere una scrittura dal suo originale per comandamento del giudice.

COMPULSIÓ. s. f. for. Apremi, forsa que se fa á algú, compel-lindlo á que execute alguna cosa. *Compulsion.* Compulsio. *Contrainte.* Compulsamento.

COMPULSIU, VA. adj. Lo que tè virtut de compel-lir. *Compulsivo.* Compellendi capax. *Qui contraint.* Costringente.

COMPUNCCIÓ. s. f. Sentimènt ó pesar de haber comes algun pecad. *Compuncion.* Compunctio. *Componction.* Compunzione.

COMPUNGID, DA. adj. Arrepentid ab pesar de haber comes lo pecad que li remordex la conciencia. *Compungido.* Verè pœnitens; noxarum dolore affectus. *Touché, repentant, contrit.* Compunto.

COMPURGACIÓ. s. f. PURGACIÓ VULGAR y PURGACIÓ CANÓNICA.

COMPURGAR. v. a. Passar per la proba de la compurgació á fi de acreditar la innocencia. *Compurgar.* Purgare. *Se purger par serment.* Purgar per giuramento.

COMPUTAR. v. a. Calcular per números. Se diu comunamènt dels anys, tèmps y edats. *Computar.* Computare. *Calculer, dénombrer.* Calcolare, contare, annoverare.

CÓMPUTO. s. m. Còmpte, cálcul. *Cómputo.* Computus, computum. *Supputation, compte, calcul.* Computo.

COMÚ. adj. Lo que no sènd privativamènt de ningú, pertany ó s' extèn á mòlts, com bèns COMUNS. *Comun, comunal.* Communis. *Commun.* Comune.

COMÚ. Corrènt, admes de tòts ó de la majòr part. *Comun.* Communis. *Commun, universel, général, ordinaire.* Comune, comunale.

COMÚ. Ordinari, vulgar, frecuènt y mòlt sabud. *Comun.* Communis. *Commun, vulgaire.* Ordinario, trito.

COMÚ. Bast, de baxa classe. *Comun.* Communis. *Commun.* Volgare, vile, di poco prezzo.

COMÚ. s. m. Tòt lo poble de una ciutad, vila, lloc, etc. *Comun, comunal, comunidad.* Commune. *Commun, communauté.* Comuna, comunale, comunanza.

COMÚ. GREMI.

COMÚ. Necessaria, secrèta. *Comun, letrina, privada, servidumbre.* Latrina. *Latrines.* Agiamento, cesso, destro, privato, zambra.

COMÚ DE DÒS. *Gram.* Se diu axí lo nom substantiu, que bax de una matèxa terminació admet los dòs géneros masculí y femení, segòns lo sexo que se vol denotar, com lo verge, la verge. *Comun de dos.* Commune duorum. *Masculin et féminin sous une seule terminaison.* D' ogni genere.

COMÚ DE TRES. En la gramática llatina se diu axí lo adjectiu de una terminació que se pod juntar ab substantiu dels tres géneros, masculí, femení y neutre. *Comun de tres.* Commune trium. *Qui, sous une seule terminaison, convient aux trois genres.* D' ogni genere.

EN COMÚ. mod. adv. que ab los verbs *disfrutar, posseir* y altres se usa pera denotar que se disfruta ó posseex una cosa per mòlts sèns pertányer á ningú en particular. *En comun.* In commune. *En commun.* Comunalmente, in comune.

FÈR POC Ó MÒLT COMÚ. fr. p. us. Ser poc ó mòlt abultad. *Abultar poco ó mucho.* Parvæ, aut magnæ molis esse. *Être peu grossi, ou bien gros.* Esser grande o piccolo.

PARLAR EN COMÚ. fr. Parlar en general y ab tòts. *Hablar en comun.* Indefinitè loqui. *Parler en général.* Parlar in generale, parlar per tutti.

PER LO COMÚ. mod. adv. COMUNAMÈNT.

QUI PARLA EN COMÚ, NO PARLA AB NINGÚ. ref. que avisa que cap particular se deu donar per ofes de lo que se repren en general. *Quien habla con todos habla con ninguno.* Nulli loquitur qui omnibus loquitur. *Qui parle en général parle à son bonnet.* Chi parla a tutti parla a veruno.

QUI SERVEX Á UN COMÚ, SERVEX Á NINGÚ. ref. que avisa que los serveys fèts á corporaciòns ó pobles regularmènt sòn poc agrahids. *Quien sirve al comun, sirve á ningun.* Officium multis quod fit, fit, credito, nulli. *La communauté ne sait jamais bon gré.* Chi tutti serve niuno serve.

COMUL. s. m. ant. PILA.

COMUNA. s. f. COMÚ, en la séptima accepció.

COMUNA. ant. COMÚ, en la quinta accepció.

COMUNAL. adj. ant. COMÚ, en la primèra accepció.

COMUNALMENT. adv. mod. ant. COMUNAMÈNT.

COMUNAMÈNT. adv. mod. Frecuentmènt, regularmènt. *Comunmente, por lo comun.* Communiter, plurimùm, vulgò. *Communément.* Comunalmente, comunemente.

COMUNÈR. s. m. Lo qui seguia lo partit de las comunitats de Castèlla. *Comunero.* Factiosus, conjuratorum assecla. *Factieux castillan sous Charles-Quint.* Settario d' un partito che vi fu in Ispagna nel regno di Carlo Quinto.

COMUNIA. s. f. ant. CONVENI, AJUST.

COMUNICABILITAT. s. f. La facultat ó cualitat que tè alguna cosa de ser comunicable. *Comunicabilidad.* Communicandi se capacitas. *Communicabilité.* Comunicabilità.

COMUNICABLE. adj. Lo que pod comunicarse. *Comunicable.* Communicari facilis. *Communicable.* Comunicabile.

COMUNICABLE. Sociable, tractable, humá, que se dèxa comunicar fácilmènt. *Comunicable.* Sociabilis. *Sociable, affable, communicatif, abordable.* Comunicabile, conversativo.

COMUNICACIÓ. s. f. L' acció y efècte de comunicar ó comunicarse. *Comunicacion.* Communicatio. *Communication.* Comunicamento, comunicazione.

COMUNICACIÓ. Tracte, correspondencia èntre dòs ó mès persònas. *Comunicacion.* Consuetudo, familiaritas. *Communication, correspondance, commerce, familiarité.* Comunicamento, commerzio.

COMUNICACIÓ. Unió de unas cosas ab altras, com de un mar ab altre, de una sala ab altra, etc. *Comunicacion.* Communicatio, conjunctio. *Communication.* Comunicanza.

COMUNICAR. v. a. Fèr participar á altre de lo que un tè. *Comunicar.* Communicare, commune facere. *Communiquer, faire part de...* Comunicare.

COMUNICAR. Donar part, ó fèr saber á altre alguna cosa. *Comunicar.* Communicare, notum facere. *Communiquer, faire part, donner communication de quelque chose, la manifester.* Comunicare, far consapevole.

COMUNICAR. Consultar, conferenciar alguna cosa ab altres prenènd lo parer de èlls. *Comunicar.* Consulere, conferre. *Conférer avec quelqu'un.* Conferire, trattar affari.

COMUNICARSE. v. r. Parland de cosas inanimadas es tenir correspondencia ó pas unas ab altras. *Comunicarse.* Conjungi. *Se communiquer.* Comunicarsi.

COMUNICATIU, VA. adj. Lo que tè aptitut ó inclinació natural á comunicar á altre lo que posseex, ó á comunicarse á sí matèx. *Comunicativo.* Communicari capax, aptus. *Communicatif.* Comunicativo.

COMUNIÓ. s. f. Comunicació, participació de lo que es comú. *Comunion.* Communio, communicatio. *Communion.* Comunione, participazione.

COMUNIÓ. En la santa Iglèsia católica es lo acte de rébrer los fiels la sagrada eucaristía; y mòltas vegadas se dòna aquest nom al matèx santíssim sagramènt; y axí se diu comunamènt: pèndrer la COMUNIÓ, donar la COMUNIÓ. *Comunion.* Communio sacra. *Communion.* Comunione.

COMUNIÓ DE LA IGLÈSIA Ó DELS SANTS. La par-

ticipació que tènen los fiels dels béns espirituals mutuamènt èntre sí com parts y mèmbres de un matèx cos. *Comunion de la Iglesia ó de los santos.* Sanctorum communio. *Communion de l'Église.* Comunicazione de' santi.

DAR Ó PÈNDRER LA COMUNIÓ. fr. COMBREGAR.

COMUNÍSSIM, MA. adj. sup. de COMÚ. *Comunísimo.* Communissimus, valdè communis. *Très-commun.* Comunissimo.

COMUNÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de COMUNAMÈNT. *Comunísimamente.* Frequentissimè. *Très-communément.* Comunissimamente.

COMUNITAT. s. f. La calitat que constituex comú una cosa, de modo que cualsevol puga usarne llibremènt. *Comunidad.* Communio. *Communauté.* Comunità.

COMUNITAT. Congregació de persònas que viuen unidas bax certas constitucións ó règlas, com los capellans de las parroquias, los frares dels convènts, etc. *Comunidad.* Societas, sodalitium, congregatio. *Communauté.* Comunità.

EN COMUNITAT. mod. adv. Junts los individuos de algun cos. *En comunidad, conventualmente, en cuerpo.* Congregatim. *En corps.* In comunità, in congregazione.

COMUNMÈNT. adv. mod. COMUNAMÈNT.

CONATO. s. m. Empenyo, esfors en la execució de alguna cosa. *Conato.* Conatus, conatum, conatio, conamen. *Effort.* Sforzo.

CONATO. for. Lo acte ó delicte comensad, peró que no ha acabad de consumarse. *Conato.* Pravus conatus. *Tentative.* Prova, tentativa.

CONCA. s. f. Especie de escudèlla gran de cualsevol materia. *Cuenca.* Concha. *Écuelle.* Scodella.

CONCA. La donsella que ja tè mòlts anys. *Doncellueca.* Ævi matura virgo. *Fille d'un certain âge.* Donzella di molta età.

CONCA. ant. CONXA.

CONCA DE FUST. ant. GABADAL.

CONCA DE SANGRAR. Lo gibrèll de terrissa que servex pera mullar lo peu y recullir la sang cuand se sangra á algú. *Sangradera.* Labrum fictile, ubi sanguis è vena pedis incisa fluens recipitur. *Bassin, cuvette, petit gresal.* Bacile.

CONCAMBI. s. m. p. us. CAMBI.

CONCANONGE. s. m. Lo qui es canonge al matèx tèmps que altre en una matèxa iglèsia. *Concanónigo.* Canonicus collega. *Chanoine avec un autre, en même temps qu'un autre.* Canonico all' istesso tempo d' un altro.

CONCAUSA. s. f. Lo que juntamènt ab altra cosa es causa de un matèx efècte. *Concausa.* Quod simul cum alio aliquid efficit. *Ce qui contribue avec une autre cause à produire un effet.* Concausa.

CONCAVITAT. s. f. Lo clot que fòrma cualsevol superficie, elevada de las boras, etc., y que va baxand progressivamènt fins al mitj, que es lo mès fòndo. *Concavidad, cóncavo, cóncava.* Concavitas. *Concavité.* Concavità.

CÓNCAVO, VA. adj. Se diu de la superficie que fòrma concavitat. *Cóncavo.* Concavus. *Concave.* Concavo.

CONCEBEMENT. s. m. ant. CONCEPCIÓ.

CONCEBIBLE. adj. Lo que pod concebirse. *Conceptible.* Quod animo concipi potest. *Concevable.* Concepibile.

CONCEBIMÈNT. s. m. ant. CONCEPCIÓ.

CONCEBIR. v. a. Fèrse prenyada la femèlla. *Concebir.* Concipere. *Concevoir.* Concepere, concepire.

CONCEBIR. met. Formar idea ó concèpte de alguna cosa. *Concebir.* Concipere. *Concevoir.* Concepire.

CONCEBRE. v. a. ant. CONCEBIR.

CONCEBUD, DA. p. p. de CONCEBIR. *Concebido.*

CONCEDID, DA. p. p. de CONCEDIR. *Concedido.*

CONCEDIMÈNT. s. m. ant. CONCESSIÓ.

CONCEDIR. v. a. Donar, atorgar, fèr gracia de alguna cosa. *Conceder.* Concedere. *Accorder, octroyer, concéder.* Concedere, permettere, cedere.

CONCEDIR. Passar per cert, convenir en lo que altre diu ó afirma. *Conceder.* Concedere, assentiri. *Accorder, reconnaître pour vrai, demeurer d'accord d'une chose.* Concedere, passare, menar buono.

CONCELLAR. v. a. ant. ACONSELLAR.

CONCÈNT. s. m. Cant acordad y armoniòs de distinctas veus. *Concento.* Concentus. *Accord, concert.* Concerto.

CONCENTRACIÓ. s. m. *Quím.* La majòr densitat ó forsa que adquirexen certs cossos separandne los estranys ó superabundants que hi estaban barrejads, com cuand se fa gelar lo vinagre pera privarlo del aigua y fèr que resulte mès fort, etc. *Concentracion.* Major vis.

Concentration. Concentrazione.

CONCENTRAD, DA. p. p. de CONCENTRAR.

CONCENTRAR. v. a. RECONCENTRAR.

CONCENTRARSE. v. r. ant. RECONCENTRARSE.

CONCÉNTRIC, CA. adj. *Geom.* Se diu de las figuras que tènen un matèx cèntro. *Concéntrico.* Concentricus. *Concentrique.* Concentrico.

CONCEPCIÓ. s. f. Lo acte y efècte de concebir. *Concepcion.* Conceptio. *Conception.* Concepimento, concepizione.

CONCEPCIÓ. S' entèn per antonomasia la de la Mare de Dèu, y la festivitat que celèbra la Iglèsia ab èst títol. *Concepcion.* Conceptio Beatæ Mariæ Virginis. *Conception de la Sainte-Vierge.* Concepizione di Madonna.

CONCÈPTE. s. m. La idea que concebex ó fòrma lo enteniment. *Concepto.* Conceptus. *Idée, concept.* Concetto.

CONCÈPTE. Sentencia, agudesa ó ditxo ingeniòs. *Concepto.* Acutè, ingeniosè dictum. *Sentence, saillie, bon mot, pointe.* Concetto, motto arguto.

CONCÈPTE. La opinió que se tè de alguna cosa. *Concepto.* Opinio, æstimatio. *Idée. opinion.* Opinione, concetto.

CONCÈPTE. Lo judici que se fòrma de alguna cosa ó persòna. *Concepto.* Judicium, sententia. *Jugement.* Giudizio, parere, opinione.

FORMAR CONCÈPTE. fr. Determinar alguna cosa en lo enteniment desprès de exàminadas las circunstancias. *Formar concepto.* Animo concipere, judicare. *Former un jugement.* Formar giudizio.

CONCEPTUAD, DA. p. p. de CONCEPTUAR. *Conceptuado.*

CONCEPTUAR. v. a. Formar judici ó concèpte de alguna cosa ó persòna. *Conceptuar.* Judicare, judicium ferre. *Juger, penser, estimer.* Giudicare, concettare.

CONCERNÈNT. p. pres. de CONCERNIR. Lo que concernex. *Concerniente.* Attinens, pertinens. *Concernant, touchant.* Concernente.

CONCERNIR. v. imp. Tocar ó pertányer. *Concernir.* Attinere, pertinere. *Concerner, regarder, appartenir.* Riguardare, concernere.

CONCERT. s. m. Lo bon òrde y disposició de las cosas. *Concierto.* Ordo, dispositio. *Ordre, disposition, arrangement.* Ordine, concerto.

CONCERT. Ajust ó conveni èntre dòs ó mès persònas sòbre alguna cosa. *Concierto.* Conventio, pactio, constitutum. *Concert, accord.* Accordo, convenzione.

CONCERT. Composició música de mòlts instrumènts en que un fa la part principal, y la composició de dòs, tres ó mès veus sòbre lo sèu bax ó cant pla; y aquest gènero de composició se anomena música Á CONCERT. *Concierto.* Concentus. *Concert, concerto.* Concerto, conserto.

CONCERT. Lo de música que se compon principalmènt de instrumènts de corda. *Discante.* Concentus. *Concert d'instrumens à cordes.* Concerto.

DE CONCERT. mod. adv. De acord, de comú consentimènt. *De concierto, acordemente, de acuerdo.* Concorditer, uno consensu, ex constituto. *De concert, d'accord.* D' accordo, d' accordo.

CONCERTA. s. f. CONCERT.

CONCERTAD, DA. p. p. de CONCERTAR. *Concertado.*

CONCERTAD. adj. Posad ab arrèglo, bèn ordenad. *Arreglado, compuesto.* Ordinatus, dispositus, compositus. *Réglé, arrangé, mis en ordre.* Ordinato, accordato, concertato.

CONCERTADAMÈNT. adv. mod. Ab òrde y concert. *Concertadamente.* Ordinatè. *Avec ordre, en ordre.* Ordinatamente.

CONCERTADÍSSIM, MA. adj. sup. de CONCERTAD. *Concertadísimo.* Ordinatissimus. *Très-ordonné, bien arrangé.* Concertatissimo.

CONCERTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui concerta. *Concertador.* Compositor, ordinator. *Médiateur, conciliateur.* Conciliatore, radunatore.

CONCERTAR. v. a. Compóndrer, arreglar, posar en òrde alguna cosa. *Concertar.* Componere, ordinare. *Arranger, régler, ordonner, mettre en ordre.* Concertare, ordinare.

CONCERTAR. Ajustar, tractar del preu de alguna cosa. *Concertàr.* Rei pretium offerre, definire. *Traiter, convenir du prix d'une chose.* Convenire, trattare il prezzo.

CONCERTAR. Pactar, tractar, concordar alguna cosa. També se usa com recíproc. *Concertar.* Pacisci, constituere. *Concer-*

ter, se concerter. Concertare, concertarsi, mettersi d' accordo.

CONCESSIÓ. s. f. Lo acte y efècte de concedir. *Concesion*. Concessio, concessus. *Concession*. Concessione, concedimento.

CONCESSIONARI. s. m. for. La persòna á qui se fa alguna concessió. *Concesionario*. Is cui aliquid conceditur. *Concessionnaire*. Concessionario.

CONCIENCIA. s. f. Ciencia ó conexemènt interiòr del bè que debem fèr y del mal que debem evitar. *Conciencia*. Conscientia. *Conscience*. Coscienza.

CONCIENCIA. Se pren particularmènt per la bona conciencia; y axí se diu: no tenir CONCIENCIA, per tenirla dolènta. *Conciencia*. Conscientia recta. *Conscience, scrupule*. Coscienza.

CONCIENCIA ERRÓNEA. *Teol*. La que ab ignorancia judica lo verdadèr per fals, tenind lo bo per mal y lo mal per bo. *Conciencia errónea*. Falsa conscientia. *Conscience erronée*. Coscienza erronea.

ACUSAR LA CONCIENCIA. fr. Remordirli de alguna falta comesa. *Acusar ó argüir la conciencia á uno*. Conscientiæ stimulis angi, religioni habere. *Avoir des remords*. Sentire rimorsi.

CARREGAR LA CONCIENCIA. fr. Gravarla ab algun pecad. *Cargar la conciencia*. Peccatum scienter admittere. *Charger sa conscience*. Caricar la coscienza.

DE CONCIENCIA AMPLA. Se diu de aquell que ab poc fonamènt obra ó aconsella contra lo rigòr de la llèy. *Ancho de conciencia*. Conscientiæ remissioris, parum severæ. *Peu scrupuleux, qui a la conscience large*. Di coscienza larga.

DE CONCIENCIA ESTRETA. Se diu del qui es mòlt ajustad al rigòr de la llèy. *Estrecho de conciencia*. Religiosus, conscientiæ severioris. *Rigide, austère*. Di coscienza guardinga.

ENCARREGAR LA CONCIENCIA. fr. Imposar la obligació de conciencia per alguna cosa. *Encargar la conciencia*. Religionem injicere, animum religione obstringere. *Mettre, laisser sur la conscience*. Mettere sulla coscienza.

EN CONCIENCIA. mod. adv. Segòns conciencia, arreglad á èlla. *En conciencia*. Ex animi conscientia ad justi rectique normam; religiosè. *En conscience, consciencieusement, sur ma conscience*. In coscienza.

PREDICA CONCIENCIAS Y VEN VINAGRE. ref. Se diu de aquell que obra al contrari de lo que èll matèx predica y aconsella. *Pregona vino y vende vinagre*. Aliud re, aliud verbis ostendit. *Ils sont tout blancs au dehors et tout noirs au dedans*. Parla in oro e vende in rame.

SER DE CONCIENCIA AMPLA. fr. fam. No fèr escrúpol de lo que sèn deuria fèr. *Ser de conciencia ancha, tener la conciencia ancha*. Severiorem morum regulam parvi-facere. *Avoir la conscience large*. Aver coscienza larga.

TENIR LA CONCIENCIA AMPLA. fr. SER DE CONCIENCIA AMPLA.

CONCIENCIÒS, A. adj. Lo qui tè la conciencia mòlt estreta. Se diu regularmènt del qui fa escrúpol de cosas que no ho merexen. *Concienzudo*. Religiosus. *Consciencieux*. Coscienzioso.

CONCILI. s. m. Junta ó congrès pera tractar de alguna cosa. *Concilio*. Conventus, cœtus. *Concile*. Concilio.

CONCILI. La col-lecció dels decrèts de algun CONCILI. *Concilio*. Decreta concilii. *Concile*. Concilio.

CONCILI. Junta ó congrès dels bisbes de la Iglèsia católica pera deliberar y decidir sòbre las materias del dogma y de la disciplina. *Concilio, sínodo*. Concilium, synodus. *Concile*. Concilio.

CONCILI ECUMÈNIC. CONCILI GENERAL.

CONCILI GENERAL. Aquell á que concòrren los bisbes de tòta la cristiandat llegítimamènt convocads. *Concilio general, concilio ecuménico*. Concilium generale vel œcumenicum. *Concile œcuménique*. Concilio ecumenico, concilio universale.

CONCILI NACIONAL. La junta dels arquebisbes y bisbes de una nació. *Concilio nacional, sínodo nacional*. Concilium nationale. *Concile national*. Concilio nazionale.

CONCILI PROVINCIAL. Lo qui celèbra lo metropolitá ab los sèus sufragáneos. *Concilio provincial, sínodo provincial*. Concilium provinciale. *Concile provincial*. Concilio provinziale.

CONCILIABLE. adj. Lo que pod conciliarse, compóndrerse ó ser compatible ab alguna cosa. *Conciliable*. Concordabilis, conciliari facilis. *Conciliable*. Conciliabile.

CONCILIÁBULO. s. m. Lo concili no convocad per autoritat llegítima. *Conciliábulo*. Illegitima et non ritè congregata

synodus. *Conciliabule.* Conciliabolo.

CONCILIÁBULO. La junta de gènt que tracta de executar alguna cosa mala. *Conciliábulo.* Nefariorum hominum conciliabulum. *Conciliabule.* Conciliabolo.

CONCILIACIÓ. s. f. L'acció y efècte de conciliar. *Conciliacion.* Conciliatio. *Conciliation.* Conciliazione.

CONCILIAD, DA. p. p. de CONCILIAR. *Conciliado.*

CONCILIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui concilia. *Conciliador.* Conciliator. *Conciliateur.* Conciliatore.

CONCILIAR. v. a. Compóndrer y ajustar los ánimos dels que estaban oposads èntre sí. *Conciliar.* Conciliare, componere. *Concilier.* Conciliare.

CONCILIAR. Guanyar, atráurer los ánimos ó la benevolencia. Algunas vegadas se diu també del odi y aborrimènt; y se usa axí matèx com recíproc. *Conciliar.* Conciliare. *Concilier, acquérir, attirer, gagner l'estime, la faveur, etc.* Conciliare, cattivare, farsi amico.

CONCILIAR. Conformar dòs ó mès proposiciòns que parexian contrarias. *Conciliar.* Concordem reddere. *Concilier.* Conciliare.

CONCILIAR. adj. Lo que pertany als concilis. *Conciliar.* Ad concilium pertinens. *Conciliaire.* Conciliare.

CONCILIAR. s. m. La persòna que assistèx á algun concili. *Conciliar.* Qui in concilio suffragium fert. *Membre d'un concile.* Membro d'un concilio.

CONCILIATIU, VA. adj. Lo que concilia. Se usa també com substantiu en la terminació masculina. *Conciliativo.* Quod conciliat. *Conciliant.* Colui che concilia.

CONCINNITAT. s. f. Armonía que resulta de la col-locació de veus escullidas ab atenció á las lletras de que se componen pera fèrlas mès agradables al oido. *Concinidad.* Concinnitas. *Nombre, harmonie.* Armonia.

CONCIS, A. adj. Lo que está dit ó escrit ab concisió: se diu també de la persòna que parla concisamènt. *Conciso.* Concisus; in dicéndo brevis. *Concis, court, resserré.* Conciso, succinto.

CONCISAMÈNT. adv. mod. Ab brevedat y concisió. *Concisamente.* Concisè. *D'une manière concise, brièvement, en termes concis.* Concisamente.

CONCISIÓ. s. f. La calitat del estil, que consistex en dir las cosas ab las paraulas precisas. *Concision.* Concisio. *Concision.* Concisione.

CONCITACIÓ. s. f. L'acció ó efècte de concitar. *Concitacion.* Concitatio. *Émotion, trouble, émeute.* Sollevazione, commovimento, sedizione, conciliamento.

CONCITAD, DA. p. p. de CONCITAR. *Concitado.*

CONCITADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui concita. *Concitador.* Concitator. *Agitateur, boutefeu, instigateur.* Commettimale, sollevatore, concitatore.

CONCITÀR. v. a. Commóurer, instigar á algú contra altre, ó excitar inquietuts y sediciòns. *Concitar.* Concitare. *Exciter.* Concitare, incitare.

CONCITATIU, VA. adj. Lo que concita. *Concitativo.* Quod concitat. *Qui est bon ou propre à exciter, à inciter.* Concitativo, commotivo.

CONCIUTADÁ. s. m. Lo ciutadá respècte dels altres vehins de la sèva matèxa ciutad. *Conciudadano.* Concivis. *Concitoyen.* Concittadino.

CONCLAVE. s. m. Lo lloc abònt se reunexen y tancan los cardenals pera elegir papa: y també la matèxa junta dels cardenals. *Cónclave.* Conclavium, conclave. *Conclave.* Conclave.

CONCLAVISTA. s. m. Lo criad que èntra en lo conclave pera servir als cardenals. *Conclavista.* Famulus cardinalibus ministrans in conclavio. *Conclaviste.* Conclavista.

CONCLOÈNT. p. pres. de CONCLUIR. Lo que conclou ó convens. *Concluyente.* Concludens, convincens. *Concluant.* Concludente.

CONCLOS, A. p. p. irreg. de CONCLÓURER. *Concluso.*

DONAR PER CONCLOS. fr. for. Parland de un plèd, donar la causa per terminada, no haberhi ja lloc á probar ni al-legar res. *Dar por concluso.* Rem actam esse profiteri. *Regarder une cause, un procès suffisamment instruit.* Dar la lite per finita.

CONCLÓURER. v. a. Acabar, donar fi á alguna cosa. *Concluir.* Concludere. *Conclure, achever, finir, terminer.* Concludere, conchiudere.

CONCLÓURER. Determinar y resóldrer sòbre lo que se ha tractad. *Concluir.* Decernere, constituere. *Conclure, déterminer, décider, résoudre.* Concludere, finire.

CONCLÓURER. Inferir, deduir alguna veritat de altras que se admeten ó presuposan. *Concluir.* Concludere, deducere. *Conclure, inférer, déduire, tirer une conséquence.* Dedurre, conchiudere, giudicare.

CONCLÓURER. Convéncer á algú ab la rahó de modo que no li quède que replicar ni que respóndrer. *Concluir.* Convincere, ad silentium adigere, evincere. *Convaincre, forcer d'avouer.* Convincere, obbligare a dire, a confessare.

CONCLÓURER. for. Posar fi als al-legats en defensa del dret de una part desprès de haber respost als de la contraria per no tenir mès que dir ni al-legar. *Concluir.* Actis in judicio finem imponere. *Conclure, prendre des conclusions.* Concludere.

CONCLÓURER. Parland de obras de pintura, donarhi la última ma dèxand ab perfecció tòtas sas parts encaraqué sian de las ménos principals. *Definir.* Absolvere, adamussim perficere. *Perfectionner.* Perfezionare, limare.

CONCLUÈNT. p. pres. de CONCLÓURER. CONCLOÈNT.

CONCLUID, DA. p. p. de CONCLÓURER. *Concluido.*

CONCLUIR. v. a. CONCLÓURER.

CONCLUSIÓ. s. f. Lo acte y efècte de conclóurer. *Conclusion.* Conclusio. *Achèvement, l'action de finir.* Finimento, compimento.

CONCLUSIÓ. Lo fi de alguna cosa. *Conclusion.* Conclusio, finis, exitus. *Fin, terme.* Termine, fine.

CONCLUSIÓ. La proposició que se inferex ó deduex de altras. *Conclusion.* Conclusio. *Conclusion, conséquence.* Conclusione, consequenza.

CONCLUSIÓ. La resolució que se ha pres sòbre alguna materia desprès de haberhi discorregud. *Conclusion.* Deliberata sententia, consilium. *Conclusion, délibération, résolution, finale.* Risoluzione, consiglio, deliberazione.

CONCLUSIÓ. for. La terminació dels al-legats y probas fètas jurídicamènt en un plèd, desprès de lo cual se pod ja donar sentencia. *Conclusion.* Actorum in judicio absolutio, finis. *Conclusion, demande après l'instruction d'une affaire.* Conclusione.

CONCLUSIÓ. La proposició que se defensa en las escolas. Comunamènt se usa en plural. *Conclusion.* Thesis. *Thèse, proposition.* Tesi.

DEFENSAR CONCLUSIÒNS. fr. TENIR LO ACTE.

EN CONCLUSIÓ. mod. adv. En suma, finalmènt. *En conclusiòn.* Denique, tandem. *Enfin, à la fin, pour conclure.* In conclusione, finalmente.

CONCLUSIU, VA. adj. Lo que conclou ó termina una cosa, ó servex pera conclóurerla ó terminarla. *Conclusivo.* Concludens. *Conclusif.* Concludente, conclusivo.

CONCOL-LEGA. s. m. Lo qui es del matèx col-legi que altre. *Concolega.* In collegio socius. *Camarade de collège.* Compagno di collegio.

CONCOMITANCIA. s. f. Concurrencia de una cosa ab altra. Se usa regularmènt en lo modo adverbial PER CONCOMITANCIA. *Concomitancia.* Duarum rerum concursus. *Concomitance.* Concomitanza.

CONCOMITANT. adj. Lo que acompanya á altra cosa ú obra ab èlla. *Concomitante.* Comitans. *Concomitant.* Concomitante.

CONCORDAD, DA. p. p. de CONCORDAR. *Concordado.*

CONCORDADAMÈNT. adv. mod. ant. DE CONCERT.

CONCORDAMÈNT. adv. mod. ant. DE CONCERT.

CONCORDANCIA. s. f. Correspondencia ó conformitat de una cosa ab altra. *Concordancia.* Conformitas, convenientia. *Concordance, rapport, convenance, conformité.* Concordanza, conformità, accordo.

CONCORDANCIA. *Gram.* La conformitat ó correspondencia de las paraulas segòns las règlas de la gramática de cada llèngua. *Concordancia.* Verborum in re grammatica concordia. *Concordance.* Concordanza.

CONCORDANCIA. *Mús.* La justa proporció que guardan èntre sí las veus que sonan juntas. *Concordancia.* Concentus, concordia. *Accord, harmonie.* Accordo, armonia.

CONCORDANCIAS. pl. Lo índice alfabétic de tòtas las paraulas de la Biblia ab tòtas las citas dels llocs en que se troban. *Concordancias.* Sacrorum Bibliorum concordantiæ. *Concordance, index de la Bible.* Concordanze.

CONCORDAR. v. a. Conciliar y ajustar lo que está desigual, discorde ó encontrad.

Concordar. Concordem reddere. *Accorder, concilier, conformer.* Concordare, accordare.

CONCORDAR. AJUSTAR, en la tercèra accepció.

CONCORDAR. v. n. Convenir una cosa ab altra, com la copia de una escriptura ab sòn original. *Concordar, concertar.* Conveuire, congruere, concordare. *Convenir.* Concordare, convenire.

NO CONCORDA, Ó NO CONCORDA LA UNA COSA AB L'ALTRA. loc. fam. NO CONVÈ LA UNA COSA AB L'ALTRA.

ÇONCORDAT. s. m. Lo tractat ó conveni que fa algun príncep ab la còrt de Ròma sòbre col-lació de beneficis y altres punts de disciplina ecclesiástica. *Concordato, concordata.* Pactio principum cum romano pontifice. *Concordat.* Concordato.

CONCORDE. adj. Confòrme, de un matèx parer. *Concorde.* Concors. *Conforme, uniforme.* Concorde, uniforme, conforme.

CONCORDIA. s. f. Conformitat, unió. *Concordia.* Concordia, concorditas, concordium. *Concorde, union, bonne intelligence.* Concordia, unione.

CONCORDIA. Ajust, conveni èntre persònas que pledejan. *Concordia.* Pactio, conventio, transactio. *Arrangement, accord.* Concordia, conformità.

CONCORDIA. Lo instrumènt jurídic autorisad en deguda fòrma, que conté lo tractad y convingud per las parts. *Concordia.* Conventio, pactio scripto consignata. *Traité, transaction.* Transazione, composizione, patto.

CONCORPÓREO, REA. adj. *Teol.* que se aplica al que combregant dignamènt se fa un matèx cos ab Cristo. *Concorpóreo.* Concorporeus. *Celui qui participe au corps de J.-C. par la communion.* Colui che si fa partecipe del corpo di G. C. col comunicarsi.

CONCORREGUD, DA. p. p. de CONCÓRRER. *Concurrido.*

CONCÓRRER. v. n. Juntarse en un matèx lloc y tèmps varias persònas, succèssos ó cosas. *Concurrir.* Convenire, concurrere. *Se rendre, se joindre, se réunir dans un même temps.* Concorrere.

CONCÓRRER. Contribuir ab alguna cantitat per algun fi. *Concurrir.* Concurrere. *Contribuer à une affaire par le don ou le prêt d'une somme d'argent.* Concorrer alla spesa.

CONCÓRRER. ENTREVENIR.

CONCRECIÓ. s. f. Agregat de mòltas párticulas que se juntan formand una massa. *Concrecion, concreto.* Concretio. *Concrétion.* Concrezione.

CONCRÈT, TA. adj. Se diu de cualsevol objècte considerad en sí matèx ab exclusió de tòts sòs accessoris. *Concreto.* Concretus. *Concret.* Concreto.

CONCRÈT. Se diu de algunas substancias que fòrman una massa del resultat de la unió de mòltas partículas. *Concreto.* Concretus. *Concret.* Concreto.

CONCRETAD, DA. p. p. de CONCRETAR Y CONCRETARSE. *Concretado, contraido.*

CONCRÈTAR. v. a. Combinar, concordar algunas especies ó cosas. *Concretar.* Conciliare. *Combiner.* Combinare, concordare.

CONCRETARSE. v. r. Reduirse á tractar ó parlar de una cosa sola ab exclusió de altres assumptos. *Concretarse, contraerse.* Contrahi. *Se contracter, se resserrer, se fixer, se borner, se restreindre.* Contrarsi, contraersi.

CONCUBI. s. m. ant. CONCUBINARI.

CONCUBINA. s. f. La dona que viu y cohabita ab algun home com si fòs lo sèu marit. *Concubina, manceba.* Concubina. *Concubine.* Concubina.

CONCUBINARI. s. m. Lo qui tè concubina. *Concubinario.* Concubinus, concubitor. *Concubinaire.* Concubinario.

CONCUBINAT. s. m. La comunicació ó tracte del home ab sa concubina. *Concubinato.* Concubinatus. *Concubinage.* Concubinato.

CONCUBINATGE. s. m. ant. CONCUBINAT.

CONCÚBIT. s. m. Lo acte carnal. *Concúbito, cóito.* Concubitus, concubium, concubitio, coitus, coitio. *Coït, union charnelle.* Concubito.

CONCULCAD, DA. p. p. de CONCULCAR. *Conculcado.*

CONCULCAR. v. a. Trepitjar ab los peus alguna cosa. *Conculcar.* Conculcare. *Fouler aux pieds.* Conculcare, calpestare.

CONCUNYAD, DA. s. m. y f. Lo germá ó germana del cunyad ó cunyada. *Concuñado.* Leviri vel gloris frater, sororve. *Le frère ou la sœur du beau-frère, ou de la belle-sœur.* Il fratello o la sorella del cognato o della cognata.

CONCUPISCENCIA. s. f. Apetit y desitj dels bèns terrenals. Comunamènt se pren

per apetit desordenad y contrari á la rahó. *Concupiscencia*. Concupiscentia. *Concupiscence, convoitise*. Concupiscenza.

CONCUPISCENCIA. Apetit desordenad de gustos deshonèstos. *Concupiscencia, salacidad*. Concupiscentia. *Concupiscence*. Concupiscenza, cupidigia.

CONCUPISCIBLE. adj. Se aplica al apetit sensitiu, al cual pertany desitjar lo que convé á la conservació y comoditat del individuo ó de la especie. *Concupiscible*. Concupiscibilis. *Concupiscible*. Concupiscibile.

CONCURRENCIA. s. f. Junta de varias persònas en algun lloc. *Concurrencia*. Concursus, conventus. *Concours, abord, affluence*. Folla, calca.

CONCURRENCIA. Ocurrencia ó concurs de diferènts fèts, circumstancias ó cosas en un matèx tèmps. *Concurrencia*. Rerum concursio, concursus. *Concurrence*. Concorrimento.

CONCURRÈNT. p. a. de CONCÓRRRER. *Concurrente*. Concurrens. *Concourant*. Concorrente.

CONCURS. s. m. Multitut de gènt junta en un matèx lloc. *Concurso*. Concursus. *Concours, rassemblement*. Concorrimento, calca.

CONCURS. La oposició ó los exercicis literaris que se fan en algunas pretensiòns. *Concurso*. Concertatio litteraria. *Concours*. Concorso, gara.

CONCURS DE ACREEDÒRS. La cessió que lo deutòr fa de sòs bèns en mans de la justicia davant de la cual acudeu los acreedòrs justificand sòs crédits y grau per que sels pague per tòrn. *Concurso de acreedores*. Bonorum cessio in creditorum gratiam. *Assemblée de créanciers*. Radunanza di creditori.

CONCURSAD, DA. p. p. de CONCURSAR. *Concursado*.

CONCURSAR. v. a. Manar lo jutge que los bèns de alguna persòna que no paga se posen en concurs de acreedòrs. *Concursar*. Bona in gratiam creditorum publicare. *Ordonner la réunion de créanciers*. Mettere i beni del debitore in man dei creditori.

CONCUSSIÓ. s. f. Commoció violènta, sacudimènt. *Concusion*. Concussio. *Secousse, ébranlement*. Concussione, scuotimento.

CONDAL. adj. Lo que pertany al còmpte y á sa dignitat. *Condal*. Ad comitis dignitatem pertinens. *Comtal*. Di conte.

CONDAT. s. m. CÒMPTAT.

CONDE. s. m. CÒMPTE, títol de honòr y dignitat, etc.

CONDECENDRE. v. a. ant. CONDESCENDIR.

CONDECENT. adj. Convenièut ó corresponènt. *Condecente*. Condecens. *Convenable, conforme, sortable*. Convenevole, condecente.

CONDECORACIÓ. s. f. L' acció y efècte de condecorar. *Condecoracion*. Condecorandi actus. *Décoration*. Decorazione, decoramento.

CONDECORAR. v. a. Il-lustrar á algú, donarli honòrs. *Condecorar*. Condecorare. *Décorer*. Decorare, illustrare.

CONDÈMNA. s. f. Testimoni de la sentencia donad per lo notari del tribunal, á fi de que conste lo destino del condemnad. *Condena*. Damnationis sententia ab actuario transcripta. *Extrait d'un jugement portant condamnation, donné par le greffier*. Condanna.

CONDEMNABLE. adj. Lo qui merex ser condemnad. *Condenable*. Condemnabilis. *Condamnable*. Condannabile.

CONDEMNACIÓ. s. f. L' acció y efècte de condemnar. *Condenacion*. Condemnatio, damnatio. *Condamnation*. Condannagione, condannazione.

CONDEMNAD, DA. p. p. de CONDEMNAR. *Condenado*.

CONDEMNAD. s. m. Lo qui está en lo infern. *Condenado*. Sempiternis cruciatibus addictus. *Damné*. Dannato.

CONDEMNAR. v. a. Pronunciar lo jutge sentencia imposand al reo la pena corresponènt. *Condenar*. Condemnare, damnare. *Condamner*. Condannare.

CONDEMNAR. Reprobar alguna doctrina ú opinió declarandla perniciòsa y mala. *Condenar*. Improbare, damnationis notâ inurere. *Condamner, réprouver*. Condannare, riprovare.

CONDEMNAR. Desaprobar alguna cosa. *Condenar*. Improbare. *Condamner, blâmer, désapprouver*. Biasimare, disaprovare.

CONDEMNAR. met. Llevar lo us de alguna porta, finèstra, etc., paredandla, tapandla, ó clavandla. *Condenar*. Obstruere, obturare, claudere. *Condamner*. Accecare, turare.

CONDEMNARSE. v. r. Culparse á sí matèx, confessarse culpad. *Condenarse*. Suo se

ore condemnare. *S'avouer coupable.* Confessarsi colpevole.

CONDEMNARSE. Incórrer en la pena eterna. *Condenarse.* Æternis cruciatibus addici. *Se damner, aller en enfer.* Dannarsi.

CONDEMNATORI, RIA. adj. que se aplica al auto ó manamènt que conté la sentencia donada per lo jutge contra lo reo. *Condenatorio.* Damnatorius. *Condamnatoire.* Condannatorio.

CONDENSACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de condensarse alguna cosa. *Condensacion.* Condensatio. *Condensation.* Condensamento.

CONDENSAR. v. a. Espessir y donar consistencia á materias que naturalmènt sòn líquidas. Se usa també com recíproc. *Condensar.* Condensare. *Condenser.* Condensare.

CONDENSATIU, VA. adj. que se aplica á lo que tè virtut de condensar. *Condensativo.* Condensandi vim habens. *Qui a la vertu de condenser.* Che condensa.

CONDESCENDENCIA. s. f. L' acció y efècte de condescendir. *Condescendencia.* Indulgentia, conniventia, morigeratio. *Condescendance.* Condescendenza.

CONDESCENDÈNT. p. pres. de CONDESCENDIR. Lo qui condescendex. *Condescendiente.* Indulgens. *Condescendant, complaisant.* Condescendente.

CONDESCENDIR. v. n. Acomodarse al gust y voluntat de altre. *Condescender.* Indulgere, morem gerere alicui. *Condescendre.* Condescendere.

CONDESSA. s. f. CÒMPTESSA.

CONDESTABLE. s. m. Lo qui antiguamènt obtenia y exercia la primèra dignitat de la milicia. *Condestable.* Princeps militum, supremus dux. *Connétable.* Conestabile.

CONDESTABLE. *Ndut.* Lo qui fa l' ofici de sargènto en las brigadas de artillería de marina. *Condestable.* Centuriæ nauticæ subpræfectus. *Sergent-major d'une brigade de marine.* Sergente maggiore de' vascelli.

CONDÈXÈBLE. s. m. Lo qui estudia ó ha estudiad ab altre alguna ciencia ó art teniud un matèx mestre. *Condiscípulo.* Condiscipulus, progymnasius, progymnasta, progymnastes. *Condisciple.* Condiscepolo.

CONDICIÓ. s. f. La naturalesa ó constitució de las cosas; y axí se diu: aquesta es la CONDICIÓ de las cosas humanas, etc. *Condicion.* Conditio, natura. *Condition.* Condizione.

CONDICIÓ. Lo natural ó geni dels homes. *Condicion.* Indoles. *Génie, caractère, naturel, complexion.* Genio, carattere.

CONDICIÓ. La calitat de naxemènt ó estad de las persònas, com de noble, plebeu, llibre, esclau, etc. Sol usarse per la sola calitat de noble; y axí se diu: es home de CONDICIÓ. *Condicion.* Conditio, status, ordo. *Condition, naissance, extraction.* Nascita, condizione, stato.

CONDICIÓ. La calitat ó circunstancia bax la cual se fa ó promet alguna cosa. *Condicion, calidad, conqué.* Conditio. *Condition, clause, réserve.* Condizione, patto.

CONDICIÓ CASUAL. La que no dependex del arbitri dels homes, per exèmple si diguès lo testadòr, fas hereu mèu á Père si demá fa sol. *Condicion casual.* Conditio fortuita. *Condition casuelle.* Condizione casuale.

CONDICIÓ CONGRUÈNT. La que convé al acte que se celèbra y en lo cual se posa. *Condicion convenible.* Conditio conveniens, congruens. *Condition convenable.* Condizione convenevole.

CONDICIÓ DESHONÈSTA. CONDICIÓ TÒRPE.

CONDICIÓ HONÈSTA. La que no se oposa á las bonas costums. *Condicion honesta.* Conditio decens, honesta. *Condition honnête.* Condizione onesta.

CONDICIÓ IMPOSSIBLE DE DRET. for. La que se oposa á la honestedat ó á las bonas costums, ó al dret natural. *Condicion imposible de derecho.* Conditio juri adversa, repugnans. *Condition impossible de droit.* Condizione impossibile di diritto.

CONDICIÓ IMPOSSIBLE DE FÈT. for. La que consistex en un fèt que la persòna á la cual se imposa no pod cumplirlo. *Condicion imposible de hecho.* Conditio quæ adimpleri nequit. *Condition impossible de fait.* Condizione impossibile di fatto.

CONDICIÓ INCONGRUÈNT. La que se oposa á la naturalesa y fins del contracte. *Condicion desconvenible.* Conditio incongrua, inconveniens. *Condition inconvenante.* Condizione disdicevole.

CONDICIÓ MIXTA. for. La que en part dependex del arbitri dels homes y en part no. *Condicion mezclada.* Conditio mixta. *Condition qui dépend en partie de*

la volonté des hommes, et en partie du hasard. Condizione mista.

CONDICIÓ NECESSARIA. for. La que es indispensable pera que valga lo contracte. *Condicion necesaria.* Conditio necessaria. *Condition nécessaire.* Condizione necessaria.

CONDICIÓ POSSIBLE. for. La que está en lo poder y arbitri dels homes. *Condicion posible.* Conditio possibilis. *Condition dépendante de la volonté des hommes.* Condizione possibile.

CONDICIÓ TÁCITA. for. La que encara qué no se exprèsse se sobrentèn. *Condicion tácita ó callada.* Conditio tacita. *Condition tacite, sous-entendue.* Condizione tacita.

CONDICIÓ TÒRPE. La que se oposa directamènt á alguna llèy. *Condicion torpe ó deshonesta.* Conditio turpis, legi adversa. *Condition déshonnête.* Condizione turpe.

PURIFICARSE LA CONDICIÓ. fr. Arribar lo cas de haber de executar ó de tenir efècte allò que estaba promes ó que se esperaba condicionalmènt. *Purificarse la condicion.* Conditionem impleri. *S'accomplir, avoir son effet.* Adempiersi la condizione.

[illegible]IFICARSE LA CONDICIÓ. fr. PURIFICARSE LA CONDICIÓ.

[CO]NDICIONAD, DA. adj. CONDICIONAL.

[CO]NDICIONAL. adj. Lo que porta ó inclou alguna condició ó requisit. *Condicional, condicionado.* Conditionalis. *Conditionnel.* Condizionale.

[CO]NDICIONALMÈNT. adv. mod. Ab condició. *Condicionalmente.* Conditionaliter. *Conditionellement.* Condizionalmente.

[CO]NDIGNAMÈNT. adv. mod. Ab la igualtat y proporció deguda èntre lo mérit y lo premi, lo delicte y la pena. *Condignamente.* Condiguè. *Condignement.* Condegnamente.

[CO]NDIGNE. adj. Se aplica al premi ó pena corresponènt al mérit ó delicte. *Condigno.* Condignus. *Condigne.* Condegno.

[CON]DIGNITAT. s. f. La proporció del mérit ab lo premi. *Condignidad.* Meriti cum præmio æqualitas. *Condignité.* Condegnità.

[CON]DIMÈNT. s. m. Lo que servex per sabonar y donar bon gust al mènjar. *Condimento, guiso.* Condimentum. *Condiment, assaisonnement, apprêt.* Condimento, acconciamento.

CONDIT. s. m. ant. MÈNJAR.

CONDOL. s. m. Dolòr, llástima, aflicció ó sentimènt. *Duelo.* Dolor, mœstitia. *Deuil, affliction, tristesse.* Duolo, cordoglio, mestizia.

CONDÓLDRERSE. v. r. Tenir compassió y llástima de lo que altre patex. *Condolerse, dolerse, condolecerse.* Condolescere, condolere, misereri. *Compatir, s'attendrir, avoir pitié.* Compatire, compiangere.

CONDOLGUD, DA. p. p. de CONDÓLDRERSE. *Condolido, condolescido.*

CONDOLID, DA. adj. Fatigad, capolad. *Molido.* Fessus, lassatus. *Recru, harassé, las.* Infiacchito, snervato.

CONDONACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de condonar. *Condonacion.* Condonatio. *Pardon, rémission.* Condonazione.

CONDONADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui condòna. *Perdonador, perdonante.* Condonans, remittens, remissor. *Celui qui pardonne.* Condonatore.

CONDONAR. v. a. Perdonar alguna pena. *Condonar.* Condonare, remittere. *Pardonner.* Condonare.

CONDONAR. Perdonar ó remétrer algun deute. *Condonar, esquitar.* Condonare. *Pardonner, remettre, tenir quitte, faire grâce, relâcher.* Condonare.

CONDUCCIÓ. s. f. Lo acte y efècte de conduir, portar ó guiar alguna cosa. *Conduccion, conducta.* Conductio, ductus, ductio. *Conduite.* Condotta, conducimento.

CONDUCENCIA. s. f. L' acció de conduir ó ser conduènt pera alguna cosa. *Conducencia.* Congruentia. *Convenance.* Convenienza.

CONDUCTA. s. f. Lo modo ú òrde ab que cada hu goberna y dirigex sa vida y acciòns. *Conducta.* Vitæ ordo, methodus. *Conduite, comportement.* Condotta.

CONDUCTA. Lo ajust ó conveni que se fa ab lo mètge pera que assistesca y cuide dels malalts en algun poble ó territori, y també lo salari que se li dòna. *Conducta.* Medici conductio, et merces conductionis. *Abonnement.* Abonamento.

CONDUCTIER. s. m. ant. CONDUCTÒR.

CONDUCTIU, VA. adj. Lo que tè virtut de conduir. *Conductivo.* Quod condu-

cendi vim habet. *Qui sert, qui est bon, qui est propre à conduire.* Proprio per condurre.

CONDUCTO. s. m. Canal ó canònada comunamènt cuberta, que servex pera donar pas y exida á las aiguas y altras cosas. *Conducto.* Aquarum ductus. *Conduit, canal, tuyau.* Condotto, canale, acquidoccio.

CONDUCTO. met. La persòna per medi de la cual se dirigex algun negoci ó alguna pretensió. *Conducto.* Via, ductus. *Canal, voie, moyen, organe.* Mezzo, via.

TAPAR LOS CONDUCTOS. fr. Impedir, embrassar lo pas per èlls ab alguna cosa que los embusse. *Cegar los conductos.* Aquarum ductus intercludere, obstruere. *Engorger un canal, un tuyau.* Ingorgare, turare.

CONDUCTÒR, RA. s. m. y f. La persòna que conduex. *Conductor.* Ductor, vector. *Conducteur.* Conduttore.

CONDUÈNT. p. pres. de CONDUIR. Lo que es conveniènt. *Conducente.* Conveniens, congruens. *Conduisant.* Conducente.

CONDUENTÍSSIM, MA. adj. p. us. sup. de CONDUÈNT. *Conducentísimo.* Valdè conveniens, congruens. *Très-conduisant.* Condecentissimo.

CONDUHIMENT. s. m. ant. CONDUCCIÓ.

CONDUIR. v. a. Transportar de una part á altra. *Conducir.* Conducere, ducere, vehere. *Conduire, porter, transporter.* Condurre.

CONDUIR. ENDRESSAR.

CONDUIR. Guiar ó dirigir á altre á algun lloc. *Conducir.* Ducere. *Conduire, mener, guider.* Condurre, guidare, menare.

CONDUIR. Gobernar, gombòldar. *Cuidar.* Curare. *Soigner, ménager, choyer.* Regolare, dirigere, condurre.

CONDUIR. Ajustar, concertar ó llogar per algun preu ó salari. Se usa també com recíproc. *Conducir.* Conducere. *Louer, prendre à ferme, convenir d'un prix.* Prendere per lavorar a giornata.

CONDUIR. v. n. Ser útil, fèr al cas. *Conducir.* Conducere. *Convenir, être propre, convenable.* Convenire, esser condecente.

CONDUIRSE. v. r. APORTARSE.

CONEGUD, DA. p. p. de CONÉXER. *Conocido.*

CONEGUD, DA. s. m. y f. La persòna ab qui se tè tracte ó comunicació. *Conocido.* Familiaris. *Connaissance, personne que l'on connaît.* Conosciuto, amico.

CONEGUD. adj. Lo que es distingid, acreditad, il-lustre. *Conocido.* Genere aut dignitate notus, conspicuus. *Connu.* Conosciuto.

CONEGUDA. s. f. CONEXEMÈNT.

CONEGUDAMÈNT. adv. mod. Claramènt, de manèra que se conex y veu bè. *Conocidamente.* Apertè, perspicuè. *Clairement, évidemment.* Chiaramente, apertamente.

CONEGUDÍSSIM, MA. adj. sup. de CONEGUD. *Conocidísimo.* Notissimus. *Très-connu.* Conosciutissimo, cognitissimo.

CONEXEDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui sab penetrar y discernir la naturalesa y propietats de las cosas. *Conocedor.* Intelligens. *Connaisseur.* Conoscitore.

CONEXEMÈNT. s. m. L' acció y efècte de conéxer. *Conocimiento.* Cognitio. *Connaissance, connaissement.* Cognizione.

CONEXEMÈNT. for. Lo acte de conéxer de una causa y judicarla. *Conocimiento.* Cognitio. *Connaissance.* Cognizione.

CONEXEMÈNTS. pl. INSTRUCCIÓ.

SÈNS CONEXEMÈNT. mod. adv. Sèns instrucció, sènse ciencia. *Legamente.* Inscienter. *Sans sciences, sans lettres.* Ignorantemente, da ignorante.

VENIR EN CONEXEMÈNT. fr. Arribar últimamènt á recordarse de alguna cosa ó á conéxerla desprès de haberla duptada ú olvidada per algun tèmps. *Venir en conocimiento.* In agnitionem venire, tandem cognoscere. *Parvenir à connaître.* Ridurre a mente.

CONEXENSA. s. f. CONEXEMÈNT.

CONEXENSA. La persòna que se tè coneguda y tractada. *Conocimiento.* Familiaris, notus. *Personne de la connaissance de quelqu'un.* Persona che è da noi conosciuta.

CONÉXER. v. a. Percibir lo entenimènt alguna cosa. *Conocer.* Cognoscere. *Connaître.* Conoscere.

CONÉXER. Saber, enténdrer, advertir. *Conocer.* Cognoscere. *Connaître, s'apercevoir.* Conoscere, capire.

CONÉXER. Tenir idea clara de alguna cosa ó de la fisonomía de alguna persòna. Se usa també com recíproc. *Conocer.* Noscere. *Connaître, discerner.* Conoscere.

CONÉXER. Tenir tractad á algú, tenir comunicació ó amistat ab èll. *Conocer.* Fa-

miliariter cum aliquo versari. *Connaître.* Conoscere.

CONÉXER. Presumir ó conjecturar per senyals; y axí se diu: CONEG que plourá. *Conocer.* Conjicere, præsagire. *Connaître, présumer, conjecturer.* Conoscere, conietturare, presumere.

CONÉXER. Tenir l' home acte carnal ab alguna dona. *Conocer; tener cuenta.* Cum femina coire. *Connaître une femme.* Conoscere.

CONÉXERSE. v. r. Judicar justamènt de sí matèx. *Conocerse.* Se noscere, rectè de se judicare. *Se connaître.* Conoscersi.

CONÉXER Á UN DÈSDE QUE VA NÁXER. fr. Conéxerlo de noy. *Conocer á uno desde su cuna.* Ab incunabilis aliquem noscere. *Connaître quelqu'un dès sa plus tendre enfance.* Conoscer uno dalle fasci.

¿DE CUANT ENSÁ QUENS CONEXEM? fr. fam. ab que se repren la sobrada familiaritat de algú ab qui se habia tingud poc ó ningun tracte. *¿En qué bodegon hemos comido juntos?* Undenam tibi mecum tanta familiaritas? *Avons-nous gardé les cochons ensemble?* In quante tavole abbiamo mangiato insieme?

QUI NO TE CONEX QUE TE CÒMPRE. ref. que denota haberse conegud lo engany ó malicia de alguna persòna. *Quien no te conoce te compre, ó ese te compre, ó que te compre.* Qui malè te novit, comparet ille sibi. *Portez ailleurs vos coquilles.* Chi nón ti conosca che non ti compri.

CONFABULACIÓ. s. f. Conferencia ó conversació èntre dòs ó mès persònas. Comunamènt se usa tirandho á mála part. *Confabulacion.* Confabulatio. *Confabulation.* Confabulazione.

CONFABULAR. v. a. Tractar alguna cosa èntre dòs ó mès persònas. *Confabular.* Confabulari. *Confabuler.* Confabulare.

CONFABULARSE. v. r. Concertarse dòs ó mès persònas sòbre algun negoci en que no sòn èllas solas las interessadas. Regularmènt se pren á mala part. *Confabularse.* Coire, conspirare. *S'entendre, compatir, avoir intelligence secrète.* Concertarsi, convenire.

CONFANON. s. m. ant. GANFARÓ.

CONFARREACIÓ. s. f. Un dels tres modos de casarse que estaban en us èntre los antigs romans. Se debia fèr ab certas y determinadas paraulas en presencia de deu testimonis, y celebrandse un solemne sacrifici. *Confarreacion.* Confarreatio. *Confarréation.* Confarrazione.

CONFECCIÓ. s. f. Medicamènt per lo regular aromátic, y compost de diferènts substancias reduidas á pòlvos mòlt fins, y barrejadas ab axarop fins á tenir la consistencia y fòrma de consèrva. *Confeccion.* Confectio. *Confection.* Confezione.

CONFECCIONAD, DA. p. p. de CONFECCIONAR. *Confeccionado.*

CONFECCIONADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fa confecciòns. *Confeccionador.* Confectionum medicarum concinnator. *Celui qui fait des confections.* Colui che fa le confezioni.

CONFECCIONAR. v. a. Fèr confecciòns. *Confeccionar.* Confectiones medicas concinnare. *Faire des confections.* Confezionare.

CONFEDERACIÓ. s. f. Aliansa, lliga, unió èntre algunas persònas; mès comunamènt se diu de la que fan los prínceps y estads. *Confederacion.* Confœderatio. *Confédération, alliance, ligue.* Confederamento, lega, confederazione.

CONFEDERAD, DA. p. p. de CONFEDERAR. *Confederado.*

CONFEDERAR. v. a. Fèr aliansa, lliga ó unió èntre altres. Regularmènt se usa com recíproc. *Confederar.* Confœderare. *Confédérer, liguer, coaliser.* Unire, alleare, confederarsi.

CONFEGIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui confegex. *Deletreador.* Syllabatim legens. *Celui qui épèle.* Colui che compita.

CONFEGIR. v. a. Pronunciar cada lletra de per sí, juntar las consonants ab las vocals de cada síl-laba pera unir axí tòtas las síl-labas de una dicció. *Deletrear.* Syllabatim dicere. *Épeler.* Compitare.

CONFERENCIA. s. f. L' acció de conferir ó tractar èntre dòs ó mès persònas algun assumpto ó negoci. *Conferencia.* Collatio, disputatio. *Conférence, colloque.* Conferenza.

CONFERENCIA. Lo repas ó explicació que fa lo conferenciant á sòs dèxèbles, ó la que èlls matèxos se fan mutuamènt. *Paso.* Explicatio, repetitio. *Repétition.* Repetizione.

FÈR CONFERENCIA. fr. Explicar privadamènt alguna facultat ó ciencia á algun dèxè-

ble. *Pasar*. Privatim docere. *Répeter à un écolier sa leçon, etc.* Far ripetere, farla da ripetitore.

CONFERENCIANT. s. m. Lo qui fa conferencia á algun estudiant. *Pasante.* Magistri dictatum explicans, hypodidascalus. *Répétiteur.* Ripetitore.

CONFERENCIAR. v. n. Tractar, conferir. *Conferenciar*. Colloqui, sermones conferre. *Conférer, parler, raisonner.* Conferire, comunicare, ragionare.

CONFERIR. v. a. Tractar y examinar junt ab altre ó altres algun punt ó negoci. *Conferir*. Consultare. *Conférer, collationner*. Comparare, paragonare, conferire.

CONFERIR. Concedir ó donar algunas cosas, com dignitats, empleos, etc. *Conferir.* Conferre, concedere. *Conférer, donner, accorder*. Conferire, dare.

CONFERMAR. v. a. ant. CONFIRMAR.

CONFÈS. s. m. CONFESSÒR.

CONFÈS, SA. adj. for. que se aplica al que ha declarad lo que se li pregunta. *Confeso*. Confessus. *Celui qui a avoué tout ce qu'on lui a demandé.* Confesso.

CONFESSAD, DA. p. p. de CONFESSAR. *Confesado*.

CONFESSAR. v. a. Manifestar ó assegurar algú lo que sab ó sènt. *Confesar.* Confiteri. *Avouer, déclarer*. Confessare.

CONFESSAR. Regonéxer y declarar algú, obligad per la forsa de la rahó, lo que de altre modo no hauria regonegud ni declarad. *Confesar*. Agnoscere. *Avouer, reconnaître*. Confessare, riconoscere.

CONFESSAR. En lo sagramènt de la penitencia declarar lo penitènt á sòn confessòr los pecads que ha comes. També se usa com recíproc. *Confesar*. Peccata intra pœnitentiæ sacramentum confiteri. *Se confesser*. Confessarsi.

CONFESSAR. Oir lo confessòr al penitènt en lo sagramènt de la penitencia. *Confesar.* Peccata intra pœnitentiæ sacramentum audire. *Confesser*. Confessare.

CONFESSAR DE PLA. fr. Declarar alguna cosa ab tòta sinceritat sèns ocultar res. *Confesar de plano*. Planè confiteri. *Confesser, avouer ouvertement*. Confessar la ronfa giusta.

CONFESSIÓ. s. f. Declaració que algú fa de lo que sab, ja sia voluntariamènt, ja preguntad per altre. *Confesion*. Confessio. *Confession, aveu*. Confessione.

CONFESSIÓ. La declaració que en lo sagramènt de la penitencia fa algú á sòn confessòr dels pecads que ha comes. *Confesion*. Confessio sacramentalis. *Confession*. Confessione.

CONFESSIÓ. for. La resposta que dòna lo reo, ja sia confessand, ja negand lo delicte de que se li ha fòt cárreg. *Confesion*. Rei in judicium vocati confessio. *Confession d'un criminel.* Confessione.

CONFESSIÓ GENERAL. La que se fa dels pecads de tòta la vida passada ó de una gran part de èlla. *Confesion general.* Confessio generalis. *Confession générale.* Confessione generale.

CONFESSIÓ GENERAL. La oració que tè disposada la Iglèsia pera prepararse los fiels á rébrer alguns sagramènts, y que se diu en lo rèso y en altras ocasions. *Confesion general.* Formula peccata generatim confitendi. *Confitéor*. Confessione.

OIR DE CONFESSIÓ. fr. Exercir lo ministeri de confessòr. *Oir de confesion ó de penitencia.* Intra pœnitentiæ sacramentum confessionem excipere. *Ouïr en confession*. Confessare.

CONFESSIONARI. s. m. Lo lloc destinad pera oir las confessiòns sacramentals, que regularmènt es una especie de caseta de fusta mòlt pètita, ab un siti dins pera sentarse lo confessòr, unas rexetas als costats per ahònt acostuman confessarse las donas, y una porteta al davant ab una sensilla obertura pera confessarse los homes. *Confesonario, confesionario.* Locus confèssioni excipiendæ destinatus. *Confessionnal*. Confessionale, confessionario.

CONFESSÒR. s. m. Lo sacerdot que ab aprobació del bisbe confèssa als penitènts. *Confesor*. Confessor. *Confesseur*. Confessore.

CONFESSÒR. Títol que la Iglèsia dòna á alguns sants que no sòn mártirs. *Confesor*. Confessor. *Confesseur*. Confessore.

CONFESSÒR DE MÁNEGA AMPLA. Lo qui dòna fácilmènt la absolució als penitènts. *Confesor de manga ancha*. Confessor nimiùm indulgens. *Père à la grand'manche*. Confessor di manica larga.

EXPOSARSE DE CONFESSÒR. fr. Obtenir llicencia de confessar preceind lo exámen corresponènt. *Exponerse de confesor*. Examen subire ut confessionibus audiendis idoneus quis declaretur. *Obtenir la permission de pouvoir ouïr en confession*.

Ottenere il permesso di confessare.

CONFÍ. s. m. Tèrme que dividex las provincias y règnes, y senyala los límits de cada hu. *Confin.* Confinium. *Limite, borne, confins.* Confine, limite, termine.

CONFIAD, DA. p. p. de CONFIAR. *Confiado.*

CONFIAD. adj. Presumid, satisfèt de sí matèx. *Confiado.* Confidens, arrogans. *Présomptuex, confiant.* Presontuoso, ardito.

CONFIADAMÈNT. adv. mod. Ab seguretat y confiansa. *Confiadamente.* Fidenter, securè, fiducialiter. *Avec confiance.* Con confidenza.

CONFIADÍSSIM, MA. adj. sup. de CONFIAD. *Confiadisimo.* Confidentissimus. *Très-présomptueux.* Presontuosissimo.

CONFIANSA. s. f. Seguretat y esperansa ferma que se tè en alguna persòna ó cosa. *Confianza.* Fiducia, confidentia. *Confiance, espoir.* Confidanza.

CONFIANSA. Presumpció y vana opinió de sí matèx. *Confianza.* Confidentia, arrogantia. *Présomption, confiance, hardiesse.* Presonzione, ardimento, audacia.

DE CONFIANSA. Se diu de la persòna en qui pod confiarse. *Confiable.* Fidelis, cui tutò confidi potest. *Fidèle, sûr.* Fido, fedele.

DONAR CONFIANSAS. fr. Donar esperansa á algú de que conseguirá lo que desitja. *Confiar.* In spem aliquem erigere. *Faire prendre confiance.* Dare speranze.

EN CONFIANSA. mod. adv. En secrèt, bax sigil-lo. *En confianza.* Secretò, sub secreto. *En confidence, sous le secret.* In confidenza.

CONFIAR. v. n. Esperar ab fermesa y seguretat. *Confiar.* Confidere. *Se confider, s'assurer.* Aver fiducia.

CONFIAR. v. a. Encarregar y posar al cuidado de altre algun negoci ó altra cosa. *Confiar.* Credere, committere. *Confier.* Affidare, fidare.

CONFIDENCIAL. adj. Lo que se fa ó se diu ab confiansa ó seguretat recíproca èntre dòs ó mès persònas. *Confidencial.* Quod inter fidos agitur. *Confidentiel.* Confidenziale.

CONFIDENCIALMÈNT. adv. mod. Ab confiansa. *Confidencialmente.* Uti inter fidos agi solet. *Confidentiellement.* Confidentemente.

CONFIDÈNT. s. m. La persòna de qui se fia algú, y á qui comunica las cosas de sa confiansa. *Confidente.* Secreti conscius. *Confident, affidé.* Confidente.

CONFIDÈNT. En los presidis de África lo moro que servex de espía y porta noticias de lo que passa en lo camp dels moros. *Confidente.* Speculator, explorator. *Maure espion.* Sploratore.

CONFIDÈNT. adj. Fidel, segur, de confiansa. *Confidente.* Fidus, fidelis. *Fidèle, sûr.* Fido, fedele.

CONFIDENTÍSSIM, MA. adj. sup. de CONFIDÈNT. *Confidentisimo.* Cui præcipuè arcana creduntur. *Très-affidé.* Fidissimo.

CONFIDENTMÈNT. adv. mod. En confiansa. *Confidentemente.* Uti amicis arcana creduntur. *Confidemment.* Confidentemente.

CONFIGURACIÓ. s. f. La disposició de las parts que componen un cos y li dònan certa figura. *Configuracion.* Configuratio. *Configuration, conformation.* Configurazione, figura.

CONFIGURAD, DA. p. p. de CONFIGURAR. *Configurado.*

CONFIGURAR. v. a. Donar certa fòrma ó figura á alguna cosa. També se usa com recíproc. *Configurar.* Configurare. *Configurer.* Configurare.

CONFINAD, DA. p. p. de CONFINAR. *Confinado.*

CONFINANT. p. p. de CONFINAR. Lo que confina ab altra cosa. *Confinante, confin.* Confinis, conterminus. *Confinant, limitrophe, voisin.* Confinante, vicino.

CONFINAR. v. n. Llindar, estar immediat á altre algun poble, provincia ó règne. *Confinar.* Confinem, conterminum esse. *Confiner, avoisiner.* Confinare, conterminare.

CONFINAR. v. a. Desterrar á algú senyalandli un lloc determinad del que no puga surtir en tòt lo tèmps de sòn desterro. *Confinar.* Relegare. *Confiner, expatrier, reléguer.* Rilegare, sbandire, confinare.

CONFIRMACIÓ. s. f. Revalidació de alguna cosa fèta ó aprobada ántes. *Confirmacion.* Confirmatio, ratihabitio. *Confirmation, approbation, ratification.* Confermazione, rafferma.

CONFIRMACIÓ. Nova proba de alguna veritat, de algun fèt, dictámen, etc. *Confirmacion.* Confirmatio, comprobatio.

Confirmation, nouvelle assurance, nouvelle preuve. Confermazione, confermamento.

CONFIRMACIÓ. Un dels set sagraments de la Iglèsia, per medi del cual lo qui ha rebud la fe del sant batisme se confirma y fortifica en èlla. *Confirmacion.* Confirmationis sacramentum, sacra confirmatio. *Confirmation.* Confermazione, cresima.

CONFIRMACIÓ. *Ret.* Aquella part del discurs en que l' oradòr presènta y al-lèga las rahòns pera probar y persuadir la sèva proposició. *Confirmacion.* Confirmatio. *Confirmation.* Confermazione.

CONFIRMAD, DA. p. p. de CONFIRMAR. *Confirmado.*

CONFIRMADAMÈNT. adv. mod. Ab fermesa, seguretat y aprobació. *Confirmadamente.* Confirmatè. *Sûrement, fermement.* Fermamente, sicuramente.

CONFIRMADÒR. s. m. Lo qui confirma. *Confirmador.* Confirmator. *Celui qui confirme.* Confermatore.

CONFIRMAR. v. a. Revalidar lo que ja está aprobad. *Confirmar.* Ratum habere. *Confirmer; affermir, ratifier.* Confermare, mantenere, ratificare.

CONFIRMAR. Corroborar la certesa, veritat ó probabilitat de alguna cosa. *Confirmar.* Confirmare, comprobare. *Confirmer.* Confermare.

CONFIRMAR. Assegurar, donar á alguna persòna ó cosa majòr fermesa y seguretat. També se usa com recíproc. *Confirmar.* Confirmare, fulcire, firmare. *Confirmer.* Confermare, rassodare.

CONFIRMAR. Administrar lo sagramènt de la confirmació. *Confirmar.* Confirmare. *Confirmer.* Cresimare.

CONFIRMATORI, RIA. adj. que se aplica al auto ó sentencia ab que se confirma altre auto ó sentencia anteriòr. *Confirmatoria.* Confirmativus. *Confirmatif.* Confermativo.

CONFISCACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de confiscar. *Confiscacion.* Confiscatio. *Confiscation.* Confiscazione.

CONFISCAD, DA. p. p. de CONFISCAR. *Confiscado.*

CONFISCAR. v. a. Privar á algun reo de sòs bèns aplicandlos al fisc. *Confiscar.* Confiscare. *Confisquer.* Confiscare.

CONFISCAR. Apoderarse lo fisc de alguns géneros que se tractaba de introduir ó habian ja entrad de contrabando. *Comisar, decomisar, descaminar.* Merces contra edictum allatas intercipere. *Confisquer, saisir.* Applicare al fisco, confiscare.

CONFIT. s. m. Pasta fèta de sucre regularmènt en figura de boletas de varias midas y figuras. Se usa mès en plural. *Confite.* Bellaria. *Bonbon; dragée.* Confetto.

CONFITS CORDELLATS. fam. ASSOTS, lo cástig que dònan, etc.

CONFITAD, DA. p. p. de CONFITAR. *Adobado.*

CONFITAR. v. a. Posar las viandas, fruits, etc., en algun suc en que se solen mesclar algunas hèrbas ó altres ingrediènts forts, com vinagre, sal, alls, etc., pera que se consèrven y reban lo gust de ditas hèrbas é ingrediènts. *Adobar.* Condire. *Confire.* Confettare.

CONFITAR. Posar pebrots, bitxos, y altras cosas semblants en vinagre pera que se consèrven mòlt tèmps. *Encurtir.* Aceto macerare. *Confire dans le vinaigre.* Confettare.

CONFITÈR. s. m. Lo qui tè per ofici fer ó vendrer confituras. *Confitero.* Bellariorum opifex, artifex; dulciarius, salgamarius. *Confiseur.* Confettiere, confettatore.

CONFITERÍA. s. f. La casa ó botiga ahònt venen ó fan confituras. *Confitería.* Bellariorum taberna, officina. *Confiserie.* Casa o bottega dove si fanno si vendono i confetti e le confetture.

CONFITIER. s. m. ant. CONFITÈR.

CONFITURA. s. f. La fruita ó cualsevol altra cosa que está confitada. *Confitura dulce.* Bellaria. *Confiture.* Confetti, confetture.

CONFITURA DE CABABASSA. Las talladas de carabassa confitadas ab sucre. *Espejuelo, calabazate.* Cucurbitæ frusta saccharo condita. *Citrouille confite.* Zucca confettata.

CONFITURA DE PERAS. La consèrva que se fa de la pera rallada. *Perada.* Salgama piro fricato et saccharo condita. *Conserve de poires.* Conserva di pera.

CONFITURA DE PONCEM. Lo poncem que se ha confitad ab sucre. *Acitron, espejuelo.* Citreum saccharo conditum. *Citronnat.* Candito fatto di scorza di cedro.

CONFITURA D' ESCORSA DE PONCEM. CONFITURA DE PONCEM.

CONFITURA EN CONSÈRVA. Lo fruit que se

fèt bullir y córrer ab sucre disolt ab aigua fins á tenir aquest la consistencia de un axarop. *Dulce de almibar, almibar*. Edulia mellita, aut saccharo conditæ dapes. *Confitures liquides*. Conserva.

CONFITURERA. s. f. Eina en fòrma de tassa ab tapadòra que servex pera tràurer á taula las confituras en consèrva. *Compotera*. Cratera vitrea, operculo ornata, bellariis ministrandis. *Compotier*. Confettiera.

CONFLICTE. s. m. Lo mès fort y renyid de algun combat ó batalla. *Conflicto*. Summum prælii discrimen. *Conflit, choc, combat*. Conflitto, scontramento.

CONFLICTE. met. Combat y angunia del ánimo. *Conflicto*. Angustia, animi agitatio. *Combat intérieur, affliction, peine*. Conflitto, angoscia.

CONFLUENCIA. s. f. CONFLUÈNT.

CONFLUÈNT. s. m. Concurrencia ó unió de dòs ó mès rius, rièras, etc. *Confluencia*. Confluens, confluges, confluvium. *Confluent*. Confluenza.

CONFLUIR. v. n. Juntarse dòs ó mès rius en un matèx paratge. *Confluir*. Confluere. *Faire un confluent, joindre ses eaux, couler ensemble*. Concorrere, unirsi.

CONFLUIR. Concórrer á un matèx lloc mòlta gènt que vè de diferènts parts. *Confluir*. Confluere. *Se rendre, se joindre, se réunir*. Concorrere, venire, radunarsi.

CONFONDIMENT. s. m. ant. CONFUSIÓ.

CONFÓNDRER. v. a. Mesclar dòs ó mès cosas diferènts de modo que las parts de unas se incorporen ab las de altras. *Confundir*. Confundere, commiscere. *Confondre*. Confondere.

CONFÓNDRER. Equivocar, perturbar, desordenar alguna cosa. *Confundir*. Confundere, perturbare. *Confondre, troubler, brouiller*. Confondere, imbrogliare.

CONFÓNDRER. Convéncer á algú en la disputa. *Confundir*. Convincere, vincere. *Confondre*. Confondere, far rimanere a confuso.

CONFÓNDRERSE. v. r. Avergònyirse. *Confundirse*. Erubescere, pudore suffundi. *Se confondre, rougir*. Vergognarsi, confondersi.

CONFÓNDRERSE. Humiliarse ab lo conexement de sí matèx. *Confundirse*. Abjici, demitti animo. *S'anéantir, s'humilier*. Umiliarsi, confondersi.

CONFÓNDRERSE. Turbarse y no acertar á explicarse. *Confundirse*. Titubare, hæsitare. *Se confondre*. Confondersi, imbrogliarsi.

CONFONDUT, DA. p. p. ant. de CONFÓNDRER. *Confundido*.

CONFORMACIÓ. s. f. Col-locació, distribució de las parts que fòrman alguna cosa. *Conformacion*. Conformatio. *Conformation*. Conformazione, costruzione.

CONFORMAD, DA. p. p. de CONFORMAR y CONFORMARSE. *Conformado*.

CONFORMAR. v. a. Ajustar, concordar una cosa ab altra. També se usa com recíproc. *Conformar*. Conformare, aptare. *Conformer*. Conformare, far conforme.

CONFORMAR. Convenir una persòna ab altra, sèr de sa matèxa opinió ó dictámen. Mès comunamènt se usa com recíproc. *Conformar*. Convenire, in eandem sententiam ire. *Convenir*. Convenire, accordarsi.

CONFORMARSE. v. r. Resignarse á fèr ó sufrir alguna cosa á que se tenia repugnancia. *Conformarse*. Sese submittere, subjicere. *Se conformer, s'accomoder*. Conformarsi, sottomettersi.

CONFÒRME. adj. Corresponènt, igual, proporcionad. *Conforme*. Conformis, congruus, congruens. *Conforme, pareille, proportionné*. Conforme, pari.

CONFÒRME. Acorde ab altre en un matèx dictámen, ó unid per alguna acció ó empresa. *Conforme*. Alteri consentiens, conveniens. *D'accord*. Conforme, d'accordo.

CONFÒRME. adv. mod. Ab correspondencia, conformitat. *Conforme*. Congruenter. *Unanimement, d'un commun accord*. Conformemente.

CONFÒRME. Segòns. *Conforme*. Juxtà, secundum. *Conformément, selon, suivant, suivant que*. Secondo, conforme.

CONFORMITAT. s. f. Igualtat, correspondencia de una cosa ab altra. *Conformidad*. Congruentia. *Conformité*. Conformità.

CONFORMITAT. Unió, concordia y bona correspondencia èntre dòs ó mès persònas. *Conformidad*. Concordia, unanimitas. *Union, concorde, harmonie*. Accordo, armonia.

CONFORMITAT. Simetría y deguda proporció èntre las parts que componen un tòt. *Conformidad.* Congruentia, symmetria, proportio. *Symétrie, accord, proportion.* Simetria, congruità.

CONFORMITAT. Adhesió al parer ó voluntat de altre. *Conformidad.* Adhæsio, consensio. *Attachement, adhérence.* Adesione, aderimento.

CONFORMITAT. Resignació, sufrimènt en las adversitats. *Conformidad.* Patientia, tolerantia. *Conformité, résignation, soumission.* Conformamento, rassegnazione.

CÓRRER DE BONA CONFORMITAT. fr. CÓRRER BÈ AB ALGÚ.

DE CONFORMITAT. mod. adv. De comú acord y consentimènt. *De conformidad.* Communi consensu. *De concert, d'un commun accord.* D'accordo, in conformità.

PÈNDRER AB CONFORMITAT ALGUNA COSA. fr. PÈNDRER AB PACIENCIA ALGUNA COSA.

CONFORT. s. m. L'acció y efècte de confortar. *Confortacion.* Roboratio. *Confortation, corroboration.* Conforto, confortazione.

CONFORTANT. p. pres. de CONFORTAR. Lo que conforta. També se usa com substantiu. *Confortante.* Confortans. *Qui conforte.* Confortante.

CONFORTAR. v. a. Donar vigòr, esperit y forsas. *Confortar.* Confortare. *Conforter, ranimer, corroborer.* Confortare, ristorare.

CONFORTAR. Animar, alentar, consolar al que está afligid. *Confortar.* Confortare. *Rassurer, consoler, animer.* Consolare, rincorare, riconfortare.

CONFORTATIU, VA. adj. que se aplica á las cosas que tènen la virtut de confortar. També se usa com substantiu en la terminació masculina. *Confortativo.* Confortans. *Confortatif.* Confortativo.

POSAR UN CONFORTATIU. fr. *Epitimar.* Epithema, epithematium apponere. *Appliquer des épithèmes.* Epittimare.

CONFÒS, A. p. p. de CONFÓNDRER. *Confundido.*

CONFRARE. s. m. Lo qui está allistad en alguna confraría. *Cofrade.* Sodalis. *Confrère.* Confrate.

QUI ES CONFRARE PREN CANDELA. ref. ab que se denota que qui se pica de lo que se censura en general ó casualmènt dòna indici de estar compres en alló matèx. *Quien se pica ajos ha comido ó ajos come.* Cui vitii censura displicet, ipse se prodit, ignem palma. *Qui se sent rogneux se gratte.* Chi si gratta ha pizzicore.

QUI SIA CONFRARE QUE PRENGA CANDELA. fr. prov. y met. ab que se advertex que qui se crega compres en algun cárreg que se fa ó repren en general, procure corretgirsen ó descarregarse de èll. *Quien se quemare que sople.* Qui dolore premitur, remedium quærat. *Que celui qui se sente morveux se mouche.* Chi si senta la colpa faccia la penitenza.

CONFRARESSA. s. f. La dona allistada en alguna confraría. *Cofrada.* Sodalis. *Confrère.* Compagna.

CONFRARÍA. s. f. Congregació ó germandat que fòrman alguns devots ab autorisació competènt pera exercitarse en obras de pietat. *Cofradia.* Sodalitas, sodalitium. *Confrérie.* Confraternità.

CONFRARÍA. Gremi, companyía ó unió de gènt per algun fi determinad. *Cofradia.* Societas, sociatio, consociatio. *Compagnie, association.* Compagnia, società.

CONFRATERNITAT. s. f. Amistat íntima, unió de voluntats. *Hermandad, confraternidad.* Amicitia, sodalitas, familiaritas. *Fraternité, liaison intime.* Fratellanza, confraternità.

CONFRONTACIÓ. s. f. Lo cotetj que se fa de una cosa ab altra. *Confrontacion.* Collatio, comparatio. *Confrontation.* Confronto, riscontro, paragone.

CONFRONTACIÓ. Lo tèrme ó límit que dividex una heretat de altra. *Linde, lindero.* Limes, confine. *Borne, limite.* Limite, confine.

CONFRONTANT. p. pres. de CONFRONTAR. Lo que confrònta. *Confrontante.* Confinis, conterminus. *Qui confine.* Confinante.

CONFRONTAR. v. a. Cotejar una cosa ab altra. *Confrontar.* Conferre, comparare. *Confronter.* Confrontare, riscontrare.

CONFRONTAR. v. n. Confinar. *Confrontar, alindar, lindar.* Confinem, conterminum esse. *Confiner.* Confinare, conterminare.

CONFUGIR. v. a. ant. Recórrer á algú ó á alguna cosa per remey, protecció, etc. *Recurrir.* Confugere. *Recourir.* Ricorrere.

CONFUS, A. adj. Obscur, dubtòs. *Confuso.* Confusus, ambiguus. *Confus, confondu.* Confuso.

confus. Poc perceptible, dificil de distingir. *Confuso*. Confusus, obscurus. *Confus*. Confuso.

confus. Turbad, temeròs. *Confuso*. Confusus. *Confus, troublé*. Turbato, confuso, vergognoso.

CONFUSAMÈNT. adv. mod. Ab confusió ó desòrde, de una manèra obscura. *Confusamente, en confuso*. Confusè, promiscuè. *Confusément, obscurément*. Confusamente.

CONFUSIÓ. s. f. Desòrde, perturbació en las persònas ó cosas. *Confusion*. Confusio, perturbatio. *Confusion, désordre, trouble*. Confusione, turbamento.

confusió. Perplexitat, turbació de ánimo. *Confusion*. Turbatio, commotio, inquies. *Confusion, perplexité*. Turbamento, confusione, commovimento.

confusió. Falta de òrde y método en explicarse. *Confusion*. Confusio. *Confusion*. Confusione, imbroglio.

confusió. Abatimènt, humiliació. *Confusion*. Abjectio. *Confusion, honte, embarras*. Umiltà, vergogna, imbarazzo.

confusió. Afrònt, ignominia. *Confusion*. Probrum, dedecus. *Confusion, ignominie*. Confusione, infamia, disonore.

[illegible] confusiòns. fr. fam. Posar sisanya èntre alguns. *Levantar ó armar un camillo, enredar, enzarzar*. Inimicitias, simultates aliorum fovere. *Brouiller, indisposer les esprits, semer la zizanie*. Seminar la discordia.

CONFUSIONÈR, RA. adj. Lo qui posa confusiòns. *Zizañero*. Dissidiis serens. *Brouillon*. Rissoso, accattabrighe.

CONFUSÍSSIM, MA. adj. sup. de confus. *Confusisimo*. Valdè confusus. *Très-confus*. Confusissimo.

CONFUTACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de confutar. *Confutacion*. Confutatio. *Confutation, réfutation*. Confutamento, confutazione.

CONFUTAR. v. a. Impugnar la opinió contraria convensendla de errada. *Confutar*. Confutare. *Confuter, réfuter, impugner*. Confutare, riprovare.

CONGELACIÓ. s. f. L'acció y efècte de congelarse los líquids. *Congelacion, congelamiento*. Congelatio. *Congélation*. Congelazione, agghiacciamento.

CONGELAR. v. a. Fèr tornar algun líquid com gel. Comunamènt se usa com recíproc. *Congelar*. Congelare. *Congeler, geler*. Aggelare, diacciare, raggelare.

CONGELATIU, VA. adj. *Fisic*. Lo que tè virtut de congelar. *Congelativo*. Congelandi vi præditus. *Propre à congeler, à géler*. Atto a congelare.

CONGENIAR. v. n. Tenir un matèx geni, ó avenirse per la igualtat de genis. *Congeniar*. Moribus et ingenio assimilari. *Se convenir, compatir par le caractère et les qualités*. Andar a genio.

CONGÈSTA. s. f. territ. GELADA.

congèsta de nèu. Lo siti resguardad ó enclotad en que la nèu recullida y apilada per lo vènt se consèrva per mòlt tèmps. *Ventisquero*. Locus nivis vorticibus frequens, nive copiosus. *Glacier*. Diacciaja, ghiacciaja.

CONGESTIÓ. s. f. *Med*. Apleg de humòrs detingudes en alguna part del cos. *Congestion*. Congestio. *Congestion*. Ammassamento d' umori.

CONGI. s. m. Mesura de cosas líquidas usada èntre los romans. *Congio*. Congius. *Conge*. Congio.

CONGIARI. s. m. Dò que los emperadòrs romans solian repartir al poble en certas ocasiòns. *Congiario*. Congiarium. *Congiaire*. Congiario.

CONGLOBACIÓ. s. f. Unió de cosas ó parts que fòrman pila. *Conglobacion*. Conglobatio. *Monceau, tas en rond*. Ammassamento, ammasso, mucchio.

conglobació. met. Unió, barreja de cosas no materials, com afèctes, paraulas, etc. *Conglobacion*. Conglomeratio. *Conglobation*. Conglobazione.

CONGLOBAR. v. a. Unir, juntar cosas ó parts que fassan pila. Se usa també com recíproc. *Conglobar*. Conglobare. *Conglomérer, réunir, faire un monceau en rond*. Ammucchiare.

CONGÒST. s. m. Lo pas estret èntre montanyas ó rius, ó lo terreno estret que dèxan las faldas de las montanyas prop dels rius, ó lo lloc estret per ahònt passan los rius cuand se estrenyen èntre dòs montanyas. *Garganta, hoz, hocinos, gollizo*. Montium angustiæ, fauces. *Gorge de montagne, détroit*. Gola, stretto, imboccatura fra due montagne.

CONGÒXA. s. f. Ansia, aflicció del ánimo. *Congoja*. Angor, anxietas, ægritudo, ægrimonia. *Angoisse, peine, affliction*. Angoscia, pena, accoramento.

congòxa. Basca, angunia. *Congoja*. Angor, anxietas, anxietudo. *Évanouissement, langueur*. Svenimento, languore.

CONGÒXA. Xafogòr. *Bochorno.* *Æstus.* *Hâle.* Afa.

DONAR CONGÒXA. fr. ACONGOXAR.

CONGOXADÍSSIM, MA. adj. sup. de CONGOXAD. *Congojadísimo.* Maximo angore affectus. *Très-affligé.* Angosciosissimo.

CONGOXAR. v. a. ACONGOXAR.

CONGOXÒS, A. adj. Lo qui tè congòxa. *Congojoso.* Angore affectus, anxius. *Affligé, angoissé, chagrin, triste.* Angoscioso, afflitto, tristo.

CONGOXÒS. Lo que causa congòxa. *Congojoso.* Angore afficiens. *Affligeant, chagrinant, fâcheux.* Annojoso, tristo.

CONGRACIARSE. v. r. Procurarse la benvolencia de algú. *Congraciarse.* Gratiam alicujus aucupari. *Chercher à gagner la bienveillance, la faveur, l'estime de quelqu'un.* Guadagnar alcuno, farselo amico, tirarlo dalla sua.

CONGRATULACIÓ. s. f. L'acció y efècte de congratular. *Congratulacion.* Congratulatio. *Congratulation.* Congratulazione.

CONGRATULAR. v. a. Manifestar á la persòna que li ha passad algun cas felis, la alegría y satisfacció que un ne tè. Se usá també com recíproc. *Congratular.* Congratulari. *Congratuler, féliciter.* Congratulare, felicitare.

CONGRATULATORI, RIA. adj. Lo que pertany á la congratulació. *Congratulatorio.* Ad congratulationem attinens. *De félicitation, de congratulation, qui la concerne.* Congratulatorio.

CÒNGRE. s. m. Pèx de mar que no tè escata. Es de la figura de la anguila, peró mès corpulènt, y ple de espinas llargas ficadas en la matèxa carn. *Congrio.* Conger, congrus. *Congre, anguille-de-mer.* Grongo.

CONGREGACIÓ. s. f. Junta de varias persònas convocadas ó destinadas á tractar de un ó mòlts negocis. *Congregacion.* Congregatio, cœtus, conventus. *Congrégation.* Congregamento, congreganza.

CONGREGACIÓ. Nom que se donaba antiguamènt á alguns partits ó bàndols. *Congregacion.* Factio. *Nom qu'on donnait anciennement à certaines factions.* Nome già dato ad alcune fazioni.

CONGREGACIÓ. En alguns òrdes religiòsos es la reunió de mòlts monastirs bax la direcció de un matèx superiòr general. *Congregacion.* Congregatio. *Congrégation.* Congregazione.

CONGREGACIÓ. Pia unió á manèra de confraría. *Congregacion.* Sodalitas, sodalitium. *Confrérie, congrégation laïque.* Congregazione, confraternità.

CONGREGACIÓ. Corporació ó comunitat de sacerdots seculars, dedicads al exercici dels ministeris eclesiàstics bax certas constituciòns, com la CONGREGACIÓ de S. Felip Neri, la del Salvadòr, etc. *Congregacion.* Sacerdotum secularium sodalitas, collegium. *Congrégation.* Congregazione, adunanza.

CONGREGACIÓ. En la còrt romana cualsevol de las juntas composta de cardenals, prelads y altras persònas pera lo despatx de varios negocis; com la CONGREGACIÓ del concili, de propaganda, etc. *Congregacion.* Congregatio. *Congrégation.* Sacra congregazione.

CONGREGACIÓ. En alguns òrdes religiòsos lo capítol. *Congregacion.* Monachorum consessus. *Chapitre.* Capitolo.

CONGREGACIÓ DELS FIELS. La Iglesia católica universal. *Congregacion de los fieles.* Fidelium christianorum congregatio; Ecclesia catholica. *Congrégation des fidèles, l'église universelle.* Congregazione de' fedeli, chiesa universale.

CONGREGANT, TA. s. m. y f. La persòna que pertany á alguna congregació. *Congregante.* Sodalis. *Congréganiste.* Membro di congregazione.

CONGREGAR. v. a. Juntar, convocar, reunir. Se usa també com recíproc. *Congregar.* Congregare. *Assembler, réunir, rassembler.* Congregare, adunare.

CONGRÈS. s. m. Junta de varias persònas pera deliberar sòbre algun negoci. Mès comunamènt se diu de las que se reunexen pera tractar assumptos de gobern, y ajustar las paus èntre prínceps. *Congreso.* Congressus, cœtus, conventus. *Congrès.* Congresso.

CONGRUA. s. f. La rènda eclesiástica assenyalada per lo sínodo pera la manutenció del que ha de rébrer òrdes sagrads. *Congrua.* Congruus ac honestus reditus clerico adsignatus victui aliisque necessariis parandis. *Portion congrue.* Congruo.

CONGRUAMÈNT. adv. mod. Convenientmènt, ab oportunitat. *Congruamente.* Convenienter, decenter. *Congrûment, à propos, convenablement.* Congruamente.

CONGRUENCIA. s. f. Conveniencia, oportunitat. *Congruencia*. Congruentia. *Convenance, proportion, conformité*. Congruenza, congruità.

CONGRUÈNT. adj. Convenièut, oportú, á propósit. *Congruente*. Congruens. *Congruent, convenable, proportionné*. Congruente, convenevole.

CONGRUENTÍSSIM, MA. adj. sup. de CONGRUÈNT. *Congruentísimo*. Valdè congruens. *Fort convenable*. Congruentissimo.

CONGRUENTMÈNT. adv. mod. Ab congruencia, ab oportunitat. *Congruentemente*. Congruenter. *Congrûment*. Congruamente.

CONGRUITAT. s. f. p. us. CONGRUENCIA.

CONGRUO, A. adj. Convenièut, oportú, á propósit. *Congruo*. Congruus. *Convenable; comme il faut*. Congruo, dicevole, conveniente.

CÓNIC, CA. adj. Lo pertanyènt al cono, com secció CÓNICA, superficie CÓNICA, etc. *Cónico*. Ad conum pertinens. *Conique*. Conico.

CONJECTURA. s. f. Judici probable que se forma de las cosas ó fèts per los senyals que se veuen ú obsèrvan. *Conjetura*. Conjectura, conjecturatio, conjectatio. *Conjecture*. Conjettura, conghiettura.

CONJECTURABLE. adj. Lo que se pod conjecturar. *Conjeturable*. Conjectarius. *Qui peut être conjecturé*. Congetturabile.

CONJECTURAL. adj. Lo qui está fundad en conjecturas. *Conjetural*. Conjecturalis. *Conjectural*. Conghietturale.

CONJECTURALMÈNT. adv. mod. Ab conjectura. *Conjeturalmente*. Conjecturaliter. *Conjecturalement*. Congetturalmente.

CONJECTURAR. v. a. Fèr judici probable de alguna cosa per indicis y observaciòns. *Conjeturar*. Conjectare, conjicere. *Conjecturer*. Congetturare, conghietturare.

CONJUGACIÓ. s. f. *Gram*. Variada inflexió de las terminaciòns dels verbs per sòs modos y tèmps, números y persònas. *Conjugacion*. Conjugatio. *Conjugaison*. Coniugazione.

CONJUGAL. adj. Lo que pertany á la unió èntre marid y mullèr. *Conyugal*. Conjugalis, conjugialis. *Conjugal*. Congiugale, conjugale.

CONJUGALMÈNT. adv. mod. Ab unió conjugal. *Conyugalmente*. Conjugaliter. *Conjugalement*. A modo di conjugi.

CONJUGAR. v. a. *Gram*. Variar las terminaciòns dels verbs per sòs modos y tèmps, números y persònas. *Conjugar*. Conjugare verba. *Conjuguer*. Coniugare.

CONJUGAT, DA. adj. ant. CASAD.

CÓNJUGES. s. m. pl. Lo marid y sa mullèr. *Cónyuges, consortes*. Conjuges. *Conjoints, époux*. Conjugi.

CONJUNCCIÓ. s. f. Unió. *Conjuncion*. Conjunctio. *Conjonction, union*. Congiugnimento, unione, congiunzione.

CONJUNCCIÓ. *Gram*. Part de la oració que servex pera juntar ó lligar las paraulas y oraciòns unas ab altras. *Conjuncion*. Conjunctio. *Conjonction*. Congiunzione.

CONJUNCCIÓ. *Astron*. Concurrencia de dòs ó mès astres en un matèx círcul de longitut, putx en tal cas se diu que estan en un matèx punt de la eclíptica, encaraqué poden estar mòlt lluny lo un del altre. *Conjuncion*. Astrorum conjunctio. *Conjonction*. Congiunzione.

CONJUNCTIU, VA. adj. Lo que unex una cosa ab altra. *Conjuntivo*. Conjunctivus. *Conjonctif*. Congiuntivo.

CONJUNCTURA. s. f. CONJUNTURA.

CONJUNT, TA. adj. que se aplica á las cosas que estan unidas unas ab altras ó que se tocan. *Conjunto*. Conjunctus. *Joint, conjoint*. Congiunto.

CONJUNT. met. Lo qui está lligad á altre per parentiu ó amistat. *Conjunto*. Conjunctus. *Proche, allié, uni par les liens du sang ou de l'amitié*. Congiunto, stretto, intimo.

CONJUNT. s. m. Lo agregat de mòltas cosas. *Conjunto*. Complexus, acervus. *Assemblage, mélange*. Mescolanza, misto, complesso.

CONJUNTAMÈNT. adv. mod. Unidamènt. *Conjuntamente*. Conjunctè, conjunctim. *Conjointement*. Congiuntamente, unitamente.

CONJUNTÍSSIM, MA. adj. sup. de CONJUNT. *Conjuntísimo*. Conjunctissimus. *Très-uni, bien attaché*. Congiuntissimo.

CONJUNTURA. s. f. Ocasió, oportunitat. *Coyuntura*. Opportunitas. *Conjoncture*. Caso, occasione.

CONJUNTURA. En lo cos animal es la unió movible de un os ab altre. *Coyuntura*. Commissuræ articulus. *Jointure, arti-*

culation des os. Giuntura, articolazione.

CONJUR. s. m. L' acció y efècte de conjurar los exorcistas. *Conjuro.* Exorcismus, adjuratio. *Conjuration, exorcisme.* Incantesimo.

CONJUR. Imprecació fèta ab paraulas é invocaciòns supersticiòsas, ab la cual lo vulgo creu que los qui se diuen mágics y bruxots fan sas bruxerías ó maleficis. *Conjuro.* Adjuratio superstitiosa, carmen magicum. *Conjuration.* Scongiuro.

CONJURACIÓ. s. f. Conspiració premeditada contra lo estad, lo príncep ó altre superiòr. *Conjuracion.* Conjuratio. *Conjuration, conspiration.* Congiura.

CONJURAD, DA. s. m. y f. La persòna que èntra en alguna conjuració. *Conjurado.* Conjuratus. *Ligueur, conjuré, conspirateur.* Congiurato.

CONJURADÒR. s. m. p. us. EXORCISTA.

CONJURAR. v. a. Dir lo qui tè potestat pera fèrho, las oraciòns y exorcismes disposads per la Iglèsia. *Conjurar.* Exorcisare. *Conjurer, exorciser.* Scongiurare, esorcizzare.

CONJURAR. met. Demanar alguna cosa ab instancia y ab alguna especie de autoritat. *Conjurar.* Obtestari, obsecrare. *Conjurer.* Scongiurare, pregar caldamente.

CONJURARSE. v. r. Conspirar, sublevarse alguns contra sòn soberá ó superiòr, ó contra altra cualsevol persòna. *Conjurarse.* Conjurare. *Conjurer.* Congiurare.

CONJURARSE. met. Conspirar, unindse mòltas persònas ó cosas contra algú pera fèrli dany ó pérdrerlo. *Conjurar.* Conjurare, conspirare in alicujus perniciem. *Conjurer contre quelqu'un.* Congiurare.

CONJUTGE. s. m. ant. MATRIMONI.

CONJUTGE. Lo qui es jutge juntamènt ab altre en un matèx negoci. *Conjuez.* Judex simul cum alio. *Juge adjoint à un autre.* Giudice congiunto.

CÒNNA. s. f. La pèll del porc en la cansalada. Per semblansa se diu també de la pèll ó crosta dura de algunas altras cosas. *Corteza de tocino.* Suilla cutis. *Couenne.* Cotica, cotenna.

CONNATURAL. adj. Lo que es propi ó confòrme á la naturalesa del vivènt. *Connatural.* Naturalis, ingenitus. *Naturel, conforme à la nature.* Connaturale.

CONNATURALISARSE. v. r. Acostumarse algú á aquellas cosas á las cuals no estaba acostumad, com al traball, al clima, als alimènts, etc. *Connaturalizarse, naturalizarse.* Assuefieri, assuescere labori, regioni, etc. *Se familiariser, s'accoutumer, s'habituer.* Connaturarsi.

CONNATURALMÈNT. adv. mod. De la manèra propia á la naturalesa de la cosa de que se parla. *Connaturalmente, naturalmente.* Naturaliter. *Naturellement.* Naturalmente.

CONNEXIÓ. s. f. Enllas, relació de una cosa ab altra per semblansa, unió, conformitat ó dependencia. *Conexion.* Connexio, connexus. *Connexion, rapport.* Connessità, connessione, connettimento.

CONNEXITAT. s. f. ant. CONNEXIÓ.

CONNEXO, XA. adj. Lo que tè connexio ab altra cosa. *Conexo.* Connexus. *Connexe, uni, lié.* Connesso, unito, attaccato.

CONNIVENCIA. s. f. Dissimulo ó tolerancia en lo superiòr respècte de las transgressiòns que cometen sòs súbdits contra lo institut ó llèys en que viuen. *Connivencia.* Conniventia. *Connivence.* Connivenza, dissimulazione.

CONNOVICI, CIA. s. m. y f. Los que sòn companys de noviciat, ó lo han passad junts. *Connovicio.* Socius in probatione vitæ religiosæ. *Novice avec un autre.* Novizio con un altro.

CÒNO. s. m. *Geom.* Figura sólida compresa entre dòs superficies. La una es un círcul que se diu basa, y l' altra es la continuada reproducció de la circumferencia del círcul estrenyènds continuamènt fins á reduirse á un punt que fòrma la punta del CONO al extrem oposad á la basa. *Còno.* Conus, conus. *Cône.* Cono.

CONQUISTA. s. f. Adquisició fèta á força de armas, de una plassa, ciutad, provincia ó règne. *Conquista.* Res bellparta. *Conquête.* Conquista, acquisto.

CONQUISTA. met. L' acció y efècte de atraurer alguna persòna á sòn partit, ó guanyar sa voluntat. *Conquista.* Captatio. *Conquête.* Conquista.

CONQUISTAD, DA. p. p. de CONQUISTAR. *Conquistado.*

CONQUISTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui conquista. *Conquistador.* Expug

mator. *Conquérant*. Conquistatore.

CONQUISTAR. v. a. Adquirir ó guanyar á forsa de armas alguna plassa, ciutad, provincia ó règne. *Conquistar*. Expugnare, vi subigere, occupare. *Conquérir*. Conquistare, acquistare.

CONQUISTAR. met. Guanyar la voluntat de alguna persòna, férsela de sòn partid. *Conquistar*. Allicere, captare. *Conquérir, gagner une personne, l'attirer à son parti*. Acquistare, far suo.

CONREAR. v. a. ant. CONRESAR.

CONREGNAR. v. n. Regnar ab altre en un matèx règne. *Conreinar*. Unà cum alio regnare. *Régner ensemble avec un autre*. Regnare con un altro.

CONRESAR. v. a. Cultivar la terra, fèrhi los traballs necessaris pera que dòne fruit. *Labrar, cultivar, arar*. Arare, agros colere. *Cultiver*. Coltivare, lavorare la terra.

CONREU. s. m. Cultiu. *Cultivo, labor, labranza*. Agricultura, cultura. *Culture, labourage*. Coltura, coltivazione, coltivamento.

SEGÒN CONREU. La segòna llaurada que se dòna á las terras. *Binazon*. Repastinatio. *Binement, binage*. Rincalzamento, seconda aratura.

CONSABEDOR, RA. s. m. y f. Lo qui juntamènt ab altre sab alguna cosa. *Consabidor*. Conscius. *Celui qui sait avec d'autres, qui partage la connaissance*. Consapevole.

CONSABUD, DA. adj. que se aplica á la persòna ó cosa de que ja se ha tractad anteriormènt, y axí no es menestèr nomenarla. *Consabido*. Anteà cognitus, notus. *Dit, mentionné, précité*. Suddetto, detto, antenomato, sopraddetto.

CONSAGRACIÓ. s. f. L' acció y efècte de consagrar. *Consagracion, consecracion*. Consecratio. *Consécration*. Consacrazione, consagrazione.

CONSAGRAD, DA. p. p. de CONSAGRAR. *Consagrado*.

CONSAGRANT. p. pres. de CONSAGRAR. Lo qui consagra. *Consagrante*. Consecrans. *Consacrant*. Consacrante.

CONSAGRAR. v. a. Fèr sagrada alguna persòna ó cosa. *Consagrar*. Consecrare. *Consacrer*. Consacrare, consagrare, far sacro.

CONSAGRAR. Pronunciar ab inteneió lo sacerdot las paraulas de la consagració sobre la materia deguda. *Consagrar*. Consecrare. *Consacrer*. Consacrare, far il sacramento dell' altare.

CONSAGRAR. Entre los romans concedir la apotéosis á algun dels sèus emperadòrs. *Consagrar*. Consecrare. *Déifier*. Deificare, divinizzare.

CONSAGRAR. Oferir, dedicar á Dèu alguna persòna ó cosa. *Consagrar*. Consecrare. *Consacrer*. Consacrare, dedicare.

CONSAGRAR. Erigir algun monumènt pera perpetuar la memoria de alguna persòna ó succès. *Consagrar*. Consecrare. *Consacrer, dédier*. Consacrare, dedicare.

CONSAGRAR. Destinar alguna expressió ó paraula per una particular y determinada significació. *Consagrar*. Destinare. *Consacrèr un mot*. Consacrare un vocabolo.

CONSANGUÍNEO, NEA. adj. Se diu de la persòna que tè parentiu de consanguinitat ab altra. *Consanguíneo*. Consanguineus. *Cònsanguin*. Consanguineo.

CONSANGUINITAT. s. f. Unió per parentiu natural de varias persònas que descendexen de un matèx trònc. *Consanguinidad*. Consanguinitas. *Consanguinité*. Consanguinità.

CONSECTARI. s. m. COROLARI.

CONSECUCIÓ. s. f. Lo acte de lograr y obtenir lo que se desitja ó pretèn. *Consecucion, conseguimiento*. Consecutio. *L'action d'obtenir*. Conseguimento.

CONSECUENCIA. s. f. La proposició que se inferex de altra ó de altras. *Consecuencia*. Consequentia, consecutio. *Conséquence*. Conseguenza.

CONSECUENCIA. La segòna proposició del entimima ó del argumènt que sols tè dòs proposiciòns. *Consiguiente, consecuente*. Consequens, consequentia. *Conséquent*. Conseguenza.

CONSECUENCIA. Fèt ó succès que se seguex ó resulta de altre. *Consecuencia*. Consequentia, consecutio. *Conséquence*. Conseguenza.

EN CONSECUENCIA. mod. adv. que se usa pera denotar que alguna cosa que se fa ó se ha de fèr es confòrme á lo manad ó acordad. *En consecuencia*. Consequenter. *En conséquence, conséquemment*. Conseguentemente.

SER Ó NO SER ALGUNA COSA DE CONSECUENCIA. fr. Ser ó no ser de importancia ó consideració. *Ser ó no ser alguna cosa de consecuencia*. Rem magni vel parvi pon-

deris aut momenti esse. *Être ou n'être point de conséquence, d'importance.* Essere o non essere un fatto d' importanza.

CONSECUÈNT. adj. met. Lo que se seguex en òrde respècte de alguna cosà ó está situad ó col-locad á sa continuació. *Consecuente.* Consequens, adhærens. *Suivant, qui vient après, placé à la suite.* Conseguente.

SER Ó NO SER CONSECUÈNT. fr. Proceir ó no ab òrde y conformitat en los dits y fèts. *Ser ó no ser consecuente; guardar ó no guardar consecuencia.* Sibi constare vel non constare. *Être ou n'être pas conséquent.* Avere o non avere conseguenza.

CONSECUENTMÈNT. adv. mod. Per consecuencia, ab consecuencia. *Consecuentemente.* Consequenter. *Conséquemment, par conséquent.* In conseguenza, conseguentemente.

CONSECUTIU, VA. adj. Lo que se seguex á altra cosa immediatamènt. *Consecutivo.* Subsequens, consequens. *Consécutif.* Consecutivo.

CONSECUTIVAMÈNT. adv. mod. Immediatamènt, de seguida, desprès, luègo, per sòn òrde. *Consecutivamente.* Illicò, continuò. *Consécutivement, de suite.* Consecutivamente, di seguito.

CONSEGRE. v. a. ant. CONSEGUIR.

CONSEGUÈNT. adj. Lo que dependex y se deduex de altra cosa. *Consiguiente.* Consequens. *Conséquent.* Conseguente.

ANAR, Ó SER CONSEGUÈNT. fr. Obrar ó no ab regularitat, sèns variar de conducta ó dictámen en las sèvas accións, escrits ó assumptos. *Ir, proceder ó ser consiguiente.* Consequenter, convenienter agere. *Être conséquent.* Operar con giustezza.

PER CONSEGUÈNT. mod adv. ab que se dòna á entèndrer que una cosa se seguex ó inferex de altra. *Por consiguiente, por el consiguiente, por consecuencia, consiguientemente.* Consequenter, proinde, proin. *Par conséquent.* In conseguenza.

CONSEGUENTMÈNT. adv. mod. PER CONSEGUÈNT.

CONSEGUIMÈNT. s. m. ant. CONSECUCIÓ.

CONSEGUIR. v. a. Obtenir, lograr lo que se pretèn ó desitja. *Conseguir.* Consequi. *Obtenir, impétrer.* Conseguire, ottenere, acquistare.

CONSEILLER. s. m. ant. CONSELLÈR.

CONSELL. s. m. Lo parer ó dictámen que se dòna ó pren pera fèr ó dèxar de fèr alguna cosa. *Consejo.* Consilium. *Conseil, avis, sentiment.* Consiglio, parere.

CONSELL. Tribunal supremo que se componía de diferènts ministres ab un presidènt ó gobernadòr, per los negocis de gobern y la administració de justicia. *Consejo.* Regia curia, senatus. *Conseil.* Consiglio.

CONSELL. La casa ó lloc ahònt se reunexen los consells. *Consejo.* Curia. *Conseil.* Sala del consiglio.

CONSELL. JUNTA.

CONSELL COL-LATERAL. Tribunal supremo de Nápols, axí dit perqué los sèus ministres se assentaban al costat del virrèy. *Consejo colateral.* Senatus regius neapolitanus. *Conseil dont les membres siégaient aux deux côtés du vice-roi de Naples.* Antico consiglio di Napoli, onde i consiglieri erano assisi a' due lati del vicere.

CONSELL DE CRUSADA. Lo qui judicaba de las rèndas y assumptos de la butlla de la Santa Crusada. Vuy en dia está reduid á un tribunal anomenad comissaría, compost del comissari general, alguns assessòrs, un fiscal y un secretari. *Consejo de Cruzada.* Tribunal Sanctæ Cruciatæ. *Conseil de la Cruciade.* Consiglio della Crociata.

CONSELL DE ÒRDES. Tribunal superiòr que se compon de un presidènt y varios caballèrs elegids èntre los òrdes militars. *Consejo de órdenes.* Senatus regius pro ordinibus militaribus vel equestribus. *Conseil des ordres.* Consiglio delle ordini.

CONSELL RÈAL DE ESPANYA É INDIAS. Magistratura suprema, que servia per aconsellar al rèy sòbre negocis gubernatius. *Consejo real de España é Indias.* Supremus senatus regis consiliarius. *Conseil royal d'Espagne.* Regio consiglio di Spagna.

DONÁR CONSELL. fr. ACONSELLAR.

PÈNDRER CONSELL, DICTÁMEN, PARER, etc. Consultar ab altre lo que se deu executar ó seguir en algun cas dubtòs. *Tomar consejo, dictámen, parecer, etc.* Consulere. *Prendre avis, conseil.* Prendere consiglio, udir parere.

QUI PREN CONSELL D' ÈLL MATÈX, ÈLL TÒT SE PENEDEX. ref. QUI SOL SE ACONSELLA, SE PENEDEX.

SI TÈNS DE PÈNDRER CONSELL PREVLO SÈMPRE DE HOME VÈLL. ref. que ensenya que en los casos dubtòsos debem sèmpre consultar als homes de edat perqué ab la sèva experiencia sòn los que nos poden guiar millòr. *Del viejo el consejo.* A sene consilium. *Si tu veux être sûr, consulte l'âge mûr.* Il consiglio ed il parere d' uomo vecchio s' han da avere.

CONSELLÈR. s. m. ant. Lo qui aconsella. *Consejero.* Consiliarius, consiliator. *Conseiller.* Consigliere.

CONSELLÈR. Lo magistrat ó ministre que tè plassa en algun dels consells. *Consejero.* Magistratus, senator. *Conseiller.* Consigliere.

CONSELLÈRA. s. f. La mullèr del consellèr. *Consejera.* Senatoris uxor. *Conseillère.* Consigliera.

CONSEMBLANT. adj. SEMBLANT.

CONSEMBLANTMÈNT. adv. mod. SEMBLANTMÈNT.

CONSENCIÈNT. p. pres. de CONSENTIR. Lo qui consènt alguna cosa mala. *Consenciente.* Consentiens. *Consentant.* Consenziente, consentitore.

CONSENT. p. pres. ant. CONSENCIÈNT.

CONSENTID, DA. p. p. de CONSENTIR. *Consentido.*

CONSENTID. adj. Esquerdad, en pèrill de destruirse. *Cascado, sentido.* Conquassatus, concassus. *Fêlé, fendu.* Crepolato.

CONSENTID. Se aplica al marid que tolèra lo afrònt que li fa la dona. *Consentido.* Aquariolus. *Commode.* Becco cornuto.

CONSENTIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de CONSENTIR. *Consentimiento.* Consensus. *Consentement, acquiescement.* Consenso, assenso, consentimento.

CONSENTIR. v. a. Permétrer alguna cosa ó condescendir en que se fassa. Se tira á bona y á mala part. *Consentir.* Consentire, assentiri. *Consentir, acquiescer, vouloir bien, adhérer.* Acconsentire, arrendersi, consentire, approvare.

CONSENTIR. Créurer, tenir per certa alguna cosa. *Consentir.* Credere, fidem dare. *Croire, espérer fermement d'y réussir.* Credere, sperar di riuscire, far conto d' una cosa.

CONSENTIR. Ser compatible, sufrir, admétrer. *Consentir.* Congruere, consentaneum esse. *Souffrir, supporter, être compatible.* Ammettere, sofferire.

CONSENTIR. Esquerdar. *Cascar.* Conquassare, fiadere. *Fêler.* Crepolare.

CONSENTIRSE. v. r. Rébrer un cos sòlido algun dany de modo que amenasse ruina. *Sentirse.* Vitium pati, labasci. *Se fendre, se fêler, menacer ruine.* Screpolare, fendersi.

CONSERGE. s. m. La persòna que tè á sòn cárreg la custodia, limpiesa y claus de algun palaci ó casa rèal. *Conserje.* Aulæ regiæ custos. *Concierge.* Castellano.

CONSERGERÍA. s. f. L' ofici y empleo de conserge. *Conserjería.* Custodis regiæ aulæ munus. *Conciergerie.* Castellaneria.

CONSÈRVA. s. f. La fruita bullida ab sucre ó mel fins á tenir un punt mòlt pujad; lo que se fa pera que se consèrve, y de aqui li vè lo nom. *Conserva.* Salgama, poma cocta et admixto sacchàro densata. *Conserve, confiture.* Conserva.

CONSÈRVA DE RAÏMS. La que se fa ab raïms coits ab mòst fins á péndrer lo punt de arrop. *Uvate.* Defrutum uvis commixtum. *Raisiné.* Sapa, mosto cotto.

FÈR CONSÈRVA. fr. Fèr bullir las fruitas ab sucre ó mel pera que se consèrven. *Conservar.* Sacchàro condire. *Faire de la conserve.* Far la conserva.

CONSERVACIÓ. s. f. L' acció y efècte de conservar. *Conservacion.* Conservatio. *Conservation.* Conservazione, conservamento.

CONSERVADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui consèrva. *Conservador.* Conservator. *Conservateur.* Conservatore, mantenitore.

CONSERVADORÍA. s. f. Lo empleo y ofici de jutge conservadòr que en l'òrde de S. Joan es dignitat. *Conservaduría.* Judicis conservatoris munus. *Emploi, dignité de juge conservateur dans l'ordre de Saint Jean.* Dignità di giudice conservatore dell' ordine di S. Giovanni.

CONSERVAR. v. a. Mantenir alguna cosa ó cuidar de sa permanencia. *Conservar.* Conservare. *Conserver, maintenir, garantir.* Conservare, mantenere, sostentare, custodire.

CONSERVAR. Parland de costums, vicis y altras cosas semblants es continuar la práctica de èllas. *Conservar.* Servare. *Conserver, maintenir, garder.* Conservare, mantenere.

CONSERVAR. Guardar ab cuidado alguna cosa. *Conservar*. Custodire. *Garder, conserver, retenir*. Custodire, conservare.

CONSERVARSE. v. r. Permanéxer, durar alguna cosa. *Subsistir*. Subsistere. *Subsister, continuer d'être, durer*. Durare, sussistere.

CONSERVATIU, VA. adj. que se aplica á lo que consèrva alguna cosa. *Conservativo*. Conservans. *Qui conserve*. Conservativo.

CONSERVATORI. s. m. La casa destinada pera ensenyar de música. *Conservatorio*. Ædes ubi juvenes musice erudiuntur. *Conservatoire*. Conservatorio.

CONSERVATORI, RIA. adj. Se diu de la cosa que conté y consèrva á altra. *Conservatorio*. Conservans. *Conservatoire*. Conservatojo.

CONSEYL. s. m. ant. CONSELL.

CONSEYLAR. v. a. ant. ACONSELLAR.

CONSEYLER. s. m. ant. CONSELLÈR.

CONSIDERABLE. adj. Lo que es digne de consideració. *Considerable*. Consideratione dignus. *Considérable, remarquable*. Considerabile.

CONSIDERABLE. Gran, cuantiòs. *Considerable*. Magnus, ingens, notabilis. *Considérable, grand, excessif*. Considerabile, ragguardevole.

CONSIDERABLEMÈNT. adv. mod. Ab excès. *Considerablemente*. Multùm, valdè. *Considérablement, notablement*. Considerabilmente.

CONSIDERACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de considerar. *Consideracion*. Consideratio. *Considération*. Considerazione.

CONSIDERACIÓ. En los llibres espirituals lo assumpto ó materia sòbre que se ha de considerar ó meditar. *Consideracion*. Consideratio, meditatio. *Considération, méditation*. Considerazione, meditazione.

CARREGAR LA CONSIDERACIÓ. fr. Reflexionar ab atenció alguna cosa. *Cargar la consideracion*. Rem attentiùs perpendere. *Réfléchir beaucoup*. Considerare con attenzione.

EN CONSIDERACIÓ. mod. adv. En atenció. *En consideracion*. Attentâ, perspectâ re. *En considération, en égard à, attendu*. In considerazione.

PARAR LA CONSIDERACIÓ. fr. Aplicarla particularmènt á alguna cosa. *Parar la consideracion*. Attentè considerare. *S'arrêter*. Considerare attentamente.

SER ALGUNA COSA DE CONSIDERACIÓ. fr. Ser de importancia, de consecuencia. *Ser alguna cosa de consideracion*. Magni momenti rem esse. *Être de conséquence, d'importance*. Essere d'importanza, essere un affare serio.

CONSIDERAD, DA. p. p. de CONSIDERAR. *Considerado*.

CONSIDERAD. adj. que se aplica á la persòna que acostuma obrar ab mòlta meditació, reflexió y consideració. *Considerado*. Prudens. *Prudent, discret, circonspect, sensé*. Circonspetto, considerato, prudente.

CONSIDERADAMÈNT. adv. mod. Ab consideració. *Consideradamente*. Consideratè, consultò. *Considérément, prudemment*. Consideratamente.

CONSIDERADÒR, RA. adj. ant. CONSIDERABLE, en la primera accepció.

CONSIDERAR. v. a. Pensar, meditar, reflexionar alguna cosa ab cuidado y atenció. *Considerar*. Considerare, perpendere. *Considérer, méditer*. Considerare, meditare.

CONSIDERAR. REPUTAR.

CONSIGNA. s. f. L'acció de consignar. *Consignacion*. Consignatio. *Consignation*. Conseguazione, deposito.

CONSIGNA. *Milic*. Las òrdes que se dònan á la centinèlla. *Consigna*. Jussa vigilibus data. *Consigne*. Ordine.

CONSIGNADÒR. s. m. *Com*. Lo qui consigna sas mercaderías ó barcos á la disposició de algun de sòs corresponsals. *Consignador*. Qui socio merces suas consignat, tradit. *Negociant qui envoie des marchandises à d'autres*. Colui che invia le merci ad un altro.

CONSIGNAR. v. a. Senyalar y destinar lo producto de alguna finca pera pagar alguna cantitat ó rènda que se deu ó se constituex. *Consignar*. Fundum solvendo, vel seditui constituendo destinare. *Assigner un fonds pour le paiement d'une dette*. Destinare un fondo alla soddisfazione d'un debito.

CONSIGNAR. for. Depositar judicialmènt lo preu de alguna cosa ó alguna cantitat. *Consignar*. Deponere. *Consigner*. Consegnare.

CONSIGNAR. *Com*. Enviar las mercaderías á mans de algun corresponsal. *Consignar*. Socio negotiatori merces committere. *Remettre, adresser, envoyer*. Consegnare.

CONSIGNATARI. s. m. Lo qui reb en depósit per auto judicial lo dinèr de que altre fa consignació. *Consignatario.* Depositarius judicialis. *Consignataire.* Consegnatario.

CONSIGNATARI. Lo acreedòr que administra la finca per conveni ab sòn deutòr, per haberli aquest fèt consignació de la rènda fins á quedar extingid lo deute. *Consignatario.* Usufructuarius pignoris in depositum traditi. *Créancier qui a la jouissance d'un domaine jusqu'à ce qu'il soit remboursé.* Creditore che prende la rendita di una eredità fine a tanto che ha rimborsato la somma.

CONSIGNATARI. *Com.* Aquell á qui va dirigid tòt lo cárreg de un barco ó alguna porció de mercaderías que pertanyen á sòn corresponsal. *Consignatario.* Socius, negotiator cui navis vel merces commissæ sunt. *Consignataire.* Consegnatario.

CONSILIARI. s. m. Consellèr. *Consiliario.* Consiliarius. *Conseiller.* Consigliere.

CONSILIARI. En las universitats, col-legis, congregaciòns, etc., lo subgècte elegid pera que durant cert tèmps assistesca com consellèr al qui es cap ó superiòr de èllas. *Consiliario.* Consiliarius. *Conseiller.* Consigliere.

CONSIRAR. v. a. ant. CONSIDERAR.

CONSIROS, A. adj. ant. PENSATIU.

CONSISTENCIA. s. f. Estabilitat, duració, fermesa, soliditat. *Consistencia.* Stabilitas, firmitas. *Consistance, stabilité, fermeté.* Consistenza, sodezza, stabilità.

CONSISTÈNT. adj. Lo que tè consistencia. *Consistente.* Consistens. *Consistant, fixe, solide.* Consistente, sodo.

CONSISTIR. v. n. Estar fundada una cosa en altra. *Consistir.* Consistere, inniti. *Consister.* Consistere.

CONSISTEX EN AXÓ. loc. Tòt está en axó. *Todo está en eso; todo consiste en eso.* In hoc sita res est. *Tout consiste en cela.* Questo è il tutto, in questo sta.

CONSISTORI. s. m. En lo imperi romá se donaba aquest nom al consell que tenian los emperadòrs pera tractar los negocis mès importants. *Consistorio.* Consistorium. *Consistoire.* Consistorio.

CONSISTORI. Lo consell que celèbra lo papa ab assistencia dels cardenals. Se diu CONSISTORI SECRÈT cuand es pera consultar los assumptos del gobern de la Iglesia y proclamar los bisbes y altres prelads; peró cuand lo papa revestid dels ornamènts pontificals y sòta del solio reb als prínceps y dòna audiencia als embaxadòrs, á las horas se anomena CONSISTORI PÚBLIC. *Consistorio.* Consistorium. *Consistoire.* Consistoro.

CONSISTORI. En algunas ciutads y vilas principals de Espanya lo ajuntamènt. *Consistorio.* Senatûs prætorium. *Conseil de ville, conseil municipal.* Senato.

CONSISTORI. La casa ó siti ahònt se reunexen los individuos del ajuntamènt. *Consistorio.* Curia municipalis. *Maison de ville, maison commune.* Palazzo della città.

CONSISTORIAL. adj. Lo que pertany al consistori; com CASAS CONSISTORIALS. *Consistorial.* Consistorianus, ad consistorium pertinens. *Consistorial.* Consistoriale.

CONSISTORIAL. Se aplica á la dignitat que se proclama en lo consistori del papa. Axí sòn algunas abadías claustrals benedictinas de Cataluuya, Aragó y altras parts de Espanya. *Consistorial.* Abbatia consistorialis. *Consistorial.* Consistoriale.

CONSISTORIALMÈNT. adv. mod. En consistori ó per lo consistori del papa y cardenals. *Consistorialmente.* In consistorio. *Consistorialement.* In consistoro, alla maniera del consistoro.

CONSOGRE, GRA. s. m. y f. Lo pare ó mare de una de dòs persònas unidas en matrimoni respècte del pare ó mare del altra. *Consuegro.* Consocer. *Le père ou la mère du mari ou de la femme, par rapport au père ou à la mère du mari ou de la femme.* Consuocero.

FRASE CONSOGRE. Contráurer aquesta classe de parentiu per lo matrimoni dels respectius fills. *Consuegrar.* Consocerum vel consocrum fieri. *Devenir mutuellement beau-père ou belle-mère.* Farsi consuocero.

CÓNSOL. s. m. ant. CÓNSUL.

CONSOL. s. m. Alivi en alguna pena, treball ó afllicció. *Consuelo, solaz.* Solatium, consolatio, solamen. *Consolation.* Consolazione, consolanza.

CONSOL. Gotg, alegría. *Consuélo.* Gaudium, lætitia. *Consolation, joie, allegresse.* Gioja, piacere, consolazione.

DONAR CONSOL. fr. CONSOLAR.

CONSOLACIÓ. s. f. L'acció y efècte de consolar, ser consolad y consolarse. *Consolacion.* Consolatio. *Consolation.*

Consolazione, consolamento.

CONSOLAD, DA. p. p. de CONSOLAR. *Consolado.*

CONSOLADÍSSIM, MA. adj. sup. de CONSOLAD. *Consoladísimo.* Valdè consolatus, magna consolatione levatus. *Bien consolé.* Consolatissimo.

CONSOLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui consola. *Consolador.* Consolator, solator. *Consolant.* Consolante.

CONSOLADÒR. Se aplica á las paraulas ó cosas que dònan consol. *Consolador, consolatorio, consolativo.* Consolatorius. *Consolant, consolatoire.* Consolatorio.

CONSOLAR. v. a. Aliviar la pena ó aflicció de algú. També se usa com recíproc. *Consolar.* Consolari, solari. *Consoler, soulager, adoucir, rassurer.* Consolare, confortare, porger sollievo.

CONSOLAR. Confortar ó recrear. *Consolar.* Confortare, animum recreare. *Conforter, fortifier, animer.* Confortare, rincorare.

CONSOLIDACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de consolidar. *Consolidacion.* Consolidatio. *Consolidation.* Consolidamento.

CONSOLIDACIÓ. *Jurisp.* Lo acte y efècte de reunirse lo usdefruit ab la propietat. *Consolidacion.* Consolidatio. *Consolidation.* Riunione, consolidazione.

CONSOLIDAR. v. a. Donar fermesa y seguretat á alguna cosa. *Consolidar.* Consolidare, solidare. *Consolider.* Consolidare, assodare.

CONSOLIDAR. met. Reunir, tornar á juntar lo que ántes se habia trencad de modo que quède ferm. *Consolidar.* Consolidare. *Réunir les morceaux d'une chose cassée ou rompue, en la rendant solide.* Consolidare, riunire, saldare.

CONSOLIDAR. met. Assegurar mès y mès alguna cosa; com l' amistat, l' aliansa. *Consolidar.* Firmare, roborare. *Consolider, affermir.* Confermare, assodare, consolidare.

CONSOLIDAR. *Jurisp.* Reunir lo usdefruit ab la propietat. Se usa axí matèx com recíproc. *Consolidar.* Consolidare. *Consolider l'usufruit à la propriété.* Consolidare, riunire.

CONSOLIDATIU, VA. adj. Lo que tè virtut de consolidar. *Consolidativo.* Quod vim consolidandi habet. *Consolidant.* Consolidativo.

CONSOLVA. s. f. Hèrba medicinal de la mida de la borratxa, ab las fullas de figura èntre ovalada y de llansa, cubertas de bòrrissol y aspras, la cama acanalada, vuida y cuberta com las fullas de un bòrrissol aspre; la flor es tòta de un tros y en fòrma de embut, y l' arrel es negra de fora, y blanca y viscòsa de dins. *Consuelda, consólida, suelda.* Symphytum, consolda. *Consoude.* Consolida.

CONSOLVA. Hèrba que fa una flor semblant á una espuèla, ab la espiga llarga, que fòrma com una trompeta. Se li dònan també los noms de crespinèll y hèrba puntèra. *Consólida real.* Sedum. *Grande consoude.* Sempre vivo.

CONSONANCIA. s. f. *Poet.* La conformitat y correspondencia de unas consonants ab altres. *Consonancia.* Vocum similiter desinentium consonantia. *Consonnance.* Consonanza.

CONSONANCIA. *Mús.* La proporció que tènen èntre sí los diferènts tons que sonan al matèx tèmps causan una sensació agradable al oido. *Consonancia.* Consonantia. *Consonnance.* Consonanza.

CONSONANCIA. Relació de igualtat ó conformitat que tènen algunas cosas èntre sí. *Consonancia.* Consonantia. *Correspondance, accord, concordance, conformité.* Accordo, conformità, concordamento.

CONSONANT. s. m. La paraula que dèsde la vocal en la cual cau lo accènt fins al fi tè las matèxas lletras que altra paraula. *Consonante.* Vox similiter desinens. *Mot qui est en consonnance avec un autre.* Desinente.

CONSONANT. *Mús.* Lo to ó especie que pod fèr consonancia ab altre ferind nostre oido ab dulsura y suavitat. *Consonante, cónsono.* Consonus. *Consonnant.* Consonante.

CONSONANT. adj. que se aplica á las lletras que no poden pronunciarse sèns lo auxili de alguna vocal. També se usa com substantiu femení. *Consonante.* Consonans littera. *Consonne.* Consonante.

CONSONANT. met. Lo que tè relació de igualtat ó conformitat ab altra cosa, de la cual es corresponènt ó correlativa. *Consonante.* Conformis, conveniens. *Conforme, assorti, correspondant.* Corrispondente, consonante.

CONSONAR. v. n. Sonar un cos sonoro ó instrumènt músic, donand lo matèx to ó la tercèra, quinta y octava del que

dòna altre instrumènt ab lo cual está acorde. *Consonar.* Consonare. *Sonner avec, sonner en consonnance, former des accords, des consonnances.* Suonare in corrispondenza, avere, produrre consonanza.

CONSONAR. *Poèt.* Tenir dòs paraulas las matèxas lletras dèsde la vocal en la cual cau lo accènt fins al fi. *Consonar.* Voces similiter desinere. *Rimer.* Rimare.

CONSONAR. met. Tenir algunas cosas igualtat, conformitat ó relació èntre sí. *Consonar.* Consonare. *Cadrer, convenir, être d'accord.* Confarsi, concordare.

CÓNSONO. adj. *Mús.* Acorde. *Acorde, cónsono.* Consonus. *Accordant, consonnant.* Consono.

CONSORCI. s. m. La unió ó companyía dels que viuen junts. *Consorcio.* Consortio, consortium, societas. *Société, communauté.* Consorzio, consorteria.

CONSORCI. La comunió y participació de una matèxa sort. *Consorcio.* Consortio, consortium. *Participation, association au même sort.* Partecipazione di stessa sorte.

CONSORT. s. f. ant. MULLÈR.

CONSPICUO, CUA. adj. Il-lustre. *Conspicuo.* Conspicuus. *Illustre, distingué.* Cospicuo, chiarissimo.

CONSPIRACIÓ. s. f. Lo acte de unirse secretamènt alguns ó mòlts contra sòn soberá ó sòn gobern. *Conspiracion.* Conspiratio, conspiratus. *Conspiration, conjuration.* Congiura, congiuramento.

CONSPIRACIÓ. La unió de alguns ó mòlts contra de altre pera fèrli dany ó pérdrerlo. *Conspiracion.* Conspiratio. *Conspiration.* Congiura, cospirazione, macchinamento, trama.

CONSPIRADÒR. s. m. Lo qui conspira. *Conspirador, conspirado.* Conspirans, conspiratus. *Conspirateur, conjuré.* Conspiratore, congiurato.

CONSPIRAR. v. n. Unirse alguns contra sòn superiòr ó soberá. *Conspirar.* Conspirare. *Conspirer, conjurer.* Conspirare, congiurare.

CONSPIRAR. Unirse alguns contra un particular pera fèrli dany ó pérdrerlo. *Conspirar.* Conspirare in alicujus perniciem. *Conspirer, comploter contre une personne.* Conspirare, macchinare.

CONSPIRAR. Concórrer varias cosas á un matèx fi. *Conspirar.* Concurrere. *Conspirer, contribuer, concourir au même but.* Conspirare, cooperare.

CONSTANCIA. s. f. Fermesa y perseverancia de ánimo en las bonas resoluciòns. *Constancia.* Constantia, firmitas. *Constance, fermeté.* Costanza, fermezza.

CONSTANCIA. Perseverancia, fins en las còsas indiferènts ó malas. *Perseverancia, constancia.* Constantia, perseveratio. *Constance, persévérance.* Sofferenza, costanza.

CONSTANCIENSE. adj. Lo natural de Constancia, ó lo pertanyènt á èxa ciutad, com concili CONSTANCIENSE. *Constanciense.* Constantiensis. *De Constance, qui appartient à Constance.* Di Constanza.

CONSTANT. adj. Lo qui tè ó lo que tè constancia. *Constante.* Constans, firmus. *Constant.* Costante, indubitato.

CONSTANT. Lo que consta de varias parts. *Constante.* Constans. *Composé de.* Composto di.

CONSTANTINOPOLITÁ, NA. adj. Lo pertanyènt á Constantinopla, ó lo natural de èxa ciutad. *Constantinopolitano, bizantino.* Constantinopolitanus, byzantius, byzantinus, byzacenus, byzacius. *Consta ntinopolitain.* Constantinopolitano.

CONSTANTÍSSIM, MA. adj. sup. de CONSTANT. *Constantísimo.* Constantissimus. *Très-constant.* Costantissimo.

CONSTANTÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de CONSTANTMÈNT. *Constantísimamente.* Constantissimè, certissimè. *Très-constamment.* Costantissimamente.

CONSTANTMÈNT. adv. mod. Ab constancia. *Constantemente.* Constanter. *Constamment, avec constance.* Costantemente.

CONSTANTMÈNT. Ab notoria certesa, indubitablemènt. *Constantemente.* Certè, haud dubio. *Constamment, indubitablement.* Costantemente, indubitatamente.

CONSTAR. v. n. Ser certa y manifèsta alguna cosa. *Constar.* Constare. *Conster, être évident.* Constare, apparire, esser certo.

CONSTAR. Estar algun tòt compost de sas parts. *Constar.* Constare. *Être composé de.* Constare, esser composto.

CONSTEL-LACIÓ. s. f. *Astron.* Conjunt de varias estrèllas fixas, al cual se li ha atribuid certa figura, y se li ha donad sòn nom pera distingirlo dels altres.

Constelacion. Constellatio. *Constellation*. Constellazione.

CONSTEL-LACIÓ. Passa de alguna malaltía. *Constelacion*. Morbi contagiosi vigor. *Force d'une maladie épidémique*. Malattia epidemica.

CONSTERNACIÓ. s. f. Turbació gran, y abatimènt del ánimo. *Consternacion*. Consternatio. *Consternation*. Costernazione, sbigottimento, avvilimento.

CONSTERNAR. v. a. Causar gran turbació y abátrer lo ánimo de algú. *Consternar*. Consternare. *Consterner*. Costernare, sgomentare, avvilire.

CONSTIPACIÓ. s. f. ant. RESTRENYIMÈNT DE VÈNTRE.

CONSTIPACIÓ. CONSTIPAD.

CONSTIPAD. s. m. Contracció dels poros del cos que impedex la transpiració. *Constipacion, constipado*. Cutis meatuum interclusio, constrictio. *Resserrement des pores, rhume*. Raffredore, catarro, gravedine.

CONSTIPAMÈNT. s. m. ant. CONSTIPAD.

CONSTIPAR. v. a. Tancar los poros del cos impedind la transpiració. Comunamènt se usa com recíproc. *Constipar*. Cutis meatus intercludere, constringere. *Enrhumer, constiper*. Raffredare, costipare, render stitico.

CONSTIPARSE. v. r. ant. Restrényerse lo vèntre. *Constiparse, estreñirse el vientre*. Ventrem astringi. *Être constipé*. Raffredarsi, costiparsi.

CONSTITUCIÓ. s. f. La essencia y calitats de una cosa que la constituexen tal, y la distingexen de las altras. *Constitucion*. Essentia, natura cujusque rei. *Constitution*. Costituzione.

CONSTITUCIÓ. *Polít*. La fòrma ó sistèma de gobern que tè adoptad cada estad. *Constitucion*. Politica reipublicæ forma. *Constitution*. Costituzione.

CONSTITUCIÓ. Estad actual y circunstancias en que se troba algun règne, cos, familia, etc. *Constitucion*. Status, conditio. *Constitution*. Costituzione, stato.

CONSTITUCIÓ. En lo dret romá y en alguns altres es la llèy que establia lo príncep per carta, edicte, decrèt, rescripte ó òrde. *Constitucion*. Constitutum, decretum, constitutio. *Constitution*. Costituzione.

CONSTITUCIÓ. Cada una de las ordenansas ab las cuals se goberna algun cos ó comunitat. *Constitucion*. Constitutio. *Constitution*. Costituzione, regola, ordinanza.

CONSTITUCIÓ. Parland de alguna persòna es sòu temperamènt ó complexió. *Constitucion*. Constitutio, habitudo. *Constitution, tempérament, complexion*. Costituzione, complessione, naturale.

CONSTITUCIÓ APOSTÓLICA. La decisió ó manamènt solemne del papa, que obliga á tòta la Iglèsia católica, ó á varias òrdes, corporaciòns ó classes dels fiels. Unas sòn en fòrma de butlla y altras en fòrma de brèu. *Constitucion apostólica*. Constitutio apostolica. *Constitution apostolique*. Costituzione apostolica.

CONSTITUCIÓ DE DOT Ó DOTAL. Lo acte ab lo cual se assenyala á la nuvia lo dot, obligandse á pagarlo al marid. *Constitucion de dote*. Dotis designatio. *Constitution, assignation d'une dot*. Assegnamento di dote.

CONSTITUCIÒNS APOSTÓLICAS. pl. La col-lecció de règlas eclesiásticas de autòr ignorad, y que tènen aquest nom per haberse atribuid als apóstols. *Constituciones apostólicas*. Constitutiones apostolicæ. *Constitutions apostoliques, règlemens pour l'Église, attribués aux apôtres*. Costituzioni degli apostoli.

CONSTITUIR. v. a. Formar, compóndrer. *Constituir*. Constituere. *Constituer*. Costituire, stabilire, istituire.

CONSTITUIR. Usad ab ms de las paraulas *en lo cas, en la obligació* y altras, es lo matèx que posar ó col-locar. *Constituir*. Statuere, constituere. *Constituer, mettre*. Costituire, porre.

CONSTITUIR. Estatuir. *Constituir*. Statuere. *Établir*. Stabilire.

CONSTITUIR. Fèr que alguna cosa sia de certa calitat ó condició. *Constituir*. Efficere. *Constituer, rendre*. Costituire, formare.

CONSTITUTIU, VA. adj. Lo que constituex alguna cosa en lo sèr de tal, y la distingex de las altras. Algunas vegadas la veu masculina se usa com substantiu. *Constitutivo*. Constituens. *Constitutif*. Costitutivo.

CONSTITUYÈNT. p. pres. de CONSTITUIR. Lo qui constituex ó establex alguna cosa. *Constituyente*. Constituens. *Constituant*. Costituente.

CONSTRÈNYER. v. a. Precisar, apremiar, compel-lir, obligar per forsa á algú pera que fassa alguna cosa. *Constreñir*. Cogere, compellere. *Contraindre*,

forcer, obliger. Costringere, obbligare.

CONSTRÉNYER. *Med.* Apretar y tancar com oprimind. *Constreñir*. Constringere. *Lier, serrer, presser*. Costringere, serrare.

CONSTRENYID, DA. p. p. de CONSTRÉNYER. *Constreñido*.

CONSTRENYIMÈNT. s. m. ant. L' acció de constrényer. *Constreñimiento*. Coactio. *Contrainte*. Costrignimento.

CONSTRET, TA. p. p. ant. de CONSTRÉNYER. *Constreñido*.

CONSTRINGID, DA. p. p. de CONSTRÉNYER. *Constreñido*.

CONSTRUCCIÓ. s. f. L' acció y efècte de construir. *Construccion*. Constructio. *Construction*. Costruzione.

CONSTRUCCIÓ. *Gram.* La recta disposició de las parts de la oració. *Construccion*. Constructio. *Construction*. Costruzione.

CONSTRUCCIÓ. *Naut.* Lo art de construir embarcaciòns. *Construccion*. Architectura navalis. *Construction*. Costruzione navale.

CONSTRUCTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui construex. *Constructor*. Exstructor. *Constructeur*. Costruttore.

CONSTRUIR. v. a. Fabricar, compóndrer, edificar y fèr de nou alguna cosa, com casa, iglèsia, pont, barca, máquina, etc. *Construir*. Construere, ædificare. *Construire, édifier, bâtir, élever*. Costruire, fabbricare.

CONSUBSTANCIAL. adj. *Teol.* Se aplica á las persònas de la Santíssima Trinitat pera significar que sòn de una matèxa y única substancia, naturalesa y essencia. *Consustancial*. Consubstantialis. *Consubstantiel*. Consustanziale.

CONSUBSTANCIALITAT. s. f. Unitat, identitat de substancia. *Consustancialidad*. Consubstantialitas. *Consubstantialité*. Consustanzialità.

CONSUETA. s. m. APUNTADÒR, en la segòna accepció.

CONSUETUDINARI, RIA. adj. Lo que es de costum. *Consuetudinario*. Consuetudinarius. *Ordinaire, habituel, usité*. Consuetudinario.

CONSUETUDINARI. *Teol.* Se aplica á la persòna que tè costum de cométrer alguna culpa. *Consuetudinario*. Consuetudinarius. *Habituel*. Consuetudinario.

CONSUETUT. s. f. COSTUM.

CONSUIT, DA. p. p. ant. CUSID.

CÓNSUL. s. m. Cada un dels dòs magistrats que tenia la suprema autoritat en la república romana, la cual autoritat duraba solamènt un any en la matèxa persòna. *Cónsul*. Consul. *Consul*. Console, consolo.

CÓNSUL. Cada un dels jutges que componen lo tribunal de comers que hi ha en algunas ciutads y se anomena CONSULAT. *Cónsul*. Consul, mercatorum litibus judicandis. *Juge, consul*. Console.

CÓNSUL. Persòna pública que en los ports y plassas principals de comers tè cada nació, y está autorisad pera afavorir y protegir la navegació y lo tráfic que los de sa nació fan en aquells paratges, y pera compóndrer las diferencias èntre marinèrs y comerciants de sa nació que arriban á aquell port. *Cónsul*. Consul, mercatorum apud exteros curator, patronus. *Consul*. Console.

CÓNSUL. En alguns col-legis, com de corredòrs de cambis, argentèrs, etc., es lo emplead encarregad per cert tèmps del gobern administratiu y económic del matèx col-legi. *Cónsul*. Administer, moderator. *Consul*. Console.

CÓNSUL GENERAL. Persòna pública que algunas naciòns tènen en algunas còrts encarregada de la correspondencia ab tòts los cónsuls particulars de sa nació. *Cónsul general*. Consul generalis. *Consul général*. Console generale.

CONSULAR. adj. Lo pertanyènt á la dignitat ú ofici de cónsul èntre los romans. *Consular*. Consularis. *Consulaire*. Consolare.

CONSULAR. Se aplica á la jurisdicció que exercex lo cónsul establert en algun port. *Consular*. Consularis. *Consulaire*. Consolare.

CONSULAT. s. m. La dignitat de cónsul romá. *Consulado*. Consulatus. *Consulat*. Consolato.

CONSULAT. Lo tèmps que duraba la dignitat y ofici de un cónsul romá. *Consulado*. Consulatus. *Consulat*. Consolato.

CONSULAT. Lo tribunal de comers compost de priòr y cónsuls. *Consulado*. Tribunal mercatorum litibus judicandis. *Consulat*. Tribunale di commercio.

CONSULAT. Lo ofici y empleo de cónsul de alguna potencia, y lo territori ó districte que compren èst CONSULAT. *Consulado*. Consulatus. *Consulat*. Consolato.

CONSULTA. s. f. Conferencia èntre algunas persònas pera resóldrer alguna co-

sa. *Consulta, consultacion.* Consultatio. *Consultation.* Consulta, consultazione.

CONSULTA. La pregunta ó proposició que se fa sòbre algun dubte. *Consulta.* Consultatio. *Consultation.* Consulta.

CONSULTA. Lo dictámen que los magistrats, tribunals ó altres cossos fan per escrits al rèy sòbre algun assumpto que requerex sa rèal resolució; ó la proposició que fan de subgèctes per algun empleo. *Consulta.* Consultatio. *Consultation.* Consultazione.

CONSULTACIÓ. s. f. ant. CONSULTA, en la primèra accepció.

CONSULTAMÈNT. adv. mod. ant. APOSTA, en la segòna accepció.

CONSULTAR. v. a. Tractar ó conferenciar algú ab altres sòbre lo que se deu fèr en algun negoci. *Consultar.* Consultare, consulere. *Consulter, conférer, tenir conseil.* Consultare, chieder parere.

CONSULTAR. Demanar parer ó consell á altre. *Consultar.* Consulere, consilium exquirere. *Consulter, prendre conseil.* Consultare, prender consiglio.

CONSULTAR. Donar los magistrats, tribunals ó altres cossos sòn dictámen per escrits al rèy sòbre algun assumpto que requerex sa rèal resolució, ó proposarli subgèctes per algun empleo. *Consultar.* Consultare. *Proposer au roi, lui faire un rapport sur quelque chose qu'il doit décider.* Proporre i magistrati ed i tribunali al re il loro parere intorno a cosa onde la decisione tocca a lui.

CONSULTIU, VA. adj. que se aplica á las materias que los tribunals deuen consultar ab lo rèy. *Consultivo.* Consultatorius. *Qui doit être consulté au roi.* Che consultarsi deve al re.

CONSULTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dòna sòn parer, consultad sòbre algun assumpto. *Consultor.* Consultor. *Consulteur.* Consultore.

CONSULTÒR DEL SANT OFICI. Ministre del tribunal de la inquisició, que sols servex pera suplir las ausencias dels advocads de presos. *Consultor del santo oficio.* Tribunalis fidei consultor. *Assesseur du saint office.* Consultore del santo offizio.

CONSUM. s. m. Lo gasto que se fa de comestibles y de altres géneros. *Consumo.* Esculentorum et vendibilium consumptio. *Consomption, débit.* Consumo.

CONSUMACIÓ. s. f. Lo acte de perfeccionar, donar la última ma y acabar enteramènt alguna cosa. *Consumacion.* Consummatio. *Consommation.* Compimento, fine.

CONSUMACIÓ DEL MATRIMONI. Lo primèr acte de pagarse lo débit conjugal los llegítimamènt casads. *Consumacion del matrimonio.* Matrimonii consummatio. *Consommation du mariage.* Consumazione, compimento del matrimonio.

LA CONSUMACIÓ DELS SIGLES. Lo fi del mòn. *La consumacion de los siglos.* Mundi finis. *La fin du monde.* Fine del mondo.

CONSUMAD, DA. p. p. de CONSUMAR. *Consumado.*

CONSUMAD. adj. que se aplica á la persòna ó cosa perfècta en sa línéa. *Consumado.* Perfectus. *Consommé, parfait, accompli.* Consomato, perfetto, compito.

CONSUMADAMÈNT. adv. mod. Entèra ó perfectamènt. *Consumadamente.* Absolutè, perfectè. *Entièrement, parfaitement.* Compitamente, intieramente.

CONSUMADÍSSIM, MA. adj. sup. de CONSUMAD. *Consumadisimo.* Absolutissimus, perfectissimus. *Très-consommé, bien achevé.* Consumatissimo.

CONSUMAR. v. a. Perfeccionar, acabar, donar la última ma. *Consumar.* Consummare. *Consommer, perfectionner, achever.* Consumare.

CONSUMAR. Parlaud del matrimoni es pagarse per primèra vegada lo débit conjugal los llegitimamènt casads. *Consumar.* Consummare. *Consommer.* Consumare, compire.

CONSUMID, DA. p. p. de CONSUMIR y CONSUMIRSE. *Consumido.*

CONSUMIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui consum. *Consumidor.* Consumptor. *Consommateur.* Consumatore.

CONSUMIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de consumir. *Consumimiento.* Consumptio. *Consommation.* Consumamento.

CONSUMIR. v. a. Gastar comestibles ó altres géneros. *Consumir.* Consumere. *Consommer, dépenser, débiter.* Consumare.

CONSUMIR. Destruir, majormènt poc á poc. També se usa com recíproc. *Consumir.* Consumere, destruere. *Consumer, détruire, dissiper.* Consumare, logorare, struggere.

CONSUMIR. Molestar, apurar, afligir. Se usa també com recíproc. *Consumir.* Angore

et moestitia afficere, conficere. *Languir, brûler, se morfondre, se consommer, sécher, se consumer.* Consumare, struggere.

CONSUMIRSE. v. r. Se diu del que passand necessitat preferex patirla á demanar algun socorro. *Secarse.* Perire. *Périr, plutôt que de se soumettre à faire une chose qui déplaît.* Struggersi internamente, perire prima di chieder sollievo.

CONSUMPCIÓ. s. f. L' acció y efècte de consumir. *Consuncion.* Consumptio. *Dépérissement.* Consunzione.

CONSUMPCIÓ. Extenuació, enflaquimènt. *Consuncion, marasmo.* Extenuatio, macritudo. *Consomption.* Consunzione.

CONTACTE. s. m. Lo acte de tocarse dòs cossos. *Contacto.* Contactus. *Contact.* Contatto.

CONTAD, DA. p. p. de CONTAR. *Contado.*

CONTAD. adj. Clar, en poc número, en poca cantitat. *Contado.* Rarus. *Rare, compté.* Contato, raro.

CONTADÒR, RA. adj. Lo que se pod contar. *Contadero.* Numerandus. *Qu'on peut compter.* Annoverevole.

CONTADÒR. s. m. Lo qui cònta. *Contador.* Computator, calculator. *Compteur, calculateur.* Contatore, computista.

CONTADÒR. Lo qui tè per empleo, ofici ó professió portar lo còmpte y rahó de la entrada y exida de alguns dinèrs. Prèn diferènts noms segòns la oficina en que servex. *Contador.* Quæstor à rationibus. *Caissier.* Cassiere.

CONTADÒR. La persòna anomenada per lo jutge competènt ó per las matèxas parts pera liquidar algun còmpte. *Contador.* Rationibus computandis judex datus. *Personne nommée juridiquement pour liquider un compte.* Persona scelta dal giudice per liquidare un conto.

CONTADÒR DE EXÈRCIT. Lo qui tè á sòn càrrec portar lo còmpte y rahó de lo que gasta en un exèrcit. *Contador de ejército.* Quæstor militaris. *Trésorier de l'armée.* Tesoriere d' esercito.

CONTADÒR DE PROVINCIA. Lo emplead per lo rèy en l' administració de las rèndas, destinad pera portar lo còmpte y rahó de las contribuciòns dels pobles y dels productos de las rèndas de la provincia en que está emplead. *Contador de provincia.* Provinciæ quæstor à rationibus. *Contrôleur de contributions.* Registratore de' dazj.

CONTADÒR DE VAXÈLL. Lo qui está destínad en lo vaxèll pera portar lo còmpte y rahó de lo que se hi gasta per còmpte del rèy. *Contador de navío.* Navis quæstor à rationibus. *Écrivain de vaisseau.* Scrivano di vascello.

CONTADÒR PRINCIPAL DE MARINA. Lo qui porta lo còmpte y rahó de tòt lo que se gasta en lo ram de marina per lo que toca al departamènt á que está destinad. *Contador principal de marina.* Rei navalis quæstor primarius. *Administrateur de la marine.* Direttore di marina.

CONTADORÍA. s. f. CONTADURÍA.

CONTADURÍA. s. f. La oficina ahònt se porta lo còmpte y rahó del producto de algunas rèndas y de sa distribució, y la pèssa ó casa en que está establerta. *Contaduría.* Rationum officina. *Bureau destiné à tenir un compte exact de tout ce qui concerne quelques branches des finances.* Uffizio dove si portano i conti de' pubblici dazj.

CONTADURÍA. L' ofici de contadòr. *Contaduría.* Computatoris munus, officium. *Emploi de maître des comptes.* Impiego di direttore de' conti.

CONTADURÍA D' EXÈRCIT. Oficina ahònt se porta lo còmpte y rahó de tòt lo que costa lo exèrcit y demès gastos del ram de guerra en cada una de las provincias ahònt está establerta. *Contaduría de ejército.* Quæstorium impensæ militaris rationibus subducendis. *Bureau du trésorier de l'armée.* Uffizio del tesoriere d' esercito.

CONTADURÍA DE PROVINCIA. Oficina en que se porta lo còmpte y rahó de las contribuciòns dels pobles y dels productos de las rèndas de la provincia ahònt se troba establerta. *Contaduría de provincia.* Quæstorium vectigalium et redituum provincialium rationibus subducendis. *Bureau de contrôleur de contributions.* Uffizio de' registratori de' dazj.

CONTADURÍA GENERAL. Oficina que hi ha subordinada á algun tribunal, á mès de la que existex en lo consell de hisènda, y califica tòts los còmptes dels dinèrs pertanyènts á la nació, relatius al ram pera que está posada, que es lo qui li dòna diferènt nom. *Contaduría general.* Suprema regiarum rationum curia. *Bureau où se vérifient les comptes relatifs*

à chaque branche des finances. Uffizio dove si fanno i conti relativi a ognuno dei rami delle pubbliche rendite.

CONTADURÍA PRINCIPAL DE MARINA. Oficina establerta en cada departamènt de marina pera portar lo còmpte y rahó de lo que en èll se gasta per aquest ram. *Contaduría principal de marina.* Rei navalis quæstorium princeps. *Administration de la marine.* Direzione di marina.

CONTAGI. s. m. Malaltía que s' encomana ó comunica á mòlts. *Contagio.* Contagium, lues, contages, contagio. *Contagion, peste.* Peste, moría, contagio, pestilenza.

CONTAGI. met. La perversió que resulta del mal exèmple ó mala doctrina. *Contagio.* Morum corruptio, animi contagio. *Contagion.* Contagio.

CONTAGIÒS, A. adj. que se aplica als mals que sòn encomenadissos. *Contagioso.* Contagiosus. *Contagieux.* Contagioso, appiccaticcio.

CONTAGIÒS. Lo qui tè contagi. *Contagioso.* Lue infectus. *Infecté d' une maladie contagieuse.* Appestato.

CONTAGIÒS. met. Se aplica als vicis y costums que se apègan ó comunican ab lo tracte. *Contagioso.* Contagiosus. *Contagieux.* Contagioso.

CONTAMEN. s. m. ant. Narració de algun fèt. *Cuento.* Narratio. *Conte.* Conto.

CONTAMEN. ant. CÒMPTE, en l' accepció de cálcul ó cómputo.

CONTAMINACIÓ. s. f. L' acció y efècte de contaminar. *Contaminacion.* Contaminatio. *Infection.* Contaminamento, contaminazione.

CONTAMINAD, DA. p. p. de CONTAMINAR. *Contaminado.*

CONTAMINAR. v. a. Penetrar la inmundicia algun cos causandhi tacas y mal olòr. També se usa com recíproc. *Contaminar.* Contaminare. *Tacher, souiller, gâter.* Contaminare, macchiare, infettare.

CONTAMINAR. Empèstar, infeccionar. *Contaminar.* Contagione inficere. *Infecter, empester.* Infettare, comunicare, appestare.

CONTAMINAR. Corrómprer, viciar algun tèxt ú original. *Contaminar.* Corrumpere. *Corrompre, altérer un texte, un original, etc.* Alterare.

CONTAMINAR. Pervertir, corrómprer la puresa de la fe ó de las bonas costums. *Contaminar.* Corrumpere, maculare. *Corrompre, pervertir.* Corrompere, macchiare, guastare, violare.

CONTAMINAR. Parland de la llèy de Dèu, profanarla, infringirla. *Contaminar.* Infringere. *Enfreindre, profaner, violer.* Infrangere, violare.

CONTANT. s. m. DINÈR CONTANT.

CONTAR. v. a. Numerar ó computar progressivamènt cada una de las cosas que se poden distingir per sòn número. *Contar.* Numerare. *Compter, nombrer, supputer, calculer.* Contare, calcolare, supputare, numerare.

CONTAR. Formar ó tráurer còmptes segòns règlas de aritmética. *Contar.* Calculare, computare. *Compter.* Contare.

CONTAR. Referir algun fèt, ja verdadèr, ja fabulòs. *Contar.* Referre, narrare, recensere. *Conter, rapporter, dire, raconter.* Narrare, raccontare.

CONTAR. Posar en còmpte. *Contar.* Computare. *Compter, mettre, passer en compte.* Contare, mettere a conto.

CONTAR. Posar á algú en lo número, classe ú opinió que li correspon. *Contar.* Adscribere, referre. *Compter, ranger, mettre au nombre.* Contare, mettere nel numero.

CONTAR AB ALGUNA PERSÒNA Ó COSA PERA ALGUN FI. fr. Confiar ó tenir per cert que servirá pera lograr lo que se desitja. *Contar con alguna persona ó cosa para algun fin.* Confidere, credere alicui. *Compter, faire fond sur quelqu' un, sur quelque chose.* Far capitale, far assegnamento, far cuore.

CONTAR Ó NO CONTAR AB ALGÚ. fr. Fèr ó no fèr memoria de alguna persòna; y axí se diu: CÒNTA ó no CÒNTA ab mí per tal convid. *Contar ó no contar con alguna persona.* Commemorare, vel oblivisci. *Se souvenir de quelqu'un, ou ne s'en souvenir pas.* Far o non far conto d' alcuno.

CONTAR PER FÈTA ALGUNA COSA. fr. Donar igual valòr al desitj ó promesa de fèr alguna cosa, com si realmènt se hagués executad. *Contar por hecha alguna cosa.* Factum putare. *Reputer une chose pour faite, faire fond, conter là-dessus.* Far capitale, contarci, far conto.

Á QUI NO VÈ Á CONTAR. expr. ab que se denota que de algun succès ne está mès

enterall aquell á qui se cònta que lo qui lo cònta. *Mira á quien se lo cuenta.* Cui hæc narras? Sus Minervam docet. *Qu'il sache, qu'il fasse attention à qui il conte cela.* Me lo dice a me? A chi lo narra?

CONTAT. s. m. ant. CÒMPTAT.

CONTEMPLACIÓ. s. f. Lo acte de contemplar. *Contemplacion.* Contemplatio. *Contemplation.* Contemplanza, contemplazione.

CONTEMPLACIÓ. Lo carinyo, regalo y condescendencia excèssiva ab que se sol tractar particularmènt á las criaturas. *Mimo.* Blandimentum, nimia indulgentia. *Cajolerie, mignardise.* Lusinga, moina, vezzo.

CONTEMPLAD, DA. p. p. de CONTEMPLAR. *Contemplado.*

CONTEMPLAD. adj. que se aplica á las criaturas ab qui se tè massa condescendencia en tòt per no disgustarlas. *Mimado.* Palpatus, nimiâ indulgentiâ educatus. *Cajolé, caressé, flatté, gâté.* Careggiato, guastato.

CONTEMPLAD. Melindròs, delicad y regalad. *Mimoso.* Mollis, delicatus. *Mignard, délicat, efféminé.* Lezioso, femmenile, molle.

CONTEMPLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui contèmpla. *Contemplador.* Contemplator. *Contemplateur.* Contemplatore.

CONTEMPLAR. v. a. Mirar atentamènt alguna cosa. *Contemplar.* Contemplari, considerare, intueri. *Contempler.* Contemplare, mirare.

CONTEMPLAR. Considerar profundamènt alguna cosa. *Contemplar.* Intentè considerare. *Contempler, méditer, spéculer, considérer attentivement.* Contemplare, meditare.

CONTEMPLAR. *Teol.* Ocuparse l' ánima ab intensió en pensar en Dèu y considerar sos divins atributs ó los misteris de nostra santa religió. *Contemplar.* Animo, mente contemplari. *Contempler.* Contemplare, star in contemplazione.

CONTEMPLAR. Compláurer ab adulació. *Contemplar.* Assentari, blandiri, morigerari. *Complaire, flatter.* Compiacere, lusingare.

CONTEMPLAR. Condescendir ó consentir algunas cosas, que encaraqué de poca importancia poden ser perjudicials. *Contemplar.* Indulgere, permittere. *Condescendre, dorloter.* Careggiare, lusingare.

CONTEMPLAR. Tractar ab excèssiu regalo, carinyo y condescendencia particularmènt á las criaturas. *Mimar.* Blandiri, palpare, plus æquo indulgere. *Cajoler, amadouer, mignarder.* Carezzare, vezzeggiare.

CONTEMPLATIU, VA. adj. Lo que pertany á la contemplació. *Contemplativo.* Contemplativus. *Qui appartient à la contemplation.* Contemplativo.

CONTEMPLATIU. s. m. y f. La persòna que acostuma meditar intensamènt. *Contemplativo.* Contemplationi assuetus. *Contemplatif.* Contemplativo.

CONTEMPLATIU. Lo qui contèmpla. *Contemplativo.* Contemplator. *Contemplatif.* Contemplatore.

CONTEMPLATIU. *Teol.* La persòna mòlt donada á la contemplació de las cosas divinas. *Contemplativo.* Rerum divinarum contemplator assiduus. *Contemplatif.* Contemplativo.

CONTEMPLATIU. Lo qui acostuma compláurer aduland. *Contemplativo.* Assentator, adulator, indulgens. *Complaisant, flatteur, condescendant.* Vezzeggiatore, lusinghiero.

CONTEMPORÁNEO, NEA. adj. Lo que existex al matèx tèmps que alguna persòna ó cosa. *Contemporáneo.* Contemporaneus, coævus, coætaneus. *Contemporain.* Contemporaneo.

CONTEMPORISAMÈNT. s. m. ant. CONDESCENDENCIA.

CONTEMPORISAR. v. n. Acomodarse al gust ó dictámen de altre per algun fi particular. *Contemporizar, temporizar, blandear con alguno.* Morigerari, morem alicui gerere. *Complaire, s'accomoder à l'humeur, à la volonté, au caprice de quelqu'un.* Andar a verso, addattarsi all' umore, al carattere.

CONTENCIÓ. s. f. Competencia ó emulació. *Contencion.* Contentio, æmulatio. *Contention.* Contesa, contenzione.

CONTENCIÒS, A. adj. que se aplica á las materias sòbre que se disputa. *Contencioso.* Contentiosus. *Contentieux.* Contenzioso.

CONTENCIÒS. Se aplica al judici que se seguex davant lo jutge sòbre drets ó cosas que pledejan èntre sí varias parts contrarias. *Contencioso.* Contentiosus,

litigiosus. *Contentieux*, *litigieux*. Contenzioso, litigioso.

CONTENÇÓ. s. f. ant. CONTÈNDA, CONTENCIÓ.

CONTÈNDA. s. f. Pelea, disputa ab armas ó ab rahòns. *Contienda*. Contentio, *Combat, contention, dispute, débat, querelle*. Contesa, pugna, zuffa, gara, rissa, contrasto.

CONTENDRE. v. n. ant. Pelear, batallar. *Contender*. Contendere. *Combattre, se battre*. Contendere, pugnare, contrastare.

CONTENEMEN. s. m. ant. SENYAL, INDICI, MOSTRA.

CONTENENZA. s. f. ant. CONTINENCIA.

CONTENENZA. ant. FERMESA.

CONTENIR. v. a. Enclóurer, tenir dins de sí una cosa á altra. També se usa com recíproc. *Contener*. Continere. *Contenir, enfermer, embrasser, comprendre*. Contenere, racchiudere.

CONTENIR. Detenir lo movimènt ó impuls de algun cos. *Contener*. Continere, cohibere, reprimere. *Contenir, retenir arrêter*. Arrestare, fermare.

CONTENIR. met. Reprimir ó moderar alguna passió. Se usa també com recíproc. *Contener*. Cohibere, frenare. *Assujettir, reprimer, enchaîner*. Contemperare, reprimere, raffrenare.

CONTÈNT, TA. adj. Alègre, satisfèt. *Contento*. Contentus, lætus. *Content, satisfait, bien aise, joyeux*. Contento, giojoso, soddisfatto.

CONTÈNT ESTIG DEL QUE TING. ref. que se aplica contra cualsevol mudansa que se proposa á algú, cuand èll no la judica de sa conveniencia, ates lo estad en que se troba. *Bien está san Pedro en Roma*. Dum benè sis, noli meliùs esse. *Il vaut mieux tenir que quérir*. Sto bene col mio.

CONTENTACIÓ. s. f. ant. CONTÈNTO.

CONTENTAR. v. a. ACONTENTAR.

CONTENTARSE. v. r. ACONTENTARSE.

SER DE BON Ó MAL CONTENTAR. fr. fam. SER DE BON Ó MAL ACONTENTAR.

CONTENTIO. s. f. ant. CONTENCIÓ.

CONTENTÍSSIM, MA. adj. sup. de CONTÈNT. *Contentísimo, recontento*. Lætissimus. *Très-content*. Contentissimo.

CONTÈNTO. s. m. Alegría, satisfacció. *Contento, contentamiento*. Gaudium, lætitia. *Contentement, satisfaction, plaisir, joie*. Contento, contentamento, piacere, gioja.

CONTENZO. s. f. ant. CONTENCIÓ.

CONTÈRA. s. f. Pèssa de mètall que se posa á la punta de la veina de la espasa. *Contera*. Vaginæ ærea cuspis. *Bouterolle*. Puntale di spada.

CONTESA. s. f. ant. CONTÈNDA.

STAR EN CONTESA. fr. ant. Estar disputand, no estar acordes. *Contender, discordar*. Contendere, discordare. *Disputer, débattre*. Contendere, gareggiare.

CONTESSA. s. f. ant. RELACIÓ, NARRACIÓ.

CONTESTACIÓ. s. f. L' acció y efècte de contestar. *Contestacion*. Contestatio. *Réponse, contestation en cause*. Risposta, contestazione.

CONTESTACIÓ. Altercació ó disputa. *Contestacion*. Disceptatio, altercatio. *Contestation, dispute, débat*. Contesa, gara, rissa.

CONTESTAR. v. a. Declarar y testificar lo matèx que altres han dit, conformandse en un tòt ab la declaració de aquells. *Contestar*. Contestari, testificare. *Déposer, attester la même chose qu'un autre*. Corrispondere, attestar lo stesso.

CONTESTAR. Donar resposta á lo que se parla ó escriu. *Contestar*. Respondere, responsare. *Répondre*. Rispondere.

CONTESTAR. for. Respóndrer lo reo á la demanda del actòr. *Contestar*. Contestari. *Répondre directement à la demande*. Rispondere, contestare.

CONTÈSTE. adj. que se aplica al testimoni que declara lo matèx que altre ha declarad sèns discrepar en res. *Conteste*. Contestificans. *Témoin*. Contesto.

CONTÈXT. s. m. La serie del discurs, fil de la narració ó historia. *Contexto*. Contextus, contextio, contextura, textus. *Contexture, ordre, série d'un discours, etc*. Tessitura.

CONTEXTACIÓ. s. f. CONTESTACIÓ.

CONTEXTAR. v. a. CONTESTAR.

CONTEXTURA. s. f. La disposició y unió respectiva de las parts que componen un tòt. *Contextura*. Contextus. *Contexture, tissure, enchaînement de plusieurs parties*. Tessitura.

CONTEXTURA. met. La configuració corporal del home, que indica sa complexió y algunas cualitats interiòrs. *Contextura*. Corporis habitus. *Conformation, configuration du corps*. Forma, figura, configurazione.

CONTIENDA. s. f. CONTÈNDA.

CONTIGUAMÈNT. adv. mod. Ab conti-

guitat, ab immediació de lloc ó tèmps. *Contiguamente*. Contiguè. *De près, tout près*. Contiguo, rasente.

CONTIGUITAT. s. f. Immediació de una cosa á altra. *Contigüidad*. Continuitas, continentia. *Contiguité*. Contiguità.

CONTIGUO, GUA. adj. Lo que está immediat ó junt á altra cosa. *Contiguo*. Contiguus, continuus, continuatus, contingens. *Contigu*. Rasente, accosto.

CONTINENCIA. s. f. Virtut que modèra y refrena las passiòns y afèctes del ánimo, y fa que l' home visca ab sobrietat y templansa. *Continencia*. Continentia, abstinentia. *Continence*. Continenza.

CONTINENCIA. Abstinencia dels deleites carnals. *Continencia*. Continentia. *Modération, retenue, tempérance*. Continenza.

CONTINENSA. s. f. CONTINÈNT, en la primèra accepció.

CONTINENZA. s. f. ant. CONTINENCIA.

CONTINÈNT. s. m. Lo aire de la cara y manetj del cos. *Continente*. Corporis habitus. *Contenance, air, maintien*. Contegno, aria, portamento.

CONTINÈNT. *Geog*. Una gran extensió de terra que no está aislada. *Continente*. Continens terra. *Continent*. Continente.

CONTINÈNT. adj. que se aplica á la persòna que posseex y practica la virtut de la continencia. *Continente*. Continens, abstinens. *Continent*. Continente.

CONTINÈNT. mod. adv. Luègo, al instant, sèns dilació. *Incontinenti, incontinente*. Continuò, confestim, illicò. *Incontinent, aussitôt, tout de suite, à l'instant*. Immantinente, subito, in un tratto.

CONTINENTÍSSIM, MA. adj. sup. de CONTINÈNT. *Continentisimo*. Valdè continens, moderatus. *Très-continent*. Continentissimo.

CONTINGENCIA. s. f. Se dòna aquest nom á cualsevol fèt ó cosa que pod succeir ó dèxar de succeir. *Contingencia*. Casus, res fortuita. *Contingence, casualité, hasard, cas fortuit*. Contingenza.

CONTINGÈNT. adj. que se aplica á las cosas que poden succeir ó dèxar de succeir. *Contingente*. Fortuitus. *Contingent, casuel, hasardeux*. Contingente.

CONTINGÈNT. s. m. La part que posa cada hu cuand sòn mòlts los que contribuexen á un matèx fi. *Contingente*. Contingens, symbola. *Contingent*. Contingente.

CONTINGÈNTMÈNT. adv. mod. Per casualitat. *Contingentemente*. Casu, fortuitò. *Par hasard, casuellement, fortuitement*. Contingentemente.

CONTINGIR. v. n. ant. SUCCEIR.

CONTINGUD, DA. p. p. irreg. de CONTENIR. *Contenido*.

CONTINGUD. adj. Moderad. *Contenido*. Continens, temperans. *Modéré, retenu, sobre, prudent*. Contenuto, moderato, astinente, sobrio.

CONTINGUD. s. m. Lo subgècte ó assumpto de que se tracta en algun escrit. *Contenido*. Argumentum. *Personne dont il est question*. La persona o çosa onde si parla.

CONTINUACIÓ. s. f. L' acció y efècte de continuar. *Continuacion*. Continuatio. *Continuation*. Continuamento, continuazione.

CONTINUAD, DA. p. p. de CONTINUAR. *Continuado*.

CONTINUADAMÈNT. adv. mod. Continuamènt, de continuo. *Continuadamente*. Continuè, continuatè. *Continuellement*. Continuamente.

CONTINUADAMÈNT. De seguida, sèns intermissió. *Continuadamente*. Continuatè, continuatim, continuanter; continuenter, continuè. *Continuellement, sans cesse, de suite*. Del continuo, fil filo.

CONTINUADÒR. s. m. Lo qui continua una cosa comensada per altre. *Continuador*. Continuator. *Continuateur*. Continuatore.

CONTINUAMÈNT. adv. mod. Sèns interrupció. *Continuamente, de continuo*. Continuè, continuanter, continuatè, continuatim. *Continuellement, toujours, de suite*. Continuamente.

CONTINUAR. v. a. Prosseguir lo comensad. *Continuar*. Continuare, prosequi. *Continuer, poursuivre ce qui est ou ce qu'on a commencé*. Continuare.

CONTINUAR. v. n. Durar, perseverar, permanéxer. *Continuar*. Continuare, perseverare. *Continuer, durer, ne pas cesser*. Continuare.

CONTINUARSE. v. r. Seguir, esténdrerse. *Continuarse*. Continuari, protendi. *Se continuer, s'étendre*. Continuarsi.

CONTINUITAT. s. f. La unió natural que tènen èntre sí las parts del continuo.

Continuidad. Continuitas. *Continuité.* Continuità.

CONTINUO, NUA. adj. Lo que dura, obra ó se fa sèns interrupció. *Continuo.* Continuus. *Continuel.* Continuò.

CONTINUO. Se aplica á las cosas que tènen unió èntre sí. *Continuo.* Continuus. *Continu.* Continuo.

CONTINUO. Lo qui es perseverant en fèr alguna cosa. *Continuo.* Assiduus, perennis. *Assidu.* Assiduo, continuo, in defesso.

CONTINUO. s. m. Lo tòt compost de parts unidas èntre sí. *Continuo.* Continuum. *Continu.* Continuo.

CONTINUO. Cada un dels cènt que antiguamènt servian en la casa del rèy pera la guarda de sa persèna y del palaci. *Continuo.* Regis stipator. *Nom qu'on donnait anciennement aux gardes du corps du roi d'Espagne.* Nome già dato alle guardie del re di Spagna.

DE CONTINUO. mod. adv. CONTINUAMÈNT.

CONTÒRN. s. m. Lo terreno ó llocs vehins de que está rodejad cualsevol lloc ó població. *Contorno.* Ambitus, circuitus. *Contour, circuit, enceinte, environs.* Giro, circuito, contorno.

CONTÒRN. *Pint.* y *Esc.* La delineació ó perfil exteriòr ab que per tòtas parts acaba la figura. *Contorno.* Lineamentum exterius. *Contour.* Contorno, lineamento.

EN CONTÒRN. mod. adv. Tòt voltant, al rodedòr. *Al rededor, en contorno.* Circùm. *Autour, à l'entour, aux environs.* D' intorno.

CONTORSIÓ. s. f. L' acció y efècte de tórcerse. *Contorsion.* Contorsio. *Contorsion.* Contorsione, storçimento.

CONTORSIÓ. Movimènt violènt y afectad de alguna persòna. *Contorsion.* Contorsio. *Contorsion.* Contorsione, divincolamento.

CONTRA. prep. ab que se denota la oposició y contrarietat de una cosa ab altra. *Contra.* Contrà, adversùs, in. *Contre.* Contro.

CONTRA. ENFRÒNT.

AL CONTRA. mod. adv. AL CONTRARI.

EN CONTRA. mod. adv. Oposadamènt á altra cosa. *En contra, en contrario, contrariamente.* Contrariè. *En sens contraire, en opposition.* In contro.

CONTRABALANCEJAR. v. a. CONTRAPESAR.

CONTRABALANSA. s. f. CONTRAPES.

CONTRABANDISTA. s. m. y f. Lo qui s' exercita en lo contrabando. *Contrabandista.* Mercium interdictarum advector. *Contrebandier.* Contrabbandiere.

CONTRABANDO. s. m. Comers de géneros prohibids per las llèys de cada estad. *Contrabando.* Mercium interdictarum advectio. *Contrebande.* Contrabbando.

CONTRABANDO. Los matèxos géneros prohibids. *Contrabando.* Merces interdictæ. *Contrebande.* Contrabbando.

CONTRABANDO. met. Lo que es ó tè apariencia de il-lícit, encaraqué no ho sia; y axí se diu: anar de CONTRABANDO, portar algun CONTRABANDO, etc. *Contrabando.* Quod furtim fit. *Action suspecte.* Contrabbando.

CONTRABARRÈRA. s. f. En las plassas de toros es la segòna barrèra. *Contrabarrera.* Septum interius. *Seconde barrière.* Doppia barriera.

CONTRABATERÍA. s. f. Batería que se posa en oposició de altra del enemig. *Contrabateria.* Tormenta bellica tormentis hostium opposita. *Contrebatterie.* Contrabbatteria.

CONTRABÁTRER. v. a. Tirar contra las baterías. *Contrabatir.* Hostilium tormentorum sedes tormentis quatere. *Tirer contre une batterie.* Tirare contra una batteria.

CONTRABAX. s. m. *Mús.* La veu més grossa y fònda que lo bax. *Contrabajo.* Musicæ sonus gravissimus, profundissimus. *La voix la plus basse.* Basso profondo.

CONTRABAX. Instrumènt de corda de figura de violí, peró mòlt mès gros, lo qual sona una octava mès bax que la viola. Solen tenir tres cordas, encaraqué alguns ne tènen cuatre. *Contrabajo.* Lyra maxima, testudo profundioris soni. *Contre-basse, basse-contre.* Contrabasso.

CONTRABOTIR. v. n. ant. REBOTIR.

CONTRABRASSA. s. f. *Náut.* Cada un dels caps que ajudan á las brassas per subjectar las vergas en la posició convenient pera que la vela reba lo vènt. *Contrabraza.* Funes in navi conduplicati. *Contrefanon.* Carica bolina.

CONTRACAMBI. s. m. Lo gasto que se frex lo donadòr de una lletra per lo segòn cambi que se causa, ja sia per haberse ofert, ó ja perqué lo qui la paga li trau altra lletra pera recobrar los

nèrs que supli. *Contracambio*. Damnum ex iterata pecuniæ permutatione emergens. *Rechange*. Ricambio.

CONTRACANAL. s. m. Canal que se trau del principal pera desguas ó altre objècte. *Contracanal*. Alveus canalis ex altero ductus. *Saignée d'un conduit d'eau, d'un canal*. Chiassajuola.

CONTRACCIÓ. s. f. L' acció de arronsarse los nervis ó muscles, especialmènt en lo cos viu. *Contraccion*. Contractio, contractura. *Contraction, retirement, raccourcissement des nerfs, des muscles*. Contrattura, ritiramento, raggrinzamento.

CONTRACCIÓ. *Fisic*. La reunió ó arronsamènt dels cossos elástics cuand sòn ferids ó impedids per altres. *Contraccion*. Contractio. *Contraction*. Contrazione.

CONTRACCIÓ. *Gram*. Supressió de algunas sil-labas ó lletras en una ó mès diccións. *Contraccion*. Contractio. *Contraction*. Contrazione, accorciamento.

CONTRACÉDULA. s. f. for. Cédula que revòca l' anteriòr. *Contracédula*. Rescriptum rescripto adversum, oppositum. *Contre-lettre*. Contrallettera.

CONTRACIBADÈRA. s. f. *Naut*. Vela que se sol posar damunt de la del baupres. *Contracebadera*. Veli genus in navibus. *Contre-civadière*. Sopracivada.

CONTRACLARÒR. s. f. La llum que penètra per algun cos diáfano, sutil y clar; ó la que se percebex de costat ó de gairèll, pera examinar lo llustre ó viso de alguna roba ó pintura. *Trasluz*. Transversa lux. *Lumière qui passe à travers un corps transparent*. Traluce.

CONTRACOR. adv. mod. ant. De mala gana. *De mala gana*. Gravatim, gratè, ægrè. *À contre cœur*. A contraggenio, a controstomaco.

CONTRACOSTA. s. f. La costa de una isla ó península, oposada á la que troban primèr los qui navegan cap á èllas per los rumbos acostumads. *Contracosta*. Litus litori oppositum, è regione situm. *Côte opposée à une autre*. Costa opposta ad un' altra.

CONTRACTA. s. f. CONTRACTE.

CONTRACTA. La escriptura qne conté los pactes y condiciòns de algun contracte fet. *Contrata*. Conventionis syngrapha. *Contrat, engagement, obligation par écrit*. Contratto, patto, convenzione.

CONTRACTACIÓ. s. f. Comers y tracte de géneros vendibles. *Contratacion*. Negotiatio. *Commerce, trafic*. Contrattazione.

CONTRACTAR. v. a. Negociar, fèr contractes. *Contratar*. Negotiari. *Commercer, trafiquer*. Contrattare.

CONTRACTE. s. m. Pacte ó conveni èntre parts de donar ó fèr alguna cosa. *Contrato, contrata*. Contractus, conventio. *Contrat, pacte, traité*. Contratto, patto.

CONTRACTE DE COMPRA Y VENDA. Conveni mutuo, en virtut del cual se obliga lo venedòr á entregar la cosa que ven, y lo compradòr á entregar per èlla lo preu convingud. *Contrato de compra y venta*. Emptionis et venditionis contractus. *Contrat d'achat et de vente*. Contratto di compra e vendita.

CONTRACTE DE LOCACIÓ Y CONDUCCIÓ. Conveni ab lo cual lo amo de alguna cosa se obliga á concedir á altre lo us de èlla per tèmps determinad, mediant cert preu ó servey que ha de pagar lo qui la reb. *Contrato de locacion y conduccion*. Locationis et conductionis contractus. *Contrat de location et de conduction*. Contratto di locazione e conduzione.

CONTRACTE EMFITÈUTIC. Conveni per lo cual lo amo de una finca, reservandse lo domini directe de èlla, la transferex ab lo domini útil á altre que se obliga á pagarli certa pensió anyal en regonexemènt del domini directe, ó en recompensa dels fruits que arreplega en utilitat sèva; y no pod enagenar la cosa sèns llicencia del amo del domini directe. *Contrato enfitéutico*. Emphyteusis, contractus emphyteuticus. *Traité emphytéotique*. Contratto enfiteotico.

CONTRACTE IL-LÍCIT. Lo celebrad contra las llèys y bonas costums. *Contrato ilicito*. Contractus illicitus. *Contrat illicite*. Contratto illicito.

CONTRACTE INNOMINAD. Lo qui no tenind nom específic y particular se compren en lo nom genéric de contracte. *Contrato innominado*. Contractus innominatus. *Contrat dont la qualité n'est pas exprimée*. Contratto innominato.

CONTRACTE LÍCIT. Lo qui está arreglad á las llèys y bonas costums. *Contrato licito*. Contractus licitus. *Contrat licite*. Contratto licito.

CONTRACTE NOMINAD. Lo qui á mès del nom genéric tè lo sèu específic y particular. *Contrato nominado.* Contractus nominatus. *Contrat dont la qualité est exprimée.* Contratto nominato.

CONTRADA. s. f. ant. COMARCA, CONTÒRN.

CONTRADANSA. s. f. Ball figurad en lo cual ballan mòltas persònas á un tèmps. *Contradanza.* Tripudium, chorea. *Contredanse.* Contraddanza.

CONTRADICCIÓ. s. f. Lo acte y efècte de contradir ó contradirse. *Contradiccion.* Contradictio. *Contradiction.* Contraddizione, contraddicimento.

CONTRADICCIÓ. Oposició, contrarietat. *Contradiccion.* Contradictio, oppositio, contrarietas. *Opposition.* Contradizione, contrarietà.

IMPLICAR CONTRADICCIÓ. fr. ab que se dòna á enténdrer que una proposició afirma cosas contradictorias. *Envolver ó implicar contradiccion.* Sibi repugnare, contradicere. *Impliquer contradiction.* Implicar contraddizione.

CONTRADICTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui impugna ó se oposa á lo que altre fa ó diu. *Contradictor.* Contradictor. *Contradicteur.* Contradditore, contraddicitore.

CONTRADICTORI, RIA. adj. Lo que tè contradicció ab altra cosa. *Contradictorio.* Contradicens, repugnans. *Contradictoire.* Contraddittorio.

CONTRADICTORIA. s. f. *Lóg.* Cualsevol de dòs proposiciòns, de las cuals una afirma lo que l' altra nèga, y no poden ser á un matèx tèmps verdadèras, ni á un matèx tèmps falsas. *Contradictoria.* Propositio alteri repugnans, contradicens. *Contradictoire.* Contraddittoria, opposta.

CONTRADICTORIAMÈNT. adv. mod. Ab contradicció. *Contradictoriamente.* Cum contradictione. *Contradictoirement.* Contraddittoriamente.

CONTRADIMENT. s. m. ant. CONTRADICCIÓ.

CONTRADIR. v. a. Dir lo contrari de lo que altre assegura, ó negar lo que altre dòna per cert. Se usa també com recíproc. *Contradecir.* Contradicere, repugnare, responsare. *Contredire.* Contraddire, replicare.

CONTRADISAMENT. s. m. ant. CONTRADICCIÓ.

CONTRADIT, TA. p. p. de CONTRADIR. *Contradicho.*

CONTRADIT. s. m. ant. CONTRADICCIÓ.

CONTRADRISSA. s. f. *Náut.* Segòna drissa, que servex per ajudar á èsta y assegurar mès la verga. *Contradriza.* Rudens auxiliarius, velis demittendis vel evehendis deserviens. *Contredrisse.* Contraddrizza.

CONTRAEMBOSCADA. s. f. La emboscada que se fa pera véncer la del enemig. *Contraemboscada.* Insidiæ contra insidias paratæ. *Embuscade opposée à une autre.* Agguato contra un altro.

CONTRAESCARPA. s. f. Lo declivi del tros de la muralla que está dins del fosso. *Contraescarpa.* Muri intra fossam declivis crepido. *Contrescarpe.* Contrascarpa.

CONTRAESCRIPTURA. s. f. Instrumènt otorgad pera protestar de altre anterior. *Contraescritura.* Contrascriptum, antigramma. *Contre-lettre.* Contralettera.

CONTRAFACCIÓ. s. f. ant. CONTRAVENCIÓ.

CONTRAFAEDÒR, RA. s. m. y f. ant. CONTRAVENTÒR.

CONTRAFAÈNT. s. m. ant. CONTRAVENTÒR.

CONTRAFALLAR. v. a. En alguns j[ocs] de cartas es posar un trumfo super[ior] al qui ha posad lo quí ha fallad ab[a]. *Contrafallar.* Chartam lusoriam vic[tam] cem alia superiori evincere. *Surcou[per].* Nei giuochi di carte giuocare un tri[on]fo più alto di quello che si è giuo[cato] da un altro giuocatore.

CONTRAFAXAD, DA. adj. En los [es]cuds de armas es lo que tè faxas [o]sadas en los mètalls ó colòrs, es cuand la meitat de la faxa es de un tall ó colòr diferènt de l' altra m[eitat]. *Contrafajado.* Stemma gentilitium versis fasciis instructum. *Contre-f[ascé].* Contrafasciato.

CONTRAFÈR. v. a. Fèr una cosa semblant á altra que ab dificult[at se] distingescan. *Contrahacer.* Imitari. *[Con]trefaire, imiter.* Contraffare, imi[tare].

CONTRAFÈR. met. Escarnir. *Contrah[acer], remedar, arrendar.* Imitari, alt[erius] gestus ridiculè exprimere. *Contref[aire].* Contraffare.

CONTRAFÈR. v. n. ant. CONTRAVENIR.

CONTRAFÈT, TA. p. p. de CONTRA[FÈR]. *Contrahecho.*

CONTRAFÈT. adj. Se aplica al que tè algun mèmbre del cos esguerrad. *Contrahecho.* Gibbosus, corpore incurvus. *Contrefait, mal fait.* Contraffatto, stroppiato.

CONTRAFILÈRA. s. f. La filèra que servex de resguard ó defensa de altra ó altras filèras. *Contrahilera.* Ordinis, lineæ munimentum. *Seconde file.* Seconda fila.

CONTRAFLORAD, DA. adj. En los escuds de armas es lo que tè flors contraposadas en lo colòr y mètall, estand oposadas las basas. *Contraflorado.* Gentilitium stemma adversis floribus insignitum. *Contre-fleuré, contre-fleuronné.* Ornato di rosoni alterni ed opposti.

CONTRAFOR. s. m. Infracció de for. *Contrafuero.* Primariæ legis violatio. *Infraction, violation d'un privilége.* Violazione d' un privilegio.

CONTRAFORT. s. m. Lo tros de tela, cotó ó altre drap que se posa èntre la roba y lo fòrro dels vestids pera que sia mès fort. *Entretela.* Pannus interpositus, tela intermedia. *Renfort de toile, de treillis, etc., qu'on met entre l'étoffe et la doublure.* Rinforzo.

CONTRAFORT. Corretja de dòs dits de amplaria que se clava en los arsòns de la sèlla per assegurar las cinglas. *Contrafuerte.* Retinaculum coriaceum cingulis equi firmandis. *Contre-sanglon.* Correggia ch' è attaccata alla sella e a cui s'affibbia la cinghiatura.

CONTRAFORT. Llenca de cuiro ab la cual se reforsan certas parts del calsad. *Contrafuerte.* Fasciola coriacea qua calceus firmatur. *Renfort de cuir qu'on met aux chaussures.* Rinforzo di cuojo che si attacca al calzare.

POSAR CONTRAFORTS ALS VESTIDS. fr. Reforsarlos ab tela, cotó ó altre drap collocad èntremitj de la roba y lo fòrro. *Entretelar.* Pannum interponere, telam interserere. *Mettre de la toile, du treillis, etc., entre une étoffe et sa doublure.* Mettere rinforzi agli abiti, fra il panno e la fodera.

CONTRAFOSSO. s. m. Lo fosso que se sol fèr tòt voltant de la esplanada, paralelo á la contraescarpa. *Contrafoso.* Fossa alterius fossæ munimentum. *Contre-fossé.* Contraffosso.

CONTRAGIRAR. v. a. *Com.* Tornar á girar una lletra de cambi, no pagada á sòn venciment, contra lo qui la habia endossada. *Recambiar.* Mensarium syngraphum, ab eo cui mandatur, solutione non factâ, in mandatorem repellere. *Rechanger.* Ricambiare.

CONTRAGUARDIA. s. f. Obra exteriòr composta de dòs caras, que fòrman un ángul, y s' edifica davant dels baluarts pera cubrir sas caras. *Contraguardia.* Munimentum additum propugnaculo. *Contre-garde.* Contragguardia.

CONTRAINDICANT. s. f. *Med.* Síntoma que destruex la indicació del remey que semblaba convenient. *Contraindicante.* Indicium alteri indicio contrarium. *Contre-indication.* Contraindicazione.

CONTRAINDICAR. v. a. *Med.* Dissuadir la utilitat de un remey que per altra part semblaba convenient. *Contraindicar.* Indicium indicio adversari. *Apercevoir des signes contraires aux précédens dans une maladie.* Conoscere la inopportunità d' un rimedio che sembrò opportuno.

CONTRALOR. s. m. Ofici honorífic de la casa rèal de Castèlla, segòns la etiqueta de Borgònya. Entrevenia en los còmptes y gastos, cuidaba de las alajas y mobles y exercia altras funciòns importants. *Contralor.* Minister à rationibus aulæ regiæ. *Contrôleur.* Siniscalco.

CONTRALOR. En lo cos de artillería y en los hospitals de exèrcit es lo qui porta lo còmpte y rahó dels caudals y efèctes. *Contralor.* Inspector. *Contrôleur.* Registratore, controllore.

CONTRALT. s. m. La veu èntre tiple y tenòr. *Contralto.* Sonus alter ab acuto. *Contre-alto, haute-contre.* Contralto.

CONTRALT. Lo cantòr que tè veu del matèx nom. *Contralto.* Qui sonum alterum ab acuto voce edit. *Contre-alto.* Contralto.

CONTRAMALLA. s. f. Filat de pescar clar que se posa darrèra de altre mès espes, á fi de aturar los pèxos que èntran per sas mallas. *Contramalla.* Rete rarum densiori appositum. *Contre-maille.* Doppia maglia.

CONTRAMALLAR. v. a. Fèr contramallas. *Contramallar.* Rete rarum texere. *Contre-mailler.* Lavorar a doppia maglia.

CONTRAMARC. s. m. Lo segòn marc que se clava en lo bastimènt que está fixo en la pared pera posarhi las vidrièras. *Contramarco.* Rectangulum ligneum vi-

tream fenestram complectens. *Chassis*. Invitriata.

CONTRAMARCA. s. f. La segòna marca diferènt de la primèra que se posa en los fardos y altras cosas á fi de que sian mès assenyalads ó per altres fius. *Contramarca*. Nota altera. *Contre-marque*. Contramarca.

CONTRAMARCAR. v. a. Posar segòna marca ó senyal. *Contramarcar*. Iterum notare, obsignare. *Contremarquer*. Mettere la contramarca.

CONTRAMARXA. s. f. Lo acte de desfèr lo camí fèt ó de tornar endarrèra. *Contramarcha*. Retrogressus, retrocessus, retrocessio. *Contre-marche*. Contrammarcia.

CONTRAMARXA. *Milic*. Evolució ab que un batalló muda de cara ó de costats. *Contramarcha*. Aciei militaris conversio. *Contre-marche*. Contrammarcia.

CONTRAMARXAR. v. n. *Milic*. Retrocedir, desfèr lo camí. *Contramarchar*. Retrogredi. *Faire une contre-marche, rétrograder*. Fare una contrammarcia.

CONTRAMESTRE. s. m. *Náut*. Oficial de mar que mana las maniobras de la embarcació y cuida de la marinería á las òrdes del oficial de guerra. *Contramaestre*. Navis, nautarumque subpræfectus. *Contre-maître*. Sotto nocchiere, sotto bosman, sotto nostr' omo.

CONTRAMINA. s. f. La mina que se fa pera inutilisar las dels contraris. *Contramina*. Cuniculus cuniculo objectus. *Contre-mine*. Contrammina.

CONTRAMINA. Comunicació de dòs ó mès minas ó meners, per la cual se logra netejarlas y tráurer las runas y mètalls. *Contramina*. Cuniculorum continuitas. *Contremine*. Contrammina.

CONTRAMINAR. v. a. Fèr contraminas. *Contraminar*. Cuniculis cuniculos objicere. *Contre-miner*. Contramminare.

CONTRAMITJANA. s. f. *Náut*. Arbre de la embarcació immediat á la pòpa. *Contramesana*. Malus puppi proximus. *Le mât qui est auprès de la poupe*. Albero vicino alla poppa.

CONTRAMURALLA. s. f. Muralla baxa que se posa davant de la principal pera majòr defensa, y correspon á la barbacana dels antigs. *Falsabraga, contramuralla, contramuro*. Prætentum muro propugnaculum. *Fausse braie*. Falsabraca.

CONTRANATURAL. adj. Lo que es contrari al òrde de naturalesa. *Contranatural*. Naturæ contrarius. *Contre nature, contre à la nature*. Contrannaturale.

CONTRAÒRDE. s. f. Òrde ab la cual se revòca l' anteriòr que se habia donad. *Contraórden*. Præcepti revocatio, jussio jussioni contraria. *Contre-ordre, contre mandement*. Contr' ordine.

CONTRAPALANQUÍ. s. m. *Náut*. Cualsevol dels dòs caps que servexen per assegurar la verga en cas de faltar algun dels palanquins. *Contrapalanquin*. Rudens alter antennæ obfirmandæ. *Contre-palanquines*. Fune posta per supplire la mancanza di quella destinata a far muovere il timone.

CONTRAPAS. s. m. Especie de dansa comú en alguns llocs de Catalunya, en la cual mòlts parells, donandse las mans y formand rodòna, ballan tòts á un matèx tèmps ab diferènts passos ja á la dreta ja á la esquerra, segòns lo passatge de la música que sol ser la matèxa ab que se canta la passió. *Contrapas*. Saltationis genus. *Sorte de danse*. Sorta di ballo.

CONTRAPAS. En la música es lo segòn pas que cantan unas veus mèntres que altras cantan lo primèr. *Contrapaso*. Harmonicus concentus concentui oppositus. *Pas contraire à celui qu'on a fait*. Passaggio musicale ripetito da altre voci.

CONTRAPES. s. m. Lo pes que se posa á la part contraria de altre pes pera equilibrarlos. *Contrapeso, contrabalanza*. Æquipondium. *Contre-poids*. Contrappeso.

CONTRAPES. Barra llarga que usan los volatins pera mantenirse ab equilibri damunt de la corda. *Contrapeso, balancin*. Halter. *Contre-poids, balancier*. Contrappeso.

CONTRAPES. met. Lo que se considèra suficiènt pera equilibrar altra cosa que es excèssiva. *Contrapeso*. Æquilibrium, æquatio. *Contre-poids*. Sbilancio, contrappeso.

CONTRAPESAR. v. a. Servir de contrapes. *Contrapesar, contrabalancear*. Æquipondio esse. *Contre-peser, contre-balancer, servir de contre-poids*. Contrappesare.

CONTRAPESAR. met. Igualar una cosa ab al-

tra. *Contrapesar*. Æquare, æquiparare. *Balancer, contre-balancer*. Bilanciare, aggiustare.

CONTRAPÈSTE. s. m. Remey ó preservatiu contra la pèste. *Contrapeste*. Pestilentiæ remedium. *Remède, antidote contre la peste*. Rimedio contra peste.

CONTRAPILASTRA. s. f. *Arq*. Pilastra unida á la pared, prop de la cual ó agafada ab èlla solen col-locar los moderns altra pilastra ó columna, y en tal cas la CONTRAPILASTRA tè la basa, capitèll y demès adòrnos corresponènts al òrde de arquitectura de la columna. *Contrapilastra, traspilastra*. Parastata. *Contre-pilastre*. Pilastro attaccato o vicino ad un altro pilastro.

CONTRAPORTA. s. f. La segòna porta gran que dividex la entrada del demès de la casa. *Porton, contrapuerta*. Ædium porta interior. *Seconde porte d'entrée*. Cancello.

CONTRAPOSAR. v. a. Comparar ó cotejar una cosa ab altra contraria ó diversa. *Contraponer*. Comparare, conferre. *Mettre deux choses en opposition pour les comparer*. Contrapporre.

CONTRAPOSAR. Oposar. *Oponer, contraponer*. Contraponere. *Opposer*. Opporre, contrapporre.

CONTRAPOSICIÓ. s. f. Comparació ó cotetj de una cosa ab altra contraria ó diversa. *Contraposicion, contrabalanza*. Comparatio, collatio. *Contre-poids, l'action de mettre deux choses en opposition pour les comparer*. Contrapponimento, contrapposizione.

CONTRAPOSICIÓ. OPOSICIÓ.

CONTRAPUNT. s. m. *Mús*. Concordancia armoniòsa de veus contraposadas. *Contrapunto*. Diversorum tonorum concentus, harmonia. *Contre-point, contre-partie*. Contrappunto.

CANTAR DE CONTRAPUNT. fr. Fèr armonía ab concordancia de veus contraposadas. *Contrapuntear, cantar de contrapunto*. Tonis diversis concentum edere. *Chanter en contre-point*. Cantare di contrappunto.

CONTRAPUNTARSE. v. r. Competir ab esfors en algun empenyo un contra altre. *Medir las armas*. Contendere, dimicare. *Mesurer son épée avec quelqu'un*. Gareggiare.

CONTRAPUNTARSE. Dirse paraulas picants. *Contrapuntearse, contrapuntarse*. Jurgari, sese verbis mutuò lacessere. *Se buter*. Contraddirsi, contrastarsi.

CONTRAPUNTEJAR. v. a. *Mús*. CANTAR DE CONTRAPUNT.

CONTRAQUILLA. s. f. *Náut*. Pèssa que cubrex tòta la quilla ó carena del barco per part de dins de pòpa á proa. *Contraquilla*. Carinæ fulcimentum. *Contre-quille*. Contracchiglia.

CONTRARÉPLICA. s. f. Réplica que se fa contra del que ha replicad. *Contraréplica*. Objectio objectioni opposita. *Duplique*. Replica, contrarrisposta.

CONTRARESTAR. v. a. Resistir, fèr oposició á alguna cosa. *Contrarestar*. Resistere, adversari. *Résister, tenir tête, s'opposer, contrarier*. Resistere, contrastare.

CONTRARI. s. m. Lo qui tè enemistat ab altre. *Contrario*. Contrarius, adversus. *Ennemi, antagoniste*. Contrario, nemico.

CONTRARI. Lo qui seguex un plèd ó pretensió contra de altre. *Contrario*. Competitor. *Compétiteur, adversaire, partie adverse*. Avversario, competitore, collitigante.

CONTRARI, RIA. adj. Lo que es oposad ó repugnant. *Contrario*. Contrarius, oppositus, adversus. *Contraire, opposé*. Contrario, opposto.

CONTRARI. met. Lo que danya ó perjudica á algú. *Contrario*. Contrarius, noxius. *Contraire, nuisible*. Contrario, dannoso.

AL CONTRARI. mod. adv. De una manèra oposada. *Al contrario, por el contrario*. Contrà, contrariò. *Au contraire*. Al contrario, all' opposto.

DE LO CONTRARI. mod. adv. Á no ser axí, si no es axí, sinó. *De lo contrario; donde no*. Si minus, aliter. *Autrement*. Altrimente.

CONTRARIAR. v. a. ant. CONTRADIR; OPOSARSE.

CONTRARIETAT. s. f. La oposició que tè una cosa ab altra. *Contrariedad*. Contrarietas. *Contrariété, discordance*. Contrarietà, opposizione.

CONTRARIEYAR. v. n. ant. CONTRADIR.

CONTRARIÍSSIM, MA. adj. sup. de CONTRARI. *Contrarísimo*. Valdè contrarius. *Très-contraire*. Contrarissimo.

CONTRARIOS, SA. adj. ant. CONTRARI.

CONTRARODA. s. f. *Náut*. La pèssa composta de varias parts que cubrex y for-

tifica la roda de la embarcació, guardand la matèxa figura. *Contraroda.* Contignatio lignum incurvum navis fulciens. *Contre-rode.* Doppia ruota.

CONTRARÒNDA. s. f. Segòna rònda que passa en direcció contraria de la primèra pera mès assegurarse de la vigilancia dels puèstos. *Contraronda, sobreronda.* Excubiarum lustratores. *Contre-ronde.* Seconda ronda.

CONTRAS. s. f. pl. *Mùs.* Los baxos mès fòndos en algunas orgas: sòn uns canòns vuids cuadrads de fusta, que tènen peu rodó, y á poca distancia de èll llèngüeta com los demès canòns. *Contras.* Organi tubæ profundioris soni, organi tubæ maximæ. *Les tuyaux d'un orgue, qui ont le ton le plus bas.* I bassi profondi d' un organo.

CONTRASCOTA. s. f. *Ndut.* Cap sensill del grux de la escota que se assegura en un dels extrèms inferiòrs de la vela pera subjectarla mès cuand es mès fort lo temporal. *Contraescota.* Rudens ad vela regenda pro temporis opportunitate deserviens. *Contr'écoute.* Contrascotta.

CONTRASCOTÍ. s. m. *Ndut.* Cada un dels caps que en las embarcaciòns servex pera donar mès seguretat als escotins de las gabias. *Contraescotin.* Funis ad fulciendos navis rudentes deserviens. *Cordage qui assure les écoutes des huniers.* Funi che assicurano le scotte delle gabbie.

CONTRASEMBLE. s. m. ant. SEMBLANT, IGUAL.

CONTRASENYA. s. f. Senyal reservad que se dònan uns á altres pera enténdrerse èntre sí. *Contraseña.* Condicta inter aliquos nota. *Signal dont conviennent plusieurs personnes pour se reconnaître.* Contrassegna.

CONTRASENYA. *Milic.* La senyal ó paraula que se dòna pera conéxerse uns á altres y no tenirse per enemigs en la confusió y la fòsca. També se dòna á las centinèllas á fi de que no dèxen passar al que no la dòne. *Contraseña.* Tessera militaris. *Mot du guet, mot de ralliement.* Motto de' soldati.

CONTRASENYA. *Milic.* La paraula reservada que á mès del sant y senya se dòna en la òrde del dia, y servex pera rébrer y regonéxer las ròndas. *Contraseña.* Tessera excubiis agnoscendis. *Mot du guet.* Contrassegna de' soldati.

CONTRAST. s. m. Ofici públic pera pesar las monedas, exáminar sa llèy, y marcar las alajas d' or ó plata donandlos sòn just valòr. *Contraste.* Argentarius æstimator. *Contrôle.* Registro, riscontro.

CONTRAST. Lo lloc ahònt se marcan y exáminan l' or y plata. *Contraste.* Officina auro argentoque æstimandis destinata. *Contrôle.* Controllo, registro.

CONTRAST. ant. CONTRADICCIÓ.

CONTRAST. met. Contènda, oposició èntre persònas ó cosas. *Contraste.* Contentio, oppositio. *Débat, combat, opposition, contraste.* Contrasto, opposizione, gara.

CONTRASTAD, DA. p. p. de CONTRASTAR. *Contrastado.*

CONTRASTAR. v. a. Resistir, oposarse á altre ab obras ó ab rahòns. *Contrastar.* Obsistere, resistere. *Résister, s'opposer, contredire.* Contrastare, resistere.

CONTRASTÀR. ant. OBSTAR.

CONTRASTAY. s. m. *Ndut.* Cap gros que hi ha sòbre del estay per ajudar á sostenir lo arbre, tirandlo cap á proa: cada arbre tè lo sèu. *Contraestay.* Funis malorum rudentes firmans, fulciens. *Faux-étai.* Straglio.

CONTRATÈMPS. s. m. Infortuni, calamitat, traball. *Contratiempo.* Infortunium, calamitas. *Contre-temps, malheur, revers.* Contrattempo, sciagura, ostacolo, inciampo.

CONTRATRÈTA. s. f. Astucia de que se val algú pera desbaratar é inutilisar alguna trèta ó engany. *Contratreta.* Dolus dolo oppositus. *Contre-finesse.* Malizia contra malizia.

CONTRÁURER. v. a. Aplicar á un sentit determinad alguna proposició ó máxima general. *Contraer.* Contrahere. *Déterminer le sens d'une proposition, d'une sentence, etc.* Determinare il senso d' un detto, applicarlo a un caso.

CONTRAVALLAR. v. a. Construir al davant de un exército que sitia una plassa una línea fortificada semblant á la que se construex per retaguardia, que se diu de circunvalació. *Contravalar.* Contra obsessos castra obsessorum vallare. *Faire une contrevallation.* Fare una contravvallazione.

CONTRAVENCIÓ. s. f. L' acció de contravenir á lo que está manad. *Contravencion.* Violatio, transgressio. *Contravention.* Contravvenzione.

CONTRAVENENO. s. m. Medicina apropiada pera preservar dels mals efèctes del veneno, ó pera corretgirlos. *Contraveneno.* Antidotum, antidotus. *Contrepoison.* Contravveleno, antidoto.

CONTRAVENINT. p. pres. ant. de CONTRAVENIR. CONTRAVENTÒR.

CONTRAVENIR. v. n. Infringir ó anar contra lo que está manad y disposad. *Contravenir.* Violare, perfringere. *Contrevenir, enfreindre.* Contravvenire, mancare.

CONTRAVENTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui contravé. *Contraventor.* Transgressor, violator. *Contrevenant, infracteur, transgresseur.* Contravventore.

CONTRAVERÍ. s. m. CONTRAVENENO.

CONTRAVERSIA. s. f. ant. CONTROVERSIA.

CONTRAVIDRIÈRA. s. f. La segòna vidrièra que servex pera majòr abrig. *Contravidriera.* Iteratæ valvæ vitreæ. *Contre-chassis.* Contr' invetriata.

CONTRAVINGUD, DA. p. p. irreg. de CONTRAVENIR. *Contravenido.*

CONTRAXIFRA. s. f. La clau pera entèndrer alguna xifra. *Contracifra.* Ratio notas occultas interpretandi. *Clef d'un chiffre.* Chiave della cifra, contraccifra.

CONTRAY. s. m. Especie de panyo fi que se fabricaba en Courtray de Flándes. *Contray.* Panni genus apud belgas texti. *Drap de Courtray.* Panno di Courtrai.

CONTRAYÈNT. p. pres. de CONTRÁURER. Lo qui contrau. *Contrayente.* Contrahens. *Contractant.* Contraente, contrattante.

CONTRAYT. s. m. ant. CONTRACTE.

CONTRESCARPA. s. f. CONTRAESCARPA.

CONTRÈT, TA. p. p. de CONTRÁURER. *Contraido.*

CONTRÈT. adj. que se aplica á la persòna que está esguerrada de algun mèmbre. *Lisiado, estropeado.* Membro captus, mutilus, læsus. *Estropié.* Stropiato, stroppiato.

CONTRIBUCIÓ. s. f. Lo tant que paga cada hu per algun fi. *Contribucion.* Contributio. *Contribution.* Contribuzione, tributo.

ÚNICA CONTRIBUCIÓ. Repartimènt que se fa respècte als bèns y utilitats de cada hu dels contribuyènts, á fi de reunir en una sola paga lo que acostuma estar dividid en varios drets y tributs. *Única contribucion.* Unica contributio. *Capitation.* Capitagione.

CONTRIBUID, DA. p. p. de CONTRIBUIR. *Contribuido.*

CONTRIBUIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui contribuex. *Contribuidor.* Contribuens. *Celui qui contribue.* Contributore.

CONTRIBUIR. v. a. Donar ó pagar cada hu la part que li correspon per algun repartimènt. Se diu també dels que concorren voluntariamènt ab alguna cantitat per algun fi. *Contribuir.* Contribuere. *Contribuer.* Contribuire, concorrere.

CONTRIBUIR. met. Ajudar y concórrer ab altres á alguna cosa. *Contribuir.* Adjuvare, opem ferre. *Contribuer.* Concorrere, ajutare.

CONTRIBULAD, DA. adj. ATRIBULAD.

CONTRIBUYÈNT. p. pres. de CONTRIBUIR. Lo qui contribuex. *Contribuyente.* Contribuens. *Contribuant.* Contribuente.

CONTRICIÓ. s. f. Dolòr de haber ofes á Dèu per ser èll qui es, y per amarlo sòbre tòtas las cosas. *Contricion.* Contritio. *Contrition.* Contrizione.

CONTRINCANT. s. m. Lo qui pretèn alguna cosa en competencia de altres. *Contrincante.* Competitor, concertator. *Contendant, compétiteur.* Competitore, concorrente, emulo, contendente.

CONTRINCANT. En oposiciòns lo qui es de una matèxa trinca ab altres pera argüirse mutuamènt. *Contrincante.* Competitor, adversarius. *Contendant, concurrent.* Concurrente.

CONTRISTAD, DA. p. p. de CONTRISTAR. *Contristado.*

CONTRISTAR. v. a. Afligir, entristir. També se usa com recíproc. *Contristar.* Mœrare, mœrore afficere, contristare. *Contrister, attrister, affliger.* Contristare, travagliare, affliggere.

CONTRIT, TA. adj. Lo qui tè contrició. *Contrito.* Contritus, verè pœnitens. *Contrit.* Contrito.

CONTROVERSIA. s. f. Disputa y cuestió sòbre alguna cosa èntre dòs ó mès persònas. Se aplica particularmènt á las disputas sòbre materias de religió. *Controversia.* Controversia, disceptatio. *Controverse.* Controversia.

CONTROVERTIBLE. adj. Lo que se pod controvertir. *Controvertible.* Disputabilis. *Contestable.* Controvertibile.

CONTROVERTID, DA. p. p. de CON-

dels moros y juèus que se convertexen á nostra religió. *Converso.* Conversus; è judæo christianus. *Converti.* Convertito.

CONVERSA. s. f. Enrahonamènt familiar èntre dòs ó mès persònas. *Conversacion.* Colloquium, confabulatio, confabulatus, collocutio. *Conversation, discours, devis.* Conversazione.

CONVERSA. Las persònas que enrahònan èntre sí familiarmènt. *Conversacion.* Cœtus colloquentium. *Société, compagnie.* Società, compagnia, adunanza.

CONVERSA DE POCA SUBSTÁNCIA. *Palique.* Inutilis confabulatio. *Conversation, entretien de peu d'importance.* Conversazione senza importanza.

MUDAR DE CONVERSA. fr. Posarse à enrahònar de un assumpto diferènt del que se tractaba. *Echar la plática á otra parte.* Sermonem aliò vertere, deflectere. *Changer de discours.* Mutare discorso.

TRENCAR LA CONVERSA. fr. met. Interròmprer la conversa comensada ab alguna especie. *Romper, cortar la conversacion.* Cœptum ab alio sermonem interrumpere. *Couper la conversation.* Rompere la conversazione.

CONVERSACIÓ. s. f. CONVERSA.

DÈXAR CÁURER EN LA CONVERSACIÓ ALGUNA ESPECIE. fr. Dirla afectand descuid ó inadvertencia. *Dejarse caer alguna cosa en la conversacion.* Consultè verba facere, incuriam simulando. *Faire entendre quelque chose dans la conversation sans avoir l'air de le vouloir.* Far sentire nella conversazione una cosa come colui che non se ne avvede.

LA MÒLTA CONVERSACIÓ ES CAUSA DE MENYSPREU. fr. fam. ab que se dòna á entèndrer que no convé familiarisarse massa ab la gènt pera conservar cada hu lo respècte que se li deu. *La mucha conversacion es causa de menosprecio.* Nimia familiaritas contemptum parit. *Trop de familiarité engendre le mépris.* Dalla troppa famigliarità nasce il disprezzo.

CONVERSAR. v. n. Parlar y tenir conversació unas persònas ab altras. *Conversar, departir, platicar.* Colloqui, sermones conferre, confabulari, sermocinari. *Converser.* Conversare, trattare.

CONVERSIÓ. s. f. Lo acte y efècte de convertirse. *Conversion.* Conversio. *Conversion.* Conversione.

CONVERSIÓ. Mutació de una cosa en altra. *Conversion.* Conversio, mutatio. *Conversion, transmutation.* Trasmutazione, cambiamento.

CONVERSIÓ. La mudansa de mala á bona vidà. *Conversion.* Vitæ anteactæ emendatio. *Conversion.* Conversione.

CONVERSIÓ. *Ret.* Figura de paraulas que se comet cuand dòs ó mès cláusulas acaban ab una matèxa veu. *Conversion.* Conversio. *Conversion.* Conversione.

CONVERSIÓ. *Milic.* La mutació del davant, girandse á diferènt costat. *Conversion.* Aciei conversio. *Conversion.* Conversione, giro, convertimento.

CONVERSIÓ. ant. INVERSIÓ.

CONVERSIU, VA. adj. Lo que tè virtut de convertir una cosa en altra. *Conversivo.* Vi convertendi præditus. *Qui a la vertu de convertir, de transmuer.* Che può trasmutare, convertire.

CONVERTEMENT. s. m. ant. CONVERSIÓ.

CONVERTIBLE. adj. Lo que pod convertirse en altra cosa. *Convertible.* Convertibilis. *Convertible.* Convertibile.

CONVERTID, DA. p. p. de CONVERTIR. *Convertido.*

CONVERTIMENT. s. m. ant. CONVERSIÓ.

CONVERTIR. v. a. Mudar una cosa en altra. També se usa com recíproc. *Convertir.* Convertere, transformare. *Convertir, transmuer, transformer.* Convertire, transmutare, trasformare.

CONVERTIR. Reduir al qui va errad á la verdadèra religió ó á la práctica de las bonas costums. Axí matèx se usa com recíproc. *Convertir.* Convertere; ad meliorem frugem revocare, redigere. *Convertir.* Convertire.

CONVERTIR. Emplear alguna cosa á un fi diferènt de aquell á que estaba destinada. *Convertir.* In alium usum convertere. *Convertir.* Convertire, volgere.

CONVEXITAT. s. f. La elevació de la superficie circular de un cos mès alta del cèntro que de la bora, com en lo segmènt de la esfèra per sa part exteriòr. *Convexidad.* Convexitas, convexio. *Convexité.* Convessità.

CONVEXO, XA. adj. que se aplica á la superficie que tè convexitat. *Convexo.* Convexus. *Convexe.* Convesso.

CONVICCIÓ. s. f. CONVENCIMÈNT.

CONVICTE, TA. adj. for. Se diu del reo que encaraqué no ha confessad lo delicte está convensud de èll. *Convicto.* Criminis convictus. *Convaincu.* Convitto.

CONVICTÒR. s. m. En algunas parts lo qui viu en algun seminari ó col-legi sense ser del número de la comunitat. *Convictor.* Convictor. *Pensionnaire.* Pensionario, dozzinante.

CONVID. s. m. L'acció y efècte de convidar. *Convite.* Invitatio, invitamentum. *Invitation.* Invito, invitamento, invitazione.

CONVID. La matèxa funció á que se está convidad, y particularmènt se entèn per lo dinar ó banquet. *Convite.* Convivium, epulæ. *Festin, fête, repas, banquet.* Convito.

CONVID DE CAMPANYA. Lo banquet que se fa en lo camp èntre companys ab tabola. *Gira.* Convivium, epulum. *Débauche en campagne.* Stravizzo, gozzoviglia.

CONVIDAD, DA. p. p. de CONVIDAR. *Convidado.*

CONVIDADÒR, RA. s. m. y f. La persòna que convida. *Convidador.* Convitator. *Celui qui invite, qui convie.* Invitatore.

CONVIDAR. v. a. Demanar una persòna á altra que li fassa companyía en lo dinar ó en altra funció. *Convidar.* Invitare. *Inviter, convier.* Invitare.

CONVIDAR. met. Móurer, incitar. *Convidar.* Allicere, incitare, invitare. *Exciter, pousser.* Convitare, eccitare, muovere, stimulare.

CONVIDARSE. v. r. Oferirse voluntariamènt per alguna cosa. *Convidarse.* Sese ultrò offerre. *S'offrir.* Offerirsi.

CONVIDAR Á ALGÚ Á ALGUNA COSA. fr. Brindarlo ab èlla, oferirlahi. *Convidar á uno con alguna cosa.* Invitare, offerre. *Offrir quelque chose à quelqu'un.* Invitare per qualunque cosa, offerirla.

CONVINCÈNT. adj. Lo que convens. *Convincente.* Convincens. *Convaincant.* Convincente.

CONVINCENTMÈNT. adv. mod. Ab convencimènt. *Convincentemente.* Ineluctabili modo. *Avec conviction.* Convincentemente.

CONVINENÇA. s. f. ant. CONVENI.

CONVINENT. adj. ant. CONVENIÈNT.

CONVINENZA. s. f. ant. CONVENI.

CONVOCACIÓ. s. f. L' acció de convocar. *Convocacion, llamamiento.* Convocatio. *Convocation, indiction.* Convocazione, convocamento.

CONVOCADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui convòca. *Convocador.* Convocans. *Celui qui convoque.* Convocatore.

CONVOCAR. v. a. Citar, cridar á mòlts pera que concòrran á un lloc determinad. *Convocar.* Convocare. *Convoquer, appeler, faire assembler.* Convocare, adunare, chiamare.

CONVOCATORI, RIA. adj. Lo que convòca. *Convocatorio.* Convocans. *Qui convoque.* Che convoca.

CONVOCATORIA. s. f. La carta ó despatx ab que se convòca. *Convocatoria.* Convocationis litteræ. *Lettre de convocation.* Lettere di convocazione.

CONVOY. s. m. COMBOY.

CONVULSIÓ. s. f. Movimènt y agitació preternatural y alternada de contracció y estiramènt de un ó mès mèmbres ò nirvis del cos. *Convulsion.* Convulsio. *Convulsion.* Convulsione.

CONVULSIU, VA. adj. Lo que pertany á la convulsió, com movimènts CONVULSIUS. *Convulsivo.* Convulsione affectus. *Convulsif.* Convulsivo.

CONXA. s. f. La part exteriòr y dura que cubrex als animals testáceos, com las tortugas, caragols, ostras, etc. *Concha.* Concha. *Coquille, écaille.* Nicchio, conchiglia.

CONXA. La closca de la tortuga marina, que desprès de beneficiada servex pera capsas, embutids y altres usos. *Carey, caray.* Concha marina testudinea. *Écaille de tortue.* Ostrica.

CONXA. COLXA.

CONXA. fam. La unió de algunas persònas que obran de concert per algun fi. *Conchabanza.* Coitio, conventio. *Cabale, ligue, complot.* Lega, trama.

TENIR MÒLTAS CONXAS. fr. met. y fam. ab que se dòna á enténdrer que alguna persòna es mòlt reservada, dissimulada y astuta. *Tener muchas conchas, ó tener mas conchas que un galápago.* Callidum, versutum esse. *Être fin, rusé, difficile à pénétrer, réservé, circonspect.* Esser una volpe, essere astuto.

CONXARSE. v. r. fam. Unirse, convenirse dòs ó mès persònas èntre sí per algun fi. *Conchabarse.* Coire, conspirare. *Se liguer, s'unir.* Far lega.

COOPERACIÓ. s. f. L' acció de cooperar. *Cooperacion.* Cooperatio. *Coopération.* Cooperazione.

COOPERADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui coopèra. *Cooperador, cooperario.* Cooperator. *Coopérateur.* Cooperante, cooperatore.

COOPERAR. v. a. Obrar juntamènt ab altre pera un matèx fi. *Cooperar.* Cooperari. *Coopérer.* Cooperare, concorrere.

COOPERARI. s. m. COOPERADÒR.

COOPERATIU, VA. adj. Lo que coopèra ó pod cooperar á alguna cosa. *Cooperativo.* Quod cooperari potest. *Qui coopère, qui peut coopérer.* Atto a cooperare.

COOPOSITÒR. s. m. Lo qui concòrre ab altre á la oposició de alguna prebènda, cátedra, etc. *Coopositor.* Competitor, concertator. *Concurrent.* Competitore, concorrente, rivale.

COORDINACIÓ. s. f. L' acció y efècte de coordinar. *Coordinacion, coordinamiento.* Ordinatio. *Ordre, arrangement.* Coordinazione, ordine.

COORDINADAMÈNT. adv. mod. Ab coordinació. *Coordinadamente.* Ordinatè. *Avec ordre, avec arrangement.* Con ordine, coordinazione.

COORDINAR. v. a. Posar en òrde y método algunas cosas. *Coordinar.* Ordinare, in ordinem redigere. *Ordonner, arranger.* Coordinare.

COP. s. m. Lo acte de topar dòs cossos un ab altre. *Golpe.* Collisio, collisus, conflictus, conflictio, conflictatio. *Coup.* Colpo.

COP. Ferida ó contusió que resulta de alguna pèdrada, bastònada, etc. *Golpe.* Ictus, percussio, percussus. *Coup.* Percossa.

COP. Lo qui se dòna ab certas armas que tènen máneg ó asta com la llansa, alabarda, etc. *Bote.* Ictus. *Botte.* Botta.

COP. Infortuni ó desgracia que succeex tòt de pròmpte. *Golpe.* Infortunium subita calamitas. *Coup.* Colpo.

COP. En las obras de ingeni se diu de aquella part que tè mès gracia y oportunitat. *Golpe.* Locus, pars operis elegantior. *Ce qu'il y a de plus agréable dans un ouvrage d'esprit.* Colpo, bel colpo, colpo da maestro.

COP. En lo jog de mesa y billart es la jugada en que se guanyan algunas rallas, com bitlla, carambola, etc. *Golpe.* Ictus in globulorum ludo. *Coup.* Colpo, tratto.

COP. Admiració, sorpresa. *Golpe.* Admiratio, stupor. *Étonnement, surprise.* Colpo.

COP. VEGADA.

COP. Multitut, copia ó abundancia de alguna cosa, com cop de gènt, de música, de arbres, etc. *Golpe.* Copia, vis. *Concours, affluence, foule.* Colpo, folla, calca.

COP DE AIGUA. XÁFAC.

COP DE ALA. Lo qui dòna ab èlla lo aucèll. *Aletazo, alazo.* Alæ ictus. *Coup d'aile.* Colpo d' ala.

COP DE ALA. Lo movimènt de las alas cuand las bat lo aucèll. *Aletada.* Alæ motus, vel jactatus. *Mouvement des ailes.* Battimento d' ali.

COP DE ALA. COP DE ALETA.

COP DE ALABARDA. *Alabardazo.* Ictus hastâ impactus. *Coup de hallebarde.* Colpo di labarda.

COP DE ALBERGINIA. *Berengenazo.* Ictus melongenâ impactus. *Coup de melongène.* Colpo di petonciano.

COP DE ALETA. Lo qui dòna ab èlla lo pèx. *Aletazo.* Alæ ictus. *Coup d'aile.* Colpo d' ala.

COP DE ALFANGE. *Alfanjazo.* Ictus acinace impactus. *Coup de coutelas.* Colpo di scimitarra.

COP DE AMPÒLLA. *Redomazo.* Ictus ampullâ impactus. *Coup d'une bouteille.* Colpo di bottiglia.

COP DE ANÈLLA. PIC, que se dòna á la porta.

COP DE ARQUET. Lo movimènt de èst ferind las cordas de alguns instrumènts músics, com violí, viola, etc. *Arqueada.* Plectri ictus. *Coup d'archet.* Colpo d' archetto.

COP DE AST. *Asadorazo.* Ictus veru inflictus, plaga veru illata. *Coup de broche.* Colpo di spiedo.

COP DE ATXA. *Hachazo.* Ictus funale impactus. *Coup de flambeau.* Colpo di torchia.

COP DE AXADA. COP DE CÁVAC.

COP DE BALA. La ferida que causa una bala disparada ab arma de fog. *Balazo.* Ictus globi è tormento sive scloppeto emissi. *Coup de balle poussée par une arme à feu.* Pallata.

COP DE BALA DE TERRA. Lo qui dòna èsta disparada de una ballesta ó cerbatana. *Bodocazo.* Ictus globuli fictilis è ballista emissi. *Coup de jalet.* Balestrata.

COP DE BANYA. BANYADA.

COP DE BARRA. Lo qui se pèga ab la barra de la porta. *Trancazo.* Ictus vecti vel repage impactus. *Coup de barre.* Stangata.

COP DE BARRET. COP DE SOMBRÈRO.

COP DE BASTÓ. BASTÒNADA.

COP DE BAYÒNETA. BAYÒNETADA.

COP DE BÈC. *Picotazo, picotada, picazo.* Ictus rostro impactus. *Coup de bec.* Beccata.

COP DE BUFA. Lo qui se pèga ab una bufa plena de aire, que fa mòlt sòròll, y no fa mal. *Vejigazo.* Inflatæ vesicæ ictus, percussio. *Coup de vessie enflée.* Colpo di vescica.

COP DE BURÍ. *Burilada.* Cælatura. *Coup, trait de burin.* Colpo di bulino.

COP DE CABESTRE. COP DE RÒNSAL.

COP DE CAMA. Lo movimènt violènt que se fa ab èlla. *Pernada.* Cruris motus, jactatus. *Mouvement violent qu'on fait avec la jambe.* Gàmbata.

COP DE CAMPANA. Lo qui dòna lo batall en èlla, y també lo so que fa. *Companada.* Campanæ ictus, sonitus. *Coup de cloche.* Colpo di campana.

COP DE CAMPANAS. Lo repetid toc de èllas. *Campaneo.* Crebra campanarum pulsatio. *Battement des cloches à coups redoublés.* Suono di campane a doppio.

COP DE CANÓ. CANÒNADA, en la segòna accepció.

COP DE CANYA. *Cañazo.* Ictus cannâ impactus. *Coup de roseau.* Cannata.

COP DE CAP. Lo que se dòna pegand ab lo cap á algun cos, particularmènt sólido. *Cabezada, calabazada, calamorrada, casquetazo.* Ictus capite impactus. *Coup de tête.* Colpo di testa.

COP DE CAP. met. Pensamènt ó determinació inesperada y poc premeditada; y axí se diu: fèu lo COP DE CAP de sentar plassa. *Ventolera.* Præceps et inconsideratum consilium. *Bouffée.* Risoluzione subita non considerata.

COP DE CARRABINA. Lo estruendo que fa la carrabina cuand se dispara, ó lo estrago que fa sòn tir. *Carabinazo.* Explodentis scloppeti fragor; scloppeti ictus. *Coup de carabine.* Carabinata.

COP DE CÁVAC. Lo qui se dòna cavand. *Azadonada.* Ligonis ictus. *Coup de hoyau.* Colpo di zappane.

COP DE CÓDOL. *Cantazo.* Saxi ictus. *Coup de pierre.* Pietrata.

COP DE CÒLSE. *Codazo.* Ictus cubito impactus. *Coup de coude.* Gomitata.

COP DE CORDILL. *Cordelazo.* Ictus fune impactus. *Coup de corde, de cordeau.* Colpo di corda.

COP DE CORDÓ. *Cordonazo.* Ictus funiculo impactus. *Coup de corde ou de cordon.* Colpo di cordone.

COP DE CÒSSA. CÒSSA.

COP DE CUA. La sacudida ó movimènt de la cua dels pèxos y altres animals. *Coleada.* Caudæ ictus, jactatus. *Coup de queue.* Colpo di coda.

COP DE CULATA. *Culatazo.* Ictus parte postica scloppeti impactus. *Coup de culasse.* Colpo di culatta.

COP DE CULÈBRA. *Pretinazo.* Fibulatæ zonæ ictus, verberatio. *Coup de ceinture.* Colpo di cintola.

COP DE CULLÈRA. *Cucharazo.* Ictus cochleare impactus. *Coup de cuillère.* Colpo di cucchiaja.

COP DE DESTRAL. *Hachazo.* Securis ictus. *Coup de hache.* Colpo d'ascia.

COP DE DIT PÒLSE. *Pulgarada.* Pollicis ictus. *Coup de pouce.* Colpo di pollice.

COP DE ESCÒMBRA. ESCÒMBRADA.

COP DE ESCÒMBRA. *Escobazo.* Ictus scopis impactus. *Coup donné avec un balai.* Scopatura.

COP DE ESCUD. *Broquelazo.* Ictus scuto impactus. *Coup de bouclier.* Colpo di scudo.

COP DE ESPARDENYA. *Alpargatazo.* Ictus calceo cannabino impactus. *Coup de sandale.* Zoccolata.

COP DE ESPASA. *Chincharrazo.* Ictus ense impactus. *Grand coup d'epée.* Spadata, spadacciata.

COP DE ESPASA DE PLA. *Cintarazo, cimbronazo.* Plana ensis parte quò acies ferire nequeat, ictus inflictus. *Coup de plat d'épée.* Plattonata.

COP DE ESTACA. *Estacazo.* Fuste impactus ictus. *Coup de bâton ou de pieu.* Bastonata, colpo di pinolo.

COP DE ESTISÒRA. ESTISÒRADA.

COP DE FLÈTXA. *Flechazo.* Sagittæ ictus. *Coup de flèche.* Frecciata.

COP DE FÒNA. Lo tir ab èlla. *Hondazo.* Fundæ ictus. *Coup de fronde.* Colpo di frombola.

COP DE FORTUNA. Lo succès próspero y extraordinari que logra algú, ab lo cual aumènta sa fortuna. *Golpe de fortuna.* Eventus fortunatus. *Coup de bonheur.* Colpo fortunato, tratto felice.

COP DE FUET. FUETADA.

COP DE FUSÈLL. Lo qui se pèga ab èxa arma, ó lo tir disparad ab èlla. *Fusilazo.* Ictus scloppeto impactus; scloppeti explosio. *Coup de fusil.* Fucilata.

COP DE GARROT. GARRÒTADA.

COP DE GENÒLL. *Rodillazo, rodillada.* Genu percussio facta. *Coup de genou.* Colpo di ginocchio.

COP DE GÈNT. Concurrencia de mòltas persònas. *Gentio.* Hominum confusa multitudo. *Foule, affluence, grand concours de monde.* Calca, folla.

COP DE LLANSETA. L'acció de ferir ab èx instrumènt, y la obertura que se fa ab èll. *Lancetada, lancetazo.* Scalpelli vel scalpri ictus, incisio. *Coup de lancette.* Colpo di lancetta.

COP DE LLANSA. LLANSADA.

COP DE MA. MANÒTADA.

COP DE MAR. La onada forta que ròmp en las embarcaciòns, islas, rocas y costas de mar. *Golpe de mar.* Maris unde fluctibus æstuans. *Coup de mer.* Colpo di mare.

COP DE MARTÈLL. *Martillada.* Mallei ictus. *Coup de marteau.* Martellata.

COP DE MASSA. *Mazada.* Clavâ impactus ictus. *Coup de masse.* Colpo di massa.

COP DE NIRVI Ó VIT DE BOU. *Corbachada.* Ictus bubalino nervo vel scuticâ impactus. *Anguillade.* Staffilata.

COP DE OLLA. *Ollazo.* Ollæ ictus. *Coup de marmite.* Colpo di ramino.

COP DE PAÈLLA. *Sartenazo.* Ictus sartagine impactus. *Coup de poêle.* Colpo di padella.

COP DE PALA. *Palazo.* Ictus palâ impactus. *Coup de pelle.* Palata.

COP DE PALET. *Guijarrazo.* Ictus lapide impactus. *Coup de caillou.* Selciata.

COP DE PANDÈRO. *Panderazo.* Ictus tympano impactus. *Coup de tambour de basque.* Colpo di timpano.

COP DE PÈDRA. PÈDRADA.

COP DE PENCA. *Pencazo.* Lori vel flagri verberatio, ictus. *Coup de fouet.* Sferzata.

COP DE PESCAR. NANSA.

COP DE PICA. *Picazo.* Nastilis ictus. *Coup de pique.* Piccata.

COP DE PICAPORTA. PIC, que se dòna á la porta.

COP DE PILOTA. *Pelotazo.* Pilæ ictus. *Coup de balle.* Pallata.

COP DE PISTOLA. Lo tir de èxa arma, y la ferida que resulta de èll. *Pistoletazo.* Explodentis scloppeti minoris fragor; scloppeti minoris ictus. *Coup de pistolet.* Pistolettata.

COP DE PLA. *Lapo.* Ictus ense vel fuste impactus. *Coup de plat.* Piattonata.

COP DE PLANTOFA. *Pantuflazo.* Ictus crepidâ impactus. *Coup de pantoufle.* Colpo di pantufola.

COP DE PLÒMA. Lo rasgo ó lletra adornada que se fa sèns axecar la plòma del papèr. *Golpe de pluma, plumada.* Litteræ ductus elegantior. *Trait ou coupe de plume.* Tratto di penna.

COP DE PLUJA. XÁFAC.

COP DE PÒRRA. *Porrazo, porrada.* Ictus clavâ impactus. *Coup de massue.* Colpo di clava.

COP DE PORTA. *Portazo.* Forum ictus, crepitus. *Coup d'une porte.* Colpo di porta.

COP DE POST. *Tablazo.* Tabulæ ictus vel percussio. *Coup de planche.* Colpo di tavola.

COP DE PUNY. PUNYADA.

COP DE RAJOLA. *Ladrillazo.* Ictus latere impactus. *Coup de brique.* Colpo di mattone.

COP DE RÈLLA. *Rejazo.* Vomeris ictus vel percussio. *Coup de soc de charrue.* Colpo di vomero.

COP DE ROC. COP DE CÓDOL.

COP DE RÒNSAL. *Jaquimazo.* Ictus capistro impactus. *Coup de licou.* Colpo di cavezza.

COP DE SABATA. *Zapatazo.* Calcei ictus. *Coup de soulier.* Colpo di scarpa.

COP DE SABRE. *Sablazo.* Ictus acinace impactus. *Coup de sabre.* Colpo di sciabola.

COP DE SAGETA. *Saetazo, saetada.* Sagittæ ictus. *Coup de flèche.* Saettata.

COP DE SOMBRÈRO. *Sombrerazo.* Ictus pileo impactus. *Coup de chapeau.* Colpo di cappello.

COP DE TAPÍ. *Chapinazo.* Ictus sandalio impactus. *Coup de chapin, de claque.* Colpo di clacca.

COP DE TARONJA. *Naranjazo.* Ictus aurantio impactus. *Coup d'orange.* Melaranciata.

COP DE TEULA. *Tejazo.* Ictus tegulâ impactus. *Coup de tuile.* Colpo di tegola.

COP DE TRABUC. Lo tir de èxa arma, y la ferida que resulta de èll. *Trabucazo.* Explodentis catapultæ igneæ moduli majoris ictus. *Coup de mousquet.* Moschettata.

COP DE TRAIDÒR, Ó Á TRASCANTÓ. *Sosquin.* Transversus et insidiosus ictus. *Coup donné de côté et en traître.* Colpo a tradimento.

COP DE TRANCA. ant. COP DE BARRA.

COP DE ULL. ULLADA.

COP DE ULL. Objècte de la vista agradable. *Golpe de vista*. Prospectus, aspectus gratus, amœnus. *Coup d'œil*. Occhiata.

COP DE VANO. *Abanicazo*. Ictus flabello impactus. *Coup d'éventail*. Colpo di ventaglio.

COP DE XURRIACAS. XURRIACADA.

COP DE XUSSO. *Chuzazo*. Spiculi ictus. *Coup d'une arme d'hast*. Colpo d' arma d' asta.

COP EN BOLA. Lo qui se dòna á una bola ab altra, sènse que rode ni teque en terra la que porta lo impuls. *Golpe en bola*. Globi ictus per aerem ducti. *Coup d'une boule contre une autre*. Colpo che da una palla ad un' altra.

COP EN SEC. Lo cop ó impuls que se dòna de ferm á alguna cosa, ó pera contenir ó interrómprer lo movimènt de altra. *Sequete*. Firmus impulsus. *Coup sec*. Colpo secco.

COPS AL BÒT. expr. vulg. ab que se anima á algú á executar alguna cosa per lo regular difícil ó traballòsa. *Ánimo á las gachas*. Macte animo, euge. *Allons! courage!* Via, coraggio, su.

COPS AL BULTO. expr. vulg. COPS AL BÒT.

Á COP CALÈNT. mod. adv. met. Luègo, al instant. *En caliente*. Dum fervet opus, è vestigio. *Tout chaud, tout de suite, sur-le-champ*. Mentre egli è caldo, all' istante.

Á COP DE. mod. adv. Á FORSA DE.

Á COP DE BOTJ. mod. adv. Sèns reflexió. *De carrera*. Inconsultò, temerè. *Sans réflexion*. Spensieratamente, alla pazza.

Á COP DE DINÈRS. mod. adv. Ab abundancia de dinèrs. *Á fuerza de dinero*. Multâ pecuniâ. *À force d'argent*. A forza di denaro.

Á COPS DE PUNYS. mod. adv. Deprèssa. *Á galope, de galope*. Festinantèr. *À la hâte, très-vîte*. In fretta, in caccia e in furia, alla ricisa.

ANAR Á COPS DE PUNYS. fr. Anar á punyadas. *Andar al morro, á la morra, al pelo, al pescuezo*. Pugnis contendere, certare. *Se battre, se donner des coups*. Darsi dei pugni.

BALDAR Á COPS. fr. Pegar mòlt á algú. *Moler*. Tundere. *Assommer, rouer des coups*. Far mal governo.

DE COP. mod. adv. Tòt plegad, de improvís. *De golpe, de repente, de sopeton*. Repentè, repentinò, subitò, improvisò. *Tout à coup, subitement*. Subitamente, ad un tratto.

DE COP Y VOL. mod. adv. Precipitadamènt, sèns reflexió ni meditació. *De golpe y porrazo; de golpe y zumbido; de bote y voleo*. Præcipitanter, præproperè, inconsultò. *De but en blanc*. Ad un tratto, di lancio, di prima giunta.

DE UN COP. mod. adv. De una sola vegada ó en una sola acció. *De un golpe*. Simul, uno eodemque ictu. *D'un seul coup, tout d'un trait, d'emblée*. Di primo lancio, di colpo.

DE UN SOL COP. mod. adv. De una vegada, sèns axecarse. Comunamènt se diu pera ponderar lo mòlt que algú ha mènjad: v. g. DE UN SOL COP se mènjá mitj moltó. *De una asentada ó sentada*. Continentèr. *D'un seul coup, d'une seule fois*. Di seguito, in un sol tratto.

DESCARREGAR COPS. fr. Donar á un cops ab violencia. *Descargar golpes*. Pugnis cædere. *Étriller*. Dar una stregghiatura.

DESCARREGAR LO COP. fr. Donar un cop á algú. *Descargar el golpe*. Ictum infligere. *Décharger un coup*. Scaricar un colpo, scagliarlo.

DONARSE COPS DE PITS, ó ALS PITS. fr. Pegarse ab la ma ó puny cops al pit en senyal de pesar per los pecads ó faltas comesas. *Darse golpes de pechos*. Pectus percutere. *Se donner des coups sur la poitrine, se frapper la poitrine*. Battersi il petto, percuoterlo.

ERRAR LO COP. fr. met. Frustrarse lo efècte de alguna acció premeditada. *Errar el golpe*. Decipi, falli. *Manquer son coup*. Fallire il colpo.

FÈR COP. fr. Fèr forsa alguna rahó, argumènt, etc. *Hacer sangre*. Intellectum rapere, pungere. *Toucher, faire impression*. Far colpo, colpire.

FÈR Ó DONAR COP ALGUNA COSA. fr. Causar sorpresa y admiració. *Dar golpe una cosa*. Admirationem movere. *Frapper l'esprit, étonner, surprendre*. Dar colpo.

FÈR Ó DONAR COP ALGUNA COSA. fr. Causar novedat ó estranyesa. *Dar ó hacer choz alguna cosa*. Admiratione afficere. *Surprendre, exciter l'étonnement, paraître étrange*. Ammirare, colpire.

FÈR Á COPS DE PUNYS. fr. Fèr deprèssa alguna cosa y sèns reparar en que estigue bèn ó mal fèta. *Atrabancar*. Præproperè aliquid facere. *Bousiller*. Acciarpare, acciabattare.

FÈR COPS DE PUNYS. fr. ANAR Á COPS DE PUNYS.

FÈT Á COPS DE PUNYS. fr. Fèt deprèssa y per lo matèx malamènt. *Galopeado.* Præproperè factus, properatus. *Fait à la hâte, bousillé.* Acciarpato.

TANCA DE COP. fr. met. y fam. que se diu de la rahó ó argumènt que no se pod impugnar. *No tiene quite, no tiene réplica, es incontestable.* Irrefutabile est. *Il fait rester la gueule morte.* Fa rimanere bianco.

TÒT DE UN COP. mod. adv. DE UN COP.

CÒPA. s. f. Vas ab peu pera béurer: se fa de varios tamanys y figuras. *Copa.* Calix, poculum, patera. *Coupe.* Bicchiere, vaso.

CÒPA. Lo conjunt de ramas que naxen en la part superiòr del trònc de cualsevol arbre. *Copa.* Fastigium arboris. *Touffe.* Macchia, ciocca.

CÒPA. La part vuida del sombrèro en que èntra lo cap. *Copa.* Pilei pars superior. *Forme de chapeau.* Forma.

CÒPA. Brasèr que tè la figura de CÒPA, y se fa de llautó, còure ó altra materia ab dòs nansas pera portarlo de una part á altra. *Copa.* Vas focarium. *Brasier en forme de coupe.* Bracciere di forma di bicchiere.

CÒPA. Cada una de las cartas del coll de còpas. *Copa.* Quælibet charta picta ex ordine vel familia carchesiorum. *Cœur des cartes à jouer, de la couleur de cœur.* Cuori.

CÒPAS. Un dels cuatre colls de que se compon lo jog de cartas. *Copas.* Carchesiorum folia lusoria. *Cœur.* Cuori.

FÈR TREMOLAR LAS CÒPAS DELS GENÒLLS. fr. fam. Fèr pòr á algú. *Hacer temblar la pajarilla.* Pavorem vel timorem incutere. *Intimider, faire peur.* Far tremare, sbigottire.

TREMOLAR LAS CÒPAS DELS GENÒLLS. fr. fam. ab que s' explica lo temòr ó respècte que se tè á alguna persòna ó cosa. *Temblar la contera, temblar la barba.* Tremore concuti, contremiscere. *Avoir grand'peur.* Aver la tremarella.

CÒPABLE. adj. ant. CULPABLE.

COPAIBA. s. f. Arbre de l' América meridional, que tè las brancas pètitas, las fullas compostas de altras mès xicas, y las flors blancas y en fòrma de rahims. Del trònc fluex, per medi de incisiòns que se li fan en lo estiu, lo bálsam del matèx nom. *Copaiba.* Copaifera officinalis. *Copalba.* Albero onde stilla il copahu.

COPARRET. s. m. dim. de COP. COPET.

COPASSA. s. f. aum. de CÒPA. *Copaza.* Calix grandior. *Grosse coupe.* Bicchierone.

COPEJAD, DA. p. p. de COPEJAR. *Golpeado.*

CÓPEJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui copeja. *Golpeador.* Tundens, percussor. *Celui qui frappe.* Percuotitore.

COPEJAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de copèjar. *Golpeadura, golpeo.* Percussio. *L'action de frapper.* Percuotimento.

COPÈJAR. v. a. Donar repetids cops. Se usa també com neutre. *Golpear.* Tundere, percutere. *Frapper, battre, cogner.* Battere, percuotere, dar sopra.

COPÈLLA. s. f. Especie de gresol que se fa de cendras rentadas ú ossos calsinads y servex pera purificar l' or y la plata per medi del fog. *Copela.* Catimus è tasconio metallis fundendis purgandisque. *Coupelle.* Coppella.

COPÈR. s. m. Lo qui tenia per ofici portar la còpa y donar béurer á sòn senyòr. *Copero.* Pincerna, pocillator. *Échanson.* Coppiere, mescitor di coppa.

COPÈRA. s. f. Lo siti ó lloc ahònt se guardan ó posan las còpas. *Copera.* Poculorum repositorium. *Buffet pour enfermer les coupes.* Buffetto, credenza.

CÓPERNICÁ, NA. adj. que se aplica al sistema de Copérnico y als astrónomos que lo seguexen. *Copernicano.* Copernicanus. *Copernicien.* Copernicano.

COPET. s. m. dim. de COP. *Golpecillo, golpecito, golpecico.* Parvus ictus. *Petit coup.* Colpetto.

COPETÁ. s. f. dim. de CÒPA. *Copita, copica, copeta.* Parva patera. *Petite coupe.* Bicchierino.

CÓPIA. s. f. Abundancia y multitut de alguna cosa. *Copia.* Copia. *Abondance, grande quantité.* Abbondanza, copia, dovizia.

COPIA. Trasllat trèt al peu de la lletra de cualsevol escrit ó composició de música. *Copia.* Apographum, exemplum. *Copie.* Copia.

COPIA. La obra de pintura y escultura que no se fa de propia invenció, sinó que se trau exactamènt de altra. *Copia.* Imago, pictura ex altera expressa. *Copie.* Copia.

COPIA SIMPLE. La que no está firmada, ni autorisada per alguna persòna pública. *Copia simple*. Apographum non authenticum. *Copie simple.* Copia semplice.

COPIAD, DA. p. p. de COPIAR. *Copiado, trasladado.*

COPIADÒR. s. m. Lo qui copia. *Copiante, copiador, copista*. Exscriptor. *Copiste, copiant*. Copiatore, copista.

COPIADÒR Ó LLIBRE COPIADÒR. Entre comerciants lo llibre en que se copia la correspondencia. *Copiador ó libro copiador*. Negotiatorum liber, in quo mutua ipsorum commercia transcribuntur. *Livre des copies des lettres*. Livro di copie.

COPIAR. v. a. Tráurer copia de algun escrit ó composició de música. *Copiar, trasladar*. Exscribere, transcribere. *Copier*. Copiare, trascrivere.

COPIAR. Tráurer copia de alguna òbra de pintura ó escultura. *Copiar*. Pingendo vel sculpendo exscribere. *Copier, transcrire*. Copiare.

COPIAR. Imitar la naturalesa en las obras de pintura y escultura. *Copiar*. Ad vivum exprimere. *Copier*. Copiare.

COPIÒS, A. adj. Abundant, numeròs y cuantiòs. *Copioso*. Copiosus. *Copieux, abondant*. Abbondevole, copioso, ricco.

COPIOSAMÈNT. adv. mod. Abundantmènt. *Copiosamente*. Copiosè. *Copieusement*. Copiosamente.

COPIOSÍSSIM, MA. adj. sup. de COPIÒS. *Copiosisimo*. Copiosissimus. *Très-copieux*. Copiosissimo.

COPIOSÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de COPIOSAMÈNT. *Copiosisimamente*. Copiosissimè. *Très-copieusement*. Copiosissimamente.

CÒPLA. s. f. Estrofa de cuatre versos de vuit úònse síl·labas en que concertan los assonants del segòn y cuart. *Copla*. Tetrastichon. *Couplet de chanson, strophe d'ode*. Stròfa, stanza.

CÒPLA. COLLA.

FÈR, CANTAR Ó DIR CÒPLAS. fr. *Coplear*. Tetrastichos componere, pangere. *Faire, chanter, réciter des couplets*. Fare, cantare, recitare strofe.

COPUD, DA. adj. Lo que tè còpa. Comunamènt se diu dels arbres. *Copado, coposo*. Frondosus. *Touffu*. Folto, fronzuto, ramoruto.

CÓPULA. s. f. Lligadura, unió de una cosa ab altra. *Cópula*. Copula. *Liaison, lien*. Copula, congiungimento.

CÓPULA. Lo acte carnal. *Cópula, concúbito*. Coitus, concubitus. *Coït, accouplement*. Copulà.

CÓPULA. En la dialéctica lo verb que unex lo predicat ab lo subgècte. *Cópula*. Copula. *Copule*. Copula.

COPULATIU, VA. adj. Lo que lliga y junta una cosa ab altra. *Copulativo*. Copulativus. *Copulatif*. Copulativo.

COPULATIVA. *Gram*. Se diu de la conjunció ó partícula que unex una cosa ab altra, com: Y, QUE. *Copulativa*. Copulatrix. *Copulative*. Copulativa.

COPULATIVAMÈNT. adv. mod. Juntamènt. *Copulativamente*. Copulatim, copulatè, copulativè. *Conjointement*. Copulativamente.

COQUESSA. s. f. CUINÈRA.

COQUÍ, NA. adj. Avar, escas, miserable. *Mezquino, miserable, apretado, estíptico, estítico, prieto, estreñido*. Sordidus, tenax. *Mesquin, avare, chiche*. Guitto, sordido, avaro.

COQUINERÍA. s. f. Ratería, avaricia. *Mezquindad, roñería, miseria, sordidez*. Sordes. *Mesquinerie, avarice, lesine*. Sordidezza, spilorceria, pidocchieria, miseria.

COR. s. m. Porció de carn mòlt sólida, y de figura casi oval en la part superiòr, que seguind en disminució acaba en la inferiòr en punxa un poc ròma y girada cap al costat esquerre, ahònt está donand cops continuamènt: es una de las parts del cos mès essencials per la vida, y está situada al mitj del cèntro inferiòr del pit. *Corazon*. Cor. *Cœur*. Cuore, core.

COR. met. Ánimo, valòr, esperit. *Corazon*. Cor, virtus. *Cœur*. Core, ardimento.

COR. met. Lo mitj ó cèntro de alguna cosa. *Corazon*. Centrum, medium, meditullium. *Cœur*. Core, centro.

COR. Lo tros de roba, ó altra cosa que se talla ó fa en figura de COR. *Corazon*. Quod cordis formam refert. *Figure d'un cœur*. A cuore.

COR. met. Lo interiòr de alguna cosa inanimada; com lo COR de un arbre, de una fruita. *Corazon, medula, tuétano*. Medulla. *Cœur*. Cuore, midolla.

COR. Cert número de gènt que se reunex pera cantar, fèr bròma, ó celebrar alguna cosa. *Coro*. Chorus. *Chœur*. Coro.

COR. Lo conjunt de ecclesiástics, religiòsos ó religiòsas congregads en lo tèmple

pera cantar ó resar los oficis divins. *Coro.* Chorus. *Chœur.* Coro.

cor. met. Lo rèso y cant de las horas canónicas, la assistencia á èllas, y lo tèmps que duran; y axí diem que tals religiòsos tènen lo cor mòlt pesad. *Coro.* Sacrarum precum recitatio solemnis. *Chœur.* Coro.

cor. Lo paratge del tèmple ahònt se junta lo clero pera cantar los oficis divins. *Coro.* Chorus, locus ubi preces in commune recitantur. *Chœur.* Coro.

cor. *Mús.* La unió ó conjunt de tres ó cuatre veus que sòn regularmènt un primèr y un segòn tiple, un contralt y un tenòr, ó bè un tiple, un contralt, un tenòr y un bax. *Coro.* Chorus, concentus. *Chœur.* Coro.

cor. *Poet.* Versos destinads pera que los canten mòltas veus juntas. *Coro.* Choricum metrum. *Chœur.* Coro.

cor. Entre los antigs grègs y romans lo conjunt de aquells actòrs ó actòras que mèntres se representaba la principal acció de la tragedia callaban, com simples espectadòrs; peró en los intermedis dels actes expressaban ab lo cant los afèctes que los habia mogad la representació. Algunas vegadas també parlaba lo cor en las matèxas escenas per medi del corifeu. També hi hagué cor en las comedias, en las que donaba llissòns de moral acomodadas á lo que se representaba. *Coro.* Chorus. *Chœur.* Coro.

cor. Multitut de esperits angélics y benaventurads que alaban al Senyòr en lo cel; y axí diem: cor de àngels, de verges, etc. *Coro.* Chorus. *Chœur.* Coro.

cor. met. La persòna amada. *Corazon.* Res amata. *Cœur.* Cuore.

cor! interj. ánimo, en la cuarta accepció.

cor. part. conjunc. ant. puix, perqué.

cor del all. La part interiòr del all. *Machuelo.* Allii pars interior, meditullium. *Cœur d'un ail.* Midollo dell' aglio.

cor de pi. La part interiòr del pi. *Corazonada.* Pini centrum, interiora. *Le cœur, l'intérieur d'un pin.* Cuor di pino.

anar ab lo cor á la ma. fr. fam. ab que se dòna á entèndrer la ingenuitat y bona fe de algú. *Llevar ó tener el corazon en las manos.* Sine fuco esse. *Avoir le cœur à la main.* Venire col cuore in mano.

anar lo cor. fr. fèr trap trap ó trip trap lo cor.

anársen' hi lo cor. fr. met. Desitjar ab ansia alguna cosa. *Irse tras algo; irsele á uno el alma por alguna cosa ó tras alguna cosa.* Perditim, ardentissimè expetere. *Désirer avec ardeur.* Toccare il cuore.

clavar ó ferir lo cor. fr. met. Móurer á llástima ó compassió, penetrar de dolor á algú. *Atravesar el corazon.* Misericordiam altiùs movere. *Percer le cœur.* Traffiggere il cuore.

cubrirse lo cor. fr. Entristirse mòlt. *Cubrírsele á uno el corazon.* Mœrore affici, contristari. *Avoir le cœur navré de tristesse.* Lacerarsi il cuore.

de cor. mod. adv. Ab veritat, seguretat y afècte. *De corazon.* Ex animo. *De bon cœur, en vérité.* Di buon cuore, con buon cuore.

de cor. mod. adv. De memoria. *De coro.* Memoriter. *Par cœur.* A memoria, a mente.

dir lo cor alguna cosa. fr. Pronosticarla ó pressentirla sènse prou antecedènts. *Dar, decir ó anunciar el corazon algo.* Præsagire animum. *Avoir un pressentiment.* Dirlo il cuore.

donar cor. fr. donar ánimo.

donar de cor. fr. decorar, dir de memoria.

exir á un del cor alguna cosa. fr. met. Fèrla ó dirla ab tòta veritat ó realitat, sèns ficció ni dissimulo. *Salir á uno alguna cosa del corazon.* Ex animo agere, loqui. *Parler à cœur ouvert.* Parlar col cuore in mano, favellar schietto.

fèr lo cor fort. fr. Esforsarse pera dissimular la pòr ó altre sentimènt interiòr que algú tè. *Hacer de tripas corazon.* Metum expellere, animum erigere. *Faire bonne mine à mauvais jeu.* Farsi cuore.

fèrne mal lo cor. fr. Estar ab recel ó cuidado de alguna cosa. *Estar uno en espinas.* Curis confici. *Être sur les épines.* Essere sulle spille.

fèr trap trap ó trip trap lo cor. fr. Móurerse lo cor violènta y acceleradamènt. *Latir el corazon.* Pulsare, palpitare cor. *Palpiter le cœur.* Palpitare il cuore, battere il cuore.

haver á cor. fr. ant. desitjar.

haber en cor. fr. ant. fèr ánimo.

lo cor m' ho deya. fr. fam. en que solen prorómprer alguns cuand veuen que se ha verificad algun succès de queu te-

nian algun temòr ó suspita. *Me lo decia el corazon.* Præsagiebat animus. *Le cœur me le disait.* Me lo diceva il cuore.

LO COR NO ENGANYA, NO MÈNT Ó NO ES MÈNTIDÒR. fr. que denota lo pressentimènt que se sol tenir dels succèssos futurs. *El corazon no es traidor.* Cor sæpe præsagit. *On ne se trompe presque jamais dans ses pressentimens.* Il cuor non fallisce.

LLEVAR LO COR. fr. met. Acobardir. *Descorazonar.* Exanimare, timorem incutere. *Décourager.* Far cascar il cuore, scoraggiare.

PARTIRSE LO COR. fr. que servex pera denotar lo viu dolòr que se sènt. *Partirse el corazon.* Discruciari animo; scindi dolore animum. *Se fendre, se briser de douleur.* Squarciarsi il cuore.

RÈSAR Á CORS. fr. Rèsar alternativamènt comensand uns y responènd altres. *Rezar á coros.* Alternatim orare, precari. *Prier alternativement.* Pregare a coro.

SABER DE COR. fr. Saber de memoria. *Saber de coro.* Memoriter tenere. *Savoir par cœur.* Saper a mente.

SI LO COR FÓS DE CÈR NO LO VENCERIA LO DINÈR. ref. que dòna á entèndrer la dificultat de resistir á las tentaciòns de la cobdicia. *Si el corazon fuera de acero no le venciera el dinero.* Cor si ex ære foret, superabile non foret auro. *Une clef d'or ouvre les serrures du cœur.* L'oro apre il cuore.

TENIR UN COR COM UN BRAU. fr. Ser mòlt valènt, tenir mòlt ánimo. *Tener pelos en el corazon.* Magno robore valere. *Avoir beaucoup de courage, de bravoure.* Aver un gran cuore.

TENIR UN COR DE BRÒNSE. fr. Ser mòlt poc compassiu. *Ser de bronce ó tener un corazon de bronce.* Durum et inflexibilem esse. *Avoir le cœur de bronze, de roche, de marbre.* Avere il cuor di marmo.

TRENCAR LO COR. fr. Causar alguna cosa mòlta llástima ó compassió. *Quebrar el corazon.* Ad misericordiam movere. *Déchirer le cœur.* Lacerare il cuore.

VENIR LO COR Á UN FIL. fr. TENIR L' ÁNIMA PÈNJADA DE UN FIL.

CORADÈLLA. s. f. Las entranyas del animal. *Asadura, corada, corazonada.* Exta. *Fressure.* Frattaglie.

CORAGRE. s. m. territ. CORAGRÒR.

CORAGRÒR. s. m. Indisposició del vèntrell ocasionada de haberse tornad agre lo mènjar, ó de mala digestió. *Acedía.* Stomachi acrimonia, vitium stomachi. *Aigreur.* Acetosità, afrezza, forzore, agrezza.

CORAL. s. m. Producció marina que servex de niu á certa especie de pòlms, y se troba agafada á las rocas de figura de un arbre pètitet y sènse fullas, de un pam llarg de alsaria, formad de capas concéntricas, dur com lo mármol y de naturalesa calissa. Ne hi ha de varios colòrs peró lo mès estimad es lo bermell, que á mès de tenir algun us en la medicina, servex pera fèr collareds y altres adòrnos. *Coral.* Coralium, corallium, corallum, coralium. *Corail.* Corallo.

CORAL. adj. CORDIAL.

CORALAR. v. a. ant. Pescar corals. *Pescar corales.* Coralia evellere, è mari educere. *Pècher du corail.* Cavar dei coralli.

CORALINA. s. f. Producció marina de naturalesa calcárea glutinòsa, que servex de niu com lo coral á una especie de pòlms y se troba també agafada á las rocas. Tè la figura de la mòlsa que fan los arbres, ab los tròncs y rametas prims, articulads y plens de casetas casi imperceptibles per fora formadas per los matèxos animalets. Es de un colòr verd cendròs y servex en la medicina de remey contra los cucs. *Coralina, musgo marino.* Corallium. *Coraline.* Corallina.

CORALMENT. adv. mod. ant. CORDIALMÈNT.

CORANDÈLL. s. m. *Imp.* Llistònet de fusta que posan los impressòrs en lo motllo de alt á bax pera dividir la plana en columnas. *Corondel.* Asserculum typographicum paginis dividendis. *Réglet d'imprimeur.* Riga.

CORANTA. adj. num. CUARANTA.

CORASCORA. s. f. Nom propi de una embarcació de las Indias orientals. *Corascora.* Navis Indicæ genus. *Sorte de navire des Indes.* Vascello d' uso nell' India.

CORASSA. s. f. Armadura que se compon de peto y espatllèr y se fa de ferro ó cèr; en un principi se feyan de corretjas nuadas unas ab altras: també acostumaban forrarlas per fora de brocat y altres géneros exquisits pera ma-

jòr lluimènt. *Coraza*. Lorica, cataphracta. *Cuirasse*. Corazza, usbergo.

CORASSÈR. s. m. Lo soldad de caballería armad de corassa. *Coracero, coraza, caballo coraza*. Loricatus miles, eques cataphractus. *Cuirassier*. Soldato a cavallo armato di corazza.

CORASSONILLO. s. f. Hèrba ramòsa y medicinal, que tè las arrels llenyòsas y ab fibras, las fullas pètitas, de figura oval, obtusas y plenas de piquets trasparènts, lo trònc de uns dòs pams de alsaria, dret, cilíndric, llenyòs y de un colòr rojenc: fa las flors grogas y á manòlls. *Corazoncillo, cori, corazoncito, corazoncico, yerba de san Juan, hipérico, perfoliata, perfoliada*. Hypericon, corion. *Millepertuis*. Iperico.

CORATGE. s. m. Valòr, esfors. *Coraje*. Virtus, cor, animus. *Courage, valeur, bravoure*. Valore, ardire, coraggio.

CORATGE. ant. COR.

CORATGE! interj. ÁNIMO, en la cuarta accepció.

DONAR CORATGE. fr. Esforsar, donar ánimo. *Avalorar*. Vires, animum inducere, inferre. *Encourager*. Incoraggiare.

HAVER CORATGE. fr. ant. FÈR ÁNIMO.

PÈNDRER CORATGE. fr. COBRAR ÁNIMO.

CORATJÒS, A. adj. VALERÒS, ANIMÒS.

CORATJÒSAMÈNT. adv. mod. ant. VALEROSAMÈNT, ANIMOSAMÈNT.

CORATJUT, DA. adj. ant. VALERÒS, ANIMÒS.

CORATXA. s. f. Sac de cuiro que servex pera conduir tabaco, cacau y altres géneros de América. *Coracha*. Saccus coriaceus. *Suron, céron*. Sacco da mettere tabacco.

CORAYL. s. m. ant. CORAL.

CÒRB, BA. adj. Lo que no está recte, sinó que tè una figura arquejada. *Corvo*. Curvus, incurvus. *Courbe, courbé*. Curvo, piegato.

CORB. s. m. Aucèll carnívoro mès gros que un còlòm, tòt de colòr negre pardo ab visos de un blau fòsc. *Cuervo*. Corvus, corax. *Corbeau*. Corvo.

CORB. *Astron*. Una de las constel-laciòns australs. *Cuervo*. Corvus. *Corbeau*. Il corvo.

CORB. ant. GÈP.

CORB DE L' ARADA. CAMETA, en la segòna accepció.

CORB DE LA CAMA. ant. SUFRAJA.

CORB MARÍ. Aucèll semblant al ánec, ab los dits units per medi de una mèmbrana, lo bèc llarg, cilíndric, dentad y encorvad de la punta. *Cuervo marino, mergo, mergánsar, corvejon*. Mergus. *Bièvre*. Smergo.

CORB PÈTIT. CUCALA.

CRIEU CORBS Y VOS TRAURÁN LOS ULLS. ref. que explica que los beneficis fèts als ingrats los servexen de armas pera tornar mal per bè. *Cria cuervos, y te sacarán los ojos*. Ale luporum catulos. *Graissez les bottes d'un vilain il dira qu'on les lui brûle*. Chi carezza l' asino egli n' è morso.

LO CORB DIU NEGRA Á LA GARSA. ref. que dòna á entèndrer que mòlts imputan als altres los matèxos defèctes que èlls tènen. *Dijo la corneja al cuervo: quítate allá negro; y el cuervo á la corneja: quitaos vos allá negra*. Caldarii fuliginem aspernatur sartago. *La pelle s'est moquée du fourgon*. La padella dice al pajuolo: fatti in là che tu mi tigni.

NO POD SER MÈS NEGRE LO CORB DEL QUE HO SÒN LAS ALAS. fr. que servex pera donar á entèndrer que ja no hi ha que témer majòr mal per haber ja succeid lo pitjòr que podia venir. *No puede ser el cuervo mas negro que las alas*. Pejore loco res esse non possunt. *Qu'y faire? le dé en est jeté*. Egli non può peggiorare.

CORBA. s. f. CUCALA.

CORBALL. s. m. Pèx de mar, de cerca uns dòs pams de llarg, de colòr pardo fòsc clapàd de negre, lo cap curt, las dènts de dalt mès pètitas que las de bax, y negre de la esquena. *Corvina*. Sciœna umbra. *Poisson de mer, qui ressemble au congre*. Sorta di grongo.

CORBATA. s. f. Adòrno regularmènt de roba fina, que se porta al voltant del coll, y sòs bècs acostuman arribar fins al pit. *Corbata*. Tocale, fascia lintea collo circumvoluta. *Cravate*. Cravatta.

CORBATÍ. s. m. Especie de corbata que no dòna mès que una volta al coll y se corda al detras ab sivèlla ó gafets ó al davant fèndhi un llas. *Corbatin*. Tocale, fasciola lintea collo circumligata et fibulâ subnexa. *Col*. Cravatta.

CORBETA. s. f. Embarcació llengèra de tres arbres y vela cuadrada. *Corbeta*. Liburnica. *Corvette*. Corvetta.

CÒRC. s. m. Insecte que rosega y forada

la fusta reduindla á pòls. *Carcoma.* Teredo, cossis, cossus, caries. *Artison, artoison, artuson.* Tarlo.

CÒRC. Nom que se dòna á diferènts insectes que se crian èntre las llavòrs y fruitas y las llansan á pérdrer. *Coco.* Vermis frugum edax. *Ver qui ronge les fruits.* Verme.

CÒRC. Lo void ó cavitat que lo còrc fa en lo trònc dels arbres. *Tueco, tueca.* Trunci cavitas. *Le creux que l'artison fait aux arbres.* Il buco che il tarlo fa negli alberi.

CÒRC. Lo cuquet que se cria en las llentías y altres llegums. *Mida.* Curculio, vermis legumentorum edax. *Cosson, calandre.* Tonchio.

CÒRC. Lo insecte que còrca las dènts y caxals. *Guijon.* Tinea. *Insecte qui attaque les dents.* Tignuola.

CÒRC. LLENTÍA.

CÒRC. MORRUT.

CORCAD, DA. p. p. de CORCAR y CORCARSE. *Carcomido; agorgojado, gorgojado.*

CORCAD. adj. Rosegad de morrut. *Gorgojoso.* Gurgulione corrosus. *Rongé par les charançons.* Morso dai punteruoli.

CORCAR. v. a. Rosegar lo còrc alguna cosa. *Carcomer.* Exedere, rodere. *Carier, vermouler.* Intarlare.

CORCARSE. v. r. Umplirse de còrcs alguna cosa. *Carcomerse.* Carie corrumpi. *Se vermouler.* Tarlarsi.

CORCARSE. Parland de llegums, fruitas, y altras cosas semblants. *Picarse.* Teredine, curculione exedi, tabescere. *Commencer à se gâter, à se pourrir.* Marcirsi.

CORCARSE. Umplirse de morrut lo gra. *Agorgojarse, gorgojarse.* Gurgulione corrodi. *Être attaqué par les charançons.* Essere attaccato dai punteruoli.

CORCÒBA. s. f. GÈP.

CORCOBAD, DA. adj. GÈPERUD.

CORÇÓ. s. m. CORSÓ.

CORDA. s. f. Conjunt retort de fils ó brins de cánam, espart ó altra materia semblant. *Cuerda, tralla.* Funis. *Corde.* Corda, fune.

CORDA. SÒGA.

CORDA. Lo fil que se fòrma de una llenqueta de budèll de moltó retorta ó de mètall prim, y servex en los instrumènts de música. *Cuerda.* Chorda. *Corde.* Corda.

CORDA. *Geom.* La línea recta tirada dins de una curva, y terminada en dòs punts de èlla. *Cuerda.* Linea subtensa. *Corde.* Corda.

CORDA. La mètxa de cánam sènse filar, y un poc tort, que servex pera pegar fog á las pèssas de artillería. *Cuerda.* Ignifera restis. *Mèche.* Corda, miccia.

CORDA. En los rellotges de butxaca es una cadeneta, que unida ab la molla comunica á tòta la máquina lo movimènt de aquella. En los de pared es una verdadèra corda que per medi de la gravedat dels pesos fa lo matèx efècte. *Cuerda.* Catenula. *Chaîne de montre.* Corda, catena.

CORDA. La que se posa en la prèmpsa cuand se fa vi pera contenir la brisa. *Briaga.* Restis torcularia. *Grosse corde de sparte.* Corda.

CORDA. La que servex pera assegurar y apretar la cingla á las cabalcaduras. *Látigo, latiguera.* Funiculus. *Lien de corde.* Fune.

CORDA. En los barcos, cualsevol de las que no tènen nom particular. *Beta, triza.* Funis. *Manœuvre.* Manovre.

CORDA DE CORRIOLA. La que empleau los mestres de casas pera pujar materials ab la corriola ó altra máquina. *Tiro.* Trochleæ restis. *Corde.* Corda.

CORDA DE ESPART. *Beta.* Funis sparteus. *Sparton.* Corda d' erba.

CORDA FALSA. *Mús.* La que es dissonant y no se pod trempar ab las demès del instrumènt. *Cuerda falsa.* Chorda dissonans. *Corde fausse.* Falsa corda.

CORDA GROSSA. *Maroma.* Funis. *Grosse corde de chanvre.* Fune, gomona.

CORDAS. pl. Los nirvis del cos humá. *Cuerdas.* Nervi. *Nerfs.* Nervi.

AFLUXAR LA CORDA. fr. met. Disminuir lo rigòr ó vigilancia que algú tè á sòn cárreg. *Aflojar las riendas.* Leniùs agere. *Se relâcher, se ralentir, mollir, calmer, lâcher la main.* Rallentare, mollare.

DONAR MÈS CORDA. fr. met. Exasperar mès al enfadad. *Dar soga.* Scommatibus stomachatum ampliùs exasperare. *Aigrir, irriter, mettre dans une situation plus fâcheuse.* Inasprire, irritare.

ESTIRAR TÒTA LA CORDA. fr. TIRAR LA CORDA Ó TÒTA LA CORDA.

TENIR Ó PORTAR CORDA DE PENJAD. fr. vulg. ab que se pondèra la fortuna de algú. *Tener soga de ahorcado.* Gygis habere

annulum, virgulam divinam. *Avoir de la corde de pendu.* Aver fatto patto col diavolo.

TIRAR LA CORDA FINS QUE SE TRENQUE. fr. met. Apurar la paciencia de algú. *Apretar hasta que salte la cuerda.* Nimiùm obstringere, premere. *Pousser à bout.* Portar fino coll' ultimo segno.

TIRAR LA CORDA Ó TÒTA LA CORDA. fr. met. Portar las cosas ab massa rigòr. *Traer ó tener la cuerda tirante.* Intentum arcum semper habere, severiùs agere. *Agir avec trop de rigueur, redoubler de sévérité.* Portar all' ultimo.

PUD Á CORDA. expr. vulg. LO COLL LI PUD Á CORDA.

CORDAD, DA. p. p. de CORDAR. *Abrochado, atacado; abotonado.*

CORDAM. s. m. Conjunt de cordas. *Cordería, cordelería.* Serillia, serilla, serilia. *Corderie.* Cordame.

CORDAM. Lo conjunt de cordas de un barco. *Cordaje.* Funes nautici. *Cordage.* Sartiame, funi, cavi.

CORDAR. v. a. Ajustar al cos alguna pèssa de roba per medi de botòns, gafets, cordó, etc. *Abrochar, atacar.* Fibulis vestem stringere. *Boutonner, agrafer, lacer.* Attaccare, affibbiare.

CORDAR. Ficar lo botó en lo trau. *Abotonar.* Vestis globulos astrictorios ad retinacula contorquere. *Boutonner.* Abbottonare.

CORDELL. s. m. ant. CORDILL.

CORDELLA. s. f. ant. CORDILL.

CORDELLAD, DA. adj. Los passamanèrs dònan aquest nom á unas cintas que imitan lo cordill. *Cordelado.* Funis speciem referens. *Cordelé.* Trecciato, attorcigliato.

CORDELLATS. s. m. pl. Texid ordinari de llana, que tè aquest nom perqué la trama fa com un cordillet. *Cordellate.* Panni lanei genus. *Cordillas.* Panno grossolano.

CORDÈR. s. m. Lo qui fa cordas. *Soguero, cabestrero.* Restio, restiarius. *Cordier.* Funajo, funajuolo.

CORDÈR. territ. ANYÈLL.

CORDÈRET. s. m. tèrrit. dim. de CORDÈR. ANYÈLLET.

CORDETA. s. f. dim. de CORDA. *Cordezuela, cuerdezuela, cuerdecilla, cuerdecita, cuerdecica.* Funiculus. *Petite corde.* Cordella.

CORDIAL. adj. Afectuòs, de cor. *Cordial.* Ex animo. *Cordial, affectueux.* Cordiale.

CORDIAL. Lo que tè virtut pera confortar lo cor. *Cordial.* Cordis fovendi vel reparandi virtute præditus. *Cordial, cardiaque.* Cordiale.

CORDIAL. s. m. Beguda que se dòna als malalts, composta de varios ingrediènts pera confortarlos. *Cordial.* Potio fovens, reficiens. *Cordial.* Cordiale.

CORDIALÍSSIM, MA. adj. sup. de CORDIAL. *Cordialísimo.* Intimus, valdè studiosus. *Très-affectueux.* Cordialissimo.

CORDIALÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de CORDIALMÈNT. *Cordialisimamente.* Valdè studiosè, intimè. *Très-affectueusement.* Cordialissimamente.

CORDIALMÈNT. adv. mod. Afectuosamènt, de cor. *Cordialmente.* Medullitùs, ex animo. *Cordialement, affectueusement.* Cordialmente.

CORDILL. s. m. Reunió de fils de cánam torts de varios gruxos y manèras que servex pera lligar ó pènjar alguna cosa. *Cordel.* Funis. *Cordeau.* Cordella.

CORDILL. La cordeta que fan servir los mestres de casas pera pujar iguals las pareds. *Tendel.* Funiculus rectè collocatus ad dirigendos parietes. *Cordeau de maçon.* Cordella.

TIRAR Á CORDILL. Lo que está recte com un fil, alinead ab una corda. *Acuerdado, tirado á cordel.* Fune, rectâ lineâ ductus. *Bâti, tiré au cordeau.* Edificare a corda.

TIRAR Á CORDILL. fr. Posar unas cordas tibants en línea recta pera que isca alinead algun carrèr, edifici, etc. *Acordelar.* Fune lineam ducere. *Tirer au cordeau.* Cordeggiare.

CORDILLÈRA. s. f. Serie de montanyas continuadas á llarga distancia. *Cordillera.* Montium continuata series. *Chaîne de montagnes.* Giogaja, catena.

CORDILLET. s. m. dim. de CORDILL. *Cordelejo, cordelico, cordelillo, cordelito.* Funiculus. *Petit cordeau.* Cordellina.

CORDÓ. s. m. Especie de corda comunamènt rodòna, que acostuma fèrse de seda, cotó, estam y altras materias semblants. *Cordon.* Funiculus. *Cordon, lacet.* Cordone.

CORDÓ. La corda ab que se cenyexen lo hábit los religiòsos de alguns òrdes. *Cordon.* Cingulum, zona. *Cordelière.* Cordone.

CORDÓ. Lo conjunt de partidas de tròpa ó gènt col-locada de distancia en distancia pera privar la comunicació de un territori ab altres ó impedir lo pas. *Cordon*. Militaris obsidio, corona. *Cordon*. Cordone di soldati.

CORDÓ. Guarnicioneta que se fa á la bora de las monedas pera que no las falsifiquen ni retallen. *Cordoncico, cordoncillo, cordoncito.* Nummorum circumducta cælatura. *Cordonnet, grenetis, cordon.* Cordone, granitura.

CORDÓ. BOCÈLL, en la primèra accepció.

CORDÒNS DE CADET. La divisa que pera distingirse dels soldads portan los cadets al muscle dret, y consistex en un cordó de plata ù or ab las dòs puntas capsadas ó ab borletas, y que pènjan igoals. *Cordones.* Funiculus, illustrium militum stemma, insigne. *Aiguillette que portent les cadets d'un régiment.* Cordellina, stringa.

ALLARGAR LOS CORDÒNS DE LA BÒSSA. fr. TRÁURER LA BÒSSA.

CORDOÁ. s. f. ant. CORDOBÁ.

CORDOBÁ. s. m. La pèll del bòc ó cabra adobada. *Cordoban.* Corium, aluta caprina. *Maroquin, cordouan.* Cordovano.

CÓRDOBES, A. adj. Lo natural de Córdoba, ó lo que pertany á èlla. *Cordobés.* Cordobensis. *De Cordoue.* Di Cordoba.

CORDON. s. m. ant. CORDÓ.

CORDONAS. s. m. aum. de CORDÓ. *Cordonazo.* Funiculus grandior. *Gros cordon.* Cordone grosso.

CORDONÈRA. s. f. CORDÓ, en la primèra accepció.

CORDÒNET. s. m. dim. de CORDÓ. *Cordoncito, cordoncillo, cordoncico.* Funiculus tenuis. *Petit cordon.* Cordoncino.

CORDÒNET. Cada una de las ratllas estretas y un poc abultadas que fòrma lo texid de algunas robas. *Cordoncico, cordoncillo, cordoncito.* Telæ fila catenata. *Raie ou cordonnet dans les étoffes.* Cordoncino.

CORDURA. s. f. Prudencia, sèny, judici. *Cordura.* Prudentia. *Sagesse, prudence, cervelle.* Accortezza, prudenza, giudizio, saviezza.

COREME. s. f. ant. CUARESMA.

COREO. s. m. Peu de vers llatí compost de dòs síl-labas, la primèra llarga y la segòna brèu. *Coreo.* Choreus. *Chorée.* Coreo.

CORESMA. s. f. CUARESMA.

CORET. s. m. dim. de COR. *Corillo.* Parvus chorus. *Petit chœur.* Coro piccolo.

CORIÁMBIC, CA. adj. que se aplica al vers ó composició poética que consta de peus coriambos. *Coriámbico.* Choriambicus. *Composé de coriambes.* Coriambico.

CORIAMBO. s. m. Peu de vers llatí compost de dòs síl-labas brèus èntre dòs llargas. *Coriambo.* Choriambus. *Coriambe.* Coriambo.

CORIBANTE. s. m. Sacerdot de Cibéles que en las fèstas de aquesta diòssa ballaba ab movimènts descomposts y extraordinaris al so de certs instrumènts. *Coribante.* Corybantes. *Corybante.* Coribante.

CORIFEU. s. m. Aquell que guiaba lo cor en las antigas tragedias grègas y romanas. *Corifeo.* Coryphæus. *Coryphée.* Corifeo.

CORIFEU. met. Lo qui es cap de alguna opinió, secta ó partid. *Corifeo.* Coryphæus. *Coryphée.* Corifeo.

CORINTIO, TIA. adj. Lo natural de Corinto, y lo que pertany á èxa ciutad. *Corintio.* Corinthius. *Corinthien.* Di Corinto.

CORINTIO. Se dòna aquest nom á un dels cinc òrdes de arquitectura. *Corintio.* Corinthius. *Corinthien.* Corintio.

CORION. s. m. *Anat.* Mèmbrana exteriòr de las dòs que cubrexen lo feto. *Corion.* Exterior membrana, qua fetus obtegitur. *Chorion.* Corion.

CORISTA. s. m. Èntre los regulars lo qui assistex frecuentmènt al cor; y mès propiamènt se dòna aquest nom als religiòsos destinads al cor dèsde que profèssan fins que tènen la missa. *Corista.* Monachus choro destinatus, addictus. *Religieux destiné au chœur.* Monaco destinato al coro.

CORISTA. Cada hu dels que cantan formand lo cor en las representaciòns de música. *Corista.* Qui in fabularum musicis modis decantatarum choris partes agit. *Choriste.* Corista.

CORISTA. *Mús.* Instrumènt de cèr en fòrma de forqueta, que fèndlo pegar en una post per un dels ganxos y apoyad després en èlla dòna sèmpre un to constant, al que se arrèglan tòts los instrumènts de música. *Tono.* Furcilla chalybea ad concentum fidibus revocandis. *Ton.* Flautino.

CORISTÀT. s. m. En alguns òrdes religiòsos lo tèmps que passan los religiòsos ó religiòsas bax la direcció de un mestre després de la professió. També tè aquest nom lo lloc ahont viuen y se reunexen. *Jovenado.* Monachorum choro addictorum habitaculum. *Temps que les religieux profés passent sous un maître.* Tempo che i monachi professi passano sotto la direzione d' un maestro.

CORN. s. m. Banya, arma que alguns animals, com lo bou, lo moltó, etc., tènen pera sa defensa. *Cuerno.* Cornu. *Corne.* Corno.

CORN. En algunas cosas lo matèx que costat, com lo CORN del altar. *Cuerno.* Cornu, latus. *Côté.* Corno, lato.

CORN. La porció de tròpa que cubrex lo cèntro del exèrcit per cualsevol dels dòs costats. *Ala.* Cornu. *Aile.* Corno, ala.

CORN. Cualsevol de las puntas que fòrman la sarria, la márfega y altras cosas semblants. *Cogujon.* Culcitæ vel sporteæ angulus, cuspis. *Coin d'une paillasse, d'un matelas, etc.* Punta.

CORN. Lo instrumènt que tènen los porquèrs pera cridar y arreplegar los porcs. *Corneta, cuerno.* Subulcorum cornu. *Cornet.* Corno.

CORN. Lo qui tènen los cassadòrs de cèrvos pera cridar la cassa. *Cuerna.* Tuba cornea, buccina. *Cornet, cor de chasse.* Corno, cornetta.

CORN DE LA ABUNDANCIA. Especie de vas de figura de banya, ple fins á bèssar de fruitas y flors, ab que los gentils significaban l' abundancia. *Cornucopia, cuerno de abundancia.* Cornucopia. *Corne d'abondanc, d'Amalthée.* Cornucopia, corno d' abbondanza.

CORN MARÍ. Especie de caragol de mar, de varias midas, que per un dels caps acaba en una punta, que foradandla pod servir pera tocarlo com una tròmpa. *Bocina, caracol.* Murex tritonis, buccina. *Buccin, cor-de-mer.* Buccina.

CORNS. pl. Las extremitats de algunas cosas que acaban en punta, sembland unas banyas, com los CORNS de la lluna. *Cuernos.* Cornua. *Extrémités.* Corni, lati.

POSAR CORNS. fr. met. POSAR BANYAS.

TOCAR LO CORN. fr. met. y fam. Anársen de algun puèsto de improvis y sènse despedirse. *Tomar el trote, escurrir la bola.* Elabi, abire. *S'enfuir, s'en aller sans demander son reste.* Far fagotto, far fardello.

CORNADA. s. f. BANYADA.

CORNAMÈNTA. s. f. Las banyas del bou, vaca, cèrvo ó altre cualsevol animal. *Cornamenta, cornadura, herramienta.* Cornua. *Cornes d'un animal.* Corna d' un animale.

CORNAMUSA. s. f. GAITA.

CORNAMUSÈR. s. m. GAITÈR.

CORNAR. v. n. ant. Tocar lo corn. *Tocar la bocina, bocinar.* Buccinare. *Corner.* Cornare.

CORNARIA. s. f. Pèdra fina, especie de ágata, mitj transparènt, de colòr comunamènt rotj que tira á taronja y mòlt bonic. Servex pera grabar sèllos. *Cornerina, corniola, cornelina.* Onyx. *Cornaline.* Corniola.

CÓRNEA. s. f. La segòna túnica del ull. *Córnea.* Cornea tunica, membrana. *Cornée.* Cornea.

CORNÈLLA. s. f. Aucèll. CUCALA.

CORNÈR. s. m. Arbre pètit que tè los tròncs drets, bermellets y llisos cuand sòn tendres, las flors blancas, y lo fruit semblant á cirèras, rodó y de un colòr rotj negrenc. *Cornejo, corno.* Cornus. *Cornouiller.* Corniolo, cornio.

CORNET. s. m. dim. de CORN. *Cuernezuelo, cuernecico, cuernecillo, cuernecito, cornete, cornezuelo.* Corniculum. *Petite corne.* Cornicello.

CORNET. Pètit corn marí. *Caracolillo, caracolejo, bocinilla.* Parva buccina. *Petit buccin.* Buccinetta.

CORNETA. s. f. Instrumènt de bòca dit axí per la semblansa que tè ab lo corn. També se diu axí lo músic que la toca. *Corneta.* Cornu, cornicen. *Cornet.* Cornetta.

CORNIÈR. s. m. CORNÈR.

CORNIFORME. adj. que se aplica al cometa ab cua, cuand aquesta aparex còrba. *Corniforme.* Corniculatus. *Corniforme.* Cornicolato.

CORNISA. s. f. Serie de varias motlluras que coròuan un cos ú òrde de arquitectura. *Cornisa, cornija.* Corona. *Corniche.* Cornice.

CORNISETA. s. f. dim. de CORNISA. *Cornisica, cornisilla, cornisita.* Parva corona. *Petite corniche.* Cornicetta.

CORNUCOPIA. s. f. CORN DE LA ABUNDANCIA.

CORNUCOPIA. Adòrno que consta regular-

mènt de un marc de fusta daurad, ab un mirall al mitj y una palmatoria al peu. *Cornucopia.* Lychnucus pensilis. *Meuble avec une petite glace et un chandelier.* Mobile con uno specchio ed un candeliere.

CORNUD, DA. adj. p. us. Lo qui tè banyas. *Cornudo.* Cornutus, corniger, cornifer. *Cornu.* Cornuto.

CORNUD. s. m. Nom que se dòna al marid á qui la dona ha faltad á la fe conjugal. *Cornudo.* Curruca. *Cocu, cornard.* Becco cornuto.

CORNUD Y PAGAR BÈURER. loc. fam. de que se usa cuand á algú, desprès de haberli fèt algun agravi ó perjudici, encara se lo tracta malamènt, ó se vol que se alègre del matèx mal que se li ha fèt. *Sobre cuernos penitencias; tras cornudo apaleado y mandanle bailar.* Læsum mulctare, damno damnum addere. *Les battus paient l'amende.* Aver la beffa e il danno.

CORNUD Y POBRE. loc. fam. CORNUD Y PAGAR BÈURER.

ES CORNUD Á BORNI. loc. ab que se dòna á entèndrer que èntre dòs cosas no hi ha gran diferencia. *Cual mas, cual menos, toda la lana es pelos.* Omnis lana refert plusve minusve pilum. *Un peu plus, un peu moins, ils sont bien ressemblans.* A un di presso son lo stesso.

LO CORNUD ES LO DARRÈR QUE HO SAB. expr. fam. de que se usa cuand alguna persòna ignora lo que li importaba saber abans que ningú. *El cornudo es el postrero ó último que lo sabe.* Ultimus agnoscit patiens sua probra maritus. *Il n'y a personne qui l'ignore, et je ne sais ce que c'est.* Il cornuto è l' ultimo a vedersi le corna.

COROGRAFÍA. s. f. Descripció de algun règne, pais ó provincia particular. *Corografía.* Chorographia. *Chorographie.* Corografia.

COROGRÁFIC, CA. adj. Lo que pertany á la corografía. *Corográfico.* Chorographicus. *Chorographique.* Corografico.

COROGRÁFICAMENT. adv. mod. Segòns las règlas de corografía. *Corográficamente.* Chorographicè. *Chorographiquement.* Corograficamente.

CORÓGRAFO. s. m. Lo qui descriu algun pais. *Corógrafo.* Chorographus. *Chorographe.* Corografo.

COROLA. s. f. Part principal de la flor, generalmènt oloròsa, y de colòr viu, que cubrex las parts que servexen pera la generació. *Corola.* Corolla. *Corolle.* Corolla.

COROLARI. s. m. Proposició que se deduex de lo demostrad anteriormènt. *Corolario, consectario.* Corollarium, consectarium. *Corollaire.* Corollario.

CORÒNA. s. f. Ornamènt honorífic que cenyex lo cap, y per diversos respèctes correspon á distintas persònas. *Corona.* Corona. *Couronne.* Corona, serto, diadema.

CORÒNA. Lo mès alt del cap. *Corona.* Vertex capitis. *Le sommet de la tête.* Vertice della testa.

CORÒNA. La tonsura clerical, que es grau y disposició per los demès òrdes. *Corona.* Prima tonsura clericalis. *Couronne.* Chierica, corona.

CORÒNA. La tonsura de figura rodòna que se fa als ecclesiástics en lo cap, afaitandlos lo cabell en senyal de estar dedicads á la Iglèsia. Es de diferènts midas segòns la diferencia dels òrdes. *Corona.* Tonsura clericalis vel sacerdotalis. *Tonsure.* Tonsura.

CORÒNA. Règne ó monarquía, com la CORÒNA de Espanya, Nápols, etc. *Corona.* Regnum, monarchia. *Couronne.* Corona.

CORÒNA. La lauréola ab que se corònan los sants. *Corona.* Beatorum laureola. *Auréole.* Diadema, aureola.

CORÒNA. Lo rosari de set denas que se rèsa á la Mare de Dèu. *Corona.* Rosarium. *Couronne.* Corona.

CORÒNA. met. Senyal de premi ó recompensa. *Corona.* Præmium, brabeium, brabeum, brabium. *Couronne.* Corona.

CORÒNA. Especie de metéoro, que es un círcul que se fòrma al voltant del sol ó de la lluna y es de colòrs mòlt baxos. *Corona, halo, halon.* Halo, corona. *Couronne.* Corona.

CORÒNA. En la fortificació es una obra exteriòr que se compon de dòs baluarts, dòs cortinas y dòs mitjos baluarts. *Corona.* Munimenti pars exterior. *Ouvrage à couronne.* Opera a corona, a corna.

CORÒNA. Lo fi de alguna obra. *Corona, coronacion.* Finis. *Fin.* Fine, termine.

CORÒNA AUSTRAL. *Astron.* Una de las constel-lacións celestes que estan en lo hemisferi meridional. *Corona austral.* Corona australis. *Couronne australe.* Corona australe.

CORÒNA BARÒNAL. La d' or que portan los baròns y fòrma com un boneto ab dòs filèras de perlas comuns al voltant. *Corona de baron.* Baronum corona. *Couronne de baron.* Corona di barone.

CORÒNA BOREAL. *Astron.* Una de las constel-laciòns celestes que estan en lo hemisferi septentrional. *Corona boreal.* Corona borealis. *Couronne septentrionale.* Corona settentrionale.

CORÒNA CASTRENSE. La que se donaba al que entraba primeramènt en lo camp enemig, guanyand los fossos, trinxèras y estacadas: era d' or y tenia grabadas las insignias de la estacada. *Corona castrense, valar ó vallar.* Corona castrensis, vallaris. *Couronne vallaire.* Corona vallare.

CORÒNA CÍVICA. La que se donaba al que habia salvad la vida á altre en alguna acció de guerra. Era de ramas de alsina. *Corona cívica ó civil.* Corona civica. *Couronne civique.* Corona civica.

CORÒNA CIVIL. CORÒNA CÍVICA.

CORÒNA CONDAL. La que es insignia dels còmptes. Está guarnida de divuit perlas grossas. *Corona de conde.* Comitum corona. *Couronne de comte.* Corona di conte.

CORÒNA DE BARÓ. CORÒNA BARÒNAL.

CORÒNA DE CÒMPTE. CORÒNA CONDAL.

CORÒNA DE DUC. CORÒNA DUCAL.

CORÒNA DE FERRO. La que usaban los emperadòrs cuand se coronaban com á rèys dels llombards. *Corona de hierro.* Corona ferrea. *Couronne de fer.* Corona di ferro.

CORÒNA DE FLORS. La que está formada de diferènts flors. *Pancarpia.* Pancarpiæ. *Couronne de diverses fleurs.* Corona, ghirlanda.

CORÒNA DE INFANT. La que es en tòt semblant á la del rèy, peró sènse diademas. *Corona de infante.* Regiorum infantium corona. *Couronne d'infant.* Corona d' infante.

CORÒNA DEL PRÍNCEP DE ASTURIAS. Lo matèx que la RÈAL, sinó que no tè mès que cuatre diademas. *Corona del príncipe de Asturias.* Asturicensis principis corona. *Couronne royale.* Corona reale.

CORÒNA DE MARQUES. La que tè cuatre flors y cuatre rams compostos cada un de tres perlas, y es d' or. *Corona de marqués.* Marchionum corona. *Couronne de marquis.* Corona di marchese.

CORÒNA DE RATJS. La que se posaba en lo cap dels dèus, y en lo de las imatges dels príncepa cuand los divinisaban. *Corona radiata, radial ó de rayos.* Corona radiata. *Couronne radiale.* Corona radiante.

CORÒNA DE RÈY. Hèrba medicinal y ramòsa, ab las fullas en figura de llansa, algunas de èllas ab tres caxals y altras entèras, lo trònc casi llenyòs, y las flors grogas disposadas en fòrma de coròna. *Corona de rey, corona real, coronilla real.* Melilotum, melilotos. *Mélilot, mirlirot.* Tribolo, soffiola.

CORÒNA DE VÈSCÒMPTE. La d' or que solamènt está guarnida de cuatre perlas grossas sostingudas de puntas d' or. *Corona de vizconde.* Vicecomitum corona. *Couronne de vicomte.* Corona di visconte.

CORÒNA DUCAL. La que está oberta sènse diademas ab perlas y pedrería engastadas al rodedòr, y ab vuit floròns semblants á las fullas de ápit. *Corona ducal ó de duque.* Ducis corona. *Couronne ducale.* Corona ducale.

CORÒNA IMPERIAL. La que tè mòltas perlas ab vuit floròns, y un boneto de escarlata en fòrma de mitra, encaraqué no tan llarg, y sènse acabar en punxa, ab una cinta que pènja á cada costat, oberta del mitj, y sostingud cada costat ab dòs diademas d' or carregadas de perlas, y una tercèra diadema que ix del mitj de la obertura, y sosté un globo d' or ab una creu del matèx mètall. Tè aquest nom per ser la que usa lo emperadòr. *Corona imperial.* Corona imperialis. *Couronne impériale.* Corona imperiale.

CORÒNA MURAL. La que se donaba al soldad que escalaba primèr las murallas y entraba ahònt eran los enemigs. *Corona mural.* Corona muralis. *Couronne murale.* Corona murale.

CORÒNA NAVAL. La que se donaba al soldad que saltaba primèr armad en lo barco enemig. *Corona naval, rostrada ó rostrata.* Corona navalis, rostrata. *Couronne navale.* Corona rostrata.

CORÒNA OBSIDIONAL. La que se donaba al qui obligaba als enemigs á alsar lo siti de alguna ciutad ó plassa: era de agram cullid en lo matèx camp ahònt habian estad aquells. *Corona obsidional, graminea.* Corona obsidionalis. *Couronne*

obsidionale. Corona ossidionale.

CORÒNA OLÍMPICA. La de rams de olivèr que se donaba als vencedòrs en los jogs olímpics. *Corona olimpica.* Corona olympica. *Couronne olympique.* Corona olimpica.

CORÒNA OVAL. La que lo general portaba posada en lo acte de la ovació: era de murtra. *Corona oval, de ovacion.* Corona ovalis. *Couronne ovale.* Corona di ovazione.

CORÒNA RÈAL. La que portan los rèys en algunas ocasiòns: es d' or y pèdras preciòsas. *Corona real.* Diadema regium. *Couronne royale.* Corona reale.

CORÒNA RÈAL. La de or enriquida ab pèdras preciòsas, ab vuit floròns imitand las fullas de ápit posadas dretas, cubertas de altras tantas diademas carregadas de perlas, closas per dalt; anyadindhi los rèys algunas altras circunstancias en significació de sa potestat ó títols honorífics. *Corona real.* Corona regia. *Couronne royale.* Corona regia.

CORÒNA TRIUMFAL. La que se donaba al general cuand entraba triumfant en Ròma; al principi era de llorèr, y desprès d' or. *Corona triunfal.* Corona triumphalis. *Couronne triomphale.* Corona trionfale.

CORONACIÓ. s. f. Lo acte de coronarse algun soberá. *Coronacion.* Coronæ impositio, principis inauguratio. *Couronnement.* Incoronazione, coronamento.

CORONAD, DA. p. p. de CORONAR. *Coronado.*

CORONAD. s. m. Moneda antiga que corregué en Castèlla en tèmps de D. Sanxo IV y de sòs successòrs fins als rèys católics. Se li doná aquest nom per tenir grabada una coròna. Los mès antigs valian cinc maravedissos, y los mès moderns dòs y mitj. *Cornado, foluz.* Nummus coronâ insignitus. *Ancienne monnaie d'Espagne.* Corona.

CORONAL. adj. *Anat.* Se aplica al os del frònt y á lo que li pertany. *Coronal.* Coronalis. *Coronal.* Coronale.

CORONAMÈNT. s. m. *Arq.* Lo adòrno que se posa en la part superiòr del edifici que li servex com de coròna. *Coronamento, coronacion, coronamiento.* Opus coronarium. *Couronnement.* Sommità.

CORONAR. v. a. Posar la coròna en lo cap; ceremonia que regularmènt se fa en los papas, emperadòrs y rèys cuand èntran á regnar. *Coronar.* Coronare. *Couronner.* Incoronare, coronare.

CORONAR. met. Perfeccionar, completar alguna obra. *Coronar.* Perficere, absolvere. *Couronner, perfectionner.* Coronare, perfezionare.

CORONAR. met. Posar alguna cosa en la part superiòr de una fortalesa, eminencia, etc. *Coronar.* Coronare, superimponere. *Couronner, surmonter.* Coronare.

CORONAR. En lo jog de damas posar un peó sòbre altre cuand aquest arriba á ser dama pera distingirlo dels altres peòns. *Coronar.* Latrunculum latrunculo superimponere. *Couronner.* Coronare.

CORONAR. met. Umplir un vas ó altra eina fins á la bora. *Coronar.* Coronare. *Remplir un vase jusqu'aux bords.* Empire fino all' orlo.

CORONATGE. s. m. ant. CORONACIÓ.

CORONÈL. s. m. L' oficial que tè á sòn cárreg lo mando de un regimènt. Alguns tènen solamènt lo grau. *Coronel.* Tribunus militaris, chiliarcus. *Colonel.* Colonnello.

CORONÈLA. adj. Se aplica á la bandèra, companyía y altras cosas que pertanyen al coronèl. *Coronela.* Ad chiliarcum pertinens. *Colonelle.* Colonnella.

CORONÈLA. s. f. La mullèr del coronèl. *Coronela.* Tribuni militaris uxor. *Femme du colonel.* Moglie del colonnello.

CORONELL. s. m. ant. CORONÈL.

CORÒNETA. s. f. dim. de CORÒNA. *Coronita, coronilla, coronica.* Corolla, coronula. *Petite couronne.* Coronina.

CORONETA. La part superiòr del cap. *Coronica, coronilla, coronita.* Vertex. *Sommet de la tête.* Vertice della testa.

CORÓNICA. s. f. CRÓNICA.

CORONISTA. s. f. CRONISTA.

CORP. s. m. CORB.

CORPÈNTA. s. f. vulg. Lo cos de una persòna pètita y rodanxòna. *Corpanchon.* Corpus obesum. *Gros bedon.* Panciuto, corpacciuto.

CORPORACIÓ. s. f. Cos, comunitat, societat. *Corporacion.* Corpus. *Corporation.* Corpo.

CORPORADURA. s. f. territ. CORPULENCIA.

CORPORAL. adj. Lo que pertany al cos. *Corporal.* Corporalis, corporeus. *Corporel.* Corporale.

CORPORAL. s. m. Lo drap que s' estèn en lo

altar sòbre de l'ara pera posarhi la hostia y lo cálser: regularmènt ne hi ha dòs, y per lo matèx se usa comunamènt en plural. *Corporal.* Corporalia. *Corporal.* Corporale.

CORPORALMÈNT. adv. mod. Ab lo cos. *Corporalmente.* Corporaliter. *Corporellement.* Corporalmente.

CORPOREITÀT. s. f. La calitat de cos. *Corporalidad, corporeidad.* Corporalitas, corporatio. *Corporéité.* Corporalità.

CORPÓREO, REA. adj. Lo que tè cos ó pertany á èll. *Corpóreo.* Corporeus, corporatus. *Corporel.* Corporeo.

CORPS. Veu puramènt francesa, que significa lo matèx que *cos*, y fòu introduida en Espanya solamènt pera anomenar alguns empleos, que tènen per principal ocupació lo servey de la persòna del rèy, com guardia de corps, etc. *Corps.* Corpus. *Corps.* Corpo.

CORPULENCIA. s. f. La grandaria y magnitut de algun cos natural ó artificial. *Corpulencia.* Corpulentia, corporatura. *Corpulence.* Corpulenza.

CORPULÈNT, TA. adj. Lo que tè gran cos. *Corpulento.* Corpulentus, corporosus. *Corpulent.* Corpulento.

CÓRPUS. s. m. Veu llatina, que no se usa sinó pera anomenar la festivitat del santíssim cos de Jesucrist. *Corpus.* Festum sacratissimi corporis Christi. *La Fête-Dieu.* Festa del Corpus domini.

CORPUSCULAR. adj. que se aplica al sistema dels filosops que admeten per matèria elemental los corpúsculos. *Corpuscular.* Corpuscularis. *Corpusculaire.* Corpuscolare.

CORPÚSCULO. s. m. *Fisic.* Cos mòlt pètit. *Corpúsculo.* Corpusculum. *Corpuscule.* Corpusculo.

CORRAL. s. m. Lo siti ó lloc que hi ha en las casas ó en lo camp cercad y descubert, que servex pera diferènts usos. *Corral, corraliza.* Cohors, cors. *Cour.* Corte, cortile.

CORRAL. La casa, pati ó teatro ahònt se reprèsèntan las comedias: se li doná aquest nom perqué antigamènt estaba descubert. *Corral.* Theatrum. *Salle de comédie.* Sala di commedia.

CORRAL. met. Lo blanc que los estudiants dèxan en las materias que se dictan en las aulas cuand no sènten al catedrátic. *Corral.* Lacuna. *Lacune.* Lacuna.

CORRAL. Lloc cercad ahònt los pastòrs recullen lo bestiar pera resguardarlo de las inclemencias del tèmps. *Aprisco, redil.* Ovile, caula. *Bergerie.* Ovile, pecorile.

CORRAL DE BOUS. *Boyera, vaqueriza, boil.* Bovile. *Étable à bœufs.* Bovile.

CORRAL DE CABRITS. *Chibetero, chibital.* Hædile. *Étable pour les chevreaux.* Stalla di capretti.

CORRAL DE NOVILLOS. *Novillero.* Juvencorum septum. *Étable pour les jeunes taureaux.* Stalla di vitelli.

CORRAL DE PORCS. *Pocilga, zahurda, cochiquera, chiquero.* Hara, suile. *Étable à cochons.* Porcile.

CORRAL DE PORCS. met. Cualsevol lloc brut y asqueròs. *Pocilga.* Sordidus fœdus, obsitus locus. *Lieu sale, malpropre,* Porcile.

TRÁURER DEL CORRAL. fr. *Desacorralar.* Pecora è caula educere. *Faire sortir le troupeau de la bergerie.* Fàr uscire della mandra.

CÒRRALET. s. m. dim. de CORRAL. *Corralillo, corralito.* Cohors angusta. *Petite cour.* Cortiletto.

CORRATER. s. m. ant. CORREDÒR DE CAMBIS.

CORRECCIÓ. s. f. Reprehensió de algun delicte ó defècte. *Correccion.* Correctio. *Correction, réprimande, admonition, châtiment.* Correzione, avviso, ammonizione.

CORRECCIÓ. Esmena y censura que se fa dels defèctes de alguna obra. *Correccion.* Correctio, emendatio. *Correction.* Correzione.

CORRECCIÓ. Figura de retórica de que se usa cuand la paraula se corretgex y esmena ab altra per paréxer que la primèra no explica prou lo concèpte. *Correccion.* Correctio. *Correction.* Correzione.

CORRECCIÓ DE SENTENCIA. Figura de retórica de que se usa cuand se esmena alguna cláusula que ántes se habia dit ó ponderad. *Correccion de sentencia.* Correctio sententiæ. *Amendement.* Addirizzamento, ammendamento.

CORRECCIÓ FRATERNA. Reconvenció ab que se advertex y corretgex privadamènt al próxim de algun defècte. *Correccion fraterna ó fraternal.* Correctio fraterna. *Correction fraternelle.* Correzione fraterna, correzione fraternale.

CORRECCIÓ GREGORIANA. Se diu axí la cor-

recció dels tèmps fèta en lo any 1582 per disposició del papa Gregori XIII, la que consistí en anyadir deu al còmpte dels dias de octubre de aquell any, fènd que se contás dia 15 lo que segòns la correcció anteriòr [que era la de Julio César] era dia 5; y que desprès en cada 400 anys se traguèssen tres dias pera esmenar lo erròr que resultaba de haber intercalad en cada 4 anys, assó es en cada bigest, un dia cabal de 24 horas, sènd axí que no debian anyadírsehi mès que 23 horas, 16 minuts y 48 segòns pera que lo cómputo fòs exacte. *Correccion gregoriana.* Correctio gregoriana. *Correction grégorienne.* Correzione gregoriana.

CORRECTAMÈNT. adv. mod. Ab correcció. *Correctamente.* Castigatè, emendatè. *Correctement.* Correttamente, purgatamente.

CORRECTE, TA. adj. Lo exacte y confòrme á las règlas. Se diu dels escrits, del estil, dibux y altras cosas semblants. *Correcto.* Correctus. *Correct.* Corretto, purgato.

CORRECTÍSSIM, MA. adj. sup. de CORRECTE. *Correctísimo.* Valdè correctus. *Très-correct.* Correttissimo.

CORRECTIU, VA. adj. que se aplica als medicamènts que tènen la virtut de corretgir. També se usa com substantiu en la terminació masculina. *Correctivo.* Vim leniendi, mitigandi habens. *Correctif.* Correttivo.

CORRECTÒR. s. m. Lo qui corretgex. *Corrector.* Corrector. *Correcteur.* Correttore.

CORRECTÒR. Lo qui estaba encarregad per lo gobern de comparar ab l' original los llibres que se imprimian pera véurer si estaban conformes. *Corrector.* Collator, mendorum castigator. *Correcteur.* Correttore, revisore.

CORRECTÒR. En la imprèmpta es la persòna encarregada de cotejar ab l' original y corretgir las probas dels fulls que se imprimexen. *Corrector.* Mendorum castigator in libro typis mandando. *Correcteur.* Correttore.

CORRECTÒR. Lo superiòr en los convènts de mínims. *Corrector.* Cœnobitarum minimorum præfectus. *Correcteur.* Padre correttore.

CORREDEMPTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui es redemptòr juntamènt ab altre. *Corredentor.* Qui simul cum alio redimit. *Celui qui rachète conjointement avec un autre.* Colui che ridime insieme con un altro.

CORREDISSA. s. f. Corregada curta. *Carrerilla, carrerita.* Curriculum, cursio brevis. *Petite course.* Corsino.

CORREDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui còrre mòlt. *Corredor.* Cursor. *Coureur, celui qui court beaucoup, avec rapidité.* Corritore.

CORREDÒR. Especie de galería. *Corredor.* Pergula. *Corridor.* Androne, corritojo.

CORREDÒR. Lo qui per ofici entrevé en los encants, ajusts, còmpras y vendas de tòta especie de cosas. *Corredor.* Proxeneta. *Courtier, entremetteur.* Sensale.

CORREDÒR. Passadis llarg en los edificis que tè al costat pèssas per las que servex de pas, com los CORREDÒRS ahònt hi ha las celdas en los convènts. *Crujía.* Transitus. *Corridor.* Audito, corridojo.

CORREDÒR. Especie de passadis que hi ha arrimad á un edifici que lo volta tòt ó part considerable de èll. *Andito.* Pergula. *Balcon.* Sporto di casa.

CORREDÒR. ant. Lo soldad que entraba per las terras del enemig y las talaba y saquejaba. *Corredor.* Miles excursor, incursans. *Coureur.* Esploratore, guastatore.

CORREDÒR DE AURELLA. CORREDÒR DE CAMBIS.

CORREDÒR DE CAMBIS. Lo qui solicita lletras per altras parts ó dinèr enmanllevad, ajustand los cambis de interes que se han de donar, y las seguretats ó resguards. *Corredor de cambios, de oreja.* Permutationum negotiator. *Agent de change.* Sensale, agente di cambio.

CORREDÒR DE COLL. CORREDÒR, en la tercèra accepció.

FÈR DE CORREDÒR. Entrevenir com tercèra persòna en las còmpras y vendas de gèneros. *Trujamanear.* Proxenetam agere. *Servir de courtier.* Fare il sensale.

CORREDÒRET. s. m. dim. de CORREDÒR. *Corredorcillo.* Angusta pergula. *Petit corridor.* Anditino, andronetto.

CORREDORÍA. s. f. L' ofici ó exercici de corredòr. *Correduría.* Proxenetæ officium. *Courtage.* Mestiere del sensale.

CORREDORÍA. La diligencia que posa lo corredòr en cualsevol negociació. *Correduría, corretaje.* Proxenetæ labor, industria. *Courtage.* Senseria.

CORREDURA. s. f. ant. CORREDORÍA.

CORREGER. s. m. ant. CORRETJÈR.

CORREGIBLE. adj. Lo que es capas de correcció. *Corregible*. Emendabilis. *Corrigible*. Correggevole.

CORREGIDÒR. s. m. ant. Lo qui corretgex. *Corregidor*. Corrector. *Correcteur*. Correttore.

CORREGIDÒR. Magistrat en Espanya que en sòn territori exercia la jurisdicció rèal ab mer y mixto imperi, y conexia de las causas contenciòsas y gubernativas y del cástig dels delictes. *Corregidor*. Prætor. *Corrégidor*. Podestà.

CORREGIDÒRA. s. f. La mullèr del corregidòr. *Corregidora*. Prætoris uxor. *La femme du corrégidor*. Podestessa.

CORREGIMÈNT. s. m. Lo empleo y ofici de corregidòr, y lo territori á que se extenia sa jurisdicció. *Corregimiento*. Prætura; prætoris ditio. *Emploi, dignité de corrégidor*. Podesteria.

CORREGUD, DA. p. p. de CÓRRER. *Corrido*.

CORREGUD. adj. Assotad públicamènt. *Azotado*. Flagellis cæsus. *Fouetté*. Sferzato, frustato.

CORREGUDA. s. f. Movimènt accelerad del home ó animal pera trasladarse pròmptamènt de un lloc á altre. *Carrera, corrida*. Cursus, cursio, cursura, excursio, excursus, incursio. *Course*. Carriera, corso.

CORREGUDA. ant. La fluxió de humòr que acud á alguna part del cos. *Corrimiento*. Fluxio. *Écoulement, fluxion*. Scorrimento, colamento.

CORREGUDA. ant. Hostilitat que fa la gènt de guerra taland y saquejand lo pais. *Correría*. Incursio, excursio, incursus. *Course, incursion dans un pays ennemi*. Correria, scorreria.

DE CORREGUDA. mod. adv. Acceleradamènt, ab prestesa ó velocitat. *De corrida*. Cursim. *D'emblée, vîte, à la hâte, tout courant*. Di prima giunta, di lancio, in un tratto.

CORREJA. s. f. ant. CORRETJA.

CORREJER. s. m. ant. CORRETJÈR.

CORRELACIÓ. s. f. Analogía ó relació recíproca que tènen èntre sí dòs ó mès cosas. *Correlacion*. Convenientia. *Corrélation*. Correlazione.

CORRELATIU, VA. adj. que se aplica á las persònas ó cosas que tèuen èntre sí correlació. *Correlativo*. Mutuò respondens, conveniens. *Corrélatif*. Correlativo.

CORRELATIVAMÈNT. adv. mod. Ab relació á altra cosa. *Correlativamente*. Respectu alterius. *D'une manière corrélative*. Correlativamente.

CORRENÇA. s. f. ant. FLUX.

TOT CORRÈNT. mod. adv. Deprèssa, ab pròmptitut. *Corriendo*. Cursim, celeriter. *Tout courant*. In fretta, di primo lancio.

CORRÈNDAS. s. f. pl. Diarrea, flux de vèntre. *Correncia, correntia*. Diarrhæa. *Cours de ventre, diarrhée, dévoiement, foire*. Colamento, uscita.

TENIR CORRÈNDAS. fr. Patir de diarrea ó flux de vèntre. *Estar ó andar corriente*. Diarrhæâ laborare. *Souffrir la diarrhée*. Aver la diarrea.

CORRÈNT. p. pres. de CÓRRER. Lo qui còrre. *Corriente*. Currens. *Courant*. Corrente.

CORRÈNT. s. f. Lo curs dels rius ó de las fonts. *Corriente*. Fluentum, fluctus, flumen. *Courant*. Corso, canale.

CORRÈNT. Cert movimènt rápid que tènen las aiguas en alguns paratges del mar sèns conéxerse en la superficie. *Corriente*. Maris cursus inferior sub æquore tranquillo. *Courant*. Corrente.

CORRÈNT. s. m. met. Lo curs que portan algunas cosas. *Corriente*. Progressio, cursus. *Courant, le cours des choses*. Corso.

CORRÈNT. Lo paratge de la mare del riu ó rièra en que l'aigua còrre ab mès rapidesa y violencia. *Corriente*. Alvei proclivior vel angustior tractus. *Courant*. Corso, fiumana.

CORRÈNT. ant. Fluxió de humòrs. *Corrimiento*. Fluxio. *Fluxion*. Flussione.

CORRÈNT. adj. Lo que no tè impedimènt ni embaras pera sòn us y efècte. *Corriente*. Expeditus, facilis. *Sans difficulté, sans embarras*. Speditamente.

CORRÈNT. Admes, autorisad per lo costum ó us comú. *Corriente*. Usu et consuetudine receptus, communis. *Courant, reçu, autorisé, admis*. Corrente.

CORRÈNT. Se aplica á lo que está llèst y acabad sèns faltarhi res pera usarho. *Corriente y moliente*. Perfectus, exactus, absolutus. *Couramment*. Speditamente.

CORRÈNT. Aplicad als diferènts períodos en que se dividex lo tèmps, lo qui está passand actualmènt, com any CORRÈNT, mès CORRÈNT, etc. *Corriente*. Vertens,

Courant. Presente, corrente.

corrènt. Parland del estil, flúido, fácil, sensill. *Flúido, corriente*. Fluens, fluidus. *Coulant*. Corsivo, fluido.

corrènt. Se aplica á la moneda de bona llèy y admesa en lo comers. *Corriente*. Communis. *Courant*. Corrente.

corrènt. adv. mod. **correntmènt**.

dèxarse portar del corrènt. fr. met. Conformarse ab la opinió de la majoría, encaraqué sia conexènd que no es la mès acertada. *Dejarse llevar del ó de la corriente*. Tempori cedere, morem gerere. *Se laisser entraîner au courant*. Lasciarsi andar colla corrente, lasciarsi portare.

pèndrer lo corrènt. fr. met. Agafar lo hábit de fèr alguna cosa. *Tomar el chorrillo*. Assuescere, assuefieri. *Prendre l'habitude de quelque chose, s'y accoutumer*. Assuefarsi, prendere l'abitudine.

posarse corrènt. fr. Pagar tòts los deutes y quedarse solamènt ab lo propi. *Redondearse*. Nomina sua expedire. *Se débarrasser de ses dettes*. Sbrigarsi de' debiti.

seguir lo corrènt. fr. met. Seguir la opinió dels que sòn mès sèns examinarla. *Irse con la corriente, tras la corriente, ó por el chorrillo*. Communi sententiæ adhærere. *Suivre le torrent*. Seguir il parere generale.

CORRENTMÈNT. adv. mod. Sèns dificultat ni contradicció. *Corrientemente*. Facilè. *Couramment, rapidement*. Frettolosamente.

CÓRRER. v. n. Caminar ab velocitat. *Correr*. Currere. *Courir*. Correre.

córrer. met. Se diu dels flúidos y líquids; com del aire, de l'aigua, etc., cuand se mouen progressivamènt de una part á altra. *Correr*. Currere, fluere, labi. *Courir, couler*. Correre, scorrere.

córrer. met. Passar, seguir, tenir curs las cosas, com **córrer** lo tèmps, lo sou, etc. *Correr*. Præterire, labi. *Couler, s'écouler*. Correre, passare, scorrere.

córrer. Partir ab pròmptitut á posar en execució alguna cosa. *Correr*. Properare, festinare. *Courir, se presser*. Correre, affrettarsi.

córrer. met. Passar algun negoci per ahònt li correspon. *Correr*. Rem, negotium agi, tractari. *Avoir, suivre son cours*. Avere il suo corso, andar pella solita strada.

córrer. Estar admesa ó rebuda alguna cosa. *Correr*. Usu communi aliquid receptum esse. *Courir, être en vogue*. Essere in uso, essere in voga.

córrer. Passar, valer alguna cosa per aquell any ó tèmps de que se tracta. *Correr*. Valere. *Avoir cours*. Essere in corso.

córrer. Recórrer, acudir al valimènt ó ajuda de algú. *Recurrir, correr*. Confugere. *Recourir*. Aver risorsa, ricorrere.

córrer. Usad ab la partícula **ab**, enténdrer en alguna cosa, encarregarse de ella y solicitarla. *Correr*. Curare. *Être chargé*. Andare in checchessia, prenderne l'incarico.

córrer. Dirse, donarse per noticia alguna cosa. *Correr la voz, correr fama*. Rumorem esse. *Circuler, se répandre*. Dirsi, narrarsi, buccinarsi.

córrer. Parland de la moneda passar, ser admesa. *Valer, correr*. Usitatam esse, usu receptam esse. *Avoir cours*. Aver corso, esser corrente.

córrer. ant. **acórrer**.

córrer. ant. Perseguir, empaitar. *Correr*. Insequi, persequi. *Persécuter, poursuivre*. Seguitare, perseguitare, incalzare.

córrer al darrèra de algú. fr. Aconseguirlo, empaitarlo ab furia ó crids. *Dar tras uno*. Insequi. *Poursuivre avec acharnement*. Perseguitar con ardore.

córrer al darrèra de algú. fr. Perseguirlo pera fèrli algun dany. *Correr á alguno*. Persequi, insectare. *Courir après quelqu'un*. Correre dietro ad uno.

córrer bè ó no córrer bè ab algú. fr. Tenir ó no tenir tracte y bona correspondencia ab èll, estarhi bèn ó mal avingud. *Correr ó no correr, llevarse bien ó mal con alguno*. Benè vel malè convenire inter aliquos. *Vivre bien ou mal avec quelqu'un, être en bonne ou en mauvaise intelligence*. Essere o non in armonia, essere o non d'accordo.

córrer malamènt ab algú. fr. Estarhi mal avingud. *Llevarse mal, estar mal con alguno*. Discordare adversùs aliquem. *Vivre mal avec quelqu'un*. Esser come gatti e cani, non esser in armonia.

á còrra cuita. mod. adv. Atropelladamènt, ab tota prèssa. *Á mata caballo*. Præcipitanter. *Hurluberlu*. In fretta, d'avventato.

á mès córrer. mod. adv. Ab tòta velocitat

y llèugeresa. *Á mas andar; á escape; á mas ó á todo correr*. Concitatè, velocissimè. *Avec toute la vélocité*. A briglia sciolta.

Á TÒT CÓRRER. mod. adv. Á MÈS CÓRRER.

CORRERÍA. s. f. Hostilitat que fa la gènt de guerra, taland y saquejand lo pais. *Correría*. Excursio. *Course, incursion*. Scorreria.

CORRESPONDENCIA. s. f. Relació que tè una cosa ab altra. *Correspondencia*. Convenientia. *Correspondance, relation, rapport, convenance*. Corrispondenza, armonia.

CORRESPONDENCIA. Conformitat, proporció. *Correspondencia*. Proportio, symmetria. *Correspondance, proportion, symétrie*. Corrispondenza, simetria.

CORRESPONDENCIA. Tracte recíproc de una persòna ab altra. *Correspondencia*. Amicitiæ mutuum officium. *Correspondance*. Corrispondenza, scambievolezza.

CORRESPONDENCIA. La comunicació per escrits pera comunicar y tractar lo que se oferex de una part á altra. *Correspondencia*. Commercium ope litterarum. *Correspondance*. Corrispondenza.

CORRESPONDENCIA. Èntre comerciants lo tracte que tènen èntre sí sòbre cosas de sòn comers. *Correspondencia*. Negotiatorum, mercatorum mutuum commercium. *Correspondance*. Corrispondenza.

CORRESPONDENCIA. La obertura que dòna exida al aire que èntra en algun paratge. *Correspondencia*. Patens aëri exitus. *Correspondance*. Communicazione.

CORRESPONDENCIA. Retribució del benefici rebud. *Correspondencia*. Retributio obsequii, benefacti. *Reconnaissance, récompense*. Gratitudine, riconoscimento, gradimento.

CORRESPÓNDRER. v. n. Retribuir ab igualtat lo benefici rebud. *Corresponder*. Retribuere, rependere. *Correspondre*. Corrispondere, riconoscere.

CORRESPÓNDRER. Tocar ó pertányer. *Corresponder*. Pertinere, attinere. *Appartenir, concerner*. Toccare, appartenere, aspettare, riguardare.

CORRESPÓNDRER. Ser proporcionada una cosa ab altra. *Corresponder*. Respondere, congruere, convenire. *Répondre par symétrie*. Rispondere.

CORRESPÓNDRERSE. v. r. Comunicarse per escrits uns ab altres. *Corresponderse*. Per litteras agere. *Correspondre par lettres*. Corrispondersi.

CORRESPÓNDRERSE. Aténdrerse y amarse recíprocamènt. *Corresponderse*. Mutuò se diligere. *S'aimer réciproquement*. Amarsi scambievolmente.

CORRESPONÈNT. adj. Proporcionad, confòrme. *Correspondiente*. Conveniens, congruens, congruus. *Convenable, sortable, proportionné*. Corrispondente, convenevole, congruente.

CORRESPONÈNT. s. m. Lo qui tè correspondencia ó tracte ab altre. *Correspondiente*. Familiaritate conjunctus. *Correspondant*. Corrispondente.

CORRESPONSAL. s. m. Lo qui tè correspondencia ab altre. Se usa principalmènt en lo comers. *Corresponsal*. Epistolarum commercio conjunctus. *Correspondant, correspondance*. Corrispondente.

CORRETGIBLE. adj. CORREGIBLE.

CORRETGIR. v. a. Esmenar lo que está errad. *Corregir*. Corrigere, emendare. *Corriger*. Correggere, ammendare.

CORRETGIR. Advertir, repéndrer. *Corregir*. Corrigere. *Corriger, reprendre, blâmer*. Raffrenare, sgridare.

CORRETGIR. Disminuir, temperar, moderar l'activitat de alguna cosa. *Corregir*. Corrigere. *Corriger, adoucir, tempérer*. Raffrenare, moderare.

CORRETJ. s. m. La llengueta de cuiro que servex pera lligar las sabatas. *Majuela*. Calcei corrigia, ligula. *Courroie pour attacher les souliers*. Coreggia.

DESFÈR LOS CORRETJS DE LA SABATA. fr. *Desmajolar*. Calceorum ligulas laxare, solvere. *Délier les cordons d'un soulier*. Slegare le coreggie della scarpa.

CORRETJA. s. f. Llenca de cuiro llarga y prima que servex pera lligar ó cenyir alguna cosa. *Correa*. Corrigia, ligula, lorum. *Courroie*. Coreggie.

CORRETJA. La que pènja de la sèlla y aguanta lo estrèb pera pujar á caball. *Acion*. Lorum quo ab ephippio stapia pendet. *Étrivière*. Staffile.

CORRETJA. La de la brida que aprèta las barras del caball pera poderlo manejar. *Muserola*. Corrigia ad os equi comprimendum. *Muserolle*. Museruola.

CORRETJA. Lo tros de cuiro de uns tres dits de ample y vuit de llarg, que servex pèra passarhi las navajas á fi de que vajen mès finas. *Suavizador*. Corium

cultris acuendis. *Cuir sur lequel on passe le rasoir*. Cuojo de' rassoj.

TENIR CORRETJA. fr. met. Sufrir las bròmas ó burlas sèns manifestar enfado. *Tener correa*. Facetiarum aculeos patienter ferre. *Entendre raillerie, bien prendre la plaisanterie*. Non offendersi delle celie.

CORRETJAM. s. m. Lo conjunt de corretjas de que se compon alguna cosa. *Correaje, correria*. Loramentum. *Assemblage de courroies*. Moltitudine di coreggie.

CORRETJÈR. s. m. Lo qui fa corretjas. *Correero*. Corrigiarius. *Celui qui fait des courroies*. Coreggiajo.

CORRETJERÍA. s. f. L' ofici de fèr corretjas. *Correería*. Ars corrigias conficiendi. *Metier de celui qui fait des courroies*. Mestiere del coreggiajo.

CORRETJETA. s. f. dim. de CORRETJA. *Correhuela, coregüela*. Tenuis corrigia. *Petite courroie*. Coreggiuola.

CORRETJOLA. s. f. Planta mòlt comú en los camps y en los sembrads, que tè las flors blancas, de figura d' embut, y las fullas en fòrma de dard. *Correhuela, coregüela, altabaquillo*. Convolvulus arvensis. *Renouée*. Coreggiuola.

CORREU. s. m. Lo qui tè l' ofici de portar cartas de un lloc á altre. *Correo*. Tabellarius, veredarius, angarus. *Courrier*. Corriere, corriero.

CORREU. La casa ó lloc ahònt se reben y distribuexen las cartas. *Correo*. Ædes publicæ epistolis excipiendis. *Poste*. Posta, corriere.

CORREU. Lo conjunt de las cartas que se reben y despatxan. *Correo*. Epistolæ à tabellario delatæ. *Lettres dont un courrier est chargé*. Corriere.

CORREU DE ESPARDENYA. Lo qui tè á sòn càrreg portar las cartas dèsde una caxa principal de correus als pobles de fora de la carrèra. *Balijero, hijuela*. Tabellarius. *Facteur de la poste*. Colui che va da una parte ad altra portando lettere.

CORRIBLE. adj. ant. CORRÈNT.

CORRIMÈNT. s. m. Fluxió de humòr acre que se posa en alguna part del cos, com en los caxals, ulls, etc. *Corrimiento, escurribanda*. Fluxio. *Écoulement, fluxion*. Scorrimento, colamento, flussione.

CORRIMÈNT. Mal que consistex en lo flux de materia acre y corrosiva per la via de la orina. *Gonorrea*. Gonorrhæa. *Gonorrhée*. Gonorrea.

CORRIMENT. ant. CORREGUDA.

CORRIMORT. s. m. Malaltía que consistex en lo flux involuntari del sémen. *Gonorrea*. Gonorrhæa. *Gonorrhée*. Gonorrea.

CORRIOL. s. m. Aucèll del tamany y figura del xamerlí: tè las plòmas blancas y negras, lo bèc y peus negres, lo coll llarg y bonic. Va sèmpre per las horas dels rius. *Andario*. Motacilla. *Hochequeue*. Cutrettola.

CORRIOLA. s. f. Máquina que servex pera móurer y pujar pèdras y altras cosas de pes, y consta de una ó mès rodas que se mouen sòbre sòn èx, passandhi per la circumferencia una corda que servex pera tirar. *Garrucha, carrucha, polea, carrillo*. Trochlea. *Poulie, molette*. Carrucola.

CORRIPIAS. s. f. pl. fam. Flux de vèntre. *Cagalera, escurribanda, desconcierto*. Profluvium albi. *Dévoiement, flux de ventre, foire*. Scolazione, colamento.

CORRÓ. s. m. Tros de fusta rodó y fort que servex pera arrossegar ab mès facilitat alguna cosa de mòlt pes. *Rodillo*. Cylindrus ligneus. *Rondin*. Legno tondo.

CORRÓ. Coxí rodó que agafa de part á part del capsal del llit. *Travesero, larguero, travesaño*. Cervical lecti latitudinem equans. *Traversin, chevet*. Capezzale.

PUJAR Á CORRÓ. fr. met. Enfadarse. *Subírsele á alguno el humo, la mostaza á las narices; atufarse, amusgar, amoscarse*. Irasci. *Monter sur ses grands chevaux, monter aux nues*. Montare in furia, andar in bestia.

CORROBORACIÓ. s. f. Esfors y vigòr que se infundex per algun medi al que estaba débil ó desmayad. *Corroboracion*. Corroboramentum. *Corroboration*. Corroborazione.

CORROBORAD, DA. p. p. de CORROBORAR. *Corroborado*.

CORROBORANT. p. pres. de CORROBORAR. Lo que corrobòra. *Corroborante*. Corroborans. *Corroborant*. Corroborante.

CORROBORANT. s. m. Lo medicamènt que tè virtut de corroborar. *Corroborante*. Corroborans, corroboramentum præ-

bens. *Corroboratif, confortatif.* Corroborativo.

CORROBORAR. v. a. Vivificar y donar majòrs forsas. *Corroborar.* Corroborare. *Corroborer.* Corroborare, fortificare.

CORROBORAR. met. Donar nova forsa á alguna rahó, argumènt ú opinió. *Corroborar.* Corroborare. *Confirmer, affermir.* Assodare, affermare.

CORROBORATIU, VA. adj. Lo que dòna forsa y vigòr. *Roborativo.* Roborans, robur addens. *Roboratif.* Corroborativo.

CORROIR. v. a. Maltractar ó consumir alguna cosa mènjandla. *Corroer.* Corrodere, rodere, erodere. *Corroder, ronger.* Rodere, corrodere.

CORROMPEDÒR, RA. s. m. y f. CORRUPTÒR.

CORROMPIMÈNT. s. m. ant. L' acció y efècte de corrómprer. *Corrompimiento.* Corruptio. *L'action de corrompre.* Corrompimento.

CORRÓMPRER. v. a. Alterar ó mudar la fòrma de alguna cosa. *Corromper.* Corrumpere. *Corrompre, gâter, altérer.* Corrompere, guastare.

CORRÓMPRER. met. Pervertir ó seduir á una dona. *Corromper.* Corrumpere, stuprare, vitiare. *Corrompre, séduire.* Sedurre, depravare.

CORRÓMPRER. met. Pervertir, viciar las bonas costums. *Corromper.* Corrumpere, inficere. *Corrompre, porter au mal.* Corrompere.

CORRÓMPRER. Sobornar al jutge ó á cualsevol persòna ab regalos ó de altra manèra. *Corromper.* Aliquem pecuniâ, largitione corrumpere. *Corrompre, suborner.* Sobornare, sedurre, corrompere.

CORRÓMPRERSE. v. r. Pudrirse, fèrse malbé. *Corromperse.* Putrescere, vitiari. *Se corrompre, se pourrir, se gâter.* Putrefarsi, guastarsi.

CORROMPUD, DA. p. p. de CORRÓMPRER Y CORRÓMPRERSE. *Corrompido, corrupto.*

CORROMPUDAMÈNT. adv. mod. ant. Errada y viciadamènt. *Corrompidamente.* Corruptè. *D'une manière corrompue.* Corrottamente.

CORROSAR. v. n. ant. Enfadarse, enrabiarse. *Airarse.* Irasci. *Se fâcher, sévir, se courroucer.* Adirarsi, corrucciarsi.

CORROSIÓ. s. f. L' acció y efècte de corroir. *Corrosion.* Erosio. *Corrosion.* Corrosione, rodimento.

CORROSIU, VA. adj. Lo que corroex ó tè virtut de corroir. *Corrosivo, corroyente.* Corrodens, corrodendi vi praeditus. *Corrosif.* Corrosivo.

CORROSOS, A. adj. ant. Enfadad, enrabiad. *Airado.* Iratus. *Fâché, irrité.* Adirato, sdegnato.

CORRUPCIÓ. s. f. L' acció y efècte de corrómprer, ó corrómprerse alguna cosa. *Corrupcion.* Corruptio. *Corruption.* Corruzione, putrefazione.

CORRUPCIÓ. Alteració ó vici en algun llibre ó escrit. *Corrupcion.* Corruptio, depravatio. *Corruption.* Corruzione, adulteramento.

CORRUPCIÓ. Diarrea. *Corrupcion.* Profluvium albi, diarrhæa. *Dévoiement, diarrhée.* Diarrea, colamento.

CORRUPCIÓ. met. Vici ó abus introduid en las cosas no materials, com CORRUPCIÓ de costums, de veus, etc. *Corrupcion.* Corruptio, depravatio. *Corruption, dépravation.* Corruzione, depravazione.

CORRUPTELA. s. f. CORRUPCIÓ, en la tercèra accepció.

CORRUPTELA. for. Mal costum ó abus introduid contra llèy ó dret. *Corruptela.* Abusio, corruptela. *Corruption.* Corruzione, rottura, violazione.

CORRUPTIBILITAT. s. f. Calitat per la cual un cos físic está subjècte á la corrupció. *Corruptibilidad.* Corruptibilitas. *Corruptibilité.* Corruttibilità.

CORRUPTIBLE. adj. Lo que pod corrómprerse. *Corruptible.* Corruptibilis. *Corruptible.* Corruttibile.

CORRUPTÍSSIM, MA. adj. sup. de CORROMPUD. *Corruptísimo, corrompidísimo.* Valdè corruptus. *Très-corrompu.* Corrottissimo.

CORRUPTIU, VA. adj. Lo que tè virtut pera corrómprer. *Corruptivo.* Corruptivus. *Corruptif.* Corruttivo.

CORRUPTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui corròmp. *Corruptor, corrompedor.* Corruptor. *Corrupteur.* Corruttore, corrompitore.

CORS, A. adj. ant. CÒRSO.

CORS. s. m. ant. COS.

CORSA. s. f. ant. ESCORXA.

CORSÉ. s. m. Especie de cotilla. Es veu introduida novamènt del frances. *Corsé.* Balænarii thoracis genus. *Corset.* Giustacorpo.

CORSER. s. m. ant. Caball lleugèr y corpulènt de que se servian pera los torneтjs y batallas. *Corcel.* Equus corsorius. *Coursier.* Corsiere, destriero.

CORSIA. s. f. ant. CUSSIA.

CORSIER. s. m. ant. CORSER.

CÒRSO, A. adj. Lo pertanyènt á la isla de Córcega, y lo natural de èlla. *Corzo, corso.* Corsus, corsicanus, corsicus. *De Corse.* Di Corsica.

CORSÓ. s. m. Animal vivíparo, de la classe dels que remugan, silvèstre, mòlt lleugèr y porug, semblant al cèrvo, mès pètit que la daina, casi sènse cua, de colòr cendròs, ab unas banyetas rectas, que tènen una punxa cap endavant, y fan al extrèm com una forqueta. *Corzo.* Dorcas, antilope. *Chevreuil.* Cavriolo, capra salvatica.

CORT, TA. adj. ant. CURT.

CÒRT. s. f. La població ahònt residex lo soberá, y sòs principals consells y tribunals. *Corte.* Urbs regia. *Cour.* Corte.

CÒRT. Lo conjunt de tòtas las persònas que fòrman la familia y comitiva del rèy. *Corte.* Regius comitatus. *Cour.* Corte.

CÒRT. Séquit, acompanyamènt. *Corte.* Comitatus, cohors. *Cour, suite, cortége.* Corte, corteggio.

CÒRT. Obsequi; y axí se diu: fèr la CÒRT á alguna persòna. *Corte.* Obsequium. *Cour, hommages, respects.* Corte, corteggi, ommaggio.

CÒRT. CORRAL.

CÒRT DE PORCS, CORRAL DE PORCS.

CÒRT DELS SUBIRANS, DELS SUPERNALS. ant. La reunió dels àngels y sants que estan glorificand á Dèu en lo cel. *Corte celestial.* Cœlestis aula. *Cour céleste.* Corte celeste, eterna corte.

CÒRTS. pl. La junta ó congrès dels representants de la nació en general ó de las diferènts classes, ciutads ó vilas que la componen, convocads per lo soberá, ab diferènt fòrma y diferènt intervenció en los negocis del gobern, segòns las distinctas èpocas, y las varias provincias ó antigs règnes que componen la monarquía. Actualmènt ab arrèglo á la constitució de 1837 constan de un senad y de un congrès de diputads, y sas atribuciòns mès principals consistexen en votar las contribuciòns, y tòtas las llèys. *Cortes.* Comitia. *Cortès.* Assamblea degli stati in Ispagna.

FÈR LA CÒRT. fr. Concórrer á palaci ó á casa de algun poderòs á obsequiarlo. *Hacer la corte.* Celebritate suâ aliquem honestare. *Faire la cour.* Far corte.

CORTÁ. s. m. CUARTÁ.

PERA CONÈXER ALGÚ SE HI HA DE MÈNJAR UN CORTÁ DE SAL. ref. que advertex que pera conéxer bè algú es menestèr tractarlo mòlt tèmps. *Mozo bueno, mozo malo quince dias despues del año.* Qualis erit famulus transacto noscitur anno. *C'est un aveugle qui juge des couleurs, celui qui à la volée juge de l'humeur.* Per conoscer chicchessia bisogna andarci un anno in viaggio.

CORTAD, DA. p. p. de CORTAR y CORTARSE. *Cortado; acortado.*

CORTAR. v. a. Interrómprer una conversació. *Cortar.* Interpellare. *Couper la parole.* Troncar le parole.

CORTARSE. v. r. Quedarse sènse paraula per causa de alguna turbació. *Cortarse, acortarse, atajarse.* Deficere animo, hærere. *Se couper, rester court.* Restar senza poter dire, senza saper più che dire.

CORTAYAR. v. a. ant. CORTEJAR.

CORTEDAT. s. f. Falta de talènt, esperit, instrucció, etc. *Cortedad.* Tenuis, imbecillis indoles. *Défaut de talent, d'instruction, etc.* Mancanza di talento, dappocaggine.

CORTEJAD, DA. p. p. de CORTEJAR. *Cortejado.*

CORTEJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui corteja. *Cortejante, cortejador.* Obsequens. *Courtisan.* Cortigiano.

CORTEJAR. v. a. Assistir, acompanyar á altre, contribuind á lo que sia de sòn obsequi. *Cortejar.* Obsequi, comitari. *Courtiser, faire la cour.* Far corte, corteggiare.

CORTEJAR. Festejar, obsequiar á alguna dona. *Cortejar.* Amasium agere, amatoriis verbis allicere. *Courtiser, coqueter, faire l'amour.* Coreggiare, corteggiare, fare all' amore.

CORTEL. s. m. ant. CUARTÈL.

CORTÈR. s. m. ant. CUART, la cuarta part, etc.

CORTES. adj. Urbá, atènt, afable. *Cortés, cortesano.* Comis, urbanus. *Poli, civil, honnête, galant.* Cortese, pulito, civile, galante.

CORTESÁ, NA. adj. CORTES.

CORTESÁ. s. m. Lo qui servex al rèy en la còrt y sab los estils y usos de èlla. *Cor-*

tesano, dulico. Aulicus. *Courtisan.* Cortigiano.

CORTESANAMÈNT. adv. mod. Ab cortesanía. *Cortesanamente, cortesmente.* Urbanè, comiter. *Poliment, civilement, honnêtement.* Cortesemente.

CORTESANÍA. s. f. Atenció, agrado, urbanitat. *Cortesanía, cortesía.* Comitas, humanitas, urbanitas. *Politesse, civilité, honnêteté.* Pulitezza, cultura, civiltà.

CORTESÍA. s. f. Acció ó demostració ab que se manifèsta l'atenció, respècte ó afècte que tè una persòna á altra. *Cortesía.* Comitatis, humanitatis significatio. *Révérence.* Cortesia.

CORTESÍA. CORTESANÍA.

CORTETJ. s. m. Lo acompanyamènt obsequiòs que se fa á altre. *Cortejo.* Comitatus. *Cortége, suite.* Corteggio, comitiva, seguito.

CORTETJ. Lo qui fa la còrt á una dona, y la matèxa dona cortejada. *Cortejo.* Amasius, amasia. *Amant, galant, amoureux.* Amante, invaghito.

CORTETJ. Festetj. *Galanteo, festejo.* Amoris captatio, obsequium. *Galanterie.* Galanteo, cicisbeato.

CORTINA. s. f. Drap gran fèt de robas de cotó, seda ó altre género ab que se cubrexen y adòrnan los balcòns, finèstras, alcobas y altras cosas. *Cortina.* Siparium, velum. *Rideau.* Cortina, bandinella.

CORTINA. En las obras de fortificació lo tros de muralla que hi ha èntre baluart y baluart. *Cortina.* Muri frons. *Courtine.* Cortina.

FÈR CÓRRER LA CORTINA. fr. TIRAR LA CORTINA.

POSAR CORTINAS. fr. Adornar ab èllas alguna cosa. *Encortinar.* Velis instruere, ornare. *Encourtiner, garnir de rideaux.* Incortinare.

TIRAR LA CORTINA. fr. Fèrla córrer per la barreta pera tancar. *Correr la cortina.* Velum obtendere. *Fermer le rideau.* Distendere la bandinella.

TIRAR LA CORTINA. fr. Fèrla córrer cap á un costat pera descubrir lo que èlla ocultaba. *Correr, descorrer la cortina.* Velum extensum replicare, contrahere. *Tirer le rideau.* Cavare, estrarre la bandinella.

CORTINATGE. s. m. Lo conjunt de cortinas que se posan en algun puèsto. *Cortinaje.* Velorum series, ordo. *Tour de lit, assemblage de rideaux.* Cortinaggio.

CORTÓ. s. m. ant. CROSTÓ.

CORVO, VA. adj. Lo que está arquejad. *Corvo.* Curvus, incurvus, aduncus. *Courbe, courbé.* Curvo.

CORXÈRA. s. f. *Mús.* Una de las set notas ó figuras musicals, que val la mitat de la semínima. *Corchea.* Nota musices inferius adunca. *Croche.* Croma.

CÒS. s. m. Campanya que se fa per mar pera perseguir als piratas y embarcaciòns enemigas. *Corso.* Bellum mari factum in hostes, piratasve. *Course.* Scorreria.

COS. Cualsevol substancia material y extensa. *Cuerpo.* Corpus. *Corps.* Corpo.

COS. En l'home y en los animals la substancia material organisada. *Cuerpo.* Corpus. *Corps.* Corpo.

COS. Lo tròuc del cos á diferencia dels brassos, camas y cap, que tènen lo nom de extremitats. *Cuerpo.* Truncus, corpus. *Corps.* Corpo, torso.

COS. Cadáver. *Cuerpo.* Cadaver. *Cadavre, corps mort.* Cadavero.

COS. Lo conjunt de individuos que fórman un poble, república ó comunitat. *Cuerpo.* Corpus, collegium. *Corps.* Corpo, adunanza.

COS. En la milicia cert número de soldats ab sòs oficials. *Cuerpo.* Militaris manus. *Corps.* Corpo.

COS. *Geom.* Cantitat extensa en tòtas las tres dimensiòns de ample, llarg y profundo. *Cuerpo.* Corpus. *Solide.* Solido.

COS. En la arquitectura lo agregat de las parts que componen un edifici fins á la cornisa. *Cuerpo.* Ædificium infra coronam. *Corps de bâtiment.* Corpo, la parte principale d'una fabbrica.

COS. Parland de llibres es la matèxa obra sèns contarhi los preliminars é índice. *Cuerpo.* Corpus operis. *Corps.* Corpo.

COS. Lo grux dels texids de llana, seda, etc.; y axí diem que un panyo tè mòlt cos per dir que es mòlt gruxud. *Cuerpo.* Panni crassitudo. *Corps, solidité.* Corpo.

COS. Lo foradet que tè la agulla pera enfilarla. *Ojo, hondon.* Foramen acus. *Chas.* Cruna, cruno.

COS. Parland de las llèys civils ó canónicas la col-lecció auténtica de èllas. *Cuerpo.* Corpus legum, juris. *Corps, code, recueil de lois.* Corpo, codigo.

cos. En los líquids lo matèx que espessòr. *Cuerpo*. Spissitudo, spissitas. *Corps, consistance d'un liquide*. Corpo.

cos. La part de la columna èntre lo capitèll y la basa. *Fuste, escapo*. Scapus. *Fût de colonne*. Fusto, vivo.

cos de iglèsia. Lo espay de èlla sèns inclóurerhi lo crusèro, lo altar majòr ni los col-laterals. *Cuerpo de iglesia*. Templi spatium, area. *Corps d'une église*. Centro della chiesa.

cos del delicte. for. La cosa en que ó ab que se ha comes algun delicte, ó en que ne hi ha los senyals. *Cuerpo de delito ó del delito*. Patrati sceleris notæ, signa. *Corps du délit*. Corpo del delitto.

cos lluminòs. Lo qui despedex llum. *Lumbrera*. Lumiuare. *Corps lumineux*. Corpo lucido, corpo luminoso.

cos presènt. mod. adv. Estaud un cadáver exposad al públic. *De cuerpo presente*. Cadavere exposito. *Le corps mort étant exposé*. Il morto esposto in pubblico.

Á cos descubert. mod. adv. Sèns resguard. *Á cuerpo descubierto*. Sine tegmine, absque tegumento. *Ouvertement, à découvert*. Allo scoperto, a corpo aperto.

anar en còs. fr. Perseguir als piratas y embarcaciòns enemigas. *Andar, ir á corso; corsear*. Navi privato sumptu instructa bellum adversùs hostes, piratasve gerere. *Aller en course*. Fare scorrerie.

desenterrar cossos morts. fr. Murmurar dels difunts. *Desenterrar los muertos*. Ne mortuis quidem parcere. *Troubler les cendres des morts*. Biasimare i morti.

donar cos. fr. Espessir lo que está clar ó massa líquid. *Dar cuerpo*. Densare, spissare. *Donner du corps*. Dar corpo.

en cos. mod. adv. En comunitat presidida del que fa de cap. Se usa de aquest mod. adv. pera distingir cuand concòrren á alguna funció unids y ab formalitat los individuos de algun cos. *En cuerpo, en comunidad*. Congregàtim. *En corps*. Insieme.

en cos de camisa. mod. adv. De mitj cos en avall vestid, y de mitj en amunt ab la sola camisa. *En cuerpo de camisa*. Cum subuculâ tantùm trunco aptatâ. *Sans veste ni pourpoint*. In corpo di camicia.

en cos y en ánima. mod. adv. met. y fam. Totalmènt, sèns dèxar res. *En cuerpo y en alma*. Omninò. *En corps et en âme*. In corpo ed in anima.

fèr cos presènt. fr. ab que se dòna á entèndrer que algú concorregué á alguna funció ó junta sèns péndrerhi part. *Hacer cuerpo presente*. Præsentiam sui facere urbanitatis causâ. *Faire acte de présence*. Stare a far presenza.

fèr de cos. fr. Evacuar lo vèntre. *Hacer del cuerpo*. Desidere. *Aller à la selle*. Cacare, tortire, andar a zambra.

fèr passar per un cos de agulla. fr. met. Tenir á algú mòlt còmprimid. *Meter en un puño ó en un zapato*. Constringere. *Mettre quelqu'un au sac*. Mettere in sacco.

fèr passar per un cos de agúlla. fr. met. Escassejar á algú lo mènjar. *Dar á comer por onzas, por adarmes, por alambique*. Parcissimè potestatem cibi facere. *Donner à mangér chichement*. Dar di mangiare meschinamente.

fèr péndrer cos. fr. donar cos.

fugir lo cos. fr. Móurerse ab pròmptitut y llèugeresa apartandse pera evitar algun cop. *Hurtar ó huir el cuerpo*. Corpora effugere. *Esquiver un coup*. Schivare un colpo.

fugir lo cos. fr. Evitar lo entrar en alguna dificultat ó empenyo. *Echar el cuerpo fuera, huir ó hurtar el cuerpo*. Refugere, vitare, declinare. *S'esquiver*. Schifarsi.

péndrer cos. fr. Aumentarse alguna cosa de poc á mòlt. *Tomar cuerpo*. Augeri, accrescere. *Augmenter, prendre consistance*. Prender corpo, acquistar corpo.

quedarse alguna cosa en lo cos ó en la panxa. fr. met. y fam. Dèxar de dir alguna cosa que podia dirse. *Quedarse con alguna cosa en el cuerpo*. Reticere, rem silentio premere. *Ne pas dire ce qu'on voulait*. Lasciare la metà in bocca.

retirar lo cos. fr. fugir lo cos.

COSA. s. f. Tòt alló que tè entitat, ja sia espiritual ó corporal, natural ó artificial, física ó metafísica. *Cosa*. Res. *Chose*. Cosa.

cosa. ant. causa.

cosa de. mod. adv. Cerca de, ó poc mès ó ménos; y axí se diu: cosa de un cuart, cosa de una cana. *Cosa de, obra de*. Circiter, ferè. *Environ, presque, à peu près*. Quasi, affare di.

cosa de entitat. Cosa de substancia, de consideració, de valòr. *Cosa de entidad*. Res magni momenti. *Chose de*

poids, dè valeur. Affar serio, cosa di valore, cosa riguardevole.

COSA DE RIURER. expr. ab que se dòna á enténdrer que alguna cosa fa ríurer. *Cosa de risa.* Ridiculum sanè. *Chose risible, ridicule.* Cosa da ridere, cosa da riderne.

COSA DE VÉURER. expr. ab que se manifèsta que alguna cosa es digna de ser vista. *Cosa de ver.* Res visu digna. *Chose digne d'être vue.* Cosa da vedersi.

COSA DURA. met. Cosa rigurósa, intolerable. *Cosa dura.* Res dura, intolerabilis, non ferenda. *Chose dure.* Cosa dura, intollerabile.

COSA FORTA. FORTA COSA.

COSA PRIVADA ES DESITJADA. ref. TÒT LO PRIVAD ES DESITJAD.

COSA RARA. expr. ab que sol manifestarse l' admiració, estranyesa ó novedat que causa alguna cosa. *Cosa rara.* Res mira, mirabilis. *C'est extraordinaire! c'est drôle.* Cosa strana, è bizarro!

COSAS MOVÈNTS. ant. BÈNS MOBLES.

COSAS QUE VAN Y VÈNEN. expr. fam. de que se usa pera consolar á algú en lo que patex ó li succeex, explicand la precisió de la alternada successió de las cosas que may permanexen en un matèx estad. *Cosas que van y vienen.* Res alternare necesse est, alternis vicibus mutari. *Après ce temps il en viendra un autre.* Di cosa nasce cosa e il tempo la governa.

COSAS SEÈNTS. ant. BÈNS IMMOBLES.

ALGUNA COSA. *Algo.* Aliquid. *Quelque chose, un peu, quelque peu.* Qualche cosa.

BÈLLA Ó BRAVA COSA; QUINA COSA; QUINA GRAN COSA. expr. irón. de que usam pera manifestar despreci. *Gran cosa, gran cosa por cierto, brava cosa.* Egregiè quidem, perbellè. *La belle chose!* Che gran cosa!

BONA COSA. mod. adv. fam. Mòlt; y axí se diu: ha nevad BONA COSA. *Mucho.* Plurimùm, multò. *Beaucoup.* Molto, assai.

BONA COSA. expr. ab que se alaba la gracia de alguna cosa. Se usa regularmènt en sentit irónic. *Donosa cosa.* Res quidem lepida, perbellè. *La jolie chose!* E' una bella cosa!

CADA COSA VÈ Á SÒN TÈMPS COM LAS FIGAS AL AGÒST. ref. que ensenya que las cosas perden mòlt cuand sòn fora de sòn lloc y tèmps. *Cada cosa en su tiempo y los nabos en adviento.* Omnia tempus habent. *Chaque chose a son temps.* Ogni cosa a suo tempo.

DISPOSAR SAS COSAS. fr. Fèr testamènt, y las demès diligencias pera morir com á cristiá. *Disponer sus cosas.* Testamentum facere, et ad christianè moriendum præparari. *Faire son testament, mettre ordre à ses affaires.* Far testamento.

DONAR ALGUNA MALA COSA. fr. Embruxar. *Dar algo.* Veneficio afficere. *Fasciner.* Ammaliare, fascinare.

ES COSA BONA. loc. irón. ab que se manifèsta la irregularitat de algun fèt. *Donosa cosa es.* Bellum sanè. *Voilà qui est plaisant!* E' una bella cosa!

ES COSA LLARGA. loc. fam. ab que se denota que hi ha mòlt que enrahonar sòbre algun assumpto. *Es cuento largo.* Res longa est. *C'est une trop grande affaire.* E' un affar lungo.

ES COSA PER DEMÈS. loc. que servex pera denotar lo grau superiòr en que se troba alguna cosa. *Es cosa por mayor.* Mirum quidèm. *C'est excessivement.* E' cosa in quantità.

FÈR COSAS DE CRIATURA. fr. FÈR DE CRIATURA.

FORTA COSA. Cosa molèsta, difícil y trabállòsa. *Fuerte cosa, recia cosa.* Res ardua, difficilis. *Chose dure, pénible.* E' terribile.

GRAN COSA. Mòlt. Per lo regular se usa ab negació; y axí se diu: no ha plogud GRAN COSA. *Mucho.* Plurimùm, multò. *Grand'chose.* Gran cosa.

NO DIR UNA COSA PER ALTRA. fr. Dir sèmpre la veritat. *No decir una cosa por otra.* Falsa pro veris minimè obtrudere. *Ne point mentir.* Non mentire.

NO ES COSA. fr. ab que se significa que alguna cosa no val gaire. *No es cosa.* Momenti nihil est in eo. *Ne vaut pas grand'chose.* Non val la spesa.

NO ES COSA! interj. FRIOLÈRA!

NO ES COSA DE RIURER. expr. fam. que se usa pera denotar la gravedat ó importancia de alguna cosa. *Ahí es un grano de anís.* Nec quidem profectò flocci pendenda res. *Ce n'est pas une bagatelle.* Non è cosa da nulla, non è cosa di scherzo.

NO FA SINÓ UNA COSA Y AQUEXA MAL FÈTA. ref. que se aplica als ociòsos y dèxads, que cuand volen fèr alguna cosa tòt ho fan malbé per sa bestiesa y falta de habilitat. *Arremangóse mi nuera, y volcó en el fuego la caldera.* Et manicas col-

lecta nurus deturbat ahenum. *Enfin il l'a entrepris et est au bout de son rôlet. Vous faites peu, et vous nous faites de belle besogne.* Fa poco e cattivo.

NO HI HA COM VÍURER PER VÈURER COSAS. expr. ab que se manifèsta la estranyesa que causa alguna cosa, que no se esperaba del subgècte de qui se parla, especialmènt cuand es de mala correspondencia. *Bueno es vivir para ver.* Hoc mihi restabat videndum. *Il fait bon vivre, on apprend toujours.* Chi molto vive assai impara.

NO HI HA COM VOLER PER FÈR LAS COSAS. ref. que repren als que no volen fèr lo que sels mana ab la escusa de que no saben. *Donde hay gana hay maña.* Nihil difficile volenti. *Qui a volonté a dextérité.* Chi ha volontà esso farà.

NO HI HA TAL COSA. fr. Es fals, no es axí. *No hay tal cosa, no hay tales borregos ó carneros.* Haud verum est. *Ce n'est pas vrai.* Non è vero.

NO SER COSA DE RÍURER. fr. Ser alguna cosa certa ó seria. *No ser cosa de risa, de burla, de chanza.* Certam, gravem rem esse. *L'affaire devient sérieuse.* E' un affar serio.

PARLAND DE ALTRA COSA. fr. fam. usada al voler mudar de conversa. *Dejando una cosa por otra.* Ad aliud sermonem convertendo. *En changeant de sujet.* Cangiando discorso.

PASSAD EN COSA JUDICADA. for. PASSAD EN AUTORITAT DE COSA JUDICADA.

PER UNA COSA DE NO RES. loc. fam. Per cosa de poca importancia, sèns fonamènt ó rahó. *Por quitame allá esas pajas.* Levissimâ de causâ, temerè. *Pour un rien.* Per cosa di niente.

POCA COSA. Se diu del subgècte dèbil en las forsas del cos ó del ánimo. *Poquita cosa, poquito.* Valdè exiguus vel debilis. *Faible de corps ou d'esprit.* E' un pover uomo.

QUÈ COSA? loc. fam. Qué diu? qué hi ha? qué vol? qué es? etc. *Qué cosa?* Quid hoc est? quid hic affert novi? *Qu'est-ce?* Cosa è?

QUÈ COSA ES? loc. de que sol usarse cuand se proposa alguna endevinalla. *¿Qué es cosa y cosa?* ¿Quid sibi vult enigma? *Qu'est-ce que?* Che cosa è?

SER COSA DE NYIGUI NYOGUI. fr. fam. Ser de poca importancia ó despreciable. *Ser cosa de chicha y nabo.* Rem parvi momenti esse. *Chose inutile, de nulle valeur.* Cosa da nulla.

UNA COSA. Cualsevol materia indeterminada que se calla ó no se diu claramènt per algun motiu. *Una cosa.* Aliquid. *Une certaine chose, quelque chose.* Una certa cosa.

UNA COSA. Se usa pera fèr separació en los extrèms de alguna materia, com concedind alguna cosa pera negar las demès. *Una cosa.* Aliud. *Une chose.* Altro.

UNA COSA DE NO RES. Una cosa de poquíssima substancia ó entitat. *Una frusleria.* Res nihili. *Chose frivole, bagatelle.* Cosa da nulla.

VAJE UNA COSA PER ALTRA. loc. de que se usa pera denotar que una cosa pod compensarse ab altra. *Vdyase mocha por cornuda.* Hom unum allo compensetur vel rependatur. *L'une portant l'autre.* L' un per l' altro.

VÈURER LA COSA MAL PARADA. fr. Regonéxer lo pèrill ó aprèto en que se troba algú, ó la deterioració ó perdua que sufrex alguna cosa. *Ver el pleito mal parado.* Rei periculum aut detrimentum agnoscere. *Connaître le danger, le risque que l'on court.* Veder che l' affar diventa brutto.

COSCÒLL. s. m. Arbre. CARRASCA.

COSCONAL. s. m. ant. Lloc plantad de coscòlls. *Coscojal, coscojar, carrascal.* Locus cusculiis consitus. *Bois planté d'yeuses.* Luogo piantato di camedri.

COSERA. s. f. ant. MATALAS.

COSETA. s. f. dim. de cosa. *Cosilla, cosita, cosica.* Res minima. *Petite chose.* Cosetta.

COSETA. com. Lo subgècte delicad. *Alfeñique.* Debilis, delicatus. *Fluet, douillet, délicat.* Frale, sparuto.

COSÍ, NA. s. m. y f. CUSÍ.

COSIA. s. f. ant. CUSSÍA.

COSIDÒRA. s. f. CUSIDÒRA.

COSIDURA. s. f. CUSIDURA.

COSINATGE. s. m. CUSINATGE.

COSIR. v. a. CUSIR.

COSMOGONÍA. s. f. Ciencia ó sistema de la formació del univers. *Cosmogonía.* Mundi sistema. *Cosmogonie.* Cosmogonia.

COSMOGRAFÍA. s. f. La descripció del mòn. *Cosmografía.* Cosmographia. *Cosmographie.* Cosmografia.

COSMOGRÁFIC, CA. adj. Lo que pertany á la cosmografía. *Cosmográfico.*

Cosmographicus. *Cosmographique*. Cosmografico.

COSMÓGRAFO. s. m. Lo qui sab ó profèssa la cosmografía ó tè per ofici escríurerla. *Cosmógrafo*. Cosmographus. *Celui qui sait, qui professe la cosmographie*. Cosmographo.

COSMOLOGÍA. s. f. Ciencia de las llèys naturals per que se goberna lo mòn físic. *Cosmologia*. Cosmologia. *Cosmologie*. Cosmologia.

CÒSSA. s. f. Lo sacudimènt violènt que dònan las bestias cap endatras ab una ó dòs potas, y també lo cop que dònan ab aquest movimènt. *Coz*. Calx. *Ruade*. Calcio.

CÒSSA. Lo cop que dòna alguna persòna ab lo peu movèndlo violèntmènt endatras. *Coz*. Calcis ictus. *Coup de pied*. Pedata, calcio.

CÒSSA. Lo retrocès que fa ó cop que dòna cualsevol arma de fog al dispararla. *Coz*. Scloppeti ictus retrorsum. *Repoussement*. Spinta, rispinta.

PAGAR AB UNA CÒSSA. fr. met. Ser desagraid, correspóndrer ab agravis als beneficis rebuds. *Dar el pago*. Benefacta ingratitudine, ingrato animo rependere, repensare. *Payer un bienfait d'ingratitude*. Contraccambiare con ingratitudine.

PEGAR CÒSSAS. fr. TIRAR CÒSSAS.

TIRAR CÒSSAS. fr. COSSEJAR.

TIRAR CÒSSAS. fr. met. Resistirse ó no voler convenir en alguna cosa. *Cocear*. Calcitrare. *Récalcitrer, regimber*. Calcitrare.

CÒSSACO, CA. adj. Habitant de varios districtes de Russia á las òrdes de un *hettman* ó gobernadòr general. *Cosaco*. Quorundam regionum Russiæ habitator. *Cosaque*. Cosacco.

CÒSSACO. Especie de soldad rus de tròpa lleugèra. *Cosaco*. Russi velites. *Cosaques*. Cosacchi.

CÒSSARI. s. m. Lo qui mana una embarcació armada en còs ab patènt del rèy ó del gobern. *Corsario*. Præfectus navis privato sumptu instructæ ad bellum hostibus inferendum. *Corsaire*. Corsale.

CÒSSARI. adj. que se aplica á tòt barco armad en còs. *Corsario*. Piraticus. *Corsaire*. Corsale.

COSSEGAS. s. m. aum. de cos. *Corpanchon, corpazo*. Obesum corpus. *Gros corps*. Corpaccio.

COSSEJAD, DA. p. p. de COSSEJAR. *Acoceado, coceado*.

COSSEJAR. v. a. Donar, pegar, tirar còssas. *Acocear, cocear, disparar ó tirar coces*. Calcitrare. *Ruer*. Calcitrare.

CÒSSEJAR. v. n. ant. Anar en còs. *Corsear, ir á corso*. Piráticam facere. *Aller en course*. Corseggiare.

COSSET. s. m. dim. de cos. *Corpezuelo, corpecico, corpecillo, corpecito*. Corpusculum. *Petit corps*. Corpicciuolo.

COSSET. Especie de gipó sènse mánegas ni faldas. *Corpezuelo, corpiño*. Thorax. *Corps de jupes*. Corpettino, giustacuore.

COSSOLET. s. m. Armadura antiga que servia pera resguardar lo cos y se componia de gòla, peto, espatllèr, brassalets y celada. *Coselete*. Lorica. *Corselet*. Corsaletto.

COST. s. m. La cantitat que se dòna ó se paga per alguna cosa. *Costa, coste, costo*. Sumptus, impendium, impensa, impendia. *Dépens*. Spesa.

Á COST Y COSTAS. mod. adv. Per lo preu y gastos que tè alguna cosa, sènse cap ganancia. *Á coste y costas: á costo y costas*. Nullo lucro, sine lucro. *Á prix d'emplette*. Compra e incetta.

Á TÒT COST. mod. adv. Sèns limitació en lo gasto ó en lo traball. *Á toda costa*. Nec sumptui nec operæ parcendo. *Á tout prix*. A ogni costo.

COSTA. s. f. Terreno que fa pendènt. *Cuesta*. Clivus, clivum. *Côte*. Pendio, pendice, poggio.

COSTA. Terra situada á la bora del mar. *Costa*. Ora maritima. *Côte*. Costa.

COSTA. COST.

COSTA. ant. CASTÈLLA.

COSTA AMUNT. mod. adv. Anand pujand. *Á repecho, cuesta arriba*. Sursum versum. *Contre mont*. A monte, all' insù.

Á COSTA DE. mod. adv. ab que se explica lo traball, fatiga ó gastos que ocasiòna alguna cosa. *Á costa de*. Dispendio, labore, operâ. *Á force de*. A forza di, a costo di.

Á COSTAS Y DESPESAS. mod. adv. Pagand tòts los gastos. *Á expensas*. Expensis. *Aux dépens*. Alle spese.

Á TÒTA COSTA. mod. adv. Á TÒT COST.

ANAR COSTA AMUNT. fr. Pujarla. *Repechar, ir cuesta arriba*. Sursum per clivum gradi. *Monter une pente*. Andare allo insù.

CONDEMNAR Á COSTAS. fr. Fèr pagar tòts los gastos que ha ocasionad algun plèd civil ó criminal. *Condenar en costas.* Litis æstimatione aliquem mulctare. *Condamner aux dépens.* Condannare alle spese.

FÈR LA COSTA. fr. Pagar per algú. *Hacer la costa.* Pro aliquo solvere. *Payer les violons.* Scovar la lepre.

FÈR LA COSTA. fr. met. Posar los medis pera que algú conseguesca alguna cosa, ó fèr lo que tocaba á altre. *Hacer la costa.* Pro aliquo operam impendere. *Travailler pour les intérêts de quelqu'un.* Far le spese.

FÈR LA COSTA. fr. met. Mantenir un sol la conversació, ó ser l' objècte de èlla, ó de la murmuració de tòts. *Hacer el gasto.* Collocutionis objectum esse, vel in ea primas agere. *Faire seul les frais de la conversation. Être en butte à la médisance. Servir de jouet à une compagnie.* Far le spese della conversazione, esserne il trastullo, la favola.

COSTAL. s. m. Especie de sac gran que servex regularmènt pera transportar grans y altras cosas. *Costal.* Saccus. *Gran sac.* Saccone.

COSTANÈR, RA. adj. Lo que pertany á la costa, com embarcació COSTANÈRA. *Costanera.* Litoralis. *Côtier.* Costiere.

COSTAR. v. n. Valer, ser de cost. *Costar.* Costare. *Coûter.* Costare.

COSTAR. met. Causar, portar en sí algun cuidado, traball, diligencia, etc. *Costar.* Rem esse operosam. *Coûter.* Costare.

COSTAR CAR. fr. met. y fam. Resultar mòlt perjudici ó dany de la execució de alguna cosa. *Costarle á uno caro ó cara alguna cosa.* Rem alicui malè cedere. *Coûter cher.* Costare il cuore.

COSTAR UNA COSA LO DOBLE Ó MÒLT MÈS DEL QUE VAL. fr. fam. ab que se denota que se ha donad per alguna cosa mès preu del degud. *Costar la torta un pan.* Carè, plusquam justò pretio emere. *Coûter plus une chose qu'elle ne vaut.* Costar più che non vale.

COSTAT. s. m. La part del cos del animal èntre lo bras y l' os de la cadèra. *Lado, costado.* Latus. *Côté.* Lato, fianco.

COSTAT. La part dreta ó esquerra de alguna casa. *Lado.* Latus. *Côté.* Lato, canto, parte.

COSTAT. La una mitat del cos del animal dèsdel peu fins al cap. En aquex sentit diem: se ha ferid de tòt lo COSTAT dret. *Lado.* Latus. *Côté.* Fianco.

COSTAT. Cualsevol dels paratges que estan al voltant de un cos; y axí se diu que una plassa está sitiada per tòts COSTATS, ó per tal COSTAT. *Lado.* Latus. *Côté.* Lato, parte.

COSTAT. met. La persòna que afavorex y protegex á altra; y axí se diu que algú tè bons COSTATS. *Lado.* Patronus. *Protecteur.* Protettore, valente.

COSTAT. met. Lo qui acompanya á altre y lo aconsella. *Lado.* Comes, latus, amicus à latere. *Compagnon.* Fianco, compagno.

COSTAT. met. Lo modo, medi ó camí que se pren per alguna cosa. *Lado.* Via. *Biais, tournure.* Lato, via, strada, verso.

COSTAT. *Geom.* Cada una de las líneas que enclouen una figura plana, ó dels plans que enclouen un sólido; y en aquest sentit se diu que un triángul tè tres COSTATS, y un cubo sis. *Lado.* Latus. *Côté.* Lato.

COSTAT. *Geom.* Cuand se considèra com á basa una de las líneas que comprenen una figura plana, ó dels plans que componen un sólido, las altras líneas ó plans se anomenan COSTATS per contraposició; y axí se diu: lo triángul que tè iguals los ánguls èntre sí tè també iguals los COSTATS. *Lado.* Latus, crus. *Côté.* Lato, gamba.

COSTAT. En la milicia la part dreta ó esquerra de una porció de tròpa, com de una columna, de un batalló, etc. *Flanco, costado.* Latus, cornu. *Flanc, aile d'une armée.* Ala, corno.

COSTAT PER COSTAT. mod. adv. ab que se explica la immediació de una casa respècte de altra cuand las dòs no estan separadas mès que per una pared. *Pared en medio.* Pariete intergerivo contiguus. *Mur entre deux.* Muro a muro.

AL COSTAT. mod. adv. Mòlt prop. *Al lado.* Proximè. *À côté, tout proche.* Allato, accanto.

AL COSTAT. mod. adv. COSTAT PER COSTAT.

ANAR AL COSTAT. fr. *Ladear, ir al lado.* A latere alium prosequi. *Aller à côté.* Andare allato.

ANAR COSTAT PER COSTAT. fr. ab que se dòna á entèndrer la igualtat de dòs ó mès persònas cuand se passejan juntas. *Ir*

lado á lado. Pari vel æquo gressu incedere. *Aller, marcher côté à côté.* Andare accanto.

ANAR DE COSTAT. fr. Decantarse, inclinarse á un costat lo que se mou ó se porta. *Ladearse.* In latus inclinari. *Se pencher de côté et d'autre; se balancer, gauchir.* Piegarsi, scansare.

GIRAR DE COSTAT. fr. Decantar, tórcer cap á un costat alguna cosa. *Ladear.* Inclinare, in latus vertere. *Remuer de côté.* Muovere, inclinare da una parte.

MIRAR DE COSTAT. fr. Mirar ab despreci ó ab dissimulo. *Mirar de lado ó de medio lado.* Transversis vel obliquis oculis intueri. *Regarder de côté, avec dédain ou dissimulation.* Sogguardare, guardar con disprezzo.

POSARSE Ó GIRARSE DE COSTAT. fr. Col-locarse de modo que lo costat vinga al davant de la persòna ó cosa respècte de que se diu. *Perfilarse.* Corpus obliquare. *Se présenter de profil, de côté.* Presentarsi di proffilo.

TIRAR CADA HU PER SÒN COSTAT. fr. fam. Anársen cada hu per diferènt part. *Echar cada uno por su parte.* Unumquemque aliò arripere viam. *Prendre chacun son chemin.* Prendere ognuno la sua strada.

TIRAR CADA HU PER SÒN COSTAT. fr. met. que se diu dels que estan discordes en los dictámens. *Ir ó echar cada cual por su camino.* In varias abire sententias. *Suivre chacun sa pointe.* Fare ognuno a suo modo.

TIRAR PER ALTRE COSTAT. fr. met. Seguir diferènt rumbo ú opinió que altre, ó dèxar la que un matèx habia adoptad pera seguirne altra distincta. *Echar por otra parte, por otro lado.* Aliam viam arripere. *Suivre un autre chemin.* Seguir un'altra strada.

COSTEJAD, DA. p. p. de COSTEJAR. *Costeado.*

COSTEJAR. v. a. Fèr ó pagar lo gasto. *Costear.* Sumptum facere. *Faire les frais.* Pagar le spese.

COSTEJAR. v. n. Navegar sèns pérdrer de vista la costa. *Costear; ir, andar, navegar costa á costa.* Oram legere. *Côtoyer, caboter, ranger.* Costeggiare, radere i lidi.

COSTÈLLA. s. f. Cualsevol dels ossos llargs y encorvads que naxen de la espinada y vènen cap al pit. *Costilla.* Costa. *Côte.* Costa, costola.

COSTÈLLA. fam. La mullèr. *Costilla.* Uxor. *Épouse.* Moglie.

COSTÈLLAS. pl. *Náut.* Fustas còrbas que estrèban per los caps en la carena, y servexen pera formar los costats del barco. *Costillas.* Costæ navium. *Courbes.* Coste.

ANAR DE COSTÈLLAS. fr. Cáurer de espatllas ab pèrill de rómprerse ó dislocarse las costèllas. *Descostillarse.* Supinum cadere, in terga supinari. *S'échiner, tomber avec violence sur les côtes.* Dilombarsi.

ANAR DE COSTÈLLAS. fr. met. Exir un malamènt de alguna empresa superiòr á sas propias forsas. *Dar al través.* Magno oneri suscepto succumbere. *Échouer.* Mancare, non riuscire.

COSTELLAM. s. m. Lo conjunt de costèllas. *Costillar, costillajo.* Costæ. *Toutes les côtes de l'animal.* Costolame, costolatura.

COSTÈLLETA. s. f. dim. de COSTÈLLA. *Costillica, costillita.* Parva costa. *Petite côte, côtelette.* Costerella, costolina.

COSTÈR, RA. adj. que se aplica al papèr maltractad que hi ha en cada raima, y á las mans que de èll se fòrman. *Costero.* Deterioris conditionis papyrus. *On le dit du papier de rebut.* La carta che si ributta delle risme.

COSTÈR. s. m. La post esgarrada que quèda á las boras cuand se serra algun trònc ó biga. *Costera, ripia.* Tabula lateralis residua. *Dosse.* Sfasciatura.

COSTÈRA. s. f. ant. COSTA, en la segòna accepció.

COSTÈRA. ant. Nafra. *Matadura.* Petimen. *Blessure.* Guidalesco.

COSTÈRA. Cada una de las dòs mans de papèr costèr que ordinariamènt hi ha en cada raima. *Costera.* Struis papyraceæ lateralis scapus. *Chacune des deux mains de papier de rebut qu'on met dans chaque rame.* Spezzature di risma.

COSTEREJAR. v. n. ant. COSTEJAR, en la segòna accepció.

COSTETA. s. f. dim. de COSTA. *Cuestecita, cuestecilla, cuestecica, cuestezuela, costezuela.* Clivulus. *Petite côte, côteau.* Collinetta.

COSTO. s. m. Arrel medicinal de una hèrba del matèx nom que se cria en Arabia y la India oriental. Es gruxuda com lo dit pòlse, un poc cilíndrica,

parda, cendròsa, oloròsa y de un gust ácre y amarg á proporció que es mès vèlla. *Costo.* Costus, costum. *Costus.* Costola.

GOSTÒS, A. adj. Lo que costa mòlt y es de gran preu. *Costoso.* Carus, magno pretio habitus. *Coûteux, dispendieux.* Dispendioso.

costòs. met. Traballòs, difícil. *Costoso.* Operosus, difficilis. *Pénible, difficile.* Penoso, difficile.

COSTOSAMÈNT. adv. mod. Mòlt car, á mòlt cost. *Costosamente.* Carè, magno pretio. *Chèrement, à grand frais.* A gran prezzo, caramente.

COSTOSÍSSIM, MA. adj. sup. de costòs. *Costosisimo.* Valdè carus, sumptuosissimus: difficillimus. *Très-coûteux.* Carissimo, dispendiosissimo.

COSTRÉNYER. v. a. ant. CONSTRÉNYER.

COSTRENYIMENT. s. m. ant. CONSTRENYIMÈNT.

COSTRET, TA. p. p. ant. de COSTRÉNYER.

COSTUM. s. m. Hábit adquirid de alguna cosa per haberla fèta mòltas vegadas. *Costumbre.* Consuetudo, mos. *Coutume, habitude.* Costume, uso, costumanza, abito, usanza, assuefazione.

costum. Práctica mòlt usada que ha adquirid forsa de llèy. *Costumbre.* Jus consuetudine firmatum, consuetudo in legem veniens. *Coutume, usage.* Costume.

costum. Lo que per geni ó propensió se fa mès comunamènt. *Costumbre.* Quod vi consuetudinis fit. *Coutume.* Costume.

costum inmemorial. La que es tan antiga que no hi ha memoria de cuand va comensar. *Costumbre inmemorial.* Consuetudo immemorabilis. *Coutume, usage immémorial.* Costume immemorabile.

costums. pl. Lo conjunt de calitats ó inclinaciòns y usos que fòrman lo carácter distintiu de una nació ó persòna. *Costumbres.* Mores. *Mœurs.* Costumi.

COSTUMA. s. f. ant. COSTUM.

COSTUMANZA. s. f. ant. COSTUM.

COSTUMAR. v. n. ant. ACOSTUMAR.

COSTURA. s. f. La unió que se fa de dòs pèssas cusindlas. *Costura.* Sutura. *Couture.* Cucitura.

costura. Lo paratge ahònt acuden las noyas pera ser instruidas bax la direcció de una mestra en las feinas propias de sòn sexo. *Escuela, amiga.* Puellarum schola. *École de jeunes demoiselles.* Scuola di signorine.

costura. Lo senyal que quèda de alguna ferida ó llaga en la cara ó altra part del cos. *Costuron.* Cicatrix. *Couture.* Cicatrice, sfregio.

anar á costura. fr. Anar las noyas á apéndrer ab la mestra las feinas propias de sòn sexo. *Ir á la labor.* Puellam scholam adire. *Aller à l'école.* Andare alla scuola.

COSTURER. s. m. ant. SASTRE.

COSTURÈRA. s. f. La dona que tè costura pera ensenyar noyas. *Maestra, amiga.* Ludimagistra. *Maîtresse, bonne amie.* Maestra, maestressa di scuola.

costurèra. CUSIDÒRA.

COT. s. m. CAPOT.

COTA. s. f. Roba talar ab mánegas de que usaban y usan encara los homes pera llevarse del llit y anar per casa ab comoditat. *Bata.* Synthesis, vestis cubicularia. *Robe-de-chambre.* Guarnacca, veste di camera.

cota. Vestidura que portan los rèys de armas en las funciòns públicas, sòbre la que estan brodadas las armas rèals. *Cota.* Heraldicus thorax. *Cotte.* Sopravvesta.

cota. CUOTA.

cota de malla. Armadura del cos que se usaba antigamènt. Al principi se feya de tiras de cuiro retortas y nuadas, y desprès de mallas de ferro ó llautó gruxud. *Cota, loriga.* Lorica. *Brigandine, cuirasse.* Maglia, giaco di maglia.

vestid ab cota de malla. *Lorigado.* Loricatus. *Cuirassé.* Armato, coperto di corazza.

CÒTAD, DA. p. p. de CÒTAR. *Acorneado, corneado.*

COTADÒR, RA. s. m. y f. Lo animal que còta. *Acorneador, corneador.* Cornu petens. *Animal qui cosse.* Cozzatore.

COTAMALLÈR. s. m. ant. Lo qui fa cotas de malla. *Mallero.* Loricarum artifex. *Faiseur de cottes de maille.* Facitor di maglie.

COTANSA. s. f. Especie de tela dita axí de un poble de aquest nom. *Cotanza.* Tela normandica. *Toile de Coutances.* Tela di Cotanza.

CÒTAR. v. a. Donar banyadas ó jugar ab las banyas. *Acornear, cornear.* Cornu petere. *Cosser.* Corneggiare, cozzare.

COTEJAD, DA. p. p. de COTEJAR. *Cotejado.*

COTEJAR. v. a. Comparar, confrontar

una cosa ab altra. *Cotejar*. Conferre, comparare. *Conférer, comparer, collationner*. Confrontare, paragonare, comparare.

COTETA. s. f. dim. de COTA. *Batica*. Parva synthesis. *Cotteron*. Gonnellina.

COTETJ. s. m. Exámen que se fa de dòs ó mès cosas comparandlas èntre sí. *Cotejo, colacion*. Collatio, comparatio. *Comparaison, confrontation*. Confronto, paragone.

COTÍ. s. m. Roba de fil texida á la encordillada y regularmènt rallada que servex pera diferènts usos. *Cotí*. Linea tela fasciolis distincta. *Coutis, coutil*. Traliccio.

COTIDIÁ, NA. adj. Lo que se fa ó esdevé cada dia. *Cotidiano*. Quotidianus. *Quotidien*. Quotidiano.

COTIDIANAMÈNT. adv. mod. Diariamènt, cada dia. *Cotidianamente*. Quotidiè, quotidianò. *Journellement*. Quotidianamente, giornalmente.

COTILLA. s. f. Vestid interiòr guarnid de branillas que usan las donas pera apretarse lo cos. *Cotilla*. Muliebris thorax balænatus. *Corps de baleine*. Giustacuore.

CÒTNA. s. f. CÒNNA.

COTO. s. m. Lo lloc ahònt se recullen los pobres que no tènen posada. *Cotarro*. Pauperum hospitium. *Hôpital pour les pauvres passans*. Ospedale pei poveri viandanti.

COTÓ. s. m. Planta de uns tres peus de alsaria que tè las camas verdas al principi, y desprès se tòrnan bermellas al tèmps de florir. Tè las fullas de figura de cor, las flors grogas y vistòsas, y lo fruit es una capsa que conté de quinse á vint llavòrs embolicadas ab una bòrra mòlt llarga y blanca. *Algodon, algodonal*. Gossampinos, gossimpinos, gossympinos, gossypium. *Cotonnier*. Albero che produce il cotone.

COTÓ. La bòrra llarga y blanca que produex la planta del matèx nom. *Algodon*. Gossypium, xylinum. *Coton*. Cotone, bambagia.

COTÒNS. pl. La porció de seda, raspaduras de banya ó branilla, ó altra cualsevol materia que se posa en lo tintèr pera recullir la tinta, y á fi de que la plòma no agafe mès que la necessaria pera escríurer. *Algodones, cendales, gropos*. Sericum aut cornu filatim distractum atramento scriptorio imbibendo. *Coton qu'on met dans un encrier*. Cotone o altra cosa simile che si mette nel calamajo.

COTOLIU. s. m. Aucèll semblant á la cugullada, peró un poc mès pètit. *Totovía, gulloría*. Galerita. *Alouette hupée, jolavilla*. Lodola.

COTOLIVÀ. s. f. Aucèll. COTOLIU.

COTONÈR. s. m. Lo qui tracta en cotó. *Algodonero*. Gossypii mercator. *Celui qui fait le commerce du coton*. Mercatante di cotone.

COTONINA. s. f. Roba blanca de cotó texida regularmènt á la encordillada. *Cotonía*. Tela xylina. *Basin*. Bambagino.

COTÒRRA. s. f. Especie de lloro pètit. *Cotorra, catalnica*. Psittacus minor. *Perruche*. Spezie di piccolo pappagallo.

COTÒRRA. La femèlla del lloro que aprèn y repetex ab facilitat las paraulas que sènt. *Cotorrera*. Psittacus femina. *Perruche*. Parrucchetto.

COTÒRRA, met. La dona mòlt parladòra. *Cotorra*. Mulier loquax, garrula. *Caillette*. Pettegola, berlinghiera.

COTORRISTÀ. s. m. Lo bribó sèns ofici que no fa mès que anar de taberna en taberna. *Catavinos*. Vagans, bibax. *Coureur de tavernes*. Bevitore.

COTORRO. s. m. Lo lloc ó casa ahònt concòrren á jugar los tahurs. *Garito, tahureria*. Alcatorium. *Tripot*. Bisca, biscazza.

COTURNO. s. m. Calsad de que usaben los antigs, y de que se servian també los actòrs en las tragedias. *Coturno*. Cothurnus. *Cothurne*. Coturno.

CÒTXE. s. m. Carruatge de cuatre rodas ab una caxa ab assèntos pera dòs, cuatre ó mès persònas. *Coche*. Currus. *Carrosse*. Cocchio.

CÒTXE DE CAMÍ. Lo destinad pera fèr viatges. *Coche de camino*. Rheda. *Carrosse de voyage*. Cocchio di viaggio.

CÒTXE DE COLLÈRAS. Lo tirad per mulas guarnidas ab collèras. *Coche de colleras*. Rheda quadrijugis aut sejugis trad... *Carrosse attelé de mules qui ont des colliers*. Carrozza con cavalli da tiro.

CÒTXE DE LLOGUÈR. Lo qui se lloga públicamènt. *Simon*. Currus conducti... *Fiacre*. Carrozza d'affitto.

CÒTXE PARAD. Lo balcó ó miranda en p... pública y de mòlt tránsit, en que se ... gra la diversió sèns exir á buscarla. C...

che parado. Prospectus liber et gratus in ædibus. *Balcon qui donne sur une rue passagère.* Fenestra o balcone che riesce sopra una strada frequentata.

CÒTXE Y COTXADURA Y CIBADA PER LA MULA. ref. que repren als que no contentandse ab lo regular ambiciònan cosas superfluas. *Conde y condadura y cebada para la mula: abad de zarzuela, comisteis la olla, pedis la cazuela.* Consumptis dapibus, lances petere. *Il le veut tout, cheval et mule.* Chiede il pane e la farina.

GUIAR LO CÒTXE. fr. Menar los animals que lo tiran. *Cochear.* Aurigari, aurigare. *Mener un carrosse, conduire les chevaux du carrosse.* Guidare la carrozza.

PARAR LO CÒTXE. fr. Detenirlo davant de algú en senyal de respècte y cortesía. *Parar el coche.* Currum sistere in urbanitatis signum. *Faire arrêter son carrosse.* Arrestare il cocchio.

POSAR CÒTXE. fr. Comensar á tenirne. *Echar coche.* Curru augeri. *Prendre un carrosse.* Mettere carrozza.

TRÁURER CÒTXE. fr. POSAR CÒTXE.

CÒTXÈRA. s. f. La dona del còtxèro. *Cochera.* Aurigæ uxor. *La femme du cocher.* Moglie del cocchiero.

CÒTXERET. s. m. dim. de CÒTXÈRO. *Cocherillo, cocherito.* Puellus auriga. *Petit cocher.* Cocchierino.

CÒTXERÍA. s. f. Lo lloc ahònt se tancan los còtxes. *Cochera.* Cella rhedaria. *Remise.* Rimessa.

CÒTXÈRO. s. m. Lo qui tè per ofici menar los animals que tiran algun còtxe. *Cochero.* Auriga, rhedarius. *Cocher.* Cocchiere.

CÒTXET. s. m. dim. de CÒTXE. *Cochecillo, cochecito.* Currus minor. *Petit carrosse.* Carrozzino.

COTXINADA. s. f. COTXINERÍA.

COTXINERÍA. Acció indecoròsa, baxa, grossèra. *Cochineria, cochinada.* Actio sordida, indecora, inurbana. *Cochonnerie, malpropreté.* Sporchezza, sucidezza.

COTXINO, NA. adj. que se aplica á la persòna que es mòlt bruta. *Cochino.* Sordidus, immundus. *Cochon, sagouin, sale, malpropre.* Porco, lordo, sucido, sporco, schifo.

CÒTXO. s. m. CÒTXE.

CÒTXO. territ. PORC, animal, etc.

COUÈNT, TA. adj. Lo que dòna coissó. *Quemajoso.* Pruritivus, quod uriginem creat. *Aigu, âcre, piquant.* Piccante, forte, pungente.

COUÈNT. Picant. *Picante.* Acer. *Piquant.* Piccante.

CÒURE. s. m. Mètall un poc ménos dúctil que l' or y la plata, de colòr que tira á rotj, y de us bèu conegud. *Cobre.* Cuprum, æs. *Cuivre.* Rame.

ALSAR LO CÒURE. fr. Alborotar á algú ab crids ó ab injurias. *Dar grita.* Aliquem exsibilare, clamoribus explodere. *Huer quelqu'un, jeter des cris.* Schiamazzare, gridare.

CÓURER. v. a. Preparar las cosas cruas per medi del fog y algun líquid pera que se pugan mènjar ó per altres usos. *Cocer.* Coquere. *Cuire.* Cuocere.

CÓURER. Se diu també de aquellas cosas que se assecan al fog pera donarlas la consistencia que necessitan; com las rajolas, lo vidre, etc. *Cocer.* Coquere. *Cuire.* Cuocere.

CÓURER. Parland del ventrell digerir lo mènjar. *Cocer.* Coquere, concoquere. *Cuire, digérer.* Digerire, cuocere, smaltire.

CÓURER. v. n. Estarse coènd alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Cocer.* Fervere. *Cuire.* Cuocersi.

CÓURER. Donar coissó. *Escocer, picar, morder.* Urigine afficere. *Cuire, démanger.* Bruciare, frizzare.

CÓURER. met. Donar pena ó sentimènt alguna cosa. *Escocer.* Pungere, mordere. *Fâcher, chagriner.* Dolere, annojare.

CÓURERSE. v. r. met. Escalfarse massa ab lo excèssiu calòr del fog ó del sol. *Achicharrarse.* Aduri, exuri, torreri. *Se griller, se brûler au feu.* Riardere, arrostirsi.

LO QUE NO SE COU PERA TU DÈIXAHO CREMAR. ref. que advertex que no deu un ficarse en las cosas en que no hi tè interes. *Lo que no has de comer déjalo bien cocer.* Suam quisque rem agat. *Ne nous mêlons point de ce qui ne nous regarde pas.* Di quel che non ti cale, non ne dir nè ben nè male.

COURÈR. s. m. Lo qui fa cosas de còure. *Latonero.* Ærarius, faber ærarius. *Ouvrier qui travaille en laiton.* Colui chi lavora in rame.

COVA. s. f. Cavitat subterránea formada per la naturalesa ó per lo art. *Cueva.* Cavea, caverna. *Caverne, grotte.* Caverna, spelonca.

COVA DE GUINEUS. CAU DE GUINEUS.

COVAD. DA. p. p. de COVAR. *Empollado.*

COVADÒR. s. m. Lo lloc destinad pera póndrer y covar los ous los aucèlls. *Nidal, nido, ponederò.* Nidus, nidamentum. *Nid.* Nido, nidio.

COVADÒR. La cavitat fèta en la pared pera póndrer y covar los còlòms. *Hornilla.* Columbarium. *Trou pratiqué dans les murs pour faire nicher les pigeons.* Nido.

COVAR. v. a. Calentar los aucèlls los ous posándsehi sòbre pera fèr exir los pòllets. *Empollar.* Incubare, incubitare. *Couver.* Covare.

COVARÓ. s. m. COVAROT.

COVAROT. s. m. L'ou que se dèxa en algun paratge determinad pera que la gallina hi ponga. *Nidal, ponedero.* Requietum ovum in nido. *Œuf laissé dans un endroit où l'on veut qu'une poule ponde.* L'uovo che si mette nel luogo dove si vuole che la gallina ponga.

COVATXA. s. f. Cova pètita. *Covacha, covezuela, cuevecica, cuevecilla, cuevecita.* Cavernula, cavernacula. *Petite grotte.* Cavernuzza.

COVATXOLA. s. f. Cualsevol de las secretarías del despatx universal. *Covachuela.* Officina aulica regis decretis expediendis. *Bureau de quelques-uns des ministères.* Uffizio d' alcuno de' ministeri.

COVATXOLISTA. s. m. Cualsevol dels oficials de las secretarías del despatx universal. *Covachuelista.* Quilibet ex fungentibus munere publico in officina regis decretis expediendis. *Commis d'un ministère.* Chi ha un impiego nell' uffizio d' un ministero.

COVE. s. m. Especie de cistèll gran y fòndo, un poc mès ample de la bòca que del cul, fèt de vímets, que servex pera portarhi varias cosas. *Cuévano.* Corbis. *Mannequin.* Cesta, paniera.

COVE. Lo qui está fèt sèuse nansas. *Macona.* Corbis ansis carens. *Panier sans anses.* Paniere.

QUI FA UN COVE FA UNA CISTÈLLA. ref. que ensenya que qui fa una cosa pod fèrne mòltas altras de la matèxa calitat y especie. Comunamènt se diu del qui fa algun mal. *Quien hace un cesto hará ciento.* Unum qui texit calathum, fas texere centum. *Qui fait un pot fait bien une poêle.* Chi fa il filo, fa la matassa.

CÓVEN. s. m. ant. COVE.

COVENET. s. m. dim. de COVE. *Covanillo, covanilla.* Corbicula. *Corbillon, maniveau.* Cestellino, cesterella.

COVENIR. v. n. ant. CONVENIR.

COVENT. s. m. ant. CONVÈNT.

COVENTUAL. adj. ant. CONVENTUAL.

COVINENÇA. s. f. ant. CONVENI.

COVINENÇAYAR. v. a. ant. CONCERTAR, PACTAR.

COVINENSA. s. f. ant. CONVENI.

COVINENT. adj. ant. CONVENIÈNT.

COVINENTMENT. adv. mod. ant. CONVENIENTMÈNT.

CÒX, XA. adj. que se aplica á la persòna ó animal que cuand camina se inclina mès á un costat que á altre per no poder assèntar ab igualtat los dòs peus. També se diu del peu ó cama que fa caminar axí. *Cojo.* Claudus, coxo. *Boiteux.* Zoppo.

CÒX. Se diu també de las cosas inanimadas, com lo banc ó la taula, cuand van de un costat á altre per tenir alguna cama mès curta. *Cojo.* Vacillans. *Boiteux.* Zoppo.

CÒX ENDIABLAD. CÒX TRABÈLL.

CÒX TRABÈLL. Se diu per despreci dels còxos alborotads que may estan quiets. *Cojitranco.* Homo claudus atque irrequietus. *Boiteux turbulent.* Zoppo turbulento.

QUI VA AB UN CÒX, AL CAP DEL ANY ES TAN CÒX COM ÈLL. ref. que advertex lo mòlt que contribuexen las malas companyías á pervertir als bons. *Quien con lobos anda á aullar se enseña; la manzana podrida pierde á su compañía; ojos malos á quien los mira pegan su maladia.* Si juxta claudum habites, subclaudire disces: cum perverso perverteris. *Une pomme gâtée en gâte cent; avec les poules on apprend à gratter.* A chi usa col zoppo gli se ne appicca.

CÒXARIA. s. f. CÒXÈRA.

CÒXEJAR. v. n. Caminar inclinand lo cos mès á un costat que á altre per no poder assentar igualmènt los dòs peus. *Cojear.* Claudicare, claudere. *Boiter, clocher.* Zoppicare.

CÒXEJAR. met. Faltar á la rectitut en algunas ocasiòns. *Cojear.* Claudicare. *Clocher, gaucher.* Andar zoppicone.

CÒXÈRA. s. f. Accidènt que impedex lo poder caminar ab igualtat. *Cojera.* Clauditas, claudigo. *Boitement, claudica-*

tion, clochement. Zoppicamento.

COXESA. s. f. COXERA.

COXET, TA. adj. dim. de cox. *Cojuelo.* Claudus. *Un peu boiteux.* Zoppetto.

COXÍ. s. m. Especie de matalasset que servex pera assentársehi ó reclinarhi lo cap. *Almohada.* Pulvinar, pulvinarium, pulvinus. *Oreiller.* Cappezzale, guanciale.

COXÍ. Lo gran que se posa en los còtxes sòbre cada assènto. *Almohadon.* Pulvinar capsæ currus superpositum. *Matelas de voiture.* Cuscino.

COXÍ. Lo qui se posa sòbre la sèlla per anar á caball ab mès comoditat. *Cojin.* Pulvinus ephippio superpositus. *Coussin qu'on met sur une selle.* Cuscino.

COXÍ DE FÈR PUNTAS. Especie de coxí llarg y rodó, ple regularmènt de palla, que usan las donas per fèr puntas. *Mundillo.* Mundulus. *Coussin pour faire de la dentelle.* Cuscino da far il merletto.

CONSULTARHO AB LO COXÍ. fr. Péndrer tèmps pera meditar algun negoci á fi de acertar. *Consultar con la almohada.* Rem sapienter diferre, maturè consilium capere. *Consulter son chevet.* Pensar, discorrere maturamente.

COXINÈRA. s. f. La bòssa, regularmènt de tela ó altra roba blanca que servex pera ficarhi lo coxí del llit. *Almohada.* Cervicalis vel pulvinaris tegmen linteum. *Taie.* Fodera del guanciale.

COXINET. s. m. dim. de coxí. Lo coxí pètit: peró comunamènt s' entèn del qui tènen las donas pera traballar. *Almohadilla.* Pulvinulus, pulvillus. *Coussin, coussinet à coudre.* Cuscino per cucire.

COXINET. Lo tros de tela doblada de modo que fassa com un pètit coxí, que se posa sòbre la incisió de las sangrías pera privar que isca la sang. *Cabezal.* Plicatus linteolus super venæ scissuram constrictus, ligatus. *Compresse.* Piumacciuolo.

COXINET. Lo coxí pètit que se posa sòbre los grans del llit pera dormir ab majòr comoditat. *Acerico, cabezal.* Parvum cervical. *Traversin.* Guanciale.

COXINET. Lo coxí pètit que tènen las donas pera clavarhi las agullas. *Acerico.* Acicularium, aciarium. *Pelote.* Torsello, buzzo.

COXINET DE DAURADÒR. Lo coxí col-locad sòbre un bocí de post cuadrada, que tènen los dauradòrs pera tallarhi los fulls d' or ó plata ab que dauran. *Plomazon.* Inauratorum pulvinulus. *Coussin ou coussinet de doreur.* Cuscino di mettiloro.

COYLIDOR. s. m. ant. CULLIDÒR.

COZI. s. m. ant. CUSÍ.

COZIN. s. m. ant. CUSÍ.

CR.

CRANC. s. m. Animal cubert de closca, llargarud y de sis á vuit pòlsadas de llarg que se cria comunamènt en las rièras. Tè vuit potas, las dòs del davant mès grossas que las demès, y al extrèm de cada una dòs unglas llargas en fòrma de estenalletas ó alicatas. Ne hi ha tambè de mar mòlt mès grossos y casi rodòns. Uns y altres sòn bons pera mènjar, y sòn mòlt substanciòsos. *Cangrejo.* Cancer, carcinos. *Cancre.* Gambero, granchio.

CRANC. Tumòr maligne, dur, rodó y escabròs, de colòr negrenc, amoratad ó de plòm, en la circumferencia del cual se hi veuen las venas infladas, blavencas ó fòscas, y desprès de fèta la llaga despedex un olòr insuportable. *Cáncer, cancro.* Cancer, carcinoma. *Cancer, chancre.* Canchero, cancro.

CRANC. Lo tumòr de aquest nom que se fa en los pits de las donas. *Zaratan.* Carcinoma. *Noli me tangere.* Canchero.

CRANC DE AIGUA DÒLSA. *Astaco.* Cancer. *Sorte d'écrevisse.* Sorta di gambero.

CRÁNEO. s. m. La closca del cap que tapa lo cervèll. *Cráneo.* Cranium. *Crâne.* Cranio.

CRAPULAT, DA. adj. ant. Emborratxad. *Embriagado.* Crapulentus. *Ivre, soûl.* Ebro, ubbriaco.

CRAS, SA. adj. Gruxud, gras, espes. *Craso.* Crassus. *Gros, gras, épais.* Grosso, grasso, sodo, denso, fitto.

CRAS. Unid ab los substantius *erròr, ignorancia, engany, disbarat* y altres semblants, significa indisculpable. *Craso.* Supinus. *Grossier.* Crasso.

CRASSAS. s. f. pl. Lo residuo ó bruticia que quèda de las brescas cuand se trau la cera. *Ceron.* Ceræ fæx, residuum prælo expressum. *Cire grossière.* Feccia di cera.

CRASSÍSSIM, MA. adj. sup. de CRAS. *Crasisimo.* Crassissimus. *Très-gras, fort épais.* Grassissimo.

CRASSITUT. s. f. Lo excès de carns ó corpulencia en las persònas ó animals. *Gordura, crasitud.* Crassitudo, crassamentum. *Graisse, embonpoint.* Grassezza.

CRASTAT. s. m. ant. CRESTAT.

CRÁTER. s. m. La bòca en fòrma de embut per la que respiran los volcans. *Cráter.* Cratera, crater. *Cratère.* Cratera.

CREACIÓ. s. f. Lo acte de criar ó tráurer Dèu alguna cosa de res. *Creacion.* Creatio. *Création.* Creazione.

CREACIÓ. La nova erecció de algun empleo ó cárreg. També se diu CREACIÓ lo nombramènt de cardenals que fa lo papa. *Creacion.* Creatio. *Création.* Creazione.

CREACIÓ DE CENSAL. Lo acte ab que se reb un capital sòbre hipotecas determinadas, pactand pagarne la pensió permesa per la llèy. *Constitucion de censo.* Censûs institutió. *Assignation d'un cens.* Assegnamento.

CREADÒR. s. m. ant. CRIADÒR.

CREADOR. ant. ACREEDÒR.

CREAR. v. a. ant. CRIAR.

CREAT, DA. p. p. ant. de CREAR.

CREATURA. s. f. ant. CRIATURA.

CREBADURA. s. f. ant. Ruptura. *Quebradura.* Diruptio, fractura. *Rupture, fracture.* Rottura, frattura.

CREDENCIALS. s. f. pl. CARTA CREDENCIAL.

CREDENSA. s. f. La tauleta que se posa immediata al altar á fi de tenir prop tòt lo necessari per la celebració dels oficis divins. *Credencia, aparador.* Abacus sacer. *Crédence.* Credenza.

CREDENSA. ant. CREENCIA.

CREDIBILITAT. s. f. Fonamènt ó rahó que se troba en alguna cosa pera que sia creguda. *Credibilidad.* Credibilitas. *Crédibilité.* Credibilità, credenza.

CREDIBLE. adj. ant. CREIBLE.

CREDIBLEMÈNT. adv. mod. ant. Probablemènt, segòns se creu. *Creiblemente.* Credibiliter. *Probablement, vraisemblablement.* Credibilmente.

CRÉDIT. s. m. Creencia, assenso. *Crédito.* Fides. *Foi.* Fede, credenza.

CRÈDIT. Deute que algú tè á sòn favòr. *Crédito.* Creditum. *Créance.* Credito.

CRÈDIT. Abono, comprobació. *Crédito.* Comprobatio, commendatio. *Crédit.* Credito.

CRÈDIT. Reputació ó fama. Regularmènt se tira á bona part. *Crédito.* Nomen, fama. *Crédit, réputation, renommée.* Credito, stima, nome.

DONAR CRÈDIT. fr. CRÈURER.

CREDO. s. m. Lo símbol de la fe ordenad per los apóstols, en que estan contenguds los principals articles de èlla. *Credo.* Symbolum fidei catholicæ. *Crédo.* Credo.

EN UN CREDO. mod. adv. Ab mòlt poc tèmps. *En un credo.* Brevissimo temporis spatio. *Dans un clin d'œil.* In un credo.

CRÉDUL, LA. adj. Lo qui creu ab massa facilitat. *Crédulo, creedor.* Credulus. *Crédule.* Credulo, corrivo.

CREDULITAT. s. f. Massa facilitat en créurer. *Credulidad.* Credulitas. *Crédulité.* Credulità.

CREEDOR, RA. s. m. y f. ant. ACREEDÒR.

CREENCIA. s. f. La fe y crédit que se dòna á alguna cosa. *Creencia.* Fides. *Croyance.* Credenza, fede.

CREENCIA. Religió ó secta. *Creencia.* Religio, fides. *Croyance.* Credenza, religione.

CREENÇA. s. f. ant. CRÈDIT, en la primèra accepció.

CREENSA. s. f. ant. CREENCIA.

CREENT. p. pres. ant. de CRÈURER. CREYÈNT.

CREGUD, DA. p. p. de CRÈURER. *Creido.*

CREHEDOR, RA. s. m. ant. ACREEDÒR.

CREHENÇA. s. f. ant. CRÈDIT, en la primèra accepció.

CREHENT. p. pres. ant. de CRÈURER. CREYÈNT.

CREIBLE. adj. Lo que pod ó merex ser cregud. *Creible, creedero.* Credibilis. *Croyable.* Credibile.

CREIRE. v. a. ant. CRÈURER.

CRÈMA. s. f. L' acció de cremar. *Quema.* Ustio, crematio, combustio, combustura. *L'action de brûler.* Abbruciamento.

CRÈMA. Incendi de algun edifici, bosc ó altra cosa semblant. *Quema.* Conflagratio. *Embrasement, incendie.* Incendio, combustione.

CRÈMA. Mènjar que se compon de llèt, ous, farina y sucre, que tòt plegad se posa á bullir fins á tenir lo punt corresponènt, y cuand lo tè se trau del fog y se crèma de sòbre ab una planxa de ferro bermella. *Crema, flaon.* Lac ovis, fa-

rinâ et saccharo densatum. *Crème.* Crema.

CRÈMA. Los dos punts que se posan sòbre la *u* en las síl-labas güe, güi, pera denotar que deu pronunciarse: també se posa en las demès vocals, cuand en los versos se desfá lo diftongo de una síl-laba fèndne dòs. *Crema.* Diæresis nota. *Tréma.* Due punti su qualche vocale per far conoscere ch' essa forma, da se sola, una sillaba.

CRÈMAS. pl. Jog. XANCRAS.

CREMAD, DA. p. p. de CREMAR y CREMARSE. *Quemado.*

CREMAD SIA. expr. fam. de que se usa per assegurar la veritat de alguna cosa. *Que me maten.* Peream nisi... *Que je meure si je mens.* Iddio m' affoghi.

CREMAD SIAS. expr. fam. Especie de malediccíó. *Pésete.* Dii te malé perdant. *La peste te crève.* Ti venga il canchero.

PUDIR Á CREMAD. fr. met. y fam. ab que se dòna á entèndrer lo recel que se tè de alguna cosa; v. g. de que alguna disputa vinga á parar en barallas. *Oler á chamusquina.* Rixæ imminentis indicia præstare. *Sentir la brûle, friser la corde.* Saper d' arsiccio, esservi rischio, esservi cagione di timore.

CREMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui crèmá ó pèga fog á alguna cosa. *Quemador.* Ustor. *Celui qui brûle.* Abbruciatore.

CREMADURA. s. f. L' acció que causa lo fog en algun cos, seguida de una descomposició de sas parts. *Quemadura, quemazon.* Ustio. *Brûlure.* Scottatura.

CREMADURA. Lo senyal, llaga, bòmbòlla, ó impressió que fa lo fog ó alguna cosa mòlt calènta aplicada á altra. *Quemadura.* Ustio, adustio. *Brûlure.* Scottatura, abbruciamento.

CREMALLÈR. s. m. territ. GRAÈLLA.

CREMALLÈRS. pl. territ. CLAMÁSTECS.

CREMALLOT. s. m. ant. CREMÈLL.

CREMAMENT. s. m. ant. CRÈMA, en la primèra y segòna accepció.

CREMAR. v. a. Abrasar ó consumir per medi del fog. *Quemar.* Urere, exurere, comburere. *Brûler.* Abbruciare, ardere.

CREMAR. Escalfar ab mòlta activitat, com lo sol en lo estiu. *Quemar.* Adurere, torrere. *Brûler.* Bruciare, riardere.

CREMAR. Assecar mòlt y fèr pèrdrer la verdòr, com succeex ab las plantas en tèmps de mòlt fred ó calòr. *Quemar.* Adurere. *Brûler.* Cuocere, disseccare.

CREMAR. v. n. Estar encesa alguna cosa. *Arder.* Ardere. *Flamber.* Ardere, fiammeggiare, avvampare.

CREMAR. Ser alguna cosa massa calènta. *Quemar.* Nimis calere. *Brûler.* Abbruciare.

CREMARSE. v. r. Patir ó sentir massa calòr. *Quemarse.* Ardere, æstuare. *Se brûler.* Ardere, abbruciarsi.

CREMARSE. met. Despacientarse, neguitejarse perqué no se executa alguna cosa á gust propi. *Quemarse.* Nimia sollicitudine vel ardenti desiderio affici. *S'impatienter.* Uscir de' gangheri.

CREMARSE. met. Sentir la forsa de alguna passió ó afècte. *Quemarse.* Flagrare. *S'enflammer.* Avvampare.

CREMARSE. fam. Estar prop de acertar ó trobar alguna cosa. *Quemarse.* Ferè attingere. *Se brûler, être près de ce qu'on cherche.* Essere molto vicino a ciò che si cerca.

CREMÈLL. s. m. Lo mòc que se separa del ble del llum cuand ja es mòlt cremad. *Seta, jeta, moco.* Lucis fungus. *Champignon qui se forme au lumignon.* Fungo del lucignolo.

CREMELLÓ. s. m. CREMÈLL.

CREMONES, A. adj. Lo pertanyènt á Cremòna, y lo natural de èlla. *Cremones.* Cremonensis. *De Crémone.* Di Cremona.

CRÈMOR. s. m. CRÈMOR DE TARTRÁ.

CREMOR. ant. CREMADURA.

CRÈMOR DE TARTRÁ. La crosta ó tela blanca que se fòrma en la superficie del licòr cuand se purifica lo tartrá. Tè las matèxas virtuts y usos que lo tartrá cristallisad. *Crémor tártaro, crémor.* Cremor tartari. *Tartre.* Cremor di tartaro.

CRENUT, DA. adj. ant. Lo qui tè los cabells llargs. *Cabelludo.* Capillatus, capillosus, comatus. *Chevelu.* Capelluto, zazzeruto.

CRENXA. s. f. CLENXA.

CREPÓ. s. m. ant. CARPÓ.

CREPÚSCUL. s. m. La claròr que hi ha dèsde que apunta lo dia fins que ix lo sol, y dèsde que lo sol se pon fins que se fa de nit. *Crepúsculo.* Crepusculum. *Crépuscule.* Crepuscolo.

CREPÚSCULO. s. m. CREPÚSCUL.

CRESCUD, DA. p. p. de CRÈXER. *Crecido.*

CRESCUDA. s. f. Lo acte ó efècte de cré-

xer alguna cosa. *Crecimiento*. Incrementum, crescentia. *Accroissement, croissance*. Crescimento.

CRESCUDA. Lo aumènt de aigua que prenen los rius y rièras per las mòltas plujas ó per fóndrerse las nèus. *Crecida*. Alluvies, alluvio. *Accroissement, crue d'eau*. Accrescimento, crescimento.

CRESCUDAS. s. f. pl. Los punts que se aumèntan en alguns paratges de la mitja pera que sia mès ampla. *Crecidos*. Circumvolutionum augmentum in textura tibialis. *Mailles dont on renforce un bas*. Maglia per far più larga la calza.

FÈR CRESCUDA. fr. Parland dels preus de las cosas pujar, aumentarse. *Tomar aumento*. Augeri pretium rerum. *Augmenter*. Crescere.

FÈR CRESCUDAS EN LA MITJA. fr. CRÈXER, en la última accepció.

CRESOL. s. m. GRESOL.

CRESOL. ant. LLUM, LLUMANÈRA.

CRESP. s. m. CARAGOL, en la sexta accepció.

CRESPAD, DA. p. p. de CRESPAR. *Crespado, rizado, enrizado*.

CRESPADÒR. s. m. Instrumènt que servex pera crespar los cabells. *Encrespador*. Calamistrum, calamistrus, calamister. *Fer à friser les cheveux*. Ferro da increspare i capelli.

CRESPAR. v. a. Fèr caragols en los cabells. *Encrespar, rizar, enrizar*. Crispare, calamistrare. *Friser, crêper*. Increspare, arricciare.

CRESPELL. s. m. ant. Especie de bunyol. *Oreja de abad, lasaña*. Laganum. *Espèce de beignet*. Sorta di frittella.

CRESPÈLL. territ. CARAMÈLL, en la primèra accepció.

CRESPÈLLA. s. f. territ. Especie de tortèll. *Rosca*. Libum spirale. *Biscuit rond*. Biscottino.

CRESPELLET. s. m. dim. ant. CRESPÈLL, en la primèra accepció.

CRESPINÈLL. s. m. Planta. HÈRBA PUNTÈRA.

CRESPÓ. s. m. Especie de glassa en que lo urdid está mès retort que la trama. *Crespon*. Rarioris telæ genus. *Crépon*. Crepone.

CRESSIÓ. s. m. ant. Hèrba. CRÈXENS.

CRESTA. s. f. Extremitat carnòsa y bermella que lo gall y altres aucèlls tènen sòbre lo cap. *Cresta*. Crista. *Crête*. Cresta.

CRESTA. Lo mònyo de plòmas que tènen en lo cap alguns aucèlls, com lo puput. *Cresta, airon, moño, copete*. Crista. *Crête*. Cresta, ciuffo.

CRESTA. La part de la celada que se alsa sòbre lo cap, y ahònt se col-locan las plòmas. *Creston*. Conus. *Crête de casque*. Cimiero, cima del morione, pennacchio.

CRESTA DE GALL. Hèrba medicinal especie de salvia que tè las fullas un poc semblants á la cresta del gall, la cama angulòsa, y la flor bermella y ab una especie de llabi. *Gallocresta, orvalle, ormino*. Salvia horminum. *Orvale, toute bonne*. Schiarca.

ALSAR LA CRESTA. fr. *Encrestarse*. Cristam erigere. *Lever la crête*. Rialzar la cresta.

LLEVAR LA CRESTA. fr. *Descrestar*. Cristam scindere, amputare. *Ôter, couper la crête*. Tagliar la cresta.

PICARSE LAS CRESTAS. fr. met. y fam. Contrapuntarse dòs ó mès en la conversació, dièndse paraulas picants. *Darse de las astas*. Verbis contendere, rixari. *Se picoter*. Dibattersi.

PICARSE LAS CRESTAS. fr. met. Disputar ab massa tenacitat pera sostenir cada hu sa opinió. *Darse de las astas*. Acriter disputare. *Se picoter, chausser son bonnet, se buter*. Pungersi.

CRESTADÒR. s. m. Instrumènt de ferro que servex pera crestar las arnas. *Castradera*. Castratorium ferramentum. *Couteau pour châtrer les ruches*. Coltello per torre via miele dell' arnie.

CRESTADURA. s. f. L' acció de crestar las arnas. *Castrazon*. Castratio alveariorum. *L'action de châtrer les ruches*. Il levare miele dell' arnie.

CRESTALL. s. m. ant. CRISTALL.

CRESTALL. L' alsaria de terra que hi ha èntre sòlc y sòlc. *Caballete, loba, entresurco, lomo, caballon, camellon, camella*. Porca, lira. *Terre élevée entre deux sillons*. La terra alzata fra due solchi.

CRESTALLÍ, NA. adj. ant. CRISTALLÍ.

CRESTAR. v. a. Tráurer de las arnas las brescas ab la mel, dèxandhi solamènt las necessarias pera que las abellas pugan mantenirse y tornar á fabricarne. *Castrar, cortar*. Castrare alvearia. *Châtrer*. Levar via il miele dell' arnie.

CRESTAT. s. m. Lo bòc capad. *Castron*.

Hircus castratus. *Bouc châtré.* Castrone, becco castrato.

CRESTÁT. met. CORNUD.

CRESTETA. s. f. dim. de CRESTA. *Crestita, crestilla, crestica.* Cristula. *Petite crête.* Crestina.

CRESTIÁ, NA. adj. ant. CRISTIÁ.

CRESTIANISME. s. m. ant. CRISTIANISME.

CRESTIENTATZ. s. f. ant. CRISTIANDAT.

CRESTIRI. s. m. ant. CRISTERI.

CRESTÓ. s. m. CRESTAT.

CRETENSE. adj. Lo pertanyènt á la isla de Creta y lo natural de èlla. *Cretense, crético.* Creticus, cretensis. *De Crète.* Di Creta.

CRÉTIC. s. m. Peu de vers llatí que se compon de tres síl-labas, la primèra y tercèra llargas, y la segòna brèu. *Crético.* Creticus. *Crétique.* Cretico.

CRÈTLLA. s. f. territ. ESCLÈTXA.

CREU. s. f. Figura formada de dòs líneas que se atravèssan perpendicularmènt. *Cruz.* Crux. *Croix.* Croce.

CREU. Instrumènt formad de dòs fustas que se encreuan formand ánguls rectes, la una perpendicular que servex de peu, y l' altra horisontal que fòrma los brassos: los antigs lo feyan servir per patíbul dels delincuènts. *Cruz.* Crux. *Croix.* Croce.

CREU. Insignia y senyal del cristiá per haber patid en èlla nostre senyòr Jesucrist. *Cruz.* Crux, christianorum insigne. *Croix.* Croce.

CREU. Insignia honorífica ab que se distingexen alguns òrdes militars. *Cruz.* Crux equestris ordinis, insigne. *Croix.* Croce.

CREU. Pèssa de honòr en lo blassó. *Cruz.* Crux in stemmate gentilitio. *Croix.* Croce.

CREU. met. Cárrega, traball. *Crúz.* Molestia, dolor, cruciatus. *Croix, peine, calice.* Croce, afflizione, pena.

CREU. La que va davant del prelad, ó de las comunitats ecclesiásticas en las professòns. *Guion.* Signum, insigne. *Croix qu'on porte devant un évêque, etc.* Croce, insegna, vessillo.

CREU DE CARAVACA. La que tè cuatre brassos. *Cruz de caravaca.* Crux, cujus palum rectum duo transversi secant. *Croix à quatre branches.* Croce di quattro capi.

CREU GEOMÈTRICA. Instrumènt de ferro que servia pera péndrer las alturas dels astres. *Balestilla, cruz geométrica.* Instrumentum ferreum astrorum altitudini metiendæ. *Croix géométrique, bâton de Jacob.* Balestriglia.

AXÓ HO DÈXARÁ AB LA CREU, Ó AB LA MORTALLA. ref. ab que se dòna á entèndrer que sols la mort pod desarrelar algun hàbit ó inclinació. *Eso lo apartará ó acabará la pala y el azadon.* Animi affectus aut inveterata consuetudo sola morte scindi possunt. *La mort seule y peut mettre un terme.* La morte il guarirà.

DETRAS DE LA CREU ESTÁ LO DIABLE. ref. que advertex lo pèrill de que las obras se vicien per la vanitat del que las fa. També se aplica als hipócritas que ab apariencias de virtut volen ocultar los vicis. *Detrás de la cruz está el diablo.* Post crucem dæmon sæpè latere solet. *Le serpent est caché sous les fleurs.* Ogni oste ha sotto il gatto.

EN CREU. mod. adv. En figura de creu. *En cruz.* Ad formam crucis. *En croix.* In croce.

FÈR LA CREU Á ALGÚ. fr. fam. Proposar algú evitar tòt tracte ó correspondencia ab altre. *Hacerle la cruz á alguno.* Familiariter cum aliquo ampliùs agere nolle. *Fuir, éviter quelqu'un.* Schivare, fuggire uno.

FÈR LA CREU Ó LO SENYAL DE LA CREU SÒBRE ALGUNA COSA. fr. *Signar.* Signo crucis signare. *Faire le signe de la croix.* Fare il segno della croce.

FÈRSE CREUS. fr. Demostrar la gran admiració ó estranyesa que causa alguna cosa. *Hacerse cruces.* Maximâ admiratione affici, percelli. *S'émerveiller.* Farsi il segno della croce, restar di sasso.

SER MENESTER LA CREU Y LOS GANFARÒNS. fr. met. y fam. Ser necessarias mòltas diligencias pera lograr alguna cosa. *Ser menester la cruz y los ciriales.* Pluribus opus esse. *Il faut la croix et la bannière.* V' è d' uopo del sarto e delle forbici.

TENIR VUIT CREUS. fr. Tenir vuitanta anys. *Ser ochenton.* Octogenarium esse. *Être octogénaire.* Essere ottuagenario.

CREUETA. s. f. dim. de CREU. *Crucecilla, crucecita.* Parva crux. *Petite croix, croisette.* Crocetta.

CREUHAR. v. a. ant. Fèr lo senyal de la creu. *Santiguar, signar, hacer la señal de la cruz.* Signo crucis signare.

Faire le signe de la croix. Fare il segno della croce.

CRÉURER. v. a. Tenir per certa ó verdadèra alguna cosa. *Creer, dar crédito.* Credere. *Croire.* Credere.

CRÉURER. Donar assentimènt ferm á las veritats reveladas per Dèu, y proposadas per la Iglèsia. *Creer.* Credere. *Croire.* Credere.

CRÉURER. Pensar, suspitar alguna cosa, ó estar persuadid de èlla. *Creer.* Conjicere, credere.. *Croire, penser.* Credere, sospettare.

CRÉURER. Tenir una cosa per verisímil ó probable. *Creer.* Credere. *Croire.* Credere.

CREURER DE LLEUGÈR Ó DE FLUX. fr. Donar crédit á alguna cosa sèns examinarla prou ó sèns tenir motiu suficiènt. *Creer ó creerse de ligero.* Citò credere. *Croire légèrement.* Credere leggieramente, facilmente.

NO HO CREC QUE NO HO VEJA. loc. que se usa pera manifestar que no se vol donar crédit á alguna cosa sols per sentirla á dir, per ser de tal naturalesa que solamènt veyendla se pod créurer. *Ver y creer.* Nisi viderim, haud credam. *Croire à de bonnes enseignes.* Non credere se non gli occhi.

CREVADURA. s. f. ant. TRENCADURA.

CREVELAR. v. a. ant. GARBELLAR.

CRÈX. s. m. for. La cantitat que l'home promet á la dona per rahó de sòn matrimoni ab èlla. *Arras.* Arrhæ sponsalitiæ. *Somme d'argent que l'homme promet à la femme qu'il doit épouser.* Caparra di sponsalizio.

CREXEMENT. s. m. ant. CREXENSA.

CREXENÈRA. s. f. Planta que crèx en las boras dels regueròns y aiguamolls. Se fa alta de mès de dòs peus, y trau mòlts bròts cilíndrics y ramòsos. Tè las fullas amplas, compostas de fulletas dentadas, llisas, un xic duras, y de un verd hermòs: las flors sòn blancas y arregladas en fòrma de girasol. *Berrera, berra, berraza.* Sium latifolium. *Berle.* Gorgolestro.

CRÈXENS. s. m. pl. Planta que crèx en llocs de aigua, y fa bròts de un peu de llarg: las fullas se componen de fulletas en figura de ferro de llansa; y las flors sòn pètitas y blancas. Tòta la planta especialmènt las fullas tènen un gust picant y se mènja per enciam. *Berros.* Sisymbrium, nasturtium aquaticum. *Cresson.* Crescione, nasturzio.

CRÈXENS BÒRDS. CREXENÈRA.

CREXENSA. s. f. Lo acte y efècte de créxer alguna cosa. *Crecimiento.* Incrementum, crescentia. *Accroissement.* Crescimento.

CREXÈNT. s. m. CREXENSA.

CREXÈNT. Lo aumènt de aigua que reben los rius, rièras, torrènts, etc., per las mòltas plujas ó per fóndrèrse las nèus. *Crecida, creciente.* Alluvies, alluvio. *Crue d'eau.* Crescimento, alluvione.

CREXÈNT DE LA LLUNA. Lo tèmps que passa dèsdel noviluni al pleniluni, en lo cual sèmpre va sembland mès grossa. *Creciente de la luna.* Lunæ crescentis tempus. *Croissant de la lune.* Crescente della luna.

CREXÈNT DEL MAR. La pujada que fa l'aigua del mar en algunas costas dòs vegadas al dia. *Creciente de la mar.* Æstus maris. *Flux de la mer.* Flusso del mare.

COMENSAR LO CREXÈNT DEL MAR. *Ndut.* Principiar la mar á móurerse pera la crexènt. *Repuntar.* Maris æstum incipere. *Commencer le flux.* Comminciare il flusso.

FÈR LO CREXÈNT LA LLUNA. fr. CRÉXER, en la quinta accepció.

CRÉXER. v. n. Aumentarse insensiblemènt los cossos naturals. *Crecer.* Crescere, procrescere. *Croître.* Crescere.

CRÉXER. Donar mòlt de sí alguna cosa, aumentarse sòn volúmen, com lo arròs cuand se cou. *Cundir.* Augeri, accrescere. *Croître.* Crescere.

CRÉXER. Péndrer aumènt alguna cosa per afegírseli exteriormènt materia nova, com los rius, los torrènts, etc. *Crecer.* Augeri. *Croître, augmenter.* Crescere, ingrandire.

CRÉXER. Allargarse; y axí diem que crèx lo dia. *Crecer.* Crescere. *Croître.* Crescere.

CRÉXER. Parland de la lluna es descubrirse mès tros de èlla. *Crecer.* Majori luce fulgere; crescere. *Croître, grandir.* Ingrandire, crescere.

CRÉXER. Fèr crescudas en la mitxa. *Crecer.* Circumvolutionem augere in tegmine tibialis. *Croître, redoubler.* Soppraggiungere.

CREXIMENT. s. m. ant. CREXENSA.

CREYÈNT. p. pres. de CRÉURER. Lo que creu. *Creyente.* Credens. *Croyant.* Credente.

CREZENZA. s. f. ant. CREENCIA.

CRIA. s. f. La procreació dels animals, aucèlls, pèxos y altres vivènts. *Cria.* Proles, genus, fetura. *Portée, ventrée, volée, couvée.* Parto, portato, ventrata, nidiata, cove, covata.

CRIA DE PÒLLS. MENJANSA.

FÈR CRIA. fr. Procrear. *Encastar, hacer cria, criar.* Procreare. *Procréer.* Procreare.

CRIAD, DA. p. p. de CRIAR. *Criado.*

CRIAD, DA. adj. que ab los adverbis *bè* ó *mal* se aplica á las persònas que han tingud bona ó mala criansa. *Bien ó mal criado.* Benè vel malè institutus, educatus. *Bien ou mal élevé.* Allevato.

CRIAD. s. m. L'home que servex per sòn salari. *Criado.* Famulus, minister. *Domestique, serviteur, valet.* Servitore, cameriere, famiglio, servo.

CRIAD MAJÒR. Lo qui servex en las casas grans pera acompanyar al senyòr ó á la senyòra. *Gentil hombre.* Famulus comitatui deserviens, stipator. *Maître des valets.* Capo dei famigli.

CRIADA. s. f. La dona que servex per sòn salari. *Criada, fámula.* Famula, ancilla, ministra. *Servante, domestique.* Fante, serva, fantesca.

CRIADA. La minyòna que servex pera tenir las criaturas. *Niñera.* Famula pædagoga. *Bonne.* Aja.

CRIADETA. s. f. dim. de CRIADA. *Criaduela, criadilla.* Ancillula. *Petite servante.* Fanticella, servuccia.

CRIADÒR. s. m. Atribut que sols se dòna á Dèu, que fèu tòtas las cosas de no res. *Criador.* Creator. *Créateur.* Creatore.

CRIAMENT. s. m. ant. CRIANSA.

CRIANSA. s. f. Urbanitat, atenció, cortesía. Se sol usar ab los adjectius *bona* ó *mala.* *Crianza.* Urbanitas, comitas. *Politesse, honnêteté, civilité.* Pulitezza, civiltà, cortesia.

CRIANSA. EDUCACIÓ.

CRIAR. v. a. Fèr las cosas de res, donar sèr á lo que abans no èra, lo cual es propi de Dèu solamènt. *Criar.* Creare. *Créer.* Creare.

CRIAR. Produir. Se usa també com substantiu. *Criar.* Creare, producere vel creari. *Produire.* Produrre, creare.

CRIAR. Alimentar la mare al fill ab la llèt de sès pits. *Criar.* Nutrire, lactare, alere. *Nourrir, allaiter.* Allattare, nudrire col proprio latte.

CRIAR. Alimentar, cuidar y donar mènjar als aucèlls y altres animals. *Criar.* Alere, cibare, nutrire. *Nourrir, alimenter.* Nudrire, cibare, alimentare.

CRIAR. Instruir, educar y dirigir. *Criar.* Educare, instituere. *Élever.* Allevare.

CRIAR. FÈR CRIA.

CRIAR. Fèr cria lo bestiar. *Ahijar.* Procreare. *Procréer.* Far procreare.

CRIATURA. s. f. Tòta cosa criada. *Criatura.* Creatura. *Créature.* Creatura.

CRIATURA. Lo infant recentmènt nad ó de poc tèmps. *Criatura.* Infans. *Enfant qui ne fait que naître.* Bambino, infante, bambolo.

CRIATURA. Lo feto abans de nàxer. *Criatura.* Fetus. *Enfant qui n'est pas encore né.* Feto.

CRIATURA. met. Lo qui obra puerilmènt. *Niño.* Puer. *Enfant.* Ragazzo.

CRIATURA. met. Lo qui ha estad promogud per altre á algun empleo ó càrreg. *Criatura, hechura.* Muneris, dignitatis alteri debitor. *Créature.* Creatura.

CRIATURA DE MAMÈLLA. Lo infant que encara mama. *Niño de teta.* Infans lactans. *Enfant à la mammelle.* Bambino in fasce.

CRIATURA VERDA. vulg. GAITA.

DE AXÓ PLORA LA CRIATURA. loc. fam. ab que s'exprèssa que algú dòna á entèndrer que no vol alguna cosa, send axí que se mor per èlla. *La gata de Mariramos.* Versutè sollicitationem dissimulat. *Chattemite.* Esser gatta di masino.

ENCONAR Á UNA CRIATURA. fr. fam. Donarli la primèra llèt. *Hacer las entrañas á una criatura.* Primum lac recens nato præbere. *Donner le premier lait à un enfant.* Dar il primo latte a un bambino.

ES UNA CRIATURA. expr. fam. ab que se dòna á entèndrer que alguna persòna es de mòlt poca edat, ó tè las propietats de noy. *Es una criatura.* Admodùm juvenis est. *C'est un enfant.* È un ragazzo.

FÈR DE CRIATURA. fr. Obrar com á noy. *Aniñarse, muchachear, niñear.* Repuerascere. *Faire l'enfant, se conduire en enfant.* Far il ragazzo.

FÈR DORMIR LA CRIATURA. fr. fam. Procurar ab movimènt ó cansòns que li vinga la son. *Dormir el niño.* Infantem sopire. *Chanter sans accompagnement.* Addormentare un bambino.

FÈR LO CRIATURA. fr. FÈR DE CRIATURA.

LAS CRIATURAS DIUEN LO QUE SÈNTEN Á DIR. ref. que ensenya lo cuidado que deuen tenir los pares davant dels fills en acciòns y paraulas; perqué èlls las aprenen incautamènt del sèu exèmple, y las diuen y usan sèns reparo ni reflexió. *Dicen los niños en el solejar lo que oyen á sus padres en el hogar.*

Ne pueros audire sinas quæ indigna referri:
Quæ auscultant tectis fantur iniqua palàm.

Les enfans parlent comme les perroquets. I ragazzi parlano come il pappagallo.

LAS CRIATURAS HO SABEN. expr. ab que se repren á la persòna que ignòra ó dubta alguna cosa mòlt notoria. *Los niños lo saben.* Vel pueris notum et perspicuum est. *Jusqu'aux enfans le savent.* Nessun l'ignora, ognun lo sa.

PÈRDRER LA CRIATURA. fr. MALPARIR.

PLORAR COM UNA CRIATURA. fr. Sentir ab gran vehemencia alguna cosa. *Llorar á lágrima viva; llorar lágrimas de sangre.* Amarè flere; vehementer dolere, angi. *Pleurer à chaudes larmes.* Pianger dirottamente.

QUI AB CRIATURAS SE FICA CONCAGAD NE IX. ref. que ensenya que qui fia lo manetj de negocis á persònas ineptas y de poc judici se trobará desprès xasquejad. *Quien con niños se acuesta sucio se levanta.* Noli ineptis, imprudentisque negotia tua committere. *De fol et d'enfant se doit-on délivrer.* Chi dorme coi cani, si leva colle pulci.

QUI EN CRIATURAS FIA CONCAGAD NE IX. ref. que denota la poca seguretat que se deu tenir en lo carinyo dels noys. *Amor de niño agua en cesto, ó agua en cestillo.* Pueri amor, nugæ. *Amitié d'enfant c'est de l'eau dans un panier percé.* L'amor de' ragazzi è volubile come essi.

CRIATURADA. s. f. Acció ó paraula impropia de la edad varonil y semblant á las dels noys que no tènen reflexió. *Niñada, muchachada, muchacheria, puerilidad.* Puerilis actio, puerilitas. *Enfantillage.* Ragazzata.

FÈR CRIATURADAS. fr. FÈR DE CRIATURA.

CRIATURÈR, RA. s. m. y f. La persòna que gusta de criaturas y las fa sèmpre fèstas. *Niñero.* Infantarius. *Celui qui aime les enfans ou leurs jeux.* Colui che si piace coi ragazzi.

CRIATURETA. s. f. dim. de CRIATURA. *Criaturita, criaturilla, criaturica.* Infantulus. *Petit enfant.* Bambinetto.

CRICCRAC. s. m. Lo sòròll que se fa ab los peus trepitjand alguna cosa que se trenca, com avellanas, nous, etc. Extensivamènt se aplica tambè á altre sòròll semblant. *Trisca.* Crepitus. *Cric-crac.* Crich.

CRID. s. m. La veu sumamènt esforsada y alsada. *Grito.* Clamor. *Cri.* Grido.

CRID. met. Fama, anomenada. *Nombradía, nombre.* Nomen. *Renom, réputation.* Nome, fama.

CRIDS. pl. Confusió de veus altas y esforsadas. *Gritería, grita, vocería, vocinglería.* Vociferatus, vociferatio, clamitatio. *Criaillerie, clameur.* Schiamazzo, gridio.

Á CRIDS. mod. adv. En veu alta y esforsada. *Á voces, á gritos.* Vociferatu, clamosè. *À grands cris.* Con grida, gridando.

ALSAR LO CRID. fr. Esforsar la veu ab descompostura y orgull. *Alzar ó levantar el grito.* Vociferare, inordinatè clamare. *S'écrier.* Gridare, esclamare.

DONAR UN CRID Á ALGÚ. fr. FÈR UN CRID Á ALGÚ.

ES UN CRID DE NO MÓURER AL RÈY. fr. ab la cual se denota lo preu excèssiu que se demana, ó á que se ven alguna cosa. *Es un desuello.* Res justo carior est. *C'est à l'étrille.* E' un prezzo da non potersi udire.

FÈR CRID. fr. Se diu de alguna cosa que còrre mòlt de veu en veu, ó de la cual se espargexen mòlts rumòrs. *Sonarse.* Rumorem esse. *Se divulguer, se mettre au jour.* Buccinarsi, farsi pubblico.

FÈR CRIDS. fr. Esforsar la veu repetidas vegadas. *Vocear, dar voces, dar gritos.* Vociferare. *Gueuler, pousser des cris.* Gridare.

FÈR UN CRID Á ALGÚ. fr. Cridar á algú que está lluny. *Dar una voz á alguno.* Vocare, inclamare. *Appeler à haute voix.* Chiamare.

CRIDA. s. f. La promulgació ó publicació que en veu alta se fa en los llocs públics de alguna cosa que convé que tòthom la sapia. *Pregon.* Præconium. *Ban.* Bando.

CRIDA. s. m. ant. NUNCI, lo qui fa cridas.

FÈR UNA CRIDA. fr. Publicar en veu alta alguna cosa perqué vinga á noticia de

tòthom. *Pregonar.* Præconium facere. *Publier à son de trompe.* Trombettare, divulgare.

FÈR UNA CRIDA. fr. met. Publicar lo que estaba ocult y debia callarse. *Pregonar.* Occultum manifestare, palàm facere. *Publier, divulguer, rendre public.* Pubblicare, palesare.

CRIDADISSA. s. f. p. us. CRIDS.

CRIDADOR. s. m. ant. CRIDAIRE.

CRIDADOR. ant. NUNCI, lo qui fa cridas.

CRIDAIRE. s. m. Lo qui sol alsar mòlt la veu. *Gritador, voceador, vocinglero, griton.* Vociferator, clamator. *Criailleur, brailleur.* Gridatore, gracchione, cornacchia.

CRIDAR. v. a. Avisar á algú ab la veu ó ab senyals pera que vinga. *Llamar, dar voces á alguno.* Vocare. *Appeler quelqu'un à haute voix.* Chiamare.

CRIDAR. FÈR UNA CRIDA.

CRIDAR. ant. Encantar lo corredòr alguna cosa. *Subastar.* Subhastare. *Subhaster.* Subastare, vendere a tromba.

CRIDAR. v. n. Alsar y esforsar la veu mès de lo acostumad. *Gritar.* Vociferare, clamare. *Crier.* Gridare.

CRIDAR. Parlar ab veu alta. *Levantar la voz.* Clamare. *Piailler, criailler.* Cornacchiare, pigolare.

CRIDAR. Alsar la veu ab descompostura y orgull. *Levantar el grito.* Vociferare, inordinatè clamare. *S'écrier.* Vociferare.

CRIDAR. Demanar á algú pera que entrevinga en alguna cosa, com CRIDAR al mètge, al advocad, etc. *Llamar.* Vocare. *Appeler.* Chiamare.

CRIDAR. Convocar; y axí se diu: CRIDAR á capítol. *Llamar.* Convocare, vocare, cogere. *Appeler, convoquer.* Convocare, chiamare.

CRIDAR. met. Atráurer, fèr venir; y axí se diu: CRIDAR los humòrs. *Llamar.* Attrahere. *Attirer.* Chiamare, attrarre.

CRIDAR. Atráurer los aucèlls per medi del reclam. *Reclamar.* Folliculo aves allicere, earum voces imitando. *Réclamer.* Richiamare, far venire al logoro.

CRIM. s. m. Delicte grave. *Crimen.* Crimen. *Crime.* Delitto, misfatto, fallo.

CRIM DE LESA MAGESTAD. Lo delicte comes contra la persòna del rèy, contra sa dignitat ó contra lo estad. *Crimen de lesa majestad.* Majestatis crimen, perduellio. *Crime de lèse-majesté.* Crimenlese.

CRIMINAL. adj. Lo que pertany al crim. *Criminal, criminoso.* Criminalis. *Criminel.* Criminale.

CRIMINAL. s. m. Lo delincuènt. *Criminoso.* Criminosus. *Criminel, malfaiteur.* Reo, colpevole, delinquente.

CRIMINALISTA. adj. que se aplica al autòr que ha escrit de materias criminals, al advocad que está mòlt versad en èllas, y al notari que las actua. *Criminalista.* Causarum criminalium scriptor. *Criminaliste.* Criminalista.

CRIMINALITAT. s. f. Calitat ó circunstancia que denota que una acció es criminòsa. *Criminalidad.* Pravitas. *Criminalité.* Criminalità.

CRIMINALMÈNT. adv. mod. for. Per la via criminal. *Criminalmente.* Criminaliter. *Criminellement.* Criminalmente.

CRIMINAT, DA. adj. ant. Acusad de algun crim ó delicte. *Acriminado.* Alicujus criminis insimulatus. *Accusé d'un crime.* Accusato.

CRIMINÒS, A. s. m. y f. CRIMINAL.

CRIMINÒS. adj. CRIMINAL.

CRIMINOSAMÈNT. adv. mod. ant. CRIMINALMÈNT.

CRIN. s. m. Lo conjunt de pels que tènen alguns animals en lo cap ó coll. *Crin, crines, clin.* Crines, juba. *Crin.* Crine, chioma.

CRINAT, DA. adj. ant. Lo qui tè lo cabell llarg. *Crinito, crinado.* Crinitus, criniger, crininus. *Chevelu.* Capelluto.

CRIOLLO. s. m. Lo fill de pares européus nad en América. *Criollo.* Europæi filius in America natus. *Créole.* Creolo.

CRÍSIS. s. f. Mutació considerable que fa alguna malaltía, ó bè pera adobarse ó pera pitjorarse mòlt. *Crisis.* Crisis. *Crise.* Crisi.

CRÍSIS. Judici que se fa de alguna cosa desprès de haberla examinada ab cuidado. *Crisis.* Crisis. *Jugement porté sur une chose.* Giudizio che si fa di qualunque cosa.

CRISMA. s. f. L' oli y bálsam barrejad que consagran los bisbes en lo dijous sant pera ungir als que se batejan y confirman, y també als bisbes cuand se consagran y als sacerdots cuand se ordènan. Algunas vegadas se usa com masculí. *Crisma.* Chrisma. *Chrême.* Cresima.

TE LLEVARÈ LA CRISMA. fr. fam. ab que se amenassa á algú. *Te quitaré la crisma.*

Cave, vitam tibi adimam. *Je t'exterminerai.* Ti romperò la testa.

CRISMAR. v. a. ant. Untar ab crisma. *Ungir con el óleo santo.* Sacro chrismate ungere. *Oindre de saintes-huiles.* Cresimare.

CRISMÈRA. s. f. Lo vas ó ampòlleta de plata en que se guarda la crisma. *Crismera.* Chrismatis sacri pyxis. *Vase pour le saint-chrême.* Vaso della cresima.

CRISOBERIL. s. m. Pèdra preciòsa de colòr verd groguenc, mès dura que lo topaci y ab visos blancs, blavencs y de altres colòrs que sembla que nadan en la part de dins. *Crisoberilo.* Chrysoberyllus. *Sorte de béril.* Sorta di berillo.

CRISÓLIT. s. m. Pèdra preciòsa ménos dura que lo topaci, diáfana y de colòr grog bax verdòs. Ferindlo ab lo foguèr no trau fog. Posad á un fog viu despedex una llum fosfórica. Es lo topaci dels antigs. *Crisólito.* Chrysolithus. *Chrysolithe.* Grisolito, crisolito.

CRISÓLITA. s. f. CRISÓLIT.

CRISOPEYA. s. f. Art ab que se pretenia convertir los mètalls en or. *Crisopeya.* Alchymia. *Chrysopée.* L' arte di far l' oro.

CRISOPRASI. s. m. Pèdra fina, especie de ágata, casi diáfana y de colòr verd de pòma, mès ó ménos fòsc. Posada al fog perd lo colòr y se tòrna blanca. *Crisoprasio.* Chrysoprasus. *Chrysoprase.* Grisopazio.

CRISPÈLL. s. m. territ. TORTÈLL.

CRISSA. s. f. ant. CRÍSIS.

CRISTALL. s. m. *Físic.* y *Quím.* Se dòna aquest nom als cossos cuand se presèntan bax de una fòrma regular de mòltas superficies planas, com las sals, pèdras, mètalls y altres. *Cristal.* Crystallus, crystallum. *Cristal.* Cristallo.

CRISTALL. Lo vidre mòlt clar y transparènt que resulta de la barreja de tres parts de arena ab una de sosa ó potassa, y una pètita cantitat de cals y de litarge. *Cristal.* Crystallus; crystallum. *Cristal.* Cristallo.

CRISTALL. Roba de llana mòlt prima y ab un xic de llustre. Las pagesas solen fèrne mantellinas. *Cristal.* Lanea tela tenuis ac nitida. *Sorte de toile de laine.* Sorta di tela di lana.

CRISTALL. CRESTALL, en la segòna accepció.

CRISTALL DE ROCA. Especie de pèdra foguèra blanca y transparènt com lo cristall artificial. Se troba en trossos mès ó ménos grossos y clars. *Cristal de roca.* Crystallus montanus. *Cristal de roche.* Cristallo di rocca.

CRISTALLÍ, NA. adj. Lo que es de cristall ó li sembla. *Cristalino.* Crystallinus. *Cristallin.* Cristallino.

CRISTALLÍ. *Anat.* Se aplica á un dels cuatre humòrs dels ulls. Se usa també com substantiu. *Cristalino.* Oculorum crystallinus humor. *Cristallin.* Il cristallino.

CRISTALLISACIÓ. s. f. L' acció de cristállisarse alguna cosa. *Cristalizacion.* Congelatio instar crystalli. *Cristallisation.* Congelazione, cristallizzazione.

CRISTALLISAR. v. a. Reduir á cristalls per medi de certas operaciòns químicas las substancias salinas, térreas, metállicas y altras. *Cristalizar.* In crystalli formam affingere. *Cristalliser.* Cristallizzare.

CRISTALLISARSE. v. r. Reduirse á cristall. *Cristalizarse.* Congelascere instar crystalli. *Se cristalliser.* Cristallizzarsi.

CRISTERI. s. m. Servicial. *Clister, clistel, cristel.* Clyster, clysterium. *Clystère, lavement.* Clistero, serviziale, argomento.

CRISTIÁ, NA. adj. Lo que pertany á la religió de Cristo y es arreglad á èlla. *Cristiano.* Christianus. *Chrétien.* Cristiano.

CRISTIÁ, NA. s. m. y f. Lo qui profèssa la religió de Cristo que rebé en lo batisme. *Cristiano.* Christianus. *Chrétien.* Cristiano.

COM SÒ CRISTIÁ. loc. fam. que servex per assegurar la veritat de lo que se diu. *A ley de cristiano.* Mehercule. *Foi de chrétien.* Per mia fe, affè di Dio.

SER BON Ó MAL CRISTIÁ. fr. que denota que lo qui profèssa la fe de Cristo viu ó no arreglad á èlla. *Ser buen cristiano, ó muy cristiano; ó ser mal cristiano, ó poco cristiano.* Christianis moribus addictum esse, vel abhorrere. *Être bon ou mauvais chrétien.* Essere buono ó cattivo cristiano.

CRISTIANAMÈNT. adv. mod. Segòns la llèy de Cristo. *Cristianamente.* Christiané. *Chrétiennement.* Cristianamente.

CRISTIANDAT. s. f. Lo gremi dels fidels que profèssan la religió cristiana. *Cristiandad.* Christianismus, christianitas. *Chrétienté.* Cristianità.

CRISTIANDAT. La observancia de la llèy de

Cristo. *Cristiandad.* Mos christianus, religionis christianæ observatio. *Observance de la religion du Christ.* Cristianità.

CRISTIANISAR. v. a. Conformar alguna cosa ab lo ritu cristiá. *Cristianizar.* Ad mores ritusque christianos aliquid efformare. *Rendre conforme au rite chrétien.* Adattare al rito cristiano.

CRISTIANISME. s. m. La religió cristiana. *Cristianismo.* Religio christiana. *Christianisme.* Cristianesimo.

CRISTIANISME. Lo gremi dels fiels cristians. *Cristianismo.* Christianismus, christianitas. *Christianisme.* Cristianesimo.

CRISTIANÍSSIM, MA. adj. sup. de CRISTIÁ. *Cristianisimo.* Valdè christianus. *Très-chrétien.* Cristianissimo.

CRISTIRI. s. m. ant. CRISTERI.

CRISTO. s. m. Lo Fill de Dèu fèt home. *Cristo.* Christus. *Christ.* Cristo.

CRISTO. SANT CRISTO.

SANT CRISTO. La imatge de Cristo crucificad. *Crucifijo, Cristo.* Christi crucifixi imago. *Crucifix.* Crocifisso.

CRITÈRI. s. m. Judici, discernimènt. *Criterio.* Dijudicatio. *Critérium.* Criterio.

CRÍTIC. s. m. Lo qui judica segòns las règlas de la crítica. *Crítico.* Criticus. *Critique.* Critico.

CRÍTIC. fam. Lo qui afècta parlar ab cultura. *Crítico.* Stili cultioris affectator. *Puriste.* Colui che affetta una favella troppo purgata.

CRÍTIC., CA. adj. Lo que pertany á la crítica. *Crítico.* Criticus. *Critique.* Critico.

CRÍTIC. *Med.* Lo que pertany á la crísis; y axí se diu: evacuació CRÍTICA la que determina la millòra de alguna malaltía. *Crítico.* Criticus. *Critique, dangereux, qui amène une crise.* Critico.

CRÍTIC. Parland del tèmps, punt, ocasió, etc., es lo de mès oportunitat, ó que deu aprofitarse ó aténdrerse. *Crítico.* Urgenda occasio. *Critique.* Critico.

CRÍTICA. s. f. La facultat de judicar alguna cosa segòns las règlas del art y del bon gust. *Crítica.* Critice. *Critique.* Critica.

CRÍTICA. Judici que se fa de las cosas fundad en las règlas del art y del bon gust. *Crítica.* Crisis, judicium, censura. *Critique.* Critica.

CRÍTICA. Censura maliciòsa y solapada de alguna cosa. *Zaherimiento.* Morsus. *Reproche, critique, censure maligne.* Critica accanita, censura, rimprovero, biasimo.

CRITICAR. v. a. Fèr judici de las cosas fundad en las règlas del art y del bon gust. *Criticar.* Judicium ferre, ad trutinam revocare. *Critiquer.* Criticare.

CRITIQUEJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui tòt ho censura y tòt ho troba mal sèns perdonar la mès pètita falta. *Criticon, aristarco.* Aristarchus. *Critiqueur.* Criticatore.

CRITIQUEJADÒR. Lo qui censura las obras de ingeni sèns á com va ni á com costa. *Criticastro, zoilo.* Zoylus. *Mauvais critique.* Critico accanito.

CRITIQUEJAR. v. a. Abusar de la crítica traspassand sòs justos límits. *Critiquizar.* Nimiâ critices severitate uti. *Fronder.* Sparlare, censurare, biasimare.

CRITIQUEJAR. Censurar, vituperar las accións ó conducta de algú. *Criticar.* Notare. *Critiquer, censurer.* Censurare.

CRIVELAR. v. a. ant. GARBÈLLAR.

CRIVÈLLA. s. f. CLIVILLA.

CRIVELLARSE. v. r. CLIVILLARSE.

CRIVELLARSE. Badarse. *Henderse.* Hiscere, findere. *S'entr'ouvrir.* Fendersi.

CROC. s. m. ant. Especie de ganxo de que usan los marinèrs pera acostar las barcas unas á altras. *Cocle, cloque.* Harpago. *Corbeau.* Il corvo.

CROI. adj. ant. DUR, RÚSTIC, INTRACTABLE.

CROLLAR. v. a. ant. Fèr tremolar alguna cosa. *Estremecer.* Tremefacere. *Ébranler, agiter.* Crollare.

CROMÁTIC, CA. adj. *Mús.* que se aplica á un dels tres géneros del sistema músic, y es lo qui proceex per semitons. *Cromático.* Chromaticus. *Chromatique.* Cromatico.

CRÓNIC, CA. adj. que se aplica á las malaltías llargas ó als mals habituals que duran mòlt tèmps. *Crónico.* Chronicus. *Chronique.* Cronico.

CRÓNICA. s. f. Historia en que se seguex l' òrde dels tèmps. *Crónica, corónica.* Chronica. *Chronique.* Cronaca, cronica.

CRONICÓ. s. m. Brèu narració histórica seguind l' òrde dels tèmps. *Cronicon.* Chronica breviora. *Chronique.* Cronaca, cronichetta.

CRONISTA. s. m. Lo autòr de una crónica ó lo qui tè per ofici escríurerla. *Cronista, coronista.* Chronicorum scriptor. *Chroniqueur.* Cronichista, cronista.

CRONOGRAFÍA. s. f. Ciencia dels tèmps.

Cronografia. Chronographia. *Chronographie*. Cronografia.

CRONÓGRAFO. s. m. L' home docte en la cronografía. *Cronógrafo*. Chronographus. *Chronographe*. Cronografo.

CRONÓLEG. s. m. CRONOLOGISTA.

CRONOLOGÍA. s. f. Ciencia que tracta dels cómputos dels tèmps. *Cronología*. Chronologia. *Chronologie*. Cronologia.

CRONOLÓGIC, CA. adj. Lo que pertany á la cronología. *Cronológico*. Chronologicus. *Chronologique*. Cronologico.

CRONOLÓGICAMÈNT. adv. mod. Seguind l' òrde cronológic dels tèmps. *Cronológicamente*. Chronologicè. *Chronologiquement*. Cronologicamente.

CRONOLOGISTA. s. m. Lo qui profèssa ó sab la cronología. *Cronólogo, cronologista*. Chronologus. *Chronologiste*. Cronologista.

CRONÓLOGO. s. m. CRONOLOGISTA.

CRONÓMETRO. s. m. Relotge de longituts. *Cronómetro*. Chronometrum. *Chronomètre*. Cronometro.

CRÓQUIS. s. m. Dissenyo sensill de algun terreno ó posició militar que se fa á ull y sèns subjecció á règlas geométricas. *Cróquis*. Delineatio regulis geometricis non servatis facta. *Croquis, esquisse*. Schizzo.

CROSSA. s. f. Bastó ab un travessèr sòbre, que servex pera apoyarse los que no poden caminar bè. *Muleta*. Scipio. *Béquille*. Gruccia, stampella.

CROSSA. Barra de fusta ab dòs ganxos á un extrèm, que servex pera sostenir los tabernacles. *Horquilla*. Furca. *Petite fourche*. Forchetta.

CROSSA. Bastó alt en que se assegura y lliga lo peu de que usan en alguns llocs pera passar l' aigua sèns mullarse. *Zanco*. Grallæ. *Échasse*. Trampoli.

CROSSA. Bastó en figura de gayato que usan los bisbes com insignia de sa dignitat. *Báculo pastoral, cayado*. Lituus, baculus episcopalis. *Crosse*. Pastorale.

PARAR CROSSA. fr. fam. Detenirse per algun tèmps en algun lloc. *Hacer pié*. Alicubi demorari. *Prendre pied, planter le piquet*. Piantar bandiera.

CROSTA. s. f. La capa exteriòr que se endurex ó asseca sòbre alguna cosa humida ó molla. *Costra*. Crusta. *Croûtre*. Crosta, corteccia.

CROSTA. La part exteriòr y dura del pa y altras cosas. *Corteza*. Cortex. *Écorce*. Corteccia, scorza.

CROSTA. La del pa que se trau per entèr dèxand la sola molla. *Descortezadura*. Pars panis deglabratione recisa. *Croûte*. Corteccia, crosta.

CROSTA. La capa dura y seca que quèda sòbre las llagas ó grans cuand se van curand. *Postilla, pupa*. Pustula, pusula. *Bube, pustule, croûte qui se forme sur une plaie*. Pustola, cosso.

CROSTA. BANY, en la tercèra accepció.

CROSTA DE BAX. En lo pa la superficie dura y seca de la part de sòta. *Suelo*. Panis pars ima. *Croûte de dessous d'un pain*. Crosta di sotto del pane.

CROSTAS DE LA LLÈT. Malaltía que acostuman tenir las criaturas que maman, y consistex en unas llaguetas y crostas quels ixen en lo cap y altras parts del cos. *Lactúmen*. Puerorum lactentium pustulæ. *Croûte de lait, râche bénigne*. Schianza.

BONA CROSTA. fam. Bribó, astut. *Perillan*. Nebulo, versutus, subdolus. *Fin merle*. Buona lana.

SER DE LA CROSTA DE BAX. fr. fam. Ser mòlt tònto. *Ser cerrado de mollera*. Stolidum, hebetem esse. *Être béjaune*. Sentir dello scemo.

UMPLIRSE DE CROSTAS. fr. *Apostillarse*. Pustulescere. *Se couvrir de pustules*. Farsi una pustola.

CROSTETA. s. m. dim. de CROSTA. *Costrilla, costrita*. Crustula. *Croustille, croûtelette*. Crostetta, crostino.

CROSTETA. La que los grans dèxan en la pèll. *Lantejuela*. Crustula. *Petite croûte*. Corteccinola.

CROSTÓ. s. m. Lo extrèm de algunas cosas duras que se poden partir ab facilitat, com CROSTÓ de pa, de formatge, etc. *Cantero*. Extremum frustum. *Croûton*. Pezzo.

CROSTÓ. Lo bocí de pa tallad del cantó, á diferencia de la llesca que se talla de cap á cap. *Zoquete*. Frustum panis. *Morceau de pain*. Pezzo, corteccia di pane.

CROTO. s. m. Aucèll d' aigua de la mida del cisne, peró ab las potas mès curtas. Es de colòr blanc peró ab lo tèmps se tòrna rotj. Sòta del bèc hi tè una bòssa pera ficar lòs pèxos que agafa y mènjarsels desprès ab comoditat. Lo modo de obrir aquesta bòssa pera do-

nar aliment als sèus pòllets ha fèt náxer la fábula de que se obria lo pit pera alimentarlos ab la sang. Alguns autòrs suposan que també sen crian en los deserts. *Pelícano, onocrótalo, alcatraz.* Pelicanus, onocrotalus. *Pélican.* Pellicano.

CROTS. s. f. ant. CREU.

CRÓXER. v. a. ant. CRUXIR.

CRU, UA. adj. Se diu dels comestibles que no estan preparads per medi de l'acció del fog: y també dels que no ho estan prou. *Crudo.* Crudus. *Cru.* Crudo.

CRU. Se diu de algunas cosas cuand estan sèns preparar, com la seda, la tela, etc. *Crudo.* Crudus. *Cru.* Crudo, non preparato, non macerato, non limato.

CRU. met. p. us. Cruel, aspre. *Crudo.* Crudus, crudelis. *Cruel, dur, sans pitié.* Crudo, acerbo, aspro, duro.

CRU. Se aplica als tumòrs que no tènen encara la materia prou madura. *Crudo.* Crudus, immaturus. *Qui n'est pas encore mûr.* Immaturo.

CRUADA. s. f. ant. CRUSADA.

CRUADA. ant. Lo paratge ahònt se crusan dòs ó mès camins. *Encrucijada.* Compitus, compitum. *Carrefour.* Crocevia, capocroce.

CRUAMENT. adv. mod. ant. Rigurosamènt, asprement. *Crudamente.* Austerè, crudeliter. *Crûment, durement.* Crudamente, duramente.

CRUCIADA. s. f. Hèrba medicinal que tè las fullas de figura de llansa, las flors blavencas, mès abundants al extrèm del brèt, y dòs fulletas en cada pòmet de flors. *Cruciata.* Gentiana cruciata. *Gentiane, croisette.* Pettimbrosa.

CRUCIAR. v. a. ant. ATORMENTAR.

CRUCIFERARI. s. m. Lo qui está encarregad de portar la creu. *Crucero, cruciferario, crucífero.* Crucifer. *Porte-croix.* Colui che porta la croce.

CRUCIFICAD, DA. p. p. de CRUCIFICAR. *Crucificado.*

CRUCIFICAMENT. s. m. ant. CRUCIFIXIÓ.

CRUCIFICAR. v. a. Clavar en creu, suplici capital é infame que se usá antiguamènt. *Crucificar.* Crucifigere; in crucem agere, tollere; cruci suffigere, affigere. *Crucifier.* Crocifiggere, conficcare in sulla croce.

CRUCIFICAR. met. y fam. Molestar, incomodar ab excès. *Crucificar.* Vexare, molestiâ afficere, cruciare. *Tourmenter, accabler, ennuyer.* Annojare, tormentare.

CRUCIFICI. s. m. ant. CRUCIFIXO.

CRUCIFIX. s. m. ant. CRUCIFIXO.

CRUCIFIXI. s. m. ant. CRUCIFIXO.

CRUCIFIXIÓ. s. f. L'acció y efècte de crucificar. *Crucifixion.* Cruci affixio. *Crucifiement.* Crocifissione.

CRUCIFIXO. s. m. La imatge de Cristo crucificad. *Crucifijo.* Christi cruci affixi imago. *Crucifix.* Crocifisso.

CRUDELMENT. adv. mod. ant. CRUELMÈNT.

CRUEL. adj. Lo qui troba gust en fèr mal á altre. *Cruel.* Crudelis, immanis, sævus, dirus. *Cruel, dénaturé.* Crudele, spietato.

CRUEL. met. Insufrible, excèssiu, com dolòr CRUEL. *Cruel.* Acerbus, horridus, asper. *Cruel, douloureux, insupportable.* Insoffribile, crudele.

CRUELÍSSIM, MA. adj. sup. de CRUEL. *Cruelísimo.* Crudelissimus, sævissimus. *Très-cruel.* Crudelissimo.

CRUELÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de CRUELMÈNT. *Cruelísimamente.* Crudelissimè, sævissimè. *Très-cruellement.* Crudelissimamente.

CRUELMÈNT. adv. mod. Ab crueltat. *Cruelmente.* Crudeliter, immaniter, sæviter. *Cruellement.* Crudelmente.

CRUELTAT. s. f. Inhumanitat, feresa de ánimo. *Crueldad, cruentidad.* Crudelitas, immanitas, sævitudo, sævitia. *Cruauté, inhumanité.* Crudeltà, crudelezza, spietatezza.

CRUESA. s. f. Lo estad de algunas cosas que no tènen la suavitat ó sahó deguda. *Crudeza.* Cruditas. *Crudité, âpreté.* Crudezza, crudità.

CRUESA. Rigòr, asperesa. *Crudeza.* Cruditas, asperitas, sævitia. *Rigueur, dureté.* Crudezza, rigore.

CRUESA. Parland del ventrell la dificultat que tè en còurer lo mènjar. *Crudeza.* Cruditatio, cruditas. *Indigestion, crudité.* Crudità, indigestibilità.

CRUMULL. s. m. CURULL.

CRUMULLAR. v. a. CURULLAR.

CRUMULLIDAMENT. adv. mod. ant. CURULLADAMÈNT.

CRUMULLIR. v. a. ant. CURULLAR.

CRUSAD, DA. p. p. de CRUSAR. *Cruzado.*

CRUSAD. s. m. Lo qui prenia la insignia de la creu allistandse en alguna crusada. *Cruzado.* Sacræ militiæ cruce distin-

ctus, insignitus. *Croisé.* Crociato.

CRUSAD. Lo caballèr que porta la creu de algun òrde militar. *Cruzado.* Equestris ordinis cruce insignitus. *Chevalier décoré de la croix.* Condecorato colla croce.

CRUSAD. Lo paratge ahònt hi ha dòs ó mès camins que se crusan. *Encrucijada, cruzada, crucero.* Compitus, compitum. *Carrefour.* Crocevia, capocroce, crocicchio.

CRUSADA. s. f. Expedició militar contra los infiels que publicaba lo papa, concedind indulgencias als que hi concorreguessen: per lo que se hi allistaban voluntariamènt soldads de tòta la cristiandat, y per distinctiu portaban la creu sòbre del vestid. També se donaba lo nom de CRUSADA á la tròpa que anaba á aquesta expedició. *Cruzada.* Bellum sacrum. *Croisade.* Crociata.

CRUSADA. La concessió de indulgencias que lo papa fa als rèys que mantènen tròpas per fèr la guerra als infiels, y als que contribuexen pera mantenirla. *Cruzada.* Sacrum diploma principibus bella contra infideles gerentibus concessum. *Cruciade.* Crociata.

CRUSAR. v. a. ENCREUAR.

CRUSAR. Atravessar algun camí, camp, etc., passand de una part á altra. *Cruzar.* Transverso itinere, campo pergere. *Croiser.* Attraversare.

CRUSAR. Parland de las embarcaciòns navegar per una determinada extensió de mar pera guardarlo ó altre objècte semblant, sèns dirigirse directamènt á cap puesto. *Cruzar en el mar.* Speculatoriis navibus maria concursare, frequentare. *Croiser.* Incrociare.

CRUSARSE. v. r. Se diu dels negocis ó assumptos cuand vènen al plegad, de modo que los uns no esperen que estiguen despatxads los altres. *Cruzarse.* Negotia confluere. *Se croiser.* Tagliarsi, attraversarsi.

CRUSÈR. s. m. CRUCIFERARI.

CRUSÈRO. s. m. En las iglèsias es lo espay que fòrman la nau principal y la que passa al travès en lo punt en que las dòs se encreuan. *Crucero.* Pronai ala. *Croisée.* Crociata.

CRUSÈRO. *Impr.* La part del papèr que dividex los dòs mitjs fulls y ahònt se clavan las agullas que lo aguantan pera entrar en prèmpsa. *Crucero.* Divisio paginæ in arte typographica. *Milieu d'une feuille d'impression.* Il mezzo del foglio di carta che si stampa.

CRUSÈRO. *Ndut.* Lloc al cual se destinan algunS bucs pera observar y perseguir als enemigs. També se anomenan axí los barcos que fan èx servey. *Crucero.* Statio maritima. *Croisière.* Crociera.

CRUSPIRSE. v. r. Mènjarse. *Zamparse.* Edere, esse. *Manger goulûment.* Inghiottire.

CRUUS. adj. ant. CRUEL.

CRUXID, DA. adj. Fatigad, capolad. *Quebrantado, molido.* Lassatus, attritus. *Recru, las, harassé.* Snervato, infiacchito, stanco.

CRUXID. s. m. Lo pet que fan algunas fustas cuand se esquerdan per la mutació del tèmps. *Chasquido, crujido.* Stridor. *Claquement.* Scoppio.

CRUXID. Estrépit, sòròll. *Estallido, estampido, estampida.* Fragor. *Éclat.* Strepito, fracasso, schianto.

CRUXIDÈLL. s. m. Aucèllet que se cria èntre lo blat y sel mènja. *Triguero.* Triticarius. *Petit oiseau qui se tient dans les blés.* Uccello che nasce tra le biade e le mangia.

CRUXIDÒR, RA. adj. ant. Lo que cruix. *Rechinador.* Stridulus. *Qui crie, qui craque.* Che cigola.

CRUXIMÈNT. s. m. Cansaci, capolamènt, fatiga. *Molimiento, quebrantamiento.* Corporis attritio. *Lassitude.* Stanchezza, lassezza.

CRUXIMÈNT. Aquell sòròll que fa alguna cosa cuand frega fortamènt ab altra. *Rechinamiento, rechino.* Stridor. *Craquement.* Stridore, cigolamento.

CRUXIR. v. a. Cansar, causar capolament. *Moler, quebrantar.* Lassare, atterere. *Lasser, fatiguer, moudre.* Stancare, lassare, ammaccare, pestare.

CRUXIR. v. n. Fèr cert sòròll algunas cosas cuand fregan uns ab altres ó se trencan. *Crujir, rechinar, rugir.* Stridere. *Craquer.* Stridere, cigolare.

CRUXIR. Fèr pets la fusta cuand se assecа sènt las variaciòns del tèmps. *Chasquear.* Stridere, crepare. *Claquer.* Stridere.

CRUXIRSE. v. r. CONSENTIRSE.

CRUZELITAT. s. f. ant. CRUELTAT.

CRUZELMENT. adv. mod. ant. CRUELMENT.

CU.

CUA. s. f. La extremitat que en la part posteriòr tènen los animals, aucèlls y pèxos, mès ó ménos llarga, cuberta de pel, cerda, plòma ó escata. *Cola.* Cauda. *Queue.* Coda.

cua. La punta prolongada que se porta comunamènt arrossegand en algunas robas talars. *Cola.* Vestis cauda. *Queue.* Coda, strascico.

cua. La part posteriòr de cualsevol cosa. *Rabera.* Pars postica. *Derrière.* Coda.

cua. met. Cualsevol cosa que pènja per la part de detras. *Rabo.* Quidquid à posteriore parte pendet. *Queue.* Coda.

cua. Parland de alls, cebas, etc., es la cama que bròta de la cabessa. *Cuello.* Pediculus, scapus. *Tige.* Gambo.

cua. La cameta ab que la fruita está agafada al arbre. *Pezon, palo, pezoncillo, palito.* Pediculus. *Queue.* Picciuolo.

cua. Detenció fèta en la última síl·laba de lo que se canta. *Cola.* Tonus, accentus protractus, prolongatus. *Pause.* Fermata.

cua. La part final de alguna cosa. *Extremo, fin, cabo.* Extremum, finis. *Queue, bout, fin.* Coda, fine, stremità.

cua. Pètita addició fèta á algun escrit ó negoci. *Coleta.* Appendix. *Addition, appendice.* Appendice, aggiunta.

[...]a. rabada.

[...]a. màneg.

[...]a de caball. Hèrba guarnida de tròncs buids nuads de tant en tant, de modo que encaxan uns ab altres, guarnids al voltant de unas fullas que semblan cerdas. Se fa en los camps y tè la figura de una cua de caball. *Cola de caballo.* Equisetum. *Prêle, queue de cheval.* Equiseto, coda cavallina.

[...]a de guineu. Especie de espolsadòrs fèts de la cua de una guineu. *Zorro.* Vulpis cauda. *Queues de renard.* Coda di volpe.

[...]a cua. mod. adv. Detras. *Detrás, á la cola.* Post, ponè. *À la queue, derrière.* Alla coda, alle spalle.

[...]sen ab la cua èntre las camas. fr. met. Anársen vensud y envergonyid. *Ir ó salir rabo entre piernas.* Demissis auribus abire. *S'en retourner la queue entre les jambes.* Andarsene svergognato.

[...]anar la cua. fr. remenar la cua.

[...]r cua. fr. fam. girar las espatllas.

la cua es lo de mès mal escorxar. fr. fam. ab que se denota que encara falta mòlt pera acabar alguna cosa, y que á vegadas á la fi vè lo mès dificil. *Falta la cola ó el rabo por desollar.* Longum iter adhuc. *Le venin est à la queue; à la queue gît le venin.* Nella coda sta il veleno.

llevar la cua. fr. escuar.

lligar per la cua. fr. *Rabiatar.* Caudâ ligare. *Attacher, lier par la queue.* Legar pella coda.

no es la cua de aquex pagèll ó bèdèll. fr. fam. que se diu á algú cuand fa una cosa fènd véurer un motiu diferènt del que realmènt lo mou. *No es esa la madre del cordero.* At! at! hoc illud est. *Je suis votre valet.* Io vi son servo.

remenar la cua. fr. Bellugarla, fèrla anar de un costat á altre. *Colear, menear la cola, rabear.* Caudam jactare, motare, agitare. *Remuer la queue.* Dimenar la coda.

si tèns la cua de palla no poses fog á la palla. ref. que ensenya que lo qui dòna motius pera sèr censurad no deu burlarse dels demès. *Quien tiene tejado de vidrio, no tire piedras al de su vecino.* Non timens undè arguatur, arguat. *Qui veut qu'on parle bien de lui, qu'il ne parle mal d'autrui.* Colui che ha alcun diffetto non balzi la pàlla sull' altrui tetto.

tenir cua alguna acció ó succès. Tenir consecuencias. *Tener ó traer cola ó consecuencias alguna accion ó suceso.* Reí eventum esse timendum. *Avoir des suites.* Non restare là.

CUACURT, TA. adj. que se aplica al animal que tè la cua curta. *Rabicorto.* Caudâ brevis. *Qui a la queue courte.* Chi ha la coda corta.

CUADERN. Lo conjunt de alguns fulls de papèr doblegads y cusids en fòrma de llibre. *Cuaderno.* Codex. *Cahier.* Quaderno, quinterno.

CUADERNILLO. s. m. Lo conjunt de cinc fulls de papèr, que es la quinta part de una ma. *Cuadernillo.* Scapus. *Cinquième partie d'une main.* Quinta parte d' un quaderno.

CUADRA. s. f. La sala ó pèssa espayòsa de una casa, habitació ó edifici. *Cuadra, tarbea.* Aula, cubiculum quadrum. *Salle ou chambre de compagnie.* Sala.

CUADRA. Cada una de las salas del hospital ahònt estan los llits dels malalts á una part y altra. *Crujia.* In nosocomiis quodlibet ex cubiculis ubi lecti locantur. *Passàge entre deux rangs de lits.* Sala dove negli ospedali ci sono due file di letti.

CUADRA. Lo territori unid pertanyènt á un matèx senyòr, *Coto redondo.* Ditio. *Réunion de plusieurs bourgs, etc., qui forment un fief.* Giurisdizione, signoria.

CUADRAD, DA. p. p. de CUADRAR. *Cuadrado.*

CUADRAD. adj. Perfèt, cabal, y sèns defècte ni imperfecció. *Cuadrado, cuadro.* Omnibus numeris absolutus. *Parfait.* Perfetto.

CUADRAD. s. m. *Geom.* Figura de cuatre costats iguals y cuatre ángulo rectes. *Cuadrado, cuadro.* Quadratum, quadrum. *Carré.* Quadro.

CUADRAD. Pèssa de mètall de cuatre caras que servex en la imprèmpta pera umplir los vuids en que no hi ha lletra. *Cuadratin.* Metallicum frustulum in typographia ad litterarum intervalla complenda. *Quadratin.* Quadrato tondo.

CUADRAGENARI, RIA. adj. Lo que es de cuaranta anys. *Cuadragenario.* Quadragenarius. *Quadragénaire.* Quadragenario.

CUADRAGESSIMAL. adj. CUARESMAL.

CUADRANGUL. s. m. Figura de cuatre ángulo. *Cuadrángulo.* Quadrangulus. *Quadrangle.* Quadrangolo.

CUADRANGULAR. adj. Lo que tè cuatre ángulo. *Cuadrangular.* Quadrangulatus. *Quadrangulaire.* Quadrangolare.

CUADRANT. s. m. La cuarta part del círcul. Se pren regularmènt per lo instrumènt matemátic en que está delineada y grabada. *Cuadrante.* Quadrans circuli. *Quart de cercle.* Quadrante.

CUADRANT. Moneda pètita antigua. *Cuadrante.* Quadrans. *Petite pièce de monnaie.* Antica moneta.

CUADRANTAL. adj. que en la trigonometría esférica se aplica y dòna nom al triángul que tè á lo ménos un costat que sia lo cuadrant de un círcul. *Cuadrantal.* Quadrantalis triangulus. *On le dit d'un triangle sphérique qui a pour un de ses côtés un quart de cercle.* Triangolo onde uno de' lati è un quadrante.

CUADRAR. v. a. Fòrmar alguna cosa en cuadro. *Cuadrar.* Quadrare. *Carrer.* Quadrare, riquadrare.

CUADRAR. *Geom.* Reduir cualsevol figura á un cuadrad ó á sòn valòr. *Cuadrar.* Quadrare. *Réduire une figure á un carré.* Quadrare.

CUADRAR. *Arit.* Multiplicar un número per sí matèx. *Cuadrar.* Numerum quadrare, in se ipsum ducere. *Carrer un nombre.* Moltiplicare un numero per se stesso.

CUADRAR. *Pint.* Dividir los pintòrs y escultòrs sas obras en cuadros pera tráurerlas ab las degudas proporciòns. *Cuadricular, cuadrar, recuadrar.* Picturam in quadra dividere. *Craticuler.* Retare, graticolare.

CUADRAR. v. n. Conformarse una cosa ab altra. *Cuadrar.* Quadrare. *Cadrer, convenir, se rapporter.* Quadrare, convenire, affarsi.

CUADRAR. Agradar, convenir una cosa al intènt ó desitj de algú. *Cuadrar, cuajar.* Arridere, placere. *Agréer, convenir.* Quadrare, piacere.

CUADRARSE. v. r. *Milic.* Quedarse parad un militar ab los peus iguals en demostració de obsequi y subordinació. *Cuadrarse.* Stantem se sistere. *Se planter bien.* Piantarsi in faccia.

CUADRATÍ. s. m. CUADRAD, en la segona accepció.

CUADRATURA. s. f. La reducció geométrica de cualsevol figura á un cuadrad que continga exactamènt la matèxa superficie. *Cuadratura.* Quadratura. *Quadrature.* Quadratura.

CUADREJAD, DA. adj. que en la ciencia del blassó se aplica á lo que es dividid en casetas. *Jaquelado.* Tessellatus. *Échiqueté.* Fatto a scacchi.

CUADRET. s. m. dim de CUADRO. *Cuadrillo, cuadrito, cuadrete.* Quadr[illegible] *Petit tableau, petit carré.* Quadretto.

CUADRÍCULA. s. f. Lo conjunt de cuadrads de que se servexen los pintòrs y escultòrs pera tráurer sas obras ab las degudas proporciòns. *Cuadricula.* Quadrorum series super picturam ducta ad eam exactè effingendam. *Réduction d'un dessin par petits carreaux.* Graticola.

CUADRICULAR. v. a. CUADRAR, en la cuarta accepció.

CUADRIENNAL. adj. Lo que tè cuatre anys. *Cuadrienal.* Quadriennis. *Quatriennal.* Che dura un quadriennio.

CUADRIENNI. s. m. Lo tèmps y espay de cuatre anys. *Cuadrienio, cuatrienio.* Quadriennium. *Espace de quatre ans.* Quadriennio.

CUADRIFORME. adj. Lo que tè cuatre fòrmas ó cuatre caras. *Cuadriforme.* Quadriformis. *Qui a quatre formes.* Che ha quatro forme.

CUADRILÁTERO, RA. adj. Lo que tè cuatre costats. *Cuadrilátero.* Quadrilaterus. *Quadrilatère.* Quadrilatero.

CUADRILONGO, GA. adj. Lo que tè la figura de un paralelógramo de ánguls rectes y costats desiguals. *Cuadrilongo.* Quadrilongus. *Carré long.* Quadrilungo.

CUADRILONGO. s. m. *Geom.* Paralelógramo, que consta de ánguls rectes y costats desiguals. *Cuadrilongo.* Quadrilongum. *Carré long.* Quadrilungo.

CUADRILONGO. *Milic.* Formació de un cos de infantería en figura CUADRILONGA. *Cuadrilongo.* Peditum copiæ quadrilongâ formâ instructæ. *Carré long.* Quadrilungo.

CUADRILLA. s. f. COLLA.

CUADRILLA DE LLADRÈS. COLLA DE LLADRÈS.

CUADRILLÈR. s. m. Lo cap de úna colla ó cuadrilla. *Cuadrillero.* Quaternorum dux. *Chef de quadrille.* Capo di quadriglia.

CUADRILLO. s. m. Lo adòrno que se fa en las mitjas dèsdel tormèll fins á la pantorrilla, que algunas vegadas es brodad. *Cuadrado.* Tibialium ornatus. *Coin de bas.* Cogno d' una calza.

CUADRIMESTRE. s. m. Lo tèmps y espay de cuatre mesos. *Cuadrimestre.* Quadrimestre tempus. *Espace de quatre mois.* Quadrimestre.

CUADRISÍL-LABO, BA. adj. que se aplica á la dicció composta de cuatre síl-labas. *Cuadrisílabo.* Quatuor syllabis constans. *Composé de quatre syllabes.* Quadrisillabo.

CUADRO. s. m. *Geom.* CUADRAD.

CUADRO. Cualsevol obra solta de pintura. *Cuadro.* Tabula picta. *Tableau.* Quadro.

CUADRO. En los jardins aquella porció de terra, regularmènt de figura cuadrada, adornada ab varios dibuxos de flors y hèrbas. *Cuadro.* Area. *Carré.* Quaderno, quadro.

CUADRO. *Milic.* La formació de un cos de infantería en fòrma cuadrada pera defensarse de la caballería. *Cuadro.* Pedestrium copiarum in quadrum conformatio. *Figure carrée.* Figura quadrata.

CUADRO. *Milic.* Lo conjunt de oficials, sargèntos y cabos de un regimènt ó batalló que se ha de organisar de nou, ó que ha perdud los soldads que tenia. *Cuadro.* fran. *Le cadre.* Gli ufficiali e sargenti d' un reggimento dove non ci sono i soldati.

CUADRO. En la imprèmpta es una planxa de fusta ó mètall de la mida y figura de mitj full de papèr, que servex pera apretar lo full que se imprimex, á fi de que reba la tinta que hi ha en la superficie del motllo. *Cuadro.* Lamina quadrata typographica. *Platine.* Pirrone.

EN CUADRO. mod. adv. En fòrma cuadrada. *En cuadro.* Ad quadrati formam. *En carré.* In quadro.

TOCAR LO CUADRO Á ALGÚ. fr. fam. Castigarlo, donarli cops. *Tocar el cuadro á alguno.* Verberare; fustem alicui impingere. *Bâtonner.* Bastonare di santa maniera.

CUADRUPEDAL. adj. Lo que es de cuatre potas, ó lo que pertany á èllas. *Cuadrupedal.* Quadrupedus. *Quadrupède.* Che ha quattro piedi.

CUADRÚPEDO, DA. adj. que se aplica al animal de cuatre potas. Se usa també com substantiu en la terminació masculina. *Cuadrúpedo, cuadrúpede.* Quadrupes. *Quadrupède.* Quadrupede.

CUADRUPLICACIÓ. s. f. Multiplicació per cuatre. *Cuadruplicacion.* Quadruplicatio. *Multiplication par quatre.* Quadruplicazione.

CUADRUPLICAD, DA. p. p. de CUADRUPLICAR. *Cuadruplicado.*

CUADRUPLICAR. v. a. Multiplicar per cuatre. *Cuadruplicar.* Quadruplicare. *Quadrupler.* Quadruplicare.

CUÁDRUPLO, PLA. adj. Lo que es cuatre vegadas majòr que lo sensill. *Cuádruplo.* Quadruplus. *Quadruple.* Quadruplo.

CUAL. adj. relatiu que declara la cualitat de alguna cosa. *Cual.* Qualis. *Quel.* Quale.

CUAL. Se usa també preguntand pera distingir èntre mòlts. *Cual?* Qualis? *Quel?* Quale?

CUAL. Junt ab los articles *lo* ó *la* se usa també en lloc de QUE relatiu. *Cual.* Qui. *Lequel, laquelle.* Il quale, la quale.

CUAL. Usad com adverbi es lo matèx que

COM. *Cual.* Velut, sicut. *Comme, de même que.* Come, così come.

CADA CUAL. Cada hu. *Cada uno, cada cual.* Unusquisque. *Chacun.* Ognuno, ciascuno.

CUALIFICADÒR. s. m. CALIFICADÒR.

CUALIFICAR. v. a. CALIFICAR.

CUALITAT. s. f. CALITAT.

CUALSEVOL. adj. ALGÚ indeterminadamènt. *Cualquier, cualquiera, quienquiera.* Quivis, quilibet. *Quelque, quiconque, quelconque, quelqu'un.* Qualunque, cualsivoglia, chiunque, qual si sia, qualcheduno, qualcuno.

CUALSEVULLA. adj. CUALSEVOL.

CUALL. s. m. ant. FORMATGÈRA.

CUALL. ant. Ventrell, pap. *Cuajar.* Ventriculus, ingluvies. *Caillette.* Ventricino.

CUALLAMENT. s. m. ant. Coagulació. *Coagulacion, cuajamiento.* Coagulatio. *Coagulation, caillement.* Quagliamento, rappigliamento.

CUALLAR. v. a. ant. Coagular. *Cuajar, coagular.* Coagulare. *Coaguler, cailler.* Coagulare, rappigliare.

CUALLARG, GA. adj. que se aplica al animal que tè la cua llarga. *Rabilargo.* Caudâ longus. *Qui a la queue longue.* Codacciuto.

CUAN. adj. que se usa pera ponderar ó aumentar alguna cosa anteposad á algun nom, al cual li anyadex valòr en la significació. *Cuan.* Quam. *Que, combien.* Quanto.

CUAN. Correlatiu de TAN y significa lo matèx que CUANT ó COM. *Cuan.* Quam. *Aussi, non moins.* Quanto, come.

CUAND. adv. t. que determina y senyala lo tèmps. *Cuando.* Quando. *Lorsque, quand, comme.* Quando, allora che.

CUAND. Se usa també preguntand, y significa EN QUE TÈMPS. *Cuando?* Quando? *Quand?* Quando?

CUAND. EN CAS QUE; com CUAND un no pod surtir ab la sèva, no cal que hi patòlle. *Cuando.* Cum. *En cas que.* Quando, allor che.

CUAND. Se usa també pera distribuir los mèmbres de una oració, y equival á ALGUNAS VEGADAS; y axí se diu: sèmpre las han, CUAND ab los criads, CUAND ab los fills. *Cuando.* Aliàs, nunc modò. *Tantôt.* Ora.

CUAND. Usad com á substantiu, se pren per espay de tèmps determinad. *Cuando.* Tempus, hora. *Temps déterminé.* Ora, tempo.

CUAND NO. mod. adv. Del contrari. *Donde no.* Si minus, aliter. *Du contraire.* Se non, altramente.

DE CUAND EN CUAND. mod. adv. Algunas vegadas, de tèmps en tèmps. *De cuando en cuando.* Aliquando. *De temps en temps.* Di tempo in tempo, qualche volta, talora.

DE CUAND ENSÁ? expr. ab que se manifèsta la estranyesa y admiració que causa alguna cosa no acostumada. *¿De cuándo acá, ó de cuándo acá Perico ó Marica con guantes?* Undenam hic tam comptus? Ex quo? *Depuis quand?* Da quando in qua? da che tempo?

FINS Á CUAND? mod. adv. usad pera manifestar lo desitj de que alguna cosa que sèn va tòrne luègo. També se usa com exclamació pera explicar la pena de no saber la duració dels traballs. *Hasta cuándo?* Usquequò? *Jusques à quand?* Fino a quando?

CUANT, TA. adj. *Filos.* Lo que tè cuantitat ó pertany á èlla. *Cuanto.* Quantus. *Qui contient une quantité.* Quanto.

CUANT. Numeral que significa cantitat indeterminada, correlatiu de TANT. *Cuanto.* Quantus, quot. *Tant, autant.* Quanto, tanto.

CUANT. adv. que se usa significand calitat indeterminada. *Cuanto.* Ut, quò. *Combien.* Quanto.

CUANT. Juntad ab la preposició *en* serveix de adverbi de cantitat, calitat ó tèmps y los determina. *Cuanto.* Dum, quamdiu. *Touchant, quant à.* Quanto a, in ciò che, per quanto a.

CUANT? Se usa pera preguntar lo preu de alguna cosa. *Cuanto?* Quanti? *Combien?* Quanto?

CUANT ÁNTES. mod. adv. Dins brèu tèmps. *Cuanto ántes.* Quamprimùm. *Au plutôt.* Al più, quanto prima.

CUANT VA? expr. ab que se significa la suspita ó recel que se tè de que se verificará alguna cosa. *Cuanto va?* Quid si hoc contingat? *Je gage, je parie, que.* Scometto che.

EN CUANT. mod. adv. Per lo que mira, pertany ó respècta. *En cuanto.* Quoad, quod. *Quant à, pour.* Per ciò che, in torno a.

PER CUANT. mod. adv. ab que se indica lo motiu ó la rahó de fèrse alguna cosa. *Por cuanto.* Cum, quia. *Vu que.* Visto che, per quanto.

CUANTIÒS, A. adj. Lo que es gran en cantitat ó número. *Cuantioso*. Magnus, numerosus. *Nombreux, considérable*. Numeroso, copioso.

CUANTITAT. s. f. CANTITAT.

CUANTITAT. *Pros*. Lo tèmps que s'emplea en la pronunciació de una síl-laba. *Cantidad*. Syllabæ quantitas. *Quantité*. Quantità.

CUANTITATIU, VA. adj. Lo que es capas de cantitat ó lo que la tè. *Cuantitativo*. Quantitatis capax. *Susceptible de quantité*. Quantitativo.

CUARANTA. adj. num. Lo resultat de la multiplicació de deu per cuatre. *Cuarenta*. Quadraginta. *Quarante*. Quaranta.

CUARANTÉ, NA. adj. Lo que cumplex lo número de cuaranta. *Cuadragésimo*. Quadragesimus. *Quarantième*. Quarantesimo.

CUARANTENA. s. f. Lo número de cuaranta, com CUARANTENA de anys. *Cuarentena*. Quadraginta. *Quarantaine*. Quarantina.

CUARANTENA. p. us. CUARESMA.

CUARANTENA. Lo espay de tèmps que estan en lo lasareto ó privads de comunicació los que se presum que vènen de llocs suspitòsos de pèsta. *Cuarentena*. Quadragenarium tempus. *Quarantaine*. Quarantina.

CUARANTENA. LASARETO.

CUARANTENA. met. La suspensió en donar crédit á alguna noticia á fi de assegurarse de sa certesa. Sol usarse ab lo verb POSAR. *Cuarentena*. Animi in assentiendo suspensio. *Doute*. Dubbio.

FÈR CUARANTENA. fr. Passar lo tèmps sèns comunicació los suspitòsos de procedencia contagiòsa. *Hacer cuarentena*. A reliquo populo in statuto loco per quadraginta dies sejunctus manere qui aliquam contagionis suspicionem afferunt. *Faire quarantaine*. Far la quarantina.

CUARESMA. s. f. Lo tèmps abans de la pascua de Resurrecció, en lo cual la Iglèsia tè manad que se dejune en memoria dels cuaranta dias que lo Senyòr dejunà en lo desert. *Cuaresma, cuarentena*. Quadragesima. *Le carême*. Quaresima.

CUARESMA. Lo conjunt de sermòns fèts pera las dominicas y ferias de la cuaresma. *Cuaresma*. Quadragesimales conciones. *Carême*. Quaresimale.

CUARESMA ALTA. Se diu axí la que dista mòlt del principi del any. *Cuaresma alta*. Quadragesima à prima die anni multò distans. *Carême haut*. Quaresima tarda.

CUARESMA BAXA. Se diu axí la que dista poc del principi del any. *Cuaresma baja*. Quadragesima à prima die anni paulò distans. *Carême bas*. Quaresima pronta.

FÈR CUARESMA. fr. Observar los dejunis manads per la Iglèsia dèsde carnestoltas á pascua. *Hacer cuaresma*. Quadragesimam agere. *Faire carême, faire le carême*. Fare la quaresima.

FÈR CUARESMA. fr. met. y fam. Abstenirse mòlt tèmps de alguna cosa gustòsa. *Estar ayuno*. Abstinere voluptate. *S'abstenir de quelque plaisir*. Esser a digiuno.

CUARESMAL. adj. Lo que pertany á la cuaresma. *Cuaresmal, cuadragesimal*. Quadragesimalis. *De carême*. Quaresimale.

CUART. s. m. Una de las cuatre parts iguals en que se dividex un tòt. *Cuarto, cuarta*. Quadrans. *Quart*. Quarto.

CUART. Duració de tèmps composta de quinse minuts. *Cuarto*. Horæ quadrans. *Quart*. Quarto.

CUART. *Milic*. Cada una de las parts en que la tròpa dividex la nit pera arreglar las ròndas. *Cuarto*. Militaris vigilia. *Veille*. Quarto.

CUART, TA. adj. Lo que complèta lo número de cuatre. *Cuarto*. Quartus. *Quatrième*. Quarto.

CUART DE CONVERSIÓ. *Milic*. Lo cambi de frènte girandse una cuarta part de círcul. *Cuarto de conversion*. Motus ad quartam usque circuli partem. *Quart de conversion*. Quarto di conversione.

CUARTA. s. f. CUART, en la primèra accepció.

CUARTA. *Astron*. La cuarta part del círcul, especialmènt en lo Zodíac y la Eclíptica pera la divisió dels signes de tres en tres. *Cuarta, cuadrante*. Quarta pars signorum vel circuli. *Quart*. Quarta.

CUARTA. *Mús*. Lo interval-lo de cuatre tons, que se fa pujand y baxand. Contè dòs tons y un semitó majòr, y es mitj armónic de la octava. *Cuarta*. Intervallum musicum quoddam. *Quarte*. Quarta.

CUARTA. Parland de la lluna es sòn aspècte cuadrad ab lo sol. Si es passand de lluna nova ó plena se diu CUARTA crexènt, y si es baxand del ple se diu CUARTA

menguant. *Cuadratura, cuarto creciente ó menguante.* Lunæ quadrans. *Quadrature, premier ou dernier quartier de la lune.* Quadratura.

CUARTA FALCIDIA. for. La cuarta part dels bèns de la herencia que lo hereu instituid pod tráurer per èll cuand la herencia está molt gravada ab llegads, vincles y donaciòns. *Cuarta falcidia.* Quarta falcidia. *Quarte falcidie ou falcidienne.* Quarta falcidia.

CUARTA TREBEL-LIÁNICA. for. La cuarta part dels bèns de la herencia que pod tráurer per èll lo hereu obligad á restituir la herencia á altre. *Cuarta trebelidnica, trebelidnica.* Quarta trebel-lianica. *Quarte trébellienne ou trébellianique.* Quarta trebellianica.

CUARTÁ. s. m. territ. Certa mesura de grans y fruitas secas que es la dotsena part de una cuartèra. *Cuartal.* Quadrantal. *Mesure de grains.* Misura di biade.

CUARTÁ. La porció de gra ó fruita seca que cab en la mesura del matèx nom. *Cuartal.* fran. *La quantité de grains contenue dans un* cuartá. Le biade contenute in un *cuartá.*

CUARTANA. s. f. Especie de fèbra que èntra ab fred de cuatre en cuatre dias. Se diu dòble cuand repetex dòs dias ab un de franc. *Cuartana.* Quartana. *Fièvre quarte.* Quartana.

CUARTANARI, IA. adj. Lo quí patèx de cuartanas. També se usa com substantiu. *Cuartanario.* Quartanâ laborans. *Qui a la fièvre quarte.* Quartanario.

CUARTANARI. s. m. Lo qui estudia lo cuàrt any de alguna fácultat. *Cursante del cuarto año.* Quarto anno alicui scientiæ vacans. *Étudiant qui se trouve à la quatrième année d'un cours.* Colui che è nel quarto anno nel corso degli studj.

CUARTÈL. s. m. Cada un dels districtes en que solen dividirse las poblaciòns grans pera sòn millòr gobern económic y civil. *Cuartel.* Urbis regio. *Quartier.* Quartiere, rione.

CUARTÈL. *Milic.* Lo edificí que servex de habitació á la tròpa. *Cuartel.* Militum ædes. *Quartier.* Quartiere.

CUARTÈL. *Milic.* Lo allotjamènt que se assenyala á las tròpas en los pobles al retirarse de campanya. *Cuartel.* Castra stativa. *Logement, caserne, quartier de rafraîchissement.* Quartiere di rinfresco.

CUARTÈL. *Milic.* Cada una de las parts en que sol distribuirse lo acampamènt de un exércit. *Cuartel.* Castra. *Quartier.* Quartiere.

CUARTÈL. *Milic.* Lo bon tracte que los vencedòrs dònan als vensuds cuand aquestos s'entrègan rendiud las armas. *Cuartel.* Incolumitas pacta. *Quartier.* Quartiere.

CUARTÈL. *Naut.* Lo conjunt de posts que tapa la bòca dels bitòns. *Cuartel.* Tabulatum coopertorium. *Trappe, panneau.* Botola.

CUARTÈL. Cada una de las divisiòns de que se compon un escud de armas. *Cuartel.* Pars stemmatis gentilitii. *Quartier.* Quarto.

CUARTÈL DE LA SALUD. fam. Lloc resguardad al cual se refugian los soldads que no volen batalla ni pèrill. S'extèn al medi de posarse en salvo lo qui vòl evitar algun dany ó molèstia. *Cuartel de la salud.* Refugii locus. *Lieu de sûreté, lieu de franchise.* Franchigia, luogo di sicurezza.

CUARTÈL GENERAL. *Milic.* Lo lloc ahònt está situad lo general que mana lo exércit en campanya. *Cuartel general.* Sedes belli. *Quartier du général.* Quartiere generale.

ESTAR DE CUARTÈL. Se diu dels oficials de graduació cuand no estan empleads y tènen un sou menòr, que també se diu de cuartèl. *Estar de cuartel.* Munere vacare. *N'être pas en service, en activité.* Essere di quartiere.

CUARTELAR. v. a. Dividir lo escud de armas en los cuartèls que ha de tenir. *Cuartelar.* Stemma quadrifariàm partire. *Écarteler.* Inquartelare.

CUARTELÈR. s. m. *Milic.* Lo soldad que en cada companyía cuida de la netedat y seguretat de la cuadra que ocupa. *Cuartelero.* Militaris cubiculi custos. *Soldat qui entretient la propreté des logemens.* Quartiermaestro.

CUARTÈRA. s. f. Mesura de grans que equival á quinse celemins castellans. *Cuartera.* Mensura quindecim modis capiens. *Mesure contenant quinze picotins.* Misura di quindici profende.

CUARTÈRA. La porció de gra que cab en la mesura del matèx nom. *Cuartera.* Frumenti aliusve rei similis portio, quæ mensuram, vulgò *cuartera* dictam, implet. *La quantité de grains contenue*

dans une cuartera. Biada contenuta in quindici profende.

CUARTERÓ. s. m. La cuarta part de una arroba de pes ó de mesura. *Cuartilla.* Ponderis viginti sex librarum quadrans. *Quart d'une arrobe.* Un quarto d'arroba.

CUARTETA. s. f. Composició poética de cuatre versos de vuit síl-labas, en que lo segòn es assonant ab lo últim. *Cuarteta.* Tetrastichon. *Quatrain.* Quartina, quadernario.

CUARTETA. Composició poética de cuatre versos de vuit síl-labas, en que concertan los consonants primèr y cuart, tercèr y segòn, y á vegadas alternads. *Redondilla, cuarteta.* Compositio metrica, quatuor versibus dimetris alternatim consonantibus constans. *Quatrain.* Quadernario.

CUARTETO. s. m. *Mús.* Composició pera cantarse á cuatre veus, ó pera tocarse ab cuatre instrumènts. *Cuarteto, cuartete.* Musica compositio quatuor cantoribus canenda. *Quatuor.* Quartetto.

CUARTETO. Part de un soneto, la cual consta de cuatre versos de onse síl-labas ab consonants. Per extensió se diu de cualsevol estrofa de cuatre versos de onse síl-labas, sian consonants ó assonants. *Cuarteto, cuartete, cuartel.* Strophe quatuor versibus constans. *Quatrain, quatre vers qui font partie d'un sonnet.* Quadernario, stroffa di quattro versi.

CUARTILLA. s. f. CUARTETA.

CUARTILLA. La cuarta part de un full de papèr. *Cuartilla.* Philuræ quarta pars, chartæ quadrans. *Quart d'une feuille de papier.* Quarta parte d'un foglio di carta.

CUARTO. s. m. Cada pèssa de la casa destinada per habitació. *Aposento, cuarto.* Cubiculum. *Chambre.* Camera.

CUARTO. Moneda de còure que val cuatre maravedissos. *Cuarto.* Cuprea moneta quædam. *Monnaie qui vaut quatre maravedis.* Quattrino.

CUARTO. Cualsevol de las cuatre líneas dels avis paternos y maternos. *Cuarto.* Avorum linea. *Quartier.* Quartiere.

CUARTO. Cada una de las cuatre parts en que se dividex un animal trèt lo cap. *Cuarto.* Quarta in quadrupedibus et avibus corporis pars. *Quartier.* Quarto.

CUARTO. Cada una de las parts de un escud de armas dividid en cuatre. *Cuartel.* Quarta pars stemmatis gentilitii. *Quartier.* Quarto.

CUARTO DEL DETRAS. L' habitació que está en la part de la casa oposada á la de la fatxada principal. *Trascuarto.* Posticum cubiculum. *Chambre placée derrière le logement principal.* Camera di dietro.

CUARTO RETIRAD. RETRÈT.

CUARTOS. pl. Monedas de còure; y se diu per contraposició á las de plata y or. *Calderilla.* Cupreæ monetæ. *Billon, monnaie de billon.* Rame.

CUARTOS. Se pren regularmènt per dinèrs en comú. *Cuartos, cuatrin, moga.* Pecunia. *Argent, monnaie.* Quattrini, soldi.

CUARTOS. Las parts en que se dividex lo cadáver de algun ajusticiad pera posarlas en los camins y altres llocs públics. *Cuartos.* Partes in quas sceleratorum cadavera discinduntur. *Quartiers.* Quarti.

CUARTOS. Los mèmbres del cos del animal robust y fornid. Èntre pintòrs, escultòrs y los qui entènen de caballs se pren per los mèmbres bèn proporcionads. *Cuartos.* Corporis membra. *Membres bien proportionnés.* Quarti, quartieri.

DE CUARTO EN CUARTO. mod. adv. ab que se denota la miseria ó repugnancia en donar ó pagar. *Cuarto á cuarto.* Minutim, vel per asses. *Sou à sou.* A quattrino a quattrino.

DE TRES Á CUARTO. expr. ab que se pondèra la poca estimació y valòr de alguna cosa. *De tres al cuarto.* Vilis pretii. *De peu de prix.* Di nessun conto.

FÈR CUARTOS. fr. ESCORTERAR.

FÈR CUARTOS. fr. Partir alguna cosa en cuatre parts. *Cuartear.* In quartas partes dividere. *Partager, diviser en quatre.* Dividere in quarti.

NO DÈURER UN CUARTO Á NINGÚ. fr. No estar obligad á pagar res, ó no tenir cap deute. *No deber blanca á nadie.* Nec teruncium quidem ulli debere. *Ne devoir pas une maille, être quitte à quitte.* Non debere un obolo, non debere un becco di quattrino.

NOBLE DE TÒTS CUATRE CUARTOS. Lo qui tè noblesa de tòtas las cuatre líneas dels avis. *Noble de todos cuatro costados.* Avis paternis, maternisque nobilis. *Noble pour ligne directe.* Nobile per ogni verso.

NO TENIR UN CUARTO. fr. ab que s' exprèssa que algú tè falta de dinèrs. *No tener*

un cuarto; estar sin blanca; no tener blanca. Nec obolum habere. *Être chargé d'argent comme un crapaud de plumes.* Esser abbruciato di danaro.

PARAR CUARTO. fr. PARAR CASA.

TENIR BONS CUATRE CUARTOS. fr. fam. Ser robust y fornid de mèmbres. *Tener buenos cuartos.* Membrosum, torosum esse. *Être vigoureux, plein de force.* Esser uomo di ferro.

TENIR CUARTOS. fr. Tenir dinèrs. *Tener cuartos, tener cuatro cuartos.* Pecuniâ abundare. *Être riche.* Aver i suoi quattrini.

TENIR CUATRE CUARTOS DE MAL DONAIRE. fr. fam. ab que s'exprèssa que alguna persòna es mòlt desairada, dèxada, sèns garbo ni compostura. *Irse ó caerse cada cuarto por su lado.* Corporis habitu languido esse, languescere. *Être tout dégingandé, sans grâce.* Essere sguajato, disadatto, sciamannato.

CUASI. adv. Casi. *Cuasi.* Ferè, quasi, fermè. *Presque, quasi, semi, peu s'en faut.* Quasi, circa, incirca, intorno, presso di.

CUASICONTRACTE. s. m. for. Tòt fèt no tòrpe, ab lo cual (sèns convenció ni pacte exprès) lo qui lo fa se obliga á favòr de algú, ú obliga á sòn favòr á altres. *Cuasicontrato.* Quasi contractus. *Quasi-contrat.* Quasicontratto.

CUASIMODO. s. m. Lo diumènge de la vuitada de la pascua de Resurrecció. *Domingo de cuasimodo, cuasimodo.* Dominica in albis. *Dimanche de quasimodo.* La domenica in albis.

CUATERNARI, RIA. adj. Lo que conté lo número de cuatre. *Cuaternario.* Quaternarius. *Quaternaire.* Che ha il numero di quattro.

CUATRE. adj. Lo número produid per la multiplicació de dòs per dòs. *Cuatro.* Quatuor, quattuor. *Quatre.* Quattro.

CUATRE. En algunas locuciòns es lo matèx que cuart; y axí diem: fulano morí lo dia CUATRE. *Cuatro.* Quartus. *Quatre.* Quattro.

CUATRE. s. m. La xifra ó senyal que represènta lo número que se compon de cuatre unitats, axí diem: un CUATRE y un cinc fan cuaranta cinc. *Cuatro.* Numeralis nota quatuor significans. *Quatre.* Quattro.

CUATRE. En lo jog de cartas es la que tè cuatre senyals de sòn coll; com lo CUATRE de oros, de còpas, etc. *Cuatro.* Charta lusoria quatuor notas referens. *Un quatre.* Un quattro.

MÈS DE CUATRE. mod. adv. Mòlts, ó número considerable de persònas ó cosas; y axí diem: MÈS DE CUATRE ho pendrian. *Mas de cuatro.* Plures. *Plus de quatre, un grand nombre.* Più di dieci, più di sei.

CUATRECÈNTS, TAS. adj. que se aplica á cantitat composta de cuatre vegadas cènt. *Cuatrocientos.* Quadringenti, quadringenteni, quadringeni. *Quatre cents.* Quattrocento.

CUATRENA. s. f. Lo aumènt de preu que se dòna á alguna cosa que se ven ó se arrènda. *Puja.* In licitationibus pretii augmentum. *Enchère.* Incanto.

CUATRENADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui oferex cuatrena per lo que se ven ó arrènda. *Pujador.* Pretii auctor in licitationibus. *Enchérisseur.* Accrescitor di prezzo.

CUATRENNAL. adj. Lo que tè cuatre anys. *Cuadrienal.* Quadriennis. *Quatriennal.* Che dura un quadriennio.

CUATRETANT. s. m. Lo cuádruplo, ó una cantitat cuadruplicada. *Cuatrotanto.* Quadruplum. *Quadruple.* Quadruplo.

CUATRÍ. s. m. Moneda de mòlt poc valòr que corria antiguamènt en Espanya. *Cuatrin.* Nummus quidam. *Petite monnaie.* Antica moneta di Spagna.

CUATRIDUÁ, NA. adj. Lo que es de cuatre dias. *Cuatriduano.* Quatriduanus. *De quatre jours.* Quattriduano.

CUATRIENNI. s. m. Lo tèmps y espay de cuatre anys. *Cuadrienio, cuatrienio.* Quadriennium. *Espace de quatre ans.* Quadriennio.

CUATRINA. s. f. territ. DÒBLA DE CUATRE.

CUATRINCA. s. f. p. us. La reunió de cuatre persònas ó cosas. *Cuatrinca.* Quaternio. *Nombre quaternaire.* Numero di quattro.

CUATRINI. s. m. fam. Dinèrs. *Cuatrines.* Pecunia. *Argent.* Quattrini.

CUBDICIA. s. f. ant. COBDICIA.

CUBDICIÒS, A. adj. ant. COBDICIÒS.

CUBEBA. s. f. Especie de pebre que se cria en Java. Es llisa, de colòr pardo fòsc, de la grandaria del pebre negre, però mènos picant y aromática que e[l] *Cubeba.* Piper cubeba. *Cubèbe.* Cubebe.

CUBÈLL. s. m. Vas gran en forma d[e]

mitja bòta imitand la figura de la galleda peró ab dimensiòns mòlt mès grossas. Servex comunamènt pera passar bugada, reutar y altras cosas. *Cuenco.* Vas linteis lixivio detergendis. *Terrine.* Terrina.

CUBERT, TA. p. p. de CUBRIR. *Cubierto.*

CUBERT. adj. que se aplica al dia nuvolòs. *Pardo.* Nubilus. *Sombre, obscur.* Oscuro, fosco, tetro.

CUBERT. s. m. Teulada ó cosa semblant que ix en fora de la pared pera resguard de la pluja. *Cobertizo, tapadillo, tinglado.* Subgrunda, suggrunda. *Auvent, hangard, subgronde, chartil.* Tavolato, tettoja.

CUBERT. Lo servey de taula que sol posarse á cada hu dels que han de mènjar, y se compon de plat, toballó, cullera, forquilla, ganivet, etc. També se diu axí lo sol jog de cullèra, forquilla y ganivet. *Cubierto.* Utensilia singulis prandentibus apposita. *Couvert.* Servizio.

CUBERT. La casa ó altre paratge ab sostre, pera defensarse de las inclemencias del tèmps. *Cubierto.* Locus ab imbre tutus. *Couvert, toit.* Coperto, tetto, tettoja.

CUBERT. Lloc resguardad de la pluja, que servex pera recullir lo bestiar. *Tinada, tinado, tinador.* Rusticum, rurale tectum, porticus. *Couvert pour garantir les bestiaux.* Rimessa.

POSARSE Á CUBERT. fr. Resguardarse ó precaucionarse contra algun dany que se tèm. *Ponerse á cubierto.* In tuto se collocare. *Se garantir, se mettre à couvert.* Mettersi in sicuro, porsi a coperto.

SOTA CUBERT. mod. adv. *Debajo de cubierto.* Sub tecto. *À couvert.* Al coperto.

CUBERTA. s. f. Lo que se posa damunt de alguna cosa pera resguardarla ó taparla, com CUBERTA de llit, de taula, etc. *Cubierta, cobertura.* Tegmen, operculum, tegmentum. *Couverture.* Coperchio, coperta, coltre, schiavina.

CUBERTA. ant. Pretèxt. *Cubierta.* Prætextus, species. *Couverture, prétexte.* Colore, maschera, pretesto.

CUBERTA. *Náut.* Cada un dels sostres que dividexen las habitaciòns de la embarcació, y especialmènt lo primèr que está á la inclemencia. *Cubierta.* Navis tabulatum. *Couverte, pont, tillac.* Coverta.

CUBERTA. Lo papèr ab que está closa una carta. *Cubierta, sobrecarta.* Epistolæ involucrum. *Enveloppe de lettre.* Coperta.

CUBERTA. p. us. CUXINÈRA.

CUBERTA. Lo que se posa damunt del caball pera tapar y resguardar la sèlla y los guarnimènts. *Caparazon.* Dorsualia, sellæ dorsualis stragulum. *Caparaçon.* Gualdrappa, covertina.

CUBERTA. Lo encerad que se posa damunt dels còtxes pera resguardarlos. *Caparazon.* Stragulum, operimentum. *Couverture, enveloppe.* Coperta.

CUBERTA. En las galeras y embarcaciòns planas es lo drap que alsan pera resguardarse del sol. *Tienda.* Tentorium in triremibus. *Banne.* Coperta.

CUBERTA DE CÒTXE. Lo sostre de la caxa del còtxe. *Tejadillo.* Currûs tectum. *Gouttière de carrosse.* Tetto, coperta.

CUBERTA DE RODELLES. ant. Especie de máquina de guerra á manèra de una closca de tortuga formada ab las rodèllas juntadas, ab la cual se cubrian los soldads pera arrimarse á las murallas y defensarse. *Testudo, tortuga.* Testudo. *Tortue.* Testuggine.

CUBERTÒRA. s. f. Plat pla de ferro, aram ó terrissa que servex pera tapar las ollas y altras cosas. *Cobertera.* Operculum. *Couvercle.* Copertojo, coperchio.

CUBERTÒRA. Planta. AURELLA DE MONJO.

CUBERTÒRA. met. Arcabota. *Cobertera.* Lena. *Entremetteuse.* Mezzana, ruffiana.

CUBERTÒRA. ant. PRETÈXT.

CUBERTÒRA. ant. La cuberta de cualsevol cosa. *Cubierta.* Tegmen, operimentum. *Couverture.* Coperta.

CUBERTÒRASSA. s. f. aum. de CUBERTÒRA. *Cobertera grande.* Operculum grandius. *Gros couvercle.* Coperchione.

CUBERTURA. s. f. Lo acte de cubrirse los grandes de Espanya davant del rèy la primèra vegada. *Cobertura.* Summi apud hispanos nobilitatis gradûs solemne possessionis signum: operto capite coram rege primùm adstare. *L'action de se couvrir la première fois devant le roi.* Il mettersi il cappello dinnanzi al re.

CÚBIC, CA. adj. *Geom.* Lo que tè las propietats del cubo. *Cúbico.* Cubicus. *Cubique.* Cubico.

CUBICULARI. s. m. Lo qui servex en la cambra ó mòlt immediat á la persòna

de algun príncep ó gran senyòr. *Cubiculario.* Cubicularius. *Valet de chambre.* Cubicolario, cameriere.

CÚBITUS. s. m. *Anat.* L' os mès llarg y gruxud dels dòs que fòrman lo tros del bras del còlse á la ma. *Cúbito.* Cubitus. *Cubitus.* Cubito, gomito.

CUBO. s. m. *Geom.* Lo cos ó sólido que está contingud èntre sis cuadros perfèts, y que per conseguènt tè perfectamènt iguals las tres dimensiòns de llarg, ample y alt. *Cubo.* Cubus. *Cube.* Cubo, dado, zoccolo.

CUBO. *Álg.* La tercèra potencia de una cantitat, ó lo resultat de la multiplicació del cuadrad per l' arrel. *Cubo.* Cubus. *Cube.* Cubo.

CUBO. ant. BOTÓ DE RODA.

CUBRIR. v. a. Tapar una cosa ab altra. Se usa també com recíproc. *Cubrir, cobijar, encobijar.* Tegere, operire, cooperire. *Couvrir.* Coprire.

CUBRIR. Umplir la superficie de una cosa, encaraqué no quède del tòt cuberta; y axí diem: fulano vè CUBERT de pòls, etc. *Cubrir.* Tegere, operire. *Couvrir, remplir.* Coprire.

CUBRIR. Defensar ó impedir que algun lloc ó alguna tròpa sia atacada llibremènt per lo enemig. *Cubrir.* Tueri, defendere. *Couvrir, défendre.* Coprire, difendere, riparare.

CUBRIR. Colgar de terra certas hortalissas á fi de que se tòrnen blancas y tendres, com los ápits, escarolas, etc. *Aporcar, acogombrar.* Accumulare, aggerare. *Buter.* Ammucchiare.

CUBRIR. Parland dels edificis es fèrlos ó posarlos la teulada ó terrat. *Cubrir, techar.* Tecto operire. *Couvrir une maison.* Coprire.

CUBRIR. Se diu del mascle que se junta ab la femèlla pera fecundarla. *Cubrir.* Feminam inire. *Couvrir, s'accoupler.* Coprire.

CUBRIR. Juntarse lo aucèll mascle ab la femèlla pera fecundarla. *Pisar.* Coire. *S'accoupler.* Accoppiarsi, congiungersi.

CUBRIR. met. Dissimular una cosa aparentandne altra. *Cubrir.* Velare, celare. *Couvrir, voiler.* Nascondere, coprire.

CUBRIRSE. v. r. Posarse lo barret. *Cubrirse.* Caput pileo tegere. *Se couvrir.* Coprirsi, mettersi il cappello.

CUBRIRSE. Defensarse dels tirs dels enemigs per medi de alguns reparos. *Cubrirse.* Adversùs ictus obsessorum se munire. *Se couvrir.* Coprirsi, ripararsi.

CUBRIRSE. Tornarse rojas las pèssas de mètall per la pudòr ó altra causa semblant. *Tomarse.* Ferrugine obtegi, obrui. *Se rouiller.* Inrugginire, arrugginire.

CUBRIRSE. Parland del cel, dia, tèmps etc. taparse, ennuvolarse. *Encapotarse.* Nubibus tegi. *S'obscurcir, devenir noir.* Intenebrarsi, offuscarsi.

CUBRIRSE. met. Precaucionarse de cualsevol responsabilitat, pèrill ó perjudici, retenindse alguna cantitat de dinèrs pera recobrar lo que se tè avansad ó suplert. *Cubrirse.* Pecuniæ solvendæ partem pignoris nomine retinere. *Se couvrir, se payer.* Mettersi a coperto, garantirsi.

CUC. s. m. Nom que se dòna á mòltas especies de insectes tòns de varias figuras, grandarias y colòrs, que no tènen vértebras y se arrossegan y s' enfilan. *Gusano.* Vermis. *Ver.* Verme, vermicello.

CUC. Animal de sang roja, sèns mèmbres, ab lo cos llarg y cilíndric, dividid per arrugas en un gran número de anells, cada una de las cuals tè á part de s[illegible] pels tièssos, dirigids endarrèra. Uns [illegible] criau en la terra, y altres en lo vènt[re] de las persònas. *Lombriz, lambri[z].* Lumbricus, tinea. *Ver qui s'engend[re] dans le corps de l'homme.* Lombric[o].

CUC. Especie de aruga ó larva de ce[rta] maripòsa de nit. Tè cosa de una pò[lsa]da y mitja de llarg, los costats pel[uts] y ab tacas blancas, tres desllurigad[es] groguencs prop del cap y los de[més] pardos, ab una ralla mès clara y roj[en]ca en la esquena. Es aficionad á mèn[jar] las fullas dels arbres y plantas. *Cu[c].* Larva seu eruca ex phalena ch[ry]sorrhæa. *Chenille.* Bruco.

CUC. Se dòna aquest nom á varias espe[cies] de animalets que se crian en las llav[ors] y fruitas. *Coco.* Vermis frugum ed[ax]. *Ver-coquin.* Asuro.

CUC. Insecte que se cria en las tripas d[e] aucèlls, principalmènt dels de rapi[nya]. *Filandria.* Vermiculi in avium visc[eri]bus gigni soliti. *Filandres.* Filandre.

CUC. met. L' home humil y abatud. *G[u]sano.* Abjectus homo. *Ver de te[rre].* Verme della terra.

CUC DE LA CONCIENCIA. Lo remordi[m]

interiòr que tè l' home per sòn mal obrar. *Gusano de la conciencia*. Conscientiæ stimulus. *Ver rongeur*. Verme divoratore.

CUC DE SEDA. L' aruga que se manté de la fulla de la morèra y produex la seda. *Gusano de seda*. Bombyx. *Ver à soie*. Baco, filugello.

CUC LLEVAD. MORRUT.

CUC REVOLTÓ. Insecte que se cria y s' embolica en los pàmpols dels ceps y los rosega. *Gusano revolton*. Volvox, volucra. *Urèbre*. Verme che rode i pampani.

ESTAR AB UNS CUCS. fr. met. y fam. TENIR UNS CUCS.

PICAD DEL CUC. Se diu de las llavòrs y fruitas danyadas per los animalets que se hi crian. *Cocoso*. Vermibus infectus. *Véreux*. Bacato, verminoso.

TENIR UNS CUCS. fr. met. y fam. ESTAR EN BRASAS.

CUCA. s. f. Cualsevol insecte ó reptil pètit, especialmènt los fastigòsos y molèstos. *Sabandija*, *bicho*. Animalculum. *Vermine, vermisseau*. Vermicello, bacolino, bacherozzo.

CUCA DE LLUM. Insecte. LLUERNA.

CUCA DE SEDA. CUC DE SEDA.

CUCA DELS PÒLLS. ant. LLÉMENA.

CUCA LLAURADÒRA. Insecte que se cria èn los horts y jardins y es danyòs á las plantas. *Corton*. Gryllus talpa. *Chenille des jardins*. Bruco.

CUCA VINADÈRA. Insecte sèns alas, de mès de una pòlsada de llarg, negre, ab unas rallas transversals encarnadas. *Abadejo, carraleja*. Meloe majalis. *Sorte d' escarbot ou de scarabée*. Sorta di scarafaggio.

MALA CUCA. expr. fam. que se aplica al home maliciòs y de mal natural. *Mala cuca*. Homo improbus, nequam. *Mauvais bête*. Cattiva bestia.

MORTA LA CUCA MORT LO VERÍ. ref. que ensenya que faltand la causa faltan los efèctes que produia ó podia produir. *Muerto el perro muerta la rabia*. Sublatâ causâ tollitur efectus. *Morte la bête, mort le venin*. Morta la bestia, morto il veleno.

TRÁURER LA CUCA DEL FURAD AB LAS MANS DELS ALTRES. fr. met. y fam. que se aplica al que se val de tercèra persòna pera la execució de aquellas cosas de las cuals li pod resultar algun dany ó algun disgust. *Sacar el ascua ó brasa con la mano del gato ó con mano ajena*. Rem alieno periculo tentare. *Tirer les marrons du feu avec la patte du chat*. Cavar il granchio della buca colla man d' altrui, cavar la bruciata del fuoco colla zampa altrui.

CUCALA. s. f. Especie de corb un xic mès gros que un colòm regular, tè negre lo cap, la gòla, las alas y la cua, mès lo cos es cendròs fòsc. Viu en los boscos principalmènt durant lo ivern, y se dèxa cassar ab facilitat. *Corneja*. Cornix. *Corneille*. Mulacchia, taccola.

CUCANYA. s. f. Antena alta y dreta untada de sabó, en lo cim de la cual hi ha comestibles y altras cosas per los que arriban á haberlas pujand pal amunt. Es una especie de jog ó sortija que se fa en alguns pobles en las grans fèstas. *Cucaña*. Ludi genus. *Mât de cocagne*. Albero di cocagna.

CUCARDA. s. f. ESCARAPEL-LA.

CUCLEJAR. v. n. Parland del corb y altres aucèlls que tènen la veu com èll es lo matèx que cridar. *Graznar*, *crascitar, croscitar*. Crocire, crocitare. *Croasser*. Crocidare, gracchiare.

CUCLEJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui cucleja. *Graznador*. Crociens, crocitans. *Qui croasse*. Gracchiatore, crocidatore.

CUCLETJ. s. m. Lo crid dels corbs, gral-las y altres aucèlls de veu semblant. *Graznido*. Crocitus, crocatio, crocitio, crocitatio. *Croassement*. Il crocidare.

CUCÒS, A. adj. p. us. Lo que es ple de cucs. *Gusaniento, vermicular, verminoso*. Vermiculosus, verminosus. *Véreux*. Vermicoloso.

CUCUC. s. m. Aucèll. CUCUT.

CUCURULLA. s. f. Cuberta del cap alta y acabada en punxa com solen portarla los congregants. *Capirote*. Capidulum cacuminatum. *Chaperon*. Cappuccio.

CUCURULLA. Paperina de cartró blanc, de uns cuatre pams de alsada, en la que hi ha pintadas diferènts figuras segòns lo delicte. Se posa en lo cap, regularmènt de las donas, per càstig, y es senyal de afrònt é infamia. *Coroza*. Cucullus infamis. *Bonnet en forme pyramidale*. Berretta in forma di piramide.

POSAR LA CUCURULLA Á ALGÚ. fr. Posar en lo cap de algú èst senyal de afrònt é infamia. *Encorozar*. Infami cucullo instruere. *Mettre sur la tête le bonnet appele coroza*. Mettere la berretta chiamata *coroza*.

CUCUT. s. m. Aucèll de passa, de colòr cendròs, llustròs y per sòta blanc brut rallad de pardo, ab la cua negrenca, mesclada de pardo. La femèlla, segòns la opinió comú, pon los sèus ous en los nius de altres aucèlls. *Cuclillo, cuquillo.* Cuculus. *Coucou.* Cuculo.

CUEJAR. v. n. p. us. Móurer la cua los animals ab frecuencia. *Colear.* Caudam jactare, motare. *Remuer la queue.* Dimenar la coda.

CUÈNTO. s. m. Relació de alguna historia ó cas inventad. Especialmènt se diueu axí las ròndallas que se contan pera divertir á las criaturas. *Cuento, conseja.* Fabula, commentum. *Conte, fable.* Conto, favola.

CUÈNTO. Lo xisme que se cònta á una persòna pera indisposarla ab altra. *Cuento, chisme, chinchorrería.* Susurrus. *Tracasserie.* Zizzania.

CUÈNTO DE VÈLLAS. La noticia que se tè per falsa. Aludex á las ròndallas que las vèllas solen contar á las criaturas. *Cuento de viejas, burlería.* Anilis fabella. *Conte de peau d'âne, conte de ma mère l'oie.* Cantafavole.

CUÈNTOS. pl. Disputas, barallas. *Cuentos.* Rixa, altercationes, jurgium. *Querelles, disputes.* Risse, contese.

AQUÍ ESTÁ LO CUÈNTO, Ó AQUEST ES LO CUÈNTO. fr. fam. que val tant com dir, en axó consistex la dificultat ó la substancia de lo que se tracta. *Ese es el cuento.* Hoc opus, hic labor est. *C'est là le point.* Qui è dove giace Nocco, qui ci stanno le difficoltà.

DÈXARSE DE CUÈNTOS. fr. fam. Prescindir de lo que no interessa, y concretarse á la substancia de la cosa. *Dejarse de cuentos, quitarse de cuentos.* Rem, ambagibus remotis, seriò agere. *Aller au fait, couper court.* Venir alle corte.

ESTRIPAR UN CUÈNTO. fr. Interrómprer lo discurs ab altra relació, ó ab una pregunta impertinènt. *Degollar un cuento.* Loquentem interpellare. *Interrompre un conte.* Rompere i conti.

NO ESTAR PER CUÈNTOS. fr. fam. Abstenirse algú de fèr ó dir impertinentmènt mès de alló que correspon. *No meterse en dibujos.* Aliena negotia non curare. *Ne point se mêler des choses qui ne nous regardent pas.* Non mischiarsi negli affari altrui.

CUÈRA. s. f. Aucèll. CUERETA.

CUERA. ant. RETRANCA.

CUERETA. s. f. Aucèll de unas cinc pòlsadas de llarg, de colòr cendròs y negre; tè en las alas una via blanca transversal y la cua llarga, la cual está sèmpre en movimènt. *Aguzanieve, caudatrémula, motacila, nevatilla, nevereta, pezpita, pezpitalo, pizpita, pizpitillo, pajarita de las nieves, motolita.* Motacilla. *Bergeronnette, hochequeue.* Cutretta, pastorella.

CUERETA DE AIGUA. Planta. CULLERETA DE AIGUA.

CUERN. s. m. ant. CUADERN.

CUERNACIÓ. s. f. ant. ENCUADERNACIÓ.

CUERNADOR. s. m. ant. ENCUADERNADÒR.

CUERNAR. v. a. ant. ENCUADERNAR.

CUESTIÓ. s. f. Pregunta que se fa ó proposa per averiguar la veritat de alguna cosa, controvertindla. *Cuestion.* Quæstio. *Question, demande.* Quistione, richiesta.

CUESTIÓ. Disputa, pendencia, barallas. *Cuestion.* Contentio, rixa. *Dispute, querelle.* Disputa, quistione.

CUESTIÓ. *Álg.* Problema en que mediant certas cantitats conegudas se ha de buscar alguna ó algunas incógnitas. *Cuestion.* Quæstio algebraica. *Problème.* Problema.

CUESTIÓ DE NOM. Aquella en la que sòbre lo que se tracta ó disputa se convé en la substancia, y sols se varia en lo modo ó nom. *Cuestion de nombre.* Controversia de nomine. *Dispute de mots.* Quistione di parole.

CUESTIONARI. s. m. Lo llibre que tracta de cuestiòns, ó lo qui sols tè cuestiòns. *Cuestionario.* Quæstionum collectio, compilatio. *Recueil de questions.* Libro di quistioni.

CUESTIÒNETA. s. f. dim. de CUESTIÓ. *Cuestioncilla.* Quæstiuncula. *Petite demande.* Quistioncina.

CUESTÒR. s. m. Magistrat romá que tingué diferènts atribuciòns segòns los diferènts épocas. *Cuestor.* Quæstor. *Questeur.* Questore.

CUESTURA. s. f. La dignitat ó empleo del cuestòr. *Cuestura.* Quæstura, quæsitura. *Questure.* Questoria.

CUET. s. m. CÒHET.

CUETA. s. f. dim. de CUA. *Colilla.* Brevis cauda. *Petite queue.* Codetta.

CUGUCIA. s. f. ant. ADULTERI.

CUGUÇ. s. m. ant. ADÚLTERO.

CUGUL. s. m. ant. Aucèll. CUCUT.

CUGULL. s. m. ant. Aucèll. CUCUT.

CUGULA. s. f. Especie de agram que se cria entremitj dels sembrads; fa una espiga blanca y prima ab sis ó mès grans que ixen alternativamènt dels dòs costats del cim á modo de espiguetas, ab una llavòr mès xica que lo blat, tancada dins de una pellofa negra. *Joyo, vallico, zizaña, cominillo.* Lolium. *Ivraie, fromental.* Loglio.

CUGULLA. s. f. Lo hábit exteriòr de alguns monjos. Sol tenir capilla. *Cogulla, cugulla.* Cucullus. *Cuculle.* Cucullo.

CUGULLA. ant. CAPUTXO.

ÇUGULLADA. s. f. Aucèll, especie de alosa del matèx colòr, un xic majòr que lo pardal, ab un plumall ó mònyo en lo cap. Còrre per los camins prop de poblad, y sol fèr niu en los sembrads. *Cogujada, cugujada, copada, galerita.* Galeritus, galerita. *Cochevis.* Allodola cappelluta.

CUGULLADA MARINA. Aucèll de unas set pòlsadas de llarg: tè lo cap, lo llòm y las alas negrencas; lo vèntre blanc; la cua clapada de blanc y negre; la part inferiòr del coll clapada de negre; los peus verdòsos, y lo bèc llarg y negre. Preferex los paratges humids, y se alimènta principalmènt de insectes. *Picudilla.* Tringa squatarola. *Sorte de cochevis.* Sorta d' allodola.

CUGUS. s. m. ant. ADÚLTERO.

CUIDADO. s. m. Sol-licitut y atenció pera fèr bè alguna cosa. *Cuidado.* Cura, studium, diligentia. *Soin, sollicitude.* Cura, sollecitudine, studio.

CUIDADO. Dependencia ó negoci que está á cárreg de algú. *Cuidado.* Negotium, cura. *Affaire.* Affare.

CUIDADO. Recel, temòr. *Cuidado.* Formido, suspicio. *Soin, souci, crainte, ombrage.* Tema, paura, affanno, sospetto.

CUIDADO. VIGILANCIA.

CUIDADO. CUIDADO QUE ME LA PAGARÁS.

CUIDADO. Veu ab que se avisa á altre que se aparte del dany ó perjudici que li amenassa. *Guarda.* Heus, cave. *Prenez garde.* Bada, guarda la gamba.

CUIDADO! interj. ab que se avisa que no se passe endavant, y equival á poc á poc; detènte, no ho toques. *Tate, tate.* Festina, lentè. *Tout doux, là là.* Adagio, pian piano.

CUIDADO QUE ME LA PAGARÁS. loc. fam. que se usa pera amenassar á algú, particularmènt als minyòns, ab lo cástig si no fan bè alguna cosa ó si fan algun mal. *Cuidado me llamo.* Cave facias, cave ne mandata frangas. *Prenez garde, revenez-y.* Bada a te.

CÓRRER AL CUIDADO DE UN ALGUNA COSA. fr. Estar obligad á respóndrer de èlla. *Correr al cuidado de uno alguna cosa.* Rem alienam curæ esse, sibi esse conceditam. *Être chargé d'une chose, en répondre.* Aver l'incarico di checchessia.

DONAR CUIDADO. fr. Causar temòr lo mal estad de alguna cosa. *Dar cuidado.* Curam injicere, creare. *Mettre en peine.* Dare affanno.

ESTAR AB CUIDADO. fr. PASSAR CUIDADO.

ESTAR DE CUIDADO. fr. Tenir malaltía mòlt grave, ó estar en perill de mort. *Estar de cuidado.* Gravi morbo laborare. *Être dangereusement malade.* Essere in periglio di morte.

LOS CUIDADOS DEL ASE MATAN AL TRAGINÈR. ref. que ensenya que es de tòntos passar cuidado de lo que no importa ó interessa. *Cuidados ajenos matan al asno.* Arcadicum torquent alia negotia pectus. *En se mêlant des affaires d'autrui l'homme s'est souvent cassé le cou.* Le brache d' altri ti rompono il culo.

NO ES COSA DE CUIDADO, LO CERVÈLL SE LI VEU. loc. ab que se pondèra per antífrasis algun dany grave. *No es nada lo del ojo, y le llevaba en la mano.* Quasi nihil esset. *Ce n'est rien... il n' a que les yeux à la compote.* Nou fu niente, ma crepò tutta la famiglia.

NO N' PASSE CUIDADO. loc. fam. No n' passe ansia. *No le dé á V. cuidado.* Ne sis de hoc sollicitus. *Je n'y manquerai pas.* Lascia far a me, stii tranquillo.

NO TE DÒNE CUIDADO. expr. irón. ab que se amenassa á algú. *Cuenta con ella.* Jam commissa lues. *Tu paieras les pots cassés.* Tu la pagherai.

PASSAR CUIDADO. fr. Tenir recel ó temòr de alguna cosa. *Estar en cuidado.* Sollicitum de re aliqua esse. *Soupçonner, se douter, être défiant.* Sospettare, temere, star sulle due acque.

POSAR CUIDADO. fr. Fèr alguna cosa ab solicitut y atenció. *Poner cuidado.* Curam adhibere. *Faire attention.* Attendere, porre la mente.

POSAR EN CUIDADO Á ALGÚ. fr. Fèr que algú estigue ab recel ó temòr. *Poner á uno*

en cuidado. Adducere aliquem in sollicitudinem. *Alarmer*. Mettere in allarme.

CUIDADÒS, A. adj. Sol-lícit y diligènt en fèr alguna cosa. *Cuidadoso*. Sollicitus, diligens. *Soigneux, diligent*. Curante, diligente, sollecito.

CUIDADOSAMÈNT. adv. mod. Ab cuidado, sol-licitut y atenció. *Cuidadosamente*. Sollicitè, studiosè. *Soigneusement, avec soin*. Accuratamente.

CUIDADOSÍSSIM, MA. adj. sup. de CUIDADÒS. *Cuidadosísimo*. Valdè sollicitus. *Très-diligent*. Accuratissimo.

CUIDAR. v. a. Posar diligencia y atenció en la execució de alguna cosa. *Cuidar*. Curare. *Soigner, avoir soin*. Curare.

CUIDAR. Acompanyad de altre verb significa casi fèr l'acció de aquest, y axí diem: ha CUIDAD cáurer. *Estar á pique*. Parùm abesse quin. *Être sur le point de, peu s'en falloir*. Essere presso a, esser in rischio di.

CUIDARSE. v. r. Procurar bè la conservació de la propia salud. *Cuidarse*. Valetudini indulgere, inservire; curare cutem. *Se ménager*. Aver cura del corpo suo.

CUINA. s. f. La pèssa de la casa destinada á guisar lo mènjar. *Cocina*. Culina, coquina. *Cuisine*. Cucina.

FÈR LA CUINA. fr. CUINAR.

CUINAD. s. m. OLLA, lo mènjar compost de carn, tocino etc.

CUINAR. v. a. Guisar la vianda. *Cocinar, guisar*. Coquinari, coquinare, coquere. *Faire la cuisine*. Cucinare.

CUINÈR, RA. s. m. y f. La persòna que tè per ofici cuinar. *Cocinero, guisandero*. Coquus, cocus, culinarius. *Cuisinier*. Cucinajo, cuciniere, cuoco.

CUINETA. s. f. dim. de CUINA. *Cocinilla, cocinita*. Culina angusta. *Petite cuisine*. Cucinetta.

CUIRAM. s. m. Agregat de cuiros. *Corambre*. Coriorum copia. *Cuirs, peaux d'animaux*. Copia di cuoji.

CUIRO. s. m. La pèll que cubrex la carn dels animals. *Cuero*. Corium, pellis. *Peau*. Pelle, cute.

CUIRO. La pèll de bou y de altres animals semblants adobada y dura que servex pera solas del calsad y altras cosas. *Cuero*. Corium. *Cuir*. Cuojo.

CUIRO. p. us. La pèll de cabra ó bòc que trèta sencera de la bestia y adobada servex pera posar vi, oli y altres líquids. *Cuero, pellejo*. Uter. *Outre*. Otre, otro.

DEXARHI LO CUIRO. fr. Morir. *Dar la piel; dar ó dejar el pellejo*. Obire, vitam exhalare. *Laisser sa peau*. Lasciar la pelle.

CUIROL. s. m. Tros de cordobá ó badana de que se servexen los terrissèrs pera allisar y donar llustre á las pèssas de terrissa abans de posarlas á cóurer. *Alpañata*. Aluta fictilibus levigandis. *Morceau de cuir dont se servent les potiers de terre*. Pezzo di cuojo per lisciare il vasellame di terra.

CUIT, TA. p. p. de CÓURER. *Cocido*.

ESTARHI CUIT. fr. met. y fam. Ser dèstre, estar versad ó acostumad á alguna cosa. *Estar curtido ó estar cocido en alguna cosa*. Esse in negotio diù multùmque versatum. *Être accoutumé, rompu à un exercice*. Esservi avvezzato, assuefatto.

MAL CUIT; Ó MITJ CUIT, MITJ CRU. *Sancochado, salcochado, medio cocido*. Semicoctus. *Frit ou cuit à moitié*. Mezzocotto.

MASSA CUIT. *Recocho*. Recoctus, nimis coctus. *Trop cuit*. Ricotto.

TANT ME FA Ó TANT SE MÈN DÒNA CUIT COM CRU. loc. fam. TANT SE MÈN DÒNA NAPS COM COLS.

CUITA. s. f. FORNADA.

CUITA DE XOCOLATE. La porció ó cantitat de xocolate que se mol de una vegada. *Molienda de chocolate*. Chocolatæ molitura. *Broiement de chocolat*. Tritamento di cioccolata.

CUITAR. v. n. Fèr las cosas deprèssa, ó anar deprèssa. *Darse prisa, apresurarse, despacharse*. Properare, festinare, celerare. *Se hâter*. Affrettarsi.

NINGÚ NOS CUITA. loc. fam. ab que s' exprèssa que no se tè cap motiu urgènt pera anar deprèssa. *Nadie nos sigue el alcance*. Nemo nos insequitur. *Personne ne nous diligente*. Nessun ci morde la coda.

CUITÒS, A. adj. Lo que es fácil de cóurer. *Cocedero, cocedizo*. Coquibilis, coctibilis. *Aisé à cuire*. Facile a cuocere.

CUL. s. m. Las ancas, ó sia la part carnòsa que tènen las persònas dèsde lo acabamènt de la espinada fins al comensamènt de las cuxas. També sol dirse de las bestias, encaraqué es mès comú lo nom de ANCAS parland dels irracio-

nals. *Culo.* Culus. *Cul.* Culo, bel di Roma.

CUL. Lo matèx ano ó forad per ahònt s'expellex lo excremènt. *Culo.* Anus. *Cul, anus.* Cul.

CUL. La part inferiòr de las ollas, cassolas, vasos y cosas semblants. *Culo, suelo, fondo, asiento.* Rei cujuspiam pars inferior, ima. *Cul, fond.* Culo.

CUL. Parland de ciris, candelas, etc., es un bocí que ha quedad del extrèm inferiòr. *Cabo.* Candelæ extremum, residuum. *Bout.* Moccolo.

CUL DE GALLINA. CULCUSID.

CUL DE VÈLLA. CULCUSID.

CUL GROS. Nòm que se dòna al qui tè las ancas abultadas. *Nalgudo.* Natibus crassus. *Fessu.* Naticuto.

AL CUL DEL SAC SE TROBAN LAS ENGRUNAS. ref. ab que se repren als que dissipan las cosas de que deuen respóndrer. *Al dar la cuenta me lo direis.* Cum veniet tempus rationis damna videbis. *Après bon temps, on se repent.* Nel finir vedremo i conti.

CAURER DE CUL. fr. Pérdrer lo equilibri fins á tocar de cul en terra. *Dar de culo.* In clunes cadere, prolabi. *Donner du cul en terre.* Cader di culo.

QUEDAR DE CUL. fr. fam. ab que se denota que algú no ha exid bè de alguna pretensió ó disputa en la cual estaba empenyad. *Salir d uno al gallarin alguna cosa.* Malè rem succedere. *Demeurer entre deux selles et le cul à terre.* Rimanere col culo in mano.

FICAT HO AL CUL. fr. vulg. ab que se desprecia y no se admet lo que á un li dòna. Se usa també en altres tèmps; y axí se diu; JA PODS FICART' HO AL CUL. *Arrópese con ello; arrebócese con ello.* Tibi habeas. *Vous pouvez le garder.* Lo ho in culo.

FER Ó TRÀURER LO CUL Á ALGUNA COSA. fr. *Descular.* Extrema rei amputare, confringere. *Rompre le fond, effondrer.* Sfondare.

LO CUL ENTRA LA LLETRA, ref. que ensenya que qui vol apéndrer ó adelantar en alguna cosa ho ha de fèr á copia de treball y fatiga. *La letra con sangre entra.*

Qui studet optatam cursu contingere metam.
Multa tulit, fecitque puer...

On ne va pas à la gloire sans peine. La saggiezza e l'oro s' acquistano con lavoro.

QUE TÈ QUE FÈR LO CUL AB LAS CUATRE TÈMPORAS? ref. ab que se nota als que parlan fora del cas ó del assumpto de que se tracta. *Qué tienen que hacer las bragas con el alcabala de las habas?* Quid speculo commercii cum gladio? *Qu'a de commun l'âne ave la lyre?* Che ha da far la luna co' granchi?

QUI LLOGA LO CUL NO SEU CUAND VOL. ref. que ensenya la precisió de estar lo criad á la voluntat de sòn amo encaraqué sia contraria á la sèva. *Quien sirve no es libre.* Famulatus vera servitus est. *Qui se lie les mains est empêché d'agir.* Chi vende i denti non mangia sempre.

QUI MÒLT SE ABAXA LO CUL ENSENYA. ref. que ensenya que qui se humilia mès de lo que deu cau en baxesa. *Quien mucho se baja el culo enseña.* Nimia humilitas abjectioni consimilis est. *Qui se fait brebis, le loup le mange.* Chi pecora si fa il lupo se la mangia.

REMENAR LO CUL. fr. Móurer desproporcionadamènt las ancas caminand. *Nalguear.* Nates movere. *Remuer les fesses en marchant.* Culeggiare.

TÒT HO PAGA LO CUL DEL FRARE. fr. fam. que se usa cuand á algú li carregan tòtas las molestias que debian repartirse èntre altres, ó li dònan tòtas las culpas. *Que lo pague el culo del fraile; yo soy el culo del fraile.* Insons frequenter aliena delicta luit. *Il faut que ce soit moi qui supporte tout.* Ogni vento mi prende il cappello. Sempre è il mio culo quello che diventa rosso.

CULADA. s. f. Cop de cul. *Culada.* Ictus clunibus impactus. *Casse-cul.* Culata.

CULARA. s. f. Butifarra fèta del budèll cular. *Morcon.* Botulus major. *Gros boudin.* Sanguinaccio.

CULARRÈRAS. adv. mod. Reculand. *Á reculones.* Retroeundo. *À reculons.* A ritrorso.

CULAS. s. m. aum. de CUL. *Culon.* Ampliores clunes. *Gros cul.* Culaccio.

CULATA. s. f. La part posteriòr de la caxa de la escopeta, fusèll, pistola, etc., que servex pera agafar ó assegurar ditas armas cuand se apuntan y disparan. *Culata.* Scloppeti pars postica. *Culasse, crosse.* Culatta.

CULATADA. s. f. Cop de culata. *Culatazo, mochazo.* Ictus parte posticâ sclop-

peti impactus. *Coup de culasse.* Colpo di culatta.

CULCUSID. s. m. Lo mal cusid en la roba de manèra que fa bùlto per los mòlts punts donads sèns òrde. *Culcusido, culo de pollo.* Vestis foramen malè sartum. *Chose mal cousue.* Cosa mal cucita.

FÈR CULCUSIDS. fr. Cusir mal, donand los punts sèns òrde de modo que lo cusid fassa bulto. *Cusir.* Incuriosè, malè suere, sarcire. *Coudre grossièrement.* Cucire grossolanamente.

CULÈBRA. s. f. Animal sènse peus que va arrossegandse. Tè lo cap mès ó ménos pla, la bòca gran, lo cos mòlt llarg á proporció de sa gruxaria. Es de colòr gris blavenc de sòta, ab cuatre rengles de pigas negras per damunt. Es nadadòra y viu en los llocs frondòsos á la bora de rius y estanys. Hi ha diferènts especies de CULÈBRAS, las cuals se distingexen per la grandaria, los colòrs de la pèll, y las propietats que tènen. *Culebra.* Coluber. *Couleuvre.* Colubro, biscia, serpe, serpente.

CULÈBRA. Corretja ab que se cenyex lo cos. *Pretina.* Tibulata zona. *Ceinture de cuir.* Cintola di cuojo.

CULÈBRA. Especie de bòssa llarga y estreta á manèra de corretja dins de la cual solen portar los dinèrs los que van de camí, á fi de tenirlos mès guardads. *Culebra.* Marsupium colubri formam referens. *Ceinture.* Sorta di cintolo dove i viandanti nascondono il danaro.

CULEBRETA. s. f. dim. de CULÈBRA. *Culebrita, culebrica, culebrilla.* Parvus coluber. *Couleuvreau.* Serpentello.

CULEBRINA. s. f. Pèssa de artillería llarga y de poc calibre de que usaban antiguamènt pera tirar las balas mòlt lluny. *Culebrina.* Tormentum bellicum longius. *Couleuvrine.* Colubrina.

CULET. s. m. dim. de CUL. *Culito.* Parvulæ clunes. *Petit cul.* Culino, culetto.

CULPA. s. f. Falta mès ó ménos grave comesa per propia voluntat. *Culpa.* Culpa. *Faute, tort, blâme.* Fallo, torto, colpa.

CULPA JURÍDICA. Falta de las diligencias que deu posar lo qui está encarregad de alguna cosa. *Culpa jurídica.* Commissi muneris indiligentia. *Faute qu'on fait en négligeant une affaire dont on est chargé.* Fallo commesso trascurando un affare onde si ha l'incarico.

CULPA LATA. La omissió en cualsevol assumpto de aquellas cosas que ni un home negligènt las descuida. *Culpa lata.* Culpa lata. *Faute de celui qui ne prend pas les précautions qu'aurait prises la personne la plus négligente.* Colpa di colui che guarda gli affari colla più grande trascuraggine.

CULPA LEVE. La omissió de aquells medis y diligencias que no descuidaria un home cuidadòs y exacte. *Culpa leve.* Culpa levis. *Faute de celui qui n'emploie pas les moyens qu'aurait employés un homme soigneux.* Colpa di colui che non impiega in qualunque affare i mezzi proprj d' un uomo diligente.

CULPA LEVÍSSIMA. Aquella omissió en que pod incórrer cualsevol, encaraqué cuidadòs, fins en sòs propis negocis. *Culpa levísima.* Culpa levissima. *Négligence dont l'homme le plus attentif n'est pas exempt.* Colpa in cui cade l' uomo più diligente.

CULPA TEOLÓGICA. Pecad ó transgressió voluntària de la llèy de Dèu. *Culpa teológica.* Peccatum, noxa, culpa. *Péché, faute, transgression de la loi divine.* Peccato, fallo.

DONAR CULPA. fr. DONAR LA CULPA Á ALGÚ.

DONAR LA CULPA Á ALGÚ. fr. Atribuir á algú la falta ó delicte que se presum ha comes. *Echar la culpa á alguno.* Culpare. *S'en prendre à quelqu'un.* Imputare altrui un fallo.

DONAR LA CULPA Á ALTRE. fr. Disculparse algú de la falta ó delicte de que lo acusan imputandlo á altre. *Echar la culpa á otro.* Culpam in aliquem conferre, avertere, inclinare. *Rejeter la faute sur un autre.* Gettar la colpa addosso ad uno.

DONAR LAS CULPAS Á ALTRE. fr. DONAR LA CULPA Á ALTRE.

DONAR LAS CULPAS Á QUI NO LAS TÈ. fr. Se aplica á las persònas que per no confessar sa ignorancia, y disculpar sòs erròrs y defèctes, los atribuexen á altres que no hi han tingud part. *La culpa del asno echarla á la albarda.* Culpam, noxam in aliquem derivare. *Qui ne peut frapper l'âne frappe le bât.* Chi non può dare all'asino dà al basto.

TANTA CULPA TÈ LO QUI MATA LA CABRA COM LO QUI LI TÈ LA GARRA. ref. que ensenya que los que contribuexen á fèr algun mal y los que consènten en èll sòn tan culpables com los matèxos que lo fan.

Hacientes y consencientes pena por igual. Facientes et consentientes eâdem penâ puniuntur. *Autant pèche celui qui tient le sac, que celui qui met dedans.* Tanto ne va a chi ruba quanto a quel che tien mano.

TENIR ALGÚ LA CULPA. fr. Haber donad causa de que succeesca alguna cosa. *Tener alguno la culpa.* Culpâ teneri; in culpâ esse. *Avoir le tort.* Avere il torto.

CULPABILÍSSIM, MA. adj. sup. de CULPABLE. *Culpabilísimo.* Valdè culpabilis. *Très-coupable.* Colpevolissimo.

CULPABILITAT. s. f. La calitat ó circunstancia que constituex la culpa. *Culpabilidad.* Pravitas. *Qualité qui constitue la faute.* Malvagità.

CULPABLE. adj. Aquell á qui se dòna ó pod donar la culpa. Se diu també de las acciòns y de las cosas inanimadas. *Culpable.* Culpabilis. *Coupable.* Colpevole.

CULPABLEMÈNT. adv. mod. Ab culpa. *Culpablemente.* Culpabiliter. *D'une manière coupable.* Colpevolmente.

CULPAD, DA. p. p. de CULPAR. *Culpado.*

CULPAD. adj. Lo qui ha comes alguna culpa. També se usa com substantiu. *Culpado.* Reus, sons, culpa. *Coupable, criminel.* Colpabile.

CULPAR. v. a. Donar la culpa. *Culpar.* Culpare. *Inculper.* Colpare, incolpare.

CULTAMÈNT. adv. mod. Ab cultura. *Cultamente.* Cultè. *Élégamment, purement.* Cortesemente, elegantemente, purgatamente.

CULTAMÈNT. irón. Ab afectació. *Cultamente.* Fucoso verborum cultu. *Avec affectation.* Affettatamente.

CULTELL. s. m. ant. GANIVET.

CULTERANISME. s. m. Lo estil dels que parlan afectadamènt. *Culteranismo.* Stilus fucatus, ornamentis luxurians. *Purisme.* Affettazione nel parlar troppo purgato.

CULTIPARLISTA. com. La persòna que parla mòlt y se explica ab veus afectadas. *Cultiparlista.* Fucatè loquens. *Puriste, pindariseur.* Colui che affetta una favella troppo purgata.

CULTÍSSIM, MA. adj. sup. de CULTO. *Cultisimo.* Cultissimus. *Très-pur, bien correct.* Purgatissimo, correttisimo.

CULTIU. s. m. Lo traball que s' emplea en las plantas pera que dònen fruit. *Cultivo, cultivacion.* Cultura. *Culture.* Coltivazione, coltura, coltivamento.

CULTIU. Lo traball que se emplea en la terra llaurandla y posandhi adòb pera que las plantas hi fructifiquen. *Labranza, cultura, cultivo.* Cultura, agricultura. *Labourage.* Bifolcheria, aramento.

CULTURA. met. Lo cuidado y medis que se emplean pera avansar y fomentar alguna cosa. *Cultivo.* Cultura, studium. *Instruction, enseignement.* Coltivatura, ammaestramento.

CULTIU. met. CULTURA, en la segòna accepció.

CULTIVAD, DA. p. p. de CULTIVAR. *Cultivado.*

CULTIVADÒR. s. m. Lo qui cultiva. *Cultivador.* Cultor. *Cultivateur.* Coltivatore.

CULTIVAMENT. s. m. ant. CULTIU.

CULTIVAR. v. a. Fèr en las plantas las operaciòns necessarias pera que fructifiquen. *Cultivar.* Colere, excolere. *Cultiver.* Coltivare.

CULTIVAR. Conresar, emplear en la terra lo traball necessari á fi de que las plantas hi dònen fruit. *Labrar, cultivar.* Agrum colere. *Cultiver, labourer.* Arare, coltivare.

CULTIVAR. Parland del tracte, amistat, etc., posar tòts los medis necessaris pera mantenirlos. *Cultivar.* Amicitiam colere. *Cultiver.* Coltivare.

CULTIVAR. Parland del talènt, lo ingeni, la memoria, etc., exercitar aquestas facultats y potencias. *Cultivar.* Ingenium excolere. *Cultiver.* Coltivare, esercitare.

CULTIVAR. Parland de las arts y ciencias significa exercitarse en èllas. *Cultivar.* Litteras colere. *Cultiver.* Coltivare, applicarsi.

CULTO, TA. adj. que se aplica al estil pur y correcte. Se diu també de la persòna que parla ó escriu ab puresa y correcció. *Culto.* Excultus, perpolitus. *Culte.* Culto, colto.

CULTO. Se diu del home bèn instruid, y també del poble ó nació en que se cultivan las ciencias y arts. *Culto.* Cultus, politus. *Cultivé, eclairé, civilisé.* Pulito, cortese, coltivato.

CULTO. Se aplica per abus al estil afectad, y á la persòna que usa de paraulas estranyas y poc intel-ligibles. *Culto.* Fucatum dicendi genus; fucatæ dictionis amator. *Affecté.* Affettato, ricercato.

CULTO. s. m. En general es un honòr que se dòna á alguna persòna ó cosa que la represènte, en testimoni de sa excellencia y en proba de la sumissió que se

li tè. *Culto*. Cultus. *Vénération, respect.* Colto, venerazione.

CULTO DE DULÍA. L' honòr que se dòna als ángels y sants per las excel-lencias de gracias ab que Dèu los ha dotad. *Culto de dulía.* Dulia. *Culte de dulie.* Culto di dulia.

CULTO DE HIPERDULÍA. L' honòr que se dòna á la Verge María, per ser mare de Dèu, superiòr al que se dòna als sants y als ángels. *Culto de hiperdulía.* Hyperdulia. *Culte d'hyperdulie.* Culto d'iperdulia.

CULTO DE LATRÍA. Adoració que se dòna solamènt á Dèu en regonexemènt de sa infinita grandesa. *Culto de latría.* Latria. *Culte de latrie.* Culto di latria.

CULTO DIVÍ. Lo que se dòna á Dèu en sòs tèmples ab oraciòns, sacrificis y ceremonias, segòns l'òrde de la Iglèsia. *Culto divino.* Cultus Dei; cultus Deo prestitus. *Culte divin.* Culto divino.

CULTO EXTERN. Las demostraciòns de respècte y sumissió ab que honram á Dèu y á sòs sants; com sòn sacrificis, professòns, etc. *Culto externo.* Cultus, obsequium exterius. *Culte extérieur.* Culto esteriore.

CULTO INDEGUD. Superstició ab que se dòna á Dèu un honòr aparènt y fals; com cuand se predican miracles falsos, ó se adòran falsas reliquias. *Culto indebido.* Vana religio, superstitio. *Culte superstitieux.* Culto vano.

CULTO INTERN. L'adoració que donam á Dèu en lo interiòr de nostres cors ab actes de fe, esperansa y caritat. *Culto interno.* Obsequium ex animo; vera religio. *Culte interne.* Culto interno.

CULTO SAGRAD Ó RELIGIÒS. L' honòr que se dòna á Dèu y als sants. *Culto sagrado ó religioso.* Religio, cultus. *Culte religieux.* Culto religioso.

CULTO SUPERFLUO. Lo qui se dòna per medi de cosas vanas é inútils, ó dirigindlo á altres fins que los que tè aprobads la Iglèsia. *Culto superfluo.* Vana religio. *Culte superstitieux.* Culto superfluo.

CULTO SUPERSTICIÒS. Lo qui se dòna á aquell á qui no deu darse, ó á aquell á qui deu darse, peró indegudamènt. *Culto supersticioso.* Obsequium indebitum, superstitio. *Culte superstitieux.* Culto superstizioso.

CULTURA. s. f. CULTIU, en la primèra y segòna accepció.

CULTURA. Lo estudi, meditació y ensenyansa ab que se perfecciònan las talènts del home. *Cultura.* Cultura, institutio. *Culture.* Coltivazione.

CULTURA. La hermosura ó elegancia del estil, llenguatge, etc. *Cultura.* Elegantia, concinnitas. *Pureté, élégance de style.* Purità, purezza.

CULTURADOR. s. m. ant. CULTIVADÒR.

CULLÈR. s. m. territ. CULLÈRA.

CULLÈRA. s. f. Instrumènt que se compon de una paleta cóncava y un máneg, y servex pera péndrer lo mènjar y ficar á la bòca las cosas líquidas ó tòvas. *Cuchara.* Cochleare, cochlear. *Cuiller, cuillère.* Cucchiajo.

CULLÈRA. Instrumènt de artillería, que consistex en una planxa de ferro caragolada, ab un máneg llarg de fusta, y servex pera introduir la pólvora en los canòns. *Cuchara.* Cochlearis ferrei genus. *Lanterne, cuillère à canon, chargeoir.* Cucchiara.

CULLÈRADA. s. f. La porció que cab en una cullèra. *Cucharada.* Cochleare cumulatum. *Cuillerée.* Cucchiajata.

DONAR CULLÈRADA. fr. met. Introduirse inoportunamènt en la conversa dels altres, ó en assumptos que no sòn de sa professió. *Meter su cucharada.* Sese aliorum confabulationi importunè miscere. *Se faufiler, mettre le nez.* Darsi gl'impacci del rosso.

CULLEREJAR. v. a. Remenar ab la cullèra. *Cucharetear.* Cochleare versare. *Remuer avec une cuillère.* Dimenar, mischiare col cucchiajo.

CULLERÈR. s. m. Lo qui ven ó fa cullèras. *Cucharero, cucharetero.* Cochlearum artifex, venditor. *Faiseur, vendeur de cuillères.* Facitore di cucchiaj.

CULLERÈR. Lo trasto de fusta ó altra materia que se posa en las cuinas pera pènjarhi las cullèras. *Cucharetero, cucharero.* Cochlearium repositorium. *Endroit où l'on suspend les cuillères.* Cucchiajera.

CULLERETA. s. f. dim. de CULLÈRA. *Cuchareta, cucharica, cucharilla, cucharita.* Parvum cochleare. *Petite cuillère.* Cucchiajatina.

CULLERETA DE AIGUA. Planta que tè las fullas mòlt partidas ab los talls de tres en tres, ménos las del cim que sòn sensillas y mòlt estretas. Tòta èlla es tan cáustica, que picada y aplicada á la pèll

excita inflamaciòns. *Ranúnculo.* Ranunculus. *Renoncule.* Ranuncolo.

CULLEROT. s. m. territ. LLOSSA.

CULLETA. s. f. ant. Tribut, imposició, repartimènt. *Colecta.* Tributorum collectio. *Collecte.* Colletta, aggravio, imposizione.

CULLID, DA. p. p. de CULLIR. *Cogido.*

CULLID. Sorpres, atrapad. *Sobrecogido.* Deprensus, deprehensus. *Surpris.* Colto, sorpreso.

CULLIDA. s. m. ant. CULLITA.

CULLIDA. ant. Cobransa de rèndas. *Recaudacion.* Exactio. *Recouvrement.* Riscossione, esazione.

CULLIDÒR, RA. s. m. y f. La persòna que cull. *Cogedor, cogedero.* Collector. *Celui qui cueille.* Coglitore.

CULLIDÒR. ant. Recaudadòr de rèndas. *Recaudador, colector.* Exactor, collector. *Receveur, collecteur des impositions.* Collettore, esattore.

CULLIDÒR. adj. Lo que pod cullirse fácilmènt. *Cogedizo.* Collectivus. *Aisé, bon à cueillir.* Che puossi cogliere agevolmente.

CULLIDURA. s. f. Lo acte de cullir alguna cosa. *Cogedura.* Collectio. *L'action de cueillir.* L' azione di cogliere.

CULLIR. v. a. Recullir, arreplegar algunas cosas, lo que comunamènt se diu dels fruits que dòna la terra. *Coger, recoger.* Colligere. *Cueillir, récolter, moissoner.* Cogliere, corre.

CULLIR. Arrancar las fruitas, flors, etc., dels arbres ó plantas. *Coger.* Carpere, legere. *Cueillir, ramasser.* Cogliere, ragunare.

CULLIR. Atrapar á algú descubrindli sòn engany ó descuid. *Coger, pescar.* Mendacium, dolum alicujus detegere. *Surprendre.* Acchiappare, cogliere.

CULLIR. Atrapar á algú descuidad. *Sobrecoger.* Deprehendere, deprendere. *Accrocher, attraper.* Cogliere all' improviso.

CULLIR. Alsar de terra alguna cosa. *Alzar, levantar del suelo.* Elevare, tollere, extollere. *Lever.* Cogliere.

CULLIR. ant. COL-LECTAR.

CULLITA. s. f. Cualsevol dels fruits que dòna la terra, com blat, ordi, vi, oli, etc. *Cosecha.* Messis. *Récolte, moisson.* Ricolta, raccolta, messe.

CULLITA. La temporada en que se cullen y arreplegan los fruits. *Cosecha, agosto.* Messis. *Récolte.* Mietitura.

CULLITA. La ocupació de recullir los fruits de la terra. *Cosecha.* Messis collectio. *Récolte, levée, dépouille.* Raccolta.

CULLITA. met. Lo conjunt de cosas que no sòn materials, com virtuts, vicis, etc. *Cosecha.* Copia. *Moisson, abondance.* Abbondanza, raccolta.

CULLITA. met. Lo profit ó fruit abundant que se trau de alguna cosa. *Vendimia.* Fructus copiosus, abundans. *Vendange.* Proffitto.

CULLITA ABUNDANT. *Guilla.* Messis abundans. *Récolte copieuse.* Raccolta abbondante.

CUMBÉ. s. m. Especie de ball usad èntre los negres. *Cumbé.* Saltationis genus. *Cumbé.* Cumbè.

CUMÍ. s. m. Hèrba que tè las fullas partidas mòlt menudas, lo trònc acanalad, y mòlts ramets als caps en fòrma de parasol y plens de unas flors pètitas, las llavòrs de figura ovalada, unidas de dòs en dòs, convexas de un costat y planas de altre, de colòr pardo, olòr aromátic, y gust acre. *Comino.* Cuminum. *Cumin.* Cimino, comino.

CUMÍ. La llavòr de la hèrba del matèx nom. Es medicinal, y també es bona per salsas y altras cosas. *Comino.* Cuminum. *Cumin.* Cumino.

CUMÍ DE MADRID. CARVÍ. Planta y llavòr.

CUMPLEANYS. s. m. Lo dia en que fa anys que algú va náxer. *Cumpleaños.* Natalis, dies anniversaria. *Jour anniversaire de la naissance.* Natale.

CUMPLERT, TA. p. p. irreg. de CUMPLIR. *Cumplido.*

CUMPLERT. adj. Abundant, llarg. *Cumplido.* Abundans, affluens, largus. *Abondant, large, ample.* Largo, abbondante.

CUMPLERT. Se diu de la persòna que está dotada de tòtas las prèndas estimables. *Cumplido.* Egregiis animi dotibus ornatus. *Accompli, parfait.* Perfetto, compito.

CUMPLERT. Lo qui es exacte en tòts los cumplimènts, atenciòns y mostras de urbanitat. *Cumplido.* Officiosus, plenus officii. *Honnête, civil, attentif, rempli d'égards.* Cortese, civile, pulito.

CUMPLID, DA. p. p. de CUMPLIR. *Cumplido.*

CUMPLIDAMÈNT. adv. mod. Enteramènt, del tòt. *Cumplidamente.* Perfectè, exactè. *Parfaitement, complètement.* Intieramente, compitamente.

CUMPLIDÍSSIM, MA. adj. sup. de cumplid. *Cumplidisimo.* Plenissimus, exactissimus. *Très-abondant, très-parfait, bien accompli, fort civil.* Pulitissimo, pienissimo, larghissimo.

CUMPLIDÒR, RA. adj. que se aplica als plassos que han de cáurer á cert tèmps. *Cumplidero.* Finiendus, finem habiturus. *Qui doit choir, expirer.* Chi ha da cadere, da finire.

CUMPLIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de cumplir. *Cumplimiento.* Complementum. *Accomplissement.* Compimento.

cumplimènt. Acció obsequiòsa ó mostra de urbanitat. *Cumplimiento, cumplido.* Obsequium, urbanitas. *Compliment, civilité, politesse.* Complimento, cortesia, ossequio.

cumplimènt. La oferta que se fa per mera urbanitat ó ceremonia. *Cumplimiento.* Verba officiosa. *Compliment.* Complimenti, buone parole.

estar ó anar de cumplimènt. fr. Fèr ó rébrer alguna visita per pura ceremonia. *Estar ó ir de cumplimiento.* Ostentationis tantùm gratiâ, vel pro ritu aliquid facere. *Recevoir ou faire des visites de pure cérémonie.* Far visite di complimenti.

oferir alguna cosa per cumplimènt. fr. Oferir alguna per mera ceremonia ab la confiansa de que no será acceptada la oferta. *Ofrecer alguna cosa por cumplimiento ó de cumplimiento.* Fictè, non ex animo oferre. *Offrir pour la forme.* Offerire per complimento.

CUMPLIMENTAR. v. a. Donar la enhorabona ó fèr visita de cumplimènt á algú per algun succès felis ó desgraciad. *Cumplimentar.* Gratulari, verbis obsequi. *Complimenter, féliciter.* Complimentare.

cumplimentar. for. Posar en execució algun despatx ú òrde superiòr. *Cumplimentar.* Exsequi. *Accomplir, s'acquitter.* Adempire, eseguire.

CUMPLIMENTÈR, RA. adj. que se aplica á la persòna que fa massa cumplimènts. *Cumplimentero, etiquetero.* Nimis officiosus. *Complimenteur, cérémonieux.* Cerimonioso.

CUMPLIR. v. a. Executar algú ab exactitut lo que es de sa obligació ó li correspon. *Cumplir.* Exsequi, adimplere, perficere. *Accomplir, remplir, effectuer.* Adempire, eseguire.

cumplir. Ser lo tèmps ó dia en que termina alguna obligació ó plasso. *Cumplir.* Finem habere. *Échoir.* Cadere, scadere.

cumplir ab algú. fr. Satisfèr la obligació ó cortesía que se li tè. *Cumplir con alguno.* Observantiæ aliquem officiis satisfacere. *S'acquitter envers quelqu'un.* Adempir all' obbligo che abbiamo con uno.

cumplir ab tòthom. fr. Fèr á cada hu lo obsequi que li correspon. *Cumplir con todos.* Omnibus sese officiosum exhibere. *Ne manquer à personne.* Esser pulito con tutti.

cumplir per algú. fr. Fèr alguna expressió ó cumplimènt en nom de altre. *Cumplir por otro.* Alterius muneri satisfacere. *S'acquitter envers quelqu'un pour un autre.* Adempir all' obbligo d' un altro.

fèr alguna cosa per cumplir. fr. Fèr un alguna cosa aparentand que cumplex á fi de que no digan que es descuidad. *Hacer alguna cosa por cumplir.* Non ex animo aliquid facere, præstare. *Faire quelque chose par manière d'acquit.* Fare alla carlona, a lascia podere.

CUMULATIVAMÈNT. adv. mod. for. Ab prevenció ó á prevenció. *Cumulativamente, á prevencion.* Litis cognitione præoccupata. *Avec ou par prévention.* A prevenzione.

CUMULI. s. m. ant. curull.

CUMULINAR. v. a. ant. curullar.

CUNA. s. f. ant. llibre de óbits.

lo que se desprèn en la cuna tòt tèmps dura. ref. ant. ho ha prés ab la capilla y ho dexará ab la mortalla.

CUNDIR. v. n. Exténdrerse per tòtas parts alguna cosa. *Cundir.* Diffundi. *S'étendre, se propager.* Diffondersi, proppagarsi.

cundir. Propagarse, multiplicarse alguna cosa. *Cundir.* Multiplicari, crescere. *Se multiplier.* Moltiplicarsi, crescere.

cundir. met. Se diu de las cosas inmaterials, com las noticias, cuand se extènen y propagan. *Cundir.* Spargi, divulgari. *S'étendre.* Divolgarsi, spargersi.

CUNETA. s. f. Especie de vall que se fa al mitj dels fossos secs de las plassas á fi de que per allí sèn vaje l' aigua de las plujas, y no se hi fòrmen pantanos. *Cuneta.* Fossicula. *Cunette, cuvette.* Cunetta.

CUNILL. s. m. Animal cuadrüpedo, de colòr regularmènt pardo cendròs, las potas cubertas de sòta de pel rotj, y en lo demès mòlt semblant á la llèbra, peró mès pètit, fecundo y que socava mòlt la terra. *Conejo.* Cuniculus, cuniculum. *Lapin.* Coniglio.

CUNILL PORQUÍ. Cuadrúpedo de uns dòs pams de llarg, que tè lo cos cubert de pels erissads, pardos de la esquena, y rojencs dels costats y de la panxa, la cua y las potas mòlt curtas, y las òrellas pètitas y rodònas. Se alimènta rosegand vegetals, gruny com lo porc, y se domestica fácilmènt. *Paca.* Mus paca. *Paca.* Paca.

CUNILLA. s. f. La femèlla del cunill. *Coneja.* Cuniculus femina. *Lapine.* La femmina del coniglio.

CUNILLAR. v. n. Parir la cunilla. *Parir la coneja.* Cuniculum parere, fetus edere. *Mettre bas la lapine.* Partorire il coniglio.

CUNILLÀS. s. m. aum. de CUNILL. *Conejazo.* Grandior cuniculus. *Gros lapin.* Coniglio grande.

CUNILLÈR, RA. adj. GÒS CUNILLÈR.

CUNILLÈR. s. m. Lo lloc destinad pera criar cunills. *Conejar.* Vivarium cuniculorum. *Garenne.* Conigliero.

CUNILLET. s. m. dim. de CUNILL. *Conejuelo, conejillo, conejito.* Parvus cuniculus. *Petit lapin.* Conigliuzzo.

CUNILLET LLURIGÓ. Lo cunill pètit que ha nascud de poc. *Gazapo, gazapillo, gazapico, gazapito.* Cuniculus tenellus. *Lapereau.* Conigliuolo.

CUNY. s. m. ENCUNY.

CUNYAD, DA. s. m. y f. Lo germá ó germana del marid respècte de la mullèr, y lo germá ó germana de la mullèr respècte del marid. *Cuñado.* Levir; glos, fratria. *Beau-frère.* Cognato.

CUOCIÈNT. s. m. Lo número que resulta de la partició de un número per altre. *Cuociente, cociente.* Quotiens. *Quotient.* Quoziente.

CUOT. s. m. Lo cabell llarg del detras que se portaba embolicad ab una cinta en fòrma de cua y queya sòbre las espatllas. *Coleta.* Caudata coma. *Queue, cadenette.* Treccia, coda.

CUOTA. s. f. Part ó porció fixa y determinada ó pèra determinarse. *Cuota.* Rata pars. *Quote-part.* Quota.

CUOTA. Part assignada ó repartida á un poble ó particular en cualsevol impòsit ó empréstit forsòs, ó lo tant ab que se realisa. *Cupo.* Vectigalis pars adsignata. *Quote-part.* Quota.

CUP. s. m. Lo puèsto destinad pera tirarhi los rahims desprès de xafads á fi de que fermènten, y se fòrme lo vi. *Tinillo.* Lacus vinarius in torcularibus. *Caveau destiné à recevoir le moût que donne le raisin.* Deposito sotterraneo formato con mattoni, e coperto di cimento, ove si fa il vino.

CUPIDÒS, A. adj. ant. DESITJÒS.

CUPSAR. v. a. fam. Agafar. *Agazapar.* Apprehendere. *Prendre, saisir, attraper.* Prendere, pigliare.

CÚPULA. s. f. La volta que se construex en los edificis grans pera hermosejar y donar llum, fèta en fòrma de mitja taronja. *Cúpula, dombo, media naranja.* Tholus. *Coupole, dôme.* Cupola.

CUQUET. s. m. dim. de CUC. *Gusanillo, gusanito, gusarapillo, gusarapito.* Vermiculus. *Petit ver, vermisseau.* Vermicello.

CUQUET. Lo cuc pètit que se cria en l' aigua y llocs humids. *Gusarapo.* Vermiculus aquaticus. *Ver aquatique.* Vermicello d' acqua.

CUQUET. Lo cuc pètit que resulta dels ouets que dèxan las mòscas y altres insectes en la carn, vi, formatge y altras cosas. *Cresa.* Larva. *Acarus, ver qui naît des œufs déposés par les mouches sur la viande.* Verme che nasce dalle mosche.

CURA. s. f. L' aplicació dels remeys necessaris pera recobrar la salud. *Cura.* Curatio, medela. *Guérison, cure.* Guarigione, cura.

CURA. CURACIÓ.

CURA. CURADORÍA.

CURA. ant. CUIDADO.

CURA DE ÁNIMAS. Lo cárreg que tè lo rectòr de cuidar, instruir y administrar los sagramènts á sòs feligresos. *Cura de almas.* Parceciæ, præpositi munus. *Charge d'âmes.* Carico d' anime.

ALLARGAR LA CURA. fr. met. Dilatar sèns necessitat algun negoci pera utilitat de aquell que lo dilata. *Alargar la cura, alargar la mecha.* Negotium protrahere, diferre. *Traîner une affaire en longueur.* Menar alla lunga.

POSARSE EN CURA. fr. Empéndrer ó comensar la curació de algun mal crónic.

Meterse, ponerse ó entrar en cura. Morbi medelam aggredi. *Se droguer.* Cominciar la guarigione.

TENIR CURA. fr. ab que se explica que algun mal pod curarse. Se diu tant del mal com del malalt. *Tener cura.* Medicabilem esse. *Être susceptible de guérison.* Poter guarirsi, esser guaribile.

CURABLE. adj. Lo que pod curarse. *Curable, sanable.* Medicabilis, sanabilis. *Guérissable.* Guaribile, sanabile.

CURACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de curar. *Curacion.* Curatio, sanatio, medicatio. *Guérison, cure, traitement.* Guarigione, guarimento, cura.

CURACIÓ. s. f. ant. CURADORÍA.

CURAD, DA. p. p. de CURAR y CURARSE. *Curado; sanado.*

CURADÒR, RA. s. m. y f. La persòna anomenada pera cuidar dels bèns y negocis del menòr ó del qui no es apte pera gobernársels èll matèx. *Curador.* Curator. *Curateur.* Curatore.

CURADÒR. Lo qui cura. *Curador, sanador.* Sanator, medicator. *Celui qui guérit.* Colui che guarisce, sanatore.

CURADÒR AD LÍTEM. for. La persòna anomenada pera seguir los plèds y defensar los drets del menòr. *Curador ad litem.* Procurator ad litem. *Curateur aux causes.* Curatore ad litem.

CURADORÍA. s. f. Lo encárreg de curadòr de algun menòr. *Curaduría, curatela.* Curatio. *Tutelle.* Tutela.

CURADURA. s. f. ant. CURADORÍA.

CURALOTODO. s. m. Cataplasme per tòts los mals. *Sanalotodo.* Panchrestum medicamentum. *Panacée.* Panacea, panace.

CURALOTODO. met. Lo medi que se intènta aplicar generalmènt á tòt lo que ocorre, ó ab lo cual se creu poderse compóndrer cualsevol especie de dany. *Sanalotodo.* Panchrèstum remedium. *Selle à tous chevaux.* Rimedio universale.

CURALOTODO BÒRD. Arbre. FIGUÈRA BÒRDA.

CURANDÈRO. s. m. Lo qui fa de mètge sènse serho. *Curandero, medicastro.* Empiricus. *Charlatan, empirique.* Ciarlatano.

CURAR. v. a. Aplicar al malalt los remeys corresponènts al mal. *Curar.* Medicare, medicari, mederi. *Guérir, traiter une maladie.* Curare, medicare.

CURAR. Restituir á algú la salud que habia perdud. *Sanar.* Sanare. *Guérir, rendre la santé.* Curare, guarire.

CURAR. ant. CUIDAR, PROCURAR.

CURAR. met. Aliviar las dolencias ó passiòns del ánimo. *Curar.* Animi affectionibus mederi. *Guérir d'une passion, etc.* Guarire.

CURAR. met. Remediar algun dany. *Curar.* Sanare, mederi. *Remédier à un mal.* Rimediare, porre rimedio.

CURAR. v. n. Recobrar lo malalt la salud perduda. Se usa també com recíproc. *Sanar, curar.* Sanum fieri, convalescere. *Guérir, recouvrer la santé.* Guarire, ricoverar la sanità.

CURARSE. ant. CUIDARSE.

CURAT. s. m. RECTORÍA; FELIGRESÍA; RECTO[...]

CURATIU, VA. adj. Lo que servex per curar. *Curativo.* Vi medendi præditu[s]. *Curatif.* Curativo.

CURBATÓ. s. m. *Náut.* La pèssa pètit[a] de fusta que per part de fora fòrma [...] ángul y per part de dins está voltada [...] línea curva. Sol servir pera trabar l[as] costèllas de la embarcació ó sia las pe[...]xas, ab los baos ó bigas que sostèn[en] la cuberta. *Curvaton.* Lignum incu[r]vum minus. *Courbaton.* Bracciuoli [...]coli.

CÚRCUMA. s. f. Arrel semblant al gi[n]bre: fa olòr com èll, y es un xic am[ar]ga. *Cúrcuma.* Radicis indicæ genus. *C[ur]cuma, suchet.* Curcuma, cucuma.

CURENYA. s. f. Carro damunt del [qual] se posa la pèssa de artillería á fi de [que] estigue alta; y se puga móurer [fá]cilmènt. *Cureña.* Tormenti bellici [...]trum. *Affût.* Carretta da cannon[e].

POSAD EN LA CURENYA. Se diu de la pè[ssa de] artillería muntada en sòn carro. [...]reñado. Plaustro impositus. *Mi[s sur] l'affût.* Posta sulla carretta.

CURETA. s. f. Instrumènt pera netej[ar los] palmassos. *Pierme.* Dipsacis exter[...] instrumentum. *Instrument pour [net]toyer les cardes.* Strumento da [...] gli scardassi.

CURIA. s. f. Tribunal que conex d[e ne]gocis ecclesiástics. *Curia.* Curia [eccle]siastica, forum ecclesiasticum. *O[ffia]lité.* Tribunale ecclesiastico.

CURIAL. adj. Lo pertanyènt á la [curia]. *Curial.* Curialis. *Qui appartient à [l'offi]cialité.* Quello che tocca al tri[bunale] ecclesiastico.

CURIAL. PRÁCTIC, EXPERT.

CURIAL. s. m. Lo emplead subalte[rn...]

tribunals de justicia, ó lo qui se ocupa en defensar en èlls los negocis dels altres. *Curial.* Curialis. *Officier, agent, solliciteur de procès.* Curiale.

CURIAL. ant. CORTESÁ.

CURIÒS, A. adj. Lo aficionad á saber y averiguar las cosas. *Curioso.* Secreta scrutandi avidus, curiosus. *Curieux.* Curioso, vago di sapere.

CURIÒS. La persòna neta y asseada. *Curioso.* Mundus. *Propre, élégant.* Pulito, assettato.

CURIÒS. Lo que per singular ó estrany excita la curiositat. *Curioso.* Mirus, singularis. *Curieux, rare, nouveau.* Curioso, raro.

CURIÒS. Lo qui tracta ó efamina las cosas ab particular cuidado y diligencia. *Curioso.* Studiosus, diligens. *Soigneux, diligent.* Esatto, attento, sollecito.

CURIÒS. Lo qui se para ó encanta á mirar las cosas ab curiositat. *Miron.* Curiosus speculator. *Curieux observateur.* Curioso.

CURIÒS. La persòna mòlt aficionada á indagar las vidas agenas. Se usa també com substantiu. *Buscavidas.* Curiosus, scrutator, investigator. *Enquérant.* Indagatore, investigatore.

CURIOSAMÈNT. adv. mod. Ab curiositat ó asseo. *Curiosamente.* Mundè. *Curieusement.* Curiosamente.

CURIOSÍSSIM, MA. adj. sup. de CURIÒS. *Curiosisimo.* Curiosissimus. *Très-curieux.* Curiosissimo.

CURIOSITAT. s. f. Desitj de saber y averiguar alguna cosa. *Curiosidad.* Curiositas, libido occulta scrutandi. *Curiosité.* Curiosità.

CURIOSITAT. Asseo, netèdat. *Curiosidad.* Mundities, munditia. *Propreté, soin.* Pulitezza, nettezza, acconcezza.

CURMULL. s. m. ant. CURULL.

CURMULLADAMENT. adv. mod. ant. CURULLADAMÈNT.

CURMULLAR. v. a. ant. CURULLAR.

CURMULLIDAMENT. adv. mod. ant. CURULLADAMÈNT.

CURMULLIR. v. a. ant. CURULLAR.

CUROS, A. adj. ant. CUIDADÒS.

CUROSAMÈNT. adv. mod. ant. CUIDADOSAMÈNT.

CURRIOLA. s. f. Planta. CORRETJOLA.

CURRO, RRA. adj. Lo qui es mòlt afectad en lo us riguròs de las modas. Se usa també com substantiu. *Currutaco.* Exquisitæ vestis munditiæ nimium indulgens. *Muscadin, poussin, petit-maître.* Civettino, zerbino, damerino.

CURRUA. s. f. territ. COLLA; RUA.

CURRUTACO, CA. adj. CURRO.

CURRUCA. s. f. Aucèll pètit de colòr verdòs que còva los ous del cucut, lo cual li trau los de èll y li posa los sèus. *Curruca.* Curruca. *Verdon.* Zigolo.

CURS. s. m. Direcció que tè ó que se dòna á alguna cosa. *Curso.* Cursus. *Cours, carrière.* Corso, carriera.

CURS. met. Serie ó continuació; y axí diem: lo CURS del tèmps. *Curso.* Successio, cursus. *Cours.* Corso.

CURS. En las universitats y col-legis lo tèmps assenyalad en cada any per assistir á las llissòns. *Curso.* Cursus, curriculus litterarius, academicus. *Cours.* Corso degli studj.

CURS. Col-lecció dels tractads principals per los cuals s'ensenya alguna facultat. *Curso.* Scientiarum elementa, principia. *Cours.* Un corso.

CURS. Evacuació del vèntre. *Curso.* Alvi exoneratio. *Dévoiement, flux de ventre.* Uscita, flusso, diarrea.

CURS. Lo camí que fa, ó los carrèrs per ahònt passa alguna professó, moxiganga, etc. *Carrera.* Via. *Rues par où passe un cortége, une procession, etc.* Via, strada, corso.

CURSAD, DA. adj. Acostumad, versad en alguna cosa. *Cursado.* Assuetus, expertus. *Accoutumé, habitué.* Avvezzo, assuefatto.

CURSAR. v. a. Assistir á la universitat ó col-legi y oir las materias de alguna facultat, estand matriculad. *Cursar.* Academiam frequentare, litteris in academia operam dare. *Suivre un cours.* Fare il corso degli studj.

CURSILLO. s. m. En las universitats es lo curs á que solen assistir desprès de acabad lo curs principal: se diu axí perqué dura poc tèmps. *Cursillo.* Litterium curriculum minus. *Conférence.* Corso breve che si fa dopo d'esser finito quello degli studj.

CURSIU, VA. adj. que se aplica al carácter ó lletra de imprèmpta que en la figura imita á la lletra de ma. *Cursivo.* Caracteres obliqui, litteræ obliquæ. *Italique.* Corsivo.

CURSIVAMÈNT. adv. mod. ant. DEPRÈSSA.

CURT, TA. adj. Lo que tè poca extensió.

Corto. Curtus. *Court*. Corto.

CURT. Lo que tè poca duració. *Corto*. Brevis. *Court, bref*. Corto, breve.

CURT. Lo que es escas ó defectuòs. *Corto*. Imperfectus, mancus. *Court, défectueux*. Corto, diffettuoso.

CURT. Se diu de la moneda que no tè lo degud pes. *Feble*. Deficiens. *Faible*. Moneta che non ha il peso che le corrisponde.

CURT. Se diu de algunas cosas que sòn pètitas en comparació de altras de la matèxa especie. *Corto*. Minor, brevior. *Court*. Piccolo, corto.

CURT. met. Lo qui tè poc talènt ó poca instrucció. *Corto*. Parvi, exigui acuminis, ingenii. *Peu instruit, sans talent*. Di poco talento.

CURT. met. Lo qui es poc hábil en sòn art ó facultat. *Zancarron*. Inhabilis, imperitus. *Peu versé*. Goffo, moccicone, imperito.

CURT. adv. mod. ant. BRÈUMÈNT, EN BRÈU.

Á LA CURTA Ó Á LA LLARGA. mod. adv. ab que s'exprèssa que alguna vegada ha de verificarse alguna cosa. *Á la corta ó á la larga; tarde ó temprano*. Seriùs aut ociùs. *Tôt ou tard*. Presto o tardi.

ANAR CURT. fr. Estar faltad de medis. *Estar atrasado de medios*. Egestate laborare. *Être arriéré, court d'argent*. Essere scarso di danari.

ANAR DE CURT. fr. Anar los ecclesiástics sèns hábits talars. *Ir de corto*. Absque talari veste incedere. *Aller en séculier*. Vestirsi i cherichi cogli abiti da' laichi.

VESTIR DE CURT. fr. ANAR DE CURT.

CURTAMÈNT. adv. mod. ant. BRÈUMÈNT, EN BRÈU.

CURTARIA. s. f. Petitesa ó poca extensió. *Cortedad*. Brevitas, parvitas. *Petitesse*. Piccolezza.

CURTARIA. Falta de talènt, de instrucció, de esperit. *Cortedad*. Stoliditas, ignorantia, imbecillitas. *Timidité, pusillanimité, défaut de talent, d'instruction*. Mancanza di talento.

CURTEDAT. s. f. CURTARIA.

CURTESA. s. f. ant. CURTARIA.

CURUCA. s. f. ant. Aucèll. CURRUCA.

CURULL. s. m. La porció que sobra de la justa mesura de gra, farina ó cosa semblant, y sobrix de la mesura formand pila damunt de èlla. *Colmo*. Cumulus. *Comble*. Colmatura.

CURULL. En los vasos de gelads es lo que puja mès amunt del vas. *Copete*. Cacumen. *Comble*. Colmatura.

CURULL. Lo extrèm de la xemeneya que sol formarse de dòs ó mès teulas ó rajolas dretas que fòrman ángul, pera que no èntre l'aigua cuand plou, y no impedesca la exida del fum. *Caballete*. Camini cacumen. *Garniture de tuiles qu'on met en haut des cheminées*. Cima, sommità del cammino.

CURULLADAMÈNT. adv. mod. Ab mòlta abundancia. *Colmadamente*. Cumulatim, cumulatè. *Abondamment*. Abbondantemente.

CURULLAR. v. a. Umplir alguna mesura, vas, etc., de modo que lo que se hi posa excedesca la sèva capacitat, é isca mès amunt de las boras del vas. *Colmar*. Cumulare. *Combler*. Colmare, empir a trabocco.

CURUMELL. s. m. ant. CURULL.

CURUMELLAR. v. a. ant. CURULLAR.

CURUMULL. s. m. CURULL.

CURUMULLAR. v. a. CURULLAR.

CURVA. s. f. *Geom*. LÍNEA CURVA.

CURVATURA. s. f. Cualsevol separació de la direcció recta. *Curvatura, curvidad*. Curvatura, curvitas. *Courbure*. Incurvatura.

CURVILÍNEO, NEA. adj. *Geom*. Se aplica á la figura que acaba ab líneas curvas. *Curvilíneo*. Curvilineus. *Curviligne*. Curvilinea.

CURVO, VA. adj. Lo que continuamènt se va apartant de la direcció recta. *Curvo*. Curvus. *Courbe*. Curvo, piegato.

CUSC, CA. adj. ant. PERESÒS.

CUSCUETA. s. f. territ. Aucèll. CUERETA.

CUSCURULLA. s. f. territ. PETXINA.

CUSCUSSÓ. s. m. ant. FARINETAS.

CUSCUTA. s. f. Hèrba medicinal sènse fullas, ab los bròts prims com fils, que se agafa y enrèda ab altras plantas, de las cuals se alimènta. Tè la flor y la llavòr en unas borletas blanquinòsas y casi rodònas. *Cuscuta*. Cuscuta europæa. *Barbe-de-moine*. Cuscuta.

CUSÍ. s. m. Lo fill del òncle carnal, germá del pare ó de la mare. També se anomena cusí GERMÁ. *Primo, primo hermano, primo carnal*. Patruelis, consobrinus. *Cousin*. Cugino.

CUSID, DA. adj. Ple de varias cosas de una matèxa especie; y axí se diu: está CUSID de pòlls. *Plagado*. Impletus. *Rempli, couvert, chargé*. Pieno, riempito.

ESTARRI CUSID. fr. ESTAR COM LAS SARDINAS AL BARRIL.

CUSIDÒRA. s. f. La dona que tè per ofici lo cusir per altre. *Costurera*. Sarcinatrix. *Couturière*. Sartora, cucitrice.

CUSIDURA. s. f. COSTURA.

CUSINA. s. f. La filla del òncle carnal, germá del pare ó de la mare. També se anomena CUSINA GERMANA. *Prima, prima hermana, prima carnal*. Amitina, consobrina. *Cousine*. Cugina.

CUSINATGE. s. m. p. us. Lo parentiu que tènen èntre sí los cusins. *Primazgo*. Consanguinitas inter consobrinos vel patrueles. *Cousinage*. Affinità di cugino.

CUSIR. v. a. Juntar ab seda ó fil y ab l'agulla dòs trossos de tela, cuiro ó altra materia. *Coser*. Suere. *Coudre*. Cucire.

CÚSPIDE. s. f. Lo punt en lo cual se reunexen los cantòns de una pirámide. *Cúspide*. Cuspis. *Pointe*. Cuspide.

CUSSIA. s. f. *Naut*. Galería de la nau pera passar de pòpa á proa. *Crujia, galería, trilla*. Agea, fori. *Coursie, coursier*. Corsia.

CUSSOGAS. s. f. pl. territ. PESSIGOLLAS.

CUSSON. s. m. ant. PICADÒR, de caballs.

CUSTODI. s. m. Lo qui guarda alguna cosa. *Custodio*. Custos. *Gardien, garde*. Guardiano, custode.

CUSTODI. En la religió franciscana es lo qui goberna la custodia. *Custodio*. Custodiæ præfectus. *Custode*. Custode.

CUSTODIA. s. f. L'acció ó efècte de guardar alguna cosa. *Custodia*. Custodia, custodiæ. *Garde*. Guardia, custodia.

CUSTODIA. La pèssa d'or ó plata ó altre mètall en la cual se exposa á la pública veneració lo Santíssim Sagramènt. *Custodia*. Sacra pyxis. *Tabernacle*. Ciborio, tabernacolo.

CUSTODIA. En la religió franciscana es lo agregad de convènts que no bastan á formar provincia. *Custodia*. Cœnobiorum numerus quidam. *Custodie*. Tra i frati il numero di conventi che formano provincia.

CUSTODIA. La persòna ó persònas que guardau algun pres. *Custodia*. Custos, custodes. *Garde, gardien d'un prisonnier*. Guardia.

CUSTUMA. s. f. ant. COSTUM.

CUTÁNEO, NEA. adj. Lo que pertany al cútis. *Cutáneo, cuticular*. Cuticularis. *Cutané*. Cutaneo.

CUTÍCULA. s. f. *Anat*. Mèmbrana exteriòr que cubrex lo cútis. *Epidermis, cutícula*. Cuticula. *Épiderme*. Cuticola.

CUTICULAR. adj. CUTÁNEO.

CÚTIS. s. m. Pèll mòlt fina que cubrex exteriormènt lo cos humá. Se usa també com femení. *Cútis*. Cutis. *Derme*. Cute.

CUTXARÓ. s. m. Cullèra grossa que servex pera repartir certas viandas en la taula. *Cucharon*. Cochlear grandius, tudicula. *Grande cuillère*. Cucchiajone.

CUTXARRO. s. m. *Naut*. Tros de post que servex pera empostissar alguns sitis de la embarcació. *Cucharro*. Asserculus. *Morceau de membrure*. Assicina.

CUTXILLOS. s. m. pl. Afegid ó remèndo triangular que se sol fèr en las pèssas de roba pera donar mès amplaria ó per altres fins. *Cuchillos*. Panni frustum cuspidatim incisum. *Chanteur, morceau d'étoffe*. Gherone.

CUXA. s. f. La part de la cama del animal dèsde l'anca fins al genòll. *Muslo*. Coxendix, coxa, femur. *Cuisse*. Coscia.

CUXA. La dels aucèlls, y la dels caps de bestiar que se distribuex en la carnicería. *Pierna*. Coxa carnea. *Cuisse*. Coscia.

CUXA. En la imprèmpta cada un dels dòs pals drets que se posan á un y altre costat de la prèmpsa per assegurar tòta la máquina. *Pierna*. Fulcrum. *Jumelles de presse d'imprimerie*. Cosce del torchio.

CUXAL. s. m. La pèssa de l'armadura que tapa y defensa la cuxa. *Quijote*. Coxarum tegmen. *Cuissart*. Cosciale.

CUXAL. CUXA, en la última accepció.

CUXALS. pl. ant. CALSAS, SARAGÜÈLLS.

CUXÈRA. s. f. CUXAL, en la primèra accepció.

CUXETA. s. f. dim. de CUXA. *Muslillo*. Parva, tenuis coxa. *Petite cuisse*. Coscietta.

CUXOT. s. m. Lo tros de calsas en lo cual se hi fica una cama. *Calzon, manga de calzones*. Femorale. *Partie du pantalon, ou d'une culotte*. Parte del calzone che s'addatta alla coscia.

CUXOT. CUXAL, en la primèra accepció.

CUYDAR. v. a. ant. CREURER.

CUYERA. s. f. ant. CUXAL, en la primèra accepció.

CUYLITA. s. f. ant. CULLITA.

CUYNAMENT. s. m. ant. OLLA, lo mènjar compost de carn, tocino, etc.

CUYR. s. m. ant. CUIRO.

CUYRAÇA. s. f. ant. CORASSA.

CUYRASSER. s. m. ant. CORASSÈR.

CUYRASSETA. s. f. ant. dim. de CORASSA. *Coracilla.* Loricula. *Petite cuirasse.* Corazzina.

CUYSOR. s. m. ant. CORSSÓ.

CUYTA. s. f. ant. Aflicció, angunia. *Cuita.* Ærumna, mœror, labor, angor. *Chagrin, peine, affliction.* Cordoglio, pena, afflizione, dolore.

CUYTA. ant. PÈRILL.

CUYTA. ant. PRÈSSA.

CUYTADAMENT. adv. mod. ant. APRESSURADAMÈNT.

CUYTAMENT. s. m. ant. PRÈSSA.

CUYTAR. v. a. ant. Donar prèssa á algú pera que efecute alguna cosa. *Dar prisa.* Festinare, properare. *Hâter, presser.* Incalzare, premere, affrettare.

CUYTAR. ant. Apressurar, anticipar la efecució de alguna cosa. *Acelerar.* Celerare. *Accélérer.* Accelerare, avacciare, affrettare.

CUYTAR. ant. EMPAITAR.

CUYTAT, DA. adj. ant. APRESSURAD.

CUYTOSAMENT. adv. mod. ant. APRESSURADAMÈNT.

CUZÍ. s. m. ant. CUSÍ.

CUZIN. s. m. ant. CUSÍ.

ÇA.

ÇA. adv. ll. ant. AQUÍ, en la quinta accepció.

ÇA. art. ant. La. *La.* fran. *La.* La.

ÇAANRERA. adv. t. ant. Tèmps endarrèra. *Tiempo atrás.* Quondam. *Autrefois, naguère, jadis.* Un tempo, già.

ÇAATRAS. adv. t. ant. ÇAANRERA.

ÇABATA. s. f. ant. SABATA.

ÇABATER. s. m. ant. SABATÈR.

ÇABOLLIR. v. a. ant. ENTERRAR.

ÇAENRERE. adv. t. ant. ÇAANRERA.

ÇAENTRAS. adv. t. ant. ÇAANRERA.

ÇAFANORIA. s. f. ant. PASTANAGA.

ÇAFAREG. s. m. ant. SAFARETJ.

ÇAFRÁ. s. m. ant. SAFRÁ.

ÇAPO. s. m. ant. CALÍPAT.

ÇARAGÜELLS. s. m. pl. ant. SARAGÜELLS.

ÇARÇAPARRILLA. s. f. ant. SARSAPARRÈLLA.

ÇERÇ. s. m. ant. CERS.

ÇO. pron. AXÓ, ALLÓ.

ÇUDA. s. f. ant. PRESÓ.

ÇUT. s. m. ant. ASSUT.

D.

D. Cuarta lletra del abecedari, tercèra de las consonants y una de las mudas. Se fòrma arrimand la punta de la llèngua á las dènts de dalt y apartandla de cop, peró ab suavitat; perqué si se esforsa massa pren á las horas lo sonido de T.

D. Lletra numeral que val cinccènts. Los llatins escribian una I y una c girada al reves, pero ab lo tèmps y per lo poc cuidado dels que escribian se juntaren las dòs lletras y van formar la D. Ab una ralleta sòbre valia cinc mil.

D. Abreviatura de don y donya.

DD. Abreviatura de doctòrs.

DABANELL. s. m. ant. DEVANADÒRAS.

DABANS. adv. t. ant. ABANS.

DABASSÈLL DE AIGUA. Lo aiguat fort que sèn porta la terra dels camps y tòt lo que troba. *Turbion.* Nimbus. *Lavasse.* Acquajone, acquazzone.

DABASSÈLL DE PARAULAS. met. La abundancia excèssiva de paraulas. *Flujo de palabras, tropel de palabras, taravilla.* Verborum copia immoderata. *Flux de bouche.* Verbosità, copia di parole.

DABLE. adj. Possible, que pod fer... *Dable.* Possibilis. *Faisable, possible.* Fattibile, fattevole.

DACEN. adv. ant. De assó, de alló, d'aquí. *De esto, de ello, de aqui.* Ex hoc, inde. *De cela, d'ici, en.* Da questo, quà, di lì.

DACIAVANT. adv. t. ant. De aquí en avant, en lo succèssiu. *En adelante, de aqui en adelante.* Deinde, in posterum. *Dorénavant.* D' or innanzi, d' ora poi.

DACIÓ. s. f. ant. DONACIÓ.

DACIÓ. ant. DATA.

DÁCTIL. s. m. Peu de vers llatí que consta de tres síl-labas, la primèra llarga las altras dòs brèus. *Dáctilo.* Dactylus. *Dactyle.* Dattilo.

DACTÍLIC, CA. adj. Lo pertanyènt al peu dáctil. Se aplica també á la composició poética fèta ab aquesta classe de peus. *Dactílico.* Dactylicus. *Dactylique.* Dattilico.

DAÇA. adv. ll. ant. Del costat de aquí, de aquesta part. *De acá, del lado...*

acá, de este lado. Cis, citra. *D'ici*. Di quà.

DAD, DA. p. p. de DAR. *Dado*.

DADAS Y TOMADAS. fam. Contestaciòns, debats, alteraciòns y réplicas èntre dòs ó mès persònas. *Dares y tomares*. Altercationes. *Altercations, disputes*. Dispute, parole.

DADA. s. f. ant. DATA.

DÁDIVA. s. f. L'alaja ó altra cosa que se dòna graciosamènt á altre. *Dádiva*. Donum, munus. *Don, présent, largesse*. Dono, donativo, presente, regalo.

DADIVÒS, A. adj. Lliberal, generòs. *Dadivoso*. Munificus, liberalis, largitor, largus. *Donnant, généreux*. Liberale, generoso.

DADÒR, RA. s. m. y f. La persòna que dòna alguna cosa. *Dador*. Dator. *Donneur*. Datore.

DADÒR. s. m. *Com*. TIRADÒR, de lletras de cambi.

DAGA. s. f. Arma blanca, curta, y que tè tall á tòts dòs costats, á lo ménos de dalt de la punta que es mòlt afilada. També ne hi ha que tènen cuatre caires. Tè guarnició mès pètita que la de la espasa. *Daga*. Sica, pugio. *Dague*. Daga, stiletto.

DAGÁ. s. m. DEGÁ.

DAGANAT. s. m. DEGANAT.

DAGASSA. s. f. aum. de DAGA. *Dagon*. Sica grandior. *Longue dague*. Daga grande.

DAGUÈR. s. m. Lo qui fa ó ven ganivets. *Cuchillero*. Cultrarius. *Coutelier*. Coltellinajo.

DAGUERÍA. s. f. Lo lloc, barri ó carrèr ahònt hi ha las botigas dels daguèrs. *Cuchillería*. Cultrariorum vicus. *Coutellerie*. Strada dove stanno le botteghe dei coltellinaj.

DAGUETA. s. f. dim. de DAGA. *Daguilla*. Sicula. *Petite dague*. Daghetta.

DAINA. s. f. Cuadrúpedo vivíparo, que remuga, es mòlt lleugèr, de la mida del corso, de un colòr rotj fòsc, y de las ancas, coll y vèntre blanc. Viu en los paissos calènts, y tè dòs banyas sólidas ab la punta girada endavant. *Dama, gamo, venado*. Dama. *Daim*. Daino.

DAINA. La femèlla del animal de aquest nom. *Dama, gama*. Dama femina. *Daine*. Daina.

DAINETA. s. f. dim. de DAINA. La daina pètita y novèlla. *Gamezno*. Pullus damæ. *Jeune daim*. Dainetta.

DALÉ. s. m. Ansia, desitj vehemènt. *Anhelo*. Cupiditas, cupido. *Désir ardent, avidité*. Brama, desio, agognamento.

DALI. interj. Se usa pera excitar á algú á fèr ó empéndrer alguna cosa. *Vamos, á ello*. Age. *Allons-y, courage, courage*. Andiamo, via.

DALI. Servex també pera excitar á algú á pegar á altre. *Dale*. Feri, percute. *Allez! encore!* A lui!

DALI. També se usa pera repéndrer y contenir á algú que es tussud y porfiad en alguna cosa. *Dale*. Heus! tu pertinax homo es. *Toujours la même chanson*. Dalle dalle.

DALI QUE DALI. expr. fam. usada pera manifestar lo enfado que causa la porfía indiscrèta ó la repetició importuna de alguna cosa. *Dale que dale; dale bola; dale que le das; dale que le dards*. Vah! molestus es. *C'est ennuyeux*. Dalle dalle.

DALIRSE. v. n. territ. GLATIR.

DALMÁTICA. s. f. Vestidura sagrada semblant á la casulla, peró ab una especie de mánegas amplas que fòrman creu. *Dalmática*. Dalmatica. *Dalmatique*. Dalmatica.

DALT. adv. ll. ab que se denota la part alta de algun puèsto. *Arriba*. Sursùm. *En haut, dessus*. Su.

DALT. En los escrits lo matèx que ántes ó anteriormènt. *Arriba*. Suprà, antea. *Cidessus*. Sopra.

DALT DE TÒT. En la part mès alta de alguna cosa. *En lo mas alto; cima por cima*. In eminentiori loco; in altiori situ. *Au plus haut*. Sopra tutto, in cima.

DE DALT. De Dèu; y en aquest sentit diem: venir una cosa DE DALT. *De arriba*. Desuper, desursum. *D'en haut*. Dall' alto.

DALTABAX. s. m. Lo cop gran y ab estruèndo que se dòna al cáurer de alguna part alta. *Zaparrazo, zaparrada*. Capsus, lapsus. *Bruit qu'on fait, coup qu'on se donne en tomLant d'un lieu élevé*. Chiasso che si fa cadendo dall' alto.

DALTABAX. La desgracia que sobrevé á algú perdènd sa elevació ó fortuna. *Zaparrazo*. Casus. *Chute, désastre, malheur*. Disastro, caduta.

DE DALTABAX. mod. adv. De cap á peus, del principi fins á la fi. *De arriba abajo*. A summo usque deorsum, à capite ad calcem. *De haut en bas, de la tête aux*

pieds. Da capo a' piedi, da cima in fondo.

ANAR Ó CÁURER DALTABAX, Ó DE DALTABAX. fr. Precipitarse, anar á terra algú ó alguna cosa. *Dar, venir abajo*. Præcipitem ferri. *Tomber*. Andar d'alto abbasso.

DONAR UN DALTABAX. fr. ANAR Ó CÁURER DALTABAX, Ó DE DALTABAX.

DALLA. s. f. Especie de fals que tè la fulla mòlt ampla y posandhi per máneg un bastó llarg servex també pera segar. *Guadaña, dalle*. Falx messoria. *Faux*. Falce.

DALLADOR. s. m. Lo qui sèga ab dalla. *Guadañero, dallador*. Falce metens, fenisex. *Faucheur*. Falciatore.

DALLAIRE. s. m. DALLADÒR.

DALLAR. v. a. Segar ab dalla. *Segar con guadaña*. Falce metere. *Moissonner avec la faux*. Falciare.

DALLIAVANT. adv. t. ant. De allí endavant. *De allí en adelante*. Ex tunc, exindè. *Dès-lors*. D' allora in poi.

DAM. s. m. ant. DANY.

DAMA. s. f. La senyòra noble y de calitat coneguda. *Dama*. Femina nobilis, primaria. *Damée, dame*. Dama.

DAMA. Títol que se dòna en palaci á las criadas de honòr de la rèina. *Dama*. Illustris femina, reginæ assecla. *Dame d'honneur*. Dama d' onore.

DAMA. En las comedias es la que fa lo papèr principal, y las altras se distingexen per SEGÒNA, TERCÈRA, etc. *Dama*. Comœdiarum actrix præcipua. *Femme qui joue au théâtre les premiers rôles*. Prima donna.

DAMA. En lo jog dels escacs es la pèssa principal desprès del rèy. *Dama*. Regina in latrunculorum ludo. *Dame, reine*. Donna, regina.

DAMA. En lo jog de damas y del marro es la pèssa que per haber arribad á la última línea contraria se coròna ab altra pèssa, y pod córrer per tòta la línea. *Dama*. Tessera reginæ nomine appellata in latrunculorum ludo. *Dame*. Dama.

DAMA. ant. MESTRESSA.

DAMA CORTESANA. La dona pública. *Damisela, dama cortesana*. Meretrix, prostibulum, prostibula. *Femme, fille publique, courtisane*. Donna di partito.

DAMA DE HONÒR. DAMA, en la segòna accepció.

DAMA DE PALACI. La senyòra que dèsde noya entraba á servir á la rèina fins que podia calsarse tapins. *Menina*. Puella reginæ assecla. *Menine*. Dama della regina mentre era bambina.

DAMAS. pl. Jog que se juga ab una taulleta ó fusta plana repartida en 64 cuadros, y ab 24 pèssas, de las cuals se té 12 cada jugadòr, y guanya lo qui logra matar tòtas las del contrari. *Damas*. Latrunculorum ludus. *Jeu de dames*. Giuoco di dame.

BUFAR LA DAMA. fr. En lo jog de damas es péndrer una pèssa al contrari en pena de sòn descuid cuand ab dita pèssa podia matarne altra y no ho ha fèt. *Soplar la dama*. Tesseram reginæ nomine appellatam de medio tollere. *Souffler une dame*. Prendere una dama.

DAMAS. s. m. ant. DOMAS.

DAMASCENO, NA. adj. Lo pertanyènt á la ciutad de Damasco. *Damasceno, damasquino*. Damascenus. *De Damas*. Di Damasco.

DAMASCO. s. m. ant. DOMAS.

DAMASQUÍ, NA. adj. DAMASCENO.

DAMASQUINA. s. f. Planta anual, originaria de Méjico, que crèx fins á dos peus. Tè los bròts grassos, las flors solitarias y de mal olòr. Se dinen mès perfètas cuand tèuen un colòr de púrpura groguenc. *Damasquina*. Tagetes patula. *Damasonium*. Immasonio.

DAMERÍA. s. f. Delicadesa, aire desdenyòs. *Damería*. Fastidium delicatulum. *Mignardise, minauderie*. Smanceria, leziosaggine.

DAMERÍA. met. Reparo, escrupulositat. *Damería*. Morosior scrupulus. *Scrupule, fausse délicatesse*. Squisitezza, scrupolo.

DAMNABLE. adj. ant. CONDEMNABLE.

DAMNACIÓ. s. f. ant. CONDEMNACIÓ.

DAMNADURA. s. f. ant. L' acció y efecte de anul-lar, esborrar, ó despullar de autoritat algun instrumènt públic. *Cancelladura, testadura*. Obliteratio. *Cancellation*. Cancellatura, cancellazione.

DAMNAR. v. a. ant. CONDEMNAR; ESBORRAR; REVOCAR, ANUL-LAR.

DAMNARSE. v. r. ant. CONDEMNARSE.

DAMNAT. s. m. ant. CONDEMNAD.

DAMNATGE. s. m. ant. DANY.

DAMNEJAR. v. a. ant. Causar dany, perjudici. *Damnificar*. Damnum afferre. *Léser, nuire, faire tort*. Danneggiare, nuocere.

DAMNIFICACIÓ. s. f. ant. L' acció

causar dany. *Damnificacion*. Damnificatio. *Dommage*. Danueggiamento.

DAMNIFICAMENT. s. m. ant. DANY.

DAMNIFICAR. v. a. ant. Danyar, perjudicar. *Damnificar*. Damnum aferre. *Endommager, nuire*. Dannificare.

DAMNOS, A. adj. ant. DANYÒS.

DAMONIAT, DA. adj. ant. ESPERITAD.

DAMONT. prep. ant. DAMUNT.

DAMPNABLE. adj. ant. CONDEMNABLE.

DAMPNACIÓ. s. f. ant. CONDEMNACIÓ.

DAMPNADURA. s. f. ant. DAMNADURA.

DAMPNAR. v. a. ant. CONDEMNAR, REPROBAR, REVOCAR, ANUL-LAR.

DAMPNAT. s. m. ant. CONDEMNAD.

DAMPNATGE. s. m. ant. DANY.

DAMPNEJAR. v. a. ant. DAMNEJAR.

DAMPNIFICACIÓ. s. f. ant. DAMNIFICACIÓ.

DAMPNIFICAMENT. s. m. ant. DANY.

DAMPNIFICAR. v. a. ant. DAMNIFICAR.

DAMPNOS, A. adj. ant. DANYÒS.

DAMUNT. prep. y adv. ll. Sòbre alguna cosa. *Encima*. Super, supra. *Sur, dessus*. Su, sopra.

DAN. s. m. ant. DANY.

DANSA. s. f. Diversió en la cual al compas de instrumènts músics se mou lo cos y sòbre tòt los peus fènd airòsas mudansas. *Danza*. Saltatio, tripudium. *Danse, bal*. Danza, ballo.

DANSA. Cert número de balladòrs que se juntan pera ballar en alguna funció al so de alguu instrumènt. *Danza*. Chorea. *Bal*. Ballo.

DANSA DE ESPASAS. La que se fa ab espasas en la ma pegand cops unas ab altras al so dels instrumènts. *Danza de espadas*. Pyrrhicha, pyrrhiche. *Danse avec des epées nues*. Danza che si fa percuotendo delle spade.

ANAR Ó ENTRAR EN DANSA Ó EN LA DANSA. fr. fam. met. Estar ficad ó tenir part en algun negoci ó manetj. *Andar ó estar en la danza*. Negotii consortem esse. *Entrer en danse*. Entrar in ballo.

FICAR Ó POSAR EN DANSA. fr. fam. met. Introduir á algú ab persuasió ó engany en algun negoci ó manetj. *Meter en danza*. Negotio aliquem implicare. *Mêler quelqu'un dans une affaire*. Impegnare in un ballo.

DANSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dansa. *Danzador*. Saltator. *Danseur*. Danzatore, ballerino.

DANSAR. v. n. Ballar al compas de instrumènts ab òrde y per principis. *Danzar*. Saltare, tripudiare. *Danser*. Danzare, ballare, riddare.

DANSAR. Móurerse alguna cosa ab llestesa ó precipitació. *Danzar*. Moveri, agitari. *S'agiter*. Scuotersi, dimenarsi.

DANSAR. met. y fam. ANAR EN DANSA.

DANSARÍ, NA. s. m. y f. BAILARÍ.

DANTA. s. f. Animal cuadrúpedo de la grandaria de un mulat, que se cria en la part occidental de l'América meridional. Tè lo cap gros, llargarud, ab una especie de tròmpa que s'estira y arrònsa, al cap de vall de la cual tè los forads del nas. Sòs ulls sòn pètits, sas òrellas semblants á las del porc; la cua mòlt curta; la pèll mòlt dura; lo pel espes, curt y negrenc. En las potas de davant tè cuatre unglas, y en las de darrèra tres. Se domestica fácilmènt y sa carn es apreciada dels naturals de aquella terra. *Danta*. Taper americanus. *Dante, élan, béori*. Liocorno.

DANY. s. m. Detrimènt, perjudici ó deterioració que se reb en la hònra, hisènda y persòna. *Daño*. Damnum. *Dommage, détriment, préjudice*. Danno, detrimento, pregiudizio.

Á DANY DE ALGÚ. mod. adv. De sòn còmpte. *Á daño de alguno*. Periculo suo. *À la charge de quelqu'un, pour son compte*. A carico d'uno.

CUAND ES JA VINGUD LO DANY ES EN VA PARLAR DE ANTANY. ref. que repren las cosas fètas desprès de tèmps ó passada la ocasió. *Al ásno muerto la cebada al rabo*. Nullum in præteritis remedium. *Après nous la fin du monde*. Morto Martino giunse il chirurgo.

DANYADÒR, RA. s. m. y f. La persòna ó cosa que danya. *Dañador*. Damnosus, nocens. *Celui ou ce qui nuit*. Danneggiante, nuocente.

DANYAR. v. a. Fèr ó causar dany. *Dañar*. Nocere, lædere. *Nuire*. Nuocere.

DANYÒS, A. adj. Lo que danya. *Dañoso*. Damnosus. *Nuisible, dommageable, pernicieux*. Dannoso, nocivo.

DANYOSAMÈNT. adv. mod. ant. Ab dany y pèrill. *Dañosamente*. Damnosè. *Pernicieusement*. Dannosamente.

DANYOSÍSSIM, MA. adj. sup. de DANYÒS. *Dañosísimo*. Damnosissimus. *Très-nuisible*. Dannosissimo.

DAQUEN. adv. ant. De aquí. *De aqui, de ahi, de esto*. Hinc. *De cela, de là*. Da ciò, da lì.

DAQUIAMONT. mod. adv. ant. De aquí en amunt. *De ahí arriba*. Hinc, sursum versus. *D'ici en haut*. Di quà in sù.

DAQUIAVANT. adv. De aquí endavant. *De aquí en adelante*. In posterum. *Dorénavant*. D'oggi in poi, d'or innanzi.

DAQUIENANT. adv. ant. DAQUIAVANT.

DAR. v. a. DONAR.

DAD Y NO CONCEDID. loc. fam. ab la cual se denota que se permet ó se dèxa passar alguna proposició verdadèra ó falsa perqué no es de la cuestió de que se tracta. *Dado y no concedido*. Dato et non concesso. *Laissant passer çà, sans nous y arrêter*. Lasciando questo.

DARD. s. m. Especie de sageta prima y pètita que se tira ab lo bras. *Dardo*. Telum, pilum. *Dard*. Dardo.

DARDAIRE. com. RODAIRE.

DARDANARI. s. m. ant. MONOPOLISTA.

DARDAR. v. n. fam. Rodar mòlt per los carrèrs. Se diu sèmpre censurandho y especialmènt en las donas. *Biltrotear, corretear, callejear*. Cursitare, vagare. *Rôder, battre le pavé*. Andare ajato, andar a zonzo.

DARDELL. s. m. ant. DARD.

DARGA. s. f. ant. ADARGA.

DAROGACIÓ. s. f. ant. DEROGACIÓ.

DARRÈR, RA. adj. Lo que en sa línea, especie ú òrde no tè altra cosa desprès de sí. *Postrero, postrimero*. Postremus. *Dernier*. Ultimo.

DARRÈRA. s. m. fam. TRASÈRO.

DARRÈRA. adv. ll. ab que se indica la part posteriòr de alguna cosa, com DARRÈRA de la porta. *Detrás, tras*. Post, ponè. *Derrière*. Dietro.

DARRÈRA. adv. Al detras de tòt, al últim. *Al último*. Postremò. *À l'extrémité, à la fin*. Indietro, all'ultimo.

DARRÈRA. prep. que indica l'òrde ab que una cosa se seguex á altra. *Tras*. Ponè, post. *Après*. Dopo, dietro.

DARRÈRA. adv. mod. En ausencia; y axí se diu: DARRÈRA de èll lo murmuran. *Detrás, en ausencia*. Absente. *En l'absence*. Alle spalle, in assenza.

DARRÈRAS. pl. La part posteriòr dels vestids y de altras cosas. *Cuartos traseros*. Posteriora vestis. *Qui est derrière*. La parto diretana.

AL DARRÈRA. mod. adv. DARRÈRA.

DARRERAMÈNT. adv. mod. Desprès de tòt. *Últimamente, postreramente*. Postremùm. *Dernièrement, en dernier lieu*. Ultimamente.

DARRERATGES. s. m. pl. ant. ATRAS, en la cuarta accepció.

DARRERENC, CA. adj. p. us. TARDÀ.

DARRERÍA. s. f. FI.

DARRERÍA. Lo últim tros de alguna cosa. Se diu especialmènt del últim período de la vida del home. *Postrimería*. Extremum vitæ tempus. *Extrémité*. Il postremo, la stremità.

DARRERÍAS DEL HOME. Las cuatre últimas cosas que clouen la carrèra de la vida, y sòn mort, judici, infern y gloria. *Postrimerías, novísimos*. Hominis novissima. *Fins dernières de l'homme*. Il novissimo.

DÀRSENA. s. f. La part mès resguardada de un port, artificialmènt disposada pera conservar carenas, y habilitar las embarcaciòns desarmadas. Sol haberi en los departamènts de la marina real. *Dàrsena*. Navale. *Darse, darsine*. Dàrsena.

DATA. s. f. La nota de la diada y lloc en lo cual se firma la carta ó altre instrumènt, posada al principi ó á la fi. *Data*. Dici consignatio in epistola. *Date*. Data.

DATA. Las partidas de un còmpte que fan lo descárreg de lo rebud. *Data*. Ratio expensi. *Décharge*. Scarico, quitanza.

DE MALA DATA. mod. adv. que junt ab los verbs *anar, estar, trobarse, quedar*, y altres, denota lo mal estad de alguna cosa. *De mala data*. Improsperè. *Mauvais état*. A mal partito.

POSAR EN DATA Ó PER DATA. fr. Apuntar alguna partida en un còmpte pera descárreg de lo que se ha rebud. *Datar, adatar*. Rationem expensi scripto tradere. *Mettre au débit*. Mettere in partito di debito.

DATARI. s. m. Prelad que presidex y goberna lo tribunal de la dataría. *Datario*. Libellorum pontificiorum magister. *Dataire*. Datario.

DÁTARÍA. s. f. Tribunal de la curia romana, que despatxa las provisiòns de beneficis no consistorials, las reservas de pensiòns sòbre èlls, las dispensas matrimonials, las de edat y altras, las llicencias pera enagenar bèns eclesiástics, las provisiòns de oficis vendibles de la matèxa curia. *Dataría*. Tribunal [...]

tificium rescriptis expendendis. *Daterie.* Dateria.

DÁTIL. s. m. Lo fruit de la palmèra. Tè la figura de una pruna pètita y llargaruda, de colòr grog, la carn dòlsa y agradable, y lo pinyol cilíndric mòlt dur, y ab un sòlc de cap á cap. *Dátil.* Dactylus. *Datte.* Dattero.

DÁTIL. Especie de caragol de mar que tè la figura semblant á la del fruit de la palmèra. *Dátil.* Conchæ marinæ genus. *Espèce de coquille qui a la forme d'une datte.* Dattero.

DATILET. s. m. dim. de DÁTIL. *Datilillo.* Dactylus parvus. *Petite datte.* Datterello.

DATIU. s. m. *Gram.* Lo tercèr cas del nom declinable. *Dativo.* Dativus casus. *Datif.* Dativo.

DATO. s. m. Documènt, testimoni, fonamènt. *Dato.* Documentum, testimonium. *Document, preuve.* Documento, prova, testimonianza.

DAU. s. m. Pèssa cúbica de os, marfil ó de altra materia, que en sas caras tè punts senyalads, desde un fins á sis, y servex pera jugar á varios jogs de fortuna. *Dado.* Taxillus, talus, tessera. *Dé.* Dado.

DAU. Pèssa cúbica de ferro ó de altre mètall, que servex de punt de apoyo á roscas ó altras cosas á fi de mantenirlas en equilibri. *Dado.* Cubus ferreus. *Cube de fer.* Dado.

DAU. Cada un dels bocinets de ferro cuadrads dels cuals se solen carregar las pèssas de artillería. Sol usarse en plural. *Dadò.* Talus ferreus. *Morceau de fer carré qu'on met dans les canons.* Pezzi di ferro onde si caricano i cannoni.

DAU. *Arq.* La planta ó part superiòr que coròna lo capitèll. *Abaco.* Abacus. *Abaque.* Abbaco, cimasa.

DAU FALS. Lo de jugar que está disposad de manèra que tenind mès pes á un costat que á altre cau mòltas vegadas de la matèxa cara quedand la part mès pesant abax y la ménos pesant á dalt, y de aquest modo guanyan los tahurs als inadvertids. *Dado falso.* Talus dolosus. *Dé pipé, dé chargé.* Dado di vantaggio.

DAUS. pl. La mostra de figuras cuadradas en las indianas y altras robas. *Cuadros, cuadrados, escaques.* Tessellæ. *Indienne, toile, étoffe, etc., en carreaux.* I quadri dipinti in una tela, o stoffa.

CARREGAR LOS DAUS. fr. Fèrlos falsos introduindhi un poc de plòm en un costat pera que ab lo pes caigan sèmpre de la matèxa cara. *Cargar los dados.* Taxillos adulterare, corrumpere. *Piquer les dés.* Falsare i dadi.

LO MILLÒR DELS DAUS ES NO JUGARLOS. ref. que ensenya que lo mès prudènt es evitar las ocasiòns y pèrills. *Lo mejor de los dados es no jugarlos.* Ne temerè Abydum subnaviges. *Le mieux est quitter le dé.* I perigli non colgono a chi ne fugge.

MUDARSE LOS DAUS. fr. met. Variarse lo estad ó circunstancias de las cosas; y axí al qui estaba mòlt contènt ab sa sort ó ab algun negoci, desprès que se li ha espatllad mòlt li dièm que se li han MUDAD LOS DAUS. *Mudarse ó trocarse los bolos.* Res sive in melius sive in deterius mutari; benè vel malè vertere. *Changer, prendre une mauvaise tournure.* Cambiare il giuoco.

SEGÒNS COM PINTE Ó COM DONARÁ LO DAU. fr. met. ab que s' explica que se obrará ab arrèglo á las circunstancias. *Conforme diere el dado: conforme cayeren las pesas.* Prout sors vel res tulerit. *Selon que le dé tournera.* Secondo volterà il giuoco.

VENIR BÈ LO DAU. fr. met. Succeir las cosas prósperamènt. *Correr el dado.* Res benè vertere. *Réussir, tourner à bien.* Fare diciotto con tre dadi.

DAUET. s. m. dim. de DAU. *Dadillo.* Taxillus minimus. *Petit dé.* Dadicciuolo.

DAURAD, DA. p. p. de DAURAR. *Dorado.*

DAURAD. s. m. DAURADURA.

DAURADA. s. f. Pèx. ORADA.

DAURADÈLLA. s. f. Hèrba medicinal, alta de un pam, que se fa èntre las rocas en los paratges ombrívols, y tè las fullas partidas y cubertas del revés de una pelussa parda groguenca. No tè cama y trau la llavòr en las fullas. *Doradilla, escolopendra.* Asplenum, asplenium. *Doradille, cétérac.* Cetracea.

DAURADÒR. s. m. Lo qui tè per ofici daurar. *Dorador.* Inaurator. *Doreur.* Mettiloro, indoratore.

DAURADURA. s. f. L'acció ó efècte de daurar. *Doradura, dorado.* Auratura. *Dorure.* Doramento, doratura.

DAURAR. v. a. Cubrir ab or la superfi-

cie de alguna materia. *Dorar*. Aurare, inaurare. *Dorer*. Dorare, indorare, appiccare l'oro.

DAVALL. prep. Sòta. *Debajo, bajo*. Sub. *Sous, dessous*. Sotto, giù.

DAVALLADA. s. f. BAXADA.

FÈR DEVALLADA. fr. Se diu del terreno que no está horisontal sinó que fòrma un pla inclinad. *Hacer declivio, venir en declivio*. In declive vergere. *Être en déclivité*. Essere in pendio.

DAVALLAMÈNT. s. m. p. us. Lo acte de baxar algú ó de baxarlo. *Descendimiento*. Descensus. *Descente*. Discesa, calata, discendimento.

DAVALLAMÈNT. Per antonomasia lo qui se fèu del sagrad cos de Nostre Senyòr, baxàndlo de la creu primeramènt en la realitat, y desprès en representació com se fa en mòltas iglèsias lo divendres sant á la tarde. *Descendimiento*. Depositio, descensus corporis Christi è cruce. *Descente*. Discendimento.

DAVALLANT. s. m. fam. Gorja. *Tragadero*. Guttur, œsophagus. *Gouffre*. Voragine, gorgo.

DAVALLANT. adj. que se aplica á lo que está mòlt pendènt. *Pino*. Præruptus. *Très-penchant*. Molto pendente, in gran pendio.

FÈR DAVALLANT. fr. FÈR DAVALLADA.

TENIR BON DAVALLANT. fr. Créurerho tòt ab mòlta facilitat y sèns exámen. *Tener buenos tragaderos ó tragaderas*. Nimis credulum esse. *Croire sans examen*. Credere facilmente.

DAVALLAR. v. n. Baxar. *Bajar, descender*. Descendere. *Descendre*. Discendere, calare.

DAVANT. s. m. La part anteriòr de alguna cosa. *Delantera, frente*. Pars anterior, facies. *Le devant*. Il dinanzi.

DAVANT. adv. ll. Á la part oposada. *Enfrente, frente, frontero, en frente, frente por frente*. È regione. *En face, vis-à-vis*. Dirimpetto, in faccia.

DAVANT. adv. mod. Á la vista, en presencia. *Delante, ante*. Coram, ante. *Devant, en présence*. Innanzi, davanti, al cospetto.

DAVANT. ant. ABANS.

DAVANT. s. m. La part anteriòr de algun vestid. *Delantera*. Vestis pars anterior. *Devant d'un habit*. La parte di davanti d'un abito.

DAVANT DE MI. loc. de que usan los notaris, donand fe dels instrumènts que se otòrgan en sòn poder. *Ante mi*. Apud me. *Devant moi*. Dinanzi a me.

DAVANT PER DAVANT. mod. adv. De cara, tòt dret. *Frente á frente*. È regione. *Face à face*. Dirimpetto, faccia a faccia.

DAVANTAL. s. m. Tros de roba que portan las donas pera cubrir lo davant de las faldillas, lligandlo per la cintura. *Devantal, delantal*. Supparus. *Tablier, devantier*. Grembiale.

DAVANTAL. Lo tros de roba que tapa la òbertura que tènen davant las calsas y pantalòns. *Portañuela*. Valvula femoralium. *Pont-levis*. Toppa.

DAVANTDIT, TA. adj. Lo dit anteriormènt. *Sobredicho, susodicho*. Supradictus. *Susdit*. Suddetto, sopraddetto.

DAVANTÈR, RA. adj. Lo que está ó va davant. *Delantero*. Anterior, prævius. *Avant-coureur*. Anticorriere, foriere.

DAVEGADAS. adv. Á VEGADAS.

DAVOLTAS. adv. Á VOLTAS.

DE

DÈ. s. f. Nom que se dòna á la lletra D.

DE. prep. que servex pera denotar alguns casos del nom, com genitiu y ablatiu; v. g. la llèy DE Dèu. *De*. fran. *De*. Di, da.

DE. prep. que servex pera demostrar la materia de que está fèta alguna cosa; com un vestid DE seda. *De*. Ex. *De, à*. Da.

DE. prep. que demostra lo que está contingud en alguna cosa; com un vas DE aigua. *De*. fran. *De*. Di.

DE. prep. PER; com DE pòr no pod respóndrer; ço es, per pòr. *De*. Propter. *De, pour*. Per.

DE. AB; com DE intènt ho fèu; ço es, AB intènt. *De*. Ex. *Avec*. A, con.

DE. Lo matèx que DÈSDE; y axí diem: DE Barcelona á Llèida. *De*. A, ab. *Dès*. Da.

DE. Algunas vegadas se usa pera regir infinitius; com ja es hora DE dinar. *De*. fran. *De, à*. Di, da.

DE. Servex també pera determinar lo tèmps; com DE nit, DE dia. *De*. fran. *De*. Di.

DE. Se usa á vegadas regind noms substantius, ab algun adjectiu davant; cuand aquest servex de epíteto al substantiu y servex pera donar mès forsa á la ex-

pressió; com lo bonatxot DEL avi, la traidòra DE la criada. *De.*

DE. Algunas vegadas es nota de il-lació; com DE aquí se seguex. *De.* Ex, hinc. *D'où, pour cela, à cause de cela.* Laonde, quinci, quindi.

DEA. s. f. ant. DIÒSSA.

DEBADAS. adv. ant. Á VEGADAS.

DEBADES. adv. ant. En va, inutilmènt. *En vano, en balde, de balde.* Frustrà, incassùm. *En vain, inutilement.* Indarno, in vano, invano.

DEBADES. ant. De franc, gratuitamènt. *De balde.* Gratis, gratuitò. *Gratis, pour rien, gratuitement.* Gratis, gratuitamente.

DEBAIX. prep. ant. DAVALL.

DEBAT. s. m. Disputa, altercació sòbre alguna cosa. *Debate.* Altercatio, disceptatio, contentio. *Débat, différent, contestation.* Contesa, disputa, quistione, pugna.

DEBÁTRER. v. a. Disputar ab rahòns sòbre alguna cosa. *Debatir.* Altercari, disceptare. *Débattre, discuter.* Dibattere, contendere, contrastare.

DEBÁTRER. Combàtrer. *Debatir.* Pugnare, certare, dimicare. *Disputer les armes à la main.* Contendere colle armi.

DEBÁTRER. Móurer y remenar alguna cosa pera que se condense ó mescle, y pera que se liquide ó disolga. *Batir.* Permiscere, diluere, confundere. *Battre.* Dimenare, diguazzare, dibattere.

DEBATUD, DA. p. p. de DEBÁTRER. *Debatido.*

DEBATUD. Batud, remenad. *Batido.* Permistus. *Battu.* Diguazzato, dibattuto.

DEBEDOR. s. m. ant. DEUTÒR.

DEBER. s. m. Obligació. *Deber.* Munus, officium. *Devoir, obligation.* Dovere, obbligo.

FÈR SÒN DEBER. fr. Cumplir sa obligació. *Hacer su deber.* Officio fungi, satisfacere, parere. *Faire son devoir.* Far il suo dovere.

DÉBIL. adj. Lo que tè poc vigòr, forsa ó resistencia. *Débil.* Debilis. *Faible, débile.* Debole, frale.

DÉBIL. met. Lo qui per poc esperit cedex sèmpre que troba resistencia. *Débil.* Imbecillis, pusillanimis. *Faible, timide, pusillanime.* Timido, dappoco.

DEBILITACIÓ. s. f. DEBILITAT.

DEBILITAD, DA. p. p. de DEBILITAR. *Debilitado.*

DEBILITADÍSSIM, MA. adj. sup. de DEBILITAD. *Debilitadisimo.* Valdè debilitatus. *Très-faible.* Debolissimo.

DEBILITAMÈNT. s. m. DEBILITAT.

DEBILITAR. v. a. Disminuir la forsa ó vigòr de alguna persòna ó cosa. *Debilitar.* Debilitare. *Débiliter, affaiblir.* Affievolire, indebolire.

DEBILITARSE. v. r. Anar perdènd la forsa alguna persòna ó cosa. *Debilitarse, flaquear, desgastarse.* Debilitari. *S'affaiblir, se débiliter.* Infralirsi, indebolirsi.

DEBILITAT. s. f. Falta de vigòr ó forsa. *Debilidad, debilitacion.* Debilitas, debilitatio. *Débilité, faiblesse, affaiblissement.* Debolezza, fievolezza.

DEBILITAT. Flaquesa de entenimènt. *Debilidad.* Imbecillitas, pusillanimitas. *Faiblesse, timidité.* Debolezza, timidità.

DEBILITAT DE VENTRELL. La poca forsa què tè lo ventrell pera digerir lo mènjar. *Desconsuelo del estómago.* Debilitas, languor stomachi. *Faiblesse, dérangement d'estomac.* Languore, fievolezza di stomaco.

DEBILMÈNT. adv. mod. Ab debilitat. *Débilmente.* Debiliter. *Débilement, faiblement.* Fiaccamente, debolmente.

DÉBIT. s. m. DEUTE.

DÉBIT CONJUGAL. La obligació recíproca que hi ha èntre los casads. *Débito conyugal, débito.* Conjugale debitum. *Devoir conjugal.* Debito conjugale.

DÉBITORI. s. m. Escriptura ab que algú regonex déurer y se obliga á pagar alguna cantitat de dinèr. *Vale.* Syngrapha, syngraphus, cautio. *Billet à ordre.* Viglietto d'obbligo.

RECULLIR UN DEBITORI. Pagar ó satisfèr lo que se deu en virtut del matèx. *Recoger un vale.* Syngraphum solutione facta recipere. *Retirer une obligation.* Ricuperare un viglietto d'obbligo.

DEBOTAR. v. a. ant. Tráurer, llansar, botar fora. *Arrojar, echar, expeler.* Pellere, ejicere. *Repousser, chasser, expulser.* Cacciare, rigettare.

DEBOXADOR. s. m. ant. DIBUXADÒR.

DEBOXAMENT. s. m. ant. DIBUX.

DEBOXAR. v. a. ant. DIBUXAR.

DEBUIX. s. m. ant. DIBUX.

DEBUXADOR. s. m. ant. DIBUXADÒR.

DEBUXAR. v. a. ant. DIBUXAR.

DÉCADA. s. f. Lo espay de deu anys. *Década.* Decas. *Décade.* Deca, decade.

DECADENCIA. s. f. Declinació, principi

de ruina de alguna persòna ó cosa. *Decadencia*. Rei status deterior. *Décadence*. Decadenza, declinamento, decadimento.

DECAIGUD, DA. adj. Débil, atropellad. *Decaido, descaecido*. Languidus, debilis. *Déchu*. Scaduto, declinato.

DECAIMÈNT. s. m. Flaquesa, debilitat, falta de forsas. *Descaecimiento*. Languor, debilitas. *Débilité, langueur, lassitude*. Infralimento, scadimento di forze.

DECÁLOG. s. m. DECÁLOGO.

DECÁLOGO. s. m. Los deu manamènts de la llèy de Dèu. *Decálogo*. Decalogus. *Décalogue*. Il decalogo.

DECAMPAR. v. n. Alsar lo camp algun exércit ó tròpa militar. *Decampar*. Castra movere. *Décamper*. Levar le tende.

DECANO. s. m. Lo mès antig de alguna corporació. *Decano*. Decanus. *Le doyen*. Decano.

DECANO. Lo nombrad per sa magestat ab aquest títol pera presidir algun consell ó tribunal, encaraqué no sia lo mès antig. *Decano*. Præses. *Doyen*. Decano.

DECANTAD, DA. p. p. de DECANTAR. *Ladeado, decantado*.

DECANTAD. Ponderad per mòlt bo. *Decantado*. Prædicatus. *Célébré*. Rinomato.

DECANTAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de decantar. *Ladeo*. In latus inclinatio. *Gauchissement*. Schifamento.

DECANTAMÈNT. Lo acte de incliuar suaumènt alguna eina pera vuidar lo líquid que conté sènse fèr cáurer lo solatge. *Decantacion*. Inclinatio. *Décantation*. Travasamento, decantazione.

DECANTAR. v. a. Móurer alguna cosa, torcèndla ó inclinandla á un costat ó altre. Se usa també com recíproc. *Ladear*. In latus inclinare. *Remuer de côté*. Dimenare.

DECANTAR. Inclinar suaumènt alguna eina sòbre altra pera vuidar lo líquid que hi ha en la primèra sènse que caiga lo solatge. *Decantar*. Vas in latus leniter inclinare. *Décanter*. Decantare, travasare.

DECANTARSE. v. r. Inclinarse al partit ú opinió de algú. *Ladearse*. In alicujus partes inclinari. *Se balancer, s'incliner*. Inchinarsi, piegarsi.

DECAPITAR. v. a. Llevar lo cap. *Decapitar*. Jugulare. *Décapiter*. Decapitare, decollare.

DECÁURER. v. n. Venir á ménos, declinar alguna persòna ó cosa de lo que ántes era. *Decaer, descaer, descaecer*. Labascere, in pejus ruere. *Déchoir*. Decadere, scadere, venir in decadenza.

DECAYCIÓ. s. f. ant. DECAIMÈNT.

DECAYMENT. s. m. ant. CAIGUDA.

DECEBEMENTZ. s. m. ant. ENGANY.

DECEBRE. v. a. ant. ENGANYAR.

DECEBUT, DA. p. p. de DECEBRE.

DECELAMENT. s. m. ant. DESCUBRIMÈNT, REVELACIÓ.

DECELAR. v. a. ant. DESCUBRIR, REVELAR.

DECEMVIR. s. m. Èntre los antigs romans cualsevol dels deu magistrats superiòrs que tingueren lo encárreg de compóndrer las llèys de las dòtse taulas, y gobernaren algun tèmps la república en lloc dels cónsuls. També se anomenaban axí uns magistrats de òrde inferiòr, que servian de assessòrs als pretòrs. *Decenviro*. Decemvir. *Décemvir*. Decemviri.

DECEMVIRAT. s. m. Lo empleo y dignitat de decemvir èntre los antigs romans, y lo tèmps que duraba èx empleo. *Decenvirato*. Decemviratus. *Décemvirat*. Decemvirato.

DECENCIA. s. f. Lo asseo, compostura y adòrno corresponènt á cada persòna ó cosa. *Decencia*. Decor, decentia. *Décence, bienséance*. Decenza, decoro, convenevolezza.

DECENCIA. Recato, honestedat, modestia. *Decencia*. Modestia, honestas. *Modestie, pudeur*. Onestà, pudore.

DECÈNT. adj. Lo que es houèst, just, degud. *Decente*. Decens, honestus. *Décent, séant*. Decente, onesto.

DECÈNT. Corresponènt al estad ó calitat de la persòna. *Decente*. Decens, conveni[illegible] *Convenant, convenable*. Convenevole.

DECÈNT. Lo que está adornad sèns lu[illegible] pero assead. *Decente*. Honestus, cultus, ornatus. *Honnête, juste*. Degno, confórme, giusto, adattato.

DECÈNT. Se aplica á la persòna que no [illegible] noble, peró es limpia de sang y ofici [illegible] tè bona reputació. *Decente*. Honestis p[illegible] rentibus ortus. *Honnête*. Onorato, o[illegible] sto, mediocre.

DECENTÍSSIM, MA. adj. sup. de DECÈNT. *Decentísimo*. Decentissimus. *Très-décent*. Decentissimo.

DECENTMÈNT. adv. mod. Ab honestedat, modestia ó moderació. *Decen*[illegible]

mente. Decenter, honestè. *Décemment.* Decentemente.

DECEPCIÓ. s. f. ENGANY.

DECEPTIU, VA. adj. ENGANYÒS.

DECERNIR. v. a. ant. DETERMINAR.

DECESSOR. s. m. ant. PREDECESSÒR.

DECIDID, DA. p. p. de DECIDIR. *Decidido.*

DECIDIR. v. a. Determinar, resóldrer algun cas ó dubte. *Decidir.* Decernere, dijudicare. *Décider, déterminer, résoudre.* Decidere, risolvere.

DECIDIRSE. v. r. Determinarse, resóldrerse á fèr alguna cosa. *Decidirse.* Certum, constitutum esse alicui. *Se décider, se résoudre.* Decidersi, risolversi.

DÉCIMA. s. f. Composició poética que consta de deu versos de vuit síl-labas. *Décima, espinela.* Poematium hispanicum decem carminibus constans. *Dizain.* Stanza di dieci versi.

DÉCIMA. DELME.

DECIMAL. adj. que se aplica á cada una de las deu parts iguals en que se dividex una cantitat. *Decimal.* Denarius. *Décimal.* Decimale.

DECIMAL. Lo que pertany al delme. *Decimal.* Decimalis. *Décimal.* Decimale.

DECIS, A. p. p. ant. de DECIDIR. *Decidido.*

DECISIÓ. s. f. Determinació, resolució que se pren ó se dòna en alguna cosa dubtòsa. *Decision.* Dijudicatio, decretum, definitio. *Décision, résolution.* Decisione, risoluzione.

DECISIÓ. Sentencia donada en algun tribunal sòbre algun plèd ó causa criminal. *Decision.* Judicis sententia. *Décision, jugement, arrêt.* Decisione, sentenza, arresto.

DECISIÓ DE ROTA. La sentencia que dòna en Ròma lo tribunal de la Rota sòbre cualsevol causa. *Decision de Rota.* Sacræ Rotæ decisio. *Arrêt de Rote.* Decisione di Rota.

DECISIR. v. a. ant. DECIDIR.

DECISIU, VA. adj. Lo que decidex ó resol; com vot DECISIU, rahó DECISIVA. *Decisivo.* Definitivus, decretorius. *Décisif.* Decisivo.

DECISIVAMÈNT. adv. mod. Determinadamènt, per decisió. *Decisivamente.* Definitivè; ex sententia judicis. *Décisivement.* Decisivamente.

DECLAMACIÓ. s. f. Oració escrita ó dita pera exercitarse en las règlas de retórica, y casi sèmpre sòbre assumpto fingid. *Declamacion.* Declamatio. *Déclamation.* Aringa, diceria, discorso.

DECLAMACIÓ. Discurs vehemènt, invectiva forta contra las persònas ó vicis. *Declamacion.* Invectiva oratio. *Discours déclamé.* Invettiva, rammanzina.

DECLAMACIÓ. Se usa algunas vegadas pera significar tòta classe de oraciòns. *Declamacion.* Oratio, declamatio. *Déclamation.* Declamazione.

DECLAMACIÓ. Lo modo de decorar la prosa y principalmènt lo vers, que consistex en lo to de la veu, y en lo modo de accionar. *Declamacion.* Declamatorium dicendi genus. *Déclamation.* Declamazione.

DECLAMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui declama. *Declamador.* Declamator. *Déclamateur.* Declamatore.

DECLAMAR. v. n. Perorar á fi de exercitarse en las règlas de la retórica, casi sèmpre sòbre assumpto fingid ó suposad. Se diu també per parlar en públic. *Declamar.* Declamare. *Déclamer.* Declamare.

DECLAMAR. Perorar ab calòr y vehemencia, y particularmènt fèr alguna invectiva ab asperesa. *Declamar.* Declamare, in aliquem invehi. *Déclamer.* Aringare, far invettive.

DECLAMATORI, RIA. adj. Se diu del estil massa vehemènt ó que abunda de exageraciòns y es vuid y retumbant. *Declamatorio.* Declamatorius. *Déclamatoire.* Declamatorio.

DECLARACIÓ. s. f. Manifestació, aclaració, explicació ó interpretació de lo que se dubta ó ignora. *Declaracion.* Declaratio. *Déclaration, énoncé, éclaircissement.* Dichiarazione, dichiaramento.

DECLARACIÓ. for. La explicació que mediant juramènt fa lo reo, testimoni ó expert en causas criminals ó civils. *Declaracion.* Testimonium. *Déclaration, décèlement.* Dichiarazione, scoprimento.

DECLARADAMÈNT. adv. mod. De una manèra clara y manifèsta. *Declaradamente.* Manifestè, apertè. *Clairement, décidément.* Decisivamente, risolutamente.

DECLARADÒR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui declara ó explica. *Declarador.* Declarator. *Celui qui déclare.* Dichiaratore.

DECLARAMENT. s. m. ant. DECLARACIÓ.

DECLARANT. p. pres. de DECLARAR. Lo qui declara. *Declarante*. Declarans: testimonium dicens. *Déclarant, qui déclare*. Dichiarante.

DECLARAR. v. a. Manifestar, explicar, interpretar lo que está ocult ó que no s'entèn bè. *Declarar*. Declarare. *Déclarer, énoncer, expliquer, exposer, déceler*. Dichiarare, palesare, esporre, scoprire, interpretare.

DECLARAR. for. Determinar, decidir alguna cosa. *Declarar*. Decidere, sententiam ferre. *Décider, ordonner, disposer, juger*. Dichiarare, decidere, deliberare, risolvere, sentenziare.

DECLARAR. for. Explicar mediant juramènt lo reo, perit ó testimoni en causa civil ó criminal. *Declarar*. Profiteri, testimonium dicere. *Déclarer, dénoncer, déceler, déférer en justice*. Dichiarare, esporre, scoprire.

DECLARARSE. v. r. Manifestar lo ánimo ó la intenció. *Declararse*. Mentem aperire, patefacere. *Se déclarer, s'expliquer*. Spiegarsi, dichiararsi.

DECLARARSE Á ALGÚ. fr. Fèr confiansa de algú descubrindli alguna cosa reservada. *Declararse á alguna persona*. Secretiora consilia alicui aperire. *S'ouvrir à quelqu'un*. Aprirsi con uno.

DECLARATIU, VA. adj. Lo que declara ó explica alguna cosa poc clara. *Declarativo*. Declarativo. *Déclaratif*. Dichiarativo.

DECLARATORI, RIA. adj. Lo que declara ó explica lo que no se sabia ó era dubtòs; y axí se diu: auto DECLARATORI. *Declaratorio*. Exponens, declarans, aperiens. *Déclaratoire*. Declaratorio.

DECLINABLE. adj. *Gram.* Se aplica á la part de la oració que se declina per casos com lo nom. *Declinable*. Declinabilis. *Déclinable*. Declinabile.

DECLINACIÓ. s. f. Declivi ó pendènt de alguna cosa cap al lloc inferiòr. *Declinacion*. Declinatio, declivitas. *Penchant, pente*. Pendio, declivo, declivio.

DECLINACIÓ. met. Decadencia de alguna cosa. *Declinacion*. Diminutio, detrimentum. *Décadence*. Scemamento, declinazione.

DECLINACIÓ. *Gram.* La variació que respècte del nominatiu tènen los demès casos dels noms declinables. *Declinacion*. Declinatio. *Déclinaison*. Declinazione.

DECLINACIÓ. *Astron.* Lo que un astre se aparta de la equinoccial cap á algun dels pols. *Declinacion*. Declinatio. *Déclinaison*. Declinazione.

DECLINACIÓ. En lo art de fèr rellotges de sol es la diferencia que tè algun edifici ó paréd per estar de cara á orièntó ponènt, etc. *Declinacion*. Inclinatio, declinatio. *Déclinaison*. Declinazione.

DECLINACIÓ DE L' AGULLA. *Náut.* Lo moviment inconstant de èlla, ó lo que se aparta de mirar de dret al nort. *Variacion de la aguja; declinacion de la aguja*. Acûs nauticæ variatio, declinatio. *Variation, déclinaison de l'aiguille aimantée*. Declinazione della calamita.

DECLINAR. v. n. Inclinarse envers alguna part mès que á altra. *Declinar*. Declinare. *Pencher*. Declinare, piegare.

DECLINAR. Decáurer, anar perdènd lo poder, la forsa, l' autoritat, etc. *Declinar*. Declinare, decrescere. *Décliner, déchoir*. Decadere, venir in decadenza.

DECLINAR. met. Acabarse ó arribar á lo últim; y axí se diu del sol que va DECLINAND cuand está prop de ponènt. *Declinar*. In occasum vergere. *Décliner*. Cadere, declinare.

DECLINAR. v. a. *Gram.* Variar per sòs casos la part declinable de la oració, com lo nom, pronom, etc. *Declinar*. Declinare. *Décliner*. Declinare.

DECLINAR. for. Parland de la jurisdicció. ... manifestar que no se regonex per llegitim al jutge del plèd per rahó de incompetència. *Declinar*. Ejurare forum. *Décliner une juridiction*. Declinare, appellare per illegittimità di giurisdizione.

DECLINATORI. s. m. Instrumènt per observar la inclinació de una pared. Se compon de una fusta cuadrada que t... una caxeta ab una brúxula, á fi de ... posand un costat de la fusta de manera que fassa ángul recte ab la pared, la ... lla assenyale los graus de inclinació de aquella. *Declinatorio*. Instrumentum pa... rietum inclinationi dignoscendæ. *Déclinatoire*. Declinatorio.

DECLINATORIA. s. f. for. La petició ... la cual se declina la jurisdicció, ó s'ex... prèssa que no se regonex la del jutge per ser incompetènt. *Declinatoria*. Libellus supplex ad forum ejurandum. *Exception déclinatoire*. Declinatoria.

DECLIVI. s. m. Lo pendènt ó la inclinació de algun terreno. *Declivio, decli...* Declivitas. *Déclivité*. Pendio, declivo.

DECOCCIÓ. s. f. Lo acte y efècte de cóurerse ó estar cuita alguna cosa. Comunamènt se usa pera explicar la digestió del mènjar en lo ventrell, ó lo acte de bullir alguna cosa pera medicina. *Decoccion.* Decoctio, concoctio. *Coction.* Cozione, decozione.

DECOLLACIÓ. s. f. ant. DEGOLLACIÓ.

DECONTINENT. adv. mod. ant. ENCONTINÈNT.

DECORACIÓ. s. f. La variació de escena y sòn adorno en las representaciòns de teatro. *Decoracion.* Choragium. *Décoration.* Scena.

DECORAR. v. a. CONDECORAR.

DECORAR. Apéudrer de memoria alguna llissó, oració ó altra cosa. *Decorar.* Memoriæ mandare. *Apprendre par cœur.* Imparare a mente.

DECORAR. Dir de memoria ó de cor alguna llissó, oració ó altra cosa. *Decir de memoria ó de coro.* Recitare. *Dire par cœur.* Recitare, dire a mente.

DECORO. s. m. Honòr, respècte, reverencia que se deu á alguna persòna per sòn naxemènt ó dignitat. *Decoro.* Honor, honos. *Honneur, respect, vénération.* Decoro, rispetto, riguardo.

DECORO. Circunspecció, gravedat, serietat. *Decoro.* Dignitas, gravitas. *Circonspection, gravité.* Gravità, circonspezione.

DECORO. Honestedat, recato. *Decoro.* Pudor, honestas, pudicitia. *Décence, pudeur.* Decenza, onestà, pudore.

DECORO. Hòura, punt, estimació. *Decoro.* Dignitas, honos, decus. *Honneur, estime.* Onore, stima.

DECORÒS, A. adj. Lo que tè decoro y punt. *Decoroso.* Decorus, honestus. *Honnête, respectueux, décent.* Decoroso.

DECOROSAMÈNT. adv. mod. Ab decoro. *Decorosamente.* Decorè, decenter. *Honnêtement, décemment.* Decorosamente.

DECÓRRER. v. n. ant. FLUIR.

DECORRIMENT. s. m. ant. DECURS.

DECREMÈNT. s. m. DISMINUCIÓ.

DECRÉPIT, TA. adj. que se aplica á la edat mòlt avansada y al que per ser mòlt vèll sol tenir mòlt poc claras las potencias. *Decrépito.* Decrepitus. *Décrépit.* Decrepito.

DECREPITUT. s. f. Vellesa ab falta de potencias. *Decrepitud.* Extrema senectus. *Décrépitude.* Decrepità.

DECRÈT. s. m. Determinació, decisió, ó resolució del rèy ó de algun tribunal ó jutge sòbre algun negoci. *Decreto.* Decretum. *Décret, arrêt, décision.* Decreto, statuto, comandamento, ordinazione.

DECRÈT. Eu lo dret canónic es la constitució que fa ú ordèna lo papa consultand als cardenals. *Decreto.* Decretum pontificium. *Décret.* Decreto.

DECRÈT. Lo llibre del dret canónic recopilad per Graciá. *Decreto.* Gratiani decretum. *Décret.* Decreto.

DECRÈT DEL SENAD. La determinació ó resolució de la corporació axí dita. *Senadoconsulto.* Senatusconsultum. *Sénatusconsulte.* Decreto del senato.

DECRÈT IRRITANT. Lo qui invalida alguna altra providencia anteriòr. *Decreto irritante.* Decretum aliquid faciens irritum. *Décret irritant, qui casse, qui annulle.* Decreto che cassa, che annulla.

DECRETACIO. s. f. ant. DECRÈT.

DECRETAL. s. f. Carta pontificia en la cual lo papa declara algun dubte per sí sol ó ab lo parer dels cardenals. *Decretal.* Epistola decretalis. *Décrétale.* Decretale.

DECRETALS. pl. Lo llibre en que estan recopiladas las cartas ó decisiòns pontificias. *Decretales.* Liber decretalium epistolarum. *Recueil des décrétales.* Decretali.

DECRETALISTA. s. m. Lo expositòr ó intérprete de las decretals. *Decretalista.* Decretalium epistolarum interpres. *Interprète des décrétales.* Decretalista.

DECRETISTA. s. m. Lo expositòr del llibre que en lo dret canónic se anomena decrèt. *Decretista.* Gratiani decreti interpres. *Décrétiste.* Decretalista.

DECRETORI. adj. que se aplica al tèrme ó dia que los mètjes solen assenyalar pera fèr judici de la malaltía. *Decretorio.* Dies criticus. *Critique.* Critico.

DECREXENT DE LA MAR. ant. REFLUXO.

DECÚBIT. s. m. *Med.* Lo pósit que fa algun humòr passand de una part á altra del cos. *Decúbito.* Decubitus. *Fixation d'une humeur dans une partie du corps.* Decubito.

DECUIT. s. m. Suc bullid ab hèrbas ó altras substancias medicinals que se fa pera béurer y altres usos. *Cocimiento.* Decoctum. *Décoction.* Decozione.

DÉCUPLO, PLA. adj. que se aplica á la

cantitat que es deu vegadas com l'altra ab la cual se compara. *Décuplo.* Decuplus. *Décuple.* Decuplo.

DECURIA. s. f. En la milicia romana era la escuadra de deu soldads gobernada per un cabo. *Decuria.* Decuria. *Décurie.* Decuria.

DECURIÓ. s. m. Entre los romans era lo cabo de deu soldads. *Decurion.* Decurio. *Décurion, dizenier.* Decurione, capodieci.

DECURIÓ. Entre los romans era lo qui gobernaba alguna colonia ó municipi, com los cónsuls en Roma. *Decurion.* Decurio. *Décurion.* Capo di municipio, o di colonia.

DECURS. s. m. La continuació, ó successió del tèmps. *Decurso.* Decursus temporis. *Cours, écoulement.* Decorso, corso, trascorrimento.

DEÇÁ. adv. ant. DESSÁ.

DEÇAMAR. adv. ll. ant. De aquesta part del mar. *De esta parte del mar.* Cis mare. *De ce côté de la mer.* Di questa parte del mare.

DEDICACIÓ. s. f. Consagració ó destinació de alguna cosa al culto de Dèu, de la Verge, dels sants, y també á altres objèctes profans com una estatua en honòr de algun héroe. *Dedicacion.* Dedicatio, dicatio. *Dédicace, inauguration.* Dedicamento, dedicazione.

DEDICACIÓ. La celebritat del dia en que se fa memoria de haberse dedicad ó consagrad algun tèmple, altar, etc. *Dedicacion.* Festum dedicationis. *Dédicace.* Il giorno anniversario della dedicazione.

DEDICACIÓ. Inscripció grabada en una pèdra que se col-loca en la pared ó fatxada de algun tèmple pera que fassa memoria del dia en que fòu consagrad ó del qui lo erigí, etc. *Dedicacion.* Inscriptio. *Inscription.* Iscrizione, soprascrizione.

DEDICAR. v. a. Destinar ó consagrar alguna cosa al culto de Dèu, de la Verge, dels sants ó á algun altre objècte encaraqué sia profá. *Dedicar.* Dedicare, dicare. *Dédier, inaugurer, consacrer.* Dedicare, consacrare.

DEDICAR. Emplear, destinar, aplicar. També se usa com recíproc. *Dedicar.* Destinare, rei alicui animum intendere. *Destiner, appliquer.* Destinare, assegnare.

DEDICAR. Dirigir á alguna persòna per via de obsequi, ó esperand sa protecció, alguna obra de entreteniment. *Dedicar.* Dedicare. *Dédier.* Dedicare.

DEDICATORIA. s. f. Carta que se posa al principi de alguna obra pera dirigirla á la persòna á la cual se dedica. *Dedicatoria.* Epistola nuncupatoria. *Dédicace.* Dedicazione, dedicatoria.

DEDIGNARSE. v. r. Desdenyarse. *Dedignarse.* Dedignari. *Dédigner.* Disdegnare, aver a sdegno.

DEDUCCIÓ. s. f. Il-lació, derivació, la acció y efècte de deduir. *Deduccion.* Deductio. *Conséquence, conclusion.* Conchiusione.

DEDUCCIÓ. Rebaxa, descòmpte de alguna cantitat. *Deduccion.* Deductio. *Déduction, rabais, soustraction.* Deduzione, difallo, scemamento.

DEDUIR. v. a. Inferir, tráurer la consecuencia de una cosa per altra. *Deducir.* Conjicere, colligere. *Déduire, inférer.* Dedurre, cavare, trarre.

DEDUIR. Rebaxar, descontar alguna partida de una cantitat. *Deducir.* Deducere. *Déduire, rabattre, soustraire, diminuer.* Dedurre, sbattere, scemare, disfalcare.

DEDUIR. for. Al-legar, presentar las parts sas defensas ó sòs drets. *Deducir.* Ex jure agere, jus suum legibus firmare. *Déduire, narrer.* Dedurre, esporre.

DEEMBRE. s. m. ant. DESÈMBRE.

DEEN, NA. adj. ant. DESÈ.

DEENAMÈNT. adv. ant. En desé lloc. *En décimo lugar.* Decimò. *En dixième lieu.* In decimo luogo.

DEENER. s. m. ant. DECURIÓ.

DEESA. s. f. Cualsevol de las divinitats del sexo femení que fingiren los gentils. *Diosa.* Dea. *Déesse.* Dea.

DEFALC. s. m. p. us. DESFALC.

DEFALCACIÓ. s. f. ant. DESFALC.

DEFALCAMENT. s. m. ant. DESFALC.

DEFALCAR. v. a. p. us. DESFALCAR.

DEFALENT. adj. ant. DEFECTIBLE.

DEFALIMENT. s. m. ant. FALTA, CULPA, DEFÈCTE, CARENCIA.

DEFALIR. v. n. ant. DEFALLIR, en la cuarta accepció.

DEFALLENT. adj. ant. DEFECTIBLE.

DEFALLIMÈNT. s. m. Disminució de ánimo, decaimènt de vigòr y de forsas. *Desfallecimiento.* Defectus, languor. *Défaillance, affaiblissement.* Deliquio, sfinimento.

DEFALLIMÈNT. Basca, desmay. *Desfallecimiento.* Deliquium. *Évanouissement.* Svenimento, sincopa, tramortimento.

DEFALLIMÈNT. Basquetj per falta de alimènt, ó flaquesa del ventrell. *Ahilo.* Languor, exanimatio propter stomachi debilitatem. *Défaillance, pâmoison.* Smarrimento di spiriti.

DEFALLIMENT. ant. FALTA, CULPA, DEFÈCTE, CARENCIA.

DEFALLINT. adj. ant. DEFECTIBLE.

DEFALLIR. v. n. ant. Pérdrer lo ánimo, faltar lo cor ó las forsas. *Desfallecer.* Deficere. *Défaillir, s'affaiblir, dépérir.* Mancare, svenire, venir meno.

DEFALLIR. ant. Cométrer alguna culpa ó falta. *Faltar.* Peccare. *Manquer, faire faute.* Fallire, difettare, mancare.

DEFALLIR. ant. MORIR.

DEFALLIR. ant. Faltar ó no haberhi de alguna cosa. *Faltar.* Deficere. *Manquer.* Mancare.

DEFALLIR. ant. DISMINUIR.

DEFALLIRSE. v. r. Tenir basquetj ó defallimènt per falta de alimènt ó flaquesa del ventrell. *Ahilarse.* Stomachi debilitate languescere, exanimari. *Tomber en défaillance.* Svenire, mancare.

DEFALLIT, DA. adj. ant. FALTAD.

DEFALT. s. m. ant. FALTA, DEFÈCTE, CARENCIA.

DEFECCIÓ. s. f. Sublevació, alsamènt, conjuració. *Defeccion.* Defectio, rebellio. *Conjuration, révolte, défection.* Abbandono, congiura, sollevazione, ribellione.

DEFÈCTE. s. m. Imperfecció, falta natural ó moral. *Defecto.* Defectus, defectio, vitium. *Défaut, faute, imperfection.* Fallo, mancamento, difetto.

DEFÈCTET. s. m. dim. de DEFÈCTE. *Defectillo.* Levis defectus. *Petit défaut, petite faute.* Difettuccio.

DEFECTIBLE. adj. Lo que pod faltar. *Defectible.* Deficere potens. *Qui peut manquer.* Che può mancare.

DEFECTIU, VA. adj. Lo que tè algun defècte ó falta. *Defectivo.* Defectivus. *Défectueux, défectif.* Difettoso, difettivo, manchevole.

DEFECTUÒS, A. adj. Lo que está imperfèt. *Defectuoso.* Defectivus, imperfectus. *Défectueux, imparfait.* Difettoso, imperfetto.

DEFECTUOSAMÈNT. adv. mod. Ab defècte ó imperfecció. *Defectuosamente.* Imperfectè, vitiosè. *Défectueusement.* Difettosamente, difettualmente.

DEFENDENT. p. pres. de DEFENDRER. ACTUANT.

DEFENDRE. v. a. ant. Prohibir, vedar. *Defender.* Vetare, prohibere. *Défendre, prohiber.* Difendere, proibire, vietare.

DEFENDRER. v. a. ant. DEFENSAR.

DEFENDRER. ant. Protegir, amparar. *Defender, guardar, librar.* Tueri, defendere, patrocinari. *Défendre, protéger, garantir.* Difendere, proteggere, patrocinare.

DEFENDRERSE. v. r. ant. LLIBRARSE, ESCUSARSE.

DEFENEDOR. s. m. ant. DEFENSÒR.

DEFENENT. p. pres. ant. de DEFENDRER. DEFENSÒR.

DEFENIMENT. s. m. ant. DEFENSA.

DEFENSA. s. f. L'acció de defensar ó defensarse. *Defensa.* Defensio. *Défense.* Difesa.

DEFENSA. Arma, instrumènt ó cosa ab que un se resistex ó defensa de algun pèrill. *Defensa.* Munimen. *Arme pour se défendre.* Difesa.

DEFENSA. Amparo, protecció, socorro. *Defensa.* Præsidium, propugnaculum. *Défense, protection, appui, égide.* Riparo, protezione, appoggio, sostegno.

DEFENSA. Cualsevol obra de fortificació que servex pera defensar alguna plassa, acampamènt, etc. Se sol usar en plural. *Defensa.* Præsidium, munimentum, propugnaculum. *Défenses.* Difese, ripari.

DEFENSA. Manifèst ó escrit en abono de alguna persòna ó cosa. *Defensorio.* Apologeticum scriptum. *Apologie.* Apologia, difesa.

DEFENSA. ant. PROHIBICIÓ.

DEFENSABLE. adj. Lo que se pod defensar. *Defensable.* Præsidio firmus, munitus. *Tenable.* Difendevole.

DEFENSAD, DA. p. p. de DEFENSAR. *Defendido.*

DEFENSAR. v. a. Preservar á algú de algun dany, ampararlo, protegirlo. *Defender.* Defendere, tueri. *Défendre, protéger, soutenir.* Difendere, guarantire, riparare.

DEFENSAR. Mantenir, conservar, sostenir alguna cosa contra lo dictámen ó gust de algú. *Defender.* Defendere, tueri. *Défendre.* Difendere, sostenere.

DEFENSAR. Advocar, alegar en favòr de al-

tre. *Defender*. Defendere. *Défendrè en justice, plaider*. Difendere, proteggere.

DEFENSIÓ. s. f. ant. DEFENSA.

DEFENSIU, VA. adj. Lo que servex pera defensar ó resguardar. *Defensivo*. Tuendo aptus. *Fait pour la défense*. Defensivo.

DEFENSIVA. s. f. La situació ó estad de aquell que no tracta mès que de defensarse. *Defensiva*. Conditio illius qui defensioni tantum intentus est. *Défensive*. Difesa.

ESTAR Á LA DEFENSIVA, ó POSARSE Á ó SÒBRE LA DEFENSIVA. fr. Posarse en estad de defensarse sèns voler acométrer ni oféndrer al enemig. *Estar á la defensiva, ó ponerse sobre la defensiva*. Defensioni tantùm intentum esse. *Être sur la défensive, se tenir sur la défensive*. Star sulla difesa.

DEFENSÒR, RA. s. m. y f. Lo qui defensa ó protegex. *Defensor*. Defensor, tuens. *Défenseur*. Difensore, difenditore.

DEFENSÒR. for. La persòna anomenada per lo jutge pera defensar los bèns de un concurs, á fi de que defense als ausènts. *Defensor*. Defensor, patronus. *Défenseur officieux*. Difensore scelto dal giudice.

DEFENSORI. s. m. p. us. DEFENSA, en la quinta accepció.

DEFERENCIA. s. f. Adhesió al dictámen ó modo de obrar de altre per respècte ó per excèssiva moderació. *Deferencia*. Assensio, morigeratio. *Déférence*. Deferenza, condiscendenza, compiacimento.

DEFERÈNT. s. m. *Astron*. Un dels círculs de la esfèra. *Deferente*. Deferens. *Déférent*. Deferente.

DEFERÈNTS. pl. *Anat*. Nom que se dòna á alguns vasos del cos humá. *Deferentes*. Deferentia vasa. *Déférent*. Deferente.

DEFERIR. v. n. Convenir ab lo dictámen de altre, adherírsehi. *Deferir*. Alicui assentiri. *Déférer, condescendre, accéder*. Deferire, condescendere.

DEFES, A. p. p. ant. DE DEFÈNDRER. *Defendido*.

DEFFALLENT. adj. ant. DEFECTIBLE.

DEFFECTIU, VA. adj. ant. DEFECTUÒS.

DEFFENDRER. v. a. ant. DEFENSAR.

DEFFENEDOR. s. m. ant. DEFENSÒR.

DEFFENENT. p. pres. ant. de DEFFENDRER. DEFENSÒR.

DEFFENIMENT. s. m. ant. DEFENSA.

DEFFENSIÓ. s. f. DEFENSA.

DEFFES, A. p. p. ant. de DEFFENDRER. *Defendido*.

DEFFIAR. v. n. ant. DESCONFIAR.

DÉFICIT. s. m. Paraula llatina que en lo comers significa lo descubert que resulta comparand lo capital efistènt ab lo que hi ha posad en la empresa, y en la administració pública la part que falta pera umplir las atenciòns del estad, reunidas tòtas las sumas destinadas á cubrirlas. *Déficit*. fran. *Déficit*. Manca, è mancante.

DEFINICIÓ. s. f. Exposició clara, efacta y precisa de la naturalesa de alguna cosa. *Definicion*. Definitio, diffinitio. *Définition*. Definizione.

DEFINICIÓ. La decisió ó determinació de algun dubte, plèd ó disputa per autoritat llegítima. *Definicion*. Definitio, decretum, decisio. *Définition, décision*. Diffinizione, decizione.

DEFINICIÓ DE CÒMPTES. Lo remato dels còmptes, ó la certificació que se dòna pera que conste que han quedad ajustads y satisfèt lo alcans que resultaba de èlls. *Finiquito*. Apocha. *Finito*. Saldo d' un conto.

DEFINID, DA. p. p. de DEFINIR. *Definido*.

DEFINIDÒR. s. m. Lo qui definex ó determina alguna cosa. *Definidor*. Definitor. *Celui qui définit*. Diffinitore.

DEFINIDÒR. En alguns òrdes religiòsos cada hu dels frares que ab lo prelad principal fòrman una especie de consell anomenad DEFINITORI pera lo gobern de la religió y pera resóldrer los casos mès arduos. Hi ha DEFINIDÒR general y DEFINIDÒR provincial: lo primèr concòrre ab lo general per lo gobern de tòt l' òrde; lo segòn servex solamènt per una provincia. *Definidor*. Ordinis monachalis præfectus à consiliis. *Définiteur*. Diffinitore.

DEFINIR. v. a. Explicar ab claredat, efactitut y precisió la naturalesa de alguna cosa. *Definir*. Definire, diffinire. *Définir*. Definire, diffinire.

DEFINIR. Decidir, resóldrer alguna cosa dubtòsa. *Definir*. Decidere, decernere, statuere. *Définir, décider, statuer*. Diffinire, decidere.

DEFINITIU, VA. adj. Lo que decidex, resol ó conclou últimamènt alguna cosa. Es mòlt usad en lo forense y se aplica regularmènt á la sentencia que compren tòt lo plèd. *Definitivo*. Definitivus,

decretorius. *Définitif.* Diffinitivo.

DEFINITIVAMÈNT. adv. mod. Decisivamènt, resolutivamènt. *Definitivamente.* Definitè, definitivè, diffinitivè. *Définitivement.* Diffinitivamente.

DEFINITORI. s. m. Lo cos que ab lo general ó provincial de algun òrde componen los religiòsos definidòrs generals ó provincials, y la junta ó congregació que celèbran. *Definitorio.* Ordinis monachalis senatus. *Définitoire.* Definitorio.

DEFINITORI. La pèssa destinada pera tenir las juntas los definidòrs. *Definitorio.* Exedra. *Définitoire.* Sala del definitorio.

DEFLUXIÓ. s. f. ant. FLUXIÓ.

DEFORA. adv. ll. Exteriormènt ó per la part exteriòr. *Defuera, por defuera.* Foris, forinsecus. *Dehors, en dehors, par dehors.* Fuori, fuora, il di fuori.

DEFORME. adj. Desfigurad, llètj, desproporcionad. *Deforme.* Deformis. *Difforme, défiguré, laid.* Deforme, brutto, sproporzionato.

DEFORMITAT. s. f. Imperfecció en la figura. *Deformidad.* Deformitas. *Difformité, laideur.* Deformità.

DEFRAUDACIÓ. s. f. L' acció y efècte de defraudar. *Defraudacion.* Defraudatio, fraudatio. *Fraude, usurpation.* Defraudazione.

DEFRAUDAD, DA. p. p. de DEFRAUDAR. *Defraudado.*

DEFRAUDADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui defrauda. *Defraudador.* Defraudator, fraudator. *Usurpateur, fraudeur.* Defraudatore.

DEFRAUDAMENT. s. m. ant. DEFRAUDACIÓ.

DEFRAUDAR. v. a. Usurpar á altre lo que li toca de dret. *Defraudar.* Defraudare, fraudare. *Usurper, frauder.* Defraudare.

DEFRAUDAR. Fèr inútil ó dèxar sèns efècte alguna cosa. *Defraudar.* Frustrari, frustrare. *Frustrer.* Frustrare, deludere.

DEFRAUDAR. met. Privar, llevar, embarassar. *Defraudar.* Fraudare, intercipere, præripere. *Troubler, ôter.* Turbare, torre.

DEFUGIR. v. n. FUGIR.

DEFUNCT, TA. s. m. y f. ant. DIFUNT.

DEFUNT, TA. s. m. y f. ant. DIFUNT.

DEFUYTA. s. f. ant. REFUGI.

DEGÁ. s. m. DECANO.

DEGÁ. Lo qui presidex al capítol desprès del prelad en la majòr part de las iglèsias catedrals. *Dean.* Decanus. *Doyen.* Decano.

DEGÁ. Lo ecclesiástic que tè jurisdicció determinada fora de la curia episcopal. *Vicario fordnéo.* Foris vicarius. *Vicaire dont la juridiction est indépendante de celle de l'ordinaire.* Prete che ha giurisdizione indipendente.

DEGANAT. s. m. La dignitat ú offici de degá, y lo territori ecolesiástic que li pertany. *Deanato, decanato.* Decani dignitas, munus. *Doyenné.* Decanato.

DEGANAT. La dignitat del ecclesiástic que tè jurisdicció en algun districte fora de la curia episcopal, y lo territori á que aquella s' extèn. *Vicariato fordneo.* Foris vicarii dignitas, ditio. *Vicariat dont la juridiction est indépendante de l'ordinaire.* La dignità ecclesiastica a cui è aggiunta la giurisdizione indipendente.

DEGASTAR. v. a. ant. MALBARATAR, DESTRUIR.

DEGEL. s. m. ant. DESGLAS.

DEGELAMENT. s. m. ant. DESGLAS.

DEGENERACIÓ. s. f. Decaimènt ó declinació de alguna cosa. *Degeneracion.* Depravatio, declinatio. *Dégénération.* Degenerazione.

DEGENERAD, DA. adj. Lo que ha decaigud de sòn estad anteriòr. *Bastardo.* Degener. *Abâtardi.* Imbastardito, degenerato.

DEGENERAR. v. n. Decáurer, declinar, no correspóndrer alguna cosa á sa primèra calitat ó estad. *Degenerar.* Degenerare. *Dégénérer.* Degenerare.

DEGENERAR. Decáurer algú de la antiga noblesa dels antepassads, no correspóndrer á las virtuts dels majòrs ó á las que èll matèx tingué en altre tèmps. *Degenerar.* Degenerare, degenerem fieri. *Dégénérer, s'abâtardir.* Degenerare, tralignare, imbastardire.

DEGLUTIR. v. a. Empassársen, enviársen alguna cosa. *Tragar.* Deglutire. *Avaler.* Inghiottire.

DEGOLAR. v. a. ant. DEGOLLAR.

DEGOLLACIÓ. s. f. L' acció y efècte de degollar. *Degollacion.* Jugulatio. *Décollation.* Decapitazione, decollamento.

DEGOLLAD, DA. p. p. de DEGOLLAR. *Degollado.*

DEGOLLADÈRO. s. m. Lo siti destinad pera degollar los caps de bestiar. *Degolladero.* Locus pecudum cœdi destina-

tus. *Tuèrie, abattoir.* Amazzatojo.

PORTAR AL DEGOLLADÈRO. fr. met. Posar á algú en gravíssim pèrill. *Llevar al degolladero ó al degüello.* In extremum periculum, discrimen aliquem dare. *Mener à la boucherie.* Condurre al macello.

DEGOLLADÒR. s. m. Lo qui degolla. *Degollador.* Jugulans. *Celui qui égorge.* Scorticatore, scannatore.

DEGOLLADÒR. La part del coll per ahònt degollan al animal. *Degolladero.* Jugulus, jugulum. *La partie du cou où l'on égorge.* Gola.

DEGOLLADURA. s. f. ant. DEGOLLADÒR, en la segòna accepció.

DEGOLLAMÈNT. s. m. p. us. L'acció de degollar. *Degüello.* Jugulatio. *Décollation.* Decollamento.

DEGOLLAR. v. a. Tallar lo coll á algun home ó animal. *Degollar.* Jugulare, decollare. *Égorger, décoller.* Decollare, mozzar la testa.

DEGOLLAR. met. Ser algú sumamènt molèst y pesad. *Degollar.* Enecare, molestum ac gràvem esse. *Lanterner, assommer.* Nojare, infastidire.

DEGOSTAR. v. a. ant. DEVASTAR.

DEGOTAMENT. s. m. ant. DESTIL-LACIÓ.

DEGOTAR. v. n. Cáurer algun licòr gòta á gòta. *Gotear.* Stillare. *Dégoutter, découler.* Gocciolare.

DEGOTÈR. s. m. territ. GOTÈRA.

DEGOYLAR. v. a. ant. DEGOLLAR.

DEGRADACIÓ. s. f. Lo acte de degradar solemnemènt á alguna persòna dels honòrs y privilegis que tenia. *Degradacion.* Degradatio, exauguratio, exauctoratio. *Dégradation.* Spogliamento.

DEGRADACIÓ. *Pint.* La disminució que en virtut de la perspectiva adquirex per medi de la distancia cualsevol dels cossos que en èlla se fingexen, declinand de sòn just y natural tamany. *Degradacion.* Diminutio. *Dégradation.* Digradamento.

DEGRADACIÓ DEL COLÒR. *Pint.* La declinació ó moderació de la tinta que en la pintura se obsèrva en los llocs que se considèran mès ó ménos apartads. *Degradacion de color.* Coloris temperatio. *Dégradation, affaiblissement des couleurs.* Digradamento.

DEGRADACIÓ DE LA LLUM. *Pint.* Lo temperamènt dels clars en la pintura en aquellas cosas que estan mès distants y mès apartadas. *Degradacion de luz.* Lucis temperatio. *Dégradation, affaiblissement de la lumière.* Digradamento, sfumamento.

DEGRADACIÓ REAL Ó ACTUAL. La que se efecuta ab las solemnitats previngudas per lo dret ó ceremonia introduida. *Degradacion real ó actual.* Degradatio solemnis. *Dégradation solennelle.* Spogliamento solenne.

DEGRADACIÓ VERBAL. La declarada per lo jutge peró que no arriba á efecutarse. *Degradacion verbal.* Exanctorationis sententia à judice lata. *Dégradation prononcée par jugement.* Spogliamento, privazione dichiarata in giudizio.

DEGRADAD, DA. p. p. de DEGRADAR. *Degradado.*

DEGRADAR. v. a. Deposar á alguna persòna de las dignitats, honòrs, empleos y privilegis que tè. *Degradar.* Degradare, gradu dignitatis depellere. *Dégrader, démettre d'un rang, etc.* Degradare, diporre.

DEGRADARSE. v. r. Humiliarse, abaixarse lo que no correspon. *Degradarse.* Vilescere. *Se dégrader, s'avilir.* Avvilirsi.

DEGRADUACIÓ. s. f. ant. DEGRADACIÓ.

DEGÚ, NA. adj. ant. NINGÚ.

DEGUASTADOR. s. m. ant. DESTRUCTÒR.

DEGUASTAR. v. a. ant. DESTRUIR, MALBARATAR.

DEGUD, DA. p. p. de DEURER. *Debido.*

DEGUDAMÈNT. adv. mod. Justament. *Debidamente.* Meritò, jure. *Dûment, justement, parfaitement.* Debitamente.

DEGUSTACIÓ. s. f. ant. TAST.

DEGUSTADÒR. s. m. ant. Lo qui tasta. *Catador, probador.* Degustans, delibans. *Celui qui goûte.* Gustatore.

DEGUSTAR. v. a. ant. TASTAR.

DEHEN, NA. adj. ant. DESÈ.

DEHENA. s. f. ant. DESENA.

DEICIDA. s. m. Se aplica als que donaren la mort á Nostre Senyòr ó contribuiren á èlla de algun modo. *Deicida.* Christi occisor. *Déicide.* Deicida.

DEICIDI. s. m. Lo homicidi de Nostre Senyòr Jesucrist, Dèu y home verdader. *Deicidio.* Christi occisio. *Déicide.* Deicidio.

DEÍFIC, CA. adj. Lo que pertany á Dèu. *Deífico.* Deificus. *Divin.* Divino.

DEIFICACIÓ. s. f. Transformació que causa lo poder de la gracia en l'ánima del just, unindla ab Dèu, y dex

com deificada. *Deificacion*. Divinitatis communicatio. *Transformation que la grâce opère dans l'âme du juste*. Deificazione.

DEIFICACIÓ. Entre los gentils l' acció de posar en lo número dels Dèus á algun de sòs héroes ó emperadòrs. *Deificacion*. Apotheosis. *Déification, apothéose*. Apoteosi, deificazione.

DEIFICAR. v. a. Divinisar alguna cosa per medi de la participació de la gracia. *Deificar*. Divinitatis participem facere. *Unir l'âme du juste à Dieu*. Deificare.

DEIFICAR. Entre los gentils posar á sòs héroes en lo número de sòs falsos dèus. *Deificar*. Homines in numerum deorum adsciscere, adscribere. *Déifier*. Deificare.

DEISME. s. m. Erròr dels que regonexen únicamènt á Dèu com autòr natural, y nègan la revelació. *Deismo*. Theismus. *Déisme*. Deismo.

DEISTA. adj. Lo qui es sectari del deisme. També se usa com substantiu. *Deista*. Theista. *Déiste*. Deista.

DEITAT. s. f. Lo sèr diví ó essencia divina. *Deidad*. Divinitas. *Divinité*. Deità, divinità.

DEITAT. Nom que los gentils donaren á sòs falsos dèus y ara es mòlt usad èntre los poetas. *Deidad*. Divinitas, numen. *Divinité*. Divinità.

DEIUS. prep. ant. SÒTA.

DEJECTAR. v. a. Exclóurer, reprobar. *Desechar*. Respuere, improbare. *Rebuter, repousser*. Rigettare.

DEJECTAR. Despreciar, desestimar. *Desechar*. Respuere, rejicere. *Mépriser, déprécier*. Sprezzare, avvilire, abbassare.

DEJÒRN. adv. t. Ab anticipació de tèmps, ó mòlt aviat. *Temprano*. Ante tempus, præmaturè. *De bonne heure*. Per tempo.

DEJÚ, NA. adj. Lo qui no ha mènjad. *Ayuno*. Jejunus. *Qui est à jeun*. Digiuno.

DEJÚ. met. Lo qui se priva ó dèxa de gosar de algun gust ó diversió. *Ayuno*. Qui aliquâ re abstinet. *Qui se prive de quelque plaisir*. Digiuno.

DEJÚ. met. Lo qui no tè noticia de lo que se parla, ó no ho entèn. *Ayuno*. Inscius. *Étranger à tout ce qu'on dit, qui n'y comprend rien*. Essere a digiuno di checchessia.

EN DEJÚ. mod. adv. Sèns haberse desdejunad. *En ayunas*. Jejunè. *À jeun*. A digiuno.

EN DEJÚ. mod. adv. met. Sèns tenir noticia ó sèns entèndrer alguna cosa. Se usa comunamènt ab los verbs ESTAR y QUEDAR. *En ayunas*. Rem penitùs ignorare, nil prorsus capere. *Ignorer complètement*. A digiuno.

DEJUNAR. v. n. Abstenirse de mènjar. *Ayunar*. Jejunare. *Jeûner*. Digiunare.

DEJUNAR. Guardar lo dejuni ecclesiástic. *Ayunar*. Jejunare. *Jeûner*. Digiunare.

DEJUNAR DESPRÈS DE FART Ó DESPRÈS DE HABER DINAD. fr. ab que se repren als que aparèntan mortificació y viuen regaladamènt. *Ayunar despues de harto*. Post satietatem abstinentiam jactare. *Jeûner le ventre plein*. Digiunare satollo.

PROU DEJUNA QUI MAL MÈNJA. ref. ab que se manifèsta que lo mènjar malamènt es tant penòs com lo matèx dejuni. *Harto ayuna quien mal come*. Qui malè corpus alit jejunia servat abundè. *Maigre chère, double jeûne*. Chi poco mangia troppo digiuna.

DEJUNCCIÓ. s. f. DISJUNCCIÓ.

DEJUNCTIU, VA. adj. ant. DISJUNCTIU.

DEJUNI. s. m. Abstinencia de tòt mènjar prohibid sèns fèr mès que un mènjar en tòt lo dia per precèpte ecclesiástic ó per devoció. *Ayuno*. Jejunium, jejunatio. *Jeûne*. Digiuno.

DEJUNI NATURAL. Abstinencia de tòt mènjar y béurer dèsde las dòtse de la nit anteriòr. *Ayuno natural*. Cibi et potus abstinentia. *Abstinence de toute nourriture ou boisson depuis minuit jusqu'au lendemain*. Astinenza d' ogni mangiare e bevanda da mezza notte fino alla seguente mattina.

DEJUNTAR. v. a. ant. SEPARAR, DIVIDIR.

DEJUNYIR. v. a. ant. DESJUNYIR.

DEJUS. prep. ant. SÒTA.

DEJUTJAT, DA. adj. ant. Judicad. *Juzgado*. Judicatus. *Chose jugée*. Giudicato.

DEL. Contracció de la preposició DE y lo article LO; y axí se diu: lo espessòr DEL bosc, en lloc de lo espessòr DE LO bosc. *Del*. fran. *Du*. Del, dello.

DELACIÓ. s. f. Acusació, denunciació. *Delacion*. Delatio. *Délation*. Accusa.

DELANAGAR. v. n. ant. LLISCAR.

DELANTÈR, RA. adj. Lo que está ó va davant. *Delantero*. Anterior, prævius.

Qui est ou va devant. Che divanza.

DELANTÈRA. s. f. La part anteriòr de cualsevol cosa. *Delantera.* Pars anterior. *Le devant.* Il davanti.

DELAT, DA. p. p. ant. Acriminad, acusad. *Acriminado, acusado.* Criminatus, accusatus. *Accusé.* Accusato.

DELATABLE. adj. Lo que merex ser delatad. *Delatable.* Delatione dignus. *Qui peut, qui doit être dénoncé.* Accusabile.

DELATAD, DA. p. p. de DELATAR. *Delatado.*

DELATADÒR, RA. s. m. y f. DELATÒR.

DELATANT. p. pres. de DELATAR. Lo qui delata. *Delatante.* Nomen alicujus deferens. *Dénonçant.* Accusatore.

DELATAR. v. a. Acusar, denunciar á alguna persòna ó un delicte á jutge ó tribunal competènt. *Delatar.* Nomen alicujus deferre; criminari. *Dénoncer, accuser, déférer.* Dinunziare, accusare.

DELATÒR, RA. s. m. y f. Denunciadòr, acusadòr. *Delator.* Delator, criminator, index. *Délateur, accusateur, dénonciateur.* Delatore, accusatore.

DELAY. adv. ll. ant. En l' altra vida. *En el otro mundo.* In alia vita. *Dans l'autre monde.* Nel mondo di là.

DELÉ. s. m. DALÈ.

DELECTABLE. adj. Lo que dòna gust ó agrada. *Deleitable, deleitoso.* Delectabilis. *Délectable.* Dilettevole, dilettoso.

DELECTABILÍSSIM, MA. adj. sup. de DELECTABLE. *Deleitabilísimo, deleitosísimo.* Valdè delectabilis. *Très-délectable.* Dilettevolissimo.

DELECTABLEMÈNT. adv. mod. Ab deleite. *Deleitosamente, deleitablemente.* Delectabiliter. *Délicieusement.* Dilettosamente.

DELECTACIÓ. s. f. DELEITE.

DELECTACIÓ MORÒSA. La complacencia deliberada en algun objècte ó pensamènt prohibid, sèns ánimo de posarlo en obra, sinó parand sensillamènt la atenció ó imaginació en èll. *Delectacion morosa.* Delectatio morosa. *Délectacion volontaire.* Dilettanza volontaria.

DELECTANT. p. pres. de DELECTAR. Lo que delecta. *Deleitante.* Delectans. *Délectant, qui délecte.* Dilettante, dilettevole.

DELECTAR. v. a. DELEITAR.

DELEGACIÓ. s. f. for. Lo acte y efècte de delegar. *Delegacion.* Delegatio. *Délégation.* Delegazione.

DELEGACIÓ. for. La facultat concedida á algú pera que exercesca jurisdicció en nom del qui la delèga en los casos y segòns l' òrde y la fòrma prescrita en la delegació. *Delegacion.* Delegatio. *Délégation.* Delegazione.

DELEGAD. s. m. La persòna en la cual se substituex alguna jurisdicció. *Delegado.* Legatus. *Délégué.* Diputato.

DELEGAD. for. Lo jutge que per comissió de altre que tè jurisdicció ordinaria conex de las causas que se li cometen segòns la fòrma y l' òrde contingud en la delegació. *Delegado.* Delegatus. *Juge délégué.* Dilegato.

DELEGANT. p. pres. de DELEGAR. Lo qui delèga. *Delegante.* Delegans. *Délégant, commettant.* Delegante.

DELEGAR. v. a. for. Substituir ó donar á una persòna la jurisdicció que algú tè pera que fassa las funciòns de aquest. *Delegar.* Delegare. *Déléguer.* Delegare.

DELEGAR. for. Donar facultat lo qui per sa dignitat ó ofici tè jurisdicció ordinaria pera que altre la exercesca en sòn nom en los casos y segòns l' òrde y fòrma que se li prescriu. *Delegar.* Delegare. *Déléguer, députer, commettre.* Delegare, deputare.

DELEITABLE. adj. DELECTABLE.

DELEITANSA. s. f. ant. DELEITE.

DELEITAR. v. a. Agradar ó donar mòlt gust ó pler. Se usa també com recíproc. *Deleitar, delectar.* Delectare. *Délecter, plaire beaucoup.* Dilettare, ricreare.

DELEITE. s. m. Gust, pler, complacencia, sensació mòlt agradable. *Deleite, delectacion, deleitabilidad, deleitacion, deleitamiento.* Delectatio, delectamentum, delectámen, voluptas. *Délice, douceur, plaisir.* Delizia, diletto, piacere.

DELEITE. Lo gust carnal venéreo. *Deleite.* Venerea voluptas. *Volupté.* Voluttà, diletto.

DELEITE SENSUAL. Lo gust que se percibex per los sentits. *Deleite sensual.* Voluptas corporis. *Plaisir des sens.* Voluttà, piacere dei sensi.

DELEITÒS, A. adj. DELECTABLE.

DELFÍ. s. m. Pèx de mar de cosa de dos peus de llarg, negre per damunt, negrenc blavenc dels costats, blanquinós

de sòta, ab lo mòrro prim y llargarud, la bòca mòlt gran, las dènts cónicas y en figura de alena, los ulls pètits y de grossas pestanyas. Viu mòlt tèmps fora de l' aigua, y es lo mès xic dels cetáceos. *Delfin.* Delphin, delphinus. *Dauphin.* Delfino.

DELFÍ. Lo primogénit del rèy de Fransa. *Delfin.* Gallorum regis primogenitus. *Dauphin.* Il delfino.

DELFÍ. Una de las vint y dòs constel-laciòns del emisferi boreal. *Delfin.* Delphin, delphinus. *Dauphin.* Delfino.

DÉLFIC, CA. adj. Lo que pertany á Délfos ó al oracle de Apolo en Délfos. *Délfico.* Delphicus. *Delphique.* Di Delfo.

DELGADESA. s. f. ant. PRIMARIA.

DELGAT, DA. adj. ant. PRIM.

DELIBERACIÓ. s. f. Resolució premeditada. *Deliberacion.* Consilium. *Délibération.* Deliberazione.

DELIBERACIÓ. Lo acte de premeditar ó reflexionar pera péndrer una resolució. *Deliberacion.* Deliberatio. *Délibération.* Deliberamento.

DELIBERADAMÈNT. adv. mod. Ab deliberació. *Deliberadamente.* Consultò, ex animo. *Avec délibération, de propos délibéré.* Deliberatamente.

DELIBERAR. v. n. Discórrer, considerar, reflexionar pera péndrer una resolució. *Deliberar.* Deliberare. *Délibérer, examiner.* Diliberare.

DELIBERAR. v. a. Resóldrer ab premeditació. *Deliberar.* Deliberare, decernere. *Délibérer, résoudre.* Diliberare.

DELIBERATIU, VA. adj. Lo que pertany á la deliberació. *Deliberativo.* Deliberativus. *Délibératif.* Deliberativo.

DELICAD, DA. adj. Suau, bla, amoròs. *Delicado.* Delicatus. *Délicat, doux, tendre.* Soave, dolce, amoroso, caro, tenero.

DELICAD. Débil, flac, faltad de vigòr, afeminad. *Delicado.* Delicatus. *Délicat, faible.* Debole, delicato, fragile.

DELICAD. Sabròs, regalad, gustòs. *Delicado.* Delicatus, lautus. *Délicat, délicieux.* Squisito, eccellente, delicato.

DELICAD. Difícil, exposad á contingencias; com materia DELICADA. *Delicado.* Difficilis, intricatus. *Délicat, difficile, dangereux.* Delicato, rischioso.

DELICAD. Agraciad, perfèt. *Delicado.* Venustus. *Délicat, bien fait, mignon.* Delicato, fino, gentile.

DELICAD. met. Lo qui se rèssènt ab facilitat ó s' enfada. *Delicado.* Morosus, fastidiosus. *Délicat, sensible.* Delicato, sensibile, geloso.

DELICADAMÈNT. adv. mod. Ab delicadesa. *Delicadamente.* Delicatè. *Délicatement, mollement, mignardement.* Delicatamente, gentilemente.

DELICADESA. s. f. Debilitat, flaquesa, falta de vigòr ó consistencia. *Delicadez.* Debilitas, exilitas. *Délicatesse, faiblesse.* Delicatezza, fragilità, debolezza.

DELICADESA. La cualitat de geni del qui se commou ó altèra per cosas de poca substancia. *Delicadez.* Fastidium; morositas. *Délicatesse, susceptibilité.* Sensibilità, delicatezza, gelosia.

DELICADESA. Suavitat, dulsura. *Delicadez, delicadeza.* Suavitas, dulcedo. *Délicatesse, susceptibilité.* Dolcezza, soavità, delicatezza.

DELICADESA. AFEMINACIÓ.

DELICADESA. met. Miramènt, escrupulositat. *Delicadeza.* Circunspectio, accurata consideratio. *Délicatesse.* Riguardo, scrupulosità.

DELICADÍSSIM, MA. adj. sup. de DELICAD. *Delicadísimo.* Delicatissimus. *Très-délicat.* Delicatissimo.

DELICADURA. s. f. ant. DELICADESA, REGALO.

DELICAMENT. s. m. ant. DELICADESA.

DELICIA. s. f. Gust, deleite, recreo, pler. *Delicia.* Deliciæ, delicium. *Délice, plaisir, volupté.* Delizia, diletto, piacere.

DELICIÒS, A. adj. Ameno, agradable, gustòs. *Delicioso.* Deliciosus, amœnus. *Délicieux, voluptueux, exquis.* Squisito, delizioso.

DELICIOSAMÈNT. adv. mod. Ab delicia. *Deliciosamente.* Delicatè, voluptuosè. *Délicieusement.* Dilettevolmente.

DELICIOSÍSSIM, MA. adj. sup. de DELICIÒS. *Deliciosísimo.* Valdè deliciosus, amœnissimus. *Très-délicieux.* Dilettevolissimo.

DELICTE. s. m. Lo acte contrari á alguna llèy, ó la falta ó culpa contra una llèy. *Delito.* Delictum. *Délit, crime, faute.* Delitto, fallo.

DELICTE GRAVE. CRIM.

DELICTE NOTORI. Lo qui se comet davant de jutge ó en presencia de tòt lo poble ó de altra manèra que conste públicamènt. *Delito notorio.* Apertum, notorium delictum. *Délit connu de tout le*

monde. Delitto notorio, manifesto.

DELIGAR. v. a. ant. DESLLIGAR.

DELINCUÈNT. p. pres. de DELINQUIR. Lo qui delinquex. *Delincuente*. Delinquens, sons. *Délinquant*. Delinquente, malfattore.

DELINEACIÓ. s. f. [L' acció y efècte de delinear. *Delineacion, delineamiento, delineamento*. Delineatio. *Délinéation*. Delineamento.

DELINEAMÈNT. s. m. DELINEACIÓ.

DELINEAR. v. a. Tirar los perfils exteriòrs de algun cos. *Delinear*. Delineare. *Esquisser*. Schizzare.

DELINQUINT. s. m. ant. DELINCUÈNT.

DELINQUIR. v. n. Cométrer algun delicte, traspassar alguna llèy ó precèpte. *Delinquir*. Delinquere. *Délinquer*. Delinquere.

DELIQUI. s. m. Desmay, defallimènt. *Deliquio*. Deliquium. *Défaillance, évanouissement*. Deliquio, svenimento.

DELIR. v. a. ant. ESBORRAR, DESTRUIR.

DELIRANT. p. pres. de DELIRAR. Lo qui delirá. *Delirante*. Delirans, delirus. *Délirant*. Delirante.

DELIRAR. v. n. Desviarse, perturbarse la rahó per alguna malaltía. *Delirar*. Delirare. *Délirer*. Delirare.

DELIRAR. met. Dir ó fèr disbarats. *Delirar*. Desipere, ineptire. *Délirer, extravaguer, radoter*. Delirare, farneticare.

DELIRI. s. m. Desòrde, perturbació de la imaginació ó fantasía, originada de algun mal. *Delirio*. Delirium, deliramentum, deliritas. *Délire*. Delirio, farnetico.

DELIRI. met. Despropósit, disbarat. *Delirio*. Ineptiæ. *Extravagance, sottise*. Sproposito, pazzia.

DELIT. s. m. Bona disposició, vigòr, agilitat y forsas. *Brio, vigor, buena disposicion*. Vigor, agilitas, prospera valetudo. *Courage, vigueur*. Vigore, forza.

DELIT. s. m. ant. DELEITE.

DELITABLE. adj. ant. DELECTABLE.

DELITANSA. s. f. ant. DELEITE.

DELITAR. v. a. ant. DELEITAR.

DELITÒS, A. adj. Lo que tè ganas de fèr alguna cosa; y axí se diu: está DELITÒS de caminar. *Ganoso*. Avidus, cupidus. *Désireux*. Desideroso, bramoso.

DELITOS. ant. DELICIÒS.

DELITOS. ant. Lo qui tè bona salud. *Bien dispuesto*. Vegetus, prosperâ valetudine utens. *Bien portant, en bonne santé*. Vegeto, vigoroso.

DELIURAMENT. s. m. ant. Lo acte y efècte de salvar á algú de algun pèril. *Libramiento*. Liberatio. *Délivrance*. Liberazione, libertà.

DELIURAR. v. a. ant. DESLLIURAR.

DELIURAR. ant. ENTREGAR, CONSIGNAR.

DELIURE, RA. adj. ant. Llibre, no coartad. *Libre*. Liber. *Libre*. Libero.

DELIURE. ant. Llibre, franc, quiti. *Horro, libre*. Immunis, liber. *Exempt, franc*. Immune, esento, franco.

DELMADÈR. s. m. Lo qui cuida de cobrar lo delme. *Dezmero*. Decumani. *Dîmeur*. Esattore, riscuotitore della decima.

DELMAR. v. n. Cobrar lo delme. *Diezmar, dezmar*. Decimare, decumare. *Dîmer*. Decimare.

DELMAR. met. Castigar de deu en deu á ha. *Diezmar, dezmar*. Decimare. *Décimer*. Decimare, gastigar d' ogni dieci uno.

DELMARI. s. m. Lo territori en lo cual se cobra lo delme per alguna iglèsia ó persòna determinada. *Dezmatorio, dezmeria*. Ditio decimalis vel decumana. *Lieu d'où l'on tire la dîme*. Luogo onde si riscuote la decima.

DELME. s. m. La part de fruits que pagan los fiels á la Iglèsia que regularment es la desena. També se paga á algunas persònas llègas. *Diezmo, décima*. Decima, decuma. *Dîme*. Decima.

DELME. La desena part de un tòt. *Décima, diezmo*. Decima, decuma. *Dixième*. Decimo.

COBRAR SEGÒN DELME. fr. Recullir segona vegada la desena part de fruits. *Rediezmar*. Rursùs decimare. *Lever de nouveau la dîme*. Riscuotere seconda decima.

DELMÈR, RA. s. m. y f. Lo qui paga delme. *Diezmero, dezmero*. Decimarum solutor. *Celui qui paie la dîme*. Chi paga la decima.

DELMÈR, RA. adj. Lo que pertany al delme. *Dezmero, dezmeño, decimal, diezmal*. Decimalis. *Qui concerne la dîme*. Decimale.

DELLÀ. prep. ant. DE PART DE ALLÀ.

DELLIBERACIÓ. s. f. DELIBERACIÓ.

DELLIBERAR. v. n. DELIBERAR.

DELLIURAR. v. a. ant. DESLLIURAR.

DEMÀ. adv. t. Lo dia que seguex al de avuy. *Mañana*. Cras, crastinè. *Demain*. Domani.

DEMÀ. met. Lo tèmps venidèr. *Mañana*

Tempus posterum. *Demain, temps futur, avenir.* L'avvenire, tempo venturo.

DEMÁ. Prèst ó abans de mòlt temps. *Mañana.* Citò. *Bientôt, dans peu.* Tosto, domani.

DEMÁ. expr. ab que se nèga algú á fèr lo que se li demana. *Mañana.* Minimè. *Demain.* Tosto, or orà.

DEMÁ Á LA NIT. DEMÁ AL VESPRE.

DEMÁ AL DEMATÍ. En lo dematí del dia que seguex al presènt. *Mañana por la mañana.* Mane postero. *Demain matin.* Domattina.

DEMÁ AL MITJ DIA. En lo mitj del dia que seguex á avuy. *Mañana á medio dia.* Sequenti meridie. *Demain au midi.* Domani a mezzodì.

DEMÁ Á LA TARDE. En la tarde del dia que seguex á avuy. *Mañana por la tarde.* Cras vespertino tempore. *Demain après-midi.* Domani dopo pranzo.

DEMÁ AL VÈSPRE. En la vetllada del dia que seguex á avuy. *Mañana por la noche.* Crastina nocte. *Demain au soir.* Domani sera.

DEMÁ, DEMÁ. loc. fam. iròn. ab que se repren als peresòsos que diferexen fèr las cosas. *Hoy me iré, cras me iré, mala casa mantendré.* Cras agam. *Vous le renvoyez aux calendes grecques.* Rimandare alle calende greche.

DEMÁ PASSAD. Lo dia que seguex al de demá. *Pasado mañana.* Post crastinam diem. *Après-demain.* Posdomani, dimani l'altro.

PASSAD DEMÁ. DEMÁ PASSAD.

DEMAGOGO. s. m. Lo cap de una facció popular. *Demagogo.* Factionis popularis caput. *Démagogue.* Capo d'una fazion popolare.

DEMANADA. s. f. ant. DEMANDA.

HABERHI DEMANADISSA DE ALGUNA COSA. fr. TENIR REQUÈSTA ALGUNA COSA.

DEMANADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui demana. Comunamènt se pren per lo qui es impertinènt en demanar. *Pedidor, pedigüeño, pedigon.* Perpetuò efflagitans. *Demandeur.* Dimandatore, accattone.

DEMANADÒR. CAPTADÒR.

DEMANAR. v. a. Instar á algú pera que dòne ó fassa alguna cosa de gracia ó de justicia. *Pedir, demandar.* Peterc, postulare. *Demander.* Domandare, chiedere.

DEMANAR. Pregar que se fassa caritat per socórrer alguna necessitat ó per lo culto de algun sant. *Pedir.* Efflagitare. *Demander l'aumône.* Limosinare.

DEMANAR. Explicar sòn dret ó acció davant del jutge. *Pedir en justicia, demandar.* Petere, postulare, dicam scribere alicui. *Demander en justice.* Far istanza in giudizio.

DEMANAR. Posar preu á la mercadería lo qui la ven. *Pedir.* Pretium indicare. *Demander.* Domandare.

DEMANAR. Voler, desitjar, apetéxer; y axí diem que lo pages DEMANA pluja. *Pedir.* Appetere, expetere. *Demander, désirer.* Domandare, desiare.

DEMANAR. Avisar dèsde la porta als de dins pera que iscan á véurerse ab lo qui avisa ó truca, ó li respongan. *Llamar.* Fores pulsare. *Appeler.* Chiamare.

DEMANAR. Expressar algú sa voluntat de que altre comparega á sa presencia; com lo senyòr DEMANA al criad. *Llamar.* Velle aliquem ut sibi quís adsit; vocare. *Appeler.* Chiamare.

DEMANAR. Requirir una cosa á altra com á propia, conveniènt ó necessaria; y axí diem que un bon estrado DEMANA bons mobles. *Pedir.* Exigere. *Demander, exiger.* Esigere.

DEMANAR. Proposar als pares ó parènts de alguna dona lo intènt ó desitj de que la concedescan á algú per esposa. *Pedir.* Poscere. *Demander une fille en mariage.* Chiedere in matrimonio.

DEMANAR. En alguns jogs es preguntar als miradòrs si la jugada és llegítima ó no, constituindlos jutges del cas. *Pedir.* Implorare vel rogare fidem. *Demander, interroger.* Ricercare, domandare.

DEMANAR Á ALGÚ, Ó PER ALGÚ, Ó ALGUNA COSA. fr. Preguntar per algú ó alguna cosa. *Pedir, preguntar por alguno ó alguna cosa.* De aliquo vel de re aliquâ inquirere, sciscitari. *Demander, questionner.* Dimandare, chiedere, interrogare.

DEMANAR DE BÈN ESTAR. fr. fam. Preguntar á algú com está de salud. *Preguntar por la salud.* De salute sciscitari. *Demander pour la santé.* Dimandar della salute.

QUI DEMANA? Pregunta que se fa al que truca á la porta, pera saber qui es. *Quién llama?* Quis fores pulsat? *Qui va là? qui est là?* Chi è?

sòna. *Denigrar.* Denigrare. *Dénigrer, noircir.* Denigrare, diffamare, screditare.

DENIGRATIU, VA. adj. Lo que denigra ó infama. *Denigrativo.* Infamans, ignominiæ notam inurens. *Dénigrant, infamant, diffamatoire.* Diffamatorio.

DENOMINACIÓ. s. f. Títol, renom ab que se distingexen las persònas ó cosas. *Denominacion.* Denominatio. *Dénomination.* Denominazione, nominazione, appellazione.

DENOMINAD, DA. p. p. de DENOMINAR. *Denominado.*

DENOMINADÒR. s m. *Arit.* Lo número que en los quebrads exprèssa las parts en que se dividex un entèr. *Denominador.* Numerus denominator. *Dénominateur.* Denominatore.

DENOMINAR. v. a. Anomenar, senyalar ó distingir ab algun títol particular alguna persòna ó cosa. *Denominar.* Denominare. *Nommer, dénommer.* Denominare, nominare.

DENOTAD, DA. p. p. de DENOTAR. *Denotado.*

DENOTAR. v. a. Indicar, anunciar, significar. *Denotar.* Denotare. *Dénoter, désigner.* Dinotare, dimostrare, accennare.

DENOTATIU, VA. adj. Lo que denota. *Denotativo.* Denotans. *Qui dénote.* Accennatore.

DENOU. adj. territ. DINOU.

DENSÍSSIM, MA. adj. sup. de DENSO. *Densisimo.* Densissimus. *Très-dense, fort epais.* Densissimo.

DENSITAT. s. f. Crassitut, espessòr. *Densidad.* Densitas. *Densité, épaisseur.* Densità, spessezza.

DENSO, SA. adj. Cras, espes. *Denso.* Densus. *Dense, épais, compacte.* Denso, spesso.

DENSO. met. Apinyad, apretad. *Denso.* Densus, compressus. *Épais, serré.* Ristretto, stivato, compresso.

DÈNT. s. f. Os pètit, blanc, llis y mòlt dur que está clavad en la barra y engastad en la geniva del animal, y en la majòr part descubert: rigurosamènt parland se pren per cada un dels cuatre que estan al mitj de cada mandíbula, y servexen pera rómprer lo mènjar. *Diente.* Dens. *Dent.* Dente.

DÈNT. Cada una de las punxas de varios instrumènts que servexen pera tallar, serrar, etc., com las DÈNTS de una serra. *Diente.* Dentes. *Dent.* Dente.

DÈNT DE LLEÓ. Hèrba medicinal que tè l'arrel á modo de un fus, las fullas semblants á las de la xicoira, llisas y dentadas, y una especie de trònc mòlt tendre y vuid que acaba ab un floronet de colòr grog. *Diente de leon.* Dens leonis. *Dent-de-lion.* Dente di lione.

DÈNT SÒBRE DÈNT. La dènt que nax sòbre de altra. *Sobrediente.* Dens supra alium prominens. *Surdent.* Sopraddente.

DÈNTS. pl. En las claus lo ferro del cap de vall que se fica dins del pany y servex pera obrir. *Guardas.* Clavis cavi quâ seræ repagula immittuntur. *Gardes.* Ingegno.

CLAVAR LAS DÈNTS. fr. Fixarlas en alguna part. *Hincar el diente.* Morus lacerare, mordere. *Mordre.* Mordere, conficcar i denti.

CRUXIR LAS DÈNTS. fr. PETAR LAS DÈNTS.

DIR ÈNTRE DÈNTS. fr. PARLAR ÈNTRE DÈNTS.

ENSENYAR LAS DÈNTS. fr. REGANYAR LAS DÈNTS.

ÈNTRE DÈNTS. mod. adv. usad pera donar á entèndrer que algú parla de modo que no se pod entèndrer lo que diu. *Entre dientes.* Mussitando. *Entre ses dents.* Sottovoce.

ESCURAR LAS DÈNTS. fr. Netejarlas. *Limpiar, escarbar, mondar los dientes.* Dentes purgare. *Se curer les dents.* Stuzzicar i denti.

ESMOLAR LAS DÈNTS. fr. Prevenirse, disposarse pera mènjar. *Aguzar los dientes.* Præsenti cibo vescendo præparari, accingi. *Aiguiser ses dents.* Affilare i denti.

ESMUSSAR LAS DÈNTS. fr. Causar en èllas una sensació desagradable, com fa lo ácido fort de alguna fruita ó altre mènjar mòlt agre. *Dar dentera.* Dentes hebetare. *Agacer les dents.* Allegare i denti.

EXIR DÈNTS Ó LAS DÈNTS. fr. POSAR LAS DÈNTS.

FA CÁURER LAS DÈNTS. expr. NO, QUE TE CAURIAN LAS DÈNTS.

FÈR ESGARRIFAR LAS DÈNTS. fr. Produir alguna cosa una sensació desagradable en las dènts, com la que s' experimènta cuand s' esquinsa alguna roba, ó se rasca algun mètall ó fusta forta. *Dar dentera.* Dentes exacerbare. *Agacer les dents.* Allegare i denti.

FÈR PETAR LAS DÈNTS. fr. PETAR LAS DÈNTS.

GUARNID DE DÈNTS. DENTAD.

MASTEGARS' HO ÈNTRE LAS DÈNTS. fr. Pronunciar malamènt lo que se diu, ó per di-

ficultat, ó per no voler dèxarse entén-drer. *Mascullar, mascar, mascujar.* Balbutire, interruptè loqui. *Balbutier.* Balbettare, cinguettare, linguettare, tartagliare, balbutire, scilinguare.

MOSTRAR LAS DÈNTS. fr. REGANYAR LAS DÈNTS.

NO ENTRAR DE LAS DÈNTS EN AVALL. fr. ab que se manifèsta la repugnancia que se tè á alguna cosa. *No entrar de los dientes adentro.* Displicere. *Déplaire, causer de l'aversion.* Spiacere.

NO HABERHI PER DÈNTS ENGEVAR. fr. ab que se explica que hi ha mòlt poc mènjar. *No haber para untar un diente; no tener para un diente; no llegar á un diente.* Cibi parcitate, inopiâ laborare. *N'en avoir pas pour sa dent creuse.* Non ce ne per un dente.

NO, QUE TE CAURIAN LAS DÈNTS. expr. ab que se nèga alguna cosa de mènjar, especialmènt á las criaturas cuand demanan dòls. *No, que se te caerán los dientes.* Minimè, ne tibi dentes decidant. *Cela te fera tomber les dents.* Perdereste i denti.

NO TOCAR Á MITJA DÈNT. fr. NO HABERHI PER DÈNTS ENCEVAR.

PER TÒT TE TOCARÁ MÉNOS PER LAS DÈNTS. fr. ab que se prevé á algú que no lograrà lo que pretèn. *No te verás en ese espejo.* Frustra laboras, operam perdis. *Vous n'en croquerez que d'une dent.* Non è boccon per te.

PARLAR ÈNTRE DÈNTS. fr. Butsinejar, murmurar. *Hablar ó decir algo entre dientes.* Mussare, mussitare. *Parler entre ses dents.* Summurmurare, parlar sottovoce.

PERDRER DÈNTS Y CAXALS. fr. met. usada pera manifestar lo llarg tèmps que algú se ha dedicad á una cosa, y per conseguènt la mòlta experiencia que hi tè. *Encanecer.* Diù multùmque in aliquo esse versatum. *Avoir beaucoup d'expérience.* Avere grande sperienza.

[illegible]AR LAS DÈNTS. fr. Bátrer las unas contra las altras, com cuand se tremòla de fred ó se tè alguna convulsió. *Dentellar; dar diente con diente.* Dentibus stridere, crepitare. *Claquer des dents.* Dibattere i denti.

[illegible]AR LAS DÈNTS. fr. ab que se explica la rabia, impaciencia ó desesperació ab que algú patex alguna pena ó tormènt. *Crujir ó rechinar los dientes.* Dentibus stridere. *Grincer les dents.* Digrignare i denti.

POSAR DÈNTS. fr. POSAR LAS DÈNTS.

POSAR LAS DÈNTS. fr. Náxerli á algú la dentadura. *Dentar, endentecer, echar los dientes.* Dentire. *Endenter.* Mettere i denti.

REGANYAR LAS DÈNTS. fr. Fèr cara á algú, resistirli, oposarse á sas ideas. *Mostrar dientes ó los dientes.* Obsistere minando. *Montrer les dents, tenir tête.* Mostrar i denti.

TANT PROP TINC LAS DÈNTS QUE NO ME RECORDO DE MÒS PARÈNTS, Ó DE AMIGS NI DE PARÈNTS. ref. que explica que cada hu mira mès aviat per sí que per los altres per mès acostads que sian. *Primero son mis dientes que mis parientes; mas cerca estan mis dientes que mis parientes; antes son mis dientes que mis parientes.* Omnes sibi melius esse volunt quam alteri: tunica pallio propior est. *Ma peau m'est plus proche que ma chemise.* Più vicino è il dente che nessun parente.

TE DESFARÉ LAS DÈNTS. loc. TE LLEVARÉ LAS DÈNTS.

TE LLEVARÉ LAS DÈNTS. loc. ab que se amenassa á algú de algun cop en las dènts. *Te quitaré los dientes.* Dentilegum te faciam. *Je te casserai les dents.* Ti fracasserò i denti.

TE LLEVARÉ LAS DÈNTS DE LA BÒCA. loc. TE LLEVARÉ LAS DÈNTS.

TENIR UNAS DÈNTS TANT LLARGAS. fr. Tenir mòlta gana. *Estar á diente, estar á diente como haca de bulero.* Fame laborare. *Avoir les dents bien longues.* Aver gran fame.

DENTAD, DA. adj. Lo que tè ó está guarnid de dènts. *Dentado.* Dentatus. *Denté.* Dentato.

DENTAD. s. m. DENTADURA.

POSAR LO DENTAD. fr. POSAR LAS DÈNTS.

DENTADURA. s. f. Lo conjunt de dènts y caxals en la bòca del home y demès animals. *Dentadura, herramienta.* Dentium series. *Râtelier.* Dentame.

DENTAL. s. m. La fusta ahònt s' encaxa la rèlla de l' arada. *Dental.* Dentale. *Collet de charrue.* Dentale.

DENTAR. v. n. ant. POSAR LAS DÈNTS.

DENTARRA. s. f. aum. de DÈNT. *Denton.* Grandior dens. *Grosse dent.* Dentaccio.

DENTELLÓ. s. m. *Arq.* Especie de motllura en figura de dènts que se sol posar sòta la coròna de las cornisas dòricas y corintias. *Dentellon, dentículo.* Denticulus. *Denticule.* Dentello.

DENTETA. s. f. dim. de DÈNT. *Dientecico, dientecillo, dentecillo, dientecito, dentezuelo.* Denticulus. *Quenotte, petite dent.* Dentino.

FÈR DENTETA. fr. Fèr venir á algú ganas de posseir ó mènjar alguna cosa, posandlahi á la vista. *Dar dentera.* Appetitum rei potiunde alicui movere. *Agacer les dents.* Allegare i denti.

DENTICIÓ. s. f. L'acció y efècte de posar las dènts, y lo tèmps en que se posau. *Denticion.* Dentitio. *Dentition.* Dentizione.

DENTICULAR. adj. Lo que tè fòrma ó figura de dènts. *Denticular, dentellado.* Denticulatus. *Dentelé.* Dentato.

DENTISTA. s. m. Lo qui tè per ofici arrancar caxals, y netejar y arreglar la dentadura. *Dentista.* Dentium purgator; qui dentes maxillares dentarpagâ evellit. *Dentiste.* Cavadenti.

DÈNTOL. s. m. Pèx de mar semblant al besugo ab la bòca mès xica, lo cos variad de colòrs, y en la barra de sòta dòs dènts surtidas enfora. *Denton.* Dentex. *Dentale.* Dentice.

DENUNCIA. s. f. L'acció y efècte de denunciar. *Denunciacion, denuncia.* Denuntiatio. *Dénonciation.* Denunzia.

DENUNCIA. for. Acusació, delació. *Denunciacion.* Delatio. *Dénontiation, délation, accusation.* Accusa, denonziazione.

DENUNCIABLE. adj. Lo que se pod denunciar. *Denunciable.* Quod denuntiari potest. *Qui peut être dénoncé.* Che può esser denunziato.

DENUNCIACIÓ. s. f. DENUNCIA.

DENUNCIAD, DA. p. p. de DENUNCIAR. *Denunciado.*

DENUNCIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui denuncia. *Denunciador.* Denuntiator, delator. *Dénonciateur, délateur.* Denunziatore.

DENUNCIAMENT. s. m. ant. DENUNCIA.

DENUNCIANT. p. pres. de DENUNCIAR. Lo qui denuncia. *Denunciante.* Denuntians. *Celui qui dénonce.* Che denunzia.

DENUNCIAR. v. a. Fèr saber, avisar, pronosticar alguna cosa. *Denunciar.* Denuntiare. *Annoncer, avertir.* Annunziare.

DENUNCIAR. for. Delatar en judici á alguna persòna. *Denunciar.* In judicium vocare; deferre. *Dénoncer, accuser.* Denunziare, accusare.

DENUNCIATORI, RIA. adj. Lo que pertany á la denuncia. *Denunciatorio.* Ad denuntiationem vel delationem pertinens. *Qui appartient à la dénonciation.* Di denunziazione.

DEOGRACIAS. Salutació llatina de que se usa al entrar en alguna casa. *Deogracias.* Salve, ave. *Dieu vous garde.* Vi guardi Iddio.

DEPARTAMÈNT. s. m. Districte á que s' extèn la jurisdicció de cada capitá general ó intendènt de marina. *Departamento.* Præfecti rei nauticæ ditio, jurisdictio. *Département.* Distretto.

DEPARTIDAMÈNT. adv. mod. ant. SEPARADAMÈNT.

DEPARTIDOR, RA. adj. ant. PARTIDÒR.

DEPARTIMENT. s. m. ant. PARTICIÓ.

DEPARTIMENT. ant. PARTIDA, l' acció de partir de alguna part.

DEPARTIMENT. ant. SEPARACIÓ, DIVISIÓ.

DEPARTIR. v. a. ant. DISTRIBUIR; REPARTIR.

DEPARTIR. ant. DESPARTIR.

DEPARTIR. ant. SEPARAR, DIVIDIR.

DEPARTIR. v. n. ant. PARTIR, ANÁRSEN.

DEPARTIRSE. v. r. ant. APARTARSE, SEPARAR[SE].

DEPARTIRSE. ant. DIVIDIRSE.

DEPAUPERAR. v. a. ant. EMPOBRIR.

DEPENDENCIA. s. f. Necessitat de altr[a] cosa per ser ó existir. *Dependencia.* Mu[-]tua duarum rerum inter se relatio, cu[m] una ab aliâ pendet, ut extet, ut [...] *Dépendance.* Dipendenza.

DEPENDENCIA. Subordinació á majòr poder, autoritat ó virtut. *Dependencia.* Subjectio, submissio. *Dépendance, subordination.* Soggezione, subordinazione.

DEPENDENCIA. Negoci ó encárreg. *Dependencia.* Negotium. *Affaire, commissi[on].* Affare, negozio.

DEPENDÈNT. p. pres. de DEPENDIR. [...] qui ó lo que dependex. *Dependi[ente].* Pendens, subjectus. *Dependant.* Dipendente.

DEPENDÈNT. s. m. Lo qui servex ó está [em]plead ab subordinació á algú. *Dependiente.* Subditus. *Officier qui a [...] charge, un office.* Dipendente.

DEPENDIR. v. n. Tenir subordinaci[ó á] alguna cosa, venir de èlla com d[e] principi, ó estar connexa una cosa [ab] altra, ó seguirse á èlla. *Depender, p[en]der.* Pendere, ex alia re oriri, dedu[ci]. *Dépendre, provenir de.* Dipendere, p[ro]cedere.

DEPENDIR DE ALGÚ. fr. Necessitar del au[...]

ó protecció de algú. *Depender de alguno.* Ab alio pendere, ejus auxilio egere. *Dépendre.* Dipendere, esser soggetto o sottoposto.

DEPENJAR. v. n. DEPENDIR.

DEPERIR. v. n. ant. MORIR.

DEPEXER. v. a. ant. DESTROSSAR.

DEPLORABLE. adj. Lo que es digne de ser compadescud, ó capas de móurer á llástima, ó que casi no tè remey. *Deplorable.* Deplorandus. *Déplorable, piteux.* Deplorabile, deplorando, lagrimevole.

DEPLORAR. v. a. Tenir mòlt sentimènt, llástima ó compassió de alguna persòna. *Deplorar.* Deplorare. *Déplorer.* Compiangere.

DEPONÈNT. adj. *Gram.* Se aplica al verb que ab terminació passiva tè significació activa. *Deponente.* Deponens. *Déponent.* Deponente.

DEPORT. s. m. ant. Divertimènt, recreació, passatèmps. *Deporte.* Oblectamentum. *Récréation, divertissement.* Divertimento, spasso, passatempo.

FÈR DEPORT. fr. ant. DEPORTAR.

PÉNDRER DEPORT. fr. ant. DIVERTIRSE.

DEPORTACIÓ. s. f. Desterro á alguna isla. *Deportacion.* Deportatio. *Deportation, bannissement.* Diportazione, bando, esilio.

DEPORTAR. v. a. Desterrar á algú á una isla. Era pena introduida per los romans en cástig de atrocitats, per la cual lo deportad perdia los drets de ciutadá romá. *Deportar.* Deportare. *Déporter, bannir.* Bandire, esiliare.

DEPORTAR. ant. ANAR DE CAMBRA.

DEPORTARSE. v. r. ant. DIVERTIRSE.

DEPOSAR. v. a. Privar á algú del empleo, ó despullarlo dels honòrs ó dignitat que tè. *Deponer.* Deponere, dignitate vel honore privare. *Déposer, destituer.* Deporre.

DEPOSAR. for. Declarar jurídicamènt alguna cosa. *Deponer.* Coram judice testimonium dicere. *Déposer.* Deporre, testimoniare.

DEPOSAR. Afirmar ó assegurar alguna cosa també fora de judici. *Deponer.* Asseverare, asserere. *Assurer, certifier.* Assicurare.

DEPOSAR. ant. DEPOSITAR.

DEPOSICIÓ. s. f. for. Declaració jurada del reo ó testimoni en judici. *Deposicion.* Depositio. *Déposition.* Deposizione, testimonianza.

DEPOSICIÓ. L' acció de privar á algú de la dignitat ó grau. *Deposicion.* Depositio. *Déposition, destitution.* Deponimento.

DEPOSICIÓ ECCLESIÁSTICA. Privació de ofici y benefici pera sèmpre ab retensió del cánon y for. Es un cástig èntre la suspensió y la degradació. *Deposicion eclesiástica.* Depositio canonica. *Déposition canonique.* Deponimento.

DEPÓSIT. s. m. La obligació que contrau lo qui reb alguna cosa de tenirla guardada sèns usarla. *Depósito.* Depositum. *Dépôt.* Deposito.

DEPÓSIT. La cosa depositada. *Depósito.* Depositum. *Dépôt.* Deposito.

DEPÓSIT. Lo lloc ahònt se guardan las cosas depositadas. *Depósito.* Locus depositis custodiendis. *Dépôt.* Depositeria.

DEPÓSIT DE AIGUAS. Lo lloc ahònt se recullen las aiguas pera distribuirlas dèsde allí á altres punts. *Depósito de aguas.* Aquarum receptaculum. *Réservoir.* Serbatojo.

DEPOSITADÒR. s. m. Lo qui deposita. *Depositador.* Depositor. *Celui qui dépose.* Quello che fa il deposito.

DEPOSITAMENT. s. m. ant. DEPOSICIÓ.

DEPOSITAR. v. a. Posar en poder de algú alguna cosa pera que la guarde y responga de èlla cuand se li demane. *Depositar.* Deponere, alterius fidei committere. *Déposer.* Depositare.

DEPOSITAR. Posar alguna persòna en lloc ahònt puga manifestar ab llibertat sa voluntad, habendla trèta lo jutge competènt del lloc ahònt se temia que li fèssen violencia. *Depositar.* In loco tuto et libero collocare. *Déposer.* Depositare.

DEPOSITAR. Enterrar un cos interinamènt ab intenció de trasladarlo á altra sepultura. *Depositar.* Deponere ad tempus in sepulchro cadaver. *Déposer.* Metter in deposito.

DEPOSITAR. met. Encomanar ó confiar á altre alguna cosa no corporal, com la fama, la hònra, etc. *Depositar.* Alicujus fidei aliquid committere, tradere. *Déposer.* Depositare, affidare.

DEPOSITARI, RIA. s. m. y f. La persòna que reb lo depósit. *Depositario.* Depositarius. *Dépositaire.* Depositario.

DEPOSITARÍA. s. f. Lo lloc ahònt se fan los depósits. *Depositaria.* Locus ubi res deponitur. *Dépôt.* Depositaria.

DEPRAVACIÓ. s. f. Corrupció, desòr-

de, estrago de alguna cosa. *Depravacion*. Depravatio. *Dépravation, corruption*. Depravazione.

DEPRAVAD, DA. adj. Lo qui está mòlt viciad en los costums. *Depravado*. Depravatus. *Dépravé, méchant*. Depravato.

DEPRAVADAMÈNT. adv. mod. Ab mòlta malicia, ó perversa intenció. *Depravadamente*. Depravatè. *Avec dépravation*. Con depravazione.

DEPRAVADÍSSIM, MA. adj. sup. de DEPRAVAD. *Depravadisimo*. Valdè depravatus. *Très-méchant*. Depravatissimo.

DEPRAVADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui vicia alguna cosa. *Depravador*. Depravator. *Corrupteur*. Depravatore.

DEPRAVAR. v. a. Corrómprer, viciar, adulterar alguna cosa. *Depravar*. Depravare. *Dépraver, corrompre*. Depravare, corrompere.

DEPRECACIÓ. s. f. Preg, súplica, petició. *Deprecacion*. Deprecatio. *Prière, instance*. Deprecazione.

DEPRECATORI, RIA. adj. Lo que pertany á la deprecació. *Deprecatorio, deprecativo*. Deprecatorius, deprecativus. *Déprécatif*. Deprecativo.

DEPRECATIU, VA. adj. DEPRECATORI.

DEPREMUT, DA. p. p. ant. de DEPRIMIR. *Deprimido*.

DEPRES, A. adj. ant. COMPRES, CONEGUD.

DEPRÈSSA. adv. mod. Ab prestesa, ab pròmptitut. *Aprisa, apriesa*. Celeriter, festinanter, præstò. *Vite, vîtement, bientôt*. In fretta, presto.

DEPRESSIÓ. s. f. Abatimènt, humiliació. *Depresion*. Depressio. *Dépression, abaissement*. Depressione, abbassamento.

DEPRESSIU, VA. adj. Lo que deprimex. *Depresivo*. Deprimens. *Ce qui déprime*. Che deprime.

DEPRESSÒR. s. m. Lo qui abat y humilia. *Depresor*. Depressor. *Celui qui abaisse, qui déprime*. Quel che deprime.

DEPRIMIR. v. a. Abátrer, humiliar. *Deprimir*. Deprimere. *Déprimer, abaisser, humilier, abattre*. Depremere, deprimere, conculcare, avvilire.

DEPROMPTE. adv. mod. DE PRÒMPTE.

DEPUIX. adv. t. ll. y òrd. ant. DESPRÈS.

DEPUNIR. v. a. ant. CASTIGAR.

DEPURACIÓ. s. f. L' acció y efècte de purificar alguna cosa. *Depuracion*. Purificatio. *Dépuration*. Depurazione.

DEPURAR. v. a. Netejar, purificar. *Depurar*. Depurare, purificare. *Dépurer*. Depurare, far puro.

DEPUS. adv. t. ll. y òrd. ant. DESPRÈS.

DEPUTACIÓ. s. f. DIPUTACIÓ.

DEPUTAR. v. a. DIPUTAR.

DEPUX. adv. t. ll. y òrd. ant. DESPRÈS.

DEPUYS. adv. t. ll. y òrd. ant. DESPRÈS.

DEPUYX. adv. t. ll. y òrd. ant. DESPRÈS.

DERELINQUIR. v. a. ant. DÈXAR, ABANDONAR.

DERENCLIR. v. a. ant. DÈXAR, ABANDONAR.

DERENETAT. s. f. ant. DARRERÍA.

DERIVACIÓ. s. f. Descendencia, deducció. *Derivacion*. Derivatio. *Dérivation*. Derivazione.

DERIVAR. v. n. Tráurer alguna cosa son origen de altra. *Derivar*. Nasci, duci, oriri. *Dériver, émaner*. Derivare, dipendere, procedere.

DERIVATIU, VA. adj. *Gram*. Lo que se fòrma ó deduex de sòn primitiu. *Derivativo*. Derivativus. *Dérivé*. Derivativo.

DEROGACIÓ. s. f. L'acció y efècte de derogar. *Derogacion*. Derogatio. *Dérogation*. Derogazione.

DEROGAR. v. a. Abolir ó anul-lar alguna cosa establerta com á llèy ó costum. *Derogar*. Derogare. *Déroger*. Derogare.

DEROGATORI, RIA. adj. Lo que deroga. *Derogatorio*. Derogatorius, derogativus. *Dérogatoire*. Derogatorio.

DERRAMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui derrama. *Derramador*. Effusor, qui diffundit. *Celui qui verse, qui rép*[...] Spargitore, versatore.

DERRAMAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de derramar. *Derramamiento*. Eff[...] *Effusion, épanchement*. Spargim[ento,] versamento.

DERRAMAMÈNT. La porció de líquid [...] que se llansa al tèmps de mesurar la cantitat de líquid que se perd [...] defècte ó esquerda dels vasos que [la] contènen. *Derrame*. Pars effusa. [...] *lage, ce qui se répand hors de la* [...]*re*. Colatura.

DERRAMAR. v. a. Llansar ó espargir [co]sas líquidas ó menudas. *Derramar*. [Ef]fundere, diffundere, profundere. [*Ré*]*pandre, verser, épancher*. Spar[gere,] versare.

DERRÈR, RA. adj. DARRÈR.

DERRÈRA. s. m. fam. DARRÈRA.

DERRÈRA. adv. ll. DARRÈRA.

DERRÈRA. prep. DARRÈRA.

DERRERENC, CA. adj. Lo que madura tard ó desprès del tèmps regular. *Tardio.* Serotinus. *Tardif.* Tardivo, serotino.

DERRETIMENT. s. m. ant. DERRITIMÈNT.

DERRETIR. v. a. ant. DERRITIR.

DERRITIBLE. adj. Lo que pod tornarse líquid. *Liquidable, licuable, fusible, liquefactible.* Fusilis, liquabilis. *Liquefiable.* Liquativo.

DERRITIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de derritir ó derritirse. *Derretimiento, licuacion.* Liquatio, fusura. *Liquefaction, fusion.* Liquefazione.

DERRITIR. v. a. Fèr tornar líquida per medi del calòr alguna cosa sólida coagulada ó gelada. També se usa com recíproc. *Derretir, licuar.* Liquare, liquefacere. *Liquefier, fondre.* Liquefare, struggere.

DERRITIRSE. v. r. Inflamarse en amòr diví ó profá, y també enamorarse ab pròmptitut y facilitat; y axí diem: aquest home se DERRITEX al véurer una dona. *Derretirse.* Amore accendi, flagrare. *S'enflammer, se passioner.* Infiammarsi, abbruciarsi, ardere.

DERROBAR. v. a. ant. ROBAR.

DERROCAMENT. s. m. ant. DEMOLICIÓ.

DERROCAR. v. a. ant. Precipitar dèsde una roca al que está en èlla. *Despeñar.* È rupe præcipitem aliquem agere. *Précipiter.* Precipitare, traripare.

DERROCAR. ant. Tirar á terra algun edifici. *Derrocar, derribar.* Demoliri, evertere, diruere, disturbare, eruere. *Démolir, renverser, abattre.* Diroccare, rovesciare, abbattere.

DERROCAR. met. Fèr cáurer á algú del estad ó fortuna que tenia. *Derrocar.* A statu deturbare, bouis spoliare. *Faire déchoir.* Far scadere.

DERROGATIU, VA. adj. ant. DEROGATORI.

DERROTA. s. f. La direcció que en sa navegació portan las embarcaciòns. *Derrota, derrotero.* Cursus maritimus. *Route, rumb.* Rombo.

DERROTA. Fugida desordenada del exèrcit vensud. *Derrota.* Clades, profligatio exercitûs. *Déroute, déconfiture.* Sconfitta, disfacimento.

DERROTAR. v. a. *Milic.* Véncer y fèr fugir en desòrde al exèrcit contrari. *Derrotar.* Exercitum fundere, profligare. *Déconfire, mettre en déroute.* Sconfiggere, disfare.

DERROTAR. Arruinar alguna persòna destruindli las conveniencias, los bèns, la salud, etc. *Derrotar.* Destruere, perdere, profligare. *Ruiner, appauvrir.* Rovinare, distruggere.

DERROTAR. Dissipar, llansar á pérdrer alguna cosa. *Derrotar.* Prodigere, perdere, dissipare. *Détruire, prodiguer, engloutir, dissiper.* Dissipare, prodigare.

DERRUIR. v. a. Tirar á terra, destruir, arruinar algun edifici. *Derruir, dirruir.* Diruere. *Démolir, détruire, abattre.* Rovinare, rovesciare.

DESABILLÉ. s. m. Vestidura que usaban mòlt las donas, composta de faldellí y mitja bota de la matèxa roba, ab guarniciòns ó sèns èllas. *Desabillé.* Mulieribus indumenti genus. *Déshabillé.* Sorta d'abito da portare in casa.

DESABONYEGAR. v. a. Tráurer de las pèssas de mètall los bònys fèts per cops que han rebud. *Desabollar.* Vasis metallis contusiones complanare. *Redresser.* Raddrizzare, riporre.

DESABRIG. s. m. La falta de abrig ó de roba ab que abrigarse. *Desabrigo.* Tegumenti, fomenti privatio, nuditas. *Nudité.* Nudità.

DESABRIG. met. DESAMPARO.

DESABRIGAR. v. a. Destapar, tráurer la roba que abriga. *Desabrigar.* Tegumenta tollere, nudare, frigori objicere. *Mettre à nu, dépouiller, découvrir.* Spogliare.

DESACALORARSE. v. r. Desahogarse del calòr que se patex. *Desacalorarse.* Refrigerari. *Se rafraîchir.* Rinfrescarsi.

DESACATAR. v. a. Faltar á la reverencia y respècte degud á algú. *Desacatar.* Irreverenter agere. *Manquer de respect, d'égard.* Mancare al rispetto.

DESACATO. s. m. Falta de reverencia y respècte comesa contra los superiòrs ó contra las cosas sagradas. *Desacato, desacatamiento.* Irreverentia. *Irrévérence, manque de respect.* Mancanza di rispetto.

DESACERT. s. m. L'acció y efècte de desacertar. *Desacierto, desacuerdo.* Error, deceptio. *Erreur, faute, bévue.* Fallo, errore, sbaglio.

DESACERTADAMÈNT. adv. mod. Ab desacert. *Desacertadamente.* Temerè, inconsultò. *Inconsidérément, mal à propos.* Sconsideratamente.

DESACERTAR. v. n. Obrar sèns acert ó

erradamènt. *Desacertar*. Errare, decipi. *Errer, faire une faute*. Errare, mancare.

DESACOMODAD, DA. adj. que se aplica als criads que no tènen acomodo ó casa ahònt servir. *Desacomodado*. Vacuus. *Sans emploi, sans occupation*. Sbrigato, che non ha padrone a cui serva.

DESACOMODAR. v. a. Privar de la comoditat, llevar á algú la conveniencia ó acomodo. *Desacomodar*. Incommodare, commodis privare. *Priver des commodités*. Disagiare, scomodare.

DESACOMPANYAR. v. a. ant. Dèxar la companyía de algú. *Desacompañar*. Dissociari. *Quitter la compagnie*. Lasciar la compagnia d'alcuno.

DESACONSELLAMENT. s. m. ant. DISSUASIÓ.

DESACONSELLAR. v. a. Dissuadir, persuadir á algú lo contrari de lo que tè meditad ó resolt. *Desaconsejar*. Dissuadere, dehortari. *Déconseiller, dissuader*. Sconsigliare, stornare, distorre, dissuadere.

DESACONTENTAR. v. a. DESCONTENTAR.

DESACORDADAMENT. adv. mod. ant. Sèns acord. *Desacordadamente*. Inconsultò. *Inconsidérément*. Sconsideratamente.

DESACORDAMENT. s. m. ant. Olvid. *Desacuerdo*. Oblivio. *Oubli*. Ubblio.

DESACORDANÇA. s. f. ant. DISCORDANCIA.

DESACORDANSA. s. f. ant. DISCORDANCIA.

DESACORDAR. v. n. ant. DISCORDAR.

DESACORRALAR. v. a. Tráurer lo bestiar del corral. *Desacorralar*. Pecora è septis educere. *Faire sortir le troupeau de la bergerie*. Far uscire il bestiame della mandra.

DESACORT. s. m. ant. DISCORDIA.

DESACOSTUMAD, DA. adj. Lo que está fora del us y òrde comú. *Desacostumbrado*. Insolitus, insuetus. *Desaccoutumé, déshabitué*. Disusato, disvezzato.

DESACOSTUMAR. v. a. ant. DESVESAR.

DESACOSTUMARSE. v. r. ant. DESVESARSE.

DESACREDITAR. v. a. Llevar ó disminuir lo crédit y reputació de alguna persòna, ó lo valòr y estimació de alguna cosa. *Desacreditar*. Infamare, notam inurere. *Discréditer, diffamer*. Diffamare, screditare.

DESAD, DA. p. p. de DESAR. *Alzado, guardado*.

DESAD. adj. Amagad, ocult. *Oculto, escondido*. Occultus. *Occulte, caché*. Nascosto, ascoso.

DESAD. Se diu també del paratge solitari y poc frecuentad. *Retirado*. Infrequens, secretus. *Retiré, solitaire*. Solingo, rimoto.

DESAFAVORIR. v. a. Dèxar de afavorir á algú, desairarlo. *Desfavorecer*. gratiam, benevolentiam subtrahere, deserere. *Disgracier*. Privar della grazia.

DESAFAVORIR. Contradir, fèr oposició á alguna cosa afavorind á la contraria. *Desfavorecer*. Contradicere, oppugnare. *Nuire, s'opposer*. Nuocere, contraddire.

DESAFÈCTE. adj. Oposad, contrari. *Desafecto*. Adversus, contrarius. *Contraire, opposé, adverse*. Oppòsto, contrario, avversario.

DESAFÈCTE. s. m. Falta de afècte. *Desafecto, desamor, descariño, erronia*. Amoris, amicitiæ defectus. *Aversion, mauvaise volonté, refroidissement*. Avversione, alienazione della volontà, disamore.

ESTAR DESAFEINAD. fr. Estar sens res que fèr. *Estar de vagar*. Otiari, vacare. *Être oisif*. Essere ozioso.

DESAFIAD, DA. p. p. de DESAFIAR. *Desafiado*.

DESAFIADÒR, RA. s. m. y f. Lo que desafia. *Desafiador, retador*. Ad duellum provocans. *Celui qui défie, duelliste*. Duellante.

DESAFIANT. p. pres. de DESAFIAR. DESAFIADÒR.

DESAFIAR. v. a. Provocar á altre á combátrer. *Desafiar, retar*. Ad duellum vel certamen provocare. *Défier, appeler en duel*. Sfidare.

DESAFIAR. Provocar á altre á entrar en competencia sòbre cosas que requerexen forsa, agilitat ó habilitat. *Desafiar*. Provocare, viribus vel agilitate contendere. *Provoquer, piquer*. Provocare, pungere.

DESAFICIONAR. v. a. Fèr pérdrer á algú l' amòr ó afició á alguna cosa. *Desaficionar*. Alienare, ab amore distrahere. *Détacher, dégoûter*. Rimuovere, distaccare, allontanare.

DESAFINAD, DA. p. p. de DESAFINAR. *Desafinado.*

DESAFINADAMÈNT. adv. mod. Apartarse de la perfèta entonació. *Desafinadamente.* Dissonè. *Sans accord.* Con dissonanza.

DESAFINAR. v. a. *Mús.* Apartarse la veu ó algun instrumènt de la perfèta entonació causand una impressió desagradable al oido. *Desafinar.* Dissonare. *Désaccorder.* Scordare.

DESAFÍO. s. m. L' acció de desafiar. *Desafio, reto, rieto.* Ad duellum provocatio. *Défi.* Duello.

DESAFÍO. L' acció de provocar á altre á entrar en alguna competencia. *Desafio.* Ad certamen provocatio. *Défi.* Sfidamento.

DESAFÍO. Lo combat seguid á la provocació de combátrer. *Duelo, desafio.* Duellum, duorum pugna. *Défi.* Duello, disfida.

DESAFIU. s. m. DESAFÍO.

DESAFOR. s. m. Acció irregular y violènta comesa contra la llèy, lo costum ó la rahó. *Desafuero.* Actus legi aut consuetudini adversus. *Injustice.* Ingiustizia.

DESAFORAD, DA. adj. Lo que es excessivamènt gran, fora de lo regular. *Desaforado, descomedido.* Enormis. *Énorme, démésuré.* Enorme, smisurato.

DESAFORADAMÈNT. adv. mod. Excessivamènt, fora de mida. *Desaforadamente, descomedidamente.* Ultra modum, immoderatè. *Désordonnément, énormément.* Smisuratamente, enormemente.

DESAFORAR. v. a. Trencar los fors y privilegis que corresponen á algú. *Desaforar.* Privilegia, exemptiones abrogare, rescindere. *Agir contre les priviléges ou les droits de quelqu'un.* Fare contro i diritti, ovvero i privilegj d' alcuno.

DESAFORAR. Privar á algú del for ó exempció que gosa per haber comes algun delicte dels senyalads pera aquex cas. *Desaforar.* Privilegio vel exemptione privare. *Priver quelqu'un de ses droits, de ses priviléges.* Privare uno dell' esenzioni che gode nel modo d' esser giudicato.

DESAFORARSE. v. r. Desvergonyirse, propassarse. *Desaforarse, descomponerse.* Irritari, exacerbari, furere. *Se mettre en colère, s'oublier.* Incollerarsi, adirarsi.

DESAFORTUNAD, DA. adj. Lo qui no tè fortuna. *Desafortunado.* Infortunatus. *Infortuné, malheureux.* Sfortunato, sciagurato.

DESAGAFAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de desagafar. *Desasimiento.* Solutio. *Dessaisissement.* Rilascio, staccamento.

DESAGAFAR. v. a. Desunir, separar lo agafad. *Desasir, desprender.* Solvere. *Dessaisir, détacher.* Staccare.

DESAGAFAR. Desunir, separar alguna cosa que estaba agafada á altra ab aiguacuit, pastetas, etc. *Despegar.* Deglutinare. *Décoller, déluter.* Scollare, staccare.

DESAGARRAR. v. a. Dèxar anar lo que estaba agarrad. *Desagarrar, desaferrar.* Solvere, dissolvere. *Dépendre, détacher.* Staccare, lasciare.

DESAGENZAR. v. a. ant. Llevar lo adòrno á alguna cosa. *Desadornar.* Cultu, ornatu spoliare. *Déparer.* Sparare, sguarnire.

DESAGERMANARSE. v. r. Faltar á la unió fraternal que los germans deuen professarse mutuamènt. *Deshermanarse.* Fratres dissociari, animo haud fraterno agere. *Manquer à l'amour fraternel.* Mancar all' amor fraterno.

DESAGRADABLE. adj. Lo que desagrada ó disgusta. *Desagradable.* Ingratus, injucundus. *Désagréable.* Spiacevole.

DESAGRADABLEMENT. adv. mod. Ab desagrado. *Desagradablemente.* Injucundè, insuaviter. *Désagréablement.* Spiacevolmente.

DESAGRADAR. v. n. Disgustar, causar desagrado. També se usa com recíproc. *Desagradar.* Displicere. *Déplaire, désagréer.* Spiacere.

DESAGRADO. s. m. Falta de amabilitat en lo tracte ó en la cara. *Desagrado.* Insuavitas, asperitas. *Manque d'affabilité.* Spiacevolezza.

DESAGRADO. Disgust, descontento. *Desagrado.* Tædium, fastidium. *Déplaisir, désagrément.* Spiacere, spiacenza.

DESAGRADUACIÓ. s. f. ant. DEGRADACIÓ.

DESAGRADUAR. v. a. ant. DEGRADAR.

DESAGRAID, DA. p. p. de DESAGRAIR. *Desagradecido.*

DESAGRAID. adj. Lo qui desagraex. *Desa-*

gradecido. Ingratus, beneficii immemor. *Ingrat.* Ingrato.

DESAGRAIDAMÈNT. adv. mod. ant. Ab desagraimènt. *Desagradecidamente.* Ingratè. *Ingratement.* Ingratamente.

DESAGRAIDÌSSIM, MA. adj. sup. de DESAGRAID. *Desagradecidisimo.* Peringratus. *Très-ingrat.* Ingratissimo.

DESAGRAIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de desagrair. *Desagradecimiento.* Ingratitudo. *Ingratitude.* Ingratitudine.

DESAGRAIR. v. a. No correspóndrer al benefici rebud, dèxar de regonéxerlo. *Desagradecer.* Ingratum, beneficii immemorem esse. *Être un ingrat.* Sconoscere.

DESAGRAVI. s. m. Satisfacció del agravi ú ofensa fèta, compensació del perjudici causad. *Desagravio.* Injuriæ compensatio, offensæ vindicatio. *Satisfaction, réparation d'un tort, d'une offense.* Sgravio, soddisfazione.

DESAGRAVIAMÈNT. s. m. ant. DESAGRAVI.

DESAGRAVIAR. v. a. Donar satisfacció del agravi que se ha fèt, ó compensar lo dany que se ha causad. *Desagraviar.* Injurias vindicare, compensare; damna sarcire. *Réparer une offense, un tort, donner une satisfaction.* Rifare, ristaurare.

DESAGREGACIÓ. s. f. ant. DISGREGACIÓ.

DESAGREGAR. v. a. ant. DISGREGAR.

DESAGRIR. v. a. ant. Temperar, endòlsir, tráurer l' aspresa y agròr á alguna cosa. *Desacerbar.* Dulcorare, acerbitatem mitigare, temperare. *Adoucir, tempérer.* Raddolcire.

DESAHOGAD, DA. adj. Desvergonyid, descarad. *Desahogado.* Petulans, procax. *Effronté, insolent, impudent.* Spavaldo, sfrontato, sfacciato.

DESAHOGAD. Se aplica també al puèsto desembrassad ahònt no hi ha massa reunió de cosas, ó mòlta confusió de persònas. *Desahogado.* Expeditus. *Débarrassé, dégagé.* Sciolto, sbrigato.

DESAHOGADAMÈNT. adv. mod. Ab desahogo. *Desahogadamente.* Liberè, expeditè. *Librement, sans gêne.* Spiatellatamente, liberamente.

DESAHOGADAMÈNT. Ab desinvoltura, ab massa llibertat. *Desahogadamente.* Petulanter. *Effrontément, librement.* Sfacciatamente, scioltamente.

DESAHOGAR. v. a. Axamplar lo cor á algú, aliviarlo en sòs traballs, aflic[cions] ó necessitats. També se usa com reci[proc.] proc. *Desahogar.* Recreare, animi ægritudinem levare. *Soulager.* Alleviare, sgravare.

DESAHOGAR. Aliviar lo ánimo de alguna pa[s]sió, fatiga ó cuidado que lo oprimex. *Desahogar.* Ægrum, animum allevare, solari. *Évaporer le chagrin.* Sgravare.

DESAHOGARSE. v. r. Repararse, recobrar[se] del calòr y fatiga valèndse de m[itjans] proporcionads. *Desahogarse.* Reparari, refici. *Se soulager.* Alleviarsi.

DESAHOGARSE. Desempenyarse, tráurerse [de] sòbre los deutes contrèts. *Desahogarse.* Ab ære alieno liberari. *S'acquitter.* Francarsi.

DESAHOGARSE. Manifestar á alguna perso[na] lo sentimènt ó quèxa que per algu[na] rahó se tè de èlla. *Desahogarse.* Cu[m] aliquo expostulare. *Se décharger le cœur.* Aprirsi, palesare.

DESAHOGARSE. Fèr confiansa de algú re[fe]rindli las propias penas y traballs. *Des[ahogarse].* Animi dolorem cum al[iquo] comunicare, alicui credere. *Ouvrir s[on] cœur, se déboutonner.* Vuotar il [sacco]... letto.

DESAHÒGO. s. m. Alivio de la pena, t[ra]ball ó aflicció. *Desahogo.* Leva[men], solatium, levamentum. *Soulagement.* Conforto, ristoro.

DESAHÒGO. Esbargimènt. *Desahogo.* Recre[a]tio, laxamentum. *Effusion, épanch[e]ment de cœur.* Spandimento, effusion[e].

DESAHÒGO. Dilatació, axample. *Desahog[o].* Spatii laxatio. *Allégeance, adoucis[se]ment.* Refrigerio, sollievo.

DESAHÒGO. Desembras, llibertat, desin[vol]tura. *Desahogo.* Petulantia, proc[aci]tas. *Incartade.* Cervellinaggine, ... to, sbrigliatura.

DESAIGUADÈRO. s. m. Conducto ó [ca]nal pera fèr marchar las aiguas s[uper]fluas á fi de que no fassan mal. *De[sa]guadero, emisario.* Emissarium. *[Dé]charge.* Sbocco, uscito.

DESAIGUAR. v. a. DESGUASSAR.

DESAIRAD, DA. adj. Lo que no tè [garbo] bo ó gracia. *Desairado.* Inconcin[nus], illepidus. *Maussade, sans grâce.* S[gar]bato, sguajato.

DESAIRAD. met. Lo qui tenind mérit ... ates, ó lo qui no quèda ab lluim[ent en] lo que tè á sòn cárreg. *Desairado.* ... pectui habitus. *Méprisé, dédaigné.*

à mal réussi. Disdegnato.

DESAIRAR. v. a. Desestimar, desaténdrer alguna cosa ó persòna. *Desairar*. Despicere. *Dédaigner, mépriser*. Disdegnare, sdegnare, avere a vile.

DESAIRE. s. m. L'acció y efècte de desairar. *Desaire, descuerno*. Despectio, contemptus. *Dédain, mépris*. Dispregio, disprezzo, spregio.

DESAJUDAD, DA. adj. Poc ajudad. *Desayudado*. Indiligens, sua negligens, deses. *Inattentif, nonchalant*. Svogliato, trascurato, accidioso.

DESAJUDAR. v. a. Impedir ó embarassar lo que pod servir de ajuda á algú. *Desayudar*. Impedire, adversari. *Incommoder, embarrasser, empêcher*. Impacciare, impedire.

DESAJUST. s. m. L'acció de desajustar. *Desajuste*. Disjunctio. *L'action de désajuster, dérangement*. Sconciamento, scomponimento.

DESAJUSTAR. v. a. Desigualar, desconcertar una cosa de altra. *Desajustar*. Disjungere. *Désajuster*. Guastare, disordinare, sconciare, scomporre.

DESAJUSTARSE. v. r. Apartarse del ajust ó conveni fèt ó próxim á fèrse. *Desajustarse*. Disconvenire; pactum, conventionem rescindere. *Se dédire*. Disdirsi, ritrattarsi.

DESALABAR. v. a. Vituperar alguna cosa, posarli taras. *Desalabar*. Vituperare. *Blâmer*. Biasimare, vituperare.

DESALAPAD, DA. adj. Desvergonyid, descarad. *Deslavado, desollado*. Procax, impudens, effrons. *Dehonté, effronté*. Sfacciato, impudente.

DESALBARDAR. v. a. Tráurer la albardà á las bestias de cárrega. *Desalbardar, desenalbardar*. Clitellas detrahere. *Débâter*. Sbastare.

DESALBERGAMENT. s. m. ant. Lo acte ó efècte de llevar ó negar l' hospedatge. *Deshospedamiento*. Inhospitalitas. *Inhospitalité*. Inospitalità.

DESALBERGAT, DA. adj. ant. Lo qui no tè hospedatge. *Deshospedado*. Hospitio carens. *Qui manque de logement*. Disalbergato.

DESALENTAR. v. a. DESANIMAR.

DESALIÈNTO. s. m. Decaimènt de ánimo, falta de vigòr y esfors. *Desaliento*. Animi defectio. *Découragement, défaillance*. Pusillanimità, abbattimento d' animo.

DESALT, DESSALT. s. m. ant. DESCONTÈNTO, DISGUST.

DESALTAR. v. a. ant. DISGUSTAR.

DESALTERAR. v. a. ant. Fèr passar la sed. *Apagar la sed*. Sitim extinguere. *Se désaltérer, étancher la soif*. Trar la sete.

DESALLOTJAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de desallotjar. *Desalojamiento*. Ab hospitio, è loco ejectio, expulsio, *Délogement*. Lo sloggiare.

DESALLOTJAR. v. a. Tráurer de algun lloc, fèr abandonar per forsa de armas lo allotjamènt, casa ó siti, ahònt algú estaba allotjad ó fortificad. *Desalojar*. Ab hospitio, è loco pellere, ejicere. *Déloger*. Disloggiare.

DESAMAR. v. a. ant. Aborrir. *Desamar*. Odisse, odio habere. *Cesser d'aimer*. Disamare.

DESAMARRAR. v. a. Tráurer las amarras ó lo que estaba lligad ab èllas. *Desamarrar*. Vincula solvere. *Démarrer, détacher*. Distaccare, sciogliere.

DESAMARRAR. *Náut*. Separar una embarcació de altra ó del puèsto ahònt estaba amarrada. *Desatracar*. Disjungere, separare. *Debâcler*. Sgomberare.

DESAMICH. s. m. ant. ENEMIG.

DESAMISTANSAR. v. a. Descompóndrer la amistat de alguns. *Descompadrar*. Dissociare, disjungere. *Brouiller, indisposer*. Sparger la zizzania, aizare, alienare.

DESAMOHINAR. v. a. ant. DESENFADAR.

DESAMOHINO. s. m. ant. DESENFADO.

DESAMONESTAR. v. a. ant. DISSUADIR.

DESAMÒR. s. m. Desafècte, mala correspondencia. Se pren á vegadas per aborrimènt y enemistat. *Desamor*. Amoris defectio, simultas. *Refroidissement, manque d'amour, inimitié*. Disamore.

DESAMORÒS, A. adj. que se aplica al que no tè amòr ó agrado, ó bè no lo manifèsta. *Desamoroso, desamorado*. Amoris expers, insuavis. *Sans amour, indifférent, froid*. Disamorato, disamoroso, disamorevole.

DESAMPARAR. v. a. Abandonar, dèxar sèns amparo ni favòr al que lo demana ó necessita. *Desamparar*. Deserere. *Abandonner, délaisser*. Abbandonare, lasciare.

DESAMPARAR. Ausentarse, abandonar algun lloc. *Desamparar*. Derelinquere. *Désemparer*. Sloggiare, sbrattare il paese.

DESAMPARAR. Abandonar alguna fortificació ó altra cosa dèxandla sènse defensa. *Desmantelar*. Muros, mœnia diruere, evertere. *Démanteler*. Smantellare.

DESAMPARARSE. v. r. ant. APARTARSE, DIVIDIRSE, SEPARARSE.

DESAMPARO. s. m. L'acció y efècte de desamparar. *Desamparo, desabrigo*. Destitutio, derelictio. *Désemparement, abandon*. Abbandono, partenza.

DESANIMAD, DA. p. p. de DESANIMAR. *Desanimado*.

DESANIMAD. adj. Bàrbaro, inhumà. *Desalmado*. Inhumanus, efferus, trux, impius, sceleratus. *Dénaturé, inhumain, scélérat*. Spietato, inumano.

DESANIMAR. v. a. Acobardir, fèr pérdrer lo ánimo y esfors. *Desanimar, desalentar, descorazonar*. Exanimare, animum alicujus frangere. *Décourager, intimider*. Scoraggiare, scorare.

DESANUJAR. v. a. Aplacar, sossegar y fèr pérdrer lo anutj á algú. També se usa com recíproc. *Desenojar*. Iratum placare. *Apaiser la colère, dérider*. Abbonire, placare, rappattumare.

DESANUJÒS, A. adj. Lo que es bastant pera fèr pérdrer lo anutj. *Desenojoso*. Iram sedandi virtute præditus. *Propre à calmer*. Tranquillante.

DESANUTJ. s. m. Deposició del anutj. *Desenojo*. Iræ depositio. *L'action de s'apaiser*. Placazione.

DESAPACIBILITAT. s. f. Asperesa, desagrado. *Desapacibilidad*. Asperitas, acerbitas, insuavitas. *Rudesse, dureté*. Durezza, bruschezza, ruvidità.

DESAPACIBLE. adj. Lo que causa disgust ó enfado, ó es desagradable als sentits. *Desapacible*. Asper, acerbus, insuavis. *Désagréable, rude, déplaisant*. Increscevole, nojoso, aspero, afro, lazzo.

DESAPAREGUD, DA. p. p. de DESAPARÈXER. *Desaparecido*.

DESAPARELLAR. v. a. DESAPARIAR.

DESAPARÈXER. v. n. Ocultarse, apartarse de la vista de altre ab pròmptitut y velocitat. També se usa com recíproc. *Desaparecer*. Subitò abire, disparere. *Disparaître, se dérober*. Sparire, involarsi.

DESAPARIAR. v. a. Separar una de dòs cosas que fòrmaban parell. *Desaparear, desparejar*. Disjungere, dissociare. *Dépareiller, déparier, désapparier*. Disaccoppiare.

DESAPARIAR. Desguarnir, descompóndrer. *Descomponer*. Ornatum tollere. *Déranger, démantibuler, dérégler*. Scomporre, tor gli ornamenti.

DESAPARICIÓ. s. f. L'acció ó efècte de desaparèxer. *Desaparecimiento*. Occultatio. *Disparition*. Sparizione.

DESAPASSIONAD, DA. p. p. de DESAPASSIONAR. *Desapasionado*.

DESAPASSIONADAMÈNT. adv. mod. Sènse passió, sèns interes ni altre respècte. *Desapasionadamente*. Ingenuè, ex animo. *Sans passion, avec désintéressement*. Disinteressatamente.

DESAPASSIONAR. v. a. Desarrelar la passió que se tè á alguna persòna ó cosa. Mès comunamènt se usa com recíproc. *Desapasionar*. Abalienare. *Déraciner, éteindre, faire cesser une passion*. Sradicare.

DESAPEGAD, DA. p. p. de DESAPEGAR y DESAPEGARSE. *Despegado, desapegado, desprendido, desasido*.

DESAPEGAD. adj. Lo qui es poc amable en lo tracte. *Despegado*. Asper. *Rude, dur*. Duro, aspro, rozzo.

DESAPEGAD. DESAGRAID.

DESAPEGADAMÈNT. adv. mod. Ab desapègo. *Desapegadamente*. Asperè. *Durement, avec rudesse*. Rozzamente, ruvidamente.

DESAPEGADÍSSIM, MA. adj. sup. de DESAPEGAD. *Desasidísimo*. Valdè abalienatus. *Très-détaché*. Staccatissimo.

DESAPEGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui desapèga. *Desapegador*. Deglutinator. *Celui qui décolle, qui détache*. Scollatore.

DESAPEGAR. v. a. ant. DESAGAFAR.

DESAPEGARSE. v. r. Apartarse, no dèxarse arrastrar del afècte natural á persònas y cosas propias. *Despegarse, desapegarse*. Abalienari, animum avertere. *Se détacher*. Sciorsi, distaccarsi.

DESAPEGARSE. Despéndrerse, desapropiarse de alguna cosa. *Desprenderse, desasirse*. Dimittere, abalienare. *Se dessaisir, se désapproprier*. Rilasciare, spropriarsi.

DESAPÈGO. s. m. Indiferencia, desinteres, falta de codicia, desapropi de cosas temporals. *Desapego, desprendimiento, desasimiento, despegamiento*. Abalienatio. *Indifférence, désintéressement*. Disamorevolezza.

DESAPÈGO. Asperesa, desamòr. *Despego, descariño*. Amoris defectio. *Rudesse, refroidissement*. Disamore.

AB DESAPÈGO. mod. adv. De una manèra aspra, y malagradòsa. *Desapegadamente.* Asperè. *Durement, avec rudesse.* Rozzamente.

DESAPÈNDRER. v. a. ant. Olvidar lo que se habia apres. *Desaprender.* Oblivisci. *Désapprendre.* Disimparare.

DESAPERCIBIT, DA. adj. ant. DESPREVINGUD.

DESAPERCEBUT, DA. adj. ant. DESPREVINGUD.

DESAPIADAD, DA. adj. Lo qui no tè pietat ó sentimènts de humanitat. *Desapiadado, incompasivo, incompasible.* Immisericors, impius. *Impitoyable.* Spietato, barbaro, inumano.

DESAPIADADAMÈNT. adv. mod. Sènse pietat. *Desapiadadamente.* Immisericorditer. *Impitoyablement.* Spietatamente.

DESAPLICAD, DA. adj. Lo qui no se aplica. *Desaplicado.* Instudiosus. *Inappliqué.* Disapplicato.

DESAPODERAR. v. a. Despullar á algú de lo que tenia, ó de lo que se habia apoderad. *Desapoderar.* A possessione depellere. *Déposséder.* Dispodestare.

DESAPODERARSE. v. r. DESAPROPIARSE.

DESAPOSENTAR. v. n. ant. Anársen de algun lloc, dèxar la posada voluntariamènt. *Desalojar.* Locum ultrò relinquere. *Déloger.* Sloggiare, diloggiare.

DESAPROBACIÓ. s. f. L'acció y efècte de desaprobar. *Desaprobacion.* Improbatio. *Désapprobation, désaveu.* Disapprovazione.

DESAPROBAR. v. a. No consentir en alguna cosa, no reputarla per bona. *Desaprobar.* Improbare. *Désapprouver, improuver.* Disapprovare.

DESAPROPI. s. m. L'acció y efècte de desapropiarse. *Desapropiamiento, desapropio.* Abalienatio, abdicatio. *Désappropriation, dessaisissement.* Spropriazione.

DESAPROPIAMÈNT. s. m. DESAPROPI.

DESAPROPIAR. v. a. ant. ENAGENAR.

DESAPROPIARSE. v. r. Despéndrerse del domini de las cosas propias. *Desapropiarse.* Abalienare aliquid, vel ab aliquo abalienari. *Se désapproprier, se dessaisir.* Spropriarsi, dispodestarsi.

DESAPROFITAT, DA. adj. ant. Lo qui podend adelantar en virtut, lletras ó conveniencias no ho ha fèt. *Desaprovechado.* Improvidus, rem suam non curans. *Qui perd son temps, qui ne profite point.* Trascurato.

DESAPROFITAT. ant. Inútil. *Desaprovechado.* Inutilis. *Inutile, infructueux.* Disutile, infruttuoso.

DESAPUNTALAR. v. a. Tráurer los puntals que sostenian alguna cosa. *Desapuntalar.* Fulcra tellere, removere. *Ôter les étançons.* Spuntellare.

DESAQUEFERAD, DA. adj. p. us. Lo qui está desocupad, ó no tè res que fèr. *Ocioso.* Vacuus. *Oisif, cagnard.* Ozioso, sfaccendato.

ESTAR DESAQUEFERAD. fr. ESTAR DESAFEINAD.

DESAR. v. a. Amagar, ó posar en lloc guardad alguna cosa. *Alzar, guardar.* Abdere. *Garder, cacher.* Serbare, custodire.

DESAR. Apartar de la vista alguna cosa reservandla. *Retirar.* Subducere, abstrahere. *Retirer.* Ritirare, togliere.

DESARSE. v. r. Ocultarse, ó resguardarse á fi de no ser vist ó descubert. *Retraerse.* Abdere se, in tutum se recipere. *Se retirer, se dérober.* Ritirarsi.

DESARAYGAR. v. a. ant. DESARRELAR.

DESARBOLAMÈNT. s. m. *Naut.* L'acció y efècte de desarbolar. *Desarbolo.* Navis malorum dejectio, effractio. *Démâtage.* Il disarborare.

DESARBOLAR. v. a. *Naut.* Destruir, trossejar ó fèr cáurer los arbres de una embarcació. *Desarbolar.* Navis malos dejicere, effringere, disturbare. *Désarborer, demâter.* Disarborare.

DESARBORAR. v. a. ant. Abátrer alguna cosa. *Derribar.* Sternere, dejicere, evertere. *Démolir, abattre.* Abbattere, distruggere, ruinare.

DESARÈT. s. m. ant. DESHERETAMÈNT.

DESARMAD, DA. p. p. de DESARMAR. *Desarmado.*

DESARMAD. Lo qui está sèns armas. *Inerme, desarmado.* Inermis. *Désarmé.* Inerme.

DESARMADURA. s. f. ant. DESARMAMÈNT.

DESARMAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de desarmar ó desarmarse. *Desarmadura, desarmamiento.* Exarmatio. *Désarmement, licenciement.* Disarmamento.

DESARMAMÈNT. L'acció y efècte de desarmar alguna embarcació. *Desarme.* Bellici instrumenti è navi sublatio. *Désarmement.* Disarmamento.

DESARMAR. v. a. Despullar de las armas. *Desarmar.* Exarmare, dearmare. *Désarmer.* Disarmare.

DESARMAR. Separar ó desunir las pèssas de que se compon alguna cosa. Se diu especialmènt de las máquinas. *Desarmar.* Dissolvere, extra ordinem locare. *Désarmer.* Disarmare, disfare.

DESARMAR. Parland de la bayòneta es tráurerla del cap del fusèll pera envainarla. *Desarmar.* Sicam è catapulta ignea tollere. *Désarmer.* Disarmare.

DESARMAR. met. Aplacar ó assossegar á algú que estaba mòlt enfadad. *Desarmar.* Sedare, mitigare. *Désarmer, démonter.* Disarmare, placare, addolcire, disacerbare.

DESARREBOSSAR. v. a. Tráurer lo embòs. Se usa també com recíproc. *Desarrebozar.* Faciem remotâ pallii orâ detegere. *Ôter la partie du manteau qui couvre le visage.* Tor via la parte del tabarro che copre il viso.

DESARREGLAD, DA. adj. Lo qui s'excedex en lo mènjar, béurer ó altras cosas. *Desarreglado, inmoderado, desreglado.* Immoderatus. *Déréglé, immodéré.* Smoderato, eccedente, sregolato.

DESARREGLADAMÈNT. adv. mod. Ab desarrèglo. *Desarregladamente, desregladamente.* Inordinatè, immoderatè. *Déréglément, immodérément.* Smisuratamente, disordinatamente.

DESARREGLAMÈNT. s. m. DESARRÈGLO.

DESARREGLAR. v. a. Trastornar, desordenar, tráurer de règla. *Desarreglar, desmesurar.* Inordinare, turbare. *Dérégler, désordonner.* Sconcertare, scomporre, turbare, disordinare.

DESARREGLARSE. v. r. Exir de règla, desordenarse. *Desarreglarse, desreglarse.* Immoderatè, intemperanter agere. *Se dérégler.* Sconcertarsi.

DESARRÈGLO. s. m. Falta de règla ó de òrde. *Desarreglo.* Inordinatio, confusio. *Déréglement, désordre.* Sregolamento, sregolatezza, disordine.

DESARRELAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de desarrelar. *Desarraigo.* Eradicatio. *Déracinement.* Sradicamento, svellimento.

DESARRELAR. met. Extirpar del tòt alguna passió ó vici. *Desarraigar.* Exstirpare. *Déraciner, extirper.* Sradicare, estirpare.

DESARREMANGAR. v. a. Abaxar la falda que estaba arremangada. *Desenfaldar.* Collectam vestem demittere. *Détrousser.* Lasciar andare, abbassare.

DESARRIMAR. v. a. Apartar alguna cosa de allí ahònt estaba arrimada. *Desarrimar.* Removere. *Éloigner, écarter.* Scostare, rimuovere.

DESARRUGAMENT. s. m. ant. L' acció de tráurer las arrugas á alguna cosa. *Desarrugadura.* Erugatio. *L'action d'ôter les rides, les plis.* Il fare sparire le rughe, le grinze; stiramento.

DESARRUGAR. v. a. Estirar alguna cosa, tráurerli las arrugas. *Desarrugar.* Erugare. *Dérider.* Stirare, render liscio, tor via le grinze.

DESASSABORAR. v. a. ant. DESSABORIR.

DESASSET. adj. territ. DISSET.

DESASSETIADOR. s. m. ant. Lo qui obliga al enemig á alsar lo siti de alguna plassa ó fortalesa. *Descercador.* Ab obsidione liberator. *Celui qui force l'ennemi à lever un siége.* Colui che costringe il nemico a levar l' assedio.

DESASSETIAMENT. s. m. ant. Lo acte de fèr alsar un siti. *Descerco.* Ab obsidione liberatio. *Levée d'un siége.* Levata d' un assedio.

DESASSETIAR. v. a. ant. Alsar ó fèr alsar lo siti de alguna plassa ó fortalesa. *Descercar.* Ab obsidione liberare. *Faire lever un siége.* Far levare un assedio.

DESASSOSSEGAD, DA. adj. INQUIÈT.

DESASSOSSEGAMENT. s. m. ant. DESASSOSSÈGO.

DESASSOSSEGAR. v. a. Privar de sossègo. *Desasosegar.* Inquietare. *Inquiéter, chagriner.* Tribulare, nojare, inquietare.

DESASSOSSÈGO. s. m. Inquietut, alteració, falta de sossègo. *Desasosiego.* Inquies, anxietas. *Inquiétude, trouble.* Inquietudine, tribolazione, travaglio.

DESASTRAD, DA. adj. Desgraciad, infelis. *Desastrado.* Infelix, miser. *Désastreux, infortuné, malencontreux.* Sciagurato, infelice.

DESASTRADAMÈNT. adv. mod. Desgraciadamènt, ab desastre. *Desastradamente.* Miserè, infeliciter. *Malheureusement, malencontreusement.* Sciaguratamente, disavventuratamente.

DESASTRE. s. m. Desgracia, cas lamentable. *Desastre.* Infortunium, infortunitas, calamitas. *Désastre, malheur.* Sciagura, disgrazia, malaventura, disastro.

DESASTRUCH, GA. adj. ant. DESASTRAD.

DESASTRUCH. s. m. ant. DESASTRE.

DESATAVIAR. v. a. ant. Desguarnir, tráurer los adòrnos. *Desataviar*. Ornatibus spoliare. *Déparer*. Sguarnire, levar gli ornamenti.

DESATAVIAT, DA. adj. ant. Lo qui ha perdud lo tino. *Desatentado*. Mente turbatus. *Étourdi, inconsidéré*. Scousigliato, stolto, sbalestrato.

DESATAVIU. s. m. ant. Descompostura de la persòna. *Desatavío*. Inconcinnitas, squalor. *Maussaderie, gaucherie*. Sguajataggine, sgraziataggine.

DESATENCIÓ. s. f. Descortesía, falta de urbanitat ó respècte. *Desatencion*. Inurbanitas, rusticitas. *Incivilité, impolitesse*. Inciviltà, ruvidezza.

DESATENDAR. v. n. ant. Alsar las tèndas de un acampamènt pera marchar. *Levantar el campo*. Castra movere. *Décamper*. Levar le tende.

DESATÉNDRER. v. a. No prestar atenció á lo que altre diu ó fa. *Desatender*. Animum avertere, aliud agere. *Ne point faire attention*. Stare sbadato.

DESATÈNDRER. No fèr cas de alguna persòna ó cosa. *Desatender*. Despicere, negligere. *Mépriser, négliger*. Trascurare, negligere, badar poco.

DESATENT, TA. adj. Lo qui no tè cortesía, urbanitat ó respècte. *Desatento*. Inurbanus, incivilis. *Incivil, malhonnête*. Incivile, scortese.

HABERHI UN DESATÈNT. fr. fam. HABERHI UN DESPÈT.

DESATENTAMÈNT. adv. m. Ab desatenció ó descortesía. *Desatentamente*. Inurbanè, inciviliter. *Impoliment, malhonnêtement*. Incivilmente, rozzamente, scortesemente.

DESATES, A. p. p. de DESATÈNDRER. *Desatendido*.

DESATINAD, DA. adj. Lo qui obra sèns tino ni rahó. *Desatinado, desatentado*. Insanus, inconsideratus. *Étourdi, évaporé*. Stolido, svaporato, avventatello.

DESATINADAMÈNT. adv. mod. Sèns tino ni consideració. *Desatinadamente, desatentadamente*. Inconsideratè, imprudenter. *Inconsidérément*. Sconsideratamente.

DESATINADAMÈNT. Ab excès. *Desatinadamente*. Insanè, immoderatè, immodicè. *Excessivement, outre mesure*. Smoderatamente, con eccesso.

DESATINAR. v. a. Tráurer de tino. *Desatinar, desatentar*. Perturbare, confundere. *Faire perdre la raison*. Far uscir di senno, di cervello.

DESATINAR. v. n. Dir ó fèr desatinos. *Desatinar*. Insanire, ineptire. *Déraisonner, s'égarer*. Farneticare, spropositare.

DESATINO. s. m. Bojería, despropósit, disbarat. *Desatino*. Insania, error. *Folie, extravagance*. Sproposito, stranezza, pazzia.

DESATONTIRSE. v. r. ant. Exir algú del atontimènt en que estaba. Se usa també com actiu. *Desatontarse*. È stupore excitari; expergefieri. *Sortir, revenir d'un étourdissement*. Riscuotersi.

DESAUCIAR. v. a. Tráurer á algú tòta esperansa de obtenir lo que desitja. *Desahuciar*. Spe dejicere. *Désespérer*. Disperare.

DESAUCIAR. Fèr pérdrer enteramènt la esperansa de víurer, desesperar los mèttjes de la curació del malalt. *Desahuciar*. Ægroto spem vitæ præripere. *Condamner*. Disperar della salute.

DESAURAR. v. a. ant. Tráurer l' or al que estaba daurada alguna cosa. *Desdorar*. Inaurata abradere. *Dédorer*. Disdorare.

DESAUTORISAR. v. a. Tráurer á algú la autoritat ó poder que tenia. *Desautorizar*. A dignitate dejicere; exauctorare. *Ôter l'autorité, dégrader*. Disautorare.

DESAVANS. s. m. Rebaxa de una part del deute. *Descuento*. Debiti diminutio. *Escompte*. Sconto, detrazione, diffalco.

DESAVANS. Perdua de una part y no del tòt. Sol usarse en plural. *Pérdidas*. Jacturæ. *Perte*. Perdita.

DESAVENENCIA. s. f. Discordia, oposició, contrarietat. *Desavenencia*. Dissensio, discordia. *Brouillerie, discorde, contrariété*. Discordia, dissensione.

DESAVENIR. v. a. ant. DESUNIR, en l' accepció de introduir discordia, etc.

DESAVENIRSE. v. r. Discordar, no convenir en los parers ó voluntats. *Desavenirse*. Discordare, dissentire, disconvenire. *Disconvenir, différer*. Discordare, non convenire.

DESAVENTADJAD, DA. adj. Lo que es inferiòr y poc ventatjòs. *Desaventajado*. Inferior. *Désavantageux*. Disavvantaggioso, svantaggioso.

DESAVENTURÒS, A. adj. ant. DESVENTURAD.

DESAVINÈNT. adj. Se diu del lloc que no vè de passada, y que pera fèrhi alguna diligencia se hi ha de anar expressamènt y per lo matèx es incómodo y molèst. *Apartado.* Distans. *Lointain, éloigné, distant.* Lontano, discosto, remoto.

DESAVINGUD, DA. adj. Lo qui está discorde ó no se confòrma ab altre. *Desavenido.* Discors. *Discord, discordant.* Discorde.

DESAVISAR. v. a. Donar avis contrari al que se habia donad. *Desavisar.* Monitum vel nuncium revocare. *Déconseiller.* Sconsigliare.

DESÀVUIT. adj. territ. DIVUIT.

DESAVUITÉ, NA. adj. territ. DIVUITÉ.

DESAXIDA. s. f. ant. EXIDA.

DESAYRE. s. m. ant. PENA, INCOMODITAT.

DESBALLESTAR. v. n. DESATINAR, en la segòna accepció.

DESBANCAR. v. a. En lo jog de banca es guanyar al banquèr tòts los dinèrs que posá pera jugar. *Desbancar.* Omnem ludi sortem adipisci, lucrari. *Débanquer.* Sbancare.

DESBANCAR. met. Fèr pérdrer á algú l'amistat ó la estimació que li tenia altra persòna, guanyandla per sí. *Desbancar.* Ab alterius amicitia depellere. *Dégoter, débusquer.* Scacciare, vincerla sopra qualcuno.

DESBANDARSE. v. r. *Milic.* Dèxar ó desamparar los soldads las bandèras. *Desbandarse.* Milites à signis abire, ordines deserere. *Se débander.* Sbandarsi.

DESBARAT. s. m. ant. DISBARAT.

DESBARATAD, DA. adj. que se aplica á la persòna de mala vida, conducta ó gobern. *Desbaratado, desconcertado.* Moribus corruptus, perditus. *Débauché, libertin.* Scapestrato, licenzioso.

DESBARATAD. Lo qui diu ó fa disbarats. *Disparatado.* Imprudens, inconsultò agens vel loquens. *Écervelé.* Scervellato, girellajo.

DESBARATADAMÈNT. adv. mod. Sèns òrde ni concert. *Desbaratadamente, disparatadamente, disparadamente.* Præposterè, perturbatè, confusè. *Confusement, sans ordre.* Confusamente, in confusione.

DESBARATADAMÈNT. Fora de rahó y de propósit. *Disparatadamente, disparadamente.* Ineptè, absurdè. *Absurdement, hors de raison.* Assurdamente, sconciamente.

DESBARATAMÈNT. s. m. Descomposició, desconcert. *Desbaratamiento.* Perturbatio, commotio. *Désordre, dérangement.* Disordinazione, disordine.

DESBARATAMÈNT DE VÈNTRE. Repetició mòlt frecuènt de cambras ó cursos. *Desbarate de vientre.* Alvi solutio, profluvium. *Dévoiement.* Diarrea, flusso di ventre.

DESBARATAMÈNT DE VENTRELL. Descomposició que s' experimènta en èll y que priva de fèr bè la digestió. *Descomposicion ó desconcierto de estómago.* Prava stomachi affectio. *Dévoiement.* Flusso di ventre.

DESBARATAR. v. a. Desfèr, destruir, arruinar alguna cosa. *Desbaratar.* Diruere, evertere, profligare. *Détruire, déranger, ruiner.* Distruggere, rovinare, disfare.

DESBARATAR. *Milic.* Desordenar, desconcertar, posar en confusió als contraris. *Desbaratar.* Fundere, profligare. *[...] faire, tailler en pièces.* Sconfiggere.

DESBARATAR. Fèr malbé. *Desbaratar, [...]baratar.* Dissipare, prodigere. *D[...]per.* Dissipare.

DESBARATAR. Desencaminar á algú [...] tornar dolènt. Se usa també com [...] proc. *Distraer, malear.* Corrum[...] *Distraire, détourner.* Distrarre, [...]stornare.

DESBARATAR. Desconcertar, com [...] un ajust. *Desbaratar.* Turbare, di[...]bare. *Déranger, troubler.* Sconcert[...]

DESBARATAR. v. n. Dir disbarats. *Di[...]tar, desbaratar, disparar.* In[...] absurdè loqui. *Extravaguer.* Sp[...]tare.

DESBARBAD, DA. adj. Lo qui no [...] ha. *Desbarbado, rapagon, [...]* Imberbis. *Imberbe.* Imberbe, [...]

DESBARRAMÈNT. s. m. L'acció [...] te de dislocar las barras. *Des[...]miento.* Maxillarum discissio, [...] *L'action de rompre la mâchoire.* [...]scellamento, sganasciamento.

DESBARRAR. v. a. Dislocar las [...] algú. *Desquijarar.* Maxillas dis[...] confringere. *Démantibuler, ro[...] mâchoire.* Smascellare.

DESBARRAR. v. n. Dir disbarats. *Des[...]* Errare, aberrare, ineptire. *Ex[...]guer.* Farneticare, spropositare.

DESBARRAT, DA. adj. ant. que se aplicaba á la porta ó altra cosa, á la cual se li ha trèt la barra que impedia obrirla. *Desatrancado.* Reseratus. *Débarré.* Sbarrato.

DESBAST. s. m. L'acció y efècte de desbastar. *Desbaste, desbastadura.* Dedolatio. *Débillardement.* Sgrossamento.

DESBASTAR. v. a. Tráurer las parts mès bastas y grossèras de alguna materia que se haja de pulir. *Desbastar.* Dolare. *Débillarder, dégrossir.* Digrossare.

DESBASTAR. Fèr pérdrer á algú la rusticitat y grossería que tè per la mala educació que ha rebud. *Desbastar, descortezar.* Inurbani hominis ingenium expolire. *Débourrer, polir, civiliser.* Dirozzare, pulire, formare.

DESBAYNAR. v. a. ant. DESENVAINAR.

DESBOBAR. v. a. Tráurer la llana del clatèll. *Desasnar.* Socordiam alicujus excutere. *Déniaiser.* Scaltrire.

DESBOCAD, DA. adj. Lo qui està acostumad á dir paraulas indecènts, ofensivas y desvergonyidas. *Desbocado.* Maledictus, procax. *Déhonté, impudent.* Sfacciato, impudente, ardito, sboccato.

DESBOCAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de desbocarse. *Desbocamiento.* Impudentia, procacitas. *L'action d'égueuler.* Sboccamento.

DESBOCARSE. v. r. Comunamènt se diu del caball que aprèta á córrer y no vol obeir al fre. *Desbocarse, dispararse.* Præcipitem currere; frenum excutere. *Prendre le mors aux dents.* Sboccare, non curare il morso.

DESBOCARSE. met. Prorómprer en paraulas injuriósas y ofensivas, parlar desatinada y perjudicialmènt sènse cap respècte á las llèys de la rahó. *Desbocarse.* Effrenatè loqui, temerè et inconsideratè conviciari. *Vomir des injures, parler sans frein.* Sboccare, parlare sboccatamente.

DESBOLCAR. v. a. Tráurer los bolquèrs á las criaturas. *Desempañar, desenvolver.* Infantium involucra solvere. *Démailloter.* Sfasciare.

DESBOSSAMÈNT. s. m. ant. BOSQUETS, en la primèra accepció.

DESBOSSAR. v. a. ant. BOSQUEJAR, en la primèra accepció.

DESBOTAR. v. n. Descárregarse lo vèntre per vómit ó cambra, ó per las dòs vias. *Desaguarse.* Sordes è corpore ejicere. *Se dégorger.* Sgorgarsi.

DESBOTAR. Parland de l'atmósfera plóurer mòlt. *Descargar el cielo ó el nublado.* Densos fundi ab æthere nimbos. *Pleuvoir à verse.* Strapiovere.

DESBOTONAR. v. a. Descordar los botòns. *Desabotonar.* Vestis globulos solvere, laxare. *Déboutonner.* Sbottonare.

DESBRAGUETAD, DA. adj. que se aplica al home que porta descordada la bragueta. *Desbraguetado.* Malè, non honestè bracatus. *Qui a la brayette ouverte.* Che ha la brachetta sbottonata.

DESCABALAR. v. a. Tráurer algunas de las parts precisas pera que una cosa sia complèta ó cabal. *Descabalar.* Diminuere. *Diminuer, retrancher.* Scemare, diminuire.

DESCABALCADÒR. s. m. Pedris que hi ha prop de la porta de las casas pera baxar de caball. *Apeadero.* Podium ad desiliendum ex equo. *Montoir.* Montatojo, cavalcatojo.

DESCABALCAR. v. n. Baxar de caball. *Descabalgar, desmontar.* Ab equo desilire, descendere. *Descendre de cheval.* Smontare, scavalcare.

DESCABELLAD, DA. adj. met. Lo que no tè òrde ni concert. *Descabellado, descabezado.* Inordinatus. *Absurde, sangrenu.* Assurdo.

DESCABELLADAMÈNT. adv. mod. Sèns òrde ni concert. *Descabelladamente, descabezadamente.* Inordinatè. *Absurdement, désordonnément.* Assurdamente, fuor di proposito.

DESCABESSAR. v. a. ant. ESCAPSAR.

DESCALABRAR. v. a. Fèrir á algú lleugeramènt en lo cap. *Descalabrar.* Caput haud graviter vulnerare. *Rompre, blesser, casser la tête.* Romper il capo.

DESCALABRAR. met. Llevar part de alguna cosa en lo físic ó en lo moral. *Descalabrar.* Detrahere, imminuere. *Rabattre.* Detrarre, dedurre, scemare.

DESCALABRO. s. m. Contratèmps, infortuni, dany ó perdua. *Descalabro.* Damnum, jactura. *Contre-temps.* Contrattempo.

DESCALFAR. v. a. ant. REFREDAR.

DESCALS, SA. adj. Lo qui va ab los peus nus. *Descalzo.* Nudipes, excalceatus, discalceatus. *Déchaussé.* Scalzo.

DESCALS. Lo frare que profèssa anar DESCALS. *Descalzo.* Monachus excalceatus. *Déchaux.* Frate scalzo.

DESCALSAR. v. a. Llevar lo calsad. *Descalzar*. Excalceare. *Déchausser*. Scalzare, trarre i calzari.

DESCALSAR. met. Tráurer lo impedimènt que se posa pera impedir lo movimènt de alguna roda, ó la falca que se posa á las camas de una taula ó altras cosas semblants. *Descalzar*. Obicem amovere. *Décaler*. Scalzare, levar una bietta o zeppa.

DESCALSAR. Anar gratánd l'aigua algun terreno. *Derrubiar*. Sensim deterere, diruere. *Aplatir les bords*. Scalzare.

DESCALSAR. met. TRÁURER DEL BÈC.

DESCAMBIAR. v. a. Permutar, ó dar una cosa per altra. Se diu del dinèr que se cambia en monedas menudas. *Trocar*. Permutare. *Troquer, échanger*. Cangiare, permutare.

DESCAMISAD, DA. adj. Lo qui no tè camisa. Se aplica per mofa al home perdulari. *Descamisado*. Egénus rerum omnium, summâ egestate laborans. *Indigent, pauvre, un va-nus-pieds*. Pezzente, mascalzone, paltoniere.

DESCANS. s. m. Quietut, repos. *Descanso*. Quies, requies. *Repos*. Riposo, quiete.

DESCANS. Lo que física ó moralmènt causa algun alivio en la fatiga y en los cuidados. *Descanso*. Solatium, levamen. *Délassement, relâche*. Sollievo, ricreazione, sollazzo.

DESCANS. Lo assènto sòbre que se apoya y assegura alguna cosa. *Descanso*. Basis, sustentaculum cui onus incumbit. *Chòse sur la quelle on assied une autre, banc, imposte*. Impostatura, banco, strato.

DESCANS. Lo espay de tèmps en que algú está sèns traballar. *Huelga, tregua*. Cessatio, vacatio ab opere. *Relâche*. Riposo, rilascio.

AB TÒT DESCANS. mod. adv. Ab tòta tranquilitat, sènse cap mal de cap. *Á pierna suelta ó tendida*. Quietè placidè. *Á son aise, sans souci*. Senza darsi briga.

PÈNDRER DESCANS. fr. Descansar. *Tomar descanso*. Requiescere. *Prendre du repos*. Riposare, prender riposo.

DESCANSAD, DA. adj. Lo que no porta gran fatiga ni traball. *Descansado*. Minimè operosus. *Sans difficulté*. Senza difficoltà.

ESTIGUI DESCANSAD, Ó VÁJESSEN DESCANSAD. loc. ab que algú assegura á altre que se fará lo que demana. *Descanse Vm*. Fiet, erit, ne sis sollicitus. *Je n'y manquerai pas*. Sarà servita, sarà mia cura.

DESCANSADAMÈNT. adv. mod. Sènse traball, sènse fatiga. *Descansadamente*. Quietè, placidè. *Tranquillement, à l'aise, sans fatigue*. Tranquillamente, in pace.

DESCANSADÒR. s. m. Lo siti ó lloc ahònt se descansa ó pod descansar. *Descansadero*. Locus quieti destinatus. *Lieu propre à s'y reposer*. Luogo atto a riposarvi.

DESCANSAR. v. a. Aliviar á algú en lo traball, ajudarlo. *Descansar*. Levare, adjuvare. *Aider, seconder*. Ajutare, dar mano.

DESCANSAR. v. n. Cessar en lo traball, reparar las forsas ab lo repos y quietut. *Descansar*. Requiescere. *Reposer, se délasser*. Riposare, cessar della fatica.

DESCANSAR. Tenir algun alivio en los cuidados. *Descansar*. Intermittere curas. *Respirer*. Respirare, prender ristoro.

DESCANSAR. Desahogarse, tenir algun consol comunicand las penas y traballs á alguna persòna de confiansa. Se usa comunamènt com recíproc. *Descansar*. Animum remittere. *Épancher*. Aprir il cuore.

DESCANSAR. Reposar, dormir. *Descansar*. Dormire, somno quiescere. *Dormir, reposer*. Riposare, dormire, assonnarsi.

DESCANSAR. Estar sèns cuidado en la confiansa dels oficis ó en lo favòr de algú. *Descansar*. Fiduciam in aliquo ponere, alicui confidere. *Se reposer sur quelqu'un*. Riposarsi sopra uno.

DESCANSAR. Estar una cosa assentada y apoyada sòbre altra. *Descansar*. Niti, superstare. *Reposer, poser sur*. Riposare.

DESCANSAR. Estar la terra un ó mès anys sèns cultiu. *Descansar*. Agros à cultura quiescere. *Se reposer*. Riposare.

DESCANSAR. Estar enterrad, jáurer en la tòmba. *Descansar*. Jacere, situm esse. *Reposer, être placé, être enterré*. Riposare, giacere morto.

DESCANSAR. FÈR PAUSA.

DESCAPDELLAR. v. a. Desfèr algun capdèll. *Desovillar*. Glomera evolvere, dissolvere. *Dévider un peloton*. Sgomitolare.

DESCAPDELLAR. met. Dir tòt cuant se sabia y se habia tingud ocult. *Desembuchar, desbuchar*. Secreta propalare, aperire

Dégoiser. Tattamellare, gracchiare, straparlare.

DESCAPDELLAT, DA. adj. ant. DESUNID, ESBARRIAD.

DESCAPSAR. v. a. ESCAPSAR.

DESCARAD, DA. adj. Desvergonyid, lo qui parla ú obra sènse cap respècte humá. *Descarado.* Effrons, impudens. *Effronté, impudent.* Svergognato, impudente.

Á LA DESCARADA. adv. mod. DESCARADAMÈNT.

DESCARADAMÈNT. adv. mod. Ab descaro. *Descaradamente.* Impudenter. *Effrontément.* Sfacciatamente, impudentemente.

DESCARAGOLADÒR. s. m. Instrumènt de ferro ó altra materia que servex pera descaragolar. *Destornillador.* Instrumentum ferreum torculo detorquendo. *Tourne-vis.* Chiavetta.

DESCARAGOLAR. v. a. Desfèr lo papèr, pergamí, etc., que estaba caragolad. *Desarrollar, desenrollar.* Evolvere, explicare. *Dérouler.* Svolgere, sviluppare.

DESCARAGOLAR. Desfèr los tòms que se han donad á un caragol pera tráurerlo ó afluxarlo. *Destornillar.* Clavum cochleatum distorquere. *Lâcher, tourner un clou à vis.* Rilassar una chiavetta.

DESCARARSE. v. r. Parlar ú obrar sènse modos ni vergònya. *Descararse.* Impudenter loqui aut agere. *Parler effrontément.* Parlare sfacciatamente.

DESCARAT, DA. adj. ant. Descubert de cara. *Descubierto de cara, de rostro.* Detectus facie. *Le visage découvert.* La faccia svelata.

DESCARNAD, DA. p. p. de DESCARNAR. *Descarnado, escarnido.*

DESCARNADÒR. s. m. Instrumènt que usan los dentistas pera separar dels caxals ó dènts la carn de la geniva. *Descarnador.* Uncus dentibus carne denunandis. *Déchaussoir.* Scalzatojo.

DESCARNADURA. s. f. L'acció de descarnar. *Descarnadura.* Carnis detractio. *Déchaussement.* Scalzamento.

DESCARNAR. v. a. Apartar ó separar la carn del os. *Descarnar.* Ossa carne nudare. *Décharner.* Scarnare, spolpare.

DESCARNAR. met. Escarbotar, gratar alguna cosa. *Descarnar.* Scalpere, diminuere. *Détruire.* Guastare.

DESCARO. s. m. Desvergonyimènt, insolencia y falta de respècte. *Descaro, descaramiento.* Impudentia. *Effronterie, impudence.* Sfacciataggine, tracotanza.

DESCÁRREG. s. m. L'acció de descarregar alguna cosa. *Descargo.* Exoneratio, oneris depositio. *Déchargement.* Scaricamento, scarico.

DESCÁRREG. La data ó descòmpte ab que se satisfá la rebuda de que algú se ha fèt cárreg. *Descargo.* Expensi ratio. *Décharge.* Quitanza.

DESCÁRREG. Justificació, resposta ó escusa del cárreg que se fa á algú. *Descargo.* Criminis confutatio, excusatio. *Décharge, justification.* Sgravio.

DESCÁRREG. Satisfacció de las obligaciòns de justicia ó que gravan la conciençia. *Descargo.* Culpæ liberatio. *Soulagement de la conscience.* Sgravio della coscienza.

DESCÁRREGA. s. f. Lo acte de disparar la tròpa las armas de fog, ja sia pera fèr salva, ja fènd lo exercici, ó bé contra del enemig. *Descarga.* Catapultarum explosio. *Décharge.* Sparo.

DESCARREGADÒR. s. m. Siti destinad pera descarregar alguna cosa. *Descargadero.* Locus oneri deponendo. *Étape.* Scaricatojo.

DESCARREGADÒR. Instrumènt de ferro unid á la part inferiòr de la baqueta, fèt en fòrma espiral, ab unas roscas punxagudas per tráurer los tacos de las armas de fog. *Sacatrapos.* Spira ferrea plumbeis et laneis globulis è catapulta ignea extrahendis. *Tire-bourre.* Cavastracci.

DESCARREGAR. v. a. Llevar ó aliviar la cárrega. *Descargar.* Exonerare. *Décharger.* Scaricare, sgravare.

DESCARREGAR. Tráurer l'os de la carn pera dèxarla mès útil. *Descarregar.* Exossare. *Désosser.* Disossare.

DESCARREGAR. Disparar las armas de fog. *Descargar.* Explodere. *Décharger.* Sparare.

DESCARREGAR. Tráurer de cualsevol arma de fog la pólvora y municiòns ab que estaba carregada. *Descargar.* Pulverem pyrium ac glandem catapultâ ignea extrahere. *Tirer la bourre.* Levar lo stoppacciolo.

DESCARREGAR. Parland dels núvols, plóurer copiosamènt. *Descargar el nublado.* Densos fundi ab æthere nimbos. *Pleuvoir à verse.* Strapiovere, strabocchevolmente piovere.

DESCARREGARSE. v. a. Purgarse lo reo dels cárregs que se li fan. *Descargarse.* Ob-

jectum crimen repellere, diluere. *Se décharger, se justifier.* Scolparsi.

DESCARREGARSE. DESENCARREGARSE.

DESCART. s. m. Las cartas del jog que se llansan ó quèdan sèns repartir. *Descarte.* Pagellæ sorti inutiles, folia lusoria rejectanea. *Écart.* Scarto.

DESCART. L'acció de descartarse. *Descarte.* Pagellarum rejectio. *Écart.* Lo scartare.

DESCART. met. Escusa, efugi. *Descarte.* Excusatio, causatio. *Excuse.* Scusa.

DESCARTAR. v. a. met. Dejectar alguna cosa ó apartarla de sí. *Descartar.* Rejicere, propellere. *Éloigner, écarter, rejeter.* Allontanare, scostare, dilungare.

DESCARTAR. ant. DESCARTARSE.

DESCARTARSE. v. r. Tornar algunas de las cartas que se creuen inútils á la pila de las que no se hàn repartid prenèndne altras tantas. *Descartarse.* Inutiles pagellas rejicere. *Écarter, biguer.* Scartare, cambiare.

DESCARTARSE. Anar llansand las cartas que se creuen inútils ó perjudicials per lo jog que se vol fèr. *Descartarse.* Pagellas sorti inutiles demittere. *Écarter.* Scartare.

DESCARTARSE. Escusarse una persòna de fèr alguna cosa. *Descartarse.* Recusare, renuere. *S'excuser, se justifier.* Scolparsi, giustificarsi.

DESCASAMÈNT. s. m. La declaració de nul-litat del matrimoni. *Descasamiento.* Matrimonii dissolutio. *Divorce.* Divorzio.

DESCASAMÈNT. ant. DIVORCI.

DESCASAR. v. a. Separar als que no estan llegitimamènt casads y viuen com á tals de bona ó mala fe: declarar per nul-lo lo matrimoni. *Descasar.* Matrimonium irritum, nullum declarare. *Démarier.* Cassare un matrimonio.

DESCAUDALAD, DA. adj. que se aplica al que ha perdud los cabals. *Descaudalado.* Opibus, bonis orbatus. *Sans argent.* Abbruciato di danaro.

DESCENDENCIA. s. f. Propagació, successió, línea continuada y derivada de una persòna, que es com lo principi comú de tòts los que descendexen de èlla. *Descendencia.* Progenies. *Descendance.* Discendenza.

DESCENDÈNT. p. pres. de DESCENDIR. Lo qui ó la qui descendex. *Descendiente, descendente.* Genus vel originem ducens. *Descendant.* Discendente.

DESCENDIR. v. n. Proceir per natural propagació de un matèx principi ó persòna comú que es lo cap de la familia. *Descender.* Genus, originem ducere, trahere. *Descendre.* Discendere, trar origine.

DESCENDIR. Derivarse ó proceir una cosa de altra. *Descender.* Oriri, nasci. *Descendre.* Discendere.

DESCENSIÓ. s. f. L'acció de baxar. *Descension.* Descensio. *Descente.* Discendimento.

DESCENSO. s. m. Baxada. *Descenso.* Descensus. *Penchant.* Pendio, china.

DESCENSO. Caiguda de alguna dignitat ó estad á altre inferiòr. *Descenso.* Depulsio è gradu vel dignitate. *Chute.* Scadimento.

DESCENYIR. v. a. Deslligar ó tràurer lo cenyidòr, faxa ó altra cosa que se porta al rodedòr del cos. *Desceñir.* Discingere, excingere. *Déceindre.* Scignere, discignere.

DESCENYIRSE DE RÍURER. fr. Ríurer ab molta violencia y excès. *Desperecerse, desternillarse, descalzarse, despedazarse, descoyuntarse de risa.* Risu solvi: cachinnari. *Rire à gorge deployée, crever de rire.* Smascellar delle risa, smammare.

DESCERRALLAR. v. a. ant. DESPANYAR.

DESCINGLAR. v. a. Llevar la cingla á algun animal. *Descinchar.* Cingulam solvere. *Dessangler.* Allentare, levare le cinghie.

DESCLAVADÒR. s. m. Instrumènt de ferro que usan los fustèrs y manyans pera desclavar. Es un mànec de cosa de un pam de llarg, rodó, mènos del cap de vall que es pla, y acaba en tall. *Desclavador.* Instrumentum clavis revellendis. *Tire-clou.* Strumento da trarre chiodi.

DESCLAVAR. v. a. Arrancar los claus ab que está clavada alguna cosa. *Desclavar, desenclavar.* Clavos revellere, refigere. *Déclouer.* Schiodare.

DESCLAVAR. Tràurer ó despéndrer alguna cosa del clau ó claus ab que está assegurada. *Desclavar, desenclavar.* Clavis solvere. *Détacher.* Staccare, distaccare.

DESCLAVAR. Arrancar lo que está fixad en algun lloc, com DESCLAVAR la estaca, l'agulla. *Deshincar.* Refigere. *Arracher ce qui était fiché, décrocher.* Spiccare.

DESCLAVILLAR. v. a. Tràurer las

villas. *Desenclavijar.* Collabos detrahere. *Ôter les chevilles.* Levar i cavicchi.

DESCLOFOLLAR. v. a. territ. ESCLOFOLLAR.

DESCLOS, A. p. p. de DESCLÓURER. *Abierto.*

DESCLÓURER. v. a. Obrir lo que estaba clos. Se usa també com recíproc. *Abrir.* Aperire. *Ouvrir.* Aprire.

DESCLÓURERSE. v. r. Separar y esténdrer las flors las fullas que tenian recullidas en la poncèlla. *Abrirse, desabotonarse.* Folia explicare, distendere. *S'éclore, s'épanouir.* Sbocciare, schiudere.

DESCOBRIMENT. s. m. ant. DESCUBRIMÈNT.

DESCOBRIR. v. a. ant. DESCUBRIR.

DESCOCAD, DA. adj. Se aplica al qui mostra massa descaro y desembras. *Descocado.* Impudens, petulans. *Dévergondé, impudent.* Svergognato, impudente.

DESCOLGAR. v. a. Destapar lo que estaba colgad. *Descubrir, desenterrar.* Exfodere, effodere. *Découvrir.* Scoprire, scoverchiare.

DESCOLORID, DA. adj. Se aplica á lo que tè colòr pálido ó bax en sa línea. *Descolorido.* Decolor. *Blafard, blême.* Dilavato, scolorito.

DESCOLORIMÈNT. s. m. Lo acte de tornarse pálida alguna cosa ó de pérdrer lo colòr. *Descoloramiento.* Decoloratio. *Pâleur.* Pallidezza, pallore.

DESCOLORIR. v. a. Tráurer ó rebaxar lo colòr. Se usa també com recíproc per pérdrer lo colòr. *Descolorar, descolorir.* Decolorare. *Décolorer.* Scolorire, stignere.

DESCOLXAR. v. a. *Náut.* Desfèr los cordòns dels caps. *Descolchar.* Funes navium disjungere. *Décommettre, détordre un câble.* Storcere un cavo.

DESCOLL. s. m. Lo acte de descollar la ballesta. *Desempulgadura.* Arcûs denudatio. *Débandement.* Relassione, allentamento.

DESCOLLAR. v. a. Tráurer la corda dels caps del arc en la ballesta. *Desempulgar.* Arcui nervum detrahere. *Débander.* Allentare, rilasciare.

DESCOLLAR. v. n. Sobrepujar. *Descollar, descollarse.* Supereminere, præstare, excellere. *Exceller, surpasser.* Sorpassare, sopravanzare.

DESCOMBREGAR. v. a. ant. EXCOMUNICAR.

DESCOMEDIMÈNT. s. m. Lo acte y efècte de descomedirse. *Descomedimiento.* Inurbanitas. *Incivilité, impolitesse.* Inciviltà, villania.

DESCOMEDIRSE. v. r. Faltar al respècte de paraula ó de obra. *Descomedirse, descompasarse.* Immoderatè, audacter agere. *Excéder, outre-passer les bornes de la raison.* Sfoggiare.

DESCOMPADRAR. v. a. ant. Desavenir als que eran amigs, ó descompóndrer l' amistat de alguns. *Descompadrar.* Amicitiam dissolvere. *Brouiller, indisposer.* Sparger la zizzania, seminar discordia, scommettere.

DESCOMPARTIDÒR, RA. s. m. y f. DESPARTIDÒR.

DESCOMPARTIR. v. a. DESPARTIR.

DESCOMPASSAD, DA. adj. Excèssiu, desproporcionad, fora del regular. *Descomedido, descompasado.* Immodicus. *Grossier, effréné, déréglé.* Sregolato, dismodato.

DESCOMPASSAR. v. a. DESBARATAR.

DESCOMPASSARSE. v. r. DESCOMEDIRSE.

DESCOMPÓNDRER. v. a. Trastornar l' òrde ó composició de alguna cosa. *Descomponer.* Dissolvere. *Déranger, dérégler, troubler.* Sconcertare, scompigliare.

DESCOMPÓNDRER. Reduir algun cos als principis ó simples dels cuals se compon. *Descomponer.* Ad elementa referre, reducere. *Décomposer.* Scomporre, sciogliere.

DESCOMPÓNDRER. Desguarnir, tráurer los adòrnos. *Desadornar, descolgar.* Ornatu spoliare, ornatum deponere. *Déparer, détendre.* Sguarnire, levar gli ornamenti, gli addobbi.

DESCOMPÓNDRER. DESFÈR.

DESCOMPÓNDRERSE. v. r. Faltar á la moderació y modestia deguda, alborotarse, exirse de las règlas de la prudencia y bona criansa. *Descomponerse.* Immodestè agere. *S'emporter.* Incollerirsi, adirarsi, montar in collera.

DESCOMPÓNDRERSE. Parland del cos es pérdrer lo estad de salud. *Descomponerse.* Vitiari, malè affici. *S'altérer, se déranger.* Alterarsi, disordinarsi.

DESCOMPOSICIÓ. s. f. Lo acte de descompóndrer ó descompóndrerse alguna cosa. *Descomposicion.* Disturbatio. *Décomposition.* Discioglimento.

DESCOMPOST, TA. p. p. de DESCOMPÓNDRER. *Descompuesto.*

DESCOMPOST. adj. Immodèst, atrevid, descortes. *Descompuesto.* Immodestus, audax. *Effronté, insolent.* Svergognato, inverecondo, immodesto.

DESCOMPOSTAMÈNT. adv. mod. ant. Ab descompostura. *Descompuestamente.* Inconditè, incompositè. *Sans retenue, effrontément.* Smoderatamente.

DESCOMPOSTURA. s. f. Descaro, falta de modestia, de moderació. *Descompostura.* Impudentia, immodestia. *Déchaînement, effronterie, impudence.* Scompostezza.

DESCOMPOSTURA. Falta de asseo. *Descompostura, desaseo, desaliño.* Incuria. *Désordre, déréglement.* Scomponimento, scomposizione.

DESCÒMPTE. s. m. Rebaxa, compensació de part del deute. *Descuento.* Debiti diminutio. *Escompte, rabais.* Sconto, detrazione.

VAJE EN DESCÒMPTE DE MÒS PECADS. fr. ab la cual algú se dòna consol de algun mal desitjand que li servesca en part de la pena que merescan las suas culpas. *Vaya en descuento de mis pecados.* In remissionem peccatorum hæc à me Deus suscipiat. *Soit en expiation de mes péchés.* Sia in ispurgamento de' miei peccati.

DESCOMUNAL. adj. Lo que es extraordinari, monstruòs, mòlt diferènt de lo regular en sa línea. *Descomunal.* Immanis, immodicus, ingens. *Démésuré, énorme, excessif.* Smisurato, eccessivo.

DESCONCEPTUÀR. v. a. DESACREDITAR.

DESCONCERT. s. m. Falta de concert, ó desòrde de las parts de algun cos ó máquina. *Desconcierto.* Rerum perturbatio, præposterus ordo. *Désordre, dérangement.* Disordine, disordinazione.

DESCONCERT. Lleugèresa, imprudencia en las paraulas ó acciòns. *Desconcierto.* Præpostera agendi ratio, levitas. *Légèreté.* Imprudenza, inavvertenza.

DESCONCERT. Falta de gobern y economía. *Desconcierto.* Rei domesticæ incuria. *Négligence.* Trascuraggine, negligenza.

DESCONCERT. Desbaratamènt de vèntre. *Desconcierto.* Ventris profluvium. *Dévoiement, flux de ventre.* Diarrea, flusso di ventre.

DESCONCERT. L' acció y efècte de desconcertar y desconcertarse. *Desconcertadura.* Disturbatio, dissolutio. *Déréglement, dérangement.* Scomponimento.

DESCONCERTAD, DA. adj. DESBARATAD, lo qui es de mala vida, conducta, etc.

DESCONCERTADAMÈNT. adv. mod. Sènse concert, ó ab desconcert. *Desconcertadamente.* Inordinatè, confusè. *Désordonnément, en désordre.* Scompostamente.

DESCONCERTAR. v. a. Desbaratar, pertubar l' òrde y concert ó composició de alguna cosa. *Desconcertar.* Disturbare. *Déranger, troubler.* Scomporre, disordinare, sconcertare.

DESCONCERTARSE. v. r. Desavenirse las persònas ó cosas que estaban ab concert. *Desconcertarse.* Dissidere. *Se brouiller.* Inimicarsi, sconciarsi.

DESCONCERTARSE. Fèr ó dir las cosas sèns l' òrde, moderació y prudencia que correspon. *Desconcertarse.* Immodestè, inordinatè agere aut loqui. *Sortir de la règle.* Uscir di regola.

DESCONEGUD, DA. p. p. de DESCONÈXER. *Desconocido.*

DESCONEGUD. adj. ant. Lo qui no tè agrahimènt. *Desconocido.* Ingratus. *Méconnaissant.* Sconoscente.

DESCONEGUD. Lo ignorad, no conegud ántes. *Desconocido.* Incognitus, ignotu[s]. *Inconnu.* Sconosciuto.

DESCONEGUDAMÈNT. adv. mod. a[nt.] Ab ingratitut. *Desconocidamente.* I[n]gratè. *Ingratement.* Ingratamente, c[on] ingratitudine.

DESCONEIXENT. adj. ant. DESCONEGUD en la segòna accepció.

DESCONEIXENÇA. s. f. ant. Ingratitut. *Desconocimiento.* Ingratitudo. *Méconnaissance.* Sconoscimento, sconoscenz[a].

DESCONÈXER. v. a. No conservar idea de alguna cosa, haberse olvidad [de] èlla. *Desconocer.* Immemorem esse. *[A]oublié.* Aver dimenticato.

DESCONÈXER. met. Notar la visible mu[dança] que se troba en alguna persòna ó [cosa]. També se usa com recíproc. *Desco[no]cer.* Non dignoscere. *Ne point rec[on]naître.* Non riconoscere.

DESCONÈXER. No voler regonéxer un á[l]guna persòna ó cosa com á propi[a] pertanyènt á èll. *Desconocer.* Rem s[uam] esse negare, alienam asserere. *D[és]vouer, nier.* Negare, rifiutare.

DESCONFIAD, DA. adj. Lo qui desc[on]fia. *Desconfiado.* Diffidens, diff[isus]. *Défiant.* Diffidente.

DESCONFIADAMÈNT. adv. mod.

desconfiansa. *Desconfiadamente.* Diffidenter. *Avec défiance.* Con diffidenza.

DESCONFIANSA. s. f. Falta de confiansa. *Desconfianza.* Diffidentia. *Défiance, méfiance.* Diffidenza, diffidenzia.

DESCONFIAR. v. n. No confiar, tenir poca esperansa. *Desconfiar.* Diffidere. *Se défier, se méfier.* Diffidare, non si fidare.

DESCONFIR. v. a. ant. DERROTAR, DESFÈR, DESTRUIR.

DESCONFITA. s. f. ant. DERROTA, de un exércit.

DESCONFITURA. s. f. ant. DERROTA, de un exércit.

DESCONFÒRME. adj. Lo no conforme. *Desconforme, disconforme.* Dissentiens, dissidens, dispar, incongruens. *Discordant.* Discordante, discorde.

DESCONFORMITAT. s. f. Diferencia, falta de semblansa de unas cosas ab altras. *Desconformidad, disconformidad.* Disparitas, dissimilitudo. *Différence, disproportion.* Differenza, diversità.

DESCONFORMITAT. Oposició, desúnió, contrarietat en los parers ó en las voluntats. *Desconformidad, disconformidad.* Dissensio, dissidium. *Discordance, opposition, contrariété.* Discordanza.

DESCONFORTAR. v. a. ant. DESANIMAR.

DESCONJUNTAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de desconjuntar ó desencaxar los ossos de sòn lloc. *Descoyuntamiento, descoyunto.* Luxatio, luxatura. *Dislocation, déboîtement.* Dislogazione.

DESCONJUNTAR. v. a. Desencaxar los ossos de sòn lloc. *Descoyuntar.* Luxare. *Disloquer, déboîter.* Dislogare, slogare.

DESCONJUNTAR. Desunir, afluxar las parts de alguna cosa que deuen estar unidas. *Desvencijar.* Laxare, dissolvere. *Désunir, désassembler.* Disgiungere, disunire.

DESCONJUNTARSE. v. r. Exirse de sòn encax l' os de la espatlla del animal. *Respaldarse.* Os humeri equini luxari. *Se disloquer l'épaule.* Dislogarsi, sconciarsi la spalla.

DESCONORT. s. m. ant. DESCONSOL.

DESCONSENTIR. v. n. No consentir, dèxar de consentir. *Desconsentir.* Non consentire, dissentire. *Ne point consentir.* Non acconsentire, non arrendersi.

DESCONSOL. s. m. Aflicció, mòlta pena per falta de consol. *Desconsuelo, desconsolacion.* Mœror, afflictio. *Affliction, désolation.* Afflizione, sconsolazione.

DESCONSOLAD, DA. adj. Lo qui no tè consol. *Desconsolado.* Mœstus, solatio carens. *Désolé, affligé.* Sconsolato, travagliato, privo di consolazione.

DESCONSOLAD. met. Lo qui en sa cara y discursos dòna mostra de un geni melancólic, trist y afligid. *Desconsolado.* Aspectu, verbis tristis. *Triste, pensif, morne.* Pensieroso, mesto, dolente.

DESCONSOLAD. met. Se aplica al ventrell ó vèntre que patex cert defallimènt ó debilitat. *Desconsolado.* Languore laborans. *Faible.* Debole.

DESCONSOLADAMÈNT. adv. mod. ant. Ab desconsol. *Desconsoladamente.* Mœstè, tristem in modum. *Sans consolation.* Sconsolatamente, senza consolazione.

DESCONSOLADÍSSIM, MA. adj. sup. de DESCONSOLAD. *Desconsoladisimo.* Mœstissimus, valdè afflictus. *Très-désolé.* Sconsolatissimo.

DESCONSOLAR. v. a. Privar de consol á algú, afligirlo de manèra que no tinga consol. *Desconsolar.* Affligere, mœrore afficere. *Désoler, affliger.* Sconsolare, recar travaglio.

DESCONTAR. v. a. Rebaxar alguna cantitat de una suma. *Descontar.* De summa deducere, detrahere. *Décompter.* Scontare.

DESCONTAR. met. Rebaxar algun poc del mérit ó virtuts que se atribuexen á alguna persòna. *Descontar.* Minuere. *Rabattre du mérite.* Esser meno stimato.

DESCONTÈNT, TA. adj. Disgustad, malcontènt, desagradad. *Descontento.* Displicitus, suboffensus. *Mécontent.* Scontento.

DESCONTENTADIS, SA. adj. Se diu de la persòna que fácilmènt se descontènta, ó que no es fácil de acontentar. *Descontentadizo.* Fastidiosus, morosus. *Difficulteux, facile à mécontenter.* Incontentabile.

DESCONTENTAMÈNT. s. m. ant. DESCONTÈNTO.

DESCONTENTAR. v. a. Disgustar, desagradar, fèr malcontènt, causar descontènto. *Descontentar.* Displicere, tædio afficere. *Mécontenter, déplaire.* Scontentare, render scontento.

DESCONTENTÍSSIM, MA. adj. sup. de

DESCONTÈNT. *Descontentisimo.* Valdè displicitus, tædio supra modum affectus. *Très-mécontent.* Scontentissimo.

DESCONTÈNTO. s. m. Disgust, falta de contènto. *Descontento, descontentamiento.* Displicentia, tædium, fastidium. *Mécontentement, déplaisir.* Scontentezza, scontento.

DESCONTINUAR. v. a. Interrómprer la continuació de alguna cosa. *Descontinuar.* Interrumpere, intermittere. *Discontinuer.* Discontinuare, interrompere.

DESCONTINUO, NUA. adj. Lo que no es ó no está continuo. *Descontinuo, discontinuo.* Intermissus, interruptus. *Qui n'est pas continu.* Non continuato.

DESCONVENIBLE. adj. Lo que no es acomodad ó proporcionad á altra cosa. *Desconvenible.* Incongruens. *Messéant.* Sconvenevole.

DESCONVENIENCIA. s. f. Incomoditat, perjudici. *Desconveniencia.* Incommodum, damnum. *Incommodité, préjudice.* Incomodità, incomodo.

DESCONVENIÈNT. adj. INCONVENIÈNT.

DESCONVENIR. v. n. No convenir en las opiniòns. Se usa també com recíproc. *Desconvenir, disconvenir.* Disconvenire. *Disconvenir.* Discordare.

DESCONVENIR. No ser á propósit ó proporcionada una cosa ab altra. *Desconvenir, disconvenir.* Haud cohærere. *Disconvenir.* Esser sproporzionato, fuor di proposito.

DESCONVIDAR. v. a. Revocar lo convid ó avis donad pera alguna funció. *Desconvidar.* Nuncium, invitationem revocare. *Déprier.* Disinvitare.

DESCONVINGUD, DA. p. p. de DESCONVENIR. *Desconvenido.*

DESCORÇADOR. s. m. ant. Lo qui trau la escorsa. *Descortezador.* Deglabrator. *Celui qui écorce.* Colui che scorza.

DESCORÇAR. v. a. ant. Tráurer la escorsa. *Descortezar.* Decorticare, deglabrare, deglubere. *Écorcer.* Scorzare, dibucciare, sbucciare.

DESCORDAR. v. a. Tráurer las cordas de algun instrumènt. *Descordar, desencordar.* Chordas detrahere; cordis instrumenta musica spoliare. *Ôter les cordes d'un instrument.* Trar le corde d' uno strumento.

DESCORDAR. Parland de botòns es tráurerlos del trau ahònt estan ficads. *Desabotonar.* Vestis globulos solvere, laxare. *Déboutonner.* Sbottonare.

DESCORDAR. Parland de gafets, cordòns y altras cosas que aguantan la roba es tráurerlos del lloc que los manté tivants. *Desabrochar.* Refibulare, uncinos solvere. *Dégrafer.* Staccare, sciogliere.

DESCORDAR. Parland de las calsas ó altra pèssa de roba es dèxar anar lo que l' aguanta ó que la manté ajustada. *Desatacar.* Ligulam, globulos solvere. *Détacher, dénouer.* Distaccare, slegare.

DESCORDARSE. v. r. Desfèr ó afluxar la roba cordada, á fi de desahogarse. *Desabrocharse, desabotonarse, desalforjarse.* Sese discingere. *Se déboutonner.* Sbottonarsi.

DESCORTES, A. adj. Lo qui es faltad de modos y cortesía ó urbanitat. *Descortes.* Inurbanus. *Incivil, impoli.* Scortese, incivile.

DESCORTESAMÈNT. adv. mod. Sens cortesía ó urbanitat. *Descortesmente.* Inurbanè. *Incivilement.* Scortesemente.

DESCORTESÍA. s. f. Falta de modos, de atenció, política ó urbanitat. *Descortesía.* Inurbanitas, rusticitas. *Incivilité, impolitesse.* Scortesia.

DESCOSIDURA. s. f. ant. DESCUSID.

DESCOSIR. v. a. ant. DESCUSIR.

DESCOSTUM. s. m. ant. Desus, falta de us. *Desuso.* Dessuetudo. *Non-usage.* Disuso, disusanza.

DESCOTXAR. v. a. Desabrigar á algú traendli la roba de damunt. *Descobijar, desarrebujar.* Tegumentum, stragulum alicui detrahere. *Découvrir.* Scoprire, scoverchiare.

DESCRÈDIT. s. m. Perdua ó disminució de la reputació. *Descrédito, desreputacion.* Infamia, dedecus. *Discrédit, dépréciation.* Scredito.

AB DESCRÈDIT. mod. adv. Sèns crédit ni reputació. *Menguadamente.* Ignominiosè, dedecorè. *Ignominieusement.* Ignominiosamente.

DESCRÉURER. v. n. Dèxar de créurer, no donar crédit. *Descreer.* Fidem abnegare, credere nolle. *Décroire.* Discredere.

DESCREXENSA. s. f. ant. L' acció de minvar. *Descrecencia.* Decrementum, decrecentia. *Décroissement.* Scemamento, diminuzione.

DESCREXER. v. n. ant. Minvar al-

cosa. *Descrecer*. Decrescere. *Diminuer*. Discrescere, scemare.

DESCRIDAR. v. a. PROSCRÍURER.

DESCRIDAR. ant. DESACREDITAR.

DESCRIPCIÓ. s. f. Figura ó dibux de alguna cosa representandla menudamènt y per parts. *Descripcion*. Descriptio. *Description*. Descrizione.

DESCRIPCIÓ. Narració, representació de alguna cosa per medi de paraulas, describindla menudamènt ab tòtas las parts y circunstancias. *Descripcion*. Enarratio. *Description*. Descrizione.

DESCRIPTIU, VA. adj. Lo que describex alguna cosa, com definició DESCRIPTIVA. *Descriptivo*. Describens. *Descriptif*. Descrittivo.

DESCRISMAR. v. a. fam. Donar á algú un gran cop en lo cap. Se diu per alusió á la part ahònt se posa lo crisma. *Descrismar, descristianar*. Ictum alicui in caput impingere. *Donner un grand coup sur la tête*. Dar un colpo sulla scriminatura.

DESCRISMAR. Donar á algú motiu de enfadarse mòlt. *Descrismar*. Ad iracundiam vehementer provocare. *Faire endêver*. Far arrabbiare.

DESCRIT, TA. p. p. de DESCRÍURER. *Descrito, descripto*.

DESCRÍURER. v. a. Dibuxar, figurar alguna cosa representandla menudamènt y per parts. *Describir*. Describere. *Décrire, tracer*. Descrivere, delineare.

DESCRÍURER. Referir una cosa per pèssas menudas, representandla ab las paraulas com si se dibuxaba. *Describir*. Enarrare, describere. *Décrire, dépeindre*. Descrivere, figurar con parole.

DESCRÍURER. Definir alguna cosa explicand per menud sas parts y propietats. *Describir*. Describere, minutatim explicare. *Décrire*. Descrivere.

DESCROSTAR. v. a. Tráurer la crosta de alguna cosa. *Descostrar*. Crustum detrahere. *Écrouter*. Scrostare, scortecciare.

DESCROSTARSE. v. r. Cáurer la crosta de alguna cosa. *Descascararse*. Crustam, superficiem rei decidere, resilire. *S'écaler, s'écailler*. Sgusciarsi.

DESCUARTERAR. v. a. ant. ESCORTERAR.

DESCUAT, DA. adj. ant. ESCUAD.

DESCUBERT, TA. p. p. de DESCUBRIR. *Descubierto*.

DESCUBERT. adj. usad ab los verbs *anar, estar* y altres significa portar lo cap DESCUBERT. *Descubierto*. Capite nudato. *Nu, découvert*. Ignudo, scoperto.

DESCUBERT. s. m. Lloc sènse cuberta. *Descubierto*. Sub dio patens. *Lieu découvert*. Scoperto, scoverto.

DESCUBERT. DÈFICIT.

ESTAR Ó QUEDAR EN DESCUBERT. fr. En los còmptes faltar alguna cantitat pera satisfèr lo cárreg. També se diu del que no pod desfèrse de alguna reconvenció. *Estar ó quedar en descubierto*. In rationum subductione superari. *Rester débiteur*. Essere debitore.

QUEDARSE AL DESCUBERT. fr. Quedarse sèns abrig exposad á la inclemencia del tèmps. *Quedarse al descubierto*. Sub dio agere. *Coucher au bivouac, à la belle étoile*. Dormir allo scoperto.

DESCUBERTA. s. f. *Milic*. Lo regonexemènt que á certas horas fa la tròpa pera observar si en las inmediaciòns hi ha enemigs ó pera averiguar la situació. *Descubierta*. Militaris speculatio. *Découverte*. Riconoscimento.

DESCUBERTAMÈNT. adv. mod. Claramènt, sènse cap empatx. *Descubiertamente, al descubierto, á la descubierta*. Apertè, manifestè, palàm. *À découvert, à nu, ouvertement*. Schiettamente, allo scoperto.

DESCUBRIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui descubrex ó troba alguna cosa oculta ó no coneguda. *Descubridor*. Inventor. *Inventeur*. Inventore.

DESCUBRIDÒR. Lo qui revela algun secrèt. *Revelador, descubridor*. Revelator. *Celui qui révèle*. Rivelatore.

DESCUBRIDÒR. Lo qui indaga y averigua alguna cosa. *Descubridor*. Indagator, investigator. *Investigateur*. Investigatore.

DESCUBRIDÒR. Se diu per antonomasia del que ha descubert terras desconegudas. *Descubridor*. Incognitarum regionum inventor. *Celui qui découvre*. Scopritore.

DESCUBRIDÒR. *Milic*. Exploradòr, batidòr del camp. *Descubridor*. Explorator, speculator. *Coureur, batteur d'estrade*. Esploratore, scorridore.

DESCUBRIMÈNT. s. m. Manifestació de lo que estaba amagad ó secrèt. *Descubrimiento*. Inventio, detectio. *Décèlement*. Rivelazione.

DESCUBRIMÈNT. Per antonomasia la invenció de alguna terra desconeguda. *Descu-*

brimiento. Regionum incognitarum inventio. *Découverte.* Scoperta, scoprimento.

DESCUBRIMÈNT. Lo territori que se ha regonegud ó descubert. *Descubrimiento.* Regio inventa. *Découverte.* Scopertura.

DESCUBRIR. v. a. Manifestar, fèr patènt alguna cosa. *Descubrir.* Manifestare, patefacere. *Découvrir, manifester.* Palesare, rivelare.

DESCUBRIR. Destapar lo que está tapad ó cubert. *Descubrir.* Detegere. *Dévoiler, découvrir.* Svelare, appalesare, scoprire.

DESCUBRIR. Trobar lo que estaba ignorad ó amagad. *Descubrir.* Invenire. *Découvrir.* Scoprire, scovrire.

DESCUBRIR. Véurer de lluny. *Descubrir.* Speculari, prospicere. *Découvrir, apercevoir.* Scorgere.

DESCUBRIR. Venir en conexemènt de alguna cosa que se ignoraba. *Descubrir.* Cognoscere, intelligere, comperire. *Se mettre au fait.* Cader in mente.

DESCUBRIR. Revelar, manifestar lo que estaba secrèt. *Descubrir.* Revelare, detegere. *Découvrir, révéler.* Rivelare, scoprire.

DESCUBRIR. *Milic.* Dominar, véurer algun siti ó paratge en lo interiòr de una fortificació dèsde fora de èlla á menòr distancia que la que alcansa lo tir de canó. *Descubrir.* Intra jactum rem esse animadvertere. *Dominer.* Signoreggiare, dominare, esser a cavaliere.

DESCUBRIRSE. v. n. Llevarse lo sombrèro ó altra cosa que se porta en lo cap. *Descubrirse.* Caput nudare. *Se découvrir.* Cavarsi il cappello, la berretta, scoprirsi il capo.

DESCUID. s. m. Omissió, negligencia, falta de cuidado. *Descuido.* Negligentia, incuria. *Négligence.* Negligenza, trascuraggine.

DESCUID. Olvid, inadvertencia. *Descuido.* Oblivio, inconsiderantia. *Inadvertence, oubli.* Obblio, inavvertenza.

DESCUID. Acció desatènta que desdiu de aquell que la efecuta ó de aquell ab qui s' efecuta. *Descuido.* Indecora, inhonesta actio. *Inattention, manquement.* Disattenzione.

DESCUID. Desllis, acció vergonyòsa. *Descuido.* Lapsus turpis, deshonestans. *Action blâmable, honteuse.* Scurrilità, azion biasimevole.

DESCUIDAD, DA. p. p. de DESCUIDAR. *Descuidado.*

DESCUIDAD. adj. Negligènt ó que falta al cuidado que deu posar en las cosas. *Descuidado.* Negligens, indiligens, segnis. *Négligent, inattentif.* Disattento, sbadato, negligente.

DESCUIDAD. Dèxad, que cuida poc de la compostura en lo vestir. *Descuidado.* Incuriosè indutus. *Qui se néglige, peu soigneux.* Noncurante.

DESCUIDAD. Desprevingud, no advertid. *Desprevenido, desapercibido, descuidado.* Imparatus, incautus. *Dépourvu.* Sprovveduto, sprovvisto.

DESCUIDAD. Lo qui se olvida fácilmènt de las cosas. *Olvidadizo.* Obliviosus. *Oublieux.* Smemorato.

ATRAPAR DESCUIDAD. fr. Sorpéndrer á algú. *Coger de rebato.* Imparatum occupare. *Prendre au dépourvu.* Cogliere alla sprovvista.

CULLIR DESCUIDAD. fr. ATRAPAR DESCUIDAD.

DESCUIDADAMÈNT. adv. mod. Ab descuid ó negligencia. *Descuidadamente.* Negligenter, indiligenter. *Négligemment, nonchalamment.* Trascuratamente, con negligenza.

DESCUIDADAMENT. ant. INADVERTIDAMÈNT.

DESCUIDAR. v. n. No posar en las cosas l' atenció y diligencia degudas. *Descuidar.* Negligere, negligenter agere. *Négliger, manquer de soin.* Negligere, trascurare, operare a stampa.

DESCUIDARSE. v. r. Distráurerse de alguna cosa, no pensar en èlla. *Olvidarse.* Non meminisse. *S'oublier, négliger.* Scordarsi, smemorarsi.

DESCUIDARSE. met. Fèr alguna cosa de que se seguex vergònya é ignóminia. *Descuidarse.* Piaculum aut quid viro probo indignum admittere. *Manquer.* Mancare, fallire.

DESCULPAR. v. a. ant. DISCULPAR.

DESCURAT, DA. adj. ant. DESCUIDAD.

DESCUSID, DA. p. p. de DESCUSIR. *Descosido.*

DESCUSID. s. m. La part descusida de alguna roba. *Descosedura, descosido.* Suturæ solutio, pars vestis dissuta. *Décousure.* Sdrucio, sdrucito.

PEGARLA PER LO DESCUSID. fr. Parlar sèns reflexió, dir tòt lo que vè á la bòca. *Hablar á tontas y á locas.* Effutire; stultè, imprudenter loqui; ineptè garrire. *Parler à tort et à travers.* Parlare sconsideratamente.

PÈGALI PER LO DESCUSID. loc. ab que se re-

pren la impertinencia del que diu ó fa sèmpre lo matèx. *Otra al dicho Juan de Coca.* Recoque crambem. *C'est la chanson du ricochet.* La canzon dell'uccellino.

DESCUSIR. v. a. Desfèr ó trencar los punts de las cosas que estaban cusidas. *Descoser.* Dissuere, resuere. *Découdre.* Discucire, scucire.

DESDAURAR. v. a. Tráurer l'or ab que estaba daurada alguna cosa. *Desdorar.* Inaurata abradere. *Dédorer.* Disdorare.

DÈSDE. prep. que servex pera denotar principi de tèmps ó lloc; per aquesta rahó es part de mòlts modos adverbials, que significan tèmps ó lloc, com DÈSDE aquí, DÈSDE luego, DÈSDE ara. *Desde.* È, ex, de, ab. *Dès.* Da.

DÈSDE. Desprès de. *Desde.* Abhinc, posthac, exindè. *Dès, depuis.* Da, da che, dopo che.

DESDEJUNARSE. v. r. Péndrer lo primèr alimènt al matí. *Desayunarse.* Jentare, jentaculum sumere. *Déjeuner.* Asciolvere, far colazione o colezione.

DÈSDEL. Contracció de DÈSDE LO. *Desdel.* Ab, ex. *Depuis, dès.* Da.

DESDENTAR. v. a. ant. Llevar las dènts. *Desdentar.* Edentare. *Édenter.* Sdentare.

DESDENTAT, DA. adj. ant. Lo qui ha perdud las dènts. *Desdentado.* Edentatus, edentulus. *Édenté.* Sdentato.

DESDENY. s. m. Esquivesa, desapègo que manifèsta algun desaire ó despreci. *Desden.* Despectio. *Dédain, mépris, rebuffade.* Sgarbo, rabbuffo, canata, disdegno.

DESDENYAR. v. a. Tractar ab desdeny á alguna persòna. *Desdeñar.* Aspernari, contempnere, fastidire. *Dédaigner, rebuter.* Disdegnare, disprezzare.

DESDENYARSE. v. r. Tenir á ménos lo fèr ó dir alguna cosa creendla indecoròsa. *Desdeñarse.* Dedignari. *Dédaigner.* Aver a vile.

DESDIR. v. n. Degenerar alguna cosa de sòn orígen. *Desdecir.* Degenerare. *Dégénérer, s'abâtardir.* Traligaare.

DESDIR. No conformarse una cosa ab altra. *Desdecir.* Discrepare. *S'écarter, ne pas cadrer.* Disdire, non esser dicevole.

DESDIRSE. v. r. Retractarse de lo dit ó imputad á altre ab falsedat. *Desdecirse.* Palinodiam canere, dictum retractare, revocare se. *Se dédire, se rétracter.* Disdirsi, ridirsi.

DESDITXA. s. f. Desgracia, infortuni, infelicitat. *Desdicha.* Infortunium, infelicitas. *Désastre, infortune, disgrâce.* Disastro, disgrazia, infortunio.

DESDITXA. Pobresa suma, miseria, necessitat. *Desdicha.* Summa egestas. *Indigence.* Indigenza, bisogno, necessità.

DIR DESDITXAS DE ALGÚ. fr. Dirne mòlt mal. *Decir mal de alguno; cortar de vestir.* De aliquo maledicere. *Draper.* Cardare, batter la cassa addosso ad uno.

DESDITXAD, DA. adj. Desafortunad, infelis. *Desdichado.* Infelix, infortunatus. *Infortuné, malheureux.* Infortunato, infelice.

DESDITXADAMÈNT. adv. mod. Ab desditxa. *Desdichadamente.* Infeliciter, infortunatè, inauspicatò. *Malheureusement, par malheur.* Disavventuratamente, con infortunio.

DESDOBLEGAR. v. a. Esténdrer una cosa que estaba doblegada. *Desdoblar.* explicare. *Déplier, dérouler.* Distendere, spiegare.

DESDORAR. v. a. Deslluir la virtut, reputació ó fama de algú. *Desdorar.* Obscurare, dedecorare. *Ternir.* Appannare.

DESDORO. s. m. Tòt alló que deslluex ó disminuex la reputació ó la fama. *Desdoro.* Dedecus, dedecoratio. *Ternissure, dénigrement.* Appannamento, appannatura.

DESÈ, NA. adj. Lo que pertany ó tè lo número deu. *Deceno, décimo.* Decimus, decumus. *Dixième.* Decimo.

DESÈ. s. m. Cada una de las deu parts iguals en que se dividex un tòt. *Décima, diezmo.* Decima, decuma. *Le dixième.* La decima parte.

DESECOLAGAR. v. a. ant. DESAPARIAR.

DESECONJUYR. v. a. ant. DESAMISTANSAR.

DESEDIFICACIÓ. s. f. met. Mal exemple. *Desedificacion.* Scandalum, offensio. *Scandale.* Scandalo, scandolo.

DESEDIFICAR. v. a. ant. Donar mal exemple. *Desedificar.* Scandalizare. *Scandaliser.* Scandalizzare, scandolezzare.

DESEMBAFAR. v. a. Tráurer lo fástig que se tenia al mènjar desprès de haber estad embafad ó sènse gana. *Desempalagar.* Cibi fastidium depellere. *Rendre l'appétit, ôter le dégoût.* Levar la nausea, il fastidio.

DESEMBALAR. v. a. Desfèr las balas y tráurerne las mercaderías. *Desembalar.*

Sarcinas solvere, dissolvere. *Déballer.* Sballare.

DESEMBALATGE. s. m. L' acció de desembalar. *Desembalaje.* Sarcinæ solutio, dissolutio. *Déballage.* Lo sballare.

DESEMBARAÇAR. v. a. ant. DESEMBARASSAR.

DESEMBARAÇARSE. v. r. ant. DESEMBARASSARSE.

DESEMBARBOLLAR. v. a. ant. DESEMBOLICAR.

DESEMBARC. s. m. Lo acte de desembarcar las persònas. *Desembarco.* È navi descensio. *Débarquement, descente.* Sbarco.

DESEMBARC. Lo acte y efècte de desembarcar las cosas, géneros, etc. *Desembarque.* È navi eductio. *Débarquement, désembarquement.* Lo sbarcare, sbarco.

DESEMBARCADÈRO. s. m. Lloc destinad ó que se destina pera desembarcar. *Desembarcadero.* Locus descensioni è navibus aptus. *Débarcadour.* Luogo proprio per isbarcarvi.

DESEMBARCADÒR. s. m. DESEMBARCADÈRO.

DESEMBARCAR. v. a. Tráurer á terra la cárrega de una embarcació. *Desembarcar.* È navi educere. *Débarquer, désembarquer.* Sbarcare, metter a terra.

DESEMBARCAR. v. n. Saltar á terra lo qui estaba embarcad. *Desembarcar.* È navi descendere. *Débarquer, descendre.* Sbarcare.

DESEMBARCAR. met. Baxar de un carruatge. *Desembarcar.* È curru descendere. *Descendre de voiture.* Scendere da vettura.

DESEMBARG. s. m. Lo acte de alsar lo embarg. *Desembargo.* Sequestri ablatio, remotio. *Main-levée.* Il levar la staggina.

DESEMBARGAR. v. a. for. Alsar lo embarg. *Desembargar.* A sequestro liberare. *Donner main-levée, lever le séquestre.* Levar la staggina.

DESEMBASTAR. v. a. Desfèr los punts ab que alguna cosa estaba embastada. *Desapuntar, deshilvanar.* Dissuere. *Découdre, désempointer.* Scucire, tagliare i punti.

DESEMBASTAR. Parland de las pèssas de panyo es desfèr las bastas ab que estan apuntadas. *Descodar.* Pannorum suturas dissolvere. *Détacher.* Distaccare.

DESEMBOCADURA. s. f. La obertura ó estret per ahònt se ix. *Desembocadero, desembocadura, desemboque.* Exitus, angustiæ. *Débouché, déboucher, débouchement.* Il punto in cui si esce, uscita da una stretta.

DESEMBOCADURA. La obertura per ahònt desaiguan en lo mar los rius, canals, etc. *Desembocadero, desembocadura, desemboque.* Ostium. *Embouchure.* Bocca, foce, imboccatura.

DESEMBOCAR. v. n. Exir com per alguna bòca ó estret. *Desembocar.* Angustias loci superare. *Déboucher.* Passare, valicare, uscire da una stretta.

DESEMBOCAR. Entrar ó desaiguar en la mar los rius, canals, etc. *Desembocar.* Fluvios mare adire, in mare effundi. *Débouquer.* Imboccare, sboccare, riuscire.

DESEMBOLIC. s. m. Lo acte de desembolicar. *Desenredo.* Extricatio, explicatio. *Débrouillement.* Scioglimento.

DESEMBOLICAMENT. s. m. ant. DESEMBOLIC.

DESEMBOLICAR. v. a. Desplegar lo que estaba plegad ó rotllad. *Desenvolver.* Evolvere, explicare. *Dérouler.* Svolgere, sviluppare.

DESEMBOLICAR. Desfèr los plegs de un papèr ab que estaba embolicada alguna cosa. *Desempapelar.* Papyraceum involucrum solvere, demere. *Dépaqueter.* Sciogliere, sviluppare un pacchetto un piego, etc.

DESEMBOLICAR. Desfèr algun embolic de fil seda, cordill, etc. *Desenredar, desenmarañar.* Explicare, extricare. *Détortiller, débrouiller.* Storcere, svolgere.

DESEMBOLICAR. Desfèr la envenadura de alguna part del cos ahònt se tè mal. *Desatar, desligar.* Ligata solvere. *Délacer, détacher.* Dislacciare.

DESEMBOLICAR. Desenrotllar la roba ab que algú está embolicad. *Desarrebujar.* Operimentum, tegumentum depellere. *Déplier, dérouler.* Distendere, svolgere, sviluppare.

DESEMBOLICAR. met. Posar en clar lo que estaba confus. *Desenvolver, desarrebujar, desligar, desenmarañar, desovillar.* Explicare. *Développer, éclaircir.* Dilucidare, rischiarare, sciorre, mettere in chiaro.

DESEMBOLICAR, met. Explicar lo que no es fácil de entèndrer. *Aclarar.* Aperire, patefacere. *Démêler, déchiffrer.* Diciferare, disviluppare.

DESEMBOLICARSE. v. r. met. Exirse un de algun negoci en que estaba compromes

Desenredarse. Se expedire, extricari; explicare se de re aliqua. *Se démêler, se tirer d'un embarras*. Disbrigarsi, spastojarsi.

DESEMBOLICARSE. DESEMBOSSARSE.

DESEMBÒLS. s. m. La entrèga de alguna partida de dinèr efectiu y de contant. *Desembolso*. Pecuniæ traditio. *Déboursement, débours*. Sborso, anticipata.

DESEMBOLT, TA. adj. ant. DESINVOLT.

DESEMBOLTURA. s. f. ant. DESINVOLTURA.

DESEMBORRATXAR. v. a. ant. Curar la borratxèra á algú. Se usa també com recíproc. *Desemborrachar, desembriagar*. Ab ebrietate liberare. *Désenivrer, dessouler*. Far passare l'ubbriachezza.

DESEMBÒS. s. m. Lo acte de tráurerse lo embòs. *Desembozo*. Faciei detectio. *L'action d'ôter la partie du manteau qui couvre le visage*. L' azione di levarsi la parte del tabarro che copre il viso.

DESEMBOSCARSE. v. r. Exir del bosc ó de la emboscada. *Desemboscarse*. Silvam relinquere, è nemore exire. *Sortir d'une embuscade, d'un bois*. Uscir da una imboscata.

DESEMBOSSAR. v. a. Tráurer dinèrs de la bòssa. *Desembolsar*. È marsupio nummos educere, depromere. *Débourser*. Sborsare.

DESEMBOSSAR. Fèr algun desembòls. *Desembolsar*. Pecuniam tradere. *Débourser*. Sborsare, metter fuor i danari.

DESEMBOSSAR. Tráurer lo embòs. Se usa també com recíproc. *Desembozar, desarrebozar*. Ab ore pallium removere, faciem detegere. *Ôter la partie du manteau qui couvre le visage*. Tor via la parte del tabarro che copre il viso.

DESEMBOTIR. v. a. DESINFLAR.

DESEMBOTIR. ant. EVACUAR.

DESEMBOTIRSE. v. r. DESINFLARSE.

DESEMBOTXACAR. v. a. DESEMBOSSAR, en la primèra accepció.

DESEMBOTXAR. v. a. Tráurer los capòlls de seda de las bòtxas. *Desembojar*. Bombycis folliculos ex abrotano levare, extrahere. *Ôter les cocons de l'auronne*. Levar i bozzoli dall' abrotano.

DESEMBRAS. s. m. Facilitat, expedició y soltura en parlar ú obrar. *Desembarazo, desparpajo, despejo*. Expeditio, facilitas. *Facilité, aisance, vivacité*. Sveltezza, vivacità.

AB DESEMBRAS. mod. adv. Sèns perturbació ni empatx. *Despejadamente*. Expeditè. *Librement, sans embarras*. Schiettamente, alla libera.

DESEMBRASSAD, DA. adj. Lo qui tè expedició y soltura. *Desembarazado, despejado, desenfadado, suelto, correntio*. Expeditus. *Aisé, facile, vif*. Svelto, vivace, spiritoso.

DESEMBRASSADAMÈNT. adv. mod. Sèns destòrb, obstacle ni dificultat. *Desembarazadamente*. Expeditè, liberè. *Aisément, librement, sans obstacle*. Liberamente, senza difficoltà.

DESEMBRASSAR. v. a. Tráurer los embrassos de algun lloc dèxandlo expedit. *Desembarazar*. Expedire. *Débarrasser*. Spacciare, sgomberare, disciorre, tor l' impaccio.

DESEMBRASSAR. Desocupar alguna casa, cuarto, etc. *Desocupar, evacuar, desembarazar, despejar*. Evacuare, vacuum relinquere. *Débarrasser, évacuer, désemplir*. Evacuare, mandar fuori.

DESEMBRASSARSE. v. r. Apartar un de sí lo que estòrba ó incomoda pera conseguir algun fi. *Desembarazarse*. Expediri. *Se débarrasser*. Disimpegnarsi, sbrigarsi, liberarsi da qualche intrico.

DESEMBRAVIMENT. s. m. ánt. Amansamènt. *Desembravecimiento*. Mansuefactio, cicuratio. *Apprivoisement*. Dimesticamento, dimesticazione.

DESEMBRAVIR. v. a. ant. Amansar, domesticar. *Desembravecer*. Mansuefacere. *Apprivoiser*. Addomesticare.

DESÈMBRE. s. m. Lo desé mès del any segòns contaban los romans. Ara es lo dotsé y últim. *Diciembre*. December. *Décembre*. Dicembre.

DESEMBRIAGAR. v. a. ant. DESEMBORRATXAR.

DESEMBRIDAR. v. a. ant. Tráurer la brida ó lo fre als animals. *Desenfrenar, desfrenar*. Frenum detrahere. *Débrider*. Sbrigliare.

DESEMBRÒLLAR. v. a. DESENREDAR.

DESEMBRUXAMENT. s. m. ant. DESENCANTAMÈNT.

DESEMBULL. s. m. Lo acte de desembullar. *Desenredo*. Extricatio, explicatio. *Débrouillement*. Scioglimento, sviluppo.

DESEMBULLAMENT. s. m. ant. DESEMBULL.

DESEMBULLAR. v. a. Desfèr lo embull.

Desenmarañar, desenredar. Extricare, explicare. *Débrouiller.* Sviluppare.

DESEMBULLAR. Parlaud de cabells, seda, fil, y altras cosas semblànts, es arreglar los caps que se han fèt un munyoc. *Escarmenar, desenredar.* Explicare. *Démêler.* Sviluppare, ravviare.

DESEMBUSSAR. v. a. Tráurer lo embus ó embras que se ha posad en alguna canònada, conducto, ó altre pas estret. *Desatrampar, desatancar.* Expurgare, expedire. *Déboucher, dégorger.* Disserrare, sturare.

DESEMBUTXACAR. v. a. DESEMBOSSAR, en la primèra accepció.

DESEMPACAR. v. a. Tráurer las mercaderías de las pacas. *Desempacar.* È sarcina extrahere. *Déballer, dépaqueter.* Sballare.

DESEMPALIAR. v. a. p. us. DESCOMPÓNDRER.

DESEMPALLEGARSE. v. r. Despéndrerse, llibertarse de alguna cosa molèsta. *Desasirse, desenredarse, mosquearse.* Se expedire, extricari. *Se détacher.* Staccarsi, sciorsi.

DESEMPAPERAR. v. a. Tráurerli á alguna cosa lo papèr que la embolicaba. *Desempapelar.* Papyraceum involucrum solvere, demere. *Dépaqueter.* Sviluppar un piego.

DESEMPAQUETAR. v. a. Desfèr alguna cosa que estaba en paquets. *Desempaquetar.* È sarcinulis extrahere. *Dépaqueter.* Sciogliere un pacchetto.

DESEMPARAMENT. s. m. ant. DESAMPARO.

DESEMPARAR. v. a. ant. DESAMPARAR.

DESEMPARENTAD, DA. adj. Lo qui no tè parènts. *Desemparentado.* Propinquis, cognatisque carens. *Sans parens.* Senza parenti.

DESEMPATAR. v. a. Tráurer la igualtat que hi habia èntre algunas cosas; y axí se diu DESEMPATAR los vots, cuand habian quedad dividids en parts iguals y desprès se desigualan. *Desempatar.* Æqualitatem tollere, disparem reddere. *Départager.* Torre l' uguaglianza de' voti.

DESEMPATX. s. m. Desahògo, desembras. *Desenfado, desahogo.* Expeditio, libertas, procacitas. *Liberté, franchise.* Libertà, franchigia.

DESEMPATXAMÈNT. s. m. ant. DESEMPATX.

DESEMPATXAR. v. a. Tráurer lo embras del ventrell. Se sol usar com á recíproc. *Desempachar.* Cibum indigestum, incoctumve emittere, deponere. *Dégager, débarrasser l'estomac.* Scaricare, alleviare lo stomaco.

DESEMPATXAR. ant. DESPATXAR.

DESEMPATXARSE. v. r. Véncer la vergònya y cobrar atrevimènt. *Desempacharse.* Erubescentiam deponere. *S'enhardir, perdre la timidité.* Rincorarsi, incoraggirsi.

DESEMPEDRAR. v. a. Arrancar ó desarreglar las pèdras que fòrman algun empedrad. *Desempedrar.* Elapidare. *Dépaver.* Levare le selci, smattonare un pavimento.

DESEMPEGAR. v. a. Tráurer la pega de alguna cosa. *Desempegar.* Picis illinimentum detrahere. *Ôter la poix.* Spiccare la pece.

DESEMPENYAMÈNT. s. m. Lo acte de rescatar la penyòra pagand la cantitat per la cual estaba empenyada. *Desempeño.* Pignoris redemptio, liberatio. *Dégagement.* Disimpegno, il ritirar un pegno.

DESEMPENYAR. v. a. Rescatar la penyòra pagand la cantitat per la cual estaba empenyada. *Desempeñar.* Pignus redimere. *Dégager.* Disimpegnare, riscuòtere un pegno.

DESEMPENYAR. Llibertar á algú dels deutes ó empenyos que tenia contrèts. Se usa també com recíproc. *Desempeñar.* Ære alieno liberare. *Libérer quelqu'un de ses dettes.* Disimpegnare.

DESEMPENYAR. Cumplir alló á que se està obligad. *Desempeñar.* Munus suum exsequi, officium explere. *S'acquitter.* Adempire all' obligo, far il suo dovere.

DESEMPENYAR. Tráurer airòs á algú del empenyo en que estaba. Se usa també com recíproc. *Desempeñar.* Ab onere vel [illegible] aliquem liberare, expedire. *Faire que quelqu'un se tire bien d'affaire.* Disimpegnare, liberare, sciorre, cavar di [illegible]

DESEMPENYO. s. m. DESEMPENYAMÈNT.

DESEMPENYO. Cumplimènt de la obligació. *Desempeño.* Muneris adimpletio. *Accomplissement.* Compimento, adempimento.

DESEMPENYO. Primòr, esmèro ó complement de grandesa y magnificencia de alguna cosa. *Desempeño.* Perfectio, absolutio operis, elegantia. *Achèvement, perfection.* Perfezione, finimento.

DESEMPENYORAR. v. a. ant. DESEMPENYAR, en la primèra accepció.

DESEMPERESAR. v. n. ant. DESEMPERESIRSE.

DESEMPERESIRSE. v. r. Sacudirse la peresa. *Desemperezar, desemperezarse.* Socordiam, segnitiem depellere. *Chasser la paresse.* Snighittirsi.

DESEMPETAR. v. a. DESEMPATAR.

DESEMPOSSESSIONAR. v. a. p. us. DESPOSSEIR.

DESEMPOSTISSAR. v. a. Arrancar las posts de ahònt estaban clavadas, ó desfèr un empostissad. *Desentablar.* Tabulas evellere, tabulatum disturbare. *Défaire, enlever une cloison.* Disfare un assito.

DESEMPOTRAR. v. a. Arrancar alguna cosa del lloc ahònt estaba empotrada. *Desempotrar.* Rem opere cæmentitio firmatam evellere. *Arracher une chose enchâssée.* Strappare.

DESEMPRESONAR. v. a. ant. Tráurer de la presó. *Desencarcelar.* È carcere educere, liberare. *Désemprisonner.* Sprigionare.

DESENA. s. f. La reunió de deu unitats. *Decena.* Decas. *Dixaine.* Decina.

DESENA. *Mús.* La octava de la tercèra. *Decena.* Sonus, vox denaria musices. *Octave de la tierce.* Ottava della terza.

DESENAMORAT, DA. adj. ant. Lo qui no tè amòr ó no lo mostra. *Desamorado.* Amoris expers. *Qui n'aime pas.* Snamorato.

DESENAMORAR. v. a. Fèr pérdrer lo amòr que se tenia á alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Desenamorar.* Amoris vim extinguere, delere. *Faire perdre l'amour.* Snamorare.

DESENCABESTRAR. v. a. p. us. Tráurer del cap alguna especie. *Quitar, raer del casco.* Dissuadere, dehortari. *Ôter de la tête.* Cavar di capo.

DESENCADENAR. v. a. Tráurer la cadena al qui está amarrad á èlla. *Desencadenar.* Vincula solvere. *Déchaîner.* Scatenare.

DESENCADENAR. met. Rómprer lo vincle de las cosas immaterials. *Desencadenar.* Dissolvere. *Rompre.* Rompere.

DESENCALLAR. v. a. Tráurer la embarcació del lloc ahònt estaba encallada. *Desencallar.* Navim vado aut arenæ inhærentem educere, extrahere. *Relever.* Scagliare una nave, metterla a galla.

DESENCALLAR. Tráurer un carruatge del lloc ahònt se ha encallad. *Desatascar.* Expedire, è loco cœnoso educere. *Désembourber, dépêtrer.* Cavare dal fango.

DESENCALLAR. met. Tráurer á algú de la dificultat en que está y de la cual ja no pod exir tòt sol. *Desatascar.* Expedire, liberare. *Tirer d'embarras.* Spastojare, distrigare, liberare, sciorre.

ANAR DESENCAMINAD. fr. ANAR FORA DE CAMÍ.

DESENCAMINAMENT. s. m. ant. Lo acte de desencaminar, ó la marxa que se fa fora de camí. *Descamino.* Iter devium. *Égarement.* Sviamento, smarrimento.

DESENCAMINAMÈNT. met. Lo acte de separarse de lo just. *Descamino.* Aberratio à justitia. *Égarement.* Traviamento.

DESENCAMINAR. v. a. Fèr pérdrer lo camí ó desviar del camí á algú. *Descaminar, desencaminar.* A via aliquem divertere. *Dérouter, égarer, éconduire.* Distornare, sviare, traviare.

DESENCAMINAR. met. Apartar á algú de sòn bon propósit, é induirlo á que fassa lo que no es just ni lí convé. *Descaminar, desencaminar.* Ab officio aliquem avertere. *Égarer, détourner.* Traviare, rivoltare.

DESENCANTAMÈNT. s. m. Lo acte de desencantar. *Desencanto, desencantamiento.* Incantamenti solutio, liberatio. *Désenchantement.* Il torre l'incantesmo, la malia.

DESENCANTAR. v. a. Desfèr lo encantamènt, deslliurar á algú del encantamènt. *Desencantar.* Ab incantamentis solvere, liberare. *Désenchanter, décharmer.* Torre, levare l'incanto.

DESENCAPOTAMÈNT. s. m. Lo acte de desencapotar. *Desencapotadura.* Pallii subreptio. *L'action d'ôter le manteau.* L'azione di togliersi il mantello.

DESENCAPOTAR. v. a. Tráurer á algú lo capot que portaba. *Desencapotar.* Pallio exuere. *Enlever, ôter le manteau de quelqu'un.* Togliere ad uno il mantello di dosso.

DESENCAPRITXAR. v. a. Desimpressionar, dissuadir á algú de algun erròr ó capritxo. *Desencaprichar.* Pervicaciam alicujus vincere, flectere. *Désentêter.* Disingannare, torre la caparbieria.

DESENCARNAR. v. a. DESCARNAR.

DESENCARREGARSE. v. r. Despéndrerse de las obligaciòns ó responsabilitat de

alguna comissió, cárreg, etc., cometènd á altre lo que debia executar lo qui lo tè. *Descargarse.* Muneris, officii curam alteri committere; onus in alium transferre. *Se décharger sur un autre.* Riposarsi sopra d'uno per incumbenza addossatagli.

DESENCASTAR. v. a. Arrancar lo que estaba encastad. *Despegar.* Deglutinare. *Décoller, détacher.* Scollare.

DESENCAUAR. v. a. Fèr exir del cau algun animal, com conill, etc. *Sacar de la madriguera.* È cuniculo pellere. *Faire sortir du halot.* Sbucare.

DESENCAX. s. m. La acció y efècte de desencaxar ó desencaxarse. *Desencajamiento, desencaje.* Laxatio. *Déboîtement.* Sconnessione.

DESENCAXAMÈNT. s. m. p. us. DESENCAX. DESENCAXAMÈNT. DESCONJUNTAMÈNT.

DESENCAXAR. v. a. Tráurer alguna cosa del encax ahònt estaba assegurada. Se usa també com recíproc. *Desencajar.* Laxare, è loco semovere. *Déboîter.* Sconnettere.

DESENCAXONAR. v. a. Tráurer lo que estaba desad en caxòns. *Desencajonar.* È capsis extrahere. *Tirer d'un caisson.* Tirar fuori d' un cassone.

DESENCEBAR. v. a. Tráurer la pólvora de la cassoleta de las armas de fog. *Descebar.* In scloppetis escam igni detrahere. *Ôter l'amorce.* Torre, levare il polverino.

DESENCODERNAR. v. a. Desfèr la encuadernació de un llibre. *Desencuadernar.* Libri compaginem dissolvere. *Défaire la reliure.* Disfar una legatura.

DESENCODERNAR. met. Desfèr, descompóndrer, desbaratar. *Desencuadernar.* Dissolvere, perturbare. *Déranger, défaire, démantibuler.* Disordinare, scompigliare.

DESENCOLAR. v. a. Separar lo que estaba encolad ó agafad ab cola. *Desencolar.* Reglutinare. *Décoller.* Scollare.

DESENCORDAR. v. a. Tráurer las cordas de alguna cosa. Se díu comunamènt dels instrumènts músics. *Desencordar.* Chordas detrahere. *Ôter les cordes.* Levar le corde.

DESENCORDILLAR. v. a. Tráurer los cordills de alguna cosa que está lligada ó assegurada ab èlls. *Desencordelar.* Vincula dissolvere. *Ôter la corde, le cordon.* Levare, torre i cordoncini.

DESENCORVAR. v. a. Adressar lo que está tort ó encorvad. *Desencorvar.* Curvatum dirigere. *Redresser ce qui est courbe ou tortueux.* Dispiegare, raddirizzare una cosa curvata.

DESENCOTXAR. v. n. Baxar del còtxe. *Apearse del coche, desembarcar.* È curru descendere. *Descendre de voiture.* Scendere da carrozza.

DESENCREUAR. v. a. Desfèr la figura de creu en alguna cosa. Se díu principalmènt de las mans. *Descruzar.* Crucis figuram disturbare. *Ôter la forme de croix.* Far sparire la forma di croce.

DESENCROSTAR. v. a. DESCROSTAR.

DESENCUADERNAR. v. a. DESENCODERNAR.

DESENCUGIMÈNT. s. m. Esperit, desembras. *Desencogimiento.* Expeditio, confidentia. *Hardiesse, air aisé, sans gêne.* Sveltezza, scioltezza.

DESENCUGIRSE. v. r. Estirarse, allargarse lo que ántes estaba arronsad. *Desencogerse.* Extendi, explicari. *Se dégourdir.* Disciogliersi.

DESENCUGIRSE. met. Pérdrer lo encogimènt ó falta de esperit. *Desencogerse, desentarse.* Verecundiam deponere. *Perdre sa timidité, sortir de sa coquille.* Cessar di gatta morta.

DESENDAYAR. v. n. ant. DESDENYARSE.

DESENDEMONIAR. v. a. Tráurer los dimonis. *Desendemoniar, desendiablar.* Dæmonia ejicere. *Exorciser.* Esorcizzare, far gli esorcismi.

DESENDEUTAR. v. a. Llibrar de deute á algú. Se usa mès comunamènt com recíproc. *Desadeudar.* Ære alieno liberare; debita alterius persolvere. *Dégager quelqu'un de ses dettes.* Disimpegnar de' debiti.

DESENDIABLAR. v. a. DESENDEMONIAR.

DESENDOLAR. v. a. Llevar, dexar lo dol que se portaba ó que hi habia en las casas, còtxes, etc. *Desenlutar.* Pullam seu funeream vestem exuere. *Ôter le deuil.* Levarsi il lutto.

DESENDRESSAR. v. a. Descompóndrer, desarreglar alguna cosa. *Desaderezar.* Perturbare. *Déranger, défaire, désajuster.* Disordinare, sconcertare, scompigliare, sconvolgere.

DESENEMIC. s. m. ant. ENEMIC.

DESENEMIG. s. m. Bòcinet de pell que se alsa prop de las unglas de las mans y causa dolòr y fa nosa. *Padrastro.*

tro, repelo. Reduvia, redivia. *Envie.* Setola, pipita.

DESENER. s. m. ant. DECURIÓ.

DESENFADAR. v. a. Fèr pérdrer lo enfado. També se usa com recíproc. *Desenfadar*. Sedare, lenire iratum animum. *Désennuyer*. Ricreare, cacciar la noja.

DESENFADO. s. m. Desahògo, esperit, desembras. *Desenfado*. Expeditio, audacia, facilitas. *Franchise, air aisé*. Franchigia, scioltezza.

DESENFADO. Diversió ó desahògo del ánimo. *Desenfado*. Animi relaxatio, levamen. *Récréation, divertissement*. Sollazzo.

DESENFALLONIRSE. v. r. territ. DESEXQUIMERARSE.

DESENFANGAR. v. a. Netejar, tráurer lo fang de alguna cosa. *Desembarrar*. Lutum detergere. *Ôter, enlever la boue*. Torre, levare il fango.

DESENFARCELLAR. v. a. Desfèr un farcèll, deslligarlo. *Desliar*. Sarcinulas solvere. *Délier, déballer*. Slegare, slacciare, sballare.

DESENFARDAR. v. a. Obrir y desfèr los fardos. *Desenfardar, desenfardelar*. Sarcinas solvere, reserare. *Déballer, défaire un ballot*. Sballare.

DESENFILAR. v. a. Despassar lo que estaba enfilad. *Desensartar*. Strigam, sertum discindere, solvere. *Défiler*. Sfilare.

DESENFILAR. Despassar lo fil de l' agulla de cusir. *Deshenebrar*. Filum ex acu extrahere. *Défiler une aiguille*. Sfilare, levar il filo d' un ago.

DESENFITARSE. v. r. Tráurerse lo enfit, curarse cualsevol indigestió del ventrell. *Desahitarse*. Stomachum cibi copiâ laborantem refici, reparari. *Se guérir d'une indigestion*. Guarir d' una indigestione.

DESENFORNAR. v. a. Tráurer del fòrn lo que se hi habia ficad pera cóurerse. *Desenhornar, deshornar*. Ex fornace extrahere. *Tirer du four*. Torre dal forno.

DESENFRÉ. s. m. L' acció y efècte de desenfrenarse. *Desenfreno, desenfrenamiento*. Effrenatio. *Déréglement, débordement*. Sfrenamento, sfrenatezza.

DESENFRENADAMÈNT. adv. mod. Ab desenfré. *Desenfrenadamente*. Effrenatè. *Sans frein, sans retenue*. Sfrenatamente.

DESENFRENAMÈNT. s. m. DESENFRÉ.

DESENFRENAR. v. a. Llevar lo fre á las caballerías. *Desenfrenar, desfrenar*. Effrenare, frenum detrahere. *Débrider*. Sfrenare.

DESENFRENARSE. v. r. Entregarse desordenadamènt als vicis y maldats. *Desenfrenarse*. Effrenatè in vitium ruere; in vitia præcipitem labi. *Se déborder, lâcher la bride*. Sfrenarsi, trarsi il freno.

DESENFRENARSE. Posarse furiòs, exirse de tino. *Desenfrenarse*. Furore agi, effrenatâ irâ ferri. *S'emporter, entrer en fureur*. Andar in collera, stizzirsi.

DESENFRENO. s. m. DESENFRÉ.

DESENFURISMARSE. v. r. Passarli á algú lo furòr. *Desenfurecerse*. Furorem deponere. *S'apaiser, se calmer*. Placarsi, calmarsi.

DESENGABIAR. v. a. Tráurer de la gabia. *Desenjaular*. E cavea educere. *Tirer de la cage*. Torre dalla gabbia.

DESENGAFETAR. v. a. ant. Desfèr los gafets. *Desabrochar*. Uncinos solvere, refibulare. *Dégrafer*. Stacoare, sciogliere.

DESENGANXAR. v. a. Desagafar una cosa de algun ganxo. *Desenganchar*. Ab unco solvere. *Décrocher*. Distaccare, spiccare.

DESENGANXAR. DESAGAFAR, DESENCASTAR.

DESENGANXARSE. met. Desenmaranyarse. *Desenmarañarse, desenredarse*. Explicari, extricari. *Se débrouiller*. Svilupparsi, dilucidarsi.

DESENGANY. s. m. Conexemènt de la veritat ab que se ix del engany y errór en que se estaba. *Desengaño*. Erroris cognitio, depulsio. *Désabusement*. Disinganno.

DESENGANYAD, DA. p. p. de DESENGANYAR. *Desengañado*.

DESENGANYAD. adj. DESALAPAD.

DESENGANYAR. v. a. Fèr conéxer lo engany, advertir lo errór, parlar sèns empatx. *Desengañar*. Dolum, errorem patefacere, aperire. *Détromper, désabuser*. Disingannare, sgannare.

DESENGREXAR. v. a. ant. Tráurer lo grèx ó bruticia de alguna cosa. *Desengrasar*. Pinguedinem detrahere; sordibus purgare. *Dégraisser*. Digrassare.

DESENGRUTACIÓ. s. f. ant. L' acció de desengrutar alguna cosa. *Desengrudamiento*. Deglutinatio. *Décollement*. Staccamento di cosa incollata.

DESENGRUTAR. v. a. ant. Tráurer lo

engrut. *Desengrudar*. Deglutinare, gluten detrahere. *Décoller*. Levar la colla.

DESENGRUXAR. v. a. ant. DESENGRUXIR.

DESENGRUXIR. v. a. Aprimar alguna cosa. *Desengrosar*. Attenuare, emaciare, extenuare. *Dégrossir, atténuer*. Digrossare, sgrossare.

DESENGRUXIRSE. v. r. ant. AFLAQUIRSE.

DESENLLAS. s. m. L' acció y efècte de desenllassarse alguna cosa. *Deslazamiento*. Nexûs solutio. *L'action de se délacer*. Lo slacciarsi.

DESENLLAS. En los dramas y poemas épics la solució dels pèrills y dificultats que impedian lo fi de l' acció. *Desenredo, desenlace, solucion*. Catastrophe, catastropha. *Dénouement*. Sviluppo.

DESENLLASSAMÈNT. s. m. DESENLLAS, en la primèra accepció.

DESENLLASSAR. v. a. Deslligar los llassos, desfèr lo que estaba lligad ab èlls. *Desenlazar, deslazar*. Nodos vel nexus solvere. *Désenlacer, délacer*. Slacciare.

DESENLLASSAR. met. Separar, distingir, aclarar. *Desenlazar*. Explicare, discernere. *Distinguer, éclaircir*. Distinguere, schiarire, metter in chiaro.

DESENLLATAR. v. a. Tráurer las llatas de algun puèsto. *Deslatar*. Tigna extrahere, contignationem dissolvere. *Délatter*. Torre le assicelle.

DESENLLOSAR. v. a. Desfèr lo enllosad. *Desenlosar*. Pavimentum lateribus seu lapidibus stratum disturbare, diruere. *Dépaver*. Levar le selci, smattonare un pavimento.

DESENLLOTAR. v. a. Tráurer lo llòt de algun puèsto. *Deslamar*. Limum detrahere. *Ôter, enlever le limon, la boue*. Torre, levare la belletta.

DESENMARANYAR. v. a. Desenredar. *Desenmarañar, desmarañar*. Explicare, extricare. *Débrouiller*. Dilucidare, schiarare.

DESENMARANYAR. met. Posar en clar alguna cosa que estaba obscura y enredada. *Desenmarañar, desmarañar*. Explicare. *Démêler, remettre en ordre*. Dichiarare, sviluppare.

DESENMATSINAR. v. a. Curar á algú del mal que li habian fèt las matsinas, ó llevar á alguna cosa sas calitats venenòsas. *Desemponzoñar*. Veneno infectis mederi; à veneni vi liberare. *Guérir du poison*. Svelenare.

DESENMOTLLAR. v. a. Tráurer del motllo alguna cosa. *Sacar del molde*. È typo, è proplasmate educere. *Ôter du moule*. Trar dalla forma.

DESENMOTLLAR. Fèr pérdrer á alguna cosa la figura que habia pres en lo motllo. *Desamoldar*. Deformare. *Changer la forme prise au moule, défigurer*. Far sparire la figura presa nella forma, sfigurare.

DESENNAL. adj. Lo que compren ó dura deu anys. *Decenal*. Decennis, decennalis. *Décennal*. Decennale.

DESENNI. s. m. Lo espay ó curs de deu anys. *Decenio*. Decennium. *Espace de dix ans*. Spazio di dieci anni.

DESENOSSAR. v. a. ant. DESOSSAR.

DESENQUIMERARSE. v. r. Desenfadarse, desanujarse. *Desatufarse, desenfadarse, despotarse*. Iram deponere. *S'apaiser, se calmer, se démonter*. Calmarsi, placarsi, acquetarsi.

DESENRAHONABLE. adj. Lo que es ó se fa fora de rahó. *Desrazonable, irrazonable*. Irrationabilis. *Déraisonnable*. Sragionevole, irragionevole.

DESENRAJOLAR. v. a. Tráurer ó arrancar las rajolas de terra. *Desenladrillar, desladrillar*. Lateres è pavimento avellere, tollere. *Décarreler, dépaver*. Smattonare, torre i mattoni.

DESENREDAR. v. a. Desfèr lo enrèdo. *Desenredar*. Explicare, extricare, expedire. *Détortiller, débrouiller*. Svolgere, sciogliere.

DESENREDAR. met. Posar en òrde y sèrie confusió algunas cosas que estaban desordenadas. *Desenredar*. Ordinare, ordinem redigere. *Démêler, mettre en ordre*. Sviluppare, distrigare, ordinare, regolare.

DESENRÈDO. s. m. Lo acte de desenredar. *Desenredo*. Explicatio, extricatio. *Débrouillement*. Dilucidazione, sviluppamento.

DESENROTLLAR. v. a. Desplegar lo que estaba enrotllad. *Desarrollar, desenrollar, desenvolver, desencoger, desencoger*. Evolvere. *Dérouler, déployer*. Svolgere, sviluppare.

DESENRUNAR. v. a. Tráurer la runa de algun puèsto pera dèxarlo desembarassad. *Escombrar*. Ruderibus purgare. *Nettoyer, curer*. Nettare, vuotare la spazzatura, la sporcizia, etc.

DESENSELLAR. v. a. Llevar la sella á alguna caballería. *Desensillar*. Ep[illegible]

pium detrahere. *Desseller*. Disellare.

DESENSENYAR. v. a. ant. Fèr olvidar á algú lo que habia apres pera ensenyarlo de nou ab propietat y acert. *Desenseñar*. Dedocere. *Faire désapprendre, faire oublier*. Disinsegnare, torre le impressioni ricevute.

DESENSENYORIRSE. v. r. DESAPROPIARSE.

DESENSOTERRAR. v. a. ant. DESENTERRAR.

DESENSUPERBIRSE. v. r. Dèxar la superbia. *Desensoberbecerse*. Superbiam deponere. *Perdre son orgueil*. Deporre la superbia.

DESENTELAR. v. a. Netejar lo cristall ó cualsevol altra cosa llustròsa que está entelada. *Desempañar*. Abstergere. *Nettoyer un miroir, un cristal, etc*. Nettare, pulire uno specchio, un cristallo, etc.

DESENTÉNDRERSE. v. r. Fingir que no s' entèn alguna cosa, afectar ignorancia. *Desentenderse*. Ignorantiam simulare. *Faire l'âne, feindre d'ignorer*. Fingere di non sapere.

DESENTÉNDRERSE. Prescindir de alguna cosa, no péndrerhi part. *Desentenderse*. Rem omittere; negotio valedicere. *Faire abstraction de...* Non impicciarsi.

DESENTES, A. p. p. de DESENTÉNDRERSE. *Desentendido*.

FER LO DESENTES. fr. Desentèndrerse de alguna cosa, afectar que no s' entèn. *Darse ó hacerse el desentendido*. Se insciûm simulare. *Feindre de ne pas entendre*. Fingere di non capire.

DESENTERRAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de desenterrar. *Desenterramiento*. Exhumatio. *Exhumation*. Esumazione, il disotterrare.

DESENTERRAR. v. a. Descubrir, tráurer lo que está sòta terra. *Desenterrar*. Exfodere. *Exhumer, déterrer*. Disotterrare, diseppellire.

DESENTERRAR. met. Tornar á la memoria lo olvidad y que estaba com sepultad en lo silenci. *Desenterrar*. Vetera scrutari, in memoriam revocare. *Tirer de l'oubli*. Tor dall' obblio.

DESENTERRO. s. m. DESENTERRAMÈNT.

DESENTOLDAR. v. a. Tráurer los toldos. *Desentoldar*. Velaria tollere, detrahere. *Détendre les bannes*. Sparar le coperte.

DESENTONADAMÈNT. adv. mod. Desentonand, fora del to natural. *Desentonadamente*. Absonè. *Avec détonation*. Uscendo di tuono.

DESENTONAMÈNT. s. m. Desproporció en lo to de la veu. *Desentonamiento, desentonacion, desentono*. Vocis dissonantia. *Détonation*. Lo stuonare.

DESENTONAR. v. n. Exir del to y punt que correspon. *Desentonar, desentonarse*. Dissonare, discrepare. *Détonner*. Stuonare.

DESENTONARSE. v. r. ant. DESENTONAR.

DESENTONTIRSE. v. r. Exir algú del entontimènt en que estaba. *Desatontarse*. Expergefieri, è stupore excitari. *Sortir, revenir d'un étourdissement*. Riscuotersi.

DESENTORPIRSE. v. r. Habilitarse y fèrse capas lo qui ántes era tòrpe y rudo, ó ab la ensenyansa ó ab lo estudi. *Desentorpecerse*. Erudiri, expoliri, hebetudinem depellere. *Se dégourdir*. Dirozzarsi.

DESENTORTOLLIGAR. v. a. Desfèr lo que estaba entortolligad. *Desenroscar*. Sinuatum evolvere. *Détortiller*. Storcere, svolgere.

DESENTRANYAR. v. a. ant. Llevar ó arrancar las entranyas á algú. *Desentrañar*. Exenterare, eviscerare. *Éventrer, arracher les entrailles*. Sviscerare, cavar le viscere.

DESENTRANYAR. met. Averiguar, penetrar lo mès dificultòs de alguna materia. *Desentrañar*. Intima scrutari, disquirere. *Approfondir*. Approfondare, esaminar a fondo.

DESENTRANYARSE. v. r. Desapropiarse algú de tòt lo que tè donandho á altre. *Desentrañarse*. Bonis, opibus in alterius gratiam exui. *Se défaire d'une chose, l'aliéner, se désapproprier*. Disfarsi d' una cosa, spropriarsi.

DESENTRAVESSAR. v. a. Tráurer lo que estaba posad al travès. *Desatravesar*. Transversa tollere. *Ôter ce qui était mis en travers*. Levar ciò che era posto a traverso.

DESENTRENAR. v. a. ant. Desfèr la trena. *Destrenzar*. Capillorum nexus dissolvere. *Défaire une tresse, dénatter*. Strecciare, disfare le trecce.

DESENTRICAR. v. a. ant. DESEMBULLAR.

DESENTRONISAR. v. a. DESTRONAR.

DESENTRONISAR. met. Despullar á algú de la autoritat que tenia. *Desentronizar*. Ab

auctoritate dejicere. *Dégrader, ôter l'autorité.* Disautorare, privar d'autorità.

DESENTUMIRSE. v. r. DESINFLARSE.

DESENVAINAR. v. a. DESENVEINAR.

DESENVEINAR. v. a. Tráurer de la veina la espasa ó altra arma. *Desenvainar.* Evaginare. *Dégainer.* Sfoderare, sguainare.

DESENVELAR. v. a. *Ndut.* Tráurerli á la embarcació las velas. *Desenvelejar.* Navigii vela detrahere. *Ôter les voiles.* Levar le vele.

DESENVENAR. v. a. Tráurer las venas de algun mal ó deslligarlas. *Desenvendar, desvendar.* Fascias solvere, detrahere. *Ôter des bandes, débander.* Sbandare, tor le bende.

DESENVERGAR. v. a. *Ndut.* Deslligar las velas de las vergas. *Desenvergar.* Vela solvere, demittere. *Déverguer, détacher.* Slegare le vele dalle antenne.

DESENVERINAR. v. a. ant. DESENMATSINAR.

DESENVOLT, TA. adj. ant. DESENVOLT.

DESEPARAR. v. a. ant. SEPARAR.

DESEPARAYR. v. a. ant. DESAPARIAR.

DESERCIÓ. s. f. Lo acte de desertar. *Desercion.* Desertio. *Désertion, fuite.* Diserzione.

DESERCIÓ. for. Desamparo ó abandono que la part que apel-lá fa de la apel-lació interposada. *Desercion.* Desertio causæ. *Abandon, délaissement, désemparement.* Abbandono, cessazione.

DESERIR. v. a. ant. DÈXAR.

DESERMAR. v. a. Rómprer ó cultivar un terreno erm. *Romper.* Proscindere, arare incultum agrum. *Travailler, défricher.* Dissodare.

DESERT. s. m. Lloc despoblad de edificis y gènt. *Desierto.* Desertum. *Désert.* Deserto, solitudine.

DESERT, TA. adj. Despoblad, sol, inhabitad. *Desierto.* Desertus. *Désert, dépeuplé, inhabité.* Deserto, solitario, disabitato.

DESERT. ant. Faltad. *Falto.* Egenus, inops. *Nécessiteux, indigent.* Necessitoso, indigente.

PREDICAR EN DESERT. fr. fam. ab que se dòna á entèndrer que los oyènts no estan disposads, ans bé repugnan á admétrer la doctrina ó consells que sels dònan. *Predicar en desierto.* Surdo canere. *Prêcher dans le désert, prêcher aux sourds.* Predicare ai porri, predicare nel deserto.

DESERTAR. v. a. Desamparar, abandonar lo soldad sas banderas. *Desertar.* Militiam deserere; à signis discedere. *Abandonner son poste, déserter.* Disertare, abbandonar la milizia.

DESERTAR. met. Abandonar las concurrencias que se soliau frecuentar. *Desertar.* Assueta amicorum contubernia, colloquia vitare. *Déserter, abandonner un lieu, s'en détacher.* Disertare, abbandonare, lasciare, spiccarsi.

DESERTAR. met. Separarse de alguna corporació. *Desertar.* Deserere, segregar... *Déserter.* Disertare, desertare, spiccarsi.

DESERTÒR. s. m. Lo soldad que desampara sas banderas. *Desertor, trânsfuga, trásfuga, trásfugo, tornillero.* Desertor, transfuga. *Déserteur, transfuge.* Disertore.

DESERVEY. s. m. ant. FALTA.

DESERVIR. v. a. ant. DÈXAR.

DESESCOAR. v. a. ant. ESCUAR.

DESESFORÇAT, DA. adj. ant. DESVALGUD, en la segòna accepció.

DESESPER. s. m. ant. DESESPERACIÓ.

DESESPERACIÓ. s. f. Perdua tòtal de la esperansa. *Desesperacion.* Desperatio. *Désespoir, perte d'espérance.* Disperatezza, disperazione.

DESESPERACIÓ. Cólera, rabia, despit. *Desesperacion.* Ira, rabies, furor. *Colère, rage, courroux, fureur.* Disperazione, ... disperarsi.

DESESPERAD, DA. adj. Indignad, furiòs. *Despechado.* Indignatus, stomachatus, rabidus, furens. *Désespéré, indigné, furieux.* Disperato, forsennato, furioso.

DESESPERADAMÈNT. adv. mod. ... desesperació. *Desesperadamente.* Desperatè, desperanter. *Désespérément, à la désespérade.* Disperatamente, ... disperazione.

DESESPERANCIA. s. f. ant. DESESPERACIÓ.

DESESPERANÇA. s. f. ant. DESESPERACIÓ.

DESESPERANSAR. v. a. Tráurer á al... la esperansa. *Desesperanzar, desesperar.* Spem adimere. *Ôter l'espérance, faire perdre l'espérance.* Disperare, ... var di speranza.

DESESPERAR. v. n. Pérdrer la esperansa. *Desesperar.* Desperare. *Se désespérer, perdre l'espérance.* Disperarsi.

DESESPERARSE. v. r. Cáurer en desesperació, ... intentar matarse ó fèrho efectivamènt...

Desesperarse. In desperationem delabi; salutis spem abjicere. *Se désespérer, attenter à ses jours.* Disperarsi, darsi alle bertucce, mandarsi male.

DESESPERARSE. met. Despacientarse mòlt. *Desesperarse.* Graviter irasci, excandescere. *Se désespérer.* Disperarsi, darsi alla disperazione.

DESESPÈRO. s. m. DESESPERACIÓ, en la segòna accepció.

ES UN DESESPÈRO. fr. fam. ab que se pondèra que alguna cosa es molèsta é insoportable. *Es una desesperacion.* Intolerabile est. *C'est un désespoir, une chose désespérante.* E' una disperazione, è cosa da disperare.

DESESPESSIR. v. a. ant. Aclarir lo que era espes. *Enrarecer.* Disrarare. *Éclaircir, rendre moins épais.* Allungare un liquore, renderlo più fluido.

DESESSER. v. a. ant. No ser, dèxar de ser. *No ser, dejar de ser.* Non esse. *Cesser de vivre, d'exister.* Non esistere.

DESESSER. s. m. ant. La no existencia. *No existencia.* Existentiæ defectus. *Ne point vivre, ne pas exister.* Il non essere.

DESESTIMACIÓ. s. f. Lo poc apreci que se fa de alguna cosa. *Desestimacion, desestima.* Contemptus. *Mépris.* Spregiamento, dispregio, disprezzo.

DESESTIMAR. v. a. No fèr cas ni apreci de alguna cosa que ho merex. *Desestimar.* Spernere, contemnere, parvipendere. *Mépriser, dédaigner.* Dispregiare, spregiare, disprezzare.

DESESTORAMÈNT. s. m. Lo acte y efècte de desestorar. *Desesfero.* Storearum ablatio. *Déplacement des nattes.* Rimovimento delle stuoje, il rimuovere le stuoje.

DESESTORAR. v. a. Tráurer las estòras. *Desesterar.* Storeis vel storiis nudare. *Ôter, enlever les nattes.* Rimuovere, tor via le stuoje.

DESESTOVAR. v. a. Descompóndrer ó pitjar lo que estaba estovad. *Desmullir.* Molliter stratum disturbare. *Faire perdre l'état de mollesse.* Fare sparire la morbidezza.

DESETXISAMENT. s. m. ant. DESENCANTAMÈNT.

DESETXISAR. v. a. ant. DESENCANTAR.

DESEXECUTAR. v. a. for. ant. Deslliurar de la execució. *Libertar de la ejecucion.* Ab executione liberare. *Délivrer, exempter, livrer d'une exécution.* Liberare, affrancare d' una esecuzione.

DESEXIMÈNT. s. m. DESEMPENYO.

DESEXIRSE. v. r. DESEMPALLEGARSE.

DESFALC. s. m. L'acció y efècte de tráurer part de una cosa y disminuirla. *Desfalco.* Detractio, diminutio. *Défalcation, déduction, décompte, soustraction.* Disfalco, sottrazione.

DESFALCAR. v. a. Tráurer part de alguna cosa y disminuirla. *Desfalcar.* Detrahere, de summa deducere, minuere. *Distraire d'une somme, défalquer, rabattre, déduire, décompter.* Dedurre, sottrarre, diffalcare, sbattere.

DESFALLIMENT. s. m. ant. FALTA, CULPA.

DESFALLIR. v. a. ant. Cométrer alguna culpa. *Faltar.* Peccare. *Manquer, faillir, tomber en faute.* Mancare, fallire, far mancamento.

DESFARDARSE. v. r. met. y fam. Afluxarse ó descordarse la roba dèxandla en desòrde pera desahogarse del calòr ó cansamènt. *Desalforjarse.* Sese discingere. *Se desserrer, lâcher ou détacher des cordons, se mettre à l'aise.* Slacciarsi.

DESFAVOR. s. m. ant. DISFAVÒR.

DESFAVORIDOR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui desafavorex. *Desfavorecedor.* Obtrectator, adversarius. *Méchante langue, médisant, calomniateur, détracteur.* Colui che sfavorisce, detrattore, morditore.

DESFAVORIR. v. a. DESAFAVORIR.

DESFAXAR. v. a. Tráurerli á algú ó á alguna cosa la faxa que la cenyia ó lligaba. *Desfajar.* Fasciam solvere. *Démaillotter.* Sfasciare.

DESFÈR. v. a. Destruir lo fèt. *Deshacer.* Destruere. *Détruire, ruiner.* Disfare, distruggere.

DESFÈR. Disposar segòns lo propi arbitri, alterand ó mudand lo fèt per altre. *Deshacer.* Rescindere, retexere. *Défaire, disposer autrement d'une chose.* Disfare.

DESFÈR. Dexatar. *Deshacer.* Liquare, liquefacere, solvere. *Délayer, détremper.* Diluere, stemperare.

DESFÈR. DESCUSIR.

DESFÈR. Descompóndrer; com, DESFÈR una máquina. *Desmontar, desarmar.* Machinæ compagem dissolvere. *Décomposer, démonter une machine.* Scomporre.

DESFÈR. Desembolicar. *Desenvolver.* Explicare. *Défaire, dérouler.* Svolgere, sviluppare.

DESFÈR. DESLLIGAR.

DESFÈR. Derrotar. *Deshacer*. Profligare. *Défaire, détruire, dérouter*. Disfare, sconfiggere, mandar in sconquasso.

DESFÈR. Fóndrer, derritir, com lo sol á la nèu. *Deshacer*. Liquare, solvere. *Fondre, dissoudre*. Fondere, dissolvere.

DESFÈR. Descompóndrer algun tracte ó negoci. *Deshacer*. Rescindere. *Défaire, annuller un traité, rompre une convention*. Annullare un fatto, disdirsene.

DESFÈR. DESCORDAR.

DESFÈR. ant. Excedir, sobrepujar; y axí se deya: la tèva hermosura no pod DESFÈR la mèva. *Exceder*. Excedere, superare. *Excéder, surpasser*. Eccedere, sopravanzare.

DESFÈR. DESPLEGAR.

DESFÈR. Parland de sivèllas tráurer los pungants de ahònt estaban clavads, ó dèxar anar lo que estaba subjectad ab èllas. *Deshebillar*. Refibulare, fibulas solvere. *Ôter les boucles, déboucler*. Sfibbiare.

DESFÈR. Parland de cintas, vetas ó cordòns, es deslligar lo nus, baga ó llassada ab que la cinta, veta ó cordó asseguraba alguna cosa. *Correr*. Nudum dissolvere. *Dénouer, défaire une baguelette*. Disnodare, sciogliere un cappio.

DESFÈR. Parland del cambi ó barata, es tornar á péndrer cada hu la cosa que habia cambiad per altra. *Destrocar*. Permutationem rescindere. *Reprendre un objet échangé, défaire un troc*. Disfar un barattamento, disdirsene.

DESFÈRSE. v. r. Pérdrer las cosas sa natural consistencia. *Deshacerse*. Dissolvi. *Se dissoudre*. Disciogliersi.

DESFERSE. ant. MATARSE.

DESFÈRSE. Parland de viandas es cóurerse massa en tèrmes de anársen á micas. *Deshacerse*. Solvi præ nimiâ coctione. *Se consommer*. Essere stracotto.

DESFÈRSE. Parland de bucles ó caragols, cáurer, descaragolarse. *Caerse*. Diffluere, decidere, laxari cincinnos. *Tomber, se dérouler, se déboucler*. Svolgersi, sciogliersi, disfarsi i ricci.

DESFÈRSE. Aflaquirse, pérdrer las carns. *Deshacerse*. Macescere, macrescere. *Maigrir*. Ammagrire, dimagrare, divenir magro.

DESFÈRSE. Descompóndrerse. *Descomponerse*. Solvi, dissolvi. *Se déshabiller, ôter ses parures*. Spogliarsi.

DESFÈRSE. Fóndrerse com la nèu, la sal en l'aigua. *Deshacerse*. Liquari. *Se défaire, se dissoudre, se décomposer*. Disfarsi.

DESFÈRSE. Tráurerse, llevarse la roba ó alguna part de èlla; com DESFÈRSE la capa, la mantellina, etc. *Quitarse*. Exuere. *Ôter partie de ses vêtemens*. Torsi parte degli abiti.

DESFÈRSE. DESEMPALLEGARSE.

DESFÈRSE. Parland del nas, dels llabis, etc., rébrer algun cop fort en èlls. *Deshacerse, deshacerse las narices*, etc. Percuti, conquassari, nares offensare. *Se faire du mal aux lèvres, au nez*, etc. Dar un colpo al muso, al naso, etc.

DESFÈRSE. DESFÈRS'HI, en las dòs accepciòns.

DESFÈRSE DE UNA COSA. fr. Despéndrerse, desapropiarse de èlla enagenandla. *Deshacerse de una cosa*. Alienare, abalienare. *Se défaire d'une chose, l'aliéner*. Disfarsi d'una cosa, alienarla da se.

DESFÈRS'HI. Fèr movimènts estranys y violènts. *Desgoznarse*. Inconditis motibus disturbari, solvi. *Faire des mouvemens violens, extraordinaires, faire des contorsions*. Divincolarsi.

DESFÈRS'HI. Fèr alguna cosa ab mòlt empenyo y vehemencia. *Deshacerse; hacerse añicos ó rajas; exhalarse, despizcarse; quitarse la funda*. Enixè conari, incumbere. *Faire une chose avec trop d'ardeur*. Far qualche cosa con veemenza.

DESFÈRS'HI TÒT. fr. Desitjar alguna cosa ab mòlta ansia. *Echar el bofe ó los bofes, finarse, desvivirse por alguna cosa*. Vehementer cupere, expetere. *S'évertuer*. Affatticarsi, sforzarsi, metter studio.

DESFERMAR. v. a. Deslligar lo ronsal de alguna bestia que se habia lligad á alguna estaca ó cosa semblant. *Desatar*. Capistrum solvere. *Délier, détacher*. Slegare, disciorre.

DESFERMARSE. v. r. Se diu de las bestias que estaban fermadas y han lograd desfèr lo ronsal y quedar llibres. *Soltarse, desatarse*. Solvi. *Échapper, lâcher*. Scappare, scattare.

DESFERRA. s. f. Los trossos resultants de haberse desfèt ó arruinad algun edifici, y que poden aprofitarse. *Despojos, derribo*. Rudus. *Démolition*. Calcinaccio.

DESFERRA. Las sobras ó desperdicis de alguna cosa. *Desechos*. Residuum, re-

tanea. *Rebut, reste.* Resto, avanzo, rifiuto.

DESFERRAR. v. a. Tráurer las ferraduras á alguna cabalcadura. *Desherrar.* Jumentis soleas detrahere. *Déferrer.* Sferrare.

DESFERRAR. Arrancar los ferros de alguna caxa, porta, etc. *Desferrar.* Ferrea vincula solvere, tollere. *Arracher les fers.* Strappare i ferri.

DESFERRAR. ant. Tráurerli á algú los ferros, com las cadenas, grillòns, etc. *Desherrar.* Ferreis vinculis liberare. *Ôter les fers, les chaînes.* Sciorre i ferri, scatenare.

DESFÈT, TA. p. p. de DESFÈR. *Deshecho.*

DESFÈT DE TÈMPS. Borrasca, temporal mòlt fort. *Borrasca, temporal, tormenta deshecha.* Horrida tempestas, procella. *Orage, tempête.* Impetuosa tempesta, fortuna di mare, procella.

HABERHI UN DESFÈT. fr. ab que se pondèra que hi ha un gran avalot, disputa ó baralla difícil de apaciguar. *Haber una de todos los diablos; haber la de Dios es Cristo.* Omnia jurgiis, tumultu misceri. *Y avoir un tapage.* Esservi un tafferuglio, uno scompiglio.

DESFÈTA. s. f. Un tel blanc que sol fèrse dins del ull y enfosquex la vista. *Nube.* Albugo. *Nubécule.* Nuvoletta, panno.

DESFÈTA. Derrota de un exércit. *Rota, derrota.* Cladès, profligatio exercitûs. *Déroute, entière défaite.* Sconfitta, rotta.

DESFEYT, TA. p. p. ant. de DESFÈR. *Deshecho.*

DESFIAMÈNT. s. m. ant. DESCONFIANSA.

DESFIANZA. s. f. ant. DESCONFIANSA.

DESFIAR. v. n. ant. DESCONFIAR.

DESFICI. s. m. Inquietut, alteració, falta de sossègo. *Desasosiego.* Anxietas, commotio, sollicitudo, cura. *Inquiétude, trouble, agitation.* Inquietudine, tribulazione.

DESFICI. IMPACIENCIA.

DESFICIEJARSE. v. r. Estar mòlt impaciènt é inquièt. *Deshacerse.* Angi, curâ conteri. *S'inquiéter, se tourmenter.* Inquietarsi, tribolarsi, dar nelle impazienze.

DESFICIÒS, A. adj. IMPACIÈNT.

DESFIGURACIÓ. s. f. DESFIGURAMÈNT.

DESFIGURAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de desfigurar ó desfigurarse. *Desfiguracion, desfiguramiento.* Deformatio. *Défigurement.* Disfigurazione.

DESFIGURAR. v. a. Destruir, alterar la configuració de la cara. Se usa també com recíproc. *Desfigurar.* Deformare, deturpare. *Défigurer.* Sfigurare.

DESFIGURAR. met. Disfrassar, dissimular, fèr que no se veja la cara, la intenció ó altra cosa amagandla bax la aparien- cia de altra. *Desfigurar.* Simulare, tegere. *Déguiser, feindre, dissimuler.* Infingere, simulare, nascondere il suo pensiero.

DESFIGURAR. met. No contar ab exactitut lo que se diu, ó contarho variandli las circumstancias de manèra que semble la cosa diferènt de lo que es. *Desfigurar.* Rem præposterè, non fideliter narrare. *Défigurer, déformer.* Disfigurare.

DESFIGURAR. met. Ofuscar é impedir que se percebescan las fòrmas y figuras de las cosas. *Desfigurar.* Obumbrare, velare. *Défigurer, empêcher qu'on ne voie les formes.* Sfigurare.

DESFILAD, DA. p. p. de DESFILAR. *Desfilado, deshebrado, deshilachado, desfilachado.*

DESFILAD. s. m. Guarnició que quèda pènjand al extrèm de algunas robas á modo de sarrèll. *Cairel.* Fimbria, flocculorum ordo pendens in extremitate vestis. *Garniture de robe en forme de frange.* Guarnitura a maniera di frangia.

Á LA DESFILADA. mod. adv. ab que se denota la marxa de alguna tròpa cuand los soldads van lo un detras del altre. *Á la deshilada.* Alius post alium. *À la défilée.* Alla sfilata.

DESFILADÈRO. s. m. Pas estret per ahònt la gènt de guerra no pod passar formada sinó desfènd las filas. *Desfiladero.* Anfractus, itineris angustiæ. *Défilé, passage étroit.* Strette, gole, fauci, angustie de' passi.

DESFILAR. v. a. Tráurer los fils de la bora de alguna roba desfènd lo texid. *Deshilar, deshebrar, deshilachar, desfilachar.* Fila texti decerpere, distrahere. *Défiler une étoffe, ôter des fils.* Sfilare.

DESFILAR. *Milic.* Marxar en òrde y formació mès reduida que la que se habia guardad fins á las horas. *Desfilar.* Copias longo agmine incedere. *Défiler, marcher à la file.* Sfilare.

DESFILAS. s. f. pl. Los fils que se van

traènd dels retalls de tela, que junts servexen pera curar las llagas y feridas. *Hilas.* Dissuta fila. *Charpie.* Filaccia, faldella, stuello.

DESFILAT. s. m. ant. DESFILADÈRO.

DESFLORAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de desflorar. *Desfloracion, desfloramiento.* Virginis violatio. *Défloration.* Sverginamento.

DESFLORAR. v. a. Estuprar, corrómprer ó forsar á alguna donsella. *Desflorar.* Virginem corrumpere, violare. *Déflorer, dépuceler.* Sverginare.

DESFLORIR. v. n. ant. Pérdrer la flor. *Desflorecer.* Deflorere, deflorescere. *Défleurir, perdre la fleur.* Sfiorire, perder il fiore.

DESFOGAMÈNT. s. m. Lo acte de desfogar. *Desfogue.* Exhalatio, eruptio. *L'action d'exhaler sa bile, transport de colère, épanchement.* Sfogo, sfogamento.

DESFOGAR. v. a. Manifestar ab vehemencia alguna passió. També se usa com recíproc. *Desfogar.* Iratum aut aliter affectum animum vehementibus signis ostendere. *Jeter son feu, exhaler sa colère.* Pigliar fuoco, sfogare.

DESFOGONAR. v. a. Tráurer ó rómprer los fogòns á las pèssas de artillería ó altras armas de fog. Se usa mès comunamènt com recíproc. *Desfogonar.* Tormentorum bellicorum foculos disrumpere. *Ouvrir, briser la lumière d'une arme à feu.* Rompere il focone delle armi.

DESFORRAR. v. a. Tráurer lo forro á alguna cosa. *Desaforrar.* Munimentum interius vesti auferre. *Dédoubler, ôter la doublure.* Torre, levare la fodera.

DESFRAGAD, DA. adj. Desproporcionad, fora de lo regular. *Descomedido.* Procerus, immodicus, immoderatus. *Disproportionné.* Sproporzionato.

DESFRARAR. v. a. SECULARISAR.

DESFRASSAR. v. a. ant. DISFRESSAR.

DESFRENAT, DA. adj. ant. DESENFRENAD.

DESFRESSA. s. f. ant. DISSIMULO.

DESFRESSADAMENT. adv. mod. ant. DISSIMULADAMÈNT.

DESFRESSAR. v. a. ant. DISSIMULAR.

DESFRESSAR. ant. OCULTAR, FINGIR.

DESFULLADÒR, RA. s. m. y f. ant. ESFULLADÒR.

DESFULLADÒR DE VINYA. ant. DESPAMPOLADÒR.

DESFULLAMÈNT. s. m. ant. ESFULLAMÈNT.

DESFULLAMÈNT DE VINYA. ant. DESPAMPOLAMÈNT.

DESFULLAR. v. a. ant. ESFULLAR.

DESGABÈLL. s. m. DESCONCERT.

DESGABELLAD, DA. adj. Inconsiderad, precipitad, sènse seny. *Destornillado.* Inconsideratus, effrenus, imprudens. *Inconsidéré, emporté, sans réflexion.* Sconsiderato, senza considerazione.

DESGABELLAR. v. a. Desbaratar y descompóndrer alguna cosa. *Desentablar, descuadernar, desconcertar.* Disturbare, perturbare. *Déconcerter, dérégler, déranger.* Sconcertare, scompigliare.

DESGAIRAD, DA. adj. Dèxad, caigud. *Desmazalado, desmadejado.* Languidus, flaccidus, incomptus. *Faible, lâche, qui se laisse aller.* Sconcio, i[...] colto.

DESGAIRAD. Lo que no tè garbo ó aire. *Desgarbado, desairado, desgalichado.* [...] elegans, illepidus, inconcinnus, invenustus. *Dégingandé.* Sgarbato, disgarbato.

DESGAIRE. s. m. Falta de aire y g[...] en lo manetj del cos y en las acci[...] que regularmènt sol ser afectad. [...]*gaire, desmadejamiento.* Incurios[...] *Négligence, mauvaise grâce.* Sg[...]tezza, sgraziataggine.

AL DESGAIRE. mod. adv. Ab descuid afect[...] *Al desgaire.* Despicientis instar. *M[...]sadement, de mauvaise grâce.* Sga[...]tamente.

DESGAIRADÍSSIM, MA. adj. sup. d[...] DESGAIRAD. *Desgairadísimo.* Valdè incon[...]cinnus, invenustus, illepidus. *Très-[...]gingandé.* Sgarbatissimo.

DESGANA. s. f. Inapetencia, falta de g[...]na. *Desgana.* Cibi tædium, fasti[...] *Dégoût, manque d'appetit.* Inap[...]tenza.

DESGANA. INDISPOSICIÓ, en la segòna acc[...]ció.

DESGANAD, DA. adj. INDISPOST.

DESGANARSE. v. r. Pérdrer las ga[...] de mènjar. *Desganarse.* Cibi tædio [...]fici. *Perdre l'appétit, se dégoûter.* S[...]gliarsi.

DESGANARSE. Tenir alguna indisposició. [...] *disponerse.* Malè affici. *Être indisp[...]* Esser indisposto, non sentirsi bene.

DESGANYITARSE. v. r. Cridar ab [...]ta forsa. *Desgañitarse, desgañifa[...]*

Vociferàre. *S'égosiller, s'égueuler.* Sfiatarsi.

DESGARRAR. v. a. ant. Esquinsar, despedassar. *Desgarrar.* Dilacerare, discindere. *Déchirer, rompre, mettre en pièces.* Stracciare, lacerare.

DESGARRATADAMÈNT. adv. mod. DESATINADAMÈNT.

DESGARRATAR. v. a. Desatinar, parlar sèns òrde ni concert. *Desbarrar.* Insanè loqui, errare. *S'égarer, errer, se tromper.* Sviarsi, saltar di palo in frasca, forviare.

DESGASTARSE. v. r. Gastarse ó consumirse poc á poc part de alguna cosa. *Desgastarse.* Paulatim minui. *Se consumer, se miner petit à petit.* Guastarsi lentamente.

DESGEL. s. m. DESGLAS.

DESGELAR. v. a. DESGLASSAR.

DESGLAS. s. m. L' acció y efècte de desglassar. *Deshe|adura.* Glaciei solutio, dissolutio. *Dégel.* Scioglimento del ghiaccio, didiacciamento.

DESGLASSAR. v. a. Liquidar lo que estaba glassad. *Deshelar.* Glaciem solvere, liquefacere. *Dégeler.* Didiacciare, struggersi il diaccio.

DESGLOS. s. m. L' acció de desglosar. *Desglose.* Interpretationis deletio, ademptio. *L'action d'effacer les notes, la glose.* Lo scancellare la glosa o chiosa.

DESGLOSAR. v. a. Tráurer la nota ó glosa á alguna cosa. *Desglosar.* Rei alicujus interpretationem delere, adimere. *Ôter, effacer les notes mises à un écrit, la glose.* Scancellare la glosa.

DESGLOSAR. Tráurer algunas fullas de una pèssa de autos. *Desglosar.* Aliqua folia actis adimere. *Ôter quelques feuilles des actes.* Torre alcuni fogli degli atti.

DESGOBERN. s. m. Desòrde, falta de gobern. *Desgobierno.* Incuria, inordinata administratio. *Désordre, remue-ménage.* Disordine, perturbamento d' ordine.

DESGOBERNAR. v. a. ant. Dislocar los ossos. *Desgobernar.* Luxare. *Disloquer, démettre, déboîter les os.* Dislogare, slogare.

DESGORNIR. v. a. DESGUARNIR.

DESGRACIA. s. f. Lo que succeex á algú contra lo que desitjaba, se habia proposad ó creia convenirli. *Desgracia.* Infortunium, infelicitas. *Disgrâce, malheur, échec, infortune.* Disgrazia, sciagura, disavventura, infortunio.

DESGRACIA. Perdua de la gracia, favòr ó valimènt. *Desgracia.* Gratiæ, aut benevolentiæ apud principem amissio. *Disgrâce.* Disgrazia.

DESGRACIA. Calamitat, infortuni. *Desgracia.* Infortunium, calamitas. *Disgrâce, perte, infortune.* Disgrazia, calamità.

CÁURER EN DESGRACIA. fr. met. y fam. Pérdrer algú lo afècte y satisfacció ab que altre lo tractaba. *Caer en desgracia.* In alicujus offensionem incidere. *Tomber en disgrâce, perdre les bonnes grâces, la faveur.* Cadere, venire in disgrazia.

FÈRSE ALGUNA COSA SÈNS DESGRACIA. fr. Acabarla com se desitjaba sènse cap destòrb ni contratèmps. *Hacerse alguna cosa sin desgracia.* Prosperè, feliciter opus absolvi. *Finir une chose sans nulle disgrâce, sans contrariété.* Finirla con buona avventura.

TENIR DESGRACIA. fr. No tenir sort en lo que se intènta. *Correr con desgracia.* Infortunatum esse. *N'avoir pas de bonheur, échouer dans ses entreprises.* Arrenare, non riuscire.

DESGRACIAD, DA. adj. que se aplica al que tè desgracias y contratèmps. *Desgraciado.* Infortunatus, infelix. *Malheureux, disgracié.* Disgraziato, sfortunato.

DESGRACIAD. DESAFORTUNAD.

DESGRACIADAMÈNT. adv. mod. Ab desgracia. *Desgraciadamente.* Infortunatè, infeliciter. *Par malheur, malencontreusement.* Disgraziatamente.

DESGRACIADÍSSIM, MA. adj. sup. de DESGRACIAD. *Desgraciadísimo.* Infelicissimus. *Très-malheureux.* Sfortunatissimo.

DESGRACIAR. v. a. Mal-lograr alguna cosa. *Desgraciar.* Rem perdere. *Gâter, détériorer.* Guastare.

DESGRACIARSE. v. r. Pérdrer la gracia, favòr ó amistat de algú. *Desgraciarse.* Amicitiam, gratiam amittere. *Rompre avec quelqu'un, encourir sa disgrâce.* Cader in disgrazia altrui, perderne la grazia.

DESGRACIARSE. Mal-lograrse, fèrse malbé alguna persòna ó cosa. *Desgraciarse.* Rem adverso omine perdi, inutilem fieri. *Se gâter.* Guastarsi.

DESGRACIAT, DA. adj. ant. DESAGRADABLE.

DESGRAIT, DA. adj. ant. DESAGRAID.

DESGRANAR. v. a. ESGRANAR.

DESGRAT, TA. adj. ant. DESCONTÈNT.

DESGRAT. s. m. ant. DESAGRADO.

DESGUARNIR. v. a. Tráurer la guarnició que servia de adòrno á alguna cosa. *Desguarnecer.* Textum, limbum detrahere, dissuere; ornatu spoliare. *Dégarnir, déparer.* Sguarnire.

DESGUARNIR. Llevar la forsa ó fortalesa á alguna cosa, com á una plassa, castèll, etc. *Desguarnecer.* Munitionem diruere, evertere; præsidio nudare. *Démunir, ôter les munitions d'une place, affaiblir, diminuer sa force.* Sprovvedere, levar le difese d' una piazza, sguernire.

DESGUARNIR. Tráurer tòt lo que es necessari per lo us de un instrumènt mecánic, com lo máneg al martèll, etc. *Desguarnecer.* Adminiculis necessariis privare. *Emporter quelque pièce d'une armure, dégarnir un outil, un instrument.* Sfornire.

DESGUAS. s. m. L' acció y efècte de desguassar. *Desagüe.* Aquarum exhauritio, emissio. *L'action de s'emboucher.* Lo imboccare, sbocco.

DESGUAS. Conducto ó canal que servex pera fèr marxar las aiguas superfluas á fi de que no fassan mal. *Desaguadero.* Emissarium. *Décharge, canal, trou, tuyau, grille par où l'eau se décharge.* Sboccamento.

DESGUASSAR. v. a. Tráurer ó fèr marxar l' aigua de algun paratge. *Desaguar, desaguazar.* Aquam exhaurire, educere, emittere. *Dessécher, ôter l'eau de quelque endroit.* Asciugare, disseccare.

DESGUASSAR. v. n. Entrar los rius en lo mar. *Desaguar.* Flumina mari illabi, influere. *S'emboucher, se décharger, entrer, se jeter dans.* Imboccare, sboccare, riuscire, entrare.

DESGUST. s. m. ant. DISGUST.

DESGUSTAR. v. n. ant. DISGUSTAR.

DESGUSTÒS, A. adj. ant. DISPLICÈNT.

DESGUSTOSAMENT. adv. mod. ant. DESAGRADABLEMÈNT.

DESHABILITAR. v. a. ant. DEBILITAR.

DESHABITAD, DA. adj. que se aplica al lloc ó paratge no habitad. *Deshabitado.* Desertus. *Inhabité.* Disabitato, inabitato.

DESHABITAR. v. a. Dèxar ó abandonar l' habitació. *Deshabitar.* Domicilium deserere, derelinquere. *Déloger.* Sloggiare.

DESHABITUAR. v. a. Fèr pérdrer lo hábit ó costum que se tenia. També se usa com recíproc. *Deshabituar.* Desuefacere. *Déshabituer, désaccoutumer.* Svezzare, disvezzare.

DESHABITUAR. ant. DESHABITAR.

DESHABITUAT, DA. adj. ant. DESHABITAD.

DESHERETAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de desheretar. *Desheredacion, desheredamiento, exheredacion.* Exhæredatio. *Exhérédation.* Diseredazione.

DESHERETAR. v. a. Excluir en lo testamènt á algú de la herencia. *Desheredar, exheredar.* Exhæredare. *Exhéréder, déshériter.* Diredare, esereditare.

DESHONÈST, TA. adj. Impúdic, lasciu. *Deshonesto, inhonesto.* Inhonestus, turpis, impudicus. *Déshonnête, impudique.* Impudico, disonesto, osceno.

DESHONÈST. Lo que no es confòrme á la rahó y á las ideas rebudas per bonas. *Deshonesto, inhonesto.* Indecorus, inhonestus. *Malhonnête, déshonnéte.* Disonesto.

DESHÓNESTAMÈNT. adv. mod. Ab deshonestedat. *Deshonestamente, inhonestamente.* Turpiter, inhonestè. *Déshonnêtement, impudiquement.* Disonestamente, impudicamente.

DESHONESTEDAT. s. f. Impuresa, torpesa en acciòns ó paraulas. *Deshonestidad, inhonestidad.* Impudicitia, impuritia, impuritas, turpitudo. *Déshonnêteté, lubricité, impudicité.* Disonestà, impudicizia.

DESHONESTÍSSIM, MA. adj. sup. de DESHONÈST. *Deshonestisimo.* Valdè impudicus, turpissimus. *Très-déshonnête, très-impudique.* Disonestissimo.

DESHONÒR. s. m. Perdua ó disminució del bon nom y estimació en que se estaba. *Deshonor.* Inhonestamentum, inhonestas, dedecus. *Déshonneur, décri.* Disonore, obbrobrio, discredito.

DESHONÒR. Afrònt, deshònra. *Deshonor.* Infamia, ignominia, dedecus. *Déshonneur, affront, infamie.* Disonore, infamia, vitupero, vergogna.

DESHÒNRA. s. f. Descrédit, perdua de la fama ó estimació de algú. *Deshonra.* Inhonestamentum, inhonestas, dedecus. *Déshonneur, discrédit, tache, flétrissure.* Disonore, discredito, disistima, scapito nella riputazione.

DESHÒNRA. Lo afrònt que resulta de alguna

acció indigna y baxa. *Deshonra.* Infamia, ignominia. *Déshonneur, honte.* Disonore, infamia, disonoranza.

TENIR PER DESHÒNRA ALGUNA COSA. fr. Créurerla indecènt y pensar que desdiu de la calitat y esfèra de alguna persòna. *Tener á deshonra alguna cosa.* Indecorum existimare; alicui vitio vertere. *Le croire déshonorant.* Riputarlo disonorevole.

DESHONRADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui deshònra. *Deshonrador.* Dedecorator. *Celui qui déshonore, qui outrage, qui diffame.* Colui che disonora.

DESHÒNRAR. v. a. Llevar la hònra. *Deshonrar.* Dedecorare, inhonestare. *Déshonorer.* Disonorare.

DESHÒNRAR. Desflorar, forsar ó conéxer torpemènt á una dona de bona opinió. *Deshonrar.* Virginem corrumpere, violare. *Déflorer, dépuceler.* Sverginare, spulzellare.

DESHONRÒS, A. adj. Indecoròs, poc decènt. *Deshonroso.* Indecorus. *Honteux, déshonorant, avilissant.* Disonorevole.

Á DESHORA. mod. adv. Fora de tèmps. *Á deshora, á deshoras.* Intempestivè. *À une heure indue.* A ora sconvenevole.

DESHOSPEDATGE. s. m. Lo acte ó efècte de llevar ó negar l'hospedatge. *Deshospedamiento.* Inhospitalitas. *Inhospitalité.* Inospitalità.

DESIG. s. m. ant. DESITJ.

DESIGAR. v. a. ant. DESITJAR.

DESIGNACIÓ. s. f. L'acció de designar. *Designacion.* Designatio. *Désignation.* Designazione, contrassegno, descrizione.

DESIGNAR. v. a. Senyalar y destinar alguna persòna ó cosa per algun fi determinad. *Designar.* Designare. *Désigner, destiner à un emploi.* Destinare, scegliere, nominare.

DESIGNE. s. m. Pensamènt, idea, determinació del entenimènt. *Designio.* Consilium. *Dessein, intention, projet.* Disegno, intenzione, proponimento, risoluzione.

DESIGNI. s. m. DESIGNE.

DESIGUAL. adj. Lo que no es igual ab altra cosa. *Desigual.* Impar, inæqualis. *Inégal.* Ineguale, disuguale.

DESIGUAL. Barrancòs, poc pla. *Desigual.* Asper, cavis plenus, invius. *Inégal, raboteux.* Ineguale, scabroso, aspro.

DESIGUAL. met. Inconstant y vario. *Desigual.* Inconstans, levis animo. *Inégal, inconstant, changeant, variable.* Incostante, leggiere, volubile.

DESIGUALAR. v. a. Fèr una cosa desigual á altra. *Desigualar.* Inæqualem reddere. *Rendre inégal.* Rendere ineguale.

DESIGUALÍSSIM, MA. adj. sup. de DESIGUAL. *Desigualísimo.* Inæqualissimus. *Très-inégal.* Disugualissimo.

DESIGUALMÈNT. adv. mod. Ab desigualtat. *Desigualmente.* Inæqualiter. *Inégalement, d'une manière inégale.* Disugualmente, inegualmente.

DESIGUALTAT. s. f. Excès, defècte de una cosa respècte de altra. *Desigualdad.* Inæqualitas. *Inégalité.* Disugguaglianza, inegualità.

DESIGUALTAT. La diferencia y distincció que hi ha de una persòna ó cosa respècte de altra. *Desigualdad.* Inæqualitas, disparitas. *Disparité, disconvenance.* Disparità, disugguaglianza, divario, disconvenienza.

DESIGUALTAT. La calitat que constituex un cos aspre y desigual. *Desigualdad.* Asperitas, inæqualitas. *Inégalité.* Inegualità.

DESIGUALTAT. Varietat, inconstancia. Se diu del tèmps, del geni y de altras cosas. *Desigualdad.* Levitas, inconstantia. *Inégalité, variation, inconstance.* Disugguaglianza, variazione, incostanza.

DESIGUAR. v. a. ant. DESITJAR.

DESIJABLE. adj. ant. DESITJABLE.

DESIJANSA. s. f. ant. DESITJ.

DESIJAR. v. a. ant. DESITJAR.

DESIMPRESSIONAR. v. a. Desenganyar, tráurer á algú del erròr en que estaba. Se usa també com recíproc. *Desimpresionar.* Errorem delere, ab errore revocare. *Détromper, désabuser, désinfatuer, désentêter.* Disingannare, trar da inganno, sgannare, distornare.

DESINCORPORARSE. v. r. Separarse lo que estaba unid. *Desincorporarse.* Segregari, dissolvi. *Se séparer, se désunir.* Separarsi, disgiungersi.

DESINENCIA. s. f. *Ret.* Lo modo de acabar alguna cláusula. *Desinencia.* Terminatio. *Désinence, terminaison.* Desinenza, terminazione.

DESINFECTAR. v. a. Tráurer la infecció ó deslliurar de èlla. *Desinficionar.* Ab infectione liberare. *Désinfecter.* Smorbare, purgare dall'infezione.

DESINFLAMAR. v. a. Tráurer ó curar la inflamació, fèr que se resolga lo que está inflamad. *Desinflamar, desenconar.* Inflammationem, tumorem resolvere. *Ôter, apaiser l'inflammation.* Torre l'infiammagione.

DESINFLAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de desinflar ó desinflarse. *Deshinchadura.* Detumescendi actio. *Désenflure.* Lo sgonfiarsi.

DESINFLAR. v. a. Fèr desaparéxer lo inflòr. *Deshinchar.* A tumore liberare. *Désenfler.* Sgonfiare.

DESINFLAR. met. Fèr passar la malicia. Se usa també com recíproc. *Deshinchar.* Iram sedare. *Désenfler.* Sgonfiarsi.

DESINFLARSE. v. r. Reduirse la inflòr, abaxarse lo tumòr ó bòny, reduindse la part á la deguda proporció que abans tenia. *Deshincharse.* Detumescere, detumere. *Se désenfler.* Sgonfiarsi.

DESINFLARSE. met. Dèxar la vanitat ó presumpció. *Deshincharse.* Arrogantiam, nimiam confidentiam deponere. *Se désenfler.* Sgonfiarsi.

DESINFLÒR. s. f. DESINFLAMÈNT.

DESINSACULACIÓ. s. f. for. L'acció de tráurer de la bòssa ó del canti las boletas dels noms dels que han de exercir los oficis de justicia. *Desinsaculacion.* Candidati sorte ducendi expulsio. *L'action de retirer les bulletins de l'urne.* L'azion di trar i brevi dall'urna.

DESINSACULAR. v. a. for. Tráurer las boletas dels noms de las persòuas insaculadas pera exercir los oficis de justicia. *Desinsacular.* Nomina candidatorum, qui sorte ducendi sunt, ex urna deducere. *Retirer les bulletins de l'urne.* Trar i brevi dall'urna.

DESINTERES. s. m. Desprendimènt, indiferencia per lo interes ó utilitat. *Desinterés.* Pecuniæ, quæstûs contemptus. *Désintérêt.* Disinteresse.

DESINTERESSAD, DA. adj. Lo qui obra ab desprendimènt ó sèns miras de interes. *Desinteresado.* Divitias, quæstum contemnens. *Désintéressé.* Disinteressato.

DESINTERESSADAMÈNT. adv. mod. Ab desinteres. *Desinteresadamente.* Gratuitò, liberaliter. *Sans intérêt.* Disinteressatamente.

DESINTERESSAMENT. s. m. ant. DESINTERES.

DESINTRICAR. v. a. ant. DESEMBULLAR.

DESINVOLT, TA. adj. Lo qui es llibre y expedid en sas acciòns. *Desenvuelto.* Expeditus. *Libertin.* Licenzioso, scapestrato.

DESINVOLT. Lo qui es deshonèst, ó tè poca modestia y moderació en sòu obrar. *Desenvuelto.* Impudens, procax, immodestus. *Libre, hardi.* Licenzioso, sfrenato, ardito.

DESINVOLTAMÈNT. adv. mod. Ab desinvoltura. *Desenvueltamente.* Impudenter, audacter, immodestè. *Effrontément.* Sfrenatamente, licenziosamente.

DESINVOLTURA. s. f. Desembras, expedició en las acciòns. *Desenvoltura.* Expeditio. *Hardiesse.* Licenza, sfrenatezza.

DESINVOLTURA. Desvergonyimènt, desabògo, falta de modestia. *Desenvoltura.* Impudentia, immodestia. *Effronterie.* Sfacciatezza, impudenza.

DESIRANZA. s. f. ant. DESITJ.

DESISTIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de desistir ó apartarse de alguna pretensió. *Desistimiento, desistencia.* Cessatio. *Désistement.* Il desistere.

DESISTIR. v. n. Cessar ó apartarse de alguna pretensió, empenyo, empresa ó intènt comensad ja á executar. *Desistir.* Desistere. *Se désister, se départir.* Desistere, rinunziare.

DESISTIR. for. Parland de algun dret es abdicarlo ó abandonarlo. *Desistir.* A jure vel actione desistere. *Se désister, démordre.* Rinunziare, abbandonare.

DESITJ. s. m. Movimènt de la voluntat per la cual se apetex alguna cosa. *Deseo.* Desiderium. *Désir.* Desiderio, brama, voglia.

DESITJ. Lo antòx que solen tenir las donas prenyadas. *Antojo.* Vehemens appetitus prægnantium. *Envie, désir ardent.* Voglia, desiderio, brama.

CUMPLIR SÒN DESITJ, Ó CUMPLIRSELI Á ALGÚ SÒN DESITJ. fr. Conseguir algú lo que desitjaba. *Cumplir su deseo, ó cumplírsele á uno su deseo.* Rem alicui ex sententia cadere, evenire. *Voir son désir accompli.* Appagar la sua voglia.

TENIR ALGUN DESITJ. fr. Apetéxer ab vehemencia alguna cosa. Se diu especialment de las donas prenyadas. *Antojársele.* Appetere; in aliquid vehementer ferri. *Le convoiter.* L'aver brameria.

DESITJABLE. adj. Lo que es digne de ser desitjad. *Deseable, desiderable,* de-

tecible. Desiderabilis, optabilis. *Désirable*. Desiderabile.

DESITJADÍSSIM, MA. adj. sup. de DESITJAD. *Deseadísimo*. Valdè desideratus, optatissimus. *Très-désirable*. Desiderabilissimo.

DESITJAR. v. a. Apetéxer alguna cosa, aspirar á èlla. *Désirer*. Desiderare, bramare.

DESITJÒS, A. adj. Lo qui desitja alguna cosa. *Deseoso*. Desiderans, cupidus. *Désireux*. Desideroso.

DESITJOSÍSSIM, MA. adj. sup. de DESITJÒS. *Deseosísimo*. Cupidissimus. *Désirant avec ardeur, très-désireux*: Desiderosissimo.

DESJUNCCIÓ. s. f. ant. DISJUNCCIÓ.

DESJUNCTIU, VA. adj. ant. DISJUNCTIU.

DESJUNTAMENT. s. m. ant. DESUNIÓ.

DESJUNTAR. v. a. ant. Separar, dividir, apartar. *Desjuntar*. Disjungere. *Séparer*. Disgiungere.

DESJUNYIR. v. a. Tráurer del jòu las mulas ó bous. *Desuncir*. Abjungere, disjungere. *Lever du joug*. Levare, torre dal giogo.

DESLAVAMENT. s. m. ant. L'acció y efècte de rentar alguna cosa per damunt sèns dèxarla bèn neta. *Deslavadura*. Perfunctoria elutio. *L'action de laver superficiellement et à demi*. L'azione di lavare superficialmente.

DESLAVAR. v. a. ant. Rentar per damunt y sèns fèr net. *Deslavar*. Leviter eluere. *Laver, nettoyer superficiellement*. Lavare superficialmente.

DESLIBERACIÓ. s. f. ant. DELIBERACIÓ.

DESLIBERAR. v. a. ant. DELIBERAR.

DESLIGUAR. v. a. ant. DESLLIGAR.

DESLIURACIÓ. s. f. ant. DESLLIURAMÈNT.

DESLIUREMENT. adv. mod. ant. LLIUREMÈNT.

DESLOAR. v. a. ant. VITUPERAR.

DESLLEAL. adj. Lo qui falta á la deguda llealtat. *Desleal*. Infidus, perfidus. *Déloyal*. Misleale.

DESLLEALMÈNT. adv. mod. Ab desllealtat. *Deslealmente*. Infidè, infideliter, perfidè. *Déloyalement*. Dislealmente.

DESLLEALTAT. s. f. Falta de llealtat. *Deslealtad*. Perfidia, infidelitas. *Déloyauté*. Dislealtà.

DESLLENGUAD, DA. adj. met. Desvergonyid en lo parlar, mal parlad. *Deslenguado, lenguaraz*. Procax ore, maledictus. *Médisant*. Maldicitore, lingua tabana.

DESLLENGUAR. v. a. Tráurer ó tallar la llengua á algú. *Deslenguar*. Elinguare. *Arracher la langue*. Strappare la lingua.

DESLLIBERADAMENT. adv. mod. ant. DELIBERADAMÈNT.

DESLLIBERAR. v. a. ant. DELIBERAR.

DESLLIBERATIU, VA. adj. ant. DELIBERATIU.

DESLLIGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui deslliga. *Desatador*. Solvens. *Celui qui délie*. Scioglitore.

DESLLIGADURA. s. f. L'acció y efècte de deslligar. *Desatadura, desligadura, solucion*. Solutio. *Dégagement, dénouement*. Scioglimento.

DESLLIGAMÈNT. s. m. DESLLIGADURA.

DESLLIGAR. v. a. Desfèr ó posar llibre lo que estaba lligad. *Desatar, desligar, soltar*. Solvere, dissolvere. *Dénouer, délier*. Sciogliere, sciorre.

DESLLIGAR. Absóldrer de las censuras eclesiásticas. *Desligar*. A censuris ecclesiasticis absolvere. *Détacher*. Sciogliere.

DESLLINDAR. v. a. ant. FITAR.

DESLLIS. s. m. ant. LLISCADA, RELLISCADA.

DESLLIS. met. Caiguda en alguna flaquesa. *Desliz*. Lapsus. *Glissade*. Sdrucciolamento.

DESLLISAR. v. a. ant. LLISCAR, RELLISCAR.

DESLLISSAR. v. n. met. Dir ó fèr alguna cosa ab descuid y sèns deliberació. *Deslizar, deslizarse*. Labi, in errorem incidere, inconsultò agere. *Glisser, faire un faux pas*. Sdrucciolare.

DESLLIURAMÈNT. s. m. Lo acte y efècte de deslliurar á altre de algun pèrill. *Libramiento*. Liberatio. *Délivrance*. Liberazione.

DESLLIURAR. v. a. Tráurer á algú de algun traball que patex. *Librar*. Liberare. *Délivrer, sauver*. Redimere, salvare, liberare.

DESLLIURAR. Preservar á algú de algun mal ó pèrill. *Librar, libertar*. Liberare, innoxium servare. *Garantir, tirer du péril*. Guarentire, preservare, salvare.

DESLLIURAR. Posar á algú en llibertat, tráurerlo de esclavitut ó subjecció. *Libertar*. Libertare. *Mettre en liberté, affranchir*. Liberare, affrancare.

DESLLIURE, RA. adj. ant. LLIBRE.

DESLLOAR. v. a. ant. VITUPERAR.

DESLLOMADURA. s. f. ant. ALLÒMADURA.

DESLLOMAR. v. a. ant. ALLÒMAR.

DESLLORIGADÒR. s. m. Articulació ó juntura movible de un os ab altre. *Co-*

yuntura. Ossium commissura. *Jointure*. Giuntura, articolazione.

TROBAR LO DESLLORIGADÒR. fr. met. Descubrir algun medi útil, abans ignorad, pera conseguir fácilmènt lo que se desitja. *Dar en la vena ó hallar la vena; dar en la tecla*. Rationem, viam ad aliquid exsequendum invenire. *Frapper au but*. Dar nel brocco.

DESLLORIGAR. v. a. DESCONJUNTAR.

DESLLORIGARSE. v. r. Descoujuntarse algun os. *Desgobernarse*, *desconcertarse*. Luxari. *Se disloquer*. Dislogarsi.

DESLLORIGARSE. Descompóndrerse lo cos ab movimènts estranys y violènts. *Desgoznarse*. Inconditis motibus disturbari, solvi. *Faire des contorsions*. Divincolarsi.

DESLLUID, DA. adj. que se aplica á las cosas ja usadas, y que han perdud lo sèu llustre. *Deslucido*. Nitore privatus. *Terni*. Appannato.

DESLLUIDÍSSIM, MA. adj. sup. de DESLLUID. *Deslucidisimo*. Obscurissimus. *Très-fané, très-terni*. Appannatissimo.

DESLLUIMÈNT. s. m. Falta de lluimènt. *Deslucimiento*, *deslustre*. Splendoris, nitoris defectus. *Obscurité*. Offuscazione.

DESLLUIR. v. a. Tráurer lo lluimènt á alguna cosa. *Deslucir*. Obscurare, nitore privare. *Ternir*, *effacer l'éclat*, *ôter le lustre*. Appannare, offuscare.

DESLLUIR. met. Desacreditar. *Deslucir*. Infamare, obscurare. *Diffamer*. Screditare, diffamare.

DESLLUMAR. v. a. ant. ALLÒMAR.

DESLLURIGAR. v. a. DESLLORIGAR.

DESLLUSTRADÍSSIM, MA. adj. sup. de DESLLUSTRAD. *Deslustradísimo*. Valdè obscuratus, nitore privatus. *Très-terni*. Appannatissimo.

DESLLUSTRAR. v. a. Tráurer lo llustre á alguna cosa. *Deslustrar*. Nitore privare. *Ôter le lustre*, *ternir*. Appannare, levar il lustro.

DESLLUSTRAR. met. Desacreditar. *Deslustrar*. Obscurare. *Décréditer*, *ternir*. Screditare.

DESLLUSTRAR. ant. ENLLUERNAR.

DESMADEXAT, DA. adj. ant. EMBULLAD.

DESMALLAR. v. a. Desfèr las mallas. *Desmallar*. Loricam disrumpere. *Défaire les mailles*. Smagliare.

DESMAMADÒR. s. m. Instrumènt ab puas que se posa en las mamèllas de algunas bestias, especialmènt de las vacas, á fi de desmamar los vedèlls. *Destetadera*. Instrumentum aciculis instructum ablactando aptum. *Instrument garni de pointes qu'on met au pis des vaches pour sevrer les veaux*. Strumento da mettersi nelle mamme delle vacche per spoppare i vitelli.

DESMAMAR. v. a. Apartar la criatura dels pits de la mare ó dida, y lo animalet de las mamèllas de la mare, á fi de que se mantinga mènjaud y no mamand. *Destetar*, *desmamar*. Ablactare. *Sevrer*. Spoppare, slattare.

DESMAMAR. met. Apartar los fills del regalo de sa casa cuand sels posa en carrera. *Destetar*. Liberos à paternæ domûs deliciis abducere. *Sevrer*. Privare.

DESMAMAR LOS ANYÈLLS. fr. *Descordear*. Agnos ablactare. *Sevrer les agneaux*. Spoppar gli agnelli.

DESMAMAR LOS CABRITS. fr. *Descabritar*. Hædos ablactare. *Sevrer les chevreaux*. Slattar i capretti.

DESMAMAR LOS VEDELLETS. fr. *Desbecerrar*. Vitulos ablactare. *Sevrer les veaux*. Spoppar i vitelli.

DESMAMARSE AB ALGUNA COSA. fr. met. que explica haber tingud dèsde criatura noticia ó us de alguna cosa. *Destetarse con alguna cosa*. Cum lacte sugere, in infantia discere. *Sucer avec le lait*. Succhiare col latte.

DESMAMELLAR. v. a. ant. Tallar las mamèllas. *Quitar*, *cortar los pechos*. Ubera amputare, scindere. *Couper les mamelles*, *ôter le sein*. Tagliar le poppe.

DESMAN. s. m. Animal de la India, casi dòs peus de alt, tè lo cap p[illegible] las òrellas llargas y caigudas, y los [illegible] llargs, que li ixen fora de la boca [illegible] mòlt apreciable per la substancia [illegible] menada ALMESC que cria en una b[illegible] prop del llombrígol. *Desman*. Mos[chus] moschiferus. *Gazelle*, *caribou*. [illegible] zella.

DESMANDARSE. v. r. Descome[dirse] [illegible] propassarse. *Desmandarse*, *desme[dirse]*. Modum non servare, modestiæ [illegible] transilire. *Se déborder*, *devenir im[mo]déré*. Smodarsi, traboccare.

DESMANDARSE. Descomedirse de pa[raula] *Desbocarse*. Effrenatè loqui, tem[ere] inconsideratè conviciari. *Parler* [sans] *frein*. Sfrenar la lingua.

DESMANEGAD, DA. adj. Descomp[illegible]

desmarxad. *Descompuesto*. A situ, aut ordine disturbatus. *Déréglé, mal en ordre*. Sconcertato, sgangherato.

DESMANEGAD. DESGAIRAD.

DESMANEGAR. v. a. Tráurer lo máneg á alguna cosa. *Desguarnecer, desenastar*. Manubrium tollere. *Dégarnir, ôter le manche*. Levar il manico.

DESMANYOTAD, DA. adj. Lo qui no es bo pera res y está tòt aturad com si fòs lligad ó no tingués mans. *Desmanotado, desmañado*. Inhabilis, tardus, ineptus. *Maladroit*. Disadatto, da nulla, moccione.

NO SER CAP DESMANYOTAD. fr. fam. ab que s' exprèssa la intel-ligencia ó noticia que algú tè de la materia de que se tracta ó dels assumptos que maneja. *No mondar nisperos*. Ne quidem mespilis putamen detrahere. *N'être pas manchot*. Esser bagnato e cimato, saper il suo conto.

DESMARCAR. v. a. ant. Tráurer la marca. *Quitar la marca*. Notam adimere. *Ôter la marque*. Torre il marco, il segno.

DESMARXAR. v. a. Descompóndrer, desconcertar. *Descomponer*. A situ, aut ordine disturbare. *Déranger, dérégler, démantibuler*. Sconcertare, ingarbugliare, scompigliare.

DESMASÍA. s. f. Excès, ó massa cantitat de alguna cosa. *Demasía*. Superfluitas, redundantia. *Superfluité, trop*. Superfluità, soverchianza.

EN DESMASÍA. mod. adv. Desmasiadamènt, ab excès. *En demasía, demasiadamente, demasiado*. Ultra modum, nimis. *Avec excès, excessivement*. Soverchiamente.

DESMASIAD, DA. adj. Excèssiu. *Demasiado*. Nimius, immodicus. *Excessif, trop, superflu*. Soperchio, soverchio, superfluo.

DESMASIAD. adv. mod. MASSA, EN DESMASÍA.

DESMASIADAMÈNT. adv. mod. EN DESMASÍA.

DESMAY. s. m. Defallimènt de forsas, privació dels sentits. *Desmayo*. Deliquium. *Défaillance, pâmoison, évanouissement*. Svenimento, deliquio, sfinimento.

DESMAY. s. m. Especie de sálzer, dit de Babilonia, que tè las brancas mòlt caigudas de manèra que tòts los bròts pènjan cap á terra. *Sauce de Babilonia*. Salix babylonius. *Saule*. Salcio.

DESMAYAD, DA. adj. que se aplica al colòr bax y apagad. *Desmayado*. Color remissus, languens. *Pâle*. Dilavato, smorto.

DESMAYADAMÈNT. adv. mod. Ab poc ánimo, débilmènt. *Desmayadamente*. Languidè. *Faiblement, mollement, languissamment*. Debolmente, con iscoramento.

DESMAYAMENT. s. m. ant. DESMAY.

DESMAYAR. v. a. Fèr pérdrer lo ánimo, desanimar. *Desmayar*. Exanimare, animi languorem incutere. *Décourager*. Scoraggiare.

DESMAYAR. v. n. Pérdrer lo ánimo. *Desmayar*. Animo deficere, cadere. *Se décourager*. Scoraggiarsi.

DESMAYARSE. v. r. Cáurer en basca. *Desmayarse*. Deliquium pati. *Tomber en défaillance, s'évanouir*. Svenire, venirsi meno.

DESMEDRAR. v. n. p. us. Tornar á ménos alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Desmedrar*. Decrescere, vergere in deterius. *Décroître, diminuer, déchoir*. Decrescere, scemare, venir meno.

DESMEMBRADURA. s. f. ant. DESMEMBRAMÈNT.

DESMEMBRAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de desmembrar. *Desmembracion, dismembracion*. Laceratio, divisio, separatio. *Démembrement*. Smembramento.

DESMEMBRAR. v. a. Dividir y separar los mèmbres del cos. *Desmembrar*. Corporis membra dividere, separare, discerpere; lacerare. *Démembrer, arracher les membres*. Smembrare, sbranare.

DESMEMBRAR. met. Separar, dividir una cosa de altra. Se aplica mès comunamènt á las parts de un tòt. *Desmembrar*. Dividere, separare. *Séparer, diviser, démembrer*. Smembrare, separare, staccare.

DESMEMBRAR. v. n. ant. OLVIDAR.

DESMEMORIAD, DA. adj. Faltad de memoria. *Desmemoriado*. Obliviosus. *Démémoré*. Smemorato, smenticato.

DESMEMORIARSE. v. r. Olvidarse, faltar la memoria. *Desmemoriarse*. Oblivisci, memoriam amittere. *Oublier, perdre le souvenir*. Smemorarsi.

DESMENJAMÈNT. s. m. Desgana, falta

de apetit. *Desgana.* Cibi tædium. *Manque d'appétit, dégoût.* Svogliatezza, disgusto.

DESMENJARSE. v. r. Pérdrer la gana. *Desganarse.* Cibi tædio affici. *Perdre l'appétit.* Perdere l'appettito.

DESMENTIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui desmènt. *Desmentidor.* Mendacii exprobrator. *Celui qui dément, qui donne un démenti.* Colui che smentisce.

DESMENTIMÈNT. s. m. L'acció de desmentir. *Desmentida.* Mendacii exprobratio. *Démenti.* Smentimento.

DESMENTIR. v. a. Dir á algú que mènt, convéncer de fals ó incert lo que altre ha dit. *Desmentir.* Mendacium exprobrare. *Démentir, donner un démenti.* Smentire, dimentire.

DESMENTIR. met. Desvanéxer y dissimular alguna cosa pera que no se conega; com DESMENTIR los indicis, las suspitas. *Desmentir.* Fallere, tegere. *Cacher, dissimuler.* Velare, celare.

DESMENTIR. Procehir alguna persòna distinctamènt de lo que se podia esperar de son naxemènt, educació y estad. *Desmentir.* Opinionem fallere. *Démentir.* Operar sconvenevolmente.

DESMENTIR. No igualar alguna cosa á lo que debia, ó no tenir la justa commensuració; y axí se diu de lo que la tè, que no DESMÈNT ni lo grux de un cabell. *Desmentir.* Desciscere. *Démentir, ne point cadrer.* Disconvenire.

DESMENUAR. v. a. ant. DESMENUSSAR.

DESMENUIR. v. a. ant. DISMINUIR.

DESMENUSSABLE. adj. Lo que se pod desmenussar. *Desmenuzable.* Friabilis. *Friable.* Sminuzzevole, friabile.

DESMENUSSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui desmenussa y apura alguna cosa. *Desmenuzador.* Perscrutator, enucleator. *Éplucheur, épilogueur.* Investigatore, sottile disaminatore.

DESMENUSSAR. v. a. Desfèr alguna cosa, dividindla en parts mènudas. *Desmenuzar.* Comminuere, friare. *Hacher, émietter.* Sminuzzare.

DESMENUSSAR. met. Examinar alguna cosa per pèssas mènudas. *Desmenuzar.* Perscrutari, enucleare. *Éplucher.* Investigare, esaminare, guardar nel sottile.

DESMERESCUD, DA. p. p. de DESMEREXER. *Desmerecido.*

DESMEREXEDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui desmerex ó es indigne de alguna cosa. *Desmerecedor.* Indignus. *Indigne d'une chose, celui qui démérite.* Immeritevole, indegno, che non merita.

DESMEREXER. v. a. Fèrse indigne de premi, favòr ó alabansa. *Desmerecer.* Indignum reddi. *Démériter, se rendre indigne.* Demeritare.

DESMERXAR. v. a. ant. HUMILIAR.

DESMESURA. s. f. ant. Descomedimènt, immodestia. *Desmesura.* Immodestia. immoderatio. *Excès, immodestie.* Eccesso, immodestia.

DESMESURAD, DA. adj. que se aplica á lo que es excèssiu y majòr de lo regular. *Desmesurado.* Prægrandis, immanis. *Démesuré, gigantesque.* Smisurato, fuor di misura.

DESMESURADAMÈNT. adv. mod. Ab excès, sènse mida. *Desmesuradamente.* Immoderatè, ultra modum. *Démesurément, outre mesure.* Smisuratamente.

DESMILLORAR. v. a. Fèr pérdrer á alguna cosa sòn llustre y perfecció. *Desmejorar.* Deteriorem reddere. *Détériorer, dégrader.* Deteriorare, peggiora[re].

DESMOBLAR. v. a. Tráurer los mobles [de] una casa. *Desamoblar.* Supellectile tollere. *Démeubler.* Torre i mobili, s[mo]bigliare.

DESMORALISAD, DA. adj. Lo qui es [de] malas costums. *Desmoralizado.* Mori[bus] perditis homo. *Démoralisé.* Demoral[iz]zato.

DESMORALISAR. v. a. Corrómprer [las] costums. *Desmoralizar.* Mores corr[um]pere. *Démoraliser, rendre imm[oral].* Demoralizzare, rendere immorale.

DESMOTXADURA. s. f. ESMOTXADURA.

DESMOTXAR. v. a. ESMOTXAR.

DESMUNTAR. v. a. Desfèr, desar[mar] una máquina. *Desmontar.* Mach[inæ] compagem dissolvere. *Démonter, d[és]assembler.* Disfare.

DESMUNTAR. Parlaud de canòns y altras [co]sas de artillería tráurerlos de la c[ure]nya. *Descabalgar, desencabalgar, [des]montar.* Tormenta bellica depone[re,] plaustris tollere. *Démonter l'art[illerie].* Smontare.

DESMUNTAR. Parland de canòns y altras [co]sas de artillería significa també imp[os]bilitar lo sèu us ab la violencia de[ls tirs] del enemig, destruind la curenya [.] *[Des]cabalgar.* Tormenta bellica detur[bare,] inutila reddere. *Démonter l'art[illerie].* Imboccare.

DESNATURALISAD, DA. adj. INHUMÁ.

DESNATURALISAR. v. a. Privar á algú del dret de naturalesa y patria. Se usa també com recíproc. *Desnaturalizar.* Civitatis jure privare, patrio solo interdicere. *Dénaturaliser, dépouiller des droits, bannir.* Privar del privilegio di naturalità, bandire.

DESNATURAR. v. a. ant. DESNATURALISAR. Se usaba també com recíproc. *Dénaturaliser.* Privar del privilegio di naturalità.

DESNATURAT, DA. adj. ant. INHUMÁ.

DESNIVÈLL. s. m. Falta de nivèll. *Desnivel.* Declivitas, libræ vel perpendiculi inclinatio. *Défaut de niveau, inclinaison, courbure.* Mancanza di livella.

DESNOHELAT, DA. adj. ant. Desconjuntad. *Descoyuntado.* Luxatus. *Disloqué.* Dislogato.

DESNÚ, NUA. adj. ant. NU.

DESNUADURA. s. f. ant. DESNUAMÈNT.

DESNUAMÈNT. s. m. ant. L'acció de desfèr un nus. *Desañudadura.* Enodatio. *Dénouement.* Il disnodare.

DESNUAR. v. a. Desfèr un nus. *Desanudar, desañudar.* Enodare. *Dénouer, défaire un nœud.* Disnodare, snodare.

DESNUAR. ant. DESPULLAR. Se usaba també com recíproc.

DÈSO. s. m. Racó ó lloc retirad y ocult que servex pera amagarhi alguna cosa. *Escondite, escondrijo.* Latibulum, latebra. *Cache, cachette, lieu secret.* Ripostiglio, ascosaglia, bugigattolo.

DESOBEDIENCIA. s. f. L'acció y efècte de desobeir. *Desobediencia, desobedecimiento.* Inobedientia, imparentia, imparientia. *Désobéissance.* Disubbidienza.

DESOBEDIÈNT. adj. Lo qui no obeex. *Desobediente, desmandado.* Imparens. *Désobéissant.* Disubbidiente.

DESOBEIR. v. a. No fèr algú lo que li mana son superiòr. *Desobedecer.* Dicto non parere, non obtemperare. *Désobéir.* Disubbidire.

DESOBLIGAR. v. a. Tràurer á algú de alguna obligació. Se usa també com recíproc. *Desobligar.* Ab obligatione liberare. *Dégager, affranchir d'une obligation.* Distrigare, cavar d'impaccio.

DESOBLIGAR. met. Enagenar lo ánimo de algú. *Desobligar.* Alienare quemquam à se; benevolentiam demereri. *Désobliger.* Disobbligare, disgustare.

DESOCUPACIÓ. s. f. Ociositat, falta de ocupació. *Desocupacion.* Otium, vacatio. *Désoccupation, désœuvrement.* Disoccupazione, oziosità.

DESOCUPAD, DA. adj. Lo qui no tè ocupació. *Desocupado, holgado.* Otiosus, vacuus. *Désoccupé, oisif, désœuvré.* Sfaccendato, scioperato.

DESOCUPAR. v. a. Desembrassar algun lloc, dèxarlo llibre y sèns impediment. *Desocupar.* Evacuare, locum expeditum relinquere; exinanire. *Débarrasser, évacuer, vider, désemplir.* Sgomberare, spacciare, tor l'imbarazzo.

DESOCUPARSE. v. r. Desembrassarse de algun negoci ú ocupació. *Desocuparse.* Sese expedire. *Se désoccuper, se débarrasser.* Disoccuparsi, scioperarsi.

DESOIR. v. a. Desatèndrer, dèxar de oir. *Desoir.* Animum avertere, non audire. *Tâcher de ne pas entendre, faire la sourde oreille.* Disudire, far il sordo.

DESOLACIÓ. s. f. Destrucció, ruina y perdua total de alguna cosa. *Desolacion.* Desolatio, depopulatio, destructio, vastatio. *Désolation, dévastation, ruine, destruction.* Desolazione, guasto, rovina, distruzione.

DESOLACIÓ. met. Aflicció, angustia, sentimènt. *Desolacion.* Anxietas, mœror, ægrimonia. *Désolation, affliction, peine extrême.* Affanno, amaritudine indecibile.

DESOLAR. v. a. Destruir, arruinar alguna cosa, com una ciutad, un règne. *Desolar.* Desolare, vastare. *Désoler, ravager, ruiner, dévaster, détruire.* Desolare, distruggere, rovinare, sfanfanare.

DESOLRE. v. n. ant. No dóldrerse. *No dolerse.* Haud dolere. *Ne pas se plaindre.* Non laguarsi.

DESONÈST, TA. adj. DESHONÈST.

DESONESTAMENT. s. m. ant. Injuria de paraula. *Denuesto.* Convicium. *Outrage, injure atroce.* Oltraggio, soperchieria, affronto grave.

DESONESTAR. v. a. ant. Injuriar, infamar de paraula. *Denostar.* Conviciari. *Injurier, outrager.* Oltraggiare, offendere villanamente.

DESONESTAT. s. f. ant. DESONESTAMENT.

DESONESTAT. ant. DESHONESTEDAT.

DESONRANZA. s. f. ant. DESHÒNRA.

DESOPILAR. v. a. Curar la opilació. *Desopilar.* Oppilationi mederi. *Désopiler.* Disoppilare, disostruere.

DESOPILATIU, VA. adj. Lo que tè vir-

tat de curar la opilació. *Desopilativo.* Oppilationibus medendi vi præditus. *Désopilatif.* Disostruente, disoppilativo.

DESÒRDE. s. m. Confusió, desconcert y falta de òrde. *Desórden, desordenamiento.* Inordinatio, perturbatio, confusio. *Désordre, confusion, désarroi.* Disordine, confusione, sconcerto.

DESÒRDE. Desmasía, excès. *Desórden.* Immoderatio, excessus. *Désordre, excès.* Disordine, immoderanza.

UN DESÒRDE PORTA UN ÒRDE. ref. ab que se denota que los gastos superfluos y prodigalitat obligan desprès á víurer ab mòlta economía. *El mucho desórden trae mucho órden.* Maximus à nullo persæpè nascitur ordo. *Le grand désordre produit le bon ordre.* Dal disordine rinasce l'ordine.

DESORDENAD, DA. adj. Lo qui no tè òrde. *Desordenado.* Inordinatè agens. *Désordonné.* Disordinato, confuso.

DESORDENADAMÈNT. adv. mod. Ab desòrde, confusió y sèns règla. *Desordenadamente.* Inordinatè, perturbatè, confusè, confusim. *Désordonnément, sans ordre, avec désordre.* Disordinatamente.

DESORDENADÍSSIM, MA. adj. sup. de DESORDENAD. *Desordenadísimo.* Valdè inordinatus, perturbatus. *Très-désordonné, excessivement désordonné.* Disordinatissimo.

DESORDENAMENT. s. m. ant. DESÒRDE.

DESORDENANÇA. s. f. ant. DESÒRDE.

DESORDENAR. v. a. Confóndrer, perturbar l'òrde y concert de alguna cosa. *Desordenar.* Confundere, perturbare. *Désordonner, déranger, mettre en désordre.* Disordinare, turbare, confonder l'ordine.

DESORDENARSE. v. r. Exirse de regla, excedirse. *Desordenarse.* Modùm excedere. *Se déranger, se dérégler.* Sviarsi, disordinarsi.

DESORGANISAR. v. a. Desordenar, desarreglar. *Desorganizar.* Perturbare, disturbare. *Désorganiser.* Disorganizzare.

DESOSSAR. v. a. Tráurer y separar los ossos de la carn. *Desosar, deshuesar.* Exossare. *Désosser.* Disossare.

DESPACIENTAR. v. a. IMPACIENTAR.

DESPAGAMENT. s. m. ant. DISGUST, DESCONTÈNTO.

DESPAGAR. v. a. ant. DISGUSTAR, DESCONTENTAR.

DESPALMAR. v. a. Netejar lo pla de las embarcaciòns de la brossa que arreplegan ab l'aigua, y donarhi seu. *Despalmar, espalmar.* Navium carinas exteriùs detergere, seboque illinire. *Espalmer, caréner.* Spalmare.

DESPAMPANADÒR. s. m. ant. DESPAMPOLADÒR.

DESPAMPANADURA. s. f. ant. DESPAMPOLAMÈNT.

DESPAMPANAR. v. a. ant. DESPAMPOLAR.

DESPAMPOLADÒR. s. m. *Agr.* Lo qui despampòla. *Despampanador, deslechugador.* Pampinator. *Celui qui épampre.* Colui che spampana.

DESPAMPOLAMÈNT. s. m. *Agr.* L'acció y efècte de despampolar. *Despampanadura.* Pampinatio. *Épamprement, ébourgeonnement.* Spampanazione.

DESPAMPOLAR. v. a. *Agr.* Tráurer los pámpols als ceps pera que fructifiquen millòr. *Despampanar, deslechugar, deslechuguinar.* Pampinare. *Épamprer.* Spampanare.

DESPANYAMÈNT. s. m. L'acció de despanyar. *Descerrajadura.* Seræ avulsio. *L'action d'ôter la serrure.* Lo strappar la serratura.

DESPANYAR. v. a. Arrancar lo pany de alguna porta, baul, etc. *Descerrajar.* Seram avellere. *Arracher la serrure.* Strappar la serratura.

DESPARAMENT. s. m. ant. DISPARO.

DESPARAR. v. a. Descompóndrer lo que estaba parad y arreglad. *Descomponer.* Locata tollere. *Déranger, dérégler, démantibuler.* Sconcertare, sconvolgere, scompigliare.

DESPARAR. ant. DISPARAR.

DESPARER. v. n. ant. DESAPARÈIXER.

DESPARÉXER. v. n. ant. DESAPARÈIXER.

DESPARIAR. v. a. DESAPARIAR.

DESPARTIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui despartex. *Despartidor.* Pacis inter rixantes conciliator. *Pacificateur.* Pacificatore.

DESPARTIR. v. a. Separar als que se barallan ó renyenen, posar pau èntre èlls. *Despartir.* Rixantes dispertiri, pacare. *Pacifier.* Pacificare, metter la pace.

DESPASSAR. v. a. DESENFILAR.

DESPATX. s. m. Lo acte de despatxar. *Despacho.* Expeditio. *Expédition.* Spedizione.

DESPATX. Lo lloc ahònt se despatxan los negocis. *Despacho.* Cubiculum expedien-

dis negotiis destinatum. *Bureau.* Banco, uffizio.

DESPATX. La cédula, títol ó comissió que se dòna per algun empleo ó negoci. *Despacho.* Litteræ expeditæ. *Dépêche.* Dispaccio, spaccio.

DESPATX. Llestesa, desembras. *Desenvoltura, despejo, desembarazo, expediente.* In negotiis expediendis facilitas. *Débarras.* Disimpegno.

CÓRRER LO DESPATX. fr. Donarlos curs sèns retardarlos. *Correr los despachos.* Negotia expedire. *Accélérer les dépêches.* Affrettar le lettere.

DESPATXAR. v. a. Abreviar y conclóurer algun negoci ó altra cosa. *Despachar.* Expedire, perficere. *Dépêcher, expédier, faire promptement.* Sbrigare, spedire, accelerare.

DESPATXAR. Resóldrer y determinar las causas y negocis. *Despachar.* Definire, decernere. *Dépêcher, vider, finir, terminer une affaire.* Spacciare, spedire.

DESPATXAR. Enviar, com DESPATXAR un correu, un propi. *Despachar.* Mittere. *Dépêcher, envoyer.* Spedire, mandare, inviare.

DESPATXAR. Véndrer los géneros desfèndse de èlls, ó cambiandlos ab altres. *Despachar.* Vendere merces vel permutare. *Vendre, débiter.* Vendere, spacciare, esitare.

DESPATXAR. met. Matar, llevar la vida. *Despachar.* Occidere, necare, interficere. *Dépêcher, tuer.* Ammazzare, uccidere.

DESPATXAR. Consumir promptamènt alguna cosa, com lo dinèr, los bèns. *Despabilar, despachar brevemente.* Celeriter absumere. *Dissiper, prodiguer, engloutir.* Dilapidare, dissipare, mandar a male.

DESPATXAR. DESPEDIR, en la cuarta accepció.

DESPATXAR. V. A. ENLLÈSTIRSE.

DESPATXARSE. v. r. Desembrassarse. *Despacharse.* Se expedire. *Se débarrasser, se dégager.* Spacciarsi.

DESPAY. adv. mod. Poc á poc, apleret. *Despacio.* Paulatim, pedetentim. *Lentement, peu à peu.* Adagio, lentamente, piano piano.

DESPEADURA. s. f. Lo mal que se fa en los peus per habèr caminad mòlt. *Despeadura, despeamiento.* Pedum subtritio, defatigatio. *Grande fatigue aux pieds.* Stanchezza di piedi.

DESPEARSE. v. r. Maltractarse los peus per haber caminad massa. *Despearse.* Pedibus nimio itinere fessis laborare. *Se faire mal aux pieds à force de marcher.* Aver i piè offesi pel troppo andare.

DESPECTIBLE. adj. ant. DESPRECIABLE.

DESPEDASSAD, DA. p. p. de DESPEDASSAR. *Despedazado; roto.*

ANAR TÒT DESPEDASSAD. fr. Portar la roba mòlt dolènta. *Estar hecho un arambel.* Vetustam et attritam vestem gestare. *Être tout en lambeaux.* Esser vestito da gheroni.

DESPEDASSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui despedassa. *Despedazador.* Lacerans, discerpens. *Celui qui dépèce, délacère, déchire.* Stracciatore.

DESPEDASSAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de despedassar. *Despedazamiento.* Laceratio. *Dépècement, dilacération, déchirement.* Stracciatura.

DESPEDASSAR. v. a. Fèr trossos alguna cosa, dividindla en parts sèns òrde ni concert. *Despedazar.* Lacerare, laniare, discerpere. *Déchirer, mettre en pièces, dilacérer.* Stracciare, squarciare, sbranare, fracassare.

DESPEDASSAR. Parland de la roba ó del calsad espatllarlos. *Romper.* Deterere, atterere. *Déchirer, user.* Logorare, consumare.

DESPEDASSAR. met. Maltractar y destruir algunas cosas no materials, com DESPEDASSAR l' ánima. *Despedazar.* Lacerare. *Maltraiter, déchirer, ulcérer.* Straziare.

DESPEDICIÓ. s. f. ant. DESPEDIDA.

DESPEDICIÓ. ant. EXPEDICIÓ, DESEMBRAS.

DESPEDIDA. s. f. L' acció y efècte de despedirse. *Despedida, despedimiento.* Abeuntis salutatio. *L'action de congédier.* Il congedare.

DESPEDIDAMENT. adv. mod. ant. Ab llestesa y desembras. *Expeditamente.* Expeditè. *Vite, promptement, avec célérité.* Rattamente, con gran prestezza.

DESPEDIMÈNT. s. m. p. us. DESPEDIDA.

DESPEDIMÈNT. L' acció de despedir al llogatèr ó arrendatari. *Desahucio.* Conductoris dejectio, deturbatio. *Congé donné à un fermier, à un locataire.* Congedo dato ad un pigionante o affittuale.

DONAR DESPEDIMÈNT. fr. DESPEDIR, en la cuarta y quinta accepció.

DESPEDIR. v. a. Dèxar anar, despén-

drer, llansar alguna cosa, com DESPEDIR la flètxa, la pèdra, etc. *Despedir*. Emittere, jacere. *Jeter, lancer, décocher.* Lanciare, scagliare, avventare, scoccare.

DESPEDIR. met. Llansar de sí, com DESPEDIR olòr, llum, etc. *Despedir*. Emittere. *Répandre*. Spandere, tramandare.

DESPEDIR. met. Apartar de sí alguna cosa no material, com lo dolòr, lo mal, etc. *Despedir*. Rejicere, pellere. *Chasser*. Scacciare.

DESPEDIR. Tráurer á algú lo empleo, ofici ú ocupació, com DESPEDIR al criad, las tròpas, etc. *Despedir*. Dimittere. *Congédier, renvoyer, chasser*. Mandar via, licenziare.

DESPEDIR. Intimar al llogatèr, arrendatari etc., que ha de dèxar la cosa llogada. *Desahuciar*. Conductorem dejicere. *Déloger, donner congé*. Far abbandonare una casa, licenziare.

DESPEDIR. Negar á algú lo que demana. *Despedir*. Recusare. *Refuser, rejeter une demande*. Ricusare, negare, rifiutare.

DESPEDIR. v. n. ant. ENLLÈSTIRSE.

DESPEDIRSE. v. r. Fèr alguna expressió de cortesía ó de afècte pera separarse una persòna de altra. *Despedirse*. Discedentem valedicere. *Se quitter, se séparer en faisant des politesses*. Licenziarsi, darsi il saluto.

DESPEDIT, TA. adj. ant. Lo qui es llèst en obrar. *Expedito*. Expeditus. *Expéditif*. Espeditivo.

DESPEDREGAR. v. a. Tráurer las pèdras de un camp, heretat, etc. *Despedregar*. Elapidare. *Épierrer*. Levar le pietre.

DESPEGAT, DA. adj. ant. DESACREDITAD.

DESPEIT. s. m. ant. DESPIT.

DESPÈNDRER. v. a. ant. Gastar. *Expender*. Expendere. *Dépenser*. Spendere.

DESPÈNDRER. ant. MALBARATAR.

DESPÈNDRERSE. v. r. Baxar ab furia alguna cosa de dalt. *Desprenderse*. Decidere, delabi. *Se détacher, tomber avec rapidité*. Distaccarsi.

DESPÈNDRERSE. Apartarse, ó desapropiarse de alguna cosa. *Desprenderse*. Abalienare. *Se désister, se désapproprier*. Spropriarsi.

DESPENJAR. v. a. Tráurer alguna cosa del lloc en que está pènjada. Se usa també com recíproc. *Descolgar*. Rem appensam demittere. *Dépendre, détacher, décrocher*. Spiccare.

DESPENSA. s. f. DISPENSA.

DESPENSER. s. m. ant. DISPENSÈR.

DESPENSIER. s. m. ant. DISPENSÈR.

DESPENYADÈRO. s. m. Precipici, lloc alt ple de rocas y escarpad. *Despeñadero, derrocadero*. Præcipitium, præruptus locus. *Précipice formé de rochers*. Dirupato.

DESPENYADÒR. s. m. ant. DESPENYADÈRO.

DESPENYAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de despenyar ó despenyarse. *Despeño, despeñamiento*. Præcipitatio. *L'action de se précipiter, chûte précipitée*. Dirupamento, il precipitarsi.

DESPENYAR. v. a. Precipitar, tirar ó fèr cáurer alguna cosa dèsde algun lloc alt y ple de rocas. També se pren per fèr cáurer de una altura pendènt encara qué no hi haja rocas. Se usa també com recíproc. *Despeñar*. Præcipitare, præcipitem agere, dare. *Précipiter*. Dirupare, precipitare.

DESPENYARSE. v. r. met. Desenfrenarse, entregarse als vicis. *Despeñarse*. In vitia ruere; præcipitari. *Se perdre, se plonger dans les vices*. Immergersi, abbandonarsi al vizio, sfrenarsi.

DESPENYO. s. m. Desbaratamènt de vèntre. *Despeño*. Ventris profluvium. *Diarrhée, dévoiement*. Diarrea, cacajuola.

DESPERADAMÈNT. adv. mod. ant. DESESPERADAMÈNT.

DESPERANZA. s. f. ant. DESESPERACIÓ.

DESPERAR. v. n. ant. DESESPERAR.

DESPERDICI. s. m. Malbaratamènt dels bèns ó de altra cosa. *Desperdicio*. Dilapidatio, disperditio. *Dilapidation, dégat, prodigalité*. Guasto, sciupio, dilapidamento.

DESPERDICI. Lo que rèsta de alguna cosa y no se aprofita per no poderse ó per omissió. Sol usarse en plural. *Desperdicio*. Residuum, rejectanea. *Rebut*. Rifiuto.

DESPERDICIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui desperdicia. *Desperdiciador*. Dilapidator, profusor, decoctor. *Dissipateur, prodigue*. Dissipatore, scialacquatore.

DESPERDICIAR. v. a. Malbaratar, gastar ó emplear malamènt alguna cosa.

Desperdiciar. Disperdere, decoquere. *Disperser, dissiper*. Dissipare, dispergere.

DESPERFILAR. v. a. *Pint*. Suavisar la duresa dels contòrns ó de las líneas foranas de un cos, á fi de que figure rodó. *Desperfilar*. Lineamenta lenire, mollia reddere. *Adoucir*. Ammorbidare.

DESPERT, TA. adj. Lo qui no está adormid. *Despierto, dispierto*. Expergefactus. *Éveillé*. Svegliato, destato.

DESPERT. met. Viu sagas, advertid. *Despierto, despabilado*. Solers, acutus. *Éveillé, vif, actif*. Accorto, vivace, destro, svegliato.

DESPERT. met. Atènt, cuidadòs, vigilant. *Despierto*. Experrectus. *Éveillé, soigneux, vigilant*. Sollecito.

ESTAR DESPERT. fr. met. y fam. Estar ab vigilancia y prevenció á fi de no ser enganyad. *Abrir el ojo*. Intentum esse cavendæ fraudi. *Ouvrir l'œil, examiner, avoir de la vigilance*. Aprir la mente.

SOMIAR DESPERT. fr. met. y fam. Delirar, desgarratar, discórrer ó parlar tontamènt. *Soñar despierto*. Somniare. *Songer réveillé, rêver avec les yeux ouverts*. Anfanare a secco.

DESPERTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui desperta als altres. *Despertador, dispertador*. Expergefaciens. *Celui qui est chargé d'éveiller, qui réveille*. Svegliatore.

DESPERTADÒR. Máquina de rellotge que servex pera despertar á algú per medi del sòròll que fa á la hora que está posad. *Despertador*. Horologium expergefaciens. *Réveil*. Svegliatojo, sveglierino, destatojo, sveglia.

DESPERTADÒR. met. Lo que dòna mòlt cuidado, desvètlla y desperta del olvid y descuid. *Despertador*. Cura animum pungens. *Chose qui occupe, qui donne du souci*. Destatore.

DESPERTAR. v. a. Fèr cessar ó interrómpre lo son del qui dorm. *Despertar, dispertar, desadormecer*. Expergefacere, expergere. *Réveiller*. Svegliare, destare.

DESPERTAR. met. Desentorpir algun mèmbre adormid, com la cama, lo peu, etc. *Desadormecer*. Torporem, torpedinem excutere. *Dégourdir*. Scioglier le membra.

DESPERTAR. met. Excitar, com DESPERTAR la fam, la especie, etc. *Despertar, dispertar*. Excitare. *Éveiller, exciter*. Svegliare.

DESPERTAR. met. Fèr que algú se pose sòbre sí, ó recapacite. *Despertar*. Ab oscitantia, segnitia alterius animum revocare. *Réveiller, émouvoir, exciter*. Svegliare, commuovere.

DESPERTAR Á QUI DORM. fr. Suscitar especies que mouen á algú á fèr ó dir lo que no pensaba. *Despertar á quien duerme*. Dormientem excitare. *Réveiller*. Svegliare, risvegliare.

DESPERTARSE. v. r. Dèxar de dormir. *Despertar, despabilarse, recordar*. Expergefieri. *S'éveiller*. Svegliarsi, destarsi.

DESPERTARSE. met. Fèrse algú mès advertid y entes de lo que era abans. *Despertar*. Oscitantiam ingenii, tarditatem deponere. *Se réveiller*. Scuotersi, ravvivarsi.

DESPERTARSE. Tornar en sí del erròr. *Despertar*. Ab errore solvi, revocari. *Revenir*. Disingannarsi.

DESPES, A. p. p. de DESPÈNDRER. *Expendido*.

DESPESA. s. f. ant. COST; GASTO.

DESPESA. Lo que ordinariamènt se consum per lo mènjar diari. *Despensa*. Quod in victum quotidianum emitur. *Dépense*. Spesa.

DESPESA. CASA DE DESPESAS.

DESPESA. Lo diari ó la mesada que paga lo qui está en casa de despesas. *Pension*. Pensio. *Pension*. Pensione, dozzina.

DESPESA. ant. Provisió de comestibles pera lo camí. *Despensa, viático*. Viaticum. *Provision de voyage*. Vettovaglie.

ESTAR Á DESPESA. fr. Víurer en casa particular de altre pagand per la manutenció y cuidado un tant diari ó mensual. *Estar á pupilaje*. Alumnum esse. *Être en pension*. Stare a pensione.

DESPESAR. s. m. ant. PESAR.

DESPESSECH. s. m. ant. DESPERDICIADÒR.

DESPESSEGA. s. f. ant. TROS; DESPERDICI, en la segòna accepció.

DESPESSEGAR. v. a. ant. DESPERDICIAR, DESTROSSAR.

DESPIC. s. m. Satisfacció ó desagravi que se pren de algun agravi ó despreci que se ha rebud. *Despique*. Injuriæ vindicatio, retorsio. *Revanche*. Ricatto, pariglia.

DESPICARSE. v. r. Venjarse ó péndrer satisfacció de algun agravi ó despreci. *Despicarse*. Vindictam sumere, ulcisci,

Se revancher. Ricattarsi, vendicarsi, rendere la pariglia.

DESPIDO. s. m. DESPEDIDA; DESPEDIMÈNT.

DESPINTAR. v. a. Esborrar lo pintad. Se usa també com recíproc. *Despintar.* Pictum radere, abradere. *Effacer ce qui est peint.* Dispignere.

NO DESPINTÁRSELI Á UN ALGUNA COSA. fr. met. Conservar bè la memoria ó la especie de alguna cosa encaraqué la haja vista pocas vegadas. *No despintársele á uno alguna cosa.* Rei haud sæpiùs visæ imaginem menti infixam retinere. *Avoir à l'esprit.* Aver sugli occhi.

DESPIT. s. m. Indignació, furòr, desesperació. *Despecho.* Furor, ira, indignatio, stomachus. *Dépit, colère.* Dispetto.

Á DESPIT. mod. adv. Á pesar de algú, contra sòn gust ó voluntat. *Á despecho.* Alio invito. *En dépit de, malgré.* A dispetto, a marcio dispetto.

DESPITAR. v. a. p. us. NEGUITEJAR.

DESPITARSE. v. r. Indignarse, enfurismarse, desesperarse. *Despecharse.* Furere, indignari. *Se désespérer, se dépiter.* Disperarsi, stizzirsi.

DESPITOS, A. adj. ant. NEGUITÒS.

DESPLACENT. adj. ant. DISPLICÈNT.

DESPLAENT. p. pres. ant. de DESPLÁURER. Lo que desplau. *Desplaciente.* Displicens. *Déplaisant.* Dispiacevole.

DESPLAENTMENT. adv. mod. ant. Ab disgust. *Desplaciblemente.* Injucundè, asperè. *Désagréablement.* Dispiacevolmente.

DESPLAER. s. m. ant. Disgust. *Desplacer.* Displicentia. *Déplaisir, chagrin.* Dispiacere, amaritudine.

DESPLACÈNT. adj. DESAGRADABLE.

DESPLÁURER. v. n. Disgustar, desagradar. *Desplacer.* Displicere. *Déplaire.* Dispiacere.

DESPLAZENZA. s. f. ant. DISPLICENCIA.

DESPLEG. s. m. L'acció y efècte de desplegar. *Desplegadura.* Explicatio. *L'action de déplier.* Distenditura.

DESPLEGAR. v. a. Esténdrer ó desdoblegar lo que estaba plegad ó doblad. *Desplegar, desdoblar, descoger.* Explicare. *Déplier.* Spiegare, distendere.

DESPLER. s. m. ant. DESPLAER.

DESPLOM. s. m. Lo defècte de algun edifici ó pared per no estar á plom ó per falta de rectitut. *Desplomo.* A perpendiculo deflexio. *Défaut d'aplomb.* Mancanza di ciò che non è a piombo, strapiombo.

DESPLOMAR. v. a. ant. PLOMAR.

DESPLÒMAR. Fèr que alguna pared, edifici ó altra cosa perda la línea perpendicular. *Desplomar.* A perpendiculo arcere, depellere. *Écarter de l'aplomb, faire surplomber.* Far che non sia a piombo.

DESPLÒMARSE. v. r. Pérdrer la línea perpendicular. Se diu especialmènt dels edificis. *Desplomarse.* A perpendiculo declinare, deflecti. *Surplomber.* Esser fuori di dirittura, non esser a piombo.

DESPLÒMARSE. Cáurer emplòmada alguna cosa de gran pes. *Desplomarse.* Ruere, corruere. *S'ébouler, s'écrouler.* Ammottare, sconscendersi.

DESPOBLACIÓ. s. f. Falta de la gènt que poblaba algun lloc. *Despoblacion, despueblo.* Oppidi derelictio, desertio. *Dépopulation.* Spopolazione.

DESPOBLAD. s. m. Desert, erm, lloc que no está poblad. *Despoblado.* Solitudo, eremus, desertum. *Désert.* Solitudine.

DESPOBLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui despobla. *Despoblador.* Vastans, desolans, solitudinem faciens. *Dévastateur.* Devastatore.

DESPOBLAMÈNT. s. m. DESPOBLACIÓ.

DESPOBLAR. v. a. Reduir á erm ó desert lo que estaba habitad y poblad. *Despoblar.* Depopulari, vastare, desolare. *Dépeupler, rendre désert.* Spopolare, dipopolare.

DESPOBLAR. met. Despullar algun lloc de las cosas que hi ha en èll; y axí diem: DESPOBLAR un camp de arbres, etc. *Despoblar.* Expoliare. *Dépouiller.* Spogliare, sfornire.

DESPOBLARSE. v. r. Quedarse algun lloc sèns habitants. *Despoblarse.* Oppidum ab incolis deseri; oppidanos aliò transferi. *Se dépeupler, devenir désert.* Spopolarsi.

DESPOCAR. v. a. ant. DISMINUIR.

DESPODERAR. v. a. ant. DESPOSSEIR.

DESPONCELLAR. v. a. ant. DESFLORAR.

DESPONYER. v. a. ant. DEPOSAR.

DESPONZALAR. v. a. ant. DESFLORAR.

DESPOSAR. v. a. Autorisar lo matrimoni com á párroco. *Desposar.* Connubio ritè jungere. *Fiancer.* Sposare, celebrare gli sponsali.

DESPOSARSE. v. r. Casarse. *Desposarse.* Nubere. *Se marier.* Sposarsi.

DESPOSORI. s. m. La promesa que home y dona se fan mutuamènt de contráurer matrimoni. Ara s'entèn del casamènt per paraulas de presènt. Se sol

usar en plural. *Desposorío.* Sponsalia, nuptiæ. *Promesse de mariage, fiançailles, épousailles.* Sponsalizio, sponsalizia.

DESPOSSEIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de desposseir. *Desposeimiento.* Possessionis privatio. *Spoliation.* Spogliamento, spogliatura.

DESPOSSEÍR. v. a. Privar á algú de lo que posseia. *Desposeer, desaposesionar.* Possessione deturbare aliquem. *Déposséder.* Spropriare.

DESPOSSESSAR. v. a. ant. DESPOSSEIR.

DÉSPOTA. s. m. Lo soberá ó senyòr absolut que goberna sèns subjecció á las llèys. *Déspota.* Tyrannus, non legibus subjectus. *Despote.* Dispoto.

DESPÓTIC, CA. adj. Absolut, independènt, no subjècte á las llèys. *Despótico.* Tyrannicus, nulli subditus legi. *Despotique, absolu, arbitraire.* Dispotico, assoluto.

DESPÓTIC. fam. MALBARATADÒR, MALGASTADÒR.

DESPÓTIC. s. m. fam. MALBARATAMÈNT.

FÈR DESPÓTIC DE ALGUNA COSA. fr. fam. MALBARATAR, MALGASTAR.

DESPÓTICAMÈNT. adv. mod. Ab despotisme. *Despóticamente.* Tyrannicè. *Despotiquement.* Dispoticamente.

DESPOTISME. s. m. Autoritat absoluta que no está limitada per las llèys. *Despotismo.* Tyrannis; plena potestas legi non subjecta. *Despotisme.* Dispotismo.

DESPREAR. v. a. ant. DESPRECIAR.

DESPRECI. s. m. Desestimació ó poc apreci. *Desprecio.* Contemptus, despectus, aspernatio, despicatus, despicatio. *Mépris, dédain.* Sprezzo, disprezzo.

FÈR DESPRECI. fr. DESPRECIAR.

MIRAR AB DESPRECI. fr. Mirar ab superioritat ó enfado, no fèrne cas. *Mirar sobre hombro ó sobre el hombro.* Minacibus vel obliquis oculis intueri; gravi aspectu uti; despicere. *Déprécier, regarder de sur les épaules, avec dédain.* Guardar di mal occhio.

DESPRECIABLE. adj. Lo que es digne de despreci. *Despréciable.* Contemnendus, contemptibilis, aspernabilis, aspernandus, spernendus, despicabilis. *Méprisable.* Sprezzabile, spregevole.

DESPRECIADIS, SA. adj. ant. DESPRECIABLE.

DESPRECIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui desprecia. *Despreciador.* Contemptor, aspernator. *Méprisant, dédaigneux.* Sprezzatore, spregiatore.

DESPRECIAR. v. a. No fèr apreci ó tenir en poc alguna cosa. *Despreciar.* Contemnere, aspernari, spernere, despicere, despicari. *Mépriser, dédaigner, avoir du mépris.* Sprezzare, disprezzare, spregiare.

DESPRENDIMÈNT. s. m. Poc apègo, desinteres, poca afició á las cosas. *Desprendimiento.* Rerum humanarum despectus; contemptus. *Indifférence, peu d'intérêt.* Indifferenza, poco attaccamento.

DESPRES, A. p. p. de DESPÈNDRER y DESPÈNDRERSE. *Desprendido.*

DESPRÈS. adj. Seguènt; y en aquest sentit diem : lo any DESPRÈS. *Después.* Posterus. *Suivant.* Seguente.

DESPRÈS. adv. t. ll. y òrde que denota posterioritat. *Despues.* Post, postea, deinceps. *Depuis, après.* Dopo.

DESPREVENCIÓ. s. f. Falta de prevenció y de lo necessari per alguna cosa. *Desprevencion.* Providentiæ defectus, incuria; imparatio. *Manque de prévoyance.* Mancanza di prevedimento, negligenza.

DESPREVINGUD, DA. adj. Lo qui está sènse prevenció y faltad de lo necessari. *Desprevenido; desapercibido, desprovisto, desproveido.* Imparatus. *Dépourvu.* Sprovvisto, sprovveduto.

ATRAPAR DESPREVINGUD. fr. ATRAPAR DESCUIDAD.

DESPREVINGUDAMÈNT. adv. mod. Sènse prevenció. *Desprevenidamente, desapercibidamente, desproveidamente.* Improvisè. *Au dépourvu, sans prévoyance.* Sprovvedutamente, disavvedutamente.

DESPROPORCIÓ. s. f. Falta de la proporció deguda. *Desproporcion.* Inæqualitas, incongruentia. *Disproportion, disconvenence.* Sproporzione.

DESPROPORCIONAD, DA. adj. Lo que no guarda las degudas proporciòns. *Desproporcionado.* Inæqualis, incongruens. *Disproportionné.* Sproporzionato.

DESPROPORCIONADAMÈNT. adverbi mod. Ab desproporció. *Desproporcionadamente.* Inæqualiter, incongruè. *Avec disproportion.* Sproporzionatamente.

DESPROPORCIONAR. v. a. Fèr pèr-

drer la proporció á alguna cosa, tráurerla de règla y mida. *Desproporcionar.* Proportionis expertem reddere. *Disproportionner.* Sproporzionare.

DESPROPÓSIT. s. m. Dit ó fèt fora de lloc, oportunitat y tèmps. *Despropósito.* Ineptiæ, deliramentum, absurdum. *Absurdité, sottise.* Sproposito.

DESPROPOSITAD, DA. adj. Lo que es fora de propósit. *Despropositado.* Absurdus, inopportunus. *Absurde, impertinent, hors de propos.* Spropositato.

DESPROVEIR. v. a. Llevar á algú sas provisiòns ó lo necessari pera sa conservació. *Desproveer.* Necessariis privare. *Dépourvoir.* Sprovvedere.

DESPROVIST, TA. p. p. irreg. de DESPROVEIR. *Desprovisto.*

DESPROVIST. adj. Faltad de lo necessari. *Desprovisto.* Carens. *Dépourvu.* Sprovvisto.

DESPUÈS. adv. t. y ll. DESPRÈS.

DESPUIX. adv. t. y ll. ant. DESPRÈS.

DESPULCELLAR. v. a. ant. DESFLORAR.

DESPULLA. s. f. L'acció y efècte de despullar. *Despojo.* Spoliatio. *L'action de dépouiller.* Spogliamento.

DESPULLA. Lo empleo que resulta vacant per ascenso del que l' obtenia. *Resulta.* Munus vel officium vacans ex promotione illo fungentis. *Vacance d'un emploi.* Vacanza.

DESPULLAS. pl. Tòt lo que se troba abandonad per la derrota de un exércit, per un naufragi ó per altra desgracia. *Despojos.* Manubiæ, spolia, præda. *Dépouilles.* Spoglie.

DESPULLAS. La panxa, cap y peus del bestiar, y las alas, coll y demès mènuds de cualsevol aucèll. *Despojos.* Pecudum viscera extremaque membra: avium exta. *Abatis de volailles, béatilles.* Frattaglie.

DESPULLAS. Las pèssas de roba que algú dèxa desprès de habersen servid. *Desechos.* Despecta, rejecta vestis. *Rebut, chiffons.* Cencio, straccio.

DESPULLAS. ant. PELLOFAS, dels llegums.

DESPULLAD, DA. adj. Lo qui no tè roba per posarse ó está mòlt mal vestid. *Desnudo.* Dilaceratis, attritis indutus. *Nu, déshabillé.* Spogliato, svestito.

DESPULLAD. Faltad de alguna cosa no material, com DESPULLAD de mérits. *Desnudo.* Destitutus, carens, nudus. *Dénué, dépourvu.* Sprovvisto, spogliato.

DÈXAR Á ALGÚ DESPULLAD. fr. Péndrerli tòt lo que tenia. *Dejar á uno en cueros, en pelota.* Aliquem bonis omnibus spoliare. *Laisser quelqu'un dépouillé, les mains vides.* Lasciar uno senza camicia.

QUEDAR DESPULLAD. fr. QUEDAR AB LA CAMISA DE LA ESQUENA.

DESPULLAR. v. a. Llevar y privar á algú de lo que gosa y tè. *Despojar.* Spoliare, exspoliare. *Dépouiller.* Spogliare.

DESPULLAR. Llevar jurídicamènt la possessió dels bèns ó habitació que algú tenia pera donarla á sòn llegítim duènyo, preceind la corresponènt sentencia. *Despojar.* Ex sententia judicis aliquem exspoliare. *Évincer, dépouiller.* Spogliare.

DESPULLAR. Llevar á algú lo vestid ó roba que porta. *Desnudar, despojar.* Denudare, nudare. *Déshabiller, mettre à nu, ôter les habits.* Spogliare.

DESPULLAR. Llevar á alguna cosa lo que la cubrex y adòrna, com DESPULLAR los altars, los arbres, etc. *Desnudar, despojar.* Nudare, denudare. *Dépouiller, dégarnir.* Spogliare, sgomberare, sguernire.

DESPULLARSE. v. r. Llevarse lo vestid. *Despojarse, desnudarse.* Vestibus spoliari, nudari. *Se déshabiller.* Spogliarsi.

DESPULLARSE. met. Desensenyorirse voluntariamènt de alguna cosa. *Despojarse.* Renuntiare, derelinquere. *Se dépouiller, se désapproprier.* Spogliarsi, spropriarsi.

DESPUNTAR. v. a. ESPUNTAR.

DESPUNTAR. v. n. Manifestar agudesa é ingeni. *Despuntar.* Acumine excellere, ingenii specimen præbere. *Montrer de l'esprit.* Mostrar talento.

DESPUNTAR. met. Adelantarse, fèrse vénrer. *Despuntar.* Præstare, præcellere. *Poindre.* Spuntare.

DESPUS. adv. t. y ll. ant. DESPRÈS.

DESPUSAHÍ. adv. t. Dòs dias abans del present. *Anteayer, antes de ayer.* Nudius tertius. *Avant-hier.* Jeri l' altro, l' altro jeri.

DESPUSAHIR. adv. t. DESPUSAHÍ.

DESPUSANIT. adv. t. En la nit immediata á la última que ha passad. *Antenoche.* Duabus abhinc noctibus. *L'avant dernière nuit.* La penultima notte.

DESPUSDEMÁ. adv. t. En lo dia que vindrá immediatamènt desprès de demá. *Trasmañana, pasado mañana.* Peren-

die. *Après demain*. Posdimani, domani l' altro.

DESPUYAR. v. a. ant. DESPULLAR.

DESPUYLAMÈNT. s. m. ant. DESPULLA, en la primèra accepció.

DESPUYLAR. v. a. ant. DESPULLAR.

DESPUYS. adv. t. y ll. ant. DESPRÈS.

DESQUIT. s. m. L' acció y efècte de desquitarse. *Desquite*. Compensatio. *Racquit*. Rifacimento.

DESQUIT. met. Desagravi, despic ó satisfacció que se pren. *Desquite*. Vindicta, ultio. *Vengeance*. Vendetta.

DESQUITAR. v. a. Recobrar y reintegrarse de lo que se ha perdud. Regularmènt se diu del jog, y se usa mès com recíproc. *Desquitar*. Resarcire, compensare. *Regagner*. Rifare, risarcire.

DESQUITAR. met. Péndrer satisfacció, venjarse de algun disgust ó mala obra que se ha rebud de altre. Comunamènt se usa com recíproc. *Desquitar*. Vindicare, ulcisci. *Se venger*. Vendicarsi.

DESRAYGAR. v. a. ant. DESARRELAR.

DESREGLAT, DA. adj. ant. DESARREGLAD.

DESREYGAR. v. a. ant. DESARREGLAR.

DESROVAYAR. v. a. ant. DESROVELLAR.

DESROVELLAR. v. a. Tráurer lo rovell á alguna cosa. *Desherrumbrar*. Rubiginem tollere, rubigine mundare. *Dérouiller*. Srugginire, dirugginare.

DESRUGAR. v. a. ant. DESARRUGAR.

DESSÁ. adv. ll. De aquest costat, de la part de aquí. *De acá, de este lado*. Cis, citrà. *De ce côté ci*. Di qua, di questa parte qua.

DESSABOR. s. m. ant. Disgust, pena. *Sinsabor*. Acerbitas, molestia, dolor. *Chagrin, tristesse*. Cordoglio, affanno, dispiacere, angoscia.

DESSABORAR. v. a. ant. DESSABORIR.

DESSABORID, DA. adj. Lo que tè poc gust ó sabòr. *Desabrido*. Insulsus, insipidus. *Insipide, sans goût*. Insipido, scipito.

DESSABORIMÈNT. s. m. Falta de sabòr y gust en lo mènjar. *Desabrimiento, desabor, desazon*. Insulsitas, saporis defectus, acerbitas. *Affadissement, insipidité*. Insipidezza, scipitezza.

DESSABORIR. v. a. Llevar lo sabòr ó gust á algun mènjar. *Desazonar*. Insipidum, insulsum reddere. *Affadir*. Render insipido, torre il sapore.

DESSABORIT, DA. adj. ant. Indisposad, disgustad. *Desazonado*. Malè affectus. *Indisposé, dégoûté*. Disgustato, aizzato.

DESSABORIT. ant. De mal geni y condició. *Desabrido*. Ingenio asper, durus; morosus. *Dur, âpre, de mauvais caractère*. Aspro.

DESSABRID, DA. adj. DESSABORID.

DESSABRIMÈNT. s. m. DESSABORIMÈNT.

DESSABRIMÈNT. Disgust, neguit. *Desabrimiento, desazon*. Mœror, tædium, animi molestia. *Déplaisir, déboire*. Noja, fastidio, rincrescimento.

DESSABRIR. v. a. Disgustar, exasperar lo ánimo de algú. *Desabrir, desazonar*. Molestia afficere, exacerbare. *Déplaire, rebuter, aigrir*. Dispiacere, dar noja, inasprire, esacerbare.

DESSALAR. v. a. Tráurer la sal á alguna cosa. *Desalar*. Salsedinem lenire, tollere. *Dessaler*. Dissalare.

DESSANGRAR. v. a. Tráurer la sang á alguna persòna ó animal en gran abundancia y ab mòlt excès. També se usa com recíproc. *Desangrar*. Sanguinem ad deliquium usque extrahere, profundere. *Saigner, saigner jusqu'à défaillance*. Cavar tutto il sangue.

DESSANGRAR. Escurar ó desguassar una bassa, un estany, etc. *Desangrar*. Exhaurire. *Dessécher*. Prosciugare, seccare.

DESSANGRAR. Empobrir á algú gastandli los bèns insensiblemènt. *Desangrar*. In egestatem, in rei familiaris angustias redigere. *Saigner, tirer peu à peu l'argent de quelqu'un, le plumer*. Cavar danajo, pelare, scorticare.

DESSARRAYGAR. v. a. ant. DESARRELAR.

DESSECACIÓ. s. f. L' acció ú efècte de dessecar. *Desecacion, desecamiento*. Exsiccatio, siccatio. *Dessèchement*. Diseccazione, diseccamento.

DESSECANT. adj. Lo que tè la virtut de dessecar. *Desecativo, desecante*. Exsiccandi vi præditus. *Desséchant*. Diseccante, diseccativo.

DESSECAR. v. a. Tráurer la humitat de alguna cosa. *Desecar*. Exsiccare, siccare, arefacere. *Dessécher, rendre sec*. Rasciugare, diseccare.

DESSEMBLANSA. s. f. Diferencia, diversitat. *Desemejanza*. Dissimilitudo. *Différence, dissemblance*. Differenza, dissimiglianza.

DESSEMBLANT. adj. Diferènt, lo que no

se sembla á altra cosa de la sèva especie. *Desemejante.* Dissimilis. *Différent, dissemblable.* Differente, dissimile, dissomiglievole.

DESSEMBLAR. v. n. No semblarse alguna cosa á altra de sa especie. Se usa també com recíproc. *Desemejar.* Dissimilem esse. *Ne pas se ressembler, être dissemblable.* Dissomigliare.

DESSEMBLE. adj. ant. DESSEMBLANT.

DESSERVEY. s. m. Culpa comesa contra algú á qui se tè obligació de servir. *Deservicio.* Culpa, offensio. *Offense, perfidie.* Disservigio.

DESSET. adj. ant. DISSET.

DESSIDIA. s. f. Peresa, negligencia, dexamènt. *Desidia.* Desidia, desidies, socordia. *Paresse, négligence.* Desidia, pigrizia, trascuranza.

DESSIDIÒS, A. adj. Negligènt, dèxad. *Desidioso.* Desidiosus, socors. *Paresseux, nonchalant, apathique.* Pigro, trascurante.

DESSIRIER. s. m. ant. DESITJ.

DESSÒBRE. prep. Sòbre de alguna cosa. *Encima.* Supra, super. *Dessus.* Sopra.

DESSÒBRE. adv. ant. ADEMÈS.

PER DESSÒBRE. mod. adv. Superficialmènt, sèns exámen. *Por encima.* Perfunctoriè, obiter. *Par dessus.* Alla grossa, in grosso.

DESSÒRRAR. v. a. ant. Tráurer la sòrra que servex de llastre á las embarcaciòns. *Deslastrar.* Saburram è navi extrahere. *Délester.* Scaricar la zavorra d' un bastimento.

DESSOSSÈGO. s. m. DESASSOSSÈGO.

DESSÒTA. adv. ll. En lloc inferiòr respècte al superiòr. *Debajo.* Infra, subtus. *Sous, dessous.* Sotto.

DESSÒTA. prep. met. Se usa pera denotar la subordinació de un á altre. *Debajo.* Sub. *Au dessous.* Al di sotto.

DESSOTERRAR. v. a. DESENTERRAR.

DESSUADÒR. s. m. Drap per axugar lo suòr. *Sudadero, sudario.* Sudarium. *Mouchoir pour essuyer la sueur.* Drappo da rasciugare il sudore.

DESSUAR. v. a. Axugar lo suòr. *Desudar.* Sudorem abstergere. *Ôter, faire passer la sueur.* Rasciugare il sudore.

DESSUCAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de dessucar. *Desucacion.* Succi extractio. *Expression du suc, du jus.* Lo levare il sugo.

DESSUCAR. v. a. Tráurer lo suc de alguna cosa. *Desjugar, dejugar.* Exsuccare. *Tirer, exprimer le suc, la substance.* Levare il sugo.

DESSUCAR. Tráurer lo suc de las fruitas, hèrbas y altras cosas semblants. *Desrumar.* Exsuccare. *Exprimer.* Spremere, elicere.

DESSUCAR. Tráurer la substancia, humòr ó virtut de alguna cosa. *Desustanciar, desubstanciar.* Enervare, effœtum reddere. *Ôter la substance.* Cavare la sostanza, snervare.

DESSUCAR. met. Anársen portand los dinèrs y bèns de algú ab bonas manyas. *Chupar.* Alicujus opes fraude aut dolo consumere. *Sucer.* Succiare.

DESSUS. prep. ant. DESSÒBRE.

DESSUS. adv. ll. ant. DALT.

DESSUSDIT, TA. adj. ant. SÒBREDIT.

DESTACAMÈNT. s. m. *Milic.* Porció de tròpa separada del cos principal del exèrcit ó de la guarnició de una plassa per alguna expedició, guardia ó altre fi. *Destacamento.* Militum manus ab exercitu sejuncta. *Détachement.* Distaccamento.

DESTACAR. v. a. Elegir ó separar del cos principal una porció de tròpa per alguna acció, guardia ó altre fi. *Destacar.* Militum manum expeditioni seligere. *Détacher.* Distaccare.

DESTALONAR. v. a. Doblegar ab alguna trepitjada la part de la sabata que cubrex lo taló. *Descarcañalar.* Posteriorem calcei partem deterere. *Éculer un soulier.* Scalcagnare.

DESTAPADURA. s. f. ant. L' acció de destapar. *Destapadura.* Detractio operculi. *L'action de découvrir, de déboucher.* Scoprimento, schiudimento.

DESTAPAR. v. a. Tráurer la tapa ó lo tap á alguna cosa. *Destapar.* Operculum detrahere. *Déboucher.* Aprire, schiudere, sturare.

DESTAPAR. met. Descubrir alguna cosa traènd lo que la tapaba. Se usa també com recíproc, y se diu especialmènt parland de la cara. *Destapar.* Operculo detracto detegere; faciem retegere. *Déboucher, découvrir.* Scoprire, disserrare, sturare.

DESTEMPLADAMÈNT. adv. mod. DESTREMPADAMÈNT.

DESTEMPLANSA. s. f. Desigualtat del tèmps, excès de calòr, fred ó humitat. *Destemplanza.* Intemperies. *Intempérie.*

Intemperie, intemperatura.

DESTEMPLANSA. Excès en los efèctes ó en lo us de algunas cosas. *Destemplanza.* Immoderatio, intemperantia. *Désordre, excès.* Intemperanza, stemperanza.

DESTEMPLANSA. Alteració en lo pòls que no arriba á fèbra. *Destemplanza.* Pulsûs inæqualitas in arteriis. *Altération, légère émotion dans le pouls.* Emozione, agitazione.

DESTEMPLANSA. met. Desòrde, falta de moderació en las paraulas ó acciòns. *Destemplanza.* Immoderatio. *Désordre, emportement.* Disordine, trasportamento.

DESTEMPLAR. v. a. DESTREMPAR.

DESTEMPRAR. v. a. ant. DESTREMPAR.

DESTEMPRAT, DA. adj. ant. DESORDENAD.

DESTEMTAMENT. s. m. ant. Perturbació de la rahó, falta de tino. *Desatiento.* Animi perturbatio. *Trouble, altération d'esprit.* Turbamento, alterazione.

DESTEMTANMENT. adv. mod. ant. Sènse tino. *Desatentadamente.* Imprudenter, inconsideratè. *Inconsidérément.* Sconsideratamente, spensieratamente.

DESTEMTAR. v. n. ant. Pérdrer lo tino. *Desatinar.* Aberrare. *Déraisonner.* Ragionar da stolto.

DESTENYIR. v. a. Llevar lo tint á alguna cosa, borrar los colòrs. *Desteñir.* Colore exuere, privare. *Déteindre.* Stignere, scolorare.

DESTERMENAR. v. a. ant. EXTERMINAR.

DESTERRACIÓ. s. f. ant. DESTERRO.

DESTERRAD, DA. p. p. de DESTERRAR. *Desterrado.*

DESTERRAD. s. m. PRESIDARI.

DESTERRAMENT. s. m. ant. DESTERRO.

DESTERRAR. v. a. Tráurer á algú per justicia de algun lloc ó territori. *Desterrar.* Exilio mulctare, afficere. *Bannir, exiler, expatrier.* Bandire, esiliare, sfrattare.

DESTERRAR. Deposar ó apartar de sí alguna cosa; com DESTERRAR la tristesa. *Desterrar.* Pellere. *Chasser, rejeter, bannir.* Sbandire, scacciare.

DESTERRO. s. m. Expulsió judicial de una persòna de un lloc ó territori determinad. *Destierro.* Exilium. *Expatriation, déportation, exil, bannissement.* Bando, esilio, sfratto.

DESTERROSSAR. v. a. ESTERROSSAR.

DESTEXIR. v. a. Desfèr lo texid. *Destejer.* Retexere. *Désourdir, défaire un tissu.* Disfar l'ordito.

DESTEXIRSE DE RIURER. fr. DESCENYIRSE DE RIURER.

DESTIL-LACIÓ. s. f. Lo efècte de cáurer de gòta en gòta algun líquid. *Destilacion.* Destillatio. *Distillation, écoulement.* Stillazione, distillazione.

DESTIL-LACIÓ. L'acció y efècte de destil-lar. *Destilacion.* Destillatio. *Distillation, découlement.* Colamento, distillamento.

DESTIL-LACIÓ. Fluxió de humòr que còrre de una part del cos á altra. *Destilacion.* Humoris fluxio. *Fluxion.* Flussione.

DESTIL-LADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui tè per ofici lo destil-lar aigua ó licòrs. *Destilador.* Destillarius. *Distillateur.* Distillatore.

DESTIL-LADÒR. Lo lloc ahònt se destil-la. *Destilador, destilatorio.* Distillatorium, locus distillationi deserviens. *Distillatoire.* Distillatojo.

DESTIL-LADÒR. Instrumènt pera destil-lar. Sol ser un mortèr gran de pèdra poròsa per la cual passan las aiguas. *Destilador, destiladera.* Vas distillationi deserviens. *Gros mortier de pierre poreuse.* Distillatojo.

DESTIL-LADÒR. ALAMBÍ.

DESTIL-LADÒRA. DESTIL-LADÒR, en la tercèra accepció.

DESTIL-LAR. v. n. Cáurer algun liquid de gòta en gòta. *Destilar.* Distillare, stillare. *Distiller, dégoutter, découler.* Distillare, stillare.

DESTIL-LAR. v. a. Tráurer per alambí algun licòr mediant l'acció del fog. *Destilar.* Cacabi distillatorii ope exprimere. *Distiller.* Lambiccare.

DESTIL-LAR. Passar l'aigua per lo mortèr de pèdra á fi de que se tòrne mès prima ó pura. *Destilar.* Distillare. *Filtrer de l'eau dans un mortier de pierre poreuse.* Feltrare, colare.

DESTINACIÓ. s. f. ant. DESTINO.

DESTINAR. v. a. Ordenar, determinar ó assenyalar alguna cosa pera algun fi ó efècte. *Destinar.* Destinare. *Destiner, désigner, marquer.* Destinare, assegnare, stabilire.

DESTINO. s. m. Providencia superiòr que ordèna y determina las cosas á sòs fins. *Destino.* Providentia. *Destin, destinée.* Destino.

DESTINO. Fat, sort. *Destino.* Fatum. *Sort, astre, étoile.* Destino, sorte, pianeta.

DESTINO. Aplicació de alguna cosa á determinad fi. *Destino, destinacion.* Desti-

natio. *Destination.* Destinazione, assegnamento.

DESTINO. Lo lloc ó empleo que se assenyala á algú. *Destino.* Munus, officium. *Destination, place.* Impiego, posto.

DESTINYAR. v. a. ant. Netejar las casas de las abellas. *Limpiar las colmenas.* Alvearia purgare. *Nettoyer les ruches.* Nettare, astergere le arnie.

DESTIRAR. v. a. p. us. Desfèr las calsas. *Desatacar.* Solvere. *Détacher, délier.* Sciorre, slegare.

DESTIRAR. ant. Disparar l'artillería. *Disparar, hacer fuego.* Explodere. *Tirer.* Sparare, scaricare.

DESTITUCIÓ. s. f. Lo acte de privar á algú del empleo, cárreg ó dignitat que tenia. *Destitucion.* Destitutio. *Destitution.* Deponimento.

DESTITUIR. v. a. Privar á algú del empleo, cárreg ó dignitat. *Destituir.* Destituere. *Destituer, déposer.* Deporre, rimuovere.

DESTÒRB. s. m. Lo que impedex ó embrassa la execució de alguna cosa. *Estorbo.* Obex, impedimentum. *Embarras, obstacle.* Impaccio, ostacolo.

SÈNS DESTÒRB. mod. adv. DESEMBRASSADAMÈNT.

DESTORBADÓR, RA. s. m. y f. Lo qui destòrba. *Estorbador.* Obstans, impediens. *Celui qui empêche.* Colui che impaccia.

DESTORBAR. v. a. Posar embrassos á la execució de alguna operació. *Estorbar.* Obstare, impedire. *Embarrasser, empêcher.* Ingombrare, impacciare.

DESTÓRCER. v. a. Desfèr lo tòrt, afluxand las voltas ó donandlas al revès. *Destorcer.* Distorquere, in diversum torquere. *Détordre, détortiller.* Storcere, svolgere.

DESTÓRCER. Adressar lo que estaba tort. *Destorcer.* Dirigere, rectum facere. *Redresser.* Raddrizzare.

DESTORNAR. v. a. ant. GIRAR, DESVIAR.

DESTORT, TA. p. p. de DESTÓRCER. *Destorcido.*

DESTRA. s. f. ant. Ronsal. *Diestro.* Capistrum. *Licou.* Cavezza, capestro.

MENAR EN DESTRA. fr. ant. DESTRAR.

DESTRABAR. v. a. Tráurer las trabas. *Destrabar.* Pedicas solvere. *Désentraver.* Torre le pastoje.

DESTRABAR. Desagafar ó separar una cosa de altra ab la cual estaba trabada. *Destrabar.* Disjungere. *Désunir, détacher, séparer.* Distaccare, disunire.

DESTRABAR. Parland dels animals es tráurerlos las trabas ó cordas que los impedian de caminar, ó tráurerlos la pota de entre las cordas ahònt se habia ficad. Se usa també com recíproc. *Desmanear.* Jumentis pedicas solvere. *Désentraver.* Torre le pastoje.

DESTRADÓR. s. m. ant. Lo qui amida. *Medidor.* Mensor, metitor. *Mesureur.* Misuratore.

DESTRADOR. ant. CANADÒR; MESURADÒR.

DESTRAL. s. f. Instrumènt de ferro que en la part inferiòr tè lo tall, y en la superiòr un forad ahònt s'encaxa lo màneg de uns cuatre pams de llarg; serveix comunamènt pera estèllar llènya. No hi ha que tènen dòs talls. *Hacha, segur, destral.* Securis. *Hache, cognée.* Scure.

DESTRALÈR. s. m. *Milic.* Un dels soldats que hi ha èn cada batalló destinats principalmènt á dessembrassar lo pas en las marxas, pera lo que portan palas destrals y escodas ó magallas. *Gastador, hachero.* Miles in castris viis sternendis destinatus. *Sapeur.* Marrajuolo.

DESTRALETA. s. f. dim. de DESTRAL. Segureja, destraleja. Securicula. *Petite hache.* Scuretta.

DESTRAMAR. v. a. Tráurer la trama de la tela. *Destramar.* Tramam dissolvere. *Défaire la trame.* Disfar la trama.

DESTRAMÈNT. adv. mod. Ab destresa. *Diestramente.* Dexterè. *Adroitement, finement.* Destramente, accortamente, ingegnosamente.

DESTRAR. v. a. ant. Menar las cabalcaduras, tirarlas del ronsal. *Llevar del diestro ó de diestro.* Capistro ducere. *Mener par le licou.* Guidar pella cavezza.

DESTRAR. ant. AMIDAR.

DÈSTRE, TRA. adj. Hábil, expert en algun art. *Diestro.* Peritus. *Adroit, habile.* Destro, accorto, abile.

DESTREDOR. s. m. ant. Lo qui amida. *Medidor.* Mensor, metitor. *Mesureur.* Misuratore.

DESTREDOR. ant. CANADÒR, MESURADÒR.

DESTREMPADAMÈNT. adv. mod. Ab destemplansa. *Destempladamente.* Intemperanter. *Sans règle.* Stemperatamente.

DESTREMPAMÈNT. s. m. Dissonancia de cordas en algun instrumènt músic. *Destemple.* Dissonantia chordarum. *Faux accord.* Discordanza.

DESTREMPAMÈNT DE VÈNTRE. Cambras, flux de vèntre. *Desconcierto.* Ventris profluvium. *Dévoiement, flux de ventre.* Uscita, flusso di ventre.

DESTREMPANSA. s. f. ant. DESTEMPLANSA.

DESTREMPAR. v. a. DEXATAR.

DESTREMPAR. Destruir la concordancia y armonía ab que estan trempads los instrumènts músics. Se usa també com recíproc. *Destemplar.* Absona reddere instrumenta musica. *Désaccorder.* Scordare.

DESTREMPAR. met. Destruir, desconcertar lo bon òrde ó concert de alguna cosa. *Destemplar.* Turbare, disturbare. *Déranger, troubler l'ordre.* Turbare, scomporre.

DESTREMPAR. Fèr pérdrer lo tremp als instrumènts de ferro ó de altre mètall. Se usa també com recíproc. *Destemplar.* Temperaturâ privare. *Détremper.* Levar la tempera.

DESTREMPARSE. v. r. met. y fam. Posarse de mal humòr lo qui estaba alègre y trempad. *Ponerse de mal humor.* Stomachari. *Se chagriner.* Accorarsi, annojarsi.

DESTREMPAT, DA. adj. ant. Lo qui no tè moderació ni arrèglo en sas costums. *Inmoderado.* Immoderatus. *Immodéré.* Smoderato, sregolato.

DESTRÉNYER. v. a. ant. Precisar, obligar per forsa á un á que fassa alguna cosa. *Constreñir, compeler.* Compellere. *Contraindre.* Costringere.

DESTRESA. s. f. Habilitat, art, primòr ó propietat ab que se fa alguna cosa. *Destreza.* Dexteritas. *Dextérité, habileté.* Accortezza, ingegno, attezza.

DESTRET, TA. p. p. de DESTRÈNYER. *Constreñido, compelido.*

DESTRET. s. m. ant. DISTRICTE.

DESTRET. ant. APREMI.

DESTRETAMENT. adv. mod. ant. ESTRETAMÈNT.

DESTREYT. s. m. ant. ESCASSESA.

DESTRICH. s. m. ant. DANY; PERDUA; PERJUDICI.

DESTRIGAT, DA. adj. ant. DETINGUD.

DESTRÍSSIM, MA. adj. sup. de DÈSTRE. *Diestrísimo, destrísimo.* Peritissimus. *Très-adroit, fort habile.* Accortissimo, attissimo.

DESTROIR. v. a. ant. DESTRUIR.

DESTRONAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de destronar. *Destronamiento.* Ejectio è solio. *Déchéance.* Cacciamento del solio, deponimento d' un sovrano.

DESTRONAR. v. a. Deposar ó privar del règne á algú, tráurerlo del trono. *Destronar, desentronizar.* È solio ejicere. *Détrôner.* Cacciar dal soglio, deporre un sovrano.

DESTROS. s. m. p. us. DESTROSSA.

DESTROSSA. s. f. Lo acte y efècte de destrossar. *Destrozo.* Strages. *L'action de briser, de détruire.* Spezzamento.

DESTROSSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui destrossa. *Destrozador.* Disruptor, profligator. *Destructeur, celui qui brise.* Spezzatore.

DESTROSSAR. v. a. Fèr trossos de alguna cosa. *Destrozar.* Disrumpere, profligare. *Briser, détruire, dépécer.* Spezzare, distruggere.

DESTROSSAR. Espatllar la roba, lo calsad, etc. *Destrozar, romper.* Lacerare, deterere. *Dépécer, user.* Sbranare, spezzare.

DESTROSSAR. met. Gastar mòlt sèns consideració, fèr malbé la hisènda ó bèns. *Destrozar, destruir, abrasar.* Profundere, prodigere, dilapidare. *Dissiper, prodiguer.* Dispergere, dissipare.

DESTROSSAR. *Milic.* Derrotar als enemigs ab mòlta perdua. *Destrozar, profligar.* Profligare. *Défaire, tailler en pièces.* Disfare, tagliare a pezzi.

DESTRUCCIÓ. s. f. Lo acte y efècte de destruir. *Destruccion, destruicion.* Destructio. *Destruction.* Distruggimento, distruzione.

DESTRUCTIBLE. adj. Lo que pod destruirse ó ser destruid. *Destruible.* Destructioni obnoxius. *Qui peut être détruit.* Che può esser distrutto.

DESTRUCTIU, VA. adj. Lo que tè virtut ó poder pera destruir. *Destructivo.* Destructivus. *Destructif.* Distruggitivo.

DESTRUCTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui destruex. *Destruidor, destructor.* Destructor, vastator. *Destructeur.* Distruggitore.

DESTRUIBLE. adj. DESTRUCTIBLE.

DESTRUIDÒR, RA. s. m. y f. DESTRUCTÒR.

DESTRUIMENT. s. m. ant. DESTRUCCIÓ.

DESTRUIR. v. a. Desfèr, arruinar, assolar alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Destruir.* Destruere, vastare, evertere. *Détruire, ruiner, désoler.* Distruggere, struggere, disfare.

DESTRUIR. met. DESTROSSAR, en la tercèra accepció.

DESTRUIR. met. Parland de argumènts ó rahòns llevarlos la forsa ab rahòns ó argumènts contraris. *Destruir.* Destruere. *Détruire.* Distruggere, annientare.

DESTRUIR. met. Llevar á algú los medis ab que se mantenia, ó impedirli adquirirlos. *Destruir.* Ad inopiam redigere. *Détruire, ruiner quelqu'un.* Rovinare.

DESTRUYMENT. s. m. ant. DESTRUCCIÓ.

DESULLARSE. v. r. ant. ENLLUERNARSE.

DESUMPLIR. v. a. ant. VUIDAR.

DESUMPTE. s. m. ant. DEDUCCIÓ.

DESUNIÓ. s. f. Separació de las parts que componen algun tòt, ó de las cosas que estaban juntas y unidas. *Desunion.* Disjunctio. *Disjonction.* Disgiunzione.

DESUNIÓ. met. Discordia, divisió èntre los que estaban bèn avinguds. *Desunion, desconcordia.* Dissensio, discordia. *Désunion.* Disunione, divisione, discordia.

DESUNIR. v. a. Separar las cosas que estaban unidas. Se usa també com recíproc. *Desunir.* Disjungere. *Désunir, disjoindre, séparer.* Staccare, disgiungere, disunire.

DESUNIR. met. Introduir discordia èntre los que estaban bèn avinguds. Se usa també com recíproc. *Desunir.* Dissidia serere. *Désunir, diviser, brouiller.* Disunire, dividere.

DESUS. s. m. Falta de us ó exercici de alguna cosa. *Desuso.* Desuetudo. *Non-usage, défaut d'habitude.* Disuso, disusanza.

DESUSDIT, TA. adj. ant. SÒBREDIT.

DESVALGUD, DA. adj. Desamparad, faltad de ajuda y socorro. *Desvalido.* Desertus, destitutus. *Délaissé, abandonné.* Abbandonato, derelitto.

DESVALGUD. Faltad de forsas, de salud. *Desmarrido.* Marcidus, languens, infirmus. *Languissant, faible.* Languente, fievole.

DESVALIMÈNT. s. m. Desamparo, falta de ajuda ó favòr. *Desvalimiento.* Orbitas, favoris defectus. *Abandon, délaissement.* Abbandonamento, derelizione.

DESVALISADOR. s. m. ant. Lladre de camí ral. *Salteador.* Latro. *Brigand.* Scherano, masnadiero.

DESVALISAR. v. a. ant. Robar al caminant lo que porta. *Desbalijar.* Grassari viatoribus. *Dévaliser, voler.* Svaligiare, rubare.

DESVANESCUD, DA. p. p. de DESVANÈXER. *Desvanecido.*

DESVANESCUD. adj. Lo qui tè mòlta presumpció, vanitat ó superbia. *Desvanecido, envanecido.* Elatus. *Vain, hautain.* Altiero, superbo, baldanzoso, orgoglioso.

DESVANESCUD. DISTRÈT.

DESVANEXEMÈNT. s. m. DISTRACCIÓ.

DESVANEXEMÈNT. Presumpció, vanitat ó superbia. *Desvanecimiento.* Inanis superbia, arrogantia. *Vanité, hauteur, présomption.* Alterigia, baldanza, orgoglio.

DESVANEXEMÈNT DE CAP. Perturbació dels sentits que sol ser efècte de debilitat ó flaquesa. *Desvanecimiento.* Vertigo. *Vertige, tournoiement de tête.* Vertigine, capogiro.

DESVANÈXER. v. a. Separar las parts de alguna cosa de modo que arriba á pérdrerse de vista, com lo vènt separa las del fum, lo sól las de la boira, etc. Se usa també com recíproc. *Desvanecer.* Dissipare, disjicere. *Dissiper, faire disparaître.* Dissipare, disciorre.

DESVANÈXER. DISTRÁURER.

DESVANÈXER. TRÁURER DEL CAP.

DESVANÈXER. met. Desfèr ó anul-lar alguna cosa; y axí se diu: DESVANÈXER lo dub-te, la suspita, etc. *Desvanecer.* Dissipare, dissolvere. *Dissiper, détruire.* Dissipare, dispergere, distruggere.

DESVANÈXER. Donar á algú motiu de presumpció ó vanitat. *Desvanecer, envanecer.* Superbum reddere, inaniter efferre. *Énorgueillir.* Insuperbire, invanire.

DESVANÈXERSE. v. r. Anársen de la memoria alguna cosa. *Borrarse de la memoria.* Memoriâ labi, excidere. *Effacer de la mémoire.* Scancellare.

DESVANÈXERSE. Ensuperbirse. *Envanecerse, desvanecerse.* Inaniter se efferre. *S'enorgueillir.* Insuperbirsi, invanirsi.

DESVANÈXERSE LO CAP. fr. Perturbarse los sentits, tenir un rodamènt de cap. *Desvanecerse; írsele á uno la cabeza.* Vertigine laborare. *Avoir des vertiges.* Svenire.

DESVANIMENT. s. m. ant. DESVANEXEMÈNT.

DESVANIRSE. v. r. ant. DESVANÈXERSE.

DESVANIT, DA. p. p. de DESVANIRSE.

DESVARAR. v. a. *Náut.* Posarse en moviment la embarcació que estaba va-

da. *Desvarar*. Navigium vado inhærentem rursus fluitare. *Se déchouer*. Scagliare, tornar a galla.

DESVARI. s. m. Accidènt que sobrevé als malalts que perden la rahó y deliran. *Desvarío, delirio*. Deliratio, delirium. *Délire*. Delirio, farnetico.

DESVARIAR. v. n. ant. DESVARIEJAR.

DESVARIAR. ant. DESVIARSE.

DESVARIEJAR. v. n. Delirar, dir desatinos ó despropósits per haberse enagenad lo enteniméut. *Desvariar, delirar*. Delirare. *Extravaguer*. Farneticare, delirare.

DESVARIEJAR. Demanar, proposar ó dir cosas fora de lloc ó de rahó. *Desvariar*. Delirare. *Demander, proposer des choses déraisonnables*. Chiedere, proporre spropositi.

DESVEDAR. v. a. Alsar ó revocar la prohibició de alguna cosa. *Desvedar*. Prohibitionem tollere. *Lever la défense*. Levare il vietamento.

DESVELAR. v. a. ant. Llevar lo vel. Se usa també com recíproc. *Quitar el velo*. Velum tollere. *Ôter le voile*. Svelare.

DESVENTATJA. s. f. Lo contrari de ventatja. *Desventaja*. Deterior conditio. *Désavantage*. Disvantaggio.

DESVENTURA. s. f. Desgracia, infelicitat, mala sort. *Desventura*. Infortunium. *Malheur, infortune, disgrace*. Sventura, disgrazia, sciagura.

DESVENTURAD, DA. adj. Desgraciad, infelis, desafortunad. *Desventurado*. Infortunatus, miser. *Malheureux*. Sventurato.

DESVENTURADAMÈNT. adv. mod. Ab desventura. *Desventuradamente*. Infortunatè. *Malheureusement, malencontreusement*. Sciaguratamente, sfortunatamente, sventuratamente.

DESVERGONYA. s. f. ant. DESVERGONYIMÈNT.

DESVERGONYAT, DA. adj. ant. DESVERGONYID.

DESVERGONYID, DA. adj. Lo qui parla ú obra ab desvergonyimènt. *Desvergonzado*. Impudens, procax. *Effronté, impudent*. Svergognato, sfacciato.

DESVERGONYIDAMÈNT. adv. mod. Ab desvergonyimènt. *Desvergonzadamente*. Impudenter. *Effrontément, impudemment*. Sfacciatamente, svergognatamente.

DESVERGONYIDÍSSIM, MA. adj. sup. de DESVERGONYID. *Desvergonzadísimo*. Impudentissimus. *Très-effronté*. Svergognatissimo.

DESVERGONYIMÈNT. s. m. Falta de vergònya, descomedimènt, atrevimènt desmasiada llibertat. *Desvergüenza, procacidad*. Impudentia, petulantia, procacitas. *Impudence, insolence, effronterie*. Svergognatezza, sfacciataggine, sfacciatezza.

DESVERGONYIRSE. v. r. Parlar ú obrar ab desvergonyimènt. *Desvergonzarse*. Impudenter agere, loqui. *Parler, agir avec impudence*. Parlare sfacciatamente.

DESVERGONYIRSE Á ALGÚ. fr. Pérdrerli lo respècte. *Atreverse á alguno*. In aliquem audere. *Manquer de respect*. Mancare al rispetto.

DESVERGONYIRSE Á ALGÚ. fr. Faltar lo inferiòr al respècte del superiòr. *Subirse á las barbas*. Audere in dominum. *Se révolter contre un supérieur*. Parlar senza riguardo.

DESVESAR. v. a. Fèr pérdrer ó dèxar lo us y costum que se tenia. També se usa com recíproc. *Desacostumbrar, deshabituar*. A consuetudine avertere. *Désaccoutumer, déshabituer*. Disusare, disvezzare.

DESVESTIR. v. a. ant. DESPULLAR.

DESVESTIRSE. v. r. ant. DESPULLARSE.

DESVETLLAD, DA. p. p. de DESVETLLAR y DESVETLLARSE. *Desvelado*.

DESVETLLAD. adj. que se aplica al que no dorm en lo tèmps regular, y també al matèx tèmps cuand no se dorm en èll, com nit DESVETLLADA. *Desvelado*. Insomnis. *Réveillé*. Svegliato, desto.

DESVETLLADAMÈNT. adv. mod. Ab desvetllamènt. *Desveladamente*. Vigilanter. *Avec vigilance*. Con svegliamento.

DESVETLLADÍSSIM, MA. adj. sup. de DESVETLLAD. *Desveladísimo*. Vigilantissimus, pervigil. *Très-réveillé*. Svegliatissimo.

DESVETLLADÒR, RA. adj. Lo que causa desvetllamènt. *Vigilativo*. Vigil. *Ce qui ne permet pas de dormir*. Svegliatojo.

DESVETLLAMÈNT. s. m. Falta de son. *Desvelo, desvelamiento, insomnio*. Insomnia. *Insomnie*. Veglia, vigilia.

DESVETLLAMÈNT. Cuidado gran y diligencia que algú posa en lo que vol fèr ó alcansar. *Desvelo*. Sollicitudo, vigiles cu-

ræ. *Soin.* Svegliatezza, cura, diligenza.

DESVETLLAR. v. a. Impedir la son, no dèxar dormir á algú. També se usa com recíproc. *Desvelar.* Somnum auferre. *Tenir éveillé.* Svegliare.

DESVETLLARSE. v. r. met. Posar gran cuidado y atenció en lo que algú tè á sòn cárreg, ó desitja fèr ó conseguir. *Desvelarse.* Sollicitè incumbere, advigilare. *Être vigilant, soigneux, attentif.* Svegliarsi, destarsi.

DESVIAMÈNT. s. m. ant. L' acció de desviar ó desviarse. *Desvío.* Deflexio. *Égarement, détournement.* Smarrimento.

DESVIAR. v. a. Apartar, allunyar de sòn lloc ó camí alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Desviar.* A viâ deflectere, deducere. *Détourner, écarter.* Smarrire, traviare, allontanare.

DESVIAR. met. Dissuadir ó apartar á algú de la intenció, determinació, propósit ó dictámen en que estaba. També se usa com recíproc. *Desviar.* Dissuadere, ab aliquo abducere. *Détourner, dissuader.* Stornare, distorre, dissuadere.

DESVIRAR. v. a. Retallar ab la falsilla lo que sobra de la sola de la sabata desprès de cusida. *Desvirar.* Calceos elimare. *Couper tout autour le superflu d'une semelle.* Ripulire le scarpe.

DESVIRGINAMÈNT. s. m. ant. DESFLORAMÈNT.

DESVIRGINAR. v. a. ant. DESFLORAR.

DESVOLCAR. v. a. DESBOLCAR.

DESVOLER. v. a. ant. No voler. *No querer.* Nolle. *Ne vouloir point.* Non volere, svolere, disvolere.

DESXIFRAR. v. a. Declarar lo que está escrit ab xifras, servindse de la clau propia per axó, ó bè sènse clau, per certas conjecturas y règlas que seguexen los que tènen aquesta habilitat. *Descifrar.* Notas explicare. *Déchiffrer.* Deciferare.

DETALL. s. m. La relació, còmpte ó llista circunstanciada de alguna cosa. *Detalle.* Rei enarratio adamussim facta. *Détail.* Relazione minuta.

DETALLAR. v. a. Tractar, referir alguna cosa per pèssas mènudas. *Detallar.* Adamussim describere, enarrare. *Détailler, racconter en détail.* Circostanziare, narrare partitamente.

DETARDAR. v. a. ant. RETARDAR.

DETENCIÓ. s. f. Dilació, tardansa. *Detencion.* Mora, cunctatio. *Délai, retardement.* Ritardo, indugio, soprattieni.

DETENGUDA. s. f. ant. DETENCIÓ.

DETENIDOR. s. m. ant. DETENTÒR.

DETENIMÈNT. s. m. La detenció que fa la nau en lo port. *Detencion.* Mora, mansio. *Séjour.* Soggiorno, dimora.

DETENIR. v. a. Suspéndrer alguna cosa, impedir que passe endavánt. *Detener.* Detinere, moram afferre. *Arrêter, suspendre, retarder.* Trattenere, ritardare, indugiare.

DETENIR. Agafar, posar pres. *Detener.* Capere, comprehendere. *Arrêter.* Arrestare.

DETENIR. Retenir, conservar ó guardar. *Detener.* Detinere, servare, retinere. *Retenir, conserver, garder.* Conservare, custodire, serbare.

DETENIRSE. v. r. Retardarse ó anársen á poc á poc. *Detenerse.* Cunctari, morari. *S'arrêter, tarder.* Indugiare, trattenersi.

DETENIRSE. met. Fèr suspensió, pararse á considerar alguna cosa. *Detenerse.* Morari. *S'arrêter.* Arrestarsi, dimorare.

DETENIRSE. Parland del mènjar, medicinas y altras cosas semblants no restituirlas. *Retener en el estómago.* Retinere. *Garder dans l'estomac, ne point vomir.* Rattenere.

DETENIRSE LO RÍURER. fr. Reprimirse las riallas per algun respècte. *Comerse la risa.* Risum cohibere, tenere. *Se contenir, s'empêcher de rire.* Raffrenare, sostenersi le risa.

NO DETENÍRSELI RES Á ALGÚ. fr. NO DETENÍRSELI RES AL VENTRELL.

DETENTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui detè. *Detenedor.* Retentor. *Celui qui arrête, qui retarde, qui suspend.* Indugiatore.

DETERIÒR. adj. Lo que es de calitat inferiòr á altra cosa de sa especie. *Deterior.* Deterior. *Pire.* Peggiore.

DETERIORACIÓ. s. f. Dany ó detrimènt que reb alguna cosa. *Deterioracion, deterioro, menoscabo.* Detrimentum. *Détérioration, endommagement, dépérissement.* Deterioramento, peggioramento.

DETERIORAMÈNT. s. m. DETERIORACIÓ.

DETERIORAR. v. a. Pitjorar, fèr de pitjòr condició alguna cosa. També se usa com recíproc. *Deteriorar, menos-*

cabar. Deterius facere, reddere. *Détériorer, gâter, rendre pire*. Deteriorare, peggiorare.

DETERIÒRO. s. m. DETERIORACIÓ.

DETERMENADAMENT. adv. mod. ant. DETERMINADAMÈNT.

DETERMENAMENT. s. m. ant. DETERMINACIÓ.

DETERMENAR. v. a. ant. DETERMINAR.

DETERMINACIÓ. s. f. L' acció y efècte de determinarse. *Determinacion*. Decisio. *Détermination*. Determinazione, deliberazione.

DETERMINACIÓ. Resolució, decisió. *Determinacion*. Constitutio, consilium, definitio. *Résolution, décision*. Decisione, determinazione.

DETERMINACIÓ. Valòr, atrevimènt. *Determinacion*. Audacia, animus. *Résolution, audace*. Ardimento, audacia.

DETERMINAD, DA. adj. Resolut, atrevid. *Determinado*. Audax, animosus. *Déterminé, hardi, courageux, audacieux*. Ardito, audace, risoluto.

DETERMINADAMÈNT. adv. mod. Ab determinació. *Determinadamente*. Definitè. *Déterminément*. Risolutamente, fermamente.

DETERMINADAMÈNT. Ab resolució, ab valòr. *Determinadamente*. Audacter, impavido animo. *Courageusement, hardiment*. Arditamente, coraggiosamente.

DETERMINADÍSSIM, MA. adj. sup. de DETERMINAD. *Determinadísimo*. Promptissimus. *Très-déterminé, fort hardi*. Arditissimo, audacissimo.

DETERMINANT. p. pres. de DETERMINAR. Lo qui ó lo que determina. *Determinante*. Determinans. *Déterminant*. Che determina, determinante.

DETERMINANT. s. m. *Gram*. Lo verb que en la oració determina á altre pera que se col-loque en diferènt modo y tèmps. *Determinante*. Determinans. *Déterminatif*. Determinativo.

DETERMINAR. v. a. Resóldrer lo que se ha de fèr en alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Determinar*. Decernere, definire; statuere, constituere, consilium capere. *Déterminer, résoudre*. Determinare, risolvere, decidere.

DETERMINAR. Distingir, diferenciar alguna cosa. *Determinar*. Discernere. *Discerner, distinguer*. Distinguere, discernere.

DETERMINAR. Senyalar, fixar alguna cosa per algun efècte, com DETERMINAR dia, hora, etc. *Determinar*. Condicere, constituere. *Déterminer, fixer, marquer*. Assegnare, fissare.

DETERMINAR. Contráurer alguna cosa á determinada especie. *Determinar*. Determinare. *Déterminer*. Determinare.

DETERMINAR. for. Sentenciar, definir, com DETERMINAR un plèd, etc. *Determinar*. Definire. *Juger, décider*. Determinare, stabilire, decidere.

DETERMINATIU, VA. adj. Lo que determina ó resol alguna cosa. *Determinativo*. Definiens. *Déterminatif*. Che determina, determinativo.

DETESTABLE. adj. Abominable, digne de aborrimènt. *Detestable*. Detestabilis. *Détestable, abominable*. Detestabile, abbominevole, esecrando.

DETESTABLEMÈNT. adv. mod. Abominablemènt. *Detestablemente*. Abominanter. *Détestablement*. Abbominevolmente.

DETESTACIÓ. s. f. Lo acte de abominar, aborrir ó condemnar alguna cosa per dolènta. *Detestacion*. Detestatio. *Détestation, abomination*. Abbominio, esecrazione.

DETESTAR. v. a. Aborrir, abominar, condemnar alguna cosa. *Detestar*. Detestari, execrari, abominari. *Détester, abhorrer*. Abborrire, abbominare, esecrare.

DETINGUD, DA. p. p. de DETENIR. *Detenido*.

DETRACCIÓ. s. f. L' acció de detráurer. *Detraccion, deduccion, descuento*. Detractio, deductio. *Détraction*. Detrazione.

DETRACCIÓ. Murmuració, conversa denigrativa ab que se perjudica á la fama de algú. *Detraccion*. Detractio, detractus. *Détraction, médisance*. Maledicenza, sparlamento, diffamazione.

DETRACTADOR, RA. s. m. y f. ant. DETRACTÒR.

DETRACTÒR, RA. s. m. y f. Lo infamadòr que perjudica á la fama del próxim diéndne mal. *Detractor*. Detractor, maledicus. *Détracteur, médisant*. Maledico, susurrone, sparlatore.

DETRAS. s. m. La part posteriòr del animal. *Trasero*. Nates, clunes, posteriora. *Le derrière*. Il diredano.

DETRAS. adv. ll. que explica la part posteriòr ó lo revès de alguna cosa, ó lo siti que ocupa desprès de altra. *Detrás*.

Ponè. *Derrière, après.* Dietro, dopo.

DETRAS. prep. ab que se demostra l' òrde ab que una cosa se seguex á altra. *Tras.* Post. *Après.* Dopo.

DETRAS. DE PART DETRAS.

AL DETRAS. mod. adv. DE PART DETRAS.

DE DETRAS. mod. adv. DE PART DETRAS.

DETRÁURER. v. a. Descontar. *Descontar, deducir.* Tollere, deducere. *Décompter.* Scontare, dedurre.

DETRÈT, TA. p. p. irreg. de DETRÁURER. *Descontado, deducido.*

DETRIMÈNT. s. m. Dany, perjudici. *Detrimento.* Detrimentum. *Détriment, dommage, préjudice.* Danno, detrimento, pregiudízio.

DETURADA. s. f. Detenció, parada. *Alto, detencion.* Mora, cunctatio. *Halte, pause.* Posa, fermata.

DETURAR. v. a. ATURAR.

DETURARSE. v. r. ATURARSE.

DÈU. s. m. Nom sagrad del Sèr supremo, que ha criad lo mòn y lo consèrva y regex per sa providencia. *Dios.* Deus. *Dieu.* Dio, Iddio.

DÈU. Cada una de las falsas divinitats que adoraban los gentils, y com aquestas eran mòltas se usaba també en plural. *Dios.* Deus. *Dieu.* Dio.

DEU. adj. numeral que se aplica al número que conté deu unitats. *Diez.* Decem. *Dix.* Dieci.

DEU. s. m. La xifra que represènta lo número compost de dòs vegadas cinc ó de deu unitats. *Diez.* Nota denaria. *Dix.* Dieci.

DEU. En algunas locuciòns DESÈ; com lo dia DEU. *Diez.* Decimus. *Dix.* Decimo, dieci.

DEU. ant. DEBER.

DÈU AJUDARÁ. expr. ab que animam nostra confiansa pera socórrer llibremènt las necessitats del proisme. *Dios dará.* Deus providebit. *Dieu y pourvoira.* Dio provvederá.

DÈU DEL CEL HO SAB. expr. ab que se assegura la veritat y certesa de alguna cosa oculta. *Dios es testigo.* Testis est Deus. *J'en prends Dieu à temoin.* Iddio lo sa.

DÈU DIU, AJUDAT Y TE AJUDARÈ. fr. que nos ensenya que si desitjam alguna cosa debem emplear tòtas nostras forsas pera lograrla, sèns exigir que Dèu fassa miracles. *A Dios rogando, y con el mazo dando.* Dii solertes adjuvant. *Aide-toi, Dieu t'aidera.* Ajutati e Dio t'ajuterà.

DÈU DÒNA FABAS Á QUI NO TÈ CAYALS. ref. que se acostuma á dir cuand las riquesas ó conveniencias recauen en algú que no pod ó no sab disfrutarne. *Da Dios almendras al que no tiene muelas; da Dios habas á quien no tiene quijadas; da Dios mocos á quien no tiene pañuelo.* Annulus aureus in naribus suis. *Dieu donne du pain à qui ne peut mâcher.* Dio dà del pane a chi non ha più denti.

DÈU DÒNA LO FRED SEGÒNS LA ROBA. ref. que advertex que Dèu dòna lo socòrro segòns la necessitat. *Dios da el frio conforme la ropa.* Prout quisque indiget dat Deus. *À brebis tondue Dieu mesure le vent.* Dio manda il freddo secondo i panni.

DÈU FASSA QUE. loc. ab que s'explica la desconfiansa de que alguna cosa isca tan bè com algú pensa. *Quiera Dios.* Utinam! faxit Deus ut. *Dieu veuille que.* Voglia Iddio, magari.

DÈU HI SIA. expr. pia ab que se avisa cuand s'èntra en la casa de altre. *Dios sea en esta casa.* Pax in hac domo. *Dieu soit céans.* Dio vi dia la pace.

DÈU HO FASSA. expr. DÈU HO VULLA.

DÈU HO SAB. expr. ab que se vol assegurar alguna cosa. *Dios lo sabe.* Novit Deus. *Dieu le sait.* Sallo Iddio.

DÈU HO VULLA. expr. ab que se manifèsta lo desitj de que succeesca alguna cosa. *Dios lo quiera; Dios lo haga.* Faxit Deus. *Dieu le veuille.* Voglia il ciel.

DÈU LI DÒ BON DIA. expr. BON DIA.

DÈU LI DÒ UN BON PART. expr. ab que se manifèsta á alguna dona lo desitj de que tinga un part felis. *Dios alumbre á V. con bien: Dios dé á V. feliz parto, feliz alumbramiento.* Adsit tibi Deus ut partûs pericula feliciter evadas. *Dieu vous accorde un heureux enfantement.* Dio le dia un parto felice.

DÈU LI N' DÒ. expr. DEU LO AMPARE.

DÈU LI PAG. loc. que servex pera donar las gracias á algú manifestandli lo desitj de que Dèu lo recompense. *Dios se lo pague.* Retribuat tibi Deus. *Dieu vous le rende.* Dio ve ne dia merito.

DÈU LI PERDÓ. expr. ab que se denota que no se pretèn satisfacció del dany ó injuria rebuda. *Dios se lo perdone.* Parcat ei Deus. *Dieu vous le pardonne.* Dio vel perdoni.

DÈU LI PERDÓ. expr. DÈU LO HAJA PERDONAT.

DÈU LI SIA EN BONA AJUDA. loc. ab que

manifèsta lo desitj de que Dèu assistesca á algú. *Dios le asista.* Adsit ei Deus. *Dieu lui soit en aide.* Dio l'ajuti.

DÈU LO AMPARE. expr. ab que se respon al pobre á qui no se fa caritat. *Dios le asista, Dios le ayude, Dios le ampare, Dios le socorra, Dios le provea.* Subveniat tibi Deus. *Dieu vous assiste.* Dio v'ajuti.

DÈU LO BENEESCA. loc. DÈU LO FASSA BO.

DÈU LO FASSA BO. loc. que se usa pera manifestar á algú que no está al corrènt de lo que se fa ó tracta. *Dios le bendiga.* Probum faciat eum Deus. *Dieu le conduise.* Dio il benedica.

DÈU LO FASSA UN SANT. loc. DÈU LO FASSA BO.

DÈU LO GUARD. expr. que se usa regularmènt al trobarse ab algú y al despedirsen. *Dios guarde á V.* Salve. *Au plaisir, adieu.* Addio, la saluto, servo.

DÈU LO HA VINGUD Á VÈURER. expr. que se usa cuand á algú li succeex impensadamènt alguna cosa favorable, principalmènt trobandse en algun apuro ó necessitat. *Vino Dios á verle.* Inesperatò bonum ei accidit. *Dieu est venu à son secours.* La sorta gli è affatto propizia.

DÈU LO HAJA PERDONAD. expr. ab que se manifèsta lo desitj de que algun difunt estigue en la gloria. *Dios le haya perdonado.* In pace requiescat. *Dieu veuille avoir son âme.* Dio l'abbia in gloria.

DÈU LO TINGA AL CEL. expr. usada cuand se anomena algun difunt, y ab la que se manifèsta lo desitj de que haja fèt un bon fi. *Dios haya; Dios le tenga en su gloria.* In pace requiescat. *Dieu veuille avoir son âme.* Dio l'abbia in gloria.

DÈU LO TINGA DE SA MA. loc. que servex per manifestar á algú lo desitj de que Dèu no lo dèxe. *Téngale Dios de su mano.* Servet eum Deus. *Dieu le conduise.* Iddio lo guidi.

DÈU LO TINGA EN LA SÈVA SANTA GLORIA. expr. DÈU LO TINGA AL CEL.

DÈU LOS CRIA Y ÈLLS SE JUNTAN. loc. met. ab que se dòna á entèndrer que los que tènen las inclinaciòns y lo geni semblants se buscan mutuamènt. Per lo regular se diu mès dels dolènts que dels bons. *Dios los cria y ellos se juntan.* Similis similem quærit. *Qui se ressemble, s'assemble. Chacun aime son semblable.* Dio fa gli uomini ed e's'appajono.

DÈU ME DÒ GÈNT QUE M'ENTÈNGA. ref. que ensenya que sèmpre es millòr tractar ab gènt que entèngan lo que disputan. *Dios me dé contienda con quien me entienda.* Cum docto certare vivo mihi Numina donent. *On aime à causer avec ceux qui entendent à demi-mot.* E'piacevole ragionare con chi facilmente ci capisce.

DÈU ME N'GUARD. expr. ab que se manifèsta la pòr ó desagrado que nos causa alguna cosa. *Dios me libre.* Avertat Deus, absit. *Dieu m'en préserve.* Dio me ne guardi, Dio me ne liberi.

DÈU MÈU! expr. que usada com interjecció servex pera significar admiració, estranyesa y sobresalt. *Dios mio!* Deus meus! bone Deus! *Mon Dieu!* Dio mio!

DÈU NOS EN FASSA LA GRACIA. expr. DÈU HO VULLA.

DÈU NOS EN GUARD. expr. DÈU NOS GUARD.

DÈU NOS GUARD. expr. ab que se pondèra lo mal que seguiria de alguna cosa. *Dios nos libre.* Avertat Deus. *Dieu nous en préserve.* Dio ce ne guardi.

DÈU NOS GUARD DE AIGUA QUE NO CÒRRE Y DE GAT QUE NO MIÒLA. ref. ab que se dòna á entèndrer que las persònas de un geni aparentmènt quiet y pacífic cuand arriban á enfadarse sòn mòltas vegadas mès impetuòsas y terribles. *De agua mansa me libre Dios, que de la recia (ó brava) me guardaré yo.* Latentem mansueto pectore iram avertat Deus. *Il n'est pire eau que celle qui dort.* Guardati dalle acque chete.

DÈU NOS GUARD DE BOTJS EN LLOC ESTRET. ref. que advertex que se deuen evitar disputas ab persònas de geni violènt é inconsiderad. *Al loco y al aire darle calle.* Lata amenti pateat via. *Il ne faut jamais contrarier un fou.* Al cieco e al pazzo la strada larga.

DÈU NOS GUARD DE PÒLL RESSUCITAD. ref. que advertex que la mudansa de fortuna fa ensuperbir y olvidar lo estad humil, especialmènt als de baxa ma. *Cuando el villano está en el mulo ni conoce á Dios ni al mundo; contra peon hecho dama, no para pieza en tabla; vióse el villano en bragas de cerro, y él fiero que fiero; vióse el perro en bragas de cerro, y no conoció su compañero.* Ab humilè evecto cave. *Un gueux revêtu s'oublie.* Chi subito s'innalza è sempre borioso.

DÈU NOS GUARD DE UN JA ESTÁ FÈT. ref. que ensenya que debem conformarnos ab lo que ja está fèt, encaraqué haja exid mal, perqué ja no tè remey. *Á lo hecho*

NO TENIR ALTRES DÈUS QUE ADORAR. expr. ab que se denota lo excèssiu amòr, passió y carinyo que se tè á alguna cosa. *No haber mas Dios ni santa María para alguno.* Nil sibi carius. *En faire son Dieu.* Farne il suo Dio.

OBRAR BÈ Y DÈXAR FÈR Á DÈU. fr. que ensenya que lo qui cumple ab sa obligació no tè que fèr cas de murmuraciòns, que Dèu fará que isca bè de tòt. *Obrar bien, que Dios es Dios; vivir bien, que Dios es Dios.* Pios Dii tuentur. *Nous ne devons craindre et aimer que Dieu.* Fa il tuo dovere e lascia maledire.

OFÈNDRER Á DÈU. fr. Pecar. *Ofender á Dios.* Peccare. *Offenser Dieu.* Offendere Iddio.

PLAGA Á DÈU. expr. PLAGUÈS Á DÈU.

PLAGUÈS Á DÈU. expr. usada pera manifestar lo desitj de que se verifique alguna cosa. *Plegue á Dios; pluguiese á Dios.* Utinam, Dii faciant, faxit Deus. *Plût à Dieu.* Volesse Iddio.

POSARSE BÈ AB DÈU. fr. Recobrar sa divina gracia, netejand la conciencia de las culpas que la gravan. *Ponerse bien con Dios.* Placare Deum. *Purifier sa conscience.* Placare Iddio.

QUE DÈU LO GUARD. expr. DÈU LO GUARD.

QUE DÈU LO TINGA AL CEL. expr. DÈU LO TINGA AL CEL.

SE FA TÒT LO QUE DÈU VOL. ref. que nos adverteix que Dèu tè part en tòts los succèssos disposandlos ó permitindlos. *Eso se hace lo que á Dios aplace.* Nil fit nisi quod Deo placet. *La volonté de Dieu est sur tout.* Tutto si fa secondo il volèr di Dio.

SE HA DE PÈNDRER COM DÈU HO ENVIA. loc. ab que exhortam á la conformitat en las penas y traballs, considerandlos com enviads de Dèu, que sèmpre busca nostre majòr bè. *Lo que Dios da llevarse ha.* Quidquid laboris Deus obtulerit ferendum est. *Il faut se résigner à la volonté de Dieu.* Bisogna ubbidire la volontà di Iddio.

SEMBLA LO DÈU DE LA TERRA. fr. fam. ab que s'exprèssa que algú tè mòlta superbia, altauería ó vanitat, y afècta superioritat ó domini. *Tiene mucho gallo.* Supra cæteros se effert. *Il se dresse sur ses ergots; se mettre sur son quant à moi.* Saltare in sulla bica.

SER DE DÈU. fr. ab que se significa que alguna cosa se creu disposada per la Providencia, y per lo matèix que no pod evitarse. *Estar de Dios.* Dominus dedit. *Dieu le veut ainsi.* Quel che Dio vuole.

SI Á DÈU PLAU. loc. SI DÈU HO VOL.

SI DÈU ES SERVID. loc. ab que manifestam que estam pròmptes á conformarnos ab la voluntat divina encaraqué sia contraria á lo que desitjabam. *Siendo Dios servido.* Si Deo placuerit. *La volonté de Dieu soit faite.* Se a Dio piace.

SI DÈU HO VOL. loc. de que usam cuand anunciam que farém ó succeirá alguna cosa, regonexènd la incertitut de tòt lo de aquest mòn. *Si Dios quiere.* Deo favente. *Dieu aidant.* Dio concedente.

SI DÈU HO VOLGUÈS. loc. ab que se denota lo viu desitj de que succeesca alguna cosa. *Si quisiera Dios.* Utinam faxint Superi. *Si Dieu m'accorde.* Se lo volesse Iddio.

TANT DE BO DE DÈU. loc. fam. AMÈN DE DÈU.

TENIR Á DÈU DAVANT DELS ULLS. fr. Proceir y obrar ab rectitut de conciencia, sèns tenir respècte als interessos mundans. *Poner á Dios delante de los ojos.* Deum ante oculos habere. *Avoir Dieu présent.* Far il dovere senza riguardi.

TENTAR Á DÈU. fr. Executar ó dir algunas cosas, com si se volgués fèr experiencia de sòn poder. *Tentar á Dios.* Dei potentiam tentare. *Tenter Dieu.* Tentare Iddio.

TÒT UN DÈU. expr. hiperbólica ab que se significa la dificultat de alguna cosa. *Todo un Dios.* Deus ipse. *Le même Dieu.* L'istesso Iddio.

TÒT VA COM DÈU VOL. loc. ab que se manifèsta que alguna cosa va mòlt mal cuidada y á la bona de Dèu. *Va como Dios es servido.* Ut Deo placet. *Tout cela va comme il plaît à Dieu.* Come Dio permette.

TRACTAR AB DÈU. fr. Meditar y orar á solas y en lo retiro del sèu cor. *Tratar con Dios.* Cum Deo versari. *S'entretenir avec Dieu dans la prière.* Pregare Iddio.

VAL MÈS DÈU AJUDAR QUE MATINEJAR. ref. contra los que confian mès en sas diligencias que en la ajuda de Dèu. *Mas vale á quien Dios ayuda que quien mucho madruga.* Quin Deus adsit frustrà vigilas. *Quand Dieu veut du bien à un homme, il y paraît à sa maison.* L'aita di Dio è migliore che la umana diligenza.

VÁLGALI DÈU. expr. de urbanitat que se fa al que estornuda. *Dios le ayude.* Dominus tecum. *Dieu vous soit en aide, salut.* Salute.

VÁLGAM DÈU. expr. que se usa com interjecció pera manifestar la sorpresa, susto, admiració y altres afèctes semblants. *Válgame Dios*. Proh Deus. *Mon Dieu! bon Dieu!* Dio mio!

DEUANYAL. adj. ant. Cosa de deu anys. *Decenal*. Decennalis. *Décennal*. Decennale, decenne.

DENGA. s. f. Cada una de las fustas ó costèllas de que se componen las pipas ó barrils. *Duela*. Tabula doliaris. *Douve, duelle*. Doga.

DEUMA. s. m. territ. DELME.

DEUMESÓ, NA. adj. Lo que es de deu mèsos. *Diezmesino*. Decem mensium. *De dix mois*. Di dieci mesi.

DÉURER. v. a. Estar obligad per paraula, contracte ó altra causa á pagar alguna cosa. *Deber*. Debere. *Devoir*. Dovere.

DÉURER. Tenir obligació de fèr alguna cosa ó de no fèrla. *Deber*. Debere, teneri ad. *Devoir*. Dovere.

DÉURER. Junt ab algun infinitiu denota la mòlta probabilitat de que ha succeid, succeex ó succeirá lo que significa lo verb ab que se junta; y axí se diu, cuand hi ha senyals evidènts de pluja: DEURÁ plóurer. *Deber de*. Eveniet ut. *Arriver, pouvoir*. Essere probabile, sperarsi con ragione.

DÈUS. s. m. ant. DÈU, en sa primèra accepció.

DEUTA. s. m. ant. DEUTE.

HABER DEUTA. fr. ant. DÉURER.

DEUTE. s. m. Obligació que algú tè de pagar, satisfèr ó reintegrar á altre alguna cosa: comunamènt s' entèn de dinèrs. *Deuda, débito*. Debitum, nomen. *Dette*. Debito.

CONTRÁURER DEUTES. fr. Empenyarse. *Contraer deudas; adeudarse*. Æs alienum contrahere; nomina facere. *S'endetter*. Indebitarsi, contrarre debiti.

DEUTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui deu ó está obligad á satisfèr algun deute. *Deudor*. Debitor. *Débiteur*. Debitore.

DEUTOR. ant. ACREEDÒR.

DEVADES. adv. mod. ant. EN VA.

DEVALL. prep. ant. DAVALL.

DEVALLADA. s. f. BAXADA.

DEVALLAR. v. n. DAVALLAR.

DEVANADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui devana. *Devanador*. Glomerans. *Dévideur*. Colui che dipana, che innaspa.

DEVANADÒRAS. pl. Máquina fèta regularmènt de canyas ó llistòns, que dòna voltas al rodedòr de un ferro que la sosté, y en la cual se posan las madèxas pera devanarlas. *Devanadera, argadijo, argadillo*. Rhombus. *Dévidoir*. Arcolajo, guindolo.

DEVANAR. v. a. Anar llevand lo fil de las madèxas fèndne capdèlls. *Devanar*. Glomerare. *Dévider, bobiner*. Aggomitolare.

DEVANT. s. m. DAVANT.

DEVANT. adv. mod. DAVANT.

DEVANT. adv. ll. DAVANT.

DEVANT DE LA CAMBRA. ant. La pèssa immediata que hi ha abans de la sala principal ó principals de alguna casa ó palaci. *Antecámara*. Anterior cubiculi aditus. *Antichambre*. Anticamera.

DEVANTAL. s. m. DAVANTAL.

DEVANTALADA. s. f. FALDADA.

DEVANTALET. s. m. dim. de DEVANTAL. *Devantal pequeño*. Parvum ventrale. *Petit tablier*. Grembialetto.

DEVANTERA. s. f. DAVANT, en la primèra accepció.

DEVASTACIÓ. s. f. Destrucció, desolació de algun territori. *Devastacion*. Vastatio. *Dévastation, désolation*. Guasto, devastazione.

DEVASTAR. v. a. Destruir, desolar algun territori. *Devastar, talar*. Vastare, devastare. *Dévaster, désoler, ravager*. Devastare, distruggere, depredare.

DEVERS. prep. y adv. mod. ant. ENVERS, RESPECTIVAMÈNT, RELATIVAMÈNT.

DEVES. prep. y adv. mod. ant. ENVERS, RESPECTIVAMÈNT, RELATIVAMÈNT.

DEVESA. s. f. Porció de terra destinada pera pasturar lo bestiar. *Dehesa, redonda*. Pascuum. *Pâturage, pâtis, pacage, varenne*. Pascolo, pastura.

DEVI. s. m. ant. ENDEVINADÒR.

DEVIAR. v. n. ant. DESVIARSE.

DEVICCIÓ. s. f. ant. EVICCIÓ.

DEVINADOR. s. m. ant. ENDEVINADÒR.

DEVINALL. s. m. ant. ENDEVINALLA.

DEVIÑALLA. s. f. ant. ENDEVINALLA.

DEVINAR. v. a. ant. ENDEVINAR.

DEVISAMENT. adv. mod. ant. SEPARADAMÈNT.

DEVISAR. v. a. ant. DIVISAR.

DEVISAR. v. n. ant. CONVERSAR, ENRAHONAR.

DEVOCIÓ. s. f. Acte religiòs ab que se dòna culto á Dèu, á María Santíssima y als sants. *Devocion*. Devotio. *Dévotion*. Divozione.

DEVOCIÓ. Lo fervòr y reverencia ab que se fan los actes de religió y se assistex á èlls. *Devocion.* Devotio, pietas. *Dévotion, piété.* Divozione.

DEVOCIÓ. met. Inclinació cordial, afició especial. *Devocion.* Studium, affectio. *Dévotion.* Divozione.

DEVOCIONARI. s. m. Lo llibre que conté varias oraciòns ab que los fiels exercitan sa devoció. *Devocionario.* Sacrarum precum libellus. *Livre de dévotion.* Libro di divozione.

DEVOCIONETA. s. f. dim. de DEVOCIÓ. *Devocioncilla, devocioncita.* Minor devotio. *Petite dévotion.* Divozioncella.

DEVOLUCIÓ. s. f. Restitució de alguna cosa al estad que tenia ó á la persòna que la posseia primèr. *Devolucion.* Restitutio. *Dévolution.* Devoluzione.

DEVOLUT, TA. adj. Restituid al estad que tenia ó á la persòna que la posseia primèr. *Devuelto.* Restitutus. *Restitué, rendu.* Reso, restituito.

DEVOLUTIU, VA. adj. for. EFÈCTE.

DEVORADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui devòra. *Devorador, voraz.* Devorator. *Dévorateur, dévorant.* Divoratore.

DEVORADÒR. Lo qui mènja mòlt y deprèssa. *Tragon, tragamallas, tragaldabas, traganton, voraz.* Vorax, helluo. *Avaleur.* Trangugiatore, ingojatore.

DEVORAR. v. a. Tragar, consumir. *Devorar.* Devorare. *Dévorer, avaler, engloutir.* Trangugiare, inghiottire, ingozzare.

DEVORAR. met. Mènjar mòlt y deprèssa. *Tragar, embocar, emborrar, devorar.* Vorare, helluari. *Manger beaucoup et goulûment.* Divorare.

DEVOT, TA. adj. Fervoròs, dedicad á obras de pietat y religió. *Devoto.* Devotus, pius. *Dévot, pieux.* Divoto, pio.

DEVOT. Se aplica á la imatge, tèmple ó lloc que mou á devoció. *Devoto.* Venerationem sibi concilians. *Dévot.* Divoto.

DEVOT. Afècte, aficionad á alguna persòna. *Devoto.* Devotus, obsequens. *Dévoué, affectionné.* Dato, affezionato.

DEVOT. Lo qui promou alguna obra pia á sas expensas. *Devoto.* Pii operis promotor. *Dévot.* Divoto.

DEVOTAMÈNT. adv. mod. Ab devoció. *Devotamente.* Devotè. *Dévotement, pieusement.* Divotamente.

DEVOTÍSSIM, MA. adj. sup. de DEVOT. *Devotisimo.* Devotissimus. *Très-dévot.* Divotissimo.

DEVOTÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de DEVOTAMÈNT. *Devotisimamente.* Summa pietate. *Très-dévotement.* Divotissimamente.

DEVUYT. adj. num. ant. DIVUIT.

DEVUYTÉ, NA. adj. num. ant. DIVUITÈ.

DÈXA. s. f. La donació ó llegad que algú fa á altre en sòn testamènt. *Manda.* Legatum. *Legs testamentaire.* Legato, lascio.

DÈXAS. pl. Las despullas ó pèssas de roba que dèxa algú desprès de habersen servid. *Desechos.* Rejecta vestis. *Rebuts.* Rigetti.

DÈXAS. Las sobras del mènjar que quèdan en los plats. *Escamochos.* Ciborum reliquiæ. *Rebut, reste.* Avanzi.

FÈR UNA DÈXA. fr. Disposar un llegad á favòr de algú. *Mandar; hacer una manda.* Testamento legare. *Léguer par testament.* Legare.

DÈXAD, DA. adj. que se aplica al que es negligènt y no cuida de sa conveniencia ó curiositat. *Dejado.* Ignavus. *Négligent.* Trascurato, negligente.

DÈXAD. Decaigud, desanimad per alguna melancolía ó altre mal. *Dejado.* Languens. *Abattu, languissant.* Languente.

DÈXAD. Malfèt, malganòs. *Dejado.* Malè affectus. *Incommodé, un peu malade.* Malatticcio.

DÈXAD. Descuidad, que no posa en las cosas lo cuidado degud. *Descuidado.* Negligens. *Négligent, lâche.* Trascurato.

DÈXAD. DÈXAD ANAR.

DÈXAD ANAR. Se diu de las robas, vestids y altras cosas semblants que cauen mòlt esllanguidas. *Caido.* Demissus. *Mis en bas, détroussé.* Lasciato andare.

DÈXAD ANAR. Caigud, desgairad. *Desmazalado.* Negligenter incedens. *Lâche, faible.* Fiacco, snervato.

ANAR TÒT DÈXAD. fr. Anar mal compost y poc curiòs. *Andar desaliñado, desaseado.* Negligenter incedere. *Aller sale, malpropre.* Andare sucido, sporco.

ANAR TÒT DÈXAD ANAR. fr. que se aplica al que va tòt desgairad. Se diu també del que está mòlt cansad de algun exercici corporal. *Caerse á pedazos.* Negligenter incedens. *Dandiner.* Dondolarsi.

DÈXADESA. s. f. DÈXAMÈNT, en la primèra accepció.

DÈXAMÈNT. s. m. Peresa, negligencia,

abandòno de sí matèx ó de sas cosas propias. *Dejadez.* Ignavia. *Nonchalance, négligence.* Accidia, trascuraggine.

DÈXAMÈNT. Fluxedat, descuid. *Dejamiento, dejo.* Negligentia. *Mollesse, négligence.* Pigrizia, mollizie.

DÈXAMÈNT. Abatimènt, falta de forsas. *Dejamiento.* Languor. *Faiblesse, abattement d'esprit.* Rilassatezza.

DÈXAR. v. a. Despéndrerse de alguna cosa, retirarse ó apartarse de èlla. *Dejar.* Derelinquere. *Laisser, quitter, abandonner.* Lasciare, abbandonare.

DÈXAR. Ométrer; y axí se diu: DEXARÁ DE dir ó fèr tal cosa. *Dejar.* Omittere. *Laisser, omettre.* Lasciare, trascurare.

DÈXAR. Consentir, permétrer, no impedir. *Dejar.* Permittere. *Permettre, laisser faire.* Lasciare, permettere.

DÈXAR. Ocasionar ó produir ganancia; y axí diem que algun negoci nos ha DÈXAD mil lliuras de ganancia. *Dejar.* Lucrum afferre. *Rendre, valoir, produire.* Produrre, lasciare, rendere.

DÈXAR. Desamparar, abandonar. *Dejar.* Derelinquere, deserere. *Laisser, abandonner.* Abbandonare.

DÈXAR. Encarregar, encomanar; y axí se diu: DÈXAR lo estudi al cuidado de altre. *Dejar.* Committere, commendare. *Confier, recommander.* Lasciar, commettere.

DÈXAR. Faltar, ausentarse; y axí se diu que la fèbra ha DÈXAD ja lo malalt. *Dejar.* Abire. *Laisser, quitter, cesser.* Lasciare, andarsene, cessare.

DÈXAR. Disposar alguna cosa al ausentarse pera que servesca desprès ó pera que altre la servesca en la ausencia. *Dejar.* Relinquere. *Laisser un ordre, une instruction, recommander de faire une chose.* Lasciare, dare.

DÈXAR. Com verb auxiliar unid ab alguns particips passius explica la prevenció fèta al ausentarse de lo que lo particip significa, com DÈXAR dit ó escrit. *Dejar.* Relinquere. *Laisser.* Lasciar.

DÈXAR. Ab interjecció es algunas vegadas expressió de amenassa, com DÈXA que vinga. *Dejar.* Sinere. *Attendre.* Lasciare.

DÈXAR. No enquietar, perturbar ni molestar; y axí se diu DÈXAM'en pau. *Dejar.* Desinere. *Laisser en paix, ne point inquiéter.* Lasciare in pace, lasciare stare.

DÈXAR. Dar alguna cosa á altre lo qui se ausènta, ó fèr algun llegad de èlla lo qui fa testamènt. *Dejar.* Legare. *Laisser, léguer par testament.* Legare.

DÈXAR. Anomenar, instituir, com DÈXAR hereu, marmessòr, etc., á algú. *Dejar.* Instituere. *Déguerpir, nommer, instituer.* Instituire.

DÈXAR. Faltar al carinyo y estimació de alguna persòna. *Dejar.* A benevolentia deficere. *Renoncer à l'amitié de quelqu'un.* Rinunziare.

DÈXAR. Cessar, no proseguir lo comensad. També se usa com recíproc. *Dejar.* Cessare, desistere. *Quitter, se désister.* Cessare, lasciare.

DÈXAR. Retirar alguna pèssa del vestid pera no portarla mès. *Desechar.* Dimittere. *Rebuter, mettre de côté.* Rigettare, metter d' accanto.

DÈXAR. Entregar á altre alguna cosa pera que per algun tèmps se servesca de èlla ab obligació de restituirla. *Prestar.* Commodare, mutuare. *Prêter.* Prestare, lasciare.

DÈXAR Á ALGÚ SÈNSE PARLAR. fr. DÈXAR Á ALGÚ AB LA PARAULA Á LA BÒCA.

DÈXAR Á ALGÚ SÈNSE RES. fr. Llevarli lo empleo ú acomodo que tenia. *Dejar á uno en pié.* Ab officio vel munere destituere, deponere. *Priver quelqu'un de son emploi.* Destituere, deporre.

DÈXAR ANAR. fr. Soltar lo que estaba detingud ó pres. *Soltar.* Dimittere, solvere. *Lâcher, desserrer.* Allacciare, lasciar andare.

DÈXAR ANAR. fr. Dèxar cáurer alguna part del vestid. *Dejar caer, soltar.* Demittere. *Détrousser.* Lasciar andare.

DÈXAR ANAR. fr. Dir alguna cosa á fi de que se sapia y fingind que no volia dirse. *Dejarse decir.* Quasi inconsultò loqui. *Laisser échapper un mot.* Lasciar fuggire una parola.

DÈXAR ANAR DE DALT Á BAX. fr. Precipitar alguna cosa, tirarla de un puèsto elevad. *Dar abajo con algo.* Ab alto dejicere. *Précipiter.* Precipitare.

DÈXAR APART. fr. Prescindir de alguna cosa pera ocuparse en altra mès important. *Dejar aparte.* Prætermittere. *Négliger, ne faire aucun cas.* Trascurare.

DÈXAR CÁURER. fr. Soltar alguna cosa que se aguantaba en lo aire. *Soltar.* Dimittere. *Lâcher.* Lasciare.

DÈXAR CÁURER. fr. DÈXAR ANAR, en la tercèra accepció.

DÈXAR CÁURER DE DALT Á BAX. fr. DÈXAR ANAR DE DALT Á BAX.

DÈXAR CÓRRER. fr. Tolerar alguna cosa, dissimularla. *Dejar correr.* Non curare. *Laisser aller, dissimuler.* Lasciar andare, non curarsi.

DÈXAR CÓRRER. fr. Olvidar alguna cosa, no fèrne cas, no pensarhi mès. *Echar al olvido ó en olvido.* Oblivioni mandare. *Oublier.* Obbliare, lasciar andare, dimenticare.

DÈXAR DE CONÉXER. fr. No conservar la idea que se tenia de alguna persòna ó cosa, haberse olvidad de èlla. *Desconocer.* Immemorem esse. *Avoir oublié.* Avere dimenticato, non conoscere più.

DÈXAR ENDARRÈRA. fr. Avansarse. *Dejar atrás.* Præcellere. *Laisser en arrière.* Lasciar indietro.

DÈXAR ESTAR. fr. DÈXAR, cessar, etc.

DÈXAR LO CAMINAR PER LO CÓRRER. fr. Anar mòlt deprèssa. *Ir, andar, caminar mas que de paso.* Celeri gressu progredi. *Aller, marcher vite.* Camminar a tutta gamba.

DÈXAR PASSAR. fr. No aprofitar alguna ocasió, proporció, conveniencia ó altra cosa cuand se pod lograr. *Dejar pasar.* Amittere. *Abandonner, ne pas soigner, manquer de soin.* Perdere, negligere.

DÈXAR VÈURER. fr. Manifestar, ensenyar. *Dar á ver.* Ostendere. *Montrer, manifester.* Far vedere, dar a vedere.

DÈXARSE ANAR. fr. Precipitarse de un lloc alt. *Echarse, arrojarse, dar abajo.* Se præcipitem dare. *Se précipiter.* Precipitarsi.

DÈXARSE ANAR. fr. ANAR TÒT DÈXAD ANAR.

DÈXARSE ANAR. fr. DÈXAR ANAR, en la segòna accepció.

DÈXARSE ANAR DE DALT Á BAX. fr. DÈXARSE ANAR, en la primèra accepció.

DÈXARSE ANAR DE RÍURER. fr. Ríurer desordenadamènt. *Caerse de risa.* Cachinnari. *Se pâmer de rire.* Sganasciarsi delle risa, crepare delle risa, smascellarsi delle risa, scoppiare delle risa, far le risa grasse, morire delle risa.

DÈXARSE CÁURER DE DALT Á BAX. fr. DÈXARSE ANAR, en la primèra accepció.

DÈXARSE GUANYAR. fr. En lo jog fèr expressamènt de modo que se perda, ja per compláurer al contrari ja per respècte ó atenció que se li deu. *Hacerse perdidizo.* Jacturam in ludo sponte facere. *Perdre, se laisser gagner volontairement au jeu.* Perdere, o lasciar guadagnare volontariamente.

DÈXARSE PÈRDRER. fr. DÈXARSE GUANYAR.

DÈXARSE PÈRDRER. fr. DÈXAR PASSAR.

DÈXARSE VÈNCER. fr. Cedir al dictámen de altre, encaraqué sia ab repugnancia. *Dejarse vencer.* Cedere, annuere. *Céder à la volonté, se laisser vaincre.* Cedere, lasciarsi vincere.

DÈXARSE VÈNCER. fr. Cedir als impulsos de alguna cosa, com DÈXARSE VÈNCER dels prègs, del sentimènt, etc. *Dejarse llevar.* Cedere. *Se livrer.* Cedere, darsi.

DÈXARSE VÈURER. fr. Descubrirse, aparéxer lo que estaba amagad ó retirad. *Dejarse ver.* Apparere. *Se montrer, se laisser voir.* Lasciarsi vedere.

DÈXARSE VÈURER. fr. Comparéxer á alguna part. *Parecer.* Apparere, adventare. *Paraître, se montrer.* Apparire, comparire.

DÈXARSE VÈURER. fr. APERSONARSE.

DÈXAL' CÓRRER QUE ÈLL SE ATURARÁ. fr. que se diu cuand se abandòna á algú dèxandli seguir sòn empenyo fins que la experiencia lo desengauye. *Dejarlo correr que ello parará.* Sine agat; tandem desistet. *Laissez-le aller, il faudra bien qu'il s'arrête.* Lascialo, e' s' arresterà.

NO DÈXARHI RES. fr. que se usa pera explicar lo gran estrago que ha causad alguna cosa. *Asolarlo, talarlo, destruirlo, llevárselo todo.* Atterere. *Le ravager, le dévaster.* Non lasciarvi niente, distruggerlo tutto.

NO DÈXAR MAY. fr. NO DÈXAR DE PÈTJE.

NO DÈXAR PARAR, SÒSSEGAR Ó REPOSAR Á ALGÚ. fr. Tenirlo continuamènt ocupad sèns dèxarli un momènt de repos. *No dejar á alguno sentar el pié en el suelo.* Requiescere aliquem non tinere. *Ne pas donner un moment de repos, de relâche.* Non dar pace nè tregua.

NO DÈXAR PÈRDRER RES. fr. Arreplegarho, aprofitarho tòt. *No perder, no desechar ripio.* Omnia sibi procurare. *Ne pas laisser échapper la plus légère occasion.* Proffittar tutto, non lasciar niente indietro.

NO T'DÈXARÁS DE CASAR PER AXÓ. fr. fam. ab que se dòna á entèndrer que no perd algú sa estimació per fèr alguna cosa. *No perderás por eso casamiento.* Hoc tibi non oberit quin uxorem ducas. *Cela ne nuira point à votre réputation.* Non ne perderai il nome.

DEXATAMÈNT. s. m. L' acció de dexatar. *Desleidura.* Dissolutio. *Délaiement.* Temperamento, liquefazione.

DEXATAR. v. a. Disóldrer y desunir las parts de alguns cossos per medi de algun líquid. *Desleir, diluir, desatar.* Diluere, dissolvere. *Délayer, détremper.* Stemperare, disciogliere.

DEXÈBLE, BLA. s. m. y f. La persòna que apren una doctrina bax la direcció de algun mestre, ó vá á alguna aula. *Discípulo.* Discipulus. *Écolier, élève.* Discepolo, discente, scolare.

DEXÈBLE. Lo qui seguex la opinió de alguna escola, encáraqué sia de tèmps mòlt posteriòrs als mestres que la establiren; y axí se diu: DEXÈBLE de Aristóteles. *Discípulo.* Sectator. *Disciple.* Discepolo.

DEXÈBLE. *Mús.* Cualsevol dels cuatre tons músics pars; assó es, lo 2, 4, 6 y 8. *Discípulo.* Tonus discipulus. *Les quatre tons pairs des huit qui composent la gamme.* I quattro tuoni eguali fra gli otto musicali.

DEXIFRADÒR. s. m. Lo qui dexifra. *Descifrador.* Notarum explicator. *Déchiffreur.* Disciferatore.

DEXIFRAR. v. a. Declarar lo que está escrit en xifra, servindse de la clau previnguda á aquest fi, ó bè per medi de conjecturas ó règlas que obsèrvan los que tènen aquesta habilitat. *Descifrar.* Notas explicare. *Déchiffrer.* Disciferare.

DEXIFRAR. Interpretar l'obscur, intrincad y de difícil intel-ligencia. *Descifrar.* Interpretari, explanare. *Déchiffrer.* Disciferare.

DÈXO. s. m. DEXAMÈNT.

DÈXO. Lo gust que quèda del mènjar ó béurer. *Dejo.* Sapor. *Déboire.* Sapore.

DEXÒNDAR. v. a. Despertar bè á algú fèndli pérdrer lo ensopimènt. *Desadormecer.* Expergefacere, expergere. *Éveiller, réveiller.* Risvegliare.

DEXÒNDARSE. v. r. Sacudir lo ensopimènt de la son. *Recordar.* Expergisci. *Éveiller.* Risvegliarsi.

DEXUPLINA. s. f. L' acció ó efècte de dexuplinar ó dexuplinarse. *Disciplina.* Flagellatio. *Discipline.* Disciplina.

DEXUPLINAS. pl. Instrumènt fèt comunamènt de cordill ab diferènts caps, los cuals tènen al extrèm un tros mès gruxud y retort, y servex pera dexuplinar ó dexuplinarse. *Disciplinas.* Flagellum. *Discipline.* Disciplina.

DEXUPLINAD. s. m. Se deyan axí per antonomasia los que en los dias de la semmana santa anaban dexuplinandse per alguns llocs públics de la població tòt resand las estaciòns. *Disciplinante.* Sese flagellans. *On le disait de ceux qui se fouettaient publiquement en faisant leurs stations à la suite des processions.* Quelli che seguitavano le processioni flagellandosi pubblicamente.

DEXUPLINAR. v. a. Assotar per penitencia ó mortificació. Se usa també com recíproc. *Disciplinar.* Flagellare. *Discipliner.* Disciplinare.

DEYL; DEYLS. pron. ant. De èll; de èlls. *De el; de ellos.* Illius, ejus: illorum, eorum. *En, de lui, d'eux.* Di lui, di esso, di loro.

DEYLA. adv. ll. ant. DE ABÒNT.

DEYNE, NA. adj. ant. DIGNE.

DEYNAR. v. n. ant. DIGNARSE.

DEZÉ, NA. adj. ant. DESÈ.

DEZEBRE. v. a. ant. ENGANYAR.

DEZEBRE. ant. DÈXAR.

DEZEMBRE. s. m. ant. DESÈMBRE.

DEZENA. s. f. ant. DESENA.

DEZENER. s. m. ant. DECURIÓ.

DI.

DIA. s. m. Lo espay de tèmps que dura la llum del sol damunt del horisònt. *Dia.* Dies. *Jour.* Giorno, dì.

DIA. Lo espay de tèmps que gasta lo sol ab sòn movimènt diurno dèsde que ix de un meridiá fins que tòrna al matèx, donand una bolta entèra á la terra. Se dividex en 24 horas que componen las de llum y las de fòsc, y se diu DIA natural. *Dia.* Dies. *Jour.* Giorno.

DIA ABANS. VIGILIA, lo dia que preceex immediatamènt á altre, etc.

DIA ALÈGRE. DIA CLÁR.

DIA ASSENYALAD. Lo destinad ó prefixad pera fèr alguna cosa. *Dia diado ó adiado.* Condicta dies. *Jour marqué.* Giorno preso.

DIA ASTRONÓMIC. Lo espay de tèmps que tarda un punt del ecuador dèsde que se aparta de un meridiá fins que tòrna á èll. Aquestos dias sòn iguals èntre sí, peró mès curts que los naturals cuatre minuts poc mès ó mènos. *Dia astronómico ó del primer móvil.* Dies astronomicus. *Jour astronomique.* Giorno astronomico.

DIA BO. Aquell en que los que tènen tercianas reposan ó no tènen accessió. *Dia de huelga*. Dies febrim intermitteus, à febri tertiana liber. *Jour de repos*. Giorno di riposo.

DIA CLAR. Lo dia seré. *Dia claro*. Serena dies. *Jour clair, serein*. Dì sereno, giorno chiaro.

DIA COVAD. Aquell en que no còrre aire y fa calòr per la mòlta calma. *Dia bochornoso*. Æstuosus dies. *Jour mortifiant, temps étouffant*. Giorno di gran caldo, giorno d'affa.

DIA CRÍTIC. Aquell del cual depeudex la decisió de alguna cosa. *Dia crítico*. Dies criticus. *Jour critique*. Giorno critico.

DIA CUBERT. Aquell en que hi ha núvols prims y no fa sol. *Dia pardo*. Dies nubibus obtectus. *Jour obscur, temps gris*. Giorno oscuro, tempo fosco.

DIA DE CAMP. Lo dia destinad pera divertirse fora de la població. *Dia de campo*. Dies rusticationi seu deambulationi campestri destinatus. *Jour d'amusement à la campagne*. Giorno di campagna, di villaggiatura.

DIA DE CAP DE ANY. Lo dia primèr del mès de janèr. *Dia de año nuevo*. Prima dies anni. *Le premier jour de l'an*. Capo d'anno.

DIA DE CARN. Aquell en que no es vedad mènjar carn. *Dia de carne*. Dies quo carnibus vesci licet. *Jour gras*. Giorno di grasso.

DIA DE CENDRA. Lo primèr dia de cuaresma. *Miércoles de ceniza, miércoles corvillo*. Feria quarta cinerum. *Le mercredi des cendres*. Il dì delle ceneri.

DIA DE CORPUS. Lo primèr dijous desprès del diumènge de la Trinitat, en lo cual se celèbra la fèsta de la institució de la eucaristía. *Dia del corpus, dia del Señor, dia de Dios*. Dies sacrosanctæ eucharistiæ sacer. *La fête-Dieu*. Festa del Corpus Domini.

DIA DE DEJUNI. Aquell en que la Iglèsia mana dejunar. *Dia de ayuno*. Feria esurialis. *Jour d'abstinence, de jeûne*. Giorno di digiuno.

DIA DE DESCANS. Entre los menestrals es aquell en que no traballan y se passejan. *Dia de huelga*. Dies vacationis, cessationis ab opere. *Jour qu'un ouvrier passe à se divertir*. Giorno di festa.

DIA DE FEINA. DIA FEINÈR.

DIA DE FÈSTA. Lo diumènge ó lo dia assenyalad per la Iglèsia en honòr de algun misteri ó sant ab obligació de dedicarlo á Dèu, oir missa y no traballar. *Dia de fiesta, dia festivo*. Dies festus, feriatus. *Jour de fête*. Giorno di festa.

DIA DE FOLGA. ant. DIA DE DESCANS.

DIA DE GALA. Aquell en que per algun motiu de celebritat la còrt se vestex de gala. *Dia de gala*. Dies pretioso ornatu celebranda. *Jour de gala*. Giorno di gala.

DIA DE MISSA Ó DE ANAR Á MISSA. Aquell en que la Iglèsia mana oir missa, y permet que se puga traballar. *Dia de media fiesta, dia de misa, dia de mano*. Dies quo sacris peractis operi faciendo licet incumbere. *Jour de fête où l'on peut travailler après avoir entendu la messe*. Giorno in cui si deve andar a messa.

DIA DE MITJA CREU. DIA DE MISSA.

DIA DE NADAL. Lo dia 25 de desèmbre en que la Iglèsia celèbra lo naxemènt de Jesus. *Dia de Navidad*. Dies Natalis Domini. *La noël*. Il natale del Signore.

DIA DE PÈX. Aquell en que hi ha obligació de abstenirse de mènjar carn. *Dia de pescado, dia de viernes*. Dies quo carnibus vesci non licet. *Jour maigre*. Giorno magro, giorno nero.

DIA DE PRECÈPTE. Aquell en que hi ha obligació de oir missa y no se pod traballar. *Dia de precepto, dia de guardar*. Dies festus quo operum cessatio indicitur. *Jour où l' on est tenu d'entendre la messe*. Giorno festivo.

DIA DE TRABALL. DIA FEINÈR.

DIA DE VAGAR. ant. DIA DE FÈSTA.

DIA DE LA EPIFANÍA. DIA DELS RÈYS.

DIA DEL ANÈLL. Aquell en que lo promes dòna lo anèll á la promesa. *Dia de la joya*. Dies quo sponsus monile, matrimonii futuri pignus, sponsæ tradit. *Jour où le fiancé envoie à sa future les bijoux de noce*. Giorno in cui il promesso sposo porge alla sua futura moglie l'annello nuziale.

DIA DEL JUDICI. Lo dia en que finirá lo mòn y en lo cual Dèu judicará als vius y als morts. *Dia del juicio*. Universalis judicii dies. *Jour du jugement dernier*. Giorno del giudizio finale.

DIA DEL NAXEMÈNT. Aquell en que algú cumplex anys. *Dia de años*. Natalis dies. *Anniversaire de la naissance*. Anniversario della nascita.

DIA DEL SANT APARICI. ant. DIA DELS RÈYS.

DIA DELS MORTS. Lo de la commemoració dels difunts, que es lo immediat desprès de tòts sants. *Dia de los finados.* Dies commemorationis omnium fidelium defunctorum. *Le jour des trépassés.* Il dì de' morti, de' defunti.

DIA DELS RAMS. Lo dia primèr de la semmana santa. *Dia ó domingo de ramos ó de los ramos.* Ramorum festum, dies; dominica palmarum. *Le dimanche des rameaux.* Domenica delle palme.

DIA DELS RÈYS. Lo dia sis de janèr en que la Iglèsia celèbra la fèsta de la epifanía. *Dia de la epifania del Señor, dia de la adoracion de los reyes.* Dies epiphaniæ Domini. *L'épiphanie.* Epifania.

DIA DIAD. DIA ASSENYALAD.

DIA DOLÈNT. Aquell en que amolèsta lo fred, lo vènt, etc. *Dia desabrido.* Asper dies. *Mauvais jour.* Cattivo giorno.

DIA ECCLESIÁSTIC. Lo dia natural que per lo culto ecclesiástic en lo rèso y ofici diví comensa la Iglèsia dèsde la hora de vèspras fins al dia seguènt á la matèxa hora. *Dia eclesiástico.* Dies ecclesiasticus. *Jour ecclésiastique.* Giorno ecclesiastico.

DIA FAENER. ant. DIA FEINÈR.

DIA FEINÈR. Aquell en que se permet traballar. *Dia de trabajo, dia de hacienda.* Profestus dies. *Jour ouvrable, ouvrier.* Giorno di lavoro.

DIA FERIAD. Aquell en que estan tancads los tribunals, y se suspen lo curs de negocis de justicia. *Dia feriado.* Feria forensis, nefastus dies. *Jour de férie.* Feria.

DIA FÒSC. DIA CUBERT.

DIA GRAS. DIA DE CARN.

DIA INTERCALAR. Lo qui se introduex cada cuatre anys desprès del 23 de febrèr, y fòrma los anys de traspas, y resulta de las sis horas escassas que tarda lo sol mès dels 365 dias pera completar sòn curs anyal. *Dia intercalar.* Dies intercalaris. *Jour intercalaire.* Giorno intercalare.

DIA JURÍDIC. Aquell en que se dòna audiencia judicial, y los tribunals despatxan los negocis de administració de justicia. *Dia de tribunales.* Dies fastus. *Jour plaidoyable, jour de palais.* Giorno in cui si rende giustizia.

DIA MAGRE. DIA DE PÈX.

DIA NUVOLÒS. Aquell en que la atmósfera está cuberta de núvols. *Dia nublado ó nubloso.* Dies nubila. *Temps couvert.* Tempo nuvolo.

DIA OBRER. ant. DIA FEINÈR.

DIA PER ALTRE. mod. adv. UN DIA PER ALTRE.

DIA PER DIA. mod. adv. ab que s'exprèssa lo dia fixo en que alguna cosa se fèu ó passá; y axí diem: fulano marxá DIA PER DIA de sant Pere. *El dia mismo.* Eodem die. *Le même jour.* Lo stesso giorno.

DIA RODÓ. Lo dia feinèr èntre dòs fèstas. *Dia quebrado.* Dies unicus profestus. *Jour ouvrier entre deux fêtes.* Giorno di lavoro fra due di festa.

DIA TAPAD. DIA CUBERT.

DIA TRIST. DIA CUBERT.

DIAS HA. loc. ab que s' explica que alguna cosa succeí mòlts dias abans del tèmps en que se referex. *Dias ha.* Multò ante. *Il y a long temps, il y a plusieurs jours.* Tempo fa.

ACLARIRSE LO DIA. fr. Exir lo sol desprès de haber estad núvol. *Abrir el dia, despejarse el dia.* Phœbum post nubila irradiare; nubibus fugatis, diem clarescere. *Reparaître le soleil.* Rasserenarsi il ciel.

AL APUNTAR LO DIA. mod. adv. Al comensar á dèxarse véurer la llum del dia. *Al amanecer, á primera luz, al rayar el dia.* Diluculo primo. *À jour ouvrant, au point du jour.* Nel farsi giorno, allo spuntar del giorno.

ALTRE DIA. expr. ab que algú se nèga á fèr lo que se li demana. *Mañana.* Minimè. *Demain.* Domani.

ALLARGARSE LO DIA. fr. Aumentarse la duració diaria del sol damunt del horisònt, lo que succeex dèsde 21 de desèmbre fins á 22 de juny. *Crecer el dia.* Diurnæ lucis spatium, tempus augeri. *Croître le jour.* Crescere il giorno.

ANAR Á DIAS. fr. Variar algú ó alguna cosa en alguns dias, com lo qui en un dia está alègre y en altre melancólic. *Tener dias.* Alium unâ die, alium esse aliâ. *Être d'un caractère inégal.* Avere un carattere volubile.

ÁNTES DE DIA. mod. adv. En lo tèmps ú hora immediatamènt desprès de la cual se fa de dia. *Ántes del dia.* Antelucculò, antelució. *Au petit jour.* Nello schiarare il giorno.

APUNTAR LO DIA. fr. Comensar á dèxarse véurer la llum del dia. *Despuntar el dia, esclarecer, alborear.* Lucescere. *Poindre.* Spuntare il giorno, venir fuori, nascere.

AVUY EN DIA. mod. adv. En lo tèmps presènt, en èsta época. *Hoy dia, hoy en dia, el dia de hoy.* Nunc, præsenti tempore. *Présentement, maintenant, au temps où nous sommes, aujourd'hui.* Oggi, oggidì, nel nostro tempo, al dì d'oggi.

BON DIA. Salutació familiar de que se usa trobaud al dematí gènt coneguda. *Buenos dias.* Precor tibi faustum diem. *Bon jour.* Buon giorno.

CADA DIA. mod. adv. En tòts los dias. *Todos los dias, cada dia.* Quotidianò. *Chaque jour, tous les jours.* Ogni giorno.

CADA DIA COLS AMARGAN. ref. que dòna á entèndrer que per bona que sia una cosa arriba á fèr fástig si es mòlt repetida. *Todos los dias olla, ó cada dia olla amarga el caldo; cada dia gallina amarga la cocina.* Fastidium giguit nimiùm repetita voluptas. *Même ragoût perd tout son goût.* Ogni giorno annoja il brodo.

CADA DIA NO ES FÈSTA MAJÒR. loc. ab que se denota que las cosas costòsas ó extraordinarias no sòn pera repetidas fora de la ocasió. *Agosto y vendimia no es cada dia.* Non semper messis, non est vindemia semper. *Tous les jours ne sont pas jours de fête.* Ogni dì non è festa.

CADA DIA TENIM UN DIA MÈS. loc. ab que s'exprèssa lo efècte que causa en las persònas la edat debilitand la robustesa, brio y salud. *No se van los dias en balde.* Incassùm non procedunt tempora: vires deficiunt eundo. *Il faut vieillir ou mourir jeune.* Ogni giorno diventiamo vecchi.

CÁURER LO DIA. fr. Acostarse á sòu fi. *Caer el dia.* Inclinare diem. *Tomber le jour.* Cadere il dì, abbassar il giorno.

CLAREJAR LO DIA. fr. CLAREJAR, en la última accepció.

CRÈXER LO DIA. fr. ALLARGARSE LO DIA.

CUBRIRSE LO DIA. fr. Ennuvolarse. *Encapotarse, cerrarse ú oscurecerse el dia.* Nubilari, nubilitare. *Se couvrir le ciel de nuages, s'obscurcir, devenir noir.* Oscurarsi il giorno, intenebrarsi il giorno.

DE DIA. mod. adv. Mèntres dura la llum del dia. *De dia.* De die, luci. *Pendant le jour.* Mentre il giorno, fra il giorno.

DE DIA Á DIA. mod. adv. DE SOL Á SOL.

DE DIA EN DIA. mod. adv. ab que se manifèsta que alguna cosa se va diferind un dia y altre mès de lo que se pensaba. *De dia en dia.* Ex die in diem. *De jour en jour, de plus en plus.* Di giorno in giorno.

DE DIA EN DIA. mod. adv. que denota la continuació del tèmps en que s'espèra ó se va executand alguna cosa. *De dia en dia.* Ex die in diem. *Tous les jours, de jour en jour.* Di giorno in giorno.

DEL UN DIA AL ALTRE. mod. adv. ab que s'exprèssa la promptitut ab que s'espèra algun succès. *De un dia á otro, de dia á dia.* Propediem. *D'un jour à l'autre.* D'oggi a domani.

DEL UN DIA AL ALTRE. loc. ab que s'exprèssa la mudansa esdevinguda del dia antecedènt al seguènt. *De un dia para otro.* Ab hesterna ad hodiernam diem. *D'un jour à l'autre.* Da ieri ad oggi.

DEMÁ SERÁ UN ALTRE DIA. loc. ab que s'explica la vicissitut de las cosas humanas. *Mañana será otro dia.* Cras alia evenient. *Le temps changera.* I giorni mutano la sorte.

DONAR LO BON DIA. fr. Saludar á algú al dematí dèsitjandli bon dia. *Dar los buenos dias.* Salutare. *Souhaiter le bon jour.* Salutare, dare il buon giorno.

DONAR LOS BONS DIAS. fr. Saludar ó visitar algú lo dia del sèu sant desitjandli felicitat. *Dar los dias.* Faustum alicui diei sancto sacrum cujus nomine vocatur deprecari. *Souhaiter la bonne fête.* Felicitare, augurare ad alcuno la sua festa.

EN DIAS DE DÈU. loc. que se usa pera expressar que may ha succeid ó se verificará alguna cosa. *En dias de Dios.* Nunquam. *Jamais.* Giammai.

ENTRE DIA. mod. adv. Durant lo dia, ó algun espay de èll. *Entre dia.* Interdiu. *Pendant le jour.* Fra giorno, il dì tra...

ESCURSARSE LO DIA. fr. Anarse disminuind la duració diaria del sol damunt del horisònt, lo que succeex desde 22 de juny á 21 de desèmbre. *Descrecer el dia.* Minui lucis diurnæ spatium. *Décroître le jour, se raccourcir.* Decrescere il giorno.

ESTAR EN DIAS DE PARIR. fr. Se diu de las donas prenyadas que tènen prop lo part. *Andar ó estar en dias de parir.* Partui proximam esse. *Être à la veille d'accoucher.* Essere sul punto, essere in procinto di partorire.

EXIR DEL DIA. fr. met. Exir de algun ... go, dificultat, etc., per lo pròmpte ...

lir del dia. Ex urgentibus negotiorum angustiis utcumque evadere. *Sortir d'embarras.* Uscir d'impaccio, sbrigarsi.

FÈR DEL DIA NIT Y DE LA NIT DIA. fr. Passar lo dia en las ocupaciòns propias de la nit, y la nit en las propias del dia, invertind axí l'òrde natural. *Hacer del dia noche y de la noche dia.* Temporis rationem invertere. *Faire de la nuit le jour, et du jour la nuit.* Far della notte giorno.

FÈRSE DIA Ó DE DIA. fr. Comensar á dèxarse véurer la llum del dia. *Amanecer; abrir el dia; romper el dia.* Lucescere. *Commencer à faire jour.* Spuntare il giorno.

HI HA MÈS DIAS QUE LLANGONISSAS. expr. fam. ab que se denota que no urgex lo dir ó fèr alguna cosa. *Mas dias hay que longanizas.* Nondum omnium dierum sol occidit. *Il y a plus de jours que de semaines.* Non finisce ancor il mondo.

HI HA MÈS DIAS QUE LLANGONISSAS. ref. que repren als que se apressuran massa en los negocis que dònan tèmps. *Mas dias hay que longanizas.* Festina lentè. *Il est plus de jours que d'années, et que de bonnes destinées.* L'affare non preme.

LO DIA DE AVUY. mod. adv. AVUY EN DIA.

LO DIA DEL SÈU SANT. Aquell en que se celèbra la fèsta del sant del nom de algú. *Su dia.* Dies sacer sancto cujus nomine aliquis vocatur. *Jour de la fête de quelqu'un.* La festa d'uno.

LO UN DIA SÍ, LO ALTRE NO. loc. UN DIA PER ALTRE.

MÈS DIÀS HI HA AL ANY QUE LLANGÒNISSAS. loc. HI HA MÈS DIAS QUE LLANGÒNISSAS.

NÁXER EN ALGUN DIA Ú HORA. fr. met. ab que se significa que algú ha exid ó se ha llibrad de un gran risc ó pèrill de la vida. *Nacer en algun dia ú hora.* Diem verè natalem apellari posse. *Se tirer d'un péril extrême.* Scampare d'un grande rischio.

NO DIGAS MAL DEL DIA QUE PASSAD NO SIA. ref. que enseuya que no pod fèrse judici de las cosas fins que se han vist del tòt. *No digais mal del año hasta que sea pasado.* Ne citò condemnes. *Attendez au soir à dire si le jour a été beau.* Non biasimare il giorno che non sia finito.

NO ES CADA DIA. loc. CADA DIA NO ES FÈSTA MAJÒR.

NON PASSAN CADA DIA. fr. CADA DIA NO ES FÈSTA MAJÒR.

RALLAR LO DIA. fr. CLAREJAR, en la última accepció.

SANT DIA. Tòt lo tèmps de un dia. Comunamènt se usa pera repéndrer á algú de que lo gasta tòt ociosamènt, sènse aplicar part de èll á cosas bonas ó indiferènts. *Santo dia.* Integer, totus dies. *Toute la sainte journée.* Tutto il nato dì.

SER, SEMBLAR UN DIA DE JUDICI. fr. ab que se denota la gran confusió, crids, etc., que hi ha en algun lloc. *Ser, parecer un dia de juicio.* Omnia tumultu misceri. *Être en désordre, être mêlé.* Essere come un sacco di gatti.

TAL DIA FARÁ UN ANY. loc. que se usa pera denotar lo poc ó ningun cuidado que causa alguna cosa. *Tal dia hará un año.* Nil refert, nil interest, quid indè? *Je m'en soucie comme de mes vieilles bottes.* Lo stimo quanto il cavolo a merenda.

TAPARSE LO DIA. fr. CUBRIRSE LO DIA.

TENIR SÒS DIAS. fr. ANAR Á DIAS.

TINGA MÒLT BON DIA. expr. BON DIA.

UN DIA PER ALTRE. mod. adv. Alternand los dias. *Un dia sí, otro no.* Alternis diebus. *De deux jours l'un, tous les deux jours.* Ogni due giorni.

UN DIA PER ALTRE Y DÒS ARREU. loc. Dos dias sí y un no. *Cada tercer dia.* Tertio quòque die. *De trois jours l'un, tous les trois jours.* Ogni tre giorni.

UN DIA PER ALTRE Y DÒS ARREU. loc. fam. que se usa pera expressar que alguna cosa se fa mòlt sovint y casi continuamènt. *Casi todos los dias.* Frequentissimè. *Presque toujours, très-souvent.* Quasi ogni giorno.

UN DIA QUE ALTRE. loc. adv. ab que s'exprèssa que alguna cosa se fa ó succeex poc sovint ó dèxand passar mòlts dias. *Uno que otro dia.* Aliquoties, nonnunquam. *De fois à autre.* Qualche volta.

UN Ó ALTRE DIA. loc. UN DIA QUE ALTRE.

VÉURERSE LO DIA. fr. CLAREJAR, en la última accepció.

VUY DIA. mod. adv. AVUY EN DIA.

VUY EN DIA. mod. adv. AVUY EN DIA.

DIABLE. s. m. Nom general dels ángels llansads al abisme, y de cada un de èlls. *Diablo, demonio.* Diabolus, dæmon, dæmonium. *Diable.* Diavolo.

DIABLE. met. Lo qui tè mal geni, ó es mòlt travès, temerari y atrevid. *Diablo.* Homo acri indole; audax. *Diable.* Demonio.

DIABLE. met. Lo qui es mòlt llètj. *Diablo.* Turpis. *Diable.* Diavolo.

DIABLE. met. Lo astut, sagas, que tè sutilesa y manya fins en las cosas bonas. *Diablo.* Callidus. *Diable.* Scaltro, sagace, diavolo.

DIABLE ENCARNAD. DIMONI ENCARNAD.

DIABLE PREDICADÒR. Nom que se dòna á la persòna que sènd de costums escandalòsos, se posa á donar á altres bons consells. *Diablo predicador.* Gracchus de seditione quærens. *Satan monté en chaire.* Cosi si chiama chi essendo cattivo consiglia ad altri che sia buono.

ANÁRSEN AL DIABLE. fr. Condemnarse. *Irse al infierno.* Condemnari. *Aller en enfer.* Dannarsi, andare all' inferno.

DEL DIABLE, DE MIL DIABLES, ETC. expr. ab que s'exagèra alguna cosa per dolènta ó incómoda. *Del diablo, de los diablos, de mil diablos, de todos los diablos, etc.* Nimius, immodicus. *C'est un grand diable.* Del diavolo.

DONARSE Á TÒTS LOS DIABLES. fr. Estar summamènt irritad. *Darse al diablo.* Diris se devovere. *Se donner au diable.* Darsi al diavolo.

HI HA ALGUN DIABLE ÈNTRE MITJ. loc. ab que s' exprèssa la malicia oculta, embolic, etc., que hi ha en algun cas ó negoci. *Aquí hay mucho diablo.* Plurimum doli vel fraudis latet. *Il y a le diable dans cette affaire.* Il diavolo v' ha cacciato la coda.

LO DIABLE CUAND ES VÈLL SE FA HERMITÁ. ref. que dòna á entèndrer lo que regularmènt succeex als homes, que cuand sòn jòves desitjan honòrs y diversiòns, y solamènt en la vellesa se dònan á la virtut. *De mozo á palacio, de viejo á beato.* Regum aulas juvenis, senior pia templa fræquentat. *Quand le diable fut vieux, il se fit hermite.* Quando il diavolo è vecchio diventa santo.

LO DIABLE VA PER CASA. loc. fam. ab que se denota que hi ha turbació, sòròll ó alborot en alguna part. *Anda el diablo en Cantillana.* Dæmonis machinamenta grassantur. *Le diable est aux vaches.* Il diavolo v' ha cacciato la coda.

MÈS QUE LO DIABLE. expr. comp. ab que s' explica lo excès de alguna cosa; y axí se diu pèsa MÈS QUE LO DIABLE, es mès fort que lo DIABLE. *Como el diablo.* Nimium. *Comme le diable.* Come un diavolo.

NO FÈS LO DIABLE QUE. expr. ab que se denota que se deu evitar algun pèrill ó contingencia perqué no succeesca algun mal. *No sea el diablo que.* Ne fortè. *Ne soit que.* Non fosse che.

PARLAR AB LO DIABLE. fr. que se aplica al subgècte que es mòlt astut y averigua cosas difícils de saberse. *Hablar con el diablo.* Versutiá pollere. *Devenir ou savoir tout.* Aver il diavolo nell' ampolla.

¿QUÈ DIABLE? Modo de parlar que se junta frecuentmènt á las expressiòns de impaciencia ó de admiració. *¿Qué diablos? ¿cómo diablos?* Quo pacto? *Comment diable!* Come diavolo.

SAB LO DIABLE AHÒNT JAU. loc. ab que s' exprèssa que algú es mòlt sagas y advertid. *Sabe mas que Merlin, mas que la zorra.* Callidus est. *C'est un diable d'homme.* Sapere dove il diavolo tien la coda.

TÒT SEN' HA ANAD AL DIABLE. expr. fam. ab que se denota lo mal èxit que ha tingud alguna cosa. *Llevóselo el diablo.* Periit. *Le diable s'en mêla.* Tutto è andato al diavolo.

UN DIABLE. expr. fam. ab que se manifèsta la repugnancia que tenim á executar una cosa que se nos proposa. *Un diablo.* Nequaquam. *Point du tout.* Un diavolo.

DIABLILLO. s. m. dim. de DIABLE. DIABLÓ, en la última accepció.

DIABLÓ. s. m. dim. de DIABLE. *Diablillo.* Diabolus. *Petit diable, diablotin.* Diavoletto.

DIABLÓ. Lo minyó que vestid de diable va en la professó de Corpus y altras fèstas. *Diablillo.* Larvatus diabolum referens. *Arlequin habillé en diable.* Arlecchino.

DIABLÓ. met. Lo qui es agud y travès. *Diablillo.* Solers, irrequietus. *Diablotin.* Facimale.

DIABLOT. s. m. DIABLÓ, en la segòna accepció.

DIABLURA. s. f. Travessura extraordinaria, acció temeraria exposada á pèrill y fora de rahó ó tèmps. *Diablura.* Temerè factum. *Méchanceté, audace diabolique.* Malvagità.

DIABÓLIC, CA. adj. Lo que es propi del diable. *Diabólico.* Diabolicus. *Diabolique.* Diavolico.

DIABÓLIC. met. y fam. Lo excessivamènt dolènt, com tèmps DIABÓLIC. *Diabólico.*

Pessimus. *Diabolique*. Indiavolato.

DIACA. s. m. Ministre ecclesiástic y de grau segòn en dignitat, immediat al sacerdoci. *Didcono*. Diaconus. *Diacre*. Diacono.

DIACONAT. s. m. L' òrde sagrad immediat al sacerdoci. *Diaconato, diaconado*. Diaconatus. *Diaconat*. Diaconato.

DIACONÍA. s. f. Lo districte y tèrme en que antiguamènt estaban divididas las iglèsias pera lo socòrro dels pobres al cuidado de un diaca; y també la casa en que vivia. *Diaconía*. Diaconatus territorium, ditio. *Département où l'église établissait un diacre*. Distretto dove la chiesa stabiliva un diacono.

DIACONIL. adj. Lo que pertany al diaca. *Diaconal*. Diaconalis. *Diaconal*. Proprio di diacono.

DIACONIL. s. m. Lo clergue que en algunas iglèsias tè la obligació de cantar lo evangeli en las missas solemnes. *Evangelistero*. Clericus evangelii recitator. *Prêtre dont le devoir est de chanter l'évangile*. Il prete che canta il vangelo.

DIACONISSA. s. f. Dona empleada y dedicada al servey de la Iglèsia. *Diaconisa*. Diaconissa. *Diaconesse*. Diaconessa.

DIADA. s. f. DIA.

ANAR Á DIADAS. fr. ANAR Á DIAS.

TENIR SÀS DIADAS. fr. ANAR Á DIAS.

DIADEMA. s. f. Faxa ó cinta blanca que antiguamènt portaban los rèys cenyida al cap per insignia de sa dignitat: remataba en un nus, del cual pènjaban los caps per los muscles. *Diadema*. Diadema. *Diadème*. Diadema.

DIADEMA. Coròna. *Diadema*. Diadema. *Diadème, couronne*. Diadema, corona.

DIAFANITAT. s. f. Transparencia. *Diafanidad*. Pelluciditas. *Diaphanéité*. Diafanità.

DIÁFANO, NA. adj. Transparènt. *Diáfano*. Pellucidus, translucidus, translucens. *Diaphane*. Diafano.

DIAFORÉTIC, CA. adj. *Med*. que se aplica á certs medicamènts que facilitan lo suòr. *Diaforético*. Diaphoreticus. *Diaphorétique*. Diaforetico.

DIAFRAGMA. s. m. *Anat*. Mèmbre, part carnòs y part tendinòs, que com una bóveda flexible separa la cavitat del pit de la del vèntre. *Diafragma*. Diaphragma. *Diaphragme*. Diaframma.

DIAGONAL. adj. *Geom*. Lo que va dèsde un ángul de una figura rectilínea al ángul oposad passand per lo cèntro. *Diagonal*. Diagonalis. *Diagonal*. Diagonale.

DIAGONALMÈNT. adv. mod. Ab modo diagonal. *Diagonalmente*. Diagonali modo. *Diagonalement*. Diagonalmente.

DIALÉCTIC, CA. adj. Lo que pertany á la dialéctica. *Dialéctico*. Dialecticus. *Dialectique*. Dialettico.

DIALÉCTIC. s. m. Lo qui profèssa la dialéctica. *Dialéctico*. Dialecticus. *Dialecticien*. Logico, dialettico.

DIALÉCTICA. s. f. Art de dirigir bè lo raciocini. *Dialéctica*. Dialectica. *Dialectique*. Dialettica, logica.

DIALECTO. s. m. Llenguatge que tè ab altre ó altres un orígen comú, encaraqué se diferencie en las desinencias ó en altres circunstancias de sintáxis, pronunciació, etc. *Dialecto*. Dialectus. *Dialecte*. Dialetto.

DIALOGAL. adj. DIALOGÍSTIC.

DIALOGISME. s. m. *Ret*. Especie de prosopopeya que se comet cuand algú, sia real ó fingidamènt, se fa preguntas y respostas com si parlas ab altres. *Dialogismo*. Dialogismus. *Dialogisme*. Dialogismo.

DIALOGÍSTIC, CA. adj. Lo pertanyènt al diálogo, ó lo que está escrit en diálogo. *Dialogístico*. Ad dialogum spectans, vel ad formam dialogi. *Dialogique*. Dialogico.

DIÁLOGO. s. m. Conferencia escrita ó de viva veu èntre dòs ó mès persònas que alternativamènt discòrren preguntand y responènd. *Diálogo*. Dialogus. *Dialogue, colloque*. Dialogo.

PARLAR EN DIÁLOGO. fr. *Dialogizar*. Dialogos loqui, colloqui. *Dialoguer*. Dialogizzare.

DIALTEA. s. f. Ungüènt compost principalmènt de l' arrel de malví. *Dialtea*. Dialthæa. *Dialthée*. Dialtea.

DIAMANT. s. m. Pèdra mòlt preciòsa, brillant, transparènt y tan sumamènt dura, que ralla tòtas las altras pèdras finas, de las cuals es la mès estimada. *Diamante*. Adamas. *Diamant*. Diamante.

DIAMANT EN BRUT. Lo qui está encara sènse pulir, cubert de arena y del matèx modo que isqué de la mina. *Diamante bruto ó en bruto, naife*. Adamas rudis, impolitus. *Diamant brut*. Diamante non ancor pulito.

DIAMANT EN BRUT. met. Cualsevol cosa ani-

mada y sensible, com lo entenimènt, la voluntat, etc., cuand no tè lo lluimènt que dòna la educació y la experiencia. *Diamante bruto ó en bruto.* Incultum ingenium. *Esprit, etc., sans culture.* Talento non coltivato.

DIAMANT MÒLT PÈTIT. *Chispa.* Minusculus adamas. *Carat.* Diamantino.

DIAMANT TAULA. Lo qui está traballad per la part de dalt ab una superficie plana, y cuatre rebaxads al rodedòr. *Diamante tabla.* Adamas planus. *Diamant plan.* Diamante piano.

DIAMANTAS. s. m. aum. de DIAMANT. *Diamantazo.* Magnus adamas. *Gros diamant.* Grande diamante.

DIAMANTÍ, NA. adj. Lo pertanyènt al diamant. També se usa en sentit metafóric pera explicar la duresa ó fortalesa de alguna cosa. *Diamantino.* Adamantinus. *De diamant.* Diamantino.

DIAMANTISTA. s. m. Lo qui traballa y engasta diamants y altras pèdras preciòsas. *Diamantista.* Gemmarius. *Diamantaire, lapidaire.* Giojelliere.

DIAMETRAL. adj. Lo que pertany al diámetro, com línea DIAMETRAL. *Diametral.* Diametrus. *Diamétral.* Diametrale.

DIAMETRALMÈNT. adv. mod. De extrèm á extrèm. *Diametralmente.* Ex diametro. *Diamétralement.* Diametralmente.

DIÁMETRO. s. m. *Geom.* La línea recta que passand per lo cèntro del círcul y terminand en la circumferencia, lo dividex en dòs parts iguals. *Diámetro.* Diameter, diametros. *Diamètre.* Diametro.

DIANA. s. f. *Milic.* Un dels tocs de guerra que se fa á punta de dia pera indicar que cèssa lo sant que se habia donad á fi de regonéxerse durant la nit. *Diana.* Militaris sonus antelucanus. *Diane.* Diana.

DIANTRE. s. m. fam. Diable. *Diantre, dianche.* Diabolus. *Diantre, diable.* Diavolo.

DIANXE. s. m. fam. DIANTRE.

DIAPALMA. s. f. Emplastre dessecant compost del decuit de palma, oli comú y litargiri. *Diapalma.* Diapalma. *Diapalme.* Diapalma.

DIAPASSÒN. s. m. *Mús.* Lo interval-lo que consta de cinc tons, tres majòrs y dòs menòrs, y de dòs semitons majòrs, que sòn diapente y diatesaron. *Diapason.* Diapason. *Diapason.* Diapason.

DIAPENTE. s. m. *Mús.* Lo quint interval-lo que consta de tres tons y de un semitó menòr. Es consonancia perfeta. *Diapente.* Diapente. *Diapente.* Diapente.

DIAQUILÒN. s. m. Emplastre que se fa de litargiri, oli y lo mucilago de algunas hèrbas. *Diaquilon.* Emplastrum diachilonis. *Diachilon.* Empiastro di mucilaggine.

DIARI, RIA. adj. Lo que correspon á tots los dias, com salari DIARI, mènjar DIARI. *Diario.* Quotidianus. *Journalier.* Quotidiano, giornaliere.

DIARI. s. m. Relació histórica de lo que ha anad succeind cada dia en una expedició, viatge, etc. *Diario.* Rerum per singulos dies gestarum commentarium. *Journal.* Giornale.

DIARI. Papèr que se publica cada dia y conté varias noticias. *Diario.* Diarium. *Journal.* Giornale.

DIARI. Lo valòr ó lo gasto corresponènt á lo que es menester pera mantenir la casa en un dia, y lo que se gasta y mènja cada dia. *Diario.* Quotidianus. *Dépense journalière.* Spesa d' ogni giorno.

DIARIAMÈNT. adv. t. Cada dia. *Diariamente, dia por dia.* Quotidiè. *Journellement, jour par jour.* Quotidianamente.

DIARISTA. s. m. Lo qui compon ó publica algun diari. *Diarista.* Diarii scriptor, vel editor. *Journaliste.* Giornalista.

DIARREA. s. f. *Med.* Flux de ventre de varios humòrs, peró sèmpre líquids. *Diarrea.* Diarrhæa, fluxus ventris. *Diarrhée, dévoiement, cours de ventre.* Diarrea, flusso di ventre.

DIASEN. s. m. *Med.* Especie de electuari purgant, compost principalmènt de fullas del senet. *Diasen.* Diasen. *Diasené.* Diaseno.

DIASPRO. s. m. Pèdra que se col-loca en l' òrde de las preciòsas majòrs: se fabrican estatuas y columnas entèras de ella, y ne hi ha de varios colòrs. *Diaspro, diáspero.* Jaspis. *Jaspe.* Diaspro.

DIÁSTILO. s. m. *Arq.* Especie de edifici en que las columnas se col-locan á distancia de tres diámetros. *Diástilo.* Diastylus. *Diastyle.* Diastilo.

DIASTOLE. s. m. *Anat.* Un dels dos moviments sensibles del cor, per lo cual se dilata. Las arterias tènen també sa diastole, que comunamènt se anomena [illegible]

Didstole. Diastole. *Diastole*. Diastole.

DIÁSTOLE. *Gram.* Figura que sols tè us en la poesía, y consistex en allargar la síllaba brèu. *Didstole*. Diastole. *Diastole*. Diastole.

DIASTRADURA. s. f. DIABLURA.

DIASTRE. s. m. DIABLE.

DIASTRE. met. Travès, atrevid, inquièt. *Diablo, travieso, revesado, trasgo*. Irrequietus. *Inquiet*. Facimale, irrequieto.

DIASTRE. met. DIABLE, en la cuarta accepció.

DIATESARON. s. m. *Mús.* Lo interval-lo que consta de dòs tons, majòr y menòr, y de un semitó majòr. *Diatesaron*. Diatesaron. *Diatessaron*. Diatesseron.

DIATÓNIC. adj. *Mús.* Se aplica á un dels tres géneros del sistema músic, que proceex per dòs tons y un semitó. *Diatónico*. Diatonicus. *Diatonique*. Diatonico.

DIATÓNIC-CROMÁTIC. Se diu del género de música mixto del diatónic y del cromátic. *Diatónico-cromdtico*. Diatonico-chromaticus. *Genre de musique mêlé du diatonique et du chromatique*. Diatonico-cromatico.

DIATÓNIC-CROMÁTIC-ENARMÓNIC. Se aplica al género de música mixto de tòts los tres del sistema músic. *Diatónico-cromdtico-enarmónico*. Diatonico-chromatico-enharmonicus. *Genre de musique composé de trois systèmes de musique*. Diatonico-cromatico-enarmonico.

DIATRIBA. s. f. Discurs que versa regularmènt sòbre materias polémicas, y dirigid per lo comú á impugnar ab acrimonia y severitat las produccións del ingeni. *Diatriba*. Refutatio vehemens. *Diatribe*. Diatriba.

DIBUX. s. m. Lo art que ensenya de dibuxar. *Dibujo*. Ars graphica, graphis. *Dessin*. Disegno.

DIBUX. La figura, imatge, etc., delineada ó dibuxada. *Dibujo*. Graphis. *Dessin*. Disegno.

DIBUX. Lo ramatge, flors, etc., de las puntas, telas pintadas, etc. *Dibujo*. Figura. *Dessin*. Disegno.

DIBUX. Lo papèr ó patró dibuxad confòrme al dibux del cual se fòrma lo de las puntas, brodad, etc. *Dibujo*. Cartha exemplaris. *Dessin*. Disegno.

DIBUX. met. DESCRIPCIÓ.

DIBUXANT. p. pres. de DIBUXAR. Lo qui dibuxa. *Dibujante, dibujador*. Imagines adumbrans. *Dessinateur*. Disegnatore.

DIBUXAR. v. a. Delinear en la superficie, imitand de clar y obscur la figura de algun cos. *Dibujar*. Imagines adumbrare. *Dessiner*. Disegnare.

DIBUXAR. met. Descriurer ab propietat alguna passió del ánimo ó alguna cosa inanimada. *Dibujar*. Describere. *Depeindre*. Dipingere, descrivere.

DICACITAT. s. f. ant. Agudesa y gracia en ferir ab paraulas: especie de mordacitat. *Dicacidad*. Dicacitas. *Causticité*. Mordacità, malignità.

DICCIÓ. s. f. Cualsevol de las parts que componen la oració en una llèngua. *Diccion*. Dictio. *Mot, terme, diction*. Dizione.

DICCIONARI. s. m. Lo llibre en fòrma de catálog que conté per òrde alfabétic tòtas las diccións de una ó mès llènguas, ó de las pertanyènts á alguna facultat ó materia determinada, explicada regularmènt en lo matèx idioma. *Diccionario*. Lexicon, dictionarium, dictionarius liber. *Dictionnaire*. Dizionario.

DICTAD. s. m. Títol de dignitat, honòr ó senyorío, com duc, cònde, marques, consellèr, etc. *Dictado*. Honoris, dignitatis titulus. *Titre d'honneur ou de dignité*. Titolo d' onore.

DICTADÒR. s. m. Magistrat supremo èntre los antigs romans, que elegian ó anomenaban los cónsuls en los tèmps perillòsos de la república pera que manás com á soberá. *Dictador*. Dictator. *Dictateur*. Dittatore.

DICTADURA. s. f. La dignitat del dictadòr. *Dictadura*. Dictatura. *Dictature*. Dittatura.

DICTÁMEN. s. m. Opinió ó judici que se fòrma sòbre alguna cosa. *Dictámen*. Opinio, judicium. *Avis, opinion, sentiment*. Dettame, parere.

PÈNDRER DICTÁMEN. fr. CONSELL.

DÍCTAMO BLANC. s. m. Hèrba ramòsa que tè las fullas semblants á las del frèxe, las camas cilíndricas, dretas, peludas y de colòr rojenc, y las flors comunamènt blancas. Sa arrel, del grux de un dit, y sa escorxa se usan en la medicina. *Díctamo blanco, fresnillo*. Dictamus albus. *Dictame, fraxinelle*. Dittamo.

DÍCTAMO CRÈTIC. Hèrba medicinal, especie

de òrenga y semblant á èlla, ab las fulas cubertas de una especie de bòrra blanca per dins, que conté la fructificació. Servex de adòrno en los jardins, y sa flor fa una fortòr mòlt desagradable. *Dictamo crético.* Origanum dictamnus. *Dictame de Crète.* Frassinella.

DICTAR. v. a. Pronunciar á poc á poc las paraulas pera que altre tinga tèmps de anarlas escribind. *Dictar.* Dictare. *Dicter.* Dettare.

DICTAR. met. Inspirar, suggerir. *Dictar.* Suggerere. *Dicter, inspirer, suggérer.* Dettare, inspirare, suggerire.

DICTATORI, RIA. adj. Lo pertanyènt á la dignitat del dictadòr. *Dictatorio.* Dictatorius. *De dictateur.* Dittatorio.

DICTERI. s. m. Ditxo ó expressió mordas y picant que ferex ó insulta. *Dicterio.* Dicterium. *Mot piquant, brocard, lardon.* Battone, diceria mordace, motto che punge.

DIDA. s. f. La dona que cria als sèus pits alguna criatura de altre. *Nodriza, ama ó ama de leche, nutriz.* Nutrix. *Nourrice.* Nutrice, balia, lattatrice.

DIDAL. s. m. Instrumènt vuid ordinariamènt de mètall ab que se guarnex la extremitat del dit, y servex pera empényer l' agulla cuand se cus sènse pèrill de punxarse. *Dedal.* Digitale, digitabulum. *Dé.* Ditale.

DIDAL. Lo qui usan los segadòrs y altres que traballan de mans, pera que no se fassan mal als dits. *Dedil.* Digitale coriaceum. *Doigtier, poucier, manique.* Ditale, guardamano.

DIDAL. met. Vas mòlt pètit. *Dedal.* Minutulum vasculum. *Verre trop petit.* Vaso piccolissimo.

DIDALÈRA. s. f. Planta silvèstre que fa una flor de figura de campaneta. *Campanilla.* Campanula silvestris. *Champanelle.* Campanola.

DIDÁCTIC, CA. adj. Lo que es propi y á propósit pera la ensenyansa. *Didascálico, didáctico.* Didascalicus. *Didascale, didactique.* Didascalico.

DIDASCÁLIC, CA. adj. DIDÁCTIC.

DIDOT. s. m. Lo marid de la dida. *Amo; marido del ama de leche.* Nutricis maritus. *Père nourricier.* Balio.

DIE. s. m. DIA.

DIÉRESIS. s. f. Figura poética per la cual una síl-laba se partex en dòs en lo vers. *Diéresis.* Diæresis. *Diérèse.* Dieresi.

DIESI. s. f. *Mús.* Una de las parts mès pètitas y sensillas en que se dividex lo to. *Diesi.* Diesis. *Dièse.* Diesis.

DIETA. s. f. Lo régimen que se fa observar als malalts y convalecènts en lo mènjar y béurer. *Dieta.* Diæta. *Diète.* Dieta.

DIETA. La junta ó congrès dels estads del imperi de Alemanya pera deliberar sobre los negocis públics ó de religió, y també las còrts de Polonia y las assambleas dels estads de Suissa, que se anomenan DIETAS GENERALS. *Dieta.* Comitia. *Diète.* Dieta.

DIETA. Lo salari que guanya cada dia un jutge de comissió, informant, etc. *Dieta.* Unius diei stipendium. *Vacation.* Onorario, mercede.

DIETARI. s. m. Especie de calendari que usan los ecclesiástics, ahònt está disposad l' òrde y ritu del rèso y ofici divi de tòt lo any. *Añalejo, cuadernillo, epacta, burrillo.* Libellus annuum officii divini recitandi ordinem et ritum complectens. *Ordo, bref, directoire, guide âne.* Ordinario, o calendario per l' uffizio.

DIETÉTIC, CA. adj. Lo que pertany á la dieta ó régimen que se fa observar á malalts. *Dietético.* Diæteticus. *Diététique.* Dietetico.

DIFERENCIA. s. f. La rahó perqué una cosa se distingex de altra. *Diferencia.* Discrimen, disparitas, differentia. *Différence.* Differenza.

DIFERENCIA. Varietat èntre cosas de una matèxa especie. *Diferencia.* Disparitas, diversitas. *Différence, diversité, dissemblance.* Differenza, dissimiglianza.

DIFERENCIA. Disputa, contrarietat ú oposició de algunas persònas èntre sí. *Diferencia.* Dissidium, jurgium. *Différend, débat.* Dibatto, rissa, quistione.

DIFERENCIA. *Arit. y Geom.* Lo excès de una cantitat respècte de altra. *Diferencia.* Differentia. *Différence.* Differenza.

Á DIFERENCIA. mod. adv. que servex pera explicar la rahó de discrepancia que ha èntre dòs cosas semblants ó comparadas èntre sí. *Á diferencia.* Cum discrimine. *À la différence.* A differenza.

PARTIR LA DIFERENCIA. fr. Cedir cada hu sa part en alguna controversia ó ajust pera poder posarse de acord. *Partir la diferencia.* Mediam rationem ample[…]

Partager le différent. Partîre la differenza.

DIFERENCIAL. adj. Lo que pertany á la diferencia de algunas cosas èntre sí. *Diferencial.* Ad differentiam spectans. *Qui appartient à la différence.* Differenziale.

DIFERENCIAR. v. a. Fèr diferencia, conéxer la diversitat y semblansa de las cosas. *Diferenciar.* Distinguere, discernere. *Différencier, distinguer.* Differenziare.

DIFERENCIAR. Variar, mudar lo us que se fa de las cosas. *Diferenciar.* Variare. *Varier, diversifier.* Variare, diversificare.

DIFERENCIARSE. v. r. Distingirse una cosa de altra. *Diferenciarse, diferir.* Distingui, diferre. *Différer.* Differire, esser dissimile.

DIFERENCIARSE. Fèrse notable algun subgècte per sas acciòns ó calitats. *Diferenciarse.* Distingui. *Se singulariser, se distinguer du commun.* Singolarizzarsi, cercar di distinguersi.

DEFERENÇAR. v. a. ant. DIFERENCIAR.

DIFERÈNT. adj. Divers, distint, no paregud á altra cosa. *Diferente.* Diversus, differens. *Différent, distinct, divers.* Differente, dissimile, vario.

DIFERENTÍSSIM, MA. adj. sup. de DIFERÈNT. *Diferentisimo.* Diversissimus, valdè diversus. *Très-différent.* Differentissimo.

DIFERENTMÈNT. adv. mod. De diferènt manèra. *Diferentemente.* Aliter, secus. *Différemment, diversement.* Differentemente.

DIFERIR. v. a. Dilatar, retardar ó suspéndrer la execució de alguna cosa. *Diferir, endurar.* Differre, procrastinare. *Différer, retarder.* Differire, ritardare, indugiare, procrastinare.

DIFFAMAR. v. a. ant. DISFAMAR.

DIFFAMATORI, RIA. adj. ant. DISFAMATORI.

DIFÍCIL. adj. Lo que no se logra ó executa sino ab mòlt traball. *Difícil.* Difficilis. *Difficile, malaisé.* Difficile.

DIFICILÍSSIM, MA. adj. sup. de DIFÍCIL. *Dificilisimo.* Difficillimus. *Très-difficile.* Difficilissimo.

DIFÍCILMÈNT. adv. mod. Ab dificultat. *Dificilmente, dificultosamente.* Difficulter, difficiliter, difficile. *Difficilement.* Difficilmente.

DIFICULTAR. v. a. Posar dificultats á alguna cosa, tenirla per difícil. *Dificultar.* difficilem æstimare. *Proposer des difficultés.* Difficoltare.

DIFICULTAR. Fèr difícil alguna cosa ficandhi destòrbs ó inconvenients que ántes no tenia. *Dificultar.* Difficilem reddere. *Mettre, chercher des difficultés.* Difficoltare.

DIFICULTAT. s. f. Destòrb, oposició ó circunstancia que fa difícils las cosas. *Dificultad.* Difficultas. *Difficulté, embarras, empêchement.* Difficoltà, impaccio.

DIFICULTAT. Dubte, argumènt ó réplica proposada contra alguna opinió. *Dificultad.* Dubium, difficultas. *Difficulté.* Difficoltà.

AQUÍ ESTÁ LA DIFICULTAT. loc. AQUÍ ES Ó ESTÁ LO CAS.

DIFICULTÒS, A. adj. Difícil, ple de destòrbs. *Dificultoso.* Arduus, difficilis. *Difficile, malaisé, embarrassant.* Difficoltoso, difficile.

DIFICULTOSAMÈNT. adv. mod. DIFÍCILMÈNT.

DIFICULTOSÍSSIM, MA. adj. sup. de DIFICULTÒS. *Dificultosisimo.* Difficillimus. *Très-difficile.* Difficoltosissimo.

DIFIDENCIA. s. f. Falta de la fidelitat. *Difidencia.* Infidentia, infidelitas. *Infidélité, manque de foi.* Infedeltà, mancanza di fede.

DIFORME. adj. DISFÒRME.

DIFTONGAR. v. a. Unir dòs vocals formand en la pronunciació una sola síl-laba. *Diptongar.* Diphtongum formare. *Unir deux voyelles pour en former une diphtongue.* Dittongare.

DIFTONGO. s. m. La unió de dòs vocals que sèmpre se pronuncian en un sol tèmps y fòrman una sola síl-laba. *Diptongo.* Diphtongus. *Diphtongue.* Dittongo.

DIFUGI. s. m. EFUGI.

DIFUNDIR. v. a. Exténdrer, esbarriar. Se diu propiamènt dels flúidos, y també se usa com recíproc. *Difundir.* Diffundere. *Épancher repandre, étendre.* Diffondere, spargere.

DIFUNDIR. Divulgar, publicar. També se usa com recíproc. *Difundir.* Diffundere, in vulgus proferre. *Repandre, divulguer, publier.* Divolgare, far noto, spargere.

DIFUNT, TA. adj. La persòna morta. Se usa també com substantiu en las dòs terminaciòns. *Difunto.* Defunctus, mortuus. *Défunt, mort.* Defunto, morto.

DIFUNT. s. m. Se pren mòltas vegadas per lo cadáver. *Difunto.* Defunctus, defuncti cadaver. *Défunt, cadavre.* Cadavero, corpo morto.

DIFUS, A. adj. Ample, dilatad. *Difuso.* Diffusus, amplus. *Ample, large.* Diffuso.

DIFUS. Lo que es redundant en veus y expressiòns. *Difuso.* Nimis prolixus. *Diffus, prolixe.* Diffuso, prolisso.

DIFUSAMÈNT. adv. mod. Ab difusió. *Difusamente.* Diffusè. *Diffusément.* Diffusamente.

DIFUSIÓ. s. f. Dilatació y ampliació viciòsa del discurs. *Difusion.* Diffusio. *Diffusion.* Prolissità.

DIFUSIU, VA. adj. Lo que tè la propietat de difundir ó difundirse. *Difusivo.* Diffusivus. *Qui peut s'étendre ou se répandre.* Diffusivo.

DIGERIR. v. a. Pair lo ventrell lo alimènt, triturandlo y desfèndlo pera convertirlo en quilo y nutrir al animal. *Digerir.* Digerere. *Digérer.* Digerire, smaltire.

DIGERIR. met. Sufrir ab paciencia alguna desgracia ú ofensa. *Digerir.* Sustinere, patienter ferre. *Se résigner.* Digerire.

DIGERIR. met. Examinar cuidadosamènt alguna cosa, meditandla pera entèndrerla ó executarla. *Digerir.* Perpendere. *Digérer, méditer, examiner.* Dilucidare, esaminare.

DIGERIR. met. Posar en òrde las cosas. Se diu en particular de las obras del ingeni. *Digerir.* Digerere, ordinare. *Digérer, arranger, mettre en ordre.* Digerire, disporre, ordinare.

DIGERIR. *Quim.* Còurer alguns sucs ó altras materias per medi de un calòr lènt semblant al del ventrell. *Digerir.* Coquere. *Faire digérer, mettre en digestion.* Digerire.

DIGEST. s. m. La col-lecció de las decisiòns del drèt romá. *Digesto.* Digestum. *Digeste.* Digesto.

DIGESTA. s. f. ant. DIGEST.

DIGESTIÓ. s. f. La modificació que reben los alimènts en lo ventrell pera convertirse en quilo. *Digestion.* Digestio. *Digestion.* Digestione.

DIGESTIÓ. *Quim.* La lènta fermentació que se causa en las materias cruas per medi de un calòr artificial semblant al del ventrell; com lo dels fèms, lo de la cendra calènta, etc. *Digestion.* Digestio, fermentatio. *Digestion.* Il digerire,

DIGESTIU, VA. adj. Lo que es bo pera ajudar á la digestió. *Digestivo.* Digestivus, digestorius. *Digestif.* Digestivo.

DIGMENGE. s. m. ant. DIUMENGE.

DIGNACIÓ. s. f. Condescendencia ab lo que pretèn ó demana lo inferiòr, deferencia á afavorir á algú. *Dignacion.* Dignatio. *Condescendance, complaisance.* Degnazione.

DIGNAMÈNT. adv. mod. De una manèra digna y confòrme al mérit de la cosa. *Dignamente.* Dignè. *Dignement.* Degnamente.

DIGNARSE. v. r. Determinarse á honrar y afavorir á algú. *Dignarse.* Dignari. *Digner, vouloir bien.* Degnarsi.

DIGNE, NA. adj. Beneméril, acreedòr á alguna cosa, com honòrs, premis, etc. *Digno.* Dignus. *Digne.* Degno.

DIGNE. Se diu per antífrasis del que mereix alguna pena, com DIGNE de mort. *Digno.* Dignus. *Digne, qui mérite.* Degno, meritevole.

DIGNE. Corresponènt, proporcionad al mérit y dignitat de algú. *Digno.* Dignus, congruens. *Digne, correspondant.* Degno, conveniente.

DIGNÍSSIM, MA. adj. sup. de DIGNE. *Dignisimo.* Dignissimus. *Très-digne.* Degnissimo.

DIGNÍSSIMAMÈNT. adv. mod. sup. de DIGNAMÈNT. *Dignisimamente.* Dignissimè. *Très-dignement.* Degnissimamente.

DIGNITAT. s. f. Calitat que constituheix digna alguna cosa. *Dignidad.* Dignitas. *Dignité.* Dignità.

DIGNITAT. Excel-lencia, realse. *Dignidad.* Dignitas, excellentia. *Dignité, élévation.* Dignità, grado, eccellenza.

DIGNITAT. Cárreg ó empleo honorífic. *Dignidad.* Dignitas, honor, munus honorificum. *Dignité, charge, office considérable.* Dignità, posto, stato.

DIGNITAT. En las catedrals y col-legiatas cualsevol de las prebèndas de que es propi algun ofici honorífic, y la persona que la posseex. *Dignidad.* Dignitas ecclesiastica. *Dignité.* Dignità.

DIGNITAT. Per antonomasia s' entèn lo arquebisbe ó bisbe. *Dignidad.* Dignitas episcopalis. *L'archevêque ou l'évêque.* Vescovo, o arcivescovo.

DIGRESSIÓ. s. f. Vici en la elocució que se comet cuand sènse necessitat se distrau lo discurs á cosas inconnexas ab lo assumpto. Es á vegadas discul[pable]

aquest vici cuand una justa causa mou á cométrerlo. *Digresion*. Digressio. *Digression, écart*. Digressione, intramessa.

DIJOUS. s. m. Lo quint dia de la semmana. *Jueves*. Dies Jovis, feria quinta. *Jeudi*. Giovedì.

DIJOUS DE LAS COMARAS. Lo penúltim dijous ántes de carnestoltas. *Jueves de comadres*. Feria quinta ante dominicam sexagesimam. *Le jeudi qui précède le jeudi gras*. Giovedì anteriore al giovedì grasso.

DIJOUS DELS COMPARES. Lo anteriòr al de las comares. *Jueves de compadres*. Feria quinta ante dominicam septuagesimam. *Le jeudi qui précède celui qui vient avant le jeudi gras*. Giovedì che precede l' anteriore al grasso.

DIJOUS GRAS. DIJOUS LLARDÈR.

DIJOUS LLARDÈR. Lo immediat á carnestoltas. *Jueves gordo, jueves lardero*. Feria quinta ante dominicam quinquagesimam. *Jeudi gras*. Giovedì grasso, berlingaccio.

DIJOUS SANT. Lo dijous de la semmana santa. *Jueves santo*. Feria quinta in cœna Domini. *Jeudi saint*. Giovedì santo.

DILACIÓ. s. f. Retard ó detenció de alguna cosa per algun tèmps. *Dilacion*. Dilatio, cunctatio. *Délai, retardement, remise*. Indugio, dilazione.

DILAPIDACIÓ. s. f. L' acció y efècte de dilapidar. *Dilapidacion*. Dilapidatio. *Dilapidation*. Dilapidamento, scialacquamento.

DILAPIDADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dilapida. *Dilapidador*. Dilapidator. *Dilapidateur*. Dilapidatore.

DILAPIDAR. v. a. Destruir ó malgastar los bèns propis. *Dilapidar*. Dilapidare. *Dilapider*. Dilapidare, scialacquare.

DILATABLE. adj. Lo que pod dilatarse. *Dilatable*. Dilatationis capax. *Dilatable*. Dilatabile.

DILATACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de dilatar. *Dilatacion*. Dilatatio. *Dilatation*. Dilatazione.

DILATACIÓ. *Fisic*. L' alteració que reb un cos cuand ocupa mès lloc que l' ordinari. *Dilatacion*. Dilatatio, rarefactio, expansio. *Distension*. Dilatazione.

DILATAD, DA. adj. Numeròs. *Dilatado*. Numerosus. *Nombreux*. Numeroso, copioso.

DILATADAMÈNT. adv. mod. Ab dilatació. *Dilatadamente*. Latè, fusè. *Amplement, largement, avec dilatation*. Con dilatazione.

DILATADÍSSIM, MA. adj. sup. de DILATAD. *Dilatadisimo*. Valdè dilatatus. *Très-vaste*. Dilatatissimo.

DILATADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dilata ó extèn. *Dilatador*. Dilatator. *Dilatateur*. Dilatatore.

DILATAR. v. a. Exténdrer, allargar alguna cosa de modo que ocupe mès lloc. *Dilatar*. Dilatare. *Dilater, étendre, élargir*. Allargare, dilatare, ampliare.

DILATAR. Diferir, retardar alguna cosa. *Dilatar*. Differre. *Différer, retarder, remettre, allonger*. Differire, indugiare, ritardare, menar in lungo.

DILATARSE. v. r. Explayarse, exténdrerse ab prolixitat en algun discurs ó narració. *Dilatarse*. Fusius exponere. *S'étendre*. Distendersi, ragionare lungamente.

DILATATIU, VA. adj. Lo que tè virtut de dilatar. *Dilatativo*. Dilatorius. *Capable de dilater*. Dilatativo.

DILATORI, RIA. adj. fòr. Lo que servex pera prorogar y exténdrer lo termini judicial de una causa. *Dilatorio*. Dilatorius. *Dilatoire*. Dilatorio.

DILECCIÓ. s. f. Amòr, voluntat honèsta. *Dileccion*. Dilectio, diligentia. *Dilection, tendresse, amour, bonne volonté, attachement*. Dilezione, benevolenza, affezione.

DILECTÍSSIM, MA. adj. sup. *Dilectisimo*. Dilectissimus. *Très-aimé, fort chéri*. Dilettissimo.

DILEMA. s. m. *Lóg*. Argumènt formad de dòs proposiciòns contrarias disjunctivamènt, ab tal artifici, que negada ó concedida cualsevol de las dòs, quèda demostrad lo que se intènta probar. *Dilema*. Dilemma. *Dilemme*. Dilemma.

DILIGENCIA. s. f. Aplicació, activitat y cuidado en executar alguna cosa. *Diligencia*. Diligentia. *Diligence, soin, activité*. Accuratezza, attività, diligenza.

DILIGENCIA. Pròmptitut, agilitat y prèssa. *Diligencia*. Celeritas. *Diligence, célérité, vitesse*. Celerità, prestezza, fretta.

DILIGENCIA. Negoci, dependencia. *Diligencia*. Negotium. *Affaire, occupation*. Affare, negozio.

DILIGENCIA. fòr. La execució y cumplimènt de un auto, acord ó decrèt judicial, sa notificació, etc. *Diligencia*. Res in judicio acta. *Démarche*. Modo di procedere.

DILIGENCIA. Carruatge de bastant capacitat que fa sa jornada ab mòlta pròmptitut,

portand á varias persònas. *Diligencia.* Celeris currus. *Diligence.* Diligenza.

EVACUAR UNA DILIGENCIA. fr. Finalisarla, exir de èlla, concluirla. *Evacuar una diligencia.* Negotium conficere. *Finir, terminer une affaire.* Finir, terminare un affare.

FÈR Ó FÈRHI LAS DILIGENCIAS. fr. Posar tòts los medis pera conseguir algun fi. *Hacer sus diligencias.* Operam industriam adhibere. *Faire ses diligences.* Fare i mezzi.

FÈR UNA DILIGENCIA. fr. Descarregar lo vèntre, fèr de cos. *Hacer una diligencia.* Ventrem exonerare. *Aller à la selle.* Scaricare il ventre.

DILIGENCIAR. v. a. Posar los medis necessaris pera lo logro de alguna solicitut. *Diligenciar.* Negotium curare. *Travailler à une affaire, la négocier.* Porre i mezzi, far diligenza.

DILIGÈNT. adj. Cuidadòs, exacte y actiu. *Diligente.* Diligens. *Diligent, soigneux, exact, attentif.* Diligente, sollecito, esatto.

DILIGÈNT. Pròmpte, prèst, lleugèr en l'obrar. *Diligente.* Celer, promptus in agendo. *Diligent, prompt, agissant, expeditif.* Spedito, attivo.

DILIGENTÍSSIM, MA. adj. sup. de DILIGÈNT. *Diligentísimo.* Diligentissimus. *Très-diligent.* Diligentissimo.

DILIGENTMÈNT. adv. mod. Ab diligencia. *Diligentemente.* Diligenter. *Diligemment.* Diligentemente.

DILUCIDACIÓ. s. f. Il-lustració, claredat y explicació que se dòna á alguna obra de ingeni, proposició ó discurs. *Dilucidacion.* Dilucidatio. *Éclaircissement, exposition.* Dilucidazione, spiegazione.

DILUCIDAR. v. a. Il-lustrar, declarar y explicar alguna obra de ingeni, proposició ó discurs. *Dilucidar.* Dilucidare. *Éclaircir, expliquer, développer.* Dilucidare, rischiarare, spiegare.

DILUCIDARI. s. m. Lo escrit ab que se dilucida ó il-lustra alguna obra. *Dilucidario.* Commentarium. *Écrit fait pour en éclaircir un autre.* Scritto dilucidatorio.

DILUÈNT. adj. Lo que dexata. *Diluente.* Diluens. *Delayant.* Diluente.

DILUVI. s. m. Inundació de la terra ó de alguna part de èlla provinguda de plujas mòlt copiòsas. *Diluvio.* Diluvium. *Déluge, inondation.* Diluvio, inondazione.

DILUVI. Per antonomasia se anomena lo universal ab que Dèu castigá als homes en tèmps de Noé. *Diluvio.* Diluvium. *Déluge.* Diluvio.

DILUVI. met. y fam. Abundancia excessiva de cualsevol cosa, com un DILUVI de paraulas. *Diluvio.* Copia. *Déluge, abondance excessive.* Diluvio, abbondanza, copia.

DILLUNS. s. m. Lo segòn dia de la semmana. *Lunes.* Dies lunæ, feria secunda. *Lundi.* Lunedì.

DIMANACIÓ. s. f. L' acció de dimanar. *Dimanacion.* Derivatio. *L'action de tirer sa source, son origine, etc.* Derivazione.

DIMANAR. v. n. Provenir, proceir una cosa de altra. *Dimanar, manar.* Originem ducere. *Dériver, émaner.* Derivare, procedere, trarre origine.

DIMARS. s. m. Lo tercèr dia de la semmana. *Martes.* Dies Martis, feria tertia. *Mardi.* Martedì.

DIMÉCRES. s. m. Lo cuart dia de la semmana. *Miércoles.* Dies Mercurii, feria cuarta. *Mercredi.* Mercoledì.

DIMENSIÓ. s. f. Mida, tamany y extensió de algun cos. *Dimension.* Dimensio. *Dimension, étendue.* Dimensione, estensione.

DIMENSIÓ. *Geom.* Mida de la extensió dels cossos per sa longitut, latitut y altura. *Dimension.* Dimensio. *Dimension.* Dimensione, misura.

DIMENSIÓ. *Mús.* La mida dels compassos. *Dimension.* Dimensio. *Mesure.* Misura, tempo, battuta.

DIMENSIONAL. adj. Lo pertanyènt á alguna dimensió. *Dimensional.* Ad dimensionem pertinens. *Qui appartient à la dimension, à une mesure.* Appartenente a misura.

DIMIDIAR. v. a. Partir, dividir en mitat alguna cosa. *Dimidiar.* Dimidiare. *Diviser par moitiés.* Dimezzare.

DIMINUAR. v. a. ant. DISMINUIR.

DIMINUCIÓ. s. f. La mèrma, minva, decremènt de alguna cosa, tant en lo físic com en lo moral. *Diminucion, decremento, disminucion.* Diminutio, decrementum. *Diminution, amoindrissement.* Diminuzione, diminuimento.

ANAR EN DIMINUCIÓ. fr. que se diu de la salud, crédit y altras cosas cuand se

perdènd. *Ir en diminucion.* Diminui, decrescere. *Aller en diminuant.* Scemarsi, calare, impicciolire.

DIMINUIT, DA. adj. ant. DISMINUID.

DIMINUT, TA. adj. Defectuòs, faltad de lo que debia tenir pera sòn complemènt ó perfecció. *Diminuto.* Defectivus. *Défectueux.* Diminuito.

DIMINUTIU, VA. adj. *Gram.* Se aplica al nom que disminuex la significació del primitiu. *Diminutivo.* Diminutivus. *Diminutif.* Diminutivo.

DIMINUTIVAMÈNT. adv. mod. *Gram.* En fòrma diminuta. *Diminutivamente.* Diminutivè. *Sous forme de diminutif.* Diminutivamente.

DIMISSIÓ. s. f. Renuncia, desapropi de alguna còsa que se posseex. Se diu dels empleos y comissiòns. *Dimision.* Dimissio. *Démission.* Dimessione, rinunzia.

DIMISSORIAS. s. f. pl. Despatx que los prelads dònan á sòs súbdits ecclesiástics, pera que lícitamènt pugan rébrer òrdes sagrads de altre. *Dimisorias, reverendas.* Dimissoriæ litteræ. *Dimissoire.* Dimissoria.

DONAR DIMISSORIAS. fr. fam. Despedir á algú apartandlo ab desagrado. *Dar dimisorias.* Malè dimittere. *Renvoyer quelqu'un.* Licenziare uno.

DIMONI. s. m. DIABLE.

DIMONI ENCARNAD. L' home pervers y maligne. *Diablo ó demonio encarnado.* Nequissimus homo. *Diable incarné.* Nabisso, diavolo scatenato.

POSSEID DEL DIMONI. Se diu del subgècte que tè los esperits malignes dins del cos. *Poseso.* A diabolo possessus. *Possédé du démon.* Ossesso, demoniaco.

SER UN DIMONI. fr. fam. ab que se significa la mòlta travessura ó habilitat de algú. *Ser un demonio.* Versutum, versipellem esse. *Le diable le berce.* Avere il diavolo in testa.

DIMONIAT, DA. adj. ant. ENDEMONIAD.

DIMONIÓ. s. m. dim. de DIMONI. *Demoñuelo.* Diabolus. *Petit démon, diablotin.* Diavoletto.

DIMONIÓ. met. DIABLÓ, en la última accepció.

DIMONTRE. s. m. fam. DIABLE.

DINAMARQUES, A. adj. Lo natural de Dinamarca, y lo que pertany á èx règne. *Dinamarqués, danés.* Danicus. *Danois.* Danese.

DINÁMICA. s. f. Ciencia que tracta de las forsas ó potencias que dònan movimènt als cossos. *Dinámica.* Dynamica. *Dynamique.* La scienza delle forze moventi.

DINAR. v. a. Péndrer lo alimènt acostumad á mitjdía. *Comer.* Prandere. *Dîner.* Desinare, pranzare.

DINAR. s. m. Lo alimènt que se pren al mitjdía. *Comida.* Prandium. *Dîner.* Pranzo, desinare.

DINASTÍA. s. f. Serie de príncepa pertanyènts á una familia, ó lo tèmps de sa dominació. *Dinastía.* Regum ex eadem familia series. *Dynastie.* Dinastia.

DINÈR. s. m. La moneda corrènt. *Dinero.* Nummus. *Argent.* Denaro, danaro, danajo.

DINÈR. ARDIT, certa moneda, etc.

DINÈR. Certa moneda de plata que corregué en tèmps dels romans. *Denario.* Denarius. *Denaire.* Denaro.

DINÈR CÒMPTANT Ó DE CÒMPTANT. DINÈR CONTANT.

DINÈR CONTANT Ó DE CONTANT. Dinèr pròmpte, efectiu y corrènt. *Dinero contante ó de contado, dinero en tabla.* Numerata pecunia. *Argent comptant.* Contanti.

DINÈR EFECTIU. DINÈR CONTANT.

DINÈR PA DINÈR. ref. que ensenya que lo medi mès segur de aumentar lo caudal es emplear lo dinèr. *Dinero llama dinero.* Pecunia pecuniam parit. *L'argent appelle l'argent.* Un danajo ne chiama un altro.

DINÈRS Y BOGERÍA NO SE PODEN AMAGAR. ref. que explica lo fácil que es conéxer qui es rio y qui es botj, putx lo port y gasto del primèr, y los desatinos del segòn ho dònan á enténdrer per lo comú. *Amor y dinero no puede estar encubierto.* Nummus et amor semper se produnt. *Fortune brille, folie s'exhale.* Le richezze e la pazzia non possono esser nascoste.

ARREPLEGAR DINÈRS. fr. Juntarlos. *Juntar dinero.* Thesaurizare. *Entasser, accumuler de l'argent.* Accumulare danaro.

BON DINÈR. expr. Lo del bon pagadòr. *Buen dinero.* Pecunia facilè solubilis. *Bonne paie.* Buon danaro.

DE DINÈRS Y DE BONDAD LA MEITAT DE LA MEITAT. ref. que dòna á enténdrer que en caudals y virtuts sol equivocarse la opinió general. *De dineros y bondad la mitad de la mitad.* Non probitas sem-

per, non res est quanta refertur. *De son argent et de sa bonté, j'en rabats la moitié.* Nelle dovizie e nel buon nome degli uomini la fama pubblica si sbaglia.

EN DINÈR CONTANT. mod. adv. EN DINÈR EFECTIU.

EN DINÈR EFECTIU. mod. adv. En moneda prómpta y corrènt. *En dinero efectivo; á dinero contante; á dinero seco; al contado; pecuniariamente.* Numeratâ pecuniâ. *Argent comptant.* In contanti.

DÈXAR DINÈRS Á GUANY. fr. Donarlos á usura. *Dar dinero á interés.* Pecuniam fœnerari. *Donner de l'argent à usure.* Dar danaro in usura.

DONAR, Ó PÉNDRER DINÈRS Á DANY. fr. Donarlos ó péndrerlos á usura. *Dar ó tomar dinero á interés ó á daño.* Pecuniam fœnerari vel sub fœnore mutuam accipere. *Donner ou prendre de l'argent à usure.* Dare o prendere danaro con usura.

FÈR ANAR LOS DINÈRS Á PALADAS. fr. fam. ab que se pondèra la riquesa de algú. *Apalear el dinero ó los doblones.* Auri copia exuberare. *Remuer l'argent à la pelle.* Spendere o avere moltissimo danaro.

FÈR DINÈRS. fr. Procurárselos venènd ó empenyand alguna cosa. *Hacer cuartos, dineros.* Nummos industriâ comparare. *Se procurer de l'argent.* Procurarsi danajo.

LO QUE NO SE PAGA AB DINÈRS SE PAGA AB DINADAS. ref. LO QUE NO SE PAGA AB LLÁGRIMAS SE PAGA AB SUSPIRS.

NO DÈURER UN DINÈR Á NINGÚ. fr. NO DÈURER UN CUARTO Á NINGÚ.

POSAR LO DINÈR Á GUANY. fr. DÈXAR DINÈRS Á GUANY.

QUI TÈ DINÈRS FA SÒS AFÈRS. ref. que manifèsta la facilitat ab que logra lo ric lo que vol. *Quien tiene dineros pinta panderos.* Quod cupit hoc cuivis regina pecunia donat. *Avec de l'or on dore les lambris.* Il danajo è nervo di tutti i mestieri.

TENIR DINÈR Ó DINÈRS. fr. Ser ric. *Tener dinero, tener monises.* Pecuniosum esse. *Avoir de l'argent.* Aver danaro.

TENIR DINÈRS Á PALADAS. fr. fam. FÈR ANAR LOS DINÈRS Á PALADAS.

TENIR MAL DINÈR. fr. Ser mal pagadòr. *Ser duro de bolsa.* Pecuniæ tenacem esse. *Être dur à la desserre.* Aver il granchio alla scarsella.

TOCAR DINÈRS. fr. Cobrarlos. *Cobrar dinero.* Pecuniam recipere. *Toucher, recevoir des deniers.* Ricevere danari.

UN DINÈR DE MAL, CINC SOUS DE EMPLASTRE. ref. ab que se repren á las persònas delicadas, particularmènt cuand demanan un gran remey pera un pètit mal. *Á picada de mosca, pieza ó pierna de sábana; poco mal y bien quejado.* Levi plagæ magnum fomentum. *Grand appareil sur plaie légère.* A piccola piaga cento rimedj.

DINERAL. s. m. Cuantitat gran de dinèr. *Dineral, dinerada, doblonada.* Ingens pecuniæ copia. *Grande quantité d'argent.* Grande copia di danari.

DINERET. s. m. dim. de DINÈR. *Dineruelo.* Nummulus. *Petite monnaie.* Danajuolo.

DINERÒNS. s. m. pl. Pètita cuantitat de dinèr. *Dinerillo.* Aliquantula pecunia. *Petite quantité d'argent.* Piccola quantità di danaro.

DINOU. adj. numeral. Se aplica al número que conté una desena y nou unitats. *Diez y nueve.* Decem et novem. *Dix-neuf.* Diciannove.

DINOVÉ, NA. adj. numeral ordinal. Lo que complèta lo número de dinou. *Décimonono.* Decimus nonus. *Dix-neuvième.* Decimonono.

DINS. adv. ll. y t. ab que s' explica que una cosa está inclosa en altra, com lo que está DINS de èsta ciutad, ó DINS de èx any. *Dentro.* Intus, intrò, intrà. *Dedans, dans, au.* Dentro, in, entro.

DINTRE. adv. ll. y t. DINS.

DIOCESÁ, NA. adj. Lo que pertany de cualsevol modo á una diócesis. *Diocesano.* Diœcesanus. *Diocésain.* Diocesano.

DIOCESÁ. Se diu del bisbe ó arquebisbe que tè diócesis. *Diocesano.* Diœcesanus. *Diocésain.* Diocesano.

DIÓCESIS. s. f. Districte ó territori en que tè y exercex jurisdicció espiritual un prelad, com arquebisbe, bisbe, etc. *Diócesis, diócesi.* Diœcesis. *Diocèse.* Diocesi.

DIONISSIA. s. f. Pèdra de colòr negre salpicada de pics bermells. *Dionisia.* Dyonisias. *Pierre noire tachetée de rouge.* Pietra nera punzecchiata di rosso.

DIOPTRA. s. f. *Ópt.* Cert règle de fusta ó altra materia, que tè en los dòs extrèms dòs pínulas ab sòs foradets lo un

enfrònt del altre, per los cuals se dirigexen los ratjs visuals cuand se vol observar algun objècte. *Dioptra.* Dioptra. *Dioptre.* Traguardo.

DIÓPTRIC, CA. adj. Lo que pertany á la dióptrica. *Dióptrico.* Dioptricus. *Dioptrique.* Diottrico.

DIÓPTRICA. s. f. Ciencia que demostra las propietats dels ratjs refractos de la llum y la formació dels cristalls óptics. *Dióptrica.* Dioptrica. *Dioptrique.* Diottrica.

DIOSSA. s. f. DEESA.

DIPLÒMA. s. m. Despatx, butlla, privilegi ó altre instrumènt autorisad ab sèllo y armas de algun soberá, cual original quèda arxivad. *Diploma.* Diploma. *Diplome.* Diploma.

DIPLÒMACIA. s. f. Ciencia ó conexemènt dels interessos y relaciòns de unas potencias ó règnes ab altres. *Diplomacia.* Rationis interesse et nexuum nationum inter se scientia. *Diplomatie.* Diplomatica.

DIPLÒMATIC, CA. adj. Lo que pertany al diplòma, ó á la diplòmacia. *Diplomático.* Ad diplomata pertinens. *Diplomatique.* Diplomatico.

DIPLÒMÁTIC. Se aplica als negocis de estad que se tractan èntre dòs ó mès còrts. *Diplomático.* Nationum inter se negotia. *Diplomatique.* Diplomatico.

DIPLÒMÁTIC. Se aplica á las persònas que intervènen en los negocis de estad èntre dòs ó mès còrts. Se usa també com substantiu en la terminació masculina. *Diplomático.* Publica nationum inter se negotia gerens. *Diplomatique.* Diplomatico.

DIPLÒMÁTICA. s. f. Art que ensenya las règlas pera conéxer y distingir los diplòmas. *Diplomática.* Ars diplomata interpretandi. *Diplomatique.* Diplomatico.

DÍPTICA. s. f. Taula ó llibre en que se acostumaba en la primitiva Iglèsia assentar los noms dels prelads y altres benefactòrs de las iglèsias. *Díptica, díptico.* Diptycha. *Dypthique.* Diptici.

DIPUTACIÓ. s. f. Lo cos dels diputads. *Diputacion.* Deputatorum conventus, vel legatorum. *Députation.* Deputazione.

DIPUTACIÓ. La comissió donada al diputad. *Diputacion.* Legatio. *Députation.* Deputazione.

DIPUTACIÓ GENERAL DELS RÈGNES. Lo cos de diputads de las ciutads de vot en còrts que residia en la del rèy. *Diputacion general de los reinos.* Regni curatorum conventus. *Corps des députés des villes du royaume.* Corpo de' deputati.

DIPUTAD. s. m. La persòna nombrada per un cos pera representarlo. *Diputado.* Legatus, mandatarius. *Député.* Deputato.

DIPUTAD DEL RÈGNE. Lo regidòr ó persòna de alguna ciutad de vot en còrts que servia en la diputació general dels règnes. *Diputado del reino.* Regni curator. *Député d'une ville.* Deputato d' una città.

DIPUTAD Á CÒRTS. Lo subgècte designad pera concórrer á las còrts ab vot en èllas. *Diputado á córtes.* Procurator comitialis. *Député aux cortès.* Deputato alle cortes.

DIPUTAR. v. a. Destinar, sènyalar ó elegir alguna persòna ó cosa pera algun us ó ministeri. *Diputar, deputar.* Deputare, destinare. *Députer.* Deputare.

DIPUTAR. Destinar ó elegir algun cos un ó mès de sòs individuos pera que lo representen en algun acte ó solicitut. *Diputar.* Deputare, mandare. *Destiner, désigner.* Deputare, destinare.

DIR. v. a. Expressar un ab paraulas sòn propi pensamènt. *Decir.* Dicere. *Dire, exprimer.* Dire.

DIR. Asseverar, assegurar. *Decir.* Asserere, dicere. *Dire, assurer.* Dire, assicurare.

DIR. Persuadir, exhortar, amonestar. *Decir.* Suadere, hortari. *Dire, persuader.* Dire, persuadere, ammonire.

DIR. Anomenar. Se usa també com recíproc. *Decir, llamar.* Vocare, apellare. *Dire, nommer, appeler.* Nomare.

DIR. Conformar, correspóndrer una cosa ab altra. *Decir, caer bien una cosa con otra, ó á otra.* Congruere, convenire benè. *Aller bien.* Andar bene.

DIR. Suggerir á algú la especie que ha de proferir, y no la acerta ó ignòra. *Soplar.* Insufflare, insusurrare. *Suggérer.* Suggerire.

DIR. DONAR DITA.

DIR. Recitar alguna oració. *Rezar.* Recitare, dicere. *Réciter, prier.* Recitare, dire.

DIR DE NO. fr. DIR QUE NO.

DIR MÈS. fr. Aumentar lo preu que está posad á alguna cosa que se ven ó se arrènda. *Pujar, hacer puja.* Pretium au-

gere in licitationibus. *Enchérir*. Incarare, rincarare.

DIR PER DIR. fr. Parlar sènse fonamènt. *Decir por decir, hablar por hablar*. Inania garrire. *Parler pour parler*. Bociare, parlare in aria.

DIR PER RÍURER. fr. Parlar de burlas. *Hablar de burlas, de chanza, por juego, por modo de juego*. Non seriò loqui. *Dire en badinant*. Parlar in ischerzo.

DIR QUE NO. fr. Negar alguna cosa. *Decir de no, decir nones*. Pernegare, negare. *Dire non, nier*. Negare.

DIR TU. fr. Tractar de tu, tuejar. *Tutear*. Familiarissimè aliquem compellare. *Tutoyer*. Dar del tu.

DIR Y FÈR. fr. Executar alguna cosa ab mòlta lleugèresa y pròmptitut. *Decir y hacer*. Opus vix prædictum exsequi momento temporis. *Dire et faire*. Far presto.

DIRHO TÒT. fr. No tenir discreció pera callar lo que se deu. *Hablarlo todo*. Ne tacenda quidem prætermittere. *Ne savoir rien taire*. Esser largo di bocca.

COM QUI NO DIU RES. expr. de que se usa pera ponderar alguna cosa. *Como quien no dice nada*. Tamquam nihil esset, quasi si nihil diceret. *Comme si ce n'était rien*. Come se non fosse niente.

DÍGASME AB QUI VAS Y TE DIRÉ QUI SERÁS. ref. que ensenya lo mòlt que influexen en los costums las bonas ó malas companyías. *Dime con quién andas y te diré quién eres*. Dic mihi quos sequeris, quis sit tibi, Pontice, dicam. *Dis-moi qui tu hantes, et je te dirai qui tu es*. Dimmi con chi tu vai io ti dirò chi sei.

JA LI DIRÁN. expr. fam. ab que se amenassa á algú. *Allá se lo dirán de misas*. Luet tamen. *On lui donnera sur son marroquin*. Ei ne pagherà il fio.

JO SÈ PERQUÈ HO DIG. loc. JO M' ENTÈNG Y DÈU M' ENTÈN.

LO DIR DE LA GÈNT. La nota que la gènt pod posar en alguna acció. *El decir de las gentes*. Fama, rumor. *Le bruit*. Il popolar rumore, il grido pubblico.

MÈS DIÈNT. Lo qui oferex mès preu per la cosa que se ven ó se arrènda. *Mejor postor*. Plus offerens. *Le plus offrant*. Il maggior offerente.

NO DIR Ó NO DIRHI RES, NI EN BÈ NI EN MAL. fr. No contextar. *No decir malo ni bueno*. Nec pro nec contra dicere. *Ne point dire mot, ne point répondre*. Non dir nè ben nè male.

NO DIR QUE SÍ NI QUE NO. fr. NO DIR SÍ NI NO.

NO DIR RES. fr. Callar, no parlar. *No decir ó no hablar palabra*. Conticere. *Ne dire mot, se taire*. Tacere, non far parola.

NO DIR SÍ NI NO. fr. Callar enteramènt, ó no respóndrer al cárreg que se fa. *No decir ó no responder un sí ni un no*. Conticere, nec asserere nec negare. *Ne répondre ni oui ni non*. Non dir ne si ne non.

NO DIR UNA COSA PER ALTRA. fr. No faltar á la veritat. *No decir una cosa por otra*. Falsa pro veris minimè obtrudere. *Ne point mentir*. Non mentire.

NO DIRHI RES. fr. No voler algú explicar són modo de pensar sòbre algun assumpto. *No decir malo ni bueno*. Sensum non aperire. *Ne point dire mot*. Non palesare la sua mente.

NO HI HA MÈS QUE DIR. fr. de que se usa pera ponderar lo que se alaba ó vitupèra. *No hay mas que decir*. Nihil supra dici potest. *C'est tout dire*. Non si può dir di più.

PER AXÓ NO TE DIRÁ DE NO. loc. fam. NO TE DÈXARÁS DE CASAR PER AXÓ.

PER DIRHO MILLÒR. loc que servex per corretgir lo que se ha dit, ó ampliand ó restringind ó aclariud la enunciació. *Por mejor decir*. Ut melius dicam. *Pour mieux dire*. Per meglio dire.

QUE VATI HABER DIT. expr. fam. ab que significa la pròmpta conmoció que ocasioná alguna especie. *Tú que tal dijiste*. Hoc ubi à me audivit. *Comme si j'eusse dit pis que pendre*. Come s'io avessi detto il peggio che si può.

¿QUE VOLS QUE TE HO DIGA CANTAND? fr. fam. ab que se sol repéndrer á la persona que no se dòna per entesa de lo que se li diu. *¿Lo he de decir cantado ó rezado?* Quo id modo dicam? *De quelle manière faut-il que je vous le dise?* Vuoi che te lo dica in musica?

SÈNSE DIR FÈSTE ENSÁ NI FÈSTE ENLLÁ. fr. fam. Sènse dir res, sèns avisar, atropelladamènt, sèns justa causa. *Sin decir acá ni mas allá*. Abruptè. *Hurluberlu*. Alla balorda, a più non pensa, alla spensierata.

VÈS DIÈND. loc. ab que se insinua á algú que prosseguesca contand ó referind alguna cosa. *Di adelante*. Perge um. *Continuez*. Dite su.

DIRECCIÓ. s. f. L' acció y efècte de dirigir, encaminar, etc. *Direccion.* Directio. *Direction.* Direzione, indirizzo, condotta.

DIRECCIÓ. Consell, ensenyansa y precèptes ab que se encamina á algú á lo millòr. *Direccion.* Directio, consilium. *Direction.* Direzione, consiglio.

DIRECCIÓ. La posició recta y dreta de algun cos, línea, pared, etc. *Direccion.* Directio, rectitudo. *Direction.* Direzione, indirizzamento.

DIRECCIÓ. Lo conjunt de persònas que tènen á sòn cárreg lo manetj y gobern de alguna companyía. També se dòna aquest nom á la casa en que se juntan, y al ofici de directòr en cualsevol ram. *Direccion.* Præfectorum conventus. *Direction.* Direzione, amministrazione.

DIRECTAMÈNT. adv. mod. Tòt dret. *Directamente.* Directim, directè. *Directement.* Direttamente, drittamente.

DIRECTE, TA. adj. Lo que está dret ó en línea recta. *Directo.* Directus, rectus. *Direct.* Diretto.

DIRECTIU, VA. adj. Lo que tè facultat y virtut de dirigir. *Directivo.* Dirigendi vim habens. *Qui dirige ou qui peut diriger.* Direttivo.

DIRECTÒR, RA. s. m. y f. La persòna que tè á sòn cárreg la direcció de alguna cosa. *Director.* Rector, præfectus. *Directeur.* Direttore.

DIRECTÒR. Lo presidènt en las academias que se han establert en varios règnes y provincias. *Director.* Academiæ præses. *Directeur.* Direttore.

DIRECTÒR. Lo subgècte que sol ó acompanyad de altres está encarregad de la direcció dels negocis de alguna companyía. *Director.* Sodalitiis negotiis curandis præfectus. *Directeur.* Direttore.

DIRECTÒR. Lo qui dirigex la conciencia de alguna persòna. *Director.* A confessionibus alicujus. *Directeur.* Direttore, confessore.

DIRECTÒR GENERAL. Lo qui tè la direcció superiòr de algun cos ó de algun ram; com DIRECTÒR GENERAL de artillería, de marina, etc. *Director general.* Præfectus. *Directeur général.* Direttore generale.

DIRECTORI. s. m. La obra que servex pera dirigir en algunas ciencias ó negocis; com DIRECTORI espiritual. Algunas vegadas se usa per instrucció pera gobernarse en algun negoci. *Directorio.* Præceptorum syntagma. *Directoire.* Direttorio.

DIRIGIR. v. a. Conduir, encaminar rectamènt alguna cosa á algun tèrme ó lloc senyalad. *Dirigir.* Dirigere, ducere. *Diriger, conduire.* Dirigere.

DIRIGIR. Guiar, ensenyand ó dònand las senyas de algun camí. *Dirigir.* Monstrare viam. *Diriger, montrer le chemin.* Dirigere, indirizzare, porre in istrada.

DIRIGIR. met. Encaminar la intenció y las operaciòns á determinad fi. *Dirigir.* Animo intendere. *Diriger, référer.* Dirigere.

DIRIGIR. Gobernar, regir, donar règlas per lo manetj de alguna dependencia ó pretensió. *Dirigir.* Moderari, regere. *Diriger.* Reggere, governare.

DIRIGIR. Regir y gobernar la conciencia de alguna persòna. *Dirigir.* Conscientiam dirigere. *Diriger.* Dirigere, regolare.

DIRIGIR. Dedicar alguna obra de ingeni. *Dirigir.* Dicare. *Diriger.* Dedicare.

DIRIMÈNT. p. a. de DIRIMIR. Lo que dirimex. *Dirimente.* Dirimens. *Diriment.* Dirimente.

DIRIMIR. v. a. Desfèr, disóldrer, desunir. Se diu regularmènt de las cosas inmaterials; com DIRIMIR lo matrimoni. *Dirimir.* Dirimere. *Désunir, diviser.* Dirimere.

DIRIMIR. Ajustar, compóndrer alguna controversia. *Dirimir.* Controversiis finem imponere. *Terminer un différent.* Dirimere, terminare.

DISBARAT. s. m. Fèt ó ditxo fora de rahó ó règla. *Disparate, dislate, badomia.* Stultè dictum aut factum. *Sottise, disparate.* Baggianata, sciocchezza.

DISBARAT DE TÈMPS. DESFÈT DE TÈMPS.

DIR DISBARATS. fr. DESBARATAR.

ES UN DISBARAT. loc. ab que se pondèra lo excès ó multitut confusa de persònas ó cosas. *Es un juicio.* Est supra modum. *À l'excès.* E' un eccesso.

DISBAUXA. s. f. fam. Excès en lo mènjar, béurer y altras cosas. *Exceso en la comida, bebida, etc.* Intemperantia. *Débauche.* Dissolutezza, crapola, gozzoviglia.

DISBAUXAD, DA. adj. fam. DESARREGLAD.

DISCEPTACIÓ. s. f. L' acció y efècte de disceptar. *Disceptacion.* Disceptatio. *Controverse.* Discettazione.

DISCEPTAR. v. n. Disputar, argüir sòbre algun punt ó materia, discorrènd y disertand sòbre èlla. *Disceptar.* Disceptare. *Disputer.* Discettare, contendere.

DISCERNIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui discernex. *Discernidor.* Qui discernit. *Celui qui discerne.* Discernitore.

DISCERNIMÈNT. s. m. Judici recte per medi del cual se distingexen las cosas que se diferencian èntre sí. *Discernimiento.* Discretio. *Discernement.* Discernimento.

DISCERNIMÈNT. Nombramènt judicial ab que se habilita á alguna persòna per alguna acció. *Discernimiento.* Judicialis personæ nominatio ad aliquid exequendum. *Nomination juridique.* Nominazione dal giudice.

DISCERNIR. v. a. Distingir una cosa de altra per la diferencia que hi ha èntre èllas. *Discernir.* Discernere. *Discerner, distinguer.* Discernere, distinguere.

DISCERNIR. Distingir y compèndrer la diferencia de las cosas per medi dels sentits. *Discernir.* Discernere. *Distinguer, démêler.* Discernere, differenziare.

DISCERNIR. for. Encarregar lo jutge de ofici á algú la tutela de un menòr ó altre cárreg. *Discernir.* Judiciali auctoritate negotium committere. *Nommer juridiquement.* Il nominare fatto dal giudice.

DISCIPLINA. s. f. Doctrina, instrucció de alguna persòna, particularmènt en lo moral. *Disciplina.* Disciplina. *Discipline.* Disciplina.

DISCIPLINA. Règla, òrde y método en lo modo de víurer. Tè us parland de la milicia y dels estads ecclesiástics secular y regular. *Disciplina.* Disciplina, regula, ordo. *Discipline, règlement.* Regola, metodo.

DISCIPLINABLE. adj. Lo que es capas de disciplina. *Disciplinable.* Ad disciplinam aptus. *Disciplinable.* Disciplinabile.

DISCIPLINADAMÈNT. adv. mod. Ab disciplina é instrucció. *Disciplinadamente.* Ex disciplina. *Avec discipline.* Con disciplina.

DISCIPLINAR. v. a. Instruir, ensenyar á algú sa professió donandli llissòns. *Disciplinar.* Instruere, erudire. *Discipliner, instruire.* Disciplinare, ammaestrare.

DISCIPULAT. s. m. ant. Lo exercici y cualitat de dexèble. *Discipulado.* Discipulatus. *Nombre.* Discepolato.

DISCIPULAT. ant. Doctrina, ensenyansa ó educació. *Discipulado.* Disciplina. *Doctrine, instruction, enseignement.* Ammaestramento.

DISCO. s. m. Círcul de mètall ó pèdra de un pam y mitj de diámetro que en los jogs gimnásticos servia pera exercitar los jòves sas forsas tirandlo. *Disco.* Discus. *Disque.* Disco.

DISCO. *Astron.* La figura circular y plana ab que se presèntan á nostra vista los astres. *Disco.* Discus. *Disque.* Disco.

DISCO. *Fisic.* Lo cristall ó vidre tallad en fòrma rodòna que servex pera la máquina eléctrica. *Disco.* Crystallum in disci formam aptatum. *Disque.* Disco.

DÍSCOLO, LA. adj. Alborotad, indócil, perturbadòr de la pau. *Díscolo.* Improbus. *Dyscole.* Discolo.

DISCONTINUACIÓ. s. f. INTERRUPCIÓ.

DISCONTINUAR. v. a. DESCONTINUAR.

DISCONTINUO, NUA. adj. DESCONTINU...

DISCONVENIENCIA. s. f. ant. DISCORDANCIA.

DISCONVENIR. v. n. DESCONVENIR.

DISCORDANCIA. s. f. Contrarietat, diversitat, desconformitat de unas cosas ab altras. *Discordancia.* Discordia. *Discordance, contrariété, diversité.* Discordanza, contrarietà.

DISCORDANT. p. pr. de DISCORDAR. Lo que discorda. *Discordante.* Discordans, disconveniens. *Discordant.* Discordante.

DISCORDAR. v. n. Ser oposadas, contrarias, ó notablemènt dessemblants unas cosas de altras; no convenir un ab altre en sas opiniòns. *Discordar.* Discordare, disconvenire. *Varier, différer, ne pas s'accorder.* Discordare, non convenire.

DISCORDAR. *Mús.* No estar acordes las veus ó instrumènts. *Discordar.* Dissonare. *Discorder.* Discordare.

DISCORDE. adj. Desconfòrme en dictamen, opinio y judici. *Díscorde.* Discordabilis, discors. *Qui n'est point d'accord.* Discorde.

DISCORDE. *Mús.* Dissonant, faltad de consonancia. *Discorde.* Discors, dissonans, dissonus. *Discord, dissonant.* Discordante, scordante.

DISCORDIA. s. f. Oposició de voluntats, desunió de ánimos y contrarietat de opiniòns. *Discordia.* Discordia. *Discorde.* Discordia.

DISCORDIA. DISCORDANCIA.

DISCORREGUD, DA. p. p. de DISCÓRRER. *Discurrido.*

DISCÓRRER. v. a. Inventar, pensar alguna cosa; com DISCÓRRER un arbitri, un medi, etc. *Discurrir.* Excogitare. *Inventer, trouver.* Trovare, inventare, pensare.

DISCÓRRER. Deduir, inferir, conjecturar. *Discurrir.* Inferre, conjicere. *Examiner, réfléchir.* Dedurre, rifflettere, conjetturare.

DISCÓRRER. v. n. Parlar, tractar sòbre alguna cosa. *Discurrir.* Discutere, disserere, sermocinari. *Discourir, raisonner.* Discorrere.

DISCÓRRER. ant. Divagar, córrer per diversas parts. *Discurrir.* Vagari, discurrere. *Courir ça et là.* Discorrere.

DISCORT, DA. adj. ant. DISCORDE.

DISCRECIÓ. s. f. Rectitut de judici, per medi de la cual se distingexen y califican las cosas, y servex pera gobernar las acciòns. *Discrecion.* Discretio. *Discrétion, jugement, raison.* Discrezione.

DISCRECIÓ. Agudesa, acert y pròmptitut en discórrer y explicarse. *Discrecion.* Acumen, solertia. *Vivacité, finesse.* Accortezza.

DISCRECIÓ. Lo matèx ditxo ó expressió discrèta. *Discrecion.* Urbanè, argutè, salsè dictum. *Discrétion.* Detto arguto.

DISCRECIÓ. Multa imposada per lo gobern als que no pagan las contribuciòns al tèmps prefixad. *Apremio.* Coactio. *Amende que l'on impose à ceux qui ne payent les taxes au temps fixé.* Ammenda che si esige di colui che si resiste a pagare le contribuzioni.

Á DISCRECIÓ. mod. adv. Al arbitri y voluntat de altre. *Á discrecion.* Ad arbitrium, voluntatem alterius. *À discrétion, à volonté.* Secondo il volere altrui.

Á DISCRECIÓ. Confòrme al capritxo y voluntat propia. *Á discrecion.* Ad arbitrium. *Au gré.* A piacere.

DARSE Ó RENDIRSE Á DISCRECIÓ. fr. *Milic.* Entregarse sèns capitulació al arbitri del vencedòr. *Darse ó rendirse á discrecion.* Victoris arbitrio se committere. *Se rendre à discrétion.* Arrendersi, o darsi a discrezione.

DISCREPANCIA. s. f. Diferencia, desigualtat que resulta de cosas èntre sí diferènts. *Discrepancia.* Discrepantia, discrepatio, discrimen. *Différence, disconvenance.* Discrepanza.

DISCREPANT. p. pres. de DISCREPAR. Lo que discrèpa. *Discrepante.* Discrepans. *Qui diffère.* Discrepante.

DISCREPAR. v. n. Desdir una cosa de altra, diferenciarse ó ser desigual. *Discrepar.* Discrepare. *Différer.* Discrepare.

DISCRÈT, TA. adj. Judiciòs, que sab discernir las cosas. *Discreto.* Recte de rebus judicans. *Discret, sage, judicieux.* Discreto.

DISCRÈT. Lo qui es ingeniòs en sas paraulas y acciòns. *Discreto.* Acutus. *Spirituel, subtil.* Sottile, ingegnoso, accorto.

DISCRÈT. met. Lo que tè discreció de cualsevol modo que sia. Se diu dels escrits y de las acciòns. *Discreto.* Ingeniosè, acutè dictum vel factum. *Fin, ingénieux.* Discreto, accorto, scaltro.

DISCRÈT. s. m. y f. En algunas comunitats la persòna elegida pera assistir al superiòr com consiliari en lo gobern de la comunitat. *Discreto.* A consiliis præsidis. *Discret.* Discreto.

FÈR DEL DISCRÈT. fr. Ostentar discreció: regularmènt se usa per burla. *Discretear.* Ingenium, acumen ostentare. *Discourir, faire le beau discoureur.* Fare il discreto.

DISCRETAMÈNT. adv. mod. Ab discreció. *Discretamente.* Consideratè, prudenter. *Discrètement, sagement.* Discretamente.

DISCRETÍSSIM, MA. adj. sup. de DISCRÈT. *Discretísimo.* Prudentissimus. *Très-discret, fort sage.* Discretissimo.

DISCULPA. s. f. La rahó y causa que se dòna pera escusarse y purgarse de alguna culpa. *Disculpa.* Excusatio. *Excuse, disculpation.* Scolpamento, scusa.

DISCULPABLE. adj. Lo que merex disculpa, ó tè rahòns en que fundarla. *Disculpable.* Excusabilis. *Excusable.* Scusabile.

DISCULPAR. v. a. Donar rahòns ó probas que descarreguen de alguna culpa ó delicte. *Disculpar.* Excusare. *Disculper, excuser.* Scolpare.

DISCURRIR. v. n. ant. DISCÓRRER.

DISCURS. s. m. Facultat racional ab que se inferex unas cosas de altras, traèndlas per consecuencias de sòs principis. *Discurso.* Ratiocinandi facultas. *Raisonnement, esprit.* Raziocinio, discorso.

DISCURS. Lo acte de la facultat discursiva. *Discurso.* Ratiocinium. *Raisonnement.* Raziocinio.

DISCURS. Lo us de rahó. *Discurso.* Rationis usus. *Usage de la raison.* Discorso.

DISCURS. Reflexió, raciocini sòbre alguns antecedènts ó principis. *Discurso.* Ratiocinatio. *Raisonnement, réflexion, conjecture.* Raziocinio, discorso, riflessione.

DISCURS. Tractad que conté varias reflexiòns ordenadas sòbre alguna materia, dirigidas á ensenyar ó persuadir. *Discurso.* Tractatus, dissertatio. *Discours, raisonnement.* Discorso, ragionamento.

DISCURS. Espay de tèmps. *Discurso.* Transcursus, spatium, tractus temporis. *Espace, durée de temps.* Discorrimento.

DISCURSAR. v. a. ant. DISCÓRRER.

DISCURSISTA. com. Lo qui sòbre tòt fa discursos per cavil-lositat y oci. *Discursista.* Sciolus. *Discoureur.* Cicalone, discorritore, imparolato, linguacciuto, parolajo, gracchiatore.

DISCURSIU, VA. adj. Lo qui discòrre ó tè capacitat pera formar discursos. *Discursivo.* Dissertator, disserendi capax. *Discursif.* Discorsivo.

DISCURSIU. Pensatiu, entregad á profundos discursos. *Discursivo.* Meditabundus, cogitabundus. *Pensif.* Discorsevole, pensieroso.

DISCUS, SA. p. p. ant. de DISCUTIR. *Discutido.*

DISCUS. s. m. ant. DISCUSSIÓ.

DISCUSSIÓ. s. f. L' acció y efècte de discutir alguna materia. *Discusion.* Discussio. *Discussion, examen.* Discussione.

DISCUTIR. v. a. Exáminar atènta y particularmènt alguna materia, fènd investigaciòns mòlt mènudas sòbre sas circunstancias. *Discutir.* Discutere. *Discuter, examiner avec soin.* Discutere, discussare.

DISERT, TA. adj. Lo qui parla bè y ab facilitat y copia de rahòns. *Diserto.* Disertus. *Disert, bien disant.* Facondo, buon dicitore.

DISERTACIÓ. s. f. L' acció y efècte de disertar. *Disertacion.* Dissertatio. *Dissertation.* Disertamento.

DISERTACIÓ. Discurs en que se proposan las rahòns que hi ha á favòr de alguna opinió, y se impugnan las contrarias. *Disertacion.* Dissertatio. *Dissertation.* Disertazione.

DISERTAMÈNT. adv. mod. ant. ELOCUENTMÈNT.

DISERTAR. v. n. Raciociuar, disputar sòbre alguna materia, al-legand rahòns á favòr de alguna opinió, y refutand las contrarias. *Disertar.* Disserere. *Disserter.* Far una diceria, una dissertazione.

DISERTÍSSIM, MA. adj. sup. de DISERT. *Disertisimo.* Valdè disertus. *Très-disert.* Buonissimo dicitore, facondissimo.

DISFAMACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de disfamar. *Difamacion, disfamacion.* Diffamatio. *Diffamation.* Diffamazione, detrazione.

DISFAMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui disfama. *Difamador, disfamador.* Diffamator. *Diffamateur.* Sparlatore, maldicente.

DISFAMAR. v. a. Desacreditar á algú publicand cosas contra sa bona opinió y fama. *Difamar, disfamar.* Diffamare. *Diffamer, décrier.* Diffamare, screditare.

DISFAMATORI, RIA. adj. Lo que disfama, infamatori. *Disfamatorio, difamatorio.* Probrosus. *Diffamatoire.* Diffamatorio.

DISFAVÒR. s. m. Desaire, desatenció. *Disfavor.* Dedignatio, despicatio. *Dédain, mépris.* Disfavore.

DISFRESSA. s. f. MÁSCARA.

DISFRESSA. Vestid de máscara. *Disfraz.* Larva. *Déguisement, habit de carnaval.* Travestimento.

DISFRESSA. met. Lo artifici ab que se oculta ó dissimula alguna cosa perqué no sia entesa ó coneguda. *Disfraz.* Color, species. *Artifice, voile, déguisement, fard.* Maschera, finta.

DISFRESSAR. v. a. Desfigurar ab alguna cosa sòbreposada l' apariencia y fòrma exteriòr de lo que se vol ocultar. *Disfrazar.* Alienâ specie superinductâ rem obtegere. *Déguiser, travestir.* Immascherare.

DISFRESSAR. met. Dissimular ab paraulas y rahòns aparènts lo que se pensa, judica ó sènt. *Disfrazar.* Simulare. *Déguiser, dissimuler, voiler.* Fingere, nascondere, mascherare.

DISFRESSARSE. v. r. Posarse un vestid de máscara. *Disfrazarse.* Larva se obtegere, alienam formam induere. *Se déguiser.* Travestirsi.

DISFRUTAR. v. a. Cullir, lograr, percebir los productos y utilitats de alguna cosa. *Disfrutar, desfrutar.* Frui. *Jouir.* Godere, fruire.

DISFRUTAR. Gosar de salud, comoditat, regalo ó conveniencia. *Disfrutar.* Potiri, frui. *Jouir.* Godere.

DISGREGACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de disgregar. *Disgregacion.* Segregatio, disjunctio. *Disgrégation.* Disgregamento.

DISGREGAR. v. a. Separar, desunir, apartar lo que estaba unid. *Disgregar.* Segregare. *Disgréger, séparer.* Disgregare.

DISGREGATIU, VA. adj. Lo que tè virtut ó facultat de disgregar. *Disgregativo.* Disjunctivus, segregare valens. *Qui a la vertu de séparer, de disgréger.* Disgregativo.

DISGUST. s. m. Fástig, tedi. *Disgusto.* Fastidium, tædium. *Dégoût.* Spiacere.

DISGUST. Sentimènt, pena, inquietut, pesar. *Disgusto, despesar.* Angor, anxietas. *Dégoût, déplaisir.* Accoramento, cordoglio, pena.

Á DISGUST. mod. adv. Contra la voluntat y gust de algú. *Á disgusto.* Ægrè, invitè. *À regret, à contre cœur.* A contraggenio, a controstomaco.

DISGUSTAD, DA. adj. Displicènt, incomodad. *Disgustado.* Tædio affectus. *Ennuyé, déplaisant.* Annojato.

DISGUSTAD, DA. DESSABORID.

DISGUSTADAMÈNT. adv. mod. Ab disgust. *Disgustadamente.* Ægrè, molestè. *Avec dégoût, avec déplaisir.* Con spiacere, nojosamente, spiacevolmente.

DISGUSTADÍSSIM, MA. adj. sup. de DISGUSTAD. *Disgustadisimo.* Tædio valdè affectus. *Très-ennuyé.* Annojatissimo.

DISGUSTAR. v. a. Llevar lo gust á las viandas. *Desazonar.* Insipidum, insulsum reddere. *Affadir.* Insipidire, torre il sapore.

DISGUSTAR. met. Causar enfado ó sentimènt. *Disgustar, desazonar.* Exacerbare, tædio afficere. *Déplaire, chagriner.* Spiacere, annojare.

DISGUSTARSE. v. r. Enfadarse un ab altre, ó pérdrer l' amistat per rahòns ó contèndas. *Disgustarse.* Offendi, inimicari. *Rompre, se brouiller.* Rompere l' amistà, spartire.

DISGUSTET. s. m. dim. de DISGUST. *Disgustillo.* Levis molestia. *Petit dégoût.* Piccolo spiacere.

DISGUSTOSAMENT. adv. mod. ant. DESAGRADABLEMÈNT.

DISJUNCCIÓ. s. f. L' acció ó efècte de separar ó desunir las cosas. *Disyuncion.* Disjunctio. *Disjonction.* Disgiunzione, separazione.

DISJUNCCIÓ. *Gram.* La partícula que servex pera separar lo sentit de una oració, si bè que unex y lliga los tèrmes de èlla. *Disyuncion.* Disjunctio, particula disjunctiva. *Particule disjonctive.* Particella disgiuntiva.

DISJUNCCIÓ. *Ret.* Figura que se comet cuand cada oració porta tòtas sas parts necessarias, sènse que necessite valerse de ninguna de las que la preceexen ó seguexen. *Disyuncion.* Disjunctio. *Disjonction.* Disgiunzione.

DISJUNCTA. s. f. *Mús.* La mutació de veu ab que se passa de una propietat ó deducció á altra. *Disyunta.* Modus disjunctivus in musicis. *Changement de ton.* Cambiamento di tuono.

DISJUNCTIU, VA. adj. Lo que tè la calitat de separar ó desunir. *Disyuntivo.* Disjunctivus. *Disjonctif.* Disgiuntivo.

DISJUNCTIVAMÈNT. adv. mod. Separadamènt, cada cosa de per sí. *Disyuntivamente.* Disjunctivè, disjunctim, disjunctè. *Séparément, à part.* Disgiuntivamente.

DISJUNTAMENT. s. m. ant. DESUNIÓ.

DISJUNTAR. v. a. ant. DESUNIR.

DISJUNYIR. v. a. ant. DESJUNYIR.

DISLOCACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de dislocar. Ordinariamènt se diu dels ossos cuand ixen de sa natural situació. *Dislocacion, dislocadura.* Luxatio. *Dislocation.* Dislogamento.

DISLOCAR. v. a. Tráurer alguna cosa de sòn lloc. *Dislocar.* Luxare. *Disloquer, déboîter.* Dislogare.

DISLOCARSE. v. r. Exirse de sòn lloc l' os de algun mèmbre, com peu, bras, etc. *Dislocarse, desconcertarse.* Luxari. *Se disloquer, se déboîter.* Dislogarsi, slogarsi.

DISMINUCIÓ. s. f. DIMINUCIÓ.

DISMINUID, DA. adj. Se diu del subgècte prim y pètit. *Menudo.* Minutulus. *Un bout d'homme.* Un omicciattolo.

DISMINUIMENT. s. m. ant. DIMINUCIÓ.

DISMINUIR. v. a. Reduir á menòr cantitat alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Disminuir.* Minuere, imminuere, diminuere. *Diminuer, atténuer.* Diminuire, menorare.

DISMINUIR. met. Minorar. Se diu de las co-

sas encaraqué no sian materials ó físicamènt divisibles, com la fama, lo concèpte, etc. Se usa també com recíproc. *Disminuir*. Minuere, imminuere, diminuere. *Diminuer*. Scemare, diminuire.

DISMINUIR. v. n. Minvar. Se usa també com recíproc. *Menguar, disminuirse*. Minui, imminui, diminui. *Diminuer, décroître*. Decrescere, impicciolire.

DISNAR. v. a. ant. DINAR.

DISÓLDRER. v. a. Separar, desunir las cosas que estaban unidas de cualsevol modo. *Disolvér*. Dissolvere. *Séparer, désunir*. Dissolvere, disciogliere.

DISÓLDRER. Desfèr ó interrómprer la continuació de alguna cosa; fèr cessar en èlla. *Disolver*. Dissolvere. *Dissoudre*. Disciorre, sciogliere.

DISÓLDRER. Dexatar, desfèr un cos sólido en algun líquid desunind sas partículas. *Disolver*. Dissolvere, liquefacere. *Dissoudre*. Stemperare.

DISOLT, TA. p. p. de DISÓLDRER. *Disuelto*.

DISOLUBLE. adj. Lo que se pod disóldrer. *Disoluble*. Dissolubilis. *Dissoluble*. Dissolubile.

DISOLUCIÓ. s. f. L' acció ó efècte de disóldrer. *Disolucion*. Dissolutio. *Dissolution, résolution*. Dissoluzione, disfacimento.

DISOLUCIÓ. met. Relaxació de vida y costums, lo abandòno als vicis. *Disolucion*. Morum corruptio, licentia. *Dissolution, débauche*. Dissolutezza, sfrenatezza.

DISOLUT, TA. adj. Llibre, llicenciòs y abandonad als vicis. *Disoluto*. Dissolutus, perditus. *Dissolu, libre*. Dissoluto, licenzioso.

DISOLUTAMÈNT. adv. mod. Ab disolució. *Disolutamente*. Dissolutè, licenter. *Dissolument*. Dissolutamente.

DISOLUTIU, VA. adj. Lo que tè virtut de disóldrer. *Disolutivo*. Dissolvere potens. *Dissolutif*. Dissolutivo.

DISOLVÈNT. p. pres. de DISÓLDRER. Lo que disol. Se usa també com substantiu masculí. *Disolvente*. Dissolvens. *Dissolvant*. Dissolvente.

DISPARADÒR. s. m. Lo qui dispara. *Disparador*. Displodens, jaculator. *Celui qui décharge une arme à feu, qui décoche une flèche*. Lanciatore.

DISPARADÒR. En las armas de fog es la pèssa sòbre que descansan las barras cuand estan alsadas. Comunamènt se anomena punt de dalt. *Disparador, desarmador, piñon, punto*. Pinnula quæ in catapultis explosionem impedit. *Arrêt*. Grilletto.

DISPARADÒR. En las ballestas es la nou que deté la corda. *Disparador, desarmador*. Ballistæ uncus. *Noix, détente*. Noce.

DISPARAR. v. a. Tirar; descarregar las armas de fog. *Disparar, descerrajar*. Displodere. *Tirer*. Sparare, scaricare.

DISPARITAT. s. f. Dessemblansa, desigualtat y diferencia de unas cosas ab altras. *Disparidad*. Disparilitas, disparitas. *Disparité, inégalité*. Disparità.

DISPARO. s. m. L' acció ó efècte de disparar. *Disparo*. Displosio, explosio. *L'action de tirer, de décharger une arme à feu*. Sparo.

DISPENDI. s. m. Gasto considerable. *Dispendio*. Dispendium. *Dépense excessive*. Spesa.

DISPENDIÒS, A. adj. Costòs, de un gasto considerable. *Dispendioso*. Dispendiosus. *Dispendieux*. Dispendioso.

DISPENSA. s. f. Privilegi, excepció graciòsa de l' ordenad per las llèys generals. Se usa comunamènt parland dels privilegis concedids per lo papa y los bisbes. *Dispensa, dispensacion*. Dispensatio. *Dispense*. Dispensa, privilegio, esenzione.

DISPENSA. Lo instrumènt ó escrit que conté la dispensa. *Dispensa*. A legibus solutio. *Bref*. Breve.

DISPENSA. RABOST.

DISPENSABLE. adj. Lo que se pod dispensar. *Dispensable*. Quod à lege eximi potest. *Sujet à dispense*. Dispensabile.

DISPENSACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de dispensar. *Dispensacion*. A legibus solutio. *Dispense*. Dispensamento, dispensazione.

DISPENSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dispensa. *Dispensador*. Qui à lege solvit. *Celui qui dispense*. Dispensatore.

DISPENSAR. v. a. Exceptuar lo superiòr á algun súbdit de la obligació de alguna llèy. *Dispensar*. A lege solvere. *Dispenser*. Dispensare.

DISPENSAR. Permétrer, donar llicencia pera faltar á alguna obligació de política ó de ofici. *Dispensar*. Potestatem facere. *Dispenser*. Dispensare.

DISPENSÈR, RA. s. m. y f. Lo qui tè á sòn cárreg la dispensa ó rabost. *Despensero*. Promus. *Dépensier, pour-*

voyeur, maître-d'hôtel. Spenditore, proveditore.

DISPERGIR. v. a. ESPARGIR.

DISPERS, SA. adj. Separad, espargid en varios llogs, pobles ó provincias. *Disperso.* Dispersus. *Dispersé, separé.* Disperso.

DISPERS. En la milicia es aquell militar que no está agregad á cap cos, y residex en lo poble que elegex. *Disperso.* Emeritus miles. *Dispersé.* Disperso.

DISPERSAR. v. a. Separar, espargir en varios llogs las cosas que estaban juntas. *Dispersar.* Dispergo, dispertior, dispertio. *Disperser.* Dispergere, spargere.

DISPERSARSE. v. r. DESBANDARSE.

DISPERSIÓ. s. f. Lo acte ó efècte de dispersar ó dispersarse. *Dispersion.* Dispersio. *Dispersion.* Disperdimento, dispersione.

DISPESÈR, RA. s. m. y f. Lo qui tè casa de despesas. *Posadero.* Hospitii magister. *Hôtelier, aubergiste.* Oste, ostiere.

DISPLICENCIA. s. f. Desagrado, disgust. *Displicencia.* Displicentia. *Déplaisir, dégoût.* Dispiacenza, dispiacevolezza.

DISPLICÈNT. adj. Lo que desagrada ó disgusta. *Displicente.* Displicens. *Déplaisant, ennuyeux.* Dispiacente, nojoso.

DISPLICÈNT. Disgustad, fastiguejad, de mal humòr. *Displicente.* Æger animo. *Déplaisant, brusque, rude.* Dispiacente, arcigno.

DISPONDEU. s. m. Peu de vers que consta de dòs espondeus ó cuatre síl-labas llargas. *Dispondeo.* Dispondeus. *Dispondée.* Dispondeo.

DISPÓNDRER. v. a. ant. DISPOSAR.

DISPONENT. p. pres. ant. de DISPÓNDRER. Lo qui disposa. *Disponente.* Disponens. *Disposant, qui dispose.* Disponente.

DISPOSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui disposa, col-loca y ordèna las cosas. *Disponedor.* Ordinans, disponens. *Celui qui dispose.* Disponitore.

DISPOSAR. v. a. Col-locar, posar las cosas en òrde y situació convenient. *Disponer.* Disponere, ordinare. *Disposer, arranger.* Disporre, stabilire, ordinare.

DISPOSAR. Deliberar, determinar. *Disponer.* Statuere. *Résoudre, ordonner, délibérer.* Disporre, risolvere.

DISPOSAR. Preparar, prevenir. Se usa també com recíproc. *Disponer.* Præparare. *Disposer, préparer.* Disporre, preparare, mettere in assetto.

DISPOSAR. v. n. Obrar llibremènt algú en lo destino ó enagenació de sòs bèns per donació, venda, renuncia, etc. *Disponer.* De bonis statuere. *Disposer, ordonner.* Disporre.

DISPOSAR SAS COSAS. fr. Fèr testamènt y las demès diligencias pera morir com á cristiá. *Disponer sus cosas.* Ad christianè moriendum præparari, testamentum facere. *Faire son testament, mettre ordre à ses affaires.* Far testamento, disporre de' beni.

DISPOSICIÓ. s. f. L' acció ó efècte de disposar. *Disposicion.* Dispositio. *Disposition.* Disposizione.

DISPOSICIÓ. Aptitut, proporció per algun fi. *Disposicion.* Aptitudo. *Proportion.* Disposizione, attitudine.

DISPOSICIÓ. Lo estad de la salud. *Disposicion.* Valetudo. *Disposition.* Disposizione.

DISPOSICIÓ. Gallardía y gentilesa en la persòna. *Disposicion.* Elegantia. *Disposition.* Leggiadria, gentilezza.

DISPOSICIÓ. Expedició, manetj. *Disposicion.* Dexteritas. *Dextérité.* Attezza, destrezza.

DISPOSICIÓ. Deliberació, òrde, mandato de algun superiòr. *Disposicion.* Dispositio, decretum. *Disposition, ordre, commandement.* Disposizione, risoluzione.

DISPOSICIÓ. *Ret.* Una de las cinc parts de la retórica, que consistex en ordenar las probas y argumènts que han de produir la convicció. *Disposicion.* Dispositio. *Disposition.* Disposizione.

DISPOSICIÓ. En l' arquitectura es una de las vuit parts essencials de un edifici, y consistex en la oportuna col-locació y agradable conjunt de tòtas èllas segòns la calitat de cada una. *Disposicion.* Dispositio. *Proportion.* Proporzione, convenienza.

DISPOSICIÓ. Preparació de las causas pera la producció de algun efècte. *Disposicion.* Præparatio. *Disposition.* Disponimento.

Á LA DISPOSICIÓ. expr. cortesana ab que algú se oferex á altre; y axí se diu: estig Á LA DISPOSICIÓ DE VM. *Á la disposicion.* Ad nutum, ad voluntatem. *À la disposition.* Al suo comando.

ESTAR Ó TROBARSE EN DISPOSICIÓ. fr. Trobarse en estad y en aptitut pera algun fi,

Estar ó hallarse en disposicion. Paratum esse. *Être en état, être prêt.* Essere disposto, essere pronto.

DISPOSITIU, VA. adj. Lo que disposa y prepara. *Dispositivo.* Quod disponit. *Dispositif.* Preparatorio, preparativo.

DISPOSITIVAMÈNT. adv. mod. Ab òrde dispositiu. *Dispositivamente.* Dispositè. *Avec ordre et arrangement.* Dispositivamente.

DISPOST, TA. p. p. de DISPOSAR. *Dispuesto.*

DISPOST. adj. Preparad, disposad. *Dispuesto, presto, aparatado.* Paratus, accinctus. *Préparé, disposé.* Disposto, pronto, acconcio.

DISPOST. Galan, bèn fèt, bèn proporcionad. *Dispuesto.* Elegans, venustus. *Beau, bien fait.* Disposto, snello, gagliardo.

BÈN Ó MAL DISPOST. Ab entèra salud ó sèns èlla. *Bien ó mal dispuesto.* Benè aut malè affectus. *Bien ou mal portant.* Star bene o male.

DISPUTA. s. f. Controversia ó cuestió que se ventila èntre dòs ó mès, y en que se argüex per una y altra part. *Disputa.* Disputatio. *Dispute.* Disputa, quistione.

DISPUTA. Baralla ó renyina. *Disputa.* Contentio, rixa. *Dispute, rixe.* Contesa, rissa, gara.

DISPUTA. Porfía acompanyada de crids y altercació. *Disputa.* Contentio, altercatio. *Dispute, altercation, débat.* Altercazione, dibattimento.

DISPUTABLE. adj. Lo que se pod disputar ó es problemátic. *Disputable.* Disputabilis. *Disputable.* Disputabile.

DISPUTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui disputa ó lo qui tè lo vici de disputar fins en las materias mès evidènts. *Disputador.* Disputator, disceptator. *Disputeur.* Disputatore.

DISPUTAR. v. a. Controvertir, defensar, sostenir opinió ó conclusió sòbre alguna materia ab altres. *Disputar.* Disputare, disceptare. *Disputer.* Disputare, gareggiare.

DISPUTAR. Resistir ab forsa defensand alguna cosa. *Disputar.* Obsistere, contendere. *Disputer.* Disputare.

DISPUTAR. Porfiar ab crids y altercació. Se usa com neutre junt ab algunas partículas, com DE, SÒBRE, etc. *Disputar.* Altercari, verbis contendere. *Disputer.* Altercare, rissare.

DISPUTAR. Exercitarse los estudiants disputand. *Disputar.* Disputando exercitari. *Disputer.* Disputare, contendere.

DISSAPTE. s. m. Lo seté y últim dia de la semmana. *Sábado.* Sabbatum, dies sabbati. *Samedi.* Sabato.

NO HI HA DISSAPTE SÈNSE SOL, NI VIUDETA SÈNSE DOL, NI DONSELLA SÈNS AMÒR, NI PRENYADA SÈNS DOLÒR. ref. que se aplica á cualsevol cosa que regular ó frecuentmènt succeex en determinads tèmps ó persònas. *Ni sábado sin sol ni moza sin amor; ni sábado sin sol ni vieja sin arrebol.* Nec sine sole sabbatum nec sine amore puella. *Jamais noces sans réveillon.* Non si predica l' avvento senza il vento.

DISSECAR. v. a. *Anat.* Dividir en parts artificiosamènt algun animal ó sòn cadáver para examinar sa estructura ó algun vici que haja contrèt vivind. *Disecar.* Dissecare. *Disséquer.* Incidere, notomizzare.

DISSECCIÓ. s. f. *Anat.* L' acció y efècte de dissecar. *Diseccion.* Dissectio. *Dissection.* Dissecazione.

DISSECTÒR. s. m. Lo qui disseca y executa las operaciòns anatòmicas. *Disector.* Dissecator. *Disséqueur.* Anatomista.

DISSENSIÓ. s. f. Oposició ó contrarietat de varios subgèctes en sas opiniòns. *Disension.* Dissensus, dissensio. *Contrariété, opposition.* Dissensione, discordia.

DISSENSIÓ. Renyina ó altercació. *Disension.* Dissensio, dissensus, rixa, contentio. *Dissension, brouillerie.* Controversia, gara, altercazione.

DISSENSO. s. m. DISSENTIMÈNT.

DISSENTERIA. s. f. Flux de vèntre ab cólic y alguna mescla de sang. *Disenteria.* Dysenteria. *Dyssenterie.* Dissenteria.

DISSENTÉRIC, CA. adj. Lo que es propi y pertanyènt á la dissenteria. *Disentérico.* Dysentericus. *Dyssentérique.* Dissenterico.

DISSENTIMÈNT. s. m. Lo acte de dissentir. *Disentimiento, disenso.* Dissensus. *Dissentiment.* Il dissentire.

DISSENTIR. v. n. No avenirse ab lo modo de pensár de altre, opinar de distincta manèra. *Disentir.* Dissentire. *Être d'avis contraire.* Dissentire.

DISSENYAR. v. a. Delinear algun edifici ó figura pera que servesca de mode-

lo. *Diseñar*. Prima imaginis lineamenta ducere. *Dessiner*. Disegnare.

DISSENYO. s. m. Plan, delineació sòbre superficie pera formar algun edifici ó figura. *Diseño*. Delineata imago, synopsis. *Dessin*. Disegno.

DISSET. adj. numeral que se aplica al número que conté una desena y set unitats. *Diez y siete*. Decem et septem. *Dix-sept*. Diecisette.

DISSETE, NA. adj. numeral ordinal que se aplica á lo que complèta lo número de disset. *Décimoséptimo*. Decimus septimus. *Dix-septième*. Decimo settimo.

DISSIDENCIA. s. f. L' acció y efècte de sustráurerse de la obediencia deguda al superiòr. *Disidencia*. Dissidentia. *Dissidence*. Discordia, separazzione.

DISSIDÈNT. adj. Lo qui se sustrau de la obediencia deguda á las potestats llegítimas. *Disidente*. Dissidens. *Dissident*. Discordante.

DISSÍL-LABO, BA. adj. que se aplica á las paraulas que tènen dòs síl-labas. *Disílabo*. Dissyllabus. *Dissyllabe*. Dissillabo.

DISSÍMIL. adj. Dessemblant, diferènt. *Disímil*. Dissimilis. *Dissemblable*. Dissimile.

DISSIMILITUT. s. f. Dessemblansa. *Disimilitud*. Dissimilitudo. *Dissemblance*. *dissimilitude*. Dissomiglianza, dissimilitudine.

DISSIMULACIÓ. s. f. L'acció ó efècte de dissimular. *Disimulacion*. Dissimulatio. *Dissimulation, feinte*. Dissimulazione, finzione.

DISSIMULACIÓ. Modo artificiòs de que algú se val pera encubrir sa intenció. *Disimulacion*. Dissimulatio, simulàtio. *Dissimulation*. Fingimento, doppiezza.

DISSIMULACIÓ. Tolerancia afectada de alguna incomoditat ó disgust. *Disimulacion*. Simulatio. *Tolérance affectée*. Dissimulazione.

DISSIMULAD, DA. adj. Lo qui dissimula ó no dòna á enténdrer lo que sènt, tenindho per hábit. *Disimulado*. Dissimulator, versipellis. *Dissimulé, couvert*. Doppio, simulato.

FÈR LO DISSIMULAD. fr. Afectar y manifestar ignorancia de alguna cosa, ó no darse per entes de alguna expressió dirigida á fèr contextar á algú. *Hacer la disimulada*. Ignorantiam inscitiam simulare. *Faire la sourde-oreille*. Far il sordo, far orecchio di mercante.

DISSIMULADAMÈNT. adv. mod. Ab disimulo. *Disimuladamente*. Dissimulanter, dissimulatim. *Avec dissimulation*. Dissimulantemente.

DISSIMULADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dissimula fingind ó tolerand. *Disimulador*. Dissimulator. *Dissimulateur*. Dissimulatore.

DISSIMULAR. v. a. Encubrir ab astuçia la intenció, ocultar desentenèndse del conexemènt de alguna cosa. *Disimular*. Dissimulare. *Dissimuler, feindre*. Dissimulare, fingere.

DISSIMULAR. Ocultar, encubrir algun afècte del ánimo; com la pòr, la rabia: també se diu de altras cosas; com de la pobresa, del fred, etc. *Disimular*. Dissimulare, animum simulare. *Dissimuler*. Dissimulare, nascondere.

DISSIMULAR. Tolerar algun desòrde, afectand ignorancia ó desentenèndse de sa gravedat. *Disimular*. Tolerare, pati. *Tolérer, permettre*. Permettere, tollerare.

DISSIMULAR. Disfressar, desfigurar las cosas, representandlas ab artifici distinctas de lo que sòn. *Disimular*. Sagaciter tegere, adumbrare. *Déguiser*. Dissimulare, mascherare, nascondere.

DISSIMULAR. Ocultar una cosa barrejandla ab altra pera que no se conega. *Disimular*. Rebus permixtis aliquid tegere. *Cacher, couvrir*. Nascondere, ricoprire.

DISSIMULAR. Permétrer, perdonar. *Disimular*. Indulgere. *Permettre, excuser*. Perdonare, permettere.

DISSIMULO. s. m. Art ab que se oculta lo que se sènt interiormènt. *Disimulo*. Dissimulatio, dissimulantia. *Dissimulation, réserve*. Dissimulazione, infinta.

AB DISSIMULO. mod. adv. Ab artifici. *Á la disimulada*. Dissimulanter, dissimulatim. *Adroitement*. Con arte, destramente.

DISSIPABLE. adj. Lo que es capas ó fácil de dissiparse. *Disipable*. Dissipabilis. *Qui peut se dissiper, facile à dissiper*. Dissipabile.

DISSIPACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de dissipar. Se diu axi mès comunamènt del desperdici dels bèns. *Disipacion*. Dissipatio, dilapidatio. *Dissipation, dégât, épuisement*. Dissipamento.

DISSIPACIÓ. Separació, desunió de las parts que componian alguna cosa. *Disipacion*. Dissipatio, disjunctio. *Désunion*. Disgiungimento, separazione.

dissipació. Resolució de alguna cosa en esperits y vapòrs fins á desvanéxerse y consumirse. *Disipacion*. Dissipatio, evaporatio. *Dissipation*, *évaporation*. Evaporamento, esolamento.

dissipació. La conducta de una persòna entregada enteramènt als deleites. *Disipacion*. Morum licentia. *Dissipation*, *distraction*. Dissipazione, divagamento.

DISSIPAD, DA. adj. Distrèt, entregad á diversiòns. *Disipado*. Deliciis deditus. *Dissipé*. Dissipato, sregolato, sfrenato.

DISSIPADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui destruex y malgasta sòs bèns. *Disipador, disipado*. Dissipator. *Dissipateur*, *prodigue*. Dissipatore.

DISSIPAR. v. a. Desvanéxer y separar las parts que fòrman per aglomeració algun cos; y axí se diu: lo sol dissipa los núvols. *Disipar*. Dissipare, dispellere. *Dissiper*. Dissipare, disfare.

dissipar. Desperdiciar, malgastar los bèns. *Disipar*. Dissipare, disperdere, profundere. *Dissiper*, *prodiguer*, *engloutir*. Dissipare, distruggere.

DISSÍPULA. s. f. erisipela.

DISSÓ. s. m. *Mús*. Sonido aspre, desigual y sènse consonancia. *Dison*. Tonus absonus, dissonus. *Ton aigre ou discordant*, *ton faux*. Tuono discordante.

DISSOCIACIÓ. s. f. Separació de cosas unidas. *Disociacion*. Dissociatio, disjunctio. *Séparation*, *désunion*. Separazione, divisione.

DISSOCIAR. v. a. Separar una cosa de altra. *Disociar*. Dissòciare, disjungere. *Séparer*, *désunir*. Disunire, disseparare.

DISSONANCIA. s. f. Sonido desagradable que ofen l' oido. *Disonancia*. Dissonantia. *Dissonance*. Dissonanza, discordanza.

dissonancia. *Mús*. La mescla de dòs ó mès sonidos desproporcionads, aspres y desagradables al oido, dels cuals se servex la música, mesclandlos y dissimulandlos ab las consonancias, y fèndlos fèr axí un efècte agradable. *Disonancia*. Dissonantia. *Son désagréable à l'oreille*. Dissonanza.

dissonancia. met. Falta de la conformitat ó proporció que naturalmènt debian tenir algunas cosas. *Disonancia*. Incongruentia. *Disconvenance*, *disproportion*. Disconvenienza.

fèr dissonancia. fr. Semblar estranya y fora de rahó alguna cosa. *Hacer disonancia*. Repugnare, offendere, absonum videri. *Répugner*, *n'être pas dans l'ordre*. Ripugnare, antipatizzare.

DISSONANT. p. pres. de dissonar. Lo que dissona. *Disonante*. Dissonans. *Discordant*. Discordante.

dissonant. adj. met. Lo que no tè consonancia ó regularitat, ó no es conforme ab altras cosas. *Disono*, *disonante*. Incongruens. *Contraire*, *opposé*. Discorde, discrepante, dissonante.

dissonant. *Mús*. Se aplica á aquells tons que per altre nom se diuen dissonancias, y estan aprobadas per lo art. *Disonante*. Dissonus. *Dissonant*, *discordant*. Dissonante.

DISSONAR. v. n. Sonar desapaciblemènt, faltar á la consonancia y armonía. *Disonar*. Dissonare. *Discorder*. Discordare.

dissonar. met. Discrepar, estar faltadas de conformitat y correspondencia algunas cosas èntre sí cuand deurian tenirla. *Disonar*. Discordare. *Ne point convenir*. Disconvenire, non confarsi.

dissonar. Repugnar, aparéxer mal y estranya alguna cosa. *Disonar*. Repugnare, offendere. *Répugner*, *être opposé*. Ripugnare, antipatizzare.

DISSUADIR. v. a. Procurar ab rahòns apartar á algú de sòn intènt, y ferlo mudar de dictámen. *Disuadir*. Dissuadere. *Dissuader*, *déconseiller*. Dissuadere, sconsigliare, stornare.

DISSUASIÓ. s. f. Consell que induex á cambiar ó abandonar lo intènt ó dictamen que se seguia. *Disuasion*. Dissuasio. *Dissuasion*. Dissuasione.

dissuasió. *Ret*. Discurs ab que ponderant l' oradòr los inconveniènts de alguna cosa, procura dissuadirla. *Disuasion*. Dehortatio. *Dissuasion*. Dissuazione.

DISSUASIU, VA. adj. Lo que dissuadex ó pod dissuadir. *Disuasivo*. Quod dissuadet vel vim dissuadendi habet. *Propre à dissuader*. Dissuasorio.

DISTANCIA. s. f. Lo espay ó intervall de lloc ó tèmps que hi ha èntre dòs cosas ó èntre dòs fèts. *Distancia*. Distantia. *Distance*, *espace*, *intervalle*. Distanza.

distancia. met. Diferencia, dessemblansa notable èntre unas cosas y altras. *Distancia*. Distantia, discrimen, differentia, dissimilitudo. *Distance*, *différence*. Differenza, distanza.

DISTANT. p. pres. de DISTAR. Lo que dista. *Distante.* Distans. *Ce qui est distant.* Distante.

DISTANT. adj. Lo que está mòlt apartad y remot. *Distante, lejano.* Distans, remotus longinquus. *Distant, éloigné, écarté.* Lontano, discosto.

DISTANTÍSSIM, MA. adj. sup. de DISTANT. *Distantisimo.* Valdè distans, remotus. *Très-distant, bien éloigné.* Discostissimo.

DISTANTMÈNT. adv. mod. Ab distancia ó interval-lo de lloc ó tèmps. *Distantemente.* Longè, procul. *Loin, de loin, au loin.* Da lungi, di radò.

DISTAR. v. n. Estar apartada una cosa de altra cert espay de lloc ó de tèmps. *Distar.* Distare. *Être distant ou éloigné.* Distare.

DISTAR. met. Diferenciarse notablemènt una cosa de altra. *Distar.* Distare, differre. *Différer, être différent.* Differire, esser dissimile.

DÍSTIC. s. m. *Poét.* Composició de la poesía llatina, que consta de dòs versos, sènd regularmènt lo primèr exámetro y lo segòn pentámetro. *Dístico.* Distichum, distichon. *Distique.* Distico.

DISTIL-LAR. v. n. ant. DESTIL-LAR.

DISTINCCIÓ. s. f. L' acció ó efècte de distingir. *Distincion.* Distinctio. *Distinction.* Distinzione, distinguimento.

DISTINCCIÓ. Diferencia, en virtut de la cual una cosa no es altra, ó no es semblant á altra. *Distincion.* Distinctio, discrimen. *Distinction, différence.* Distinzione.

DISTINCCIÓ. Prerogativa, excepció y honòr concedid á algú, que fa sia estimad y se diferencie de altres subgèctes. *Distincion.* Dignitas. *Distinction, préférence, prérogative.* Accoglienze, cortesie, riguardi.

DISTINCCIÓ. Bon òrde, claredat y precisió en las cosas. *Distincion.* Ordo. *Distribution, clarté, ordre, arrangement.* Ordine, chiarezza, distribuzione.

DISTINCCIÓ. En las aulas la declaració de una proposició que tè dòs sentits. *Distincion.* Distinctio. *Distinction, explication.* Distinzione.

Á DISTINCCIÓ. mod. adv. ab que se explica la diferencia que hi ha èntre dòs cosas que poden confóndrerse. *Á distincion.* Ad differentiam, discriminis causa. *À la différence.* A differenza.

FÈR DISTINCCIÓ. fr. Fèr judici recte de las cosas, estimarlas en lo que merexen. *Hacer distincion.* Æstimare. *Distinguer, discerner.* Distinguere.

DISTINCT, TA. adj. Lo que no es idénticamènt lo matèx que altra cosa. *Distinto.* Alius, distinctus. *Distinct.* Distinto.

DISTINCT. Diferènt, de diversa classe ó calitat. *Distinto.* Diversus, distinctus. *Différent.* Distinto, differente, diverso.

DISTINCT. Intel-ligible, clar, sèns confusió. *Distinto.* Dilucidus. *Distinct, clair, net, intelligible.* Distinto, chiaro, preciso.

DISTINCTAMÈNT. adv. mod. Ab distincció. *Distintamente.* Distinctè, dilucidè. *Distinctement.* Distintamente, chiaramente.

DISTINCTAMÈNT. Diversamènt, de un modo distinct. *Distintamente.* Distinctè, diversè, aliter. *Diversement.* Diversamente, differentemente.

DISTINCTIU, VA. adj. Lo que tè facultat de distingir. *Distintivo.* Vim distinguendi habens. *Distinctif.* Distintivo.

DISTINCTIU. s. m. Insignia particular ab que algú se distingex dels demès. *Distintivo.* Insigne. *Ornement, décoration, insigne.* Distintivo, nota, segno.

DISTINGIBLE. adj. Lo que pod distingirse. *Distinguible.* Quod distingui potest. *Qui peut être distingué.* Distinguibile.

DISTINGID, DA. p. p. de DISTINGIR. *Distinguido.*

DISTINGID. adj. Il-lustre, noble, sobresaliènt. *Distinguido.* Illustris, nobilis, excellens. *Distingué, notable, considéré.* Distinto, riguardevole, considerabile.

DISTINGID. *Milic.* Lo soldad que sènd noble y no tenind lo necessarí pera mantenirse de cadet, gosa de algunas distinciòns en lo sèu cos, com sòn lo us de la espasa, la exempció de las mecánicas del cuartèl, etc. *Distinguido.* Miles gregarius equestri stirpe natus. *Soldat noble, qui est distingué par quelques priviléges.* Soldato di famiglia nobile per cui si hanno dei riguardi.

DISTINGIR. v. a. Conéxer la diferencia que va de unas cosas á altras. *Distinguir.* Distinguere, discernere, discriminare. *Distinguer, discerner.* Distinguere, discernere, sceverare.

DISTINGIR. Fèr que una cosa se diferencie

de altra. *Distinguir*. Discernere, distinguere. *Distinguer*. Distinguere.

DISTINGIR. Separar unas cosas de altras pera evitar la confusió. *Distinguir*. Distinguere, secernere. *Distinguer*. Separare, distinguere.

DISTINGIR. Véurer claramènt encaraqué de lluny las cosas com sòn en realitat. *Distinguir*. Distinguere, perspicere, conspicere. *Distinguer*. Raffigurare.

DISTINGIR. met. Fèr particular estimació de algunas persònas ab preferencia á altras. *Distinguir*. Præferre, anteponere. *Distinguer, préférer*. Distinguere, preferire.

DISTINGIR. Declarar alguna proposició per medi de una distincció. *Distinguir*. Distinguere. *Distinguer, faire une distinction*. Fare una distinzione.

DISTINGIRSE. v. r. Portarse ab singularitat èntre altres. *Distinguirse*. Præstare, præ aliis enitere. *Se distinguer, se signaler*. Segnalarsi, rendersi illustre.

DISTRACCIÓ. s. f. L' accio ó efècte de distráurer. *Distraccion*. Distractio. *Distraction*. Distrazione.

DISTRACCIÓ. Diversió del pensamènt ó de la imaginació en altras cosas diferènts de las que se tractan ó efecutan. *Distraccion*. Attentionis distractio. *Distraction, inattention*. Distraimento, svagamento.

DISTRACCIÓ. Sobrada llibertat en la vida y costums. *Distraccion*. Licentia, licentiosi mores. *Liberté, licence excessive*. Dissolutezza, licenza.

DISTRÁURER. v. a. Fèr apartar la atenció ó lo afècte que se tenia á alguna cosa. *Distraer*. Distrahere. *Distraire, divertir, dissiper*. Distrarre, distorre.

DISTRÁURER. Apartar á algú de la vida virtuòsa y honèsta ab persuassiòns ó mal efèmple. També se usa com recíproc. *Distraer*. Pervertere. *Détourner, pervertir, corrompre*. Distrarre, dissuadere, distornare.

DISTRÁURERSE. v. r. Esbargir lo ánimo. *Distraerse*. Distrahi. *Se distraire*. Distorsi, svagarsi.

DISTRÈT, TA. p. p. de DISTRÁURER y DISTRÁURERSE. *Distraido*.

DISTRÈT. adj. Entregad á la vida llicenciòsa y desordenada. *Distraido*. Dissolutus. *Dissolu, débauché*. Dissoluto.

DISTRÈT. Lo qui no posa en las cosas l'atenció que deu. *Desatento*. Animo distractus, aliud agens. *Distrait*. Distratto, disapplicato.

DISTRÈT. s. m. ant. DISTRICTE.

ESTAR DISTRÈT. fr. Tenir lo pensamènt lluny de alló que se tracta ó executa. *Estar advertido, estar distraido, estar en babia*. Minime attendere, aliud agere. *Boyer*. Baloccare, star a bada.

VÍURER DISTRÈT. fr. VÍURER DIVERTID.

DISTRETAMÈNT. adv. mod. Ab distracció. *Distraidamente*. Aliò distracto animo. *Avec distraction*. Distrattamente.

DISTRIBUCIÓ. s. f. Repartició, divisió de algunas cosas èntre mòlts. *Distribucion*. Distributio, partitio. *Distribution*. Distribuzione.

DISTRIBUCIÓ. Col-locació oportuna de las cosas en varios llocs. *Distribucion*. Dispositio. *Distribution, séparation convenable*. Distribuzione.

DISTRIBUCIÓ. Repartició que se fa èntre los assistènts á algun acte que tè consignada pensió. Se diu axí per antonomasia la dels capítols ecclesiástics. *Distribucion*. Distributio, portio. *Distribution, répartition*. Distribuzione, dispensazione.

DISTRIBUCIÓ. Divisió del tèmps destinand sas parts á varios fins y operaciòns. *Distribucion*. Temporis distributio. *Distribution*. Divisione.

DISTRIBUCIÓ. *Ret*. Figura que se comet cuand se posan en lo discurs mòltas parts juntas, y desprès se hi aplican altras tantas quels corresponen per sòn òrde. *Distribucion*. Distributio. *Distribution*. Distribuzione, dispensamento.

DISTRIBUIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui distribuex. *Distribuidor, distributor*. Distributor. *Distributeur*. Distributore.

DISTRIBUIR. v. a. Repartir èntre mòlts. *Distribuir*. Distribuere. *Distribuer, répartir*. Distribuire, compartire.

DISTRIBUIR. Col-locar, disposar las cosas per òrde y oportunamènt. *Distribuir*. Ordinare. *Distribuer, disposer, ranger*. Ordinare, schierare, disporre.

DISTRIBUIR. *Imp*. Desfèr los motllos, repartiud y col-locand las lletras en sas respectivas casetas. *Distribuir*. Typographias litteras in capsulas distribuere. *Distribuer*. Scomporre.

DISTRIBUTIU, VA. adj. Lo que tè virtut ó facultat de distribuir. *Distributivo*. Distributivus. *Distributif*. Distributivo.

DISTRICCIÓ. s. f. ant. RIGÒR.

DISTRICTAMÈNT. adv. mod. ant. RIGUROSAMÈNT.

DISTRICTE. s. m. Espay de terreno. Se diu del que está subjècte á determinad tèrme. *Distrito.* Territorium. *Territoire, contrée.* Contrada.

DISTRICTE. Espay que ocupa y compren alguna provincia ó jurisdicció. *Distrito.* Territorium ditio. *District.* Distretto.

DISTURBI. s. m. Turbació de la pau y concordia en que se vivia. *Disturbio.* Dissidium. *Trouble, dissension.* Turbolenza, sedizione.

DIT, TA. p. p. de DIR. *Dicho.*

DIT. s. m. Una de las cinc parts prolongadas que naxen del palmèll de la ma y de la planta dels peus. *Dedo.* Digitus. *Doigt.* Dito.

DIT. ant. DITXO.

DIT ANNULAR. Lo cuart de la ma, mès pètit que lo del mitj y mès gros que los altres tres: se anomená axí perqué se hi portaban los anèlls. *Dedo anular, dedo médico.* Digitus annularis, medicus. *Doigt annulaire.* Dito annulare.

DIT DEL MITJ. Lo tercèr de la ma, que es lo mès llarg de tòts. *Dedo del corazon, dedo cordial, dedo de en medio.* Digitus medius, infamis. *Doigt du milieu.* Il dito di mezzo.

DIT GROS. DIT PÒLSE.

DIT ÍNDICE. Lo segòn de la ma, que regularmènt servex pera senyalar alguna cosa extenèndlo cap á la part que se sol indicar. *Dedo indice, dedo saludador ó mostrador.* Digitus index, salutaris. *Doigt index.* L' indice, dito indice.

DIT LLÉPOL. DIT DEL MITJ.

DIT MANOVÈLL. DIT XIC.

DIT PÈTIT. DIT XIC.

DIT PÒLSE. Lo primèr y mès gros de la ma y del peu. *Dedo pulgar.* Pollex. *Le pouce.* Pollice.

DIT XIC. Lo últim y mès pètit de la ma. *Dedo meñique, dedo auricular.* Digitus minusculus, auricularis. *Petit doigt, doigt auriculaire.* Dito auriculare, dito mignolo.

DIT Y FÈT. expr. ab que se explíca la pròmptitut ab que se fa ó se fèu alguna cosa. *Dicho y hecho.* Dictum factum, dicto citius. *Dit et fait.* Detto fatto.

ASSENYALAR AB LO DIT. fr. SENYALAR AB LO DIT.

CONTAR AB LOS DITS. fr. Fèr un còmpte senyaland la numeració ab los dits. *Contar por los dedos.* Digitis computare. *Compter sur ses doigts.* Contar sulle dita.

DEL DIT AL FÈT. expr. DIT Y FÈT.

DONAR UN DIT DE LA MA PER ALGUNA COSA. fr. ab que se pondèra lo vehemènt desitj que se tè de lograr alguna cosa ó de que succeesca. *Dar algo bueno, dar un brazo, dar una mano, dar el dedo de la mano.* Quidquam vel pretiosum dare. *Donner un doigt de la main.* Dare il cuore del corpo.

ESTAMPAR LOS CINC DITS EN LA CARA DE ALGÚ. fr. fam. Donarli una bofetada. *Poner á uno los cinco dedos en la cara.* Digitos alicui in faciem impingere. *Donner un soufflet.* Dar una guanciata.

FÈR ANAR LOS DITS. fr. Donarse prèssa á executar alguna cosa que se fa ab los dits. *Menear los pulgares.* Manibus assiduis laborare. *Travailler vite, dépêcher l'ouvrage.* Fare a lascia podere.

FÈR PETAR LOS DITS. fr. Fèr castanyetas. *Castañetear.* Extremis digitis crepitare. *Frotter fortement le pouce contre le doigt du milieu.* Fare crepitar le dita.

FÍCALI LO DIT Ó LOS DITS Á LA BÒCA. loc. ab que se assegura que algú no es tònto com se presumia. *Métele el dedo en la boca.* Illum si urgeas non adeo stipitem experieris. *Mets-lui le doigt dans la bouche, tu sauras s'il a la dent pointue.* Mettegli il dito in bocca saprai se e' morde.

FICAR LOS DITS Á LA BÒCA. fr. met. Inquirir ab sagacitat y destresa lo que altre sab, y fèr que ho conte sèns advertir la astucia ab que se li pregunta. *Meter los dedos.* Secretiores animi sensus callidè extorquere. *Tirer les vers du nez.* Cavar di bocca.

LO DIT DIT. expr. ab que algú dòna á entèndrer que se ratifica y manté en lo que ha dit. *Lo dicho dicho.* Dictum ratum. *Ce qui est dit, est dit.* Quel che è detto è detto.

LOS DITS DE LA MA NO SÒN IGUALS. fr. ab que se dòna á entèndrer que hi ha diferencia en los estads y classes. *Los dedos de la mano no son iguales.* Nec pares digiti. *Les cinq doigts de la main ne se ressemblent point.* Le dita delle mani non sono uguali.

MÓURER LOS DITS. fr. FÈR ANAR LOS DITS.

NO HABERHI UN DIT DE DIFERENCIA. fr. ab que se pondèra la mòlta semblansa ó igualtat que hi ha èntre dòs ó mès cosas. *No*

discrepar un dedo. Digitum transversum non discrepare. *Être exact.* Essere uguale, esatto.

NO MAMARSE LO DIT. fr. irón. que se diu del que es despert, y no se dèxa enganyar. *Mo mamarse el dedo.* Haud hebetem esse. *Il ne se tète plus le pouce.* Essere molto accorto.

NO MAMARSE LO DIT PER CRIATURA. fr. NO MAMARSE LO DIT.

NO SABER LOS DITS QUE TÈ Á LA MA. fr. Ser algú mòlt ignorant y tònto. *No saber cuantas son cinco.* Solertem esse. *Être un pauvre homme.* Essere uom dappoco.

NO SABER CUANTS DITS TÈ Á LA MA. fr. NO SABER LOS DITS QUE TÈ Á LA MA.

POSAR LOS DITS Á LA BÒCA Á ALGÚ. fr. Incitarlo ó provocarlo á que diga alguna cosa que de altre modo no diria. *Poner en el disparador á alguno.* Aliquem ad loquendum incitare, provocare. *Tirer le ver du nez.* Dare intorno alle buche.

SE PENSA TOCAR AB LO DIT AL CEL. expr. fam. SE PENSA TOCAR LO CEL AB LAS DÈNTS.

SENYALAR AB LO DIT. fr. Notar á alguna persòna per alguna circunstancia ó motiu particular. Comunamènt se usa en mala part. *Señalar á alguno con el dedo.* Digito monstrare. *Montrer au doigt.* Additare.

SI LIN' DAU COM LO DIT SEN' PENDRÁ COM LA MA. fr. que se diu de aquells que per tòt se fican y que per poc motiu que sels dòne se prenen luègo mès llibertat de lo que correspon. *Dame donde me siente, que yo haré donde me acueste.* Concedas aliquid modò jam sibi cætera sumet. *Si l'on lui permet de la longueur du nez, il s'en prend de la hauteur du corps. Accorde-lui un empan, il prendra une canne.* Dammene sei io farò la dozzina.

SI LIN' DAU COM LO DIT SEN' PENDRÁ COM LO BRAS. fr. SI LIN' DAU COM LO DIT SEN' PENDRÁ COM LA MA.

TAN AVIAT DIT COM FÈT. expr. DIT Y FÈT.

TENIR LO DIT AL ULL Á ALGÚ. fr. Tenirli rabia, antipatía. *Tener hipo con alguno.* Alicui infensum esse. *Avoir quelqu'un sur ses tablettes.* Avere altrui su 'l calendario.

TOCAR AB LO DIT. fr. met. ab que algú exprèssa que fácilmènt endevinaria alguna cosa si se trobaba en lo cas de haberho de fèr; y axí se diu: al que ha escrit tal anónim jo lo TOCARIA AB LO DIT. *Adivinar con el dedo.* Digito attingere. *Toucher du bout du doigt.* Mettervi la mano sopra.

DITA. s. f. Lo preu que lo compradòr posa á alguna cosa que se ven ó arrènda, particularmènt en un encant ó per la justicia. *Postura.* Pretium oblatum, licitatio. *Prix mis par un enchérisseur.* Offerta che si da in una vendita all'incanto.

Á DITA DE TÒTS, DE TÒTHOM, etc. mod. adv. ab que s'exprèssa que alguna cosa se tè correntmènt per certa y verdadèra per assegurarho casi tòts. *Segun pública voz y fama.* Ut omnes dicunt. *On dit et l'on répète.* Secondo il pubblico rumore, perciò che dice ognuno.

DONAR DITA. fr. Posar preu lo compradòr á alguna cosa que se ven ó arrènda, particularmènt en un encant ó per la justicia. *Hacer postura.* Licitari. *Offrir un prix.* Dire all' incanto, dire sopra una cosa.

DONAR DITA. fr. met. DONAR CULLÈRADA.

TRÁURER DE DITA. fr. Oferir mès que altre per lo que se arrènda ó encanta. *Sacar de la puja.* Pretium augere. *Enchérir, mettre enchère.* Rincarare, offerire più in una vendita all'incanto.

TRÁURER DE DITA. fr. Excedir, superar. *Sacar de la puja.* Superare. *Surpasser.* Sormontare, sopravanzare.

DITADA. s. f. La porció de alguna cosa que no es del tòt líquida, com mel, etc. que se preu ó agafa ab lo dit. *Dedada.* Quod digito colligi potest. *Ce qu'on peut prendre avec un doigt.* La porzione che si prende con le dita.

DITADA DE MEL. met. Lo que se fa en benefici de altre pera entretenirlo en sa esperansa, ó pera consolarlo de lo que no ha lograd. *Dedada de miel.* Assentatiuncula. *Leurre.* Esca, inescamento, allettamento.

DITET. s. m. dim. de DIT. *Dedillo, dedito.*

DITIRÁMBIC, CA. adj. Lo que pertany al ditirambo. *Ditirámbico.* Dithyrambicus. *Dithyrambique.* Ditirambico.

DITIRAMBO. s. m. Poema pètit que servex pera sonar, cantar y ballar en un matèx tèmps. *Ditirambo.* Dithyrambus. *Dithyrambe.* Ditirambo.

DITÓ. s. m. *Mús.* Lo interval-lo que consta de dòs tons. *Ditono.* Ditonus. *Diton.* Ditono.

DÍTONO. s. m. *Mús.* DITÓ.

DITXA. s. f. Esdeveniment felis, fortuna. *Dicha.* Secunda fortuna. *Bonheur, félicité.* Felicità, beatitudine.

DITXARATXO. s. m. fam. Ditxo bax, no mòlt decènt ó massa vulgar. *Dicharacho.* Scurrile dictum. *Parole grossière.* Detto sconcio, rozzo.; paroluccia.

DITXO. s. m. Expressió. *Dicho.* Dictum. *Mot.* Detto.

DITXO. ADAGI, SENTENCIA.

DITXO. Graciositat, agudesa. *Chiste.* Dictum facetum, scomma. *Plaisanterie, joyeuseté.* Detto arguto, faceto.

DITXO. Dicteri, motiu. *Apodo, mote.* Cognomentum, cognomen, cognominatio. *Sobriquet.* Soprannome.

PER DITXO. mod. adv. que se usa parland de las cosas que se saben sèns haberlas vist, y sols per noticia ó relació de altre. *De oidas; por oidas.* Auditu. *Par ouï dire.* Per aver inteso dire.

DITXÓS, A. adj. Felis, afortunad, próspero. *Dichoso, boyante.* Fortunatus, felix. *Heureux.* Felice, fortunato, beato.

DITXÒS. Lo que inclou ó porta en sí alguna ditxa; y axí se diu: DITXÒSA soledat, DITXÒSA virtut. *Dichoso.* Fortunatus. *Heureux.* Fortunato.

DITXÒS. Graciòs, agud en sòs ditxos. *Decidor, chistoso.* Facetus. *Plaisant, facétieux.* Faceto, grazioso.

DITXOSAMÈNT. adv. mod. Ab ditxa. *Dichosamente.* Fortunatè, feliciter, prosperè. *Heureusement.* Felicemente.

DITXOT. s. m. fam. DITXARATXO.

DIUMÈNGE. s. m. Lo primèr dia de la semmana que está dedicad especialmènt al Senyòr y á sòn culto. *Domingo.* Dies dominica. *Dimanche.* Domenica.

DIUMÈNGE DE SEPTUAGÈSSIMA. La dominica que celèbra la Iglèsia tres semmanas ántes de la primèra de cuaresma. *Septuagésima.* Dominica septuagesimæ. *Septuagésime.* Settuagesima.

DIUMÈNGE DE SEXAGÈSSIMA. La dominica segòna de las tres que se còntan abans de la primèra de cuaresma. *Sexagésima.* Dominica sexagesimæ. *Sexagésime.* Sessagesima.

DIUMÈNGE DE QUINCUAGÈSSIMA. La dominica que preceex á la primèra de cuaresma. *Quincuagésima.* Dominica quinquagæsimæ. *Quinquagésime.* Quinquagesima.

DIUMÈNGE DE PASSIÓ. Lo quint de la cuaresma. *Domingo de Lázaro.* Dominica quinta quadragesimæ. *Dimanche de la passion.* Domenica di passione.

DIUMÈNGE DE RAMS. Lo últim de la cuaresma; lo primèr dia de la semmana santa. *Dia ó domingo de ramos ó de los ramos.* Dominica palmarum, vel in palmis. *Dimanche des rameaux.* Domenica delle palme.

DIUMÈNGE DE PASCUETAS. Lo de la octava de la pascua de resurrecció. *Domingo de cuasimodo, pascuilla.* Dominica in albis. *Dimanche de quasimodo.* Domenica in albis.

DIURÈTIC, CA. adj. *Med.* Lo que tè facultat y virtut pera facilitar la orina. *Diurético.* Diureticus. *Diurétique, apéritif.* Diuretico.

DIURNO, NA. adj. Lo que pertany al dia. *Diurno.* Diurnus. *Diurne.* Diurno.

DIURNO. *Astron.* Se aplica á la volta ó curs que un astre fa ab vint y cuatre horas de llevant á ponènt. *Diurno.* Diurnus. *Diurne.* Diurno.

DIURNO. s. m. Llibre del rèso dels ecclesiástics, que conté las horas menòrs dèsde láudes fins á complètas. *Diurno.* Horæ diurnæ. *Diurnal.* Diurno.

DIUTURNITAT. s. m. Espay llarguíssim de tèmps. *Diuturnidad.* Diuturnitas. *Longueur de temps.* Diuturnità.

DIUTURNO, NA. adj. Lo que ha durad ó subsistid mòlt tèmps. *Diuturno.* Diuturnus. *Long, qui dure long temps.* Diuturno.

DIVAGACIÓ. s. f. L'acció ó efècte de divagar. *Divagacion.* Vagatio, erratio, errantia. *L'action de vaguer, de divaguer, détour.* Divagamento.

DIVAGANT. p. pres. de DIVAGAR. Lo que divaga. *Vagante, vagueante.* Vagans, vagabundus, errans, erraticus, errabundus. *Qui vague.* Divagare.

DIVAGAR. v. n. Anar per varias parts sèns determinació á siti ó lloc, ó sèns especial detenció en ninguna part. *Vagar, divagar.* Vagari, vagare, errare. *Vaguer, divaguer.* Divagare.

DIVAGAR. Anar per algun siti despoblad sèns trobar camí ó lo que se busca. *Vagar, divagar.* Vagari, vagare, errare. *Vaguer.* Divagare.

DIVAGAR. met. Discórrer en varietat de especies sènse parar lo pensamènt en ninguna. *Vagar, divagar.* Mentem vagari. *Divaguer, donner carrière à son imagination.* Divagarsi.

DIVAN. s. m. Supremo consell que èntre los turcs determina los negocis de estad y de justicia. *Divan*. Turcarum supremus senatus. *Divan*. Divano.

DIVÉNDRES. s. m. Lo sisé dia de la semmana. *Viernes*. Dies veneris, feria sexta. *Vendredi*. Venerdì.

DIVÈNDRES SANT. Lo de la semmana santa. *Viernes santo, pardsceve*. Hebdomadæ majoris feria sexta. *Le vendredi saint*. Il venerdì santo.

DIVERGENCIA. s. f. *Ópt*. La separació ó desunió dels ratjs de la llum que han sufert la refracció ó reflexió. *Divergencia*. Radiorum solis dum refranguntur disjunctio. *Divergence*. Divergenza.

DIVERGENCIA. met. Diversitat de opiniòns ó parers. *Divergencia*. Conciliorum discordia. *Diversité d'opinions*. Discordia, discordanza.

DIVERGÈNT. adj. *Ópt*. Se aplica al ratj de la llum que habend sufert refracció ó reflexió, se aparta dels demès. *Divergente*. In diversum vergens. *Divergent*. Divergente.

DIVERS, A. adj. Lo que es de distincta naturalesa, especie, número, figura, etc. *Diverso*. Diversus. *Divers, différent*. Diverso.

DIVERS. Dessemblant. *Diverso*. Diversus, dispar, dissimilis. *Dissemblable*. Diverso, dissimile.

DIVERSOS. pl. Varios, mòlts. *Diversos*. Plures. *Divers, plusieurs*. Parecchi, molti.

DIVERSAMENT. adv. mod. Ab diversitat. *Diversamente*. Diversè. *Diversement*. Diversamente.

DIVERSIFICAR. v. a. Diferenciar, variar, fèr diversa alguna cosa. *Diversificar*. Variare, distinguere. *Diversifier, varier*. Diversificare, variare.

DIVERSIÓ. s. f. L' acció ó efècte de divertir ó divertirse. *Diversion, divertimiento*. Oblectatio. *Divertissement*. Divertimento.

DIVERSIÓ. Entretenimènt, passatèmps. *Diversion, deporte*. Animi relaxatio. *Récréation, plaisir, passe-temps*. Divertimento, spasso.

DIVERSIÓ. *Milic*. L' acció de cridar ó atráurer al enemig á una ó mès parts pera dividir sas forsas ó adquirir altre ventatje. *Diversion*. Hostium avocatio. *Diversion*. Distornamento, diversione.

DIVERSÍSSIM, MA. adj. sup. de DIVERS. *Diversisimo*. Diversissimus. *Très-divers*. Diversissimo.

DIVERSÌTAT. s. f. Varietat, dessemblansa, diferencia èntre las cosas. *Diversidad*. Diversitas. *Diversité, variété, différence*. Diversità, differenza.

DIVERSITAT. Abundancia, multitut de cosas diferènts. *Diversidad*. Copia. *Quantité, abondance de choses de différentes espèces*. Abbondanza, coppia.

DIVERSIU, VA. adj. *Med*. Se aplica al medicamènt que se dòna pera divertir ó apartar los humòrs del paratge en que ofenen. *Diversivo*. Quod avertat. *Révulsif*. Rivulsivo.

DIVERTID, DA. adj. Alègre, festiu, de bon humòr. *Divertido, entretenido*. Festivus, facetus. *Gai, divertissant, enjoué*. Allegro, piacevole, solezzevole.

DIVERTID. DISTRÈT, no atènt.

DIVERTID. Entregad á una vida llicenciosa y desordenada. *Distraido*. Dissolutus. *Débauché, libertin, dissolu*. Dissoluto, sfrenato.

VÍURER DIVERTID. fr. Tenir un alguns amors que lo distrauen de sas ocupaciòns ordinarias. *Andar divertido*. Amori indulgere. *Se livrer à l'amour*. Darsi all' amore.

VÍURER DIVERTID. fr. Víurer distrèt ab donas, jogs ó altres vicis. *Andar ó estar mal divertido*. Vitiis indulgere. *Être très-dissipé*. Essere sfrenatissimo.

DIVERTIMÈNT. s. m. DIVERSIÓ, en la segòna accepció.

DIVERTIMÈNT. Funció casèra, de algun ball, música, etc., ó altre entretenimènt de mòlta concurrencia. *Festin*. Privatum festum. *Festin*. Festino.

DIVERTIR. v. a. Distráurer. *Divertir*. Distrahere. *Distraire*. Divertire, rivolgere altrove.

DIVERTIR. Entretenir, recrear. Se usa tambè com recíproc. *Divertir*. Oblectare, recreare. *Réjouir, égayer, récréer*. Divertire, rallegrare, far piacere.

DIVERTIR. *Med*. Cridar lo humòr á altra part. *Divertir*. Deflectere. *Détourner*. Traviare, rivoltare.

DIVERTIR. *Milic*. Cridar l' atenció del enemig á varias parts pera dividir y debilitar sas forsas. *Divertir*. Hostem distrahere. *Faire diversion*. Far un diturnamento, una scorreria.

DIVÍ, NA. adj. Lo que pertany á Deu. *Divino*. Divinus. *Divin*. Divino.

DIVÍ. Lo que pertany als dèus falsos. *Divino*. Divinus, divalis. *Divin*. Divino.

DIVÍ. met. Mòlt excel-lènt, extraordinariamènt primoròs. *Divino*. Excellens. *Divin, excellent, parfait*. Divino, eccellente.

DIVIDENDO. s. m. *Arit.* Lo número que se ha de dividir ó partir en tantas parts iguals com unitats tè lo divisòr. *Dividendo*. Dividendum. *Dividende*. Dividendo.

DIVIDIDÒR, RA. adj. Lo que se pod dividir. *Divididero*. Divisibilis, dividuus. *Divisible*. Divisibile.

DIVIDIR. v. a. Partir, separar en parts alguna cosa. *Dividir*. Dividere. *Diviser, partager*. Dividere, separare, disunire.

DIVIDIR. Mediar èntre dòs cosas, que sènse axó estarian unidas. *Dividir*. Interjacere. *Diviser*. Dividere.

DIVIDIR. Distribuir, repartir alguna cosa èntre mòlts. *Dividir*. Dividere, partiri. *Diviser, répartir*. Dividere, distribuire, scompartire.

DIVIDIR. met. Desunir los ánimos y voluntats, introduind discordia. *Dividir*. Disjungere, distrahere. *Diviser, désunir*. Dividere, separare.

DIVIDIRSE. v. r. Separarse de la companyía, amistat y confiansa de alguna persòna. *Dividirse*. Dissociari, sejungi. *Rompre avec quelqu'un*. Rompere l' amistà con uno, separarsi.

DIVINAL. adj. ant. DIVÍ.

DIVINAMÈNT. adv. mod. Ab divinitat, per medis divins. *Divinamente*. Diviné, divinitus. *Divinement*. Divinamente.

DIVINAMÈNT. Admirablemènt, ab gran perfecció y propietat. *Divinamente*. Perfectè, egregiè. *Divinement, excellemment, parfaitement*. Divinamente, eccellentemente.

DIVINISAR. v. a. Fèr divina alguna cosa, comunicarli, atribuirli las propietats de divina. Los gentils divinisaban als homes, atribuindlos la dignitat de dèus, de lo que se originá la idolatría. *Divinizar*. Divinitatem, deitatem tribuere. *Diviniser*. Divinizzare.

DIVINITAT. s. f. La naturalesa divina y essencia del sèr de Dèu en cuant es Dèu. *Divinidad*. Divinitas. *Divinité, essence, nature divine*. Divinità.

DIVINITAT. En lo gentilisme fòu lo sèr diví que los idólatras atribuian á sòs falsos dèus. *Divinidad*. Divinitas, deitas. *Divinité*. Divinità.

DIVIS, A. p. p. ant. de DIVIDIR. *Dividido, diviso*.

DIVISA. s. f. Senyal exteriòr pera distingir persònas, graus ó altras cosas. *Divisa*. Insigne. *Devise*. Assisa, divisa.

DIVISAMENT. adv. mod. ant. SEPARADAMÈNT.

DIVISAR. v. a. Véurer, percebir encaraqué confusamènt algun objècte. *Divisar*. Prospicere. *Voir confusément, entrevoir*. Scorgere, cominciar a vedere.

DIVISIBILITAT. s. f. L' aptitut y disposició de poderse dividir alguna cosa. *Divisibilidad*. Capacitas divisionem patiendi. *Divisibilité*. Divisibilità.

DIVISIBLE. adj. Lo que se pod dividir. *Divisible*. Divisibilis, dividuus. *Divisible*. Divisibile.

DIVISIDAMENT. adv. mod. ant. SEPARADAMÈNT.

DIVISIÓ. s. f. L' acció ó efècte de dividir. *Division*. Divisio. *Division*. Divisione.

DIVISIÓ. Distribució. *Division*. Distributio. *Partage, distribution*. Spartimento, distribuzione.

DIVISIÓ. La part de un exèrcit que opèra ó marxa separadamènt. *Division*. Sejuncta ab acie manus, cohors. *Division*. Divisione.

DIVISIÓ. met. Discordia, desunió dels ánimos y opiniòns. *Division*. Discordia, dissensio. *Division, discorde, désunion*. Discordia, divisione.

DIVISIÓ. *Lóg.* Uns dels modos de conéxer las cosas, y que servex pera donar una idea clara de èllas. *Division*. Divisio. *Division, séparation*. Divisione.

DIVISIÓ. *Ortogr.* La ralleta que servex perá denotar la partició ó divisió de alguna veu al fi de una ralla, passand alguna part de èlla á la següènt. *Division*. Divisionis signum. *Tiret, division, trait d'union*. Divisione.

DIVISIONAL. adj. Lo pertanyènt á divisió. *Divisional*. Ad divisionem pertinens. *Qui concerne la division*. Appartenente a divisione.

DIVISIR. v. a. ant. DIVIDIR.

DIVISIU, VA. adj. Lo que servex pera dividir. *Divisivo*. Divisioni deserviens. *Qui sert, qui est propre à diviser*. Divisivo.

DIVISÒR. s. m. *Arit.* Lo número per lo

cual se ha de partir altre pera saber cuantas vegadas cab en aquest. *Divisor, partidor.* Divisor. *Diviseur.* Divisore.

DIVISORI, RIA. adj. Lo que servex pera dividir ó separar. Se usa comunamènt en lo forense. *Divisorio.* Dividens. *Qui divise, qui sépare.* Divisorio.

DIVISORI. s. m. *Imp.* Fusta en que se colloca l' original, assegurad ab lo mordant, y que se afirma y fixa en la caxa per anar componènd. *Divisorio.* Tabula typographica exemplar affigens. *Visorium.* Cavalletto.

DIVORCI. s. m. Separació de dòs casads en cuant á la cohabitació y llit. *Divorcio.* Divortium. *Divorce.* Divorzio.

DIVORCIAR. v. a. Separar lo jutge eclesiástic per sa sentencia á dòs casads en cuant á la cohabitació y llit. Se usa també com recíproc. *Divorciar.* Divortium ex jure pronuntiare. *Divorcer.* Concedere il divorzio.

DIVUIT. adj. num. Se diu del número que se compon de una desena y vuit unitats. *Diez y ocho.* Decem et octo, duodeviciui, duodeviginti. *Dix-huit.* Diciotto.

DIVUITÈ, NA. adj. num. ord. Lo que complèta lo número de divuit. *Décimoctavo, deciocheno.* Decimus octavus, duodevicessimus. *Dix-huitième.* Decimottavo.

DIVULGACIO. s. f. L' acció ó efècte de divulgar. *Divulgacion.* Divulgatio. *Divulgation.* Divolgamento.

DIVULGADÍSSIM, MA. adj. sup. de DIVULGAD. *Divulgadisimo.* Valdè divulgatus. *Très-répandu.* Divolgatissimo.

DIVULGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui divulga. *Divulgador.* Divulgans. *Celui qui divulgue.* Divolgatore.

DIVULGAR. v. a. Publicar; extèndrer en lo públic alguna cosa. *Divulgar.* Divulgare. *Divulguer, publier.* Divolgare, far noto.

DO.

DÒ. s. m. Dádiva, presènt, regalo. *Don.* Donum. *Don, présent, offre.* Dono, donativo.

DÒ. Cualsevol dels bèns naturals que tenim respècte de Dèu de qui los rebem. *Don.* Dei donum. *Don.* Dono.

DÒ. Gracia especial ó habilitat pera fèr alguna cosa. *Don.* Dexteritas. *Aptitude, capacité.* Attezza, grazia.

DO. *Mús.* Primèra veu de la escala musical, que en lo sistèma modern substituex al UT. *Do.* Hexacordii prima vox. *Do.* Do.

DÒ DE ACERT. Lo tino particular que tè algú en pensar ó executar alguna cosa. *Don de acierto.* Prudentia. *Tact, prudence, assurance.* Discernimento, prudenza.

DÒBLA. s. f. Moneda antiga d' or coneguda en Espanya, y principalmènt en Castèlla, y que tingué varios valòrs, llèys y figuras en diversos tèmps. *Dobla.* Nummus aureus. *Double.* Doppia.

DÒBLA DE CUATRE. Moneda d' or de pes y valòr de vuit escuds d' or. *Doblon de á ocho.* Nummus aureus octuplus. *Monnaie qui vaut huit écus d'or.* Oncia d'oro.

DÒBLA DE CUATRE DUROS. DÒBLA D' OR.

DÒBLA DE DÒS. Moneda d' or de pes y valòr de cuatre escuds. *Doblon de á cuatro.* Nummus aureus quadruplus. *Monnaie d'or de la valeur de quatre écus.* Moneta che vale mezza oncia d' oro.

DÒBLA D' OR. Moneda d' or de pes y valòr de dòs escuds. *Doblon de* oro. Nummus aureus duplus, duplio. *Monnaie d'or de la valeur de deux écus.* Moneta che vale il quarto d' una oncia d' oro.

DÒBLA SENSILLA. Moneda imaginaria de valòr de sexanta rals. *Doblon sencillo.* Nummus aureus sexaginta argenteos constans. *Pistole.* Moneta che vale tre colonnati.

MITJA DÒBLA DE CUATRE. DÒBLA DE DÒS.

SER CURTA LA DÒBLA. fr. met. y fam. ab que se nota la poca capacitat de algú. *Alcanzársele poco á alguno; ser de cortos alcances.* Parum ingenio pollere. *Être pris pour un homme de son pays.* Essere un mellone, un babbaccione.

DOBLADAMÈNT. adv. mod. Al doble. *Dobladamente.* Duplicato, duplicite. *Doublement.* Doppiamente.

DOBLADAMENT. ant. Ab malicia y engany. *Dobladamente, doblemente.* Subdole. *Avec duplicité.* Doppiamente, fintamente.

DOBLADURA. s. f. ant. DOBLEGADURA.

DOBLAMENT. s. m. ant. DUPLICACIÓ.

DOBLAR. v. a. Aumentar alguna cosa fèndla altre tant mès de lo que èra. *Doblar,* Duplicare. *Doubler, redoubler.* Addoppiare, doppiare.

DOBLAR. En lo jog de billart fèr que la bola tocada per altra se traslade al extrèm contrari de ahònt se trobaba. *Doblar.* In alterius areæ partem mittere

Doubler. Nel bigliardo far andare la palla, col toccarla un' altra, al punto opposto a quello nel quale si trovava.

DOBLAR. DOBLEGAR, en la primèra y segòna accepció.

DOBLÀT, DA. adj. ant. Fingid, dissimulad, que oculta en lo cor lo contrari de lo que manifèsta. *Doblado*, *doble*. Subdolus, dubiæ fidei. *Double*. Doppio, simulato, finto.

DÒBLE. adj. Lo què conté dòs vegadas lo número, pes ó mida de altra cosa de sa especie ab que se compara. *Doble*. Duplus. *Double*. Doppio.

DÒBLE. Gruxud. *Doble*. Duplex. *Double*. Grosso.

DÒBLE. Se aplica també al subjècte petitó y rabassud. *Doblado*, *doble*. Torosus. *Trapu*. Maccianghero, mastacco.

DÒBLE. En lo rèso ecclesiástic se aplica á las fèstas que se celèbran ab mès solemnitat que las semidobles y simples, y en las que al principi dels salms se diu l'antífona entèra. *Doble*. Duplex. *Double*. Festa doppia.

DÒBLE. s. m. GRUX.

AL DÒBLE. mod. adv. Altre tant mès. *Al doble*. Dupliciter. *Au double*, *doublement*. Doppiamente.

COSTAR ALGUNA COSA LO DÒBLE DEL QUE VAL. fr. fam. ab que se manifèsta que alguna cosa se ha pagad mòlt cara. *Costar la torta un pan*. Plusquam justo pretio aliquid emi. *Coûter une chose plus qu'elle ne vaut*. Costare una cosa due volte tanto.

PAGARHO DÒBLE. fr. PAGARLA DÒBLE.

PAGARLA DÒBLE. fr. Portar dòble castig del que se merexia per haber fugid la primèra vegada. *Pagarla doble*. Dupli pœnam subire. *Payer au double*. Soffrire doppia pena.

DOBLÈG. s. m. La part que se doblega ó plega en alguna cosa y lo sèg que quèda en la part per ahònt se ha doblegad. *Doblez*, *dobladura*. Plicatura. *Pli*, *repli*. Piega, crespa.

DOBLEGÀDIS, SA. adj. Lo que tè proporció pera doblegarse. *Doblegadizo*. Flecti aptus. *Qui se double*, *qui se plie avec facilité*. Pieghevole.

DOBLEGADURA. s. f. p. us. DOBLEG.

DOBLEGAMENT. s. m. ant. DOBLEG.

DOBLEGAR. v. a. Plegar una cosa posand una part sòbre altra ab cert òrde. *Doblar*. Plicare. *Doubler*, *plier*. Piegare.

DOBLEGAR. Tórcer ó encorvar alguna cosa. *Doblar*, *doblegar*. Curvare, flectere. *Courber*. Piegare, curvare.

DOBLEGAR. VINCLAR.

DOBLEGAR. met. Inclinar á algú, inclinarlo á que pense ó fassa lo contrari de lo que tenia intènt ó de lo que pensaba. *Doblar*. A sua sententia aliquem deflectere. *Induire*, *déterminer*. Piegare, isvolgere, persuadere.

DOBLEGARSE. v. r. Abaxarse, inclinarse cap á terra. *Agarbarse*. Humi se inflectere. *Se tapir*. Covigliarsi, acquattarsi.

DOBLÈT. s. m. En lo jog de billart es lo cop que se fa cuand se tira sòbre una bola y se la fa anar al punt que se intènta desprès de haber tocad una taula. *Doblete*. Ab areâ in oppositam partem globuli alterius projectio. *Doublet*. Pariglia.

DOBLÓ. s. m. ant. Moneda de or en Espanya, que ha tingud diferènts valòrs segòns los tèmps. *Doblon*. Duplio, nummus aureus. *Doublon*. Doppione, doblone.

DÓCIL. adj. Lo qui tè aptitut y bona disposició pera rébrer la doctrina y ensenyansa. *Dócil*. Docilis. *Docile*. Docile, pieghevole.

DÓCIL. Lo qui tè bon geni y se avé fácilmènt á tot y ab tòthom. *Dócil*, *convenible*. Docilis. *Docile*, *doux*. Docile.

DÓCIL. Se diu dels mètalls, pèdras y altras cosas que se dèxan traballar ab facilitat. *Dócil*. Mollis. *Maniable*. Arrendevole.

DOCILÍSSIM, MA. adj. sup. de DÓCIL. *Docilísimo*. Valdè docilis. *Très-docile*. Docilissimo.

DOCILITAT. s. f. Bona disposició y facilitat pera apéndrer ó fèr cualsevol cosa. *Docilidad*. Docilitas. *Docilité*. Docilità.

DOCILITAT. Apacibilitat, bon geni. *Docilidad*. Docilitas. *Docilité*, *douceur*. Docilità, arrendevolezza.

DÓCILMÈNT. adv. mod. Ab docilitat. *Dócilmente*. Facilè, leniter. *Docilement*. Con docilità.

DOCTAMÈNT. adv. mod. Ab erudició y doctrina. *Doctamente*. Doctè. *Doctement*, *savamment*. Dottamente, sapientemente.

DOCTE, TA. adj. Lo qui á forsa de estudis ha adquirid mès conexemènts que los comuns y ordinaris. *Docto*. Doctus. *Docte*, *savant*. Dotto, scienziato.

DOCTÍSSIM, MA. adj. sup. de DOCTE.

Doctísimo. Doctissimus. *Très-savant.* Dottissimo.

DOCTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui ensenya alguna ciencia ó art. *Doctor.* Doctor. *Professeur.* Dottore, maestro.

DOCTÒR. Lo qui ha rebud solemnemènt en alguna universitat lo últim y mès preeminènt de tòts los graus, ab lo cual se li dòna llicencia pera ensenyar en tòtas parts sòbre aquella facultat ó ciencia en que se ha graduad. *Doctor.* Doctoris academicâ laureâ insignitus, doctor. *Docteur.* Dottore.

DOCTÒR. Títol que la Iglèsia dòna ab particularitat á alguns sants, que ab majòr profunditat de doctrina defensaren nostra santa religió ó ensenyaren lo pertanyènt á èlla. *Doctor.* Ecclesiæ doctor. *Docteur.* Dottore della Chiesa.

DOCTÒR. Vulgarmènt se dòna aquest nom al mètge encaraqué no tinga lo grau. *Doctor, dotor.* Medicus. *Docteur, médecin.* Dottore, medico.

DOCTÒR. fam. BATXILLÈR, en la tercèra y cuarta accepció.

PASSAR DOCTÒR. fr. Conferir á algú lo doctorat. *Doctorar, graduar de doctor.* Doctoris gradum conferre. *Donner le grade, le bonnet de docteur.* Dottorare.

DOCTÒRA. s. f. La dona del mètge. *Doctora.* Medici conjux. *Femme de médecin.* La moglie del medico.

DOCTORAL. adj. Lo que pertany al doctòr. *Doctoral.* Ad doctorem pertinens. *Doctoral.* Dottorale.

DOCTORAL. Se diu de la canongía que se dòna per oposició en las catedrals y no pod recáurer sinó en qui estigue graduad en cánons per universitat aprobada. Se usa també com substantiu. *Doctoral.* Canonicatus qui doctori juris canonici confertur. *Canonicat des églises cathédrales.* Canonicato delle chiese cattedrali.

DOCTORAL. Lo canonge que obté la canongía de aquest nom. També se usa com substantiu masculí. *Doctoral.* Canonicus canonicatum doctoris juris canonici obtinens. *Docteur qui possède un canonicat.* Dottore che ha un canonicato.

DOCTORANDO. s. m. Lo qui está á punt de passarse doctòr. *Doctorando.* Doctor inaugurandus. *Celui qui est à la veille d'être reçu docteur.* Dottorando, laureando.

DOCTORAT. s. m. Lo grau de doctòr. *Grado de doctor.* Doctoris gradus. *Grade de docteur.* Dottorato.

DOCTOREJAR. v. n. fam. BATXILLEREJAR, en la segòna y tercèra accepció.

DOCTORET. s. m. dim. de DOCTÒR. *Doctorcillo, doctorcito.* Juvenis medicus. *Jeune docteur, docteur à simple tonsure.* Dottorino.

DOCTRINA. s. f. Ensenyansa que se dòna pera instrucció de algú. *Doctrina, dotrina.* Doctrina. *Instruction, enseignement.* Dottrina, insegnamento.

DOCTRINA. Ciencia y sabiduría. *Doctrina, dotrina.* Doctrina. *Doctrine.* Dottrina, scienza, sàpere.

DOCTRINA. La opinió de algun ó alguns autòrs sòbre cualsevol materia. *Doctrina, dotrina.* Doctrina. *Doctrine, maxime, sentiment.* Dottrina, massima, insegnamento.

DOCTRINA. Plática que se fa al poble explicandli la doctrina cristiana. *Doctrina, dotrina.* Conciuncula de institutione christiana. *Instructions sur les principaux articles de la religion.* Spiegazione dei principali articoli della religione.

DOCTRINA. Lo llibre que conté la explicació de la doctrina cristiana. *Catecismo.* Catechismus, catechesis. *Catéchisme.* Dottrina.

DOCTRINA CRISTIANA. La que deu saber lo cristiá per rahó de sa professió. *Doctrina cristiana.* Christianæ fidei capita. *Doctrine chrétienne.* Dottrina cristiana.

DOCTRINA COMÚ. La opinió que seguexen comunamènt los autòrs que han escrit sòbre alguna materia. *Doctrina comun.* Communis doctorum sententia. *Doctrine, sentiment commun.* Dottrina, opinione.

ENSENYAR LA DOCTRINA. fr. Instruir en los dogmas y misteris de nostra santa religió. *Catequizar.* Catechizare, catechissare. *Catéchiser.* Catechizzare.

DOCTRINAIRE. s. m. Lo qui explica la doctrina cristiana. *Doctrinero.* Christianæ institutionis concionator. *Catéchiste.* Catechista.

DOCTRINAL. Lo pertanyènt á la doctrina. *Doctrinal.* Ad doctrinam spectans. *Doctrinal.* Dottrinale.

DOCUMÈNT. s. m. La instrucció que se dòna á algú en cualsevol materia, y particularmènt lo avis y consell pera apartarlo de obrar mal. *Documento.* Documentum. *Document, instruction.* Documento, insegnamento.

DOCUMÈNT. La escriptura ó instrumènt ab que se proba ó confirma alguna cosa. *Documento*. Documentum, acta. *Document, preuve par écrit*. Documento, prova.

DODRANT. s. m. Las nou parts ú ònsas de las dòtse de que constaba lo as èntre los romans, y també las nou parts de las dòtse en que dividian una herencia. *Dodrante*. Dodrans. *Poids de neuf onces*. Dodrante.

DOGA. s. f. Cada una de las fustas de que se componen las bòtas y cubells. *Ducla*. Doliaris tabula. *Douve, douelle*. Doga.

DOGAL. s. m. La corda que servex pera arrastrar y pènjar als reos, ó per algun altre suplici. *Dogal*. Funis collo innexus. *Tourtouse*. Capestro.

DOGAL. ant. CABESTRE.

DOGMA. s. m. La proposició que se establex per ferma y certa, y com á principi innegable en alguna ciencia; mès comunamènt se dòna aquest nom á las veritats reveladas per Dèu, declaradas y proposadas per la Iglèsia pera nostra creencia; y á mès se anomenan també axí las proposiciòns fundamentals que los heretges establexen com principis de las sèvas erradas sectas. *Dogma*. Dogma. *Dogme*. Dogma.

DOGMÁTIC, CA. adj. Lo que pertany als dogmas de la religió, y lo autòr que tracta de èlls. *Dogmático*. Dogmaticus. *Dogmatique*. Dogmatico.

DOGMÁTIC. Lo filosop que persuadid de que las cosas no sòn per sa naturalesa incompreensibles, y que se pod arribar á conéxer la veritat, assènta principis certs, ó que èll tè per tals. *Dogmático*. Dogmaticus. *Philosophe dogmatique*. Filosofo dogmatico.

DOGMATISANT. p. pres. de DOGMATISAR. Lo qui dogmatisa. *Dogmatizante, dogmatizador*. Dogmata falsa disseminans. *Dogmatisant*. Colui che dogmatizza.

DOGMATISAR. v. a. Ensenyar dogmas falsos y oposads á nostra católica religió. *Dogmatizar*. Dogmatizare. *Dogmatiser*. Dogmatizzare.

DOGMATISTA. s. m. Lo qui introduex novas opiniòns ensenyandlas com dogmas contra la veritat de la religió católica. *Dogmatista*. Nova dogmata disseminans. *Dogmatiste*. Colui che dogmatizza.

DOGMATITSAR. v. a. ant. DOGMATISAR.

Á DÒJO. mod. adv. fam. Ab tòta abundancia. *Á pote, á manojos, á porrillo*. Abundè, copiosè. *À foison*. A bizzeffe.

DOL. s. m. Dolòr, aflicció, sentimènt. *Duelo*. Luctus, ærumna. *Deuil, affliction*. Duolo, pena, lutto, doglia.

DOL. Las demostraciòns que se fan pera manifestar lo sentimènt que se tè de la mort de algú. *Duelo*. Luctus, funebris pompa. *Deuil*. Lutto, bruno.

DOL. Lo acompanyamènt dels parènts del difunt y demès que concòrren á sòn funeral. *Duelo*. Defuncti cognati ac reliqui ad ejus funus convenientes. *Funérailles, les parens qui y assistent, deuil*. Comitiva funebre.

DOL. Lo vestid negre que se porta per la mort de algú. *Luto*. Vestis lugubris. *Deuil, habit de deuil*. Gramaglia, bruno.

DOL. ant. DOLO.

DÈXAR LO DOL. fr. Llevarse lo vestid negre, que se portaba per la mort de algú. *Dejar el luto*. Lugubrem vestem deponere. *Abandonner le deuil*. Lasciar il lutto.

FÈR DOL. fr. Fèr llástima. *Dar, hacer, poner lástima*. Miserationem ciere. *Faire pitié*. Fare pietà.

POSAR DE DOL. fr. ENDOLAR.

POSARSE DOL Ó DE DOL. fr. Vestirse de negre per la mort de algú. *Vestirse de luto*. Lugubres vestes induere. *S'habiller en deuil*. Vestirsi di bruno, di lutto.

VESTIRSE DE DOL. fr. POSARSE DOL Ó DE DOL.

DOLAR. v. a. ant. RIBOTEJAR.

DOLCESA. s. f. ant. DOLSÒR.

DÓLDRER. v. n. Fèr mal alguna part del cos. *Doler*. Dolere aliquâ corporis parte. *Sentir de la douleur*. Dolere.

DÓLDRER. Causar en lo ánimo sentimènt y pena. *Doler*. Dolere. *Avoir de la peine*. Dolere.

DÓLDRERSE. v. r. Arrepentirse de haber fèt alguna cosa y tenirne sentimènt. *Dolerse*. Dolere, pœnitere. *Se repentir*. Rammaricarsi, dolere.

DÓLDRERSE. Compadéxerse del mal que altre patex. *Dolerse, lastimarse*. Misereri. *Plaindre, avoir pitié*. Dolere, rincrescere, sentir pietà.

DÓLDRERSE. Quèxarse y explicar lo dolòr que se sènt. *Dolerse*. Lamentari, conqueri. *Se plaindre*. Dolersi, lamentarsi.

DÓLDRERSE. Quèxarse, lamentarse de alguna cosa. *Lamentarse, lastimarse*. La-

mentari, conqueri. *Se lamenter, se plaindre*. Lamentarsi, lagnarsi.

DÓLDRERSE. Pesarli á algú de no poder fèr lo que voldria ó de algun defècte natural, encaraqué no sia per sa culpa, ni estigue en la sèva ma remediarlo. *Dolerse*. Ægrè ferre. *Être fâché*. Dolere.

DOLENCIA. s. f. Indisposició, malaltía. *Dolencia*. Morbus. *Maladie, infirmité, langueur*. Dolenza, dolore, malattia.

DOLÈNT, TA. adj. Lo que no tè la bondat que li correspon. *Malo*. Malus. *Mauvais, méchant*. Cattivo.

DOLÈNT. Lo qui es de mala vida y costums. *Malo, bellaco, ruin*. Improbus, sceleratus. *Méchant, malin, fripon, coquin*. Dolente, pessimo, scellerato.

DOLÈNT. Se diu de la roba que ja está fèta malbé y no pod servir mès. *Roto, destrozado*. Attritus. *Dépecé*. Sbranato, spezzato.

DOLÈNT. Lo que está espatllad ó ha perdud mòlt de lo que èra. *Malparado, menoscabado, maltratado*. Attritus, usu consumptus. *Détérioré, en mauvais état*. Cattivo.

DOLÈNT. Lo que danya ó es perjudicial; y axí se diu: la boira es DOLÈNTA per los sembrads. *Dañoso, perjudicial*. Nocuus, noxius. *Nuisible, préjudiciable*. Dannoso, nocente, nocivo.

DOLÈNT. Se aplica á la fruita macada, podrida, corcada ó que tè altres defèctes. *Dañado*. Corruptus. *Gâté*. Guastato, scipato.

DOLÈNT. Se diu també de la fruita de esclofòlla que no tè res dins per haberse podrid ó assecad. *Vano*. Vacuus. *Vide*. Vuoto.

DOLÈNT. Despreciable, de poca estimació. *Ruin*. Pravus. *Vil, méprisable*. Vile, dolente, dappoco.

DOLÈNT. Astut, maliciòs y que ab art y dissimulo logra lo que desitja. *Pícaro*. Versutus, callidus. *Malin, rusé*. Cattivo, scaltro.

DOLÈNT. Lo que danya é incomoda; y axí se diu que fa un aire DOLÈNT. *Pícaro*. Asper, insuavis. *Dangereux, nuisible, malfaisant*. Nocente, nocivo.

DOLÈNT. Se diu del tèmps cuand no fa bo. *Destemplado, desabrido*. Asper, insuavis. *Déréglé*. Cattivo.

DOLÈNT. Pecadòr. *Malo*. Peccator. *Méchant, pécheur*. Cattivo, peccatore.

DOLÈNT. territ. Malalt. *Enfermo, doliente*. Æger, ægrotus. *Malade, infirme*. Cattivo, infermo.

DOLÈNT. ant. ANGUSTIAD.

VAL MÈS DOLÈNT CONEGUD QUE BO PER CONÈIXER. ref. que ensenya que es preferible lo tracte ab una persòna coneguda, encaraqué tinga algunas circunstancias dolèntas, al de un desconegud, que tal vegada las tindria pitjòrs, y de qui no fòra fácil guardarse com del primèr. *Mejor es ó mas vale lo malo conocido, que lo bueno por conocer*. Esse scies pravum, pravum quem noveris esse: esse probum nescis, quem latet esse probum. *Vaut mieux le mal connu que le bien à connaître*. È meglio il male conosciuto del bene che non si conosce.

DOLENTAMÈNT. adv. mod. ant. Ab dolentería ó malicia. *Ruinmente*. Improbè, nefariè. *Méchamment, chétivement*. Cattivamente.

DOLENTERÍA. s. f. Picardía. *Maldad, malicia, picardía*. Maliguitas, improbitas. *Iniquité*. Malvagità, infirgandaggine, scelleratezza.

DOLENTERÍA. Bellaquería, astucia. *Malicia*. Calliditas. *Malice, ruse, finesse*. Malizia, bindoleria.

DOLENTÍSSIM, MA. adj. sup. de DOLÈNT. *Malísimo, pésimo*. Pessimus. *Très-mauvais, très-méchant*. Pessimo.

DOLO. s. m. Frau, engany, simulació. *Dolo*. Dolus. *Fraude, tromperie*. Dolo, inganno, frode.

DOLO. for. En los delictes la plena deliberació; en los contractes la intenció astuta y maliciòsa ab que se executan. *Dolo*. Dolus. *Dol, déception*. Dolo.

DOLÒR. s. m. Sensació molèsta y aflictiva de alguna part del cos per causa interiòr ó exteriòr. *Dolor*. Dolor. *Douleur, souffrance*. Dolore, doglienza.

DOLÒR. Sentimènt, pena y congòxa que se patex en lo ánimo. *Dolor*. Dolor. *Douleur, regret*. Dolore, rincrescimento, pena.

DOLÒR. Pesar y arrepentimènt de haber fèt alguna cosa. *Dolor*. Dolor, pœnitentia. *Douleur, repentir*. Dolore, pentimento, rammarico.

DOLÒR CÓLIC. CÓLIC.

DOLÒR DE TRIPAS. TORSÓ.

DOLÒR SOMORT. Lo qui no es agud, peró molèsta sèns interrupció. *Dolor sordo*. Lenis dolor non intermissus. *Douleur sourde*. Dolore sordo.

DOLÒRS DE PART. Los que sènten las donas cuand van de part. *Dolores de parto.* Parturientis dolores. *Douleurs de l'enfantement.* Doglie.

TENIR DOLÒRS. fr. usada pera donar á entèndrer que una dona va de part. *Estar con dolores.* Partûs dolores sentire. *Être en travail.* Avere le doglie.

DOLORET. s. m. dim. de DOLÒR. *Dolorcillo, dolorcito.* Tennis dolor. *Petite douleur.* Doloretto.

DOLORÍFIC, CA. adj. p. us. DOLORÒS, en la segòna accepció.

DOLORÒS, A. adj. Lamentable, llastimòs y que mou á compassió. *Doloroso.* Deplorandus. *Douloureux.* Acerbo, addolorante, afflittivo.

DOLORÒS. Lo que causa dolòr. *Doloroso.* Dolorosus. *Douloureux.* Doloroso.

DOLOROSÍSSIM, MA. adj. sup. de DOLORÒS. *Dolorosisimo.* Valdè dolorosus. *Très-douloureux.* Dolorosissimo.

DOLÒS, A. adj. Enganyòs y fraudulènt. *Doloso.* Dolosus. *Frauduleux, trompeur.* Doloso, frodolente.

DOLOSAMÈNT. adv. mod. Ab dolo. *Dolosamente.* Dolosè. *Frauduleusement.* Dolosamente.

DÓLRER. v. n. DÓLDRER.

DÓLRERSE. v. r. DÓLDRERSE.

DÒLS, SA. adj. Lo que causa certa sensació suau y agradable al paladar, com la mel, lo sucre, etc. *Dulce.* Dulcis. *Doux.* Dolce.

DÒLS. Lo que no es amarg ó salad comparandho ab altras cosas de la matèxa especie; y axí se diu: ametllas DÒLSAS, aigua DÒLSA. *Dulce.* Asperitate aut salsedine carens. *Doux.* Dolce.

DÒLS. Lo que no tè sal ó no tè la suficiènt, y per lo matèx es dessaborid. *Soso.* Insipidus, insulsus, insaporatus. *Fade, insipide.* Scipito, insipido.

DÒLS. Parland del tèmps, apacible, temperad. *Blando, amoroso.* Lene, placidum. *Tempéré.* Soave, piacevole, dolce.

DÒLS. met. Agradable, gustòs, apacible. *Dulce.* Dulcis, gratus, jucundus. *Doux, agréable.* Dolce, piacevole, caro.

DÒLS. *Pint.* Lo que tè certa suavitat y blanura en lo dibux, y també lo que tè una agradable y hermòsa distribució de colòrs. *Dulce.* Suavis, mollis. *Doux, moëlleux.* Dolce.

DÒLS. s. m. DÒLSOR.

DÒLSAINA. s. f. Instrumènt de vènt, especie de xirimía, un poc mès curta y de un so mès alt. *Dulzaina.* Fistula suavem emittens sonum. *Sorte de barigote.* Sorta di zampogna.

DÒLSAINA. DÒLSOR.

DÒLSAMÈNT. adv. mod. Ab dòlsura, ab suavitat. *Dulcemente.* Dulcè, dulciter. *Doucement.* Dolcemente.

DÒLSEJAR. v. n. Parland del vi tenir un poc de dòlsor ó saber al mòst. *Remostarse, remostecerse.* Mustum sapere. *Devenir doux.* Tener del dolce.

DÒLSÍSSIM, MA. adj. sup. de DÒLS. *Dulcisimo.* Dulcissimus. *Très-doux.* Dolcissimo.

DÒLSOR. s. f. La calitat de la mel, sucre y altras cosas, que fan una impressió agradable al paladar. *Dulzura, dulzor, dulcedumbre, dulce.* Dulcedo, dulcitudo, dulcitas. *Douceur.* Dolcezza, dolciore.

DÒLSOR. met. DÒLSURA.

DÒLSURA. s. f. DÒLSOR.

DÒLSURA. met. Suavitat y deleite. *Dulzura.* Dulcedo, suavitas, voluptas. *Suavité.* Soavità, dolcezza.

DÒLSURA. Parland del tèmps, apacibilitat, bon temperamènt. *Blandura.* Temperies, mitis tempestas. *Adoucissement.* Dolcezza.

DÒLL. s. m. Lo ratj de aigua ó altra cosa líquida que ix ab furia per alguna part estreta. *Chorro.* Salientis liquoris impetus. *Jet de quelque liquide.* Zampillo, getto.

Á BÈLL DÒLL. mod. adv. En algunas cosas copiosamènt, ab abundancia. *Á chorros.* Ubertim, affluenter. *Copieusement.* Abbondantemente, copiosamente.

DOMABLE. adj. Lo que se pod domar. *Domable.* Domabilis. *Domptable.* Domabile, domevole.

DOMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dòma. *Domador.* Domator, domitor. *Dompteur.* Domatore.

DOMAR. v. a. Subjectar, amansar y fèr tornar dócil un animal á forsa de exercici y ensenyansa. *Domar.* Domare. *Dompter, assujettir, apprivoiser.* Domare, far mansueto.

DOMAR. met. Subjectar, reprimir. *Domar.* Domare, frenare. *Dompter, réprimer.* Affrenare, raffrenare, reprimere.

DOMAS. s. m. Roba ó texid de seda bastant gruxuda, ab dibuxos del matèx colòr que lo fòndo. Sen fan cortinas,

cobrellits y altras cosas. *Damasco*. Damascenum textum sericum. *Damas*. Dammasco, dommasco.

DOMASSOS. pl. DRAPS, que se posan en la iglèsia.

MITJ DOMAS. Texid de seda semblant al domas en lo dibux y traball, peró no tan gruxud. *Damasina*. Tela serica damascena. *Étoffe de soie qui ressemble au damas*. Stoffa di seta che rassomiglia il dammasco.

DOMDAR. v. a. ant. DOMAR.

DOMENGE. s. m. ant. DOMINI.

DOMENJADURA. s. f. ant. DOMINI.

DOMÉSTIC, CA. adj. Lo que es propi de la casa ó pertany á èlla. *Doméstico*. Domesticus. *Domestique*. Domestico, dimestico, casericcio, casalingo.

DOMÉSTIC. Se aplica als animals que se crian en casa, á diferencia dels que se crian en lo camp. *Doméstico*. Cicur, cicuratus. *Domestiqué, apprivoisé*. Domestico, dimestico.

DOMÉSTIC. Se diu dels criads que servexen en una casa. Se usa també com substantiu en las dòs terminaciòns. *Doméstico*. Domesticus famulus. *Domestique*. Servitori, famigli.

DOMESTICABLE. adj. Lo que pod domesticarse. *Domesticable*. Mansuefieri capax. *Domptable*. Domabile.

DOMESTICAR. v. a. Reduir, acostumar á la vista y companyía del home al animal fer y salvatge. *Domesticar*. Cicurrare. *Apprivoiser, rendre doux*. Addimesticare, mansuefare.

DOMICILI. s. m. La casa ó lloc en que se habita, y lo fèt matèx de estar uu establert en alguna part bax las condiciòns que prevé lo dret, pera que puga constituirse domicili. *Domicilio*. Domicilium. *Domicile*. Domicilio.

DOMICILIAD, DA. adj. Establert en algun lloc ab casa y familia. *Domiciliado*. Qui sedem alicubi constituit. *Domicilié*. Stanziato.

DOMICILIARSE. v. r. Establir un sa residencia en algun lloc ab ánimo de permanéxer en èll. *Domiciliarse, contraer domicilio*. Domicilium alicubi collocare. *Se domicilier*. Stanziarsi, abitare.

DOMINACIÓ. s. f. Lo senyorío ó imperi que tè lo soberá sòbre alguna provincia ó règne. *Dominacion*. Dominatio. *Domination, puissance, autorité suprême*. Dominio, dominazione.

DOMINACIÓ. ant. DOMINI.

DOMINACIÒNS. pl. Los esperits celestials del cuart cor, y primèr de la gerarquía mitjana. *Dominaciones*. Dominationes. *Dominations*. Dominazione.

DOMINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui domina. *Dominador*. Dominator. *Dominateur*. Dominatore.

DOMINANT. p. pres. de DOMINAR. Lo qui domina. *Dominante*. Dominans. *Dominant*. Dominante.

DOMINANT. adj. que se aplica al que vol avassallar á altres, y al que no sufrex que se li oposen ó li contradigan. *Dominante, dominativo*. Imperiosus. *Dominant, avantageux*. Dominante, baldanzoso.

DOMINANT. Lo principal ó superiòr èntre altras cosas de sòn òrde ó classe. *Dominante*. Præstans, eminens. *Dominant*. Signoreggiante, predominante.

DOMINANT. *Astrol*. Se diu del astre que domina en certs dias, en certas horas y en certas casas de alguna figura celeste. *Dominante*. Astrum dominans. *Dominant, astre qui domine*. Dominante.

DOMINAR. v. a. Tenir domini sòbre alguna cosa, subjectarla. *Dominar*. Dominari. *Dominer*. Dominare.

DOMINAR. met. Subjectar las passiòns á la rahó, y manar sòbre las acciòns propias. *Señorear, dominar*. Dominari. *Maîtriser, dominer*. Dominare, signoreggiare.

DOMINAR. Domar, rendir, posar en bons tèrmes á algú ó á alguna cosa, com DOMINAR un geni pervers, un caball que no vol tirar lo còtxe. *Domeñar*. Domare. *Amollir, fléchir, apaiser*. Domare, affrenare, piegare.

DOMINAR. v. n. Sobrexir alguna montanya, edifici, etc. sòbre altres, ser mès alt que èlls. *Dominar*. Supereminere. *Dominer*. Dominare, soprastare.

DOMINI. s. m. Lo poder que cada hu tè de usar y disposar llibremènt de lo que es sèu. *Dominio*. Dominium. *Domination, autorité*. Dominazione, autorità.

DOMINI. La superioritat llegítima sòbre las persònas. *Dominio*. Dominium. *Domination, puissance*. Dominio, imperio.

DOMINI. La terra ó estad que tè bax sa dominació un soberá ó república. Se usa comunamènt en plural. *Dominio*. Dominatus, ditio. *Domination, empire, commandement*. Dominio, stato.

DOMINI. SENYORÍA, lo territori pertanyènt al senyòr.

DOMINI ABSOLUT. Lo domini que tè un de alguna cosa sèus dependencia de altre. *Dominio absoluto.* Absolutum dominium. *Domination, autorité absolue.* Dominazione assoluta.

DOMINI DIRECTE. Lo senyorío que li quèda al que ha donad alguna cosa ó heretat á cens perpetuo ó enfitéusis. *Dominio directo.* Directum dominium. *Domaine direct.* Dominio diretto.

DOMINI ÚTIL. Lo domini que competex al que reb una casa ó heretat á cens perpetuo ó enfitéusis. *Dominio útil.* Utile dominium. *Domaine utile.* Dominio utile.

DOMINICA. s. f. En lo llènguatge y estil ecclesiástic lo diumènge. *Dominica.* Dies dominica. *Dimanche.* Domenica.

QUEDARSE Á DOMINICA IN ALBIS. fr. met. y fam. No conseguir lo que se pretenia ó esperaba. *Quedarse en blanco ó in albis.* Spe frustrari. *Être oublié, être frustré dans son attente.* Restare in nasso.

DOMINICÁ, NA. adj. Se aplica á lo que pertany al òrde de sant Domingo. *Dominicano, dominico.* Dominicanus. *Dominicain.* Domenicano.

DOMINICAL. adj. Lo pertanyènt á las dominicas. *Dominical.* Dominicalis. *Dominical.* Dominicale.

DOMINICAL. Se aplica al dret que se paga al senyòr de algun feudo per los feudataris. *Dominical.* Tributum dominicum. *Dominical, seigneurial.* Dominicale.

DOMINICATURA. s. f. ant. DOMINI, SENYORÍA.

DOMINICO, CA. adj. Se diu dels religiòsos del òrde de sant Domingo. *Dominico, dominicano.* Dominicanus. *Dominicain.* Domenicano.

DOMNA. s. f. ant. SENYÒRA.

DOMPNA. s. f. ant. SENYÒRA.

DON. s. m. Títol honorífic y de dignitat, que se donaba antiguamènt á mòlt pocs, encaraqué fòssen de la primèra noblesa, y que se ha fèt ja distinctiu de tòts los nobles, si bè que també se sol donar als que no ho sòn per mera tolerancia ó abus. *Don.* Dominus, domnus. *Don, dom.* Don.

DON. ant. DANY.

DON. adv. ll. ant. De abònt. *De donde.* Unde. *D'où.* Donde, onde.

DONA. s. f. Criatura racional del sexo femení. *Mujer.* Mulier. *Femme.* Donna.

DONA. La casada respècte del marid. *Mujer.* Uxor. *Femme, épouse.* Donna, moglie.

DONA. Distinctiu ab que se anomena á las donas de calitat, lo cual preceex á sòn nom propi. *Doña.* Domina. *Dame, madame.* Donna.

DONA. ant. SENYÒRA.

DONA DE CLAUS. La criada encarregada de las claus y economía de la casa. *Ama de llaves.* Rèi domesticæ curatrix. *Femme de charge.* Donna di servizio, che ha cura del vasellame, delle biancherie.

DONA DE GOBERN. La criada que tè á sòn cárreg lo gobern económic de la casa. *Mujer de gobierno.* Famula administra. *Ménagère, femme de charge.* Massara.

DONA DE MALA VIDA. DONA PÚBLICA.

DONA DE SA CASA. La que tè gobern y disposició pera manar y executar las cosas que li pertanyen, y cuida de sa hisènda y familia ab mòlta exactitut y diligencia. *Mujer de su casa.* Mulier domi sollicita. *Bonne ménagère.* Buona massara.

DONA FÁCIL. La que es conegudamènt frágil. *Mujer fácil.* Labilis femina. *Femme facile.* Donna fragile.

DONA FINESTRÈRA NO FARÁ LLARGA TELA. ref. que dòna á enténdrer que la dona que s' está mòlt á la finestra ó balcó no es gaire traballadòra. *Dueña que mucho mira poco hila.* Videri quæ vult femina hæ nebit parum. *Femme qui épie travaille peu.* Donna che stà molto alla fenestra lavora poco.

DONA MUNDANA. DONA PÚBLICA.

DONA NANA Y PATÈRNÈLLA Á CÈNT ANYS SERÁ NOVÈLLA. ref. que dòna á enténdrer que las persònas de pètita estatura solen dissimular mès la edat. *Oveja chiquita cada año es corderita.* Corpore ovis parvo parva est usque agna quotannis. *Les petits ne vieillissent jamais.* Donna piccola, gallina mugellese.

DONA PERDUDA. DONA PÚBLICA.

DONA PÚBLICA. La que viu entregada vilmènt al vici de la sensualitat per lo interes. *Ramera, meretriz, mozcorra, pendanga, pelleja, arrastrada, mujer de mala vida ó de vida airada, mujer del partido, mujer pública, mujer mundana, mujer perdida.* Meretrix. *Femme*

publique, prostituée. Donna di partito.

DONA Y TELA NO TE LA MIRES AB CANDELA. ref. que ensenya la precaució ab que se han de escullir estas cosas pera no quedar enganyad. *La mujer y la cibera, ó la tela, no la cates á la candela.* Lumine frumentum fallit, tela atque puellas. *Il ne faut prendre ni femme ni toile à la chandelle.* La donna è bella alla candela.

DONAR Ó PÉNDRER LA DONA AB LA CAMISA DE LA ESQUENA. fr. fam. Donarla ó péndrerla sènse dot. *Dar ó tomar en camisa la mujer.* Mulierem in uxorem dare aut accipere absque ullâ prorsus dote. *Prendre ou donner une femme en mariage sans dot.* Prender moglie senza dote.

GOSAR UNA DONA. fr. Tenir acte carnal ab èlla. *Gozar una mujer.* Cognoscere feminam. *Jouir d'une femme.* Godere d'una donna.

LA DONA FALAGUÈRA NO FA LLARGA TELA. ref. que advertex que la dona que parla mòlt traballa poc. *La mujer algarera nunca hace larga tela.* Garrula non multam pertexit femina telam. *La femme trop parleuse ne fait pas long tissu.* Donna parlatrice cattiva lavoratrice.

LA DONA SÈNS MÈNESTÈR NO ESTIGUE BAX AL CARRÈR. ref. que aconsella lo recato y recullimènt que deuen observar las donas. *La mujer honrada la pierna quebrada y en casa: la muger y la gallina hasta la casa de la vecina, ó por andar se pierden aina.* Femina, nisi opus, perrarò prodeat extrà. *Si la femme reste toujours sous son couvert, si elle ne gagne non plus elle ne perd.* La donna in istrada molto perde e niente impara.

PÉNDRER DONA. fr. Casarse ó contráurer matrimoni ab èlla. *Tomar mujer.* Uxorem ducere. *Prendre femme.* Prender moglie.

SER DONA FÈTA. fr. Haber arribad una noya al estad de menstruar. *Ser mujer.* Viripotentem esse. *Être, devenir femme.* Essere donna.

DONACIÓ. s. f. L'acció y efècte de donar. *Donacion.* Donatio. *Donation.* Donazione.

FÈR DONACIÓ. fr. Donar graciosamènt á altre lo domini que un tè en alguna cosa. *Donar, hacer donacion.* Donare. *Faire don, donner.* Far dono.

DONAD. s. m. L'home que ha entrad en classe de sirvènt en algun òrde religiòs, y asistex en èll ab certa especie de hàbit religiòs, peró sènse professar. *Donado.* Monasterio addictus. *Frère lai.* Laico, converso.

DONADA. s. f. Lo jog que se fa sènse donar altra vegada las cartas. *Mano.* Manus, lusio. *Main.* Mano.

DONADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fa alguna donació. *Donador.* Donator. *Donateur.* Donatore.

DONAIRE. s. m. Gallardía, gentilesa, soltura y agilitat airòsa de cos pera caminar, ballar, etc. *Donaire.* Elegantia, venustas. *Gentillesse, grâce.* Leggiadria, grazia.

DONAM. s. m. fam. Agregat de donas. *Mujeriego.* Mulieres. *Concours, assemblée de femmes.* Concorso, moltitudine di donne.

DONAMENT. s. m. ant. DONACIÓ.

DONAR. v. a. Dar graciosamènt alguna cosa, transferir lo domini de èlla. Dar. Donare. *Donner, livrer, faire don.* Donare.

DONAR. Proposar; y axí se diu: DONAR assumpto pera alguna composició, donar un peu pera fèr alguna còpla. *Dar.* Materiam præbere. *Donner, proposer.* Dare, proporre.

DONAR. Pegar; y axí se diu li ha DONAD una bofetada, una bastònada, etc. Dar. Percutere, impingere. *Frapper, donner un coup de bâton, un soufflet, etc.* Dare...

DONAR. Conferir algun empleo, beneficio, etc. *Dar.* Conferre. *Donner, conférer.* Dare, conferire.

DONAR. Ordenar, aplicar; com DONAR remey, consol, un consell. *Dar.* Ministrare. *Apporter.* Dare, porgere.

DONAR. Concedir, convenir en alguna proposició. *Dar.* Pro certo habere. *Accorder une proposition.* Dare, concedere.

DONAR. Assenyalar, destinar á algú en alguna cualitat respectiva á altre subjecte, com DONAR per mestre, per amo. *Dar.* Constituere, designare. *Donner pour.* Dare in, assegnare.

DONAR. Regonéxer, declarar; com donar per llibre, per innocènt, etc. *Dar.* Habere, decernere. *Déclarer.* Dichiarare.

DONAR. En lo jog de cartas repartirlas als jugadòrs. *Dar, echar cartas.* Distribuere. *Donner, partager les cartes.* Dar le carte.

DONAR. Annunciar; y axí se diu: DONAR la enhorabona. *Dar*. Gratulari. *Féliciter, complimenter*. Dare, felicitare.

DONAR. Junt ab alguns substantius fèr, practicar, executar l'acció que significan los substantius ab que se junta: com DONAR un abras *abrassar*, DONAR una fraterna *repéndrer*; DONAR salts, còssas, fèr aquestos movimènts. *Dar*. fran. *Ce verbe joint à certains substantifs en prend la signification*: dar un abrazo, *embrasser*; dar saltos, *sauter, etc*. Questo verbo unito a molti sostantivi ne prende la significazione: *dar un abrazo*, abbracciare, *dar un salto*, balzare.

DONAR. Junt ab alguns substantius, causar ocasionar, com DONAR gust, pena, etc. *Dar*. Afficere. *Causer, procurer, donner*. Dare, cagionare.

DONAR. DONAR DE FRANC.

DONAR. DONAR DE RÈNDA.

DONAR. Donar profit ó de profit, fruit ó de fruit. *Dar útil ó de útil*. Reddere. *Donner, porter, rapporter, produire*. Dare, produrre.

DONAR. Dir de cor ó de memoria. *Decir de coro, de memoria*. Recitare. *Dire par cœur*. Dire a mente.

DONAR. Suposar com á fèta, dita, etc., alguna cosa, encaraqué no ho sia; com DONAR per conclos algun negoci, per practicada alguna diligencia. *Dar*. Pro facto habere. *Supposer, tenir pour conclu*. Dare, supporre.

DONAR. Produir, valer alguna cosa; y axí se diu: tal empleo DÒNA per mènjar. *Dar de sí*. Suppeditare. *Produire, fournir, valoir*. Valere, reddere, produrre.

DONAR. Reputar, tenir per lo que es alguna cosa; com DONAR per bèn emplead, per bo, etc. *Dar*. Habere. *Réputer, tenir pour, juger*. Credere, avere per, stimare.

DONAR. v. n. Advertir, atinar, cáurer en alguna cosa. *Dar*. Animadvertere. *Comprendre, se mettre au fait, trouver*. Dare.

DONAR. ACOSTUMARSE.

DONAR. DONARLA, en la segòna accepció.

DONAR. Anar á, exir algun carrèr á algun lloc. *Salir*. Ducere. *Aboutir*. Riuscire.

DONAR. Tráurer, exir un balcó, finèstra ó porta á algun lloc. *Dar*. Jacere. *Avoir issue*. Guardare, riuscire.

DONAR Ó DONARSE Á CONÈXER. fr. Manifestar ó manifestarse. *Dar ó darse á conocer*. Manifestare vel manifestari. *Éclater*. Palesarsi, mostrarsi, farsi conoscere.

DONAR Á ENTÉNDRER. fr. Explicar una cosa de modo que la comprenga bè lo qui no la percibia. *Dar á entender*. Exponere. *Donner à entendre, faire comprendre*. Far capire, far intendere.

DONAR Á ENTÉNDRER. fr. Insinuar ó apuntar alguna cosa sèns dirla ab claredat. *Dar á entender*. Indicare. *Insinuer*. Dar ad intendere.

DONAR Á ENTÉNDRER. fr. Donar á conéxer, manifestar ab fèts ó paraulas alguna cosa. *Dar á entender*. Palam facere. *Dire, faire connaître*. Far vedere, far conoscere.

DONAR Á QUI TÈ MÈS. fr. ab que se repren la tontería de mòlts, que sèns elecció ni discernimènt repartexen fins lo que á èlls matèxos fará falta èntre los que no ho han menestèr. *Dais por Dios al que tiene mas que vos*. Addis aquas pelago, nummosum munere donans. *C'est une belle aumône quand on donne à ceux qui ont de plus*. Dare a chi ne ha più.

DONAR Á TEXIR. fr. Fèr texir alguna pèssa. *Echar tela*. Texendum tradere. *Donner une toile à faire*. Dare a tessere.

DONAR BÉURER. fr. *Dar de beber*. Potum præbere. *Donner à boire*. Dare a bere.

DONAR MAMAR. fr. Donar lo pit á una criatura. *Dar de mamar*. Lactare. *Donner à téter*. Allattare.

DONAR MÈNJAR. fr. *Dar de comer*. Cibum præbere. *Donner à manger*. Dare a mangiare.

DONAR QUE DIR. fr. Executar alguna acció mala que dòne motin pera que se murmure de èlla. *Dar que decir ó que hablar*. Dicacem populum in se reddere. *Donner à parler*. Dare a parlare.

DONAR QUE DISCÓRRER. fr. DONAR QUE PENSAR.

DONAR QUE ENTÉNDRER. fr. que se usa pera significar que á algú se li dòna molestia ó embras. *Dar en que entender*. Molestiam alicui creare. *Embarrasser*. Dar a pensare, imbrogliare.

DONAR QUE ENTÉNDRER. fr. Posar á algú en cuidado ó apuro. *Dar en que entender*. Curam alicui injicere. *Mettre la puce à l'oreille*. Mettere una pulce nell' orecchio.

DONAR QUE MERÈXER. fr. Donar á algú pesars ó disgustos. *Dar en que merecer*. Molestiam parere. *Faire souffrir*. Recare spiaceri.

DONAR QUE PARLAR. fr. DONAR QUE DIR.

DONAR QUE PENSAR. fr. Donar ocasió ó motiu pera suspitar que hi ha mès de lo que se manifèsta en alguna cosa. *Dar en qué pensar.* Ad multa cogitanda ansam præbere. *Donner à penser.* Dare cagione di pensare.

DONARHI. fr. Acertar alguna cosa ó donar en lo punt de la dificultat. *Dar en el chiste, dar en el hito, dar en la yema.* Scopum attingere. *Toucher au but.* Dar nel brocco.

DONARLA. ACOSTUMARSE.

DONARLA. Pegarla, empenyarse en executar alguna cosa; y axí se diu: l'ha DONADA en voler marxar. *Dar en.* Pertinaciter insistere. *S'opiniâtrer.* Intestarsi, incaponirsi.

DONARLA. Donar cap, dirigirse á algun paratge. *Dirigirse, encaminarse.* Tendere, gressum facere ad vel versus. *S'acheminer.* Capitare.

DONARSE. v. r. Entregarse, com á la virtut, vicis, etc. *Darse.* Se tradere. *S'adonner.* Darsi.

DONARSE. Esllènegarse; y axí se diu que las sabatas portandse SE DÒNAN. *Dar de si.* Distendi. *S'étendre, s'allonger.* Allargarsi.

DONARSE. Regonéxerse, declararse; com DONARSE per servid, per satisfèt. *Darse.* Se fateri. *S'avouer.* Confessarsi, dirsi.

DONARSE. Considerarse en algun pèrill ó ab immediació á èll; y axí se diu: me DONÍ per perdud, se DONÁ per mort. *Darse.* Se fateri. *Se rendre.* Credersi, considerarsi.

DONARSE. Rendirse, cedir. *Darse.* Cedere. *Se rendre, se soumettre.* Rendersi.

DONARSE. ACOSTUMARSE.

DONARSE. Confessar algú que no acerta lo que vol dir una endevinalla proposada per altre. *Darse por vencido.* Victum confiteri, manus dare. *Se rendre, s'avouer vaincu.* Dirsi vinto, confessarsi vinto.

DONARSE Á MÈNOS. fr. Desdenyarse de fèr ó dir alguna cosa. *Tener á mengua, tener á menos.* Pudere. *Faire peu de cas.* Vergognarsi, ripugnare.

DONARSEN' HI POC. fr. No fèr cas de alguna cosa, despreciarla. *Dársele poco.* Parum curare, flocci habere. *Ne s'en soucier guère.* Non importar niente, non curarsene.

GRAN COSA SE MÈN DÒNA. loc. irón. POC SE MÈN DÒNA.

LO DELS ALTRES FA DE BON DONAR. loc. fam. ab que se dòna á entèndrer que mòlts sòn lliberals de lo que nols costa res. *De cuero ajeno correas largas.* Aliena libenter largimur. *Faire le généreux aux dépens d'autrui.* Esser generoso colle cose altrui.

MÒLT SE MÈN DÒNA. loc. irón. POC SE MÈN DÒNA.

NO DÒNA NI LLÈVA. loc. fam. Tant es que hi sia com que no hi sia. *Ni quita ni pone.* Nec fert nec aufert. *C'est égal, ni augmente, ni apetisse.* Non da ne toglie.

NO SE MÈN DÒNA RES. loc. POC SE MÈN DÒNA.

POC SE MÈN DÒNA. loc. ab que un exprèssa lo poc cas que fa de alguna cosa ó lo poc que li importa. *Poco se me da; no se me da nada; nada se me da; eso se me da.* Parum curo. *Peu m'importe.* Non m'importa niente, non me ne impiccio.

QUÈ SE MÈN DÒNA? loc. Qué me importa? *Qué se me da? qué se me da á mi?* Quid ad me? *Qu'importe?* Cosa m'importa?

DONASSA. s. f. aum. de DONA. Se aplica á la que es mòlt corpulènta. *Mujerona.* Corporosa mulier. *Grosse femme.* Donnone.

DONATARI. s. m. La persòna á qui se fa la donació. *Donatario.* Donatarius. *Donataire.* Donatario.

DONATISTA. adj. Lo qui professaba los erròrs de Donat, cismátic del sicle cuart de la Iglèsia. També se usa com substantiu comú. *Donatista.* Donati sectator. *Donatiste.* Donatista.

DONATIU. s. m. Lo que se dòna al rey per tòt lo règne, ó per alguna ó algunas provincias, cossos ó persònas en casos de urgencia, ja sia que ho demane ó que se li oferesca graciosamènt. *Donativo.* Donum. *Donatif.* Donativo.

DONATIU. La dádiva voluntaria que se fa per un ó per mòlts. *Donativo.* Donum. *Donatif.* Dono, donativo.

DÒNCS. Partícula que servex en la oració de nota de qui resol alguna cosa ó se afirma sòbre lo que discòrre ó se ha de discórrer. En aquest sentit se posa singularmènt desprès de la primèra paraula de la oració. *Pues.* Ergo, igitur, itaque. *Donc.* Dunque.

DÒNCS. Servex també de nota de il·lació, y mòltas vegadas equival á suposat que. *Pues.* Igitur, ergo. *Puisque.* Giacchè.

DÒNCS. Se usa també com partícula adve[...]

sativa pera denotar lo sentit contrari á lo que ántes se habia proposad, com: Pere ha robad á sòn amo, DÒNCS no lo tenia jo per lladre. *Pues.* Equidem, verum. *Certes.* In verità, certamente.

DÒNCS. També se usa com partícula relativa pera redargüir de un cas á altre ó de un discurs á altre, com: no gosarias fèr axó davant de un home; DÒNCS com gosas fèrho davant de Dèu. *Pues.* Quare, quid ergo. *Pourquoi, comment.* Perchè, come, come mai.

DÒNCS. Servex també pera certificar alguna cosa anteposandla en la oració, com: DÒNCS aquest es lo meu fill. *Pues.* At. *Oui, certainement.* Si, certamente.

DÒNCS. Usad sol y com separad de la oració servex pera preguntar lo que se dubta, y pera respóndrer afirmand lo que se pregunta; y de aquest modo se hi sol afegir la partícula NO, pera donarli mès vivesa en la resposta, y la partícula QUE en la pregunta. *Pues.* Ita quidem, cur non. *Donc.* Dunque.

DÒNCS. Se usa també com interjecció pera donar forsa ó la amenassa; y axí se diu: DÒNCS te asseguro que me la pagarás. *Pues.* Quidem, equidem. *Certes.* Certamente, davvero.

Y DÒNCS? expr. fam. de que se usa preguntand y equival al DÒNCS tòt sol. *Y pues?* Quid ergo? *Eh! que dites vous?* E dunque?

DONDO. s. m. ant. FULLET.

DONETA. s. f. fam. L' home afeminad y cobard. *Marica, maricon.* Muliebris, femina, feminalus, femineus, effeminatus. *Poupin, homme efféminé.* Attillato, azzimato.

DONÍVOL. adj. ant. Se deya del home donad á donas. *Mujeriego.* Muliebrosus, mulierculariu s, mulierarius, mulierosus, mulierarius. *Homme adonné aux femmes.* Donnajo.

DONÍVOL. ant. Lo que toca ó pertany á la dona. *Mujeril, mujeriego.* Muliebris, femineus, mulierarius. *Féminin.* Donnesco.

DONÍVOLMÈNT. adv. mod. ant. Afeminadamènt, á modo de dona. *Mujerilmente.* Muliebriter. *En femme, comme les femmes.* Donnescamente.

DONNA. s. f. ant. SENYÒRA.

DONÒS, A. adj. Lo que tè donaire y gracia. *Donoso.* Lepidus, facetus. *Agréable, poli, galant.* Faceto, leggiadro.

DONOSAMÈNT. adv. mod. Ab gracia y donaire. *Donosamente.* Bellè, lepidè. *Poliment, agréablement, avec grâce.* Graziosamente, leggiadramente.

DONOSÍSSIM, MA. adj. sup. de DONÒS. *Donosisimo.* Lepidissimus. *Très-gracieux.* Leggiadrissimo.

DONOSITAT. s. f. Gracia, graciositat. *Donosidad.* Lepor, lepos. *Gentillesse, enjouement, grâce.* Facezia, grazia.

DONOTA. s. f. Dona despreciable. Se diu particularmènt de la que se ha donad al mòn. *Mujercilla.* Muliercula, meretricula. *Prostituée, femmelette.* Donnaccia.

DONQUES. DÒNCS.

DONSELL. s. m. Planta perenne, de cuatre á cinc pams de alsaria, mòlt poblada de ramas y fullas un poc peludas, blanquinòsas y de un verd clar: es medicinal, mòlt amarga y un poc aromática. *Ajenjo.* Absinthium, absinthius. *Absinthe.* Assenzio.

DONSELL. ant. Patge del rèy. *Doncel.* Nobilis ephebus regis minister. *Page du roi.* Paggio.

DONSELLA. s. f. La dona que no ha conegud varó. *Doncella.* Virgo. *Pucelle.* Vergine, donzella.

DONSELLA. Pèx de mar, que tè cosa de un pam de llarg, lo cap punxagud, lo colòr variad de grog, rotj y pardo, la escata casi imperceptible, los ulls pètits y rodòns y la cua un poc obtusa; no tè aletas á la panxa y las de la esquena se li reunexen ab las de la cua. *Doncella.* Ophidium imberbe. *Sorte de poisson.* Sorta di pesce.

DONSELLASSA. s. f. aum. de DONSELLA. Se diu de la que tè ja mòlts anys. *Doncellueca.* Adulta virgo. *Fille d'un certain âge.* Donzella vecchia.

DONSELLETA. s. f. dim. de DONSELLA. *Doncellica, doncellita, doncelleja, doncelluela.* Puellula, virguncula. *Jeune pucelle.* Donzellina.

DONYA. s. f. DONA, en la tercèra accepció.

DOPTANZA. s. f. ant. DUBTE.

DORADA. s. f. Pèx. ÒRADA.

DORADÈLLA. s. f. Hèrba. DAURADÈLLA.

DORADÒR. s. m. DAURADÒR.

DORAR. v. a. DAURAR.

DORCA. s. f. ant. CANTI.

DÓRIC, CA. adj. *Arq.* Se aplica á un dels cinc òrdes de aquest art que tè per adòrno las metopas y los tríglifos. *Dórico.* Doricus. *Dorique.* Dorico.

DORMÈNT. p. pres. ant. de DORMIR. Lo qui dorm. *Durmiente, dormiente.* Dormiens. *Dormant.* Dormente.

DORMIDA. s. f. Lo acte de dormir. *Sueño.* Dormitio, somnium, somnus. *Somme.* Il dormire, dormizione.

DORMIDA. Lo espay en que lo cuc de seda dorm y descansa dèxand de mènjar, lo que succeex tres vegadas abans de fèr los capòlls. *Dormida.* Dormitio. *Engourdissement des vers à soie.* Dormizione.

DORMIDERA. s. f. ant. CASCALL.

DORMIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dorm mòlt ó es mòlt inclinad á dormir. *Dormilon.* Dormitor. *Dormeur.* Dormitore, dormiglione.

DORMIDÒR. s. m. DORMITORI.

DORMILEGA. com. DORMIDÒR, en la primèra accepció.

DORMIR. v. n. Quedar en aquell repos natural, que consistex en certa inacció ó suspensió de tòts los sentits y de tòt movimènt voluntari. *Dormir.* Dormire. *Dormir.* Dormire.

DORMIR. met. Descuidarse, obrar en algun negoci ab ménos diligencia de la que correspon. *Dormir.* Rem parum curare. *Dormir, s'endormir.* Dormire al fuoco.

DORMIR. met. Apaciguarse lo que estaba inquièt ó alterad. *Dormir.* Quiescere. *Se calmer, s'apaiser.* Pacificarsi, calmarsi.

DORMIR SÒBRE ALGUNA COSA. fr. met. y fam. CONSULTARHO AB LO COXÍ.

LLEVAR LO DORMIR. fr. DESVETLLAR.

LLEVAR LO DORMIR. fr. met. Fèr estar ansiòs. *Quitar el sueño.* Sollicitudinem inducere. *Être tourmenté de souci.* Levare il sonno.

DORMITAR. v. n. Estar mitj adormid. *Dormitar.* Dormitare. *Sommeiller.* Dormicchiare.

DORMITEJAR. v. n. DORMITAR.

DORMITIU. s. m. DORMITORI, en la segòna accepció.

DORMITÒRI. s. m. La pèssa destinada pera dormirhi. *Dormitorio.* Dormitorium cubiculum. *Dortoir.* Dormentorio.

DORMITORI. Cualsevol beguda que se dòna pera conciliar la son. *Dormitivo.* Potio soporifera vel somnifica vel somnifera vel somniculosa. *Dormitif.* Sonnifero.

DORS. s. m. ant. Lo revès ó esquena de alguna cosa. *Dorso.* Dorsum. *Dos, revers.* Rovescio, schiena, dosso.

DORSAL. adj. Lo que pertany á la espatlla ó esquena. *Dorsal.* Dorsualis. *Dorsal.* Dorsale.

DÒS. adj. num. que se aplica al número que consta de dòs unitats. *Dos.* Duo. *Deux.* Due, duo.

DÒS. Ab alguns substantius significa lo matèx que segòn; com lo DÒS de matj. *Dos.* Secundus. *Deux.* Due.

DÒS. s. m. La xifra que represènta dòs unitats. *Dos.* Nota dualis. *Deux.* Due.

DÒS. La carta que tè dòs senyals; com lo DÒS de còpas, lo DÒS de bastos. *Dos.* Lusoria pagella duobus signis constans. *Deux.* Duo.

DOS. ant. DORS.

DÒS. DÒNCS.

DÒS Á DÒS. mod. adv. Se diu comunamènt cuand dòs van de companys contra altres dòs, ó en lo jog, ó en las barallas, ó en altra cosa. *Dos á dos.* Duo adversus duos. *Deux à deux.* A coppia, a due a due.

DÒS CONTRA DÒS. mod. adv. DÒS Á DÒS.

DÒS CONTRA HU NO HI VULL RES. loc. ab que se manifèsta que es prudencia retirarse davant de forsas superiòrs. *Dos á uno tornarme he grullo. Si tantos halcones la garza combaten á fe que la maten.* Nec Hercules contra duo. *De plus fort que toi, évite le bras.* Due contr' uno non ci voglio intrare.

Á DÒS PER TRES. Modo de parlar que se usa pera expressar que algú diu sòn parer ab massa pròmptitut, ó fa alguna cosa sènse cap reparo. *Á dos por tres.* Temerè, inconsultò. *Sans crainte, inconsidérément.* Spensieratamente.

COM DÒS Y DÒS FAN CUATRE. loc. ab que se assegura la certesa ó evidencia de alguna cosa. *Como tres y dos son cinco.* Certo certius. *Comme j'existe.* Come due e due hanno a far quattro.

DE DÒS EN DÒS. mod. adv. Se usa pera manifestar que algunas persònas ó cosas van á parells. *De dos en dos.* Bini. *Deux ensemble.* A due a due.

POSARSE Ó ARREGLARSE DE DÒS EN DÒS. fr. Formarse á parells, lo un costat del altre. *Aparearse.* Binos copulari. *S'apparier.* Mettersi a due a due.

TÒTS DÒS. Lo un y altre, los dòs. *Ambos; ambos á dos; los dos; entrambos.* Ambo. *Tous les deux.* Tutti e due.

TÒTS DÒS JUNTS. TÒTS DÒS.

DOSANYÀL. adj. ant. BIENNAL.

DOSCÈNTS. adj. pl. num. que se aplica

al número ó cantitat que conté dòs vegadas cènt. *Doscientos, docientos*. Ducenti. *Deux cents*. Duecento.

DÓSIS. s. f. La cantitat de medicina que se dòna al malalt cada vegada. *Dósis*. Medicamenti certa quantitas. *Dose*. Dosa, dose.

DOSSÈR. s. m. Bastimènt cuadrad ó cuadrilongo, cubert de vellut, domas ó altra roba, guarnid regularmènt, y á vegadas també brodad en la cenefa que tè al voltant y en la cortina que pènja per detras y cubrex la pared. Servex pera posarlo sòbre lo sitial del rèy ó de altras persònas de dignitat. *Dosel*. Protectum aulæis ornatum. *Dais*. Baldacchino.

DOT. s. m. Lo capital que porta la dona cuand pren estad. *Dote*. Dos. *Dot*. Dota, dote.

DOT. Gracia, prènda, calitat apreciable que tè algú. *Dote*. Dos. *Don de la nature*. Dono, grazia.

DOT. En lo jog de cartas lo número de tantos que pren cada hu pera saber desprès los que perd ó guanya. *Dote*. Præfixus calculorum numerus. *Nombre de jetons que chaque joueur prend en entrant au jeu*. Il numero de' brincoli o segni che prende ogni giuocatore nel cominciare il giuóco.

CONSTITUIR LO DOT. fr. Senyalar y obligarse á entregar al marid á plassos ó de seguida lo dot que porta la nuvia. *Constituir la dote*. Dotem instituere, designare. *Constituer la dot*. Assegnare la dote.

DOTACIÓ. s. f. L' acció y efècte de dotar. *Dotacion*. Dotandi actus. *Dotation*. Dotazione.

DOTACIÓ. La rènda perpetua que se senyala y destina pera la manutenció de alguna fundació ó establimènt. *Dotacion*. Annuorum redituum assignatio. *Dotation*. Assegnamento.

DOTACIÓ. *Mar*. Tòt lo que necessita un navío y se li senyala pera fèr un viatge, tant de soldads y marinèrs com de municiòns, armas, etc. *Dotacion*. Navis instrumentum. *Équipement*. Corredo, allestimento.

DOTACIÓ. Lo número de soldads y tòt lo demès que necessita y tè senyalad una plassa pera sa defensa y manutenció. *Dotacion*. Arcis præsidium. *Tout ce qui est nécessaire à la défense d'une place*. L' insieme della guarnigione e del provvedimento d' una piazza forte.

DOTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui dota. *Dotador*. Dotans. *Celui qui dote*. Dotatore.

DOTAL. adj. Lo que pertany al dot. *Dotal*. Dotalis. *Dotal*. Dotale.

DOTAR. v. a. Donar ó assenyalar á una dona algun caudal en dinèr, fincas, ó alajas pera péndrer estad. *Dotar*. Dotare. *Doter*. Dotare.

DOTAR. Assenyalar bèns per alguna fundació. *Dotar*. Reditus adsignare. *Doter*. Assegnar una rendita.

DOTAR. met. Adornar la naturalesa á algú ab particulars gracias y prerogativas. *Dotar*. Ornare. *Douer, pourvoir, orner*. Dotare.

DÒTSE. adj. num. que se aplica al número que conté una desena y dòs unitats. *Doce*. Duodecim. *Douze*. Dodici.

DÒTSE. En algunas locuciòns es lo matèx que DOTSÈ; y axí se diu: á DÒTSE del mès, Juan DÒTSE. *Doce*. Duodecimus. *Douze*. Dodici.

DÒTSÉ, NA. adj. num. que se aplica al número que fa dòtse ó seguex en òrde al onsé. *Duodécimo, doceno*. Duodecimus. *Douzième*. Duodecimo.

DOTSÈ. Se aplica á cualsevol de las dòtse parts de un tòt, y se usa també com substantiu masculí. *Dozavo*. Duodecima vel duodenaria pars. *Douzième*. Dodicesimo.

DÒTSENA. s. f. Lo conjunt de dòtse cosas de una matèxa especie. *Docena*. Duodeni. *Douzaine*. Dozzina.

DRAG. s. m. Animal fabulòs á qui se atribuex la figura de serpènt mòlt corpulènta ab potas y alas, y de una extraordinaria feresa y voracitat. *Dragon*. Draco. *Dragon*. Dragone, drago.

DRAG. Figura de serpènt monstruòsa que en alguns puèstos se treya davant de la professó de Corpus y en algunas altras solemnitats extraordinarias. *Tarasca, gomia*. Serpens. *Tarasque*. Befana, orco, versiera.

DRAG. met. La persòna que mènja mòlt y engullex tòt lo que li dònan ab prestesa y voracitat. *Gomia*. Vorax, helluo. *Goinfre*. Diluvione, mangione, balingatore.

DRAGADÒR. s. m. DRAG, en la tercèra accepció.

DRAGADÒR. ant. XUCLADÒR, del mar ó dels rius.

droiture, tout droit. Diritto.

DRET. adv. mod. En peus. *En pié, en piés.* Pedibus, stans. *Debout.* Ritto, in piedi.

DRET. prep. Envers; y axí se diu: gira la porta DRET aquí. *Hâcia.* Ad, versus. *Envers.* Verso.

DRET CANÓNIC. Lo establert per los sants concilis ó summos pontífices. *Derecho canónico ó pontificio.* Jus canonicum. *Droit canon.* Diritto canonico.

DRET CIVIL. Lo dret que pera sòn gobern establex cada règne ó república. *Derecho civil ó cesdreo.* Jus civile. *Droit civil.* Diritto civile, gius civile.

DRET COMÚ DRET ROMÁ.

DRET DE ENTRADA. Lo qui se paga per certs géneros cuand se introduexen en algun port ó aduana. Se usa també en plural. *Derecho ó derechos de entrada.* Portorium. *Entrées.* Gabella, dazio d' intrata.

DRET DE GÈNTS. Lo introduid y fèt comú èntre tòts los homes per la necessitat y lo costum, á fi de formar y conservar las societats, reprimir las violencias y facilitar lo mutuo comers. *Derecho de gentes.* Jus gentium. *Droit des gens.* Diritto delle genti.

DRET DE PATRONAT. Lo poder ó facultat que tè lo patró pera presentar persòna hábil en los beneficis que vaquen en las iglèsias de las cuals es patró, y usar dels privilegis que li concedex lo dret. *Derecho de patronato.* Jus patronatus. *Droit de patronage.* Padronato.

DRET DE PORTAS. Lo tribut de entrada que se paga en las ciutads y altres llocs. *Puerta.* Portorium. *Droit d'entrée.* Dazio d' intrata.

DRET DIVÍ. Lo manad, establert y promulgad per lo matèx Dèu. *Derecho divino.* Jus divinum. *Droit divin.* Diritto divino.

DRET ESCRIT. La llèy escrita y promulgada, á diferencia de la que es per tradició y costum. *Derecho escrito.* Jus scriptum. *Droit écrit.* Diritto scritto, le leggi.

DRET MUNICIPAL. Las llèys, pragmáticas y costums ab que se goberna una ciutad ó provincia. *Derecho municipal.* Jus municipale. *Droit municipal.* Diritto di municipio.

DRET NATURAL. Los primèrs principis que inspira invariablemènt la naturalesa acerca del bè y del mal. *Derecho natural.* Jus naturale. *Droit naturel.* Diritto naturale.

DRET NO ESCRIT. Lo costum introduid y practicad per mòlt tèmps. *Derecho no escrito.* Jus non scriptum. *Droit coutumier.* Diritto non iscritto, il consueto.

DRET PARROQUIAL. En plural los emolumènts que se deuen al párroco per exercir algunas funciòns de sòn ministeri. *Derecho ó derechos parroquiales.* Jus parochiale. *Droit, juridiction spirituelle d'un curé dans sa paroisse.* Giurisdizione spirituale d' un parroco nella parrocchia.

DRET POSITIU. Lo establert per llèys, ya sian divinas, ya humanas. *Derecho positivo.* Jus positivum. *Droit positif.* Diritto positivo.

DRET PRETORI. En la jurisprudencia es lo establert per los pretòrs, que atenèn mès á la equitat natural que al rigòr de la lletra, explica ó modifica las llèys civils. Se anomena EDICTE PRETORI lo que cada pretòr, al principi del any que duraba l' ofici, publicaba y contenia las especies de negocis sòbre que interposaba sa autoritat. *Derecho pretorio.* Jus vel edictum prætorium. *Droit établi par les préteurs.* Diritto stabilito dai pretori.

DRET PÚBLIC. Lo qui tè per objècte arreglar l' òrde general del estad. *Derecho público.* Jus publicum. *Droit public.* Diritto pubblico.

DRET ROMÁ. Las llèys dels romans. *Derecho romano, derecho civil, derecho común.* Jus romanum. *Droit romain.* Diritto romano.

DRETS. pl. Las propinas ó salaris á que algú tè dret. *Derechos.* Stipendium. *Appointemens, honoraires.* Stipendio, assegnamento.

Á DRET SCIENT. mod. adv. ant. Á GRATSÈ...

ANAR DRET. fr. Obrar ab rectitut. *Andar derecho, ó á derechas.* Rectè procedere. *Agir adroitement.* Agire rettamente.

ANAR DRET Á ALGUNA PART. fr. Anar directamènt á algun paratge. *Enderezar.* Tendere. *Aller en droiture.* Andare a dirittura.

ANAR TIRAND PER LO DRET. fr. ANAR PER DRESSÈRA.

DE DRET Á DRET. mod. adv. Per línea recta. *Por linea recta.* Rectè. *Ligne droite...* dirittura.

DE DRET Á DRET. mod. adv. met. Directamènt, á las claras. *Derechamente...* rectè. *Droit, directement.* Dirittamente.

ESTAR Á DRET. fr. for. ab que s' explica... alguna persòna comparex per sa...

medi de procuradòr en judici, y se obliga á passar per lo que sentencie lo jutge. *Estar á derecho, estar á justicia.* Judicio sistere. *Ester à droit.* Presentarsi in giustizia.

ESTAR DRET. fr. Estar en peus. *Estar en pié.* Stare. *Être debout.* Star ritto, star in piedi.

FÈR DRET. fr. ant. ANAR PER JUSTICIA.

DIR DEL DRET Y DEL REVÈS. fr. Aténdrer mòlt, mirar ab gran cuidado alguna cosa. *Dar vueltas.* Diu et accurate spectare. *Roder.* Guardare pel verso e pel rovescio.

NO MIRAR DRET. fr. Mirar guerxo. *Mirar de través, mirar bizco.* Limis oculis intueri. *Regarder de travers.* Guardar a sbieco.

NO PODERSE TENIR DRET. fr. ab que s' explica la debilitat y magresa de alguna persòna ó animal. *No poderse tener.* Pedibus stare non posse. *Ne pouvoir se tenir.* Non poter reggere.

OBRAR CONFÒRME Á DRET. fr. for. ab que s' explica y ordèna que se proceesca ab rectitut y justicia. *Obrar conforme á derecho.* Rectè, ex jure agere. *Agir suivant les règles du droit.* Agire secondo le leggi.

POSAR DRET. fr. Adressar. *Enderezar, poner derecho.* Rectum reddere. *Redresser.* Raddrizzare.

POSARSE DRET. fr. Adressarse lo qui estaba tort, inclinad ó en altra situació oposada á la rectitut. *Enderezarse, ponerse derecho.* Erigere se. *Se redresser.* Riddrizzarsi, rimettersi.

POSARSE DRET. fr. Alsarse lo qui estaba assentad, ajagud, etc. *Ponerse en pié.* Surgere. *Se mettre debout.* Levarsi, sorgere.

SEGÒNS DRET. mod. adv. Confòrme á dret, arreglad á justicia. *Segun derecho.* Ex jure. *Selon le droit.* Secondo il diritto.

TÒT DRET. mod. adv. Per lo camí mès dret. *En derechura, derechamente.* Directè. *En droiture.* A dirittura.

TÒT DRET. mod. adv. Sèns detenirse, ni pararse. *En derechura, derechamente.* directè, directim. *Sans s'arrêter.* Direttamente.

USAR DE SÒN DRET. fr. for. Valerse de l' acció que á cada hu li competex pera lo efècte que li convinga: y per extensió exercir sa llibertat lícitamènt en cualsevol línea. *Usar de su derecho.* Suo jure uti. *User de ses droits, les faire valoir.* Far valere i suoi diritti.

DRETA. s. f. La ma dreta. *Derecha, diestra.* Dextra manus. *Main droite.* Mano diritta, destra.

DONAR LA DRETA. fr. met. ab que s' exprèssa que algú cedex á altre en alguna materia. *Dar la bandera.* Primas alicui concedere. *Baisser pavillon.* Ammainar la bandiera.

DRETAMENT. adv. mod. ant. TÒT DRET.

DRETÈR. adj. ant. AMBIDEXTRE.

DRETERÍA. s. f. ant. DESTRESA.

DRETÍSSIM, MA. adj. sup. de DRET. *Derechisimo.* Rectissimus. *Très-droit.* Direttissimo.

DRETURA. s. f. ant. RECTITUT.

DRETURER, RA. adj. ant. RECTE, JUST, JUSTIFICAD.

DRETURERAMENT. adv. mod. ant. RECTAMÈNT, JUSTAMÈNT.

DRÍADA. s. f. Ninfa dels boscos. *Dríada, dríade, napea.* Dryades, napææ. *Dryade.* Driade.

DRÍADE. s. f. DRÍADA.

DRING. s. m. Lo so que dèxa en los oidos la campana ó altre cos sonoro. *Retintin, retinte, retín.* Tinnitus. *Tintement.* Tintinno, tintinnire.

DRINGAR. v. n. Continuar fènd un so semblant al de la campana desprès de tocada. *Retiñir, reteñir.* Tinnio, retinnio. *Tinter.* Tintinnire.

DRISSA. s. f. *Náut.* Corda ó cap ab que se issan y arrian las vergas. *Driza.* Funis attollendis vel demittendis antennis. *Drisse.* Dirizza.

DROGA. s. f. Cualsevol género de especias, de simples ó compostos aromátics. *Droga.* Aromata, medicamenta. *Drogue.* Droga.

DROGA. s. m. met. y fam. Pícaro, astut. *Perillan.* Nebulo, versutus, vafer. *Fripon.* Briccone.

DROGADA. s. f. territ. BRIBÒNADA.

DROGANT. adj. ant. BELITRE, BRIBÓ.

DROGUÈR. s. m. ADROGUÈR.

DROGUERÍA. s. f. ADROGUERÍA.

DROGUET. s. m. Cert texid de llana, que tè vias de varios colòrs y èntre èllas flors. *Droguete.* Tela quædam lanea variegata. *Droguet.* Droghetto.

DROLLA. s. m. vulg. DROGA, en là segòna accepció.

DROMEDARI. s. m. Animal cuadrúpedo, especie de camèll pètit, que se cria en

l' Arabia y en diferènts parts de l' África. Tè lo gèp ou ló llòm, y lo pel de colòr comunamènt gris rojeno. Aguanta mòlta carga, com lo camèll, á qui se sembla en las demès cosas. *Dromedario, dromedal*. Dromas, dromedarii. *Dromadaire*. Dromedario.

DROPACISME. s. m. Certa untura que, segòns se creya, tenia la virtut de fèr cáurer los pels del cos. *Dropacismo*. Dropax. *Dépilatoire*. Depilatorio.

DROPEJAR. v. n. FÈR LO DROPO.

DROPERÍA. s. f. Peresa, falta de aplicació al traball, ociositat. *Haraganería, holgazanería*. Dessidia. *Fainéantise, paresse, cagnardise*. Infingardaggine.

DROPO. s. m. Bribó, estrafalari. *Pícaro, pillo, drope, galopin*. Deses. *Coquin, vaurien*. Infingardo, briccone.

DROPO. Vagamundo, inaplicad. *Haragan, holgazan*. Deses, otiosus. *Fainéant, cagnard*. Poltrone, ozioso, scioperato, perdigiorno.

FÈR LO DROPO. fr. No fèr res, no voler traballar. *Haraganear, holgazanear*. Otiari. *Cagnarder*. Star ozioso.

DRUDERÍA. s. f. ant. ADULTERI.

DRÚIDA. s. m. Sacerdot dels antigs galos. *Drúida*. Druidæ, druides. *Druide*. Druido.

DRUT, DA. s. m. y f. ant. ADÚLTERO.

FÈR DRUT. fr. ant. Cométrer adulteri. *Adulterar, cometer adulterio*. Adulterare, mœchari. *Adultérer*. Adulterare.

DU.

DUAL. adj. *Gram*. En algunas llènguas se aplica al número del nom ó del verb que parla precisament de dòs. *Dual*. Duális. *Duel*. Duello.

DUANA. s. f. ADUANA.

DUANER. s. m. ant. Lo administradòr de l' aduana. *Aduanero*. Præfectus vectigalibus ex mercibus advenientibus exigendis. *Douanier*. Doganiere.

DUBITACIÓ. s. f. *Ret*. Figura que se comet cuand l' oradòr ó lo poeta se proposa algun dubte, ó se pregunta á sí matèx lo que ha de dir. *Dubitacion, dudanza*. Dubitatio. *Dubitation*. Dubitazione.

DUBITATIU, VA. adj. *Gram*. Se aplica á aquellas conjunacciòns que servexen pera expossar lo dupte. *Dubitativo*. Dubitativus. *Dubitatif*. Dubitativo.

DUBTAR. v. a. Estar lo enteniment ab indeterminació y perplexitat sèns resóldrerse. á donar crédit á alguna cosa ó á dissentir de èlla. *Dudar*. Dubitare. *Douter*. Dubbiare, dubitare.

NO HI HA QUE DUBTAR. loc. NO HI HA DUBTE.

DUBTE. s, m. La suspensió é indeterminació del enteniment, cuand no troba rahó bastant pera donar crédit á alguna cosa ó dissentir de èlla. *Duda, dubitacion*. Dubium, dubitatio. *Doute*. Dubbio.

DUBTE. La cuestió que se proposa pera ventilar y resóldrer. *Duda*. Dubium, questio. *Doute, difficulté proposée*. Dubbio.

ESTAR EN DUBTE. fr. Dubtar. *Estar en duda*. Hæsitare, dubitare. *Douter, être en doute*. Essere in dubbio.

ESTAR EN DUBTE ALGUNA COSA. fr. Ser incerta ó dubtòsa. *Estar en duda alguna cosa*. In incerto versari. *Être douteux*. Esser ambiguo, dubbioso.

EXIR DEL DUBTE. fr. Llibertarse, desembrassarse de èll. *Salir de la duda*. Dubio se expedire. *Sortir de doute*. Sciorre il dubbio.

NO HI HA DUBTE. loc. ab que s' exprèssa que alguna cosa es certa y verdadèra. *No hay duda*. In dubium res non venit. *Sans doute*. Senza dubbio.

NO TÈ CAP DUBTE. loc. NO TÈ DUBTE.

NO TÈ DUBTE. loc. Es cert, no hi ha dubte. *No tiene duda, no tiene duda ninguna*. In dubio res non venit. *C'est vrai*. Non v' è dubbio.

POSAR DUBTE. fr. POSAR EN DUBTE.

POSAR EN DUBTE. fr. Dificultar la certitut de alguna cosa. *Poner en duda, poner duda*. Ambigere. *Mettre en doute*. Mettere in dubbio.

QUEDAR EN DUBTE. fr. ab que s' exprèssa que alguna cosa continua sènd incerta ó dubtòsa. *Quedar en duda*. In dubio rem esse. *Demeurer dans le doute*. Stare nel dubbio.

SÈNS DUBTE. mod. adv. Certamènt. *Sin duda*. Sine dubio, dubio procul, haud dubio. *Assurément, sans doute*. Senza dubbio.

TRÁURER DE DUBTE Ó DEL DUBTE. fr. Fèr véurer á algú la certitut de alguna cosa de la cual dubtaba. *Sacar de duda ó de la duda*. Certum aliquem facere. *Tirer de doute*. Trarre di dubbio.

DUBTÒS, A. adj. Lo qui tè dubte. *Dudoso*. Dubius, dubius animi. *Douteux*. Dubbioso.

DUBTÒS. Se aplica al objècte de que se dubta. *Dudoso*. Dubius. *Douteux, incertain*. Dubbioso, incerto.

DUBTOSÍSSIM, MA. adj. sup. de DUBTÒS. *Dudosisimo*. Valdè dubius. *Très-douteux*. Dubbiosissimo.

DUC. s. m. Títol de honòr destinad en Euròpa pera significar la noblesa mès alta. *Duque*. Dux. *Duc*. Duca.

DUC. Aucèll nocturno, de uns dòs pams de alsada, de colòr mesclad de rotj y negre: tè lo bèc còrvo y cubert de plòmas, los ulls grossos y col-locads en la part anteriòr del cap, y sòbre èst unas plòmas dretas que figuran unas aurellas. *Buho*. Bubo. *Hibou*. Barbagianni.

DUCAL. adj. Lo que pertany al duc. *Ducal*. Ad ducem pertinens. *Ducal*. Ducale.

DUCAT. s. m. Lo territori ó estad del duc. *Ducado*. Ducis ditio. *Duché*. Ducato.

DUCAT. Moneda d' or que se usá antiguamènt en Espanya, y valia 375 maravedissos, ú ònse rals y un maravedis de aquell tèmps. *Ducado*. Nummi aurei genus. *Ducat*. Ducato.

DUCAT. Moneda imaginaria que val 375 maravedissos dels actuals. *Ducado*. Nummi aurei genus. *Ducat*. Ducato.

DÚCTIL. adj. que se aplica á cualsevol materia que sèns desunirse ó dividirse pod allargarse, axamplarse, engruxirse ó aprimarse. *Dúctil*. Ductilis. *Ductile*. Duttile.

DUCTILITAT. s. f. La propietat que tènen la majòr part de las substancias metál-licas y algunas altras de poder ser dilatadas sènse trencarse. *Ductilidad*. Ductibilitas. *Ductilité*. Duttilità.

DUÈNYA. s. f. MESTRESSA.

DUÈNYO. s. m. AMO, en la tercèra y cuarta accepció.

DUJA. s. f. *Náut*. Cada un dels vols que fa un cap ó corda enrotllada. *Aduja*. Rudentis convoluti spira. *Roue, plet*. Giro.

DULA. s. f. Lo ramat de bestiar gros de tòts los vehins de un poble. *Dula*. Commune armentum. *Troupeau appartenant à différens particuliers*. Gregge che appartiene a varj padroni.

DULA. Lo ramat de porcs de tòts los vehins de un poble. *Veceria*. Commune porcorum armentum. *Troupeau de cochons appartenant à différens particuliers*. Gregge di porci appartenente a varj padroni.

DULCAMARA. s. f. Planta, especie de morèlla vera, que tè las fullas llargarúdas y punxagudas, las flors pètitas y de colòr blau violad, y lo fruit en rahims, ab granets encarnads del tamany dels pésols. Despedex un olòr narcótic, y sas camas sòn medicinals. *Dulcamara, dulzamara*. Solanum dulcamara. *Douce-amère, morelle grimpante*. Solatro, strigio.

DULÍA. s. f. *Teol*. Lo culto que se dòna als sants. *Dulia*. Dulia. *Dulie*. Dulia.

DULIMAN. s. m. Vestidura talar que portan los turcs. *Duliman*. Talaris vestis turcarum. *Doliman*. Abito turchesco così chiamato.

DULSAINA. s. f. DOLSAINA.

DULSIFICANT. p. pres. de DULSIFICAR. Lo que dulsifica. *Dulcificante*. Dulcorans. *Qui adoucit, adoucissant*. Dolcificante.

DULSIFICAR. v. a. Fèr tornar dòls alguna cosa. Se pren també per mitigar ó disminuir sa acerbitat, acrimonia, etc. *Dulcificar*. Dulcorare. *Adoucir, rendre doux*. Dolcificare, raddolcire.

DULSIFICAR. *Quim*. Fèr tornar dòls alguna cos traèndli la sal. *Dulzurar*. Sale abstracto dolcorare. *Édulcorer, dulcifier*. Annacquare per addolcire.

DULSÍSSIM, MA. adj. sup. de DÒLS. *Dulcisimo*. Dulcissimus. *Très-doux*. Dolcissimo.

DULSÒR, s. m. DÒLSOR.

DULSURA. s. f. DÒLSURA.

DUNAS. s. f. pl. Veu usada en nostras historias de Flandes, y significa las montanyetas de arena que fòrman las aiguas del mar seguidas en fòrma de cordillèra. *Dunas*. Arenæ tumuli. *Dunes*. Duna.

DUO. s. m. *Mús*. La composició que se canta ó toca èntre dòs. *Duo*. Duarum vocum concentus. *Duo*. Duetto.

DUODÈCIM, MA. adj. num. Lo que seguex per òrde al undécim. *Duodécimo, duodeno*. Duodecimus. *Douzième*. Duodecimo.

DUPLICACIÓ. s. f. La multiplicació de una cantitat per lo número dòs. *Duplicacion*. Duplicatio, duplatio. *Duplication*. Raddoppiamento, duplicazione.

DUPLICAD. s. m. Lo segòn despatx que s' envia del matèx tenòr que lo primèr per si aquest se perd. Se diu també de

altres papèrs y documènts. *Duplicado.* Iteratæ litteræ. *Duplicata.* Copia, il duplicato.

DUPLICADAMÈNT. adv. mod. Ab duplicació. *Duplicadamente.* Dupliciter, duplicato. *Doublement, au double.* Doppiamente, a doppio.

DUPLICAR. v. a. Fèr ó dir dòs vegadas una matèxa cosa, doblarla ó multiplicarla per dòs. *Duplicar.* Duplicare, duplare. *Doubler, redoubler.* Doppiare.

DUPLICITAT. s. f. Solapa, resèrva, falsedat. *Duplicidad, doblez.* Dolus, simulatio. *Duplicité.* Doppiezza.

DUPLO, PLA. adj. Lo que conté dòs vegadas alguna cantitat. *Duplo.* Duplio, duplaris. *Double.* Doppio, due volte tanto.

DUPTANZA. s. f. ant. DUBTE.

DUPTAR. v. a. DUBTAR.

DUPTAR. v. n. ant. TÉMER, RECELAR, DESCONFIAR. Se usaba també com recíproc.

DUPTE. s. m. DUBTE.

DUPTE. ant. TEMÒR, RECEL, DESCONFIANSA.

DUQUESSA. s. f. La dona del duc, ó la que per sí posseex algun estad á que está annexo títol ducal. *Duquesa.* Ducissa. *Duchesse.* Duchessa.

DUQUET. s. m. dim. de DUC. *Duquecito.* Dux puellus. *Jeune duc.* Duchetto.

DUR, RA. adj. Lo que tè parts unidas èntre sí ab tal forsa, que resistind á la impressió de un impuls estrany, no pod mudar fácilmènt de figura. *Duro.* Durus. *Dur.* Duro, sodo.

DUR. met. Ofensiu é insufrible. *Duro.* Durus. *Dur, fâcheux.* Duro, acerbo, severo, brusco.

DUR. Violènt, cruel. *Duro.* Durus. *Dur, cruel.* Duro, crudele, barbaro.

DUR. Terc, obstinad. *Duro.* Pervicax. *Obstiné, entêté.* Pertinace.

DUR. Brònc, de mal geni. *Duro.* Asper. *Dur, rude.* Duro, rozzo, aspro.

DUR. Se diu del estil aspre y desapacible. *Duro.* Durus, incultus. *Dur.* Incolto, stentato.

DUR. V. a. PORTAR.

FÈRSE DUR. fr. ENDURIRSE.

FÈRSE DURA ALGUNA COSA. fr. met. Repugnar, ser difícil de crénrer, sufrir, etc. *Ser dura ó hacerse dura alguna cosa.* Durum esse. *Être dur, difficile à supporter.* Essere duro, essere difficile.

TORNARSE DUR. fr. ENDURIRSE.

DURA. s. f. Duració, y axí se diu: es roba de DURA. *Dura.* Durabilitas, diuturnus. *Durée.* Durata, durabilità.

DURABLE. adj. Lo que pod durar. *Durable.* Durabilis, diuturnus, diutinus. *Durable.* Durabile.

DURACIÓ. s. f. La permanencia de alguna cosa. *Duracion.* Diuturnitas. *Durée,* Durata, duramento, durevolezza.

DURADA. s. f. DURACIÓ.

DE POCA DURADA. Se diu de lo que no dura gaire. *De corta duracion.* Parvæ diuturnitatis. *De peu de durée.* Di poca durata.

DURADÈRO, RA. adj. DURADÒR.

DURADÒR, RA. adj. Lo que dura mòlt ó pod durar. *Duradero.* Durabilis, diuturnus, diutinus. *Durable.* Durabile, durevole, stabile.

DURA-MÁTER. s. f. *Anat.* Una mèmbrana densa que per dins del casco cubrex lo cervèll, formada de una substancia nerviòsa ab venas y arterias. *Dura-máter.* Dura-mater. *Dure-mère.* Duramadre.

DURAMÈNT. adv. mod. Ab duresa. *Duramente.* Durè. *Durement.* Duramente.

DURAN. s. m. Especie de prèsseg un poc mès pètit que lo melocotó. *Durazno.* Malum duracinum. *Duracine.* Pesca, persico duracine.

DURAND. s. m. Especie de panyo que se usaba en Castèlla en tèmps de Fèlip II. *Durando.* Panni genus. *Sorte de drap, calmande.* Durante.

DURANT. p. pres. de DURAR, que se usa com preposició pera significar la existencia ó permanencia de alguna cosa al matèx tèmps que sen fa altra. *Durante.* Dum. *Durant, pendant.* Per, nel, durante, in tempo.

DURANTAS. s. f. pl. Certa roba de llana mòlt forta y semblant al droguet, que se portaba antiguamènt. *Calamaco.* Laneum textum. *Calmande.* Durante.

DURAR. v. n. Subsistir, permanéxer. *Durar.* Durare. *Durer, subsister.* Durare, sussistere.

DURESA. s. f. La consistencia de las parts de un cos, que fa que no puga mudar fácilmènt de figura. *Dureza.* Duritia, durities. *Dureté, fermeté.* Sodezza, durità.

DURESA. Pertinacia, obstinació de algú en sòs dictámens. *Dureza.* Duritas, duritia, durities. *Dureté, obstination.* Duro, pertinace.

met cuand la síl-laba brèu se allarga pera que tinga la mida lo vers. *Éctasis.* Ectasis. *Ectasis.* Ectasi.

ECUABLE. adj. *Mat.* Se aplica al movimènt ab que los cossos caminan espays iguals en igual tèmps. *Ecuable.* Æquabilis. *Égal.* Equabile.

ECUACIÓ. s. f. *Astron.* La diferencia que hi ha èntre lo lloc ó movimènt mediá y lo verdadèr ó aparent de algun astre. *Ecuacion.* Æquatio. *Équation.* Equazione.

ECUACIÓ. *Alg.* Igualació. *Igualacion, ecuacion.* Æquatio. *Équation algébrique.* Equazione.

ECUADÒR. s. m. Círcul máxim que se considèra en la esfèra y dista igualmènt dels dòs pols del mòn. *Ecuador, ecuator.* Æquator. *Équateur.* Equatore, equinoziale.

ECUESTRE. adj. Lo pertanyènt al caballèr, ó al òrde y exercici de la caballería. *Ecuestre.* Equestris. *Équestre.* Equestre.

ECUMÉNIC. adj. que se aplica solamènt als concilis cuand sòn generals. *Ecuménico.* OEcumenicus. *Œcuménique.* Ecumenico.

ED.

EDAT. s. f. Los anys que un tè dèsde sòn naxemènt. *Edad.* Ætas. *Âge.* Età.

EDAT. Lo conjunt de alguns sigles; y axí al mòn se li còntan comunamènt sis edats divididas ó denotadas per altras tantas épocas notables dèsde Adam fins á la consumació dels sigles. Los antigs y los poetas fingiren, uns tres y altres cuatre edats, que van anomenar la d'or, la de plata, la de còure y la de ferro. *Edad.* Ætas. *Âge.* Età.

EDAT. Lo espay de anys que ha corregud de tant á tant tèmps; y axí se diu: en nostra EDAT. *Edad.* Ætas. *Âge.* Età.

EDAT DE DISCREcIÓ. Aquella en que la rahó il-lumina als adultos. *Edad de discrecion.* Ætas bona. *Âge de raison.* Età di senno.

AVANSAD DE EDAT Ó DE EDAT AVANSADA. Se diu del que ja es vèll. *Avanzado de edad ó de edad avanzada.* Ætas ingravescens, provecta. *Avancé en âge.* Di grande età.

CONÈXER LA EDAT PER LAS DÈNTS. fr. Conèxer los anys que tènen los caballs, mulas y altres animals segòns las dènts que han mudad. *Conocer la edad por el diente.* Dentibus ætatem colligere. *Connaître si un cheval marque encore.* Conoscere se un cavallo marca.

MAJÒR EDAT. La edat senyalada per las llèys pera exir de curadoría. *Mayoría, mayor edad.* Legitima se regendi ætas. *L'âge pour user de ses droits.* Età nella quale l'uomo entra nel possesso de' suoi diritti.

MENÒR EDAT. La edat en que lo menòr no pod gobernar ni disposar de sòs bèns ni de sa persòna. *Menor edad, menoría de edad, minoridad.* Pupillaris ætas. *Bas âge, minorité.* Minorità.

MENÒR EDAT. La petitesa ó puericia, y s'estèn fins á la juventut. *Menor edad.* Infantiæ et pubertatis ætas. *Bas âge.* Poca età, prima età.

EDECAN. s. m. *Milic.* Oficial militar, que está encarregad de portar y comunicar en lo exèrcit las òrdes del general. *Edecan.* A mandatis ducis castrorum. *Aide-de-camp.* Ajutante di campo.

EDEMA. s. f. *Cir.* Inflòr tòva y de poc calòr produida per la obstrucció dels vasos linfátics, en la que se obsèrvan algunas concavitats, comprimindla ab los dits. *Edema.* Tumor, edema. *Œdème.* Edema.

EDEMATÒS, A. adj. Lo que pertany al edema. *Edematoso.* Tumidus, edematicus. *Œdémateux.* Edematoso.

EDETÁ, NA. adj. Lo pertanyènt á la provincia edetana, que ara es lo règne de Valencia. *Edetano.* Edetanus. *De Valence.* Di Valenza.

EDICIÓ. s. f. Publicació ó impressió de algun llibre ó escrit, y la matèxa obra impresa. *Edicion.* Editio. *Édition.* Edizione.

EDICTE. s. m. Mandato, decrèt publicad ab autoritat del príncep ó magistrat. *Edicto.* Edictum, edictio. *Édit.* Editto.

EDICTE. Pregó que se fixa en los paratges públics de las ciutads y vilas, en que se dòna noticia de alguna cosa, pera que sia notoria á tòthom. *Edicto.* Edictum. *Placard, affiche.* Cartello.

EDICTE PRETORI. Lo edicte que cada pretòr publicaba al principi del any que habia de durar sòn ofici, y contenia las especies de negocis sòbre que interposaba sa autoritat. *Edicto pretorio.* Edictum vel jus pretorium. *Ordonnance du préteur.* Editto del pretore.

EDIFICACIÓ. s. f. L'acció y efècte de edificar. *Edificacion.* Ædificatio. *Édification.* Edificamento, edificazione.

EDIFICACIÓ. met. Ensenyansa y bon exèmple que algú dòna ó causa als demès ab sa virtut, doctrina y bons costums. *Edificacion.* Virtutum exemplar, ædificatio. *Édification.* Edificazione.

EDIFICADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui edifica y mana edificar. *Edificador.* Ædificator. *Édificateur.* Edificatore.

EDIFICANT. adj. EDIFICATIU.

EDIFICAR. v. a. Fèr, construir algun edifici. *Edificar.* Ædificare. *Édifier, bâtir.* Edificare, fabbricare, construire.

EDIFICAR. met. Donar bon exèmple á altres vivind arregladamènt. *Edificar.* Ædificare, exemplo esse. *Édifier.* Edificare.

EDIFICATIU, VA. adj. Lo qui edifica y dòna bon exèmple. *Edificativo.* Exemplaris. *Édifiant.* Edificatorio, edificante.

EDIFICATORI, RIA. adj. Lo que pertany á edificar. *Edificatorio.* Ad edificationem pertinens. *De l'art de bâtir.* Appartenente alla fabbricazione.

EDIFICI. s. m. Obra ó fábrica de casa, palaci, tèmple, etc. *Edificio.* Ædificium. *Édifice, bâtiment.* Edifizio, fabbrica.

EDIL. s. m. Magistrat romá que tenia á son cárreg las obras públicas, y cuidaba del reparo, ornato y limpiesa dels tèmples, casas y carrèrs de la ciutad de Ròma. Hi habia dòs classes de EDILS: uns se anomenaban curuls, y habian de ser patricis y nobles, y áltres plebeus, que eran elegids èntre la plebe. *Edil.* Ædilis. *Édile.* Edile.

EDILICI, CIA. adj. Lo que pertany al empleo del edil. *Edilicio.* Ædilis, ædilitius. *D'édile.* Edile, edilizio.

EDILITAT. s. f. La dignitat y empleo del edil, y lo tèmps que duraba. *Edilidad.* Ædilitas. *Édilité.* Edilità.

EDITÒR. s. m. Lo qui dòna á llum ó publica alguna obra de altre y cuida de la impressió. *Editor.* Editor. *Éditeur.* Editore.

EDUCACIÓ. s. f. La criansa, ensenyansa y doctrina que se dòna á las criaturas y als jòves. *Educacion.* Educatio, institutio. *Éducation.* Educazione.

EDUCADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui educa. *Educador.* Educator. *Celui qui élève.* Educatore.

EDUCANDO, DA. s. m. y f. Lo nov ó noya que èntra en algun col-legi ó convènt pera ser educad. *Educando.* Alumnus. *Jeune pensionnaire.* Dozzinante, pensionario.

EDUCAR. v. a. Criar, ensenyar, adoctrinar. *Educar.* Educare. *Élever, instruire.* Educare, allevare.

EDUCCIÓ. s. f. L'acció de tráurer una cosa de altra. *Educcion.* Eductio. *L'action de tirer, d'extraire une chose d'une autre.* Lo trarre una cosa da un altra.

EF.

ÈF. s. f. Nom de la séptima lletra de nostre alfabet. *Efe.* Litteræ F nomen. *F.* Effe.

EFÈCTE. s. m. Lo que se seguex de alguna causa y es produid per èlla. *Efecto.* Effectus, effectum. *Effet, résultat.* Effetto.

EFÈCTE. Lo matèx que fi pera que se fa alguna cosa. *Efecto.* Finis, scopus. *Fin, terme.* Effetto, fine, scoppo.

EFÈCTES. pl. Bèns mobles. *Efectos.* Bona. *Effets, biens, objets.* Effetti, beni.

EN EFÈCTE. mod. adv. Realmènt, verdaderamènt. *En efecto.* Verè, reapsè. *En effet.* Infatti.

EN EFÈCTE. En conclusió. *En efecto.* Igitur. *En effet.* Infatti.

POSAR EN EFÈCTE. fr. Executar, posar per obra algun projècte, pensamènt. *Poner en efecto.* Effectum aliquid reddere. *Mettre à effet.* Condurre a effetto, porre in effetto.

SURTIR EFÈCTE. fr. Lograr lo que se intènta per algun medi que se aplica. *Surtir efecto.* Assequi finem. *Sortir, avoir effet.* Riuscire.

TENIR EFÈCTE. fr. SURTIR EFÈCTE.

EFECTIU, VA. adj. Lo que se fa realmènt y arriba á tenir efècte. *Efectivo.* Effectivus. *Effectif.* Effettivo.

EFECTIVAMÈNT. adv. mod. En efècte, en realitat. *Efectivamente.* Verè, reapsè, effectivè. *Effectivement.* Effettivamente.

EFECTUACIÓ. s. f. L'acció de efectuarse ó tenir efècte alguna cosa. *Efectuacion.* Executio. *Réalisation.* Effettuazione.

EFECTUAR. v. a. Posar per obra, executar alguna cosa. *Efectuar.* Efficere, effectum rèddere. *Effectuer.* Effettuare.

EFEMÉRIDES. s. f. pl. Llibre en que

referexen los fèts de cada dia. *Efeméri-des*. Ephemerides. *Ephémérides*. Effemeridi.

EFEMÈRIDES ASTRONÓMICAS. Los llibres en que se notan los movimènts diaris y aspèctes dels planetas, y los eclipses de sol y lluna. *Efemérides astronómicas*. Ephemerides astronomicæ. *Éphémérides, tables astronomiques*. Effemeridi.

EFEMINAR. v. a. ant. AFEMINAR.

EFERVESCENCIA. s. f. Calòr, bull excèssiu de las sangs. *Efervescencia*. Effervescentia. *Effervescence*. Effervescenza.

EFERVESCENCIA. met. Agitació, acaloramènt dels ánimos. *Efervescencia*. Fervor. *Agitation, ardeur*. Ardimento, bollore, fervore.

EFESSÍ, NA. adj. Lo natural de Éfesso, y lo que pertany á aquesta ciutad. *Efesino*. Ephesius, ephesinus. *Éphésien*. Di Efesso.

EFECTUALMENT. adv. mod. ant. EFECTIVAMÈNT.

EFFLORIR. v. n. ant. FLORIR.

EFFORÇ. s. m. ant. ESFORS.

EFFORÇARSE. v. r. ant. ESFORSARSE.

EFICACIA. s. f. Virtut, activitat, forsa y poder pera obrar. *Eficacia*. Efficacia, efficacitas. *Efficacité*. Efficacia.

EFICACÍSSIM, MA. adj. sup. de EFICAS. *Eficacísimo*. Valdè efficax. *Très-efficace*. Efficacissimo.

EFICAS. adj. Actiu, poderòs pera obrar. *Eficaz*. Efficax. *Efficace*. Efficace.

EFICASMÈNT. adv. mod. Ab eficacia. *Eficazmente*. Efficaciter. *Efficacement*. Efficacemente.

EFICIÈNT. adj. Se diu del que obra y fa alguna cosa y de la causa que la produex. *Eficiente*. Efficiens. *Efficient*. Efficiente.

EFICTE, TA. adj. ant. FINGID.

EFIGIE. s. f. Imatge, figura que representa alguna cosa rèal y verdadèra. Comunamènt se diu de las imatges de Jesucrist, la Mare de Dèu y los sants. *Efigie*. Effigie. *Effigie*. Effigie, immagine.

EFLUVI. s. m. Emanació de las partículas sutilíssimas é imperceptibles que exhalan tòts los cossos. *Efluvio*. Effluvium. *Émanation*. Effluvio.

ÉFORO. s. m. Magistrat establert en Esparta pera contrapesar lo poder dels rèys en tèmps de Teopompo. *Éforo*, Ephorus. *Éphore*. Efforo.

EFUGI. s. m. Escusa, recurs pera fugir de alguna dificultat. *Efugio*. Effugium. *Subterfuge*. Sutterfugio, scampo.

EFUSIÓ. s. f. Derramamènt de alguna cosa líquida. Comunamènt se diu de la sang. *Efusion*. Effusio. *Effusion*. Effusione, versamento.

EG.

EGALMENT. adv. mod. ant. IGUALMÈNT.

EGESTAT. s. f. ant. POBRESA; INDIGENCIA.

EGIPCI, CIA. adj. Lo natural de Egipte y lo pertanyènt á aquell pais. *Egipcio, egipciano*. Ægyptiacus, ægyptius. *Égyptien*. D' Egitto.

EGIPCÍAC, CA. adj. Lo pertanyènt á Egipte. *Egipciaco*. Ægyptius, ægyptiacus. *Égyptien*. D' Egitto.

EGIRA. s. f. Época dels arábigs y mahometans, dèsde la cual comensan lo còmpte de sòs anys. Significa fugida ó exida. *Egira*. Egira. *Hégire*. Egira.

EGOISME. s. m. Lo excèssiu amòr al interes propi sèns tenir cap consideració al dels demès. *Egoismo*. Philantia. *Égoïsme*. Disordinato amor di se stesso.

EGOISTA. s. m. La persòna que no mira sinó á sòn interes, y no procura lo dels altres. *Egoista*. Qui omnia ad utilitatem suam refert. *Égoïste*. Colui che ha un disordinato amor di se stesso.

EGREGI, GIA. adj. Insigne, il-lustre. *Egregio*. Egregius. *Éminent, excellent, parfait, noble*. Eminente, eccelso, sceltissimo.

ÈGUA. s. f. ÈUGA.

EGUAL. adj. IGUAL.

EGUALAR. v. a. ant. IGUALAR.

EGUALMENT. adv. mod. ant. IGUALMÈNT.

ÈGUASSADA. s. f. ÈUGASSADA.

EGUASSÈR. s. m. EUGASSÈR.

EGUATER. s. m. ant. EUGASSÈR.

EI.

EISSAMENT. adv. mod. ant. Axí matèx, també, igualmènt. *Asimismo*. Pariter. *De la même manière*. Parimente.

EINA. s. f. Cualsevol vas pera posar ó guardar licòrs. *Vasija*. Vas. *Vase*. Vaso.

EINAS. pl. Los instrumènts propis pera fèr alguna cosa. Se diu principalmènt dels que servexen pera traballar en los diferènts oficis. *Trebejos*, *amaños*. Instrumenta, utensilia. *Outils*. Strumenti.

EJ.

EJECCIÓ. s. f. ant. EXPULSIÓ.

EL.

ÈL. s. f. Nom de la trètsena lletra de nostre alfabet. *Ele*. Litteræ L nomen. *Ele*. Elle.

ELABORACIÓ. s. f. L' acció y efècte de elaborar. *Elaboracion*. Elaboratio, elaboratus. *Élaboration*. Elaboratezza.

ELABORAD, DA. adj. Bèn traballad. *Elaborado*. Elaboratus, politus. *Limé, bien travaillé*. Elaborato.

ELABORAR. v. a. Traballar ab primòr y perfecció alguna cosa. Se diu especialmènt dels mètalls. *Elaborar*. Elaborare. *Perfectionner*. Elaborare.

ELAMÌ. s. m. Nom de un signe de música que correspon al MI de la escala comú. *Élami*. Sextum musices signum. *La sixième note de la gamme d'Aretin*. Sesta nota secondo Aretino.

ELÁSTIC, CA. adj. Lo que tè elasticitat. *Eldstico*. Elasticus. *Élastique*. Elastico.

ELÁSTICS. s. m. pl. Llencas de cuiro, roba ó altra materia, ab civèlla ó sènse, que servexen pera sostenir los pantalòns. *Tirantes*. Tæniæ ad femoralia sustinenda. *Bretelles*. Cinghia.

ELASTICITAT. s. f. La propietat que tènen alguns cossos de recobrar sa figura y extensió luègo de haber cessad la forsa que violentamènt los ne habia privad. *Elasticidad*. Vis elastica. *Élasticité*. Elasticità.

ELÉBOR. s. m. Hèrba ramòsa de un pam de alsada, que tè las fullas semblants á las del plantatge y de un colòr fòsc y un poc rojenc, la cama cóncava y la flor verdòsa y blanquinòsa. Sa arrel es fibròsa, acre y fa estornudar. *Eléboro, eléboro blanco, vedegambre, veratro*. Elleborum, helleborum, helleborus, veratrum. *Ellébore*. Elleboro.

ELECCIÓ. s. f. Nombramènt de alguna persòna ó cosa que regularmènt se fa per vots pera algun fi. *Eleccion*. Electio, electus. *Élection*. Elezione, eleggimento.

ELECCIÓ. Deliberació, llibertat pera obrar. *Eleccion*. Electio, deliberatio. *Délibération, liberté d'agir*. Elezione, facoltà d' eleggere.

ELECCIÓ CANÓNICA. La que se fa segòns la fòrma establerta en lo concili general de Letran, celebrad en tèmps de Inocenci III, per un de tres modos, que son inspiració, compromis y escrutini. *Eleccion canónica*. Electio canonica. *Élection canonique*. Elezione canonica.

ELECTE. p. p. irreg. de ELEGIR. *Elect*. Electus, electibilis, eleetilis. *Élu*. Eletto.

ELECTIU, VA. adj. Lo que se fa ó se dóna per elecció. *Electivo*. Quod electione fit. *Électif*. Elettivo.

ELECTÒR. s. m. Lo qui eligex ó tè dret de elegir. *Elector*. Elector. *Électeur*. Elettore.

ELECTÒR. Cada un dels príncepe de Alemania als cuals corresponia la elecció del emperadòr. *Elector*. Imperii elector. *Électeur*. Elettore.

ELECTORAL. adj. Lo que pertany á la dignitat, ó á la calitat del electòr. *Electoral*. Ad electorem pertinens. *Électoral*. Elettorale.

ELECTORAT. s. m. Estat soberá de Alemania, en lo cual lo príncep tenia dret de elegir emperadòr. *Electorado*. Principis electoris ditio. *Électorat*. Elettorato.

ELECTRE. s. m. ant. Ámbar. *Electro*. Electrum. *Ambre*. Elettro, ambro.

ELÉCTRIC, CA. adj. Lo que tè ó comunica la electricitat, ó lo que pertany á èlla. *Eléctrico*. Electricus. *Électrique*. Elettrico.

ELECTRICITAT. s. f. Propietat que tènen los cossos en certs estads y circunstancias de despedir espurnas blavencas á manèra de ratjs, de excitar fortas commociòns, de inflamar las substancias combustibles, y de atráurer y repel-lir los cossos leves que se acostan. *Electricidad*. Electricitas. *Électricité*. Elettricità.

ELECTRIS. s. f. La mullèr de algun príncep electòr. *Electriz*. Electoris principis uxor. *Électrice*. Elettrice.

ELECTRISABLE. adj. Lo que se pod electrisar. *Electrizable*. Electricitatem recipiendi capax. *Électrisable*. Che può essere elettrizzato.

ELECTRISACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de electrisar. *Electrizacion*. Electricitatem communicandi actio vel actus. *Électrisation*. Elettrizzazione.

ELECTRISAR. v. a. Comunicar la electricitat á algun cos. Se usa també

recíproc. *Electrizar.* Electricitatem communicare. *Électriser.* Elettrizzare.

ELECTRISAR. met. Exaltar, avivar, inflamar lo ánimo de algú. Se usa també com recíproc. *Electrizar.* Animum accendere. *Enflammer, enhardir.* Infiammarsi, incoraggiarsi, rincorarsi.

ELECTUÁRI. s. m. Confecció composta de substancias medicinals escullidas. *Electuario.* Medicamentorum confectio selectorum. *Électuaire.* Elettovario.

ELEFANCIA. s. f. Especie de lèpra que fa tornar la pèll negra y arrugada com la dels elefants. *Elefancia.* Elephantia, elephantiasis, elephas. *Éléphantiasis.* Elefantiasi.

ELEFANCÍAC, CA. adj. Lo qui patex de elefancia, y lo que pertany á élla. *Elefancíaco.* Elephantiacus, elephanticus, elephantiosus. *Qui concerne l'éléphantiasis.* Elefantiaco.

ELEFANT. s. m. Animal cuadrúpedo, lo majòr dels que se conexen. Tè lo cap pètit, los ulls xics, las aurellas mòlt grossas y un poc caigudas, lo llabi superiòr prolongad en fòrma de tròmpa, que extèn y arrònsa á sòu arbitri y li servex com de ma, lo cos de colòr comunamènt cendròs fòsc, y los ullals en fòrma de corns mòlt grossos y macissos, que es lo que se anomena marfil. Se cria en l' Assia y África, ahònt lo fan servir de animal de carga. *Elefante.* Elephas, elephantus. *Éléphant.* Elefante.

ELEFANTÍ, NA. adj. Lo que pertany al elefant. *Elefantino.* Elephantinus. *Éléphantin.* Elefantesco.

ELEGANCIA. s. f. La hermosura que resulta al estil de la puresa, propietat, bona elecció y col-locació de paraulas y frases cuand se parla ó s' escriu. *Elegancia.* Elegantia. *Élégance.* Eleganza.

ELEGANCIA. Hermosura, gentilesa, adòrno. *Elegancia.* Elegantia, cultus. *Élégance.* Eleganza, leggiadria.

ELEGANCIA. Gracia. *Donaire, donosura, gracia.* Elegantia, venustas. *Élégance, grâce.* Eleganza, vaghezza.

ELEGANT. adj. Adornad, culto, selecte. *Elegante.* Elegans. *Élégant, choisi, poli.* Elegante, culto, scelto.

ELEGANT. Hermòs, galan, bèn fèt. *Elegante.* Decorus, elegans. *Beau, bien mis, recherché.* Bello, vago, elegante.

ELEGANT. Graciòs. *Donoso, gracioso.* Elegans, cultus. *Élégant, charmant.* Vezzoso, piacevole.

ELEGANTÍSSIM, MA. adj. sup. de ELEGANT. *Elegantísimo.* Elegantissimus. *Très-élégant.* Elegantissimo.

ELEGANTMÈNT. adv. mod. Ab elegancia. *Elegantemente.* Eleganter. *Élégamment.* Elegantemente.

ELÉGER. v. a. ant. ELEGIR.

ELEGÍA. s. f. Poema curt en que se referexen cosas tristas y lamentables, especialmènt en assumptos amoròsos. *Elegía.* Elegia, elegidium, elegidion, elegidiarium, elegus. *Élégie.* Elegia.

ELEGÍAC, CA. adj. Lo que pertany á la elegía. *Elegíaco, élego.* Elegiacus, elegus. *Élégiaque.* Elegiaco.

ELEGIBLE. adj. Lo que se pod elegir. *Elegible.* Eligi dignus. *Éligible.* Eligibile.

ELEGIDS. s. m. pl. Per antonomasia se entènen los predestinads. *Elegidos.* Electi. *Les élus.* Predestinati.

ELEGIR. v. a. Escullir, destinar alguna persòna ó cosa pera algun fi. *Elegir.* Eligere, deligere, seligere. *Élire, choisir.* Eleggere, scegliere.

ELEMÈNT. s. m. Principi físic que èntra en la composició de tòts los cossos. Abans dels nous descubrimènts de física y química se anomenaban comunamènt axí la terra, l' aigua, lo aire y lo fog. *Elemento.* Elementa. *Élément.* Elemento.

ELEMÈNT. *Fís.* y *Quím.* Tòt cos ó substancia natural en lo estad de majòr simplicitat á que se ha pogud reduir per lo art, y que èntra en la composició de altres cossos. *Elemento.* Elementa. *Élément.* Elemento.

ELEMÈNTS. pl. Los fonamènts y primèrs principis de las ciencias y arts. *Elementos.* Elementa. *Élémens.* Elementi.

ELEMENTAR. adj. Lo que participa dels elemènts. *Elemental, elementar.* Elementis gaudens. *Élémentaire.* Elementale.

ELEMENTAR. met. Fundamental, primèr, principal: y axí se diu: es un principi ELEMENTAR. *Elemental, elementar.* Elementarius. *Élémentaire.* Elementario.

ELENCO. s. m. Catàlog, índice. *Elenco.* Elenchus. *Catalogue.* Elenco.

ELET. s. m. Electe. Se diu dels practicants de notaría ja passads, peró que encara no tènen plassa. *Electo.* Electus. *Élu.* Eletto.

ELEVACIÓ. s. f. L' acció de alsar en alt alguna cosa. *Elevacion.* Elatio, levatio. *Élévation.* Elevamento, elevazione.

ELEVACIÓ. Altura. *Elevacion.* Altitudo. *Élévation.* Altezza.

ELEVACIÓ. Suspensió, enagenamènt dels sentits. *Elevacion, elevamiento.* Mentis elatio, ecstasis. *Extase, ravissement d'esprit.* Elevazione, innalzamento.

ELEVACIÓ. Exaltació á algun empleo ó dignitat de consideració. *Elevacion.* Exaltatio. *Élévation.* Esaltamento, esaltazione.

TIRAR PER ELEVACIÓ. fr. *Art.* Tirar de modo que formand lo cos llansad una curva, vaje á cáurer en lo lloc ahònt se tira. *Tirar por elevacion.* In sublime tormenta bellica dirigere. *Tirer de hauteur.* Tirar per altezza.

ELEVAD, DA. adj. met. Alt, sublime. *Elevado.* Sublimis, altus. *Élevé, sublime.* Innalzato, sublime.

ELEVADAMÈNT. adv. mod. Ab elevació. *Elevadamente.* Altè, sublimiter. *Avec élévation.* Con elevamento.

ELEVAR. v. a. Alsar, axecar en alt alguna cosa. *Elevar.* Attollere, sublevare, tollere. *Élever, hausser.* Elevare, esaltare, innalzare.

ELEVAR. met. Col-locar á un en algun puèsto ó empleo honorífic. *Elevar.* Exaltare. *Élever.* Innalzare.

ELEVARSE. v. r. met. Transportarse, enagenarse, quedar fora de sí. *Elevarse, arrobarse.* Mentis deliquium, ecstasim pati. *S'extasier.* Esser rapito.

ELICTRA. s. f. Cada una de las dòs pèssas primas y convexas, que cubren la part superiòr del vèntre de varios insectes, y que servexen comunamènt pera tancar las alas. Sòn ó enteramènt duras, com las del escarabat, ó flexibles, com las de la llagòsta. Se usa en plural. *Elictra.* Elictra. *Élytre.* Elitra.

ELIENOR. s. f. ant. n. pr. de dona. ELEONOR.

ELIPSE. s. f. *Geom.* Curva que se fòrma talland oblicuamènt ab un pla de part á part un cono recte. *Elipse.* Linea eliptica. *Ellipse.* Ellisse, elisse.

ELÍPSIS. s. f. *Gram.* Figura per la que se omitexen en la oració algunas paraulas, que sènd necessarias pera completar la construcció gramatical, no fan falta pera lo sentit y sa intel-ligencia; ans bè si s' expressaban, traurian la gracia de la brevedat, y la energía á las expressiòns. *Elipsis.* Elipsis, eclipsis. *Ellipse.* Ellissi.

ELÍPTIC, CA. adj. Lo que pertany á la elipse ó participa de èlla. *Elíptico.* Ellipticus. *Elliptique.* Ellittico.

ELÍPTIC. Lo que pertany á la elípsis. *Elíptico.* Elipticus. *Elliptique.* D' ellissi.

ELÍXIR. s. m. Licòr compost de diferènts substancias medicinals que se posan en infusió ab vi, y se usa interiormènt. *Elixir.* Potio quædam medicinalis sic dicta. *Élixir.* Elisire.

ELM. s. m. Part de l' armadura antiga, que los caballèrs usaban en las batallas, justas y tornetjs; ara servex de adòrno en los escuds de armas: se componia de varias pèssas de cèr ab sas mollas y fròntissas, y servia pera defensar tòt lo cap y la cara, ab una pèssa anomenada visèra, composta de una rexeta del matèx cèr, ab la cual dèxaban llibre la vista; y ab axó se distingia del morrió, celada y cabacet, de que usaba la infantería. *Yelmo.* Galea. *Heaume.* Elmo, casco.

ELOCUCIÓ. s. f. Col-locació y distribució de las paraulas y sentencias. *Elocucion.* Elocutio. *Élocution.* Elocuzione, stile, dicitura.

ELOCUENCIA. s. f. Propietat, puresa, bona distribució de paraulas y pensamènts en parlar ó escríurer. *Elocuencia.* Eloquentia. *Éloquence.* Eloquenza.

ELOCUÈNT. adj. que se aplica á la persòna que parla ó escriu ab elocuencia. *Elocuente.* Eloquens. *Éloquent.* Eloquente.

ELOCUÈNTÍSSIM, MA. adj. sup. de ELOCUÈNT. *Elocuentísimo.* Eloquentissimus. *Très-éloquent.* Eloquentissimo.

ELOCUENTMÈNT. adv. mod. Ab elocuencia. *Elocuentemente.* Eloquenter. *Éloquemment.* Eloquentemente.

ELOGI. s. m. Alabansa, testimoni de las bonas prèndas y mérit de algú. *Elogio.* Elogium, laus, præconium. *Éloge, louange.* Lode.

ELOGIAR. v. a. Fèr elogis de algú. *Elogiar.* Celebrare. *Louer.* Lodare.

ELONGAMENT. s. m. ant. DILACIÓ.

ELONGAR. v. a. ant. ALLARGAR, DIFERIR.

ELOQUENTAMENT. adv. mod. ant. ELOCUENTMÈNT.

ELUCIDACIÓ. s. f. Declaració, explicació. *Elucidacion.* Elucidatio. *Éclaircir*

sement. Schiarimento, dilucidazione.

ELUDIR. v. a. Fugir la dificultat, exir de èlla ab algun artifici, medi tèrme ó interpretació. *Eludir.* Eludere. *Éluder.* Eludere, schivare, sfuggire.

ELUDIR. Burlarse de alguna cosa, fèr que no tinga efècte per medi de algun artifici. *Eludir.* Eludere, fallere. *Éluder.* Eludere, ingannare.

ÈLL, ÈLLA. pron. demostratiu de que se usa cuand se parla de alguna persòna que está ausènt. *Él, ella.* Ille. *Il, lui.* Egli, esso, ei.

ÈLL. s. f. Nom de la catòrsena lletra de nostre alfabet. *Elle.* fran. *Double ll mouillé.* Due elle.

ELLEGIR. v. a. p. us. ELEGIR.

ELLIPTICH, CA. adj. ant. ELÍPTIC.

ELLONGAMENT. s. m. ant. DILACIÓ.

EM.

ÈM. Inversió de *me,* cas irregular del pronom jo. V. ME. *Me.* fran. *Me.* Mi.

ÈM. s. f. Nom de la quinsena lletra de nostre alfabet. *Eme.* Litteræ M nomen. *Eme.* Emme.

ÈMANACIÓ. s. f. L' acció y efècte de emanar. *Emanacion.* Emanatio. *Émanation.* Emanazione.

EMANAR. v. n. Proceir, derivarse, tráurer principi y orígen de altra causa. *Emanar.* Emanare. *Émaner, provenir.* Emanare, trarre origine, nascere.

EMANCIPACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de emancipar. *Emancipacion.* Emancipatio. *Émancipation.* Emancipazione.

EMANCIPAR. v. a. Llibertar lo pare al fill de sa patria potestat. *Emancipar.* Emancipare. *Émanciper.* Emancipare.

EMBABIECADOR, RA. s. m. y f. Enganyadòr, alucinadòr. *Embaucador, embaidor.* Deceptor, seductor. *Trompeur, enjôleur.* Ciurmadore, bindolone.

EMBABIECAR. v. a. Enganyar, alucinar. *Embaucar, embair.* Illudere, decipere. *Leurrer.* Tirar con lusinghe, chiappare al boccone.

EMBABILLADÒR, RA. s. m. y f. EMBABIECADÒR.

EMBABILLAMENT. s. m. ant. Engany, alucinamènt. *Embaucamiento, embaimiento.* Illusio. *Leurre.* Lusinga, inescamento.

EMBABILLAR. v. a. ant. EMBABIECAR.

EMBADALIMÈNT. s. m. Pasmo, suspensió dels sentits. *Embeleso, embelesamiento, embebecimiento.* Mentis suspensio. *Transport, extase, ravissement d'esprit.* Estasi, ratto.

EMBADALIRSE. v. r. Quedarse pasmad. *Embelesarse, embebecerse, embeberse.* Stupefieri. *Demeurer stupéfait.* Stupefare.

EMBADOCARSE. v. r. EMBADALIRSE.

EMBAFAMÈNT. s. m. Fástig que causa algun mènjar. *Empalagamiento, empalago.* Fastidium, satietas. *Rassasiement.* Sazietà, fastidio, nausea.

EMBAFAR. v. a. Causar fástig algun mènjar sobradamènt dòls ó gras. *Empalagar.* Fastidire. *Dégoûter, rassasier.* Infastidire.

EMBAFAR. met. Cansar, enfadar, fastiguejar. *Empalagar.* Fastidium et molestiam afferre. *Ennuyer, fatiguer.* Annojare, infastidire.

EMBAGACIR. v. a. ant. PROSTITUIR.

EMBAGASSIR. v. a. ant. PROSTITUIR.

EMBAHUCADOR, RA. s. m. y f. EMBABIECADÒR.

EMBAIRSE. v. r. ant. EMBADALIRSE.

EMBAJANIMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de embajanirse. *Embobecimiento.* Stupor. *Imbécillité.* Imbecilità.

EMBAJANIRSE. v. r. ant. Tornarse bobo, estúpido. *Embobecerse.* Stupere. *Devenir imbécile.* Stupidire.

EMBALAR. v. a. Fèr fardos ó balas de roba, papèr y altres géneros pera embarcarlos ó transportarlos de una part á altra. *Embalar.* Sarcinas struere, componere. *Emballer, empaqueter.* Affardellare.

EMBALECO. s. m. EMBELECO.

EMBALSAMADOR, RA. s. m. y f. Lo qui embalsama. *Embalsamador.* Cadavera unguentis condiens. *Embaumeur.* Colui che imbalsama.

EMBALSAMAR. v. a. Umplir de bálsam y altras drogas oloròsas los cossos desprès de haberlos trèt las tripas y demès parts interiòrs, pera que se consèrven mòlt tèmps llibres de corrupció. *Embalsamar.* Aromatibus vel unguentis condire. *Embaumer.* Imbalsamare.

EMBANT. s. m. ant. ENVÁ.

EMBARAS. s. m. EMBRAS.

EMBARASSAR. v. a. EMBRASSAR.

EMBARATIR. v. a. Disminuir, abaxar lo preu de alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Abaratar.* Pretium minuere,

submittere. *Rabaisser*. Diminuire, scemare.

EMBARC. s. m. L' acció de embarcar y embarcarse persònas. *Embarco, embarcacion*. In navem introductio vel conscentio. *Embarquement*. Imbarco.

EMBARC. L' acció de embarcar géneros, provisiòns, etc. *Embarque*. In navem introductio. *Embarquement*. Imbarcamento.

EMBARCACIÓ. s. f. Cualsevol especie de nau ab que se pod navegar. *Embarcacion*. Navis. *Bâtiment*. Bastimento, nave.

EMBARCADÈRO. s. m. Lo lloc destinad pera embarcar la gènt, mercaderías y altras cosas. *Embarcadero*. Oræ locus è quo in navim conscenditur. *Embarcadère*. Luogo d' imbarco.

EMBARCADÒR. s. m. Lo qui embarca alguna cosa. *Embarcador*. Qui merces vel alia in navem introducit, vel imponit. *Celui qui embarque*. Colui che imbarca.

EMBARCAMÈNT. s. m. ant. EMBARC.

EMBARCAR. v. a. Ficar alguna cosa en la embarcació. Se usa també com recíproc. *Embarcar*. In navibus imponere. *Embarquer*. Imbarcare.

EMBARG. s. m. Retenció de bèns fèta per òrde superiòr. *Embargo*. Sequestratio. *Saisie, séquestre*. Staggina, sequestro.

EMBARG. ant. Embras, impedimènt, obstacle. *Embarazo, empacho, estorbo, obstáculo*. Impedimentum, obstaculum. *Embarras, obstacle, empêchement*. Intoppo, inciampo.

POSAR EMBARG. fr. AMPARAR.

SOLTAR LO EMBARG. fr. DESEMBARGAR.

EMBARGAMENT. s. m. ant. EMBARG, en la segòna accepció.

EMBARGAR. v. a. AMPARAR.

EMBARGAR. ant. Destorbar, impedir, embrassar. *Embargar*. Impedire. *Séquestrer*. Staggire, sequestrare.

EMBARNISSAR. v. a. Donar una capa de barnis á alguna cosa pera fèrla tornar llustròsa. *Embarnizar, barnizar*. Gummilinire. *Vernir, vernisser*. Vernicare, verniciare.

EMBARNISSAR. Donar á la terrissa una especie de barnis que tè la transparencia y resplandòr del vidre. *Vidriar*. Fictilia vasa operimento vitro simili illinire. *Vernisser*. Invetriare.

EMBARRANCAR. v. a. Ficar en un baranc. *Abarrancar*. In prærupta inducere. *Mettre, conduire dans des fondrières*. Mettere in una frana.

EMBARRANCARSE. v. r. met. Ficarse en un negoci arduo, espinòs, de difícil exida. Se usa també com actiu. *Abarrancarse, enzarzarse, meterse en algun berengenal, atollarse*. Arduis negotiis implicari. *Se fourvoyer*. Smarrirsi.

EMBARRAR. v. a. Tancar la porta assegurandla per dins ab una barra. *Atrancar, trancar*. Abducto vecte januam munire. *Bâcler*. Sprangare, stangare.

EMBARRAR. ant. EMBRUTAR.

EMBASSAMÈNT. s. m. Detenció ó suspensió de la corrènt de l' aigua ó de algun líquid. *Remanso*. Stagni factio. *Arrêtement du cours de l'eau*. Impaludamento.

EMBASSARSE. v. r. Detenirse la corrènt de l' aigua ó altre líquid, de manèra que fòrme bassa. Se usa també com actiu. *Rebalsarse, remansarse, estancarse*. Stagnare. *S'arrêter le cours de l'eau*. Impaludire.

EMBASTAR. v. a. Apuntar ó assegurar ab bastas lo que se ha de cusir desprès. *Hilvanar, embastar, bastear*. Filo suturam notare, firmare. *Faufiler*. Imbastire.

EMBASTAR. met. Principiar y dirigir un negoci ó assumpto. *Enjergar*. Dirigere, ordinare. *Commencer, conduire, arranger, disposer*. Imbastire, ordire, principiare.

EMBASTARDIR. v. a. ant. DEGENERAR.

EMBASTAS. s. f. pl. Bastas ó punts llargs. *Pasos, hilvanes*. Acûs puncta protensa. *Faufilures*. Imbastitura.

EMBÁT. s. m. Cop que dònan las ònadas á las rocas. *Embate*. Undarum impetus. *Choc impétueux de la mer*. Scossa.

EMBAUCAR. v. a. EMBABIECAR.

EMBAULAR. v. a. Ficar la roba ó altras cosas dins del baul. *Embaular*. Arcâ cameratâ includere. *Mettre dans un bahut*. Mettere nel forziere.

EMBAXADA. s. f. Lo recado de paraula que envia una persòna á altra. Se diu mès comunamènt dels que s' envian mutuamènt los prínceps per medi de sòs embaxadòrs. *Embajada*. Legatio. *Ambassade*. Imbasciata, nuova.

EMBAXADA. Lo empleo ú ofici de embaxadòr. *Embajada*. Legati munus, legatio. *Ambassade*. Ambasceria, imbasciata.

EMBAXADÒR. s. m. Lo ministre públic

que ab lo primèr caràcter dels de èxa classe va en nom de algun príncep á altre ab carta credencial pera tractar negocis, ó pera assistir en sa còrt en nom de sòn soberá. *Embajador*. Legatus. *Ambassadeur*. Ambasciadore.

EMBAXADÒR DE MALAS NOVAS Ó NOTICIAS. La persòna que se complau en portar noticias dolèntas. *Correo de malas nuevas*. Ominosus nuntius. *Porteur de mauvaises nouvelles*. Nunzio fatale.

EMBAXADÒRA. s. f. La mullèr del embaxadòr. *Embajadora*, *embajatriz*. Legati uxor. *Ambassadrice*. Ambasciatrice.

EMBEGUD, DA. p. p. de EMBÉURER. *Embebido*.

EMBEGUT, DA. adj. ant. Embadalid, parad. *Embebecido*. Hærens. *Étonné, stupéfié*. Stupefatto.

EMBELECADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui embeleca. *Embelecador*. Deceptor, delusor. *Enjôleur*. Ciurmadore.

EMBELECAR. v. a. Enganyar ab artificis y falsas apariencias fènd créurer lo que no es. *Embelecar*. Decipere, deludere. *Enjôler*. Abbindolare, infiocchiare.

EMBELECO. s. m. Engany, embustería, ficció. *Embeleco*. Præstigiæ. *Tromperie, artifice*. Busbaccheria, trappola, bindocheria.

EMBELECO. EMBELECADÒR.

EMBELEQUEJADÒR, RA. s. m. y f. EMBELECADÒR.

EMBELEQUEJAR. v. a. EMBELECAR.

EMBELEQUERÍA. s. f. EMBELECO, en la primèra accepció.

EMBELLIMÈNT. s. m. ADÒRNO.

EMBELLIR. v. a. Hermosejar, adornar alguna cosa. *Embellecer*. Ornare, decorare. *Embellir*. Abbellire.

EMBERMELLIR. v. a. Donar colòr bermell á alguna cosa. *Embermejecer, embermejar*. Rubefacere. *Rougir*. Arrossare.

EMBESTIDA. s. f. L' acció de embestir. *Embestida*, *embestidura*. Aggressio, impetus. *Attaque*. Attacco, assalto.

DONAR UNA EMBESTIDA. fr. EMBESTIR, en la primèra accepció.

DONAR UNA EMBESTIDA. fr. met. Créxer mòlt ab poc tèmps. *Dar un estiron*. Brevi crescere, adolescere. *Croître, grandir en peu de tems*. Crescere in poco tempo.

PEGAR UNA EMBESTIDA. fr. met. DONAR UNA EMBESTIDA.

EMBESTIR. v. a. Acométrer ab ímpetu, *Embestir, arremeter*. Aggredi, impetere, irrumpere. *Attaquer, assaillir vivement*. Attaccare.

EMBESTIR. met. Determinarse á dir ó executar alguna cosa ardua. *Arrestarse, atreverse*. Audere, intentare. *Oser, entreprendre, se hasarder*. Osare, ardire.

EMBESTIR. met. Empéndrer, intentar. *Acometer*. Aggredi. *Entreprendre, entamer*. Incominciare, intraprendere.

EMBESTIR. Ab los noms MALALTÍA, SON, TENTACIÓ, etc., es venir alguna de aquestas cosas. *Acometer*. Instare, urgere. *Attaquer*. Attaccare, assalire.

EMBESTIR Á ALGÚ. fr. EMPÈNDRER Á ALGÚ.

EMBETUMAR. v. a. Cubrir alguna cosa ab betum. *Embetunar*. Bitumine linire, inducere. *Enduire de bitume*. Intonacar d' asfalto.

EMBÉURER. v. a. Atráurer y recullir en sí alguna cosa líquida, com la esponja que se xupa l' aigua. *Embeber*. Imbibere. *S'imbiber*. Inzuppare, immollare.

EMBÉURER. Contenir dins de sí alguna cosa. *Embeber*. Continere, includere. *Contenir, enfermer*. Contenere, racchiudere.

EMBIGAR. v. a. Posar bigas en algun puèsto. *Envigar*. Contignare. *Mettre des poutres*. Mettere le travi.

EMBLA. s. f. ant. ADSEMBLA.

EMBLANCAR. v. a. EMBLANQUINAR.

EMBLANQUINAD. s. m. Lo blanquetj de alguna cosa fèt ab cals. Se diu particularmènt del que se fa en las pareds. *Jalbegue*. Dealbatio. *Blanc de chaux*. Imbiancatura.

EMBLANQUINADÒR, RA. s. m. Lo qui emblanquina. *Enjalbegador, enlucidor*. Dealbator. *Celui qui blanchit les murs*. Imbiancatore.

EMBLANQUINADURA. s. f. EMBLANQUINAMÈNT.

EMBLANQUINAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de emblanquinar. *Enlucimiento, encaladura*. Dealbatio. *L'action et l'effet de blanchir les murs*. Imbiancamento.

EMBLANQUINAR. v. a. Blanquejar las pareds ab guix, cals ó altra materia semblant. *Enjalbegar, jalbegar, enlucir, encalar, blanquear*. Dealbare. *Blanchir une muraille*. Imbiancare.

EMBLANQUIR. v. a. Fèr tornar blanca

alguna cosa. *Emblanquecer*. Dealbare. *Blanchir*. Imbiancare, far bianco.

EMBLANQUIR. p. us. EMBLANQUINAR.

EMBLANQUIR. v. n. ant. Tornarse blanc de cabells. *Encanecer*. Canescere. *Grisonner*. Incannire.

EMBLAR. v. a. ant. ROBAR.

EMBLEMA. s. m. Geroglífic, símbol en que se represènta alguna figura, y al peu de èlla se escriu algun vers ó lema que declara lo concèpte ó moralitat que conté. També se usa com femení. *Emblema*. Emblema. *Emblême*. Emblema.

EMBÓ. s. m. *Naut*. Canal fèta de posts per ahònt sen va cap al mar l' aigua que trau la bòmba. *Dala, adala*. Canaliculus ligneus in navibus. *Manche, cange, dalle*. Canale, canaletto.

EMBOBAMÈNT. s. m. Suspensió, encantamènt. *Embobamiento, embobecimiento*. Stupor. *Étonnement, surprise, ébahissement*. Stupore, sorpresa.

EMBOBAR. v. a. Entretenir á algú, tenirlo suspeus y encantad. *Embobar*. Mentem, sensum rapere. *Entretenir, distraire*. Svagare, storre.

EMBOBARSE. v. r. Quedarse suspens y encantad. *Embobarse*. Stupefieri. *Demeurer interdit, badauder*. Stupire.

EMBÒC. s. m. Lo pas de alguna cosa per una part estreta. *Emboque*. Transitus per angustum. *Passage d'une chose par un endroit étroit*. Il passo di qualche cosa per bucco stretto.

EMBOCADÈRO. s. m. Forad, ó pas estret fèt á manèra de canal estreta. *Embocadero*. Ostium. *Embouchure*. Foce, imboccatura.

EMBOCADOR. s. m. ant. EMBOCADÈRO.

EMBOCADURA. s. f. L' acció y efècte de embocar alguna cosa per una part estreta. *Embocadura*. Trajectio. *Embouchement*. Imboccatura.

TENIR BONA EMBOCADURA. fr. que se diu dels que tocan cualsevol instrumènt de vènt ab suavitat sèns que se percebesca lo buf. *Tener buena embocadura*. Tibia, fistula dulcè canere. *Avoir une excellente embouchure*. Aver buon becouccio.

EMBOCAR. v. a. Ficar dins de la bòca alguna cosa. *Embocar*. Ori inferre. *Emboucher*. Imboccare, metter in bocca.

EMBOCAR. Entrar per alguna part estreta. Se usa també com recíproc. *Embocar*. Intrare. *Pénétrer par un lieu étroit*. Penetrare.

EMBOCAR. met. Fèr créurer á algú lo que no es cert. *Embocar*. Falsas alicui persuadere. *Duper, en faire accroire*. Uccellare, gabbare, sonarla.

EMBOCAR. v. n. Mènjar mòlt y deprèssa. *Embocar, embaular*. Vorare, deglutire. *Engloutir, dévorer*. Inghiottire.

ÉMBOL. s. m. Cilindro destinad en las máquinas pera fèr entrar ó exir alguu flúido. *Émbolo*. Embolum. *Piston*. Stantuffo.

EMBOLIC. s. m. Farcèll de roba, papèrs ó altras cosas semblants fèt sènse cap òrde. *Rebujo, reburujon*. Involucrum. *Enveloppe*. Invoglia, coperta.

EMBOLIC. Enllas desordenad de una cosa ab altra, com dels fils en la madèxa, de las ramas en los arbres. *Enredo*. Implicatio. *Embrouillement, entrelacement*. Imbroglio, avviluppamento.

EMBOLIC. Engany, mentida que ocasiòna disturbis ó dissensiòns. *Enredo, maraña*. Confusio. *Tromperie*. Inganno, furberia.

EMBOLIC. Confusió, embras y dificultat en algun negoci. *Embolismo*. Implicatio, difficultas. *Confusion, désordre*. Confusione, disordine.

EMBOLIC. La mescla y confusió de moltas cosas. *Embolismo*. Confusio, perturbata commixtio. *Mélange confus*. Confusione, mischia.

EMBOLICAD, DA. adj. Dificultòs, ple de embolics. *Enredoso*. Implicatus. *Difficile, embrouillé*. Imbrogliato, difficile.

EMBOLICADÒR, RA. s. m. y f. Lo que embolica. *Enredador*. Intricator. *Celui qui enveloppe*. Avviluppatore.

EMBOLICADÒR. Lo qui tè geni y acostuma fer confusiòns. *Enredador, embolicador*. Mendax. *Brouillon, tracassier*. Accattabrighe, imbroglione.

EMBOLICAIRE. s. m. EMBOLICADÒR. en la segòna accepció.

EMBOLICAR. v. a. Cubrir alguna cosa donand voltas al rodedòr de èlla ab roba, papèr, etc. *Envolver*. Involvere, obvolvere. *Envelopper*. Avviluppare.

EMBOLICAR. Aplicar draps á alguna part del cos pera curar algun mal. *Entrapajar, entrapar*. Pannis involvere. *Bander*. Fasciare, bendare, legare.

EMBOLICAR. Embullar alguna cosa, com cabells, una madèxa de seda, etc. *Enmarañar*. Intricare. *Embrouiller, tortiller*. Imbrogliare, avvolgere.

EMBOLICAR. Enllassar, entretexir, entremesclar una cosa ab altra. *Enredar*. Implicare. *Entrelacer, entortiller, mêler*. Mischiare, ravvolgere.

EMBOLICAR. Barrejar una cosa ab altras ó amagarla de modo que difícilment puga trobarse. *Envolver*. Involvere. *Envelopper*. Avviluppare.

EMBOLICAR. Dír mòltas mentidas, afegind las unas sòbre las altras pera compóndrer en la apariencia alguna especie, y fèr que sia difícil averiguar la veritat. *Zurcir*. Mendacia confingere. *Mentir*. Mentire, imbrogliáre.

EMBOLICAR. met. Confóndrer, enredar alguna cosa fènd sòn éxit mès difícil; y axí se diu que un plèd, un negoci se ha EMBOLICAD. *Enmarañar*. Implicare. *Confondre, embrouiller, entortiller*. Confondere, imbrogliare.

EMBOLICAR. met. Ficar á algú en algun empenyo, assumpto ó negoci escabròs ó de difícil éxit. *Enredar*. Implicare. *Engager*. Impegnare, metter in obbligo.

EMBOLICAR. met. Ficar discordia y dissensiòns èntre alguns. *Enredar, enzarzar*. Inimicitias fovere. *Souffler la discorde, brouiller des amis*. Abbaruffare.

EMBOLICARSE. v. r. met. Sobrevenir dificultats en algun negoci. *Enredarse, enmarañarse*. Turbari, intricari. *S'embrouiller*. Imbrogliarsi.

EMBOLICARSE. Taparse y abrigarse ab la capa, mantellina ó altra roba. *Revolverse*. Se obvolvere. *S'envelopper*. Avvilupparsi.

EMBOLISMAL. adj. que se aplica al any que tè trètse llunaciòns, anyadíndsenehi una sòbre las dòtse de que se compon lo any puramènt llunar pera igualar los anys llunars ab los solars. *Embolismal*. Embolismalis. *Embolismique*. Embolismico.

EMBOLISME. s. m. Anyadidura de certs dias pera igualar lo any de una especie ab lo de altra com lo llunar y lo civil ab lo solar. *Embolismo*. Embolismus, embolimæus. *Embolisme, intercalation*. Embolismo, cembolismo.

EMBOLISME. EMBOLIC, en la cuarta accepció.

EMBOLT, TA. p. p. ant. Embolicad. *Envuelto*.

EMBOLUM. s. m. Lo que fa mòlt bulto, y embrassa mès per sòn volum que per sòn pes. *Balumbo*. Volumen, voluminosa moles. *Chose qui est volumineuse et embarrassante*. Volume.

EMBORBOLLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui parla confusa y atropelladamènt. *Barbullon*. Confusè multiloquus. *Barbouilleur*. Colui che si imbarazza, impaccia.

EMBORBOLLAR. v. a. Parlar atropelladamènt fènd mòlt sòròll. *Barbullar*. Confusè garrire. *Barbouiller*. Impacciarsi.

EMBORRAR. v. a. Umplir alguna cosa de bòrra, com las cadiras, las albardas, etc. *Emborrar, atiborrar*. Fomento replere, infarcire. *Rembourrer*. Riempire di borra.

EMBORRAR. Donar la segòna cardada á la llana extenèndla pera tirarhi olí, y desprès donarhi un altre tòm pera prepararla per lo tint. *Emborrar*. Iterum carminare. *Drousser la laine*. Ricarminare.

EMBORRAR. met. y fam. Atiparse, mènjar mòlt, sèns elecció y deprèssa. *Emborrar, atiborrarse, tupirse*. Cibo infarciri. *S'empiffrer*. Impinzare, mangiare á crepa pelle.

EMBORRATXADÒR, RA. s. m. y f. Lo que emborratxa. *Emborrachador*. Inebriator. *Enivrant*. Inebriante.

EMBORRATXAR. v. a. Causar borratxèra. *Emborrachar, embriagar*. Inebriare. *Enivrer, soûler*. Inebriare, ubbriacare.

EMBORRATXAR. met. Entontir, adormir, perturbar. Se usa també com recíproc y s' extèn als animals. *Emborrachar*. Sopore afficere. *Assoupir, endormir, troubler*. Sopire, assonnare.

EMBORRATXARSE. v. r. Bèurer vi ó altre licòr fins á pèrdrer lo us llibre y racional de las potencias. *Emborracharse, embriagarse*. Inebriari. *S'enivrer, se soûler*. Ubbriacarsi, inebriarsi.

EMBORRISSAR. v. a. Donar la primèra cardada á la llana pera filarla. *Emborrizar*. Carminare. *Donner la première carde à la laine*. Carminare.

EMBORROSSAR. v. a. EMBÒSSAR, en la segòna accepció.

EMBORSAR. v. a. ant. EMBÒSSAR, en la primèra accepció.

EMBÒS. s. m. La part de la capa ó altra cosa ab que algú se tapa la cara. *Embozo*. Pallii pars os tegens. *La partie du manteau qui couvre le visage*. La parte

del mantello colla quale si copre il viso.

EMBÒSCADA. s. f. Ocultació de algú ó alguns en part retirada pera atrapar á altre desprevingud. Se diu comunamènt de la guerra. *Emboscada, celada.* Insidiæ. *Embuscade.* Imboscata, appostamento.

EMBOSCAR. v. a. Posar amagada alguna partida de gènt per alguna operació militar. *Emboscar.* Insidias parare. *Embusquer.* Imboscare, mettere in agguato.

EMBOSCARSE. v. r. ant. Ficarse en lo espessòr de algun bosc. *Emboscarse.* Sese in silvam recipere. *S'enfoncer dans un bois.* Imboscarsi.

EMBÒSSAR. v. a. Ficar alguna cosa á la bòssa. Regularmènt se diu del dinèr. *Embolsar.* In crumena recondere. *Embourser.* Imborsare.

EMBÒSSAR. Tapar la cara per la part inferiòr fins al nas ó als ulls. Se usa mès comunamènt com recíproc. *Embozar.* Faciem pallio obtegere. *Se couvrir le visage jusqu'à la hauteur des yeux.* Coprire il viso fino agli occhi.

EMBOTAR. v. a. Posar lo vi ó altre licòr en las bòtas. *Encubar, envasar.* In dolium infundere. *Encuver.* Mettere in un tino.

EMBOTAR. Posar lo vi, oli, etc. en los bòts ó altras einas. *Envasar.* In utrem vel aliud vas infundere. *Entonner.* Imbottare.

EMBOTAR. p. us. AMUSSAR, en la primèra accepció.

EMBOTELLAR. v. a. Posar algun licòr en botèllas. *Embotellar.* Laguncculis infundere. *Mettre en bouteilles.* Mettere in bottiglia.

EMBOTIMÈNT. s. m. Inflòr. *Hinchazon.* Inflatio, tumor. *Enflure, tumeur.* Gonfiezza.

EMBOTIMÈNT. AMUSSAMÈNT.

EMBOTINAD, DA. adj. que se aplica á lo que está fèt en fòrma de botí. Se diu principalmènt de las sabatas que cubrexen mòlt lo peu. *Abotinado.* Ad cothurni formam. *En forme de guêtre.* In forma di nosa.

EMBOTIR. v. a. Inflar. *Hinchar.* Inflare. *Enfler.* Gonfiare.

EMBOTIR. AMUSSAR, en la primèra accepció.

EMBOTIRSE. v. r. Inflarse. *Hincharse, abotagarse.* Intumescere. *S'enfler.* Gonfiarsi.

EMBOTONAR. v. a. ant. BOTONAR.

EMBOTORNAD, DA. adj. Inflad. *Abotagado.* Tumefactus, tumidus. *Bouffi.* Gonfio, tumido.

EMBÒTXAD. s. m. La enramada que se posa als cucs de seda pera que filen, y la operació de posarla. *Embojo.* Abrotani ramusculi. *Branches pour les vers à soie.* Rami pe' bigatti.

EMBÒTXADA. s. f. Cop donad ab una bòtxa á altra. *Bochazo.* Ictus globulo impactus. *Coup, choc d'une boule avec une autre.* Voto d' una palla con un'altra.

EMBÒTXAR. v. a. En lo jog de bòtxas fèrne fugir alguna del puèsto ab lo cop de la bòtxa que se tira. *Bochar.* Globulum alterius globuli ictu trudere, pellere. *Fendre.* Spaccare, scrapolare.

EMBÒTXAR. Preparar y compóndrer las rumas de la planta anomenada bòtxa ó hèrba cuquèra, al voltant de alguna pèssa, pera que los cucs de seda hi pugan pujar y filarhi los capòlls. *Embojar.* Abrotani fasciculos ordinare, struere. *Arranger des branches de buis pour les vers à soie.* Disporre i rami pe' bigatti.

EMBRANILLAR. v. a. Guarnir de branillas alguna cosa. *Emballenar.* Oris cetacei virgulis munire. *Garnir de baleines.* Guarnire di ossi di balena.

EMBRAS. s. m. Impedimènt, dificultat, obstacle. *Embarazo.* Impedimentum, obstaculum, obex. *Embarras, obstacle.* Imbarazzo, intoppo.

EMBRASSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui embrassa. *Embarazador.* Præpediens. *Celui qui embarrasse.* Imbarazzatore.

EMBRASSADURA. s. f. L' acció y efecte d' embrassar ó ficar el bras. *Embrazadura.* Aptatio brachio facta. *L'action de passer un bouclier au bras.* L' azione d' imbracciare.

EMBRASSADURA. La nansa per ahònt se agafa lo escud ó altra arma semblant. *Embrazadura.* Ansa. *Anse.* Imbracciatura.

EMBRASSAR. v. a. Impedir ó retardar alguna cosa. També se usa com recíproc. *Embarazar.* Præpedire, impedire. *Embarrasser.* Imbarazzare.

EMBRASSAR. Ficar lo bras esquerre per la nansa del escud ó altra arma semblant pera cubrir y defensar lo cos. *Embrazar.* Aptare brachio. *Prendre un bouclier, le passer au bras.* Imbracciare.

EMBRASSAR. ant. ABRASSAR.

EMBRASSÒS, A. adj. Lo que embrassa é incomoda. *Embarazoso.* Præpediens, molestus. *Embarrassant.* Imbarazzante.

EMBRASSÒSÍSSIM, MA. adj. sup. de EMBRASSÒS. *Embarazosísimo.* Valdè præpediens. *Très-embarrassant.* Molto imbarazzante.

EMBRATAR. v. a. ant. EMBRUTAR.

EMBRAVIMÈNT. s. m. ant. Irritació, furòr. *Embravecimiento.* Sævitia, feritas. *Rage, fureur, colère violente.* Bravezza, furore, rabbia.

EMBRAVIR. v. a. ant. Irritar, enfurismar. També se usa com recíproc. *Embravecer.* Sævire, efferari. *Devenir furieux, s'irriter.* Infuriare, adirarsi.

EMBRIAG, GA. adj. ant. BORRATXO.

EMBRIAGAR. v. a. EMBORRATXAR.

EMBRIAGAR. met. Enagenar, transportar. *Embriagar.* Inebriare. *Enivrer, ravir, extasier.* Estasiarsi, esser rapito.

EMBRIAGARSE. v. r. EMBORRATXARSE.

EMBRIAGUERÍA. s. f. ant. BORRATXÈRA, en la primèra accepció.

EMBRIAGUESA. s. f. ant. BORRATXÈRA, en la primèra accepció.

EMBRIDAR. v. a. Posar la brida als animals. *Embridar.* Frenare, freno instruere. *Brider.* Imbrigliare.

EMBRIÓ. s. m. Lo sémen condensad ab la sang y fèt una massa en lo vèntre de la femèlla, abans de distingirse los mèmbres y organisació del animal que ha de formarse de èlls. *Embrion.* Fetus informis. *Embryon.* Embrione.

ESTAR EN EMBRIÓ ALGUNA COSA. fr. met. Estar mòlt al principi y sèns l'òrde y perfecció que deu tenir en sòn complemènt. *Estar en embrion, estar en cierne alguna cosa.* Rem esse immaturam, indigestam. *N'être point sorti de sa coquille.* Non esser uscito del guscio.

EMBRÒLL. s. m. Enrèdo, engany de que resulta confusió. *Embrollo, embrolla.* Dolosa confusio, implicatio. *Brouillerie, tracasserie.* Intrigo, imbroglio.

EMBROLLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui embròlla. *Embrollador, embrollon.* Implicans. *Brouillon, tracassier, qui brouille.* Intrigante, imbroglione.

EMBRÒLLAIRE. com. EMBROLLADÒR.

EMBRÒLLAR. v. a. Enredar, confóndrer las cosas. Se usa també com recíproc. *Embrollar.* Implicare, confundere. *Embrouiller, brouiller.* Imbrogliare, intrigare.

EMBROMAD, DA. adj. BOIRÒS, NUVOLÒS.

EMBROMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui embròma. *Embromador.* Qui verbis dolosis alios decipit. *Enjôleur.* Ciurmadore, bindolone.

EMBRÒMAR. v. a. Enganyar á algú. *Embromar.* Dolosis verbis decipere. *Enjôler.* Abbindolare, carrucolare.

EMBRÒMARSE. v. r. ENNUVOLARSE.

EMBRUTAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de embrutar. *Ensuciamiento.* Inguinamentum. *Saleté, ordure.* Sucidume, bruttura, lordura.

EMBRUTAR. v. a. Umplir de porquería ó fèr tornar bruta alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Ensuciar, emporcar.* Inguinare, spurcare, conspurcare. *Souiller, salir.* Sporcare, lordare, bruttare.

EMBRUTAR. TACAR.

EMBRUTARSE. v. r. Fèr las necessitats corporals en lo llit, camisa, enaguas, calsas, etc. *Ensuciarse.* Ventris profluvio spurcari. *Se salir.* Sporcarsi, lordarsi.

EMBRUTIRSE. v. r. ant. EMBRUTARSE.

EMBRUTIRSE. ant. Entorpirse lo us de la rahó. *Embrutecerse, arrocinarse.* Obbrutescere. *S'abêtir.* Istupidire.

EMBRUXADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui practica lo va y supersticiòs art de embruxar. *Hechicero.* Veneficus. *Sorcier, ensorceleur.* Stregone, fattucchiero.

EMBRUXAMÈNT. s. m. Cualsevol acte supersticiòs de embruxar. *Hechicería.* Veneficium. *Sorcellerie, féerie.* Fattucchiera.

EMBRUXAR. v. a. Segòns la credulitat del vulgo privar un á altre de la salud ó de la vida, trastornarli lo judici ó causarli algun altre dany en virtut de pacte fèt ab lo dimoni, y de certas confecciòns y prácticas supersticiòsas. *Hechizar, embrujar, maleficiar.* Fascinare. *Ensorceler.* Ammaliare, affatturare.

EMBUCHACAR. v. a. ant. Mènjar mòlt. *Embuchar.* Glutire. *Manger goulument.* Inghiottire.

EMBUFAGAT, DA. adj. ant. Esbufegad. *Exhalado.* Anhelans. *Haletant, essoufflé.* Ansante.

EMBULL. s. m. EMBOLIC, en la segòna, tercèra, cuarta y quinta accepció.

EMBULLADOR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui embulla. *Enredador.* Intricator. *Brouillon.* Rissoso, accattabrighe.

EMBULLAR. v. a. EMBOLICAR, en la tercèra accepció.

EMBUS. s. m. Impedimènt que no permet lo pas. *Atasco.* Obex. *Obstacle, empêchement, obstance.* Impaccio, ritegno.

EMBUSSAD, DA. adj. Se diu de cualsevol conducto ple de terra ó brossa, de manèra que no se pod usar. *Ciego, atrampado.* Obstructus. *Bouché.* Ostrutto.

EMBUSSARSE. v. r. Umplirse de terra ó brossa una canònada ó conducto, de manèra que no se puga usar. *Atramparse, cegarse.* Obstrui. *S'engorger, se boucher.* Turare, stoppare.

EMBUSTEJAR. v. n. ant. EMBUSTÈREJAR.

EMBUSTERAS. s. m. aum. de EMBUSTÈRO. *Embusterazo, embusteron.* Fallaciosus nimis. *Grand menteur.* Bugiardaccio, menzognero per la vita.

EMBUSTEREJADÒR, RA. s. m. y f. EMBUSTÈRO.

EMBUSTÈREJAR. v. n. Dir frecuentmènt embusterías. *Embustear.* Mentiri. *User souvent de menteries.* Dir molte bugie.

EMBUSTERÍA. s. f. Mentida disfrassada ab artifici. *Embuste.* Fallacies, fallacia. *Menterie, ruse, fourberie.* Falsità, menzogna.

EMBUSTÈRO, RA. s. m. y f. Lo qui diu embusterías. *Embustero.* Fallaciosus. *Menteur.* Menzognero, mentitore.

EMBUT. s. m. Instrumènt vuid, ample de dalt y estret de bax, que se posa en lo broc de alguna eina pera fèr passar á èlla ab facilitat lo licòr contingud en altra. *Embudo.* Infundibulum. *Entonnoir.* Imbuto.

FÈR EMBUTS. fr. fam. Parlar ab dificultat, tartamudejar. *Tartajear, tartamudear, rozarse.* Balbutire. *Bégayer.* Tartagliare, balbettare.

NO FÈR EMBUTS. fr. met. y fam. Parlar clar, dir llibremènt sòn sentit. *No morderse los labios.* Apertè et liberè loqui. *Ne pas aller par quatre chemins.* Parlar schietto.

SÈNS EMBUTS. mod. adv. SÈNSE FÈR EMBUTS.

SÈNSE FÈR EMBUTS. loc. fam. Sèns empatx, claramènt. *En puridad, rasamente.* Planè, simpliciter. *Clairement, sans détour.* Senza rigiri, chiaramente.

EMBUTEJAR. v. n. FÈR EMBUTS.

EMBUTET. s. m. dim. de EMBUT. *Embudillo, embudito, embudico.* Parvum infundibulum. *Petit entonnoir.* Imbuttino.

EMBUTID. s. m. Obra de fusta, marfil, pèdra ó mètall, que se fa encaxand y ajustand bè unas pèssas en altras de la matèxa ó diversa materia, peró de distinct colòr, de manèra que fòrmen varios dibuxos y figuras. *Embutido.* Opus tessellatum. *Marqueterie.* Tarsia, intarsiatura.

EMBUTIR. v. a. Fèr embutids. *Embutir.* Opus tessellatum conficere. *Marqueter.* Intarsiare.

EMENA. s. f. ant. ESMENA.

EMENAR. v. a. ant. ESMENAR.

EMENDACIÓ. s. f. ant. ESMENA.

EMENDAR. v. a. ant. ESMENAR.

EMERGÈNT. adj. Lo que nax, ix y té principi de altra cosa; y axí se anomena en los contractes dany EMERGÈNT lo qui se seguex de la detenció del dinr. *Emergente.* Emergens. *Qui provient, qui dérive, qui naît.* Emergente.

EMERGIR. v. n. ant. OCÓRRER.

EMÉRIT. adj. que se aplicaba èntre los romans al soldad que habia cumplert lo sòn servey. *Emérito.* Emeritus. *Émérite.* Tra i romani il soldato che aveva servito bene.

EMERSIÓ. s. f. *Astron.* La exida de un astre per detras del cos de altre que l'ocultaba. *Emersion.* Emersus. *Émersion.* Emersione.

EMÉTIC, CA. adj. Lo que causa vòmit. Se usa mès comunamènt com substantiu masculí. *Emético.* Vomificus. *Émétique.* Emetico.

ÉMFASIS. s. f. Figura retórica que se vex pera donar á entèndrer mès de que significan las paraulas ab que s'exprèssa alguna cosa. *Énfasis.* Emphasis. *Emphase.* Enfasi.

EMFÁTIC, CA. adj. Se aplica á las paraulas y expressiòns que contènen énfasis, y á las persònas que las usan. *Enfático.* Emphaticus. *Emphatique.* Enfatico.

EMFÁTICAMÈNT. adv. mod. Ab énfasis. *Enfáticamente.* Emphaticè. *Emphatiquement.* Enfaticamente.

EMFITEOTA. s. m. ENFITEOTA.

EMFITÉUSIS. s. f. ENFITÈUSIS.

EMFITEUTA. s. m. ENFITEOTA.

EMFITÉUTIC, CA. adj. ENFITÈUTIC.

EMFITEUTICARI, RIA. adj. ENFITEUTICARI.

EMIGRACIÓ. s. f. Lo acte de abandonar

una familia, poble ó nació sòn pais pera establirse en altra nació. *Emigracion.* Emigratio. *Émigration.* Emigrazione.

EMIGRAD, DA. adj. Lo qui emigra. Se usa també com substantiu. *Emigrado.* Emigrans. *Émigré.* Emigrato.

EMIGRAR. v. n. Dèxar ó abandonar sòn propi pais ab ánimo de domiciliarse ó establirse en altra nació. *Emigrar.* Emigrare. *Émigrer.* Emigrare.

EMINENCIA. s. f. Altura ó elevació del terreno. *Eminencia.* Locus eminens. *Éminence, hauteur.* Eminenza.

EMINENCIA. met. Excel-lencia ó sublimitat de ingeni, virtut ó altre dot de l'ánima. *Eminencia.* Eminentia, excellentia. *Sublimité de génie, de vertu, etc.* Eccellenza, sublimità.

EMINENCIA. Títol de honòr que se dòna als cardenals de la santa Iglèsia romana, y al gran mestre de la religió de sant Joan de Jerusalem. *Eminencia.* Eminentia. *Éminence.* Eminenza.

EMINENCIAL. adj. *Filos.* Se aplica á la virtut ó poder que pod produir un efècte, no per connexió formal ab èll, sinó per una virtut superiòr que lo abrassa ab excel-lencia. *Eminencial.* Eminens. *Éminentiel.* Eminenziale.

EMINÈNT. adj. Alt, elevad, que descolla sòbre lo demès. *Eminente.* Eminens. *Éminent, haut.* Eminente, sopravvanzante, eccelso.

EMINÈNT. met. Lo que sobrix y se avantatja en mérit, preu, extensió ó altra cualitat. *Eminente.* Eminens, præcellens. *Éminent, excellent.* Eminente, eccellente.

EMINENTÍSSIM, MA. adj. sup. de EMINÈNT. *Eminentísimo.* Eminentissimus. *Très-éminent.* Eminentissimo.

EMINENTÍSSIM. adj. Dictad ó títol que se dòna als cardenals de la santa Iglèsia romana y al gran mestre del òrde de sant Joan de Jerusalem. *Eminentísimo.* Eminentissimus. *Éminentissime.* Eminentissimo.

EMINENTMÈNT. adv. mod. Excel-lentmènt, ab mòlta perfecció. *Eminentemente.* Eminenter. *Éminemment, excellemment.* Eminentemente.

EMINENTMÈNT. *Filos.* Ab eminencia, potencialmènt. *Eminentemente.* Eminenter. *Virtuellement, potentiellement.* Altamente, potentemente.

EMISSARI. s. m. Missatgèr que s' envia pera descubrir alguna cosa que se desitja saber. *Emisario.* Emissarius. *Émissaire.* Emissario.

EMMATRICULACIÓ. s. f. ant. MATRÍCULA.

EMMATRICULAR. v. a. ant. MATRICULAR.

EMMENAR. v. a. ant. ESMENAR.

EMMUSTEIMENT. s. m. ant. Mustiguesa, falta de vigòr y ufana. *Marchitez.* Marcor. *Flétrissure.* Marcimento, disseccamento.

EMMUSTEIRSE. v. r. ant. ENMUSTIGARSE.

EMOLIÈNT. adj. *Med.* Lo que servex per ablanir alguna duricia ó tumòr. *Emoliente.* Emolliens. *Émollient.* Emolliente.

EMOLUMÈNT. s. m. Venturas, utilitat ó propina que correspon á algun cárreg ó empleo. Se usa comunamènt en plural. *Emolumento.* Emolumentum. *Émolument.* Emolumento.

EMPADRONAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de empadronar. *Empadronamiento, encabezamiento, encabezonamiento, encartacion.* Census. *Recensement.* Annoveramento, numerazione.

EMPADRONAMÈNT. La nómina y llista que se fa en los pobles pera saber per sòs noms lo número de vehins. *Padron, empadronamiento.* Census. *Dénombrement, recensement.* Annoveramento.

EMPADRONAR. v. a. Assentar ó escríurer lo nom de algú ó alguns en lo llibre dels que deuen pagar contribuciòns. *Empadronar, encabezar, encabezonar, encartar.* Censere. *Inscrire au rôle des impositions.* Annoverare uno tra quei che pagano i dazj.

EMPADRONARSE. v. r. Inclóurerse en la llista que conté los noms dels vehins de algun poble. *Escribirse.* In censum referri. *S'inscrire.* Arrolarsi, scriversi.

EMPAITAR. v. a. Perseguir ab empenyo á alguna persòna ó animal, apurandlo y apretandlo. *Acosar, dar tras uno.* Cursu premere. *Poursuivre avec acharnement, acculer.* Incalzare, stringere.

EMPALAR. v. a. Enastar á un en un pal com se posa al ast un aucèll. *Empalar.* Stipite hominem ab imo ad summum transfigere. *Empaler.* Impalare.

EMPALIAR. v. a. Guarnir, cubrir las pareds de tapisserías ó altres draps rics. *Colgar, emparamentar.* Aulæis ornare. *Orner, parer, enjoliver, harnacher.* Guernire, parare.

EMPALIAR. met. PALIAR.

EMPALIAR. met. y vulg. Enganyar afalegand.

Engatar, engatusar. Blanditiis decipere. *Enjôler, attraper.* Abbindolare, carrucolare.

EMPALOMAR. v. a. *Náut.* Guarnir ó cusir la relinga y gratil ab la vela. *Empalomar.* Vela rudentibus assuere. *Garnir les voiles de ralingues.* Orlare le relinghe.

EMPALLETADA. s. f. *Náut.* Especie de matalas que se fòrma en lo costat de las embarcaciòns cuand van á entrar en combat, posand junts en un filad los farcèlls de la roba dels marinèrs, y servex pera defensar algun tant dels tirs de fusèll enemigs á la gènt que está sòbre cuberta. Se fa algunas vegadas de mès resistencia, juntand trossos de caps y altres arreus. *Empalletado.* Munimenti genus è nautarum supellectile in pugnis navalibus adhiberi solitum. *Bastingue, bastingure.* Impagliatura.

EMPANADA. s. f. Mènjar compost de carn ó altra cosa cuberta ab pa ó pasta y cuit desprès al fòrn. *Empanada.* Artocreas. *Pâté, tourte.* Torta, pasticcio.

EMPANADA. met. Conveni secrèt èntre alguns per algun fi comunamènt mal. *Pastel.* Conventio. *Conventicule.* Pasticcio, segreto raunamento.

EMPANTANEGAR. v. a. Detenir, embrassar ó impedir lo curs de alguna dependencia ó negoci. Se usa també com recíproc en lo sentit de estar algú sèns poder passar endavant en alguna dependencia ó negoci. *Empantanar.* Implicare. *Embarrasser.* Imbarazzare, imbrogliare.

EMPAPAR. v. a. Mullar alguna cosa de tal manèra que quède interiòr y exteriormènt penetrada del líquid, com la esponja que se fica en l'aigua. Se usa comunamènt com recíproc, aplicandlo tant al líquid que se introduex en lo sólido, com al sólido en que se introduex lo líquid; y axí diem que la sòpa s' EMPAPA en lo caldo, y que la pluja s'EMPAPA en la terra. *Empapar.* Imbuere. *Tremper, imbiber.* Insuppare.

EMPAPARSE. v. r. met. Imbuirse de alguna máxima, doctrina, etc., de modo que ocupe tòta la voluntat ó enteniment. *Empaparse.* Imbui. *S'adonner exclusivement à....* Imbeversi.

EMPAPATX. s. m. Enfit. *Empacho, empacho de estómago, embarazo de estómago.* Cruditas. *Indigestion.* Crudezza, indigestione.

EMPAPATXAR. v. a. Carregar lo ventrell, umplirlo massa de vianda. *Cargar, embarazar el estómago, empachar.* Stomachum gravare. *Surcharger, fatiguer l'estomac.* Aggravare.

EMPAPATXARSE. v. r. Enfitarse. *Empaparse, empacharse, ahitarse.* Infarciri cibo. *Se regouler, se donner une indigestion.* Satollarsi eccessivamente, prendere un' indigestione.

EMPAPERAR. v. a. Embolicar ab papèr alguna cosa. *Empapelar.* Chartis involvere. *Envelopper dans un papier.* Incartare.

EMPAQUETAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de empaquetar. *Empaque.* Sarcinarum confectio. *L'action d'empaqueter.* Afardellamento.

EMPAQUETAR. v. a. Posar alguna cosa en paquets. *Empaquetar.* In sarcinas colligere. *Empaqueter.* Afardellare.

EMPARA. s. f. AMPARA.

POSAR EMPARA. fr. AMPARAR.

TRÁURER LA EMPARA. fr. DESEMBARGAR.

EMPARAMENT. s. m. ant. AMPARA.

EMPARAMENT. ant. AMPARO, PROTECCIÓ.

EMPARAMENTAR. v. a. ant. EMPALLIAR, en la primèra accepció.

EMPARAR. v. a. ant. AMPARAR.

EMPARAR. ant. PROTEGIR.

EMPARAR. ant. APÈNDRER.

EMPARAR. ant. EMPÈNDRER.

EMPARARSE. v. r. ant. Empéndrerse. Péndrer á sòn cárreg, péndrer alguna empresa. *Tomar.* Assumere. *Prendre à son compte.* Prendere a suo conto.

EMPARARSE. ant. APODERARSE, PÈNDRER.

EMPARENTAR. v. a. Contráurer parentiu per via de casamènt. *Emparentar.* Affinitate conjungi. *S'apparenter.* Imparentarsi.

EMPARRAD. s. m. Lo conjunt de sarments y fullas de una ó mòltas parras, que sostingudas ab pals y travessèrs de fusta, ferro ó altra materia fòrman cubert, y fan sòmbra á algun siti. També se dóna lo nom de EMPARRAD als pals y travessèrs que sostènen las parras. *Emparrado.* Vitibus instructa pergula. *Berceau, tonnelle.* Pergola.

EMPARRARSE. v. r. Extèndrer mòlt las ramas los arbres y plantas com fan las parras. *Parrar.* Ramos diffundere. *Étendre les branches.* Stendere i rami facendo una pergola.

EMPASSARSE. v. r. No detenirse alguna cosa en altra en que s' enclou, ó per ahònt passa; exirse de èlla. *Pasarse*. Dilabi. *Excéder les bornes*. Scorrere, uscire.

EMPASSARSE. Passar alguna cosa per algun conducto estret, per algun forad. *Colarse, pasarse*. Trajici. *Se couler*. Colarsi.

EMPASSARSE. DESENFILARSE.

EMPASSARSE. Enviarse lo mènjar ó béurer. *Tragar, pasar*. Glutire. *Avaler*. Inghiottire, ingojare.

EMPASSARSE. SALTAR, passar de una cosa á altra, etc.

EMPASSARSE. met. Créurer fácilmènt lo inverossímil ó que no tè fonamènt. *Tragarse*. Facilè credere. *Gober*. Bersi una cosa, andare a veder pescar colla gatta.

EMPASSÁRSEN. Defallirse per falta de alimènt. *Ahilarse*. Languescere. *Tomber en défaillance*. Svenire.

EMPASTAR. v. a. ant. EMPASTISSAR.

EMPASTIFERAR. v. a. EMPASTISSAR.

EMPASTIFERARSE. v. r. EMPASTISSARSE.

EMPASTISSAR. v. a. Embrutar ab fang ó altra cosa semblant. *Embarrar, embadurnar*. Luto vel alio simili incrustare. *Barbouiller*. Sporcare, impiastrare.

EMPASTISSARSE. v. r. Embrutarse los peus ó mans ab alguna porquería. *Emplastarse, embadurnarse*. Conspurcari. *Se barbouiller*. Sporcarsi.

EMPASTRE. s. m. EMPLASTRE.

EMPAT. s. m. L' acció y efècte de empatar. *Empate*. Æquatio. *Partage*. Divisione di voti.

EMPATAR. v. a. Quedar iguals los vots de modo que no puga haberhi resolució ó elecció en lo que se vota. *Empatar*. Æquare. *Égaliser, partager*. Dividersi i voti.

EMPATX. s. m. ant. Embras, destòrb. *Empacho*. Impedimentum, obstaculum. *Embarras, obstacle, difficulté*. Imbarazzo, impaccio.

EMPATX. Cortedat, vergònya, turbació. *Empacho*. Pudor. *Timidité, honte, embarras*. Timidezza, rossore, vergogna.

EMPATXADAMENT. adv. mòd. ant. Ab embras, ab dificultat. *Embarazosamente*. Difficilè, impeditè. *Avec embarras*. Con imbarazzo.

EMPATXAMENT. s. m. ant. EMPATX, en la primèra accepció.

EMPATXAR. v. a. ant. Destorbar, embrassar. *Empachar*. Impedire, obstare. *Empêcher*. Impedire, impacciare.

EMPATXAR. ant. PROHIBIR, PRIVAR, VÈDAR.

EMPATXAR. ant. ENVERGONYIR.

EMPATXARSE. v. r. Pararse, turbarse, envergonyirse. *Empacharse*. Pudore, verecundiâ impediri. *S'embarrasser*. Impacciarsi.

EMPATXARSE. ant. Ficarse algú en lo que no li toca. *Meterse alguno donde no le llaman, ó en lo que no le toca, ó en lo que no le va ni le viene*. Alienis negotiis non vocatum se immiscere. *Se mêler quelqu'un de ce qui ne lui regarde pas*. Frammischiarsi negli affari altrui.

EMPATZ. s. m. ant. EMPATX.

EMPAVESSAR. v. a. Guarnir de gala alguna embarcació adornandla ab bandèras y gallardets. *Empavesar*. Navem fasciolis versicoloribus ornare. *Pavoiser*. Circondare, guernire di pavesi.

EMPAX. s. m. ant. EMPATX.

EMPAXAMENT. s. m. ant. EMPATX, en la primèra accepció.

EMPEDÈR, RA. adj. Lo qui patex lo mal de ser restret y no poder descarregar lo vèntre. *Estíptico, estítico*. Stypticus. *Constipé, reserré*. Costipato, stitico.

EMPEDÈR. Lo que tè virtut de restrényer. *Estíptico, estítico*. Stypticus. *Styptique*. Stitico.

EMPEDERNID, DA. adj. Dur, insensible. *Empedernido*. Obduratus. *Dur, inflexible, insensible*. Inesorabile, inflessibile.

EMPEDERNIR. v. a. Endurir mòlt. També se usa com recíproc. *Empedernir*. Obdurare. *Endurcir, durcir*. Indurire, indurare.

EMPEDERNIRSE. v. r. met. Obstinarse, fèrse insensible. *Empedernirse*. Obdurari. *S'endurcir*. Indurirsi, incrudelirsi.

EMPEDIMENT. s. m. ant. IMPEDIMÈNT.

EMPEDRAD. s. m. Pavimènt formad artificialmènt de pèdras. *Empedrado*, Pavimentum lapidibus stratum. *Pavé*. Lastrico, selciato.

BÁTRER LO EMPEDRAT. fr. met. y fam. ant. Rodar mòlt per los carrèrs sènse cap necessitat. *Callejear*. Per vicos discurrere. *Battre le pavé*. Essere scioperato.

EMPEDRADÒR. s. m. Lo qui tè l' ofici de empedrar. *Empedrador*. Pavimentorum structor. *Paveur*. Lastricatore.

EMPEDRAR. v. a. Cubrir lo pavimènt ab pèdras encaxadas unas ab altras de mo-

do que no pugan móurerse. *Empedrar*. Lapidibus sternere. *Paver*. Lastricare.

EMPEDREIR. v. a. ant. PETRIFICAR.

EMPEDREIR. EMPEDERNIR.

EMPEDREIR. Fèr que alguna cosa estigue ménos esponjòsa de lo que se requirex pera sòn us. Se diu particularmènt del mènjar, y se usa com recíproc. *Apelmazar*. Nimis indurare. *Comprimer, rendre serré, compacte*. Indurare, ristringere, pigiare.

EMPEGAR. v. a. Donar un bany de pega derritida ó altra cosa semblant al interiòr ó exteriòr dels bòts, bòtas y altras einas. *Empegar*. Picare, impicare, pice illinire. *Poisser*. Impeciare, impegolare.

EMPEGAR. Marcar ab pega lo bestiar de llana. *Empegar*. Pice oves notare. *Marquer les brebis avec de la poix*. Contrasegnare la gregge con la pece.

EMPEGAR. Parland del llinyol passarhi lo cèrot pera fèrlo fort. *Encerotar*. Cerato oblinire. *Frotter de poix, avec du cérat*. Incerare.

EMPEGOTAR. v. a. EMPEGAR.

EMPEGUIR. v. a. ant. ENVERGONYIR.

EMPEGUNTAR. v. a. EMPEGAR.

EMPELT. s. m. Arbre empeltad. *Ingerto, engerto*. Surculus. *Arbre enté*. Nesto, innesto.

EMPELT. La part per ahònt se ha empeltad lo arbre. *Ingeridura*. Insitio. *Ente*. Nesto.

EMPELT. L'acció y efècte de empeltar. *Engertacion*. Insertio, insitio. *L'action de greffer, d'enter*. Annestamento.

EMPELTADÒR. s. m. Lo qui empelta un arbre ó altra cosa. *Engeridor*. Insertor. *Celui qui ente*. Colui che annesta.

EMPELTAR. v. a. Ficar ó introduir un bròt de un arbre en lo trònc ó rama de altre arbre. Se pod fèr de varios modos y segòns èlls tè diferènts noms, com EMPELTAR de escudet, etc. *Ingertar, ingerir*. Inserere. *Enter, greffer, faire une ente*. Annestare, innestare.

EMPELTREIRSE. v. r. ant. Empedreirse. *Apelmazarse*. Nimis indurari. *S'endourcir beaucoup*. Indurarsi molto.

EMPÈNDRER. v. a. Comensar alguna cosa. Se diu mès comunamènt de las que tèneu dificultat ó pèrill. *Emprender*. Aggredi, suscipere. *Entreprendre*. Imprendere, pigliar a fare.

EMPÈNDRER Á ALGÚ. fr. Escométrerlo pera importunarlo, repéndrerlo, etc. *Emprender á alguno*. Aggredi. *Entreprendre quelqu'un, le railler, l'attaquer*. Perseguitare, importunare.

EMPENTA. s. f. Cop que se dòna ab forsa pera apartar ó tráurer de sòn lloc á alguna persòna ó cosa. *Empellon, empujon, envion, rempujon*. Impulsus, impulsio. *Heurt*. Urto.

EMPENTA. s. f. La forsa que se fa pera móurer ó detenir á alguna persòna ó cosa. *Empuje, empujo*. Impulsus, impulsio. *Choc, heurt*. Urto, scontramento.

Á EMPENTAS. mod. adv. met. Ab violencia, injuriosamènt. *Á empellones, á empujones*. Violenter. *Avec violence, injurieusement*. Violentamente.

DONAR EMPENTAS. fr. Donar cops pera fer apartar de sòn puèsto á alguna persòna ó cosa. *Empellar, empujar, rempujar, empeller*. Impellere, protrudere. *Pousser*. Spingere, scalzare.

EMPENYA. s. f. La part superiòr del peu, que està èntre la canyèlla de la cama y lo comensamènt dels dits. *Empeine del pié, peine*. Pedis pars superior. *Cou-de-pied*. Collo del piede.

EMPENYA. La part de la sabata que cubrex la EMPENYA del peu. *Empella, pala*. Calcei obstragulum. *Empeigne*. Tomajo.

EMPENYAR. v. a. Dèxar alguna cosa per penyòra en seguritat del pago. *Empeñar*. Pignorare, obpignorare. *Hypothéquer, mettre en gage*. Dare in pegno.

EMPENYAR. Obligar ó precisar. *Empeñar*. Cogere. *Engager*. Impegnare, ingaggiare.

EMPENYAR. Posar á algú per empenyo pera conseguir alguna cosa. *Empeñar*. Intercessorem adhibere. *Faire quelqu'un médiateur*. Far intercedere.

EMPENYARSE. v. r. Endeutarse. *Empeñarse*. Ære alieno gravari. *S'endetter*. Indebitarsi.

EMPENYARSE. Insistir ab tenacitat en alguna cosa. *Empeñarse*. Tenaciter insistere. *S'opiniâtrer*. Sostenere ostinatamente.

EMPENYARSE. Intercedir pera que algú conseguesca lo que pretèn. *Empeñarse*. Intercedere. *Recommander, s'intéresser pour quelqu'un*. Intercedere, raccomandare.

EMPENYARSE. Contráurer alguna obligació ó empenyo. Se diu ordinariamènt com al principi no se advertí fins ahònt podia arribar lo empenyo, y en aquest sentit se diu que se EMPENYA l'acció.

disputa, etc. *Empeñarse*. Causam, negotium in se suscipere. *S'obliger; devenir l'affaire sérieuse*. Diventar serio un affare.

EMPENYARSE DE ALGÚ. fr. EMPENYAR, en la tercèra accepció.

EMPÉNYER. v. a. Impel-lir, fèr forsa pera móurer ó detenir á alguna persòna ó cosa. *Empujar, empellar*. Impellere. *Pousser, repousser*. Spingere.

EMPENYIMÈNT. s. m. ant. EMPENTA.

EMPENYO. s. m. L' acció ó efècte de empenyar ó empenyarse. *Empeño*. Conatus. *Engagement*. Obbligo, impegno.

EMPENYO. La obligació de pagar en que se posa lo qui empenya alguna cosa, ó s' empenya y endeuta. *Empeño*. Obligatio. *Engagement*. Obbligo, impegno.

EMPENYO. Obligació en que algú se troba constituid per sa hònra, per sa conciencia ó altre motiu. *Empeño*. Obligatio. *Devoir*. Obbligo, dovere.

EMPENYO. Desitj vehemènt de fèr ó conseguir alguna cosa, y lo objècte á que se dirigex. *Empeño*. Cupiditas vehemens. *Ardeur, désire ardent*. Impegno, ostinazione.

EMPENYO. Constancia é insistencia en seguir alguna cosa ó intènt. *Empeño*. Contentio. *Ardeur*. Impegno, costanza.

EMPENYO. La persòna que se ha interessad ó empenyad per altre. *Empeño*. Protector, patronus, fautor. *Protecteur*. Protettore.

AB EMPENYO. mod. adv. Ab gran desitj y constancia, sèns dèxar de fèr cap diligencia. *Con empeño*. Magna contentione, toto pectore. *Avec ardeur, avec vivacité*. Con impegno, con ostinazione.

FÈR EMPENYO. fr. EMPENYARSE, en la tercèra accepció.

PÉNDRER AB EMPENYO. fr. Péndrer algun assumpto ab mòlta eficacia y afany. *Tomar con empeño, tomar á pechos*. Summâ contentione inniti. *Prendre à cœur*. Aver a cuore, pigliar a cuore.

POSAR PER EMPENYO. fr. EMPENYAR, en la tercèra accepció.

EMPENYORAR. v. a. ant. EMPENYAR, en la primèra accepció.

EMPERADÒR. s. m. Títol que antiguamènt se donaba en rigòr no mès que als generals que habian vensud y mort considerable número de enemigs, ja per aclamació del exèrcit vencedòr, ja per decrèt del senad. Vuy en dia se dòna aquest nom á varios soberans. *Emperador*. Imperator. *Empereur*. Imperatore.

EMPERADÒR. Pèx. ESPASA.

EMPERADÒRA. s. f. La dona del emperadòr, ó la que es senyòra de algun imperi. *Emperatriz*. Imperatrix. *Impératrice*. Imperatrice.

EMPERADRIU. s. f. ant. EMPERADÒRA.

EMPERAIRE. s. m. ant. EMPERADÒR.

EMPERAMOR. adv. ant. Per causa, per amòr. *Por amor, por razon*. Propter. *Pour l'amour de*. Per l' amor di.

EMPERATRIS. s. f. EMPERADÒRA.

EMPERATRIU. s. f. ant. EMPERADÒRA.

EMPERAYRE. s. m. ant. EMPERADÒR.

EMPERESIR. v. n. ant. EMPERESIRSE.

EMPERESIRSE. v. r. Dèxar ó diferir de fèr alguna cosa per peresa. *Emperezar*. Pigrescere. *Négliger, être paresseux*. Negligere, trascurare.

EMPERESIRSE. Dèxarse dominar de la peresa. *Emperezar*. Pigritia torpere. *Devenir paresseux, s'adonner à la fainéantise*. Diventar pigro, darsi alla poltroneria.

EMPERESÓSARSE. v. r. ant. EMPERESIRSE.

EMPERIFOLLAR. v. a. EMPOLAINAR.

EMPERÓ. Conjuncció adversativa, que modifica, disminuind ó ampliand lo sentit de la cláusula precedènt. *Empero*. At, tamen, verumtamen, veruntamen. *Mais*. Ma.

EMPESA. s. f. La mescla de varios ingrediènts que se fa pera donar cos y llustre á alguns texids. *Adobo*. Mixtura telis puliendis. *Préparation pour les toiles*. Salda.

EMPESA. PRÈMPSA, lo llustre, llisura, etc.

EMPESTAD, DA. adj. EMPESTIFERAD.

EMPESTAR. v. a. Causar, comunicar la pèsta. Se usa tambè com recíproc. *Apestar*. Peste inficere. *Empester*. Appestare, infettare.

EMPESTAR. Fèr ó comunicar mòlt mal olòr. *Apestar*. Nimium fœtere. *Empester, empuantir*. Impuzzolire, appestare.

EMPESTAR. met. Corrómprer, viciar. *Apestar*. Corrumpere. *Corrompre, pervertir*. Corrompere, pervertere.

EMPESTIFERAD, DA. adj. Lo que es mòlt dolènt en sa línea; y axí se diu: fa un aire EMPESTIFERAD. *Pestifero, pestilencial, pestilente*. Pestilens. *Pestilentiel*. Pestilenzioso, pestilente, pestifero.

EMPETAR. v. a. EMPATAR.

EMPETARLAS. fr. fam. Igualar á un en alguna acció sobresaliènt ó extraordinaria. Se diu mès comunamènt EMPETAR LA BASA Á ALGÚ. *Empatársela á alguno.* Æquare, parem alicui esse. *Rivaliser avec quelqu'un.* Gareggiare con uno.

EMPETRAR. v. a. ant. IMPETRAR.

EMPHITEOT. s. m. ant. ENFITEOTA.

EMPHITEOTICAL. adj. ant. ENFITÈUTIC.

EMPIJORAR. v. n. territ. EMPITJORAR, en la segòna accepció.

EMPINAD, DA. adj. que se aplica al qui afècta mòlta gravedat. *Estirado.* Elatus, tumidus. *Affecté, qui fait l'important.* Borioso, superbo.

EMPINAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de empinar ó empinarse. *Empinamiento.* Erectio. *L'action d'élever ou de s'élever.* Innalzamento.

EMPINAR. v. a. Alsar en alt. *Empinar.* Erigere, attollere. *Élever, lever, hausser.* Alzare, innalzare.

EMPINARSE. v. r. Alsarse de puntetas pera semblar mès alt ó descubrir millòr las cosas. En los cuadrúpedos se diu axí posarse sòbre las dòs potas del detras alsand las del davant. *Empinarse.* Erigi. *Se hausser sur la pointe des pieds.* Drizzarsi, alzarsi.

EMPINARSE. met. Se diu dels arbres, montanyas, etc., cuand pujan mès que las altras. *Empinarse.* Eminere, excellere. *S'élever.* Alzarsi.

EMPÍREO. adj. Se aplica al cel ó còrt celestial, perqué allí se dèxa Dèu véurer y gosar de sòs ángels y sants. També se usa com substantiu masculí. *Empíreo.* Cœlum empireum. *Empyrée.* Il cielo empireo.

EMPÍREO. Lo que pertany al cel empíreo, lo que es celestial ó diví. *Empíreo.* Cœlestis. *Empyrée.* Empireo.

EMPÍRIC, CA. adj. Lo qui se goberna solamènt per la práctica. També se usa com substantiu y se diu comunamènt dels mètges. *Empírico.* Empiricus. *Empirique.* Empirico.

EMPÍRICAMÈNT. adv. mod. Per la sola práctica. *Empíricamente.* Ad usum empirici. *En empirique.* Empiricamente.

EMPITJORAMÈNT. s. m. PITJÒRA.

EMPITJORAR. v. a. Posar mès mala alguna cosa. *Empeorar.* Deteriorem reddere. *Empirer.* Peggiorare.

EMPITJORAR. v. n. Anar una cosa de mal á pitjòr. Se usa també com recíproc. *Empeorar.* In pejus ruere. *Empirer.* Peggiorare, deteriorare.

EMPLASSAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de emplassar. *Emplazamiento.* In diem dictio. *Ajournement.* Citazione.

EMPLASSAR. v. a. Citar á algú manand... comparéxer davant del jutge en senyalad dia y hora. *Emplazar.* In jus vocare. *Assigner.* Citare, chiamar in giudizio.

EMPLASTRE. s. m. Medicamènt disposat en fòrma sólida, peró mòlt tòva, que se aplica sòbre la part mala ab algun drap que lo subjècte. *Emplastro.* Emplastrum, malagma. *Emplâtre.* Impiastro.

EMPLEAD, DA. adj. Lo qui está destinad per lo gobern al servey públic. També se usa com substantiu. *Empleado.* Munere publico fungens. *Emp...* Impiegato.

DONAR PER BÈN EMPLEAD Ó EMPLEADA ALGUNA COSA. fr. Conformarse gustosamènt á alguna cosa desagradable per lo profit que de èlla se seguex. *Dar por bien empleado algo.* Pro benè expenso habere. *S'en consoler.* Consolarsene.

TENIR PER BÈN EMPLEAD Ó EMPLEADA ALGUNA COSA. fr. DONAR PER BÈN EMPLEAD Ó EMPLEADA ALGUNA COSA.

EMPLEAR. Destinar á algú al servey del públic. *Emplear.* Munus publicum conferre. *Employer.* Impiegare.

EMPLEAR. Gastar lo dinèr en alguna compra, ja sia de cosa que ha de servir ... usarne, ja pera comerciar ab èlla. *Emplear.* Impendere. *Employer.* Impiegare.

EMPLEAR. Gastar, consumir, ocupar ... EMPLEAR lo tèmps, las rèndas, etc. *Emplear.* Impendere. *Employer, dépenser.* Impiegare, occupare.

EMPLEGAR. v. a. ant. Embolicar. *Envolver.* Involvere. *Envelopper.* Inviluppare, avviluppare.

EMPLEO. s. m. L'acció y efècte de emplear. *Empleo.* Comparatio. *Emploi.* Impiego.

EMPLEO. Destino, ocupació, ofici. *Empleo.* Munus, officium. *Emploi, place, occupation.* Impiego, carico, uffizio.

SEPARAR Á ALGÚ DE UN EMPLEO. fr. Deposarlo, tráurerlo. *Apear á alguno de su empleo.* Officio privare. *Destituer, démettre quelqu'un.* Deporre, destituire.

EMPLOMAR. v. a. Cubrir de plòm alguna cosa. *Emplomar.* Plumbo teg...

plumbare. *Plomber, couvrir de plomb.* Impiombare.

EMPLÒMAR. Assegurar alguna cosa ab plòm com se fa en las vidrièras. *Emplomar.* Plumbo nectere, firmare. *Plomber.* Impiombare.

EMPLÒMAR. Soldar ab plòm. *Emplomar.* Plumbo nectere, firmare. *Souder.* Soldare con piombo.

EMPLÒMAR. Posar plòmas en alguna cosa, ja sia per adòrno, ja pera fèrla volar, ja per afrònt. *Emplumar.* Plumis induere. *Emplumer.* Guernir di piume.

EMPLUJAD, DA. adj. Plujòs. *Lluvioso.* Pluviosus. *Pluvieux.* Piovoso, piovigginoso.

EMPOBREZIR. v. a. ant. EMPOBRIR.

EMPOBRIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de empobrir. *Empobrecimiento.* Pauperies. *Appauvrissement.* Riducimento a povertà.

EMPOBRIR. v. a. Fèr tornar pobre á algú. *Empobrecer.* Pauperare. *Appauvrir.* Impoverire.

EMPOBRIR. v. n. ant. Tornarse pobre. *Empobrecer.* In paupertatem venire. *S'appauvrir.* Impoverire, divenir povero.

EMPOLAINAR. v. a. Adornar á alguna persòna ab mòlt cuidado y esmero. També se usa com recíproc. *Emperejilar.* Ornare. *Parer.* Ornare, guernire.

EMPOLSAMÈNT. s. m. Lo acte de empolsar. *Polvoreamiento.* Pulveratio. *L'action de poudrer.* Impolveramento.

EMPOLSAR. v. a. Cubrir de pòls. *Empolvar, empolverizar, polvorear, polvorizar.* Pulverare. *Saupoudrer, couvrir de poussière.* Impolverare.

EMPÒLSARSE. v. r. Cubrirse de pòls los panyos y altres texids que lo retènen mòlt fácilmènt. *Entraparse.* Pulvere obturari. *Se remplir de poussière.* Impolverarsi.

EMPOLTRONIMÈNT. s. m. Peresa, aversió al traball. *Poltroneria.* Desidia. *Cagnardise, paresse, indolence.* Pigrizia, trascuraggine.

EMPOLTRONIRSE. v. r. Tornarse poltró. Se diu mès comunamènt dels que se dònan á la vida sedentaria. *Apoltronarse, empoltronecerse, poltronizarse.* Desidere. *S'acagnarder.* Infingardire, impigrire.

EMPOLVAR. v. a. Posar pòlvos al cabell. Se usa també com recíproc. *Empolvar.* Pulvere focare, ornare. *Poudrer.* Impolvorare.

EMPOLVAR. EMPOLSAR.

EMPONSONYAR. v. a. ant. ENMATSINAR.

EMPORI. s. m. Lloc ahònt concòrre per lo comers gènt de diferènts naciòns. *Emporio.* Emporium. *Endroit très-fréquenté par les négocians de différens pays.* Emporio.

EMPÓSIT. s. m. Lo pósit ó solatge que fan los licòrs. *Poso, asiento, sedimento, suelo, solada.* Fæx. *Lie, mare.* Feccia, fondaccio, posatura.

EMPOSTAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de empostar. *Entabladura.* Contabulatio, contignatio. *L'action et l'effet de couvrir de planches.* Il tavolare.

EMPOSTAR. v. a. ant. EMPOSTISSAR.

EMPOSTEMARSE. v. r. ant. Fèrse postèrma. *Apostemarse.* Apostemam creare. *Apostumer, abcéder.* Marcire, impostemire.

EMPOSTILAMENT. s. m. ant. EMPOSTISSAMÈNT.

EMPOSTISSAD. s. m. Pavimènt fèt de posts. *Entablado.* Tabulatum. *Plancher de planches.* Tavolato.

EMPOSTISSAD. Sostre ó cuberta de algun edifici fèt de posts. *Entablamento.* Tabulatum, contabulatio. *Toit fait de planches.* Tavolato.

EMPOSTISSAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de empostissar. *Entabladura.* Contabulatio. *L'action de planchéier.* Il tavolare.

EMPOSTISSAR. v. a. Cubrir, tancar ó assegurar ab posts alguna cosa. *Entablar.* Tabulare, contabulare. *Planchéier.* Chiuder con tavole, impalcar con tavole.

EMPOTAR. v. a. Posar una cosa dins del pot. Se diu comunamènt del tabaco. *Embotar.* Vasi immittere. *Enfermer.* Mettere in un vaso.

EMPOTINGAR. v. a. Donar á algú mòltas potingas ó medicinas. *Jaropar, jaropear.* Medicis potionibus aliquem implere. *Droguer.* Caricar di rimedj.

EMPOTRAR. v. a. Ficar alguna cosa en la pared ó en lo pavimènt, asseguranddla ab obra. *Empotrar.* In aliam materiam introducere firmandum. *Enfoncer, enchâsser quelque chose dans le mur, dans le sol.* Conficcare.

EMPOTSIM. s. m. ant. EMPÓSIT.

EMPOUAR. v. a. Ficar ó tirar al pòu al-

guna cosa. *Empozar*. In puteum conjicere. *Mettre, jeter dans un puits*. Mettere nel pozzo.

EMPREMPTA. s. f. ant. IMPRÈMPTA.

EMPREMPTAR. v. a. ant. IMPREMPTAR, ESTAMPAR.

EMPRENDAR. v. a. Guanyar la voluntad y agrado de algú. *Prendar*. Allicere. *Gagner, captiver la bienveillance*. Allettare.

EMPRENDARSE. v. r. Aficionarse, enamorarse algú de alguna cosa ó persòna. *Prendarse*. Allici. *S'attacher, prendre de l'affection pour*. Attaccarsi, passionarsi.

EMPRENYAR. v. a. Fèr concebir á la femèlla. *Empreñar*. Gravidare. *Féconder, rendre une femme enceinte*. Ingravidare.

EMPRENYAR. met. y vulg. Molestar á algú ab desmasiada importunitat. *Atafagar, hacer una jiba*. Fastidium gignere. *Ennuyer, importuner, assommer*. Annojare, fastidire.

EMPRES, A. p. p. de EMPÈNDRER. *Emprendido*.

EMPRESA. s. f. L' acció ardua y dificultòsa que valerosamènt se comensa. *Empresa*. Facinus. *Entreprise*. Impresa, intraprendimento.

EMPRESA. ASSÈNTO, en la tercèra accepció.

EMPRESA. Cert símbol ó figura enigmática que aludex á lo que se intènta conseguir, ó denota alguna prènda de que se fa alarde; y pera majòr intel-ligencia se anyadex comunamènt alguna lletra. *Empresa*. Symbolum, emblema. *Devise*. Impresa, motto.

EMPRESONAR. v. a. ant. Ficar á la presó. *Encarcelar*. In carcerem conjicere. *Incarcérer, emprisonner*. Imprigionare, incarcerare, ingabbiare.

EMPRESSARI. s. m. Lo qui pren á sòn cárreg alguna empresa ó negoci en que hi intervènen altras persònas, posand los fòndos necessaris pera èlla, y estand á las perduas ó ganancias que resulten. *Empresario*. Socialis negotii præpositus. *Entrepreneur*. Intraprensore, imprenditore.

EMPRESTAR. v. a. ant. DÈXAR, entregar á altre, etc.

EMPRÉSTIT. s. m. Lo acte de dèxar dinèrs, ó los dinèrs dèxads. *Empréstito, emprestado, préstamo*. Mutuatio, mutuum. *Prêt, emprunt*. Imprestito, prestito.

EMPROBAR. v. a. Examinar si una cosa está ajustada á la mida ó proporció de altra á la cual se ha de ajustar. Se diu comunamènt dels vestids. *Probar*. Ad examen revocare. *Essayer*. Saggiare, provare.

EMPUDEGAR. v. a. Llansar ó comunicar mòlta pudòr. *Apestar*. Fœtore inficere. *Empester, empuantir, infecter*. Appestare, infettare.

EMPUDEGAR. met. y fam. Fastiguejar, cansar, causar enfado. *Apestar*. Fastidium afferre. *Ennuyer, fatiguer*. Annojare, infastidire.

EMPUDENTIR. v. a. ant. EMPUDEGAR.

EMPUNYADURA. s. f. En las armas blancas la part per ahònt se agafan ab la ma. *Empuñadura, puño*. Capulus. *Poignée*. Pomo, manica.

EMPUNYAR. v. a. Agafar alguna cosa ab lo puny. *Empuñar*. Manu prehendere. *Empoigner*. Impugnare, aggavignare.

EMPURPURAR. v. a. ant. Tenyir de púrpura. *Purpurar*. Purpurare, murice tingere. *Teindre de couleur pourpre*. Tingere di color porporino.

EMPURPURAR. ant. Vestir de púrpura. *Purpurar*. Purpurea veste indui. *Habiller de couleur pourpre*. Vestire di porpora.

ÉMUL. s. m. Enemig contrari de alguna cosa que procura destruir. Los poetas usan aquesta veu en bona part. *Émulo*. Æmulus, æmulator. *Émule, émulateur, contraire*. Emulo, gareggiante.

EMULACIÓ. s. f. Passió de l' ánima que excita á imitar, y fins á excedir las accións dels altres. Se usa en bona y mala part. *Emulacion*. Æmulatio. *Émulation*. Emulazione.

EMULAR. v. a. Imitar las acciòns de altre procurand igualarlo y fins excedirlo. Se usa en bona y mala part. *Emular*. Æmulari. *Imiter les actions d'autre, tâcher de les égaler, rivaliser*. Emulare, concorrere, gareggiare.

ÉMULO. s. m. ÉMUL.

EMULSIÓ. s. f. *Farm*. Beguda semblant á la llèt, que s' extrau de varias llavors picandlas en un mortèr, y tirandhi aigua de poc en poc. *Emulsion*. Emulsio. *Émulsion*. Emulsione.

EN.

ÈN. s. f. Nom de la setsena lletra de nostre alfabet. *Ene*. Littere N nomen. *En*. Enne.

EN. Paraula que en catalá es á vegadas un pronom neutre que equival á *axó* ó *de axó*, v. g. gat escaldad ab aigua tebia EN tè prou. Á vegadas es adverbi de lloc, v. g. jo MÈN aniré, que s' entèn de *aquí* ó de *allí*: y á vegadas se usa com artícle, com primèr es EN Roca que sòs fills. fran. *En, le*. Ne, il.

EN. prep. Unida als noms que regex indica en quin lloc, tèmps ó modo se determinan las acciòns dels verbs á que se referex; y axí se diu: tal obra se imprimí EN Barcelona: Ausías March florí EN lo sigle XV: fulano dissipa lo sèu patrimoni EN lo jog. *En*. In. *A, en*. A, in.

EN. Junt ab algun gerundiu equival á *luègo que, desprès que*, com EN posand lo general los peus en la platja, disparà l' artillería. *En*. Simul ac. *En*. Nel.

ENADIR. v. a. ant. ANYADIR.

ENAGENABLE. adj. Lo que se pod enagenar. *Enajenable*. Alienari valens. *Aliénable*. Alienabile.

ENAGENACIÓ. s. f. L' acció ó efècte de enagenar. *Enajenacion, enajenamiento*. Alienatio, abalienatio. *Aliénation*. Alienazione.

ENAGENACIÓ. met. Distracció, falta de atenció, embadalimènt. *Enajenacion, enajenamiento*. Mentis evagatio. *Étonnement, distraction*. Stupore, sorpresa.

ENAGENAMÈNT. s. m. ENAGENACIÓ.

ENAGENAR. v. a. Passar ó entregar á altre lo domini de alguna cosa. *Enajenar*. Alienare, abalienare. *Aliéner*. Alienare.

ENAGENAR. met. Tráurer á algú de sí, privarlo del us de la rahó ó dels sentits. Se usa també com recíproc. *Enajenar*. Distrahere. *Transporter, aliéner*. Far uscir de' gangheri.

ENAGRIRSE. v. r. ant. TORNARSE AGRE, en la primèra accepció.

ENAGUAS. s. f. pl. Part del vestid de las donas, que se porta sòta de las faldillas, y tapa dèsde la cintura, ahònt se liga, fins als peus: es comunamènt de tela ó cotó blanc. *Enaguas, naguas*. Muliebris interior cyclas. *Jupon de dessous*. Gonnella.

ENALBARDAR. v. a. ant. ALBARDAR.

ENÁL-LAGE. s. f. *Gram*. Figura que se comet mudand las parts de la oració ó sos accidènts, com cuand se posa un cas ó un tèmps per altre, etc. *Enallage*. *Énallage*. Enallage.

ENALZAR. v. a. ant. ALSAR.

ENAMORAD, DA. adj. Lo qui tè amòr. *Enamorado, derretido, amartelado*. Amore flagrans, captus. *Amoureux, épris*. Innamorato, invaghito, acceso.

PENSAN LOS ENAMORADS QUE TÒTHOM TÈ LOS ULLS TANCADS. ref. que denota que lo qui està apassionad creu que ningú veu lo que èll voldria que no vejès. *Juzgan los enamorados que tienen todos los ojos vendados*. Omnis amans alios orbatos lumine credit. *L'homme aveuglé par l'amour, croît tout le monde aveugle*. Gli innamorati credono che niuno gli osserva.

ENAMORADET, TA. adj. dim. de ENAMORAD. *Enamoradillo, enamoradito*. Aliquantulo amore captus. *Un peu épris*. Innamoratino.

ENAMORADIS, SA. adj. Lo qui es fácil y propens á enamorarse. *Enamoradizo*, In amorem proclivis. *Enclin à l'amour*. Facile ad innamorarsi.

ENAMORADÍSSIM, MA. adj. sup. de ENAMORAD. *Enamoradisimo*. Nimio, vehementi amore captus. *Très-épris, fort amoureux*. Innamoratissimo, innamorato fradicio.

ENAMORADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui enamòra. *Enamorador, enamorante*. Ad amorem alliciens. *Celui qui fait l'amour*. Innamorante.

ENAMORAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de enamorar ó enamorarse. *Enamoramiento*. Amor, ad amorem allectio. *L'action de rendre amoureux ou de devenir amoureux*. Innamoramento, innamoranza.

ENAMORAR. v. a. Excitar en altre la passió del amòr. *Enamorar*. Ad amorem allicere. *Rendre amoureux, faire l'amour*. Innamorare.

ENAMORARSE. v. r. Aficionarse, emprendarse de alguna persòna. *Enamorarse, enquillotrarse*. Amore affici, capi. *Devenir amoureux, être épris d'amour*. Innamorarsi, invaghirsi.

ENAMORAT, DA. s. m. y f. ant. FESTEJADÒR.

ENAMORICARSE. v. r. Emprendarse levemènt y sèns gran empenyo de alguna persòna. *Enamoricarse, engolondrinarse*. Levi amore affici. *S'amouracher*. Innamoracchiarsi.

ENAMUNT. adv. ll. AMUNT.

ENANO, NA. s. m. y f. NANO.

ENANS. adv. t. ABANS.

ENANS. conj. adv. ANS BÈ.

ENANZ. adv. t. ABANS.

ENANZ. conj. adv. ANS BÈ.

ENANT. adv. t. ant. En avant. *En adelante.* In posterum. *Désormais.* D' or innanzi, d' ora in poi.

ENANTAR. v. a. ant. AVANSAR.

ENARBOLAR. v. a. Alsar en alt algun estandart ó bandèra ó altra cosa semblant. *Enarbolar, arbolar.* Erigere. *Arborer.* Inalberare, alberare.

ENARBORAR. v. a. ant. ENARBOLAR.

ENARDIR. v. a. Excitar ó avivar alguna passió del ánimo. Se usa també com recíproc. *Enardecer.* Incendere. *Échauffer, enflammer.* Infiammare, accendere.

ENARMÓNIC, CA. adj. *Mús.* Se aplica á un dels tres géneros del sistema músic que proceex per dès diesis ó semitons menòrs, y una tercèra majòr ó ditó. *Enarmónico.* Enharmonicus. *Enharmonique.* Enarmonico.

ENASPRAR. v. a. Lligar los ceps nous ó arbres á altre arbre ó aspra pera que pujen drets. *Enrodrigonar, rodrigar.* Vites vel arbores fustibus illaqueare. *Échalasser.* Palare.

ENASPRIRSE. v. r. ant. Axecarse las ònas commogudas per la furia del vènt. *Encresparse.* Tumescere. *Écumer.* Gonfiarsi, insuperbirsi.

ENASTAR. v. a. ant. Posar al ast. *Espetar.* Veru figere. *Mettre à la broche.* Infilzare nello spiedo.

ENASTAR. Traspassar, clavar, introduir en algun cos un instrumènt punxagud. *Espetar.* Transfodere, transfigere. *Enfiler, traverser, passer de part en part.* Infilzare.

ENAVALL. adv. ll. AVALL.

ENBAJANIRSE. v. r. ant. EMBAJANIRSE.

ENBARGAR. v. a. ant. Impedir, embrassar. *Embargar.* Obstare, impedire. *Empêcher, embarrasser, retenir.* Impacciare, impedire.

ENBRONCH, CA. adj. ant. CÒRVO.

ENCABACETAT, DA. adj. ant. Cubert ab lo cabacet. *Encapacetado.* Galeatus. *Armé d'un casque.* Coperto d' elmo.

ENCABALLADA. s. m. Lo conjunt de las pèssas principals sòbre que se arma alguna cosa, com la ENCABALLADA de la teulada. *Armadura, armazon.* Fulcimentum. *Armure.* Armadura.

ENCABESTRAR. v. a. Posar lo cabestre á un animal. *Encabestrar.* Capistrare. *Mettre le licou.* Incapestrare.

ENCABESTRARSE. v. r. ENCASQUETARSE.

ENCADARNARSE. v. r. Contráurer la malaltía anomenada CADARN. *Acatarrarse.* Catarrho laborare. *S'enrhumer.* Infreddare, accatarrare.

ENCADENAMÈNT. s. m. L' acció y efecte de encadenar. Se diu de la connexió y enllas de unas cosas ab altras, tant en lo físic com en lo moral. *Encadenamiento, encadenadura, encadenacion.* Concatenatio, series, ordo. *Enchaînement, liaison.* Incatenatura.

ENCADENAR. v. a. Lligar ab cadenas. *Encadenar.* Catenis vincire. *Enchaîner.* Incatenare.

ENCADENAR. Unir los grans de rosari per medi de un fil de llautó, plata, etc. *Engarzar.* Trajecto filo concatenare. *Enchaîner.* Connettere.

ENCADENAR. met. Trabar y unir unas cosas ab altras. *Encadenar, eslabonar, enlazar, concadenar.* Nectere. *Enchaîner, lier.* Incatenare, connettere.

ENCAIRONAD. s. m. Lo pavimènt de cairòns. *Embaldosado.* Lateribus quadris stratum. *Pavage fait avec des dalles.* Lastrico di gronde.

ENCAIRONAR. v. a. Enrajolar ab cairòns. *Embaldosar.* Lateribus quadris sternere. *Paver de dalles.* Lastricar con gronde.

ENCALCINADURA. s. f. ant. EMBLANQUINAMÈNT.

ENCALCINAR. v. a. ant. EMBLANQUINAR.

ENCALÇ. s. m. ant. ENCALSAMENT.

ENCALMAR. v. a. ant. CALMAR.

ENCALMAR. p. us. Enganyar ab rahòns ó afalegs. *Engatusar, encatusar, engañar.* Decipere blanditiis. *Enjôler.* Abbindolare, uccellare.

ENCALMARSE. v. r. Parland del vènt ó aire, parar. *Encalmarse, echarse el aire.* Sedari. *Se calmer, s'apaiser.* Calmarsi, acquetarsi.

ENCALSAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de encalsar ó empaitar. *Acosamiento.* Insectatio. *Poursuite.* Incalzamento.

ENCALSAR. v. a. ant. EMPAITAR.

ENCALVIMENT. s. m. ant. La falta de cabell en lo cap. *Calvez.* Calvities, calvitium. *Chauveté, calvitie.* Calvezza.

ENCALVIRSE. v. r. Pérdrer los cabells y quedar calvo. *Encalvecer.* Calvescere. *Perdre les cheveux, devenir chauve.* Incalvire.

ENCALLAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de encallarse lo barco. *Encalladura.* Navis allisio ad vada. *Échouement.* L'incagliare.

ENCALLARSE. v. r. Topar la embarcació ab arena ó rocas, quedand en èllas sèns movimènt. *Encallar.* Scopulis vel vadis illidi. *Échouer.* Arrenare, incagliare.

ENCALLARSE. Ficarse en algun aiguamoll ó fangar, de ahònt no se pod exir sinó ab gran dificultat. *Atascarse.* Lutulentis hærere, ei aqua hærere. *S'embourber.* Infangarsi.

ENCALLARSE. met. Quedarse en algun enrahonamènt ó discurs sèns poder prosseguir. *Atascarse, atorarse, atramparse.* Hærere. *Se brouiller, se troubler, rester court.* Imbrogliarsi, confondersi.

ENCAMINAMENT. s. m. ant. DIRECCIÓ.

ENCAMINAR. v. a. Mostrar ó ensenyar lo camí. Se usa també com recíproc. *Encaminar.* Viam monstrare. *Montrer le chemin, conduire, guider.* Mostrar la strada, guidare.

ENCAMINAR. met. DIRIGIR, en la cuarta accepció.

ENCAMINAR. met. Dirigir alguna cosa á algun fi. *Encaminar.* Dirigere. *Acheminer.* Incamminare, dar avviamento.

ENCAMISADA. s. f. En la milicia antiga la sorpresa que se feya de nit cubrind las armas ab camisas pera no confóndrerse ab los enemigs. *Encamisada, ensabanada.* Subita et nocturna induslatorum militum aggressio. *Camisade.* Incamiciata.

ENCAMORRAR. v. a. p. us. ENGALIPAR.

ENCANT. s. m. ENCANTAMÈNT, en la primèra accepció.

ENCANT. met. Cualsevol cosa que suspen, pasma ó causa gran pler. *Encanto, hechizo.* Incantamentum. *Charme, enchantement, ravissement.* Incanto, maraviglia.

ENCANT. Venda pública de mobles, alajas, etc. *Almoneda.* Subhastatio. *Encan.* Incanto.

FÈR ENCANT. fr. Véndrer en lo encant alguns mobles, alajas, etc. *Almonedear, vender en almoneda.* Subhastare, auctionari. *Vendre à l'encan.* Incantare.

FÈR ENCANT. fr. met. y fam. Posar sèns òrde y esbarriads mòlts trastos, papèrs, roba, etc., en un lloc. *Desparramar.* Spargere. *Répandre, disperser, éparpiller.* Sparpigliare, spargere in qua e in la.

VÈNDRER AL ENCANT. fr. FÈR ENCANT, en la primèra accepció.

ENCANTAD, DA. adj. met. y fam. Tònto, parad. *Torpe, lerdo.* Hebes, stupidus. *Lourd, pesant, stupide.* Bagiano, stupido, imbecile.

ENCANTAD. Parland de un palaci, casa ó altre cualsevol edifici, lo qui es mòlt gran y lo habitan pocs, de modo que es necessari caminar mòlt pera trobar gènt. *Encantado.* Spatiosa domus et habitatoribus vacua. *Maison très-spacieuse habitée par peu de monde.* Casa spaziosissima abitata da pochi.

DÈXAR ENCANTAD. fr. Dèxar parad, pasmad, atónit. *Dejar pasmado ó atónito.* Stupefacere. *Stupéfier.* Stupefare.

ENCANTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui encanta ó fa encantamènts. *Encantador.* Incantator. *Enchanteur.* Incantatore.

ENCANTAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de encantar. *Encantamiento, encantamento, encanto, encantorio, encantacion.* Incantatio, incantamentum. *Enchantement.* Incantamento.

ENCANTAMÈNT. met. y fam. Rudesa, tardansa en compéndrer ó efecutar alguna cosa. *Torpeza, pelmacería.* Hebetudo ingenii. *Incantation.* Ottusità, imbecilità.

ENCANTAR. v. a. Fèr cosas maravellòsas en l' apariencia, diènd varias paraulas acompanyadas de certs gèstos y operaciòns. *Encantar.* Incantare. *Enchanter, charmer, ensorceler.* Ammaliare, affatturare, affascinare.

ENCANTAR. met. Ocupar tòta l'atenció de algú per medi de alguna gracia ó habilitat. *Encantar.* Mentem alterius allicére. *Charmer, enchanter.* Rapire, allettare, invaghire.

ENCANTAR. FÈR ENCANT, en la primèra accepció.

ENCANTARSE. v. r. Embadalirse, quedarse parad. *Embebecerse, embeberse, embelesarse.* Stupefieri, extra se rapi. *Badauder, demeurer interdit.* Baloccare, farla d'alocco.

DONAR ENCANTARIAS. fr. met. y fam. ab que s'exprèssa lo atractiu que tè algú respècte de altre. *Dar sesos de mosquito.* Veluti fascinare. *Mener par le nez.* Menar per lo naso.

ENCANYISSAD. s. m. CANYIS.

ENCANYISSAD. Rexad de canyas que se posa en los jardins pera emparrar y guardar las plantas ó pera tancarlos ó fèrhi divisiòns. *Encañado*. Cancelli arundinei. *Treillage*. Pergolato.

ENCANYISSAR. v. a. Guarnir de canyas las plantas pera sostenirlas, com se fa en los tèstos ab los clavellèrs. *Encañar*. Arundinea crate vallare. *Treillisser*. Ingraticolare.

ENCAPAD, DA. adj. Lo qui porta la capa posada. *Encapado*. Palliatus. *Qui porte un manteau sur soi*. Che porta mantello.

ENCAPRITXARSE. v. r. Obstinarse en sostenir lo capritxo propi. *Encapricharse*. Sententiæ propriæ tenaciter adhærere. *S'opiniâtrer*. Ostinarsi.

ENCAPSAR. v. a. ant. ENCAXONAR.

ENCAPUTXAR. v. a. ant. Cubrir ó tapar alguna cosa ab caputxo. *Encapuchar*. Cucullo tegere. *Couvrir d'un capuchon*. Coprire col capuccio.

ENCARA. adv. mod. que se usa pera significar la duració ó existencia de alguna cosa en lo estad antecedènt. *Todavía, aun*. Adhuc. *Encore*. Ancora.

ENCARA BÈ. loc. ENCARA VENTURA.

ENCARA BO. loc. ENCARA VENTURA.

ENCARA MÈS? loc. ab que se manifèsta la admiració que causa l' abundancia ó repetició de una cosa. *Aun mas? mas aun? todavia mas?* Præterea. *Plus encore?* Ancora più?

ENCARA QUE. No obstant, ab tòt. *Aunque*. Quamquam. *Quoique*. Ancorchè.

ENCARAMÈNT. s. m. L' acció ó efècte de encarar ó encararse. *Encaramiento*. Visus directio. *L'action d'envisager*. L' affacciarsi.

ENCARAQUÈ. adv. mod. ENCARA QUE.

ENCARAR. v. a. que se usa ab los noms escopeta, trabuc, etc., y significa apuntar, dirigir á alguna part la puntería. *Encarar*. In scopum collineare. *Pointer, viser, coucher en joue*. Mettere in mira.

ENCARARSE AB ALGÚ. fr. AVISTARSE AB ALGÚ.

ENCARCARAD, DA. adj. Tièsso, inflexible. *Yerto, envarado*. Rigidus. *Raide, dur, inflexible*. Inflessibile.

ENCARCARAD. Se aplica al vivènt que se ha quedad tièsso y sènse movimènt per lo mòlt fret; y també se diu dels cadávers y altras cosas que patexen lo matèx efècte. *Yerto*. Torpore affectus. *Raide*. Rigido.

ENCARCARAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de encarcararse. *Envaramiento*. Torpor. *Engourdissement*. Intirizzimento, assiderazione.

ENCARCARARSE. v. r. Entorpirse, pèrdrer lo movimènt algun mèmbre. *Envararse*. Torpore affici. *S'engourdir*. Intirizzarsi.

ENCARCAXAT, DA. adj. ant. que se aplicaba al que portaba buirac. *Encarcajado*. Pharetratus. *Qui porte un carquois*. Faretrato.

ENCARCERAR. v. a. ant. Ficar algú á la presó. *Encarcelar*. In carcerem conjicere. *Incarcérer*. Incarcerare.

ENCARIDAMÈNT. adv. mod. Ab instancia y empenyo. *Encarecidamente, con encarecimiento*. Impensè, *Instamment*. Caldamente, premurosamente.

ENCARIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de encarir ó aumentar lo preu. *Encarecimiento*. Pretii accrementum. *Enchérissement, renchérissement*. Il rincarare.

ENCARIMÈNT. met. Ponderació, exageració. *Encarecimiento*. Amplificatio. *Exagération, amplification*. Esagerazione.

ENCARIR. v. a. Pujar de preu, fèr car alguna cosa. *Encarecer*. Prætium augere. *Enchérir, hausser le prix*. Rincarire.

ENCARIR. met. Ponderar, exagerar, alabar mòlt alguna cosa. *Encarecer*. Extollere, amplificare. *Exagérer, louer avec excès*. Lodare con eccesso.

ENCARNACIÓ. s. f. Lo acte misteriòs de haber pres carn humana lo Fill de Dèu en las entranyas virginals de María santíssima. *Encarnacion*. Divini verbi incarnatio. *Incarnation*. Incarnazione.

ENCARNACIÓ. Lo colòr de carn ab que se pintan las figuras. *Encarnacion*. Color carneus. *Carnation*. Carnagione.

ENCARNAD, DA. adj. que se aplica al colòr de carn. *Encarnado*. Rubeus. *Incarnat*. Incarnato.

ENCARNAD. s. m. Lo colòr de carn que se dòna á las estatuas. *Encarnado*. Color carneus. *Incarnat*. Incarnato.

ENCARNAD BAX. Colòr de carn clar. *Encarnadino*. Subruber. *Incarnadin*. Scarnatino.

ENCARNADURA. s. f. ENCARNACIÓ, en la segòna accepció.

ENCARNAR. v. a. Donar colòr de carn á las esculturas. *Encarnar.* Carneo colore afficere. *Donner la couleur de chair.* Pingere di color di carne.

ENCARNARSE. v. r. de que se usa pera significar l' acció maravillòsa de haber pres carn humana lo Fill de Dèu. *Encarnar.* Incarnari. *S'incarner.* Incarnarsi.

ENCARNARSE. Criar carn cuand se va millorand y curand alguna ferida. *Encarnar.* Carne induci. *S'incarner.* Incarnarsi.

ENCARNATIU, VA. adj. que se aplica á la medicina que servex pera netejar la materia en las llagas á fi de que purificadas y netas pugan criar carn. *Encarnativo.* Medicamentum quo ulceræ purgantur et carne induuntur. *Incarnatif.* Incarnativo.

ENCARNISSAMÈNT. s. m. Lo acte de devorar la carn ab ansia, com fan los llòps y gòssos famòlencs cuand matan algun cap de bestiar. *Encarnizamiento.* Carnis devoratio, avidissima edacitas. *L'action de dévorer beaucoup de viande.* Divorazione di carne.

ENCARNISSAMÈNT. met. Crueltat ab que algú se recrea en la sang, infamia ó dany de altre. *Encarnizamiento.* Immanitas. *Acharnement.* Ferocia, stizza, furore.

ENCARNISSARSE. v. r. Devorar ab ansia la carn los llòps y animals famòlencs cuand matan algun cap de bestiar. *Encarnizarse.* Carne inescari, carnes avidissimè devorare. *S'acharner sur la proie.* Avventarsi con ferocia alla preda.

ENCARNISSARSE. met. Manifestarse cruel contra algú, trobant gust en lo que perjudica á la sèva vida, opinió é interessos. *Encarnizarse.* Desævire. *S'acharner.* Accarnire, inveleuire.

ENCÁRREG. s. m. L' acció y efècte de encarregar, y també la cosa encarregada. *Encargo.* Mandatum. *Charge.* Incaricamento.

ENCÁRREG. Cárreg ó empleo. *Encargo.* Munus. *Charge, office, emploi.* Carico, uffizio, impiego.

DONAR LAS ENCARREGADAS. fr. DONAR LA CULPA Á ALTRE.

ENCARREGAR. v. a. Encomanar, posar alguna cosa al cuidado de algú. Se usa també com recíproc. *Encargar.* Committere. *Charger, recommander.* Raccomandare, incaricare.

ENCARRILAR. v. a. Encaminar y dirigir alguna cosa, com carro, còtxe, etc., pera que seguesca lo camí que deu. *Encarrilar.* Viam monstrare. *Conduire par le chemin le plus convenable.* Guidare.

ENCARRILAR. met. Dirigir y encaminar per los trámits deguds alguna pretensió ó altre negoci que se seguia malamènt. *Encarrilar.* Dirigere. *Acheminer.* Incaminare, avviare.

ENCARTAR. v. a. ant. Assegurar ab escriptura pública y legal algun contracte ú obligació. *Escriturar.* Syngrapham facere. *Instrumenter.* Rogare un istrumento.

ENCARTRONARSE. v. r. Posarse com un cartró. *Acartonarse.* Macrescere. *Devenir sec.* Diventar magro.

ENCASQUETAR. v. a. Posar lo sombrèro ó gòrra en lo cap, y encaxarlo bè en èll. *Encasquetar.* Capiti arctè adstringere. *Enfoncer dans sa tête.* Calcare in capo.

ENCASQUETAR. met. Fèr que un dòne crédit á alguna cosa. *Encasquetar.* Suadere. *Fourrer dans la tête.* Cacciar una cosa in capo ad uno.

ENCASQUETARSE. v. r. Obstinarse en lo concèpte una vegada fèt de una cosa, sèns escoltar las rahòns que pod haberhi en contrari. *Encasquetarse.* Tenaciter adhærere. *S'opiniâtrer, s'entêter.* Incapricciarsi, intestarsi.

ENCASTAR. v. a. Enganxar, agafar alguna cosa ab aiguacuit, pastetas, etc. *Pegar.* Conglutinare, conjungere. *Coller.* Incollare.

ENCASTAR. Clavar, fixar alguna cosa en un sólido, com un clau ó una estaca en la pared. *Hincar.* Infigere. *Ficher.* Conficcare.

ENCASTAR. ENGASTAR.

ENCASTARSE. v. r. Agafarse ó unirse per sa naturalesa una cosa ab altra de modo que sia dificultòs separarla. *Pegarse.* Hærere. *Se joindre, se coller.* Incollarsi, unirsi.

ENCASTELLARSE. v. r. ant. Tancarse en un castèll y fèrse allí fort pera defensarse. *Encastillarse.* Castello se munire. *Se retirer dans un château, s'y fortifier pour se défendre.* Incastellarsi.

ENCATARRARSE. v. r. Agafar lo catarro. *Acatarrarse.* Catarrho laborare. *S'enrhumer.* Infreddarsi, accatarrarsi.

ENCEVADÒR. s. m. Polvorí en las armas de fog. *Fogon.* Spiraculum. *Lumière d'une arme à feu.* Focone.

ENCEVAR. v. a. Engrexar los animals. *Cebar.* Inescare. *Engraisser.* Ingrassare, impinguare.

ENCEVAR. Posar pólvora en la cassoleta de las armas de fog. *Cebar.* Sclopetti alveolo sulphureum pulverem immittere. *Amorcer.* Mettere il polverino.

ENCEVAR. met. ENGRANALLAR.

ENCEVARSE. v. r. Entregarse ab mòlta eficacia é intensió á alguna cosa. *Cebarse.* Animum intendere. *S'attacher, se prendre, s'appliquer.* Darsi affatto, abbandonarsi.

ENCIAM. s. m. La verdura que se sol mènjar crua y amanida, com la lletuga, escarola, etc. *Ensalada.* Acetaria. *Salade.* Insalata.

ENCIAM DE LLETUGA. LLETUGA.

ENCIAMET. s. m. dim. de ENCIAM. Lo enciam pètit de lletuga, ó lo plantèr de èll. *Lechuguino.* Lactucula. *Petite laitue.* Piccola lattuga.

ENCIAMET. Lo qui se compon de diferènts hèrbas gustòsas, com lo morritort, xicoira, fònòll, etc. *Ensalada repelada.* Acetaria ex herbis. *Salade d'herbes salutaires.* Insalata d' erbe.

ENCÍCLIC, CA. adj. Circular. *Encíclico.* Encyclicus. *Circulaire.* Enciclico, circolare.

ENCICLOPEDIA. s. f. Unió de tòtas las ciencias, ó ciencia universal. *Enciclopedia.* Encyclopedia. *Encyclopédie.* Enciclopedia.

ENCICLOPÉDIC, CA. adj. Lo que pertany á la enciclopedia. *Enciclopédico.* Ad encyclopediam pertinens. *Encyclopédique.* Enciclopedico.

ENCICULACIÓ. s. f. ant. INSACULACIÓ.

ENCICULAR. v. a. ant. INSACULAR.

ENCIRIAD, DA. adj. ENRAVENAD.

ENCIS. s. m. p. us. ETXIS.

ENCISAR. v. a. ETXISAR.

ENCLAUSTRAD, DA. adj. Ficad ó tancad en claustro, convènt ó monastir. *Enclaustrado.* Claustro inclusus. *Cloîtré.* Obbligato a clausura.

ENCLAVADURA. s. f. La ferida que se fa á las caballerías cuand sels introduex en alguna pota un clau que penètra fins á la carn. *Clavadura, enclavadura.* Ulcus equinis pedibus clavo inflictum. *Enclouure, piqûre.* Inchiovatura.

ENCLAVAMENT. s. m. ENCLAVADURA.

ENCLAVAR. v. a. Parland de pèssas de artillería tapar los fogòns ab claus ó ferros pera que no pugan servir. *Clavar.* Tormenta bellica clavis obstruere, inutilia reddere. *Enclouer.* Chiovare.

ENCLAVAR. Introduir algun clau en la pota de una caballería fins arribar á la carn al tèmps de ferrarla. *Enclavar.* Clavo malè soleis adfixo jumentum molestiâ afficere. *Enclouer.* Inchiodar un cavallo.

ENCLENC, CA. adj. Faltad de salud, malaltis. *Enclenque.* Valetudinarius. *Exténué, faible, débile.* Stenuato, smagrito, affralito.

ENCLIN. adj. ant. Inclinad. *Inclinado.* Propensus. *Enclin.* Inchinato, disposto.

ENCLINAMENT. s. m. ant. INCLINACIÓ.

ENCLINAR. v. a. ant. INCLINAR.

ENCLÍTIC, CA. *Gram.* Se diu de las veus que se apoyan en l' antecedènt. *Enclítico.* Encliticus. *Enclitique.* Enclitico.

ENCLOS, A. p. p. de ENCLÓURER. *Incluido, encerrado.*

ENCLOTAD, DA. adj. Se diu de la part del terreno que es mès fònda que tot lo demès. *Hondo.* Profundus. *Profond.* Profondo.

ENCLOTARSE. v. r. Enfònsarse en alguna cosa tòva, com matalas, márfega, etc. *Hundirse.* Deprimi. *S'enfoncer.* Immergersi, tuffarsi.

ENCLOTARSE. Parland de l' aigua detenida en alguna part fònda formand bassa. *Encharcarse.* Stagnare. *Se remplir d'eau.* Farsi una palude, star ferma.

ENCLÓURER. v. a. Contenir, comprendrer. *Incluir, encerrar.* Includere. *Enfermer, comprendre.* Chiudere, cingere, serbare.

ENCLÓURER. RODEJAR.

ENCLÓURER. Atrapar; y axí se diu: la porta li ENCLOGUÉ los dits. *Coger.* Intercludere. *Attraper.* Cogliere.

ENCLUIR. v. a. ant. ENCLÓURER.

ENCLUSA. s. f. Una pèssa cuadrada de ferro, macissa, encaxada en un piló de fusta mòlt forta, sòbre la cual se forma ó s' engruxex lo ferro á cops de martèll. *Yunque, ayunque.* Incus. *Enclume.* Incudine.

ENCODERNACIÓ. s. f. ENCUADERNACIÓ.

ENCODERNADÒR. s. m. ENCUADERNADÒR.

ENCODERNAMENT. s. m. ant. ENCUADERNACIÓ.

ENCODERNAR. v. a. ENCUADERNAR.

ENCOFRAR. v. a. ant. EMBAULAR.

ENCOLAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de encolar. *Encolamiento.* Conglutinatio. *L'action de coller.* Incollamento.

ENCOLAR. v. a. Agafar alguna cosa ab aiguacuit. *Encolar.* Conglutinare. *Coller.* Incollare.

ENCOLERISAR. v. a. Fèr que á algú se li efalte la cólera. Se usa també com recíproc. *Encolerizar.* Irritare. *Irriter, fâcher, mettre en colère.* Irritare, cagionar stizza.

ENCOLPAR. v. a. ant. CULPAR.

ENCOLXAR. v. a. Posar cotó ó seda tallada èntre dòs telas, y desprès embastarlas. *Acolchar, colchar.* Gossipio aut serico farcire. *Ouater.* Imbottire di bambagia.

ENCOMANADA. s. f. La noya que èntra en algun col-legi ó convènt pera ser educada. *Educanda.* Educanda. *Jeune pensionnaire.* Educanda.

ENCOMANADIS, SA. adj. Contagiòs ó que ab facilitat se comunica. *Pegadizo, pegajoso.* Contagiosus. *Contagieux.* Contagioso.

ENCOMANAR. v. a. Encarregar á altre alguna cosa pera que la fassa ó cuide de èlla. *Encomendar.* Commendare. *Recommander, donner le soin.* Raccomandare.

ENCOMANAR. Comensar á clavar ó lligar alguna cosa sèns dèxarla perfectamènt clavada ó lligada. *Apuntar.* Leviter affigere. *Attacher, clouer légèrement.* Inchiodare, unire leggiermente.

ENCOMANAR. Comunicar una cosa á altre per lo contacte, tracte, etc. Comunamènt se diu dels mals contagiòsos, dels vicis, costums ú opiniòns. Se usa també com recíproc. *Pegar.* Communicare, inducere. *Donner, communiquer.* Comunicare.

ENCOMANDA. s. f. ENCOMÈNDA.

ENCOMBRAT, DA. adj. ant. Embrassad. *Embarazado.* Præpeditus. *Embarrassé.* Imbarazzato.

ENCOMÈNDA. s. f. Dignítat dotada de rènda compètènt que en los òrdes militars se dòna á alguns cavallèrs. *Encomienda.* Quoddam beneficium ecclesiasticum militarium ordinum equitibus destinatum. *Commanderie.* Commenda.

ENCOMÈNDA. Lo lloc, territori y rèndas de la dignitat del matèx nom. *Encomienda.* Beneficii ecclesiastici militarium ordinum equitibus destinati territorium, ditio. *Commanderie.* Commenda.

ENCOMÈNDA DE L' ÁNIMA. La súplica que fa la Iglèsia ab determinadas preces per los que estan en l' agonía. *Recomendacion del alma.* Animæ commendatio. *Recommandation de l'âme.* Raccomandagione dell' anima.

DIR LA ENCOMÈNDA DE L' ÁNIMA. fr. Dir las preces que la Iglèsia tè destinadas pera los que estan en l' agonía. *Recomendar el alma.* Animæ commendationem recitare. *Faire la recommendation de l'âme.* Recitare la raccomandazione dell' anima.

ENCOMENDACIÓ. s. f. ant. ENCÁRREG, RECOMENDACIÓ.

ENCOMENDACIÒNS. pl. ant. Recados, memorias. *Encomiendas.* Salutatio, salutis missio. *Complimens.* Rispetti.

ENCOMENSANZA. s. f. ant. COMENSAMÈNT.

ENCOMI. s. m. Alabansa. *Encomio.* Præconium. *Éloge, louange.* Lode, encomio.

ENCOMIÁSTIC, CA. adj. Lo que alaba ó conté alabansa. *Encomiástico.* Laudativus. *Qui loue, qui contient des louanges.* Encomiastico, lodativo.

ENCONAR. v. a. ant. ENDANYAR.

ENCONTINÈNT. adv. t. Pròmptamènt, al instant, al punt. *Incontinenti, incontinente.* Illicò. *Incontinent, aussitôt.* Immantinente.

ENCONTÒRN. s. m. CONTÒRN.

AL ENCONTÒRN. mod. adv. Al voltant, al rodedòr. *Al rededor, en contorno, en torno.* Circum. *Autour.* Intorno.

ENCONTRA. s. f. ant. ENCONTRE.

ENCONTRA DE CAMINS. ant. CRUSAD, en la última accepció.

ENCONTRAD, DA. adj. Oposad, contrari; y axí se diu: ser dòs genis ENCONTRADS. *Encontrado, opuesto.* Oppositus. *Opposé.* Opposto.

ENCONTRADA. s. f. ant. CONTÒRN, COMARCA.

ENCONTRADIS, SA. adj. Lo que s' encontra ab altra cosa ó persòna. *Encontradizo, topadizo.* Obvius. *Qui se rencontre.* Che viene incontro.

FÈRSE ENCONTRADIS. fr. Fèr un com qui encontra casualmènt á altre, dissimuland que lo busca. *Hacerse encontradizo.*

Sese obvium fingere. *Aller au devant, à la rencontre.* Uscir all' incontro.

ENCONTRADOR. s. m. ant. Lo qui encontra. *Hallador.* Inventor. *Inventeur.* Inventore.

ENCONTRAMENT. s. m. ant. ENCONTRE.

ENCONTRAMENT DE CAMINS. ant. CRUSAD, en la última accepció.

ENCONTRAR. v. a. Trobar. *Encontrar.* Invenire. *Trouver.* Trovare.

ENCONTRAR. v. n. ant. ENCONTRARSE, en la última accepció.

ENCONTRARSE. v. r. Concórrer junts dòs ó mès en un matèx lloc. *Encontrarse.* Concurrere, convenire. *Se rencontrer.* Trovarsi.

ENCONTRARSE. Oposarse, opinar diferentmènt. *Encontrarse.* Dissentire. *Se contrarier, être en opposition.* Opporsi, contrariarsi.

ENCONTRARSE. Pegar algú ó alguna cosa ab altra. *Encontrar.* Offendere. *Se heurter.* Urtare.

ENCONTRE. s. m. Lo acte de encontrar ó trobar á altre. *Encuentro.* Occursus. *Rencontre.* Incontro, l'imbattersi in una persona.

ENCONTRE. Lo cop que dònan alguns ó algunas cosas, pegand uns ó unas ab altras. *Encuentro, tope, topeton, reencuentro.* Collisio, conflictus. *Rencontre, heurt.* Urto, percossa.

ENCONTRE. Combat èntre dòs cossos de tròpa. *Reencuentro.* Conflictus. *Rencontre.* Zuffa, broccata, riscontro.

ENCONTRE. Desgracia, contratèmps. *Azar, contratiempo.* Infortunium. *Malheur, contre-temps, revers.* Contrattempo, sinistro accidente.

DONAR UN ENCONTRE. fr. ENCONTRARSE, en la última accepció.

EXIR AL ENCONTRE. fr. Exir á encontrar á la persòna que vè. *Salir al encuentro.* Occurrere, obviam ire. *Aller au-devant.* Andar all' incontro.

EXIR AL ENCONTRE. fr. met. Oposarse á algú, fèrli cara. *Salir al encuentro.* Adversari, resistere. *Aller à.* Andare a, andar all' incontro.

EXIR AL ENCONTRE. fr. met. Anticiparse á altre en lo que intènta dir ó executar. *Salir al encuentro.* Prævenire, præoccupare. *Aller au devant de.* Precedere, divanzare.

ENCORAR. v. a. ant. DONAR ANIMO.

ENCORDAR. v. a. Cubrir ó forrar de corda. *Ensogar.* Restibus circumvolvere. *Corder.* Infunare.

ENCORDAR. Posar cordas als instrumènts de música. *Encordar.* Chordis instruere. *Garnir de cordes.* Incordare.

ENCORDI. s. m. Lo tumòr que se forma en las angonals, y proceex del mal gàllic. *Incordio.* Inguinarius tumor. *Poulain.* Tincone.

ENCORDILLAR. v. a. Posar cordills á alguna cosa ó lligarla ab èlls. *Encordelar.* Funibus instruere. *Mettre des cordes, lier avec des cordes.* Legare con corde.

ENCORDONAD, DA. adj. Lo adornad ab cordòns. *Encordonado.* Torulis ornatus instructus. *Garni de cordons.* Guernito di cordoni.

ENCORDONAR. v. a. Posar cordòns á alguna cosa. *Encordonar.* Torulis instruere, ornare. *Mettre des cordons.* Guernir di cordoni.

ENCORPORACIÓ. s. f. ant. INCORPORACIÓ.

ENCORPORADURA. s. f. ant. INCORPORACIÓ.

ENCORPORAR. v. a. ant. INCORPORAR.

ENCORRALAR. v. a. Ficar ó tancar lo bestiar en lo corral. *Acorralar, encorralar.* Intra septa concludere. *Enfermer le bétail.* Racchiudere il bestiame.

ENCORREGUD, DA. p. p. de ENCÓRRER.

ENCÓRRER. v. n. INCÓRRER.

ENCORRIMENT DE PENA. ant. Lo acte de incórrer en alguna pena. *El acto de incurrir en alguna pena.* Pœnæ incursus. *L'action d'encourir en quelque peine.* Incorrere in una pena.

ENCORTAR. v. a. EMBRUXAR, ENCANTAR.

ENCORTARSE. v. r. Turbarse, faltarli á un paraulas per causa de la turbació. *Cortarse.* Deficere animo. *Rester court, se troubler.* Non saper più che dire.

ENCORTINAR. v. a. ant. Adornar ab cortinas un cuarto, casa, etc. *Encortinar.* Velis instruere. *Garnir de rideaux, de cortines.* Incortinare.

ENCORVAMENT. s. m. ant. La torta y acció de posar ó estar una cosa en figura còrva y torta. *Encorvadura, encorvamiento.* Curvatura. *Courbure.* Incurvatura.

ENCORVAR. v. a. Doblegar y tórcer alguna cosa posandla còrva. *Encorvar, recorvar.* Incurvare. *Plier, courber.* Curvare, incurvare, piegare, torcer

ENCOTONADA. s. f. Roba de cotó ab fondo llis y flors com de reals encarq

texidas, ó ab fòndo viad y flors de varios colòrs. *Cotonada*. Tela gossypina variegata. *Toile de coton brochée*. Tela di bambagia intrecciata.

ENCOTXARSE. v. r. Pujar al còtxe. *Montar en el coche, tomar el coche*. Rhedam conscendere. *Monter en voiture*. Salire in carrozza.

ENCOXAR. v. a. ENCOXIR.

ENCOXINADA. s. f. La porció de puntas que se fa sèns tocarla del patró. *Tendido*. Reticularum portio exemplari affixa. *Portion de dentelles tendue sur le patron*. Il pezzo di merletto che si fa sopra il modello.

ENCOXIR. v. a. Causar cóxèra. Se usa també com recíproc. *Encojar*. Claudum facere vel fieri. *Rendre boiteux*. Render zoppo, azzoppare.

ENCRESPADÒR. s. m. ant. CRESPADÒR.

ENCRESPAMENT. s. m. ant. Los caragols que se fan en los cabells. *Rizo, ensortijamiento*. Crispatio. *Frisure*. Arricciamento, increspamento.

ENCRESPAR. v. a. ant. CRESPAR.

ENCRESPARSE. v. r. Móurerse disputas ó altercads èntre dòs ó mès persònas. *Encresparse*. Rixis involvi. *Se quereller*. Batostare, arrissarsi, contendere.

ENCREUAR. v. a. Atravessar una cosa sòbre altra en fòrma de creu. *Cruzar*. Decussare. *Croiser, traverser, disposer en croix*. Incrocichiare, attraversare.

ENCREXAR. v. a. ant. ENGRÈXAR.

ENCRIMINAT, DA. adj. ant. Acusad, acriminad. *Acusado, acriminado*. Accusatus. *Accusé*. Accusato.

ENCROAR. v. a. ant. ENCREUAR.

ENCROSTAR. v. a. ant. Cubrir ab crosta alguna cosa, com una empanada, etc. *Encrostar*. Incrustare. *Couvrir de croûte*. Incrostare.

ENCRUELIRSE. v. r. ant. Tornarse cruel, fer, inhumá. *Encruelecerse*. Sævire. *Devenir cruel*. Incrudelire.

ENCRUILLADA. s. f. ant. CAUSAD, en la quarta accepció.

ENCUADERNACIÓ. s. f. L'acció y efècte de encuadernar. *Encuadernacion*. Foliorum libri compactio, religatio. *Reliure de livres*. Il legare i libri.

ENCUADERNACIÓ. Lo fòrro ó cuberta de pasta, pergamí ó altra cosa que se posa als llibres pera resguardar los fulls. *Encuadernacion*. Librorum tegumentum. *Reliure*. Legaccio.

ENCUADERNADÒR. s. m. Lo qui tè per ofici encuadernar. *Encuadernador*. Librorum concinnator, voluminum religator. *Relieur de livres*. Legatore dei libri.

ENCUADERNAR. v. a. Juntar, unir y cusir varios cuaderns y posarhi cubertas. *Encuadernar*. Libros compaginare. *Relier les livres*. Legare.

ENCUADERNAR. met. Unir y agermanar algunas cosas, com voluntats, afèctes, etc. *Encuadernar*. Animos conciliare, ad concordiam revocare. *Relier*. Legare, unire.

ENCUBAR. v. a. ant. Ficar per cástig als reos de certs delictes, com lo parricida, en una bòta ó bòt ab un gall, una mòna, un gòs y una sèrp, y tirarlo á l'aigua. Ara ha quedad ja reduid á pura ceremonia. *Encubar*. In culeum insuere. *Mettre un criminel dans un tonneau ou cuve avec différens animaux*. Mettere un reo in una botte con varj animali.

ENCUBERT, TA. adj. Amagad, ocult. *Encubierto, oculto*. Absconditus, occultus. *Caché*. Nascosto, ascoso.

ENCUBERTAMENT. adv. mod. ant. De amagad, ab secrèt. *Encubiertamente*. Clam, secretò. *Secrètement, en cachette*. Alla nascosta, ascosamente.

ENCUBERTAR. v. a. ant. Cubrir ab panyos ó sedas alguna cosa. Se deya particularmènt dels caballs cuand se cubrian de panyo ó bayeta negra per dol; y també cuand se cubrian de ferro ó altra cosa per anar á la guerra. *Encubertar*. Stragulis cooperire. *Couvrir de drap de soie*. Coprire con tela di seta.

ENCUBRIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui encubrex alguna cosa. *Encubridor*. Celator. *Celui qui cache*. Nasconditore.

ENCUBRIR. v. a. Ocultar una cosa ó no manifestarla. *Encubrir*. Celare occultare. *Cacher, céler*. Nascondere, occultare.

ENCUGID, DA. adj. Apocad, lo qui tè poc esperit. *Encogido, corto*. Pusillanimis. *Timide, pusillanime*. Timido, dappoco.

ENCUGIMÈNT. s. m. Lo acte de encugir ó encugirse. *Encogimiento*. Contractio. *Rétrécissement, contraction*. Strignimento, scorciamento.

ENCUGIMÈNT. met. Falta de ánimo, vergònya. *Encogimiento, atamiento*. Pusil-

lanimitas. *Timidité, pusillanimité.* Timidità, pusillanimità.

ENCUGIR. v. a. Arronsar. També se usa com recíproc. *Encoger.* Contrahere. *Raccourcir.* Scorciare, strignere.

ENCUGIRSE. v. r. Estar faltad de ánimo, fèrse vergonyòs, ser curt de geni. *Encogerse.* Pusillanimitate laborare, animo deprimi. *Être timide, manquer de courage.* Esser dappoco.

ENCULPAR. v. a. ant. CULPAR.

ENCULLID, DA. adj. ENCUGID.

ENCULLIMÈNT. s. m. ENCUGIMÈNT.

ENCULLIR. v. a. ENCUGIR.

ENCULLIR. ant. CULLIR, en la primèra accepció.

ENCULLIRSE. v. r. ENCUGIRSE.

ENCUNY. s. m. Lo sèllo ab que sèllan la moneda, medallas y altras cosas, que regularmènt se fa de cèr. *Cuño.* Typus monetarius. *Coin.* Conio, torsello, punzone.

ENCUNY. La impressió ó senyal que dèxa lo ENCUNY. *Cuño.* Sigillum monetarium. *Empreinte.* Impronta.

ENCUNYAR. v. a. Imprimir lo encuny. Se diu especialmènt de la moneda per sellarla. *Acuñar, encuñar, cuñar.* Cudere. *Battre, frapper, monnayer.* Coniare.

ENCUYRAR. v. a. ant. Cubrir de pèll alguna cosa. *Encorar.* Corio tegere. *Garnir, couvrir de cuir.* Guernir di cuojo.

ENCUYRAR. ant. Ficar dins de una pèll ó cuiro alguna cosa. *Encorar.* In corium immittere. *Enfermer, mettre dans un cuir.* Mettere in un cuojo.

ENCUYRASSAT, DA. adj. ant. Cubert y vestid de curassa. *Encorazado.* Loricatus. *Cuirassé.* Armato di corazza.

ENDANYAR. v. a. Inflamar, fèr pitjorar algun mal ó alguna part del cos que está danyada. Se usa també com recíproc. *Enconar.* Exulcerare. *Enflammer, envenimer.* Far inciprignire, inasprire.

ENDARRERA. adv. ll. ab que se denota la part posteriòr de alguna cosa ó lo que está ó quèda al datras. *Atrás.* A tergo. *Derrière.* Indietro, dietro.

ENDARRÈRA. adv. t. Se diu de cualsevol cosa ja passada. *Atrás.* Retrò. *Avant.* Di dietro, già.

ENDARRERIATGE. s. m. ant. ATRAS, en la cuarta accepció.

ENDARRERIMÈNT. s. m. Lo efècte de endarrerir ó endarrerirse. *Atraso.* Retardatio. *Retardement, retard.* Ritardo, indugio.

ENDARRERIR. v. a. Destorbar los progrèssos de algú. *Atrasar.* Præpedire. *Retarder.* Indugiare.

ENDARRERIRSE. v. r. Quedarse endarrèra. *Atrasarse.* Retrò incedere. *Rester, demeurer en arrière, s'arriérer.* Restar indietro, indugiare.

ENDARRERITS. s. m. pl. Las rèndas, pensiòns, etc., que han dèxad de pagarse en lo degud tèmps. *Atrasados, caidos.* Reditus die non soluti. *Arrérages.* L' arretrato.

ENDATRAS. adv. ll. y t. ENDARRÈRA.

ENDAVALLADA. s. f. BAXADA.

FÈR ENDAVALLADA. fr. FÈR DAVALLADA.

ENDAVANT. adv. ll. Mès enllá, mès amunt. *Adelante.* Ultrà. *En avant.* Avanti.

ENDAVANT. adv. t. En lo esdevenidòr. Se usa comunamènt ab algunas partículas com de aquí ENDAVANT, de allí ENDAVANT. *Adelante, en adelante.* Postea, in posterum. *Désormais.* D' or innanzi, d'ora in poi.

ENDAVANT. Se usa també com interjecció pera animar á algú á que prossegueixca en lo comensad, ó no se detinga per algun reparo. *Adelante.* Age. *En avant.* Avanti.

NI ENDAVANT, NI ENDARRÈRA. loc. ab que se manifèsta que está paralisada y sènse tenir curs alguna cosa. *Ni atrás, ni adelante.* Cessat omninò. *Ni avance, ni rétrograde.* Nè indietro, nè avanti.

ENDEBADES. adv. ant. DEBADES.

ENDECÁGONO. s. m. *Geom.* Figura de ònse ánguls. *Endecágono.* Endecagonum. *Endécagone.* Endecagono.

ENDECASSÍL-LABO, BA. adj. que se aplica al vers de ònse síl-labas, y á la composició fèta ab èxos versos. *Endecasílabo.* Endecasyllabus. *Endécasyllabe.* Endecasillabo.

ENDEFES. s. m. ant. BOTJ, TÒNTO, ...

ENDEMÁ. adv. t. que denota lo dia inmediat seguènt á aquell de que se parla mèntres que aquest no sia lo present. *El otro dia, el dia siguiente, ... despues.* Crastina dies. *Le lendemain.* L' indomani.

ENDÉMIC, CA. adj. que se aplica ... ó malaltía que se patex en algun ... y es propia de èll. *Endémico.* ... alicujus territorii proprius. *Endémique.* Endemio.

ENDEMITJ. adv. ENTREMITJ.

ENDEMONIAD, DA. adj. Posseid del dimoni. *Endemoniado.* A dæmone obsessus. *Possédé du démon.* Ossesso.

ENDEMONIAD. Sumamènt pervers, dolènt, nociu. *Endemoniado, endiablado.* Pravus, perversus. *Endiablé.* Indiavolato.

ENDEMONIAD. Sumamènt irritad, furiòs. *Dado al diablo.* Præ irâ furens. *Transporté par la colère.* Infuriato.

Á LA ENDEMONIADA. mod. adv. ab que s' exprèssa lo malamènt que se fa alguna cosa. *Á la diabla.* Perperam. *À la diable.* A lascia podere, alla peggio.

ENDEMONIADURA. s. f. Entremaliadura, acció temeraria exposada á pèrill y fora de rahó ó tèmps. *Diablura.* Temerè factum. *Diablerie, action téméraire, inconsiderée.* Diavoleria.

ENDEMONIARSE. v. r. Enfurismarse, irritarse fortamènt. *Darse al diablo.* Præ irâ furere. *Se donner au diable, s'irriter.* Infuriare, irritarsi.

ENDENY. s. m. ant. INDIGNACIÓ.

ENDERRÈRA. adv. ll. y t. ENDARRÈRA.

ENDERROC. s. m. Lo conjunt de materials destrossads que quèdan de un edifici que se ha tirad á terra. *Derribo.* Rudus. *Démolition, décombres.* Demolizione, rovina.

ENDERROCAMÈNT. s. m. ant. L' acció de enderrocar algun edifici. *Derribo, demolicion.* Demolitio, eversio. *Démolition.* Demolizione, abbattimento.

ENDERROCAR. v. a. Desfèr, arruinar, tirar á terra algun edifici. *Derrocar, derribar, demoler.* Demoliri, diruere. *Démolir, renverser, abattre.* Diroccare, rovesciare, distruggere.

ENDERROCAR. v. n. ant. Cáurer á terra alguna cosa. *Caer, venir al suelo.* Ruere. *S'écrouler.* Sprofondarsi.

ENDETRAS. adv. ll. y t. ENDARRÈRA.

ENDEUTARSE. v. r. Contráurer deutes. *Adeudarse, endeudarse.* Ære alieno gravari. *S'endetter.* Indebitarsi.

ENDEVANT. adv. ll. y t. ENDAVANT.

ENDEVÍ. s. m. La persòna que per conjecturas inferex lo que ha de succeir. *Adivino, agorero.* Divinus, augur. *Devin.* Indovino, devinatore.

ENDEVINACIÓ. s. f. ant. L' acció y efècte de endevinar. *Adivinacion, adivinanza, adivinamiento.* Divinatio. *Divination.* Divinazione, indovinamento.

ENDEVINADÒR, RA. s. m. y f. La persòna que endevina. *Adivinador, adivino.* Vates, hariolus. *Devin.* Devinatore.

ENDEVINAIRE. com. ENDEVINADÒR.

ENDEVINALLA. s. f. Especie de enigma que en la conversació familiar se sol proposar pera divertirse en endevinar lo que significa. *Acertijo, adivinanza, quisicosa, charada, acertajo, adivinaja.* Ænigma. *Énigme.* Enimma.

ENDEVINAMÈNT. s. m. ant. ENDEVINACIÓ.

ENDEVINAR. v. a. Conjecturar, dir ó assegurar lo que está per venir. *Adivinar.* Divinare. *Deviner.* Indovinare.

ENDEVINAR. Parland de algun enigma acertar lo que vol dir. *Adivinar.* Solvere, noscere, capere. *Deviner.* Indovinare, interpretare.

ENDEVINAR. Penetrar, conjecturar l' ocult ó difícil de entèndrer. *Deletrear, adivinar.* Conjicere. *Deviner.* Investigare, desciferare.

ENDIABLAD, DA. adj. ENDEMONIAD, en la segòna accepció.

ENDIABLADURA. s. f. ENDEMONIADURA.

ENDIASTRAD, DA. adj. ENTREMALIAD.

ENDIASTRAD. ENDEMONIAD, en la tercèra accepció.

ESTAR ENDIASTRAD. fr. Tenir mòlta rabia, estar furiòs. *Estar dado al diablo.* Valdè iratum esse. *Être transporté par la colère, n'entendre aucune raison.* Essere infuriato.

ENDIASTREJAR. v. n. ENTREMALIEJAR.

ENDICI. s. m. ant. INDICI.

ENDIMONIAD, DA. adj. ENDEMONIAD.

ENDIMONIARSE. v. r. ENDEMONIARSE.

ENDINS. adv. ll. ENDINTRE.

ENDINTRE. adv. ll. En lo interiòr. Se usa també metafóricamènt. *Adentro.* Intrò, intus. *Dedans, au dedans.* Dentro.

ENDIVIA. s. f. ant. ESCAROLA.

ENDOCTRINAMÈNT. s. m. ant. ENSENYANSA, INSTRUCCIÓ.

ENDOCTRINAR. v. a. ant. ADOCTRINAR.

ENDOLAR. v. a. Cubrir de dol alguna cosa. *Enlutar.* Funebri apparatu cooperire. *Couvrir de noir.* Coprir di lutto.

ENDOLÇAIR. v. a. ant. ENDOLSIR.

ENDOLSIR. v. a. Fèr tornar dòlsa alguna cosa. *Endulzar, dulcificar.* Dulcorare. *Adoucir, édulcorer.* Raddolcire.

ENDOMASCAD, DA. adj. que se aplica á lo que imita lo domas. *Adamascado, damascado.* Serici damasceni præferens speciem. *Damassé.* Damascato.

ENDORMISCARSE. v. r. Comensar á

brir ab èlla la superficie de alguna cosa. *Enharinar*. Fariñâ conspergere. *Enfariner*. Infarinare.

ENFASIS. s. f. ÈMFASIS.

ENFASTIJAMENT. s. m. ant. FÁSTIG.

ENFASTIJAR. v. a. ant. FASTIGUEJAR.

ENFÀTIC, CA. adj. EMFÀTIC.

ENFÀTICAMÈNT. adv. mod. EMFÀTICAMÈNT.

ENFECCIÓ. s. f. ant. INFECCIÓ.

ENFECCIONAR. v. a. ant. INFECCIONAR.

ENFELLONIRSE. v. r. ant. Enujarse. *Enojarse*. Irasci. *Se courroucer*. Corrucciarsi.

ENFERMÈR, RA. s. m. y f. La persòna destinada per assistir als malalts. *Enfermero*. Ægrotantium ministrator, valetudinarius. *Infirmier*. Infermiere.

ENFERMERÍA. s. f. Casa ó sala destinada pera los malats. *Enfermería*. Valetudinarium. *Infirmerie*. Infermeria.

ENFERVORISAR. v. a. Acalorar, avivar, infundir ánimo. Se usa també com recíproc. *Enfervorizar*. Excitare, stimulare, accendere. *Animer, encourager, exciter*. Spronare, spingere, incoraggiare.

ENFEUDACIÓ. s. f. Lo acte de enfeudar ó donar en feudo algun estad, territori, heretat, etc., y lo títol ó diplòma en que se conté èst acte. *Enfeudacion, infeudacion*. Feudi impositio. *Inféodation*. Infeudazione.

ENFEUDAR. v. a. Donar en feudo algun estad, territori, heretat, etc. *Enfeudar, infeudar, feudar*. Feudi lege donare. *Inféoder*. Infeudare.

ENFORMAR. v. a. ant. INFORMAR.

ENFÍ. adv. EN FI.

ENFILADA. s. f. Lo conjunt de cosas enfiladas. *Sarta, sartal*. In filo series vel striga. *Cordon de choses enfilées*. Infilzata.

ENFILAR. v. a. Passar lo agullèr de fil ó seda per lo cos de l' agulla. *Enhilar, enhebrar*. Filum foramini acûs immittere. *Enfiler*. Infilare.

ENFILAR. Passar un fil, fil de ferro ó llautó, etc., per los forads de las perlas, grans de rosari, etc. *Ensartar, enhilar*. Inserere. *Enfiler*. Infilare, infilzare.

ENFILAR. met. Dirigir ab òrde alguna cosa. *Enhilar*. Dirigere, ducere. *Coordonner*. Ordinare, infilare.

ENFILAR. *Art. y Milic.* Bàtrer per lo costat algun puèsto, tròpa ó fortificació. *Enfilar*. Obliquè percutere. *Prendre en flanc*. Attaccare pel fianco.

ENFILARSE. v. r. Pujársen paret, arbre, etc., amunt. *Encaramarse*. Attolli, elevari, scandere. *Se jucher*. Appollajarsi.

ENFILARSE. Pujar las plantas amunt, emboliacandse ó entortolligandse ab altres ó en alguna part. *Trepar*. Sese scandendo implicare. *Grimper, gravir*. Arrampicarsi, inerpicarsi.

ENFILÒSADA. s. f. ENCERRÒSADA.

ENFILÒSAR. v. a. ENCERRÒSAR.

ENFINGIR. v. a. FINGIR.

ENFIT. s. m. Indigestió ó empapatx. *Ahito*. Cruditas. *Indigestion, embarras*. Crudezza.

ENFITAD, DA. adj. Lo qui tè alguna indigestió ó empapatx. *Ahito*. Cruditate laborans. *Qui a une indigestion*. Chi ha una indigestione.

ENFITAR. v. a. Causar empapatx ó indigestió lo excès del mènjar ó la calitat de las viandas difícils de digerir. *Ahitar*. Cruditatem creare. *Causer une indigestion*. Cagionar crudezza, o indigestione.

ENFITARSE. v. r. Empapatxarse, carregar massa lo ventrell, ó mènjar viandas difícils de digerir. *Ahitarse, empaparse*. Cibo oppleri. *Se donner une indigestion*. Prendere una indigestione.

ENFITEOTA. s. m. Lo qui tè lo domini útil y está obligad á pagar lo cánon de la enfitéusis. *Enfiteuta*. Emphiteuta, emphiteuticarius. *Emphyteote*. Enfiteuta.

ENFITÉUSIS. s. f. Enagenamènt del domini útil de alguna possessió mediant un cánon annual que se paga al subjecte que enagena, lo cual consèrva lo domini directe. *Enfiteusis*. Emphiteusis. *Emphytéose*. Enfiteusi.

ENFITÉUTA. s. m. ENFITEOTA.

ENFITÉUTIC, CA. adj. Lo qui se dóna en enfitéusis, y lo que pertany á ella. *Enfitéutico*. Emphiteuticus, emphiteuticarius. *Emphytéotique*. Enfiteutico.

ENFITEUTICARI, RIA. adj. ENFITÉUTIC.

ENFLAQUIR. v. a. AFLAQUIR.

ENFLÈTXAD, DA. adj. que se aplica al arc preparad ab la flètxa pera tirar. *Enflechado*. Sagittâ instructus. *Armé de sa flèche*. Arco armato di freccia.

ENFLOCADURA. s. f. Conjunt de l[illegible]

ó flocs. *Conjunto de lazos.* Laqueorum series. *Quantité de lacets.* Quantità di lacci o di stringhe.

ENFLOCAR. v. a. Adornar ab flocs ó llassos. *Lacear.* Laqueis ornare. *Orner de nœuds de rubans.* Ornare, guernire di stringhe.

ENFLOCARSE. v. r. Adornarse. *Engalanarse, emperejilarse, empapirotarse, atusarse.* Se ornare. *Se parer, s'ajuster soigneusement.* Fregiarsi, ornarsi, abbellirsi.

ENFOGAR. v. a. ant. OFEGAR.

ENFÒLRO. s. m. FÒRRO.

ENFOLLEIR. v. n. ant. Tornarse botj. *Enloquecer, ensandecer.* Insanire. *Devenir fou.* Impazzire.

ENFOLLIR. v. a. ant. ENFOLLEIR.

ENFOLLIRSE. v. r. ant. ENFOLLEIR.

ENFONDIR. v. a. Profundisar, fèr mès fònda una cavitat ó forad. *Ahondar.* Altiùs fodere. *Approfondir, creuser.* Incavare, approfondire.

ENFONDIR. ant. Tirar á fòns una embarcació. *Afondar; echar á pique.* Demergere, mergere. *Couler à fond, submerger.* Sommersare, sommergere.

ENFONDIRSE. v. r. ant. ENFONSARSE.

ENFONSAMENT. s. m. ant. Lo acte y efècte de enfonsarse. *Hundimiento.* Ruina, casus. *Enfoncement.* Affondamento, sommersione.

ENFONSAR. v. a. Sumergir. *Hundir.* Mergere. *Submerger, enfoncer.* Tuffare, conficcare.

ENFONSAR. ESBÒTSAR.

ENFONSARSE. v. r. Arruinarse algun edifici ó sumergirse alguna cosa. *Hundirse.* Ruere, immergi. *S'écrouler.* Abbattersi, rovinarsi, sfondarsi.

ENFONSARSE. Ficarse endins alguna facció de la cara. *Sumirse, hundirse.* Deprimi. *S'effacer.* Cancellare, stravirsi, perdersi, scomparire.

ENFORA. adv. ll. Cap á fora, envers la part exteriòr; y axí se diu que un balcó ix ENFORA. *Hácia fuera.* Extrà. *Envers au dehors.* Verso fuori.

ENFORCAR. v. a. ant. Penjar. *Ahorcar.* Suspendere. *Pendre.* Appendere, appicare.

ENFORCAR. Posar, col-locar los alls y sebas en lo fòrc. *Enristrar.* Restes conficere. *Mettre en bottes des ognons, des aulx.* Far un mazzo di cipolle, o d'agli.

ENFORMADÒR. s. m. Instrumènt de ferro acerad, ab máneg de fusta. Tè ordinariamènt uns cinc cuarts de llarg, y mès de un dit de grux, ab un xamflat al extrèm, que fòrma un tall, ab lo cual se obren los vuids y encaxos pera juntar las pèssas que han de formar una obra. *Escoplo.* Scalprum. *Ciseau.* Scarpello.

ESTAR MAL ENFORMATJAD. fr. fam. Estar disgustad, displicènt, descontènt. *Estar mal guisado.* Fastidio, tædio affectum esse. *Être mécontent.* Essere scontento.

ENFORNAR. v. a. Ficar alguna cosa al fòrn pera que se coga. *Enhornar, ahornar.* In furnum immittere. *Enfourner.* Infornare.

ENFORNAR. Enastar, com ENFORNAR la espasa. *Espetar.* Infigere. *Traverser, enfiler.* Infilzare.

ENFÒRRO. s. m. FÒRRO.

ENFORTIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de enfortir. *Fortalecimiento.* Actus firmandi, roborandi; firmitas, robus. *L'action de fortifier.* Fortificamento.

ENFORTIMENT. ant. Fortificació de algun lloc ó plassa. *Fortificacion.* Munitio. *Fortification.* Fortificamento.

ENFORTIR. v. a. Donar forsas, fèr fort. *Fortificar, fortalecer.* Roborare, firmare. *Fortifier.* Fortificare, afforzare.

ENFORTIR. Fèr fort y robust per medi del traball, exercicis fatigòsos, tolerancia de las inclemencias del tèmps, etc. *Endurecer.* Durare. *Endurcir.* Indurire, afforrare.

ENFORTIR. ENDURIR.

ENFORTIR. Donar fermesa, consistencia á alguna cosa. *Atiesar, retesar.* Indurare. *Raidir, durcir, endurcir.* Ingagliardire, indurire, render forte.

ENFORTIR. ant. Fortificar algun lloc ó plassa. *Fortificar.* Munire. *Fortifier.* Fortificare.

ENFORTIR. Donar en lo batan als panyos y altras cosas lo cos corresponènt. *Enfortir.* Tundere. *Fouler.* Sodare.

ENFORTIRSE. v. r. Parland del vènt anar crexènd ó aumentandse mès y mès. *Arreciar.* Validius flare. *Redoubler, devenir plus fort.* Ingagliardirsi, diventar robusto.

ENFOSCAR. v. a. ant. ENFÒSQUIR.

ENFOSQUIMENT. s. m. ant. OBSCURITAT.

ENFÒSQUIR. v. a. Fèr tornar fòsc, privar de llum y claredat. *Oscurecer, obs-*

curecer, ofuscar. Obscurare, offuscare. *Obscurcir*. Oscurare, intenebrare.

ENFÒSQUIRSE. v. r. Fèrse fòsc, fèrse de nit, anar faltand la llum y claredat com succeex cuaud lo sol se pon. *Oscurecer, obscurecer*. Advesperascere. *Obscurcir*. Oscurarsi, intenebrarsi, divenir oscuro.

ENFÒSQUIRSE. Ennuvolarse, taparse lo dia, lo cel, etc. *Oscurecerse, obscurecerse, enfoscarse*. Obnuvilari. *S'obscurcir*. Intenebrarsi, offuscarsi.

ENFRANQUIR. v. a. Fèr franc de alguna cosa. *Enfranquecer*. Eximere, immunem facere. *Affranchir*. Affrancare.

ENFRANQUIR. Retallar ab la falsilla lo superfluo de la sola de la sabata desprès de cusida. *Desvirar*. Calceos polire. *Couper tout autour le superflu d'une semelle*. Tagliare il superfluo attorno una suola.

ENFRE. adv. ll. y t. ant. DINTRE.

ENFRENAR. v. a. Posar lo fre á las cabalcaduras. *Enfrenar*. Frenare, frenum injicere. *Brider*. Imbrigliare.

ENFRENAR. met. REFRENAR.

ENFRONT. s. m. Lo davant ó fatxada de algun edifici. *Frente, fachada, frontis, frontispicio*. Frons. *Façade*. Facciata, fronte.

ENFRONTE. s. m. ant. AFRÒNT.

ENFUNDARSE. v. r. Fixarse, parar la atenció en alguna cosa. Regularmènt se usa ab negació. *Pararse*. Attendere, animum intendere. *Se fixer, s'arrêter*. Curare, atendere.

ENFUNDARSE. ant. Fundarse. *Fundarse*. Opinionem firmare. *Se fonder*. Appoggiarsi.

ENFURISMAR. v. a. Irritar á algú, fèr que agafe rabia ó furòr. *Enfurecer, embravecer, encolerizar, ensañar, escandecer, amostazar*. In furorem agere. *Irriter, faire entrer en fureur*. Far infuriare, mettere in collera.

ENFURISMARSE. v. r. Enfadarse ab excès, posarse furiòs. *Enfurecerse, entigrecerse, encorajarse, desenfrenarse, embotijarse, embravecerse, encolerizarse, ensañarse, escandecerse, amostazarse, arrebatarse, desbautizarse*. Irasci, furere. *S'irriter, devenir furieux, se mettre en colère*. Infuriare.

ENFUSTAMENT. s. m. ant. La obra fèta de fusta ó cuberta ab èlla, com los sostres antigs. *Enmaderamiento, enmaderacion*. Contignatio. *Boiserie*. Intarsiato, intavolato.

ENFUSTAR. v. a. ant. Cubrir ab fusta los sostres de las casas y altras cosas. *Enmaderar*. Contignare. *Boiser*. Intavolare.

ENFUTIMAD, DA. adj. Dolènt, entremaliad. *Diablo, travieso*. Irrequietus, turbulentus. *Diable, inquiet*. Turbolento, diavolino, irrequieto.

ENFUTIMARSE. v. r. ENFURISMARSE.

ENGABANYAD, DA. adj. Se diu del que no pod manejar los brassos ab llibertat per serli estret lo vestid ó per no estar acostumad á portarlo. *Aspado*. Angustâ veste oppressus. *Personne gênée dans ses habits*. Impacciato, messo in suggezione.

ENGABANYAR. v. a. Incomodar, fèr nosa alguna cosa. Se diu especialmènt de la roba. *Embarazar*. Impedire. *Embarrasser*. Imbarazzare.

ENGABIAR. v. a. Tancar dintre de una gabia alguna persòna ó animal. *Enjaular*. Caveâ includere. *Encager*. Ingabbiare.

ENGAFETAR. v. a. ant. Posar los gafets. *Encorchetar*. Uncinis instruere. *Garnir de crochets*. Guernire di uncinetti.

ENGALANAR. v. a. Adornar, posar galana alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Engalanar*. Ornare. *Embellir, orner, enjoliver, parer*. Abbellire, ornare.

ENGALIPADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui engalipa. *Embaucador, engaitador*. Seductor, deceptor. *Trompeur, enjôleur*. Ciurmadore, bindolone.

ENGALIPAIRE. s. m. ENGALIPADÒR.

ENGALIPAR. v. a. Enganyar ab astucia. *Engaritar, embaucar, engatar, engaitar, entrampar, encantusar*. Decipere, seducere. *Leurrer, enjôler, tromper*. Infinocchiare, abbindolare.

ENGALONAMÈNT. s. m. Lo adòrno fèt ab galòns. *Galoneadura*. Fasciolis ornata textura. *Ouvrage en galons*. Ornamento di galloni.

ENGALONAR. v. a. Guarnir ó adornar ab galòns alguna cosa. *Galonear*. Fasciis ornare. *Galonner*. Gallonare.

ENGAN. s. m. ant. ENGANY.

ENGANABLEMÈNT. adv. mod. ant. ENGANYOSAMÈNT.

ENGANADOR. s. m. ant. ENGANYADÒR.

ENGANAMENT. s. m. ant. ENGANY.

ENGANAR. v. a. ant. ENGANYAR.

ENGANARITZ. s. f. ant. ENGANYADÒRA.

ENGANOS, A. adj. ant. ENGANYÒS.

ENGANOSAMENT. adv. mod. ant. ENGANYOSAMÈNT.

ENGANXADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui enganxa. *Enganchador.* Allector. *Embaucheur, racoleur.* Quello che arrolla soldati.

ENGANXAMÈNT. s. m. L' acció de enganxar á algú. *Enganchamiento, enganche.* Allectio. *Engagement.* Arruolamento.

ENGANXAMÈNT. Lo dinèr que se dòna al que assènta plassa de soldad. *Enganchamiento, enganche.* Allectionis pretium. *Engagement, enrôlement.* Arruolamento.

ENGANXAR. v. a. Agafar alguna cosa ab ganxo ó pènjarla en èll. *Enganchar.* Unco prehendere. *Accrocher.* Appicare, appendere, pigliar.

ENGANXAR. Atráurer á algú á que assènte plassa de soldad donandli dinèrs. *Enganchar.* Pecuniâ ad militiam allicere. *Embaucher, enrôler, engager.* Arrolare.

ENGANXAR. AGAFAR, en la segòna accepció.

ENGANXAR. ant. RETARDAR.

ENGANXARSE. v. r. AGAFARSE, en la cuarta accepció.

ENGANY. s. m. Falta de veritat en lo que se diu, fa, creu, pensa ó discorre. *Engaño.* Error, mendacium. *Fourberie, tromperie.* Inganno, furberia, furfanteria.

ANAR AB ENGANY. fr. Obrar de mala fe. *Ir de mala.* Dolose agere. *Agir malicieusement.* Agir da furbo.

ENGANYABOBOS. s. m. Embolicadòr, engalipadòr. *Engañalobos.* Stultos decipiens. *Enjôleur.* Ciurmadore.

ENGANYABOBOS. Alaja de poc valòr y mòlta apariencia que als que no ho entènen los sembla de mòlt preu. *Espantavillanos.* Merx fucosa, fallax. *Colifichet.* Cianfrusaglie.

ENGANYADIS, SA. adj. Fácil de enganyar ó enganyarse. *Engañadizo.* Seductilis. *Facile à tromper ou à être trompé.* Facile ad esser ingannato e pure ad ingannare.

ENGANYADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui enganya. *Engañador.* Deceptor. *Trompeur, fourbe.* Ingannatore.

ENGANYAPASTÒS. s. m. Aucèll. CUERETA.

ENGANYAR. v. a. Fèr que altre crega lo que no es. *Engañar.* Fallere. *Tromper, duper.* Ingannare.

ENGANYARSE. v. r. Figurarse lo que no es. *Engañarse.* Decipi, falli. *Se tromper.* Ingannarsi.

ENGANYIFLA. s. f. Especie de engany artificiòs ab apariencia de utilitat. *Engañifa.* Circumventio, fucus. *Tromperie cachée sous une apparence d'utilité.* Frode, inganno ascoso.

ENGANYÒS, A. adj. Lo que enganya ó dòna ocasió á enganyarse. *Engañoso.* Fallax. *Trompeur, faux.* Ingannatore, falso.

ENGANYOSAMÈNT. adv. mod. Ab engany. *Engañosamente.* Fallaciter, fraudulenter. *Frauduleusement.* Ingannosamente.

ENGARGALLAR. v. a. Ficar alguna cosa per la gargamèlla, com se fa ab los aucèlls cuand sels dòna lo mènjar ab la ma. *Engargantar.* In guttur immittere. *Mettre, enfoncer dans le gosier.* Ingollare.

ENGARGALLAR. met. Explicar alguna cosa á algú ab tòta la claredat possible. *Decir deletreado.* Syllabatim dicere. *Expliquer, repéter mot pour mot.* Spiegare, ripettere una cosa minutamente.

ENGAST. s. m. L' acció y efècte de engastar. *Engaste, engastadura.* Innexio, inclusio. *Enchâssure.* Incastratura.

ENGASTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui engasta. *Engastador.* Qui innectit vel includit. *Celui qui enchâsse.* Incastratore.

ENGASTAMENT. s. m. ant. ENGAST.

ENGASTAR. v. a. Encaxar una cosa en altra, com una pèdra preciòsa en or ó plata. *Engastar.* Inserere, includere. *Enchâsser, sertir.* Incastrare.

ENGATJAR. v. a. ant. EMPENYAR, en la primèra accepció.

ENGEGNARSE. v. r. ant. ENGINYARSE.

ENGELOSIR. v. a. Causar gelosía á algú. *Encelar.* Zelotypiâ afficere. *Inspirer de la jalousie.* Ingelosire.

ENGELOSIRSE. v. r. Tenir zelos de alguna persòna. *Encelarse.* Zelotypiâ affici. *Devenir jaloux.* Ingelosire.

ENGENDRABLE. adj. Lo que se pod engendrar. *Engendrable.* Quod generari potest. *Qui peut être engendré.* Generabile.

ENGENDRADÒR, RA. s. m. y f. La persòna que engèndra, la cosa que cria y produex. *Engendrador.* Generator, genitor. *Celui qui engendre, qui produit.* Generatore.

ENGENDRAR. v. a. Procrear, propagar la propia especie. *Engendrar.* Gignere, generare. *Engendrer, produire son semblable.* Generare.

ENGENDRAR. met. Causar, ocasionar, formar. *Engendrar, criar.* Gignere, efficere. *Produire, causer, former.* Generare, produrre, cagionare.

ENGENRAR. v. a. ant. ENGENDRAR.

ENGENY. s. m. ant. INGENI.

ENGIGNAMENT. s. m. ant. ENGINY, en la primèra accepció.

ENGIGNÒS, A. adj. ant. ENGINYÒS.

ENGINY. s. m. Trassa, manya. *Ingenio.* Solertia. *Moyen, ruse.* Mezzo, accortezza, astuzzia.

ENGINY. Cualsevol máquina en la mecánica. *Ingenio.* Machina. *Machine, engin.* Ingegno, argano.

ENGINY. ant. Cualsevol máquina ó artifici de guerra. *Ingenio.* Machina bellica. *Machine de guerre.* Machina militare.

VAL MÈS ENGINY QUE FORSA. ref. ab que se nota que las cosas que no se poden conséguir ab la forsa, se logran ab la manya ó industria. *Donde no valen cuñas aprovechan uñas: mas vale maña que fuerza: mas vale acial que fuerza de oficial.* Efficit ingenium quod vis non obtinet ulla. *L'adresse surpasse la force.* Il diavolo dove non può mettere il capo ponvi la coda.

VAL MÈS ENGINY QUE FORSA. expr. ab que se denota, que logra millòr partid la suavitat y destresa que la violencia y lo rigòr. *Mas quiere maña que fuerza.* Ingenio magis quam viribus opus est. *L'adresse surpasse la force.* Ciò che non fa la forza può l' ingegno.

ENGINYAR. v. a. Trassar ó inventar ab enginy. *Ingeniar.* Ingenio invenire, excogitare. *Tracer, inventer ingénieusement.* Inventare con ingegno.

ENGINYARSE. v. r. Discórrer ab ingeni trassas y manyas pera conseguir ó executar alguna cosa. *Ingeniarse.* Ingeniosè inquirere. *S'ingénier.* Ingegnarsi.

ENGINYÈR. s. m. En la milicia lo qui servex en la disposició, trassa y manetj de las máquinas de guerra, y en las obras de fortificació. *Ingeniero.* Bellicarum munitionum designator. *Ingénieur.* Ingegnere.

ENGINYERÍA. s. f. Lo art que ensenya á fèr y usar de las máquinas y trassas de guerra. *Ingeniería.* Ars bellicarum munitionum designandi. *Génie.* L' arte dell' ingegnere.

ENGINYOS, A. adj. Lo qui tè enginy ó lo que se fa ab enginy. *Ingenioso.* Solers. *Ingénieux, vaillant.* Ingegnoso.

ENGIR. adv. mod. AL RODEDÒR.

ENGLANTINA. s. f. Especie de gessamí que se cria principalmènt en Catalunya, Valencia y Murcia. Tè los tròncs drets, las fullas aladas ó compostas de mòltas altras falletas, y que rematan ab tres que estan enganxadas per lo peu fins á certa distancia: fa una flor del matèx nom, que es un poc colorada de fora y blanca de dins, peró mès grossa, mès bonica y mòlt mès oloròsa que la del gessamí. *Jasmin real.* Jasminum grandi florum, hispanicum, catalaunicum. *Jasmin.* Gelsomino.

ENGLUTIR. v. a. Tragar atropelladamènt y sènse mastegar alguna cosa. *Engullir.* Deglutire. *Avaler sans mâcher.* Inghiottire.

ENGOLAR. v. a. ant. ENGLUTIR.

ENGOLAYR. v. a. ant. ENGLUTIR.

ENGOLFARSE. v. r. Entrar una embarcació mòlt endins del mar, de modo que ja no se divise dèsde terra. *Engolfarse.* In altum vehi. *Gagner la pleine mer.* Ingolfarsi.

ENGOLFARSE. met. Ficarse mòlt en negocis ó dèxarse arrastrar de algun pensament ó afècte. *Engolfarse.* Immergi. *S'engager dans des affaires, se laisser entraîner par une pensée.* Ingolfarsi, profondarsi.

ENGOLIR. v. a. ENGLUTIR.

ENGOLOSINAR. v. a. ENLLEPOLIR.

ENGOLLIR. v. a. ENGLUTIR.

ENGOMADURA. s. f. L' acció y efecte de engomar. *Engomadura.* Gummatio. *L'action et l'effet de gommer.* Ingommatura.

ENGOMAMENT. s. m. ant. ENGOMADURA.

ENGOMAR. v. a. Donar algun bany de gòma á las robas y altras cosas pera que quèden llustròsas. *Engomar.* Gummi linire. *Gommer.* Ingommare.

ENGORDIMÈNT. s. m. p. us. Lo excès de carns ó corpulencia en las persònas ó animals. *Gordura.* Crassitudo, crassitas, crassities, pinguedo. *Grosseur, embonpoint.* Grassezza.

ENGORDIR. v. n. p. us. Posar grès, tornarse gros. També se usa com recíproc.

Engordar. Pinguescere. *Engraisser*. Ingrassare.

ENGORJAR. v. a. ENGARGALLAR, en la primèra accepció.

ENGORJARSE. v. r. ENGLUTIR.

ENGORMANDIR. v. a. ENLLEPOLIR.

ENGORMANDIRSE. v. r. ENLLEPOLIRSE.

ENGÒRRO. s. m. Embras, impedimènt, molestia. *Engorro*. Obex, obstaculum, impedimentum. *Embarras, empêchement*. Impaccio, imbarazzo.

ENGORRÒS, A. adj. Embrassòs, dificultòs, molèst. *Engorroso*. Difficilis, molestus. *Difficile, embarrassant*. Difficile, nojoso, molesto.

ENGOXÒS, A. adj. ant. CONGOXÒS.

ENGRAELLAD. s. m. La disposició de bigas y llatas ab que se fòrman los sostres de cada pis de la casa. *Contignacion*. Contignatio. *Contignation*. Tavolato, piano di stanze.

ENGRAELLAD. La obra que se fa de lligadas de fusta y mahòns pera fabricar sòbre terrenos falsos ó cuberts de aigua. *Zampeado*. Hydraulica fundamenta. *Fondation sur laquelle on bâtit dans l'eau*. Fondamenti di tavole per edificare sull' acqua.

ENGRAELLAD. Se dòna també aquest nom al conjunt de estacas clavadas sòta del aigua y reunidas ab fustas pera formar unas casetas, que plenas de pèdra servexen de fonamènt als ponts, presas y altras obras hidráulicas. *Pilotaje*. Fundamentum hydraulicum è vacerris subtus aquam infixis. *Pilotage, ouvrage de pilotis*. Palafitta, passonata.

ENGRAELLAR. v. a. Colocar las fustas del modo conveniènt pera formar lo sostre de algun edifici. *Encabriar*. Tectum tignis instruere. *Placer, dresser la charpente d'un toit, de la manière convenable*. Armare il legname d' un tetto.

ENGRAJAR. v. a. ant. ENGREXAR.

ENGRANAIR. v. a. ant. ENGRANDIR.

ENGRANALL. s. m. Lo lloc ahònt se acostuma tirar lo mènjar pera atráurer la cassa. *Cebadero*. Locus ubi cibaria venatitiæ prædæ apponuntur. *Endroit où l'on met l'appât pour attirer le gibier*. Sito dove si mette l' esca per attrarre la caccia.

ENGRANALL. Lo mènjar que se tira en algun lloc pera atráurer la cassa. *Cebo*. Cibus. *Appât, amorce*. Cibo, esca.

ENGRANALL. met. Lo fomènt ó alimènt de algun afècte ó passió. *Cebo*. Fomes. *Aliment d'une passion*. Esca, fomite, incitamento.

ENGRANALL. met. Lo artifici de que se usa pera atráurer ab engany. *Añagaza, señuelo, reclamo*. Illicium, incitamentum. *Leurre, amorce*. Logoro, esca.

ENGRANALLAR. v. a. Atráurer als aucèlls per medi de mènjar posad en algun puèsto. *Cebar*. Inescare. *Amorcer, appâter*. Adescare, allettare coll' esca.

ENGRANALLAR. met. Atráurer á algú ab afalegs, rahòns, interes ó alguna altra cosa agradable. *Saborear, cebar*. Allicere. *Allécher, amorcer, attirer*. Adescare.

ENGRANAR. v. a. ENGRANALLAR.

ENGRANDIMÈNT. s. m. Dilatació, aumènt. *Engrandecimiento*. Amplificatio, augmentum. *Augmentation, agrandissement*. Accrescimento, aumento.

ENGRANDIMÈNT. p. us. Ponderació, exageració. *Engrandecimiento*. Exaggeratio, magnificatio. *Exagération*. Esageramento.

ENGRANDIR. v. a. Aumentar, fèr gran una cosa. *Engrandecer, agrandar, engrandar*. Amplificare, augere. *Agrandir, accroître*. Accrescere, ingrandire.

ENGRANDIR. met. p. us. Alabar, ensalsar, exagerar. *Engrandecer*. Extollere, magnificare. *Louer beaucoup*. Lodare, encomiare.

ENGRASSAR. v. a. ant. ENGREXAR.

ENGRASSIR. v. a. ant. ENGREXAR.

ENGREDAR. v. a. Posar greda á alguna cosa. *Engredar*. Cretâ linire. *Glaiser*. Intonacar d' argilla.

ENGRESCARSE. v. r. Aplicarse ab mòlta intensió á algun negoci, disputa ó altra cosa semblant. *Enfrascarse*. Cura intendere. *S'occuper exclusivement*. Intentamente addarsi.

ENGRESCARSE. Acalorarse en alguna disputa ó renyina, entrar en èlla. *Armar una pelotera, pelotear, pelotearse*. Contendere. *Se disputer*. Disputar con caldo.

ENGRESSAMENT. s. m. ant. ENGORDIMÈNT.

ENGREXAMÈNT. s. m. ENGORDIMÈNT.

ENGREXAMÈNT. L' acció y efècte de engrexar ó posar grèx en alguna cosa. *Engrasacion*. Pinguedinis infusio. *L'action d'engraisser*. Ingrassamento.

ENGREXAR. v. a. Nutrir mòlt, fèr tor-

nar gras. *Engordar*. Saginare. *Engraisser*. Ingrassare.

ENGREXAR. Donar substancia y crassitut á alguna cosa. *Engrasar*. Impinguare, incrassare. *Graisser*. Ingrassare.

ENGREXAR. Untar ab grèx. *Engrasar*. Pinguedine ungere. *Graisser*. Lardare.

ENGREXAR. Donar mòlt mènjar als animals pera que se posen grassos. *Sainar, engordar, cebar*. Impignare, saginare. *Engraisser*. Ingrassare.

ENGREXARSE. v. r. Engordirse, posarse gras. *Engordar, embarnecer, embastecer*. Pinguescere. *Devenir gras*. Ingrassare, diventar grasso.

ENGREXARSE. met. Fèrse ric. Se usa també com actiu. *Engordar*. Ditescere. *S'enrichir*. Arricchirsi.

ENGROGUIRSE. v. r. Posarse grog y descolorid. *Enmarillecerse*. Pallescere. *Jaunir, pâlir*. Impallidire.

ENGROSSIR. v. n. ant. ENGREXARSE.

ENGROSSIR. v. a. ant. EMBOTAR. Fèr tornar tòx, etc.

ENGRUNA. s. f. Porció pètita y mènuda de cualsevol cosa. *Migaja, miaja, pizca, miga*. Mica. *Miette*. Briciolo, miccino, micolino, minuzzolo.

ENGRUNA. La part mès pètita y mènuda del pa ó altra cosa semblant que acostuma esmollarse al tallarlo. *Migaja*. Mica. *Miette*. Tritolo, briciola.

ENGRUNAR. v. a. Fèr engrunas alguna cosa. *Desmigajar*. Comminuere, conterere. *Émier, émietter*. Sminuzzare, stritolare.

ENGRUNETA. s. f. dim. de ENGRUNA. *Migajica, migajilla, migajita, migajuela*. Micula. *Petite miette*. Briciolino, minuzzolino, tritoluzzo.

ESTAR ENGRUNYAD AB ALGÚ. fr. fam. Estar enemistad ab èll, ó haber perdud la familiaritat y correspondencia que se professaban. *Andar ó estar torcido con alguno*. Non rectis oculis aliquem aspicere. *Être brouillé avec quelqu'un*. Abbarruffarsi.

ENGRUT. s. m. Especie de betum dur y fort que de las reliquias salitròsas de algunas cosas se va juntand y unind, com se veu en algunas einas ó ampòllas, en las dènts, etc. *Sarro*. Sordes, situs. *Crasse, tartre*. Tartaro, gromma.

ENGRUT. ant. PASTETAS.

ENGRUTADOR. s. m. ant. Lo qui engruta. *Engrudador*. Conglutinator. *Celui qui colle*. Colui che incolla.

ENGRUTAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de engrutar. *Engrudamiento*. Conglutinatio. *Collage*. Incollamento.

ENGRUTAR. v. a. ant. Agafar ab pastetas. *Engrudar*. Conglutinare. *Coller*. Incollare.

ENGRUXAR. v. n. ant. Fèrse preñada. *Hacerse preñada*. Gravidari, gravescere. *Devenir grosse*. Ingravidarsi.

ENGRUXIR. v. a. Fèr mès gruxuda alguna cosa. *Engrosar*. Crassare, crassum reddere. *Grossir*. Ingrossare.

ENGRUXIRSE. v. r. Posar gruxa. *Engrosar*. Crassari, crassum fieri. *Devenir gros*. Ingrossare.

ENGUALDRAPAR. v. a. Posar la gualdrapa á algun animal. *Engualdrapar*. Stragulis instruere. *Caparaçonner*. Porre la copertina ad un cavallo.

ENGUAN. adv. t. ant. ENGUANY.

ENGUANAR. v. a. ant. ENGANYAR.

ENGUANTAD, DA. adj. Se diu de la persòna que porta los guants posads. *Enguantado*. Chirotecâ indutus. *Ganté*. Inguantato.

ENGUANY. s. m. ant. ADÒRNO.

ENGUANY. adv. t. Aquest any ó en lo any presènt. *Hogaño, hogañazo*. Hoc anno. *Cette année*. Quest' anno.

ENGUANYAR. v. a. ant. ADORNAR.

ENGUASTAR. v. a. ant. ENGASTAR.

ENGUIXAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de enguixar. *Enyesadura*. Gypsi inductio, incrustatio. *L'action et l'effet de plâtrer*. Lo ingessare.

ENGUIXAR. v. a. Tapar ó acomodar alguna cosa ab guix, y també igualar y aplanar ab èll las pareds, paviments, etc. *Enyesar*. Gypsare, gypso incrustare. *Plâtrer*. Ingessare.

ENGULLIR. v. a. ENGLUTIR.

ENHORABONA. s. f. Manifestació de complacencia que se fa á algú per algun bè ó felicitat. *Norabuena, enhorabuena, parabien, felicitacion, placeme*. Gratulatio, congratulatio. *Félicitation*. Congratulazione.

DONAR LA ENHORABONA. fr. Manifestar á la persòna que li ha passad algun cas feliz l' alegría y satisfacció que un se te. *Gratular, dar el parabien, la norabuena ó la enhorabuena*. Gratulari. *Féliciter, congratuler*. Congratulare.

ENHORAMALA. adv. de despreci. *Noramala, enhoramala*. In malam rem.

fausto omine. *À la maleheure*. Alla malora.

ENIGMA. s. m. Sentencia obscura, ó pregunta intrincada y artificiòsa que enclou un sentit difícil de endevinar. *Enigma*. Ænigma. *Énigme*. Enimma.

ENIGMÁTIC, CA. adj. Lo que tè ó enclou enigmas. *Enigmático*. Ænigmaticus. *Énigmatique*. Enimmatico.

ENIGMATISTA. s. m. Lo qui parla ab enigmas. *Enigmatista*. Ænigmatistes. *Qui parle par énigme*. Chi parla con enimma.

ENJOGASSAD, DA. adj. Se diu de la persòna que fa jogs ab frecuencia. *Jugueton, retozon, retozador*. Lascivus, petulans. *Badin*. Scherzoso, giocoso, burlevole.

ENJONCAR. v. a. Atrapar, cullir. *Coger*. Capere, prehendere. *Accrocher, attraper*. Carpire, grancire, acchiappare con astuzia.

ENJONCAR. Forsar ó atráurer á algú ab persuasiòns ó manya á que fassa alguna cosa. *Traer ó hacer venir á la gamella*. Adigere, cogere. *Mener par le nez*. Menar pel naso.

ENJOYAR. v. a. Adornar ab joyas á alguna persòna ó cosa. *Enjoyar*. Monilibus ornare. *Orner, parer avec des bijoux*. Ornare, fregiare, parare.

ENJUDICIAR. v. a. Instruir una causa ab las diligencias y documènts necessaris pera que se puga determinar en judici. *Enjuiciar*. Litem instruere. *Instruire un procès*. Formare, ordinare un processo.

ENJUGASSAD, DA. adj. ENJOGASSAD.

ENJURIA. s. f. ant. INJURIA.

ENLASSAR. v. a. ant. ENLLASSAR.

ENLETGIR. v. a. ant. Fèr tornar llètj. *Afear*. Fœdare, deturpare. *Enlaider, rendre laid*. Far brutto, difformare.

ENLISAR. v. a. ant. Posar llissos al telèr. *Enlizar*. Licia addere. *Ajuster des lisses*. Acconciare, far andar pari.

ENLLÁ. adv. ll. Allá, cap allá. *Allá, hácia allá*. Illuc. *Là, envers là*. Verso là.

ENLLACADA. s. f. RUBINADA.

ENLLARDADOR, RA. s. m. y f. ant. AGULLA DE ENLLARDAR.

ENLLARDAR. v. a. Untar ab llard. *Enlardar, lardar, lardear, pringar, empringar*. Lardo ungere. *Graisser, frotter de lard*. Lardare.

ENLLARDAR. Clavar tallets de carnsalada en la carn dels aucèlls ó en altras viandas que se han de rostir. *Mechar*. Suillis peniculis transfigere. *Larder*. Lardellare.

ENLLAS. s. m. Unió de una cosa ab altra. *Enlace, enlazamiento, enlazadura, ligazon, coligacion*. Nexus, connexio. *Liaison*. Commessura, commettitura.

ENLLASSAMENT. s. m. ant. ENLLAS.

ENLLASSAR. v. a. Unir per medi de algun llas. *Enlazar*. Laqueis conjungere, connectere. *Enlacer*. Allacciare.

ENLLASSAR. ant. Agafar ab llas. *Coger con lazo*. Laqueis irretire. *Attraper au lacet*. Cogliere con piedica.

ENLLEFERNAR. v. a. Tacar ó embrutar ab grèx alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Pringar*. Pinguedine fœdare. *Tacher avec de la graisse*. Macchiar con lardo.

ENLLEPOLIMÈNT. s. m. Lo apetit ó gana de tornar á gustar lo que ha agradad. *Regosto*. Regustandi appetitus. *Plaisir*. Voglia, desìo.

ENLLEPOLIMÈNT. met. La conveniencia, utilitat, etc., ab que s' excita ó atrau á algú. *Golosina, cebo*. Esca. *Appât, alléchement*. Esca, allettamento.

ENLLEPOLIR. v. a. Excitar lo desitj de un ab algun atractiu. *Engolosinar*. Inescare, allicere. *Allécher, amorcer*. Allettare, aescare.

ENLLEPOLIRSE. v. r. Aficionarse á alguna cosa. *Arregostarse, engolosinarse*. Voluptate affici, trahi. *S'allécher*. Lasciarsi allettare.

ENLLESTIMÈNT. s. m. DESPATX, en la cuarta accepció.

ENLLÈSTIR. v. a. Acabar, conclóurer alguna cosa. *Despachar*. Expedire. *Expédier, finir*. Far presto, spacciare.

ENLLÈSTIR. v. n. ENLLÈSTIRSE.

ENLLÈSTIRSE. v. r. Donarse prèssa en fèr alguna cosa. *Darse prisa, despachar*. Expedire. *Dépêcher*. Sbrigarsi.

ENLLETGIR. v. a. ant. Fèr tornar llètj. *Afear*. Fœdare. *Enlaider*. Far brutto, sformare.

ENLLISTAMENT. s. m. ant. ALLISTAMÈNT.

ENLLISTAR. v. a. ant. ALLISTAR.

ENLLOSAD. s. m. Lo pavimènt cubert de llosas unidas y ordenadas. *Enlosado, losado*. Lapidibus quadris stratum. *Pavement, pavé avec des pierres carrées*. Selciato.

ENLLOSAR. v. a. Cubrir lo pavimènt ab

llosas unidas y ordenadas. *Enlosar, losar.* Lapidibus quadris solum sternere. *Paver avec des pierres carrées.* Lastricare.

ENLLOTAR. v. a. Cubrir de llòt las plujas ó avingudas los camps y terras. *Enlamar.* Limo opplere, operire. *Couvrir les terres de limon.* Coprir di fango.

ENLLUERNAMÈNT. s. m. La turbació que patex la vista per la llum ó resplandòr desmasiad ó repentí que la ferex ab activitat. *Deslumbramiento, traslumbramiento.* Allucitatio. *Éblouissement, berlue.* Abbagliamento.

ENLLUERNAR. v. a. Ofuscar la vista ó confóndrerla ab la llum ó resplandòr desmasiad ó repentí. Se usa també com recíproc. *Deslumbrar, encandilar.* Oculos perstringere. *Éblouir.* Abbagliare.

ENLLUIR. v. a. ant. EMBLANQUINAR.

ENLLUMINACIÓ. s. f. ant. IL-LUMINACIÓ.

ENLLUMINADOR. s. m. ant. IL-LUMINADÒR.

ENLLUMINAMENT. s. m. ant. IL-LUMINACIÓ.

ENLLUMINAR. v. a. ant. IL-LUMINAR.

ENLLUSTRAR. v. a. Donar llustre á alguna cosa. *Alustrar, lustrar, enlustrecer.* Rem splendidam reddere. *Lustrer.* Soppressare, lustrare.

ENMAGATSEMAR. v. a. Tancar en un magatsem algunas cosas, com géneros, comestibles, etc. *Almacenar.* In apotheca recondere. *Emmagasiner.* Porre, custodire in un magazzino.

ENMAGRAIR. v. n. ant. ENMAGRIRSE.

ENMAGRIR. v. a. Fèr tornar magre. *Enmagrecer.* Macrefacere. *Amaigrir.* Dimagrare, smagrare.

ENMAGRIRSE. v. r. Tornarse magre. *Enmagrecer, enmagrecerse, enjugarse, varearse.* Macrescere. *Amaigrir.* Smagrire, divenir magro.

ENMALALTIR. v. a. Causar alguna malaltía. *Enfermar.* Morbum inferre. *Rendre malade.* Ammalare.

ENMALALTIRSE. v. r. Cáurer malalt. *Enfermar, caer enfermo.* Ægrotare. *Devenir, tomber malade.* Ammalare, divenir infermo.

ENMALICIARSE. v. r. ENQUIMERARSE.

ENMALIMENT. s. m. ant. Lo efècte de endanyarse alguna llaga. *Enconamiento.* Exacerbatio. *Inflammation.* Esacerbazione.

ENMALIR. v. a. ant. Endanyar alguna llaga. *Enconar.* Exacerbare. *Enflammer.* Esacerbare.

ENMANGRAR. v. a. Tenyir de almangra. *Almagrar, enalmagrar, teñir de almagre, dar de almagre.* Rubricare, rubro tingere. *Teindre avec la terre rubrique.* Tingere colla sinopia.

ENMANILLAD, DA. adj. Assegurad ab manillas. *Desposado, esposado.* Manicis constrictus. *Qui a des menottes.* Chi ha manette.

ENMANLLEUTAR. v. a. MANLLEUTAR.

ENMANLLEVAR. v. a. Demanar un á altre que li dèxe alguna cosa. *Pedir prestado.* Mutuum postulare. *Emprunter.* Chiedere in prestito.

ENMANTAR. v. a. Cubrir ab manta alguna cosa, com un caball, etc. *Enmantar.* Dorsuali stragulo cooperire. *Couvrir d'une couverture.* Coprir con gualdrappa, coperchio, coperta, etc.

ENMARANYARSE. v. r. ENEMISTARSE.

ENMARAVELLARSE. v. r. ant. MARAVELLARSE.

ENMARSIR. v. a. ant. ENMUSTIGAR.

ENMASCARAR. v. a. Tacar ó embrutar ab çarbó, sutje ó altra cosa semblant, y per extensió tacar ab cualsevol [illegible]. Se usa també com recíproc. *Tiznar, entiznar.* Fœdare. *Noircir.* Annerare.

ENMASCARAR. met. Desllustrar la hònra, infamar. *Tiznar, enlodar.* Dedecorare, famam lædere. *Noircir, dénigrer.* Annerare, denigrare, macchiar l' altrui fama.

ENMATRICULACIÓ. s. f. ant. MATRICULA.

ENMATRICULAR. v. a. ant. MATRICULAR.

ENMATSINADÒR, RA. s. m. y f. Lo que enmatsina. *Envenenador, atosigador, emponzoñador.* Veneficus. *Empoisonneur.* Avvelenatore.

ENMATSINAMÈNT. s. m. L'acció y efecte de enmatsinar. *Envenenamiento, atosigamiento, emponzoñamiento.* Veneficium. *Empoisonnement.* Avvelenamento, attossicamento.

ENMATSINAR. v. a. Donar matsinas á algú. *Envenenar, atosigar, tosigar, emponzoñar, entosigar.* Venenare. *Empoisonner.* Avvelenare, attoscare.

ENMATSINAR. Inficionar alguna cosa ab matsinas. *Emponzoñar, envenenar.* Veneno inficere. *Empoisonner.* Avvelenare, attossicare.

ENMATSINAR. met. Llansar ó comunicar á

tòr. *Apestar*. Maximè fœtere. *Empester*. Appestare, infettare.

ENMELAR. v. a. Untar ab mel. *Enmelar*. Melle illinire, ungere. *Emmieller*. Ungere di mele.

ENMENAR. v. a. ant. ESMENAR.

ENMERDISSAR. v. a. vulg. Untar de merda. *Untar con mierda*. Merdâ inquinare. *Souiller de merde*. Sporcar di merda.

ENMERDISSAR. met. Untar ab cosas brutas y asqueròsas. *Embadurnar*. Inquinare. *Couvrir d'un enduit*. Sporcare.

ENMETXADURA. s. f. La unió de dòs fustas, sògas ó altra cosa per sòs extrèms, que se fa introduind ó entrellassand lo un ab lo altre. *Empalmadura*. Coagmentatio. *Assemblage, jónction de deux pièces par leurs extrémités*. Commessura.

ENMETXAR. v. a. Juntar per los caps ó extrèms dòs fustas, sògas ó altra cosa, introduind ó entrellassand la una ab l' altra. *Empalmar*. Coagmentare. *Assembler, monter*. Commettere, combaciare, congegnare.

ENMIDONAR. v. a. Mullar ab midó dexatad ab aigua la roba blanca pera fèrla tenir tièssa. *Almidonar*. Amylo tingere. *Empeser*. Inamidare.

ENMODORRIRSE. v. r. Tenir modòrra. *Amodorrarse*. Conspiri. *S'assoupir*. Addormentarsi.

ENMORTALLAR. v. a. AMORTALLAR.

ENMOSTEIRSE. v. r. territ. Enmustigarse. *Marchitarse*. Marcescere. *Se flétrir*. Appossire, alidire.

ENMOTLLAR. v. a. Ajustar alguna cosa al motllo. Se usa també com recíproc. *Amoldar, moldar*. Ad typum conformare. *Mouler*. Gettare in forma.

ENMUSTEIRSE. v. r. territ. ENMOSTEIRSE.

ENMUSTIGAR. v. a. Fèr tornar mústigas las plantas, flors y altras cosas. Se usa també com recíproc. *Marchitar*. Marcidum reddere. *Faner, flétrir*. Appassire, seccare.

ENNAGRAIR. v. a. ant. ENNEGRIR.

ENNAVEGARSE. v. r. ENGOLFARSE.

ENNEGRIR. v. a. Tenyir de negre, fèr tornar negra alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Ennegrecer, negrecer, denegrecer, atezar*. Denigrare, nigrificare. *Noircir*. Annerare.

ENNEGRIRSE. v. r. Se diu del cel cuand se cubrex de núvols, especialmènt si sòn negres ó tempestuòsos. *Encapotarse*. Nubibus obduci, obnubilari. *S'obscurcir, devenir noir, se couvrir de nuages*. Coprirsi, intenebrarsi.

ENNEULIRSE. v. r. Se diu de las persònas y dels arbres y plantas que dèxan de créxer ó medrar, no arriband á la perfecció que podian tenir. *Anudarse*. Præmaturè indurescere. *Se nouer, rester petit, rabougri*. Allegare.

ENNOBLAIR. v. a. ant. ENNOBLIR.

ENNOBLIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de ennoblir. *Ennoblecimiento*. Nobilitatio. *L'action et l'effet d'ennoblir*. Il nobilitare.

ENNOBLIR. v. a. Fèr noble á algú. *Ennoblecer*. Nobilitare. *Anoblir*. Nobilitàre.

ENNOBLIR. met. Dar llustre y esplendòr. *Ennoblecer*. Illustrare, clarum reddere. *Orner, embellir*. Ornare, abbellire, parare.

ENNOVAR. v. a. ant. INNOVAR.

ENNUAGARSE. v. r. Tenir entravessada ó detinguda alguna cosa en la gargamèlla. *Atragantarse*. Hærere aliquid faucibus. *S'enrouer*. Affiocare.

ENNUAGARSE. met. y fam. Quedarse parad y turbad en la conversació. *Atragantarse*. Intercludi. *Se troubler, rester court*. Turbarsi, non saper più che dire.

ENNUJAR. v. a. ant. ENUJAR.

ENNUVOLARSE. v. r. Cubrirse lo cel de núvols. *Anublarse, nublarse*. Obnubilari. *S'obscurcir, se couvrir de nuages*. Intenebrarsi, oscurarsi.

ENOJAR. v. a. ant. ENUJAR.

ENORGOLLAR. v. a. ant. ENSUPERBIR.

ENORGULLAR. v. a. ant. ENSUPERBIR.

ENORGULLIR. v. a. ant. ENSUPERBIR.

ENORME. adj. Fora de mida, excèssiu. *Enorme*. Enormis, immodicus, immanis. *Énorme, démesuré, excessif*. Enorme, smisurato.

ENORME. Grave. *Enorme*. Enormis. *Énorme, grave*. Grave.

ENORMEMÈNT. adv. mod. Ab enormitat. *Enormemente*. Enormiter, immodicè. *Énormément*. Enormemente.

ENORMÍSSIM, MA. adj. sup. de ENORME. *Enormísimo*. Valdè enormis. *Très-énorme*. Enormissimo.

ENORMITAT. s. f. Excès, tamany irregular y desmesurad. *Enormidad*. Enormitas. *Énormité*. Enormità.

ENPAYMENT. s. m. ant. IMPEDIMÈNT.

ENPAYORAR. v. a. ant. EMPENYAR, en la primèra accepció.

ENPERAMOR. adv. ant. EMPERAMOR.

ENQUADERNAMENT. s. m. ant. ENCUADERNACIÓ.

ENQUER. adv. ant. ENCARA.

ENQUERA. adv. ant. ENCARA.

ENQUERER. v. a. ant. INQUIRIR.

ENQUERRE. v. a. ant. INQUIRIR.

ENQUESTA. s. f. ant. INQUISICIÓ, PESQUISSA.

ENQUESTA CRIMINAL. ant. Inquisició de algun delicte ó de algun reo. *Pesquisa.* Criminalis inquisitio. *Perquisition, recherche.* Esamine, ricerca.

ENQUIET, TA. adj. INQUIÈT.

ENQUIETADÒR, RA. s. m. y f. INQUIETADÒR.

ENQUIETAR. v. a. INQUIETAR.

ENQUILLÍ. s. m. ant. ESTADANT.

ENQUIMERADA. s. f. Enfado, enutj. *Enojo.* Irritatio. *Ennui, chagrin.* Noja, spiacere.

ENQUIMERAR. v. a. territ. Causar disgust ó enfado. *Desazonar.* Irritare. *Déplaire, chagriner.* Annojare, molestare.

ENQUIMERARSE. v. r. Enfadarse, enujarse. *Enojarse, atufarse, amoscarse.* Irasci. *Se courroucer.* Annojarsi, adirarsi.

ENQUIRIDION. s. m. Lo llibre manual que ab mòlt poc volúmen conté mòlta doctrina. *Enquiridion.* Enchyridion. *Enchiridion.* Enchiridio.

ENQUITRANAR. v. a. Untar ab quitrá los barcos, cordas, ó altra cosa. *Alquitranar, embrear.* Pice, bitumine illinire. *Goudronner.* Incatramare.

ENRABIADA. s. f. ENQUIMERADA.

ENRABIARSE. v. r. ENFURISMARSE.

ENRADERAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de enraderarse. *Aterimiento.* Rigor. *Transissement.* Aghiadamento, assiderazione.

ENRADERARSE. v. r. Espalmarse de fred. *Aterirse.* Rigere. *Transir.* Intirizzire, assiderare, aghiadare.

ENRADRAMENT. s. m. ant. ENRADERAMÈNT.

ENRADRARSE. v. r. ant. ENRADERARSE.

ENRADRARSE. ant. ENDARRERIRSE.

ENRAGUASIR. v. n. ant. ENRADERARSE.

ENRAHONAD, DA. adj. Rahonable, posad en rahó. *Razonable.* Rationi consonus. *Raisonnable.* Ragionevole.

ENRAHONAD. Lo qui es judiciòs y de bona rahó. *Razonado.* Prudens. *Sensé, prudent.* Assennato.

ENRAHONADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui parla mòlt. *Hablador, parlero, garlador, garlante, parlador, charlatan, charlador, charlante, hablanchin.* Garrulus, loquax. *Parleur.* Cicalatore, cornacchia.

ENRAHONADÒR. Lo qui diu lo que deuria callar. *Parlero.* Locuax. *Babillard.* Ciarlone, ciaramella, cicalone, berlinghiere.

ENRAHONAMÈNT. s. m. Lo acte de enrahonar. *Razonamiento, plática, parlatorio.* Oratio, sermo, locutio. *Discours, raisonnement.* Discorso, ragionamento.

ENRAHONAMÈNT. CONVERSA.

ENRAHONAR. v. n. Parlar, proferir las paraulas pera explicarse y donarse á entendrer. *Hablar.* Loqui, fari. *Parler.* Parlare.

ENRAHONAR. Conversar, confabular. *Hablar, razonar, platicar, departir.* Colloqui, semocinari, confabulari. *Parler,* [illegible] Parlar, ragionare.

ENRAHONAR. Parlar mòlt. *Garlar, parlar, charlar.* Garrire. *Babiller.* Cicalare, cornacchiare.

ENRAHONAR. v. a. Tractar, discutir, examinar algun assumpto. *Hablar.* Discutere, disserere. *Discuter, examiner avec* [illegible] Discorrere.

ENRAHONAR. PROPALAR.

ENRAHONAR MÒLT Y NO DIR RES. fr. Dir [illegible] tas paraulas sènse cap substancia. *Hablar mucho y decir nada.* Multiloqui nihil dicere. *Parler beaucoup et ne* [illegible] *rien.* Parlar molto e non dir niente.

ENRAHONAR PER ENRAHONAR. fr. Dir alguna cosa sèns fonamènt y sènse venir al [illegible] *Hablar por hablar.* Inania garrire. [illegible] *sonner pantoufle.* Ragionar come [illegible] stivale.

ENRAJOLAD. s. m. Lo pavimènt [illegible] de rajolas. *Enladrillado, enladri*[illegible]*ra, ladrillado, solada.* Solum lateri[illegible] stratum. *Carrelage.* Ammattonam[illegible]

ENRAJOLADÒR. s. m. Lo qui enr[illegible] *Solador, enladrillador.* Pavimenta[illegible] *Carreleur.* Colui che ammattona.

ENRAJOLAMÈNT. s. m. ant. [illegible]

ENRAJOLAR. v. a. Cubrir lo pavi[illegible] de rajolas. *Enladrillar.* Lateribus [illegible]nere. *Carreler.* Ammattonare.

ENRAJOLAR. v. n. fam. Tornarse roi[illegible] vergònya. *Sonrosearse, embermeje*[illegible]*se.* Purpurascere. *Rougir de honte.* V[illegible]gognarsi, arrossire.

ENRAMADA. s. f. Lo adòrno formad de ramas de arbres per motiu de alguna fèsta. *Enramada.* Ornatus ex arborum ramis. *Ramée.* Frascato.

ENRAMAR. v. a. Enllassar y entretexir varias ramas pera adornar algun siti ó pera fèr sòmbra. *Enramar.* Ramis obducere, tegere, inumbrare. *Couvrir, garnir de branches d'arbre.* Coprire con rami d'albero.

ENRANCIARSE. v. r. Tornarse rancia alguna cosa. *Enranciarse.* Rancescere. *Rancir.* Muffare.

ENRAVENAD, DA. adj. Encarcarad. *Yerto.* Rigidus. *Raide.* Rigido, inrigidito.

ENRAVENAD. Se diu del que va mòlt dret afectand gravedat. *Espetado.* Erectus. *Empesé.* Lezioso, che fa il prosone.

ENRAVIRONAR. v. a. ant. CIRCUIR.

ENREDADÒR, RA. s. m. y f. EMBOLICADÒR.

ENREDAR. v. a. EMBOLICAR.

ENRÈDO. s. m. Engany, mentida que ocasiòna disturbis, dissensiòns y plèds. *Enredo.* Commentum, dolus, fraus. *Tromperie, mensonge artificieux.* Imbroglio, intreccio.

ENREDÒS, A. adj. Lo que está ple de enrèdos, embrassos y dificultats. *Enredoso.* Intricatus, implicatus. *Embrouillé, difficile.* Imbrogliato, intrecciato, difficile.

ENREDRARSE. v. r. ant. ENRADERIRSE.

ENREGULLAD, DA. adj. Rònc, lo qui tè regull. *Ronco.* Raucus. *Enroué.* Rauco, fioco.

ENREGULLARSE. v. r. Posarse enregullad. *Enronquecerse.* Raucire. *S'enrouer.* Arrocare, affiocare.

ENREGULLIMENT. s. m. ant. REGULL.

ENREGULLIRSE. v. r. ant. ENREGULLARSE.

ENRERA. adv. ll. y t. ENDARRÈRA.

ENRERE. adv. ll. y t. ant. ENDARRÈRA.

ENREVÈS. s. m. REVÈS.

AL ENREVÈS. mod. adv. AL REVÈS.

ENREVIRONAMENT. s. m. ant. CIRCÚIT.

ENREXAD. s. m. Obra fèta en fòrma de gelosía, y que comunamènt es de canyas ó llistòns entretexids. *Enrejado.* Opus clathratum. *Treillage.* Pergola, pergolato.

ENREXAR. v. a. ant. Tancar ab rèxas. *Enrejar.* Clathris claudere. *Treillisser.* Ingraticolare.

ENRICAIR. v. a. ant. ENRIQUIR.

ENRICAYR. v. a. ant. ENRIQUIR.

ENRIQUIMÈNT. s. m. ant. ORNAMÈNT, ADÒRNO.

ENRIQUIR. v. a. Fèr á algú ric. Se usa també com recíproc. *Enriquecer.* Ditare, locupletare. *Enrichir, s'enrichir.* Arricchirsi.

ENRODAR. v. a. Castigar á algun delincuènt trencandli los ossos dels brassos y camas, y colocandlo sòbre una roda de carro pera que allí espire, com se practicaba en Fransa. *Enrodar.* Rotæ supplicio perimere. *Rouer.* Arruotare.

ENRODONIR. v. a. ant. ARRODONIR.

ENROJIMENT. s. m. ant. ROJÒR.

ENROJIR. v. a. Fèr tornar roja alguna cosa. *Enrojecer.* Rufare, rubefacere. *Faire rougir.* Far arrossire.

ENROJIR. Fèr tornar ròssa alguna cosa. *Enrubiar.* Rufare, rubefacere. *Rendre blonddoré.* Arrossare.

ENROJIR. v. n. ant. ENRAJOLAR, en la segòna accepció.

ENROLLAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de enrosear. *Enroscadura.* Sinuatio. *Entortillement.* Torcitura, attorcimento.

ENROLLAR. v. a. ant. ENROSCAR.

ENRONQUIRSE. v. r. ENREGULLARSE.

ENROSCAR. v. a. ENTORTOILLIGAR.

ENROSSAR. v. a. ant. ENROJIR, en la segòna accepció.

ENROSSAR. ant. REGAR.

ENROSSIR. v. a. ant. ENROJIR, en la segòna accepció.

ENROTLLAR. v. a. Rodejar, circuir alguna cosa cullindla al mitj. *Rodear.* Circumdare, circumcingere. *Entourer.* Attorniare, circondare, cignere, accerchiare.

ENROTLLAR. Doblegar una cosa sòbre sí matèxa, caragolarla, com un pergamí, un papèr, etc. *Arrollar, rollar.* Convolvere. *Rouler, enrouler.* Avvoltare.

ENRUBINAR. v. a. Umplir las terras de rubina, com fan los rius cuand inundan los camps. *Enlamar.* Limo opplere, operire. *Couvrir les terres de limon.* Coprir di fango.

ENRUGALLIMENT. s. m. ant. REGULL.

ENRUGALLIR. v. n. ant. ENREGULLARSE.

ENRUNAR. v. a. Dèxar los torrènts y rièras plena de arena la terra per ahònt passan en tèmps de aiguats. *Arramblar.* Sternere, operire arenâ. *Combler, remplir.* Empire, colmare.

FÈR ENS RATIONIS. fr. fam. que significa detenirse á discórrer ab particular atenció y estudi lo que á un li importa. *Hacer sus mementos.* Meditari. *Réfléchir sérieusement.* Riflettere seriamente.

ENSA. s. m. L' home parad que no tè acció ni desembras. *Meliloto.* Stupidus, fatuus. *Fat, stupide.* Stupido, imbecille.

QUEDAR FÈT UN ENSA. fr. Quedarse parad, embadalid, sènse acció. *Embazar.* Stupefieri. *Être saisi d'admiration, d'étonnement.* Stupefare.

ENSÁ. adv. ll. Aquí, cap aquí. *Acá, hácia acá.* Huc. *Ici, vers ici.* In qua, verso qua.

ENSÁ. adv. t. que preceid de algunas preposiciòns denota lo tèmps presènt, com de ahí ENSÁ. *Acá.* Ab eo tempore. *Ici.* Qui, qua.

ENSABONADA. s. f. L' acció y efècte de ensabonar. *Jabonado, jabonadura, enjabonadura.* Sapone ablutio. *Savonnage.* Saponata, insaponata.

ENSABONADA. Lo cúmulo de roba que se dòna á ensabonar ó vè ja ensabonada. *Jabonado.* Linteamina sapone abstergenda vel abstersa. *Linge à savonner ou qui l'est déjà.* Biaucheria insaponata.

ENSABONADA. La fregada que se dòna á la roba ab lo sabó. *Ojo.* Sapone abstersio. *Savonnage du linge.* Saponata.

ENSABONADA. L' aigua que quèda barrejada ab lo sabó y la espuma, ó la matèxa espuma que se fòrma al ensabonar. *Jabonaduras.* Saponis spuma. *Eau, écume de savon.* Schiuma di sapone.

ENSABONAR. v. a. Fregar la roba ó altras cosas ab sabó y aigua, pera netejarlas, emblanquirlas ó estovarlas. *Jabonar, enjabonar.* Sapone tergere. *Savonner, blanchir avec du savon.* Insaponare.

ENSACAR. v. a. Posar alguna cosa en sacs. *Ensacar.* In saccos mittere. *Ensacher.* Insaccare.

ENSAFRANAR. v. a. Tenyir de safrá. *Azafranar.* Croco tingere. *Safraner.* Ingiallire.

ENSAFRANAR. Posar lo safrá en algun líquid. *Azafranar.* Crocum diluere. *Infuser du safran dans un liquide.* Mettere lo zafferano.

ENSAFRANAR. Mesclar, juntar lo safrá ab altra cosa. *Azafranar.* Crocum miscere. *Mêler du safran avec une autre substance.* Mischiar lo zafferano con checchessia.

ENSAIG. s. m. ant. ENSATJ.

ENSAJADÒR. s. m. Lo qui ensaja. ENSAYADÒR.

ENSAJAR. v. a. Fèr proba ó exàmen de alguna funció abans de executarla en públic. *Ensayar.* Proludere. *Essayer, éprouver.* Assaggiare, provare.

ENSAJARSE. Probar alguna cosa ó exercitarse en èlla pera executarla desprès més perfectamènt ó pera no estranyarla. *Ensayarse.* Proludere, exerceri. *S'essayer, s'exercer.* Provarsi.

ENSAJORNAR. v. a. Brasejar la perdiu ó altre aucèll ó vianda abans de rostirla, pera que se consèrve algun tèmps sèns fèrse malbé. *Perdigar, emperdigar.* Leviter amburere. *Faire griller une perdrix, une volaille, etc.* Rosolare una pernice, il pollame, etc.

ENSALADA. s. f. ant. ENCIAM.

ENSALM. s. m. Modo supersticiòs de curar ab oraciòns y aplicació de varias medicinas. *Ensalmo.* Carmen. *Manière superstitieuse de guérir.* Modo superstizioso di guarire.

ENSALSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui ensalsa. *Ensalzador.* Laudans, laudator. *Louangeur.* Lodatore.

ENSALSAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de ensalsar. *Ensalzamiento.* Exaltatio. *Louange.* Lode.

ENSALSAR. v. a. Alabar, elogiar. Se usa també com recíproc. *Ensalzar.* Extollere. *Louer, exalter.* Lodare.

ENSAMARRAD, DA. adj. Cubert y abrigad ab samarra. *Enzamarrado.* Ovina pelle indutus. *Couvert d'une peau de mouton.* Coperto colla pelle d' un montone.

ENSANGAR. v. a. ENSANGRENTAR.

ENSANGONAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de ensangonar. *Ensangrentamiento.* Cruentatio. *L'action et l'effet d'ensanglanter.* L' insanguinare.

ENSANGONAR. v. a. ant. ENSANGRENTAR.

ENSANGRAR. v. a. ant. ENSANGRENTAR.

ENSANGRENTAR. v. a. Tacar ó tenyir de sang alguna cosa. *Ensangrentar.* Cruentare, sanguine tingere. *Ensanglanter.* Insanguinare.

ENSAPEC. s. m. ant. ENSOPEGADA.

ENSAPEGAMENT. s. m. ant. ENSOPEGAMENT.

ENSAPEGAR. v. n. ant. ENSOPEGAR.

ENSARDINAR. v. a. Enfonsar la espasa

cosa semblant en lo cos de algú. *Espetar*. Infigere. *Passer l'épée au travers du corps*. Infilzare.
ENSATAR. v. a. ant. ENCETAR.
ENSATJ. s. m. Exámen, regonexemènt, proba. *Ensayo*. Prolusio, periculum. *Examen, reconnaissance, épreuve*. Pruova, esame.
ENSEGUIR. v. a. ant. SEGUIR.
ENSEIGNAMENT. s. m. ant. DOCUMÈNT, ENSENYANSA.
ENSELLAR. v. a. Posar la sèlla al caball, mula, etc. *Ensillar*. Ephippio sternere. *Seller*. Sellare.
ENSEMS. adv. mod. ant. JUNTAMÈNT.
ENSEÑADA. s. f. Gòlfo ó recolsada que fòrma lo mar ficandse terra endins. *Ensenada*. Sinus. *Baie, rade, golfe*. Golfo, seno di mare.
ENSENDEMÁ. adv. t. Lo dia seguènt. *El dia siguiente*. Crastina dies. *Le lendemain*. L'indomani.
ENSENY. s. m. ant. EXPERIENCIA.
ENSENYANSA. s. f. Instrucció, documènt, doctrina. *Enseñanza, enseñamiento, enseño*. Doctrina. *Enseignement, instruction*. Documento, dottrina, insegnamento.
ENSENYAR. v. a. Instruir á algú en alguna ciencia, art, etc. *Enseñar*. Docere, erudire. *Enseigner, instruire*. Inseguare.
ENSENYAR. Manifestar, posar á la vista, com ENSENYAR lo bras. *Mostrar, enseñar*. Ostendere, aperire. *Montrer, faire voir*. Far vedere, palesare.
ENSENYAR. Mostrar, indicar, com ENSENYAR lo camí, la casa que se busca, etc. *Enseñar, mostrar*. Ostendere, indicare. *Montrer, indiquer*. Accennare.
ENSENYORIRSE. v. r. Apoderarse, fèrse amo de alguna cosa. *Enseñorearse*. Dominari. *S'emparer, devenir maître*. Impadronirsi, farsi padrone.
ENSERRAR. v. a. ant. Tancar. *Encerrar*. Occludere. *Fermer, enfermer, resserrer*. Chiudere, serrare.
ENSEUAR. v. a. Untar ab seu. *Ensebar*. Sebo obducere, illinire. *Suiver, enduire de suif*. Ugner di sevo.
ENSACULACIÓ. s. f. ant. INSACULACIÓ.
ENSACULAR. v. a. ant. INSACULAR.
ENSINESTRAR. v. a. Ensenyar, instruir. *Adiestrar, adestrar, amaestrar, ensayar*. Erudire, instituere. *Enseigner, instruire, façonner*. Insegnare, formare, instruire.

ENSITJAR. v. a. Posar, tancar en la sitja los grans. *Ensilar*. In siro recondere. *Mettre, enfermer le blé dans des silos*. Chiudere il grano nella fossa, nella buca.
ENSOBORN. s. m. ant. SOBÒRN.
ENSOBORNACIÓ. s. f. ant. SOBÒRN.
ENSOBORNADÒR. s. m. SOBORNADÒR.
ENSOBORNAMENT. s. m. ant. SOBÒRN.
ENSOBORNAR. v. a. SOBORNAR.
ENSOFRAR. v. a. Untar ó perfumar ab sòfre. *Azufrar*. Sulfure illinire. *Soufrer, ensoufrer*. Solforare.
ENSONIAT, DA. adj. ant. SOMNOLÈNT.
ENSONYAT, DA. adj. ant. SOMNOLÈNT.
ENSOPEGADA. s. f. Lo encontre ó cop donad ab lo peu contra algun destòrb ó impedimènt. *Tropiezo, tropezon, traspié*. Offensio. *Heurt, bronchade*. Inciampo.
DONAR ENSOPEGADAS. fr. Ensopegar sènse cáurer. *Dar traspiés*. Vacillare pedibus. *Broncher*. Inciampare.
DONAR ENSOPEGADAS. fr. met. Víurer ab poc recato, ó descuidarse en materia de honestedat ó altra semblant. *Echar ó dar traspiés*. Se inhonestè gerere. *Mener une conduite peu réglée, donner le croc-en-jambe à la pudeur*. Menar vita sregolata.
ENSOPEGADÒR. s. m. Lloc ahònt hi ha pèrill de ensopegar. *Tropezadero*. Locus ubi facile offensatur. *Mauvais chemin, rue mal pavée*. Inciampo.
ENSOPEGAMENT. s. m. ant. ENSOPEGADA.
ENSOPEGAR. v. a. ACERTAR.
ENSOPEGAR. Trobar á algú ó alguna cosa en algun paratge. *Encontrar, hallar*. Invenire. *Trouver, rencontrer*. Trovare, venire all' incontro.
ENSOPEGAR. Trobar casualmènt á algú ó alguna cosa. *Topar, encontrar, tropezar con alguno*. Occurrere, obviam fieri. *Se rencontrer, se heurter*. Trovare, rincontrare.
ENSOPEGAR. v. n. Donar una ensopegada. *Tropezar*. Offendere. *Broncher*. Inciampare.
ENSOPEGARSE. v. r. Trobarse en algun lloc, cas ó circunstancias casualmènt. *Encontrarse, hallarse*. Inveniri. *Se rencontrer, être ensemble*. Trovarsi.
ENSOPEGARSE. Encertarse, escáurerse, succeir casualmènt alguna cosa. *Acertar, acaecer*. Accidere. *Arriver, avenir*. Accadere.

ENSOPID, DA. adj. Lo qui tè ensopimènt. *Amodorrado*. Sopitus. *Assoupi*. Sopito.

ENSOPIMÈNT. s. m. Torpesa de sentids, á modo de un pesad accidènt de son, causada per alguna indisposició. *Modorra*. Veternus. *Assoupissement profond*. Sopore, letargo.

ENSORRARSE. v. r. Encallarse una embarcació. *Encallar*. Vadis illidi. *Échouer*. Arrenare, toccare.

ENSORRARSE. Enfonsarse, entrársen. *Hundirse*. Immergi. *S'enfoncer*. Sprofondarsi.

ENSUCRAR. v. a. Banyar ó mesclar ab sucre. *Azucarar*. Zaccharo illinire. *Sucrer*. Inzuccherare.

ENSUMAR. v. a. Flairar, olorar. *Husmear, oliscar*. Odorare. *Flairer*. Fiutare, annasare.

ENSUPERBIR. v. a. Causar ó excitar la superbia en algú. Se usa també com recíproc. *Ensoberbecer*. Superbum reddere; superbire. *Enorgueillir*. Insuperbire.

ENSUTJAR. v. a. Embrutar ó enmascarar ab sutje. *Enjorguinar*. Fuligine tingere, conspurcare. *Barbouiller, teindre avec de la suie*. Imbrattare con fuliggine.

ENSUTZAR. v. a. ant. EMBRUTAR. Se usaba també com recíproc.

ENSUTZEAR. v. a. ant. EMBRUTAR.

ENSUTZIAR. v. a. ant. EMBRUTAR.

ENSUTZIAMENT. s. m. ant. L' acció de ensutziar ó embrutar. *Ensuciamiento*. Inquinamentum. *Saleté, tache, ordure*. Sucidume, sporcheria.

ENTABAIR. v. n. ant. Entibiarse. *Entibiarse*. Tepefieri. *S'attiédir*. Intiepidire.

ENTABANAR. v. a. ENTABANAR DE CAP.

ENTABORNIMENT. s. m. ant. L' acció ó efècte de entabornirse ó entorpirse lo enteniment. *Entorpecimiento*. Stupiditas, hebetatio. *Engourdissement*. Stordimento, stupore.

ENTABORNIRSE. v. r. ant. Entorpirse lo entenimènt. *Entorpecer*. Hebetari. *Hébéter, engourdir l'esprit*. Stupefare, intermentire.

ENTABORNIT, DA. adj. ant. Entontid. *Entontecido*. Stupidus factus. *Hébété*. Stupidito, ottuso.

ENTACAR. v. a. ant. TACAR, INFECTAR.

ENTAFURAR. v. a. Ocultar, amagar. *Zampuzar*. Abdere. *Plonger, enfoncer dans l'eau*. Nascondere, tufare.

ENTALENTAR. v. a. ant. Desitjar ab ansia. *Ansiar*. Magnoperè ambire. *Desirer avidemment*. Agognare.

ENTALHZ. s. m. ant. ENTRETALL.

ENTANY. adv. t. ant. ANTANY.

ENTAPISSAR. v. a. Cubrir ab tapiceria. *Entapizar, tapizar, colgar, entoldar*. Aulæis ornare. *Tapisser*. Ornare con tapezzerie.

ENTARIMAD. s. m. Cubert de tarimas. *Entarimado*. Tabulatum. *Parqueté*. Impalcato.

ENTARIMAR. v. a. Cubrir lo pavimènt ab tarimas. *Entarimar*. Solum tabulis sternere. *Planchéier, parqueter*. Intavolare, impalcare.

ENTAULAMENT. s. m. ant. EMPOSTISSAT.

ENTAULAR. v. a. Disposar, preparar, empéndrer alguna pretensió, negoci ó dependencia. *Entablar*. Præparare, aggredi. *Disposer, preparer, entreprendre*. Disporre, cominciare, intraprendere.

ENTAULAR. ant. EMPOSTISSAR.

ENTAULAT. s. m. ant. EMPOSTISSAD.

ENTE. s. m. *Filos*. Lo que tè rèal existencia. *Ente*. Ens. *Être*. Essere, ente.

ENTE. Lo subgècte ridícul, ó que en son modo y port se fa reparable. *Ente*. Homuncio, homunculus. *Être*. Omicciuolo.

ENTE. DROGA, en la segòna accepció.

ENTEBIADOR. s. m. ant. Lloc destinat pera entibiar alguna cosa. *Entibiadero*. Tepidarium. *Lieu où l'on attiédit l'eau*. Sito disposto per intiepidire.

ENTEBIAR. v. a. ant. ENTIBIAR.

ENTECAD, DA. adj. Malaltis, débil, flac. *Enteco, entecado*. Debilis, languidus. *Maladif, infirme*. Malazzato, infermiccio.

ENTEGRAMÈNT. adv. mod. ant. INTEGRAMÈNT.

ENTEGRAR. v. a. ant. INTEGRAR.

ENTEGRE. adj. ant. ÍNTEGRO.

ENTEGRITAT. s. f. ant. INTEGRITAT.

ENTELAR. v. a. Enfosquir lo clar, brunyid ó lluènt. Se usa també com recíproc. *Empañar*. Nitorem obscurare. *Ternir*. Appannare.

ENTELLIGENT, TA. adj. ant. INTELLIGÈNT.

ENTENA. s. f. ANTENA.

ENTENCION. s. f. ant. INTENCIÓ.

ENTENDANZA. s. f. ant. La persòna as-

da. *Amor*. Persona amata. *La personne aimée*. Core, diletto, caro.

ENTENDEDOR. s. m. ant. ENTENEDÒR.

ENTENDEMENT. s. m. ant. ENTENIMÈNT.

ENTENDEMENT. ant. INTEL-LIGENCIA.

ENTENDENT, TA. adj. ant. INTEL-LIGÈNT.

ENTENDENZA. s. f. ant. ENTENDANSA.

ENTENDIMENT. s. m. ant. ENTENIMÈNT.

ENTÉNDRER. v. a. Tenir idea clara de las cosas, compéndrerlas. *Entender*. Intelligere. *Entendre, comprendre*. Comprendere, capire.

ENTÉNDRER. Saber ab perfecció alguna cosa. *Entender*. Intelligere, callere. *Entendre*. Conoscere, intendere.

ENTÉNDRER. Conéxer, penetrar. *Entender*. Intelligere, percipere. *Entendre, pénétrer*. Intendere, capire, penetrare.

ENTÉNDRER. Oir. *Entender*. Audire, percipere. *Entendre, ouïr*. Intendere, udire, sentire.

ENTÉNDRER. Tenir intenció de fèr alguna cosa. *Entender*. Velle, intendere. *Entendre*. Intendere, volere.

ENTÉNDRER. Créurer, pensar, judicar; y axí se diu: jo ENTÈNG que seria millòr tal cosa. *Entender*. Credere, putare. *Entendre, croire, penser*. Credere, immaginare, pensare.

ENTÉNDRERSE. v. r. Anar dòs ó mès de conformitat en algun negoci. *Entenderse*. Communi consensu agere. *S'entendre, être d'accord*. Esser d'accordo, intendersi.

ENTÉNDRER Á ALGÚ. fr. Conéxer sòn ánimo ó sa intenció; y axí se diu: ja te ENTÈNG. *Entender á alguno*. Intelligere, animadvertere. *Connaître les desseins de quelqu'un*. Capire uno, conoscere i disegni.

ENTÉNDRERSE AB ALGÚ. fr. Avenirse ab algú pera tractar algun negoci. *Entenderse con alguno*. Convenire, consentire. *Se mettre d'accord*. Porsi d'accordo.

ENTÉNDRERSE ALGÚ. fr. Tenir algun motiu ó rahó oculta pera obrar de cert modo. *Entenderse alguno*. Scire quid agat. *Avoir motif pour agir d'une certaine manière*. Intendersi, saper quel che si fa.

Á MÒN ENTÉNDRER. mod. adv. Segòns mòn judici ó mòn modo de pensar. *Á mi entender*. Meo videri. *À mon avis*. A mio parere, secondo il mio avviso.

AXÓ NO S'ENTÈN AB MI. fr. ab que se dòna á enténdrer que nons compren alguna cosa en que nos volen enclóurer. *No se entiende eso conmigo*. Nihil ad me. *Cela ne me regarde pas*. Questo non mi tocca, non parla con me, non è affar mio.

CADA HU S'ENTÈN. expr. ab que satisfá aquell á qui reconvènen de alguna cosa que aparentmènt dissona. *Cada uno se entiende*. Quisque res suas curat. *Chacun sait où le bât le blesse*. Io so ben a quanti dì è S. Biaggio.

CADA HU S'ENTÈN COM AQUELL QUE BALLA TÒT SOL. loc. CADA HU S'ENTÈN.

CADA HU S'ENTÈN COM QUI BALLABA TÒT SOL. ref. ÈLL S'ENTÈN COM AQUELL QUE BALLA TÒT SOL.

¿COM S'ENTÈN? expr. que manifèsta lo enfado que se concebex de lo que se ou ó veu. *¿Qué se entiende? ¿Cómo se entiende?* Quid hoc? Cur ita? *Qu'est-ce que cela veut dire?* Che vuol dir questo? che mai vuol dir? come mai?

ÈLL S'ENTÈN, COM AQUELL QUE BALLA TÒT SOL. ref. ab que se nota al subgècte que fa un disbarat estand persuadid de que proceex ab acert. *Cada uno se entiende, y trastejaba de noche*. Hic sibi quid licet conveniatque sapit. *Chacun sait ses affaires, ou du moins les doit savoir*. Ognuno sa quel che fa.

NO ENTÉNDRERHI MÈS. fr. Saber poc. *No entendérsele mas á alguno*. Nil amplius capere. *N'y rien comprendre*. Non capirvi più.

NO ENTÉNDRERHI RES. fr. NO ENTÉNDRERHI BORRALL.

NO HI HA QUI HO ENTENGA. expr. ab que se denota que una cosa es mòlt intrincada, obscura é imperceptible. *No lo entenderá Galvan*. Res difficilis, inextricabilis est. *Le diable n'y entendra goutte*. Non saperne un' acca.

ENTENDRIMÈNT. s. m. Lo acte y efècte de entendrir y entendrirse. *Enternecimiento*. Mollificatio, mollimentum. *Attendrissement*. Tenerezza.

ENTENDRIR. v. a. Estovar, fèr tornar tendra y molla alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Enternecer*. Tenerascere, tenerescere, emollire, mollescere. *Attendrir, amollir*. Intenerire, mollificare.

ENTENEDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui entèn. *Entendedor*. Intelligens. *Intelligent, celui qui entend*. Intenditore.

Á BON ENTENEDÒR POCAS PARAULAS. ref. que dòna á enténdrer que lo subgècte ca-

pas y de bon entenimènt compren fácilmènt lo que se li vol dir. *Á buen entendedor pocas palabras: á buen entendedor breve hablador.* Intelligenti pauca. *Le sage entend à demi mot. Á bon entendeur salut.* A buon intenditor poche parole, a buon intenditor il parlar corto.

ENTENENT. p. pres. ant. de ENTÉNDRER. ENTENEDÒR.

ENTENENT. adj. ant. INTEL-LIGÈNT.

DONAR ENTENÈNT. fr. Persuadir á algú que fassa lo que se li demana. *Entrar á uno, acabar con alguno, recabar de alguno.* Persuadere. *Persuader, réduire.* Dar ad intendere.

DONAR ENTENÈNT. fr. DONAR Á ENTÉNDRER.

ENTENIMÈNT. s. m. Potencia ó virtut que se atribuex á l' ánima en cuant concebex y conex. *Entendimiento.* Intellectus, ratio. *Entendement.* Intelletto, intendimento.

ENTENIMÈNT. Talènt, facilitat en compéndrer. *Entendimiento.* Capacitas, intelligendi facilitas. *Entendement, capacité, talent.* Intelletto, talento, ingegno.

ENTENIMENT. ant. La intel-ligencia ó sentit que se dòna á lo que se diu ó escriu. *Inteligencia.* Sensus. *Intelligence.* Intelligenza.

ENTENIMENT. ant. INTENCIÓ.

AB ENTENIMÈNT. mod. adv. Ab prudencia, ab judici. *Cuerdamente.* Consultò, prudenter. *Sagement, prudemment.* Assennatamente.

FÈR BULLIR LO ENTENIMÈNT. fr. Perturbar los sentits á algú de modo que se li carregue lo cap y tinga lo entenimènt ofuscat. *Aturdir la cabeza.* Caput perturbare. *Étourdir.* Sbalordire, stordire.

FÈR PÈRDRER LO ENTENIMÈNT. fr. Causar alguna cosa gran novedat y estranyesa. *Volver á uno loco.* Extra mentem rapere. *Faire tourner la tête.* Porre la testa in giro.

NO TENIR TÒT SÒN ENTENIMÈNT. fr. NO TENIR TÒT SÒN SÈNY.

PÈRDRER LO ENTENIMÈNT. fr. Obrar desatinadamènt. *Perder el juicio.* Insane agere. *Perdre l'esprit.* Perdere il senno, operar da scervellato.

PÈRDRERHI LO ENTENIMÈNT. fr. Discórrer mòlt sòbre alguna cosa sèns arribar á enténdrerla. *Descabezarse.* Intensè meditari. *Se casser, se rompre la tête.* Perdervi la testa.

POSAR ENTENIMÈNT. fr. Comensar á tenir judici. *Ajuiciar, asesar.* Cordatum fieri. *Múrir.* Maturarsi, far giudizio.

TENIR UN ENTENIMÈNT QUE SE POD TALLAR. fr. Ser mòlt tònto. *Ser de entendimiento gordo.* Summè hebetem esse. *Être badaut.* Sentir dello scemo.

ENTENRE. v. a. ant. ENTÉNDRER.

ENTENRIR. v. a. ant. ENTENDRIR.

ENTENTA. s. f. ant. ENTENZA.

ENTENZA. com. ant. L' obgècte amad. *Amor.* Res amata. *L'objet aimé.* Amore, caro.

ENTENZA. s. f. ant. INTENCIÓ, INTÈNT.

ENTÈR, RA. adj. Cabal, cumplert y sènse cap falta. *Entero.* Integer absolutus. *Entier, parfait.* Intiero.

ENTÈR. Constant, fèrm. *Entero.* Constans firmus. *Entier, constant, ferme.* Fermo, costante.

ENTÈR. Recte, just. *Entero.* Justus, integer. *Droit, juste.* Giusto, integro.

PER ENTÈR. mod. adv. ENTERAMÈNT.

ENTERAMÈNT. adv. mod. Plenamènt, del tòt. *Enteramente, por entero, integramente.* Omnino, penitus, prorsus. *Entièrement.* Interamente, affatto.

ENTERAR. v. a. Informar, instruir á algú de algun negoci. També se usa com recíproc. *Enterar.* Instruere. *Mettre au fait, informer.* Istruire, informare.

ENTERBOLIMÈNT. s. m. Turbació, obscuritat del entenimènt, del espert del ingeni. *Entorpecimiento.* Stupor, stupiditas. *Engourdissement.* Stupore.

ENTERBOLIR. v. a. Fèr tornar tèrbol alguna cosa. *Enturbiar.* Turbidare. *Troubler.* Turbare.

ENTERBOLIR. met. Turbar, ofuscar lo entenimènt, lo esperit ó lo ingeni. Se usa també com recíproc. *Entorpecer.* Obtundere, hebetare. *Engourdir l'esprit.* Anneghittire.

ENTERC, CA. adj. Atapaid, fort. Se diu comunamènt de la roba. *Entero.* Solidus. *Serré.* Sodo, forte.

ENTERC. Dur, fort. *Terco, tieso.* Durus, tenax. *Dur.* Duro.

ENTERC. ant. Indócil. *Terco.* Contumax. *Têtu, obstiné, tenace.* Tenace, ostinato.

ENTERDIT. s. m. ant. ENTREDIT.

ENTERESA. s. f. Integritat, perfecció, cumplimènt. *Entereza.* Integritas. *Intégrité.* Integrità, perfezione.

ENTERESA. Integritat, rectitut en la administració de justicia. *Entereza.* Recti[...]

do, probitas, integritas. *Intégrité, probité.* Integrità, probità.

ENTERESA. Constancia, firmesa. *Entereza.* Constantia, animi fortitudo. *Constance, fermeté.* Costanza, fermezza.

ENTERÍSSIM, MA. adj. sup. de ENTÈR. *Enterísimo.* Valdè integer. *Très-entier.* Interissimo.

ENTERNIDAMÈNT. adv. mod. ant. Ab ternura. *Enternecidamente.* Tenerè, molliter. *Tendrement.* Teneramente.

ENTERNIMÈNT. s. m. Lo acte y efècte de enternir ó enternirse. *Enternecimiento.* Teneritas, teneritudo. *Attendrissement.* Tenerezza.

ENTERNIR. v. a. Móurer á ternura per compassió ó altre motiu. També se usa com recíproc. *Enternecer.* Animum commiseratione commovere. *Attendrir, toucher.* Intenerire, muovere.

ENTERQUEDAT. s. f. ant. TERQUEDAT.

ENTERRADÒR. s. m. FOSSÈR.

ENTERRAMÈNT. s. m. ant. ENTERRO, en la primèra accepció.

ENTERRAMORTS. s. m. territ. Lo qui tè per ofici donar sepultura als cadávers. *Sepulturero, enterrador, sepultador.* Sandapilarius, vespillo. *Fossoyeur.* Beccamorti.

ENTERRAR. v. a. Posar sòta terra. *Enterrar.* Humare. *Enterrer, enfouir.* Sotterrare.

ENTERRAR. Donar sepultura á algun cadáver. *Enterrar.* Sepelire. *Inhumer, enterrer.* Seppellire, sotterrare.

ENTERRAR. met. Amagar alguna cosa de modo que no se veja ó no se conega ó que se olvide. *Sepultar.* Sepelire. *Ensevelir.* Sotterrare.

ENTERRAR. Sobrevíurer á algú, véurer sa mort. *Enterrar.* Aliis supervivere. *Enterrer.* Sopravvivere.

ENTERRO. s. m. L' acció y efècte de enterrar los cadávers. *Entierro, enterramiento.* Humatio. *Inhumation, enterrement.* Seppellimento, sotterramento.

ENTERRO. Lo acompanyamènt que va ab lo cadáver. *Entierro.* Pompa funebris. *Enterrement.* Esequie, funerali.

ENTERROGACIÓ. s. f. ant. PREGUNTA.

ENTERVENIMENT. s. m. ant. INTERVENCIÓ.

ENTÈS, A. p. p. de ENTÈNDRER. *Entendido.*

ENTÈS. adj. Sabi, docte. *Entendido.* Sapiens, doctus. *Sage.* Saggio.

DONARSE PER ENTÈS. fr. Manifestar algú ab senyals ó paraulas que está al corrènt de alguna cosa. *Darse por entendido.* Rem intellexisse signis manifestare. *Témoigner qu'on est au fait.* Dar ad intendere che si sa di che si parla.

DONARSE Ó NO DONARSE PER ENTÈS. fr. Respóndrer ó no al cas satisfènd á lo que se pregunta ó enrahòna. *Darse ó no darse por entendido.* Alienum vel non à questione se ostendere. *Répondre à propos, ou mal à propos.* Rispondere a proposito, o no.

ENTIBIAMENT. s. m. ant. TIBIESA.

ENTIBIAR. v. a. Posar tebia alguna cosa líquida, donarli un grau de calòr moderad. *Entibiar.* Tepefacere. *Attiédir.* Intiepidare.

ENTIBIAR. met. Refredar, moderar las passiòns, los afèctes ó lo fervòr ab que se feya alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Entibiar.* Remissiorem efficere, segnius agere. *Attiédir, refroidir.* Intiepidire, rallentare.

ENTIMEMA. s. m. Silogisme imperfèt que consta solamènt de dòs proposiciòns que son antecedènt y consecuencia; com, lo sol se veu, luègo es de dia. *Entimema.* Enthymema. *Enthymème.* Entimema.

ENTITAT. s. f. Lo que constituex la essencia de alguna cosa. *Entidad.* Essentia. *Entité.* Entità.

ENTOLDAR. v. a. Cubrir ab toldos algun paratge pera evitar lo calòr. *Entoldar.* Velis obumbrare. *Banner.* Coprire, porre una tela.

ENTOLDAR. Cubrir ab sederías ó altras robas las pareds dels tèmples, casas, etc. *Entoldar.* Aulæis ornare, tegere. *Tapisser, tendre.* Coprir con tapezzerie, parare.

ENTONACIÓ. s. f. L' acció y efècte de entonar. *Entonacion, entono.* Tonus. *Intonation.* Intonazione, intonatura.

ENTONAD, DA. adj. Vanitòs, estufad. *Entonado, encrestado, encopetado, engolletado, encastillado.* Elatus, superbus. *Hautain, vaniteux.* Orgoglioso, altiero.

ENTONADÒR. s. m. Lo qui entona. *Entonador.* Præcentor. *Celui qui entonne.* Intonatore.

ENTONADÒR. Lo cantòr que en las iglèsias dirigex lo cor en lo cant pla. *Sochantre.* Præcentor chori. *Sous-chantre.* Basso.

ENTONAMÈNT. s. m. Ensuperbimènt, vanitat, presumpció. *Entonamiento, entono, engreimiento, entonacion, endiosamiento, tufo, toldo, inflacion, elacion, elevacion.* Elatio. *Intonation.* Orgoglio, alterigia.

ENTONAMENT. ant. ENTONACIÓ.

ENTONAR. v. a. Comensar á cantar alguna cosa pera que los demès continuen ab lo matèx to. *Entonar.* Præcinere. *Entonner.* Intuonare.

ENTONAR. Cantar ajustadamènt al to. *Entonar.* Adamussim cantare. *Chanter juste.* Intonare.

ENTONAR. Donar to y vigòr á las fibras. *Entonar.* Roborare. *Donner du ton, de la vigueur.* Invigorire, rinforzare.

ENTONARSE. v. r. Estufarse, ensuperbirse. *Entonarse, engreirse, envanecerse, endiosarse, erguirse, engolletarse, entronizarse, elevarse, esponjarse.* Inflari, attolli, erigi. *S'enorgueillir.* Insuperbire.

ENTONTIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de entontir y entontirse. *Entontecimiento.* Hebetatio, hebetudo. *Imbecillité.* Imbecillità.

ENTONTIR. v. a. Fèr tornar tònto. *Entontecer.* Stupidum reddere, infatuare. *Rendre imbécile.* Stupidire.

ENTONTIRSE. v. r. Tornarse tònto. *Entontecer, entontecerse.* Stupidum fieri, infatuari. *Devenir, hébété.* Stupidire.

ENTÒRN. s. m. Lo terreno ó paratge vehins de que está rodejad cualsevol lloc ó població. *Contorno, rededor.* Circuitus. *Contour, environs.* L'intorno.

ENTÒRN. prep. que indica proximitat de tèmps; com ENTÒRN de Nadal. *Á vueltas.* Circa. *Vers, autour.* Verso, intorno.

AL ENTÒRN. mod. adv. Al rodedòr. *En contorno, al rededor, al derredor.* Circum. *Autour, aux environs.* All'intorno.

ENTÒRNPEU. s. m. Lo panyo ó altra cosa ab que se cubrexen al rodedòr los peus dels llits, taulas, etc. *Rodapié.* Circumductum, tegumentum inferius. *Soubassement.* Tornaletto.

ENTÒRNPEU. La faxa de altre colòr que se pinta cerca del pavimènt en los cuartos emblanquinads. *Rodapié.* Parietis fimbria. *Lambris.* Fregio, ornamento che ricorre intorno le stanze.

ENTORPIMENT. s. m. L'acció y efècte d'entorpir. *Entorpecimiento, entumecimiento, envaramiento.* Stupor, stupiditas. *Engourdissement.* Stupore.

ENTORPIR. v. a. Impedir lo movimènt de algun mèmbre del cos. També se usa com recíproc. *Entorpecer, envarar, entumecer.* Stupefacere. *Engourdir.* Stupefare.

ENTORPIR. met. ENTERBOLIR, en la segona accepció.

ENTORTELLIGAMÈNT. s. m. ant. ENTORTOLLIGAMÈNT.

ENTORTOLLIGAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de entortolligar. *Enroscadura.* Sinuatio, sinuamen. *Entortillement.* Torcitura, attorcimento.

ENTORTOLLIGAR. v. a. Tórcer, doblegar en rodó, posar en fòrma de rosca alguna cosa. Se usa també com recípr. *Enroscar.* Sinuare, in orbem convolvere. *Entortiller, plier en rond.* Attorniare, avvolgere.

ENTORXAD. s. m. Distinctiu que consistex en un brodad de or ó plata, y que usan los oficials militars de brigadièr en amunt inclusive. *Bordado.* Phrygianum insigne. *Broderie.* Ricamo.

ENTRADA. s. f. Lo espay ó lloc per ahont s'èntra á alguna part. *Entrada.* Aditus. *Entrée.* Adito, ingresso, entrata.

ENTRADA. L'acció de entrar á alguna part. *Entrada.* Ingressio, ingressus. *Entrée.* Entrata.

ENTRADA. Funció pública en que èntra ab solemnitat y aparato algun rèy ó persona de gran autoritat en algun poble. *Entrada.* Solemnis ingressus. *Entrée.* Entrata.

ENTRADA. En los teatros lo concurs ó persònas que han entrad; y axí se diu ha agud una bona ENTRADA. *Entrada.* Concursus. *Entrée, concours.* Entrata.

ENTRADA. Amistat, familiaritat; y axí se diu que algú tè mòlta ENTRADA en una casa. *Entrada.* Aditus, gratia, consuetudo. *Amitié, accueil, familiarité.* Amistà, familiarità.

ENTRADA. Cada un dels ánguls entrants que fòrma lo cabell en la part superior del frònt. *Entrada.* Frontis angulus. *Chacun des angles rentrans que les cheveux forment dans la partie supérieure du front.* Ognuno degli angoli entranti che i capelli formano sulla fronte.

ENTRADA. Lo caudal que èntra en una caxa ó en poder de algú. *Entrada.* Pecunia in thecam nummariam immissa. *Les fonds qui entrent dans une caisse.* Entrate.

NTRADA. Siti cubert en las casas inmediat á la porta, que servex pera entrar en élla. *Zaguan, portal.* Vestibulum. *Entrée couverte.* Ingresso, entrata.

NTRADA DE CABALL SICILIÁ. loc. ab que se repren á aquells que se refredan y cansan de alguna cosa desprès de haberla comensada ab mòlt fervòr. *Entrada de caballo y parada de borrico.* Velut equus generosè cursum arripiens ut asinus in medio sistit gradum. *Celui qui commence avec trop d'ardeur, se ralentit tout à coup.* Trotto d' asino.

TRADA DEL CARRÈR. La embocadura del carrèr. *Bocacalle, boca de calle.* Vicinalis viæ os, aditus. *Entrée, embouchure de rue.* Ingresso.

TRADA DE MÈS, ANY, IVERN, etc. Los primèrs dias de aquexas estaciòns. *Entrada de mes, año, invierno, etc.* Initium, principium, caput. *Entrée.* Principio, ingresso.

NTRADA DE FÒSC. mod. adv. Desprès de post lo sol, al acostarse la nit. *Á boca de noche.* Ad vesperam. *Entre chien et loup, à l'entrée de la nuit.* Sul far della notte.

NTRADA DE IVERN. mod. adv. En los primèrs dias de aquexa estació. *Á boca de invierno, á principio ó entrada de invierno.* Ineunte hieme. *À l'entrée, au commencement de l'hiver.* All' ingresso dell' inverno.

NTRADA DE NIT. mod. adv. Á ENTRADA DE FÒSC.

TRADIR. v. a. ant. INTRODUIR.

TRAMENA. s. f. ant. ENTRANYA.

TRAMENAS. s. f. pl. ant. CORADÈLLA.

TRAMENT. s. m. ant. ENTRADA, en la segòna accepció.

TRANT. p. pres. de ENTRAR. Lo qui entra. *Entrante.* Intrans, ingrediens. *Entrant.* Entrante.

ANT. adj. Lo qui tè costum de ficarse ont no lo demanan. *Entremetido.* Ardelio. *Intrigant.* Affannone.

ANT. Cualsevol dels plats que se serven en la taula á mès de la escudèlla, ullid y postres. *Principio.* Primæ ensæ. *Entrée.* Antipasto.

ANT DE TAULA. ENTRANT, cualsevol dels ats, etc.

RANYA. s. f. Lo que se conté dintre l cos, com lo cor, la frexura, la mel, etc. Comunamènt se usa en plural. *Entraña.* Viscera, præcordia. *Viscère.* Viscera.

ENTRANYAS. pl. met. Lo mès ocult y amagad; com las ENTRANYAS de la terra. *Entrañas.* Abscondita, intima. *Entrailles.* Viscere.

ENTRANYAS. met. La índole y geni de una persòna; y axí se diu: home de bonas ENTRANYAS. *Entrañas.* Indoles. *Naturel, caractère.* Carattere.

DONAR LAS ENTRANYAS. fr. ab que s'esprèssa lo extrèm de la lliberalitat de algú. *Dar las entrañas; dar hasta las entrañas.* Omnia etiam cariora dare, nihil negare. *Être extrêmement libéral.* Dare il cuore.

ENTRANYABLE. adj. Íntim, afectuòs. *Entrañable.* Intimus. *Affectueux, intime.* Intimo.

ENTRANYABLEMÈNT. adv. mod. Ab intimitat, afectuosamènt. *Entrañablemente.* Intimè, ardenter. *Intimement, affectueusement.* Intimamente.

ENTRAR. v. a. Introduir de amagad algun contrabando pera llibrarse de pagar los drets deguds, fènd frau á las rèndas públicas. *Meter.* Subdolè introducere. *Faire la contrebande.* Far il contrabbando.

ENTRAR. v. n. Passar de fora á dintre. *Entrar.* Introire, ingredi. *Entrer.* Entrare.

ENTRAR. Desguassar, desembocar los rius en altres ó en lo mar. *Entrar.* Influere, intrare. *S'emboucher.* Metter foce, imbottare.

ENTRAR. En alguns jogs de cartas elegir coll ó intentar guanyar la posta, disputandla segòns las llèys de èlls. *Entrar.* Sortem intentare, aggredi. *Entrer.* Far il giuoco.

ENTRAR. met. Trobar lloc, introduirse en lo ánimo alguna passió. *Entrar.* Animum occupare. *Entrer.* Entrare, prender possesso.

ENTRAR. Ocupar á forsa de armas una plassa, ciutad, castèll, etc. *Entrar.* Expugnare. *Entrer.* Entrare.

ENTRAR. Ser contad ab altres en alguna línea ó classe, com ENTRAR en lo número dels parcials, ENTRAR en la classe dels caballèrs. *Entrar.* Annumerari. *Être mis au rang.* Entrare, esser posto fra.

ENTRAR. Emplearse ó cábrer certa porció ó número de cosas per algun fi, com tants pams de panyo en una levita, tantas rajolas en un enrajolad. *Entrar.*

Opus esse. *Entrer, falloir*. Entrarvi, abisognarsi.

ENTRAR. Penetrar, introduirse, com la espasa en lo cos. *Entrar*. Penetrare. *Entrer, pénétrer*. Penetrare, entrare.

ENTRAR. Junt ab la preposició *á* y lo infinitiu de altres verbs es donar principi á l' acció de èlls, com ENTRAR á règnar. *Entrar*. Incipere. *Commencer à...* Cominciare a...

ENTRAR. Junt ab la preposició *en* y alguns noms significa comensar l' acció dels verbs á que corresponen aquells, com ENTRAR en suspita, comensar á suspitar. *Entrar*. Incipere. *Entrer en, commencer à...* Cominciare a.

ENTRAR. Junt ab la preposició *en* y alguns noms equival á mesclarse ó introduirse en las cosas que los noms significan, com ENTRAR en disputas, etc. *Entrar*. Sese immiscere. *Se mêler, entrer, s'immiscer*. Mischiarsi in, entrare in.

ENTRAR. Junt ab la preposició *en* y alguns noms es dedicarse á lo que los noms significan, com ENTRAR en alguna carrèra ó professió. *Entrar*. Se addicere. *Se consacrer, s'adonner, entrer, embrasser*. Darsi a, entrare a, cominciare.

ENTRAR. Parland de un negoci, dependencia, etc., péndrerla á sòn cárreg, obligandse á la satisfacció y cumplimènt de lo que se tracta y estipula. *Entrar*. In se suscipere. *Entreprendre, se charger, prendre sur soi*. Assumersi, incaricarsi.

ENTRAR. *Mús*. Comensar á cantar ó tocar en lo compas que correspon. *Entrar*. Signata temporis mensura incipere. *Commencer à chanter ou à jouer à l'endroit marqué*. Entrata.

ENTRAR. *Náut*. Anar aconseguind una embarcació á la que perseguex. *Entrar*. Navem navi quam insectatur propriorem fieri. *S'approcher d'un navire qu'on poursuit*. Perseguitar di presso.

ENTRÁRSEN. v. r. Enfonsarse. *Hundirse*. Ruere, corruere. *S'enfoncer*. Sprofondarsi.

ENTRAR Á SERVIR. fr. Ser admes per criad de algú ó en alguna casa. *Entrar á servir*. In famulatum admitti. *Entrer au service*. Entrare a servire.

ARA ÈNTRO JO. loc. de que usa lo qui ha estad escoltand lo que altre ha volgud dir sèns interrómprerlo, y luègo parla pera contradirlo. *Ahora entro yo*. Nunc ego nunc loquar. *C'est à present mon tour*. Ora tocca a me, adesso io c' entro.

NO ENTRAR Á ALGÚ UNA COSA. fr. met. No ser de l' aprobació ó dictámen de un, repugnarli, no créurerla. *No entrar á alguno una cosa*. Renui, non admitti. *Désavouer une chose*. Non entrare.

ENTRASEING. s. m. ant. ENTRESENYA.

ENTRAVESSAD, DA. adj. ATRAVESSAD.

ENTRAVESSAR. v. a. ATRAVESSAR, en la primèra accepció.

ENTRAVESSARSE. v. r. ATRAVESSARSE, en la primèra y tercèra accepció.

ÈNTRE. prep. que servex pera denotar situació ó estad al mitj de dòs ó más cosas ó acciòns. *Entre*. Inter. *Entre, parmi*. Fra, tra.

ÈNTRE. EN ó en lo número de algunas cosas. *Entre*. In, inter. *Chez, au nombre de*. Fra, nel numero di.

ENTRECAVADA. s. f. La cavada lleugera y no mòlt fònda. *Entrecava*. Fossura levior. *L'action de bêcher*. Il vangare.

ENTRECAVAR. v. a. No cavar mòlt fondo, cavar lleugeramènt. *Entrecavar*. Leviter excavare. *Bêcher*. Vangare.

ENTRECÈLLAS. s. f. pl. Lo espay que hi ha èntre las cèllas. *Entrecejo*. Intercilium. *Gabellum, entresourcils*. Interciglio.

ENTRECLAR, RA. adj. Lo que tè alguna encaraqué poca claredat. *Entreclaro*. Sublucidus. *Qui n'est qu'à moitié clair*. Mezzo chiaro.

ENTRECLARÒR. s. m. Lo reflexo de la llum ó tenue resplandòr per la distancia de èlla. *Vislumbre*. Dubia lux. *Faux jour*. Falso lume.

ENTRECOLLIMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de entrecollir. *Entrecogimiento*. Interlegendi actio. *L'action de cueillir par-ci par-là*. Il cogliere qua e là.

ENTRECOLLIR. v. a. ant. ENTRECULLIR.

ENTRECOR. s. m. Lo districte ó distancia que hi ha dèsde lo cor dels presbiteri en las iglèsias catedrals y colegiatas. *Entrecoro*. Spatium inter chorum et altare. *Distance du chœur au maître-autel*. Spazio fra il coro e l' altar maggiore.

ENTRECUAR. v. a. ant. ENCREUAR.

ENTRECUBERTAS. s. f. pl. *Náut*. Lo espay que hi ha èntre las cubertas de una embarcació. *Entrecubiertas*, *entrepuentes*. Spatium inter navis tabulata

ta. *Entre-ponts*. Lo spazio fra i due ponti d' una nave.

ENTRECULLIR. v. a. No cullir ó atrapar del tòt. *Entrecoger*. Interlegere. *Cueillir par-ci par-là*. Cogliere qua e là.

ENTRECUX. s. m. Ángul que fòrman las cuxas immediat al vèntre. *Horcajadura, entrepiernas, bragadura*. fran. *Entre-deux de cuisses, enfourchure*. Tramezzo.

ENTRECUX. Pèssas cusidas en lo ángul que fòrman los cuxots de las calsas. *Entrepiernas*. Femorum junctura. *Fonds*. Pezzi cuciti nel tramezzo dei calzoni.

ENTREDICCIÓ. s. f. ant. Prohibició. *Entredicho*. Interdictum, interdictio. *Prohibition, défense*. Vietamento.

ENTREDIR. v. a. ant. Prohibir. *Interdecir, entredecir*. Interdicere, vetare. *Prohiber, défendre*. Vietare, proibire.

ENTREDIR. ant. POSAR ENTREDIT.

ENTREDIT, TA. p. p. de ENTREDIR. *Entredicho*.

ENTREDIT. s. m. ant. ENTREDICCIÓ.

ENTREDIT. Censura ecclesiástica, per la cual se prohibex lo us de algunas cosas espirituals que sòn comuns á tòts los fiels. *Entredicho*. Interdictum ecclesiasticum. *Interdit*. Interdetto.

POSAR ENTREDIT. fr. Imposar la pena ecclesiástica anomenada ENTREDIT. *Poner entredicho, entredecir*. Interdicere. *Interdire*. Interdire.

ENTREFERIRSE. v. r. ant. Topar, encontrarse ab violencia. *Chocar, encontrarse*. Collidere. *Choquer, heurter*. Urtare.

ENTREFETAS. adv. mod. ant. ENTRE TANT.

ENTREFÍ, NA. adj. Ni fi ni bast. *Entrefino*. Medius, mediocris. *Qui n'est ni fin, ni gros*. Tra il fino e il grosso.

ENTRÈGA. s. f. L' acció de entregar alguna cosa, posandla en poder de altre. *Entrega, entregamiento, entrego*. Traditio. *Remise*. Rimessa.

ENTREGAMENT. s. m. ant. ENTRÈGA.

ENTREGAR. v. a. Posar en mans ó en poder de altre alguna persòna ó cosa. *Entregar*. Tradere. *Livrer*. Consegnare, dare, rimettere.

ENTREGARSE. v. r. Posarse en mans de altre, subjectandse á sa direcció ó arbitri. *Entregarse*. Sese tradere, dedere. *Se livrer, s' abandonner*. Darsi, rimettersi.

ENTRÉGARSE. Dedicarse enteramènt á alguna cosa, aplicarse á èlla. *Entregarse*. Se totum addicere. *Se livrer, s'adonner à une chose, s'en occuper*. Darsi, essere intento.

ENTREGUARD. s. m. En las minas de argèntviu lo conjunt de estacas ó fusta prima ab que se cubrexen y fortifican los sostres y costats de alguns camins subterráneos á proporció que se van fènd las excavaciòns pera evitar que s' enfònsen ó esllabissen, y també la obra axí fèta. *Encamacion*. Contabulatio subterraneis operibus sustinendis in fodinis. *Échafaudage pour soutenir les galeries des mines de mercure*. Tavolato per sostenere le loggie nelle mine.

ENTREGUARDS. pl. Los dòs règles que se posan un á cada extrèm de la biga ó post, etc., que se riboteja ó pulex pera mirar si está á nivèll. *Codales*. Ancones. *Bras d'une équerre*. Braccio di squadra.

ENTRELINI. adj. ant. INTERLINEAL.

ENTRELLASSAR. v. a. Enllassar, entretexir una cosa ab altra. *Entrelazar*. Innectere, intertexere. *Entrelacer*. Intrecciare.

ENTRELLUIR. v. n. Divisarse, dèxarse véurer una cosa entremitj de altras. *Entrelucir*. Interlucere. *Se laisser voir à travers*. Tralucere.

ENTREMALIAD, DA. adj. Travès, inquièt. Se diu dels minyòns. *Travieso*. Irrequietus. *Inquiet, vif*. Irrequieto, commettimale.

ENTREMALIADURA. s. f. Travessura. *Travesura*. Irrequieta actio. *Étourderie, vivacité inquiète*. Balordagine.

ENTREMALIAJAR. v. n. ENTREMALIEJAR.

ENTREMALIEJAR. v. n. Travessejar. *Travesear*. Irrequietè agere, lascivire. *Être inquiet*. Commetteremale.

ENTREMES, A. p. p. de ENTREMÈTRER y ENTREMÈTRERSE. *Entremetido*.

ENTREMES. s. m. Composició dramática brèu, jocòsa y burlesca, que solia representarse en los intermedis de la comedia. *Entremés*. Drama brevius inter actus comœdiæ agi solitum. *Composition dramatique courte et plaisante*. Piccolo componimento dramatico.

ENTREMESA. s. f. ant. INTERVENCIÓ, INTERPOSICIÓ.

ENTREMESCLAR. v. a. Mesclar una cosa ab altras sèns confóndrerlas. *Entre-*

mezclar. Intermiscere, interponere. *Entreméler*. Interporre, frammischiare.

ENTREMESCLAR. Mesclar una cosa ab altra, barrejandlas, ó introduind l' una en l' altra. *Entreverar*. Immiscere, miscere. *Entreméler, insérer*. Mischiare.

ENTREMETIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de entremétrer ó entremétrerse. *Entremetimiento*. Interpositio. *L'action de s'ingérer, de s'entremettre*. Interponimento.

ENTREMÉTRER. v. a. Ficar una cosa èntre altras. *Entremeter*. Interjicere, interponere, inserere. *Entreméler*. Frammischiare.

ENTREMÉTRERSE. v. r. Ficarse algú en lo que no li toca. *Entremeterse*. Sese alienis negotiis importunè immiscere. *S'ingérer, s'entremettre*. Frammischiarsi.

ENTREMIRARSE. v. r. ant. Mirarse uns á altres. *Mirarse unos á otros*. Se mutuo conspicere, sese spectare invicem. *Se regarder les uns les autres*. Guardarsi vicendevolmente.

ENTREMISSIÓ. s. f. ant. INTERMISSIÓ.

ENTREMITJ. adv. t. y ll. Èntre un y altre tèmps, espay, lloc ó cosa. *Entremedias*. Inter. *Au milieu de*. Fra.

ENTRENAR. v. a. Fèr trenas. *Entrenzar, trenzar*. Fasciolas texere. *Tresser*. Intrecciare.

ENTREOBERT, TA. p. p. de ENTREOBRIR. *Entreabierto*.

ENTREOBRIR. v. a. Dèxar á mitj obrir una porta, finèstra, etc. *Entreabrir*. Parvum vel ex parte aperire. *Entr'ouvrir*. Aprire un poco.

ENTREOIR. v. a. Oir alguna cosa sèns percibirla bè ó enténdrerla del tòt. *Entreoir*. Subaudire. *Entr'ouïr*. Udire alquanto.

ENTREPICARSE. v. a. ant. PICARSE LAS CRESTAS.

ENTREPIT. s. m. Porcioneta de carn que está èntre lo pit dels aucèlls y la barca. *Entrepechuga*. Carnis sub avium pectore. *Petite portion de chair à côté du blanc d'une volaille*. La carne che è nel petto degli uccelli.

ENTREPONTS. s. m. pl. *Naut*. ENTRECUBERTAS.

ENTREPOSAMENT. s. m. ant. INTERPOSICIÓ.

ENTREPOSAR. v. a. ant. INTERPOSAR.

ENTREPOSICIÓ. s. f. ant. INTERPOSICIÓ.

ENTREREGNE. s. m. ant. INTERRÈGNE.

ENTRERÓMPRER. v. a. ant. INTERRÓMPRER.

ENTRERUPCIÓ. s. f. ant. INTERRUPCIÓ.

ENTRESEGNA. s. f. ant. ENTRESENYA.

ENTRESEGNAR. v. a. ant. SENYALAR.

ENTRESEGUIMENT. s. m. ant. Serie, òrde y continuació. *Seguida*. Series. *Suite*. Serie, ordine.

ENTRESEGUIRSE. v. r. ant. Succeir una cosa á altra per sòn òrde, tòrn ó número. *Seguirse*. Sequi. *S'ensuivre*. Seguirne, venir dopo.

ENTRESENYA. s. f. Senya; com donar la ENTRESENYA de una cosa que se ha perdud. *Seña*. Indicium. *Signe, indice*. Segno, indizio.

ENTRESOL. s. m. ant. ENTRESUÈLO.

ENTRESUAR. v. n. Suar lleugeramènt. *Resudar*. Resudare, leviter sudare. *Transpirer*. Traspirare.

ENTRESUÈLO. s. m. Habitació èntre los baxos y lo primèr pis de una casa. Se usa també en plural. *Entresuelo*. Intermedium habitaculum. *Entresol*. Soffitta.

ENTRESUÒR. s. m. L' acció de entresuar. *Resudacion*. Resudatio, levis sudoris emissio. *Transpiration*. Traspirazione.

ENTRETALL. s. m. Escultura ó grabad en lámina ó pèdra. *Entalladura, entallamiento, talladura*. Figura ectypa. *Sculpture, gravure, ciselure*. Scultura, intaglio.

ENTRETALLAR. v. a. Fèr alguna obra de entretall. *Entallar, entretallar*. Ectypa sculpere. *Sculpter, graver, ciseler*. Intagliare.

ENTRETALLAR. Tallar alguna cosa per lo mitj, sèns acabar de dividirla en dòs trossos. *Entrecortar*. Intercidere. *Couper par le milieu, sans diviser entièrement*. Tagliare a mezzo.

ENTRETANT. adv. ENTRE TANT.

ENTRETEMPS. adv. ant. ENTRE TANT.

ENTRETENIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de entretenir y entretenirse. *Entretenimiento*. Oblectatio, oblectamentum, oblectamen. *Amusement, divertissement*. Divertimento.

ENTRETENIR. v. a. Detenir. *Entretener*. Morari. *Retarder, différer*. Indugiare, ritardare.

ENTRETENIR. Fèr ménos molèsta y mès tolerable alguna cosa. *Entretener*. Lenire. *Adoucir, modérer*. Raddolcire, mitigare, moderare.

NTRETENIR. Divertir, recrear lo ánimo de altre. *Entretener*. Oblectare. *Amuser, divertir, distraire*. Divertire, distrarre.

NTRETENIRSE. v. r. Divertirse jugand, llegind, etc. *Entretenerse*. Animum recreare, animi recreandi causa aliquid agere. *S'amuser*. Divertirsi.

NTRETENIRSE. Detenirse. *Detenerse*. Morari. *S'arrêter*. Trattenersi.

NTRETEXID. s. m. Lo enllas ó dibux que fa una cosa entretexida ab altra. *Entretejedura*. Intertextum. *Entrelacement*. Intrecciamento.

NTRETEXIDURA. s. f. ant. ENTRETEXID.

NTRETEXIR. v. a. Ficar en la roba que se texex fils diferènts pera que fassan distinct dibux. *Entretejer*. Intertexere. *Entrelacer, entremêler*. Intrecciare.

TRETEXIR. Enllassar una cosa ab altra. *Entretejer*. Innectere, connectere. *Lier, enlacer*. Allacciare.

TRETINGUD, DA. p. p. de ENTRETENIR y ENTRETENIRSE. *Entretenido*.

TRETINGUD. adj. Divertid, festiu, alègre. *Entretenido*. Lepidus, facetus. *Plaisant, enjoué, divertissant*. Faceto, allegro.

TRETOC. s. m. La proba, exámen ó experimènt que se fa de algun subgècte pera regonéxer sòn talènt y capacitat, ó lo estad y disposició en que se roba en òrde á lo que se intènta. *Toque*. Probatio, exploratio. *Examen*. Esame, pruova.

AR UN ENTRETOC. fr. Regonéxer ó exáminar ab prevenció y sagacitat lo estad disposició en que se troba algú en rde á lo que se intènta. *Dar un toque*. entare. *Essayer, éprouver*. Assaggiae, provare.

AR UN ENTRETOC. fr. Insinuar. *Insinuar*. ndicare. *Insinuer*. Insinuare.

RETRÁURER. v. a. ant. Tráurer, esllir y apartar de èntre un número conderable de cosas algunas de las compres en èll. *Entresacar*. Seligere. *Choisir, ...er, séparer*. Scegliere, separare.

TREVALL. s. m. ant. INTERVAL-LO.

TREVENCIÓ. s. f. ant. INTERVENCIÓ.

TREVENIR. v. n. Assistir ab autoritat algun negoci. *Intervenir*. Intervenire, teresse. *Intervenir*. Intervenire, entrar ediatore.

EVENIR. Intercedir, ser medianèr en n negoci ó interposar sa autoritat. *Intervenir*. Intercedere. *Intervenir*. Frapporsi, intercedere.

ENTREVENIR. Mediar. *Intervenir*. Intercedere, intervenire. *Intervenir, s'entremettre*. Mischiarsi.

ENTREVÉURER. v. a. Véurer confusamènt alguna cosa. *Entrever*. Quasi per caliginem videre. *Entrevoir*. Scorgere.

ENTREVÉURERSE. v. r. Traslluirse, divisarse alguna cosa. *Entreparecerse*. Apparere, translucere. *Se laisser entrevoir*. Accorgersi.

ENTREVÍ. s. m. *Anat*. Tela plena de grèx y entretexida de nirvis, venas, arterias y glándulas, á la cual estan units los budèlls. *Mesenterio, entresijo*. Messenterium. *Mésentère*. Mesenterio.

ENTREVINGUD, DA. p. p. de ENTREVENIR. *Intervenido*.

ENTREVISTA. s. f. Vista, concurrencia y conferencia de algunas persònas en lloc determinad pera tractar ó resóldrer algun negoci. *Entrevista*. Congressus. *Entrevue, visite concertée*. Abboccamento, conferenza.

ENTRICADAMENT. adv. mod. ant. INTRINCADAMÈNT.

ENTRICAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de entricar. *Intrincacion, intrincamiento*. Implicatio. *L'action de mêler, de confondre*. Mischia, confusione.

ENTRICAR. v. a. ant. Embolicar, confóndrer. *Intrincar*. Intricare. *Embrouiller, confondre*. Imbrogliare, confondere.

ENTRINCAD, DA. adj. INTRINCAD.

ENTRISTAIR. v. a. ant. ENTRISTIR.

ENTRISTIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de entristir y entristirse. *Entristecimiento*. Contristatio, tristitudo, tristitia, tristities. *Tristesse*. Tristezza.

ENTRISTIR. v. a. Causar tristesa. *Entristecer*. Contristare. *Attrister*. Attristare.

ENTRISTIRSE. v. r. Posarse trist y melancólic. *Entristecerse*. Tristari. *S'attrister*. Accorarsi, attristarsi.

ENTRO. prep. ant. Fins. *Hasta*. Usque ad. *Jusque*. Fino, insino.

ENTROBERT, TA. p. p. de ENTROBRIR.

ENTROBRIR. v. a. ENTREOBRIR.

ENTROMÉTRERSE. v. r. ENTREMÉTRERSE.

ENTRONISACIÓ. s. f. Elevació y col-locació en lo trono. *Entronizacion*. Ad thronum exaltatio. *Avénement, élévation au trône*. Innalzamento, esaltazione.

ENTRONISAR. v. a. Col-locar en lo trono. *Entronizar*. Ad thronum evehere. *Placer, mettre sur le trône*. Innalzare al trono, esaltare.

ENTRONISAR. met. Exaltar á algú, col-locarlo en alt estad. *Entronizar*. Exaltare, elevare, extollere. *Élever quelqu'un, le placer dans un poste éminent*. Innalzar alcuno.

ENTROPESSAMENT. s. m. ant. ENSOPEGADA.

ENTROPESSAR. v. n. ant. ENSOPEGAR.

ENTRUNYELLAT, DA. adj. ant. Entrenad. *Entrenzado*. Ad fasciolæ formam textus. *Tressé*. Attreciato.

ENTUMIMÈNT. s. m. L'acció y efècte d'entumir y entumirse. *Entumecimiento*. Tumor. *Engourdissement*. Intirizzimento, agghiadamento.

ENTUMIR. v. a. Impedir, embrassar, entorpir lo movimènt ó acció de algun mèmbre ó nervi. Se usa també com recíproc. *Entumecer*. Torpore afficere. *Engourdir*. Intirizzire, aggranchiare.

ENTUMIRSE. v. r. Inflarse. *Entumecerse*. Tumescere. *S'enfler*. Gonfiarsi.

ENTUSIASMAR. v. a. Infundir entusiasme. *Entusiasmar*. Animum accendere. *Enthousiasmer*. Rapire d'ammirazione.

ENTUSIASME. s. m. Lo vigòr y vehemencia ab que parlan ó escriuen los que sòn ó parexen inspirads. Se diu mès comunamènt del furòr y arrebatamènt de la fantasía dels poetas. *Entusiasmo*. Vehementia. *Enthousiasme*. Entusiasmo, estro.

ENTUSIASME. Pensamènt, ocurrencia, capritxo extraordinari. *Entusiasmo*. Animi motus, impetus. *Enthousiasme*. Fantasia.

ENTUSIASTA. s. m. Lo qui parla ó escriu ab entusiasme. *Entusiasta*. Æstro agitante loquens. *Enthousiaste*. Entusiasta.

ENUJADÍSSIM, MA. adj. sup. de ENUJAD. *Enojadisimo*. Valdè iratus. *Très-fâché*. Sdegnatissimo.

ENUJAR. v. a. Causar enutj. Se usa mès comunamènt com recíproc. *Enojar*. Irritare, exacerbare. *Fâcher, irriter*. Sdegnare, annojare, irritare.

ENUJÒS, A. adj. Lo que causa enutj, molestia, enfado. *Enojoso*. Molestus. *Ennuyeux, fâcheux*. Nojoso, molesto.

ENUMERACIÓ. s. f. Una de las classes del epílogo de algunas oraciòns ó discursos en que se resumexen y repetexen ab brevedat las rahòns al-legadas anteriormènt. *Enumeracion*. Enumeratio. *Énumération*. Annovero, enumerazione.

ENUMERACIÓ. Cómputo ó còmpte numeral de las cosas. *Enumeracion*. Computatio. *Énumération, dénombrement*. Numerazione.

ENUMERAR. v. a. Fèr enumeració de las cosas. *Enumerar*. Enumerare. *Faire l'énumération*. Annoverare.

ENUNCIACIÓ. s. f. Declaració y expressió de alguna cosa ignorada y oculta. *Enunciacion*. Enuntiatio. *Énonciation*. Enunciazione, espressione.

ENUNCIAR. v. a. Declarar, manifestar, expressar lo que se ignora ó está ocult. *Enunciar*. Enuntiare, manifestare. *Énoncer, exprimer, déclarer*. Enunciare, esprimere.

ENUNCIATIU, VA. adj. Lo que declara, exprèssa ó manifèsta algun concèpte. *Enunciativo*. Enuntians, manifestans. *Énonciatif*. Enunciativo.

ENUTJ. s. m. Conmoció del ánimo, que causa ira ó enfado contra alguna persòna. *Enojo*. Iracundia. *Ennui, chagrin, fâcherie*. Noja, tedio.

ENVÁ. s. m. Pared prima que se fa de mahòns posads de cantèll y units ab guix, y que servex comunamènt pera la divisió dels cuartos ó aposèntos de las casas. *Tabique*. Tenuis paries. *Cloison*. Tramezzo.

ENVÁ. adv. mod. EN VA.

ENVAINAR. v. a. ENVEINAR.

ENVANEXERSE. v. r. ENVANIRSE.

ENVANIRSE. v. r. Tornarse vanitòs, ensuperbirse. *Envanecerse*. Inaniter se efferre. *S'enorgueillir*. Insuperbire.

ENVANID, DA. adj. territ. ENTONAD.

ENVASIR. v. a. ant. EMBESTIR.

ENVEINAR. v. a. Ficar la espasa ó altra cosa cualsevol en la veina. *Envainar*. In vaginam mittere, recondere. *Rengaîner*. Rimettere nel fodero.

ENVEJA. s. f. Pesar y sentimènt del bè y prosperitat dels altres. *Envidia*. Invidia. *Envie*. Invidia.

ENVEJA. Emulació, desitj honèst. *Envidia*. Æmulatio. *Émulation*. Emulazione.

LA ENVEJA SE L'MÈNJA. loc. ab que se manifèsta que algú está enteramènt posseid de la enveja del bè del próxim. *Se come de envidia*. Tabescit invidiâ. *Il est rongé d'envie*. L'invidia lo rode.

SI LA ENVEJA SE TORNÁS TINYA MÒLTS TINYÒSOS HI HAURIA. ref. ab que se nota al envejòs dissimulad. *Si la envidia tiña fuera, qué de tiñosos hubiera!* Quilibet invidiæ

pruritu tangitur. *Si l'envie était une lèpre, sous Moïse on penserait être.* Se l'invidia rogna sarebbe, tutto il mondo gratterebbe.

ENVEJABLE. adj. Lo que es digne de ser envejad. *Envidiable.* Æmulatione dignus. *Désirable.* Desiderabile.

ENVEJAR. v. a. Tenir envidia, sentir lo bè pels altres. *Envidiar.* Invidere. *Envier.* Invidiare.

ENVEJAR. met. Desitjar lo lícit y honèst. *Envidiar.* Æmulari. *Désirer.* Desiderare.

ENVEJÓS, A. adj. Lo qui tè enveja. *Envidioso.* Invidus. *Envieux.* Invidioso, invido.

ENVELLIMENT. s. m. ant. Vellesa. *Envejecimiento.* Inveteratio. *Vieillesse.* Vecchiezza.

ENVELLIR. v. a. Fèr tornar vèlla alguna cosa, com los anys y los traballs als homes, y lo mòlt us á las cosas. *Envejecer, avejentar.* Inveterare. *Vieillir, rendre vieux.* Invecchiare.

ENVELLIR. v. n. Fèrse vèll. També se usa com recíproc. *Envejecer.* Veterascere. *Vieillir, devenir vieux.* Invecchiare.

ENVELLIR. Durar, permanéxer per mòlt tèmps. *Envejecerse.* Durare, diu permanere. *Durer long temps.* Durare.

ENVELLIRSE. v. r. Ser ó fèrse una cosa antiga ó vèlla. *Envejecerse.* Veterascere. *Vieillir, s'user.* Invecchiare, diventar usato.

ENVELLUTAD, DA. adj. Lo que se sembla al vellut. *Terciopelado, aterciopelado.* Villoso serico similis. *Espèce de velours.* Sorta di veluto.

ENVENADURA. s. f. La lligadura que se fa ab las venas. *Vendaje.* Obligamentum fasciarum ope factum. *Bandage.* Fasciatura.

ENVENAR. v. a. Lligar ó cubrir alguna cosa ab vena. *Vendar.* Vittâ obligare. *Bander.* Bendare, fasciare.

ENVENENAR. v. a. ENMATSINAR.

ENVENTRELLAT, DA. adj. ant. Empapatxad, enfitad. *Empachado, ahito.* Cruditate laborans. *Qui a l'estomac surchargé, regoulé.* Ristucco.

ENVERGAR. v. a. *Ndut.* Subjectar, lligar las velas á las vergas. *Envergar.* Funibus vela ligare. *Enverguer.* Fiorire una vela, inantennare.

ENVERGOGNAR. v. a. ant. ENVERGONYIR.

ENVERGONYIMÈNT. s. m. Vergònya, lo efècte que causa lo pudòr en òrde á contenir las acciòns ó paraulas indignas del subgècte. *Vergüenza.* Verecundia, pudor. *Honte, confusion.* Vergogna.

ENVERGONYIMÈNT. Encugimènt, cortedat. *Vergüenza.* Pudor subrusticus. *Honte, pudeur.* Vergogna.

ENVERGONYIR. v. a. Causar vergònya. També se usa com recíproc. *Avergonzar, correr, sonrojar.* Pudore suffundere. *Faire honte, faire rougir.* Svergognare.

ENVERINAR. v. a. ant. ENMATSINAR.

ENVERINARSE. v. r. met. Enfadarse ab desmasía, enrabiarse. Se diu comunamènt de las criaturas. *Emberrincharse.* Nimis irasci, præ irâ fremere. *Se dépiter, se fâcher tout rouge.* Scorrubbiarsi, stizzirsi.

ENVERINARSE. Endanyarse una llaga. *Enconarse.* Exacerbari. *S'enflammer.* Infiammarsi, esacerbarsi.

ENVERMELLIR. v. a. ant. Tenyir de colòr bermell. *Enrojar, enrojecer.* Rubefacere. *Teindre en rouge.* Vermigliare.

ENVERNISSAR. v. a. EMBARNISSAR.

ENVERS. prep. que determina la situació ó col-locació del lloc ó tèrme del movimènt. *Hácia.* Versus, ad. *Vers.* Verso.

ENVERS AHÒNT. mod. adv. que denota lo lloc ahònt se dirigex alguna cosa, ó ahònt se veu ó sènt. *Hácia donde.* Quorsum, quoquoversus. *De quel côté? vers quel endroit?* Verso dove? ver dove?

ENVÈS. s. m. REVÈS.

ENVES. prep. ENVERS.

ENVESCAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de envescar y envescarse. *Enviscamiento.* Visci unctio. *L'action d'engluer.* Invescamento.

ENVESCAR. v. a. Untar ab vesc las ramas de las plantas, creuetas, etc., pera que los aucèlls se hi enganxen, y pugan así cassarse. *Enviscar.* Visco linire, inungere. *Engluer.* Invescare.

ENVESCARSE. v. r. Enganxarse los aucèlls y los insèctes ab lo vesc. *Enviscarse, enligarse.* Visco implicari. *S'engluer.* Invescarsi.

ENVESCARSE. met. Embrutarse. *Embadurnarse.* Inquinari. *Se barbouiller.* Sporcarsi.

ENVIAD, DA. s. m. y f. Lo qui va per manamènt de altre ab algun recado ó comissió; se diu de la persòna que destina un soberá á la còrt de altre pera que lo represènte en èlla. *Enviado.* Missus, legatus. *Envoyé.* Inviato.

ENVIAMÈNT. s. m. ant. L'acció y efècte de enviar. *Envio.* Missio. *Envoi.* Spedizione.

ENVIAR. v. a. Fèr que alguna persòna vaje á alguna part ó remétrerhi alguna cosa. *Enviar.* Mittere. *Envoyer.* Spedire.

ENVIAR Á BUSCAR Á ALGÚ. fr. Cridar; com ENVIAR Á BUSCAR al mètge. *Ir por.* Vocare. *Aller chercher.* Mandar cercando.

ENVIARSE. v. r. Fèr passar alguna cosa coll avall. *Tragar.* Glutire. *Avaler.* Inghiottire.

ENVIDADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui envida en lo jog. *Envidador.* Provocator in ludi sorte. *Celui qui ouvre le jeu.* Invitatore.

ENVIDAR. v. a. Fèr envit á altre en lo jog. *Envidar.* In ludi sorte provocare. *Ouvrir le jeu d'une certaine somme, ponter.* Invitare.

ENVIDAR DE FALS. fr. Envidar ab poc jog, ab la esperansa de que lo contrari no admetrá. *Envidar de falso.* Subdolè, falsò provocare in ludo. *Ouvrir le jeu avec peu de points.* Invitare con falsità.

ENVILIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de envilirse. *Envilecimiento.* Demissio, abjectio animi. *Avilissement.* Avvilimento.

ENVILIR. v. a. Fèr vil y despreciable alguna cosa. *Envilecer.* Vilitare. *Avilir.* Avvilire.

ENVILIRSE. v. r. Abátrerse, pérdrer un la estimació que tenia. *Envilecerse.* Vilescere, vitere. *S'avilir.* Avvilirsi.

ENVINAGRAR. v. a. Posar ó tirar vinagre en alguna cosa. *Envinagrar.* Aceto inficere, condire. *Vinaigrer.* Inacetare.

ENVIRONAR. v. a. ant. CIRCUIR.

ENVISCAR. v. a. ant. ENVESCAR.

ENVIT. s. m. Posta que se fa en alguns jogs, fènd anar á mès dels tantos ordinaris alguna cantitat á determinada jugada. *Envite.* Sponsio, provocatio. *L'action d'ouvrir le jeu.* Invito.

ENVIT. Oferta de alguna cosa. *Envite.* Sponsio, oblatio. *Invitation, offre.* Invito, l' invitare.

ENVIUDARSE. v. r. Quedar viudo lo marid per la mort de sa mullèr, ó al contrari. *Enviudar.* Viduum aut viduam remanere. *Devenir veuf ou veuve.* Essere invedovito, venire in vedovanza.

ENVOLTAS. prep. ant. ENTÒRN, en la segòna accepció.

ENXARCARSE. v. r. que se usa en la frase ENXARCARSE DE AIGUA, y significa béurerne ab excès. *Enaguarcharse; encharcarse de agua.* Nimiâ aquâ repleri. *S'inonder l'estomac.* Inondarsi lo stomaco.

ENXAROLAR. v. a. Donar xarol á alguna cosa. *Charolar, acharolar.* Gummi vel glutine illinire. *Vernisser avec le vernis de la Chine.* Verniciare.

ENXORDADERA. s. f. ant. La panotja ó espiga de mill, panis, etc. *Panoja, mazorca, majorca.* Paniculus, panicula. *Épi de panis.* Spiga di panico.

ÈNY. s. f. Nom de la lletra NY. *Eñe.* Literæ catalaunensis NY nomen. *Nom de la ñ.* Nome dell' *ñ*.

EO.

EO. conj. ant. ó.

EP.

EPA. interj. vulg. EY.

EPACTA. s. f. Lo número de dias en que lo any solar excedex al llunar comú ó dòtse llunaciòns, ó lo número de dias que la lluna de desèmbre tè en lo dia de janèr, contads dèsdel últim novilunio. *Epacta.* Epacta. *Épacte.* Epatta.

EPANÁFORA. s. f. *Ret.* Figura que comet cuand comensan seguidament una matèxa paraula diferènts versos, cláusulas ó senteneias. *Epanáfora.* Epanaphora. *Épanaphore.* Epanafora.

EPANALEPSIS. s. f. *Ret.* Figura que comet cuand se repetexen al últim del període las matèxas paraulas ab que ha comensad. *Epanalepsis.* Epanalepsis. *Épanalepse.* Epanalepsi.

EPANÁSTROFE. s. f. *Ret.* Figura que se comet cuand se col-locan en diferent òrde las paraulas ditas antes per fer mès perceptible la sentencia. *Epanástrofe.* Epanastrophe. *Répétition de mots de phrases déjà exprimées.* Epanastrofe.

EPANÓRTOSIS. s. f. *Ret.* Especie de correcció que consistex en esmenar la paraula ja dita. *Epanórtosis.* Epanorthosis. *Épanorthose.* Emendazione.

EPÉNTESIS. s. f. *Gram.* Figura que comet cuand se fica alguna lletra ó sílaba al mitj de alguna paraula o dicció pera fèrla mès llarga. *Epéntesis.* Epenthesis. *Épenthèse.* Epentesi.

ÉPIC, CA. adj. Lo pertanyènt á la ...

peya ó poesía heroica. *Épico.* Epicus, heroicus. *Épique.* Epico.

EPICEDI. s. m. Los versos ó elegía que antiguamènt se recitaban davant de algun difunt, abans de donarli sepultura. *Epiceyo.* Epicedion. *Épicédion.* Epicedio.

EPICENO, NA. adj. que se aplica als noms ó veus que bax una matèxa significació compreuen los dòs sexos, còm l' águila, la rata, etc. *Epiceno.* Epicœnus. *Épicène.* Epiceno.

EPICICLE. s. m. *Astron.* Círcul que se suposa tenir lo cèntro en la circumferencia de altre. *Epiciclo.* Epicyclus. *Épicyclique.* Epiciclo.

EPICÍCLIC, CA. adj. *Astron.* Lo que pertany al epicicle. *Epicíclico.* Epicyclicus. *Épicyclique.* Epiciclico.

EPICÚREO, REA. adj. Lo qui seguex la secta de Epicuro y lo pertanyènt á aquex filosop. *Epicureo.* Epicureus, epicurius. *Épicurien.* Epicureo.

EPICÚREO. Sensual, voluptuòs. *Epicureo.* Epicureus. *Sensuel, voluptueux.* Voluttuoso, lussurioso.

EPIDEMIA. s. f. La malaltía que còrre y patexen mòltas persònas en un poble, provincia, etc., alguna temporada. *Epidemia.* Epidemus. *Épidémie.* Epidemia.

EPIDÉMIC, CA. adj. Lo que pertany á la epidemia. *Epidémico.* Ad epidemum pertinens. *Épidémique.* Epidemico.

EPIDÉRMIS. s. f. *Anat.* Mèmbrana exteriòr que cubrex lo cútis. *Epidérmis.* Cuticula extima. *Épiderme.* Epidermide, cuticola.

EPIFANÍA. s. f. Aparició ó manifestació. Es una de las principals festivitats que celèbra la Iglèsia en lo dia sis de janèr, que també se anomena l' Adoració dels rèys. *Epifania.* Epiphania. *Épiphanie.* Epifania.

EPIFONEMA. s. f. *Ret.* Exclamació que se fa desprès de haber referid ó comparad alguna cosa notable. *Epifonema.* Epiphonema. *Épiphonème.* Epifonema.

EPIGÁSTRIC, CA. adj. *Anat.* Se diu de la regió mès alta de las tres en que se dividex lo vèntre per la part anteriòr. *Epigástrico.* Ventris pars superior. *Épigastrique.* Epigastrico.

EPIGLÓTIS. s. f. *Anat.* Tendrum paregud á una fulla grossa de verdolaga, que está agafad á la part posteriòr de la llèngua, y baxand tapa la glótis al tèmps de la deglució. *Epiglótis.* Epiglottis, epiglossis. *Luette.* Ugola.

EPÍGRAFE. s. m. Lo resúmen que precèex á cada capítol, párrafo ó discurs. *Epigrafe.* Argumentum. *Épigraphé.* Epigrafe.

EPÍGRAFE. La sentencia que solen posar los autòrs pera distingir sòs escrits dels dels altres. *Epigrafe.* Inscriptio. *Épigraphe.* Epigrafe.

EPIGRAMA. s. m. Composició poética brèu y aguda, fèta en alabansa, burla ó vitupèri de alguna persòna ó cosa. *Epigrama.* Epigramma. *Épigramme.* Epigramma.

EPIGRAMÁTIC. s. m. Lo qui fa ó compon epigramas. *Epigramático.* Epigrammatarius. *Épigrammatiste.* Epigrammatario.

EPIGRAMMA. s. m. EPIGRAMA.

EPILEPSIA. s. f. Mal de sant Pau. *Epilepsia, alferecía, morbo comicial.* Epilepsia. *Épilepsie, mal caduc, haut-mal.* Mal caduco, mal maestro, epilessia.

EPILÉPTIC, CA. adj. Lo qui patex de epilepsia, y lo pertanyènt á aquest mal. *Epiléptico.* Epilepticus. *Épileptique.* Epilettico.

EPILOBI. s. m. Planta perenne, que crèx fins á l' alsaria de uns cuatre pams: trau dèsde l' arrel varias ramas dretas, bèn pobladas de fullas de un verd fòsc y llustròsas: las flors naxen á gròps á la bora dels tròncs: consèrva las fullas tòt lo any. Ne hi ha de dòs especies, un anomenad PALUSTRE y altre PELUD. *Adelfilla.* Epilobum, daphe laureola. *Osier-fleuri.* Felce acquatica.

EPILOGAL. adj. Resumid, compendiad. *Epilogal.* Compendiarius, compendiosus. *Abrégé, résumé.* Epilogato.

EPILOGAR. v. a. Resumir, compendiar una obra ó escrit. *Epilogar.* In compendium redigere. *Résumer.* Epilogare.

EPILOGISME. s. m. *Astron.* Cálcul, cómputo. *Epilogismo.* Computum. *Supputation.* Supputazione, computo.

EPÍLOGO. s. m. Conclusió de la oració ó enrahonamènt en que brèu y compendiosamènt se recapitula tòt lo que se ha dit pera que quède mès bèn impres en la memoria. *Epílogo.* Epilogus. *Épilogue.* Epilogo, epilogatura.

EPÍLOGO. Conjunt ó compendi. *Epílogo.* Epilogus, compendium. *Sommaire, abrégé.* Compendio, ristretto.

EPIQUEYA. s. f. Interpretació moderada y prudènt de la llèy segòns las circunstancias del tèmps, lloc y persòna. *Epiqueya.* Benigna legis interpretatio. *Épiquie.* Interpretazione favorevole delle leggi.

EPIROTA. adj. Lo natùral de Epiro. *Epirota.* Epirota. *D'Épire.* D' Epiro.

EPIRÓTIC, CA. adj. Lo pertanyènt á Epiro. *Epirótico.* Epiroticus. *Qui appartient à l'Épire.* Che appartiene a Epiro.

EPISCOPAL. adj. Lo tocant y pertanyènt al bisbe. *Episcopal, obispal.* Episcopalis. *Épiscopal.* Vescobile, episcopale.

EPISCOPOLOGI. s. m. Catálog y serie dels bisbes de alguna iglèsia. *Episcopologio.* Episcoporum catalogus. *Catalogue.* Catalogo dei vescovi.

EPISODI. s. m. Digressió. *Episodio.* Digressio. *Digression.* Episodio.

EPISODI. *Poet.* Acció secundaria, y com estranya respècte de la principal de un poema, peró ab connexió y dependencia de èlla. *Episodio.* Digressio. *Épisode.* Episodio.

EPISODO. s. m. ant. EPISODI.

EPÍSTOLA. s. f. La part de la missa que llegex lo sacerdot ó canta lo subdiaca desprès de las primèras oraciòns y ántes del gradual. *Epístola.* Epistola. *Épître.* Epistola.

EPÍSTOLA. L' òrde del subdiaconat. *Epístola.* Subdiaconatus. *Sous-diaconat.* Soddiaconato.

EPISTOLAR. adj. Lo pertanyènt á una carta, com estil EPISTOLAR. *Epistolar.* Epistolaris. *Épistolaire.* Epistolare.

EPITAFI. s. m. La inscripció que se posa en algun sepulcre. *Epitafio.* Epitaphium. *Épitaphe.* Epitafio.

EPITALAMI. s. m. Lo cant ó himne fèt en celebritat de alguna bòda. *Epitalamio.* Epithalamium. *Épithalame.* Epitalamio.

EPITALAMO. s. m. ant. EPITALAMI.

EPÍTASIS. s. m. La part de la comedia ahònt se manifèsta mès embolicada la trama. *Epítasis.* Epitasis. *Épitase.* Epitasi.

EPÍTETO. s. m. Lo adjectiu que se anyadex al substantiu pera expressar alguna calitat que se li atribuex. *Epíteto.* Epitheton. *Épithète.* Epiteto, aggiunto.

EPÍTIMA. s. f. Confortatiu. *Epítima.* Epithema. *Topique.* Epittima.

EPITOMAR. v. a. Compendiar y resumir una obra, traèndne lo substancial é important. *Epitomar.* Epitomare. *Abréger, réduire, épitomer.* Epitogare, compendiare.

EPÍTOME. s. m. Resúmen ó compendi de alguna obra en que se recull lo mès substancial de èlla. *Epítome.* Epitome, epitoma. *Épitome, précis, abrégé.* Epitome, sommario, ristretto.

EPÍTOME. *Ret.* Figura que se comet cuand desprès de ditas mòltas paraulas pera majòr claredat repetim las primèras. *Epítome.* Epitome, conduplicatio. *Figure par laquelle on répète les premières paroles d'un discours.* Figura che consiste nel ripetere le prime parole d' un discorso.

EPÍTRITO. s. m. Peu de vers llatí que consta de cuatre classes, que se diferencian en tenir la primèra, segòna, tercèra ó cuarta síl-laba brèu y las altras tres llargas. *Epítrito.* Epitritus pes. *Épitrite.* Epitrito.

EPÍTROPE. s. f. *Ret.* Figura que se comet cuand denotam permétrer ó dexar al arbitri de altre que fassa contra nostre dictámen lo que vulla. *Epítrope.* Permissio, concessio. *Épitrope.* Epistrofe.

ÉPOCA. s. f. Punt fixo y determinad de tèmps, dèsdel cual se comensan á contar los anys. *Época.* Initium certum aliquot undè anni numerantur. *Époque.* Epoca.

EPOPEYA. s. f. Poema en que se descriu l' acció mès il-lustre de un héroe segòns las règlas que pera sa formació prescriu la poética. *Epopeya.* Poema epicum. *Épopée.* Epopeja.

EQ.

EQUATOR. s. m. ant. ECUADÒR.

EQUIÁNGUL, LA. adj. *Geom.* Lo que consta de ánguls iguals, com pla EQUIÁNGUL, figura EQUIÁNGULA. *Equiángulo.* Æqualium angulorum. *Équiangle.* Equiangolo.

EQUIÁNGULO, LA. adj. EQUIÁNGUL.

EQUIDISTANT. p. pres. de EQUIDISTAR. Lo que dista igualmènt. *Equidistante.* Æquidistans. *Équidistant.* Equidistante.

EQUIDISTAR. v. n. *Geom.* Distar igualmènt dòs ó mès cosas de altra. *Equi-*

distar. Æquè distare. *Être équidistant.* Essere equidistante.

EQUILÁTERO, RA. adj. *Geom.* Lo que consta de costats iguals, com triángul EQUILÁTERO. *Equiláteró.* Æquilatus, equilaterus, equilateralis. *Équilatéral.* Equilatero.

EQUILIBRAR. v. a. Fèr que una cosa se pose ó quède en equilibri ab altra. *Equilibrar.* Librare, ad æquilibrium redigere. *Contre-balancer.* Equilibrare.

EQUILIBRAR. met. Fèr que una cosa no excedesca á altra, mantenindlas proporcionalmènt iguals. *Equilibrar.* Æquare, ad equilibrium redigere. *Contre-balancer, égaler.* Equilibrare.

EQUILIBRE. s. m. ant. EQUILIBRI.

EQUILIBRI. s. m. Igualtat de dòs ó mès pesos ó forsas que se contrarèstan, y destruind recíprocamènt sòs efèctes quèdan sèns movimènt. *Equilibrio.* Æquilibrium. *Équilibre.* Equilibrio.

EQUILIBRI. met. Contrapes, igualtat, oposició; y axí se diu: estar, posar ó tenir axó ó alló en EQUILIBRI. *Equilibrio.* Equilibritas, æquilibrium. *Équilibre.* Contrappesamento.

EQUINOCCI. s. m. *Astron.* La entrada del sol en cualsevol dels punts equinoccials, que sòn lo principi de Áries y lo de Libra, en cual tèmps los dias sòn iguals á las nits. *Equinoccio.* Æquinoctium. *Équinoxe.* Equinozio.

EQUINOCCIAL. adj. Lo pertanyènt al equinocci. *Equinoccial.* Æquinoctialis. *Équinoxial.* Equinoziale.

EQUIPAR. v. a. Proveir á algú de tòt lo necessari. *Equipar.* Necessariis instruere. *Équiper.* Fornire, corredare.

EQUIPARACIÓ. s. f. Comparació, cotetj de una persòna ó cosa ab altra, considerandlas èntre sí. *Equiparacion.* Æquiparatio. *Comparaison.* L' equiparare, paragone.

EQUIPARAR. v. a. Comparar una cosa á altra considerandlas iguals. *Equiparar.* Æquiparare. *Comparer.* Paragonare, comparare.

EQUIPATJAR. v. a. EQUIPAR.

EQUIPATJE. s. m. Lo conjunt de cosas que se portan en los viatjes. *Equipaje.* Viaticus apparatus. *Équipage.* Equipaggio.

EQUIPOL-LENCIA. s. f. *Lóg.* Equivalencia. *Equipolencia.* Æquipollentia. *Équipollence.* Equipollenza.

EQUIPOL-LÈNT. adj. *Lóg.* Equivalènt. *Equipolente.* Æquipollens. *Équipollent.* Equipollente.

EQUISETO. s. m. Planta. CUA DE CABALL.

EQUITABLE. adj. ant. EQUITATIU.

EQUITABLEMENT. adv. mod. ant. EQUITATIVAMÈNT.

EQUITACIÓ. s. f. Lo art de montar y manejar bè lo caball. *Equitacion.* Ars equitatus. *Équitation.* Equitazione.

EQUITAT. s. f. Igualtat, rectitut. *Equidad.* Æquitas. *Équité.* Equità, rettitudine.

EQUITAT. Moderació en la execució de las llèys, atenènd á la intenció del legisladòr mès que á la lletra de èllas. *Equidad.* Æquitas. *Équité.* Equità, giustizia.

EQUITAT. Baxa ó moderació en lo preu de las cosas que se venen ó contractan. *Equidad.* Prætii moderatio. *Modération de prix.* Moderazione nel prezzo.

EQUITATIU, VA. adj. Lo que conté equitat. *Equitativo.* Æquus. *Équitable.* Equo, giusto.

EQUITATIVAMÈNT. adv. mod. Per equitat. *Por equidad.* Ex æquitate. *Par équité.* Per equità.

EQUIVALENCIA. s. f. Igualtat en lo valòr, estimació y apreci de dòs ó mès cosas. *Equivalencia.* Æquipolletia. *Équivalence.* Equivalenza.

EQUIVALÈNT. adj. Lo que equival á altra cosa. *Equivalente.* Æquivalens. *Équivalent.* Equivalente.

EQUIVALER. v. n. Ser igual una cosa á altra en la estimació ó valòr. *Equivaler, valer.* Æquivalere. *Équivaloir.* Equivalere.

EQUÍVOC, CA. adj. Lo que se pod entèndrer de diferènts manèras. *Equívoco.* Æquivocus. *Équivoque.* Equivoco.

EQUÍVOC. s. m. Paraula que tè diferènts accepciòns, com Cáncer, que significa uns dels signes del zodíac, y també un tumòr maligne que se fa en varias parts del cos. *Equívoco.* Æquivocum. *Équivoque.* Equivoco.

JUGAR LO EQUÍVOC. fr. Usar de èll ab gracia en diversos sentits. *Jugar del vocablo.* Verbis ludere. *Jouer sur le mot.* Parlar equivoco.

EQUIVOCACIÓ. s. f. Erròr y engany que se patex en pèndrer ó tenir una cosa per altra. *Equivocacion, equivoco.* Error. *Malentendu.* Equivoco, sbaglio.

EQUIVOCADAMÈNT. adv. mod. Ab equivocació. *Equivocadamente*. Deceptione, errore. *Par erreur, par méprise*. Equivocamente.

EQUIVOCAR. v. a. Tenir ó péndrer una cosa per altra. Se usa comunamènt com recíproc. *Equivocar*. Falli, decipi. *Se méprendre*. Equivocare, sbagliare.

EQUIVOCARSE. v. r. Dir una cosa per altra. *Trabucarse*. Errare, aberrare. *Se tromper*. Sbagliarsi, ingannarsi.

ER.

ER. s. f. Nom que tè la R. *Erre*. Litteræ R nomen. *Erre*. Erre.

ÈR. s. m. Hèrba mòlt pètita, que tè las arrels mòlt primas, de las cuals bròtan mòlts llucs brévols, cantelluds y cuberts de fullas semblants á las de la llentía. Fa unas tavèllas ondejadas per tòts dòs costats, las cuals contènen unas llavòrs cantelludas, un xic rodònas y blanquinòsas. Se cultiva per alimènt del bestiar, principalmènt boví. *Yero, yeros, yervo, yerbo, heren*. Ervum. *Ers*. Erbo, lero, moco.

ÈR. La grana ó llavòr de la planta del matèx nom. *Ervilla*. Ervorum semen. *Graine d'ers*. Grano d' erbo.

ÈRA. s. f. Lo punt fixo dèsdel cual se comensa lo cómputo dels anys en alguna nació, com ÈRA cristiana, etc. *Era*. Æra. *Ère*. Era.

ÈRA. Tèmps, temporada. *Era*. Æra. *Ère*. Era.

ÈRA. Tros de terra neta y ferma, y per lo comú empedrada ó encaironada, ahònt se baten las garbas. *Era*. Area. *Aire*. Aja.

ÈRA CRISTIANA. *Cron*. Cómputo de tèmps que comensa á contarse per anys dèsdel naxemènt de Jesucrist, com de época mòlt senyalada. *Era cristiana ó de Cristo, era comun, era vulgar*. Æra christiana, era Christi. *Ère des chrétiens*. Era cristiana.

ÈRA COMÚ. ÈRA CRISTIANA.

ÈRA DE CRISTO. ÈRA CRISTIANA.

ÈRA VULGAR. ÈRA CRISTIANA.

ERABLE. s. m. ant. Arbre. ACS.

ERARI. s. m. Lo tresor públic de algun règne ó república, y lo lloc ahònt se guarda. *Erario*. Ærarium. *Trésor royal, public*. Erario.

ERECCIÓ. s. f. Fundació ó institució de alguna cosa. *Ereccion*. Institutio, fundatio. *Érection, institution*. Erezione, fondazione.

ERECTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui erigex ó instituex alguna cosa. *Erector*. Fundator. *Celui qui institue, qui établit, fondateur*. Colui che erge.

ERESIPEL. s. m. ant. ERISSIPELA.

ERETAMENT. s. m. ant. HERETAMÈNT.

ERETATGE. s. m. ant. HERENCIA.

ERGUM. s. m. ant. ORGULL.

ERGUMENT. s. m. ant. ARGUMÈNT.

ERIÇA. s. f. Nom que se dòna á varios arbustos de un matèx género, que tòts tènen las arrels grossas, la fusta dura, las fullas y las flors pètitas, y aquestas de un hermòs colòr de púrpura. *Brezo, urce*. Erica. *Bruyère*. Erica.

ERÍDANO. s. m. Una de las constel-lacións australs. *Eridano*. Eridanus. *Éridan*. Eridano.

ERIGIR. v. a. Fundar, instituir, establir, com ERIGIR un tèmple, etc. *Erigir*. Erigere. *Ériger, élever*. Ergere, erigere.

ERISSAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de erissarse. *Erizamiento*. Erectio. *L'action et l'effet de se hérisser*. Arricciamento.

ERISSARSE. v. r. Axecarse los cabells, posarse aspres y tièssos, com las punxas del erissó. Se usa també com actiu. *Erizarse*. Crispari. *Se hérisser*. Arricciarsi, rizzarsi.

ERISSIPELA. s. f. Malaltía que consisteix en inflamació de la sang, y se descubrex per lo colòr ences y per alguns grans en lo cútis. *Erisipela*. Erysipelas. *Érysipèle*. Risipola.

ERISSÓ. s. m. Animal cubert de punxas, pètit de cos y semblant al porc. *Erizo*. Ericius, erinaceus. *Hérisson*. Riccio.

ERISSÓ. CASTANYA DE MAR.

ERISSÓ. ant. La closca superiòr de la castanya y altres fruits. *Erizo*. Echinus. *Peau couverte de piquans*. Riccio della castagna.

ERITATGE. s. m. ant. HERENCIA.

ERM, MA. adj. Inhabitad, desert, inculto. *Yermo*. Incultus. *Désert, solitaire*. Eremo, diserto, incolto.

ERM. s. m. Desert ó lloc solitari y apartad dels homes. *Yermo*. Eremus. *Désert, solitude*. Deserto.

DÈXAR ERM. fr. Despoblar, desolar alguna cosa. *Yermar, dejar yermo*. Desolare,

depopulari. *Dépeupler, rendre désert.* Spopolare, desolare.

ERMAR. v. a. ant. DÈXAR ERM.

ERMITATGE. s. m. ant. Lo paratge ahònt hi ha una ó mès hermitas. *Eremitorio, ermitorio.* Eremitarum habitatio. *L'endroit où il y a un ou plusieurs hermites.* Romitorio, eremitaggio.

ERMOT. s. m. Terra inculta. *Erial, eriazo, erio.* Terra arida, inculta. *Friche, garigue.* Sodo, incolto.

ÈRP. s. m. Planta. ÈR.

ERRA. s. f. ant. ERRÒR.

ERRA QUE ERRÀ. mod. adv. fam. Ab terquedat, porfiadamènt. *Erre que erre.* Pertinaciter. *Opiniâtrement.* Dalle, dalle.

ERRADA. s. f. ERRÒR.

ERRADA. En lo jog de billart, cada cop que tirand lo jugadòr no toca bola. *Errada.* Falsa lusio. *Faute.* Fallo.

ERRADA. En los estudis y aulas cada un dels erròrs que se cometen al donar de memoria la llissó. *Punto.* Erratum. *Faute.* Fallo, errore.

ERRADAMÈNT. adv. mod. Ab erròr, engany ó equivocació. *Erradamente.* Falsò, errore. *Par erreur, par méprise.* Erratamente.

ERRAMENT. s. m. ant. ERRÒR.

ERRANT. adj. Lo qui va divagand de una part á altra sèns tenir assènto en ningun lloc. *Errante, errático, erradizo, errabundo.* Errans, errabundus, erraticus. *Errant, vagabond.* Errante, vagabondo, randagio.

ERRANZA. s. f. ant. ERRÒR.

ERRAR. v. a. Obrar ab erròr, no acertar; y axí se diu: ERRAR lo cop, ERRAR lo tir, ERRAR la vocació. *Errar.* In errorem labi. *Manquer.* Fallire, mancare, errare, difettare.

ERRARSE. v. r. Equivocarse, dir una cosa per altra. *Trabucarse, equivocarse.* Errare. *Se tromper.* Ingannarsi, sbagliarsi.

ERRATA. s. f. Erròr de escriptura ó de impressió. *Errata.* Error, erratum. *Faute, errata.* Errata.

ERRO. s. m. Equivocació per descuid ó inadvertencia. *Yerro.* Error. *Erreur, méprise.* Errore, isbaglio.

ERRO DE CÒMPTE. DESCÒMPTE.

FÈR UN ERRO. fr. Comètrer un erròr. *Cometer un error.* Errare. *Faire une faute.* Fallire.

ERRÓNEO, NEA. adj. que se aplica á tòta doctrina ó discurs que conté erròr. *Erróneo.* A veritate, à vero aberrans. *Erroné.* Erroneo, erronico.

ERRÒR. s. m. Concèpte ó judici fals. *Error.* Error. *Erreur.* Errore.

ERRÒR. met. Culpa ó defècte. *Error, yerro.* Error. *Manquement, faute, défaut.* Difetto, fallo, errore, colpa, peccato.

ERRÒR DE CÒMPTE. DESCÒMPTE.

ERRÒR DE IMPRÈMPTA. met. La falta ó defècte que se comet per descuid en lo que s' executa, se diu ó s' escriu. *Yerro de imprenta.* Error typographicus. *Errata.* Errata.

SALVO ERRÒR. loc. CÒMPTE ERRAD QUE NO VALGA.

ERUDICIÓ. s. f. Instrucció en varias ciencias, arts y altras materias. *Erudicion.* Eruditio, eruditus. *Érudition, doctrine.* Erudizione.

ERUDIT, TA. adj. Instruid en varias ciencias, arts y altras materias. *Erudito.* Eruditus. *Érudit, savant.* Erudito.

ERUDITAMÈNT. adv. mod. Ab erudició. *Eruditamente.* Eruditè. *Avec érudition.* Eruditamente.

ERUDITÍSSIM, MA. adj. sup. de ERUDIT. *Eruditísimo.* Valdè eruditus. *Très-érudit.* Eruditissimo.

ERUGA. s. f. Cuquet mòlt nociu que s' engendra de las fullas verdas de la hortalissa, lo cual cuand es vèll, agafad al trònc de un arbre, sol fèr un capòll grog, y de èll ixen desprès los papallòns. *Oruga.* Eruca. *Chenille.* Bruco.

ERUGA. ant. Salsa gustòsa que se fa de la hèrba anomenada ruca ab sucre ó mel, vinagre y pa torrad. *Oruga.* Conditura ex melle vel sàccharo, pane et erucâ. *Sauce faite avec de la roquette, du sucre, ou miel, et du pain rôti.* Salsa fatta colla ruchetta, col zucchero e col mele.

ERUPCIÓ. s. f. Exida de algun humòr danyòs al cútis en fòrma de grans ó tacas. *Erupcion.* Pustulatio. *Éruption.* Eruzione.

ERUPCIÓ. Parland dels volcans la exida dels materials derritids, efècte de la explosió de las materias inflamables. *Erupcion.* Explosio. *Éruption.* Eruzione.

ES.

ÈS. s. f. Nom de la lletra S. *Ese.* Litteræ S nomen. *Esse.* Esse.

ESBACONAR. v. a. vulg. ESTOCINAR.

ESBALAIMENT. s. m. ant. Pasmo, admiració gran. *Asombro*. Stupor. *Épouvante, frayeur, effroi*. Sbigottimento, stupore.

ESBALAIR. v. a. ant. Pasmar, causar gran admiració. Se usaba també com recíproc. *Asombrar*. Stupefacere. *Effrayer, étonner*. Sbigottire, stupire.

ESBALDIR. v. a. ESBANDIR.

ESBALMAMENT. s. m. ant. DEMOLICIÓ.

ESBALMAR. v. a. ant. DEMOLIR.

ESBANDIR. v. a. Rentar ab aigua clara lo que se ha ensabonad ó fregad, principalmènt los plats, vasos, etc. *Enjuagar*. Abluere, abstergere. *Aigayer*. Sciacquare.

ESBANDIT, DA. adj. ant. Estes, escampad, esparramad. *Esparcido, desparramado*. Sparsus. *Répandu, éparpillé*. Sparpagliato, spanso, sperso.

ESBARGIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de esbargirse. *Esparcimiento*. Animi recreatio, relaxatio. *Éparpillement*. Lo sparpagliare.

ESBARGIRSE. v. r. Divertirse, desahogarse, recrearse. *Esparcirse, despejarse, desavaharse*. Animum recreare, relaxare. *Se récréer, s'égayer*. Divertirsi, andar a bel diletto.

ESBARGIRSE. ESBARGIRSE LO TÈMPS.

ESBARJO. s. m. Dilatació de algun lloc. *Espaciosidad*. Spatium. *Largeur, étendue, capacité*. Stensione, distesa.

ESBARJO. ESBARGIMÈNT.

ESBARJÒS, A. adj. Ample, dilatad, vast. *Espacioso*. Spatiosus. *Spacieux, vaste*. Spazioso, vasto, ampio, esteso.

ESBARRANCARSE. v. r. ant. EMBARRANCARSE.

ESBARRIAR. v. a. Espargir, esparramar. *Esparcir, desparramar*. Spargere. *Répandre, verser*. Spargere.

ESBARSÈR. s. m. Mata mòlt coneguda, que tè las ramas cantelludas, flexibles, inclinadas á terra y plenas de punxas ganxudas que se agafan á la roba. Las flors sòn blancas y de figura de rosa, y sòn fruit se compon de un agregat de granets de colòr negre, cuand sòn madurs, y de un gust dòls que tira á agre. *Zarza*. Rubus. *Ronce*. Rovo, rogo.

ESBERCH. s. m. ant. CORASSA, LLORIGA.

ESBERLA. s. f. Lo trosset de fusta, canya, etc., que se separa del tros principal. *Astilla*. Assula. *Éclat*. Scheggia.

ESBERLA. Esquerda. *Raja*. Fissura. *Fente, crevasse*. Fesso, fessura, crepaccio.

ESBERLAR. v. a. Esquerdar alguna cosa. *Cascar, quebrantar*. Conquassare. *Casser, briser*. Spezzare, infrangere, fracassare.

ESBERLAR. Dividir en esberlas. *Rajar*. Findere. *Fendre*. Fendere, spaccare.

ESBERLARSE. v. r. Estabellarse. *Estrellarse*. Difringi. *Se rompre, s'écraser*. Fracassarsi, conquassarsi.

ESBLAIMAD, DA. adj. que se aplica al colòr bax y apagad. *Desmayado*. Remissus. *Pâle*. Squallido.

ESBLANQUID, DA. adj. Lo que tira á blanc. *Blanquecino, blanquizco, deblanquecido, desblanquiñado*. Subalbidus. *Blanchâtre*. Biancastro.

ESBLENAD, DA. adj. Mal pentinad, lo qui tè los cabells embullads. *Greñudo*. Compactos fluentesque crines habens. *Qui a les cheveux mal peignés*. Chi ha i capelli intrescati.

ESBOIRARSE. v. r. Parland dels sembrads. ROVELLARSE.

ESBÒMBAR. v. a. Divulgar, publicar, fèr saber á tòthom alguna cosa. *Esparcir, soltar la voz*. Divulgare, vulgare. *Répandre, divulguer, publier*. Pubblicare, divolgare, far noto.

ESBÒMBARSE. v. r. Fèrse pública alguna cosa que ántes estaba oculta. *Sonarse, [illegible] gir, correr fama*. Vulgari. *Courir, [illegible] répandre*. Spargersi, divolgarsi.

ESBORANC. s. m. Esquinsȧ, forad de roba, calsad, etc. *Desgarro*. Scissura. *Déchirure, rupture*. Scissura, stracciatura.

FÈR UN ESBORANC. fr. Esquinsar, estripar. *Desgarrar*. Disrumpere. *Déchirer, rompre*. Stracciare, squarciare.

ESBORRADÒR, RA. s. m. y f. Lo que se ocupa en esborrar los panyos y [illegible] nas. *Desmotador*. Lanæ mundator. *Celui qui nope une étoffe*. Colui che toglie i groppi ai panni.

ESBORRADÒRAS. s. f. pl. Instrument fèt á modo de pinsas que serveix per esborrar los panyos. *Despinces, despinzas, despinzadera, pinzas*. Volsella. *Pinces, pincettes*. Pinzette, mollette.

ESBORRAR. v. a. Fèr que lo que se habia escrit no puga llegirse, embrutantho ab tinta ó de altre modo. *Borrar, tachar, testar*. Delere, obliterare. *Effacer, biffer*. Cancellare.

ESBORRAR. Arrancar del panyo ab las

borradòras los pelets que no tènen bon colòr, nusos y altras cosas que li dònan mala vista. *Desmotar, despinzàr, desborrar.* Lanam mundare, inutilibus floccis purgare. *Noper.* Torre i groppi dei panni.

ESBORRONARSE. v. r. ESGARRIFARSE.

ESBOSCASSAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de esboscassar. *Bosquejo.* Adumbratio. *Ébauche.* Abbozzo, abbozzamento.

ESBOSCASSAR. v. a. DESBASTAR, en la primèra accepció.

ESBOSCASSAR. met. BOSQUEJAR, en la segòna accepció.

ESBOTIFARRAD, DA. adj. ESPELLIFAD.

ESBOTIFARRAR. v. a. Rómprer, destrossar la roba, lo vestid, etc. *Romper, derrotar, desgarrar.* Lacerare. *Déchirer, rompre.* Lacerare, stracciare.

ESBOTSAR. v. a. Rómprer, dividir ab violencia las parts de algun tòt. *Romper.* Perrumpere. *Rompre.* Rompere.

ESBOTSAR. Fèr trossos, obrir á la forsa alguna caxa, baul, etc., pera robar lo que hi ha dintre. *Descorchar.* Effringere. *Briser, casser.* Rompere, spezzare, infrangere.

ESBRANCAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de esbrancar. *Escamondo, escamonda.* Interlucatio, ramorum inutilium amputatio. *Taille d'arbres.* Potamento.

ESBRANCAR. v. a. Netejar los arbres tallandlos las brancas inútils. *Escamondar.* Interlucare, superfluos ramos decurtare. *Élaguer, émonder.* Potare, rimondare.

ESBRANDIR. v. a. ant. BLANDIR.

ESBRAVAD, DA. adj. que se aplica al vi ó altre licòr que ha perdud la sèva activitat per haberse evaporad. *Desahumado, desvanecido.* Evaporatus. *Évaporé, éventé.* Evaporato, esalato.

ESBRAVARSE. v. r. Pérdrer lo vi ó altre licòr la sèva activitat evaporandse la part esperitòsa. *Desbrevarse, desvanecerse.* Vapidum reddi. *Perdre sa force, son feu.* Evaporarsi, esalarsi.

ESBRAVARSE. met. Desahogarse, manifestar exteriormènt la passió ó sentimènt que teniam ocult en lo interiòr. *Desahogarse.* Stomachum erumpere. *Se déboutonner, se décharger le cœur.* Svampare, sfalmare.

ESBRINAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de esbrinar. *Escudriñamiento.* Investigatio. *Recherche, enquête.* Pesquisizione, ricerca.

ESBRINAR. v. a. Examinar menudamènt alguna cosa. *Desmenuzar.* Percrutari. *Éplucher.* Investigare, guardar nel sottile.

ESBROCALLAR. v. a. Trencar ó llevar la bòca á alguna eina. *Desbocar, desboquillar.* Labrum frangere. *Égueuler.* Sboccare.

ESBROCAR. v. a. Tráurer lo broc á alguna eina. *Desgolletar.* Collum rumpere. *Égueuler.* Sboccare, rompere il collo.

ESBROTAR. v. a. Arrancar de las plantas los bròts inútils. *Desfollonar.* Inutilia vimina detrahere. *Ôter les jets inutiles.* Potare, nettare.

ESBUDELLAR. v. a. territ. Estripar. *Destripar.* Exenterare, eviscerare. *Étriper.* Sviscerare.

ESBUFEG. s. m. Respiració violènta. *Resuello, resoplido, resoplo, anhélito.* Crebra respiratio. *Haleine, respiration.* Alito, lena.

ESBUFEG. La respiració violènta que tènen lo toro, lo caball y altres animals cuand estan irritads. *Bufido.* Fremitus. *Bouffée, beuglement, frémissement.* Muggito, mughiamento.

ESBUFEG. La respiració pesada que se tè cuand se está cansad. *Jadeo.* Æger anhelitus. *Courte haleine.* Ansamento, ansata.

ESBUFEGAMÈNT. s. m. ESBUGEG, en la primèra accepció.

ESBUFEGAR. v. n. Respirar ab dificultat y fatiga per lo cansaci. *Jadear.* Ægrè respirare. *Haleter.* Ansare, alitare, ansimare.

ESBUFEGAR. Respirar ab violencia lo toro, lo caball, etc., cuand estan irritads. *Bufar.* Fremere. *Bouffer.* Sbuffare.

ESBUFEGARSE. v. r. Fatigarse massa ab lo exercici violènt del cos y respirar per aquesta rahó ab dificultat. *Exhalarse.* Anhelare. *S'excéder de travail.* Anelare.

ESBULLAR. v. a. Tráurer de sòn òrde ó de sòn lloc algunas cosas, esbarriandlas, desbaratand sa simetría. *Desparpajar.* Perturbare. *Bouleverser, éparpiller.* Spargere, sparpagliare.

ESBULLAR. Desbaratar algun negoci ó empresa, etc. *Desconcertar, desbaratar.* Disturbare. *Déranger, troubler, brou-*

iller. Imbrogliare, scomporre.

ESBULLARSE. v. r. Desfèrse, no tenir efècte lo que se habia projectad, com ESBULLARSE un casamènt, una passejada. *Deshacerse, desconcertarse*. Evanescere. *S'évanouir, disparaître*. Disfarsi, scomporsi, imbrogliarsi.

ESCA. s. f. Materia mòlt seca, que comunamènt se fa de cuiro, drapots, esponja ó altra materia semblant, preparada de modo que cualsevol espurna de fog se hi agafe luègo. *Yesca*. Fomes. *Amadou, matière préparée pour prendre feu aisément*. Esca.

ESCA. met. CEU, en la segòna accepció.

ESCABELLAD, DA. adj. ESBLENAD.

ESCABELLAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de escabellar. *Despeluzamiento*. Crinium implicatio. *L'action de décheveler*. Scompigliare.

ESCABELLAR. v. a. Desarreglar, embullar los cabells. *Descabellar, desmelenar, desgreñar, despeinar, despelotar, despeluzar, despeluznar*. Crines vel comam implicare, conturbare. *Décheveler, décoiffer, défriser*. Scompigliare, scapigliare.

ESCABELLARSE. v. r. Arrancarse los cabells ab la forsa de algun sentimènt ó passió. *Mesarse, repelarse los cabellos*. Crines sibi evellere. *S'arracher les cheveux*. Svellere, strappare.

ESCABELLARSE. Barallarse agafandse y estirandse los cabells. *Andar á la greña*. In crines insilere. *Se tignonner*. Accapigliarsi, pigliarsi a capelli.

ME ESCABELLARIA. loc. fam. ab que algú manifèsta lo gran sentimènt que tindria si li succeis alguna cosa perjudicial ó contraria á lo que pretèn. *Me pelaria las barbas*. Crines mihi è capite evellerem. *Je serais tondu*. Mi scannerei.

ESCABETX. s. m. Salsa ó adòb que se fa ab vi ó vinagre, fullas de llorèr y altres ingrediènts pera conservar y fèr gustòs lo pèx y altras viandas. *Escabeche*. Muria, salsamentum. *Sorte de saumure*. Salamoja.

POSAR EN ESCABETX. fr. ESCABETXAR.

POSAR EN ESCABETX. fr. met. Suspéndrer alguna cosa fins á tant que estiga en millòr disposició. *Echar en remojo*. In aliud tempus diferre. *Laisser mûrir*. Lasciar maturare.

ESCABETXAR. v. a. Posar en escabetx lo pèx ó altra vianda. *Escabechar, echar en escabeche*. Muriâ, salsamento condire. *Escabécher, mariner*. Marinare.

ESCABIÒSA. s. f. Hèrba medicinal que tè las fullas llargarudas, lo trònc dret, rodó, pelud y vuid, y las flors blavas. *Escabiosa*. Scabiosa. *Scabieuse*. Gallinella.

ESCABRÒS, A. adj. Aspre, desigual, ple de embrassos. *Escabroso*. Scaber. *Scabreux*. Scabroso, sassoso.

ESCABRÒS. met. Aspre, dur, de mala condició. *Escabroso*. Asper, durus, insuavis. *Scabreux*. Aspro, ruvido.

ESCABROSITAT. s. f. Desigualtat, aspresa ocasionada de no estar plana alguna cosa. *Escabrosidad*. Scabredo, scabres, scabrum. *Inégalité, âpreté d'un chemin*. Scabrosità.

ESCABROSITAT. met. Aspresa en lo tracte, en lo modo de parlar, escríurer ó fèr alguna cosa. *Escabrosidad*. Asperitas. *Rudesse de caractère*. Asprezza, ruvidezza.

ESCABULLIRSE. v. r. ESCAPULIRSE.

ESCACS. s. m. pl. ant. Las casetas blancas y negras en que está dividida la tauleta en que se juga á damas ó á axedres. *Escaques*. Tessella. *Chacune des cases d'un échiquier, d'un damier*. Scacco.

ESCADRA. s. f. ant. ESCAIRE.

ESCAFIDA. adj. que se aplica á la dona que porta lo vestid ó faldillas mòlt ajustadas. *Escurrida*. Mulier contractis vestibus incedens. *Femme dont la robe n'a pas assez d'ampleur*. Donna il cui vestido non è assai largo.

ESCAIRAR. v. a. Formar àngulòs rectes de algun cos ó lloc arreglandlo á escuadra. *Escuadrar*. Ad normam redigere, formare. *Équarrir*. Squadrare.

ESCAIRE. s. m. Instrumènt de mètal ó fusta compost regularmènt de dos regles que fòrman un àngul recte. *Escuadra, norma*. Norma. *Équerre*. Squadra.

Á ESCAIRE. mod. adv. En fòrma de escaire ó en ángul recte; y axí se diu: tallar una pèdra, una planxa Á ESCAIRE, per tallarla de manèra que fòrme un àngul recte. *Á escuadra*. Ad normam. *À équerre*. In isquadra.

ESCALA. s. f. Part del edifici construida de fusta ó pèdra en fòrma de graons que servex pera pujar y baxar. *Escalera*. Scala. *Escalier*. Scala.

ESCALA. Là que se compon de dòs barras grossas de fusta ab uns travessèrs posads á iguals distancias que servexen pera pujar. *Escalera.* Scala lignea. *Échelle.* Scala a piuoli.

ESCALA. Una de las pèssas del carro que tè la figura de ESCALA. *Escalera.* Carri pars scalæ formam referens. *Train d'un charriot.* Legname d' una carrozza.

ESCALA. *Mús.* Recta disposició de las cordas ó veus. *Escala.* Scala musica. *Échelle.* Scala.

ESCALA. *Milic.* La relació per escrit que se forma per graus y antiguitats pera no perjudicar á ningú en l' òrde de fèr lo servey, ni en lo que se deu guardar en los ascensos. *Escala.* Militum series gradu et antiquitate ordinata. *Échelle.* Scala.

ESCALA. Lo paratge ó port en que tocan regularmènt las embarcaciòns pera proveirse de lo necessari. *Escala.* Statio. *Échelle.* Scala.

ESCALA. *Mat.* Línea dividida en cert número de parts iguals, que represèntan pams, canas, llèugas, etc., y servex pera delinear ab proporció lo pla de cualsevol terreno ó edifici, y pera averiguar las midas y distancias de lo que se ha delinead. *Escala, pitipié.* Scala. *Échelle.* Scala.

ESCALA DE CARAGOL. La que está construida en fòrma espiral. *Escalera de ojo.* Scala verticalis. *Escalier à lis, à limaçon.* Scala a lumaca.

ESCALA DE MA. La de fusta ó corda que pod manejarse y traslladarse ahònt se necessite. *Escala, escalera de mano.* Scala lignea. *Échelle, échelle de corde.* Scala a piuoli, scala di corda.

ESCALABORNAR. v. a. DESCALABRAR, en la segòna accepció.

ESCALABORNAR. DESCABALAR.

ESCALABRADURA. s. f. ant. ESCALABRAMENT.

ESCALABRAMENT. s. m. ant. Ferida lleugèra fèta en lo cap. *Descalabradura.* Capitis vulnus. *Contusion.* Ammaccamento, contusione.

ESCALABRAR. v. a. DESCALABRAR.

ESCALABRO. s. m. DESCALABRO.

ESCALABURNAR. v. a. ESCANTÈLLAR.

ESCALADA. s. f. Assalt de una fortalesa ab escalas. *Escalada.* Muri aggressio, conscensio hostilis scalarum ope. *Escalade.* Scalata.

ESCÁLAM. s. m. *Naut.* Estaca pètita y rodòna clavada á la bora del barco pera lligarhi lo rem. *Escálamo, tolete.* Scalmus. *Scalme, taulet, tolet.* Scalmo.

ESCALAR. v. a. Entrar en alguna plassa ó altre lloc valèndse de escalas. *Escalar.* Scalis muros conscendere. *Escalader.* Scalare.

ESCALAR. Obrir rompènd una pared, teulada, etc., com ESCALAR la presó, la casa. *Escalar.* Muris effractis aufugere, aut intrare. *Enfoncer une porte, percer une muraille, etc.* Aprire, rompere, fendere.

ESCALDAD, DA. adj. Escarmentad. *Escaldado.* Proprio, vel alieno periculo doctus, cautus. *Échaudé.* Scottato.

ESCALDAD. Se diu del vi que se ha esbravad y ha perdud la sèva forsa. *Desvanecido.* Vaporatus. *Évaporé.* Evaporato.

ESCALDAR. v. a. Tirar aigua bullènt sòbre alguna cosa. *Escaldar, rescaldar.* Aquâ fervente amburere. *Échauder.* Sciacquare con acqua calda.

ESCALDARSE. v. r. Inflamarse alguna part del cos per haber fregad ab altra cosa. *Sahornarse.* Cutem aduri. *S'excorier.* Scorticare.

ESCALDARSE. v. r. Esbravarse lo vi. *Desvanecerse.* Evanescere, dissipari. *S'évaporer.* Evaporarsi.

ESCALDUMS. s. m. pl. Guisado que se fa dels mènuds dels aucèlls, com sòn alas, colls, etc. *Pepitoria.* Condimentum ex avium minutiis. *Ragoût de bétailles, d'abattis de volailles.* Intingolo di frattaglie.

ESCALENO. adj. *Geom.* que se aplica al triángul que tè tòts los costats desiguals. També se dòna aquest nom al cono que no tè lo èx perpendicular á la base. *Escaleno.* Scalenus. *Scalène.* Scaleno.

ESCALETA. s. f. dim. de ESCALA. *Escalerilla, escalerita, escalereja.* Parva scala. *Petite échelle, petit escalier.* Scaletta.

ESCALETA. Especie de escala pètita que se col-loca de part á part de la pastèra y en que se apoya lo cedas pera passar farina. *Varillas.* Quadrum ligneum in longum productum, supra quod criba farinaria moventur. *Châssis.* Telajo.

PEGAR UNA ESCALFADA. fr. Escalfarse deprèssa y ab mòlt fog. *Darse un calenton.* Festinanter igni admoveri, ad

ignem accedere. *S'approcher trop d'un grand feu.* Riscaldarsi, avvicinandosi molto al fuoco.

ESCALFADÒR. s. m. Instrumènt que servex pera escalfar lo llit posandhi fog y ficandlo èntre los llansols per medi de un máneg llarg que tè. *Calentador.* Vas calefactorium. *Bassinoire, chauffelit.* Scaldaletto.

ESCALFADÒR. fam. Rellotge de butxaca massa gros. *Calentador.* Horologium gestatorium magnum. *Montre trop grande.* Oriuolo grandissimo.

ESCALFAIMENT. s. m. ant. L' acció de escalfar ó escalfarse. *Calefaccion.* Calefactio. *Caléfaction.* Riscaldamento.

ESCALFAIMÈNT. La excèssiva exaltació de la passió del amòr. *Recalentamiento.* Nimia libidinis excitatio. *Échauffement.* Riscaldamento.

ESCALFAIRSE. v. r. Pérdrer la sahó y comensar á fèrse malbé la carn, pèx, etc. *Pasarse.* Putrescere. *Se pourrir, se corrompre, se gâter.* Putrefarsi.

ESCALFAIRSE. Exaltárseli excessivamènt á algú la passió del amòr. *Reçalentarse.* Nimis libidine ardere. *Exciter l'amour.* Ardere.

ESCALFAIRSE. Parland de las bestias es posarse calèntas, en mòlta disposició pera la cópula. *Calentarse, recalentarse.* Catulire. *Être en rut, en chaleur.* Essere in caldo.

ESCALFALLITS. s. m. ASE, en la tercèra accepció.

ESCALFAPANXAS. s. m. La llar ahònt se fa fog pera escalfarse, y en la cual no acostuma á cuinarse. *Chimenea.* Depressi fumarii focus. *Cheminée.* Focolare che serve solo per riscaldarsi le persone.

ESCALFAR. v. a. Comunicar lo calòr. Se usa també com recíproc. *Calentar.* Calefacere. *Se chauffer, s'échauffer.* Riscaldare, riscaldarsi.

ESCALFARSE. v. r. Encéndrerse en la disputa ó porfía. *Calentarse.* Exardescere. *S'exalter, s'échauffer.* Accendersi, accanirsi.

ESCALFARSE. Recremarse lo blat y altres grans á causa del mòlt calòr. *Ahervorarse.* Æstu aduri. *S'échauffer.* Riscaldarsi.

ESCALFETA. s. f. Braseret de ferro ó altre mètall ab tres peus, que se posa sòbre la taula pera escalfar lo mènjar. *Escalfador, chofeta, escalfeta.* Manualis focus. *Réchaud.* Scaldavivande.

ESCALFETA. Pèssa de còure ó altre mètall, fèta en figura de còpa, que tè comunamènt tres peus y un ó dòs máneg de fusta ó nansas del matèx mètall, y en la que se posa fog pera encéndrer lo cigarro. *Copilla.* Manualis foculus. *Sorte de réchaud ou de chaufferette pour servir à fumer.* Piccolo braciere col quale si porge fuoco ai fumatori.

ESCALFÒR. s. m. La sensació que s' experimènta acostandse al fog ó posandse al sol ó altra cosa semblant, cualsevulla que sia la causa que la produesca. *Calor.* Calor. *Chaleur, ardeur.* Caldo.

ESCALINATA. s. f. Lo conjunt de escalòns ó esglahòns. *Gradería, escalinata.* Graduum ordo. *Degrés, gradins.* Gradinata.

ESCALÓ. s. m. ESGLAHÓ.

ESCALUNYA. s. f. Planta, especie de ceba, que fa mòltas cabessas pètitas, llargarudas, cantelludas y apinyadas. Se usa comunamènt com plural. *Ascalonia.* Bulbus esculentus. *Échalote.* Cipollina.

ESCALLOTS. s. m. pl. ESQUELLOTS.

ESCAMA. s. f. ESCATA.

ESCAMA. met. Cada una de las pèssas pètitas de cèr ab que se traballan las corassas y llorigas, de manèra que cagan las unas sòbre la mitat de las altras. *Escama.* Squama ferrea. *Écaille.* Squama, scaglia.

ESCAMARLAD, DA. adj. AXAXCARRA[illegible]

ESCAMARSE. v. r. fam. Escaparse, fugir. *Escurrir la bola: poner pies en polvorosa.* Viam arripere. *Prendre la poudre d'escampette.* Far fagotto, [illegible] la a gambe, sbrattare il paese.

ESCAMBÈLL. s. m. Siti pètit fèt de [illegible] sènse espatllèr. *Escabel.* Scamnum. *[illegible]cabeau, escabelle.* Sgabello.

FÈR CÁURER DEL ESCAMBÈLL. fr. met. [illegible] DESBANCAR, en la segòna accepció.

ESCAMBÈLLET. s. m. dim. de ESCAMBÈLL. *Escabelillo.* Sedicula. *Petit escabeau.* Sgabellino.

ESCAMNAD, DA. adj. Escarmentad[illegible] *[illegible]carmentado, escaldado.* Pericul[illegible]tus. *Averti.* Scottato.

ESCAMNAR. v. a. Escarmentar. *Es[illegible] escarmentar.* Offendere. *Repri[illegible]* Rampognare, garrire.

ESCAMONEA. s. f. Substancia me[illegible] sólida y mòlt purgant que s' extra[illegible] una hèrba del matèx nom, que s[illegible]

en Siria y altras parts. Es lleugèra, trencadissa, de colòr gris pujad, olòr fort, y sabòr acre y amarg. *Escamonea.* Scammonia. *Scammonée.* Scamonea.

ESCAMOT. s. m. Pètit cos de soldads fora del òrde de escuadró. *Peloton.* Militum manus. *Peloton.* Squadrone.

ESCAMOT. Lo conjunt de persònas sèns òrde. *Peloton.* Turba. *Peloton.* Gomitolo, gruppo.

ESCAMPADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui escampa. *Derramador.* Qui diffundit. *Celui qui répand.* Spanditore, spargitore.

ESCAMPAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de escampar. *Derramamiento.* Dispersio. *Épanchement, effusion.* Spargimento.

ESCAMPAMENT. ant. Efusió de sang. *Derramamiento.* Effusio. *Effusion, écoulement.* Versamento, efusione.

ESCAMPAR. v. a. Espargir, exténdrer cosas líquidas ó mènudas. *Derramar.* Diffundere, disseminare. *Répandre, verser.* Spargere, versare.

ESCAMPAR. Esbarriar. *Desparramar.* Spargere, dispergere. *Répandre, disperser, épandre.* Spargere, dispersare.

ESCAMPAR. Publicar, divulgar alguna noticia ó succès. *Derramar, esparcir.* Vulgare. *Répandre, semer.* Spargere, pubblicare, far noto.

ESCAMPAR. v. n. ant. ESCAPAR.

ESCAMPARSE. v. r. Exténdrerse, dilatarse; com l' oli. *Cundir.* Extendi. *S'étendre.* Stendersi.

ESCAMPARSE. Parland de rius, rièras, etc., exir de mare. *Desbordar.* Exundare. *Déborder.* Traboccare, sgorgare.

ESCAMPARSE ALGUNA COSA. fr. met. ESBÒMBARSE.

ESCANCELLAR. v. a. ant. CANCEL·LAR.

ESCANDALISAR. v. a. Causar escándol. Se usa també com recíproc. *Escandalizar.* Scandalizare. *Scandaliser.* Scandalizzare.

ESCANDALÒS, A. adj. Lo qui ó lo que causa escándol. *Escandaloso.* Scandalum præbens. *Scandaleux.* Scandaloso.

ESCANDALOSAMÈNT. adv. mod. Ab escándol. *Escandalosamente.* Publicâ offensione. *Scandaleusement.* Scandalosamente.

ESCANDALL. s. m. Sònda ab que se amida la cantitat de brassas de aigua que hi ha fins al fòndo. *Escandallo.* Bolis. *Sonde.* Piombino, scandaglio.

ESCANDALL. met. Proba ó ensatj que se fa de alguna cosa. *Escandallo.* Examen, exploratio. *Essai, preuve, expérience.* Saggio.

FÈR ESCANDALLS. fr. FÈR ESCARAFALLS.

ESCANDALLAR. v. a. Sondejar. *Escandallar.* Maris altitudinem bolide explorare. *Sonder.* Scandagliare, tentare il guado.

ESCANDIA. s. f. Especie de blat mòlt blanc de que sèn fa pa. *Escanda, escandia.* Far. *Sorte de froment très-pur.* Formento purissimo.

ESCANDIR. v. a. Medir los versos. *Escandir.* Carmina metiri. *Scander.* Scandere.

ESCANDIR. met. Apurar, averiguar. *Apurar, averiguar.* Perscrutari. *Éclaircir, vérifier.* Rischiarare, investigare.

ESCÁNDOL. s. m. L' acció ó paraula que causa la ruina espiritual de algú, donand motiu á que obre mal, ó pense mal de altre. Es actiu cuand la expressió ó fèt de algú es causa de la ruina espiritual de altre. Es passiu cuand un patex ruina espiritual per la ocasió que li dòna lo fèt ó ditxo dolènt de altra persòna, ó que èll lo judica per tal. *Escándalo.* Scandalum. *Scandale.* Scandalo.

ESCANENCIA. s. f. Inflamació de la gargamèlla. *Angina, engina, esquinencia.* Angina. *Angine.* Scheranzia, angina.

ESCANTÈLLAR. v a. Rómprer lo cantèll de alguna cosa. *Descantear.* Angulos complanare. *Écorner.* Scemare, troncare.

ESCANTÈLLAR. Defalcar ó rebaxar de alguna cantitat una part. *Descantillar.* Summam diminuere. *Diminuer, rabattre, défalquer.* Scemare, sbattere, diffalcare.

ESCANTÒNAR. v. a. Rómprer ó trencar superficialmènt alguna cosa. *Descantillar, descantonar.* Exterius confringere. *Écorner, ébrécher.* Scemare, intaccare.

ESCANTÒNAR. ESCANTÈLLAR, en la primèra accepció.

ESCANY. s. m. ant. ASCÓ.

ESCANYAD, DA. adj. met. Escas, diminut. *Escatimado.* Parcus. *Court, borné.* Scemo, scarso, piccolo.

ESCANYAD. Avaro, mesquí. *Mezquino, apretado, roñoso.* Sordidus homo, nimius parcus. *Mesquin, chiche.* Guitto, stretto, stitico.

ESCANYALLÒPS. s. m. Planta. ACÓNIT.

ESCANYAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de escanyar. *Ahogamiento.* Suffocatio. *Suffocation, étouffement.* Affogamento, soffocazione.

ESCANYAR. v. a. Matar á algú impedinli la respiració ó apretandli la gargamèlla. Se usa també com recíproc. *Ahogar.* Strangulare. *Étouffer, suffoquer, étrangler.* Strozzare, strangolare.

ESCANYAR. met. Escassejar, regatejar. *Escatimar.* Diminuere. *Lésiner.* Avarizzare, stare a stecchetto, squartare lo zero, scorticare il pidocchio.

ESCANYARSE. V. r. ESCANYUSSARSE.

ESCANYAVÈLLAS. s. m. vulg. XANGUET.

ESCANYUSSARSE. v. r. Tenir entravessada ó detinguda alguna cosa en la gargamèlla. *Atragantarse.* Hærere faucibus. *S'enrouer.* Arrocare, affiocare.

ESCAPADA. s. f. Exida oculta y fuga accelerada pera llibrarse de algun risc ó pèrill. *Escapada, escapamiento, escape, escapatoria.* Fuga. *Fuite.* Fuga.

ESCAPADA. ant. Falta en lo cumplimènt de la obligació. *Falta.* Officii vel disciplinæ defectio. *Faute.* Fallo, errore.

TENIR ESCAPADÈRO. fr. Tenir recurs pera exir de algunas dificultats ó llibrarse de alguna opressió. *Tener desenfadaderas.* Facilitatem sese expediendi habere. *Avoir des moyens de sortir d'un embarras.* Aver la maniera di sbrigarsi.

ESCAPADÒR. s. m. Escusa, efugi y modo de exir algú del aprèto en que se troba. *Escapatoria.* Effugium. *Subterfuge, échappatoire.* Scampo, rigiro, sutterfugio.

ESCAPAMENT. s. m. ant. L' acció de escapar. *Escape.* Evasio. *Fuite, évasion.* Fuga.

ESCAPAR. v. n. Exir de algun aprèto, risc ó pèrill; com de presó, de alguna malaltía, etc. Se usa també com recíproc. *Escapar.* Effugere. *Échapper, fuir.* Fuggire, scampare.

ESCAPARSE. v. r. Exir algú deprèssa ú ocultamènt á deshora pera que nol troben ó nol vejan marxar. *Escapar.* Effugere, evadere. *S'échapper, sortir.* Fuggire, uscire.

ESCAPAR LO RÍURER. fr. Tenir ganas de ríurer procurand reprimirlas. *Retozar la risa, retozar la risa en el cuerpo.* Risum excitari. *Tâcher de se retenir l'envie de rire.* Far per non ridere.

ESCAPÁRSELI Á UN ALGUNA COSA. fr. No advertirla, no cáurer en èlla. *Escapársele á uno alguna cosa.* Non animadvertere. *S'échapper un mot.* Sfuggire una parola.

NO ME ESCAPARÁ; NO LI ESCAPARÁ. expr. ab que s' explica que se tè assegurada alguna cosa, ó lo logro de èlla. *No se irá por piés.* Non me fugiet. *Ne m'échappera point.* Non mi scappa.

SI DE ÈSTA ESCAPO, MAY PUS. ref. que diuen los que se troban en un aprèto ó cas perillòs, de que sembla mòlt difícil exir, ó los que escarmentads de algun dany fan lo propósit de ser mès cautos en avant. *Si de esta escapo y no muero, nunca mas bodas al cielo: si Dios de esta me escapa, nunca me cubrirá tal capa.* Peream si denuò periculum istud adiero. *Si je puis en sortir bragues nettes, on ne m'y verra plus.* Se oggi non ci casco, non vi cascherò domani.

ESCAPARATA. s. f. Especie de armari ab portas de vidre ó cristall, que serveix pera guardarhi imatges. *Escaparate.* Armarium. *Châsse.* Custodia di reliquie.

ESCAPARATERIA. s. f. ant. ESCAPADÒR.

ESCAPARATETA. s. f. dim. de ESCAPARATA. *Escaparatillo, escaparatico.* Armariolum. *Petite châsse.* Piccola custodia di reliquie.

ESCAPATORIA. s. f. ESCAPADÒR.

QUEDARSE Á LA ESCAPSA. fr. No conseguir lo que se desitjaba ó pretenia. *Quedarse in albis; quedarse en blanco.* Spe frustrari. *Être frustré dans son attente.* Restare al fallimento.

ESCAPSADA. s. f. En lo jog de cartas es la porció de èllas que s' escapsa després de haber barrejad y abans de donarlas. *Alce.* Chartarum selectio quæ posterius distribuuntur. *La portion de cartes qu'on coupe.* Il numero delle carte che si alzano.

ESCAPSAMENT. s. m. ant. L' acció de llevar lo cap. *Descabezamiento.* Capitis amputatio. *Décapitation.* Decapitazione.

ESCAPSAR. v. a. Separar ó dividir lo jog de cartas en dòs ó mès parts: ho fa comunamènt lo qui está á la ma esquerra del que dòna las cartas, pera que posadas sòta las que estaban sòbre s' evite tòt frau. *Alzar, cortar, levantar.* Partem chartarum ab alia dividere. *Couper.* Alzare.

ESCAPSAR. Tallar ó escursar las arrels de al-

guna planta. *Desbarbar*. Radices resecare. *Ébarber*. Dibarbare.

ESCAPSAR. Llèvar lo cap. *Descabezar*. Caput amputare. *Décapiter*. Decapitare.

ESCAPSAR. met. Llèvar la part superiòr ó la punta de alguna cosa. *Descabezar*. Summitates præcidere. *Étêter*. Scoronare, scapezzare.

ESCAPULARI. s. m. Llenca ó tros de roba, ab una obertura per ahònt se fica lo cap, y pènja sòbre lo pit y la espatlla: servex de distinctiu á varios òrdes religiòsos. Se fa també de dòs trossets de roba, units ab dòs cintas llargas. *Escapulario*. Amictus sacer. *Scapulaire*. Scapolare.

ESCAPULIRSE. v. r. Anársen algú sènse ser vist de la companyía en que se trobaba. *Escabullirse, descabullirse*. Disparere. *Se glisser*. Campare.

ESCAPULIRSE. met. Fugir de alguna dificultat ab sutilesa. *Descabullirse*. Difficultatem eludere. *Éluder une difficulté, une objection*. Campare.

ESCAPULÓ. s. m. Lo tros de roba que quèda ó sobra de alguna pèssa. *Retal*. Telæ segmentum. *Retaille*. Ritaglio.

ESCAPULLIRSE. v. r. ESCAPULIRSE.

ESCARA. s. f. *Cir*. La crosta que se fòrma del humòr que despedexen las llagas cuand se van secand. *Escara*. Crusta. *Escarre*. Escara.

ESCARABAT. s. m. Insecte de sis peus y cuatre alas, las dòs primèras flexibles, y que servexen com de estòtx á las altras. Tè lo cos de colòr blavenc verdòs per sòbre y de colòr de còure per sòta. Se cria ordinariamènt en los paratges ahònt hi ha fèms. *Escarabajo*. Scarabæus. *Scarabée, escarbot*. Scarafaggio.

ESCARABAT. Insecte. CÈRVO VOLANT.

ESCARABAT. Entre fustèrs pèssa de fusta encaxada en un forad cuadrad del banc, ab dènts de ferro en que se deté lo que se riboteja. *Corchete*. Instrumentum ligneum trabes dolandam uncinis ferreis affigens. *Chrochet d'établi*. Granchio.

ESCARABATS. pl. Las lletras ó rasgos mal formads. *Escarabajos, garabatos*. Litteræ tortuosæ. *Pieds-de-mouche*. Occhio di pulce.

FÈR ESCARABATS. fr. Escríurer malamènt, ab rasgos y rallas tortas, y lletras mal formadas. *Escarabajear, garabatear*. Tortuosas litteras ducere. *Griffonner*. Scarabocchiare.

SER ESCARABAT EN BÒRRA. fr. ab que se nota al subgècte que en tòt troba dificultats, y s'embolica en cualsevol cosa. *Tropezar en un garbanzo*. In paleam cæspitare. *Se noyer dans un verre d'eau*. Affogarsi in un bichier d'acqua.

ESCARABATET. s. m. dim. de ESCARABAT. *Escarabajuelo, escarabajillo*. Parvus scarabæus. *Petit scarabée*. Scarafaggino.

ESCARABINA. s. f. ant. CARRABINA.

ESÇARAFALL. s. m. Demostració excèssiva ó afectada de espant, admiració, etc. Se usa comunamènt en plural. *Aspaviento, alharada, espaviento, milagron, hazañería*. Pavoris affectatio. *Exclamation, effroi*. Spavento, ammirazione.

FÈR ESCARAFALLS. fr. Fèr demostraciòns excèssivas ó afectadas de espant, admiració, etc. *Hacer aspavientos, alharacas, hazañerías*. Inanè ex levi causa pavorem affectare. *Faire des exclamations*. Palesare eccessivo spavento, od ammirazione.

ESCARAMUSSA. s. f. Especie de pelea èntre soldads de caball que á vegadas se acometen, y á vegadas se retiran ab mòlta llèugeresa y destresa. *Escaramuza*. Equitum velitatio. *Escarmouche*. Scaramuccia, badalucço.

ESCARAMUSSADÒR. s. m. Lo qui pelea fènd escaramussas. *Escaramuzador*. Veles. *Escarmoucheur*. Badaluccatore.

ESCARAMUSSAR. v. n. Pelear los soldads, á vegadas acometèndse, y á vegadas retirandse ab llèugeresa y destresa. *Escaramuzar, escaramucear*. Velitari. *Escarmoucher*. Badaluccare, scaramucciare.

ESCARAPELA. s. f. Divisa composta de cintas de un ó mès colòrs, fèta en fòrma de rosa ó llas, la cual se posa en l'ala del sombrèro, y servex èntre altras cosas pera distingirse los exèrcits de diferènts naciòns, y en los diferènts partids que solen formarse sòbre algun assumpto polític pera conèxerse los de una facció. *Escarapela, cucarda*. Signum in rosæ formam instructum. *Cocarde*. Fiocco, nappa.

ESCARBOTAR. v. a. Llèvar ó raspar part de la superficie de alguna cosa. *Rozar*. Radere. *Rader*. Radere, raschiare.

ESCARBOTAR. Gratar. *Escarbar*. Scalpare. *Gratter, frotter*. Gratare, stropicciare.

ESCARBOTAR. Anar descalsand ó mènjand

l' aigua la terra de las ribèras ó tapias. *Derrubiar*. Sensim diruere. *Faire ébrouler*. Rovinare.

ESCARCELLATGE. s. m. Lo dret que al exir de la presó pagan los que han estad detinguds en èlla. *Carcelaje*. Ostiarium carceris vectigal. *Geôlage*. Ciò che i carcerati pagano al carceriere.

ESCARCELLÈR. s. m. Lo qui tè á sòn cuidado la presó. *Carcelero, alcaide*. Carceris custos. *Geôlier*. Carceriere.

ESCARDAR. v. a. AXARCOLAR.

ESCARDOT. s. m. Planta. CARDOT.

ESCARDOT BÒRD. Planta anyal de uns dòs pams de alsada; las fullas sòn llargas, partidas y blanquinòsas per sòta: prop de èllas naxen en la cama punxas grogas que se dividexen en tres. *Arzolla, abrepuño*. Xanthium spinosum. *Fallium*. Santolina.

ESCARID, DA. adj. Descubert, desembarassad. *Escueto*. Solutus. *Découvert, débarrassé*. Spacciato, sgomberato.

ESCARLATA. s. f. Texid de llana, tenyida de colòr fi carmesí no tan pujad com lo de la grana. *Escarlata*. Pannus conchyliatus vel coccineus. *Écarlate*. Scarlatto.

ESCARLATINA. s. f. Especie de escarlata, de colòr mès bax y ménos fi. *Escarlatin*. Purpura ignobilior. *Sorte d'écarlate*. Scarlattino.

ESCARLATINA. Malaltía que prové del encenimènt de la sang, lo cual se manifèsta en unas tacas bermellas que ixen al cútis. *Alfombrilla, alfombra, escarlata, escarlatina*. Ignis sacer. *Scarlatine*. Scarlattina.

ESCARMÈNT. s. m. Desengany, avis y cautela adquirida ab l'advertencia ó la experiencia del dany, erròr ó perjudici que un ha regonegud en sas acciòns ó en las agenas. *Escarmiento*. Documentum. *Exemple, expérience*. Sperienza.

ESCARMÈNT. Cástig, multa, pena. *Escarmiento*. Pœna, multa, mulcta. *Châtiment, amende*. Gastigo, punizione, ammenda, multa.

ESCARMENTAD, DA. p. p. de ESCARMENTAR. *Escarmentado*.

DELS ESCARMENTADS NAXEN LOS AVISADS. ref. que denota cuant val la experiencia dels danys y traballs suferts pera ensenyar lo modo de evitar en avant las ocasiòns perillòsas. *De los escarmentados se hacen los avisados; de los escarmentados se hacen los arteros: el escarmentado busca el vado: el escarmentado bien conoce el vado: vieja escarmentada, arregazada pasa el agua: no hay mejor cirujano que el bien acuchillado*. Cautior evadit sua quisque pericula passus. *Chien échaudé craint la cuisine*. L' asino dove inciampa una volta, più non vi passa. Il cane scottato dall' acqua calda, ha paura della fredda.

DELS ESCARMENTADS NE IXEN LOS AVISADS. ref. DELS ESCARMENTADS NAXEN LOS AVISADS.

ESCARMENTAR. v. a. Corretgir ab rigòr de obra ó de paraula al que ha errad pera que s' esmene. *Escarmentar*. Castigare. *Réprimander, corriger*. Punire, gastigare.

ESCARMENTAR. v. n. Péndrer exèmple de lo que se ha experimentad en sí ó en altre per evitar en avant lo pèrill. *Escarmentar*. Suo vel alieno periculo cautus fieri. *Se corriger, apprendre à ses dépens*. Imparare alla propria spesa, ó alla spesa altrui.

ESCARN. s. m. ant. ESCARNI.

ESCARNI. s. m. Burla y menyspreu que se fa de algú ab paraulas, gèstos ó acciòns. *Escarnio, escarnecimiento*. Derisio, contemptus. *Dérision, moquerie*. Scherno, derisione.

FÈR ESCARNI. fr. FÈR ESCARNOT.

ESCARNIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui se burla ó escarni de altre. *Escarnecedor*. Derisor, subsannator. *Railleur, celui qui bafoue*. Beffardo, motteggevole.

ESCARNIR. v. a. Imitar ó contrafer una cosa, fèrla semblant á altra. *Remedar*. Effingere, referre. *Imiter, copier*. Imitare, copiare.

ESCARNIR. Fèr las matèxas acciòns, visages y figuras que altre fa. Se tè per una especie de burla. *Remedar*. Ridiculè imitari. *Contrefaire, singer*. Contraffare.

ESCARNOT. s. m. ESCARNI.

FÈR ESCARNOT. fr. Fèr mofa y burla de altre ab acciòns ó paraulas injuriosas. *Escarnecer*. Deridere, subsannare. *Bafouer, railler, se moquer*. Beffare, sbeffeggiare.

ESCAROLA. s. f. Hèrba, especie de xicoira ab las fullas senceras y retalladas y las flors blavas. Se cultiva en los horts y se mènja per enciam. *Escarola, endibia*. Intybus, intubus, cichoreum vel cichorium hortense. *Chicorée*. Radicchio.

ESCARPA. s. f. Lo pla inclinad que fòrma la muralla del cos principal de una plassa dèsde lo cordó fins al fosso y contraescarpa, ó lo pla també inclinad oposadamènt que fòrma la pared que sosté la terra del camí cubert. *Escarpa*. Murus declivis. *Escarpe*. Scarpa.

ESCARPA. ESCARPRA.

ESCARPAD, DA. adj. Lo que fòrma pendènt, com un pla inclinad. *Escarpado*. Declivis. *Escarpé*. Scosceso, a scarpa, dirupato.

ESCARPARA. s. f. ESCARPRA.

ESCARPÈLL. s. m. Instrumènt de ferro sembrad de dentetas mòlt mènudas que usan los cirurgians, fustèrs y altres pera netejar y rascar las obras que treballan. *Escarpelo*. Scalpellum. *Scalpel*. Scalpello.

ESCARPÈLL. *Cir*. Instrumènt ab tall que servex pera separar las parts mènudas en la dissecció de un cadáver. *Escalpelo*. Scalpellum. *Scalpel*. Scalpello.

ESCARPI. s m. ant. PEÚC.

ESCARPÍ. s. m. Sabata prima que no tè mès que una sola y una costura. *Escarpin*. Calceus levior. *Chausson*. Scarpino.

ESCARPIA. s. f. Especie de clau que tè en lloc de cabota una punta girada cap amunt que servex pera tenir lo que se hi pènja. *Escarpia*. Uncus, clavus in anguli formam effectus. *Clou à crochet*. Chiavello con uncino.

ESCARPIDÒR. s. m. Pinta que tè las puas mès llargas y gruxudas que las regulars, y servex pera desembullar los cabells. *Escarpidor*, *escarmenador*. Pecten capillis extricandis. *Démêloir*. Pettine.

ESCARPIR. v. a. Desembullar los cabells passandhi lo escarpidòr. *Escarmenar*. Extricare, discriminare. *Démêler*. Sviluppare.

ESCARPRA. s. f. Instrumènt de ferro de un pam y mitj de llarg, ab la punta de ... èr, que servex pera treballar pèdras ... mètalls á cop de martèll. *Cincel*. Scalper, scalprum. *Ciseau*. Scarpello.

ESCARRABILLAD, DA. adj. Diligènt, prómpte. *Listo*. Agilis, alacer. *Leste*, *prompt*. Snello, spedito, lesto.

ESCARRABILLAD. Avispad. *Avispado*, *vivo*. ...olers, acutus. *Vif*, *éveillé*. Scaltro, ...ronto, vivace.

ESCARRABILLADAMENT. adv. mod. ant. LLESTAMÈNT.

ESCARRABILLAMENT. s. m. ant. PRÒMPTITUT, LLESTESA.

ANAR ESCARRASSAD. fr. Causarse y atropellarse mòlt per algú ó per alguna cosa. *Andar arrastrado*. Defatigari. *Se fatiguer*. Stancarsi, affaticarsi.

ESCARRASSARSE. v. r. ant. ANAR ESCARRASSAD.

ESCARRASSARSE. Fèr mòltas diligencias pera conseguir alguna cosa que se desitja ab ansia. *Desvivirse*. Deperire. *Se consumer de désir*. Spasimare.

ESCARRIFANSAS. s. f. pl. ESGARRIFANSAS.

ESCARROLLAR. v. a. territ. ESGOTIMAR.

ESCARTEJAR. v. a. Remenar las cartas. *Barajar*. Pagellas lusorias subagitare, immiscere. *Battre*. Mescolare.

ESCARXOFA. s. f. CARXOFA.

ESCARXOFÈRA. s. f. CARXOFÈRA.

ESCARXOFERAR. s. m. CARXOFERAR.

ESCAS, SA. adj. Curt, limitad. *Escaso*, *escatimado*. Parcus, curtus. *Court*, *borné*. Corto, ristretto.

ESCAS. Faltad, curt, no cabal, com dòs canas de tela ESCASSAS. *Escaso*. Deficiens, justo brevior. *Court*, *incomplet*. Corto, incompiuto.

ESCAS. Coquí, no lliberal. *Escaso*. Avarus, sordidus. *Mesquin*, *avare*, *chiche*. Avaro, guitto, stitico.

ESCAS. Massa económic. *Escaso*. Perparcus, nimium parcens sumptibus. *Trop économe*. Troppo economico.

ESCASSA. s. f. ant. CAMAL.

ESCASSAMÈNT. adv. mod. Ab escassesa. *Escasamente*. Parcè, modicè. *Modiquement*. Modicamente, scarsamente.

ESCASSAMÈNT. Ab dificultat, apénas. *Escasamente*. Vix, ægrè. *Avec peine*, *difficilement*. Scarsamente.

ESCASSÉ. adj. *Arq*. que se aplica al arc que tè la curva menòr que lo semicírcul. *Escarzano*. Semicirculo minor. *Arc dont la courbe est moindre qu'un demi-cercle*. Arco scarso.

ESCASSEJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui escasseja. *Escasero*. Parcus. *Celui qui donne peu*, *qui épargne*. Risparmiatore.

ESCASSEJAR. v. a. Donar poc, de mala gana y fènd desitjar lo que se dòna. *Escasear*. Parcè, invitè largiri. *Donner peu*, *à contre-cœur*. Scarseggiare.

ESCASSEJAR. v. n. Faltar, anar á ménos alguna cosa. *Escasear*. Minui, deficere. *Manquer*, *diminuer*. Scarseggiare.

ESCASSESA. s. f. Poquedat, tacanyería ab que se fa alguna cosa. *Escasez.* Parcitas, parcimonia. *Mesquinerie, lésine.* Scarsità, scarsezza.

ESCASSÍSSIM, MA. adj. sup. de ESCAS. *Escasísimo.* Valdè parcus, parcissimus. *Très-court.* Scarsissimo.

ESCAT. s. m. Pèx que arriba á tenir tres y cuatre canas de llarg, peró que en los mars de Espanya crèx mòlt ménos. Tè lo cos cilíndric, sènse escata y cubert de una pèll de colòr blanquinòs que tira á verd, dura y sumamènt aspra. Tè los ulls pètits, lo llabi de sòta mòlt mès curt que lo de sòbre, la bòca grossa y armada de mòltas dènts y mòlt fortas. Al principi del cap tè á cada costat cinc respiradèros en fòrma de mitja lluna. Es animal mòlt voras y seguex en cuadrilla ab los de sa especie als barcos pera poder arreplegar carn humana que es la que mès li agrada. *Liga, melgacho, pintarroja.* Squalus. *Squale.* Squalo.

ESTAR ESCAT. fr. fam. Estar alègre y festiu. *Estar de gorja; estar de chirinola.* Festivum, facetum esse. *Être en goguette.* Essere in zurlo, essere in gola.

ESCATA. s. f. Fulleta dura, prima y trasparènt, de figura rodòna, ab que está cuberta la pèll de alguns pèxos y reptils. *Escama.* Squama. *Écaille.* Squama.

ESCATAFINYARSE. v. r. vulg. Renyir, barallarse las donas. *Escarapelar, picotearse.* Mutuâ contentione rixari. *Se disputer, s'égratigner.* Arrissarsi.

ESCATAFINYEJARSE. v. r. vulg. Disputar, barallarse, dièndse uns á altres paraulas ofensivas. *Repiquetearse, apitonarse, pelotearse.* Contendere, rixari. *Se carillonner.* Arrissarsi.

ESCATAFINYEJARSE. ESCATAFINYARSE.

ESCATAR. v. a. Tráurer la escata al pèx. *Escamar.* Desquamare. *Écailler.* Scagliare.

ESCATAR. Allisar y pulir alguna cosa ab la pèll de escat. *Lijar.* Levigare, polire. *Polir avec la peau de squale.* Lisciare.

ESCATAR. Rascar. *Raer.* Radere. *Racler, ratisser.* Radere.

ESCATIFINYEJARSE. v. r. vulg. ESCATAFINYEJARSE.

ESCATÒS, A. adj. Lo que tè escatas. *Escamoso.* Squamosus, squamans, squamatus, squameus, squamifer, squamiger. *Écailleux.* Scaglioso.

ESCATS. s. m. pl. ant. ESCACS.

ESCAUPIL. s. m. Certa roba que portaban los antigs mejicans, fèta de roba de cotó encoxada pera defensarse de las flètxas. *Escaupil.* Sagum gossypio fartum. *Sorte d'armure de coton.* Sorta d' armatura.

ESCÁURER. v. n. Succeir, esdevenir. *Acaecer.* Accidere. *Arriver.* Avvenire.

ESCÁURER. Posarse bè alguna cosa, com un vestid, un adòrno. *Caer bien.* Aptari. *Aller bien.* Affarsi.

ESCÁURERSE. v. r. Succeir alguna cosa impensadamènt. *Acertar.* Accidere. *Survenir, arriver.* Accadere.

ESCÁURERSE. Cáurer, ensopegarse alguna festivitat en cert dia. *Caer.* Incidere. *Tomber.* Essere, venire.

ESCAVACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de escavar. *Excavacion.* Excavatio. *Excavation.* Scavamento, scavo.

ESCAVAR. v. a. Tráurer part de alguna cosa sólida fèndhi fòndo ó cavitat. *Excavar.* Excavare. *Excaver, caver, creuser.* Scavare, cavare.

ESCAXALAD, DA. adj. Lo qui no tè caxals. *Desmolado.* Dentibus molaribus destitutus. *Qui n'a point de dents molaires.* Sdentato.

ESCAYOLA. s. f. Planta anyal, especie de agram, que crèx fins á uns dos pams, y fa una panotja oval plena de una llavòr mènuda, que es un menjar mòlt agradable als aucèlls. *Alpiste, triguera.* Milium paradoxum. *Alpiste, phalaris, blé, grain des Canaries.* Falaride.

ESCAYOLA. Pasta ab que acostuman los escultòrs cubrir las estatuas de estuc pera que donandlos desprès colòr y limènt semblen de pèdra. *Escayola.* Artificialis lapidis genus. *Escayolle.* Stucco.

Á ESCIENT. mod. adv. ant. Á CIENT.

ESCITA. adj. Lo natural de Escitia. *Escita.* Scytha. *Scythe.* Scita.

ESCÍTIC, CA. adj. Lo que pertany á la regió dels escitas. *Escítico.* Scythicus. *Scythique.* Di Scitia.

ESCLAFADÒR. s. m. Lo qui esclafa alguna cosa. *Quebrantador.* Effractor. *Briseur.* Spezzatore.

ESCLAFAMENT. s. m. ant. Lo acte de esclafar alguna cosa. *Quebrantamiento, quebramiento.* Fractura. *Fracture.* [illegible]tura, frattura.

ESCLAFAR. v. a. Rómprer, separar ab violencia las parts de un tòt. *Quebrantar*. Effringere. *Rompre, briser, casser*. Spezzare, rompere.

ESCLAFASSAR. v. a. ESCLAFAR.

ESCLAFID. s. m. Lo sonido que fa alguna cosa al tèmps de partirse ó esberlarse de cop. *Estallido*. Crepitus. *Éclat*. Fragore, fracasso, schianto.

ESCLAFID. CASTANYETA.

ESCLAFID DE DÈNTS. ant. PETAMÈNT DE DÈNTS.

ESCLAFID DE RÍURER. Rialla impetuòsa y que fa mòlt sòròll. *Carcajada*. Cachinnus. *Éclat de rire*. Scroscio di risa.

FÈR ESCLAFIDS DE RÍURER. fr. Fèr mòltas riallas y ab mòlt sòròll. *Dar carcajadas*. Cachinnare, cachinnari. *Rire à gorge deployée*. Ridere smascellatamente.

ESCLAFIDOR. s. m. ant. CASTANYOLAS.

ESCLAFIDOR. ant. CASTANYETA.

ESCLAFIMENT. s. m. ant. ESCLAFID.

ESCLAFIR. v. n. Fèr esclafids alguna cosa. *Restallar, restañar*. Crepitare. *Éclater*. Scoppiare.

ESCLAFIR LO RÍURER. fr. Comensar á ríurer ab mòlt ímpetu y sòròll. *Soltar, romper la risa*. In cacchinnos prorumpere. *Éclater de rire*. Sganasciar, smascellar delle risa.

ESCLARIMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de donar claròr. *Esclarecimiento*. Illustratio, claritas. *Clarté, lueur*. Rischiaramento.

ESCLARIR. v. a. ACLARIR, en la segòna accepció.

ESCLARIR. ant. Il-luminar, posar clara alguna cosa. *Esclarecer*. Illustrare. *Éclaircir*. Rischiarare, schiarare.

ESCLARIRSE. v. r. ant. ACLARIRSE, en sas dòs accepciòns.

DONAR UN ESCLAT. fr. Causar un sòròll extraordinari, que regularmènt se aplica á las cosas que se ròmpen ab estrépit. *Dar un estallido, dar un estampido, dar estampida*. Stridere. *Faire beaucoup de bruit*. Far gran fracasso, scoppiare.

ESCLATAMÈNT. s. m. Lo acte de esclatar alguna cosa. *Reventon, reventazon*. Ruptio. *L' action de se fendre, de s'ouvrir*. Rottura.

ESCLATAR. v. n. Obrirse alguna cosa per lo impuls de altra interiòr. *Reventar*. Dirumpi. *Crever, éclater, se fendre*. Spaccarsi, scoppiare.

ESCLATAR. Obrirse las flors exind las fullas dels botòns ó capòlls. *Desabotonar*. Flores erumpere. *Deboutonner*. Sbocciarsi, allargarsi, aprirsi.

ESCLATARSE DE RÍURER. fr. REVENTARSE DE RÍURER.

ESCLATARADA. s. f. Lo cop fort y ab estruèndo que dòna alguna persòna cuand cau impensadamènt. *Bacatazo, baquetazo*. Subitus et gravis lapsus. *Bruit qu'on fait en tombant*. Rumore che si fa nel cadere.

DONAR UNA ESCLATARADA. fr. PEGAR UNA ESCLATARADA.

PEGAR UNA ESCLATARADA. fr. Cáurer impensadamènt alguna persòna donand un cop fort. *Dar un batacazo*. Gravi lapsu corruere. *Tomber tout de son long*. Cadere alla distesa.

ESCLAU, VA. s. m. y f. L' home ó dona que está bax lo domini de altre, y no tè llibertat. *Esclavo*. Servus. *Esclave, captif*. Schiavo.

ESCLAU. Lo qui está allistad per germá en alguna confraría de esclavitut. *Esclavo*. Sodalis. *Membre d'une confrérie*. Membro di confraternità.

ESCLAU. met. Lo qui se subjècta á sòs desitjs, vicis y passiòns desordenadas. *Esclavo*. Pravis affectionibus subjectus, desserviens. *Esclave*. Schiavo.

ESCLAVINA. s. f. Especie de muceta de cuiro ó roba que portan al coll los peregrins. *Esclavina*. Humerorum amiculum. *Esclavine, pelerine*. Schiavina.

ESCLAVINA. Especie de balòna que hi ha en los collets dels ecclesiástics. *Esclavina*. Collare clericorum superadditum. *Collet*. Collaretto.

ESCLAVISAR. v. a. Fèr esclau á algú, reduirlo á esclavitut. *Esclavizar, mancipar*. In servitutem addicere, redigere. *Esclaver*. Ridurre a schiavitù.

ESCLAVISAR. met. Tenir á algú mòlt subjècte y continuamènt ocupad. *Esclavizar*. Nimis subigere. *Assujettir*. Soggiogare, soggettare.

ESCLAVITUT. s. f. Lo estad de esclau. *Esclavitud*. Servitus. *Esclavage, servitude*. Schiavitù, servaggio.

ESCLAVITUT. Germandat ó congregació en que se allistan y concòrren varias persònas pera exercitarse en determinads actes de devoció. *Esclavitud*. Sodalitium religiosum. *Confrérie, association religieuse*. Confraternità.

ESCLAVITUT. met. La subjecció á las passiòns y afèctes de l' ánima. *Esclavitud.* Servitus, subjectio. *Esclavage.* Schiavitù.

ESCLÈTXA. s. f. Esquerda ú obertura llarga mès ó ménos estreta, que se fa en una pared, fusta ó altra cosa, y que passa de part á part. *Rendija, rehendija, resquicio, hendedura, resquebradura, resquebrajadura, resquebrajo, hendidura.* Scissura, fissura. *Lézarde.* Fesso, crepatura.

ESCLÈTXA. La obertura llarga y estreta que se fa en la terra per la gran sequedat, y la que se obre en las rocas. *Grieta.* Hiatus. *Crevasse.* Crepaccio, spaccatura.

ESCLOFIA. s. f. ESCLOFÒLLA.

ESCLOFÒLLA. s. f. La escorxa ó cuberta de varias fruitas y altras cosas. *Cáscara.* Putamen. *Coque, coquille, écale.* Buccia, guscio, follicolo.

ESCLOFÒLLA DE OU. CLOSCA DE OU.

ENCARA NO HA EXID DE LA ESCLOFÒLLA DEL OU. fr. ab que se manifèsta que algú tè encara mòlt poca experiencia. *Aun no ha salido del cascaron.* Nedum ovo exclusus. *Il n'est pas encore sorti de la coque.* Non è ancor uscito del guscio.

EXIR DE LA ESCLOFÒLLA DEL OU. fr. Ser mòlt criatura, mòlt jòve. *Salir del cascaron.* Ex ephebis egredi. *Sortir de la coque.* Uscir del guscio.

TÒT JUST HA EXID DE LA ESCLOFÒLLA DEL OU. fr. ENCARA NO HA EXID DE LA ESCLOFÒLLA DEL OU.

ESCLOFÒLLAR. v. a. Esgranar, tráurer los grans de las fabas, pésols, etc., de las tabèllas en que se crian. *Desvainar.* Folliculis purgare. *Écosser.* Cavar dal guscio.

ESCLOFÒLLAR. met. Xarrar, parlar mòlt. *Descascar, parlar; garlar, charlar.* Loquacem, garrulum esse. *Parler, babiller, bavarder, verbiager.* Cicalare, gracchiare.

ESCLOP. s. m. Especie de calsad de fusta, vuid y tòt de una pèssa, de que usan principalmènt los traballadòrs de la terra. *Almadreña, madreña, zueco, zoco.* Calceus ligneus. *Sabot.* Zoccolo.

ESCOAR. v. a. ant. ESCUAR.

ESCOBEN. s. m. *Naut.* Cada un dels forads per ahònt ix la corda de l'áncora. *Escoben.* Foramen navis ancoræ rudenti excipiendo. *Écubiers.* Cubia, occhio.

ESCOBILLÓ. s. m. Instrumènt de artillería que servex pera netejar los canòns. *Escobillon.* Instrumentum ligneum tormentis bellicis mundandis deserviens. *Écouvillon.* Lanata.

ESCODA. s. f. Instrumènt de ferro en fòrma de martèll, peró ab punta á tòts dòs caps, que clavad en un mánec llarg servex pera picar pèdras, y altras obras. *Pico, escoda.* Malleus utrimque acuminatus. *Laie, laye.* Martellina.

ESCODRÓ. s. m. ant. ESCUADRÓ.

ESCODRONAR. v. a. ant. ESCUADRONAR.

ESCOLA. s. f. La doctrina, principis y sistema de algun autòr. *Escuela.* Scholæ dogmata, doctrina. *École.* Scuola.

ESCOLA. territ. AULA, ESTUDI.

ESCOLÁ. s. m. Lo noy que servex en las iglèsias pera ajudar á missa y altres ministeris del altar. *Monacillo, monaguillo, monago.* Monachellus. *Enfant de chœur, petit garçon qui sert les messes.* Cantore, ragazzo che serve i preti nelle chiese.

ESCOLÁ DE AMÈN. Lo subgècte que segue sèmpre cegamènt lo dictámen de altre. *Sacristan de amen, voto de amen.* Alieno juditio cæco animo adhærens. *Celui qui opine du bonnet.* Colui che dice come il compagno.

ESCOLÁ DE CANT. ESCOLÁ DE COR.

ESCOLÁ DE COR. En algunas catedrals lo noy que servex en lo cor y en varios ministeris de la iglèsia ab manto y roquet. *Infante, infante de coro.* Puer chori ecclesiæ minister. *Enfant de chœur.* Cantore.

ESCOLÁ MAJÒR. Ministre destinad en las iglèsias pera cuidar dels ornamènts, limpiedat y arrèglo. *Sacristan.* Ædituus. *Sacristain.* Sagrestano.

NO NECESSITAR DE ESCOLÁ. fr. met. y fam. NO NECESSITAR DE ACÓLIT.

ESCOLAMÈNT. s. m. p. us. FLUX DE SANG.

ESCOLAPI. s. m. Clergue regular de la òrde de las Escolas Pias destinad á la ensenyansa de la juventut. *Escolapio.* Scholarum piarum sodalis. *Frère de la doctrine chrétienne.* Frate della Scuola Pia.

ESCOLAR. v. a. ant. DESSANGRAR.

ESCOLAR. ant. ESCÓRRER.

ESCOLARSE. v. r. Dessangrarse. *Desangrarse.* Sanguine exhauriri. *Se saigner jusqu'à défaillance.* Restar esangue.

ESCOLARSE. ant. ESCAPULIRSE.

ESCOLÁSTIC, CA. adj. Lo pertanyent

las escolas y als que estudian en èllas. *Escolástico, escolar*. Scholasticus. *Scolastique*. Scolastico.

ESCOLÁSTIC. Se aplica particularmènt al método ab que s' ensenya la teología en las escolas y als mestres que la ensenyan, y escriuen sòbre èlla. *Escolástico*. Scholasticus. *Scolastique*. Scolastico.

ESCOLI. s. m. ESCOLIO.

ESCOLIADÒR. s. m. Lo qui fa escolios á alguna obra ó escrit pera sa millòr intel-ligencia. *Escoliador*. Scholiastes. *Scoliaste*. Chiosatore.

ESCOLIAR. v. a. Posar escolios á alguna obra. *Escoliar*. Scholiis illustrare. *Faire des scolies*. Fare delle scolie.

ESCOLIO. s. m. Interpretació y declaració brèu de alguna sentencia obscura y difícil de enténdrer. *Escolio*. Scholium. *Scolie*. Scolia.

ESCOLOPENDRA. s. f. Insecte pètit verinòs, ab alas y dòs antenas, ab dòs especies de estenalletas en lo llabi inferiòr ab que mossega y fa mal: tè lo cos compost de varias anèllas ab dòs peus en cada una. *Cientopiés, escolopendra*. Scolopendra, oniscus. *Millepieds*. Millepiedi.

ESCÒLTA. s. f. La partida de soldads, ó la embarcació destinada á escoltar. *Escolta*. Stipatorum manus. *Escorte*. Scorta, guida.

ESCÒLTA. En los convènts de religiòsas y col-legis de noyas la que tè per ofici acompanyar en lo locutori á las que reben visitas de persònas de fora pera oir lo que se parla. *Escucha*. Auscultans. *Écoute*. Ascoltatrice.

ESCOLTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui escòlta. *Escuchador*. Auscultator, auscultans. *Celui qui écoute*. Ascoltatore.

ESCOLTAR. v. a. Aplicar l'oido per oir. *Escuchar*. Auscultare. *Écouter*. Ascoltare.

ESCOLTAR. Resguardar, comboyar, conduir alguna persòna ó cosa pera que camine sèns risc ó pèrill. *Escoltar*. Stipare, custodiâ cingere. *Escorter*. Scortare.

ESCOLTARSE. v. r. Parlar ab cláusulas y pausas afectadas. *Escucharse*. Sibi loquenti blandiri. *S'écouter*. Prosare.

ESCOLL. s. m. Roca mòlt grossa que está sòta de l'aigua ó á la bora del mar, y no se descubrex bè. *Escollo*. Scopulus. *Écueil*. Scoglio, secca.

ESCOLL. met. Pèrill, risc. *Escollo*. Periculum. *Écueil*. Scoglio.

ESCOLLADURA. s. f. ant. ESCOTADURA.

ESCOLLAT, DA. adj. ant. Escotad. *Escotado*. Valdè incisus. *Coupé, raccourci*. Scorciato.

ESCÒMBRA. s. f. Manòll de rametas de una planta que tè las fullas semblants á la palma, juntas y lligadas, que servex pera escòmbrar. Ne hi ha també de tamarit, ginèsta y altras plantas fortas pera escòmbrar los carrèrs y estables. *Escoba*. Scopæ. *Balai*. Scopa, granata.

ESCÒMBRA DE FÒRN. Una perxa ab uns draps á sòn extrèm ab que s'escòmbra lo fòrn abans de ficarhi lo pa. *Barredero*. Scopæ ad converrendum furnum. *Écouvillon*. Spazzatojo.

ESCÒMBRADA. s. f. L' acció de escòmbrar. *Escobada, barredura*. Scoparum ductus. *L'action de balayer*. Scopatura.

ESCOMBRADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui tè per ofici lo escombrar. *Barrendero*. Scoparius. *Balayeur*. Scopatore.

ESCOMBRADURAS. s. f. pl. ESCÒMBRARÍAS.

ESCÒMBRALL. s. m. ESCÒMBRA DE FÒRN.

ESCÒMBRAR. v. a. Tráurer ab la escòmbra la immundicia, pòls ó cualsevol altra cosa que hi ha en lo pavimènt. *Barrer, escobar*. Converrere. *Balayer*. Scopare, spazzare.

ESCÒMBRAR. met. Tráurer la gènt de casa ó de algun lloc. *Descombrar*. Expellere, purgare. *Éconduire*. Sgombrare.

ESCÒMBRARIAIRE. s. m. Lo qui porta ó trau las escombrarías al camp ó al siti destinad pera tirarlas. *Basurero, estercolero*. Sordium et immunditiarum levator. *Celui qui enlève les balayures des rues et des maisons*. Colui che raccoglie le spazzature delle case e delle strade.

ESCÒMBRARÍAS. s. f. pl. La immundicia, pòls ó desperdicis que se arreplegan ab la escòmbra cuand se neteja ab èlla lo pavimènt. *Barreduras, basura*. Sordes scopis congestæ. *Balayures*. Spazzature.

ESCÒMBRARÍAS. Lo lloc ahònt se tiran las immundicias de la casa cuand s'escòmbra. *Basurero*. Locus colligendis sordibus destinatus. *Lieu où l'on dépose les balayures*. Sito dove si raccolgono le spazzature.

ESCÒMBRARÍAS. met. La cosa despreciable ó de ningnna entitat. *Basura, porquería*.

Vilis, despicabilis res. *Babiole.* Frascherie, baje.

ESCOMBRAYRE. s. m. ant. ESCOMBRADÒR.

ESCÒMBRETA. s. f. PINSÈLL.

ESCÒMBROTA. s. f. Escòmbra vèlla. *Escobajo.* Scopæ detritæ. *Vieux balai.* Granatuzza.

ESCOMESA. s. f. ant. ACOMESA.

ESCOMETIMENT. s. m. ant. ACOMESA.

ESCOMÈTRER. v. a. ACOMÈTRER.

ESCOMÈTRER. Jugar, apostar. *Apostar.* Spondere. *Parier, gager.* Scomettere.

ESCOMÈTRER Á ALGÚ. fr. EMPÈNDRER Á ALGÚ.

ESCOMOVEDOR. s. m. ant. MOTÒR.

ESCOMPARRANTIR. v. a. fam. Fèr decáurer de ánimo. *Descuajar.* Animum frangere. *Décourager, abattre.* Scoraggiare.

ESCOMUNICACIÓ. s. f. ESCOMUNIÓ.

ESCOMUNICAD, DA. adj. Separad de la comunió dels fiels. *Excomulgado, descomulgado.* Excommunicatus. *Excommunié.* Scomunicato.

ESCOMUNICAD. Malvad, pervers. *Descomulgado.* Sceleratus. *Dépravé, pervers, endiablé.* Scellerato, malvagio.

ESCOMUNICAD VITANDO. Aquell ab qui no se pod lícitamènt tractar ni comunicar en aquellas cosas que se prohibexen per la escomunió majòr. *Excomulgado vitando.* Excommunicatus vitandus. *Excommunié, qui a l'excommunication majeure.* Chi ha la scomunica maggiore addosso.

ESCOMUNICAR. v. a. Apartar de la comunió dels fiels y del us dels sagramènts al contumas y rebelde als mandatos de la Iglèsia. *Excomulgar, descomulgar.* Excommunicare, sacra interdicere, è fidelium communione disjungere. *Excommunier.* Scomunicare.

ESCOMUNICAR. met. y fam. Tractar malamènt de paraula ó ab rigòr y enfado; com: si fas ó dig axó me ESCOMUNICARÁ fulano. *Excomulgar.* Durè, severè increpare. *Maltraiter de paroles.* Oltraggiare, ingiuriare.

ESCOMUNIÓ. s. f. Separació de la comunió dels fiels. Se dividex en majòr y menòr. La majòr es privació activa y passiva dels sagramènts y sufragis comuns dels fiels. La menòr es privació passiva dels sagramènts. *Excomunion, descomunion.* Excommunicatio, sacrorum interdictio. *Excommunication.* Scomunica.

ESCONDIR. v. a. p. us. AMAGAR.

ESCOPETA. s. f. Arma de fog que se compon de un canó de ferro de cinc ó sis pams de llarg, assegurad en una caxa de fusta, ab sòn pany pera disparar y sa baqueta pera carregar. *Escopeta.* Scloppetum. *Escopette, fusil.* Fucile. schioppo.

ESCOPETA DE VÈNT. La que sènse pólvora despedex ab violencia la bala per medi del aire comprimid artificialmènt dins de la culata. *Escopeta de viento.* Scloppetum ope aeris compressi explodens. *Fusil à vent.* Fucile di vento.

ESCOPETADA. s. f. Lo tir que ix de la escòpeta. *Escopetazo.* Scloppeti explosio, ictus. *Coup de fusil.* Fucilata.

ESCOPETEJAR. v. a. Disparar repetids tirs de escopeta. *Escopetear.* Scloppetorum iteratis explosionibus impetere. *Tirailler.* Sparare il fucile parecchie volte.

ESCOPETEJARSE. v. r. Disparar repetidas vegadas las escopetas uns contra altres. *Escopetearse.* Scloppetorum explosionibus utrinque pugnare. *Tirailler.* Tirarsi scambievolmente fucilate.

ESCOPETÈR. s. m. Lo soldad armad de escopeta. *Escopetero.* Miles scloppeto armatus. *Fusillier.* Fuciliere.

ESCORA. s. f. *Náut.* Lo extrèm de [illegible] perxas. *Escoa.* Perticæ nauticæ extremum. *L'extrémité des varangues.* L'estremità delle costelle di una nave.

ESCORBUTI. s. m. Mal contagiós [illegible] cuènt èntre navegants acompanyad ordinariamènt de corrupció de las [illegible] vas. *Escorbuto.* Scorbutum, gingivarum tabes. *Scorbut.* Scorbuto.

ESCORBÚTIC, CA. adj. Lo que pertany al escorbuti. *Escorbútico.* Ad g[illegible]rum tabem pertinens. *Scorbutique.* Scorbutico.

ESCORCÒLL. s. m. Lo acte de escorcollar. *Registro.* Scrutatio. *Enregistrement.* Ricercamento, scrutinio.

ESCORCOLLADÒR. s. m. Lo qui escorcòlla. *Registrador.* Scrutator. *Celui [illegible] enregistre.* Riccrcatore, scrutatore.

ESCORCOLLAMENT. s. m. ant. ESCORCÒLL.

ESCORCOLLAR. v. a. Registrar. *Registrar.* Scrutari. *Registrer, enregistrer.* Scrutare, scrutinare, ricercare.

ESCORDI. s. m. Hèrba medicinal [illegible] pam y mitj de alsaria, ab las fulas [illegible]

dras, oblongas, peludas, blanquinòsas y dentadas: las camas ramòsas, inclinadas cap á terra y ab bòrrissol; las flors comunamènt blancas ó purpúreas, y ab una especie de llabi. *Escordio.* Teucrium scordium. *Scordium.* Scordeo.

ESCORIA. s. f. Las parts heterogéneas que se separan dels mètalls cuand se fònen ó traballan al fog. *Escoria.* Scoria, fex, fæx. *Scorie, laitier.* Rosticci, scoria.

ESCORIA. met. Cosa vil y despreciada. *Escoria.* Res vilis, despicabilis. *Rebut, lie.* Ciarpame, pattume.

ESCORIA. met. Lo subgècte que tè mòlta malicia y astucia. *Perillan.* Nebulo. *Fripon, vaurien.* Briccone, mascalzone, birbante.

ESCORIACIÓ. s. f. L'acció y efècte de escoriar y escoriarse. *Escoriacion.* Excoriatio. *Excoriation.* Scorticamento, escoriazione.

ESCORIAR. v. a. Gastar, arrancar ó corroir lo cútis, quedand la carn descuberta. Se usa comunamènt com recíproc. *Escoriar.* Excoriare. *S'excorier.* Scorticarsi.

ESCORNAR. v. a. Llevar, arrancar los corns ó banyas á algun animal. *Descornar.* Cornua detrahere. *Arracher, couper, ôter les cornes.* Scornare.

ESCÒRNARSE. v. r. Batallar fins arribar á barrejarse uns ab altres. *Darse de las astas.* Cornibus et conjunctione hastarum pugnare, cominus pugnare. *En venir aux mains, en découdre.* Venirne alle strette.

DÈXALS ESCORNAR, Ó QUE S' ESCORNEN. fr. fam. de que se usa cuand no se vol posar pau èntre dòs que se barallan ó altercan ab calòr y malas paraulas. *Dejarlos descornar, ó que se descuernen.* Ipsi se ictibus aut verbis impetant. *Laisser battre les gens.* Lasciali rompersi il collo.

ESCORPA. s. f. ant. Pèx. ESCÓRPORA.

ESCORPÍ. s. m. Animal mòlt comú en Espanya, de dòs á tres pòlsadas de llarg: sòn cap fòrma ab lo cos una sola pèssa, tè una cua mòlt movedissa, y armada en sa extremitat de una punta còrva ó ungla, ab la cual picand introduex lo humor verinòs. *Alacran, escorpion.* Scorpio, scorpius, nepa. *Scorpion.* Scorpione.

ESCORPÍ. Un dels dòtse signos del zodíac, que está col-locad èntre lo de Libra y lo de Sagitari. *Escorpion.* Scorpio, scorpius, nepa. *Scorpion.* Scorpione.

ESCÓRPORA. s. f. Pèx de mar de un pam y mitj de llarg, pardo per la part superiòr dels costats, y rojenc, tacad de negre per sòta: tè lo cap guarnid de una especie de fiblòns y casi sèmpre comprimid, los ulls mòlt acostads, y prop de èlls y del nas unas barbetas. *Escorpina, escorpena, escorpera, rescaza, peje diablo.* Scorpæna. *Poisson très-ressemblant au scorpion.* Pesce simile allo scorpione.

ESCORREDÒR, RA. adj. Lo que s' escòrre ab facilitat; com llas ESCORREDÒR. *Corredizo.* Solutilis. *Coulant.* Scorsojo.

ESCORREDÒR. s. m. Lo lloc ahònt se vuidan y netejan los vèntres del bestiar en lo escorxadòr. *Jamerdana.* Locus abstergendis pecudum intestinis destinatus. *Lieu où l'on vide la tripaille.* Luogo dove si vuota il budellame degli animali.

ESCORREDÒR. Vall que se fa en las terras humidas pera tráurerne l'aigua. *Tijera.* Incile. *Saignée, rigole.* Canaletto.

ESCÓRREG. s. m. Lo conducto que en los ponts y altras obras servex pera donar exida á l'aigua y altras immundicias. *Vertedor.* Colluviarium. *Canal, égout.* Chiavigna, fogna.

ESCORREGUD, DA. p. p. de ESCÓRRER. *Escorrido.*

ESCÓRRER. v. a. Apurar las reliquias y últimas gòtas de algun licòr que han quedad en un vas, bòt, etc. *Escurrir.* Reliquias exhaurire. *Épuiser.* Esaurire, consumare.

ESCÓRRER. Desfèr lo llas, la baga, lo cordó, la mitja, etc. *Correr.* Solvere. *Détacher, dénouer, défaire.* Snodare, disciogliere.

ESCÓRRERSE. v. r. Cáurer de gòta en gòta lo líquid que hi habia en algun vas, etc. *Escurrir, descorrer, descorrerse.* Guttatim exsiccari. *Dégoutter.* Gocciolare, stillare.

ESCORRETJADAS. s. f. pl. ant. XURRIACAS.

ESCORRETJAR. v. a. ant. XURRIAQUEJAR.

ESCORRIALLAS. s. f. pl. Las últimas reliquias ó gòtas de algun licòr que han quedad en lo vas, bòta, etc. *Escurriduras, escurrimbres.* Liquoris reliquiæ. *Restes.* Avanzo, rifiuto.

ESCORSA. s. f. ESCORXA.

ESCORSADOR. s. m. ant. Lo qui trau la escorsa. *Descortezador.* Deglabrator. *Celui qui écorce.* Scortecciatore.

ESCORSAMENT. s. m. ant. L' acció de escorsar ó tráurer la escorsa. *Descortezamiento.* Decorticatio. *Décortication.* Scorticamento.

ESCORSAR. v. a. ant. ESCORXAR, en la segòna y tercèra accepció.

ESCORSÓ. s. m. Especie de culèbra de un pam y mitj de llargaria y de una pòlsada de diámetro. Tè lo llòm de colòr cendròs fòsc, ab una ralla al mitj composta de tacas triangulars negras, y lo ventre de colòr blanquinòs ab algunas tacas negras. Lo cap es mès gruxud que lo cos, y en la barra de dalt hi tè unas butllofetas plenas de un humòr verinòs y mortífero que introduex en la part que mossega. Es comú en tòts los paissos montanyòsos de Európa, y de tèmps mòlt antig se usa com un remey. *Víbora.* Vipera. *Vipère.* Vipera.

ESCORSONÈRA. s. f. Hèrba de un pam y mitj de alsada ab las fullas amplas, entèras y que abrassan la cama, la cual es ramòsa y termina en un pètit floró grog ab lo cális escatòs. Sa arrel, que es negra de fora y blanca de dins, se usa en la medicina. *Escorzonera.* Herba viperina. *Scorzonère.* Scorzonera.

ESCORTERAR. v. a. Dividir lo cos en cuatre parts, fèrne cuartos. *Descuartizar, cuartear.* Corpus in quatuor partes dividere, secare. *Écarteler.* Squartare.

ESCORXA. s. f. La part exteriòr del arbre, composta de varias capas, que lo cubrex dèsde las arrels fins á la extremitat de las ramas. *Corteza.* Cortex. *Écorce.* Corteccia, scorza.

ESCORXA. La part exteriòr de algunas fruitas, com meló, poncem, llimòna, etc. *Corteza.* Cortex. *Écorce.* Corteccia.

ESCORXADÒR. s. m. Lo qui escorxa ó llèva la pèll. *Desollador.* Qui corium detrahit. *Écorcheur.* Scorticatore.

ESCORXADÒR. Lo lloc ahònt se mata y escorxa lo bestiar. *Matadero, degolladero, rastro.* Laniena. *Écorcherie, tuerie.* Scorticatojo.

ESCORXADURA. s. f. L' acció y efècte de escorxar ó llèvar la pèll. *Desuello.* Corii detractio. *L'action d'écorcher.* Scorticamento.

ESCORXADURA. L' acció de escorxar las alsinas surèras. *Descasque.* Decorticatio. *L'action d'écaler les lièges.* Lo scorticare.

ESCORXADURA. ant. La escoriació que resulta de fregar una part del cos ab altra. *Desolladura.* Intertrigo. *Écorchure, excoriation.* Escoriazione.

ESCORXAMENT. s. m. ant. ESCORXADURA, en la primèra accepció.

ESCORXAPÍ. s. m. Embarcació de vela que servia pera transportar gènt de guerra y provisiòns. *Escorchapin.* Oneraria navis. *Sorte de bâtiment de transport.* Sorta di bastimento.

ESCORXAPINS. s. m. fam. Lo qui efigex mès de lo que li correspon per sòs treballs. *Desollador.* Injustus exactor. *Rançonneur.* Segavene.

ESCORXAR. v. a. Llèvar la pèll al animal. *Desollar, escorchar, despellejar.* Excoriare. *Écorcher.* Scorticare, scuojare.

ESCORXAR. Tráurer la escorxa. *Descortezar, descascar.* Decorticare. *Écorcer.* Scorzare.

ESCORXAR. Tráurer ó arrancar de las alsinas surèras las escorxas anomenadas SURO. *Descorchar.* Decorticare. *Écorcer le liège.* Levar la corteccia al sughero.

ESCORXAR. Axaragallar las aiguas la terra. *Arroyar.* Scernere terras. *Entraîner, caver les terres.* Affossare.

ESCORXAR. met. Fèr pagar mòlt car lo que se ven. *Desollar.* Ultrà pretium vendere. *Rançonner, plumer, écorcher, étriller.* Scorticare.

ESCOT. s. m. Certa roba ó texid de estam que sèn fan mantos y altras cosas. *Anascote.* Stamineum textum quoddam. *Anachoste.* Anascoto.

ESCOT. La part ó cuota que toca á cada hu per rahó del gasto fèt de comú acord èntre varias persònas. *Escote.* Symbola. *Écot.* Scotto.

FÈRSE UN ESCOT DE ALGUNA COSA. fr. fam. ab que s' exprèssa lo excès ab que algú fa alguna cosa ó s' enceva en èlla: com FÈRSE UN ESCOT de ballar, de llegir, etc. *Darse una panzada.* Satiari. *Se gorger.* Impinzarsi.

ESCOTA. s. f. *Nàut.* La corda ó cap ab que se tempèran las velas afluxandlas ó estirandlas envers la pòpa. *Escota.* Versoria. *Écoute.* Scotta.

ESCOTADURA. s. f. Lo tall fèt en lo gipó, cotilla ó altra pèssa de roba per la part superiòr á fi de acomodarla al cos. *Escotadura, escote, escotado.* Vestis decollatio. *Échancrure.* Incavo, taglio.

ESCOTAR. v. a. Escursar ó disminuir alguna cosa retallandla per acomodarla de manèra que arribe á la mida que se necessita; com ESCOTAR lo gipó, la cotilla, etc. *Escotar*. Recidere. *Échancrer, couper, raccourcir*. Incavare.

ESCOTAR. Pagar la part que toca á cada hu en algun gasto comú. Se usa també com recíproc. *Escotar*. Symbolam dare. *Payer son écot*. Pagare il suo scotto.

ESCOTÈRA. s. f. *Náut*. Obertura que hi ha en lo costat de una embarcació ab una politxa, per la cual passa la escota majòr ó de triquet. *Escotera*. Apertura quædam in navis latere. *Poulie d'écoute*. Girella di scotta.

ESCOTÍ. s. m. *Náut*. La escota de una vela menòr. *Escotin*. Versoria. *Écoute du grand hunier*. Scotta di vela di gabbia.

ESCOTILLÓ. s. m. Cada una de las oberturas que hi ha en los tablados ahònt se representan comedias. *Escotillon*. Valvæ in proscenii pavimento. *Petite trape*. Botoletta.

ESCOTISTA. s. m. Lo qui seguex la doctrina de Escot. *Escotista*. Scoti sectator. *Scotiste*. Chi segue la dottrina di Scotto.

ESCOTXEGAR. v. n. Cantar la perdiu. *Cuchichiar*. Cacabare. *Cacaber*. Stridere le pernici.

ESCOTXINAR. v. n. ESCOTXEGAR.

ESCREMÈNT. s. m. EXCREMÈNT.

ESCRÈX. s. m. CRÈX.

ESCRIBA. s. m. Doctòr ó intérprete de la llèy èntre los hebrèus. *Escriba*. Scriba. *Scribe*. Scriba.

ESCRIBÁ. s. m. Lo qui escriu. *Escribano*. Scriptor. *Écrivain*. Scrittore.

ESCRIBÁ. Lo qui per ofici públic está autorisad pera donar fe de las escripturas y demès actes que passan davant de èll. Ne hi ha de diferènts classes; com ESCRIBÁ de cámara, del rèy, de provincia, de ajuntamènt, etc. *Escribano*. Tabellio. *Tabellion, notaire, greffier*. Notaro, notajo.

ESCRIBANÍA. s. f. L'ofici que exercexen los escribans públics. *Escribanía*. Tabellionis munus. *Notariat*. Notariato.

ESCRIBANÍA. Lo cuarto ahònt lo escribá tè sòn despatx, y los papèrs pertanyènts á sòn ofici. *Escribanía*. Tabularium. *Greffe*. Cancelleria.

ESCRIBANÍA. Los arreus de escríurer. *Escribanía*. Scriptorius apparatus, scriptoria supellex. *Écritoire*. Calamajo.

ESCRIBÈNT. s. m. Lo qui escriu lo que altre li dicta, y lo qui copia lo que altre ha escrit. *Escribiente, amanuense, escritor*. Amanuensis. *Commis-écrivain, écrivain, copiste*. Copista.

ESCRINY. s. m. ant. ARMARI.

ESCRIPTÒR. s. m. La persòna que escriu. Se diu comunamènt del subjècte que es autòr de algunas obras escritas ó impresas. *Escritor*. Scriptor. *Écrivain, auteur*. Autore, scrittore.

ESCRIPTORI. s. m. Lo aposènto ahònt tènen sòn despatx los homes de negocis. *Escritorio*. Mercatorum officina. *Bureau*. Scrittojo, uffizio.

ESCRIPTORI. Especie de calaxèra ab varias divisiòns pera guardar papèrs. *Escritorio, papelera*. Armarium, scrinium. *Sorte d'armoire en marqueterie*. Sorta d'armadio intarsiato.

ESCRIPTURA. s. f. Instrumènt públic firmad per la persòna que l'otòrga davant de testimonis y autorisad per lo escribá. *Escritura*. Scriptura, syngrapha. *Acte public passé par devant notaire*. Scrittura, strumento.

ESCRIPTURA. ant. L'acció de escríurer. *Escritura*. Scriptio. *Écriture*. Scritto, scrittura.

ESCRIPTURA SAGRADA. La Biblia. *Escritura sagrada*. Sacra scriptura, sacra pagina. *La Bible; écriture sainte*. Scrittura.

FÈR ESCRIPTURA. fr. Formar lo notari instrumènt públic per assegurar algun contracte, obligació, etc. *Escriturar*. Syngrapham facere. *Instrumenter*. Rogare un istrumento.

SAGRADA ESCRIPTURA. ESCRIPTURA SAGRADA.

ESCRIPTURARI. s. m. Lo qui fa professió de declarar y ensenyar la Sagrada Escriptura, y ha adquirid gran intel-ligencia de èlla. *Escriturario*. Sacræ Scripturæ interpres. *Proffesseur d'Écriture Sainte*. Dottore, professore di Scrittura.

ESCRIT, TA. p. p. de ESCRÍURER. *Escrito*.

ESCRIT. s. m. Lo llibre ó la obra de un autòr que escriu sòbre alguna materia. *Escrito*. Scriptum. *Écrit, ouvrage*. Scritto, opera.

ESCRIT. for. Lo pedimènt ó al-legat que se presènta en un plèd ó causa. *Escrito*. Supplex libellus. *Pièce, acte, preuve par écrit*. Scritto, libello.

DONAR PER ESCRITS. fr. Entregar algun papèr en que se ha escrit algun punt pera sa mès clara intel-ligencia y majòr seguretat. *Dar por escrito.* In scriptis tradere. *Donner par écrit.* Dar in iscritto.

NO HI HA RES DE ESCRIT. fr. ab que cortesamènt se uèga lo que altre dòna per cert ó sentad. *No hay nada escrito sobre eso.* Nihil de hac re constat. *Cela n'est pas aussi vrai que vous le croyez.* Questo è quel che non si sa.

PER ESCRITS. mod. adv. Per medi de un papèr escrit. *Por escrito.* Per scriptum, scripturâ fidem faciente. *Par écrit.* In iscritto.

ESCRIURER. v. a. Formar ó figurar lletras en alguna materia servindse de diferènts instrumènts. Comunamènt s'entèn de las lletras escritas en lo papèr ab la plòma, encaraqué també s'escriu en mètalls, telas, y en altras cosas. *Escribir.* Scribere. *Écrire.* Scrivere.

ESCRIURER. Compóndrer escrits; com discursos, historias, novelas y altras obras literarias. *Escribir.* Scribere, conscribere. *Écrire.* Scrivere.

ESCRIURER. Dirigir cartas, bitllets, etc., á algú. Se usa també com recíproc. *Escribir.* Per litteras cum aliquo colloqui. *Écrire.* Scrivere.

ESCRIURERSE. v. r. Allistarse en alguna congregació, confraría, etc. *Escribirse.* Nomen dare, adscribi. *S'inscrire.* Scriversi, matricolarsi.

ESCROSTAR. v. a. Tráurer la crosta de alguna cosa. *Descostrar.* Crustam adimere. *Écrouter.* Scrostare.

ESCROSTAR. Tráurer la crosta del pa ó altra cosa semblant. *Descortezar.* Deglabrare, decorticare. *Écrouter, chapeler du pain.* Scrostare.

ESCROSTARSE. V. R. DESCROSTARSE.

ESCROSTONAR. v. a. Tráurer crostòns de alguna cosa. *Descanterar.* Extrema frusta amputare. *Couper un chanteau de pain.* Rompere tozzi.

ESCROTO. s. m. *Anat.* Túnica á modo de bòssa que cubrex y conté los testículs. *Escroto.* Scrotum. *Scrotum.* Scroto, coglia.

ESCRÚPOL. s. m. Dubte ó recel que atormènta la conciencia sòbre si una cosa es ó no certa, si es bona ó mala, obliga ó no obliga, y que fa estar lo ánimo inquiet y desassossegad fins que se dèxa córrer. *Escrúpulo.* Scrupulus, nimia sollicitudo, anxietas. *Scrupule.* Scrupulo.

ESCRÚPOL. *Farm.* Pes equivalènt á vint y cuatre grans y á la vinticuatrena part de una ònsa. *Escrúpulo.* Scrupulum. *Scrupule.* Scropolo, scrupolo.

ESCRÚPOL. *Astron.* Cualsevol dels minuts en que se dividex un grau de círcul, especialmènt en los cálculs dels eclipses del sol y la lluna. *Escrúpulo.* Scrupulum. *Scrupule.* Scrupulo.

ESCRÚPOL. ant. La pedreta que se fica dins de la sabata y fa mal al peu. *Escrúpulo.* Scrupulus. *Petite pierre qui entre dans le pied en marchand.* Rena o pietra ch'entra nella scarpa nel camminare.

ESCRÚPOL DE CONCIENCIA. ESCRÚPOL, en la primèra accepció.

POSAR EN ESCRÚPOL. fr. Fèr que algú tinga escrúpol. *Meter en escrúpulo.* Scrupulum ingerere. *Exciter des scrupules.* Svegliare gli scrupoli.

ESCRUPULEJAR. v. n. Formar escrúpol ó dubte sòbre alguna cosa. *Escrupulizar.* Scrupulis angi. *Avoir des scrupules.* Scrupoleggiare.

ESCRUPULET. s. m. dim. de ESCRÚPOL. *Escrupulillo.* Parvus scrupulus. *Petit scrupule.* Scrupuletto.

ESCRUPULÒS, A. adj. Lo qui patex de escrúpols y lo que los causa. *Escrupuloso.* Scrupulosus. *Scrupuleux.* Scrupoloso.

ESCRUPULÒS. met. Puntual, exacte. *Escrupuloso.* Scrupulosus, fidelis. *Scrupuleux, exact.* Scrupoloso, esatto.

ESCRUPULÒSAMÈNT. adv. mod. Ab escrúpol y exactitut. *Escrupulosamente.* Scrupulosè. *Scrupuleusement.* Scrupolosamente.

ESCRUPULOSITAT. s. f. Exactitut en lo exámen y averiguació de las cosas. *Escrupulosidad.* Scrupulositas, accurata diligentia. *Scrupule.* Scrupolosità.

ESCRUTAR. v. a. ant. ESCUDRINYAR.

ESCRUTINI. s. m. Exámen y averiguació exacta y diligènt que se fa de alguna cosa pera saber lo que es y formar judici de èlla. *Escrutinio.* Scrutinium. *Recherche, enquête, perquisition.* Scrutinio, esame.

ESCRUTINI. Regonexemènt y regulació dels vots secrèts en las eleccións ó en altre cualsevol acte. *Escrutinio.* Scrutinium. *Scrutin.* Scrutinio.

ESCUAD, DA. adj. que se aplica á

mal á qui han llevad la cua. *Rabon*. Caudâ præcisus. *Écourtè, courtaudé*. Scodato.

ESCUADRA. s. f. Cert número de soldads en companyía y ordenansa ab sòn cabo, y la plassa de cabo en aquex número de soldads. *Escuadra*. Manus militum. *Escouade*. Squadra.

ESCUADRA. Part de una armada naval composta de alguns vaxèlls de guerra y un número corrèsponènt de embarcaciòns menòrs. *Escuadra*. Classis. *Escadre*. Squadra.

ESCUADRINYADÒR, RA. s. m. y f. ESCUDRINYADÒR.

ESCUADRINYAMÈNT. s. m. ESCUDRINYAMÈNT.

ESCUADRINYAR. v. a. ESCUDRINYAR.

ESCUADRÓ. s. m. Una de las parts en que se dividex un regimènt de caballería. *Escuadron*. Cohors. *Escadron*. Squadrone.

ESCUADRONET. s. m. dim. de ESCUADRÓ. *Escuadroncillo, escuadroncete*. Parva cohors. *Petit escadron*. Squadroncino.

ESCUAR. v. a. Llevar la cua á algun animal. *Descolar, derrabar*. Caudâ mutilare. *Écouer, courtauder*. Tagliar la coda.

ESCUAR. Llevar la cua als anyèlls pera que crèscan y s' engrèxen. *Desrabotar, rabotear*. Caudam amputare. *Écouer*. Tagliar la coda.

ESCUAR. Llevar la cua á las fruitas. *Despezonar*. Pediolum detrahere. *Ôter, arracher la queue d'un fruit*. Levar la coda.

ESCUARTERAR. v. a. ESCORTERAR.

ESCUD. s. m. Arma defensiva pera cubrirse y resguardarse de las ofensivas, que se portaba en lo bras esquerre. *Escudo*. Scutum, clypeus. *Bouclier, écu*. Scudo.

ESCUD. Especie de moneda dita axí per tenir grabad lo escud de armas del príncep ó soberá que la fa encunyar. Ne hi ha d' or y de plata, y de diferènts valòrs. *Escudo*. Nummus aureus vel argenteus. *Écu*. Scudo.

ESCUD DE ARMAS. Lo camp, superfici ó espay de distintas figuras en que se pintan los blassòns de algun règne, ciutad ó familia. *Escudo de armas*. Tessera gentilitia. *Écusson*. Scudo.

ESCUDEJAR. v. a. ant. Servir de escud ó rodèlla. *Escudar*. Tegere, protegere. *Défendre*. Scudare.

ESCUDÈLLA. s. f. Vas rodó y cóncavo de que se usa comunamènt pera pèndrer caldo. *Escudilla*. Scutella, scutula. *Écuelle*. Scodella.

ESCUDÈLLA. Lo plat compost de pa, arros, fideus, etc., cuits ab lo caldo del olla. *Sopa*. Offa meridiana ex pane, oryzâ vel alio jure cocto. *Soupe, potage*. Zuppa, minestra.

ESCUDÈLLA DE BROC. La que tè broc y servex regularmènt pera donar caldo y altres líquids als malalts que estan de cuidado. *Pistero*. Scaphium rostro instructum. *Vase à bec*. Scodella con collo.

ESCUDÈLLA DE FUSTA. La que es de èxa materia. *Hortera*. Catinus ligneus. *Écuelle de bois*. Scodella.

ESCUDÈLLA DE FUSTA. La que acostuman portar los peregrins. *Cuenca*. Scutella lignea. *Écuelle de bois*. Scodella.

ESCUDELLAR. v. a. Posar lo caldo, escudèlla ó cosa semblant en los plats, y distribuirho y servirho. *Escudillar*. Jus in scutellas infundere. *Verser du bouillon dans des écuelles*. Versare il brodo nelle scodelle.

ESCUDELLAR. met. Disposar y manejar algú las cosas á sòn arbitri, com si fòs únic amo de èllas. *Escudillar*. Pro arbitrio disponere. *Gouverner, disposer en maître*. Far il padrone.

ESCUDELLÈR. s. m. La postada que hi ha regularmènt en las cuinas pera posar las escudèllas, vasos y altras einas. *Vasar, vasera, poyata, anden*. Vasarium. *Tablette, buffet de cuisine*. Buffetto.

ESCUDER. s. m. ant. Criad majòr. *Escudero*. Famulus comitatui deserviens. *Écuyer*. Scudiero.

ESCUDET. s. m. dim. de ESCUD. *Escudillo, escudito*. Parvus clypeus. *Petit bouclier, petit écu*. Scudetto.

ESCUDET. Planxa de mètall que se posa davant dels panys y á la bora del forad de la clau en las portas, calaxos, armaris, etc. *Escudo*. Ferreum seræ tegumentum. *Écusson, écu*. Scudo.

ESCUDET. Planta que se fa en las aiguas detingudas, ahònt trau una arrel llarga y mòlt gruxuda, plena de nusos y de un suc viscòs. Las fullas que se ajauen sòbre de l' aigua sòn grossas y casi redò-

nas, y las flors sòn també grossas y blancas. Dòna per fruit una capsa esférica, plena de llavòrs pètitas, llargas y negrencas. *Nenúfar, escudete, ninfea, golfan*. Nymphea. *Nénuphar*. Ninfea, nenufar.

EMPELTAR DE ESCUDET. fr. Empeltar uns arbres en altres, fènd un tall en la escorxa del arbre, ficand dins un bocí de escorxa del que se ha de empeltar que tinga borró. *Ingerir ó ingertar de escudete*. Scutulis inserere. *Écussonner*. Annestare a occhio.

ESCUDEYLA. s. f. ant. ESCUDÈLLA, en la primèra accepció.

ESCUDRINYABLE. adj. Lo que pod escudrinyarse. *Escudriñable*. Investigabilis. *Qui peut être scruté, recherché*. Scrutabile.

ESCUDRINYADÒR, RA. s. m. y f. La persòna curiòsa de saber y averiguar las cosas secrètas. *Escudriñador*. Investigator, scrutator. *Scrutateur*. Scrutatore.

ESCUDRINYAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de escudrinyar. *Escudriñamiento*. Investigatio, scrutatio. *L'action de scruter*. Scrutinio.

ESCUDRINYAR. v. a. Examinar, inquirir y averiguar cuidadosamènt alguna cosa y sas circunstancias. *Escudriñar*. Investigare, scrutari. *Scruter, rechercher, sonder, approfondir*. Scrutinare.

ESCULPIR. v. a. Grabar. *Esculpir, insculpir*. Sculpere. *Sculpter*. Scolpire, incidere.

ESCULTÒR. s. m. Lo artífice que fa alguna efigie ó imátge de mármol, pèdra, fusta, etc. *Escultor*. Sculptor. *Sculpteur*. Scultore.

ESCULTURA. s. f. L' art de esculpir imatges y altras cosas de fusta, pèdra, etc. *Escultura*. Sculptura. *Sculpture*. Scultura.

ESCULTURA. Cualsevol obra de ESCULTURA. *Escultura*. Opus sculptum. *Sculpture*. Scultura.

ESCULLID, DA. adj. que se aplica á lo millòr, á lo que se ha triad èntre varias altras cosas de sa especie. *Selecto*. Selectus. *Choisi*. Scelto.

ESCULLIDÍSSIM, MA. adj. sup. de ESCULLID. *Escogidísimo*. Selectissimus. *Très-choisi*. Sceltissimo.

ESCULLIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui escull. *Escogedor*. Eligens. *Celui qui choisit*. Sceglitore.

ESCULLIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de escullir. *Escogimiento*. Electio. *Choix*. Scelta.

ESCULLIR. v. a. Péndrer ó elegir ab preferencia una ó mès cosas èntre altras. *Escoger*. Eligere, religere, deligere. *Choisir, élire, faire choix*. Scegliere, eleggere.

ESCUMA. s. f. Conjunt de bombòllas que lo aire agitad fòrma y junta sòbre la superficie dels liquids. *Espuma*. Spuma. *Écume*. Schiuma.

ESCUMA. BRUMÈRA, en la segòna accepció.

ESCUMA. met. Lo mès vil y despreciable de cualsevol classe. *Hez*. Fex. *Lie*. Feccia.

FÈR ESCUMA. fr. Formarse la escuma en la superficie dels líquids. *Espumar*. Spumare. *Écumer*. Schiumare, spumeggiare.

ESCUMADÒRA. s. f. Especie de cullèra grossa plena de foradets que servex para escumar. *Espumadera*. Rudicula spumatoria. *Écumoire*. Scumaruola.

ESCUMAR. v. a. Tráurer la escuma de algun licòr. *Espumar, despumar*. Despumare. *Écumer*. Schiumare.

ESCUMILLA. s. f. Especie de roba mòlt clara y mòlt delicada. *Espumilla*. Lintei tenuioris genus. *Crêpe*. Velo, [illegible]

ESCUMILLON. s. m. Especie de roba de seda mòlt gruxuda. *Espumillon*. Tela serica stipata. *Crêpon*. Crepone.

ESCUPIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui escup ab mòlta frecuencia. *Escupidor*. Sputator. *Cracheur*. Che sputa spesso.

ESCUPIDÒRA. s. f. Eina que servex para escupir. *Escupidera*. Vas salivarium. *Crachoir*. Sputacchiera.

ESCUPINA. s. f. Humòr que se forma en la bòca, y servex pera humitejar la llèngua y gargamèlla, estovar los aliments, y facilitar la digestió. *Saliva, esputo, escupido*. Saliva, sputum. *Salive*. Sputo.

ESCUPINADA. s. f. La escupina que se llansa fora de la bòca. *Escupidura, escupetina, escupitina*. Sputum. *Crachat, salive*. Sputo, sputacchio.

ESCUPIR. v. a. Llansar escupina. *Escupir*. Spuere, exspuere, expuere, despuere. *Cracher*. Sputare.

ESCUPIR. met. Llansar una cosa á altra que tè mesclada ó unida. *Escupir*. Emittere, ejicere. *Chasser, lancer*. Rigettare.

ESCUR, RA. adj. OBSCUR.

ESCURA. s. f. L' acció y efècte de [illegible]

rar. *Limpia, limpiadura, mondu, limpiamiento.* Purgatio, mundatio. *Nettoiement.* Nettamento, astersione.

ESCURABASSAS. s. m. Lo qui escura las comunas de las casas. *Pocero.* Latrinarum mundator. *Cureur des latrines.* Votacesso.

ESCURABESCAMBRES. s. m. ant. ESCURABASSAS.

ESCURACASSOLAS. s. m. Motiu que se sol aplicar als que sòn mòlt golòsos, y nols agrada que quède res de mènjar. *Lameplatos.* Liguritor. *Lèche-plats.* Leccapiatti.

ESCURAD, DA. p. p. de ESCURAR. *Limpiado, mondado.*

QUEDAR ESCURAD. fr. met. Quedar sènse un cuarto. *Quedar limpio.* Pecuniâ vacuum omninò remanere. *Rester à sec.* Esser ridotto al verde.

ESCURADÈNTS. s. m. Instrumènt pètitet de mètall ó altra materia que servex pera escurar las dènts, traènd lo que se hi fica èntremitj. *Mondadiente, mondadientes, limpiadientes, escarbadientes.* Dentiscalpium. *Cure-dents.* Stuzzicadenti.

ESCURADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui escura. *Limpiador, mondador.* Mundator. *Celui qui monde, nettoie.* Nettatore.

ESCURAMÈNT. s. m. ant. ESCURA.

ESCURAORELLAS. s. m. Instrumènt que fòrma una especie de cullereta, y servex pera tráurer la bruticia que se fa en las orellas. *Mondaorejas, escarbaorejas.* Auriscalpium, auricularium specillum. *Cure-oreilles.* Stuzzicorecchi.

ESCURAPOUS. s. m. Lo qui se emplea ó tè per ofici escurar pous. *Pocero, privadero.* Putearius. *Cureur de puits.* Votapozzo.

ESCURAR. v. a. Netejar alguna cosa traèndne lo superfluo ó estrany que tè barrejad. *Mondar, limpiar.* Mundare, purgare. *Monder, nettoyer.* Nettare, mondare, pulire.

ESCURAR. Parlaud de plats, cassolas, etc., tráurerne tòt lo mènjar, fèr que no hi quède res. *Arrebañar.* Reliquum cibi aut juris corradere. *Gratter, racler, ratisser.* Raschiare, radere.

ESCURAR. Parlaud de xemeneyas tráurerne lo sutje. *Deshollinar.* Fuliginem abstergere. *Ramoner.* Spazzare.

ESCURAR Á ALGÚ. fr. Péndrerli á algú lo que tè, especialmènt lo dinèr. *Mondar.* Nummos detrahere. *Dépouiller.* Spogliare.

ESCURAXEMENEYAS. s. f. Lo qui se ocupa en tráurer lo sutje de las xemeneyas. *Deshollinador.* Fuligine abstergens. *Ramoneur.* Spazzacammini.

ESCUREDAT. s. f. ant. OBSCURITAT.

ESCURIMÈNT. s. m. ant. OBSCURITAT.

ESCURIR. v. a. ant. OBSCURIR.

ESCURITAT. s. f. ant. OBSCURITAT.

ESCURSAR. v. a. Reduir á ménos la llargaria, duració ó cantitat de alguna cosa. També se usa com recíproc. *Acortar.* Breviare, decurtare. *Accourcir, rétrécir, rapetisser, amoindrir.* Abbreviare, scortare, accorciare.

ESCURSONÈRA. s. f. Planta. ESCORSONÈRA.

ESCUSA. s. f. L'acció ó efècte de escusar ó escusarse. *Excusa.* Excusatio, purgatio. *Excuse.* Scusa.

ESCUSA. Excepció ó descárreg. *Excusa.* Excusatio, purgatio. *Exception.* Scusanza.

ESCUSA. Pretèxt, motiu pera fèr ú ométrer alguna cosa. *Achaque.* Prætextus, prætextum, obtentus. *Prétexte, raison apparente.* Scusa, pretesto, coverta.

ESCUSA. Efugi ab que algú s'escapa de algun apuro. *Escapatoria.* Effugium. *Subterfuge, échappatoire.* Sutterfugio, scampo.

AB ESCUSAS DÈN PAU ÈN PERE S' ESCALFA. ref. que explica que alguns ab lo pretèxt de demanar per los altres solicitan pera sí lo que desitjan. *Pide el goloso para el deseoso.* Eu calefit Paulus, qui Petro accenditur igne, cupidus non alterius sed sui causâ quæritat. *Il quête pour Dieu; mais il quête pour deux.* Chiede pei santi e trova per se.

ANAR AB ESCUSAS. fr. Buscar pretèxtos y efugis pera dèxar de fèr alguna cosa. *Andar en vueltas; andar en chdncharras mdncharras.* Prætextere. *User de détours, de subterfuges.* Cercar iscuse.

DONAR ESCUSAS. fr. ANAR AB ESCUSAS.

ESCUSABLE. adj. Lo que admet escusa ó es digne de èlla. *Excusable.* Excusatione dignus, excusationem habens. *Excusable.* Scusabile.

ESCUSAD, DA. adj. Lo que no hi ha precisió de fèr ó dir. *Excusado.* Otiosus, supervacaneus. *Non nécessaire.* Inutile.

ESCUSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui escusa. *Excusador.* Excusator. *Celui qui excuse.* Scusatore.

ESGARRIARSE. v. r. Pérdrerse ó apartarse algú dels demès ab qui anaba en companyía. *Descarriarse, desmandarse.* Aberrare. *S'égarer.* Smarrirsi.

ESGARRIARSE. Apartarse del ramat lo cap de bestiar. *Desmanarse, desmandarse.* A grege aberrare. *S'égarer, se séparer du troupeau.* Separarsi, smarrirsi.

ESGARRIARSE. met. Apartarse del just y rahonable. *Descarriarse.* A recto deviare. *S'égarer.* Uscir di strada.

ESGARRIFALLS. s. m. pl. Demostració excèssiva ó afectada de espant ú horròr. *Aspavientos, espavientos.* Pavoris affectatio. *Exclamations.* Sclamazioni.

ESGARRIFAMÈNT. s. m. ESGARRIFANSA.

ESGARRIFAMÈNT DE CABELLS. Lo acte y efècte de esgarrifarse ó erissarse los cabells. *Despeluzamiento, despeluzo.* Capillorum erectio. *État des cheveux qui se hérissent.* Arricciamento.

ESGARRIFAMÈNT DE DÈNTS. Certa sensació desagradable que fa en la dentadura algun ruido aspre; com cuand s' esquinsa alguna roba, se llima alguna serra, etc. *Dentera.* Dentium stridor. *Craquètement.* Scricchiolata.

ESGARRIFANSA. s. f. Horròr. *Grima.* Horror. *Horreur.* Orrore, arricciamento.

ESGARRIFANSA DE FRED. Tremoló de fred. *Tiritona.* Tremor ex frigore. *Tremblement.* Tremito.

ESGARRIFANSA DE FRED. Indisposició del cos en que en un matèx tèmps se sènt un poc de fred y calòr estrany. *Calofrio, calofríos, calosfríos, escalofrío.* Algor febri affectus. *Frisson.* Brivido.

TENIR ESGARRIFANSAS DE FRED. Tenir èxa indisposició. *Calofriarse, calosfriarse.* Frigora calido corpore sentire. *Avoir les frissons.* Tremare, sentir brivido.

ESGARRIFAR. v. a. FÈR ESGARRIFAR.

ESGARRIFARSE. v. r. Erissarse los cabells. *Despeluzarse, espeluzarse, espeluznarse.* Horrere. *Se dresser, se hérisser.* Arricciarsi.

ESGARRIFS. s. m. pl. ESGARRIFALLS.

ESGARRINXADA. s. f. ESGARRANXADA.

ESGARRINXAR. v. a. ESGARRANXAR.

ESGLAHÓ. s. m. Cada un dels grabòns ó gradas que componen una escala. *Escalon, grada, grado, paso, peldaño.* Gradus. *Degré, marche.* Gradino.

ESGLAY. s. m. Espant, terròr. *Asombro.* Terror. *Épouvante, terreur, frayeur.* Spavento, sbigottimento, terrore.

ESGLAYAR. v. a. Pasmar. *Pasmar, asombrar.* Stupefacere. *Étonner, étourdir.* Sbigottire, stupefare.

ESGLAYAR. Espantar, atemorisar, aterrir. Se usa també com recíproc. *Asombrar, aterrar.* Terrere. *Épouvanter, effrayer.* Spaventare, impaurire, atterrire.

ESGLEA. s. f. ant. IGLÈSIA.

ESGLESIA. s. f. ant. IGLÈSIA.

ESGLEYA. s. f. ant. IGLÈSIA.

ESGORDARSE. v. r. ant. PERTÀNYER, CORRESPÓNDRER.

ESGOTAR. v. a. ant. AGOTAR.

ESGOTIMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui esgotima. *Rebuscador.* Qui vindemiæ reliquias legit. *Grappilleur.* Colui che raspolla.

ESGOTIMAR. v. a. Arreplegar los últims de rahim que han quedad en los ceps desprès de la brèma. *Rebuscar.* Vindemiæ reliquias legere. *Grappiller.* Raspollare.

ESGRAHÓ. s. m. ESGLAHÓ.

ESGRAMA. s. f. Instrumènt de fusta que servex pera espadar lo llì. *Gramilla.* Tabula lino detergendo. *Espadon.* Sp... tola.

ESGRANAR. v. a. Tráurer lo gra de alguna cosa. També se usa com recíproc. *Desgranar.* Grana excutere. *Égrener.* Sgranare.

ESGRANAR. Tráurer los grans de las baynas, pésols y altras llegums de las tavellas en que se crian. *Desvainar.* Folliculis nudare. *Écosser.* Sgusciare.

ESGRATINYAR. v. a. Cavar esgarrapant la superficie de la terra sènse penetrar ni... disar mòlt, com fan las gallinas y altres animals ab las unglas. *Escarbar.* Scalpere, scalpturire. *Gratter, fouiller.* Grattare.

ESGRIMA. s. f. Lo art de jugar y manejar la espasa. *Esgrima.* Ludus gladiatorius. *Escrime.* Scherma.

ESGRIMADÒR. s. m. Lo qui sab esgrimar y jugar la espasa. *Esgrimidor.* Gladiator. *Escrimeur.* Schermidore.

ESGRIMAR. v. a. Jugar la espasa parand y detenind los cops del contrari y acometèndlo segòns lo art de esgrima. *Esgrimir.* Digladiari. *Escrimer.* Schermire, tirar di spada.

ESGRUMAR. v. a. *Pint.* Fèr la trituració dels colòrs. *Desgrasar.* Colores conterere. *Broyer.* Macinare.

ESGRUNAR. v. a. ENGRUNAR.

ESGUARD: s. m. ATENCIÓ, MIRAMÈNT, RESPÈCTE.

ESGUARD. RETIRANSA, RETIRADA.

DONAR UN ESGUARD. fr. Semblar, retirar á algú. *Parecerse.* Referre. *Se ressembler, s'approcher.* Rassomigliarsi.

ESGUARDAMÈNT. s. m. ATENCIÓ, MIRA, RESPÈCTE.

ESGUARDARSE. v. r. p. us. PERTÁNYER, CORRESPÓNDRER.

AVER ESGUART. fr. ant. Tenir miramènt, atenció. *Atender.* Considerare. *Prêter attention, être attentif.* Porre mente, badare.

ESGÜELS. s. m. fam. Dinèr. *Moga, güeltre.* Pecunia. *Argent.* Oro, danaro.

ESGUERRAD, DA. adj. que se aplica al que está privad del us de algun mèmbre, ó lo tè mal fèt. *Estropeado, lisiado, contrahecho.* Mutilus. *Estropié.* Storpiato.

ESGUERRAD. Se aplica tambè al matèx mèmbre estropiad ó mal fèt. *Lisiado, defectuoso.* Elisus. *Estropié.* Storpiato.

ESGUERRAR. v. a. Fèr malamènt alguna cosa, no fèrla com deu ser. *Echar á perder.* Non rectè facere. *Sabrenauder, bausiller.* Acciabattare.

ESGUERRAR. Estropiar á algú, dèxarlo esguerrad. *Estropear, dejar lisiado.* Mutilare. *Estropier.* Storpiare.

ESGUERRO. s. m. Erro, erròr. *Yerro, error.* Error. *Erreur.* Errore.

ESLAVÓ. s. m. ant. FOGUÈR.

ESLENEGAMENT. s. m. ant. LLISCADA, RELLISCADA.

ESLENEGAR. v. n. ant. LLISCAR, RELLISCAR.

ESLLABISSADIS, SA. adj. Lo que s' esllabissa fácilmènt. *Desmoronadizo.* Labilis. *Chancelant.* Barcollante, cascante.

ESLLABISSARSE. v. r. Desfèrse y arruinarse insensiblemènt y á poc á poc los edificis. *Desmoronarse, desbrujarse.* Delabi. *Se détruire peu à peu.* Sdrucciolare a basso, cadere.

ESLLANGUID, DA. adj. Flac, dèbil y extenuad. *Traspillado, lánguido.* Languidus. *Exténué, languissant.* Stenuato, languente.

ESLLANGUIMÈNT. s. m. Flaquesa, debilitat. *Languidez, languideza.* Languor. *Langueur.* Languore, languidezza.

ESLLANGUIRSE. v. r. Aflaquirse, debilitarse excessivamènt. *Traspillarse.* Languescere, attenuari. *S'amaigrir, s'affaiblir, s'exténuer.* Snervarsi, smagrirsi, indebolirsi.

ESLLEMENAR. v. a. Tráurer las llémenas. *Deslendrar.* Lendibus purgare. *Ôter les lentes.* Tor via le lendine.

ESLLENEGARSE. v. r. Donarse, axamplarse. Se diu principalmènt de la roba. *Dar de si.* Distendi. *S'étendre, s'allonger.* Distendersi, allargarsi.

ESLLENEGARSE. ESLLABISSARSE.

ESLLOMAR. v. a. ALLOMAR.

ESMA. s. m. Hábit ó facilitat de acertar á las palpèntas las cosas de que ántes se tenia noticia y del òrde en que estaban. *Tino.* Tactum res quascumque inveniendi facilitas. *Routine, facilité acquise par l'habitude.* Abitudine, uso, prattica.

PÉRDRER LO ESMA. fr. Pérdrer lo conexemènt, la memoria de algun lloc. *Perder el tino, desatinar.* Confundi situs aut loci notitiam. *Perdre le souvenir de quelqu'endroit.* Perdere la memoria d' un sito, non riconoscerlo più.

ESMAGENCAR. v. a. *Agr.* Cavar segòna vegada las vinyas. *Binar, cavar las viñas.* Ablaqueare. *Biner.* Intraversare.

ESMALT. s. m. Pasta composta de vidre, á la que se dònan diferènts colòrs ó bè conservandli part de sa trasparencia, ó féndlahi pérdrer. *Esmalte.* Encaustum. *Émail.* Smalto.

ESMALT. Obra que se fa ab lo esmalt sòbre algun mètall. *Esmalte.* Encausticum opus. *Émail.* Smaltatura.

ESMALT. Lo colòr blau que se fa de pasta de vidre ó esmalt de argentèrs molt. *Esmalte.* Cæruleus color. *Azur.* Azzurro.

ESMALT. met. Llustre, esplendòr, adòrno. *Esmalte.* Ornatus. *Éclat.* Lume, lustro, splendore.

ESMALTAR. v. a. Aplicar esmalt de diferènts colòrs sòbre l'or, plata, etc. *Esmaltar.* Encausto ornare. *Émailler.* Smaltare.

ESMALTAR. met. Adornar de varios colòrs alguna cosa. *Esmaltar.* Variis coloribus ornare. *Peindre en différentes couleurs.* Pingere di più colori.

ESMALTAR. met. Adornar, hermosejar, ilustrar. *Esmaltar.* Ornare, illustrare. *Embellir.* Abbellire.

ESMALTÍ. s. m. Blau de esmalt, que servex per la pintura al fresc y al trèmp. *Esmaltin.* Cæruleus color. *Azur pour le*

peinture à fresque et en détrempe. Azzurro.

ESMARAGDA. s. f. ant. ESMERALDA.

ESMEDRIL. s. m. ESMERIL.

ESMENA. s f. Correcció de algun error ó defècte. *Enmienda.* Emendatio, correctio. *Correction, amendement.* Correzione.

ESMENA. Satisfacció y paga en pena del dany fèt ú ocasionad. *Enmienda.* Compensatio, satisfactio. *Dédommagement.* Compensa, risarcimento.

ESMENAR. v. a. Corretgir, fèr que alguna cosa mala quède bona traèndne los defèctes. Se usa també com recíproc. *Enmendar.* Emendare, castigare, corrigere. *Corriger.* Correggere.

ESMENAR. Resarcir, recompensar algun dany. *Enmendar.* Compensare. *Dédommager.* Compensare, risarcire.

HABER ESMÈNT. fr. Comensar á tenir noticia de alguna cosa. *Entender.* Subodorari. *En avoir vent.* Averne sentore.

ESMENUCAR. v. a. Desmenussar, reduir alguna cosa á parts mòlt pètitas. *Desmenuzar, despizcar.* Comminuere, conterere. *Hacher.* Tritare, sminuzzare.

ESMENUSSAR. v. a. ESMENUCAR, DESMENUSSAR.

ESMERALDA. s. f. Pèdra preciòsa de colòr verd, que traballada y pulida tè un resplandòr mòlt agradable á la vista. *Esmeralda.* Smaragdus. *Émeraude.* Smeraldo.

ESMERARSE. v. r. Posar particular cuidado en ser cabal y perfèt, y obrar ab acert y lluimènt. *Esmerarse.* Totis viribus conari, intendere, incumbere. *Faire tous ses efforts.* Fare tutti gli sforzi.

ESMERDISSAR. v. a. Netejar las tripas dels caps de bestiar. *Jamerdar.* Pecudum intestina abstergere. *Vider la tripaille des animaux tués.* Vuotare il budellame.

ESMERENYON. s. m. Aucèll, especie de falcó del tamany de deu ó dòtse pòlsadas, pardo de sòbre, blanc y negre de sòta, lo bèc blau, la cua llarga, cendròsa, y blanca de la punta, y las potas grogas. Es bo pera cassar. *Esparavan, esmerejon.* Haliæctus, falco palumbarius. *Émerillon.* Smeriglio.

ESMERIL. s. m. Pèdra ferruginòsa de colòr comunamènt pardo mès ó ménos fòsc, y tan dura que ratlla tòts los cossos ménos lo diamant. Se emplea en pòlvos pera traballar las pèdras preciòsas, pera polir lo cèr, y per altras obras. *Esmeril.* Smyris. *Émeri.* Smeriglio.

ESMERO. s. m. Summo cuidado y atenció diligènt en fèr las cosas ab perfecció. *Esmero.* Cura, studium, diligentia. *Soin.* Diligenza, cura, accuratezza.

ESMERS. s. m. L' acció y efècte de esmersar. *Empleo.* Emptio, comparatio. *Emploi.* Impiego.

ESMERSAR. v. a. Gastar, emplear dinèrs en alguna cosa. *Emplear, invertir.* Pecuniam impendere, collocare. *Employer.* Impiegare.

ESMICAR. v. a. Fèr micas de alguna cosa. *Destrizar, despizcar.* Comminuere, conterere. *Couper, briser, mettre en petits morceaux.* Sminuzzare, tritare, minuzzare.

ESMICOLAR. v. a. ENGRUNAR.

ESMOCADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui esmòca. *Despabilador.* Qui lucernas emungit. *Moucheur.* Colui che smoccola i lumi.

ESMOCADÒRAS. s. f. pl. Especie de estisòras que servexen pera mocar lo llum. *Despabiladeras, espabiladeras, molleta, tenacicas, tenacillas.* Forcipulæ emunctoriæ. *Mouchettes.* Smoccolatojo.

ESMOCAR. v. a. Tráurer la moca. *Destripar.* Exenterare, eviscerare. *Étriper.* Sventrare.

ESMOLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui esmòla. *Amolador.* Ad cotem acu[illegible] *Émouleur, rémouleur.* Arrotino.

ESMOLADÒRA. s. f. Instrumènt preparat pera esmolar. *Esmoladera.* Instrumentum acuendo deserviens. *Instrument à [illegible]ser.* Strumento per arrotare.

ESMOLADORA. ant. PÈDRA ESMOLADÒRA.

ESMOLADÒRA. adj. que se aplica á la [illegible] que servex pera esmolar. *Amol[illegible]* Cos. *Meule, queue.* Cote.

ESMOLADURA. s. f. L' acció y ef[illegible] esmolar. *Amoladura.* Exacutio. *[illegible]tion d'aiguiser.* Arrotamento.

ESMOLAMENT. s. m. ant. ESMOL[illegible]

ESMOLAR. v. a. Fèr agud lo tall [illegible] ta de cualsevol arma ó instrumènt [illegible] pèdra esmoladòra. *Amolar.* A[illegible] *Émoudre, rémoudre.* Arrotare. [illegible]re, aguzzare.

ESMOLAR. met. Mènjar, consumir [illegible]

á altra fregand ab èlla. *Gastar, morder*. Atterere. *Gâter, user, consumer*. Guastare, usare.

ESMOLARSE. v. r. Anarse gastand y mènjand alguna cosa sólida, com los mètalls, pèdras, fustas, etc. *Escomerse*. Consumi, atteri. *S'user*. Guastarsi.

ESMOLET. s. m. Lo qui tè per ofici esmolar. *Amolador*. Ad cotem acuens. *Émouleur, rémouleur*. Arrotino.

ESMOLLAR. v. a. ENGRUNAR.

ESMORS. s. m. ant. ESMORSAR, en la segòna accepció.

ESMORSAR. v. a. Mènjar al dematí alguna cosa. *Almorzar*. Jantare. *Déjeuner*. Far colazione, sciacquadenti.

ESMORSAR. s. m. Lo mènjar que se fa al dematí. *Almuerzo*. Jantaculum. *Déjeuner*. Asciolvere, colazione.

ESMORTIMENT. s. m. ant. DESMAY, en la primèra accepció.

ESMORTUID, DA. adj. que se aplica als colòrs que no tènen gaire vivesa. *Amortiguado, desmayado*. Remissus, minus vividus. *Amorti*. Ammorzato; smorto.

ESMORTUID. Bax, apagad y sèns vigòr. *Mortecino*. Remissus, languidus. *Faible, languissant*. Languente.

ESMORTUID. Lo que está casi morindse ó acabandse; com planta ESMORTUIDA, llum ESMORTUIDA. *Mortecino*. Emoriens, deficiens, semianimis. *Qui est près de mourir*. Affiebolito, smorto.

ESMORTUIMÈNT. s. m. Lo acte y efècte de esmortuir ó esmortuirse. *Amortecimiento, amortiguamiento, amortiguacion*. Defectio, languor. *Assoupissement, l'acte et l'effet d'amortir*. Ammorzamento.

ESMORTUIR. v. a. Dèxar com mort. *Amortecer, amortiguar*. Semianimem relinquere. *Assoupir*. Ammorzare.

ESMORTUIRSE. v. r. Desmayarse, quedar com mort. *Amortecerse, amortiguarse*. Deficere, semianimi remanere. *S'évanouir*. Svenire.

ESMORTUIRSE. Mudar de colòr, tornarse grog de la cara. *Demudarse; pardrsele á alguno el rostro mortal*. Expallescere, expallere, vultu immutari. *S'altérer*. Impallidire, divenir giallo, alterarsi.

ESMORTUIRSE. Estarse apagand ó acaband alguna cosa, com fa lo llum artificial cuand li falta la materia. *Entremorir*. Poene mori. *S'eteindre*. Stingersi.

ESMOTXADURA. s. f. Lo tall que fan los sastres al biax en alguna pèssa de roba per assentar en èlla alguna cosa. *Sacadura*. Sectio ad vestem aptandam. *Coup de ciseaux*. Colpo di forbici.

ESMOTXAR. v. a. Fèr alguna esmotxadura en la roba. *Escotar, sisar*. Ad vestem aptandam aliquid decurtare. *Rogner, évider, raccourcir, échancrer un habit*. Incavare.

ESMUDARSE. v. r. ant. IMMUTARSE.

ESMUNYIRSE. v. r. Relliscar. *Escurrirse, deslizarse*. Elabi. *S'échapper, se glisser*. Andar di soppiato.

ESMUNYIRSE. Escaparse, fugir, anársen. *Escurrirse, escabullirse, descabullirse, escurrir la bola, escullirse*. Abire, aufugere. *Se sauver*. Scappare, fuggire.

ESMUNYIRSE. Deslloriġarse. *Desconcertarse. desgobernarse*. Luxari. *Se démettre*. Dislocare.

ESMUSSAR v. a. AMUSSAR.

ESÓFAGO. s. m. Lo conducto que va dèsde la bòca al ventrell, per ahònt passa lo mènjar y béurer. *Esófago*. OEsophagus. *Œsophage*. Esofago.

ESÓPIC, CA. adj. Lo pertanyènt á Esop. *Esópico*. Æsopeus, æsopicus. *Qui concerne à Ésope*. D'Esopo.

ESPAA. s. f. ant. ESPASA.

ESPACI. s. m. ESPAY.

ESPACIAR. v. n. ant. Passejar, péndrer lo aire en los paratges espayòsos. *Espaciarse*. Spatiari. *Prendre l'air*. Spaziare.

ESPACIÒS, A. adj. ESPAYÒS.

ESPACIÒS. ant. Pausad. *Espacioso*. Lentus, tardus. *Lent, tardif*. Lento, tardo.

ESPADADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui espada. *Espadador*. Cannabi aut lini ope spathæ ligneæ purgator. *Espadeur*. Battitore del lino colla scotola.

ESPADADÒRA. s. f. Instrumènt de fusta de uns tres ó cuatre pams de llarg y cinc ó sis dits de ample ab un ó dòs talls á modo de espasa que servex pera espadar lo lli ó cánam. *Espadilla*. Spatha lignea lino vel cannabo carminando. *Brisoir, espade, espadon*. Scotola.

ESPADANYA. s. f. Hèrba. BOGA.

ESPADAR. v. a. Tráurer la brossa del cánam ó lli á cops de espadadòra pera que se puga filar. *Espadar, espadillar*. Carminare, macerare. *Espader*. Scotolare.

ESPADÓ. s. m. Eunuco, castrad. *Espadon*. Spado, eunuchus. *Eunuque*. Eunuco.

ESPALMADÒR. s. m. territ. RESPALL.

ESPALMAR. v. a. ESGLAYAR. Se usa també com recíproc.

ESPALT. s. m. *Pint.* Colòr fòsc, trasparènt y dòls pera banys ó capas. *Espalto.* Spaltum. *Spalth.* Spalto.

ESPALLÓ. s. m. Manòll de pels curts y espessos que tènen las caballerías al detras de las potas prop del casco. Se usa comunamènt en plural. *Cerneja.* Crines in equorum mànibus erumpentes. *Fanon.* Barbetta.

ESPAMPANAR. v. a. ant. ESPAMPOLAR.

ESPAMPOLADÒR. s. m. DESPAMPOLADÒR.

ESPAMPOLAMÈNT. s. m. ant. DESPAMPOLAMÈNT.

ESPAMPOLAR. v. a. DESPAMPOLAR.

ESPANDRE. v. a. ant. ESCAMPAR.

ESPANES, CA. adj. ant. ESPANYOL.

ESPANT. s. m. Terròr, consternació. *Espanto.* Terror, pavor. *Épouvante, effroi, frayeur.* Spavento, tema, sbigottimento.

ESPANTABLE. adj. ESPANTÒS.

QUEDAR ESPANTAD. fr. QUEDAR PASMAD.

ESPANTADIS, SA. adj. Lo qui fácilmènt s' espanta. *Espantadizo, asombradizo.* Pavidus. *Ombrageux, craintif.* Timido, sospettoso, fantastico.

ESPANTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui espanta. *Espantador.* Qui terret. *Celui qui épouvante, qui fait peur.* Spaventatore.

ESPANTALL. s. m. Lo que se posa en algun paratge pera espantar. *Espantajo.* Terriculum, terriculamentum. *Épouvantail.* Spauracchio.

ESPANTALLÒPS. s. m. Arbusto que tè las ramas mòlt peladas, las fullas de figura de cor, las flors grogas en fòrma de maripòsa y las llavòrs dins de una especie de tavèlla ampla, membranòsa y trasparènt que cuand se belluga fa sòròll. *Espantalobos.* Colutea arborescens. *Baguenaudier.* Solano, solatro.

ESPANTAR. v. a. Causar espant, fèr pòr. *Espantar.* Terrere. *Épouvanter.* Spaventare.

ESPANTAR. Fèr fugir de algun lloc á alguna persòna ó animal. *Espantar.* Excitare, abigere. *Chasser.* Scacciare.

ESPANTAR. Causar admiració. *Asombrar.* Admirationem ciere. *Étonner, étourdir.* Ammirare, meravigliare.

ESPANTARSE. v. r. Admirarse, maravellarse. *Espantarse, asombrarse.* Mirari. *S'étonner.* Meravigliarsi.

NO TE ESPANTÈS. expr. irón. NO TE DÒNS CUIDADO.

ESPANTÒS, A. adj. Lo que causa espant. *Espantoso, espantable.* Terribilis, horrificus. *Épouvantable.* Spaventevole.

ESPANTÒS. Admirable, lo que causa maravèlla. *Espantoso, espantable.* Mirabilis, stupendus. *Merveilleux, étonnant.* Meraviglioso, ammirevole.

ESPANTOSAMÈNT. adv. mod. Ab espant. *Espantosamente.* Terrificè, horrendè. *Épouvantablement.* Spaventevolmente.

ESPANYAR. v. a. DESPANYAR.

ESPANYOL, A. adj. Lo que pertany á Espanya ó es natural de aquest règne. *Español, hispano.* Hispanicus, hispanus. *Espagnol.* Spagnuolo.

ESPANYOLAD, DA. adj. que se apròxima al estrangèr que en lo sèu aire, vestit y costums se sembla als espanyols. *Españolado.* Hispanorum mores referens. *Qui a les manières espagnoles.* Chi ha fetta aria spagnuola.

ESPANYOLISAR. v. a. Adoptar alguna veu estrangèra donandli la inflexió castellana. *Españolizar, hispanizar, españolar.* Hispano sermoni adscribere. *Donner une inflexion espagnole.* Dare [illegible] spagnuola.

ESPANYOLISARSE. v. r. Péndrer los costums espanyols. *Españolizarse.* Mores hispanos induere. *Prendre les manières espagnoles.* Farsi alle usanze spagnuole.

ESPAORDIT, DA. adj. ant. ESPAVORDIT.

ESPARDENYA. s. f. Especie de calsat fèt de cánam. *Alpargata.* Cannabinus calceus. *Sandale de chanvre.* Zoccolo di canapo.

ESPARDENYÈR. s. m. Lo qui fa ó vèn espardenyas. *Alpargatero.* Calceorum cannabinorum opifex. *Celui qui fait ou qui vend les sandales de chanvre.* Colui che fa o vende i zoccoli di canapo.

ESPARGATA. s. f. ant. ESPARDENYA.

ESPARGIMÈNT. s. m. ant. L' acte y efècte de espargir. *Esparcimiento.* Dispersio, diffusio. *Éparpillement, épanchement.* Lo sparpagliare.

ESPARGIR. v. a. Esbarriar, separar, extèndrer lo que está junt ó apilotat. *Esparcir.* Spargere. *Répandre, épancher, éparpiller.* Sparpagliare.

ESPARGIR. Divulgar, publicar alguna noticia. *Esparcir.* Divulgare. *Divulguer, publier.* Far noto, pubblicare.

ESPARÓ. s. m. La punta de ferro de la galera ó altras embarcaciòns en que acaba la proa. *Espolon*. Rostrum. *Éperon*. Sprone.

ESPARÓ. Especie de banyeta que los aucèlls de la classe de las gallinas tènen detras de la pota. *Espolon, garron, corbejon*. Vetus unguis aduncus. *Éperon*. Sprone.

ESPARÓ. Lo estribo que se posa pera assegurar alguna pared, terreno ó edifici. *Espolon*. Fulcrum angulare. *Éperon*. Sprone.

ESPARÓ. Lo cantèll ó tall que sol haberhi en los pilars dels ponts pera defensarlos de la forsa de la corrènt talland l'aigua y fèndla passar per los arcs. *Espolon*. Fulcrum angulare. *Éperon*. Sprone.

ESPARÓ. ant. ESPUÈLA.

ESPARONADA. s. f. ant. ESPUELADA.

ESPARONEJAR. v. a. ant. Punxar ab la espuèla la cabalcadura pera que camine. *Espolear*. Calcaria equo addere, calcaribus pungere. *Piquer, donner des éperons*. Spronare.

ESPARONER. s. m. ant. Lo qui fa espuèlas. *El que hace espuelas*. Calcarium artifex. *Éperonnier*. Spronajo.

ESPARPALL. s. m. Suma facilitat y desembras en dir ó fèr alguna cosa. *Desparpajo*. Facilitas. *Air dégagé, débarrassé*. Sciolto, sbrigato.

ESPARPILLAD, DA. adj. ESPAVILLAD, en la segòna accepció.

ESPARPILLAR. v. a. Separar algun tant las parts unidas de alguna cosa fluxa. *Escarmenar*. Extricare, discriminare. *Détacher, démembrer*. Disciogliere, dividere.

ESPARPILLAR. met. Avivar, excitar lo enteniment ó ingeni. *Despabilar*. Ingenium excitare, acuere. *Éveiller, rendre plus vif*. Scuotere, ravvivare.

ESPARRACAD, DA. adj. que se aplica al que va ple de parracs ó pellingots. *Desarrapado, haraposo, desharrapado*. Pannosus, dilaceratis vestibus indutus. *Déguenillé*. Stracciato, lacero, cencioso.

ESPARRAMAR. v. a. Tirar per terra alguna cosa esbarriandla per mòltas parts. *Desparramar*. Spargere, dispergere. *Épandre, répandre*. Spargere, spandere.

ESPARREG. s. m. Lo brot tendre de la esparreguèra, que se mènja y es mòlt sabròs ántes de endurirse. *Espárrago*. Asparagus. *Asperge*. Asparago, sparagio.

ESPARREGUÈRA. s. f. Hèrba de uns cinc pams de alt, que tè las arrels que pènjan de una rabassa molsuda, la cama rodòna, dreta, mòlt tendra al principi, desprès ramòsa y dura, y dòna per fruit unas tavèllas de la mida dels pèsols y de un colòr bermell cuand sòn maduras. *Esparraguera, espárrago*. Asparagia, asparagus, corruda. *Tige de l'asperge*. Asparago.

ESPART. s. m. Hèrba que tè las fullas com fils, peladas y fortas; sas camas ó canyetas sòn de uns tres ó cuatre pams de alsaria, dretas y macissas, y las flors fòrman una panotja espigada. Se cria en grans pilas, y sas fullas servexen pera fèr cordas, estòras y altras cosas. *Esparto*. Spartum. *Sparte*. Giunco di Spagna.

ESPARTÁ, NA. adj. La persòna natural de Esparta y lo pertanyènt á èlla. *Espartano, esparciata*. Spartanus. *Spartiate*. Spartano.

ESPARTANO, NA. adj. ESPARTÁ.

ESPARTAR. v. a. Cubrir de corda de espart alguna cosa, com se fa ab las ampòllas y altras einas. *Enogar*. Restibus circumvolvere. *Corder*. Infunare.

ESPARTÈR, RA. s. m. y f. La persòna que fabrica y ven cosas de espart. *Espartero*. Sparteorum operum artifex vel venditor. *Ouvrier en sparte*. Maniffatturiere in giunchi di Spagna.

ESPARTERAR. s. m. Camp ahònt se cria espart. *Espartizal, espartal*. Ager sparti ferax. *Champ abondant en sparte*. Campo abbondante in giunchi di Spagne.

ESPARTERÍA. s. f. Lo barri, paratge ó botiga ahònt se venen ó fan las obras de espart, y també l' ofici de espartèr. *Espartería*. Taberna vel officina spartaria. *Sparterie*. Maniffattureria di opere di giunchi di Spagna.

ESPARVÈR. s. m. ESPERVÈR.

ESPARVERAR. v. a. Assustar, sobresaltar. Se usa comunamènt com recíproc. *Azorar*. Conturbare, terrere. *Effarer, effrayer*. Sbigottire, impaurire.

ESPARVERENC. s. m. Mal que patexen las bestias en la articulació de la sofraja. *Esparavan, ajuagas, garbanzuelo*. Tumor bestiarum in suffragine. *Éparvin*. Spavenio.

ESPARVILLAD, DA. adj. ESPAVILLAD, en la segòna accepció.

ESPASA. s. f. Arma blanca composta de

una fulla de cèr llarga de uns cuatre pams, punxaguda y ab tall, ab sa guarnició y empunyadura. *Espada.* Ensis, gladius. *Épée.* Spada.

ESPASA. Lo qui sab manejarla; y axí se diu que algú es una bona ESPASA. *Espada.* Gladiatoriæ artis peritus. *Une bonne épée.* Buona spada.

ESPASA. En lo jog de cartas cualsevol de aquest coll. *Espada.* Charta lusoria ensis figuram referens. *Pique.* Picca.

ESPASA. Pèx de mar rodó y de tres á cuatre canas de llarg, ab lo cap aplanad, bastant gros, y la barra de sòta prolongada en fòrma de espasa, de la llargaria de una tercèra part del cos. *Espada, espadarte.* Xiphias, gladius. *Épée, espadon.* Pesce spada, glave.

ESPASAS. pl. Un dels cuatre colls en que está dividid lo jog de cartas. *Espadas.* Chartæ lusoriæ ensibus distinctæ. *Pique.* Picca.

AGAFAR LA ESPASA PER LA PUNTA. fr. met. Invertir l'òrde, método ó col·locació de las cosas. *Tomar el rábano por las hojas.* Hysteron proteron agere, præposterè agere. *Mettre la charrue avant les bœufs.* Mettere il carro innanzi a'buoi.

CENYIR LA ESPASA Á ALGÚ. fr. Posarli la espasa per primèra vegada al armarlo cabellèr. *Ceñir á alguno la espada.* Ense decorare, solemniter cingere. *Ceindre l'épée.* Cinger la spada.

PRIMÈRA ESPASA. Entre los torejadòrs es lo principal que ix á matar lo primer toro. *Primera espada.* Taurorum agitator princeps. *Celui qui tue le premier taureau.* Quello che nella piazza uccide il primo toro.

RENDIR LA ESPASA. fr. *Milic.* Entregarse presonèr un oficial donand en senyal sa espasa al comandant de la tròpa enemiga. *Rendir la espada.* Ensem in deditionis signum tradere. *Rendre son épée.* Rendersi.

TRÁURER LA ESPASA. fr. Desenvainarla. *Sacar la espada, desnudar la espada.* Ensem evaginare. *Tirer l'épée.* Tirar la spada.

TRÁURER LA ESPASA PER ALGÚ Ó PER ALGUNA COSA. fr. met. Exir á sa defensa. *Sacar la espada por alguno ó alguna cosa.* Acerrimè alicujus causam tueri. *Prendre la défense de quelqu'un.* Tirar la spada per uno.

ESPASASSA. s. f. aum. de ESPASA. *Espadon.* Grandior ensis. *Grand'épée, rapière.* Spadone.

ESPASÈR. s. m. Lo qui fa, guarnex, compon ó ven espasas. *Espadero.* Gladiorum artifex. *Fourbisseur.* Spadajo.

ESPASERÍA. s. f. La botiga ó paratge ahònt se fan, componen ó venen espasas. *Espadería.* Gladiorum officina vel taberna. *Boutique de fourbisseur.* Bottega di spade.

ESPASETA. s. f. dim. de ESPASA. *Espadilla, espadita.* Gladiolus. *Petite épée.* Spadino.

ESPASETA. Lo as de espasas en lo jog de cartas. *Espada, espadilla.* Charta lusoria uno ense distincta. *Spadille.* Spadiglia.

ESPASETA. ant. Hèrba. BOGA.

ESPASÍ. s. m. Espasa mès curta y de guarnició mès pètita que la de la espanyola. *Espadin.* Gladiolus. *Sorte de petite épée courte.* Spadaccino.

ESPASM. s. m. ant. ESPASMA.

ESPASMA. s. m. La contracoió forta y duradòra de tòts los mèmbres del animal. *Pasmo, espasmo.* Spasmus. *Spasme.* Spasimo, spasmo.

ESPASMÓDIC, CA. adj. Lo que pertany al espasma. *Espasmódico.* Spasmodicus. *Spasmodique.* Spasmodico.

QUEDAR Ó DÈXAR Á ALGÚ ESPATARRAD. fr. QUEDAR Ó DÈXAR Á ALGÚ ESPATERRELLAD.

ESPATARRAR. v. a. ATERRAR, en la segòna accepció.

QUEDAR Ó DÈXAR Á ALGÚ ESPATERRELLAD. fr. met. y fam. Quedar algú ó dèxarlo sumamènt admirad ó envergonyid. *Quedar uno ó dejarle despatarrado.* Obstupescere, obstupefacere. *Rester ou laisser quelqu'un stupéfait.* Lasciar uno stupefatto.

ESPATERRELLAR. v. a. ATERRAR, en la segòna accepció.

ESPATLLA. s. f. La part posteriòr del cos del home. Se usa per lo comú en plural. Se diu també dels animals, peró no tan comunamènt. *Espalda.* Dorsum. *Épaule.* Spalla.

ESPATLLA. La part del vestid ó cuartos de detras de èll, que corresponen á la esquena. *Espalda.* Vestis pars dorsalis, dorsum tegens. *La partie de l'habillement qui répond à l'épaule.* Parte del abito che copre le spalle.

ESPATLLA. Cada cuarto de detras dels gipòns, jaquetas, etc. *Espaldilla.* Thora-

cis pars posterior. *Quartier de derrière d'un pourpoint, d'un corset, etc.* La quarta parte del pezzo d'abito che copre le spalle.

...ONSAR LAS ESPATLLAS. fr. Sufrir ab paciencia y resignació alguna cosa desagradable sènse bellugarse ni dir res. *Encoger los hombros, encogerse de ...ombros.* Patienter ferre. *Hausser les ...paules.* Stringersi nelle spalle.

...RGAD DE ESPATLLAS. Lo qui las tè mès ...levadas de lo regular. *Cargado de es...aldas.* Habens dorsum incurvum. *Qui ... les épaules hautes.* Chi ha le spalle ...roppo alte.

...EGAR SÒBRE LAS ESPATLLAS. fr. met. ab ...ue se dòna á enténdrer que alguna ...osa redundará en dany propi. *Llover d ...uestas.* In caput recidere. *Tourner au ...réjudice de son auteur.* Venir addosso.

...EGAR SÒBRE LAS ESPATLLAS DE ALGÚ AL...UNA COSA. fr. Tenirla á sòn cuidado, á ...n cárreg. *Cargar.* Negotium, curam ...stinere debere. *Être responsable.* Ave... a dosso, stare a dosso.

...ER SÒBRE LAS ESPATLLAS. fr. CARREGAR ...BRE LAS ESPATLLAS.

... LAS ESPATLLAS. fr. Anársen, fugir. ...*ir, tornar ó volver las espaldas.* Tervertere. *S'enfuir.* Voltar le spalle.

... LAS ESPATLLAS. fr. Negarse á algú, re...arse de la presencia ab despreci. *Tor...r ó volver las espaldas.* Despicere. ...*urner le dos.* Voltar le spalle.

... LAS ESPATLLAS Á ALGÚ. fr. met. Des...pararlo, abandonarlo. *Volver d uno ... espaldas.* Deserere, derelinquere. ...*urner le dos.* Voltar le punte ad al...io.

...AR LAS ESPATLLAS. fr. Resguardarse ó ...guardar á altre, mirand per sí ó per ... pera no ser ofes. *Guardar las es...las.* Tueri, protegere. *Protéger, ...endre.* Fare spalle.

...AR LAS ESPATLLAS Á ALGÚ. fr. met. Res...rdarlo, protegirlo pera que isca bè ...lgun pèrill. *Hacer espaldas á uno.* ...tegere, patrocinari. *Protéger.* Fare ...le.

...RO Á LAS ESPATLLAS. fr. Olvidar vo...ariamènt, abandonar algun encár...ó negoci. *Echar á las espaldas.* ...visci, deserere, oblivioni dare. *Met... de côté.* Buttarsi una cosa dietro ... spalle.

...LLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui espatlla mòlt la roba, calsad, etc. *Rompedor.* Vestes discerpens. *Celui qui rompt, qui use.* Sconciatore, guastatore.

ESPATLLAR. v. a. Llansar á pérdrer, malmétrer. *Echar á perder, malear.* Corrumpere. *Gâter.* Guastare, sconciare, menar male.

ESPATLLAR. Malmétrer algun mèmbre del cos. *Lisiar.* Lædere. *Estropier.* Storpiare.

ESPATLLAR. Tirar á terra algun edifici, pared, etc. *Derribar.* Diruere. *Démolir, abattre.* Rovinare.

ESPATLLAR. Desbaratar l'òrde y disposició de alguna cosa. *Desbaratar.* Confundere, turbare. *Détruire, déconcerter.* Sconciare, turbare.

ESPATLLAR. Malmétrer, destrossar la roba, calsad, etc. *Romper.* Deterere. *Rompre, déchirer, user.* Stracciare, squarciare, usare, guastare.

ESPATLLAR. Estragar la salud, lo ventrell, etc. *Estragar.* De-ravare. *Gâter.* Guastare, rovinare.

ESPATLLAR. met. Pervertir algú á altre ab sa mala companyía y costums. *Malear.* Corrumpere. *Pervertir, corrompre, dépraver.* Guastare, corrompere.

ESPATLLARSE. v. r. Parland de malalts, anar de mal á pitjòr, agravarse. *Empeorar, ponerse peor.* Ingravescere morbum. *Empirer.* Peggiorare.

ESPATLLARSE. Pérdrer alguna cosa sas bonas cualitats; com ESPATLLARSE lo vi. *Malearse.* Depravari. *Se corrompre.* Alterarsi, guastarsi.

ESPATLLÈR. s. m. La part de la cadira, banc, etc., en que descansan las espatllas. *Respaldo, respaldar, espaldar.* Sellæ dorsum. *Dossier.* Spalliera.

ESPATLLUD, DA. adj. Se diu de la persòna que tè grans espatllas. *Espaldudo.* Amplo tergo. *Qui a les épaules bien carrées.* Spalluto.

ESPATO. s. m. *Min.* Pèdra calcárea, mès ó ménos transparènt, que se pod calsinar; no trau fog ab lo foguèr, y se troba en las minas metál-licas. *Espato.* Lapis calcareus quidam. *Spalt, spath, spat.* Sorta di pietra che si scalda facilmente.

ESPATÒTXI. s. m, f. Lo qui ab astucia ó manya se insinua en lo ánimo de altre pera conseguir alguna cosa. *Alpargatilla.* Assentator blanditiis ac versutiâ captans. *Pate-pelu.* Acqua cheta, mozzina.

ESPATÒTXÍ. fam. Lo qui per experiencia que tè de alguna cosa sab lo modo de efecutarla, especialmènt en las còmpras, vendas ó cambis. *Trujaman, trujiman.* Rem apprimè callens. *Truchement.* Uomo scaltro.

ESPATULA. s. f. Paleta pètita de mètall, fusta ó marfil que usan los apotecaris pera tráurer y mesclar los electuaris y altras medicinas. *Espátula.* Spathula, spatha. *Spatule.* Spatola.

ESPATXAMÈNT. s. m. ant. DESPATX.

ESPATXAT, DA. adj. ant. DILIGÈNT, en la segòna accepció.

ESPAVILLAD, DA. adj. Desvetllad. *Despabilado.* Vigilans. *Éveillé.* Gajo, vivace.

ESPAVILLAD. Viu, pròmpte, avispad. *Despabilado, avispado.* Solers, acutus. *Égrillard, vif.* Lesto, vivace, snello.

ESPAVILLADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui espavilla. *Despabilador.* Qui lucernas emungit. *Moucheur.* Colui che smoccola il lume.

ESPAVILLADÒRAS. s. f. pl. ESMOCADÒRAS.

ESPAVILLAR. v. a. Mocar lo llum. *Despabilar, despavesar, espabilar.* Emungere. *Moucher.* Smoccolare.

ESPAVORDID, DA. adj. Ple de pavòr y espant. *Despavorido, espavorido, pavorido.* Pavens, conterritus. *Effrayé.* Sbigottito.

ESPAVORDIRSE. v. r. Esporuguirse, espantarse. *Despavorir, despavorirse.* Pavescere. *S'effrayer, s'effarer.* Sbigottirsi, spaventarsi.

ESPAVORID, DA. adj. ESPAVORDID.

ESPAY. s. m. Capacitat de algun lloc. *Espacio.* Spatium. *Espace.* Spazio.

ESPAY. Interval-lo de tèmps. *Espacio.* Intervallum. *Espace.* Spazio.

ESPAY. Tardansa, lentitut. *Espacio.* Mora, cunctatio. *Retard, lenteur.* Ritardo, indugio.

ESPAY. *Mús.* Lo interval-lo que hi ha èntre una ralla y altra, ahònt se posan las notas ó figuras, unas en ralla y altras en espay. *Espacio.* Spatium, intervallum. *Espace.* Spazio.

ESPAY. *Imp.* Pèssa de mètall ab que se dividex una dicció de altra. També servexen èxos espays pera separar una ralla de altra en las impressiòns espayadas. *Espacio.* Spatium typographicum. *Espace.* Spazio.

ESPAYS IMAGINARIS. Los que no efistexen en la naturalesa, y sols los fingex la imaginació. *Espacios imaginarios.* Inania. *Espaces imaginaires.* Spazj imaginarj.

ESPAYAR. v. a. *Imp.* Separar las rallas ab líneas de espays ó ab regletas interposadas. *Espaciar.* Intervallis interpositis characterum lineas disjungere. *Espacer, mettre des interlignes.* Spazieggiare.

ESPAYARSE. v. r. ant. PASSEJARSE.

ESPAYÒS, A. adj. Ample, dilatad, vast. *Espacioso, desenfadado.* Spatiosus, amplus. *Spacieux, vaste.* Spazioso, largo.

ESPAYOSAMÈNT. adv. mod. Ab espay. *Espaciosamente.* Spatiosè. *Spacieusement.* Spaziosamente.

ESPAYOSÍSSIM, MA. adj. sup. de ESPAYÒS. *Espaciosísimo.* Spatiosissimus. *Très-spacieux.* Spaziosissimo.

ESPECEJAT, DA. adj. ant. Trossejad, despedassad. *Despedazado.* Discerptus, dilaceratus. *Déchiré, dépecé.* Spezzato, stracciato.

ESPECIA. s. f. Cualsevol de las drogas ab que se assahònan las viandas; com són clavèlls, pebre, safrá, etc. Se usa comunamènt en plural. *Especia.* Aromata. *Épice.* Spezie.

ESPECIAL. adj. Lo singular ó particular, que se diferencia de lo comú y ordinari ó general. *Especial.* Peculiaris, singularis. *Spécial.* Speziale.

EN ESPECIAL. mod. adv. ESPECIALMÈNT.

ESPECIALÍSSIM, MA. adj. sup. de ESPECIAL. *Especialísimo, potísimo.* Valdè singularis. *Très-spécial.* Spezialissimo.

ESPECIALITAT. s. f. Particularitat, cas particular. *Especialidad.* Singularitas. *Spécialité.* Spezialità.

ESPECIALMÈNT. adv. mod. Ab especialitat. *Especialmente, en especial.* Speciatim, specialiter. *Spécialement.* Spezialmente.

ESPECIE. s. f. Rahó general ó concèpte que compren mòlts individuos de una matèxa naturalesa; com la ESPECIE de home, la de caball, etc. *Especie.* Species. *Espèce.* Spezie.

ESPECIE. La imatge ó idea de algun objècte que se represènta en l' ánima. *Especie.* Species, imago. *Espèce, image.* Spezie.

ESPECIE. Cas, succès, assumpto, negoci; y axí se diu: se tracta tal ESPECIE, nom recordo de tal ESPECIE, etc. *Especie.* Eventus, res, negotium. *Espèce.* Spezie, fatto.

ESPECIE. Pretèxt, apariencia, colòr. *Espe-*

cie. Species, prætextus. *Motif, prétexte, spécieux.* Scusa, motivo, apparenza.

ESPECIE. Calitat, sort. *Calidad, suerte.* Conditio. *Espèce, sorte, genre.* Spezie, qualità.

ESPECIE REMOTA. NOTICIA REMOTA.

ESPECIES SACRAMENTALS. Los accidènts de olòr, colòr y sabòr que quèdan en lo sagramènt desprès de convertida la substancia de pa y vi en cos y sang de Cristo. *Especies sacramentales.* Species sacramentales, accidentia eucharistica. *Espèces sacramentales.* Specie.

ESCAPÁRSELI Á UN ALGUNA ESPECIE. fr. Dir inadvertidamènt lo que no èra del cas, ó se debia callar. *Escapársele á uno alguna especie.* Inconsultò loqui. *S'échapper.* Fuggire.

FÈR ESPECIE. fr. ant. Fèr cop, fèr novedat. *Hacer armonía.* Admirationem ciere. *Étonner, causer de la surprise.* Cagionar novità.

SOLTAR UNA ESPECIE. fr. Dir alguna cosa pera regonéxer y explorar lo ánimo dels que la ouen. *Soltar una especie.* Verbum emittere auditorum animos explorandi gratiâ. *Lâcher un mot.* Lasciar sfuggire una parola, un detto.

ESPECIÈR. s. m. Lo qui comereia ab drogas anomenadas especias. *Especiero.* Aromatopola, aromatarius. *Épicier.* Speziale.

ESPECIERÍA. s. f. Las drogas anomenadas especias. *Especería, especiería.* Aromata. *Épicerie.* Spezierie.

ESPECIERÍA. ant. La botiga en que se venen drogas ó especias. *Especeria, especiería.* Aromatum taberna. *Boutique d'épicier.* Spezieria.

ESPECÍFIC, CA. adj. Lo que caracterisa y distingex una especie de altra. *Específico.* Singularis, specialis. *Spécifique.* Specifico.

ESPECÍFIC. s. m. *Med.* Lo medicamènt eficas pera curar alguna malaltía determinada. *Específico.* Medicamentum specialem vim habens. *Spécifique.* Specifico.

ESPECIFICACIÓ. s. f. L'acció y efècte de especificar. *Especificacion.* Explicatio, designatio. *Spécification.* Specificazione.

ESPECIFICADAMÈNT. adv. mod. Ab especificació. *Especificadamente.* Expressè, distinctè. *Spécifiquement.* Specificatamente.

ESPECIFICAR. v. a. Explicar, declarar ab individualitat alguna cosa. *Especificar.* Explicare, declarare. *Spécifier, exprimer en détail.* Specificare, dichiarare.

ESPECIFICATIU, VA. adj. Lo que tè virtut y eficacia pera especificar alguna cosa declarandla individualmènt. *Especificativo.* Vim declarandi, explicandi habens. *Spécifique.* Specifico.

ESPECIÒS, A. adj. Aparènt, enganyòs. *Especioso.* Simulatus. *Spécieux.* Spezioso.

ESPECTACLE. s. m. Festetj públic celebrad en circos ó teatros pera divertir al públic. *Espectáculo.* Spectaculum. *Spectacle.* Spettacolo.

ESPECTACLE. Cualsevol succès grave, per lo comú llastimòs, digne de l'atenció y admiració de la gènt. *Espectáculo.* Spectaculum. *Spectacle.* Spettacolo.

ESPECTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui mira ab atenció algun objècte. *Espectador.* Spectator. *Spectateur.* Spettatore.

ESPECTAR. v. n. PERTÁNYER.

ESPECTRE. s. m. Imatge, fantasma, per lo comú horrible, que se represènta als ulls ó en la fantasía. *Espectro.* Spectrum. *Spectre, fantôme.* Spettro, larva.

ESPECULACIÓ. s. f. L'acció y efècte de especular. *Especulacion.* Meditatio, speculatio. *Spéculation.* Specolazione.

ESPECULACIÓ. *Com.* L'acció de comprar, véndrer, mudar, etc., algun género comerciable pera lograr la ganancia que se ha calculad. *Especulacion.* Negotiatio. *Spéculation.* Specolazione.

ESPECULADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui especula. *Especulador.* Speculator. *Spéculateur.* Speculatore.

ESPECULAR. v. a. Meditar, contemplar, considerar, reflexionar. *Especular.* Speculari. *Spéculer, contempler, regarder soigneusement.* Speculare.

ESPECULATIU, VA. adj. Lo que termina sols en la especulació de las cosas. *Especulativo.* Speculans. *Spéculatif.* Specolativo.

ESPECULATIVA. s. f. La facultat de l'ánima pera especular alguna cosa. *Especulativa.* Animi vis speculatrix. *Spéculative.* Specolativa.

ESPECULATIVAMÈNT. adv. mod. Ab especulació. *Especulativamente.* Cum speculatione, theoricè. *Avec spéculation.* Speculativamente.

ESPEDASSAMÈNT. s. m. ant. DESTROSSA, DESPEDASSAMÈNT.

ESPEDASSAR. v. a. ant. DESPEDASSAR.

ESPEDIR. v. a. ant. DESPEDIR.

ESPEDREGAR. v. a. Tráurer las pèdras de la terra. *Despedregar.* Elapidare, lapidibus purgare. *Épierrer.* Purgar dalle pietre.

ESPELTA. s. f. Especie de blat semblant á la escandia, de que ne hi ha dòs menas: una que en cada pellofa tè un sol gra, y altra que en dòs pellofas unidas tè dòs grans pètits. *Espelta, alaga.* Zea, arinca. *Épautre.* Farricello, spelda.

ESPELLIFAD, DA. adj. Plè de pellingots, esquexad. *Andrajoso, desarrapado, haraposo, desharrapado, roto, desandrajado, zarrapastroso, gualdrapero, guiñapo.* Pannosus. *Déguenillé.* Brullo, lacero, stracciato.

ANAR ESPELLIFAD Ó TÒT ESPELLIFAD. fr. Portar un vestid tòt esquexad ó ple de pellingots. *Andar roto, hecho un arambel, lleno de harapos, de calandrajos.* Lacerâ veste indui. *Être couvert de haillons.* Essere vestito di cenci.

ESPELLIFADET, TA. adj. dim. de ESPELLIFAD. *Desharrapadillo.* Aliquantulum pannosus. *Un peu déguenillé.* Alquanto cencioso, lacero.

ESPELLOFAR. v. a. Tráurer los grans de fabas, pésols, etc., de las tabèllas en que se crian. *Desvainar.* Folliculis nudare. *Écosser.* Sgucciare.

ESPENTA. s. f. EMPENTA.

ESPENYAMENT. s. m. ant. DESPENYAMÈNT.

ESPENYAR. v. a. ant. DESPENYAR.

ESPÈNYER. v. a. EMPÈNYER.

ESPÈRA. s. f. L' acció y efècte de esperar. *Espera.* Expectatio. *Attente.* Aspettamento.

ESPÈRA. Lo tèrme senyalad per lo jutge pera executar alguna cosa; com pera pagar alguna cantitat, pera presentar documènts, etc. *Espera.* Tempus præstitutum. *Répit, surséance, relâche.* Dilazione.

TENIR ESPÈRA. fr. Proceir ab mòlta madurèsa y reflexió, no anar de flux. *Tener espera, ser hombre de espera.* Prudenter, consideratè agere. *Être temporiseur.* Esser uomo da temporeggiare.

ESPERANSA. s. f. Virtut teologal per la que esperam en Dèu ab fermesa quens dará los bèns quens ha promes. *Esperanza.* Spes. *Espérance.* Speranza, speme.

ESPERANSA. La confiansa de lograr alguna cosa. Se usa també en plural. *Esperanza.* Fiducia, spes. *Esperance.* Speranza, fiducia.

DONAR BONAS ESPERANSAS. fr. DONAR ESPERANSAS.

DONAR ESPERANSAS. fr. Donar á entèndrer á algú que pod esperar lo logro de lo que solicita ó desitja. *Dar esperanza ó esperanzas.* Spem alicui facere. *Donner de bonnes espérances.* Dar delle speranze.

VÍURER DE ESPERANSAS. fr. met. Crèurer algú ab poc fonamènt que conseguirá lo que pretèn ó desitja. *Alimentarse de esperanzas.* Spe illudi. *Vivre, se nourrir d'espérance.* Nudrirsi di speranze.

ESPERANSAR. v. a. Donar esperansas de alguna cosa. *Esperanzar.* Spem alicui injicere. *Donner de l'espérance.* Dar speranza.

ESPERANSAR. ESPERAR, en la primèra accepció.

ESPERAR. v. a. Tenir esperansa de conseguir alguna cosa que se desitja. *Esperar.* Sperare. *Spérer.* Sperare.

ESPERAR. Aguardar, fèr tèmps pera que algú arribe, ó pera que succeesca alguna cosa. *Esperar.* Expectare. *Espérer.* Sperare, aspettare.

ESPERAR. Se diu també de las cosas que no se desitjan, y se tèm que han de succeir; com ESPÈRO la fèbra, espèro la mort. *Esperar.* Timere, reformidare. *Attendre.* Aspettare.

ESPERAR EN ALGÚ. fr. Posar en èll la confiansa de que li fará algun bè: y així se diu ESPÈRO en Dèu quem fará la gracia etc. *Esperar en alguno.* Spem in aliquo ponere. *Avoir confiance en quelqu'un.* Riposare, affidarsi in uno.

ESPÈRES UN POC. loc. NO VAJE TAN DEPRESSA.

QUI S' ESPÈRA SE DESESPÈRA. ref. que explica la mortificació de la persòna que viu ab una esperansa incerta de lograr los seus desitjs. *Quien espera, desespera; hambre y esperar hacen rabiar.* Longa mora est nobis omnis quæ gaudia differt. *Attendre et ne pas voir venir, est une chose pour faire mourir.* Chi spera dispera.

ESPERDIGAR. v. a. ant. ENSAFORNAR.

ESPERIENCIA. s. f. EXPERIENCIA.

ESPERIT. s. m. Substancia incorpórea dotada de rahó; com lo ángel y l' ánima del home. *Espíritu.* Spiritus. *Esprit.* Spirito.

ESPERIT. L' ánima racional. *Espíritu.* Anima rationalis. *Esprit.* Spirito.

ESPERIT. Dò sòbrenatural y gràcia particular que Dèu dòna á algunas criaturas; com ESPERIT de profecía, etc. *Espíritu.* Donum, gratia supernaturalis. *Esprit.* Spirito, dono.

ESPERIT. Virtut, ciencia mística. *Espíritu.* Scientia spiritualis. *Esprit.* Spirito.

ESPERIT. Lo vigòr natural y virtut que alènta y fortifica lo cos per obrar ab agilitat. *Espíritu.* Spiritus, vigor. *Vigueur d'esprit.* Ardimento, vigore.

ESPERIT. Ánimo, valòr, esfors. *Espíritu.* Virtus, animi vigor. *Courage, bravoure, valeur.* Valore, prodezza, bravezza.

ESPERIT. Energía, forsa. *Espíritu.* Vis, vigor. *Énergie, force.* Energia, forza.

ESPERIT. Las parts mès puras y sutils que s' extrauen de alguns cossos sólidos ó flúidos per medi de las operaciòns químicas. *Espíritu.* Subtilissimæ particulæ. *Esprit.* Spirito.

ESPERIT CONTRIBULAD. Lo qui es agud y travès. *Diablillo.* Solers, irrequietus. *Diablotin.* Facimale.

ESPERIT DE CONTRADICCIÓ. Lo geni inclinad á contradir sèmpre. *Espíritu de contradiccion.* Contentiosus homo. *Esprit de contradiction.* Spirito di contraddizione, uom contradioso.

ESPERIT DE VI. ALCOHOL.

ESPERIT MALIGNE. Lo dimoni. *Espíritu maligno.* Dæmon. *Le malin esprit.* Spirito, demonio.

ESPERIT SANT. La tercèra persòna de la Santíssima Trinitat, que procéex igualmènt del Pare y del Fill. *Espíritu santo.* Spiritus Sanctus, paracletus, paraclytus. *Saint-Esprit.* Spiritossanto.

ESPERIT VITAL. Certa substancia sutil y llèugeríssima que se considèra necessaria pera que visca lo animal. *Espíritu vital.* Spiritus vitalis. *Esprit vital.* Spirito vitale.

ESPERITS. pl. Los vapòrs sutilíssims que exhala algun licòr ó cos. *Espíritus.* Vapores tenuissimi è corporibus exhalati. *Esprits.* Spiriti.

ESPERITS ANIMALS. Certs flúidos mòlt tenues y sutils, que se ha suposad que servexen pera determinar los movimènts de nostres mèmbres. *Espíritus animales.* Spiritus animalis. *Esprits animaux.* Spiriti animali.

COBRAR ESPERIT. fr. COBRAR ÁNIMO.

DE POC ESPERIT. loc. FALTAD DE ESPERIT.

DESLLIGAR LOS MALS ESPERITS. fr. Manarlos lo sacerdòt que los lligá la última vegada que los conjurá, que dèxen aquell lloc y pujen á respóndrer als exorcismes, que va á fèrlos, per medi de la criatura de que estan apoderads. *Desligar los espíritus.* Ligatos spiritus exorcismis revocare. *Conjurer, exorciser les malins esprits.* Scongiurare, esorcizzare.

DESPEDIR LO ESPERIT. fr. Espirar, morir. *Dar el espíritu, exhalar el espíritu, despedir el espíritu.* Animam efflare, spiritum emittere. *Rendre l'esprit.* Spirare, render lo spirito.

DONAR ESPERIT. fr. DONAR ÁNIMO.

FALTAD DE ESPERIT. Tímido, encugid. *Corto de espíritu.* Pusillanimis. *Timide, pusillanime.* Uom dappoco.

MAL ESPERIT. ESPERIT MALIGNE.

MAL ESPERIT. met. Lo subgècte atrevid, travès. *Diablo.* Valdè improbus. *Diable.* Demonio, diavolo.

POBRE DE ESPERIT. Lo qui no tè desitj ni apègo á la riquesa. *Pobre de espíritu.* Pauper spiritu. *Pauvre d'esprit.* Povero di spirito.

ESPERITAD, DA. adj. Posseid del dimoni. *Endemoniado, arrepticio, espiritado.* Energumenus. *Possédé du démon.* Ossesso.

ESPERITÒS, A. adj. Viu, animòs, eficas, que tè mòlt esperit. *Espiritoso, espirituoso.* Animosus. *Brave, plein de feu.* Bravo, prode, coraggioso.

ESPERITÒS. Lo que tè mòlts esperits y es fácil de exhalarse, com alguns licòrs. *Espiritoso, espirituoso.* Spiritu abundans. *Spiritueux.* Spiritoso.

ESPERMA. s. f. Lo sèmen que servex pera la generació dels animals. *Esperma, semen.* Semen, sperma. *Sperme.* Compitura, sperma.

ESPERMACETI. s. m. Grèx sólido, mès dur que lo seu, sumamènt blanc, y mitj trasparènt, que se extrau de la balena, y servex pera fèr candelas y per algunas cosas medicinals. *Esperma de ballena.* Sperma ceti. *Blanc de baleine, sperme.* Sperma.

ESPERMÁTIC, CA. adj. Lo pertanyènt á la esperma. *Espermático.* Spermaticus. *Spermatique.* Spermatico.

ESPERÓ. s. m. ant. ESPARÓ.

ESPERT, TA. adj. EXPERT.

ESPERVÈR. s. m. Aucèll de rapinya que tè unas quinse pòlsadas de llarg, lo colòr pardo blavenc, lo coll, lo pit y lo

vèntre de colòrs mès clars, las potas grogas, lo vèntre ondèjad de blanc cendròs y la cua ab capas negrencas. Tè la vista mòlt fina y mòlt olfato. *Gavilan*. Accipiter. *Épervier*. Sparviere.

ESPERVÈR. Filad rodó pera pescar que se tira á forsa de brassos en los rius y altres paratges de poca profunditat. *Esparavel*. Piscatorium reticulum. *Épervier*. Ritrecine.

ESPERVERARSE. v. r. ASTORARSE.

ESPES, SA. adj. Denso, atapaid. *Espeso*. Densus, spissus. *Épais*. Sodo, denso, fitto.

ESPES. Se diu de las cosas que estan mòlt juntas y apretadas, com sol succeir ab los blats, arboledas, etc. *Espeso*. Spissus; densus. *Épais*. Denso.

ESPES. Continuad, repetid, frecuènt. *Espeso*. Frequens, assiduus. *Fréquent, assidu, réitéré*. Di spesso, frequente.

ESPESSAMÈNT. adv. mod. ant. SOVINT, FREQUENTMÈNT.

ESPESSIMÈNT. s. m. Condensaciò de algun flúido ó líquid. *Espesura, condensacion*. Densatio, spissitudo, spissitas. *Épaisseur*. Densità, spessezza.

ESPESSIR. v. a. Condensar lo líquid y flúido. Se usa també com recíproc. *Espesar, condensar*. Spissare, densare. *Épaissir*. Spessare, condensare.

ESPESSIR. Unir, apretar una cosa ab altra fèndla mès atapaida, com se fa ab los texids, mitjas, etc. *Espesar*. Spissare. *Serrer, presser*. Premere, stringere.

ESPESSIRSE. Unirse y apretarse unas cosas ab altras com fan las plantas cuand crèxen y van traènd ramas. *Espesarse*. Spissescere, spissari, densari. *S'épaissir, se serrer, se presser*. Spessarsi, spessirsi.

ESPESSIRSE. Parland del cel, de l'atmósfera, etc., carregarse de núvols. *Encapotarse*. Nubibus obtegi. *S'obscurcir, se couvrir de nuages*. Oscurarsi, coprirsi, intenebrarsi.

ESPESSÒR. s. m. Condensació de cosas líquidas ó flúidas. Se diu també de algunas altras cosas que estan mòlt juntas y acostadas, com los arbres, los cabells, etc. *Espesura*. Spissamentum, spissatio, densitas. *Épaisseur*. Spessezza.

ESPESSURA. s. f. ESPESSÒR.

ESPESTANYARSE. v. r. Mirar ab mòlta afició alguna cosa. *Despestañarse, desojarse*. Intentis oculis inspicere. *Fixer ses regards sur un objet*. Guardar fissamente un'oggetto.

ESPETARSE. v. r. Mènjarse. *Zamparse, despabilarse*. Edere. *Croquer*. Trangugiare.

ESPETEG. s. m. Lo pet que fa alguna cosa cuand se partex ú obre de cop. *Estallido*. Crepitus, fragor. *Éclat*. Schianto, strepito.

ESPÈTEG DE AIGUA. Pluja forta y de poca duració. *Chaparron, chaparrada, nubada, nubarrada*. Nimbus. *Grêle, giboulée*. Scossa, nembo.

ESPETEGAR. v. n. Fèr espetegs alguna cosa. *Estallar, chasquear*. Stridere, crepare, crepitare. *Éclater*. Scoppiare, stridere.

ESPETEGAR. ESPETERREGAR.

ESPETERNEGAMÈNT. s. m. L'acció de espeternegar. *Pataleo*. Violentus crurum motus. *Trépignement*. Il batter de' piedi.

ESPETERNEGAR. v. n. Móurer las camas ab violencia pera fèr mal ab ellas ó per algun accidènt. *Patalear, pernear*. Crura violenter movere. *Remuer violemment les jambes ou les pattes*. Batter de' piedi.

ESPETERNEGAR. ESPETERREGAR.

ESPETERREGAMÈNT. s. m. L'acció de espeterregar. *Chisporroteo*. Scintillarum cum stridore emissio. *Crépitation, pétillement*. Scoppiettio.

ESPETERREGAMÈNT. L'acció de saltar alguna cosa tirada al fog, com la sal y altras cosas, fènd pet. *Decrepitacion*. Crepitatio. *Décrépitation*. Scoppiettio.

ESPETERREGAR. v. n. Despedir espurnas ab continuació, com fa lo fog cuand lo carbó es dolènt y los llums cuand l'oli, seu ó cera tènen alguna humitat. *Chisporrotear*. Scintillas cum stridore emittere. *Petiller, décrépiter*. Scoppiettare.

ESPETERREGAR. Fèrse micas y saltar petant alguna cosa tirada al fog, com la sal y altras cosas. *Decrepitar*. Crepitare. *Décrépiter, petiller*. Scoppiare.

ESPÍ. s. m. Rabòll. ANS.

ESPÍ. PORC ESPÍ.

ESPÍA. s. m. y f. La persòna que ab disimulo y secrèt escòlta y obsèrva lo que passa pera comunicarho á aquell que la ha manad. *Espia*. Explorator. *Espion*. Spione, spiatore.

ESPÍA. Lo qui reporta á altre en secrèt lo que algú ha fèt ó dit. *Soplon*. [illegible]

Delator. *Secret rapporteur, délateur.* Spione, delatore, soffione.

ESPÍA. ant. ATALAYA, en la primèra accepció.

ESPÍA DOBLE. La persòna que fa cara á dòs parts contrarias per lo interes que li resulta. *Espía doble.* Explorator utrique parti infidus, fallax. *Espion double.* Doppio spione.

ESPIAR. v. a. Observar, regonéxer y notar lo que pássa ab gran dissimulo y secrèt pera comunicarho al que ho ha encarregad. *Espiar.* Speculari, explorare. *Épier, guetter.* Spiare, investigare.

ESPIAR. Reportar á altre en secrèt lo que algú ha fèt ó dit. *Soplar.* Deferre. *Rapporter, dénoncer.* Ridire, riportare, soffiare.

ESPIFARRAD, DA. adj. ESPELLIFAD.

ESPIFARRAR. v. a. Destruir, fèr malbé alguna cosa. *Despilfarrar.* Lacerare, destruere. *Gâter.* Sciupare, guastare, mandar male.

ESPIFARRO. s. m. L'acció de fèr malbé alguna cosa. *Despilfarro.* Disturbatio, abusus. *Abus, mauvais usage.* Abuso.

ESPIFIADA. s. f. En los jogs de mesa y billart lo cop fals que se dòna ab lo taco á la bola. *Pifia.* Ictus in globum sed non in medium. *Fausse-queue.* Falso colpo.

ESPIFIAR. v. a. En los jogs de mesa y billart no donar com correspon lo cop de taco á la bola. *Pifiar.* Globum extrà medium ferire. *Faire une fausse-queue.* Dar falso colpo.

ESPIGA. s. f. La part superiòr de la canya ahònt produexen lo sèu fruit algunas plantas, com lo blat, la civada, etc. *Espiga.* Spica. *Épi.* Spiga.

ESPIGA. La del blat de moro y altras semillas. *Mazorca.* Spica. *Épi.* Spiga.

ESPIGA. La del panis y mill. *Panoja.* Spica, paniculus, panicula. *Épi de panis.* Spiga di panico.

ESPIGA. Lo bròt ó branqueta que se pren de un arbre pera empeltarla en altre. *Espiga, pua.* Surculus. *Greffe.* Marza, innesto.

ESPIGA. *Náut.* Pal gruxud que s' enganxa al cap del arbre mestre ahònt se posan las fustas que sostènen la gabia. *Calcés.* Tignum malo navis affixum. *Ton, tenon.* Ponte in terzo, maschio.

ESPIGAD, DA. adj. Alt. Se diu dels jòvens que han crescud mòlt. *Espigado, talludo.* Corpore procerus. *Grand, de haute taille.* Spigato.

ESPIGANARDI. s. f. Una de las especies del nardo, que vè de la Siria. *Espicanardi.* Spica nardi. *Spicanard.* Spiganardi.

ESPIGAR. v. n. Comensar las plantas á tráurer la espiga. *Espigar.* Spicas emittere. *Épier.* Spigare.

ESPIGARSE. v. r. met. Créxer mòlt y deprèssa alguna persòna. *Espigar.* Crescere. *Grandir.* Divenir grande subito.

ESPIGÓ. s. m. TIMÓ de carreta, arada, etc.

ESPÍGOL. s. m. Planta perenne mòlt comú y coneguda en Espanya. Tè las camas llenyòsas cubertas de fullas entèras, las flors partidas en dòs porciòns y de un colòr blau mòlt hermòs. Sòn mòlt aromáticas y contèneu gran cantitat de oli essencial, en que se troba la cánfora ja formada. *Espliego, alhucema.* Lavandula. *Lavande, spic, aspic.* Spigo.

ESPIGOLADÒR. s. m. Lo qui espigòla. *Respigador.* Spicilegus. *Glaneur.* Spigolistro.

ESPIGOLADÒRA. s. f. La dona que recull las espigas que han quedad en terra desprès de haber segad. *Espigadera, espigadora.* Spicilega. *Glaneuse.* Spigolistra.

ESPIGOLAR. v. a. Recullir las espigas que los segadòrs han dèxad de segar ó que han quedad en lo rostòll. *Espigar, respigar.* Derelictas à messoribus spicas colligere. *Glaner.* Rispigolare.

ESPIGUETA. s. f. dim. de ESPIGA. *Espiguilla, espiguita.* Parva spica. *Petit épi.* Spighetta.

ESPIGUILLA. s. f. Especie de cinta estreta que servex per guarniciòns. *Espiguilla.* Fasciola. *Sorte de ruban lissé.* Nastro brunito.

ESPILL. s. m. ant. MIRALL.

ESPILLETA. s. f. ant. ESPITLLÈRA.

ESPILLETS. s. m. pl. ant. ULLÈRAS.

ESPINA. s. f. Cada una de las punxas que tènen algunas plantas, com lo ars, lo esbarsèr, etc. *Espina.* Spina. *Épine.* Spino, pruno.

ESPINA. La part dura y punxaguda que tènen los pèxos en lloc del os. *Espina, raspa.* Spina. *Arête.* Lisca, spina.

ESPINA. met. Escrúpol, suspita. *Espina.* Suspicio. *Scrupule, soupçon.* Sospetto.

TRÁURER LA ESPINA. fr. met. Desarrelar alguna cosa mala ó perjudicial. *Sacar la*

espina. Mali causam penitus avellere. *Déraciner, extirper la cause d'un mal.* Stirpare, svellere.

ESPINAC. s. m. Hèrba mòlt comú, que tè las fullas de figura de alabarda, verdas y suaus, las flors sènse fulletas, y las llavòrs de figura cónica inversa, y ab punxas. Se cultiva en los horts, y se acostuma mènjar bullida. *Espinaca*. Spinacia, spinachium. *Épinard*. Spinace.

ESPINAC DE FERRO. ant. *Mílic*. LLAVÒR DE ESPINAC.

ESPINACAL. s. m. Planta. PENICAL.

ESPINADA. s. f. Las vértebras unidas y enllassadas èntre sí, que en lo trònc del cos del home seguexen dèsde la nuca fins al carpó. *Espinazo, espina*. Spina. *Épine, rachis*. Spina.

ESPINADA DE LA CAMA. ant. CANYÈLLA DE LA CAMA.

ESPIÑAL. adj. Lo pertanyènt á la espinada. *Espinal*. Dorsualis. *Spinal*. Spinale.

ESPINAL. s. m. Rabòll. ARS.

ESPINAR. v. a. ant. PUNXAR.

ESPINETA. s. f. dim. de ESPINA. *Espinica, espinilla, espinita*. Parva spina. *Petite épine*. Spinetto, prunino.

ESPINETA. Instrumènt músic, clave pètit, que no tè mès que una corda en cada òrde. *Espineta*. Fidiculare organum minoris modi. *Épinette*. Spinetta.

ESPINAGARDA. s. f. Una de las especies de pèssas de artillería. *Espingarda*. Tormenti bellici genus. *Espingard*. Spingarda.

ESPINGARDA. Escopeta de mès de dòtse pams de llarg y canó corresponènt que se usaba antiguamènt. *Espingarda*. Scloppetum grandius. *Espingard*. Spingarda.

ESPINÒS, A. adj. Lo que está ple de espinas. *Espinoso*. Spinosus. *Épineux*. Spinoso.

ESPINÒS. met. Arduo, difícil, intrincad. *Espinoso*. Arduus, difficilis. *Épineux*. Malagevole, intralciato.

ESPIOT. s. m. Lo qui espia. *Espion*. Explorator. *Espion*. Spione.

ESPIRA. s. f. *Mat*. Línea curva que sèns clóurer lo círcul va donand voltas en fòrma de caragol. *Espira, hélice*. Spira. *Spire, spirale, hélice*. Spirale.

ESPIRA. ant. GUSPIRA.

ESPIRADOR. s. m. ant. ESPIRALL.

ESPIRAL. adj. Lo que pertany á la espira, com línea ESPIRAL. *Espiral*. Spiralis. *Spirale*. Spirale.

ESPIRALL. s. m. La obertura per ahònt ix lo aire. *Respiradero*. Spiraculum, respiramen. *Canal de la respiration*. Canale della respirazione.

ESPIRALL. Obertura que se dèxa en los conductos de aigua pera que isca lo vènt, ó pera conéxer fins ahònt arriba l' aigua. *Atabe*. Spiraculum. *Soupirail, regard*. Spiraglio, spiracolo.

ESPIRALLAR. v. n. ant. ESPURNAR.

ESPIRAR. v. n. Morir. *Espirar*. Expirare, emittere spiritum. *Expirer, mourir*. Spirare.

ESPIRAR. met. Acabarse lo tèmps; y així se diu: ja ha ESPIRAD lo mès, lo plasso, etc. *Espirar*. Expleri. *Échoir, finir, expirer*. Spirare, finire.

ESPIRAR. ant. ACABAR, CONCLÓURERSE.

ESPIRITÒS, A. adj. ESPERITÒS.

ESPIRITUAL. adj. Lo pertanyènt al esperit. *Espiritual*. Spiritualis, ad spiritum pertinens. *Spirituel*. Spirituale.

ESPIRITUALISAR. v. a. Fèr á una persòna espiritual per medi de la gracia y esperit de pietat. *Espiritualizar*. Spiritalem reddere. *Rendre spirituel*. Spiritualizzare.

ESPIRITUALISAR. Figurarse, ó considerar com espiritual lo que de sí es corporal, pera regonéxerho y entèndrerho. *Espiritualizar*. Instar spiritus aliquid corporeum considerare. *Spiritualiser*. Spiritualizzare.

ESPIRITUALISTA. s. m. Lo qui tracta dels esperits vitals ó tè alguna opinió particular sòbre èlls. *Espiritualista*. Spirituum vitalium systema servans. *Celui qui traite des esprits vitaux*. Chi tratta degli spiriti vitali.

ESPIRITUALITAT. s. f. La naturalesa y condició de lo que es espiritual. *Espiritualidad*. Spiritus conditio, qualitas. *Spiritualité*. Spiritualità.

ESPIRITUALMÈNT. adv. mod. Ab esperit. *Espiritualmente*. Spiritualiter. *Spirituellement*. Spiritualmente.

ESPITAL. s. m. ant. HOSPITAL.

ESPITLLÈRA. s. f. Lo forad que se dèxa en las murallas de una fortificació pera apuntar y disparar los fusèlls y altras armas. *Tronera*. Muri apertura. *Embrasure, meurtrière*. Cannoniera.

ESPITRAGAD, DA. adj. Lo qui va desenyand lo pit. *Despechugado*. Pe[...]

nudatus. *Débraillé*. Spettorato.

ESPITRAGARSE. v. r. Anar ensenyand lo pit, portarlo descubert. *Despechugarse*. Pectus nudare. *Se débrailler*. Spettorarsi.

ESPLANA. s. f. Instrumènt de bòx ó altra fusta forta, de que se servexen los candelèrs pera allisar los ciris y candelas. *Alisador*. Instrumentum quo candelæ poliuntur. *Bouloir*. Bollero.

ESPLAÑADA. s. f. Lo pavimènt de posts sòbre que carregan las curenyas en una batería. *Explanada*. Tabulatum. *Grosses planches*. Spiano.

ESPLANADA. Lo tros de terreno que fòrma un pla inclinad dèsde lo camí cubert fins al camp. *Explanada, glacis*. Munimentum, declive. *Esplanade*. Spianata.

ESPLANAR. v. a. Allisar las candelas y ciris ab la esplana. *Alisar*. Candelas polire. *Lisser, passer au bouloir*. Lisciare, brunire.

ESPLAYARSE. v. r. EXPLAYARSE.

ESPLÉNDID, DA. adj. Magnífic, lliberal, ostentòs. *Espléndido*. Splendidus, magnificus. *Splendide, magnifique*. Splendido, magnifico.

ESPLÉNDID. Se diu del dinar ó convid mòlt esquisid y abundant. *Opíparo*. Opiparus. *Somptueux, splendide*. Sontuoso.

ESPLÉNDIDAMÈNT. adv. mod. Ab esplendides. *Espléndidamente*. Splendidè, magnificè. *Splendidement*. Splendidamente.

ESPLENDIDES. s. f. Abundancia, magnificencia, ostentació. Se usa comunamènt parland de dinars y convids. *Esplendidez*. Copia, magnificentia. *Splendeur, pompe, magnificence*. Splendore, magnificenza.

ESPLENDIDÍSSIM, MA. adj. sup. de ESPLÉNDID. *Esplendidísimo*. Valdè splendidus. *Très-splendide, fort magnifique*. Splendidissimo, sontuosissimo.

ESPLENDÒR. s. m. RESPLANDÒR.

ESPLENDÒR. met. Llustre, noblesa, hònra. *Esplendor*. Splendor. *Splendeur*. Splendidezza.

ESPLICACIÓ. s. f. EXPLICACIÓ.

ESPLICAR. v. a. EXPLICAR.

ESPLOMISSAR. v. a. Llevar lo plomissol als aucèlls. *Quitar el plumon, el plumion*. Avium plumulas tollere. *Ôter le duvet*. Togliere la peluria.

ESPLUGA. s. f. ant. COVA.

ESPLUGABOU. s. m. Aucèll de passa, de colòr verdòs, ab clapas dauradas pètitas per sòbre y blancas per sòta, lo bèc llarg y dret, y las potas també llargas. *Chorlito*. Crex. *Courlis, courlieu*. Chiurlo.

ESPLUGAR. v. a. ant. Mirar pòlls. *Espulgar*. Pediculos expiscari. *Épouiller*. Spidocchiare.

ESPOLANDER. s. m. ant. MARMESSÒR.

ESPOLETA. s. f. Canonet de fusta per ahònt s' enceva y cala fog á las bòmbas y granadas. *Espoleta, espiga, pipa*. Fistula incendiaria. *Fusée de bombe*. Razzo.

ESPOLI. s. m. Lo conjunt de bèns que quèdan per la mort dels prelads. *Espolio*. Episcoporum morientium bona. *Dépouille d'un évêque mort*. Le mobilia e tutto ciò che lascia un vescovo nel morire.

ESPOLIAR. v. a. ant. DESPULLAR.

ESPOLSADA. s. f. L' acció y efècte de espolsar. *Desempolvoradura, sacudidura*. Pulveris excutio. *L'action d'ôter la poussière*. Lo spazzolare.

ESPOLSADORA. s. f. ant. RESPALL.

ESPOLSADÒRS. s. m. pl. Instrumènt que servex pera espolsar. *Sacudidor*. Pulveris excussorium. *Instrument qui sert à secouer*. Ciò che serve a scuoter la polvere.

ESPOLSADÒRS. Los que sòn fèts de simòlsa. *Zorros, vendos*. Pulveris excussorium ex panni limbo. *Houssoires de lisières du drap*. Spazzola fatta degli orli del panno.

ESPOLSADÒRS. Los de plòma. *Plumero*. Plumarum fasciculus. *Plumail, plumart*. Spazzola di piume.

ESPOLSADÒRS. Los de cua de guineu ó altre animal, ó pèll de moltó. *Zorro*. Vulpis cauda pulveri excutiendo. *Queue de renard pour épousseter*. Coda di volpe che serve a spazzolare.

ESPÒLSAR. v. a. Tráurer la pòls de alguna cosa. *Desempolvar, desempolvorar, despolvar, despolvorear*. Pulverem excutere. *Vergeter, épousseter*. Spazzolare.

ESPÒLSAR. Mòurer ab violencia alguna cosa de una part á altra; y axí se diu que lo vènt ESPÒLSA los blats. *Sacudir*. Excutere. *Secouer*. Scuotere.

ESPÒLSOS. s. m. pl. ESPOLSADÒRS.

ESPÒNA. s. f. Bora de llit. *Lado de ca-*

ma. Lecti sponda. *Côté du lit*. Lato del letto.

ESPONDEU. s. m. *Poèt*. Peu de vers llatí y grèg que consta de dòs síl-labas llargas. *Espondeo*. Spondeus. *Spondée*. Spondeo.

ESPONJA. s. f. Producció marina de colòr grisenc mès ó ménos fòsc, composta de fibras que fòrman una massa mès ó ménos flexible y plena de tubos de figura irregular que servexen de habitació á certa especie de pòlms. Servex pera mòlts usos domèstics per la mòlta facilitat que tè de absorbir cualsevol líquid y escupirlo desprès espremèndla. *Esponja*. Spongia. *Éponge*. Spugna.

ESPONJA. ant. PÈDRA TÒSCA.

ESPONJÒS, A. adj. que se aplica á lo que es mòlt poròs, tòu y lleugèr. *Esponjoso*. Spongiosus. *Spongieux*. Spugnoso.

ESPONSALICI. adj. Lo que pertany als esponsals. *Esponsalicio*. Sponsalitius. *Qui appartient aux fiançailles*. Sposalizio.

ESPONSALS. s. m. pl. La mutua promesa que se fan dòs de contráurer matrimoni. *Esponsales*. Sponsalia. *Fiançailles*. Sponsalizio.

ESPONTÁNEAMÈNT. adv. mod. Voluntariamènt, de propri movimènt. *Espontáneamente*. Sponte. *Spontanément*. Spontaneamente.

ESPONTÁNEO, NEA. adj. Voluntari y de propri movimènt. *Espontáneo*. Spontaneus. *Spontané*. Spontaneo.

ESPONTÓ. s. m. Especie de llansa de una cana de llarg, de que usaban abans los oficicials de infantería. *Esponton*. Hasta militaris. *Esponton*. Spuntone.

ESPONTÓ. ant. Especie de llansa curta ab lo ferro daurad, y una borla per guarnició, de que usaban antiguamènt los capitans de infantería. *Gineta*. Militaris sciplo. *Lance courte*. Spuntone.

ESPONTONADA. s. f. Saludo fèt ab lo espontó. *Espontonada*. Demissio hastæ militaris honoris gratiâ. *Salut qui se faisait avec l'esponton*. Saluto fatto collo spuntone.

ESPORGADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui espòrga. *Mondador*. Mundans, interlucans. *Celui qui monde*. Potatore.

ESPORGADURA. s. f. ESPORGAMÈNT.

ESPORGAMÈNT. s. m. L' acció de esporgar. *Mondadura, escamondo, escamonda, monda*. Interlùcatio. *L'action de monder*. Potagione.

ESPORGAR. v. a. Netejar los arbres tallandlos las ramas inútils ó secas. *Escamondar, mondar, limpiar, chapodar, castrar*. Interlucare. *Élaguer, émonder*. Potare.

ESPORGARÍAS. s. f. pl. ESPORGUERÍAS.

ESPORGUERÍAS. s. f. pl. Los residuos que quèdan del blat, ordi y demès grans cuand se garbèllan. *Granzas*. Purgamenta. *Criblures*. Vagliatura.

ESPORTA. s. f. ant. SENALLA.

ESPORTELLA. s. f. ant. dim. de ESPORTA. SENALLETA.

ESPORTÍ. s. m. En los molins de oli especie de sarriònet de espart apretad, compost de dòs pèssas rodònas cusidas per lo cantó: la de bax tè un forad pètit y la de dalt altre mès gros, per ahònt se umple de olivas ja moltas. Posads èxos ESPORTINS uns damunt de altres, sels hi tira aigua calènta, y la biga carrega sòbre tòts pera que isca l'oli. *Capacho, capacha*. Saccus olearius. *Cabas rond*. Paniero.

ESPORUGUID, DA. adj. ESPAVORDID.

ESPORUGUIR. v. a. Fèr pòr, atemorisar. *Amedrentar*. Timorem incutere. *Intimider, effrayer*. Sbigottire.

ESPORUGUIRSE. v. r. ESPAVORDIRSE.

ESPOS. s. m. Marid. *Esposo*. Maritus. *Époux*. Sposo.

ESPOSA. s. f. Mullèr. *Esposa*. Conjux, uxor. *Épouse*. Sposa.

ESPOSAS. pl. Manillas. *Esposas*. Manicæ. *Menottes*. Manette.

ESPOSAD. s. m. ESPOS.

ESPOSADA. s. f. ESPOSA.

ESPOSALLAS. s. f. pl. BÒDA.

ESPOSAR. v. a. Casar. *Desposar*. *Fiancer, marier*. Fidanzare.

ESPOSAR. Péndrer per marid ó per mullèr. *Casar con alguno ó alguna; tomar por marido ó por mujer*. Matrimonio conjungere. *Épouser*. Sposare.

ESPOSAR. ant. EXPOSAR.

ESPOSARSE. v. r. Casarse. *Desposarse*. Matrimonio conjungi, uxorem vel maritum ducere. *Se marier*. Sposarsi, maritarsi, ammogliarsi.

ESPOTSIM. s. m. Filets dels sarmènts *Tijeretas, zarcillos*. Capreoli. *Vrillettes*. Vificcio.

ESPOTSIM. ant. CUA, en la sexta accepció.

ESPREMADÒRA. s. f. Instrumènt de

que usan los apotecaris pera posar en èll la materia que volen esprémer; y es una cassoleta rodòna ab sa molla pera obrirla per lo mitj, sòta de la cual se posa un plat ab un broc per ahònt cau lo suc ó licòr que s' esprèm. *Exprimidera.* Vas exprimendo aptum. *Vaisseau où l'on exprime le suc des plantes.* Vaso per ispremere il succo delle piante.

ESPRÉMER. v. a. Extráurer lo suc ó licòr de alguna cosa quen tinga ó estigue empapad de èll, apretandla ó retorcèndla. *Exprimir.* Exprimere. *Exprimer.* Spremere, elicere.

ESPRÉMER. Apretar mòlt alguna cosa sucòsa, com taronja, llimòna, etc., per tráurer lo suc. *Estrujar.* Premere. *Presser, serrer.* Premere.

ESPREMUD, DA. p. p. de ESPRÉMER. *Exprimido.*

ESPREMUDA. s. f. Lo acte de esprémer. *Expresion; estrujon, estrujadura, estrujamiento.* Compressio. *Expression.* Spremitura.

ESPUDREMÈNTS. s. m. pl. Mal mòlt penòs, que consistex en unas ganas continuas de anar de cambra ab gran dificultat de lograrho, lo que causa uns dolòrs mòlt graves. *Pujos.* Tenesmus. *Ténesme.* Tenesmo.

ESPUÈLA. s. f. Instrumènt de mètall ab una rodeta de puntas en fòrma de estrèlla, que posad en lo taló del calsad servex pera picar ó fèr caminar á las caballerías. *Espuela.* Calcar. *Éperon.* Sprone.

ESPUÈLA DE CABALLÈR. Planta ramòsa de tres á cuatre pams de alsada; tè las fullas llargas, estretas y partidas al travès, y fa la flor violada ó de altres colòrs, y ab una cueta. Sa llavòr es negra y mata los pòlls. *Espuela de caballero.* Consolida regalis. *Speronnelle, eperon de chevalier.* Sorta di consolida.

ESPUELADA. s. f. Cop de espuèla. *Espolada, espolazo.* Calcaris ictus. *Coup d'éperon.* Spronata.

DONAR Ó PEGAR ESPUELADAS Á LA CABALCADURA. fr. Donarli cops de espuèla pera que camine. *Espolear, dar de espuela á la caballeria.* Calcaribus pungere, stimulare. *Donner de l'eperon.* Spronare.

ESPUNCELADA. adj. ant. Se deya de la minyòna desflorada. *Desflorada.* Corrupta, violata. *Déflorée.* Verginata.

ESPUNTAR. v. a. Llèvar la punta á alguna cosa. *Despuntar.* Cuspidem obtundere. *Épointer.* Spuntare.

ESPURGAR. v. a. ESPORGAR.

ESPURGUILLES. s. f. pl. ant. ESPURGUERÍAS.

ESPURI, RIA. adj. Bòrd, bastard. *Bastardo, espurio.* Spurius, nothus. *Bâtard.* Bastardo.

ESPURNA. s. f. Partícula de fog que saltá del carbó ences, etc. *Chispa, moscas.* Scintilla. *Bluette, gendarme.* Scintilla.

ESPURNA. Partícula de fog que salta de la pèdra foguèra per medi del foguèr ó altra cosa semblant. *Chispa, centella.* Scintilla. *Étincelle.* Favilla.

ESPURNA. Partícula de fog que salta del mòc del llum. *Chispa, morcella, moscella.* Scintilla. *Bluette.* Scintilla.

ESPURNA. Cada una de las gòtas de algun líquid ab que se mulla ó arruxa alguna cosa. *Salpicadura, salpicon.* Aspersus. *Éclaboussure.* Schizzo.

LLANSAR ESPURNAS. fr. Despedir partículas de fog lo llum, lo carbó ences, etc. *Chispear.* Scintillas emittere. *Étinceler.* Scintillare.

SER UNA ESPURNA. fr. Ser mòlt viva, desperta ó avispada alguna persòna. *Ser una chispa.* Vividum esse. *Être un salpêtre.* Pronto come il salnitro.

TENIR MALAS ESPURNAS. fr. met. y fam. TENIR MALAS BURLAS.

UMPLIR DE ESPURNAS. fr. Mullar, arruxar ab gòtas de algun líquid. *Salpicar.* Aspergere. *Éclabousser.* Schizzare.

ESPURNAR. v. n. Saltar espurnas del fog. *Chispear.* Scintillas emittere, scintillare. *Étinceler.* Scintillare.

ESPURNEJAR. v. n. ESPURNAR.

ESPURNETA. s. f. dim. de ESPURNA. *Chispilla; centellita, centellica.* Scintillula. *Petite étincelle, petite bluette.* Scintilletta.

ESPUSSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui espussa. *Espulgador.* Pulicum insectator. *Celui qui épuce.* Spulciatore.

ESPUSSADÒR. Lloc ó paratge destinad pera espussarse. *Espulgadero.* Locus insectandis pulicibus aptus. *Lieu où l'on s'épuce.* Sito dove si spulcia.

ESPUSSAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de espussar. *Espulgo.* Pulicum insectatio. *L'action d'épucer.* Spulciatura.

ESPUSSAR. v. a. Tráurer del cos ó ves-

tid làs pussas. Se usa també com recíproc. *Espulgar*. Pulices venari. *Épucer*. Spulciare.

ESPUTO. s. m. Saliva, escupina. *Esputo*. Sputus, sputum, sputamen, sputamentum. *Salive, crachat*. Sputo.

ESQUADRÓ. s. m. ant. Pèx. ESCAT.

ESQUELA. s. f. Cuartilla de papèr doblada per lo llarg en que está escrita alguna cosa. Servex comunamènt pera citar ó convidar á algunas persònas. *Esquela*. Schedula. *Billet*. Biglietto.

ESQUÈLLA. s. f. p. us. Campana pètita. *Esquila, esquilon*. Tintinnabulum. *Sonnaille*. Campanaccio.

ESQUÈLLA. Instrumènt que se fa de una planxa prima de ferro ó còure; sòldandla en figura de canó, quèda obert per un extrèm y tancada per lo altre: en aquest se hi posan dòs nansas, una en lo exteriòr pera pènjarlo, y altra en lo interiòr pera lligar lo batall, que sol ser de os, de ferro ó de fusta mòlt forta. Ne hi ha de varios tamanys, y se usan pera tòta especie de bestiar. *Cencerro, cencerra*. Tintinnabulum. *Clarine, clairon*. Campanello.

ESQUÈLLA. La que porta lo esquellèr. *Arrancadera*. Tintinnabulum. *Sonnaille*. Campanaccio.

ESQUÈLLA. Pèx. CABRÓ.

¿QUI POSARÁ LA ESQUÈLLA AL GAT? expr. fam. ab que s' explica y pondèra la dificultat ó impossibilitat que se troba en la execució de alguna cosa. *¿Quién ha de llevar el gato al agua?* Quis nodum dissolvet? *Qui doit franchir le pas?* Chi sciorrà il nodo?

ESQUELLÈR. s. m. Lo moltó ó altre animal que va davant del ramad, guiand als demès. *Manso, julo*. Sectarius, dux gregis. *Bélier, mouton ou bœuf qui va à la tête d'un troupeau*. Montone che va in capo alla greggia.

ESQUELLETA. s. f. dim. de ESQUÈLLA. *Cencerrillo, cencerrilla*. Leve tintinnabulum. *Petit clairon*. Campanellino.

ESQUELLOTS. s. m. pl. Lo sòròll desapacible que se fa ab esquèllas, corns y altras cosas pera burlarse dels viudos la nit que se casan. *Cencerrada*. Plurium tintinnabulorum strepitus. *Charivari*. Scampanata.

FÈR ESQUELLOTS. fr. Fèr un sòròll desapacible ab esquèllas, corns y altras cosas pera burlarse dels viudos la nit que se casan. *Dar cencerrada*. Tintinnabulis obstrepere. *Faire charivari*. Far una scampanata.

ESQUENA. s. f. Las espatllas. *Espalda*. Dorsum. *Dos, derrière*. Dorso, tergo, dosso.

ESQUENA. ant. CANTÓ.

ESQUENA. La part del llibre oposada al calre, en la cual se posa lo rétol. *Lomo*. Tergum. *Dos*. Dosso.

ESQUENA. La part del ganivet oposada á tall. *Recazo, lomo*. Cultri dorsum vel pars aciei opposita. *Dos*. Costola.

ESQUENA DE ASE. Lo llòm ó figura en declivi de una y altra part, que tè alguna cosa. *Caballete*. Carina. *Dos d'âne*. Schiena d' asino.

CÁURER DE ESQUENA. fr. Cáurer de espatllas ó bòca per amunt. *Dar de espaldas*. In dorsum labi. *Tomber à la renverse*. Cadere rovescioni.

ESPÒLSAR LA ESQUENA. fr. fam. Pegar á algú. *Sacudir el polvo; menear ó tocar el bulto; tocar ó zurrar la pámpana*. Verberare. *Épousseter*. Spazzare, bastonare.

GIRAR LA ESQUENA. fr. GIRAR LAS ESPATLLAS.

GIRAR LA ESQUENA Á ALGÚ. fr. met. GIRAR LAS ESPATLLAS Á ALGÚ.

PARAR LA ESQUENA. fr. met. y fam. Sufrir, aguantar. *Hacer costilla*. Patienter sustinere. *Se résigner, souffrir patiemment*. Cacciarsi addosso, sofferire.

PORTAR Á LA ESQUENA. fr. met. PORTAR AL COLL.

TIRARS' HO Á LA ESQUENA. fr. TIRARS' HO Á LAS ESPATLLAS.

TOCAR LA ESQUENA. fr. fam. ESPOLSAR LA ESQUENA.

ESQUENANTO. s. m. Hèrba de la India y Arabia un poc semblant al agram, ab espigas de dòs en dòs, curtas y cubertas de bòrrissol blanc. Es aromática y medicinal. *Esquenanto*. Andropogon schænanthus. *Schænanthe*. Sorta d'erba dell' India e dell' Arabia.

ESQUÈR. s. m. Lo ceu que se posa en lo am pera pescar. *Cebo*. Esca. *Appât*. Esca.

ESQUÈR. La bòssa en que se porta la esca, pèdra y foguèr. *Esquero*. Escæ marsupium. *Grande bourse de cuir*. Borsa dove si mette il battifuoco, pietra, etc.

ESQUER, RRA. adj. que se aplica á la part ó siti oposad al costat dret. *Izquierdo, siniestro*. Sinister. *Gauche*. Sinistro, manco.

ESQUERDA. s. f. Obertura prolongada en algun cos sólido, que no arriba á dividirlo del tòt. *Hendedura, hendidura*. Rima. *Fente*. Fesso, fessura.

ESQUERDA. La obertura llarga y estreta que se fa en la terra per la mòlta seqnedat. *Grieta*. Fissura. *Crevasse*. Crepaccio.

ESQUERDA. La que fa lo aire á la fusta. *Venteadura*. Rima. *Soufflure*. Fenditura.

ESQUERDA. La que se fa èntre dòs posts de un barco. *Costura*. Rima. *Soufflure*. Fessura.

ESQUERDA. ant. ESTÈLLA.

ESQUERDAS. pl. Lo conjunt de trossets que saltan de las pèdras que pican. *Rocalla*. Glarea. *Rocaille, gravier*. Ghiaja.

ESQUERDAR. v. a. Fèr alguna esquerda en un cos sólido. Se usa també com recíproc. *Hender*. Findere. *Fendre*. Fendere.

ESQUERDAR. Fèr una ó mòltas esquerdas en alguna cosa, esclafandla ó pegandli algun cop; com ESQUERDAR una canya, un canti, etc. *Cascar*. Conquassare. *Fracasser, casser*. Fracassare.

ESQUERDARSE. v. r. Fèrse una ó mòltas esquerdas en la fusta. *Esquebrajarse, henderse*. Findi. *Fendre, s'entr'ouvrir*. Fendersi.

ESQUERN. s. m. ant. ESCARNI.

ESQUERP, PA. adj. Se diu de las persònas que tènen lo geni intractable. *Zahareño, huraño, arisco, furo, huron*. Asper, durus. *Dedaigneux, intraitable*. Schifo, ritroso.

ESQUERP. Se diu també del animal que fugi de tòthom ó no es manso. *Arisco, huraño, zahareño, arañero*. Ferus. *Hagard*. Fiero, ruvido.

ESQUERRÀ, NA. adj. Lo qui usa de la ma esquerra del modo y pera lo que las demès persònas usan de la dreta. *Zurdo, izquierdo, zoco, zocato*. Scæva. *Gaucher*. Mancino.

ESQUERRE, RRA. adj. ESQUERR.

ESQUERRER, RA. adj. ant. ESQUERRÁ.

ESQUÈX. s. m. ESQUINS.

ESQUÈX. La ruptura de la branca que sèn porta part de la escorxa, y fins del trònc á que está agafada. *Desgajadura*. Rami avulsio. *Rupture*. Squarciatura, rottura.

ESQUÈX. Bròt que se arranca del trònc ó de la cama principal de una planta esquexandlo, pera que introduid en terra fassa arrels y fòrme una planta nova. *Cogollo, esqueje*. Surculus. *Jet, rejeton*. Germoglio, rampollo, bracco.

ESQUEXAD, DA. adj. vulg. Se aplica al subgècte llicenciòs y desbaratad, y també als matèxos costums y vida de semblant subgècte. *Roto*. Effrons, liber. *Débauché, libertin*. Libertino, vizioso.

Á LA ESQUEXADA. mod. adv. Cap á un costat, oblicuamènt, al travès. *Sesgamente, sesgadamente, al sesgo*. Obliquè. *Obliquement, de biais*. A sghembo, a sbiescio.

ESQUEXAR. v. a. ESQUINSAR.

ESQUEXAR. Arrancar las brancas dels arbres. *Desgajar*. Scindere. *Arracher*. Svellere, strappare.

ESQUIF. s. m. Barco pètit que se porta en lo vaxèll pera saltar en terra y altres usos. *Esquife*. Scapha. *Esquif*. Schiffo.

ESQUILADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui esquila. *Esquilador*. Pecoris tonsor. *Tondeur*. Tosatore.

ESQUILAMÈNT. s. m. L'acció y efècte de esquilar. *Esquileo, esquila*. Pecoris tonsio. *Tonte, tondaison*. Il tosare.

ESQUILAR. v. a. Tallar ab estisòras lo pel ó llana del bestiar. *Esquilar*. Tondere. *Tondre*. Tondere, tosare.

ESQUINANTO. s. m. Certa especie de jònc oloròs y medicinal. *Esquinante, esquinanto*. Juncus aromaticus. *Schénante*. Giunco odorifero.

ESQUINENCIA. s. f. ESCANENCIA.

ESQUINS. s. m. Ruptura de algun vestid ó tela. *Rasgon*. Scissura, incisio. *Accroc*. Squarcio, stracciatura.

ESQUINSAD, DA. adj. vulg. ESQUEXAD.

ESQUINSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui esquinsa. *Rasgador*. Scindens. *Celui qui déchire*. Squarciatore, stracciatore.

ESQUINSAR. v. a. Dividir ab forsa algunas cosas de poca consistencia; com texids, pèlls, papèrs, etc. *Rasgar*. Discindere, scindere. *Déchirer, lacérer*. Squarciare.

ESQUINSAR. Esquexar, destrossar alguna cosa de roba. *Descalandrajar*. Scindere, desrumpere, in frustra secare. *Déchirer, mettre en pièces*. Squarciare, lacerare, stracciare.

PÈNDRER DE ESQUIRA. fr. PÈNDRER DE TÈMA.

ESQUIRLA. s. f. ant. ESBERLA.

ESQUIROL. s. m. Animal cuadrúpedo de un pam y mitj de llarg, que tè lo llòm

de colòr negre mès ó ménos fosc y á vegadas rojenc, lo vèntre blanc ó de colòr mès clar, y la cua mòlt llarga y mòlt peluda. Viu en los boscos, ahònt se alimènta del fruit dels arbres; es mòlt lleugèr, y salta á una distancia extraordinaria dèsde la còpa dels matèxos; no está may quiet, y tè la singularitat de ficarse ab la ma lo alimènt á la bòca. *Ardilla.* Sciurus. *Écureuil.* Scojattolo.

ESQUIRRO. s. m. *Med.* Tumòr empedernid ab poc ó ningun dolòr. *Escirro.* Scirrhoma. *Squirre.* Scirro.

ESQUISID, DA. adj. Lo que es de singular y extraordinaria invenció y primòr en sa especie. *Exquisito.* Exquisitus. *Exquis, excellent.* Squisito, eccellente.

ESQUISIDAMÈNT. adv. mod. En un modo ó tèrme exquisid. *Exquisitamente.* Exquisitè. *D'une manière exquise.* Squisitamente.

ESQUISIDÍSSIM, MA. adj. sup. de ESQUISID. *Esquisitisimo.* Valdè exquisitus. *Très-exquis.* Squisitissimo.

ESQUISIT, TA. adj. ESQUISID.

ESQUITLLADA. s. f. BELLISCADA.

ESQUITLLAR. v. n. BELLISCAR.

ESQUITX. s. m. Ratj de alguna cosa líquida que ix improvisamènt. *Chorretada.* Salientis liquoris inopinatus impetus. *Jaillissement.* Schizzo.

ESQUIU, VA. adj. Desdenyòs, desagradable, aspre. *Esquivo.* Asper, insuavis. *Dédaigneux, malgracieux.* Rubido, aspro, disprezzante.

ESQUIVADÒR. s. m. Lo qui esquiva la cassa. *Ojeador.* Ferarum exagitator. *Rechasseur.* Colui che ricaccia.

ESQUIVAR. v. a. Espantar ab crids la cassa pera que se axeque ó vaje al siti ahònt se li ha de tirar. *Ojear.* Abigere. *Rechasser.* Ricacciare.

ESQUIVAR. ant. Evitar. *Esquivar.* Vitare, declinare. *Esquiver, éviter.* Schivare, sfuggire.

ESQUIVESA. s. f. Desapègo, aspresa, desagrado. *Esquivez.* Asperitas. *Dédain, mépris.* Asprezza, sprezza, ruvidezza.

ESQUIVITAT. s. f. ant. ESQUIVESA.

ESQUÍVOL. adj. ESQUIU.

ÈSSA. s. f. ès, nom de la lletra S.

FÈR ÈSSAS. fr. fam. Anar de tort lo borratxo. *Estar hecho una equis.* Ebrium esse. *Faire des s.* Essere ubbriaco.

ESSENCIA. s. f. Lo sèr y naturalesa de las cosas. *Esencia.* Essentia, natura. *Essence.* Essenza.

QUINTA ESSENCIA. Lo mès fi y acrisolad de las cosas. Se anomena comunamènt així lo esperit que per medi de la quimica s' extrau dels licòrs y altras cosas. *Quinta esencia.* Defæcatissimus liquorum spiritus. *Quintessence.* Quintessenza.

SER DE ESSENCIA DE ALGUNA COSA. fr. Ser precis, indispensable, ser condició inseparable de alguna cosa. *Ser de esencia de alguna cosa.* Necesse esse. *Être essentiel.* Essere essenziale.

SER LA QUINTA ESSENCIA DE ALGUNA COSA. fr. met y fam. Ser lo mès pur, lo mès fi y acendrad de èlla. *Ser la quinta esencia de alguna cosa.* Rei cujuspiam purissimum, defæcatissimum esse. *Être ce qu'il y a de plus exquis.* Il più squisito, il più scelto di checchessia.

ESSENCIAL. adj. Lo que pertany á la essencia de alguna cosa; y así se diu que l' ánima es part ESSENCIAL del home. *Esencial.* Ad essentiam pertinens. *Essentiel.* Essenziale.

ESSENCIAL. Substancial, principal, notable. *Esencial.* Præcipuus. *Essentiel, principal, remarquable.* Essenziale, necessario.

ESSENCIALÍSSIM, MA. adj. sup. de ESSENCIAL. *Esencialisimo.* Quod præcipue ad essentiam pertinet. *Très-essentiel.* Essenzialissimo.

ESSENCIALMÈNT. adv. mod. Per essencia, per naturalesa. *Esencialmente.* Essentialiter. *Essentiellement.* Essenzialmente.

ESSER. v. subs. y aux. SER, ESTAR.

ESSER. s. m. ant. SÈR.

ESSER. ant. ESTAD.

EST. s. m. Un dels cuatre punts cardinals que correspon al oriènt. *Este.* Oriens, ortus. *Est.* Levante, oriente.

EST. Lo vènt que vè de la part del orient. *Este.* Oriens, eurus, solanum. *Est.* Levante.

ÈST, TA. pron. demostratiu de lo que está ó se tè presènt. *Este.* Hic, *celui-ci.* Questo, costui.

ESTABELLAR. v. a. Tirar ab violencia una cosa contra altra fènduela trossos. *Estrellar.* Confringere. *Briser,* ... Frangere, ammaccare.

ESTABELLARSE. v. r. Parland de ... cacións fèrse trossos pegand contra ...

rocas. *Fracasar, estrellarse.* Illidi. *Se briser, se fracasser.* Infrangersi.

ESTÁBIL. adj. ant. ESTABLE.

ESTABILITAT. s. f. Permanencia, duració, firmesa. *Estabilidad.* Stabilitas, firmitas. *Stabilité.* Stabilità.

ESTABLE. adj. Constant, durable, permanènt. *Estable.* Stabilis. *Stable, permanent.* Stabile.

ESTABLE. s. m. Lloc cubert ahònt se recullen las caballerías y altre bestiar pera descansar y mènjar. *Establo, caballeriza, cuadra.* Stabulum. *Étable, écurie.* Stalla.

ESTABLE. ant. La menjadòra de las cabalcaduras. *Pesebre.* Præsepe, præsepium, præsepis, præsepes, præsepia. *Crêche.* Mangiatoja.

ESTABLE. ant. CORRAL, en la cuarta accepció.

ESTABLEMÈNT. adv. mod. Ab estabilitat. *Establemente.* Firmiter. *D'une manière solide.* Stabilmente.

ESTABLÈR. s. m. Lo qui cuida del estable. *Establero.* Stabularius. *Valet d'écurie, d'étable.* Stabulario, stalliere.

ESTABLERIS. s. m. ant. CABALLERIS.

ESTABLERT, TA. p. p. de ESTABLIR. *Establecido.*

ESTABLETA. s. f. dim. de ESTABLE. *Establillo.* Parvum stabulum. *Petite écurie.* Stalletta.

ESTABLÍA. s. f. ESTABLE, en la segòna accepció.

ESTABLIDÒR, RA. s. m. y f. Lo qui establex alguna cosa. *Establecedor.* Auctor, institutor. *Celui qui établit, qui institue.* Stabilitore.

ESTABLIMÈNT. s. m. Llèy, ordenansa, estatut. *Establecimiento.* Statutum. *Loi, statut, ordonnance.* Legge, statuto, ordine.

ESTABLIMÈNT. Fundació, institució, erecció. *Establecimiento.* Erectio, institutio. *Établissement, institution, fondation.* Stabilimento.

ESTABLIR. v. a. Fundar, instituir, fèr de nou alguna cosa. *Establecer.* Statuere, stabilire, instituere. *Établir, fonder.* Stabilire, porre.

ESTABLIR. Ordenar, manar, decretar. *Establecer.* Statuere. *Établir, régler, ordonner.* Stabilire, statuire.

ESTABLIR. ACENSAR.

ESTABLIRSE. v. r. Domiciliarse, fixar sa residencia en alguna part. *Establecerse, avecindarse.* Inter cives adscribi, adnumerari. *S'établir, se fixer.* Stabilirsi.

ESTABLIT, DA. p. p. ant. de ESTABLIR. *Establecido.*

ESTABLITAT. s. f. ant. ESTABILITAT.

ESTACA. s. f. Bastó rodó sènse pulir ab punxa á un dels caps pera clavarlo en terra, en la pared ó en altra part. *Estaca.* Vacerra, stipes. *Pieu.* Piuolo.

ESTACA. Lo trònc verd sèns arrels que se planta pera que se fassa arbre. *Estaca.* Talea. *Bouture.* Barbatella.

ESTACA. Pal gruxud, que se clava sòta de l' aigua y servex de fonamènt en las obras hidráulicas. *Pilote.* Vacerra, palus. *Pilotis.* Palo da far palafitte.

SI ETS ESTACA SUFRIRÁS, SI ETS MASSA FERIRÁS. ref. ab que s' ensenya que debem acomodarnos al tèmps y á la fortuna. *Cuando ayunque, sufre; cuando mazo, tunde.* Temporibus serviendum. *Il faut prendre le temps comme il vient.* Navigare secondo i venti. Far la vesta secondo i panni.

ESTACADA. s. f. Filèra de estacas clavadas que se posan sòbre lo parapeto del camí cubert de modo que èntre èllas no puga passarhi un home. *Estacada, palizada, empalizada.* Vallum. *Palissade.* Palizzato.

ESTACADA. Cualsevol obra fèta de estacas clavadas en terra pera reparo ó defensa. *Estacada, palizada.* Opus vallatum. *Barrière.* Barriera.

ESTACAR. v. a. Clavar en terra una estaca y lligarhi alguna bestia. *Estacar.* Ad palum alligare. *Ficher un pieu en terre, et y attacher une bête.* Conficcare un piuolo in terra e legarvi un animale.

ESTACASSA. s. f. aum. de ESTACA. *Estacon.* Grandior palus. *Gros pieu.* Piuolo grande.

ESTACIÓ. s. f. Cada una de las cuatre parts ó tèmps en que se dividex lo any; que sòn ivern, primavera, estiu y tardòr. *Estacion.* Anni tempestas. *Saison.* Stagione.

ESTACIÓ. Tèmps, temporada; y axí se diu: en la ESTACIÓ presènt. *Estacion.* Tempus. *Saison, temps.* Stagione, tempo.

ESTACIÓ. La visita que se fa per devoció á las iglesias ó altars, detenindse allí algun tèmps á orar davant del Santíssim Sagramènt, particularmènt en los dias de dijous y divéndres sant. *Estacion.* Pia estatio. *Station.* Stazione.

ESTACIÓ. Cert número de parenostres y avemarías que se rèsan visitand al Santíssim Sagramènt. *Estacion.* Preces in statione persolutæ. *Station.* Stazione.

ANAR Á FÈR LA ESTACIÓ. fr. Visitar las iglèsias y resar las oraciòns previngudas pera guanyar las indulgencias. *Andar estaciones.* Templa precibus persolvendis invisere. *Fair les stations.* Fare le stazioni.

FÈR LA ESTACIÓ. fr. ANAR Á FÈR LA ESTACIÓ.

ESTACIONAL. adj. Lo que es propi y peculiar de cualsevol de las estaciòns del any. *Estacional.* Anni tempori cuilibet peculiaris. *Propre de la saison.* Proprio della stagione.

ESTACIONARI, RIA. adj. que se aplica al planeta que en cert tèmps sembla que no tinga movimènt. *Estacionario.* Stationarius. *Stationnaire.* Stazionario.

ESTACTE. s. f. Licòr oloròs trèt de la mirra fresca molta y banyada ab aigua. *Estacte.* Stacta. *Stacten.* Oleo tratto dalla mirra.

ESTAD. s. m. Lo sèr actual y circunstancias en que alguna cosa se troba ó considèra. *Estado.* Status. *État.* Stato.

ESTAD. L'òrde, classe, gerarquía y calitat de las persònas que componen un règne, república ó poble; com lo ESTAD eclesiástic, lo de nobles, etc. *Estado.* Status, ordo, conditio. *État.* Stato.

ESTAD. La classe ó condició de cada hu, confòrme á la cual deu arreglarse sòn género de vida; com ESTAD de soltèr, de casad, etc. *Estado.* Status, vitæ genus. *État.* Stato.

ESTAD. Lo cos polític de una nació. *Estado.* Respublica. *État.* Stato, dominio, regno, stato.

ESTAD. Lo pais ó domini de algun príncep ó senyòr de vassalls. *Estado.* Ditio, regnum. *État.* Dominio, signoria, stato.

ESTAD. La disposició y circunstancias en que se troba alguna cosa. *Estado.* Status, conditio. *État.* Stato, disposizione.

ESTAD. Mida presa de la estatura regular de un home que servex regularmènt pera medir alturas ó profunditats. *Estado.* Statura hominis. *Mesure de la hauteur d'un homme.* La statura dell' uomo.

ESTAD. Lo resúmen per partidas generals que resulta de las relaciòns fètas per menòr, que ordinariamènt se posa en un sol full de papèr; com un ESTAD de las rèndas del comú. *Estado.* Ratio, supputatio. *État.* Stato.

ESTAD DE INNOCENCIA. Aquell en que Dèu criá á nostres primèrs pares en la gracia y justicia original. *Estado de la inocencia.* Innocentiæ status. *État de l'innocence.* Stato d'innocenza.

ESTAD MAJÒR. *Milic.* Cos de oficials sènse tròpa, encarregad en los exèrcits de distribuir las òrdes, vigilar sa observancia y procurar que no falte res pera sa exacta y puntual execució. Se compon del capitá general, dels demès generals, dels primèrs empleads de tòts los rams de un exèrcit, y de tòts los oficials que hi estan empleads. *Estado mayor.* Primariorum ducum cœtus. *État-major.* Stato maggiore.

ESTAD MAJÒR GENERAL. La reunió dels primèrs empleads de un exèrcit y lo punt central de las grans operaciòns militars y administrativas, ahònt se arregla y activa tòt en presencia de las òrdes del gobern y del capitá general. *Estado mayor general.* Rei militari præfectorum cœtus. *État-major général.* Stato maggiore generale.

ESTAD MAJÒR DE UNA DIVISIÓ. Los generals y demès superiòrs de tòts los rams que la componen, y lo punt central ahònt deuen determinarse y vigilarse tòtas las operaciòns de la matèxa, segòns las ordes comunicadas per lo estad majòr general, y lo general que la mana. *Estado mayor de una division.* Rei militaris in cohorte præfectorum cœtus. *État-major d'une division.* Stato maggiore d'una divisione.

ESTAD MAJÒR DE UNA PLASSA. Lo general ó gobernadòr que la mana, lo tinènt de rèy, sargento majòr, ajudants y demès individuos que hi estan agregads. *Estado mayor de una plaza.* Primariorum militarium in urbe munita gobernantium cœtus. *État-major d'une place de guerre.* Stato maggiore d' una piazza.

ESTADS DEL RÈGNE. Los brassos ó estaments que acostumaban tenir vot en corts. *Estados del reino.* Regni ordines. *États du royaume.* Stati generali.

DONAR ESTAD. fr. Col-locar lo pare de familias ó qui está en sòn lloc als fills en lo estad ecclesiástic ó del matrimoni. *Dar estado, poner en estado.* Honestam vitæ rationem alicui constituere. *Établir.* Stabilire.

MUDAR ó PÉNDRER ESTAD. fr. Passar de un estad á altre; com de soltèr á casad, de secular á ecclesiástic. *Mudar ó tomar estado.* Vitæ rationem suscipere vel mutare. *Changer d'état.* Caugiare, mutare stato.

NO FÈR ESTAD. fr. No fèr cas de alguna cosa. *No hacer caso.* Pro nihil æstimare. *N'en faire état.* Non fare capitale, non badarci.

TIRAR PER ALGUN ESTAD. fr. Seguir alguna carrèra ó professió. *Ir por alguna carrera.* Destinari. *Suivre une profession.* Prendere una carriera.

ESTADA. s. f. Detenció que se fa en algun lloc ó paratge. *Estada.* Mansio, mora. *Séjour, demeure.* Dimora, soggiorno.

ESTADA. Mansió y habitació en algun lloc, casa ó paratge. *Estancia.* Mansio, commoratio. *Séjour.* Soggiorno.

ESTADA. La casa ó habitació ahònt se viu. *Vivienda, morada.* Domicilium, sedes. *Demeure, logis.* Casa, abitazione.

ESTADAL. s. m. Tros de cerilla que acostuma tenir de llarg un estad de home: se anomena comunamènt axí encara que sia mès ó ménos llarg. *Estadal.* Candela cerea exilis. *Bougie filée de la hauteur d'un homme.* Candela lunga della statura d' un uomo.

ESTADANT. s. m. Lo qui tè llogada una casa pera habitarla. *Inquilino.* Inquilinus. *Locataire.* Pigionale, affittuolo.

ESTADI. s. m. Lloc públic de cènt y vint y cinc passos geométrics que servia pera exercitar los caballs en la carrèra: també serví antiguamènt pera exercitarse los homes en la carrèra y en la pelea. *Estadio.* Stadium. *Stade.* Stadio.

ESTADI. La distancia ó llargaria de cènt y cinc passos geométrics. *Estadio.* Stadium. *Stade.* Stadio.

ESTADISTA. s. m. Lo qui descriu la població y riquesa de un poble, provincia ó nació. *Estadista.* Rerum publicarum peritus. *Celui qui fait la statistique.* Colui che dassi alla statistica.

ESTADISTA. L' home práctic en negocis de estad, y lo instruid en materias de política. *Estadista.* Politicus. *Homme d'état.* Statista.

ESTADÍSTICA. s. f. Cens de la població dels productos naturals é industrials de una nació ó provincia. *Estadistica.* Census. *Statistique.* Statistica.

ESTAFA. s. f. L' acció y efècte de estafar. *Estafa, petardo.* Dolosa emunctio, fraudatio, sycophantia. *Escroquerie.* Truffa, gheruminella.

ESTAFA. com. ESTAFADÒR.

ESTAFADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui estafa. *Estafador, petardero, petardista, trampista, tramposo.* Sycophanta, fraudator. *Escroqueur.* Truffatore.

ESTAFAR. v. a. Demanar ó tráurer dinèrs ó cosas de valòr ab artificis y enganys, y sèns ánimo de pagar. *Estafar, petardear, trampear.* Sycophantari, astû emungere. *Escroquer.* Truffare, scroccare.

ESTAFERM. s. m. La persòna que s' está parada en un lloc. *Estafermo.* In loco sistens. *Personne plantée sur ses pieds.* Chi è ritto sui due piedi.

ESTAFETA. s. f. Lo correu ordinari que va á caball de un lloc á altre. *Estafeta.* Tabellarius. *Estafette.* Staffetta.

ESTAFETA. La casa ú ofici del correu ahònt s' entrègan las cartas que s' envian y se recullen las que vènen de altres pobles ó règnes. *Estafeta.* Tabellariorum statio. *Bureau de la poste.* Posta.

ESTALVI. s. m. L' acció de estalviar, y també lo que se estalvia. *Ahorro.* Parsimonia. *Épargne.* Risparmio.

ESTALVIS. pl. Especie de capsana de mètall, vímets ó altra materia, que se posa en la taula sòta de las cassolas, pera que aquestas no embruten ni fassan malbé las estoballas. *Redondela.* Circes. *Porte-assiette.* Trespolo per porvi i piatti sopra la mensa.

ESTALVIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui es propens á estalviar. *Ahorrativo.* Parcus, parsimonicus. *Économe.* Risparmiatore.

ESTALVIAMENT. s. m. ant. ESTALVI.

ESTALVIANT, TA. adj. ESTALVIADÒR.

ESTALVIAR. v. a. Detráurer y reservar alguna part del gasto ordinari. *Ahorrar.* Sumptibus parcere. *Épargner, économiser, ménager.* Risparmiare.

ESTALVIAR. Gastar poc ó ab economía de alguna cosa; fèrla durar. *Endurar.* Sumptui parcere. *Économiser.* Risparmiare, far economia.

ESTALVIARSE. v. r. Plányerse, escusarse algun traball, pèrill, dificultat ó altra cosa. *Ahorrarse.* Parcere labori. *S'épargner, se choyer.* Risparmiarsi.

ESTALLIT. s. m. ESPETEG.

ESTAM. s. m. La part de la llana que tè los brins mès llargs. *Estambre*. Stamen. *Étaim*. Stame.

ESTAM. Lo fil fèt de ESTAM. *Estambre*. Filum stamineum. *Fil d'estame*. Filo di stame.

ESTAMÈNT. s. m. Cada un dels estads que concorrian á las còrts en Aragó; eran lo ecclesiástic, lo dels nobles, lo dels caballèrs, y lo de las ciutads y vilas. *Estamento*. Regni ordo. *Assemblée des états généraux*. Assamblea degli stati generali.

ESTAMÈNT. Cada un dels dòs cossos col-legiads establerts per lo estatut rèal, que eran lo dels prócers y lo dels procuradòrs del règne. *Estamento*. Regni comitia. *Chacune des chambres constituées par le statut royal*. Ognuno dei corpi o assamblee stabiliti dallo statuto reale di Spagna.

ESTAMÈNT. p. us. ESTAD.

ESTAMENYA. s. f. Especie de texid de estam sensill y ordinari. *Estameña*. Stamineum textum. *Étamine*. Stamigna.

ESTAMPA. s. f. Cualsevol imatge ó figura trasladada al papèr ó altra materia per medi de la impressió de la lámina de brònse, plòm, fusta ó altra materia en que está esculpida. *Estampa*. Imago, icon. *Estampe*. Stampe, rame.

ESTAMPA. IMPRÈMPTA.

DONAR Á LA ESTAMPA. fr. Publicar, imprimir alguna obra. *Dar á la estampa*. Typis committere. *Mettre au jour*. Dare, mettere in luce, a luce, alla luce.

VIVA ESTAMPA. Se diu del subgècte mòlt semblant á altre en figura ó altra cosa. *Traslado*. Exemplar, imago. *Vrai portrait*. Viva immagine.

ESTAMPAR. v. a. Imprimir, dèxar pintads en lo papèr los motllos de las lletras ó altras figuras per medi de la prèmpsa. *Imprimir, estampar*. Typis mandare, imprimere. *Imprimer*. Stampare.

ESTAMPÈR. s. m. Lo qui fa ó ven estampas. *Estampero*. Imaginum impressarum venditor, artifex. *Imager*. Stampatore, e chi vende stampe.

ESTAMPÈR. IMPRESSÒR.

ESTAMPERÍA. s. f. La oficina ahònt se estampan las láminas ó se venen las estampas. *Estamperia*. Officina imaginibus imprimendis seu vendendis. *Boutique de celui qui fait ou vend des estampes*. Stamperia.

ESTAMPETA. s. f. dim. de ESTAMPA. *Estampilla, estampita*. Imaguncula. *Petite estampe*. Stampetta.

ESTAMPID. s. m. Traballad de rellèu que fan los artífices en las pèssas de plata, or ó altre mètall. *Abolladura*. Bullatum opus. *Bosse*. Acciaccato.

ESTAMPILLA. s. f. Motllo de mètall en que estan formadas de rellèu las lletras y rúbrica que componen la firma de algú. Se usa principalmènt per las firmas del rèy en los despatxos y per las de altras persònas que tenind dependencias no tènen prou vista ó pòls pera firmar ab la ma. *Estampilla*. Chirographum cœlatum. *Estampille*. Stampatella, impronta.

ESTAMPIR. v. a. Fèr rellèus en las pèssas de or, plata ó altre mètall. *Abollonar, bollar*. Bullis ornare. *Travailler en bosse*. Lavorare in rilievo.

ESTANC. s. m. Embarg ó prohibició del curs ó venda llibre de algunas cosas, y lo assènto que se fa pera apropiarse la venda de algunas cosas posand un preu fixo á que hajan de véndrerse. *Estanco*. Monopolium. *Bail passé pour la vente exclusive de certaines marchandises*. Monopolio.

ESTANC. Lo siti, paratge ó casa en que se venen las cosas estancadas. *Estanco*. Taberna mercium monopolio obstrictarum. *Boutique où l'on vend des marchandises avec privilége exclusif*. Bottega dove si vendono le mercanzie con privilegio.

ESTANCAR. v. a. Detenir y parar lo curs y corrènt de alguna cosa, y fèr que no passe endavant. Se usa també com recíproc. *Estancar*. Detinere. *Arrêter*. Arrestare, fermare.

ESTANCAR. Privar la llibre venda de algunas articles encarregandlla á determinadas persònas, com se fa ab lo tabaco, sal, etc. *Estancar*. Monopolio obstringere res venales. *Défendre la vente de certaines marchandises*. Vietare la vendita di certe mercanzie.

ESTANCAR. Suspéndrer, detenir lo curs de alguna dependencia. *Estancar*. Procrastinare, differre. *Suspendre*. Sospendere, differire, prolungare.

ESTANCARSE. v. r. EMBASSARSE.

ESTANCASANG. s. m. ant. ESTRÒNCASANG.

:STANCIA. s. f. Aposènto, cuarto ahònt se habita ordinariamènt. *Estancia*. Cubiculum. *Salle, chambre*. Stanza, camera.

STANDARDER. s. m. ant. Lo qui tè á sòn cárreg portar lo estandart. *Portaestandarte*. Signifer, vexillifer, vexillarius. *Porte-bannière*. Stendardiere.

STANDART. s. m. Insignia que usa la milicia en un tros de roba cuadrada pènjand de una asta, en que se brodan ó sobreposan las armas rèals y las del cos. Lo usa solamènt la caballeria. *Estandarte*. Vexillum. *Étendard, drapeau, bannière*. Stendardo.

;TANQUÈR. s. m. Lo qui está encarregad de la venda del tabaco en algun estanc. *Estanquero, estanquillero*. Tabernarius tabaci venditioni publicâ auctoritate præpositus. *Celui qui vend le tabac pour le compte de l'état*. Chi vende il tabacco a conto dello stato.

:TANQUILLO. s. m. Lo puèsto ó botiga ahònt se ven á la mènuda lo tabaco estancad. *Estanquillo*. Taberna ubi tabacum venale exponitur. *Boutique où l'on vend en détail le tabac*. Bottega dove si vende il tabacco al minuto.

TANT. p. pres. de ESTAR. Lo qui está presènt ó permanènt en algun lloc. *Estante*. Præsens. *Étant, se trouvant, xe*. Stante.

NT. s. m. PRESTATGE.

ANTEROL. s. m. *Ndut*. Fusta á mo o de columna que en las galeras está principi del passadís de pòpa á proa, en que se apoya lo toldo. *Estanterol*. olumnare lignum in foro navis erec m. *Ganche*. Colonna di legno nelle lere.

ANTIS, SA. adj. Passad. Se diu de s cosas de mènjar cuand comensan á rrómprerse. *Sentido*. Tabescens. *Gâ* : Infracidato, guastato, corrotto.

ANTOT. s. m. territ. SUSTENTACLE.

ANY. s. m. Mètall mès dur, dúctil y illant que lo plòm, de colòr semblant de la plata, peró mès fòsc, que crux and se doblega, y si se frega ab los s llansa un olòr particular. *Estaño*. annum. *Étain*. Stagno.

Y. Concavitat en la terra ahònt se atan y mantènen mòltas aiguas. *Laguna*, lago. Stagnum. *Lagune, lac*. lude.

NYAR. v. a. Donar un bany ó capa de estany á las cosas fètas de altres mètalls pera sòn millòr us. *Estañar*. Stanno oblinire. *Étamer*. Stagnare.

ESTANYAR. Soldar ab estany las pèssas trencadas, ó que se volen unir, de ferro, còure, etc. *Estañar*. Stanno consolidare. *Étamer*. Stagnare.

ESTANYÈR. s. m. Lo qui traballa en obras de estany ó las ven. *Estañero*. Stanneorum operum artifex aut venditor. *Étameur*. Stagnatore.

ESTAQUET. s. m. Estaca de fusta que se clava en terra y servex pera mirar per sa extremitat algun objècte ó péndrer alguna mida dèsde lluny. *Piquete*. Stipes terræ fixus quidquam faciendum aspiciendumve indicans. *Jalon*. Bastone da livello.

ESTAQUETA. s. f. dim. de ESTACA. *Estaquilla*. Clavulus ligneus. *Petit pieu*. Piccolo pinolo.

ESTAQUETA. Paperet tort que los minyòns posan á las mòscas en la part posteriòr. *Libramiento*. Papyrus pensilis. *Petit morceau de papier roulé*. Pezzo di carta.

ESTAQUIROT. s. m. fam. ESTAFERM.

ESTAR. v. auxiliar que junt ab lo gerundi de altre verb no li anyadex significació, y sols servex pera conjugarlo, com ESTAR llegind, ESTAR escribind, que equival á llegir y escríurer actualmènt. Se usa també ab verbs recíprocs ab certa significació de frecuentatius; y axí se diu: ESTARSE morind ó ESTAR morindse. *Estar*. fran. *Être à; être sur le point*. Stare a, stare pronto, presso.

ESTAR. v. n. Existir de algun modo ó trobarse actualmènt en algun lloc. *Estar*. Adesse, esse. *Être*. Stare.

ESTAR. Aténdrer, com ESTÁ ab mí, ESTÁ en lo que fa. *Estar*. Animadvertere, videre. *Faire attention*. Ascoltare, far atenzione.

ESTAR. ESTAR QUIÈT.

ESTAR. Detenirse, trigar. *Estarse*. Morari, cunctari. *S'arrêter*. Indugiare.

ESTAR. Víurer, habitar; y axí se diu que fulano ESTÁ en tal carrèr, en tal casa. *Vivir, habitar*. Morari. *Demeurer*. Stare.

ESTAR. Ser de dictámen, opinar, enténdrer, com ESTIC en assó, ESTIC en que plourá. *Estar*. Opinari, credere. *Croire, être d'avis*. Pensare, credere.

ESTAR. Junt ab alguns adjectius equival á trobarse afectad de la passió del cos ó

del ánimo que èlls significan, com ESTAR malalt, causad, trist, alègre, etc. *Estar*. Esse. *Être*. Essere.

ESTAR. Junt ab alguns adjectius equival á trobarse en la situació ó modo que èlls significan, com ESTAR dret, assentad, núvol, seré, etc. *Estar*. Esse. *Être*. Essere, stare.

ESTAR. Junt ab la partícula *á* y alguns noms equival á obligarse, com ESTAR Á la perdua, etc. *Estar*. Sponsionem facere. *Être prêt, disposé à faire*. Essere disposto.

ESTAR. Junt ab la preposició *de* significa executar alguna cosa ú ocuparse èn èlla de cualsevol modo que sia, com ESTAR DE matansa, ESTAR DE muda de casa, etc. *Estar*. Intendere. *Être occupé, être en, à, sur le point de*. Essere di, stare di.

ESTAR. Junt ab la preposició *en* y alguns noms equival á consistir. Se usa solamènt en tercèras persònas del singular; y axí se diu tòt ESTÁ EN axó, tòt ESTÁ EN que vinga. *Estar*. Consistere. *Consister en, être cause, motif*. Dipendere, stare.

ESTAR. Junt ab la preposició *per* ó *pera* y lo infinitiu de alguns verbs significa la disposició próxima ó determinació de fèr lo que significa lo verb ab que se junta; y axí se diu: ESTAR PERA morir, ESTAR PERA marxar, etc. *Estar*. Parum abesse quin. *Être disposé, prêt à, sur le point de*. Stare per, stare prossimo, nel punto, in procinto.

ESTAR. Junt ab la preposició *per* y lo infinitiu de alguns verbs significa mòltas vegadas no estar executad encara, ó haberse dèxad de executar lo que los verbs significan; y axí se diu: ESTAR PER escríurer, ESTAR PER madurar, etc. *Estar*. In proximo esse. *Être à*. Stare per.

ESTAR. Junt ab la preposició *per* y lo infinitiu de alguns verbs significa també trobarse casi determinad á fèr alguna cosa; y axí se diu: ESTIG PER anármen á passejar, ESTIG PER donarli un revès, etc. *Estar*. Parum abesse quin. *Avoir dessein, envie*. Desiderare, volere, essere disposto.

ESTAR Á LERILERI. fr. Estar una cosa mòlt próxima á succeir. *Estar al caer; estar á la puerta; llamar á la puerta*. Proximum esse. *Être sur le point d'arriver, de survenir*. Essere sul punto, essere in procinto.

ESTAR Á LERILERI. fr. Estar ab poca seguretat ó á pèrill de cáurer. Se diu comunamènt ESTAR Á LERILERI DE CÁURER. *Estar en tanganillas*. Parum securè. *Être peu solide*. Essere pronto, prossimo.

ESTAR Á LERILERI. fr. Estar algú próxim á conseguir alguna cosa, especialmènt un empleo; y axí se diu: fulano ESTÁ Á LERILERI de conseguir una toga. *Estar en cántaro*. Proximum esse. *Être sur les rangs*. Essere in istato.

ESTAR Á VEURER VENIR. fr. Esperar pera la resolució de alguna cosa la determinació ó intenció de altre ó lo succès futur. *Ver venir*. Exspectare. *Voir venir, attendre l'issue*. Sperar gli eventi.

ESTAR AB ALGÚ. fr. Opinar del matèix modo que èll. *Ser con alguno*. Cum aliquo opinari. *Être du parti de quelqu'un, être de son avis*. Essere dè parere d' uno.

ESTAR BÈ AB ALGÚ. fr. Conservar sa amistat y favòr. *Estar bien con alguno*. Gratum alicui esse. *Jouir de l'amitié de quelqu'un*. Essere amico.

ESTAR BÈ Ó MAL UNA COSA Á ALGÚ. fr. Aparéxer bè ó mal ab èlla; y axí diem: tal colòr ó tal vestid ESTÁ BÈ á fulano. La capa no li ESTÁ BÈ, etc. *Estar, caer bien ó mal una cosa á alguno*. Proprié alicui convenire. *Aller bien ou mal*. Andar bene o male, affarsi.

ESTAR BÈ Ó MALAMÈNT ALGÚ. fr. Disfrutar ó no de conveniencias ó comoditats. *Estar bien ó mal alguno*. Jucundè vel commodè vitam agere. *Être ou n'être pas à son aise*. Essere o non essere comodi.

ESTAR BÈ UNA COSA Á ALGÚ. fr. Convenirli, serli útil. *Estar bien una cosa á alguno*. Convenire. *Aller bien*. Convenire, essere profittevole.

ESTAR EN ALGUNA COSA. fr. Créurerla, estar persuadid de èlla; y axí se diu ... en que vindrá fulano. *Estar en alguna cosa*. Credere, censere. *Comprendre, entendre, être au fait*. Credere, ...sare.

ESTAR EN SÍ. fr. Estar en ple judici y ple conexemènt. *Estar en su ...* Mentis compotem esse. *Être dans son bon sens*. Star nel suo senno.

ESTAR EN SÍ. fr. Estar ab atenció y advertencia en òrde á lo que se ...

fa. *Estar en si.* Intentum esse. *Avoir l'esprit présent à ce qu'on fait.* Essere intento.

ESTAR EN TÒT. fr. Atèndrer á un tèmps á mòltas cosas, sèns embarassarse ab la multitut de èllas. *Estar en todo.* Omnibus esse intentum. *Être attentif à tout.* Essere intento a tutto.

ESTAR FORA DE SÍ. fr. Estar algú enagenad y turbad de manèra que no pod arreglar sas acciòns ab acert. *Estar fuera de si.* Alienatum mente esse. *Être hors de soi, transporté.* Essere fuor di se.

ESTAR FORA Ó BÈN FORA DE SABER ALGUNA COSA. fr. No tenir cap noticia de èlla. *Estar ajeno de alguna cosa.* Esse omnino ignarum. *Être éloigné de connaître, de prévoir.* Essere lungi di.

ESTAR PER ALGÚ. fr. Estár á sòn favòr. *Estar por alguno.* Alicui favere. *Protéger quelqu'un, se décider pour lui.* Essere dalla parte d' uno.

ESTAR PER PARIR. fr. Estar en dias de parir, estar la dona prenyada próxima al part. *Estar ó andar en dias de parir; andar anidando.* Partui propiorem esse. *Être à la veille d'accoucher.* Essere partoriente.

ESTAR PER RÉBRER. fr. Estar alguna senyòra disposada pera rébrer visitas. *Estar de recibo.* Ad excipiendum paratam esse. *Être parée pour recevoir des visites.* Essere disposta a ricever le visite.

ESTAR PER VÉURERSE. fr. HABERSE DE VÉURER.

ESTAR PITJÒR. fr. Trobarse en mès mal estad que ántes alguna cosa, lo malalt, etc. *Estar peor.* In pejus versum esse. *Aller plus mal.* Essere più ammalato.

ESTAR SÒBRE ALGÚ, Ó SÒBRE ALGUN NEGOCI. fr. Instar á algú ab frecuencia, ó promóurer algun negoci ab eficacia. *Estar sobre uno, ó sobre un negocio.* Instare, urgere. *Presser vivement une personne, une affaire.* Essere sopra uno affare.

ESTAR SÒBRE SÍ. fr. Estar ab serenitat y precaució. *Estar sobre si.* Mente serenâ, tranquillo animo esse. *Se posséder.* Connettere.

BÈ LI ESTÁ. expr. fam. ab que se denota que tè merescud algú lo mal que li succeex. *Bien empleado: bien empleado le está.* Meritò plectitur. *C'est bien fait, il le méritait.* Gli sta bene.

ESTÁ QUE PETA. loc. fam. ESTÁ GRAS QUE PETA.

ESTÁ QUE REVÈNTA. loc. fam. ESTÁ GRAS QUE PETA.

ESTIG AB VOSTÈ. expr. LUÈGO ESTIG AB VOSTÈ.

ESTIG EN MÍ. loc. fam. ab que algú exprèssa que creu ó está persuadid de alguna cosa, com ESTIG EN MÍ que no valdrá res tal ó tal obra que se imprimex: ESTIG EN MÍ que no se casarà fulano. *Tengo para mí.* Puto, credo, mihi videtur. *Être d'avis, croire, se persuader.* Essere di parere, credere.

LUÈGO ESTIG AB VOSTÈ. expr. que se usa pera prevenir á algú que espere un poc. *Soy con V.* Tecum adsum, quamprimum adsto. *Je suis à vous, je viens tout à l'heure.* Son da voi.

MÒLT BÈ LI ESTÁ. expr. fam. BÈ LI ESTÁ.

ESTARANYINAR. v. a. ESTRENYINAR.

ESTARGID. s. m. *Pint.* Lo dibux que resulta en lo papèr ó tela de l' acció ú operació de estargir. *Estarcido.* Imago seu figura transmisso carbonario pulvere delineata. *Dessin poncé.* Disegno spolverizzato.

ESTARGIR. v. a. *Pint.* Passar lo dibux ja picad á altra part fregand sòbre èll una munyeca. *Estarcir.* Imaginem seu figuram transmisso carbonario pulvere delineare. *Poncer.* Spolverizzare.

ESTARNUDAR. v. n. ESTERNUDAR.

ESTAT. s. m. ant. ESTADI.

ESTATGE. s. m. p. us. HABITACIÓ.

ESTATGER. s. m. ant. ESTADANT.

ESTÁTIC, CA. adj. EXTÁTIC.

ESTÁTICA. s. f. Part de la mecánica que tè per objècte lo equilibri dels cossos sólidos. *Estática.* Statica. *Statique.* Statica.

ESTATUA. s. f. Figura de bulto treballada á imitació del natural. *Estatua.* Statua. *Statue.* Statua.

MERÈXER UNA ESTATUA. fr. ab que se pondèran y engrandexen las acciòns de algú. *Merecer estatua.* Statuâ dignum esse. *Il mérite bien un monument.* Merita una statua.

ESTATUARI. s. m. Lo qui fa estatuas. *Estatuario.* Statuarius. *Statuaire.* Statuario.

ESTATUIR. v. a. for. Establir, ordenar, determinar. *Estatuir.* Statuere. *Statuer, ordonner.* Statuire.

ESTATURA. s. f. Alsada de una persòna. *Estatura.* Statura. *Stature.* Statura.

ESTATUT. s. m. Establimènt, règla que tè forsa de llèy pera lo gobern de algun

cos. *Estatuto.* Statutum. *Statut.* Statuto.

ESTAXA. s. f. La corda ó cap lligad á la fitòra que se clava á las balenas pera matarlas. *Estacha.* Rudens hamo instructus. *Corde ou câble où est attaché le harpon dans la pêche de la baleine.* Corda dove s' adatta la delfiniera nella pesca della balena.

ESTAY. s. m. *Nd t.* Cap gros que va de la gabia majòr al triquet, y lo qui va de allí al baupres. *Estay.* Funis quidam in navibus. *Étai.* Straglio.

ESTECH. s. m. ant. ESTACADA.

ESTEL. s. m. territ. ESTRÈLLA.

ESTELA. s. f. territ. ESTRÈLLA.

ESTELAD, DA. adj. territ. ESTRELLAD.

ESTELER. s. m. ant. ASTRÓLEG.

ESTELIONAT. s. m. for. Delicte que comet lo qui defrauda maliciosamènt á altre, ocultand en lo contracte la obligació que sòbre la hisènda, alaja ó altra cosa tè fèta anteriormènt. *Estelionato.* Stellionatus. *Stellionat.* Stellionato.

ESTÈLLA. s. f. Lo tros de fusta que se trau de èlla cuand se traballa, ó lo qui quèda de un bastó que se ha trencad. *Astilla.* Assula. *Esquille, éclat, écli.* Scheggia.

ESTÈLLA. Una de las parts de un trònc que resultan de obrirlo per lo llarg ab destral, tascòns ó altre instrumènt. *Raja.* Assula. *Copeau.* Coppone.

ESTÈLLAS. pl. Bocins de llènya. *Rozo.* Lignorum scissorum reliquiæ. *Copeaux, menu bois.* Scheggia.

ESTÈLLALLÈNYA. s. m. ASTÈLLALLÈNYA.

ESTELLAMENT. s. m. ant. ESPETEG.

ESTELLAR. v. a. Fèr estèllas. *Astillar.* In assulas scindere. *Rompre, diviser en éclats.* Rompere, ridurre in ischeggie.

ESTÈLLAR. Partir la llènya ab destral, tascòns ó altre instrumènt. *Rajar.* Scindere. *Fendre.* Fendere.

ESTELLAR. v. n. ant. ESPETEGAR.

ESTÈLLASSA. s. f. aum. de ESTÈLLA. *Astillon.* Magna assula. *Gros éclat.* Scheggia grande.

ESTÈLLETA. s. f. dim. de ESTÈLLA. *Astillita, astillica; rajilla, rajita, rajica, rajuela.* Parva assula. *Petit éclat.* Piccola scheggia.

ESTELLETA. La punta de fusta ó altra cosa que se clava en la carn. *Rancajo.* Cuspis. *Écharde.* Sverza.

ESTEMORDIR. v. a. Fèr pòr, atemorisar. *Amedrentar, atemorizar.* Metum injicere. *Intimider, effrayer, épouvanter.* Impaurire, sbigottire.

ESTENALLAS. s. f. pl. Instrumènt de ferro formad de dòs brassos llargs com las estisòras, giradas las puntas ròmas, que se unexen y aprètan una ab altra per agafar alguna cosa. Servexen comunamènt per arrancar claus. *Tenazas.* Forceps. *Tenailles.* Tanaglie.

ESTENALLAS. Las que servexen per agafar los rièlls y trossos d' or en pasta durant la fòsa, y tirarlos á la copèla. *Muelles.* Aurificinæ forceps. *Étangues.* Grossa tanaglia.

ESTENALLETAS. s. f. pl. dim. de ESTENALLAS. *Tenacillas, tenacicas.* Parvus forceps. *Petites tenailles.* Tenagline.

ESTENDILLARSE. v. r. ant. ESTIRARSE.

ESTÉNDRER. v. a. EXTÈNDRER.

ESTÈNDRER. Desembulicar y allargar lo que estaba plegad ó encugid, com estèndrer una pèssa de tela, etc. *Extender, tender.* Extendere, explicare. *Étendre.* Distendere.

ESTÈNDRERSE. v. r. En lo jog de cartas [illegible] rarlas tòtas á la taula en la persuasió de guanyar seguramènt la passada [illegible] pérdrerla. *Tenderse.* Folia lusoria [illegible] lam exponere. *Étaler son jeu.* Mostrare il suo giuoco.

ESTENEDÒR. s. m. Lo qui estèn. *Tendedor.* Qui extendit. *Tendeur, [illegible] deur.* Stenditore.

ESTENEDÒR. Lo lloc ahònt s' estèn alguna cosa, com la roba. *Tendedero, [illegible] lero.* Locus ubi extenditur. *Étendage.* Stenditojo.

ESTENEDÒR. Post de uns dòs palms de [illegible] y prima per la part superiòr, la [illegible] posada en un pal llarg servex per a [illegible] jar y despènjar lo papèr que se [illegible] assecar en las fábricas ó impre[illegible] *Espito.* Patus foliis recens excus[illegible] pendendis destinatus. *Étendoir.* [illegible] ta da stendere i fogli.

ESTEPA. s. f. Arbusto ab las fulles [illegible] blants á las del llorèr, arrugadas [illegible] das de una y altra part y com [illegible] sas, las ramas peludas, y las flors [illegible] cas. *Estepa.* Cistus laurifolia. [illegible] stio, imbrentina.

ESTEPAR. s. m. Lloc ó siti poblad de estepas. *Estepar.* Locus cistis [illegible] *Lieu planté de cistes.* Luogo [illegible] d' imbrentine.

ESTER. adj. ant. ESTRANGÈR.
ESTÉRCOL. s. m. ant. FEMS.
ESTERCOLAMENT. s. m. ant. L' acció y efècte de estercolar ó femar. *Estercoladura, estercolamiento.* Stercoratio. *L'action de fumer, d'engraisser la terre.* Letaminamento.
ESTERCOLAR. v. a. ant. FEMAR.
ESTEREOGRAFÍA. s. f. La descripció corpórea en la pintura. *Estereografia.* Stereographia. *Stéréographie.* Stereografia.
ESTEREOGRÁFIC, CA. adj. Lo que pertany á la estereografia. *Estereográfico.* Stereographicus. *Stéréographique.* Stereografico.
ESTEREOTIPAR. v. a. Imprimir ab planxas fermas ó estables, en que las lletras no se poden separar com en las altras impressiòns. *Estereotipar.* Caracteribus litterisve fixis et immobilibus imprimere. *Stéréotyper.* Stampare in caratteri stereotipi
ESTEREOTIPIA. s. f. Lo art de imprimir ab planxas fermas ó estables, en lloc de las que comunamènt se usan fètas ab lletras soltas que se poden separar. *Estereótipa, estereotipia.* Stereotypia, ars caracteribus fixis imprimendi. *Stéréotypie.* Stereotipia.
ESTÉRIL. adj. Lo que no dòna fruit, com dona ESTÉRIL la que no parex, terra ESTÉRIL la que no produex. *Estéril.* Sterilis. *Stérile.* Sterile.
ESTÉRIL. met. Se diu del any en que la cullita es mòlt escassa. *Estéril.* Sterilis. *Stérile.* Sterile.
ESTERILISAR. v. a. Fèr tornar estéril lo que abans no ho era. *Esterilizar.* Sterilem reddere. *Rendre stérile.* Rendere sterile.
ESTERILITAT. s. f. Calitat que caracterisa las cosas infecundas. *Esterilidad.* Sterilitas. *Stérilité.* Sterilità.
ESTERILITAT. Falta de cullita, carestía de fruits. *Esterilidad.* Fructuum penuria. *Manque de récolte.* Disagio, sterilità.
ESTERLÍ, NA. adj. que se aplica á algunas monedas inglesas, com lliura ESTERLINA. *Esterlin.* Monetæ anglicæ genus. *Sterling.* Sterlino.
ESTERNON. s. m. *Anat.* Os porós col-locad en la part anteriòr del pit, que reb las costèllas. *Esternon.* Os pectoris anterius. *Sternum.* Sterno.
ESTERNUD. s. m. L'acció y efècte de esternudar. *Estornudo.* Sternumentum, sternutatio, sternutamentum. *Éternument.* Starnuto.
ESTERNUD. fam. L' home pètit y despreciable. *Arrapiezo.* Homunculus. *Nabot.* Omicciuolo.
ESTERNUDAR. v. n. Despedir ab estrépit y violencia lo aire que se reb per la aspiració involuntaria y repentina, promoguda per lo estímul de cualsevol substancia capas de irritar la mèmbrana pituitaria. *Estornudar.* Sternuere, sternutare. *Éternuer.* Starnutare.
ESTERROSSADÒR. s. m. Lo jornalèr qui esterrossa. *Destripaterrones.* Occator. *Journalier, qui travaille à la terre.* Operario che lavora la terra.
ESTERRÒSSAR. v. a. Rómprer ó desfèr los terrossos. *Desterronar.* Occare, glebas comminuere. *Émotter.* Romper le zolle.
ESTERRUFAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de esterrufarse. *Erizamiento.* Crispatio. *L'action de se hérisser, et l'effet de cette action.* Arricciamento.
ESTERRUFARSE. v. r. Estufarse lo gat, gallina, etc., posand dretas las plòmas ó lo pel. *Engrifarse.* Crispari, tumescere. *Se hérisser.* Arricciarsi.
ESTERRUFARSE. ERISSARSE.
ESTES, A. p. p. de ESTÈNDRER. *Extendido; tendido.*
ESTES. Estirad sòbre terra. *Tendido.* Extensus, stratus. *Étendu.* Steso.
ESTESA. s. f. Descompostura y desòrde de las cosas que se dèxan esbarriadas per terra. *Tendalera, tenderete.* Dispersio, inordinatio. *Étalage.* Dispersione.
ESTESA. Lo conjunt de roba blanca que s' estèn de una bugada. *Tendido.* Telæ ad siccandum expositæ. *Linge étendu.* Biancheria stesa.
ESTEVA. s. f. La pèssa còrva de l' arada, en que posa la ma lo qui llaura pera apretar la rèlla contra la terra. *Esteva, estevon.* Stiva. *Soupeau, rets.* Stiva.
ESTEVAD, DA. adj. Lo qui tè las camas tortas com una esteva. *Estevado.* Varus. *Cagneux.* Strambo, sbilenco.
ESTIL. s. m. Punxó de ferro ab que escribian los antigs sòbre unas posts enceradas. *Estilo.* Stilus. *Style.* Stile.
ESTIL. Lo modo y fòrma de parlar ó escríurer peculiar á cada hu. *Estilo.* Modus, stilus. *Style.* Stile.

ESTIL. Modo, manèra, fòrma. *Estilo.* Ratio. *Style.* Stile, modo, maniera, guisa.

ESTIL. Us, práctica, costum, moda. *Estilo.* Mos, consuetudo. *Usage, coutume, mode.* Costume, prattica, uso.

ESTIL ASSIÁTIC. Lo qui conté mòltas paraulas y mòlt pocs pensamènts. *Estilo asiático.* Stilus asiaticus. *Style asiatique.* Stile asiatico.

ESTIL ÁTIC. Lo qui en pocas paraulas conté mòlts pensamènts. *Estilo ático.* Stilus atticus. *Style attique.* Stile attico.

ESTIL FAMILIAR. Lo qui se usa comunamènt en la conversació ó en las cartas que se escriuen èntre amigs. *Estilo familiar.* Stilus familiaris vel epistolaris. *Style familier.* Stile familiare.

ADORNAR LO ESTIL. fr. Donarli elocuencia y cultura. *Peinar el estilo.* Modum dicendi concinnare. *Corriger son style.* Comporre, ritoccare, conciare lo stile.

PUJAR LO ESTIL. fr. Anarli donand majòr vivesa, forsa y energía en las veus y locuciòns. *Subir el estilo.* Stilum elevare. *Relever son style.* Elevare, innalzare lo stile.

ESTILAR. v. n. Usar, acostumar, practicar. També se usa com recíproc. *Estilar.* Solere, in more habere. *User.* Usare.

ESTIL-LICIDI. s. m. Lo acte de estar degotand algun líquid. *Estilicidio.* Stillicidium. *Écoulement.* Gosciolamento.

ESTILL. s. m. ant. PUNYAL.

ESTIMA. s. f. Consideració y apreci que se fa de algú ó de alguna cosa per sa calitat y circunstancias. *Estima.* Æstimatio. *Estime.* Stima, conto, pregio.

ESTIMA. Avaluació de alguna cosa. *Estimacion.* Æstimatio, pretium. *Estimation.* Estimazione.

ESTIMABLE. adj. Lo que admet estima ó preu. *Estimable.* Æstimabilis. *Qui peut être estimé.* Stimabile.

ESTIMABLE. Lo que es digne de apreci y estimació. *Estimable.* Æstimabilis, æstimatione dignus. *Estimable.* Stimabile, pregievole.

ESTIMACIÓ. s. f. Amòr, carinyo, apreci. *Estimacion.* Amor, reverentia. *Estime.* Stima, amore.

ESTIMACIÓ. ESTIMA.

ESTIMAD, DA. adj. que se aplica á aquell á qui se tè estimació. *Querido.* Amasius. *Aimé, chéri.* Bene, amore, diletto.

ESTIMADÍSSIM, MA. adj. sup. de ESTIMAD. *Estimadísimo.* Amatissimus. *Très-aimé.* Stimatissimo, dilettissimo.

ESTIMADÒR. s. m. ant. Lo qui estima ó avalua alguna cosa. *Estimador.* Æstimator. *Estimateur.* Stimatore.

ESTIMAMENT. s. m. ant. ESTIMA, en la segòna accepció.

ESTIMAR. v. a. Apreciar, posar preu á alguna cosa. *Estimar.* Æstimare. *Estimer, priser.* Stimare, valutare.

ESTIMAR. Fèr apreci y estima de alguna persòna ó cosa. *Estimar.* Æstimare, pretio habere. *Estimer, faire cas.* Stimare, pregiare.

ESTIMARSE MÈS. fr. Preferir una cosa á altra. *Querer mas.* Potius amare. *Aimer mieux.* Stimare più.

ESTIMATIVA. s. f. La facultat del ánima racional ab que se fa judici del apreu que merexen las cosas. *Estimativa.* Judicium, virtus existimandi. *Estimative.* Estimativa.

ESTIMATIVA. En los irracionals lo instint. *Estimativa.* Instinctus. *Instinct.* Istinto.

ESTÍMUL. s. m. Incitamènt pera obrar. *Estímulo.* Stimulus. *Aiguillon, stimulant.* Sprone, stimulo.

ESTIMULAR. v. a. Incitar, excitar repetidamènt á la execució de alguna cosa. *Estimular.* Stimulare. *Stimuler, aiguillonner, exciter.* Stimulare, spronare.

ESTINCO. s. m. Especie de llangardaix que se cria en Egipte y Arabia: tè tot lo cos cubert de escatas y la cua redona y complanada de la punta. *Estinco.* Lacertæ genus. *Scinc.* Coccodrillo terrestre.

ESTIPENDI. s. m. Paga ó remuneració que se dòna á alguna persòna per son traball y servey. *Estipendio.* Merces, stipendium. *Solde, gage, paie.* Stipendio, soldo.

ESTIPENDIAR. v. a. Donar estipendi. *Dar estipendio.* Stipendio, mercede conducere. *Stipendier.* Stipendiare.

ESTIPENDIARI, RIA. adj. Lo qui cobra sou ó estipendi. *Estipendiario.* Stipendiatus, mercede conductus. *Stipendiaire.* Stipendiario.

ESTÍPITE. s. f. Columna ó pilastra en forma de pirámide ab la punta cap avall. *Estípite.* Stipes. *Sorte de pilastre en forme de pyramide renversée.* Stipite.

ESTIPULACIÓ. s. f. for. Promesa que

fa y accèpta verbalmènt ab las solemnitats y fórmulas que presoriu lo dret. *Estipulacion.* Stipulatio, stipulatus. *Stipulation.* Stipulazione.

ESTIPULADÒR. s. m. ESTIPULANT.

ESTIPULANT. p. pres. de ESTIPULAR. Lo qui estipula. *Estipulante.* Stipulator, stipulans. *Stipulant.* Stipulante.

ESTIPULAR. v. a. for. Contractar verbalmènt sòbre alguna materia, acceptand algú lo que altre li promet en fòrma jurídica y solemne. *Estipular.* Stipulari, instipulari. *Stipuler.* Stipulare.

ESTIRAD, DA. adj. Lo qui afècta gravedat. *Estirado.* Elatus, tumidus. *Affecté.* Affettato.

POSARSE ESTIRAD. fr. POSARSE BONIC.

ESTIRADA. s. f. ESTIRAGASSADA.

ESTIRAGANYÒS, A. adj. Lo que fácilmènt se doblega y estira sènse trencarse. *Correoso.* Flexibilis, flexilis. *Souple, flexible, elastique.* Arrendevole, pieghevole, flessibile.

ESTIRAGASSADA. s. f. L' acció ab que algú estira ó arranca ab forsa alguna cosa. *Estiron, estirajon, tiron.* Succussus, succussio. *Effort, secousse en tirant, saccade.* Scòssa.

ESTIRAMÈNT. s. m. Acció que se fa ordinariamènt estirand los brassos y camas al tèmps de despertarse y en algunas altras ocasiòns. *Esperezo, desperezo.* Pandiculatio. *L'action de s'étendre.* Lo sbarrarsi nelle braccia.

ESTIRAR. v. a. Allargar, tirar alguna cosa estenèndla ab forsa pera que se dòne. *Estirar.* Intendere, tendere. *Tirer, rallonger.* Distendere, stendere.

ESTIRAR. met. Dilatar, allargar lo dictámen, la opinió, la jurisdicció mès de lo que se deu y es confòrme á rahó. *Estirar.* Ultra debitum extendere, dilatare. *Étendre au-delà des bornes.* Distendere, allungare.

ESTIRARSE. v. r. Extèndrer y allargar los mèmbres del cos fènd contorsiòns pera sacudir la peresa, com se fa al despertarse y en algunas altras ocasiòns. *Desperezarse, esperezarse.* Pandiculari. *S'étendre, s'allonger.* Sbarrarsi nelle braccia.

ESTIRARSE. Parland de la roba donarse, estlenegarse. *Dar de si.* Laxari, protendi. *S'étendre, s'allonger.* Stendersi, allungarsi.

ESTIRARS' HI. fr. fam. Morirse. *Estirar la pierna.* Mori. *Mourir.* Lasciar la pelle.

Á TÒT ESTIRAR. mod. adv. Tòt lo mès. *A todo tirar, á todo reventar, á lo mas, á lo sumo.* Ad summum. *Au plus, tout au plus.* Al più.

ESTISÒRADA. s. f. Lo tall fèt de un cop ab las estisòras. *Tijeretada, tijerada.* Forfice sectio. *Coup de ciseau, déchiqueture.* Cincischio, frastaglio.

ESTISÒRADA. Lo cop de estisòra que talla de un cop un floc de cabells. Se diu regularmènt del que fa mal á la pèll. *Trasquilon.* Forfice facta læsio. *Coup de ciseaux.* Colpo di forbici.

ESTISORAR. v. a. Retallar los bòxos, tarongers y altras plantas dels jardins pera que quèden iguals. *Afeitar, atusar.* Tondere arbores. *Tondre.* Tondere.

ESTISÒRAS. s. f. Instrumènt compost de dòs fullas semblants á la del gavinet unidas per lo mitj per medi de un èx, ab dòs anèllas al extrèm pera ficarhi los dits. Ne hi ha de mòltas midas. *Tijeras.* Forfex, forfices. *Ciseaux.* Forbici.

ESTISOREJAR. v. a. Tallar donand varios cops de estisòras. *Tijeretear.* Forfice incidere. *Donner des coups de ciseaux, déchiqueter.* Frastagliare.

ESTISORETAS. s. f. pl. dim. de ESTISORAS. *Tijeretas.* Forcipulæ. *Petits ciseaux.* Forbicette.

ESTÍTIC, CA. adj. *Med.* Lo que tè virtut de restrényer. *Estíptico, estítico.* Stypticus. *Styptique.* Stitico.

ESTÍTIC. Mesquí, no lliberal. *Estíptico, estítico.* Parcus. *Serré.* Ristretto.

ESTIU. s. m. Una de las cuatre estaciòns en que se dividex lo any, la cual dura dèsde lo solstici de ESTIU fins al equinocci de la tardòr. *Estío, verano.* Æstas. *Été.* State.

PASSAR LO ESTIU EN ALGUN PARATGE. fr. *Veranear, veranar.* Æstivare. *Passer l'été quelque part.* Passar lo state in qualche parte.

ESTIUET. s. m. dim. de ESTIU. *Veranillo, veranito, veranico.* Brevis æstas. *Court été.* State corto.

ESTIUET. Lo tèmps curt en que sol fèr calòr fora del estiu; y axí se diu lo ESTIUET de san Martí. *Veranico.* Brevis æstas sub autumno. *Été de saint-Martin.* Breve state.

ESTIVAL. adj. ant. Lo que pertany al estiu. *Estival, estivo.* Æstivus, æstivalis. *Estival.* Estivo.

ESTIVAR. v. a. *Náut.* Col-locar ó distribuir la carga en la embarcació. *Estivar.* Navis onus convenienter distribuere. *Estiver, arrimer.* Stivare in verde, in trave.

ESTIVENC, CA. adj. que se aplica al que en estiu está flac ó malaltis. *Veraniego.* Æstivo tempore languens. *Personne que l'été abat, rend malade.* Chi inferma nello state.

ESTIVEROL. s. m. Aucèll de unas cinc pòlsadas de llarg, que tè la esquena y las alas de colòr pardo verdòs, lo vèntre verd rojenc, lo bèc y la cua negres, y dèsde aquesta fins á la barra de sòta li passa per lo vèntre una faxa negra que s'extèn y dividex per los costats del coll dèxand llibre lo pit que es blanc. Se alimènta de insectes. *Pavo carbonero, monge, fringilago.* Fringilla, frigilla, fringuilla. *Mésange charbonnière.* Cingallegra.

ESTOBALLAS. s. f. pl. Tros de roba de fil ab que se cubrex la taula pera posarhi lo mènjar. *Manteles.* Mappæ. *Nappe.* Tovaglia.

ESTOBALLAS. La cuberta exteriòr de drap ab que se cubrex lo altar y sòbre la cual se posan los corporals. *Sabanilla, sábana.* Altaris linteum, mappæ. *Nappe d'autel, antimense.* Tóvaglia d'altare.

PLEGAR LAS ESTOBALLAS. fr. Tráurerlas de taula per haber ja acabad de mènjar. *Levantar los manteles.* Mappas levare. *Lever, ôter la nappe, desservir.* Levar le tovaglie.

ESTOC. s. m. Especie de espasa estreta que per lo regular passa de la marca y ab la cual no se pod ferir sinó de punta. *Estoque.* Ensis longior graciliorque. *Estoc.* Stocco.

ESTOCADA. s. f. Lo cop que se dòna ab lo estoc, y també la ferida que resulta de èll. *Estocada, hurgonada, hurgonazo, aguzonazo.* Ensis ictus punctim inflictus. *Estocade.* Stoccata.

ESTOCAJAR. v. a. ant. Ferir de punta ab espasa ó estoc. *Estoquear.* Punctim cædere. *Estocader.* Stoccheggiare.

ESTOCINAR. v. a. fam. Assessinar, matar violentamènt. Se diu per alusió al modo de matar los tocinos. *Acochinar, atocinar.* Trucidere. *Assassiner, tuer avec violence.* Assassinare.

ESTOGAR. v. a. ant. DESAR, AMAGAR.

ESTÓIC, CA. adj. Lo pertanyènt á la escola dels estóics. *Estoico.* Stoicus. *Stoïque.* Stoico.

ESTÓIC. s. m. Lo filosop que seguia la escola dels estóics, anomenads axí del lloc ahònt se reunian pera disputar, que se deya *stoa* y vol dir pórtic. *Estoico.* Stoicus. *Stoïcien.* Stoico.

ESTOICISME. s. m. La doctrina ó secta dels estóics. *Estoicismo.* Doctrina, secta stoica. *Stoïcisme.* Stoicismo.

ESTOJAR. v. a. ant. DESAR, AMAGAR.

ESTOL. s. m. ant. ARMADA, en la segona accepció.

ESTOLA. s. f. Un dels ornamènts sagrats que consistex en una faxa de una cana y mitja de llarg en que estan clavadas tres creuetas pètitas, una en lo cèntro y una á cada cap. *Estola.* Stola. *Étole.* Stola.

ESTOLÓ. s. m. aum. de ESTOLA. Se dona aquest nom á una mòlt gran que usa lo diaca en las missas dels dias feriats de cuaresma, y se la posa solamènt cuand se llèva la dalmática y se quèda ab l'alba. *Estolon.* Stola amplior. *Grande étole.* Stolone.

ESTOMACAL. adj. Lo pertanyènt al ventrell. *Estomacal, estomatical.* Ad stomachum pertinens. *Stomacal, stomachique.* Stomacale.

ESTOMACAL. Lo que aprofita al ventrell. *Estomacal, estomatical.* Stomacho [illegible] *Stomachique.* Stomachico.

ESTOMACAR. v. a. ant. Causar enfado. *Estomagar.* Stomachum facere, movere. *Fâcher, ennuyer.* Stomacare, [illegible] fastidire.

ESTOMACH. s. m. ant. VENTRELL.

ESTÒNA. s. f. Espay curt de tèmps. [illegible] Spatium temporis. *Moment,* [illegible] Pezzo.

Á ESTÒNAS. mod. adv. De estòna en [illegible] en diferènts vegadas. *Á ratos.* Interdum, interduatim, per vices, vicissim, [illegible] satim. *De temps en temps.* A vicenda.

Á ESTONADES. mod. adv. ant. Á ESTÒNAS.

ESTÒPA. s. f. La part mès grossera del lli ó cánam que quèda en la pinta al tèmps de pentinarlo. *Estopa.* Stuppa. *Étoupe.* Stoppa.

ESTÒPA. Lo drap grossèr que se fabrica ó texex ab lo fil de la estòpa. *Estopa.* [illegible] la stupea. *Grosse toile, toile d'étoupe.* Drappo di stoppa.

ESTOPADA. s. f. Porció de estòpa [illegible]

servex pera filar ó per altres usos. *Estopada*. Emplastrum stupeum. *Quenouille d'étoupe*. Rocca di stoppa.

APRETAR LAS ESTOPADAS. fr. Apurar á algú en un discurs ó argumènt. *Apretarle á uno las clavijas*. Urgere, premere, constringere. *Serrer le bouton*. Premere uno.

ESTOPEROL. s. m. *Ndut*. Clau curt de cabota grossa y rodòna que servex pera clavar algunas cosas. *Estoperol*. Clavus capite grandior. *Clou à mangère*. Chiodo con gran capo.

ESTOPEROL. Especie de mètxa fèta de bocins de corda vèlls y altras materias. *Estoperol*. Ellychnium stupeum. *Mèche de fil de carret*. Stoppino.

ESTOPÍ. s. m. *Art*. Canonet ple de mixtos que se introduex en lo polvorí del canó pera calarhi fog. *Estopin*. Tubulus incendiarius. *Mèche pour mettre le feu au canon*. Stoppino.

ESTÒR. s. m. ant. ASTÒR.

ESTÒRA. s. f. La pèssa cusida de llencas texidas de espart ó la fèta de palla, palma, etc. *Estera*. Matta, storea, teges, storia. *Natte*. Stoja.

ESTORAC. s. m. Arbust ramòs de Siria y altras parts que se sembla al codonyèr y produex la rehina oloròsa del matèx nom. *Estoraque*. Storax, styrax. *Storax, styrax*. Storace.

ESTORAC. La gòma ó licòr que destil-la lo arbre de aquest nom, y que se preu y tòrna dur com la resina. *Estoraque*. Storax, storacis resina, styrax, styracis resina. *Storax, styrax*. Storace.

ESTORAD. s. m. Lo conjunt de estòras que se posan en un pavimènt. *Esteras*. Mattæ vel storiæ stratum. *Nattes*. Moltitudine di stuoje.

ESTORADÒR. s. m. Lo qui fa estòras, y lo qui tracta en ellas, las ven, cus y acomoda en las habitaciòns. *Esterero*. Storearum opifex, venditor. *Nattier*. Colui che fa le stoje.

ESTORAMÈNT. s. m. Lo acte de estorar. *Estero*. Storearum aptatio. *L'action de natter*. Lo mettere le stuoje.

ESTORAR. v. a. Cubrir la terra ab estòras pera guardarse del fret ó per majòr netedat. *Esterar*. Pavimentum storeis sternere. *Natter*. Mettere le stuoje.

ESTÓRCER. v. a. ant. LLIBRAR.

ESTORDID, DA. adj. Llèst, diligènt. *Listo*. Celer, promptus. *Leste, prompt*. Pronto, presto.

ESTORDIDAMÈNT. adv. mod. ant. LLESTAMÈNT.

ESTORDIMÈNT. s. m. ant. LLESTESA.

ESTORÈR. s. m. ESTORADÒR.

ESTORET. s. m. Estòra pètita y rodòna. *Ruedo, redor*. Storea in spiras ducta. *Natte ronde*. Stoja rotonda.

ESTORETA. s. f. dim. de ESTORA. *Esterilla*. Levis storea. *Petite natte*. Stuojetta.

ESTORNÈLL. s. m. Aucèll de uns tres cuarts de llarg, que tè lo bèc grog y en figura de alena, lo cos negre ab clapas blancas, y las potas negras. Es mòlt semblant al tòrt y va á vols. *Estornino*. Sturnus. *Étourneau; sansonnet*. Stornello.

SER BON ESTORNÈLL. fr. Ser mòlt astut y cautelòs. *Ser pájaro de cuenta*. Sagacem, callidum esse. *Être bien madré*. Essere accorto, volpe.

ESTORNUD. s. m. ESTERNUD.

ESTORNUDAR. v. n. ESTERNUDAR.

ESTORP. s. m. ant. DESTÒRB.

ESTORT, TA. p. p. ant. de ESTÓRCER.

ESTOSSEG. s. m. Tòs afectada. *Tosecilla*. Ficta tussis. *Toux affectée*. Tosse finta.

ESTOSSEGAR. v. n. Tussir sèns necessitat ó fingir la tòs, ja preparandse pera parlar ja pera que servesca de senya. *Destoserse*. Tussim simulare, affectare. *Feindre une toux*. Fingere la tosse.

ESTÒTX. s. m. Capseta pètita ahònt se posan alguns instrumènts, com navajas, estisòras, etc. *Estuche*. Theca. *Étui*. Astuccio, guaina.

ESTÒTX DE NAVAJAS. *Navajero*. Novacularum theca. *Étui à rasoir*. Guaina di rasoj.

ESTÒTX DE LLANCETAS. *Lancetero*. Scalpellorum theca. *Lancetier*. Guaina delle lancette.

ESTÒVAR. v. a. Fèr tornar tòva alguna cosa. *Ablandar, emblandecer, enmollecer*. Mollire. *Amollir, rendre mou*. Ammollare, mollificare.

ESTÒVAR. Posar flonja y suau alguna cosa; com lo matalas, la terra, etc. *Mullir*. Mollire. *Amollir, rendre maniable*. Mollificare.

ESTRACCIÓ. s. f. EXTRACCIÓ.

ESTRADA. s. f. ant. Camí. *Estrada*. Via, strata. *Chaussée*. Strada.

BÁTRER LA ESTRADA. fr. ant. *Milic*. Regonéxer lo camp. *Batir la estrada; batir el campo*. Vias explorare. *Battre l'estrade*. Battere la strada.

ESTRADIOTA. s. f. Especie de llansa. *Estradiota.* Lanceæ genus. *Sorte de lance.* Sorta di lancia.

ESTRADO. s. m. La pèssa de la casa ahònt se sèntan las donas pera rébrer las visitas. *Estrado.* Cubiculum ornatius. *Estrade.* Sala.

ESTRADO. Lo conjunt de mobles que servexen pera adornar la pèssa dita estrado. *Estrado.* Supellex. *Meubles pour garnir un estrade.* Mobilia di sala.

ESTRAFALARI, RIA. adj. Bribó, dolènt, tunante. *Pícaro, bellaco.* Pravus, nequam. *Lâche, coquin, fripon.* Briccone, birbante.

ESTRAFALARÍA. s. f. Briboneria, dolentería. *Picardia, bellaquería.* Nequitia. *Bassesse, coquinerie, espiéglerie.* Bricconeria, birbanteria.

ESTRAFÈR. v. a. CONTRAFÈR.

ESTRAFÈRSE. v. a. Fèr alguna cosa ab mòlta vehemencia. *Desgoznarse.* Solvi. *Faire des contorsions.* Fare storcimenti, divincolamenti.

ESTRAGAR. v. a. Viciar, corrómprer, malmétrer. *Estragar.* Corrumpere, vitiare. *Corrompre, gâter, dépraver.* Corrompere, depravare.

ESTRAGO. s. m. Dany ó destrucció ocasionada de cualsevol causa en las cosas naturals ó artificials. *Estrago.* Damnum, destructio. *Ruine, dégât, dommage.* Rovina, straggio.

ESTRAGO. met. Relaxació ó dany en lo pertanyènt al ánimo, ó á la moral. *Estrago.* Depravatio, corruptio. *Corruption, dépravation.* Depravazione, corruzione.

ESTRAIRE. v. a. ant. EXTRÁURER.

ESTRALL. s. m. ant. ESTRAGO.

ESTRALLAMENT. s. m. ant. ESTRAGO.

ESTRALLAR. v. a. ant. Causar estrago, estragar. *Causar estrago, estragar.* Corrumpere, lædere. *Gâter, ruiner.* Rovinare, guastare.

ESTRAMBÓTIC, CA. adj. fam. Lo que es estravagant, irregular y sèns òrde. *Estrambótico.* Irregularis, ridiculus. *Extravagant, bizarre.* Stravagante, bizzarro.

ESTRANGÈR, RA. adj. Lo que es ó vè de pais de distincta dominació de aquell en que se li dòna aquest nom. *Extranjero.* Extraneus. *Étranger.* Straniero.

ESTRANGÈR. s. m. Lo qui es de altra nació. *Extranjero.* Advena, alienigena. *Étranger.* Straniero.

ESTRANGERÍA. s. f. La calitat y condició que per las llèys correspon al estrangèr residènt en algun pais méntres no está naturalisad en èll. *Extranjería.* Exteri hominis conditio. *Qualité d'étranger.* Qualità di straniero.

ESTRANGOLAR. v. a. EMPASSARSE, en la cuarta accepció.

ESTRANGOLONS. s. m. pl. ant. BORRANÒNS.

ESTRANY, NYA. adj. Lo qui es de nació, familia ó professió distincta de la que se parla ó anomena: se contraposa á propi. *Extraño.* Exter, extraneus. *Étranger.* Straniero.

ESTRANY. Raro, singular. *Extraño.* Mirus, singularis. *Étrange, rare, singulier.* Singolare, raro.

ESTRANY. Estravagant, com geni estrany, manía ESTRANYA. *Extraño.* Irregularis. *Étrange, extravagant, bizarre.* Bizzarro.

FÈRSE ESTRANY. fr. Apartarse del tracte, amistat, etc., que se tenia ab algú. *Extrañarse.* Alicujus consuetudinem respuere. *Se refuser.* Farsi straniero.

ESTRANYAMÈNT. s. m. L'acció y efecte de estranyar, com del règne, etc. *Extrañamiento.* Rejectio. *L'action d'éloigner.* Allontanamento.

ESTRANYAMÈNT. adv. mod. Ab estranyesa. *Extrañamente.* Mirè, inusitatè. *Étrangement, singulièrement.* Stranamente, bizarramente.

ESTRANYAR. v. a. Véurer ú oir ab admiració ó estranyesa alguna cosa. *Extrañar.* Mirari. *Admirer, être surpris de, trouver étrange.* Meravigliarsi.

ESTRANYAR. ant. EXAGERAR.

ESTRANYARSE. v. r. FÈRSE ESTRANY.

ESTRANYESA. s. f. Irregularitat, rarèsa. *Extrañeza, extrañez.* Irregularitas. *Étrangeté, rareté.* Stranezza.

ESTRANYESA. Separació, desavenencia entre los que eran amigs. *Extrañeza.* Aversio. *Mésintelligence, désunion.* Allontanamento, discordanza.

ESTRANYÍSSIM, MA. adj. sup. de ESTRANY. *Extrañísimo.* Valdè singularis. *Très-rare, fort étrange.* Stranissimo.

ESTRAPASSAR. v. a. ESQUINSAR, en la segòna accepció.

ESTRATAGEMA. s. f. Ardit de guerra, engany fèt ab astucia y destresa. *Estratagema.* Strategema. *Stratagème.* Stratagemma.

ESTRATAGEMA. met. Astucia, fingimènt y engany artificiòs. *Estratagema.* Astutia, strategema. *Stratagème.* Astuzia, inganno.

ESTRATEGIA. s. f. La ciencia propia de un general de exèrcit. *Estrategia.* Ducendi exercitûs scientia. *Stratégie.* Strategia.

ESTRATÉGIC, CA. adj. Lo que pertany á la estrategia. *Estratégico.* Quod ad ducendi exercitûs peritiam sive artem pertinet. *Stratégique.* Quello che appartiene alla strategia.

ESTRAVAGANCIA. s. f. Desarrèglo en lo pensar y obrar. *Extravagancia.* Absurditas, inordinatio. *Extravagance.* Stravaganza.

ESTRAVAGANT. adj. Lo que se fa ó diu fora del òrde y comú modo de obrar, y lo qui axí parla ó proceex. *Extravagante.* Extra ordinem actum aut agens. *Extravagant.* Stravagante.

ESTRAVAGANT. s. f. Cualsevol de las constitucións pontificias que se troban recullidas y posadas al fi del cos del dret canónic desprès dels cinc llibres de las decretals y clementinas. Unas se anomenan comuns y altras de Joan XXII. *Extravagante.* Constitutio pontificia corpore juris haud contenta. *Extravagantes.* Estravagante.

ESTRAVAGAR. v. n. ant. DESVARIEJAR.

ESTRÈB. s. m. Pèssa de mètall ó fusta en que apoya los peus lo qui va á caball, y que pènja de una corretja lligada á la sèlla. *Estribo.* Stapeda, stapia, stapes, staphia. *Étrier.* Staffa.

ESTRÈB. Esparó de pared, pont, etc. *Estribo.* Anteris, anteridion, erisma. *Soutien, arc-boutant.* Scarpa del muro.

ESTRÈB. ESBORANC.

ESTRÈB. Lo ferro pètit en fórma de sortija, que se fixa en lo cap de la ballesta. *Estribo, estribera.* Anulus ballistæ. *Anneau qui est au but de l'arbalète.* Annello della ballestra.

PÈRDRER LOS ESTRÈBS. fr. met. Impacientarse mòlt. *Perder los estribos, ó los estribos de la paciencia.* Impacienter agere. *S'emporter.* Montar in collera.

ESTRÈBAR. v. n. Descansar lo pes de alguna cosa en altra sólida y segura. *Estribar, entibar.* Inniti. *Porter, appuyer.* Appoggiare, posare.

ESTREBAR. TIBAR.

ESTRÈLLA. s. f. Cualsevol cos céleste y lluminòs, á excepció del sol y de la lluna. *Estrella.* Stella, sidus. *Étoile.* Stella.

ESTRÈLLA. Certa especie de fog artificial que fòrma la figura de una estrèlla gran al tèmps de cremarse. *Estrellon.* Ignis missilis stellæ formam referens. *Étoile.* Stellá.

ESTRÈLLA. La figura de una estrèlla grossa que se pinta ó fòrma pera col-locarse en la part superiòr de un altar ó perspectiva. *Estrellon.* Ornatus stellæ formam referens. *Étoile.* Stella.

ESTRÈLLA. met. Sort, destino. *Estrella.* Sors, fatum. *Étoile.* Stella, destino.

ESTRÈLLA DE L' ALBA. La estrèlla que comunamènt se anomena de Vénus. *Lucero.* Phosphorus, lucífer, venus. *Vénus, étoile du matin, étoile du berger.* Venere.

ESTRÈLLA DEL DIA. ESTRÈLLA DE L' ALBA.

ESTRÈLLA DEL NORT. La que está en lo extrèm de la ònsa menòr. *Estrella del norte, estrella polar.* Stella polare.

ESTRÈLLA POLAR. ESTRÈLLA DEL NORT.

ESTRÈLLAS. pl. Especie de pasta en figura de estrèllas que servex pera escudèlla. *Estrellas.* Massæ stellatæ genus. *Pâte en forme d'étoile.* Pasta che ha la figura di stella.

ESTRÈLLAS ERRANTS. Los planetas Saturno, Júpiter, etc. Se anomenan també axí los satél-lites que acompanyan á algun de èxos. *Estrellas errantes ó erráticas.* Stellæ errantes. *Planètes.* Stelle erranti.

ESTRÈLLAS FIXAS. Las que guardan sèmpre la matèxa distancia sensible èntre sí, y sòn tòts los cossos celestes ménos los planetas y cometas. *Estrellas fijas.* Stellæ fixæ. *Étoiles fixes.* Stelle fisse.

FÈR VÈURER Á ALGÚ LAS ESTRÈLLAS. fr. met. y fam. Causarli algun gran dolòr que li perturbe la vista. *Hacer ver á uno las estrellas.* Doloris vi violenter afficere. *Faire voir trente six chandelles à quelqu'un.* Far veder le stelle, le lucciuole.

POSAR Á ALGÚ SÒBRE LAS ESTRÈLLAS. fr. met. Alabarlo en gran manèra. *Poner á uno sobre las estrellas: levantar ó subir á uno sobre el cuerno ó los cuernos de la luna: poner ó levantar en ó sobre las nubes.* Ad astra extollere. *Élever jusqu'aux nues.* Innalzar al cielo.

POSAR Á ALGUNA COSA SÒBRE LAS ESTRÈLLAS. fr. met. Ponderarla ab excès de alaban-

sa. *Poner alguna cosa sobre las estrellas: poner ó levantar en ó sobre las nubes*. Summis laudibus efferre. *Louer, exalter*. Lodare, innalzare.

PUJAR Á LAS ESTRÈLLAS Ó FINS Á LAS ESTRÈLLAS. fr. met. POSAR Á ALGÚ Ó ALGUNA COSA SÒBRE LAS ESTRÈLLAS.

TENIR ESTRÈLLA. fr. met. Ser ditxòs. *Tener estrella*. Felici astro nasci vel natum esse. *Être né coiffé*. Esser nato vestito.

ESTRÈLLAD, DA. adj. Ple de estrèllas. *Estrellado*. Stellatus. *Étoilé*. Stellato.

ESTRELLAR. v. a. ant. ESTÈLLAR.

ESTRÈLLARSE. v. r. ESTABELLARSE.

ESTRÈLLASSA. s. f. aum. de ESTRÈLLA. *Estrellon*. Magna stella. *Grosse étoile*. Stella magna.

ESTRÈLLETA. s. f. dim. de ESTRÈLLA. *Estrellita, estrellica, estrelluela*. Parva stella. *Petite étoile*. Stelletta.

ESTRÈM. s. m. EXTRÈM.

ESTRÈM, MA. adj. EXTRÈM.

ESTREMAD, DA. adj. EXTREMAD.

ESTREMADAMÈNT. adv. mod. EXTREMADAMÈNT.

ESTREMER, RA. adj. ant. DARRÈR.

ESTREMITAT. s. f. EXTREMITAT.

ESTREMITUT. s. f. Sacudimènt trémul y repentí que fa lo cos. *Estremecimiento*. Tremor, commotio. *Frémissement, émotion, saisissement*. Fremito, tremore.

ESTREMUNCIAR. v. a. EXTREMUNCIAR.

ESTREMUNCIÓ. s. f. EXTREMUNCIÓ.

ESTRENA. s. f. Lo primèr acte ab que se comensa á usar ó fèr alguna cosa. *Estrena*. Rei primus usus. *Étrenne*. I guanti: il primo uso d' una cosa.

ESTRENAS. pl. La dádiva ó regalo que se fa en senyal y demostració de algun gust, felicitat ó benefici rebud. *Estrena, estrenas*. Strena, munusculum. *Étrennes*. Mancia.

ESTRENAS. Lo regalo que se fa per alguna bona noticia. *Albricias*. Strenæ. *Étrennes*. Mancia.

DONAR ESTRENAS. fr. Fèr algun regalo en senyal y demostració de algun gust, felicitat ó benefici rebud. *Dar estrenas*. Strenas dare. *Étrennèr, donner des étrennes*. Dar la mancia.

DONAR ESTRENAS. fr. Fèr algun regalo per alguna bona noticia. *Dar albricias*. Strenas dare. *Donner des étrennes*. Dar la mancia.

GUANYAR LAS ESTRENAS. fr. Ser lo primèr en donar alguna bona noticia al interessad en èlla. *Ganar las albricias*. Strenas lucrari. *Annoncer le premier une bonne nouvelle*. Esser nunzio di buona nuova.

TOCAR ESTRENAS. fr. Comensar á fèr alguna ganancia, venènd. *Hacer nombre de Dios*. Initium facere venditioni. *Commencer une vente*. Cominciar la vendita.

ESTRENAR. v. a. Comensar á usar de alguna cosa; com ESTRENAR un vestid. *Estrenar*. Re nova primum uti. *Étrenner*. Essere il primo a far uso.

ESTRENAR. DONAR ESTRENAS, en la primèra accepció.

ESTRENAR. ant. TASTAR.

ESTRÉNUO, NUA. adj. Fort y ágil. *Estrénuo*. Strenuus. *Fort, vigoureux*. Strenuo, valoroso.

ESTRENYAMENT. s. m. ant. ESTRETÓ.

ESTRÉNYER. v. a. Apretar. *Apretar*. Stringere. *Étreindre*. Stringere.

ESTRÉNYER. Lligar fort alguna cosa. *Agarrotar*. Constringere. *Garrotter*. Aggarotigliare.

ESTRÉNYER. Reduir á ménos alguna cosa, dèxandla mès limitada y estreta. *Angostar, enangostar, ensangostar, estrechar*. Arctare. *Étrécir, rétrécir*. Stringere, rappiccinire.

ESTRÉNYERSE. v. r. Reduirse á ménos lloc ó á ménos amplaria. *Estrecharse*. Coarctari, comprimi. *Se rétrécir, se resserrer*. Ridursi, stringersi.

ESTRÉNYERSE. met. Disminuir lo gasto de familia, habitació, etc. *Estrecharse*. Sumptibus parcere. *Se saigner, se resserrer*. Fare economia.

ESTRENYINAR. v. a. Tráurer las trenyinas. *Quitar las telarañas*. Aranearum telas excutere. *Ôter les toiles d'araignée*. Tor via i ragnateli.

ESTRENYINARSE. v. r. met. Parland del cel, aclarirse, serenarse. *Desencapotarse, despejarse*. Serenari. *S'éclaircir, devenir serein*. Rasserenarsi, rischiararsi.

ESTRENYÓ. s. f. ESTRETÓ.

ESTRÉPIT. s. m. Ruido considerable, estruèndo. *Estrépito*. Strepitus. *Bruit, éclat, fracas*. Strepito, fracasso.

DONAR ESTRÉPIT. fr. met. FÈR ESTRÉPIT.

DONAR UN ESTRÉPIT. fr. Fèr gran sòroll alguna cosa, caiènd, rompèndse, rebentandse, etc. *Dar un estallido*. Strepere, strepitare. *Craquer*. Scoppiare.

ESTAR PER DONAR UN ESTRÉPIT. fr. ab que s'exprèssa lo temòr de algun,

dany. *Estar para dar un estallido.* Malum imminere. *Craindre un malheur prochain.* Minacciare un male imminente.

FÈR ESTRÉPIT. fr. met. Fèr novedat, causàr gran sensació alguna cosa extraordinaria y que estaba oculta; fèr tro. *Dar un estallido, un estampido, dar estampida.* Admirationem movere, strepitare. *Éclater, faire un éclat.* Scoppiare.

FÈR UN ESTRÉPIT. fr. DONAR UN ESTRÉPIT.

SÈNS ESTRÉPIT Ó FIGURA DE JUDICI. loc. for. ab que s' explica que en alguns plèds ó causas se proceex brèu y sumariamènt, sèns observar las solemnitats de dret ó las formalitats judicials. *Sin estrépito ó figura de juicio.* Sine juris forma. *Sans forme de procès.* Senza forma di processo.

ESTREPITÒS, A. adj. Lo que causa estrépit. *Estrepitoso, estruendoso.* Strepitans. *Bruyant.* Strepitoso, rimbombante.

ESTRET, TA. p. p. de ESTRÈNYER. *Apretado; agarrotado; angostado, enangostado, ensangostado, estrechado.*

ESTRET. adj. Lo que tè poca amplaria respècte de altra cosa. *Estrecho, angosto.* Arctus. *Étroit.* Stretto.

ESTRET. Ajustad, apretad; com vestid ESTRET, sabata ESTRETA. *Estrecho.* Strictus. *Rétréci.* Ristretto.

ESTRET. Se diu de lo que está tan ajustad ó apretad que dificilmènt se pod móurer. *Premioso.* Constrictus, compressus. *Pressé.* Stretto, premuto.

ESTRET. ant. Obligad, precisad. *Estrechado, constreñido.* Obstrictus. *Contraint, forcé.* Costretto.

ESTRET. met. Escas, miserable, mesquí. *Estrecho, apretado.* Parcus. *Avare, chiche, mesquin.* Avaro, stretto.

ESTRET. met. Austèr, rígido. *Estrecho.* Austerus, rigidus. *Étroit, rigide, austère.* Rigido, austero.

ESTRET. s. m. *Geog.* Bras reduid de mar formad y compres èntre dòs terras, per lo cual se comunica un mar ab altre; com lo ESTRET de Gibraltar y lo de Magallanes. *Estrecho.* Tretum. *Détroit.* Braccio, stretto.

TENIR ESTRET. fr. met. Tenir á algú mòlt recullid, donandli poca llibertat. *Estrechar.* Arctare. *Réprimer.* Reprimere.

ESTRETA. s. f. Apretada. *Apreton.* Compressio. *Étreinte.* Stretta.

ESTRETAMÈNT. adv. mod. Ab estretura. *Estrechamente.* Arctè, strictè. *Étroitement.* Strettamente.

ESTRETAMÈNT. met. Rigurosamènt, ab tòta eficacia. *Estrechamente.* Acerbè. *Rigoureusement, fortement.* Rigidamente, fortemente.

ESTRETAMÈNT. met. Escassamènt. *Estrechamente.* Parcè, sordidè. *Chichement.* Miseramente, scarcamente.

ESTRETAMÈNT. met. Ab recullimènt, retiro y austeritat de vida. *Estrechamente.* Austerè. *Austèrement.* Austeramente.

ESTRETIR. v. a. ant. ESTRÈNYER.

ESTRETÍSSIM, MA. adj. sup. de ESTRET. *Estrechísimo.* Arctissimus. *Très-étroit, fort rétréci.* Strettissimo.

ESTRETÓ. s. f. Opressió causada per un concurs numeròs de gènt mòlt apinyada. Comunamènt se diu ESTRETÓ DE GÈNT. *Apretura.* Compressio. *Foule.* Folla.

ESTRETÓ. met. Miseria, falta de lo necessari pera subsistir. *Estrechez.* Angustia, penuria. *Disette, nécessité.* Bisogno, disagio.

ESTRETURA. s. f. Pètita extensió de algun terreno ó pas. *Estrechura, estrechez.* Angustia. *Étroitesse, petitesse.* Strettezza.

ESTRÍA. s. f. *Arq.* La canaleta que se fòrma en la columna ó pilastra de daltabax. *Estria.* Stria. *Strie, cannelure.* Stria, scanalatura.

ESTRIAR. v. a. *Arq.* Formar las canaletas en las columnas ó pilastras. *Estriar, istriar.* Striare. *Canneler.* Scanalare.

ESTRIBAR. v. n. ESTRÈBAR, en la primèra accepció.

ESTRIBILLO. s. m. Cert número de versos que se repetexen després de algunas estrofas en algunas composiciòns líricas, que á vegadas comensan ab èll. *Estribillo, contera.* Versus intercalaris. *Reprise.* Verso intercalare.

ESTRIBILLO. La paraula ó expressió que per vici ó mal hábit solen usar alguns frecuentmènt cuand parlan. *Estribillo.* Inopportuna phrasis repetitio. *Expression qu'on répète souvent.* La parola che uno ha il costume di ripetere sovente.

ESTRIBO. s. m. *Arq.* ESTRÈB, en la segòna accepció.

ESTRIBO. Especie de esglahó que servex pera pujar y baxar dels còtxes y altres carruatges. *Estribo.* Scandula. *Marchepied.* Scalino, scaglione.

ESTRIBÒR. s. m. *Naut.* Lo costat dret del barco mirand de pòpa á proa. *Estribor.* Dextrum navigii latus. *Stribor.* La parte destra della nave.

ESTRICADA. s. f. TIRADA.

ESTRICADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui estrica. *Tirador.* Protendens. *Tireur.* Allungatore.

ESTRICADÒR. s. m. Instrumènt que servex pera estirar los panyos. *Rama, tirador.* Extendendis pannis machina. *Instrument pour tirer les draps.* Strumento per allungare i panni.

ESTRICAR. v. a. Estirar los panyos. *Estirar, tirar.* Extendere. *Tirer, étendre.* Stirare, allungare.

ESTRÍJOL. s. m. Instrumènt de ferro ab que se frega á las caballerías pera tráurerlas la caspa que crian y la pòls que recullen èntre lo pel: se compon de una xapa de ferro ab cuatre ó cinc serretas de dènts menudas y ròmas, y de un máneg de fusta ab que se maneja. *Almohaza, rascadera.* Strigilis, strigil. *Étrille.* Stregghia.

ESTRIJOLADÒRA. s. f. ESTRÍJOL.

ESTRIJOLAR. v. a. Fregar á las caballerías ab lo estríjol pera netejarlas. *Almohazar.* Strigili defricare. *Étriller.* Stregghiare.

ESTRIJOLAR. ant. BÁTRER, PEGAR.

ESTRIPAR. v. a. Tráurer las tripas. *Destripar.* Eviscerare. *Étriper.* Sventrare.

ESTRIPAR. Obrir lo vèntre ab algun cop ó ferida. *Desbarrigar, despanzurrar, despancijar.* Ventrem disrumpere, lacerare. *Éventrer.* Sviscerare.

ESTRIPAR. Esquinsar la roba, lo vestid, lo calsad. *Romper, desgarrar.* Discindere. *Déchirer, rompre.* Lacerare, squarciare.

ESTRO. s. m. *Poét.* Aquell estímul que sènt interiormènt lo poeta pera fèr sòs versos; y se fingex que provè de cert númen que lo agita é inflama. *Estro.* OEstrus. *Verve.* Estro.

ESTROFA. s. f. *Poét.* Cualsevol de las parts simétricamènt iguals á las demès de que consta una oda ó cansó. *Estrofa.* Stropha, strophe. *Strophe, stance.* Stroffa.

ESTROFA. com. Pervers, bellaco. *Bellaco, malandrin.* Pellax, versutus, vafer. *Coquin, méchant.* Briccone, commettimale.

ESTROFA. Astut, tuno. *Tuno, tunante, socarrón, pícaro.* Astutus, solers. *Fripon.* Birbante.

ESTROMPESSAR. v. n. ant. TROPESSAR.

ESTRÒNCAR. v. a. Estancar, parar ó detenir lo curs de la sang que raja per alguna ferida, per lo nas, etc. *Restañar.* Fluxum reprimere. *Étancher, arrêter le sang.* Stagnare.

ESTRÒNCARSE. v. r. Parland de fonts, assecarse, axugarse. *Secarse.* Arescere. *Se dessécher.* Diseccare, rasciugare.

ESTRÒNCASANG. s. m. Pèdra mineral de ferro, ordinariamènt de colòr de sang. *Hematites, albin.* Hæmatites. *Hématite.* Ematite.

ESTROPESSAR. v. n. ant. TROPESSAR.

ESTRÒPIAR. v. a. Malmétrer á algú dexandlo esguerrad ó lesiad. *Estropear.* Proterere, mutilare. *Estropier.* Stroppiare.

ESTRUCTURA. s. f. Distribució y òrde de las parts de un edifici. Se diu també de la distribució de las parts del cos. *Estructura.* Structura. *Structure.* Struttura.

ESTRUCTURA. met. Distribució y òrde ab que está composta alguna obra de ingeni, com poema, historia, etc. *Estructura.* Ordo, distributio, methodus. *Structure.* Testura, costruzione.

ESTRUÈNDO. s. m. Sòròll gran. *Estruendo.* Strepitus, fragor. *Fracas, grand bruit.* Strepito, frastuono, fracasso.

ESTUBA. s. f. Máquina de ferro ó altra materia en que se posa fog pera escalfar las habitaciòns. *Estufa.* Caminus ædibus hiemali tempore calefaciendis aptatus. *Poêle.* Stufa.

ESTUBA. met. Cualsevol aposènto molt recullid y abrigad. *Estufa.* Cubiculum calefactum. *Étuve.* Stufa.

ESTUCADÒR. s. m. Lo qui fa obras de estuco. *Estuquista.* Fictitii marmoris artifex. *Stucateur.* Stuccatore.

ESTUCAR. v. a. Cubrir ó blanquejar alguna cosa ab estuco. *Estucar.* Marmore fictitio incrustare. *Enduir de stuc, blanchir avec du stuc.* Stuccare.

ESTUCO. s. m. Massa de guix blanc, aigua, cola y los colòrs adecuads pera imitar los jaspes, la cual se emplea especialmènt en retaules y altras obras de arquitectura que no estan á la intemperie. *Estuco, estuque.* Marmor fictitium. *Stuc.* Stucco.

ESTUDI. s. m. Aplicació á saber ó compéndrer alguna ciencia ó art. *Estudio.* Studium. *Étude.* Studio.

ESTUDI. Lo lloc en que s' ensenya de llegir y escríurer als minyòns. *Escuela.* Schola. *École.* Studio, scuola.

ESTUDI. Lo aposènto en que lo advocad ó l' home de lletras tè sa llibrería y estudia. *Estudio.* Musæum. *Étude.* Studio, scrittojo.

ESTUDI. La pèssa ó aposènto en que despatxa lo notari. *Oficio.* Officina notariorum seu tabellionum. *Étude de notaire.* Studio.

ESTUDI. met. Aplicació y diligencia pera fèr alguna cosa. *Estudio.* Studium, cura, diligentia. *Étude.* Studio.

ESTUDI GENERAL. Universitat. *Estudio general.* Academia. *Université.* Università.

ESTUDIS. pl. Habitaciòns mès baxas que los entresuèlos peró que no arriban á estar al nivèll de terra. *Entresuelos, cuartos bajos.* Intermedium habitaculum. *Entresol.* Soffitta, mezzanino.

FÈR ESTUDI EN ALGUNA COSA. fr. Posar en èlla especial atenció y cuidado. *Hacer estudio de alguna cosa.* Rem solerter agere. *Agir avec soin.* Por mente, far con istudio.

ESTUDIADÒR. s. m. fam. Lo qui estudia mòlt. *Estudiador.* Studiosus, litteris addictus. *Studieux.* Studioso.

ESTUDIANT. s. m. Lo qui actualmènt está cursand en alguna universitat ó estudi. *Estudiante, escolar.* Scholasticus. *Écolier.* Scolare.

ESTUDIANTAS. s. m. aum. de ESTUDIANT. Lo qui está reputad per gran estudiant. *Estudiantazo.* Præstantissimus scholasticus. *Grand étudiant, homme studieux.* Studioso.

ESTUDIANTET. s. m. dim. de ESTUDIANT. *Estudiantillo.* Puer scholasticus. *Petit étudiant.* Scolaretto.

ESTUDIANTÍ, NA. adj. Lo que pertany als estudiants. *Estudiantino.* Scholaris. *Qui appartient aux étudians.* Scolaresco.

ESTUDIAR. v. a. Exercitar lo enteniment pera compéndrer alguna cosa. *Estudiar.* Studere. *Étudier.* Studiare.

ESTUDIAR. Cursar en las universitats ó altres estudis. *Estudiar.* Scholas frequentare. *Étudier.* Studiare, seguitar gli studj.

ESTUDIAR. Apéndrer de memoria. *Estudiar.* Memoriæ commendare. *Étudier.* Imparar à mente, studiare.

ESTUDIATIU, VA. adj. que se aplica al que es mòlt aficionad al estudi. *Estudioso.* Studiosus. *Studieux.* Studioso.

ESTUDIÒS, A. adj. ESTUDIATIU.

ESTUDIOSAMÈNT. adv. mod. Ab estudi. *Estudiosamente.* Studiosè. *Studieusement.* Studiosamente.

ESTUDIOSITAT. s. f. La inclinació y aplicació al estudi. *Estudiosidad.* Studii amor. *Amour de l'étude.* Amor allo studio.

ESTUFA. s. f. ESTUBA.

ESTUFAD, DA. adj. Esponjòs, lo que no está atapaid. *Ahuecado, esponjado.* Tumidus, tumefactus. *Creusé, spongieux.* Spugnoso.

ESTUFAD. met. Presumid, inflad, va. *Hueco.* Vanus, elatus, tumidus, tumefactus. *Vain, présomptueux.* Orgoglioso, borioso.

ESTUFAD. s. m. Guisad de carn que se fa á fog lènto, tirandhi un poc de vi barrejad ab aigua ó aigua ab un poc de vinagre, desprès de haberlo assahonad ab especias finas, y tapand bè la olla de modo que no s' esbrave. *Estofado.* Caro lento igne cocta. *Étuvée.* Stufato.

ESTUFAMÈNT. s. m. L' acció y efècte de estufarse ó ensuperbirse. *Engreimiento.* Elatio. *Présomption, morgue.* Orgoglio, boria, alterigia.

ESTUFAR. v. a. Estovar, fèr ménos compacta alguna cosa. *Ahuecar.* Tumefacere. *Creuser, rendre spongieux.* Gonfiare, far spugnoso.

ESTUFAR. Posar flonja alguna cosa per medi de algun líquid que se introduex en èlla, com lo pa ab aigua. També se usa com recíproc. *Esponjar.* Spongiosum reddere. *Rendre spongieux.* Rendere spugnoso.

ESTUFARSE. v. r. Desvanéxerse, ensuperbirse. *Ahuecarse, esponjarse.* Inflari. *S'énorgueillir.* Insuperbire.

ESTUPÈNDAMÈNT. adv. mod. Ab admiració. *Estupendamente.* Mirè, mirum in modum. *Admirablement, merveilleusement.* Stupendamente.

ESTUPÈNDO, DA. adj. Mòlt admirable. *Estupendo.* Mirus, stupendus. *Admirable, superbe, étonnant.* Stupendo, miracoloso.

ESTÚPID, DA. adj. Lo qui es notablemènt tòrpe en compéndrer las cosas.

Estúpido. Stupidus. *Stupide, hébété.* Stupido, stolido.

ESTUPIDITAT. s. f. Torpesa notable en compéndrer las cosas. *Estupidez.* Stupiditas. *Stupidité.* Stupidezza.

ESTÚPIDO, DA. adj. ESTÚPID.

ESTUPRADÒR. s. m. Lo qui estupra. *Estuprador, construpador, estrupador.* Stuprator. *Celui qui viole une fille.* Stupratore.

ESTUPRAR. v. a. Violar, forsar una donsella. *Estuprar, construpar, estrupar.* Stuprare, stuprum facere. *Violer une fille.* Stuprare, strupare.

ESTUPRO. s. m. Violació de una donsella. *Estupro, estrupo.* Stuprum, stupratio. *Viol, stupre.* Stupro, strupo.

ESTURDID, DA. adj. ESTORDID.

ESTURIÓ. s. m. Pèx de mar de mès de tres canas de llarg, de colòr blau grisenc ab clapas pardas ó negras, lo cap obtus, lo cos ab cinc ó sis òrdes de escatas, ab pels en la bòca y en la extremitat del mòrro, y l' aleta de la cua en figura de fals. *Esturion, sollo, maron, marion.* Sturio. *Esturgeon.* Storione.

ESTURS. s. m. ant. Aucèll. AVESTRUS.

ESVAIMENT. s. m. ant. VIOLENCIA.

ESVANAR. v. n. ant. DESVANÈXERSE.

ESVANIRSE. v. r. DESVANÈXERSE, en la segòna accepció.

ESVARRAR. v. n. ant. RELLISCAR.

ESVAYR. v. a. ant. ENDERROCAR, DESTRUIR.

ESVELTIMÈNT. s. m. L' acció y efècte de esveltir. *Despacho.* Expeditio. *Dépêche, expédition.* Spaccio, spedizione.

ESVELTIR. v. a. Despatxar las mercaderías. *Despachar, marear.* Expedire. *Expédier.* Spacciare, spedire.

ESVELTIRSE. v. r. Dexòndarse. *Despabilarse.* Expergefieri. *S'éveiller, chasser le sommeil.* Svegliarsi.

ESVENTAR. v. a. ant. ESBÒMBAR.

ESVERGENADA. adj. ant. Se deya de la minyòna desflorada. *Desflorada.* Corrupta, violata. *Déflorée.* Spulzellata.

ESVERSAD, DA. adj. Práctic, exercitad en alguna cosa. *Versado.* Versatus, exercitus, exercitatus. *Versé, exercé.* Prattico, assuefatto.

ESVINSARSE. v. r. Relaxarse, trencarse, desllorigarse alguna part del cos. *Desvencijarse.* Luxari. *Se déboîter.* Dislogarsi.

ESVOLETEGAR. v. a. Móurer sovint las alas ab violencia y sènse arrancar lo vol. *Aletear.* Alas quatere, concutere, jactare. *Battre des ailes avec force, sans rompre l'air.* Dimenar l' ale senza spiegar il volo.

ET.

ETCÉTERA. expr. llatina de que se usa en catalá pera trencar lo discurs donand á entendrer que encara queda alguna cosa per dir. Comunamènt s' escriu ab aquesta xifra &c., que també tè lo matèx nom. *Et cetera.* Et cætera. *Et cætera.* Eccetera.

ÉTER. s. m. *Quim.* Licòr tan clar y cristallí com l' aigua mès pura, mòlt llegèr, inflamable, oloròs, poc soluble en l' aigua, y tan volátil, que tirad en lo aire ó posad en la ma desaparex de seguida. Se emplea en diferènts experimènts, y es medicinal. *Éter.* Æther. *Éther.* Étere, etera.

ETERN, NA. adj. que se aplica solamènt al sèr diví que no tingué principi ni tindrá fi. *Eterno, eternal.* Æternus. *Éternel.* Eterno.

ETERN. Lo que no tindrá fi. *Eterno, eternal.* Æternus. *Éternel.* Eterno.

ETERN. met. Lo que dura per llarg tèmps. *Eterno, eternal.* Æternus, valde diuturnus. *Éternel.* Eterno, perpetuo.

ETERNAL. adj. ant. ETERN.

ETERNALMENT. adv. mod. ant. ETERNAMÈNT.

ETERNAMÈNT. adv. mod. Sèns fi, sempre, perpetuamènt. *Eternamente, eternalmente.* In æternum, perpetuo. *Éternellement.* Eternamente.

ETERNAMÈNT. met. Per llarg tèmps. *Eternamente, eternalmente.* Perennius. *Pendant très-long temps.* Eternamente.

ETERNISAR. v. a. Fèr durar ó prolongar massa alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Eternizar.* In ævum protrahere. *Éterniser.* Eternare.

ETERNISAR. Perpetuar la duració de una cosa. *Eternizar.* Æternare. *Éterniser.* Perpetuare, eternare.

ETERNITAT. s. f. Duració y perpetuitat que no tingué principi ni tindrá fi, y en aquest sentit es atribut propi del sèr diví. *Eternidad.* Æternitas. *Éternité.* Eternità.

ETERNITAT. Duració y perpetuitat sens fi. *Eternidad.* Æternitas. *Éternité.* Eternità.

ETERNITAT. mét. Duració dilatada de sigles y edats. *Eternidad.* Perennitas. *Longue suite de siècles.* Eternità.

ÈTIC, CA. adj. Lo que pertany á la ética. *Ético.* Ethicus. *Qui concerne la morale.* Etico.

ETIC. Lo qui patex una fèbra continua que li va consumind lo cos y destruind las forsas. *Hético.* Hecticus. *Pthisique.* Etico.

ETIC. Tísic. *Ético.* Hecticus. *Étique.* Etico.

ÉTICA. s. f. La part de la filosofía que tracta de la moral y de las obligaciòns del home. *Ética.* Ethica, ethice. *Qui concerne la morale, éthique.* Etica.

ETIMOLOGÍA. s. f. Orígen, arrel y principi de ahònt se derivan las paraulas. *Etimología.* Etymologia. *Étymologie.* Etimologia.

ETIMOLÓGIC, CA. adj. Lo que pertany á la etimología. *Etimológico.* Etymologicus. *Étymologique.* Etimologico.

ETÍOPE. adj. Lo natural de Etiopia. *Etíope, etiopio.* Æthiops. *Ethiopien.* Etiopo.

ETIÓPIC, CA. adj. Lo que es de Etiopia ó pertany á èlla. *Etiópico.* Æthiopicus. *Éthiopien.* Etiopeno, etiopo.

ETIQUESA. s. f. Fèbra lènta que va consumind lo cos y destruind las forsas. *Hética.* Hectica, hectice. *Pthisie.* Etica.

ETIQUETA. s. f. Ceremonial dels estils, usos y costums que se deuen observar y guardar en las casas rèals. *Etiqueta.* Aulici ritus. *Étiquette.* Etichetta.

PARARSE EN ETIQUETAS. fr. Reparar en cosas de poca importancia, en materias de cortesía ó altras semblants. *Andar en titulillos.* In minimis offendere. *S'attacher à des bagatelles.* Por mente a minutezze.

ETÍSIC, CA. adj. ant. TÍSIC.

ETJEGAR. v. a. Dèxar anar lo que estaba detingud. *Soltar.* Emittere. *Délier, détacher.* Sciogliere, slegare, aprire.

ETJEGAR. Llánsar de sí alguna cosa, tirarla ab ímpetu y forsa. *Arrojar.* Jacere. *Lancer, pousser, jeter.* Gettare, lanciare.

ETJEGAR Á FREGAR. fr. fam. ETJEGAR Á RODAR.

ETJEGAR Á PASSEJAR. fr. ETJEGAR Á RODAR.

ETJEGAR Á RODAR. fr. fam. Tráurerse á algú del davant manifestandli lo desagrado ó la desaprobació de lo que proposa, diu ó fa. *Echar ó enviar á paseo.* Improbare. *Envoyer promener.* Mandar alla malora.

ETJEGAR Á RODAR. Despedir á algú aspramènt negandli lo que demana. *Enviar á escardar.* Acerbè aliquem repellere. *Envoyer paître.* Ributtar con disprezzo.

ETNIC, CA. adj. Idólatra ó pagá. *Gentil.* Ethnicus. *Gentil, païen, idolatre.* Ennico, pagano.

ÉTOLO, LA. adj. Lo natural de Etolia. *Étolo.* Ætolicus, ætolius, ætolus. *Naturel de l'Étolie.* Figlio di Etolia.

ETOPEYA. s. f. Figura de retórica que consistex en fèr una descripció ó pintura de las costums, passiòns ó geni de algunas persònas. *Etopeya.* Ethopæya. *Éthopée.* Etopea.

ETRUSCO, CA. adj. Lo natural de Etruria ó lo pertanyènt á aquest país. *Etrusco.* Etruscus. *Étrurien.* Etrusco, etrurio.

ETSABARA. s. f. Plant. ADZABARA.

ETSAROLA. s. f. ATSEROLA.

ETSART. s. m. ACAS, CASUALITAT.

ETSÉRCOL. s. m. EFÉRCOL.

ETSEROLA. s. f. ATSEROLA.

ETXIS. s. m. Cualsevol cosa superticiòsa; com sucs de plantas, unturas, etc., de que se valen los qui etxisan pera lograr los fins que se prometen en lo exercici de sòs arts. *Hechizo.* Veneficium, maleficium. *Sortilége, maléfice.* Maleficio, malia.

ETXIS. Cualsevol persòna ó cosa que nos encanta y arrebata. *Hechizo.* Illecebra. *Charme.* Incanto.

ETXISADÒR, RA. s. m. y f. ant. Lo qui practica lo art va y superticiòs de etxisar. *Hechicero.* Veneficus. *Sorcier, ensorceleur.* Maliardo, stregone, fattucchiero.

ETXISAMENT. s. m. ant. ETXIS.

ETXISAR. v. a. Segòns la credulitat del vulgo privar un á altre de la salud ó de la vida, trastornarli lo judici ó causarli algun altre dany en virtut de pacte fèt ab lo diable, y de certas confecciòns y prácticas supersticiòsas. *Hechizar, maleficiar, veneficiar.* Veneficiis, maleficiis lædere. *Ensorceler, charmer.* Indozzare, ammaliare.

ETXISAR. Se diu de las cosas que nos dònan mòlt gust y nos encantan; y de las persònas que per sa hermosura, gracias y bonas calitats se atrauen y cautivan la voluntad y carinyo dels altres. *Hechizar.* Formâ, venustate, gratiâ devincire. *Ravir, enchanter, charmer.* Incantare, rapire.

ETZERENA. s. f. ant. ATSARENA.

EU.

EU. interj. EY.

EU. pron. ant. JO.

EUBOLÍA. s. f. Virtut que ajuda á parlar convenientmènt, y es una de las que pertenexen á la prudencia. *Eubolia.* Eubolia. *Qualité qui consiste à ne dire jamais que ce qui convient.* Qualità che consiste nel parlare ciò ch' è convenevole.

EUCARISTÍA. s. f. Lo Santíssim Sagramènt del altar. *Eucaristia.* Eucharistia. *Eucharistie.* Eucaristia.

EUCARÍSTIC, CA. adj. Lo pertanyènt á la eucaristía. *Eucaristico.* Eucharisticus. *Eucharistique.* Eucaristico.

EUCARÍSTIC. Se diu de las obras en prosa ó vers, que tènen per assumpto donar gracias. *Eucaristico.* Eucharisticus. *Eucharistique.* Eucaristico.

EUFONÍA. s. f. *Gram.* Veu grèga que significa bon sonido, y que se usa pera denotar cuand se suprimexen lletras al fi de alguna paraula per rahó de la que seguex pera suavisar la pronunciació. *Eufonía.* Euphonia. *Euphonie.* Eufonia.

EUFORBI. s. m. Planta. EUFORBIA.

EUFORBIA. s. f. Planta semblant á la canya fera, que esclafassada fa un suc mòlt acre. *Euforbio.* Euphorba, euphorbium. *Euphorbe.* Euforbio.

EUFRASIA. s. f. Hèrba medicinal de un pam y mitj de alt, ab las fullas ovaladas, ralladas y dentadas, la cama prima y ramòsa, y las flors blancas y purpúreas. *Eufrasia.* Euphrasia. *Eufraise.* Eufragia.

ÈUGA. s. f. La femèlla del caball. *Yegua.* Egua. *Cavale, jument.* Cavalla.

EUGASSADA. s. f. Lo conjunt de mòltas èugas que van á pasturar com un ramad de bestiar. *Yeguada.* Equitium. *Troupe de jumens.* Mandra di cavalle.

EUGASSÈR. s. m. Lo qui guarda ó cuida las èugas. *Yegüero, yegüerizo.* Equitarius, equarius. *Celui qui garde les jumens.* Cavallaro.

EUGATER. s. m. ant. EUGASSÈR.

EUNUCO. s. m. L' home enteramènt castrad y mutilad que se destina en los serrallos pera guardar las donas. *Eunuco.* Eunuchus. *Eunuque.* Eunuco.

EUNUCO. En la historia antiga y oriental lo ministre ó emplead favorito de algun rèy. *Eunuco.* Regius minister. *Office de dignité.* Nome di dignità fra gli antichi.

EURA. s. f. Planta que tè los tròncs llenyòsos, que pujan y se emparran per medi de sòs filets ab lo tròne de un arbre, pared ó altre cos de que trau part de la sèva substancia. *Hiedra, hiedra arbórea.* Hedera. *Lierre.* Edera.

EURA ARBÓREA. Planta. EURA.

EURA TERRESTRE. Planta que tè las fullas com las de la eura comú peró mes llargas y primas, en cinc ó sis ramets plens de fullas: y unas flors semblants á las del violèr, encara que mès pètitas y de un gust amarg. *Hiedra terrestre.* Gleeoma hederacea. *Lierre terrestre.* Edera terrestre.

EURA. s. m. Un dels cuatre vènts cardinals que vè del Orièut. *Euro.* Eurus. *Eurus, est.* Euro.

EUROPEO, PEA. adj. Lo natural de Euròpa ó lo pertanyènt á èlla. *Europeo.* Europæus, europensis, europiensis. *Européen.* Europeo.

EUTIQUIÁ, NA. adj. Lo sectari de Eutiques, y lo que pertany á sa secta. *Eutiquiano.* Eutychianus. *Eutychite.* Eutichiano.

EUTRAPELIA. s. f. EUTROPELIA.

EUTROPELIA. s. f. Comunamènt s' entèn per la virtut que modèra lo excès en las diversiòns ó entretenimènts. *Eutropelia, eutrapelia.* Moderatio. *Eutrapélie.* Eutropelia.

EUTROPÉLIC, CA. adj. Lo pertanyent á la eutropelia. *Eutropélico, eutrapélico.* Moderatus, temperatus. *Modéré.* Moderato.

EV.

EVACUACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de evacuar. *Evacuacion.* Evacuatio. *Évacuation.* Evacuamento.

EVACUAMÈNT DE CAP. ant. RODAMÈNT DE CAP.

EVACUAR. v. a. Desocupar alguna cosa. *Evacuar.* Evacuare, exinanire. *Évacuer.* Evacuare, votare.

EVACUAR. *Med.* Tráurer los humòrs viciosos del cos humá. *Evacuar.* Evacuare. *Évacuer.* Evacuare, espellere.

EVACUAR. En las plassas, castèlls, etc. tráurer la guarnició, retirar las tropas que hi habia. *Evacuar.* Præsidia educere. *Evacuer, en faire sortir.* Evacuare, mandar fuori.

NÁCUAR. Parland de un negoci, diligencia, etc., conclóurerlo, despatxarlo. *Evacuar*. Negotium conficere. *Finir, terminer*. Finire, terminare.

;VACUITAT. s. f. ant. VACUITAT.

;VADIR. v. a. Evitar un dany ó pèrill imminènt, fugir de alguna dificultat prevista ab art ó astucia. Se usa també com recíproc. *Evadir*. Vitare, effugere. *Échapper, éviter*. Evadere, scapolare.

VANÉXER. v. n. ant. Desvanéxerse, desaparéxerse. *Desvanecerse*. Evanescere. *S'évanouir*. Svanire, sparire.

VANGELI. s. m. Historia de la vida, doctrina y miracles de nostre Senyòr Jesucrist continguda en los cuatre llibres escrits per los cuatre evangelistas. *Evangelio*. Evangelium. *Évangile*. Evangelio.

ANGELI. Lo capítol trèt de un dels cuatre llibres dels evangelistas que se llegex en la missa. *Evangelio*. Evangelium. *Évangile*. Evangelico.

ANGELIS. pl. Llibret mòlt pètit forrad regularmènt de seda, en que se conté lo principi del evangeli de S. Joan y altres tres capítols dels altres tres sants evangelistas, lo cual se sol posar á las criaturas pènjad á la cintura. *Evangelios*. Evangeliorum libellus. *Évangile*. Evangelio, vangelo.

'ANGÉLIC, CA. adj. Lo pertanyènt al Evangeli. *Evangélico*. Evangelicus. *Évangélique*. Evangelico.

ANGELISAR. v. a. Predicar la fe de nostre Senyòr Jesucrist. *Evangelizar*. Evangelium predicare. *Évangéliser*. Evangelizzare.

ANGELISTA. s. m. Cada un dels cuatre escritòrs sagrads que escrigueren lo Evangeli. *Evangelista*. Evangelista. *Évangéliste*. Evangelista.

APORABLE. adj. Lo que se pod evaporar. *Evaporable*. Evaporari facilis. *Évaporable*. Evaporabile.

APORACIÓ. s. f. L'acció y efècte de evaporar ó evaporarse. *Evaporacion, evaporacion*. Evaporatio. *Évaporation*. Evaporamento.

APORAMENT. s. m. ant. EVAPORACIÓ.

APORAR. v. a. Disminuir la cantitat de algun líquid reduindlo á vapòr per medi del fog, del sol ó del aire. Se usa també com recíproc. *Evaporar, evaporar*. Evaporare. *S'évaporer*. Evaporarsi.

EVASIÓ. s. f. Escusa, efugi que se busca pera exir de algun aprèto ó dificultat. *Evasion*. Evasio, effugium. *Évasion*. Fuga, scappata.

DONAR EVASIÓ. fr. Evacuar, despatxar algun negoci. *Dar expediente, dar salida*. Negotia expedire. *Expédier*. Spedire, sbrigare.

EVASIU, VA. adj. Lo que facilita la evasió. *Evasivo*. Quod evasionem expedit. Evasif. *Elusorio*.

EVÈNTO. s. m. Esdevenimènt, succès. *Acontecimiento, suceso*. Casus, eventus. *Événement*. Evento, sucesso, avvenimento.

EVENTUAL. adj. que se aplica als drets y emolumènts que tè algun empleo fora de sa dotació fixa. *Eventual*. Obventitius. *Casuel, accidentel*. Eventuale.

EVICCIÓ. s. f. for. Seguretat que se dòna de respóndrer sèmpre de la cosa venuda, pagada ó dèxada. *Eviccion*. Evictio. *Éviction*. Evizione.

EVIDENCIA. s. f. Certesa clara, manifèsta y tan perceptible de alguna cosa, que ningú pod dubtarne racionalmènt. *Evidencia*. Evidentia. *Évidence*. Evidenza.

EVIDENCIA MORAL. La certitut que se tè de una cosa de modo que lo pensar lo contrari sia tingud per temeritat. *Evidencia moral*. Rei cognitio certa quæ nisi temerè in dubium vocare non potest. *Certitude morale*. Certezza morale.

EVIDENCIAR. v. a. Fèr patènt y manifèsta la veritat y certesa de alguna cosa, probando que no solamènt es certa sinó també clara. *Evidenciar*. Demonstrare, patefacere. *Rendre évident, mettre en évidence*. Far evidente.

EVIDÈNT. adj. Lo que es cert de un modo clar y sènse cap dubte. *Evidente*. Evidens. *Évident, clair, manifeste*. Evidente, apparente, chiaro.

EVIDENTMÈNT. adv. mod. Ab evidencia. *Evidentemente*. Evidenter. *Évidemment*. Evidentemente.

EVITABLE. adj. Lo que se pod evitar, ó deu evitarse. *Evitable*. Evitabilis. *Évitable*. Evitabile.

EVITAR. v. a. Fèr medis pera que no succeesca alguna cosa, y també llibrarse algú ab prudencia y previsió del dany ó perjudici que lo amenassaba, ó de cualsevol pas, ruido ú ocasió en que preveya pèrill. *Evitar*. Evitare, vitare. *Éviter*. Evitare.

EVITAR. Fugir de incórrer en alguna cosa. *Evitar.* Evitare, cavere. *Éviter.* Evitare, fuggire.

EX.

ÈX, XA. pron. demostratiu que se referex á la cosa que está presènt ó de que se parla, com ÈX home, ÈXA casa. *Ese, esa.* Is, hic. *Ce, celui-là.* Questo, costui.

ÈX. s. m. Lo tros de fusta, ferro ó altra materia que passa per lo cèntro de algun cos que dòna voltas sòbre èll. *Eje.* Axis. *Axe, essieu.* Asse.

EX̂ACCIÓ. s. f. Recaudació de tributs ó impósits que se pagan al príncep ó república. Se diu també de algunas altras cosas, com EX̂ACCIÓ de una multa. *Exaccion.* Exactio. *Perception, exaction.* Esazione.

EX̂ACERBAR. v. a. Irritar, Causar gran enfado ó enutj. *Exacerbar.* Exacerbare. *Aigrir, irriter.* Esacerbare.

EX̂ACTAMÈNT. adv. mod. Ab ex̂actitut. *Exactamente.* Exactè. *Exactement.* Esattamente.

EX̂ACTE, TA. adj. Puntual, cabal. *Exacto.* Exactus. *Exact.* Esatto.

EX̂ACTÍSSIM, MA. adj. sup. de EX̂ACTE. *Exactisimo.* Summè exactus. *Très-exact.* Esattissimo.

EX̂ACTITUT. s. f. Puntualitat en la ex̂ecució de alguna cosa. *Exactitud.* Accuratio, diligentia. *Exactitude.* Esattezza.

EX̂ACTÒR. s. m. Lo cobradòr ó recaudadòr dels tributs ó impósits. *Exactor.* Exactor. *Collecteur.* Collettore, esattore.

EXADA. s. f. AXADA.

EX̂AGALLADA. s. f. L' acció inconsiderada y repentina que algú ex̂ecuta. *Viaraza.* Repentinus impetus. *Étourderie, action inconsidérée.* Scempiezza, balordaggine.

EX̂AGALLADA. Magallada, tontería. *Tontería.* Stultum factum. *Sottise, badauderie.* Stolidezza.

EX̂AGERACIÓ. s. f. Encarimènt, ponderació. *Exageracion.* Exaggeratio. *Exagération.* Esagerazione.

EX̂AGERADAMÈNT. adv. mod. Ab ex̂ageració. *Exagerativamente.* Exaggeranter. *D'une manière exagérée.* Esageratamente.

EX̂AGERADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui ex̂agèra. *Exagerador, exagerativo.* Exaggerator. *Exagérateur, exagératif.* Esageratore.

EX̂AGERAR. v. a. Encarir, abultar una cosa, donand de èlla una idea majòr de lo que en realitat merex. *Exagerar.* Exaggerare. *Exagérer.* Esagerare.

EX̂AGERATIU, VA. adj. EX̂AGERADÒR.

EX̂ÁGONO, NA. adj. *Geom.* Lo que tè sis ángulS. *Exágono.* Hexagonus. *Hexagone.* Esagono.

EXALÇAMÈNT. s. m. ant. EX̂ALTACIÓ.

EXALÇAR. v. a. ant. EX̂ALTAR.

EXALSAR. v. a. ant. EX̂ALTAR.

EX̂ALTACIÓ. s. f. L' acció y efècte de ex̂altar. *Exaltacion, exaltamiento.* Exaltatio. *Exaltation.* Esaltamento.

EX̂ALTAR. v. a. Elevar á alguna persona ó cosa à majòr auge ó dignitat. *Exaltar.* Exaltare, extollere. *Élever, hausser.* Esaltare.

EX̂ALTAR. met. Realsar lo mérit ó circunstancias de algú ó alguna cosa ab demasiad encarimènt. *Exaltar.* Extollere, magnificare, efferre. *Exalter.* Esaltare, encomiare.

EX̂ALTAR. met. Enardir, inflamar las passiòns y afèctes del ánimo. Se usa també com recíproc. *Exaltar, inflamar.* Accendere. *Embraser, enflammer.* Accendere, infiammare.

EX̂ALTARSE. v. r. met. Commóurerse, irritarse. *Exaltdrsele á uno la bilis ó la cólera.* Irasci. *Devenir furieux.* Montare in collera, infuriarsi.

EXALLAMENT. s. m. ant. DESTERRO.

EXALLAR. v. a. ant. DESTERRAR.

EXAM. s. m. AXAM.

EX̂ÁMEN. s. m. La proba que se fa de la idoneitat de algun subgècte pera lo ex̂ercici y professió de alguna facultat, ofici ó ministeri. *Exámen.* Examen, periculum. *Examen.* Esame, esame.

EX̂ÁMEN. Indagació, averiguació de alguna cosa ó succès. *Exámen.* Examen, investigatio, perscrutatio. *Examen, recherche, vérification.* Ricerca, esamina.

EX̂ÁMEN DE CONCIENCIA. Lo acte de fer memoria de las paraulas, obras y pensamènts relativamènt á las obligacións de cristiá. Sol fèrse abans de anar á confessar. *Exámen de conciencia.* Conscientiæ examen, perscrutatio. *Examen de conscience.* Esame di coscienza.

EX̂ÁMEN DE TESTIMONIS. for. Diligencia

cial que se fa prenènd declaració á algunas persònas que saben y poden deposar la veritat sòbre lo que se vol averiguar. *Exámen de testigos*. Testium judicialis interrogatio. *Action de recevoir les dépositions des témoins*. Esame di testimonj.

EXPOSARSE Á EXÁMENS. fr. Presentarse algú davant los exáminadòrs pera sufrir las probas que vullan fèr de sa idoneitat eu la facultat, ciencia ó art en que se pretèn ser aprobad. *Exponerse á exámen*. Examen subire. *Se présenter à un examen*. Sofferire esamina.

EXÁMETRO. s. m. Vers usad per los grègs y llatins que consta de sis peus; dels cuals los cuatre primèrs sòn espondeus ó dáctils, lo quint casi sèmpre dáctil y lo sisé espondeu. *Exámetro*. Hexameter. *Hexamètre*. Esametro.

EXÁMINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui exámina. *Examinador*. Examinator. *Examinateur*. Esaminatore.

EXÁMINADÒR SINODAL. Lo teólcg ó canonista anomenad per lo prelad diocesá en lo sínodo de sa diócesis, ó fora de èll en virtut de sa propia autoritat, pera exáminar als que han de ser admesos als òrdes sagrads, y exercir los ministeris de párrocos, confessòrs, predicadòrs, etc. *Examinador sinodal*. Examinator synodicus. *Examinateur pour les ordres sacrés*. Esaminatore sinodale.

EXÁMINAMENT. s. m. ant. EXÁMEN.

EXÁMINAR. v. a. Inquirir, investigar, escuadrinyar ab diligencia y cuidado alguna cosa. *Examinar*. Examinare, perscrutari. *Examiner, scruter*. Esaminare, rivedere.

EXÁMINAR. Probar ó tantejar la idoneitat ó suficiencia dels que volen professar ó exercir alguna facultat, ofici ó ministeri, ó la calitat de alguna cosa. *Examinar*. Examinare, periculum facere. *Examiner*. Esaminare.

EXÁMINAR. Regonéxer, registrar, mirar atentamènt alguna cosa, com EXÁMINAR la casa, etc. *Examinar*. Perscrutari. *Examiner*. Scrutare, ricercare.

EXÁNGUL, LA. adj. *Geom*. Se aplica á las figuras que tènen sis ánguls. *Exángulo*. Hexagonus. *Qui a six angles*. Che ha sei angoli.

EXÁNIME. adj. Lo que está sènse senyals de vida ó sèns vida. *Exánime*. Exanimis. *Inanimé*. Inanime, inanimito.

EXÁRCAT. s. m. Territori y districte que estaba antiguamènt subjècte á la jurisdicció de un exárco, y la dignitat del exárco. *Exarcado*. Exarchi ditio, territorium. *Exarchat*. Esarcato.

EXÁRCO. s. m. Lo gobernadòr que alguns emperadòrs de oriènt enviaban á Italia pera que gobernás las provincias subjèctas á èlls: ordinariamènt residia en Ravena. En la Iglèsia grèga se donaba també èst nom á certa dignitat immediatamènt inferiòr á la del patriarca. *Exarco*. Exarchus. *Exarque*. Esarco.

EXÁRT. s. m. ACAS, CASUALITAT.

EXÁRT. ATSAR, en lo jog de billart, etc.

EXÁSPERACIÓ. s. f. L' acció y efècte de exásperar. *Exasperacion*. Exasperatio. *Exaspération*. Esasperamento.

EXÁSPERAR. v. a. Irritar, donar motiu de disgust ó enfado á algú. Se usa també com recíproc. *Exasperar*. Exasperare, exacerbare. *Exaspérer*. Esasperare.

EXAUCS. s. m. pl. ant. AXAUS.

EXAURELLAR. v. a. ant. Llèvar las aurellas. *Desorejar*. Auriculas mutilare, amputare. *Essoriller*. Mozzar le orecchie.

EXAVEGA. s. f. ant. XÁBEGA.

EXCAVACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de excavar. *Excavacion*. Excavatio. *Excavation*. Scavamento, scavo.

EXCAVAR. v. a. Tráurer de alguna cosa sólida part de sa massa ó gruxaria, fènd clot ó cavitat en èlla. *Excavar*. Excavare. *Excaver, caver, creuser*. Scavare.

EXCEDÈNT. p. pres. de EXCEDIR. Lo que excedex. *Excedente*. Excedens. *Excessif*. Eccessivo.

EXCEDIMENT. s. m. ant. EXCÈS, TRANSGRESSIÓ.

EXCEDIR. v. a. Ser una persòna ó cosa mès gran que altra ab que se compara en alguna línea. *Exceder*. Excedere, superare. *Excéder*. Eccedere, trapassare, superare.

EXCEDIR. Passar los límits regulars de alguna cosa. *Exceder*. Transgredi. *Excéder*. Trapassare, passare i termini.

EXCEDIRSE. v. r. PROPASSÁRSE.

EXCEDIRSE Á SÍ MATÈX. fr. Fèr lo qui tè adquirid gran nom ó fama per sòn mérit ó talènt particular alguna cosa que avantatje á tòt lo que se li habia vist fèr fins á llavors. *Excederse á si mis-*

mo. Se ipsum superare. *Se surpasser soi-même*. Superar se stesso.

EXCEL·LENCIA. s. f. La superiòr calitat ó bondat que constituex y fa digna de singular apreci y estimació en sa línea alguna cosa. *Excelencia*, *prestancia*. Excellentia, præstantia. *Excellence*. Eccellenza.

EXCEL·LENCIA. Tractamènt de respècte y cortesía que se dòna á algunas persònas per sa dignitat ó empleo. *Excelencia*. Excellentia. *Excellence*. Eccellenza.

PER EXCEL·LENCIA. mod. adv. Per antonomasia. *Por excelencia*. Antonomasticè. *Par excellence*. Per eccellenza.

EXCEL·LÈNT. adj. Lo que sobrix en bondat, mérit ó estimació èntre las cosas que sòn bonas en sa matèxa especie. *Excelente, prestante*. Excellens, præstans, eximius. *Excellent*. Eccellente.

EXCEL·LENTÍSSIM, MA. adj sup. de EXCEL·LÈNT. *Excelentísimo, prestantísimo*. Excellentissimus, præstantissimus. *Très-excellent*. Eccellentissimo.

EXCEL·LENTÍSSIM. Tractamènt ab que se parla á la persòna á qui correspon donarli la excel·lencia. *Excelentísimo*. Excellentissimus. *Excellentissime*. Eccellentissimo.

EXCEL·LENTMÈNT. adv. mod. Ab excel·lencia. *Excelentemente*. Excellenter, egregiè, eximiè. *Excellemment*. Eccellentemente.

EXCEL·LIR. v. n. ant. Avantatjarse, sobrepujar, sobrexir. *Aventajarse, sobresalir, sobrepujar*. Excellere, superare. *Exceller*. Eccellere.

EXCELS, SA. adj. Mòlt elevad, alt, eminènt. *Excelso*. Excelsus. *Haut, élevé, éminent*. Eccelso, alto.

EXCELS. met. Se usa per elogi pera denotar la singular excel·lencia de la persòna ó cosa á que se aplica, com EXCELSA magestat, ánimo EXCELS, etc. *Excelso*. Excelsus. *Supérieur, éminent*. Eccelso, eminente.

EXCELSAMENT. s. m. ant. ENSALSAMÈNT.

EXCELSAR. v. a. ant. ENSALSAR.

EXCÉNTRIC, CA. adj. Lo que está fora del cèntro, ó lo que tè un cèntro diferènt. *Excéntrico*. A centro aberrans. *Excentrique*. Eccentrico.

EXCENTRICITAT. s. f. *Mat*. La distancia del cèntro de la elipse á un de sòs dòs focos; y axí se anomena EXCENTRICITAT de un planeta ó cometa, la distancia que hi ha dèsdel cèntro de sa òrbita elíptica al sol, lo cual ocupa un dels focos. *Excentricidad*. Aberratio à centro. *Excentricité*. Eccentricità.

EXCEPCIÓ. s. f. L' acció y efècte de exceptuar. *Excepcion, exceptuacion*. Exceptio. *Exception*. Eccezione.

EXCEPCIÓ. for. La rahó ó motiu que produex en sa defensa una part pera contradir la pretensió de la contraria, ja declinand lo judici, ja dilatandlo. *Excepcion*. Exceptio. *Exception*. Eccezione.

EXCEPCIÓ DECLINATORIA. for. La que se produex contra lo jutge al·legand que no li competex lo conexemènt de la causa. *Excepcion declinatoria, excepcion de incompetencia de juez*. Exceptio declinatoria. *Exception déclinatoire*. Eccezione declinatoria.

EXCEPCIÓ DE NON NUMERATA PECUNIA. for. La que se oposa per la part que nèga haberseli entregad lo dinèr que se li demana ó sòbre que sel executa. *Excepcion de innumerata pecunia ó de non numerata pecunia*. Exceptio non numeratæ pecuniæ. *Exception d'argent non comptant*. Eccezione di non numerata pecunia.

EXCEPCIÓ DILATORIA. for. La que dilata [illegible] curs de la causa, peró no extingex [illegible] pretensió del actòr. *Excepcion dilatoria*. Exceptio dilatoria. *Exception dilatoire*. Eccezione dilatoria.

EXCEPCIÓ PEREMPTORIA. for. La que [illegible] lo litigi y extingex la pretensió del actòr. *Excepcion perentoria*. Exceptio peremptoria. *Exception peremptoire*. Eccezione del perentorio.

EXCEPCIÓ PREJUDICIAL. for. La que dilata [illegible] plèd, per haberse de ventilar y deci[illegible] ántes de passar endavant en èll. *Excepcion prejudicial*. Exceptio præjudicialis. *Fin de non-recevoir*. Eccezione di pregiudicabile.

Á EXCEPCIÓ. mod. adv. EXCÈPTE.

EXCEPCIONAR. v. a. for. Posar excepciòns. *Excepcionar*. Excipere, exceptiones objicere. *Exciper*. Opporre eccezione.

EXCEPTAD. adv. mod. EXCÈPTE.

EXCEPTAR. v. a. EXCEPTUAR.

EXCÈPTE. adv. mod. Fora de. [illegible] *Excepto, á excepcion*. Præter. *[illegible]ception, excepté, hormis*. F[illegible] salvo, toltocchè, fuori che, ecce[illegible]

EXCEPTUAR. v. a. Exclóurer á alguna persòna ó cosa de la generalitat de lo que se tracta ó de la règla comú. *Exceptuar.* Excipere. *Excepter.* Eccettuare.

EXCÈS. s. m. La part que excedex y passa mès enllá de la règla y òrde comú en cualsevol línea. *Exceso.* Excessus, redundantia. *Excès.* Eccesso.

EXCÈS. Alló en que una cosa excedex á altra. *Exceso.* Præstantia. *Excès.* Eccesso.

EXCÈS. Delicte, maldat, crim grave. *Exceso.* Crimen, scelus. *Excès, outrage, violence.* Eccesso, oltraggio.

COMÈTRER ALGUN EXCÈS. Comètrer algun delicte. *Cometer algun exceso.* Crimen admittere. *Commettre quelque crime.* Commettere uno eccesso, un fallo.

EN EXCÈS. mod. adv. EXCESSIVAMÈNT.

EXCÈSSIU, VA. adj. Lo que excedex é ix de règla. *Excesivo.* Immodicus. *Excessif.* Eccessivo.

EXCESSIVAMÈNT. adv. mod. Ab excès. *Excesivamente, en exceso.* Immoderatè. *Excessivement.* Eccessivamente.

EXCITAR. v. a. Móurer, estimular, provocar. *Excitar.* Excitare. *Exciter, provoquer.* Eccitare, stimolare.

EXCITATIU, VA. adj. Lo que tè virtut ó propietat de excitar. *Excitativo.* Excitans. *Excitatif.* Incitativo, movente.

EXCLAMACIÓ. s. f. Lo acte de exclamar. *Exclamacion.* Exclamatio. *Exclamation.* Sclamazione.

EXCLAMACIÓ. Figura retórica que se usa pera ponderar la vehemencia de algun sentimènt, indignació ó altre cualsevol afècte y passió del ánimo. *Exclamacion.* Exclamatio. *Exclamation.* Esclamazione.

EXCLAMAR. v. n. Prorómprer cridand en expressiòns de sentimènt, indignació ó altres semblants afèctes pera móurer los ánimos. *Exclamar.* Exclamare. *S'écrier, se récrier.* Esclamare.

EXCLAMARSE. v. r. Quexarse, fèr crids llastimòsos demanand favòr ó ajuda. *Clamar.* Queri, conqueri, lamentari. *Implorer.* Chiedere, implorare.

EXCLAMATORI, RIA. adj. Lo que es propi de la exclamació, com to EXCLAMATORI, expressió EXCLAMATORIA. *Exclamatorio.* Ad exclamationem pertinens. *Exclamatif.* Sclamativo.

EXCLOS, A. p. p. de EXCLÓURER. *Excluido, excluso.*

EXCLÓURER. v. a. Tráurer á alguna persòna ó cosa fora del lloc que ocupaba, com EXCLÓURER á un de una junta ó comunitat, etc. *Excluir.* Excludere. *Exclure, chasser, expulser.* Escludere, ributtare.

EXCLUDIR. v. a. ant. EXCLÓURER.

EXCLUIR. v. a. ant. EXCLÓURER.

EXCLUSIÓ. s. f. Lo acte y efècte de exclóurer. *Exclusion.* Exclusio. *Exclusion.* Esclusione.

EXCLUSIU, VA. adj. Lo que exclou ó tè forsa y virtut pera exclóurer. *Exclusivo.* Exclusorius. *Exclusif.* Esclusivo.

EXCLUSIVA. s. f. Repulsa pera no admétrer á un en algun empleo, comunitat ó altre ministeri; lo que també se sol exténdrer á altras cosas. *Exclusiva.* Repulsa. *Exclusion.* Esclusiva.

EXCLUSIVAMÈNT. adv. mod. Ab exclusió. *Exclusivamente, exclusive.* Aliis exclusis. *Exclusivement.* Esclusivamente.

EXCLUSIVE. adv. mod. EXCLUSIVAMÈNT.

EXCOGITAR. v. a. ant. Trobar alguna cosa ab lo discurs y meditació. *Excogitar.* Excogitare. *Penser, imaginer.* Pensare.

EXCOMUNICACIÓ. s. f. ESCOMUNIÓ.

EXCOMUNICAR. v. a. ESCOMUNICAR.

EXCOMUNIÓ. s. f. ESCOMUNIÓ.

EXCRECENCIA. s. f. Carnot ó superfluitat que se cria en animals y plantas alterand sa textura y superficie natural. *Excrecencia, excrescencia.* Excrescentia. *Excroissance.* Escrescenza.

EXCREMÈNT. s. m. La part ínfima é inútil del alimènt que despedex lo cos per la via ordinaria desprès de fèta la digestió. *Excremento, heces.* Excrementum. *Excrément.* Escremento, feccia.

EXCREMENTAL. adj. EXCREMENTICI.

EXCREMENTAR. v. n. Expel-lir los excremènts. *Excrementar, excretar.* Excrementa ejicere. *Rendre les excrémens.* Espellere.

EXCREMENTICI, CIA. adj. Lo pertanyènt al excremènt. *Excrementicio, excremental, excrementoso.* Ad excrementum pertinens. *Excrémentitiel, excrémenteux.* Escrementoso, escrementizio.

EXCRETORI, RIA. adj. *Anat.* Se aplica als vasos ó conductos que separan lo

inútil y dolènt de lo bò y útil. *Escretorio.* Excretorius. *Excrétoire.* Escretorio.

EXCURSIÓ. s. f. Entrada en pais enemig ab gènt armada pera talar y saquejar la terra. *Excursion.* Excursio, excursatio. *Excursion.* Scorreria, incursione.

EXCUSA. s. f. ant. ESCUSA.

EXCUSAR. v. a. ant. ESCUSAR.

EXCUSSIÓ. s. f. for. Proceimènt judicial que se fa contra los bèns del deutòr principal abans de proceir contra los del fiadòr pera que èst pague la cuantitat que aquells no bastan á satisfèr. També se fa dels bèns del fiadòr cuand hi ha algú que deu pagar per falta de aquest, com es lo tercèr possessòr y altres. *Excusion, excursion.* Judicialis excussio. *Discussion.* Discussione.

EX̂ECRABLE. adj. Lo que es digne de ex̂ecració, *Execrable, execrando.* Exsecrandus, exsecrabilis. *Exécrable.* Esecrabile.

EX̂ECRACIÓ. s. f. Imprecació, maledicció, detestació. *Execracion.* Exsecratio, exsecramentum. *Exécration.* Esecrazione.

EX̂ECRAR. v. a. Maleir, abominar, detestar, fèr imprecaciòns. *Execrar.* Exsecrari. *Exécrer.* Detestare, abbominare.

EX̂ECRATORI. adj. JURAMÈNT EX̂ECRATORI.

EX̂ECUCIÓ. s. f. Lo acte de posar en obra alguna cosa. *Ejecucion.* Exsecutio. *Exécution.* Eseguimento, esecuzione.

EX̂ECUCIÓ. for. L' aprehensió que se fa en la persòna ó bèns del deutòr, per manamènt del jutge competènt, pera satisfèr als acreedòrs. *Ejecucion.* Comprehensio. *Exécution, saisie.* Esecuzione.

LLIBRAR DE LA EX̂ECUCIÓ. fr. for. *Desenjecutar.* A bonorum auctione liberare. *Délivrer de l'exécution.* Liberare della esecuzione.

MENAR Á EX̂ECUCIÓ. fr. EX̂ECUTAR, en la primèra accepció.

POSAR EN EX̂ECUCIÓ. fr. EX̂ECUTAR, en la primèra accepció.

TRABAR EX̂ECUCIÓ. fr. for. Fèr en virtut del manamènt que se despatxa aquella primèra diligencia ó primèr embarg en alguna prènda ó alaja del deutòr, en senyal de quedar obligad ab altres bèns á la satisfacció del deute y sas costas. *Trabar ejecucion.* Pignore apprehenso cavere creditori. *Faire une exécution, une saisie.* Porre esecuzione.

EX̂ECUTABLE. adj. Lo que se pod ex̂ecutar. *Ejecutable.* Quod exsequi potest. *Exécutable.* Eseguibile.

EX̂ECUTANT. p. pres. for. de EX̂ECUTAR. Lo qui ex̂ecuta judicialmènt á altre per lo pago de algun deute. *Ejecutante.* Creditor debiti solutionem persequens. *Celui qui exécute.* Eseguitore.

EX̂ECUTAR. v. a. Posar en obra alguna cosa. *Ejecutar.* Exsequi. *Exécuter.* Eseguire, adempire.

EX̂ECUTAR. for. Precisar á algú á pagar lo que deu en forsa de manamènt de jutge. *Ejecutar.* Debitorem ad solutionem compellere. *Exécuter.* Staggire, sequestrare.

EX̂ECUTAR Á ALGÚ Ó LOS BÈNS DE ALGÚ. fr. for. Tráurerlos de sòn poder en forsa de manamènt de jutge y véndrerlos públicamènt pera pagar al acreedòr lo que li correspon per sòn crédit. *Ejecutar en los bienes á alguno: hacer ejecucion.* Bona debitoris pignerare. *Faire exécuter.* Far sequestrare.

EX̂ECUTIU, VA. adj. Lo que no dona espèra, ni permet que se diferesca á altre tèmps sa ex̂ecució. *Ejecutivo.* Instans, urgens. *Pressant, urgent.* Premente.

EX̂ECUTIVAMÈNT. adv. mod. Ab suma pròmptitut. *Ejecutivamente.* Statim, illicò. *Promptement.* Prestamente.

EX̂ECUTÒR, RA. s. m. y f. Lo qui ex̂ecuta ó fa alguna cosa. *Ejecutor.* Executor. *Exécuteur.* Esecutore.

EX̂ECUTÒR. for. La persòna ó ministre que passa á fèr alguna ex̂ecució y cobransa de òrde de jutge competènt. *Ejecutor.* Exactor. *Exécuteur.* Esattore, esecutore.

EX̂ECUTORIA. s. f. for. Lo despatx que se expedex per los tribunals de las sentencias que passan en autoritat de cosa judicada. *Ejecutoria.* Judicum exsequendæ litteræ. *Exécutoire.* Esecutoria.

EX̂ECUTORIAL. adj. Se aplica als despatxos ó lletras que componen la executoria de alguna sentencia de tribunal ecclesiástic. Se usa comunamènt en plural. *Ejecutorial.* Exsequendæ [illegible] *Exécutoire.* Esecutorio.

EXECUTORIAR. v. a. Obtenir á sòn favòr en judici la sentencia que causa executoria. *Ejecutoriar.* Lite penitùs vincere. *Obtenir un jugement confirmatif de son droit.* Vincere la lite.

EXEGÉTIC, CA. adj. Se aplica al estil, narració ó discurs en que parla sols lo autòr ó poeta, y no introduex personatges que parlen, com succeex en los dramas. *Exegético.* Narrans, narrationi deserviens. *Narratif.* Esegetico.

EXEGUIR. v. a. ant. EXECUTAR, en la primèra accepció.

EXELLAR. v. a. ant. DESTERRAR.

EXEMPCIÓ. s. f. Franquesa y llibertat que gosa algú pera no ser compres en alguna cárrega ú obligació. *Exencion.* Exemptio. *Exemption.* Franchigia.

EXEMPLAR. adj. Lo que dòna bon exèmple, y com á tal es digne de ser proposad per modelo á altres pera que lo imiten. *Ejemplar.* Imitatione dignus. *Exemplaire.* Esemplare.

EXEMPLAR. s. m. Original, lo que servex de modelo pera tráurer de èll altras cosas semblants. *Ejemplar.* Exemplar, exemplare, exemplarium, exemplum. *Modèle, prototype.* Modello, esemplare.

EXEMPLAR. Lo que se ha fèt altras vegadas en igual cas. *Ejemplar.* Exemplum. *Exemple.* Esempio, esemplo.

EXEMPLAR. Copia trèta del original ó de altra copia, com de algun llibre, escrit, etc.; y axí se diu: ting un EXEMPLAR de tal obra impresa; del manuscrit de fulano ne hi trèt un EXEMPLAR. *Ejemplar.* Exemplar. *Exemplaire.* Copia.

EXEMPLAR. Lo cas que servex ó deu servir de escarmènt. *Ejemplar.* Documentum. *Exemple.* Esemplo.

SÈNS EXEMPLAR. mod. adv. ab que se denota que no se ha vist que haja succeid altra vegada alguna cosa, ó que no tè exèmple. *Sin ejemplar.* Caret exemplo. *Sans exemple.* Non v' è esempio.

EXEMPLARMÈNT. adv. mod. Virtuosamènt, de modo que edifique á tòts. *Ejemplarmente.* Honestè, sanctè. *Exemplairement.* Esemplarmente.

EXÈMPLE. s. m. Cas ó fèt succeid en altre tèmps que se proposa y referex, ó pera que se imite y seguesca sènd bo y honèst, ó pera fugirne y evitarlo si es dolènt. *Ejemplo.* Exemplum. *Exemple.* Esempio, paragone.

EXÈMPLE. L' acció ó conducta de algú que pod móurer ó inclinar á altres á que la imiten. *Ejemplo.* Exemplum, exemplar. *L'action ou conduite à imiter.* Esempio.

EXÈMPLE. Símil ó comparació de que se usa pera aclarir ó apoyar alguna cosa. *Ejemplo.* Exemplum, comparatio. *Exemple.* Paragone.

EXÈMPLE. En los estudis lo patró que lo mestre dòna als noys pera que imiten la fòrma de la lletra. *Muestra.* Exemplar. *Original, patron, modèle.* Esemplare.

DONAR EXÈMPLE. fr. Excitar ab las propias obras la imitació dels demès. *Dar ejemplo.* Aliis exemplo esse. *Être l'exemple.* Essere esemplare.

PÈNDRER EXÈMPLE. fr. Apéndrer lo que altre fa procurand imitarlo. *Tomar ejemplo.* Ab alio discere. *Prendre exemple.* Prendere esempio.

PÈNDRER EXÈMPLE. fr. met. PÈNDRER LLISSÓ.

PER EXÈMPLE. expr. de que se usa cuand se va á posar algun símil ó comparació. *Por ejemplo.* Exempli, verbi causa, gratia. *Par exemple.* Per esempio, esempigrazia.

EXEMPLI. s. m. ant. REFRÁ, ADAGI.

EXEMPLIFICACIÓ. s. f. Declaració ab exèmples. *Ejemplificacion.* In exemplum adductio. *Éclaircissement.* Schiarimento.

EXEMPLIFICAR. v. a. Declarar, il·lustrar ab exèmples lo que se diu. *Ejemplificar.* Exemplis illustrare. *Éclaircir.* Schiarare.

EXÈMPT, TA. p. p. irreg. de EXIMIR. *Exento.*

EXÈMPT. s. m. Oficial de guardias de còrps inferiòr al alféres y superiòr al brigadièr. La sèva graduació es de coronel de caballería, y com á tal fa lo servey en campanya. *Exento.* Prætorianæ cohortis centurio. *Exempt.* Ajutante.

EXEQUIAS. s. f. pl. Los funerals que se fan á un difunt. *Exequias.* Exequiæ, funeralia. *Obsèques.* Esequie, funerali.

EXEQUIBLE. adj. Lo que se pod executar ó portar á efècte. *Exequible.* Quod exequi potest. *Qui peut être mis à effet.* Fattibile, esequibile.

EXEQUIR. v. a. ant. EXECUTAR.

EXERCICI. s. m. Lo acte de exercitarse ú ocuparse en alguna cosa. *Ejercicio.* Exercitatio. *Exercice.* Esercizio.

EXERCICI. Ofici, ministeri, professió. *Ejercicio.* Ministerium, officium. *Office, charge, emploi, profession.* Impiego, uffizio.

EXERCICI. Passetj á peu ó á caball pera conservar la salud ó recobrarla; axí se diu que convé fèr EXERCICI. *Ejercicio.* Ambulatio vel equitatio sanitatis gratiâ. *Exercice.* Esercizio.

EXERCICI. *Milic.* Los movimènts y evolucións militars en que se exercitan los soldads. *Ejercicio.* Militum exercitatio, decursio. *Exercice.* Esercizj.

EXERCICIS ESPIRITUALS. Los que se practican per alguns dias, retirandse de las ocupacións del mòn, y dedicandse á la oració y penitencia, y també los que en dias senyalads practican los individuos de algunas congregacións. *Ejercicios espirituales.* Rerum divinarum meditationes quibus præfinito dierum spatio exercitamur. *Exercices spirituels.* Esercizj spirituali.

DONAR LOS EXERCICIS. fr. Dirigir al que los fa espirituals tòt lo tèmps que se ocupa en èlls. *Dar ejercicios.* Rerum divinarum meditationibus doctrinâ asceticâ aliquem statuto tempore instituere. *Diriger celui qui pratique des exercices spirituels.* Dirigere chi fa gli esercizj spirituali.

EXERCIR. v. a. Practicar los actes propis de alguna facultat, ofici, virtut, etc. *Ejercer.* Exercere. *Exercer.* Esercitare.

EXÉRCIT. s. m. Multitut de gènt de guerra ab tòts los arreus necessaris, unida en un cos y á las òrdes de un general. *Ejército.* Exercitus, acies. *Armée.* Esercito.

EXERCITACIÓ. s. f. Lo acte de exercir ó de emplearse en fèr alguna cosa. *Ejercitacion.* Exercitatio. *Exercice.* Esercizio.

EXERCITANT. p. pres. de EXERCITAR. Lo qui exercita. *Ejercitante.* Exercens, exercitans. *Exerçant.* Esercitante.

EXERCITANT. s. m. Lo qui fa los exercicis espirituals retirad y recullid en alguna casa religiòsa. *Ejercitante.* Rerum divinarum meditationi præfinito dierum spatio deditus. *Exercitant.* Esercitante.

EXERCITAR. v. a. Dedicarse al exercici de algun art, ofici ó professió. *Ejercitar.* Exercere. *Exercer.* Esercitare.

EXERCITAR. Fèr que algú aprenga alguna cosa per medi de la ensenyansa, exercici y práctica de èlla. *Ejercitar.* Aliquem exercitare, erudire. *Exercer, instruire, dresser, former.* Esercitare, assuefare, addestrare.

EXERCITARSE. v. r. Repetir mòlts actes pera adestrarse en la execució de alguna cosa. *Ejercitarse.* Se exercere, versari. *S'exercer.* Assuefarsi, addurarsi.

EXÉRCOL. s. m. Lo plòm que calsinad fins al majòr grau de oxidació possible adquirex un colòr bermell mòlt encès. *Azarcon, minio.* Minium. *Minium.* Minio.

EXERGO. s. m. La part de cualsevol medalla ahònt se posa alguna llegènda sòta del emblema ó figura. *Exergo.* Exergum. *Exergue.* Esergo.

EXERT. s. m. EMPELT.

EXHALACIÓ. s. f. Fog eléctric ó de altra especie que en las nits serenas sol véurerse repentinamènt en la atmósfera y estand mòlt distand sembla una estrèlla que cau ó se mou ab gran velocitat. *Exhalacion.* Exhalatio. *Exhalaison.* Esalazione, vapore.

EXHALACIÓ. Lo vapòr ó vaf que llansa per evaporació algun cos. *Exhalacion.* Vapor. *Exhalaison.* Vapore.

EN UNA EXHALACIÓ. mod. adv. Ab mòlta brevedat ó pròmptitut. *En un instante, en un santiamen.* Temporis momento. *En un clin d'œil.* In un batter d'occhio, in un attimo.

EXHALAR. v. a. Llansar de sí vapòr ó vaf. *Exhalar.* Exhalare. *Exhaler.* Esalare, mandar fuori.

EXHALARSE. v. r. Despéndrerse, exir los vapòrs ó esperits per evaporació de algun cos, espargindse per lo aire. *Exhalarse.* Exhalari. *S'exhaler.* Esalare, Svaporarsi.

EXHAUSTO, TA. adj. Lo que está enteramènt desprovist de lo que necessitaba tenir pera trobarse en bon estad; y axí se diu que lo erari está EXHAUSTO de dinèr. *Exhausto.* Exhaustus. *Épuisé, tari.* Esaurito, esausto.

EXHIBICIÓ. s. f. Manifestació, presentació de alguna cosa davant de qui deu fèrse. *Exhibicion.* Exhibitio. *Exhibition.* Esibizia, esibizione.

EXHIBIR. v. a. Presentar, manifestar davant de qui correspon, alguna cosa. Tè mòlt us en lo forense. *Exhibir.* Exhibere. *Exhiber, montrer.* Esibere, presentare.

EXHORTACIÓ. s. f. Lo acte de exhortar. *Exhortacion.* Adhortatio, exhortatio. *Exhortation.* Esortazione.
EXHORTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui exhorta. *Exhortador.* Exhortator, adhortator. *Personne qui exhorte.* Esortatore.
EXHORTAR. v. a. Induir ab paraulas á algú á que fassa ó dèxe de fèr alguna cosa. *Exhortar.* Hortari, exhortari, adhortari. *Exhorter.* Esortare.
EXHORTO. s. m. Lo despatx que un jutge envia á altre sòn igual pera que mane donar cumplimènt á lo que se li demana. *Exhorto.* Litteræ hortativæ. *Réquisitoire.* Dimanda giudiziaria.
EXID, DA. p. p. de EXIR. *Salido.*
EXID. adj. Desembrassad, no encugid. *Despejado.* Expeditus, liber. *Débarrassé, vif.* Spedito, snello.
EXIDA. s. f. L' acció y efècte de exir. *Salida.* Exitus, egressio. *Sortie.* Uscita, sfogo.
EXIDA. La part per ahònt se ix fora de algun siti ó lloc. *Salida.* Exitus, egressio. *Sortie, issue.* Uscita.
EXIDA. Lo despatx ó venda de alguns géneros. *Salida.* Venditio. *Débouché.* Lo spacciar le mercanzie.
EXIDA. La que fa alguna partida de tròpas de la plassa sitiada pera sa defensa. *Salida, surtida.* Militum eruptio. *Sortie.* Sortita.
EXIDA. met. Lo medi ó rahòns ab que se vens algun argumènt, dificultat ó pèrill. *Salida.* Exitus. *Raisons, moyens.* Mezzo, argomento, espediente.
EXIDA. Ocurrencia viva, pròmpta é inesperada, particularmènt en la conversació. *Arranque.* Improvisus animi sensus. *Boutade, saillie d'esprit.* Sfogo, gricciolo, bizzarria.
DONAR EXIDA. fr. DONAR EVASIÓ.
EXIGENCIA. s. f. L' acció y efècte, virtut ó forsa de exigir. *Exigencia.* Exigendi actio. *Exigence.* Esigenza.
EXIGIBLE. adj. Lo que pod ó deu exigirse. *Exigible.* Quod exigi potest aut debet. *Exigible.* Esigibile.
EXIGIR. v. a. Cobrar, percibir de altre per autoritat pública algun dinèr ó altra cosa, com EXIGIR las contribuciòns. *Exigir.* Exigere. *Exiger.* Esigere.
EXIGIR. Demanar una cosa per sa naturalesa ó circunstancias algun requisit necessari pera que se fassa ó perfeccione. *Exigir.* Exigere. *Exiger.* Esigere, richiedere.
EXIGIR. met. Demanar á altre ab mòlta instancia que fassa alguna cosa. *Exigir.* Rogare, efflagitare. *Demander.* Esigere, dimandare, chiedere.
EXIGUO, GUA. adj. PETIT, ESCAS.
EXILI. s. m. ant. DESTERRO.
EXILAR. v. a. ant. DESTERRAR.
EXILL. s. m. ant. DESTERRO.
EXILLAR. v. a. ant. DESTERRAR.
EXIMENT. s. m. ant. EXIDA.
EXIMI, MIA. adj. Mòlt excel-lènt. *Eximio.* Eximius. *Éminent.* Esimio, singolare, eccellente.
EXIMIMENT. s. m. ant. EXEMPCIÓ.
EXIMIR. v. a. Llibertar á algú de algun cárreg ú obligació, exceptuarlo pera que no sia compres en la generalitat. Se usa també com recíproc. *Eximir.* Eximire, solvere, liberare. *Exempter.* Esentare, esimere, esenzionare.
EXIMPLI. s. m. ant. EXEMPLE.
EXIR. v. n. Passar de la part de dins á la part de fora. *Salir.* Exire, egredi. *Sortir.* Uscire.
EXIR. Escapar, llibrarse de alguna calamitat, aprèto ó pèrill. *Salir.* Evadere. *Sortir, s'échapper.* Uscire, sfuggire.
EXIR. met. Adquirir instrucció de alguna cosa; com EXIR matemátic, escultòr, etc. *Salir.* Evadere. *Réussir.* Riuscire.
EXIR. Costar, importar; com cada cana de roba ix á tal preu. *Salir.* Tanti venire, esse. *Revenir.* Costare.
EXIR. Parland de las cosas del ánimo, llibertarse, desembrassarse; com EXIR de dubte, de cuidado. *Salir.* Liberari, sese expedire. *Se dégager.* Sbrigarsi, uscire.
EXIR. Aparéxer, manifestarse, descubrirse; com EXIR lo sol. *Salir.* Apparere, prodire, oriri. *Paraître, se montrer.* Uscire, apparire, farsi palese.
EXIR. Náxer, originarse, provenir. *Salir.* Oriri, nasci. *Sortir, naître, procéder.* Uscire, venire.
EXIR. Ocórrer, sobrevenir, oferirse de nou alguna cosa. *Salir.* Se offerre, contingere. *Sortir, venir.* Accadere.
EXIR. Dir ó fèr alguna cosa que no s' esperaba, ó que es fora de tèmps ó del assumpto. *Salir.* Intempestivè, inesperatò loqui. *Dir ou faire quelque chose d'inattendu.* Uscire.
EXIR. Parland de carrèrs, camins, etc.,

donar á algun lloc determinad. *Salir, dar salida.* Terminari, ducere. *Aboutir.* Capitare, riuscire.

EXIR. Náxer, brotar. *Salir.* Germinare, pullulare. *Naître, pousser.* Nascere, germogliare.

EXIR. Anársen, marxar de un lloc á altre. *Salir.* Abire, proficisci. *Sortir, partir.* Uscir, andar via.

EXIR. Tenir bon ó mal éxit alguna cosa, resultar ó no lo que s'espèra, se diu ó se pensa. *Salir.* Procedere. *Réussir bien ou mal.* Riuscire bene o male.

EXIR. Donarse al públic alguna cosa. *Salir.* Edi, prodire. *Sortir, paraître au jour.* Mettersi alla luce, apparire.

EXIR. Lograr de algú que fassa ó adheresca á alguna cosa. *Acabar, recabar.* Obtinere. *Obtenir.* Ottenere.

EXIR. Parland de las estaciòns y altras parts del tèmps acabarse. *Salir.* Desinere, finem habere. *Finir.* Uscire di, finire.

EXIR. Ser elegid ó trèt per sort ó votació. *Salir.* Sortione vel suffragiis eligi. *Élire, tirer au sort.* Essere elettò.

EXIR. Cessar en algun ofici ó cárreg; com EXIR de regidòr. *Salir.* Cessare. *Sortir.* Uscire.

EXIR ENFORA. fr. Pujar mès un cos que altre en los edificis y altras cosas. *Resaltar, resalir.* Prosilire, extare. *Saillir.* Aggettare, sporgere.

EXIRNE. fr. Conseguir lo que se desitja ó sol-licita. *Salir con ello.* Consequi, obtinere. *Obtenir.* Riuscire, ottenere.

EXIRNE AB LA SÈVA. fr. Conseguir ó fèr algú lo que vol á pesar de las contradicciòns ó contra lo dictámen de altres. *Salirse con la suya.* Nitendo consequi. *Venir à bout.* Venir a capo.

EXIRSE. v. r. Apartarse ó eximirse de alguna cosa. *Salir, salirse.* Discedere, liberari. *Sortir, s'écouler, couler.* Uscire, affrancarsi.

EXIRSE. Adquirir desembras en las acciòns. *Romperse.* Expediri. *Se former, acquérir des aisances.* Sbrigarsi.

EXIRSE. Ab la preposició DE y alguns noms, com judici, tino, etc., pérdrer lo us de lo que los noms significan. *Salir.* Amittere. *Sortir de, devenir, perdre.* Uscir di.

EXIRSE DE SI. fr. Exirse de tino, enfurismarse. *Salir de si ó fuera de si.* Furore abripi. *Sortir de son assiette naturelle.* Uscir di suono, esser fuor di se.

IX DE AQUÍ. loc. Apártat de aquí, fuig de aquí, retírat. *Quita de ahí, quitate allá, apártate de ahí, ábate.* Abi hinc. *Va-t'en d'ici.* Va via.

IXME DEL DAVANT. loc. ab que un despedeix ab despreci ó enfado á altre. *Quitatem de delante.* Tolle te à meo conspectu. *Ôtez-vous de devant mes yeux.* Involati dal mio cospetto.

EXISTENCIA. s. f. Lo acte de existir. *Existencia.* Existentia. *Existence.* Esistenza.

EXISTENCIAS. pl. Las cosas que quèdan en alguna part; com los fruits que esta per véndrer al tèmps de passar comptes. *Existencias.* Res existentes. *Surplus, effets existans.* Sovrappiù, resto.

EXISTÈNT. p. pres. de EXISTIR. Lo que actualmènt existex. *Existente.* Existens. *Existant.* Esistente.

EXISTIR. v. n. Tenir sèr rèal y verdader alguna cosa, y estar existènt. *Existir.* Existere. *Exister.* Esistere.

ÉXIT. s. m. Lo fi ó terminació de algun negoci ó dependencia. *Éxito.* Exitus. *Succès.* Esito, evento.

ÉXODO. s. m. Nom de un dels llibres de la Sagrada Escriptura que es lo segon del Pentateuco. En èll se tracta de la exida de Egipte dels israelitas, y de son viatge y peregrinació per lo desert. *Éxodo.* Exodus. *Exode.* Esodo.

EXONERACIÓ. s. f. L'acció y efecte de exonerar. *Exoneracion.* Exoneratio. *Décharge, affranchissement.* Sgravamento, scaricamento.

EXONERAR. v. a. Aliviar, descarregar, llibertar del pes, cárrega ú obligació. *Exonerar.* Exonerare. *Décharger.* Scaricare, sgravare.

EXORBITANCIA. s. f. Excès notable que alguna cosa passa del òrde ó tèrme regular. *Exorbitancia.* Exorbitantia. *Excès marquant.* Esorbitanza.

EXORBITANT. adj. Lo que excedeix lo òrde y tèrme regular. *Exorbitante.* Exorbitans. *Exorbitant.* Esorbitante.

EXORC. adj. ant. Estéril, lo que ... sènse successió llegítima. *Mañero.* ... rilis. *Stérile.* Sterile.

EXORCISAR. v. a. Usar dels exorcismes disposads y ordenads per la Iglesia contra lo esperit maligne. *Exorcizar.* ... orcizare. *Exorciser.* Esorcizzare.

EXORCISME. s. m. Conjur orde...

la Iglèsia contra lo esperit maligne. *Exorcismo*. Exorcismus. *Exorcisme*. Esorcismo.

EXORCISTA. s. m. Lo qui tè potestat en virtut del òrde ó grau menòr ecclesiástic pera exorcisar. *Exorcista*. Exorcista, exorcistes. *Exorciste*. Esorcista.

EXORDI. s. m. *Ret*. Lo principi regular ó introducció de cualsevol composició ú obra de ingeni. Se aplica comunnamènt al de la oració retórica, que servex per excitar l' atenció y preparar lo ánimo dels oyènts. *Exordio*. Exordium. *Exorde*. Esordio.

EXORCELLAR. v. a. ant. EXAURELLAR.

EXORM. s. m. ant. Modo supersticiòs de curar ab oraciòns y aplicació de varias medicinas. *Ensalmo*. Carmen. *Sorcellerie*. Stregoneria, fattura.

EXORMADOR. s. m. ant. Lo qui feya créurer á alguns que curaba ab oraciòns y aplicació de varias medicinas. *Ensalmador*. Incantator. *Sorcier*. Fattucchiero, stregone.

EXORMAR. v. a. ant. Fèr créurer un á altres que curaba ab oraciòns y aplicació de varias medicinas. *Ensalmar*. Incantare. *Guérir par enchantement*. Guarire per incantesimo.

EXORNACIÓ. s. f. *Ret*. Lo que se anyadex á lo substancial de alguna oració ó discurs pera sòn adòrno y hermosura, en que se considèran principalmènt los tropos, figuras, etc. *Exornacion*. Exornatio, ornatus. *Ornement*. Ornamento.

EXORNAR. v. a. *Ret*. Donar gracia y hermosura al discurs ab tropos, figuras, etc. *Exornar*. Ornare, exornare. *Orner, embellir*. Ornare, guernire, abbellire.

EXÓTIC, CA. adj. Estrangèr. Se diu comunnamènt de las veus, plantas y drogas. *Exótico*. Exoticus. *Exotique*. Esotico, avveniticcio.

EXÓTIC. ESTRAVAGANT.

EXOVAR. s. m. ant. PARAMÈNT DE CASA.

EXPANSIBILITAT. s. f. *Fis*. La propietat que tè algun cos de poder ocupar majòr lloc. *Expansibilidad*. Expansionis vis, virtus. *Expansibilité*. Facoltà di dilatarsi.

EXPANSIÓ. s. f. *Fis*. L' acció ó efècte de exténdrerse ó dilatarse. *Expansion*. Expansio. *Expansion*. Espansione.

EXPANSIU, VA. adj. *Fis*. Lo que se pod exténdrer ó dilatar ocupand majòr lloc. *Expansivo*. Quod exaudi aut extendi potest. *Expansif*. Espansivo.

EXPATRIARSE. v. r. Separarse algú voluntariamènt de sa patria. *Expatriarse*. È patria spontè emigrare. *S'expatrier*. Spatriarsi.

EXPECTABLE. adj. Se aplica á lo que es digne de la estimació y consideració pública. *Expectable*. Spectabilis. *Considérable, remarquable*. Nottabile, espettabile.

EXPECTACIÓ. s. f. La intensió ab que s' espèra alguna cosa ó succès important. *Expectacion*. Exspectatio. *Expectation*. Espettazione.

EXPECTAR. v. n. p. us. PERTÁNYER.

EXPECTATIVA. s. f. Cualsevol esperansa de conseguir en avant alguna cosa, verificandse la oportunitat que se desitja. *Expectativa*. Spes, exspectatio. *Expectative*. Aspettativa.

EXPECTATIVA. Dret y acció que un tè á conseguir alguna cosa en avant; com empleo, herencia, etc., en que deu succeir ó que li toca per falta de possessòr. *Expectativa*. Succedendi jus. *Expectative*. Aspettativa.

EXPECTATIVA. Espècie de futura que se donaba en Ròma antiguamènt á una persòna pera obtenir algun benefici ó prebènda ecclesiástica luègo que quedás vacant. *Expectativa*. Jus obtinendi munus ecclesiasticum cum primum vacaverit. *Expectative*. Aspettativa.

ESTAR Á LA EXPECTATIVA. fr. Estar esperand alguna cosa ó succès important. *Estar en expectacion*. Exspectare. *Attendre, espérer, avoir une expectation*. Espettare, aspettare.

EXPECTORACIÓ. s. f. *Med*. Lo acte de expectorar, y també las matèxas fleumas y altras materias viscòsas que se han llansad. *Expectoracion*. Expectoratio. *Expectoration*. Espurgazione.

EXPECTORAR. v. a. *Med*. Arrancar del pit y llansar per la bòca las fleumas y altras materias viscòsas. *Expectorar*. Expectorare. *Expectorer*. Espurgare.

EXPEDICIÓ. s. f. Facilitat, desembras y pròmptitut en fèr ó dir alguna cosa. *Expedicion*. Expeditio. *Expédition*. Spedizione, prestezza.

EXPEDICIÓ. Lo acte de expedir los negocis y lo despatx de las dependencias. *Expedicion*. Negotiorum expeditio. *Expédition*. Spaccio, spedizione.

EXPEDICIÓ. Despatx, butlla, brèu, dispènsa y altras especies de indults que dimanan de la curia romana. En èst sentit es veu presa de la llèngua italiana. *Expedicion.* Litteræ à romana curia expeditæ. *Expédition.* Spedizione.

EXPEDICIÓ. met. Empresa de guerra fèta ordinariamènt per mar á paratge separad y distant del propi pais. *Expedicion.* Expeditio. *Expédition.* Spedizione, impresa militare.

EXPEDICIONÈR. s. m. Lo qui cuida de la solicitut y despatx de las expediciòns que se solicitan en la curia romana. *Expedicionero.* Negotiorum in romanâ curiâ procurator. *Expéditionnaire.* Spedizioniere.

EXPEDIÈNT. s. m. Dependencia ó negoci que se seguex sèns judici contradictori en los tribunals á solicitud de algun interessad ó de ofici. *Expediente.* Negotium, causa. *Cause instruite.* Processo d' istruzione.

EXPEDIÈNT. Lo conjunt de tòts los papèrs corresponènts á un assumpto ó negoci. *Expediente.* Negotii acta. *Procédure.* Processo.

EXPEDIÈNT. Medi ó partid que se pren pera exir de algun dubte ó dificultat. *Expediente.* Via, modus, ratio. *Expédient.* Espediente.

EXPEDIR. v. a. Donar curs á las causas ó negocis; despatxarlos. *Expedir.* Expedire. *Expédier.* Spedire, spacciare.

EXPEDIR. Despatxar y exténdrer per escrit ab las formalitats acostumadas los decrèts, butllas, privilegis, provisiòns, etc. *Expedir.* Expedire. *Expédier.* Espedire.

EXPEDIT, TA. adj. Desembrassad, llibre de tòt destòrb. *Expedito.* Expeditus, promptus. *Expéditif.* Spedito.

EXPEDITAMÈNT. adv. mod. Fácilmènt, desembrassadamènt. *Expeditamente.* Expeditè, facilè. *D'une manière expéditive.* Espeditamente.

EXPEL-LIR. v. a. Llansar de sí ó de cualsevol part ab violencia alguna cosa. *Expeler.* Expellere. *Chasser, expulser.* Espellere, scacciare.

EXPENDIR. v. a. Gastar, fèr expensas. *Expender.* Impendere, impensam facere. *Dépenser.* Spendere.

EXPENSAS. s. f. pl. Gastos, costas. *Expensas.* Expensa, sumptus. *Dépenses, frais.* Spese.

EXPERIENCIA. s. f. Lo hábit que se adquirex de conéxer y saber usar de las cosas, y manejar assumptos y negocis per lo matèx us y práctica de èlls. *Experiencia.* Experientia. *Expérience.* Sperienza.

LA EXPERIENCIA ES MARE DE LA CIENCIA. ref. que ensenya que sènse lo us y conexemènt práctic difícilmènt se alcansa lo verdadèr y perfèt de lo que se apren y estudia. *La experiencia es madre de la ciencia.* Omingenæ est artis docta experientia mater. *L'expérience est la mère de toutes les sciences.* La sperienza è madre di saviezza.

LA EXPERIENCIA TRAU AL MESTRE. ref. LA EXPERIENCIA ES MARE DE LA CIENCIA.

PÈNDRER EXPERIENCIA. fr. PÈNDRER LLISSÓ.

TENIR EXPERIENCIA. fr. Tenir conexemènt práctic de las cosas, adquirid per us ó exercici de èllas. *Tener experiencia.* Usu et experiencia edoctum esse. *Avoir de l'expérience.* Aver esperienza.

EXPERIMÈNT. s. m. L'acció y efècte de experimentar. *Experimento, experiencia.* Experimentum. *Expérience.* Esperienza, prattica.

EXPERIMENTAD, DA. adj. Lo qui t[illegible] experiencia. *Experimentado.* Expertus, experientia eductus. *Expérimenté.* Esperto, esperimentato, versato.

EXPERIMENTAL. adj. Lo que se funda en la experiencia ó se sab y alcansa per èlla; com física EXPERIMENTAL, conexemènt EXPERIMENTAL, etc. *Experimental.* Experientiâ probatus. *Expérimental.* Esperimentale.

EXPERIMENTAR. v. a. Probar y examinar prácticamènt la virtut y propietats de alguna cosa. *Experimentar.* Experiri. *Expérimenter.* Esperimentar[illegible]

EXPERIMENTAR. Notar en sí alguna co[illegible] com la gravedat ó alivio de algun [illegible] *Experimentar.* Experiri, animadver[illegible] *Expérimenter.* Provare, esperime[illegible]

EXPERT, TA. adj. Práctic, hábil, experimentad. *Experto, perito.* Expertus, peritus. *Expert.* Esperto, sperto, pratico.

EXPERT. s. m. Lo qui está anomenad per regonéxer las obras de cualsevol [illegible] ofici. *Veedor.* Inspector. *Inspecteur.* Esaminatore, inspettore.

EXPIACIÓ. s. f. L'acció y efècte de expiar. *Expiacion.* Expiatio. *Expiation.* Espiazione, purgazione.

EXPIAR. v. a. Borrar las culpas, purificarse de èllas per medi de algun sacrifici. *Expiar*. Expiare. *Expier*. Espiare.

EXPIATORI, RIA. adj. Lo que se fa per expiació ó la produex. *Expiatorio*. Expiatorius. *Expiatoire*. Espiatorio, espurgatorio.

EXPIRAR. v. n. ant. ESPIRAR, ACABAR.

EXPLANACIÓ. s. f. Declaració y explicació de algun tèxt, doctrina ó sentencia que tè lo sentit obscur ú oferex mòltas cosas que observar. *Explanacion*. Explanatio. *Explication, éclaircissement*. Spiegazione, rischiarimento.

EXPLANAR. v. a. Declarar, explicar. *Explanar*. Explanare. *Expliquer, déclarer*. Spianare, dichiarare.

EXPLAYAR. v. a. Axamplar, extèndrér. Se usa també com recíproc. *Explayar*. Extendere, dilatare. *Dilater, étendre*. Dilatare, stendere.

EXPLAYARSE. v. r. met. Extèndrerse; com EXPLAYARSE en un discurs, etc. *Explayarse, dilatarse*. Diffundi. *S'étendre*. Distendersi.

EXPLICABLE. adj. Lo que se pod explicar. *Explicable*. Explicabilis. *Explicable*. Spieghevole.

EXPLICACIÓ. s. f. Declaració ó exposició de cualsevol materia, doctrina ó tèxt per medi de paraulas claras y exèmples pera que se fassa mès perceptible. *Explicacion*. Explicatio, expositio, explanatio. *Explication*. Spiegazione.

EXPLICAR. v. a. Declarar, manifestar, donar á conéxer á altre lo que un pensa. Se usa també com recíproc. *Explicar*. Explicare, manifestare. *Expliquer, donner à entendre*. Spiegare.

EXPLICAR. Declarar ó expositar cualsevol materia, doctrina ó tèxt difícil per medi de paraulas claras ó exèmples pera que se fassa mès perceptible. Se usa també com recíproc. *Explicar*. Explicare, dilucidare, explanare, enucleare. *Expliquer*. Spiegare, dichiarare.

EXPLÍCIT, TA. adj. que se aplica á lo expressamènt declarad. *Explícito*. Explicitus. *Explicite, clair*. Chiaro, esplicito, espresso.

EXPLÍCITAMÈNT. adv. mod. Exprèssa y claramènt. *Explícitamente*. Expressè, manifestè, explicatè. *Explicitement*. Esplicitamente, espressamente.

EXPLORACIÓ. s. f. L' acció y efècte de explorar. *Exploracion*. Exploratio. *Exploration*. Esplorazione.

EXPLORADOR, RA. s. m. y f. Lo qui explora. *Explorador*. Explorator. *Explorateur*. Esploratore.

EXPLORAMENT. s. m. ant. EXPLORACIÓ.

EXPLORAR. v. a. Regonéxer, inquirir, registrar ab diligencia alguna cosa. *Explorar*. Explorare. *Chercher avec soin, s'enquérir*. Esplorare, esaminare, investigare.

EXPLOSIÓ. s. f. *Fís*. L' acció ab que lo aire comprimid ó algun cos inflamad ròmp violentamènt y ab estruèndo al que lo conté. *Explosion*. Explosio. *Explosion*. Scoppio, scoppiato.

EXPOLIAR. v. a. ant. DESPULLAR.

EXPOLICIÓ. s. f. Figura de retórica que consistex en girar y presentar de varias manèras un matèx pensamènt pera que se imprimesca mès en lo ánimo. *Expolicion*. Expolitio. *Expolition*. Ripulimento, esposizione.

EXPONÈNT. p. pres. de EXPOSAR. Lo qui exposa. *Exponente*. Exponens. *Exposant*. Esponente.

EXPORTACIÓ. s. f. Extracció de géneros de un pais á altre. *Exportacion*. Exportatio. *Exportation*. Asportazione.

EXPORTAR. v. a. Extráurer géneros de un pais á altre. *Exportar*. Exportare. *Exporter*. Asportare.

EXPOSAR. v. a. Posar de manifèst. *Exponer*. Exponere. *Exposer*. Esporre, sporre.

EXPOSAR. Arriscar, aventurar, posar en contingencia de pérdrerse alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Exponer*. In discrimen committere. *Exposer*. Esporre, arrischiare.

EXPOSICIÓ. s. f. Manifestació. *Exposicion*. Expositio. *Exposition*. Esposizione.

EXPOSICIÓ. Risc, pèrill. *Riesgo, peligro*. Discrimen, periculum. *Risque, danger, péril*. Rischio, periglio.

EXPÓSIT, TA. adj. que se aplica al noy ó noya que ha estad posad á la porta de alguna iglèsia, casa ó altre paratge públic, per no tenir ab que criarlo sòs pares, ó perque no se sapia quins sòn. Se usa comunamènt com substantiu. *Expósito, enechado*. Expositus, expositius. *Exposé*. Esposito.

EXPOSITAR. v. a. Declarar, interpretar, explicar lo que tè varios sentits ó es di-

ficil de entèndrer. *Exponer.* Exponere, interpretari. *Exposer, expliquer, déclarer.* Esporre, dichiarare.

EXPOSITIU, VA. adj. Lo que declara y explica alló que conté algun dubte ó dificultat. Se usa parland de la teología en cuant explica la Sagrada Escriptura y dòna règlas pera sa intel-ligencia. *Expositivo.* Quod sensum aperit. *Qui explique, qui éclaircit.* Espositivo.

EXPOSITÒR. s. m. Lo qui interprèta, exposita y declara alguna cosa. Se diu per antonomasia dels que expositan ó explican la Sagrada Escriptura. *Expositor.* Expositor, interpres. *Commentateur, interprète.* Interprete, espositore.

EXPRÈMER. v. a. ESPRÈMER.

EXPRÈS, SA. adj. Clar, patènt, especificad. *Expreso.* Expressus, manifestus. *Exprimé.* Espresso, dichiarato.

EXPRÈS. Correu extraordinari ó propi despatxad ab alguna noticia ó avis particular. *Expreso.* Nuntius. *Exprès.* Espresso.

EXPRESSAMÈNT. adv. mod. Ab paraulas ó demostraciòns claras y manifèstas. *Expresamente.* Expressè. *Expressément.* Espressamente, segnatamente.

EXPRESSAMÈNT. DE PROPÒSIT.

EXPRESSAR. v. a. Dir clara y distinctamènt lo que un vol donar á entèndrer. *Expresar.* Exprimere, declarare. *Exprimer.* Esprimere, dichiarare, spiegare.

EXPRESSAR. *Pint.* Dibuxar la figura ó figuras que se pintan ab tòta la majòr vivesa de afèctes propis del cas. *Expresar.* Vividè exprimere. *Donner aux figures l'expression convenable.* Dare espressione.

EXPRESSIÓ. s. f. Especificació, declaració de alguna cosa pera donarla á entèndrer millòr. *Expresion.* Declaratio. *Expression.* Espressione.

EXPRESSIÓ. La paraula, ditxo ó acció ab que manifestam lo que pensam y volem comunicar á altres. *Expresion.* Verbum, dictum. *Mot, parole, terme.* Espresso, espressione, detto.

EXPRESSIÓ. La cosa que se regala en demostració de afècte á qui se vol obsequiar. *Expresion.* Munus, munusculum. *Cadeau, don.* Rigalo, mancia, dono.

EXPRESSIÓ. *Pint.* y *Esc.* La veritat y vivesa ab que estan expressads los afèctes en la figura ó figuras que se pintan ó esculpexen. *Expresion.* Vivida imaginum repræsentatio. *Expression.* Espressione.

EXPRESSIÓ. *Orat.* y *Dramát.* La vivesa y energía ab que se manifèstan los afèctes ó en la oració ó en la representació teatral, y en las demès arts pertanyènts á la imitació, com en la música, dansa, etc. *Expresion.* Vivida affectuum imitatio. *Expression, energie, vivacité.* Espressione, energia, vivacità, fuoco.

EXPRESSIU, VA. adj. que se aplica á las persònas, frases ó demostraciòns que explican alguna cosa clara y distinctamènt. *Expresivo.* Optimè exprimens. *Expressif.* Espressivo.

EXPRESSIU. Afectuòs. *Expresivo.* Benevolus, blandus. *Affectueux.* Affettuoso, caro.

EXPRIMIR. v. a. EXPRESSAR.

EXPRIMIR. ESPRÈMER.

EXPULS, SA. adj. Expel-lid. *Expulso.* Expulsus. *Expulsé, chassé.* Scacciato.

EXPULSIÓ. s. f. Lo acte y efècte de expel-lir. *Expulsion.* Expulsio. *Expulsion.* Espulsione, scacciamento.

EXPULSIU, VA. adj. Lo que tè virtut y facultat de expel-lir, com medicamènt EXPULSIU. *Expulsivo.* Expellendi vim habens. *Expulsif.* Espulsivo.

EXPURGACIÓ. s. f. L' acció y efècte de expurgar. *Expurgacion.* Expurgatio. *L'action de nettoyer, de purifier.* Espurgamento.

EXPURGAR. v. a. Netejar ó purificar alguna cosa. *Expurgar.* Expurgare. *Nettoyer, purger, purifier.* Espurgare, purificare.

EXPURGATORI, RIA. adj. Lo que expurga. *Expurgatorio.* Expurgans. *Qui nettoie, qui purifie.* Purificante.

EXPURGATORI. s. m. Lo llibre ó índice de llibres prohibids ó manads expurgar. *Expurgatorio.* Index librorum prohibitorum. *Expurgatoire.* Espurgatorio.

EXQUISID, DA. adj. EXQUISIT.

EXQUISIDAMÈNT. adv. mod. EXQUISITAMÈNT.

EXQUISIT, TA. adj. Lo que es de singular y extraordinaria invenció ó primòr en sa especie. *Exquisito.* Exquisitus. *Exquis, excellent.* Esquisito, prelibato, ottimo.

EXQUISITAMÈNT. adv. mod. En modo ó tèrme exquisit. *Exquisitamente.*

te. Exquisitè. *D'une manière exquise.* Squisitamente.

EXQUISITAT. s. f. PRECIOSITAT.

EXSEQUAR. v. a. ant. EXECUTAR.

EXTASIARSE. v. r. ARREBATARSE, en la segòna accepció.

EXTASIS. s. m. Arrebatamènt del esperit y suspensió del us dels sentits. *Extasi, éxtasis.* Ecstasis. *Extase.* Estasi.

EXTÁTIC, CA. adj. que se aplica á la persòna que está en actual éxtasis, ó lo tè ab frecuencia ó habitualmènt. *Extático.* Ecstasi raptus. *Extatique.* Estatico.

EXTEMPORÁNEAMÈNT. adv. mod. Sèns previa preparació. *Extemporáneamente.* Extemporaliter. *À l'improviste.* All' improvviso, stemporaneamente.

EXTEMPORÁNEO, NEA. adj. Se diu de las obras literarias y de ingeni fètas de repènte y sèns previ estudi. *Extemporáneo, extemporal.* Extemporalis. *Improvisé.* Stemporaneo.

EXTÈNDRER. v. a. Fèr que una cosa aumentand sa superficie ocupe mès lloc en ample ó llarg del que ántes ocupaba. Se usa també com recíproc. *Extender.* Extendere. *Étendre.* Distendere, sciorinare.

EXTÈNDRER. Parland de alguna escriptura, auto, despatx, etc., posarlo per escrits extensamènt y en la fòrma acostumada. *Extender.* In ordinem redacta scribere. *Dresser, faire, rédiger.* Fare, scrivere.

EXTÈNDRER. met. Parland de cosas morals, com de drets, jurisdicció, autoritat, etc., donarlas majòr extensió de la que ántes tenian. *Extender.* Extendere. *Étendre.* Distendere, allungare.

EXTÈNDRERSE. v. r. Ocupar algun trast ó extensió de terreno. Se díu de las montanyas, planuras y camps, y á vegadas de las serras y cordillèras. *Extenderse.* Distendi, dilatari. *Embrasser.* Stendersi.

EXTÈNDRERSE. Fèr per escrits ó de paraula alguna relació ó explicació dilatada ó extensa. *Extenderse.* Fusicis dicere. *S'etendre.* Distendersi, ragionar lungamente.

EXTÈNDRERSE. Propagarse alguna professió, us, costum, etc. *Extenderse.* Propagari, augeri, diffundi. *Se répandre.* Diffondersi.

EXTÈNDRERSE. Alcansar la forsa, virtut ó eficacia de alguna cosa á influír ú obrar en altras. *Extenderse.* Valere. *Se répandre.* Giungere, distendersi.

EXTENS, SA. adj. Lo que tè extensió. *Extenso.* Extensus. *Étendu, spacieux.* Spazioso, largo.

PER EXTENS. mod. adv. Extensamènt, circunstanciadamènt. *Por extenso.* Fusè. *Tout au long, en détail.* Partitamente, circostanziatamente.

EXTENSAMÈNT. adv. mod. Per extens, ab extensió. *Extendidamente, extensamente.* Latè, fusè, extensè. *D'une manière étendue, amplement.* Largamente, alla distesa.

EXTENSIÓ. s. f. L' acció y efècte de extèndrer ó extèndrerse. *Extension.* Extensio. *Extension.* Stendimento.

EXTENSIU, VA. adj. Lo que s' extèn ó se pod extèndrer, comunicar ó aplicar á mès cosas que aquellas que se anomenan. *Extensivo.* Extensivus. *Qui peut s'appliquer à d'autres choses non exprimées, extensible.* Stenditivo, stensivo.

EXTENSIVAMÈNT. adv. mod. Ab extensió. *Extensivamente.* Cum extensione. *Largement, amplement.* Largamente, estensivamente.

EXTENUACIÓ. s. f. Debilitació de forsas materials. Se usa també metafóricamènt. *Extenuacion.* Extenuatio. *Exténuation.* Estenuazione, affralimento.

EXTENUADÍSSIM, MA. adj. sup. de EXTENUAD. *Extenuadísimo.* Valdè extenuatus. *Très-exténué.* Estenuatissimo, affralitissimo.

EXTENUAR. v. a. Debilitar, aflaquir. Se usa també com recíproc. *Extenuar.* Extenuare. *Exténuer.* Stenuare, magrire, affralire.

EXTENUATIU, VA. adj. Lo que extenua. *Extenuativo.* Extenuans. *Qui exténue.* Stenuante.

EXTERIÒR. adj. Lo que cualsevol cos manifèsta per la part de fora. *Exterior, extrínseco.* Exterior, extrarius. *Extérieur.* Esteriore, esteriorità.

EXTERIÒR. s. m. Aspècte ó port de alguna persòna. *Exterior.* Facies, exterior. *Mine, apparence, extérieur.* Apparenza, esteriore, sembianza.

EXTERIORITAT. s. f. Lo port ó conducta exteriòr de algú. *Exterioridad.* Vitæ modus exterior. *Conduite extérieure.* Condotta esterna.

EXTERIORITAT. Demostració ab que se aparènta algun afècte del ánimo encara que en realitat no se sènta. *Exterioridad*. Species. *Démonstration peu sincère*. Affettuosità poco sincera, aria fredda.

EXTERIORITAT. Honòr de pura ceremonia, pòmpa de mera ostentació. *Exterioridad*. Pompa, ostentatio. *Honneur, pompe par pure ostentation*. Pompa vana.

EXTERIORMÈNT. adv. mod. Per la part exteriòr. *Exteriormente, extrinsecamente*. Exteriùs. *Extérieurement*. Esteriormente.

EXTERMINACIÓ. s. f. ant. EXTERMINI.

EXTERMINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui extermina. *Exterminador*. Exterminator. *Exterminateur*. Esterminatore.

EXTERMINAR. v. a. Destruir del tòt alguna cosa. *Exterminar*. Exterminare. *Exterminer, détruire*. Esterminare, distruggere.

EXTERMINI. s. m. Desolació, destrucció total de alguna cosa. *Exterminio*. Exterminium, ruina, eversio. *Extermination*. Sterminio, sterminamento.

EXTERN, NA. adj. que se aplica á las cosas que se obran ó manifèstan á lo exteriòr. *Externo*. Externus. *Externe, extérieur*. Esterno, estrinseco.

EXTES, A. p. p. de EXTÈNDRER. *Extendido*.

EXTIMACIÓ. s. f. ant. ESTIMA, AVALUACIÓ.

EXTIMAR. v. a. ant. ESTIMAR, AVALUAR.

EXTINCIÓ. s. f. L' acció y efècte de extingir. *Extincion*. Exstinctio, exstinctus. *Extinction*. Estinzione, spegnimento.

EXTINCT, TA. p. p. ant. de EXTINGIR. *Extinguido, extinto*.

EXTINGIBLE. adj. Lo que se pod extingir. *Extinguible*. Exstinguibilis. *Qui peut s'éteindre*. Estinguibile.

EXTINGIR. v. a. Fèr cessar del tòt alguna cosa. Se diu també de las passiòns del ánimo, com EXTINGIR los odis, las enemistats. Se usa també com recíproc. *Extinguir*. Exstinguere. *Éteindre*. Estinguere, spegnere.

EXTIRPACIÓ. s. f. L' acció y efècte de extirpar. *Extirpacion*. Exstirpatio. *Extirpation*. Estirpamento, estirpazione.

EXTIRPAR. v. a. Destruir enteramènt alguna cosa de modo que cesse de existir, com sòn los vicis, abusos, etc. *Extirpar*. Exstirpare. *Extirper, déraciner, détruire*. Estirpare, sradicare.

EXTORSIÓ. s. f. Lo acte y efècte de tráurer alguna cosa á algú indegudamènt y per forsa. *Extorsion*. Extorsio. *Extorsion*. Estorsione.

EXTRACCIÓ. s. f. Lo acte y efècte de extráurer. *Extraccion*. Extractio. *Extraction*. Estrazione.

EXTRACCIÓ. En la química es la separació de alguna de las parts de que se componen los cossos. *Extraccion*. Separatio, discretio. *Extraction*. Estrazione.

EXTRACCIÓ. En lo jog de la lotería lo acte de tráurer alguns números ab sas sorts corresponènts pera decidir per èlls las ganancias y perduas dels jugadòrs. *Extraccion*. Sortitio, sortitus. *Tirage*. Presa, lo tirare.

EXTRACCIÓ. ant. SAXENSA.

EXTRACTAR. v. a. Reduir á extracte alguna cosa, com escrit, llibre, etc. *Extractar*. In compendium redigere. *Extraire*. Estrarre, far un ristretto.

EXTRACTE. s. m. *Farm*. La part mes substancial ó de majòr virtut y eficacia que hi ha en algun cos separada de las parts mès grossèras. *Extracto*. Extractum. *Extrait*. Estratto.

EXTRACTE. Resúmen de lo mès substancial que hi ha en algun escrit. *Extracto*. Compendium, summa. *Extrait*. Ristretto, epitome.

EXTRAJUDICIAL. adj. Lo que se fa ó tracta fora de la via judicial y sènse lligarse á las formalitats del dret. *Extrajudicial*. Extra judicium actus. *Extrajudiciaire*. Estragiudiciale.

EXTRAJUDICIALMÈNT. adv. mod. Privadamènt, sènse las solemnitats judicials. *Extrajudicialmente*. Extra judicium. *Extrajudiciairement*. Estragiudicialmente.

EXTRANEO, NEA. adj. ant. ESTRANY.

EXTRAORDINARI, RIA. adj. Lo que está fora de la règla natural ó comun. *Extraordinario*. Extraordinarius. *Extraordinaire*. Straordinario.

EXTRAORDINARI. s. m. Lo correu que se despatxa ab urgencia. *Extraordinario*. Cursor tabellarius. *Courrier extraordinaire*. Straordinario.

EXTRAORDINARI. Lo plat ó guisado que se anyadirse al mènjar diari. *Extraordinario, antipodio, antipodia*. Extraordinariæ dapes. *Entrée extraordinaire*. Antipasto straordinario.

EXTRAORDINARIAMÈNT. adv. mod. Fora del òrde ó règla comú. *Extraordinariamente.* Extra morem, inusitato modo. *Extraordinairement.* Straordinariamente.

EXTRATÈMPORA. s. f. La dispensa pera que un clergue reba los òrdes majòrs fora dels tèmps senyalads per la Iglèsia. *Extratémpora.* Clericorum extrà data tempora ordinandorum privilegium. *Permis de recevoir les ordres majeurs hors des temps désignés.* Permesso di ricevere i sacri ordini fuor del tempo assegnato.

EXTRÁURER. v. a. Tráurer. Se diu comunamènt dels géneros cuand se trasladan de un pais á altre per lo comers. *Extraer.* Extrahere, exportare. *Exporter.* Asportare.

EXTRÁURER. *Quím.* Separar alguna de las parts de que se componen los cossos naturals ó artificials. *Extraer.* Extrahere, separare. *Extraire.* Estrarre.

EXTRAVAGANCIA. s. f. Desarrèglo en lo pensar y obrar. *Extravagancia.* Inordinatio. *Extravagance.* Estravaganza, fantasticheria, arzigogolo, bizarria.

EXTRAVAGANT. adj. Lo que se fa ó diu fora del modo y òrde comú de obrar, y lo qui axí parla ó proceex. *Extravagante.* Extraordinem actus vel agens. *Extravagant, bizarre, étrange.* Stravagante, bisbetico.

EXTRAVAGANT. s. f. Cualsevol de las constitucións pontificias que se troban recullidas y posadas al cap davall del cos del dret canónic desprès dels cinc llibres de las decretals y clementinas. Sels doná aquest nom perqué estan fora del cos canónic. Unas se diuen comuns y altras de Joan XXII. *Extravagante.* Extravagans, constitutio pontificia corpore juris canonici non contenta. *Extravagantes.* Estravagante.

EXTRAVASARSE. v. r. Exirse algun líquid del sèu vas. Se usa mòlt en la medicina. *Extravasarse.* Extra vasa diffundi. *S'extravaser.* Spandersi, stravasarsi.

EXTRAVENARSE. v. r. Filtrarse la sang fora de las venas, exirse de èllas. *Extravenarse.* Extra venas diffundi. *S'extravaser.* Stravenarsi.

EXTRAVIAR. v. a. Fèr pérdrer lo camí. Se usa també com recíproc. *Extraviar.* A viâ deducere, avertere. *Égarer.* Smarrire.

EXTRAVÍO. s. m. Lo acte y efècte de extraviar y extraviarse. *Extravío.* Aberratio. *Égarement.* Smarrimento.

EXTRÈM, MA. adj. Lo últim de cualsevol cosa. *Extremo.* Extremus, ultimus. *Dernier.* Ultimo.

EXTRÈM. met. Se aplica á lo mès intens, elevad ó actiu de cualsevol cosa; y axí diem: fred, calòr EXTRÈM. *Extremo.* Summus, intensior. *Extrême.* Estremo.

EXTRÈM. s. m. La part primèra ó última, lo principi ó fi de alguna cosa. *Extremo.* Pars extrema, extima. *Extrémité.* Estremità, capo, punta.

EXTRÈM. Lo punt últim á que pod arribar una cosa. *Extremo.* Extremitas, summitas. *Excès.* Estremo.

DE EXTRÈM Á EXTRÈM. mod. adv. Dèsdel principi fins á la fi de alguna cosa. *De extremo á extremo.* A summo ad summum. *D'une extrémité à l'autre.* Dal sommo all' imo.

EN EXTRÈM. mod. adv. Mòltíssim, excessivamènt. *Con extremo, en extremo, por extremo.* Summè. *Extrêmement, excessivement.* Con ogni eccesso, strabocchevolmente, dirottamente.

FÈR EXTRÈMS. fr. Manifestar per medi de expressiòns, movimènts ó acciòns irregulars, desmesuradas y estranyas la vehemencia de algun afècte del ánimo. *Hacer extremos.* Animi affectus extraordinariis signis explicare. *Témoigner son affection par des gestes et des manières extraordinaires.* Palesare con atti bizarri e violenti il caldo delle passioni.

PASSAR DE UN EXTRÈM AL ALTRE. fr. Mudarse casi de repènte l' òrde de las cosas, passand á las oposadas. Se diu també cuand desprès de un tèmps mòlt fred vè un gran calòr. *Ir ó pasar de un extremo á otro.* Extrema prosequi. *Passer d'une extrémité à l'autre.* Passar dall' imo al sommo.

EXTREMAD, DA. adj. Lo qui es sumamènt bo ó dolènt en sòn género. *Extremado.* Absolutus. *Extrême, excellent.* Eccellènte.

EXTREMAD. Lo qui no guarda medi en sòs afèctes ó passiòns, sinó que sèmpre cau en algun extrèm. *Extremoso.* Immoderatus. *Excessif, immodéré.* Eccessivo, soverchio, smoderato, sfoggiato.

EXTREMADAMÈNT. adv. mod. Ab extrèm, de un modo extremad. *Extremadamente*. Perfectè, absolutè. *Extrêmement*. Estremamente, sbracatamente.

EXTREMAMÈNT. adv. mod. En extrèm. *Extremamente*. Summè, maximè. *Extrêmement*. Sommamente.

LABORAR IN EXTREMIS. fr. ant. AGONISAR.

EXTREMITAT. s. f. La part extrèma ó última de alguna cosa. *Extremidad*. Extremitas. *Extrémité, bout*. Estremità, punta.

EXTREMITAT. met. Lo últim á que alguna cosa pod arribar. *Extremidad*. Extremitas, finis. *Extrémité*. Gli estremi.

EXTREMITATS. pl. Lo cap, peus y cua dels animals que se matán pera mènjarne la carn. *Extremidades*. Animalium partes extimæ, extremæ. *Abàtis*. Frattaglie.

EXTREMUNCIAR. v. a. Donar á algun malalt lo sagramènt de la extremunció. *Olear*. Oleo sancto ungere. *Administrer un malade*. Amministrare i sacramenti.

EXTREMUNCIÓ. s. f. Un dels sants sagramènts que se administra als que estan gravemènt malalts y en pèrill de mort. *Extremauncion, uncion*. Extrema unctio. *Extrême-onction*. Olio santo.

EXTRÈT, TA. p. p. de EXTRÁURER. *Extraido*.

EXTRÈT. s. m. EXTRACTE.

EXTRÍNSEC, CA. adj. EXTERIÓR.

EXTRÍNSECAMÈNT. adv. mod. EXTERIORMÈNT.

EXUBERÁNCIA. s. f. Gran abundancia, copia excessiva. *Exuberancia*. Exuberantia, exuberatio. *Exubérance*. Esuberanza, eccedenza.

EXUBERANT. adj. Abundant y copiòs en excès. *Exuberante*. Exuberans. *Abondant, exubérant*. Eccedente.

EXULCERACIÓ. s. f. *Med.* L' acció y efècte de exulcerar. *Exulceracion*. Exulceratio. *Exulcération*. Esulceramento, ulcerazione.

EXULCERAR. v. a. *Med.* Mènjar lo cútis de modo que comense á formarse llaga. *Exulcerar*. Exulcerare. *Exulcérer*. Piagare, ulcerare.

EY.

EY. interj. que servex pera cridar á algú que está distant. *Oyes!* Heus, heus tu. *Oh! écoutez!* Eh! olà!

EY. Servex també pera cridar la atenció de algú. *He, ce*. En, heus. *Eh! ça!* Olà!

EY. Se usa axímatèx pera manifestar la estranyesa ó novedat que causa alguna cosa no esperada. *Hola*. Quid? *Eh! he! ho!* Come! che cosa!

EYL. pron. ant. ÈLL.

F.

F. Séptima lletra del abecedari catalá y quinta de las consonants, que se pronuncia arrimand la part interiòr del llabi de bax á las dènts de dalt, peró de modo que puga exir lo alé.

FA. s. m. *Mús*. La cuarta veu de la escala. *Fa*. Nota musicalis dicta *fa*. *Fa*. Fa.

FABA. s. f. Lo fruit de la fabèra. *Haba*. Faba. *Fève*. Fava.

FABA. Especie de butllofa que ix en lo cos del hòme y dels animals, y se li dòna aquest nom per la figura que tè. *Haba, roncha, habon*. Vibex. *Ampoule*. Bollicella, vescichetta.

FABA. Cert bulto que ix á las bestias en la bòca procedènt de la sang que se hi coagula. *Haba*. Tumor. *Fève lampas*. Lampasio.

NO PODER DIR FABA. fr. fam. No poder respirar de cansad. *No poder echar el aliento*. Interclusum pene spiritum habere. *Ne pouvoir reprendre sa respiration*. Non poter aver l' alito, non poterne più.

TRÁURER FABAS DE OLLA. fr. Anar convalexènd de alguna malaltía grave. *Ir mejorando, alear*. Sanitatem sensim recuperare. *Aller mieux*. Andar meglio.

FABAR. s. m. Lo terreno que está sembrad ó poblad de fabèras. *Habar*. Fabale. *Champ semé de fèves*. Campo seminato di fave.

FABÈRA. s. f. Planta que tè la cama dreta y las fullas gruxudas, y produex un fruit bo pera mènjar, ficad dins una tabèlla que també se mènja cuand es verda. *Haba*. Faba. *Fève*. Fava.

FABET. s. m. ENSA.

FABLEA. s. f. ant. FLAQUESA.

FABÓ. s. m. FABOLÍ.

FABOLÍ. s. m. Varietat de la faba comú que servex pera mantenir los animals. *Haba panosa.* Faba rudior vel equina. *Fève bâtarde.* Fava bastarda.

FABORDÓ. s. m. *Mús.* La composició en que algunas veus cantan ab una igualtat tòtal. *Fabordon.* Concentus æquabiliter sonans. *Faux bourdon.* Falso bordone.

FÁBREGA. s. f. ant. FÁBRICA.

FÁBREGA. ant. FARGA.

FABREGUAYAR. v. a. ant. FABRICAR.

FÁBRICA. s. f. L' acció y efècte de fabricar. *Fábrica.* Fabricatio, fabricatus. *Fabrique, fabrication.* Fabbricazione, manifattura.

FÁBRICA. Lo paratge destinad pera fabricar alguna cosa. *Fábrica.* Fabrica. *Fabrique.* Fabbrica.

FÁBRICA. Edifici sumptuòs. *Fábrica.* Fabrica, ædificium. *Édifice somptueux.* Fabbrica, grande edifizio.

FABRICADÒR. s. m. FABRICANT.

FABRICADÒR. met. Lo qui invènta ó disposa alguna cosa no material. *Fabricador.* Fabricator, machinator. *Fabricateur.* Fabbricatore.

FABRICANT. p. pres. de FABRICAR. Lo qui fabrica. *Fabricante.* Fabricator, opifex. *Fabricant.* Fabbricante.

FABRICANT. s. m. Lo amo ó mestre que tè per sòn cómpte la fábrica de alguna cosa ó traballa en èlla. *Fabricante, fabriquero.* Fabricator, opifex. *Fabricant.* Fabbricante.

FABRICAR. v. a. Construir un edifici ó fèr cualsevol altre artefacto. *Fabricar.* Fabricare, fabricari. *Construire, édifier, bâtir.* Fabbricare, edificare.

FABRICAR. met. Fèr ó disposar una cosa no material. *Fabricar.* Struere. *Fabriquer.* Fabbricare, inventare.

FABRIDOR. s. m. ant. PULIDÒR.

FÁBULA. s. f. Narració inventada pera deleitar ab ensenyansa ó sènse èlla. *Fábula.* Fabula. *Fable.* Favola.

FÁBULA. Cualsevol cosa inventada ó sèns fonamènt. *Fábula.* Commentum. *Fable.* Favola.

FÁBULA. Irrisió: axí se diu; fulano es la FÁBULA del poble. *Fábula.* Fabula, ludibrium. *Fable, risée.* Favola.

FÁBULA. La part de invenció de un poema. *Fábula.* Fabulæ inventio. *Fable.* Favola.

FABULETA. s. f. dim. de FÁBULA. *Fabulilla, fabulita.* Fabella. *Petite fable.* Favoletta.

FABULÒS, A. adj. Lo que pertany á la fábula. *Fabuloso.* Fabulosus. *Fabuleux.* Favoloso, favoleso.

FACCIÓ. s. f. La parcialitat de gènt amotinada ó rebel-lada. *Faccion.* Seditiosus cœtus, factio. *Faction.* Fazione, partito, cabala.

FACCIÓ. Bando, pandilla, parcialitat ó partid en los comuns ó cossos. *Faccion.* Partes, factio. *Faction, bande, ligue.* Bando.

FACCIÓ. Cualsevol de las parts de la cara del home. Se usa comunamènt en plural. *Faccion.* Faciei lineamentum. *Face, forme, figure, traits, linéamens.* Faccia, viso, volto, fattezza.

FACCIÓ. p. us. FETÒR.

FACCIÓ. *Milic.* Acte del servey militar, com guardia, centinèlla, patrulla, etc.; y axí del militar que está ocupad en alguna de èstas cosas se diu que está de FACCIÓ. *Faccion.* Militiæ officium. *Faction.* Fázione, attuale servigio.

FACCIÓ DE TESTAMÈNT. for. L' aptitut ó capacitat de poderne fèr. *Faccion de testamento.* Testamenti factio. *Faculté, capacité de tester.* Facoltà di far testamento.

FACCIÒS, A. adj. Inquièt, revoltòs, perturbadòr de la quietut pública. *Faccioso.* Factiosus. *Factieux, cabaleur, séditieux.* Fazioso, sedizioso, tumultuante.

FACECIA. s. f. ant. COMEDIA.

FACECIA. ant. Ditxo ó fèt graciòs. *Chiste, donaire.* Facetia. *Facétie.* Facezia.

FACECIA. TRAPISSÒNDA.

FACECIÒS, A. adj. ant. Xistòs, graciòs. *Chistoso, donairoso.* Facetosus, facetus, lepidus. *Facétieux.* Faceto, piacevole.

FACENDA. s. f. ant. NEGÒCI, QUEFÈR, FEINA.

FACIALMENT. adv. mod. ant. CARA Á CARA.

FÁCIL. adj. Lo que se pod fèr sènse traball. *Fácil.* Facilis. *Facile, aisé.* Facile, agevole.

FÁCIL. Se diu de la persòna que adherex fácilmènt ó ab lleugèresa al parer ó voluntat de altre. *Fácil.* Facilis. *Facile.* Debole, troppo arrendevole.

FÁCIL DE FÈR. Lo que se pod fèr ab facilitat. *Hacedero, fácil de hacer.* Facile factu. *Faisable.* Fattibile, fattevole.

FACILITAR. v. a. Tráurer los embrassos que dificultan la execució de alguna cosa. *Facilitar*. Expedire. *Faciliter*. Facilitare, agevolare.

FACILITAT. s. f. Disposició pera fèr alguna cosa sènse traball. *Facilidad*. Facilitas. *Facilité*. Facilità.

FACILITAT. Lleugèresa, desmasiada condescendencia. *Facilidad*. Facilitas. *Facilité*. Facilità.

FÁCILMÈNT. adv. mod. Ab facilitat. *Fácilmente*. Facilè, faciliter. *Facilement*. Facilmente.

FACINERÒS, A. adj. Delincuènt, malvad, ple de delictes. *Facineroso*. Facinerosus. *Méchant, criminel*. Facineroso, scellerato.

FACTIBLE. adj. Lo que se pod fèr. *Factible*. Fieri potens. *Faisable*. Fattibile.

FACTICI, CIA. adj. Lo que no es natural y se fa per art. *Facticio*. Factitius. *Factice, artificiel*. Fattizio, artifiziale.

FACTÒR. s. m. Entre comerciants es la persòna destinada en algun paratge pera fèr còmpras, vendas y altres negocis. *Factor, institor*. Alienæ negotiationis curator. *Facteur*. Agente, fattore.

FACTORÍA. s. f. Lo empleo y encárreg del factòr. També se anomena axí lo paratge ú oficina ahònt residex lo factòr y fa los negocis de comers. *Factoría, factoraje*. Negotiatoris munus, officina. *Emploi de facteur, factorerie*. Fattoria.

FACTURA. s. f. Lo còmpte que dònan los factòrs del cost y costas de las mercaderías que còmpran y envian á sòs corresponsals. *Factura*. Mercium ratio. *Facture*. Fattura.

FACTURA. ant. L' acció de fèr alguna cosa. *Hechura*. Factio, factura. *Façon, œuvre*. Facimento.

FÁCULA. s. f. *Astron*. Cada una de aquellas parts mès brillants que se obsèrvan en lo disco del sol. *Fácula*. Punctum lucidius in disco solis. *Facule*. Macchia luminosa che si scorge qualche volta nel sole.

FACULTAT. s. f. Potencia ó virtut pera fèr alguna cosa. *Facultad*. Facultas. *Faculté, puissance, vertu*. Facoltà, podestà.

FACULTAT. Ciencia ó art, com la FACULTAT de llèys, etc. *Facultad*. Scientia, ars. *Science, art*. Facoltà.

FACULTAT. En las universitats lo conjunt dels doctòrs ó mestres de alguna ciencia, com la FACULTAT de teología, medicina, etc. *Facultad*. Doctorum ejusdem scientiæ cœtus. *Faculté*. Facoltà.

FACULTAT. Los mètges, cirurgians y apotecaris de la cámara del rèy. *Facultad*. Domus augustæ medicorum collegium. *La faculté*. La facoltà.

FACULTAT. Llicencia ó permis. *Facultad*. Permissus, permissio. *Faculté, licence, permission*. Facoltà, diritto, permesso.

FACULTAT MAJÒR. En las universitats se anomena axí la teología, medicina y altras ciencias. *Facultad mayor*. Altior disciplina. *Faculté majeure*. Facoltà maggiore.

FACULTATS. pl. Bèns, cabals. *Facultades*. Facultates, opes. *Facultés, biens, richesses*. Facoltà, ricchezze, avere.

FACULTATIU, VA. adj. Lo que pertany á alguna facultat; y axí se diu tèrme FACULTATIU lo qui se usa èntre los professòrs de alguna ciencia ó art, com peculiar de èlla. *Facultativo*. Ad scientiam quamdam pertinens. *Technique*. Tecnico.

FACULTATIU. Lo que pertany al poder ó facultat que algú tè pera fèr alguna cosa. *Facultativo*. Facultate gaudens. *Facultatif*. Facoltativo.

FACULTATIU. s. m. Lo qui professa alguna facultat. *Facultativo*. Scientiæ professor. *Professeur d'une science*. Professore.

FACULTATIVAMÈNT. adv. mod. Segòns los principis y règlas de alguna facultat. *Facultativamente*. Propriis cujusque scientiæ vocibus. *Facultativement*. Facoltativamente.

FACUNDIA s. f. Abundancia, facilitat en lo parlar. *Facundia*. Facundia, facunditas. *Éloquence, faconde*. Facondia, eloquenza.

FACUNDITAT. s. f. FACUNDIA.

FACUNDO, DA. adj. Abundant y [illegible] en lo parlar. *Facundo*. Facundus. *Éloquent*. Facondioso, eloquente.

FAÇ. s. f. ant. CARA.

FAD, DA. adj. Se diu de la vianda que fa fástig. *Empalagoso*. Fastidiosus. *Qui dégoûte*. Nojevole, nauseoso.

FAD. Dòls, dessaborid. *Insulso*, [illegible] *soso*. Insulsus, insaporatus. *Fade*. Scipito, insipido.

FADA. s. f. Cualsevol de las tres parcas. *Hada*. Parca. *Parque*. Parca.

FADA. Bruxa. *Fada*. Venefica, saga. *Fée*. Fattucchiera.

FADADOR. s. m. ant. VATICINADÒR.

FADAR. v. a. ant. VATICINAR.

FADEA. s. f. ant. Falta de sabòr. *Insulsez*. Fatuitas. *Fadeur*. Scipitezza.

FADRÍ, NA. s. m. y f. Minyó, jòve. *Mancebo, mozo*. Juvenis, adolescens. *Garçon*. Giovane.

FADRÍ. Lo qui está per casar. *Mozo*. Cælebs. *Célibataire*. Garzone.

FADRÍ. En alguns oficis y arts lo qui ha acabad lo aprenentatge y traballa per sòn salari. *Mancebo*. Artifex sub magistro opus faciens mercede conducta. *Ouvrier*. Operajo, artigiano.

FADRÍ MESSADÈR. Lo qui desprès de haber acabad lo aprenentatge de algun ofici se ajusta ab lo mestre pera traballar ab lo pacte que èst li dòne mènjar y lo pague per mèsos. *Mesero*. Menstruus operarius. *Compagnon*. Lavorante.

FADRINATGE. s. m. p. us. Minyonesa, juventut. *Mocedad*. Juventas, juventus, juventa. *Jeunesse*. Gioventù.

FADRINESA. s. f. ant. FADRINATGE.

FADRINET, TA. s. m. y f. dim. de FADRÍ. *Mocito, mozuelo, mozalbete, mozalbillo*. Adolescentulus. *Jeune garçon ou fille; jouvenceau, jouvencelle*. Garzone, giovanetto.

FAEDÒR. s. m. Lo qui fa alguna cosa. *Hacedor*. Factor. *Faiseur*. Facitore.

FAEL. adj. ant. FIEL.

FAELTAT. s. f. ant. FIDELITAT.

FAENA. s. f. ant. FEINA.

FAENT. p. pres. ant. de FÈR. Lo qui fa alguna cosa. *El que hace*. Faciens. *Celui qui fait*. Facente.

FAEDA. s. f. ant. FAJAL.

FAINA. s. f. GAT SALVATGE; MARTA.

FALENZA. s. f. ant. FALTA, DEFÈCTE.

FALIR. v. n. ant. FAL-LIR.

FALIZON. s. f. ant. FALTA, DEFÈCTE.

FAIE. v. a. ant. FÈR.

FAISÀ. s. m. Aucèll mòlt bonic y de carn mòlt exquisida. Tè lo bèc curt y fort, los ulls voltads de una mèmbrana carnosa de colòr de escarlata, la cua mòlt llarga ab dòtse plòmas al mitj ralladas transversalmènt de negre, y las demès plòmas verdas, blavas, dauradas y de altres colòrs mòlt vistòsos. *Faisan*. Phasianus. *Faisan*. Fagiano.

FAISÀ. La femèlla del aucèll del matèix nom. *Faisana*. Phasianus femina. *La femelle du faisan*. Fagiana.

FAISÓ. s. f. Partid, parcialitat; y axí se diu: fulano es de la FAISÓ de sutano. *Partido, parcialidad*. Factio. *Parti, partialité*. Partito, fazione.

TROBARSE ALGÚ AB ALTRE DE LA SÈVA FAISÓ. fr. fam. Trobarse algú ab altre que tè la matèxa índole ó geni. *Encontrar Sancho con su rocin*. Ejusdem indolis socium invenire. *Trouver à qui parler*. Trovar un amico, un compagno, uno de' suoi.

FAITURAR. v. a. ant. EMBRUXAR.

FAIX. s. m. ant. FÈX, FARDO.

FAJA. s. f. Lo fruit del fatj, que es una especie de aglá. *Hayuco, fabuco*. Fagi glans. *Faîne*. Faggiuola.

FAJAL. s. m. Lloc plantad de fatjs. *Hayal; hayedo, hayucal*. Fagutal. *Foutelaie*. Faggeto.

FAJOL. s. m. Planta. FAYOL.

FALAGAMENT. s. m. ant. AFALEG.

FALAGAR. v. a. ant. AFALEGAR.

FALAGUÈR, RA. adj. Lo que afalega. *Halagüeño*. Blandus. *Caressant, flatteur, agaçant*. Carezzevole, allettatore.

FALAGUERA. s. f. ant. Planta. FALGUÈRA.

FALAGUERAMENT. adv. mod. ant. Ab afalegs. *Halagüeñamente*. Blandè, blanditer, blanditim. *Doucement, avec flatterie*. Carezzevolmente, piacevolmente.

FALCA. s. f. Pèssa de fusta que tè cinc superficies planas y termina en una línea ó tall. Servex per ajustar y apretar mès los encaxos de alguna obra de fustèr, anivellar las taulas, cadiras, etc., posandla èntre lo pètje y lo pis cuand sòn desiguals, etc. *Cuña*. Cuneus. *Coin*. Zeppa.

FALCA DE L' ARADA. Pèssa de ferro ó altra materia, que á manèra de tascó se fica en l' arada per assegurar la rèlla. *Telera*. Clavus adstrictorius. *Coin de fer*. Zeppa di ferro.

FALCAR. v. a. Ficar falcas pera apretar y assegurar mès los encaxos de alguna obra de fustèr. *Acuñar*. Cuneos adigere. *Mettre des coins*. Mettere le zeppe.

FALCIDIA. s. f. for. La cuarta part dels bèns hereditaris, que lo dret comú disposa que quède llibre y desembrassada al hereu, donandli facultat pera que fins á sòn complemènt puga disminuir á proporció los llegads, cuand la can-

titat que aquexos suman passa de las tres cuartas parts de la herencia. *Falcidia*. Falcidia. *Falcidie*. Falcidia.

FALCÓ. Aucèll de rapinya que s' empleaba antiguamènt en la cassa de acetrería. Tè uns dòs pams de llarg, lo bèc còrvo y fort, axí com las unglas, y las camas de colòr grog y á vegadas verd: lo colòr de las plòmas varia segòns la edat, sexo y llocs ahònt se cria y habita. *Halcon*. Falco, accipiter. *Faucon*. Falco, falcone.

FALCÓ. Especie de canó de la artillería antiga. *Falcon*. Tormentum bellicum quoddam. *Faucon*. Falcone, falconetto.

FALCÓ DE NIU. Lo falcó agafad en lo niu ó trèt poc ha de èll. *Halcon niego*. Falco nidicus. *Faucon niais*. Falco nidiace.

FALCÓ MONTERÍ. Lo qui no habia estad ensenyad dèsde pètit, lo cual era sèmpre esquerp. *Halcon montano*. Falco montanus vel in juventute non cicuratus. *Faucon montagnard*. Falco di montagna.

FALCÓ PEREGRÍ. Lo qui va divagand de regió en regió, y que no se sab de ahònt vè. *Halcon peregrino*. Falco peregrinus. *Faucon pélerin*. Falco vagabondo.

FALCÓ ROQUÈR. Lo qui es enteramènt negre. *Halcon roqués*. Falco niger. *Faucon noir*. Falco nero.

FALCÓ TAGAROT. Especie de falcó que tè lo cos de colòr de plòm, las plòmas llargas de las alas de colòr pardo ab clapas rojencas, lo vèntre clapad de blanc, y los peus grogs. Acomet á tòts los aucèlls. *Tagarote*. Falco africanus tabracensis. *Faucon d'Égypte*. Falco d' Egitto.

FALCONÈR. s. m. Lo qui cuidaba los falcòns. *Halconero*. Falconum custos, curator. *Fauconnier*. Falconiere.

FALCONET. s. m. dim. de FALCÓ. *Halconcillo, halconcito, halconcico*. Falco minor. *Petit faucon*. Falconetto.

FALCONET. Especie de culebrina antiga de mòlt poc calibre. *Falconete*. Tormentum bellicum quoddam minoris moduli. *Fauconneau*. Falconetto.

FALDA. s. f. La part del cos dèsde la cintura fins als genòlls. *Regazo, falda*. Gremium, sinus. *Giron*. Grembo.

FALDA. La part de cualsevol roba talar, com saya, faldillas, etc., arremangada que fa seno ó cavitat dèsde la cintura fins als genòlls. *Regazo*. Vestium defluentium contractio. *Pli*. Grembo.

FALDA. Lo seno ó cavitat que fa cualsevol roba talar arremangada fins á la cintura pera portarhi algunas cosas. *Enfaldado*. Gremium, sinus. *Creux que forme la robe retroussée*. Grembo.

FALDA. La part del vestid talar dèsde la cintura enavall. *Falda, faldamento, halda*. Ima vestis. *Basque*. Falda.

FALDA. La part baxa ó inferiòr de las montanyas ó serras. *Falda*. Radix, decliv[illegible]. *Pente*. Pendio.

FALDA DE LA XEMENEYA. La part mès ampla de èlla. *Campana de la chimenea*. Camini latior pars. *La partie plus large de la cheminée*. La parte più larga del cammino.

FALDADA. s. f. Lo que cab en la falda. *Haldada, halda*. Quantum sinus capit. *Ce qui peut tenir dans le creux d'une robe retroussée*. Quanto cape nel grembo.

FALDELLÍ. s. m. Faldillas ricas de que usaban las donas. *Brial*. Tunica pretiosa muliebris. *Jupe d'une étoffe ri[illegible]*. Gonna ricca.

FALDER DE BISBE. s. m. ant. CAUDATARI.

FALDILLAS. s. f. pl. Roba ó saya que portan las donas dèsde la cintura [illegible] als peus, ab plegs per ajustarla al co[illegible]. Se posa damunt de la demès roba, [illegible] per lo comú negra, y servex pera e[illegible] fora de casa. *Basquiña*. Extima tu[illegible] muliebris. *Basquine, jupe*. Gonne[illegible] gonna.

FALDILLAS. Las de sòta que portan las donas immediat á las enaguas. *Zagalejo, guardapiés, faldas*. Intima tunica [illegible] liebris. *Jupon, sorte de cotillon*. G[illegible] nellino.

FALDILLETAS. s. f. pl. La part de [illegible] madura dels soldads que cau d[illegible] extrèm inferiòr del peto com fal[illegible] *Faldar*. Armaturæ pars infra thorac[illegible] pendens. *Tassette*. Cosciali.

FALDÓ. s. m. Cada una de las parts q[illegible] pènjan de la espatlla de la casaca, [illegible] gipó, etc. *Faldilla*. Inferior vestis [illegible] *Basque*. Falda.

FALDÓ. Falda que pènja, ó la part i[illegible] riòr de alguna roba, com camisa, [illegible] *Faldon*. Vestis pars inferior. *[illegible]* Lembo.

FALEUCO. s. m. Especie de vers [illegible] sía llatina que consta de cinc p[illegible]

primèr espondeu, lo segòn dáctil, y los altres tres troqueus. *Faleuco*. Carmen phælæcium, phaleucium, phalæcum. *Phaleuque, phaleuce*. Faleucio.

FALGUÈRA. s. f. Nom que se dòna comunamènt á las plantas de una familia mòlt numeròsa, que generalmènt naxen en paratges freds, humids y ombrívols, y fan la llavòr en lo enrevès de las fullas en fòrma de pètits tubèrculs de distinctas figuras y manèras, segòns las diversas especies que hi ha de èllas. *Helecho*. Filix. *Fougère*. Felce.

FALIR. v. n. ant. FALTAR.

FALIMENT. s. m. ant. FALTA.

FAL-LACIA. s. f. Engany, frau ó mentida ab que se intènta danyar á altre. *Falacia*. Fallacia, fallacies. *Tromperie, fourberie*. Furfanteria, baberia.

FAL-LAS. adj. Enganyòs. *Falaz*. Fallax. *Fourbe, trompeur*. Furbo, briccone.

FAL-LENCIA. s. f. Lo engany ó erròr que se patex en assegurar alguna cosa. *Falencia*. Error. *Défaut de certitude*. Errore.

FAL-LÈRA. s. f. Estravagancia, porfía, obstinació en un propósit ó aprehensió. *Manía, tema*. Libido. *Manie*. Smania.

FAL-LIBILITAT. s. f. La cálitat que fa ó constituex una cosa fal-lible. *Falibilidad*. Erroris capax. *Faillibilité*. Fallibilità.

FAL-LIBLE. adj. Lo que pod faltar ó enganyarse. *Falible*. Quod faller vel falli potest. *Fautif, faillible*. Fallibile.

FAL-LIR. v. n. Frustrarse ó faltar. *Fallar*. Deficere. *Échouer, ne pas réussir, manquer*. Fallire.

FALORNIA. s. f. Embustería, mentida. *Embuste, bola, gazapo, gazapa, trufa, jácara, guadramaña, volandera*. Mendacium. *Bourde*. Fola, carota.

FALORNIA. Noticia falsa y desatinada de algun succès, espargida èntre lo vulgo. *Paparrucha*. Falsa notitia. *Colle, bourde*. Fandonia.

FALS, SA. adj. Enganyòs, fingid, simulad, faltad de llèy ó realitat. *Falso*. Fallax. *Faux*. Falso, falace.

FALS. Incert y contrari á la veritat, com citas FALSAS, arguments FALSOS. *Falso*. Falsus. *Faux*. Falso.

FALS. Se aplica á la moneda que maliciosamènt se fa imitand la llegítima. *Falso*. Adulterinus. *Faux*. Falsa, falsata.

FALS. s. f. Instrumènt bèn conegud que consistex en una fulla de ferro còrva, ab unas dentetas com de serra agudísimas y que tallan mòlt: tè un máneg de fusta en fòrma de ganxo, y servex pera segar. *Hoz, falce, segadera*. Falx. *Faux, faucille*. Falce.

DE FALS. mod. adv. Falsamènt ó ab intenció contraria á la que se vol donar á entèndrer. Es mòlt usad en los jogs de envit cuand lo qui tè poc jog envida pera que s' enganye lo contrari y se pose á la barreja, dèxandse pérdrer lo que ja estaba posad. *De falso, en falso*. Falsò. *Faussement, à faux*. Falsamente.

EN FALS. mod. adv. Sèns la deguda seguretat y subsistencia. *En falso*. Non solidè, non firmiter. *À faux*. Falsamente.

FALSA. s. f. *Mús*. La consonancia que per haberse dividid en tons y semitons ix redundant per tenir un semitó mès dels que toca á sa proporció, ó diminuta per faltar á sa proporció un semitó. *Falsa*. Dissonantia. *Dissonance*. Dissonanzia.

FALSABRAGA. s. f. Muralla baxa que se posa pera majòr defensa de la muralla principal, y correspon á la barbacana dels antigs. *Falsabraga, contramuralla, contramuro*. Prætentum muro propugnaculum. *Faussebraie*. Falsabraca.

FALSADOR. s. m. ant. FALSIFICADÒR.

FALSAMÈNT. adv. mod. Ab falsedat. *Falsamente*. Falsè, falsò. *Faussement*. Falsamente.

FALSAR. v. a. ant. FALSIFICAR.

FALSARI, RIA. adj. Lo qui falseja ó falsifica alguna cosa. *Falsario, falso*. Falsarius, falsificatus, falsificus. *Faussaire*. Falsario, falsatore.

FALSEDAT. s. f. Falta de veritat. *Falsedad, falsía*. Falsitas. *Fausseté*. Falsità, falsezza.

FALSEJAR. v. a. FALSIFICAR.

FALSEJAR. v. n. Flaquejar ó pérdrer alguna cosa sa resistencia y fermesa. *Falsear*. Deficere. *S'affaiblir*. Affievolirsi, indebolirsi.

FALSEJAR. Dissonar la corda de un instrumènt músic respècte de las demès. *Falsear*. Dissonare. *Dissonner*. Discordare.

FALSET. s. m. *Mús*. La veu que sènt natural de tenòr se modèra y recull pera cantar una composició de tiple. *Falsete*. Vox ad sonum acutum inflexa. *Fausset*. Falsetto.

FALSEZA. s. f. ant. FALSEDAT.

FALSÍA. s. f. Aucèll un poc mès gros que la oreneta, de colòr enteramènt negre, excèpte lo coll que es blanc: tè las camas tan curtas que si cau en terra baxa ó plana, necessita buscar algun turonet per arrancar lo vol. *Vencejo.* Apodes, apus. *Martinet noir.* Uccello di san Martino.

FALSÍA. Hèrba que tè unas rametas primas, negras y lluènts, guarnidas de fulletas semblants á las de la llentía, y col-locadas simétricamènt á un costat y altre. Se cria en los pòus y altres paratges humids. *Culantrillo, culantrillo de pozo.* Adiantum. *Adiante.* Capelvenere.

FALSÍA. ant. FALSEDAT.

FALSIFICACIÓ. s. f. L' acció de falsificar ó contrafèr alguna cosa. *Falsificacion, sofisticacion.* Falsificatio. *Falsification.* Falsificamento.

FALSIFICAD, DA. adj. Adulterad, contrafèt. *Falsificado, adulterino.* Adulterinus. *Falsifié, adultéré.* Falsificato, falsato.

FALSIFICADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui falsifica ó contrafá alguna cosa. *Falsificador, falseador.* Falsarius, falsificatus, falsificus. *Falsificateur.* Falsificatore, falsatore.

FALSIFICAR. v. a. Adulterar ó contrafèr alguna cosa, com la moneda, la escriptura, la medicina. *Falsear, falsificar, sofisticar.* Falsare, corrumpere, adulterare. *Falsifier, adultérer.* Falsificare, alterare.

FALSILLA. s. f. Instrumènt que usan los sabatèrs, y es com un ganivet ample y còrvo en figura de mitja lluna, que servex pera desvirar las savatas, tallar sola y altres fins. *Tranchete, trinchete.* Scalprum sutorium. *Tranchet.* Trincetto.

FALSIOT. s. m. Aucèll, especie de falsía. *Avion.* Apus, apodes. *Martinet.* Uccello di S. Martino.

FALSURA. s. f. ant. FALSEDAT.

FALTA. s. f. Defècte ó privació de alguna cosa necessaria ó útil; com FALTA de medis, de plujas, etc. *Falta.* Defectus, carentia. *Faute, manque, défaut, disette.* Mancanza, difetto.

FALTA. Lo defècte en lo obrar contra la obligació de cada hu. *Falta.* Culpa, peccatum. *Faute.* Fallo.

FALTA. En la dona prenyada lo defècte del menstruo. *Falta.* Menstrui defectus. *Cessation dès règles.* Mancanza di mesi.

FALTA. En lo jog de pilota es cáurer aquesta fora dels límits senyalads. *Falta.* Defectus. *Faute.* Fallo.

FALTA DE GANA. DESMENJAMÈNT, DESGANA.

FALTA DE GANA. Poca gana de fèr alguna cosa. *Desgana.* Tædium. *Dégoût.* Svogliatezza, disgusto.

FALTAS. pl. *Imp.* Los fulls sobrants que resultan de la ma que se posa de mès en cada tirada pera que isca complèt lo número de exemplars que se fa imprimir. *Defectos.* Folia residua post completa librorum volumina. *Fautes.* Diffalta.

FÈR FALTA. fr. Ser precisa una cosa pera algun fi. *Hacer falta.* Deesse. *Faire faute.* Mancare.

FÈR FALTA. fr. No estar algú pròmpte al tèmps en que debia estarhi. *Hacer falta.* Non comparere, non statim adesse. *Manquer de se trouver.* Mancare.

PER FALTA DE ALTRE. mod. adv. Per no haberhi algú mès á propósit. *Á falta ó por falta de hombres buenos.* Cum nullus alius idoneus inveniatur. *Au défaut de gens capables.* In diffetto d' altro.

PER FALTA DE ALTRE MÒN PARE FÒU BATLLE. ref. que sol dirse cuand se dòna un empleo á alguna persòna poc intel-ligènt y ménos digna per no trobarne altra de mès apta. *Á falta ó por falta de hombres buenos á mi padre hicieron alcalde.* Esset honestorum quod copia nulla virorum efectus pago præsidet ecce pater. *Au défaut de juge mon père presida.* Perchè non vi fu altro governò mio padre.

SÈNS FALTA. mod. adv. Puntualmènt, ab seguretat. *Sin falta.* Certè, securè. *Sans faute.* Senza fallo.

FALTAD, DA. adj. Defectuòs ó necessitad de alguna cosa. *Falto.* Deficiens, inops, mancus. *Nécessiteux, dépourvu.* Bisognoso, disagiato.

FALTAR. v. n. No existir alguna precisa calitat ó circunstancia en lo que deuria tenirla. *Faltar.* Deesse, desiderari. *Manquer.* Mancare.

FALTAR. Haberse consumid ó acabad. *Faltar.* Deficere. *Manquer.* Mancare.

FALTAR. No correspóndrer un á lo que [illegible] ó no cumplir lo que deu. *Faltar.* [illegible] officio deficere. *Manquer.* Mancare. [illegible] fallo.

FALTAR. Dèxar de assistir algú abònt [illegible]

Faltar. Deesse, non prestò esse. *Manquer.* Mancare.

FALTAR. Morir. *Fallecer, faltar.* Mori. *Mourir.* Morire, mancare.

FALTÁRSEN POC. fr. Haberhi casi tòt lo necessari. *Faltar poco.* Parum deesse, parum abesse. *S'en falloir peu.* Mancare poco.

NO FALTARMI RES. fr. No faltar la part mès pètita de alguna cosa. *No faltar un cabello.* Nec minimum deficere. *Ne manquer absolument rien.* Non mancarvi niente.

FALTETA. s. f. dim. de FALTA. *Faltilla.* Levis culpa. *Faute légère.* Difettino.

FALUGA. s. f. Embarcació menòr y de rems destinada al us dels generals de escuadra y principals oficials de marina que se diferencia mòlt poc de un bòt sinó que tè majòr número de rems. *Falua.* Phaselus. *Félouque.* Feluca.

FALUGA. fam. La persòna pètita y bulliciòsa. *Peonza.* Ardelio. *Petit homme turbulent.* Omicciuolo turbolento.

FALL, LLA. adj. ant. FALTAD.

FALLA. s. f. FALTA.

FÈR FALLA. fr. FÈR FALTA.

FALLADA. s. f. TRUMFADA.

FALLANSA. s. f. ant. FALSEDAT, ENGANY.

FALLAR. v. a. TRUMFAR.

FALLAR. v. n. FAL-LIR.

FALLENÇA. s. f. ant. FALTA, DEFÈCTE.

FALLID. adj. ABATUD.

FALLIMENT. s. m. ant. FALTA.

FALLIR. v. n. ABÁTRERSE.

FALLO. s. m. La sentencia definitiva del jutge. *Fallo.* Decisio. *Sentence, arrêt.* Sentenza.

FALLÓ, NA. adj. Enfadad, enujad. *Enojado, airado, mohino.* Iratus. *Fâché, irrité.* Irritato, sdegnato, adirato.

FALLONÍA. s. f. Enfado, enutj. *Ira, enojo.* Ira, indignatio. *Ennui, fâcherie.* Sdegno, ira, noja.

FAM. s. f. Gana y necessitat de mènjar. *Hambre.* Fames. *Faim.* Fame.

FAM. Escassesa de fruits, particularmènt de blat, que patex algun territori. *Hambre.* Fames, annonæ penuria. *Famine.* Carestia, penuria.

FAM. met. Gana ó desitj vehemènt de alguna cosa. *Hambre.* Fames. *Désir très-ardent.* Fame, bramosia.

FAM CANINA. Cert mal que consistex en tenir un tanta gana de mènjar que ab res quèda satisfèt. *Hambre canina.* Canina fames. *Faim canine.* Fame canina, male della lupa.

FAM CANINA. Gana extraordinaria y excèsiva. *Hambre canina.* Canina fames. *Appetit dévorant.* Fame canina, bulimo.

BONA FAM. expr. que se usa cuand algú fènd lo melindròs mostra repugnancia á certas viandas, ó no vol mènjar á las horas regulars per estar ja satisfèt. *Hambre de tres semanas.* Longa fames appetitum excitat. *La faim te l'assaisonnerait.* Buona fame.

ESQUERDARSE DE FAM. fr. fam. ab que se pondèra la mòlta fam que algú tè. *Clarearse de hambre.* Fame laborare, debilitari, extenuari. *Mourir de faim.* Essere scannato dalla fame.

FÈR PATIR Ó PASSAR FAM. fr. SITIAR PER FAM, en la segòna accepció.

FÈRSE PASSAR LA FAM. fr. Saciarla. *Matar, apagar el hambre.* Famem eximere, saturari. *Apaiser sa faim.* Appagar la fame.

MATAR LA FAM. fr. FÈRSE PASSAR LA FAM.

MORIRSE DE FAM. fr. Tenir ó patir mòlta fam. *Morir, morirse, perecer, rabiar de hambre.* Fame interire. *Enrager la faim.* Essere scannato dalla fame.

MORT DE FAM. Se diu per despreci del home mòlt miserable. *Pelagatos.* Pannosus et vagus. *Pauvre diable.* Poverodiavolo.

SITIAR PER FAM fr. Causar á algú ó fèrli patir fam impedindli la provisió de vìurers. *Hambrear.* Fame obstringere. *Affamer.* Affamare.

SITIAR PER FAM. fr. met. Valerse de la ocasió de que algú estiga en necessitat pera obligarlo á fèr alguna cosa. *Sitiar por hambre.* Necessitate compellere. *Profiter du bèsoin de quelqu'un.* Tirar profitto del bisogno altrui.

FAMA. s. f. Noticia ó veu comú de alguna cosa. *Fama.* Fama. *Bruit.* Grido.

FAMA. La opinió pública que se tè de alguna persòna *Fama.* Fama, nomen. *Renommée, renom, réputation.* Nome, fama.

FAMA. La opinió comú de la excel-lencia de algun subgècte en sa professió ó art. *Fama.* Existimatio publica, communis opinio. *Réputation.* Riputazione.

COBRA FAMA Y CÁLAT Á JÁURER. ref. que dòna á entèndrer que aquell que adquirex una vegada bona fama ab poc traball la conserva. *Cobra buena fama y écha-*

te á dormir. Securum tu carpe bono sub nomine somnum. *Acquiers bonne renommée, et dors la grasse matinée.* Piglia fama e lascia fare.

DONAR FAMA. fr. Acreditar á algú, donarlo á conéxer. *Dar fama.* Celebrare, prædicare. *Accréditer, mettre en réputation.* Mettere in credito.

GUANYA FAMA Y CÁLAT Á JÁURER. ref. COBRA FAMA Y CÁLAT Á JÁURER.

LOS UNS SÈN PORTAN, Ó TÈNEN, LA FAMA Y LOS ALTRES CARDAN LA LLANA. ref. que advertex que mòltas vegadas se atribuex á un lo que altre fèu. *Unos tienen la fama, y otros cardan la lana.* Lanam alter pectit famam sibi comparat alter. *L'un s'enlève la renommée, et l'autre tient la plume.* L'uno ha la fama e l'altro la faccenda.

MÈS VAL FAMA QUE DINERS. ref. que exhorta á obrar bè, per ser mès apreciable lo bon nom que las riquesas. *Mas vale buena fama que cama dorada.* Bonum nomen opibus prestantius est. *Bonne renommée vaut mieux que ceinture dorée.* Un buon nome è un tesoro.

POSAR MALA FAMA. fr. Desacreditar, parlar mal de alguna cosa. *Poner mala voz.* Vituperare. *Diffamer, vilipender, désachalander.* Diffamare, screditare.

FAMEJAMENT. s. m. ant. FAM.

FAMILIA. s. f. La gènt que viu en una casa bax lo mando del amo de ella. *Familia.* Familia. *Famille.* Famiglia.

FAMILIA. Lo número de criads de algú encara que no viscan dins de sa casa. *Familia.* Famuli. *Gens, commun.* I famigli.

FAMILIA. La rama de una casa ó llinatge. *Familia.* Stirps, genus. *Famille, race.* Famiglia, stirpe.

FAMILIA. La col-lecció de aquells animals y plantas que tènen èntre sí relaciòns naturals en sòs órganos principals. Se diu també dels fòssils que tènen èntre sí relaciòns mòlt immediatas. *Familia.* Familia. *Famille.* Famiglia.

FAMILIA RÈAL. Las persònas rèals. *Familia real.* Regina cognatio. *Famille royale.* Real famiglia.

CARREGAR DE FAMILIA. fr. Tenir mòlts fills. *Cargar de familia.* Multitudine familiæ opprimi. *Se surcharger de famille.* Caricarsi di figli.

FAMILIAR. adj. Lo pertanyènt á la familia. *Familiar.* Familiaris. *Qui concerne la famille.* Famigliare.

FAMILIAR. Lo que algú tè de us y costum, lo que fa frecuentmènt. *Familiar.* Familiaris, frequens. *Familier.* Familiare, usuale.

FAMILIAR. s. m. Cualsevol persòna de la familia que viu bax la potestat del pare de familias. Principalmènt se dòna aquest nom als criads. *Familiar.* Familiaris, famulus. *Domestique.* Domestico, casereccio.

FAMILIAR DEL SANT OFICI. Lo ministre de la inquisició que assistia á las presas y altres encárregs. *Familiar.* Tribunalis inquisitionis familiaris. *Familier.* Uffiziale dell' inquisizione.

FAMILIARS. pl. Los dimonis que lo vulgo ignorant creu que tènen tracte ab alguna persòna. *Familiares.* Dæmones familiares. *Esprit familier.* Spiriti famigliari.

TENIR FAMILIARS. fr. que se diu cuand algú executa cosas extraordinarias, y preveu ó anuncia lo que ningú suspita ni tem. *Tener diablo.* Mirâ sagacitate pollet. *Avoir le diable au corps.* Aver il diavolo nel corpo.

FAMILIARISAR. v. a. Fèr familiar ó comú alguna cosa. *Familiarizar.* Usitatum, frequens facere. *Familiariser.* Far familiare.

FAMILIARISARSE. v. r. Introduirse y acomodarse al tracte familiar de algú. *Familiarizarse.* Familarescere, familiariter agere. *Se familiariser.* Assuefarsi, avvezzarsi.

FAMILIARÍSSIM, MA. adj. sup. de FAMILIAR. *Familiarísimo.* Familiarissimus. *Très-familier.* Familiarissimo.

FAMILIARITAT. s. f. La franquesa y confiansa ab que se tractan algunas persònas. *Familiaridad.* Familiaritas. *Familiarité, privauté.* Familiarità, intrinsichezza.

FAMILIARMÈNT. adv. mod. Ab familiaritat. *Familiarmente.* Familiariter. *Familièrement.* Famigliarmente.

FAMILIATURA. s. f. Lo empleo ó títol de familiar del sant ofici. *Familiatura.* Familiaris officium in inquisitionis tribunali. *Titre de familier.* Titolo d' uffiziale nell' inquisizione.

FAMINA. s. f. ant. FAM.

FAMOLENC, CA. adj. Lo qui tè fam. *Hambriento, famelico.* Famelicus, famelicosus. *Famélique.* Famelico, affamato.

ATAR FAMOLENC. fr. Patir fam. *Hambrear.* Esurire. *Avoir faim.* Esser famulento.

FAMÒS, A. adj. Lo qui tè fama y nom en la accepció comú, tant si es en bè com si es en mal; y axí se diu: comedia FAMÒSA, lladre FAMÒS. *Famoso.* Famosus. *Fameux, renommé.* Famoso, rinomato.

AMÒS. Lo bo, perfèt y excel-lènt en sa classe. *Famoso.* Excellens, perfectus. *Beau, parfait, achevé.* Bello, perfetto.

AMÒS. Se diu del subgècte gras, fresc y rotj. *Flinflon.* Vigens, florens. *Homme gras et frais.* Uomo grasso e tondo.

AMÒSAMÈNT. adv. mod. Excel-lentmènt. *Famosamente.* Optimè. *Excellemment.* Eccellentemente.

AMOSÍSSIM, MA. adj. sup. de FAMÒS. *Famosísimo.* Valdè famosus; celeberrimus. *Très-fameux.* Famosissimo.

ANAL. s. m. Especie de capsa formada de vidres ó de altra materia trasparènt en que se posa la llum pera que il-lumine y no se apague ab lo vènt. *Farol.* Lanterna, laterna. *Lanterne.* Lanterna.

AL. Lo gros que se col-loca en las llanternas dels ports. *Fanal.* Pharus, lanterna turri imposita ad maris litus. *Fanal, phare.* Fanale in terra.

NALAS. s. m. aum. de FANAL. *Farolon.* Magna lanterna. *Grosse lanterne.* Lanternone.

NALÈR. s. m. Lo qui cuida de encénrer y arreglar los fanals. *Farolero.* aternarius. *Allumeur des lanternes.* hi accende la lanterna.

NALET. s. m. dim. de FANAL. *Farolico, arolillo, farolito.* Parvula laterna. *Pete lanterne.* Lanternino.

NÁTIC, CA. adj. Lo qui defensa ab nacitat y furòr opiniòns erradas en ateria de religió. *Fanático.* Fanatis. *Fanatique.* Fanatico.

TIC. Lo preocupad ó entusiasmad per guna cosa. *Fanático.* Ultra modum cui rei deditus. *Fanatique.* Fanatico.

IATISME. s. m. La tenacitat y preopació del fanátic. *Fanatismo.* Fanaorum dementia, furor. *Fanatisme.* anatismo.

DANGO. s. m. Cert ball alègre mòlt tig y comú en Espanya. També se omena axí lo so ó música ab que se lla. *Fandango.* Saltationis Hispaniæ dus quidam. *Fandango.* Fandango.

FANFARRIA. s. f. Vana arrogancia y fanfarronada. *Fanfarria.* Jactantia, ostentatio. *Vanterie, fanfaronnade.* Vanto, burbanza.

FANFARRÓ, NA. adj. Se diu dels que estan pagads de sí y fan alarde de lo que no són. *Fanfarron.* Jactator, ostentator. *Fanfaron.* Vantatore, millantatore.

FÈR LO FANFARRÓ. fr. Parlar ab arrogancia, gastar fanfarronadas. *Fanfarronear, fanfarrear.* Sese efferre, jactare. *Faire le fanfaron.* Fare il borioso.

FANFARRONADA. s. f. Dit ó fèt propi de fanfarró. *Fanfarronada.* Jactatio, arrogantia. *Fanfaronnade.* Vanto, millanteria.

FANG. s. m. Mescla de terra y aigua. *Lodo, barro.* Limus. *Boue, bourbe.* Fango, loto.

FANG. Lo qui se trau dels règs y pòus cuand se netejan, y lo qui se fòrma en los camins per las aiguas detingudas. *Fango.* Cænum, lutum. *Vase, fange.* Fango, limo.

FANG. Lo qui está corrompud y llansa pudòr. *Cieno.* Cænum. *Bourbe, fange, limon.* Fango.

EXIR DEL FANG. fr. met. Exir felismènt de algun negoci difícil. *Salir del ó de un cenagal.* Ab arduo se expedire negotio. *Sortir d'un bourbier.* Uscir d' un ginepraĵo.

EXIR DEL FANG Y CÁURER AL BARRANC. ref. que se diu dels que per evitar un mal pètit cauen en altre igual ó majòr, y dels que habend despatxad un negoci incómodo, deuen comensarne altre de majòr consideració. *Salir del lodo y caer en el arroyo; salir de lodazales y entrar en cenagales.* Incidit in scyllam cupiens vitare charybdin. *Tomber de fièvre en chaud mal.* Uscir del fuoco e dar nelle brace.

FICARSE AL FANG Ó EN UN FANG. fr. Empenyarse en algun negoci de que no es fácil exir bè. *Meterse en un cenagal; meterse en un berengenal; atollarse.* Ardua et difficilia intentare. *Se mettre dans un bourbier.* Mettersi in un ginepraĵo.

VÉSTEN Á PASTAR FANG. fr. fam. de que se usa pera despedir á algú ab despreci y enfado. *Anda ó vete á esparragar, ó á freir espárragos.* Abi in malam crucem. *Va-t-en au diable; allez vous*

faire pancer. Vattene in malora, va via, vanne al diavolo.

FANGA. s. f. Instrumènt de ferro que tè dòs ó tres puntas de uns dòs pams de llarg, ab un máneg de fusta, y servex pera remóurer la terra. *Laya*. Pala evolvendæ terræ. *Louchet, hoyau*. Vanga.

FANGAR. v. a. Remóurer la terra ab la fanga. *Layar*. Pala terram evolvere. *Travailler la terre avec le louchet*. Vangare.

FANGAR. s. m. FANGUÈRA.

FANGÒS, A. adj. Lo que está ple de fang. *Lodoso, barroso*. Lutulentus, cænosus. *Gâcheux, boueux*. Fangoso.

FANGUEJAR. v. n. Anar per lo fang. *Zancajear*. Lutulentas calles terere. *Se crotter les talons*. Imbrattarsi.

FANGUÈRA. s. f. Lloc ó siti ple de fang. *Lodazal, lodazar, lodachar, barrizal, atolladero*. Lutosus locus. *Gâchis, bourbier*. Guazzo.

FANTARMA. s. f. FANTASMA.

FANTARMA. Figura espantòsa ab que se fa pòr á las criaturas. *Marimanta, coco*. Larva, spectrum. *Fantôme*. Fantasma.

FANTARMA. Visió que causa espant. *Estantigua*. Spectrum. *Spectre*. Fantasma, larva, spettro.

FANTARMA. Trosset de fusta que lligad ab un cordill, y fèt rodar ab violencia fa un sòròll á manèra de brunsid. *Bramadera*. Trabecula versatilis aërem verberans et stridorem edens. *Loup*. Stecca.

FANTASÍ. s. m. ant. Soldad de infantería. *Infante*. Pedes. *Fantassin*. Fante, pedone, fantaccino.

FANTASÍA. s. f. La facultat que tè l'ánima racional de formar las imatges de las cosas. També se dòna aquest nom á la imatge formada. *Fantasía*. Phantasia. *Fantaisie*. Fantasia.

FANTASÍA. Presumpció, vanitat. *Fantasía*. Fastus, elatio. *Présomption, orgueil*. Boria, jattanza.

FANTASÍA. Ficció ó pensamènt elevad é ingeniòs, com las FANTASÍAS dels poetas, músics y pintòrs. *Fantasía*. Commentum, ingeniosa fictio. *Verve*. Estro.

FANTASMA. s. f. Visió quimérica com las que se veuen en somnis ó cuand la imaginació está acalorada. *Fantasma*. Phantasma. *Fantôme, spectre*. Fantasma, larva.

FANTASMA. La imatge de algun objècte que quèda impresa en la fantasía. *Fantasma*. Spectrum. *Image gravée dans l'esprit*. Imagine.

FANTASMA. L' home presumptuòs y entonad. *Fantasma*. Elatus, superbus homo. *Homme vain, présomptueux*. Vanaglorioso, borioso.

FANTASMAGORÍA. s. f. Art de representar fantasmas per medi de una ilusió óptica. *Fantasmagoría*. Ars phantasmata illusione opticâ repraesentandi. *Fantasmagorie*. Fantasmagoria.

FANTÁSTIC, CA. adj. Fingid, quimèric, que no tè realitat. *Fantástico*. Imaginarius. *Fantastique, chimérique*. Fantastico, chimerico.

FANTÁSTIC. Lo que pertany á la fantasía. *Fantástico*. Phantasticus. *Fantastique, imaginaire*. Fantastico, imaginario.

FANTÁSTIC. Entonad, vanitòs. *Fantástico*. Vanus, elatus. *Présomptueux*, [illegible]. Vanaglorioso, orgoglioso, superbo.

FANTÁSTICAMÈNT. adv. mod. Fingidamènt, sèns realitat. *Fantásticamente*. Fictè, fallaciter. *D'une manière fantastique*. Fantasticamente.

FAQUÍ. s. m. Camálic. *Faquin*. Bajulus. *Crocheteur, portefaix*. Facchino.

FAR. v. a. ant. FÈR.

FAR. s. m. ant. LLANTERNA, torra alta, [illegible]

FAR SEMBLAR. fr. ant. FÈR MOSTRA.

FARAMALLA. s. m. Enrahonadòr, embolicaire. *Faramalla, faramallero, faramallon*. Fallax, dolosus homo. *Babillard*. Ciurmadore.

FARANDONIA. s. f. FALORNIA.

FARAUT. s. m. ant. FARAUTE.

FARAUTE. s. m. Lo principal en la disposició de alguna cosa, y mès comunamènt se entèn per lo bulliciòs y [illegible] fassèr que vol donar á entèndrer [illegible] tòt ho disposa. *Faraute*. Rei dux [illegible] arroganter et ambitiosè eam agens. [illegible] *totum, trucheman*. Appaltone. [illegible] tum, ser faccenda.

FARAUTE. INTÈRPRETE.

FARBALÁ. s. m. Adòrno compost de llenca de tafetá ó de altra roba [illegible] volta las faldillas de las donas; [illegible] blegad y cusid per la part superior [illegible] solt per la inferiòr. També se [illegible] axí los adòrnos de cortinas, cob[illegible] las, etc., posads en la matèxa [illegible] ció. *Farfald*. Rugata tæma [illegible] tantum fimbriis assuta. *Falbala*. [illegible] zana.

FARCÈLL. s. m. Porció de roba ó de altras cosas lligadas. *Lio, envoltorio, atado.* Sarcina, fascis. *Paquet, trousse.* Fascio, fardelio.

FARCELLET. s. m. dim. de FARCÈLL. *Atadijo.* Parva fascis. *Faisceau.* Fascetto.

FARCIMÈNT. s. m. Carn trinxada, hèrbas ó altres mènjars ab que se umplen tripas, aucèlls, hortalissas y cosas semblants. *Relleno.* Farcimen, fartum, fartus. *Pâte-en-pot.* Ripieno.

'UJA MÈS LO FARCIMÈNT QUE LO GALL. expr. met. y fam. que se diu de las cosas que se anyadexen per adòrno de altras, cuand costan mès que las principals; com los adòrnos dels vestids, etc. *Ajo de Valdestillas.* Exuperat pretio conditos muria thynnos. *La sauce est plus chère que le poisson.* La giunta val troppo meglio della derrata.

ARCINATA. s. f. Mescla de varias cosas que no convènen èntre sí, particularment en los mènjars. *Baturrillo, batiborrillo.* Promiscuæ dapes. *Tripotage, ripopée.* Guazzabuglio.

ARCIR. v. a. Umplir mòlt alguna cosa. *Rellenar.* Replere. *Remplir.* Riempire.

RCIR. Umplir un aucèll ó altra cosa de carn trinxada ó altres ingrediènts. *Rellenar.* Farcire, farcinare, refercire. *Farcir.* Empire di condimento.

RCIR. ENLLEFERNAR.

RDA. s. f. Lo conjunt de mòltas cosas diversas y mal ordenadas. *Matalotaje, arcia.* Indigesta congeries. *Amas confus.* Ripieno, mescuglio.

RDATGE. s. m. ant. FARCÈLL.

RDÈLL. s. m. FARCÈLL.

RDELLET. s. m. dim. de FARDÈLL.

ARCELLET.

RDO. s. m. Farcèll gran de roba ó altra cosa, mòlt ajustad y apretad, pera poder portarlo de una part á altra; lo ne se fa regularmènt en las mercaderias que se han de transportar, y se cubrex ab xarpallèra ó drap enquitranad encerad, perá que no se malmetan los temporals. *Fardo, fardel, paca.* arcina. *Ballot.* Balla.

REDAT. s. f. ant. FEREDAT.

RFOTALLA. s. f. Cosa fútil y de poca ntitat, á que se ha volgud donar importancia. *Pamema.* Res futilis. *Vétille.* azzecola, frascheria, giammengola, nfaluca.

RGA. s. f. La oficina ahònt se beneficia lo mineral de ferro, reduindlo á mètall. *Ferreria, herreria.* Ferraria officina. *Forge.* Fucina.

FARGAIRE. s. m. Lo qui dòna ab lo martèll ó mall la primèra fòrma al ferro. *Forjador.* Ferrarius opifex. *Forgeron, forgeur.* Fabbro.

FARIGOLA. s. f. Mata pètita mòlt oloròsa, poblada de rametas y de fullas ovaladas: las flors sòn blanquinòsas y estan col-locadas al rodedòr de las extremitats de las camas en figura de espiguetas rodònas. Es planta medicinal y comú en tòts los tusals. *Tomillo.* Thymus. *Thym.* Timo, sermollino.

FARINA. s. f. Lo gra molt y reduid á pòlvo. *Harina.* Farina. *Farine.* Farina.

FARINAS. pl. FARINETAS.

FÈR BONA Ó MALA FARINA. fr. met. y fam. Obrar bè ó mal. *Hacer buena ó mala harina.* Benè vel malè operari. *Agir bien ou mal.* Far bene o male.

PASSAR FARINA. fr. Remenar la farina posada dins del cedas, á fi de que la part sutil caiga al siti destinad pera recullirla, y lo sagó quède sòbre la tela. *Cerner.* Farinam cernere. *Bluter, sasser.* Cernere, stacciare.

FARINÁCEO, CEA. adj. Lo que participa de la naturalesa de la farina, ó se sembla á èlla. *Farináceo.* Farinam referens. *Farinacé.* Farinaceo.

FARINAIRE. s. m. Lo qui tracta y comercia ab farina. *Harinero.* Farinarius. *Farinier.* Farinajolo.

FARINÈR, RA. adj. Lo que pertany á la farina; com molí FARINÈR, etc. *Harinero.* Farinarius, farinosus. *Qui concerne la farine.* Che appartiene a farina.

FARINER. s. m. ant. FARINAIRE.

FARINÈRA. s. f. Lo lloc ahònt se guarda la farina. *Harinero.* Arca farinaria. *Farinière.* Luogo dove si ripone la farina.

FARINETAS. s. f. pl. Mènjar que se fa de farina, per lo comú de blat de moro, cuita ab aigua y sal fins que se tòrne espessa. *Puches, poleadas.* Puls. *Polente.* Polenda, polenta.

FARINETAS. Certa especie de jog que se fa ab sis daus, los cuals tènen cada hu solamènt en una cara sòn senyal de un, dòs, tres, cuatre, cinc y sis, ab que fan èntre tòts lo número de vint y un punt. Se barrejan primeramènt en la ma, luègo se tiran á la taula, y segons

lo número que pintan se trauen tantos de la posta; peró sinó ix cap punt, se posa un tanto; y si se descubren tòts los punts, ho guanya tòt: si sòn mès los punts que los tantos que han quedad, lo excès es en favòr de la posta; y si lo número de punts es igual al dels tantos de la posta, també la guanya tòta. *Rentilla.* Aleæ ludus sic dictus. *Jeu de la ferme avec six dés.* Giuoco che si fa co' dadi.

FARINÒS, A. adj. Lo que tè alguna cosa semblant á la farina. *Harinoso.* Farinulentus. *Farineux.* Farinacciolo.

FARISÁIC, CA. adj. Lo pertanyènt als fariseus ó á sa secta. *Farisdico.* Pharisaicus. *Pharisaïque.* Farisaico.

FARISEISME. s. m. Lo cos, conjunt, secta y costums dels fariseus. *Farisaismo.* Phariseorum cœtus. *Pharisaïsme.* Il corpo de' farisei.

FARISEU. s. m. Lo qui èntre los juèus afectaba rigòr y austeritat, peró no observaba los precèptes de la llèy. *Fariseo.* Pharisæus. *Pharisien.* Fariseo.

FARISTOL. s. m. Instrumènt de fusta ó mètall, en fòrma de pla inclinad, que servex pera sostenir llibres ó papèrs oberts y llegir ab mès comoditat. *Atril.* Abacus ad librum legendum. *Pupitre, lutrin.* Leggio.

FARISTOL. Lo gran ahònt se posan los llibres pera cantar en lo cor: sol tenir cuatre caras, y volta al rededòr de un peu que lo sosté. Regularmènt se anomena FARISTOL DE COR. *Facistol.* Abacus cantorum. *Lutrin.* Leggio.

FARMACÉUTIC, CA. adj. Lo que pertany á la farmacia. *Farmacéutico.* Pharmaceuticus. *Pharmaceutique.* Farmaceutico.

FARMACÉUTIC. s. m. Lo qui profèssa la farmacia, y lo qui la exercex. *Farmacéutico.* Pharmacopæus, pharmacopola. *Pharmacien.* Speziale.

FARMACIA. s. f. La ciencia que ensenya á conéxer los cossos naturals, y lo modo de prepararlos y combinarlos pera que servescan de remey en las malaltías ó pera conservar la salud. *Farmacia.* Pharmaceutice. *Pharmacie.* Farmacia.

FARMACOPEA. s. f. Lo llibre en que s' exprèssan las substancias medicinals que se usan mès comunamènt, y lo modo de prepararlas y combinarlas. *Farmàcopea.* Liber pharmaceutices. *Pharmacopée.* Farmacopea.

FARO. s. m. ant. FANAL.

FAROT. s. m. Arbre. TILIA.

FARRAGINAL. s. m. territ. Lloc plantad de farratje. *Herrenal, herreñal, herren.* Ager ocimo vel pabulo virenti satus. *Endroit où l'on sème la dragée.* Luogo seminato di ferrana.

FARRATJE. s. m. L' ordi, ségol, etc., en hèrba. *Alcacel, alcacer, herren.* Ocimum. *Dragée.* Ferrana.

FARRATJE. La hèrba que cullen los soldats pera donar als caballs. *Forraje.* Pabulum. *Fourrage.* Forraggio.

FARRATJAR. v. a. Donar verd á las cabalcaduras. *Forrajear.* Pabulari. *Fourrager.* Forraggiare.

FARRIGOFARRAGO. s. m. Conjunt de cosas superfluas y mal ordenadas. *Fárrago.* Farrago. *Fatras.* Fascio, mucchio, guazzabuglio.

FARRITJA. Medicamènt que se dóna á las opiladas, y se compon del cèr preparad de diversas manèras. *Acero.* Tinctura Martis. *Teinture de mars.* Elisir di marzo.

FARRO. s. m. Especie de farinetas. *Mazamorra.* Far ex indico frumento. *Potage, polente.* Polenta.

FARSA. s. f. Representació de algun succès, fábula ó invenció. *Farsa.* Fabula. *Farce.* Farsa.

FARSA. met. TRAMOYA.

FARSÁLIC, CA. adj. Lo pertanyènt á Farsalia. *Farsdlico.* Pharsalicus. *De Pharsale.* Di Farsalia.

FARSANT, TA. s. m. y f. La persòna que tè per ofici representar comedias. *Farsante, farandulero.* Histrio. *Comédien.* Commediante.

FARSANT. met. Enrahonaire, trapacèr que tracta de enganyar á altres. *Farandulero.* Verrutus, falsiloquus. *Hâbleur, fourbe.* Furbo, mariuolo, arcadore.

FART, TA. adj. Saciad de mènjar. *Harto.* Satus. *Rassasié, soûlé.* Sato, saziato.

FART. Lo qui mènja mòlt. *Comilon, comilton, tragon, traganton, tragamallas, tragaldabas, tragador.* Helluo, vorax. *Avaleur de pois gris.* Ghiottone.

FART. met. Fastiguejad, cansad. *Aharto.* Pertæsus. *Fatigué, las.* Stufo, affaticato.

FART. s. m. L' acció y efècte de afartar

Hartazgo. Saturatio, satietas. *Rassasiement*. Saziamento.

ART. vulg. Lo mènjar abundant y espléndid. *Comilona, comilitona, francachela, tragantona*. Comessatio. *Bâfre*. Stravizzo, gozzoviglia.

ART DE BASTONADAS. La multitut de cops que se dònan á algú ab un bastó. *Manta de palos, tunda de palos*. Ampla fustigatio. *Volée de coups de bâton*. Carpiccio di bastonate.

RT DE GARROTADAS. FART DE BASTONADAS.

RT DE LLÈNYA. FART DE BASTONADAS.

R Á ALGÚ UN FART DE BASTONADAS. fr. fam. Donarli mòlts cops de bastó. *Cargar de leña á alguno*. Fustibus cædere. *Bâtonner*. Bastonare.

RSE UN FART. fr. met. y fam. ab que s' exprèssa lo excès ab que algú fa una cosa ó si èuceva en èlla; com FÈRSE UN FART de llegir, de ballar, etc. *Darse un hartazgo*. Nimis alicui studio incumbere. *Se rassasier*. Saziarsi, satollarsi.

FART NO CONEX AL DEJÚ. ref. ab que se denota que los subgèctes que viuen en la prosperitat y abundancia, com no conexen la miseria, soleu no compadécerse dels que estan en necessitat. *El harto del ayuno no tiene duelo, ó cuidado ninguno*. Pinguis venter minimè miseretur. *Le dos au feu, le ventre à table, en hiver fait beau toujours*. Il satollo non crede al digiuno.

VÉURERSEN MAY FART DE ALGUNA COSA. fr. fam. que denota lo gust ab que se mènja alguna cosa que agrada mòlt. *Comerse las manos tras alguna cosa*. Dapibus nimium oblectari. *Avoir un grand plaisir à manger quelque chose*. Non esserne mai satollo.

RTANÈRA. s. f. vulg. Propensió á mènjar ab excès. *Tragonería, tragonia, tragazon, glotonería*. Gula, helluatio. *Gloutonnerie, goinfrerie*. Ghiottoneria.

RTANERÍA. s. f. La propietat ó calitat de las persònas que mènjan ab excès. *Voracidad*. Voracitas. *Voracité*. Voracità.

TAR. v. a. ant. APARTAR. Se usaba també com recíproc.

TAS. s. m. aum. de FART. *Glotonazo, tragonazo*. Validus helluo. *Avale-dru*. Ghiottone.

UM. s. m. Olòr que despedexen de sí cosas de carn; com moltó, perdiu, etc., que regularmènt sol prevenir de que ja comensa á passar. Se usà també com femení. *Husmo*. Fœtor. *Odeur*. Odore.

SENTIR LA FARUM. fr. Advertir algun indici de alguna cosa. *Husmear*. Subodorari. *Flairer*. Fiutare, annasare.

FARUMEJAR. v. n. Fèr farum. *Husmear, oliscar*. Fœtere. *Commencer à puer*. Far odore.

FAS. s. f. Aspècte, cara. *Faz*. Facies. *Face, visage*. Faccia, viso.

PER FAS Ó PER NEFAS. mod. adv. Justa ó injustamènt, de tòtas manèras. *Por fas ó por nefas*. Per fas et nefas. *Justement ou injustement*. Giustamente o ingiustamente.

FASCINAR. v. a. Enganyar, alucinar, ofuscar. *Fascinar*. Allucinari, decipere. *Fasciner, tromper*. Affascinare, affatturare.

FASOL. s. m. MONJETA.

FASOLET. s. m. Especie de monjeta que vingué de la India á Italia y de allí á Espanya; tè la cama mès pètita que la comú, casi dreta; fa unas tavèllas mòlt complanadas y ab arrugas, y los grans blancs, senyalads en la punta ab una clapeta rodòna y negrenca. *Judía de carete*. Phaseolus nanus. *Petit haricot tacheté de noir*. Fagiuolo.

FÁSOLS. s. m. pl. FÁSOS.

FÁSOS. s. m. pl. Las matines dels tres últims dias de la Semmana Santa. *Tinieblas*. Officium matutinum trium dierum hebdomadæ majoris. *Ténèbres*. Uffizj della Settimana Santa.

FASTIDI. s. m. FÁSTIG, en las dòs accepciòns.

FASTIDIÒS, A. adj. FASTIGÒS.

FÁSTIG. s. m. Aburrimènt, repugnancia als mènjars ó á altras cosas. *Hastio*. Fastidium. *Dégoût*. Spiacere, fastidio, nausea.

FÁSTIG. met. Displicencia, disgust, desagrado. *Fastidio, hastio*. Fastidium, tædium. *Dégoût*. Spiacere, noja.

DIR FÁSTIGS. fr. APÒRRONAR.

FÈR FÁSTIG. fr. FÈR ASCO.

FASTIGÒS, A. adj. Lo que causa fástig ó asco. *Fastidioso*. Fastidium creans, fastidiens, fastidiosus. *Fastidieux, dégoûtant*. Spiacevole, nojevole.

FASTIGÒS. met. Enfadòs, molèst. *Fastidioso*. Fastidiosus, molestus. *Ennuyeux, importun*. Nojoso, importuno, seccatore.

FASTIGUEJAR. v. a. Fèr fástig ó asco

algun mènjar, ó alguna cosa de mal olòr, etc. *Fastidiar.* Fastidium, nauseam parere. *Dégoûter.* Spiacere, infastidire.

FASTIGUEJAR. met. Disgustar, enfadar. *Fastidiar, enhastiar.* Molestiam creare. *Atédier, ennuyer.* Annojare, seccare.

FASTIGUEJARSE. v. n. Disgustarse, cansarse de alguna cosa. *Fastidiarse, aburrirse, secarse.* Rem fastidire. *S'ennuyer.* Annojarsi.

FASTITJÒS, A. adj. ant. FASTIGÒS, en la segòna accepció.

FÀSTOS. s. m. pl. Anals ó serie de succèssos per l'òrde dels tèmps. *Fastos.* Fasti. *Fastes.* Fasti.

FAT. s. m. Lo que confòrme á lo disposad per Dèu dèsde la eternitat nos succeex ab lo discurs del tèmps mediant las causas naturals ordenadas y dirigidas per la Providencia. *Hado, fato.* Fatum. *Destin, destinée.* Fato.

FAT. En opinió dels filosops gentils serie y òrde de cosas tan encadenadas unas ab altras, que necessariamènt produian sòn efècte. *Hado, fato.* Fatum, fatus. *Destin.* Fato, destino.

FAT. ant. FATUO.

FATAL. adj. Lo pertanyènt al fat. *Fatal.* Fatalis. *Fatal.* Fatale.

FATAL. Desgraciad, infelis, mal. *Fatal.* Funestus. *Fatal, funeste, sinistre.* Fatale, funesto.

FATALISME. s. m. La doctrina dels fatalistas. *Fatalismo.* Vana eorum sententia qui omnia ut in fatis sint ita accidere necessariò credunt. *Fatalisme.* Fatalismo.

FATALISTA. s. m. Lo qui mira com únic principi y causa de tòtas las cosas al fat ó destino. *Fatalista.* Fatalis necessitatis superstitiosus observator. *Fataliste.* Fatalista.

FATALITAT. s. f. Desgracia, desditxa, infelicitat. *Fatalidad.* Fatalitas, fatum. *Fatalité, disgrace, malheur.* Fatalità, sventura.

FATALMÈNT. adv. mod. Ab fatalitat. *Fatalmente.* Fataliter. *Fatalement.* Fatalmente.

FATGINA. s. f. GAT SALVATGE, MARTA.

FATÍDIC, CA. adj. Se aplica á las cosas que anuncian la mort, y las persònas que pronostican lo que ha de venir. *Fatídico.* Fatidicus, faticinus, faticanus. *Fatidique.* Fatidico, indovino.

FATIG. s. m. FATIGA.

FATIG. Lo traball gran en cualsevol línea, y axí se diu del estellar llènya, que es un FATIG. *Reventadero.* Improbus labor. *Travail pénible.* Fatica.

FATIG. PANTÈX.

FATIGA. s. f. Agitació, cansaci, traball extraordinari. *Fatiga, fatigacion.* Defatigatio. *Fatigue, travail.* Fatica, travaglio.

FATIGA. Lo dret que concedex la llèy en certs casos á determinadas persònas de fatigar lo que se habia venud á altres. *Tanteo.* Retractio, jus retractus. *Convention.* Ritiramento.

FATIGAR. v. a. AFADIGAR.

FATIGAR. Donar per una cosa lo matèix preu en que se ha venud ó rematad á altre, per la preferencia que concedex lo dret en alguns casos. *Tantear.* Retrahere. *Retraire.* Ritenere una cosa venduta per diritto feudale o di parentesco.

FATIGÒS, A. adj. Lo que causa el traball ó fatiga. *Operoso, fatigoso.* Operosus. *Fatigant, pénible.* Faticoso, penoso, stanchevole.

FATILLEJAR. v. a. ant. EMBRUIXAR. FER BRUXERÍAS.

FATILLER, RA. adj. ant. BRUXOT, BRUIXA.

FATILLÈR. Se aplica á las cosas fútils ó frívolas. *Fruslero.* Futilis. *Futile.* Futile, vano.

FATILLERÍA. s. f. p. us. BRUXERÍA.

FATILLERÍA. Cosa de poc valòr ó entitat. *Fruslería.* Res nihili. *Futilité.* Vanità, inutilità.

FATJ. s. m. Arbre gros, alt y copud [illegible] las fullas curtas y amplas y la escorxa blanca: sa fusta es flexible; fa unas flors pètitas, y lo fruit, anomenad [illegible] es triangular y bo pera mènjar. [illegible] Fagus. *Hêtre.* Faggio.

FATUITAT. s. f. Falta de rahó ó enteniment. *Fatuidad.* Fatuitas. *Fatuité, stupidité.* Fatuità, sciocchezza, babbeasaggine.

FATUO, TUA. adj. Lo qui està faltad de rahó ó de enteniment. *Fatuo.* Fatuus. *Fat, stupide.* Sciocco, balordo, [illegible] cicone.

FATXA. s. f. Trassa, figura, aspècte. [illegible] *cha.* Facies. *Face, figure.* Faccia, [illegible] biante, cospetto.

FATXADA. s. f. La part anterior [illegible] edificis ó de alguna cosa que se [illegible]

la vista. *Fachada*. Facies, frons. *Façade*. Faccia, facciata, fronte.

FATXENDA. adj. Se diu de la persòna que fa ostentació de anar bonic. *Guapo*. Elegans. *Beau, bien mis*. Elegante.

FATXENDA. s. m. L' home va que ostènta y aparènta lo que no es. *Papelon, farolon*. Ostentator, jactabundus. *Faiseur d'embarras*. Millantatore.

FATXENDA. s. f. Ostentació en los vestids. *Guapeza*. Ornatus vanitas. *Vanité, ostentation*. Vanità.

FATXENDA. Vanitat ridícula y afectada. *Vanistorio*. Vanitas, superbia. *Gasconnade*. Spampanata, millanteria.

FÈR FATXENDA. fr. Fèr alarde ú ostentació de gust exquisit en los vestids. *Guapear*. Se de pretiosâ veste jactare. *Tirer vanité de son ajustement*. Millantarsi.

FATXENDÈRO, RA. adj. FATXENDA, en la primèra accepció.

FATXENDÈRO. Jactanciòs, va. *Preciado*. Præsumptuosus, jactabundus. *Présomptueux*. Superbo, millantatore, borioso.

FAULA. s. f. FÁBULA.

FAUS. s. f. p. us. FALS.

FAUSTO, TA. adj. Felis, afortunad. *Fausto*. Faustus, fortunatus. *Heureux, fortuné*. Fausto, felice, prospero, propizio.

FAUSTO. s. m. Gran ornato y pòmpa exteriòr. *Fausto, fasto*. Fastus, pompa. *Faste, pompe*. Fasto, ostentazione.

FAUSTUÒS, A. adj. Ple de fausto. *Faustoso*. Fastosus, fastuosus, superbus. *Fastueux*. Fastoso, burbanteso.

FAUTÒR. s. m. Lo qui afavorex y ajuda á altre. *Fautor*. Fautor. *Fauteur*. Fautore, favoreggiatore.

FAVELAR. v. n. ant. PARLAR.

FAVONER. s. m. ant. AFAVORIDÒR.

FAVÒR. s. m. Ajuda, socòrro que se concedex á algú. *Favor*. Favor. *Faveur, secours, aide*. Favore, soccorso, aita.

FAVÒR. Hònra, benefici, gracia. *Favor*. Honos. *Faveur, bienfait, grâce*. Favore, grazia.

FAVÒR. La expressió de agrado que solen fèr las damas. *Favor*. Grata verba. *Faveur*. Favore.

Á FAVÒR. mod. adv. En benefici y utilitat de algú. *Á favor*. Erga. *En faveur*. In favore.

TENIR Á SÒN FAVÒR Á ALGÚ. fr. Tenirlo de sa part. *Tener á su favor á uno*. Alicujus favore frui, propitium aliquem habere. *Avoir quelqu'un de son côté*. Tenere in suo favore.

FAVORABLE. adj. Lo que se fa en favòr de algú ó redunda en sòu benefici. *Favorable*. Proficuus, utilis. *Favorable*. Favorevole.

FAVORABLE. Propici, apacible, benèvol. *Favorable*. Favorabilis, secundus, propitius. *Favorable, propice*. Propizio, favorevole.

FAVORABLEMÈNT. adv. mod. Ab favòr. *Favorablemente*. Favorabiliter. *Favorablement, avantageusement*. Favorevolmente.

FAVOREJAR. v. a. ant. AFAVORIR.

FAVORIDOR, RA. s. m. y f. AFAVORIDÒR.

FAVORIR. v. a. ant. AFAVORIR.

FAVORITO, TA. adj. Lo que es ab preferencia estimad y apreciad. *Favorito*. Peculiariter carus. *Favori*. Favorito.

FAXA. s. f. Especie de cenyidòr ab que se cenyex y rodeja lo cos donand voltas ab èlla. *Faja*. Fascia. *Bande*. Fascia.

FAXA. Lo cenyidòr que usan los capellans. *Ceñidor*. Cinctorium. *Ceinture*. Cintolo, cinto.

FAXA. ENTÒRNPEU, en la sègona accepció.

FAXA DE CRIATURA. FAXADÒR.

FAXADÒR. s. m. La faxa ab que se cenyex lo cos de las criaturas. *Fajero*. Fascia puerilis. *Bande*. Fascia.

FAXAR. v. a. Voltar, cenyir ó embolicar ab la faxa. *Fajar*. Fasciâ obligare. *Bander*. Fasciare.

FAXETA. s. f. dim. de FAXA. *Fajuela*. Minor fascia. *Petite bande*. Fasciètta.

FAXINA. s. f. Fèx de ramas primas, las cuals barrejadas ab terra servexen pera las obras de fortificació de campanya. *Fagina*. Ramalium fasces. *Fascine*. Fascina, fastello.

FAXINA. La llènya mènuda ab que s' encèn lo fòrn. *Hornija*. Cremium. *Menu bois*. Boscaglie.

FAYOL. s. m. Planta anyal de uns tres pams de alsada; tè la cama bermella y fa la flor blanca: la llavòr, anomenada també FAYOL, es triangular y negrenca. *Alforfon*. Triticum saracenum. *Blé noir ou sarrasin*. Suggina.

FE.

FE. s. f. La primèra de las tres virtuts teologals. Es una llum y conexemènt sobrenatural ab que sènse vèurer creiem

lo que Dèu diu y la Iglèsia nòs proposa. *Fe*. Fides. *Foi*. Fede.

FE. Lo bon concèpte y confiansa que se tè de alguna persòna ó cosa; y axí se diu: tenir FE en lo mètge, etc. *Fe*. Fiducia. *Foi*. Fiducia, confidenza.

FE. La creencia que se dòna á las cosas per l'autoritat del subgècte que las diu ó per la fama pública. *Fe*. Assensio. *Foi, croyance*. Fede, credenza.

FE. Asseveració de que alguna cosa es certa; y en est sentit se diu que lo notari dona FE. *Fe*. Testificatio, testimonium. *Foi*. Fede.

FE. Certificació que se dòna de ser certa alguna cosa; com FE de vida, la que dòna lo notari de que alguna persòna viu, etc. *Fe*. Testificatio, testimonium. *Certificat*. Attestato, attestazione.

FE. Hèrba que desprès de segada servex de past pera lo bestiar boví: trau una canyeta mòlt prima y suau, y en la punta ix una especie de ramet compost de uns granèts mòlt mènuds. *Heno*. Fœnum. *Foin*. Fieno.

FE MORTA. *Teol*. La que no va acompanyada de caritat y bonas obras. *Fe muerta*. Fides divina sinè operibus. *Foi morte*. Fede morta.

FE PÚBLICA. La confiansa que inspiran los establimènts en que intervé l'autoritat pública. *Fe pública*. Fides publica. *Foi publique*. Fede pubblica.

FE VIVA. *Teol*. La que va acompanyada de caritat y bonas obras. *Fe viva*. Fides divina cum caritate et bonis operibus. *Foi vive, ardente*. Fede viva.

Á BONA FE. mod. adv. Certamènt, sèns dubte. *Á buena fe*. Certo certius. *En vérité, certainement*. Davvero.

Á FE. mod. adv. ab que se afirma alguna cosa. *Á fe*. Certè. *Certainement*. Certamente.

Á FE Á FE. mod. adv. Á FE.

Á FE DE CRISTIÁ. expr. ab que se assegura la veritat de lo que se diu. *Á fe de cristiano, á ley de cristiano*. Meherculè. *Foi de chrétien*. Per mia fe.

Á LA BONA FE. mod. adv. Ab candidesa, sensillesa, sèns dolo ó malicia. *Á la buena fe*. Sincerè, bonâ fide. *De bonne foi*. Di buona fede.

BONA FE. Bon proceimènt y veritat en los que comercian. *Buena fe*. Bona fides. *Bonne foi, sincérité*. Bona fede, sincerità.

DE BONA FE. mod. adv. Ab veritat y sinceritat. *De buena fe*. Bonâ fide. *De bonne foi, à la bonne foi*. Sinceramente.

DE MALA FE. mod. adv. ab malicia ó engany. *De mala fe*. Malâ fide, dolosè. *De mauvaise foi*. Di mala fede.

DONAR FE. fr. Parland dels notaris es certificar per escrits alguna cosa que ha passad davant de èlls. *Dar fe*. Fidem facere. *Certifier*. Attestare.

DONAR FE. fr. fam. Assegurar alguna cosa que se ha vist. *Dar fe*. Fidem facere. *Garantir*. Dar fede.

DONAR FE. fr. fam. CRÉURER, en la primera accepció.

FÈR FE. fr. Ser suficiènt algun ditxo ó escrit, ó tenir los requisits necessaris pera que en virtut de èll se crega lo que se diu ó executa. *Hacer fe*. Fidem facere. *Faire foi*. Far fede.

PER MA FE. mod. adv. En veritat, á la fe. *Por mi fe; á fe mia; para ó por mi santiguada*. Per fidem meam, per meæ fidei signum. *Ma foi, par ma foi*. Per mia fe.

FEALDAT. s. f. Deformitat, desproporció y falta de la simetría que deu tenir alguna cosa pera fèr planta y ser agradable á la vista. *Fealdad*. Deformitas. *Laideur, enlaidissement*. Difformità, brutezza.

FEALDAT. met. Torpesa, deshonestedat ó acció indigna y mal vista. *Fealdad*. Turpitudo. *Turpitude, obscénité*. Turpitudine, oscenità, disonestà.

FEAMÈNT. adv. mod. Ab fealdat. *Feamente*. Deformiter. *Avec difformité*. Bruttamente.

FEAMÈNT. met. Torpemènt, brutalmènt, ab acciòns indignas. *Feamente*. Turpiter. *Avec turpitude*. Oscenamente, disonestamente.

FEBLE. adj. ant. Débil, flac. *Feble*. Debilis, imbecillus. *Faible*. Debole.

FEBLEA. s. f. ant. DEBILITAT, FLAQUESA.

FÈBRA. s. f. Movimènt desordenad del pòls que proceex de alguna causa interiòr que lo altèra, y causa escalfament ó encenimènt. *Calentura, fiebre*. Febris. *Fièvre*. Febbre.

FÈBRAS. pl. TERCIANAS, CUARTANAS.

AMAINAR LA FÈBRA. fr. Cedir ó pèrdre sa forsa. *Aflojar la calentura*. Febris remittere. *Décliner la fièvre*. Declinare, mancare la febbre.

DECLINAR LA FÈBRA. fr. Disminuir

clinar la calentura. Febrium decrescere. *Décliner la fièvre.* Mancare la febbre.

ITRAR LA FÈBRA. fr. Venir, comensar l'accessió de èlla. *Entrar, acometer la calentura.* Febrium accedere. *Être attaqué de la fièvre.* Aver la febbre.

RAR LAS FÈBRAS. fr. Cesar las accessiòns de èllas. *Cortar la calentura.* Cessare febrim. *Cesser la fièvre.* Cessar la febbre.

ITI DE FÈBRA. Llibre de èlla. *Libre de calentura.* Febre solutus. *Sans fièvre.* Senza febbre.

EDAR QUITI Ó LLIBRE DE FÈBRA. fr. Llibrarse de èlla, no tenir cap mès accessió. *Limpiarse de calentura.* Febre liberari. *Se débarrasser de la fièvre.* Non aver più la febbre.

BRADA. s. f. Accessió de fèbra mòlt forta. *Calenturon.* Vehemens febris. *Le fort de la fièvre.* Febbricone.

BRE. s. f. FÈBRA.

BRÈR. s. m. Segòn mès del any que tè 28 dias, y 29 cuand lo any es bigèst. *Febrero.* Februarius. *Février.* Febbrajo.

BRETA. s. f. dim. de fèbra. *Calentu-illa.* Febricula. *Un peu de fièvre.* Febricina.

BRÍFUGO, GA. adj. *Med.* Lo que trau fèbra. Se usa també com substantiu. *Febrífugo.* Febrifugus. *Fébrifuge.* Febrifugo.

BRÒN. s. m. aum. de FÈBRA. *Calentuon.* Vehemens febris. *Le fort de la fièvre.* Febbrone.

BRÒS, A. adj. Lo qui patex fèbras. *Tercianado.* Febricitans, febricitator, febricosus, febriculentus, febriculosus. *Fébricitant.* Febbroso, febbricitante.

…s. Se diu del terreno en que hi ha mòltas fèbras. *Febril.* Febrilis. *Fébrile.* Febbrile.

ES. s. f. pl. ant. Empósit ó excrements. *Heces.* Fæces, excrementa. *Excréments.* Feccie.

IAL. s. m. Lo qui èntre los romans intimaba la pau y la guerra, y corresponia á rèy de armas. *Fecial.* Fecialis. *Fécial.* Fecciale.

ULA. s. f. Una gòma particular que se extrau de una infinitat de vegetals, comunamènt blanca, tenue, insípida y alimenticia. *Fécula.* Fæcula. *Fécule.* …onia.

UNDACIÓ. s. f. Lo acte de fecundar. *Fecundacion.* Fecundandi actus. *Fécondation.* Fecondazione.

FECUNDAMÈNT. adv. mod. Ab fecunditat. *Fecundamente.* Fecundè. *Abondamment.* Fecondamente.

FECUNDAR. v. a. Fertilisar, fèr productiva alguna cosa. *Fecundar, fecundizar.* Fecundare. *Féconder.* Fecondare, fertilizzare.

FECUNDISAR. v. a. FECUNDAR.

FECUNDITAT. s. f. La virtut y facultat de produir. *Fecundidad.* Fecunditas, uber. *Fécondité, fertilité.* Fecondità.

FECUNDO, DA. adj. Fértil, abundant. *Fecundo.* Fecundus, uber. *Fécond, fertile, abondant.* Fecondo, fertile.

FECUNDO. Lo que tè fecunditat. *Fecundo.* Fecundus. *Fécond.* Fecondo.

FEDELTAT. s. f. ant. FIDELITAT.

FEDERATIU, VA. adj. Lo que pertany á la confederació. *Federativo.* Fœderaticus. *Fédératif.* Federativo.

FEELTAT. s. f. ant. FIDELITAT.

FEINA. s. f. Traball, exercici, ocupació en alguna obra ó ministeri. *Trabajo.* Labor, opera. *Travail.* Travaglio, lavoro.

FEINA. La obra que s'está executand. *Labor.* Opus. *Ouvrage.* Opera.

FEINA. Los traballs casèrs en que se ocupan los doméstics. *Hacienda.* Labor, opus. *Besogne.* Opera, lavoro, faccenda.

FEINA. La obra de cusir, brodar, etc., en que se ocupan las donas. *Labor.* Labor, opus. *Ouvrage.* Lavoro.

FEINA. La matèxa obra traballada. *Trabajo.* Opus. *Travail.* Lavoro.

FEINA. Lo traball extraordinari que ocòrre en alguna cosa en que regularmènt tènen que ocuparse mòlts. *Faena.* Labor, opera. *Ouvrage, travail, besogne.* Faccenda, lavoro, affare.

FEINA. Lo gran traball que costa ó lo mòlt tèmps que se gasta en executar alguna cosa; y axí se diu que en una pèssa hi ha mòlta ó poca FEINA. *Obra.* Labor, opera. *Ouvrage, peine.* Faccenda.

FEINA. Dificultat ó traball. *Trabajo.* Labor, *Difficulté, peine, travail.* Lavoro, difficoltà.

AB PROU FEINAS. mod. adv. Ab prou dificultat y traball. *Á duras penas, á graves penas, á malas penas.* Durè, difficillimè, ægrè. *Avec beaucoup de peine.* Con molto lavoro.

CÓRRER FEINA. fr. HABERHI FEINA DEL OFICI.

DONAR FEINA. fr. Donar que traballar. *Dar*

obra. Opus præbere. *Donner de l'ouvrage*. Dare lavoro, dar a lavorare.

EXIRNE AB FEINAS. fr. EXIRNE AB PROU FEINAS.

EXIRNE AB PROU FEINAS. fr. Lograr alguna cosa ab gran dificultat y traball. *Salir á nado*. Enatando evadere. *Se tirer avec peine d'une mauvaise affaire*. Cavarsi d' impiccio, sbrigarsi con difficoltà.

FÈR SAS FEINAS. fr. vulg. Fèr de cos. *Hacer sus menesteres*. Ventrem exonerare. *Aller à la selle*. Andar al cesso.

HABERHI FEINA DEL OFICI. fr. Tenir algú que traballar en sòn ofici ó empleo. *Correr el oficio*. Artem benè cedere, prodesse. *Avoir de l'occupation*. Aver occupazione del suo mestiere.

NO SABER AHÒNT GIRARSE DE FEINA. fr. Estar ocupadíssim, tenir mòlt que traballar. *no poderse rodear*. Quid primum agat præ agendorum copia aliquem nescire. *Ne savoir de quel côté se tourner*. Aver moltissimo a lavorare.

PLEGAR LA FEINA. fr. Entre traballadòrs suspéndrerla. *Alzar de obra*. Ab opere cessare. *Suspendre le travail*. Cessare il lavoro.

FEINÈR, RA. adj. Traballadòr, sol·lícit y actiu en fèr las feinas que li convènen ó tè á sòn cárreg. *Hacendoso, laborioso, trabajador*. Operosus. *Travailleur*. Travagliatore.

FEINETA. s. f. dim. de FEINA. *Hacendilla, hacendeja*. Levis labor. *Petit ouvrage, besogne légère*. Piccolo lavoro.

FEÍSSIM, MA. adj. sup. de FEO. *Feisimo*. Fœdissimus. *Très-hideux*. Bruttissimo.

FEL. s. m. Humòr grog y mòlt amarg que se arreplega sòta del fètge en una bufeta pètita. *Hiel*. Fel. *Fiel*. Fele, fiele.

FEL. ant. Lo piu de las balansas. *Fiel*. Statetæ index. *Languette*. Lingua, ago.

FEL. adj. ant. FIDEL.

FEL DE LA TERRA. Hèrba medicinal ramòsa y mòlt amarga, ab las fullas pètitas, ovaladas, llisas y venenòsas, lo trònc prim y angulòs, y la flor de colòr de púrpura y de figura de embut. *Centdurea menor, hiel de la tierra*. Centauria vel centaurum vel centaurea vel centaurium minus. *Fiel-de-terre, fumeterre*. Fummosterno, coridalio.

FEL SOBREXID. Nom que se dòna á una malaltía que causa en lo cos una gregòr estranya, y prové de haberse derramad la bílis. *Ictericia, aliacan, tiricia*. Icteros, morbus regius. *Ictère*. Itterizia.

AMARG COM UN FEL. loc. ab que se pondèra la gran amargòr de alguna cosa. *Amargo como unas hueras*. Sicut fel amarum. *Très-amer*. Amarissimo.

NO TÈ FEL QUE LI AMARGUE. loc. met. que se diu de aquell que es mòlt sensill y tè un geni mòlt apacible. *No tiene hiel*. Nil amari fellis habet. *N'a point de fiel*. Non si pasce di fiele.

SOBREXIR LO FEL Á ALGÚ. fr. Contráurer algú la malaltía anomenada icterícia. *Aliciarse*. Icterico morbo laborare. *Prendre la jaunisse*. Aver l' itterizia.

TRÁURER LO FEL. fr. met. Cansarse, fatigarse mòlt. *Echar los hígados; echar el bofe, ó los bofes; echar la hiel*. Nimium laborare, nimis defatigari. *Être essouflé*. Essere ansante, trafelato.

FELICÍSSIM, MA. adj. sup. de FELIS. *Felicísimo*. Felicissimus. *Très-heureux*. Felicissimo.

FELICITACIÓ. s. f. Enhorabona. *Felicitacion*. Gratulatio. *Félicitation*. Congratulazione.

FELICITAR. v. a. Donar la enhorabona ó congratularse ab altre per la felicitat que ha lograd. *Felicitar, gratular*. Gratulari. *Féliciter*. Congratularsi.

FELICITAT. s. f. La ditxa ó prosperitat de que algú gosa. *Felicidad*. Felicitas. *Félicité, bonheur*. Felicità, beatitudine.

FELIGRES, A. s. m. y f. Lo qui pertany á certa y determinada parroquia. *Feligrés*. Paræcus. *Paroissien*. Parrocchiano.

FELIGRESÍA. s. f. Lo districte y veïnat que pertanyen á una parroquia. *Feligresía, colacion*. Paræcia. *Paroisse*. Parrocchia.

FELIS. adj. Ditxòs, afortunad. *Feliz*. Felix. *Heureux, bienheureux*. Felice, beato.

FELISMÈNT. adv. mod. Ab felicitat. *Felizmente*. Feliciter. *Heureusement*. Felicemente.

FELÓ, NA. adj. ant. Malvad, dolènt. *Fellon*. Vilis, nequam. *Fripon, coquin*. Fellone.

FELON, NA. adj. ant. FELÓ.

FELONIA. s. f. Desllealtat, traició llètja. *Felonía*. Perfidia. *Félonie*. Fellonia.

FELTRE. s. m. Llana no texida: serveix per sombreros y sol emplearse per ... *Fieltro*. Carminata compacta et ... ta lana. *Feutre*. Feltro.

FELLÓ, NA. adj. ant. FALLÓ.
FELLONÍA. s. f. FELONÍA.
FÈM. s. m. FÈMS.
FEMADA. s. f. L' acció y efècte de femar. *Estercoladura, estercolamiento.* Stercoratio. *L'action de fumer.* Concimamento, letamamento.
FEMAMENT. s. m. ant. FEMADA.
FEMAR. v. a. Tirar fèms á las terras pera adobarlas. *Estercolar.* Stercorare, lætificare. *Fumer.* Letamare, concimare.
FEMBRA. s. f. ant. DONA, FEMÈLLA.
FEMÈLLA. s. f. En los animals la que concebex y parex. *Hembra.* Femina. *Femelle.* Femina.
FEMÈLLA. En las plantas la que fecundada per lo mascle dòna lo fruit, com succeex en las palmèras. *Hembra.* Planta femina. *Femelle.* Femina.
FEMÈLLA. met. Parland de gafetas, axetas, etc., la pèssa que tè lo forad ahònt se introduex y encaxa l' altra. *Hembra.* Fibulæ pars cava. *Chose dans laquelle une autre s'emboîte.* La parte del fernag'io, arpione, etc., che ha un bucco per introddurvi qualche cosa.
FEMENÍ, NA. adj. Lo que pertany á las donas ó es propi de èllas. *Femenil, femenino.* Muliebris, femineus. *Féminin.* Feminile, feminino.
FEMENÍ. *Gram.* Lo nom que significa femèlla de cualsevol especie, y també lo qui no significandla se reduex á èst género per sa terminació. *Femenino.* Femineus. *Féminin.* Femenile, feminino.
FEMÈR. s. m. Lo lloc ahònt se reculllen los fèms. *Estercolero, muladar, esterquilinio.* Sterquilinium. *Fumier.* Letamajo.
HI HA UN FEMÈR. loc. fam. ab que s'expèssa l' abundancia que hi ha de alguna cosa. *Hay una parva.* Ingens est copia. *Il y en a un grand nombre.* Ce n'è gran copia.
FEMNA. s. f. ant. DONA, FEMÈLLA.
FEMPTA. s. f. Lo excremènt de cualsevol animal. *Estiércol, freza, frez.* Stercus. *Fiente.* Fimo, sterco.
FÈMS. s. m. Los excremènts dels animals y materias vegetals pudridas, que serveixen per adob de las terras. *Estiércol.* Fimus, fimum. *Fumier.* Letame.
FENDRER. v. a. ant. ESQUERDAR, PARTIR.
FENEDURA. s. f. ant. ESQUERDA.
FENELLA. s. f. ant. ESCLÈTXA.
FENICI, CIA. adj. Lo natural de Fenicia, y lo pertanyènt á èlla. *Fenicio, fenice.* Phænicius. *Phénicien.* Di Fenicia.
FENIGREC. s. m. Planta de un peu de alsaria, que fa las fullas de tres en tres, cendròsas de sòta, y las flors pètitas y blancas. Lo fruit es una tabèlla llarga y encorvada, plana y estreta, que conté las llavòrs que sòn groguencas, duras y de un olòr desagradable. *Alholva, fenogreco.* Fænum grecum. *Fénu-grec.* Fiengreco.
FÈNIX. s. m. Aucèll fabulòs que alguns antigs han cregud que era únic, y tornaba á náxer de sas matèxas cendras. *Fénix.* Phænix. *Phénix.* Fenice.
FÈNIX. met. Lo que es exquisit ó únic en sa especie. *Fénix.* Singularis, eximius. *Phénix.* Fenice.
FENÒLL. s. m. Planta. FONÒLL.
FENÓMENO. s. m. Lo que aparex de nou en lo aire ó en lo cel. *Fenómeno.* Phænomena. *Phénomène.* Fenomeno.
FENÓMENO. met. Cosa nova ó extraordinaria. *Fenómeno.* Mirum, novum quid inesperatum. *Phénomène.* Fenomeno.
FENTAMENT. adv. mod. ant. FINGIDAMÈNT.
FÉNYER. v. a. ant. Maurar la pasta. *Heñir.* Massam subigere. *Pétrir.* Impastare.
FÈNYER. ant. FINGIR.
FEO, EA. adj. LLÈTJ.
FÈR. v. a. Produir y donar lo primèr sèr á alguna cosa. *Hacer.* Facere. *Faire, produire.* Fare.
FÈR. Fabricar, formar alguna cosa donandli la figura que deu tenir. *Hacer.* Facere, efficere. *Faire, fabriquer.* Fare, formare.
FÈR. Efecutar, posar en obra alguna cosa. *Hacer.* Facere, efficere, exequi. *Faire.* Fare, eseguire.
FÈR. met. Donar lo sèr intel-lectual, formar alguna cosa ab la imaginació, com FÈR concèpte, FÈR ánimo. *Hacer.* Effingere, concipere. *Former, produire.* Fare, produrre.
FÈR. Donar ó concedir lo que se demana ó necessita. *Hacer.* Donare, concedere. *Faire, accorder, donner.* Fare, concedere.
FÈR. Enclóurer, contenir, y axí se diu que una lliura FA dòtse ònsas. *Hacer.* Capere, includit. *Contenir.* Comporre, contiuere.
FÈR. Causar, ocasionar. *Hacer.* Parere, gignere. *Causer, occasioner.* Cagionare.

FÈR. Disposar, compóndrer; com FÈR la maleta, lo llit. *Hacer*. Preparare, parare. *Disposer, arranger*. Fare, comporre.

FÈR. Indicar, créurer ó considerar. *Hacer*. Credere, existimare. *Juger, croire, considérer*. Credere, considerare, stimare.

FÈR. Compóndrer, millorar, perfeccionar; com aquesta bòta FA bon vi. *Hacer*. Meliorem reddere. *Rendre*. Fare, rendere.

FÈR. Convocar, congregar; com FÈR gènt. *Hacer*. Conflare. *Assembler, convoquer*. Fare, radunare, riunire.

FÈR. Arreplegar, recullir; axí se diu del que capta que ha FÈT un ral. *Recoger, juntar*. Colligere. *Recueillir*. Fare, raccogliere.

FÈR. Acostumar, habituar. També se usa com recíproc. *Hacer*. Assuefacere. *Faire, accoutumer, habituer*. Fare, assuefare.

FÈR. Expel-lir del cos; com FÈR un cuc. *Arrojar*. Expellere, ejicere. *Expulser*. Spellere.

FÈR. Imitar, contrafèr; com FÈR lo cègo, lo ximple. *Remedar*. Imitari. *Contrefaire, singer*. Fare, imitare, contraffare.

FÈR. Plantar; com FÈR cols, ápits, etc. *Plantar*. Plantare, serere. *Planter*. Piantare.

FÈR. Obrar á favòr ó contra de algú; axí se diu: FÈU per èll tòt cuant pogué. *Hacer*. Pro aliquo facere. *Agir*. Fare.

FÈR. Parland de las plantas produir; en èx sentit se diu que la pomèra FA mòltas pòmas. *Llevar, dar*. Ferre. *Porter, produire*. Produrre, portare.

FÈR. Traballar. *Hacer*. Agere, operari. *Agir*. Agire, operare.

FÈR. v. n. Importar, convenir. *Hacer*. Attinere, pertinere. *Faire, importer*. Fare, importare.

FÈR. Existir actualmènt alguna cosa; com FÈR fred. *Hacer*. Esse, existere. *Faire*. Fare.

FÈR. Correspóndrer, concordar, venir bè una cosa ab altra; y axí se diu que algun adòrno FA ó no FA bè. *Hacer*. Convenire, esse ad rem. *Correspondre*. Affarsi.

FÈR. Estar bo ó malalt; axí se diu ¿qué FA fulano? *Estar bueno ó malo; pasarlo bien ó mal*. Benè valere, vel secus. *Se porter*. Stare, andare.

FÈR. Cumplir lo número de alguna cosa: com avuy FA set anys que succeí tal cosa. *Hacer*. Complere. *Y avoir, échoir*. Esservi, scadere.

FÈR. Junt ab los infinitius de alguns verbs es obligar ó precisar, com FÈR venir, FÈR marxar. *Hacer*. Cogere, compellere. *Contraindre*. Fare, obbligare.

FÈR. Junt ab alguns noms significa l'acció dels verbs que se fòrman dels matèxos noms; y axí FÈR mofa es mofarse, FÈR apreci apreciar: també es reduir una cosa á lo que significan los noms, com FÈR trossos, FÈR micas: altras vegadas es lo matèx que usar ó valerse de lo que los noms significan; com FÈR senyas, gèstos, etc. *Hacer*. Facere. *Faire*. Fare.

FÈR. Ab algunas notas de oficis y la preposició DE significa exercirlos; com FÈR de notari, de sastre, etc. *Hacer*. Facere, gerere, agere. *Faire le métier de*. Fare il.

FÈR ALGÚ COM QUE LI VÈ DE NOU ALGUNA COSA. fr. FÈR COM QUI NO HI SAB RES.

FÈR ALTRE VÉURER. fr. Tenir altre aspècte alguna cosa. *Tener otro ver*. Alium esse alicujus rei aspectum. *Se présenter sous un autre aspect*. Avere altro verso.

FÈR ALLARGAR. fr. FÈR DURAR.

FÈR ANAR. fr. Móurer alguna cosa de una part á altra, fèrla bellugar. *Menear*. Movere. *Remuer*. Muovere, far andare.

FÈR ANAR. fr. Donar movimènt ó impuls á alguna cosa; com FÈR ANAR una roda. *Mover*. Ciere, pellere. *Pousser*. Muovere, spingere.

FÈR ANAR DE AMUNT AVALL, Ó LO DE AMUNT AVALL. fr. Regirar mòlt alguna cosa. *Revolver*. Volvendo summa imis miscere. *Bouleverser*. Rovesciare, scompigliare.

FÈR ANAR DE AMUNT AVALL, Ó LO DE AMUNT AVALL. fr. met. Trastornar, perturbar l'òrde de las cosas. *Volver lo de abajo arriba ó lo de arriba abajo*. Summa imis miscere. *Mettre tout sens dessus dessous*. Rovinare, mandar sossopra.

FÈR BÈ. fr. Beneficiar, contribuir al socòrro ó alivio de alguna persòna ó necessitat. *Hacer bien*. Benefacere. *Faire du bien*. Fare il bene.

FÈR BÈ. fr. Tenir las cosas bona disposició, simetría y adòrno, de modo que done gust lo mirarlas. *Parecer bien*. Aspectu placere. *Avoir bonne apparence*. Affarsi, andar bene.

FÈR BON VÉURER. fr. Fèr bona cara, tenir

bon aspècte alguna cosa. *Tener buen ver.* Bonum aut meliorem esse alicujus rei aspectum. *Avoir un bon aspect.* Aver buon aspetto.

FÈR CÁURER. fr. Tirar á terra alguna cosa. *Derribar.* Sternere, evertere, in terram dejicere. *Terrasser.* Far cadere, atterrare.

FÈR CÁURER. fr. met. Fèr malvoler á alguna persòna fèndli pérdrer la privansa, empleo, estimació ó dignitat de que gosaba. *Derribar.* De gradu dejicere. *Faire déchoir.* Far cadere, far piombare.

FÈR COM QUE SE LI HA OLVIDAD. fr. Fingir algú que se li ha olvidad alguna cosa. *Hacerse olvidadizo.* Oblivionem affectare. *Feindre d'avoir oublié.* Simulare un obblio.

FÈR COM QUE SE VOL FÈR ALGUNA COSA. fr. Fèr mostra ó acció de fèrla sènse realisarho. *Amagar, hacer ademan.* Ostentare. *Faire semblant.* Far mostra.

FÈR COM QUI NO HI SAB RES. fr. Donar algú á entendrer ab afectació y dissimulo que no tè noticia de lo que altre li diu, sènd axí que ja ho sabia anticipadamènt. *Hacerse de nuevas.* Notum quasi inauditum admirari. *Feindre d'ignorer.* Fingere d'ignorare.

FÈR COM QUI NO HO SAB. fr. FÈR COM QUI NO HI SAB RES.

FÈR COM QUI NO HO VEU. fr. FÈR LOS ULLS GROSSOS.

FÈR CÓRRER. fr. Péndrer, robar, portársen alguna cosa. *Correr, limpiar.* Surripere. *Voler.* Rubare.

FÈR CÓRRER. fr. Divulgar alguna cosa. *Soltar la voz.* Vulgare. *Rendre public, ébruiter.* Render pubblico, far palese.

FÈR CRÓXER. fr. fam. Matar. *Despabilar, vendimiar.* Occidere. *Dépêcher, tuer.* Ammazzare, uccidere.

FÈR CRÓXER. fr. fam. CRUSPIRSE.

FÈR CRÓXER AVIAT. fr. met. Acabar aviat alguna cosa; com la hisènda, etc. *Despabilar.* Celeriter absumere. *Dépêcher.* Abbaracciare.

FÈR DESAPARÈXER. fr. Ocultar repentinamènt alguna cosa. *Desaparecer.* E conspectu submovere. *Disparaître.* Sparire.

FÈR DURAR. fr. Gastar poc de alguna cosa, anarla estalviand. *Endurar.* Parcè insumere. *Économiser.* Risparmiare.

FÈR ENRAJOLAR. fr. met. Fèr tornar rotj per vergònya. *Sonrojar.* Facere ut aliquis rubore suffundatur. *Faire rougir.* Far arrossire.

FÈR ENTRAR. fr. Fèr ficar una cosa dintre de altra, encaxárlahi, introduírlahi. *Entrar.* Intrudere. *Introduire, faire entrer.* Conficcare, introdurre.

FÈR ENTRAR. fr. Fèr cábrer mòltas cosas en poc lloc; com mòltas lletras en una ratlla. *Meter.* Infarcire. *Presser, serrer.* Stringere, premere, stivare.

FÈR ESGARRIFAR. fr. Causar alguna cosa horròr y espant. *Dar, meter, poner grima.* Horrorem, pavorem incutere. *Éprouver un frissonnement.* Sentir ribrezzo, brivido.

FÈR ESTUDIAR. fr. Mantenir á algú donandli lo necessari pera que estudie. *Dar estudios á uno.* Alicui ut litterarum studio vacet necessaria præbere. *Mettre quelqu'un à même de faire ses études.* Provvedere ai bisogni d' uno mentre fa i suoi studj.

FÈR FÈR. fr. Ordenar que se fassa. *Mandar hacer.* Aliquid agendum prescribere. *Ordonner, commander.* Ordinare, commandare.

FÈR FUGIR. fr. Obligar á algú á que fuja amenassandlo ó de altre modo. *Ahuyentar.* Fugare. *Chasser, mettre en fuite.* Porre in fuga.

FÈR FUGIR. fr. APARTAR, en la primèra accepció.

FÈR FUGIR. fr. ESQUIVAR.

FÈR LO BÈ Á UN DIFUNT. fr. Dir las missas y demès sufragis corresponènts per l'ánima de algun difunt. *Hacer las honras.* Justa solvere. *Rendre les derniers devoirs.* Celebrar le esequie.

FÈR MAL Ó MALAMÈNT. fr. Executar malamènt alguna cosa. *Hacer mal.* Ineptè aliquid agere. *Faire mal.* Fare male.

FÈR MAL. fr. Obrar perversamènt. *Hacer mal.* Malè agere. *Agir méchamment.* Agire, comportarsi male.

FÈR MALBÈ. fr. Destruir, dissipar los bèns, gastand sèns òrde ni concert. *Malbaratar, derrotar, malrotar, derrochar.* Disperdere. *Dilapider, gaspiller.* Sprecare, scialacquare.

FÈR MALBÈ. fr. Malmétrer, espatllar los mobles, vestids, etc. *Derrotar, echar á perder.* Deterere. *Ruiner, détruire.* Rovinare, conciar male.

FÈR PARLAR. fr. Precisar á algú á respóndrer ó á dir lo que per algun respècte volia callar. *Hacer hablar.* Ad loquen-

dum cogere. *Faire parler*. Far parlare.

FÈR PARLAR, ó FÈR PARLAR DE SÍ. fr. DONAR QUE DIR.

FÈR PARLAR. fr. met. Parland de algun instrumènt músic tocarlo ab mòlta perfecció. *Hacer hablar*. Summâ dexteritate instrumenta musica pulsare. *Faire parler, jouer parfaitement*. Suonare perfettamente.

FÈR PASSEJAR. fr. Tráurer á passetj. *Pasear*. Deambulatum perducere. *Promener*. Passeggiare, menar a spasso.

FÈR PÈNJAR. fr. Incomodar sumamènt á algú importunandlo ab cosas que li sòn desagradables. *Dar cordelejo*. Scommatis aut alio aliquem lacescere. *Pousser à bout*. Stringere fra l'uscio e il muro.

FÈR PETAR. fr. RÓMPRER, TRENCAR.

FÈR PETAR. fr. fam. CRUSPIRSE.

FÈR PETAR. fr. FÈR PETAR Á TERRA.

FÈR PETAR. Manejar lo fuet, xurriacas, etc., de modo que fassan pet. *Chasquear*. Crepitum edere. *Faire claquer*. Fare scoppiare.

FÈR PETAR AVIAT. fr. FÈR CRÓXER AVIAT.

FÈR REFREDAR. fr. Fèr tornar fred lo que estaba calènt. *Enfriar*. Frigidum reddere. *Refroidir*. Raffreddare.

FÈR RETIRAR. fr. Repel-lir á algú, obligarlo á que se retire. *Retirar*. Repellere. *Chasser*. Scacciare.

FÈR RÍURER. fr. Excitar alguna cosa á ríurer. *Dar risa*. Risum ciere, movere. *Faire rire, apprêter à rire*. Far ridere.

FÈR RÍURER. fr. DONAR GANAS DE RÍURER.

FÈR SABER. fr. Notificar, posar en noticia de altre alguna cosa que ignoraba. *Hacer saber*. Certiorem facere. *Faire savoir, apprendre*. Far sapere, far consapevole.

FÈR SALTAR. fr. Donar motiu á que algú s' enfade y diga lo que no diria. *Echar ó poner garbanzos*. Offendicula parere. *Pousser à bout*. Far adirare.

FÈR SORÒLLAR Á ALGÚ. fr. Fèrlo anar deprèssa en lo traball. *Hacer menear las manos á alguno*. Ad sedulo laborandum incitare. *Faire travailler avec célérité*. Premere, mettere in fretta alcuno.

FÈR SUAR. fr. Costar mòlt una cosa de executar ó enténdrer. *Hacer sudar*. Improbo labore torquere. *Faire suer*. Far sudare.

FÈR TRASTOCAR. fr. FÈR PÈRDRER LO ENTENIMÈNT.

FÈR TREMOLAR. fr. Conmóurer, com la canonada que fa TREMOLAR las casas. *Estremecer*. Tremefacere. *Ébranler*. Scuotere, commuovere.

FÈR TREMOLAR. fr. met. Causar espant ó admiració alguna cosa per ser mòlt gran en sa línea. *Espantar*. Extremum attingere. *Épouvanter*. Spaventare.

FÈR VENIR. fr. Atráurer; com FÈR VENIR los aucèlls. *Llamar*. Attrahere. *Attirer*. Attrarre.

FÈR VENIR. fr. FÈR VENIR BÈ.

FÈR VENIR BÈ. fr. Ajustar una cosa ab altra. *Ajustar*. Aptare. *Ajuster*. Aggiustare, adattare.

FÈR VÉURER. fr. FÈR VÉURER CLAR.

FÈR VÉURER CLAR. fr. Convéncer á algú ab la rahó ó ab la experiencia pera que dèxe la opinió ó dictámen errad en que está. *Poner delante de los ojos, hacer ver*. Patefacere, demonstrare. *Mettre sous les yeux, démontrer*. Dimostrare, sporre chiaramente.

FÈR VOMITAR. fr. met. Fèr restituir á algú lo que habia pres y retenia indegudamènt. *Hacer gormar*. Bonis malè partis exuere. *Faire rendre gorge*. Far recere.

FÈR VOMITAR. fr. met. Ser mòlt asquerosa y bruta alguna cosa. *Dar asco*. Vomitum provocare, nauseam movere. *Causer des nausées*. Nauseare, indur nausea.

FÈR VOMITAR. fr. met. Ser una cosa indecènt, fastidiòsa, despreciable, etc. *Provocar á vómito*. Nauseam movere. *Provoquer le vomissement*. Indur nausea.

FÈR Y DESFÈR. fr. ab que se esplica que algú va variand en lo que disposa, fènt y desfènd una matèxa cosa. *Tejer y destejer*. Texere atque retexere. *Varier, n'avoir point d'idée fixe*. Fare e disfare.

FÈR Y DIR. fr. DIR Y FÈR.

FÈRSE. v. r. Créxer, aumentarse, anar avansand per arribar al estad de perfecció que cada cosa ha de tenir. *Hacerse*. Augeri. *Croître, augmenter*. Crescere.

FÈRSE. Apartarse, desviarse; com FÈRSE enradatras, ensá, etc. *Hacerse*. Progredi. *Se retirer*. Farsi.

FÈRSE. Náxer espontáneamènt las plantas en algun terreno; axí se diu que en algun camp se hi FAN hèrbas. *Nacer*. Enasci. *Naître*. Nascere.

FÈRSE. Engruxirse, posar carns. *Embarnecer, ir embarneciendo*. Pinguescere. *Engraisser*. Ingrassare, divenire gr

FÈRSE. Produirse las plantas en algun terreno: en aquest sentit se diu que las vinyas se FAN en terreno calènt. *Venir.* Enasci. *Venir, naître.* Nascere, vivere.

FÈRSE. Exir, dèxarse véurer; axí se diu: FÈRSE al balcó. *Asomarse.* Prodire. *Se montrer, se mettre à.* Farsi vedere, affacciarsi.

FÈRSE ABORRIR. fr. FÈRSE MALVOLER.

FÈRSE CRÓXER. fr. fam. CRUSPIRSE.

FÈRSE MALBÉ. fr. Malmétrerse, desmillorarse alguna cosa. *Echarse á perder, malearse.* Corrumpi. *Se corrompre.* Guastarsi.

FÈRSE MALBÉ. fr. FÈR MALBÉ, en la primèra accepció.

FÈRSE MALBÉ. fr. Passarse, deteriorarse las fruitas y altras cosas semblants. *Dañarse.* Corrumpi. *Se gâter, se détériorer.* Guastarsi, deteriorarsi.

FÈRSE MAL VOLER. fr. Posarse mal ab alguna persòna, captarse sa malevolencia. *Malquistarse.* Odium alienum sibi concitare. *Se rendre odieux.* Farsi aborribile.

FÈRSE OBEIR. fr. Fèr respectar la autoritat no permetènd que ningú desobeesca. *Hacerse obedecer.* Seriò præcipere. *Se faire obéir.* Farsi ubbidire.

FÈRSE PETAR. fr. fam. CRUSPIRSE.

FÈRSE PREGAR. fr. No concedir algú luègo lo que se li demana, dèxar que lo prèguen mòlt, encara que interiormènt tinga ganas de fèrho. *Hacerse de rogar.* Preces procrastinari. *Attendre des prières.* Aspettare il baldacchino.

FÈRSE SERVIR. fr. No permétrer algú cap descuid en la sèva assistencia. *Servirse ó hacerse servir.* Exactissimum servitium exquirere. *Se bien faire servir.* Farsi servire.

FÈRSE VÉURER. fr. Posarse de intènt davant de altre pera algun fi. *Hacerse presente.* Conspectui alicujus consultò se offerre. *Se montrer, se faire voir.* Farsi palese, farsi vedere.

FÈR LA. fr. ab que se significa que algú falta á lo que debia, á sas obligaciòns ó al concèpte que de èll se tenia formad. *Hacerla.* Defficere. *Manquer à ses devoirs.* Farla.

FÈR ALGUNA. fr. Fèr alguna mala acció. *Hacer algun mal recado.* Rem inofficiosam patrare. *Jouer un mauvais tour.* Farla.

FA MÈS QUI VOL QUE NO QUI POD. ref. que ensenya que la voluntat tè la principal part en los beneficis ó acciòns, y que ab èlla las executa fins lo qui sembla que tè menos possibilitats. *Mas hace el que quiere, que no el que puede.* Velle magis semper præstat quam posse daturo. *Celui qui veut fait plus encore que celui qui peut.* Chi ha volontà esso fa.

FA QUI VOL Y NO QUI POD. ref. FA MÈS QUI VOL QUE NO QUI POD.

COM QUI FA ALTRA COSA. fr. COM QUI RES NO FA.

COM QUI RES NO FA. expr. ab que se denota que s' executa alguna cosa ab dissimulo de modo que no se conega. *Como quien hace otra cosa, ó tal cosa no hace.* Simulando nihil aut aliud agere. *Sans avoir l'air d'y toucher.* Come se non la facesse.

CUAL FARÁS TAL TROBARÁS. ref. FILL ÈTS, PARE SERÁS, TAL FARÁS TAL TROBARÁS.

FEM RES? fr. fam. ab que algú incita á altre á que èntre en algun negoci, ó á la conclusió de algun tracte. *Haremos algo?* Agimusne? *Eh bien! faisons-nous quelque chose?* Non facciamo niente?

JA HO FARÈ DEMÁ. loc. DEMÁ, DEMÁ.

LO FÈR BÈ MAY SE PERD. ref. que ensenya lo mòlt que importa fèr bonas obras, perqué sèmpre portan alguna utilitat al que las fa. *Hacer bien nunca se pierde.* Facto vel ingrato semper benefacta lucrantur. *Les bienfaits sont toujours recompensés. Qui bien fera, bien trouvera.* Chi fa del bene ne troverà.

NINGÚ FA RES DE FRANC. ref. que nos ensenya que lo interes es regularmènt lo móvil de tòtas las acciòns. *Hágote porque me hagas, que no eres Dios que me valgas: no se dan palos de balde.* Ni sperata movet merces vix quid fit ab ullo. *On ne fait rien pour rien.* Nessuno da per niente.

NO ES COSA DE FÈR Ó DE FÈRSE. loc. fam. NO ES DE FÈR.

NO ES DE FÈR. loc. fam. ab que se significa que no es lícita ni conveniènt alguna acció que se va á executar, ni correspo-nènt al que la va á fèr. *No es de hacer ó de hacerse.* Non decet, non oportet fieri. *Ne doit pas se faire.* Non è da fare.

NO FÈR RES. fr. Estar ociòs, estar en vaga. *Holgar.* Otiari. *Ne rien faire.* Non far niente.

NO HO FARÈ. expr. NO HO FARÈ MAY.

NO HO FARÈ MAY. expr. ab que algú se nèga á fèr lo que altre li demana. *No en*

mis dias. Non agam quamdiu vixero. *De ma vie ni de mes jours*. In vita mia, a' miei giorni.

NO ME FASSAS PARLAR. expr. ab que se repren al que nos importuna pera saber cosas que desprès de sabudas no li donarán sinó disgust y sentimènt. *No me saques la lengua á pasear*. Ne quod tibi grave sit audire me dicere cogas. *Ne me faites point parler*. Non farmi parlare.

POC ME FA. loc. POC SE MÈN DÒNA.

QUE FAS? Ó MIRA LO QUE FAS. expr. ab que se avisa á algú que va á executar alguna cosa mala ó perillòsa pera que hi reflexiòne. *Qué haces? ó mira lo que haces*. Vide quid agas. *Prenez garde à ce que vous faites*. Guarda un po' quel che fai.

QUE HI FAREM? expr. QUE HI HA QUE FÈR?

QUE HI HA QUE FÈR? expr. de que se usa pera manifestar algú que se confòrma ab lo que succeex, donand á enténdrer que no está en sa ma evitarho. *Qué hemos de hacer?* Quid agendum restat? *Qu'y faire?* Che c' è da fare?

QUE HI HEM DE FÈR? expr. QUE HI HA QUE FÈR.

QUE ME FA. expr. QUE SE MÈN DÒNA.

QUEN FAREM? QUE N' FAREM DE AXÓ? expr. ab que se manifèsta la poca utilitat de lo que actualmènt se proposa atés lo fi pera que deu servir. *Qué haremos ó qué hacemos con eso?* Quid ad rem? *À quoi bon cela?* Cosa ne faremo?

QUI FA LO QUE NO SOL FÈR, TE VOL ENGANYAR, Ó T' HA MENESTÈR. ref. que dòna á enténdrer lo cuidado ab que deuen mirarse los aduladòrs. *Quien te hace fiestas que no te suele hacer, ó te quiere engañar, ó te ha de menester*. Qui tibi non solitus blanditur fallere tentat. *Il ne faut pas se fier aux caresses de celui qui n'a pas coutume de festoyer*. Chi t' acarezza di raro, vuol servigio ó vuol danaro.

QUI LA FA QUE LA PAGUE. expr. ab que se significa que lo qui tè la culpa deu pagar la pena. *Quien tal hace que tal pague*. Qui peccavit pœnas luat. *Qui casse les verres les paie*. Chi rompe paga.

QUI MAL FA MAL PENSA. ref. que ensenya lo mòlt propensos que sòm á suspitar de altre lo que nosaltres fem. *Piensa el ladron que todos son de su condicion*. Nempè suâ reputat reliquos ex indole pravus. *Il mesure les autres à son aune*. Da se giudica gli altri.

QUI MAL FA, MAL TROBARÁ. ref. que ensenya que si volem víurer en pau y quietut no debem fèr mal á ningú; perqué de fèr mal sèmpre sèn seguexen disgustos. *Haces mal espera otro tal*. Ab alio expectes alteri quod feceris. *Recevoir la monnaie de sa pièce*. Qual asino dà in parete tal riceve.

QUI MÈS HI FA, MÈS HI PERD. ref. que ensenya que algunas vegadas los mérits són desatesos. *Á mas servir menos valer*. Impensi damnum merces fit sæpe laboris. *Les chevaux courent les bénéfices et les ânes les attrapent*. Chi fila ha una camicia, e chi non fila ne ha due.

TAN ME FA. loc. POC SE MÈN DÒNA.

FER, RA. adj. FERÈSTEG.

FERA. s. f. Animal indómit, feròs y carnicèr. *Fiera*. Fera. *Bête fauve*. Fiera.

FERA. met. Se diu del home que es mòlt cruel. *Fiera*. Immanis homo. *Homme cruel*. Uomo crudele, feroce.

FERACITAT. s. f. Fertilitat, fecunditat. *Feracidad*. Feracitas. *Fertilité, fécondité*. Fecondità.

FERAS. adj. Fértil, copiòs de fruits. *Feraz*. Ferax. *Fertile, fécond*. Fertile, fecondo.

FEREDAT. s. f. Esgarrifamènt, horror que causa alguna cosa. *Grima*. Horror. *Horreur*. Orrore, brivido.

FÈR FEREDAT. fr. Causar terròr, espant. *Dar, meter, poner grima*. Horrorem incutere. *Effrayer*. Atterrire, sbigottire.

FÈR FEREDAT. fr. ab que se pondèra la multitut ó excès de alguna cosa en sa l[illegible] y axí se diu: FEYA FEREDAT la gènt que hi habia. *Ser un juicio*. Mirum [illegible] *Être étonnant, être une horreur*. Pareva impossibile, era sorprendente.

FERESA. s. f. Inhumanitat, crueltat [illegible] ánimo; y en las bestias bravesa [illegible] tu, movimènt de sa brutalitat. *Fi*[illegible] Ferocitas, immanitas. *Férocité, cruauté*. Ferocità, crudeltà.

FERESA. s. f. FEREDAT.

FERÈSTEG, GA. adj. que se aplica [illegible] animals que no estan domesticads. *Salvaje, montaraz, saltero, bravo*. Fer[illegible] agrestis. *Sauvage*. Selvaggio, selvatico.

FERIA. s. f. Cualsevol dels dias de la setmana ménos lo dissapte y diumènge [illegible] diu FERIA segòna lo dilluns, tercera dimars, etc. *Feria*. Feria. *Férie* [illegible]

FERIAD. s. m. Descans y suspensió [illegible] traball. Se anomena també axí [illegible]

tèmps en que se descansa, y se usa regularmènt en plural. *Feria, vacacion.* Feria. *Férie, vacance.* Feria.

FERIAL. adj. Lo que pertany á las ferias ó dias de la semmana. *Ferial.* Ad ferias pertinens. *Férial.* Feriale.

FERID, DA. adj. Lo qui ha rebud alguna ferida. *Herido.* Malè saucius. *Blessé.* Ferito.

FERID. Apoplétic, lo qui ha tingud algun accidènt de feridura. *Apoplético.* Apoplecticus. *Apoplectique.* Apopletico.

FERIDA. s. f. Solució de continuitat en cualsevol de las parts blanas del animal, fèta ab algun instrumènt. *Herida.* Vulnus. *Blessure.* Ferita.

RESPIRAR PER LA FERIDA. fr. met. Explicar ab alguna ocasió lo sentimènt que se tenia reservad. *Resollar ó respirar por la herida.* Dolorem explicare. *Décharger son cœur.* Aprire il core.

FERIDURA. s. f. Acumulació ó derramamènt de sang ó limfa en lo cervèll, que priva al pacièut de sentit y movimènt. *Apoplejia.* Apoplexia. *Apoplexie.* Apoplessia.

FERIR. v. a. Rómprer ab algun instrumènt la continuitat de las parts blanas del cos del animal. *Herir.* Ferire, percutere. *Blesser.* Ferire.

FERIR. Pegar una cosa ab altra. *Chocar, topar, dar.* Allidere. *Choquer, urter.* Urtare.

FERIR. ant. Pegar. *Golpear, dar, herir.* Percutere, ferire. *Frapper, choquer.* Percuotere.

FERIR. Parland del oido ó de la vista fèr los objèctes impressió en èstos sentits, causar en èlls alguna sensació. *Herir.* Ferire. *Frapper, toucher, affecter.* Colpire, ferire.

FERIR. mèt. Parland de l'ánima ó del cor moure, excitar algun afècte. *Herir.* Ferire, excitare. *Toucher.* Colpire.

FERIR. met. Ofèndrer, agraviar. Se diu comunamènt de las paraulas ó escrits. *Herir.* Ferire. *Blesser, offenser.* Pungere, ferire.

FERIR. v. n. ant. ACOMÈTRER, EMBESTIR.

FERIRSE. v. r. Tenir un accidènt de feridura. *Darle á alguno un accidente de apoplejía.* Apoplectico morbo corripi. *Être frappé d'apoplexie.* Soffrir accidente d'apoplessia.

FERM, MA. adj. Segur, sólido, permanènt. *Firme.* Firmus. *Ferme, solide, fixe.* Fermo, sodo.

MANTENIRSE FERM. fr. No voler cambiar de opinió ó dictámen. *Cerrarse, cerrarse de campiña.* In proposito obstinatè firmari. *S'entêter.* Intestarsi, incapponirsi.

POSAR FERM. fr. Fèr que estigue ferma alguna cosa. *Afirmar.* Firmare. *Affermir, fortifier.* Fortificare.

TENIRSE FERM. fr. Resistir y contradir fortamènt alguna cosa, oposándsehi ab valòr y resolució. *Tenerse fuerte.* Fortiter obsistere. *Se tenir ferme.* Resistere, oppor fermezza.

FERMA. s. f. Especie de guarnició ó refors que se posa per la part de dins y al voltant de las robas talars, com faldillas, vestits, etc. *Ruedo.* Vestis, ora, limbus. *Bord mis autour.* Lembo.

FERMAMÈNT. adv. mod. Ab fermesa. *Firmemente.* Firmiter. *Fermement.* Fermamente.

FERMANSA. s. f. FIANSA.

FÈR FERMANSA. fr. FÈR FIANSA.

FERMAR. v. a. ant. AFIRMAR, en la primèra accepció.

FERMAR. Lligar ó assegurar á algun puèsto lo caball ó altra cabalcadura. *Arrendar, atar.* Alligare. *Attacher un cheval par le licou.* Legar pella cavezza.

FERMÈNT. s. m. Lo que fa fermentar com lo llevad. *Fermento.* Fermentum. *Ferment, levain.* Fermento, lievito.

FERMENTACIÓ. s. f. L'acció y efècte de fermentar. *Fermentacion.* Fermentatio. *Fermentation.* Fermentazione.

FERMENTAR. v. n. Mourerse ó agitarse per sí las partículas de algun cos pera adquirir novas propietats; com cuand lo mòst se tòrna vi, lo vi vinagre, ó se pudrex alguna cosa. *Fermentar, fermentarse, cocer.* Fermentare. *Fermenter.* Fermentare, lievitare.

FERMENTATIU, VA. adj. Lo que está disposad pera fermentar ó causar fermentació. *Fermentativo.* Fermentandi capax. *Fermentatif.* Fermentativo.

FERMESA. s. f. Seguretat, constancia. *Firmeza.* Firmitas. *Fermeté, solidité.* Fermezza, sodezza.

FERMOS, A. adj. ant. HERMÒS.

FERMOSURA. s. f. ant. HERMOSURA.

FERNANDINA. s. f. Especie de tela. *Fernandina.* Tela lintea quædam. *Espèce de toile.* Sorta di stoffa.

FEROCITAT. s. f. Feresa, crueltat. *Fe-*

humòr. *Estar de fiesta, de gaita, de gorja, de chirinola.* Exhultare, festive agere, festivo animo esse. *Être en goguette.* Stare in zurlo.

ESTAR DE FÈSTAS. fr. ESTAR DE FÈSTA.

FÈR FÈSTA. fr. Dèxar lo traball algun dia com si fòs fèsta. *Hacer fiestas, hacer domingo.* Vacare. *Avoir congé.* Vacare.

FÈR FÈSTAS. fr. Fèr jogs á algú, ó dirli paraulas llisongèras pera captar sa voluntat. *Cocar.* Blandiri. *Cajoler.* Carezzare.

FÈR FÈSTAS. fr. Acariciar, afalegar. *Mimar, popar.* Blandiri. *Cajoler, amadouer, amignoter.* Careggiare, blandire, lusingare.

GUARDAR LAS FÈSTAS. fr. SANTIFICAR LAS FÈSTAS.

LAS BONAS FÈSTAS COMENSAN PER LA VIGILIA. ref. LAS GRANS FÈSTAS JA COMENSAN EN LA VIGILIA.

LAS GRANS FÈSTAS JA COMENSAN EN LA VIGILIA. ref. que ensenya que lo prudènt obsèrva y fa judici dels successos per los antecedènts y senyals que los precedexen. *Por las vísperas se conocen los disantos.* Vespere prænosces quæ sint cras festa futura.

Quand l'astre du jour est brûlant,
On ressent ses feux dès l'aurore.

Le grandi feste si fanno sentire dalla notte.

PAGAR LA FÈSTA. fr. Ser lo objècte de la diversió de alguna concurrencia, ó lo subgècte á qui tòthom acud en sas urgencias. *Ser la vaca de la boda.* Nuptiarum sumptus facere. *Être la chouette d'une société.* Essere il badalucco della società.

PAGAR LA FÈSTA. fr. FÈR LA COSTA, en la tercèra accepció.

PUBLICAR LAS FÈSTAS. fr. Fèrlas saber, donar avis de las que deuen celebrarse. *Echar las fiestas.* Dies festos promulgare. *Annoncer les fêtes au prône.* Annunziare le feste dal pergamo.

SANTIFICAR LAS FÈSTAS. fr. Guardarlas y ocuparlas en cosas de Dèu dèxand tòta obra mecánica. *Santificar, guardar las fiestas.* Dies festos colere. *Sanctifier les fêtes, les observer, les garder.* Santificare le feste.

FESTEJADÒR. s. m. Lo qui fèsteja á alguna dona. *Galan, cortejo, cortejador, cortejante.* Amasius, procus. *Galant, amant, amoureux.* Galante, amante.

FÈSTEJANT. s. m. Lo qui acostuma fèstejar á las donas. *Galanteador.* Obsequens. *Galant, amant.* Amante.

FÈSTEJAR. v. a. Obsequiar á algú ab fèstetjs. *Festejar, festear.* Obsequi. *Fêtoyer, courtiser, fêter.* Far festa a, festeggiare.

FÈSTEJAR. Obsequiar á alguna dona, procurand serne estimad. *Cortejar, galantear, festejar.* Mulieris gratiam vel amorem captare. *Coqueter, courtiser, en conter à une femme.* Civettare, corteggiare, far allo amore.

FÈSTEJAR. Sol-licitar ab obsequis la voluntat de altre pera lograr algun fi. *Galantear.* Sollicitare, captare. *Flatter, cajoler.* Lusingare.

FÈSTETJ. s. m. L'acció y efècte de fèstejar ú obsequiar. *Festejo, festeo.* Obsequium. *Fête qu'on donne à quelqu'un.* Corteggiamento.

FÈSTETJ. L'acció de fèstejar á alguna dona. *Galantèo, festejo.* Amoris captatio. *Galanterie.* Galanteria.

FESTÍ. s. m. Fèstetj particular que se fa en alguna casa concorrendhi molta gent á divertirse ab balls, música, banquet y altres entretenimènts. *Festin.* Convivium choreis aut ludis scenicis conditum. *Festin accompagné de musique, danse, etc.* Festino.

FÈSTIU, VA. adj. Xistòs. *Festivo.* Festivus. *Badin, jovial, plaisant.* Faceto, allegro, piacevole.

FÈSTIU. Alègre, de bon humòr. *Festivo.* Lætus, festivus. *Engoué, gai, joyeux.* Allegro, gajo, lieto, ilare.

FESTIVITAT. s. f. La fèsta ó solemnitat ab que se celèbra alguna cosa. Se aplica als dias solemnes de la Iglèsia. *Festividad.* Festivitas. *Célébrité, solennité.* Festività, solennità.

FESTÓ. s. m. Adòrno compost de flors, fruitas y fullas, que se posaba en las portas dels tèmples en que se feya alguna fèsta, y en los caps de las víctimas en los sacrificis dels gentils. *Festón.* Encarpi. *Feston.* Festone.

FESTÓ. Especie de garlanda de flors, fruitas y fullas ab que los arquitectes y altres artistas adòrnan sas obras. *Festón colgante.* Encarpi. *Feston, guirlande.* Festone.

FESTUG. s. m. Arbre de uns quinze peus de alsada, que tè las fullas compostas de altras mès pètitas, y dispostas en dòs filas: del trònc y de las rams

ex lo másteg, y lo fruit conté una substancia rebinòsa. *Alfóncigo, alfónsigo.* Pistacia. *Pistachier.* Pistacchio.

FÈT, TA. p. p. de FÈR. *Hecho.*

FÈT. adj. Acostumad, habituad. *Hecho.* Assuefactus. *Accoutumé, habitué.* Avvezzo, assuefatto.

FÈT. Ab alguns noms lo que tè alguna semblansa ab lo que aquells significan; com FÈT un lleó, FÈT una furia. *Hecho.* Similis. *À la manière.* A guisa di.

FÈT. Aplicad al animal ab los advèrbis *bè* ó *mal* significa la proporció ó desproporció de sòs mèmbres èntre sí, y la bona ó mala formació de cada un de èlls. *Hecho.* Pulcherrimâ vel deforme specie. *Fait, bâti.* Fatto, garbato o sgarbato.

FÈT. s. m. Acció ú obra. *Hecho.* Factum. *Fait, action, acte.* Fatto.

FÈT. Cas que ha succeid. *Hecho.* Res gesta, factum. *Fait, évènement.* Fatto, avvenimento.

FÈT. Jog de noys en que un busca als demès que se amagan, y al primèr que troba y agafa lo porta á sòn lloc pera que fassa lo matèx. *Escondite.* Puerorum sese abdentium ludus. *Cligne-musette.* Fare a niscondersi.

FÈT DE ARMAS. L' bassanya ó acció senyalada de armas. *Hecho de armas.* Facta bellica, res bello gesta. *Haut fait d'armes.* Fatto di armi.

FÈT MALBÈ. MALMES.

FÈT Y DIT. expr. DIT Y FÈT.

DE FÈT. mod. adv. Efectivamènt. *De hecho.* Re ipsâ. *Réellement, effectivement.* Di fatto, in fatti.

FÈR SÒN FÈT. fr. Lograr lo que se intènta, conseguir lo fi desitjad, denotand sèmpre un poc de malicia. *Hacer su hecho.* Quod sibi convenit patrare. *Parvenir à ses fins.* Fare il suo negozio.

GRAN FÈT. mod. adv. ant. Mòlt. *Mucho.* Multum. *Beaucoup.* Molto, assai.

LO FÈT DE LA VERITAT ES. loc. LO FÈT ES.

LO FÈT ES. loc. ab que se assegura alguna cosa. *Ello es.* Re quidem verâ. *En vérité.* Il fatto è, il fatto si è.

TÒT ES ESTARHI FÈT. fr. ab que se denota la forsa de la costum. *Tras dies dias de ayunque de herrero, duerme al son el perro.* Assueto duris fiunt incommoda nulla. *C'est le fait de s'en faire une habitude.* Il fatto sta nel prenderne il costume.

FÈTA. s. f. FÈT, ACCIÓ.

FÈTGE. s. m. Entranya gran de figura irregular y de colòr bermell fòsc, que situada principalmènt en lo hipocóndric dret, ocupa la majòr part de la regió interiòr del vèntre. *Higado.* Jecur. *Foie.* Fegato.

FÈTGE. Lo pètit que tènen los aucèlls, pèxos y altres animals xics. *Higadillo, higadilla.* Jecusculum. *Petit foie, foie d'oiseau.* Fegato.

LO QUE ES BO PER LO FÈTGE, ES MAL Ó NO ES BO PER LA MELSA. ref. ab que se dòna á entèndrer que lo que aprofita pera unas cosas, sol ser perjudicial per altras. *Lo que es bueno para el higado es malo para el bazo.* Non omnibus omnia. *Ce qui nous épanouit la rate, nous ronge souvent le cœur.* Ciò che oggi ci diverte dimani ne fa piangere.

MÈNJARSE LOS FÈTGES. fr. met. y fam. ab que se pondèra la discordia que hi ha èntre alguns. *Comerse unos á otros.* Perpetua discordiâ et animorum dissensione aliquos laborare. *Être en discorde perpétuelle.* Essere come cani e gatti.

TÈ BON FÈTGE. fr. fam. TÈ UN FÈTGE COM UNA RAJADA.

TÈ UN FÈTGE COM UN LLUS. fr. fam. TÈ UN FÈTGE COM UNA RAJADA.

TÈ UN FÈTGE COM UNA RAJADA. fr. fam. ab que s'exprèssa que alguna persòna es molt dessidiòsa, ó que res la immuta. *El alma se le pasea por el cuerpo.* Summe dessidiosus est. *Vous avez bon foie, Dieu vous sauve la rate.* Non prendersi noja per niente.

TRÁURER LO FÈTGE. fr. met. y fam. Fatigarse mòlt per conseguir alguna cosa. *Echar los higados, los bofes.* Vehementer intendere, defatigari. *S'évertuer.* Affaticarsi molto, restar senza lena.

FETO. s. m. Lo que la femèlla de cualsevol animal concebex y tè en sòn vèntre. *Feto, engendro.* Fœtus. *Fétus.* Feto.

FETÒR. s. m. Olòr mòlt mal y penetrant. *Hedor, hediondez, fetor, hedentina.* Fetor. *Puanteur.* Puzzo.

FÈR FETÒR. fr. Llansar de sí un olòr mòlt mal y penetrant. *Heder.* Fœtere. *Puer.* Puzzare, putire.

FÈTXA. s. f. La data de la escriptura, carta ó papèr. *Fecha.* Diei et loci inscriptio. *Date.* Data.

LLARGA FÈTXA. expr. que se usa pera donar á entèndrer l'antiguitat de alguna cosa.

Larga fecha. Vetustas. *Âge avancé*. Lunga età.

POSAR LA FÈTXA. fr. Posar la data á algun escrit. *Fechar, datar*. Diem et locum inscribere. *Dater*. Segnare, mettere la data.

FETXURÍA. s. f. Acció mala. *Fechoría, fechuría*. Facinus. *Mauvaise action*. Burbanteria, baronata.

FEU. s. m. ant. FEUDO.

FEU DEL VI. ant. MARE DEL VI.

FEUATER. s. m. ant. FEUDATARI.

FEUDAL. adj. Lo pertanyènt á feudo. *Feudal*. Feudalis. *Féodal*. Feudale.

FEUDALISME. s. m. Lo conjunt dels drets que gosaban los senyòrs dels feudos, y lo abus que se feya de aquestos drets. *Feudalismo*. Jurium feudalium usus vel abusus. *Droits féodaux, et l'abus qu'on en fesait*. I diritti feudali.

FEUDALITAT. s. f. La calitat, condició ó constitució del feudo. *Feudalidad*. Feudi natura, conditio. *Féodalité*. Feodalità.

FEUDATARI, RIA. adj. Lo que está subjècte y obligad á pagar feudo. Se usa comunamènt com substantiu. *Feudatario*. Feudatarius. *Feudataire*. Feudatario.

FEUDATER. s. m. ant. FEUDATARI.

FEUDO. s. m. Especie de contracte, en part semblant al enfitéusis, en que lo emperadòr, rèy, príncep ó senyòr ecclesiástic ó secular concedex á algú lo domini útil de cosa immoble ó equivalènt ú honorífica, prometèndli èst, regularmènt ab juramènt, fidelitat y obsequi personal, no sols per sí, sinó també per sòs successòrs. *Feudo*. Feudum. *Fief*. Feudo.

FEUDO. Regonexensa que se fa, ó tribut que se paga al príncep ó senyòr en atenció á alguna dádiva ó gracia fèta per èlls. *Feudo*. Canon feudalis. *Hommage, redevance, contrat féodal*. Omaggio, livello, canone.

FEUDO. La cosa concedida al vassall per lo príncep ó senyòr, ab regonexemènt y vassallatge. *Feudo*. Feudum. *Droit qu'a un vassal sur le fief qui lui a été accordé*. Cosa data in feudo.

FÈX. s. m. Una porció lligada de blat, lli, hèrba, llènya ó altras cosas semblants. *Haz*. Fascis. *Faisceau, fagot*. Fascio, fastello.

FÈXA. s. f. Aquella part de terra que per no estar al nivèll de las altras, forma ab ellas una especie de esglahòns; y axí se diu que una horta tè tantas FÈXAS cuantas parts tè de terra plana superiòrs unas á altras. *Bancal*. Hortis area supereminens. *Terrasse*. Sterrato.

FEXAR. v. a. ant. AGARRAR, AGAFAR.

FÈXET. s. m. dim. de FÈX. *Hacecillo, hacecito, hacecico, hacezuelo*. Fasciculus. *Petit fagot*. Fascetto.

FEYNENT. s. m. ant. Vagarro, vagamundò. *Holgazan, haragan*. Iners. *Vagabond, fainéant*. Scioperato, perdigiorno, sfaccendato.

FEYNER. v. a. ant. FINGIR.

FI.

FI. s. amb. Tèrme ó consumació de alguna cosa. *Fin*. Finis. *Fin, terme, bout*. Fine, termine.

FI. s. m. L' objècte ó motiu per lo cual s'executa alguna cosa. *Fin*. Finis, scopus. *Fin*. Scopo.

FI. s. f. Mort. *Fallecimiento, finamiento*. Vitæ finis. *Trépas, décès*. Fine, morte.

FI, NA. adj. Lo que es delicad y de bona calitat en sa especie. *Fino*. Purus, perfectus. *Fin*. Fino.

FI. Constant, fiel. *Fino*. Fidus, constans. *Constant, sûr, fidèle*. Fedele, sicuro.

FI. Astut, sagas. *Fino, refinado, redomado*. Astutus, callidus. *Fin, rusé*. Scaltro, sagace.

FI. Cortes, bèn criad. *Fino*. Comis, urbanus. *Poli, galant, honnête*. Pulito, cortese.

Á FI Ó Á FI DE. mod. adv. En òrde á, ab objècte de, pera. *Á fin, á fin de*. Ut. *Á fin de*. A fine di.

Á FI DE CÒMPTES. mod. adv. En conclusió ó ab brevedat. *En resumidas cuentas*. Tandem. *En un mot, bref*. In somma.

AL FI. mod. adv. Per últim, desprès de vensuds tòts los embrassos. Se diu també: AL FI, AL FI, pera majòr energía de lo que se assènta ó tracta. *Al fin; al fin, al fin; al cabo; al cabo al cabo; al cabo y á la postre; al cabo de la jornada*. Tandem. *Enfin, à la fin*. In fine, alla fine.

AL FI SE CANTA LA GLORIA. fr. ab que se dòna á entèndrer que fins que estigue conclosa una cosa no se pod fèr judici cabal de èlla. *Al fin se canta la gloria*. Non nisi patratâ canitur victoria pugnâ,

Il ne faut pas chanter victoire avant la fin du combat. Chi non finisce non ha gloria.

DONAR FI Á ALGUNA COSA. fr. Conclóurerla, acabarla. *Dar fin á alguna cosa.* Absolvere, finem imponere. *Finir, achever.* Finire, terminare, porre a fine.

DONAR FI. fr. Conclóurerse, acabarse. *Dar fin.* Desinere, finem facere. *Finir.* Finire.

EN FI. mod. adv. Finalmènt, ultimamènt. *En fin; por fin; por fin y postre.* Tandem, denique. *Enfin.* Infine.

ES FI. loc. ab que s'exprèssa lo mòlt que algú es astut. *De fino se pela.* Vaferrimus est. *Il est extrêmement rusé.* Egli è sagace.

ESTAR AL FI. fr. que se diu de las balansas cuand la cosa pesada está en equilibri ab lo pes, de tal manèra que lo piu no se incline ni á un ni á altre plat. *Estar en caja.* Æqua lance libram stare. *Être en équilibre.* Essere in equilibrio.

PER FI. mod. adv. EN FI.

TIRAR Á DÒS FINS. fr. Posar l'atenció ó pretensió á dòs cosas. *Tirar á dos chitas.* Duos lepores insequi. *Courir deux lièvres à la fois.* Voler pigliar due colombe a una fava.

FIADÒR. s. m. La persòna que fa fiansa. *Fiador, garante.* Fidejussor. *Caution, garant.* Fidejussore, mallevadore.

EXIR FIADÒR. fr. FÈR FIANSA.

FIAMBRE. s. m. La vianda que desprès de rostida ó cuita se ha dèxad refredar pera no mènjarla calènta. Se diu comunamènt de la carn. *Fiambre.* Coctum aut assum quod frigidum comeditur. *Viande rôtie qu'on a laissée refroidir.* Vivande fredde.

FIAMBRÈRA. s. f. Capsa pera portar lo repuèsto de fiambre. *Fiambrera.* Theca frigidis absoniis servandis. *Boîte de ferblanc où l'on porte des viandes rôties.* Orciuolo dove si mettono le vivande fredde.

FIANSA. s. f. Obligació que un fa pera seguretat de que altre pagará lo que deu ó cumplirá las condiciòns de algun contracte. *Fianza.* Fidejussio. *Caution, cautionnement.* Fidanza, malleveria.

FIANSA. FIADÒR.

DONAR FIANSA. fr. Presentar davant del jutge persòna ó bèns que quèden obligads al pago en cas de faltar lo principal á sa obligació. *Dar fianza, dar fiador.* Prædem dare. *Donner caution.* Fidanzare.

FÈR FIANSA. fr. Assegurar que altre cumplirá lo que promet ó pagará lo que deu, obligandse en cas que no ho fassa á satisfèr per èll. *Salir fiador, fiar.* Fidejubere. *Cautionner, répondre.* Fidanzare.

FIAR. v. a. Véndrer sèns rébrer lo preu. *Fiar.* Credito vendere. *Vendre à crédit.* Vendere a credito.

FIAR. Fèr confiansa de altre. *Fiar.* Fidere. *Se fier à quelqu'un.* Fidarsi a alcuno, affidarsi ad uno.

FIAR. Donar á altre alguna cosa en confiansa. *Fiar.* Alicui concedere. *Confier.* Fidare.

Á FIAR. mod. adv. ab que s'exprèssa que algú pren, còmpra, juga ó contracta sèns donar de presènt lo que deu pagar. *Al fiado.* Creditò. *À crédit.* A credito.

FÍAT. Veu llatina usada com substantiu masculí, y significa lo consentimènt que se dòna pera que alguna cosa tinga efècte. *Fiat.* Fiat. *Fiat.* Sia.

FIBAILL. s. m. ant. GAFET, SIVÈLLA.

FIBLA. s. f. Obertura ó forad per tráurer aigua dels rius, cequias, etc. *Sangradera.* Emissarium. *Saignée.* Chiassajuola.

FIBLADA. s. f. Picada de abella, vèspa, etc. *Picadura, picazo, aguijonazo.* Morsus. *Piqûre.* Puntura.

FIBLADA DE MAL DE VÈNTRE. Lo dolòr brèu y vehemènt que se tè en èll. *Retortijon de tripas.* Tormen. *Tranchée, colique.* Pondi.

FIBLAR. v. a. Picar ab lo agulló ó fibló. *Picar, aguijonear.* Stimulare, stimulo ferire. *Piquer.* Pungere, spronare.

FIBLAR. Causar coissó. *Escocer.* Urere. *Cuire.* Frizzare, bruciare.

FIBLÓ. s. m. La punxa aguda ab que pican l'abella y altres insectes. *Aguijon, espigon, rejo.* Aculeus. *Aiguillon.* Pungolo, ago, pungiglione.

FIBLONEIAR. v. a. ant. FIBLAR, en la primèra accepció.

FIBRA. s. f. *Anat.* Cualsevol dels fils sutils que componen las parts del cos del animal y servexen pera donarlas fermesa y consistencia. *Fibra.* Fibra. *Fibre.* Fibra.

FIBRA. Cualsevol dels fils sutils que èntran en la composició de las plantas, arbres, etc. *Fibra.* Plantarum fibræ. *Fibre.* Fibra.

FIBRÒS, A. adj. Lo que tè mòltas fibras.

Fibroso. Fibratus. *Fibreux*. Fibroso.

FICAR. v. a. Introduir ó inclóurer una cosa dins de altra ó en alguna part. Se usa també com recíproc. *Meter*. Immittere, intromittere. *Mettre, introduire*. Mettere, conficcare.

FICAR. Fèr entrar, col-locar las cosas de modo quen capian mòltas en poc lloc. *Meter*. Infarcire. *Presser, serrer*. Premere, stringere.

FICAR. Fixar. *Hincar*. Figere. *Ficher*. Ficcare, cacciar dentro.

FICAR, ó FICARSE. fr. Mènjar mòlt. *Meter, embaular, embutir*. Helluari. *Dévorer*. Inghiottire.

FICARSE. v. r. Introduirse en algun paratge estret, ó abònt se cab just. *Encajarse*. Se inserere. *Se fourrer*. Cacciarsi.

FICARSE. Introduirse en alguna part ó en alguna dependencia sènse ser demanad. *Meterse*. Se inserere vel immittere. *S'entremettre, se mêler, s'immiscer*. Mischiarsi, introddursi.

FICARSE ALGÚ ABÒNT NO LO DEMANAN. fr. Entremétrerse, introduirse en lo que no l' incumbex, ó no li toca. *Meterse alguno donde no le llaman, ó en lo que no le toca, ó en lo que no le va ni le viene: meterse en la venta del excusado*. Non vocatum adesse. *Se mêler de ce qui ne nous regarde pas*. Mischiarsi negli affari altrui.

FICARSE ALGÚ EN LO QUE NO LI VA RES, EN LO QUE NO L' IMPORTA. fr. FICARSE ALGÚ ABÒNT NO LO DEMANAN.

NO ME FICO EN RES. loc. ab que algú se sincèra de que no tè part en alguna cosa que se tèm que tindrá mal resultat. *No me meto en nada*. Nil curo. *Je n'ai aucune part à*. Non mene curo, non vi bado.

FICCIÓ. s. f. Simulació ab que se pretèn encubrir la veritat, ó fèr créurer lo que no es cert. *Ficcion*. Fictio. *Fiction*. Fizione.

FICTAMENT. adv. mod. ant. FINGIDAMÈNT.

FICTICI, CIA. adj. Lo fingid ó fabulòs. *Ficticio*. Fictitius. *Factice*. Fatticio.

FIDANZA. s. f. ant. CONFIANSA.

FIDEDIGNE, NA. adj. Lo que es digne de que se li dòne fe y crédit. *Fidedigno*. Fide dignus. *Digne de foi*. Fededegno.

FIDEICOMMIS. s. m. Disposició testamentaria per la cual lo testadòr dèxa sa hisènda ó part de èlla encomanada á la fe de algú pera que efecute sa voluntat. *Fideicomiso, fidecomiso*. Fideicommissum. *Fideicommis*. Fedecommesso.

FIDEICOMMISSARI, RIA. adj. La persòna á quí s' encarrega algun fideicommis, ó lo que pertany á aquest. Se usa com substantiu en lo primer sentit. *Fideicomisario*. Fidei commissarius. *Fideicommissaire*. Fedecommessario.

FIDEL. adj. Lo qui guarda fidelitat. *Fiel*. Fidelis. *Fidèle*. Fedele.

FIDEL. Per antonomasia lo cristiá catòlic que viu en la deguda subjecció á la Igésia católica romana. Se usa també com substantiu. *Fiel*. Fidelis. *Fidèle*. Fedele.

FIDELITAT. s. f. Llealtat, lo bon port de una persòna ab altra en compliment de la paraula que se li ha donad ó promesa que se li ha fèt ab certa solemnitat ó publicitat. *Fidelidad*. Fidelitas, fides. *Fidélité, foi, loyauté*. Fedeltà, lealtà, fede.

FIDELMÈNT. adv. mod. Ab fidelitat. *Fielmente*. Fideliter, fidelè. *Fidèlement*. Fedelmente.

FIDEU. adj. ant. FIDEL.

FIDEUS. s. m. pl. Pasta de farina de blat en fòrma de cordas de instrumènt. Se usa alguna vegada en singular. *Fideos*. Massa in fila deducta. *Vermicelle*. Vermicelli.

FIDUCIARI. s. m. ant. HEREU FIDUCIARI DE CONFIANSA.

FIEL. adj. FIDEL.

FIELMÈNT. adv. mod. FIDELMÈNT.

FIGA. s. f. Lo segòn fruit ó lo mès tardá de la figuèra. Es tòu, de gust dòls, [illegible] diutre de colòr mès ó ménos encarnad ó blanc, y ple de llavòrs sumamènt menudas, y exteriormènt está cubert de una pelleta verdòsa, negra ó morada segòns las diversas menas que hi ha de èllas. *Higo*. Ficus. *Figue*. Fico.

FIGA. L' acció de clóurer lo puny mostrant lo dit pòls èntre lo índice y lo del mitg. *Higa*. Pollicis vilipendiosa ostensio. *Faire la figue*. Far le fiche.

FIGA DE MORO. Lo fruit de la figuèra de moro. Es ovalad, exteriormènt ple de punxas y de colòr grog clar, é interiormènt de colòr de rosa: está ple de llavòrs xatas, ovaladas y blancas, es comestible y de gust dòls. *Higo chumbo, higo de plata, tuna*. Ficus indica. Fico d' India.

FIGA FLOR. Lo primèr fruit de la figuèra, que es mès gros que la figa. *Breva.* Ficus præcox. *Grosse figue précoce.* Fico fiore.

FIGA SECA. La que se ha assecad posada al sol ó al aire: comunamènt tè la figura complanada. *Higo paso.* Ficus passa. *Figue séchée au soleil.* Fico secco.

AL CULLIR DE LAS FIGAS NOS VEURÈM. loc. fam. ab que se denota, que á la fi, ó al passar còmptes tòt se trobará. *Al atar de los trapos.* Finito opere. *À la fin du compte.* Al far de' conti.

COM ARA PLOUEN FIGAS. loc. fam. que se usa cuand oim alguna cosa que nos parex impossible. *Como ahora llueven albardas.* Ut nunc ficus è cœlo decidunt. *Comme il pleut des bâts.* Come piovono dei ranocchi.

CUAND SÒN FIGAS SÒN RAHIMS. loc. fam. ab que s'explica que las cosas succeexen ó s'executan al contrari de lo que s'esperaban ó debian fèr. *Cuando pitos flautos; cuando flautos pitos.* Res præposterè evenire. *Le contraire de ce qu'on désire arrive toujours.* Quando spero il bianco mi giunge il nero.

FÈR FIGA. fr. Parland de las armas de fog, no encéndrerse la pólvora de la cassoleta al dispararlas. *Dar higa, faltar.* Scloppetum fallere. *Rater, manquer à tirer.* Mancare, non levar fuoco.

FÈR LA FIGA. fr. met. Despreciar á alguna persòna, burlarse de èlla. *Dar higas.* Despicere. *Mépriser, montrer au doigt.* Far le fiche.

MOLL COM UNA FIGA. loc. fam. ab que s'exprèssa lo mòlt tòva que es alguna cosa. *Mas blando que una breva.* Ficu mollior. *Souple comme un gant.* Essere molto pieghevole, flessibile.

PEGAR FIGAS. fr. met. y fam. DONAR Ó PEGAR CABOTADAS.

SÒN FIGAS DE ALTRE PANÈR. expr. fam. ab que se dòna á entendrer la diferencia que hi ha de una cosa á altra, ó que una especie es absolutamènt agena del assumpto de que se tracta. *Eso es harina de otro costal: es remiendo de otro paño.* Extra chorum cantas, aliud est. *C'est une autre paire de manches.* La cosa cambia aspetto, è un altro pajo di maniche, questo è ben altro affare.

FIGUÈRA. s. f. Arbre que tè lo trònc curt y tort, y la fusta blanca y flonja, la cual conté una llèt mòlt amarga y astringènt: sas fullas, que naxen de un bròt rodó y un poc fort, sòn grans, amplas, aspras, ab dòs talls principals y altres mès pètits. *Higuera.* Ficus. *Figuier.* Fico.

FIGUÈRA BÒRDA. La figuèra mascle: lo fruit de èlla no madura. *Cabrahigo, higuera de Egipto, higuera loca, higuera moral.* Caprificus. *Figuier sauvage.* Caprifico.

FIGUÈRA DE MORO. Planta arbórea, de uns vuit ó deu peus de alsada, que se compon dèsde l'arrel de fullas en figura de pala, de un pam y mitj de llarg, verdas, carnòsas y plenas de punxas crescudas. Estas fullas naxen las unas sòbre la bora de las altras, y las inferiòrs ab lo tèmps perden lo colòr verd, prenen la fòrma cilíndrica, y adquirexen una consistencia de fusta flònja. Sòbre las fullas naxen las flors, que sòn bermellas, y lo fruit anomenad FIGA DE MORO. *Nopal, tunal, tuna, higuera de Indias, higuera de pala, higuera de tuna.* Opuntia. *Nopal, tuna.* Fico d'India.

FIGUÈRA INFERNAL. Planta mès ó ménos alta; fa las fullas llisas un poc semblants á las de la parra, y produex en rahims lo fruit, que conté tres llavòrs ovaladas y bigarradas de blanc y negre. *Higuera infernal, higuera del infierno, chelva, palmacristi, rezno, ricino.* Ricinus. *Pigeon-d'Inde, ricin.* Ricino, palma Cristi.

FIGUERAR. s. m. Siti poblad de figuèras. *Higueral.* Ficetum. *Figuerie.* Ficheto.

FIGUERETA. s. f. dim. de FIGUÈRA. *Higuerilla, higuerita, higuerica.* Parva ficus. *Petit figuier.* Fico piccolo.

FÈR LA FIGUERETA. fr. Posarse de cap á terra y los peus en lo aire. *Ponerse de cabeza, estar de cabeza.* Innitendo capite terræ reliquum corpus sursum protendere. *Mettre la tête en bas et les pieds en haut.* Mettere il capo ingiù ed i piedi in alto.

FIGURA. s. f. La fòrma exteriòr de un cos, la cual se diferencia de altra. *Figura.* Figura. *Figure.* Figura.

FIGURA. La cara del home ó de la dona. *Figura.* Vultus, facies. *Figure, visage.* Aspetto, viso.

FIGURA. La estatua ó pintura que reprèsènta lo cos de algun home ó animal. *Figura.* Imago, simulacrum. *Figure, effigie.* Figura, immagine.

FIGURA. En lo dibux es la que representa lo cos humá. *Figura*. Corporis humani figura. *Figure*. Figura.

FIGURA. La cosa que representa ó significa altra. *Figura*. Imago, species. *Figure, image, symbole*. Simbolo, figura.

FIGURA. En lo judicial FÒRMA ó modo de proceir. *Figura*. Forma. *Forme*. Forma.

FIGURA. *Geom*. Un espay tancad de mòlts costats; com lo cuadrad, lo triángul, etc. *Figura*. Figura geometrica. *Figure*. Figura.

FIGURA. Entre gramátics, retórics y poetas es cert modo particular de enunciar los pensamènts, que los dòna ó mès noblesa ó mès vivesa ó mès gracia de la que tindrian expressandlos simplemènt. *Figura*. Figura. *Figure*. Figura.

FIGURA. Cualsevol de las tres cartas de cada coll que representan cossos y se anomenan rèy, caball y sòta. *Figura*. Charta figurâ distincta. *Figure*. Figura.

FIGURA. Nota de músicá. *Figura*. Nota musica. *Note*. Nota, segno.

FIGURA. Acció impertinènt, gèst afectad, estrany. *Figurería*. Impertinens, vana, ridicula actio. *Gesticulation, grimace*. Smorfia.

FIGURA CELESTE. *Astron*. La delineació que exprèssa la positura y disposició del cel y estrèllas en cualsevol momènt de tèmps senyalad, y se presèntan en èlla las dòtse casas celestes y los graus dels signes, y lo lloc que los planetas y altras estrèllas tènen en èlls. *Figura celeste*. Figura in astronomicis. *Thème celeste*. Tema celeste.

FIGURA DE BULTO. La que se fa de pèdra, fusta ó altra materia. *Figura ó imágen de bulto*. Imago sculpta. *Figure en relief*. Figura di rilievo.

FIGURA DE DRAP DE ARRAS. met. L'home de disposició ó figura ridícula. *Figura de tapiz*. Homo ridiculè figuratus. *Homme tout d'une pièce*. Uomo ridicolo.

FIGURA DE MOVIMÈNT. La que se pod posar en varias actituts. *Maniquí*. Lignea hominis effigies versatilis. *Mannequin*. Modello.

FÈR FIGURA. fr. Tenir autoritat y representació en lo mon. *Hacer figura*. Spectabilem esse. *Faire figure*. Far figura.

FÈR FIGURAS. fr. Fèr acciòns ó gèstos ridículs. *Hacer figuras*. Gesticulari. *Grimacer*. Fare smorfie.

FÈR FIGURAS. fr. Burlarse de algú, fèndli gèstos ridículs. *Sacar la lengua á alguno*. Deridere. *Se moquer*. Beffare.

LLÈTJA FIGURA. L' home llètj y de mala disposició. *Figura*. Deformis homo. *Vilain homme*. Brutta figura.

FIGURAD, DA. adj. que se aplica al cant ó música en que las notas tènen diferènt valòr segòns sa diversa figura, distingindse ab axó del cant pla. *Figurado*. Figuratus. *Figuré*. Figurato.

FIGURAD. Lo que está adornad y compost ab algunas figuras retóricas. *Figurado*. Figuratus, figuris oratoriis ornatus. *Figuré, métaphorique*. Figurato, metaforico.

FIGURADAMÈNT. adv. mod. Ab estil figurad. *Figuradamente*. Figuratè. *Figurément*. Figuratamente.

FIGURAR. v. a. Disposar, delinear y formar la figura de alguna cosa. *Figurar*. Figurare. *Figurer, représenter*. Figurare, rappresentare.

FIGURAR. v. n. Fèr figura, fèrse notable. *Figurar*. Spectabilem esse aut fieri. *Figurer*. Far figura.

FIGURARSE. V. r. AFIGURARSE.

FIGURASSA. s. f. aum. de FIGURA. *Figuron*. Magna figura. *Grosse figure*. Figurone.

FIGURATIU, VA. adj. Lo que es ó serveix de representació ó figura de altra cosa. *Figurativo*. Vim representandi habens. *Figuratif*. Figurativo.

FIGURÈR, RA. s. m. y f. Lo qui tè costum de fèr acciòns ó gèstos ridículs y impertinènts. *Figurero*. Gesticulator. *Grimacier, gesticulateur*. Smorfioso.

FIGURETA. s. f. dim. de FIGURA. *Figurilla, figurita*. Parva figura. *Petite figure*. Figurina.

FIGURÍ. s. m. Dibux ó model-lo pèl ... ra los vestids y adòrnos de moda. *Figurin*. Figura exemplaris vestis mo[...] docens. *Figurine*. Figurino.

FIJA. s. f. Especie de frontissa. *Fija*. Ferrea compago bracteata. *Penture*. [...]della.

FIL. s. m. Bri llarg y prim que se forma retorcènd lo lli, llana, cánem ó altra materia semblant. *Hilo*. Filum. *Fil*. F[...]

FIL. Lo qui se trau dels mètalls per [...] de la filèra. *Hilo*. Filum metallicum. [...] Filamento.

FIL. Lo qui fa algun líquid espes, c[...] almíbar, vesc, etc. *Hebra*. Filum [...]tinosum. *Consistance d'un sirop* [...]*le*. Filo.

FIL. La fibra de la carn cuita y semblants. *Hebra*. Fibra. *Filament*. Filamento, fibra.

FIL. Lo tall de la espasa, ganivet, etc. *Filo*. Acies. *Fil*. Filo, taglio.

FIL. met. Continuació ó serie de algun discurs ó altra cosa. *Hilo*. Filum. *Fil*. Filo.

FIL DE EMPALOMAR. Cordill mòlt prim fèt de cánam. *Bramante, hilo de salmar, hilo de ensalmar*. Filum cannabinum. *Cacheron*. Spago.

'IL DE FERRO, LLAUTÓ, etc. Lo fil tirad de ferro, llautó, etc. *Alambre*. Metalli filum. *Fil d'archal*. Filamento.

IL DE LLAUTÓ. Lo fil prim de èst mètall que servex pera encadenar los grans de rosari y altras cosas. *Doradillo*. Filum ex orichalco. *Fil de laiton*. Filo d' ottone.

IL DE PERLAS. Cantitat de perlas enfiladas. *Hilo de perlas*. Unionum linea. *Fil de perles*. Filo di perle, collana.

L DE PITA. Lo qui se trau de l' atsavara. *Hilo de pita, pita*. Filum ex herbâ indicâ ductum. *Fil de pite*. Filo d' una pianta americana che tien luogo di canapo e di lino.

. DE RAHIMS. Penjoy de rahims. *Colgajo*. Uva pensilis. *Grappe de raisin*. Grappo racimolo.

DE SABATÈR. Lo fil de lli ó cánam sènse retórcer. *Hilo laso*. Filum cannabinum non tortum. *Fil non retors*. Filo non ritorto.

FERRO. FIL DE FERRO.

PER RANDA. mod. adv. ab que se denoa haberse contad ó sabud alguna cosa b tòtas sas circunstancias. *B por B, C or B, C por C*. Ad unguem, perfectè. *Point en point*. Fil per filo.

. pl. Las arrels mès primas y sutils que ènen las plantas. *Barbas*. Arborum tenuiores radices. *Barbes, chevelu*. Caello, barba.

. Lo espotsim que tènen algunas plans. *Zarcillos*. Capreoli. *Filets*. Filetto.

Lo espotsim dels sarmènts del cep ó e la parra. *Zarcillos, tijeretas*. Capreoli, claviculæ. *Urilles*. Caprioli.

ÈT FIL. mod. adv. ab que se denota la recció ab que se talla alguna roba. *Á lo*. Ad transversi fili normam. *En oiture*. A filo.

ET FIL. mod. adv. En línea recta. *Á rdel*. Rectâ lineâ. *Au cordeau*. A filo.

AGAFARSE PER UN FIL. fr. met. AGAFARSE PER UN FIL DE TRENYINA.

AGAFARSE PER UN FIL DE ARANYA. fr. met. AGAFARSE PER UN FIL DE TRENYINA.

AGAFARSE PER UN FIL DE TRENYINA. fr. met. Valerse de algun pretèxt ó motiu mòlt leve, ja per apoyar sòn dictámen, ó ja pera escusarse de alguna cosa. *Agarrarse de un pelo*. Offendiculum quærere. *Tirer parti du prétexte le plus léger*. Tirar partito di tutto.

FÈR FILS LOS LÍQUIDS MÒLT ESPESSOS. fr. *Hacer madeja, hacer hebra*. In fila defluere. *Filer*. Far dei fili.

PASSAR Á FIL DE ESPASA. fr. Matar. Se usa comunamènt de esta frase cuand se parla de una plassa presa per assalt. *Pasar á cuchillo*. Jugulare. *Passer au fil de l'épée*. Mandare a fil di spada.

PENDÈNT DE UN FIL. expr. ab que s' explica lo gran risc ó amenassa de ruina de alguna cosa. *Pendiente de un hilo*. Tenui filo pendens. *Qui ne tient qu'à un fil*. Pende d' un filo.

PENDÈNT DE UN FIL. Se usa també pera significar lo temòr, sòbresalt ó dubte que se patex en òrde al succès de alguna cosa futura. *Pendiente de un hilo*. È filo pendens. *Qui ne tient qu'à un fil*. Pende d' un filo.

PÈRDRER LO FIL. fr. met. Olvidarse en la conversació ó discurs de la especie que se tenia presènt. *Perder el hilo*. Aliquid repentè memoriâ elabi. *Perdre le fil*. Perdere il filo.

POSAR FIL Á L' AGULLA. fr. met. Empéndrer alguna cosa. *Poner manos á la obra; poner las manos en la masa*. Opus aggredi. *Mettre la main à l'œuvre*. Dar mano all' opera.

SEGUIR LO FIL. fr. met. Continuar lo que se tractaba ó deya. *Seguir el hilo*. Prosequi, continuare. *Reprendre le fil*. Seguire il filo.

TALLAR LO FIL DE LA VIDA. fr. Matar. *Cortar el hilo de la vida, la hebra de la vida*. Interficere. *Trancher le fil de ses jours*. Tagliare il filo della vita.

TENIRSE DE UN FIL. fr. met. y fam. Estar en gran risc ó pèrill. *Estar colgado de un hilo*. È filo pendere. *Ne tenir qu'à un fil*. Essere in procinto.

TORNAR Á PÈNDRER Ó Á AGAFAR LO FIL. fr. met. Continuar lo discurs ó conversació que se habia interrompud. *Tomar el hilo*. Orationem connectere. *Reprendre*

le fil, retourner à ses moutons. Ripigliar il filo, tornare a bomba.

TRENCAR LO FIL. fr. met. Interrómprer ó suspéndrer la prossecució de alguna cosa. *Quebrar el hilo.* Rumpere, interrumpere. *Rompre le fil.* Rompere il filo.

FILA. s. f. L' òrde que guardan varias persònas ó cosas col-locadas en línea. *Fila.* Series, ordo. *File.* Fila, ordine.

FILA. *Milic.* La línea que los soldads fòrman de cara, muscle dret ab lo esquerre del de sa dreta. *Fila.* Militum ordo, series. *File.* Fila.

DE FILA. mod. adv. Lo un desprès del altre. *À la hila.* Continuatè, per ordinem. *À la file.* In fila.

POSAR EN FILA. fr. Posar en línea varias cosas. *Enfilar; poner en fila.* In seriem ordinare. *Mettre en file.* Mettere in fila.

FILACTERIA. s. f. Tros de pèll ó pergamí en que estaban escrits alguns passatges de la Escriptura, lo cual ficad en una capsa ó bòssa portaban los juèus lligad al bras esquer ó al frònt. *Filacteria.* Phylacterium. *Phylactère.* Filateria.

FILAD. s. m. Instrumènt de fils ó cordas texids en mallas, de que ne hi ha varias especies, y servex pera pescar y cassar. *Red.* Rete. *Filet.* Rete.

FILAD. Lo enrexad de fil ferro que se posa per resguard de las vidrièras. *Sobrevidriera.* Reticulum æreum ad fenestram vitream conservandam. *Grillage pour garantir les vitres.* Ferrata.

FILAD DE FIL FERRO. Lo enrexad de fil ferro fèt en la matèxa fòrma que lo filad de pescar. *Red de alambre, alambrera.* Rete ex metallico filo. *Grillage.* Graticola.

FILAD TRAVESSÈR. Filad pera pescar, que tè las mallas mès estretas que las comuns, á fi de que no s' escape la pesca pètita. *Red barredera.* Everriculum. *Filet à mailles serrées.* Rete.

FILADA. s. f. Serie horisontal de mahòns ó pèdras picadas que se van posand en un edifici. *Hilada.* Laterum ordo. *Assise.* Filare.

FILADA. Lo conjunt de lo que se filá en fusadas. *Hilado, hilaza.* Pensum netum. *Filasse.* Stoppa di canapo.

FILADIS. s. m. La seda que se trau del capòll rompud. *Filadiz, hiladillo.* Sericum ex diruptis bombycis folliculis. *Filoselle.* Seta floscia, fioretto.

FILADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fila. *Hilandero.* Fili ductor. *Filandier.* Quello che fila.

FILAGARSA. s. f. Lo fil que se desprèn de la tela. *Hilacha, hilaracha.* Tenue filum è tela decisum. *Effilure.* Filaccia.

FILAGARSÒS, A. adj. Lo que tè moltas filagarsas. *Hilachoso.* Tenua fila decisa habens. *Qui a des effilures.* Chi ha filaccie.

FILANTROPÍA. s. f. Amòr del género humá. *Filantropia.* Amor humani generis. *Philantropie.* Filantropia.

FILANTRÓPIC, CA. adj. Lo que pertany á la filantropía. *Filantrópico.* Ad amorem generis humani pertinens. *Philantropique.* Filantropico.

FILAR. v. a. Reduir lo lli, cánam, seda etc. á fil, torcèndlo ab lo tòrn ó altra máquina per medi del fus. *Hilar.* Nere. *Filer.* Filare.

FILAR. Tráurer de sí lo cuc de seda lo bri pera formar lo capòll. Se diu també de las aranyas y altres insectes cuand forman sòs capòlls ó teranyinas. *Hilar.* Filum ducere. *Filer.* Filare.

FILAR PRIM. fr. met. y fam. Discórrer ab sutilesa. *Hilar delgado.* Tenue ducere orationis. Ingeniosè agere. *Réfléchir avec subtilité.* Filar sottile.

VÈTEN AQUÍ UN' ALTRA QUE NO HA FILAT AVUY. loc. met. y fam. ab que s' explica que lo que se diu es un nou despròsit ó impertinencia. *Esa es otra que bien baila.* En novæ tricæ. *Voilà une autre qui se présente pour bien parler.* Altra che non me la aspettava.

FILARMÓNIC, CA. adj. Lo qui es molt aficionad á la música. *Filarmonico.* Musicæ amator. *Philharmonique.* Filarmonico.

FILASSA. s. f. FILADA, en la segona accepció.

FILASSA. Fil que ix gruxud y desigual. *Hilaza.* Filum crassum, inæquale. *Fil qui n' est pas uni.* Filaccia.

DESCUBRIR LA FILASSA. fr. met. y fam. Fer patènt algú lo vici ó defècte que tenia y se ignoraba. *Descubrir la hilaza.* Pravos mores prodere. *Montrer le bout de l' oreille.* Scoprire i suoi vizj.

FILASSES. s. f. pl. ant. DESFILAS.

FILATER. s. m. ant. Lo qui fa filads. *Redero.* Retiarius opifex, retium concinnator. *Qui appartient aux filets.* Chi fa le reti.

FILEMPUA. s. f. Tela mòlt prima com lo cambray, peró mòlt clara. Se broda ab fil ó seda com lo canyamas, y també sèn fan cedassos. *Estopilla.* Stupea tela rarior. *Toile très-claire.* Panno radissimo.

FILÈRA. s. f. Òrde ó formació en línea recta de un número de persònas ó cosas. *Hilera, hila, hilada.* Linea, ordo. *File, rangée.* Fila, filare.

FILÈRA. *Milic.* Línea de soldads lo un desprès del altre. *Hilera.* Ordo. *File, haie.* Fila.

FILÈRA. Instrumènt que usan varios oficials que traballan en mètalls pera fèr los caragols: es de cèr, y en èll estan formadas las roscas del tamany que necessitan. *Terraja.* Fabri ferrarii instrumentum ad metallica torcula conficienda. *Filière.* Filiera, trafila.

DE FILÈRA. mod. adv. DE FILA.

FILET. s. m. dim. de FIL. *Hilito, hilillo hilico, hilete.* Tenue filum. *Petit fil, fil mince.* Filetto.

FILET. En l' arquitectura y arts de adòrno, mèmbre de motllura lo mès delicad, com una faxa ó via llarga y prima. *Filete, liston, listel, listelo.* Supercilium, fasciola. *Filet, listel.* Lista, regolo.

FILET. PERFIL, en las lletras.

FILET. *Naut.* Cab ó cordill regularmènt de sis fils, que se fica ó col·loca en la veina de las velas per estirarlas. *Meollar, pasadera.* Funis ad navigiorum velas extendendas. *Bodenure, bitord.* Funicella attortigliata all' argano.

FILIACIÓ. s. f. Lo apuntamènt que en los regimènts se fa del nom del recluta ó quinto, especificand sa estatura, facciòns y altras senyas. *Filiacion.* Militaris adscriptio qua nomen, ætas, vultus, statura notantur. *Enrôlement.* Arrolamento.

PÈNDRER LAS FILIACIÒNS Á ALGÚ. fr. Apuntar lo nom de algú, especificand sa estatura, facciòns y altras senyas. *Filiar; tomar la filiacion á alguno.* Alicujus nomen et ætatem adscribere. *Écrire le nom et l'âge de quelqu'un.* Scrivere il nome e l'età d' uno.

FILIAL. adj. Lo pertanyènt al fill. *Filial.* Filialis. *Filial.* Filiale.

FILIAR. v. a. PÈNDRER LAS FILIACIÒNS Á ALGÚ.

FILIGRANA. s. f. La obra formada de fils d' or ó plata units y soldads ab mòlta perfecció y delicadesa. *Filigrana.* Auri vel argenti tenuissimis filis opus elaboratum. *Filigrane.* Filigrana.

FILIPENSE. adj. Lo sacerdot de la congregació de S. Felip Neri. *Filipense.* Congregationis sancti Philippi sodalis. *Prêtre de la congrégation de St. Philippe Neri.* Prete di San Filippo.

FILIPETXÍ. s. m. Texid de llana estampad. *Filipichin.* Pannus laneus impressis floribus distinctus. *Espèce de camelot à fleurs.* Panno con fiori stampati.

FILIPÍ, NA. adj. Lo natural de las islas Filipinas, ó lo pertanyènt á èllas. *Filipino.* Ad Philipinas insulas spectans. *Qui est des îles Philippines.* Figlio delle Filippine.

FÍLIS. s. m. Habilitat, gracia y delicadesa en fèr ó dir las cosas pera que iscan ab tòta perfecció. *Filis.* In rebus agendis primor, dexteritas. *Habileté, gentillesse, grâce.* Grazia, facilità, destrezza.

NO ESTÁ DE FÍLIS. expr. fam. ab que se denota que alguna persona está disgustada y de mal humòr. *No está con sus alfileres; no está gracia en casa; no está de gracia; no está para gracias.* Injucundus, insuavis est. *Il n'est pas de bonne humeur.* Esser di cattivo umore.

FILOJA. s. f. Filad de fil, seda ó cotó, de mallas mès ó ménos pètitas, que fan las donas pera varios usos. *Red.* Reticulum. *Filet.* Rete.

FILÓLOG. s. m. FILÓLOGO.

FILOLOGÍA. s. f. Ciencia composta y adornada de la gramática, retórica, historia, poesía, antiguitats, interpretació de autòrs, y generalmènt de la crítica, ab especulació general de tòtas las demès ciencias. *Filología, filológica.* Philologia. *Philologie.* Filologia.

FILOLÓGIC, CA. adj. Lo que toca ó pertany á la filología. *Filológico.* Ad philologiam pertinens. *Philologique.* Filologico.

FILÓLOGO. s. m. Lo qui estudia ó profèssa la filología. *Filólogo.* Philologus. *Philologue.* Filologo.

FILÒSA. s. f. Bastó de uns cuatre pams de llarg, que tè en un extrèm un cap ovalad fèt de canyas ó vímets, ahont posan las donas la encerròsada que se ha de filar. *Rueca.* Colus. *Quenouille.* Rocca.

FILOSADA. s. f. ENCERRÒSADA.

FILOSOF. s. m. ant. FILOSOP.

FILOSOFAR. v. a. Examinar alguna cosa com filosop ó ponderarla ab rahòns filosóficas. *Filosofar*. Philosophari. *Philosopher*. Filosofare.

FILOSOFÍA. s. f. Ciencia que tracta de la essencia, propietats, causas y efèctes de las cosas naturals. *Filosofía*. Philosophia. *Philosophie*. Filosofia.

FILOSOFÍA MORAL. La ciencia que tracta de la bondad y malicia de las acciòns humanas, y explica la naturalesa de las virtuts y vicis. *Filosofía moral*. Philosophia moralis. *Morale*. Morale.

FILOSÓFIC, CA. adj. Lo que toca á la filosofía. *Filosófico, filósofo*. Philosophicus. *Philosophique*. Filosofico.

FILOSÓFICAMENT. adv. mod. Ab filosofía. *Filosóficamente*. Philosophicè. *Philosophiquement*. Filosoficamente.

FILOSOP. s. m. Lo qui estudia, profèssa ó sab la filosofía. *Filósofo*. Philosophus. *Philosophe*. Filosofo.

FILOSOP. L' home virtuòs y austèr que viu retirad, y futg de las distracciòns ó concurrencias. *Filósofo*. Severioris vitæ homo. *Philosophe*. Filosofo.

FILTRACIÓ. s. f. L' acció de filtrar ó filtrarse. *Filtracion*. Liquidi intra solidum percolatio. *Filtration*. Filtrazione, filtro.

FILTRAR. v. a. Fèr que un cos líquid passe per altre sólido. *Filtrar*. Transfundere, percolare. *Filtrer*. Feltrare, colare.

FILTRAR. v. n. TRASPUAR. Se usa també com recíproc.

FILTRE. s. m. La mánega, drap ó altra cosa ab que los apotecaris còlan los líquids. *Filtro*. Pannus quo pharmacopolæ liquores et medicamenta percolant. *Filtre*. Filtro, feltro.

FILL, LLA. s. m. y f. Lo engendrad de mascle y femèlla respecte de sòs pares. *Hijo, hija*. Filius, filia. *Fils, fille, enfant*. Figlio, figlia, figliuolo.

FILL. met. Cualsevol persòna respècte del règne, provincia ó poble de que es natural. *Hijo*. In territorio natus. *Natif*. Nativo, natio.

FILL. met. Lo qui ha pres lo hábit de religiòs respècte al patriarca fundadòr de sòn òrde, y al convènt ahònt lo prengué. *Hijo*. Religiosæ domus filius. *Religieux d'un couvent*. Monaco.

FILL. met. Cualsevol obra ó producto del ingeni. *Hijo*. Opus ingenii, mentis. *Ouvrage, production de l' esprit*. Opera, produzione.

FILL. Nom que se sol donar al gendre y á la nora respècte dels sogres. *Hijo*. Gener, nurus. *Gendre, bru*. Genero.

FILL. expr. de carinyo que se sol dir á las persònas estimadas. *Hijo*. Filius, dilectus. *Fils*. Figlio.

FILL ADOPTIU. Lo qui ho es per adopció. Se usa també en sentit místic. *Hijo adoptivo*. Filius adoptivus. *Fils adoptif*. Figlio adottivo.

FILL CUART. Lo fill que nasqué en cuart lloc. *Hijo cuartogénito*. Filius quarto loco natus. *Fils qui est né en quatrième lieu*. Quarto figlio.

FILL DE CONFESSIÓ. Cualsevol persòna respècte del confessòr que tè elegid per directòr de sa conciencia. *Hijo de confesion, hijo espiritual*. Illius sacerdotis filius dictus cui peccata sua confiteri solet. *Fils spirituel*. Figlio spirituale.

FILL DE COSÍ GERMÁ. *Primo segundo*. Consobrinorum filius. *Cousin issu de germain*. Cugino secondo.

FILL DE DÈU. *Teol*. Lo Verb etern engendrad per sòn Pare. *Hijo de Dios*. Verbum, Filius Dei unigenitus. *Verbe*. Verbo.

FILL DE DÈU. En sentit místic se anomena axí lo just ó lo qui está en gracia. *Hijo de Dios*. Justus. *Le juste, enfant de Dieu*. Giusto.

FILL DE FAMILIA. Lo qui está sènse pèndre estad y bax la patria potestat. *Hijo de familia*. Filius familias. *Fils de famille*. Figlio di famiglia.

FILL DE FAMILIAS. FILL DE FAMILIA.

FILL DE FORTUNA. FILL DE VENTURA.

FILL DE PARE Ó MARE. expr. fam. ab que denota que algú tè la matèxa fisonomía ó inclinaciòns y costums que sòn pare ó sa mare. *Hijo de su padre ó de su madre; hijo de padre ó madre*. Filius patri vel matri similis. *Enfant qui ressemble à son père ou à sa mère*. Figlio che rassomiglia al padre o alla madre.

FILL DE TA MARE. expr. que se usa ab un poc de vivesa per anomenar á algú bastard ó fill de puta. *Hijo de su madre*. Filius nothus. *Bâtard, fils de p...* Figlio di cento albumi.

FILL DE VENTURA. Lo nad fora de llegítim matrimoni. *Hijo de gracia, hijo habido en buena guerra*. Non ex legitimo

trimonio natus. *Enfant bâtard.* Bastardo.

FILL DEL DIABLE. Lo qui es astut y travès. *Hijo del diablo.* Perspicax, irrequietus. *Homme inquiet, vif, turbulent.* Commettimale.

FILL DEL HOME. En sentit verdadèr se anomena axí Jesucrist, perqué sènd verdadèr Dèu, se fèu verdadèr home, descendènt de homes. *Hijo del hombre.* Jesus Christus. *Le fils de l'homme.* Figliuolo dell' uomo.

FILL ESPIRITUAL. FILL DE CONFESSIÓ.

FILL ESPURI. FILL IL-LEGÍTIM.

FILL ÈTS, PARE SERÁS, CUAL FARÁS TAL TROBARÁS. ref. FILL ÈTS, PARE SERÁS, TAL FARÁS TAL TROBARÁS.

FILL ÈTS, PARE SERÁS, TAL FARÁS TAL TROBARÁS. ref. que ensenya que com los fills tracten á sòs pares, serán tractads èlls cuand ho sian. *Hijo fuiste, padre serás, cual hiciste tal habrás.* Quæ intuleris patri genitor stipendia sumes. *Tel fut fils, qui devient père; ce qu'il fit, on lui a fait.* Chi male farà, lo troverà.

FILL EXTERN. Se dòna èst nom als fills nads desprès del primogénit. *Segundon.* Filius post primogenitum genitus. *Cadet.* Cadetto.

FILL IL-LEGÍTIM. Lo procread fora de llegítim matrimoni, y de pares que no podian contráurerlo cuand lo tinguéren. *Hijo bastardo, hijo espurio, hijo mancillado.* Filius illegitimus. *Enfant bâtard.* Bastardo.

FILL LLEGÍTIM. Lo nad de llegítim matrimoni. *Hijo legítimo.* Filius ex legitimo matrimonio susceptus. *Fils légitime.* Figlio legittimo.

FILL NATURAL. Lo procread de dona soltèra y de pare llibre que podian casarse al tèmps de tenirlo. *Hijo natural.* Filius extra matrimonium susceptus. *Fils naturel.* Figlio naturale.

FILL PÓSTUMO. Lo qui nax desprès de la mort de sòn pare. *Hijo póstumo.* Filius posthumus. *Fils posthume.* Figlio postumo.

FILL SEGÒN. Lo fill nad desprès del primogénit. *Segundon, hijo segundogénito.* Secundogenitus. *Cadet.* Cadetto.

FILLA ABANS DEL PARE. Planta. POTA DE CABALL.

FILLS DE DÈU. expr. de admiració ó estranyesa. *Hijo de Dios.* Proh Deus! *Oh bon Dieu!* Oh Dio.

FILLS DE MÒLTAS MARES Ó DE TANTAS MARES. expr. ab que se sol manifestar la diversitat de genis y costums èntre mòlts de una matèxa comunitat. *Hijos de muchas madres ó de tantas madres.* Multorum hominum mores. *C'est la cour du roi Pétau.* Ognuno la fa da padrone.

CADA HU ES FILL DE SAS OBRAS. ref. ab que se denota que la conducta ó modo de obrar de una persòna lo dòna millòr á conéxer que las noticias de sòn naxemènt ó lliuatge. *Cada uno es hijo de sus obras.* Virtute decet, non sanguine niti. *C'est à ses actions plus qu'à sa naissance qu'on connaît un homme.* Ognuno merita secondo la sua condotta.

DESPRÈS QUE HEM CASAD, Ó DESPRÈS DE CASADA LA FILLA IXEN LOS GENDRES. ref. que repren á aquells que no habend volgud remediar abans los traballs de algú, desprès que per altre costat se han remediad, acuden ab ofertas y mostras de desitj de remediarlos. *Á la hija casada sálennos yernos.* Post restitutam valetudinem ecce medicus. *Á fille mariée, il ne manque pas de marieurs.* Quando la figlia è maritata vengono i paraninfi.

FÈR UN FILL MATXO. fr. fam. FÈR UN FLAC SERVEY.

QUI TÈ FILLS AL COSTAT, NO MORIRÁ (Ó NO MOR) ENFITAD. ref. ab que se denota lo gran amòr dels pares, que mòltas vegadas se privan de lo que necessitan, y se ho trauen de la bòca pera donarho á sòs fills. *Quien tiene hijos al lado, no morirá (ó no muere) ahitado.* Plurima cui soboles nunquam satur ille peribit. *Père qui a fils à son côté, ne meurt pas alité.* Chi ha figli allato non morirà satollo.

RECONÈXER PER FILL. fr. Declarar á un per tal en lo testamènt ó fora de èll. *Reconocer por hijo.* Filium agnoscere, advocare. *Reconnaître, avouer pour son fils.* Riconoscere per figlio.

SER FILL DE PARE. fr. fam. Semblarse al pare en las facciòns ó costums. *Padrear.* Patrissare. *Ressembler à son père.* Rassomigliare al padre.

FILLAR. v. a. ant. PARIR.

FILLASTRE, TRA. s. m. y f. Fill ó filla que porta cualsevol dels casads al nou matrimoni. *Hijastro, entenado, alnado: hijastra, entenada, alnada.* Privignus, privigna. *Beau-fils, belle-fille.* Figliastro, figliastra.

FILLET, TA. s. m. y f. dim. de FILL. *Hi-*

jillo, hijito, hijico, hijuelo. Filiolus. *Petit fils, petit mignon.* Figliuolino.

FILLÓ, NA. s. m. y f. dim. de FILL. FILLET.

FILLOL, LA. s. m. y f. Cualsevol persòna respècte del subgècte que li ha estad padrí de batejar. *Ahijado.* È sacro fonte susceptus: filius lustricus. *Filleul.* Figlioccio.

FILLOL. Plansó, rebròt. *Hijo, pimpollo.* Germen. *Revenue.* Germoglio.

FILLOLA. s. f. Matalas pètit y prim que se posa èntre los altres del llit pera majòr comoditat. *Hijuela.* Culcitula. *Petit matelas.* Coltroncino.

FINAL. adj. Lo que acaba, conclou ó perfecciòna alguna cosa. *Final.* Finalis. *Final.* Finale.

FINAL. CAUSA FINAL.

FINAL. s. m. Lo fi y remato de alguna cosa. *Final.* Finus, terminus. *Fin, extrémité.* Fine, termino.

FINALS. pl. Las últimas síl-labas de las dicciòns, per lo que mira á las règlas que dòna la prosodia de sa cuantitat, ó al accènt que las correspon en la escriptura. *Últimos.* Ultimæ syllabæ. *Finales.* Finali.

FINALISAR. v. a. Conclóurer ó donar fi á alguna cosa. *Finalizar.* Finem imponere. *Finir, terminer.* Finire, terminare.

FINALMÈNT. adv. mod. Últimamènt, en conclusió. *Finalmente.* Deniquè, postremò, tandem. *Finalement, en fin.* Finalmente, infine.

FINAMENT. s. m. ant. FI, CONCLUSIÓ.

FINAMENT. adv. mod. Ab finura ó delicadesa. *Finamente.* Apprimè. *Délicatement.* Finamente, delicatamente.

FINAR. v. a. ant. ACABAR.

FINAR. v. n. Morir. *Finar.* Obire. *Mourir.* Morire, finire.

FINCA. s. f. Heretat ó possessió en que algú tè dret de cobrar sa rènda ó alguna cantitat determinada. *Finca.* Fundus. *Assiette.* Possessione, fondo.

FINESA. s. f. Acció ó ditxo àb que se dòna á enténdrer lo amòr y benevolencia que se tè á altre. *Fineza.* Amoris signum. *Caresse.* Detto cortese, carezza.

FINESA. Activitat y empenyo amistòs á favòr de algú. *Fineza.* Diligens et officiosa benevolentia. *Manière obligeante.* Cortesia, pulitezza.

FINESA. Pètita dádiva per expressió de carinyo. *Finèza.* Benevolentiæ pignus. *Cadeau, présent, don.* Mancia, rigalo, dono.

FINÈSTRA. s. f. La òbertura que artificiosamènt dèxa lo arquitecto en la pared del edifici pera donarli llum y que èntre lo vènt. *Ventana.* Fenestra. *Fenêtre.* Finestra.

FINÈSTRA. La porta ab que se tanca. *Ventana.* Fenestræ valva. *Fenêtre.* Finestra.

FINÈSTRAS. pl. Lo número ó serie de finèstras en un edifici. *Ventanaje.* Fenestrarum series. *Fenêtrage.* Finestrato.

FINESTRÈRA. adj. que se aplica á la dona que frecuentmènt s'está á la finèstra. *Ventanera.* Fenestrâ frequens. *Qui est toujours à la fenêtre.* Chi è sempre alla finestra.

FINÈSTRETA. s. f. dim. de FINÈSTRA. *Ventanilla, ventanica.* Fenestella. *Petite fenêtre.* Finestretta.

FINESTRÓ. s. m. Cada una de las portas que hi ha en las finèstras, balcòns, etc. *Postigo, ventanillo, ventanico.* Fenestella. *Volet.* Imposta.

FINET, TA. adj. dim. de FI. *Finito.*

FINGID, DA. adj. Lo qui aparènta lo que no es, ó lo contrari del que es. *Fingido, ficto.* Simulatus, fictosus. *Feint.* Finto.

FINGIDAMÈNT. adv. mod. Ab fingiment, simulació ó engany. *Fingidamente.* Fictè. *Avec feinte.* Fintamente.

FINGIDÒR. s. m. Lo qui fingex. *Fingidor.* Simulator. *Celui qui feint.* Fingitore.

FINGIMÈNT. s. m. Simulació, engany y apariencia ab que se intènta fèr que una cosa semble diversa de lo que es. *Fingimiento.* Simulatio. *Feinte.* Fingimento.

FINGIR. v. a. Contrafèr alguna cosa. [illegible] la semblar lo que no es. *Fingir.* Fingere. *Feindre, déguiser.* Fingere, simulare.

FINGIR. Idear, imaginar lo que no hi ha. *Fingir.* Fingere. *Inventer, feindre*, [illegible] *trouver.* Simulare, fingere, inventare.

FINIMENT. s. m. ant. FI, CONCLUSIÓ.

FINIR. v. a. Conclóurer, acabar alguna cosa. *Fenecer.* Finire, absolvere. *Finir, achever, terminer, mettre fin.* Finire, terminare.

FINIR. v. n. Acabarse, tenir fi alguna cosa. *Fenecer.* Finire. *Rendre fin, se terminer.* Finirsi, terminarsi.

FINIR. ant. Morir. *Fenecer.* Mori. *Mourir, finir, décéder.* Mancare, morire.

FINÍSSIM, MA. adj. sup. de FI. *Finísimo.* Purissimus, egregius, valdè levis. *Très-fin.* Finissimo.

FINIT, TA. adj. Lo que tè fi ó tèrme. *Finito*. Finitus. *Fini, limité*. Finito.

FINÍTIM, MA. adj. Confinant. *Finitimo*. Finitimus. *Limitrophe, voisin*. Finitimo. confinante.

FINOR. s. f. FINURA.

FINS. prep. que servex pera expressar lo tèrme de llocs, acciòns y cantitats continuas ó discrètas. *Hasta*. Usque. *Jusque, jusqu'à*. Fino a.

FINS. Se usa com conjuncció compulsiva, y llavors servex pera exagerar ó ponderar alguna cosa, y equival á TAMBÈ. *Hasta*. Etiam, nec non. *Même, aussi*. Fino, anche, pure.

FINTA. s. f. Especie de tribut que se pagaba al príncep dels fruits de la hisènda de cada súbdit cuand ocurria alguna grave necessitat. *Finta*. Vectigal raró exigendum. *Tribut*. Tributo.

FINURA. s. f. Puresa y bondad de alguna cosa en sa línea. *Fineza*. Puritas. *Bonté, pureté, perfection*. Finezza, squisitezza.

FINURA. Primòr, delicadesa. *Finura*. Subtilitas, puritas. *Finesse, délicatesse*. Finezza, delicatezza.

FIRA. s. f. La concurrencia de mercadèrs y negociants á un lloc en dias senyalads pera véndrer, comprar y cambiar robas, bestiar, fruits, etc. *Feria*. Nundinæ. *Foire*. Fiera.

FIRA. MERCAD, lo lloc públic, etc.

FIRA. Lo comprad en èlla. *Ferias*. Nundinaria merces. *Foire*. Fiera.

CADA HU PARLA DE LA FIRA SEGÒNS LI VA EN ÈLLA. ref. que denota que cada hu parla de las cosas segòns lo profit ó dany que ne ha trèt de èllas. *Cada uno cuenta de la feria como le va en ella*. Lucrum quisque suum prout nundinat ipse recenset. *Chacun parle des affaires selon leur issure*. Ognuno parla delle cose come gli hanno piaciuto.

FIRAL. s. m. MERCADAL, MERCAD.

FIRAR. v. a. Regalar á algú cosas de fira. *Feriar, dar ferias*. Nundinaria munuscula largiri. *Payer la foire à quelqu'un*. Dar la mancia.

FIRARSE. v. r. Comprar cosas de fira. *Feriarse*. Nundinare, nundinari. *Acheter foire*. Comperare qualche cosa nella fiera.

FIRMA. s. f. Nom de fonts y nom de casa, ó títol ab rúbrica, que se posa de ma propia al fi de un documènt públic ó privad. Se diu mitja FIRMA cuand sols se posa lo nom de casa ab la rúbrica. *Firma*. Nominis aut cognominis adscriptio. *Seing, signature*. Firma, soscrizione.

FIRMA EN BLANC. La que se dòna á altre dèxand vuid en lo papèr pera que puga escríurer alló en que han convingud ó lo que vulla. *Firma en blanco*. Chartæ nondum scriptæ adscriptum nomen et signum. *Blanc-seing, blanc signé*. Carta bianca.

DONAR Ó DÈXAR FIRMA EN BLANC. fr. Posar un sa firma en un papèr que no está escrit pera que altre pose en èll lo convingud. *Firmar en blanco*. Chartam obsignare et alterius fidei scribendam credere. *Donner son blanc-seing*. Dar carta bianca.

DONAR FIRMA EN BLANC. fr. met. y fam. Donar facultats á algú pera que obre ab tòta llibertat en un negoci. *Dar firma en blanco*. Rei summam alicui concredere. *Donner son blanc-seing*. Dar carta bianca.

FIRMAMÈNT. s. m. Lo cel en que se suposa que se troban las estrèllas fixas. *Firmamento*. Firmamentum. *Firmament*. Fermamento.

FIRMAMÈNT. adv. mod. FERMAMÈNT.

FIRMAR. v. a. Posar la firma. *Firmar*. Obsignare, subscribere. *Signer, souscrire, soussigner*. Firmare, sottoscrivere.

FIRMAR. v. r. Usar algú de sa firma. *Firmarse*. Subscribere, obsignare. *Se souscrire*. Sottoscriversi.

FIRMESA. s. f. FERMESA.

FIRMÍSSIM, MA. adj. sup. de FERM. *Firmísimo*. Firmissimus, constantissimus. *Très-ferme*. Fermissimo, sodissimo.

FISC. s. m. Tresor de rèy ó príncep. *Fisco*. Fiscus. *Fisc*. Fisco.

FISCAL. adj. Lo pertanyènt al fisc ó al ofici del fiscal. *Fiscal*. Fiscalis. *Fiscal*. Appartenente al fisco.

FISCAL. s. m. Lo ministre encarregad de promóurer los interessos del fisc. *Fiscal*. Fisci procurator. *Procureur fiscal, avocat fiscal, procureur du roi*. Fiscale.

FISCAL. met. Lo qui indica ó sindica las acciòns de altre. *Fiscal*. Accusator. *Celui qui reproche*. Accusatore, rimproveratore.

FISCAL CIVIL Ó DEL CIVIL. Lo ministre particularmènt destinad pera promóurer los

interessos ó drets civils. *Fiscal civil ó de lo civil.* Rei civilis procurator. *Procureur fiscal du civil.* Fiscale civile.

FISCAL CRIMINAL. Lo ministre destinad pera promóurer la observancia de las llèys que tractan de delictes y penas. *Fiscal criminal.* Rei criminalis procurator. *Procureur fiscal du crime.* Fiscale criminale.

FISCALÍA. s. f. L' ofici ó empleo de fiscal. *Fiscalía.* Fisci procuratoris munus. *Emploi de procureur fiscal.* Uffizio del fiscale.

FISCALISAR. v. a. Fèr l' ofici de fiscal. *Fiscalizar.* Fisci procuratorem agere. *Exercer les fonctions de procureur fiscal.* Fiscaleggiare.

FISCALISAR. met. Criticar y sindicar las accións ú obras de altre. *Fiscalizar.* Accusare, redarguere. *Critiquer, censurer.* Criticare, rimproverare.

FÍSIC, CA. adj. Lo que pertany á la física. *Físico.* Physicus. *Physique.* Fisico.

FÍSIC. Natural, rèal, existènt. *Físico.* Physicus. *Physique, réel, naturel.* Fisico, naturale.

FÍSIC. s. m. Lo qui profèssa la física. *Físico.* Physicæ professor. *Physicien.* Fisico.

FÍSIC. Lo professòr de medicina. *Físico.* Medicus. *Médecin.* Medico, fisico.

FÍSICA. s. f. La ciencia que explica la naturalesa y propietats dels cossos. *Física.* Physica. *Physique.* Fisica.

FÍSICAMÈNT. adv. mod. De un modo corresponènt á la naturalesa dels cossos. *Físicamente.* Physicè. *Physiquement.* Fisicamente.

FISIOLOGÍA. s. f. *Med.* Tractad del cos humá en estad de salud. *Fisiologia.* Physiologia. *Physiologie.* Fisiologia.

FISONOMÍA. s. f. Lo aspècte particular de la cara de una persòna, que resulta de la varia combinació de sas facciòns. *Fisonomía.* Vultus, facies. *Physionomie.* Fisonomia.

FISONÓMIC, CA. adj. Lo que pertany á la fisonomía. *Fisonómico.* Physionomicus. *Qui appartient à la physionomie.* Fisonomico.

FISONOMISTA. s. m. Lo qui se dedica á fèr estudi de la fisonomía. *Fisonomista, fisonónomo.* Physiognomon. *Physionomiste.* Fisionomista.

FISTÓ. s. m. Brodad de cadeneta que fan las donas en las boras dels mocadòrs y altras feinas. *Feston.* Encarpi acu picti. *Points de chaînette.* Punto di catenetta.

FÍSTOLA. s. f. FÍSTULA.

FÍSTULA. s. f. *Cir.* Llaga pètita, fonda y callòsa. *Fístola, fístula.* Ulcusculum callosum et altum. *Espèce d'ulcère.* Fistola.

MIRAR DE FIT Á FIT. fr. Fixar la vista en algun objècte sèns apartarla de èl. *Mirar de hito en hito.* Intentis oculis intueri. *Regarder fixement.* Mirar fisso.

FITA. s. f. La senyal que se posa pera dividir los tèrmes, límits y camins. *Mojon, hito, hita.* Limes, lapis limitaris. *Borne.* Limite.

FITACIÓ. s. f. L' acció de fitar. *Amojonamiento, mojonacion.* Limitatio, terminatio. *Abornement, bornage.* Lo piantare i termini ne' terreni.

FITADÒR. s. m. Lo qui fita. *Amojonador.* Finitor, metator. *Celui qui plante des bornes.* Chi pianta i termini ne' terreni.

FITAR. v. a. Senyalar ab fitas los tèrmes ó límits de alguna heretat ó terra. *Amojonar, mojonar.* Terminare, finire, limites figere. *Aborner, borner.* Porre limiti, i termini.

FITJA. s. f. Pèssa pètita de marfil, fusta, os, etc., que servex pera senyalar los tantos que se guanyan en lo jog. *Ficha.* Tessera nummaria in chartarum lusu. *Jeton.* Segni, brincoli.

FITÒRA. s. f. Instrumènt de ferro de tres puntas, que servex pera pescar. *Fisga.* Tridens, fuscina, harpago. *Harpon à trois pointes.* Rampone, delfiniera.

PESCAR AB FITÒRA. fr. *Fisgar.* Harpagone piscari. *Prendre les poissons avec le harpon.* Pescare con delfiniera.

FIXACIÓ. s. f. Lo acte de fixar. *Fijacion.* Figendi actus. *Fixation.* Fissazione.

FIXAMÈNT. adv. mod. Ab seguretat y fermesa. *Fijamente.* Firmiter, certè. *Fixement.* Fissamente.

FIXAMÈNT. Atentamènt. *Fijamente.* Attentè. *Attentivement.* Fissamente, attentamente.

FIXAR. v. a. Ficar, clavar, assegurar alguna cosa en altra. *Fijar.* Figere. Firmare. *Ficher.* Fissare, conficcare.

FIXAR. *Quim.* Fèr que estigan fixas y quietas las partículas volátils de un mixt, y detenirlas pera que no s'evapòren, per medi de repetidas destil-laciòns, ó mesclant alguna altra cosa que tinga virtut pera detenirlas ó fixarlas. *Fijar.* Figere, detinere. *Fixer.* Fissare.

...ifar. met. Establir ó determinar las ideas acerca de un objècte, que abans no estaban generalmènt determinadas, ó estaban exposadas á controversia. *Fijar.* Stabilire, statuere. *Fixer.* Fissare, stabilire.

...farse. v. r. Detenirse y permanéxer alguna cosa en algun sitì ó paratge; com lo dolòr en un bras, la idea en la imaginació. *Fijarse.* Figi, permanere. *Se fixer, s'arrêter.* Fissarsi.

...IXO, XA. adj. Ferm, segur, cert. *Fijo.* Fixus, firmus. *Ferme, assuré, certain.* Fermo, fisso, sodo.

...xo. Lo que permanex sèmpre sèns mudansa; com dia fixo, sou fixo. *Fijo.* Stabilis, certus. *Fixe, stable.* Fisso, stabile.

FL.

...AC, CA. adj. Magre. *Flaco.* Macer. *Maigre.* Magro.

...ac. Débil, falto de forsas. *Flaco, feble.* Debilis, languidus. *Faible, languissant.* Debole, languente.

...c. met. Frágil, qui cau fácilmènt en algun defècte. *Flaco.* Fragilis. *Faible, fragile.* Labile.

... met. Parland de cosas immaterials, débil, sènse forsa; com flac argumènt, flaca rahó. *Flaco.* Debilis. *Faible, sans force.* Debole, fievole.

... Se diu del vi que no tè mòlta fortasa ó vigòr. *Flojo.* Tenuis. *Faible, plat.* ...iacco, frale.

...CA. s. f. Lo defècte moral, ó l'afició ...edominant de un individuo. *Flaco.* ...fectus, imbecillitas. *Faible.* Debole.

...CAMÈNT. adv. mod. Débilmènt. *Flacamente.* Debiliter. *Faiblement.* Fie...olmente.

...GÈLL. s. m. ant. assot, en la primèra accepció.

...ell. met. assot, en la tercèra accepció.

...GELLACIÓ. s. f. ant. assotamènt.

...GELLAR. v. a. ant. assotar.

...HÓ. s. m. L'home gras, fresc y rotj. *...nflon, frescachon.* Pinguis, obessus. *...omme gras, replet, et frais de visage.* ...atto, schiacciato.

...RA. s. f. Olòr. *Olor.* Odor. *Odeur.* ...ore, fraganza.

...RAR. v. a. Olòrar ab cuidado y fre...entmènt, y buscar per medi del ol... alguna cosa. *Oliscar, husmear.*

Odorari. *Flairer.* Fiutare, annasare, odorare.

FLAISÀ. s. m. Aucèll. faisà.

FLAM. s. m. flama, flamarada.

flam. Especie de brasèr alt, fixo sòbre un peu dret, en que s'encènen algunas materias que fassan flama. *Hachon.* Ignitabuli genus. *Sorte de brasier.* Sorta di bracciere.

flam. Especie de mènjar compost de farina, llèt, ous y sucre, tòt pres y torrad per tòtas parts. *Flaon.* Lactea placenta saccharo ovisque confecta. *Flan.* Spezie di torta.

FLAMA. s. f. La part mès sutil del fog que se axèca en figura piramidal. *Llama.* Flamma. *Flamme.* Fiamma.

FLAMANT. adj. Nou. *Flamante.* Recens. *Neuf.* Nuovo.

flamant. *Poèt.* Lo que despedex flamas. *Flamigero.* Flammiger. *Flamboyant.* Fiammeggiante.

FLAMARADA. s. f. La flama que se axèca del fog y se apaga prèmpte. *Llamarada.* Subita flamma. *Flamme qui s'élève et s'éteint sur-le-champ.* Fiammella.

flamarada. met. Ardòr repentí y momèntáneo de la cara. *Llamarada, soflama.* Subitus in ore rubor. *Feu rouge qui monte au visage.* Rossore.

FLAMEJANT. adj. Lo que despedex flamas. *Flamante.* Flammiger. *Enflammé.* Fiammifero.

FLAMEJAR. v. n. Despedir flamas. *Arrojar llamas.* Flammigo, flammigero. *Jeter des flammes.* Fiammeggiare.

FLAMENC, CA. adj. Lo natural de Flandes, y lo que pertany als estads de èst nom. *Flamenco.* Belga, belgicus. *Flamand.* Belga.

flamenc. s. m. Aucèll un poc mès gros que la cigònya; tè lo coll y los peus mòlt llargs, lo cap pètit, llargarud y ab mònyo, lo bèc de unas cinc pòlsadas de llarg, cubert de una pelleta rojenca, la esquena y las cubertas de las alas de colòr de fog mòlt bonic, lo demès blanc, y lo pit posteriòr mòlt pètit. *Flamenco.* Phœnicopterus. *Flamand, phénicoptère.* Fenicotero.

FLÀMULA. s. f. Bandèra pètita, llarga, estreta y partida en dòs puntas al extrèm, que comunmènt se usa per adòrno cuand s'empavessan los barcos. *Flámula.* Flammula. *Flamme.* Fiamma, banderuola.

FLANC. s. m. La part del baluart que fa ángul entrant ab la cortina. *Flanco, través*. Propugnaculi latus. *Flanc*. Fianco.

FLANC. *Milic*. Lo costat de algun cos de tròpa. *Flanco*. Latus militaris turmæ. *Flanc*. Fianco.

FLANQUEJAR. v. n. Debilitarse, anar perdènd la forsa. *Flaquear*. Vacillare. *Faiblir*. Affralirsi.

FLAQUEJAR. Faltar lo ánimo. *Flaquear*. Cadere animo. *Faiblir*. Affievolirsi.

FLAQUEJAR. Desistir del empenyo ab que se habia comensad alguna cosa. *Flaquear*. Cedere. *Se relâcher*. Desistere, cedere.

FLAQUESA. s. f. Magresa. *Flaqueza*. Macies. *Maigreur*. Magrezza.

FLAQUESA. met. Debilitat, falta de vigòr y forsas. *Flaqueza*. Debilitas. *Faiblesse*. Debolezza, fralezza.

FLAQUESA. met. Fragilitat, ó l'acció defectuòsa comesa per debilitat, especialmènt de la carn. *Flaqueza*. Fragilitas. *Faiblesse, fragilité*. Fragilità.

FLAQUESA DE VENTRELL. Debilitat de ventrell. *Flaqueza de estómago*. Stomachi debilitas. *Faiblesse d'estomac*. Debolezza di stomaco.

FLAQUÍSSIM, MA. adj. sup. de FLAC. *Flaquísimo*. Debilissimus. *Très-faible*. Debolissimo.

FLASCO. s. m. Eina fèta regularmènt de banya en que se porta la pólvora pera carregar la escopeta. *Frasco*. Pulveris pyrii theca. *Poire*. Fiasca.

FLASSADA. s. f. Texid de llana atapaid y pelud, que servex per abrigarse en lo llit. *Manta, frazada, frezada*. Lodix, stragulum. *Couverture de lit à longs poils*. Coperta di lana.

FLASSADETA. s. f. dim. de FLASSADA. *Frazadilla*. Parvum stragulum. *Petite couverture de lit*. Copertina di lana.

FLASTOMADOR. s. m. ant. BLASFEMADÒR.

FLASTOMAR. v. n. ant. BLASFEMAR.

FLASTOMÍA. s. f. ant. BLASFEMIA.

FLATO. s. m. Aire detingud en alguna part del cos humá, que causa incomoditat. *Flato*. Aer in corpore detentus vel compressus, flatus. *Flatuosité, flatulence*. Flatuosità.

FLATO. VENTOSITAT.

FLATÒS, A. adj. Lo que fa flatos. *Flatulento, ventoso*. Flatus ciens. *Venteux*. Flatuoso.

FLATULÈNT, TA. adj. FLATÒS.

FLAUT. s. m. ant. FLAUTA.

FLAUTA. s. f. Instrumènt músic de vènt en fòrma de canó vuid ab varios forats en sa llargaria pera formar los diversos tons, tapandlos ó destapandlos. *Flauta, tibia*. Fistula, tibia. *Flûte*. Flauto.

FLAUTA. En las orgas lo canó que fa un so semblant al de la flauta. *Flauta*. Organi fistula. *Tuyau d'orgue*. Tubo d'organo.

FLAUTA DÒLSA. La que tè un bocadillo en la part superiòr pera introduir lo aire y formar la so. *Flauta dulce*. Blanda tibia. *Flûte douce, flûte à bec*. Flauto dolce.

FLAUTA TRAVESSÈRA. La que tè la part superiòr tapada, y reb lo aire per un forad, per lo que se aplica á la bòca de travès, pera tocarla. *Flauta travesera*. Fistula transversa. *Flûte traversière, flûte allemande*. Flauto traverso.

FLAUTAT. s. m. Un dels registres de la orga compost de canòns que fan un so semblant al de las flautas. *Flautado*. Organi musici fistularum complexus. *Jeu de flûtes*. Tasto d' organo.

FLAUTÈR. s. m. Lo artífice que fa flautas. *Flautero*. Tibiarum artifex. *Facteur de flûte*. Chi fa i flauti.

FLAUTÍ. s. m. Flauta pètita que forma un so agud. *Pito*. Fistula acutum sonum edens. *Flageolet*. Zufolo.

FLAUTISTA. s. m. Tocadòr de flauta. *Flautista*. Tibicen. *Joueur de flûte, flûteur*. Sonatore di flauto.

FLAYSANT. s. m. ant. Aucèll. FAISÀ.

FLECA. s. f. Lo siti ó casa ahònt se fa y ven lo pa. *Panaderia*. Pistrinum. *Boulangerie, boutique de boulanger*. Forno.

FLEGMA. s. f. ant. PLEUMA.

FLEGMÁTIC, CA. adj. ant. PLEUMÁTIC.

FLEIXA. s. f. ant. ESTACA.

FLEQUÈR, RA. s. m. y f. Lo qui tè per ofici fèr y véndrer pa. *Panadero*. Panificus, pistor. *Boulanger*. Fornaio, panattiere.

FLEQUERA. s. f. ant. FLECA.

FLESCA. s. f. En las fábricas ó forns de vidre es un canó de ferro com lo de una escopeta, ab que se trau lo vidre del fòrn, y se posa sòbre lo marbre ó llosa de ferro pera traballarlo y fèr en èll las pèssas. *Puntel*. Ferreus tubus ad vitrum è fornace educendum. *Tube de fer*. Canna, tubo di ferro.

FLET. s. m. NÓLIT.

FLETAR. v. a. Llogar la nau ó alguna part de èlla pera conduir mercaderías

Fletar. Navem conducere. *Fréter, affréter, noliser.* Noleggiare.

FLÈTXA. s. f. Sageta. *Flecha.* Sagitta. *Flèche.* Freccia.

FLÈTXA. La que se fa de un tros de bastó ó sarmènt ab papèr en lo un cap, y una punta en lo altre, per clavar en alguna porta, etc. *Rehilete, garapullo, repullo.* Sagitta pinnata. *Petite flèche garnie de papier.* Freccia guarnita di carta.

FLÈTXA. met. La paraula picant ó altra cosa que dòna pena. *Flecha.* Spiculum. *Trait perçant.* Sprone.

FLETXAR. v. a. ant. Estirar la corda del arc col·locand en èll la flètxa pera tirarla. *Flechar.* Arcum intendere. *Tirer de l'arc.* Frecciare.

FLETXÈR. s. m. Lo qui se servex del arc y de las flètxas pera los combats y altres usos. *Flechero, saetero, sagitario.* Sagittarius. *Archer.* Arciere, sagitario, frecciatore.

FLEUMA. s. f. Humòr fred y que participa de la naturalesa de l'aigua. *Flema.* Phlegma. *Flegme.* Flemma, pituita.

FLEUMA. met. Tardansa y lentitut en las operaciòns. *Flema, remanso.* Lentitudo. *Flegme, lenteur.* Flemma, lentezza.

FLEUMA. adj. Se diu de la persòna que obra ab lentitut. *Flemático, flemudo.* Tardus, lentus. *Flegmatique.* Flemmatico.

GASTAR FLEUMA. fr. met. Tenir bon fètge. *Gastar flema.* Segniter agere. *Être lent, paresseux.* Aver flemma.

FLEUMARÍA. s. f. ant. FLEUMA, en la segòna accepció.

FLEUMÀTIC, CA. adj. Lo que pertany á la fleuma, ó participa de èlla. *Flemático.* Phlegmaticus. *Flegmatique.* Pituitoso, flemmatico.

FLEUMÁTIC. FLEUMA, en la tercèra accepció.

FLEXIBILITAT. s. f. Disposició que tènen algunas cosas pera doblegarse fácilmènt. *Flexibilidad.* Flexibilitas. *Flexibilité, souplesse.* Flessibilità, arrendevolezza, pieghevolezza.

FLEXIBLE. adj. Lo que tè disposició pera doblegarse fácilmènt. *Flexible.* Flexibilis, flexilis. *Flexible.* Arrendevole.

FLEXIBLE. met. Dócil, fácil á cedir. *Flexible.* Flexibilis. *Flexible, souple, docile.* Flessibile, pieghevole.

FLICA. s. com. La persòna astuta, cautelòsa ó dissimulada. *Socarron, redomado.* Versutus. *Fin, rusé, sournois.* Volpe, scaltro.

FLICANDÓ. s. m. Guisado que regularmènt se fa de vedèlla entrelardada. *Fricandó.* Condimenti gallici genus. *Fricandeau.* Braciuola, fetta di vitello lardellata.

FLIST, FLAST. fam. Veus ab que s' exprèssa lo sòròll dels cops que se dònan ó reben. *Zis, zas.* Percussionis sonus. *Pan, pan.* Plif, plaf.

FLOC. s. m. LLAS.

FLOC DE LA BARBA. ant. Pel muxí. *Bozo.* Pubes, lanugo. *Duvet, poil follet.* Calugine, peluria.

FLOC DE CABELLS. La porció de èlls separada dels demès. *Mechon de cabellos.* Flocus. *Touffe de cheveux.* Ciocca di capelli.

FLOC DE CABELLS. La porció de èlls que pènjan del cap. *Guedeja, vedeja, guardaja.* Cincinnus. *Faces.* Riccio.

FLOC DE LLANA. Porció pètita de llana separada de la pèll. *Vellon.* Lanæ flocus. *Toison.* Tosone, voldrone.

FLOC DE NÈU. Cada una de las porciòns de nèu trabada que cauen cuand nèva. *Copo de nieve.* Nivis floccus. *Flocon de neige.* Falda.

FLOCAR. v. a. PLANTAR, en lo sentit de pegar.

FLOCARSE. v. r. MÈNJARSE, BÈUREBSE.

FLÓCAT AQUEXA. expr. que se usa cuand á algú se li dòna algun cop, ó se fa ab èll altra acció que sènta, pera donar á entèndrer que ho mereixia lo qui la reb, ó lo acert del subgècte que la executa. *Tómate esa.* Hoc habe. *Attrape cela.* Prendi questa.

FLOMAYRE. s. m. ant. RIU.

FLÒNJO, JA. adj. Bla, esponjòs y que tè poca consistencia. *Fofo.* Turgidus, spongiosus. *Mou, spongieux, veule.* Molle, soffice, morbido, trattabile.

FLOR. s. m. Producció de las plantas, composta comunmènt de varias fullas que ixen de una poncèlla, en la cual se conté la llavòr de la matèxa planta. *Flor.* Flos. *Fleur.* Fiore.

FLOR. met. Lo mès pur y perfèt, lo mès escullid. *Flor.* Flos. *Fleur, élite.* Eletto, fiore.

FLOR. La enteresa virginal. *Flor.* Flos virginalis. *Fleur, virginité.* Virginità, fiore.

FLOR. met. BONA FLOR.

FLOR DE AMÒR. Planta que tè la cama verda, morada y dura, y de uns cinc pams de alsada: las fullas sòn grossas y del colòr de la cama; de la extremitat de aquesta ix la flor principal en fòrma de un grupo de pirámides mès ó ménos pètitetas: la superiòr y central se dilata fins á formar la figura de un mòc de gall dindi. *Amaranto, flor de amor, moco de pavo.* Amaranthus. *Amaranthe, jalouse.* Sciamito, amaranto.

FLOR DE LA EDAT. La juventut. *Flor de la edad.* Ætatis flos. *Fleur de l'âge.* Fior degli anni.

FLOR DE LLIMONÈR Y TARONJÈR. La flor de aquestos arbres, que es de una mitja pòlsada de llarg, blanca y partida en la extremitat, formand tres fulletas mòlt oloròsas. *Azahar.* Citri flos. *Fleur d'orange.* Fior d' arancio.

FLOR SÈNSE OLÒR. met. BONA FLOR.

FLORS. pl. ant. MENSTRUO.

FLORS. met. Ditxos elegants ab que se adòrna la oració. *Flores.* Acumina, sales. *Fleurs.* Acutezze, facezie.

FLORS BLANCAS. Flux blanc, malaltía en algunas donas. *Flores blancas.* Fluor albus. *Fleurs blanches.* Flusso bianco, fior bianco.

FLORS DE MA. Las artificials que se fan de seda, tela, plòmas, etc., imitand las naturals. *Flores de mano.* Factitii flores. *Fleurs artificielles.* Fiori artificiali.

BONA FLOR. met. Lo subgècte dolènt y astut. *Sollastre, sollastron.* Vafer, versutus. *Fripon.* Briccone.

CONÈXER LA FLOR. fr. met. ENTÈNDRER LA FLOR.

ENTÈNDRER LA FLOR. fr. Advertir la maula, la trampa en lo jog. *Descornar la flor.* In chartarum ludo fraudem detegere. *Éventer la mine.* Conoscere il giuoco.

ENTÈNDRER LA FLOR. fr. met. Penetrar la intenció de algú. *Conocer el juego; ver el juego; entender la musa.* Mentem, consilia conjicere. *Connaître l'intention.* Saper come va il giuoco.

FÈR FLOR. fr. FLORIR, en la primèra accepció.

NÁXER AB LA FLOR AL CUL. fr. vulg. Ser ditxòs ó afortunad. *Nacer de piés.* Omnia prosperè alicui evenire. *Naître coiffé.* Nascer vestito.

SEGÒNA FLOR. La flor de las plantas, que per ser fora de tèmps no pod arribar á assahonarse. *Redrojo.* Regerminatio. *Fleur tardive.* Fior tardivo.

SER FLORS Y VIOLAS. fr. fam. ab que se advertex á algú que sènt ó se quèxa de pètit traball, que haurá de sufrir ó tenir altres majòrs. *Ser tortas y pan pintado.* Hæc flores sunt, majora videbis. *Vous en verrez bien d'autres.* Questo non è ancor niente.

UNA FLOR NO FA ESTIU, NI DÒS PRIMAVERA. ref. UNA ÒRENETA NO FA ESTIU.

UNA FLOR NO FA PRIMAVERA. ref. UNA FLOR NO FA ESTIU, NI DÒS PRIMAVERA.

FLORAIRE. s. m. Lo qui fa ó ven flors de ma. *Florero, florista.* Factitiorum florum artifex, venditor. *Fleuriste.* Fiorista.

FLORALS. adj. pl. que se aplica á las fèstas que se celebraban èntre los gentils en honòr de la deesa Flora. *Florales.* Floralia. *Floraux.* Floreali.

FLORATXO. s. m. Flor grossa que se sol figurar en los texids de mal gust. *Floripondio.* Grandior inelegans flos in telis. *Grande fleur d'un mauvais goût.* Fiore cattivo.

FLOREJAR. v. a. Triar lo millòr. *Desnatar.* Seligere. *Écrémer.* Sfiorare, torre il meglio.

FLORENTÍ, NA. adj. Lo natural de Florencia ó lo pertanyènt á èxa ciutad. *Florentin.* Florentinus. *Florentin.* Fiorentino.

FLORÈRA. s. f. Especie de adòrno que se posa en los altars formad de un pe[illegible] y sòbre diversas flors de ma que imitan un ramellet. Se fan també de [illegible] mòlt sutils de plata, y de altres mètalls. *Ramilletero.* Florum fasciculus. *Vase garni de fleurs artificielles.* Fiorone, rosone.

FLORÈSTA. s. f. Siti poblad de arbres, plantas y flors. *Floresta.* Nemus. *Forêt, bocage.* Boschetto.

FLORÈSTA. Se diu de cualsevol siti campestre que es ameno y agradable á la vista; per translació se diu de la colecció de cosas agradables y de bon gust. *Floresta.* Locus amœnus. *Bocage, [illegible] charmant.* Luogo ameno.

FLORET. s. m. FLOR, en la segòna accepció.

FLORET. Espasa per esgrimar. *Espada negra ó de esgrima.* Ensis obtusus [illegible]. *Fleuret.* Fioretto, passetto.

FLORET. adj. que se aplica al papèr de [illegible] mèra calitat per ser mès blanc y [illegible]

tròs. *Florete*. Charta nitidior. *Papier blanc très-fin*. Carta squisita.

FLORET DE LA EDAT. FLOR DE LA EDAT.

FLORETA. s. f. dim. de FLOR. *Florecita, florecilla, florecica*. Flosculus. *Petite fleur, fleurette*. Fioretto, fiorellino.

FLORETA. ant. CAPIROT, en la segòna accepció.

FLORÍ. s. m. Moneda que corregué antiguamènt en Espanya, y valia poc mès ó ménos vuit rals de plata: ara ja es imaginaria, peró efectiva en varios paissos estrangèrs. *Florin*. Nummus floris signo distinctus. *Florin*. Fiorino.

FLORID, DA. adj. Lo que tè flors. *Florido*. Floridus. *Fleuri*. Fiorito.

FLORID. met. Lo mès pur ó escullid de alguna cosa. *Florido*. Purus, selectus. *Choisi, excellent*. Fiorito, scelto.

FLORID. met. Elegant, ple de erudició. *Florido*. Elegans, floridus. *Fleuri, élégant, orné*. Fiorito, guernito, parato.

FLORID. Cubert de floridura. *Mohoso, mohiento, enmohecido*. Mucidus. *Chanci*. Muffo.

ESTAR Á LA FLORIDA. fr. FLORIR, en la segòna accepció.

FLORIDURA. s. f. Especie de bòrrissol ó pelussa blanquinòsa y á vegadas negrenca, que se cria sòbre algunas cosas que comensan á corrómprerse, com lo pa, etc. *Moho*. Mucor. *Chancissure*. Muffa.

FLORIR. v. n. Tráurer flors los arbres y plantas. *Florecer*. Florere. *Fleurir*. Fiorire.

FLORIR. Parland de las vinyas, blats, etc., estar fecundandse la flor. *Cerner, estar en cierne, en flor*. Fœcundare. *Être en fleur*. Germogliare.

FLORIR. met. Prosperar, créxer en riquesa ó reputació. Se diu també de las cosas morals; com la justicia, las ciencias, etc. *Florecer*. Florere, vigere. *Fleurir*. Essere in fiore.

FLORIR. met. Existir en algun tèmps ó época determinada. Se diu comunamènt de persònas insignes. *Florecer*. Florere. *Fleurir, vivre, exister*. Fiorire.

FLORIRSE. v. r. Cubrirse de floridura. *Enmohecerse, florecerse*. Mucere, mucescere. *Se moisir*. Muffare.

FLORIRSE. Neguitejarse, consumirse. *Pudrirse, consumirse, deshacerse*. Angi. *Se consumer*. Affannarsi, rammaricarsi.

NO DÈXAR FLORIR ALGUNA COSA. fr. met. y fam. Gastarla promptamènt. *No dejar criar moho á alguna cosa*. Citò consumere. *Ne laisser pas moisir les choses*. Non lasciar muffare una cosa.

FLORISTA. s. com. FLORAIRE.

FLORÓ. s. m. Lo adòrno fèt á manèra de flor mòlt gran, que se usa en la pintura y arquitectura. *Floron*. Voluta florem referens. *Fleuron*. Rosone.

FLORÒNCO. s. m. Especie de tumòr que s'elèva en lo cos ab duresa, inflamació y dolòr. *Divieso*. Tumor. *Furoncle, clou*. Fignolo, furunculo.

FLOTA. s. f. Lo conjunt de embarcaciòns de comers destinadas á conduir fruits ó altres efèctes. *Flota*. Classis vectoria. *Flotte*. Flotta.

FLOTA. La escuadra composta de bucs de guerra y destinada als combats navals. *Flota*. Classis. *Flotte*. Flotta, armata navale.

FLOTETA. s. f. dim. de FLOTA. *Flotilla*. Minorum navium classis. *Flottille*. Piccola flotta.

FLUCTUACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de fluctuar. *Fluctuacion*. Fluctuatio. *Fluctuation*. Agitazione.

FLUCTUACIÓ. met. La irresolució, indeterminació ó dubte ab que algú vacil-la sènse saber resóldrerse. *Fluctuacion*. Fluctuatio, hæsitatio. *Incertitude, irrésolution*. Fluttuamento, incertezza.

FLUCTUANT. p. pres. de FLUCTUAR. Lo qui fluctua. *Fluctuante*. Fluctuans. *Flottant*. Fluttuante.

FLUCTUAR. v. n. Vacil-lar un cos sòbre las aiguas per lo movimènt agitad de èllas. *Fluctuar*. Fluctuare. *Flotter*. Ondeggiare.

FLUCTUAR. met. Vacil-lar, dubtar en la resolució de alguna cosa. *Fluctuar*. Fluctuare, vacillare. *Balancer, être irrésolu, flottant*. Fluttuare.

FLUIDESA. s. f. Lo estad ó cualitat que constituex lo cos flúido. *Fluidez*. Fluentia. *Fluidité* Fluidità, fluidezza.

FLÚIDO, DA. adj. Se aplica á cualsevol cos que tè as mol-lécúlas tan poc trabadas èntre sí que cedexen á la menòr pressió, y se mouen ab mòltíssima facilitat; como lo aire, l'aigua, etc. Se usa també com substantiu. *Flúido*. Fluidus. *Fluide*. Fludo.

FLÚIDO. met. Se aplica al estil corrènt y fácil. *Flúido*. Fluens. *Coulant*. Fluido.

FLÚIDO ELÉCTRIC. Nom que se dòna al qui-

despren de diferènts cossos, principalmènt per la frotació, y que produex los efèctes que conexem per electricitat. *Flúido eléctrico.* Fluidum electricum. *Fluide électrique.* Fluido ellettrico.

FLÚIDO GALVÁNIC. Lo flúido eléctric que se despren per lo contacte de dòs mètalls diferènts; com lo zen y còure, y altres cossos de distincta naturalesa. *Flúido galvánico.* Fluidum galvanicum. *Fluide galvanique.* Fluido galvanico.

FLUIMÈNT. s. m. Lo acte de fluir. *Flujo.* Fluentia. *Flux, écoulement.* Flusso.

FLUIR. v. n. Córrer los líquids. *Fluir.* Fluere. *Fluer, couler.* Scorrere, colare, fluire.

FLUM. s. m. ant. RIU.

FLUMAYRE. s. m. ant. RIUADA.

FLUVÍ. s. m. ant. RIU.

FLUX, XA. adj. Lo que está mal lligad, poc apretad, ó poc tibant. *Flojo.* Laxus. *Lâche.* Rallentato, amplo.

FLUX. Inconsiderad, imprudènt, llèuger. *Liviano.* Levis, fluxus. *Léger, inconsidéré.* Leggiero, imprudente.

FLUX. s. m. Lo movimènt de las cosas líquidas. *Flujo.* Fluxus. *Flux.* Flusso.

FLUX DE LLÈNGUA. L' abundancia excèssiva de paraulas. *Flujo de palabras.* Verborum copia immoderata. *Flux de bouche.* La cacajuola nella lingua.

FLUX DEL MAR. ant. Las crexènts de las aiguas del mar, principalmènt del Océano. *Flujo del mar, flujo de las aguas.* Æstus marinus. *Flux de la mer.* Flusso, marea.

FLUX DE SANG. Malaltía que consistex en exir la sang en abundancia per la bòca, nas ó altra part del cos. *Flujo de sangre.* Sanguinis fluxus. *Flux de sang.* Flusso di sangue.

FLUX DE VÈNTRE. Indisposició del cos, que consistex en la frecuèn evacuació del vèntre. *Flujo de vientre.* Alvi fluxus. *Dévoiement, flux de ventre.* Flusso, soccorrenza.

DE FLUX. mod. adv. Sèns reflexió; y axí se diu: créurer, anar DE FLUX. *De ligero, ligeramente.* Temerè. *Légèrement, à la légère.* Alla spensierata, di leggiero.

FLUXAMÈNT. adv. mod. lentamènt, negligentmènt. *Flojamente.* Socorditer. *Lentement, négligemment.* Lentamente, trascuratamente.

FLUXEDAT. s. f. Debilitat y flaquesa de alguna cosa. *Flojedad, flojera.* Debilitas, laxitas. *Faiblesse, langueur, lassitude.* Debolezza, lassezza.

FLUXEDAT. met. Negligencia, descuid. *Flojedad.* Ignavia, socordia. *Nonchalance, lâcheté, cagnardise.* Trascurataggine, svogliataggine.

FLUXEDAT. met. Inconsideració, imprudencia, lleugèresa. *Liviandad, ligereza.* Levitas. *Légèrete, imprudence.* Imprudenza, leggerezza.

FLUXEDAT DE ORINA. Malaltía que consistex en no poder retenir la orina. *Incontinencia de orina.* Incontinentia urinæ. *Incontinence d'urine.* Impotenza di ritener l' urina.

FLUXEJAR. v. n. Estar fluxa, no ben lligada alguna cosa. *Estar flojo.* Laxum esse. *Être un peu lâche.* Essere rallentata, ampia una cosa.

FLUXEJAR. Flaquejar. *Flaquear, flojear.* Remitti. *Se relâcher.* Allentare, rilassare.

FLUXIÓ. s. f. Lo flux de humòr que corre á alguna part del cos danyada. *Fluxion.* Fluxio. *Fluxion.* Flussione.

FO.

FOCIL. s. m. ant. FOGUÈRA.

FOCO. s. m. *Ópt.* Lo punt en que se reunexen los ratjs de llum per medi del mirall ustori, ja sia per reflexió, ja per refracció. *Foco.* Focus. *Foyer.* Ombelico, fuoco.

FOG. s. m. Tòt lo que en la naturalesa está en estad de actual combustió. *Fuego.* Ignis. *Feu.* Fuoco.

FOG. La materia encesa en brasa ó flama, com carbó, llènya, etc. *Fuego.* Ignis. *Feu.* Fuoco.

FOG. Lo incendi de algun edifici, etc. *Fuego.* Incendium. *Feu, incendie, embrasement.* Fuoco, abbruciamento, incendio.

FOG. met. Cada familia de alguna població. *Fuego.* Focus. *Feu.* Fuoco.

FOG. Lo disparo de las armas de fog en la guerra. *Fuego.* Tormentorum bellicorum aut scloppetorum explosio. *Feu.* Fuoco.

FOG FOGARADA, efervescencia de la sang, etc.

FOG DE SANT ANTONI. Humòr cutáneo corrosiu que mortifica alguna part del cos y se va extenènd. *Fuego de san Antón, de san Marzal, fuego sacro.* Ignis sacer. *Feu saint-Antoine.* Risipola.

FOG FOLLET. ant. La inflamació de certas materias que s' elèvan de las substancias animals y vegetables que estan en estad de putrefacció, y fòrman pètitas flamas de diferènts tamanys, que se veuen anar per lo aire á poca distancia de la terra, especialmènt en los paratges pantanòsos. *Fuego fatuo*. Ignis fatuus. *Feu follet*. Fuochi fatui.

FOG GRANEJAD. Lo qui fa un batalló ó altre cos de soldads, disparand pocs cada vegada pera que puga continuarse sèns intermissió. *Fuego graneado*. Frequens glandium emissio à singulis manipuli militibus facta. *Feu continuel*. Fuoco continuo.

FOGS. pl. Los senyals que se fan de nit ab FOGS dèsde las atalayas. *Fuegos*. Ignis in specula. *Feux*. Fuochi.

FOGS ARTIFICIALS. Los cohets y altres artificis de pólvora que se fan en ocasió de algun regositj ó diversió. *Fuegos artificiales*. Ignis missilis. *Feu d'artifice*. Fuochi artefiziati.

Á FOG Y Á SANG. mod. adv. Ab sumo rigòr, talandho tòt, sènse perdonar ni reservar res. *Á fuego y á sangre*. Igne ferroque. *Á feu et à sang*. A fuoco e fiamma.

AB POC FOG. mod. adv. *Á fuego lento, á fuego manso*. Tenui igne. *Á petit feu*. A fuoco lento.

ATIAR LO FOG. fr. met. Fomentar la discordia. *Echar ó poner leña al fuego*. Discordiam fovere. *Jeter de l'huile sur le feu*. Metter legne al fuoco.

CALAR FOG. fr. Aplicar ó comunicar lo fog á alguna cosa. *Pegar fuego*. Accendere. *Mettre le feu*. Mettere il fuoco.

CALARSE FOG. fr. PEGARSE FOG.

CAR COM Á FOG. loc. fam. ab que se exagèra lo excèssiu preu de alguna cosa. *Caro como aceite de aparicio*. Carissimè. *Excessivement cher*. Carissimo, che costa il core.

DONAR FOG. fr. FOGUEJAR, en la segòna accepció.

ENCÈNDRER FOG. fr. FÈR FOG, en la segòna accepció.

ESPURNAR FOG LOS ULLS. fr. met. ab que se pondèra lo gran furòr ó ira que un manifèsta. *Echar fuego por los ojos*. Præ irâ oculos ardere. *Jeter feu et flamme*. Trar fuoco degli occhi.

ESTAR ENCES COM UN FOG. fr. ESTAR ENCES COM UNAS BRASAS.

ESTIRLI Á ALGÚ FOG DE LA CARA Ó DE LAS GALTAS. fr. met. ESTAR ENCES COM UNAS BRASAS.

FÈR FOG. fr. *Milic*. Disparar l' artillería ó altras armas de fog. *Hacer fuego*. Globulos igneos explodere. *Faire feu*. Far fuoco.

FÈR FOG. fr. Encéndrer lo carbó, llènya, etc. *Encender lumbre*. Ignem accendere. *Allumer*. Accendere.

FUGIR DEL FOG Y CÁURER Á LAS BRASAS. fr. met. que se diu del subgècte que procurand evitar un inconveniènt ó dany, cau en altre. *Huir del fuego y dar en las brasas: saltar de la sarten, y dar en las brasas*. Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdin. *Tomber de Scylle en Caribde; de la fièvre en chaud mal; de la poële en la braise*. Cader dalla padella nella brace; uscir della brace e rientrar nel fuoco.

LO FOG ES MITJA VIDA. ref. que explica que ab bon fog se sufrexen cómodamènt las intemperies del ivern. *Media vida es la candela, pan y vino la otra media*. Altera pars vitæ focus est pars altera panis. *Le dos au feu, le ventre à table; arrive qui plante*. Il fuoco giova molto alla vita.

NO SE FA TAN FÒNDO LO FOG, QUE LO FUM NO ISCA EN ALGUN LLOC. fer. PER FÒNDO QUE SE FASSA LO FOG SÈMPRE IX LO FUM, Ó LO FUM RESPIRA.

PEGAR FOG. fr. CALAR FOG.

PEGARSE FOG. fr. Incendiarse alguna cosa. *Prenderse fuego*. Incendi. *Prendre feu*. Abbruciarsi.

PER FÒNDO QUE SE FASSA LO FOG SÈMPRE IX LO FUM, Ó LO FUM RESPIRA. ref. que dòna á enténdrer que per mès ocultas que se fassan las cosas no dèxan de rastrejarse. *Donde fuego se hace humo sale: no hay secreto que tarde ó temprano no sea descubierto: todo se sabe hasta lo de la callejuela*. Occultum credas delituisse nihil. *Il n'y a point de feu sans fumée*. Ogni fuoco fa fumo.

PICAR FOG. fr. Fèr exir espurnas de la pèdra foguèra per medi del foguèr, á fi de comunicar lo fog á la esca ó altra cosa semblant. *Encender lumbre*. Ignem è silice elicere. *Battre le briquet*. Battere il fuoco.

POSAR FOG. fr. CALAR FOG.

PROP DEL FOG. mod. adv. Á LA BORA DEL FOG.

PROP DEL FOG LA PEGA REGALA. ref. que advertex lo risc que hi ha en la desmasia-

da familiaritat èntre hòmes y donas. *La estopa cabe el mancebo digole fuego: no està bien el fuego cabe las estopas.* Fœminei ardentis fugias confinia sexus; ni accepto perstans igne perire cupis. *L'homme est le feu, et la femme l'étoupe, le diable vient qui souffle.* Vicino al fuoco tutto si riscalda.

TRÁURER FOG. fr. Llansar espurnas la pèdra foguèra ab lo cop del foguèr, ó ab lo del rastèll de las armas de fog. *Dar lumbre.* Silicem emittere ignem. *Faire feu.* Scintillar fuoco.

TRÁURER FOG. fr. met. Lograrse lo que se intentaba. *Dar lumbre.* Eventum votis respondere. *Attraper.* Riuscire.

TRÁURER FOG PER LOS CAXALS. fr. met. Donar mostras de enutx y furòr, prorómprer en amenassas. *Echar chispas, echar espumarajos por la boca.* Iracundiâ scandescere. *Jeter feu et flamme, bisquer.* Palesare la rabbia.

FOGAR. s. m. ant. LLAR DEL FOG.

FOGARADA. s. f. Gran cantitat de fog. *Lumbrada, lumbrarada.* Ingens focus. *Grand feu.* Gran fuoco.

FOGARADA. met. Movimènt del ánimo ardènt y eficas peró de poca duració. *Llamarada.* Animi æstus. *Emportement.* Impeto, trasporto, furore.

FOGARADA. Efervescencia de la sang que se manifèsta en lo exteriòr ab un colòr bermell mòlt encès, ó ab granets ó butllofas. *Erupcion.* Pustulatio. *Éruption.* Eruzione.

FOGARRET. s. m. dim. de FOG. *Fueguecillo, fueguezuelo.* Tintillus ignis. *Petit feu.* Piccolo fuoco.

FOGASSA. s. f. ant. Pa de sagó ó farina mal passada que se fa pera la gènt del camp. *Hogaza.* Panis focarius. *Pain de grosse farine.* Focaccia.

FOGATA. s. f. *Art.* Especie de fogonet de poca cavitat, que carregad ab una pètita porció de pólvora servex pera véncer obstacles de poca resistencia en la nivellació de terrenos: se aplica també pera defensa de las brètxas. *Fogata.* Parva cavitas pulvere pyrio onusta, cujus explosione superiora corruunt. *Fougade, fougasse.* Mina.

FOGATGE. s. m. Certa contribució que pagaban antiguamènt los habitants de casas. Se anomená axí perqué se repartia per fogs ó familias. *Fogaje.* Vectigal pro focis. *Fouage.* Diritto che si pagava per ciascuno focolare.

FOGÓ. s. m. Vuid fèt en una especie de padris ample que hi ha en las cuinas á la bora de la llar ab uns ferros en forma de graèllas á certa profunditat pera sostenir lo fog y dèxar cáurer la cendra. Ne hi ha també de portátils. *Hornilla, fogon.* Focus, fornacula. *Foyer, âtre.* Focolare.

FOGÓ DE BARCA. Cuineta portátil, cuadrada y forrada de llauna, que servex en los barcos pera cuinar. *Fogon.* Navis fuculus. *Fougon.* Focone.

EXIRSE DE FOGÓ. fr. met. DESBOCARSE, en la segòna accepció.

FOGONADA. s. f. La flamarada que fa la pólvora posada en la cassoleta de las armas de fog cuand se inflama. *Fogonazo.* Flamma in tormenti foculo. *Flamme qui sort du bassinet.* Fiamma che esce del focone.

FOGÒS, A. adj. Ardènt, massa viu. *Fogoso.* Igneus, ardens. *Fougueux, ardent, impétueux.* Ardente, focoso, fervente.

FOGOSITAT. s. f. Ardòr y vivesa excessiva. *Fogosidad.* Impetus, ardor. *Fougue, ardeur, impétuosité.* Furia, ardore, bollore, fervore.

FOGUEJAR. v. a. *Milic.* Acostumar las persònas ó caballs al fog. *Foguear.* Homines aut equos bello et igni assuefacere. *Accoutumer les hommes et les chevaux au fait d'armes.* Avvezzare gli uomini ed i cavalli al fuoco dell'armi.

FOGUEJAR. Marcar alguna part del cos de un animal ab un ferro bullènt. *Dar botón de fuego.* Ferro candenti exsecare. *Donner le feu.* Dare il fuoco.

FOGUÈR. s. m. Ferro acerad que servex pera picar fog ab la pèdra foguèra. *Eslabon.* Chalybs quo elicitur ignis ex silice. *Briquet.* Battifuoco, acciarino.

FOGUÈRA. s. f. Porció de materias combustibles que encesas alsan mòlta flamarada. *Hoguera.* Rogus. *Feu de joie.* Fuochi d'allegrezza, falò.

FOGUERADA. s. f. FOGARADA.

FOGUETAIRE. s. m. COHETAIRE.

FOILLAT, DA. adj. FRONDÒS.

FOLA. s. f. ant. Multitut, arreplec de cosas posadas sènse cap òrde. *Tropel.* Confusa multitudo. *Amas confus.* Calca, folla.

FOLAR. v. a. ant. Trepitjar. *Hollar.* Calcare. *Fouler.* Calpestare, calcare, conculcare.

FOLEJAR. v. n. ant. BOJEJAR.

FOLGA. s. f. Ditxo burlesco y graciòs. *Chanza, chanzoneta.* Jocus. *Plaisanterie, badinage.* Scherzo, sollazzo, beffa.

FOLGAD, DA. adj. que se aplica á lo que es ample, mès de lo que se necessita. *Holgado, hornaguero.* Amplus. *Aisé.* Agiato, comodo.

ANAR FOLGAD. fr. Estar desahogad, tenir dinèrs. *Andar ó estar holgado.* Divitiis affluere. *Être à son aise.* Esser agiato.

FOLGANSA. s. f. Pler, contènto, diversió. *Holganza.* Jucunditas, oblectatio. *Divertissement, récréation.* Divertimento, spasso.

FOLGAR. v. n. Descansar de alguna fatiga. *Holgar.* Requiescere. *Se reposer.* Riposare.

FOLGARSE. v. r. Divertirse, recrearse, entretenirse ab gust en alguna cosa. *Holgar.* Oblectari. *Se réjouir.* Divertirsi.

FOLGARSE. Dir paraulas burlescas y graciòsas. *Chancearse.* Jocari. *Plaisanter, badiner.* Scherzare.

FOLIACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de foliar. *Foliatura, foliacion.* Foliorum numeratio. *Numérotage.* Il segnar con numeri.

FOLIAR. v. a. Numerar los folios ó fulls dels llibres ó altres escrits. *Foliar.* Librorum folia numeris notare. *Numéroter.* Segnar con numeri.

FOLIO. s. m. Lo full impres ó manuscrit del llibre, procès ó cuadern que regularmènt es de mitj full de papèr entèr. També se anomenan axí encara que sian mès pètits; pero cuand se diu un llibre en FOLIO s'entèn principalmènt de la mida de mitj full sencer. *Folio.* Folium, charta. *Feuillet.* Foglietto.

FOLLOR. s. f. ant. BOJERÍA.

FOLLRAR. v. a. FOLRAR.

FOLLRO. s. m. FÒLRO.

FOLL, LLA. adj. ant. BOTJ.

ANAR FET UN FOLL. fr. Estar enfurismad, irritad. *Estar dado al diablo.* Nimis furiosum esse. *Faire le diable à quatre.* Far il diavolo e peggio.

FOLLA. s. f. ant. FOLA.

FOLLAMÈNT. adv. mod. ant. BOJAMÈNT.

FOLLAR. v. a. ant. FRUSTRAR.

FOLLEIAR. v. n. ant. BOGEJAR.

FOLLEJAR. v. n. ant. BOGEJAR.

FOLLET. s. m. Esperit que lo vulgo creu que habita en algunas casas entremaliejand y causand sòròll. *Duende, trasgo.* Lemures. *Farfadet, lutin.* Folletto.

APARÈIXER UN FOLLET; ANAR COM UN FOLLET. fr. ab que s'explica que algú se aparex en los paratges ahònt no sel esperaba. *Parecer un duende; andar como un duende.* Lemurum more degit. *Faire des actes d'apparition.* Comparire.

FOLLETO. s. m. Papèr impres que tè pocs fulls. Se aplica regularmènt al que es despreciable. *Folleto.* Scriptum leve, despicabile. *Brochure, écrit de peu d'étendue et mauvais.* Foglietto.

FOLLÍA. s. f. ant. BOGERÍA.

FOLLÍAS. pl. Especie de música y variació de un ball espanyol que sol ballarlo un tòt sol ab castanyolas. *Folia.* Lyricus tonus saltationis hispanæ generi aptus. *Folies d'Espagne.* Sorta di musica spagnuola.

FOLLOR. s. f. ant. BOGERÍA.

FOMÈNT. s. m. Calòr, abrig y reparo que se dòna á alguna cosa. *Fomento.* Fomentum. *Chaleur, abri, défense.* Fomento.

FOMÈNT. Lo que servex de pábulo á alguna cosa. *Fomento.* Fomentum. *Appât.* Esca.

FOMÈNT. met. Ajuda, apoyo, protecció. *Fomento.* Auxilium. *Appui, protection.* Aita, appoggio.

FOMENTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fomènta. *Fomentador.* Fovens. *Celui qui fomente.* Fomentatore.

FOMENTAR. v. a. Donar calòr natural ó temperad que vivifique ó dòne vigòr. *Fomentar.* Fovere. *Échauffer.* Fomentare.

FOMENTAR. met. Excitar, promóurer ó protegir alguna cosa. *Fomentar.* Fovere. *Fomenter, exciter, animer, encourager.* Fomentare, incitare.

FÒNA. s. f. Especie de trena de cánam ó altra materia semblant, que servex pera tirar pèdras ab violencia. Antiguamènt tenia mòlt us en la guerra; peró ara no servex mès que èntre los pastòrs. *Honda.* Funda. *Fronde.* Frombola, scaglia.

FONAMÈNT. s. m. La part del edifici que está sòta terra y en la cual se apoya tòta la obra. *Cimiento, fundamento.* Fundamentum. *Fondement, fondation.* Fondamento.

FONAMÈNT. La excavació que se fa en terra pera comensarhi los FONAMÈNTS de un edifici. *Zanja.* Fossa. *Fosse, fossé.* Fosso, scavo.

FONAMÈNT. met. L'orígen ó principi de al-

guna cosa no material. *Fundamento, cimiento.* Radix, origo. *Fondement.* Fondamento, principio, base.

FONAMÈNT. La rahó principal ó motiu ab que se vol assegurar alguna cosa. *Fundamento.* Fundamentum. *Fondement, cause.* Fondamento, causa.

FÈR LOS FONAMÈNTS. fr. Comensar lo edifici fènd las excavaciòns en que deuen construirse las pareds. *Abrir los cimientos, abrir las zanjas, zanjar.* Fundamenta jacere. *Creuser les fondemens.* Far gli scavi.

FÈR LOS FONAMÈNTS. fr. Construir ja las pareds que deuen quedar sòta terra y servir de apoyo á tòt lo edifici. *Fundamentar, echar los cimientos, echar los fundamentos, cimentar.* Fundamenta jacere, ponere. *Jeter les fondemens.* Fare i fondamenti.

FÒNDA. s. f. La casa ahònt se dòna allotjamènt, mènjar y béurer, y ahònt se veneu licòrs generòsos. *Fonda.* Diversorium. *Hôtel garni, restaurant.* Osteria, trattore.

FONDAL. s. m. Espay de terreno fòndo. *Hondonada.* Profunditas. *Bas-fond.* Fondo.

FONDARIA. s. f. La profunditat de alguna cosa. *Hondura.* Altitudo, profunditas. *Profondeur, hauteur.* Profondità, altezza.

FONDECH. s. m. ant. MAGATSEM.

FONDEJADÈRO. s. m. Paratge situad en la costa ó port, de profunditat suficièut pera que las embarcaciòns pugan fondejarhi. *Fondeadero, surgidero,* Commoda navium statio. *Mouillage.* Luogo dove si possa ancorare.

FONDEJAR. v. n. DONAR FÒNDO.

FONDEJAR. v. a. met. Profundisar, examinar ab cuidado alguna cosa fins á arribar á sòs primèrs principis. *Fondear, profundizar, profundar.* Rem penitus perscrutari. *Examiner à fond.* Esaminare a fondo.

FONDICIÓ. s. f. L'acció y efècte de fóndrer los mètalls. *Fundicion.* Fusura, fusio. *Fonte.* Fusione, liquefazione.

FONDICIÓ. La fábrica en que se fònen los mètalls. *Fundicion, funderia.* Fusoris officina. *Fonderie.* Fonderia.

FONDIR. v. a. ant. FÓNDRER los mètalls, etc.

FONDISTA. s. m. Lo amo de una fonda. *Fondista.* Caupo. *Aubergiste, restaurateur.* Trattore.

FÒNDO, DA. adj. Lo que tè fondaria ó profunditat. *Hondo.* Profundus, altus. *Profond.* Profondo.

FÒNDO. Se aplica á la part del terreno que es mès baxa que lo demès. *Hondo.* Imus. *Bas.* Basso.

FÒNDO. met. Dificultòs, sutil, profundo. *Hondo.* Profundus. *Profond, difficile.* Dificile, arduo, profondo.

FÒNDO. s. m. FONDARIA.

FÒNDO. La part inferiòr de alguna cosa vuida. *Fondo.* Fundus. *Fond.* Fondo.

FÒNDO. En las robas lo camp sòbre que estan pintadas, texidas ó brodadas las flors ó altres adòrnos. *Fondo.* Telæ superficies. *Fond.* Fondo, campo.

FÒNDO. FONDAL.

FÒNDO. Lo extrèm horisontal de algun llac, edifici, etc. *Fondo.* Extremum. *Extrême.* Stremo.

FÒNDO. Lo cul de alguna cosa vuida que puga contenir algun líquid. *Hondon, fondo.* Fundus. *Fond.* Fondo.

FÒNDO. Lo profundo del mar. *Fondo, profundo.* Profundum. *Fond, profondeur.* Fondo.

FÒNDO. Caudal de alguna cosa; com de sabiduría, de virtut, etc. *Fondo.* Copia. *Fond.* Copia.

FÒNDO. *Milic.* Lo espay que ocupa la tropa formada, dèsde la primèra filèra de davant á la última del darrèra. *Fond.* Phalangis pars intima. *Hauteur.* Lo spazio che occupa la milizia dalla prima all'ultima fila.

FÒNDO. Lo grux que tènen los diamants. *Fondo.* Adamantis crassities. *Épaisseur.* Grossezza.

FÒNDOS. pl. Los capitals ó bèns que algú posseex. *Fondos.* Bona. *Fonds, capital.* Fondo, capitale.

Á FÒNDO. mod. adv. Cabal y perfectament: axí se diu: entèndrer, saber á fòndo alguna cosa. *Á fondo.* Omninò, penitus. *Á fond, parfaitement.* A fondo, affondo.

DONAR FÒNDO. fr. Assegurar la embarcació tirand las áncoras al fòndo del mar. *Dar fondo.* Anchoræ in profundum jactæ navim alligare. *Donner fond, jeter l'encre.* Dar fondo, mollare.

FÓNDRER. v. a. DERRITIR.

FÓNDRER. Fèr tornar líquids los mètalls. *Fundir.* Fundere. *Fondre.* Liquefare, fondere.

FÓNDRER. v. n. Se diu del papèr cuax-

tinta lo travèssa. *Pasarse, calar.* Transfundi. *Pénétrer, s'imbiber.* Imbevere.

NDRERSE. v. r. Derritirse. *Derretirse.* Liquari. *Se liquefier.* Liquefarsi.

NDRERSE. Parland de l'atxa, candela, etc., derritirse ab excès fènd canal la cera ó ceu. *Correrse.* Liquefieri. *Se fondre.* Disciorsi.

NDRERSE. Desitjar ab mòlta ansia alguna cosa. *Finarse, alamparse.* Deperire. *Bayer.* Agognare.

NDRERSE. met. Desaparéxer alguna cosa de modo que no se sapia ahònt para ni se puga trobar. *Hundirse.* Omnino occultari. *Disparaître, s'éclipser.* Sparire, svanire.

NDRERSE. met. Faltar alguna cosa per haberla robada ó amagada. *Oscurecerse, obscurecerse.* Abdi. *Disparaître, s'évanouir.* Sparire.

NDRERSE. met. Gastar sèns saber en que, ó anársen las cosas de èntre las mans. *Rehundirse.* Cœco modo refundi. *Dépenser sans savoir comment.* Fuggir i danari di mani.

NDRERSE. DESFÈRSE, en la quinta accepció.

NDURA. s. f. ant. FONDARIA.

R Ó FÈRSE FONEDISSA ALGUNA COSA. fr. ab que se dòna á enténdrer que alguna cosa ha desaparegud de èntre las mans ó la han robada. *Desaparecer, hacer ó hacerse noche alguna cosa.* Clam surripere. *Se dérober à la vue.* Uscir di vista.

NEDÒR. s. m. Lo qui tè per ofici fondrer. *Fundidor.* Fusor. *Fondeur.* Fonditore.

NÒLL. s. m. Planta mòlt comú en Espanya: tè l'arrel llarga y blanca, las fullas partidas en llenquetas mòlt primas, y los tròncs de cinc á sis peus de altaria, plens de nusos y dividids del cap damunt en rametas, que contènen las flors pètitas y grogas posadas en forma de parasol. Tòta la planta es aromática y tè un gust dòls y agradable. *Hinojo.* Fœniculum. *Fenouil.* Finocchio.

LL DE BOU. Planta. CICUTA.

LL MARÍ. Planta mòlt abundant en las costas dels mars de Espanya. Crex fins tenir uns dòs pams de alsaria: tè las fullas molsudas, duras, sucòsas y partidas en tres lleucas que també se dividexen en altras, y las flors pètitas, grogas y posadas en fòrma de parasol. *Hinojo marino.* Crithmum maritimum. *Fenouil marin, bacille.* Finocchio marino.

FÒNS. s. m. FÒNDO.

FÒNS DE TERRA. ant. Heretat, possessió. *Fondo.* Fundus, prædium. *Fonds.* Fondi.

ANAR Á FÒNS. fr. Enfònsarse dins del aigua la embarcació. *Irse á fondo, irse á pique.* In profundum mergi. *Couler en bas.* Colare abbasso, andare a picco.

ANAR Á FÒNS. fr. Sumergirse cualsevol cosa. *Irse á fondo, hundirse.* Obrui, mergi. *S'enfoncer.* Attuffarsi, immergersi.

DONAR FÒNS. fr. DONAR FÒNDO.

TIRAR Á FÒNS. fr. Fèr que se sumergesca una embarcació. *Echar á fondo, echar á pique, afondar.* Submergere, demergere. *Couler à fond.* Immergere.

FONSURA. s. f. FONDARIA.

FONT. s. f. Manantial de aigua que ix de la terra. *Fuente, hontana.* Fons. *Fontaine.* Fonte, fontana, sorgente.

FONT. Lo artifici ab que se fa exir l'aigua en los jardins y altras parts de las casas, carrèrs ó plassas pera diferènts usos, conduindla per medi de canònadas dèsde los manantials ahònt nax naturalmènt. *Fuente.* Fons artificialis. *Fontaine artificielle.* Fontana artifiziale.

FONT. Llaga pètita y rodòna òberta artificialmènt en lo cos humá pera purgar y evacuar los humòrs superfluos. *Fuente.* Ulcusculum consultò factum quo humores effluant. *Cautère.* Rottorio, cauterio.

FONT. met. Principi, fonamènt y orígen de alguna cosa. *Fuente.* Caput, origo. *Source, principe, origine.* Origine, fonte.

FONT DEL BRAS. La part interiòr del bras per ahònt se doblega y se sangra. *Sangradura.* Brachii internis medium. *Saignée.* La parte interna del braccio.

FONTS BAPTISMALS. Pèssa de pèdra cóncava ab sòn pedestal del matèx, y tapa de fusta que hi ha en las iglesias parroquials pera administrar lo sagramènt del baptisme. *Pila.* Labrum baptimati sacro accipiendo. *Fonts baptismaux.* Fonte battesimale.

ESTRONCARSE LAS FONTS. fr. Dèxar de rajar per causa de sequedat. *Secarse las fuentes.* Exarescere fontes. *Tarir les fontaines.* Venir meno, inaridire.

FONTANA. s. f. ant. FONT.

FONTANAL. adj. ant. Lo que pertany á la font. *Fontanal.* Fontanalis, fontalis,

fontinalis, fontanus, fontaneus. *Qui appartient aux fontaines.* Fontale.

FONTANALMÈNT. adv. mod. ant. ORIGINALMÈNT.

FONTANELA. s. f. Lo instrumènt de que usan los cirurgians pera obrir las fonts en lo cos humá. *Fontanela.* Instrumentum chirurgicum uscusculis aperiendis quibus humor fluat. *Instrument pour ouvrir les cautères.* Instrumento da far i cauterj.

FONTANELLA. s. f. ant. FONTETA.

FONTETA. s. f. dim. de FONT. *Fuentecica, fuentecilla, fuentecita, fuentezuela, fontezuela.* Fonticulus. *Petite fontaine.* Fonticina.

FOR. s. m. Jurisdicció, poder; com lo FOR ecclesiástic, etc. *Fuero.* Jurisdictio. *For, juridiction.* Foro.

FOR. adv. mod. ant. Á excepció, ménos. *Excepto.* Præter. *Excepté, hormis.* Fuori.

FOR DE LA CONCIENCIA. Lo dictámen interiòr confòrme á las llèys que deu arreglar las operaciòns del home. *Fuero de la conciencia, fuero interno, fuero interior.* Forum conscientiæ. *For de la conscience, for intérieur.* Foro interno.

RECONVENIR EN SÒN PROPI FOR. fr. for. Citar á algú pera que comparega davant lo tribunal competènt. *Reconvenir en su fuero.* Apud proprium judicem vocare. *Citer devant le tribunal dont on relève.* Citare davanti al proprio tribunale.

FORA. adv. ll. Á la part exteriòr de lo que servex de límit ó línea de separació; com FORA de casa; FORA de Espanya. *Fuera.* Extra. *Hors, dehors.* Fuori.

FORA. En paratge distint de aquell en que algú está; y axí se diu ving de FORA. *Afuera, fuera.* Extra. *Dehors.* Fuori.

FORA. adv. mod. En públic, en lo exteriòr. *Afuera.* Palam, apertè. *Publiquement, à découvert.* Pubblicamente, allo scoperto.

FORA. Ménos, á excepció; axí se diu: tòt FORA axó. *Menos, á excepcion.* Præter. *Sauf, excepté.* Meno, salvo, fuorichè.

FORA; FORA, FORA. expressiòns de que se usa pera avisar que la gènt dèxe llibre algun pas ó desocupe algun lloc. *Afuera; afuera, afuera: fuera; fuera, fuera.* Procul esto. *Place, place.* Largo, largo.

FORA DE. Á mès de; axí se diu: FORA de axó, FORA de que. *Fuera de, á mas de.* Præter hoc. *Outre, de plus.* Oltre.

DE FORA. mod. adv. De la part exteriòr. *De fuera.* Exterius. *Extérieurement.* Di fuori.

ESTAR FORA DE SI. fr. Estar algú perturbad de modo que no puga arreglar las sèvas acciòns ab acert. *Estar fuera de sí.* Alienatum mente esse. *Être hors de soi, transporté.* Esser fuori di se.

Y FORA. mod. adv. ab que se limita algun número, cantitat, etc.: axí se diu: dos Y FORA; èll Y FORA. *No mas, solo.* Tantum. *Seulement.* E fuori, e non più.

FORÁ, NA. adj. Lo que está á la part de fora. *Exterior.* Externus, exterior. *Extérieur.* Forano, esteriore.

FORAD. s. m. La ruptura que tè alguna cosa, com vestid, roba, pared ó post. *Agujero.* Foramen. *Trou.* Buco.

FORAD. Lo de las bòtas, ahònt se posa l'aixeta ó canó. *Canillero.* Dolii foramen. *Trou pour y mettre la canelle.* Buco.

FORAD. La porteta ó òbertura pètita que tènen las arnas pera que las abellas pugan entrar y exir. *Piquera.* Alvearis imum foramen. *Porte, ouverture de ruche.* Buco dell' arnia.

FORAD. Lo vuid que se dèxa en las parets per posar en èll los travèssos pera fer las bastidas. *Mechinal.* Cavus in pariete trabibus sustinendis. *Boulin.* Buco

FORAD DE AGULLA. Lo cos de l' agulla de cusir. *Ojo, hondon.* Foramen. *Cas.* Cruna.

FORAD DEL CORREU. La òbertura per ahònt se tiran las cartas en lo correu. *Buzon.* Foramen capsulæ ubi reponuntur epistolæ tabellario tradendæ. *Trou de la boîte aux lettres.* Buco della posta.

FORAD DE FORMIGAS. Lo cau ahònt se crian y recullen las formigas. *Hormiguero.* Formicarum nidus. *Fourmilière.* Formicolajo.

FORAD DELS ULLS. La concavitat en que estan situads. *Cuenca.* Cavum oculi. *Orbite de l'œil.* Orbita dell' occhio.

FORADS. pl. Los que se fan en las corretjas per entrar en èlls lo pungant de la sivèlla. *Puntos.* Foramina. *Points.* Pasto, foro.

FORADS DEL NAS. Las òberturas de èst membre, que servexen pera la respiració. *Ventanas de la nariz.* Nares. *Narines.* Narici, nari.

DESTAPAR UN FORAD PERA TAPARNE ALTRE. que repren á aquells que pera ...

un dany ó cubrir una trampa ne fan altra. *Hacer un hoyo para tapar otro.* Illud ut obtures, reseras hoc, prisce, foramen. *Ôter à saint Pierre pour donner à saint Paul.* Levare a Pietro per dar a Giovanni.

ÈR FICAR EN UN FORAD DE ARANYAS. fr. Confóndrer, oprimir, envergonyir á algú de manèra que no se atrevesca á respóndrer. *Meter en un puño ó en un zapato.* Aliquem verbis serrere. *Tancer.* Confondere.

JI AGUAITA PER FORAD, VEU SÒN MAL FAT. ref. que advertex que las persònas massa curiòsas solen oir ó véurer cosas de quels resulta pesar y disgust. *Quien acecha por agujero, ve su duelo: quien escucha, su mal oye.* Per rimam inspiciens quoties tua probra videbis. *Celui qui guette par les fentes voit des fautes personnelles.* Chi guata pei buchi ha da piangere.

:I ESCÒLTA PER LOS FORADS OU SÒS MALS FATS. ref. QUI AGUAITA PER FORAD, VEU SÒN MAL FAT.

ƆRADADA. s. f. ant. CANÒNADA, en la primèra accepció.

)RADAR. v. a. Fèr algun forad. *Agujerear, agujerar, horadar.* Perforare. *Trouer, perforer.* Bucherare, forare.

)RADET. s. m. dim. de FORAD. *Agujerillo, agujerito, agujerico, agujeruelo.* Parvum foramen. *Petit trou.* Buchetto.

'RAGITAMENT. s. m. ant. EXPULSIÓ.

RAGITAR. v. a. ant. Llansar, tirar fora. *Echar afuera.* Projicere. *Lancer, jeter.* Lanciare, gettare.

RAL. adj. for. Lo que pertany al for. *'oral.* Forensis. *Pratique.* Foraneo.

RÁNEO, NEA. adj. Forastèr, estrany. *'oráneo.* Exter, exterus. *Forain, étranger.* Forano, estraneo.

ᚱASTÈR, RA. adj. Lo que es ó vè de ·ra de lloc. *Forastero.* Alienigena. *tranger.* Forestiere.

STÈR. s. m. La persòna que viu ó está ı un lloc ó pais de ahònt no es vehí ó ıònt no ha nad. *Forastero.* Advena, traneus. *Étranger.* Straniero.

.AVIAR. v. n. ant. DESVIARSE.

BIR. v. a. ant. Netejar, pulir. *Limzr, acicalar.* Detergere, perpolire. *·ttoyer, curer.* Nettare.

BITZ. p. p. de FORBIR. *Limpiado, :calado.*

Ↄ. s. m. La distancia que hi ha dès de la extremitat del dit pòlse á la del índice, estesos, que servex de mida. *Jeme.* Quantum spatium porrectis pollice et indice capi potest. *Distance depuis le pouce jusqu'à l'extrémité de l'index de la main bien ouverte.* La distanza dal dito police fino all' indice.

FÒRC. Trena fèta de las camas dels alls, cebas, etc., ab algun número de èlls ó èllas. *Ristra, horca, horco.* Cæparum vel alliorum restis. *Glane.* Resta.

FÒRCA. s. f. Máquina composta de tres fustas, dòs clavadas en terra y lo tercèr dessòbre traband los dòs, en lo cual moren pènjads per lo botxí los delincuènts condemnads á aquesta pena. *Horca.* Furca, patibulum, patibulus. *Gibet, potence.* Giubbetto, forca.

FÒRCA. Perxa que remata en dòs ó mès puas de la matèxa fusta ó sòbreposadas de ferro, de que usan los pagesos per apilar la palla y altres menestèrs. *Horca.* Furca. *Fourche.* Forca.

FÒRCA. Pal en figura de forqueta que servex pera formar los emparrads, y pera sostenir las ramas dels arbres que estan carregads de fruit. *Horcon, horqueta.* Prægrandis furca. *Grande fourche, tuteur.* Palo per sostenere gli alberi.

POSAR LAS FÒRCAS PER DAVANT. fr. met. y fam. Anticiparse á posar inconveniènts y destòrbs pera negar alguna cosa. *Mostrar la horca antes que el lugar.* Subeunda incommoda præmonstrare. *Alléguer d'avance des prétextes.* Mettere ingombri innanzi al fatto.

FORCAD, DA. adj. Lo que está en fòrma de fòrca. *Horcado.* Furcillatus. *Qui a la forme d'une fourche.* Forcato, forcuto.

FORCAD. s. m. Fòrca de fusta que se posa al coll de las mulas pera traballar. *Horcajo.* Collaris furca. *Collier en forme de fourche.* Collare a guisa di forchetta.

FORCAD. Part superiòr del trònc dels arbres ahònt se dividexen las ramas, ó lo ángul que fòrman èstas èntre sí. *Horcadura.* Pars arboris ubi divaricantur rami. *Partie supérieure du tronc d'un arbre.* Forcata.

FORCEJAR. v. n. Fèr forsa. *Forcejar.* Niti, conari. *Faire effort.* Sforzarsi.

FORÇA. s. f. ant. FORTALESA, CASTÈLL.

FORÇADAMENT. adv. mod. ant. FORSOSAMÈNT.

FORENSE. adj. Lo pertanyènt al foro.

Forense. Forensis. *Qui appartient au barreau*. Forense.

FORÈR, RA. adj. FORÁ.

FOREST. adj. ant. SALVATGE, DESERT.

FORFAR. v. n. ant. ERRAR, PECAR, FALTAR.

FORFAIT. s. m. ant. CULPA, PECAT, FALTA.

FORFATURA. s. f. ant. CULPA, PECAT, FALTA.

FORFAYT. s. m. ant. CULPA, PECAT, FALTA.

FORJADÒR. s. m. Lo qui forja. *Forjador*. Figurator. *Forgeron, forgeur*. Fabbro.

FORJADÒR. met. Lo qui forja, pensa ó discòrre alguna cosa. Se preu á mala part; com FORJADÒR de mentidas, etc. *Fraguador, forjador*. Fabricator, auctor. *Forgeur*. Fabbro, inventore.

FORJAR. v. a. Donar la primèra fòrma ab lo martèll á cualsevol pèssa de mètall. *Forjar, fraguar*. Mallei ictibus formare. *Forger*. Fabbricare, battere il ferro a caldo.

FORJAR. met. FORJARSE.

FORJAR. met. Idear, fabricar, formar alguna cosa no material. *Forjar, fraguar*. Formare, effingere. *Forger, controuver*. Controvare, inventare.

FORJARSE. v. r. met. Inventar, fingir; com FORJARSE una mentida, etc. *Forjar*. Fingere. *Forger, inventer*. Inventare, fingere.

FÒRMA. s. f. Lo que determina la materia á ser tal, ó tal cosa. *Forma*. Forma. *Forme*. Forma.

FÒRMA. La figura de alguna cosa. *Forma*. Forma. *Forme, figure*. Forma, figura.

FÒRMA. Fórmula y modo de proceir en alguna cosa. *Forma*. Ratio, modus. *Forme*. Forma.

FÒRMA. Aptitut, modo, disposició de fèr alguna cosa; y axí se diu: no hi ha FÒRMA de cobrar. *Forma*. Ratio, via. *Forme*. Modo, maniera.

FÒRMA. La configuració y modo de escríurer ab que se distingex la lletra de un de la del altre. *Forma*. Stilus in scribendo. *Caractère d'écriture*. Carattere.

FÒRMA. Lo pa sènse llevad, tallad regularmènt en figura circular, mòlt mès pètit que la hostia, y que servex pera la comunió dels laics. Se li dòna èst nom ántes y desprès de consagrarse. *Forma*. Hostia. *Hostie*. Ostia.

FÒRMA. Las paraulas ab que se fan los sagramènts, determinadas per Cristo y la Iglèsia pera cada un de èlls. *Forma*. Forma sacramentorum. *Forme des sacremens*. Forma.

FÒRMA. *Imp*. Lo motllo que se posa en la prèmpsa pera imprimir una cara de tot lo full. *Forma*. Forma, typus. *Forme*. Forma.

FÒRMA. ÁNIMA DE BOTÓ.

FÒRMA. Pèssa de fusta que tè la figura de un peu, de que usan los sabatèrs pera fèr las sabatas. També se dòna aquest nom á la pèssa de que se servexen los sombrerèrs pera formar la còpa dels sombreros. *Horma*. Forma. *Forme de soulier*. Forma.

FÒRMA SILOGÍSTICA. Lo modo de argumentar usand de silogismes. *Forma silogística*. Forma syllogistica. *Forme syllogistique*. Forma silogistica.

DE FÒRMA. mod. adv. De modo. *De forma*. Ita ut, adeo ut. *De façon, de manière*. Di maniera, in guisa.

EN FÒRMA. mod. adv. En figura. *En forma*. Specie. *En forme*. In forma, a guisa.

EN FÒRMA. Ab formalitat. *En forma*. Seriò. *Tout de bon*. Davvero, formalmente.

EN FÒRMA, ó EN DEGUDA FÒRMA. mod. adv. for. Confòrme á las règlas del dret, prácticas establertas. *En forma, en debida forma*. Modo forensi, consuetudine et jure servatis. *En forme*. In dovuta forma.

EN FÒRMA DE VANO. loc. En figura de vano. *En abanico*. Ad instar flabelli. *En forme d'éventail*. A guisa di ventaglio.

EN TÒTA FÒRMA. mod. adv. Bè y cumplidamènt, ab tòta formalitat y cuidado [illegible] axí se diu que una cosa se fèu EN TÒTA FÒRMA cuand se ha efecutad ab particular esmèro y exactitut. *En forma*, [illegible] *toda forma*. Optimè, adamussim. *En toute forme*. Ottimamente.

FORMACIÓ. s. f. L' acció y efecte de formar alguna cosa. *Formacion*. Formatio. *Formation*. Formazione.

FORMAL. adj. Lo que pertany á la forma. *Formal*. Formalis. *Qui concerne la forme*. Appartenente a forma.

FORMAL. Se aplica á la persòna seria, amiga de la veritat y enemiga de [illegible] *Formal*. Gravis, severus. *Grave, sérieux*. Grave, assennato.

FORMAL. Exprès, precis, determinad. *Formal*. Expressus, signatus. *Forme* [illegible]

près, précis. A proposito, preciso.

FORMALISAR. v. a. Donar la última fòrma á alguna cosa. Se diu regularmènt de las cosas no materials; com FORMALISAR un expedièut, etc. *Formalizar.* Perficere. *Donner la forme.* Perfezionare.

FORMALISARSE. v. r. Posarse serio, fènd cas de alguna cosa que tal vegada se digué per xanxa ó sèns intenció de ofèndrer. *Formalizarse.* Rem non joco sed seriò aut in malam partem accipere. *Se formaliser.* Formalizzarsi.

FORMALITAT. s. f. La exactitut y puntualitat ab que s'executa alguna cosa. *Formalidad.* Rectitudo. *Ponctualité, exactitude.* Esatezza.

ORMALITAT. Lo modo de executar ab la exactitut deguda algun acte públic. *Formalidad.* Ritus servandi. *Formalité.* Formalità.

ORMALITAT. Serietat y judici en algun acte. *Formalidad.* Gravitas. *Gravité, sérieux.* Gravità.

ORMALMÈNT. adv. mod. Segòns la fòrma deguda. *Formalmente.* Ritè. *Formellement.* Formalmente.

RMALMÈNT. Ab formalitat ó expressamènt. *Formalmente.* Expressè. *D'une manière expresse.* A proposito, espressamente.

ORMAR. v. a. Donar fòrma á alguna cosa. *Formar.* Formare. *Former, façonner.* Formare.

RMAR. Juntar y congregar diferènts persònas ó cosas, unindlas èntre sí pera que fassan un cos. *Formar.* Congregare. *Former.* Formare.

MAR. *Milic.* Posar en òrde als soldads; y axí se diu: FORMAR lo escuadró. *Formar.* Instruere. *Former, arranger.* Mettere in ordine, ordinare.

RMATGE. s. m. La pasta que se fa le la llèt, coagulandla primèr, y comprimindla y espremèndla pera que dèe lo xerigot; desprès se li tira un poc e sal pera que se consèrve, y se li dòa varias figuras. *Queso.* Caseus. *Fromage.* Cacio, formaggio.

MATGE TENDRE. Lo qui es fèt de poc. *Queso fresco.* Caseus mollis, muceus, recens. *Fromage frais.* Formaggio freco, nuovo.

RMATGÈR, RA. s. m. y f. Lo qui fa ven formatges. *Quesero.* Casei pressor vel venditor. *Fromager.* Formaggiajo, caciajuolo.

FORMATGÈRA. s. f. Especie de pastèra gran y llarga ahònt se posan los motllos de fèr formatges, la cual tè en un dels costats una canaleta pera que isca lo xerigot de la llèt presa que s'esprèm al tèmps de formar lo formatge. *Expremijo, quesera.* Vas ligneum caseis conficiendis. *Grande huche à faire le fromage.* Madia da far i formaggi.

FORMATGET. s. m. dim. de FORMATGE. *Quesillo, quesito.* Caseolus. *Petit fromage.* Caciolino.

FORMATGET. ant. MATÓ.

FORMATIU, VA. adj. Lo que fòrma ó dòna la fòrma. *Formativo.* Formam inducens. *Qui donne la forme.* Formativo.

FORMÈNT. s. m. Lo blat de millòr cualitat. *Trigo candeal, trigo blanco.* Siligo. *Froment de première qualité.* Frumento.

FORMÈNT RUBÍ. BLAT ROTJ.

FORMIDABLE. adj. Lo que es mòlt temible, assombròs. *Formidable.* Formidabilis, formidolosus. *Formidable, redoutable.* Formidabile, spaventoso.

FORMIDABLE. Lo que es excessivamènt gran en sa línea. *Formidable.* Ingens, immanis. *Gros, vaste, étendu.* Grande, smisurato.

FORMIDOLÒS, A. adj. que se aplica á la persòna que tè mòlta pòr. *Formidoloso.* Formidolosus. *Craintif, timide.* Timido, pauroso.

FORMIGA. s. f. Nom que se dòna á dòs insectes mòlt comuns en Espanya, que se diferencian solamènt en ser lo un de colòr de canyèlla y de una línea de llarg, y lo altre de colòr negre y de dòs líneas de llarg. Tòts tènen lo cap mòlt gros, sòn vorassos, viuen en societat, y se alimèntan de plantas y animals. La majòr part de èlls no tènen alas ni sexo, y sols los mascles y femèllas anomenads ALADAS tènen cuatre alas, y viuen solamènt lo tèmps necessari pera procrear. *Hormiga.* Formica. *Fourmi.* Formica.

FORMIGA ALADA. Insecte. ALADA.

FORMÍGÓ. s. m. Certa picòr que s' experimènta èntre carn y pèll. *Hormiguero, hormigueamiento.* Formicatio. *Fourmillement.* Brulichio, formicolio.

FORMIGUÈR. s. m. Gran movimènt ó concurs de gènt, ó de altras cosas. *Hormiguero.* Affluentia, multitudo, agmen. *Fourmilière.* Bulicame.

FORMIGUETA. s. f. dim. de FORMIGA. *Hormiguilla, hormiguita, hormigüela.* Formicula. *Petite fourmi.* Formichetta.

FÓRMULA. s. f. Lo modo ja establert pera explicar alguna cosa ab paraulas precisas y determinadas. *Fórmula.* Formula. *Formule.* Formola.

FORMULARI. s. m. Lo llibre ó escrit que conté làs fórmulas que se han de observar pera la execució de algunas cosas. *Formulario.* Formularum codex. *Formulaire.* Formolario.

FÒRN. s. m. Obra pètita en fòrma de bóveda rodòna ab sòn respirall: servex pera cóurer pa y altras cosas. *Horno.* Furnus, fornax. *Four.* Forno.

FÒRN DE CALS. Lo fòrn ahònt se crèma la pèdra pera fèr la cals. *Calera.* Furnus calcarius. *Chaufour.* Fornace da calcina.

FÒRN DE RAJOLA. RAJOLERÍA.

ENCÈNDRER LO FÒRN. fr. Calar fog á la llènya posada dins del fòrn, pera que crème y lo escalfe. *Encender el horno.* Furnum calefacere. *Chauffer le four.* Riscaldare il forno.

ESCALFAR LO FÒRN. fr. Donarli lo grau de calòr que se necessita pera l' objècte á que se destina. *Calentar el horno.* Furnum igne adhibito aptare, parare. *Échauffer un four.* Scaldare, riscaldare il forno.

POSAR AL FÒRN. fr. ENFORNAR, en là primèra accepció.

SER UN FÒRN. fr. que se diu del siti ó cuarto mòlt caloròs. *Ser un chicharrero.* Locum æstuosum esse. *Il y fait grand chaud.* Vi fa un caldo da morire.

TRÁURER DEL FÒRN. fr. DESENFORNAR.

FORNADA. s. f. Cantitat ó porció de pa, pastèlls ó altras cosas que se couen de una vegada en lo fòrn. *Hornada.* Coctura fornacea. *Fournée.* Infornata, fornatà.

FORNAL s. f. Lo fógó en que lo ferrèr y altres artífices que traballan en mètalls tènen lo fog pera forjarlos. *Fragua.* Fornax ferraria. *Forge.* Fucina, magona.

FORNÀS. s. m. aum. de FÒRN. *Hornazo.* Furnus magnus. *Grand four.* Fornaccione.

FORNELL. s. m. ant. FORNET.

FORNÈR, RA. s. m. y f. Lo qui tè per ofici cóurer pa. *Hornero.* Furnarius. *Boulanger.* Fornajo.

FÈR DE FORNÈR. fr. Exercir l' ofici de fornèr. *Hornear.* Furnariam exercere. *Faire le métier de boulanger.* Far il fornajo.

FORNET. s. m. dim. de FÒRN. *Hornillo.* Parvus furnus, furnacula. *Petit four.* Fornello, fornellino.

FORNICACIÓ. s. f. Lo accès ó acte carnal del home ab la que no es sa llegítima mullèr. *Fornicacion.* Fornicatio. *Fornication.* Fornicazione.

FORNICADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fornica. Se diu regularmènt de la persòna que viu ab èst mal costum. *Fornicador, fornicario.* Fornicator, fornicarius. *Fornicateur.* Fornicatore.

FORNICAR. v. a. Tenir cópula ó acte carnal fora del matrimoni. *Fornicar.* Fornicare, fornicari. *Forniquer.* Fornicare.

FORNICARI, RIA. adj. Lo que pertany á la fornicació. *Fornicario.* Ad fornicationem pertinens. *Qui appartient à la fornication.* Fornicario.

FORNID, DA. adj. que se aplica al home robust, que tè mòlt os. *Fornido.* Robustus, lacertosus. *Fort, robuste.* Robusto, forte.

FORNIR. v. a. Guarnir y provehir alguna cosa de lo necessari y conduènt per algun fi. *Proveer, guarnecer.* Instruere, munire. *Fournir.* Munire, provvedere.

FORNIR. Farcir, umplir. *Atestar.* Replere. *Remplir, farcir, bourrer.* Empire, riempire.

FORNITURA. s. f. *Imp.* La porció de lletra que se fòn pera completar alguna fondició. *Fornitura.* Typorum supplementum. *Assortimens.* Assortimento.

FORNITURA. *Milic.* Lo corretjam y cartutxèras que portan los oficials y soldats. Comunamènt se usa en plural. *Fornitura.* Apparatus scorteus militi armando. *Fourniment.* Fornimento, provvedimento.

FORO. s. m. Lo siti en que los tribunals ouen y determinan las causas. *Foro.* Forum. *Barreau.* Foro.

FORO. En los teatros es tòta la part interiòr dèsdel taló fins àls bastidòrs. *Foro.* Platea, fòrum. *Fond.* Foro.

FORQUETA. s. f. Especie de bastó llarg ab un ferro al cap damunt en forma semicircul, que servex regularmènt pera pènjar y despènjar las cosas. *Horquilla.* Furcilla. *Petite fourche.* Forchetta.

FORQUILLA. s. f. Instrumènt de

fusta ó altra materia, que servex pera póndrer lo mènjar ab curiositat ajudand á la cullèra. *Tenedor*. Fuscinula capiendo cibo. *Fourchette*. Forchetta.

FORRALLAT. s. f. Barreta de ferro que servex pera tancar y assegurar las portas. *Cerrojo*. Pessulus. *Verrou*. Chiavistello.

FORRAR. v. a. Posar fòrro á alguna cosa. *Aforrar, forrar*. Tegumentum interius vesti assuere. *Doubler*. Soppannare, foderare.

FÒRRO. s. m. La roba que se posa per la part interiòr de cualsevol vestid. *Forro, aforro*. Tegumentum interius vesti assutum. *Doublure*. Fodera, soppanno.

FÒRRO. Certa malaltía que patexen las criaturas nadas de poc tèmps. *Alhorre*. Pustulæ rubicundæ pueris recenter natis familiares. *Croûte de lait*. Schianza.

FORROL. s. m. ant. La paleta pètita, que servex pera remenar lo fog. *Badil*. Batillum. *Pelle à feu*. Paletta.

FORROLL. s. m. ant. FORROL.

FORS. adv. mod. ant. FOR, en la segòna accepció.

FORSA. s. f. Vigòr, robustesa y capacitat pera fèr ó móurer alguna cosa que tinga pes ó fassa resistencia. *Fuerza*. Vis, vigor. *Force, vigueur*. Forza, gagliardia.

FORSA. La violencia que se fa á una dona pera gosarla. *Fuerza*. Violatio. *Viol*. Stupro, violasione.

FORSA. La part principal, majòr y mès forta de algun tòt. *Fuerza*. Præcipuum robur. *Partie la plus forte*. Forza.

FORSA. Lo estad mès vigoròs de alguna cosa. *Fuerza*. Robur, vigor, vehementia. *Force*. Forza.

FORSA. La virtut y eficacia natural que las cosas tènen en sí. *Fuerza*. Vis, virtus. *Force*. Forza, virtù.

FORSA. La eficacia de las cosas no materials; com la FORSA del argumènt, de la rahó, etc. *Fuerza*. Vis, efficacia. *Force*. Forza.

FORSA. Tirada ó movimènt violènt ab que algú procura escaparse de qui lo tè. *Forcejon*. Nixus, nisus. *Grand effort*. Sforzo.

FORSA. for. Lo agravi que lo jutge eclesiástic fa á la part en conéxer de sa causa ó en lo modo de conéxer de èlla ó en no concedirli l'apel-lació. *Fuerza*. Vis, juris violatio ab ecclesiastico judice. *Violence d'un juge*. Forza.

FORSA. ant. FORTALESA, FORTIFICACIÓ.

FORSA. adj. Se usa en lloc de mòlt; com FORSA gènt, FORSA dinèrs. *Mucho*. Multus. *Beaucoup*. Molto, assai.

FORSAS. pl. Las tròpas y demès aparell militar de algun soberá. *Fuerzas*. Copiæ. *Forces*. Forze.

Á FORSA DE. mod. adv. Ab perseverancia y traball. *Á fuerza de*. Assiduo labore. *À force de*. A forza, pella forza.

Á FORSA DE. Ab abundancia de alguna cosa; com Á FORSA DE paciencia. *Á fuerza de*. Copiâ. *À force de*. A copia di.

Á LA FORSA. mod. adv. PER FORSA.

Á VIVA FORSA. mod. adv. Ab gran resolució, ab tòt lo vigòr possible, sèns excusar traball ni diligencia. *Á viva fuerza*. Omni vi. *À toute force*. Con tutta forza, a forza aperta.

COBRAR FORSAS. fr. Convaléxer lo malalt recobrandse poc á poc. *Cobrar fuerzas*. Convalescere. *Se rétablir, reprendre ses forces*. Ripigliar le forze, riavere le forze.

DÈXAR SÈNS FORSAS. fr. Debilitar á algú las sangrías, alguna malaltía, etc. *Desjarretar*. Enervare, debilitare. *Épuiser à force de saignées*. Rifinire le forze.

DONAR FORSA Ó FORSAS. fr. Animar, reforsar. *Dar fuerzas*. Vires addere. *Donner des forces, fortifier*. Incoraggiare, aggiungere forza.

LLEVAR LAS FÒRSAS. fr. DÈXAR SÈNS FORSAS.

PÈNDRER PER FORSA. fr. Fèrse amo per violencia de alguna cosa de altre. *Tomar por fuerza*. Vi tollere. *Prendre de force*. Prendere a forza aperta.

PER FORSA. mod. adv. Violentamènt. *Por fuerza, de por fuerza*. Vi, violenter. *De force, par force, avec violence*. A forza aperta.

PER FORSA. Necessariamènt. *Por fuerza, de por fuerza*. Necessariò. *Nécessairement*. Necessariamente, per forza.

PÈRDRER LA FORSA. fr. Esbravarse, evaporarse. Se diu dels licòrs y altras cosas espiritòsas. *Desvanecerse*. Evanescere, *S'évaporer*. Evaporarsi.

PROBAR LAS FORSAS. fr. met. Probar l'habilitat ó intel-ligencia de algú en alguna materia. *Probar las armas, probar las fuerzas*. Quid animi vel virtutis sit periclitari. *Éprouver les forces*. Far prova delle forze.

TRÁURER FORSAS DE FLAQUESA. fr. Esforsarse en fèr lo que no sembla possible. *Sacar*

fuerzas de flaqueza. Defatigatum animo refici, supra vires aliquid teptare. *Faire de nécessité vertu.* Fare della necessità virtù.

FORSAD, DA. adj. FORSÒS.

FORSAD. s. m. Lo criminal que en pena de sòs delictes está condemnad á remar en las galeras. *Forzado.* Reus remo adstrictus, addictus. *Forçat, galérien.* Forzato.

FORSADAMÈNT. adv. mod. Per forsa, ab violencia. *Forzadamente, forzosamente.* Violenter, invitè. *Forcément, par force.* Forzatamente, a marcia forza, a marcio dispetto, ad onta.

FORSAR. v. a. Fèr forsa ó violencia física pera conseguir algun fi; com FORSÁR una porta, etc. *Forzar.* Vim facere. *Forcer.* Forzare, violentare.

FORSAR. Subjectar y rendir á forsa de armas alguna plassa, castèll, etc. *Forzar.* Expugnare, vi capere. *Forcer, enlever, prendre par force.* Rompere, espugnare.

FORSAR. Fèr violencia á alguna dona, conéxerla contra sa voluntat. *Forzar.* Violare, corrumpere. *Forcer, violer.* Violare, stuprare.

FORSAR. met. Obligar ó precisar. *Forzar.* Cogere, compellere. *Forcer, obliger, contraindre.* Forzare, costringere.

FORSAR. v. n. ant. Trobarse alguna cosa en sòn estad mès vigoròs. *Estar en su fuerza.* Vigere. *Être en vigueur.* Essere in tutte le forze.

FORSEJAR. v. n. Fèr forsas. *Forcejar.* Niti, conari. *Faire effort.* Fare sforzi.

FORSENARIA. s. f. ant. FURÒR, DESATINO.

FORSENAT, DA. adj. ant. FURIÒS, DESATINAD.

FORSER. adj. ant. FORT.

FORSETA. s. f. dim. de FORSA. *Fuercecilla, fuercecita.* Levis vis. *Peu de force.* Forzetta.

FORSÒS, A. adj. Lo que no se pod escusar. *Forzoso.* Necessarius, inevitabilis. *Nécessaire, inévitable.* Bisognevole, necessario.

FORSÒSA. s. f. En las damas aquella disposició del jog en que tenind tres damas contra una y estand apoderad de la carrèra del mitj, deu guanyarse ab dòtse jugadas y sinó quèdan taulas. *Forzosa.* Victoriæ genus in scruporum ludo. *Jeu de dames forcées.* Giuoco forzato.

FORSOSAMÈNT. adv. mod. Per forsa, de necessitat. *Forzosamente.* Necessariò. *Nécessairement.* A forza, per bisogno.

FORSUD, DA. adj. Lo qui tè mòlta forsa. *Forzudo.* Robustus, lacertosus. *Fort, robuste.* Forte, robusto.

FORT, TA. adj. Lo que tè forsa y resistencia. *Fuerte.* Fortis, firmus. *Fort.* Forte.

FORT. Robust, corpulènt y que tè grans forsas. *Fuerte.* Robustus, nervosus. *Fort, vigoureux.* Forte, vigoroso.

FORT. Animòs, valènt. *Fuerte.* Animosus. *Fort, courageux.* Forte, prode, coraggioso.

FORT. Dur, que no se pod traballar fácilmènt. *Fuerte.* Durus. *Dur, difficile à travailler.* Forte, duro, sodo.

FORT. Dur, de mala condició, de mal geni. *Fuerte.* Durus, asper. *Dur, âpre.* Duro, aspro.

FORT. Terrible, grave, excèssiu; com FORT dolòr. *Fuerte.* Gravis, vehemens. *Fort, grand, violent, extrême.* Forte, terribile, violento.

FORT. Lo que es mòlt vigoròs y actiu: com tabaco FORT, vi FORT. *Fuerte.* Vigoratus, vividus, magnâ vi præditus. *Fort, spiritueux.* Forte, spirituoso.

FORT. Gran, eficas, y que tè forsa per persuadir; com rahó FORTA, argument FORT. *Fuerte.* Efficax. *Fort, convaincant, énergique.* Forte, energico.

FORT. *Mús.* La solfa que per naturalesa ó per accidènt se canta un semitó mès alta que lo regular. *Fuerte.* Vox in musicâ aliquanto fortior. *Fort.* Forte.

FORT. s. m. La fortalesa ó siti fortificad pera defensa del enemig. *Fuerte.* Propugnaculum. *Fort.* Forte, fortezza, rocca.

FORT. La majòr forsa ó intensió de alguna acció, exercici, etc; axí se diu: lo FORT del sembrar. *Fuga.* Vehementia. *Véhémence.* Veemenza.

FORT. Lo mès viu y empenyad de alguna acció militar ó disputa. *Fuego.* Contentionis ardor. *Feu.* Ardore, caldo.

FORT. adv. mod. Ab forsa, fortament. *Fuerte.* Fortiter. *Fort, fortement.* Fortemente.

FORT. ant. MÒLT.

ANAR FORT. fr. Acabar de convalèxer un malalt, tenir ja recobradas gran part de las forsas. *Ir aleando.* Benè vires sanitatem penitus recuperare. *Aller mieux.* Star meglio.

ANAR FORT. fr. met. Parland de algun ne-

goci tractarse ab mòlta activitat. *Bullir.* Urgere. *Aller rondement.* Andar bene.

ESTAR FORT. fr. No voler condescendir en alguna cosa. *Hacerse fuerte.* Obniti. *Tenir ferme.* Star fermo.

ESTAR Ó MANTENIRSE FORT. fr. Insistir tenasmènt en la propia opinió ó en la pretensió de alguna cosa. *Hacer hincapié.* Obniti. *Persister, insister.* Star fermo, persistere, ostinarsi.

FÈRSE FORT. fr. Fèrse robust per medi del traball ó acostumand lo cos á sufrir las inclemencias del tèmps. *Endurecerse.* Durari, firmari. *Endurcir.* Indurire, ingagliardire, render forte.

FÈRSE FORT. fr. Fortificarse en algun lloc pera defensarse de alguna violencia ó pèrill. *Hacerse fuerte.* In loco tuto se collocare. *Se fortifier, se retrancher.* Fortificarsi.

FÈRSE FORT. fr. Unirse, lligarse y consolidarse lo guix, barro, ó argamassa que se ha emplead en las obras. *Fraguar.* Adstringi, solidari. *Faire corps.* Solidarsi.

PÉNDRER PER LO FORT. fr. Péndrer alguna cosa ab mòlta eficacia y empenyo. *Tomar á pechos.* Summâ contentione suscipere. *Prendre une chose à cœur.* Pigliar a cuore.

TENIR FORT. fr. TENIRSE Ó MANTENIRSE FORT.

TENIRSE Ó MANTENIRSE FORT. fr. Persistir ab constancia y tenacitat en alguna resolució ó dictámen. *Tener ó tenerse tieso.* Animum obfirmare. *Tenir ferme.* Star fermo.

FORTALESA. s. f. Forsa y vigòr. *Fortaleza.* Vis, vigor, robus. *Force, vigueur.* Forza, vigore.

FORTALESA. Una de las cuatre virtuts cardinals ab la cual fugim del temòr, sèns incórrer en la temeritat. *Fortaleza.* Fortitudo. *Force.* Fortalezza.

FORTALESA. Lo lloc fortificad pera poder defensarse del enemig. *Fortaleza.* Propugnaculum. *Forteresse.* Fortezza, rocca, bastita.

FORTAMÈNT. adv. mod. Ab forsa. *Fuertemente.* Fortiter. *Fortement.* Fortemente.

FORTAMÈNT. Ab vehemencia. *Fuertemente.* Vehementer. *Avec violence.* Veementemente.

FORTEPIANO. s. m. PIANO.

FORTÍ. s. m. Una de las obras que se alsan en los atrinxeramènts de un exércit pera la majòr defensa. *Fortin.* Propugnaculum. *Fortin, fort de campagne.* Fortino, castelletto.

FORTÍ. Fort pètit. *Fortin.* Parvum castellum. *Petit fort.* Castelletto.

FORTIFICACIÓ. s. f. L' acció de fortificar. *Fortificacion.* Munitio. *Fortification.* Fortificamento.

FORTIFICACIÓ. La obra que se construex pera defensar algun paratge. *Fortificacion.* Munimentum. *Fortification.* Fortificazione.

FORTIFICACIÓ. Lo art de fortificar. *Fortificacion.* Architectura militaris. *Fortification.* Fortificazione, architettura militare.

FORTIFICAR. v. a. Donar forsa y vigòr. *Fortificar, fortalecer.* Roborare. *Fortifier.* Fortificare, afforzare.

FORTIFICAR. *Milic.* Construir las fortificaciòns. Se usa també com recíproc. *Fortificar.* Munire, vallare. *Fortifier.* Fortificare.

FORTÍSSIM, MA. adj. sup. de FORT. *Fortísimo.* Fortissimus. *Très-fort.* Fortissimo.

FORTÒR. s. f. Olòr fort que no es gaire agradable. *Olor subido y malo.* Putor. *Odeur forte, pénetrante.* Puzzo.

FÈR FORTÒR. fr. Exhalar un olòr fort y no gaire agradable. *Trasminar.* Vehementer olere. *Exhaler une odeur forte, pénetrante.* Puzzare, putire.

LLANSAR FORTÒR. fr. FÈR FORTÒR.

FORTUIT, TA. adj. Lo que succeex impensada y casualmènt. *Fortúito.* Fortuitus. *Fortuit, accidentel.* Fortuito.

FORTUNA. s. f. Casualitat, sort. *Fortuna.* Sors fortuna. *Fortune, cas fortuit, hasard.* Caso, sorte, evento, accidente.

FORTUNA. Felicitat, ventura. *Fortuna.* Prospera fortuna. *Fortune, bonheur.* Fortuna, ventura.

FORTUNA. Infelicitat, desgracia. *Infortunio, adversidad.* Sors adversa. *Infortune, malheur.* Sciagura, sventura, disgrazia.

FÈR FORTUNA. fr. Adquirir grans empleos, honòrs ó bèns. *Hacer fortuna.* Opibus, dignitate crescere, augeri. *Faire fortune.* Far fortuna.

PROBAR FORTUNA. fr. Empéndrer alguna cosa de éxit dubtòs pera millorar de sort. *Probar fortuna.* Sortem tentare, fortunæ se committere. *Tenter fortune.* Provar fortuna.

FORTUNADAMÈNT. adv. mod. ant. Ab fortuna. *Afortunadamente.* Feliciter. *Heureusement.* Felicemente.

FORTUNAL. adj. ant. FAVORABLE.

FORTUNAT, DA. adj. ant. AFORTUNAD.

FORTUNETA. s. f. dim. de FORTUNA. *Fortunilla.* Levis fortuna. *Peu de fortune.* Fortunetta.

FORZA. s. f. ant. FORTALESA, CASTÈLL.

FORZIBLAMENT. adv. mod. ant. FORSADAMÈNT.

FORZIVOLMENT. adv. mod. ant. FORSADAMÈNT.

FÒS, A. p. p. de FÓNDRER. *Derretido, fundido.*

FÒSA. s. f. L' acció de fóndrer. *Fundicion.* Fusio. *Fonte.* Fusione, liquefazione.

FÒSC, CA. adj. Obscur, sènse llum ó claròr. *Oscuro, obscuro, escuro.* Obscurus. *Obscur.* Fosco, oscuro.

FÒSC. Se diu de tòts los colòrs que sòn poc vius, de modo que casi tiran á negre. *Oscuro, obscuro, escuro.* Subniger. *Obscur.* Oscuro.

FÒSC. Se aplica també á cualsevol colòr cuand esta mès carregad del regular; axí se diu: castany FÒSC, verd FÒSC. *Oscuro, obscuro, escuro.* Obscurus, surdus, austerus. *Obscur.* Oscuro.

FÈRSE FÒSC. fr. Faltar la llum del dia, fèrse de nit. *Oscurecer, obscurecer.* Advesperascere. *S'obscurcir.* Oscurarsi, intenebrarsi.

FÈRSE FÒSC. fr. Ennuvolarse. *Oscurecerse el dia, cerrarse el cielo.* Cœlum nubibus obduci. *S'obscurcir.* Intenebrarsi.

TORNARSE FÒSC. fr. FÈRSE FÒSC.

FÒSCA. s. f. Obscuritat, falta de llum pera percebir las cosas. *Oscuridad, obscuridad, escuridad.* Obscuritas, tenebræ. *Obscurité.* Oscurità.

Á LAS FÒSCAS. mod. adv. Sènse llum. *Á oscuras.* In tenebris. *Dans l'obscurité.* All' oscuro.

Á LAS FÒSCAS. mod. adv. Sèns principis ó conexemènt de lo que se tracta ó maneja. *Á oscuras, á escuras.* Cæco modo. *Á tâtons.* Tastoni, al tasto.

ANAR Á LAS FÒSCAS. fr. met. Proceir en alguna cosa sènse los principis ó conexemènts necessaris pera exirne ab acert. *Andar á oscuras ó á escuras.* Cæco modo procedere. *Aller à tâtons.* Andar a vanvera, a tastone.

DÈXAR Á LAS FÒSCAS. fr. Dèxar sènse llum. *Dejar á oscuras ó á buenas noches.* In tenebris linquere. *Laisser sans lumière.* Lasciare all' oscuro.

FÈR FÒSCA. fr. Fèr la nit mòlt obscura per estar ennuvolad. *Hacer oscuro.* Noctem tenebrosam esse. *Faire une nuit obscure.* Far notte oscura.

QUEDARSE Á LAS FÒSCAS. fr. Quedarse sènse llum. *Quedarse á oscuras ó á buenas noches.* Luce privari. *Demeurer dans l'obscurité.* Restar all' oscuro.

FOSCAMENT. adv. mod. ant. Sènse llum, á las fòscas. *Oscuramente.* Obscurè. *Obscurément.* Oscuramente, foscamente.

FOSCÒR. s. f. FÒSCA.

FOSCÒR. Obscuritat gran que sol preceir á las tempestats, cubrindse lo cel de núvols mòlt negres. *Cerrazon.* Nubium densa caligo. *Grande obscurité, brume.* Oscurità, nebbione.

FÈR FOSCÒR. fr. FÈR FÒSCA.

FOSCURA. s. f. ant. FÒSCA.

FOSFÓRIC, CA. adj. que se aplica als cossos ó substancias que sòn capassos de donar llum en la obscuritat. *Fosfórico.* Lucem emittens. *Phosphorique.* Fosforico.

FÓSFORO. s. m. Materia sumamènt combustible, lleugèra, trencadissa y de colòr de caramel-lo, que se derritex en l' aigua calènta, lluex en la obscuritat, se inflama mòlt fácilmènt y despedex un olòr particular. S' extrau comunamènt dels ossos, y tè diferènts usos. *Fósforo.* Materia summe combustibilis quæ in tenebris lumen emittit. *Phosphore.* Fosforo.

FÒSQUEDAT. s. f. FÒSCA.

FÈR FÒSQUEDAT. fr. FÈR FÒSCA.

FÒSQUEJAR, v. n. Anar fèndse nit, anar faltand la llum y claredat, com succeex cuand lo sol se pon. *Oscurecer.* Advesperascere. *S'obscurcir, se faire nuit.* Annottare.

FOSSA. s. f. Clot, fosso. *Hoya.* Fovea. *Fosse, creux.* Fossato.

FOSSA. Sepultura. *Huesa, hoya.* Sepulcrum. *Sépulture.* Sepoltura, sepolcro.

FOSSA. met. Lo paratge, exercici ó acció en que moren mòlts; y axí se diu ser la guerra ó algun pais mal sa, FOSSA de que concòrren ó habitan en èll. *Sepulcro.* Sepulchrum. *Sépulcre.* Sepolcro.

FOSSAR. s. m. CEMENTIRI.

FOSSÈR. s. m. Lo qui tè per offici obrir las sepulturas y cubrir ab terra a

morts. *Sepulturero, enterrador*. Vespillo. *Fossoyeur*. Beccamorti, becchino.

FÓSSIL. adj. Lo que s' extrau de sòta de la terra y pertany al règne mineral. Se usa també com substantiu. *Fósil*. Fossilis, fossitius, fossicius. *Fossile*. Fossile.

FOSSO. s. m. Clot. *Hoyo, foso*. Fossa, fossatum. *Fosse, trou*. Fosso, fossa, fossato.

FOSSO. Excavació fònda que circuex la fortalesa. *Foso*. Fossa. *Fossé*. Fosso.

FÓTIL. s. m. Piu. *Espigon*. Spiculum. *Pointe*. Punta.

FÒTJA. s. f. Aucèll, especie de ánac, del tamany de un colòm: tè lo bèc gros y ample, ab la part superiòr que cubrex la inferiòr; es pardo, cendròs, salpicad de taquetas mès fòscas, y en las alas tè un òrde de plòmetas blancas, y altre de verdas: la cua es curta, y los dits dels peus units per medi de una mèmbrana. *Cerceta, zarceta*. Querquedula. *Cercelle, sarcelle, judelle*. Farchetola, arzavola.

FÒTJA. C'ot de aigua ó fang clar. *Charco, regajo, regajal*. Aqua stagnans. *Mare*. Pozzanghera.

FÒTJA. Violinet de que usan los mestres de dansas. *Violinete*. Fidicula. *Petit violon*. Violinetto.

FOURE. s. m. ant. Veina de la espasa y altras cosas semblants. *Vaina*. Vagina. *Fourreau, gaîne, etui*. Guaina, fodero.

FR.

FRA. s. m. Contracció de la veu *frare*, Tractamènt que se dòna als religiòsos de alguns òrdes. *Fray*. Frater. *Frère*. Fra.

FRACAS. s. m. Succès llastimòs, inopinad y funèst. *Fracaso*. Infortunium. *Désastre*; *mauvais succès*. Disastro, sventura.

FRACCIÓ. s. f. La divisió de alguna cosa en parts. *Fraccion*. Fractio. *Fraction*. Frazione, frattura.

FRACCIÓ. *Arit*. Quebrad. *Quebrado, fraccion*. Numerus fractus, pars numeri. *Fraction, nombre fractionnaire*. Frazione.

FRACTURA. s. f. Ruptura, trencamènt. *Fractura*. Fractura. *Fracture, rupture*. Frattura, rottura.

FRACTURA. *Cir*. La ruptura de un os. *Fractura*. Ossis fractura. *Fracture*. Frattura.

FRACTURAR. v. a. *Cir*. Rómprer un os ab violencia sènse dividir la pèll de la carn. *Fracturar*. Frangere, rumpere. *Faire une fracture*. Frangere.

FRAGA. s. f. p. us. MADUXA.

FRAGANCIA. s. f. Olòr suau y deliciòs. *Fragrancia, fragancia*. Fragrantia. *Odeur agréable*. Fragranza.

FRAGANCIA. met. Lo bon nom y fama de las virtuts de alguna persòna. *Fragrancia*. Virtutum fama, nomen. *Bonne odeur, bonne réputation*. Odore, nominanza.

FRAGANT. adj. Lo que despedex de sí bon olòr. *Fragrante, fragante*. Fragrans. *Odoriférant, odorant*. Fragrante.

EN FRAGANT. mod. adv. En lo matèx fèt, en lo punt ó instant de la execució. *En fragrante, en fragante*. In ipso facto. *Sur le fait*. In fragranti, sul fatto, nell' atto.

FRAGATA. s. f. Embarcació de tres arbres ab cofas y una sola batería seguida de pòpa á proa. *Fragata*. Liburnica. *Frégate*. Fregata.

FRAGATA. ant. Barca lleugèra, y de bòrdo bax. *Fragata ligera*. Celox. *Frégate légère*. Fregata leggiera.

FRÁGIL. adj. ant. Lo que se trenca fácilmènt. *Frágil*. Fragilis. *Fragile*. Frale, fragile.

FRÁGIL. met. Se aplica á la persòna que cau fácilmènt en algun pecat, especialmènt contra la castedat. *Frágil*. Fragilis. *Fragile*. Fragile.

FRAGILITAT. s. f. ant. La disposició que tè alguna cosa per trencarse fácilmènt. *Fragilidad*. Fragilitas. *Fragilité*. Fragilità.

FRAGILITAT. met. Facilitat en cáurer en lo mal. *Fragilidad, humanidad*. Fragilitas. *Fragilité*. Fragilezza.

FRAGILITAT. Pecat sensual. *Fragilidad*. Incontinentia. *Incontinence, péché de la chair*. Incontinenza.

FRAGMÈNT. s. m. La part ó porció pètita de algunas cosas trencadas ó partidas. *Fragmento*. Fragmentum. *Fragment*. Frammento, pezzo.

FRAGMÈNT. met. Part que ha quedad de algun llibre ó escrit. *Fragmento*. Fragmentum. *Fragment*. Frammento.

FRAGÒS, A. adj. Aspre, intrincad, ple de malesas y garrotxas. *Fragoso*. Fragosus, salebrosus, asper. *Âpre, raboteux*. Scabro, scabroso, aspro.

FRAGOSITAT. s. f. L' asprèsa y espessòr de las montanyas plenas de malesas y garrotxas. *Fragosidad, fragura.* Salebritas. *Âpreté.* Scabrosità.

FRAMENOS. s. m. pl. ant. Los religiòsos del òrde de san Francesc. *Menores.* Fratres ex familia sancti Francisci. *Frères mineurs.* Frati minori.

FRANC, CA. adj. Lliberal, dadivòs. *Franco.* Munificus. *Libéral, généreux.* Generoso.

FRANC. Llibre, exèmpt, desembrassad. *Franco, horro.* Liber, expeditus, exemptus, immunis. *Franc, exempt.* Franco, immune, libero.

FRANC. Se aplica á las cosas que estan llibres y exèmptas de drets y contribuciòns, y als llocs y ports, etc., en que se gosa de aquesta exempció. *Franco.* A vectigalibus liber, exemptus. *Franc, libre, privilégié.* Franco, esento, libero.

FRANC. Sensill, ingenuo. *Franco.* Ingenuus, sincerus. *Franc, sincer, ingénu.* Franco, sincero.

FRANC. ant. Se aplicaba al esclau á qui se habia donad llibertat. *Horro.* Liber. *Libre, affranchi.* Libero, affrancato.

FRANC. s. m. Moneda de Fransa, que equival á poca diferencia á nostra pesseta. *Franco.* Nummus gallicus argenteus quidam. *Franc.* Franco.

DE FRANC. mod. adv. Graciosamènt, sènse cap preu. *De balde, de barato.* Gratis. *Gratuitement, gratis.* Gratis.

DE FRANC. mod. adv. ab que se pondèra lo barato que van ó se venen las cosas. *Á huevo.* Vili pretio. *Bon marché, pour rien.* Buon mercato, per niente.

DONAR DE FRANC. fr. Concedir, passar alguna proposició los que disputan. *Dar de barato.* Gratuitò concedere. *Convenir.* Concedere gratis.

EXIR FRANC. fr. No haber de pagar sa part. *Salir horro.* A communi debito se eximere. *Sortir sans payer.* Uscirne gratis.

FÈR FRANC. fr. Llibertar, eximir á algú de alguna contribució, tribut ó altra cosa á que estaba obligad. *Franquear.* Immunem reddere. *Exempter, affranchir, dispenser.* Affrancare, esentare.

FRANCAMÈNT. adv. mod. Ab franquesa. *Francamente.* Largiter, munificè. *Franchement, libéralement, largement.* Largamente, a ribocco.

FRANCES, A. adj. Lo que pertany al règne de Fransa, y lo qui ha nad en ell. *Francés.* Gallus, gallicus. *Français.* Francese.

FRANCES. s. m. Lo idioma frances. *Francés.* Gallicum idioma. *Français.* Francese.

Á LA FRANCESA. mod. adv. Al us de Fransa. *Á la francesa.* Gallicè, gallico more. *À la française.* Alla francesa.

FRANCESC, CA. adj. ant. FRANCES.

FRANCESILLA. s. f. Nom que se dòna á varias plantas de una matèxa espece, que tèuen l' arrel de cabessa, y fan la flor mòlt bònica. *Francesilla.* Ranunculus asiaticus. *Anémone.* Anemone.

FRANCISCÁ, NA. adj. Lo pertanyènt á la religió de san Francesc. *Franciscano, francisco.* Ad ordinem sancti Francisci pertinens. *Franciscain.* Francescano.

FRANCO. s. m. Lo paperet ó firma que lo mestre dòna als noys cuand contraüen algun mérit, per medi del cual obtènen lo perdó si cometen alguna falta. *Vale.* Magistri chirographum pro vapulatione vitanda. *Immunité.* Esenzione.

FRANCOLÍ. s. m. Aucèll del tamany de la perdiu y semblant á èlla; tè la gorja y lo vèntre negres, y los peus bermells. *Francolin.* Attagena, attagen. *Francolin.* Francolino.

FRANEL-LA. s. f. Texid fi de llana. *Franela.* Tela lanea quædam delicata. *Flanelle.* Flanella.

FRANJA. s. f. Guarnició texida de fil de or, plata, seda, lli ó llana, que serves per adornar y guarnir los vestits ó altras cosas. *Franja.* Limbus. *Frange.* Frangia, cerro, balzana.

FRANJETA. s. f. dim de FRANJA. *Franjita, franjuela.* Parvus limbus. *Petite frange.* Frangetta.

FRANQUEA. s. f. ant. LLIBERALITAT.

FRANQUEJAR. v. a. Concedir llibe[...]mènt y ab generositat alguna cosa [...]tre. *Franquear.* Generosè largiri. *[...]corder généreusement.* Dar gen[...]mente.

FRANQUESA. s. f. Exempció de p[...] alguns drets. *Franqueza.* Immu[...] *Franchise.* Franchigia, esenzione.

FRANQUESA. Obertura, sinceritat, ing[...]tat. *Franqueza.* Sinceritas, inge[...] *Franchise, ingénuité, sincérité.* S[...]rità.

FRANQUICIA. s. f. Llibertat y e[...]ció que se concedex á alguna p[...]

pera no pagar drets en las mercaderías que introduex ó extrau. *Franquicia.* Immunitas. *Franchise.* Franchigia.

FRAPPAR. v. a. ant. PEGAR.

FRARADA. s. f. Acció descomposta y de mala criansa. *Frailada.* Actio inurbana, incivilis. *Action ridicule.* Azione cattiva, burbanteria.

FRARAM. s. m. fam. Los frares en comú. *Frailería.* Monachorum frequentia, concursus. *Moinaille.* Frateria.

FRARAS. s. m. aum. de FRARE. *Frailon, frailote.* Magnus frater vel monachus. *Gros moine.* Monacaccio.

FRARE. s. m. Religiòs. *Fraile.* Frater. *Moine.* Frate.

FRARE. ant. GERMÁ.

FRARE. Lo dobleg que se fa en la bora de las faldillas. *Fraile.* Vestis inflexio. *Bord retroussé d'une jupe de femme.* Il lembo alzato della gonnella d' una donna.

FRARE. En la imprèmpta lo tros de papèr que per haberli donad poca tinta ó estar un xic sec al tèmps de tirarse, ha quedad mal impres. *Fraile.* Lacuna in typographicis. *Moine.* Nella stampa il pezzo di carta che resta senza stampare per mancare l' inchiostro, o pure per essersi seccata.

FRARE. Jog que fan los noys, talland la part superiòr de una faba, y traèndli lo gra, quèda la pellofa en fòrma de una capilla de frare. *Frailecito.* Ludicrum quoddam puerile. *Fève coupée à moitié par le haut.* Giuoco dei ragazzi.

FRARE DE ALFORJA. Lo religiòs destinad á captar per sòn convènt. *Alforjero.* Mendicantium frater perâ instructus ad petendam eleemosinam. *Frère quêteur.* Frate che va alla cerca.

FRARE DE MISSA DE ÒNSE. Lo qui está destinad per assistir al cor y servey del altar, y no seguex la carrèra de cátedras ó púlpit, ni tè los graus que sòn conseguènts á èlla. *Fraile de misa y olla.* Monachus litterarum expers, è vulgo fratrum. *Moine qui n'a aucun grade littéraire.* Frate che non ha titoli letterarj.

FRARÈR, RA. adj. Lo qui es mòlt apassionad á frares. *Frailero.* Monachorum studiosus. *Aimant des moines.* Amico dei frati.

FRARESCA. s. f. ant. ILLEGÍTIMA.

FRARESSA. s. f. ant. GERMANA.

FRARET. s. m. dim. de FRARE. *Frailecito, frailecillo, frailecico, frailezuelo.* Fraterculus. *Petit moine.* Fraticello.

FRAROT. s. m. Lo frare despreciable y de poc respècte. *Frailuco.* Trivialis monachus. *Moinillon.* Fratotto.

FRASE. s. f. Lo conjunt de veus que fòrma una proposició; y en èst sentit s' entèn la paraula FRASE cuand de èlla se diu que es correcta ó viciòsa, natural ó figurada, etc. *Frase.* Phrasis. *Phrase.* Frase.

GASTAR FRASES. fr. fam. Parlar mòlt y ab rodetjs y circunspecció. *Gastar frases.* Circumlocutionibus abundare. *Faire des phrases.* Esser un prosone.

FRASQUETA. s. f. *Imp.* Un cuadro formad de cuatre barretas de ferro primas, lo cual tè en la part superiòr dòs frontissas ó fijas ab que se tira sòbre lo timpá, per assegurar lo full de papèr que se ha de tirar, y se cubrex ab papèr ó pergamí tòta aquella part que correspon á lo que en algunas planas deu quedar en blanc sènse imprimir, á fi de que no se taque. *Frasqueta.* Quadrum ferreum typographicum. *Frisquette.* Fraschetta.

FRATERN, NA. adj. FRATERNAL.

FRATERNA. s. f. Correcció ó reprehensió aspra. *Fraterna, mandoble.* Acris objurgatio. *Sévère réprimande.* Riprensione, rimprovero severo.

FRATERNAL. adj. Lo que es propi de germans; com amòr FRATERNAL, etc. *Fraternal, fraterno.* Fraternus. *Fraternel.* Fraternale.

FRATERNALMÈNT. adv. mod. Ab fraternitat. *Fraternalmente.* Fraternè. *Fraternellement.* Fraternamente, fratellevolmente.

FRATERNITAT. s. f. La unió y bona correspondencia que deu haberhi èntre los germans. *Fraternidad.* Fraternitas. *Fraternité.* Fraternità.

FRATERNO, NA. adj. FRATERNAL.

FRATRICIDA. s. com. Lo qui mata á sòn germá. *Fratricida.* Fratricida. *Fratricide.* Fraticida.

FRATRICIDI. s. m. L' homicidi ó mort de algú executada per sòn propi germá. *Fratricidio.* Fratris occisio. *Fratricide.* Fraticidio.

FRAU. s. m. Engany. *Fraude, fraudulencia.* Fraus. *Fraude.* Frode.

FRAU. CONTRABANDO.

FRAU. s. f. La estretura de dòs montanyas ó de algun vall profundo. *Garganta, hoz, gollizo.* Fauces. *Gorge de montagne.* Fauce.

FRAUDULENCIA. s. f. FRAU, en la primèra accepció.

FRAUDULÈNT, TA. adj. Enganyòs. *Fraudulento.* Fraudulentus. *Frauduleux.* Fraudolento.

FRAUDULENTMÈNT. adv. mod. Ab frau ó engany. *Fraudulentamente, encubiertamente.* Fraudulenter. *Frauduleusement.* Fraudolentamente.

FRAUDULOS, A. adj. ant. FRAUDULÈNT.

FRAYRESCA. s. f. ant. GERMANDAT.

FRE. s. m. Instrumènt de ferro que servex pera subjectar y gobernar las caballerías; se compon de camas, barbada y de una pèssa que èntra en la bòca. *Freno.* Frenum. *Frein.* Freno, morso.

FRE. met. Subjecció ó impedimènt que coarta las acciòns. *Freno.* Frenum. *Frein.* Freno, ritegno.

POSAR FRE. fr. met. Contenir, refrenar. *Enfrenar, poner freno.* Frenare. *Mettre un frein.* Porre il freno.

POSAR LO FRE Á LAS CABALLERÍAS. fr. *Enfrenar, echar el freno.* Equum frenare, equo frenum injicere. *Brider.* Imbrigliare, mettere la briglia.

FRECUENCIA. s. f. La repetició de un acte que se fa á menud. *Frecuencia.* Frequentatio, iteratio. *Fréquence.* Frequenza.

FRECUÈNT. adj. Repetid á menud. *Frecuente.* Frequens. *Fréquent.* Frequente.

FRECUÈNT. adv. mod. FRECUENTMÈNT.

FRECUENTACIÓ. s. f. L' acció de frecuentar. *Frecuentacion.* Frequentatio. *Fréquentation.* Frequentazione.

FRECUENTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui frecuènta. *Frecuentador.* Frequentator. *Celui qui fréquente.* Frequentatore.

FRECUENTAR. v. a. Repetir un acte á menud. *Frecuentar.* Frequentare. *Fréquenter.* Frequentare.

FRECUENTATIU, VA. adj. *Gram.* Se aplica al verb que denota frecuencia de l' acció que significa. *Frecuentativo.* Frequentativus. *Fréquentatif.* Frequentativo.

FRECUENTÍSSIM, MA. adj. sup. de FRECUÈNT. *Frecuentisimo.* Valdè frequens. *Très-fréquent.* Frequentissimo.

FRECUENTMÈNT. adv. mod. Ab frecuencia. *Frecuentemente, frecuente.* Frequenter. *Fréquemment, souvent.* Frequentemente, spesso.

FRED, DA. adj. que se aplica al efècte que sentim per l'ausencia ó disminució del calòr. *Frio.* Frigidus. *Froid.* Freddo.

FRED. met. que se aplica al home que per naturalesa es impotènt. *Frio.* Generationi inhabilis. *Froid, impuissant.* Freddo, impotente.

FRED. met. Lo qui respècte de alguna persòna ó cosa se mostra ab indiferencia, desapègo, ó no pren interes per èlla. *Frio.* Indifferens. *Froid, indifférent.* Freddo, indiferente.

FRED. met. Lo qui no tè gracia, esperit ni agudesa. *Frio, friático.* Insulsus, ineptus. *Froid.* Freddo, insulso, sciocco.

FRED. s. m. Lo efècte que ocasiòna ó produex la fredòr. *Frio.* Frigus. *Froid.* Freddo, freddore.

FRED. Privació ó disminució del calòr. *Frio.* Frigus. *Froid.* Freddo.

TREMOLAR DE FRED. fr. *Tiritar.* Frigore contremissere, præ frigore tremere. *Trembloter, trembler de froid.* Tremare, tremolare di freddo.

FREDAMÈNT. adv. mod. Sèns eficacia, lentamènt. *Friamente.* Lentè, remissè. *Nonchalamment.* Freddamente, trascuratamente.

FREDAMÈNT. Sèns gracia ni donaire. *Friamente.* Insulsè, illepidè. *Froidement.* Freddamente.

FREDAT. s. f. FERREDAT.

FREDOLIC, CA. adj. Lo qui es mòlt sensible al fred. *Friolento, friolero.* Alsiosus, frigoris impatiens. *Frileux.* Freddoso, freddoloso.

FREDÒR. s. f. Sensació que provè de la falta de calòr. *Frialdad, frigidez.* Frigedo. *Froideur.* Freddezza, freddura.

FREDÒR. met. Impotencia pera la generació. *Frialdad.* Impotentia generandi. *Impuissance, froideur naturelle.* Impotenza.

FREDÒR. met. Descuid, negligencia, poca activitat. *Frialdad.* Negligentia, inertia. *Froideur, lenteur.* Lentezza, freddezza.

FREDÒR. met. Ditxo insuls y fora de propósit. *Frialdad.* Insulsitas, ineptia. *Sottise, impertinence.* Sciocchezza.

FREDÒR. met. Indiferencia, desapègo, poc interes. *Frialdad.* Apathia. *Froideur, indifférence.* Freddezza, indiferenza.

FREDÒR. FRIOLÈRA.

FREDULOS, A. adj. ant. FREDÓLIC.
FREDURA. s. f. ant. FREDÒR, FRED.
FREDUROS, A. adj. ant. FREDOLIC.
FREG Á FREG. mod. adv. que se diu cuand passa tocand lleugèramènt un cos á altre. *Ras con ras, ras en ras.* Juxta, levi tractu. *Rasant: le touchant légèrement avec rapidité.* Rasente.
FREG Á FREG. Á poca diferencia; poc mès ó ménos. *Á poca diferencia, poco mas ó menos.* Ferè. *Á peu près.* Poco più o meno.
FREGA. s. f. Remey que se fa fregand alguna part del cos ab un drap ó respall, ó ab las mans. *Friega.* Fricatio. *Friction.* Fregagione, stropicciamento.
FREGADA. s. f. L'acció y efècte de fregar. *Fregamiento, fricacion, friccion.* Fricatio. *Friction, frottement.* Fregamento.
FREGADA. Lo encontre de dòs cosas de que resulta tacarse ó embrutarse la una de èllas. *Raboseada, raboseadura.* Commaculatio ex contactu. *Éclaboussure.* Zacchera, pillacchera.
FREGADA. L'acció de fregar la roba ó altra cosa per netejarla. *Limpion.* Levis mundatio. *Nettoiement.* Astersione, nettamento.
FREGADA DE AURELLAS. met. y fam. FRATERNA.
FREGALL. s. m. Porció de espart picad que servex pera fregar los plats, cassolas, etc. *Estropajo, fregador.* Scopula spartea. *Torchon, lavette.* Strafinaccio.
FREGAMENT. s. m. ant. FREGADA, en la primèra accepció.
FREGAR. v. a. Refregar alguna cosa pera netejarla ó tráurerne la pòls. *Refregar.* Fricare. *Frotter une chose contre une autre.* Fregare.
FREGAR. Refregar alguna part del cos, com camas, brassos, etc. *Frotar, flotar.* Fricare, subigere. *Frotter.* Fregare.
FREGAR. Refregar ab forsa alguna cosa; com la capa ab lo respall, etc. *Estregar, fregar.* Fricare. *Frotter, gratter.* Stropicciare, fregare.
FREGAR. v. n. Tocar una cosa ab altra ab alguna forsa, de manèra que ab la continuació se mènjen. *Ludir.* Confricare. *Frotter contre.* Strofinare.
FREGAR. Tocar una cosa ab altra lleugèramènt; y axí se diu que un á altre li ha FREGAD la roba. *Rozar.* Leviter tangere. *Frotter contre, battre.* Soffregare, nettare.
FREGAR. Passar tocand lleugèramènt una cosa ab altra; com FREGAR la bala á la pared. *Rasar.* Leviter pertingere. *Raser.* Radere, rasentare.
FREGAR. Tocar lleugèramènt una cosa ab altra de que resulta tacarse ó embrutarse algun poc. *Rabosear.* Contingenter maculare. *Éclabousser.* Zaccherare, impillaccherare.
FREGARSE. v. r. Gratarse l'home ó lo irracional, aplicand la part en que tè picòr en alguna pared, arbre, etc., y movèndla ab continuació. *Estregarse.* Refricare. *Se gratter.* Grattare, stropicciare.
FREGARSE. Buscar lo tracte ó comunicació ab algú. *Rozarse.* Alicujus consuetudinem quærere. *Chercher par détours l'amitié de quelqu'un.* Cercar l'amistà d' uno.
FREGARSE. Semblarse ó tenir connexió una cosa ab altra. *Rozarse.* Referri, assimilari. *Ressembler.* Rassomigliarsi.
FREGIR. v. a. Tirar alguna cosa en oli, mantega ó altra materia grexòsa, y fèr que bulla al fog. *Freir.* Frigere. *Frire.* Friggere.
FREGIRSE. v. r. Consumirse, estar mòlt impaciènt. *Deshacerse.* Angi. *S'affliger, s'inquiéter.* Rammaricarsi, affliggersi.
FREGIRSE. Patir, sentir un calòr excèssiu. *Freirse de calor.* Æstuare. *Brûler, mourir de chaud.* Ardere.
FREGIRLA ó FREGÍRLAHI Á ALGÚ. fr. Enganyarlo ab premeditació. *Freirsela á alguno.* Aliquem decipere. *Duper quelqu'un, lui jouer un tour.* Fargliela a alcuno.
FREGÓ. s. m. Lo criad que está en la cuina destinad pera fèr las feinas mès baxas y brutas. *Sollastre, picaro de cocina, pinche, galopillo, galopin, marmiton.* Culinæ famulus. *Marmiton.* Guattero.
FREGÒNA. s. f. Criada que servex en la cuina y frega. *Fregona, fregatriz.* Culinaria famula. *Écureuse.* Guattera.
FRENELLAR. v. a. ant. AFRANELLAR.
FRENÈR. s. m. Lo qui fa frens. *Frenero.* Frenorum artifex. *Ouvrier qui fait des mors de bride.* Frenajo.
FRENERÍA. s. f. Lo paratge ó botiga en que se fan ó venen frens. *Frenería.* Frenorum officina. *Boutique, lieu où l'on vend des mors de brides.* Bottega o strada dove si vendono i freni.

FRENESÍ. s. m. Bogería furiòsa acompanyada de fèbra. *Frenesí.* Phrenesis, phrenitis. *Frénésie.* Frenesia, delirio, farnetico.

FRENESÍ. met. Acció desbaratada. *Frenesí.* Insania. *Frénésie.* Vaneggiamento.

FRENÉTIC, CA. adj. Botj y posseid de frenesí. *Frenético.* Phreneticus. *Frénétique.* Frenetico, freneticante, farnetico.

FRESAR. v. a. FRISAR.

FRESAR. ant. ESCLAFAR.

FRESC, CA. adj. Lo que está moderadamènt fred. *Fresco.* Subfrigidus. *Frais.* Fresco.

FRESC. De poc tèmps, acabad de fèr, de cullir, etc., com formatge FRESC, ou FRESC. Recens. *Frais, récent.* Fresco.

FRESC. met. Nou, acabad de succeir; com noticia FRESCA. *Fresco.* Recens. *Saignant, nouveau.* Fresco, recente.

FRESC. Lo qui es ple de carns, blanc y rotj, y no tè las facciòns delicadas. *Fresco.* Vegetus homo, vigens, florens. *Frais.* Fresco, vigoroso.

FRESC. Seré y que no se immuta en los pèrills y contradicciòns. *Fresco.* Imperturbatus. *Tranquille, paisible.* Fresco, tranquillo.

DE FRESC. mod. adv. De nou, de poc tèmps. *Frescamente, recientemente.* Recenter. *Fraîchement, récemment.* Novellamente, frescamente.

POSAR EN FRESC. fr. Posar á refrescar. *Poner á enfriar.* Aliquid ubi refrigeratur statuere, apponere. *Mettre à rafraîchir.* Mettere a rinfrescare.

QUEDARSE FRESC. fr. Quedarse burlad en algun negoci ó pretensió. *Quedar fresco.* Spe frustrari. *Demeurer déchu de ses espérances.* Star fresco, restar a bocca aperta.

FRESCA. s. f. La cualitat ó estad de un moderad fred. *Frescura, fresco, frescor.* Amænum frigus. *Fraîcheur.* Freschezza.

FRESCA. Paraula fora de propósit, frívola, burlesca. *Frescura.* Ineptia. *Platitude.* Goffaggine, sciocchezza.

FRESCA. Paraula resolta que sol dirse desprès de alguna quèxa ó sentimènt. *Fresca, claridad.* Verba libera. *Air aisé, libre.* Parola schieta.

DIR CUATRE FRESCAS. fr. Desahogar algú lo sèu sentimènt ó quèxa diènd algunas paraulas resoltas. *Decir cuántas son cinco.* Objurgare. *Chanter une gamme à quelqu'un.* Parlar schieto, cantar la zolfa, dare una sbrigliata.

PASSAR FRESCA. fr. Córrer aire, sentirse fresca. *Correr fresco.* Flare auram subfrigidam. *Faire de l'air.* Essere fresco, sentirsi il fresco.

PÈNDRER LA FRESCA. fr. Posarse en paratge á propósit pera gosarne. *Tomar el fresco.* Auram captare. *Prendre le frais, l'air.* Prender l'aria.

PÈNDRER Á LA FRESCA. fr. Péndrer alguna cosa ab catxassa, ab calma. *Tomar con frescura.* Negligere. *Agir avec un grand sang-froid.* Sentir con sangue freddo, prendere frescamente.

QUEDARSE Á LA FRESCA. fr. QUEDARSE FRESC.

FRESCAL. adj. Que se aplica á alguns pèxos cuand no estan enteramènt frescos sinó conservads ab poca sal. *Frescal.* Non admodum recens. *Qui n'est pas entièrement frais.* Ancor fresco, recente.

FRESCAMÈNT. adv. mod. DE FRESC.

FRESCÒR. s. f. FRESCA, en la primèra accepció.

FRESCURA. s. f. FRESCA, en la primèra accepció.

FRESCURA. Desembras. *Frescura.* Libertas. *Liberté.* Libertà.

FRESCURA. Descuid, negligencia, poc z... *Frescura.* Inertia, negligentia. *Nonchalance.* Svogliataggine, trascurataggine, negligenza.

FRESCURA. Serenitat, tranquil-litat de ànimo. *Frescura.* Animi tranquillitas. *Tranquillité, sang-froid, insouciance.* Sangue freddo, calma.

FRESQUET, TA. adj. dim. de FRESC. *Fresquecito, fresquecillo, fresquillo.* Subfrigidus. *Un peu frais.* Freschetto.

FRESQUETA. s. f. dim. de FRESCA. *Fresquito, frescorcito.* Aura subfrigida. *Air subtile.* Frescolino.

FRESQUETA. *Imp.* FRASQUETA.

FRESSA. s. f. SÒRÒLL, RUMÒR.

FRESSA. BROSSA, RUNA.

FRESSA. Lo sòròll que fan los cucs de seda desprès de desperts. *Freza.* Stridor quo bombyces pascuntur. *Bruit.* Rumore, fracasso.

FÈR FRESSA. fr. FRESSEJAR.

FÈR FRESSA. FÈR SÒRÒLL.

MÓURER FRESSA. fr. MÓURER BULLA.

FRESSEJAR. v. n. Traballar inútilmènt aparentand mòlta diligencia, cuidad y fatiga. *Hacer que hacemos.* Ardelionem agere. *Se donner beaucoup de mouvement*

ment pour ne rien faire. Simular di far molto.

FRESSERÍA. s. f. Cosa de poca entitat. *Fruslería, chuchería.* Res nihili. *Futilité, vétille.* Baja, chiappola, fanfaluca.

FRESSETA. s. m. L'home bulliciòs y de poca importancia que per tòt se fica. *Chisgaravis, chiquilicuatro.* Homuncio. *Homme inquiet, turbulent.* Irrequieto, turbulento.

FRESSÒS. s. m. Lo qui es sumamènt inquièt y de una vivesa excèssiva. *Bullebulle.* Irrequietus. *Hurluberlu.* Avventato.

FRETURA. s. f. ant. FALTA.

FÈR FRETURA. fr. ant. FÈR FALTA.

FRETURAR. v. n. ant. FALTAR.

FRETUREJAR. v. n. ant. FALTAR.

FRETURÒS. adj. ant. FALTAD, NECESSITAD.

FRÉVOL. adj. ant. FLAC.

FRÈXE. s. m. Arbre ramòs y bastant corpulènt que tè las fullas compostas de altras pètitas, ovaladas, de un colòr verd mòlt hermòs y ab lo penet ribetejad: tè la fusta blanca y servex pera diferènts usos. *Fresno.* Fraxinus. *Frêne.* Frassino.

FREXEDA. s. f. Siti ó lloc de mòlts frèxes. *Fresneda.* Locus fraxinis consitus. *Lieu planté de frênes.* Frassineto.

FREXURA. s. f. Una part de las entranyas, de colòr sanguíneo, que se dividex en dòs mitats contingudas en la cavitat del pit; es esponjòsa y axamplandse y estrenyèndse atrau y despedex lo aire pera la respiració. *Bofes, livianos, pulmon, chofes.* Pulmo. *Poumon.* Polmone.

FREYTURAR. v. n. ant. FALTAR.

FRICASSÉ. s. m. Especie de guisado á la francesa en que se hi fa una salsa debatuda ab ous. *Fricasé.* Condimenti gallici genus. *Fricassé.* Fricassea.

FRIOLÈRA. s. f. Cosa de poca importancia. *Friolera.* Quisquiliæ. *Bagatelle.* Fanfaluca, fruscheria.

FRIS. s. m. *Arq.* La part que hi ha èntre lo arquitrau y la coronisa ahònt solen posarse los fullatges y altres adòrnos. *Friso.* Zoophorus, zophorus. *Frise.* Fregio.

FRISANSA. s. f. Pruitja, picassòr. *Comezon.* Prurigo. *Démangeaison.* Frizzo.

FRISANSA. met. Lo neguit que causa lo desitj ó espant de alguna cosa mèntres no se logra. *Comezon.* Anxietas. *Démangeaison.* Prudure, pizzicore.

FRISAR. v. a. Alsar y retórcer los pelets de alguns texids de llana, tráurer lo pel al panyo ó bayeta. *Frisar.* Textum crispare. *Friser.* Arricciare.

FRISARSE. v. r. Tenir alguna semblansa ó acostarse una cosa á altra. *Frisar.* Accedere. *Se ressembler.* Somigliarsi.

FRISARSE. Neguitejarse. *Deshacerse.* Angi. *S'ennuyer.* Rammaricarsi.

FRISÓ. s. m. Lo caball que vè de Frisia ó es de aquella casta. *Frison.* Frisius. *Frison.* Cavallo di Frisia.

FRÌVOL, LA. adj. Lo que es de poca substancia. *Frívolo.* Frivolus, futilis. *Frivole, vain.* Frivolo, vano.

FRIVOLITAT. s. f. Cosa de poca substancia. *Frivolidad.* Res frivola. *Frivolité.* Frivolezza, debolezza.

FRONDÒS, A. adj. Abundant de ramas y fullas. *Frondoso.* Frondosus, frondifer. *Feuillu, toufu.* Folto, ramoruto.

FRONDOSITAT. s. f. Abundancia de fullas y ramas. *Frondosidad.* Frondositas. *Feuillage.* Foltezza.

FRÒNT. s. m. Lo espay que hi ha en la cara dèsde las cèllas fins al cabell y èntre los dòs pòlsos. *Frente.* Frons. *Front.* Fronte.

FRÒNT. ant. ENFRÒNT.

FRONTAL. adj. que se aplica als muscles del frònt. *Frental.* Ad frontem pertinens. *Frontal.* Frontale.

FRONTAL. s. m. PÁLIT.

FRONTARER. adj. ant. FRONTERIS.

FRONTÈRA. s. f. Lo extrèm ó confí de un estad ó règne. *Frontera.* Limes, terminus. *Frontière.* Frontiera.

FRONTEREJAR. v. n. ant. CONFINAR, en la primèra accepció.

FRONTERIS, SA. adj. Lo que está situad ó servex en la frontèra. *Fronterizo.* Conterminus, finitimus. *Limitrophe.* Limitrofo, confinante.

FRÓNTIS. s. m. Lo davant ó fatxada de algun edifici. *Frontis, frontispicio.* Frons. *Face, façade.* Facciata, faccia, fronte.

FRONTISPICI. s. m. FRÓNTIS.

FRONTISPICI. Lo remato triangular de una fatxada. *Frontispicio.* Fastigium. *Frontispice.* Prospetto.

FRONTISSA. s. f. Instrumènt de ferro ab que se sostènen y mouen las portas y altras cosas que se obren y tancan. Se compon de dòs planxetas de ferro que per los extrèms encaxan la una ab

l' altra per medi de unas mossas y se unexen ab un passadòr del matèx mètall. *Bisagra*. Vertebra ferrea. *Gond, charnière*. Ganghero, cardine.

FRUCTÍFERO, RA. adj. Lo que dòna fruit. *Fructífero*. Fructifer. *Qui produit des fruits*. Fruttifero, fruttevole.

FRUCTIFICACIÓ. s. f. L' acció y efècte de donar fruit. *Fructificacion*. Fructificatio. *Fructification*. Fruttificazione.

FRUCTIFICADÒR. s. m. Lo qui fructifica. *Fructificador*. Fructuosus, fructifer; fructuarius. *Ce qui fructifie*. Chi fruttifica.

FRUCTIFICAR. v. a. Produir ó donar utilitat, com las plantas de que se cullen fruits. *Fructificar*. Fructum ferre. *Fructifier*. Fruttare, fruttificare.

FRUCTIFICAR. met. Produir utilitat; com censos, casas, etc. *Fructificar*. Fructum, utilitatem afferre. *Fructifier, rendre, produire*. Fruttare, produrre.

FRUCTUÒS, A. adj. que se aplica á lo que dòna fruit ó utilitat. *Fructuoso*. Fructuosus. *Fructueux, profitable*. Fruttifero, fruttuoso, utile.

FRUCTUOSAMÈNT. adv. mod. Ab fruit, ab utilitat. *Fructuosamente*. Fructuosè. *Fructueusement*. Fruttuosamente, utilmente.

FRUGAL. adj. Lo qui es moderad en lo mènjar y demès gastos. *Frugal*. Frugalis. *Frugal*. Frugale, sobrio, parco.

FRUGALÍSSIM, MA. adj. sup. de FRUGAL. *Frugalísimo*. Valdè frugalis. *Très-frugal*. Frugalissimo.

FRUGALITAT. s. f. Moderació prudènt en lo mènjar, vestids y altras cosas. *Frugalidad*. Frugalitas. *Frugalité, tempérance*. Frugalità, temperanza.

FRUICIÓ. s. f. Lo acte y efècte de gosar del bè que se posseex. *Fruicion*. Actus fruendi. *Jouissance*. Fruizione.

FRUIR. v. n. ant. GOSAR.

FRUIT. s. m. Lo que produex cada any lo arbre ó planta desprès de la flor y de la fulla. *Fruto*. Fructus. *Fruit*. Frutto.

FRUIT. Cualsevol producció de la terra que dòna alguna utilitat. *Fruto*. Fructus, frux. *Fruit, profit*. Frutto, profitto.

FRUIT. met. Utilitat y profit. *Fruto*. Fructus, emolumentum. *Fruit, utilité*. Frutto, vantaggio, utilità.

FRUIT DE BENEDICCIÓ. Lo fill de llegítim matrimoni. *Fruto de bendicion*. Proles legitima. *Enfant né d'un mariage légitime*. Figlio di legittimo maritaggio.

FRUITS. pl. Las produccións de la terra de que se fa cullita. *Frutos*. Fructus. *Fruits*. Frutti.

FRUITS EN ESPECIE. Los que no estan reduids á dinèr ó altra cosa equivalènt. *Frutos en especie*. Fructus ipsi. *Espèces, denrées, en nature*. Frutti.

DONAR FRUIT. fr. Produirlo la terra, los arbres, las plantas. *Dar fruto*. Fructum ferre. *Fructifier*. Fruttare.

RECULLIR LOS FRUITS. fr. Arreplegarlos, fer la cullita. *Recoger los frutos*. Fructus metere. *Moissonner*. Mietere, raccogliere.

TRÁURER FRUIT. fr. Conseguir algun efècte favorable de las diligencias que se fan ó medis que se posan. *Sacar fruto*. Fructum consequi. *Tirer du fruit, profiter*. Trarne il frutto, profittare.

FRUITA. s. f. Lo fruit comestible que dònan los arbres y plantas. Regularmènt se dòna aquest nom als que servexen mès per regalo que per alimènt. *Fruta*. Fructis, pomi, poma. *Fr*[illegible] Frutta.

FRUITA DEL TÈMPS. La que se mènja en la matèxa estació en que se madura y se cull. *Fruta del tiempo*. Fructus tempestivus. *Fruit de la saison*. Frutta della stagione.

FRUITA DEL TÈMPS. met. Se diu de lo que es frecuènt en la ocasió en que se parla; com los cadarns en ivern. *Fruta del tiempo*. Accidere solitum ea tempestate qua loquimur. *Propre à la saison*. Proprio della stagione.

FRUITA NOVÈLLA. La primèra que ix de cada especie. *Fruta nueva*. Nova poma. *Fruit nouveau*. Frutta nova.

FRUITA NOVÈLLA. Lo que es nou en cualsevol línea. *Fruta nueva*. Res nova. *Fr*[illegible] *nouveau*. Nuovo.

FRUITA PRIMARENCA. La que vè mòlt av[illegible] *Fruta temprana*. Præcox pomum. *Fr*[illegible] *prématuré*. Frutto prematuro.

FRUITA SECA. Los fruits de esclofolla d[illegible] que se guardan tòt lo any; com [illegible] nous, las ametllas, etc. *Fruta* [illegible] Fructus durâ cortice. *Fruit sec*. F[illegible]to secco.

FRUITÈR. adj. que se aplica al [illegible] que fa fruita. *Frutal*. Fructifer. *F*[illegible]*tier*. Fruttifero.

FRUITÈRA. s. f. Especie de plat o[illegible]

destinad pera servir la fruita. *Frutero.* Discus ministrandis pomis. *Plat où l'on sert le fruit.* Fruttiera.

FRUITERAR. s. m. Lloc plantad de arbres fruitèrs. *Frutal.* Pomarium, pometum. *Lieu planté d'arbres fruitiers.* Luogo piantato d' alberi fruttiferi.

FRUITETA. s. f. dim. de FRUITA. *Frutilla.* Pomi minores. *Petit fruit.* Frutticello.

FRUNSIR. v. a. Arrousar la bora del panyo ó altra roba fèndhi unas arrugas pètitas. *Fruncir.* Corrugare. *Froncer, plisser.* Increspare, raggrinzare.

FRUSTRAR. v. a. Privar á algú de lo que se li debia ó esperaba, y també dèxar sèns efècte algun intènt. *Frustrar.* Frustrare. *Frustrer.* Frustrare.

FRUSTRARSE. v. r. Mal-lograrse alguna cosa, succeir al contrari de lo que s' esperaba. *Frustrarse.* Frustrari. *Échouer, ne pas réussir.* Inciampare, incagliare, non riuscire.

FU.

FUET. s m. Especie de xurriacas de cuiro ó corda ab que se pèga y fa caminar á las caballerías. *Látigo.* Flagellum. *Fouet.* Frusta, sferza.

FUETADA. s. f. Cop de fuet. *Latigazo.* Flagelli ictus. *Coup ou claquement de fouet.* Colpo di frusta.

FUETEJAR. v. a. XURRIAQUEJAR.

FUGA. s. f. Fugida apressurada. *Fuga.* Fuga. *Fuite.* Fuggita.

FUGA. La majòr forsa ó intensió de alguna acció ó exercici. *Fuga.* Vehementior vis. *État d'une chose dans sa plus grande force.* Fuga.

FUGA. *Mús.* Alteració de un movimènt fèndlo mès viu sèns faltar á sa primitiva naturalesa. *Fuga.* Concentus armonicus concitatus. *Fugue.* Fuga.

FUGIDA. s. f. L' acció y efècte de fugir. *Huida.* Fuga. *Fuite.* Fuggita.

FUGIR. v. n. Apartarse ab celeritat y prestesa de algun lloc regularmènt ab pòr ó cobardía. *Huir.* Fugere. *Fuir, s'enfuir.* Fuggire.

FUGIR. met. Passar y no tornar alguna cosa; com lo tèmps, la edat. *Huir.* Fugere. *Fuir, s'écouler.* Fuggire.

FUGIR. Evitar alguna cosa mala ó no concórrer á lo que pod tenir pèrill ó inconvenient. *Huir.* Fugere, cavere, declinare. *Fuir, éviter, esquiver.* Fuggire, evitare, schivare.

FUGIR. ESCAPARSE.

FUTGME DE DAVANT. expr. ab que algú despedex á altre ab despreci. *Quitateme de delante.* Tolle te à meo conspectu, apage te. *Retirez-vous.* Va via.

FUTG; FUTG DE AQUÍ. expr. ab que se manifèsta que nons agrada oir ó no se aproban las ideas ó noticias que algú comunica. *Quita allá.* Apage te. *Fi!* Oibò.

FUGITIU, VA. adj. Lo qui va fugind y amagandse. *Fugitivo.* Fugitivus. *Fugitif.* Fuggitivo.

FULANO, NA. s. m. y f. Veu ab que se suplex lo nom de alguna persòna cuand aquest se ignora, ó de propósit no se vol expressar. *Fulano.* Quidam. *Un tel.* Certo.

FULMINACIÓ. s. f. L' acció de fulminar. *Fulminacion.* Fulminatio. *Fulmination.* Fulminazione.

FULMINADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui fulmina. *Fulminador.* Fulminator. *Foudroyant.* Fulminante.

FULMINAR. v. a. Llansar ó despedir llams. *Fulminar.* Fulminare. *Foudroyer.* Fulminare.

FULMINAR. Junt ab los substantius *censuras, excomunións, sentencias, etc.*, imposarlas y publicarlas. *Fulminar.* Sacris interdicere, censuras imponere. *Fulminer, lancer.* Fulminare, avventare.

FULL. s. m. La pèssa de papèr que se fabrica de una volta en lo motllo. *Pliego.* Plagula. *Feuille.* Foglio.

FULL. En los llibres y cuaderns cada una de las parts de papèr ó pergamí de que se compon. *Hoja.* Folium, pagina. *Feuillet.* Foglietto.

FULL. En los mètalls planxa batuda y mòlt prima que se fa de èlls. *Hoja.* Bractea lamina. *Feuille.* Foglia.

GIRAR FULL Ó LO FULL. fr. Fèr passar lo full de un llibre ó cuadern òbert de la part dreta á la esquerra pera llegir l' altra cara. *Volver la hoja.* Folium volvere. *Tourner le feuillet.* Voltare il foglio.

GIRAR Ó MUDAR DE FULL. fr. met. Dèxar algun assumpto ó conversa, y passar á altre. *Volver la hoja; echar la plática á otra parte.* Omissâ priori collocutione de aliis agere. *Changer de discours.* Cangiar discorso.

MITJ FULL. La mitat del full de papèr. *Hoja de papel, medio pliego.* Dimi-

dium folii. *Demi-feuille*. Mezzo foglio.

FULLA. s. f. Part sutil y prima que traueu per la primavera las camas de las plantas y las ramas dels arbres. *Hoja*. Folium, frons. *Feuille*. Foglia.

FULLA. La del pi. *Pinocha*. Pini folium. *Feuille du pin*. Foglia di pino.

FULLA. En las flors cada una de las parts exteriòrs que rodejan lo cális. *Hoja*. Folium. *Feuille*. Foglia.

FULLA. La part de la espasa, ganivet, etc., dèsde la empunyadura ó máneg fins á la punta. *Hoja*. Lamina. *Lame*. Lama.

FULLA. Cada una de las parts de papèr de que se compon una escriptura, procès, etc. *Foja*. Folium. *Feuille*. Foglio.

FULLA SECA. La que cau dels arbres. *Seroja, serojo, borusca*. Folium deciduum. *Brindilles*. Rimettiticcio.

AL CÁURER LA FULLA. mod. adv. fam. Al fi de la tardòr, al acostarse lo ivern. *Al caer de la hoja*. Ineunte hieme. *À la chûte des feuilles*. Al cader delle foglie.

NO SE MOU LA FULLA QUE DÈU NO HO VULLA. ref. ab que se denota que comunamènt no se fan las cosas sènse fi particular. *No se mueve la hoja en el árbol sin la voluntad del Señor*. Quilibet in cunctis cautus sibi consulit actis: quæ folia inde cadunt numine flante cadunt. *Sans la volonté du Seigneur, arbre ne meut, feuille ne tombe*. Quando Iddio lo vuole la foglia si muove.

POSAR FULLA. fr. TRÁURER FULLA.

TRÁURER FULLA LOS ARBRES. fr. *Poblar*. Arbores germinare vel foliis virescere, frondescere. *Pousser*. Mettere, germogliare, pullulare.

TREMOLAR COM LA FULLA EN LO ARBRE. fr. ab que se pondèra lo gran tremoló que tè algú causad per la pòr que li fa alguna cosa. *Temblar como un azogado*. Tremere, trepidare. *Trembler de peur, trembler comme la feuille*. Tremare come fronda.

FULLARACA. s. f. Conjunt de las fullas que han caigud dels arbres. *Hojarasca*. Folia decidua, strata. *Feuilles qui tombent d'un arbre*. Rimettiticcio.

FULLARACA. La multitut de fullas que tènen los arbres pompòsos. *Hojarasca*. Redundantia arborum folia. *Feuillage touffu*. Foltezza.

FULLARACA. FULLA SECA.

FULLARACA. met. Cosa inútil y de poca substancia, especialmènt en las paraulas y promesas. *Hojarasca*. Res futilis, inutilis. *Paroles inutiles, vaines promesses*. Parole inutili.

SER TÒT FULLARACA. fr. met. Ser de poca substancia lo que algú diu. *Ser todo hoja y no tener fruto*. Nugæ, inania. *Parler beaucoup pour ne rien dire*. Parlar molto e non dir niente.

FULLATGE. s. m. Lo adòrno de fullas dentadas ab que se guarnex y engalana alguna cosa. *Follage*. Ornatus ex floribus. *Feuillage*. Fogliami, frappe.

FULLEJAR. v. a. Móurer ó passar llageramènt los fulls de un llibre ó cuadern. *Hojear, trashojar, trasfojar*. Folia volvere. *Feuilleter*. Squadernare.

FULLEJAR. Passar los fulls de algun llibre llegind deprèssa alguns passatges per tenir de èll un llengèr conexemènt. *Hojear*. Librum per summa capita percurrere. *Feuilleter*. Volgere.

FULLETA. s. f. dim. de FULLA. *Hojuela, hojilla, hojita, hojica*. Parvum folium. *Petite feuille*. Foglietta.

FUM. s. m. Vapòr negre que exhala lo que s' está cremand. *Humo*. Fumus. *Fumée*. Fumo.

FUM. Vapòr que exhala cualsevol cosa que fermènta ó bull. *Humo*. Vapor. *Fumée*. Fumo.

FUM. L' abundancia ó copia de èll, com la del que ix de un fòrn de rajola, etc. *Humareda*. Fumi copia. *Abondance de fumée*. Fumo.

FUMS. pl. FUMILLOS.

FUMS. Los vapòrs que s' elèvan del ventrell y ocupan y mortifican lo cap, ó lo fan desvanéxer. *Vapores*. Vapores. *Vapeurs*. Fumea.

ANÁRSEN TÒT EN FUM. fr. Desvanéxer y parar en res lo que donaba grans esperansas. *Irse todo en humo*. Evanescere, dissipari. *S'en aller en fumée*. Andare in fumo.

FÈR ANAR LO FUM. fr. TRÁURER LO FUM.

FÈR FUM. fr. Exhalar y tráurer de si fum alguna cosa. *Humear, ahumar*. Fumare. *Fumer, jeter de la fumée*. Fumare.

TRÁURER LO FUM. fr. Fèrlo exir de algun paratge com ho fa lo vènt. *Desahumar*. Fumo purgare. *Chasser la fumée*. Cacciare il fumo.

FUMADA. s. f. La porció de tabaco que cab en la pipa y se fuma de una vegada.

Fumarada. Portio fumi. *Quantité de tabac qui entre dans une pipe*. Tutto il tabacco che cape nella pippa.

FUMADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui tè costum de fumar. *Fumador*. Qui fumare solet. *Celui qui a l'habitude de fumer*. Fumatore.

FUMADÒR DE GARROT. Lo qui fuma mòlt. *Cigarrista*. Qui nimis fumare est assuefactus. *Qui fume trop*. Gran fumatore.

GRAN FUMADÒR. FUMADÒR DE GARROT.

FUMAR. v. a. Xuclar y despedir lo fum que fa lo tabaco de fulla posad en la pipa, ó de que está fèt lo cigarro. *Fumar*. Fumare. *Fumer*. Fummare.

FUMAR. Cubrir de fum. *Ahumar*. Infumare. *Fumer*. Fummare.

FUMAR. v. n. Exhalar, llansar fum. *Humear, ahumar*. Fumare. *Fumer, jeter de la fumée*. Fumare, esalar fummo.

FUMAR. Llansar alguna cosa un vapòr semblant al fum; com FUMAR la terra, los fèms, etc. *Humear*. Exhalare. *Fumer*. Fumare, svaporare.

FUMARSE. v. r. Ressentirse, picarse. *Resentirse, picarse*. Stomachari. *Se ressentir*. Risseutirsi.

FUMARSE. fam. BURLARSE.

FUMARIA. s. f. Hèrba medicinal, mòlt tendra, amarga, ramòsa y de un pam de alsada; tè las fullas compostas de altras obtusas y de colòr verd groguenc, la cama vuida y llisa, las flors en espiga, pètitas y blancas, rojencas, y las llavòrs en rahims. *Fumaria, palomilla, palomina*. Fumaria. *Fumeterre*. Fummosterno, coridalio.

FUMÈRA. s. f. Fum copiòs. *Humareda*. Copiosus fumus. *Abondance de fumée*. Fumo abbondante.

FUMÈRA. territ. XEMENEYA.

FUMERAL. s. m. ant. Canó de la xemeneya. *Humero*. Fumarium. *Tuyau de cheminée*. Cammino.

FUMIGACIÓ. s. f. L' acció de fumigar. *Fumigacion*. Suffimentum, suffitio. *Fumigation*. Fumigazione.

FUMIGAR. v. a. Perfumar ab substancias reduidas á gas. *Fumigar*. Fumigare. *Fumiger*. Suffumigare.

FUMIGAR. Reduir á gas ó fum alguna substancia pera desinfectar lo aire, la roba y altras cosas. Comunamènt se usa en los hospitals y presòns. *Fumigar*. Fumigare. *Enfumer, fumiger*. Affumicare.

FUMIGATORI, RIA. adj que se aplica als instrumènts ab que se introduex lo fum ó lo gas ó aire en los cossos dels animals. *Fumigatorio*. Fumum inspirans. *Fumigatoire*. Fumigatorio.

FUMILLOS. s. m. pl. Vanitat, presumpció y altivesa. *Humos, humillos*. Altiores spiritus. *Fumée d'orgueil*. Fumoso, altiero.

FUMÒS, A. adj. Lo que exhala ó llansa de sí fum. *Humoso*. Fumosus, fumidus. *Fumeux*. Fumoso.

FUNÁMBUL. s. m. VOLATÍ.

FUNCIÓ. s. f. Cualsevol dels movimènts y acciòns vitals que pod fèr un cos animad. *Funcion*. Functio. *Fonction, mouvement*. Funzione, uffizio.

FUNCIÓ. Acció y exercici de algun empleo, facultat ú ofici. *Funcion*. Muneris functio. *Fonction*. Funzione, uffizio.

FUNCIÓ. Acte públic que se celèbra ab la concurrencia de mòlta gènt. *Funcion*. Celebritas, solemnitas. *Solemnité, cérémonie publique*. Solennità, cirimonia pubblica.

FUNCIÓ. Fèsta, convid, ball, etc., que se fa ab concurrencia de algunas persònas. *Funcion*. Convivium. *Invitation, festin*. Convito, pasto, banchetto.

FUNCIÓ. *Milic*. Acció de guerra. *Funcion*. Actio militaris, bellica. *Action, combat*. Azione, battaglia.

FUNDACIÓ. s. f. L'acció y efècte de fundar. *Fundacion*. Fundatio. *Fondation*. Fondazione.

FUNDACIÓ. Lo principi, erecció, establimènt y orígen de una cosa. *Fundacion*. Fundatio, primordium. *Fondation, établissement, institution*. Fondazione, erezione, stabilimento.

FUNDACIÓ. La dotació ó rènda ab que se funda alguna obra pia. *Fundacion, dotacion*. Fundationis dos. *Fondation*. Fondazione, legato pio.

FUNDADAMÈNT. adv. mod. Ab fonamènt. *Fundadamente*. Cum fundamento. *Avec fondement*. Con ragione, con fondamento.

FUNDADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui funda. *Fundador*. Fundator. *Fondateur*. Fondatore.

FUNDAMENTAL. adj. Lo que servex de fonamènt ó es lo principal en alguna cosa. *Fundamental*. Quod rei caput est. *Fondamental*. Fondamentale.

FUNDAMENTAR. v. a. Establir, assegu-

rar alguna cosa. *Fundamentar*. Stabilire, formare. *Établir, assurer*. Fondare, fermare.

FUNDAR. v. a. Erigir, instituir alguna ciutad, establimènt religiòs, col-legi, vincle, etc. *Fundar*. Fundare. *Fonder, instituer, établir*. Fondare, erigere, statuire.

FUNDAR. Destinar alguns bèns pera que servesca sòn producto per la execució de alguna cosa, v. g. per una obra pia. *Fundar*. Censum fundare. *Fonder*. Fondare.

FUNDAR. met. Apoyar ab rahòns ó motius alguna cosa; com FUNDAR sa opinió, sòn dictámen, etc. *Fundar*. Argumentis firmare. *Fonder, appuyer sur*. Fondare, assicurare, stabilire.

FÚNEBRE. adj. Trist, lamentable, funest. *Fúnebre, funéreo*. Funebris, funereus. *Funèbre*. Funebre.

FUNERAL. adj. Lo pertanyènt á enterro ó exequias. *Funeral*. Funereus, funebris. *Funéraire*. Funereo.

FUNERAL. s. m. La pòmpa y solemnitat ab que se fa algun enterro ó exequias. Se usa també en plural. *Funeral, funerales*. Funus. *Funérailles*. Funerale, pompa funebre, esequie.

Á LA FUNERALA. mod. adv. ab que s' explica lo modo de portar los soldads las armas per la Semmana Santa y en los funerals del monarca ó general de exércit; y consistex en portar cap per avall las bòcas dels canòns dels fusèlls. *Á la funerala*. Funebri ritu. *Les armes renversées*. Le armi ingiù.

FUNERARI, RIA. adj. Lo que pertany al funeral. *Funerario*. Funereus, funebris. *Funéraire*. Funerale, funereo.

FUNERARIA. s. f. FUNERAL.

FUNÈST, TA. adj. Trist y desgraciad. *Funesto*. Funestus. *Funeste, malheureux*. Funesto, infausto.

FUNÉVOL. s. m. ant. Máquina per tirar pèdras de gran pes. *Fundíbulo*. Fundibulum. *Ancienne machine à lancer des pierres*. Antica macchina per lanciar pietre.

FUNGUEIRO. s. m. Especie de capsa, comunamènt de bòx, de figura de una ampolleta de aigua de olòr, ab sòn coll y un cap rodó que tè uns foradets per abònt se pren lo tabaco de pòls atraèndlo ab l'aspiració del nas. *Fusique*. Capsula in cucurbitæ formam superius perforata. *Sorte de tabatière*. Sorta di scatola.

FUR. s. m. ant. Privilegi. *Fuero*. Privilegium. *Privilége*. Privilegio.

FUR. ant. LLADRÈ.

FURA. s. f. Cuadrúpedo de mitj peu de llarg, de colòr rotj fòsc, ab lo morro y las aurellas blancas. Despedex per lo ano una fortòr sumamènt desagradable, y viu ocult èntre las pèdras. En varius parts lo domestican y crian pera la cassa de conills. *Huron*. Viverra. *Furet*. Furetto.

FURA. La femèlla del animal del matèx nom. *Hurona*. Viverra fæmina. *Femelle du furet*. La femmina del furetto.

FURA. met. La persòna que averigua y descubrex lo amagad y secrèt. *Huron*. Scrutator. *Furet*. Curioso, indagatore.

CASSAR AB FURA. fr. Valerse de èst animal pera la cassa de conills. *Huronear*. Viverra cuniculos venari. *Fureter*. Andar a caccia col furetto.

FURATEJAR. v. a. met. Anarho averiguand tòt. *Huronear*. Secreta scrutari. *Fureter*. Frugare, scrutinare, spiare.

FURGA. s. m. Burxa de ferro que se usa en alguns oficis de fornal pera mòurer y alsar lo fog massa enfonsad. *Hurgon*. Submotor. *Fourgon*. Forchetto.

FURGAR. v. a. Remenar alguna cosa. *Hurgar*. Submovere, agitare. *Remuer*. Muovere, dimenare.

FURGAR. Remenar lo fog. *Hurgonear*. Rutabulo ignem excitare. *Fourgonner*. Rattizzare.

FURGAR. Móurer y axecar la terra ab lo morro lo que fan los tocinos y porcs senglars. *Hozar, hocicar*. Rostro terram movere. *Fouiller*. Grufolare.

FURGAR. met. Inquirir curiosamènt lo que está ocult, procurand averiguarho. *Escarbar, huronear*. Perscrutari. *S'informer, chercher à connaître*. Spiare, scrutinare.

FURIA. s. f. La ira exaltada. *Furia*. Furia, furor. *Furie, emportement*. Furia, trasporto, stizza, rabbia.

FURIA. met. L'activitat y agitació violenta de las cosas insensibles; com la FURIA del vènt, del mar, etc. *Furia*. Furor, violentia. *Furie*. Furia, impeto.

FURIA. La prèssa y vehemencia ab que se executa alguna cosa. *Furia*. Rapida vehementia. *Furie*. Furia, furore.

DONARSE Á LAS FURIAS. fr. Irritarse ab

Darse al diablo. Diris se devovere. *Se donner au diable, s'irriter*. Infuriarsi.

ES UNA FURIA. loc. ES UN FURÒR.

POSARSE COM UNA FURIA. fr. ab que se significa que algú se irrita y enfurisma ab facilitat. *Ponerse como un perro ó hecho un perro*. Facilè irasci. *Se mettre facilement en furie*. Adirarsi presto.

FURIBUNDO, DA. adj. Irad, coléric y mòlt propens á enfurismarse. *Furibundo*. Furibundus. *Furibond*. Furibondo, infuriato.

FURIÈNT, TA. adj. Rápido, violènt. *Rápido, violento, raudo*. Rapidus. *Rapide, violent, impétueux*. Rapido, violento.

FURIÒS, A. adj. Lo qui está posseid de furia. *Furioso*. Atrox, furiatus, furiosus, furippus, furiatilis, furens. *Furieux*. Furioso.

FURIÒS. Privad enteramènt de judici y violènt en sas acciòns, de modo que deu estar lligad pera que no fassa dany. *Furioso*. Furens, furiosus. *Furieux*. Furioso, forsennato.

FURIÒS. Violènt, terrible. *Furioso*. Violentus. *Furieux, violent*. Furioso, impetuoso, violento.

FURIÒS. met. Mòlt gran y excèssiu; com gasto FURIÒS, cullita FURIÒSA. *Furioso*. Ingens. *Furieux, grand, excessif*. Stupendo, eccessivo.

POSARSE FURIÒS. fr. POSARSE COM UNA FURIA.

FURIOSAMÈNT. adv. mod. Ab furia. *Furiosamente*. Furiosè, furenter, furialiter, furialè. *Furieusement*. Furiosamente.

FURMEIG. s. m. ant. FARUM.

FURMEJAR. v. n. ant. FARUMEJAR.

FURÓ. s. m. FURA, en la primèra accepció.

FURÒR. s. m. Agitació violènta del ánimo manifestada ab gèstos y acciòns. *Furor*. Furor. *Fureur*. Furore.

FURÒR. Ira exaltada, rabia. *Furor*. Furor, ira. *Fureur, colère, rage*. Furore, rabbia, sdegno, forsenneria.

FURÒR POÉTIC. Arrebatamènt, entusiasme del poeta cuand compon. *Furor poético*. OEstrus, œstrum. *Fureur poetique*. Estro, furore

ES UN FURÒR. loc. fam. ab que s' exprèssa lo excès de alguna cosa. *Es un juicio*. Mirum est. *Au plus haut point*. E' un furore.

FURRIÈR. s. m. Lo comissionad en la milicia, que tè á sòn cárreg la distribució de allotjamènts y cuartèls de las tròpas, y del pre, pa y ordi, y anomenar pera lo servey. *Furrier*. Stationum mensor, distributor, metator. *Fourrier*. Foriere, furiere.

FURT. s. m. L' acció de robar. *Hurto*. Furtum, latrocinium. *Vol, larcin*. Furto, ruberìa, ladroneccio.

FURT. La cosa robada. *Hurto*. Furtum, res furtiva. *Vol*. Furto, ruberia.

FURTADOR. s. m. ant. Lo qui roba. *Hurtador*. Furator. *Voleur, pilleur*. Furatore, ladro.

FURTAR. v. a. ant. Robar. *Hurtar*. Furari. *Voler, dérober*. Furare, rubare.

FURTIU, VA. adj. Lo que se fa de amagad. *Furtivo*. Furtivus. *Furtif*. Furtivo.

FURTIVAMÈNT. adv. mod. De amagad. *Furtivamente*. Furtivè, furtim. *Furtivement*. Furtivamente.

FUS. s. m. Instrumènt rodó mòlt conegud ab que se fila, y servex pera tórcer lo bri y formar la fusada. *Huso*. Fusus. *Fuseau*. Fuso.

FUS. Cert instrumènt de ferro de uns dòs pams de llarg, que tè en la part inferiòr una especie de cabota també de ferro pera que fassa contrapes á la ma, y servex pera devanar la seda ficandlo dins de un canó. *Huso*. Fusus ferreus serico torquendo. *Verge de fer qui passe dans une bobine à dévider*. Fuso.

FUS DE RETÓRCER. Lo fus ab que se tors la filassa, lo cual tè en la extremitat un ganxet ahònt se agafa lo fil, y un rodet de fusta pera que fassa pes. *Torcedor*. Fusus filis torquendis. *Fuseau pour tordre le fil*. Fuso da torcere il filo.

FUSA. s. f. Nota de música: sòn valòr es la mitat de la semicorxèra. *Fusa*. Signum musicum quoddam. *Triple croche*. Biscroma.

FUSADA. s. f. La porció de cánam, lli, llana ó estam que ja filada cab en lo fus. *Husada, mazorca*. Pensum. *Fusée*. Un fuso pieno.

FUSÈLL. s. m. Escopeta llarga de que usan los soldads de infantería y dragòns. *Fusil*. Scloppetum. *Fusil*. Fucile.

FUSÈLL. Lo èx del carro y altras cosas semblants. *Eje*. Axis. *Essieu*. Sala, asse.

FUSÈLL. Caragol de prèmpsa. *Husillo*. Cylindrus spiris excavatis dispositus. *Vis de pression d'une presse*. Vite d' un torcolo.

FUSELL. ant. BÒXET.

FUSELLS. pl. ant. PUNTAS.

FUSELLAR. v. a. Passar per las armas ab lo fusèll. *Fusilar.* Displosis scloppetis interficere. *Fusiller.* Archibugiare.

FUSELLÈR. s. m. Lo soldad de infantería que no es granadèr ni cassadòr. *Fusilero.* Miles scloppeto instructus. *Fusilier.* Archibusiere, schioppettiere.

FUSINA. s. f. Animal cuadrúpedo, especie de mustela, de setse pòlsadas de llarg: tè las aurellas llargas y rodònas, lo cos de colòr castany, la cua guarnida de pels llargs, y en lo coll una clapa blanca. Cassa de nit, camina saltand y habita principalmènt èntre la hèrba anomenada fe. *Garduña, fuina.* Mustela. *Fouine.* Faina.

FUST. s. m. ant. FUSTA.

FUST. Cada una de las dòs pèssas de fusta que tè la sèlla del caball. *Fuste, arzon.* Ephippii fulcrum. *Arçon.* Arcione.

FUST. ant. Soca, trònc de arbre. *Tronco.* Truncus, stipes. *Tronc.* Tronco, stipite.

FUSTA. s. f. La part sólida dels arbres. *Madera.* Lignum. *Bois.* Legno.

FUSTA. Lo conjunt de bigas, posts, etc., que servexen per un edifici, fábrica, etc. *Maderaje, maderàmen.* Contignatio. *Bois.* Legname.

FUSTA. ant. Embarcació de vela llatina, ab un ó dòs arbres, que servex pera carga, y es capas de unas trescèntas toneladas. *Fusta.* Liburnus. *Fuste.* Fusta.

FUSTAM. s. m. FUSTA, en la segòna accepció.

FUSTANI. s. m. ant. Roba de cotó que servex regularmènt pera forrar vestids. *Fustan.* Grossypina tela. *Futaine.* Frustagno.

FUSTÈR. s. m. Lo qui traballa fusta. *Carpintero, maderero.* Faber lignarius. *Charpentier, menuisier.* Falegname.

FUSTERÍA. s. f. ant. Botiga de fustèr. *Carpintería.* Officina lignaria. *Charpenterie, menuiserie.* Bottega di falegname.

FUSTETS. s. m. pl. CAMPETXE.

FUTESA. s. f. Cosa de poc valòr ó entitat. *Fruslería, bagatela.* Res nihili. *Futilité, vétille.* Frascheria, baja.

FÚTIL. adj. Lo que es de poc apreci ó importancia. *Fútil.* Futilis. *Futile, vain, frivole.* Futile, vano, inutile.

FUTILITAT. s. f. La poca ó ninguna importancia de alguna cosa. Se diu regularmènt de discursos y argumènts. *Futilidad.* Futilitas. *Futilité.* Futilità.

NO SABER Ó NO ENTÈNDRER FUTILLA. fr. fam. Ser mòlt ignorant en alguna cosa. *No saber una jota.* Ignarum omnino esse. *Ne savoir a ni b.* Non ne saper boccicata.

FUTUR, RA. adj. Lo que está per venir. *Futuro.* Futurus. *Futur, avenir.* Futuro.

FUTUR. *Gram.* Se diu dels tèmps del verb ab que se significa lo venidèr. Se usa també com substantiu masculí. *Futuro.* Futurum. *Futur.* Futuro.

FUTUR CONTINGÈNT. Lo que pod succeir ó no. *Futuro contingente.* Futuri casus eventus. *Futur contingent.* Futuro contingente.

FUTURA. s. f. Dret á la successió de algun empleo ántes de estar vacant. *Futura.* Superstiti asserta possessio. *Survivance d'un emploi.* Sopravvivenza.

FUSTIGAR. v. a. ant. BASTONEJAR.

FUYTA. s. f. ant. FUGIDA.

G.

G. Setena lletra del abecedari y quinta de las consonants que tè en catalá dòs distinctas pronunciaciòns: una forta cuand va ab las vocals *a, o, u,* ó bè cuand èntre la *g* y la *e* ó la *i* se interposa una *u;* y altra mès suau cuand ferex inmediatamènt la *e* ó la *i.* Antiguamènt era lletra numeral que valia 400 y ab una ralla sòbre 400,000.

GAB. s. m. ant. BURLA, BEFA, ESCARNI.

GABADAL. s. m. Especie de cassola de fusta que servex pera donar mènjar als animals y pera fregar. *Dornajo, arteson, gamella, dornilla.* Alveus ligneus eluendis patinis. *Auge.* Trogolo.

GABADÒR. s. m. ant. ENGANYADÒR.

GABAR. v. a. ant. ENGANYAR.

GABARDINA. s. f. Especie de casaca que tè los faldòns llargs, y regularmènt mánegas justas y botònadas. *Gabardina.* Vestis quædam. *Petit habit à manches étroites et boutonnées.* Veste abbottonata e colle maniche strette.

GABARRA. s. f. Especie de barco que tè arbre mestre y solen també posarhi cuberta. Se maneja ab vela

y se usa en las costas pera transports. *Gabarra.* Navis vectoriæ genus. *Gabare.* Bastimento di trasporto.

GABARROT. s. m. Clau pètit que tè la cabota rodòna. *Tachuela.* Clavulus. *Broquette.* Bulletta.

GABATX, XA. adj. Se diu dels naturals de alguns pobles de las faldas dels Pirineus, y lo que pertany á èlls. En estil familiar se diu de cualsevol frances. *Gabacho.* Gallus. *Habitant des Pyrénées, français.* Francese.

GABELOT. s. m. ant. Recaudadòr de las gabèllas. *Recaudador.* Publicanus. *Collecteur.* Collettore, esattore.

GABÈLLA. s. f. Cualsevol tribut ó contribució que se paga al príncep. *Gabela.* Vectigal, tributum. *Gabelle, impôt.* Gabella.

GABÈLLA. territ. TÈNDA.

GABESSINA. s. f. Arma defensiva de que se usaba antiguamènt. *Gabesina.* Arma quædam tuendo apta. *Ancienne arme défensive.* Arma antica.

GABETA. s. f. Especie de pastereta de fusta en que los mestres de casas amassan lo guix y lo mortèr. *Cuezo.* Ligneus alveolus gypso subigendo. *Auge à gâcher du plâtre.* Mastello.

GABIA. s. f. Caxa formada de vímets ó filferro que servex pera tenir tancads los aucèlls. *Jaula.* Caula. *Cage.* Gabbia.

GABIA. Enrexad de ferro ó de fusta com los que se fan pera assegurar los botjs y las fèras. *Jaula.* Caula, cavea. *Loge.* Stanze dove si chiudono i pazzi.

GABIA. La gran en que se posan aucèlls pera que hi crien. *Pajarera.* Cavea passerum. *Volière.* Uccelliera.

GABIA. La que servex pera guardarhi gallinas. *Alcahaz.* Cavea gallinacea. *Grande cage.* Gabbia grande.

GABIA. La que servia pera tenir exposads al públic los caps dels ajusticiads. *Linterna.* Caula ferrea. *Cage de fer.* Gabbia.

GABIA. La de fusta que servex pera tenir subjèctes als que sòn botjs rematads. *Gavia.* Cavea furiosis detinendis. *Loge pour les fous.* Stanza da chiudere i matti da catena.

GABIA. Especie de grita que se posa sòbre lo arbre de mitjana ó baupres. *Gavieta, gavia.* Mali specula. *Hune, gabie.* Gabbia.

GABIA. ant. PÒTRO pera ferrar.

GABIA DE BOTJS. met. La casa en que hi ha mòlt bullici y falta de gobern. *Casa de locos.* Inordinata, turbulenta domus. *Maison d'écervelés.* Casa di pazzi.

PLEGAR GABIAS. fr. met. Desembrassar algun siti ó paratge. *Mondar el haza ó la haza.* Impedimentis locum expedire. *Déménager, lever le piquet.* Sloggiare, sgombrare.

PLEGAR LAS GABIAS. fr. met. PLEGAR GABIAS.

GABIAIRE. s. m. Lo qui fa ó ven gabias. *Jaulero.* Caularum artifex. *Celui qui fait ou vend des cages.* Gabbiajo.

GABIAL. s. m. GABIA, en la tercèra accepció.

GABIÈR. s. m. GABIAIRE.

GABIÈR. Lo marinèr que está encarregad de la gabia y de registrar tòt lo que se pod véurer dèsde èlla. *Gaviero.* Speculator navis. *Gabier.* Gabbiere.

GABIETA. s. f. dim. de GABIA. *Jaulilla, jaulica, jaulita.* Parva caula. *Petite cage.* Gabbietta.

GABINET. s. m. Pèssa ó cuarto separad en los palacis dels prínceps y grands senyòrs, destinad pera sòu recullimènt ó pera tractar en secrèt alguns negocis. *Gabinete.* Privatum cubiculum. *Cabinet.* Gabineto.

GABIÓ. s. m. Especie de cova ple de terra que servex pera defensar dels tirs del enemig als que obren la trinxèra. *Gavion.* Corbis terrâ fartus munimentum militi. *Gabion.* Gabbione.

GABIÓ. La gabia ampla y baxa de que usan los cassadòrs. *Alcahaz.* Caula demissa. *Voilière.* Gabbia da cacciatore.

GABOLET. s. m. Especie de pastèll pètit en que en lloc de carn se hi posa crèma, mènjar blanc ó altra confitura. *Cubilete, pastelillo.* Panis pistorius quidam. *Petit pâté.* Pasticetto.

GABOLETÈRA. s. f. Lo motllo que servex pera fèr gabolets. *Cubilete, cubiletero.* Vas pane pistorio formando. *Moule pour les petits pâtés.* Forma per fare i pasticetti.

GADITÁ, NA. adj. Lo natural de Cádiz y lo pertanyènt á aquexa ciutad. *Gaditano.* Gaditanus. *De Cadix.* Di Cadice.

GADOLLAIRE. s. m. Lo qui ven carn de contrabando. *Gatunero.* Carnium interdictarum venditor. *Celui qui vend de la viande de contrebande.* Chi vende carne di contrabbando.

GAEZA. s. f. ant. ALEGRÍA.

GAFA. s. f. Pèssa de ferro ó altre mètall que tè los dòs extrèms doblegads y punxaguds, y que clavada servex pera unir y subjectar dòs cossos ó pera assegurar lo que passa per èlla. *Grapa, laña.* Ferreus nexus. *Crampon de fer.* Rampone.

GAFAS. pl. ULLÈRAS.

GAFAS. En lo jog de mesa una post pètita que está pènjada á la barana de la mesa, pera apoyar la ma esquerra y poder jugar la bola que está ficada á la tronèra. *Gafas.* Conspicilla. *Petite planche.* Tavola.

GAFAR. v. a. AGAFAR.

GAFARRÓ. s. m. Aucèll de unas dòs pòlsadas de llarg, de colòr èntre grog y verd, ab las alas clapadas de colòr de plata. Tè lo cant monótono y poc armoniòs. *Verdecillo.* Gryllus, siren avicula. *Verdier.* Verdone.

GAFET. s. m. Pèssa de mètall fèta de fil de llautó ó de ferro platejad ó altra cosa semblant, que fòrma un ganxo ab dòs anelletas al peu pera clavarlo, y que unindse ab la gafeta servex regularmènt pera cordar las òberturas de una pèssa de roba. *Corchete.* Uncinus. *Corchet, agrafe.* Arpione, fermaglio.

GAFET. Lo de or ó plata, majòr que lo regular y de fòrma elegant. *Broche.* Fibula. *Crochet.* Arpione.

GAFET. Cada una de las tancas de mètall que se posan en los llibres. *Manecica, manecilla, manecita, manezuela.* Fibula. *Fermoir de livre.* Borchia, fermaglio.

GAFETA. s. f. Pèssa de mètall fèta de fil de llautó, fil de ferro ó altra materia semblant que fòrma una anèlla ahònt s' encaxa lo ganxo del gafet, y que se clava allí ahònt ha de servir per medi de dòs anelletas mès pètitas que tè al peu. *Corcheta.* Parvus anulus cui nectitur uncinus. *L'anneau où entre le crochet.* L' annello dove entra il fermaglio.

GAHÒNS. s. m. Hèrba medicinal y ramòsa, de un pam y mitj de alt, ab las fullas ovaladas y dentadas, las camas ramòsas, primas, casi ajagudas, duras y que acaban ab unas espinas llargas y punxagudas: las flors purpúreas, rojencas, y lo fruit unas tabelletas abultadas y curtas. *Gatuña, detienebuey, gatuna, gata.* Ononis spinosa. *Arrête-bœuf, bugrande.* Anonide, bonagra.

GAIESA, s. f. ant. ALEGRÍA.

GAIEZA. s. f. ant. ALEGRÍA.

GAIRE. adv. MÒLT.

GAIRE GAIRE. expr. CASI CASI.

DE GAIRÈLL. mod. adv. De costat, oblicuamènt. *De lado, al soslayo, de soslayo.* Transversim, obliquè. *De biais.* A sghembo, a sbieco.

GAITA. s. f. Sac dels gemègs. *Gaita.* Tibia utricularis. *Cornemuse.* Cornamusa, piva.

GALA. s. f. Vestid ric y alègre. *Gala.* Vestis elegans. *Habit de gala.* Abito di gala.

GALA. Gracia, garbo en fèr ó dir alguna cosa. *Gala.* Elegantia. *Bonne grâce, adresse.* Grazia, leggiadria.

GALA. Lo mès escullid de alguna cosa. *Gala.* Flos. *La fleur, l'élite.* Il fiore.

GALA. Excrecencia de figura rodòna que se fòrma en lo ròure y altres arbres semblants. *Agalla.* Galla. *Galle.* Gallozza.

GALA. ant. GLÁNDULA.

FÈR GALA DE' ALGUNA COSA. fr. Gloriarse de haberla fèta. *Hacer gala de alguna cosa.* Aliquid jactare. *Se vanter.* Andar fastoso, boriarsi.

FÈR GALA DEL SAMBENITO. fr. Jactarse de alguna acció dolènta. *Hacer gala del sambenito.* Dedecus vel notam jactare. *Tirer vanité de ce qui déshonore.* Andar fastoso di cosa che macchia la riputazione.

LA GALA DEL NADAR ES SABER GUARDAR LA ROBA. ref. que ensenya que en cualsevol cosa ó negoci lo mès important es procurar no rébrer cap detrimènt. *La gala del nadador es saber guardar la ropa.* In omnibus negotiis potioris cura est nullum pati detrimentum. *L'œil du nageur doit veiller sa chemise.* La gloria del marinajo e saper giunger al porto.

GALAN, NA. adj. Lo que es bo en sa línea; com un GALAN vi, un GALAN caball etc. *Buen, bueno, bello.* Bonus. *Beau.* Buono.

GALAN. Gran en sa línea; axí se diu que algú se ha mènjad un GALAN plat de vianda. *Buen, bueno.* Non mediocris. *Grand.* Grande, forte.

GALAN. Se usa irónicamènt pera significar dolènt; axí se diu una GALAN feina per una feina dolènta. *Bello.* Bellus. *Joliet.* Gran bello.

GALAN. Hermòs, bèn adornad. *Galano, galan.* Elegans, speciosus. *Élégant, coquet, bien mis.* Vago, leggiadro.

GALAN. s. m. L' home de bona presencia y airòs en lo manetj de sa persòna. *Galan.* Pulcher, venustus. *Joli, bien fait, de bon air.* Bello.

GALAN. Lo qui en las comedias fa algun dels principals papèrs serios ab exclusió del de barba; y axí se diu: lo primèr GALAN, lo segòn GALAN, etc. *Galan.* Primus actor in scena. *Acteur qui joue les premiers rôles.* Primo attore di teatro.

GALAN. Lo qui fèsteja á alguna dama. *Galan.* Amasius, procus. *Amoureux, amant.* Bello, galante, zerbino, attillato.

GALANAMÈNT. adv. mod. Ab gala. *Galanamente.* Eleganter. *Galamment.* Galantemente.

GALANAMÈNT. met. Ab elegancia y gracia. *Galanamente.* Eleganter. *De bonne grâce.* Con galanteria, con grazia.

GALANET. adj. dim. de GALAN. *Galancete.* Elegantulus, pulchellus. *Dameret, mignon.* Damerino, zerbino.

GALANJA. s. f. Arrel medicinal de una hèrba del matèx nom que se fa en las Indias. Es del grux de un dit, plena de nusos, de un colòr negrenc de fora y que tira á rotj de dins, aromática y un poc amarga y picant. *Galanga.* Galanga. *Galanga.* Galanga.

GALANOY. adj. GALANET.

GALANTEJADÒR. s. m. Lo qui galanteja. *Galanteador.* Qui affectum sollicitat. *Galant, amant.* Galante, vago, zerbino.

GALANTEJAMENT. s. m. ant. GALANTETJ.

GALANTEJAR. v. a. Procurar per tòts los medis y obsequis possibles guanyarse la voluntat de algú. *Galantear.* Affectum sollicitare, captare, morem gerere. *Courtiser.* Galanteggiare.

GALANTERÍA. s. f. Lliberalitat, generositat. *Galantería.* Liberalitas, munificentia. *Libéralité, générosité.* Generosità.

GALANTERÍA. La gracia y elegancia que se advertex en la fòrma ó figura de algunas cosas. *Galantería.* Elegantia, nitor. *Agrément, bonne grâce.* Galanteria, grazia.

GALANTETJ. s. m. L' obsequi que se fa una dona de qui nos volem guanyar la voluntat. *Galanteo.* Muliebris affectus obsequiosa sollicitatio. *Galanterie.* Galanteria, civiltà.

GALANTMÈNT. adv. mod. Ab bon modo. *Bonicamente, bonitamente.* Comiter, solerter. *Tout-beau.* Galantemente.

GÀLATA. adj. Lo natural de Galacia. També se usa com substantiu. *Gálata.* Galata. *Galate.* Galatà.

GALBANA. s. f. Peresa, pocas ganas de fèr alguna cosa. *Galbana.* Dessidia, langor. *Paresse, indolence.* Pigrizia, negligenza, trascuraggine.

GALBANISME. s. m. La propietat de excitar movimènts en los nervis y musoles. *Galbanismo.* Fluidus electricus animalis. *Galvanisme.* Galvanismo.

GÀLBANO. s. m. Rèhina gomòsa y medicinal que se trau per incisió de una hèrba del matèx nom que se cria en Siria y en las Indiás. Es mès tòva que la cera, de un colòr blanquinòs que tira á rotj, olòr fort desagradable, y gust acre y amarg. *Gálbano.* Galbanum. *Galbanum.* Galbano.

GALDA. s. f. Hèrba ramòsa ab las fullas llargas, de figura de llansa, ondejadas, lo trònc ramòs, de tres ó cuatre pams de alt, las flors grogas y en espiga, y las llavòrs en fòrma de ronyó. Se usa pera tenyir de grog. *Gualda.* Lutea. *Guade.* Sorta d' erba che tinge verde.

GALDÒS, A. adj. que se usa irónicamènt pera calificar una cosa despreciable. *Lindo, bonito.* Bellus. *Joli, joliet.* Bello.

GALEA. s. f. ant. GALERA.

GALÉNIC, CA. adj. que se aplica á lo que pertany á Galeno, al qui seguex sa doctrina, y á la doctrina matèxa. *Galénico.* Ad Galeni doctrinam spectans. *Galénique.* Galenico.

GALENISTA. adj. Lo qui seguex la doctrina de Galeno. *Galenista.* Medicinæ Galeni sectator. *Galéniste.* Galenista.

GALERA. s. f. Embarcació de vela y rem, la mès llarga de carena, y que èntra ménos dins de l' aigua de tòtas las de vela llatina. *Galera.* Triremis. *Galère.* Galea, galera.

GALERA. Carro gran ab cuatrè rodas y una cuberta que se sosté ab uns mitjos cércols de fusta. *Galera.* Plaustrum. *Chariot couvert.* Carro.

GALERA. La casa de reclusió ahònt se condèmna á las donas. *Galera.* Meretricum carcer. *Maison de réclusion.* Riclusione delle donne.

GALERA. La filèra de llits que se posa en los hospitals al mitj de las salas cuand

hi ha mòlts malalts. *Galera.* Cubilium alterna series in nosocomiis. *Rangée de lits.* Ordine, fila di letti.

GALERA. *Impr.* La post guarnida per los tres costats de uns llistòns, que servex pera posar las líneas de lletras que compòn lo caxista formand ab èllas la galerada. *Galera.* Tabula typographica. *Galée.* Vantaggio.

ENVIAR Á GALERAS. fr. Imposar á alguns delincuènts la pena de remar en las galeras. *Echar á galeras.* Ad triremes damnare. *Condamner aux galères.* Condannare alle gallere.

GALERADA. s. f. La carga que cab en una galera. *Galerada.* Plaustri grandioris onus. *Ce qui peut contenir un chariot couvert.* Quanto cape in un carro.

GALERADA. *Imp.* La composició que se posa en una galera; y la proba sènse compaginar que se trau ab la ma pera corretgirla. *Galerada.* Compago typographica in tabula. *Galée.* Vantaggio.

GALERETA. s. f. dim. de GALERA. *Galerita.* Plaustrum minor. *Petit chariot couvert.* Carretto.

GALERÍA. s. f. Pèssa llarga y espayòsa adornada de mòltas finèstras, ó sostinguda de columnas ó pilars que servex pera passejarse ó pera colocarhi cuadros, adòrnos y altras preciositats. *Galeria.* Ambulacrum fenestratum. *Galerie.* Galleria, loggia.

GALERÍA. Corredòr de volta formad sòbre faxina y terra ab que se tapa lo fosso pera arribar á la brètxa cubriudlo bè de ramas, pèlls y altras cosas que resistescau lo fog de la plassa. *Galeria.* Pluteus. *Galerie.* Galleria.

GALERITA. s. f. ant. CUGULLADA.

GALET. s. m. Canonet de banya, canya ó altra materia que se posa á la bòca de las bòtas y altras einas semblants pera béurer per èll ab facilitat. *Brocal de bota.* Siphunculus ori utriculi affixus. *Goulot d'une outre.* Collo, canna d' un fiasco.

BÉURER Á GALET. fr. Modo de béurer que usan los catalans y consistex en tenir alsad lo canti, porró, bòta, etc., y dirigir á la bòca lo rajolí del licòr que conté, y que ix per lo broc xic. *Beber á gollete.* Fluentem è vasis siphunculo liquorem hiante ore accipere. *Boire au galet, à la régalade.* Versar la bevanda in bocca còl capo piegato indietro.

BÉURER Á GALET. fr. met. Créurer desde luègo y publicar las noticias del vulgo. *Beber del pilon.* Rumorem vulgi accipere. *Cròire les nouvelles populaires, les débiter.* Ber grosso.

GALETA. s. f. Especie de pa recuit y sènse llevad que servex regularmènt per la manutenció de las tripulacións. *Galleta, bizcocho.* Panis nauticus biscoctus. *Galette, biscuit.* Galetta, biscotto.

GALGA. s. f. La femèlla del galgo. *Galga.* Canis gallica. *Levrette.* Levriera, veltra.

GALGO. s. m. Especie de gòs mòlt lleugèr, que tè lo cap pètit, los ulls grossos, lo mòrro punxagud, las òrellas primas y penjants, lo cos prim, lo coll, la cua y las potas llargas, y en las de datras un dit mès que en las del davant. *Galgo.* Canis gallicus. *Lévrier.* Vestro, levriere, cane da giungere.

GALIASSA. s. f. Embarcació la mès grossa de las que usan rem y vela, y que tè un arbre mès que las galeras ordinarias. *Galeaza.* Major triremis. *Galéace.* Galeazza.

GALIFARDEU. s. m. fam. Lo ministre de justicia que agafa los delincuènts. *Porqueron, esbirro, satélite, corchete.* Satelles, apparitor. *Archer, sbire.* Birro, sbirro, zaffo.

GALILEU, EA. adj. Lo natural de Galilea, y lo pertanyènt á aquest pais. *Galileo.* Galilæus. *De Galilée.* Di Galilea.

GALINDAINA. s. f. Cualsevol friolèra de adòrno que encara que bonica en la apariencia es de mòlt poca importancia ó entitat. *Bujeria, chucheria, baratija, pelitrique, sacadinero; sacadineros.* Res frivolæ, nugæ. *Bagatelles, frivolités.* Frascheria, baja.

GALIÓ. s. m. Especie de barco gros que no navega sinó ab velas y vènt. Ne hi ha de guerra y de carga. *Galeon.* Grande navigium. *Galion.* Galione, galeone.

GALIOT. s. m. Forsad de galera. *Galeote.* Remex. *Galérien, forçat.* Galeotto, forzato.

GALIPOT. s. m. Rehina de pi. Es pegada, transparènt, de un gust amarg acre y que causa basquetj, y de un color rotj que tira á blanc. *Miera.* Resina pinus. *Arcanson.* Resina di pino.

GÁLLIC, CA. adj. Lo pertanyènt á

Galias. *Gdlico*. Gallicus, gallicanus. *Gaulois*. Gallico.

GÁL-LIC. s. m. Mal contagiòs que se contrau originariamènt per medi de la cópula. *Gdlico*. Lues venerea. *Mal vénérien, mal français*. Morbo venereo, lue venerea.

ɜAL-LICAD, DA. adj. Lo qui patex de gál-lic. *Galicoso*. Lue venerea infectus. *Vérolique*. Ammalato di lue venerea.

ɜAL-LICINI. s. m. ant. Lo tèmps de la nit próxim á la matinada. *Galicinio*. Gallicinium. *Le point du jour*. Lo spuntar del giorno.

ɜAL-LICISME. s. m. Defècte en que se cau cuand se usa alguna veu, frase ó construcció francesa escribind en altra llèngua. *Galicismo*. Locutio gallica, oratio gallicè constructa. *Gallicisme*. Francesismo.

ɜALMON. s. m. Aucèll de las Indias, que tè un pam y mitj de llarg, y es verd de sòbre, de colòr de viola de la panxa, y rotj del cap. Viu á la bora del mar y se alimènta de pèxos. *Calamon*. Porphirio. *Porphyrion*. Porfirione.

ALÓ. s. m. Texid fort y estret de seda ó de fil d' or ó plata que servex pera guarnir vestids ó altras cosas. *Galon*. Gallone, nastro.

ALÒP. s. m. Movimènt del caball que consistex en caminar avansand al plegad las dòs potas del davant apoyandse sòbre las del datras pera pegar embestida, axecand y doblegand los brassos y dèxandlos cáurer ab cert compas. *Galope*. Equi concitatus gressus. *Galop*. Galoppo, gualoppo.

LOPÀR. v. n. Anar lo caball á galòp. *Galopar, galopear*. Tolutim incedere. *Galoper*. Galoppare.

LOTXA. s. f. ant. Especie de esclop e fusta ó ferro que servex pera anar er lo glas, per l' aigua ó per lo fang. *Galocha*. Calceamenta lignea vel ferea. *Sabot, galoche*. Galoscia.

SADÒR. s. m. Instrumènt de fusta un ferro en fòrma de serra de que an los fustèrs y botèrs pera fèr gal-s. *Argallera*. Serrula curva, falcata. *ouchette*. Bottaccio.

SE. s. m. La canal que se fa en las stas pera que las posts encaxen unas altras. *Rebajo*. Incisio tabulis aptan-. *Entaille*. Incavo, tacca, incastro.

SERÁ. s. m. Plañta perenne que trau varios trònes cilíndrics de uns tres pams de alt, de colòr verd fòsc, cuberts de fullas ovaladas, punxagudas y del matèx colòr dels trònes. En las caras de sòbre de las fullas hi naxen las flors y lo fruit, que sòn unas tabèllas de colòr carmesí. *Brusco, rusco, jusbarba*. Ruscus aculeatus. *Bruc, brusque, fragon*. Ruspo, pugnitopo.

GALSERAÑ. s. m. Planta. GALSERÁ.

GALTA. s. f. Cada una de las dòs prominencias que hi ha en la cara del home dèsdels ulls fins á la barra. *Mejilla, carrillo*. Maxilla, mala. *Joue*. Guancia, gota.

GALTAS DE PA DE RAL. Lo qui las tè mòlt abultadas. *Carrillos de monja boba, de trompetero*. Crassiores buccæ, maxillæ. *Qui a des grosses joues, joues bouffies*. Chi ha le guancie gonfie, guancie di palla.

GALTAS DE TROMPETÈR. GALTAS DE PA DE RAL.

DESFÈR LAS GALTAS. fr. DESFÈR LA CARA Á REVÈSSOS.

FÈR TORNAR LAS GALTAS ROJAS. fr. Envergonyir. *Sonrojar*. Facere ut aliquis rubore suffundatur. *Faire rougir*. Far arrossire.

POSAR GALTAS. fr. Engrexarse algú, abultárseli las galtas. *Echar carrillos*. Malis intumescere. *Engraisser*. Gonfiar le gote.

GALTADA. s. f. ant. BOFETADA.

GALTÈR. s. m. Coxinet pètit que se posa sòbre los altres del llit pera majòr comoditat. *Acerico*. Cervical. *Petit oreiller*. Guancialetto.

GALTÈRAS. s. f. pl. Especie de tumòr que ix sòta las galtas èntre lo coll y l' aurella. *Paperas*. Gutturis tumor. *Goître*. Gozzo.

GALTUD, DA. adj. ant. Lo qui tè las galtas abultadas. *Carrilludo, mofletudo*. Homo maxillis crassior. *Joufflu*. Paffuto, paccioso.

GALL. s. m. Aucèll doméstic mòlt comú en tòtas parts. Tè la cresta carnòsa y bermella, lo bèc convexo, los forads del nas guarnids de una mèmbrana cartilaginòsa, lo cos fornid, las plòmas del coll estretas y llustròsas y las de la cua mòlt mès llargas y amplas. *Gallo*. Gallus. *Coq*. Gallo.

GALL. Pèx de mar de uns dòs pams de llarg, que tè lo cap pètit, lo llabi superiòr guarnid de una mèmbrana trans-

versal, lo cos aplanad, lo colòr platejad verdòs y l' aleta de la esquena de figura un poc semblant á la cresta del gall. *Gallo.* Gallus piscis. *Dorée, poisson de saint Pierre.* Dorata.

GALL DINDI. Aucèll de uns cuatre pams de llargaria, que tè lo coll llarg, lo cos horisontal, ovalad, regularmènt negre, y las alas un poc clapadas de blanc. De la nuca li pènja en fòrma de cresta una pèll arrugada que li baxa sòta del coll y es de colòr mès ó ménos bermell, blanca ó blàva, segòns vol lo animal. Lo masolc se distingex per un plòmall de pels que tè al pit. *Pavo.* Gallus indicus, meleagris. *Dindon.* Gallo d' India.

ALTRE GALL LI CANTARÁ. expr. ab que s' explica que en altras circunstancias distinctas vindria millòr sort ó fortuna. *Otro gallo le cantara.* Aliud ei erit. *Il s'en trouverait mieux.* Io farei altri cònti.

CADA GALL CANTA EN SÒN GALLINÈR. ref. que advertèx que cada hu mana en sa casa ó ministeri. *Cada gallo canta en su muladar.* Gallus in sterquilinio suo plurimum potest. *Le charbonnier est maître chez lui.* Ognun è padrone in casa sua.

DÒS GALLS EN UN GALLINÈR NO CANTAN BÈ. ref. que ensenya, que cuand sòn mòlts los que gobernan solen pérdrer lo acert per la discordia dels parers. *El mandar no quiere par.* Non par imperio socius admittitur ullus. *Royauté et seigneurie ne veulent pas de compagnie.* Ogni gallo vuol esser solo nel suo cortile.

POSARSE COM UN GALL. fr. met. Enfadarse, irritarse en gran manèra. *Embotijarse.* Præ irâ turgescere. *Se gonfler de colère.* Empiersi di stizza.

POSARSE COM UN GALL. fr. met. Ressentirse ab mostras de superioritat de la paraula ó acció de algú. *Ponerse tan alto.* Excandescere. *Se ressentir.* Far richiamo delle parole.

QUI SOL MÈNJÁ SÒN GALL SOL ENSÈLLA SÒN CABALL. ref. que ensenya que lo qui no dòna de lo que tè ni ajuda als demès, tampoc troba ajuda ni socòrro cuand lo necessita. *El que solo come su gallo, solo ensilla su caballo.* Frustra petit socium qui sit frænator equorum, qui socium mensæ denegat esse sibi. *Qui seul son dindon a mangé, seul son cheval va seller.* Chi solo mangia solo lavora.

GALLARD, DA, adj. Airòs, galan. *Gallardo.* Venustus. *Beau, de bonne grâce.* Gagliardo, leggiadro.

GALLARD. Gran ó excel-lènt en alguna cosa corresponènt al ánimo; com pensamènt GALLARD. *Gallardo.* Eximius, præstans. *Grand, excellent.* Eccellente, grande, esimio.

GALLARDA. s. f. Ball antig espanyol, que tenia aquex nom per ser mòlt airòs. *Gallarda.* Saltationis hispanicæ elegans genus. *Sorte de danse espagnole.* Gagliarda.

GALLARDAMÈNT. adv. mod. Ab gallardía. *Gallardamente.* Eleganter. *Avec grâce, élégance.* Gagliardamente.

GALLARDEJAR. v. n. Ostentar la bisarría y lo desembras en fèr algunas cosas. *Gallardear, bizarrear.* Dexteritatem ostentare. *Montrer de la grâce.* Mostrar agevolezza.

GALLARDET. s. m. Llenca ó faxa volant que va disminuind fins á rematar en punta, y se posa en lo extrèm dels arbres de la embarcació, ó en altra part, per adòrno ó pera demostració de algun negoci, y també per senyal. *Gallardete.* Aplustria, aplustre, aplustra. *Gaillardet.* Piè di gallo, gagliardetto.

GALLARDÍA. s. f. Bisarría, desembras y bon aire, especialmènt en lo manetj del cos. *Gallardia.* Egregius corporis habitus. *Grâce, élégance.* Grazia, leggiadria.

GALLARDÍA. Esfors, serenitat, resolució en executar las acciòns y acométrer las empresas. *Gallardia.* Strenuitas. *Courage, résolution.* Gagliardia.

GALLARDÓ. s. m. Lo premi, recompensa ó retribució dels mérits y serveys. *Galardon.* Retributio, remuneratio, præmium. *Récompense, prix.* Guiderdone.

GALLARDONAR. v. a. p. us. Premiar ó remunerar los serveys ó mérits de algú. *Galardonar.* Remunerare, retribuere. *Récompenser, rémunérer.* Guiderdonare, rimeritare.

GALLARET. s. m. Jòve desvanescud ó de poc judici. *Gallito.* Petulans juvenis. *Jeune homme éventé.* Sventato, spensierato.

GALLARETS. pl. Vanitat, presumpció ó su-

perbia. *Penacho, ventoleta.* Inanis animi elatio. *Vanité, présomption.* Vanità.

TENIR LOS GALLARETS AL CAP. fr. fam. ab que se denota que alguna persòna tè mòlta vanitat. *Tener ventana al cierzo.* Inanis gloriæ aviditate ferri. *Avoir la tête pleine de vent.* Essere sventato.

GALLEDA. s. f. Eina de fusta, rodòna, mès ampla de la bòca que del cul, formada de varias deugas cenyidas y subjèctas ab dòs ó tres cércols de ferro. Comunamènt tè una nansa del matèx mètall por ahònt se agafa, y ahònt se lliga la corda pera tráurer ab èll aigua del pòu. *Cubo, pozal.* Situlus, vas puteale. *Seau.* Secchia.

GALLEDA. Especie de pastereta de fusta en que pastan lo guix los mestres de casas. *Cuezo.* Ligneus alveolus gypso subigendo. *Auge à gâcher du plâtre.* Mastello.

GALLEGO, GA. adj. Lo natural de Galicia ó lo pertanyènt á aquell règne. *Gallego.* Gallaicus. *De Galice.* Di Gallicia.

GALLEJAR. v. n. Alsar la veu ab amenassas y crids. *Gallear.* Inter cæteros vocem efferre. *Lever la crête.* Levare il capo.

GALLET. s. m. dim. de GALL. *Gallito.* Gallus minor. *Petit coq.* Galletto.

GALLIHUDA. s. f. Pèx de mar de uns sis pams de llarg, que viu mòlt tèmps fora de l' aigua: tè lo cap pètit y curt, los ulls llargaruds, la bòca gran ab tres òrdes de dènts, y lo cos rotj clapad de pardo de sòbre y blanc de sòta. *Galeo.* Squalus canicula. *Espadon.* Glave.

GALLINA. s. f. La femèlla del gall. *Gallina.* Gallina. *Poule.* Gallina.

GALLINA. com. met. Cobard, pusil-lánim. *Gallina, pendejo, lebron, liebre.* Timidus. *Poule mouillée.* Cencio molle.

GALLINA CÈGA. Aucèll. BECADA.

GALLINA CÈGA. Jog ab que se divertexen los noys, tapand de ulls á un de èlls, fins que agafa á un dels altres, ó lo conex cuand li pèga, y se posa en sòn lloc. *Gallina ciega.* Puerilis ludus in quo unus velatis oculis alios insectatur. *Jeu de la main chaude.* Gatta cieca.

GALLINA ESCUADA. La que no tè cua. *Gallina recula.* Gallina caudâ carens. *Poule sans queue.* Gallina senza coda.

CUAND LAS GALLINAS PIXEN. expr. fam. ab que se denota la impossibilitat de fèr ó conseguir alguna cosa; y també que no deu fèrse per ser fora del cas. *Cuando meen las gallinas.* Ad grecas calendas, cum mula pepererit. *Quand les poules auront des dents.* Alle calende greche.

LA GALLINA PUNICANA PON UN OU CADA SEMMANA, etc. Jog que usan los noys sentandse en roda ab las camas estiradas, y lo qui guia lo jog está al mitj, y diu axí: LA GALLINA PUNICANA PON UN OU CADA SEMMANA, ne pon dòs, ne pon tres, y puja fins á vuit, contand dèsde las camas de un: en arriband al número vuit, aquell á qui toca, amaga la cama; y de èsta manèra va passand per los peus de tòts; y lo qui quèda sol, paga. *La pavada pone huevos á manadas.* Quidam puerorum ludus. *Sorte de jeu d'enfans.* Sorta di giuoco dei ragazzi.

VISCA LA GALLINA, Y VISCA AB SA PEPIDA. ref. que aconsella que no se deu intentar lo curar radicalmènt certs atxaques habituals per lo pèrill que pod haberhi de pérdrer la vida. *Viva la gallina, y viva con su pepita.* Dum vivitur, patienter incommoda salutis ferenda. *Vive la poule encore qu'elle ait la pépie.* Viva la gallina e viva con pipita.

GALLINAIRE. s. m. Lo qui ven gallinas. *Gallinero.* Gallinarius. *Poulailler.* Guardapolli.

GALLINAMÈNT. adv. mod. ant. COBARDAMÈNT.

GALLINASSA. s. f. Lo excremènt de las gallinas. *Gallinaza.* Gallinarum stercus, fimus gallinaceus. *Fiente de poule.* Sterco, concio di gallina.

GALLINÈR, RA. s. m. y f. GALLINAIRE.

GALLINÈR. Lo lloc ó cubert ahònt se crian las gallinas y se recullen á dormir. *Gallinero.* Gallinarium. *Poulailler.* Gallinajo.

GALLINÈR. Lo conjunt de bancs situads en la part de alguns teatros destinada pera las donas. Sol ser en la part mès alta. *Cazuela.* Prospectus regione scenæ, cavea in theatro mulieribus destinata. *Paradis.* Loggione.

ALBOROTAR LO GALLINÈR. fr. met. Alterar, turbar ab paraulas ó acciòns alguna companyía ó concurrencia de gènt. *Alborotar el cortijo, el palomar, el rancho.* Rem turbare. *Mettre en désarrai.* Far gran scompiglio.

GALLINERÍA. s. f. Cobardía, pusil-lanimitat. *Gallinería.* Timiditas, pusillanimitas. *Lâcheté.* Codardia.

GALLINUDA. s. f. Pèx. GALLINUDA.

GALLOFA. s. f. DIETARI.

GALLOFAMENT. s. m. ant. EMPOLTRONIMÈNT.

GALLOFEJAR. v. n. ant. Fèr lo gallofo. *Gallofear, haraganear.* Vitam vagam et inopem agere. *Cagnarder.* Star ozioso.

GALLOFERÍA. s. f. Falta de aplicació al traball, dessidia. *Haraganeria.* Desidia, socordia. *Cagnardise, fainéantise.* Pigrizia, poltroneria, negghienza.

GALLOFO. s. m. Negligènt, dessidiòs, qui busca escusas pera no traballar. *Follon, zanguango.* Deses, ignavus. *Lâche, poltron.* Codardo, poltrone.

GALLÓFOL. s. m. GALLOFO.

GAMBA. s. f. Cama llarga. *Zanca.* Crus. *Jambe longue.* Gamba lunga.

TENIR BONA GAMBA. fr. que se diu del que camina ó còrre mòlt, ab lleugèresa y velocitat. *Tener piés.* Perniciter gradi vel currere. *Avoir de bonnes jambes.* Aver buone gambe.

GAMBADA. s. f. CAMADA.

GAMBADA. Lo pas llarg que se dòna ab moviment irregular ó per ser las camas llargas. *Zancada, trancada, tranco.* Passus longè ductus. *Enjambée.* Passo.

AB DÒS GAMBADAS. mod. adv. Ab un salt, mòlt deprèssa. *En dos trancos, en dos trancadas.* Brevi itinere. *En deux enjambées.* In due passi.

SER CURT DE GAMBALS. fr. fam. SER CURTA LA DÒBLA.

GAMBEJAR. v. n. CAMBJAR, en la segòna accepció.

GAMBEJAR. ant. Móurer ab violencia las camas. *Pernear.* Crura violenter vel crebrò movere. *Remuer les jambes avec violence.* Dar gambate.

GAMBÈRA. s. f. Pèssa de l' armadura antiga que cubria la cama dèsdel genòll fins lo coll del peu. *Greba.* Ocrea. *Grève.* Gambiera.

GAMBETO. s. m. Especie de capot que passa del genòll. Lo usan los pagesos de Catalunya. *Gambeto.* Chlamys. *Sorte de manteau court.* Tabarro.

GAMBIROT. s. m. Nom que se dòna al minyó ó jòve travès y de poc judici. *Saltabardales, saltaparedes, trincapiñones.* Irrequietus. *Jeune étourdi.* Sventato.

GAMBUX. s. m. Capèll que se posa á las criaturas nadas de poc tèmps: las tapa enterament lo cap, dèxand véurer la cara per una òbertura rodòna, y se subjècta á la cintura pera que fassa tenir lo cap immóvil. *Gambo, gambuj.* Puerorum pileolus. *Petit bonnet d'enfant.* Birrettino di ragazzo.

GAMFARÓ. s. m. Especie de pendó que usan algunas comunitats eclesiásticas. *Confalon.* Vexillum. *Gonfalon.* Gonfalone.

GAMMARRO. s. m. Pèx. CRANC.

GAMONET. s. m. Hèrba medicinal de uns cuatre pams de llarg, que fa las arrels llargas y á manèra de dits reunids en mans: tè la cama dreta, gruxuda y ramòsa per la part superior, las fullas llargas y de figura de espasa; y las flors, que naxen en fòrma de espiga, tènen una línea rojenca per lo llarg. *Gamon, asfódelo.* Asphodelus. *Aphrodil, asphodèle.* Asfodela.

GANA. s. f. Desitj, apetit, propensió natural, volntat de alguna cosa; com de mènjar, dormir, etc. *Gana.* Appetitus, desiderium, cupiditas. *Désir, envie, volonté.* Desio, brama, voglia.

GANAS DE TRÁURER. Ganas de vomitar. *Ascos.* Nausea. *Nausée.* Nausea.

BONA GANA. loc. BONA FAM.

DE BONA Ó MALA GANA. mod. adv. Ab gust y voluntat, ó al contrari, ab repugnancia y disgust. *De buena ó mala gana.* Libenter vel invitè. *Bon gré mal gré.* Di buon grado o per forza.

DONAR GANAS DE RIURER. fr. Excitar alguna cosa á ríurer per sa estranyesa ó irregularitat. *Dar gana de reir.* Ridiculum videri. *Mettre en train de rire.* Dar voglia di ridere.

FÈR VENIR GANAS DE RIURER. fr. DONAR GANAS DE RIURER.

LAS GANAS LI FAN DIR. loc. ab que s' explica la facilitat ab que creu algú lo que desitja. *Soñaba el ciego que veia, y soñaba lo que queria.* Quod cupit hoc reputat facile unusquisque futurum. *Parce qu'on lui en a pris envie, la bouche parle.* Il desio del cor esce alla bocca.

LLÈVAR Ó FÈR PÈRDRER LA GANA DE FÈR ALGUNA COSA. fr. Llèvar á altre lo gust ó desitj de fèrla. *Desganar, quitar la gana de hacer alguna cosa.* Voluntatem auferre, tædium inducere. *Dégoûter.* Strappare, torre la voglia.

NO ME FASSAS DIR LO QUE NO TINC GANAS DE DIR. loc. ab que algú insinua á altre

que no l' obligue á dir cosas que li causarán sentimènt ó disgust cuand las oiga. *No me saques la lengua á pasear.* Ne quod tibi grave sit audire me dicere cogas. *Ne me forcez pas à parler.* Non farmi parlare.

PÈRDRER LAS GANAS DE FÈR ALGUNA COSA. fr. Cansarse de lo que ántes se feya ab gust y per propia elecció. *Desganarse.* Fastidiri. *Se dégoûter, se lasser d'une chose.* Disgustarsi di qualche cosa.

TENIR GANAS DE COPS. fr. met. ab que se significa que algú dòna motiu pera que li succeesca alguna cosa que no li estigue bè. *Tener gana de fiesta.* Incitare, provocare. *Vouloir qu'il nous mésarive.* Cercar il male.

TENIR GANAS DE JUGAR. fr. Estar per jogs. *Tener gana de rasco.* Jocum appetere. *Avoir envie de jouer.* Aver voglia di scherzare.

SÒN LAS GANAS QUE TÈ. loc. LAS GANAS LI FAN DIR.

GANANCIA. s. f. La utilitat que resulta del tracte, comers, ó de altra acció. *Ganancia.* Quæstus, lucrum. *Gain, profit, acquêt.* Profitto, guadagno.

LA GANANCIA DE LA PÈX FRIT, QUE LO VENIA Á CUATRE Y LO PAGABA Á SIS. expr. que se aplica al subgècte que á mès de traballar sènse utilitat, li costa alguna cosa lo traball. *El sastre del Cantillo ó del Campillo, que cosia de balde y ponia el hilo.* De suo ipsius ponere filum et suturam. *Sage couturière, qui donnait son fil et ses fournitures.* Bravo calzolajo che faceva le scarpe e dava danajo.

NO LI ARRÈNDO LA GANANCIA. expr. que se usa pera donar á entèndrer que algú está en pèrill, ó exposad á algun traball ó cástig á que ha donad motiu ú ocasió. *No le arriendo la ganancia.* Non invideo sortem. *Je ne suis pas jaloux de son sort.* Non vorrei essere entro la sua pelle.

GANANCIAL. adj. Lo que es propi de la ganancia ó pertany á èlla. *Ganancial.* Lucrosus. *Lucratif.* Lucrativo, lucroso.

GANANCIALS. pl. BÈNS GANANCIALS.

GANAPÉ. s. m. CANAPÈ.

GANAPIA. s. m. L' home alt y prim. *Gambalúa, tagarote, varal pendon, perigallo, gansaron.* Procerus et languidus homo. *Escoquiffe.* Sgangherato, sciamannato.

GANASSA. s. m. GANAPIA.

GANDALLA. s. f. Especie de cofia. *Gandaya, gandayas.* Calanticæ genus. *Réseau pour enfermer les cheveux.* Reticella.

GANDUL. s. m. Tunante, vagamundo. *Gandul.* Vagabundus. *Gueux, vagabond.* Pezzente, vagabondo.

GANFANONER. s. m. ant. Lo qui portaba lo estandart. *Portaestandarte.* Signifer. *Cornette.* Cornetta, alfiere.

GANGA. s. f. Cualsevol cosa apreciable que se adquirex ab poc cost ó traball. *Ganga.* Res pretiosa vili pretio empta. *Chose de grand prix, bien inespérée.* Cosa ottima che si acquista per poco.

GANGRENA. s. f. Principi de corrupció en las parts carnòsas que las va mortificand y llèvand la sensació. *Gangrena.* Gangræna. *Gangrène.* Cangrena, cancrena.

GANGRENARSE. v. r. Patir alguna part del cos la gangrena. *Gangrenarse.* Gangrænâ affici. *Se gangréner.* Cancrenare, farsi cancrena.

GÁNGUIL. s. m. Barco gran pera pescar en alta mar, lo cual tè un sol arbre, y la pòpa semblant á la proa, y axí navega endavant y endatras cuand es necessari, y porta un filad gran estes ab dòs pals llargs, lo cual sèn porta tòta la pesca que troba. *Gánguil.* Cymba piscatoria. *Grande barque de pêcheur.* Gran batello.

GÁNGUIL. fam. PALLANGA.

GANIVET. s. m. Instrumènt de ferro acerad y de un sol tall, ab máneg de mètall, fusta ó altra cosa. Se fa de varios tamanyos, segòns los usos á que se aplica. *Cuchillo.* Culter. *Couteau.* Coltello.

GANIVET. Lo qui comunamènt se porta en la butxaca, y enclou lo tall de la fulla en lo máneg, que li servex com de veina, cuand se tanca. *Navaja.* Navacula, cultellus. *Couteau pliant.* Coltellino.

GANIVETA. s. f. Instrumènt compost de una fulla mòlt ampla de ferro acerad, de un sol tall, ab sòn máneg pera manejarlo. *Cuchilla.* Culter. *Couperet.* Coltellaccio da cucina o da beccajo.

GANIVETADA. s. f. Cop de ganivet. *Cuchillada, navajada, navajazo.* Cultri ictus. *Coup de couteau.* Coltellata.

GANIVETADA. La ferida que resulta del cop de ganivet. *Cuchillada, navajada, na-*

GARGANTA. s. f. GARGAMÈLLA.

GARGANTILLA. s. f. COLLARET, en la segòna accepció.

GARGARISAR. v. n. Detenirse en la gargamèlla alguna cosa líquida sèns permétrer que passe, alsand la bòca y despedind lo alé, y fènd cert sòròll. *Gargarizar*. Gargarizare. *Se gargariser*. Gargarizzare.

GARGARISME. s. m. Lo licòr que servex pera gargàrisar. *Gargarismo*. Potio gargarizationi præparata. *Gargarisme*. Gargarismo.

GARGOLETAS. s. f. pl. ant. Figuras fètas en las fonts ó en las canals de las teuladas que llansan l' aigua per la bòca. *Gargolas*. In fontibus aut stillicidii faucibus persona cujus ore aqua erumpit. *Gargouille*. Gronda, doccia.

GARGOT. s. m. TÒPO, de tinta.

GARGOT. Rasgo irregular fèt ab la plòma sènse cap òrde ni concert. *Garrapato*. Varia et deformis circumflexio litterarum aut linearum. *Pieds de mouche*. Occhio di pulce.

GARGOTS. pl. Las lletras ó escrits mal formads. *Garabatos*. Informes litteræ. *Lettres mal formées*. Lettere cattive.

GARGOTEJAR. v. n. Fèr rasgos ab la plòma sèns òrde ni concert, y per semblansa se diu del que fa mala lletra. *Garabatear, garrabatear*. Informes litteras ducere. *Griffoner*. Scarabocchiare.

GARIR. v. a. y n. ant. GUARIR.

GARJOLA. s. f. fam. La presó. *Casa de tia*. Carcer. *Prison*. Prigione.

GARLAIRE. s. m. Lo qui parla mòlt y sèns discreció. *Garlador, garlante*. Garrulus. *Babillard, claquedent*. Ciarlone, chiacchierone.

GARLANDA. s. f. Coròna òberta, texida de flors, hèrbas ó ramas, ab que se adòrna lo cap. *Guirnalda*. Sertum. *Guirlande*. Ghirlanda.

GARLANDA. Lo bòllo de pa ó altra pasta delicada formad en círcul. *Rosca*. Libum spirale. *Biscuit rond*. Biscotto rotondo.

GARLAR. v. n. Parlar mòlt y sèns intermissió. *Garlar*. Garrire. *Babiller*. Ciarlare, cicalare, cornacchiare.

GARLOPA. s. f. Especie de ribot de fustèr de uns cuatre pams de llarg. *Garlopa*. Instrumentum quo ligna lævigantur. *Varlope*. Pialla.

GARLOPA. territ. Especie de estrèp de fusta en fòrma de xinel-la que cubre tòta la empenya del peu. *Estribo de palo*. Lignea stapeda. *Étrier de bois*. Staffa di legno.

GARNATXA. s. f. Vestidura talar ab mànegas y una especie de balòna que cau sòbre las espatllas. *Garnacha*. Toga senatoria. *Robe de conseiller, de magistrat, etc*. Vestito di magistrato.

GARNEU. s. m. Astut, difícil de enganyar. *Marrajo, martagon, gato, pollo, pollastro*. Vafer, astutus, versipellis. *Futé, fin, rusé*. Scaltro, volpe.

GARNISON. s. f. ant. GUARNICIÓ.

GARNIZON. s. f. ant. GUARNICIÓ.

GARRA. s. f. La pota de cualsevol bestia armada de unglas còrvas, fortas y punxagudas; com la del lleó, de l'águila, etc. *Garra*. Unguis aduncus. *Griffe*. Artiglio, rampa.

GARRA. En los bòts aquella part de pèll que cubria la pota del animal. *Piezgo, pielgo*. Amicinum. *Peau de la jambe, qui, dans les outres sert de goulot*. Pelle della gamba che è il collo d' un otro.

GARRAFA. s. f. Especie de ampòlla gran y cuadrada que servex pera tenir y conservar los licòrs. *Frasco*. Lagena. *Flacon*. Fiasco.

GARRAFAL. adj. que se aplica á certas cosas exorbitants; axí se diu: erròr GARRAFAL, mentida GARRAFAL. *Garrafal*. Ingens, prægrandis. *Gros, énorme*. Grande, grosso.

GARRAFÈRA. s. f. Capsa fèta ab varias divisiòns que servex pera tenirhi asseguradas las garrafas, sèns que se bellaguen. *Frasquera*. Lagenarum theca. *Cantine*. Cantinetta da trasporto.

GARRAFÓ. s. m. GARROFÓ.

GARRAR. v. n. *Naut*. Anar endatras una embarcació desprès de fondejada, per no haberse bèn agafad l' áncora. *Garrar*. Navem retrocedere. *Chasser sur son ancre*. Arare.

GARREJAR. v. n. ant. GUERREJAR.

GARRÈLL, LLA. adj. ESTEVAD.

GARRÍ. s. m. GODAY.

GARRID, DA. adj. ant. Galan, bonic. *Garrido*. Pulcher, venustus. *Beau, joli, charmant*. Vago, bello, vezzoso.

GARRIDESA. s. f. ant. HERMOSURA.

GARRIG. s. m. CARRASCA.

GARRIGA. s. f. Lloc plantad de garrigs. *Carrascal, coscojal, coscojar*. Ilicetum. *Chênaie*. Querceto.

GARRINADA. s. f. Lo conjunt de gèn

que parex la truja de una vegada, y se crian junts. *Lechigada.* Porcæ fœtus multiplex. *Ventrée.* Ventrata, portato, parto.

GARRINAR. v. n. Parir la truja. *Parir la guarra, ó verra.* Sus fœtus edere. *Mettre bas la truie.* Partorire la troja.

GARROBA. s. f. ant. GARROFA.

GARROFA. s. f. Lo fruit del garrofèr. Es una tabèlla de colòr de castanya, que tè uns vuids de tan en tan, ahònt se contènen las llavòrs: tè lo gust desagradable peró cuand es seca es bastant dòlsa, y servex per alimènt de las caballerías. *Algarroba.* Siligua. *Caroube.* Caruba, carruba.

GARROFÈR. s. m. Arbre que tè la fusta de colòr bermell fòsc, las fullas compostas de altras verdas y llustròsas, y que no se assecan en lo ivern. Es arbre de uns trenta pams de alsaria, y que viu mès de doscènts anys. *Algarrobo, algarrobera, algarrobero.* Siligna arbor, ceratonia siligna. *Caroubier.* Carrubo, carrubio.

GARROFERAR. s. m. Lloc plantad de garrofèrs. *Algarrobal, garrobal.* Ager silignis consitus. *Terrain planté de caroubiers.* Terra piantata di carrubi.

GARROFÍ. s. m. Especie de llegum rodó, pla y de colòr fòsc. *Algarroba, garrubia.* Vicia sativa. *Carouge.* Caruba.

GARROFÓ. s. m. Especie de galleda de suro empegada ó fusta en que se posa aigua ó nèu pera refrescar lo béurer. *Corchera.* Tas subereum. *Seau de liège.* Secchia di sughero.

GARROT. s. m. Bastó gruxud y de una llargaria proporcionada. *Garrote.* Fustis. *Garrot.* Randello.

GARROT. Suplici que se executa ofegand als reos ab un instrumènt de ferro aplicad al coll. *Garrote.* Strangulatio. *Supplice, qui consiste à étrangler avec un collier de fer.* Collana di ferro colla quale si scanna gli uomini per suplizio.

DONAR GARROT. fr. Executar aquex suplici en algun delincuènt. *Dar garrote.* Strangulare. *Étrangler avec un collier de fer.* Scannare con una collana di ferro.

DONAR GARROT. fr. met. DONAR TORTURA.

GARROTADA. s. f. Cop de garrot. *Garrotazo.* Ictus fuste inflictus. *Coup de garrot.* Colpo di randello.

GARROTAR. v. a. LLIGAR.

GARROTAR. Lligar y apretar ab mòlta forsa los fardos ó cárregas ficand un bastó èntre lo fardo y la corda y fèndli donar varias voltas. *Agarrotar, engarrotar.* Constringere. *Garrotter.* Aggratigliare.

GARROTEJAR. v. a. Donar cops de garrot. *Apalear, dar de palos.* Fustigare, fuste cædere. *Bâtonner.* Bastonare.

GARROTERA. s. f. ant. XARRETÈRA.

GARROTILLO. s. m. Inflamació del coll ab inflòr de la gargamèlla. *Garrotillo.* Inflammatio faucium. *Esquinancie.* Scheranzia, angina.

GARROTXA. s. f. Terreno desigual, alt y trencad per ahònt no se pod caminar sinó ab dificultat. *Vericueto.* Locus præruptus, anfractus. *Terrain âpre, raboteux.* Terreno disuguale e scabro.

GARRUD, DA. adj. Lo qui tè mòlta garra. *Garrudo.* Magnis aduncis unguibus instructus. *Qui a la serre bonne.* Chi ha molta gamba.

GARRULLAR. v. n. ant. CORCUEJAR.

GARSA. s. f. Aucèll mòlt semblant á la gralla; peró ab las plòmas blancas y negras. Es cridaira y gormanda, é imita la veu humana com lo papagall. Tè la propietat de amagar tòt lo que troba. *Urraca, picaza, picaraza, marica, gaya.* Ardea, pica. *Pie.* Gazza.

GARSA RÈAL. Aucèll de rapinya, un poc semblant á la cigònya, que tè la nuca negra y llustròsa, la esquena blavenca, lo vèntre blanc, y lo pit clapad de negre. Cuand vola amaga lo cap èntre las espatllas, y porta las potas pènjand. *Garza real.* Ardea cinerea. *Héron royal.* Aghirone.

DONAR Ó VÈNDRER GARSAS PER PERDIUS. fr. met. Enganyar á altre en la calitat de la cosa que li ven. *Vender gato por liebre.* Adulterinum pro legitimo vendere. *Faire croire que des vessies sont des lanternes.* Vender lucciole per lanterne.

XARRA MÈS QUE UNA GARSA. loc. fam. Ab que s' exagèra lo mòlt que enrabòna alguna persòna. *Habla mas que una urraca.* Picâ loquatior est. *Il jase comme une pie borgne.* Cicala come una cornacchia.

GARSO, A. adj. ant. Lo qui tè los ulls blaus. *Garzo.* Cæsius. *Qui a les yeux bleus.* Chi ha gli occhi azzurri.

GARSÓ. s. m. Jòve galan. *Garzon.* Adolescens, juvenis. *Garçon.* Garzone.

GAS, SA. adj. ant. GARSO.

GAS. s. m. Lo cos que combinad ab lo calóric preu la fòrma de aire. *Gas.* Gas. *Gaz.* Gaz.

GASANYAR. v. a. ant. GUANYAR.

GASCÓ, NA. adj. Lo pertanyènt á la Gascunya, y lo natural de aquell país. *Gascon, gascones.* Vasconicus. *Gascon.* Guascone.

GASETA. s. f. Papèr periódic que se publica frecuentmènt, y dòna noticia de las novedats que van ocorrènd en diferènts règnes y provincias. *Gaceta.* Diarium rerum gestarum, diurna. *Gazette.* Gazzetta.

GASETÈR. s. m. Lo qui fòrma las gasetas, y també lo qui las ven. *Gacetero.* Diurnarum auctor aut venditor. *Gazetier.* Gazzettiere.

GASETISTA. s. m. Lo qui es mòlt aficionad á llegir gasetas. *Gacetista.* Diurnarum studiosus. *Nouvelliste.* Novellista, novelliere.

GASMONYERÍA. s. f. Afectació de alguna prènda moral que no se tè. *Gazmoñería.* Affectatio. *Cafarderie.* Bacchettoneria.

GASMÒNYO, NYA. adj. Lo qui afècta alguna prènda moral que no tè. *Gazmoño.* Affectator. *Cafard, bigot.* Spigolista, bacchettone, baciapile, torticollo.

GASOFIA. s. f. Las sobras dels plats barrejadas unas ab altras. *Bazofia, gazofia.* Obsoniorum diversi generis reliquiæ permistæ. *Graillon, regrat.* Rimasuglio, avanzo.

GASOFILACI. s. m. Lo lloc ahònt se recullian las caritats, rèndas y riquesas del tèmple de Jerusalem. *Gazofilacio.* Gasophylacium. *Trésor du temple de Jérusalem.* Tesoro del tempio di Gerusalemme.

GASPATXO. s. m. Especie de sòpa que se fa regularmènt ab bocinets de pa, oli, vinagre y ceba. *Gazpacho.* Offæ genus non coctæ, oleo, aceto, sale et allio aut pipere conditæ. *Sorte de soupe.* Suppa fatta da biscotto.

GASSENDISTA. s. m. Lo qui seguex lo sistema y doctrina de Gassendo. *Gasendista.* Gassendi sectator. *Gassendiste.* Chi segue il sistema di Gassendo.

GASSEÒS, A. adj. Lo que está en fòrma de gas. *Gaseoso.* In formam gas. *Gazeux.* Gazoso.

GASSUSSA. s. f. Gana de mènjar molèsta ó vehemènt. *Gazuza.* Vehemens et molesta fames. *Faim dévorante.* Fame canina.

GASTABLE. adj. Lo que se pod gastar. *Gastable.* Quod consumi potest. *Qu'on peut dépenser.* Spendibile.

GASTAD, DA. adj. Debilitad, deteriorad, borrad per lo us. *Gastado.* Obsoletus, attritus. *Gâté, usé.* Guastato, usato.

GASTADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui gasta mòlt. *Gastador.* Dissipator, consumptor. *Dépensier, prodigue.* Spenditore, prodigo.

GASTADÒR. *Milic.* Lo soldad que se aplica als traballs de òbrir trinxèras y altres semblants. *Gastador.* Miles aggerationibus et fossuris incumbens. *Sapeur.* Marrajuolo.

GASTADÒR. *Milic.* Un dels soldads que hi ha en cada batalló destinads pera òbrir lo camí en las marxas, pera lo que portan palas, destrals y altres instrumènts. *Gastador.* Miles viis sternendis destinatus. *Sapeur.* Marrajuolo.

GASTAMÈNT. s. m. Lo acte de gastarse ó parir ántes de tèmps. *Aborto, abortamiento, malparto.* Abortio. *Fausse couche, avortement.* L' abortire.

GASTAMÈNT. Lo nascud ántes de tèmps. *Aborto, abortamiento.* Abortus, abortus. *Avorton.* Aborto.

GASTAR. v. a. Emplear lo dinèr en alguna cosa. *Gastar.* Impendere, insumere. *Dépenser.* Spendere.

GASTAR. Consumir; com GASTAR l'aigua, las forsas. *Gastar.* Consumere. *Employer, se servir.* Impiegare, spendere.

GASTAR. Emplear; com GASTAR la vida, la salud, lo tèmps. *Gastar.* Insumere. *Employer.* Impiegare.

GASTAR. Fèr malbé. *Gastar.* Disperdere. *Détériorer.* Deteriorare, peggiorare.

GASTAR. ant. Destruir, talar. *Gastar.* Vastare. *Ruiner, dévaster.* Rovinare.

GASTAR ALEGRAMÈNT. fr. Gastar superfluamènt los bèns en diversiòns y brómas, sèns reflexionar lo que pod sobrevenir. *Gastar alegremente la hacienda o caudal.* Rem inconsultò insumere. *Dissiper follement sa fortune.* Dissipare allegramente.

GASTAR LLARG. fr. Gastar ab profusió. *Gastar largo y tendido.* Prodigè expendere. *Dépenser avec profusion.* Prodigare.

GASTARSE. v. r. Tenir consum, despatx.

se alguna cosa. *Gastarse*. Facilè vendi. *Se vendre, être d'un débit facile*. Vendersi, spacciarsi.

GASTARSE. Malparir. *Abortar, malparir*. Abortire, abortiri, abortus vel aborsus vel aborsum iri. *Faire une fausse couche, avorter*. Abortire.

GASTARSE. Mènjarse alguna cosa sólida de massa servir. *Gastarse*. Exedi. *S'user, se gâter*. Guastarsi, usarsi.

GASTARSE. Pudrirse, corrómprerse. *Gastarse*. Putrescere. *Se détériorer*. Putrefarsi.

GASTO. s. m. Lo acte de gastar, y també lo que se ha gastad ó gasta. *Gasto*. Sumptus, dispendium, impensæ. *Dépense*. Spesa, costo, dispendio.

GASTOS DE ESCRIPTORI. Lo que se gasta en alguna oficina en papèr, tinta, etc. *Gastos de escritorio*. Scriniorum sumptus. *Frais de bureau*. Spese di scrittojo.

Á TÒT GASTO. mod. adv. Á TÒT COST.

FÈR LO GASTO. fr. FÈR LA COSTA, en la segòna accepció.

PAGAR LO GASTO. fr. FÈR LA COSTA, en la segòna accepció.

GAT. s. m. Animal cuadrúpedo y doméstic, mòlt ágil, que servex en las casas pera perseguir las ratas y altras bestias. Tè lo mòrro curt, la llèngua raspòsa, y las unglas mòlt punxagudas y còrvas. *Gato*. Felis, catus. *Chat*. Gatto.

GAT. vulg. Lo qui está borratxo. *Mona, pellejo*. Ebrius. *Sac à vin*. Briacone, otre.

GAT. Borratxèra. *Zorra, mona, lobo*. Ebrietas. *Ivresse*. Ubbriachezza.

GAT. Bòt pètit que servex pera posar vi. *Botillo*. Parvus uter vinarius. *Petite outre*. Otrino.

GAT. Pèx enteramènt semblant al escat, y alguns lo tènen per lo matèx. *Tollo*. Squalus. *Squale*. Squalo.

GAT BORRATXO. vulg. GAT, en la segòna accepció.

GAT DE ALGALIA. Animal cuadrúpedo de la mida del gat, ab lo mòrro agud, lo cos llarg, las potas curtas, la esquena cendròsa ab òndas negras y la panxa de colòr mès clar. Se cria en los paissos calènts y es lo qui produex l' algalia. *Gato de algalia*. Viverra zibethus. *Civette*. Zibetto.

GAT DE MAR. GAT DE VAXÈLL.

GAT DE VAXÈLL. Lo minyó que servex en los barcos pera pujar á las gabias y altras feinas. *Grumete*. Famulus nauticus. *Mousse*. Mozzo di galera.

GAT ESCALDAD AB AIGUA TEBIA NE TÈ PROU. ref. que denota que lo qui ha sufert alguns danys ó ha passad alguns pèrills ab dificultat vol passarne altres encara que menòrs. *Gato escaldado del agua fria ha miedo ó huye; quien del alacran está picado la sombra le espanta*. Piscis, quo læsus, vix visum diffugit hamum. *Chat échaudé craint l'eau froide*. L' asino dove inciampa una volta più non vi passa.

GAT ESCORXAD. met. La persòna mòlt flaca y macilènta. *Gata parida*. Extenuatus. *Personne maigre*. Uomo magrissimo, affralito.

GAT MAIMÓ. Especie de mòna, de colòr pardo, la cara negra y la cua mòlt llarga. *Gato paul*. Cercopithecus. *Singe à queue*. Gatto mammone.

GAT MIOLADÒR MAY SERÁ BON RATADÒR. ref. que se aplica al que enrahòna mòlt y obra poc. *El gato maullador nunca buen cazador*. Felis clamans non capit mures. *Chat qui miaule ne prend pas les rats*. Can che abbaja poco morde.

GAT SALVATGE. Especie de gat que tè la cua roja, lo cos ab faxas negrencas, las tres de la esquena llargas y las dels costats espirals. *Gato montés*. Catus silvester. *Chat sauvage*. Gatto selvatico.

GAT SAUMÓ. met. y vulg. Mòtiu que se dòna al que ab manya y secrèt procura conseguir sòn intènt. *Mátalas callando*. Paulatim tentando capit perimitque tacendo. *Sournois*. Gatta morta.

GAT SÒBRE BACÓ NO VOL COMPANYÓ. ref. que advertex que á ningú agrada tenir company en lo mando ni en las cosas de que trau utilitat. *Dos pardales en una espiga hacen mala liga; el mandar no quiere par*. Non patitur comitem si quas nonciscitur escas felis, sed totas vendicat ipse sibi. *Il ne faut pas jeter un os à deux chiens*. Due ghiotti a un tagliere non stanno bene.

GAT VÈLL. met. L' home difícil de enganyar per sa mòlta experiencia. *Toro corrido, perro viejo*. Callidus, astutus. *Vieux matois, fine mouche*. Volpe fina.

GAT VÈLL Y LA CUA VERDA. Se diu del home vèll que en sòs modals sembla jòve particularmènt en materias alègres: *Viejo*

verde. Senex juvenem mentiens. *Coquard*. Vecchio civettone.

AGAFAR LO GAT. fr. met. y fam. Emborratxarse. *Pillar una zorra, un cernicalo, una mona, un lobo*. Inebriari. *Cuver son vin*. Smaltire il vino.

COM GATS Y GÒSSOS. expr. ab que se pondèra lo aborrimènt que alguns se tènen. *Como perros y gatos*. Mutuis odiis rixantes. *Comme chiens et chats*. Essere come gatti e cani.

COM UN GAT ÈNTRE BRASAS. loc. met. y fam. ab que s'explica la prèssa ab que se passa per alguna cosa que no agrada. *Como gato por ascuas*. Instar felis inter prunas. *Comme chat sur braise*. Come gatto sull' acqua.

DONAR GAT PER LLÈBRA. fr. met. DONAR Ó VÉNDRER GARSAS PER PERDIUS.

ESTAR COM LO GAT Y LO GÒS. fr. Estar mòlt desavinguds. *Estar como perros y gatos*. Mutuis odiis exardescere. *S'accorder comme chiens et chats*. Stare come gatti e cani.

MULLARSE COM UN GAT. fr. Mullarse mòlt. *Hacerse una zarpa*. Madefieri. *Se mouiller jusqu'aux os*. Grondar d' acqua.

NO DÈXAR Á ALGÚ BO PER LOS GATS. fr. Maltractar mòlt á algú particularmènt de paraula. *Poner á uno cual digan dueñas*. Contumeliosis verbis aliquem onerare. *On lui a bien fait avaler des poires d'angoisses*. Tranguggiar disgusti.

QUI NO TÈ RES QUE FÈR AL GAT PENTINA. ref. que denota que lo qui está ociòs ab cualsevol cosa procura passar lo tèmps. *El que no tiene que hacer con el culo caza moscas*. Ælurum pectit vacuo cui tempus abundat. *Celui qui n'a rien à faire se gratte les ongles*. Chi non ha niente a fare si gratta il capo.

SER GAT VÈLL. fr. fam. que se diu de aquells que difícilmènt poden ser enganyads per la mòlta experiencia que tènen. *Tener garrones*. Expertum esse. *Être savant en diable*. Aver cotto il culo nei ceci rossi.

GATA. s. f. La femèlla del gat. *Gata*. Felis fœmina. *Chatte*. Gatta.

GATA MAULA. met. territ. GATA MÒXA.

GATA MÒXA. met. Se diu del que procura lograr sòs fins aparentand no posarhi cap interes. *La gata de Mari-ramos*. Lepus dormiens, vulpes sopita. *Chattemite*. Gatta di Masino.

FÈR LA GATA MÒXA. fr. Afectar humilitat y moderació. *Hacer la gata, ó la gata ensogada, ó la gata muerta*. Humilitatem vel modestiam simulare. *Faire la sainte nitouche, le chien couchant*. Fare il santificetur, far la gatta morta.

GATADA. s. f. Disbarat gran. *Gazafaton, gazapaton*. Cacophaton. *Sottise, propòs absurde*. Sproposito.

GATAS. s. m. aum. de GAT. *Gatazo*. Felis ingens. *Gros chat, matou*. Gattone.

GATASSA. s. f. aum. de GATA. *Gataza*. Ingens felis fœmina. *Grosse chatte*. Gattaccia.

GATEJAR. v. n. ant. Anar pits per terra. *Gatear*. Pedibus manibusque incedere. *Grimper*. Arrampicarsi, inerpicarsi.

GATÈRA. s. f. GATONÈRA.

GATET. s. m. dim. de GAT. *Gatillo, gatito, gatico*. Pusillus catus, felis. *Petit chat*. Gattetto.

GATETA. s. f. dim. de GATA. *Gatita, gatilla, gatica*. Pusilla felis. *Petite chatte*. Gattina.

GATGE. s. m. ant. PRÈNDA, ab que se assegura alguna cosa.

GATGE. ant. La persòna, plassa, etc. que quèda en poder del enemig per seguretat del cumplimènt de algun convèni ó pacte. *Rehen*. Obses. *Otage*. Pegno.

GATGE. ant. Emolumènt, èstipendi. *Gaje, gajes*. Merces, stipendium. *Pension, gage*. Mercè, stipendio.

GATILLO CASTO. s. m. Rabòll de dòtze á catòrse pams de alsada, que crèx á la bora dels rius y en llocs humids. Tè las ramas cuadrangulars, flexibles y blanquinòsas. Las fullas constan de una cua llarga, y en la extremitat de èsta estan col-locadas cinc ó set fullas de figura de ferro de llansa: las flors sòn petitas y blavas, y estan col-locadas en rahims en la extremitat de las ramas: lo fruit es rodó, pètit y negre. *Sauzgatillo, agnocasto*. Salix fragilis, vitex. *Gattilier, agnus-castus*. Agno-casto.

GATINAR. v. n. GATONAR.

GATÓ. s. m. dim. de GAT. GATET.

GATONAR. v. n. Parir la gata. *Parir la gata*. Felinum fœtum edere. *Mettre bas la chatte*. Partorire.

GATONÈRA. s. f. Lo forad que se fa en la pared, teulada ó porta pera que pugan entrar y exir los gats. *Gatera*. Foramen ut cati ingrediantur et egrediantur. *Chatière*. Gattajuola.

GATONET. s. m. dim. de GAT. GATET.

GATÒSA. s. f. Planta. ARGELAGA.

GATSARA. s. f. Lo ruido de móltas veus juntas, que per lo comú nax de alegría. *Algazara, zambra.* Læta vociferatio, tumultuarius clamor. *Tintamarre.* Chiasso, chiassata, baccano.

GATX. s. m. Especie de corb, que tè lo cos negre clapad de rotj, y las plòmas llargas de las alas, de colòr blau fòsc ab rallas blancas. Se alimènta de nous, pinyòns, avellanas y altres fruits semblants. *Arrendajo, rendajo.* Corvus glandiarius. *Oiseau-moqueur.* Derisore.

GAUDEAMUS. s. m. Veu llatina usada familiarmènt en catalá pera significar fèsta, regositj, mènjar y béurer abundant. *Gaudeamus.* Dies epulis et scyphis lætissima. *Bombance.* Gozzoviglia, stravizzo.

GAUDIMENT. s. m. ant. Lo acte y efècte de gaudir ó disfrutar de alguna cosa. *Goce.* Possessio. *Jouissance.* Godimento, fruizionè.

GAUDIR. v. n. Lograr, obtenir, gosar. *Gozar.* Potiri, frui. *Jouir, posséder.* Godere, fruire.

GAUDIRSE. v. r. Utilisarse de alguna cosa. *Aprovecharse.* Commodum vel utilitatem referre ex alicujus rei usu. *Profiter.* Profittare.

GAUS. s. m. Aucèll de nit, especie de óliva, que se diferencia de èsta en ser un xic mès gros, de colòr fòsc ab tacas blancas, y en tenir las plòmas grossas de las alas casi blancas é iguals. *Autillo.* Alucus. *Chouette.* Nottola, civetta.

GAUSIR. v. n. ant. GAUDIR.

GAVANT. s. m. ant. Especie de gambeto. *Gaban.* Rustica lacerna. *Gaban.* Gabbano.

GAVARRÈRA. s. f. Rabòll, especie de rosèr bòrd ab las fullas un poc agudas y sèns pelussa; la cama es llisa ab dòs punxas col-locadas alternativamènt, las flors ó rosetas encarnadas, lo fruit ovalad y carnòs, coronad de talls, y de colòr bermell cuand es madur. *Escaramujo, gavanzo, zarzaperruna, oxiacanta.* Rubus caninus. *Églantier.* Rosa canina.

GAVINA. s. f. Aucèll de unas dinou pòlsadas de llarg: tè lo bèc recte, gruxud y fort, la espatlla blanca, los extrèms de las plòmas llargas de las alas negres, lo demès del cos blanquinòs, y tres dits en cada peu. *Gaviota, paviota, gavina.* Gavia, larus. *Mouette.* Gabbiano, mugrano.

GAVINA. s. f. PESCADÒR RALL.

GAY. interj. ant. AY.

GAY, YA. adj. ant. ALÈGRE.

GAYA. s. f. ant. Aucèll. GRALLA.

GAYA. Llenca ó pèssa de roba tallada en figura triangular, la cual se afegex y cus á las robas ó vestids pera donarlos vol ó l'amplaria que necessitan. *Nesga, sesga.* Segmentum triangulare vesti assutum. *Pointe triangulaire.* Cencio triangolare.

GAYAS. pl. En las capas los pedassos de roba tallads oblicuamènt que se unexen á l'amplaria de èlla pera que iscan rodònas. *Camas, cambas.* Panni segmenta transversè pallio assuta. *Chanteaux de manteau.* Gherone di mantello.

GAYAMENT. adv. mod. ant. ALEGRAMÈNT.

GAYATELL. s. m. ant. BOYA.

GAYATO. s. m. Tirapeu de pastòr. *Cayado, cayada.* Pedum. *Houlette.* Bacolo, bacchetta, verga da pastore.

GAYETA. s. f. Mineral mòlt comú en Espanya, de colòr negre llustròs, bastant dur y mès lleugèr que l'aigua. Se usa comunamènt pera fèr botòns y varias cosas de adòrno. *Azabache.* Gagates. *Jayet, jais.* Lustrino.

GAYETAT. s. f. ant. ALEGRÍA.

GAZAGN. s. m. ant. GUANY.

GAZAGNAR. v. a. ant. GUANYAR.

GAZARDONAR. v. a. ant. GALLARDONAR.

GAZARDOS. s. m. ant. GALLARDÓ.

GE.

GÈBRADA. s. f. GELADA.

GÈBRAR. v. n. Glassarse la rosada que cau en las nits fredas. *Escarchar.* Pruinam congelari. *Geler blanc.* Cader labrina, labrinata.

GÈBRE. s. m. La rosada de la nit glassada. *Escarcha, rosada.* Pruina. *Givre.* Brina, pruina.

GEGANT. s. m. L'home que excedex mòlt la estatura regular dels demès. *Gigante.* Gigas. *Géant.* Gigante.

GEGANT. met. Lo qui excedex á altre en ánimo, forsas ó altra cualsevol virtut ó vici. *Gigante.* Portentum, prodigium. *Géant.* Gigante.

GEGANTS. pl. Las figuras gegantescas que preceexen en la professó de Córpus.

Gigantones. Gigantum simulacra. *Géans de carton.* Giganti.

GEGANTAS. s. m. aum. de GEGANT. *Gigantazo, giganton.* Maximus gigas. *Gros géant.* Gran gigante.

GEGANTESÇ, ÇA. adj. Lo que pertany als gegants. *Giganteo, gigantesco.* Giganteus. *Gigantesque.* Gigantesco.

GEGANTESSA. s. f. La dona que excedex mòlt la estatura regular de las demès. *Giganta.* Mulier giganteæ corporis staturæ. *Géante.* Gigantessa.

GEGANTET. s. m. dim. de GEGANT. *Gigantillo.* Minor gigas. *Petit géant.* Gigantino.

GEGANTÍ, NA. adj. ant. AGEGANTAD.

GEL. s. m. L' aigua convertida per lo rigòr del fred en un cos sólido y cristallí. *Hielo.* Gelu, gelum, gelus, glacies. *Gelée.* Diaccio, ghiaccio.

GELAD, DA. adj. Lo que es ó está mòlt fred. *Helado.* Gelidus, frigidus. *Gelé, congelé.* Gelato.

GELAD. s. m. Especie de refresc mòlt gustòs fèt de fruitas, llèt, café, ous ó altras cosas semblants geladas ab nèu en un motllo. Tè mès consistencia que lo grapinyad. *Helado.* Potus congelatus. *Glace.* Sorbetti, confetti ghiacciati.

DÈXAR GELAD. fr. met. Dèxar aturdid ó parad á algú. *Dejar pasmado.* Stupefacere. *Laisser étonné.* Restar di sasso.

QUEDARSE GELAD. fr. met. Quedar mòlt admirad, espantad. *Quedarse helado; quedarse de una pieza ó hecho una pieza.* Summo stupore corripi. *Demeurer interdit.* Essere di gelo.

GELADA. s. f. La congelació dels líquids produida per lo fred. *Helada.* Gelu, congelatio. *Gelée.* Gero, gelato.

GELADA. GÈBRE.

GELAR. v. a. Congelar, endurir l' acció del fred algun líquid. *Helar.* Gelare, congelare. *Geler, congeler.* Gelare, diacciare, agghiacciare.

GELAR. Se diu de lo que causa gran fred, del modo que se diu de la porta òberta en ivern per ahònt èntra mòlt aire. *Helar.* Summo frigore afficere. *Geler, glacer.* Gelare.

GELAR. v. n. Fèr un fred capas per sa intensió de glassar los líquids y altras cosas. *Helar.* Gelare. *Geler, glacer.* Aggelare, agghiacciare.

GELARSE. v. r. Glassarse los líquids ó altras cosas. *Helarse.* Rigere. *Se glacer.* Diacciarsi, aggelarsi.

GELARSE. Se diu per exageració de la persòna que tè mòlt fred. *Helarse.* Gelu frigore constringi. *Se glacer.* Gelarsi.

GELARSE. met. Pasmarse, assustarse, quedar sèns acció. *Helarse.* Obstupere. *Se glacer.* Restar di sasso.

GELATINA. s. f. Especie de consèrva condensada, transparènt y fina, que se compon del suc de cualsevol fruita mesclad ab sucre; també se fa de substancia de pits de gallina, peus de vedella y pòlvos de banya de cèrvo. *Jaletina, gelatina.* Succus pomorum et carnium saccaro concretus. *Gelée.* Gelatina.

GELÒS, A. adj. Lo qui tè gelosía. *Zeloso.* Zelotes, zelotypus. *Jaloux.* Geloso.

GELÒS. Se diu de la persòna sobradamènt sol-lícita y amant de lo qui li pertany. *Zeloso.* Suorum nimium studiosus. *Jaloux.* Geloso.

GELOSÍA. s. f. Zelos. *Zelos.* Zelotypia, zelus. *Jalousie.* Gelosia.

GELOSÍA. Rexat de llistònets de fusta, per medi del cual se veu sènse ser vist. *Celosia.* Cancelli. *Persianne, abat-jour.* Persiana.

GELOSÍA. Planta. FLOR DE AMÒR.

GEMÈG. s. m. Lo acte y efècte de gemegar. *Gemido.* Gemitus. *Gémissement.* Gemito, doglianza, lai.

FÈR GEMÈGS. fr. Gemegar. *Dar gemidos.* Gemere, gemitus edere. *Gémir, se plaindre.* Gemere, dogliersi.

GEMEGADÒR, RA. s. m. y f. GEMEGAIRE.

GEMEGAIRE. s. com. Lo qui gemèga ó tè vici de gemegar. *Gemidor.* Gemens, gemebundus. *Celui qui gémit.* Gemente.

GEMÈGAR. v. n. Expressar naturalmènt ab sonido y veu llastimòsa la pena que afligex lo cor. *Gemir.* Gemere. *Gémir.* Gemere.

GEMÈGAR. Quexarse de algun mal ab veus expressiòns de sentimènt. *Gaznidar.* Conqueri. *Se plaindre.* Dogliersi, ramaguarsi, gemere.

GEMEGÓ. s. m. fam. GEMEGAIRE.

GEMESSEGAR. v. n. ant. GEMÈGAR.

GÉMINIS. s. m. Signe boreal, lo tercer dels del Zodíac, que correspon al mes de maig. *Géminis, astillejos, astillejo.* Geminis. *Gémeaux.* Il segno di Gemini.

GÉMINIS. ant. Emplastre compost de litarquet y cera, disolt ab oli rosad y aigua

comú. *Géminis*. Emplastrum geminum. *Emplâtre résolutif.* Impiastro risolutivo.

GEMIR. v. n. ant. GEMEGAR.

GENCIANA. s. f. Hèrba medicinal de uns tres pams de alsada, ab las fullas mòlt llargas, sènceras, llustròsas y ab tres ó cinc nervis; las camas llisas y las flors grogas y apiladas. Sa arrel es grossa, carnòsa, de colòr grog rogenc de fora, y mès clar de dins; fa un olòr fort, y tè un gust mòlt amarg. *Genciana*. Gentiana. *Gentiane*. Genziana.

GENDRE. s. m. Lo marid de la filla de algú, que correlativamènt se anomena sogre. *Yerno*. Gener. *Beau-fils, gendre*. Genero.

GENEALOGÍA. s. f. La serie de progenitòrs y ascendènts de cada individuo. Se anomena també axí lo escrit que la conté. *Genealogía*. Genealogia. *Généalogie*. Genealogia.

GENEALÓGIC, CA. adj. Lo que pertany á la genealogía; com arbre GENEALÓGIC, llibre GENEALÓGIC. *Genealógico*. Ad genealogiam pertinens. *Généalogique*. Genealogico.

GENEALOGISTA. s. m. Lo qui fa professió y estudi de saber genealogía y llinatges, y de escríurer sòbre èlls. *Genealogista*. Genealogus. *Généalogiste*. Genealogista.

GENÈR. s. m. JANÈR.

GENERACIÓ. s. f. L' acció y efècte de engendrar. *Generacion*. Generatio. *Génération*. Generazione, generamento.

GENERACIÓ. Casta, género, especie. *Generacion*. Genus. *Genre, espèce*. Genere.

GENERACIÓ. LLINATGE.

GENERACIÓ. La successió de generaciòns en línea recta. *Generacion*. Generatio. *Génération*. Generazione.

GENERACIÓ. Lo conjunt de tòts los vivènts; y axí se diu: la GENERACIÓ presènt, la GENERACIÓ futura. *Generacion*. Genus hominum. *Génération*. Generazione.

GENERACIÓ. Multitut de gènt en algun concurs. *Gentío*. Hominum confusa multitudo. *Foule, affluence*. Folla, calca, moltitudine.

GENERAL. s. m. En la milicia lo qui tè lo mando superiòr de un exèrcit ó armada. *General*. Supremus militiæ dux. *Général*. Generale.

GENERAL. Lo prelad superiòr de cualsevol òrde religiòs. *General*. Præpositus generalis. *Général*. Generale.

GENERAL. adj. Lo que es comú á las cosas de una matèxa especie. *General*. Generalis. *Général*. Generale.

GENERAL. Lo que convé á la majòr part; com es GENERAL la corrupció de costums, etc. *General*. Generalis. *Général*. Generale.

GENERAL. Se diu de la persòna que tè intelligencia en mòltas ciencias ó arts. *General*. Generalis, universalis. *Général, universel*. Universale.

GENERAL DE ARTILLERÍA. Lo superiòr que tè á sòn cuidado tòt lo que pertany á èlla. *General de la artillería*. Rei tormentariæ præfectus. *Grand maître de l'artillerie*. Generale.

GENERAL DE CABALLERÍA. Lo qui mana en tòta èlla com á superiòr. *General de la caballería*. Equitatui præfectus. *Colonel général de la cavalerie*. Generale.

EN GENERAL. mod. adv. En comú, generalmènt. *En general*. Generaliter, generatim. *En général, en commun*. In generale, comunamente.

EN GENERAL. Sèns especificar ni individualisar ninguna cosa. *En general*. Generatim, indeterminatè. *En général*. In generale.

GENERALA. s. f. En la milicia lo primèr toc dels tabals pera que lo exèrcit prenga las armas. *Generala*. Generale classicum. *Générale*. Chiamata generale.

GENERALA. La mullèr del general. *Generala*. Supremi ducis exercitus uxor. *L'épouse du général*. La sposa del generale.

GENERALAT. s. m. L'ofici ó ministeri del general dels òrdes religiòsos. *Generalato*. Moderatoris generalis munus, suprema fratrum regularium auctoritas. *Généralat*. Generalato.

GENERALAT. Lo tèmps que dura l'ofici ó ministeri del general dels òrdes religiòsos. *Generalato*. Tempus quo munus generalis exercetur. *Généralat*. Generalato.

GENERALISAR. v. a. Fèr general ó comú alguna cosa. Se usa també com recíproc. *Generalizar*. Divulgare. *Généraliser*. Generaleggiare.

GENERALÍSSIM, MA. adj. sup. de GENERAL. *Generalísimo*. Valdè generalis. *Bien général*. Generalissimo.

GENERALÍSSIM. s. m. *Milic*. Lo general que tè lo mando superiòr sòbre tòts los superiòrs militars. *Generalísimo*. Supremus militiæ dux præfectus. *Généralissime*. Generalissimo.

GENERALITAT. s. f. Extensió á mòlts sèns determinació á persòna ó cosa particular. *Generalidad.* Universitas. *Généralité, universalité.* Generalità, universalità.

GENERALITAT. La calitat de alguna noticia ó discurs que no referex ab extensió ni particularitat las circunstancias de algun succès. *Generalidad.* Indistincta rei narratio. *Généralité.* Generalità.

GENERALITATS DE LA LLÈY. for. Las tatxas senyaladas per la llèy als testimonis; com la menòr edat, amistat ó parentiu ab las parts, interes en la causa. *Generales de la ley.* Testium exceptiones generales. *Causes de récusations de témoin.* Eccezioni legali dei testimonj.

GENERALMÈNT. adv. mod. Ab generalitat. *Generalmente.* Generaliter, generatim. *Généralement.* Generalmente.

GENERANT. p. pres. Lo qui engendra. *Generante.* Genitor. *Celui qui engendre.* Generante.

GENERATIU, VA. adj. Lo qui tè virtut de engendrar. *Generativo.* Genitivus. *Génératif.* Generativo.

GENÉRIC, CA. adj. Lo que es comú á mòltas especies. *Genérico.* Generalis. *Générique.* Generiço.

GENÉRICAMÈNT. adv. mod. De un modo genéric. *Genéricamente.* Generatim. *Généralement.* Genericamente.

GÉNERO. s. m. Lo que es comú á diversas especies ó las compren. *Género.* Genus. *Genre.* Genere.

GÉNERO. Lo modo ó manèra ab que se fa alguna cosa. *Género.* Modus, ratio. *Genre, sorte, manière.* Genere, sorta.

GÉNERO. *Gram.* La divisió dels noms segòns las diferènts classes de masculins, femenins y neutres. *Género.* Genus. *Genre.* Genere.

GÉNERO. ESPECIE.

GÉNERO. Cualsevol de las classes en que s'exercita la retórica, poética, historia, etc. *Género.* Genus. *Genre.* Genere.

GÉNEROS. pl. Mercaderías. *Géneros.* Merces. *Denrées, marchandises.* Merci, viveri, derrata.

GENERÒS, A. adj. Noble. *Generoso.* Generosus, ingenuus. *Noble.* Nobile.

GENERÒS. Lo qui obra ab magnanimitat y noblesa de ánimo. *Generoso.* Magnanimus, strenuus. *Généreux, magnanime.* Generoso, magnanimo.

GENERÒS. Lliberal, dadivòs. *Generoso, largo.* Munificus. *Généreux, libéral.* Cortese, liberale, largo, generoso.

GENEROSAMÈNT. adv. mod. Ab generositat. *Generosamente.* Generosè. *Généreusement.* Generosamente.

GENEROSITAT. s. f. Magnanimitat, noblesa de ánimo. *Generosidad.* Generositas. *Générosité, magnanimité.* Generosità.

GENEROSITAT. Lliberalitat. *Generosidad, largueza.* Munificentia. *Générosité, libéralité.* Generosità, liberalità.

GÉNESIS. s. m. Un dels llibres de la Sagrada Escriptura. *Génesis.* Genesis. *Genèse.* Genesi.

GENÈSTA. s. f. Planta. GINÈSTA.

GENETLÍAC, CA. adj. Lo que pertany á la genetlíaca, ó á la persòna que la exercuta. *Genetliaco.* Genethliacus. *Généthliaque.* Geneatico.

GENETLÍACA. s. f. La ciencia vana y supersticiòsa de pronosticar á algú la bona ó mala fortuna per lo dia y hora en que nax. *Genetliaca.* Genethliologia, genethliace. *Genethliologie.* Genetliaca.

GENI. s. m. La inclinació segòns la cual dirigex un comunamènt sas accions. *Genio.* Indoles. *Inclination, disposition naturelle, caractère, naturel.* Genio, carattere.

GENI. Disposició per alguna cosa; com ciencia, art, etc. *Genio.* Natura. *Génie, aptitude.* Genio, ingegno, attezza.

GENI. Nom que donaban los antigs gentils á una deitat que la suposaban engendradora de tòt lo que hi ha en la naturalesa, y que extenguèren luègo á altras cosas. *Genio.* Genium, genius. *Génie.* Genio.

GENI BO. BON GENI.

GENI DOLÈNT. MAL GENI.

GENI PRÒMPTE. Lo mal geni de algú que per poc motiu ú ocasió s'enfada é irrita. *Pólvora.* Ad iram proclivis. *Facile à s'irriter.* Pronto all'ira.

GENI TRAVÈS. Natural revoltòs ó indocil. *Genio revesado.* Irrequieta indoles. *Caractère revèche, indocile.* Carattere aspro, vitroso.

GENI Y FIGURA FINS Á LA SEPULTURA. ref. que denota que no es fácil mudar de genio. *Genio (ó natural) y figura hasta la sepultura.* Quod natura dedit nullo deponitur ævo. *De ce qui s'apprend au berceau, l'on se souvient jusqu'au tombeau.* Il carattere e la figura non si cangia mai.

BON GENI. Natural benigne, suau y dócil. *Genio blando, genio suave, buen genio.* Suavis indoles. *Caractère doux, agréable.* Carattere dolce, soave.

MAL GENI. Natural aspre, condició mòlt poc amable. *Genio avieso, mal genio.* Prava indoles. *Caractère méchant, pervers.* Cattivo carattere, imperversito.

REPRIMIR LO GENI. fr. Moderar l'aspresa del natural, corretgir lo mal geni obrand contra èll. *Quebrar la condicion ó el natural.* Pravæ indoli adversari. *Dompter le naturel.* Vincere, frenare il carattere.

SER DE GENIS ENCONTRADS. fr. No lligar, no avenirse dòs ó mès persònas. *Encontrarse los genios.* Adversari indole. *Avoir des inclinations contraires.* Esser d'opposto carattere.

TENIR DÒS Ó MÒLTS UN MATÈX GENI. fr. TROBARSE DÒS Ó MÒLTS DE UN MATÈX GENI.

TENIR LO GENI FORT. fr. Tenir lo natural aspre y acre. *Tener condicion.* Acri indole pollere. *Être acariâtre.* Essere increscevole, stucchevole.

TROBARSE DÒS Ó MÒLTS DE UN MATÈX GENI. fr. Lligar, avenirse dòs ó mès persònas. *Encontrarse los genios.* Convenire indole. *Sympathiser.* Affarsi due caratteri, andar a genio una persona con un'altra.

GENIAL. adj. Lo que es propi del geni ó inclinació de algú. *Genial.* Insitus innatus. *Conforme au génie, à l'inclination.* Secondo il carattere.

GENIAL. s. m. Lo hábit ó costum que es confòrme al geni de cada hu. *Genialidad.* Indoles. *Habitude, coutume conforme au génie, au goût.* Geniale.

GENÍSSARO. s. m. Lo soldad de infantería de la guardia del Gran Turc. *Genízaro.* Turcarum imperatoris miles prætorianus. *Janissaire.* Gianizzaro.

GENITAL. s. m. TESTÍCUL.

GENITAL. adj. Lo que servex per la generació. *Genital.* Genitalis. *Génital.* Genitale.

GENITIU, VA. adj. Lo que pod engendrar y produir alguna cosa. *Genitivo.* Genitivus, genitalis. *Génératif.* Generativo.

GENITIU. s. m. *Gram.* Lo segòn cas de la declinació dels noms. *Genitivo.* Genitivus. *Génitif.* Genitivo.

GENIVA. s. f. La carn que cubre la barra y guarnex la dentadura. *Encia.* Gingiva. *Gencive.* Geniva, gengia.

GENÒLL. s. m. Un os balladòr en fòrma de mitja bola, que agafa lo jòg de la cuxa y de la cama. *Rodilla.* Genu, poples. *Genou.* Ginocchio.

GENOLLÈRA. s. f. Padas en los genòlls de las calsas. *Rodillera.* Braccarum ad genua sarcimen. *Pièce au genou du pantalon.* Pezzo cucito al ginocchio dei calzoni.

DE GENOLLÒNS. mod. adv. ab que se significa la positura del cos en que se doblegan las camas, posand los genòlls en terra per adoració ó sumissió. *De rodillas.* Flexis genibus vel in genua procumbendo. *À genoux.* Ginocchioni.

GENOVES, A. adj. Lo natural de Génova, ó lo que pertany á aquella ciutad y pais. Se usa també com substantiu. *Genovés.* Gennarius, ligusticus. *Gênois, de Gênes.* Genovese.

GÈNS. adv. Usad ab interrogació ó en sentit condicional ó dubitatiu denota alguna porció ó cantitat de la cosa significada per lo nom ab que se junta; com cuand se pregunta: ¿hi ha GÈNS de aigua? *Algun poco, un poco, algo.* Aliquantum, aliquid. *Un peu.* Un poco, alquanto.

GÈNS. Se usa pera negar, y denota que no hi ha ni poca ni mòlta cantitat de la cosa que conté la pregunta; com v. g. cuand al que pregunta hi ha aigua, se li respon GÈNS. *Ningun, nada.* Nihil. *Point du tout.* Niente, nulla, mica.

GÈNT. s. f. Pluralitat de persònas. *Gente.* Gens. *Gens, monde, personnes.* Gente.

GÈNT. Nació. *Gente.* Gens. *Peuple, nation.* Popolo, gente.

GÈNT. Partida de soldads. *Gente.* Turba militum. *Hommes d'armes.* Gente d'armi.

GÈNT. Familia. *Gente.* Stirps, familia, gens. *Famille, parentée.* Famiglia, parentado, casato.

GÈNT. adv. mod. ant. INGENIOSAMÈNT, DESTRAMÈNT.

GÈNT BAHUNA. Gènt baxa y despreciable. *Gente bahuna.* Gens despicabilis. *Lie du peuple.* Feccia del popolo, canaglia, gentaglia.

GÈNT BAXA. GÈNT DE BAXA MA.

GÈNT COMÚ. La que no tè distincció en la república. *Gente comun, gente vulgar.* Vulgus. *Gens du commun.* Gente volgare.

GÈNT DE BAX ESTAMÈNT. GÈNT DE BAXA MA.

GÈNT DE BAXA MA. La de la ínfima plebe.

Gente baja. Infima plebs. *Petites gens*. Gente bassa.

GÈNT DE BÈ. La de bona intenció y honrads proceimènts. *Gente de bien*. Gens honesta. *Gens de marque*. Gente dabbene, onorata.

GÈNT DE CABALL. La que va á caball. *Gente de á caballo*. Equites. *Cavalier*. Cavalliere.

GÈNT DE CUALITAT. La de distincció, suposició ó carácter. *Gente de cuenta*. Primores viri. *Gens de distinction*. Gente di qualità.

GÈNT DE DINÈRS. La que es rica y acomodada. *Gente de pelo ó de pelusa*. Divites. *Gens riches*. Doviziosi.

GÈNT DE DISTINCCIÓ. GÈNT DE UPA.

GÈNT DE ESTOFA. GÈNT DE UPA.

GÈNT DE MODO. La que obsèrva la deguda circunspecció en obras y paraulas. *Gente de traza ó de modo*. Gens honorabilis, honesta. *Honnêtes gens*. Gente cortese.

GÈNT DE NEGOCI. La que está dedicada á la negociació ó comers. *Gente de trato*. Commercio dedita gens. *Gens de commerce*. Gente del commercio.

GÈNT DE PAU. expr. ab que sol respóndrer lo qui truca á alguna porta pera que obran ab seguretat. *Gente de paz*. Amicus adest. *Ami*. Servitor suo.

GÈNT DE PEU. La que va á peu. *Gente de á pie*. Pedites. *Gens à pied*. Gente a piedi.

GÈNT DE PLÒMA. La que tè per exercici escríurer. Ordinariamènt se pren per los notaris. *Gente de pluma*. Scribæ. *Gens de plume, notaires*. Notaj.

GÈNT DE SUPOSICIÓ. GÈNT DE CUALITAT.

GÈNT DE TÒTA BROSSA. La que viu ab llibertat sèns tenir ofici ni empleo conegud. *Gente de toda broza*. Fæx vulgi, gens vaga. *Gens sans aveu*. Birbone, girovago.

GÈNT DE UPA. La que es il-lustre per sa noblesa ó tè la primèra consideració en la república. *Gente principal, gente de distincion*. Honorati, illustres cives. *Gens de marque, de distinction*. Gente di prima righa, d'alto affare.

GÈNT GRANADA. GÈNT DE UPA.

GÈNT PRINCIPAL. GÈNT DE UPA.

GÈNT RÚSTICA. La gènt del camp. *Gente de gallaruza, gente rústica, gente de capa parda*. Rusticani, gens rustica. *Gens de la campagne*. Contadini.

AMASAR GÈNT. fr. FÈR GÈNT.

FÈR GÈNT. fr. Reclutar, allistar soldads pera lo exèrcit. *Hacer gente, levantar gente*. Milites conscribere. *Lever des soldats, faire des recrues*. Reclutare.

FÈR RÍURER Á LA GÈNT. fr. Donar ocasió ó motiu per que se riga y se burle de alguna estranyesa, ridiculesa, etc. *Dar que reir á la gente*. Risus occasionem præbere. *Donner à rire*. Far ridere gli altri.

GALAN GÈNT. La gènt bona, de garbo. *Gente buena, gente de garbo*. Humani viri. *Gens de bien*. Gente da bene.

OFEGARSE DE GÈNT. fr. fam ab que se pondèra lo calòr y estretó que ocasiòna lo mòlt concurs de gènt. *Ahogarse de gente*. Urgeri plebis concursu. *Étouffer de chaleur à cause du grand monde*. Affogarsi dalla gente.

SEGÒNS LA GÈNT LOS ENCENS. ref. que advertex que á cada hu se li deu fèr l'honor y obsequi que correspon á sa classe. *Cuales barbas tales tobajas*. Coique pro sua conditione honor tribuendus. *À gens de village, trompette de bois*. Secondo il santo il panno.

GENT, TA. adj. ant. GENTIL, NOBLE.

GENTETA. s. f. Gènt ruí y despreciable. *Gentecilla*. Plebecula. *Bas peuple, populace, canaille*. Canaglia, gentaglia.

GENTIL. s. m. Lo idólatra ó pagá. *Gentil*. Gentilis, ethnicus. *Gentil, païen, idolâtre*. Pagano, idolatra, gentile.

GENTIL. adj. Briòs, galan. *Gentil*. Elegans. *Gentil, joli, mignon*. Gentile, grazioso, vago, avvenente.

GENTIL. Excel-lènt. *Gentil*. Eximius. *Excellent, exquis*. Eccellente, esimio.

GENTILESA. s. f. Gallardía, bon aire y disposició del cos, garbo y bisarría. *Gentileza*. Elegantia. *Gentilesse, grâce, galanterie*. Gentilezza, grazia.

GENTÍLIC, CA. adj. Lo que pertany als gentils. *Gentilico*. Gentilicus. *Païen*. Pagano.

GENTILICI, CIA. adj. Lo que pertany al llinatge ó familia. *Gentilicio*. Gentilitius. *Qui appartient à une famille, à un lignage*. Gentilizio.

GENTILISME. s. m. La falsa religió que professan los gentils ó idólatras. *Gentilismo, gentilidad*. Gentilitas. *Paganisme*. Gentilità, gentilismo.

GENTILISME. Lo conjunt y agregat de tots los gentils. *Gentilidad, gentilismo*. Gentes. *Gentilité, paganisme*. Paganesimo, gentilità.

GENTILITAT. s. f. GENTILISME, en las dòs accepciòns.

GENTILMÈNT. adv. mod. Ab gentilesa. *Gentilmente.* Eleganter, strenuè. *Gentiment, joliment.* Elegantemente.

GENTOTA. s. f. La gènt mès despreciable de la plebe. *Gentualla, vulgacho, bahorrina.* Infima plebis, plebis sordes, plebecula. *Lie du peuple, populace, canaille.* Canaglia, feccia del popolo.

ENTUSSA. s. f. GENTOTA.

ENUFLECTORI. s. m. Moble que sol haberhi en los oratoris y capèllas, y servex pera estar agenollad ab comoditat. *Genuflectorio.* Genuflectorium. *Agenouilloir.* Inginocchiatojo.

ENUFLEXIÓ. s. f. L'acció y efècte de doblegar lo genòll abaxand lo cap á terra en senyal de reverencia. *Genuflexion.* Genuflexio. *Génuflexion.* Genuflessione.

ENUÍ, NA. adj. Pur, propi y natural. *Genuino.* Genuinus. *Pur, vrai.* Genuino.

ENZAR. v. a. ant. ADORNAR, en la primèra accepció.

EOGRAFÍA. s. f. Ciencia que tracta de la descripció de la terra. *Geografia.* Geographia. *Géographie.* Geografia.

EOGRÀFIC, CA. adj. Lo que pertany á la geografía. *Geográfico.* Geographicus. *Géographique.* Geografico.

EOGRÀFICAMENT. adv. mod. Segòns las reglas de geografía. *Geográficamente.* Geographicâ methodo. *Selon la géographie.* Geograficamente.

EÓGRAFO. s. m. Lo qui sab ó profèssa la geografía. *Geógrafo.* Geographus. *Géographe.* Geografo.

EOLOGÍA. s. f. Ciencia que tracta de la naturalesa y generació de las diferènts parts de la terra. *Geologia.* Scientia partium terræ naturam explicans. *Geologie.* Geologia.

EOMANCIA. s. f. Especie de mágica y modo de endevinar superstiòiòs per los cossos terrestres ó ab líneas, círculs ó pics fèts en la terra. *Geomancia.* Divinatio ex terrâ. *Géomance.* Geomanzia, geomenzia.

OMÀNTIC. s. m. Lo qui estudia ó profèssa la geomancia. *Geomántico.* Ex terrâ divinator. *Géomancien.* Geomante.

MÀNTIC. adj. Lo que pertany á la geomancia. *Geomántico.* Ad divinationem ex terrâ spectans. *Géomantique.* Geomantico.

ÓMETRA. s. m. Lo qui sab ó profèssa la geometría. *Geómetra.* Geometra. *Géomètre.* Geometra, geometro.

GEOMETRÍA. s. f. Ciencia que tracta de la extensió y de sas midas. *Geometria.* Geometria. *Géometrie.* Geometria.

GEOMÈTRIC, CA. adj. Lo que pertany á la geometría. *Geométrico.* Geometricus. *Géométrique.* Geometrico.

GEOMÈTRICAMÈNT. adv. mod. Segòns lo método y règlas de geometría. *Geométricamente.* Geometricè. *Géométriquement.* Geometricamente.

GEORGIÀ, NA. adj. Lo natural de Georgia ó lo que pertany á aquella provincia. *Georgiano.* Georgianus. *Géorgien.* Di Georgia.

GEÓTIC, CA. adj. ant. TERRESTRE.

GÈP. s. m. Lo bulto que tènen sòbre la esquena ó pit per lo comú los que sòn contrafèts. *Corcoba, joroba, jiba, merienda.* Gibba, gibbus. *Bosse.* Gobba, serigno.

GÈP. La curvatura de cualsevol cosa. *Corvadura, curvatura, curvidad.* Curvatura. *Courbure.* Incurvatura.

GÈPERUD, DA. adj. La persòna ó cosa que tè un ó mès gèps. *Corcovado, jorobado, jiboso, jibado.* Gibbosus, gibbus, gibberosus. *Bossu.* Gobbo.

FÈR GÈPERUD. fr. Fèr exir á algú un gèp. *Enjibar.* Gibbosum facere, gibbâ afficere. *Rendre bossu.* Far gobbo.

GEPS. s. m. ant. GUIX.

GEQUIR. v. a. ant. ABÁTRER, HUMILIAR.

GEQUIR. ant. DÈXAR.

GERARQUÍA. s. f. L'òrde èntre los diversos cors dels ángels, y los graus diversos de la Iglèsia. Per extensió se aplica á altras persònas y cosas. *Jerarquía.* Sacer ordo. *Hiérarchie.* Gerarchia.

GERÀRQUIC, CA. adj. Lo que pertany á la gerarquía. *Jerárquico.* Ad sacrum ordinem pertinens. *Hérarchique.* Gerarchico.

GERDÈRA. s. f. Rabòll, especie de esbarsèr ab las ramas primas, rodònas, guarnidas de punxas, las fullas verdòsas, fòscas de sòbre y cubertas de una especie de bòrra per la part de sòta, las flors purpúreas, lo fruit semblant á las mòras de esbarsèr, un poc pelud, de colòr bermell, olòr fragant suau, y sabòr agredòls mòlt agradable. *Frambueso.* Rubus ideus. *Framboisier.* Rovo ideo.

GERGA. s. f. Lo que está obscur, complicad y difícil de enténdrer. *Jerigonza, gerga.* Obscurus sermo. *Jargon, argot.* Gergo, lingua corrotta.

GERGON. s. m. ant. GERGA.

GERMÁ, NA. s. m. y f. Una persòna respècte de altra ab qui tè comuns pare y mare, ó lo pare ó la mare solamènt. *Hermano, hermana.* Frater, soror. *Frère, sœur.* Fratello, sorella, germano, germana.

GERMÁ. met. Una persòna respècte de altra que tè lo matèx pare que èlla en sentit moral, com un religiòs respècte de altres de sòn matèx òrde, ó un cristiá respècte dels demès fiels de Jesucrist. *Hermano.* Sodalis. *Frère.* Fratello.

GERMÁ. met. Lo individuo de alguna germandat ó confraría. *Hermano.* Piæ confraternitatis socius. *Frère.* Fratello.

GERMÁ. met. Una cosa respècte de altra á que es mòlt semblant. *Hermano.* Similis. *Frère.* Fratello.

GERMÁ CARNAL. Lo qui ho es de pare y mare. *Hermano carnal.* Frater germanus. *Frère germain.* Fratelli germani, fratelli carnali.

GERMÁ DE LLÈT. Lo fill de una dida respècte del agé que criá. *Hermano de leche.* Collactaneus. *Frère de lait.* Fratello di latte.

GERMÁ DE PART DE MARE. Una persòna respècte de altra que tè la matèxa mare, peró no lo matèx pare. *Hermano de madre, hermano uterino.* Frater uterinus. *Frère utérin.* Fratello uterino.

GERMÁ DE PART DE PARE. Una persòna respècte de altra que tè lo matèx pare, peró no la matèxa mare. *Hermano de padre.* Frater consanguineus. *Frère de père, frère consanguin.* Fratello da padre.

GERMÁ POLÍTIC. Cunyad. *Hermano político.* Levir. *Beau-frère.* Cognato.

MITJ GERMÁ. Lo qui ho es solamènt de pare ó de mare. *Medio hermano.* Frater vel ex solo patre vel ex solâ matre. *Demi-frère.* Mezzo fratello.

MÒLTS GERMANS EN UN CONSELL LO BLANC FAN TORNAR BERMELL. ref. que ensenya la diversitat de parers y opiniòns en los homes. *Pon lo tuyo en concejo, y unos dirán que es blanco, y otros que es negro.* Sæpè inter plures de re non convenit unâ; et vocat hic album, quod vocat ille nigrum. *Celui qui est exposé au jugement du public, ne doit pas s'attendre à contenter tout le monde.* Chi fa la casa in piazza, o e' la fa alta, o e' la fa bassa.

GERMANDAT. s. f. La relació de parentiu que hi ha èntre germans *Hermandad, hermanazgo.* Fraternitas. *Fraternité.* Fraternità.

GERMANDAT. met. Amistat íntima, unió de voluntats. *Hermandad.* Amicitia, familiaritas. *Fraternité.* Fraternità.

GERMANDAT. met. Confraría, congregació. *Hermandad.* Societas. *Confrérie.* Confraternità, congregazione.

GERMANDAT. met. Agregació de alguna persòna á una comunitat religiòsa pera fèrse per èst medi participant de certas gracias y privilegis. *Hermandad.* Fraternitas. *Confrerie, affiliation.* Confraternità.

GERMÁNIC, CA. adj. que se aplica á algunas cosas pertanyènts á Alemania. *Germánico.* Germanicus. *Germanique.* Germanico.

GERMINAMENT. s. m. ant. L'acció de brotar y comensar á créxer las plantas. *Germinacion.* Germinatio. *Germination.* Germinazione, germogliamento.

GEROFLE. s. m. ant. CLAVÈLL, en la primèra accepció.

GEROGLÍFIC. s. m. Símbol ó figura que conté algun sentit misteriòs, com la palma que representa la victoria, lo colòm lo candòr del ánimo, etc. *Jeroglífico.* Hieroglyphica imago. *Hiéroglyphe.* Geroglifico.

GERONÍ, NA. adj. Lo pertanyènt á Gerona. *Gerundense.* Ad civitatem Gerundæ pertinens. *De Girone.* Di Gerona.

GERRA. s. f. Eina gran de terrissa cuita y algunas vegadas embarnissada: desde del cul va axamplandse, y forma una especie de panxa fins á la bòca, que es mès estreta. *Tinaja.* Dolium. *Grandes cruche de terre.* Botte.

GERRA. Eina de terrissa fina ab vèntre, nansas y coll alt. *Jarra.* Diota. *Jarre.* Giara, coppo.

GERRÈR. s. m. Lo qui tè per ofici fabricar einas de terrissa. *Alfarero, alfaharero, barrero.* Figulus. *Potier de terre.* Pentolajo, vasellajo.

GERRET. s. m. dim. de GERRO. *Jarrito, jarrico, jarrito.* Urceolus. *Petit pot à l'eau.* Vasetto, orciuolino.

GERRETA. s. f. dim. de GERRA. *Tinajilla, tinajita, tinajica, tinajuela.* Doliolum. *Petite cruche.* Giaretta.

GERRO. s. m. Eina de terrissa, pisa ó de algun mètall á manèra de gerra ab una sola nansa. *Jarro.* Urceus. *Pot à l'eau.* Orciuolo.

GERRO. *Arq.* Adòrno semblant al gerro que sol posarse al cim de alguns edificis, especialmènt en las portaladas. *Jarron.* Ædium ornatus urceum referens. *Ornement en forme de pot à fleurs.* Sorta d' ornamento.

GERRO. Eina de pisa ó mètall que servex pera donar aiguamans. *Aguamanil.* Aquæmanile, aquæmanalis. *Lavemain.* Lavamane.

GERRO DE BARBÈR. Eina de estany, còure ó altre mètall, fèta á manèra de una xocolatèra ab sòn tap foradad com una ralladòra, en la cual escalfan y tènen l'aigua los barbèrs per afeitar. *Escalfador.* Vas calefactorium operculo punctim perforatò. *Coquemar.* Cocoma, cucuma.

GERS. s. m. Lo fruit de la gerdèra. *Frambuesa.* Rubi idei fructus. *Framboise.* Lampione.

GERUNDI. s. m. GERUNDIU.

GERUNDIADA. s. f. Expressió retumbant y ridícula ab que se afècta inoportunamènt erudició é ingeni. *Gerundiada.* Importuna et quæsita nimis in concione venustas. *Grand mot.* Detto inoportuno e ridicolo.

GERUNDIU. s. m. *Gram.* Aquella part del verb que porta en sí la significació de èll, peró sèns determinar lo tèmps, pera lo que necessita la unió ó agregació de altre verb; com LLEGIND me divertí, etc. *Gerundio.* Gerundium. *Gérondif.* Gerundio.

GES. s. m. ant. GUIX.

GES. adv. ant. GÈNS.

GESOLREUT. s. m. Lo primèr dels signes de la música, y un dels tres que servexen de clau. *Gesólreút.* Primum signum musicæ. *Premier signe et une des clefs de la musique.* Gesolreut.

GESAMÍ. s. m. Planta que se cultiva en los jardins, y trau mòltas camas verdas vestidas de fullas encontradas, y compostas de altras fulletas ab una de mès gran en lo extrèm. Sas flors, que tènen lo matèx nom, sòn blancas y de olòr suau y agradable. *Jazmin.* Jasminum. *Jasmin.* Gelsomino.

GESTA. s. f. ant. FÈT.

GÈSTO. s. m. Lo movimènt que se fa ab la cara. *Gesto.* Gestus. *Geste.* Gesto, attegiamento.

GÈSTOS. pl. Visatges. *Visajes.* Gestus. *Grimaces.* Smorfie.

GET. s. m. ant. GIT.

GET. ant. La corretja que se lliga als peus dels aucèlls de rapinya. *Pihuela.* Pedica. *Jet.* Getto.

GETAMENT. s. m. ant. GIT.

GETAR. v. a. ant. GITAR, en la primèra accepció.

GI.

GIAUSIR. v. n. ant. GAUDIR.

GIBRÈLL. s. m. Eina de terrissa embarnissada, rodòna, de un pam poc mès ó ménos de alsada, que dèsdel cul se va axampland fins á la bòca, y servex pera rentar roba y altres usos. *Lebrillo, librillo.* Labrum. *Terrine.* Terrina.

GIBRÈLL PLA. Eina de terrissa ordinaria semblant al gibrèll, peró no tan alta, que servex pera varios usos. *Barreño.* Pelvis fictilis. *Bassin, terrine.* Terrina.

GIBRÈLLA. s. f. Eina de terrissa embarnissada ó pisa de figura rodòna: tè una bora al rodedòr: es mès ampla que fònda, y servex regularmènt pera rentarse la cara y mans. *Aljofaina, aljafana, jofaina, ajofaina.* Pollubrum fictile. *Jatte de faïence.* Piatto.

GIBRELLETA. s. f. dim. de GIBRÈLLA. *Aljofaina pequeña.* Parvum pollubrum fictile. *Petite jatte de faïence.* Piatello.

GIBRELLETA. Bacineta pera orinar. *Bacinilla, bacinica, orinal.* Matella, matellino. *Pot-de-chambre.* Orinale.

GIGANT. s. m. ant. GEGANT.

GIMNÁSTIC, CA. adj. Lo que pertany á la pelea y exercicis corporals que se feyan en lo Gimnasi y Academia. Se usa també com substantiu en la terminació femenina per lo art que ensenyaba y dirigia èstos exercicis. *Gimnástico.* Gymnasticus. *Gymnastique.* Gimnastico.

GINÈBRE. s. m. Arbre comunamènt pètit y copud, ab lo trònc tort, la escorxa escabròsa y rojenca cuand está seca, las fullas de tres en tres, estretas, planas, mòlt punxagudas, las flors pètitas, y lo fruit carnòs, rodonet, negrenc y coronad de tres punxetas. Tè la fusta oloròsa, y sòn fruit es medicinal. *Ene-*

bro, *junipero*. Juniperus. *Genévrier*. Ginepro.

GINÈBRE. GINGÈBRE.

GINEBREDA. s. f. Siti poblad de ginèbres. *Enebral*. Locus juniperis consitus. *Lieu planté de genévriers*. Ginepreto.

GINEBRÓ. s. m. Lo fruit del ginèbre. *Nebrina, enebrina*. Juniperi granum. *Le fruit du genévrier*. Ginepro.

GINÈSTA. s. f. Mata que fa las ramas cantelludas, llargas, flexibles ab fullas de figura de ferro de llansa, y rahims laterals de flors grogas, y en cada fruit una sola llavòr en fòrma de ronyó. *Retama, genista, hiniesta, ginesta*. Genista. *Genêt*. Ginestra.

GINESTAR. s. m. Siti poblad de ginèstas. *Retamal, retamar*. Locus genistis frequens. *Lieu planté de genêts*. Ginestreto.

GINET. s. m. ant. Lo qui está muntad á caball. *Ginete*. Equo insidens. *Cavalier*. Cavaliere.

GINETA. s. f. ant. Especie de llansa curta ab lo ferro daurad, y una borla per guarnició, que antiguamènt era insignia y distinctiu dels capitans de infantería. *Gineta*. Hasta exilis. *Lance courte*. Lancia curta.

GINGÈBRE. s. m. Arrel medicinal de una hèrba del matèx nom que se cria en las Indias. Es del grux del dit pètit, un poc complanada, plena de nusos, de colòr cendròs de part de fora y blanca y groguenca de dins: sòn olòr es aromátic agradable, y tè un sabòr acre y picant com lo del pebre. *Jengibre, ajengibre*. Zingiber. *Gingembre*. Zenzero.

GINGIVA. s. f. ant. GENIVA.

GINJOL. s. m. Lo fruit del ginjolèr, que es de figura de ou de mitja pòlsada de llarg, encarnad de fora y grog de dins. Es dòls y se usa pera fèr expectorar. *Azufaifa, yúyuba, ginja, ginjol, azofaifa, guinja, guinjol*. Zizyphum. *Jujube*. Giuggiola.

ESTAR ALÈGRE COM UN GÍNGOL. fr. fam. Estar mòlt alègre. *Estar como una castañuela*. Summâ exultatione lætari. *Être gai comme un pinçon*. Essere molto allegro.

GINJOLÈR. s. m. Arbre de vint á vint y cinc pams de alsada; tè lo trònc tort, las ramas ondejadas é inclinadas á terra y plenas de punxas rectas que naxen de dòs en dòs: las fullas sòn llustròsas, de una pòlsada y mitja de llarg, las flors poc vistòsas, y lo fruit encarnad. *Azufaifo, azofaifo, ginjo, ginjolero, guinjo, guinjolero*. Zizyphus. *Jujubier*. Giuggiolo.

GINT. adv. mod. ant. INGENIOSAMÈNT, DESTRAMÈNT.

GINY. s. m. ENGINY.

GINYER. s. m. ant. ENGINYÈR.

GIPÓ. s. m. Part del vestid de las donas que cubre dèsdels muscles fins á la cintura, cenyind y ajustand al cos. *Jubon*. Thorax. *Pourpoint*. Giubba.

GIPONET. s. m. dim. de GIPÓ. *Juboncillo, juboncito, juboncico*. Parvus thorax. *Petit pourpoint*. Giubbetta.

GIR. s. m. ant. Contòrn, volt, rodedòr. *Giro, rededor, contorno*. Gyrus. *Contour*. Giro.

GIRA. s. f. La part del llensol, coxí, etc., que se doblega á la part de sobre. *Vuelta*. Pars versa supra aliam. *Partie d'une chose qui se replie sur l'autre*. La parte che si piega.

GIRAS. pl. Las llencas de vellut ó altra roba ab que se fòrran los davants de las capas, capots, etc. *Becas*. Tæniæ palliis oris anterioribus icterius assutæ. *Garnitures d'un manteau*. Contorno, guernimento d' un mantello.

GIRAD. s. m. Nom que dònan las donas que fan mitjas á cada un dels punts que fòrman la carrèra ó règa en èllas, las cuals se fan donand una volta al fil á endret y altra al revès, ab lo cual queda al reves la carrèra. *Nudillo*. In caligarum textura nodulus. *Mailles*. Maglia.

GIRAD. En las mitjas la volta ú òrde de punts ab que circularmènt se van formand. *Vuelta*. Caligarum circumtextura. *Maille*. Maglia.

GIRADA. s. f. L'acció de girar ó girarse. *Vuelta*. Inflexio. *Tour*. Giro.

GIRADA. En los jogs de cartas lo acte de girar lo que ha de ser trumfo, ó la matexa carta girada. *Voltereta, volteleta, voltèta*. Chartæ inversio. *L'action de retourner une carte au jeu*. Il voltar una carta nel giuoco.

GIRADA. Lo acte de girar de carrèr, de cantó, etc. *Vuelta*. Flexio in alium vicum. *Retour*. Giro, giravolta.

GIRADA DE PEU. Torta de peu. *Torcedura de pié*. Pedis distorsio. *Le pied tourné*. Volgersi, girarsi il piede.

GIRAGÒNSA. s. f. Torta y retòrta de algun siti ó paratge. *Recoveco.* Gyrus. *Détour.* Giravolta.

FÈR GIRAGÒNSAS. fr. Donar voltas á una part y altra girand de camí. *Hacer caracoles, caracolear.* Gyros ducere. *Caracoler, voltiger.* Ondeggiare, svolazzare.

GIRAMÈNT. s. m. ant. GIRADA.

GIRANT DE LA LLUNA. Lluna nova ó conjunció de lluna. *Novilunio.* Novilunium, lunæ renovatio. *Néoménie.* Neomenia.

AL GIRANT. mod. adv. En la part per ahònt se gira de un carrèr ó cantó. *Á la vuelta.* Ubi deflectitur ad alium vicum. *Au détour, en tournant.* Nel voltare.

GIRAR. v. a. Tórcer ó inclinar una cosa de un costat á altre. *Volver.* Vertere, convertere. *Tourner.* Voltare.

GIRAR. Mudar la cara de las cosas posandlas del endret al revès ó al contrari. *Volver.* Convertere, invertere. *Tourner.* Girare.

GIRAR. ant. TRADUIR.

GIRAR. VOLCAR.

GIRAR. Remétrer las lletras de cambi de unas parts á altres segòns lo interes que còrre. *Girar.* Syngraphas remittere. *Diriger.* Girare.

GIRAR. met. Fèr mudar de parer á algú á forsa de persuasiòns ó rahòns. Se usa també com recíproc. *Volver, volcar, trastornar.* Dissuadere, animum flectere. *Faire changer d'avis.* Cambiare.

GIRAR. v. n. Móurerse, donand volta al rodedòr. *Girar.* In gyros ire. *Tourner.* Girare.

GIRAR. Dèxar lo camí ó línea recta que se seguia. *Volver, torcer.* Deflectere. *Se détourner.* Volcare.

GIRARSE. v. r. Inclinar lo cos ó la cara en senyal de dirigir la paraula á determinads subgèctes. *Volverse.* Se convertere. *Se retourner.* Voltarsi.

GIRARSE. Tombarse lo got, la xicra ó altra cosa semblant. *Trastornarse, volcarse.* Subverti. *Se renverser.* Cadere, rovesciare.

GIRARSE. Parland del vènt, etc., móurerse. *Levantarse.* Cieri. *S'élever, survenir.* Alzarsi, muoversi.

GIRARSE. Móurerse de una part á altra. *Revolverse.* Huc illuc se convertere. *Se tourner, se retourner.* Girare.

GIRAR DE AMUNT AVALL, Ó LO DE AMUNT AVALL. fr. Trastornar, perturbar l'òrde de las cosas. *Volver de arriba abajo.* Susque deque vertere. *Bouleverser.* Rovesciare, metter sossopra.

GIRARSE CONTRA ALGÚ. fr. Perseguirlo, fèrli dany ó serli contrari. *Volverse contra alguno.* Adversus aliquem converti. *Se tourner contre quelqu'un.* Rivolgersi contro alcuno.

GIRASOL. s. m. Planta que produex la cama del grux de dòs dits y alta com un home, la fulla de figura de cor, la flor grossa com un plat pètit, las llavòrs négras y cantelludas. Se anomena axí perqué se va girand cap ahònt camina lo sol. *Girasol, gigánta, gigantea, tornasol, mirasol.* Heliotropium, helianthes annua. *Tournesol.* Eliotropio, girasole.

GIRASOL. Instrumènt mòlt semblant al paraigua, que servex pera fèr òmbra. *Quitasol, parasol, guardasol.* Umbrella. *Parasol.* Ombrella.

GIRASOL. PARAIGUA.

GIRAVOLT. s. m. Tòrn, tòm, volta. *Voltereta, volteleta, volteta.* Corporis ad aerem volutatio. *Pirouette.* Giravolta.

DONAR GIRAVOLTS. fr. FÈR GIRAVOLTS.

FÈR GIRAVOLTS. fr. Donar tòms ó voltas. *Voltear, dar vueltas.* Circumvolvi. *Voltiger.* Far giravolta.

GIRAVOLTA. s. f. GIRAVOLT.

GIRAVOLTA. GIRAGÒNSA.

GIRFALC. s. m. ant. GIRIFALT.

GIRIFALT. s. m. Aucèll, especie de falcó de colòr pardo fòsc, ab rallas cèndròsas en lo vèntré, los costats de la cua blancs, y las potas bermellas. *Gerifalte, gerifalco, girifalte.* Buteo. *Gerfaut.* Girfalco.

GIRO. s. m. Movimènt circular. *Giro.* Gyrus. *Tour.* Giro.

GIRO. Circulació de las lletras de cambi. *Giro.* Syngraphæ transmissio. *Virement.* Giramento, girata.

GIROFLE. s. m. ant. CLAVÈLL, en la primèra accepció.

GIT. s. m. ant. L'acció de llansar ó tirar. *Echada, lanzamiento, tiro.* Jactus. *Jet.* Gittata, getto, gitto.

GITAMÈNT. s. m. ant. GIT.

GITANADA. s. f. L'acció propia de gitanos. *Gitanada.* Vagabundæ gentis actio digna. *Action de bohémien.* Azione da zingaro.

GITANALLA. s. f. Lo conjunt ó comuni-

tat de gitanos. *Gitanismo.* Hominum apud nos ægiptii dicti congregatio. *Réunion de bohémiens.* Radunanza di zingari.

GITANERÍA. s. f. Ditxo ó fèt propi y peculiar dels gitanos. *Gitanería.* Actio vel dictum vagabundæ gentis proprium. *Action ou mot de bohémien.* Detto o fatto da zingaro.

GITANO, NA. s. m. y f. Certa rassa de gènt errant y sèns domicili fixo, que se creu que descendex dels egipcis. *Gitano.* Homo inter nos ægiptius dictus. *Bohémien, égyptien.* Zingaro, zingano.

GITANO. met. y fam. Lo qui tracta en còmpras y vendas, y tè mòlta manya y persuasiva. *Chalan.* Mango, versutus venditor. *Brocanteur.* Barattatore, permutatore.

GITAR. v. a. ant. Llansar. *Arrojar, lanzar, echar.* Projicere. *Jeter.* Gittare, lanciare.

GITAR. ant. Tráurer. *Sacar.* Ejicere. *Tirer.* Trarre.

GITAR. ant. Llansar lo cárreg de la embarcació al mar per allèugerarla. *Alijar la nave: echar los géneros ó mercaderías al mar.* Merces in mare projicere. *Alléger, soulager un navire de sa charge.* Alleggerire una nave, far gitto.

GITAR. vulg. VOMITAR.

GITAR. v. n. ant. JÁURER, en l'accepció de estar ajagud.

GITAR FORA. fr. ant. Tráurer fora. *Echar fuera.* Ejicere. *Pousser, mettre dehors.* Gettar fuori; lanciare.

GITARADA. s. f. vulg. Vómit, ó vómit gran per haber mènjad mòlt; y també lo matèx que se vomita. *Vómito, vomitona.* Vomitus vehemens. *Vomissement.* Vomito.

GITAIRE. adj. Se diu de la criatura de mamèlla que vomita mòlt. *Vomiton.* Vomitor. *Enfant que rend le lait qu'il a tété.* Si dice dell'infante che vomita il latte.

GL.

GLÁ. s. m. AGLÁ, en la primèra accepció.

GLA. Capseta en figura de aglá, pera posar cosas aromáticas. *Bellota.* Vasculum odorarium. *Gland.* Scatoletta.

GLACIAL. adj. Gelad. Se aplica solamènt á la part del mar que está prop del pol boreal. *Glacial.* Mare frigidum, glaciale. *Glacial.* Glaciale.

GLAÇA. s. f. ant. GLAS, GELIDA.

GLADIADÒR. s. m. Lo qui en los jogs públics dels romans peleaba ab altre fins á llevarli la vida ó pérdrerla. *Gladiator, gladiador.* Gladiator. *Gladiateur.* Gladiatore.

GLADIATORI, RIA. adj. Lo que pertany als gladiadòrs. *Gladiatorio.* Gladiatorius. *Qui appartient au gladiateur.* Gladiatorio.

GLAN. s. m. ant. AGLÁ, en la primèra accepció.

GLANDIFER, RA. adj. ant. GLANÈR.

GLÁNDULA. s. f. Cos esponjòs de diferènts figuras, que servex pera separar algun humòr de la massa de la sang, ó pera purificar algun líquid. *Glándula.* Glandula. *Glandule.* Glandouletta.

GLÁNDULA. La que se fòrma en varias parts del cos dels animals. *Molleja, landrecilla.* Glandula. *Glande.* Glandola.

GLANDULÒS, A. adj. Lo que tè glándulas ó está compost de èllas. *Glanduloso.* Glandulosus. *Glanduleux.* Glanduloso.

GLANÈR, RA. adj. que se aplica als arbres que fan aglans. *Glandífero.* Glandifer. *Qui porte du gland.* Ghiandifero.

GLÁNOLA. s. f. GLÁNDULA.

GLAPIR. v. n. CLAPIR.

GLAS. s. m. GEL.

TÒT ES COMENSAR Á TRENCAR LO GLAS. ref. que se usa pera manifestar á algú á que comense á fèr alguna cosa á que tè repugnancia. *El comer y el rascar todo es empezar.* Nunc ede: nunc scabito, perges mox ipse lubenter. *L'appétit vient en mangeant.* Le difficoltà stanno nel principio.

GLASSA. s. f. Roba de seda ó fil molt clar, transparènt y sutil, de que usan comunamènt las donas en sòs adòrnos. *Gasa.* Tela valde subtilis et rara. *Gaze.* Velo, tocca.

GLASSAD, DA. adj. GELAD.

QUEDARSE GLASSAD. fr. QUEDARSE GELAD.

GLASSADA. s. f. La congelació dels líquids produida per lo fred. *Helada.* Gelatio, gelida. *Gelée.* Diaccio, ghiaccio gelato.

GLASSAMÈNT. s. m. ant. CONGELACIÓ.

GLASSAR. v. n. GELAR.

GLASSARSE. v. r. GELARSE.

GLATIR. v. n. Tenir gran desitj de menjar ó béurer alguna cosa que se tè davant. *Alamparse, hacerse agua ó agua la boca.* Avidè cupere. *I:*

l'eau à la bouche. Venir l' acqua alla bocca.

GLAY. s. m. p. us. ESGLAY.

GLEBA. s. f. TERROS, de terra.

GLEBA. Porció de terra vestida d' hèrba mènuda, y entrètexida de arrels, tallada ab cávac ó altre instrumènt. *Césped, céspede, tepe.* Cespes. *Gazon.* Terreno erboso, piotaloso.

GLEBA DE SANG. Porció de sang presa. *Cuajaron de sangre.* Grumulus ex sanguine concretus. *Caillot.* Grumo di sangue.

GLÒBO. s. m. Bola ó cos esféric compres bax una sola superficie. *Globo.* Globus. *Globe.* Globo.

GLÒBO. Lo de cristall ple de aigua en que se tènen alguns pèxos de varios colòrs. *Pecera.* Globus vitreus pisciculis coloribus distinctis alendis. *Globe en cristal pour mettre des petits poissons.* Globo di cristallo per avere dei pesci.

GLÒBO. Vas en que se guardan las fòrmas consagradas. *Copon, pixide.* Sacra pixis. *Ciboire.* Pisside, ciborio.

GLÒBO AEROSTÁTIC. BÒMBA DEL GAS.

GLOBÒS, A. adj. Lo que tè fòrma ó figura de glòbo. *Globoso.* Globosus. *Sphérique.* Sferico.

GLÒP. s. m. La porció de líquid que se beu ó xucla de una vegada. *Sorbo.* Sorbillum. *Coup, trait.* Assaggio, sorso.

GLÒP. GLÒPADA.

PARLAR Á GLÒPS. fr. fam. Parlar mòlt y atropelladamènt. *Hablar á chorretadas.* Præproperè festinanterque loqui. *Bredouiller.* Parlar in gola, barbugliare.

GLÒPADA. s. f. La porció de líquid que cab en la bòca. *Buche, bocanada.* Haustus. *Gorgée.* Sorso, sorsata.

GLÒPADA. La porció de sang, vi, etc., que se llansa ó trau de una vegada per la bòca. *Gargantada, bocanada, espadañada.* Vomitio. *Gorgée.* Sorso.

PARLAR Á GLÒPADAS. fr. fam. PARLAR Á GLÒPS.

TRAURER GLÒPADAS DE SANG. fr. Tráurer sang per la bòca. *Echar bocanadas de sangre.* Sanguinem per os emittere. *Rendre du sang par la bouche.* Gittar sangue pella bocca.

GLÒPEJAR. v. a. Remenar per la bòca un glòp de algun líquid pera netejarla ó curar algun mal. Se usa també com neutre. *Enjuagar, enjuagarse.* Os abluere. *Rincer la bouche.* Sciacquare la bocca.

GLÒPET. s. m. dim. de GLÒP. *Sorbillo, sorbitò.* Sorbillum. *Petite gorgée.* Sorsetto.

GLÒPETJ. s. m. L' acció de glòpejar. *Enjuagadura, enjuagatorio, enjuague.* Oris collusio. *Rinçure.* Lo sciacquare.

GLÒPETJ. Lo líquid que se glòpeja. *Enjuague, enjuagatorio, enjuagadientes.* Liquidum oris lotioni deserviens. *Rinçure.* Sciacquatura.

GLORIA. s. f. La reputació, fama y honòr que resulta á cualsevol de las bonas acciòns y grans cualitats. *Gloria.* Gloria, fama, honor. *Gloire.* Gloria.

GLORIA. La benaventuransa eterna. *Gloria.* Gloria æterna, beatitudo. *Gloire.* Gloria, beatitudine.

GLORIA. Gotj ó complacencia vehemènt; y axí se diu del que ama lo estudi, que está en sas GLORIAS cuand se dedica á èll. *Gloria.* Summa voluptas. *Gloire.* Gloria.

GLORIA. Lo que ennoblex ó il-lustra en gran manèra alguna cosa; y en èst sentit se diu que una persòna es GLORIA de sa nació, que lo fill es GLORIA del pare, etc. *Gloria.* Gloria, decus. *Gloire.* Gloria.

GLORIA. Lo gra de rosari anomenad també DENA. *Diez.* Globulus grandior recitandis precibus rosarii nomine susignitis deserviens. *Dizaine de chapelet.* Dicina di corona.

ESTAR EN LA GLORIA. fr. met. Estar llibre de tòt lo que podia molestar. *Estar en la gloria.* Undique se habere felicem. *N'avoir point de souci.* Non aver cordogli, non sofferire, star come nella gloria.

ESTAR EN SAS GLORIAS. fr. fam. Estar un fènd alguna cosa ab gran pler y contènto per ser mòlt de sòn geni ó gust. *Estar en sus glorias.* Summâ delectatione frui. *Être dans son centre.* Essere a suo bell' agio.

GLORIARSE. v. r. Preciarse, jactarse ó alabarse de alguna cosa. *Gloriarse, glorificarse.* Gloriari. *Se vanter, faire gloire.* Aver gran fava, andar fastoso, boriarsi.

GLORIAYAR. v. n. ant. GLORIEJARSE.

GLORIEIAR. v. n. ant. GLORIEJARSE.

GLORIEJARSE. v. r. ant. Compláurerse, alegrarse mòlt. *Gloriarse, complacerse.* Gaudere. *Se complaire, mettre sa gloire, son plaisir.* Godersi, compiacersi.

GLORIETA. s. f. Espay comunamènt ro-

dó que sol haberhi en los jardins, clos y cubert de fusta, parras, euras, etc., y servex pera soparhi ó péndrerhi la fresca ab majòr comoditat. *Glorieta, cenador, cenadero, pabellon*. Umbraculum. *Berceau*. Pergolato.

GLORIFICACIÓ. s. f. L'acció y efècte de glorificar. *Glorificacion*. Glorificatio. *Glorification*. Glorificamento, glorificazione.

GLORIFICADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui glorifica. *Glorificador, glorificante*. Glorificans. *Celui qui glorifie*. Glorificatore.

GLORIFICAR. v. a. Regonéxer y ensalsar al que es gloriòs y alabarlo. *Glorificar*. Glorificare. *Glorifier*. Glorificare.

GLORIÒS, A. adj. Digne de honòr y alabansa. *Glorioso*. Gloriosus. *Glorieux*. Glorioso.

GLORIÒS. Lo qui pertany á la gloria ó benaventuransa; axí se diu la GLORIÒSA Verge María. *Glorioso*. Gloriosus. *Glorieux*. Glorioso.

SOBRE GLORIOS. ant. GLORIOSÍSSIM.

GLORIOSAMÈNT. adv. mod. Ab gloria. *Gloriosamente*. Gloriosè. *Glorieusement*. Gloriosamente.

GLORIOSÍSSIM, MA. adj. sup. de GLORIÒS. *Gloriosísimo*. Gloriosissimus. *Très-glorieux*. Gloriosissimo.

GLOSA. s. f. La explicació ó interpretació de un tèxt de obscura ó dificultòsa intel-ligencia. *Glosa*. Glossa. *Glose*. Glosa, chiosa, commento.

GLOSA. *Poet*. Composició en que se amplifica lo sentit de alguns versos posand al fi de èlla al peu de la lletra lo vers que se glosa. *Glosa*. Poetica compositio cujus membra in totiem alterius desinunt versus. *Glose*. Spezie di poesia, il cui ultimo verso d'ogni strofa è cavato da una opera che s'è presa per soggetto.

GLOSA. *Mús*. La variació que ab destresa executa lo músic sòbre unas matèxas notas, peró sèns subjectarse rigurosamènt á èllas. *Glosa*. Notarum musicarum dextera variatio. *Variation d'un air*. Variazione nella musica.

GLOSADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui explica, interprèta y comènta alguna cosa. *Glosador*. Glossographus, commentator. *Glosateur, commentateur*. Glosatore.

GLOSAR. v. a. Explicar, interpretar y comentar alguna paraula, sentencia, tèxt ó llibre. *Glosar*. Glossam edere, commentari. *Gloser*. Glosare.

GLOSAR. Parlar mòlt sòbre alguna materia comentandla fins ab impertinencia. *Discantar*. Prolixè interpretari, disserere. *Gloser*. Glosare.

GLOSAR. *Poet*. Compóndrer glosas. *Glosar*. Amplificare versibus versum aliquem. *Gloser*. Far la poesia chiamata *glosa*.

GLOSAR. *Mús*. Fèr variaciòns sòbre unas matèxas notas, peró sèns subjectarse rigurosamènt á èllas. *Glosar*. Notas musicas dexterè variare. *Varier un air*. Variare un componimento musicale.

GLOSARI. s. m. Diccionari que explica paraulas obscuras y poc usadas. *Glosario*. Glossarium. *Glossaire*. Glossario.

GLOSILLA. s. f. *Imp*. Carácter de lletra menòr que la de breviari. *Glosilla*. Literarum cudèndarum character minutior. *Petit-texte*. Gagliarda, garamoncino.

GLOSIR. v. a. ant. CLOQUEJAR.

GLOT. s. m. ant. GOLAFRE.

GLÓTIS. s. f. *Anat*. Orifici ú òbertura superiòr del canó de la respiració. *Glótis*. Glotis. *Glotte*. Glotta.

GLOTÓ, NA. s. m. y f. Golafre. *Gloton*. Gluto, helluo. *Glouton*. Ghiotto, mangione.

GLOTONAS, SA. s. m. y f. aum. de GLOTÓ. *Glotonazo*. Summè helluo. *Avaleur de pois gris*. Ghiottonaccio.

GLOTONEJAR. v. n. p. us. Mènjar ab excès per costum. *Glotonear*. Helluari. *Manger goulument, bâfrer*. Ghiottoneggiare.

GLOTONERÍA. s. f. GOLAFRERÍA.

GLUPIAL. s. m. *Náut*. GRUPIA.

GLUTINÒS, A. adj. Apegadis y que té virtut per agafar y juntar una cosa ab altra. *Glutinoso*. Glutinosus. *Glutineux*. Glutinoso.

GNÓMON. s. m. Senyaladòr en los relotges de sol. *Gnómon*. Gnomon. *Gnomon*. Gnomone.

GO.

GOBELET. s. m. ant. GABOLETÈRA.

GOBERN. s. m. L'òrde de regir y gobernar alguna cosa. *Gobierno, gobernacion*. Gobernatio. *Gouvernement*. Governamento.

GOBERN. Lo èmpleo, ministeri y dignitat del gobernadòr. *Gobierno*. Gubernatoris munus. *Gouvernement*. Governo.

GOBERN. Lo districte ó territori en que

jurisdicció ó autoritat lo gobernadòr. *Gobierno*. Gubernatoria ditio. *Gouvernement*. Governo.

GOBERN. Lo tèmps que dura lo mando ó autoritat del gobernadòr. *Gobierno*. Gubernationis tempus. *Temps qu'un gouverneur est en place*. Il tempo del governo.

GOBERN. ABRIG, en la primèra accepció.

GOBERNACLE. s. m. ant. TIMÓ, de la nau.

GOBERNADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui goberna. *Gobernador*. Gubernator. *Gouverneur*. Governatore.

GOBERNADÒRA. s. f. La dona del gobernadòr ó la que goberna per sí un règne ó estad. *Gobernadora*. Gubernatoris uxor, gubernatrix. *La femme du gouverneur*. Moglie del governatore, governatrice.

GOBERNAL. s. m. ant. TIMÓ, de la nau.

GOBERNALL. s. m. ant. TIMÓ, de la nau.

GOBERNAMENT. s. m. ant. GOBERN.

GOBERNANT. p. pres. de GOBERNAR. Lo qui goberna. *Gobernante*. Gubernans. *Celui qui gouverne*. Governante.

GOBERNAR. v. a. Manar ab autoritat ó regir alguna cosa. *Gobernar*. Gubernare. *Gouverner*. Governare.

GOBERNAR. Guiar y dirigir. *Gobernar*. Regere. *Gouverner, conduire*. Governare, reggere.

GOBERNAR. Parland de la roba abrigar mòlt. *Abrigar*. Fovere. *Échauffer*. Riscaldare.

GOBERNAR. Gombuldar, cuidar. *Cuidar*. Curare, curam habere. *Soigner*. Badare, invigilare.

GOBERNATIU, VA. adj. Lo que pertany al gobern. *Gubernativo, gobernativo*. Ad administrationem pertinens. *Qui appartient au gouvernement*. Governativo.

GOBERNATIVAMÈNT. adv. mod. Per via de gobern. *Gubernativamente*. Sinè forensi strepitu. *Par voie de gouvernement*. Per via di governo.

GOBÍ. s. m. Pèx. GOBIÓ.

GOBIÓ. s. m. Pèx de mar de unas set pòlsadas de llarg: tè lo llòm de colòr fòsc ab clapas negras, y lo vèntre blanc, lo cap gros, los ulls al mitj de èll, lo cos suau y cubert de una especie de mocositat mòlt llapissòsa. Sa carn es blanca, y cuand se cou se tòrna rojenca. *Gobio*. Gobio, gobius. *Goujon, cobite, chabon*. Chiozzo.

GODALLA. s. f. ant. DALLA.

GODALLAR. v. a. ant. DALLAR.

GODAY. s. m. Lo porç pètit que no tè encara cuatre mèsos. *Gorrin, gorrino*. Porcellus. *Goret*. Porcello, porchetto.

GODAYAR. v. n. GARRINAR.

GODAYET. s. m. dim. de GODAY. *Gorrinillo*. Porculus. *Petit goret*. Porcellino.

GODO, DA. adj. Lo natural de la Gocia ó descendènt de èlla, y lo que pertany als godos; y axí se diu: sang GODA, gènt GODA. *Godo*. Gothicus. *Goth*. Gottico.

GOJAT. s. m. Jòve. *Mozo*. Juvenis. *Jeune homme*. Giovane.

GÒLA. s. f. La tragadèra per ahònt passa lo mènjar y béurer al ventrell. *Gola, gaznate*. Guttur, gula, fauces. *Gosier*. Gola, strozza.

GÒLA. Apetit desordenad de mènjar y béurer. *Gula*. Gula. *Gourmandise*. Golosità.

GÒLA. GÒRG, en la primèra accepció.

GÒLA. Insignia que usan los oficials de infantería cuand estan de facció, y es una mitja lluna convexa de mètall que pènja de una cinta ó cordó lligad al coll. *Gola*. Militaris torques. *Hausse-col*. Gorgiera, gorzerino.

FÒSC COM UNA GÒLA DE LLÒP. loc. ab que se pondèra la obscuritat de algun lloc. *Oscuro como boca de lobo*. Densissimis tenebris obfusus. *Aussi obscur que les tenèbres*. Oscuro come bocca di lupo.

GOLADA. s. f. ant. GLÒPADA.

GOLADRETA. s. f. ant. GARGOLETAS.

GOLAFRE. s. m. Lo qui mènja ab excès per costum. *Gloton, tragon, tragamallas*. Helluo. *Glouton*. Ghiottone.

GOLAFRERÍA. s. f. Lo mènjar mòlt y ab ansia. *Glotonería, tragonía, tragazon*. Helluatio. *Gloutonnerie*. Ghiottoneria.

GOLAGAR. v. a. ant. IGUALAR.

GOLAR. v. a. ant. APETÈXER.

GOLARÓ. s. m. ant. GÒRG, en la primèra accepció.

GOLETA. s. f. Embarcació pètita peró de mòlt aguant, que tè dòs arbres y vela llatina. *Goleta*. Navicella. *Goelette*. Piccolo naviglio di due alberi.

GÒLF. s. m. GÒLFO.

GÒLFA. s. f. La part mès alta de la casa que tè per cuberta la teulada. *Desvan, sobrado*. Cavum summi tecti. *Grenier, galetas*. Solajo, soffitta.

GÒLFA. En las casas de pagesos la pèssa que

está sòta de la teulada, destinada pera guardar los grans. *Cámara*. Granarium, suprema contignatio. *Grenier*. Granajo.

GÒLFO. s. m. Bras de mar avansad per gran trast dins de la terra; com lo GÒLFO de Venecia èntre Italia y Dalmacia. *Golfo, seno*. Sinus. *Golfe*. Golfo.

GÒLFO. Aquella gran extensió de mar que dista mòlt de terra per tòtas parts, y en la cual no se troban islas; com lo GÒLFO de las damas, etc. *Golfo*. Mare. *Mer*. Golfo.

GÒLFO. Pèssa de ferro en figura de anèlla unida ab altra de la matèxa fòrma y materia, y servexen pera donar movimènt á las portas. *Gozne, gonce*. Cardo, ferrea compago. *Gond*. Gangbero, cardine.

ARRANCAR LOS GÒLFOS. fr. *Desgoznar, desgonzar*. Cardines evellere, solvere. *Dégonder*. Torre i cardini.

POSAR GÒLFOS. fr. Clavarlos en las portas, finèstras, etc., pera que tingan èstas movimènt. *Engoznar*. Cardinibus instruere. *Mettre des gonds*. Porre i cardini.

TRÁURER LOS GÒLFOS. fr. ARRANCAR LOS GÒLFOS.

GOLIART. s. m. ant. GOLAFRE.

GOLILLA. s. f. Cert adòrno fèt de cartró forrad de tafetá ó altra roba negra que volta lo coll, sòbre lo cual se posa una valòna de glassa ó altra roba blanca, engomada ó enmidonada. Ara solamènt usan de aquest adòrno los ministres togads y demès curials. *Golilla*. Spirale colli ornamentum. *Golile*. Collare, bavero alla spagnuola.

AJUSTARLI Á ALGÚ LA GOLILLA. fr. met. y fam. Repéndrer á algú, reconvenindlo y apretandlo ab rahòns. *Ajustar á uno la golilla*. Aliquem correctione premere. *Tancer, réprimander fortement*. Sgridare, rampognare amaramente.

ESCAPAR DE GOLÒNDRO. fr. Víurer á costa de altre. *Campar de golondro*. Alterius impensâ vivere. *Vivre aux dépens d'autrui*. Vivere alle spese altrui.

GOLÒS, A. adj. Lo qui tè gola ó s' entrèga á èlla. *Guloso*. Gulosus. *Goulu, gourmand*. Ghiottone.

GOLÒS. LLÉPOL.

GOLOSÍA. s. f. GOLOSINA, GLOTONERÍA.

GOLOSINA. s. f. Desitj desarreglad de alguna cosa. *Golosina*. Immoderata cupido. *Gourmandise*. Golosità.

GOLOSINA. LLEPOLERÍA.

GÒLL. s. m. Especie de bòny que nax á algunas persònas en lo coll, immediat á la barba. *Papo*. Guttur obesum. *Partie charnue sous le menton*. Sorta di tumore sotto la barba.

DE GÒM Á GÒM. mod. adv. ab que se denota que una estancia ó llog está ple de manèra que no hi cab res mès. *De bote en bote*. Ex omni parte. *D'un bout à l'autre*. Affatto pieno.

GÒMA. s. f. Substancia viscòsa y sòlida, sèns olòr ni sabòr, que fluex naturalmènt y per incisió del ametllèr, acacia y altras plantas llenyòsas. Es disoluble en l' aigua y se crèma sènse fer flama. *Goma*. Gummi. *Gomme*. Gomma.

GÒMA ARÁBIGA. La que fluex de una acacia que se cria en África. Es la mès blanca, transparènt y pura que se usa en la medicina y en las arts. *Goma arábiga*. Gummi arabicum. *Gomme arabique*. Gommarabica, bomberaci.

GÒMA DE GINÈBRE. La que fluex de èst arbre, y se usa en la medicina. *Grasa*. Vernix, juniperi gummi. *Vernis*. Gomma di ginegro.

GOMBULDAR. v. a. p. us. CUIDAR.

GOMÒS, A. adj. Se aplica á lo que tè gòma ó se sembla á èlla. *Gomoso*. Gummosus, gumminosus. *Gommeux*. Gommoso.

GONA. s. f. ant. SAYA, TÚNICA.

GONELA. s. f. ant. SAYA, TÚNICA.

GONELLA. s. f. ant. SAYA, TÚNICA.

GONEYLA. s. f. ant. SAYA, TÚNICA.

GONORREA. s. f. *Med*. Malaltía que consistex en lo flux involuntari del semen. *Gonorrea*. Gonorrhæa. *Gonorrhée*. Gonorrea, scolazione.

GONORREA. Malaltía grave que consistex en lo flux de materia acre y corrosiva per la via de la orina. *Gonorrea*. Gonorrhæa. *Écoulement, chaude-pisse*. Scolazione, scolagione.

GORÁ. s. m. ASE EUGASSÈR.

GÒRD, DA. adj. territ. GRAS.

GORDARIA. s. f. ant. GRUXA.

GORDILLÓ, NA. adj. que se aplica á persòna pètita y grassa. *Regordete*. corpore brevis crassusque. *Homme ragot*. Uomo basso, grasso e tondo.

GÒRG. s. m. Lo remolí ó movimènt circular de l' aigua en alguns paratges dels rius y del mar. *Remolino, olla*. Vorages. *Tourbillon*. Gorgo.

GÒRG. territ. CLOT DE AIGUA.

GORGA. s. f. ant. GORJA.

GORGOT. s. m. ant. CAPIROT, en la segòna accepció.

GORGUEJAR. v. n. Fèr refilets. *Gorgear.* Vocem canendo inflectere. *Fredonner.* Trillare, gorgheggiare.

GORGUET. s. m. CAPIROT, en la segòna accepció.

GORGUETJ. s. m. REFILET.

GORIGORI. s. m. Veu ab que lo poble escarnex ó contrafá lo cant lúgubre dels enterros. *Gorigori.* Plebeculæ voces lugubrem cantum effingentes. *Chant des enfans qui veulent imiter celui de l'église.* Canto dei ragazzi imitando quello della chiesa.

GORJA. s. f. Part interiòr del coll, que dèsde lo mès profundo de la bòca conté lo principi del esófago, de la traquiarteria y lo epiglótis. *Garganta, gorja, gargüero, garguero, garganchon, gaznate, pasapan.* Guttur, fauces. *Gorge.* Gola.

GORJUD, DA. adj. vulg. GOLAFRE.

GORMAND, DA. adj. LLÉPOL.

GORMANDEJAR. v. n. LLEPOLEJAR.

GORMANDERÍA. s. f. LLEPOLERÍA.

GÒRRA. s. f. Pèssa rodòna de tela ó de punt pera cubrir y abrigar lo cap. *Gorro.* Pileum, pileus. *Bonnet.* Bonetto.

GÒRRA. Lo convid ahònt acud algú sènse ser convidad. *Gorra.* In alienâ mensâ non invitatus immissio. *Arrivée d'un parasite.* Invito di scroccone.

GÒRRA DE COP. Especie de coxinet, en figura de turbant, que se posa á las criaturas que comensan á caminar, al voltant del cap, pera que no se fassan mal si cauen. *Frentero, frontero.* Culcitula ad instar pilei puerorum fronti præcincta vitandis contusionibus. *Bourrelet, bourlet.* Cercine.

ANAR Á PEGAR GÒRRAS. fr. VÍURER DE GÒRRAS.

DE GÒRRA. mod. adv. Á costa de altre, sènse ser convidad. *De gorra, de mogollon, á ufo.* Alienâ quadrâ. *Sans être invité.* Da scroccone.

VÍURER DE GÒRRAS. fr. Acostumarse á mènjar en casas agenas sènse ser convidad. *Andar, comer ó meterse de gorra; pegotear.* Alienâ vivere quadrâ. *Faire le parasite.* Far lo scroccone.

GÒRRADURA. s. f. Fogarada que ix al cútis, y se manifèsta en unas tacas bermellas. *Alfombrilla.* Ignis sacer. *Rougeole.* Rosolia.

GORRASSA. s. f. aum. de GÒRRA. *Gorron.* Magnus pileus. *Grand bonnet.* Berretone, berretaccia.

GORRÈRO. s. m. Lo qui viu de gòrras. *Gorrero, gorrista, gorron, mogrollo.* Parasitus. *Parasite, écornifleur.* Scroccone.

GORRETA. s. f. dim. de GÒRRA. *Gorrito, gorrillo, gorrico, gorrete.* Parvus pileus. *Petit bonnet.* Berretino.

GÒRRO. s. m. Especie de sombrèro, comunamènt de palla, que usan las senyòras. *Sombrero.* Pileus muliebris. *Chapeau.* Cappello.

GORRÓ. s. m. ant. La espiga gruxuda de mètall que se posa en las molas de molí. *Gorron.* Scapus cardinalis. *Pivot d'une meule de moulin.* Perno.

GÒS, SA. s. m. y f. Cuadrúpedo vivíparo, carnívoro, que tè cinc dits en las potas de davant y cuatre en las del detras, llèngua suau, cua encorvada, llèugeresa, forsa y mòlt olfato, y es capas de educació y mòlt lleal al home. *Perro; perra.* Canis. *Chien; chienne.* Cane; cagna.

GÒS ALÁ. GÒS DE PRESA.

GÒS BRINXET. GÒS DE FALDA.

GÒS CUNILLÈR. Especie de gòs, un poc mès pètit que lo galgo, que servex pera cassar cunills. Tè lo mòrro llarg, lo cap pla, las aurellas pètitas, y las potas fortas y duras. Es mòlt lleugèr, y de gran olfato y aguda vista. *Podenco, perro podenco ó conejero.* Capiendis cuniculis canis. *Chien pour la chasse aux lapins.* Cane per cacciare i conigli.

GÒS DE AIGUA. Casta de gòs que se creu originaria de Espanya, y que se distingex en lo pel llarg y caragolad y en sa majòr intel-ligencia y aptitut pera nadar, de ahònt li vingué lo nom. *Perro de aguas, perro de lanas.* Canis aquaticus. *Chien barbet.* Can barbone.

GÒS DE AJUDA. Lo ensenyad á socórrer y defensar á sòn amo. *Perro de ayuda.* Subsidiarius canis, canis socius. *Chien dressé à défendre son maître.* Cane per difendere il suo padrone.

GÒS DE FALDA. Casta de gòs de pètita estatura, ab las camas curtas, las aurellas caigudas, y lo pel sumamènt llarg y pènjant. *Perro faldero, perro de lanas, perrillo de faldas, falderillo,*

falderito, falderico. Canis melitæus. *Chien de manchon*. Cane di Malta.

GÒS DE PRESA. Especie de gòs corpulènt y fort; tè lo cap gros, las aurellas caigudas, lo mòrro ròm y arremangad, la cua llarga y lo pel curt y suau. *Alano, perro de presa, dogo*. Molosus. *Dogue*. Alano.

GÒS DE RAMAD. Especie de gòs de uns tres pams de alsada: tè lo cos gruxud y membrud, lo pel curt y aspre y de colòr rojenc, las aurellas mitj caigudas, y los llabis que li pènjan per los costats. Es astut, valènt y sanguinari: acomet y vens al llòb, y es la casta que mès s'estima pera guardar los ramads. *Mastin*. Molosus. *Mâtin*. Mastino.

GÒS FÒLL. GÒS RABIÒS.

GÒS GALGO. GALGO.

GÒS LLEBRÈR. Especie de gòs que tè lo llabi superiòr y las aurellas caigudas, lo mòrro fort, lo llòm recte, lo cos llarg y las camas tiradas endarrèra. Se li doná est nom per ser mòlt á propósit pera la cassa de las llèbras. *Lebrel, perro lebrero*. Canis leporarius. *Lévrier*. Veltro, levriere, cane da giungere.

GÒS PERDIGUÈR. Casta de gòs que tè las aurellas grans y caigudas, y una especie de esperó en los peus de detras. Es de uns dòs pams y mitj de alsada, gruxud de cos, y de colòr blanc ab clapas negras. Se li doná est nom per ser mòlt á propósit pera la cassa de las perdius. *Perro perdiguero, pachon*. Canis sagax vel perdicum auceps. *Chien pour chasser aux perdrix*. Cane che caccia le pernici.

GÒS PETÈR. Especie de gòs pètit que tè l' oido mòlt fi, y es mòlt lladraire. *Gozque, perro gozque*. Canis gothicus. *Roquet*. Botolo.

GÒS QUE LLADRA NO MOSSEGA. ref. que ensenya que de ordinari los que parlan mòlt fan poc. *Perro ladrador poco mordedor, ó nunca buen mordedor*. Ne morsum timeas à cane multum latrante. *Chien qui aboie ne mord pas*. Can che abbaja poco morde.

ANAR COM UN GÒS. fr. met. y fam. Fatigarse mòlt, anar ab afany. *Aperrearse*. Nimium defatigari. *Ahaner*. Durar una fatica da cane.

CUAND LOS GÒSSOS LLADRAN ALGUNA COSA SÈNTEN. ref. que ensenya que lo rumòr y veus del poble solen tenir algun orígen. *Cuando la sarten chilla algo hay en la villa*. Sæpe malum latitat murmur quod spargit in urbe. *Il n'y a pas de fumée sans feu*. Dove v' è il fumo colà v' è il fuoco.

LO GÒS DEL HORTOLÁ QUE NO LLADRA NI DÈXA LLADRAR. ref. que repren al que ni se aprofita de las cosas, ni dèxa que las altres se aprofiten de èllas. *El perro del hortelano, que ni come las berzas ni las deja comer*. Canis superbus nec vescitur paleis nec parcere sinit. *Le chien du jardinier, qui ne mange pas de choux, et ne veut pas que les autres en mangent*. Il can dell' ortolano non mangia la lettuga e non la lascia mangiar agli altri.

NO TING CAP GÒS QUEM LLADRE. expr. fam. de que se usa pera manifestar la total independencia en que se troba algú. *Sin padre ni madre, ni perro que me ladre*. Nec pater aut mater terrent nullique parentes adsunt: ut timeam quid mihi restat adhuc? *Sans père ni mère, ni chien qui me suit. Sans parens ni femme, ni enfant qui crie*. Non aver padre nè fratello.

GOSADAMENT. adv. mod. ant. Atrevidamènt; ab intrepiditat, ó sèns conexemènt ó reflexió. *Osadamente*. Audacter, audaciter, audenter. *Audacieusement*. Arditamente.

GOSADÍA. s. f. ant. Atrevimènt, audacia ó temeritat. *Osadía*. Audacia. *Audace, hardiesse*. Audacia, ardire, baldanza.

GOSAMENT. s. m. ant. Possessió, fruició. *Disfrute, goce*. Usûs, perceptio. *Jouissance*. Godimento.

GOSAMENT. ant. ATREVIMÈNT.

GOSAR. v. a. Tenir, posseir, fruir. *Gozar*. Frui. *Jouir, posséder*. Godere, possedere.

GOSAR. v. n. Atrevirse. *Osar*. Audere. *Oser*. Ardire, osare.

GOSAR. s. m. ATREVIMÈNT.

NO GOSAR PIULAR. fr. met. y fam. No atrevirse á parlar, estar mòlt aturdid. *No osar chistar*. Nec hiscere quidem audere. *Ne point oser desserrer les dents*. Non osar aprir bocca.

NO GOSAR RESPIRAR. fr. met. y fam. NO GOSAR PIULAR.

GOSAT, DA. adj. ant. Atrevid. *Osado*. Audax. *Audace*. Audace.

GOSÒS, A. adj. JOYÒS.

GÒSSAS. s. m. aum. de gòs. *Perrazo*. Magnus canis. *Gros chien*. Cagnaccio.

GÒSSET, TA. s. m. y f. dim. de gòs. *Perrillo, perrito, perrico.* Catellus, catulus. *Petit chien.* Cagnoletto, cagnolino.

GOT. s. m. Vas pera béurer. *Vaso.* Vas. *Verre.* Vaso.

GÒTA. s. f. Porció mínima de aigua ó altre líquid. *Gota.* Gutta. *Goutte.* Goccia.

GÒTA. Mica. *Pizca.* Parum. *Brin, miette.* Briciolo, miccino, micolino.

GÒTA. POAGRA.

GOTA. ant. GALTA.

GÒTA Á GÒTA. mod. adv. DE GÒTA EN GÒTA.

GÒTA CORAL. MAL DE SANT PAU.

GÒTA DEL COR. MAL DE SANT PAU.

GÒTA GÒTA FA GÒRG. ref. DE GÒTA EN GÒTA SE UMPLE LA BÒTA.

GÒTA SERENA. Privació total de la vista sèns senyal exteriòr ni lesió sensible en los ulls. *Gota serena.* Glamoma. *Goutte sereine.* Gotta serena.

Á GÒTAS. mod. adv. met. En pètitas cuantitats, ab mesquinaría. *Por adarmes, por alambique.* Parcissimè. *Très-mesquinement.* Grettissimamente, meschinissimamente.

CÁUREB GÒTAS. fr. Plovisquejar. *Lloviznar.* Tenuiter pluere. *Pluviner.* Piovigginare.

DE GÒTA EN GÒTA. mod. adv. Á gòtas y ab intermissió de una á altra. *Gota á gota.* Guttatim. *Goutte à goutte.* Goccia a goccia.

DE GÒTA EN GÒTA SE UMPLE LA BÒTA. ref. que ensenya que lo qui de poc en poc va guardand lo que guanya ó adquirex, al cap de algun tèmps se troba ric y provist. *Grano á grano hinche la gallina el papo.* Eveniunt minimis servatis magna per annum. *Grain à grain la poule emplit son jabot. Piécette à piécette la bourse s'emplit.* Un grano e poi un altro empiono un sacco.

NO QUÈDAR GÒTA DE SANG AL COS. fr. met. y fam. Haber tingud algú un gran susto ó temòr. *No quedar gota de sangre en el cuerpo.* Metu exanguem reddi. *Frissonner de frayeur.* Sentir ribrezzo, sentirsi ghiacciar il sangue.

NO VÉURERHI GÒTA. fr. fam. No véurerhi ó véurer mòlt poc per falta de llum ó de vista. *No ver gota.* Nihil admodum videre. *N'y voir goutte.* Non veder punto.

SI ME HAGUESSEN SANGRAD NO ME HAURIAN TRÈT UNA GÒTA DE SANG. expr. fam. ab que algú manifèsta haber tingud un susto mòlt gran. *No me quedó gota de sangre en el cuerpo.* Mètu sanguinem amisi. *Je pensai mourir de frayeur.* Pensai morir di paura.

GÒTAGAMBA. s. f. Especie de rehina gomòsa, groga, sèns olòr, y de sabòr un poc acre, que fluex naturalmènt y per incisió de una hèrba del matèx nom que se cria en diferènts parts de l'Asia. Es medicinal, y sol emplearse en barnissos. *Gutagamba.* Guttagamba. *Gutte.* Gomma gutta.

GOTAGAMBA. GOTIAMBRE.

GÒTASSA. s. f. aum de GÒTA. Gòta mòlt grossa de aigua de pluja. *Goteron.* Ingens gutta. *Grande goutte.* Gran goccia.

GÒTEJAR. v. n. DEGOTAR.

GÒTEJAR. CÁURER GÒTAS.

GOTÈRA. s. f. La continuació de gòtas de aigua que cau en lo interiòr de las casas, y també la esclètxa ó paratge del sostre per ahònt cau. *Gotera.* Stillicidium. *Gouttière.* Grondaja.

QUI NO ADÒBA LA GOTÈRA HA DE FÈR LA CASA ENTÈRA. ref. que ensenya lo cuidado ab que se deu acudir al remey dels mals en sòs principis abans de que sian grans. *Quien no adoba ó quita gotera hace casa entera.* Principiis obsta; sero medicina paratur. *Qui ne laisse gouttière, maison a terminée.* Chi non guarisce il dito taglia poi il braccio.

GOTET. s. m. dim. de GOT. *Vasillo, vasito, vasico.* Vasculum. *Petit verre.* Vasetto.

GOTETS. pl. Planta. HÈRBA DE LA MARE DE DÈU.

GÒTETA. s. f. dim. de GÒTA. *Gotilla, gotita, gotica.* Parva stilla, guttula. *Petite goutte.* Gocciolina.

GOTIAMBRE. s. m. Certa gòma de colòr grog, que servex pera il-luminaciòns y miniaturas: se anomena axí per estar formad com en gòtas y ser del colòr del ambre. *Gutiámbar.* Gummi guttularum instar ambaro similis. *Sorte de gomme.* Sorta di gomma.

GÓTIC, CA. adj. Lo pertanyènt á la Gocia ó als godos. *Gótico.* Gothicus. *Gothique.* Gotico.

GÓTIM, MA. adj. Grossèr. *Burdo, basto, grosero.* Rudis. *Grossier.* Grosso, rozzo, grossolano.

GOTIM. s. m. Lo rahim pètit y de pocs grans, que van dèxend endarrèra los veremadòrs. *Redrojo, redruejo, cencerron.* Botrus exiguus. *Petite grappe de raisin.* Ramicello, raspetto.

GOTIM. Una de las parts en que se dividex lo rahim. *Gajo*. Racemus. *Grappe*. Grappo.

GOTIM. Lo bagot que se trenca ó talla de un rahim gros. *Carpa*. Botrus. *Bouquet de raisin*. Pennino, mazzo, grappolo.

GOTIMAR. v. a. ESGOTIMAR.

GOTJ. s. m. Júbilo, alegría. *Gozo*. Lætitia. *Joie, plaisir*. Gioja, piacere, allegrezza.

GOTJ. Deleite y complacencia que resulta del bè que se posseex. *Gozo*. Gaudium. *Joie, plaisir*. Piacere, gioja, delizia.

GOTJ SÈNSE ALEGRÍA. ref. ab que se dòna á enténdrer haberse desvanescud alguna cosa ab que se contaba. *El gozo en el pozo*. Inane gaudium. *Le bonheur s'en va en fumée*. La gioja affogata.

TENIR GOTJ SÈNSE ALEGRÍA. fr. ab que se dòna á enténdrer haberse descompost lo logro de alguna pretensió ó utilitat, en lo cual se habia ja consentid atesos los medis que estaban posads. *Tornarse ó volverse el sueño del perro*. Spe falli. *Être frustré de ses espérances*. Affogarsi la gioja.

GOTJA. s. f. vulg. La dona mòlt grossa. *Pandorga, narria*. Obesa mulier. *Grosse femme pesante*. Donnone.

GOTLLA. s. f. Aucèll. GUATLLA.

GOTLLA. fam. Mentida. *Pajarota, pajarotada, gazapa, gazapo*. Fabula. *Mensonge*. Bugia.

GOTÒS, A. adj. POAGRÒS.

GOXAR. v. a. Tráurer los arbres, sembrads y hèrba, rebròts ó grífols. *Ahijar*. Pullulare. *Jeter, pousser*. Germogliare.

GR.

GRA. s. m. Lo fruit dels sembrads y llavòrs de las hèrbas y plantas. *Grano*. Granum. *Grain*. Grano.

GRA. GRANA, en la tercèra accepció.

GRA. *Farm*. Lo pes de un gra regular de ordi, que equival á la vigéssima cuarta part del escrúpol. *Grano*. Granum. *Grain*. Grano.

GRA. La porció ó part mènuda de algunas cosas; com GRA de arena, de anis, etc. *Grano*. Mica. *Grain*. Granellino.

GRA. Cualsevol cosa pètita y rodòna ó casi rodòna cuand fòrma ab altras un agregat; com un GRA de rahim, de magrana, etc. *Grano*. Granum. *Grain*. Grano.

GRA. Lo pinyonet que tè lo gra de rahim, y altres fruitas. *Granuja*. Granum. *Pepin*. Acino, granello.

GRA. Certa arena grossa que se troba en las pèdras, que encaraqué de la matexa materia, se distingex del cos principal per certa figura de grans. *Grano*. Arenæ mica, granum. *Grain*. Grano.

GRA. Especie de tumoret que nax en alguna part del cos, y cria materia. *Grano*. Granum morbosum. *Grain*. Bolicella.

GRA. Lo qui se fa en lo carpó á certs aucèlls; com canaris, cadarnèras, etc. *Granillo, culero, helera*. Pustula in quorundam passerum urophygio excrescens. *Bouton*. Bolla.

GRA. En las armas de fog es una pèssa que se posa en la part del polvori cuand se ha gastad y engrandid ab lo us, y en èlla se tòrna á obrir lo polvorí. *Grano*. Parvus cylindrus metallicus tormenti bellici foramini aptatus. *Lumière*. Fecone.

GRA. Pes del or y la plata. *Grano*. Pars minima ponderis in auro vel argento. *Grain*. Grano.

GRA. En las pèdras preciosas es la cuarta part de un quilat. *Grano*. Pars minima ponderis in lapidibus. *Quatrième partie d'un carat*. Grano.

GRA DE ALL. Cada una de las parts en que se dividex la cabessa de alls, y estan separadas per sòn tel y pellofa particular. *Diente de ajo, espigon de ajo*. Alii spicus. *Gousse d'ail*. Spicchio d'aglio.

GRA DE MIL EN BÒCA DE ASE. loc. fam. ab que se ridiculisa la excèssiva pètitesa de alguna cosa comparada ab altra per que está destinada. *Grano de mijo en pico de asno*. Tamquam millii granum in faucibus asininis. *Une fraise dans la gueule d'un loup*. Una fava in bocca al leone.

GRA DE ROSARI. Cada una de las boletas enfiladas ó encadenadas que componen lo rosari, y servexen pera portar lo compte de las oraciòns que se rèsan. *Cuenta de rosario*. Globulus precatorius. *Grain de chapelet*. Grano di corona.

GRANS DE RAHIM. Los que se trobas al fond del cove, cistèlla, portadòra, etc. separads de la rapa. *Granuja*, [illegible] Acinæ uvæ sparsæ vel solutæ. *Grains de raisin qui demeurent au fond des paniers*. Grano.

ESCAMPAR LO GRA. fr. Espargirlo en [illegible]

terreno. *Granear.* Spargere semen. *Semer.* Spargere.

IAL GRA. CARBUNCLE, en la segòna accepció.

OSAR UN GRA DE SAL. fr. met. Anyadir alguna especie aguda ó satírica al assumpto que se tracta. *Echar un grano de sal.* Facetiis rem condire. *Mettre un peu de sel attique.* Mettere un po'di sale.

MPLIRSE DE GRANS. fr. Exirli á algú mòlts graus en alguna part del cos. *Engranujarse.* Pustularum eruptione laborare. *Grener.* Granare, granire.

·RABAD, DA. adj. Se aplica á la persòna que tè mòlts pics de verola. Se diu també GRABAD DE VEROLA. *Picoso, virolento.* Papulis notatus. *Marqué de petite vérole.* Tarmato dal vajuolo.

·RABAD. s. m. Art que ensenya á esculpir figuras, adòrnos ó lletras en láminas de mètall, ó encunys, ó en pèdras finas. *Grabado.* Ars cælandi. *Gravure.* Intaglio.

RABAD. Lo efècte que quèda de l'acció de grabar. *Grabadura.* Cælatura. *Gravure.* Intaglio, opera di intaglio.

RABADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui profèssa lo art del grabad. *Grabador.* Cælator. *Graveur, ciseleur.* Incisore.

RABADURA. s. f. GRABAD, en la tercèra accepció.

ABADURA. Sòbreposad de pèssas grabadas. *Grabazon.* Opus cælatum superpositum. *Gravure.* Intaglio soprammesso.

RABAR. v. a. Esculpir y senyalar alguna cosa en mètall, fusta ó pèdra; com escuds de armas, lletras, etc. *Grabar.* Cælare. *Graver, ciseler.* Incidere, scolpire, tagliare.

BAR. met. IMPRIMIR.

ACIA. s. f. Dò de Dèu sòbre tòta l'activitat y exigencia de nostra naturalesa, ènse mérits ni proporció de part nosra, y sèmpre ordenad al logro de la enaventuransa. *Gracia.* Gratia divina. *râce.* Grazia.

:IA. Dò natural que fa agradable á la ersòna que lo tè. *Gracia.* Gratia, pulritudo. *Grâce, beauté.* Grazia, beltà.

:IA. Cert donaire y atractiu que s' adertex en la fesomía de algunas persòs. *Gracia.* Gratia, elegantia. *Grâce.* razia, incanto.

IA. Benefici y favòr que se fa sèns érit particular. *Gracia.* Gratia, beneium. *Grâce, bienfait.* Grazia, mercè.

IA. Garbo, donaire y desembras en la execució de alguna cosa. *Gracia.* Elegantia, facilitas, venustas. *Grâce, gentillesse.* Grazia, bellezza, vaghezza.

GRACIA. La benevolencia y amistat de altre. *Gracia.* Benevolentia. *Grâce, bienveillance.* Grazia, benevoglienza.

GRACIA. Ditxo agud y discrèt. *Gracia.* Lepor, sales, facetiæ. *Bon mot.* Detto arguto.

GRACIA. Sal, donaire en lo parlar. *Gracia, gracejo.* Lepos, festivitas. *Plaisanterie.* Buffoneria, facezia, baja.

GRACIA. Concessió pontificia, rèal, etc. *Gracia.* Gratia. *Grâce.* Grazia.

GRACIA. Condonació, perdó. *Gracia.* Gratia. *Grâce, pardon.* Perdono, grazia.

GRACIA. fam. Lo nom de cada hu. *Gracia.* Nomen cujusque proprium. *Nom de chaque personne.* Il nome d' ogni persona.

GRACIA DE DÈU. La pietat y misericordia de sa divina Magestat. *Gracia de Dios.* Gratia Dei. *Grâces, bonté, miséricorde de Dieu.* Grazia di Dio.

GRACIA DE DÈU. Lo pa. *Gracia de Dios.* Panis. *Pain.* Pane.

GRACIA GRATIS DATA. Es un dò transeunt pera executar algunas cosas, que excedexen tòta la facultat de la naturalesa, pera utilitat y profit del próxim. *Gracia gratis data.* Gratia gratis data. *Grâce surnaturelle et gratuite.* Grazia gratis data.

GRACIA ORIGINAL. La que infundí Dèu á nostres primèrs pares en lo estad de la inocencia. *Gracia original.* Originalis gratia. *Grâce originelle.* Grazia originale.

GRACIAS. pl. Expressió de agrahimènt. *Gracias.* Gratiæ. *Merci.* Grazie.

GRACIAS Á DÈU QUE NE HEM EXID. loc. ab que se dòna á entèndrer lo gust que se reb cuand desprès de una llarga dilació se logra alguna cosa, y se ix de algun dubte. *Acabdramos; acabdramos con ello.* Tandem aliquando. *Enfin.* Grazia a Iddio l'abbiam finita.

CÁURER DE LA GRACIA DE ALGÚ. fr. met. Pèrdrer sòn valimènt y favòr. *Caer de la gracia de alguno.* Alicujus favorem aut gratiam amittere. *Perdre les bonnes grâces de quelqu'un.* Cadere in disgrazia d' uno.

CÁURER EN GRACIA. fr. Agradar, complàurer. *Caer en gracia.* Gratum esse, alicujus gratiam inire. *Gagner les bonnes grâces.* Cadere in grazia.

DE GRACIA. mod. adv. Gratúitamènt, sèns premi ni interes. *De gracia.* Gratis. *Gratuitement.* Gratuitamente.

DONAR GRACIAS. fr. ab que se manifèsta lo agrahimènt per lo benefici rèbud. *Dar gracias.* Agere gratias. *Rendre grâce, remercier.* Rendere, dare le grazie.

FÈR GRACIA. fr. Condonar, no exigir de algú tòt ó part de lo que debia satisfèr, suportar, executar, etc. *Hacer gracia.* Condonare. *Pardonner, remettre.* Perdonare, far grazia.

POSARSE EN GRACIA. fr. Exir del pecad per medi de la confessió, ó contrició. *Ponerse en gracia.* Peccata expiare. *Se mettre en état de grâce.* Ricuperare la grazia.

¡QUINA GRACIA! expr. irón. ab que se nota algun despropósit. *¡Qué gracia!* Quam bellè! *Plaisante proposition!* Che bella grazia!

RETRE GRACIAS. fr. ant. DONAR GRACIAS.

VAL MÈS CÁURER EN GRACIA QUE SER GRACIÒS. ref. que ensenya que á vegadas pod mès la fortuna y ditxa de un subgècte que lo mérit de altre. *Mas vale caer en gracia que ser gracioso.* Non tam facetum interest esse quam gratiosum. *Bonheur passe mérite.* Colui che piace è il miglior grazioso.

GRACIETA. s. f. dim. de GRACIA. *Gracie-cita.* Levis gratia. *Petite grâce, peu de grâce.* Grazietta.

GRACÍOLA. s. f. Hèrba medicinal y amarga, que tè las camas de uns dòs pams de alsada, rodònas, peladas y cubertas de fullas estretas y dentadas, las flors blancas y groguencas, y las llavòrs mènudas. *Gracíola.* Gratiola officinalis. *Gratiole.* Stancacavallo.

GRACIÒS, A. s. m. y f. Lo comediant que executa sèmpre lo papèr de estil festiu y xistòs. *Gracioso.* Mimus. *Zani, bouffon.* Buffone, zanni.

GRACIÒS. adj. que se aplica á las persònas y cosas que tènen un aspècte atractiu que deleita als que las miran. *Gracioso.* Lepidus, gratus. *Gracieux.* Grazioso, lusinghiero.

GRACIÒS. Xistòs, agud, ple de donaire y gracia. *Gracioso.* Festivus, facetus. *Enjoué, plaisant.* Faceto, grazioso.

GRACIÒS. Gratúit, lo que se dòna de gracia. *Gracioso.* Gratuitus. *Gratuit.* Gratuito.

GRACIÒS. Per antífrasis significa lo ridícul y extravagant; y axí se diu: GRACIÒSA resposta, cuand en èlla se hi troba un despropósit. *Gracioso.* Insulsus, injucundus. *Sot, ridicule.* Bestia, bagiano.

GRACIOSAMÈNT. adv. mod. Ab gracia. *Graciosamente.* Lepidè, festivè, venustè. *Gracieusement, avec grâce.* Graziosamente.

GRACIOSAMÈNT. Gratúitamènt, sèns premi ni recompensa. *Graciosamente.* Gratis, gratuitò, gratiosè. *Gratuitement.* Gratuitamente.

GRACIOSET, TA. adj. dim. de GRACIÒS. *Graciosillo, graciosito, graciosico.* Festivus. *Badin, un peu gracieux.* Scherzoso, giocoso, faceto.

GRACIOSITAT. s. f. Hermosura, perfecció ó excel-lencia de alguna cosa, que dòna gust y deleita als que la veuen ó oüen. *Graciosidad.* Lepor, venustas. *Beauté, perfection, agrément.* Bellezza, eccellenza.

GRACIOSITAT. Ditxo graciòs. *Gracejo, chiste, donaire.* Facetiæ, lepor, lepos. *Agrément, enjouement.* Grazia, detto arguto.

GRADA. s. f. La tarima del altar. *Grada.* Altaris scabellum. *Marche-pied.* Predella, sgabello.

GRADAS. pl. Esglahòns. *Gradas.* Gradus. *Gradins.* Scalino, scaglione.

GRADERÍA. s. f. Lo conjunt de gradas. Regularmènt se aplica sols á las gradas que solen tenir los altars. *Gradería.* Graduum ordo. *Assemblage de gradins.* Gradinata.

GRADETA. s. f. dim. de GRADA. *Gradilla.* Parvus gradus. *Petit marche-pied.* Sgabellino.

GRADIMENT. s. m. ant. AGRAHIMÈNT.

GRADIR. v. a. ant. AGRAHIR.

GRADUACIÓ. s. f. Lo acte y efècte de graduar. *Graduacion.* Graduum divisio. *Graduation.* Graduazione.

GRADUACIÓ. *Milic.* Grau. *Grado, graduacion.* Dignitas. *Grade.* Grado.

GRADUAD, DA. adj. *Milic.* Se diu del oficial que no tè en propietat lo empleo corresponènt al grau que gosa. *Graduado.* Ad gradum evectus. *Qui a le grade.* Graduato.

GRADUAL. adj. Lo que está per graus ó va de grau en grau. *Gradual.* In gradus divisus. *Graduel.* Graduale.

GRADUAL. s. m. Lo vers que se rèsa ó canta en la missa èntre la epístola y lo evangeli

geli en certs tèmps del any. *Gradual.* Versus graduum. *Graduel.* Salmi graduali.

GRADUALMÈNT. adv. mod. De grau en grau. *Gradualmente.* Per gradus. *Par degrés.* Di grado in grado, gradatamente.

GRADUANDO. s. m. Lo qui está próxim á rébrer algun grau en alguna universitat. *Graduando, laureando.* Gradu academico initiandus. *Candidat à la veille d'être gradué.* Laureando.

GRADUAR. v. a. Donar á alguna cosa lo grau ó calitat que li correspon. *Graduar.* Æstimare, ponderare. *Graduer.* Graduare.

GRADUAR. *Milic.* Donar á un algun dels graus; com de capitá, coronel, etc. *Graduar.* Gradum conferre. *Conférer un grade.* Dar un grado.

GRADUAR. En las universitats es donar lo grau y títol honorífic de batxillèr, llicenciad ó doctòr en alguna facultat. Se usa comunamènt com recíproc. *Graduar.* Gradum academicum conferre. *Graduer.* Graduare.

GRADUAR. Senyalar en alguna cosa los graus en que se dividex; com GRADUAR un círcul, un termómetro, un mapa. *Graduar.* Gradus indicare. *Graduer.* Graduare.

GRAÈLLAS. s. f. pl. Instrumènt de ferro en figura de rexeta, ab peus, que servex pera brasejar ó torrar alguna cosa. *Parrillas.* Craticula. *Gril.* Grate, graticolla.

GRAFÓMETRO. s. m. Instrumènt matemátic, compost de un semicírcul, ab una alidada, que dòna voltas sòbre un èx fixo en lo cèntro de èll. En los extrèms hi ha dòs pínulas perpendiculars; tè una brúxula, y servex per amidar ángulS. *Grafómetro.* Instrumentum mathematicum dimetiendis angulis. *Graphomètre.* Grafometro.

GRAGES. s. f. pl. ant. GRADAS.

GRAHÓ. s. m. ESGLAHÓ.

GRAHONET. s. m. dim. de GRAHÓ. *Gradilla.* Scabellum minus. *Petit marchepied.* Sgabellino.

GRAIR. v. a. ant. AGRAHIR.

GRALLA. s. f. Aucèll. CUCALA.

GRALLA. Instrumènt músic de vènt, dret, de uns tres pams de llarg: tè deu forads pera lo us dels dits, ab los cuals se fòrma l'harmonía; es de fusta, y en la part per ahònt se junta ab la bòca tè una llengüeta de canya per ahònt se introduex lo aire. *Chirimía.* Præcentoria tuba, fistula musica. *Larigot.* Zufolo.

GRAM. s. m. Hèrba. AGRAM.

GRAMALLA. s. f. Vestidura llarga fins als peus, á manèra de cota, que se usá antigamènt. *Gramalla.* Vestis talaris antiquitus usitata. *Sorte de longue robe.* Gramaglia.

GRAMÁTIC. s. m. Lo qui estudia y sab ó ha estudiad la gramática ó escriu de èlla. *Gramático.* Grammaticus. *Grammairien.* Gramatico.

GRAMÁTICA. s. f. Lo art de parlar bè y escríurer correctamènt. *Gramática.* Grammatica. *Grammaire.* Gramatica.

GRAMÁTICA PARDA. fam. L'habilitat que naturalmènt y sèns estudi tènen alguns pera manejarse. *Gramática parda.* Solertia, rerum agendarum peritia. *Bon sens.* Accortezza, sagacità.

GRAMATICAL. adj. Lo que pertany á la gramática. *Gramatical.* Grammaticalis. *Grammatical.* Gramaticale.

GRAMS. adj. ant. TRIST, MELANCÓLIC.

GRAN. adj. Tòt lo que excedex á lo comú y regular. *Grande.* Magnus. *Grand.* Grande.

GRAN. Alt. *Alto.* Procerus, grandis. *Haut.* Alto.

GRAN. Lo principal ó primèr en una línea; com GRAN prior, GRAN turc, GRAN capitá, etc. *Gran.* Magnus. *Grand.* Grande.

GRAN. s. m. ant. CAPACITAT, GRANDARIA.

FÈRSE GRAN. fr. CRÈXER, en la primèra accepció.

MÈS GRAN. Majòr. *Mayor, mas grande.* Major. *Plus grand.* Maggiore.

GRANA. s. f. La llavòr de las hèrbas. *Grana, simiente, semilla.* Semen. *Graine.* Seme, semenza.

GRANA. La llavòr mòlt mènuda de algunas hèrbas ó plantas; com la de naps, de cascall, etc. *Granilla.* Minutulum semen. *Graine très-mince.* Seme.

GRANA. La porció de ordi ó altre gra que se dòna de una vegada á las cabalcaduras. *Pienso.* Pabulum. *Ration qu'on donne aux bêtes de somme.* La biada che si dà alle bestie per mangiare.

GRANA. Panyo de colòr bermèll. *Grana.* Pannus coccineus. *Écarlate.* Scarlatto, scarlattino.

GRANA. Lo colòr ab que se tenyex lo panyo de èst nom. *Grana.* Color coccineus. *Écarlate.* Scarlatto.

DONAR GRANA. fr. Donar de una vegada una porció de ordi ó altre gra á las cabalcaduras. *Pensar.* Jumentis alimentum præbere. *Penser.* Dar da mangiare a un cavallo.

GRANAD, DA. adj. GRAN, en la primèra accepció.

GRANAD. Principal, il-lustre. *Granado.* Primus, illustris. *Grand, illustre.* Grande, illustre.

GRANADA. s. f. Glòbo ó bola de cartró, vidre ó ferro, casi del tamany de una magrana regular, plena de pólvora, ab una espoleta, atacada de un mixto inflamable. Las portaban los granadèrs pera tirarlas encesas als enemigs. Ne hi ha també de mès grans, que se disparau ab obus. *Granada.* Globulus ignifer missilis. *Grenade.* Granata.

GRANADA. Lo tèmps en que grana lo blat, ordi, etc. *Grana.* Tempus sementandi. *Temps où les blés sont en graine.* Epoca in cui nelle biade si forma il grano.

GRANADÈR. s. m. Lo soldad que s'escull per sa estatura èntre tòts los demès, y servia ántes pera tirar granadas de ma als enemigs. Hi ha una companyía de soldads de èsta classe en cada batalló de infantería y en cada regimènt de dragòns. *Granadero.* Miles jaciendis globulis igniferis destinatus. *Grenadier.* Granatiere.

GRANADÈR. Home alt y robust. *Jayan, filisteo.* Procerus homo. *Grand homme fort.* Uomo grande e robusto.

GRANADER. ant. Arbre. MAGRANÈR.

GRANADÈRA. s. f. La gorra alta fèta de pel que portan los granadèrs. *Gorra.* Infula militaris. *Bonnet de grenadier.* Birretto di granatiere.

GRANADÍ, NA. adj. Lo natural de Granada y lo pertanyènt á èxa ciutad y règne. Se usa també com substantiu en las dòs terminaciòns. *Granadino.* Granatensis. *De Grenade.* Di Granada.

GRANALLADA. s. f. Multitut de grans que ixen á alguna part del cos. *Granos.* Granorum copia. *Beaucoup de grains.* Moltitudine di bolicelle.

GRANALLUD, DA. adj. Lo que en sa superficie fòrma ó tè grans. *Granoso, granujado, granujiento, granujoso.* Granosus. *Grenu.* Granoso.

GRANAR. v. n. Anarse umplind lo gra en la espiga. *Granar.* Grana grandescere. *Grener.* Granare.

GRANAT. s. m. Especie de rubí ordinari. *Granate.* Carbunculus, apyrotus, apyrotos. *Grenat.* Granato.

GRANATXA. s. f. Especie de rahim bermell que tira á morad, mòlt delicad y de mòlt bon gust. *Granacha.* Uva violacea. *Sorte de raisin violet.* Sorta d' uva.

GRANATXA. Lo vi fèt dels rahims del matèx nom. *Garnacha.* Vinum ex uva violacea. *Vin du raisin violet.* Il vino che si fa con certa sorta di uva.

GRANCÁNON. s. m. Grau de lletra de imprèmpta, que es la majòr que se usa. *Grancánon.* Littera typographica major. *Gros-canon.* Canon grosso.

GRANDARIA. s. f. Capacitat, extensió. *Grandeza.* Magnitudo. *Grandeur.* Grandezza.

GRANDARIA. Lo tamany gran de las cosas. *Grandor.* Magnitudo. *Grandeur.* Grandezza.

GRANDAS, SA. adj. aum. de GRAN. GRANDASSAS.

GRANDASSAS, SA. adj. aum. de GRAN. *Grandazo, grandon, grandillon, grandote.* Justa grandior. *Trop grand.* Grandaccio.

GRANDE DE ESPANYA. Lo qui tè la preeminencia de poderse cubrir davant del rèy, y gosa de!s demès privilegis annexos á èsta dignitat. Hi ha grandes de primèra, segòna y tercèra classe, que se distingexen en lo modo y tèmps de cubrirse cuand fan la ceremonia de presentarse la primèra vegada al rèy. *Grande de España.* In nobilium hispanorum ordine primus. *Grand d'Espagne.* Grande di Spagna.

CUBRIRSE GRANDE DE ESPANYA. fr. Péndrer en presencia del rèy possessió de las prerogativas de èsta dignitat. *Cubrirse de grande de España.* Inter primarios Hispaniæ magnates solemni ritu adscribi. *Se couvrir pour la première fois devant le roi.* Mettersi il cappello dinanzi al re.

GRANDESA. s. f. La dignitat de grande de Espanya. *Grandeza.* Magnatum prima dignitas in Hispania. *Grandesse.* Grandezza.

GRANDESA. ant. GRANDARIA.

GRANDET, TA. adj. dim. de GRAN. *Grandecillo, grandecito, grandecico, grandezuelo.* Aliquantulum grandis. *Un peu grand.* Grandetto.

GRANDIÒS, A. adj. Gran, magnífic. *Grandioso.* Magnificus, splendidus. *Grand, magnifique, majestueux.* Grande, magnifico.

GRANDÍSSIM, MA. adj. sup. de GRAN. *Grandísimo.* Valde grandis. *Très-grand.* Grandissimo.

GRANEA. s. f. ant. MAGNITUT, GRANDARIA.

GRANEJA. s. f. ant. MAGNITUT GRANDARIA.

GRANÈR. s. m. Siti ahònt se recull y guarda lo gra. *Granero, troj, troje, panera.* Horreum, granarium. *Granier.* Granajo.

GRANÈRA. s. f. territ. ESCÒMBRA.

GRANET. s. m. dim. de GRA. *Granillo, granito, granico.* Granum minusculum. *Petit grain.* Granetto.

GRANGUARDIA. s. f. *Milic.* La gènt de caball apostada á mòlta distancia de un exércit acampad pera guardar los camins y donar avisos. *Granguardia.* Turma ante exercitum excubias agens. *Grand'garde.* Grande guardia.

GRANIS. s. m. La pluja congelada en lo aire, que també se anomena pèdra cuand es mòlt grossa. *Granizo.* Grando. *Grêle.* Gragnuola, grandine.

GRANISAD. s. m. GRAPINYAD.

GRANISSADA. s. f. La copia de granis que cau de una vegada en abundancia y ab continuació. *Granizada, granizo.* Grandinis turbo. *Quantité de grêle.* Grandinata.

GRANIVOLA. s. f. ant. CALAMARSADA.

GRANJA. s. f. Hisènda de camp, ab una tanca de pared á manèra de hort, dins de la cual sol haberhi una casa ahònt se recull la gènt de traball y lo bestiar. *Granja.* Villa. *Grange, métairie.* Podere, villa.

GRANJÈR. s. m. Lo que cuida de alguna granja. *Granjero.* Villicus. *Fermier, métayer.* Villano.

GRANÒR. s. m. Lo efècte de granar los blats, ordis, etc. *Granazon.* Granorum emissio. *L'action de produire de la graine.* Il granare.

GRANOTA. s. f. Reptil de unas dòs ó tres pòlsadas de llarg. Tè la esquena de colòr verd mès ó ménos fort ab clapas negras que se aumèntan ab la edat, y tres rallas de colòr de palla que còrren per tòta la sèva llargaria; lo vèntre blanc, lo cap gros, los ulls grossos y que li ixen del cap, ab las ninas de èlls de colòr d' or, y las camas casi altre tant mès llargas que lo restant del cos. No tè cua, viu en aigua dòlsa, se mantè de insectes acuátils ó terrestres, passa lo ivern adormid y ocult sòta tèrra, tè la veu desagradable, camina y nada á salts, es mòlt ágil y llèuger, y sa carn es un mènjar sa y delicad. *Rana.* Rana. *Grenouille.* Rana, ranocchia.

GRANOTETA. s. f. dim. de GRANOTA. *Ranilla.* Ranula. *Petite grenouille.* Ranetta.

GRANSA. s. f. Planta perenne, que tè l' arrel llarga, dividida en mòltas ramas, del tamany de un canó de plòma, peluda, bermella de dins y sèns olòr. Ixen de èlla mòlts bròts llargs, estesos, cuadrads, pleus de nusos y aspres al tacto, y en cada nus trauen cinc ó sis fullas que lo voltan en fòrma de estrèlla, aspras, y que se agafan fortamènt á la roba. Las flors sòn verdòsas y de figura de campana. Lo fruit se tòrna negre cuand madura; y se sembla al del ginèbre. *Rubia, granza.* Rubia. *Garance.* Robbia.

GRAPA. s. f. La garra del animal. *Garra, zarpa.* Unguis aduncus. *Griffe, serre.* Artiglio, rampa.

GRAPA. La ma del home. *Garra.* Adunca manus. *Main de l'homme.* Mano.

GRAPA. GAFA, en la primèra accepció.

GRAPAS. pl. Llagas ó úlceras que se fan á las caballerías en las sofrajas, y las impedex lo movimènt. *Grapas.* Ulcus articulare in bestiis. *Grappes.* Reste.

Á CUATRE GRAPAS. mod. adv. ab que se significa lo modo de posarse ó caminar alguna persòna ab los peus y mans en terra com los cuadrúpedos. *Á gatas, á gachas.* Pedibus manibusque incedendo. *À quatre pattes.* A quattro piedi.

CÁURER EN LAS GRAPAS. fr. met. Cáurer en poder de algú de qui se tèm ó recela un dany grave. *Caer en las garras.* In alicujus manus incidere. *Tomber dans les griffes.* Esser preso nell' artiglio.

POSAR LA GRAPA SÒBRE. fr. fam. Agafar á algú. *Echar á alguno la garra, ó la zarpa.* Comprehendere. *Mettre la main sur le collet.* Pigliar per il collo.

TRÁURER Á ALGÚ DE LAS GRAPAS DE ALTRE. fr. fam. Llibertarlo de sòn poder. *Sacar á alguno de las garras de otro.* A potestate alienâ liberare. *Arracher des griffes de quelqu'un.* Strappare uno dalle mani di qualcuno.

GRAPAD. s. m. La porció de cualsevol

cosa que se pod portar en la ma ó portar ab élla, clos lo puny. *Puñado, puño.* Pugillus. *Poignée.* Pugno, pugnello.

GRAPAD. MULTITUT.

Á GRAPADS. mod. adv. Abundantmènt. *Á puñados.* Abundè, plenis manibus. *Á poignée, en abondance.* A bizzeffe.

ANAR Á GRAPADS. fr. fam. AGAFARSE, arribar á las mans, etc.

FÈR Á GRAPADS. fr. fam. FÈR BÒRRA DE BOU.

GRAPADA. s. f. GRAPAD, en la primèra accepció.

GRAPADA. ARPADA.

PEGAR GRAPADA. fr. Agafar ab las mans ó unglas. *Echar la zarpa.* Arripere, manù capere, unguibus apprehendere. *Mettre la main sur.* Mettere la mano addosso.

GRAPALT. s. m. ant. CALÁPAT.

GRAPAUT. s. m. ant. CALÁPAT.

GRAPEJAR. v. a. Palpar ó tocar repetidamènt alguna cosa. *Manosear.* Manibus attrectare. *Manier, toucher, tâter avec la main.* Tastare, palpare.

GRAPEJAR. ESGARRAPAR, en la sexta accepció.

GRAPETJ. s. m. L'acció y efècte de grapejar. *Manoseo.* Attrectatio. *Maniement.* Toccamento, maneggiamento.

GRAPIALTESA. s. f. vulg. Dinèrs. *Ungüento de Méjico, unto de Méjico, unto de rana.* Pecunia. *Argent.* Danajo.

GRAPIALTESA BLANCA. Ungüènt que feyan los apotecaris compost de arrel de brionia, oli y cera. Ja no está en us. *Ungüento de Agripa ó de brionia.* Unguentum agrippæ. *Onguent de la coulevrée.* Unguento di brionia.

GRAPIALTESA NEGRA. Ungüènt fèt de cera groga y oli de malví, resina de pi y trementina. *Ungüento de altea.* Unguentum alteæ. *Onguent de la guimauve.* Unguento d'altea.

GRAPINYAD. s. m. Especie de beguda mitj glassada y que fòrma grumulls. *Garapiña.* Liquor congelatus partim. *Particule d'une liqueur congelée.* Bevanda gelata.

GRAPINYAR. v. a. Posar un líquid en estad de grapinyad. *Garapiñar.* Partim congelare. *Glacer, congeler.* Agghiacciare.

GRAPINYÈRA. s. f. Eina que servex pera grapinyar las begudas. *Garapiñera.* Vas ad congelandum. *Vase où l'on fait glacer les liqueurs.* Vaso dove si fanno agghiacciare i liquidi.

GRAPONEJAR. v. a. vulg. GRAPEJAR.

GRAS, SA. adj. Lo que tè grèx. *Graso, gordo, pingüe.* Crassus, pinguis. *Gras.* Grasso.

GRAS. Se aplica també á las persònas que tènen mòltas carns. *Gordo.* Pinguis, crassus. *Gras, gros.* Grasso.

GRAS COM UN PORC. Se diu de la persòna que está excessivamènt grassa. *Atocinado.* Obesus homo. *Chargé de graisse.* Grassissimo.

TORNARSE GRAS. fr. ENGREXARSE, en la primèra accepció.

GRASALETA. s. f. ant. Ampolleta pera posar cosas de olòr, y la capseta en que se guarda. *Bujeta, bujetilla.* Olfactoriolum. *Cassolette.* Profumino, profumiere.

GRASSAMÈNT. adv. mod. ant. ABUNDANTMÈNT.

GRASSAS, SA. adj. aum. de GRAS. *Gordazo, gordon.* Crassissimus. *Bien gras.* Grassotto.

GRASSAS. Lo qui está excessivamènt gras però tè las carns mòlt flonjas. *Gordiflon.* Homo obesus. *Qui a beaucoup d'embonpoint.* Grassoccio, grassottone.

GRASSESA. s. f. ant. GRÈX, en la primèra accepció.

GRAT, TA. adj. Gustòs, agradable. *Grato.* Gratus. *Agréable, charmant.* Piacevole, grato.

GRAT. s. m. ant. AGRAHIMÈNT.

DE BON GRAT. mod. adv. DE GRAT.

DE GRAT. mod. adv. Voluntariamènt, de bona gana. *De grado, de su grado.* Sponte, libenter. *De bon gré, volontairement.* Volontieri, di buon grado.

MAL Á SÒN GRAT. mod. adv. Ab repugnancia, ab disgust, de mala gana. *Mal de su grado, mal su grado.* Œgrè, invitè. *Malgré lui.* Suo malgrado.

MAL DE SÒN GRAT. mod. adv. MAL Á SÒN GRAT.

NI GRAT NI GRACIAS. expr. ab que se explica que algunas cosas se fan sèns atenció, y que no merexen gracias. *Ni grado ni gracias.* Quid boni vel benè. *On n'y doit aucune reconnaissance.* Non merita le grazie.

NI GRAT NI GRACIAS FÈSTAS EN DIUMÈNGE. NI GRAT NI GRACIAS.

PÈNDRER DE GRAT. fr. POSAR CARINYO.

SENTIR GRAT. fr. AGRAHIR.

GRATAR. v. a. Fregar ab forsa ... ab alguna cosa punxaguda ó ... Regularmènt se diu cuand axò ... las unglas. També se usa com ...

Rascar. Scalpere. *Gratter*. Grattare.

GRATAR. Cavar esgarrapand la superficie de la terra, com fan las gallinas y altres animals ab las arpas. *Escarbar*. Scalpere. *Gratter, remuer*. Razzolare, raspare.

GRATAR. Portársen insensiblemènt lo riu, torrènt etc. la terra de las boras. *Derrubiar*. Sensim deterere. *Faire ébouler, aplatir les bords*. Smottare, franare.

GRATARSE. v. r. Fregarse ab un arbre, una pared etc. arrimándsehi, com ho fan los animals. *Estregarse*. Se refricare. *Se gratter*. Grattarsi.

LO MASSA GRATAR COU. ref. que ensenya que las cosas no se deuen portar fins al extrèm. *Tanto pica la pega en la raiz del torvisco, hasta que quebrante el pico*. Qui nimis emungit sanguinem elicit. *Trop parler nuit, trop gratter cuit*. Chi molto gratta cava sangue.

GRATELLA. s. f. ant. RÒNYA.

GRATIFICACIÓ. s. f. Premi, recompensa de algun servey ó mérit extraordinari. *Gratificacion*. Gratificatio, retributio. *Gratification*. Gratificazione.

GRATIFICADÒR. s. m. Lo qui gratifica. *Gratificador*. Gratificans, retribuens. *Celui qui gratifie*. Chi gratifica.

GRATIFICAR. v. a. Premiar, recompensar alguna acció, traball ó mérit. *Gratificar*. Remunerare, retribuere. *Gratifier*. Gratificare, gratuire.

GRATIL. s. m. *Ndut*. La extremitat de la vela per ahònt se unex y lliga al pal ó verga corresponènt. També se anomena axí lo tros de verga ahònt se lliga y assegura la vela. *Gratil*. Ora quò velum antennæ ligno nectitur. *Le milieu de la voile qui s' attache à la vergue*. La parte della vela che tocca alla verga.

GRÀTIS. adv mod. puramènt llatí. De franc. *Gràtis*. Gratis. *Gratis, gratuitement*. Gratis.

GRATITUT. s. f. Agrahimènt, estimació y regonexemènt de un favòr. *Gratitud*. Gratitudo, gratus animus. *Gratitude, reconnaissance*. Gratitudine.

GRATSIÈNT. mod. adv. Expressamènt, de propósit, ab tot conexemènt. *Á sabiendas*. Scienter. *Sciemment*. Scientemente.

GRATÚIT, TA. adj. Lo que es de franc. *Gratúito*. Gratuitus. *Gratuit*. Gratuito.

GRATÚITAMÈNT. adv. mod. De franc, de gracia. *Gratúitamente*. Gratuito, gratis. *Gratuitement*. Gratuitamente.

GRATULACIÓ. s. f. L' acció y efècte de alegrarse ó compláurerse. *Gratulacion*. Gratulatio. *Congratulation*. Congratulazione.

GRATULATORI, RIA. adj. que se aplica comunamènt al discurs, carta etc. en que se dòna la enhorabona á algú per un succès próspero. *Gratulatorio*. Gratulatorius. *De congratulation*. Gratulatorio.

GRAU. s. m. ant. ESGLAHÓ.

GRAU. La graduació que cada hu tè en sa respectiva carrèra. *Grado*. Ordo, locus, gradus. *Grade*. Grado.

GRAU. En los parentius lo número de generaciòns que hi ha fins á cada hu dels parènts, contand dèsdel avi comú. *Grado*. Cognationis gradus. *Degré*. Grado.

GRAU. En las universitats lo títol y honòr que se dòna al que se gradua en alguna facultat ó ciencia; com grau de batxillèr, de doctòr etc. *Grado*. Gradus academicus. *Grade*. Grado.

GRAU. met. La mida de la calitat y estad de una cosa. *Grado*. Gradus. *Degré*. Grado.

GRAU. *Gram*. Calitat en la significació de las veus; com GRAU positiu, GRAU comparatiu etc. *Grado*. Gradus. *Degré*. Grado.

GRAU. for. Cada una de las diferènts instancias que seguex un plèd; y axí se diu: en GRAU de apel-lació etc. *Grado*. Status, gradus, jus, judicium. *Degré*. Grado, stato.

GRAU. Cualsevol de las trescèntas sexanta parts iguals en que se considèra dividida la circumferencia de cada círcul. *Grado*. Circuli pars tercentessima et sexagessima. *Degré*. Grado.

GRAVÀ. s. f. Lo pedruscall que barrejad ab terra, arena ó altra materia servex pera construir y adòbar lo pavimènt de las carretèras, passetjs, etc. *Casquijo*. Glarea, rudus. *Gravier*. Ghiaja.

GRAVÁMEN. s. m. Cárreg, obligació de pagar ó executar alguna cosa. *Gravámen*. Gravamen, onus. *Charge, obligation*. Gravame, obbligo.

GRAVAR. v. a. Causar gravámen, molestia etc. *Gravar*. Gravare. *Opprimer, assujettir*. Gravare, aggravare.

GRAVATORI, RIA. adj. Lo que grava. *Gravativo*. Onerosus. *Oppressif, onéreux*. Gravatorio.

GRAVE. adj. Lo que es pesad. *Grave*.

Gravis. *Grave, pesant.* Grave, pesante.

GRAVE. Gran, de mòlta entitat; com negoci GRAVE, malaltía GRAVE. *Grave.* Gravis, ingens. *Grief, énorme.* Grave, grande, enorme.

GRAVE. Circunspècte, serio, y que causa respècte y veneració. *Grave.* Gravis, circumspectus. *Grave, sérieux.* Grave, severo.

GRAVE. Molèst, enfadòs. *Grave.* Gravis, molestus. *Grief, fâcheux.* Grave, annojoso.

GRAVE. Árduo, difícil. *Grave.* Gravis, arduus. *Pénible, difficile.* Difficile, aspro.

GRAVE. *Mús.* Se diu del sonido bax y fòndo. *Grave.* Tonus gravis. *Grave.* Grave.

POSARSE GRAVE. fr. Posarse á afectar gravedat lo qui ántes no la tenia. *Ponerse grave.* Severum supercilium ostendere. *Prendre, affecter un air grave.* Mostrar gravità.

GRAVEDAT. s. f. Calitat per la que lo cos grave se mou cap avall. *Gravedad.* Gravitas. *Gravité, pesanteur.* Gravità.

GRAVEDAT. Modestia, circunspecció. *Gravedad.* Gravitas, modestia. *Gravité, modestie.* Modestia.

GRAVEDAT. met. Enormitat, excès. *Gravedad.* Gravitas, enormitas. *Gravité, énormité.* Gravità, enormità, grandezza.

GRAVEDAT. met. Grandesa, importancia; com GRAVEDAT del negoci, de la malaltía. *Gravedad.* Gravitas, magnitudo. *Gravité, importance.* Gravità, importanza.

GRAVEDAT. Orgull, superbia. *Engreimiento, hinchazon.* Elatio. *Morgue, orgueil, guinderie.* Orgoglio, alterigia.

GRAVEMÈNT. adv. mod. Ab gravedat. *Gravemente.* Graviter. *Grièvement.* Gravemente.

GRAVÍSSIM, MA. adj. sup. de GRAVE. *Gravisimo.* Gravissimus. *Très-grave.* Gravissimo.

GRAVITACIÓ. s. f. L' acció y efècte de gravitar. *Gravitacion.* Vis quâ corpus ad aliud fertur. *Gravitation.* Gravitazione.

GRAVITAR. v. n. Tenir algun cos propensió á cáurer ó carregar sòbre altre per rahó de sòn pes. *Gravitar, gravear.* Incumbere, incubare. *Graviter.* Gravitare.

GRAVÒS, A. adj. Molèst, pesad, y á vegadas intolerable. *Gravoso.* Gravis, molestus. *Onéreux, pesant.* Gravoso, pesante.

GRECÍSME. s. m. Idiotisme de la llèngua grèga, construcció ó modo de parlar propi de la matèxa. *Helenismo, grecismo.* Hellenismus. *Hellénisme.* Grecismo.

GRECOLLATÍ, NA. adj. que se aplica á lo que está escrit en grèg y en llatí. *Grecolatino.* Græco-latinus. *Greco-latin.* Greco-latino.

GREDA. s. f. Especie de argila, comunmènt blanca, que servex pera rentar roba, tráurer tacas y altras cosas. *Greda.* Creta. *Glaise, argile, craie.* Argiglia, argilla.

GREDA. met. fam. Dinèrs. *Lana, monis.* Pecunia. *Argent.* Danajo.

GREDÒS, A. adj. Lo que pertany á la greda ó tè sas calitats. *Gredoso.* Cretaceus. *Argileux, craisseux, qui appartient à la craie.* Argilloso.

GRÈG, GA. adj. Lo pertanyènt á Grecia y lo nascud en èlla. *Griego, greco.* Græcus. *Grec.* Greco.

GRÈG. s. m. Lo idioma grèg. *Griego.* Lingua græca. *Grec.* Greco.

Á LA GRÈGA. mod. adv. Fora de òrde, sense cap disposició ni método. *Sin trastes, fuera de trastes.* Confusè, inordinatè. *Sans ordre ni méthode.* Senza ordine nè regola.

PARLAR EN GRÈG. fr. PARLAR GRÈG.

PARLAR GRÈG. fr. Parlar de materia que no pod entèndrer lo qui escòlta. *Hablar en griego.* Ea loqui quæ audientis mentem et rationem excedunt. *Parler grec.* Parlar greco, parlar arabo.

GREGAL. s. m. Lo vènt que vè de entre llèvant y tramontana, segòns la divisió que de la rosa náutica se usa en lo Mediterráneo. *Gregal.* Aquilo. *Vent-grec, nord-est.* Greco.

GREGARI. adj. que se aplica al soldat ras. *Gregario.* Gregarius. *De la troupe.* Soldato.

GREGE. s. m. ant. AGRAVI, en la segona accepció.

GREGUE. s. f. ant. GREVA.

GREGUESC, CA. adj. ant. GRÈG.

GRÉJOL. s. m. Lliri blau. *Lirio cárdeno.* Lilium cæruleum. *Lis violet.* Giglio paonazzo.

GRELL. s. m. ant. GRILL.

GRELL DE OU. ant. RÒVELL DE OU.

GRÈLL DEL OU. Especie de taqueta de sang mès pètita que una llentía, que [illegible] en los ous que pon la gallina que [illegible]

tad cuberta per lo gall, y sèns èlla l'ou es infecundo. *Galardura, engallardura, meaja de huevo.* Ovi sperma. *Germe de l'œuf.* Germe dell' uovo.

GRELLAR. v. n. ant. GRILLAR.

GREMI. s. m. La reunió de mercadèrs, traballadòrs y altras persònas que tènen un matèx ofici, y estan subjèctes en èll á certa ordenansa. *Gremio.* Collegium. *Corps.* Collegio.

GREMI. La falda ahònt las mares tènen als fills. Se usa solamènt en sentit metafóric, com cuand se diu que estan en lo GREMI de la Iglèsia católica los fiels cristians, que units ab sòs llegítims pastòrs tènen una matèxa fe y obeexen á un matèx cap visible, que es lo papa. *Gremio.* Gremium. *Giron, sein.* Grembo.

GREMIAL. s. m. Lo individuo de algun gremi. *Gremial.* Collegiatus. *Individu d'un corps.* Membro d' un collegio.

GRENOYA. s. f. ant. GRANOTA.

GRENOYT. s. m. ant. REINETA.

GRESAL. s. m. ant. PLAT.

GRESCA. s. f. Tabola, bròma. *Gresca.* Lætus strepitus. *Vacarme, tintamarre, sabbat.* Chiasso, rombazzo, fracasso, bordello.

ESTAR DE GRESCA. fr. Estar alègre, de bon humòr. *Estar de gorja; estar de chunga.* Lætitiâ gestire. *Être en goguette.* Essere in zurlo, sguazzare.

GRESOL. s. m. Eina de figura regularmènt cónica, que se fa de certa classe de terra que resistex mòlt al fog, y servex pera fóndrer los mètalls, lo vidre y altras cosas. També se sol fèr de platina y de algun altre mètall. *Crisol.* Catinus metallis fundendis. *Creuset.* Crogiuolo.

GRESOL. Lo de terrissa, mètall ó altra materia, en que se encèn llum. *Candileja.* Catillus. *Lampe.* Lampada.

GRESOL DEL LLUM. En lo llum de oli lo gresol de la part de sòbre, ahònt hi ha oli y lo ble. *Candileja.* Catillus oleai lychni. *Godet qui entre dans une lampe à bec.* La parte superiore della lampada.

GRESOL DE SÒTA DEL LLUM. En los llums de ... lo que va á la part de sòta, y servex pera tomar las gòtas de oli que ... del de sòbre. *Cazoleta del candil.* Lychni olearii inferior catillus. *La partie inférieure d'une lampe.* La parte inferiore della lampada.

GREU. adj. ant. GRAVE.

GREU. ant. FORT, VEHEMÈNT.

GREU. ant. GRAVÒS.

SABER GRÈU. fr. Tenir sentimènt ó pena de alguna cosa. *Saber mal, sentir.* Dolere. *Déplaire.* Rincrescere.

SABER GRÈU. fr. Serli repugnant á algú alguna cosa, fèrla ab disgust. *Hacerse mal de su grado.* Egrè ferre. *Arriver à contre-cœur.* Rincrescere, spiacere.

SABER GRÈU. Dóldrer, causar pena que se fassa malbé alguna cosa. *Dar lástima.* Dolere. *Faire pitié.* Dolere.

GREUGE. s. m. ant. AGRAVI, en la segòna accepció.

GREUGE. ant. Quèxa del agravi fèt á las llèys ó privilegis, que se proposaba ordinariamènt en las còrts de la coròna de Aragó. *Greuge.* Actio in legum Aragoniæ infractores. *Plainte.* Querela, doglianza, lamentanza.

GREUJAR. v. a. ant. GRAVAR, AGRAVAR, OPRIMIR.

GREUMENT. adv. mod. ant. GRAVEMÈNT.

GREVA. s. f. ant. Pèssa de l' armadura antiga que cubria la cama dèsdel genòll fins al tormèll. *Greba.* Ocrea. *Grève.* Gambiera, stivale.

GREVANSA. s. f. ant. DANY, DETRIMÈNT.

GREVEMENT. adv. mod. ant. GRAVEMÈNT.

GREVIA. s. f. ant. GRAVEDAT.

GRÉVOL. s. m. Planta que tè las camas dividides dèsde la base en varios rams, esbarriads, cilíndrics y dividids per nusos, y guarnids de punxetas. Las fullas sòn de figura de ferro de llansa, crassas y mòlsudas; las flors, que sòn grogas, naxen separadas las masculinas de las femeninas en distinct bròt; y lo fruit es una tabèlla de dòs líneas de diámetro, mitj transparènt, de colòr blanc rosad, y plena de un suc viscòs de que participa també tòta la planta. *Muérdago, liga.* Viscus, viscum. *Gui de chêne.* Vischio.

GRÈX. s. m. Lo llard ó part mès grassa de la carn de cualsevol animal. *Grasa, gordura, gordo, graso, grosura, enjundia, sain, untaza, unto.* Pinguedo adeps. *Graisse.* Sugna, adipe, grasso.

GRÈX. Lo de gallina y altres aucèlls. *Enjundia, untaza.* Axungia. *Graisse de volaille.* Sugna.

GRÈX. Lo excès de carns ó corpulencia en las persònas y animals. *Gordura.* Cras-

situdo, pinguedo. *Embonpoint excessif.* Grassezza.

GRÈX. La bruticia ó porquería que se posa en la roba per fregar ab la carn ó per altras causas. *Grasa, mugre, pringue.* Sordes. *Crasse.* Succidume, lordura.

GRÈX DE BALENA. ESPERMACETI.

EMBRUTAR DE GRÈX. fr. Tirar grèx sòbre alguna cosa tacandla. *Pringar.* Pinguedine fœdare. *Empâter.* Sporcare, ingrassare.

POSAR GRÈX. fr. ENGREIXARSE.

GREXIMONIA. s. f. fam. Dinèr. *Unto de Méjico, unto de rana.* Pecunia. *Argent.* Danaro.

GREXONÈRA. s. f. Eina de cuina que servex pera tomar lo grèx de las cosas que se rustexen. *Grasera.* Lanx coquinaria assorum adipi recipiendo. *Lèchefrite.* Ghiotta, leccarda.

GREXÒS, A. adj. Lo que está ple de grèx. *Gordo, pingüe, graso.* Pinguis. *Graisse.* Grasso.

GREXÒS. Ple de porquería. *Grasiento, crasiento, mugriento, pringoso.* Pinguedine unctus. *Encrassé, plein de graisse.* Succido, lordo.

GRIALA. s. f. territ. GABADAL.

GRIALA. s. f. GIBRELLETA, pera rèntar las mans.

GRIANSAS. s. pl. ant. ESPORGUERÍAS.

GRIDA. s. f. ant. CRIDA.

GRIETA. s. f. Llaga que se fa á las caballerías en las potas ab dolòr y un poc de materia. *Respigon.* Ulceris genus in jumentis. *Ulcère qui vient aux pieds des montures.* Piaga che si fa nei piedi delle cavalcature.

GRIFAD, DA. adj. que se aplica á cert carácter de lletra. *Grifado.* Characteris litterarii genus. *Lettre bâtarde.* Lettera bastarda.

GRIFO. s. m. Animal fabulòs, de mitj cos en amunt áliga y de mitj en avall lleó. *Grifo.* Gryps, gryphus. *Griffon.* Griffo.

GRÍFOL. s. m. Lo lluc ó bròt que trauen de nou los arbres ó plantas. *Pimpollo, verdugo, vástago, renuevo.* Stolo. *Jet, pousse, rejeton.* Germoglio.

GRÍFOL DE AIGUA. Lo ratj que fa l' aigua de bax á dalt, elevandse sòbre la superficie. *Borbollon, borboton.* Salientis aquæ impetus. *Bouillonnement, bouillon.* Bullicame.

FÈR Ó TRÁURER GRÍFOLS. fr. Brotar las plantas, tráurer llucs nous. *Ahijar; echar pimpollos, renuevos.* Pullulare. *Jeter, pousser.* Germogliare.

GRIFOLAR. v. n. FÈR Ó TRÁURER GRÍFOLS.

GRIFOLL. s. m. ant. GRIFO.

GRIHER. s. m. ant. Lo ventrell dels aucèlls. *Molleja.* Avium ventriculus. *Gésier.* Ventriglio.

GRILL. s. m. Insecte de una pòlsada de llarg y cuatre alas, las dòs primèras mès curtas que las altras dòs, lo cap inclinad cap á terra, dòs antenas llargas, lo cos pardo, rojenc y llustròs, y dòs unglas en cada pota. Se cria en lo camp y en las casas, y fregand una ab altra las dòs alas mès llargas fa una especie de sòròll ó cant particular, especialmènt de nit. *Grillo.* Gryllus. *Grillon.* Grillo.

GRILL. Lo lluc que ix de las llavòrs cuand comensan á náxer en la terra ahònt se sembran, ó bè cuand estan en algun puèsto en que sènten la humitat. *Grillo.* Caulis. *Petit tige.* Stipite, ceppo.

GRILL. Parland de taronjas, llimònas, etc., cada una de las porciòns en que està dividida interiormènt aquesta fruita, las cuals estan separadas per medi de una pèlleta mòlt prima. *Gajo, cacho, casco.* Frustum. *Morceau.* Pezzo.

GRILL. En las nous cada una de las cuatre parts en que interiormènt está distribuida. *Pierna.* Pars oblonga nucis. *Cuisse.* Frullo.

GRILLS. pl. ant. GRILLÒNS.

FÈR GRILLS. fr. GRILLARSE.

NO PUJA UN GRILL DE NOU. expr. fam. de que se usa pera significar lo poc valor de alguna cosa. *No vale ó no monta un comino.* Ne flocci quidem habendum. *Cela ne vaut pas un zeste.* Non vale un acca.

FÈR LA GRILLA. fr. fam. FÈR CÓMIT.

GRILLAR. v. n. Tráurer llucs las plantas ó llavòrs desprès de sembradas. *Pullular.* Germinare. *Pulluler.* Germogliare.

GRILLARSE. v. r. Tráurer grills las plantas per èllas matèxas sèns esser sembradas. *Nacerse.* Pullulare, pullulascere. *Pousser de soi-même.* Germogliare.

GRILLET. s. m. GRILLÓ.

GRILLÓ. s. m. Arc de ferro ab un travesèr al detras que se posa al coll de la cama. *Grillete.* Ferreus compes. *Anneau mis aux pieds.* Ceppo di ferro.

GRILLÒNS. pl. Instrumènt pera asseg-

los reos, que consistex en dòs mitjes cércols de ferro, ab una barreta que hi passa per los extrèms, la cual en un dels caps fòrma una especie de botó, y en lo altre un foradet, ahònt se fica y rèbla una falqueta del matèx mètall. *Grillos*. Compedes ferrei. *Fers*. Ferri.

POSAR GRILLÒNS. fr. Subjèctar á algú ab grillòns, com se fa ab los reos, botjs, etc. *Echar grillos*. Compedes injicere. *Mettre des fers*. Porre i ferri.

GRIMA. s. f. FEREDAT.

GRIPAU. s. m. CALÁPAT.

GRIS, A. adj. que se aplica al colòr que resulta de la mescla de blanc ab negre ó blau. *Gris*. Leucophæus color. *Gris*. Bigio.

GRISENC, CA. adj. GRIS.

GRISETA. s. f. Certa roba de seda ab flors ó altre traballad mènud. *Griseta*. Tela serica quædam floribus intexta. *Grisette*. Drappo di color bigio.

GRISO. s. m. Aquell fred sec que fa en lo ivern, acompanyad de un airet fi y penetrant. *Remusguillo, remusgo*. Frigidus aer. *Bise très-fraîche*. Rovajo.

GRITA. s. f. Óbra á modo de llanterna, ab una finestreta á cada costat, que servex pera col·locarhi las centinèllas. *Garita*. Specula. *Guérite*. Casino, casotto della sentinella.

GRIVA. s. f. Aucèll de passa que acud per la tardòr als paíssos calènts y temperads de Espanya. Es de unas nou pòlsadas de llarg, y tè la esquena parda, lo vèntre blanquinòs, lo pit pardo clar ab clapas groguencas, lo bèc negre y las potas cendròsas. Se alimènta de fruits y busca ab preferencia los rahims y las olivas. *Zorzal*. Turdus pilaris vel iliacus. *Grive*. Tordo.

GRODETUR. s. m. Roba de seda semblant al tafetá, pero mès gruxuda. *Grodetur*. Textille quoddam sericum. *Gros-de-tours*. Sorta di drappo.

GROFALLUD, DA. adj. Lo que es bast y mal fèt. *Zoquetudo*. Rudis. *Brut*. Ruvido.

GROG, GA. adj. Lo que en lo colòr es semblant al or ó á la flor de ginèsta. *Amarillo, gualdo*. Pallidus. *Jaune*. Giallo.

GROG. Descolorid, macilènt ó decaigud de sòn colòr natural. *Pálido, pocho*. Pallidus. *Pâle*. Pallido.

GROG ENCÈS. Lo colòr grog que es mòlt pujad. *Jalde, jaldo, jaldado*. Croceus, crocinus. *Jauni*. Ingiallito.

TORNARSE GROG. fr. Descolorirse, pérdrer lo colòr natural. *Enmarillecerse*. Pallescere. *Jaunir, pâlir*. Impallidire.

GROGÒR. s. f. Lo colòr grog. Se usa comunamènt parland del cos humá. *Amarillez*. Pallor. *Pâleur*. Pallidezza, pallore.

GROGUEJAR. v. n. Manifestar alguna cosa la grogòr que tè, ó tirar á grog. *Amarillear*. Pallere. *Paraître jaune, jaunir*. Ingiallire.

GROGUENC, CA. adj. Lo que tira al colòr grog. *Amarillento*. Subpallidus. *Jaunâtre*. Palliduccio.

GROGUENC. Lo que tè lo colòr grog mòlt bax. *Amarillazo*. Subpallidus. *Jaune pâle*. Giallo chiaro.

GROGUESA. s. f. ant. GROGÒR.

GROGUET, TA. adj. dim. de GROG. *Amarillito*. Subpallidus. *Jaunâtre*. Gialliccio.

GROGURA. s. f. ant. GROGÒR.

GROGURA, ant. FEL SOBREXID.

GROLLÈR, RA. adj. Tòsc, mal formad. *Chanflon, zoquetudo*. Rudis, impolitus. *Malotrou*. Zoticone, goffo, sconcio.

GROLLÈR. Bast, ordinari, de baxa calitat; axí se diu: panyo GROLLÈR. *Burdo, basto*. Crassus, impolitus. *Grossier*. Ruvido, grossolano, rozzo.

GRÓNDOLA. s. f. Especie de barco pètít ab rems y toldo á modo de una xalupa. *Góndola*. Scapha, cymba. *Gondole*. Gondola.

GRONXAR. v. a. Móurer alguna cosa ab repetició de una part á altra. *Mecer*. Motare, agitare. *Branler*. Tentennare, dondolare.

GRONXARSE. v. r. Móurer lo cos de un costat á altre cuand se camina, ó per afectació ó per costum. *Columpiarse*. Affectato fastu incedere. *Se dandiner*. Dondolarsi.

GRONXARSE. Móurerse penjad de una part á altra com lo columpi. *Columpiarse, ondearse, ginglar*. Oscillare. *Se balancer*. Dondolarsi, dimenarsi.

GRÒP. s. m. Lo nu dels abres. *Nudo*. Nodus, geniculus, geniculum. *Nœud*. Nodo.

GRÒP. La part de la rama que quèda unida al trònc cuand aquella se talla. *Codillo*. Rami stipes, imus. *Tronçon d'une branche coupée*. Troncone.

GRÒP. met. Aprèto ó dificultat gran en que algú se troba. *Reventon*. Arduitas. *Dif-*

ficulté, danger. Inciampo, intoppo, difficoltà.

GRÒP DE AIGUA. GROPADA DE AIGUA.

GROP DE PLUJA. ant. XÁFAC.

GROP DE VÈNT. ant. RATXADA DE VÈNT.

GROPA. s. f. La part posteriòr del caball. *Grupa.* Equi tergum, clunes. *Croupe.* Groppa.

GROPADA DE AIGUA. Cop de aigua impetuòs y violènt. *Nubada, nubarrada, grupada de agua.* Nimbus. *Ondée.* Acquazzone, rosvescio d'acqua.

GROPADA DE GÈNT. Tropèll de gènt que cab ab dificultat en algun paratge. *Bocanada de gente.* Hominum caterva. *Foule de monde.* Calca.

GROPÈRA. s. f. La corretja ab que se afiansa la part posteriòr de la sèlla á la cua del caball ó altra bestia. *Grupera, gurupera.* Postilena. *Croupière.* Groppiera, posolatura.

GROS, SA. adj. Gruxud. *Grueso, graso.* Crassus. *Gros.* Grosso.

GROS. Corpulènt. *Grueso, gordo.* Obesus. *Corpulent.* Ottuso.

GROS. Gran. *Grueso.* Magnus. *Grand.* Grande.

GROS. Se diu tambè del home tònto y grossèr. *Gofo.* Stultus, hebes. *Dandin.* Balordo, balocco, scimunito.

GROS DEL EXÈRCIT. La part principal y mès forta del exércit. *Grueso del ejército.* Validior pars exercitus. *La partie principale et la plus forte de l'armée.* Grosso dell' esercito.

ANAR GROS. fr. VENIR GROS.

DE GROS EN GROS. mod. adv. EN GROS.

EN GROS. mod. adv. Tòt plegad, per majòr, en grans cantitats. *En grueso, por mayor, por junto, de por junto.* Cumulatim. *En gros.* In grosso.

EN GROS. Á ull, sèns examinar bè las cosas. *Á bulto.* Indistinctè, confusè. *À boule-vue.* Alla balorda.

ES UN GROS. expr. ab que se pondèra lo gran cost de alguna cosa. *Es un dineral.* Non nisi ingenti sumptu comparatur. *Grande quantité d'argent.* Grande quantità di danaro.

ESTAR GROSSA. fr. Se diu de la dona cuand está prenyada. *Estar en cinta.* Gravidam esse. *Être enceinte, être grosse.* Esser gravida.

FÈRSE GROS. fr. Posar carns, tornarse corpulènt. *Engrosar.* Pinguescere. *Grossir.* Ingrassare.

FÈRSE GROS. Gloriarse, jactarse de alguna cosa. *Gloriarse, jactarse.* Sese jactare. *Se vanter, être glorieux.* Boriarsi.

TORNARSE GROS. fr. FÈRSE GRAS, en la primèra accepció.

VENIR GROS. fr. Se diu dels rius, torrènts, etc., cuand portan mòlta aigua. *Venir crecido.* Copiosis undis affluere. *Venir haute.* Acque piene.

GROSSA. s. f. Lo número de dòtse dòtsenas de algunas cosas mènudas, com botòns, etc. *Gruesa.* Numerus duodenarius in se ductus. *Grosse.* Grossa.

GROSSARIA. s. f. Lo grux ó densitat de algun cos. *Grosor, grueso.* Crassitudo. *Grosseur.* Grossezza.

GROSSARIA. Lo excès de carns ó corpulencia. *Gordura.* Pinguedo. *Embonpoint excessif.* Grassezza.

GROSSARIA. Grandaria, tamany. *Grandor.* Magnitudo. *Grandeur.* Grandezza.

GROSSÈR, RA. adj. Bast, ordinari. *Grosero.* Rudis. *Grossier.* Rozzo, ruvido.

GROSSÈR. Descortes, faltad de modos. *Grosero.* Incivilis, inurbanus. *Impoli.* Impolito.

GROSSÈR. Tònto, de poc alcans. *Gofo.* Hebes. *Hébété, stupide, lourd.* Balordo.

GROSSERAMÈNT. adv. mod. Ab grossería. *Groseramente.* Rusticè, inciviliter. *Grossièrement, lourdement.* Impolitamente, scortesemente.

GROSSERÍA. s. f. Descortesía, falta de criansa. *Grosería.* Inurbanitas, incivilitas. *Lourderie, grossièreté.* Scortesia, inciviltà.

GROSSESA. s. f. ant. CRASSITUT.

GROSSÍSSIM, MA. adj. sup. de GROS. Lo que es mòlt gruxud. *Grosísimo, grosisimo.* Valdè crassus. *Très-gros.* Grossissimo.

GROSSÍSSIM. Lo que es mòlt gran. *Grandísimo.* Ingentissimus. *Très-grand.* Grandissimo.

GROSSURA. s. f. ant. GROSSARIA.

GROTESC. s. m. *Arq.* y *Pint.* Adorno capritxòs de insectes y altres animals estranys y fullatges; anomenad així per ser á imitació dels que se trobaren en las ruinas del palaci de Tito. *Grutesco, grotesco.* Florum frondiumque et portentorum insectorum insuper deformiumque animalium implexus atque contextus. *Grotesque.* Grotesco.

GRUA. s. f. Aucèll que vola mòlt alt y sosté ab una sola pota cuand està en

ra. Tè lo bec llarg, recte y agud, la nuca y lo coll peluds, lo frònt cubert de una especie de borrissol negre, lo cos de colòr de cendra, y las plòmas mès grossas de las alas negras. *Grulla*. Grus. *Grue*. Gru, grua.

GRUA. Guarnimènt per lo regular de canyas, sòbre las cuals s'extèn y enganxa un tros gran de papèr: se fa de varias figuras peró la mès comú es la cuadrada: á un de sòs extrèms se hi pènja una especie de cua fèta de bocins de papèr ó altra materia; y lligad lo tòt ab un fil mòlt llarg se fa elevar per medi del vènt, y servex de diversió á las criaturas. *Cometa, bilocha*. Cometes volatilis papyro et vergis decussatis confectus. *Cerf-volant*, Cervo volante.

GRUA. s. f. Máquina de que se usa pera axecar tòta classe de pesos. *Grua*. Machina tractoria. *Grue, escoperche*. Grua, argano.

GRUA MALLORQUINA. Aucèll de uns tres á cuatre pams de llarg. Tè la esquena de colòr blau cendròs, las plòmas de las alas blancas y bermellas, las de la cua negras y grogas, las potas y lo bec negrencs, y la part anteriòr del cap cuberta de plòmas mòlt finas de un negre fort. Tè sòbre del cap un plòmall llarg y bonic de colòr grog. Es manso y se manté de insectes y llavòrs. *Martinete, martin del rio*. Ardea pavonina. *Aigrette*. Garza bianca.

GRUM. s. m. CERA BLANCA, en la segòna accepció.

GRUM. GRUMULL.

GRUMULL. s. m. La part del líquid que se coagula; com un GRUMULL de sang, etc. *Grumo*. Grumus. *Grumeau*. Grumo.

GRUMULL. Lo bulto pètit que se fòrma en algunas cosas, cuand se unexen y aprètan unas ab altras las parts que anaban soltas; com succeex en la pasta, en las farinetas, etc. *Gorullo, gurullo, burujo*. Globulus. *Petit peloton, petite boule*. Grumo.

GRUMULLAD, DA. adj. GRUMULLÒS.

GRUMULLARSE. v. r. Formarse grumulls en algun líquid. *Engrumecerse*. In grumo coagulari. *Grumeler*. Aggrumarsi.

GRUMULLÒS, A. adj. Lo que está ple de grumulls. *Grumoso*. In grumos coagulatus. *Grumeleux*. Ronchioso, rostiglioso.

GRUNA. s. f. ant. ENGRUNA.

GRUNYID. s. m. Lo sonido que fa lo porc ab la bòca. *Gruñido*. Grunnitus. *Grognement*. Grugnito.

GRUNYIR. v. n. Formar lo porc lo sonido propi de la sèva veu. *Gruñir*. Grunnire. *Grogner*. Grugnire, grognare.

GRUNYIR. met. Rondinar, manifestar disgust y repugnancia en la execució de alguna cosa, murmurand èntre dènts. *Gruñir, refunfuñar, rezongar, verraquear*. Obmurmurare. *Grogner, murmurer*. Borbottare, gorgogliare.

GRUNYIR. Cruxir, fèr un sonido fort y desapacible. *Rugir*. Rudere, stridere. *Rugir*. Ruggire.

GRUNYIR. Fèr ó causar alguna cosa un sonido agud y desagradable per fregar ab altra ab mòlta forsa; com ho fan une serra, una llima, una carreta, etc. *Rechinar, chirriar*. Stridere. *Crier*. Stridere.

GRUNYIR. Fèr un sòròll desapacible las baldas, forrallats, portas y finèstras cuand estan fluxas y las mou lo vènt; y los ferros de còtxes, carros y máquinas cuand no ajustan bè. *Cencerrear*. Obstrepere. *Crier*. Cigolare.

GRUNYIR. Donar un sonido aspre la corda de algun instrumènt. *Cerdear*. Stridere. *Rendre un son faux et désagréable*. Stridere.

GRUPIA. s. f. *Ndut*. BOYA.

GRUPO. s. m. Lo conjunt de varios cossos apinyads y unids. *Grupo*. Cumulus. *Groupe*. Gruppo.

GRUTA. s. f. Caverna ó concavitat de la terra èntre rocas. *Gruta*. Spelunca, crypta. *Grotte*. Grotta, antro, tana, spelonca.

GRUTA. Cavitat subterránea que servex pera tenirhi fresc lo béurer y altras cosas. *Cueva, caño*. Crypta aquæ frigescendæ. *Cave*. Caneva, cantina.

GRUX. s. m. Corpulencia ó densitat de algun cos. *Grueso, grosor*. Crassitudo. *Grosseur*. Grossezza.

GRUX DE CABELL. La part mínima de alguna cosa. *Negro de uña*. Pili crassities. *La moindre partie*. Una piccolissima parte.

GRUXA. s. f. GRUX.

POSAR GRUXA. fr. ENGREXARSE.

GRUXARIA. s. f. GRUX.

GRUXUD, DA. adj. Dòble, lo que tè mòlt grux. *Doble*. Crassus. *Double*. Grosso.

GRUXUD. Lo que excedex de la mida regular y corpulencia que deu tenir; com fil GRUXUD, roba GRUXUDA. *Gordo.* Crassus. *Gros.* Grosso.

GRUXUD. Corpulènt, gras. *Gordo, grueso.* Crassus, obesus. *Corpulent.* Grasso, corpulento.

TORNARSE GRUXUD. fr. FÈRSE GROS.

GU.

GUAANYAR. v. a. ant. GUANYAR.

GUACAMAYO. s. m. Aucèll de América, especie de papagall del tamany de la gallina, ab lo bèc blanc de sòbre, negre de sòta, los pòlsos blancs, lo cos de un colòr bermellòs, lo pit variad de blau y verd, las plòmas grans exteriòrs de las alas mòlt blavas, y las de la bora del pit grogas, la cua mòlt llarga y bermella, ab las plòmas dels costats blavas. *Guacamayo.* Psittacusmacao. *Aras.* Gran pappagallo.

GUADAGN. s. m. ant. GUANY.

GUADAGNAR. v. a. ant. GUANYAR.

GUADAMACIL. s. m. Cabretilla adòbada ab varias figuras y adòrnos estampads ab la prèmpsa. *Guadamacil.* Aluta celata vel picta. *Cuir doré.* Cuojo pittato.

GUAL. s. m. Lo paratge de poc fòndo, pla y ferm per ahònt se pod passar lo riu de una part á altra sènse barca. *Vado, esguazo.* Vadum. *Gué.* Vado, guado.

PASSAR Á GUAL. fr. VADEJAR.

GUALDRAPA. s. f. La cuberta llarga de seda ó llana que tapa y adòrna las ancas del caball. *Gualdrapa.* Equi stragulum. *Chabraque.* Coperta di cavallo.

GUALDRAPA. ant. REBOSTÈR, en la segòna accepció.

GUANOS, A. adj. ant. que se aplica al paratge del mar, riu, etc., que en mòlts puèstos tè poc fòndo, y per lo matèx es perillòs lo navegarhi. *Vadoso.* Vadosus. *Plein de bas-fonds.* Che ha molti bassi fondi.

GUANT. s. m. Abrig per la mà y de la matèxa fòrma, fèt de pèll, roba ó punt. *Guante.* Chirotheca. *Gant.* Guante.

GUANT DE FERRO. ant. MANOPLA, en la primèra accepció.

FÈR UN GUANT. fr. Arreplegar èntre varias persònas algun dinèr pera algun fi, regularmènt de beneficencia. *Echar un guante.* Stipem ab amicis colligere. *Faire une quête entre amis.* Fare una cerca, una colletta fra gli amici.

LLEVARSE LOS GUANTS. fr. Tráurersels de las mans. *Descalzarse los guantes.* Chirothecas deponere. *Se déganter.* Cavarsi i guanti.

PASSAR UN GUANT. fr. FÈR UN GUANT.

POSAR Á ALGÚ COM UN GUANT. fr. ab que se dòna á entèndrer que se ha reduid á algú de modo que li haja fèt impressió. Se usa també aquesta frase ab altres verbs. *Poner á uno como un guante ó mas blando que un guante.* Facilem reddere. *Rendre souple comme un gant.* Far soave come un guante.

POSARSE LOS GUANTS. fr. Ficársels á las mans. *Calzar ó calzarse los guantes, enguantarse.* Chirothecas induere. *Mettre les gants.* Mettersi i guanti.

SALVO LO GUANT. expr. fam. de que se usa pera excusarse ab algú de no haberse llevàd lo guant al donarli la mà. *Salvo el guante.* Salva cæremoniâ. *L'amitié passe le gant.* L' amore passa il guanto.

GUANTÈR, RA. s. m. y f. Lo qui fà ó ven guants. *Guantero.* Chirothecarum opifex. *Gantier.* Guantajo.

GUANTÈRA. s. f. Planta. DIDALERA.

GUANY. s. m. La utilitat que resulta del comers ó altra acció. *Ganancia, lucro, logro.* Lucrum, quæstus. *Gain, profit.* Guadagno.

DONAR Á GUANY. fr. Dèxar alguna cosa á usura. *Dar á logro.* Fœnerari. *Prêter à usure.* Dare ad usura.

POSAR Á GUANY. fr. DONAR Á GUANY.

GUANYAD, DA. p. p. de GUANYAR. *Ganado.*

TANT GUANYAD TANT DESPES. expr. de que se usa pera manifestar lo poc producto de algun ofici ó empleo. *Comido por servido.* Victui tantum ratio accepti et expensi convenit. *Vivre au jour la journée.* Vivere dì per dì.

GUANYADÒR, RA. s. m. y f. Lo que guanya. *Ganador.* Lucrans, lucrificiens. *Gagnant.* Guadagnatore.

GUANYAR. v. a. Adquirir riquesas ó aumentarlas per medi del comers, industria ó traball. *Ganar.* Lucrari, quæstum facere. *Gagner.* Guadagnare.

GUANYAR. Aventatjar, excedir á altre en alguna cosa. *Ganar, vencer.* Vincere, excellere. *Gagner, vaincre.* Guadagnare, vincere.

GUANYAR. Lograr ó adquirir alguna co-

com la hònra, lo favòr, la gracia, etc. *Ganar*. Comparare. *Gagner, acquérir*. Guadagnare, acquistare.

GUANYAR. Portársen la palma. *Llevar lo mejor*. Primas ferre. *Avoir le dessus*. Aver il primo posto.

GUANYAR. CONQUISTAR.

GUANYAR Á CÓRRER. fr. Córrer mès depréssa que algú. *Ganar en la carrera*. Cursu vincere. *Vaincre à la course*. Vincere al corso.

GUANYARSE LO MÈNJAR. fr. Guanyar ab lo traball lo necessari per la subsistencia. *Ganar de comer*. Proprio labore victum comparare. *Gagner sa vie*. Guadagnarsi il vitto.

GUAPAMÈNT. adv. mod. Bellamènt, ab elegancia. *Guapamente*. Strenuè. *Bellement*. Bellamente.

GUAPO, PA. adj. Galant, bonic, elegant. *Guapo*. Elegans, pulcher. *Beau, bien mis*. Bello, elegante.

FÈR LO GUAPO. fr. Ostentar ánimo y valentía en los pèrills. *Guapear*. Fortitudinem ostentare. *Faire montre de son courage*. Andar fastoso del suo valore.

GUARDA. com. La persòna que está encarregada de guardar y conservar alguna cosa. *Guarda*. Custos. *Garde, gardien*. Guardia, custodia.

GUARDA. Veu ab que se advertex y avisa á altre que se aparte del dany ó perjudici que lo amenassa. *Guarda*. Heus, cave. *Gare*. Guarda, bada.

GUARDA. Se usa també pera manifèstar algú que fugirá de fèr una cosa de que creu li pod resultar dany. *Guarda Pablo*. Cave. *Halte-là*. Alto là.

GUARDA. GUARDIA.

GUARDA DE CÁRCER. ant. ESCARCELLÈR.

GUARDA DE PRESONIA. ant. ESCARCELLÈR.

GUARDA DE VISTA. La persòna que no perd may de vista á aquell á qui guarda. *Guarda de vista*. Custos ocularis. *Celui qui garde un autre à vue*. Guardi di vista.

GUARDAS. s. f. pl. En los panys sòn aquells ferros que privan de girar las claus pera fèr córrer lo pestèll; y en las claus sòn los vuids per ahònt passan aquells ferros. *Guardas*. Seræ repagula. *Gardes*. Ingegni.

ESTAR DE GUARDA. fr. FÈR GUARDA.

FÈR GUARDA. fr. Estar guardand alguna cosa. *Hacer guardia*. Excubias agere. *Faire la garde*. Far la guardia.

MUNTAR GUARDA. fr. PUJAR GUARDIA.

PUJAR GUARDA. fr. PUJAR GUARDIA.

PUJAR DE GUARDA. fr. PUJAR GUARDIA.

GUARDABOSC. s. m. La persòna destinada pera guardar los boscs, especialmènt los rèals. *Guardabosque*. Nemoris custos. *Garde-forestier*. I custodi dei boschi.

GUARDACOS. s. m. ant. ARMILLA.

GUARDACOSTAS. s. m. Lo barco destinad pera defensar las costas y ports é impedir la introducció de géneros de contrabando. *Guardacostas*. Præsidiaria navis. *Garde-côte*. Navigli che diffendono le coste.

GUARDADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui guarda ó tè cuidado de las sèvas cosas. *Guardador*. Custos, servator. *Gardien*. Guardiano, custode.

GUARDAMÁ. s. m. La part que cubre la ma en la guarnició de la espasa ó daga. *Guardamano*. Capuli ensis ornamentum. *Garde d'une épée*. Guardia, elsa.

GUARDAMÁ. En las armas de fog es una pèssa de ferro semicirçular, clavada en la caxa sòbre del disparadòr pera impedir que aquest dòne cap cop. *Guardamonte*. Catapultæ fibulæ munimen. *Ressort d'une platine*. Molla nella cartella dell' acciarino.

GUARDAPOLVOS. s. m. En los còtxes sòn los ferros que van dèsdel balancí gran fins al èx. *Guardapolvos*. Ferreæ virgæ rhedam munientes. *Tirans de volée*. Tirante del bilancino.

GUARDAR. v. a. Cuidar, posar en cobro alguna cosa; com los dinèrs, joyas, vestids, etc. *Guardar*. Recondere. *Garder, conserver, serrer*. Riservare, conservare, racchiudere, custodire.

GUARDAR. Tènir cuidado y vigilancia sòbre alguna cosa. *Guardar*. Curare, defendere. *Garder*. Guardare.

GUARDAR. Observar y cumplir lo que cada hu deu per obligació; com GUARDAR la paraula, lo secrèt. *Guardar*. Servare. *Garder, observer*. Osservare, servare.

GUARDAR. Conservar. *Guardar*. Conservare. *Conserver*. Conservare.

GUARDAR. Preservar alguna cosa del dany que li pod sobrevenir. *Guardar*. Servare, tueri. *Garder, préserver*. Preservare, difendere.

GUARDAR. No gastar, ser escas. *Guardar*. Sordidum, miserum esse. *Ne pas dépenser*. Risparmiare.

GUARDAR. ant. ATÈNDRER, MIRAR.

GUARDARSE. v. r. Precaucionarse de algun pèrill. *Guardarse*. Sibi cavere. *Se garder, se garantir*. Guardarsi, preservarsi.

GUARDARSE. Posar cuidado en dèxar de efecutar alguna cosa que no es convenièn͏t. *Guardarse*. Cavere. *Se garder, s'abstenir*. Guardarsi, astenersi.

GUARDARSE. Parland de fruitas, llegums, etc., mantenirse, no passarse. *Conservarse*. Durare. *Se maintenir*. Mantenersi, conservarsi.

GUARDARSE DE ALGÚ. fr. Desconfiarne. *Reservarse*. Precavere. *Se garder, se défier*. Diffidare, guardarsi.

GUÁRDAT'HO. expr. ab que se desprecia y no se admèt lo que altre oferex. *Arrópese con ello, arrebócese con ello*. Sibi solus habeat. *Vous pouvez le garder*. Glielo do, glielo cedo, grazie.

NO GUARDARSE. fr. Se diu de las fruitas y altras cosas semblants que ab lo tèmps se passan. *Dañarse*. Corrumpi. *Se gâter*. Corrompersi.

GUARDAROBA. s. m. La oficina destinada en palaci y en altras casas y establimènts públics pera guardar la roba. *Guardaropa*. Vestiarium. *Garde-robe*. Guardaroba.

GUARDAROBA. Lo armari ahònt se guarda la roba. *Guardaropa*. Arca vestiaria. *Garde-robe*. Armadio che serve di guardaroba.

GUARDARODAS. s. m. Pèdra que se posa á las cantonadas dels edificis pera resguardarlos dels carruatges. També se posa á las boras dels pasetjs y carretèras pera que los carros, còtxes, etc., no pugan exirne. *Guardacanton, recanton*. Saxum ad januæ latera, vel ad edificii angulos tuendos. *Borne*. Pilastrino.

GUARDATIMÓ. s. m. *Ndut*. Cada hu dels canòns que se posan en las tronèras de la pòpa que estan á una y altra part del timó. *Guardatimones*. Bellica tormenta in puppis lateribus collocata. *Canons de retraite*. Cannoni di poppa.

GUARDAVELA. s. m. *Ndut*. Cap que trinca las velas de gabia ab las espigas dels arbres pera acabar de assegurarlas. *Guardavela*. Funis veli adstrictorius. *Voile de hune*. Fune della vela di gabbia.

GUARDIA. s. f. Lo cos de soldads ó altra gènt armada que assegura ó defensa alguna persòna ó puesto. *Guardia*. Custodia militaris. *Garde*. Guardia.

GUARDIA. s. m. Lo soldad de cualsevol de las companyías de guardias de S. M. *Guardia*. Regiæ custodiæ miles. *Garde du roi*. Guardia del re, guardia reale.

GUARDÍA DE CORPS. Lo cos de soldads nobles destinads pera guardar inmediatament una persòna real. *Guardia de corps, guardia de la persona del rey*. Custodum corporis turma. *Garde-du-corps*. Guardie del corpo.

GUARDIA DE HONÒR. *Milic*. La que se posa á aquellas persònas á qui correspon per sa dignitat y empleo. *Guardia de honor*. Militaris custodia honoris gratiâ. *Garde d'honneur*. Guardia d'onore.

GUARDIA MARINA. Lo cadet que se educa pera ser un oficial espert de la marina militar. *Guardia marina*. Militiæ marítimæ tiro. *Garde marine*. Guardia-marina.

PUJAR GUARDIA Ó DE GUARDIA. fr. *Milic*. Entrar alguns soldads de guardia en algun puèsto pera que iscan y descansen los que hi habia. *Montar la guardia*. Custodiam, excubias suscipere. *Monter la garde*. Montar la guardia.

GUARDIÁ. s. m. Lo qui guarda y cuida de alguna cosa. *Guardian*. Custos. *Gardien*. Guardiano, custode.

GUARDIÁ. En la òrde de san Francesc lo superiòr de sòs convènts. *Guardian*. Fratrum minorum præfectus. *Gardien*. Guardiano.

GUARDIÁ. ant. *Ndut*. En los navíos lo que tè á sòn cárreg cuidar de las velas, armas, etc. *Guardian*. Armorum custos. *Gardien*. Guardiano.

GUARDIÁ DE VINYAS. La persòna que está destinada pera guardarlas. *Viñador*. Vineæ custos. *Messier*. Guardiano de vigne.

GUARDIANÍA. s. f. Lo empleo de guardiá en la òrde de san Francesc y tèmps que dura. *Guardianía*. Fratrum minorum præfectura. *Gardiennat*. Guardianeria.

GUARDIANÍA. Lo territori que tè senyalat cada convènt de frares franciscanos pera recullir caritat en los pobles que estan compresos. *Guardianía*. Fratrum minorum præfecti ditio. *District du couvent fait la quête*. Distretto d'un convento.

GUARDIN. s. m. *Ndut*. Lo cap ab que

tènen en lo aire las portèllas de la artillería. *Guardin.* Funis in navibus fenestrarum foribus suspendendis. *Cordes qui tiennent suspendus les mantelets des sabords.* Fune per chiuder ed aprire i contrasportelli.

GUARDIN. *Ndut.* Lo cap que se posa al extrèm del pinsot pera subjectarlo cuand se goberna. *Guardin.* Funis ad gubernaculi clavum in navibus. *Drosse du gouvernail.* Fune del timone.

GUARDIOLA. s. f. Eina de barro, de figura comunamènt rodòna, tòta tapada, que servex pera guardar lo dinèr que se hi va tirand per una sola òbertura que tè llarga y estreta, de modo que pugan entrarhi las monedas, y no pugan exirne sènse trencarla. *Alcancia, hucha, ladronera, olla ciega.* Theca fictilis. *Tire-lire.* Salvadanajo.

GUARDO. s. m. ant. GALLARDÓ.

GUARDONAR. v. a. ant. GALLARDONAR.

GUARENCIA. s. f. ant. GARANTÍA.

GUARENTIA. s. f. ant. GARANTÍA.

GUARENTIGI, GIA. adj. for. que se aplica al contracte, escriptura ó cláusula de èlla en que se dòna facultad á las justicias pera que la fassan cumplir, y executen al obligad com per sentencia passada en autoritat de cosa judicada. *Guarentigio.* Chirographum de pecuniâ statim solvendâ aut re tradendâ. *Pouvoir qu'on donne à un juge de faire exécuter une sentence.* La parte d' una scrittura nella quale si da facoltà al giudice di far eseguitare quello che in essa si promette.

UARIMENT. s. m. ant. CURACIÓ.

UARIR. v. a. ant. CURAR, en la primèra accepció.

UARIR. v. n. ant. CURAR, en la sexta accepció.

UARISME. s. m. Lo número ó números posads en òrde pera senyalar cantitat determinada. *Guarismo.* Numerorum scriptio. *Chiffre.* Numero.

UARISÓ. s. f. ant. CURACIÓ.

JARISON. s. f. ant. CURACIÓ.

UARITA. s. f. ant. Amparo ó refugi pera escaparse de algun dany ó pèrill. *Guarida.* Refugium, confugium. *Retraite, repaire, asile.* Asilo, ricovero, rifugio.

ARNICIÓ. s. f. Adorno que se posa en os vestids, robas, cortinatges y altras cosas semblants pera que sian mès bonicas y agraciadas. *Guarnicion.* Limbus vel fimbria in vestis ora. *Garniture, ornement.* Guernimento, guernigione.

GUARNICIÓ. La defensa que se posa en las espasas y altras armas de la matèxa classe pera preservar la ma. *Guarnicion.* Ensis capulus. *Garde d'épée.* Guardia, elsa.

GUARNICIÓ. La tròpa que guarnex alguna plassa. *Guarnicion.* Militare præsidium. *Garnison.* Guernigione.

GUARNICIÓ. Lo adorno de fusta ó altra materia, de figura regularmènt cuadrilonga, ahònt se posan y encaxan las estampas, pinturas, etc. *Marco.* Ora, margo. *Cadre.* Quadro, cornice.

GUARNICIÓ. Lo cércol de or, plata ó altre mètall ahònt se clavan y asseguran las pèdras preciòsas. *Guarnicion.* Emblema. *Garniture.* Guernimento, guernigione.

GUARNICIONÈR. s. m. Lo qui fa guarniciòns per mulas y caballs. *Guarnicionero.* Phalerarum opifex. *Bourrelier.* Valigiajo, bastajo, sellajo.

GUARNIMÈNT. s. m. GUARNICIÓ.

GUARNIMÈNT. Adorno ó ataviu ab que se cubre alguna cosa. *Paramento.* Ornatus. *Ornement.* Fregio.

GUARNIMÈNTS. pl. Tòts los arreus necessaris pera carregar ó muntar las caballerías. *Aparejos, rendaje.* Dorsualia. *Harnais.* Arnese, bardatura.

GUARNIMÈNTS. Los arreus que se posan á las mulas y caballs pera tirar lo còtxe. *Guarnicion.* Phaleræ. *Harnais.* Arnese.

GUARNIR. v. a. Adornar los vestids, robas, etc., ab puntas, galòns ó altra cualsevol guarnició. *Guarnecer.* Ornare. *Garnir.* Ornare, guernire, fregiare.

GUARNIR. Engastar diamants y altras pèdras en or, plata ó altre mètall. *Guarnecer.* Gemmas argento vel auro inserere. *Enchâsser.* Incastrare, incassare.

GUARNIR. Destinar cert número de tròpa á alguna plassa ó fortalesa pera sa defensa y consèrvació. *Guarnecer, presidiar.* Præsidium imponere, præsidiis munire. *Garnir.* Guernire.

GUARNIR. Adornar ab guarnimènts alguna cosa, ataviarla. *Emparamentar, paramentar.* Ornare, exornare. *Orner, parer, harnacher.* Parare, guernire.

GUARNIR. met. EMBABIECAR.

GUASARDA. s. f. ant. RECOMPENSA.

GUASPA. s. f. ant. CONTÈRA.

GUAST, TA. p. p. irreg. ant. de GUASTAR. *Maleado.*

GUASTAR. v. a. ant. Malmétrer, espatllar. *Echar á perder, malear.* Depravare. *Dépraver.* Guastare, depravare.

GUATLLA. s. f. Aucèll de passa, mès gros que la calandria: tè lo bèc obscur, las cèllas blancas, las potas sèuse esparó, y lo cap, la esquena y las alas de colòr pardo ab rallas mès fòscas, y la part inferiòr de un colòr gris grogueuc. *Codorniz.* Coturnix. *Caille.* Quaglia.

GUATLLA MARESA. GUATLLA MARINA.

GUATLLA MARINA. Especie de guatlla mès grossa que las altras, y no se conex sinó perqué las guia á tòtas cuand estan de pas. *Rey de codornices, rascon.* Coturnix alias ducens. *Roi de cailles, râle de genet.* Re delle quaglie.

GUAU. s. m. ant. GUAL.

GUAY. s. m. ant. Plor y lamènto per alguna desgracia ó contratèmps. *Guaya.* Planctus. *Plainte, gémissement.* Gemito, pianto, laì.

GUAY. ant. Aflicció, pesar. *Cuita, pesadumbre.* Afflictio. *Affliction, peine, chagrin.* Pena, cordoglio.

GUAYABA. s. f. Lo fruit del guayabo. *Guayaba.* Guayabæ fructus. *Goyabe.* Pera indianá.

GUAYABO. s. m. Arbre de las Indias que tè las fullas ralladas y un poc obtusas, las camas cuadrangulars, la flor com una rosa composta de mòltas fulletas, lo fruit ovalad de la mida de una pera mitjana, de varios colòrs y mès ó ménos dòls, ab la mòlsa plena de uns granets ó llavòrs pètitas. *Guayabo.* Guayaba, psidium pyriferum. *Goyabier.* Sorta di pero indiano.

GUAYAC. s. m. Arbre gran de las Antillas que tè lo tròuc tort, la escorxa dura, trencadissa y de un colòr fòsc; las fullas compostas de altras fulletas ovaladas y obtusas; las flors blancas, lo fruit molsud y de figura de las olivas. La sèva fusta es medicinal, rehinòsa, de un colòr negrenc, un poc aromática, y de un gust amargant y un poc acre. *Guayaco, guayacan.* Guayacum officinalis. *Gaïac.* Guajaco.

GUAYAQUIL. adj. que se aplica á lo que es de la provincia de Guayaquil en lo règne del Perú. *Guayaquil.* Guayaquilensis. *De Guayaquil.* Di Guayaquil.

GUAYMENTAR. v. n. ant. Plorar, gemegar, lamentarse. *Plañir.* Plangere. *Pleurer, gémir, se plaindre.* Piangere, gemere, lagnarsi.

GUAYTA. s. f. ant. CENTINÈLLA, ATALA[YA].

GUAYTAR. v. a. ant. ATALAYAR.

GUBIA. s. f. Enformadòr de mitja can[ya] primet, de que usan los fustèrs y altres artífices pera traballar las obras delica[das]. *Gubia.* Scalprum fabrile. *Gouge.* Scalpello.

GUBIADA. s. f. Lo concurs abundant [de] algunas cosas. *Nubada, nubarrada, co[]pia.* *Concours, abondance.* Copia, mul[]titudine.

GUERIMENT. s. m. ant. CURACIÓ.

GUERRA. s. f. Desavenencia y lluita èntre dòs ó mès potencias. *Guerra.* Bellum. *Guerre.* Guerra.

GUERRA. Lo art y professió militar; aquest sentit se diu gènt de guerra, máquina de GUERRA, etc. *Guerra.* [] bellica. *Guerre.* Guerra.

GUERRA. met. Dissensió y desavenencia [èn]tre domèstics. *Guerra.* Dissidium [do]mesticum. *Guerre, différens.* Ge[]quistione, discordia.

GUERRA. met. La oposició de una [cosa á] altra. *Guerra.* Contrarietas. [] *contrariété.* Guerra, oposizione.

GUERRA. ant. DESAFÍO.

GUERRA CIVIL. La que tènen èntre [sí los] habitants de un matèx poble, rep[ubli]ca ó règne. *Guerra civil.* Civile be[llum]. *Guerre civile.* Guerra civile.

GUERRA DECLARADA. La enemistat ma[nifesta] que hi ha èntre dòs ó mès per[sonas]. *Guerra abierta.* Bellum apertum. [Guer]re ouverte. Guerra aperta.

GUERRA DE ENTENIMÈNT. La oposició [de] diferènts dictámens ó parers. *Gue[rra de] entendimiento.* Dictaminum pugna. [] *position, contrariété de sen[timens].* Pugna tra i pareri.

GUERRA INTERIÒR. La que mou contr[a] hó la part sensitiva del home. *Se[dición]* Seditio. *Révolte des sens.* Gue[rra in]terna.

GUERRA VIVA. La mòlt encarnissada [sens in]termissió ni trègua. *Guerra viva* [] ne bellum. *Guerre vive, animée* [] ra spietata, grande.

DECLARAR LA GUERRA. fr. Notificar [] ber una potencia á altra la [] que ha pres de tractarla com [] ga, privand tòta comunicació y [] y cometènd contra èlla y sò[s] actes de hostilitat. *Declarar la* []

Bellum indicere. *Déclarer la guerre.* Dichiarar la guerra.

FÈR GUERRA. fr. FÈR LA GUERRA.

FÈR GUERRA. fr. met. Oposarse á altre ab eficacia pera impedirli algun intènt; anar contra de algú. *Hacer guerra.* Insidiari. *Faire la guerre, résister.* Far la guerra.

FÈR GUERRA. fr. met. Molestar lo interiòr alguna passió, especie, etc. *Hacer guerra.* Angere. *Tourmenter, agiter intérieurement.* Tormentare, affligere.

FÈR LA GUERRA. fr. Hostilisar y combátrer una potencia á altra empleand contra èlla los medis militars. *Hacer guerra, guerrear.* Bellum gerere. *Faire la guerre.* Far la guerra.

QUI NO VA Á LA GUERRA NO MOR EN ÈLLA. ref. que ensenya que pera evitar cualsevol desgracia es lo millòr no posarse en pèrill de rébrerla. *Quien no va á la guerra no muere en ella.* Area vitetur si aspergere pulvere nolis. *Qui ne joue point, est toujours à deux de jeu.* Chi non vuol la festa levi l' alloro.

GUERREJADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui guerreja. *Guerreador, guerreante.* Bellator. *Guerrier, guerroyeur.* Guerriero, guerreggiatore.

GUERREJAR. v. a. Fèr la guerra. *Guerrear.* Bellum gerere. *Faire la guerre, guerroyer.* Guerreggiare, combattere, far guerra.

GUERRÈR, RA. adj. Lo qui tè geni marcial y es inclinad á la guerra. *Guerrero.* Bellicosus. *Guerrier, belliqueux.* Guerriero, bellicoso.

GUERRILLA. s. f. Partida de tròpa llèugera que fa las descubertas y comensa las primèras escaramussas. *Guerrilla.* Velites. *Guérillas. Guerrillas.*

GUERXARSE. v. r. Tòrcerse la fusta de las portas, finèstras, taulas, etc. *Alabearse, combarse, bornearse.* Dolatam trabem flecti. *Se déjeter, se courber.* Piegarsi, incurvarsi.

GUERXÈRA. s. f. GUERXESA.

GUERXESA. s. f. Lo vici que ha pres alguna pèssa de fusta traballada, tòrcèndse ó doblegandse. *Alabeo, comba.* Trabis dolatæ flexio. *Cambrure.* Garbo, curvatura.

TRÁURER DE GUERXESA. fr. Adressar alguna pèssa de fusta que se habia posad guerxa. *Desalabear.* Deflexionem tollere. *Redresser.* Raddirizzare.

GUERXO, XA. adj. que se aplica á la persòna que per vici ó per defècte dels ulls mira torcènt la vista. *Bisojo, bizco.* Strabo, strabus, straboñus. *Louche, bigle.* Guercio.

GUERXO. Se diu també de la pèssa de fusta traballada que se ha tort ó doblegad. *Alabeadó, combo, combado.* Flexus. *Déjeté.* Curva, incurvata, piegata.

MIRAR GUERXO. fr. Mirar malamènt, torcènd la vista. *Mirar de través, mirar bizco.* Obliquè intueri. *Regarder de travers.* Guardar con occhio bieco, torvo, arcigno.

GUIA. s. f. Lo qui encamina, conduex y ensenya á altre lo camí. *Guia.* Dux, ductor. *Guide, conducteur.* Guida, scorta.

GUIA. met. Lo qui ensenya y dirigex á altre pera fèr ó lograr lo que se proposa. *Guia.* Dux, ductor. *Guide, directeur.* Guida, direttore.

GUIA. Lo despatx que se dòna al qui transporta alguns gèneros pera que no li sian detinguds. *Guia.* Syngrapha telonaria. *Billet de douane, passavant.* Polizza di tratta.

GUIA. En la cinia y altras máquinas semblants la barra que ix de dalt del timó, ahònt se assegura lo rousal del animal que la fa rodar. *Guiadera, guia.* Antiliæ gubernaculi clavus. *Guide.* Guida.

GUIAS. pl. En los tirs de mulas ó caballs sòn los que van inmediatamènt davant dels de la llansa, y als cuals goberna un matèx cotxèró. *Guias.* Equi in rheda bijugis proximores. *Chevaux de volée.* Cavalli del bilancino.

GUIADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui guia. *Guiador.* Dux, ductor. *Guide, conducteur.* Guida, conduttore.

GUIAR. v. a. Anar davant mostrand lo camí. *Guiar.* Ducere. *Guider.* Guidare.

GUIAR. met. Dirigir á un en algun negoci. *Guiar.* Dirigere, regere. *Guider, conduire, diriger.* Guidare, menare, condurre.

GUIATGE. s. m. SALVOCONDUCTE.

GUIÈR. s. m. territ. GRIHER.

GUILLA. s. f. GUINEU.

GUILLEUMA. s. m. Ribot estret de que usan los fustèrs pera fèr los galses y altras cosas que no se poden ribotejar ab la garlopa ni ab altres ribots. *Guillame.* Runcina angustior. *Guillaume.* Incorzatojo.

GUILLOTINA. s. f. Máquina usada en Fransa pera llevar lo cap als reos. *Guillotina.* Maquina in Galliâ quâ damnatorum capita amputantur. *Guillotine.* Ghigliottina.

GUIMBALET. s. m. *Ndut.* Barra de mès de una cana de, llarg, que se aplica á la bòmba pera donarli movimènt y tráurer l'aigua que fa lo barco. *Guimbalete.* Navalis antliæ manubrium. *Brimbale.* Manovella.

GUINDA. s. f. CIRÈRA GUINDA.

GUINDA. *Náut.* La altura dels arbres. *Guinda.* Mali navis altitudo. *Guindant, guindage.* Altezza degli alberi.

GUINDÈR. s. m. Lo cirerèr que fa cirèras guindas. *Guindo.* Prunus cerasus. *Griottier, guignier.* Sorta di ciliegio.

GUINDALESA. s. f. *Ndut.* Corda gruxuda y rodòna, llarga de cènt brassas, que se porta en los navíos pera diferènts usos. *Guindaleza.* Rudens. *Guinderesse, haussière.* Ghindazzo.

GUINDAMAINA. s. f. *Náut.* Senyal de amistat que fa un navío á altre ó una escuadra cuand se troban. *Guindamaina.* Classis amicæ signum. *Signal d'amitié.* Segno d'amistà.

GUINDASTE. s. m. *Náut.* Codornals formads de pals gruxuds, en los cuals se posan las politxas; se clavan en las cubertas y llatas pera armar las vergas. *Guindaste.* Trabes quadratæ quibus trochleæ affixæ sunt in navibus. *Guindages.* Ghindaggio.

GUINDOLA. s. f. *Náut.* Planxa triangular formada de tres posts ab tres caps, que servex pera rébrer las cargas y altres usos. *Guindola.* Triangulum nauticum funibus instructum levandis ponderibus. *Guindoule.* Paranchino di straglio.

GUINEA. s. f. Moneda inglesa que val un poc mès de sinc duros sensills de la nostra. *Guinea.* Nummus aureus anglorum. *Guinée.* Ghinea.

GUINEA. BREGA, GRESCA.

GUINEU. s. f. Cuadrúpedo mòlt comú en los paíssos montanyòsos del antig continènt. Es de uns cuatre pams de llarg y dòs de alt, y bastant semblant al gòs, solamènt que tè lo cap mès rodó y la cua llarga y mòlt peluda. Se manté de cunills y aucèlls que cassa valendse mès de sa extremada astucia que de la forsa. Llansa una pudòr que fa fugir als que la perseguexen. *Zorra, raposa, vulpeja.* Vulpes. *Renard.* Volpe.

GUINEU. s. m. Lo mascle de la guin[eu]. *Zorro, raposo.* Vulpes masculus. *Renard mâle.* Volpe maschio.

LA GUINEU CUAND NO NE POD HABER DIU QUE SON VERDAS. ref. ab que se nota á aquells que desprecian las cosas, no per lo que èllas sòn sinó perqué no las poden alcansar. *Agrillas eran.* Acerbæ sunt uvæ. *Autant en dit le renard des mûres, elles sont trop vertes.* Egli fa come la volpe faceva dell' uve.

GUINYADA. s. f. Senyal ó demostració que se fa ab cualsevol dels ulls tancantlo un poc ab dissimulo pera fèr alguna advertencia. *Guiñada, guiñadura, guiño.* Nictatio. *Œillade.* Occhiata.

GUINYAMENT. s. m. ant. GUINYADA.

GUINYAR. v. a. Tancar un ull ab dissimulo, dèxand lo altre òbert. *Guiñar.* Nictare. *Guigner, cligner.* Guardar sott' occhio, ammicare, far d' occhio.

GUINYAR. *Náut.* Móurer la proa del navío cap á una y altra part del rumbo que porta cuand navega, lo que se fa movènd lo timó. *Guiñar.* Aliquantulum proram deflectere. *Courir sur un autre rumb de vent.* Correre per nuovo rombo.

GUINYOL. s. m. Lo udòl del gòs cuand lo maltractan. *Gañido.* Gannitus. *Cri, aboiement, glapissement.* Abbajamento.

GUINYOLAR. v. n. Udolar lo gòs ab un sonido rònc y trist cuand li han donat algun cop ó li han fèt mal. *Gañir.* Gannire. *Crier, aboyer, glapir.* Abbajare.

GUIÓ. s. m. *Mús.* La nota ó senyal que se posa al fi de la escala cuand no se pod seguir, y ha de tornar á començar; y denota lo punt de la escala, lloc ó espay en que proseguex la sol[fa]. *Guion.* Nota musica dirigens. *Guidon, guide.* Chiamata.

GUIÓ. Pètit pendó que va davant de algunas professòns y comparsas. *Guion.* Vexillum minus. *Petite bannière.* Stendardo.

GUIPAR. v. a. fam. Espiar, mirar ab atenció y cuidado. *Avizorar, a[cechar].* Clam speculari. *Guetter, épier.* Spiare, osservare.

GUIPUSCOÁ, NA. adj. Lo natural de provincia de Guipúscoa y lo pertanyent á èlla. *Guipuzcôano, provinciano.* Guipuscoanus. *De Guipuscoa.* Di Guipuscoa.

GUIRIGAY. s. m. Llènguatge obscur

dificultòsa intel-ligencia. *Guirigay*. Obscurus et intricatus sermo. *Langage obscur, argot*. Linguaggio oscuro.

GUIRLANDA. s. f. ant. GARLANDA.

GUISA. s. f. ant. MODO, MANÈRA.

EN GUISA. mod. adv. Á manèra. *Á manera*. More, modo. *À l'instar*. A guisa.

GUISAD. s. m. GUISADO.

GUISADO. s. m. La vianda composta y amanida ab suc, especias ó altras cosas. *Guisado*. Condimentum, cibus conditus. *Ragoût*. Manicaretto, intingolo.

GUISADÒR, RA. s. m. y f. Lo qui guisa lo mènjar. *Guisandero*. Coquus, ciborum conditor. *Cuisinier, celui qui sait apprêter les viandes*. Cuoco.

GUISAR. v. a. Compóndrer y amanir lo mènjar. *Guisar*. Condire. *Apprêter, assaisonner, accommoder les viandes*. Cuocere, cucinare.

GUIT, TA. adj. Se diu del animal que tè vicis que no se li conexen, y que tira còssas encaraqué nol toquen. *Falso, ruin*. Calcitrosus. *Méchant, qui a quelque vice caché*. Calcitrante.

GUIT. met. Se aplica al home traidòr, fals y poc segur en lo tracte. *Zaino*. Subdolus. *Traître, fourbe*. Volpone, uomo scaltro.

GUITARRA. s. f. Instrumènt músic fèt de fusta: del cos, que es vuid, ix un máneg ab trasts que contè lo diapassòn: regularmènt se compon de cinc, sis y fins de set òrdes de cordas. *Guitarra, vihuela*. Fidicula. *Guitare*. Chitarra.

ESGARRAPAR LA GUITARRA. fr. Tocarla sèns art y sèns saberne. *Zangarrear*. Inconditè pulsare chelym. *Racler de la guitare*. Strimpellare la chitarra.

ESTAR BÈN Ó MAL TRÈMPADA LA GUITARRA. fr. met. Estar algú de bon ó mal humòr. *Estar bien ó mal templada la guitarra*. Lætum aut mœstum esse. *Être de bonne ou mauvaise humeur*. Essere di buono o cattivo umore.

NO ESTÁ BÈN TRÈMPADA LA GUITARRA. loc. ab que se denota que algú está disgustad ó de mal humòr. *No está gracia en casa*. Amaro animo est. *Il a marché sur une mauvaise herbe*. È di mal umore.

GUITARRASSA. s. f. aum. de GUITARRA. *Guitarron*. Magna fidicula. *Grosse guitare*. Chitarra grande.

GUITARRÈR. s. m. Lo qui fa, compon y ven las guitarras. *Guitarrero*. Fidicularum opifex. *Faiseur ou marchand de guitares*. Chi fa le chitarre.

GUITARRETA. s. f. dim. de GUITARRA. *Guitarrilla*. Parva fidicula. *Petite guitare*. Chitarricco.

GUITARRISTA. s. m. Lo qui toca la guitarra, y particularmènt lo qui la toca ab habilitat. *Guitarrista, vihuelista*. Fidicen. *Celui qui pince de la guitare*. Chi suona la chitarra.

GUITARRÓ. s. m. Instrumènt mòlt semblant á la guitarra, sinó que es mès pètit y tè las veus mès agudas. *Tiple, discante, guitarrillo, guitarro*. Cithara acutior. *Espèce de guitare*. Chitarrino.

GUITZ. s. m. ant. GUIA.

GUIX. s. m. Certa pèdra no mòlt dura, á la cual propiamènt se dòna aquest nom cuand ha estad cremada y disposada pera fèr obras, com la cals; peró tè la calitat contraria á èlla, puix posada en aigua s' endurex y fòrma una massa, mèntre que la cals se hi desfá. *Yeso*. Gypsum. *Plâtre*. Gesso.

GUIX BLANC. Lo guix cristallisad. *Espejuelo*. Selenites. *Gypse*. Gesso, pietre rannoze.

GUIX DE SASTRE. Lo bociuet de clarió de que se valen los sastres pera senyalar en la roba las pèssas que han de tallar. *Jaboncillo*. Lapis artificialis delineandis vestibus. *Craie*. Creta.

GUIX PARRÈLL. PARRÈLL.

GUIX PRIM. Lo guix blanc, apagad en aigua fins á fèrli pérdrer tòta la fortalesa, de que se servexen los escultòrs, pintòrs y dauradòrs pera enguixar las pareds, fustas ó draps que han de pintar ó daurar. *Yeso mate*. Gypsum candidissimum. *Plâtre très-blanc*. Gesso bianchissimo.

GUIXA. s. f. Especie de llegum de la classe del pésol, peró mès complanad y de figura casi cuadrada. *Almorta, tito, muela, diente de muerto*. Pisum quadratum. *Espèce d'haricot carré*. Sorta di fagiuolo.

GUIXAIRE. s. m. Lo qui fabrica, ven ó tracta ab guix. *Yesero*. Gypsi fabricator. *Plâtrier*. Chi fa, o chi compra e vende gesso.

GUIXÈRA. s. f. Lo terreno de ahònt se trau la pèdra del guix. *Yesera, yesal, yesar*. Gypsi fovina. *Plâtrière*. Cava delle pietre da gesso.

GUIXOT. s. m. Lo tros de cualsevol obra de guix, que sol servir pera novas obras en lloc de mahòns ó pèdra. *Yeson*. Gyp-

satæ fabricæ fragmentum. *Plâtras*. Calcinaccio, rottame, rimasuglio di fabbrica.

GUIZAR. v. a. ant. GUIAR.

GUIZARDON. s. m. ant. GALLARDÓ.

GUIZARDONAR. v. a. ant. GALLARDONAR.

GUIZARDOS. s. m. ant. GALLARDÓ.

GUIZERDONAR. v. a. ant. GALLARDONAR.

GULIART. s. m. ant. GOLAFRE.

GÚMERA. s. f. *Náut*. La corda grossa que servex en las embarcaciòns pera lligar las áncoras y altres usos. *Gúmena*. Rudens. *Gume, gumène*. Gomona.

GUMIA. s. f. Arma que participa de daga y punyal. *Gumia*. Pugionis genus. *Arme qui ressemble à un poignard*. Sorta di pugnale.

GUOIOS, A. adj. ant. JOYÒS.

GURÈT. s. m. La primèra llaurada que se dòna á la terra, y també se pren per la matèxa terra llaurada pera sembrarla desprès. *Barbecho*. Vervactum. *Première labour qu'on donne à une terre en jachère*. La prima aratura.

FÈR GURÈT. fr. Llaurar las terras disposandlas pera sembrarlas. *Barbechar*. Terram aratro scindere seminatio parando. *Jachérer*. Dar la prima aratura.

GURÈTAR. v. a. territ. FÈR GURÈT.

GURRUMÍ. s. m. Lo marid que indegudamènt contèmpla ab excès á la sèva dona. *Gurrumino, maridazo*. Uxorius maritus. *Mari soumis à sa femme*. Marito troppo arrendevole al voler di sua moglie.

GUSPIRA. s. f. ESPURNA, en las tres primèras accepciòns.

GUSPIRAR. v. n. ant. ESPURNAR.

GUSPIRETA. s. f. dim. ESPURNETA.

GUST. s. m. Un dels cinc sentits corporals ab que se percibex y distingex lo sabòr de las cosas, y que residex principalmènt en la llèngua. *Gusto*. Gustus. *Goût*. Gusto.

GUST. Lo sabòr que tènen las cosas en sí matèxas ó que produex la mesclá de èllas per medi del art. *Gusto*. Sapor. *Goût, saveur*. Gusto, sapore.

GUST. Lo desitj y complacencia de alguna cosa. *Gusto*. Voluptas. *Goût, plaisir, contentement*. Gusto, compiacenza.

GUST. Propia voluntat. *Gusto*. Voluntas, arbitrium. *Goût, volonté*. Gusto, capriccio, volere.

GUST. Bona elecció; y axí se diu fulano es home de GUST, tè bon GUST, etc. *Gusto*. Electio, judicium. *Goût, choix, discernement*. Gusto.

GUSTOS. pl. Los vicis en general. *Gustos*. Voluptates, delitiæ. *Plaisirs*. Piaceri, diletti.

Á BÈLL GUST. mod. adv. ADRÈTAS.

Á GUST DE SÒN PALADAR. mod. adv. Segòns lo gust ó desitj de algú. *Á sabor; á medida ó á sabor de su paladar*. Ad placitum. *À goût de, au gré de*. A piacere.

DE GUST. mod. adv. Ab afició y empenyo. *De gana*. Intentissimè, enixè. *De bon gré*. Volontiere, con piacere.

DE GUSTOS NINGÚ NE HA ESCRIT. ref. ab que se significa que á qui tè declarad sòn gust per alguna cosa, no cal proposarli rahòns en contrari. *Sobre gusto no hay disputa, ó sobre gustos no se ha escrito*. Trahit sua quemque voluptas. *Il ne faut pas disputer des goûts*. Nei gusti non v' è regola.

LI ALABO LO GUST. loc. irón. ab que se nota lo mal gust ó elecció que una persòna ha tingud en alguna cosa. *Alabo el gusto!* Egregiè profectò! bellè! perquam optimè! *Son goût est délicat*. Egli ha buon gusto.

MAL GUST. REGUST.

MÈNJAR Á GUST Y VESTIR AL US. ref. que ensenya, que encaraqué privadamènt obrem segòns nostres gustos y capritxos, en públic debem conformarnos sèmpre ab los usos establerts. *Comer á gusto y vestir al uso*. Fercula det placitum, sed vestes publicus usus. *Chez toi comme il te plaira, au dehors comme l'on te dira*. Star cheto a parmento, e navigar secondo il vento.

PÈNDRER GUST EN ALGUNA COSA. fr. Comensarla á experimentar y trobar gust en èlla. *Tomar el gusto á alguna cosa*. Delectari. *Prendre goût à une chose, s'y plaire*. Compiacersi, sentirvi piacere.

PER BÈLL GUST. mod. adv. ADRÈTAS.

VAL MÈS UN GUST QUE CÈNT DÒBLAS. ref. que significa que se preferex un capritxo al bè que pod resultar. *Mas vale un gusto que cien panderos*. Præstat gustus quam divitiæ multæ. *J'aime mieux mon goût que ton argent*. Un gusto vale più che le ricchezze.

GUSTAMÈNT. s. m. ant. TAST.

GUSTAR. v. a. Percebir en lo paladar lo gust de las cosas. *Gustar*. Gustare, de-

libare. *Goûter*. Gustare, assaporare.

GUSTAR. Tastar. *Gustar, probar*. Probare. *Déguster, savourer*. Gustare, assaggiare.

GUSTAR. Agradar alguna cosa, paréxer bè ó ser de la aprobació. *Gustar*. Placere. *Plaire*. Piacere.

GUSTAR. Tenir complacencia en alguna cosa. *Gustar*. Aliquo delectari. *Faire plaisir*. Compiacersi.

GUSTET. s. f. dim. de GUST. *Gustillo*. Levis voluptas. *Petit goût*. Piacer leve.

GUSTILLO. s. m. Aquell sabòr que percibex lo paladar en algunas cosas cuand lo gust principal no apaga del tòt altre mès viu y penetrant que hi ha en èllas. *Gustillo*. Acutulus sapor. *Arrière-goût*. Sapore che lascia una vivanda.

GUSTÒS, A. adj. Contènt, alègre. *Gustoso*. Lætus, jucundus, placens. *Joyeux, content*. Allegro, gajo.

GUSTÒS. Lo que es divertid y agradable. *Gustoso*. Jucundus, gratus. *Plaisant, agréable*. Caro, piacevole.

GUSTÒS. Saboròs. *Gustoso*. Sapidus. *Savoureux*. Saporito, saporoso.

GUSTOSAMÈNT. adv. mod. Ab gust, de gust. *Gustosamente*. Spontè. *De plein gré*. Piacevolmente.

GUTGLAR. s. m. ant. JUGLAR.

GUTURAL. adj. Lo que es propi ó pertany á la gargamèlla. *Gutural*. Gutturalis. *Guttural*. Gutturale.

FI DEL TOMO PRIMER.